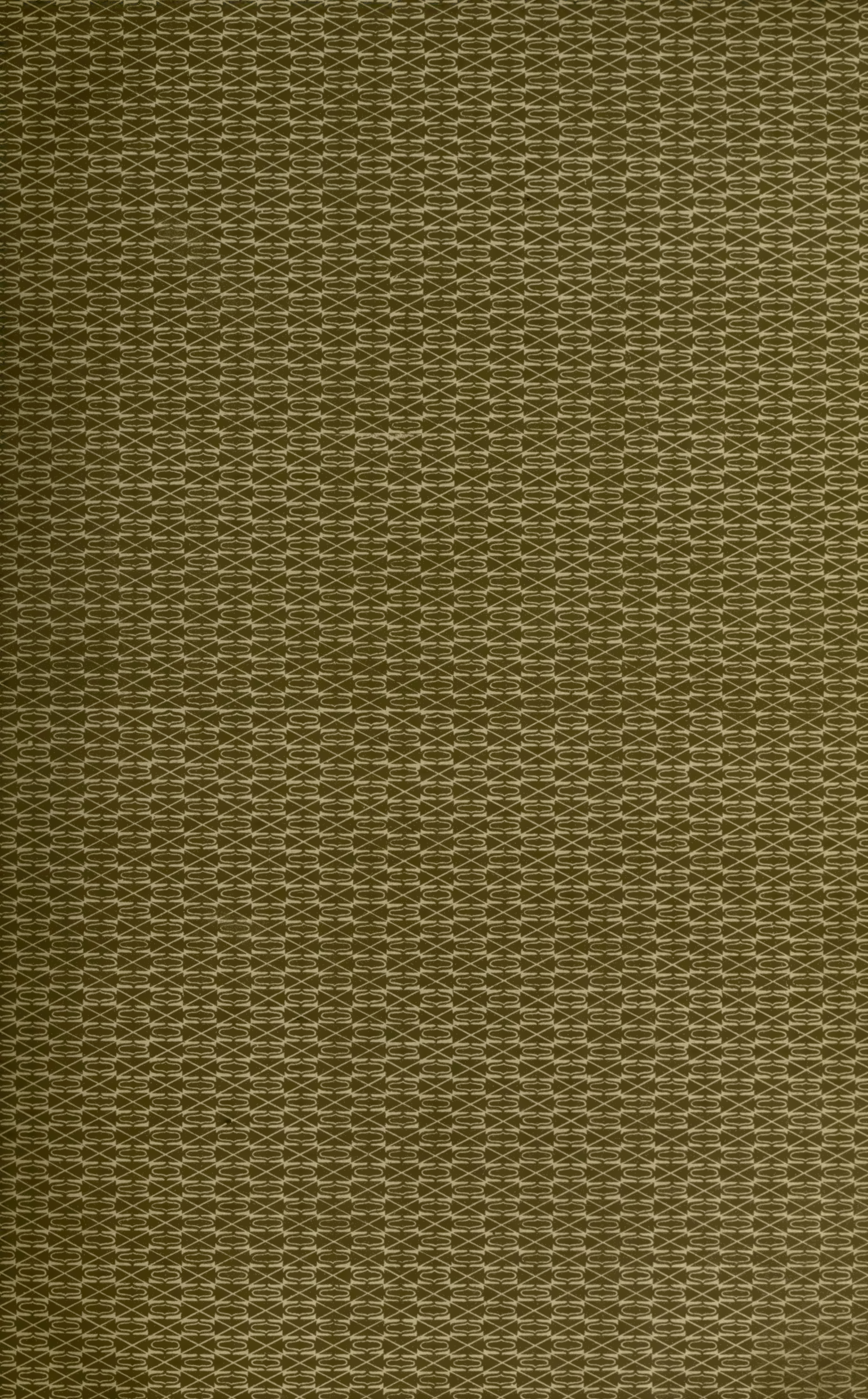

3 1761 08117203 3

ZVON

TÝDENNÍK BELLETRISTICKÝ A LITERÁRNÍ

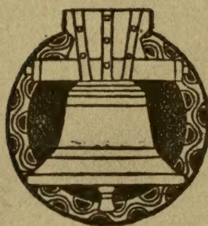
ROČNÍK XIV.

ORGÁN A MAJETEK SPISOVATELSKÉHO DRUŽSTVA·

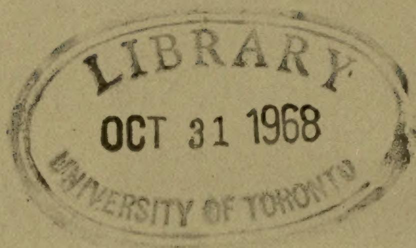
REDAKČNÍ KRUH:

ALOIS JIRÁSEK - JAN LIER - FR. S. PROCHÁZKA - K. V. RAIS -
JOS. THOMAYER

ZODP. VYDAVATEL A REDAKTOR FR. S. PROCHÁZKA

V PRAZE
NÁKLADEM ČESKÉ GRAFICKÉ AKC. SPOLEČNOSTI „UNIE“
1914.

Tiskem České grafické akciové spol. »Unie« v Praze.

OBSAH.

BÁSNĚ.

ROMÁNY, NOVELLY, POVÍDKY, ČRTY, ARABESKY ATD.

VZPOMINKY, STUDIE A STATI POUČNÉ.

REJSTŘÍK JMENNÝ I VĚCNÝ.

Z RUBRIK LITERATURA, DIVADLO, VÝTVARNÉ UMĚNÍ a TÝDEN.*)

*) Hvězdička před názvem knihy neb divadelní hry znamená referát.

JOS. V. SLÁDEK: Z BÁSNICKÉ POZŮSTALOSTI.

V SAMOTĚ.

Lidských kroků ani zvuk
nezalehne přes můj práh. —
Co je komu do mých muk!

Ticho ve dne, ticho v tmách; —
i ten lačných příšer shluk
tančí kolem po špičkách.

MÁŠ-LI KOHO.

Máš-li koho v širém světě,
— ať si je to kdo už koli, —
uchyl se jak ptáče v snětě
k němu, když tě srdce bolí.

Jedno slůvko, nikdo neví,
jak v něm útěchy je mnoho;
najdeš-li je, pouleví.
— Máš-li koho.

PÍSEŇ.

Jen jednou a ne víc,
jen jednou a ne víc
mi ještě podívat se nech v tvou drahou líc,
a potom nikdy víc!

A pak ti s bohem dám,
a pak ti s bohem dám
a půjdu bez tebe a půjdu, nevím kam.
tak sm aá sám.

A půjdu ještě dál,
a půjdu ještě dál
než tam, kde končí svět, až tam, kde končí žal,
kde s láskou končí žal.

31. X. 1910.

Josef Thomayer:

VZPOMÍNKY TRHANOVSKÉ.

Kdysi mně nějaký filolog vykládal, že naše jméno, Thomayer, je zkomolenina z latinského domus major, kterýmižto slovy označováni v starších dobách v jižním Německu šafáři. Ale nedávno vyšlá kniha „Klenčí"*) ukazuje, že moji předkové byli čistokrevní Chodové, usedlí hlavně v Klenčí, tehdy chodské vesnici při stezce do Bavor. Sluli nejdříve Tomarové a později Tomayrové. Nejstarší matrika Klenečská z r. 1647 uvádí již při jméně Tomáš Thomar též Thomayr, kterýž byl „sousedem" klenečským. Od těch dob se jednotlivci toho jména v zápisech klenečských často vyskytují.

Trhanov, mé rodiště, byl původně jen mlýn*) a statek (patrně nynější statek

*) Napsali J. Š. Baar a Fr. Teplý 1909.

*) Uváděný již v 15. století, viz Vaněk a Hostaš, Soupis památek historických a uměleckých v politickém okresu Domažlickém r. 1902.

u Vavroušů, v němž v dobách mého mládí stávalo starobylé stavení). Když v sedmnáctém století Laminger (známý Lomikar z chodského processu) Trhanovské panství získal, postavil v Trhanově zámeček — as nynější malý zámek — r. 1677 a přitáhl pravděpodobně do Trhanova, kde sídlil, četnější obyvatele. Jak se podobá, některý z mých předků se přestěhoval při této příležitosti z Klenčí do Trhanova a získal zde na tak zvaném Starém Hamře domek č. 35, v němž členové rodiny naší dávno přebývají.

Avšak o našem chodském původu neslyšel jsem doma nikdy vyprávěti.

Chodové nebyli ještě v dobách mého mládí v módě. Ba úředníci a rozmanití repraesentanti tak zvané lepší společnosti pohlíželi na „Buláky", jak se tenkráte v krajině Chodům říkalo, jako na vrstvu inferiorní. Byli to však de facto lidé šetrní, prostí a až na nepatrné výjimky střídmí. V Újezdě, domově Kozinově, nepamatoval se nikdo na nemanželské dítě. Bul, místo byl, mluvilo se za dob mého mládí již jen v Postřekově. Za to ale čistota kroje byla v dobách mého chlapectví panensky nedotknuta.

Dědeček po straně otcově, nezámožný švec, který by byl o našem původu nejvíce věděl, zemřel, když jsem byl malý hoch, a babičky, jeho manželky, jsem vůbec nepoznal. Otec můj pak pro rodinnou kroniku neměl smyslu a nepamatuji se, že byl kdy o svých předcích vyprávěl. Rád se pohyboval v tak zvané lepší společnosti a věděl-li o našem chodském původu, vzhledem k panujícím názorům o Bulácích, spíše to zamlčel, než aby byl obšírně vypravoval.

Dědeček a babička se strany matčiny zemřeli rovněž, když jsem byl malý gymnasista a o osudy svých předků jsem se ještě neinteressoval. Možná, že bych se byl od nich všeličehos dozvěděl. Od babičky, rozené Haladové z Kouta, slyšel jsem po prvé vypravovati o osudech nešťastného Koziny oujezdského. Mimo jiné vypravovala babička, že se dlouho věřilo, že Lomikar v trhanovském zámku straší. Jedné noci bylo prý v zámku veliké lermo a přisuzovalo se strašidelnému Lomikaru. Ale když ráno zámek otevřeli — shledalo se, že tam omylem byl zavřen přes noc veliký, honicí pes.

*

V tak zvaném velikém zámku trhanovském jsem se narodil dne 23. března 1853. Veliký zámek je nevkusná dvoupatrová budova, znovuzřízená po požáru r. 1810 tehdejšími majiteli Trhanovského panství, hrabaty Stadiony. K tomuto velikému zámku přiléhá uvedený malý zámek, který je původu lamingerovského.

Ve velikém zámku bylo první obydlí mých rodičů. Byltě otec panským zahradníkem. Za byt mu vykázány v přízemku dvě místnosti, jejichž okna shlížela se ve chrastí panské zahrady. Chrastí to okna úplně zakrývalo. Následkem toho bylo v bytu ustavičně šero a slunečný paprsek za celý rok v okna jeho nezabloudil. Starší bratr můj Antonín trpěl v útlém věku svém zduřelými žlazami na krku. Tvrdošíjné, leta se vlekoucí onemocnění toto připisovali tehdejší lékaři famosnímu bytu mých rodičů.

Zdá se mi, že vleklá nemoc bratrova byla příčinou, že někdy roku 1854 vykázán otci přízemní byt v malém zámku, o něco větší a zdravější.

Když pak se narodila hraběti poslední dcera Gisela, bylo málo místa v zámku a otci vykázán, myslím že roku 1860, nový byt. Stěhovali jsme se do rodné chalupy otcovy, uvedeného již č. 35 na Starém Hamře, přiléhající k panské zahradě. Chalupy té byl tenkrát majitelem strýc Martin, jenž ji „panským" výměnou za jinou chalupu, t. zv. birdovnu*) při vstupu do Trhanova od Domažlic, a nějaké výhody v nájem postoupil. V chalupě té rodičové moji dlouho bydlili a k ní se pojí nejvíce mých upomínek z mládí.

Otec můj měl plat nepatrný. Kromě deputátu, sestávajícího z jistého množství dříví, piva, nějakého obilí a používání dvou krav, měl otec na penězích ročně jen sto devadesát osm zlatých čili tři sta devadesát šest korun nynější měny. V uvážení, že měl pět dětí, tři syny, dvě dcery, byla by se rodina naše v těchto poměrech chatrně živila a o nějakém lepším vzdělání dětí nemohlo býti řeči. Pro syny bylo by zbylo jen nějaké řemeslo.

Ale nebylo tomu tak. V domě našem nebyl sice blahobyt, ale nebylo žádné nouze, a synové všichni studovali. Neboť stáli jsme všichni pod ochranou dobrého genia, který nám všem prospěl a učinil nás tím, čím jsme se všichni stali.

Dobrým tím geniem byla matka naše. Nepoznal jsem v životě pilnější, moudřejší a skromnější ženy, nežli byla naše matka.

Hned po přistěhování na Starý Hamr nastala v poměrech našich veliká změna.

Matka přiměla otce k nájmu tří kousků polí. Zařídila chov drůbeže a prasat.

---

*) V birdovně bydlíval druhdy panský biřic, jemuž v krajině říkají birda, odtud název domku.

Mám vykuklené motýle a vlažný van
měnivých větrů rád, když pupence
zlatově žloutnou a když růžence
bělavých trsů visí ze všech stran
a tiší ptáci k hnízdům snášejí
zcuchaná stébla v sladké starosti
svůj život zvroucnit něčím, žádostí
po odvislosti, družné naději
na věčnou lásku vlastním pod krovem
zelených větví, něhou dýšících
a téměř v oblacích je držících
v přísvitu bledožlutě okrovém . . .

M. A. Šimáček:

MALÁ POZOROVÁNÍ.*)

Dr. X. byl můj dlouholetý známý. Choval se ke mně vždy velice kollegiálně, ba nezřídka mne i vyhledával. Když jsem jej potkával, z daleka zdravil:

„Má úcta, služebník, příteli!“

Ondy jsem se s ním opět sešel. „Má poklona, pane doktore!“ pozdravuji.

Podívá se, nadzvedne jedva klobouk, kyne nedbale rukou a prohodí:

„Servus.“

Jako by to slovo jen tak ztratil, anebo jako by hodil almužnu. Dokud jsme chodili do školy, děkovali nám tak nadutější učitelé.

Odkud ta změna?

Dověděl jsem se, že dr. X. jmenován byl právě mimořádným professorem na universitě a zároveň členem Učené společnosti.

Tedy proto!

Maličkost. Ale přímo typická.

*

Můj bývalý spolužák U. je přítel umění, hlavně krásné literatury. Belesprit jedním slovem.

Onehdy potká literáta Z. a zavěsí se. Mluví o knize právě vyšlé.

„Já toho X. nemohu čísti,“ praví, „věřte mi nebo nevěřte. Já nevím, co na něm mají. Ani jednu jeho práci jsem nebyl s to dolouskat do konce.“

„No tak zle snad není — do jisté míry ovšem — —“

Zašli.

Jindy jej potkám jdoucího s přítelem X. a slyším, jak povídá:

„Já jsem to nečetl. Mně je tenhle Y. již protivný. Takový není lid, jak on jej líčí. Já přece lid také znám. Napálil jsem se s prvními dvěma jeho knihami, ale už má u mne konec. Proto také jsem si už ani novou jeho knihu nekoupil.

„Ah, je v ní leccos zajímavého, velmi zajímavého — ale to také připouštím, že . . .“

Zahnuli za roh.

Jindy setká se s přítelem Y.

„Dejte mi pokoj s tímhle Z. Opakuje se, opakuje.“

„Četl jste novou jeho sbírku?“

„Nač ji budu číst? — Vím, že jsou tam samé staré věci —“

„Ono skutečně sem tam — místy — známý variant — reminiscence — —“

Vešli do kavárny.

Po čase sešli se pánové X. Y. Z.

„Tenhle U. je výborný člověk. Víte, on má takový vzácný bystrozrak —“ vykládá X.

„Takových čtenářů kdybychom měli, s leckoho by pozlátko spadlo,“ horlí Y.

„To je gourmand, pánové. A sčetlý a sčetlý!“ chválí Z.

Pověst mého přítele jako znalce roste. Slyšel jsem, že byl již navržen do jedné z literárních porot.

*

Nalepujeme někdy i po jakémsi zkoumání falešné etikety na svoje city a pohnutky k skutkům.

Pravou příčinou našeho souhlasu neb nesouhlasu bývá někdy buď zřetel na tu a onu instituci, list neb osobnost, buď opět nesympathie ba odpor proti osobě jiné, ale zakrýváme to maskou povinnosti zachovávati důstojnost stavu, umění, vědy atd.

Vystrkujeme etiketu odříkání, vítězství ctnosti, puritánství, kde by správně psáno býti mělo pohodlí, ostýchavost, neobratnost, kyselé hrozny.

Kryjeme se vůči velikým projevům pohrdáním, ujišťováním, že X. neb Y. za to nestojí, ale zatím lekáme se práce vyvracovati, aneb dokonce bojíme se nemožnosti, aneb strachujeme se, že ohánějíce se bychom zavadili i o toho neb onoho, jenž se tváří naším přítelem.

Svědomí vztahuje ruku po těchto maskách, ale my skrýváme před ním hlavy do písku.

*) Z rukopisné pozůstalosti.

Emil Tréval:

ROZPUK.

NEZAPOMENUTELNÉ PAMÁTCE M. A. ŠIMÁČKA POSVĚCENO.

Románové kapitoly.

Po pětatřiceti letech zavála mne náhoda do Grošovic, města, na jehož gymnasiu jsem maturoval.

Upomínky, dávno rozplašené do všech koutů nitra, vynořovaly se tiše jako přízraky ze své zalehlosti a prachu let.

Z budov: zámku, gymnasia, kolleje pozdravovala mne teskná bývalost, sem tam i stará firma na obchodě; ve veřejném sadě na obvodě města sotva poznal jsem starý hřbitov.

Přestavěné a nové budovy cize na mne vzhlížely. A odmítavě. Díval jsem se pátravě po lidech — srovnával, domýšlel se, až jsem si uvědomil pošetilost svého hledání. Po pětatřiceti letech! Což nevidím již vnuků oné generace, která tu za mne byla v rozkvětu mládí a síly?

Díval jsem se po starších lidech a poptával se. Vše pomřelo, rozptýlilo se po světě, alespoň z lidí mi dobře známých. Z méně známých sem tam někoho jsem nalezl. Jeden z nich, soustružník Jeřáb, řekl mi, že najdu večer „U stromu“ spolužáka Rytíře.

Byl jsem „U stromu“ v hotelu ubytován a hodilo se mi to. Sklepník řekl mi, že pan ředitel vchází rázem sedmé.

Rytíř, veselý pořadatel tanečních hodin před studentským plesem — a pedant! Čas vše mění, i časy!

Ředitel vešel shrbený, šedivý. Bože, což jsme už tak staří?

Objal mne obřadně, když jsem mu řekl, kdo jsem, a akademickými slovy projevil potěšení, že vidí spolužáka po sedmi lustrech zase u prvního pramene našich věd.

Pak jsme vzpomínali. Roupal je děkanem, Polanský zemřel, Navrátil je professorem v Praze, Zounek ředitelem reálky, Weiser ve Vídni, Raboch zemřel jako farář, Žičlík řídícím učitelem, Vlasák se zastřelil jako hejtman vojenský v Haliči, Netval je vrchním policejním radou ve Vídni a renegátem; dva tři zemřeli, pět nebo šest zapadlo ve světě beze stopy.

A Jablonský? Adam Jablonský?

„Nešťastný člověk!“ řekli jsme oba najednou. Oběma nám zatanula na mysli postava štíhlého, hezkého studenta, rusého jako Achilles.

„Víš, že z pozůstalosti professora Babyky mám studie k románu o Jablonském?“ řekl jsem.

„Slyšel jsem, že se Babyka případem tím zabýval,“ odvětil ředitel.

„Proč asi práce té nevydal?“ prohodil jsem.

Ředitel pohlédl na mne přísně.

„Patrně příčilo se mu z neštěstí svého žáka vytloukati kapitál. Třeba i jen literární kapitál. Ostatně Babyka si z aktů u krajského soudu v Ch. vypisoval, nebylo to asi pro román vhodné.“

„Napiš to sám!“ řeklo mi cos a myšlenka ta mne ihned posedla.

Druhého dne jel jsem do Ch. Stavil jsem se v registratuře krajského soudu a vyhledal nejstaršího sluhu. Na proces Jablonského dobře se pamatoval i na to, že rukopis Jablonského byl v aktech. Ale před pěti lety se všecky staré špargály dávaly do stoupy. Nikde nic, ani prášku.

Hovorný stařeček vida, že mne to mrzí, poradil jinak.

„Advokát, pan Šotola v P., býval zde před deseti roky praktikantem. Hrabal se ve starých špargálech, i proces Jablonského měl v ruce. Chtěl z toho udělat povídačku pro tisk — nevím, udělal-li to.“

Dopsal jsem dru Šotolovi. Velmi vlídně odpověděl a poslal veškeré své zápisky ke kriminálnímu románu, jejž neprovedl.

Z poznámek romantika Babyky i realistického Šotoly i ze svých upomínek vytvořil jsem román krátkého života svého spolužáka Jablonského. V listě Šotolově stálo, že ze zápisků Jablonského, které četl v originále, vybral jen momenty, které se mu hodily, a vynechal partie toporné, zmatené a nezralé.

Ale myslím, že právě ty zmatené a nezralé partie byly psány citem a proto byly psychologicky nejzajímavější. Škoda!

Kde byly mezery, vyplňoval jsem je kombinacemi, přidávaje barvy, měně situace i osoby a přimýšleje i souběžných dějů, jak toho architektura románová vyžaduje.

Episody plesu studentského i zájezdu na Slovač pojal jsem neztenčeny do své práce, jednak jako harmonické doplňovací barvy, jednak že mají osobitou vůni. Mně alespoň byly pomůckami vmysliti se do duševního stavu Jablonského a nalézti v nich vztahy k jeho skutku.

* * *

Po několik dní objímala Adama Jablonského hrůza takovým mocným tlakem, že zahluchlo v něm vše, vykloubilo se z přirozených poloh, rozplazilo se, rozeběhlo a zbývalo v žáru a vlhku jakési dopraskávání, temné a hrozné.

Dýmy naplňují vduch, štiplavě vlhké, zažírají se do očí. V uších hučí, jako od nejhlubších pedálů varhan, kdy zvuk přechází ve chvění tak rychlých výkmitů, že vlákna nervů hrají v souznění, svaly se napínají v křeči, pěsti rozvírají a svírají.

Na obranu? Nikoli. Na vydání všeho, na zničení. Ať zhyne vše, tělo i svět!

Byla to reakce stejně nesmyslná, jako šílený byl dříve pud sebezachování.

Děs před koncem života mocným přemetem přešel v kontrast, v pud ničivý. Vědomí života stalo se davidlem, jenž bouřil útroby. Bubřelo a vyvracelo se to, div vnitřnosti z puklého těla nevyhřezly, oči z hlavy nevypadly, hmota těla nestekla s kostí jako roztavené olovo. Výheň střídající se s ledovým kruhem hrůzy. Kostilomný, svírající kruh kol lebky, pukající kosti a vyšlehující plameny. Pro bolesti i každý pohyb téměř nemožný.

A v chaosu vylekane myšlenky, rozdrobené kusé, poletující jako řezanka, plevy v mocném vichru, neb spíše jako hejna blanitých netopýrů němým, strašidelným vířenim, soustředivým kol jednoho jediného.

A toto jedno jediné byl trup, mrtvola, zabitý.

Oj, oj! Třesavka zarachotila v zubech i rozbolených kostech. Bolest nad bolest! Vyvrátit, vyplivnout všecek hnus a s ním i duši! Oj, oj!

Pak odliv, klesání, doznívání. Do ticha něco zašelestilo, zaskřípalo, zatikalo. Loskot, zvuk pravidelný, jako od polibků. Suše to znělo a zase lípavě. Kanoucí voda? Nebo údery červotoče? Anebo vůbec nic — hallucinace?

A náhle rána do hlavy, jako by tisíc blesků drtilo.

Bum!

Útěk, rozpad, mdloba. Ale klid? Nikoli!

Netopýři si odpočívají. Zavěsili se ostrými drápky do podstřeší na provazy. Nebylo to podstřeší, ale lebka a provazy, toť natažené nervy. Žádná střecha, ale temeno bušící krví. A pod ní spleť křížem krážem napiatých nervů. A všude, kam mohla krev, kam dotékal život, všude bolest, do nesnesitelnosti, do šílenství. — Nebýt! Zemřít! Rychle!

Na zemi ležel mrtvý.

Cos osnovalo kol něho odstředivé, křísivé kruhy, probouzelo, zmítalo nehybným mrtvým, jehož oči civěly tak hloupě, kalně, jehož víčka jako živá, přivírala se posměšně. Ano, posměšně. Byly to galvanické proudy a žádné kruhy a nebylo divu, že mrtvola se pojednou vymrštila a vznášela. Létala! Břich její nadmutý plyny balonem držel ji ve výši a groteskní škleb rozsmekoval fialová, zvadlá ústa, přilíplá na zubech. Hruď proděravěná jako řešeto — chvílemi prosvítaly řešetem planoucí hvězdy — spouštěla hnusnou sprchu vlažné, hnilobné krve. A stále létala harpye s otravným, cynickým puchem.

Myšlenky frčely jako vylekané koroptve a křičely nesmyslně. Nebylo boje, protože nebylo úměrných sil. Živému nelze potýkati se s mrtvým. Mrtvějším než mrtvým nemožno nikoho učiniti. Jen možno vyrovnati se mu v necitnosti, mrtvolnosti. Anebo překonati vše, život i smrt. Ale to může heros, polobůh a ne člověk.

Měl okamžik, kdysi, že si troufal jako bůh. Bylo mu lehce, tiše a vítězně. Cítil sílu a opojení z činu, pýchu, že něco velkého, ba ohromného vykonal. Přál si, aby viděly to milliony očí a oslavovaly ho.

Tehdy nedočkal se těch očí, za to nyní jsou tu! Oči, samé oči vůkol, méně než si přál a více než mohl snésti. Střehoucí oči, úžasem ztrnulé oči, vyšetřující oči, všetečné, nenávistné, mstivé oči. A opovržení bylo ve všech.

Otcovrah! Fuj! Odstup! Nedotýkej se! Fuj! A kdo by mu ublížil, proklat bude! Zda nebyl to los Kainův? A ten byl pouze bratrovrah.

Třeba dokonati dílo. Nebude to už snadno. Dříve mohl, hned po skutku, ale pýcha vzala mu paměť. Nyní jsou tu — oči! Ale obelstí střehoucí oči a vyjde. Svobodný duch všude je svoboden.

Nohy nesly ke dveřím a uši naslouchaly. Ticho! Klid venku. Nikdo nečíhá. Ostatně, což není tisíc východů? Odňali mu vše, hlupáci, ale na něco zapomněli. Na punčochy. Ano, na dlouhé, myslivecké punčochy, pevné, vodotěsné punčochy.

S Bohem! Zouval se.

S Bohem, soudce! Tvé otázky byly nesrozumitelným hrkotem vod přes oblázky. Buď zdráv, nadějný právníku, jenž jsi se zlobil, že delikvent na tvé otázky neodpovídá. Nepochopil-li jsi proč, tím hůře pro tebe. Až budeš lepším psychologem, pochopíš mé proto, a snad tě už nic nerozčilí, ani mlčelivá zavilost ne. Ten neodpovídá, kdo nerozumí nikomu a ničemu, ani sám sobě ne. Neb kdo ničeho si už necení.

S bohem, advokáte, doktore práv, v jehož očích tak špatně skrývala se hrůza a opovržení. Mluvil jsi se mnou s odvrácenou tváří a zadržuje dech, jako by ses bál moru. Tvá šosácká etika bála se i zdání, že vyhledáváš i dost málo, co by mne ospravedlňovalo, nerci-li že se se mnou stotožňuješ, že mne chceš obhajovati a nikoli jen milosti soudu doporučovati.

S Bohem, lékaři, který předpokládal jsi abnormality duševní, probíral můj rodokmen a mé uši, pátraje po dědičnosti a stigmatech degeneračních.

S Bohem, knězi, s jehož řemeslem jsem dávno doúčtoval. Chiméry jsou tvá dogmata, v jejichž obhajobu sám se vemlouváš, nevěře jim v srdci. I tobě zdají se nemožná, ale jsi z nich živ a dobře živ. Všeliké tělo jest jako tráva — a ty máš vypasené břicho. Ustup a nebraň vraždě! Vděčnost že? Zač? Vše je od prvopočátku věcí nezměnitelně určenou. Není zásluhy osobní, tudíž za povinnost netřeba díků. Formulky a allegorie tvé jsou prázdná slova, daleká nejen skutečnosti leč i symbolům jejím. (Pokračování.)

Fr. Procházka:

VZPOMÍNKY Z CEST.

Vjíždíme na pohraniční ruskou stanici. Na plošině přecházejí vysoké postavy strážníků s revolverem u pasu a šavlí po rusku obloukem vzhůru zavěšenou. Dle domnění Němcem vysloveného chce se Rusko hned na hranici martiálně representovati, ale snad se ukázala skutečná potřeba takých postupimských gardistů v pohranični službě v pohnutých dobách. A Rusko má tolik těch dob pohnutých, že z nich ani nevychází, že výminečně stavy staly se pravidelnými. Ostatně není v slovanské veleříši o herkulovské postavy nouze. Vzpomínáme na čety vojáků v Sebastopoli. Všichni mohli sloužiti v gardě Bedřicha Viléma I. Nedbale nesli přes ramena pušky s věčně natknutým bodákem (opět zvláštnost ruských vojenských pravidel) a kráčeli volně, ze široka. Síla jako by kypěla z nich a provalovala se z každého pohybu. Jak malincí zdáli se mi proti tomu vojáčkové nizozemští, jako hoši z kadetky, ale to dnes nerozhoduje. Ti vojáčkové v rukou Napoleonových vítězili stejně, jako nedávno malí Japončíci, kteří si do zajetí odváželi ruské obry ve svých malých vagonech.

„Pašport, pašport," připomíná mi soused. Ach, pašport, kouzelný klíč k ruské hranici. Často sáhnete po tom talismanu, jestli se — ó hrůzo — snad neztratil, což by mělo následky skoro stejně nemilé, jako ztráta cestovného. Již před nastoupením cesty bylo nutno dáti si jej vidovati u ruského konsula a nyní na každé zastávce v Rusku musíme se jím vykázati u policejního úřadu, začež je hotelier přísně zodpověden. Před odjezdem z Ruska, ovšem ohlášeným zase předem, má pašport poležeti u policie do tří dnů, aby se případně o jeho majiteli mohla učiniti policejní poptávka na místech kde přihlášky pobytu jsou zaznamenány.

Bedřich II. prý učinil zkušenost, že je ještě hůře dostati se z Čech než do Čech. To platí i o nebojovném vpádu do Ruska, ač svým lidem ztěžuje Rusko cestu za hranici ještě více průtahy a velmi vysokým poplatkem za průvodní list. Neleží-li v tom hlavně berní hladovost, jest řízení pašportní jen pro potýrání řádných lidí.

Podle staročeské zkušenosti právní, že: Pavučině podobna jest všeliká moc práva: Brouček ji protrhne, muška v ní zůstává, je pašportní síť slabou na anarchisty a zločince. Deset pasů, ne jeden dovedou si opatřiti a všude mají bezpečné skrýše a útulky, kdežto řádný občan nevyjde ze starostí a nákladu. Zarazíte-li bydlo své někde na ruském venkově, musíte třeba třicet verst vážiti cestu, a to ne vždy po dráze, k přihlášení nebo odhlášení se na vyšším policejním úřadě. Na odchodu třeba čekati tři dny na pas a zdržíte-li se náhodou nějaký den více někde na cestě zpáteční, zase znovu jest předkládati pas k potvrzení odjezdu, jako by předešlého visa nebylo. Plat i bachšiše znovu. A zatím můžete dostávati poplašné telegramy, může vám někdo umírati, nebo i vy sami můžete býti nemocni, v Rusku přestala kvapnost času; pašport poleží na úřadě tři dny podle nařízení — a bez něho nemůžete a nesmíte se hnouti.

Tak jsem potřeboval kvapně odjeti z Oděssy. Sluha v hotelu, jejž jsem s urgencemi posílal na úřad, vyžádal si úplatek pro písaře, ale vstrčil nepochybně peníze do vlastní kapsy a vrátil se, krče rameny, že až zítra. Došel jsem si dokonce o přímluvu na rakouský konsulát, ale marně. Bylo to brzy po annexi Bosny a

Hercegoviny; napětí mezi státy zasáhlo i úřady. Zástupce konsulův pokrčil rameny. „Kdybych vám dal doporučení, bylo by pro vás ještě hůře,“ potěšil mne. „Nezbývá než čekati.“ Měl jsem smutnou útěchu žáčků, jimž na výletě hlídač zakáže cestu i s panem učitelem. „Tak vida,“ žďuchnou se, „náš pan učitel taky všude nesmí.“

Konečně napadlo mne udeřiti na mocnou strunu slovanského dobrého srdce osobním poukázáním na svou churavost — a ve chvilce měl jsem pašport v ruce. Toho by zase, možná, někde jinde nebyli schopni, kde se bachšiše tak neberou, ale litera je svátostí. Sluha hotelu otevřel úžasem ústa, když jsem mu ukázal pašport řádně vidovaný.

Po prohlédnutí pašportů řadíme se k svým zavazadlům k celní přehlídce. Nebyla nijak přísná. Nějaký ten rakouský doutník, případně snad i větší kousky zboží nastrkané do kapes před hranicí, procházejí bez závady. Jenom knihy podléhají delšímu řízení censury, zvláště jsou-li jinojazyčné. Nyní ještě lístek na další cestu po ruské již trati. Kdysi měl jsem na téže stanici nemilou nesnáz na zpáteční cestě z Ruska. U pokladny sklapnul mi úředník okénko před nosem, že prý je již pozdě na vydání lístku. Bez rady otočil jsem se na peroně. Vlak jel přes hranici jen dvakráte denně, ráno a večer. A nyní byl právě večer a po boku mém děcko. Hledím od stanice do šera k vzdálenému městečku. Nutno najmouti povoz, přespati ve špinavé židovské krčmě jen z umíněnosti úředníka, který si klidně za oknem pokuřuje. Na štěstí vzpomněl jsem na talisman, který v Rusku tvořil vždy rovnováhu libovůle byrokracie. Stříbrňáček získal mi ochotu mimojdoucího zřízence nádražního, který mne zavedl k přednostovi stanice. Chef vzkázal po zřízenci panu pokladníkovi rozkaz a jako v pohádce o kohoutkovi a slepičce, pokladník vydal lístek. A ještě jsem si dlouho potom na odjezd vlaku počkal. Dárek se mi vyplatil a v tom počtu spočívá všechno zlo úřednického „chabaru“ v Rusku. Není to jen podplatnost úřadů za nenáležité výkony úřední, za protekci atd., je to vydírání poplatků za úřední činnost obyčejnou, k níž je úředník ustanoven a jíž nevykoná bez daru, nechávaje žadatele bez povšimnutí, dokud neuzří podstrčený poplatek. Těžko je dovolati se zakročení vyšších, poněvadž každý umí již v tom choditi, aby se mu nemohlo na kůži a vyšší pravidlem chrání nižšího, poněvadž stojí v chabaru jen o stupeň výše. Běda je zvláště obchodům a živnostem, z nichž žije úřednictvo všechno od strážníka nahoru, neboť v jejich ruce jest úplně osud závodu. Nejen že úředníci policejní a finanční i jejich manželky dostanou, čeho potřebují, v obchodech levně nebo přímo darem (to prý se neděje jen v Rusku), ale v ruských městech a městečkách setkáme se i s tím dojemným zjevem, že obchodnictvo koná po městě pravidelně sbírky na dary pro policii o významných dnech. A není to ovšem věc tajná. Chabar vládne posud. Židovské asi slovo a židé, kteří odjakživa chabarem pracovali, žijí v něm příjemně jako ryba ve vodě. Počítají a vypočtou si, že jim co vynese. Právě za řádných poměrů nemohli by si dovoliti to, co mohou, uspavše svědomí policie chabarem. Vyprostiti společnost ruskou z tohoto již dědičného zla bude nesnadno a zdlouhavo. Teprve vyšší vzdělanost lidu a svobodný hlas tisku přinesou nápravu spolu se zlepšením platů všeho úřednictva. Plat ten půjde z týchž kapes obecenstva jako jdou nyní příplatky a podplatky, nebude tedy národ více zatížen, ale za to morální výsledek bude veliký pro obě strany. Příjmy úřednictva budou čestné a obecenstvo nebude týráno. Důvěra nastoupí k úřadům místo hořkosti a pohrdání. U úředníků nastane snad také více šetrnosti a vážnosti k penězům pravidelně a čestně získaným, než bývá k nahodilému a pokoutnímu zisku, jenž svádí k útratě a dalšímu vydírání bez mezí neb dokonce i k sahání na příjmy státní. Neobyčejný rozkvět státních příjmů ruských od dob konstituce sluší přičísti hlavně zlepšené kontrole — či lépe kontrole vůbec. Neboť o jakém dohledu mohla býti řeč za doby absolutistického žebříku, kdy jeden příčel držel druhý a občas musela houba amnestie smazati všechny hříchy úřednictva proti státnímu majetku, měl-li posvátný absolutismus se udržeti. I ten nejposlednější strážník a písař cítil se samodržavným jako sám car, jehož samodržaví pomáhal nésti na svých ramenou, ale jímž kryl také jako štítem posvátným své neřesti.

Konečně sedíme ve voze. Jako vše v Rusku je široké, mohutné, tak i kolej železniční musila se rozestoupiti šíře než v ostatním světě a vagon je přiměřeně k tomu kolosem jako slušná chalupa, často na šesti kolech, neboť dlouhé vozy při srážkách železničních více odolávají a nesnadněji se přes druhé přesunují. Také prostornost vozu je dle toho široká, volná a lavice mohutné, massivní. Stěny vozu a okna dvojitá hlásají, že vstupujeme do kraje krutých zim. Visuté lávky, jež možno

snadno vzepříti v polohu vodorovnou, jsou umístěny nad lavicemi i u oken a na noc změní vůz v ložnici. Za příplatek 75 kopějek, „Platzkarta", má každý cestující právo na lůžko po celou noc. Počet lůžek je nápisem na voze označen. Rus miluje pohodlí a také širá jeho vlast s dlouhými jízdami vede k jinému způsobu cestování než u nás. Uzel peřin, pokryvek atd. vedle špižních zásob, zejména čajníku, jest pravidelným zavazadlem, s nímž se vleče obchodník, úředník i student. Rus také měří své jízdy po matičce svaté Rusi na velké jedničky, sutky = 24 hodin. Jechá jedny, dvoje, troje sutky a třeba i týdny, jde li to až do Asie a jechá lacino. Čím delší tura, tím poměrně levnější jízda, věc velmi důležitá pro pohyb v tak velké říši. Za tisíc verst ve třetí třídě čítá tuším jízdné asi 7—8 rublů, t. j. za vzdálenost, rovnou délce našeho mocnářství od jihu k severu. Tolik se platí, ba více za jízdu ve třetí třídě u nás již z Vídně do Terstu. (Pokračování.)

Dr. P. M. Haškovec:

FRANCOUZSKÁ ZPRÁVA.

Nelze nevzpomenouti, že do letošního roku ještě doznívaly literární ohlasy roku předešlého, roku dvou stých narozenin Rousseauových. K této oslavě hledí vedle souboru přednášek pařížských a publikace z oslav ženevských, vedle četných jiných knih a neobyčejně bohatého svazku Annales Jean-Jacques Rousseau, dvojí vydání, na něž třeba upozorniti. Jsou to předně svazek deseti přednášek *J. Bouviera: Jean-Jacques Rousseau,* kde předseda společnosti rousseauvské podává na základě všech vědeckých prací život, rozbor díla i obranu filosofa ženevského, a pak *E. Fagueta* pět svazků, posvěcených Rousseauovu životu, jeho poměru k ženám, jemu jakožto mysliteli, jakožto umělci a mezi tím i jeden svazek s titulem: *Rousseau contre Molière,* v němž známý kritik svými požadavky jasnosti, přesnosti i logičnosti měří navzájem oba dva protichůdné představitele ducha francouzského.

Literaturou francouzskou dnes silně se nese touha poznati objektivně minulost vlastní. Francie sama i po jiných stránkách nastoupila život nový, nedivno, že i literatura nevymyká se tomuto obecnému proudu a (máme tak říci?) reviduje a orientuje se. Studovala-li do nedávna ustavičně a skoro výlučně vrcholy své doby „klasické", jimiž a jichž uměním pak měřila veškeru produkci literární, hledala-li potom časem intensivněji prvky pro sebe v literaturách cizích, dnes, zdá se, chce mnoho najíti ve své tradici vlastní, ale nově pochopené, nově zbudované. Studium literatury domácí obrátilo dnes ve Francii zřetel zvláště ke dvěma údobím, která dosti dlouho a neprávem pokládána za naprosté a násilné přerušení vývoje organického, k dobám plodného chaosu. Tak studuje se zvláště účinně renaissanční literatura (stol. XVI. i XVII.), jíž jsou zasvěceny dvě revue (Revue de la Renaissance, Revue du XVIe siècle), a pak romantism, kterému se dostalo mimo jiné zvláště četných příspěvkův v knihách Léona Séché. Toto studium letos vyneslo k vydání i dva texty doby, *Vignyho Daphné* a *Stendhalova Henri Brularda.* A tímto novým a přesným vydáním románu právě zahájeno vydání souborného díla Stendhalova, jež doplní podrobná bibliografie stendhalovská; i podivno, hned řada časopisů přichvátala s drobnými dodatky k dílu, takže první polovina roku skoro stála ve znamení stendhalismu (Revue de Paris leden, Revue bleue 7.—14. prosinec, La Revue leden, Revue critique des livres et des idées duben atp.). Z období klasického naproti tomu dnes zájem vědeckého zkoumání více budí duchové filosofičtí, jako Fénelon a Bossuet, jimž se dostalo speciálních časopisův, a nejnověji oživuje i studium skeptického a rokokového stol. XVIII. založením *Revue du XVIIIe siècle.*

Není-li příznačné, že literatura středověká nachází obliby v kruzích širších a širších, takže vedle opětných vydání vědeckých (letos na př. trubadúr *Uc de Saint-Circ*) vyskytují se i vydání pro potřebu obecnou (Championova sbírka Les classiques français du moyen âge) a konečně i četné převody (Aucassin a Nicolette, *Six lais de Marie de France*)? Vědecké výtěžky pak studia velkých individualit nové doby tlumočí znamenitě i výborem textovým i slovesným doprovodem právě založená Plonova *Bibliothèque française,* jejíž první úhledné svazečky všimly si zvláště renaissance.

Dnešní literatura francouzská neméně hledá orientaci a nové cesty životem sama u sebe a ve své době. Jsou dokladem toho zvláště výmluvným nové svazky básnické těch, kdo nesou velké úsilí, jež se tu hlásí v nejnovější poesii francouzské, úsilí, jež hledá nové poznání životní, nové a své pravdy, a jež je v podstatě své úsilím mravním. Projděte letošními sbírkami unanimistů *J. Romainse Odes et prières* a *G. Duhamela Compagnons* nebo paroxysty *R. Veyssiého Les Tressaillements!* Vyskytly se i pokusy theoreticky najíti podstatu a smysl dnešního proudění v poesii francouzské. Z nich ob-

Koncem prvního roku byl na dvorečku naší chalupy houf kuřat, kachen a husí. Jaká to byla radost, když následujícího jara počala loňská kuřata snášeti vejce! Pamatuji se, že jsme jednoho dne měli deset čerstvě snesených vajec. To byla zpráva, která mne radostně vzrušila.

A ještě si vzpomínám, jak v druhém roce našeho pobytu na Hamře oznámila matka, že budeme míti o vánočních svátcích krmenou husu. To byla rovněž zpráva, která nás děti — tenkráte tři hochy — mocně překvapila. Po celý advent při svitu lucerny matka na večer husu šiškami, či jak u nás, tuším, ryzeji se říká, slejškami, cpala, až jsem se nemálo podivil, co všecko takový husí žaludek snese. Nemohli jsme se vánočních svátků dočkat a když konečně byl boží hod a krmená husa přišla na stůl, byl to pro nás požitek, na jaký si po padesáti letech ještě vzpomínám. V podobných těsných poměrech lidé takových kulinárských darů, jako je pečená husa, nepoměrně více a lépe užijí, nežli v rodinách, v nichž je přepych domovem.

Neměli jsme — jak jsem již pravil — nouze, ale nebyli jsme hýčkáni. Strava bývala prostá. V poledne byl sice zpravidla neveliký kousek masa, ale moučné věci, jako knedlíky, buchty, vdolky, lívance, se připravovaly z ječné mouky. Pšeničná mouka byla tenkráte mnohem dražší než ječná, a kdo byl nucen kupovati mouku, kupoval ječnou. Ostatně se silo u nás málo pšenice a také ve velikých statcích se jedla hlavně moučná jídla z ječné mouky. Jen v neděli přišly na stůl knedlíky nebo buchty pšeničné u nás i jinde.

Moučné věci ječné jsou vesměs mnohem tmavší nežli z mouky pšeničné a co do chuti nemohou se s pšeničnými měřiti.

K večeři bývala polévka z vody a chléb nebo brambor. Rozmanitost vodových polévek byla veliká. Už ani nevím, kolik druhů se jich u nás vařilo. Jeden mám v upomínce neblahé a to byla polévka z tak zvané krupice — tak totiž říkají v našem kraji trhaným krupkám. Myslím, že se trhané krupky téměř nikde již nejedí. Polévka z nich byla nedobrá, já ji jako malý hoch nemohl ani vidět.

Také bramborových jídel býval v našem kraji počet nemalý. Dělaly se škubánky dvojí, z mouky a krupičky, těmto říkalo se konofidle nebo fonoknidle. Pekly se toče, kocmouty, slejšky, pískorky, hnětanky, placky a nevím už ani co všecko. Ale ve všem tvořily základ brambory.

Tolik pak je jisto za všech okolností: Člověk, který v mládí živil se polévkou z trhaných krupek, naučí se snadno jísti sluky, paštiky z husích jater, jeřábky a p. i píti šampaňské. Ale hůře je tomu, kdo rostl při slukách a šampaňském a v stáří musí přejíti k vodovým polévkám a bramborům.

Na Hamře však i dále se materielní poměry mých rodičů zlepšily.

Za prvé stravovala se u nás pensionovaná klíčnice, stará panna. Celý svět jí říkal „mamzel", málokdo věděl, že se jmebuje Františka Hirbstová. Tato mamzell po nedlouhém stravování u nás ve svém bytě, rovněž na Starém Hamře, zemřela. Zanechala na tehdejší poměry slušné jmění a byla v závěti pamětliva spravedlivých služeb naší matky. Odkázala jí ke dvěma tisícům zlatých. Matka naše z vděčnosti dala postaviti kříž v lípové aleji z Trhanova do Nového Hamru vedoucí a sice v blízkém sousedství panské zahrady. Ve své nelíčené skromnosti nedala, jak se to obyčejně děje, na kříž žádný nápis hlásající světu, kdo ten kříž postavil.

Za druhé pak najala, tuším, hned v prvních dobách našeho starohamerského přebývání panské krávy. Platila z krávy určitý peníz. Panství krávy živilo a matce náleželo mléko i jistý počet telat. Panské krávy byly pro matku pěkným příjmem, neboť v prvních letech zpravidla zahospodařila nějaký groš, tak že jmění rodičů vzrostlo as na několik tisíc zlatých. Později, když jsme študovali, příjem matky na vydržování naše stačil. Na kapitál se nesáhlo, až, tuším, když jsem byl v posledních letech svého studia medicinského.

To vše zní ovšem velmi příznivě. Ale jaké břemeno ta naše dobrá matka nájmem tím sobě naložila!

V zimě dvakrát, v létě třikrát denně docházela k dojení. První dojení počínalo již před pátou hodinou ranní. Téměř dvacet pět roků matka naše po čtvrté hodině ranní vstávala, nejednou ve psím počasí. Během těch prvých let dvakrát při tom povila dceru. Když se vrátila od dojení, celý den pracovala a přece vždy měla ráno čas jíti do kostela na mši. Jen v neděli odpoledne sedávala u knihy, a když jsme byli mladí, obsah čteného nám vyprávěla. Pamatuji si takovým způsobem, že když jsem byl čtyřletým hochem, matka nám vyprávěla obsah Tylovy povídky: Český jazyk moje škola. Žádné zábavy, žádné společnosti matka naše neznala. Jen práci ve prospěch náš. Těšila se skalopevnému zdraví a dožila se po tomto neobvyklém namáhání osmdesáti šesti roků.

Zdaž to nebyla veliká žena? Jsou najisto velicí lidé, o nichž ví jen uzounký kruh lidí.

(Pokračování.)

K. M. Čapek-Chod:

VÍTĚZSTVÍ DOBYTÉ.

Starosvětská a maloměstská historie.

(BOŽENĚ BENEŠOVÉ.)

Krám u Šestáků celým svým nitrovým vzhledem připomínal svou pradávnou minulost z dob pravovárečné slávy, kdy slul ještě „pinvicí“ a polominulou, kdy se mu říkalo „kvelb“; polominulou, neboť ještě leckdy uklouzne paní Šestákové toto označení, ačkoli se týká hlavně pokračování vlastního krámu, totiž skladiště, dolů do dvora se nížícího.

Jediné, hustě a silně zamřežované okno, kteréž tu prolamovalo zeď, bylo už před deseti lety opatřeno skleněnou okenicí, když moldonky a kartounky u ‚Šestáků‘ koupené, začaly cukrovarským dělnicím a děvčatům z „rajbunku“ (dílny na sirkové škatulky) páchnouti kravinou.

Neboť přímo pod tímto oknem nalézalo se jiné skladiště, související s druhým odvětvím a temeništěm zámožnosti Šestákova rodu — rolničinou.

Vedle toho okna ještě obšírná vrata do průjezdu vedoucí oddělovala živnost zemědělskou od živnosti krátkým zbožím v tomto patricijském domě, jehož náčelník dvojí svou platnost zemanskou i kupeckou dovedl v městské radě tak důstojně representovati, ačkoli jistý rozdíl mezi oběma přece jenom sám činil.

Pan Šesták sice zakročoval činně v krámu, význačné zákazníky dokonce i sám obsloužil, ale na dvoře jenom hromoval. Nikdy aspoň nebyl viděn, an jako nějaký předměstský soused kráčí ven z města v modré zástěře, po boku svého statečného spřežení volů, anebo dokonce krav, jimž náležela jako potahu substituce. Za to neostýchal se pan Šesták vyběhnouti z krámu třeba až na náměstí na pomoc složit těžkou nějakou bednu, nestačil-li na to povozník se svým nakladačem. Ale i tu bylo třeba od hořejší brány možno poznat pana Šestáka po bělostných rukávech košile, černém plnovousu maxmilianském, po vestě rozvlátém a vůbec po celé tělesné podstatnosti páně Šestákovy.

Na dvůr, vlastně jen ponurý dvorek, na němž tísnila se stáj s kůlnou na vozy i bedny, i hnojištěm, takže nad veškerým nádvorním přístřeším vybýval hodně nepatrný výsek volného prostoru, vklouzl jenom v případech nutného osobního zakročení — z pravidla čeledína nebo děvečku vypeskovat.

Jinak dbáno co nejpřísnější rozluky mezi oběma polovinami tohoto šestákovského dualismu.

Obchod náležel náměstí, k němuž měl krám podloubím zření; dvůr pak ústil dolejším výpadem do ulice, kudy vyjíždělo se na předměstí — tam stála velká stodola Šestákovic a k pozemkům, ležícím vesměs na jedné straně takřka za humny stodoly. A byly veskrze prima, korec po pěti stech zlatých.

Jenom jednou do roka stalo se, že vrata vedoucí do průjezdu k náměstí byla otevřena celou šíří a ukázala rolnický rub skvělé medajle firmy „Šesták a syn, velkoobchod ve velkém i malém“, jak zněla nedosti logická vývěsní tabule v průčelí.

To bývalo „o senách“ kdysi až počátkem července, tak dlouho opožďuje se tu sklizeň sena, někdy hluboko do měsíce. Poněvadž katastr obce skládá se téměř polovinou z luk, mívá senoseč bezmála takový význam jako žně, a to pro celé město: neníť jediného usedlíka, aby vedle svého hlavního povolání nebyl také rolníkem. V tu dobu odváděny a přiváděny všechny tři Šestákovy potahy, volský i oba kravské, průjezdem na náměstí k povozům, neboť seno skládalo se na rynku a odtud vytahovalo se ve velkých loktuších na kladce do vikýřů.

Všude, po celém náměstí, zbudovaném takřka najednou, po požáru koncem předminulého století, v témž jediném slohu copovém, při čemž motiv vikýře projednán v tolikerých, ale vesměs fantastických a vždy jiných obměnách, kolik bylo domů. Vypadalo to mnohdy jako ironie, ba jako znesvěcení, když ozdobné ty, ve výstředním vkusu stylisované a vysokomyslným štukem ovroubené otvory nuceny polykati ohromné žvance sena, a Šestákovic nákladná fasáda, jako by se byla po každém takovém soustu až v základech odporem otřásla, kdyby bylo i jen pomyšlení takové možno při věkovité solidnosti budovy, obnovené „im Jahre 1792“, dvě leta potom, když na střelnici městského ozbrojeného sboru zavěšen slavnostní terč na památku střeleckého kralování „Johanna Schestacka“.

Poslední představitel rodu, poslední Jan Šesták, manžel nynější majitelky obchodu, zhynul spiknutím obou odvětví svého po-

volání, jež se k němu zachovala potměšile úskočně právě v době senoseče.

Stalo se jednoho parného červencového odpůldne, kdy po dlouhých deštivých týdnech bylo konečně možno dosušit a svážet, že se přehnala nad městem prudká bouře s půlhodinovou potopou světa a na náměstí zastavily tři fůry Šestákovic sena, a voda z nich tekla crkem. To se stalo jenom následkem podvodné blízkosti luk páně Šestákova majetku u města, čeleď se domnívala, že fůry doveze a složí dříve než se co strhne. Když pan Šesták vylezl na rozporku a sáhnuv pod povrch ucítil ohavné teplo pařící se píce, zahromoval a toho dne po prvé prohlásil, že se diví, že jej netrefil šlak.

Druhá příležitost k tomu naskytla se v téže čtvrthodině, když děvečka přiběhla s nářkem ze stáje, že plavka, velkolepá, na loňské výstavě vyznamenaná kráva koutskobernského chovu, se nadula. Utrhla se od řetězu a dostala se tak na jetel, v koši zapomenutý. Tento kus který byl pýchou „kramáře z rynku" před vlastními a pouhými hospodáři z předměstí, přirostl panu Šestákovi zvlášť k srdci, a když viděl plavku stát s nohama roztaženýma s břichem jak buben, rozlítil se tak zle, že všechny klenby starobylého domu hlaholily jeho hromováním a ujišťováním, že jej dnes šlak jistě trefí. Měl pravdu a stalo se tak definitivně, když povozník přivezl z nádraží bednu zboží a jal se ji před domem skládati.

Pan Šesták znal tu bednu předobře. Už dvakráte mu ji tady složili. Byla to bedna spuchřelých tkalounů, kterou pan Šesták dodavateli již před měsícem vrátil. Bedna přišla po prvé zpět s dopisem rukodílny, v němž se nacházela mrzutá poznámka o jisté nevyrovnané dosud faktuře a tvrzení, že tkaloun zpuchřel v „místě dodání". Pan Šesták tenkrát sedl, napsal řiznou odpověď, v níž vypočetl tisíce, jež jeho děd, otec i on dali za ta léta „vážené hořejší firmě utržiti", ohlásil, že „částka k vyrovnání podotčené faktury sleduje poštovní poukázkou" a s hlubokým politováním zakázal si další obchodní styky vysocevážené p. t. hořejší firmy. Rozumí se, že bednu vrátil znova.

Lze pochopiti, že když pan Šesták zahlédl na bedně monogram nepřátelské firmy a na nákladním lístku jméno Domažlic, sídla kvetoucího tenkrát tkalounkářského průmyslu, vyskočil z krámu jako špatně střelený lev.

„Neskládat, neskládat," vykřikl pan Šesták, „to půjde hned nazpět."

„Povídám neskládat," zahřměl vzteky bez sebe, když povozníci spíš tíhou břemene nuceni, bednu nížili k zemi a přiskočiv, popadl bednu za roh a jediným mýknutím zvrátil ji na plošinu povozníkova „pilijáru."

Jako sám odhozen, zavrávoral pan Šesták dva tři kroky nazpět, vytřeštil oči na povozníka tak, že ten se ho v spravedlivé hrůze zeptal, co se s ním pro Krista Ježíše děje . . .

Ale pan Šesták již neodpověděl, už ani neměl času, aby opakoval své vzývání mrtvice do třetice, a skácel se na zem.

Mrtev.

A tentokráte opravdu bez nutné příčiny, jakož se ukázalo, když povozníci odnesše pana Šestáka do krámu a po příchodu pana doktora do poschodí, poptali se Adalberta, příručího „co teda s tímhle".

Ukázali na bednu, která stála pana Šestáka život a nyní na voze očekávala další své poslání s potutelností, kterou na ní jistě viděli četní zvědavci ze sousedstva, pohlížející na ni jako na živého vraha.

Adalbert, pravzdálený příbuzný rodiny, který jediný zachoval v strašném zmatku jakž takž rozvahu, řekl: „Počkejte!" zašel do krámu a z hromádky dopisů, ležících na pultu, vyňal jeden označený firmou, totožnou se značkou na bedně a otevřel jej.

První obchodní dopis, jejž otevříti se opovážil. Přečetl jej a nařídil, aby bednu jenom vnesli dovnitř, první to rozkaz, který ve svém životě o své újmě udělil.

Pan M. Kubeš, majitel rukodílny v Domažlicích, se omlouval v dopise s vybranou zdvořilostí, všechny obvyklé formy přesahující, nedopatření skladníkovo, že z pouhé „svývolnosti" bez vědomí chefova zboží tak váženým a starým zákazníkem, jednou už vrácené znovu zaslal. Pan Kubeš přepokorně prosí za odpuštění, posílá nové, úplně svěží zboží a pro dobrou vůli a obnovu obchodního přátelství dovoluje si pro vysoce váženou paní manželku přiložiti k zásilce jeden „pravý" kašmírský shawl. Ač pocházel jen z Kdyně, převyšoval cenu dodaného zboží. Nadbytkem připojen i ponížený dopis skladníkův, který prosil za svou vlastní rodinu slovy úpěnlivými; hroziloť mu propuštění, nebude-li vysoce blahorodý pan J. Šesták „ráčiti přijmouti chtíti" novou, bezvadně vypravenou zásilku.

(Pokračování.)

✱

ANT. SOVA: Z NOVÝCH BÁSNÍ.

TANEČNÍ.

Po travách a květných stoncích,
kde paprsky tančí k věčnu,
po zajíčkách, pryskyřnících
a modrých zvoncích,
po lukách spících
jdu k nekonečnu . . .

Na slunných mých luzích křepčí
snů naháči v rhytmickém spjetí,
jsou krašší a růžovější,
jich kůže hebčí,
hlas rozvitější
než pozemských dětí . . .

Jsou hoši a dívky, jsou víly,
jsou ďáblů neb andělů símě,
však všichni jsou synthese žití
i jeho síly,
jich čelo svítí
cudně a přímě . . .

Že vděčni jsou každému daru
buď nebes neb mateřské země,
jich podiv a úžas je větší,
vždy v bujnějším žáru
se tancem vděčí
jich naivní plémě . . .

Vše objevem je a divem,
vše poznatkem novým se hlásí
k novému přerození
v tvoření chtivém:
že světa není
bez jeho krásy . . .

VEČERY SNOUBENCŮ.

Snoubenci milovali své ruce vroucí a bílé,
košatý strom a ve vodě měnivá světla,
v ty chvíle
tkané lunou ve třpytnou svatební stříbrnou
látku:
hvězdy v ní sprchly s nebe,
lekníny z černé se vinuly na hláď země,
sněžily ve vod temně,
obě srdce si říkala: Bože, jen tebe . . .

Hallucinováni svou láskou zřeli:
na městě, na stromech měkkce se chvěly
měsíčné noci. Tu mluvená slova
s vůní trav, růží, se světly z vody
vystupovala jak nahá těla
bílá a nově zrozená celá

a jako bytosti oživlé v chvíli
žádostnou krví, svá pouta předla,
růže si házela
jedinou cestou ze srdce k srdci,
házela sítě své, kouzla svá vedla,
vracela se a opakovala,
byla si krásou i věčnosti dechem,
bez konců důvěrným echem . . .

Všeho se po cestě tázala, ptáka a květu,
lístku i trávy: bude svět krásný,
jak jej dnes viděla srdce naše
na prahu žití,
budou nám lidé dobří, děti, kraje a města,
zvířata, stromy? A kdo nás v náruč chytí?
kam nás povede cesta?

PRVNÍMU PELU.

Co mladé, křehké, svěží, vše mám rád,
úsměvy, sliby jarní za rosy,
co hlavu o zeď nerozbilo si,
co ještě v čin krev nemusilo dát . . .
Pučení, vánků směr jež poznává,
jich první něhu, harmonické hry,
životní větu dlouhé předehry,
v nichž tančí vzdušné ženy postava, —
co pučí z barev stínů, ze zoře
a vlhka zemní hloubky úžasně,
mám rád, co nově mluví, překrásně
a pelem v naivní plá pokoře . . .

šírný svazek *J. Mullera a G. Picarda: Les tendances présentes de la littérature française* dotvrzuje pouze šetřením na jednotlivých autorech, co jsme poznali z produkce samotné. A zajímavá anketa Tempsu, uveřejněná *E. Henrietem, A quoi rêvent les jeunes gens* (Enquête sur la jeunesse litteraire), třebaže její pořadatel z kritické opatrnosti nechce nijak uzavírati z ní na jednotný charakter v té anarchii vyvrcholeného individualismu, napovídá přece jen, že na všech stranách se jeví touha po síle, napiaté vůli, životě soustředěném a jasném, celkem všude rozhodný odvrat od ideového nezaujetí, citového pološera a formální tápavosti nebo neukázněnosti poesie symbolické, neboť její hledání dovolilo jenom několika tvůrcům najíti svou velkou uměleckou zákonnost. Z iniciatorův velkého kdysi hnutí vydáno letos úplně básnické dílo *S. Mallarmé*, jež se snaží vyložiti ve zvláštní rozsáhlé studii vydavatel *J. Thibaudet*.

Je pravda, u mnohých čtenářů, zvláště cizích, román francouzský dnes je znehodnocen vlivem literárního zboží řemeslné výroby výdělečné, neboť bylo snadno kopírovati několik dobrých tradičních jeho linií. Ale právě ta okolnost též připomíná, že vybroušená jeho forma vždy dává tvůrcům nové možnosti nacházeti ještě cesty, kudy dojíti větší účinnosti umělecké. — Z letošní produkce upoutal *J. Benda* románem *L'Ordination*. Vnitřní historií lásky vzklíčivší v mladém srdci mužském, jemuž se protivil život prázdných forem vznešeného světa pařížského, k prosté a oddané vdově analysuje se tu neobyčejně bystře a hluboko sláva její i útlak, jakým působí za čas ten poměr, a konečně i rozklad citův, vše to pak podáno slohem ač prostým, přece jemně stínovaným. Exotický rámec má *L. Byramův* román *Les amis de mon ami Fou-Than*, z něhož jasně vystupuje šest typů francouzských; jich osudy spojené se vzdálenými ozvuky války rusko-japonské, soustředěné k postavě filosofa čínského, krčmáře u „Bratrské shody", dávají příležitost ostře narýsovati rozdíly dvou světů kulturních. *R. Rolland* dokončil letos svoji rozsáhlou epopeji *Jean-Christophe* desátým svazkem. Je to třetí svazek třetího díla nadepsaného La fin du voyage s titulem: *La nouvelle Journée*. Jím vrcholí tato velkolepá a slohově i myšlenkově mnohotvará historie duše nového Evropana krásným výhledem v dobu svobody, jasu a kázně, jejímiž účastníky jsou dnešní „jeunes gens d'aujourd' hui", šťastní to dědici dlouho hledavší „génération sacrifiée". Nejedna z úvah (a jimi i několika jinými rysy může připomínati tato epopeje Holečkovy Naše) je tu z nejkrásnějších kusů v celé stavbě. Také *E. Daudet* dokončil románový cyklus devatenáctým svazkem z doby revoluční. Jeho toulonský tigr revoluční Benodet z *Les Aveux d'un Terroriste* vrací se po pádu Karla X. a vstupuje pod cizím jménem do kláštera. *M. Barrès* překvapil knihou *La Colline inspirée;* posvátným vrchem je tu lotrinský Sion-Vaudémont, na jehož historii, kterou si dost subjektivně upravil, navazuje někdejší egotista své theorie tradicionalistické, jež vidí záchranu před mravním i společenským anarchismem v kázni církve římské, ač s věrou její jej nic nespojuje. Podivně odrážejí se od těch a takových románův romány některých spisovatelek plny krásného poslání a zaujetí sociálního. Paní *R. Waltzová* líčí úsilí dívky, vážné a chudé, která opuštěna ženichem pro výhodné manželství chopí se své úlohy, povznésti dívky, které ubíjejí dobu po školském vzdělání a před vdavkami, úsilí, jež je bohužel marnou obětí; to je *Vers les humbles, journal de Louise*. Známá *Colette* (C. Willy) budí pochopení kreslíc v *L'Envers du Music-Hall* nejposlednější z pomocníkův a pomocnic moderních žonglérův; i tu poznáváme, ač kniha nemá té síly, autorku La Vagabonde. *Colette Yverová* staví v protiklad dva druhy umělců, dvě rodiny; v její *Les sables mouvants* idealisté v umění neukáží ovšem pak tolik ideálního heroismu života v praksi a citech jako právě ti nejvíce opovrhovaní bohémové. Pí. *Judith Gautierová* pro svou *L'Inde éblouie* vybrala námět historický, jejž naplnila příběhy p. de Bussy nikoli bez známek staré dobrodružnosti rytířské. Novou sbírkou novell, neméně svěží a osobitou než dřívější jeho prósy, přihlásil se poctěný již cenou Goncourtův p. *F. de Miomandre* (*. . . d'Amour et d'Eau fraîche*). Trochu podivné své látky, v nichž se moderní město přepodstatňuje ve svých representantech v antické typy a symboly vydal *G. Pioch, Les dieux chez nous*, škoda jen, že toho nedovedl provésti s větší pružností a hloubkou.

Odvrat nové generace od staré ve způsobu řešení otázek životních i rozpor v chápání života naznačí rázem dvě knihy esssaí. *M. Maeterlinckova* nová kniha filosofická, *La Mort*, myšlenkově neobjevující nové světy, zase tak snadně hraje ideami i hodnotami; ryze vnějškovou dialektikou pluje k závěru, o němž čtenář nebude neochoten tvrdit, že byl předem dán, ba nedovede ani zastříti i při obratnosti slohové, že mu s básníkem má tu být vlastně poskytnut prostředek, jak si vymluviti všechen strach před smrtí. Kdežto ve své knize essaí *Paroles devant la vie Alex. Mercereaua* prostě, a přece s plnou zodpovědností, těžce, a přece s rozjasněnou tváří hledí k nejzákladnějším otázkám životním, uvědomuje si věčné pravdy. Zvláště pak upoutá silná a výrazná osobnost *André Suarèsa* statěmi o Pascalovi, Ibsenovi a Dostojevském (*Trois hommes*), k nimž autor našel nový a svůj poměr; nutno čísti.

Hledání, nová orientace, ba druhdy i přerod po všech stranách jeví se i ve vnikání cizích pra-

covníků do literatury francouzské, sebevědomějším studiem a samostatnějším oceňováním i chápáním literatur cizích (letos zvláště četné jsou studie a překlady z literatury anglické a ruské), ukazuje se i v ostatních odvětvích literárních.

Studuje se též vliv Francie v cizině. Sem se hlásí zvláště pěkná a silně dokumentovaná kniha prof. *M. Wilmottea: La Culture française en Belgique* s podtitulem: Le passé littéraire. Les conflits linguistiques. La sensibilité wallonne. L'imagination flamande; jistě zasáhne v národnostní spor belgický, neboť prokazuje pro jednu její část převahu kultury francouzské od středověku. Sem hledí též *A. Heumanna: Le mouvement littéraire belge d'expression française*, jenž se omezuje na posledních třicet let.

LITERATURA.

Ignát Herrmann: *Burlesky*. „Sebrané spisy" díl XVIII. Nákladem F. Topiče v Praze.

Do tří oddílů shrnul autor drobné črty tohoto svazku svých spisů: „Burlesky", „Fragmenty kolportážních románů" a „Dvě pohádky královské". Všecky v knižní celek poutá společná nit groteskních dějů, strašidelných případů a detektivních ironisovaných sensací — jakož i břitce vyhrocené ostří satiry, jímž v nevinných svých na oko příhodách zajíždí do různých nepořádků pražského života. Tvoří tu nezapomenutelné figury, jako by je Aleš črtal hrotem svého péra, které se hluboce vrývají v pamět. Tak na př. v neodolatelné črtě „Čertova výprava", kde líčí setkanou starého čerta v pensi s potkanem ve vystěhovaném a sanaci propadlém domě pražském, poznáte mistra nového typu humoristické ironie české, tak diametrálně odlišné od surové a klackovité komiky americké nebo suché ironie anglické. Herrmann jda po stopách Nerudových došel dál a výš, cesta jeho je vyznačena výboji. To znamená právě býti pokračovatelem a vyvrcholovatelem. Herrmann, kde Neruda častěji stylově podlehal němčině, dal nám ryzí, jazykově vybroušenou formu. Tuto okolnost dlužno při celém literárním díle Herrmannově zvlášť zdůrazniti. Herrmannova ironie není výsměch. Nikoho neurazí, ani toho, proti komu přímo namířena. Cítíte za ní celé jeho srdce, které ridendo castigat. „Burlesky" řadí se k vydaným dříve svazkům Sebr. spisů „Z pražských zákoutí", „Páté přes deváté" a zejména ke „Ztřeštěným historkám", jichž jako by byly doplňkem. *—och—*

*

Xaver Dvořák, *Modlitby básníkovy*. Nákladem vlastním. V Praze 1913.

Relief Xavera Dvořáka, jenž do náboženské lyriky vnesl, co jí od naivních rýmovaček Štulcových až do let devadesátých scházelo, totiž poesii, je pevně načrtán asi tuctem jeho básnických sbírek, z nichž prvá vyšla právě před 25 lety. Sbírka přítomná nepřidává jemu nového rysu leda snad to, že básník po horečném plání sbírek „Sursum corda", „Meditací" a zejména „Nového života", kde s jeho transcendenční mystikou splývaly ještě tony materielního lidství, úplně se osvobodil a našel uklidněn bezpečný svůj cíl v splynutí s Bohem. Zde vystupuje hlasatel duchovních Rozkoší, svědek Lásky, stolovník hodů sladké Eucharistie jako očištěný vítěz od rmutu světa a plaje jen blahou tuchou mystického ráje. Knihu otevírá originelní cyklus „Mše básníkova", jímž vysloven přesně poměr sluhy Božího k Nejvyššímu Pánu, následuje oddíl „Sedmero žalmů kajícných", tlumočících touhu po Nejvyšším, lásku k němu, lítost ze slabosti a křehkosti, ždání po Spravedlnosti a Spočinutí v Něm. V oddíle posledním otiskuje autor znovu knihu sonetů „Eucharistie" z r. 1897, jež do nové knihy dobře zapadá stejnou ideovou náplní. Bude-li kdy nutno obšírněji psáti o katolické poesii české, jest Xaver Dvořák prvý, u něhož bude stanouti, neboť dovedl tu býti i umělcem, vyhnuv se kazateli. Kniha je velmi vkusně vypravena, autor vydal si ji sám. Znamení doby! *—pa—*.

*

Jiří Sumín: *„Příčina rozvodu a jiné povídky"*. Vyšlo jako 244. svazek Ottovy Laciné knihovny národní. V Praze 1913, nákladem J. Ottovým, stran 300, cena neudána. — Již dlouho nenapsala naše rázovitá a mužná moravská autorka knihy životně pravdivější, výmluvnější a při tom umělecky nehledanější a prostší. Tři povídky z ovzduší našeho malého venkovského města, o lidech denního zájmu a prosté, normální intelligence, která nevybuřuje k velikým effektním činům, nepodněcuje vášní, leč v řídkých okamžicích mimořádného citového výbuchu. Hrdinka první povídky vystřelí po svém nesnesitelně korektním manželovi až ve chvíli nezadržitelného, chorobně vydražděného napětí, když už vyčerpala všecky prostředky normální sebeobrany; druhá z hrdinek tiše, odevzdaně a smutně vleče své teskné dny v ovzduší tmavého krámku, až ji z něho vysvobodí přirozený chod věcí i síla návyku; a v třetí, nejdelší a nejdokonalejší z přítomné povídkové trojice, vinou se osudy jednotlivců ve stejně normálním tempu, udávaném vlnou života, vinou se síleny nadějemi, ale zdá se, že se ani v nejmenším nikdo nevzruší, když osud náhle přemotá vlákna. Vidíme v každé z povídek, jak se autorka houževnatě a mocně přimykala k životu, jak hledala jeho pravdu, jak se úsilně vyhýbala všemu, co by v něm bylo jen umělou náplní a neorganickou ucpávkou. A přece — pokud se formálního podání týká —

stilisovala! Všecky její povídky jsou úměrné, naplněné dějovou rovnováhou, jimž na daných místech nechybí ani jistých (pravdivě odvážených) effektů a vzrušení. Jste v dlouhém a nezadržitelném napětí, které hraničí se sensacemi, když v „Příčině rozvodu" ocitne se nehybné tělo hrdinovo pod pokryvkou koberce . . . je mrtev či jen raněn či pouze chvilkově ochrnut náhlostí nečekaného případu? A spisovatelka jako zcela vyškolený praktikus sensace ponechá vás v tomto tajemném vzrušení až do poslední chvilky. Nejvíce umění vynaložila ovšem na povídku poslední, zejména na vykreslení postavy stařičkého kněze-skrblíka, obalamuceného na konec vlastními hrabivými spolubratry. Zde jsou vyřešeny psychologické momenty, kterými se Jiří Sumín zapsal do řady našich nejjemnějších znalců duše a nejšťastnějších interpretů citových sensací.

Fr. Sekanina.

*

Konrád Ferdinand Meyer: *Svatba mnichova. — Výstřel z kazatelny.* Dvě novelly. Přeložila Hedvika Pacovská. „Laichterovy sbírky krásného písemnictví" XVII. Nakladatel Jan Laichter v Praze 1912. — Conrad Ferdinand Meyer: *Páže Gustava Adolfa.* Přeložil Josef Fischer. „Melicharova výkvětu světových literatur" č. 24—28. Nákladem Boh. Melichara v Hradci Král. 1912. —

Kromě těchto tří novell a „Pokušení Peskarova", jež vyšlo před osmi lety ve „Světové knihovně", myslím, že není u nás z prósy C. F. Meyera více přeloženo. Není toho sice mnoho, avšak v každé z těchto novell jeví se celé vzácné umění básníkovo, v každé z nich lze nahlédnouti do hlubin čisté, veliké poesie jeho. Nejvýrazněji však ve „Svatbě mnichově", novelle klassických linií. Zde vypravuje sám Dante v podvečer u krbu veronského knížete Cangrande v kruhu jeho družiny příběh mnicha Astorra, jenž přihodil se za času Ezzelina v Padui, mistrně používaje jmen, tváře i charakterů posluchačů. A dopověděv odchází „veliký vyhnanec" se slovy: „Zaplatil jsem místo svoje u krbu." C. F. Meyer jest mistr evokace starých obrazů, čistoty koncepce a úměrnosti komposice. Prosou jeho zní hudba kouzelného lyrismu, vane dech nesmírné krásy a září posvěcení velikého a ryzího básníka.

„Svatba mnichova" a „Výstřel zkazatelny" jsou přeloženy velice pěkně. Škoda, že překlad třetí z těchto novell jest tak špatný!

Tristan.

*

„Spisy Růženy Svobodové" počnou za krátko vycházeti redakcí autorky a nákladem „Unie". Zahájeny budou nově upraveným vydáním románu „Milenky". Tento soubor vynikající české spisovatelky lze co nejlépe vítati.

DIVADLO.

Činohra. Národní Divadlo vypravilo po divadelních prázdninách — dne 27. srpna — dvě novinky: *„Konváře politika"*, dánskou pětiaktovou veselohru od Ludviga Holberga v překladu A. B. Dostala za režie Jaroslava Kvapila, a současně anglickou aktovku *„Společenský úspěch"* od Maxe Beerbohma v překladu L. Hoška za režie Karla Muška.

„Konvář politik" jest z těch klassických veseloher prostých, jednoduchých linií, čistého stylu, sytých, nelomených barev, průzračného a otevřeného humoru, jež působí bezprostředně právě svojí půvabnou prostotou stavby i děje. Holbergova veselohra, ideově i tendencí našemu myšlení, cítění a nazírání ovšem vzdálená, jest literárně a divadelně historickým dokumentem, zajímavým dokladem své doby a jen tak dlužno ji pojímati a správně na ni nazírati. A v tom smyslu měla býti též scenicky založena a hrána: v jednodušších, čistších liniích, prostěji a bezprostředněji.

S uvedením „Konváře politika", jenž pro vlast autorovu má ovšem nesporně větší význam než pro nás, na scenu Národního Divadla v principu sice souhlasím, nemohu však nenamítnouti, že jsou klassikové — zejména francouzští — kteří svojí absolutní hodnotou a významem mají a měli míti na zemské sceně právo priority. —

Od let již vídáme s dojemnou pravidelností po divadelních prázdninách na Národním Divadle anglické veselohry, jež nabývají u nás v té době pomalu práva zvykového. Letošní anglická pilulka — *„Společenský úspěch"* — byla nám tentokrát oslazena tím, že neabsorbovala svojí bezvýznamností celý večer, nýbrž trvala krátkou čtvrt hodiny. A proto: ego te absolvo . . .

Tristan.

*

Poslední novinky na Městském divadle Král. Vinohradů: *„Dobytí pevnosti"* (La prise de Berg-op-Zoom) od Saši Guitryho (25. srpna) a *„Nihilisté"* od Oskara Wildea (6. září) patří ještě do sklonku letní saisony a vypraveny byly výslovně pro potřebu lidového repertoiru.

O francouzské veselohře herce-spisovatele S. Guitriho — *„Dobytí pevnosti"* — tolik jest jisto, že psána byla pouze pro milostné duo Charlesa Heriota s Paulettou Vannairovou v třetím jednání, a dále, že autor psal svoji komedii, resp. jednotlivé role svým kollegům a kolleginím přímo na tělo. A výborné interpretaci svých druhů vděčí patrně autor jedině problematický úspěch své efemery. Není tudíž divu, že herci Městského divadla vinohradského „pevnosti nedobyli". —

Vypravuje se, že před lety německý básník a dramatik Ernst von Wildenbruch — a nedávno prý též známý maďarský dramatik Molnár — draze vykoupili svoji divadelní prvotinu, aby na jevišti provozována n e b y l a! Zdá se, že by byl Oskar Wilde se svými „*Nihilisty*“ dnes učinil jistě totéž. „Nihilisté“ (nebo „Věra“) jsou sice interessantním, nikoli však nezbytným dokumentem pro poznání literárního profilu autora „Salome“ a „Obrazu Doriana Graye“. Kdo by se byl však zajímal o uměleckou vývojovou linii Wildeovu, tomu by bylo opravdu stačilo, kdyby si byl „Nihilisty“ přečetl.

A tak vlastně nejzajímavějším na celé hře byl car Ivan v podání nově engagovaného člena činohry divadla vinohradského p. V. V y d r y, známého již se sceny plzeňské, jenž několik dní před premierou „Nihilistů“ vystoupil po prvé jako kancléř v „Carevně“ a vytvořil figuru krásnou, promyšlenou a tak odlišnou od běžného a pohodlného „kaunicovského“ podání, že leckomu se dokonce nelíbila. V. Vydra — jak dokázal i v caru Ivanu, výkonu kabinetním — jest hercem intelligentním, hluboce myslivým, vzácných t v ů r č í c h kvalit a výrazných uměleckých linií. Městské divadlo Král. Vinohradů jeho engagováním rozhodně nesmírně získalo. *J. M.*

TÝDEN.

Dne 6. t. m. dovršil redaktor K a r e l T ů m a 70ku svého věku. Prudký, horkokrevný a nadšený bojovník národní věnoval síly své hlavně politice, téměř po 30 let šlehaly jeho úvodníky z „Národních Listů“ plamem sebevědomí, odvahy a neústupnosti. Mimo to redigoval politický satirický časopis „Šípy“, přispíval do „Humoristických Listů“ politickými ironiemi a satirami. Literatuře dal životopisné studie „O Jiřím Washingtonovi“, „Život dra Julia Grégra“, „Životopis Karla Havlíčka“, „Dějinné karaktery“. Revoluční jeho píseň „Hranice vzplála“ znárodněla. Pro Vilímkovo nakladatelství napsal 7 svazků velmi čtených humoresek „Z českých mlýnů“. Přejeme stále bujarému a svěžímu bojovníku, aby se dočkal ještě lepších časů politiky českého národa, jíž věnoval tolik poctivé práce, než jakých právě se dožil k svému jubileu. *—pa—*

*

V úterý, dne 16. t. m. odhalen byl v Chotkových sadech v Praze poblíž Belvederu pomník spisovateli Jul. Zeyerovi. Jest dílem professora Jos. Maudra, intimního přítele Zeyerova, a vystihuje zajímavým způsobem básnickou individualitu Zeyerovu. Krásný a Zeyerovy památky důstojný pomník uskutečněn byl přičiněním družiny přátel Zeyerových za vedení Fr. A. Šuberta. Česká akademie, Svatobor a stát přispěly značnými obnosy. O umělecké hodnotě pomníku promluvíme příště v kapitole o výtvarném umění.

*

* K inscenování „Běsů“ od Dostojevského, kterými se otvírá saisona „Chudožestvenného těatru“ v Moskvě, byla vzata z románu jen část, v níž hrdinou jest Nikolaj Stavrogin a vše, co týče se Kirillova, bylo vypuštěno. Jest to devět obrazů, v nichž Stavrogin se objevuje u gubernatora, u Šatova, na mostě s trestancem Fedkou, při požáru a dvě scény po sebevraždě Lízy tvoří epilog, načež závěr následuje se smrtí Stavroginovou. Scénu řídí Vl. Iv. Dančenko. K. V. H.

*

* Ed. Rostand napsal novou tragedii veršem, která pod názvem „Poslední noc dona Quijota“ bude sehrána v Porte Saint Martin v nové saisoně. O

*

* Z e m ř e l i: Dne 9. t. m. na Král. Vinohradech český geolog dvorní rada, prof. báňské vysoké školy v Příbrami *Adolf Hofmann*, nar. r. 1853 v Žebráce. Psal německy. — Dne 13. srpna v Petrohradě vynikající žurnalista a spisovatel četných povídek a románů, *Aleksandr Aleksejevič Sokolov*, nar. r. 1840. — Dne 13. srpna v Moskvě *Vasilij Grigorovič Avsčenko*, spisovatel staré školy, býv. redaktor „St. Pěterburgských Vědomostí“, nar. r. 1842. Napsal řadu novell a románů, z nichž „Mlečnyj put“ a „Zloj duch“ bývaly hojně čteny. — Dne 13. srpna *August Bebel*, přední pracovník německého socialismu a spisovatel četných publikací tendenčních, z nichž některé historicko-sociální byly přeloženy téměř do všech jazyků. Nar. r. 1840 v Kolíně n. R. *O.*

*

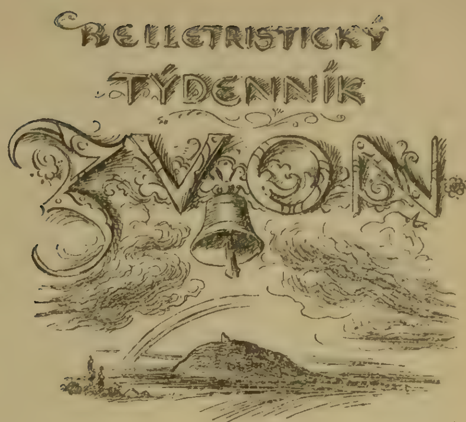
O d v á ž n ý b a k a l á ř. Bakaláři na školách bývali lidé mladí, rádi milostné pletky sháněli a pohlaví ženské švarným z nich samo nadbíhalo. Na škole u sv. Jiljí v Starém městě pražském měli r. 1576 bakaláře Václava Bydžovského, který se do měštky Anny, manželky Jindřicha Sukničky, zamiloval a u ní srdce příchylného nalezl. Však kterýs den, když u ní v komoře nočně návštěvou byl, přistihli je a zavřeli, pokřik se strhl a pro právo bylo posláno. I v nouzi, když marné byly prosby, aby mu bylo otevřeno, odvážil se bakalář skutku srdnatého. Fěrtuch vzal, na okno zavěsil, a nedbaje paní, která bránila mu, bojíc se o něj, po fěrtuchu se spustil a do školy ušel.

Archiv m. Prahy, rkp. č. 1165. *V. V.*

V Praze, dne 19. září 1913.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Zodpov. redaktor a vydavatel: Fr. S. Procházka. — Nakladatel: Česká graf. akc. společnost »Unie« v Praze.

Tiskem »Unie« v Praze.

Ant. Klášterský:

CAUSERIE O POHŘBECH LITERÁTŮ.

Ty naše tiché pohřby literátů!

Jen málokdy to kmet, jenž vstavil patu
na vrchol Umění a hleděl zpět
v dnech klidu sladkých po dnech práce, běd,
jak, co sil s láskou, v srdcích rozkvétá tu;
to častěj muž, jejž v práci srazil blesk,
a v hořkém pláči žena ruce spíná,
a pro tatíčka škytá drobotina,
že srdce může utrhnout ti stesk.
A nejčastěj to mladý, bledý hoch,
jenž kariéru pěknou míti moh,
leč za vidinou spěchal světlou v dáli,
v podkroví kdesi trpěl mráz i hlad,
s horečkou v krvi musil psát a psát,
co stromy mu a hvězdy šepotaly.
A jednou bílý zjev mu řekl: Pojď! —
tak ve svých snách vždy kreslil si svou choť —
a ved jej tam, kde nezní rány mlatů,
kde divných květů dech mu ve tvář dých,
po mihotavých luny paprscích
jej k toužených hvězd zářnému ved zlatu...

Ty naše tiché pohřby literátů!

V tom věčném shonu, v tvrdé práce chvatu
zde málokdy jen zříme druha druh,
svůj každý jinde musí táhnout pluh,
čas není sejít k číši se neb skatu.
Jen o těch pohřbech vídáme se zas,
tak v hloubi divně dojati a tiši,
a druhu druh se zdá být nějak bližší,
a jak by mrtvý k sobě tiskl nás.
Tak hebce měkkou předem řeči niť:
„To jsme se dávno neviděli, viď?“
A druha druh tak starostlivě měří.
Jak sestár onen! sešel v práci ten!
A z prsou dere stlumený se sten,
jak scházíme se u kostelních dveří,
a všem, jak živá stojíme tu zeď,
jako by tkvělo na rtech: „A kdo teď?“
Kdo nyní z nás tu ve smutečním šatu
nejdříve půjde zaspat lidský soud
a na věky si tiše oddechnout,
kde thuje šumí, vůně zradí mátu?

Ty naše tiché pohřby literátů!

Za rakví zřídka panstvo vyšších platů,
lesk uniforem, hvězd a řádů třpyt.
Bez knih přec člověk dobře může žít,
a nač dnes ještě třeba poematů!
Však jestli přece někdo zabloudí
sem z lidí těch, již hradí srdce zdí —
vždyť v novinách se zítra bude čísti,
že na tom pohřbu byli ti a ti —
jak žurnalista jméno jeho zjistí,
co nejdříve se zase vytratí.
U brány zřídne hlouček ještě víc,
a posléz zřít už jenom lidí řadu:
choť — sestru — matku, jež jde úpějíc,
a hrstku starých, věrných kamarádů.
Jdou s hlavou k zemi jako na Golgatu
již bez hlesu, se zavřenýma rtoma
(z nich každý myslí na ty svoje doma)
v houstnoucím šeru, ve větru a blátu.

Ty naše tiché pohřby literátů!

A u hrobu tam, z kapsy u kabátu
kdos papír vyndá, promluví pár vět
o Ideálech, arše, k Araratu
jež plula, všedňem co byl ztopen svět;
o národu, jenž chová v paměti,
kdo síly své mu všecky zasvětí,
o mládeži, jež ještě v pozdních dnech,
kdy i prach těla, jež tu kladem, zmizí,
té poesie jeho krásu ryzí
dál bude nosit v srdci, na ústech.
A srdce tvoje sevře náhlý bol,
když rozhlédneš se kolem kol a kol.
Kde je ten národ? Kde ta vděčná mláď,
s níž vidíš náhle slávu svoji spiatu?
Pláč ženy, dětí, k hrobu klesá máť,
hrud dunění sbíraných na lopatu . . .

Ty naše tiché pohřby literátů!

A potom každý citů ve rozvratu
jak toužil by už býti sám a zvlášť.
Už stmělo se, jdeš po hole jen hmatu
a víc se choulíš ve svůj teplý plášť.
K svým, domů toužíš, cítíš, vše je lež,
a jenom tam je ještě pramen citu
a tepla, lásky, v skrovném třeba bytu,
a nevíš, kdy jim také odejdeš.
Však víš, až také zasypou tě hrudou,
čí oči pro tě vskutku plakat budou,
čí zalomí se ruce pro tvou ztrátu,
čí srdce chtít se bude rozskočit . . .
Již lucerny se rozsvěcují tříd,
a pár jen hvězd nad novým rovem plá tu...

Ty naše tiché pohřby literátů!

K. M. Čapek-Chod:

VÍTĚZSTVÍ DOBYTÉ.

(Pokračování.)

Všeobecně bylo potom uznáno, že Adalbert jednal správně, a že kdyby zesnulý byl si dřív přečetl dopis, nebyl by jinak jednal a mohl býti živ ještě třicet let. Jistě by tak byl učinil, kdyby mu nebylo právě do pošty vjela zmoklá fůra sena.

Adalbert ovšem usoudil, že všechno mohlo ještě dobře dopadnout, kdyby byli z Domažlic poslali nové zboží také v nové bedně, aneb aspoň šablonu na staré bedně byli oškrábli a novou natřeli, jak se slušelo a patřilo.

Poznamenav toto, zašel do dvora a nařídil, aby co nejdřív byla se všech tří for shozena vrchní zmoklá vrstva sena na dlažbu, na níž nebylo po přeháňce už ani stopy. Za hodinu dosušilo se seno jako trn a dostalo se i na půdu v plném pořádku. Kde kdo poslouchal mladého rozšafu, jako by tu bylo od jakživa byl poroučel, ač od jakživa nic jiného než poslouchal.

Když byl všechno tohle pořídil, Adalbert vrátil se do krámu, a hle, když zrak jeho padl na nedovřenou zásuvku, od níž nebožtík pán byl odvolán k osudné bedně, mžikým vnuknutím vrhl se na zásuvku a vychytnuv z ní, co pan Šesták jistě hledal, pádil s tím do chléva. Byl to trokar, hospodářům známý přístrojek k probodání nadutých krav.

Byl nejvyšší, ale ještě čas, kráva ještě stála, a Adalbert provedl operaci se slepou sic odvahou, ale tak zdárně, jako kdyby to dělal každého dne. Již druhého dne kráva žrala, s náplastí na břiše a byla zachráněna. Zvláště tento skutek, kterýmž osmnáctiletý hoch projevil víc bystrosti ve shonu neštěstí než starý čeledín, baráčníček z blízké vesnice, který u Šestáků vedl hospodářství, vzbudil pozornost odborníků a všeobecně uznáno, že zesnulý pan Šesták by se byl jinak nezachoval, kdyby mu nebyla do toho vpadla osudná bedna tkalounu.

Tyto podrobnosti legendy o smrti pana Šestáka šly po celém městě, a nikomu neušlo, že nebylo k trefení šlaku vlastně ani žádné příčiny, neboť dosušeno seno, zachráněna kráva a tkaloun nalezen v pořádku. A příručímu u Šestáků dostalo se čestného uznání, že je to hoch jako vítr a při tom kos, to že je přece jen co říci.

Adalbert sám, když v den pohřbu principála a vzdáleného strýce svého naposled spatřil uprostřed světel urputně hněvný výraz v tváři zesnulého, jaký vzal s sebou i na onen svět, málem pocítil lítost, ale když pohlédl na zavalité pěsti strýcovy nyní růžencem ovinuté, pocítil v lícních kostech brnění, jehož se účastnila i jeho lebka. Všechna místa, kterých se pádné dlaně Šestákovy, jedna i druhá kdy, a někdy obě v prudkém střídání dotkly, zněla při této vzpomínce. Jedno zvlášť

bolestivé, pamatoval Adalbert na kosti předloketní, do níž kdysi ostře ťal dubový strýcův metr, když Adalbert před zákaznicí při měření na křivo roztrhl bavlněné „plátno“.

V jeho duši ozvalo se dokonce i cosi, jako živé zadostučinění nad tím, když víko přikrylo navždy tyto pěstě, mezi nimiž hlava Adalbertova bývala co zrno mezi žernovem a běhounem od otcovy smrti, který kdysi přišel jako mexikánský důstojník pensista do svého rodiště umřít a zrovna ještě před samou smrtí odevzdal sestřenci svého sirotka do vychování a do učení.

Když černá zinková rakev se strýcem za trojnásobné salvy ostrostřelců se do hrobu propadla a hřbitovem rozlehlo se zaúpění vdovy, provázené pláčem dětí, jak bylo neodpustitelným zvykem v těch dobách, a všechno ženské pohlaví přidalo se aspoň vzlyknutím, ani tenkrát nepocítil Adalbert náležité lítosti. Ale tím vítězněji pronikla jej myšlenka, že poslední tři věci strýcovy provedl lépe než on sám, jemuž přece zlomily vaz.

Ukázalo se však, že Adalbert vyřídil i mnohou pohrobní záležitost svého strýce k lepšímu prospěchu rodiny a obchodu, než jak by byla dopadla, kdyby byl ještě živ. Hned na příklad, když druhého dne po pohřbu přišel do krámu strážmistr z kasáren od pana lajtnanta von Lichtputz (či tak nějak) a po dlouhých okolcích polohlasem — v krámě byla jenom ještě Justynka — vytasil se s úpisem nebožtíka pana Šestáka, den před smrtí datovaným, kterým se zavazuje panu lajnantovi a to čestným slovem důstojníka ostrostřeleckého sboru do osmačtyřiceti hodin zaplatiti sumu, při níž mráz Adalbertovi přeběhl po zádech.

Nemohl odpověděti nic jiného, leč že to vyřídí milostpaní, ale ta že asi nevyplatí nikomu jinému než panu lajtnantovi samému. Strážmistr na to, že právě proto přišel, aby peníze byly připraveny, pan lajtnant von Lichtputz že se najisto pro ně dostaví.

Ale sotva že strážmistr odešel, sebral Adalbert čepici a běžel kolem humen do kasáren i byl tam skutečně dříve než těžkobotý „vachmajstrmanipulant“, jejž vyčkal tváře se jako by před branou kasárny zevloval. Zřejmě a nemile překvapen, tázal se ho strážmistr, co tu pohledává a právě to chtěl Adalbert taky slyšet.

„Ale, jdu se zeptat k panu rytmistrovi, je-li pravda, že páni oficíři smějí už zas s měšťany hrát makao,“ odpověděl Adalbert neohroženě.

V mžiku byl tu pan lajtnant a rozpřáhl se na Adalberta dokonce karabáčem, ale hoch jak vítr byl už v prachu.

Ale pro peníze nepřišel nikdo, ani odpůldne ani kdy jindy a ba naopak hned na zítří proskočila pověst, že pan lajtnant Lichtputz „má město zakázáno“ a neminulo čtrnácte dnů, byl transferován.

A ježto aféra vůbec nezůstala pod pokličkou, dodala pověsti mladého příručího u Šestáků navinulé příchuti nejen chytrého, ale i prohnaného chlapíka, se kterým nejsou žádné žerty.

Neuškodilo mu to, osmnáctiletému vytáhlíku, když jej staří zastavovali po městě s dotazem, jak v kasárně pochodil, a když mu děkovali za pozdrav s úsměvem, v němž bylo uznání jeho kousku, ale také jakási stopa vědomí, že to byl kousek velmi poťouchlý.

Později tahle poťouchlost v pověsti i povaze Adalbertově nabyla rozhodné převahy; ale to se stalo teprve průběhem let. Jisto je, že uhájil v závodě paní Šestákové ono postavení, jež zaujal ještě dříve než pan Šesták vychladl. Jeho naprostá nezbytnost objevila se v prvních nedělích a měsících, když úmrtím chefa zakolísal obchod ve svých základech.

Všichni dodavatelé odpověděli na parte sice projevem hluboce procítěné soustrasti, podle stylistické dovednosti svých korespondentů, ale hned v zápětí došly nejstřízlivější, ano i okázale mrazivé dopisy obchodní, žádající splátky buď dávno aneb právě doběhlé i poukazující na značné mimo obchodní zvyklost již uvěřené sumy, a dovolávající se aspoň polovičního jich splacení, jakožto podmínky vyřízení nové zakázky. Paní Šestáková zkusila, co to je mladá, nezkušená vdova po obchodníku a zažila, co to je ztrácet půdu pod nohama. Místní úvěr záloženský a spořitelní byl velmi rychle vyčerpán a pan sirotčí soudce začal dělati ještě delší tvář než poručník pan purkmistr. Tu udeřila zas hodina pro Adalberta, aby provedl jeden ze svých hrdinských činů, hodných řádu Marie Terezie, neboť třebaže se při nich neodvažoval hrdla, přece je prováděl bez rozkazu a o své újmě a se značným risikem.

Zmizel na dva dny, aniž řekl kam, a když se třetího pozdě večer vrátil před samým zavřením krámu, měl u milostpaní tetinky nařízenou audienci na hned.

Ukázala, že tetinka má pro něj připravenou jeho měsíční pětku se sdělením, že si může od prvního příštího odejít kam chce na vždy, anebo chce-li třeba hned zítra, tohle a takového mládence že v krámě potřebovat nemůže. Nebožtík

strýc že měl pravdu, když ho chtěl kolikrát vyhodit, to že měl udělat než umřel.

Adalbert vyslechl kapitolu mlčky, políbil tetince ruku, přijal pětku a prohlásil, že tedy zítra půjde. Ale napřed, že taky vyplatí milostpaní tetince, co má jejího u sebe.

A začal vyplácet, napřed papírem, potom stříbrem a na konec mědí.

Když bylo první sto zlatých na stole, dovolila si paní Šestáková dotaz, kterým se však Adalbert ani dost málo nedal vyrušovat, a nepřestal, až bylo celých osm set, čtyřicet šest zlatých, 46 krejcarů na stole.

Tu teprve oznámil, že je to inkaso novoročních nedoplatků mezi zákaznictvem po vesnicích jenom k Sušici, co mohl za tři dny obejít, že není tak zle mezi lidmi, když ze tři tisíc tolik sehnal.

Milostpaní tetinka v té chvíli vypadla poněkud z role Marie Terezie, jejíž velitelský postoj tak ráda zaujímala, a málem by byla ztratila kontenanci, kdyby se nebyla v pravý čas znovu rozhorlila.

Přísně tázala se Adalberta, kdo mu to nařídil, kdo mu to dovolil, koho se zeptal.

Na to Adalbert, že ten „herynk" patří bývalému příručímu v obchodě, on že už ho nepřijímá, ale že je ochoten tu svou „skopičinu" napraviti, že ty peníze tedy zanese dlužníkům zase nazpět.

Nic nemohlo paní Šestákovou tak seknout jako tento žhavý vtip, neboť jí i jemu bylo jasno, že provedl kousek o firmu vysoce záslužný, toto inkaso přede žněmi, na něž se nikdo ani neodvážil pomyslit.

Nikdo by je také nebyl provedl tak jako on, neboť nikoho by nebylo napadlo jít vybírat peníze za dodané výbavy selským nevěstám pod záminkou, že se nedostává na pohřeb. Nikdo ani nemukal, a kde kdo se ho hleděl zbavit.

Tetince v tomto okamžiku nenapadlo nic moudřejšího než nařídit, aby se jí Adalbert klidil s očí. (Pokračování.)

Josef Thomayer:

VZPOMÍNKY TRHANOVSKÉ.

(Pokračování.)

Důležitý oddíl mého dětství tvořily návštěvy u babičky a dědečka v Chodově. Dědeček byl v těch dobách panským šafářem na odpočinku. Spravoval naposled panský dvůr Bělohrad u Kouta. Odtud se matka moje vdávala. Když pak dědeček se dostal na pensi, přestěhovali se s babičkou ke starší dceři Barboře, provdané za rolníka Mathausra v Chodově.

Na statku nebylo výměnkářů a dědeček s babičkou přestěhovali se do příbytku výměnkářského. Leč dědeček — Bartoloměj Bauer — nebyl muž, který by byl toužil po odpočinku. Jedva že se přistěhoval do Chodova, dal se na statku strýcově do práce. Melioroval a upravoval louky i pole tak, že záhy statek strýčkův — říká se v něm u Berousků — byl snad nejspořádanější majetek v celé obci.

K dědečkovi a babičce rád jsem si zaběhnul na návštěvu a začasté jsem u nich noclehoval. Za těchto návštěv poznal jsem krušný život, jaký před více než padesáti roky vedli moji rodáci na selském statku. Především se v zimních dlouhých večerech svítilo loučí. U nás jí říkali špán. Špán byl zastrčen na zvláštním podstavci se železným ukončením, v jehož dvě vodorovné střenky špán se vsunul. Pod hořícím špánem stála díže s vodou, do níž žhavé oharky ze špánu padaly a se hasily. Představte si nyní světnici, v níž za stolem sedí mužští namnoze s dýmkami v ústech, a v níž je několik žen předoucích na kolovratech. Celá světnice plná čpavého dýmu ze špánu a přece v ní a v sousední komoře, otevřené, spala rodina sestávající z dvou dcer a jednoho syna a všichni byli zdrávi jako hřib a nepamatuji se, že by v rodině strýcově byla kdy nějaká vážná nemoc.

Leč opatřování svítiva, tedy špánů, nebylo tak jednoduché: Strýc s čeledínem a později s dospívajícím synem sami je vyráběli jakýmsi druhem hoblíku, na jehož tvar se nepamatuji. Robili je z bukového dříví přivezeného z vlastního lesa, t. zv. Lusu. Vyrobili jich obyčejně veliké množství. Na to je složili na zvláštní lešeníčko nad kamny, aby byly suché a dobře hořely.

Práce nebylo na takovém statku nikdy nedostatek. Hospodář byl vždycky v práci první. Říkávali o strýci chodovští sousedé, že nemá žádnou „slezanu". Domnívali se totiž, že kdo nemá slezinu, se neunaví. Strýc obdělával pole, kosil seno. Obilí se tenkráte ještě žalo srpy a obstarávaly práci tu obyčejně ženy. Za to ale strýc pilně mlátil a mlátilo se jen cepy a to po celou zimu, mnohdy až do jara. Spravovalo

se nářadí, vykonávaly se různé práce tesařské. Kálalo, t. j. štípalo se dříví na šindele. Když bylo dříví připraveno, přišel šindelář a dělal šindel. Pletly se biče pomocí malého mlýnkovitého strojku upevněného na trámu ve stropě. Obstarávalo se rybaření v několika malých rybnících ke statku náležejících. Teta zase měla na starosti složitou práci s lenem. Len se sil, trhal, vystíral v louce, aby na něj působila rosa. Pak se drhnul, t. j. zbavoval paliček, klapal na mědlici, vochloval; oddělila se tak koudel od lnu. Len se pak spředl, získaná nit s cívek se na motovidle v předánky soukala a nitě na předánku se čítaly na kopy. Čím více kop mělo předánko, tím podstatnější bylo plátno. Plátno ovšem tkal některý tkadlec ve vsi. Také vlna ovcí na statku chovaných se doma zpracovala a z vlněné příze tkaly se šerky teplé a do nekonečna trvanlivé.

Při tom byla strava ve statku strýcově prostější nežli u nás. Maso jídali jen v neděli a to, myslím, že ještě ne vždy. Za to byla hojnost jídel moučných a mléčných, jakož i másla. Máslo se tenkrát vrtělo, t. j. tlouklo nadmíru namáhavě. Smetana se nalila do máselnice, jíž říkali kbelík. Kbelík se uzavřel tak, že závěrkou bylo možno prostrčiti rukovět tak zvané motvice a motvice rukama zvedána a zase snižována, tak že smetana uváděna v živý pohyb.

Večer bývala v zimě u hořících špánů vždy nějaká společnost, zpravidla přišel někdo hejtu, t. j. na návštěvu a všelicos se vypravovalo. Noviny se tenkráte ještě nečtly a tudíž lokálky novinářské nepřemílány, jak se to v nynějším „kulturním“ světě děje. Za to ale často mluveno o různých drobnostech z přírody, čemuž jsem s velikou dychtivostí naslouchal. Strýc uměl vypravovati velmi zajímavě o jelenech. Zejména se pamatuji, jak šel jednou úvozem a náhle stanul na jednom okraji úvozu jelen vyplašený kdesi lidmi v polích pracujícími. Strýc zvednul kámen a praštil jím jelena do prsou, načež jelen úvoz i se strýčkem přeskočil. Jelenů bývalo prý na počátku minulého století na Čerchově tolik, že v dobách velikého sněhu zatoulávali se až do panského dvora v Trhanově. Při velikých honech bývalo pobito jelenů tolik, že maso jejich téměř ani lidé nekupovali, ačkoliv dle nynější váhy půl kila prodávali na panství za nynějších deset haléřů.

Vůbec věděl strýc z přírody velice mnoho. Upozornil mne na příklad, že na louce, v níž je mnoho pryskyřníků, nesmí sekáč býti bos, jelikož mu otekou pak nohy. Věděl, i kde se zdržují rozmanití brouci. Když později jsem mu na příklad ukazoval zlatozeleného tesaříka pižmového, věděl dobře, že ho možno stihnouti ve hnijících kmenech a kořenech vrbových. Když jsem se jindy sháněl po roháči, přinesl mně za krátko vzácně veliký exemplář brouka tohoto.

Také dědeček věděl mnoho ze života různých zvířat. Především byl vášnivým holubářem. Choval nad maštalí na statku „v komůrce“ množství rozmanitých holubů. Zvláště volatí „štrycháci“ (jinak pružáci) byli jeho pýchou. Dovedl také o holubech zajímavě vyprávěti. Když ještě byl pacholkem ve službách panských, byl kdysi s panským povozem v Řezně, kde koupil sobě párek nějakých holubů, kteří se mu obzvláště zalíbili. Dovezl je šťastně domů, dlouho je měl zavřené a když je konečně pustil z vězení — uletěli holubi do Řezna zpět. Také o kunách, které v trhanovském dvoře střílel a do tluček chytal, dovedl zajímavě vyprávěti. Za těchto pro mne nejvýš napínavých vypravování strýcových i dědečkových, jakož i jiných spolurodáků, počal ve mně klíčiti živý interess pro přírodu, interess, který mne nikdy již neopustil a celému mému životu vytknul určitý směr.

V Chodově dále poznal jsem různé tehdejší zvyky lidové. Tak chodíval večer před svatou Lucií v prosinci chasník obalený od hlavy k patě hrachovinou. Držel v každé ruce dlouhý dřevěný nůž a tloukl příšerně jedním o druhý. Postava ta slula lucka. Její význam mně není znám. Velikolepý býval průvod mikulášský. Tu nebyl jen Mikuláš, anděl a čert, nýbrž celá řada rozmanitých maškar: myslivec, žid, koza a Bůh ví co všecko. Koza bílým prostěradlem přikrytá skákala příšerně na židle a stoly a byla na konci myslivcem zastřelena. Také v létě uspořádali pastevci čili pohunci zvláštní nějakou slavnost, při níž opleten malý vozík zelenými ratolestmi a do takto opleteného vozu zalezl nahý některý pohunek. Na to vůz vozili od statku k statku, všude dary žádali a dostávali. Na konci pak vozík zavlečen doprostřed plaviště — malého to rybníku na návsi. Nevím rovněž, jakého významu byl obyčej tento.

Zaznamenal bych ještě, že oblíbeným thematem při večerních besedách byli pašeráci.

Kraj náš je na samých hranicích a po nešťastných válkách Rakouska s Napoleonem zdražila se mnohá věc u nás nesmírně, zejména káva, cukr, sůl, tabák a hedvábí. Všecko toto zboží bylo v sousedních Bavořích nepoměrně levnější a tak se vyvinulo v našem kraji pašeráctví,

o němž naše doba nemá potuchy. Ačkoliv hranice byla finančníky ostře střežena, byli naši lidé neúnavní ve vymýšlení lstí a nejednou se jim podařilo „grencvochy“ napáliti. Napsal jsem někde roku 1873 nebo 1874 do Světozoru článek o různých pašeráckých nápadech. Neviděl jsem článek ten od těch dob, ale pamatuji se, že jsem v něm dle vypravování svých krajanů celou řadu pašeráckých kousků vyčetl. Když jsem byl hochem, byl v krajině již jen jediný professionál pašerácký. Přezdívali mu Trantura, což však bylo pouhou přezdívkou. Pravého jména jeho jsem neznal. Bydlil na Babyloně a říkalo se, že byl finanční stráží dvakrát postřelen a že má dvě kulky v těle. Prodával levné doutníky bavorské a chatrně se živil.

(Pokračování.)

Bedřich Frída:

PROSLOV

u pomníku Julia Zeyera dne 16. září 1913.

Julius Zeyer, jemuž láska oddaných přátel a vděčnost nesčíslných čtenářů zbudovaly tento pomník, který co nevidět objeví se našim zrakům, byl jedním z nejryzejších poetů, co jich kdy země naše zrodila. Jako Lear každým coulem král, byl on každým dechem poetou, neboť poesie byla mu nejen snad milou zábavou, ne ovocem ctižádosti, nýbrž denním chlebem, byla pravým a jediným cílem a obsahem celého jeho života. Byl poetou již na klíně své chůvy: s vytržením jí naslouchal, když mu vyprávěla staré místní a národní pověsti a jeho poetická obraznost prozářila její prosté vypravování tou měrou, že ho hluboce dojímalo. Ještě v pozdních letech s láskou na ni vzpomínal a jeden z nejkrásnějších zpěvů svého Vyšehradu — „Zeleného vítěze“ — připsal „Nezapomenutelné památce své staré chůvy.“

Byl poetou, když jako malý student bloudíval malebnými zákoutími staré Prahy, kolem starobylých domů patricijských, nyní dávno pobořených, kolem chrámů a paláců a oživoval si je postavami a obrazy dob minulých: tak nebyly mu tyto staré památky pouze němými svědky minulosti, ale mluvily k němu řečí živou a jeho zázračná obraznost jim odpovídala.

Byl poetou, když jako mladý dělník vypravil se do světa, aby se zdokonalil v živnosti svého otce, kterou měl převzíti. Jest známo, že tento podivný tovaryš nosil v tlumoku svém vedle Götheho i tragedie Racineovy — jaký div, že záhy odložil širočinu a s celou vášní oddal se studiím a svým poetickým snům.

K Racineovi a Corneillovi přibyl Virgil a Homer a jako se k vůli nim učil latinsky a řecky, tak později k vůli bibli učil se hebrejsky a k vůli epům indickým i sanskrtu. Vedle jazyků starých učil se jazykům moderním, aby všecky své zamilované básníky čítati mohl v jazyce původním — totiž v neztenčené jejich kráse.

Ještě jednou pokoušel se zakotviti v životě praktickém, a to v postavení jeho vzdělání přiměřeném — ale poesie opanovala jeho srdce tak na dobro, že když toho poměry dovolovaly, věnoval se docela svým studiím, svým snům a konečně k velikému štěstí naší literatury i poetickému tvoření.

Pravil jsem, že poesie byla pravým a jediným cílem a obsahem jeho života a opakuji úmyslně slova ta, neboť čím více na něho myslím, tím více jsem přesvědčen o jejich pravdivosti. Ano, poesie byla jedinou vládkyní jeho srdce. Jednou v životě bylo jí zápasiti s neznámou, ale nesmírně vášnivou láskou, ale poesie přece jen zvítězila. Srdce trpělo, ale zpívalo nadšeně dále. Po druhé v posledních letech, když se zdálo, že jeho nitro jest naplněno jedině Bohem, jehož po celý svůj věk upřímně miloval, nalézal právě zase ve své poesii nejkrásnější výraz citů svých. V dobách předchozích se problemem náboženským mnoho nezabýval — v letech mladších horoval sice někdy o klášterech, ale vím zcela jistě, že tehdá pouze jejich poetická stránka jej vábila — nic víc.

Ani politické, ani sociální problémy nebyly náplní jeho života. K našim zápasům národním nebyl ovšem lhostejný — naopak: byl příliš vášnivý, aby se jich mohl s úspěchem účastniti. Svou vlast miloval s celou duší, láskou tak bolestnou jako málo kdo z nás. Byl by s radostí nastavil prsa — jako jeho Plojhar — za její čest — ale ten náš smutný denní zápas o každou její pídi, ten mu tak srdce rozdíral, že se ho účastniti nemohl.

Své politické „Credo“ vyjádřil ve známé básni „Kořící se Slavii“. Vzbudila bouři nevole proti němu — ale jakkoliv byl

výraz její drsný, bylo přece zřejmo, že vytryskla z duše bolestí zmučené a že ji diktovala právě vášnivá láska k té matce, kterou tak divoce apostrofoval.

Rozmrzen neutěšenými poměry zdejšími rozejel se často do ciziny — ale sotva že se někde usadil, hned zase ozýval se z dopisů jeho stesk po milovaném domově. Toulal se světem jako psanec, často churav a s bolestí v srdci vzpomínal na vzdálenou vlast, s podobnými asi city jako umírající Plojhar, jemuž vložil do úst tato svrchovaně dojemná slova:

„S Bohem, ty země slz, s Bohem! Živý nenašel jsem místa na tvém srdci. Kosti moje nenajdou místa ve Tvém lůně. A já Tě tak miloval!"

Co hledal na cestách? Někdy ovšem zapomenutí toho, co ho zde rozbolavělo — ale zároveň vždycky novou krásu — ať přírodní, ať uměleckou, ale vždycky krásu, která by promluvila — možno-li novou řečí — k jeho vždy žíznivé obraznosti.

Zvláště rád ubíral se po stopách velikých postav, které jej v báji nebo historii zvláště vábily: do Pyrenejí a do Cách putoval za Karlem Velikým, do Sieny za sv. Kateřinou, do Novgorodu a Kyjeva za ruskými bohatýry — zrovna jako ve skalách Šárky za měsíčných nocí vídal mátožné zjevy svého Vyšehradu a pod korunami zdejší zahrady královské, v graciosních arkádách Belvederu, hledal stopy milované královny, kterou v jedné ze svých nejpůvabnějších prací tak oslavil.

Ze svých cest přivážel si množství krásných památek, vzácných starožitností, takže jeho byt byl jako malé museum. Nicméně nebyl obyčejným sběratelem — nikdy se neblýskal monogramy mistrů a značkami dílen, ač je dobře znal — hlavním zřetelem při každé věci, kterou získal — třeba za poslední svůj groš — bylo, aby mluvila k jeho obraznosti, buď krásou formy, nebo svojí patinou a třeba jen svým barbarstvím. Vnímati krásu bylo mu prostě potřebou a naopak: co jiným zdá se potřebou, ba existenční nutností, to mu bylo věcí vedlejší. Zda jedl a co jedl, bylo mu lhostejné: často pojídal večer kus suchého chleba a jablko — ale při tom díval se se zanícením na starý byzantský oltáříček, který si přivezl z ruské cesty.

Jak úzce souvisely ty věci různé s jeho osobou, ukázalo se, když odešel z jejich středu: jeho sbírky v Museu Náprstkově, při vší zajímavosti, jsou pouhý stín jeho bytu.

Vedle studií a cest vyplněn byl život jeho výhradně poetickým tvořením. Pravím „poetickým", neboť nejen jeho básně, nýbrž i jeho prosa a zvláště divadelní hry jsou plny nejčistší poesie.

Jeho poetické nadání bylo bohaté a neobyčejně rozmanité. Stejně skvěle dovedl líčiti orient jako slovanský a germánský sever, stejně mohutné stíny mythické jako hravé rokoko, stejně divokou, vše zžírající, i bohům se rouhající vášeň (v novelle Vůně), jako tichou, prostou, nebesky čistou zbožnost, hodnou štětce Fra Angelicova (v povídce Samko pták a jinde). V líčení scenerií byl učiněný malíř, neboť scény jeho dějů jsou hotové obrazy — v líčení postav a dějů vnitřních byl bystrý psycholog. Nikdy neučinil k vůli rozvoji děje karakterům svých postav ani nejmenšího násilí. Na to byl jako umělec příliš poctivý.

Pohlížel vůbec na umění vážně, takže Musy nebyly nuceny nikdy zahaliti tvář při jeho práci. Nebyl schopen ani neumělecké povrchnosti, ani jakékoliv povolnosti k panujícímu vkusu. Plochý realism, který svého času vítězil, zrovna jako divadelní macha, neměly, dle jeho mínění, s uměním nic společného. A proto ani na divadle, kde ještě nejspíše autoři bývají ochotni k ústupkům, někdy nutným, neslevil ničeho se svého přísného stanoviska. Shledávati v prose lidské dokumenty, anebo sbírati laciné vavříny na divadle pouhou zábavou obecenstva jej nevábilo. Jeho stálým a jediným cílem uměleckého tvoření byla poesie a té se nezpronevěřil nikdy. Svůj názor o těch věcech vyslovil zcela určitě v předmluvě k „Donně Sanče":

„Mám stále ještě za to, že drama především jest básní. To cítil jsem neurčitě již jako hoch, když jsem Schillera a Kleista, Göthe a Racina nejen četl, ale v pravdě ve výtvorech jejich žil — toho přesvědčení nabýval jsem později jako jinoch i muž, když se přede mnou nesmírné světy otvíraly, ve kterých Aischyl a Shakespeare, Sofokles a Calderon, Corneille a Alfieri trůní, a přesvědčení to sneslo se docela s olympské jejich výše dolů ke mně co vise, když jsem jednou v Athenách, v nezapomenutelné, bílé, měsíčné noci pod Akropolí ve zříceninách divadla Bacchova seděl, s mramorovým, nadsvětsky krásným zjevem Parthenonu před očima, s azurem attické noci nad hlavou a s nevýslovným nadšením hluboko v třesoucím se srdci."

Tak mluví básník, jemuž krása jest božstvím, zářící vidinou celého života. Při takovémto uměleckém přesvědčení jest jakýkoliv kompromis, ať již s panu-

jícím vkusem, nebo s interesy hmotnými věcí naprosto nemožnou.

Básník pěje — třeba hluchým — jen když jej slyší jeho Bůh! — Také Zeyer pěl někdy hluchým — věděl to a lhostejné mu to ovšem nebylo — vždyť byl člověk — ale šel dále cestou svou — nanejvýš potlačil píseň, která se mu drala z hrdla — ale zpívati jinak, nežli mu srdce kázalo, toho nedovedl.

Vzpomínám na ty různé námitky, které se ozývaly proti jeho umění. Uvedu jedinou, zdánlivě nejpodstatnější, abych ukázal, jak byla neoprávněna. Tak se řeklo hned při „Letopisech lásky", že přepisuje staré novellisty, a při „Karolinské epopeji" byl hned připomínán karolinský cyklus starofrancouzský. Zeyer ovšem zpracoval znova přemnohé látky, které nalezal ve středověkých kronikách, renaissančních novellách, pozdějších memoirech a jinde — ale vždycky tvořil nové umělecké dílo, nové svým vlastním pojetím, dílo zpravidla živější, barvitější, citovější a vášnivější nežli byla stará jeho předloha. Podrobným srovnáváním s jeho prameny teprve by se ukázalo, že jeho obraznost oživila ty někdy suché postavy a děje, jako když zalehne paprsek slunce do barevného okna staré katedrály. Takovým paprskem dovedlo býti jeho požehnané umění těm starým pramenům. On si toho byl vědom, že pod jeho rukou mění se do jisté míry ty staré příběhy — ostatně nač by je byl znova vyprávěl, kdyby je nebyl vypravoval jinak — a jest známo, co odpověděl na výtku mu učiněnou, že skutečný Japan není tak poetický, jak on jej líčí: „Je to Japan mých snů," napsal.

Nesmíme však souditi podle těchto jeho slov, že málo cenil věrnost historickou. Naopak; ke každé práci konal rozsáhlé studie: nejen ve starých kronikách, ale i ve starých miniaturách, freskách a náhrobcích hledal tep života dávno zaniklého. Ovšem, kde končilo poznání, nastupovala plným právem své dílo jeho básnická obraznost. Bylť právě nade vše jiné poetou: myslitelem, apoštolem idejí jako jiní básníci, až v řadě druhé.

Po dlouhou dobu míval Zeyer jen úzký kruh čtenářů, za to však nadšených— teprve v posledních letech dostalo se mu toho zadostiučinění, že jeho poesie vítězně pronikla i do vrstev širších, v knize i na jevišti. Zvláště pak po smrti — jak již to bývá — sneslo se na jeho hlavu takové uznání ze všech stran, jakého v životě nikdy nepoznal. Roztály ledy, dostavil se nadšený obdiv, jehož důstojným výrazem jest právě tento pomník.

Končím — a nyní nechť objeví se zrakům našim krásná práce Maudrova, pomník ušlechtilého, nezištného přátelství, apotheosa skvělého díla básnického!

Emil Tréval:

ROZPUK.

(Pokračování.)

Punčochy jsou dole. Venku ticho. Jen několik minut, několik minut!

Nahoře je okno s pevnou mříží. Zase předpoklad. Doufejme, že aspoň ve vězení jsou mříže pevné.

Adame! Adame!

Zahučelo to v komínu či jinde? Takový sedmibolestný hlas. Ženský, mladý hlas. Cilka? Nikoli, Jenůvka to byla. Její slovenské písně tak se podobaly nářku.

Ženy, ženy! Apage! Vy jste mne zničily. Či bylo to něco jiného?

Úzký průsvit prolomil se do šera a v něm objevily se předměty zostřené do plastiky s duhovými lemy. Až oči se zalévaly z jasnosti.

Okno, mříž, zuzlené a stočené punčochy, měkká, ale pevná klička. Široké, primitivní škrtidlo, ale stačí, docela stačí.

Adam Jablonský vyšplhal se k oknu zachytil mříží a vypažil se. Uvisnul, v zubech drže kličku.

Vlhký dech studeně zavanul, něco malého, bílého zakývalo. Venku pršelo. Tlumený crkot deště sesiloval se v závanech v ostrý svist švihajících metel. Zdivem prosakoval dešť v krůpějích řinoucích se shora a dopadajících do vyhloubeného spáru v cihlách. A v tomto spáru vyplněném zavátým prachem a smetím, zachytila se rostlina. Vzrostla a rozkvetla. Uboze, chatrně vzešla, ale přece rozkvetla v denním slunci jedné hodiny. Jen jedinou hodinu odpolední dopadal sem šikmý svit sluneční.

Rozpuk, cicuta virosa. Bylina břehů, volnosti a svobody. Je-li možno? Rozpuk!

Adam Jablonský dotekl se bílého okolíku. Opatrně, aby křehké květy neokle-

pal. Usmál se v zápětí zbytečnému strachu. Jako by nevěděl, jak tuhý, hluboký kořen má rozpuk, že se nedá, že snadno nehyne. Jako každý plevel.

Ruce ochably a Adam spustil se na zem. Odpočinuv malounko, znovu se vytáhl k oknu. Jaké pošetilé nápady v tak vážné chvíli! Chce přejíti do nekonečna a má strach, aby nepoškodil plevel.

Upevňoval kličku na mřížích. A zase viděl květ rozpuku a oči jeho chtivě zkoumaly trojnásobně zpeřené listy, složené z úzce kopinatých, pilovitých lístečků. Vše vyjádřeno en miniature, naznačeno pouze, jak u takového nedochůdčete, zavátého do zdi žaláře, ani jinak býti nemůže. Má to slunce jen chvíli a k tomu vysílené, a vláhy ještě méně. Zakrnělý, politování hodný život!

A přece, jaká snaha vytvořiti co možno nejvíce z dané situace! Když ne vše, aspoň co možno vše, třeba jen naznačením. Lysá lodyha jako nejtenší jehlou ryhovaná, okolík sotva zvíci krejcaru, okolíčky jako hlavičky vlňákových špendlíků. Soustava květů, jako by parodoval soustavu světů. Kolik květů v malém terči! Jaká krása a složitost! Nikdy si toho dosud nevšiml, vlastně nikdy se tomu nepodivil. Až teď nalezl cit údivu. Seřadění jen namátkou? Nikoli, nutností, zákonem hmotným. Podivuhodná a přece tak logická harmonie. Proč ho to dosud nedojalo? Proč o tom nepřemýšlel? Dosud! Což je míra časová pro něho ještě více než planým pojmem? Patnáct, šestnáct květů v jednom terči. Vše pěkně rozlišeno, vyvinuto, u každého květu semeník, tyčinky, čnělky.

Bodrá, roztržitě zamyšlená tvář professora Babyky kmitla šerem. Muž veliké lásky. Žena mu nerozuměla, hleděla si jen parády, co on vysedával v kabinetu přírodnin, neb při svém stolku spisovatelském, rozmlouval s matkou přírodou neb nebeskými Musami. Svou lásku k přírodě jak dovedl studentům vštípiti! Prostý rozpuk, řekl by a hle, jak vše zajímavé je tu. Plátky korunní, na kraji svěží, široké, sametové bílé, ke středu drobnější, a uprostřed droboulinké a zardělé. Červeně zardělé. Ale červená je i krev! Pryč! Fuj!

Venku na chodbě šum. Stůj! Kroky? Nikoli, vítr jen zadul prudčeji a zabubnoval deštěm. Na světlík, na konci chodby. Pamět místa ve mně tedy žije, pomyslil Adam Jablonský.

Nezabubnoval vítr ani déšť, ale osud sám. Zavolal své: Spěš! Konec!

Znovu nahoru, zachytit mříž, zalomcovat jí na zkoušku, udrží-li člověka. Napružit svaly! Tak! Je pevná, odolává. Cosi se bíle zakývalo. Málem by byl rozdrtil bylinku. Bylo by jí škoda!

Škoda? Byliny jedovaté, škodné? Ale snad ji jen pomlouvají botanikové. Neslyšel nikdy, že by se kdo rozpukem otrávil. Každý vidí jen její jed, nikdo její krásu. Ale vězeň ji vidí. Jsou vnady ztajené nepřístupně oku lhostejnému, ale odhalující se nervům zjitřeným.

Jedovatá. Možná. Připouští se. Ale když vzešla, má totéž právo na život jako růže. Vězeň pochopoval to více srdcem než rozumem. A schvaloval, že tu byla.

Nikdy rostlin nevytrhoval, a ani této, ač mu překážela, nezničil.

A už jí byl za něco vděčen, osamělé, vězenské rostlině. Vnesla naposled trochu zeleně a běli do šera, rmutu vůkol, vnesla trochu barvy do černé tmy, trochu krásy do hnusu, jímž přetékalo nitro, třeba že to byla krása otrávená.

Illusí, nemožností byly mu růže, lilie, žhavé orchidey nejvzácnějších vůní proti této zelenobílé bytosti, jejímu zemitému výpachu a hlavně její dosažitelnosti, přítomnosti a realitě. Hladově se jí chápal. Byl to kus chleba v ruce, proti lahůdkám, jež kdesi daleko za mřížemi a branami uzamčenými syté povaleče dráždily. Netoužil po těchto symbolech přebytku, oceňuje prostou vnadu svého plevele, hledaje i v něm duši.

Myšlenkami na toto bylinné nedochůdče přetínal kokotici svírající krk, přetínal zařezávající povázky a volněji vydechoval.

Krk jeho byl prostý — na chvíli. V nitru klidné očekávání. Nic nedorývalo. Co to? Což není Adamem po pádu?

Zachechtal se. Kde je jeho ráj? Kde prožil jej? Adame, kde jsi? Stydím se! Vraždil jsem — pst!

Sjel dolů a dřepl na zemi. Co se s ním děje? Nedovede provésti to, co chce? Šílí?

Jen to ne! Nic hroznějšího by ho nemohlo stihnout. Ale proč si tu hraje jako kluk — s bylinkou? Či je jeho zájem o přírodu tak mocný? Sám o tom neměl tušení. Zájem na něčem na světě. Je to vůbec možno?

Věda! Byla by ona ultimum moriens v člověku a nikoli něco mnohem závažnějšího? Zdálo se mu často, že vše i věda sama ustupují jediné naléhavé otázce o důvodu života. Každý ji jednou řeší. Láska, víra, bázeň, cit práva, milosrdí — vše jest s to život znepokojiti, ne však zákon jeho naplniti. Co je nutnost a co pud? Železná nutnost! K smíchu! Pud ji překonává, ač při tom mudrc skřípe

zuby a zmítá se jako hloupá ryba na udici.

I jeho čelisti se svíraly a zuby skřípěly. Polknul několikráte v neodolatelném nutkání. Pocítil zuřivý hlad. Jak dlouho nejedl? Na stole byl bochník bez nože. Chopil se chleba a rozlomil jej. Čelisti chňaply, zuby zaryly se do měkké, libovonné hmoty. Zvířecí blaho, zběsilé žvýkání, mlaskot, funění. Inu zvíře!

Oči koulely se v hlavě a pohled klouzal po bělavých, holých stěnách, po dřevěné podlaze, zaprášených litinových kamnech, těžkých železnými hřeby probitých dveřích, širokém kavalci, až uvázly na okně. Dva špinavé stočené cáry bloumaly se dolů, jako vnitřnosti. Strpení — jen co —

Jaké jen co? Odhodil chléb a vyplivnul poslední sousto. Zaskučel zatínaje pěstě a rozestoupil se k boji. Svaly lýtek rozehrály se rychlými škuby jako kladívko Neffovo. Vláknové chvění svalstva jako příval vod rozlil se po všem těle až i rty a brada sebou potrhávaly v bezděkých, pitvorných posuncích. Nebyl s to zkrotiti tuto směšnou, ponižující hru, čekal, až se to samo utiší. Zvuk! Tentokráte neklamný. Lidský šum na chodbě venku.

Vězeň skočil a strhl visící punčochy s okna. Uzel povolil. Bude nutno vázati pevněji. Aby nebyl polo mrtev, ale docela, nadobro!

A mžikem punčochy oblékl, co klíč už rachotil ve dveřích. I střevíce obul. Protivným skřípěním rachotily zámky, závory i čepy otvírajících se dveří.

„Jablonský! Adame! Adámku!“

(Pokračování.)

Pokračování cestopisu Fr. Procházky „Vzpomínky z cest“ pro návaI časové látky byli jsme nuceni odložiti do čísla příštího.

LITERATURA.

Heinrich Heine: *Cesta Harcem.* Přeložil Dr. Jaroslav Novák. „Pestré knihovny“ č. 135—136, nákl. Al. Hynka v Praze.

Šestadvacetiletý básník, který zůstal dosud méně všímán, ač vydal již čtyři díla (Básně, dramata Almanser a Ratcliff, Lyrické intermezzo), naráz proslavuje se tímto prvním svazkem svých „Obrazů z cest“ (1826) a připravuje sobě jako básníku skutečný triumf ke slavné „Knize písní“, rok na to vydané. Na sklonku romantismu, jemuž vzdal tribut prvými svými knihami, zahajuje Heine „Obrazy z cest“ nové literární období, literaturu moderního realismu. Základní ideou tohoto cyklu jest nikoli popis cesty, ale posměch všem nezdravým a křivým zjevům současnosti. Bystře vtipný ironik a sarkastik, jenž bičuje nemilosrdně šosácké Gotinky a jejich universitu i měšťácké diváctvo na Brockenu, oddává se tu také cele jako básník přírodním krásám Harcu, i nalézáte v „Cestě Harcem“ poetické oasy jímavé krásy. Zdaž si nevzpomenete čtouce tu, jak Brocken ve fantastické májové noci vyhazuje svoji mlhavou čapku jásavě do výše, na Nerudův Boubín s šedivou čepičkou! A jak aktuelní je nám úvaha Heineova v Goslarském prastarém chrámě nad dřevěným krucifixem: „tato hlava Kristova, která má skutečné vlasy a trny, obličej krví zamazaný, ukazuješ arci velmi mistrně umírání člověka, ale ne umírání bohorodého spasitele. Jen hmotné utrpení je vyřezáno do tohoto obličeje ne poesie bolesti.“ Neodbyli jsme u nás nedávno cosi podobného? Kdo by mohl zapomenout na rozkošné personifikace tří harcských řek Ilsy, Brody a Selky, jimiž cestopis končí! Kniha je dobrým příspěvkem k bližšímu poznání básníka, jenž i na naši literaturu měl a má dosud tak značný vliv. Překlad čte se velmi pěkně. Proč však se tiskne na obálce „Harzem“, v textu pak „Harcem“? Výrok v úvodě, že „Cesta“ byla napsána r. 1824, nezdá se správný. Heine na str. 41. praví o sobě, že jest protestant a luterán, což mohl říci teprve r. 1825, 28. června, kdy se dal pokřtít.

—och—

*

Dora Denckerová: *Idylla královské lásky.* Historický román. Přeložil J. Janeček. Se snímky současných maleb a rytin. Nakladatel Jos. R. Vilímek v Praze 1913.

Tímto románem německé spisovatelky Dory Dunckerové zahájeno bylo vydávání opět nové knihovny, tentokrát zcela zvláštního druhu a přesně a dosti úzce vymezených hranic, románové sbírky „Láska a život slavných mužů a žen“. Jak již titul napovídá, nebudou to knihy o obyčejných smrtelnících, nýbrž výlučně o intimním životě a erotických vztazích vynikajících mužů a slavných neb historicky zajímavých žen. Obšírný prospekt mluví o lady Hamiltonové, Marii Stuartovně, Kateřině II., hraběnce z Castiglione, o Napoleonu Bonaparte, Ferdinandu Lassalovi atd. Nesporně zajímavá jména! Dlužno ovšem vyčkat, jaké literární a umělecké kvality budou slibovaná díla.

Román Dory Dunckerové týká se Louisy z La Vallière, přítelkyně a později milenky

Ludvíka XIV. Autorka vypravuje o příchodu krásné Louisy ke dvoru, o její vášnivě opětované lásce ke „králi slunce“, líčí nádheru, radovánky, rozkoše, intriky a mravy francouzského dvora, dobrý vliv ušlechtilé Louisy na jejího královského milence, s nímž měla několik dětí — vesměs data a události historicky ověřené, pestrými barvami líčené a o sobě interessantní; a přece schází knize něco, co činilo by ji tvárným, absolutně uměleckým dílem. Jest to básnický vzlet a posvěcení. A tento nedostatek básnické koncepce pociťuje se tím více, že román ani komposičně a kresbou většiny postav příliš nevyniká. A tak zbývá jen vlastní děj, který historie zaznamenává ...

Jinak kniha, opatřená snímky současných maleb a rytin, presentuje se vkusnou úpravou příznivě. *Tristan.*

DIVADLO.

Činohra. *Zkrocení zlé ženy.* Veselohra o 5 dějstvích. Anglicky napsal William Shakespeare. Přeložil J. V. Sládek. Nově scenováno a studováno za režie Jaroslava Kvapila na Národním Divadle dne 20. září 1913.

V scenování Shakespeara po léta jeví režisér p. Jaroslav Kvapil úctyhodnou snahu dobrati se svého vlastního scenického vyjádření tohoto velikého Brita, a jeho na hlubokém studiu a rostoucích znalostech založené umělecké úsilí vždy přineslo krásné výsledky. Jeho vynikající tvořivé schopnosti režisérské obzvláště projevily se v novém nastudování, vypravení a zejména pojetí „Zkrocení zlé ženy“, této věčně svěží a rozkošné veselohry, jíž šťastně zahájeno bylo nové abonentní období na Národním Divadle. Jaroslav Kvapil omezil se zde na vypuštění předehry, jež zdá se býti fragmentální a nemá dosti organického spětí s vlastní veselohrou, a na škrtnutí tu a tam několika veršů. Upustil tentokráte od systemu dvojí sceny, jež v jiných hrách Shakespearových byla častými proměnami plně zdůvodněna, posunul scenu květinami do hloubky a uzavřel ji antickou oponou. Čtverá dekorace pak svojí uměleckou úměrností a účelností, harmonií barev a světla tvořila výrazný rámec pro vlastní hru, v níž p. Ed. Vojan svým skvělým výkonem dominoval a vítězil. Jeho Petruchio sálal podivuhodným mládím, povýšeností a noblessou ducha, kterou překonával zlobu a rozmary Kateřiny, a v jeho úmyslném nezdvořáctví prokmitala již od počátku vlastní ušlechtilost ducha a upřímná vroucnost citu. Věru, že takový Petruchio zasloužil si lepší partnerky! Kateřina sl. A. Červené potácela se z bezradnosti do falešného, dutého pathosu a prudkými, trhanými pohyby těla a ztrnulou mimikou tváře naprosto nás nepřesvědčovala o metamorfose své povahy, o vzrůstající lásce k Petruchiovi a její souzvučnosti s city jeho. Obsazení role Kateřiny působilo patrně režiséru značné potíže, myslím však, že na př. pí. A. Sedláčková by byla Kateřinu lépe jistě zahrála. Za pokus by to snad stálo! Z ostatních účinkujících upozornil na sebe zejména výborně charakterisovaný Gremio p. O. Boleška. Bianka sl. L. Odstrčilové byla poněkud mdlá ve výrazu, p. A. Čepela (Grumio) jeví stále ještě mnoho neukázněnosti a sklonu k zbytečné karrikatuře malých jevišť. V celku mělo představení „Zkrocení zlé ženy“ rythmus, vzruch a — zejména v ensemblových scenách — upřímný, nelíčený humor. *Tristan.*

*

K referátu o Tylově „Jiříkově vidění“ (viz „Zvon“ XIII. č. 46.) došel nás přípis p. dra. Jar. Maýra, c. k. vrch. zemského soudního rady v. v., v němž pisatel upozorňuje, že skladatel hudby k „Jiříkovu vidění“ — jeho otec — zval se J. N. Maýr (nikoliv Rudolf). Milerádi sice konstatujeme, avšak upozornění toto týká se vlastně správy Městského divadla na Král. Vinohradech, jež jméno skladatelovo na divadelních cedulích nesprávně uvedla.

TÝDEN.

Otilie Malybrok (Kleinschrod)- Stielerová, německá spisovatelka a překladatelka českých básníků, zemřela dne 18./9. t. r. v Tagernsee v Bavorsku. R. 1887 vydala nákladem Ottovým ukázky české poesie v pěkném překladě svém pod názvem „Lyrische Gedichte und Übertragungen nach der böhmischen Kunst und Volkspoesie“. S českým jazykem se obeznámila r. 1870 za pobytu v Praze a překládala ukázky z Máchy, Jablonského, Hálka, Heyduka, Nerudy a Krásnohorské, ale nejvíce přilnula k Zeyerovi, z něhož překládala nejvíce. České písně jala se studovati, když se obeznámila s Erbenovou „Kyticí“, překládala a německy přebásnila četné písně jeho i z lidové poesie. První sbírku českých národních písní v rouše německém vydala r. 1880 nákl. Ed. z Welzů. Další sbírka „Aus Böhmens Gauen“ vyšla nákl. Pivodovým v Praze, v Berlíně r. 1882 „Slavische Volksstimmen“ a r. 1884 „Völkerstimmen“. Ze Zeyera přeložila „Vyšehrad“, „Aus Annalen der Liebe“ a „Griseldis“. Narodila se r. 1836 v Mnichově. Vděčná jí paměť! *O.*

*

Londýnský liter. týdenník „The New Age“ uveřejnil v srpnu t. r. tuto zprávu o našem „Přehledu denníků“: Jistý spisovatel ve „Zvonu“, českém literárním týdenníku, měl originální

myšlenku. „Některé z našich denníků, praví, všímají si občas obsahu českých revuí. Chceme poměr obrátiti a zaznamenávati v pravidelných měsíčních intervalech, co český denní tisk přinesl o původních novinkách naší literatury." Po té vypočítává všecky literární články, které byly otištěny za měsíc v jedenácti českých dennících a zjišťuje, že články ty činí úhrnem 55 sloupců tisku, co tytéž noviny v témže období věnovaly sportu 201 sloupec. Táži se, jaký poměr objevil by se ohledně našich anglických novin. Myslím skoro, že by výsledek vnukal jisté perné srovnání průměrné intelligence anglického čtenáře novin s národem, o jehož existenci neví nic. Většina lidí, s nimiž jsem se setkal, ptala se mne, zda-li v Čechách mluví se rakousky, a vidouce na mé tváři nejspíše trapný výraz, rychle se opravovala dodávajíc: Ach, ovšem, vždyť je to jisté nářečí německé, není-liž pravda? —

Zpráva pochází z péra přítele a překladatele české poesie P. Selvera. —*ý*.

*

* O způsobu zadávání a rozdělování veliké *Nobelovy ceny míru* počíná se konečně uvažovati už i tam, kde dříve se přijímala rozhodnutí a vývody komitétu s klidem a bez reptání. Vidí se čím dál, tím více, že do regulativů základních nanesla záludná zákulisní politika tolik příměsků, že by co nejdříve ohrozily celou důstojnou myšlenku zakladatelovu. A je zajímavo, že pohnulo se těmito zájmy zrovna u příležitosti proskakujících pověstí, že literární cenu míru má letos obdržeti — Peter Rosegger, rakouský lidový romancier a povídkář, proti němuž i u nás se už ozvaly hlasy. Kdo je to Rosegger? Českým člověkem vychovaný německý šovinista, jenž rázem svých povídek ani z daleka se nevyrovná našemu Raisovi a jenž uměleckého významu Jiráskova nedostihne jaktěživ. Rosegger ovšem má štěstí, že píše německy, že se líbivostí svých námětů stal oblíbeným spisovatelem rakouských Němců a že svým náboženským koketováním vzbudil pozornost i tam, kde je to rádo viděno. Před 3 léty založil mimo to protislovanskou ligu poněmčovací pro alpské země — to už byl sám sebou vrcholný punc muže nanejvýš věhlasného. A tak s míst, kde se „to" rádo vidí, bylo o Roseggerovi referováno kamsi, kde dovedou o Nobelově ceně mnoho rozhodovati, a facit všeho —: „zaručené pověsti", že Nobelova cena bude letos přiznána Roseggerovi. Zatím ve Stockholmě je malé jitření. Poukazuje se na to, že politika příliš už dnes zasáhla tam, kde má rozhodovati čistá zásluha vyznamenaných. Vystoupil právě také veřejným listem ředitel Leonard Hwas, jeden z Nobelových přátel a svědků při podpisování smlouvy o Nobelově ceně, a jeho vývody vzbudily všeobecnou sensaci. V listě praví, že Nobel, uděluje peníze, měl na mysli odměňování především skutečně velikých lidí, uměleckých, literárních, vědeckých i lidských karakterů, v neposlední míře hlavně též lidí mladých, snad ještě i neznámých s prokázatelným rysem geniality, kteří by mohli a aby mohli své životní dílo v klidné nezávislosti vyvršit. Nobelovi, jakožto zakladateli „Ceny Míru", také právě na tom záleželo, aby celkový význam práce vyznamenaných jednotlivců též nějak směřoval k této idei. Rozhodně se tedy prý nesrovnává se zásadním přáním šlechetného testátora, uděluje-li se cena míru zásadně jen osobám už dávno proslaveným, které mají svůj význam často už za sebou, anebo odměňují-li se takoví jedincové, kteří svými činy anebo smyslem své práce nikterak ke všeobecnému míru národů nepřispěli. Ti, kdož fedrují Roseggera, mohou se vzíti za nos. —*n*—

*

Srpnový svazek ruského „Sovremenniku" otiskuje dopisy Hercenovy Turgeněvovi, a z těch nejzajímavější je dopis o seznámení se Hercena se Lvem Nik. Tolstým r. 1862. Hercen se sice s Tolstým sblížil, ale nebylo mu vhod, že Tolstoj se ke všem událostem choval netečně. V jednom listě píše na př.: „Moje známost s Tolstým je krátká, ale již jsme spolu měli rozepři, je neústupný a mluví „čuš" (páté přes deváté), ale jinak je člověk prostodušný a dobrý tak, že dokonce Líza Ogarevova si ho zamilovala a mluví-li o něm, nazývá ho „Levostoj". Co dále? Proč jen nepřemýšlí a nač vše — jako pod Sevastopolem běře hrdinstvím a útokem?" V druhém listě se praví: „Tolstoj se nesmírně uzavírá, prozatím má ještě v hlavě motolici a to vzniklo po tom, jakmile se pokusil o dojem." V jiném dopise Hercen již píše: „S Tolstým si pilně dopisujeme i podobizny jsme si již vyměnili, ale v hlavě to má posud v nepořádku."

K. V. H.

*

* Poslední číslo „La Revue" přináší neznámou posud bajku, kterou napsal Napoleon I. r. 1793 jako chovanec vojenské školy v Briennu. Bajka o domýšlivém psu a plachém zajíci nevyznamenává se velkými literárními přednostmi a končí poučnou větou: „aide toi — le ciel t'aidera" a podotknutím autora, že ta poučka je proň závažna. Byl to první a poslední pokus Napoleonův na poli krásného písemnictví.

O.

*

Oprava. V článku O původu zvířat domácích v minulém ročníku třeba opraviti tyto tiskové chyby: Na str. 706. místo Helma čti Hehna; na str. 707. místo anglický čti antický, a místo dolových čti Kolových.

V Praze dne 3. října 1913.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Zodpov. redaktor a vydavatel: Fr. S. Procházka. — Nakladatel: Česká graf akc. společnost »Unie« v Praze.

Tiskem »Unie« v Praze

Josef Thomayer:

VZPOMÍNKY TRHANOVSKÉ.

(Pokračování.)

V té naší malé vesničce žila v dobách mého mládí celá řada originálních postaviček, z nichž každá byla jako stvořená pro novellistu. Nevidím více podobných originálních osobností ve společnosti české. Buď si, že zrak můj otupěl, anebo styk s podobnými vrstvami společenskými stal se skrovnějším, anebo dokonce snad evoluce společenská originály takové vyhlazuje.

Tak žil v naší vesnici starý mlynář, který se dožil vysokého věku. Žil odloučen od své ženy, která živořila v Klatovech a živila se tím, že celému počtu studentů z naší krajiny poskytovala za skrovný plat — roku 1863 za šestnáct korun měsíčně — přístřešek a stravu. Mlynář sám byl bělovlasý, říkalo se mu šedivý mlynář, častěji však mu přezdíváno „šiml“. Platil za člověka velmi zámožného. Mlýn svůj šnajberský měl však pronajatý. Neměl žádného bytu. Leta spával za komínem na půdě svého mlýna, prý v neckách. Chodil v zimě v létě v lehounkém černém kabátku, široce otevřené vestě a nikdy nenosil ničeho na krku. Chodil po krajině, potloukal se po hospodách. Tuším, že nikdy pořádně neobědval. Měl hubu jako břitký meč a při tom, kde se objevil, byl terčem úštěpků a všelikého škádlení, načež on ovšem pořádně odpovídati dovedl. Kdysi měl nějaký spor ve příčině vodoprávných poměrů svého mlýna. Čekal dlouho na komisi, která měla právní poměr zjistiti. To věděli u nás ve vesnici různí ferinové. Jednoho dne se objevil v hostinci, jak se říkalo „u Škopíčků“, svého způsobu elegán v kalhotech do bot s vysokými, skvěle vyleštěnými holinkami. Šedivý mlynář seděl „u Škopíčků“ a nějaký ferina při příchodu elegánově mu sdělil, že je to inženýr, který přišel vyměřit tu vodu.

Šedivý mlynář jako když jej píchne. Dovedl záhy přisednouti si k elegánovi, byl k němu — horribile dictu — uctivý, kdežto jiným společníkům zpravidla spílal, a neméně horribile dictu — jej častoval. Elegán si to vše dal líbit, ale na konec se ukázalo, že je to švec z Domažlic. Každý si pomyslí, jak šedivý po zjištění pravdy láteřil.

Anebo bydlil na Novém Hamře, který patří k Trhanovu, nějaký Adam. Jaké měl příjmení, už nevím. Jinak než Adam jsem jej neslýchal nikdy jmenovati. Měl zaměstnání, které nerozčilovalo. Bylo by se hodilo výborně pro lidi nervosní, kdyby před padesáti roky lidé byli již měli nervy. Sušil šuty, t. j. smrkové a jedlové šišky na Starém Hamře proti domku, v němž jsme bydlili. Sušil je v sušárně, kde je měl v ohromných zásuvkách, které ráno vytahoval a na večer zandával. Když bylo slunečno, klepal šutami od slunce rozevřenými o kraj zásuvek a semeno vypadávalo do zásuvky. Po čase semeno sbíral, vymlátil, očistil, čisté semeno odvedl na lesní úřad a plevy vozil domů na hnůj. Kdysi měl na trakaři připevněny dva veliké pytle těchto plev, lehkých jako peří. Někam odskočil a namanul se můj otec vždy náchylný k provedení nějakého čtveráctví. Shledav, že Adam někam odešel, přinesl otec můj dva těžké kameny a do každého pytle zavázal jeden. Adam konečně přišel, zapřáhl se do trakaře neboli, jak u nás říkají, do trataru a s nasazením nemalé síly tlačil svůj povoz do kopce a vezl jej tak beze změny do svého obydlí na Novém Hamře. Když pak vysejpal plevy na hnojiště, a z pytlů vypadly veliké kameny, řekl Adam lakonicky: „Já to věděl.“ Tím tuším logika Adamova byla ostře karakterisována.

Jeden čas dojila kráva Adamova hořké mléko. Ode dávných dob se skalopevně věřilo, že taková kráva byla někým ze zlé vůle očarována. Také Adam byl přesvědčen, že u jeho krávy běží o čáry. Tato pověra však nezůstávala theoretickou. Lidé věřili, že se dá najíti ten, kdo krávě učaroval. V naší krajině měli někteří lidé za to, že osoba, která právě učarovala, se objeví, jestliže se jistý výměšek kravský vaří, a pak když je ve varu, nasypou se do tekutiny špendlíky. Adam předpis pověry splnil na vlas, a co čert nechtěl míti, právě když Adam čaroval, objevila se v bytě jeho cihlářka z blízké cihelny. Věc způsobila v zapadlé, od světa tehdy odloučené krajině ohromný rozruch. Cihlářka platila za čarodějnici. Vznikly z toho soudy a, nemýlím-li se, byl Adam jakožto původce tohoto nařknutí odsouzen.

Anebo žil v Trhanově malý, kulhavý krejčí Pelnář, jehož některé vlastnosti sloužily mně k nakreslení obrázku „Obecní piják“, uveřejněného v mé knize „Po různých stezkách“. Pelnář šil hlavně pro německé hutníky nahoře na Černé Řece a v sobotu odpoledne vycházíval s rancem zhotovených šatů a ubíral se přes Chodov vzhůru do Němec, aby se vrátil v neděli večer, anebo dokonce v pondělí — hodně napilý, jsa takto terčem vtipů a úsměšků trhanovské mládeže. Pelnář to také byl, jak ve zmíněném obrázku píšu, jenž si kdys lehl na Trhanovské návsi napříč přes silnici, když projížděly povozy s nákladem, volaje, aby jej přejel, kdo by se neostýchal vzíti si na svědomí život nevinného člověka. Načež jej kočové přijíždějících povozů položili s úplným klidem do vedlejšího potoka.

Pak tu byl ponocný Magrot, který za nepatrný plat měl stříci majetek svých rodáků. Na znamení své bdělosti měl pískati každou hodinu počet odbitých hodin. Ale trhanovští sousedé svorně doznávali, že pozdější hodiny Frida (jak se mu obecně říkalo) nepíská. Jen o půlnoci před jitřní na štědrý večer, když byla plná ves lidí jdoucích do kostela, statečně před kostelem svých dvanáct pískával. Tím se také vykládalo, že jeden čas docela klidně někdo husy trhanovských občanů kradl. Nějaký satirik, tuším švec, složil na Fridu potupnou píseň, která šla od úst k ústům a počínala slovy:

> V mojí noční bedlivosti
> ukradlo se husí dosti.

Pak tu žil nahluchlý polír Turek, který tloukl o figurálních mších na bubny a zpíval na květnou neděli a veliký pátek pašije. Sám si pašije do velké knihy švabachem opsal a dosud se pamatuji na jeho „Passige na Welkij Pátek“.

Nepamatuji se, že by se byl kdy intensivněji zaměstnával, ale slynul jako autorita v oboru připravování „gramatiky“. Gramatikou slul a sluje snad dosud v naší krajině kyselý guláš z několikerého masa. Činovníci hraběcí, kněží a učitelé scházeli se v zimě ve zvláštní přístavbě u kostela, v létě na kuželníku v panské zahradě, a říkalo se schůzkám těm večerním, v neděli pak i odpoledním, kasino. Do kasina dodával pivovar pivo za ceny hostinské, následkem čehož kasino do roka vždy několik zlatých utržilo a vydělalo, a z peněz těch vařila se pro členy kasina, ba i pro jejich rodiny a snad i pro jiné obyvatele trhanovské, v zimní době jednou gramatika ve velikém množství. Při tom připadla Turkovi úloha vrchního kuchaře, na kterou sobě nemálo zakládal.

Turek trpěl dnou, a bylo zcela pravidelným zjevem, že bezprostředně po posvícení se svou podagrou si poležel.

V krajině dále se potloukala celá řada různých tuláků žebravých, z nichž nejeden byl podařeným typem. Tak žebrával u nás domažlický rodák, nazývaný Šporel, s ním chodila jeho přítelkyně, jíž se obecně říkalo Labutinka. Pamatuji se, že jednou teta v Chodově jí činila výčitky, že se tak nevážně se Šporelem po světě toulá. Načež Labutinka měkce odpověděla: „Ono je mně ho líto, vždyť je sirotek.“ Při tom bylo jejímu kumpánovi nejméně padesát roků. Jeden čas chodil Šporel po svých cestách se psem, s nímž se nemálo mazlil. Avšak jednoho dne mu pes sežral uzenáče, na němž si Šporel sám chtěl pochutnati. To Šporela tou měrou dopálilo, že psa na stromě oběsil.

A tak bych mohl ze svých starých vzpomínek vytahovati ještě celou řadu podobných postaviček, kdyby vzpomínání nebylo zábavné — pouze pro pisatele.

Celý způsob života na českém venkově byl v letech padesátých minulého století podstatně jiný než dnes. Mnoho karakteristických rysů ze života tehdejšího zachytil, jak známo, František Pravda, který vše líčil věrně jako přírodovědecký pozorovatel. Přemnohé, jež Pravda zapsal, stejným způsobem i já viděl, a v tom leží příčina, proč jsem od mládí k Pravdovým knihám tak přilnul.

Některé, snad dosud ani Pravdou nezaznamenané zvláštnosti, bych přece zde zapsal.

(Pokračování.)

*

Fr. Procházka:

VZPOMÍNKY Z CEST.

(Pokračování.)

Za obrovskou vzdálenost až do Vladivostoku v krajní Sibiři (8000 verst) neplatí se prý více než 14 rublů. Vyplácejí-li se nyní ruské dráhy, přispívá k tomu hlavně také zlepšená kontrola jízdného. Druhdy se mohlo i za jízdy projíti volně celým vlakem. Každý si nalezl místo dle své chuti. Ještě nyní viděl jsem, jak mnohý pohřešuje bývalé volnosti. Žid jakýsi, dle pohledu, hádal se velmi prudce s konduktérem, že dle povinnosti uzavřel za jízdy spojení mezi vozy, a hrozil mu stížností. Konduktér krčil rameny a ukázal mu na stěně vozu vývěs dotyčného pravidla jízdy. „Jsou u vás také takoví hlupáci," tázal se mne dobrácky. S oblibou stával jsem tehdy na zadní plošině posledního vozu, dívaje se, jak se vzadu svírají zdi vysokého, jehličného lesa ve společnou klenbu nad lesklými hady kolejnic, nebo na vlny nepřehledné nivy, na vesnice, říčky, i jak se ženeme o závod s krupobitným mrakem, v širé rovině ostře ohraničeným, jenž za švihů bleskových sel zhoubu do obilných lánů. Kontrola byla tehdy ztížena. Prohlížely-li se „biljety", stěhovalo se obecenstvo neplatící o vůz dále až k druhému konci vlaku a v nejbližší stanici přešlo na druhý konec, již prohlédnutý. Někdy tito „zajíci", jak se jim říkalo, nalezli také úkryt pod širokými lavicemi za clonou zavazadel dobrosrdečných patronů. To nyní přestalo. Za prohlídky lístků se každý vůz uzamkne, nebo východy obsadí, a v přítomnosti tří konduktérů lístky se prohlédnou, aby se zabránilo úplatku. Musil by to již býti veliký úplatek, aby zlomil i tuto kontrolu a pohnul ji k společné pokloně díků, jak mi bylo vypravováno. Ale to se nepřihodí každý den.

Sedíme tedy konečně ve voze a již mechanicky přesvědčuje se ruka, že vzácný pašport je na místě bezpečném. Není tomu ani tak dávno, co se o tuto berlu absolutních vlád opírala i správa naše. Ani do sousední vsi nesměl nikdo bez domovského listu. Zapomněl-li kdo na tento bachovský talisman, a třeba si vedl jen kravku na trh a známých se v místě dovolati mohl na zjištění své osoby, mohl býti četníkem zatčen a i s kravou postrkem poslán do domovské obce. Četník byl tehdy velikým pánem jako každý sloup absolutismu a dovolil si již dáti důraz na literu zákona. Stalo prý se tehda, že starosta kterés obce dal osobu ze sousední vsi, nemající u sebe domovského listu, ač si s „individuem" tím často zahrál v karty, dovésti schválně postrkem do jeho domovské obce. Tam to však vzal starosta za urážku a odemstil se hned. „Kdo jste?" tázal se člověka postrkem vedoucího, ač ho dobře znal. „Kde máte svůj domovský list?"

„Já jsem přece úřední osoba."

„To by mohl každý říci. Kde máte výkaz?" I dal ho do jeho domovské obce nazpět dovésti postrkem, ale sám chytře napřed svou „úřední osobu" opatřil domovským listem.

Je pravda, s čistotou ve voze si ruské obecenstvo hlavy neláme. Všude plno papírů pomaštěných se zbytky salámů a nedopalků cigaretových, v podzim pak slupek arbuzů (melounů) a jader slunečnicových, obvyklé maloruské lahůdky, ale za to se po několika stanicích zase pečlivě zamete a uklidí, což se jinde neděje. Na každé stanici je připravena vroucí voda (kypjatka), již možno si za nějakou kopějku nabrati do čajníka a připraviti nezbytný čaj. U okna prkénko je hotovým stolkem, lavice u něho židlemi. Skoro každý vůz mění se tak v restaurační. Sklenky čajové po některém užití bývají ovšem povážlivě zakaleny, ale to nevadí. Bradatý žid naproti s klátícími se pejzy připravuje si čaj na kolenou, prostřev jen ušpiněný ubrus a naliv napřed kypjatku na talířek, pozorně v ní vyvaluje položenou sklenku. „Hle, jak čistotný", myslím, ale soused poučuje, že je to akt opatrnosti, aby sklenka při nálevu čaje nepraskla. Pohoštění čajem sbližuje společnost jako jinde doutník a stejně srdečně se mezi prostými lidmi čaj nabídne jako vyžádá.

Jedeme právě malou Čechií. Zde na Volyni štípen na mohutný ruský peň malý český proutek v letech sedmdesátých. Ale dobře se ujal a je staré vlasti ke cti. Krajané naši nalezli zde půdu lacinou a při tom prvotřídní dílem ve výběžku slavného ruského černozemí, dílem v úrodné spraši, která černozemí samému mnoho nezadá. Za kousek pole doma, často prostřední jakosti, vyměnili zde velký statek nejlepší půdy. Ovšem nestál již pro ně připraven. Bývala to ještě pastvina nebo i les, vedle polí vymrskaných povrchním hospodářstvím. Vše musilo se ze základu vzdělati, obydelní stavení i hospodářské postaviti.

Byl to kus práce, o jaké se psává z „dalekého západu" amerického, ale výsledek byl utěšený. Naši rolníci nevydali se také z domova bez přípravy. Vše bylo napřed promyšleno, prohlédnuto a vypočítáno. Všeliké domácí nářadí i hospodářské vezlo se do nové vlasti i s těžkými našimi koni a vozy, a po prvé zakrojil těžký český pluh hluboce do brazd nikdy posud neobrácených, vždy jen staroslovanskou sochou (kůlem s okovaným hrotem) rozrýpávaných. S úžasem přicházeli se Malorusové z okolních vesnic dívat na hospodaření hostů a povážlivě potřásali hlavami. „Vy se chleba nenajíte," zněl posudek jejich nad tímto rouhavě bezbožným převracením matičky země. Ale když viděli budoucím rokem bujnost hustého obilí, jemuž hluboká orba odklidila plevel, stáli jako okouzleni a čeští kováři nestačili dělati pluhy — neboť Češi osazujíce se hromadně, přivezli s sebou i řemeslníky. Nějaký podnikavý muž smluvil obyčejně koupi šlechtického velkostatku pro celou společnost a ta se usadila jako ves na rozdělené půdě. Většinou byli to známí z nejbližšího okolí ve starém domově, kteří se smluvili o vystěhování, ale bývali také pomíšeni, každý z jiného kraje, jak se právě shodli na základě učiněného třeba ohlášení v novinách.

Byli s počátku přijati s nedůvěrou a přinášeli nedůvěru s sebou. Zajištění majetku — „kontrachtem" — po starých domácích právních zvycích bylo první jejich starostí, jež nesplněna bez nesnází. Pak došlo na nedorozumění některá se sousedy hlavně pro škody pasením dobytka způsobené. Střetlť se nový způsob hospodaření přistěhovalců se starým pořádkem občasného úhoření a volné p a s t v y d o b y t k a, Češi zorali každou píď země a o dobytek postarali se setím pícnin. Ostře dotýkalo se Čechů také domácí v Rusku zlo konokradů, organisovaných v celé rozvětvené společnosti, jichž náčelníci vybírali od statkářů pravidelný poplatek za ochranu proti krádeži koní.

Stal-li se i přehmat rukou nezkušeného nebo neorganisovaného zloděje, byl kůň za krátko na reklamaci vrácen s omluvou zase majiteli pojištěnému u společnosti konokradů. I toto zařízení, připomínající středověkou rytířskou ochranu, se vyplácelo při nedostatečnosti a úplatnosti policejní správy, u níž zase konokradi byli předplacením pojištěni proti vězení. Kdo se nemohl shodnouti s touto organisací, musil spoléhati na svépomoc, která bohužel jako vždy, když je poškozený sám soudcem a karatelem ve vlastní při, brala na se bestiální tvářnost lynčování. Tak se dělo i v maloruských vsech, jak jsem sám četl v ruském věstníku o hromadném pobíjení konokradů, tak i systematicky tajně a krutě v osadách německých na způsob fémy a bohužel i v osadách českých se strašnému tomu samosoudu vždy nevyhnuli. Ostatně kterak se mírný lid promění v nelítostného dravce, ukázalo se v nastalém ochromení veřejné správy u nás roku 1848, kdy lid náš na mnohých místech zlodějské a loupežné tlupy, jako ze země náhle vyrostší, nelítostně a ukrutně ubíjel.

Počáteční nedůvěra mezi sousedy a přistěhovalci roztála časem. Příbuznost jazyka a přirozená dobrosrdečnost sblížily obě strany; vznikalo nové nářečí pomíšením jazyků; český jazyk při tom vítězil ve styku. Po polské tradici nazývali také Češi ruské své sousedy „chlapy" a „chlapky".

Nastala potřeba škol i kostelů. Češi hlásili se k církvi „husitské", Rusům sympatické. Tehdy ještě pravoslaví byla jediná brána k ruskému srdci. Našli se také hned čeští kněží, hotoví organisovati novou církev. Neurčité „husitství" bylo ovšem jen mostem k pravoslaví, k němuž časem a ne bez nátlaku úřadů a bez zdráhání Čechů na mnoze se přešlo. V rozmluvě ruského generála se zástupci českých osadníků, v českých časopisech tehdy uveřejněné, ukazovali Čechové jako na hlavní překážku přestoupení svého k pravoslaví nezvyklé sobě tvrdé posty, v nichž asketický formalismus církve východní spatřuje až hlavní podstatu víry. Čechové měli horkou lázeň náboženských převratů a oprav dávno za sebou. Husitství zlomilo ztuhlý někdejší formalismus poklesnuvší církve krvavou bouří a sáhlo k vlastnímu mravnímu jádru víry bez ohledu na autority posavadní. Když pak znovu vráceni byli Čechové krajním násilím v náruč církve katolické, nebyl již setřen nikdy s mysli české duch volného přemítání a hloubání i vlastního soudu o věcech náboženských. Duch český klonil se přirozeně s vlivem a pokrokem doby k snášelivosti náboženské, ne-li docela k vlažnosti, což úzce souvisí. A tu pojednou měli osadníci čeští tohoto ducha a názorů přestoupiti k víře, jež nedostatky oprav vyrovná se — nepředčí-li ještě — stavu církve katolické před konciliem tridentským.

(Pokračování.)

K. M. Čapek-Chod:

VÍTĚZSTVÍ DOBYTÉ.

(Pokračování.)

Však mu nikdy, a to snad do nejdelší smrti nezapomněla, jak jej potom musila prosit, aby zůstal v obchodě, že sama nic nepořídila, že musila poslat Justynku a že teprve té podařilo se mladého příručího a do jisté míry i bratrance přiměti, aby se do krámu vrátil.

Neboť Adalbert pakoval a pakoval, ačkoli těch svých švestek měl snad ještě míň než pět a nechtěl už ani k večeři do kuchyně. Marně vzkazováno mu, že ta pětka není služným, nýbrž provisí za inkaso, marně přidávala mu milostpaní tetinka tři zlaté ke gáži, musela přijít Justynka, a stačilo jí jen říci:

„A vy chcete doopravdy od nás pryč, Adalberte"? a když přikývl, jenom ještě dodala:

„Nedělejte to!"

Nic víc, ani slabiku, a zůstal.

Neboť zpravidla nejde o to, co, ale jak se to řekne.

Justýna jakživa neoslovila jej tímto názvukem hlasu, ačkoli utrpení obě děti sblížilo, třeba že nikoli až k bezprostřední srdečnosti, která byla v tomto smutném domě nemožností.

Mezi dotazem a vybídkou její uplynula přestávka, při níž oči děvčete jaksi zamhleně záhadně na něm utkvěly a Adalbert snad nepřeceňoval význam pohledu, vyčetl-li z něho lítost, že tu má nyní zůstat sama.

„Nedělejte to!" řekla a sestoupila s prahu komůrky, v jichž otevřených dveřích o pažení opřena stála, hryzouc jaksi v rozpacích malík pravice.

Dořekla, postála chvíli a odešla tichounce, zářic vlasy za tmy schodů vedoucích tudy z podstřeší.

Nikdy však nedošlo k tomu, nenastal okamžik, který by byl splňoval, to co zamhlený pohled její sliboval.

Jednu věc nikdy nezapomněl, že mu totiž toho večera začala vykat.

Ostatně nezůstal Adalbert jenom za ten pohled; dne 1. srpna, když do večera nedostal svůj salér, řekl si o něj a když milostpaní tetinka pronesla se slovem: „Já myslela" — čímž dala na jevo nejtajnější své smýšlení, zjevně týmž okamžikem i Adalbertovi i Justynce v krámě přítomné — neodpověděl ani slovem ani hnutím obrví a když dostal potom zase jen pětku — připomenul hlasitě a všesrozumitelně, že dostane ještě tři zlaté, jichž se mu také dostalo ihned, leč se znatelně rozhorleným urychlením.

Justynka tento výjev provodila velmi stručným, ale výmluvným podotknutím. Nu víc neudělala než „Hm!", ale když Adalbert po ní mrsknul okem, zahlédl do vysoka vytažená obočí a nad háčkováním povážlivě pokyvující hlavu její.

Bylo patrno, že milostpaní tetinka očekávala, že se Adalbert vzdá výhod sice slíbených, a že Justynka byla překvapena, že se to nestalo, a litovala svého zakročení.

Obě v tomto momentu nepředstavovaly vůči němu nic víc než rodinu zaměstnatele podle odvěkého zákona mamonu, naprosto samozřejmého.

Leč Adalbert nebyl bláhovcem a sentimentálním už dokonce ne.

Ano, jako na vzdory tomu Justynčinu Hm! požádal si ještě, aby mu byly večeře placeny, což byl vrchol odvahy, ale vynesl mu další tři zlaté.

Nebýt uprostřed žní, před vrcholem sézony, kdožví, nebyla-li by paní Šestáková nechala Adalberta běžet.

Takhle se to odbylo ostrým dotazem, jakou že má námitku proti stravě, načež Adalbert, že žádnou, ale všichni kupečtí že mají večeře placeny, jediný on však ne.

A také milostpaní tetinka mu začala vykat a Adalbert stal se v domu Šestákově najednou cizím. Uvědomil si to velmi důtklivě vůči matce i dceři, sedící tu ve smutečních šatech, desetkráte smutečnějších proti jich bílé pleti a plavoplavým vlasům, tak zářivým jako by byly z pleteného skla.

Ani jedna ani druhá neukázala mu svých modrých očí, modrých jako jablonecký „šmelc", tak modrých, že se musela i nejjemnější porculánová hlavička pro panenky tucet po šesti zlatých schovat.

Bylať Justynka věrnou odlikou své maminky až na tu Marii Terezii, neboť dceruška byla jak vysoká tak hubeňoučká, kdežto paní Šestáková!!

Od ní mu to vykání tak nemrzelo, jako od Justynky. Ne snad, že by ho bylo mrzelo tuze. Ale Justynka byla krámské dítě, jako on. Měla ještě sestru a bratra, mnohem mladší, ale ty honila maminka i nebožtík tatínek z krámu nahoru, jakmile se tu ukázali.

S Justynkou byla vůbec zvláštní věc.

Bylo to asi rok před smrtí první paní Šestákové, že její nástupkyně, tenkráte

ještě pouhá krámská u Šestáků, po velké mrzutosti s nebožkou paní musela ihned z domu.

Žila od té doby u rodičů někde až u Vimperka a pan Šesták teprve po půldruhaletém vdovství přivezl si ji jako svou druhou paní domů a Justě bylo nejméně deset let, když přibyla za maminkou. Říkala paní Šestákové z počátku „tetičko", ale když ji manželé Šestákovi „přijali za svou", stala se z tetinky „maminka".

Do dnešního dne nebylo jisto, jak se věci ve skutečnosti doopravdy mají, ale pochybovati o tom, že Justýnka je dcerou paní Šestákové znamenalo by asi tolik, jako pochybovati o tom, že nynější velitelka „velkoobchodu ve velkém i malém" je totožna s bývalou krámskou téhož závodu před šestnácti lety — a o tom pochybovati nikoho ani ve snu nenapadlo.

Ostatně nikomu také neušlo, že paní Šestáková nakládá s Justynkou hnedle hůře, než by mohla s dítětem naprosto cizím, ačkoli obyčejně mateřskému srdci nejblíže bývá dítě matce nejpodobnější. Ale snad právě proto, že byla matčin obrázek a že se maminka vskutku a do slova v ní vzhlížela, že v ní sebe samu viděla — jako bývalou krámskou mezi regály a pultem se otáčeti — měla Justynka na světě peklo. Nejhorší byla maminka na ni před lidmi a běda jí, uklouzlo-li někomu, že mamince z oka vypadla.

To měl Adalbert dobře vypozorováno, že kdyby byla maminka na ni od rána po celý den třeba jako milius, v takovém případě zanevřela na ni, že se potom až do večera měla hůře než od macechy.

Takový bývá osud oněch dětí, které předešly sňatek svých rodičů a zůstaly na živu. Všechno je teď v nejkrásnějším pořádku, jenom taková předběžná holčička jest kazem nynějšího obrazu bezúhonné domácnosti.

U Šestáků byl tento obraz podmalován ke všemu dosti tragicky. Nechť si nikdo nemyslí, že nové paní Šestákové bylo jen tak zhola odpuštěno, že její nynější hodnost stála její předchůdkyni život, aneb aspoň života zkrácení, neboť první choť páně Šestákova odešla na věčnost pro beznadějnou chorobu. Místní litice mravnosti vykonaly i tu svou povinnost bezvadně, a kdykoli paní Šestáková vzpomněla na tu nepřehlednou řadu nocí, v nichž jí bylo údělem úpění a jejímu choti skřípění zubu, ještě dnes růžová její líc zbledne.

Nebylo konečně nejmenší starostí ani to, že všechno příbuzenstvo nebožčiny strany, a to znamená vždycky půl města, odešlo ke konkurenci, k Munelesům, a že legitimní ukončení toho románu málem připravilo straně v městě panující pád a že se bratr páně Šestákův následkem toho v primátorském křesle povážlivě zahoupal.

Tyto zjevy opakovaly se objevením Justynčiným menší sic měrou, ale přece jenom tak, že v důvěrnosti manželské alkovny jejích rodičů bylo přisvědčeno k otázce, nemělo-li se s Justynkou přece jenom ještě počkat?

Je-li tudíž pochopitelno, že všechny reminiscence na ty doby byly paní Šestákové utrpením, z těžka dojde u čtenáře souhlasu zvláštní způsob pokání, jakým Justynčina matka stíhala svůj vlastní poklesek — na Justyně.

Nevraživost svou na dceru, pošlou z hříšného poměru, stavěla přímo na odiv před cizími, jenom aby nikomu neušlo, jak dcera pyká za matku a za její kdysi ukrutnou lásku k jejímu otci, o níž se vypravovaly historie.

Každý totiž věděl, že Justynka zkouší jenom z této příčiny, jenom pro tento dědičný hřích a přišla-li do krámu některá z pamětnic časů před sedmnácti lety a viděla-li Justynku, jak tajně utírá slzičku s tváře, na níž někdy nescházely nachové stopy matčiných prstů, měla takměř optický klam uspokojené spravedlnosti, neboť viděla před sebou osud, jejž zasloužila matka splněný na dceři podle odvěké zásady: „na dětech pomstěny budou hříchy rodičů."

A mohlo být potom něco k zadostučinění logičtějšího, než když rodiče mstí své hříchy na rodičích sami? Bestie škodolibosti, mezi všemi pudy maloměstské duše nejmlsnější, požívala osud Justynčin s pikantní omáčkou utrpení její matky, o němž dobře věděla.

Proto tak zhusta a vždy znova byla v krámě u Šestáků slýchána slova:

„Celá maminka od hlavy k patě, tak před ňákejma sedmnácti, osmnácti lety."

„To nešťastný dítě se tam má hůř než děvečka!" vypravovaly si potom zákaznice s očima ustrnulýma, ale za nic na světě by nebyly daly vědomí blaživé, že v jednom krámě na rynku krvácejí dvě srdce, matčino a dceřino, a že čím dál tím více proti sobě se zatvrzují, jenom pro libost těch, kdož o tom vědí a uhodli také proč.

Jeden čas, bylo to právě s první manifestací Justynčina uzrání, v době, kdy se matky nad děvčaty nejvíce rozněžní, vyslovila paní Šestáková náhled, že by bylo nejlépe dát holku do kláštera.

Bylo zapotřebí opravdového vzbouření všech zásadních názorů páně Šestákova

pokrokového nazírání, aby se nepřidal k tomuto přání své choti a neuznal její důvod.

„Bylo by pro ni nejlíp a taky" — tu paní Šestáková vzdychla — „pro nás!" Ale téhož odpůldne před rozhodnutím přišla do obchodu selka Nanka z nejzazších hor, kde už ani lišek není, a nikdo se s ní nedorozuměl, ani paní Šestáková, za to však Justynka, která byla mezi Němci už od prvního slova, jež promluvila, a dokonce i německou školu vychodila tam kdesi u Vimperka.

A tato čipernost děvčete v krámě i jinak osvědčovaná, byla velmi silným a nedoznaně rozhodujícím důvodem proti klášteru, ačkoli i pan Šesták potajmu si doznati musel, že by to bylo nejvhodnějším sejitím Justyny s očí a mysle všech, jichž očím a myslím pořád ještě překážela.

A Justyna trpěla dál a nyní, když procitla v ní, dítěti, dívka, trpěla s jakýmsi nadšením vědomá oběti, přišlať na tajemství svého původu, obecný to majetek všech bab v městě obojího pohlaví.

Návodem k takovému poznání byl přenesmírný, náruživý smutek matčin za zesnulým otcem. To byla docela zvláštní kapitola, tenhle poměr mezi rodiči. Jisto je, že byla choti svému oddána na krev a duší veškerou — ač nevylíčitelně smutnou, trpící vzpomínkami na nejsladší, ale nedovolenou minulost — láskou, která jako by ani nesměla.

A věru že nesměla, neboť prudký, pánovitý Šesták neušetřil svými výbuchy ani choť, a proti ní býval nejsoptivější, udála-li se k tomu, a to dost zřídka kdy příležitost. Ačkoli na každého hromoval naprosto bezohledně, výstupy s manželkou odbýval vždy v nejhlubším zákoutí krámu tlumeným polohlasem; podle všeho byly jeho výčitky a obviňování stejně hrozné jako nespravedlivé. Paní Šestáková plakávala po nich tři dny, a ty bývaly také periodou absolutního ticha v krámě, neboť i pan Šesták po takových bouřích býval zamlklý a v sebe ponořený.

Adalbert znal tradici, podle kteréž prý strýc tetě nemohl odpustiti, že se k vůli ní nestal velitelem ozbrojeného sboru měšťanského, následkem čehož se vůbec přestal „oblekati", Adalbert však nevěřil, že by tahle příčina stačila, vysvětlit ponuré ty záchvaty, při nichž z temna svítily bílé zenice černých očí stejně hrozivě jako skvělé zuby z černých vousů strýcových, jenž širokým otvíráním úst odškodňoval se za křik, jehož se musel zdržovat.

Tři dny před pohřbem vyváděla paní Šestáková strašně, zdálo se, že ji hrozná bolest sklátí a že se z některé z těch častých mdlob už neprobudí; vždyť ji oba švakři museli ze hřbitova víc odnést než odvést. Ráno po pohřbu přišla do krámu jako vyměněna, už klidna, nejklidnější už ve chvílích úplného ustrnutí v nevyzpytatelných myšlenkách.

Jednou se stalo, že se z takového naprostého zapomenutí na celý svět vzchopila a Justynku popadla do bouřlivého objetí a čeho na ni rty dosáhnouti mohla, lačně zlíbala.

Ale děvče, překvapeno výbuchem, jehož se od matky ani ve snu nenadálo, bylo prudce touž náručí odsunuto dříve, než na jeho vlastním srdci mohl puknouti led.

A nikdy víc už se mezi matkou a dcerou neopakovalo cos podobného a první pokus Justynčin, jímž chtěla dodatečně matce dosvědčiti, že jenom pro úžas okamžiku nedošlo k stejnému vzplanutí jejímu, byl odmítnut příkře a s takovou urputností, že nebylo klamu o tom, jak matka na ni zanevřela hůře než kdy před tím.

Taková byla v krámu nálada tenkrát, když Adalbert chtěl odejít a když zůstal za přídavek a placené večeře a za „vy!", kteréž mu bylo samoděk přiznáno.

Od nikoho neviděl vlídného úsměvu, ale tomu už zvykl. Však matka s dcerou také nevyměnily pohledu či slova o lásce svědčícího. Ale dobře věděl, že něco vykonal, co by jej opravňovalo, očekávati nejen pohled ale i slovo uznání.

Jako by byl vzal za zadek povozu, v němž seděla milostpaní tetinka s Justynkou a s Jeníkem i Marynkou, a byl vůz jedním rupnutím vymknul z uváznutí do volné dráhy.

Nikdo se po něm ani neohlédl. A jestli, tedy jen proto, aby mu vyčinil jako čeledínu.

Taky dobrá!

Dal si tedy zaplatit, třeba že mizerně, a sloužil dál jako najatý člověk, jako první a poslední, který musel všechno odřít, od korespondence až do dvojkolového vozíku, kterým dopravoval zboží nejednou i na dvě hodiny cesty.

Pracoval tedy do slova jako kůň a nedal ani slovem na jevo, co se v jeho nitru děje.

Dálo se v něm něco docela jiného, než co se domýšlely milostpaní a slečna — od toho prvního zavykání jinak osloviti je a o nich mluviti se neopovážil.

Chodily v temném pozadí krámu a obě svítily svatozáří se šířící z jejich plavovlasých hlav a domnívaly se, že „pan Vojtěch" — na jiné oslovení se Adalbert už ani neozval, jakmile naň milostpaní po prvé tak žertem zavolala — jen proto se škaredí,

že naprostého odmítnutí doznala jeho žádost, aby milostpaní voly prodala a koupila bryčku s koníkem.

Pravda, že to bylo předmětem jeho — touhy — ačkoliv ne té nejžhavější — obzvláště od té doby, co byl pan Vojtěch každou sobotu a neděli jen se studenty.

Nevyhledával jich společnost ze žádné marnivosti a byl mezi nimi rád vídán a mnohdy velmi netrpělivě očekáván nikoli pro své osobní vlastnosti a přes to, že mezi týdnem leckdy strkal káru do „hůry" k Žinkovu.

Byl hledán a vážen také v kruzích žáků dřevařské školy odborné, začasté zavítal i do společnosti městských synků; níž se nepouštěl.

Milý nebyl ovšem nikomu, anebo jenom v okamžiku, kdy půjčoval; tím nenáviděnějším stával se pak, když stál o své a své umíval vymáhati vždy se zdarem.

Říkalo se mu nyní „finanční žený". Byl náruživým ctitelem karet, jímž děkoval největší část svých soukromých důchodů, ač se jich ze zásady nikdy nedotkl.

Ale kde se podařila večer partie, tam vždycky bylo vidět, jak nad ní vysedává pan Vojtěch od Šestáků do rána s největšími vytrvalci.

Znal své lidi, a oni jej i stačilo obvyklé znamení i našly se jich ruce v důvěrnosti. Vždycky to byla pravice prohrávajícího, která navštívila otevřenou dlaň Vojtěchovu a tak vyhrával pokaždé, neboť těm, kdož nikdy nevyhráli, nepůjčil za svět.

(Pokračování.)

Dr. Fr. Tichý:

RUSKÁ ZPRÁVA.

Moderní ruská literatura je svým mnohotvárným rozvrstvením, svojí neobyčejnou bohatostí formální i filosofickou v koncertu evropských literatur téměř jedinečná. Máme-li získati pravého a nepomíjejícího zájmu pro tuto nejpyšnější slovanskou literaturu v jejích novějších útvarech, nezbývá než sblížiti se důvěrněji s literárními proudy a zjevy staršími, jakož i s politickým a sociálním prostředím, z něhož tyto zjevy vyrůstaly a vyrůstají. Dnes je to umožněno v Čechách každému způsobem velmi příjemným. Máme totiž zásluhou Gabriele Šurana přeloženo do češtiny malé, ale sporé dílko petrohradského universitního professora S. A. Vengerova „Základní rysy nové literatury ruské" (Pelclovy „Chvilky" č. 58 až 61), které svěží formou a vědeckou methodou popřává nám přehlédnouti vývoj ruské literatury s ptačí perspektivy. Jest neocenitelným základem pro sledování detailnější jakož i pro porozumění zjevům nejmladším.

Dnešní literární vkus a móda v Rusku není už dávno ve znamení Gorkého a Andrejeva, kteří u nás jsou dosud nejslavnějšími představiteli ruské moderny. D. V. Filosofov, spojený s manžely Merežkovských v „mystický triumvirát", prorokoval dokonce již „konec Gorkého", bohudíky však předčasně a omylně. Nová dramata Gorkého sice skutečně jeví úpadek, v povídce však („Gorodok Okurov") lze stopovati příznaky autorovy umělecké renaissance. Letos napsal Gorkij nové čtyřaktové drama „Na zakatě" (Na západě), zobrazující život ruských emigrantů v Paříži; vyjednává prý o provedení s Moskevskými.

Leonid Andrejev není rovněž jako Gorkij v oblibě čtenářstva — rovněž jako Gorkij vinou „mystického triumvirátu". V posledních letech píše dramata, ale právě jen píše, netvoří jich srdcem. „Profesor Storicyn", hloupý učenec, který neumí vychovávat děti a který se dá podváděti ženou, jest námět veseloherní, jak ukázal již Lessing ve hře svého mládí „Der junge Gelehrte". Andrejev chce však mermomocí dát svému dramatu symbolický smysl: Professor Storicyn jest mu mučedníkem idealismu! Nelze se potom diviti, nudí-li se divák při Andrejevových scénách. Podobně i drama „Kateřina Ivanovna" je uměleckým provedením chladné a suché.

Po Tolstého smrti byl označen za dědice „Puškinova prstenu" a za nástupce Tolstého svými přáteli D. S. Merežkovskij. Bylo to jistě poněkud ukvapené, ale také jistě příznačné. Loni vyšel poslední (15.) svazek sebraných spisů Merežkovského a současně již nový další svazek, román „Aleksandr I.". Nový román jest částí druhé velké trilogie autorovy: „Pavel I.", „Aleksandr I." a „Děkabristé", jež dle vlastních slov Merežkovského „sleduje boj božství a lidství v projevení Bohočlověkově v poměru k budoucím osudům Ruska", právě tak jako první jeho trilogie, „Christos i Antichrist" zobrazuje zápas těchto dvou principů ve světové historii, v minulosti.

Paní Merežkovská (Zinaida Gippius) přes to, že její román „Čortova Kukla" (Čertova loutka) byl přijat kritikou chladně, pokouší se znovu na tomto poli prací „Roman

carevič", znovu bez úspěchu. Její verše stojí daleko výše než tyto románové skladby.

K. D. Balmont a Ivan Bunin oslavovali loni dvacáté páté výročí své literární činnosti. Balmont vrátil se ze svého vyhnanství, jehož celou dobu procestoval v dalekých zemích, a přivezl studie cestopisné a literární, jakož i novou poesii, o níž Vengerov se vyjadřuje nevlídně: „Celá ta mexická, egyptská a jakákoliv jiná poesie in partibus infidelium jest přímo nesnesitelně nudná." Buninova nejnovější práce jest román „Suchodol" z vesnického života. Autor dospívá tu k novému, vytříbenému realismu, k novému útvaru románovému.

V únoru t. r. dovršil svoji padesátku básník Fedor Sologub. Je osamělý v zahradě ruské literatury se svým divným uměním, posvěceným tmě a smrti jako rudý květ máku, nikým nemilovaný. Je si toho vědom a proto také si jakoukoliv officielní oslavu své padesátky zakázal. Jeho nové romány, „Slašče jada" (Nad jed sladší) a dokončení románu „Navji čary" (Kouzla mrtvých), zůstaly opět bez hlubšího zájmu veřejnosti i kritiky, ač jsou to díla nevšední. Drama autorovo „Založniky žizni" (Zástavy života) si vynutilo sice více zájmu, ale stejně planého.

K starším modernistům jest připočísti posléze Valerije Brjusova, žáka a překladatele Verhaerenova. Poslední kniha jeho básní „Zerkalo těnej" (Zrcadlo stínů) stojí vysoko nad románem „Altar' poběd y" (Oltář vítězství), který po ní následoval.

Mladší generace modernistů, zástupců symbolismu v nové ruské poesii, jest představena třemi jmény: Vjačeslavem Ivanovem, Aleksandrem Blokem a Andrejem Bělým, která do nedávna značila vrchol ruského verše. Lev Rogačevskij podnítil r. 1910 článkem „Byť ili ne byť rus. simvolizma?" polemiku, kterou konstatován úplný rozklad symbolismu. Vjačeslav Ivanov vydal loni druhou část své sbírky „Cor ardens" a pracuje vědecky („Goethe na rozhraní století" v Baťuškových „Dějinách evropské lit. v 19. století"), Aleksandr Blok dokončil soubor svých veršů a Andrej Bělyj napsal půvabnou povídku „Serebrjanyj golub" (Stříbrný holub), kterou všude uvítali chválou.

Z nejmladší generace spisovatelské nejvíce hluku ve veřejnosti doma i v cizině způsobil M. Arcybašev. Jeho nový román „U poslědnej čerty" (U poslední čáry) je opět pathologický; někdejší revolucionář Neumov hlásá sebevraždu. Mládež, která Arcybaševa dosud překotně četla, nový román, umělecky nepůvodní a látkou nechutný, nečte. Druhý miláček mládeže V. Ropšin, vytiskl román „To, čego ně bylo", v němž snaží se autor býti historikem-umělcem posledních revolučních hnutí v Rusku (z r. 1905), avšak jest, jak přirozeno, subjektivní až příliš a honí se za sensací. Spolupracovníci žurnálu „Zavěty", kde román vycházel, ohradili se proti němu zaslánem, kde vyslovují příkrý nesouhlas s Ropšinovými názory. — A. Kuprin mlčel připravuje dokončení své „Jámy".

V záplavě jmen dalších prosaiků nejmladší generace lze vybrati několik, jež Vengerov shrnuje pod značku „synthetičtí modernisté" a jež jindy nazývají „neorealisty". Vengerov vidí v jich obnoveném realistickém umění příští směr ruské literatury. Nejnadanější z nich, Boris Zajcev, byl již při prvém svazku svých „Povídek" pozdraven jako mistr. Rovněž A. Remizov, jehož román „Pjataja jazva" (Pátá rána) jest originelním obrazem porevolučního Ruska, Sergějev-Censkij, Nikolaj Kraševinnikov a Aleksěj N. Tolstoj vzbuzují svými povídkami a romány zvláště krásné naděje.

Nejmladší básnické Rusko kvasí ovšem a hledá nové cesty poesii, sdružujíc se v různé kroužky a školy, označené nejrůznějšími -ismy. V tomto ohledu je dnes literatura ruská oproti ostatním nejbohatší. Nejvýznamnější je „Cech poetov", v jehož čele stojí svérázný Sergěj Goroděckij. Vydal loni již pátou knihu veršů pod názvem „Iva" (Jíva). Svoji poesii nazývá kruh Goroděckého „akmeismem" nebo také „futurismem".

Dnes velmi často jest jmenován nadaný básník Igor Sěverjanin, kterému ještě před dvěma lety se posmívali. Spontánní pozornost kritiky i veřejnosti získal hned svou prvou sbírkou („Sosen perezvony") mladičký Nikolaj Kljujev. Val. Brjusov mu napsal předmluvu, v níž jej srovnává s krásným divokým lesem a kruh Goroděckého vidí v mladém básníku nového Kolcova.

LITERATURA.

Josef Krušina ze Švamberka: „*Lidé nemilovaní a zamilovaní*". Povídky. Vyšlo v Topičově sborníku v Praze 1913. Stran 292 za 1 K.

Literární profil Krušinův je vyznačen snahou přiblížiti se co nejvíce lidové tradici a zachytiti co nejvýrazněji světla lidové prosté duše. I v „Lidech nemilovaných a zamilovaných" vešel autor mezi drobné chalupníky v okolí pražském, do bezprostředního sousedství za Libní, mezi povozníky a voláky — ostře vykresliv, jaký přitažlivý vliv má na tento venkov Praha se svými továrnami a dušemornými dílnami. A tak bída všedního života, vyčerpávající služba jsou hlavním motivem i osou všech těchto povídek. Vše v knize dýše prostičkostí —: postavy,

děje, mluva. Stará, dobrá domkářka s příbuzenstvem, které je chtivo dědictví; tiché, v bídě zkomírající švadlenky; polekaný otec prosící za vyhnaného syna . . . toť dramatis personae. Smutné, jednoduché ovzduší vyznačeno i rázem rozhovorů, někdy i na úkor spisovné mluvy, ale nikdy bez jisté suggestivnosti. I fabulace je prostičká: novellistických zápletek není, vše rozvíjí se klidně, tu i tam s náhlou erupcí, jak tomu bývá v životě. Málo co tu končí smírně — ani v životě nebývá ostatně u těch lidí jinak. A tak přesné i pravdivé podání života zdá se být nejpřednější snahou autora, sympatického svou upřímností, s jakou se představuje čtenáři, bez masky a bez hlubokoznačných pós. Píše z lidu a pro lid, v jehož jsoucno se vcítil a vmyslil a z jehož vylíčených případů nepřímo vyvozuje občas i jisté mravoučné důsledky. Tím vším stává se jeho knížka v rukou prostého lidového čtenáře užitečným a ušlechťujícím činitelem.

Fr. Sekanina.

*

Básně Moravana Alše Balcárka se zbytky jeho denníku a korrespondence. Uspořádal, úvodem a poznámkami opatřil Dr. Miloslav Hýsek. Nákladem Fr. A. Urbánka v Praze 1913.

K tomu, že veškerá básnická práce Alše Balcárka dávno už nezapadla nepaměti do propasti, přispělo několik náhodných okolností, zejména tragický konec mladíkův a nadšená skupina pražských Moravanů, kteří viděli ve zjevu básníka čest a slávu Moravy. Zcela správně praví pořadatel, že dnes mají básně ty cenu h l a v n ě dokumentární, nechybíme však, řekneme-li: j e n dokumentární a osobně pietní. Nebylo důvodu, proč toto mrtvé veršování křísit, neboť v něm není nic, než dutý, falešný pathos a chabé reminiscence z Kollára, Čelakovského a Rukopisu Královédvorského. Tehdy přece začínala se tvořiti literatura obrozeného národa, kterou nesli Nebeský, Sabina, Němcová, Havlíček, Frič a jíž byly Mikovcův „Lumír" a Nerudovy „Obrazy života" představiteli. Tehdy přece Hálek vydal již své „Večerní písně" — vše to jakoby šlo mimo duši Balcárkovu, živenou jen Šemberovým, Sušilovým a Bartošovým vlastenectvím. Vliv Nerudova „Hřbitovního kvítí" na Balcárka není duchový, ale jen povrchní a formální. Vždyť Morava postavila se tehdy příkře proti Nerudovi a pessimismu jeho veršů. Balcárek byl duch chorobný, dle všeho zatížený a tudíž nešťastný. Z úryvků jeho denníku a z korrespondence jsou nejlépe viděti jeho duševní mělčiny a jeho sklon k póse politických a táborových řečníků. — Za to třeba vzdáti plné uznání práci pořadatele p. Dra Mil. Hýska, který s přesností a bedlivostí sobě vlastní snesl, doložil, poznamenal a vycitoval vše, co se týkalo předmětu a zůstavil tak literární historii definitivní dokument. *—pa—*

DIVADLO.

Činohra. *Jiří Dandin* čili *Ošálený manžel.* Veselohra o třech dějstvích. Napsal M o l i è r e. Přeložil Arnošt Procházka. Režisér: Dr. K. H. Hilar. Poprvé na M ě s t s k é m d i v a d l e K r á l. V i n o h r a d ů dne 2. října 1913.

Již dávno nezažili jsme v Městském divadle Vinohradském tak příjemného večera jako tentokráte, a také dávno již nebylo na této sceně volbou autora i jeho provedením tak významného a šťastného představení. Tato téměř 250 let stará komedie Molièrova (z r. 1668), jež psána byla jako příležitostná hra z rozkazu Ludvíka XIV., nepatří sice mezi nejlepší tohoto geniálního francouzského dramatika XVII. stol., avšak její logická stavba, gradace prostinkého děje, výrazná kresba figur a čistota břitkých dialogů nesou pečeť velikého mistra a nedaly zemříti „Jiřímu Dandinovi", jehož provedení na Vinohradské sceně svědčilo v každém směru o veliké píli a úctyhodné snaze po vskutku uměleckém projevu jak režie, tak herců. Scena a výprava veselohry Molièrovy měla v sobě mnoho dobového a náladovost její zvýšena byla sladkou hudbou současníka Molièrova Jeana Bapt. Lulliho (Ouvertura k „Armidě", Menuet, Sarabanda), jíž sehráli hudebníci v parukách a rokokových oděvech na jevišti před každým aktem. Nejlepší výkony podali p. B. Zakopal, sl. H. Štěpničková a p. E. Tesař. Pan B. Z a k o p a l nezůstal titulní roli věru nic dlužen. Jeho Jiří Dandin kreslen byl markantními rysy, důsledně a s momenty neodolatelné komiky a upřímnosti. Sl. H. Š t ě p n i č k o v á byla líbezná Anděla, zjevem i hrou vždy graciésní a stylová, jež melodickým hlasem a úměrnou mimikou dovedla vystihnouti každou nuanci této figurky. A pan E. T e s a ř (Clitandre) byl šlechtic a kavalír každým coulem, že by na něm zrak Ludvíka XIV. jistě se zálibou spočinul.

Možno resumovat! Molièrův večer byl velmi zdařilý a jest si jen více takových na Vinohradské sceně přáti. *J. M.*

VÝTVARNÉ UMĚNÍ.

Každý pomník je projevem vděčnosti. Ale ne každý vzrostl z vděčnosti tak jímavé, jako nový pomník Julia Zeyera v Chotkových sadech u pražského letohrádku královny Anny. Zbudovala jej nadšená obec pouhých čtenářů pouhému básníkovi, stojícímu mimo všechen veřejný život, jehož se nebožtík až idiosynkraticky stranil. Byl samotářem a v samotě snivého sadu vyhledali mu nejvhodnější místo pro pomník, zbudovaný v podobě omšeného skaliska. Tvůrce díla, sochař Jos. Mauder, nepodal k němu

slovního výkladu, ponechávaje pomníku, aby mluvil ke každému sám. A tak máme na vůli zapřádati pomník do ideových vztahů k staroslovanským kamenným mohylám. Nebo k jejich příbuzným, ke keltským dolmenům, jež s celým keltským pravěkem Zeyera tolik zajímaly a kdysi za mlhavé minulosti i v naší vlasti bývaly domovem. A nahromadění erratických balvanů může připomínati i lopotné básníkovo putování za světlem ideálů, krásy a pravdy, které životní dráhu Zeyerovu vyplnilo. Lze vzpomenouti také černé skály, která se jako v pohádce otvírá, aby nám poskytla pohled do báječné říše vidin poetických snů.

Však jako světlé zjevy pohádkové vystupují z temného pozadí jeskyně nejmohutněji po levé straně Kazi, Libuše i Teta v sesterském sdružení, každá osobitě karakterisovaná, všecky tři monumentálně seskupené; toto sousoší vyváženo komposičně v pravo dvojicí Radúza i Mahuleny, pojatých lyricky a spiatých momentem milostného zadumání, jímž se od epického rázu knížecích sester odlišují. A před nimi jako třetí a střední článek celku chýlí se přes balvan roznícená sestra Paskalina, hledící v náboženském vytržení touživě vzhůru k nebesům. V pozadí na levo tratí se pak ještě vidiny Amise i Amila jakožto representantů rytířského románu, ovšem tak podružně a mimo soulad zaokrouhlené komposice, že bychom jich ani nepohřešili, kdyby je byl sochař vynechal. Jeť všech šest hlavních postav přes dotčené rozdělení na tři samostatné výjevy a přes odlišné individualisování skloubeno sochařsky v jedinou, rozmyslně, ač na oko nenuceně vyváženou a ucelenou komposici, plnou ruchu, poesie a ušlechtilosti. Jako dříve v životě tak znova zde setkaly se dvě spřízněné duše, básník Zeyer a sochař Mauder, obě stejně hudebně naladěné a hovořící. Diskretní intimita sochařova procítění a delikátnost jeho faktury propůjčují zjevům ze Zeyerových děl přibližné dokumentárnosti, usilujíce býti věrným zrcadlem básníkovy tvůrčí fantasie. Zíráme tak říkajíc na sochařské pabásnění Zeyerových skladeb.

S jedním arciť neshodne se každý na ráz: Hrubá hmota ponuré skály dává přílišně odlišný rámec jemným, až gracilně modelovaným postavám v jeskyni; a snad by se bylo vsazení skupin do architektonického rámce případněji s nimi rýmovalo, nehledíc ani k tomu, že pod kuplí nebo přístřeším vůbec byl by choulostivý mramor bezpečněji chráněn proti útokům drsné povětrnosti, která lepému dílu Maudrovu záhy může citelně ublížiti.

Nad jeskyní umístěna bronzová reliefová podobizna Zeyerova, zapadající barevně do skály a tratící se v této stejnobarevnosti. Skoro jako memento, že člověk pomíjí a jen dílo jeho zůstane. Na rubu skaliska osazena mramorová deska s výčtem Zeyerových děl, pod pomníkem zurčí živá voda, nad ním šumí vznosité koruny staletých stromů. A od lemu Chotkových sadů zalétá zrak přes Prahu na Vyšehrad, kdež nad Slavínem, nad hrobem Zeyerovým rozpíná své perutě okřídlený genius, nejkrásnější mistrovské dílo Maudrovo.

Souhrnem: Úpravný pomník poetův; nevšední sochařské dílo, zvláštní svým způsobem, ale souhlasné podstatnými rysy s povahou básníka, jehož poctě a paměti posvěceno.

J. L.

HUDBA.

Uměleckou událostí prvního řádu byly pro naše obecenstvo pohostinské hry Emmy Destinnové na scéně Národního divadla. Slavná naše krajanka připojila tentokráte k řadě svých postav z českých oper dvě nové: *Libuši* a *Šárku* ze stejnojmenných děl našich největších dramatických skladatelů, Smetany a Fibicha. K nim družila se již od dřívějška nám známá úloha *Miladina* ze Smetanova „Dalibora". Vůči takovým a tak novým požitkům divadelním ovšem podivně se vyjímá faktum, že na některé z těchto večerů nebyla účast obecenstva tomu odpovídající; byla sice nadmíru hojná, ale nebylo vyprodáno! Jest ovšem pravda, že dvojnásobné ceny byly trochu přehnány; ale což se ani v těch vrstvách obecenstva, jimž to jest finančně možno, nenašlo tolik interessentů o pravé a veliké umění, aby naplnili divadlo? Aspoň na „Libuši" — ač při prvním představení ceny byly trojnásobné — účast tato se dostavila, a to svádí mimoděk k náhledu, že bylo to vystoupení druhého hosta, p. Gillyho, co v tomto případě působilo. Že tu neběží o důvod umělecký, jest jasno srovnáním kvalit obou pěvců; rozhodla tedy jedině sensace, že rodilý Arab zpíval v české opeře (partii Přemysla) a to dokonce — česky. Zdá se opravdu, že spousta od rána do večera natřískaných (jiného slova tu nelze užíti) biografů a kinematografů, jež rozhodně neplní jen nižší vrstvy obyvatelstva, vykonává příliš zřetelně otravný svůj úkol snižováním vkusu našeho divadelního obecenstva a otupováním smyslu pro jemnosti pravého scénického umění.

Nejkrásnějším z těchto nezapomenutelných večerů Emmy Destinnové byl zajisté ten, kde vzdala umělkyně hold tak často, ba systematicky zvláště v přítomné době pomíjenému a podceňovanému Fibichovi. Její „Šárka" byl výkon skvělý, postava v pravdě dramaticky životná a silná; monumentální umění Fibichovo zazářilo tu v plné své kráse a ryzosti. Zdálo se, že nadšení a oheň, z této postavy sálající, přešel i na celý ostatní ensemble, který, ani p.

Lebedu (Ctirad) nevyjímaje, podával velmi krásné výkony. Ba zdálo se, že uchvátil i dirigenta opery K o v a ř o v i c e, jenž tentokráte k pultu zasedl; tak mohutně zahranou „Šárku“ jsme již dávno — dávno neslyšeli. Právem tedy: i hold obecenstva veliké naší pěvkyni dosáhl zvláště po geniálním druhém jednání spontanní nadšenosti, jaké jsem nebyl dosud při pohostinských jejích hrách svědkem.

*

D e s e t i l e t é j u b i l e u m své plodné činnosti oslavilo „*Pěvecké sdružení moravských učitelů*“ koncertem v Rudolfině, který řídil zakladatel a dirigent sdružení Ferd. V a c h. Význam tohoto sdružení pro reprodukci i produkci sborovou u nás jest neobyčejně veliký. Po jich skvělém vzoru utvořilo se několik výborných mužských sborů (na prvém místě sdružení pražských učitelů se Spilkou v čele) a úroveň výkonů všech spolků starších netušeně se zvedla. Že virtuosní přímo ovládání techniky sborového zpěvu u „moravských“ mělo nedocenitelný vliv i na komposici sborovou, jest jasno a příkladem možno uvésti poslední sbory Novákovy, Sukovy a Ostrčilovy, jež dříve by se byly zdály (a leckde i v cizině dosud se zdají) neproveditelné. Koncert jubilejní obsahoval vybrané skladby nejlepších našich skladatelů sborových v uspořádání historickém, jímž dokumentován byl zřetelně i vývoj naší komposice sborové, na niž můžeme býti vůči cizině hrdi. Počínaje Křížkovským vedl nás program přes klasická díla Smetanova k moderně, v níž neradi jsme postrádali J. B. Foerstra. Ze sborů tu podaných (od Janáčka, Nováka, Suka a Ostrčila) Ostrčilova „Legenda vánoční“ značí nejzazší metu, k níž sborová komposice u nás — a vůbec — dospěla. Výkony sdružení, jež zdá se býti jakoby jediným organismem, reagujícím na nejmenší pokyn svého osobitého vůdce, byly v pravdě úchvatné. — Sdružení, jež absolvovalo během těchto deseti let i řadu koncertů v cizině se skvělým úspěchem, chystá se o vánocích k zájezdu na Rus.

Dr. *Ot. Zich.*

TÝDEN.

* V těchto dnech oslavili jubileum š e d e s á t ý c h narozenin dva naši významní filologičtí spisovatelé a kulturní pracovníci: dne 1. října universitní professor R o b e r t N o v á k, latinista i za hranicemi věhlasný, a dne 4. října universitní professor F r. P a s t r n e k, dědic slovanské stolice Hattalovy, jehož práce zejména v oboru slovanské linguistiky cyrillomethodějské jsou u nás pracemi směrodatnými. Prof. Robert Novák působí na pražské universitě už od r. 1882, kdy byl jmenován docentem, upozorniv na sebe přísnými rozbory a edicemi latinských prosaiků. Je to pracovník nejvýš přesný a své věci znalý, důsledný analytik a stylistický kritik klassických textů, jichž znalcem je u nás prvořadým. Z větších Novákových publikací, jež namnoze uvádí a kommentuje elegantně psanými latinskými doprovody, jmenujeme jen jeho G r a m m a t i c k á, l e x i k á l n í a k r i t i c k á p o z o r o v á n í u V e l l e j a P a t e r k u l a (1892) a M l u v n i c k o - k r i t i c k é s t u d i e k L i v i o v i (1894). Při svých pracích dbá Novák nejpřísnějších stanovisek vědeckých, a jeho textové, grammatické a stylistické rozbory starých latinských prosaiků platí u nás za prvořadé. S prof. Kvíčalou redigoval dr. Robert Novák celý objemný oddíl o klassické filologii v „Památníku na oslavu 50. jubilea císaře Františka Josefa“, kde vylíčena je velmi podrobně celá historie české filologie klassické za dobu panovníkovy vlády. — Prof. dr. František Pastrnek vydal svůj stěžejní spis: D ě j i n y s l o v a n s k ý c h a p o š t o l ů C y r i l l a a M e t h o d ě j e r. 1902 nákladem České společnosti nauk, kde vyšla rok na to i jeho S l o v a n s k á l e g e n d a o s v. V á c l a v u. První jeho práce, ještě za dob působení na universitě vídeňské, odnášely se hlavně na pole slovanské dialektologie, a zde si všímal zejména literárních zjevů slovenských. Přešly však brzy v obor autorovi nejvlastnější, na pole grammatiky a dějin církevní staroslovanštiny, kde je prof. Pastrnek uznanou autoritou. Napsal i zajímavé a cenné práce o K o l l á r o v i, J u n g m a n n o v i a D o b r o v s k é m, redigoval po deset roků „Filologické listy“, spolupracoval v redakci „Ottova Slovníku naučného“, „Národopisného Sborníku Československého“, jehož byl redaktorem a j. v. Oba jubilárové jsou členy České Akademie, mnohých učených společností domácích a zahraničních, prof. Pastrnek pak mimo to se pilně účastní prací v Osvětovém Svazu, jehož je předsedou.

—*n*—.

*

Kürschnerův „Deutscher Literatur-Kalender“ na rok 1912 (pod heslem Kleinschrod) uvádí mezi původními spisy Otilie Malybrok-Stielerové: Višehrad; Cyklus ep. Dichtg., 1898; Aus d. Annalen der Liebe 1898 a Griseldis 1900. Výslovně mezi jejími, neboť výčet ten následuje za silně tištěným *V* (Verfasser von), kdežto pod *Ue* (Übersetzt) je jen jakoby mimochodem podotčeno, že též překládala Slavische Musiktexte und poet. Werke d. böhm. Dichters J. Zeyer. Po Paskalině tedy přišel na řadu jako „německé“ dílo Vyšehrad, Z letopisů lásky a Griselda.

L. N. Zvěřina.

V Praze, dne 10. října 1913.

Majetník: D r u ž s t v o s p i s o v a t e l ů. — Zodpov. redaktor a v y d a v a t e l: F r. S. P r o c h á z k a. — Nakladatel: Č e s k á g r a f. a k c. s p o l e č n o s t „U n i e“ v P r a z e.

Tiskem „Unie“ v Praze.

ADOLF HEYDUK: Z NOVÉ KNIHY BÁSNÍ „PABĚRKY“.

POUT MYŠLENEK.

Myšlenky mé, kajícnice,
jdou na dálnou smíru pout,
chtí ručejí černé kštice
kříž mých žalů ovinout.

Chtí kol něho trny plané
proměniti v růží sad
a mé duši ulekané
na rty úsměv vylíbat! —

TROSKA.

Hor šedých na omšeném klínu
spí troska v černém lesa stínu,
leč máj v hor říši vjezd když slaví,
tkví v líci jí lesk usměvavý.

Jak v podiv zrakům všech i sluchu
kdys plna slávy, plna ruchu
a plna praporů a třásní
v hor skrýši krásnou byla básní.

Ten červánek, jímž tvář jí hárá,
je vzpomínka snad z mládí stará,
jak vznešenou kdys tvrzí byla,
než doby zášť ji rozvalila.

Leč rázem svitný úsměv záře
jí z rozbrázděné prchá tváře,
když mní, jak teď je opuštěna —
a bouře vzdech jí v ňadrech sténá.

NAD PROPASTÍ MLÁDÍ.

Nad propastí mládí kloním rozbolenou duši,
leb se shýbá, oko pláče, srdce teskně buší,
jako had se bolest zmítá v rozpáleném mozku,
nic nezřím, snů zapadlých jen rozvalenou trosku.

Padl vzdech můj do propasti, jako kámen padá,
bublinami byla v tůni léta moje mladá,
jedna z nich mi netušeně z důli v líce tryskla,
ruka srdce, třesoucí se v ňadrech, nazpět tiskla.

V SOUMRAKU.

Mrak na kraje se chýlí
a šedne lesů lem,
to soumrak tiše kvílí
nad zahynulým dnem.

Pták zapaď v hnízda vínek
a v srdci z daleka
do dětských upomínek
sen štěstí smutně lká . . .

MÍR.

Svou duši cele vyzpívat
cos tajemného vždy mne nutí,
ač nesklízím než žalost snad
a cizomódní ušklíbnutí.

Však což je na tom, což je víc,
ať zášť mě mrazí, přízeň hřeje,
má duše — víc už nechci nic —
jen míru myšlenek si přeje.

K. M. Čapek-Chod:

VÍTĚZSTVÍ DOBYTÉ.

(Pokračování.)

Přirozeně neměl přítelíčka a všem důvěrnostem vyhýbal se z daleka. Nikdo nezbádal, co v něm vlastně vězí, v kostnatém kolohnátu, jenž v řídkých chvílích odpočinku zíral ze svého temného zákoutí v krámě do jasného náměstí pomhourávaje, až se mu oči ztrácely pod přečnívajícím čelem nad pihami, jichž měl na obou tvářích nos nevyjímaje jako za pětku trojníků. Byly téže temněhnědé barvy jako oči a vlasy i jeho pracovní, mosazným řetízkem přepásaný háv a krátké rukávy, docela prakticky po půl předloktí mu sahající, ukazovaly, že přirozená jeho kropenatost má pokračování i na rukou.

Neboť ač „finanční žený“, „ouhledou“ zván býti nemohl pan Vojtěch. To opravdu ne.

Avšak to nikterak nevadilo, aby si jej páni nechali, když přišel k odvodu.

To byl první veliký triumf jeho života, když si milostpaní mohla uběhat nohy k panu švakrovi purkmistrovi, aby mu vymohla osvobození. Inu ukázalo se, co pan Vojtěch pro obchod znamená, a kdyby nebylo jeho živé, všem lidem práce společné nevůle k vojančině, byl by se těšil této události, neboť v tom přičinění paní Šestákové a pana poručníka bylo vyjádřeno skutkem uznání, jehož se mu slovem nikdy nedostalo.

Bylo však všechno marno, pana Vojtěcha páni nepustili i odešel na vojnu jako mouřenín, jenž splnil i svou poslední povinnost, vyhledav v Plzni náhradu za sebe, neboť bez mužské síly obchod zůstat nemohl.

Ale díků se mu nedostalo ani potom, rozloučení s milostpaní nebylo jiné než jako by býval odcházel jakýkoli jiný kupecký a od Justyny neodnášel si pranic jiného než čtyři studené puntíky v dlani, stopy končitých jejích prstů, jež z hrsti jeho zmizely dříve, než je mohl stisknout. Ale studily skrz mozoly.

O Rudolfovi, hrdopyšném sextánu ani nemluvě, ten dělal, jako kdyby ani nevěděl, kam se Vojtěch poděl a Márynka nebyla ani doma, dlela poslední rok v německém klášteře na cvičené.

A takž Vojtěch, když uložil ve vagonu svých pět švestek — tentokráte bylo jich už tolik — ale nic víc a vystrčil svůj ostrý profil, na němž i hrtan měl vynikající účastenství, z okna k poslednímu pohledu na město, kdež strávil svůj věk od nepaměti dětství, jako by pocítil, že je možná ještě jiná nálada, než ta jeho jediná, stále stejně vyrovnaná, kteráž ví, co chce.

Obě věže jezovitského kostela na předměstí čněly tu spolu se sanktusovou vížkou jako tři příšerné prsty, tak se aspoň zdály Vojtěchovi, a napadlo ho, že by taky hned přísahal, že jej tohle město ošemetné ve svých zdech už nikdy více neuhlídá, kdyby tu jen neměl tolik peněz mezi lidmi.

Kolik — neřekl by na cifru ani na střeše za komínem šeptem, ale toho co má — Vojtěch zakašlal, aby ucítil spořitelní knížku v náprsní kapse — a toho co má dostat, dal by se snad zařídit takhle přes náměstí naproti Šestákovům maloobchůdek prozatím v téže branži — to by spadl někomu z kopy groš zas vizaví! (vis á vis).

Krámek hodináře Sloupa byl by k tomu jako stvořený a Vojtěchu kmitlo se cosi jako zlatem na své firmě: „Vojtěch Pevný.“

Polil jej var s mrazem míchaný při tomhle pomyšlení, spravedlivě řečeno, bylo to po prvé, co jej tento nápad navštívil . . . Ale hned jej zase odmítl, neboť to nebyl jeho pravý ideál.

Jeho skutečný ideál?!

Ten ostýchal se sám sobě svěřiti, a kdyby jej byl někdo v tomto okamžiku pozoroval byl by viděl, jak pan Vojtěch i pod pihami zbledl — pouhou jen vzpomínkou, tak beznadějný byl ten jeho ideál.

Ve vedlejším kupé zpívali ostatní kanonýři — hoši z města dávali se zásadně a z odporu proti místní dragounské posádce odváděti k dělostřelcům — Vojtěch sedl k nim i umlkli, neboť byli všichni jeho dlužníky.

*

Neminul ani měsíc a pan Vojtěch dostal první dopis v modré obálce s povědomým nátiskem: „Jan Šesták“, smíšený a v krátkém zboží obchod, Klenovy, Náměstí“.

Tak brzy jej nečekal... Cože — to, ruce se mu tak zachvěly, že nemohl hned nůž vsunouti pod záklopku obálky!

Psaní ovšem psala Justyna, ale bylo čiře obchodní. Docela stručná poptávka, kde leží takový a takový kus „satyngla“, kvelb že už přeházely, že ho musí být ještě aspoň 300 metrů a že je nyní v módě a k tomu sdělení, že tomu jeho nástupci z Plzně musí se dát výpověď hned po prvním.

Pan Vojtěch odpověděl na dopis ještě stručněji, objasnil zevrubně, kde látka leží, a o novém kupeckém ani slova, nejméně pak ovšem, že takové konce očekával.

Bylo mu však odpovídati ještě na druhý a třetí a mnoho jiných a konečně se stalo, že si vyžádal asi sto dopisních papírů a obálek s firmou, neboť už nepsal jenom domů, ale než se nadál vedl z kasáren v Plzni celou obchodní korespondenci. Sám užasl nad tím, že k vánocům musel psáti o nové tiskopisy a na třídenní sváteční dovolenou odjel do Prahy prohlédnout masopustní novinky, k čemuž si vyžádal zmocnění, uzavřel s výhradou schválení paní chefky a strčil do kapsy provisi, kterou by byl dostal cestující pražské firmy.

Byl to jediný výtěžek této jeho činnosti, nehledí-li se k odměně, kterou v podobě nepříliš obšírné poštovní krabice, kterou zastal při svém návratu z Prahy na svém kavalci v kasárnách. Vedle okoralé půlky calty (vánočky) našel v krabici ještě asi tři tucty „božích milostí“, máslového to pečiva, jakéž milostpaní tetinka mistrovsky pekla a které, jak doma dobře bylo známo, měl k smrti rád, a lahvičku mělnického, papírového však ani slova; nečítá-li se ovšem tištěná novoročenka firmy, kterou Vojtěch sám v Plzni vybral a objednal jako v Klenovech neslýchanou novinku.

A přece!

Když se dostal božím milostem na dno, přišel na obálečku a v ní visitka se jménem: „Justa Šestákova“ a pod jménem dvě drobounká slůvka tužkou připsaná, jež při kasárenské petrolejce rozluštil jako

„S a m a p e k l a.“

Jako ošemetným osudem ošálen, nazíral pan Vojtěch do prázdné krabice. O co zbožněji by se byl účastnil těchto vytečných božích milostí, kdyby byla ležela obálka s visitkou svrchu.

Ale i takhle spozoroval, že teploučko, kteréž naplňuje jeho nitro, nepochází jenom od mělnického, jež dosrkal po doušičkách, leže na kavalci a nespouštěje očí s malého plaménku petrolejky se stropu visící.

Dvě hloupoučká slůvka Justyniny visitky stačila na takové roznícení ve Vojtěchu Pevném, že o jeho možnostech neměl ani tušení — snadno, neboť dosud nikdo na světě neměl pro něj ani jedno slůvko lásky anebo aspoň upřímnosti.

Duše jeho dosud nijak jinak se nechvěla než chladem, nyní jí bylo, jako kdyby objevila v jeho nitru blahým teplem dýšící místnosti, ve kterých ještě nikdy nebyla.

Kolem petrolejky pod stropem sletlo se mu tisícero drobounkých myšlenek a vířilo tu kolem plaménku jejího jako hejno komárů a teprve dlouho po půl noci usnul pan Vojtěch. Před očima měl dlouhý, zamhlený pohled Justynčin tehda, kdy jej rovněž dvěma slovy přemluvila, aby zůstal, a v pravé dlani cítil čtyři body jejích prstů při loučení.

Teď nestudily.

*

Vánoční nadílka a pozoruhodná okolnost, že byl uznán za hodna sdělení, že přiložené boží milosti sama pekla Justynka, najednou dodalo vezdejší půdy jeho bezedným snům.

Až dosud se mu povětrná budova jeho zámyslů vždycky hrkem sesula, od té chvíle však co uložil do svého vojenského kufříku Justynčino poselství „Sama pekla“, budova v jeho myšlenkách na tom základě vztyčená zůstala už provždy stát.

Jako povaha skrz na skrz praktická, Vojtěch za bílého dne hned už ráno nepřeceňoval význam této události. Koupil však nahonem nejkrásnější novoroční přání, jež bylo v Plzni na prodej — z lístku, na němž byl chrám, daly se otevříti dveře a z nich vyzdvihnouti něco jako můstek z něžných papírových krajek, na můstku sáňky tažené třemi labutěmi, v sáňkách okřídlený bůžek, vznášející rukou vysoko vztyčenou srdce jak náleží hrotité — napsal na rub lístku „Srdečné blahopřání k Novému Roku 1878!“ a k tomu „dík za boží milosti a víno, byly výborné. Ruky políbení milostpaní tetince. V hluboké úctě Vojtěch Pevný“ — a odeslal.

A potom dál nic. (Pokračování.)

Fr. Procházka:

VZPOMÍNKY Z CEST.

(Pokračování.)

Jaký krok nazad! Jan Palacký s úžasem vyprávíval o památné moskevské pouti, že byli Češi žádáni v Petrohradě, aby užili domnělého velikého vlivu svého k tomu, aby dovoleno bylo svobodně kázati knězím (mnichům?) a aby postaráno bylo o větší vzdělání duchovenstva. „Tam jsou teprve, kde my jsme byli v 15. století s artykuly pražskými“, říkal. A zdá se tak. Je-liž Tolstojovství něco jiného než učení našeho Chelčického? Jen aby nepřineslo Rusům podobnou pohromu jako nám Českobratrství dle soudu nestranného svědka Denise. Nebezpečno mezi vlky odívati se kozí beránčí. Ale na štěstí Rusové rychle mění své názory v moderním víření hesel. Jako Čechov dle vlastního přiznání, i jiní vystřízliveli brzy ze sebetrýznitelského opojení, tak vlastního ruské duši, a doba nynější nejméně je vhodna nějakému asketickému uspání sil, po němž se po našich českých zkušenostech probouzí národ jen zázračně a dokonce ne se zajištěním.

Zdá se, že Čechům přechod náboženský usnadněn byl konečně týmž uklidněným již názorem náboženské snášelivosti, případně vlažnosti, jaký se po přestálých bouřích dostavuje a jenž provází krajany naše i za ocean Atlantický. Toho stavu však dalek ještě ruský prostý lid. S fanatismem lpí dosud na svých církevních úkonech a nezřídka zkoumá sousedu Čechu pravoslavnému v době postní i smetiště, nenalezne-li kůstek z drůbeže, usvědčujících z hříchu.

Zajel jsem náhodou začátkem let osmdesátých (ani ne 10 let po příchodu českých kolonistů) do nové české osady Ozeran na Volyni, nazvané dle malého jezírka. Vzpomněl jsem, že tu usazen také krajan z rodné mé vsi. Měl u nás chaloupku s kouskem pole a živil se dřevorubstvím. Muž jako skála, pracovitý, střídmý, šetrný a horlivý čtenář. Požár chaloupky byl pro něho štěstím. Vyprodal se a s několika sty v ruce přidal se k výpravě vystěhovalecké do Ruska. Spáleniště zůstavilo na dlouho mezeru na naší návsi jako vypadlý z dásně zub. V naší vsi ubývalo lidí po úpadku cvočkářství; hledali živobytí dílem v uhelné pánvi kladenské, dílem ve městech a ze spálenišť nevzrůstala již pravidelně nová obydlí . . .

Vesnice Ozerany činila úplně český dojem. Statky jako u nás dřevěné i zděné, chalupy. Těžké vozy se statnými koni, hejna hus na návsi, děti i dospělí ve známém kroji našem. Doptal jsem se na krajana snadno. Nebyl právě doma, ale syn, junák už dospívající, pracoval na mladém, nedávno založeném sadě. Matka jeho se slzami radosti v očích vítá krajana. (Ne vždy je tak vítán krajan v cizině. Dovolávám se svědectví Kořenského, slavného našeho cestovatele, že je radno napřed hlásati krajanu z dálky: „Pro nic nepřicházím! Mám peněz dost! Nic na vás nechci, drahý krajane!“) Ukazuje mi výstavný statek s prostranným dvorem, chlév, stodolu, sýpku, kde obrovské koše z proutí pletené stály na podstavcích připraveny na obilí. Zve mne i do světnice čistě vybílené s prkennou podlahou a nabízí chléb. Naléhavě nutí, abych si ukrojil. Marně se vymlouvám. Musím si ukrojiti a okusiti českého chleba v Rusku pečeného. „Dobrý chléb“ chválím. Vidím štěstí a hrdost v očích hospodyně. „Tak vidíš, Františku,“ vykládá hovorně. Zná mne už od dětství mého. „Nemáme se tu zle. Viděl jsi všechno a můžeš doma v B . . . dosvědčiti. (Nové slzy.) Povídalo se prý u nás, jak se nám tu vede bídně. No, zkusili jsme dost, to víš. Tohle všechno je práce našich rukou. Všechno od základu. A co jsme se napracovali v polích! Máme jich 70 korců, výborná půda, jaké u nás není. Zaplať Bůh, dobře se nám vede a ty to vyřídíš, Františku, pravda?“

Hle, jaké mají lidé starosti. Co je tíží a snad ani spáti jim nedá. Strach, co si lidé v bývalém domově o nich povídají. A to i ti, kterým byli snad vždy lhostejni a kteří si na ně vskutku ani nevzpomenou. A nemáme snad my všichni nějakou takovou důležitou starost, která nám nedá spáti?

České vesnice tvořily a tvoří snad dosud národní uzavřené jednotky uprostřed domorodého lidu, ne sice tak výlučné jako osady německé, kde i jazyk odcizuje a domýšlivá vypínavost nacionální, ale přece jen uzavřené. Jeví se to zejména v ohledu sňatků. Snad jest nyní jinak, ale dlouho Čech neženil se jinak než s Češkou, kdyby si i zvláště do staré vlasti pro ni měl zajeti nebo aspoň insertem ji vyhledával. Příčiny byly hlavně hospodářské. Pokročilejší stav přistěhovalců, větší zámožnost, věna nevěst a způsobilost a čistotnost hospodyňská, větší vzdělanost, šetrnost a pracovitost české ženy z lidu padaly na váhu.

Čechové v osadách volyňských stávají se zámožnými. Vyšší hospodářský stupeň, který přinesli s sebou ze staré vlasti, do nového prostředí, měl pro ně netušenou cenu kapitálu, jako pro rozeného Francouze nebo Angličana pouhá znalost mateřské řeči, jejíž vyučováním se může obživiti. Půda výborná, levně získaná (korec na př. po 7 rublech) nejen odměňovala bohatě práci, ale rostla kvapně v ceně. Již po deseti letech se cena zdesateronásobnila (70 rublů za korec) a spolu rostla i cena plodin. Při příchodu Čechů bylo tele i za půl rublu, maso libra za 5 kopějek, za tutéž cenu byla i povozka dříví v lese, co si kdo naložil z vývratů lesních, jinak jen hnilobě propadajících. Hospodářství lesní bylo na velkostatcích jen za přítěž polnímu, jsouc bez výnosu a výnos polí bez náležitého mrvení a obdělání při drahých a nedostatečných silách dělných a drahách dopravných byl nepatrný. Jinak bylo s poli, jež octla se nyní v obeznalých, pracovitých rukou českých. Za posavadního hospodaření nebylo hnoje, neboť dobytek se, pokud jen počas dovolil, pásl, a i té mrvy, jež se v zimě ve chlévě, možno-li slova toho užíti, pod dobytkem nahromadila, nebylo upotřebeno. Nebyla prostě ani vykydána a když jí příliš vzrostlo, byl raději taký Augiův chlév jinam přeložen. Čechům dostalo se zprvu často zdarma starých takových kup mrvy. Vyprávěl mi zámožný statkář český od Dubna, že „dovolil“, aby se z města, zvláště z kasáren fekálie vyvážely na jeho pole, jež bylo blízko města. I měl velikou obtíž, aby dar až přílišný zaoral. Za to se celé okolí sbíhalo pak podívat se na obrovskou řepu nevídané velikosti. Stržil za ni tisíce rublů. Jen s dovozem je potíž; cukrovar je daleko. Radil jsem zříditi cukrovar v místě na akcie. Možnost se ukázala. Několik zámožných osad by na to stačilo. A v Kievě máme krajany, kteří postaví cukrovar se vším všudy, třeba na stepi, kde jim ukážete, a odevzdají vám do ruky klíč. A do vlasti staré stačí jen kývnout! . . .

Dojista hádal asi milý, zamyšlený krajan, že cestuju ve službách strojoven cukrovarských. Ostatně průmysl cukrovarský na Rusi letí mílovými skoky v před. Nedlouho na to octlo se Rusko ve světové soutěži cukru burákového na prvním místě — i před Německem s 25 miliony metrických centů. V loni pokleslo sice vlivem podnebních překážek, ale jistě jen dočasně předhoněno Německem a Rakouskem. Rusko však teprve načalo svůj soudek. Obrovské plochy nejlepší půdy, mnohokráte větší než cukerní špižírna Evropy — česko-německé polabí — čekají ještě na semeno řepné. Kam potom s cukrem? Než Rusko je samo světem pro sebe a zlevnělý cukr najde především konsum domácí k nezbytnému čaji, k němuž se cukr drahý skoro jen ukazoval, i k obvyklým zavařeninám a jiným potřebám zmlsaných jazyků. A vývoz si také již najde cestu přes hradbu Brusselské konvence.

Česká ves na Volyni zachovala si ráz vsí ze staré vlasti a to vsi zámožné v bohatém kraji. Pracovití, šetrní krajané nashromáždí věna dcerám a pro syny kupují dále společně velkostatky k rozparcelování. Vyletují mladé roje a zakládají nové vsi, ale již ne výlučně české. Jedna dvě rodiny polské nebo ruské již se vyskytují mezi nimi, jak byla nedávná zpráva v novinách o založení české vsi Rožestvena v Kalužské gubernii (jižně Moskvy). Opět opakuje se táž pohádka. Po 25 let nebyla prý niva obdělávána. Bylo nutno vymýtiti břízky, které tu zatím vyrostly a s námahou zpracovati půdu. Přicházeli mužici zkušení i báťuškové a potřásali hlavami. „Zahodíte semeno,“ varovali. A hle, půda přinesla šestnácteronásobný užitek. Z toho úžas v celém okolí a napodobení nových osadníků. Nasetý mák pokládali prý za květiny. Proces bude týž jako na Volyni. Stoupne výnos a s ním cena půdy. Zavede se pěstování pícnin, zemáků, lepší chov dobytka a hospodářský průmysl. Maně tak připadá na mysl prostředek prostý a přece tak nezměrný v důsledcích, hodný ruky Petra Velikého. Jak by dnes vypadalo hospodářství ruské, kdyby se vystěhovalecký proud selského našeho lidu, jenž utonul v anglosaské Unii severoamerické, byl obrátil do Ruska s nějakou výhodou, poskytnutou vystěhovalcům. Nemusilo to být ani splendidní darování půdy a osvobození od daní na desítky let, jako činila Kateřina II. svým německým krajanům. Vždyť naši rodáci se nikam nestěhují z pravidla s holýma rukama. Několik set nebo i více osad českých, jedna aspoň v každém druhém, třetím újezdě, jaká by to byla praktická škola ruskému lidu, jaký zdroj bohatství ruskému státu. Zdlouhavá je práce škol a knižního poučení, konservativní je lid. Chce býti názorem přesvědčen a k tomu nestačí ani svědek z Ruského Zrna na zkušenou vyslaný. Sám chce mužik vidět a uvěří pak rázem.

(Pokračování.)

✱

Emil Tréval:

ROZPUK.

(Pokračování.)

Adam Jablonský se při řeči professorově kroutil, jako by se ho dotýkalo žhavé železo.

„A jedovatého člověka, také ne?“ řekl. „Pane professore, víte, jaký jsem měl úmysl, než jste přišel? Tamhle — na mřížil‘

Ukázal na okno, utahuje oběma rukama smyčku kol krku.

Professor sklonil hlavu.

„Není možno!“

„Že ne? Pane professore!“

„Nyní už ne!“

„Proč?“

„Protože o tom už mluvíte.“

„Myslíte, že nemám už k tomu důvodů?“

A náhle, jako by v něm nějaké pero sklaplo, podlomil se Jablonský v kolenou a dřepnul na kavalec. Mechanicky potahoval si punčochy do výše a supěl.

Dusné ticho.

Professor sahal si za límec a díval se na svého bývalého žáka pohledem víc a více užásajícím. Jaké hlubiny se před ním otvíraly!

I Adam Jablonský přestal téměř dýchati. V tichu bylo slyšeti tikot kapesních hodinek a ten jako by stále se zrychloval, prchal odtud a nemohl uniknouti.

Dozorce vešel se židlí a zamířil k oknu.

„Přestalo pršet,“ hlásil, otevřev z venčí okno. „Ostatně je beztoho rozbité. A hle!“

Sestoupil, v ruce drže vytržený rozpuk.

Adam Jablonský vyskočil a vykřikl. Dozorce ustoupil.

„Adame!“ varoval professor.

„Vy jste vytrhl —“ sípal student.

„Plevel,“ odpověděl překvapený dozorce. Odnášel rozpuk.

Adam Jablonský dal se do hlasného pláče, slzy lily se mu proudem.

„Utište se — Adame — co to děláte?“ konejšil ho professor.

„To bylo to,“ vzlykal student, „rozpuk, — nyní vím, že to byla duše mého otce!“

Profesor zbledl. Mluví to už šílenec?

„Jablonský, bolí vás hlava?“

„Neblouzním, pane professore, vždyť mluvíme stále symbolicky. Vidíte, můj otec byl takový tělesně zakrnělý, lidský rozpuk. Jedovatý, zlý — ani nevíte, jak byl zlý a pro všecky škodný.“

„Ale byl na světě zakořenělý a právem,“ odtušil professor. „Proč se třesete?“

„Protože vyslovujete myšlenku, která se právě ve mně zrodila. Ach, pane professore — je mi mdlo a pot ze mne vyráží.“

„Je to přirozené, a musil jste na to přijíti — dříve neb později, Adame. Když srdce vám zabolelo nad zhoubou pouhého plevele, který ani nebyl z vaší rozsívky, logicky následovati musilo, že byl i otec váš, už dav vám život, právem tu.“

„Pane professore, ještě to ani nedovedu říci — ale něco se ve mně děje, obrací — tou vzpomínkou na rozpuk, parallelou — a zdá se mi — zdá se mi — ?“

„Nuže — domluvte, Adame!“

„Zdá se mi, že neměl jsem práva — po prvé se mi to zdá — tisíckrát míň práva než ten dozorce — vytrhnout — ?!“

Adam Jablonský už šeptal, ale šepotem strašným, pronikavějším než ostrý zvuk hlásnice polní, šepotem, v němž rozklepaly se hrůzou všecky údy professorovy. Vstal, ustupoval před studentem, tlačil se zády na zeď, nevěda ani, co činí. Oči se mu přivíraly pod brejlemi, dech váznul. Ale ani Adam Jablonský ničeho nedbal. Seděl na kavalci oči bezvýrazně rozevřené, strašné, neviděl, neslyšel mimo své nitro, jež kácelo staré a zoufale hledalo nové opory, pro to hrozné, co se stalo.

„Co? Co?“ jektal professor.

„Já — já ho nelitoval — ani jako toho rozpuku.“

„Koho ?“

„Otce !“

Professor vydechl. Pokryl si obličej rukama a zvolna je zase spouštěl. Konečně uvěřil. Kojil se stále nadějí, že běží o omyl, o záměnu, kterou nutno vysvětliti. Jak mohl nevypozorovati na někom, jehož osm roků znal, zločinný sklon? Nejen že žádné zločinnosti nepozoroval, ale měl rád tichého, vážného, citlivého chlapce a jinocha. A nyní — vrah!

Zavřel pevně oči, aby se vzpamatoval. Ale otevřel je zase. Nic, zcela nic nenalezal v minulosti, žádnou nit Ariadninu z bludiště. Ale už se díval jinak. Obličej Adamův byl náhle vpadlý, zmenšený, oči v jamkách jako do hlavy obráceny, štěrbiny oční jako v křeči sevřeny, rty zpopelavělé, pleť šedivá a šlachy svislých rukou poškubávaly sebou mimovolně. Ruce svíraly se a rozvíraly, jako by vyškubávaly něco živého a pouštěly zardousené mrtvoly na zem. Jako by stiskaly spoušť, bez ustání k jedinému, stokráte opětova-

nému výstřelu. Hlas Adama Jablonského byl cizí, jednotvárný, mrtvý.

„Vy jste v přenáhlení — zabil," napovídal professor.

„Ne v přenáhlení — ne zabil, ale zavraždil."

„V náhlém hnutí mysli — v opilství?"

„Nepil jsem."

„V hádce neb bitce."

„Otec se nehádal — přímo ranil."

„Pak jste byl šílený, měl jste okamžik zatemnění vědomí, soudnosti — učinil jste to bezděčně."

„Nikoli, učinil jsem to úkladně. Přemýšlel jsem o tom — strojil se k tomu několik dní — myslil jsem, že mám právo ho sprovodit — hlava má byla jasná — ale srdce plno záští a nesmírného opovržení. Nikdo neví, jak strašně může syn nenáviděti otce. Je to nenávist nade všecky vášně, protože je zmnožena zvrhlou láskou. Není člověka na světě, kterého bych byl více nenáviděl."

„To je důkazem, že jste to učinil v nepříčetnosti. Měl jste v příbuzenstvu šílence?"

„Nikoli, všichni byli zdrávi."

„A přece jste nebyl příčetný," bojoval pofesor už jen pro čest praporu.

„Byl! Byl!"

Dvojí to zvolání proniklo až do kosti. Jako když ocel železo řeže.

„Nedíval jsem se na něho už jako na otce, ale jen na zlého člověka — plaza — myslil jsem, věřil jsem — že světu prokážu službu — pomstím mrtvé — zachráním živé."

„Vraždou?"

„Já věděl, že padnu s ním — ale já necenil života lidského vůbec. Je mi devatenáct let, ale ve skutečnosti bylo mi devadesát. Syt, omrzelý, unaven jsem byl k smrti!"

„Mladistvé upřílišování."

„On mne příliš urážel — tak nepochopitelně — raffinovaně. Ale nejen mne, ale celou mravnost a spravedlnost lidstva. S Domiciánem jsem ho srovnával. Svět se na mne díval — a bylo mi hanba déle to trpěti — nezabrániti rozlézajícímu se moru. — Cítil jsem se povolán ostřím zajeti k hlíze — třeba do vlastní krve — bylo mi, jako bych sám sebe operoval — vymítal neřest z vlastního organismu. — Cítil jsem se povolán — a silen — a oprávněn."

Professor vzpamatoval se zatím docela. Počal dohadovati se motivů příšerného zločinu a sjednocovati je s bývalým studentem Adamem Jablonským.

Student pocítil, jak ruka jakás hladí jeho rameno. Vzhlédl, zaskučel a zahýkal.

Dozorce vběhl, co se stalo, ale ihned zase vyšel.

Už zase viděl professor před sebou ne špatného vraha, ale zbloudilého hocha, padlého na samém prahu nadějného vzestupu. Znal ho jako ubohého, opuštěného sirotka. Nyní klesl mezi vyděděnce štěstí, štvance společnosti.

„Pane professore —kdyby někdo byl — jen jednou za čas promluvil ke mně slovo lásky — kdybych byl zažil jedinou nezkalenou chvíli — kdybych byl jen podržel, čeho jsem si dobyl —!"

Umlknul náhle, zaťal rty, jen v krku klouzal mu ohryzek tajeným vzlykáním. Kýval hlavou sem tam, rozčervenalou, opuchlou, špinavou.

Professor zahovořil bývalým svým srdečným hlasem.

„A přece jste byl nepříčetný, Adámku! — Nikdy jsem ve vaši špatnost nevěřil — i nyní nevěřím — sám sobě jste nerozuměl. — řekněte že ano!"

Adam Jablonský přikývl.

„Nu tak vidíte — a nyní se utište — vzpamatujte!"

„Řekněte mi, pane professore — proč on byl takový — proč jednal vždy jinak, než jednají otcové — tak — tak sveřepě?"

Professor sklonil hlavu.

„Myslím, Adame, že každý je takým, jak je mu přirozeno."

„Ale jemu to nebylo přirozeno — on lhal!"

„Theorie o světě vůle — jest jen v obmezeném rozsahu správnou — lépe řečeno pro člověka ovládavou. Jsou ovšem rození herci, kteří komedií nikdy zanechati nemohou. Ale jinak jsme tvorové okolí, výchovy, dědičnosti."

„Ale nikdo z rodiny nebyl takový, přísahám, pane professore!"

„Bylo tak psáno."

„Nevěřím v osud!"

„I v jedovatém je krása, dokud žije. A kde je krása, je i oprávněnost. Nemá nikdo volby, ale dle své přírody musí žíti. Žíti jen určitou povahou nebo zahynouti."

„Pravíte pane professore, že jen život má cenu?"

„Pravím to."

„Pak bych byl odsouzen."

(Pokračování.)

✱

Josef Thomayer:

VZPOMÍNKY TRHANOVSKÉ.

(Pokračování.)

Tak chodívali krajinou šumaři na podzim, jak se říkalo, „po koudeli“ V jednotlivých statcích se zastavili, zahráli, načež jim podán honorář v podobě koudele (jak známo méně cenná část lnu, vochlováním vyráběná z tohoto). Každý ze šumařů měl na zádech veliký pytel koudele, mnohdy hlavu šumařovu značně přečnívající, což působilo nemálo humoristicky.

Dále přicházívali k nám Němci z okolí lesního Mnichova a nabízeli skleněné korálky různých barev. Korálky tyto měly podobu preclíku, as centimetr v průměru měřícího. Dělali je ručně v hutích kolem Mnichova, sám jsem jako malý gymnasista výrobu tu viděl. Patřily k velice oblíbeným hračkám u dětí a kupovaly se zase za koudel nebo brambory.

Také muž s „kukenajem“ (kukátkem) náležel v letech padesátých minulého století k typickým zjevům naší krajiny. Kukenaj byla veliká skříň, již majitel nosil na zádech. Zpředu byla nahoře na skříni veliká konvexní čočka, kterou se pohlíželo na různé barevné i černé litografie. Dle dnešních pojmů by byl kukenaj velmi chatrnou zábavou. Tenkráte však byl něčím z dáli podobným, čím dnes jsou illustrované listy.

Rovněž význačným zjevem v době jmenované byla „kvasničková“, zpravidla obstarožní žena z Domažlic, která nosila na zádech putnu s kvasnicemi, a ty na prodej nabízela. V tom však neležela hlavní váha kvasničkové. Její význam záležel v tom, že přinášela různé noviny a klepy, věděla o vhodných nevěstách, slibných ženiších atd.

V Chodově tenkráte zvonili „na bouřku“ a troubili proti témuž přírodnímu zjevu na velikou lasturu.

Illumináti té doby považovali zvonění i troubení za pověru spíše pohanskou, než křesťanskou.*)

Za našich dob, v tomto století, počalo se tvrditi, že možno dělovým výstřelem mraky bouřkou hrozící rozháněti. De facto také v některých vinicích, nemýlím-li se, zejména ve Štýrsku, do bouřky děly stříleli, až hrom, který nemá, jak se zdá, žádný smysl pro humor, pár těch střelců zabil. Je vidět, že princip byl před lety v chodských vesnicích stejný; chtěli pronikavými zvuky přiměti mraky k trhání.

K nezapomenutelným objektům patří též sud se syrupem, který stál v každém krámě s koloniálním zbožím, tedy jak se tenkráte říkalo u kramáře. Syrupem — u nás se říkalo syrobem — se v domácnostech mnoho sladilo. Cukr byl velmi drahý, medu se v chodských vesnicích mnoho nevidělo, poněvadž málokdo včelařil, a tak nezbylo než použíti k slazení moučných jídel a kaší hnědé, nechutně vypadající břečky, nazvané syrupem.

*

Když mi byly čtyři roky, sebral jsem se jednoho dne odpoledne, neříkal jsem nikomu ničeho a šel do školy. Jaká touha mne do školy táhla, již nevím, ale jisto jest, že jsem ve škole zůstal a to důkladně. Dnes po padesáti šesti letech chodím do ní dále a to téměř bez přestávky.

Roku 1857 stála v Trhanově ještě stará škola, tuším dřevěná, jednotřídní. Ale nával žáků byl již tehdy veliký a tu najali ve stavení, ve kterém měl Šalomoun Pereles svůj krám (jeho syn jej tam má do dnes), trochu prostrannější světnici a do té umístila se první třída. Říkalo se jí obecně židovna. Žáky zde tenkrát vyučoval učitel H., jehož otec byl v sousední vesnici rovněž učitelem. Náš H. byl typus tehdejšího školního mládence, jak o něm pamětníky ze stavu učitelského nejednou bylo psáno. Chtěl-li být živ, nezbylo mu, než šumařiti, a lidé na tom stáli, aby učitel respektive podučitel byli dobrými hudebníky. H. hrál na všechny nástroje, ale jako Pravdův Háček vynikal nejvíce na klarinetu. Mimo to učil večer celou spoustu hochů na různé nástroje hráti. Také mne učil hráti na housle, ale myslím, že se nikdy mnou, jakožto svým hudebním odchovancem, nechlubil. Nenaučil jsem se ničemu. Snad jsem neměl k hudbě naprosto žádného nadání. Také však se dobře pamatuji, že methoda mého mistra nebyla nejdokonalejší. Tak na příklad mně nikdy nevyložil, v čem spočívá hudební abeceda.

Židovna bývala žáky zpravidla přeplněna. Také třída druhá ve staré škole byla těsná a tak postavili roku 1860 novou jednopatrovou školu, která slouží svému účelu do dnes. Byla svého času nejúhlednějším školním stavením v krajině.

---

*) Ačkoliv nejeden zvon na věži v katolických vsích měl nápis: „Vivos voco, mortuos plango, fulgura frango (živé volám, mrtvé oplakávám, blesky lámu).“

V židovně byla jen jedna řada lavic a střídala se lavice s děvčaty s lavicí hochů. V prvních lavicích seděli slabikanti, v zadnějších žáci poněkud pokročilejší.

Slabikovati se ještě učili žáci z tak zvaných tabulek. Byla to na listu otištěná abeceda, v čele zdobená kohoutem a přilepená na tuhou desku.

Z tehdejšího vyučování nejvíce mně utkvělo v paměti cvičení v psaní. Psalo se dle předpisu na tabuli a papír tak sloužící učitel na počátku odpoledního vyučování tužkou polinkoval. Marnotratníci složili arch papíru na čtvrtky, spořivější na osmerky. Všichni pak psali brkovým perem. Brk v péro ořezával na počátku odpoledního vyučování učitel. Náš H. byl v tom nepřekonatelný virtuos. Kdo chtěl, aby mu učitel brk v péro proměnil, přinesl brky dva, jeden byl honorářem pro učitele za ořezání.

Brky se prodávaly u kramářů, ovšem hlavně husí. Doma se získalo jich málo, ačkoliv v každém stavení husy se chovaly. Ale husí se v našich vesnicích zabíjelo po čertech málo. Snad jen o posvícení na podzim.

Vedle toho však také se psalo brkem vraním, který byl útlý tak, že nesnadno bylo jej mezi prsty udržeti. Proto byl vsunut do nitra brku husího.

Za zvláště cenný platil brk krocana. Říkalo se, že je obzvláště tvrdý a že péro z něho vyrobené dlouho vydrží. Zaznamenávám tyto věci podrobně proto, abych ukázal, jak i taková maličkost, jako pořízení brkového péra, vyznačovala se mnohými detaily, které dětskou mysl k přemítání nabádaly, a tudíž celý postup utvoření péra nebyl pro cvik rozumu bez významu.

Ale již na sklonku let padesátých počala se v krajině naší objevovati ocelová péra. Potkala se na počátku s velikým odporem. Všeobecně se říkalo, že ocelová péra kazí „ruku“ t. j. rukopis. Jak tato pošetilá domněnka mohla vzniknouti, nevím. Jisto je, že ocelové péro to vyhrálo na celé čáře. Jen tu a tam některá starší osoba zůstala věrna brkovému péru.

Z funkcí podučitelových utkvělo mi také v paměti „chození po zápisu“. Čas ob čas konalo se sčítání lidu, a podučitel chodil od domu k domu a sepisoval obyvatele, přítomné i nepřítomné. To by ovšem nebylo nic tak podivuhodného. Ale v každé rodině dostal podučitel od zápisu nějaké vejce a z té příčiny chodil s ním po zápisu některý hoch s košíkem, do něhož se vejce ukládala. Leč někdy skončil zápis v hospodě a tu se uvařilo tolik vajec na tvrdo, že se mohlo mluviti o vaječných orgiích. Také jsem se jednou, tuším na Peci, takové vaječné orgie súčastnil.

O kvalitách učitelských svého učitele prvého nedovedu se vysloviti, myslím však, že požadavkům doby hověl. Jeden jeho výklad si však pamatuji podnes. Vykládal nám náboženství a pravil, že Bůh jest pouhý duch a tudíž neviditelný. „Vždyť nevidíte také duch, když já dýchnu,“ pravil a hlučně vydechl. U nás totiž obecně se říkalo „duch“ místo „dech“. Já nemám žádný duch znamenalo a znamená doposud na Chodsku krátkodechost. Každý si nyní představí, když přišla zima a stromy jednoho dne ověšeny byly jíním, jak jsem byl překvapen, když ve studeném vzduchu můj „duch“ stal se viditelným. Výklad ve škole druhdy slyšený, nezdál se mně již tenkráte pravděpodobným.

Moje samostatné vstoupení do školy vzbudilo v příbuzenstvu nemalý rozruch již také proto, že mnohé dítě živou mocí do školy nechce. Jako čtyřletý hoch byl jsem ovšem maličký, a chodovský dědeček mne zlobil, že na tabuli nedosáhnu a že mně hrozí pro to propuštění ze školy, on však, že ví pomoc. A také v skutku jednoho dne přinesl mně malý žebříček a škádle mne radil mně, abych při počítání na tabuli žebříčku použil. Přiznávám se však, že mne žertovný nápad dědečkův v mé školácké pýše nemálo urazil.

Zaznamenávám tuto dále ze života dědečkova, že rád robil pro nás všeliké hračky. Tak nám jednou zrobil větrný mlýn, který upevnil na lípě před zámkem, jindy mně přinesl velikou ruční stříkačku vlastní výroby. Pochytil jsem znenáhla od dědečka také jeho náklonnost k holubům a sehnali jsme kdesi pár holubů, kteří byli naší — mojí a bratra Františka, který se stal rovněž passionovaným holubářem — největší radostí.

Otec se nad naší libůstkou nemálo zlobil a také nám ji zakazoval. Myslím, hlavně proto, že považoval holubářství za libůstku sprostých lidí. Ale z holubářství nás nespokojenost otcova nevyléčila. Ba naopak — bydlili jsme tenkráte již na Hamře — jednoho jitra přišel dědeček s truhlářským nádobím a zrobil pro nás pod střechou úkryt pro holuby — budníky, jak jsme jim říkali. A nejen to! K přání dědečkově přinesl nám jednoho dne chodovský strýc, z podhrázského mlýna u Kouta, kde dcera jeho byla provdána, pár, dle tehdejšího mínění našeho — překrásných bubláků. Byl jsem jako u vyjevení, když následujícího dne bublák uzavřený v budníku, svou produkci v bublání ohlásil.

Proti takovému spojení v holubářství, jako byl dědeček, ovšem horšení se otcovo nevyhrálo a tak holubaříme s bratrem do dneška.

Avšak vraťme se zase ke škole.

Jedva, že jsem se naučil čísti, stal se ze mne vášnivý čtenář a celé hodiny jsem vydržel u knihy. Na některou z knih v útlém mládí čtených mám doposud velice jasnou vzpomínku. Tak jsem v šestém roce pročítal bedlivě veliký Zapův zeměpis a pamatuji se jasně, že v něm ještě uváděna byla Francie jakožto království. Číslice obyvatelů v jednotlivých zemích a městech jsem s obzvláštní passí čítal a také si je pamatoval.

(Pokračování.)

LITERATURA.

Z. M. Kuděj: *„Bídné dny a jiné povídky“.* Nákladem Fondu Julia Zeyera. Vyšlo v 8. svazku Bibliotéky fondu Julia Zeyera v Praze 1913, stran 140. Cena neudána.

Povídky a obrázky Z. M. Kuděje, který je v naší literatuře homo novus, překvapují svou uměleckou vyspělostí, svou routinou a vyhraněným stylem. Jejich fabule jsou sice hodně prosté a nekomplikované, ale jejich epické jádro doznalo i dokonale epického zpracování. Největší štěstí má arciť p. Kuděj se svými látkami s volbou ovzduší. Je to Amerika, známá u nás jen poeticky, cestopisně a překladově. Tradice amerikanismu v českém písemnictví je mnohem mladší než v jiných literaturách: počíná Sládkem, který přehodnotil české názory americkými měřítky, cestopisně ho nedávno využitkovala kniha Heritesova, ale čistě belletristicky propracovává ovzduší teprve autor přítomné knihy,

Je něco svěžího, volného, tulácky nespoutaného, co dodává hlavního timbru této řadě povídek s turistickými odbočkami twainovskými a s epickými vložkami viděnými dickensovsky. Historie malých lidí, promítnutá do obrovského mraveniště lidstva zaoceanského, stává se historií osob nadprůměrných. V zemi nekonečných mass, ve vlasti demokratů a selfmademanů žije se jinak než v průměrných poměrech našich. Samostatnost a energický pohled do života jsou znaky lidí, kteří žijí den ze dne majíce v sobě cosi z kolosální mohutnosti strojů a elektřiny.

Pan Kuděj může si přičísti k zásluhám o popularisaci amerikanismu i faktum, že dovedl procítiti a plně prožiti silný obsah zámořského života a že (jsa povídkářem) nezapomněl ani při svém americkém ovzduší na poesii. Čistý vzduch prérií, jas dalekých rovin, kouzlo svobody, indiánský pojem života lidí volných a přírodně rozkochaných vnikl do jeho črt. A tak — ač buduje na Dickensovi — nezapomněl na individualitu vlastní. Jeho kniha má cenu trvalé novosti.

Fr. Sekanina.

✱

Josef Jan Svátek: *Bulharsko a Drinopol.* V Praze 1913, nákl. vlastním. — Dr. Sven Hedin: *Tibet.* Výzkumy a dobrodružství v neznámé zemi. Díl III. Přeložil prof. Lud. Tošner. V Praze 1913. Nákl. J. Otty.

Autor těchto „dojmů ze zájezdu do Bulharska a na jeho válečná jeviště“ je znám jako pohotový cestovatel, jemuž objeviti se na jaře na Špicberkách a za měsíc u Guadalquiviru je hračkou. Tak i letmo črtány jsou jeho cestopisné knihy, vždy velmi dobře viděné až i do jemných mnohdy postřehů. Čtou se plynně a čtenáře dovedou místy upoutati. Knihu přítomnou, která nás uvádí na pole válečné po pádu Drinopole, psal autor se zanícením všech sympatií, až se čtenáři častěji zdá, že líceň jeho zejména viděných hrůz válečných a pobitých i nemocemi zkosených obětí je nadsazena. Historické reminiscence, jimiž text příležitostně interpolován, zvyšují cennost četby. Že autorovo nadšení, s jakým sleduje i líčí počiny bratrských vítězných národů, ocitlo se na písku, dříve než kniha vyšla, není jeho vinou. I u něho dostavilo se pozdní rozčarování z posledních událostí na Balkáně, které jsou ostudou a hanbou Slovanstva. — Sven Hedin ukončuje tímto dílem svoji cestopisnou trilogii velkého stylu. Vtiskuje stopy Evropana do panenské dosud půdy pohádkových Transhimalají, do té doby kulturnímu světu neznámých. Přehlíží výzkumy, směřující k pramenům Indu a k svatému jezeru Manasarovar, kamž prý ani Asiat nepronikl před tím! Je pochopitelno, že výtěžek této cesty, jíž dodáván nimbus sensačnosti, je kromobyčejně bohatý a zajímavý. Některá místa, jako na př. přechod přes řeku Satledž a pouť jejími roklinami, nepřekonají se ani nejrafinovanějším biografickým filmem. Kniha doložena spoustou illustrací ne vždy zcela jasných. Fotografický aparát Hedinův nepracoval dobře, za to vlastní kresby autorovy jsou znamenité.

—och—

DIVADLO.

Činohra. *Blázen Tantris.* Dramatická báseň o pěti dějstvích. Německy veršem napsal Ernst Hardt. Přeložil Karel Mašek. Režisér Jaroslav Kvapil. Poprvé na Národním divadle dne 11. října 1913.

Snad každý má několik svých oblíbených knih, k nimž rád se vracívá, kterými za tichých večerů se rád opět a opět probírá a jež pro něho časem svého původního kouzla neztrácejí. Z dramatických děl patří Hardtův „Tantris der Narr" od let k mým nejmilejším. S radostnou rozkoší naslouchal jsem opět známým veršům Hardtovým, jež zní v duši jako zvonivá bronz, roztavená v bílém žáru básnického zanícení a ulitá ve formě přísné tragedie. Scény a akty jak z žulových kvádrů tesané a železnými svorami dramatické logiky a zákonnosti spiaté rostou před zraky v grandiosní stavbu velikých linií a čistého stylu. Stavbu velikou, krásnou a tragickou, jako velikou, krásnou a tragickou jest pověst o nesmrtelné lásce rytíře Tristana z Lonnois a králové Isoldy Irské. A v dramatické komposici projevil se Ernst Hardt mistrem vzácných schopností. „Tantris blázen" jest dramatem strhující scénické účinnosti, v níž však autor neulpěl pouze na zevních effektech, nýbrž založil dílo svoje hluboko myšlenkově i citově. Vypial milostný konflikt dramatu až na nejzazší meze tragiky, lásku obou milenců pojal na výsost básnicky podepřev ji psychologickými motivy a odchýlil-li se na konci dramatu od podání odchodem Tantrisovým, jenž opouští v němém zoufalství, provázen svým věrným psem Husdentem, Isoldu nenávratně, učinil zadost nejen t. zv. dramatické spravedlnosti, nýbrž jednal, jak jednati musil opravdový umělc-dramatik a posvěcený básník: důsledně a logicky. Postavám ponechal přísnost a čistotu linií a mythickou pochmurnost, vložil však do duše jejich, do jejich slov i činů nesmírně citu, cosi bezprostředně vroucího a lidského, jež v dané chvíli spontanně vyvěrá a bohatýrské postavy nám přibližuje. Tak založen jest Tantris ve čtvrtém a pátém aktu, to jeví se v jednání ubohého Ugrina s domnělým jeho druhem Tantrisem bláznem. Pan R. Schlaghamer byl si těchto složek postavy Tristanovy zřejmě dobře vědom, že dovedl tak výrazně a pravdivě udržeti Tantrise blázna, šaška na tragické výši a že dovedl slovy jakoby z moře slzí a zoufalství čerpanými tak přesvědčivě dáti nám tušiti, že pod červeným šatem bláznovským bije srdce hrdinné, Tristanovo srdce nešťastné a milující. Pí. R. Nasková byla za daných poměrů předurčena svojí krásnou, junonickou postavou pro Isoldu. Našla pro ni stejně přesvědčivé tóny tvrdé hrdosti, jako jásavé vroucnosti a něhy, nazapomínajíc v žádné chvíli, že paní Isota jest vždy královna, tvrdá a majestátní, ať v žalu, zoufalství, radosti, neb v nadlidském pokoření, když v cudném postoji antické Venuše stojí nahá před malomocnými, jimž byla králem darována. Nádhernou postavou byl též lapidárními rysy kreslený král Marek p. J. Vávry. Pan K. Hašler měl chvíle (zejména v posledních scenách čtvrtého aktu) tak přesvědčivé a lidsky pravdivé, že cítili jsme s ubohým Ugrinem, starým šaškem královým.

Režisér p. Jaroslav Kvapil dal dílu Hardtovu nejen krásný rámec scenický, ale i bohatýrský rozmach, básnický vzlet a velikost stylu a rythmu vpravdě tragického.

Nebylo by spravedlivo, kdybych vděčně nezmínil se též o překladateli p. Karlu Maškovi, jenž mistrně přebásnil drama E. Hardta, překonav jistě veliké obtíže překladu, tkvící zejména již v přirozené měkkosti češtiny proti řeči originálu. *Tristan.*

TÝDEN.

Londýnská týdenní revue pro politiku, literaturu a umění New Age (Nový věk) všímá si zásluhou P. Selvera v poslední době též hojně české literatury. V čísle ze dne 4. září 1913 podává v malém článečku zprávu o Ironických sicilianách Ant. Klášterského, jenž dosud byl znám jen jako lyrik rázu Coppéova, delikátní a dovedný sonetista a čilý překladatel hlavně z anglických básníků. Siciliany ukazují úplně novou a stejně sympatickou fasi jeho díla. Pro přesnost formy zdají se být nepřeložitelny. Přes to přináší New Age již v následujícím čísle z 18. září šest Ironických sicilian ve výborném překladě Selverově. — V čísle ze dne 2. října t. r. nalézáme obšírnější referát o sebraných básnických dílech Otakara Březiny s životopisnými daty a názvy jeho knih. P. Selver pronáší se tu o Březinovi s neobmezeným enthusiasmem, k němuž, jak praví, nedospěl přes noc, neboť více než po dvě leta zřídka stalo se, že neměl jej v rukou. Březina jest mu jedinečným básnickým zjevem, jedinečným aspoň pokud zná současnou evropskou poesii. Koncem článku podává ukázku svého převodu. *—a—*

*

* Maďarský bibliograf K. Feleky našel u jistého antikváře v Londýně výtisk nejstarších anglických novin, nesoucích název: „Courant of Weekby News from Italy, Germany, Hungary, Polonia, Bogemia and the Low Countries". Noviny tyto jsou datovány 28. října r. 1618 a sdělují se v nich prý podrobnosti povstání Čechů a Moravanů. (Defenestrace se udála 23. května r. 1618.) —

* Londýnský tisk přinesl zprávu, která karakterisuje tamní literární poměry. Veřejné knihovny londýnské hrají velkou úlohu při rozšiřování knih tím, že kupují novinky po stech výtiscích, ale každá kniha musí býti především schválena spolkem knihovníků a schvalování se děje tak jako u známé anglické censury, která má býti buď zreformována nebo odstraněna, neboť nepřipustí se do knihoven kniha, dotýkající se i zdaleka nějaké „choulostivé" otázky. Kniha „musí býti naprosto čistá", tedy taková, aby se mohla dáti i dětem do ruky, a tím podporuje se produkce tak zvané četby „rodinné" a autor, jenž by chtěl mocí mermo, obsahuje-li dílo cosi modernějšího, knize nebo sobě dopomoci k úspěchu, musí podnikati boj s touto „organisovanou civilní censurou", jako se stalo romanopisci Child Cainovi, jenž napsal již jedenáct rodinných románů a dvanáctým byl odmítnut, protože prý nový román jeho, vydaný pod názvem „Žena, kterou jsi mi dal", je dílo nemravné. Román je založen na osnově o krutosti společnosti vůči neprovdaným matkám, rozvlečen na 587 stran a jinak obvykle kožený a nudný. Avšak autor Caine, jehož jméno bylo již v čtenářské obci populární, ohlásil v denním tisku, že svou knihu nedá do knihoven londýnských, což přivodilo následek, že čtenáři útočili v knihovnách, aby se jim kniha opatřila, a tu se přihodilo snad po prvé, že knihovníci podlehli a „nemravnou" knihu v tisících výtiscích zakoupili. K. V. H.

*

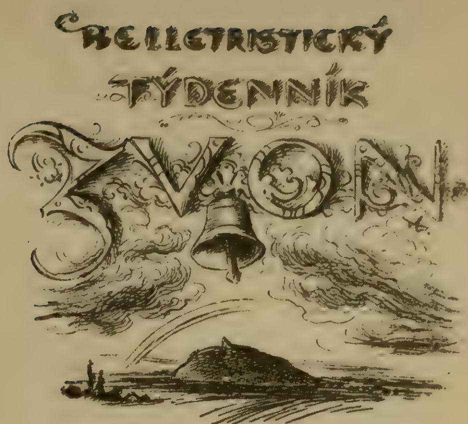
Z nadace Al. Turka, určené na odměny za vynikající díla českých spisovatelů, malířů a sochařů, rozdělí se úroky vzešlé za rok 1913. Žádosti podány buďtež do dne 20. ledna 1914 do 12. hod. polední v podacím protokole referátu humanitního v Praze č. 267-I. v Betlémské ul. čís. 11. K žádostem buďtež připojeny doklady o studiích a o české národnosti, jakož i seznam děl, jimiž se žadatel uchází. Domovského listu netřeba.

*

V září t. r. přinesly české denníky tyto zprávy o české původní literatuře: *Čas:* Quis, život. náčrt. - T. Nováková a její kraj. - Frič, „Paměti". - Březina, „Básn. spisy". - Dr. Hoch, „Noviny". - Hauner, „Válka". - Dr. Novák, „Komenský". - Vančura, „Z bojů kulturních na Klatovsku". - Sula, „Človíček". - Marten, „Dravci". - Dr. Haškovec, „Stati literární". — Věnov. literatuře 23 sl., sportu 22 sl. listu. — *České Slovo:* Balcárek, „Spisy básn.". - Quis, Život. náčrt. - Sumín, „Trosečníci". - Zeyer, Život. náčrt. - Kretz, „Jak jsem sbíral". - Šalda, „Duše a dílo". - Hofmeister, „Koloběh slávy a jiné skizzy". - Majerová, „Náměstí republiky". - Šrámek, „Křižovatky". - Sezima, „V soumraku srdcí". - Šarlih, „Erot. dobrodružství Ochotěnka". - Literatura 7·5 sl., sport 22·4 sl. — *Hlas Národa:* Mádl, „Památky umění v Čechách". - Neruda, „Sebr. spisy". - Holeček, „Naši". - Masaryk, „Rusko a Evropa". - Herites, „Sebr. spisy". - Svátek, „Bulharsko a Drinopol". - Zeyer. - Quis, Život. náčrt. - Kretz, „Jak jsem sbíral". - Svat. Čech, „Sebr. spisy". - Vyskočil, „V dámském budoáru". — Literatura 2·7 sl., sport 9 sl. - *Národní Listy:* - Quis, „Spisy". - Máchalův výklad Čelakov. „Ohlasu písní". - Novák, „Výbor vzpomínek Svat. Čecha". - Řeháková, „Na horách". - Ročenka Komenského. - Čech, „Sebr. spisy". - Herrmann, „Sebr. spisy". - Kruš. ze Švamberka, „Lidé nemilovaní a zamilovaní". - Vrchlický, „Sebr. spisy". - Rožek, „Medvídě a jiné povídky". - Zeyer, Život. náčrt. - Sula, „Človíček". - Jirásek, „Povídky (Osení)". - Winter, „Zlaté doby českých měst". - Quis, Živ. náčrt, jeho lit. činnost. - P. z Mladenovic, „Utrpení Mistra J. Husa". — Neruda, „Sebr. spisy". — Literatura 12·8 sl., sport 25·9 sl. — *Národní Politika:* Lauermannová-Mikschová: „Z upomínek na Zeyera". - Quis, Živ. náčrt. - Vyskočil, „V dámském budoáru".- Zeyer, Živ. náčrt. - K. de Wetter: „Podivuhodné příběhy Damianovy". - Herites, „Bratři". - Vever, „Bouře na Balkáně". - Mečíř, „Povídky vál. zpravodaje z Balkánu". - Kretz, „Jak jsem sbíral". - Řeháková, „Na horách". — Literatura 11·5 sl., sport 13·5 sl. - *Právo Lidu:* Quis, Zeyer, Život. náčrt. - — Literat. 2·2 sl., sport 19 sl. — *Samostatnost:* Quis, spisy, živ. náčrt, epigramy. - Zeyer, Živ. náčrt. - Arbes, „Liter. činnost jeho a význam". - Čečetka, Liter. jeho publikace. - Lukášek, „Jachym Šlik". - Masaryk, „Rusko a Evropa". - Drtina, „Spisy". — Literatura 5·5 sl., sport 25·7 sl. — *Venkov:* Quis, Zeyer, Život. náčrt. - Mečíř, „Povídky vál. zpravodaje z Balkánu". Článek: „Do nové sezony literární". - Flos, „Sedmikrásy". - Leger, „Tři švadlenky a jiné povídky". — Literatura 8·4 sl., sport 0·4 sl. — *Lidové Noviny:* Quis, Zeyer, Život. náčrt. - Masaryk, „Rusko a Evropa". - Balcárek, „Básn. spisy". - Svobodová, „Dětská srdce". - Mejsnar, „Životopis Vrchlického". - T. Nováková, „Potulky po Čechách východních". - Kovanda, „Trny". - Sova, „Podzim". — Literatura 4·6 sl., sport 8·4 sl. — *Český Denník:* Vrchlický, „Loutky". - Tuma, „Jeho spisy", „Z českých mlýnů". - Zeyer, Quis, Živ. náčrt. - Sezima, „V soumraku srdcí". - Majerová, „Na náměstí republiky". - Šrámek, „Křižovatky". - Šarlih, „Erot. dobrodružství Ochotěnka". - Klicpera, „Dramata". — Literatura 4·3 sl., sport 14·3 sl. — *Vídeňský Denník:* Hrubý, „Lidé jednoho dne". - Quis, Zeyer, Život. čtry. - Arbes, jeho liter. tvorba. - Článek: O krásné knize, „Nedělní čtení" Holešovské národní jednoty. — Literatura 8·4 sl., sport 0·7 sl. — Celkem literatura 90·9 sl., sport 161·3 sl. *V. R.*

V Praze, dne 17. října 1913.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Zodpov. redaktor a vydavatel: Fr. S. Procházka. — Nakladatel: Česká graf. akc. společnost »Unie« v Praze.

K. M. Čapek-Chod:

VÍTĚZSTVÍ DOBYTÉ.

(Pokračování.)

Vojtěch pochopil, že zásilka měla být salérem za jeho namáhání a napadlo ho také, že milostpaní tetinka — to jméno jí zas jednou po letech dal — už po druhé dává, tentokráte velmi laciným způsobem, Justynčiným prostřednictvím, ale krom bystrozraké chytrosti paní Šestákové nevěděl k tomu výklad.

Vyhovoval i nadál všem obchodním přáním z domova proneseným, nic mu nebylo přílišným, ani když za ním poslali hlavní knihu — pro pána boha! od jeho odchodu tužkou psanou a plnou oslích uší — aby vypsal z ní všechny novoroční upomínky. Poznal z ní hrozný nepořádek, jaký zavládl jeho nepřítomností v obchodě a to bylo mu velmi milo. Vůbec mu tento styk byl velmi vhod, třeba že nic z něho jinak neměl, ale neustále udržované vědomí o tom, jak to v obchodu doma vypadá, bylo pro něj neocenitelno.

Takový poměr mezi Vojtěchem Pevným a Šestákovým „Velkoobchodem ve velkém i malém v Klenovech" trval daleko do druhého roku jeho vojenčiny, bez episod, jež by stály za řeč. Boží milosti přišly o druhých Vánocích ve větším ještě množství, ale tentokráte beze sdělení, kdo je pekl; jistou pozornost a myšlenky vzbudil dotaz, jak dlouho bude ještě trvat ta jeho vojenčina a dopis takovou otázkou končící uzavíral dokonce srdečným pozdravem. Ten byl opětován a také dopisy Vojtěchovy, jež dosud v ničem neodchylovaly se od obchodní přesnosti a vynikaly tónem velice uvědomělé firmy zákaznice, která dík své bonitě nemusí si dát nic líbit a má vůbec málo času, nabyly znáníčkem srdečnosti.

Jednou Vojtěchovi ovšem jako by zrovna vedle něho do země uhodilo, ale nikoli z Justynčina dopisu, nýbrž ze zprávy „Hlásky na Podbrdí", klenovského místního orgánu, v níž se dočetl o otevření nové, druhé konkurence téže branže v Klenovech. Josef Piskáček — byl to syn Vojtěchovi dobře známého, podomního loketníka, který zboží na vozíku dvěma psy taženém rozvážel široko daleko po kraji a náležel k nejsilnějším odběratelům Šestákova obchodu — usídlil se s týmž zbožím na náměstí zrovna naproti a sice v krámu hodináře Sloupa, toho jistě přeplatil. Piskáček provedl takto jeho, Vojtěchův plán, který ho ve chvíli hořkosti napadl, a to jej hnětlo tak, jako kdyby on sám dopustil se této konkurenční zrady. Nemohlo být nic osudnějšího a nebezpečnějšího pro Šestákův obchod a to se musel Vojtěch dovědět teprve z novin. Poslední dopis „z domova" — tak zase říkal ve svých myšlenkách — končil obvyklou frází:

„U nás a ve městě nic nového, leda že Forajtům pod hůrkou vyhořela stodola."

A že jim samým chytá střecha nad hlavou, to nic.

Ale přišlo ještě více Jobových zpráv.

Druhá dostavila se ještě dříve, než vyřízen byl Vojtěchův dotaz po novém závodě a třetí způsobila, že vůbec přestaly všechny dotazy a odpovědi s obou stran.

Method Kabourek přinesl z dovolené zprávu, že pan purkmistr koupil od paní Šestákové Jírklovku, největší a nejkrásnější kus pole vůbec v celém katastru klenovském výměry deset korců a to za cenu, kterou si dal Vojtěch od Kabourka třikrát opakovat a potom mu řekl, že je blázen a „já s tebou".

Nespal celou noc, anebo velmi špatně a v těchto bezesných chvílích byl by mohl poznati, jaká jest pravá podstata pout vížících ho k domovu a rodině Šestákově. Prodej třetiny rolnické držby Šestákovy pozůstalosti pálil jej tak, jako kdyby byl býval oloupen on sám o svůj nejvlastnější majetek, a to bylo to, co sám sobě nechtěl za svět přiznat.

Sám před sebou tvářil se, jako by jej to žralo z důvodů především kupecky zásadných. Ač v tom měl konečně pravdu.

Nebylť Vojtěch na hlavu padlý v těchto směrech, mnoho četl a sám stačil na vlastní úsudek o maloměstském živnostnictvu, o dvojité povaze hospodářských existencí obchodních, jichž zlatým dnem jest polařský majetek, nedotknutelná základna jich úvěru.

Sedl a napsal v ten smysl důtklivý dopis paní Šestákové, první, který platil přímo jí a byl nadepsán: „Milostivá paní tetinko!“ tedy oslovením, vlastně už dávno zapomenutým. Ze starosti o obchod, jež mu, vojákovi, neustále ukládaly, vzal si právo, pověděti milostpaní tetince věc, jak náleží, při čemž vyklouzlo mu několik vět, dalekých obvyklé formy kupeckého stylu, na jehož půvabu si tolik zakládal. Byly takového znění, že by Vojtěch k vůli nim byl dopis přepsal, kdyby vůbec byl podle toho, aby něco dělal dvakrát. Byl v nich ostrý dotaz po důvodech prodeje, jež nemůže nahlédnouti, jestliže mu ovšem nebylo něco zatajeno, a výtka, co by asi řekl zesnulý chef, kdyby zvěděl, co se děje a zejména h a n e b n ě n í z k o u c e n u (podškrtnuto), za jakou k prodeji vůbec došlo.

Na tento dopis nikdy nepřišla odpověď a po tu dobu, co byl ještě vojákem, spatřil už než jednou známou obálku se svou adresou a písmem Justyniným, ale v záležitosti už docela jiné. Když na odpověď marně čekal deset dní, vzal si dovolenou na čtyřiadvacet hodin, přijel večerním rychlovlakem do Klenov a teprve v pozdní hodině odvážil se na předměstí k Patolínkovi, majiteli pověstné karbanické hospody a prostředkovateli všech možných, především nemovitých prodejů.

Od něho zvěděl věci úžasné, překvapující, ano i ohromující. „Se Šestákovejma to de s kopce, třeba by to z venčí žádnej nevěděl; paní prodá všechny pole a ty všechny koupí poručník, aby polnosti zůstaly v rodině. Piskáček obchod strašně utlačuje laciným zbožím, všichni selky dou k němu. Zvláště mu dou nový herbávný šátky pro selky. Ty zavedl a každá musí takovej mít. A co že paní Šestáková. Ta jela do Karlových Var, aby trochu seslábla.“

A Patolínek se podezřele usmál. Patrně věděl, anebo mohl, ale nechtěl říci více.

Vojtěch věděl dost, aby posoudil, že je opravdu zle, a ježto se chtěl vyhnouti větší společnosti, opustil záhy místnost.

Obešel město a před půlnocí vracel se náměstím, nad nímž ponocoval úplněk. Klenby podloubí hluše za ním počítaly jeho kroky a svítily vybílenými stěnami. Obraz měsíce šel s ním, roztříštěn, všemi okny v poschodí a nevynechal ani okna domu Šestákova, jež potom ztemněla posupně i smutně. Bylo tak jasno, že i naproti ze stínu Vojtěch zřetelně četl na nové tabuli:

Josef Piskáček,
obchod s módním a veškerým jiným krátkým zbožím.

Firma šla přes celé průčelí a byla namalována na černém prkně tenkým zlatým kaligrafickým písmem, týmž, v jakém Vojtěch kdysi v rozhořčené mysli zahlédl své vlastní jméno na tomtéž místě.

Naproti pněl červenobílý „Jan Šesták, velkoobchod v malém i velkém“ svou čtvercovou tabulkou tak nejapně staromódně nakloněn do náměstí, že kosošiký stín prkna vypadal vedle firmy jako výsměch. A k tomu ty svislé kňoury sena po letošní sklizni za firmou s obou stran přečnívající!

Vojtěchovi bylo, jako by měl zalomcovat zvoncem u domu, vtrhnouti dovnitř, dát v krámu rozsvítit a počítat až do rána a najít prokletou tu záhadu, kterou má průčelí domu „jak přihlouple do široka rozkročené za tajemným lubem“.

Ale čas kvapil, za hodinu jede plzeňský vlak, i kdyby byl chtěl, není zbytí; a zítra ani se nevyspí a pojede se na osm neděl na manévry.

Zrovna plaše minul Vojtěch náměstí a pospíchal k nádraží — leč v dohledu hřbitova zarazil se! S nejvyššího kopečku hřbitovního ramena v měsíci běloskvoucí rozevřel tu najednou, jak mezi domky vyskočil, ohromný kříž z kararského mramoru Vojtěch se zarazil, ale hned byl doma, kříž v Plzni sám vybíral a do Klenov posílal na tetin rozkaz Justou tlumočený. Stál horentní peníze, z celého ceníku se teta rozhodla pro nejdražší — a jak ji Vojtěch pochopil, měl býti tento, všechny klenovské prý vysoko překonávající náhrobek býti co nejokázalejším výrazem vdoviny nesmírné lásky k nebožtíkovi. Všichni Klenované měli se podiviti a přemýšleti, je-li větší na světě bolesti nad bolest bohaté paní Šestákové, kteráž druh-

dy bývala u zesnulého krámskou. Zdaliž pak jí to Klenované aspoň nyní odpustí?

Kříž zrovna proti němu rozpažený, jako by mu neodolatelně cestu z města ukazoval. Vojtěch sám sobě se podivil, že si dal takovou dobu poroučet, i přidal do kroku.

*

„Milý Vojtěše!

Chtěla jsem Tě už několikrát psát, ale neveděla jsem, jak bys to přijmoul, tedy jsem se netroufala, ale poněvadž jsem slyšela, že jsi tady v městě byl před třema nedělema a u nás jsi se nestavěl, tedy jsem si myslela, že něco víš, ale vědět nechceš, anebo asi spíš nebudeš vědět všecko, nebo asi tuze málo. Naplakala jsem se dost dnes celou noc, a esli je to hřích, když dcera o matce něco takového píše, pán Bůh mě to odpustí, nebo by si se to tak jako tak z cizích úst ani dnes ani zejtra, ale tuze pozdě dověděl, milý Vojtěše, naše maminka se nám bude vdávat, veme si toho Piskáčka od naproti a on svůj kšeft pustí, Ježíši Kriste, on to všechno pan strýček purkmistr řídí, neb jde panu Piskáčkovi tůze na ruku, ačkoli je mladší o hodně než maminka, a na sebe pamatuje taky, Jirklovku už koupil za takové peníze, že se každý po městě křižuje, kdo tomu rozumí, a ostatní polnosti má taky převzít, povídala maminka, že je to lepší z volné ruky, než kdyby se to mělo prodat v exekucí, milý Vojtěše! já vím, že nebylo všechno mezi náma jak mělo býti, ale na mně není viny, to všechno od maminky mělo původ, tejď vidím, že nemám na světě ke komu jinému bych se měla obrátiti, pamatuj si, že jsme bývali stejně biti, ty od tatínka, já od maminky.

Co ze mě má býti nado smrti krámská u maminky jako Peprla krupařojc, nebojť to už vidím kam to všechno směřuje. Márynka má docela jiný vychování, piáno, taneční hodiny, studentské věnečky a zábavy, to jsem já všechno nepoznala, já jsem pořád ještě ta nevlastní, a nyní ještě frančtinu a taky s maminkou byla v Karlových Varech, esli to ještě nevíš. Tak co mám dělat, poraď mě, jsem v takových ouzkostech postavená a bojím se, že z toho ještě bude smíchu, neboť ten Piskáček je dosti hezký a mamince dělá velkou kůru. Tvá upřímná sestřenice.

P. S. Svatba má býti v září!

Justyna Šestákova."

Dopis tento obdržel Vojtěch Pevný, c. k. „fajrverkr", polní poštou na manévrech časně z rána a odpoledne při útoku spadl a dělové kolo přejelo mu nárt.

*

A sice trochu více než si přál. Čtyři neděle vyležel v garnisonním špitále, rána na nártě nebyla tak zlá, ale koleno dostalo okolkem náboje kolového, za to však věděl, že jakmile se mu rána zacelí, bude ihned propuštěn z vojny domů navždy.

Justyně neodpověděl, nejenom proto, že neudala, kterak se jí má odpověď poslati, aby nepadla do nepravých rukou; tomu by už Vojtěch věděl odpomoci, ale hlavně proto, že neměl ani ponětí o nějaké pomoci anebo rozuzlení této zápletky.

Jedině o to postaral se, aby zpráva o jeho nehodě uveřejněna byla v „Hlásce na Podbrdí", která se v krámě u Šestáků čtla. Justyna nedala o sobě už vědět, patrně že nedostatek odpovědi vykládala si tak, jako že Vojtěch nadobro byl zanevřel.

Marně lámal si Vojtěch hlavu, co počíti nevěděl — jedno jediné však bylo jisto, že jakmile se bude moci postaviti na nohu, musí do Klenov stůj co stůj, i kdyby ho to vedle nohy mělo státi třeba ještě hlavu.

Vojtěch byl všecek zoufalý nad tím, že jej nápady nikdy jindy neselhávající tak naprosto opustily. Bylo mu tím hůře, že nyní čím dále tím zřejměji poznával pouta, která jej vázala k tomu domu na náměstí v Klenovech s trudně nachýlenou firmičkou, jako kdyby měla každou chvíli spadnout. Jestliže milostpaní Šestáková podá ruku synovi starého Piskáčka, hausírníka, který před nebožtíkem Šestákem stával s čepicí v ruce, třebaže jeho syn byl leta ve Vídni, potom musí být velmi zle, leda že by se mu bylo podařilo tu paní pobláznit.

Tady se však Vojtěchovi hatil celý přehled. Mladý Piskáček jistě že nezapřel starého, který byl tím, komu obchodní cestující ve své hantýrce říkají „gaunr", a je-li situace u Šestáků taková, jak dlužno souditi z prodeje gruntů, nemohla ani Piskáčkovi ujíti. Kdož ví, nezachraňuje-li se naposled on sám . . .

To Vojtěch chápal, že Piskáček snadno strhl na sebe všechno vesnické zákaznictvo, ježto jeho otec byl z nich „selskej člověk", ale Vojtěch by chtěl přísahat na to, že Piskáček ty nové šátky prodává pod cenou; věděl dobře, co znamená hedvábný šátek přes prsa, vedle plen, nejdražší součást krajinného kroje selského.

(Pokračování.)

Antonín Macek:

SONETY ORIENTALSKÉ.

I.

Jak miluji tě? Pozdní tichou něhou,
jež naposled se v smutném srdci nítí,
jak ráj, v němž řeky edenské se třpytí,
jejž přísní andělé však stále střehou.

Jak miluji tě? Nadarmo, to vím,
leč v smutném „nadarmo“ je krása žití,
můj úsměv lásky, slzami jenž svítí,
je také darem, sladkým darem tvým.

Nevyslovená láska! Díky za ni!
Je sladká v trpkosti své, slzách svých
a neposkvrněná v svém čistém plání.

Všecko jsem prožil, život, boj i hřích —
a v západ žití mého, který dohořívá,
červánek růžný lící tvých se dívá.

II.

Vím slova: Miluji tě! nikdy nesmím říci,
ač ruku mohu vkládat v ruce tvoje,
své srdce nemohu tam vložit zoufající,
bys utišila jeho nepokoje,

Tluk jeho musím úzkostlivě stříci,
by rety nevykřikly: Lásko moje!
Stokráte sražen, stokrát doufající,
mám přec jen v tobě něhy svojí zdroje.

Ó rci, zda žiješ, či jsi sen můj pouze?
Rci, můžeš jednou: „Milý!“ zašeptati
a v moje oči zadívat se dlouze?

Zříš cestu jinou před sebou — co dáti
ti může zbloudilý? Vše jinak zříme . . .
Ó marná vášni, tak se rozcházíme!

III.

Jsem šťasten, když jen myslit mohu na tě,
když Boha svého mohu zapřísáhat,
by z klenotnice, do níž dal mi sáhat,
dal drahokam mi jeden v čistém zlatě.

Víš, drahá, proč bych sáhl po něm v chvatě,
ni chvíli bych se nedovedl zdráhat,
neb jenom smutek sláb je a zná váhat,
číš žití silný prázdní vrchovatě.

Drahokam vezmu rudý, v němž plá krev
věčného mládí. A na ňadra tvoje
rozkoší třesa se jej položím.

Líbezná lásko moje, moje, moje,
v mramoru těla tvého čarozpěv
tón jásavý své krve uložím.

IV.

Poslední rouška s těla tvého padá
a přece čistá jsi a něhyplná;
je pravda nahá, zahalená zrada,
cos víc než pravda: život, ňader vlna.

Dav ve bludišti světa ať se hádá,
toť hodnota mu cizí, tajůplná
tvé lásky poesie. Máš mne ráda
plností tou, jež není neúplná,

neb splní přání dřív, než vysloveno
a zbytků žalů, touhy nenechává;
jsi nejen vášní, moudrostí jsi, ženo!

Čteš v srdci mém a já čtu v srdci tvojím,
kde psáno je: „Tvůj Bůh je Bohem mojím
a Jeho vzývajíc, tvé volám jméno!“

Josef Thomayer:

VZPOMÍNKY TRHANOVSKÉ.

(Pokračování.)

Jinou knihou, kterou mám ve výborné upomínce, je Krištofa Haranta z Polžic Cesta do svaté země. Dostalo se mně do rukou, nevím už jak, původní veliké vydání vyzdobené primitivními dřevoryty. Knihu tuto jsem přímo hltal. Nade vše mne však poutalo vylíčení krokodila a jeho způsobů, jakož i vypsání jiných živočichů egyptských, jak Harantovi napadli. Mnohem méně mne poutalo vylíčení Jerusalema a jeho posvátných míst.

Viděti z toho, že moje láska k přírodě již byla pevně zakotvena.

O knihy byla tenkráte v krajině nemalá

nouze. Byla celá řada vesnic, kde se za leta nekoupila jiná kniha, než kalendář. Čestnou výjimkou byl klenečský mlynář Tauer, který knihy kupoval a půjčoval. Z jeho rukou dostalo se mi k přečtení nejedna kniha, kterou jsem přímo shltnul. Mlynář tento vynikal ještě jednou zvláštností. Zhotovil si veliký „betlem" s nesčíslnými figurkami, které se vesměs pohybovaly, tím, že mlynář důvtipně využitkoval k pohybu figurek kola z mlýnice. Na tento betlem chodili se lidé z daleka dívat. Také já jsem kdysi o svátcích vánočních byl podívání toho zúčastněn.

Ze školních upomínek zaznamenávám dále, že roku 1859, když už jsem byl v druhé třídě, po vypuknutí války jsme odpoledne řadu dnů cupovali plátno na cupaninu. Lidé byli, tuším, v kostele vyzváni, aby k tomu účelu darovali plátno a školní mládež pak z plátna, jak podotknuto, robila cupaninu. Jestliže cupanina takto vyrobená dospěla skutečně až k válčícímu vojsku a bylo jí použito k obvazu různých ran, tu as dle nynějšího názoru o potřebě čistoty při léčení ranném, umouněná, uválená a uhmataná cupanina byla pro ubohé raněné spíše neštěstím než úlevou.

Velikou událostí byla — tuším téhož roku na jaře — návštěva biskupa Jirsíka v Trhanově. Otec můj stavěl a zdobil slavobránu při vstupu do Trhanova, lidé se sbíhali z daleka široka, a kněží přišlo nepočítané množství.

Hlavní však příhodou pro školní mládež nebylo ani tak biřmování, kteréž bylo jedním z účelů návštěvy biskupovy, jako spíše slavnostní zkouška školní mládeže před biskupem. Tenkráte měla ještě církev vrchní dozor nad školami a těžce to, jak známo, nesla, když jí byl odňat.

Nemohu si odepříti na tomto místě malé odbočení. Také na nižší reálku domažlickou dohlížel místní děkan a každoročně odbývána před ním slavnostní zkouška. Když bratr můj František studoval reálku v Domažlicích, byl jsem jako starší gymnasista také hostem při takovéto zkoušce. Přišla zkouška z matematiky a učitel Regal dal jednomu ze žáků počítati příklad na tabuli. Žák se jal počítati a učitel nějak na něj nedohlížel a žák se dopočítal výsledku křiklavě nesmyslného. Viděl jsem na učiteli, jak je resultátem početným zděšen. Ale děkan Hájek řekl majestátně „Dóoobře" a episoda odbyla se hladce. Jindy žádal jiný děkan domažlický, aby se zkoušelo něco z chemie. Jak se samo sebou rozumí, bylo přání vyhověno. Pak se zkoušely předměty jiné a tu řekl děkan: „Teď bych prosil něco z lučby."

Tak vypadal tenkráte někdy dozor na školách.

Abych se zase k trhanovské zkoušce před Jirsíkem vrátil, poznamenávám, že byla neobyčejně slavnostní. Odbývala se pod širým nebem před zámkem. Bylo krásné jarní jitro a zkouška se vydařila jak náleží. Byli jí přítomni žáci školy trhanovské i újezdské a kromě toho ovšem veliké zástupy lidu. Mimo jiné vyvolal také Jirsík mne a delší chvíli mně všeliké otázky předkládal. Nějak jsem rozumně odpovídal tak, že Jirsík žádal, aby upozorněni byli moji rodiče, že on, Jirsík, je ochoten nadaného hocha vzíti do chlapeckého semináře, až ovšem bych dospěl přiměřeného věku. Výzva Jirsíkova se nesplnila. Když po čtyřech letech přišla otázka střední školy u mých rodičů na přetřes, nenapadlo nikoho Jirsíka na jeho slib upomenouti a tak jsem se ani do chlapeckého ani theologického semináře nedostal, čehož, upřímně řečeno, nijak nelituji.

V šesti letech jsem postoupil do třídy druhé a pobyl v ní za vedení staršího učitele Františka Stuny po dva roky.

Mezi tím interess můj k přírodě stále vzrůstal. Obzvláštní divadlo však poskytovalo nejedno zimní období. Když napadlo mnoho sněhu a semenožraví ptáci ve výšinách lesních nemohli již nacházeti potřebné potravy, slétávali se rozmanití ptáci, mnohdy ve velikém množství do nížiny a zvláště panská zahrada, na jejíž křovinách a stromech visely rozmanité plody, bývala útočištěm rozmanitých ptáků. Tak se pamatuji, že jednou o vánocích z čista jasna oživil zahradu zástup žluv. Žluvy v krajině nikdo neznal, ač naši lidé ptáky dobře znávali. Neměli pro ptáky tyto ani jména. Jejich exotický zjev — žluté tělo a černá křídla — vtiskl se mně nesmazatelně do paměti. V jiné zimě objevilo se v zahradě množství brkoslavů čili hedvábníků, jejichž nádhernému zjevu skorem se zatajeným dechem jsem se obdivoval. Ptáky tyto jsem v přírodě nikdy již neviděl a as už jich neuhlídám.

Stálými hosty, když napadlo sněhu, byli jikavci, čečátka a hejlové. Zvláště poetický zjev posledně jmenovaných ptáků mám v milé upomínce. Třeba si jen představiti krajinu bílým sněhem pokrytou a na bezlistých prutech a stoncích různých keřů hejly, zejména samečky se sytě oranžovým bříškem.

Ale i jinak byl svět ptačí v Trhanově bohatě zastoupen. Někdy v pozdním létě ukázaly se po křovinách modřenky —

pokrevné sestry červenek — a způsobily vzrušení u všech ptáčníků, jichž nebylo málo. Také někdy černohlávkové ve velikém počtu z neznámých mně příčin náhle se v krajině objevili. V zimě v létě stálým hostem na potocích býval ledňáček. Zvláště v zasněženém kraji byl modrozelený hřbet ptáka toho vzácnou podívanou.

Za to kos se mimo les neukazoval. Nepamatuji se, že bych jej byl kdy viděl v panské zahradě. Dnes je, jak známo, kos ptákem velkoměstským.

Když se ve vzpomínkách tímto světem ptačím obírám, ozývá se ve mně touha viděti ještě jednou, co jsem v mládí vídával a čeho skoupé velkoměstské poměry člověku nikdy neposkytnou.

Ale nepokusím se již vrátiti se v zimě do přírody Trhanovské. Bojím se, že barvité vzpomínky z mládí střízlivým názorem starého člověka mnoho by utrpěly a že bych se připravil o jednu z nečetných illusí, jež mně na sklonku života zbyly.

Ale i jinak ještě měl život v Trhanově svůj půvab. V sousedství našem pod lesem zvaným horou kopali domažličtí hrnčíři zvláštní šedivý jíl, jehož upotřebili k výrobě svého zboží. Jíl ten slynul jakožto zvláště cenný materiál hrnčířský. O ten nám však sedmi-, osmiletým hochům neběželo. V jamách, které po vykopání jílu zbyly — říkalo se jim hlinovatky — nashromáždila se voda, jelikož louky byly mokré, a v té vodě vytvořil se zvláštní život všelikého vodního hmyzu, a ten nemálo poutal mou i kamarádů mých pozornost. Na povrchu plovaly znakoplavky. Když je člověk chytí rukou, odměšují neobyčejně palčivý výměšek, tak že snad každý rád znakoplavku odhodí. Tato okolnost nám tvořila nejednou vítanou zábavu, která záležela v tom, že jsme se s nezkušenými kamarády sázeli o to, že tvora toho do určité chvíle v rukou nepodrží. Také obávaní štíři meškali v hlinovatkách, dále žáby, vodomilové a bůhví co všecko. Nevím, co chvílí jsem u hlinovatek vystál. Bohužel však naši doma neměli pro mé zoologické výlety pravého porozumění. Zvláště se pamatuji, jak jsem jednoho dne vyšel sobě v čistě vypraných plátěných nohavicích k hlinovatkám a vrátil se, ó hrůzo, s nohavicemi, jichž dolní třetina blátivou vodou do rezava byla zbarvená. Bohužel není vzpomínka tato nejhorší, horší byl výprask, jehož se mi rukou svornou a nedílnou od mých rodičů dostalo.

V sousedství hlinovatek na stráni pod tak zvaným Křižinovcem byly keře lýkovců. Nemohu ani vylíčiti své obrovské překvapení, když jednou vyšed na toulku pod Křižinovec za velice časného jara, nalezl jsem bezlisté větve lýkovce obalené růžovým drobným květem. Už jich tam není.

Též panská zahrada, již otec spravoval, poskytovala mnohou attrakci. Někdy r. 1861 počali stavěti v panské zahradě v bezprostředním sousedství našeho domku nový skleník, určený k pěstování ananasů. Byltě otec můj velmi dovedným zahradníkem, a za krátko zrály v ananasovém domě ananasy, které nezadaly v ničem dnešním, z tropických krajin importovaným velikým exemplářům. Ovšem levné pěstování to nebylo. Myslím, že se nemýlím, že ananasy vyžadovaly minimální teplotu 14° R. a že tudíž v tuhých zimách bylo třeba jim celé noci topiti. Ale ananasy byly chloubou otcovou a přinesly mu na různých místech mnohou chválu. Vedle ananasů pěstovaly se v domě tom také různé byliny milující teplo; na příklad ardisia granulata s bobulemi jako korál červenými, zajímavé mimosy, které list zavřely, když se ho člověk prstem dotknul, a jiné a jiné.

Od těch dob, co obrovské parníky vozí celé náklady ananasové do Evropy, přestalo zde pěstování jejich úplně. I jinak ještě umění zahradnické zachází. Nyní se dováží do našeho kraje celou zimu spousty levných květů, a import ten utloukl na dobro téměř pěstování květů v zimě, jež vyžadovalo nejednu značnou pozornost a dovednost.

Vzpomínám jen, s jakou pozorností pěstoval otec kamelie, ve velikých kbelících chované. Kamelie ovšem nežádaly tak velikého tepla, jako ananasy a byly tudíž chovány ve skleníku studenějším. Nicméně byl o masopustě před padesáti lety květ kamelie jakousi vzácností, a otec říkával, že za jeho pobytu ve Vídni květ ten o masopustě se platil jedním zlatým šajnů (osmdesáti čtyřmi haléři). Také se z Trhanova o masopustě květy kameliové za hraběnkou do Vídně posílávaly. Bylo třeba pečlivě je baliti vatou, aby na tak dlouhé cestě nezmrzly. Dnes posílají z Riviery kameliový květ v zimě do Prahy snad za šest haléřů.

Ananasový skleník poutá však mé vzpomínky nejvíce. Dlouhá leta jako student i universitní sedával jsem o vánočních prázdninách ve skleníku tom a horlivě čítával. Celého Shakespeara — ovšem v německém překladě — jsem mimo jiné během let ve sklenníku tom pročetl. Byl pak pobyt zde nemálo příjemný. Byla-li krajina pokryta sněhem, sedělo se zde

v teple a v zeleni uprostřed různých tropických a subtropických rostlin!

Když se ananasový skleník stavěl, prováděl sklenářskou práci na něm domažlický sklenář Paroubek. Nalezl v rozpravě se mnou zálibu a vzal mne jednou na noc do Domažlic. Navštívili jsme divadlo, kde hrála kočující společnost, a nepamatuji se již, co jsem zde viděl. Za to tím více se pamatuji na to, co mně večer po divadle Paroubek ukazoval. Byly to různé památky na rok 1848.

Bylť Paroubek starý vlastenec a nemýlím-li se, v pohnutém onom roce v Praze meškal. Měl zejména opsané různé písničky z roku toho, a mám v dobré paměti, že písničky ty nebyly krotké. Mnohá by snad ještě dnes zpěváka přivedla na dlouhou dobu do vězení.

Paroubek také prvý do mne vštěpoval pojem vlastenectví a slovanství. Stal jsem se jeho působením takovým slavofilem, že když mne devítiletého hocha hraběcí hofmistr, Švýcar Domon, chtěl učiti francouzštině, odvětil jsem pošetile, že polsky nebo rusky bych se milerád učil, francouzsky však nikoli. Nicméně i Domon, jehož pozdější osudy neznám, mně zůstal náchylný. Již když jsem byl na gymnasiu v Klatovech, chytil mně ještě překrásného, dobře zachovaného smrtihlava.

(Dokončení.)

Fr. Procházka:

VZPOMÍNKY Z CEST.

(Pokračování.)

Sami Rusové novější dobou ocenili blahodárný účinek českých osad na Rusi. Blahobyt, vzdělání, šetrnost, střídmost, zvelebení půdy provází české kroky. Němec cítí se na Rusi cizincem a živlem pohyblivým. Sotva že mu stoupne pod nohou cena půdy, levně koupená, stěhuje se dále na východ, prodav ji krajanu a kupuje zase půdu levnější. Zkrátka je spekulantem v půdě. Nyní opouštějí Němci jihovýchodní Rusko četně a usazují se v baltických provinciích, lákáni jsouce krajany velkostatkáři, nebo v Poznaňsku. Také prý podléhají spolu s Poláky kořalečnímu moru, který ovšem ani Čechů vždy neušetří. Češi zavedli pěstování nových hospodářských rostlin, na př. chmele, (podle chmelnic poznáme také již z dráhy osady české), cukrovky, jetele a zemáků ve velkém. Do jejich přistěhování sázel si soused Malorus leda několik trsů zemčat na zahrádce u chaty a snědl je na podzim lahůdkou jako semena svých slunečnic. Úroda zemáků a hlubší orba, jež zbavuje pole plevele a přispěje k vývoji a dozrání obilniny i v čase sucha, v Rusku tak častého, mohly by býti vydatným prostředkem proti hladu, jenž se pravidelně vrací ve mnohých guberniích ruských, stíhaných suchem.

Ruské pozorovatele nejvíce překvapovalo piano v selském statku českém a divadelní představení ve vesnickém hospodském sále, v nichž účinkujícími byla sama mládež vsi. Zámožný český sedlák na Volyni činí dojem velkostatkáře domácího a snad je hospodářsky na tom lépe, neboť žije šetrně a sám si vzdělává svou půdu.

Čech miluje i v nové vlasti zábavy, jimž otcové přivykli. Divadla, plesy, výlety. Viděl jsem také výlet v lese již brzy po začátku kolonie. Še všad sjely se vozy, těžké české i lehké bryčky se stepními klusáčky ruských hostí po rozjetých cestách oblaky prachu. Les, místo výletu, byl skoro celý z divokých jabloní. Na větvích, obalených mechem, visely krásné velké plody, ale kyselé jako ocet. Hodily se jen na ovocný kvas. Osadníci ve svátečních šatech, koně se stuhami ve hřívě, vozy zdobené zelení. Jako na svatbě. Že nescházela hudba ani pivo, tyto dva satellity českého světa, netřeba připomínati, a při nich vždy a všude je veselo českému srdci. Byly i společné zpěvy, recitace a výstupy. Zkrátka, vše jako u nás, jen něco se mi zdálo jiné. Jakousi hrdost a sebevědomí bylo viděti na těch zdravých, silných, veselých lidech, naproti oné zaraženosti zděděné, které je u nás tolik, jako by se nikdo ani necítil býti doma, jako by se bál, že bude co chvíli okřiknut. A také blahobyt a spokojenost bylo viděti na všech. Jaký div, vždyť mnohý z nich ve staré vlasti přes všechnu práci živořil předlužen — a tady —: „hle, jak se tu rozžil Čech,“ řekne soused Malorus ne bez závisti. „Sláva Bohu, dost jsme se napracovali, Františku, ale dobře se máme. Vyřiď to doma,“ slyším ještě krajanku, ač uplynulo od té doby přes 30 roků.

Na dráze na Volyni často uslyšíme

český hovor. Třeba jen přisednouti a navázati řeč, abychom se dověděli novinku o kraji, který tentokráte jen prolétám. V český novější obcovací styk vkrádá se jakési mrzuté samotářství a blaseovaná nemluvnost. Plný třeba vagon lidí, ale sotva kdo procedí slovo. Každý sedí jako sfinx a tváří se, jako by přepočítával logarithmy z paměti. Dokonce prý se chystají i zvláštní vozy pro nemluvy za pochvaly veřejnosti. Inu časy se mění, a vše se přizpůsobuje potřebě a duchu času. Jak bývali jinými naši otcové a je posud někde lid venkovský. Srdečné vědomí, že jsou děti jednoho národa, jedna rodina, sblíží je hned všude i bez představení vzájemného, takže si sdílejí své náhledy, starosti i radosti a vyměňují rady, jako by se znali od malička. Za to v městské restauraci jistě si přisedne každý nejraději k prázdnému stolu a musí-li si přece sednouti k někomu, tedy ho „nevidí", třeba měl chvíli dlouhou jako celá geologická perioda. Nekárám. Jen konstatuji. Ještě větší nemluvové jsou snad Hollanďané. Ti nejen (dle mé zkušenosti) na se ve vagonu nemluví, ale ani se nepozdraví při vstupu a odchodu. Na cestách cizinou však je radno odložiti toto lenošné osamocení, jež se přehrabuje jen ve vlastních dojmech a reminiscencích a otevříti zase původní prameny všeho poznání.

Přisedl jsem k mladíku Čechu, dobrosrdečné, plné tváře s košíkem na klíně. „Je to nějaký socialist,', šeptá mi soused student Polák skoro varovně. Snad i vskutku byl socialistou tento plnolící dobráček. Jel domů z většího města, kde pracoval v továrně a kde právě vypukla stávka. Rodná ves jeho byla blíže Dubna. Rozpovídal se hned o poměrech továrenských i o domově. Byl hrd na české krajany a na chválu od Rusů jim vzdanou. Nejživěji však zabral se do poměrů politických, do řečí v dumě a se srdečným smíchem citoval poslední harlekýnský výrok Puryškevičův, vytahuje hned pro doklad poslední číslo novin ruských i českých kievských. Líbil se mi tento mladík, syn nové vlasti, odchovaný již česko-ruskou školou. Měl svůj názor o světě a jisté vzdělání získané čtením. Vlastní sobě odvěkou snahu po vzdělání nesou Češi s sebou všude a málo jest jich asi i v Rusku negramotných. A člověk gramotný jako by šestým smyslem byl opatřen, který ho spojuje s celým světem, blízkým i vzdáleným, přítomným i minulým. Jemu jest otevřeno širé pole volného sebevzdělání. Možno-li mluviti vážně o nadčlověku, jest jím gramotný člověk proti negramotnému. Nejsou to ovšem nové poznatky, ale vždy stojí znovu za úvahu, třeba zevšednělý. A Rus, ta veliká prostorou i obyvatelstvem Rus, kvapem spěje nyní nejširší vrstvou svou ke gramotnosti, v níž uplatní se teprve a vyvinou nesčetné síly, nyní k nevědomosti zakleté.

Loučím se s hochem srdečným stiskem ruky a již mne poutá muž asi pětačtyřicetiletý, rezavé, prošedlé brady, jenž se českým pozdravem přihlásil. Kulhá. Byl raněn v Mandžursku, kde prodělal válku jako záložník. Dovídám se od něho, že i můj rodák z Ozeran s ním byl. Bojovalo tedy také dosti Čechů z osad v nešťastné válce. Na neštěstí nenáleží můj nový spolucestující mezi ony hovorné invalidy, kteří vypravějí na ráz každému všechno, co se stalo a ještě mnohé jiné k tomu. Suše podotkl, že ho postřelili „Funfuzové" do lýtka u jedné „sopky". To se mu přirozeně zdálo nejdůležitější z celé výpravy. „Jsou to lidé zlí, dravci?" dráždím jeho hovornost. Prý ne. Hodní lidé, ti Funfuzi. Po prvé slyšel jsem jejich chválu. A co bylo příčinou, že jste prohráli?

„Došlo nám u Mukdenu střelivo. Vše se musilo voziti daleko po jedné koleji. Nestačila. Nyní je jinak. M á m e tam svoje arsenály a čtvrt millionu vojska na hranicích."

Hledím na tuto sfingu, z níž čerpám krátké odpovědi jako Kipling ze svého media ve známé povídce a myslím si, má-li ještě na paměti řady bitevních výjevů a strádání úžasného podnebí Mandžurie. Jistě že má — ale pro sebe. Jak různá je naproti tomu mohutnost mnohého moderního spisovatele, o němž se praví, že neví-li nic, napíše o tom aspoň tři strany, a neví-li už docela nic, napíše šest stran.

Ano, ještě ho přece něco zajímalo. Ti lidé tam (Mandžuové) vzpomíná si, jedí kukuřici jako krávy. Ne zrní, i s t v o l snědí. Oloupou a snědí. Těm není nikdy zle."

Do vozu vstupuje na malé stanici mladý invalida, Rus, s dřevěnou nohou a berlí. Kolos postavou. Hlavou se zdá tyčiti skoro ke stropu vagonu. Také oběť války mandžurské. Vybírá si od milosrdných krajanů měďáčky na živobytí, či jen na přilepšenou? Ať tak či onak, jaká škoda silného, obrovského těla, jež připadlo vlasti břemenem. A kolik tisíců jiných s ním! Zvolna klape po vagoně jeho dřevěná noha a berla. Kterak jen vystoupil s touto tuhou nohou na vysoké stupně vagonu? Vlak se zase pohnul. Vysloužilce zahlédneme již kráčejícího úzkou cestou mezi ploty ke krčmě v pozadí.

Tu asi udává svůj výtěžek. Zde čeká na příjezd vlaků, na dobrodince.

Častým zjevem na ruské dráze, na parníku i na ulici je nápadný zjev Číňana a to od dob vystavění dráhy sibiřské, na niž také hlavně jako dělník ruku přiložil a tím si stejně západ otevřel, jako po Velikém oceánu zaplavuje již dlouho území britských a hollandských kolonií. Špinavě žlutá tvář, kosé oči pokorně zchytralého pohledu zarážejí nápadností. Zjev doplňuje vhodně lehký, bavlněný šat, špinavý, vyrudlý, u krku rozhalený až k osmahlé hrudi a sandály na nohou. Na zádech ranec se zbožím. Skromně, mlčelivě, ale neodolatelně se tlačí všude a hledá svůj podíl na širé Rusi. Opak sebevědomého, pánovitého Němce, jenž proniká ji směrem opačným až do krajních konců Sibiře. Číňan vleče v ranci svém hlavně hedvábí. Oděv ze surového hedvábí či-su-ce je na Rusi velmi oblíben pro letní dobu ve třídě zámožnější, zvláště u důstojníků. A ještě jeden exotický zjev je nám na dráze nápadným, jehož tu dříve nebývalo — jsou to Turci. Také Cařihrad má co exportovati do Ruska ze zástupců průmyslu svého. Jsou to pekaři turečtí, znatelní svým červeným fezem. Po větších městech ruských zřizují si pekařské podniky, zaměstnávajíce buď své krajany, ještě neopeřené, nebo dělníky domácí. Je to jediný obor spolu s lahůdkářským — nečítaje výrobu zbraní, koberců a prací sedlářských, v němž Orient vyniká.

Manželky své nechávají turečtí pekaři doma a žijí v domácnosti zatímné s nějakou hezkou ruskou děvuškou. Takovou domácnost poznali jsme náhodou v jednom traktiru v Kievě a to právě v době její krise, kdy hospodyňka, přivolavši si z dědiny na pomoc otce, opouštěla svého málo vděčného Ahmeda k veliké jeho mrzutosti.

„Lístečku dubový!
Nepadej do vody!
Byla by tě škoda,
vzala by tě voda,
lístečku dubový.“

Vzadu ve vagoně česká harfenice. Ne typ nevyspalé otupělé dívčí tváře, zbavené pelu mládí a studu. Byla to matka vážná, ustaraná a při ní synek asi dvanáctiletý s veselou tváří, hrající si s barevným hranolem skelným. (Pokračování.)

Vladimír Frída:

TICHÝ SOUZVUK.

Já dávno již a dlouho hledal jsem jej a vždy marně.
Kol vysoko se pnuly bouřné vlny života,
až duše pobřeží se otřásalo v základech.
Tu marná byla snaha, mlžný cíl a tmavá cesta,
sta nocí dlouhých bez svitu a mnoho šedých jiter,
sta mocných duše vzepnutí a tolik zpět zas pádů,
sta silných výkřiků a tolik mrtvých ech jen z hlubin.
Mne dotk se život opojivou svojí perutí,
v klín vmet mi záblesk přátelství a úsměv cizích lidí,
jich pohledy, a v nich též to, co láskou mělo být
a přineslo jen nové boje. — —
Tu píseň, jež když konejšila, víc jen srdce zryla,
a klidný jindy západ pálil v duši divným žárem.
A ve všem zmatku tom se v konec objevilas Ty.
Hned bouřné vlny klesly, v tmavých nocích vzplály hvězdy,
zas v rosném jitru bylo křídlo svěží, nezemdlené,
a v tupé ticho resignace zněl zas akkord smíru,
jak do mlh když se rozezvučí zvony vánoční.
Zmlk všechen hluk a slova lidí, kteří odešli.
Je ticho v onom velkém svatvečeru nové duše,
zas vlídně klidný červánek se dívá přes můj práh,
kde ve Tvém úsměvu se tichý souzvuk houpá.

Emil Tréval:

ROZPUK.

(Pokračování.)

Anebo osvobozen. Omluven alespoň před svědomím.“

„Čím?“

„Doznáním objevené pravdy. Doznáním omylu. Povaha vaše nebyla záludná — ale přetvářel jste vždy rád život podle svých theorií.“

„Pane professore, jak rád bych vše vypověděl!“

„Dosud jste tak neučinil?“

„Nebylo mi to možno.“

„Ani soudci ne?“

„Nebylo mi to možno. Opovrhoval jsem vším příliš — bylo mi vše malé, hloupé —“

„Myslil jste, že na vašem doznání nezáleží?“

„Ano — ale vy jste mi pomohl.“

„Kéž by to bylo pravda!“

„Už svým příchodem, vám bych vše řekl.“

„Jak to vše?“

„Vše jako ve zpovědi, ba více. Ve zpovědi jsem si činil výhrady — nyní bych řekl vše.“

„Dovedl byste to?“

„Dovedl bych vše. Cítím, že jsem se probudil.“

„Z čeho?“

„Nevím ještě. Ale je mi tak podivno.“

„Adame — rád bych vás vyslechl — ale bojím se, že už déle nesmím pobýti.“

„Neopouštějte mne, pane professore,“ spínal student ruce . . .

„Čeho se bojíte?“

„Samoty.“

„Povím vám něco, Adame. Napište to!“

„Ano, napíši. A budete to čísti?“

„Budu. Ubezpečuji vás!“

„Vy se mnou skutečně neopovrhujete? Neštítíte se mne?“

„Vidíte, že jsem přijel. Ovšem jsem nevěřil. Ale i nyní, když jste to doznal, neodešel jsem přece. Jen jsem se ulekl — a nemohl si to rychle srovnati — vím, že motivy vaše nebyly sprosté — vy je vyjádříte, sobě ujasníte i mně vysvětlíte.“

Adam Jablonský zahleděl se na svého professora. Spisovatel! zahořklo v něm, lidská zvědavost! A žádný soucit. A přece chtěl by přemýšleti s ním. Jako když studenti probírali s ním thema úlohy. Ach, potřeboval by nyní člověka — duši u sebe. Cilko!

Professor, jako by četl v jeho hlavě, řekl: „Až sednete k papíru — opatřím vám vše, vyšetřující soudce je můj bývalý žák — pak myslete si, že jsem tu, u vás, že schvaluji či neschvaluji každý váš řádek. A přijdu brzy!“

Adam Jablonský pohlédl do tmavých, neklidných očí professorových a přikývnul jen. Professor, známý svou uspěchaností, nedal by se zdržeti, poslouchal by ho jen na půl ucha a nebyl by mu nic platen.

Netroufal si Adam Jablonský ještě zcela sám, ale mávnul rukou. Co přijíti má, přijď! Ničemu se nebude vyhýbati.

Professor podával mu ruku.

„Napíšete to?“

„Napíšu.“

„Ulevíte si, svalíte část břemene se sebe — uvidíte, jaké divy koná sdílnost. A což před soudem, Adame?“

„Nevím.“

„Není vám ještě dvacet roků, nemůžete býti odsouzen.“

Nedomluvil určitěji — ale student pochopil, že míní — k smrti odsouzen.

„Smrti se nebojím,“ protestoval. „Co jsem udělal, za to stojím. Spíše život nahání mi strach.“

„Obava vaše je planá. Ostatně slibte mi něco, Jablonský.“

Suggestivním stal se hlas professorův, jako by byl na kathedře a mluvil k žákovi.

„Prosím, pane professore!“

„Slibte mi, že nezapomenete ani na chvíli, k čemu jsme nynější rozmluvou dospěli.“

„Že nic není ztraceno, dokud žijeme. Nezapomenu toho!“

Professor díval se na studenta ostře a upiatě. Tento sáhl si na krk a ukázal na okno.

„Vy se obáváte, pane professore?“

Professor přikývl.

„Toho, nebo něčeho jiného, Jablonský.“

„Smím to slíbiti, pane professore? Mohu to splniti?“

„Hlásil jste se, Adame, k víře ve svobodnou vůli. Alespoň nevěříte v osud. Nuže, hic Rhodus! Vědomí se vám vyjasnilo, vůle vládne.“

„Myslíte, že mohu býti životem svým, ještě něčemu platen?“

„I největší ubožák může způsobiti někomu štěstí. A to už stojí za život.“

zbytečnějšímu výbuchu lidského sobectví. Záleží na stanovisku . . . Povídka „O panu Jeníkovi“, tak trochu (svou formou) upomínající na zpracovaný deník p. Šaška z Mezihoří, je obrázkem z doby našeho obrození a vypravuje nám ve stručných etapách nejzajímavější životní osudy posledního českého rytíře Jana Jeníka z Bratřic, prvního sběratele našich národních písní. Na mnohý český osud nás ten milý a hřejivý obrázek upomene a podnítí v nás upřímné vlastenecké zaplání. Mládeži naší upřímně doporučujeme. *Fr. Sekanina.*

*

Jaroslav Hašek: *Průvodčí cizinců a jiné satiry z cest i z domova.* „Nové knihovny humoru a satiry“ VI. Illustroval Karel Stroff. Nákladem Hejdy a Tučka v Praze 1913.

„*Průvodčí cizinců*“ jistě není knihou absolutní hodnoty a mnoho lze jí vytýkat, avšak v náhodném srovnání s různými také „humoreskami a satirami“ u nás poslední dobou vydávanými vychází vítězně a stojí hodně vysoko. Jaroslav Hašek, jehož „Dobrým vojákem Švejkem“ (Zvon XII., č. 31.) byla „Nová knihovna humoru a satiry“ zahájena, má humor, vtip, má smysl pro formu, uměleckou kázeň a má ducha — chce-li. O tom svědčí některá z čísel objemné knihy (na př.: „Zápas o duše“, „Jak se stal Jong-Seng křesťanem“, „Židovská povídka ze Zapustny v Haliči“). Jaroslav Hašek má temperament, vervu, má mládí a lehkost podání, jež svádí ho k hyperprodukci a tím k povrchnosti, banálnosti a konvenci. A o tom svědčí opět dosti čísel objemné knihy, o níž možno říci, že méně bylo by více. Více autokritiky, více přísnosti k sobě! Se vším méněcenným, nepodařeným, nicotným bezohledně do ohně. Bez pardonu a bez sentimentality! A takový popel bývá výborným regenerátorem lepšího příští. *Tristan.*

DIVADLO.

Činohra. *Silnější pouto.* Veselohra o třech jednáních. Napsal Felix Salten. Přeložil Karel Šípek. Režisér: Fr. Hlavatý. Poprvé na Městském divadle Král. Vinohradů dne 18. října 1913.

Dědičný princ Jiří zamiluje se do mladé modistky Hedviky Jermanové a odveze si ji do své garnisony, kde šest let s ní žije klidně a nerušeně, jsa šťastným otcem dvou dítek. Z této idylly vyrušen jest náhle zprávou, že otec jeho, panující vévoda, odebírá se do pense, a on povinen jest okamžitě uchopiti se otěží vlády. Těžce se rozloučí, odjede a počne vladařit, dávaje zřejmě na jevo, že ho toto nové zaměstnání pranic nezajímá. Když pak jednou otec jeho ho přesvědčí, „že by to bez něho také šlo“, rozhodne se ihned, že opustí trůn a ujede se svojí milenkou za hranice. Tomu však včas zabrání stará vévodkyně, jež panujícímu synáčkovi vyloží, že nic nebrání, aby se oženil z diplomatických ohledů s jakousi princeznou a při tom žil se svojí milenkou pod jednou střechou. Neboť panující vévoda může vše.

Jádro vtipu a humoru této veselohry tkví v postavě konfusní vévodkyně, poměrně nejlépe a nejbystřeji kreslené (jmenovitě v aktu prvním), a v druhé polovině jednání posledního. Ostatek, zejména celý druhý, dojemně sladký a sentimentální akt, jest povážlivou slabinou této Saltenovy komedie jemně ironisující a silně karrikující, jež myšlenkovým i scenickým zhuštěním by na pevnosti struktury, úměrnosti a vyrovnanosti komposice a ostrosti kresby figurek rozhodně získala. Některé sceny, většinou vinou nedosti pečlivého překladu, vyzněly trochu příliš drsně na dvorské ovzduší.

„Silnější pouto“ poskytlo hercům řadu vděčných rolí, jež sehrány byly vervně a svěže. Z nejkrásnějších a nejpromyšlenějších výkonů byla distinguovaná, maskou, tonem i zdrželivými gesty vždy noblessní vévodkyně pí. M. Ptákové. *J. M.*

*

Pan Adolf Dobrovolný, býv. člen činohry a režisér Městského divadla Král. Vinohradů, pořádal pod záštitou Spolku českých žurnalistů dne 16. října v přednáškovém sále Obecního domu svůj první recitační večer. Pan A. Dobrovolný vynikal na sceně vždy krásou a jasností melodického, pro verše stvořeného hlasu, správnou vokalisací, výrazností přednesu, čistotou deklamace a srozumitelností mluvy. A tyto své veliké a nesporné přednosti opět uplatnil na svém recitačním večeru. Nebylo sice vše správně odměřeno a promyšleně vyváženo, nevyznělo každé slovo a každá passáž v plné čistotě rytmu a vyrovnanosti přednesu, avšak celkem tolik jest jisto, že p. A. Dobrovolný má veškery disposice, aby vypracoval se na výborného recitátora a získal si zásluh o kult mluveného slova, u nás dosti zanedbávaný. *Tristan.*

VÝTVARNÉ UMĚNÍ.

Divná by to byla věc, že u nás dochází teprve nyní ke třídění a hodnocení výtvarníků barokové doby, kdyby nesouvisel úkaz ten s celkovým zadržením našeho kulturního vývoje „vyšší mocí“. Jinde vyřídili si už — docela ve shodě s rekapitulačním postupem umění — rehabilitaci Bouchera i Fragonarda, teď i Davida a Ingresa, kdežto u nás teprve loni a předloni vyneseni na světlo z mátoh legend a dohadů Brandl a Škreta; současnou výstavou v Rudolfině pak Jan Kupecký a Václav Vavřinec Rainer.

Oba současníci, oba representanti své doby. Šli vedle sebe, ale každý svou cestou. Proto je načisto nesprávno měřiti jednoho druhým. Jsou individuality vyrostlé každá z jiného kořene; stojící na jiné základně. Kupecký, syn utištěného českého lidu, zrozený v trampotách vyhnanství, odchovaný v strachu o život i víru, odkázaný zděděnou vroucností a trpkým osudem na hloubavé své nitro; Rainer syn „Herrenvolku", jenž se snad povrchně počeštil, ale zůstal vší svou bytostí příslušníkem panujícího národa, veselý, podnikavý, odvažující se bez rozpaků všech úkolů. Základní ten rozdíl illustrují výmluvně podobizny obou umělců. Prostého dobráka Kupeckého, přituleného k rodině a vztyčujícího teprve k stáru hlavu, aby — podepřen uznanými zásluhami a pernými zkušenostmi — podíval se svými kulatými okuláry po diogenovsku s patra na klopoty a marnosti vezdejšího světa. A vedle něho Rainer, usměvavý světák, sebevědomý, požívačný, přítel truňku a šprýmu, výlupek veselého XVIII. století. Však zmocnila se ho s této vděčné stránky a v rámci staré Prahy naše belletrie, kterou málo skvělý Kupecký nelákal na trnité stezky exulantských osudů v cizině.

Nutno tedy vzíti oba umělce v úvahu docela odděleně.

Jako všecko hodnotné, tak i Kupecký byl nám konfiskován jednou ad majorem Germaniae, po druhé ad majorem Hungariae gloriam. Zvláště Maďaři dali si záležeti, aby jím obohatili chudý svůj Parnas. Ale tato věc je dávno vyřízena. A to Kupeckým samým, jenž cele a prostě zůstával věrným Čechem a nepotřeboval proto národnost svou okázale vykřikovati. Spor ten přispěl k tomu, že literatura o Kupeckém je dosti bohatá. Nejnespolehlivější však zase uherská, jak podepsaný referent svého času dokázal. *) Možno tedy o Kupeckém dosti čísti, málo však jeho děl lze spatřiti. Jsouť roztroušena většinou po cizině; a mnohá jsou nezvěstna, zejména všecky jeho práce z dvacetiletého pobytu v Italii 1687—1709. Jakous, ač nedostatečnou náhradu poskytují četné rytecké reprodukce obrazů Kupeckého, jež přirozeně nevystihují zvláštního kouzla jeho malby, teploty i svěžesti koloritu. Za to zachovávají — byť i v transkripci osobitého a dobového ryteckého schematisování — opravdovost Kupeckého pojetí, jeho poctivost vyjádření a přesvědčivou životnost výrazu zobrazených osob, ať pánů ať prostých občanů.

S dobráckým jakýms optimismem zíral Kupecký objektivně na své modely; v bystrém postřehu dobíral se jejich karakterních rysů, jež zobrazoval s diskretní pravdivostí, nenuceně, jsa dalek moderního přehodnocování přírody a skutečnosti, o němž se jeho zdravé duši ovšem ani nezdálo. Každé přirovnání kulhá, ale dělej co dělej, Kupecký mi připomíná stále upřímnou, ryzí bodrost Alšovu. Tolik srdečného dýše z jeho rodinných a genrových obrazů. Ani jeho podobiznám vysokého panstva nelze vytýkati affektaci, leda bychom ji hledali ve svátečnější pose, nebo v parádním kroji či v kudrlinkách obruby, což všecko však náleželo k nezbytnému inventáři vedlejších kurialií tehdejší portretnické mluvy. Toliko podobizna hraběte Losyho jako by se vymykala elegantní formou vůbec a zvláštní jemností štětce z řady ostatních jadrnějších prací Kupeckého, připomínajíc bezmála dvorskou malbu Largillièrovu. Ale tento hr. Losy jest pověřen; a vzpomeneme-li na Kupeckého sladký portret jeho vlastního synka v bývalé obrazárně hraběte Zichyho (u nás pohříchu nevystavený) a ohlédneme-li se po vystavené delikátní rudkové kresbě dívčí hlavičky, musíme i v těchto malbách spatřovati důkaz umělcovy pružnosti. Nedělalť jinak z nikoho krasavce, ani z arcivévodkyň, když jimi nebyly.

Nejvýmluvnějšími z vystavených dokladů Kupeckého mistrovství jsou zajisté jeho láskyplné obrazy vlastní rodiny, výborně malovaný hudebník s flétnou, podobizna hraběte Straky, znamenitě komponovaný genrový portret malíře miniatur v celé postavě, všecko jen jen životem dýšící. I rázovitý car Petr a romantický baron Podstatský, učiněný zbojník z družiny Jánošíkovy, pak zjevem s ním příbuzný František Rákoczy (originál také ve vídeňské kdysi obrazárně hr. Zichyho, nyní v Budapešti) potvrzují psychologickou pronikavost oka Kupeckého, jeho dramatický talent zobrazovací, vzácnou vyškolenost kreslířskou i modelační, šťavnatost i sytost jeho zdravého koloritu. Jediné, při čem osobitá nota Kupeckého podléhala cele konvenci, byly malby svatých. Ty mu šly jen od ruky, nikoli od srdce; a ve své českobratrské poctivosti to ani nezapíral.

Ještě jedno srovnání s Alšem. Jako Aleš tak i Kupecký pobyl v Italii a nepovlaštil se. Leda že za dvacet let nabyl tam mistrovství v ovládání barvy a přiučil se komposiční disciplině, které však nikdy nepodložil svůj temperament a svou osobitost. Mnohem spíše připomíná Kupecký intimitu Hollanďanů, s nimiž je duševně spřízněn, aniž by však některého následoval. Všeliké shody zavinily jistě, že Kupeckému bývá připisováno autorství mnohých pochybných genrů, z nichž některe i na výstavě spatřujeme. Není účelem mých řádků, zasahovati do těch kterých sporů a přimnožovati dohadů. Zůstane to věcí dalšího zjišťování, mnohdy velmi pracného i složitého. Nejednou náhodný nález přivodí rozluštění. (Dok.).

J. L.

*) Časopis Musea král. Českého 1890 str. 314 a další.

V Praze, dne 24. října 1913.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Zodpov. redaktor a vydavatel: Fr. S. Procházka. — Nakladatel: Česká graf. akc. společnost »Unie« v Praze.

Tiskem »Unie« v Praze.

Emil Tréval:

ROZPUK.

(Pokračování.)

Provázel Jiřinu Albrechtovu neústupně, kam se hnula. Marně se ohlížela po průvodci, zastanci jiném. Byl jediným intelligentním, svobodným mužem v Kotouli a neukázal zde ještě svou pravou povahu. Provázeje slečnu Jiřinu, pohlížel na ni oddaně, hovoře při tom bez ustání, ať poslouchala čili nic. Neměla energie, aby nápadníka odbyla rázně. Bála se, že by ho to bolelo. Zvykla si a počala naslouchati se zájmem. Nápadník volil vždy předměty duševnímu obzoru jejímu blízké, přístupné. A poslední vývody všeho byly, že láska je kořenem i vrcholem stromu života, a že šťasten ten, který se s láskou setká.

Zvěděv, že Jiřina má ráda zvířata, nestížil si zajeti do Prahy, dovézti malého, perlově šedého papouška a vycvičiti ho větám: Má krásná paní Georgina! Koko je lump!

Ptáka daroval Jiřině k pětadvacátým narozeninám a na Mikuláše přidal k tomu liliputánského mopslíka Belami. Obě zvířata přilnula rychle k své velitelce. Pes přejet byl nákladním vozem tři leta po svatbě mé matky, papoušek zhynul úplavicí brzy po mém narození.

Jiřina Albrechtova uvěřila konečně, že ji má maličký Jablonský skutečně rád. Kdo miluje, trpí, napsala jí kdysi přítelkyně do památníku, a Jiřina nechtěla, aby pro ni někdo byl nešťasten. Od soustrasti k lásce není u žen rázu mé matky daleko, a když Jablonský, uhádaje své blízké vítězství, řekl jí, že osud jeho leží v její rukou, zamilovala se do něho celou horoucností své poctivé povahy. Propadla osudu žen lnoucích k mužům nehodným nepochopitelnou, idealisující láskou.

Matka má mimo otce, nepoznala jiných mužů v životě, nebyla eroticky vznětlivá, muži jí známí z dvou, tří plesů v Grošovicích neb blízkého Praporu, nevzbudili ani živějšího zájmu u ní, nerci-li lásky.

U rodičů měl ženich už dříve vyhráno, a tak slaven sňatek po tříletém ucházení se otcově.

Matka má nikdy svého rozhodnutí nelela. Neříkala jako jiné hovorné paničky, že mohla míti toho neb onoho, kdyby byla čekala. Otec za to litoval často a myslím, že brzy po svatbě poznal, že se sám oklamal, že byla to u něho touha pouze z dobývačné ctižádosti a ne láska. Chci však věřiti, že kouzlo vanoucí z mé zbožňované matky i na otce působilo, že jedinkráte v životě poddal se vlivu dobra, že provedl „kardinální hloupost“, jak říkal. Miloval-li, záhy přestal, jinak nemohl by jí hned prvý rok po svatbě působiti trpkost chováním svědčícím o naprosté nelásce, ba zlomyslnosti.

Zlomyslnost otrávila nejen život mé matce, ale vzala i mému dětství všecko slunce a všecku veselost.

Brzy po svatbě zapletl se se služebnou svého podřízeného kollegy a byl z toho skandál. Děvče musilo z obce.

Matka má těžce mne porodila a podržela po mně památku, neduživost, z níž vyvinula se později organická vada srdeční.

Otec měl mnohé methody týrati. Nikdy neřekl to, co si v pravdě myslil. Žádal-li něco, řekl zlobivě: Potřeboval bych to a ono, ale vím, že se mi toho nedostane.

Každé opomenutí vykládal si a káral jako schválnost. Místo aby přímo mluvil, opisoval, ironisoval upřilišováním, karri-

koval vyhrocením do extremu, ranil a pak se pustě vysmál.

Když chtěla matka na zotavenou do blízkých lázní, odvětil:

„Tvé nervy by potřebovaly moře. A jelikož sama bys jeti nemohla, musil bych s tebou. Dáma, má-li si jí v lázních kdo všimnout, aby bydlila v prvním hotelu, takhle za dvacet marků denně, s ostatními výdaji padesát. Činí za šest neděl dva tisíce jedno sto franků. Nevím, jaká je to část věna, které jsi ještě nedostala.“

„Ale muži,“ namítala matka, „vždyť já nechci k moři.“

„Buď k moři, nebo nikam! A basta!“

Zošklivoval takovým způsobem vše, co se mu nehodilo, a nakonec i věci sympathické, pro nějaký břitký obrat slovní. Byl to jeho sport otravovati studny.

První úsudek jeho o všem byl odmítavý, podceňující a podezřívající. Vše obracel na zlou stránku, větřil všude podlost a měl radost, osvědčila-li se tu a tam jeho pessimistická předpověď. Ba, mám ho v podezření, že někdy tajně k tomu působil, aby něco špatně dopadlo. Hlavně namířeno měl stále proti matce.

Nebylo to manželství, ale boj. Boj bezmezné povolnosti s jízlivou útočností, která snad hledala jen odpor, aby se vybouřila. A nenalézajíc, čeho si žádala, tím jedovatěji se rozežírala, až jako štír sebe sama zraňovala.

Duše matčina mi byla zrcadelná, ale otce, tak jako babička, nikdy jsem nepronikl, nikdy si nepřiklonil, ať jsem dělal, co dělal.

Narodil jsem se osmého měsíce po svatbě rodičů.

Přemýšlel jsem, zda to snad nebylo příčinou zchladnutí otcova. Ale ničeho jsem se nedopátral. Nikdy máti má s jiným mužem než mým otcem nemluvila, nikdy po nikom nezatoužila, na nikoho nevzpomínala. A hlavně nikdy neměla výčitek svědomí, a to znamenalo u matky vše.

Byl jsem najisto pravým manželským synem, přes všecky dobrodružné sny, které v chlapecké hlavě mé se z hořkosti srdce rodily. Kdož by v dětství neměl období, kdy snil o tom, že je podvrženým dítětem, a že se pravý otec, pravá matka jednou přihlásí?

Nikoli, já nebyl nemanželským synem, a otec to dobře věděl.

Alespoň i v nejhorších hádkách s matkou, kdy slov co nejranivějších vyhledával, tuto infamii nikdy nevyslovil. A vím, že míti jen stín podezření, otec oháněl by se touto zbraní co nejbrutálněji. Někoho šetřiti nebylo jeho zvykem a velkodušnost nebyla v jeho povaze.

A zase mi někdy připadá, že právě proto, že je nikdy nevyslovil, podezření to v něm tím pevněji tkvělo. Vždyť pravidelně říkal pravý opak toho, co myslil.

Sbírám důvody pro tento názor.

Matka má byla normálně vyrostlá žena a přesahovala otce, přes jeho vysoké podpatky o půl hlavy. Nepoměr ten byl ještě nápadnější, měla-li klobouk.

Já vzrostl po matce a už ve čtrnácti letech nepojmenoval mne otec jinak než slonbidlo, klicoun, tyčka. Byla to pouhá hrubost?

Jednou jedinkrát mne sám vyučoval. Byl jsem žáček prvé třídy. Mladší učitel — otec vyučoval v nejvyšší třídě — předepsal nám na tabuli nějaké písmeno. Já je netrefil a všecek nešťastný přišel jsem domů.

Matka byla někde ve vsi, otec seděl při svačině. Mrskl po mně okem a na pozdrav můj křikl svým tenkým hlasem, jako by nůžkami stříhal: „Co je ti?“

Začal jsem se třásti.

„Pojď sem!“

„Nedovedu to!“ hučel jsem.

„A co?“

„To písmeno!“

„Dej sem tabulku!“

Posadil mne podle sebe, vzal mou ruku s kamínkem — byla jen málo menší ruky jeho — a vedl ji po břidli. A jako by vlil do mé ruky svou znalost, psal jsem pod jeho tlakem, psal obtížné písmeno dobře a snadně. Až jsem oči vyvaloval radostí.

„Tatínku!“

Byl bych ho rád objal, taková touha po laskání ve mně překypěla.

„Tatínku!“

Napřáhl jsem ruce po krku otcově. Ale ten se uhnul a odstrčil mne.

„Blbče!“ zasykl a dodal jako pro sebe: „Proč jen já musím míti hlupáka za syna?“

A už si mne nevšiml.

Když jsem si matce stěžoval, chytil ji z lítosti záchvat dušnosti. Až jsem se sám polekal, vida matku lapati dech a stírati pot. Hned jsem zapíral, že to nebylo tak zlé, jak jsem řekl.

Proč já musím mít hlupáka za syna? Bylo to něco více než netrpělivý vzdech všech otců? A přece můj otec při vyučování netrpěliv nebyl. Jako dobrý paedagog věděl, že nepracuje s veličinami konečnými.

(Pokračování.)

M. Silén:

JITŘNÍ PÍSEŇ.

Bázlivě hvězdy zářily jak vlhkých zornic lesk,
jak struny loutny stříbrné, v něž kouzelně hrál stesk,
jak vůně s hvězdných kalichů
pršela píseň potichu,
věčnosti mír z ní blesk'.

A dosud ozvuk písně té nad lesy měkce táh',
vždy čistší, bledší, světlejší, až v andělský znik' práh,
a země, sotva vzbuzená,
rozpiala po něm ramena
v zrosených temnotách.

Však jiskrami a růžemi pod dálek modrým snem
již bledý východ zahořel, žár zlatý bouřil v něm,
tmy zachvěl se klín hluboký
planoucích ohňů potoky,
čarovným úsměvem.

A v rostoucím tom záření zem ze sna šepotá,
svit na rtech vzplál jí purpurných a prchla tesknota,
v dál všechny slzy rozvála
a jen se vroucně usmála
polibkem života . . .

Josef Thomayer:

VZPOMÍNKY TRHANOVSKÉ.

(Dokončení.)

Známost moje s Domonem přihodila se takto. Tehdejší majorátní pán trhanovský Rudolf Stadion měl jediného syna, jímž linie Rudolfova vymřela. Syn ten jmenoval se Filip, byl idiot a měl jednu ruku nevyvinutou. Když jsem ho po letech jako professor mediciny viděl, zdálo se mi, že celá levá polovina jeho těla jest méně vyvinutá než pravá. Domonovi připadl ne právě vděčný úkol vycepovati z hraběte Filipa něco kloudného. Ve správném paedagogickém nazírání žádal Domon především, aby se hraběti Filipovi dostalo dětských soudruhů, co možná věkem blízkých. Jelikož já byl, tuším, stejně stár jako hrabě Filip, byl jsem vyslán první, abych mu byl společníkem. Chodili jsme na to s hrabětem a Domonem na různé procházky, při čemž jsem zejména z botaniky od Domona leccos pochytil. Tak mne naučil znáti překrásné, chutné pečárky, které pod Tovčínem chodovským hojně rostly a o nichž v krajině nebylo známo, že by byly jedlými, nerci-li velice chutnými. Později přibráni do společnosti mladého hraběte ještě jiní hoši a tu pak zejména různé hry pěstovány.

Tyto moje styky s Domonem a hrabětem trvaly déle jednoho roku. Tu pak se nám na sklonku tohoto besedování dostalo překvapení. Domon nás jednou vyzval, abychom příštího dne přišli všichni v šatě svátečním. Plní dychtivého očekávání jsme v stanovený den a v ustanovenou hodinu svátečně vystrojení se dostavili a dostali jsme každý — šálek kávy a kus bábovky. To byla odměna vpravdě kavalírská za déle než rok trvající doprovázení hraběcího idiota.

Po letech mne zajímá následující detail z tohoto doprovázení mladého hraběte. Jednoho dne mně Domon ohlásil, že příští neděli podnikneme společný výlet na Brod. Skutečně jsme záhy ráno vyšli a kráčeli lesem pěšky do Bavor na Brod, který je dobře tři hodiny pěší cesty od Trhanova

vzdálen. Tam nám dal Domon na nádraží opulentní oběd a po poledni vydali jsme se zase pěšky k domovu. Leč šli jsme tenkráte silnicí a za Volmavou přijel nám naproti hraběcí kočár, který nás do Trhanova odvezl. Když jsem přišel domů, slyšel jsem, že byla dnes v zámku skvělá společnost. Několik hrabat z okolí že se zde sešlo a až do našeho téměř příchodu dotrvalo. Bylo mně, ač jsem byl malý hoch, zřetelno, že hraběte Filipa poslali na výlet jen proto, aby jej vznešení hosté nepoznali.

*

Roku 1861 na podzim opustil jsem druhou třídu trhanovskou a spolu s bratrem Antonínem počal jsem se účastniti soukromého vyučování u místního kaplana P. Aloisa Strassbergera. Týž nás připravoval ke zkoušce ze čtvrté třídy obecné, kteráž ovšem v sousedních Domažlicích jako veřejná instituce se nalézala. Ze čtvrté třídy pak teprve bylo možno postoupiti do středních škol, gymnasia nebo reálky.

Vyučování Strassbergrovo dálo se ve všedních dnech, tuším, od 11—12 dopoledne. S počátku chodili jsme do bytu pana patera u Zahořů, kdež bydlil se svou matkou v bytě skládajícím se ze dvou světnic, v nichž jedné se vařilo. Pokud se pamatuji, byl Strassberger dobrým učitelem, trochu popudlivý, ale jinak řádný kněz. Reputace jeho „privátu" rostla, a počali bráti na vyučování podíl hoši ze sousedních vesnic. I selští hoši, kteří neměli později postoupiti do středních škol, mezi námi se nalézali. Také z dosti vzdáleného Meclova jeden žid s námi k Strassbergrovi chodil. Dále několik děvčat. Když počet náš značně vzrostl, vyučoval nás Strassberger v jedné třídě v nové školní budově, která sice k účelům školním byla zařízena, ale účelu svému nesloužila, poněvadž třetí třída tenkráte ještě otevřena nebyla.

Jedním z úkolů našich bylo před vyučováním mluviti po německu. Strassberger zařídil knížečku, která měla nápis „Signum". Kdo promluvil česky, měl být v signum zapsán a chovati toto tak dlouho, až by zastižen byl někdo jiný při českém hovoru. Nějaký čas fungovalo signum dle předpisu. Ale záhy jsme se smluvili, že budeme mluviti jen česky a že nikoho již zapisovati nebudeme. Jednou ovšem ztropili jsme nemalý povyk a když jsme byli v nejpěknějším křiku, vkročil Strassberger a o jazykové revoltě naší se přesvědčil. Odpykali jsme ji tresty.

Naučit se německy bylo z nejvážnějších úkolů čtvrté třídy. Všude jsme slyšeli o velikém významu jazyka tohoto. Obzvláště často slýchávali jsme frási: „Kam pak s češtinou, s němčinou se může do celého světa." Ovšem pronášeli se tak hlavně lidé, kteří žalostně málo světa poznali.

Po letech, r. 1879, zažil jsem v Paříži zajímavý doklad k tvrzení, že se může s němčinou do celého světa.

Navštěvoval jsem zde mimo jiné také přednášky proslulého Peana, jenž patřil tenkráte k nevelikému počtu operateurů evropských, kteří se nebáli operací v dutině břišní. Kdysi ohlásil na počátku přednášky, že bude demonstrovati případ uskřinuté kýly u ženštiny v prostředních letech a dodal: „Malheureusement parle la malade une langue, que personne de nous ne connait pas." (Pohříchu mluví nemocná jazykem, který nikdo z nás neznáme.)

Byl jsem nadmíru dychtiv, jaký to as bude podivuhodný, neznámý jazyk. Nemocnou přinesli, a Pean vykládal, že se nejdříve pokusí o reposici kýly, ale jestliže se mu nepodaří, že je nutno hned přikročiti k operaci. To ale je třeba ovšem nemocné říci. I oslovil posluchačstvo: „Je zde někdo mezi pány, který umí německy?" Nechtěl jsem tomu ani věřiti, že by neznámým jazykem byla němčina.

Z auditoria se přihlásil jeden pán, ten však nedovedl slova Peanova přeložiti a za ohromného posměchu auditoria se zahanben odvrátil.

Pak vystoupil jiný, starší to pán, a ten řekl ustrašené Němkyni: „Wir werden, Madame, reponieren, und wenn nicht geht, operieren."

Vzpomněl jsem si při této příhodě s úsměvem na frási do omrzení v mládí slýchanou: „S němčinou se může do celého světa." Bylo mně patrno, že zásada frásí tou hlásaná, jest poněkud děravou.

Vůbec se začalo i v zapadlém Trhanově mluviti o češtině, ale ne vždy benevolentně. Kolikráte jsem slyšel otázku: „Co jen chtějí ti přepiatí Češi?"

Nejlépe ovšem illustrovala tuto dobu hraběcí rodina sama. Nedali žádné své dítě učiti jazyku lidu, uprostřed jehož žili. Hrabě sám — bývalý gouverneur království Českého — jen lámaně česky mluvil.

Po jednoletém navštěvování „hodin" Strassbergrových přišel tento jednoho dne odpoledne k nám a k nemalému mému překvapení ohlásil rodičům, že jsem dostatečně připraven ke zkoušce ze čtvrté třídy a že můžeme ke konci školního roku ke zkoušce této se přihlásiti tak, že bych

hajícím a klesajícím za každým dechem devatenáctileté.

V tu chvíli pocítil Vojtěch v lících úpal. Zdálo se mu, jako by mu horko a červeň z lící stoupalo do jeho očí a stále rostoucí tma pivnice mu zrudla a úzkost zmocnila se neotesaného panice, jímž tento ohněstrůjce stále ještě byl.

Hojná plavoplavá kštice opřením temene o lenoch sesmekla se spící dívce hlubokó do čela, teskně zatrpklé rty Justynčiny ještě stále dětského tvaru, to vše dojalo Vojtěcha nadmíru, něžnost k této vzdálené sestřenici po celé dětství neurčitě znamenaná a v jinošství před sebou samým tajená najednou se tu soustředila v cit, moci Vojtěchově dosud neznámé.

Takřka ochromující, neboť když ho napadlo, že by slušnost vyžadovala, aby se vrátil a otevřel dvéře krámové s plným použitím zvonku, nemohl se hnouti s místa, hrdlo sevřeno bezbolestnou křečí, takže nemohlo vydati ani hlasu.

Tato sklíčenost, v prvním momentu všechny nezkažené muže přepadající, vylučovala vášeň, která se dosud v nitru Vojtěchově neodvážila ani tak slabě ozvati, jako zrovna vzdálené zahřmění daleké ještě bouře.

V tom však závanem větru připleskla skleněná okenička řinknutím a Justyna, vyděšená, posadila se na divan.

Hned na to zablesklo se mimo vše nadání blíž a Justyna zahlédla Vojtěcha v celé jeho slávě.

Její uleknutí bylo tak výstřední a výkřik tak děsně nelidský, že Vojtěch uznal za nutno k jejímu uklidnění se představiti:

„To jsem já, Vojtěch!"

Zablekotal ta slova, neboť nevládl úplně jazykem.

Poznala jej spíše po hlase a po uniformě než po osobnosti, neboť hlavní známka jeho vzezření, temně hnědé a husté pihy vytáhla nemocnice z jeho tváře, manévrovým sluncem oloupané.

Jakmile Justyna zjistila, kdo to tu s ní je, ku podivu rychle a zrovna okamžitě se vzpamatovala.

Velmi hbitě sice zapiala a svázala, co na ní bylo rozepiato a rozvázáno, ale čemu se Vojtěch nejvíce podivil, nijak znatelně nebyla dotčena myšlenkou, že ji viděl delší chvíli takto spící.

Rovněž nijak se nepřekvapila z jeho nenadálého příjezdu, nýbrž hned, hlasem nejlhostejnějším a na dobro vyspalým podotkla, tak jako kdyby se byli včera naposled viděli:

„Teď přijíždíš, to už jsi tam mohl také zůstat, teď už nic nepořídíš, v neděli byly první ohlášky!"

Vojtěch sotva asi chápal, co Justa povídá tak beze všeho uvítání. Neviděl nic jiného, než jak bujně zkrásněla a plnokvětá sličnost její tím víc jej uchvátila, že si zcela zřejmě z něho nic nedělala, ačkoli zachovávala důvěrnost tykání z dopisu.

Hněv, podcenění a snad i opovržení bylo v tom pohledu, jakým jej změřila.

Odnesla ten pohled k oknu otočením hlavy, a že se v tom silně zablesklo, zasršela modř z jejího blankytného oka.

Hrom zaburácel hned v zápětí silou poslední bouřky v roce, jako by se mělo město ze základů vyvrátit, ale Justyna sotva hnula brvou.

Udělala klidně křížek a řekla:

„Pánbůh s náma!"

(Dokončení.)

Dr. Jos. Svítil:

SLOVENSKÁ ZPRÁVA.

(Dokončení.)

Belletrii a lehčí poučnou prósu pěstuje od tří let v Martině vycházející měsíčník „Živena" redakcí spisovatelky E. Maróthy-Soltészové.

Druhým literárním centrem Slovenska jest Lipt. Ružomberok. Tam vychází výborný list mladé generace „Prúdy". V něm vedle ukázek moderní belletrie (studie typů a lidské dokumenty od Neresnického, slibná lyrika Kraskova a Havranova) objevují se temperamentně psané články o aktualitách politických, uměleckých, národohospodářských a obsažné přehledy. Redakci vede Dr. Ivan Markovič. Zvláštní pozornosti zasluhuje Neresnického studie „Z novšej francúzskej literatury". Pro směr mladé generace jest příznačným, že články česky*) psané jsou v „Prúdech" zjevem pravidelným. Z českého kulturního ruchu referuje sem systematicky Zd. Broman.

---

*) což jest pro nás nejsympatičtějším rysem nového literárního hnutí na Slovensku. Byl by všestranný zisk, kdyby tu nastal úplný návrat k české spisovné mluvě, jak bylo druhdy. Redakce.

V Ružomberku vydává knihkupec Parička „Slovenskou knižnici“.

Josef Gregor Tajovský vydal tu roku loňského svoje „Tŕpky“; rok před tím vyšla jeho závažná kniha „Z pod kosy“ v Budapešti. Tajovský, zaměstnaný nyní příliš jako tajemník národní strany, je svérázný a uznaný talent. Třeba zarážela trochu nedbalá komposice jeho dokumentárních črt, nicméně dociluje autor dojmu až rozrušujícího neúprosnou pitvou chorého národního organismu a podrobnou znalostí i temných záhybů života. Zde je umění zcela ve službách pravdy. Dosavadní literární činnost Tajovského je ustavičnou těžkou obžalobou těch činitelů, kteří zanedbávají vzdělání lidu a šlechtění jeho duše. Ve „Sl. Pohladech“ vyšly jeho cenné dramatické práce „Hriech“, „Tma“ a j.; jimi řeší autor nejožehavější themata poctivě a s hloubkou ethickou.

Velkou nadějí slovenské krásné prósy je Števo Kosorkin, vlastním jménem Samo Cambel. Píše též pod pseudonymy Zorovský, Svoreň, Danielovič. Pseudonymy jsou svízelem slovenské literatury; užívá-li autor několika, je těžko sledovat vývoj individualit. Kosorkin letos právě třicetiletý, dospívá ve svéráznou osobnost. Uveřejnil řadu povídek ve „Slov. Pohladech“, z nichž zvláště vyniká tklivá historie utrpení a smrti kovářského učně „V snahe“, dobrou humoreskou je „Moje otcovstvo“, vřele sociální cítění prozrazuje črta „Z tmavej zápače“. Vrcholem dosavadní tvorby jsou rozsáhlejší práce „Vytrezvenie“ ve „Sborníku slovenskej mládeže“ a „Pochybenie“ v knižnici Páričkově. Vynikají v pravdě uměleckou komposicí.

Kulturními středisky Slováků jsou také Budapešt a Lipt. Sv. Mikuláš. „Budapeštianský nakladatelský spolok“ vydává listy politické a také belletrii původní i dobré překlady z literatur slovanských. Vedle zmíněné již knihy Tajovského vyšel nákladem jeho román „Rodina Rovesných“, jejž sepsal Aliquis — Jan Čajak. Týž vydal letos u Fr. Klimše ve Sv. Mikuláši úhledný svazek drobných prós „Jožkova svadba a jiné rozprávky“. Literárním významem dlužno Čajaka stavěti hned vedle Tajovského a Kosorkina. Sotva komu zdařilo by se jediným dílem předvésti zoufalý zápas Slovenska za duševní svobodu tak věrohodně, sumárně, reliefně a účinně, jako se povedlo bez ujmy na umělecké hodnotě díla Čajakovi výbornou „Rodinou Rovesných“.

Literární tvorba slovenská má svoje prozíravé vykladače a hodnotitele v Pavlu Bujnakovi a Fr. Votrubovi.

DIVADLO.

Činohra. *Soucit.* Tragikomedie o jednom dějství. Napsal Josef Císler. Režisér Stanislav Langer. Poprvé v Intimním divadle na Smíchově dne 27. října 1913.

Jde tu o prostý, drastickou komikou zabarvený případ. V chudobinci, který kdysi věnoval své domovské obci jakýsi Antonín Novák, když ve Vídni zbohatl, má obecní výbor dle nadační listiny obsaditi uprázdněné místo. Petentů jest dosti, mezi nimi pak zejména Vencalka, ke které většina radních projevuje nápadně soucitu na úkor ostatních oprávněnějších žadatelů. Vencalka totiž za mlada byla velmi přístupna, a páni sousedi s představeným v čele této její ochoty plně využívali. Proto místo v chudobinci dostat musí, neboť pohrozila, že jinak „bude mluvit“. A také je dostane. Ovšem jen z pouhého lidského „soucitu“, kterého nemá výbor pro starého obecního posla Šimka, od dětství obci věrně sloužívšího; ba, odmítnut jest dokonce i sám zakladatel chudobince, jenž zchudlý a nemocen vrátil se právě postrkem do své rodné obce, aby na otepi slámy v maštali za chvíli zemřel. Byl trestán pro zaviněný úpadek a není tudíž již zachovalý, jak žádá nadace.

Aktovka Jos. Císlera jest genrový obrázek z našeho venkova, naturalisticky kreslený a drastickou komikou kořeněný. Komposičně více na začátku slibuje, než v druhé polovici, trochu rozvleklé, splňuje. V celku nepozdvihuje se nad běžnou úroveň divadelní techniky se všemi známými vadami, od exposice se zbytečnou postavou učitele, vysvětlujícího publiku situaci, až po pláteníka Dlabače, nepřirozeně naditého poctivostí, ušlechtilostí a jinými krásnými ctnostmi, a zastupujícího morálku hry.

Jedinou, avšak skutečnou kladnou hodnotou „Soucitu“ jest jadrná kresba a životnost většiny figurek, opravdu výborně našemu venkovu odpozorovaných.

Vojta p. B. Mertena a Šimek p. Fr. Kováříka byly krásnými hereckými výkony. Sl. Anna Iblová, zdá se, že nikdy nic nezkazí. Její svěží Francka Vencalčina jen se sice mihla jevištěm, dojem ten však opět potvrdila.

Celkem sehrán byl „Soucit“ živě a přirozeně až do těch nelibě páchnoucích dýmek. Tento realistický detail byl bych režii milerád odpustil. A většina publika jistě též.

Tristan.

*

Slečna Marie Nechlebová pořádala dne 24. října 1913 v Grégrově sále v Obecním domě pražském svůj první recitační večer, věnovaný poesii Antonína Sovy. Slečna recitátorka známa jest již z „Divadla Umění“ svým jemným postřehem uměleckým a svým nadšením a láskou zejména ke slovu mluvenému. A totéž nadšení a lásku přinesla též na svém recitačním večeru veršům Sovovým, jimž projevila plné pochopení a procítění. Poesie Sovova tryská z čistých hlubin opravdové

duše básnické, jest zralá a životem odkojena, jest kouzelná svým rozmachem, čarovnými obrazy, tak prostě, několika slovy a přec tak plasticky a malebně kreslenými, jest suggestivní hloubkou založení, mužnými tony skrytého, uměleckého pathosu, hudbou mluvy a rythmem verše. A proto byl bych si přál více prostoty a bezprostřednosti přednesu a méně dramatických barev a místy i zbytečného pathosu deklamace. Neveliký hlas slečnin, jenž zdá se býti prozatím neschopen jemných nuancí, tvárné modulace a žádoucí ohebnosti, byl, myslím, v prvé řadě příčinou, že mnoho veršů nevyznělo v plné čistotě rythmu a plastické kráse výrazu. Tím však nemá býti slečně odepřeno plného uznání a upřímného díku za jinak krásný výkon. *Tristan.*

VÝTVARNÉ UMĚNÍ.

(Dokončení.) Umělecká povaha Václava Vavřince Rainera je v podstatě zcela jiná než karakter Kupeckého. Zmínil jsem se již v úvodě o této různorodosti, která vychází od kořenů bytosti obou umělců, utvrzena jejich vývojem i osudy a manifestuje se individuálně v pěstění rozdílných oborů malby. Kupecký vyzpovídal se důvěrně v intimitě svých oduševnělých genrů a portretů, kdežto Rainer vyzpíval se okázale jako virtuos v pathetických komposicích, jimž běží především o uchvácení afektem i efektem. Už olejové malby Rainerovy nesou se tímto rozmachem. Jeho ideální krajiny jsou romanticky vzrušené vidiny, ku kterým příroda dodávala pouhou surovinu, z níž umělec formoval theatrální prospekty, oživené stafáží smyšlených výjevů a lovů. Byla to tehdáž taková panská móda, dekorační požadavek zámeckých a palácových interieurů. I podobiznové dílo Rainerovo, arciť nespolehlivě pověřené, ale dosti pravděpodobné, hovoří touž nadnášející mluvou sváteční posy. A oltářní obrazy Rainerovy dýší mnohem více světskou radostí z lepých zjevů, skupin a barev, nežli náboženským procítěním a vzrušením. Rainerův oltářní chef d'oeuvre od P. Marie Sněžné v Praze zobrazuje Madonnu jako elegantní krásku, přijímající zvěstování andělovo s gestem noblesy bezmála tak klidně jako jakékoli jiné zdvořilé poselství. Jinak je tento obraz i komposičně i barevně typickým, vzorným kusem barokové církevní malby. Stejnou téměř čest by činilo Rainerovu štětci elegantní Nanebevstoupení Páně od sv. Jindřicha, kdyby na něm nebylo trojí pochybno: Autorství Rainerovo, potom výměra toho, co vzato z Raffaela, i výměra účasti restauratorovy na nynější tvářnosti malby. Většina ostatních olejových obrazů na výstavě nese pečeť routinerství a tytýž zběžnosti i povrchnosti. Mnohonásobně zaměstnaný Rainer svěřoval asi jako Skreta nejednu méně důležitou neb hůře placenou práci svým tovaryšům. Odtud nestejnost díla a spory o autorství leckterých maleb, jež tradice a staré inventáře Rainerově dílně připisují. Snad právem.

Ale nesejde tolik na tom. Spočíváť vlastní těžisko a jádro Rainerova odkazu v jeho freskách, v nichž nalezl umělec obor svědčící nejlépe jeho povaze, v nichž rozpial se jeho talent svobodně a dosáhl nesporného mistrovství. K této práci dostal se Rainer jak na zavolání v pravý čas. Za pokoje prvých čtyř desítiletí XVIII. věku byly již zaplašeny nejtemnější stíny třicetileté války, zajízveny — aspoň zevně rány protireformačního katanství, umlčen odpor porobeného lidu a získány jeho duše znova pro katolictví. Ples vítězné římské církve vtěloval se do jásavých architektur kostelních i klášterních. A svorně s ním ozývala se radost nové, zatím více méně zdomácnělé šlechty, berouc na sebe podobu honosných staveb zámeckých i palácových, jimiž manifestovalo přistěhovalé panstvo své zakotvení v české půdě.

Organickou součástí barokové architektury 18. věku bylo fresko, oživující spolu se stukkem plafondy, kuple a stěny. Dokonalý souzvuk pojetí, komposice i formální mluvy slučoval tehdáž stavbu, plastiku i malbu v jeden nerozdílný celek. A nad V. V. Rainera nebylo tenkráte mezi malíři povolanějšího tlumočníka této harmonické jednoty. Jeho fresky splývají s architekturou, pronikajíce a doplňujíce ji, vyrůstajíce ze stavebních tvarů, snoubíce se s nimi a stupňujíce jejich melodickou hudbu k nejzvučnějšímu polyfonickému koncertu. Jsou to veskrze velkolepé komposice důmyslného rozvrhu a vzletného rázu, bohatě rozčlánkované, skvěle vyvrcholené, jasnou barvitostí zářící. Rainer zmohl každý komposiční problem hravě a rozluštil nejnesnadnější perspektivní úkoly na zakřivených, prolamovaných a vlnitě orámovaných plochách s neselhávající maestrií, která zvláště při vyjádření vznositosti a scurza ve všech polohách zůstává snad nepřekonatelnou. Kolorit jeho fresek bývá teplý a přece vzdušný, nezabřídaje téměř nikde v barevnou tíhu, v křiklavost neb zase v mlhavost, která tak často novodobé fresky ze souladu s architekturou vytrhuje. Ovšem vybledly nástěnné ty malby většinou, a někde i vandalství (na př. kasárnické štětky v Černínském paláci) neb zub času krutě je zkomolily. Před podobnými troskami je člověku srdečně líto mohutného talentu, jenž vyplýtval svou potenci na dílo tak pomíjející. Závisíť osud fresky vůbec na povaze zdiva, přípravě omítkové půdy, trvanlivosti barev, atmosférických vlivech a lidské šetrnosti. Málo kde bývají všichni tito

činitelé příznivi, a začasté propadá freska záhy poruše. Vzpomeňme za tisíce jiných jenom na jednu, na polozničenou nesmrtelnou Večeři Páně Leonarda da Vinci.

Všecka ta nádherná, tu zachovalá, tam zkažená, onde restaurovaná fresková díla Rainerova vidíme na výstavě pouze v matném odlesku, ve věrných sice fotografiích, ale v malém příliš měřítku a s rušivým přídavkem křiklavých kazů, jež mechanická svědomitost fotografie hrubě vyzvedá, kdežto ruka svědomitého kresliče by je vynechala a zakrytých původních rysů pod kazy se dobrala. Proto nutno za Rainerovým dílem putovati po kostelích, klášteřích i zámcích a kochati se tam v originálech, pokud jsou zachovalé a obdivujícímu zraku dostupné. *J. L.*

*

Fotomechanické způsoby reprodukční nabývají všestranným rozvojem dokonalosti netušené. Vynalézavost i píle mnohých pracovníků v četných atelierech usilují neunavně o zvelebu rozmanitých method, jichž řada bude pomalu nepřehledná. Vyličiti vznik a rozvětvení této čilé práce, na níž vynikajícím způsobem zúčastněny i český důmysl a české ruce — jmenujeme jen Husníka a Vilíma — přesahuje meze i účel těchto řádků. Jest to úkolem odborných spisů a kompendií. Chceme jen konstatovati nejnovější pokrok heliogravury, jejíž znamenitá způsobilost k reprodukci obrazů způsobem co nejsprávnějším byla záhy poznána. Avšak technické obtíže při hotovení desek se naskytající a svízele s tiskem, vyžadujícím nevšedního výcviku a spolehlivé zručnosti zkušených tiskařů, mimo to zpravidla i zvláštního papíru, trpělivě pečlivé ruční přípravy a tím pak i nemalé ztráty času, obmezovaly užívání heliogravury, která náležela ze všech uvedených příčin k nejnákladnějším fotomechanickým způsobům reprodukčním.

Až nyní vyprosťuje se tato technika z počátečných svízelů, jež bránily jejímu rozšíření, vynálezem hloubkového tisku, který provádí se z desek na rychlolisu. A v této tak zvané „neotypii“ nalezena pro reprodukci obrazů vzácná methoda, zaručující znamenitou jakost otisků při podstatném zjednodušení výroby. Zaznamenáváme tento pokrok s potěšením, zvláště proto, že jej přivodily spolu české ruce. Starý, český ilustrátor, od vynálezu své „klíčotypie“ neúnavně o zdokonalení grafiky pracující Karel Klíč jest původcem této methody, šíře známé pode jménem „Rembrandt-intaglio“. Grafická společnost „Unie“ zasazuje se o zdomácnění a rozšíření neotypie v Čechách a svěřila provádění českému grafikovi Eduardu Karlovi, jenž valnou část vynikajících našich malířů zaučil do techniky leptu.

† KAREL KLÍČ, VYNÁLEZCE HELIOGRAVURY.

Neotypie, založená na nejvhodnější, dlouhou výzkumnou prací dosažené fotomechanické úpravě měděné desky pro hloubkový tisk heliogravur z knihtiskařského rychlolisu, odklidila nesnáze překážející heliografii při věrném vystižení tonové povahy originálu do všech světel a stínů i nejdelikátnějších nuancí. Neotypická methoda připouští rychlejší výrobu dokonalých reprodukcí, které spojují všecky přednosti mědirytu s přednostmi nejsvědomitější fotografie, zaručujíc bezvadnou téměř transposici původního díla do grafické odliky. Celou škálu nejjemnějších odstínů od ryzích světel a heboučkých nádechů až do hloubek sametové černi ovládá neotypie hravě a hodí se tak především pro reprodukci maleb v čistých otiscích, jež vynikají faksimilovou věrohodností a ilusivním až tlumočením barevného dojmu.

Každým způsobem pozvedá neotypie co nejzávažněji umělecký význam fotomechanické reprodukce.*) *J. L.*

*) Řádky tyto byly myšleny jako součást úvahy, připínající se k „výstavě evropské grafiky“, konané nedávno v Praze. Ale pořadatelé skončili výstavu dříve, než si na „Zvon“ vzpomněli, a tak byli jsme zkráceni o potěšení referovati o té výstavě.

V Praze, dne 31. října 1913.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Zodpov. redaktor a vydavatel: Fr. S. Procházka. — Nakladatel: Česká graf. akc. společnost »Unie« v Praze.

Tiskem »Unie« v Praze.

v říjnu již mohl odebrati se na střední školu.

Poněvadž starší bratr můj Antonín ještě tak daleko v učení nepokročil, usnesla se rodinná rada, že mne, mladšího, nedají dříve z domu než staršího a že teprve příštího roku (1863) oba ke zkoušce do Domažlic se odebéřeme.

Tak jsem tedy chodil ještě k Strassbergrovi. Ale s nevelikou chutí; byl bych býval rád již r. 1862 vstoupil do tehdejší reálky Domažlické. Avšak rodičové reálnímu studiu nepřáli, gymnasijní studium bylo tenkráte všeobecně více ceněno.

Vzpomínám si, že nám otec často s nemalým důrazem tvrdil, že snáze se pracuje hlavou, nežli rukou. Kolikráte jsem si na tento aforismus vzpomněl, když jsem viděl na novostavbě jednoho zedníka pracovati a jedenáct nedělati ničeho. Takhle se ovšem práce „hlavou" obcházeti nedá. Také vskutku z těch, co jsou ustanoveni k práci „hlavou", mnohem více jich seběhne k zaměstnání jinému, nežli jich seběhne od zednictví.

Ale práci „hlavou" si lidé představovali jinak, myslili totiž, když se jednou studium na škole ukončí, nedělá se nic více, tak jak to lidé viděli u tak zvaných pánů v místě a okolí.

Když jsem po letech jsa mladým doktorem býval na prázdninách a namnoze s knihou v ruce sedával v lese, nebo na zahradě, říkávali moji dobří rodáci: „Co pak ten zahradníkujc doktor? Von se pořád učí. To von asi propád!"

Na konci školního roku 1863 šli jsme do Domažlic skládat zkoušku ze čtvrté třídy. Tehda vyučovali a zkoušeli ještě v Domažlicích mniši Augustiniáni a ti nás také zkoušeli.

Po šťastně odbyté zkoušce vedl nás rektor Kramer do pokojíku, kde byla veliká elektrika, a tam nám udiveným applikoval rány elektrickým proudem. Zjev ten ve mně zůstavil hluboký dojem.

A ještě jedna památná věc se po zkoušce přihodila. Otec nás vedl — bratra a mne — k obědu do hostince „U černého koně". Po prvé jsme tu s bratrem v hostinci jedli. Na tom jsem si mnoho zakládal. A tak po skvěle ztráveném dni — já nesl vysvědčení s vyznamenáním — kráčeli jsme k večeru k domovu.

Fr. Procházka:

VZPOMÍNKY Z CEST.

(Pokračování.)

Je na ní vidět, že se zaměstnáním tím nesrostla, ač řeč má význačně ráznou. Vypráví, že byla vdána za muže řemeslníka. Pak zemřel po dlouhé nemoci souchotinami. Co bylo dělat? — Chopila se harfy. „Ale nyní se jí zbavím," pohlédla po ní s nenávistí. „Hocha si vezme teta do Čech, něčemu se tam naučí. Co by takhle z něho bylo?" Hoch se usmívá, hledě do prázdna. Podával jsem mu kus ruského salámu. Nevzal a usmívá se dále.

„Tak přece poděkuj, z . . . ý nezdvořáku", řekla mu máti něžně, hledíc naň v úplné protivě k svému výrazu slovnímu. „Tak vidíte, pane, ani „nežere" radostí, že má jíti do Čech." Pochopil jsem, že je to jen ona otrocká orientální zdvořilost snižující sebe a případně velebící cizí, zdvořilost, která našincům tak tuze ještě sedí v krvi i když se projevuje ve formě uhlazenější a třeba učenecké v cizích revuích.

Naproti sedící žid intelligent zasmál se tomu hlučně. Porozuměl asi výrazu pomocí polštiny. Tlumočí jej také zvědavému sousedu souvěrci a pocítiv vědomí kulturní převahy pokoušel se navázati hovor ironisující. Žena mu ani neodpověděla. Časem možno se oddati illusi, že jedeme krajem českým, tolik hovoru českého uslyšíme najednou. Jedou i lidé, kteří se zájmem přistoupí a naslouchají, patrně Češi, ale neúčastní se hovoru. Kraj je jednotvárně rovný s dalekými rozhledy pastvin, rolí a luk. Jen lesy zdá se mi, že od čtvrtstoletí, kdy jsem tudy jel po prvé, uhnuly se plaše do dálky od strašné železné koleje, přispívající k jejich zhoubě. Až ke Kievu stále jsem čekal na ony husté lesní klíny z bývalé cesty, do nichž se nořiti bude supající vlak, ale nedočkal jsem se jich nikde. Jen rozptýlené po krajině jednotlivé stromy zbyly z jejich houštin a někde ani ty ne. Jako by od jakživa vlnil se tu jen obilný klas na plném světle slunečním. Na lávce v lůžko změněné nad naší hlavou probudil se mladý voják. Měl už sice dávno opustiti lůžko dle platných pravidel jízdy, ale ta se neberou tak přesně na váhu. Byl to Polák z Varšavska a nastupoval z krátké dovolené zase k vojsku do Sebastopole. Rozhovořil se s letitým krajanem naproti mně sedícím, který jel za dětmi do Je-

katěrinoslavě nad Dněprem a pocházel z gubernie chelmské, která tak neblaze rozvadila zase Poláky a Rusy. Mladík, hově si ještě sybaritsky na lůžku při cigaretě, málo mluvil o domově a rodině, více o posádce a jejím životě. Byl již ženat. V Rusku smějí se branci ženiti i před odvodem, třeba v devatenácti letech. Jest tudíž mnoho vojáků ženatých a dočasných vdov-vojaček. Obojí není příznivo mravnému životu. Přibude-li dětí mladé ženě za nepřítomnosti muže vojína, neznamená to mnoho. „Nezaměstnaní" přijmou to s úsměvem; příšerné však pro názory naše jest, že otcem jejich bývá i někdy otec vojínův sám, kterýžto námět i věrné zrcadlo života ruského literatura ruská, nepřehlédla. Stín patriarchálního systému zádruhového a jeho kommunismu.

Mladý vojín vypráví o mravní kleslosti důstojnických paní v Sebastopoli. Byl důstojnickým sluhou a jako hezký mladík měl asi příležitost blíže se přesvědčiti. Starý Polák posnídal právě čaje a připáliv smotek cigaretový rozjařil se. Jeho již nezajímají tyto mladické starosti. V jistém věku hledí se na pohlavní zájmy s vysoka, buď šalomounsko-elegicky s povzdechem o marnosti světské nebo s povznesenou shovívavostí, jakou dospělí sledují dětské hry a choutky, ne-li dokonce s cynismem, květem přesycenosti. Všechno dle povahy. Starý vypráví živě, kolik u nich přibylo Poláků (katolíků) od poslední doby a jak snadno přestupují mnozí od pravoslaví k „Polákům". U nich i v okolí. A směje se hlučně a radostně nad hněvem popů a úřadů. Vidno z toho, že nebyly obavy ruské bez důvodů.

Vypráví také o Jekatěrinoslavi, kteréžto jihoruské město nad Dněprovskými prahy zkvetlo doly a továrnami v poslední době zahraničním kapitálem na veleměsto. Líčí hlučný život tamní, velké výdělky a přepych, ale také nezdravotu. Nerad tam jede, ej Bohu! Ale synové píší. Však tam zase dlouho nepobude. Syna má také v Mandžurii. Počítá, jak dlouho tam ještě bude a vykládá, co zkusí při stálých pohraničních pojížďkách v proklaté zemi. Stařík zakleje si od srdce, ale zase hned se zasměje, zažertuje a šedé oči jeho rozhlížejí se s bodrou veselostí a srdečností po všem okolí. Vytáhne lahvičku s vódkou a přihne i nabízí také. V pravo směrem k jízdě vyskočila zase vesnička s dřevěnými chalupami pod doškem a nevelkými zahrádkami, nad jichž ploty kývají se terče slunečnic. Objevilo se malé vojenské ležení s baráky. Řada vojínů pokuřuje si na lávce pod košatým stromem. Smějí se, upřeně kamsi hledíce. Ruské vojsko prý táboří v létě pravidelně mimo města, což je dojista otužující pro život válečný. Na mužstvo moderní, nezvyklé přenocování pod širým nebem, působí zhoubně již malý nečas v době manevrů. Mnohé z nich zárodky těžkých nemocí odnášejí si oslabení záložníci do „civilu". V době války pak, kdy není ušetření, tají pluky i bez bitev jako sníh na slunci.

Zamyslil jsem se nad českými osadami na Volyni. Mladý roub na ruskem bratrském velekmeni. Žije ještě z kulturní mízy staré vlasti. Jistě žije však již ve mnohém také svým zvláštním, novým životem pod vlivem jiného podnebí, jiné půdy, jiného prostředí národního i z části náboženského. Bylo by záhodno zachytiti přechodné nynější poměry jejich kulturní, náboženské i národnostní vzhledem k procesu assimilačnímu v mohutném prostředí ruském. Že by větévka tato na dlouho (člověk rád hází slovem „na vždy") zachovala svůj národní ráz, nemůže se čekati ani od živlu sebe resistentnějšího. Ale nebude assimilace také žádným neštěstím. „Nevyjde to z příbuzenstva," — se říká v našem lidu. Slovan jako Slovan. Žel jest za to těch, kteří v Americe ukájejí nenasytný hlad germánského anglosaského plemene a staví nový stupeň k jeho moci.

Když Dr. Kramář před časem prohlásil, že nezáleží na tom pro dosažení pokoje, bude-li několik českých vesnic ve Slezsku popolštěno, zarazilo to mnohé, ale myšlenka je příliš veliká a do budoucnosti účelně hledící, než aby úzké národní vlastenectví mohlo ji prohlásiti za zradu. Nescházelo mnoho v dějinách a český národ s polským byl by splynul v jeden. Měl jen Čech po matce Boleslav Chrabrý udržeti se v Praze nebo Přemyslovci v Polsku.

Když prof. Kalousek ve svých přednáškách poželel, že se vláda Chrabrého v Čechách nezachovala — (sídlem vyvolil si Prahu, která se mu zalíbila), trhlo to jeho posluchači. Bude tomu již třicet roků. Ale každý uznal hned, že myšlenka ta má svou oprávněnost a váhu. Oba národové, tehdy ještě nemnoho jazykem rozdílní, oba vydaní na ránu tuhému sousedu, výbojnému Němci na západě, oba již křesťanští, jak mohli sjednocením postaviti mocnou hráz německé expansi a působiti i na své východní sousedy slovanské ochranně za velké pohromy tatarské. Polské koruny nechtěl se vzdáti poslední Přemyslovec Václav III. Co všechno přeťal rázem nůž neznámého vraha dne 4. srpna r. 1306!

Je zajímavo procházeti dějinami jako povídkou a „opravovati autora“ nebo se aspoň zamysliti nad některou jeho „chybou“ v osnově a navrhnouti jiný postup látky, který často jen na rozhodnutí jednotlivcově byl odvislý.

Krásně se čte na př. v Palackém o hrdinské smrti Přemysla Otokara II., že nechtěje přežíti porážky vojska svého na Moravském poli, vrhl se v nejlítější seč atd. atd. Ale oč moudřejší a nekonečné váhy by pro rod Přemyslovský i osud celého českého národa bylo bývalo následovati příkladu Bely IV. v bitvě u Kressenbrunna: zachrániti sebe. Jakým strastem byl by unikl národ český, jež stihly ho za poručnictví Otty braniborského. I sedmiletý královský sirotek Václav II. byl by ušel mukám od německého strýčka a podkopání svého zdraví. A za krátko již obrátily se poměry tak, že Přemysl Otakar II. byl by mohl sloučiti trvale korunu českou a polskou a hájiti ji pevnější rukou než byla ona nervosního jeho syna, jenž za bouře zalézal do skříně se svatými ostatky.

Jen nikdy nezoufat — mělo by býti heslem politiků i národů, a hrdinská smrt, nemá-li už nic jiného za cíl než důkaz hrdinství a nepřežití porážky, je věc (krom pro čítanky středoškolské a tragédie) zcela neužitečná a nepraktická.

Jen cíp závoje budoucnosti kdyby byl mohl nadzvednouti nešťastný Otakar, jistě by byl obrněného koně svého obrátil vzad. A také náš dobrý Jiřík z Poděbrad, jen při malém nahlédnutí za kulisy budoucnosti, nebyl by učinil nejnešťastnější svůj krok, že vzdal se koruny české pro svůj rod. Bez nejmenšího užitku pro národ přinesl tu obět. Ovšem, kdož za jeho doby mohl jen tušiti, že světovládnou moc církve, která lámala odpor malého našeho národa, očekává brzká pohroma z nedalekého Wittenberka vystoupením augustinínského mnicha Martina Luthera. Daleko lépe a jistěji byl by rod Jiřího provedl loďku českou peřejemi náboženských vírů, než se stalo za slabých Jagellonců, nemluvě ani o čase pozdějším, pohromě bělohorské.

A chytrý diplomat Václav II. neumí vychovávati jediného syna svého. Sám mnoho zkusiv v dětství, chce nahraditi jemu a — kazí jej úplně popuštěním uzdy bezmeznou otcovskou láskou. Kope hrob rodu svému. Ani výtečný státník a hospodář, Otec vlasti Karel I. nevychoval lépe svých synů. Veliká byla jeho péče o šíření říše, pobožnost a přesnaživé hromadění svatých ostatků, ale málo staral se veliký panovník o přípravu nástupců svých na trůně. Václav byl slabý dobrák, třtina zmítaná vášněmi a Zikmund, nepřítel národa českého zřejmý. Skoro po vídeňsku střižen i svými vtipy o nebezpečí pro stříbrné své lžíce ze šlechtického průvodu českého i z odpovědi na české požadavky náboženské v podskalské latině: „Stercorisabo vos in rostra“ (na . . . u vám do zobáků) a dokonce již vydáním Čechům pověstného svého zápisu, jehož nešetřiti zavázal se současně církvi. „Jaký diplomat ve mně umírá“, mohl říci po Neronovi. Čtyřikráte byl ženat Otec vlasti. Škoda, že se vůbec kdy ženil! Zikmund má svůj pomník ve vítězné aleji berlínské. Zasloužil si ho tam a to nejen proto, že darem Braniborska položil základ moci Hohenzollerů. (Pokračování.)

K. M. Čapek-Chod:

VÍTĚZSTVÍ DOBYTÉ.

(Pokračování.)

Bylo mu, jako by měl rovnou vyskočit a napsat milostpaní tetince psaní s výkladem o tom kousku, jaký se na ni chystá.

Ale neučinil to, neboť zdravý rozum na druhé straně namítal, že by asi prohloupil, a že asi to, co se děje, bude v nejlepším a nejrozumnějším pořádku, neboť jestliže se těmito vdavkami odstraňuje tak nebezpečná konkurence, že Šestákův dům až ohrožuje na existenci, potom jsou ty vdavky nejlepší obchod, jaký ve smyslu firmy se mohl uzavřít.

Vojtěch došel až sem a rozum přikývl jeho vývodům, bodlo jej u srdce, v němž ozývalo se cosi, co Vojtěch by nikdy k výslovné řeči nepřipouštěl. A to se mu teď posmívalo, že kdosi jiný zaujímá jeho vlastní Vojtěchovo místo, a ukrádá mu jeho budoucnost, o níž se sotva odvažoval sníti, k níž však směřovalo všechno jeho snažení a konání. Teď, když už bylo pozdě, uzrál jeho plán, jejž dosud sám před sebou tajil v plně zřejmé jasnotě, a Vojtěch jenom přivřel oči, aby viděl zamhlený Justynin pohled, zavřel jenom dlaň, aby ucítil v ní čtyři chladné otisky jejích prstů.

„Mám zůstat až do smrti krámskou u maminky?“

Toho výkřiku z Justynina dopisu, jejž pochopil jen ten, kdo znal „Peprlu krupařojc“, nemohl se Vojtěch zhostit, v něm a v té připomínce společného bití spatřoval přímé vyzvání:

„Přijď a vysvoboď!“

Klnul sám sobě, že tu nyní leží zbytečně a marně, kdežto by byl jistě po manévrech dostal dovolenou.

*

V Klenovech na náměstí uprostřed vysokých kup otavy, representujících mnohdy dvě tři shozené fůry, zastavil docela nezvykle a nenadále omnibus hotelu „U zlatého hada“ a když z něho vystoupil vyčouhlý, ale švarný dělostřelec, přestalo jako když utne na okamžik všechno pilne hemžení sklizně na této louce, do prostřed města na to odpůldne přestěhované.

Když se dělostřelec s odznaky c. k. ohněstrůjce, ale bez pobočné zbraně, k níž by se byl ostatně velmi špatně hodil pestře vyšívaný střevíc na levé noze, vydal krokem poněkud belhavým k Šestákovic domu, před nímž letos nestála už žádná kupa otavy, kde kdo na celém náměstí uhodl, že se z vojny domů vrací „Šestákojc Adalbert“ recte pan Vojtěch.

Křiklo se to jen dům od domu pro ty, kdož nedohlédli a ženské pustily se se zdvojenou pílí do shrabování, horempádem nakládání a utahování otavy, letos zvlášť překrásné a přehojné do loktuší, načež se rozběhly, milostpaní i slečny, úprkem co jim nohy stačily ke skupině mužů, kteří už byli s lanem na pochodu a slabé pokolení zavěsivši se na provaz pomohlo tak silnému, že kladka nad vikýřem svou skřípavou písničku konečně popohnala.

Dnes panovalo heslo: „pán nepán“, sebe patricijštější rodiny musely dnes do posledního člena na provaz, neboť předměštští plebejci, kteří od nepamětných století náměstským patronům tyto práce obstarávali, dnes nestačili.

Dnes byly závody o život a jednalo se o to, kdo spíš vytáhne své břemeno, zdali Klenované všechnu svou otavu na „půnebí“ anebo ona síla, která již od druhé hodiny s poledne zdvíhá po tichoučku po maloučku z poza „Hůry“ nesmírně obrovskou, temně sinou loktuši se zlověstným zlatým okrajem, jehož nabyla, jakmile za ní slunce zmizelo, až na vrchol nebeské báně, odkudž se sesype za hromu blesku a přívalu.

Nechtěli-li tedy Klenovci, aby jim otava neuplynula po rigolech, museli se činiti. A činili se; na štěstí nebyl ani nedostatek dobrého příkladu, i slabounká paní purkmistrová, ačkoli málo páry přidala, súčastnila se a byly by musely jistě obě slečny, kdyby nebyly na střelnici, kdež se konala generální zkouška k dnešnímu divadelnímu představení, poslední to studentské zábavě o letošních prázdninách.

Vojtěch Pevný, dříve než vzal za kliku krámu, přitiskl tvář ke sklu, někoho-li uvnitř nezahlédne.

V krámu, aspoň „v kvelbu“ od předu bylo prázdno, je-li někdo dole, bude jistě v „pivnici“ vzadu.

Dík tisíceronásobnému cviku znal Vojtěch hmat, kterým bylo lze otevříti dvéře krámu tak, že zvonek se ozval nejvýš tak, jakoby pod duchnou. Dvéře za sebou jen opatrně přivřel, aby zvonek nezazněl.

Po špičkách prošel Vojtěch přední místnost a po dvou stupních sestoupil do zadní temné a chladné, osvětlené jediným, zamříženým a nyní otevřeným okenkem.

První co v charém přísvitu jeho oslněný zrak zahlédl, byl veliký, červeně vyšívaný monogram, na bělostném plátýnku; zdvíhal se a klesal v pomalém tempu — dechu slečny Justyny.

Ležela tady na odvěkém divanu za střihačskou tabulí pohřížena v nejhlubší spánek, jaký jenom přinésti může parná, omamující hodina před bouřkou.

Vojtěchovi se dálo naprosto nepochopitelně.

K úžasu nad báječným rozkvětem Justynčiným, k němuž stačilo sedm čtvrtí roku, co jí neviděl, byla mu poskytnuta nejštědřejší příležitost.

Úžas ten byl tak bezvýhradný, že Vojtěchovi ani z daleka nepřipadlo, uvažovati o tom, zdali je to obzvláštním svědectvím pro povahu a intelekt mladé dívky, podlehne-li tak dokonale své tělesnosti jako Justa v této chvíli, nebyloť na ní totiž knoflíčku zapiatého a tkaničky zavázané. Takové pohodlí si udělala.

Do jisté míry, aspoň grandiosními formami těla a rouchem poněkud v nepořádek uvedeným připomínala Ariadnu na Naxu spící, když ji Dionysos nalezl, ale to Vojtěchovi v tomto okamžiku na mysl nepřišlo, hlavně z toho důvodu, že řečené panstvo ani dle jména neznal.

Myšlenky jeho vůbec byly v tomto okamžiku bacchickým nápadům velmi daleky a situaci svou shledával jako velmi vážnou, pokud ji chápal.

Zapomněl na celý svět, na všecky své kramářsky sobecké myšlenky, na milostpaní tetinku, na Piskáčka, oči jeho lapěly na velikém červeném monogramu, zdví-

Aug. Eug. Mužík:

KVĚTY U CESTY.

U cesty květy, hle, rostou
a vroubí tu tvrdou zem
jak ornamentikou prostou
šedivý plátna lem.

Květ každý to krvavý mozol
se prodral na boží den,
toť krve a slz hnusný rozol,
jenž davem byl utrousen.

Kol tisíce kročejů mine,
však sotva kdo shledne ten květ,
jenž usmívá se, mu kyne
jak lepšího tušení vznět.

Když z rána dělník se vrací
po těžké noci v svůj kout,
jde zvolna, zmořen svou prací
a nemůže očima hnout.

Neb každý vlastní má rány,
ó, pro něj kde radost a vděk?...
ty číslice krví jsou psány,
když sčítá svůj výdělek.

Ó, květy, váš osud je trudný,
buď spálí vás neplodný svah,
neb tuláka kročej bludný
vás rozdrtí, zašlápne v prach.

Však nechať je bláto, kal třísní
neb slin špiní odporný sled,
přec rajský sen na mžik si vysní,
v dík nebesům zvednou svůj hled.

Tak kvetou zde pocestným, dětem
i dělníkům v těžkou jich pout,
a s mnohým tím zlomeným květem
týž úděl by lidským moh' slout.

Za květných skleníků schrány
svůj život netouží dát.
Chtí radš lidmi pošlapány
zde mříti a kvésti a stát!

PÍSEŇ.

Sviští kosa, polehají
žitné klasy.
Sviští kosa, zaznívají
lidské hlasy.

Lidé pracují, se smějí,
k zemi té zrak obracejí,
staří mlčí, mladí pějí
o radosti, o mladosti,
o všeho zde nestálosti.

Tamo chodí sekáč polem
se svou kosou horem, dolem,
chodí kol tak bez únavy,
nad mořem se mrtvých klasů
nezastaví.

Jiný sekáč chodí za ním
s usmíváním
ostrou kosou jenom kyne,
a vše hyne,

člověk, zvíře, kámen, atom,
aby zase místě na tom
zrodilo se tvorstvo jiné.
Staré mine —

Bože, jenom to nás sílí,
že se tvoje tvář k nám schýlí,
v novém tvaru dáš nám vstáti,
znovu pláti!

MODLITBA.

Modlit, modlit, modlit se z všeho zbývá . . .
Vroucně v tichu přírody, skryt se modlit,
kde jen člověk, člověk sám je tak se svou dumou
jakoby sestrou!

Sestrou bílou, jež k němu sletá s výše,
z kraje mrtvých dávného zapomnění,
plní srdce záhadou nekonečna,
předtuchou hrobu.

Ach, už není modlit se oč, a srdce
cítí přece potřebu, vylít bohu
duši svou, jak v moře se širé vlévá
bystřina kalná.

Dospěl's chvíle, ničeho víc že srdce
nežďá sobě . . . hrabe se v minulosti,
jako žebrák večer chléb prohlíží si,
jejž dostal za dne.

Zahradník tak sází si květy bílé
na svůj hrob, a živ ještě jim se těší —
ví, než sémě dají, že sám už bude
semenem v hrobě.

Ne, však reptat, bouřit se přece nutno,
Křivda, Lest kdy osedá svět ten celý,
drtí slabé, požírá chudé, bědné,
krev jejich střebe.

Ještě nutno pochodeň nésti žhavou,
z ruky mdlé ji nepustit, mrtvé ani,
časem v hněvu vraziti v tvář ji Křivdě,
palác jí sžehnout.

Jinak všecko marnost a přelud pouhý.
Andělé už, ďáblové nesstoupají
s výše ani propasti, všecko jsou jen
přeludy klamné.

Tož od zlých těch démonů, černých, hnusných,
Přeludů — zlých to myšlení, podezření,
jako židé modlí se — chraň nás Pane,
prosba to celá!

MOMENTKY ZE STARÉHO ALBA.

Vzpomíná *Ignát Herrmann.*

I. JAKUB MALÝ.

Mám staré album, plné památných pro mne a dlouhými lety již vybledajících podobizen. Ale vedle něho mám „album" ještě jiné, v němž není obrázků hmatavých, řemeslných. Nosím toto druhé album všady s sebou, v pouhé paměti. Chovám obrázky jeho v hlavě a mnohé v srdci. Zjevy, jak mi za celá dlouhá desítiletí utkvěly v mysli. Když jsem je počal „sbírati", byla ta vnitřní má samodílná komora fotografická dosti vnímavá, že mnohé z obrázků těch ani po dnes docela nevybledly, nezapadly.

Nejstarší pocházejí ze sklonku let šedesátých minulého století, z let sedmdesátých. Arciť, mnohé jsou pouhými „momentkami", připomínají mi skutečně jen jediný okamžik. Samy originály jejich zmizely ze života příliš brzy, než jsem je mohl pevněji zachytiti. Byl jsem příliš mlád, kdežto mnozí z originálů tohoto „alba" mého dostoupili již věku mužného nebo dokonce stařeckého a schylovali se bezmála do hrobu. Jakub Malý, P. František Doucha, Karel Sabina, Emanuel Züngel, malíř Chalupa . . . Ale jiní byli ještě tak mladí a téměř v prvním rozvoji, když náhle byli ze života vyrváni. Bohdan Jelínek, Bohumil Havlasa . . .

Jednou z těch momentních podobizniček

jest postava Jakuba Malého. Vlastně postavička. Neboť přes velikou práci původní, překladatelskou a kompilační, kterou Jakub Malý za život vykonal, byl to mužík téměř nepatrný. Jen hlava jeho, tehda již osivělá, byla na malý jeho zjev poměrně veliká. A v hlavě té byl pilný, pracovitý mozek.

Jeho jméno bylo mi známo dávno před tím, než jsem jej spatřil. Již jako školák přečetl jsem jeho Dějiny národu Českého, historii Napoleona Bonaparta, císaře francouzského, vytištěnou rázovitým švabachem někdy r. 1848, jeho šestidílné dějiny Objevení a kolonisace Ameriky, zkompilované dle rozličných autorů, a dychtivě, opětovně jsem čítal jeho Národní báchorky, myslím, že neprávem opomíjené a zapomínané vedle výborných pohádek Boženy Němcové. Umělť Malý psáti poutavě a pro každého srozumitelně. Byl pravým spisovatelem pro lid a vynikající jeho vlastností bylo, že dbal velice čistoty a správnosti jazykové. O jeho účastenství při Riegrově Slovníku Naučném arci malý školák nemohl věděti, aniž z daleka je chápati.

Jakub Malý tedy byl snad první spisovatel, jejž jsem osobně seznal, když jsem na sklonku let šedesátých přišel do Prahy. Stalo se tak v domácnosti mého strýce, jenž jeho věci vydával a jejž Malý častěji navštěvoval. Schyloval se tehda již k šedesátce věku svého.

Byl to pro mne den významný, kdy jsem tak zblízka spatřil po prvé českého spisovatele. Pravda, znal jsem již před tím Dra. Frant. Cyrila Kampelíka, žijícího na Kuklenách u Hradce Králové. Ale poněvadž Kampelík vydával věci, kteréž mi byly nesrozumitelné, žádné povídky, a poněvadž mnozí v okolí mém pohlíželi na Kampelíka jaksi útrpně, ba, s jistým tajeným a někdy i netajeným úsměchem, nebyl ani pro mne spisovatelem, jaký žil v mé obraznosti. Bylť Kampelík jakýsi podivín, a pro jazykové zvláštnosti svých publikací, jež vydával vlastním nákladem a jež málokdo kupoval, byl pokládán i za člověka značně přemrštěného. Teprv mnohem později jsem chápal, jaký to byl člověk ušlechtilých snah a ideálů, jimž za jeho života a ještě dlouho po jeho smrti nebylo porozuměno.

Ovšem taky Jakub Malý vypadal zcela jinak, než jsem si v duchu spisovatele vůbec maloval. Spisovatel v mé představě byl vysoký, štíhlý muž s dlouhými vlasy, spadajícími až na ramena a ponejvíce kadeřavými, očí jiskrných, ve volné čamaře, jak se v letech šedesátých nosila, ve „slovanském“ klobouku, s něhož vzadu splývaly dva střapečky. Načetl jsem se v dětství množství romantických povídek a novel a ze všech jsem si vytvořil zjev spisovatele po svém vkuse. Ostatně jsem nebyl s tímto míněním sám.

Jakub Malý byl postavy skrovné, poněkud břichatý, a kladl špičky nohou daleko od sebe, čímž chůze jeho nabývala zvláštní pružnosti, jakož vůbec to byl člověk čilých pohybů. Mám jej v paměti vždy šedivě oblečeného, v létě v mohérové, lesklé haleně, s malým, tuhým kloboukem na hlavě, jejž i často v ruce nosíval. Často kladl ruce křížem na hřbet pod kabát, a pak teprv jeho „přída“ značně vynikala. Kráčel, nehledě v pravo ni v levo, nýbrž přímo před sebe a k zemi, ač měl hlavu vztyčenou. Ale tato hlava jeho — (přicházím teď k svému „momentnímu“ snímku, jejž jsem si navždy zachoval) — nebyla nehybna. Nejednou kráčel jsem za ním, nejednou i proti němu, a hlava Malého v časových mezerách docela určitých a jako přesně odměřených potrhávala sebou, svaly v obličeji vždy prudce zaškubaly, až se na mžik celá tvář zkřivila, zvláště rysy kolem úst. Očima při tom pomžikával.

Nevěděl jsem tehdáž ještě docela nic o nervech, o neuralgii a jiných bolestech. Proto mi byl velmi nápadný tento zjev u muže, který se jinak vždy co nejvážněji tvářil a na jehož obličeji nikdy jsem nespatřil smíchu, nanejvýš zdvořilého, odměřeného, jaksi shovívavého úsměvu.

Zvědavost mi nedala, otázal jsem se jednou strýce:

„Prosím vás, proč pan Malý poškubává tak všemi svaly v tváři a hlavou? Co mu chybí?“

Strýc pohlédl na mne nanejvýš udiven:

„Že poškubává tváří, pravíš? Nikdy jsem na něm nic takového nepozoroval. Nemýlíš se?“

Jestliže mne dříve bylo překvapilo škubání pana Malého, překvapilo mne nyní ještě více udivení strýcovo, jemuž jsem tu patrně pověděl něco nového. Jakže, on, jenž s ním tak často obcoval, tolikráte hovořil, nevěděl by o jeho chorobě anebo zvyku? To mi bylo něčím naprosto nepochopitelným, ale strýci musil jsem věřiti, neboť strýc byl vážný muž, který si neliboval v žertování a vtipkování.

„Nikdy jste si toho nevšiml, strýčku?“

„Pravím ti, že jsem toho nikdy nespozoroval.“

Věc byla pro mne nepochopitelna. Vždyť pan Malý sedával u strýce mnohdy drahnou chvíli.

Pouhou náhodou objevil jsem jednoho dne, kterak se děje, že strýc o posunčině (nebo jak bych to nazval) pana Malého neví. A zjevilo se mi taky, kterak mnohdy silná vůle dovede ovládati neduh nevyléčitelný, aspoň na chvíli.

Meškal jsem kdysi, někdy v prvé polovině let sedmdesátých, na tarase domu strýcova v Jámě, když se dole v chodbě domovní ozvaly kroky. Na malý dvorek před zahradou vyšel Jakub Malý, zahnul na pravo ke schodišti a stupal vzhůru do patra. Bylo prázdno a ticho kolkolem, a já na tarase byl jsem zakryt nějakými oleandry. Odtud díval jsem se na příchozího. A tu pan Malý co krok, to mocné škubnutí všemi svaly v tváři a hlavou, ústa křivila se k levé straně. Ztichlo to na chvilku na pavlači, když kráčel kolem oken bytu strýcova, z nichž mohl býti někým pozorován, jak se domníval. Když pak na konci pavlače dostihl dveří, vedoucích do bytu strýcova, nevstoupil ihned. Levici s kloboukem ukrývaje vzadu pod volným kabátem, chopil se pravicí mosazného jablíčka ke zvonku, ale ještě nezatáhl. Stanul, a teď svaly v jeho tváři zmnohonásobily svou podivnou, v mých očích tajemnou a svým rázem téměř zalekávající činnost. Škubaly sebou mnohem mocněji, než jsem jindy vídal, až se hlava jako v křeči k levému rameni natáčela. A teprv, když se zdálo, že veškerá energie chorobných nervů a svalů lícních jest vybita, že je dosti „naškubáno", zazvonil host a pak vstoupil.

Snad patnáct nebo dvacet minut trvala návštěva jeho u strýce. Viděl jsem potom, jak zas vychází z bytu, spěchá přes pavlač, a sotva že dostihl schodů, kde již nemohl býti viděn, započalo škubání lícních svalů a roztřásání hlavy na novo, a trvalo, než sešel se schodů a patrně i než vyšel z dlouhé chodby domovní na ulici.

Celý ten dvojí výjev byl mi neobyčejně nápadný tím neobvykle silným „výbojem" nervů i svalů lícních. Pro mne nevědomého byla to činnost tajemná a téměř démonická. Spěchal jsem nyní sám ke strýci dovnitř a otázal jsem se:

„Ani dnes nepozoroval jste nic?"

„Ani za mák," odpověděl strýc. „Pamětliv tvé zmínky bedlivě jsem pana Malého pozoroval, ale nespatřil jsem nic nápadného."

I vyprávěl jsem strýci, čeho jsem byl svědkem, a velmi se tomu podivil. A za hovoru o tom vysvětlila se nám celá věc asi takto: věda pan Malý o své chorobě (nebo zvyku?), ale chtěje ji utajiti před osobami, na nichž mu záleželo, anebo cítě, že pozorování takové může býti jiným nepříjemné, snad rozrušující, vybil se jaksi „do zásoby", abych tak řekl, než někam vstoupil. Dosáhl pak jistě jen velikým přemáháním, že po čas návštěvy zachoval tvář klidnou. Ale neprodlužoval svůj pobyt nad potřebu, neboť za krátko již měl nejvyšší čas k odchodu, aby zas mohl vybíti, vytřásti, co v sobě po tu chvíli zadržoval. A jeho návštěvy a hovory — aspoň u strýce — skutečně nikdy dlouho netrvaly.

— — — — — — — — — —

Ještě taky vzpomínám na rukopis Jakuba Malého, neboť byl velmi pozoruhodný. Několikrát mi jej ukázal někdejší starý faktor tiskárny strýcovy a potom korektor za nového majetníka J. Otty, bodrý a poctivý Bartoloměj Nocar, muž vážený všemi literáty tehdejších dob, kteří s ním činiti měli.

Byl asi Jakub Malý již hodně krátkozraký, neboť rukopis jeho byl nad míru drobný, při tom však i velmi pečlivý. Tak drobný byl, že jediná čtvrtka kancelářského papíru, Malým popsaná, vydávala až i šest stránek sazby malé osmerky — sazeči nemohli býti s takovou „škartkou" za půl dne hotovi.

V letech pozdějších zřídka kdy již spatřil jsem Jakuba Malého. Sestaral a z domu nevycházel, leda když snad bylo docela nezbytno. Závěrek života svého strávil v městském chorobinci na Karlově a tam taky zemřel . . .

✱

K. M. Čapek-Chod:

VÍTĚZSTVÍ DOBYTÉ.

(Dokončení.)

Vojtěcha zmocnilo se právě z tohoto posledního jejího hnutí nezměrné nadšení, bylo mu, jako by se srdce najednou rozepialo v celé šíři jeho hrudi, sladkost zalila jeho hrdlo i pokročil k děvčeti, za stolem na divaně sedícímu, přesvědčen, že stačí Justyně sděliti o slavném dění v jeho nitru, jehož je zbožněnou královnou, aby ihned změnila své chování. „Justynko," řekl měkce a zpitě, chopiv její ruku.

„Tedy jsem ještě živ?“
„Živ a schopen vybřednouti.“
„V slovech vašich je síla. Opakujte mi je, pane professore! Že vybřednu! Vždyť jsem mlád!“
„Vybřednete, překonáte to!“
„Pane professore, nyní jste mi více než kněz — více než otec — jako bůh —!“
Hrdlo se professorovi sevřelo a nemohl vypraviti než: „Uklidněte se!“ — Teprve po chvíli dodal: „Jste už přes Lethe — a to ne se zavřenýma očima — ale živ, vidoucí, rozeznávající — už mimo dravý proud. Doplýváte, blížíte se k břehu. Máte energii, sebevědomí — snad až přehnané, vím že vás ani vězení nezlomí.“
Oči studentovy vpíjely se do tváře professorovy.
„Vrátíte se ještě?“
„Slibuji. Ale zatím nezapomeňte, Adame, že jest někdo, kdo ve vaši restituci pevně věří. A to vám usnadní každý boj.“
„Pane professore, slibuji, že ani na chvíli nezapomenu, že jest duše lidská, která se nade mnou nepohoršila. Může-li ještě něco býti mi posvátným dogmatem, bude to tato myšlenka.“
Dozorce vešel hlásit, že povolená hodina rozmluvy minula. Na žádost professorovu nechal tu židli. Vězeň prosil ho o vodu na mytí.
A smývaje prach a nečistotu s hlavy a rukou, cítil Adam Jablonský, že splachuje i s duše první vrstvu nánosu dlouhých let.
Čeho se obával, nespavosti, nedostavilo se. Myslil intensivně na professora a usnul tvrdě.
Ráno hlásil se sám k výpovědi. Nešlo mu to však před soudcem. Vyžádal si, by své curriculum vitae i zločin mohl vypsati.
Soudce, dožádaný již i professorem, k tomu svolil. Dán vězňovi papír, péro a inkoust i svíčka.
Adam Jablonský ihned sedl ke stolu a psal.

II.

Nejvíce ze všech lidí miloval jsem svou matku.
Ona byla jediná, která udržovala pevně mou jedinou víru, víru v lásku.
Byla to žena tichá, s ohromným neutratitelným pokladem lásky v srdci.
Matička má byla postavy prostřední, suchá, postonávající poslední leta srdeční vadou. Vzdělání její nešlo snad do hloubi, ale měla to, co často i nejvyehovanějším schází, vzdělání srdce. Nebyla schopna sprostoty, nespravedlnosti, ani v myšlenkách. Zla u jiných prostě nechápala, omlouvajíc je jinak, omylem, unáhlením. Plachá, stále zakřikovaná povaha její jevila se jen synovi v plné ryzosti.
Jakou byla v očích lidí? Nevím. Mně byla matkou, tělesní i duševní. Mým veškerem.
První dítě řídicího učitele v Kotouli Jana Albrechta, byla zprvu chována v tuhé kázni. Teprve když jí mladší sourozenci odemřeli, změnila se kázeň v úzkostlivou povolnost. Sourozenci zemřeli plicní chorobou, ani Jiřina nebyla silna. Rok prožila v kněžském pensionátu na Moravě.
Můj děd cvičil dceru Jiřinu sám a vštípil jí své sklony k hudbě, k zoologii a ke snivosti. Byl dobrý hudebník, veliký milovník přírody, ale světa málo znalý. Učil na různých školách a ženil se dosti pozdě, v třicátém pátém roku, už jako řídicí učitel. Pojal za ženu dceru z mlýna.
Jinou povahu než Jiřininu byla by přílišná péče rodičů zkazila, ale Jiřina byla už povahou svou skromná a tichá. Láska ji obklopující jen zjemnila — snad až příliš — její dojímavost, změkčila její charakter do úplné poddajnosti. Měla v sobě hluboký cit vděčnosti za každý projev lásky, nežádala si pro sebe než klidné něhy. Vše dobré, co ji kdy potkalo, i vše zlé redukovala na lásku a nelásku. V cituprázdné povahy nevěřila a nikdo ji o tom, pokud žila, přes četná zklamání, nepřesvědčil. Mstu, trest za příkoří, skutečné neb domnělé, to pochopovala, ale špatnost bez podnětu, špatnost, která má radost sama ze sebe a bez veškerého účelu, to považovala za něco nepřirozeného, nemožného, chorobného.
A přece právě jí bylo souzeno býti obětí zosobněné zloby, jež hadím pohledem ji přivábila a upoutala, bojovati celý život s touto zlobou, zapírati si ji sama, omlouvati ji chorobou a Bůh ví čím. A když konečně musila připustiti to, čemu se bytost její v základech vzpírala, sřítila se i celá stavba jejího světa.
Ale předbíhám a nevyličuji pragmaticky. Ostatně nemohu snad jinak. Podávám vše, jak mi to jiní lidé i vlastní pozorování bývalé a kontrola nynější znázornili. Snad mnoho je zkřiveného v názorech mých, ale již jsem je prožil a projednal a nelze mi ničeho přidati ani předělati, ba ani upraviti. A také nechci. Jen pravda ať mluví!
Matka má za svobodna nebyla krasavicí, ani se netlačila do popředí. Ženichů mnoho nebylo. Babička, ač ze mlýna

a jediná, mnoho z domu nedostala. Otec její, mlynář, hleděl si více karet než mletí, chasa hospodařila pro sebe. Mlýn byl na konec veřejnou dražbou prodán. Nemohla tedy ani Jiřina ženichovi velkého věna přinésti a z učitelského platu se těžko spořilo.

Nebylo tudíž divu, že Jiřině Albrechtově naskytl se teprve v pětadvacátém roce vážný ženich. Byl to můj otec.

Nikdy mi matka neřekla, ač jsem se na to často a naléhavě tázal, v hněvu a bolesti, proč mi takového otce dala. Nikdy nevzpomínala s něhou na dobu, kdy tatíček za ní chodil. Ale z vyprávění staré služky Mařky a z ironických šlehů otcových, jenž i přede mnou matce vyčítal, že pro takovou ženu tři roky bojovati nemusil, že byl zaslepeným oslem, pomíjejícím růže pro bodlák, seznal jsem, že matka se dlouho bránila, že ho napřed nechtěla.

Malý, sotva sto čtyřicet centimetrů vysoký mužík, požloutlý, malých, jako zakouřených očí, nebyl v těle silnější než prostřední hoch dvanáctiletý. Věděl jsem od matky, že již v šestadvaceti letech nosil otec umělý chrup. Vlasy měl tmavohnědé, ježaté, obočí světlá, a v pětatřiceti letech oplešatěl.

Příroda věru nedala Františku Jablonskému v úděl dobyvatelství ženských srdcí. Ale snad řeč jeho měla na ženy jakýsi demonický půvab Richarda třetího. Ostatně spokojoval se otec s kořistí méně žádanou, ač jsem přesvědčen, že vždy toužil po nejkrásnějších, nejduchaplnějších a nejvznešenějších ženách. Ale kontrast vůle a možnosti byl i jemu samému tak patrný, že skřípě zuby dával výhost zvěři vzácnější a vybíral jen z dosažitelného.

Přes to stal se velikým svůdcem žen.

> Kdo umně v pikle lásky ženy chvátí,
> toho chtěl bych mikrokosmem zváti,

praví Mefisto ve Faustovi.

Otec můj oběti své opřádal jako pavouk, štval jako ohař, fascinoval jako had. Kde útokem to nešlo, vyčíhal slabou chvíli, vymučil povolnost houževnatým, neodbytným dobýváním.

Duši žen znal venkoncem. Byl překládán s místa na místo pro pletky milostné. Vybíral si již ve škole mezi děvčaty nejvyšších ročníků příští své oběti a pošetilé dcery i matky vycházely mu na poly cesty v ústrety. Mladý, svobodný učitel, partie!

Jinému by takové kousky záhy zlomily krk, ale František Jablonský slynul jako výtečná síla u okresní školní rady. Dle zpráv okresního inspektora školního měl ve škole nejlepší prospěchy v celém okresu.

Jeho vloha paedagogická byla opravdu vynikající. Co jiný učitel v potu tváří dlouho a dlouho dětem vpravoval, otec bez námahy, hravě a rychle dokázal. Vyciťoval správně ducha chvíle, ducha slova, vyučoval stále jinak, jako by improvisoval, a kdo ho poslouchal, poznával, nejen že jest to tak, jak ukazuje učitel, ale i proč je to tak. A hlavně neodbytné to dětské proč dovedl otec zodpověděti jasně a přesvědčivě.

Ve škole byl otec jen štěpařem, který sází jen ušlechtilé rouby, rozpoznávaje přesně, kam roub, kam očko naštěpovati.

Kdo zvykl si na komickou postavu Františka Jablonského, na pichlavý pohled jeho temných očí pod bledým obočím a hlavně na jeho nesnesitelně ironisující a honosivý způsob konversace mimo školu, podléhal kouzlu podivné síly, která v mém otci byla.

Kdekoli dlel mezi lidmi, záhy učinil se středem společnosti, některé přitahuje, jiné odpuzuje, jako nabitá batterie elektrická, vysílající proudy na vše strany,

Při tom nebyl otec ani valně sečtělý, hudebník byl slabý. Dědečkovi Albrechtovi, k němuž byl přidělen, nebyl sympathický, a babička, bystrá žena, říkala prý, že do Jablonského nevidí, jako do jiných lidí, že schválně se zatemňuje a takových lidí radno se vystříhati. Vykrápěla po něm svěcenou vodou a Jiřině zavěsila na krk ochrannou madonku, svěcenou. Proti uhranutí a zlým mocnostem.

Mám důvod domnívati se, že otec ze všech žen pouze matku mou v pravdě miloval, přes to, že to popíral. Aneb snad byla první ženou, kterou pouze sňatkem mohl si podmaniti?

Ženich, ač odbýván, necouval. Bojoval o terrain v rodině Albrechtově s počátku s nevalným úspěchem. Vše bylo proti němu. Ale neklesal, vyzvídal a čekal trpělivě, nezanedbávaje žádné příležitosti, kde mohl se zavděčiti. Pracoval za dědečka veškeré písemnosti úřední. Neboť psáti úředním slohem se dědečkovi Albrechtovi smrti podobalo. Babičce sbíral léčivé byliny, Bůh ví odkud sehnané, aby své oblíbené doktorství po okolí mohla provozovati. A posléze zdeptal i odpor Jiřiny, odpor více pudový než uvědomělý.

(Pokračování.)

✶

Dr. Jos. Svítil:

SLOVENSKÁ ZPRÁVA.

Sotva kde jinde rozvíjí se národní literatura za poměrů tak nepříznivých jako u našich nejbližších soukmenovců, na Slovensku. Za to má pro Slováky dvojnásobný význam a dvojnásobný úkol, neboť pod dusivým útiskem maďarským jest ona nejenom zřejmým a téměř jediným důkazem svérázné národní existence, nýbrž i jedinou učitelkou širokých vrstev lidu, jemuž všecky ostatní prameny vzdělanosti zlobou maďarské krutovlády byly zničeny.

Pro nás je důležito zdůrazniti, že „slovenská literatura ani po odluce nepřestala býti č e s k o u,*) že je to organicky týž tvar, táž duše, že je tu slovem více než vztah, ale spojitost, ideová totožnost, rámcovaná ovšem svérázným krajem i kmenem“, — jak výstižně napsal Dr. Albert Pražák. Plyne z toho příkaz, že nesmí být českému vzdělanci španělskou vesnicí.

Slováci mají několik kulturních středisek; nejzasloužilejším je Turčanský Sv. Martin. Tam vydává Jos. Škultéty úctyhodný měsíčník „Slovenské Pohlady“, které až do nedávna byly jediným sborníkem krásné literatury na Slovensku. Když r. 1875 rozpuštěna maďarskou vládou Slovenská Matice a již před tím zrušena slovenská gymnasia a zašly i slibné literární podniky, staly se „Slovenské Pohlady“. mladým Vajanským odvážně vzkříšené a výborně vedené, na dlouhá leta jediným řečištěm, které sbíralo literární tvorbu a roznášelo svéráznou kulturu v národě ujařmeném. „Sl. Pohlady“ vedle belletrie pěstují literární i politickou historii, národopis i cestopis, archivalie i autobiografie slovenských buditelů. Do nich ukládali svoje díla Vajanský, Hviezdoslav i Kukučin. Toto slavné trojhvězdí bohužel za našich dnů se již odmlčuje.

S v e t o z á r H u r b a n V a j a n s k ý pořádá svoje „Sobrané diela“, romány, novelly, cestopisy, básně i články vzpomínkové a estetické, dosud v 11 svazcích. Shromážděno tu krásné životní dílo významného autora, který jako básník, novellista, literární kritik, politik a žurnalista stál v čele duchovního ruchu na Slovensku více než dvacet roků. Odkojen romantickými ideály Štúrovými, vlivem studia ruského románu pochopil význam uměleckého realismu, který uvedl do slovenské literatury, třeba že konvenční romantice ve kresbě svých románových postav zcela se nevyhnul. Literární jazyk pozvedl na výši netušenou a jeho román i novella zůstane vždycky drahocenným květem národního umění a malebným obrazem života odrodilých zemanů i slovenské intelligence z let osmdesátých.

*) Odluku nářečí považujeme proto za škodlivou zbytečnost a za Štúrův hřích, spáchaný na jednotnosti českého národa. Redakce.

Básník H v i e z d o s l a v ukládá do „Sl. Pohladů“ již jen zřídka svoji myšlenkami i obrazy bohatou, širokodechou lyriku, v níž ozývá se osobní stesk básníka, meditace myslitele nad záhadami života i srdce, a celou lyrou zachvívá těžké hoře národní. Veršovaná díla Hviezdoslavova, lyrika i epika, plody vzácné dokonalosti formální a nejryzejší projev tvořivého ducha slovenského, vyšly ve třech objemných svazcích, čtvrtý obsahuje biblickou tragedii „Herodes a Herodias“. Škoda, že veliká část slavné tvorby tohoto ryzího žalmisty porobeného národa knižně dosud nevyšla. Zejména lituji, že čarovná pohádka zimní noci „Na Luciu“ zapadla nedokončena ve „Sl. Pohladech“. Záslužná překladatelská činnost Hviezdoslavova darovala Slovákům díla Puškinova, Mickiewiczova, Shakespearova, Goethova, Petöfiho, Slowackiho, Madácha a j.

Třetí ze slavného trojhvězdí M a r t i n K u k u č i n úplně se odmlčel, vystěhovav se do Ameriky. Je to pro literaturu malého národa škoda nenahraditelná. Kukučin první povznesl slovenskou povídku l i d o v o u na úroveň uměleckou. V četných obrázcích ze slovenské dědiny stolic oravské i novohradské předvádí bohatou galerii význačných typů bez idealisování, reprodukuje věrně vesnický život v nejpestřejších situacích, všecko se vzácným vkusem, mistrnou prostotou a velikým pochopením, ba promilováním duše lidové! Nepopisuje, nýbrž představuje. Mladá kritika slovenská, upřílišněně příkrá k Vajanskému, radostně uznává vynikající literární kvality tvorby Kukučinovy. Jeho velký román „Dom v stráni“, ovoce autorova pobytu na dalmatském přímoří, hloubkou názoru na život a jeho projevy, vzácnou psychologickou motivací a zvláště srdečným vztahem autora k hrdinům platí za vrcholné dílo krásné prósy slovenské.

Všecky soubory tří slovenských koryfeů vycházejí v krásné úpravě a lacino péčí a zásluhou „Knihtlačiarskeho účastinarskeho spolku“ v Turč. Sv. Martině a jest si přáti, aby i u nás zdomácněly.

Týž nakladatelský spolek vydal i dvě tenké ale vzácné knížky nejsilnějšího básnického talentu mladé generace, „Nox et solitudo“ a „Verše“. Autor podepisuje se dvěma pseudonymy I v a n K r a s k o a J a n k o C i g á ň. Verši plnými niterné hudby vyslovuje vášnivě tragiku i krásu života, osudy lidského srdce a jeho touhy po štěstí. Jeho prósou psaná črta „List mrtvému“ působí silou poeovské poesie.

V „Sl. Pohladech“ uložena převážná většina literárního díla J a n k a J e s e n s k é h o, mladými rovněž vysoko ceněného básníka. Vedle melodické lyriky vkusné a břitké formy uveřejňuje v řadě ročníků po částech velkou lyrickoepickou báseň „Náš hrdina“, kde ve verších moderního švihu a zřejmě oněginovsky

měkkého spádu zvedá se autor z intimní zpovědi mladé, citlivé duše ke kritice společnosti, glossuje s žíravou ironií faleš společenské konvence a odhaluje slabiny pokrytecké morálky. Novellistické tvorbě Jesenského, která dosud souborně nevydána, přiznává se psychologická pravdivost, pružná řeč, ale vytýká nedosti propracovaná komposice a často urychlený spád dějový.

Z autorů seskupených kol „Pohladů" dlužno zmíniti se ještě o dvou významných ženách, Timravě a Ter. Vansové. Timrava, spisovatelka přísně realistické observance, svým svérázným způsobem lícně, málo vzletným, místy těžkým ale situacím přiléhavým vyzdvihuje z všedních a nepatrných událostí charakteristické rysy, ovládajíc psychologicky správně i postavy nevšední v osudech složitějších. Teresie Vansová, autorka románu „Sirota Podhradských", vedle „Pohladů" ukládá svoje bystře pozorované a svěže psané črty z ovzduší slovenských far a škol do „Denice", měsíčníku zábavněpoučného, který rediguje. Vydala nedávno „Dve novelky" u Roháčka v Modre.

Belletrii lehčího slohu píší Ondrej Kalina, Ludmila Podjavorinská, Josef Podhradský, Fr. Urbánek. K básnické škole Vajanského hlásí se nadaný pseudonym Aeneas Phylon, znalec anglické poesie. Pobytem v cizině rozšířil valně obzor lyrických námětů. Intimní sloky lásky k svým a k přírodě píše J. Gr. Orlov. K nejlepším nadějím opravňuje mladý reflexivní lyrik M. Rázus.

Martinský spolek vydává také pěkná díla překladová, Sienkiewicze, Tetmajera, Turgeněva.

(Dokončení.)

LITERATURA.

Adolf Heyduk, *Rozmanité zvěsti a drobné děje.* Spisů sv. LIII. Nákl. J. Otty v Praze.

Kdykoli se mi objeví na psacím stole skromný ale úhledný svazeček Heydukových spisů, jako by milý, vždycky vítaný host mne oslovil. A řeč jeho je tak prostě vroucí, tak jaře zní a tak poctivě, že takých hlasů jen málo v naší současné literatuře. Padesátý třetí svazek spisů Ad. Heyduka je epika častěji balladického zbarvení a nalézám zde báseň „Prsten", kterou počítám k nejlepším českým balladám vůbec. Ta vytryskla z téhož tajemného zdroje, z něhož máme všecku poesii národní. Několik básní v čele knihy svým obsahem a ovzduším řadí se k cyklu „Biblických zvěstí," vydanému jako XXXI. svazek Spisů; „Jehovův slib" má motivem lásku Jehabeda a Omramy, z níž narodil se Mojžíš, sledují motivy z historie Hellady, k nimž druží se pak látky slovanské a české, které tvoří podstatnou část sbírky. Valdemar s biskupem Absolonem, dobyvatelé Arkony, zakleti jsou v „havěť káně" a straší dosud na opuštěné výspě, Vilpurka smiřuje před Brnem svého švakra Vratislava s jeho bratrem Konrádem, úklad Albrechta proti Václavovi III. v Olomouci, trik Žita kouzelníka, jenž promění proucí se mistry husitské a katolické v universitní síni v různá zvířata, pověst o sťatém Šlikovi, o pohřbu Lichtenštejnově, episoda z dob stíhání bratří na Chrudimsku, břitce ironisující „Robespierre" návštěva žida Koreffa jako prosebníka u císařovny Marie Teresie, několik zvěstí a pověstí lidových — toť ideové ovzduší, jež naplňuje tuto sbírku epických skladeb Heydukových jako pokračování dvou svazků „Zpěvů pošumavského dudáka", „V zášeru minulosti", zmíněných již „Biblických zvěstí", „Východu a západu". „Bohatýrů" a „Škůdců a dobrodruhů". Bude již na čase, přistoupiti s hodnocením k celému dílu tohoto osobitého a odlišného básníka, jež klene se jako most přes pět básnických generací. Kritika zůstává mu stále mnoho dlužna.

-pa-

*

Alois Jirásek „*Z dávna i nedávna*". Vyšlo v 50. svazku „Osení" nákladem F. Topičovým v Praze 1913. Stran 79 za 80 haléřů.

Náš Alois Jirásek toho pro mládež mnoho nenapsal, ale co napsal, dýše půvabem i láskou k ní. Hrdinná a mythická poesie jeho Starých pověstí českých je snad známa dnes každému studentíkovi; šťastná parafráse staročeského cestopisného deníku rytířského pana Šaška z Mezihoří, vydaná pod názvem „*Z Čech až na konec světa*" snad rovněž, a sbírka drobných historických reminiscencí a obrázků „*Ze zašlých dob*" jistě že neméně. Svazeček dnešní bude naší mládeží přijat stejně radostně: je i on částečně historický, přinášeje dvé obrázků, ‚z dávna', ale potěší i milou, idyllicky zbarvenou črtou ‚z nedávna', patrně skutečnou událostí z vlastní básníkovy rodiny anebo z rodiny jemu dost blízké. Jmenuje se tento obrázek „Mify" a četli jsme jej v kterémsi starším ročníku „Malého Čtenáře". Teple prohřátý pastel rodinný o malé ochočené veverce — ale co je v něm zakleto dobrosrdečné radosti a na konec tichého smutku! To dovede procítiti a povědít jen někdo. Kdo někdy sám tu malou ‚rodinnou tragedii' viděl, a zažil.

První dva obrázky jsou historické: „Bitva u Kreščaku" je mistrným kusem charakterisačního a vypravovatelského umění Jiráskova, předvádějíc nám kypící a burácivou změť bitvy; kterýsi školský kritik mínil, že líčení bitevní krve vykoná na naši mládež velice neblahý vliv. Dívám se na věc jinak a myslím, že ji spíš ta prolitá historická krev, které už nikdy před nikým bohužel neukryjeme, podnítí k niterným protestům proti válce, nejsurovějšímu a nej-

„Já — pro tebe na světě — Justyno!" koktal.

Hned jak vykročil, podívala se na něj s větší a jaksi podezřívavou bystrostí, jak ji vzal za ruku, vstala a když promluvil, vpadla mu do zmámených slov:

„Co tě to napadá?!"

Ale Vojtěch nejsa sebe mocen vztáhl po ní ruce tak jektající jako jeho ústa.

„Adalbert!" vzkřikla Justa tónem na smrt uražené velitelky.

Ale Vojtěch, který neměl ani nejprimitivnější školy in arte amandi, přes to, že byl až dosud naprosto cudným a nedotknutým hochem, nepochybně přímočarým živelným svým postupem ospravedlnil, co se potom stalo.

Stalo se, že mu do tváře vskočila drobná, ale mastná dlaň Justynina, vpeřená prudkostí a silou dcery, hodné svého otce.

Vojtěch obdržel nepopíratelný a mohutný políček.

Všechny, co jich kdy v těchto místnostech dostal, shlukly se v této jediné ráně, která způsobila v otroku až do té chvíle na smrt oddaném náhle rozbřesknutí.

Bolestí a lítostí docela bez sebe, hmátl Vojtěch po dlouhých, tenkých nůžkách na hedbávné látky, na tabuli ležících, ale nedosáhl jich, nýbrž vrhl se na Justynu holýma rukama.

*

Už bylo dávno po bouřce, když Klenované, kteří zachránili otavu tím, že ji naházeli, pokud stačili, do podsíně loubí, s posměchem vítali ochotnickou společnost studentskou, na kůži zmoklou, vracející se ze střelnice půl hodiny za městem vzdálené.

Slunce vesele svítilo do kaluží na rynku, v nichž zrcadlila se i postava paní Šestákové, stejně zmoklé a splíhlé jako ostatní gardedámy, kteréž provázely své slečinky na generální zkoušku.

Paní Šestáková měla na starosti vedle Mařenky ještě obě slečinky purkmistrovy, neboť od smrti prvního chotě nastalo mezi oběma rodinami co nejintimnější sblížení a vůbec byla paní Šestáková povýšena do společenské třídy, do které vlastně už od svého sňatku s prvním manželem náležela, o kterou se však dosud marně snažila.

Pohybovala jak lze i dnes a právě teď vidět s velkou elegancí za okolností, jakéž eleganci jsou velmi na újmu. Byla opravdu zmoklá jako slepice a to je pro dámu značně korpulentní vždycky úhona.

Obě slečinky purkmistrovic zmizely co nejrychleji, také černooká Márynka, věrný otcův obraz, to nevydržela a odběhla přímo domů, ale maminka uprostřed náměstí přijímala poklony, zdvořilosti, dvorné žerty i starostlivosti svého ženicha pana Piskáčka, nesmírně pohyblivého pětatřicátníka, jenž za ní vyběhl s velkou okázalostí.

Celý výjev sehrán byl pro klenovskou fámu, kteráž na scénu vystrkovala, jak se říká, celou řadu zvědavých tváří ze skrýší v otavě pod loubím.

Setkání obou obstarožných, ale preciosních snoubenců skončilo se a paní Šestáková odspěchala velmi elegantní, ač na dámu téměř čtyřicetiletou poněkud mladistvou chůzí.

Pan Piskáček zůstal stát s nadzdviženýma rukama, v pose, v jaké ustrnul, když své dámě naléhavě radil, aby se jenom odebrala a co „nejrychlejc" přestrojila, neboť zdraví máme prý všichni než jedno.

Paní Šestáková byla by jistě uposlechla a byla by vyběhla přímo nahoru do bytu, kdyby nebyla zahlédla pootevřené dvéře krámu.

Vkročila dovnitř a hněvivě přitřáskla dvéře za sebou, až zvonek zaječel.

Nikde nic a nikdo!

„Justo!" vykřikla víc paní závodu než matka, ale hned se v paní Šestákové zachvěla matka, neboť to, co zaslechla, bylo podle toho, aby v matce krev stydla.

Nohy pod ní klesaly, než ji donesly do zadní místnosti, odkudž úpění žalovalo.

A co nyní spatřila, přimrazilo ji nehnutě na místo, kde stála.

Spatřila dceru svou Justynu, ležící celou délkou na starém divanu, tvář tisknoucí křečovitě do polštáře. Tímto přidušením měnil se její zoufalý pláč v zlověstné skučení.

Zlá zvěst zdála se pak v plném rozsahu potvrzenou, neboť neméně křečovitě objímala Justa volnou rukou vojáka, u divanu klečícího, kolem hrdla.

— — — — — — — — — — — —

Před dvaceti lety navlas tak to vypadalo v této místnosti, jenže to bylo v zimě a večer po zavření krámu.

Na místě Justy byla ovšem její matka a u divanu klečel tenkrát její tatínek. Také její plavá frisura rozpadla se jí tenkrát proudem po hřbetě a vlásničky po zemi se rozsypaly.

A na místě Justyniny matky dnes, stála tenkráte nebožka paní Šestáková.

Tak se historie opakuje.

Také tenkrát se nenadáli a neslyšeli, až —

A nynější paní Šestáková provedla totéž, co před dvaceti lety její předchůdkyně. Vzkřikla srdceryvně a zapotácela se. Na

štěstí zachytil ji Vojtěch dříve, než složila se na zemi.

A k dalšímu štěstí pro oba mladé lidi neopakovala se historie do posledního slova, paní Šestáková neumřela totiž na puklé srdce jako její sokyně, k tomu nedostávalo se reprisi přece jen náležité tragiky. Ovšem, že byla nemocna — celý týden, ale vstala za včas, aby zakročila o zrušení druhých ohlášek svých s panem Piskáčkem, toto ozdravění bylo prvním blahodárným následkem jejího mdlobného záchvatu — pan Piskáček dověděl se o tom teprve z fary a tento způsob rozdvojení sobě nesouzených srdcí měl náležitý účinek. Piskáček byl sice u advokáta s návrhem na žalobu pro poškození zrušením manželského slibu, ale nedošlo k ničemu, smlouva nebyla dosud podepsána, pan Piskáček ustoupil na dotaz, vzal-li by si paní Šestákovou bez obchodu, úplně.

S nemenší energií uháněno o svatební ohlášky Justynčiny s panem Vojtěchem. Kdo měl v městě čas, potřásal hlavou a divil se průběhu událostí, obzvláště tomu, co tak honem a tak „chutě — chutě“. Ti však, kdož znali dřívější úspěchy pana Vojtěcha, nedivili se docela nic, že stačilo, aby se v městě ukázal, a dal světa běhu dočista jiný směr; vyskytli se i věštci do minulosti, kteří ujistili své posluchače, že nikdy o tom nepochybovali, že pánem u Šestáků stane se pan Vojtěch. Stal se jím hned, jakmile mohl bolavou nohou do boty, neboť ve střevíci, sebe skvostněji vyšívaném, nejde se hezky k oltáři. A svatba byla ihned, jakmile si pan Vojtěch přivezl z Plzně po důkladném superarbitriu propouštěcí list z vojny. Paměti hodno bylo, že už ani o svatbě, aniž kdy potom nezakulhal. Člověk se nesmí poddat, to bylo jednou z jeho zásad. Neobyčejně hladce byly odstraněny všechny ostatní překážky bezvadného uspořádání záležitostí. Dva dny a dvě noci počítal pan Vojtěch a když vyšlo na jevo, že pasiva obnášejí pět tisíc zlatých, sáhl prostě do náprsní kapsy a vyňal je ze své spořitelní knížky, a ještě zbylo mezi jejími listy něco bankovek. Peníze rozeslal ještě téhož dne, a bylo toho svrchovaně zapotřebí. Dlouho trvalo, než se zase ve spořitelní knížce pana Vojtěcha Pevného octla nová positivní číslice . . .

Z tuha to chodilo z počátku, ale už za rok zlepšila se situace po jisté události, kteráž se odehrála takřka před očima nového chefa velkoobchodu v malém i ve velkém.

Bylo to opravdu hnedle na vlas za rok, když naproti přes náměstí z průčelí sundavali honosnou tabuli obchodu kdysi páně Piskáčkova.

Jako vnuknutím puzen rozběhl se pan Pevný na druhou stranu a tabuli na místě koupil z druhé ruky, neboť od konkursní podstaty měl už ji místní lakýrník. Ponechal mu ji, ale jen k tomu, aby firmu seškrábal a opatřil novým nápisem, rovněž ve zlatě a týmiž krásnými tahy. Když nová firma vystřídala nad krámem kdysi Jana Šestáka starou, skvělo se na ní:

Jana Šestáka nástupce
Vojtěch Pevný,
obchod s módním a veškerým jiným krátkým zbožím.

*

Pozdvižení nové firmy se jménem Jana Šestáka nástupce bylo pro Vojtěcha Pevného významným svátkem.

Stalo se zrovna na popeleční středu: Klenovy byly sněhem tak zasypány, že Klenované, lidé to celkem vesměs kratší, čněli z průkopů návějemi sotva polovinou své urostlosti.

Ležel-li na náměstí sníh, bylo u Šestáků v krámě nejjasněji. Klenby bývalé pivnice, nyní lesklé fermeží, mnohem živěji podávaly si proláklé stíny osob, mihnuvších se podloubím a když někdo vstoupil z toho jasu venku, jednolitě zčernal v nepoznatelnou siluetu.

To pocházelo od toho, že světlost oblouku loubí byla nyní zúžena výkladními skříněmi, jimiž pan Pevný obehnal všechny tři pilíře Šestákova domu. Skříně byly dobře míněny, solidně a moderně provedeny, ale starobyle těžkopádný rozkrok loubí činily ještě neohrabanějším. To Šestákovu nástupci nevadilo, neboť obchodu to šlo k duhu.

Milerád odskočil od skleněných dveří, jimiž nahlížel do náměstí, kdykoli se přiblížil někdo z ctěných pt. pp. zákazníků odnést nějaký ten pár kaloší (zvláště cukrovar a nádraží byly vydatným konsumentem toho artyklu) anebo bruslí — či pardon! — celým párem bruslí by pan Pevný dnes nemohl při nejlepší vůli posloužiti a musel by prosit tisíckrát za odpuštění!

Stalť se mu ten mrzutý a směšný malér, že mu zůstala viset lichá brusle ze šedesáti objednaných párů — to je tak, když člověk na došlé zboží sám nedohlédne.

Tu lichou brusli málem by byl praktikant odnesl; pan Pevný už měl napřaženo, ale nedopadla. Neboť ucítil pan Pevný takové brnění v obou lícních kostech, že mu ruka sklesla, jako vždycky, kdykoli by byl napodobil svého v pánu zesnulého chefa, strýce a předchůdce. Už tak mělo zůstati, že poslední, která dopadla v tomto krámě, slízl pan Pevný. On sám vždycky už jenom

napřáhal; však ani na hromování, jak za života pana Šestáka otřásalo pinvicí i kvelbem, jeho hlas nestačil; byltě pouhým tenoristou.

Ostatně co se těch amerických bruslí týče, objednáno jest dalších šest párů a nejdéle odpůldne tady musí být. Pan Pevný udělal s nimi pěkný obchůdek. Až dosud, od nepamětných dob, co Ponávka kolem Klenov teče, bruslilo se na ní dřevěnými bruslemi, opatřenými jakous takous ocílkou. Letos zavedl pan Pevný brusle v celku ocelové, americké, přišel-li kdo pro „dřeváčky", poslal jej pan Pevný k Munelesům, a přece Muneles neprodal ani jedny; oba kluby klouzaly jenom na bruslích pana Pevného, brusle s řemínky by nikdo nebyl už za svět vzal na nohu.

U pana Pevného byl by dostal každý druh amerického zboží, tenkráte tolik oblíbeného. Od amerických kamen až do přeplavního lístku v nový svět. Kamen sice na skladě nebylo, ale stála tu jedna v užívání na ukázku, kdo by si přál, ve třech dnech jsou tu z Prahy zrovna taková, anebo větší, menší podle přání.

V jednatelství paroplavební společnosti počínal si pak pan Pevný docela podle instrukcí proti vystěhovalectví z klubu národní strany v Praze došlých. Vyložil každému, kdo v té příčině přišel, svědomitě všechny nesnáze a potíže, které jej v Americe očekávají, i výhody, které má vlast i národ, zůstane-li doma, a bude-li se živit poctivě, ale když přece jinak nedal, spadl konečně i panu Pevnému kámen se srdce, neboť lze nahlédnouti, že každý rád utrží.

Vůbec obchod vzkvétal tak, že bylo nutno vyrovnati se i s druhou stránkou hospodářské existence domu Šestákova, s rolničinou. Pan Pevný ustřihl tuto překážející vlečku závodu docela racionálně, pronajal všechny polnosti a přeplněné skladiště rozlilo se do dvora a zaujalo všechny hospodářské místnosti, vyjma místečko pro koníka a bryčku, neboť i splnění toho dávného svého snu se pan Pevný dočkal.

Avšak — už tu je pan Peťula a se synem přinášejí novou firmu, rozluštění záhady dvou městských požárních žebříků, od samého rána v průčelí Šestákova domu opřených — kterouž si, kde kdo po náměstí šel, hlavu marně lámal.

A skutečně zájem o věc byl tak značný, že kdyby byly Klenovy bývaly Trojou a dlouhé černé prkno se zlatým jménem pana Pevného koněm trojským, nemohl býti sběh větší.

Byl i poprask veliký, neboť něco podobného se v Klenovech nikdy neobejde bez vybouření místního, velmi vášnivého temperamentu. Dobrovolných pomahačů a rádců byl nadbytek, provazů a bidel, jimiž firmě nutno pomáhati z oken i zdola přes bohaté římsoví starého domu, hromada.

Všecek zpocen vrátil se pan Pevný z náměstí do krámu, obezřev zlatou nádheru své firmy, rozdouvající kramářskou duši jeho v hrudi do rozměrů před tím nikdy nepocítěných.

Zůstal u skleněných dveří a pásl svou pýchu na tvářích mimojdoucích a schválně k vůli nové firmě se zastavujících Klenovanů.

Najednou a panem Pevným otřásl němý smích — hle, sama paní tchyně se tu objevuje, anať z průjezdu vychází až na silnici doprostřed náměstí, poněkud z těžka majestátním svým zjevem dokročujíc do svahu.

Hle, kdo by se toho byl nadál, od milostpaní tetinky, která od návratu Vojtěchova z vojny, vysedajíc po celé dny v krámě, nepromluvila na zetě snad dvacet slov denně. Hle, nedalo jí to!

Pozvolna otáčí obšírnost svou čelem a obrací i hlavu vzhůru — pro Krista pána, kam to dal Pevný oči!

Vždyť je to jeho vlastní žena, Justyna! Klam byl tak dokonalý, že se pan Pevný v prvním okamžiku podíval přes rameno po odvěkém křesle za pultem, zdali milostivá paní matka sedí na svém obvyklém místě.

Než klam byl i velmi snadný, hlavně zavinila jej památná kašmírská šála, kterou si od maminky vypůjčila do toho mrazu. Záměna byla tím snazší, že svými plavoplavými vlasy hedvábnými svítily obě stejně, kamkoli se hnuly, jako by nad hlavami nosily svatozář.

A potom pravda — inu ano, ovšem že Justyna je teď tak široká ne-li širší než sama maminka, a tomuto svodu klamavému se pan Pevný musel zasmát nahlas! Ale při tom zavlažily se mu oči zvroucnělou něžností — snad ta kramářská duše přece nevyplňuje jeho nitro jenom sama a výhradně.

Či snad to bylo zas jen její, třebas že ušlechtilejší hnutí?

Neboť pan Pevný v tom okamžiku intensivně myslil na dědice, a vzhledem k tomu, že nahoře už dcerušku mají, horoucně si přál, aby se jeho panička „zhlídla" na té zlaté firmě a tentokrát jej podarovala Vojtěchem Pevným, jeho vlastním nástupcem!

Zajímavá tato myšlenka podala jiné ruku a pomohla jí na rty pana Pevného:

„Tak pan Piskáček přece došel svého, jeho firma přece jenom dostala se na Šestákův dům, jenže obráceně a s jiným nápisem.“

Chtěl či nechtěl, aby to tchyně slyšela?

Paní Šestáková pozdvihla hlavu ze své práce šteperské a nedbajíc toho, co řekl, ale přece na to navazujíc, řekla zdlouhavě s důrazem na každou slabiku.:

„Pane Vojtěch — už několikrát jsem se chtěla ptát, ale nebyla příležitost — těch pět tisíc, kterýma jste tenkrát před svatbou zaplatil ty prolongace — byly našetřeny jenom z večeří?“

Dlouho na sebe dala čekat odpověď. Konečně, aniž odvrátil oči od Justynky, která si došla docela až na protější stranu náměstí, aby i odtud užila pohledu na novou ozdobu rodného domu, řekl pan Vojtěch docela nahlas:

„A kdyby i byly jinak našetřené než jen za ty večeře, a dejme tomu i tak, jak milostpaní tetinka myslí, kam pak by se byly zas dostaly nazpátek — než do obchodu?“

Nastalo ticho, ale po malé chvilce podotkl k tomu obchod docela zřetelně:

„Tak jest!“

Mohlo by se myslet, že to zasténal regál kuchyňským, ponejvíce železným zbožím zatížený, jemuž americká kamna z bezprostředního sousedství zatrolené zahřívala postranici.

Ale oba věděli, že to promluvil Obchod, tento svrchovaný pán každého hnutí a pohnutí. Oba věděli, že všechno, co se stalo, beztoho k vůli němu se dálo. Och! ten uměl našeptávat a rozkazovat, neústupně vyžadovat. To věděl Vojtěch velmi dobře, neboť byl to Obchod, který vedl ruku Justynčinu i když mu psala o nebezpečí, v němž se octl, i když spočinula na jeho tváři tak prudce, že nezbývalo nic jiného než co se stalo, i když se otočila kolem jeho hrdla. Byl to Obchod, který jej shodil s koně pod kolo děla, jakkoli se říkalo, že schválně spadl, byl to Obchod, jenž uvrhl Vojtěcha do náruče Justyniny, a kdyby na místě dcery byla tenkrát bývala matka — kdož ví . . .

„Ba že!“ řekl Obchod ještě jednou a paní Šestáková už se ani úst otevříti neopovážila.

Její „hm — hm — hm — hm!“ proneseno bylo se semknutými rty.

Neboť ona tak by byla ráda vyhověla zájmům Obchodu a domnívala se, že jedná co nejlépe v jeho prospěch.

Ale ukázalo se, že si lépe rozumějí Obchod a pan Vojtěch —

Ale v tom už popadl pan Pevný prudce za kliku, otevřel, až se zvonek rozčertil, a popadl vracející se paní Pevnou i s tím, co měla pod srdcem do horoucího náručí.

A ke sladkému jeho podivu stalo se tentokráte po prvé, co se nestalo od onoho odpoledne, kdy se Vojtěch z vojny vrátil: Justynka mu hubičku oplatila.

Fr. Procházka:

VZPOMÍNKY Z CEST.

(Pokračování.)

Někdy se setkáme v dějinách se zjevem, který překvapí svou řekli bychom moderností. Tak provolání Pražanů za válek husitských jako by vypadlo z nějaké nedávné resoluce národnostních bojů — mluvíť o starém zavilém nepříteli, který usiluje o vyhlazení jazyka slovanského, jakož byl již učinil i našim bratřím v Polabí. Tehdy také husitský cep družně potíral německé křižáky, nepřátele polské v Prusích. A zmíněný již Boleslav Chrabrý posílá svého syna ke knížeti českému Oldřichovi, bratranci svému, vyzývaje ho k boji proti společnému nepříteli — Němcům. Stalo se to po vyhnání Chrabrého z Čech. Tehdy mohlo se ještě Slovanstvu zachrániti v Polabí i Sasko, Meklenburk, Pomořany. Ale náš Oldřich, manžel Boženy, vydává kněžice polského Němcům a spolčuje se s nimi proti Chrabrému.

Nyní se sváříme o několik vesnic slezských a smír polsko-ruský rozbil se o Chelm. Kolikráte ještě zvrhneme na slovanské cestě smíru a sblížení?

Sto tisíc nás poněmčili,
Sto tisíc nás popolštili . . . pod Těšínem —

Ani věštec národní nevidí tedy ještě rozdílu mezi poněmčením a popolštěním. Kolik tisíc let nám bude ještě třeba k tomu, než od hesla bratrství dojdeme k jeho jádru, od boje s bratry ke spolku s nimi i třeba za cenu vlastního ústupku a ztráty. I když byla odmítnuta ruka bratrská, nutno podati ji znovu a znovu. I škodný mír stojí nad každý proces s bratrem

třeba nejspravedlivější, neboť roztrpčuje mysli navzájem a přináší více škody než prospěchu.

Ať si to zastíráme jakkoliv, drobením sil národních bylo zřízení spisovné řeči slovenské a drobením novým nešťastným je pro Slovanstvo hnutí ukrajinské. Kde Němci by se radovali z hotové již staleté jednoty jazyka spisovného a národnostní, u nás se dále ještě drobíme a oslabujeme. Vyhledáváme to, co by nás dělilo, na místě toho, co by nás jednotilo. Mezery ve stavbě vlastní prohlubujeme pro cizí špičák. Jak jinak mohly se bráti dějiny Balkánu, kdyby se drobná tamní plemena slovanská byla spojila v čas v jednu říši a jeden národ. Po vítězství svazu balkánského nad Turky podivil se kdosi, že hrdinští Slované vůbec kdy mohli padnouti v porobu cizí. Jen počkejte — dostal odpověď — to proč ještě přijde. A přišlo tuze brzy.

Jediný světlý bod září Slovanstvu v poslední době na cestu a brání zoufalosti: smír a jednota Srbů a Chorvatů, dvou větví téhož národa, až do nedávna tak beznadějně sobě nepřátelských, že stačilo jen zakryté poštvání se strany nepřátel jejich, aby se kdykoliv dali do sebe s nelítostnou vášní.

Když na př. v celém národě chorvatském bylo krajní roztrpčení proti Maďarům následkem známé železniční pragmatiky za vlády bána Khuna Hederváryho, odvrátilo hněv protimaďarský na Srby vpašování popudlivého článku do srbského listu v Záhřebě a hned se po tom hromosvodu vybila bouře do bratrského těla. Maďaři se smáli. A podobnou zbraň mají Němci stále na Poláky a Čechy ve sporu slezském a v místních časopisech tamních. Což to obě strany, národů tak pokročilých, neprohlédnou? K bratřím Srbochorvatům však vine se také družně a splynouti touží s nimi i jarý Slovinec. Krok velkolepý, příklad obdivuhodný. Jen neklesati na mysli. I kdybychom stokráte ještě zvrhli, nezbývá než zdvihnouti vůz znovu a raziti cestu pevněji. Zdá se, že lidstvo v nejnovější době ovládáno jest vůbec ideou jednocení. Začalo se sjednocováním národních celků — Italů — Němců a tlak stoupá k jednotkám kmenovým: myšlence kulturního sblížení kmene slovanského, spolkové ideje ligy románské a jednoty germánské (Björnson). Od jednot kmenových jest již jen krok k jednotě plemenné (snahy Japonců). A současně s tím postupuje světová jednota míru, a válkám se opírající velesdružení socialistické. Budoucí lidstvo, čeho si ještě více přeješ?

Vystupuji na malé stanici. Vlak odhučel a odnesl s sebou život a ruch. Jako bych vypadl z něho do ticha a prázdna. Před zamlklou stanicí, ozářenou ostrým sluncem odpoledním, stojí poštovní trojka a chudé lapčáky dvou mužiků. Bylo přede žněmi a mužik měl volno k vedlejšímu výdělku. Tři vychrtlí koníci, neokovaní, s pouhým provazem okolo krku a v postraňcích hnuli drkotajícím vozíkem po prašné, rozjeté cestě. Široká je Rus, široké její cesty. Nelze říci silnice, nevidělyť nikdy kamene. Daleko široko neuzříš kamene v černozemné spraši a diluviální hlíně. Mnoho gubernií je vůbec bez silnice. Povstalé šlaky a lijákem vyryté zmoly objíždějí se, kam se komu zachce, koleje sjíždějí a rozjíždějí se stále. V lesích objíždějí se i povalené stromy, dokud neshnijí; celá spleť kolejí se tu křižuje a rozbíhá. Bosé nohy klusáčků, kteří jen do vrchu jdou krokem, pleskají do prašné, zčechrané vrstvy a zahalují povozku oblakem prachu, jenž skoro dusí a pokrývá za krátko tělo i šat tlustou vrstvou, i sedá na zpocenou kůži. Úlevou jest, když vjedou koně na pruh cesty pokrytý trávníkem nebo když vítr zalehne z boku. Z bujné půdy příkopů a jich břehů strmí celý les buřanu: bodláků, čekanky, lopuchy a durmanu pokrytých šedivým povlakem prachu. Slunce pálí a v jeho znoji chabnou síly těla a choulí se myšlenky, usedajíce mdle po krátkých výletech jako znavení ptáci. A lehká mlha prachu zastírá i širá pole u cesty, jejichž úroda, ač toho roku neobyčejná, ukazuje mezery plné plevele. Jaký rozdíl proti našim polím, takřka po zahradnicku vzdělaným. Jak jinak plodila by tato tučná prsť pod rukou našich dělníků. Půda prohýbá se táhlými vlnami, v jichž rýhách při potocích a jimi naplněných stavech (rybnících) rozloženy jsou řídké vesnice. Z padolu nejbližšího vyčnívají malebné věže cerkve, právě opravované, celé dřevěné a podle potoka korytem rozbíhají se chaty selské se zahrádkami. Ale málo nalezne oko ovocných stromů za nakloněnými ploty. I chaty samy jsou někde nakloněny, okna i dveře tlakem zkřiveny, tak, že je otázka, jak se otvírají a zavírají. Jedeme po hrázi, pod níž mlčí mlýn s omšeným, vlhkým kolem. Zanedbaný splav působí, že i cesta na hrázi, byť za vládnoucího sucha, je rozbředlá, hnojem a lískovými pruty pohozena pro zlepšení jízdy. Cosi smutného padá do duše a tísní jako zlý sen. Zakletý posud kraj, spící a čekající svého probuzení. Cesta vyvíjí se na stráň hlubokým zářezem ve stěnách hlíny vodou vyrytém a vine

se klikatě po hřebeně širé zemní vlny s obzorem stále úzkým, novými vlnami sevřeným se žárnou výhní nad hlavou. Nikde lesů na tomto obzoru celém. Jen osamělý mohutný dub trčí na temeni kynoucí nám vlny u samé cesty. Zbytek někdejšího lesa.

„Kam se poděly lesy?"

Mužik obrací hlavu, jejíž hnědý vlas zastřižen je v tlusté vrstvě rovně od ucha k uchu nad osmahlou, rozpraskanou šíjí a klátí pobízivě bičem nad udýchanými klusáčky.

„Propadly," (zmizely) vykládá jaksi unyle a bez zájmu, snad únavou z dusivého vedra. „Mužici okolních vsí koupili velkostatek za pomoci banky a šmahem les vyporáželi. Dobře pořídili — A núú — Brówko!" pobízí táhle prostředního koníka, jenž se motá mdle mezi oběma soudruhy, narážeje slabostí na oba jako srdce ve zvonu. „Dobře pochodili; po částech nyní splácejí. Zámožni jsou." Potřásl hlavou „A nú" — zavolal zase přátelsky, jako s politováním na osláblého koně.

„Není píce," obrátil se zase ke mně s omluvou, „jen ta pastva a pracovati musí při ní celé dny. Můj stateček neuživí. Mám půl druhého korce pole. Otec měl ještě tři desjatiny. Rozdělil to mezi děti. Z čeho žíti? Výdělku pravidelného není. Za dvacet rublů musil jsem koupiti letos sádla. I chléb bylo třeba koupiti. Osev. Žid půjčil. Pro něho letos roste" — ukázal unyle bičem na úrodu u cesty. „A desátý snop úrokem, někdy až pátý. Ceny si udělá napřed. A prodati musíš. Již v zimě. Co dělat?" Sjeli jsme s nové vlny novou průrvou k rýze potoka a rybníka k novým roztroušeným, zamlklým chatám. Huňatý pes s krátkým čenichem vyběhl a zaštěkal také jen jako z povinnosti a hříbátko uskočilo s prašné cesty a stanulo, ohlížejíc se a švihajíc boky tenkým ocáskem.

(Pokračování.)

Emil Tréval:

ROZPUK.

(Pokračování.)

Byl to projev nelásky, ba nenávisti. Neboť ne jedinkráte, ale potom ještě několikráte mi výjev s tabulkou připomenul, zveličoval mou nedovednost, ba i jiným lidem o tom vypravoval, jakého má doma ťulpasa. Pásl po každé mé chybě jako ostříž, každé přeřeknutí rozšlapával, naivnosti dětské po mně s výsměchem opakoval. Tak řekl jsem, že slunce točí se okolo země.

„Tak může mluviti jen osel," poučil mne otec. A dlouho potom nevolal na mne jinak než: Ty osle, neb neděkoval jinak než: Dobré jitro, osle.

Neb když mne učil nejmladší učitel náš, aby si otce naklonil, zdarma hře na housle, a já vrzal národní písně a notoval si hlasně: — vezmu já si chudobnou dívčici, třebas měla jen jednu kytlici — — — přerušil mne otec.

„Vidět, že ani za mák nepřemýšlíš, Adame. Kdybys měl v hlavě jen trochu mozku, poznal bys, že chudobnou je zcela falešné, nebo nač by bylo dále: Třebas měla jen jednu kytlici — — — což pak chudobná jich má více? Pravý text by každého napadl, jen tebe ne. Upřímnou dívčici a ne chudobnou, osle jeden!"

Hleděl jsem, abych před matkou se s otcem nesetkával. Věděl jsem, že matka tím trpí. Ale ona mne těšila, slibovala, že přes to přese vše půjdu na studie, a děsila se a napomínala mne, když i já za nepřítomnosti otcovy jsem o něm nepěkně mluvil.

„Musíš ho ctíti," říkala, „přese všecky vady zůstane tvým otcem, Adámku. Máš-li mne rád, udělej to k vůli mně, že jsem ho měla ráda, a promíjej mu z lásky k matce."

A přece přišla doba, dlouhá doba, kdy jsem na matčina slova nevděčně zapomněl.

Ale předbíhám. Nenapsal jsem dosud ničeho o dědečkovi a bábě. Dočkali se ještě zármutku viděti své jediné dítě nešťastné. Nestěžovala si matka, ale rodiče měli oči i uši. Trápili se, domlouvali zeťovi, ale ten vyváděl jim na vzdory ještě hůře, až konečně si zakázal, aby se mu do rodinných záležitostí pletli.

Mimo to nezůstaly mi zálety otcovy tajny. Vedl si stále neopatrněji, posléze až cynicky. Chodil k muzikám, hrál v karty a tančil. Děd i bába se soužili a tři roky po sňatku dceřině rychle po sobě zemřeli. Děd nemocí ledvin, bába rakovinou. Ale myslím, že je otec umučil, umořil. Dědovi bylo pětašedesát, bábě o něco méně.

Otci mému připadlo místo řídícího po dědovi. Přeskočil řadu uchazečů starších, měl u okresní školní rady protekci.

Přesídlili jsme do školy, do bytu po dědovi.

Než jsem vstoupil na studie, býval jsem od otce často bit, obyčejně z malicherné příčiny. Snášel jsem vše, přemáhaje se k vůli matce. Ale jednou, utrživ nezasloužený výprask, rozpálil jsem se takovým vztekem, že popadl jsem v kuchyni želízko od cihličky a běžel s ním do světnice na otce. Neviděl a neslyšel jsem, jen hlava otcova s prořídlými vlasy bělala se, volala mne: Sem! Udeř!

Někdo mne zachytil. Matka. Byla bledá jako plátno. Popadla mne za ruku a tiskla ji pevně. Želízko mi vypadlo. A vlekla mne odtud. Vytrhl jsem se a vrhl se na lištu. Byla pevně skobami přibita. Vyrval jsem ji ze zdi a strhl na zem.

Byla to škoda matce způsobená. Ale musil jsem něco zničiti. Snad bych se jinak zadusil.

Pak teprve jsem se vzpamatoval. A ulekl se, co jsem učinil. Matka dívala se na mne bez hněvu, ale tak lítostivě! A řekla jen: „Adame!" Ale jakým srdcelomným hlasem!

„Já to nechtěl," naříkal jsem, „já nechtěl!"

„Střez se takových chvil, dítě," přitáhla mne matka k sobě, „člověk se má ovládati, proto má rozum!"

Styděl jsem se. Blbý Francek ze vsi, když ho děti rozdrážďily posměchem, míval takové zvířecí záchvaty, tloukl do všeho, lámal, ničil a když nemohl k ničemu, sám se bil pěstí do hlavy. Čím jsem se já ve chvíli vzteku lišil od Francka?

„Už na to nemysli!" konejšila mne matka, když nepřestával jsem vzlykati.

Přes protesty matčiny prodal otec veškeren nábytek po tchánovi i sbírky jeho někam zašantročil. Jen prádlo a peřiny máti zachránila, i na to již otec sahal, tvrdě, že nákaza po zemřelých na tom lpí. Za stržené peníze kupoval dárky svým milostenkám ve vsi a našly se nesvědomité ženy, které dárky takové braly.

Jinde se dovedl otec lichotiti, doma však veškerou přítulnost nenáviděl. I za to, že držel jsem se co nejvíce matky, mne trestal. Ale mezi hochy ven ke hrám také mne nepouštěl. Plakával jsem často dlouhou chvílí doma.

Nezapomenutelný jest mi rozhovor rodičů v ložnici, když jednalo se o mé studie.

„Kluk je přihlouplý, neumí ani promluvit a nehodí se na studie," pronášel otec. A hlasem jako by kamenoval.

Matka jen vzdychla, patrně dostávala srdeční záchvat. Ale otec mluvil stále rychleji a bezohledněji. Připadalo mi, jako by matku zabíjel. Aby se hodně rozčilila a snad z toho zemřela. Mezi jednotlivými větami vydával táhlý zvuk, jako by zíval, znamení nejvyšší zloby.

„Škoda peněz — podívej se jen na jeho škrábanici — kocour by to lépe napsal — z počtů nedovede rozřešit rovnici o dvou neznámých — inu blb, nemá to mozku, v hlavě — a ze zeměpisu neví, kde je Madrid — a ve slohu — hotový vůl, jen seno žrát. Koko, býti na živu, by ho předčil. — Jen k zvířatům, k těm se má, snad z kollegiality — je velká otázka, zda ho slušný mistr řemeslnický do učení vezme. Já bych si to alespoň rozmyslil. Hotový bubák, do světa se nehodí — stydí se promluvit — ten by ani za humna nedošel."

Třásl jsem se, ale ne strachem, nýbrž hněvem. Tolik jsem už věděl, že to vše není pravda. V prvé a druhé třídě měl jsem od učitelů samé jednotky, jen u otce, v třídě třetí měl jsem nejnižší censury.

A máti též vyslovila za mne vše, co jsem si myslil, jako by mi v duši četla. Otec se zachechtal.

„Proč že jsem mu sám nedal nedostatečnou, když si ji zasloužil, chceš vědět? Milá přítelkyně, z opatrnosti. Bylo by padlo na mne, že syn řídícího učitele se neumí na nic ani řádně podívat. Že jsem ho špatně učil. Sobě k vůli a ne pro toho hňupa jsem mu dal dostatečné. Nemáš žádné příčiny býti hrda na svého mazlíčka."

A nyní vypočítával jako zlé svědomí dopodrobna, kdy a kde jsem nějakou pošetilost provedl, nevykonal něco, jak jsem vykonati měl, vyšel si bez dovolení ven mezi děti.

Od šesti roků byl jsem otcovým vězněm, nesměl jsem se bez jeho vědomí z domu hnouti. Nejhorším zločinem mým bylo, že jsem s hochy házel kamením, někdo roztloukl okno a na mne to svedli. Otec okno sice nezaplatil, ale ukul si z toho proti mně zbraň, jíž mne ranil, kdykoli se mu zachtělo. Nazýval mne oknoborcem, sklenářem. Všecky klukoviny zveličoval div ne na zločiny, prohlašoval za výrony venkoncem zkažené mysli, nepochopitelné tuposti a jistě též za projevy nepřátelství k němu.

„Franci," řekla matka, když konečně se otec vymluvil, „vždyť ty to ani sám nevěříš, co tu na vlastního syna klevetíš."

(Pokračování.)

✱

Dr. Tad. St. Grabowski:

POLSKÁ ZPRÁVA.

(První pololetí roku 1913.)

I. Lyrika.

Literární a vědecká produkce v Polsku vzrostla za posledních několik let způsobem přímo mohutným; během posledního čtvrtstoletí se téměř zdvojnásobila. Že by však rostla i cena té produkce spolu s jejími rozměry — nelze pověděti. V tomto mohutném rozvoji jsou zajisté křiklavě nápadny značné nedostatky. Překotnost, chvat, nedbalost formy, banálnost obsahu, opakování a ohřívání motivů, v písemnictví dávno přežitých a odstavených — toť vady, jaké, pohříchu, stále častěji a příliš často bývají pozorovány v přítomné chvíli.

Zejména týče se to poesie v užším slova smyslu (nikoli románu!), která od té doby, co uložen byl do hrobu Wyspiański a Konopnicka a co se odmlčel Kasprowicz a Staff, honositi se může jen ptáky nižšího vzletu. Nejvytrvalejší a nejvyspělejší z dávnějších lyriků, Kazimír Tetmajer, jediný zůstal věren své dávné Muse, ač i on stále častěji hledá úspěchu v románu, s kterým však, jak se zdá, nikdy není s to, aby se spřátelil. Rydel, Źuławski, Miriam, Miciński, Lange, Or-ot a mnoho jiných z tábora včerejší „mladé Polsky", pozorujíce, že nadešel okamžik vyspělosti na zenitu, buďto zmlkli nebo činí náběhy do „větších komposic", nejčastěji divadelních — a nejčastěji, bohužel, bez úspěchu.

Kdybychom hledali příčiny neúspěchu ve většině případů, musili bychom doznati, že nejvážnější z nich jest u valné části spisovatelů nepochopení vlastního nadání a schopností spisovatelských, bažení po vavřínech ve sférách, k nimž jejich vlastní vlohy básnické mají nejmenší sklon. A při tom moda, ať domácí či zahraničná (zejména kabaretová), osobní ctižádost a pósa (zejména à la Wyspiański!) hrají neméně důležitou úlohu.

Největší nedostatek originelních talentů lze vycítiti na poli lyriky, kdež i pěvci, dosud uznaní a rutinovaní, od delší doby zatvrzele mlčí. Jedním z nečetných zjevů na tomto poli, obracejících na sebe pozornost nevšedností námětu, dokonalostí formy a bohatstvím myšlenek, jest soubor satir a pohádek pod názvem „Zwierzyniec" (Zvěřinec) známého ironika a humoristy Jana Lemańského. Lyrika překrásné subtilnosti snoubí se tu harmonicky s groteskní virtuositou smíchu, vtipu a uštěpačnosti, za nimiž často se skrývají hořké slzy bolesti, soucitu nebo pohrdání. Méně nového přináší svazeček poesie stejně známého již a váženého básníka, Wacława Wolského, opatřený poněkud přemrštěným názvem „Mare tenebrarum". Nejsou to totiž propasti vášně, není rozkacenost živlů, nýbrž spíše tiché, melancholické stesky a důvěrná sdělení vysoce diskrétních tónů, jímavých akcentů citů, pohnutlivých přestávek tlumené bolesti. V tón melancholie a stesku udeřuje i Wiktor Dzierźanowski, homo novus v literatuře polské. V lyrickém cyklu pod názvem „Nam jeno szumy zwiastują wiosnę" (Nám jen šumy zvěstují jaro) prozrazuje výjimečný dar vyciťování přírodních krás a harmonisování svých citů s jejími záhadami nebo naopak ozařování jejích obrazů paprsky z vlastní duše. Méně šťasten jest, když zasahuje do krajin ideových reflexí, a utápí se v nepostižitelné abstrakci. — „Zielone oczy" (Zelené oči) Zygmunta Różyckého dobře charakterisují poesii exotických barev a tajuplných záhad, v jaké si libuje mladý básník a v niž, bohužel, vkládá příliš málo citu. Jsou to skvělé, stříbrnězlaté, duhové a démantové kaskády slov, hladkých veršů, hledaných obrazů, barvitá krajina, svou nevšedností půvabná, ale chladná a cizí, jako by v ní scházelo slunce, jako by se ztápěla v elektrickém světle. A co se skrývá za tou pyramidou skel a třpytných cetek? Jakési tajemné cosi, jehož sám autor nedovede pojmenovati. Je to dobré na začátek — ale „Zelené oči" jsou již osmou serií poesie Różyckého.

V poslední době obracejí k sobě pozornost také dva soubory poesie polských autorek. Jedna z nich již odešla na věčnost, a část její cenné pozůstalosti literární vydal zasloužilý kritik a publicista Adam Grzymała-Siedlecki. Je to „Imagina" od Marie Konopnické, neobyčejně zajímavý pro postavu samé autorky román poetický, psaný v různých dobách a za různých okolností a spřádající v sobě nevšedním způsobem celé předivo nití různorodých vlivů, jaké působily na básnířčinu duši ve chvíli, kdy nezprostivši se ještě tradice romantismu, přistupovala k tvůrčí práci varšavských positivistů. Báseň ta, ačkoli má význam v prvé řadě historicko-literární, jako zajímavý dokument k seznání evoluce tvůrčího ducha Konopnické, obsahuje i všecky přednosti jejího péra, jaké jí zjednaly od první chvíle významné postavení v literatuře: široký rozmach slova i plastika v obrazech, nevýslovné kouzlo formy a horoucí, vášnivý cit vlastenectví.

Druhá básnířka, známá již nikoli od dnešního dne, Bronisława Ostrowska, ozvala se v posledním cyklu svém „Aniołem dźwięku" („Andělem zvuku") způsobem, jejž vskutku vůči chabé produkci lyrické z posledních dob nazvati dlužno výjimečným. Proti „mužské" poesii, brodící se ve stesku a melancholii, udeřila v tóny vysoké a mohutné. Smělý a pevný vzlet, sebevědomý vzletu cíl, pružnost

a křepkost rozmachu křídel — toť vnější známky její poesie. Hloubka myšlenek svědčí pak o bujné individualitě básnířčině.

(Pokračování.)

LITERATURA.

Věra Pádovská, *Záhon aster. Lomené paprsky.* Verše. V Německém Brodě. Nákl. vlastním. — Jožka V. Štech-Žehrovský, *V klidu a bouři.* Básně z r. 1912—1913. Nákl. „Vesny".

Kniha Věry Pádovské je mi sympatická proto, že se nestaví za žádná hesla a programy, že také po ničem se neopičí, že dává výhost každé uniformě, ale hledá poctivě své vlastní tóny i své ideové krajiště. První část knihy je intimně subjektivní, cením ji výše nežli část druhou. Je nejen procítěna, ale i prožita, je také svéráznější části druhé, kde znatelna jsou ohniska, u nichž se autorka hřála (Škampa, Machar). Autorku nutno vystříhati před zdánlivými duchaplnostmi jako: „Života komedie vlastně sehraje se krátce, však opona tak dlouho, dlouho padá." Co je to? Fráze. Ještě tu tam zápas o expressi, o rým, o rythmus, naproti tomu častěji svitne originelní comparace: „Dnes slunce je tak kruté v kráse oslnivé, modravý prostor rozřezává lesklou pilou," celkem je to pozoruhodný lyrický debut, jakých v poslední době u nás pořídku. — Druhá kniha p. Štechova nevyniká ničím nad prvou („Prvosenky)". Verše: „dav v sluch řve mu jak ras na psa" zní jako říkadlo rychlé výslovnosti, „v srdci pro vlast plný vervy — z provazů abys měl nervy" je z básnického majetku Venouška Dolejše. Kniha nepovznáší se ani tam, kde mohlo se dostaviti aspoň jisté citové rozkřídlení (památce zemřelé matky). Zdá se, že autor nebude mít nikdy, co by pověděl.

—pa.—

*

Karel Půlpán: *„Vzpoura a jiné povídky"* V Praze 1913 nákladem časopisu „Mladé Proudy". Za 50 haléřů.

Šest novellistických obrázků — ba spíše bych řekl náčrtů novellistických, neboť ze všech cítíme vanouti cosi jen letmo nadhazovaného, nedopovídaného a zhuštěného, co se nedalo v té rychlosti detailněji propracovat. Je to čtenářskou předností té drobné knížky, v níž děje tísní se a klouzají jako v kinematografu, a nad níž visí jistá chmura těžko tajené zloby a odboje. Neboť nejenom „Vzpoura", úvodní povídka o selském vzbouření chlopů, nýbrž i všecky ostatní nesou rys prudkého víření smyslů, utajovaných nutkání a vnitřních zápasů, jež probudila nespokojenost s daným stavem věcí. V „Novém životě" prožíváme historii odboje malého člověka, posmívaného a tísněného šlechtickým sousedem; v obrázku „Z cirku" je to náhlé vzplanutí rozbolestněného nitra, jež (dotčeno jsouc nemístnou poznámkou) bylo dohnáno až ke zločinu; ba i v črtě „Maminka", kde dojem vzpoury a odboje se dá nejméně vysondovat, bouří se to neznámými pocity v duši malého děcka, které má býti odvezeno pěstounům do nového domova. Ve všech číslech vycítujeme, jak se vznáší nad řádky jakési fatum, jak v hloubi těch líčených povah a duševních stavů něco osudného doutná a připravuje se pro chvilku kritického vzplanutí. Je něco v celé bytosti autorově, co neustále protestuje a hrozivě nabadá k nápravě. Proto je celkový dojem knížky nějak ztajeně výhrůžný, chmurně a zlobně naladující; je to výmluvné memento budoucnosti, aby ti, kdož mají otěže v rukou, ještě v čas pamatovali na rovnováhu spravedlnosti a práva, než zloba massy překypí a než bude pozdě. Účinná knížka. Víc ovšem ideově a pudově než umělecky. *Fr. Sekanina.*

*

Rádce správné češtiny. Sepsal dr. Petr Zenkl. Druhé, rozmnožené vydání. Nákladem „Unie" v Praze 1913. Váz. za K 6·20.

Mnoho máme dnes již „Rádců", „Brusů" a „Rukovětí", sepsaných vynikajícími odborníky a znalci jazyka českého. Jsou to však vesměs díla více vědecká, jež svým theoretickým založením širším vrstvám jsou nepřístupna. Svým skutečně a výslovně praktickým významem vyniká Zenklův „Rádce" nade všechna tato díla. Autor ve své knize nevykládá, neodůvodňuje, vyhýbá se každé theorii, maje stále na paměti účel své práce a krásnou snahu po očištění jazyka českého ode všech nešvarů. Formou slovníkovou řadí k sobě dle hesel abecedně správné tvary slov, tvary nesprávné klade prostě do závorek, uvádí příklady skladby, fraseologie, pravopisu, skloňování i časování — vše stručně a srozumitelně, jasně a spolehlivě, přehledně a prakticky.

Prof. P. Zenkl podjal se zpracováním svého „Rádce" práce nesmírné, tím však záslužnější, že přinesla tak krásné ovoce.

„Rádce správné češtiny" vznikl z popudu kruhů obchodních a pro ty v prvé řadě byl určen. Není však jen spolehlivým a skutečným rádcem kruhům těmto. Snad každý někdy potřebuje poučení o naprosté správnosti některého tvaru, o pravidlech skladby a fraseologie. A každý najde poučení a rady v obsáhlém a vynikajícím díle Zenklově, jež s radostí vítáno jest každým, komu opravdu jde o čistotu a ryzost jazyka českého.

DIVADLO.

Činohra. *Maminka má pravdu.* Komedie o třech dějstvích. Dánsky napsal Henri

N a t h a n s e n. Přeložila Helena Malířová. Režisér Jaroslav Hurt. Poprvé na N á r o d n í m D i v a d l e dne 29. října 1913.

Kdyby to Henri Nathansen myslil s filosofií a morálkou komedie „Maminka má pravdu", kde šosáctví vítězí nad přesvědčením a vyšší ideou a prostřednost je velebena, opravdu vážně, znamenalo by to jeho úplnou morální i uměleckou porážku. Ale na štěstí tak tomu, aspoň v této hře, není. Filosofie, morálka, zásady, — vše jest vedlejší a jen jakýmisi divadelními praktikábly, z nichž a na nichž komedie jest stavěna. Erik Ramsing, jenž důkladně se zhlédl v Ibsenově Hjalmaru Ekdalovi z „Divoké kachny", bije se za jakési přesvědčení, jež jeho přesvědčením není, jeho krotké revoluční myšlenky a papírové činy vyvěrají prostě z povahy naivní, nezkušené, ješitné a velikášské, jež za chvíli hledá cestu, kudy se zdánlivou ctí a bez úrazu by ustoupila do dřívější bezstarostnosti a pohodlí. A tak maminka nemá mnoho práce, aby synáčka obrátila na původní, rodinnou víru. Ví předem ze zkušenosti, jak vše musí skončit a skončí. Otec Erikův míval v mládí také takové záchvaty revoluční — a dnes? Buď spí, nebo na povel odpovídá na vše: „maminka má pravdu!" A maminka v tomto případě vskutku pravdu má. Neboť přesvědčení a zásad, jichž nositeli jsou t a c í Erikové, není věru škoda.

Jako v Nathansenově „Průlomu", jenž sehrán byl na zemské scéně v prosinci loňského roku (viz Zvon XIII., č. 14.), i v této komedii jest nejzajímavější šťastná miniaturní kresba figurek a vystižení tepla a klidu domácího krbu. Jinak však „Maminka má pravdu" nedostihuje „Průlomu" a jest ve své těžkopádnosti, mělkosti, chudobě děje a věčném opakování myšlenek i celých scen hrou celkem dosti trudnou a bezvýznamnou.

Interpreti jednotlivých rolí měli vesměs šťastný večer. Zejména pí M. H ü b n e r o v á (matka), pí. Z. R y d l o v á (Berta) a p. R. S c h l a g h a m e r (Erik Ramsing) podali výkony vskutku znamenité v založení i kresbě. V této komedii debutoval jako režisér p. J. H u r t, jenž celkem uvedl se dosti sympaticky. K detailům se ještě vrátím. Doufám, že budu míti brzy příležitost. *Tristan.*

*

Hadrian z Římsu. Rytířská hra o čtyřech jednáních. Napsal V. K. K l i c p e r a. Režisér V. Vydra. Poprvé na M ě s t s k é m d i v a d l e K r á l. V i n o h r a d ů dne 28. října 1913.

Václav Kliment Klicpera nebyl rozhodně duch originelní, tvořivých hodnot, pracující z vnitřní umělecké nutnosti, a stěží lze mluviti o uměleckém významu jeho dramatických děl, jichž zanechal asi šedesát. Byl spíše duchem kompromisním, odvislým od cizích, zejména německých vzorů, nadaným lehkostí psaní, jež — bohužel — na jeho dílech jest až příliš patrna. Za to význam jeho obroditelský, kulturní na počátku osmnáctého století u nás jest veliký, a toho v l i t e r á r n í h i s t o r i i není mu zapomínáno. Na d n e š n í m j e v i š t i svého místa stěží však již uhájí. Jeho dramatická díla nás dnes nemohou zaujmouti, nedovedeme se již dívati zraky vlastence z roku 1821 na „Hadriana z Římsu" se všemi těmi dobráckými rytíři, naivními intrikány, statečnými milenci a ušlechtilými přáteli. Jen režisér a herci mohli nám tuto rytířskou retrospektivu učiniti aspoň trochu přijatelnou — bylo-li jí při všem uznání upřímné snahy správy divadla vůbec nutno. Dlužno však po pravdě konstatovat, že oživovací pokus na V. K. Klicperovi jeho „Hadrianem z Římsu" učiněný, se na Městské scéně Vinohradské méně zdařil. *J. M.*

ZPĚVOHRA.

Kdežto roku loňského nebyla vypravena v Národním divadle — tím méně ovšem na scéně Vinohradské — žádná česká novinka zpěvoherní, pospíšilo si letos Národní divadlo a provedlo již první z ohlášených prací původních, Z a m r z l o v u jednoaktovou operu „*Svatební noc*" na text Kuklův. Dle tištěných informací jest dílo tohoto agilního kapelníka naší zemské scény původem svým staršího data — ani původce jeho nepatří právě věkem mezi nejmladší naši generaci skladatelskou — ale jisto jest, že nynější své tvářnosti nabylo dílo až v té době, kdy seznámil se jeho autor s partiturou Straussovy Elektry. Její vliv je v díle tak znatelný a tak pronikavý, že nás neopustí vzpomínka na „Elektru" od prvního taktu. Ovšem zůstává — jako při veškeré tvorbě eklektické — tento vliv pouze vnějším a povrchním (což nevylučuje svrchovanou podobnost); omezuje se na instrumentační a disharmonické efekty a to ještě především ty, jež působí hodně intensivně. A v tom je právě velký omyl skladatelův. Strauss neplýtvá svými nejdrastičtějšími efekty, u něho jest umělecká ekonomie, shrnující svrchovaně intensivní výraz jen na hlavní dramatické body díla, díla nota bene i dramatickou svou povahou nejvýš vypiatého. Elektra je mythická tragedie nadlidské náruživosti, p o m s t y. Aktovka Kuklova je realistický obrázek, řekl bych genrový, třeba že drasticky — a ne právě psychologicky pravděpodobně — kreslený. Jsou tu vášně, ba i zápasy a vražda, ale jich nositelé jsou lidé malí. A na to komponuje Zamrzla hudbu, jež hromadí vrcholné, ojedinělé projevy dramatické hudby Straussovy po celém téměř ději. Výsledek nemůže býti jiný, než že dojem selhává, zůstávaje pouze křiklavým.

Proti nesporné technické vyspělosti Za-

mrzlově jest jeho invence zvláště melodická velmi skrovná a čerpá ne již z Richarda Strausse, nýbrž ze Smetany, Dvořáka, Wagnera a tu a tam i z italských veristů, vesměs tedy ze vzorů ne již současných; ta ovšem může pocházeti dobře z dob dřívějších. Zamrzla nedostihuje v tom směru nikterak svého kollegy Picky, jehož „Malíř Rainer" před dvěma léty na Národním divadle byl proveden.

Provedení pěvecké i herecké bylo vesměs dobré. Podivno jest — při divadelních zkušenostech autorových — že tak často utápí se hlas lidský v zvuku orchestru. Příčina toho zdá se mi býti ani ne tak v příliš masivní instrumentaci, jako v malé jemnosti orchestrální reprodukce. Orchestr Národního divadla po této stránce, jak i při jiných operách lze pozorovati, zašel již příliš daleko. Stačí srovnati s ním teď orchestr Vinohradského divadla, jehož jemná, jakoby nadechnutá hra jest opravdu vzorna. A přece jsou v orchestru Národního divadla umělci neméně kvalifikovaní a — dílo řídil autor sám! Pokud se scény týče, uspokojovala celkem souhrou i dekorací; měl bych jen malou poznámku k zakončení opery. Když hlavní osoba kusu, tkadlec Petr, postřelen zemře, vrací se k němu jeden z vojínů, aby mohl pronésti z nejrůznějších dramat chvalně známý výrok „Mrtev!" Dojem tohoto příliš patrného efektu je neodolatelně komický; mnohem účinnější by bylo končiti prostě smrtí Petrovou, již symbolisuje hudba smírnými akkordy.

Dr. Otakar Zich.

TÝDEN.

* V Německém Brodě zemřel 30. října v požehnaném věku 79 let známý český krajinář a malíř působivých zátiší Antonín Waldhauser, rodák z Vodňan a jedna z nejtypičtějších postav našeho malířství z let sedmdesátých a osmdesátých. Waldhauser byl čilý a pracoval až do posledních dní života, ačkoliv moderní česká veřejnost již ráda zapomínala jeho kdysi líbivých, barevně sytých obrázků, velkých i drobných, náladově zakládaných a opravdu nikdy také nevyznívajících bez nálady. Antonín Waldhauser, jenž rád měnil svá bydliště, jenž svého času působil dlouho v Kutné Hoře, jindy na Čáslavsku a jinde, miloval zejména prudce rozhořené západy a jemná svítání, podvečerní nálady širokých dálav, kde loučící se slunce pálilo rudě, kde mraky svítily ztemnělou modří a sytým akvamarinem, kde hloubky lesů byly vyznačovány tvrdými, ale rázovitými tóny syté zeleni a zčernalých nočních stínů. Vedle lehkých, modernějších krajinek Liebscherových, které ve výstavách let osmdesátých počaly zatlačovati solidně nanášené obrazy Waldhauserovy, vyznačovaly se mistrovy práce oduševnělejším, ač těžším provedením. Proto také Waldhauser byl uznáván více za hranicemi, zejména v Německu, kde na výstavách byly jeho obrázky kupovány velmi četně.

—n—

*

* P. N. Sakulin vydal studii o V. F. Odojevském jako filosofu a spisovateli pod názvem „Z historie ruského idealismu". Připomínají se tu slova Gogolova: Nač stavěti na odiv bídu našeho života a naši bolestnou nedokonalost? Kdyby Odojevský byl přeložen do němčiny nebo francouzštiny, Evropa nenajde v něm zbla pro sebe, ale pro Rusko byl poučným jeho filosofický i literární dilletantism, protože v něm jako v zrcadle objevuje se vše, co souviselo s ruskou kulturou prodlením poloviny věku, v něm je zahrnuta filosofie dvacátých let a idealism i mysticism let třicátých. Zajímavé jsou styky Odojevského s Puškinem a Lermontovem a jeho známý nekrolog o Puškinovi: „Slunce naší poesie zapadlo," druhdy připisovaný Krajevskému. O besedách Odojevského s Lermontovem dokládá N. Lerner, že ohlas jejich se vidí v poznámce Lermontova o Rusku, napsané v sešitku darovaném jemu Odojevským, a která zní: „Rusko nemá minulosti."

K. V. H.

*

* Kdo že byl otcem alpinismu? — táže se v „Rivista del Touring" R. Caddeo a odpovídá na tuto zajímavou otázku způsobem stejně zajímavým jako překvapujícím. Alpinismus, pokud se o jeho historii dovídáme prvních zpráv jako o sportu uvědomělém, nebyl pěstován nikým menším než nesmrtelným autorem „Božské komedie". Dante byl první, jenž slézal s chutí a vášnivě rád nejvyšší vrcholky hor s jakýmsi — abychom se moderně vyjádřili: sportovním potěšením. V „Božské komedii" je zachyceno horských a alpských scenerií veliké množství. Z Bassermanna, který stopoval Danteův život v Italii, dovídáme se, že básník vystoupil až na špičku Falteronu (1654 *m*) a že slezl v zimě i vrchol hory Prato al Saglio (1500 *m*). V době renaissance oživla záliba mužů ve slézání hor měrou velmi vrchovatou, a nebyli to opět lidé menší než Petrarca, Eneáš Silvius Piccolomini (pozdější papež Pius II.) a Leonardo da Vinci, kteří se oddávali s nemalou vášní slézání alpských vrchů. Petrarca vystoupil r. 1336 na Mont Ventoux (1912 *m*); Piccolomini stále a stále se snažil rozplašiti utkvělou pověru středověku, která od mlžných vrcholků horských oddalovala, a nepřestával kázati, že bůh stvořil hory k tomu, abychom je milovali, poznávali je a těšili se z nich a ne abychom si o nich bájili nesmyslné legendy a oddalovali se jich. A geniální Leonardo da Vinci nejenom sám vysoké hory slézal, nýbrž jejich svahy, stezky a srázy i graficky znázorňoval, a to jak

mapami, tak i obrazy (známá je od něho zvlášť jedna grandiosní alpská krajina bičovaná větrem i bouří, visící dnes v bibliotéce windsorského zámku). Všeobecnější láska ke slézání vysokých vrchů rozšířila se po renaissanci teprve v XVI. století a to v kruzích vzdělaných mužů. Člověk, posílený příklady velkých básníků italské renaissance, osvícený vzděláním, počal se přibližovati horám s jakousi zvědavostí jako k jistému mysteriu, jež nutno prohlédnouti a probádat. —*n*—

*

* Ruský „Sovrem. Mir“ uveřejňuje Tolstého korrespondenci a list, který mu zaslal N. N. Strachov, když dokončil biografii Dostojevského, vyslovuje se o autoru „Viny a trestu“ a „Idiota“ v dopise svém jako o člověku. Píše Tolstému: „Nemohu Dostojevského pokládati za člověka dobrého, ani šťastného. Byl zlý, závistiv, prostopášný a celý život prožíval v takovém rozrušení, že ho činilo ubohým, ba i směšným, nebýti při tom zlým a moudrým. Při sepisování jeho biografie živě jsem si to vše připomínal. Ve Švýcarsku přede mnou zacházel tak se sluhou, že ten se urazil a ohradil se: „Víte, jsem také člověk!“ Pamatuji, jak mne to tehdy překvapilo, vždyť se to předhazovalo apoštolu humanity, a ozvaly se právě názory svobodného Švýcu o lidském právu! Takové výjevy se u něho opakovaly ustavičně, protože nedovedl se ovládati ve zlosti. Několikráte jsem mlčel k jeho výpadům, k nimž docházelo nenadále a nepřímo, avšak i mně se přihodilo, že jsem mu vytkl urážlivé chování. Toť se ví, že při urážkách podržel vždy převahu nad lidmi všedními, ale horší bylo, že se vynášel tím, jak nikomu se nepodkládá a ničeho nelituje. (Následuje sdělení prof. Jurevské university Vaskovatova, jak se Dostojevský mu vychloubal příhodou z lázní s dívkou, kterou mu guvernantka přivedla, která nehodí se do t. listu.) Osoby, které nejvíce se Dostojevskému podobají, jsou tyto: hrdina ze „Zápisek z podzemí“, Svidrigajlov z „Viny a trestu“ a Stavrogin z „Běsů“. Přes takovou povahu Dostojevský byl rozpoložen k sladké sentimentálnosti, k vysokým a humáním snům, a toto blouznění udávalo mu směr, tvořilo cestu jeho literární muse. V podstatě, ostatně, všecky jeho romány tvoří jeho ospravedlňování se a dokazují, že v člověku mohou žíti se šlechetností veliké ohavnosti. Toť maličký komentář k mé biografii Dostojevského a mohl bych i tuto stránku zapsati a vyprávěti a mnoho příhod rýsuje se mi živěji, než jsem zapsal, a vyprávění bylo by pravdivější, ale ať tato pravda zahyne, budeme se pyšniti jenom jednou stránkou líčeného života, jak to činíme všude a ve všem.“

Malou doložkou toho dopisu Strachovova bylo prohlášení Gorkého „Uměleckému divadlu“ v Moskvě, kterým protestoval proti inscenování Dostojevského, nazvav ho, k podivu literárního světa, komediantem.

K. V. H.

*

* V sešitě nového francouzského časopisu „La Vie des Zettres“ Jules Ernest Charles uveřejnil článek o tom, jak blahodárně působí vědecký jazyk na jazyk literární tím, že vymizely effekty tak zvané „écriture artiste“. U nás toho posud nelze říci, protože jazyk vědy často kulhá za literárním. *O.*

*

* Družstvo „Mir“ dokončilo vydání „Literatury ruské“. Dílo v 8 svazcích za redakce A. E. Gruzinského, akad. V. F. Millera a A. N. Ovsjaniko Kulikovského a j. Pět svazků zaujímá literatura XIX. věku, celé dílo obsahuje 3600 stran lex. f. a stojí 56 rublů. O

*

* Nakladatelství „Champion“ v Paříži vydalo zajímavou knihu o anglickém básníku Tennysonovi pod názvem: Alfred Tennyson, son spiritualisme, sa personalité morale. Z podobizny rýsuje se anglický básník, pro něhož byla poesie mší a jehož vztahy k přírodě dospívaly k náboženskému obdivu. V soukromém životě zobrazen jest jako člověk nepřístupný k nejmenšímu kompromisu a věřící pevně, že umění nikdy s morálkou se nerozchází. Zajímavá je líceň posledních dnů básníkových v osamělém dvorci, kdy umírá při četbě Shakespeara. O

*

Bohemica. Č. 41. polského „Swiatu“ přináší v liter. rubrice posudek o J. Laichterovu „Na przelomu“ (Na přechodu), uvádí, že povídka je přetížena theoretickými vývody, ale vzpomínky z dětství jsou vzrušující a děj plný barev života. — Felixa Tevera „Pan básník“ je více novellou než románem, ale autor prokázal úměrnost a vkus. Obšírná je jeho Praha a podivná, ale živě nakreslená a její sympatický směšné obyvatelstvo není zkarikováno. — „Zpěvy páteční“ Jana Nerudy vyšly nákladem „Die Sonne“ v Drážďanech a Lipsku s názvem „Freitagsgesänge und andere Gedichte“ překladem R. Trauba (českého advokáta v Chebu). Trauba k tomu vybídl Jar. Vrchlický, a jeho památce svědčí i překladatelova dedikace. Literární náčrtek podobizny Nerudovy pochází od Alberta Pražáka. Dílo illustrovali: Švabinský (Nerudův portret), Sucharda a Šaloun (V zemi kalicha, Ve lví stopě). *K. V. H.*

V Praze, dne 7. listopadu 1913.

Majetník: Družstvo spisovatelů. - Zodpov. redaktor a vydavatel: Fr. S Procházka. — Nakladatel: Česká graf. akc. společnost »Unie« v Praze.

Tiskem »Unie« v Praze.

Fr. Procházka:

VZPOMÍNKY Z CEST.

(Pokračování.)

Zač by bylo takové hříbátko,“ táži se, abych přivedl vozku na jiné myšlenky. Ohlédl se zpytavě a usmál se, ač pořád ještě ztuhle, natrpkle.

„Tohle“ — ukázal bičem pohrdavě na zvířátko hubených nožek a zježené, nepěstěné srsti. „Co s tím? I za půl rublu by to dal a větší i za dva ruble,“ pokrčil rameny. „Vypravují se od nás také na Sibiř,“ rozhovořil se. „Co chvíle jede některý. Dovoz má zadarmo od státu, půdu také dostane, i zálohu.“ Zamyslil se, pohrávaje bičem nad koni. „Vojáci zvláště mnoho jedou. Byli tam za vojny, zemi poznali. Nehrozí se toho.“

„Je prý tam vše jako tady,“ zvídám. „Divím se, že se tam nestěhuje každý, koho tu tísní nedostatek půdy.“

Opět zpytavě přejel pohledem mou tvář.

„Také se mnozí vracejí zpátky,“ pokračoval, upadaje zase ve výraz zamyšlení. „Obtíže to má. Hory jsou tam, vysoké hory. A k vokzálu (nádraží) jeď i třeba tři sta verst. A co komárů! Mraky.“

Vzdychl a umlkl, svěsiv hlavu. Mlčky míjíme tyče se znamením, které tu ještě z doby zimní zbyly, aby v hlubokém sněhu značily saním cestu a občasný sloup verstový. Za zvuku zvonků míjí nás prudce pošta také v oblaku prachu. Už z daleka hlásí se každý povoz napřed šedým oblakem ještě než se sám ukáže jako loď na mořském obzoru plachtou nebo parník mrakem kouře. I v tom dusném vedru mají cestující ještě přes sebe přehozen lehký řasný plášť proti prašné spoustě.

„A jak tu bývá v době dlouhých deštů?“ trnu, dívaje se, jak se nohy koní i loukotě kol noří do sypké, lehké spousty prachu.

„Ej Bohu, zle,“ potřásá mužik vážně hlavou. „Tu nejede nikdo, kdo nemusí. Jen pošta jezdívá. A jak vypadá! Co koně zkusí! Po břicho někdy zapadnou do bahna, kola po nápravu. Třeba je vytahovati, pomoc přivolati. I zahynou také, ej Bohu!“

Viděl jsem v duchu pyšnou armádu Napoleonovu, jak — sto let je tomu právě — překročila Němen a postupuje Litvou. Nastaly lijáky — pěchota a jízda ještě se protáhla, doráží na zadní voj ruský, postupuje, ale bezedné bláto cest zastavilo vozy se spíží a střelivem, takže daleko zůstává zásoba za puškou a šavlí. Koně padají, čerstvá píce s pole vzatá není dostatečnou náhradou vyčerpaných sil. Vojsko ztrmácené pije vodu z rybníků a potoků jako domácí lid sám při vší tradiční té nečistotě k těmto pitným zdrojům — a propadá hromadně úplavici. Širá Rus, matička svatá Rus pomáhá svým dětem i chybami jejich proti nepříteli. Pohlcuje jej, jako sto let před tím voje Karla XII. Armáda Napoleonova od vkročení na půdu ruskou taje a rozplývá se i bez bojů . . . Ale vynořuje se i kacířská myšlenka: Nebylo by bývalo pro pokrok lidstva, ba i pro dotyčné vítězné národy lépe, kdyby byl zvítězil Napoleon? Jen Rusko ještě scházelo na pevnině jeho vládě. Osamocená Anglie byla by podlehla buď železné obruči kontinentálního systému nebo meči Evropy, spojené Napoleonem. Panství půlměsíce bylo by ustoupilo z Evropy bez velké námahy. Nadvláda Francie nad zemědílem naším byla by pravděpodobně nepřečkala dlouho Napoleona samého, ale celá Evropa mohla míti konstituci o půl sta až sto let dříve bez metly

svaté aliance. O půl století dříve mohlo zmizeti nevolnictví a jiné nerovnosti občanské. Oč dále bylo by nyní celé lidstvo. Již ta výhoda, že v odvislých státech samy sebou byly by zanikly války... Celý zeměđíl pod jedním panstvím. Jak velkolepé! To tu ještě, Ben Akibo, nebylo. A jaká tradice z toho do budoucnosti! Jinak ovšem rozsutí veliké říše bylo jen otázkou času a dnešní státní útvary byly by se vynořily opět, jakmile hladina moci Veliké Francie opadla.

A opět ujíždíme hlinitou průrvou do padolu, v němž tentokráte rozloženo město o 4000 obyvatelů. Opakuje se na dně údolí potok, jenž pod rozsáhlým stavem lesknoucím se širou hladinou vodní v odrazu slunečním, vyryl prudkým spádem v dobách rozvodnění strž hlubokou a odkryl balvany prahorního podkladu. Ke hrázi přilepen klape výstavný mlýn a pod ním oslizle z vody čouhají vrstvy máčeného lnu. Výše ve vodě rybníka máchali právě prádlo, prali střeva a kůže a nabírali také do malého lejta vodu.

„K pití?" táži se, ukazuje mužikovi.

„A také k pití," přisvědčil klidně. „Odkud by pili? Voda se ustojí, čistá bude zase."

Studní tu není. Do takých míst když padne četná posádka ve válečném postupu! A když teprve začne cholera, která je na Rusi beztoho endemická, ba jest i dokonce běžnou nadávkou. Cítil jsem, že přes všechnu opatrnost neujdu úplavici a také jsem neušel krvavé její dani, až když jsem se octl na domácí půdě ve vlasti.

Co jí tu zemřelo ruských vojáků za pohraniční pohotovosti r. 1887!

„A že nekopou studně," táži se.

„I studni chtěli kopat ve městě, ale nedovolili. Chtěli vrtat takovou hlubokou, nu drahou."

„Kdo že nedovolil?"

„No, úřad."

„Můj Bože!"

„Snad že dost nepodplatili. Také školu si chtěli židé zřídit — bydlí tu ve městě samí židé — ale nedovolili jim. Musí po domech učiti domácí učitelé a to je drahé. Ale selská škola už stojí. Nová, hned u města. Dvě třídy má."

„Mohou tedy posílati děti tam."

„Jak pak mohou? Nesmějí. Nepřijmou tam než vesnické děti."

Vjíždíme do městečka. Na levo cerkov s několika báněmi, zeleně natřenými. Za ní zelená se sad velkostatku, podle něhož právě ženou z pastvy veliké stádo skotu mrakem dusného prachu.

Za domky bez pořádku různo postavenými vjedeme na rozsáhlé náměstí. Skoro pravidelný čtverec, jen východní strana je otevřena. Domky přízemní skoro vesměs chatrné, zanedbané, uprášené. Výjimky nečiní v tom ani úřad, pošta, lékárna, nemocnice. Je právě po trhu. Po celém náměstí plno slámy, chuchvalců nedojedeného sena, jež tažná zvířata požívala se země, i papírů a odhozků všelikých. Volně a bez dohledu potuluje se po náměstí kráva, paběrkujíc zbytky utroušeného sena a několik vepřů a psů za podobným cílem. Dusně teplý suchý větřík zvedá vlnu prachu a víří stébly rozhozenými a suchým hnojem. Kolem náměstí těsně podle domů táhnou se prkenná nízká lešení a na přechodech ční špalíky z půdy stopu nad zemí. Sedí na nich ve stínu skupiny židů v typických kaftanech s pejzy pod ušima, odřených, ubohých, špinavých s očima zardělýma prachem. Lze snadno uhodnouti účel lešení těch. V době dešťů je náměstí jediným bahnem s hlubokými močály, kde zapadají koně a vozy, takže krom pošty (obyčejné bryčky s dobrými koňmi a zvonkem) nikdo se k jízdě tak snadno neodhodlá. Tu se i vysoké kaloše loučívají s nohou v tuhém blátě a lešení podle domů je pak pravým dobrodiním pro sousedský styk. Domek jako domek je smutný, bez zahrádek. Prach, dusno všude a zápach. A v době stálých dešťů stane se tu domov vězením jako na ostrově, obklopeném mořem bláta. Do střechy a oken z hrubého kazového skla plíská tu a bubnuje dešť, a kamkoli pohlédneš po obílené stěně, záclonách a nábytku, všude mraky much.

Nuda usedne do týla a jakási tupá tesknost mučící. Začínáme rozuměti onomu tónu, jenž zvučí ze všech děl ruské literatury. Člověk přemýšlí a přemýšlí i o účelu tohoto nudného života a když podtrhne se posavadní jeho sloup víry a živočišného shonu, vyplňujícího čas, zdá se celý život slupkou beze všeho účelu, břemenem, mukou jako indické fantasii brahminské. A konec? Nirvána — a její brána vodka. — Podléhá jí tu nejen Rus a Polák, ale i Němec a mnohý Čech.

Přejíždíme hranici města, označenou drátem. Až sem cítí se židé, z nichž skládá se skoro všechno obyvatelstvo městečka, doma, t. j. v dobách velkých svátků, kdy prý jsou omezeni jen na domov, mohou se pohybovati v tomto širším domově; jakási tedy židovsko-dětinská finta proti Pánu Bohu, který se dá také ošiditi.

Vidím nyní také novou selskou školu, úhlednou, cihlovou, přízemní. Známka no-

vého pokroku od dob konstituce. Za ní nedaleko jediné neproniknutelné houští višňoví a jiných keřů — zdejší hřbitov, ohrazený plotem dužinovým.

A zase ta cesta před námi v oblacích teplého prachu, zvířeného dupotem stád a koly vozů a nárazy větru, rozjetá do daleka široka kolejemi, plná šlaků a výmolů. Jeden hluboký výmol právě vprostřed cesty objíždíme. Tam může zapadnouti celý vůz a koně mohou zlomiti nohy i vaz. Běda, kdo tudy jede po tmě, neznaje podrobností cesty.

„Proč to nezasypou?"

„Nevím," krčí mužik rameny a hledí unyle, odevzdaně. Snad ho ani nenapadne, že jsou na světě také kraje, kde se zmoly zasýpají.

Ještě něco mě napadlo, když jsem spatřil nemocnici a její zašlá od much a od prachu okna: Kam jdou asi splachy z městečka? Kanálů není. Sklon půdy jest jen k rybníku, který už s hořejších míst svého přítoku musí býti znečištěn. Táži se na to.

„Každý dům má svou žumpu," vysvětluje mužik.

„A kdo ji vyváží?"

„Kdo by ji vyvážel?" diví se a uplivuje, „takové svinstvo."

„A když je plná?"

„Zahází se a vykope nová. Hned vedle. Země všechno stráví."

Člověk se může nakonec diviti jen tomu, že tu lidé ještě žijí. Patrně se již všemu přizpůsobili.

Vzpomínám na bývalé ghetto pražské kde v úzkých uličkách u ústí samých kanálů sedaly prodavačky s lahůdkami smažených rybiček, kousků husy nebo laciných cukrovinek v prachu a zápachu stokovém, kde při assanaci přicházelo se také krok za krokem na podobné žumpové hygienické poměry našich předků. Proto také epidemie tak strašně druhdy kosily v jejich řadách.

Oblak prachu, který nás neúnavně dále provází otevřenými poli, zlatí se v odlesku červánků, vyvstalých na západním nebi. Obzor šedne a splývá se šedí nivy, jen vítr teplý přilévá ještě únavy a stesku. Koně páchnou potem, zavane i zápach rybničné vysušené zátoky, zápach bahna a leklé rybiny a hořká vůně vrbového proutí pobřežního. Oči moje jsou rozpálené, zardělé, plné prachu, těžce se otvírají i zavírají. Prach překáží na rtech, skřípe v zubech, cítíme ho i ve vlasech, v uších, blátem povlekl spocený límec, podobný onuci, vrstvou usedl na celý šat, na každý záhyb. Prach, věčný prach ... Mužikův unylý, smutný pohled obrátil se vzad a setkal se se stejnou melancholií u mne. Cosi povídal, klátě lehce bičem nad koníky, co nevím. Oči se mi slepily, hlava zaklátila. Jak dlouho jsem dřímal, nevím. Vůz se zastavil.

(Pokračování.)

F. Skácelík:

ROZHOVOR.

Co hledáš a co chceš, kam hledíš mimo svět? —
Má duše, čekám na tvůj tvůrčí vznět.

A co chceš lidem říc a co chceš lidem dát? —
Má duše, sebe soudil bych jen rád.

Nuž pohleď v slunce, zem — hleď v to, co neklame! —
Má duše, zřít chci v tvoje neznámé.

Co ztajeno, nech být! Nač budit lidství stín? —
Má duše, sestup se mnou do hlubin.

Ach utiš vášeň svou a žij, jak volá den! —
Má duše, vím, tam šťasten budu jen.

Jak divně zrak ti plá a hledí v bezcestí? —
Má duše, pojď, i za dar bolestí! —

Ne, nelze, bláhový, v ty temné záhony! —
Má duše, hýřit chci a třeba s démony . . .

MELANCHOLIE.

Dny jak dravé proudy do minula tekou,
tichou hrůzu v srdci z jejich ztráty mám.
Kdo jim ceny dodá? Nad života řekou
stojím sám.

Hledím v zašlost blízkou, v budoucnost zřím temnou,
rád bych uzřel aspoň jednu lidskou líc.
Nikde sdílné ruky. — Nestojí tu se mnou
nikdo víc . . .

Břehy opuštěné, řeko bezezvuká,
k čemu mně je hojnost vln tvých veliká,
nic z nich nedobude chudá moje ruka
dělníka.

Často v srdci dávné, vzdorné touhy vzplanou
vnořit ruce ve proud, zdržet těch dnů plen,
ale z holých prstů malomocných kanou
kapky jen.

Blesknou — rodná vlna jich se zatím dále žene;
dojdou později snad v moří věčný klid . . .
Proč však pro ty kapky marně opožděné
chce se žít —?

Emil Tréval:

ROZPUK.

(Pokračování.)

Zase vyslovila mou myšlenku. Otec jen odkašlal. Matka pokračovala rychle a úpěnlivě.

„Vždyť ty ani nejsi tak zlý, jak se děláš. Proč, řekni mi, proč ho tak od sebe odpuzuješ?“

Otec promluvil rozzlobeným, vrčivým hlasem.

„Aha, ty tedy myslíš, že hloupě a nesmyslně lhu? Že jsem hlupák, řekni jen přímo, že jsem lump, který chce vás se zbaviti — snad aby byl volný? Ano, aby byl volný!“

Divoká, mstivá touha vyznívala z tohoto opětovaného výkřiku otcova. Mstil se. To i mně bylo zřejmo. Ale zač? Co jsme mu udělali?

Co máti odpověděla, nevím, byl jsem příliš rozechvěn, v uších mi hučelo, a matka mluvila slabým hlasem.

„— Když mne už nenávidíš —“ zaslechl jsem konečně od ní.

Otec se ryčně zasmál.

„Nenávidím? Milá přítelkyně, to se vám povedlo. Až za břicho se popadám. Tedy, že nenávidím! A proč jsme se vzali? Z nenávisti? O ne, drahoušku, z lásky! Vždyť hned na prvý pohled tě má krása okouzlila — hehehe!“

Matka sesílila hlas.

„Vím, že mne nenávidíš — a nikdy mi neprömineš, že nebyla jsem jako jiné.“

„K čemu ty koledy?“

„Rozmluvu o budoucnosti syna nazýváš koledy? Franci!“

„Kam s hochem, je mou starostí. Promluvím s mistrem Vondrou v Praporu.“

Vondra byl náš švec, botanik, jak říkal otec.

„Franci, mluv vážně, prosím tě!“

„Což mluvím kdy jinak než vážně, Jiřino?“

„Hraješ komedii a špatně hraješ, Franci. Tvým vtipům jsem se odnaučila smáti.“

„Děkuji, ženo, velmi laskavě mluvíš.“

„Nyní není čas na laskavosti. Hoch je na řemeslo sláb, sám víš.“

„To tvrdíš ty, v opičí lásce. A do obchodu, ten by dělal bankroty!“

„Proto musí na studie, muži!“

„Víš ženo, zač by se nejlépe hodil? Za pastuchu.“

Matka zasténala.

„To je proti bohu, Franci, aby tě netrestal. Máš syna nadaného, znám ho líp než ty —“

„Ano, z mazlení, z té stránky by ho člověk užil.“

Spor vlekl se jako kouř z pýřavky, matka přecházela v útok — nikdy jsem matku tak rozhorčenou neviděl — ostrá slova létala. Nedbajíc hrotů, jimiž ji otec pokoušel se umlčeti, počítaje na mdlobu, křeče, které matku často z rozčilení zachvacovaly, bojovala energicky za věc svého syna.

Otec konečně povoloval, dával se přinutiti k něčemu, čeho si vlastně sám žádal. Taková byla vždy jeho politika. Nevěřil jsem, že otec skutečně mne chce dáti na ševcovinu. Naopak vím, že měl pevný úmysl dáti mne na studie. Ale vždy v něm povstal napřed duch negace, pošklebků, popírání samozřejmostí. Již z radosti, že mohl se příti, pouštěti jed.

Ale kdyby matka byla mlčela, byl by s to udělati to, čím vyhrožoval, aby mohl říci: Vždyť jsi se nestarala! Na konec řekl: „Ale takový student — víš, co to stojí? Sedm, osm set zlatých ročně.“

„To není možno,“ odporovala matka.

Otec, místo aby opravil svůj úmyslně přemrštěný rozpočet, vtipkoval.

„Ovšem, ty tomu lépe rozumíš, ty jsi studovala a já ne, ty znáš život, a já jsem pecivál — hlupák — lakomec, jen to vyslov!“

„Pravím jen, že to tolik státi nebude,“ odvětila matka klidně. „Třicet zlatých měsíčně, nejvýše tři sta ročně.“

„Tři sta! Ovšem, pakatel! Ty je platit nebudeš, má zlatá, ale přijdeš: Táto, dej! Vem, kde vem! Prosím tě, žádné komedie, nebo ti uteču.“

Matka nemohla chvíli popadnouti dechu, patrně dostala záchvat srdeční. A hrubostmi jí pomáhal otec. Trapné ticho, přerušované praskotem podlahy, jak otec v bačkorách přecházel. Viděl jsem ho, s ironicky svraštělýma očima, s křivým úsměvem, slyšel jeho suché pokašlávání.

Konečně zazněl zase hlas matčin, zalehlý, udušený.

„Doplatím ráda, kdybych měla sukni prodati.“

„Moc řeči, to už známe. Ale nešť, když už visím za jednu, ať visím za obě nohy, mně je to už jedno!“

Usneseno tedy, že půjdu na gymnasium do Grošovic. Ale takto vynucené svolení nenaplňovalo mne pýchou a chutí ke studiím. Bez nadšení přijal jsem druhého dne zprávu tu od otce, což přineslo mi titul špalku.

Otec myslil, že dává dar. Nedovedl dávati darů. Poskytl mi za studií někdy více než otcové jiní, ale pohledy a slovy vždy své dary znehodnotil. Buď dával to jako vynucené, nerad, neb hodil to pod nohy jako almužnu. Říkal, že ví, že všechen náklad na mne je marný, že vše prolumpuji v hospodách a kartech, podezříval mne vždy ze sprostot, jichž jsem schopen nebyl.

Doma připadalo mi často, že otec každé sousto, které dávám do úst, provází nepřejným pohledem, jako bych byl obtížný darmožrout, ujídal jemu, aby se nenasytil.

Nebylo v něm ani znáninko lásky k rodině, ba byl i svým vlastním nepřítelem. Připravoval se o útulek doma, vnášel mrazivou atmosféru ke krbu rodinnému.

K jiným lidem dovedl býti vlídný, když ne srdečný, k vlastní rodině byl — pes.

Šel-li s matkou venku — bylo to jednou za uherský měsíc, mluvil na ni před lidmi káravým, posupným hlasem. Jako by veřejně ukazoval, jak je nešťasten, neb jak je matka proti němu duševně nepatrna. Rýpal ji loktem do žeber usmívaje se při tom na někoho, šlapal jí vysokými ostrými podpatky na nohy a vysykovala-li bolestí, napomínal ji, aby z náhody nedělala affairu.

Po scéně, kdy rozhodlo se, že půjdu na studie, dlouho nemohla se matka utišiti. Zas a zase svírala mne do náruče, a slzy zvolna ulevovaly její vnitřní bolesti. Laskala mne něžně a vášnivě, jako by vynahrazovala mi i otce. Jako by tušila, že dlouho jí to přáno bude, že mne tu z nenadání zanechá!

Když otec stále ryl a stále ukazoval, že na studie se nehodím, odmítl jsem vzdorně jíti do Grošovic. I na matku jsem byl hrubý.

„Nejsem pes, abych se dal vykopnout z domu,“ řekl jsem. „Když otec chce, abych zůstal nevzdělancem, dobrá! Nemusím se aspoň učit.“

Otec mne jednou zaslechl a zbil mne za to.

Ale povolil jsem. Pro matku. Už tehdy viděl jsem, jak jí bylo hrozně líto, že

srdcem svým, plným lásky, nedovedla nikoho šťastným učiniti. Trpěla neláskou otcovou za sebe i za mne.

Slíbila mi, že mne sama do Grošovic zaveze a tam mne zařídí. Zapřisáhala mne, abych se pilně učil a nedával otci záminky, aby mne strhl se studií. Zanevře-li otec na mne, že zle se mi povede. Nepočítala už na to, že mne sama dochová, a starala se, abych se s otcem smířil. Nutila mne, abych mu za svolení ke studiím poděkoval, ruku políbil, za něco, co jsem už tehdy považoval za samozřejmou povinnost otcovskou.

Když pak, vydávaje se na cestu do Grošovic, dával jsem otci s bohem, řekl mi tohle:

„Vím, Adame" — a v tom okamžiku mne zabolelo, že nikdy mé jméno nezdrobnil, jako jiní otcové dělávají, „že nám v Grošovicích uděláš hanbu. Ty pro theoretické vědy nejsi — ale nikdo nesmí říci, že jsem špatný otec, že jsem všeho nezkusil, abych z tebe něco udělal. Jdeš tedy na studie. Je to experiment a přijde mi hezky draho."

„Budeš nám hodně psáti, Adámku," doložila matka.

„Ano," odpověděl za mne otec, „o peníze."

Smích jeho zarazil má slova díků v hrdle. Koktal jsem něco, bráně slzám, jež matce už z očí pršely.

„Kluk jako dub!" zahučel otec odvraceje se.

Oddechl jsem si, když octl jsem se s matkou ve voze a úleva ta změnila se rychle v dětskou veselost. Radost má rostla, vzpomněl-li jsem, že do vánoc, celé tři měsíce a více mám od otce pokoj, že ho ani neuvidím. Bylo mi do jásotu.

„Proč se stále směješ?" tázala se matka.

Zastyděl jsem se. Vždyť jí neuvidím. A náhle Grošovice nebyly mi už zemí zaslíbenou, plnou tajemných novinek, ale končinou — bez matky.

Ale oproštění na konec zase ovládlo. Bylo mi jako by čistá, vlažná rosa mou duši omývala, až jako ptáče čileji vykukovala do světa, tím radostněji, čím vzdálenější jsem domu otcovského.

Už bude konec náhlým a bezdůvodným strachům pod upiatým pohledem otcovým, těm děsům, kdy zapomínal jsem na vše, jako by to ve mně hanbou smazal. Mrzut jsem býval i mezi hochy jinými, nikdy nebyl jsem jist, že jsem něco nevyvedl proti rozkazům otcovým. Už nepoplaším se výtkami tam, kde jsem se přičinil a spíše pochvaly se nadál. Přestanou zákazy nepochopitelné, tresty nespravedlivé, hrozebné pohledy, kdykoli dětství mé se rozdovádělo.

Často mne otec nebil, ale slova jeho horší byla ran. Vše mi kazila, brala, otravovala. Že by mne otec kdy pochválil, pohladil, je naprosto vyloučeno. A ani jsem už na to nikdy nečekal, jako nečekáme nějaký div, neb splnění nějakého snu.

Matka a víra byly mými útěchami. Matka stále mne napomínala, abych obětoval vše Kristu, jenž také k utrpení na svět přišel. Pravila, že domov náš je v bolesti a touze. Uvěřil jsem, že i já k utrpení jsem zrozen a když soužil mne otec nejvíce, už jsem se nevztekal. Bylo mi jako by nad propastí nesla mne křídla andělů. Pokládal jsem se za vyvoleného, čekal jsem často zjevení a mimořádné poslání božské. Čekával jsem v sečích mezi hranicemi dříví, že zjeví se mi zázračná Panna Maria a že mými ústy rozhlášen bude zázrak svatý. A obětuje dle rady matčiny svá trápení, činil jsem tak ne v pokoře, ale v domýšlivosti a v naději na velkou slávu.

Viděl-li jsem lhostejné tváře v Kotouli, sliboval jsem jim: Počkejte, až jen ukáži, co ve mně vězí, to se podivíte!

Vyniknu nade všecky! Jakým způsobem, bylo v mlhách.

Pokládal jsem se za spravedlivého. Ale abych jako matka, trpě bezpráví, krivdícího při tom miloval, toho jsem nedokázal. A ani se nesnažil. Byla-li máti světicí, já byl pouhým člověkem.

Nevím, zda k otci, mimo mou matku, ještě někdo tak oddaně přilnul. Matka říkala mi, právě proto, že otci nikdo upřímně oddán není, tím více že naší lásky potřebuje.

Ale někdy mi připadá, že i matka má zachovávala jen decorum před synem, tušíc, že by v mých očích ztratila, kdyby i ona odpadla, a že bych já zcela se otci odcizil. Napomínala mne neustále, bych otce ctil, ať je, jaký chce.

Ale něžnost její k otci byla příliš zdůrazňována, aby mi nebyla podezřelou. Nemohla býti výronem vnitřní potřeby, ale požadavkem světa, povinnosti. Byla snad výchovným prostředkem pro hošíka vše pozorujícího. Plakával jsem, když se rodiče přeli, a otec matku štulcoval.

Takové však nebylo mé smýšlení v době, než jsem šel na studie, tak vysvětluji si lásku matčinu teprve nyní. Odpusť, světlý stíne drahé matky! (Pokračování.)

✱

Antonín Schulz:

BOJ TRITONŮV O NAJÁDKU.

Román.

I

Dvorští před králem Vladislavem ve Vlašském dvoře.

Tak pomocí Boha všemohoucího a milostí boží Máteře budou starší města Dvoru, ve středu po dni památky svatého Alexia, té královské milosti účastni, že budou na paláci dvora Vlašského na Horách Kutných státi před Jeho Velebností králem Vladislavem. Bude jim milostivě popřáno, aby přednesli prosbu purkmistra, konšelů a vší obce Dvorské a bude neomylně, neb nerozšafně, nýbrž, s dobrým rozmyslem a na zdravou radu šlechticů a jiných věrných, jich snažné prosbě a žádosti Jeho Milostí královskou vyhověno v uvážení, že přísluší královské Velebnosti, aby svou milostí předcházela ty, kteří ve vší věrnosti ustavičně králi svému přistojí věrnými svými službami a to že platí i ohledně Dvorských, kteří se k J. M. králům, předkům Jeho Milosti, svými věrnými službami vždy hotově a povolně nacházeti dali. S tím milost boží s Urozeností tvojí býti rač. Datum na Horách Kutných ve Vlašském dvoru léta Páně 1497. v den památky svaté Markéty. — Tak znělo zakončení listu nejvyššího kancléře Jana ze Šelnberka, svědčícího hejtmanu Krušinovi z Lichtenberka sídlem na Miletíně, který měštěniny Dvorské milostivě fedrovati ráčil.

Na vysoké věži kathedrály svatého Jakuba odbila česká hodina sedmá. Že byl den pondělní, rozhovořily se ihned po úderu jejím dva zvony a to na chrámové věži svaté Trojice nad hornickými kavnami a svaté Mátere boží na Rudném trhu na Dolením městě Hor Kutných. Oba spolu hlaholně hovoříce svolávaly horníky do kaven. Za hlaholu jich kráčela údivem jata, hledíc hned na pravo, hned zase na levo, majíc oči jako na stopkách, trojice obecních starších města Dvora v pláštích z mezulánu Uhelným a Hrnčířským, pak Zeleným trhem, pak ulicí Vinnou kol domu „u bakalářů", pak ulicí Slunnou, až se ocitla před kašnou kamennou, dvanáctihrannou, před pokladem, perlou, klínotem města. Rourník, který upravoval u kašny crk vody do Hrádku pro urozeného pána Jana Smíška z Vrchovišt, s nimi sdělil, že ta kašna právě dostavěna.

Obešli ji. Zvony stále hlaholily. Ulice byly dosud pusty. Stále větším a mocnějším úžasem jati brali se dále Slunnou ulicí na Ovesný trh. Došli Kouřímské brány. Vraceli se Slunnou ulicí, zabočili na pravo, přešli Koňský trh, vraceli se ke klenotu, sestupovali pak s kopce kol biskupské residence a protilehlého rathúzu.

Havel oba své soudruhy s každé strany vedle něho jdoucí šťouchl důkladně lokty do boků a tak je upozornil na apateku v rathúzu.

„To je apateka hořejší," děl, „mají zde ještě dolejší." Dvorští valili oči. Apateky co živi dosud nespatřili. Co se tam blyštělo různých plechových flaší, kolik cínových i dřevěných, malovaných pušek různých rozměrů a tvarů, kolik různých konvic, džbánů, krabic dřevěných i pozlacených stálo tam na policích v řádkách.

„Kryndy, lindy," zvolal Čauš, „tenhle sodomský obrázek měla by viděti má stará dračice."

Čauš okázal na okna prvního patra domu s rathúzem právě dostavěným mezujícího.

Z oken těch valily svá, o plná sněhobílá páže opřená, jak z mramoru vytesaná nádherná poprsí velkolepé krásky, podivuhodné gigantky, učiněné sfingy. Obecní starší mohli na jejich svěžích lících, zářících očích, na sněhu plných paží a na plných oválech ňader nechat své ustarané zraky. Zjev v oknech trval jen několik okamihů. Živé sfingy počastovaly trojici Dvorských pohledem vábně zvoucím a zmizely. Současně s nimi zapadli do útrob domu průjezdem dva statní bohatýři v polském kroji šlechtickém. Jen jim šavle bleskly v slunci před průjezdem.

„Šťastní líeutenanti polských královských oděnců," děl Rafael a dodal: „To je domek tak zvaný „hořejší"; pod tarmarkem jest „dolejší". Dostane-li Čauš vnuknutí, doprovodíme ho do dolejšího, levnějšího."

„Já se jen divím," děl Čauš, „že Jeho Milost biskupská nebere pohoršení nad tím obrazem. Na mou duši, ty panečnice, ty nekošilandy, neplandy jsou i jemu nebezpečné, zvláště ta v červeném, zlatem krumplovaném zavijáku, je ryzí, rajská arcitělesnice."

„Což, kdybys uzřel jejich hoffartu,“ děl soukeník Havel.

„Co ta je?“ tázal se Čauš.

„Ta jest těch panečnic pyšná arcipávice, která od nich vybírá každý třetí dukát,“ děl Havel.

Čauš spráskl ruce a se smutnou resignací děl: „Dukát.“

Trojice brala se tarmarkem, zabočila na levo ke kathedrálnímu, vysokému kostelu, kde uzřela, jak hradební zeď Vlašského dvora na ně cení své krvavé zuby. Zpozorovali, že v nejbližší blízkosti Vlašského dvoru zedníci obmršťují stavení. Bylo jim řečeno, to že novostavba nejvyššího mincmistra. Srdce jim bušila prudkými údery. Nebylo pro ně maličkostí předstoupiti před Jeho Milost královskou bez bázně, že neprovedou nějaké nemotornosti neb nehoráznosti. Než — spoléhali na své patrony, a těšilo je, že slunce po tak dlouhých dobách zase vesele září a plá. Přáli sobě, aby Jeho Milost královská nebyla nevlídných humorův. Věděli, že loňská stávka a bouře havéřská, která roku toho skonala popravou desíti havéřů v Poděbradech, neblaze působí na mysl Jeho Majestátu, zejména i proto, že poslední z těch desíti o hlavu přišlých havéřů Boha prosil o déšť, který by v brzku s povrchu země smyl jejich krev nevinnou.

Od té chvíle pršelo téměř neustále.

Jeho Milost král tím trpěl. —

„Dnes — slunce nám září,“ libovali si Dvorští.

V téže chvíli procházel se král Vladislav pod arkádami Vlašského dvora. Hovořil s nejvyšším kancléřem království Českého s urozeným pánem ze Šelnberka a s Nurumberčanem Janem Horštorferem z Malešic, nejvyšším micmistrem. Hovořili hlasitě. Pregéři a mincéři ve šmitnách počtem třiceti hlav vesele bušili svými šmiglemi a pemrlicemi. Procházka Jeho Milosti krále netrvala dlouho. Jeho Milost odebrala se do královské kaple, by popatřila na mistry, kteří tam dokončovali její nádhernou výbavu. Dal se s nimi do rozhovoru. Ale ani tato zábava dlouho netrvala. Bylo Jeho Milosti horním hofmistrem Prokopem Kroupou z Chocemic hlášeno, že se na palác dostavil hejtman Krušina z Lichtenberka s urozenými vladyky Janem Kordulem Starkovským ze Sloupna a Janem Šimkem z Bořic jako patrony, kteří doprovázejí Dvorské obecní starší před Jeho Majestát.

Vladislav mlčky kynul hlavou, věděl již, oč jde, že nebude návštěvou obtěžován dlouho.

Od chvíle té neuplynulo ve Vrchlici mnoho vody do okamihu, kdy hejtman Krušina s oběma vladyky vystoupil z Vlašského dvora s trojicí konšelů Dvorských. Vladyka Šimon, třímaje v ruce pergamenovou listinu, visutou pečetí opatřenou, kterou král Vladislav Dvorským povolil roční osm dní trvající jarmark s právem vybírati po dobu trvání jeho vysoké clo na opravu města.

„Od roku 1368, kdy na Žebráku král Václav svaté paměti podepsal vám, měštěnínové, privilej, že vaše město nesmí ani pro dluhy královské, ani královninské býti dáno v zástavu, nedostalo se vám vzácnějšího privilegia nad toto,“ děl vladyka Šimek.

„A já zase tvrdím,“ děl zlostně vladyka Kordule, že králem Janem svaté paměti nám a Trutnovským ve Parisu roku 1340 udělené právo budišinské a kladské —“

„Tak svá privilegia ve svornosti páni impentranti*) užívejtež,“ vpadl mu do řeči hejtman Krušina a rychle se od svárlivcův oddělil, by se vzácným urozencem, který se k němu připojil, se odebral do knihtiskárny Martina z Tišnova.

Vladyka Šimek z Bořic děl pravdu. Dvůr od doby uděleného ročního osmidenního trhu vůčihledě bohatl a znamenitě zkvétal.

Léta míjela.

II.

Bakalář Václav Chlumecký.

Stalo se, že na jednom ze zmíněných, velice četně navštěvovaných svatodušních jarmarcích náhle zemřela cizí kořenářka. Pochovali ji do prachu posvěcené země na předměstí. Její šestileté dcery Evy ujal se bakalář a rector scholae Václav Chlumecký. Městský rychtář zjistil, že kořenářka pocházela z Moravy z městečka Telče. Páni z Telče odepsali Dvorským, že zemřelá byla vdovou, že po ní v Telči nic nezůstalo, poněvadž tam neměla svého obytu, jezdíc stále po jarmarcích. Dvorští prodali koníka, vozík i koření, výtěžkem kryli útraty jejího pohřbu a nepatrný zbytek hotovosti ponechali Chlumeckému. Tak se stala Eva za souhlasu pánů Telčských schovankou Chlumeckého. Ze schovanky stala se časem jeho radostí, rozkoší, chloubou, pýchou. Stále se na něho věšela, stále upírala krásné černé oči své k němu a bez přetrží kladla mu otázky.

*) Impentrant = ten který na nejvyšších místech něčeho dosáhl.

Z okének obytu Chlumeckého zazníval do starých korun jabloní Evin zpěv lahodnější klokotání slavíkův, kteří nedaleko, podél bystřiny Hartské, hnízdili.

Chlumecký věnoval Evě veškerý volný čas, i do školy s ním chodila a nedala ujíti ni nejmenší příležitosti, aby nečerpala ze studnice jeho hlubokého ducha nejvýbornějším způsobem.

„Jsi hotovým již bakalářem," často říkal Evě s chloubou. Evu na přímluvu podkomořího Jana Kutovce z Ourazu na Hlubočerpých Dvorští přijali za svou.

Tak se stala Eva sirotou J. M. královéé.

Chlumecký štěstím zářil.

Chlumecký byl obytem v domě s věží Šindelářskou mezujícím. Před okénky jeho bytu byla rozsáhlá zahrada plná starých štěpů vzácných druhů. Větve jabloní tlačily se do okének jeho obytu. Proto bylo tam stálé přítmí. Vyhlídky nebylo. Proto byt jeho byl nevlídným.

Jednoho podzimního jitra po noci, ve které severák v sadech zle řádil, hromadila Eva na zahradě Chlumeckého jablka vichrem smetená. Do staré štěpnice vstoupil na pohled roztomilý, jí zcela neznámý krasaveček v šatečkách chudičkých s prázdným košíkem na ruce. Sotva že ho uzřela, nemohla se nasytiti pohledem na něho.

„Co chceš?"

„Jablka."

„Kdo tě sem poslal?"

„Městský pan písař."

„Jak ti říkají?"

„Adam."

„Kde jsi obytem?"

„V dolení hlásnici."

Eva kladla do Adamova košíku nejkrásnější jablka z hromady. Adam mlčel jako zařezaný. To Evičku pálilo.

„Mně říkají Eva," vyhrkla.

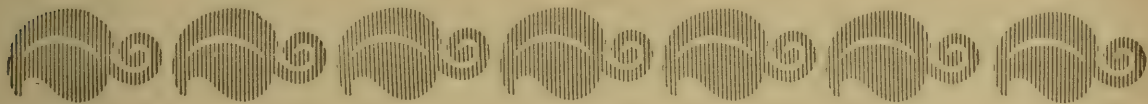
„To mně jedno."

Eva, majíc v pěstěch po jablku, by je přidala do koše, hodila je zase na hromadu a smetla na ni několik jablek s koše nedovršeného.

„Jdi si po svých," odsekla zlostně.

Neotesánek odešel, ani za jablka nepoděkoval.

(Pokračování.)

Dr. Tad. St. Grabowski:

POLSKÁ ZPRÁVA.

(Pokračování.)

II. Román.

Dějiny polského románu z poslední doby zaznamenávají několik výtvorů nejen prvotřídních spisovatelů, ale vskutku i prvotřídní hodnoty. K prvnímu typu přičísti sluší román vševládného kdysi vůdce „Mladé Polsky", tvůrce „Moderny" v Polsce a jednoho z jejích průkopníků v Německu, Stanisława Przybyszewského. Jeho „Mocny człowiek" (Silný člověk) křísí tradici jeho prvních románů z cyklu „Homo sapiens". Onde moudrostí — zde silou člověka jest jeho brutální sobectví, jímž přehlušuje v sobě vrozené city lidské, šlape nejsvětější památky svých bratří, vraždí přítele, jehož dnové beztak již byli sečteni, vraždí jeho milenku a před tváří vychládající mrtvoly okrádá jej o celý duševní majetek, aby sám se jím pochlubil a zazářil ve velikém světě. „Mocny człowiek" však má i nad sebou sílu, které podléhá — a tou, jako z pravidla u Przybyszewského, jest žena, zloduch, žena démonické moci v pokořování „silných povah". Román Przybyszewského je bez odporu napsán s talentem, jako vše, co pochází z jeho pera. Jiná je však věc, otážeme-li se po míře etiky románu. Nedorozumění v tom ohledě kupí se neustále v tomto románě, jako se již nakupila v nerozbornou zeď v celém životě a dosavadní tvořivosti Przybyszewského.

Kterak čímsi odlišným, čímsi eticky a umělecky o celé nebe vyšším jsou romány Stefana Żeromského! Vydal dva skoro současně v poslední době a každý z nich je arcidílem svého druhu. „Uroda życia" (Kouzlo života — Krakov, Vydavatelstvo „Książka") — toť tragická historie života a duše Petra Rozluckého, potomka hrdinů z bojů roku 1863, ruského důstojníka a uprchlíka, milence vášnivé Taťány, nenapravitelného snílka o vysvobození vlasti, nezastrašeného dobyvatele vzdušných krajin. Pestré běhy jeho osudu, jako každého vyhnance, tuláka, člověka bez přístřeší, nedostižitelná psychologie převratů, otřesů, úpadků a obrození ducha, stkvělá galerie včerejších a dnešních typů mezi bojovníky za věc polskou, nádherný ve své subtilnosti obraz Taťány a konečně ty davy běloruského lidu, dýšící životem — to vše tvoří bohatství prvotřídní hodnoty u románu, jenž, ačkoli v komposici nejednoho bylo by si přáti, v obrazech, episodách, improvisacích myšlenek a citů básníkových znamenati bude jeden z nejkrásnějších spisů soudobé literatury polské. —

„Wierna rzeka“ (Věrná řeka) — toť pokus zachytiti v románový rámec jeden z fragmentů z té veliké, nepřetrpěné tragedie z roku 1863. Jako onen román a jako téměř všecky romány Žeromského je založen episodicky, ale v těchto episodách je rozlito tolik půvabu krásna a uměleckosti, jsou rozlity takové proudy velikého, tvůrčího citu, je rozlito tolik krve upřímné bolesti, že tyto episody směle stačí, neboť předčí nejedno i nejdokonalejší dílo. Je to smutný a bolestný román, protože zrozen z nejsmutnějšího okamžiku nešťastné Polsky. „Muka rozkoše a rozkoš muky“ jest jeho obsahem — jak se vyslovil jeden z kritiků, však přes to přese vše či spíše právě proto zůstane jednou z nejhlubších a nejpolštějších knížek nynější doby.*) Polskou duši soudobou nikdo tak nepoznal, neprobádal a nikdo v literatuře tak geniálně nevylíčil jako Stefan Žeromski. — Typickým románem individualistickým jest „Portret“ od A. Struga, jenž od několika let právem si získává stále živější pověsti. Problém lásky u dvojice silných osobností, umělce-malíře, ženoucího se živelně za rozkošemi života, a revolucionářky, obětující se pro společnou myšlenku, pro lidstvo, je tu předveden se vzácnou dnes jemností a psychologickou pravdou; obsahuje několik vzrušujících episod. — Výtečný znalec a zobrazitel duše polského horala, autor obrázků a románů z Podhalí a Tater, vedle obrázků Tetmajerových vskutku nedostižitelných, Władysław Orkan, obohatil polskou belletristiku o nové, cenné dílo, vzletné nevšední poetičnosti fantasie a čerpané z nepřebraného pokladu předhistorických dějů Slovanstva. Povídka ta pod názvem „Drzewiej“ **) (Dříve) založena je na dobách, kdy lidé žili v bratrství s přírodními živly a zápasili s tajemným světem zlodochů a vlkodavů, lesních vil a mocných bohů v pralesích. Ovanuta bezprostředním dechem poesie, osvěžené cizími a novými motivy v polské literatuře, okouzluje nad to půvabem, jaký hovoří z panteistické filosofie autorovy, z jeho nádherného jazyka, z bujné a krevnaté fabule prvotních lidí, připomínající ve svém zásadním problému drama Balladyny a Aliny od Slowackého. — Zašlých, však již historických dějů dotýká se také Tadeusz Jaroszyński, autor románu „Za wieku starego“ (Za starého století). Dotýká se jich po prvé ve své románové činnosti, ale velice šťastně, málem bych řekl šťastněji než ve všech předchozích spisech. Je to velice půvabná, koloritem svého věku zbarvená, romantická historie Kaši Hanowny, vnučky lvovského kupce, váženého pana Trzasky, písaříka krakovského soudu. Život a zvyky polského měšťanstva za Zikmunda Starého, tak řídce sloužící za námět v polské literatuře novější doby, vylíčeny jsou tu barvitě, živě a s historickou přesností. Škoda jen, že se předem neporadil s nějakým znalcem jazyka. — Z nejbližší minulosti čerpal látku pro svůj román, věru snad nejlepší, byť dávno napsaný, ale dnes právem obnovený, Artur Gruszecki, nepolepšitelný „továrník“ románů a „rodinných“, feuilletonových, aktuálních a sensačních příběhů, v nichž svůj talent vskutku zahubil. Jeho kniha „W starym dworze“ je prosta na štěstí všech těch „předností“, výše vzpomenutých, a proto lze ji zařaditi v rejstřík skutečně uměleckých prací literárních. Je to jeden z nejlepších polských románů o zemi; pravdivá, životu odpozorovaná, od sta let v Polsce ve všech územích se odehrávající historie zápasu o rodnou půdu, o existenci, je hodna srovnání s proslulou „Placówkou“ (Polní stráží) od Prusa. Proč nesetrval autor na stupni tvořivosti, z něhož vyšel tento román? Byl by se více zasloužil o domácí písemnictví, než zátopou „aktuálních“ románků, jimiž zaplavil měšťanské knihovny posledních let.

Sensaci chvíle znamenají dnes ještě dva romány, o nichž jest mi zmíniti se a které v podstatě věci stojí na dvou protilehlých koncích umělecké tvořivosti, zrodivše se ze dvou naprosto odchylných individualit. První — toť „Ksiądz Faust“ od Tadeusze Micińského (Kněz Faust). Ohromný román, roztodivně vydaný, všeobecně uznaný za nejnesrozumitelnější výtvor novější produkce polské a již svým zevním tvarem, formou a jazykem prozrazující, že přichází sem na zemi z nějakých dalekých, tajemných, „mystických světů“. Je to opravdu „mystický“ román par excellence či lépe snad ještě řečeno „medijní“, neboť si pomáhá všemi tu možnými činiteli t. zv. „čtvrtého rozměru“, zasahuje do nejzáhadnějších tuch a citů lidské duše a ve formě líčení a rozpřádání fabule, v komposiční metodě, charakterisaci, motivování psychologie a logiky v událostech dovoluje si takové krkolomné skoky a přemety, že není divu, že čtenář odkládá román se zoufalstvím, tuše v něm cos velikého, ale nejsa s to tuto velikost pochopiti a vnímati pro „podivínství“ a výstřednost formy díla. — Co do hloubky a ideové hodnoty nelze s „Faustem“ Micińského srovnati druhou „sensaci chvíle“ — „Marii Magdalenu“ od Gustawa Daniłowského, která vděčí za své rozšíření s jedné poloviny vysoce křiklavým obrazům orgií a nevázaného života hrdinů, hraničícím v autorově líčení bezmála na pornografii, s druhé pak strany zbytečné konfiskaci státním zastupitelstvím, což zvýšilo hmotný zisk autorovi i vydavateli, ne však zisk čtenářů knihy. Odkud ten talentovaný malíř tra-

*) Český překlad „Věrné řeky“ vychází právě v „Knihovně Zlaté Prahy“. Pozn. red.

**) Výraz staropolský.

gedie polské irredenty, obhájce lidových práv a pěvec revoluce zabloudil na to nebezpečné bahnisko effektů a pikanterie — těžko nám uhodnouti. Nezavrhujeme té knihy z jakés pruderie nebo puritánství. Naopak, nacházíme i v ní známky velikého talentu spisovatelova, s uznáním pročítáme překrásné fragmenty toho románu, v celku však pokládáme to dílo za nedochůdče, a to především za naprosto nezdařilé postavou Kristovou, který bůh sám ví, čím jest, synem božím nebo mudrcem-dobrodincem, prorokem-jasnovidcem nebo fanatikem nebo šílencem. Umělci velikého stylu nejsou práce toho druhu ke cti. (Dokončení.)

LITERATURA.

W ł a d y s ł a w R e y m o n t: „*Tomek Beran*". Z polštiny přeložil Jakub Šebesta. Vyšlo v č. 1089 „Světové knihovny" nákladem J. Ottovým v Praze 1913, stran 65 za 20 h.

Polského modernistu Władysława Stanysława Reymonta vždycky snad nejvíce lákal život nejprostších lidových vrstev a nemalá řada jeho drobnějších prací, především ovšem jeho mohutně kreslení C h ł o p i, venkovská epopej založená obrazově po způsobě našeho „Roku na vsi", svědčí o tom velice výmluvnými barvami. Náš „Tomek Beran" je rovněž z tohoto ovzduší: drobný výsek ze života nebohého, vyděděného člověka, nádražního zřízence Tomka, který byv klamně obviněn z malé krádeže a vyhnán ze služby, zaplatí nastalou bídu ztrátou nejdražšího z klubka svých dětí. Malý, beznáročný obrázek, vykreslených vatnými rysy, plnými drásavého naturalismu — ale co je v něm suggestivní a jímavé síly! Vidíme všude, že jej črtal mistr, umělec nejprostších prostředků, prokreslující své vidiny s jistým mrazivým chladem, ale tím účinněji. Jsou tu místa, jež Reymont pouze realisticky nanáší, prostě, bez úvahy a jakoby samozřejmě — a ta místa mrazí a řvou. Stávají se v Reymontově podání drásavou obžalobou lidství, krutými výkřiky vrhanými přímo ve tvář rozhodující lidské společnosti. Upozorňuji na výjev mezi prosícím Tomkem a inspektorem na nádraží, na výjevy středověké pověrčivosti u nemocného dítěte, na shánění potravy hladovým dětem v místech, kde bývají odhazovány mršiny. To jsou obrazy, které by mohly vyvolávati za daných poměrů celé kulturní a společenské převraty, jak jsou nahozeny živelně a s mocnou průkazností. Vedle selankových náběhů, povídkou sem tam rozhozených, působí zrovna tragickým gestem.

Fr. Sekanina.

DIVADLO.

Činohra. *Žena.* Fantastická hra o třech dějstvích. Chorvatsky napsal J o s i p K o s o r. Přeložila Helena Malířová. Režisér Jaroslav Kvapil. Po prvé na N á r o d n í m D i v a d l e dne 7. listopadu 1913.

V kterémsi pobřežním městě dalmatském stála kdysi kavárna, pověstná herna bohatých kupců, kde jednou nejbohatší z nich prohrál za dva dni ve hře v kostky celé své ohromné jmění a na konec i svoji krásnou ženu. V záchvatu šílenství skočil pak s příkrého srázu a roztříštil si lebku.

A z této pověsti, kterou chorvatskému básníku vypravoval jeho přítel, vznikla prý „Žena". Vlastně však jen akt první, kde ostrými tahy v realistickém prostředí kreslen jest zápas dvou opilých hráčů, a kde Udarov vyhrává na Neboginu celé jeho jmění i Limunku, jeho krásnou ženu. Co však následuje, nemá dramatického ani stylového spětí s dějstvím prvním a rozplývá se v symbolických visích, vysoce vzdutých lyrických scenách a passážích a nedosti tvárné fantasii. Oba hráči ztrácejí náhle životnosti, markantních rysů původních a stávají se mlžnými mátohami, trapně působícími figurami bez dalšího dramatického určení. Šatinič a Ostrvič vybarvují se v naprosté symboly Dobra (nebo Darebáctví) a Zla (Cynismu) a Limunka? Ztrácí brzy svého reliefu konkretnosti a Žena, toužící, by byla milována muži pouze pro svoji duši, jako sestra, i kdyby byla ošklivá, i kdyby si oči vypíchala, vlasy ustřihla a tělo rozdrásala, vrhá se do náruče tomu, jenž jediný ji t a k chce milovat, svému druhu z mládí Idanu, symbolu Čistého Dětství, Svobody, Oproštění, Zduchovění vztahu obou pohlaví, V z k ř í š e n í — a odchází s ním do stanu, kde připraveno jest lože . . .! A dav, Mužství, Samčí Pudy, Chlípnost vrhá se na ně a zabíjí je. —

„Žena" sehrána byla u nás vůbec po prvé a jí představil se nám mladý chorvatský básník, jenž svými prvními dramaty („Požár vášní" a „Smíření") dobyl německých scen. Josip Kosor jest duch básnický, lyricky založený, velikých dramatických schopností, jenž má m n o h o říci, co dnes neví ještě, j a k vysloviti. Neznám dřívějších jeho dvou dramat, „Žena" jest však tohoto názoru dokladem. Jest v ní cosi z pudových instinktů, cosi primitivního, co živelně dere se na povrch a co nebylo dramaticky správně a přijatelně vyjádřeno. Fantastická hra Kosorova nemá stylové jednotnosti, dramatické logiky a umělecké ukázněnosti. K prvnímu, čistě realistickému aktu řadí se fantasie a symbolika dvou druhých dějství, z nichž poslední jest vůbec nešťastný komposičně i ideovým řešením. Jako by protínaly se zde prvky dvou dramat stejného myšlenkového založení, dvě dramatická torsa různých stylů a forem! Opakuji: Josip Kosor jest silný talent, avšak dnes teprve rašící, slibující a hledající. —

Nejlépe sehrán byl akt první, v němž vynikl zejména p. J. H u r t svým až do pathologických

detailů propracovaným Neboginem a p. K. Želenský promyšleným a krásně karakterisovaným Udarovem. Pí. R. Nasková učinila pro Limunku, co jí bylo lze. Jen lyrické passáže měly býti oduševněleji mluveny. P. Jar. Kvapil vypravil „Ženu“ scenicky i režisérsky vzorně, náladově a v každém směru výstižně.

Tristan.

TÝDEN.

* Z časových a jubilejních událostí našeho ovzduší vědeckého zaznamenáváme pro tento týden tři nejdůležitější: úmrtí vynikajícího geologa a palaeontologa našeho dr. J. V. Procházky v rodném Tišnově na Moravě dne 30. října, padesáté narozeniny prof. dr. Antonína Štolce, našeho skromného, ale vzácného badatele v oboru zoologie, a padesáté narozeniny dr. Františka Groha, profesora klasické filologie na české universitě. Oba první z našich učenců, nad pomyšlení skromní, pilní, nadaní a krajně svědomití, nebyli jistě zasloužile odměněni za svoji práci poskytnutím vědeckých posic, na něž měli svým významem právo: na dr. Štolce, jehož věhlas vědecký sahá daleko za hranice, teprve nedávno bylo vzpomenuto udělením profesury na české technice pražské, a dr. Procházka, svědomitý badatel v podzemí Moravského Krasu a Českomoravské vysočiny, se samostatnější posice vědecké ani nedočkal. Byl — ještě v 51 letech — pouze honorovaným docentem brněnské techniky a kustodem zemského moravského musea. Po této stránce šťastnější je prof. dr. Fr. Groh, jehož Abrahamoviny připadají na 13. t. m. Je rodák z Voděrad u Černého Kostelce, žák akademického gymnasia a pražské university, kdež se také habilitoval r. 1899, načež po šesti letech se stal mimořádným, r. 1910 řádným profesorem. Vynikající učitel a znalec svého oboru, získal si na české universitě nemalých zásluh zřízením nového historicko-epigrafického semináře, jehož epigrafického oddělení je ředitelem. Rediguje též klasický oddíl „Listů filologických“. Psal mnoho a bystře, opíraje se o dokonalou znalost klasických literatur, archaeologie, starožitnických památek zejména řeckých, papyrologie a epigrafiky a jeho rozsáhlé práce o „Řeckém divadle“ (1909—11) a „Topografii Athen“ (1909) založeny jsou mimo to i na vlastních podrobných studiích, vykonaných na místě, dále vydal r. 1898 v nové vědečtější úpravě Saskovu starou „Mythologii Řeků a Římanů“ a nedávno i praktický informační spisek pro studenty „Jak studovati klasickou filologii“.

—n—

*

Lyrická cena za nejlepší báseň r. 1912, zaslaná „Máji“ neznámým dárcem, přisouzena byla básni „Stará allegorie podzimu“ od Karla Tomana, otištěné v ročence „Lyrický rok 1913“, která právě vyšla u Topiče v Praze. V porotě zasedali: Fr. S. Procházka, Fr. Sekanina, A. Sova, F. X. Svoboda a F. X. Šalda.

*

* Armensko oslavuje právě pamětní vynalezení své abecedy před 1500 lety a spolu zavedení armenského tisku před 400 léty. V Ošagamu, sedm hodin cesty od stanice Ečmiadinu v ruskoarmenské oblasti, je hrob vynálezce armenské abecedy Masropa Maštosa, kam putují zástupy lidu. Armeni mají několik časopisů, z nichž nejdůležitějším jest „Tazos Agbur“, jehož redaktorem je spisovatel Tigran Nazarian, šířící osvětu v lidu. Ze žurnálů nejstarším je „Agbur“, existuje 30 let, list „Mazak“ nedávno oslavil 52 let svého vycházení.

O.

*

* Zpráva ruské „Řěči“ vyznívá smutně o divadle v Petrohradě. V článku „Těatr i muzyka“ se uvádí, že nastávající saisona bude na úkor vážné komedie a dramatu bohata jen na scény lehkého genru. Operetě jsou zasvěcena divadla: „Palas“, „Zvon“, „Veselyj“, a divadlo Piontovské. Frašku kromě Něvského „Farsu“ bude pěstovati divadlo Šaburovovo a „Pasaž“, genre miniatur kromě „Troického“ a „Litejného“ divadla čtyři menší divadla spojená s kinematografem. Posléze vaudeville zaujme hlavní místo v repertoiru francouzských představení Michajlovského divadla. Ze čtyř scén drama a komedii bude pěstovati pouze divadlo Nezlobina-Rejneke a „Malyj těatr“. Z příčin nízké úrovně a bídného repertoiru a banality her, za poslední léta zavládnuvších těch hanebných poměrů v „Malém divadle“, zbývá jen soukromé divadlo Nezlobinovo, ale i to žije „odraženým životem“, protože si všímá více svého oddělení v Moskvě, než repertoiru v Petrohradě tak, že nastávající saizona dramatická slibuje velmi málo potěšitelného a jedinou naději vzbuzuje ještě těatr Alexandrijský. Těžiště ruského divadelního světa přesunuje se víc a více z Petrohradu do Moskvy.

K. V. H.

*

S potěšením můžeme zaznamenati, že i čtenářstvu nejmladšímu dostává se konečně skvěle umělecky i literárně vypraveného slabikáře, který sestavil Jos. Kožíšek s titulem „Poupata“. Učebnice byla právě ministerstvem schválena a vyjde za krátko nákladem „Unie“. Poněvadž vydání učebnice této je dobytím kusu vlastní půdy ve škole, vrátíme se k ní příležitostně.

V Praze, dne 14. listopadu 1913.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Zodpov. redaktor a vydavatel: Fr. S. Procházka. — Nakladatel: Česká graf. akc. společnost »Unie« v Praze.

Tiskem »Unie« v Praze.

Emil Tréval:

ROZPUK.

(Pokračování.)

Otec můj přes to, že byl dobrým odborníkem, nedovedl si u úřadů získati více než studeného uznání, papírového, chladného ocenění. Teplejšího vděku od kohokoli se mu nikdy nedostalo. Nikdo ze žáků neb žákyň bývalých k němu vděčně nepřilnul, nehlásil se k němu ve věku dospělém, několik žaček a nyní zlopověstných žen vyjímaje. Působil pouze rozumem a ne srdcem a nevštěpoval žádné přitažlivé, přítulné síly lidem.

Přes to, že více než dvacet roků v Kotouli prožil, zůstával obyvatelstvu stále cizorodým, vratkým a nesouvislým živlem.

Měl nižší gymnasium a ústav. Mohl dávno složiti zkoušku pro měšťanku, ale nedbal. Nemohl jsem to nikdy srovnati s jeho ctižádostí.

Jako člen obecního zastupitelstva pokusil se pracovati v obecních záležitostech. Měl dobré názory a návrhy, ale pronášel je suchou, kategorickou formou a s přízvukem poučujícím, tak že i váhavé sousedy popudil ke vzdoru. Nepropadl-li se svým návrhem ihned v sezení, při nejmenším nastaly průtahy, při provedení, ba často zmar a odvolání, což náladu otcovu věru nezpříjemňovalo. Neměl též dosti autority, každý věděl o jeho pletkách se ženskými. Sám pak též nikomu cti nedal, po hostincích a u podruhů jednání obecního výboru, faráře i učitelův ostře kritisoval, do krajinského listu psal jízlivé dopisy. Útočil jen proti skutečným zlořádům, ale způsobem tak jízlivým, že věci neprospěl, naopak vyvolával schválnosti a furiantství. Nic nechtěl po dobrém, dohodou, ani by ho to netěšilo, vše by rád prováděl imperativně a hrozbami.

Se starostou míval půtky o školní potřeby. S farářem, jenž byl povahy lenivé, vycházel jakž takž. U okresní školní rady protežoval ho inspektor; míval v okresních konferencích přednášky a byl spoluredaktorem učitelského listu v Olomouci vycházejícího.

A při tom málokdy viděl jsem ho čísti a ještě méne psáti. Ovšem, uzavíral se na celé hodiny do kabinetu, v němž měl i svou knihovnu a písemnosti. Ale díval jsem se na něho jednou s větví kaštanu. Seděl u stolku, kouřil a díval se do stropu. Snad tedy ani tam nepracoval.

Píši to vše ze vzpomínek, jak mi to tehdy připadalo. Na správný odhad všeho byl jsem příliš útlého věku a těkavý. Snad mi byly chvíle, které otec rodině věnoval, příliš dlouhé, protože byly nepříjemné, a naopak hodiny, kdy jsme měli od něho pokoj, příliš krátké, protože příjemné. — Adam Jablonský ustal psáti. Byl unaven. Látka, o níž psal, ho přemáhala, šířila se mu pod rukama. Domníval se, že na dva, tři archy papíru sepíše celé své drama životní a hle, popsal archů pět a nebyl ještě v polovině svého úkolu.

Připsal ještě: Nemohu už dnes dále, hlava se mi motá, ruka sebou škube a prsty kroutí se písařskou křečí. Výjevy z minulosti rojí se přede mnou jako včely — ze země čpí sirná pára — výkřiky, dupoty tance — při cymbále — výskot galánek — jak jsme je chodili pokoušet — nu vody to vzaly! — Cilka — Jenůvka — — postavy se shlukují — ústa jejich hovoří slova dávno zabudlá — přívěty, odvety — znám ta slova — ovládám je — dojímají — slzy tisknou se mi do očí — Grošovice — světla podsíní —

studentský hlahol — šumění parku, šelest z ložnice — Zounek, Opékal — Roalda — Julča — výstřel — předchůdce jiného výstřelu — také v zahradě — — —

Klíč zarachotil ve dveřích. Přinesli vězni večeři. Ale žádný hlad — jen únava — a dřevo kavalce tak tlačí — — — dobrou noc!

Se slunce východem vyskočil Adam Jablonský z hrozného snu. A nebyl to sen. Jako by ležel s otevřenýma očima. Snil skutečnost, neuzavřel se jí ani ve spánku. Mozek jeho pracoval, srovnával, třídil do přehlednosti ukázněně, s methodou. Celé věty slyšel, jako by je sám vlastním hlasem vyslovoval. Obraznost jeho pracovala jako zapřažený soumar, rychle a vzrušeně. Na stole bělal se papír. Adam Jablonský zasedl a psal.

V Grošovicích složil jsem přijímací zkoušku písemní tak dobře, že mi ústní byla odpuštěna.

První triumf nad otcem. Předpovídal, že propadnu.

Matka vyhledala mi byt i se stravou u listonoše Kettnera v třípatrovém domě pošty. Byt ten jsem po celých osm roků svých studií podržel. Až do septimy přebýval jsem tu s Černobýlem, jenž byl o rok ve studiích přede mnou. Otec jeho byl obecním lékařem na druhé straně za Grošovicemi.

Studovalo se mi tu dobře. Listonoš Kettner byl dobrák, už k padesátce, když jsem se nastěhoval. Byl ostatně pouze večer doma, nešel-li do hospody. Byl tichý muž, sotva jsme ho po hlase znali. Na starosti studenty měla paní Kettnerová, starší svého muže, drobná, agilní žena, trochu kašlavá a velmi zbožná. Mne oblíbila si rychle pro mou okázalou zbožnost, která mi též rychle i katechetu patera Vemgroše naklonila.

Děti měli manželé Kettnerovi dvě, syna a dceru. Syn byl klerikem piaristou někde na Moravě, dcera vzala si profesora, studentskou lásku, a bydlila až v Mladé Boleslavi.

Ministrováním v kostele získal jsem si katechetu. Sám jediný jsem se z primanů k tomu nabídl. Ministranturu uměl jsem z domova.

Pak jsem si získal professora přírodních věd Babyku, muže vzácné duše, vřele oddaného vědě i literatuře české! Básně a romány jeho čítali jsme s nadšením a gymnasium grošovické bylo hrdo, že ho po řadu let připoutalo. Professor Babyka poznal a cenil mou vrozenou zálibu ve vědách přírodních, učinil mne famulem svých sbírek a pomáhal mi často radou i skutkem. Paní měl drobnou, překrásnou, a dva hošíky, z nichž mu však jeden ve čtyřech letech zemřel záškrtem. Z professorů jiných, kteří mne za studií vyučovali, nakloněn mi byl professor Krejcar, velký milovník hudby a cizomluvů. Získal jsem si ho ne tak vědomostmi latinské mluvnice, jako znalostí hudby. Professor Krejcar sestavil s professorem Majorem z žáků hudby znalých malý orchestr, v němž hrál jsem druhé housle neb harmonium. Z kollegů mé třídy ještě Zounek čellista a varhaník těšil se přízni professorů Krejcara a Majora. Major pokoušel se i ve skladbě, a hráli jsme od něho tuším nějaký třasák.

Ředitelem gymnasia — měl jsem ho v septimě na logiku — byl Kopr, vyčouhlec s ohromným plnovousem a ještě ohromnější pleší. Nebyl zlý, ale pedant, tiše mluvil, tiše našlapoval a snad někdy na chodbách i za dveřmi učeben naslouchal, což ostatně bývá tradicí mnohých ředitelů. Přezděl jsem mu zoologicky marabu, a ujalo se to. Jinak mu pak studenti a později i professoři neříkali.

Zajímavým zjevem mezi professory byl doktor Barbor, studenty Barbar nebo doktůrek zvaný. Přišel do Grošovic z Prahy, kdy jsem byl už v kvintě. Drobný, titěrný a fintivý, hrál si rád na prozřetelnost, činil rád prvního posledním a naopak. Požitkem bylo mu primusovi dokázati, že nic, pranic neumí, že dobrá censura závisí naprosto od blahovůle professorovy. Býval často nespravedliv, na štěstí neměl ani v persekucích důslednosti a poníženostì rád se dal udobřiti, jako rozhněvaný Achilles. Měl plno myšlenek, s nimiž nevěděl si rady, rozhovořil se a zabředl někdy tak, že nevěděl kudy kam. Pak breptal. Někdy se rozzlobil — pozoroval-li, že se usmíváme — vyvolal nejlepšího a dokázal mu, že nic neumí. Tím myslil, že se rehabilitoval, a byl spokojen. Professor Barbor měl hlas nepříjemně pronikavý, mazlivě šišlavý.

Připomínal mi drobnou postavou mého otce a snad pozoroval, že mi je nesympatický. Do oktávy mne ponižoval, kde mohl, v oktávě se to důkladně obrátilo.

(Pokračování.)

✶

Karel Mašek:

PO KONCI POHÁDKY.

(Rytiř, vysvobodiv princeznu ze zakletí, odměnou obdržel ji za choť a dlí se svými druhy, Kašpárkem, dráteníkem a kominíkem, v její říši blaha a krásy. V čarovné zahradě však prochází se princezna sama, smutna — kouzlo vysvobození nepřineslo nikomu vysněného štěstí.)

Princezna:

Štěstí, které v snech mi plálo,
kde jsi dnes — ó, kde jsi dnes?
Zářilo jsi, ach! tak málo,
smutek zase v sad můj kles.
Žalu stín tvář každou mění,
v každém čele starost hlodá —
sne můj krásný, je tě škoda . . .
Nic to není! Nic to není!

(Vejde rytíř.)

Rytíři, můj rytíři,
rcete, co vám čelo stíní?
Poručte — a hradní síní
bujná slavnost zavíří!
Neblaží vás nad čelem
vítězný váš diadém?
Rcete, jaký žal vás mění?

Rytíř:

Nic to není! Nic to není!

Princezna:

Ó, jaký to přísný žal
mlčením vám zavřel ústa —
zahrada má je již pusta,
vítr jarní květy svál!

(Odejde.)

Rytíř:

Na vrcholu úspěchů
mrtvý klid jen přán je duši —
ale v novém boji tuší
srdce novou útěchu.
Nač mi štěstí? Nač ten klid?
Vší té nádhery jsem syt —
také v tváři druhů mých
chmurou vystřídán je smích.

Kašpárek (vejde):

Mně se to tu nelíbí!
Perníku tu neubývá,
kde jen chci, mně mísa kývá —
nemám v tom už záliby.
Přejeď jsem se do umření
na tom věčném posvícení,
od těch dob, co nemám hlad,
neumím se ani smát —
do světa chci — zde nic není!

Kominík (vejde):

Do světa? Kdo řek' ta slova?
Kdo dal myšlence mé zvuku?
Bratře, pojď a dej mi ruku —
do světa se pusťme znova
v strast a zápas každodenní.
Mrtvým je mi šťastný klid,
zdejší nádhery jsem syt —
nic to není! nic to není!

Dráteník (vejde zpívaje):

Kde jste má širá pole?
Kde zní mých lesů šum?
Kdy uzřím skály holé
zas trčet k nebesům?
Kde země, chudá máti,
kde bratří, kde můj rod,
jenž za kus chleba dá ti
své mozoly, svůj pot?

Kominík:

Slyš, i zde zní píseň smutná!

Kašpárek:

Taky mu tu málo chutná.

Dráteník:

Netěší mne, netěší mne
lesk ten jarní, neustálý —
chtěl bych zase v sněhy zimné,
chtěl bych v pláň, kde slunce pálí;
je již pro mne bez vnady
kouzlo této zahrady.
Chtěl bych zase v chudé kraje,
práce kde tak lopotna je,
pomáhati chudým bratřím
v jejich práci každodenní —
Kraje moje, kdy vás spatřím?
Zde nic není! Zde nic není!

Rytíř:

Stesk lehl v naše duše stejný —
zas do světa zve touha nás,
změn nemá sad ten čarodějný,
chci boje vír! chci boje hlas!

Princezna (přikvapí):

Rytíři, můj rytíři!
Úzkost moji duši svírá —
kam to vaše touha zírá,
kam to srdce zamíří?

Rytíř:

Zvaď mi vavřín na čele,
v rozkoši dlím zbabělé,

v duši výčitek mám stín,
do dálky mne láká čin!

Dráteník:

Krása zdejší ukrutna je,
nic mne tu již netěší —
toužím k lidem, v širé kraje,
kde je zpěv můj potěší.

Kominík:

Touha láká duši naši
mezi bratry do světa,
kde má barva děti straší,
komíny kde vymetá.

Kašpárek:

Pojďme jenom bez okolků,
zde ta říš je přesmutná,
někde ve vsi mísa vdolků
mnohem líp nám zachutná.

Všickni čtyři muži:

Do světa! Jen do světa!

Princezna:

Ó, zas budu zakleta
v stesku větším nežli dříve,
dokud štěstí opojivé
duše moje neznala;
Nyní v blahu obrovitém
nejsvětějším lásky citem
v srdce jsem tě zajala.
Zase sama, sama, sama!
Neodcházej v cizinu —
jak mi zmizíš za horama,
steskem, hořem zahynu.

Rytíř:

Vidím, vidím palouk širý,
na něm cesta bílá je,
vidím na ní bohatýry,
k hradům jedou v turnaje.
Hlahol trub a bubnů slyším,
tuším pokřik vítězný —
ó, té touhy neutiším
v loktech snivé princezny!
Přes temena pojďme hor,
přes lesy, tam za obzor,
přes řeky a města živá
spějme, jak nás touha vzývá,
přes bouře a zlobné klamy
za vavříny, za hvězdami
cesta naše zamíří!

Všickni muži:

Za vavříny! Za hvězdami!
(Odcházejí.)

Princezna:

Rytíři! můj rytíři!

(Ztratí se v temnotách náhle nastalých — jest opět zakleta.)

Fr. Procházka:

VZPOMÍNKY Z CEST.

(Dokončení.)

Jsme na místě,“ hlásí můj izvožčik. Stanuli jsme zase na náměstí nevelkého volyňského města. V oknech domků planou již světla. Před námi hostinec: „Pivnaja lavka Jogana B.“ hlásá nápis. Zděný domek se schůdky, čistými okny. Hostinský je Čech, prodává češskoje pivo, t. j. pivo vařené Čechem ve vlastním pivovaru v jiném sousedním městě. Zde zastavíme. Především vodu, vodu! Umýt se, převléci, vydychnouti mimo strašný oblak prachu a pak teprve zase možno se rozhlédnouti kolem sebe a mysliti na věci jiné.

Domek je stavěn v jednoduchém plánu. Řada světnic skoro stejně velikých, za sebou běžících po délce domku spojených dveřmi a s nimi podélně běží „koridor“ až na konec do „saraje“, či kůlny, kde je také hospodářova dílna, dřevník, posady s drůbeží a to ostatní, co v obydlí nutné.

Přední síň je zároveň krámem a pivnicí. Za pultem v levo vyrovnány jsou v policích bulky (bílé housky) a visí věnce vepřových salámů; na pultě pod sklem před mouchami kryje se „pirožnoje“, lahůdky cukrové, v koutě soudky s pivem čepovaným pomocí pumpičky. Ostatní část síně zaujímá několik stolů se židlemi pro hosty. Vodka se tu neprodává, ta je vyhražena státním kořalnám. Ba ani píti ji nesmí, kdo by si sem lahvičku donesl, jinak by hostinského ohrozil ztrátou koncesse. Hospodář je narozen v Čechách. Jako dítě dostal se na Rus. Náboženství katolického drží se houževnatě, ač nemá žádné příležitosti účastniti se jeho bohoslužeb a málo je do jeho učení zasvěcen.

Vyučil se pekařství, ale se zdarem provozuje při tom také uzenářství a živnost hostinskou. Malý, ale silný, zdravý, chytrý, ač v gramotě trochu slabý. Tu mu vypomáhá jeho manželka, Češka též v dětském věku do Ruska přišlá, která však vychodila školu v Čechách. Vzali se

s prázdnýma rukama, ale pracovitostí obou a její šetrností a ráznosti pomohli si k majetku. Vystavěli tento domek a ukládají peníze. Dvě dcerušky dali do ženského gymnasia. Sousedé jim blahobyt závidí. „Hle, jak se rozžil Čech u nás" — praví. Rodiče panini žijí u nich a pomáhají jim. Máti vaří, otec prodává v „lávce". On, intelligent, přivedl před 30 lety rodinu do Ruska s nejlepšími nadějemi, ale štěstí mu nepřálo. Býval hospodářským úředníkem na velkostatcích, kdysi i správcem velkostatku velmožné paní. Když nedostával včas peníze do režie, vložil důvěřivě i své ušetřené peníze do výplat a nákupů, spoléhaje na čestnost své vrchnosti a pak byl najednou beze vší náhrady propuštěn bez groše, beze vší pomoci v trvajících právních poměrech proti mocnějšímu. Stalo se to sice celé řadě jiných před ním, ale myslil, že poctivý a snaživý se udrží. Nyní nalezl ve stáří útulek u dcery, ač příchuti někdy trpké, neboť, ač si zaslouží svůj chléb, přece lidé, kteří se sami k něčemu protloukli, bývají zpravidla drsní. Krom toho zdá se paní domu trpěti hysterií, což samo stačí k otravě každého okolí.

Jogan B. je dobrák, ale má dvě slabosti, jež zdají se zde růsti z půdy. Náklonnost k vodce, jíž podlehne ob čas u příležitosti nějaké svatby nebo návštěvy nebo zúmyslného svedení některým druhem. Druhá vášeň jeho, jež přispívá k hysterii manželčině, je náklonnost k slabšímu pohlaví. Těžko je domu býti bez služky a ještě tíže se služkou. Není koutku v domě, který by paní domu nepřipomínal nějaký výjev této slabosti dobrého Jogana Nepomuckého, jak ho dlouho zde vedli na úřadě, neporozuměvše, že to není jméno rodné a že náš Jogan krom krajanství nemá s Janem Nepomuckým docela nic společného, zejména co se týče vztahů k slabšímu pohlaví. Všechny tyto věci dovídám se za krátko od hovorné paní i před samým Joganem, který dobrácky k tomu mlčí, a nejsem patrně sám, který se toho dověděl. Ví to celé městečko, jako ví vše o každém jiném sousedu. A Jogan je dobrák, ba hotový abstinent, není-li na blízku vodka ani dívka.

Vodku mu hleděla paní zoškliviti jakýmsi prostředkem mnoho inserovaným v novinách: „Antialkohol". Ale Jogan po něm náhle ztloustnul a oslábnul. Vodku si sice na čas zošklivil, ale stal se líným a mrzutým. S chasou pak je stálý nářek a kříž. Přijde pekařský chasník, ale málo kdy se ohřeje na místě. Bývá pravidlem pijan, líný, vzdorný; většinou hotový tulák, zanedbaný i v šatě. Dlouhé služby nesnese. Obecný je stesk na dělnictvo zdejší. Jedna ze slabostí ruského průmyslu. Vzpomínám na tulácké typy Gorkého. I v lásce, zdá se, ochabnul Jogan po antialkoholu. Ba ty tam jsou as pro vždy také časy, kdy, jak se chlubívá, v zubech zdvíhal pytel mouky.

V hostinci, jak můžeme nazvati přední místnost, není v obyčeji po našem způsobu dlouhé posezení. Pravidlem nepije nikdo butylku piva, aniž by zajedl salámem a bulkou, v době postu pak „seljotkou" (slanečkem) jednou nebo dvěma. Návštěvníky jsou pravidlem mužici v hrubých pláštích houni podobných, u krku tkanicí spojených, za chladu i v kožiších. Jedou-li s „babami" a dětmi, vezmou s sebou do hostince i ty, ale neposedí, jen co pojedí a vypijí. Je třeba velkého cviku a ostražitosti, aby se pamatovalo k účtování, co kdo snědl a vypil a aby host bez zaplacení neodešel. Nad to ztrácejí se stále zvláště o trhu nože, sklenky, ba i talíře, jež nutno po každém jarmarku doplňovati zbožím ovšem laciným. Není to jen v Rusku. U nás měli místem restauratéři na sklenicích svá jména vytlačena, někdy dokonce vtipně, aby nikdo nebyl o tom v pochybnosti, jak se taková sklenice do majetku jinam dostala, s nápisem: „Ukradeno u Petra Matáska, hostinského v Žabojedech." Mistr Vrchlický si jednou takovou folkloristickou zvláštnost okázale s vítězným úsměvem odnášel z výletu.

Druhá místnost je jaksi panská. Sem zajdou popi nebo úředníci, sem i některý soused svobodomyslný žid zasedne, aby si pochutnal tajně na vepřovém salámu, načež v šenkovně nápadně hlasitě žádá na odchodu, aby, až ho budou zase potřebovati, pro něho jen vzkázali. Chce totiž na veřejnost — kdyby tu náhodou nějaký souvěrec byl — vzbuditi zdání, že přišel za obchodními záležitostmi.

Návštěvy v této síni, nebo dokonce i v dalším saloně, kde třeba hostu i stavěti samovar a posluhovati, nevidí hospodyně ráda, protože jí opilí „páni" někdy vyvedou nečistotu na koberce nebo i třeba ve svém stavu dále do ložnice do peřin zalezou.

Tu visí také na stěně vedle laciných barvotisků na př. panovnické rodiny ruské, pěkný gramofon, koupený ze skladu krajana Čecha v Kievě, ale marná byla naděje, že prospěje se jím obchodu. Policie nedovolila jej vyvěsiti v nálevně. Proč, neví se. Visí tedy zde v koutku a zahraje někdy rodině nebo nudícímu se vzácněj-

šímu hosti některou českou, ruskou nebo i jinou píseň.

Byl tu právě pan D., pochrupávaje pirožné k češskomu pivu a spouštěl si zas a zas něžnou písničku maloruskou:

Balamute, vyjdy z chaty!
Chočeš mene razkochaty; (chceš mne milovati)
razkochaty, taj zabuty, (i zapomenouti)
vy vsje chlopci balamuty!

Člověk by myslil, že se balamutí a obalamutí jen u nás, že jen Češi jsou zvyklí na obalamucení, že je to jakýsi novotvar, snad naše zvláštnost, a hle: balamucení je už hodně starodávného původu, když je doma i tu na Volyni.

Pan N. D., jak jsem zvěděl, mladý, hezký muž rusého vlasu a vousku, je správcem velkostatku — lépe řečeno milencem paní tohoto (či její matky?). Paní velkostatku má muže vyšším úředníkem, s nímž se rozešla, nechtějíc propustiti pana D., jak jí muž dal na rozhodnutí. Vzdělání má pan D. nevelké. Jako „felčar“ vydal se dle vlastních slov do Mandžurie k vojsku, dobrovolně a prodělal obležení v Port Arturu. Líčí útrapy obležení, strašný řev děl, třesení země, strach z výbuchů obrovských projektilů, k čemuž všemu konečně otupěl jak bojovník, tak divák. Ještě ve zlém snu zdává se mu někdy o dunící vřavě a slýchá táhlé vzdálené á — á — (hurá) bojujících řad. Pak se dostal do zajetí japonského. Lékaři a felčaři měli svobodu, když je ovšem Japonci předem přezkoušeli, nevydávají-li se za ně neoprávněně. Byl Japonci nadšen a snižoval vše ruské se známou, Slovanům a zvláště Rusům tak vlastní sebezhrdavostí. Nic nenašel na Rusi dobrého. Zastal jsem se jeho vlasti, pokud jsem dovedl a za to nazval mne černosotěncem. Ach, kdyby tak každý, kdo na úpadek nadává, chtěl začíti s opravou u sebe!

Před několika lety, v době revoluce, žilo městečko v příšerném strachu. Rozčilení v selském lidu zaplavilo i okolí. Lid se srocoval, mluvilo se o nastávajícím útoku jeho na městečko a nezbytném pak plenu a pogromu. Nebyly by neštěstí ušly ani křesťanské rodiny ve městě. Pop v cerkvi a policejní náčelník na náměstí varovali lid, strašený také s druhé strany naměřenými pověstmi, že židé se v odvetu rozjedou po kraji a budou páliti dědiny. Na štěstí bouře se přehnala, aniž blesk udeřil.

Večer druhého dne byla židovská svatba. Celé městečko bylo na nohou, muži, ženy i děti. Pochodně ozařovaly průvod, hlučící jako o požáru, kousek dále bylo možno zlámati nohu v nerovné ulici. Nad snoubenci nesena nebesa; oba byli oděni městským šatem. Ženich držel v ruce sklenici. Když ho staří židé, snad příbuzní, několikráte za obřadů obešli, pustil sklenku na zem, tak že se rozbila, a šlápl ještě na střepy. Symbol snad nezměnitelnosti nového stavu, jako sklenice již nemůže přijmouti předešlou podobu. Ve středověku byla z téže příčiny lámána hůlka, jak to i Rafael podal na obraze zasnoubení Panny Marie. Ženské kolem byly přímo v extasi. Jejich posunky a jásavé výkřiky připomínaly báji o průvodu bakchantek.

Po dlouhé, dlouhé době viděl jsem zase jednou maloruský trh.

Neohrabané povozky přivážejí na trh směšně malé množství zboží. Nějaký pytlík obilí, okurek, jablek, hrnec borůvek, vepříka — a odvážejí z města přiměřený ceně výrobek, hrnce, boty, kus látky. Povozkami sotva možno protlačiti se. Na volnějším prostranství sedí slepý lyrník, nestarý ještě, hubený, řídkého, plavého vlasu. Na klíně má nástroj, u něhož pravou rukou otáčí kotoučem, brousku podobným, troucím struny, jichž dotýkají se prsty levice. Hlavu s oslepenýma očima na tenkém hubeném krku vztyčoval hrdě, způsobem skoro věšteckým. Kolem něho stály ženy a děti a poslouchaly nábožně zpěvavý přednes veršů, v němž často je oslovoval v refrénu:

věrnyje christiane!

Časem položily mu na hliněnou misku na pytli ležící kus domácího svého pečiva, nebo měďáček, začež děkoval důstojným kynutím hlavy.

Po náměstí přecházel vyzáblý člověk bez košile v lesknoucím se kabátku a stejně odřených spodcích, jež se mu flandaly na nohou bosých. Žebral všude, kde viděl městský šat. Byl to jakýs Polák, intelligent, alkoholik již nenapravitelný. Byly s ním již učiněny pokusy různé od krajanů jeho, také od místní vrchnosti, aby se zachytil, ale vše marno. Padne to na něho a je zase po úřadě. Vše prodá se sebe. Peníze, které nyní vyžebrá, třesou se mu v ruce, aby doplnil zase ve schřadlém těle míru otravy, kolik třeba k rovnováze.

Jakýs dobrák známý se ho ujal a vede ho do pivnice na láhev českavo piva. Jak hltavě leje do sebe sklenku za sklenkou. Ruka se třese, oči tupě hledí, uhýbajíce se pohledům. Snad je si i nyní ještě vědom skleslosti své, z níž povstati nemůže a není mu stav ten lhostejný. Častovatel jeho rozhlíží se hrdě po okolí, co říká jeho dobročinnosti.

Ach vodko, bído Rusi. Snad 600 millionů rublů nese již státu, ale lépe bude pro něj, až tento zdroj zanikne. Ruská vodka, státem kontrolovaná, jest sice čistá bez otrav, přiboudlin i jiných přísad, jimiž jinde kořalka bývá znešvařována a „sesilována", ale jest mnohostupňová jako rum nebo koňak. Proto působí také škodně, zvláště při chatrnější výživě. Před jídlem pije se i v lepší společnosti „pro dodání chuti". Množstvím požitého alkoholu jinak snad nestojí Anglie, Hollandsko a Německo za Ruskem, dle míry na hlavu počítáno, ale tam je jiná výživa obyvatelstva, celkem daleko zámožnějšího. Německo při 64 millionech obyvatelů vypěstuje obilnin kolem 270 millionů metr. centů, Rusko dvakráte tolik při dvojnásobném počtu obyvatel. Ale Německo obilniny ještě ve velkém dováží, Rusko naopak vyváží, takže vývoz ten tvoří hlavní příjem státu. Stejně jest i v Uhrách. Dle německých výpočtů Uhry i Rusko by obilí ještě dovážely, kdyby se ho poměrně na hlavu tolik spotřebovalo jako v Německu. V této říši vystěhovalectví se zarazilo a hladina obyvatelstva proto úžasně stoupá, v Rusku však a zvláště v Uhrách vystěhovalectví roste, stojíc rozměrem hned za Italií a Španělskem. Jest ku podivu, že Rusko, země tak málo zalidněná, nezahrazuje horlivěji tento odtok a ještě vydatněji neupevňuje stěhovavý živel půdou státních statků a sibiřských krajů.

Židé stěhovali se z Ruska hlavně do Ameriky, pokud byli povinni vojenskou službou a otec žid i rád zaplatil pokutu několika set rublů, jež na něho za útěk synův svalena.

Zhusta pomáhá Amerika řešiti také problém manželství.

Opustí muž ženu a děti a s vyvolenou srdce svého — často i židovkou — hledá tam nového štěstí. A neschází mezi nimi ani Čechů. Joganův příbuzný také hledal tuto cestu. Ostatně volnost mravů, která tak překvapuje v novější literatuře ruské, jako v klassických dílech Čechova, Gorkého a zvláště v sensační erotické škole Saninově, zaplavuje již, zdá se, nejširší kruhy lidu ruského. S prostotou, jakou slyším mluviti o vlastních záležitostech svých hostitelů, zvídám i o jiných v malém městečku. Je-li tak i u židů, nevím, aspoň Šmůl, hlavní obchodní dodavatel domu — káravě krotí paní domu, když si s rajskou prostotou zase stěžuje zcela veřejně do dobráckého svého Dona Jogana: „Ale, paní, kdo pak bude takové věci vyprávěti o vlastním domu!"

Hledím na tuto ženu zčeřených nervů, naivní a zase chytrou, šetrnou a energickou ne bez obdivu. Ona je základem blahobytu celé rodiny. Čeho nedovedl otec intelligent, dokázala ona. Bez ní by staří rodiče neměli bezpečného útulku sešlým silám. Bez ní by Jogan bez milosti propadl démonu alkoholu a bez vlastní střechy tovaryšil od mistra k mistru snad i schátralý, otrhaný, bez groše. Ba Jogan ani neví, že se peníze ukládají. Tají to před ním ze strachu samého, aby je nerozházel, nebo do Ameriky neujel, čímž v opici hrozívá. Tak se tu něco člověku zdá o divokém západu . . .

Dle novější literatury ruské, která je věrným obrazem skutečnosti, řeší si ruský člověk obtížný problém manželské neshody jaksi velkolepě prostě, slovansko-dobrácky, rusky široce. Žádné Dumasovské „Zab ji!", žádná veliká gesta zrady, žárlivosti. Vše jde dobrácky, lidsky a hlavně s rozvahou:

„My se s Ivanem Vasiljevičem jaksi těžko snášíme," postěžuje si doma u rodičů provdaná dcera, „zdá se mi, že se musíme spolu rozejíti." A rozejdou se jistě brzy, jak jednou dojde k takovému přesvědčení. Nebo si zcela loyálně manželé oznámí, že se už nemilují, že milují toho onoho a napravují hned chybu svého výběru pohlavního. Snad se ani spolu nehněvají — pro takou maličkost. A to prý není jen v povídkách Čechova, ba ani jen ve vyšší společnosti, ale již i na vsi. V prvním dojmu se dokonce zdá, jako by tu již nikdo nežil leč se ženou druhého.

Zapředl jsem v té věci do řeči krajana, který žije na Rusi již léta, abych si ujasnil tento problém a nezavíral snad pravidlo z nahodilých případů jako onen cestovatel dle zrzavé číšnice v hotelu prohlásil všechny ženy země za zrzavé.

Řekl mi: „Já bych se nedíval na tu věc tak tragicky jako na nějaké neštěstí, nekladl bych to po bok alkoholismu, nemám to za zjev pouhé smyslné požívavosti. Rus mnoho hloubá, o všem hloubá a i tu přišel k svému vlastnímu závěru a odůvodní vám věc tak prostě a upřímně, že se vám pak ani nezdá hříchem a přestupkem. Shledáte, že je vše prostě přirozené, rozumné a spravedlivé. Jinde by se nespokojení manželé podváděli pod přetvářkou k sobě, kradli by. Nač té přetvářky? řekne Rus. Žij si veřejně dle hlasu svého srdce, to je přece poctivější. Zákony americké nevpustily do země Gorkého s jeho milenkou-ženou. Co asi pokrytců tam krčilo nad ním rameny, pokrytců, jimž schází síla k přiznání se veřejnému k své — řekněme třeba po našem „slabosti".

Vystavte přehrady společenské, jaké chcete, ze zákonů i svátostí, trestů i veřejného mínění, tím vším vášní a přírody nespoutáte. Vše ony proudy obejdou, podryjí, svého dosáhnou, ne-li veřejně, tedy tajně, pokrytecky, zrádně. Co je tedy lepšího, upřímnost nebo líčené dekorum, když věc zůstane stejná?"

Opravdu, v té nudě prašné ruské samoty nelze než také hloubati. Je to opravdu pohroma tento „úpadek" stěžejního řádu společenského, nebo je to záblesk zlaté volnosti, které jinde dojdou až po staletích, volnosti, po níž touží snad jinde tisíce zoufalých, zklamaných, nespokojených, sebe nenávidících ale k sobě připoutaných. A slovanský duch tak velkolepě prostě řeší problém.

Nám při tom běží mráz po zádech. Snad že jsme „šosáci"?

Stanislav Zima:

PUTOVÁNÍ DUŠÍ.

Ne! .. Neumřela! .. Je tu živa! ..
Ne, sirá neskrývá ji zem! ..
Toť ona: zimní chrysanthemy,
a z jara: prvním skřivanem!

Je vůní luk! .. Je pestrý motýl,
jenž parkem naším polétá,
v nejhezčím keři zelená se,
v nejhezčí růži rozkvétá .. !

V POLNÍM TÁBOŘE.

Což nedočkáš se? .. Ráno! .. zvolal Tilly.
A kdybych rozmyslil si? .. Nedal ti ho? ..
Je pikhart ... A ty slibuješ mi nebe! ..
Dar vpravdě velký. Nelžeš? ..
Nepodvádíš? ..
Smíš plýtvat nebem? Kolik valonů chceš?
Pět? .. Chacha! Dva dám! Čtvero jejich spárů
sto ubožáků utratí, a spáry
nezemdlí vraždou! Ale nepouštěj jich
za tohle v nebe! .. Nechci jíti s nimi
jak v pole ... S vlky dlouhé české vojny!
Ty šelmy, kdyby v modro došly rájů:
svou křesťanskou by rukou zadávily
máť Páně jednou! ..
Myslím také stále
na něho, otče! .. Na pikharta myslím ...
A? .. nepovolíš? .. Chceš ho oběsiti? ..
Hm ... Dočkej rána! .. Což tě nedojala
ta jeho žena? .. Její slza ... smutek? ..
Chce umříti s ním ... Jak to povídala?
Tak hezky, žensky rozplakaným slovem! ..
Hleď, starý žoldnéř nedovede mluvit
jak něžná ústa žen a jejich láska!
Nu, povídala ... Měl's to slyšet, otče,
že byla břečtanem, a on byl kmenem
pod šťastným nebes stropem ... Ano, takhle ...
A ukázala na strom na nádvoří.
Je holý od podzimi ... Ale břečtan
ho ovil svými zelenými lokty,
že neví o zimě ... To povídala
a slzy padaly jí do slov ... Byli
tak šťastni spolu, i když zasypala
je sněhem lednová noc, i když jaro
jim rozsázelo květy do luk ... Hudbou
byl nářek její ... Nedovedu po ní
to opakovat .. !
U sta hromů, otče!
Je člověk pod tvým žebrem... Stal se vlkem
jak ve Valonech .. ? A ty její oči,
tak velky krásou jako zoufalostí .. !
Své bílé ruce sepiala ... Chce kleknout ...
Já zachytil ji .. ! Poslyš! .. Hrabě Tilly,
komandant všeho císařského vojska,
tvé nebe nechce! .. Je to hrozné nebe,
když ty je dáváš ... Ať je raděj šťastna
ta žena s mužem ... Třebas tato nebe,
co ztrácím pro ni ... Ať je zase břečtan
v útulných Prusích! .. Strážmistře, ty dneska
je doveď s rejthary až na pomezí ...

Čert ví, proč nedovedu opakovat
ta sladká slova její ... Vím, že řekla,
že hořem umře ... Měli se tak rádi ...
Víš, co je láska, mnichu? .. Stvořena je
pro srdce lidské, jako utvořen byl
ráj pro andělů zástup ... Tak to řekla ...
A přece jinak! .. Lepší! .. Nepochopíš
to asi, mnichu! Měl jsem také jednou
takové nebe ...

Strážmistře, jsi hotov?
Je osedláno? A dva dobré koně
vem pro pikharty!... Nechci, aby pěšky
šly její malé, unavené nožky!
Šly od rána už... A zde, dej jim sáček!
Jsou dobré dukáty to španihelské
pro katolické vojsko...
Chtěl bych ještě
ji zaslechnouti... Ne!!.. To slunce spěchá
a brzo večer... Řekni... ať jsou šťastni
a pomodlí se za mne... Hřích jsem
spáchal...
Leč tolik sladký...

—

Jste vy, olympičtí,
tak milosrdni, jako onen voják
císařských armád?...

BLASFEMIE.

Hoj, strhal jsi mně, co se dalo:
můj úsměv, dětské víry jas,
mou hlavu sehnul smutkem stáří,
rouháním otrávil můj hlas!

Vzal's ženu mi, a s ní to všechno,
co malí lidé štěstím zvem!
Ten Bookmann sněhem tápající,
vrak hrdých lodí: hle, to jsem!

Sám půjdu!.. Bez ní!.. Nezaslechneš
z úst mých už nikdy vzúpění..!
Vše vzal's mi, ale ukrást nemoh'
mi zlatou špetku umění!..

Antonín Schulz:

BOJ TRITONŮV O NAJÁDKU.

(Pokračování.)

Od té doby minula zima i jaro.

Jednoho jitra chopila se Eva ruky Chlumeckého a líbajíc ji, žebronila, aby jí aspoň jedenkráte popřál spatřiti východ slunce. Za noci následující vedl Chlumecký před východem slunce Evu do hlásnice dolení. Když vstoupili na ochoz věže, byla Eva unesena šuměním labského splavu a klapotem mlýna. Chlumecký vešel v hlásnici. Když za Hradištěm vyhoupla se krvavá patena slunce, běžela Eva za Chlumeckým, by východu nepropásl. Tam uzřela Adama, po kterém již od podzima toužila, spícího na loži chudém. Položila na jeho svrchnici makové koláčky. Pak běhala po ochozu všecka rozblaženěna. Jala ji touha moci žíti ne v přítmí, v jakém dosud krněla, nýbrž v sluneční záři, ve volnosti, ve výši s rozhledem do dalekých dálav od brunátné mnišské kápě Zvičiny až k biskupské, stříbřité mitře Sněžky. Starému pověžnému div se na krk nepověsila. Pravila mu, že by se s Adamem ráda kamarádila, poněvadž jest Adamovi na věži bez mateře smutno. Pověžný byl jí jako omámený.

Těžkou tíhou doléhala na srdce starého řezbáře a pověžného Želízky otázka: Co očekává Adama, až se stane božím řízením dokonalým sirotkem J. M. královéé? Ta starost zmohutněla po rozhovoru s Chlumeckým za jeho ranní návštěvy s Evou v hlásnici. Chlumecký mu projevil, že i on časem bývá postaven na boží trápení, a že ho rovněž tak krutě tíží nezaopatřenost a osamocenost Evina. Pověžný rázem se rozhodl: Opatřím Adamovi vychovatelku a sobě posluhu na dobu, až Bůh mne zavolá k poslednímu smrtelnému trestání. — — —

Léta Páně 1572 v outerý po památce svatého Basilida. — Jakož jest Adam Želízko, řezbář a pověžný Dolení brány, v náležité uctivosti toho při panu purkmistru a radě hledal, aby mu Eva, schovanice městského písaře Václava Chlumeckého a sirota Její Milosti císařové za manželku byla dána, poněvadž je to její dobrovolná vůle, pan purkmistr a rada uvažujíce, že bez konsensu městského písaře nic podstatného zaříditi nelze, odkázali pověžného, aby se s písařem o tom rozmluvil.

A stalo se, že odstoupivše, v ústraní se o všem smluvili a oba přišedše a předstoupivše před plnou radu, prohlásili:

Pro primo: Adam Želízko, že ze své svobodné vůle postoupí polovici svého domečku na Broumově Evě, schovanici městského písaře Chlumeckého, příští své manželce a regální bílou knihou jí dá připsati polovici tu.

Pro secundo: Václav Chlumecký, že ze své svobodné vůle Evě, schovanici své, ihned po snětí manželském, do věže Dolení, k rukoum jejího manžela, donese, daruje a jemu připočítá veškeré své úspory, které na hotově v kopách míšeňských v měšcích u sebe chová v počtu Želízkovi dobře povědomém, s tou znamenitou výhradou, že Eva o tom jeho ověnění nesmí zvěděti, poněvadž činí tak proto, že Adam Želízko pod svou ctí a vírou mu slíbil, že hledě k svému vysokému věku šetřiti chce Eviny panenské neporušenosti a spokojiti se hodlá její jarou, vždy veselou myslí a věrnou oddaností, poněvadž se mu snětím jen o to jedná, aby ona jeho mladistvému synkovi, samotářskému málomluvci, dle slov Chlumeckého: „skytla světlo ve tmu jeho duše a ostrunila jeho srdce".

Post scriptum. Na den svatého Silveria léta shora psaného předstoupil Adam Želízko a přiznal se při knihách, že ověnění obdržel ode mne Václava Chlumeckého na Dolení věži.

Psáno u přítomnosti téhož a Václava Lítochleba a Mikuláše Vodičky z plné rady přibraných.

III.

Eva a Adam.

Odložil paličku i dláťo. Chopil se štětce. Zbavil dosud nedohotovený rám na obraz kunštovný všech odtínkův, odkrajků a drtin. Prohlížel s uspokojením své dílo. Rám objímati bude najádku, sedící na skále s očima do prázdna utkvělýma s neskonale slaďounkým úsměvem na rtech smyslně bujných. Tři tritoni, její nápadníci, držící lastury s ostrými, srpovitými bodci jako s tesáky divokých štětináčů v pěstech, ve vlnách mořských mezi sebou rozkatitě a zuřivě zápolí a zápasí. Každý proti dvěma. Kdo ze tří ze zápasu unikne živ, ten bude spát v naruči najádky na chaluhách. Moře kol zápasníků rozbouřeno, rozkypěno, rozvířeno, samá krev a krev. Najádka klidna. Aniž by pohnula brvou, netečným hledem přihmouřených, dlouze ořasněných očí do modravé, zamlžené dálky upřeně zírá tak, jako by toho boje na život a na smrt nebyla ani dost malinko zúčastněna, ač ví, že je jeho vzácnou trofejí, vítězovou lahodnou kořistí i kůstkou. Jeden ze tří jí zbude, o více jí nejde. — Malíř kunštovný, Jan Montanus, rám pro ten svůj obraz objednal. Modelem k obrazu najádky byla mu řezbářova macecha, vdova bezdětkyně, kterou náhlou smrtí opustil manžel, než mu byla dodána. Byla vdovou manželem nedotčenou, byla pannou neporušenou, bývalou jedinou schovankou bakaláře Chlumeckého — Evou.

Aby směla bez obavy v hluboké, až k útlému pasu sahající dekoltáži Montanovi býti modelkou, vyžádal sobě obezřelý mistr na panu purkmistru a pánech k tomu zvláštního povolení, by nebyla proto farářem po hrubých bohoslužebnostech s kazatelny za nestoudnou provolána.

Evin syn nevlastní, Adam, jako by byl rázem ze svého prohlížení vyburcován, pohleděl zazelenalými sexagony dvojice skleněných okének do Polabí. Táhlo se k východu k Hradišti Heřmanovu, za kterým Hory Orlické na dálném obzoru se rysovaly. Na západě lesnaté stráně v půlkruhu pohled do dálky tarasily. V Polabinách stříbrná pentlička Labská se leskla plná kliček a zatáček jako manu propria velmožného pána. Na lukách tu a tam bohaté kytky olší a střemch se pyšnily. Na březích trčely vykotlené pahýly věkovitých vrb, jichž strouchnivělá tkáň za nocí příšerně doutnala. V Polabinách ranní mlhy povalují se jak předpotopní nestvůry a hnusní zeměplazi. Se stráně po smyku lidé nájemní sesmykují „les" a kmeny do dřeviště ku břehu Labe válejí. V dřevišti drvoplavci z kmenů vory robí. Práci řídí, drvoplavcům úsečně velí Václav Petrů. Vede s Vavřincem Hruškou obchod dřívím. Lán lesa koupili s povolením J. M. pana podkomořího Humprechta Černína z Chudenic za souhlasu hofrychtéře Jana Kutovce z Ourazu a na Hlubočerpých od města Dvoru, lán od urozeného pána Hynka Sudkovského z Hendersdorfu, úředníka v Bílé Třemešné. Drvoplavci dopraví vory k J. M. cís. hejtmanovi, urozenému pánu Krištofu Prokovovi z Velnic k potřebám královského zámku v Poděbradech. A zase mladistvý řezbář jako apatekářská divizna rostlý, jako dívka lepotvarný, chopil se paličky a dláta. Nebyl pouze řezbářem, byl i pověžným a proto, aby obezřel kraj širý, často odkládal své nádobí.

A pověžní?

Ti bývali zpravidla chasa bujná, nevycvikovaná, kvítka nevázaná.

O Adamovi — to neplatilo.

Koutky jeho rtův jsou jakoby násilně dolů strženy. Mezi obočím ladně vykrouženým zaryly se do čela dvě hluboké rýhy. Patrně má za sebou zkušenosti jako zeměžluč trpké. Nebýti těch, nebyli by ho tak mladého pan purkmistr a páni, starší obecní i z řemesel opatřili pověžnictvím a poseláctvím pilným, naschválným. Měli k tomu důvody vážné. Arci byl otec jeho ve službách městských, dokonce koupí baráčku s obcí trpěl, nabyl práva městského zápisem do knihy regální, bílé, byl dokonce i panem farářem s kazatelny za spolutrpitele města provolán. Než to vše nebylo by ani panu purkmistrovi, ani ostatním milostpánům dostačilo, aby Adama jako pověžného posadili do Dolení brány. Bylo mu však před lety souzeno, aby zřel, jak otec jeho, k němuž lnul celým dětinským srdcem svým, se střemhlav řítí jako hořící snop s věže Dolení, jejíž střecha stanová jak maják na pobřeží mořském za noci plála za dne bílého, pyramidou vysokou jako pochodeň semo tamo vichrem zmítaná. Dopadl k zemi v smrtodárném pádu. Neuchránil sobě před ohněm nic. Hlásnou troubu, jmění obecní, s sebou vzal dolů. V téže chvíli i jeho jediný bratr, pověžný brány Hoření, raději o své újmě s brány střemhlav se skácel, než aby podnikl děsnou smrt ohněm. Zapsáno tak v pamětní knize pergamenové bez romantických kudrlinek. Ale nepřipsáno tam, že téhož dne ráno před šerou mší týž Adam zvaný Želízko, řezbář a pověžný, slavil své manželské snětí s Evou, Chlumeckého schovankou jedinou.

Ale — Eva měla mu býti teprve v hodinách odpoledních k manželskému objetí slavnostně dodána.

„Slavnostně“ dodána!

Měl šedivému ženichu ji z příbytku Chlumeckého dodati ženichův bratr Jan, pověžný na Hoření bráně a ženichův jedináček z prvního manželství — Adam. Evě byl rozchod s Chlumeckým těžký. Chodila smutna Kostelní ulicí se svým nevlastním synem Adamem, čekajíc na svého švakra, neb smluvená hodina se již přibližovala. Tu — udeřeno na hrubý zvon.

Vypukl zhoubný požár.

Eva, držíc svého, jen o několik roků než ona mladšího syna za ruku, nevypadala jako žena muže starého. Jevila se jako Sunamitská Abisag, kdy ji vedl Salomon k svému zimou zmírajícímu otci, králi Davidovi, aby ho hřála tělem svým. A jí usoudil osud, by zřela, jak žárem ohně umírá stařec, kterého měla obšťastniti teplem své oddanosti věrné. „Tak jako on slétnou k zemi s nebeských výšin sbory zlatokřídlých archandělů v plamenech poznání boží pravdy a počnou pokolení lidská svolávati hlasy svých nebeských trub před zlaté váhy spravedlnosti Syna božího a zářiti budou ty zlaté mísy do hrůzoplných temnot zásvětí jako dvojice slunci.“

Tak volal kněz Stěžerský nanejvýše rozechvělý hlasem velikým. Hlásal tak za hrůzného bučení dobytka a mekotu ovcí, za příšerného praskotu trámův, v dýmu požárů, v chumelenici jisker, kdy došky křivkami děsnými v povětří lítaly, jako plivníci, žel, ne bohatství, leč nouzi, bídu a hlad roznášející. —

Rozdával na náměstí na poslední potěšenou z kalicha velkého, pozlatitého a ciboria stříbrného tělo a krev Krista Ježíše. Rozdával svátost oltářní mužům a ženám, kteří trámy dolů se zhroutivšími k smrti byvše popáleni, k smrti pracovali, řičíce a řvouce, ač jejich smrtelnými postelemi byly tůně bystřin náměstí protékajících. Hořící prastaré košaté lípy byly jejich hromnicemi. — Tenkráte z božího dopuštění rozlily se vlny požáru po celém Dvoru jako povodeň ohnivá. Lehl popelem celý Dvůr. Shořel i rathúz i farářství s matrikami až na nově založenou matriku těch, kteří vstupovali v snětí manželská. Ta ve věži kostelní v kobce přízemní, která sloužila za sakristii, zůstala ohněm ušetřena.

Útlé Adamovo mládí nebylo vyzlaceno. Otec jeho bez oddechu pracoval, jeho sobě nevšímal a matka jeho hluchotou byla raněna. Adam na věži byl stále jen na sebe odkázán. Duše jeho nepoznala radosti ni štěstí. Když se stal po úmrtí otce svého dokonalým sirotkem, drželi nad ním ochranné ruce pan purkmistr, páni konšelé a poručníci a to J. M. královské rychtář Matěj Čížek a Jiří Šaroun města primator a pečlivý hospodář.

Jako sirotek J. M. královské musil mladistvý Adam každého prvního pondělního dne v měsíci pánům konšelům na rathúzu za šraňkem v lavicích soudních, v pláštěch černých velebně uvelebeným, se představiti. Pánům se stále víc a více zamlouval. Byl péčí macechy vždy jako ze škatulky a byl stále čipernější. Macecha panenská věděla, že on, dokonalé dobrotisko, jí, až let dojde, neopustí. A že by se o ni i na počátku jejího vdovství bez něho město málo staralo, dobře tušila. Tak seděla, virgo intemerata, na své vdovské lavici ve výši věže Dolení brány.

Seděla na té lavici poctivě. Arci mladá její krev, tělo vnada vedle vnady, jako na hroznu zrno vedle zrna, rtíky plné jakoby palčlivou žíznivostí po líbání jaté nesváděly anděla studu, by nad ní stál stráží. Věděl, jaká by to byla nehorázná práce odhánět od ní mužské pohlaví, které Adamem počínajíc, od světa stvoření stále touží zničit, zdrtit každou krásu.

Léta minula.

Eva šťastně odmítala veškeré nástrahy, které její panenskosti kladl mimo jiné zejména Vavřinec Hruška, bohatý a šlechetný měštěnín. Eva mu odpírala proto, že již milovala. Ale milovala z vnuknutí ďáblova. Zbožňovala celou silou své duše — Adama, syna svého. Arci zplozeného jejím manželem, jehož nepoznala, s první jeho manželkou, ale milovala přece — svého syna. Nemohlo býti beznadějnější lásky. Ale v naprosté beznadějnosti, zapovězenosti, hrůzné hříšnosti té lásky leželo největší kouzlo. A proto se také o svou lásku nesmírně bála, musila ji úzkostlivě skrývati, utajovati, aby svět se jí nedopátral. Aby se tak nestalo, klamala svět tím, že se tvářila, jako by byla přístupna každému dovolenému styku s mužskými tvářemi. Hrušku i nápadníky jiné odmítla, když ji z božího vnuknutí chtěli k sobě upoutati poutem manželství, přes to však, že jim dala košem, přece tu a tam tomu i onomu podala nějaké padavče těšínského jablíčka, odkazujíc je, nejčastěji Hrušku, na časy budoucí. Mnozí z uchazečů obdrželi od Boha v brzku jiné vnuknutí, ale šípem Amorovým hluboko zraněný Hruška setrval. Než, nebyl tu pouze on. Přišli na řadu i jiní horoucí lásky vyznavači pevně doufající pomocí Evy došplhati se pozemského štěstí. Byl tu i urozený pán Bonaventura Kojt z Bílé Hory, královéhradecký měštěnín. Vedl obchod v drahocenných, hedvábných, aksamitových, zlatem krumplovaných látkách. S těmi jezdíval do měst. Též do Dvora. S Evou se seznámil, kdy dlela návštěvou u Salomeny Montanové, bohaté dcery pana Kapella z Elbingu, manželky kunštovného malíře Jana Montana. Bonaventura uviděv, jak krásně vyšívanou zástěrku Eva má, nabídl jí, když mu potvrdila, že zástěrku sama sobě vyšila, aby mu pro obchod vyšívala. Eva s radostí nabídku přijala. Její snaha byla soustředěna v touze Adamovi opatřiti dle svých sil nejblahobytnější bydlo. (Pokračování.)

Dr. Tad. St. Grabowski:

POLSKÁ ZPRÁVA.

(Dokončení.)

III. Drama.

Jestliže polský román se v posledních letech bujně rozvíjí a prozrazuje nové, opravdové talenty, jestliže s druhé strany trpí poesie v přesném slova smyslu naprostým nedostatkem svěžích prvků — drama zaujímá jaksi střední hranici a ačkoli se nemůže honositi výjimečnými talenty, přece se může vykázati několika vynikajícími pracemi, které udržují na scéně nový i nejnovější repertoir domácí.

O nejznamenitějším plodu divadelním minulého období, „Jidáši Iškariotském“ od K. Rostworowského, psal jsem již obšírně v české „Scéně“ t. r., poukazuje k tomu, že drama to, založené na biblické legendě, je dílem opravdového a nevšedního talentu, že přes tento v literatuře často již zpracovaný námět je to práce originelní a velice šťastná v rozvinutí dramatického problému, zkrátka že je to velice zdařilé drama psychologické. — Vyvoláno výročím veliké katastrofy dějinné, drama „Jeniec Napoleona“ (Napoleonův zajatec) od Stanislawa Kozlowského, nesplnilo nadějí, v autora skládaných. Dějinný okamžik byl pro drama vyhledán velmi trefně — neboť je to chvíle nejvyšší slávy a moci „malého desátníka“, chvíle po vítězství nad Prušáky u Jeny, když polský národ se probudil z dřímoty a vpřáhl se do Napoleonova vítězného vozu v naději — vítězství. Bohužel, šťastně zvolený okamžik nestačil. Je spojen s dějem dosti mechanicky a banálně a děj sám, počínající se v Berlíně, ze široka, s rozmachem, dramaticky, sestupuje zvolna v koleje nechutného, starosvětského kusu, připomínajícího melodramata z let třicátých. Přes to však ve skladbě a exposici jest věc velice zdařilá a na širokou veřejnost divadelní bude vždy působiti silně. Dobyla si již značné popularity. — Totéž výročí velikého roku 1812 vyvolalo jiné drama mladého spisovatele, L. H. Morstina, tak vlídně přivítaného loňského roku po premiéře „Lilie“. Nové drama však pod názvem „Szlakiem legionów“ (Po stopách legionů) nesplnilo nadějí, skládaných v autora. Dílo je přesyceno poesií — ale poesií lyrickou, a píseň

melancholie rozlévá se přes tři jednání a není s to, aby vytvořila dramatický čin. — Nejvroucněji psán, nejohnivější, ač při tom zoufale smutný a ponurý — je „scenický pastel" nováčka na divadle, Józefa Wiśniowského, pod názvem „Leci liście z drzewa" (Padá listí se stromu). Také ten je zrozen z úvah o minulosti, však z těch nejsmutnějších okamžiků jejích, kdy polská zbraň naposledy se zvedla k beznadějnému boji s nepřítelem — zrozen v padesáté výročí povstání z r. 1863 a napsán k uctění toho výročí. Ač je to věc nahodilá, téměř příležitostná, není prosta vzletu poesie a pečeti tvůrčího ducha. Jsou to jen fragmenty, zlomky uměleckých nápadů, do jakých toužil soustředití básník krvavé episody lednové katastrofy. Nerozpředl jich v plném rozsahu, podal je jen v náčrtcích, stylisuje je pouze dle vzoru nesmrtelných kartonů Artura Grottgera, illustrujících chmurné obrazy z roku 1863.

Ke konci několik slov o krakovském divadle, které v tomto období dostává se pod řízení ředitele Tadeusza Pawlikowského, jenž svým časem povznesl tuto scénu ke stupni skutečného, velikého umění. Také nynější období počalo se za dřívějších hesel uvedením arciděl národního repertoiru polského, dávno zde nevídaných: Słowackého „Księdza Marka" a Wyspiańského „Wyzwolenia" (Vykoupení). Pak následovalo stylové, s plnou pietou k minulosti podané vypravení romantické selanky „Chatka w lesie" (Chaloupka v lese) od Kondratowicze-Syrokomly. Van počátků minulého století přešel jevištěm a oživil na něm barevné silhuetty oněch dob v tak dovedném rámci, v tak pečlivé a detailně umělecké přípravě, za jakou by se nehanbilo žádné prvotřídní jeviště na západě. Dlužno se nadíti, že za nového ředitelství i cizí repertoir, zejména slovanský, důstojně bude pěstován. Důkaz toho podal již ředitel Pawlikowski, nově a stkvěle vypraviv proslulou tragedii ruskou „Nin" od Josefa Dymova.*)

V Krakově, dne 12. září 1913.

*) A kdy dojde u Poláků na české divadelní hry? Redakce.

LITERATURA.

Jaroslav Vrchlický: *Sny o štěstí.* Erotické intermezzo. Páté vyd. Nového soubor. vyd. sv. II. — *Epické básně.* Páté vydání. Téhož vyd. sv. III. — *Vittoria Colonna.* Báseň. Šesté vyd. Téhož vyd. sv. IV. Naklad. J. Otto v Praze.

Rychlým tempem, které bylo již nanejvýše žádoucí, vyšly za sebou tyto další tři svazky definitivního vydání spisů Jar. Vrchlického; píšeme o nich, třeba zásadně všímáme si jen novinek literárních, poněvadž by posmrtné vydávání celého životního díla tohoto básníka mělo znamenati našemu národu v jeho šíři mnohem více, než jak se skutečně jeví. — Básník sám nazývá prvou sbírku odleskem veliké knihy, jež sluje radost, láska, mládí, pořadatel tohoto vydání p. B. Frída pak prozradil v minulém ročníku „Zvonu", že kniha měla býti dedikována slečně Maryčce P., pro jejíž lásku, třebas jen přeletavou, byla napsána. Po r. 1875 tyto sny o štěstí byly dosněny a stávají se básníkovi jen příhodou. Však nejsou jí pro další jeho skvělý vývoj. Srovnejme jas tónů a barev, slunečné rozzáření celé básnické bytosti autorovy, jež v „Snech o štěstí" se jeví, s pochmurnou a chladnou skepsí sbírky předchozí „Z hlubin" a shledáme, že láska způsobila v jeho duši zázračný obrat, třeba ani básník sám si ho nebyl vědom. Mínilť, že první periodu své činnosti ukončí vydáním „Epických básní" (viz „Zvon" 1913, článek B. Frídy), zatím ukončil ji hned prvým dílem svým, jímž vzdán tribut tradicionelnímu Byronsko-Máchovskému světobolu a negaci života. „Sny o štěstí" jsou širokou, osluněnou branou k realitě života, k jeho modrojasnému nebi, k jeho bouřím i mrazivým vichřicím, k jeho vesmírnému dění a kolotání, k jeho historii i fantasii, k jeho krásám i hrůzám, jak se jeví v celém dalším básníkově díle. — A přichází hned na to triumfálná kniha Vrchlického „Epické básně", v níž k básníku přidružuje se rovnocenně tvořivý umělec. Cenil-li Vrchlický výše svou lyriku jako projev básnické individuálnosti, ukázal „Epickými básněmi", že jeho orlí peruť rozprostřela se přes celý kulturní a mythický svět a že zmocnila se formy, jaká u nás do té doby nezněla. Zde čteme intonace, jež nezapomenutelně se vryly v náš sluch: „Tři jezdci jeli tiše doubravou, močálem jeli — mraky nad hlavou . . ." „Byl jednou jeden kouzelník, ten v ledném bydlel hradu . . ." „Od moře k břehům vichr pověst vál, že na výpravě zhynul Helge král . . ." „Veselo dnes v bílém zámku, zvučí cimbál, hučí dudy . . ." atd. Kniha tato postavila Vrchlického na dvojitý básnický prestol český vedle Sv. Čecha. — „Vittoria Colonna" vznikla současně jako můstek z básníkovy lyriky k jeho epice. Vášnivé zanícení pro renaissanční Italii musilo uvésti mladého básníka k Michelangelovi, Raffaelovi, da Vinciovi, jejichž tvůrčí problemy a boje naplňují mu celou duši a ve „Vittorii" docházejí básnického vyslovení.

Nová tato vydání, jimiž bude vyhověno částečně i požadavkům kritickým, opatřena jsou stručnými úvody a cennými vysvětlivkami druhého pořadatele Jana Voborníka a poslouží zejména přesným zjištěním všech předchozích tisků, variantů i pozměn příštím studiím Vrchlického. Jen jednoho bylo by si silně přáti, totiž aby ve vydávání svazek bystře stíhal

svazek, bez půlročních téměř mezer, jaká nastala na př. mezi svazkem prvním a druhým.

—*pa*—

*

Lyrický rok 1913. Za účasti literární poroty uspořádal Fr. S. Procházka. Nakladatel F. Topič v Praze 1913.

Dle informativního úvodního slova pořadatelova dal podnět k této knize neznámý dárce, jenž věnoval částku 100 K jako cenu za nejlepší lyrickou báseň r. 1912 otištěnou. Porota, rozhodující ve shodě s básníky o zařazení, nebo nepřipuštění jednotlivých básní, sestávala z Fr. S. Procházky, Fr. Sekaniny, Ant. Sovy, Fr. X. Svobody a F. X. Šaldy.

A tak vznikla tato ročenka jako představitel lyrického vypětí českého posledního data. Jména básníků v jury zasedajících jsou nám zárukou, že postupováno bylo přesně a přísně dle zásady „nejlepší báseň" a že kniha tudíž přináší skutečně jen vrcholné umělecké hodnoty.

A proto tolik krásy a síly tato F. Kyselou vkusně vypravená knížka přináší a proto je tak závažná a význámná a zejména — poučná! — Kde jest dnes naše lyrika? Kam dospěla? —

Lyrická cena přisouzena byla porotou jednomyslně básni „Stará allegorie podzimu" od Karla Tomana. Jest vskutku ideových i formálních hodnot, že ceny zaslouží. Avšak „Lyrický rok" jest representantem vrcholných básnických projevů šedesáti čtyř poetů. A dosti čísel tato knížka obsahuje, jež spravedlivě lze cenou poctěné básni po bok postaviti.

Klidně lze k vývoji naší lyriky přihlížeti. Jest daleko a dospěla vysoko. A má nositele, v něž právem lze doufati a věřiti. —

Účelem této anthologie jest nejen poskytnouti přehled českého lyrického básnictví současnosti ve všech jeho směrech, ale i vzpružiti básnickou tvorbu zejména básníků mladších — a zájem o ni ve čtenářstvu. A pro tyto krásné cíle a zvláště proto, že jest přísným, spravedlivým a tak čistým zrcadlem skutečného lyrického vypětí jednotlivých našich básníků, měla by taková lyrická anthologie, přinášející vždy nejvýsostnější básnické projevy všech — pokud lze — našich lyriků, vycházeti ročně pravidelně.

Byl by to čin nesporně záslužný a věru — zdravý!

Tristan.

DIVADLO.

Činohra. *Pro šťastný život.* Veselohra o 3 jednáních. Francouzsky napsali André Rivoire a Yves Mirande. Přeložil dr. Jiří Guth. Režisér Vladimír Marek. Poprvé na Městském divadle Král. Vinohradů dne 12. listopadu 1913.

Začíná to trochu povážlivě na veselohru! Malíř Mauclair jest geniální umělec, malíř Ruffat jest mazal. A mazal má úspěchy, prodává obrazy, kdežto genius nemá, čím by zaplatil hostinskému svého venkovského sídla. Zhnusen životem a neúspěchy jde na konci prvního aktu se „položit do vody". Úmyslu svého však neuskuteční, za pět dní objeví se v Paříži ve svém atelieru a jest svědkem svého pohřbu. Zůstane nebožtíkem a ujede s dceruškou hostinského, jež „jediná mu rozumí", kamsi na venkov, kde dělá Američana a maluje vesele „Mauclairy", které po jeho smrti stouply v ceně a jež on nyní draho prodává. Když však Ruffat, jenž zatím vzal si jeho ženu, vydává své mazaniny za jeho práce, dá se poznati, přiměje Ruffata, aby se na své obrazy podepsal a dá několik pravých „Mauclairů" do vínku malému Ruffatkovi, který dle charakteristických známek na paní Ruffatové patrných co nejdříve spatří světlo světa. —

„Pro šťastný život" jest trapný sentimentálně-fraškovitý divadelní výrobek, jenž patří „mezi starší smluvní závazky", a proto z nedopatření, že objevil se na městské scéně Vinohradské, těžko lze viniti „beránka, jenž snímá hříchy . . ."

Hráno bylo poněkud těžkým a mdlým tempem. Mauclair p. B. Zakopala a Jacquelina sl. H. Štěpničkové byly pozoruhodnými výkony hereckými.

J. M.

VÝTVARNÉ UMĚNÍ.

XLIV. výstava J. V. U. „Mánes" zaslouží více zájmu, než jaký se zrací v denních výkazech slabé návštěvy. Právě proto, že je speciální výstavkou starých mistrů grafiky, početně skrovnou, ale výběrem dosti bohatou i vysoce instruktivní. Zvláště z díla Dürerova i Rembrandtova máme tu věru krásnou kolekci. Pokud se týče Dürera, skoro více, než třeba. Každý jednostranný kult se přejí. A Dürerův trvá u nás již od XVI. století, zanechav i v naší malbě i v naší xylografii hojných stop, které konec konců nelze připsati na účet zisku naší kulturní všestrannosti. Budiž proto dovoleno povzdychnouti: Méně Dürera. Jeť svět o mnoho širší, než jak ze skrovné perspektivy naší vyučenosti německými tradicemi vypadá.

Podivno, že v prvé polovině XVI. století pronikla k nám z Italie renaissance jen architekturou a nikoli zároveň malbou a sochařstvím. I když si uvědomíme, že renaissance uvedena do Čech jakožto dvorské umění a v průvodu katolicismu, neporozumíme přece, proč v naší vlasti se vlekl tak dlouho její proces assimilační; zvláště povšimneme-li sobě, kterak

si renaissance rychle podmanila Německo i Anglii, přes to, že i tam vzplanul zatím odboj proti Římu a s ním odmítavá nedůvěra ke všemu, co bylo římského původu. Že ta staročesky poctivá, ale přece jen obmezená i retardační věrnost odumírajícímu duchu gotiky nebyla na prospěch evoluci našeho výtvarnictví, jest na bíledni. Půl století tak promeškáno a už nedohoněno. Oč bohatší jsme mohli býti neváhavým přijetím oplodňujících podnětů renaissance, vidno na literatuře, jejíž tehdejší „zlatý věk" založen toliko na včasné percepci humanismu. A malý doklad na výstavě, která tyto reflexe vybavuje: Je tam Andrea Mantegna, representovaný jediným listem. Ale ten otvírá pohled do jiného světa, svobodnějšího, vzletnějšího, sálajícího energií a monumentalitou. Podobně antické plastice, jejíž vlivy Mantegna tak málo zapírá, jako Dürer vliv gotického řezbářství, jehož tvrdá, ostrá formální mluva ovládala dlouho Dürerovu modelaci a ulpěla trvale v krabatině jeho draperií. Vystavené mědiryty a dřevoryty potvrzují to zřejmě, postrádajíce kouzla barvy. Jest jich bezmála šedesát i poskytují tedy k poznání komponisty, kreslíře i grafika Dürera hojnost materiálu, poučného vůbec, mimo to i speciálně pro všeliké vztahy našeho umění XVI. věku k Dürerovi.

Slaběji, asi třiceti listy zastoupen v kolekci Rembrandt. A třebaže z vystavených leptů není každý nepochybný, skýtá přece mnohý a souhrnem i celá sbírka nevšední požitek, utvrzujíc na novo úctu k hollandskému velmistru malby i leptu zároveň. Mnohem řidčeji, ale v karakteristických ukázkách vyskytují se na výstavě Adrien Ostade, Lucas van Leyden a jiní Nizozemci, z Vlachů také Tiepolo a G. A. Canale, z Francouzů typicky Callot a C. Lorrain.

Výstava dokumentuje nerozlučnou souvislost a rovnocennost grafiky s malířským uměním v užším toho slova smyslu, což na nějakou dobu upadlo v zapomenutí. Stalo se tak vinou dočasné odluky „velkého" od „malého" umění během XIX. století a stržením grafiky do prvých řemeslných method mechanické reprodukce, která nepřipouštěla invenci k slovu. Teprve když umění rozšířilo své panství znova na všecko výtvarnické tvoření bez rozdílu velkosti úlohy a předmětu a když obživl zase původní lept jakožto technika hodná každé mistrovské ruky, vrácen i grafice její význam a vzkříšen její rozmach, navazující přímo na staré mistry.

Konečně pak sluší tuto výstavu kvitovati vděčně též jakožto ukázku výběru ze vzácné sbírky, kterou její, své jméno zatím skromně tající majetník jedenkráte české veřejnosti hodlá věnovati. Těšíme se na splnění této připovědi. Bude to vzácná událost, tím vzácnější, srovnáme-li ji s neutěšenými osudy soukromých sbírek u nás, zejména s křiklavým případem pohoršlivého zavlečení a rozprášení Lannových sbírek do ciziny. *J. L.*

TÝDEN.

Proslulý český učenec, professor české university, dr. Ant. Frič, zemřel v sobotu dne 15. t. m. v Praze u věku 81 let. Palaeontolog a zoolog světového jména, vyznamenaný za vědecká svá díla v Paříži i Londýně, lnul přece celou bytostí k domácí své půdě a z ní také rostl. Náležel k první oné falanze vědců českých, kteří bojovali o vymanění české vědy z područí Němec a kteří zůstavili po sobě trvalé pomníky své práce i národu věnované. Prof. A. Frič byl pořadatelem zoologických sbírek v Českém Museu a původcem „Barrandea". Stěžejné dílo jeho jest obrazová monografie „Evropské ptactvo"; psal přemnoho odborných článků do „Živy", „Archivu", „Květů" a j. o zvířectvu českém, od r. 1872 byl redaktorem „Vesmíru", obrázkového časopisu pro šíření věd přírodních. Jeho „Malá geologie čili nauka o vrstvách kůry zemské", vydaná po prvé v „Matici Lidu", vykonala široké lidové poslání. Byl otcem studentstva a v „Husově fondu" zůstane činnost jeho zapsána zlatým písmem. Věčná mu paměť!

*

* Ve čtvrtek 13. t. m. udělena byla ve Stockholmě veliká **Nobelova cena za literaturu** indickému básníkovi **Rabindranáth Tagóre**, v Evropě doposud šíře neznámému, ale přímo zbožňovanému a nanejvýš populárnímu v jeho indické domovině. Šťastný vítěz nejvyššího evropského vyznamenání, jakého se může dostati básníkovi, má-li vedle talentu mocné přátele politické, je dnes 51letý, pochází ze vznešené bengálské rodiny a již v mládí 17 let odejel do Anglie studovat západní kulturu, kterou srovnával s tradicemi své východní domoviny. Po návratu do Indie počal psát básně, romány a dramata, která nabyla velmi brzy u Hindů podivuhodné popularity. Něco z těchto plodů bylo přeloženo — částečně samým básníkem — do angličtiny. Právě letošního léta hráli v londýnském Courově divadle jeho drama „Poštovní úřad", které docílilo pozoruhodného úspěchu. Západní literatury poznaly jej však hlavně teprve sbírkou nábožensko-mystických zpěvů, jež si sám přeložil do angličtiny.

Rabindranáth Tagóre vydržuje z vlastních prostředků poblíže Kalkutty školu, jejíž učitele sám vzdělává, a kde žáci jsou vychováváni ve smyslu rozumného a přirozeného sbližování tradic východních i západních. Rabindranáth Tagóre šíří tedy ve své vlasti moderní kulturu světovou, kulturu všelidské lásky a vzájemného

pochopení národů. Hle, jak vysoko ční ve svém poslání vedle takového maličkého R o s e g g r a, o jehož poctu udělením Nobelovy ceny se letos Němci tolik nausilovali! Rosegger, šťastně narozený lidový povídkář, umělec třetího stupně a člověk s mravní úrovní politického štváče a šovinisty, děkuje všecku svou lásku v rakouském Německu právě svým šovinistickým nápadům, štváčským provoláním pro Südmarku a lesklým frázím německo-nacionálního dobroděje. Velcí páni zamilovali si jej pro jeho klerikalismus. Už jednou jsme tu psali ostře proti úmyslu doporučiti jej pro Nobelovu cenu a pro rakouské pairství. Dnes upřímně se těšíme z rozhodnutí švédské komise, která — dnes to můžeme prozraditi — byla v č a s a v e l m i d o b ř e z č e s k ý c h l i t e r á r n í c h a n á r o d n í c h ú s t ř e d í u p o z o r n ě n a, k o h o b y b y l a v y z n a m e n a l a N o b e l o v o u c e n o u — m í r u! Dalo se přímo čekati, že bohatý a ješitný Rosegger nezasloužených dvěstětisíc přímo obrátkou věnuje své Südmarce, aby rakouští Němci mohli týden v novinách jásat, že bude moci býti zas koupeno tolik a tolik slovanských a vlašských dětí. Tentokráte k tomu prozatím tedy nedojde, ač německé listy skládaly už i k r y p t o g r a m y, že z písmen třinácti poetů laureátů, Nobelovou cenou už vyznamenaných, nic jiného se nedá složiti než jméno — Petra Roseggra! Snad i z pairství sejde, jak se zdá, anebo bylo alespoň odsunuto — ale za to, jak se právě dočítáme v německých listech, přece jen spadla s nebe hojivá náplast. Vídeňská universita poslala právě Roseggrovi diplom čestného doktorátu. Prý za jeho „kulturně-národní činnost". Vidí-li vídeňští universitní filosofové v odnárodňování dětí kulturu, pak jich jejich ‚Sorbonně' nezávidíme. *S.*

*

* B o h e m i c a. „Barevné střepy" Vrchlického vyšly polsky vyd. „Biblioteky nowellistyczne" jako IX. svazek za 1 K 50 h., pod názvem: „Kolorowe szkielka", novelle i obrazki. Przeklad autor. Wl. Prokescha a Macieja Szukiewicza, s podobiznou Ja[illegible] Vrchlického a úvodem. o

*

* Denníky přinesly v ř í j n u t. r. o českých belletristických novinkách tyto zprávy: *Čas:* Článek „Venkovský knihkupec", „Ze současných sporů o nové umění".- (Dr. Veselý:) „Bramborové divadlo". - Osten: „Lidé řádní a ledajací" - Krušina ze Švamb.: „Lidé nemilovaní a zamilovaní". - Mužík: „Tichá dramata". - Voborník: „Jos. Holeček". - Krejčí: „Jaroslav Vrchlický". - Nováková: „Potulky po Čechách". - Řeháková: „Na horách". - Fastrová: „Pozdě". - Pádovská: „Záhon aster", „Lomené paprsky", „Spisy Komenského". - Literat. 15·2 sloup., sport 22·9. — *České Slovo:* Kretz: „Jak jsem sbíral". - Skružný: „Dvanáct set denně a jiné humoresky". - Liter. 1 sloupec, sport 28·3 sloup. — *Hlas Národa:* Kruš. ze Švamberka: „Lidé nemilovaní a zamilovaní". - Hegner: „Anna Martensová". - Skružný: „Dvanáct set denně a jiné humoresky". - Klecanda: „Starý hřích". - Petra z Mladen. zpráva o utrpení M. Jana Husa. - Flos: „Probuzelí hoši". - Vyskočil: „Jenda". - Hašek: „Průvodce cizinců a jiné hum.". - Klostermann: „Supplent". - Voborník: „Jos Holeček". - Liter. 4·6 sloup., sport 9·3 sloup. — *Národní Listy:* Fastrová: „Pozdě". - Krušina ze Švamberka: „Lidé zamilovaní a nemilovaní". - Neruda v Německu. - Almanach 1914. - Liter. 3·6 sloup., sport 25·3 sloup. — *Národní Politika:* Haškovec: „Stati literární". - Dyk: -„Zmoudření dona Quijota". - Veselý: „Bramborové divadlo". - Svobodová: „Dětská srdce". - Bulířová: „Malybrok Stielerová a Zeyer". - Marten: „Dravci". - Volfová: „Svému rodišti". - Vrchlický: „Sny o štěstí". - Winter: „Kulturní obraz českých měst". - „Neliterární poznámky o literatuře". - Liter. 9·8 sloup., sport 14·8 sloup. — *Právo Lidu:* Článek o spisovatelích od K. Horkého. - Haberman: „Z mého života". - Krejčí: „Jaroslav Vrchlický". - Fastrová: „Pozdě". - Almanach „Přehledu". - Sebr. spisy Nerudovy. - Kuděj: „Bídné dny a jiné povídky". - Liter. 9·4 sl., sport 21·4 sl. — *Samostatnost:* Článek: Jan Havlasa, Rieger a Naučný slovník, Neruda v rouše německém. - Literat. 4·5 sl., sport 24·9 sl. — *Venkov:* Řeháková: „Na horách". - Svátek: „Bulharsko a Drinopol". - Čech: „Sebr. spisy". - Beran: „Prskavky". - Fastrová: „Pozdě". - Jahoda: „Opočenské písničky". - Haškovec: „Stati literární". - Strejček: „Ivánkovo štěstí". - „Životní díla Jana z Janova". - „Neruda v něm. rouše". - Slepánek: „Srbsko". - Článek: „Několik slov k české bibliofilii". - V. Klim. Klicpera. - Liter. 11·4 sl., sport 0·4 sl. — *Lidové Noviny:* Nové vydání Vrchlického, Dva Almanachy. - Liter. 7·3 sl., sport 9·7 sl. — *Český Denník:* P. z Mladenovic zpráva o utrp. M. Husa. - Kolman: „Zimní král". - Pevný: „Šlépějí Satyrovou". - Truneček: „Za školou". - Feuilletony z Paříže. - Lipold: „Rozkoš lásky". - Článek: Lidová knihovna Palackého v Písku.- Liter. 5·3 sl., sport 16·8 sl. — *Vídeňský Denník:* Hrubý: „Lidé jednoho dne". - Petra z Mladen. zpráva o utrpení M. Husa. - Guth: „Společenský katechismus". - Volfová: „Svému rodišti". - Liter. 4·1 sl., sport 1·7 sl. — Celkem věnováno literatuře 76·2 sl., sportu 175·5 sl. *V. R.*

V Praze, dne 21. listopadu 1913.

Majetník: D r u ž s t v o s p i s o v a t e l ů. — Zodpov. redaktor a v y d a v a t e l: Fr. S P r o c h á z k a. — Nakladatel: Č e s k á g r a f. a k c. s p o l e č n o s t »U n i e« v P r a z e.

Tiskem »Unie« v Praze.

Ant. Klášterský:

ŽLUTÉ LISTÍ.

Je ticho, mrtvo v přírodě i v duši.
Ni výkřik, ani křídel zamávnutí,
ni nejslabší van klid ten neporuší.

Na stromech listí visí ve své žluti,
a rozkladu dech cítíš na jazyku
v jakési divně hořké, trpké chuti.

Ó, toužíš aspoň jednom po výkřiku
a chtěl bys, aby vichr řval a skučel
nad tímto polem hniloby a zniku.

Ten svadlý list zda dál má jaký účel?
Nač má se mlha kolem něho přísti?
Když bez krásy, ať spadne! K čemu pučel?

Kéž vichr v divé vzlét by nenávisti
a lomcovala snětmi bouře bolu,
by rázem smetla vše to žluté listí.

Leč nadarmo lkáš. Za listem list dolů
se snáší tiše — zvolna — k staré mrti,
jak den tvůj za dnem, slunce bez plápolu.

Níž hlava chýlí se . . . Je smutno k smrti.

NA ŘÍPU.

Kde praotec Čech kdysi stál,
pod nohou širé ty kraje,
vnuk pozdní, zírám v šíř i dál
na pole, luhy a háje.

Ta česká milá krajina
jak jasu, krásy je plna!
A přece, jak hled se rozpíná,
mne chvátí bolesti vlna.

Ó, ty, jenž sani proklál's bok,
ó, pomoz svatý nám Jiří,
vždyť od hor cizoty dravý tok
se dál vždy valí a šíří!

Skok odtud zní již cizí hlas . . .
Ó, krásný rozhled ten s Řípu —
však nevidím kraje čar a jas
a zuby vztekle jen skřípu.

Antonín Schulz:

BOJ TRITONŮV O NAJÁDKU.

(Pokračování.)

Bonaventura byl záletník. Jeho záletnosti využitkovala Eva v Adamův prospěch tím, že Bonaventura v domnělé své neodolatelnosti a v tuše vítězství, platil jí výborně. Dotěrnosti u mužů záletných obvyklé přijímala Eva od Bonaventury v Salomenině přítomnosti s klidem, beze vší licoměrnosti. Věděla, že klidné snášení těchže v přítomnosti druhé ženy odjímá jeho smělostem všechen osten smyslnosti. Vedle toho dbala až úzkostlivě patřičné opatrnosti, aby ani Adam, ani

svět nezpozoroval, co by přesahovalo míru dovolené zábavy. Bonaventura poznal, že jeho záletnictví vůči Evě jest Adam na překážku. Proto vždy, kdy jel do Dvora, opatřil, aby Adam jako posel naschválni musil se na rychlo odebrati na cestu. Ale bylo mu to málo platno. Musila pak Eva Adama jako pověžného zastávati, nesměla věže opustiti a tak přijímala Bonaventurovy nové obchodní zakázky ve svém věžním obytu, vždy v přítomnosti Salomeny. Bonaventura poznal, že až jeho klasy u Evy dozrají, bude musit i Montanovou ze Dvora na tu slastnou chvilku odstraniti. Smluvil se s ní ve směru tomto, a ona za dobrý honorář jeho nekalé úmysly vůči Evě fedrovala a k ní byla neupřímná.

Jednou přinesl Bonaventura Evě tři hedvábné, sněhobílé řízy se zlatými šňůrami kol pasu spiatelnými, aby je na prsou opatřila výšivkou různých erbův. Pestré vzorky jejich na pergamenu namalované jí doručil. Eva za několik neděl odevzdala dílo Salomeně k dodání Bonaventurovi. Když je přinesla, prošlehla Salomeně hlavou účelná myšlenka, uvidět Evu v jedné z těch hedvábných říz. Jen v říze.

Eva, ač nerada, byla jí po vůli. Zašla za plentu pro Montanovy modely určenou, by se převlekla. Říza ke kotníkům splývající, u hrdla těsně utažená, kol útlého Evina pasu zlatou šňůrou se střapci až k zemi sahajícími spiatá, šatila Evu ladně, půvabně, ba svůdně. „Nemohu spustiti očí svých s vnad tvé lepotvárné postavy. Té omamné rozkoše, kdybych byla krasavcem, jakým jest Kojt, a ty mojí švarnou nevěstou! To by, jak můj muž říkává, slavila Venuše orgie."

A již Eva v Salomenině objetí.

Prsty Salomeniny brzdivě sjely žlábkem zad Eviných a pak horem pátem se rozdělivše svezly se po vnadném těle Evině, až se Evě dech zatajil. Jal jí pocit posud nepoznaný, záhadný. Všecka zardělá vynikla z náruče.

Za živý svět by nepřipustila, aby Salomena opakovala dotyku tak pronikavě dráždivého.

Salomena vycenila Evě řádky svých zoubkův a chlácholivě děla: „Uklidni se, stydlavko! Hedvábí sedí na těle tvém jako napnuté, urozená paní Levhartická, ač jest podstatnou mateří mnoha dětí, musí býti tebe, panenská netykavko, mnohem subtilnější."

Eva řízou stísněna, drobňoučkými krůčky odhupkovala za plentu.

Projev Salomenin zjevně nasvědčoval tomu, že vůči Evě jest v službách Jidášských, že se snaží v Evě podrážditi smyslnost, upraviti půdu Kojtovi. — Ale projev její nebyl nevhodným, pokud svědčil tomu, že Eva zmocněla nikoliv na úkor své krásy. Ale jednou farář Polický s kazatelny za její přítomnosti těmito slovy v sluch svých oveček zahřímal:

„Hrubé vděky žen, to ďábelský kvas do posvátné hlíny tvorby boží přimísený. Hrubé vděky žen byly nejprvnější vnadidlo, kterým ďábel sobě umínil svésti Syna božího, aby padna na kolena jemu se klaněl a kořil." —

Eva pamatuje se, že po slovech těch všechny ženy přítomné, vdané, nevdané, ctnostné i záletné i ty modlařinské pobožnůstkářky kolem svícníku i ty, které směly seděti jen v předsíni kostela na lavici hanby, závistivě upřely na Evu zraky své zářivé i ohnivé, vyzářené i vyplakané.

Od té chvíle byla Evě kyprost jejího těla protimyslna, neb toužila jen Adamovi líbiti se a nechtěla buditi ani závisti žen, ni hříšných zálusků mužův.

Salomena srdečně se rozesmála, když spatřila, jak hupky Eva za plentou zmizela, by se převlékla.

„Dětino dětinská!" děla, chápajíc se péra a papírové škartice a usedajíc do křesla ke stolu, aby škartící Bonaventurovi zprávu podala, „děkuj Pánu Bohu, že tě krásou v míře tak neobyčejně značné obštědřil. Farář to, co jsi mi pravila — upřímně nemyslil. Má hospodyni Annu, oblou, baňatou jako pekařská díž a ví, že by sobě ďábel tu sádelnici jistojistě nebyl vyvolil, by mu byla pomocnicí ve svádění Krista Ježíše k hříchu. To by byl býval vůči Synu božímu vybíravější než klikonosý farář vůči sobě. Krása jest údělem božím, a ty, Evo, jsi vskutku jako bohyně. Pohleď jen, jak jsi zmocněla a zkrásněla od té doby, kdy tebe můj manžel maloval jako najádku. Já na místě té najádky — snad mně, Evo, rozumíš — já netrpěla bych, by ty obludy na sebe tak krutě dorážely, smrtelně sobě otvíraly žíly. Já bych se snažila na nich celé dlouhatánské šňůry tak skvostně zářných, bohatých perel vymámiti, jaké ta najádka tam na stěně kol hrdla svého má, na šňůrce jediné. Pak — přitočila bych se šikovně k delfinům, objala bych dva nejstatečnější z nich, chytila každého za ploutev, sekla chvostem, až by k nebesům vystřikla celá ošatka perel, a od potvor pryč, do daleka pryč. — Pak — volila bych po chuti své. Rozumělas, Evo?"

V tom již nečekajíc od Evy dosud za plentou se oblékající odpovědi, sama sobě mluví potichu do péra:

„Urozený pane Bonaventuro!

Měla jsem vzácný untrholt, kdy jsem vdovu Evu, urozenosti tvé dobře povědomou, spatřila v říze, která opatřena jest erbem pana Levhartického. O podrobnostech, rač, pane urozený, dobře rozumět, zmíním se tvé urozenosti důkladně oustně. Prozatím věz, že jest pravá netykavka nesmírné vnímavosti, schopná výstižně, až do závratné rozechvělosti nejen sama procítiti, ale i udíleti rozkoš nejblaživější. Nedivím se, že mořské obludy mého manžela, které dobře znáš, o ni se tak přeukrutně praly. Řízy, Evou vyšité, urozenosti tvojí odsílám po poslu naschválním. Poslu záplata předem ode mne dána. Čekáme sem do Dvora dvě vzácné návštěvy. Přijede sem Humprecht Černín na Chudenicích a Ouňovicích, hejtman hradu Pražského, podkomoří, aby sadil nové konšely. Je to pán veliké vzácnosti, as padesát a šest roků starý. Po celém království mu jinak neříkají než Černín Svatý, to proto, že trvá stále na modlitbách, čte svatá písma, nosí škapulíř s ostatky svatých na hrdle, koná skutky dobročinné a z požehnání božího je v trhu manželském dětmi nemálo dařen. Brzo po něm přijede sem pan Bavor mladší Rodovský z Hustiřan. Bude zde u svých bratranců Bavorů, dle jména nejstaršího a staršího. Bude urozence i měštěniny vzácné poučovati o vědě alchymistické a o Hermesově filosofii, to jest o požehnaném kameni filosofském vysoce urozeného pána, pána Bernharta hraběte z Marku a Tarvisu. Já, žena neučená, tomu za mák nerozumím. Pan Bavor mladší jest téměř šedesátník, šedivý, plešatý, nos má bambulatý, vous nosí všude. U Bavora nejstaršího chovají pro něho celé hejno slepic jak havranů černých. Potřebuje prý vajec jejich k svým pokusům alchymistickým. Není prý to žádný nepobožný, divotvorný kouzelník, který by se zaneprazdňoval věcmi od Boha zapověděnými, nýbrž jest prý od Boha zvoleným magem a filosofem. Doufám, že urozenost tvá nás v těch dobách vzácných navštíví.

Milost boží s námi oběma býti rač. Psáno pospěšně, v pondělí po památce svatých mistrův Jana z Husince a Jeronýma mučedníků Páně ve Dvoře J. M. králové, v domu rynečním s rathúzem mezujícím.

Salomena Montanová."

Dopsala.

Eva vystoupila.

„Evo, o tebe Bůh postaral se lépe než o naši pramáti Evu v ráji."

„Nechápu, Salomeno, věř!"

„Víš, Eva musila bráti za vděk tím, co jí Bůh nadělil, Adamem, nešikou, protivou. Ale ty, Evo, jsi vdovičkou, ty můžeš voliti jen podle chuti své. A jsem ti radou, vol Adama! Adam v ráji hloupě hřešil, tvůj může milovat — chytře. Netrhej sebou, Evo! Adam nemá z bohadarma vlasy rozdělené i vzadu cestičkou, ale proto, aby bylo vidět, jakou má tuhou tuří šíji. Ta cestička a úprava kadeří není z jeho mozkoviny. Tu mu v uši našpitala výborná, labužná odbornice. Zůstane-li učitelce své věren, bude z něho znamenitý odborník."

Eva zbrunátněla jako v hříchu přistižena. Ňadra se jí mocně dmula. Zpozorovala to Salomena, ale zchytrale utajila. Eva, aby zastřela své rozpaky, táže se: „Salomeno Montanová, víš, kterým urozeným matronám určeny dárkem dvě řízy ostatní?"

„Jedna z nich, která má za klenot erbu mladistvé poprsí dívčí s tenounkým, kraťounkým copánkem, patří urozené manželce pana Bedřicha Hamzy ze Zábědovic, velmi ostrého hocha. Říkají o něm, že by se měl správně jmenovati z Nezabětouvíc. Rozumíš? Ne za Bětou více! Třetí erb mně není povědom. Bonaventura tebe, vdovo Evo, pochválí, že jsi mu dodala práci tak kunštovnou, a zašle ti záplatu dojista hojnou."

Montanová mýlila se. Bonaventura Evy nepochválil, záplaty neodeslal, ale, když přečetl Salomeninu škartici, jako satyr se usmál, vybral z těch tří říz jednu a poslal ji poslem naschválním Evě se vzkazem, že se ve volbě barev hrubě spletla, že by on té řízy na místě patřičném neodbyl, že jí pokaženou (ač se značnou ztrátou) vrací a považuje účet za vyšívání (mnohem nepatrnější než peníz jím za řízu daný) za vyrovnaný. —

Znělo to obchodně, naprosto nezamilovaně.

Ale právě proto Eva, ač sobě nemohla uvědoměti, v čem by byla pochybila, přijala řízu s povděkem. Poznala, že říza jí vrácená nebyla určena ani Aničce Levhartické, ani manželce pana Hamzy ze Zábědovic, ale že jest z nich nejtěžší. Když Adam byl na pochůzce, stáhla kliku dveří na ochoz vedoucích a převláčela se do té řízy. Hedvábí líbezně hladivým a chladivým dotykem tělo její příjemně

dráždilo. Eva vidouc, jak hedvábí zlatou šňůrou kol útlého pasu spiaté nejen půvabně k tělu lne, nýbrž že asi i plnou měrou forem vykypělost zladňuje, toužila, když sama nemůže se pobažiti pohledem, aby aspoň Adamovi, ubohému vězni věže, věčnému krásy a rozkoše postiteli, bylo přáno té nepatrné rozkoše — pohledu na její postavu snad přece ztepilou a na její ač tuctovité, přece snad pro chuďasa přijatelné vnady.

Nevěřila, rovněž ubohá vězeňka, že jest v pravdě krásná, netušila, že ta její touha je první ozev smyslnosti.

Přes to Bonaventura marně doufal, že sobě Evy těžkým hedvábím nakloní.

Evě jen to bylo nápadným, že Bonaventura ji se Salomenou navštěvuje, — jen když pastorčenec Adam dlí mimo Dvůr.

Ale zarazilo Evu velice, co jí vrátiv se z Hradce J. M. králové vyprávěl, jak mu bylo nápadno, že se v Jaroměři v hostinci rathúzním již po páté setkal s urozeným pánem Bonaventurou. — Již když se k hostinci přibližoval, poznal prý, že Bonaventura tam hostem, neboť před širokým vjezdem, opatřeným krásným portálem se sítem a třapcem z hoblinek, žral z jeslí oves grošovitý šemík, ve vozík zapřažený, pokrytý pokryvkou plátěnou, erbem pánů Kojtů opatřenou. Uvnitř seděl Bonaventura v těsném kroužku urozencův, jimž něco na stole rozloženého ukazoval. Co, — Adam postřehnouti nemohl, neboť k urozencům se přiblížiti znamenalo vydati se nebezpečí důkladného pohubku. Ale z řečí urozenců bylo mu zjevno, že Bonaventura ukazuje nějakou novinku pro ženské z látky hedvábné. A urozenci samý smích. Adam uslyšel, že erby v barvách hedvábných vyšité dívky nebo paní si vystřihují a uschovávají na památku sladkého holdu, který s nositelem erbu vzdaly té mocné bohyni, která na ponejprv upejpavé a nesmělé nymfy hází faunům do kosmatého klína.

A zase byli urozenci samý smích. A když Bonaventura děl, že sobě v Hradci jedna urozená fanfrnoška, která se k urozencům ráda přituluje, je vášnivou sběratelkou takových výšivek, že má jich již šest ve svých pergamenových modlitbách, tu se urozenci smíchy div nepopukali a jeden přes druhého toužil zvěděti, kde ta čtveračka obytem. Bonaventura vyňal za zápasí zápisník a četl z něho jména a příjmení urozenců Chrudimských a Bydžovských, kteří sobě podobné řízy jako milodárky pro své ženy a snoubenky u něho objednali. Tak jmenoval Samuela Nekolovského ze Sendražic, Václava. Amchu z Borovnice, Václava Zaviše z Osenice, Zdenka Maternu z Květnice, Tluksu Brandlinského z Mačkovic a jiné mnohé.

Adam, vyprávěje toto, ani brvou nehnul. Eva hořela studem. Poznala, že by Adam něco tak zcestného jí nevypravoval, kdyby tomu rozuměl. Adam tedy nerozuměl, a Eva rděla se studem porozuměvši, že jest Adama zkušenější. Arci zkušenější, — jen čirou náhodou. Když chodila k Montanovi, aby mu byla v přítomnosti jeho manželky modelkou, vídávala na stěně kopii obrazu Michelagniola Buonarrottiho: „Léda s labutí". Ač pokrytectví a licoměrné svatoušství jí bylo protimyslné, přece se nemohla s tím obrazem nijak spřáteliti a uvykla mu jen tím, že Salomena klidně naň pozírala a jí se svěřila, že na obraze vymalovaná žena není ta pravá Léda, nýbrž že ona sama byla k ní modelem. Na rámu obrazu toho čtla Eva nápis: „Jupiter cum Leda".

Salomena děla, že ta labuť jest pohanský Bůh Jupiter v labuť jen na chvilku proměněný proto prý, poněvadž se ho Léda jako boha bála, poněvadž jí závistivé ženy namluvily, že by ji bohyně Diana dala smečkou chrtů roztrhati, kdyby —

Z vypravování Adamova i Montanové i z latinského nápisu pochopila Eva, co Kojt mínil o té říze, a proto děla Adamovi, že Bonaventura asi toužil truňkem vína rozjařené urozence svésti k objednávkám zcela nezávadným, ale pro něho asi značně výnosným. Běželo o hedvábné řízy s vyšitým erbem v barvách hedvábných. Takové nosí snoubenky i manželky bohatých velmožných urozenců.

„To ostatní, co Bonaventura blabolil, bylo ožahavé, ošklivé, to jsi ty, Adame, vůbec neměl poslouchati." Chtěla dodati, že erby na takové řízy vyšívala, ale — odmlčela se.

Vzpomněla sobě, že je vyšívala pod tajem, poněvadž Adam nerad viděl Evu vyšívati, aby nemusila zraku namáhati přes příliš pro vadu oční, kterou sobě přivodila dlouholetým napínáním zraku učením v hlubokém přítmí obytu nezapomenutelného pěstouna Chlumeckého. —

(Pokračování.)

✱

Frant. Kubka:

ZA SLAVNOSTNÍHO ZNĚNÍ...

Za slavnostního znění poledních zvonů a zvonků,
za úzkostlivého chvění žárem schvácených stonků,
za chvíle velebné, kdy zem a nebesa v objetí žáru
mění se v jeden obrovský koloss mlhavě vznícených tvarů,
kdy v mracích zlatistých letí včely nad rudě a bíle rozkvetlý jetel —
za jednoduchých, nelomených světel
vídat chci tebe,
neboť ty a duše tvá
jste rovny poledního dne čarovně primitivní kráse,
jež jako dávných obrazů půda zlatistá
zpod kouzelně svatých výjevů v oslnivém plane jase.

Za tichých večerů, kdy nad námi nebesa ztichla,
a jen hruď země a jen hruď tvá se v oddechu zachvívá rychlá,
když z hlubin vesmíru hvězdy se blíží a blíží,
když kolem nás jak přízniví strážcové lásky se večerní stínové plíží,
když v svatém objetí průhledných sfér nás velký večer jímá,
když z mojí duše letí zpěv, jenž v sny tam zaklet dřímá —
vídat chci tebe,
neboť ty a duše tvá
jste rovny večeru, když hlubokým svým okem zírá v lásku moji,
svit sladkých hvězd je šperkem vsazen v zřítelnici tvoji,
sta vidím zázraků v tvé duši krásnějších, vždy nových —
jsi jako sladký výdech noci v bezích fialových...

Za bouře vítězné, když šílený zpěv vichrů vesmírem se žene,
když sedí blesk na mraků hřívě rozježené
a blýská jiskřivě ke hlubinám i výši —
když ucho mé a tvé zpěv rythmů věčných slyší,
pak v bouřné vichřici bych potkati chtěl tebe,
viděti tebe,
jak ve tvých očích se kmitají zásvity blesků
v zázračném lesku;
neboť ty a duše tvá
jste rovny vichřici, jež nerozpoutala svůj pych
a spí pod tichou hladinou nebes bezmrakých...

Za sladkých zvonů poledních,
za tichých vůní večerních,
za požárů, jež vzešly bouří leskem,
chci vídat' tě:
neb tichem jsi — a vůní jsi — a bleskem...

✱

Boh. Bauše:

KOLORIT PRAVĚKU.

Barvy dítka světla. — I bez člověka skvěl se svět v barvách. — Účelnost ve zbarvení. — Jen obrazotvorností souditi můžeme na zbarvení vyhynulých tvorů. — Draci pravěku. — Pestrost dnešních plazů. — Mimikry. — Ochrana útočníků. — Rytmus kresby.

Dle slov genese „byla země na počátku nesličná a pustá, a tma byla nad propastí". Skutečně dodává sličnosti veškerému tvorstvu teprv světlo, rozkládající se v tisíceré nuance, dodávajíc barvitosti všem zjevům přírodním, a tato ovládá naši náladu mocněji nežli dojmy všech ostatních smyslů. Svit luny, severní zář, modro nebes, azur moře, svítání a západ slunce, modravé hory, pláně, řeky: vše to dostává nekonečně rozmanitý půvab měnícím se osvětlením slunce za dne, neb hvězdnatou oblohou a měsícem za noci. A což teprve když planeta naše oděla se rouchem rostlinstva a živočišstva? Celé vidmo duhové rozložilo se v nesčíslných odstínech na barvy květů, na peří ptactva, na krovkách hmyzu jakož i v měňavé hře barev na drahokamech.

Pro koho byla všechna tato nádhera, když nebylo ještě člověka, jenž jest poměrně nejmladším výtvorem země? Jsou jistě ještě jiné nádherné feerie netušené krásy ve světě, jež zůstaly oku lidskému neznámy, tak jako teprv v době nedávné poznány divy přírody arktické, rájky v pustých lesích Nové Guinee, orchideje v úmorných bařinách tropů, svět drobnohledný a zvířena hlubin moře . . . A co as tají v nedozírné dálavě svět hvězdný, spirální mlhoviny skupin hvězd, dráha mléčná . . .

Člověk vykládal si — a dosud úplně z názoru toho se nevymanil — že veškeré stvoření jest jen pro něho určeno. Výklad tento měl mnohdy své obtíže. K čemu jsou tedy jedovaté rostliny, štěnice, nemoce, neviditelné hvězdy atd.? Štěnice mají prý člověka buditi, aby myslil i v noci na modlitbu, rulík svou vábivou barvou bobulí má jej upomenouti, že nemá pojídati ovoce ze všech stromů a rostlin, v nemocích Bůh člověka navštěvuje a pod.

Za všech dob věřil též člověk, že prozřetelnost nad ním bdící upomíná jej na osudy, které jej čekají: komety, zatmění slunce a měsíce, krvavý neb sirný dešť, objevení se jistých zvířat: vše to byla taková znamení, jež bylo orakulům vysvětlovati, ať z letu ptáků, zobání drůbeže a pod.

Dnes hledíme ovšem na přírodu jinak; všechno má ve tvorstvu účel, od pravěku, jenže každý tvor sleduje svůj zvláštní účel ve svém vývoji a veškeré stvoření má as svůj, nám nepochopitelný, nedostižný cíl, v němž zjev a cíle lidstva budou snad jen nepatrnou episodou. Avšak na naší planetě pracuje skutečně člověk k tomu, aby veškeré rostlinstvo a živočišstvo jen jeho účelům a prospěchu sloužilo: mýtí vše, co jest mu nepohodlno, a proměňuje i plodiny, jako na př. onen čaroděj kalifornský, Luther Burbank, jenž vypěstoval švestky bez pecek a opuntie bez trní.

Země vyvíjela se však dlouhé věky bez člověka, a tu snaží se dnešní věda z trosek a stop zachovalých vytvořiti si představu a obraz věků minulých. Tyto představy o pravěku měnily se během času. Zkameněliny, staré kosti a otisky — vše to jest šedé, bezbarvé. I zdálo se, že tvorové tito, žili-li kdysi, vystoupili z nějakého podsvětí, kde panovala temnota, bez slunce a modra nebes. Panovalo též mínění, že snad ani nežili, a ony zkameněliny že jsou jen hra plastické síly ve vnitru země — nisus formatorius, vis plastica, jak arabský lékař v XI. století Ibn Sina (Avicenna) se domníval. V XIII. stol. na západě hlásal tento náhled Albertus Magnus, dle něhož Tvůrce zkoušel na těchto hříčkách teprv svou tvořivou sílu.

Ještě v právě minulém století označil jeden z geologů, že zkameněliny jsou „nikdy nenarozené zárodky organismů dřívější některé doby země". Dle oné bezbarvosti kostí soudili též domorodci na Rio Parana Darwinovi, že mastodonti, předpotopní sloni, jichž zkameněliny zde zřetelně se jevily na skalách, žili pod zemí, jako hrabavý jejich hlodavec viskača. A podobně Tungusové vysvětlovali si nález mamuta, když roztržením ledového hrobu svého se objevil; zvíře podzemní zahynulo prý teprv, jakmile vyšlo na bílý den, jako se děje někdy rýsku neb krtku.

Podsvětí má skutečně své tvorstvo, ač nikoli ve smyslu učeného jesuity (* 1602, † 1680) Athanasia Kirchra, jenž oživuje svět podzemní (mundus subterraneus) celou soustavou ohnivých chodeb a draky (de draconibus subterraneis), ani ve smyslu fantastického románu Julesa Vernea (Voyage au centre de la terre),

jenž líčí jezera podzemní jako útočiště dosud tu žijících praještěrů. V jeskyních skutečně žijí bezbarví maceráti, slepé rybičky, slepí brouci a pavoučkové, ale všichni tito obyvatelé jeskyň se sem teprv později dostali a přizpůsobili se temným prostorům, jako zvířena hlubin mořských vyzbrojena jest podivuhodnou zvláštní ústrojností. Kde není světla, k čemu barev?

Nesmíme však souditi dle bezbarvých zkamenělin našich sbírek, že tvorové, jichž trosky, šlaky, zahnědlé kosti v museích vidíme, neskvěli se za živa v živých barvách, jak prostředí a boj o život vyžadují. Ona bezbarevnost sbírek paleontologických jest snad příčinou, že laik bez interesu prochází ony svědky života pravěku; připadáť mu, přichází-li ze sbírky pestrých motýlů a skvělých ptáků, jako by z obrazárny vstoupil do sbírky rytin. Obrazotvornosti napomáhá se tu obrazy krajin z pravěku a rekonstrukcí tvorů vyhynulých, zmizelých. Tento způsob znázornění dějin stvoření započal již od polovice předešlého století, kde kočovní přednášeči předváděli v hrůzných obrazech kataklysmata — převraty kůry zemské, dle panujících tehdy názorů Cuvierových.

Věc se zdokonaluje a musea mají tu a tam mistrné obrazy z pravěku, na jaké čekáme a doufáme i pro naše museum, že tu jedenkráte budou provedena. Podání krajin, které nikdo neviděl, může proto se stále zlepšovati, že poznávají se výzkumem stále nové formy, které nejspíše podobají se tvorům vymřelým; zatím ovšem jen v obrysech.

Nikdy nebude obraz náš, sestavený z pouhých nálezů, úplný. Co se zachovalo, jsou pouhé trosky, stopy nahodile roztroušené, z nichž důmyslný geolog soudí teprve důkazem indicií. Slaví-li tvorové předpotopní vzkříšení z prachu a kostí, děje se to jen prací duševní. Ideální obrazy pratvorů zdokonalují se novými nálezy; na barvitost tvorů předpotopních zatím nikdo si netroufá.

Jaké barvy bylo tvorstvo pramoří, prvních souší, plémě obrovských praještěrů, hrůzných draků, s nimiž člověk se sice nesešel, kteří žijí však dosud v bájích a pověstech všech národů?

Svítilo již slunko na pramoře, v němž hemžilo se trilobity, hlavonožci a lilijicemi na dlouhých stopkách? Není pochyby. Hustá mlha zakrývala prý sice s počátku zemi naši, ovzduším, prosyceným kyselinou uhličitou a hustými parami vodními. Našli se sice trilobiti i slepí, kteří mohli žíti v hlubinách, jiní však vyznačují se očima složenýma. K čemu slouží barvy živočišstvu? Nelze pochybovati, že i v pravěku vše bylo na živočiších účelné, když i nebylo člověka, jenž by byl účelnost tu snad jednostranně vykládal.

Barvy jsou dítka světla, zvířata temna a noci jsou barev neurčitých, šedohnědých. V životě tvorstva hraje první úlohu ve zbarvení p ř i z p ů s o b e n í okolí, tedy zbarvení ochranné, odstrašující, lákavé i odpor vzbuzující. Pokud výběr pohlavní na kresbu a barvu působil, jest otázkou další, která měla zajisté nemalý vliv na nekonečnou variabilitu druhů.

Jelikož hlubiny v pramořích, jakožto útulky zvláštní zvířeny temnoty, vznikly teprv v době kamenouhelné, kam klade se vznik velikých pošinů na povrchu zemském, kde teprv vznikala veliká horstva a údoly, a ona domnělá mlhová čepice pravěku tak málo bránila proniknutí paprsků slunečních, jako dnes zelenají se vlhké pralesy Cejlonu a tropů, můžeme směle si představiti, že i tvorstvo pravěku zaskvělo se v barvitosti, jako paleta přírody podnes jest nevyčerpatelná ve výzdobě korálů, korýšů, měkkýšů a tvorstva veškerého.

Lesy doby kamenouhelné zajisté se již zelenaly; vždyť zeleň listová jest životní podmínkou rostlinstva, když i otisky vějířů a kmenů kapradin a plavuní jeví jen šedou barvu horniny, jako vybledlé rytiny.

Ve středověku naší země, jak doba druhohor (trias, jura, křída) se též nazývá, vymizely poslední stopy lesa kamenouhelného, se stromovitými kapradinami, obrovskými přesličkami a sigillariemi, ustupujíce pozvolna stromům listnatým a palmám vějířovitým.

Doba tato zahrnuje nesmírnou epochu, z níž usadil se zvlášť v Německu v triasu pestrý onen pískovec, lasturnatý vápenec a pestrý slín. Veliká pevnina G o n d v á n a teprve od Jury rozdělila se na zbylé sloupy jižní Ameriky, Afriky, již. Asie a Australie, a mezi nimi se prohlubovaly nové oceány. Z doby té pochází onen rudý pískovec, z něhož stavěn dóm Strassburský, Mohučský, zámek Heidelberský a j.

Pevniny jevily se jako rudé pouště, neboť tehdy rostlinstvo oceánů opouštělo jen pozvolna svou kolébku, troufajíc si jen vroubiti pokraje moří. Dle usazenin byla barva pouště červená, typicky zbarvena kysličníkem železitým.

(Dokončení.)

✠

Emil Tréval:

ROZPUK.

(Pokračování.)

Paní Barborova byla o hlavu větší a ve všem všudy silnější částí manželskou. Temná její pleť, proti neurčitě plavé barvě doktůrkově, ostré, krásné, semitské rysy v tváři — máti její byla křtěná židovka — rozhodné ač graciosní pohyby, proti jeho chlapecky malým údům a pohybům, činily z paní Barborové vyhraněnou osobnost. Byla velmi intelligentní, mluvila německy plynněji než česky a na dámy v městě shlížela poněkud s patra.

Ale nejen intelligentní byla, ale i krasavicí. Dámy šatily se podle ní a přece nemohly jí dostihnouti. Z řevnivosti říkaly, že v úboru jejím je něco cirkusového a to že muže dráždí. Vystoupila v Grošovicích k dobročinnému účelu v jakémsi romantickém kuse a sehrála svou úlohu brillantně. Ale podržela jméno své hrdinky, Roalda, ač jmenovala se Anna. Ve studentstvu se jí neříkalo jinak než paní Roalda.

Vrabec, professor mathematiky, všude jinde postrach studentů, byl dobromyslný tlouštík, s tmavým, cikánským plnovousem. Byl flegmatik a rád se napil. Panička jeho, matka dvou čiperných děvčátek, kaštanových, krásných vlasů, po neštovicích dolíčkovaného obličeje, byla jako rtuť. Všude ji bylo vidět a všude jí bylo plno. Bavila se i se studenty. Zlé jazyky vytýkaly jí i milkování za zády mužovými, ale „Fanynka" ničeho nedbala a bavila se dále, jak se jí líbilo.

Jako v každém sboru professorském byly i tu dva tábory, konservativní čili staročeský a liberální mladočeský. Konservativci byli oba katechetové, professoři Malý, doktor Novák, doktor Barbor a professor Pivec, bývalý piarista. K straně liberální čítali jsme professory Krejcara, Babyku, Vrabce a všecky supplenty. I Major byl ještě supplentem.

Látka učební v primě, zejména latina dala mi nemálo práce a potíží. Neměl jsem nadání filologického, jak mi netrpělivý professor Novák říkal, a kdo neměl pro filologii nadání, byl dle názoru nervosního tohoto pána ničema. Nebýti přímluvy katechety, pátera Vemgroše, byl bych v druhém semestru z latiny najisto ztroskotal. Teprve v sekundě se mi v lebce rozsvětlilo, když jsem se se zoufalou energií do latinské mluvnice „vlomil", jak mi spolužák Veselý z Jimramova poradil. Zápasil jsem chlapsky, a bylo mi, jako bych i v té suché vědě otce těžce překonával. Mračil se nad mou dostatečnou z latiny. Kdyby věděl, jak těžko se taková dostatečná u takového professora, jako byl doktor Novák, dobývá! Pět spolužáků propadlo z latiny a šli opakovat primu na jiný ústav, jen aby z dozoru nervosního Nováka se dostali.

Věděl jsem, že otec na mé neúspěchy čeká, jen aby řekl: Vidíte, co jsem předpovídal?

Vybředl jsem přece. V prvém pololetí sekundy měl jsem z latiny už dobrou a podržel ji po celé nižší gymnasium. V kvintě, kdy převzal latinu v naší třídě professor Krejcar, dotáhl jsem to až na chvalitebnou, vedle výborných z přírodních věd, zeměpisu, dějin a náboženství. Z náboženství měli jsme na vyšším gymnasiu druhého katechetu pátera Fabiána Hudečka. S tím už jsme se neměli tak rádi jako s páterem Vemgrošem.

Měl jsem i po primě těžké chvíle ve škole i doma. A byl to professor Babyka, jenž mi stále dodával mysli. Neztratil mne s očí, i když mým professorem nebyl. „Adame Jablonský," říkával, „máte jmeno znamenitého českého spisovatele. A to zavazuje. Vestra virtus exspectatur! Nezapomínejte!"

Mohu říci, že jen pobyty mé v Grošovicích udržely v rozechvívané mé duši rovnováhu a zbytek jakéhosi sebevědomí, jež otec ve mně stále deptal. Doktor Černobýl navštěvoval svého syna, můj otec přijel jednou. A to mne zbil. I jiné otce spolužáků jsem poznal, srovnával jsem je se svým a dospěl k odsudku vlastního. Oči se mi otvíraly, za to srdce zavíralo.

Jak jsem byl v Grošovicích při veškeré kázni střední školy volný proti Kotouli!

Za časných jiter letních sedával jsem s botanickou torbou na návrší nad městem a díval jsem se k domovu, kde dlela má matka. Bývalo mi těžko k srdci. Ej, dětství moje marné!

Matka má čím dále tím tíže stonala. O prázdninách jsem u ní proseděl celé hodiny denně.

Ty mé prázdniny!

Mohl jsem přinésti vysvědčení sebe lepší, otec mne stále věznil, nedovoluje mi ani do sousedních vesnic. Sotva že připustil, abych zúčastnil se ochotnických her a hudebních besed se studenty v Kotouli.

A to jeho stálé napomínání: „Uč se! Latině! Řečtině! Jen lenoši celý den zahálejí.“

Jsem přesvědčen nyní, že nebýti stálého pobízení otcova i v řečech bych tak vynikl jako v přírodních vědách. Ale nucením mi je zprotivoval a sváděl ke klamu, že co jsem se o prázdninách napřed učil, už nemusím ve škole ani opakovati. A zůstával jsem tak za ostatními v prospěchu.

K přírodopisu mne otec nenutil, jen k tomu, o čem věděl, že je mi nemilo. Po kvartě jsem se dal o prázdninách do francštiny. Ale tajně. Otec by mi to byl zkazil.

A klamal mne.

V návalu dobré nálady, slíbil mi, že přinesu-li domů výbornou z němčiny (němčina byla, jak věděl, mou Achillovou patou), že dovolí mi o prázdninách výlet na Žákovu horu, cíl mých dávných tužeb. Uvěřil jsem a napínal se do úpadu, věnoval lví část svého času němčině, dopracoval jsem se v prvém pololetí chvalitebné a v druhém docílil u professora Majora, že za memorování celé Schillerovy Písně o zvonu přiznal mi v druhém pololetí z němčiny výbornou. A tu měl mimo primusa a mne, ještě jen Opékal, který až do tercie studoval německy.

To bylo v kvintě. A otec, když jsem mu vysvědčení podával a slib připomenul, pustě se mi vysmál a řekl, že to bylo vlastně darebáctví ode mne, že jsem známky výborné z německého jazyka už dříve nedosáhl. Že nedbalost odměňovati nemíní.

A nepustil mne nikam.

Hleděl jsem si zkrátiti nudu prázdnin všelijak. Po dědovi Albrechtovi měli jsme starou brokovnici. Děd střílíval škodnou, již si pak pro své sbírky vycpával. Prozkoumav mechanismus pušky, poopravil jsem zbraň jak uměl a chodíval s chalupníkem a listonošem Kráglem, jenž kdysi sloužil u vojska, na králíky. Matce předčítával jsem knihy belletrie, které jsem si na prázdniny z žákovské knihovny, se svolením knihovníka professora Babyky, vypůjčil. Matka zajímala se o vše. Pruderie neznala. Na vše dívala se čistě. Nejvice četli jsme romány Victora Huga, hlavně Bídníky a Zvoníka matky boží.

Ale to vše jen letmo dotýkalo se mne, sedávajícího nad Grošovicemi.

Vyrostl jsem značně a vyvinul se tělesně nad svůj věk. V septimě kde kdo mi hádal přes dvacet. Otce převyšoval jsem o hlavu.

Byly to mé nejsladší chvíle, tyto samoty v přírodě. Nikde ještě nebylo ani lidského hlesu, klidně plynul dech země kol mne. Včely pásly se v paličkách jetelových, cvrček stříhal na prázdno nůžkami, skřivan rokotal jako stříbrný zvoneček a z modrého nebe vála vonná svěžest a příjemné chládky.

Kol nohou pod mezí smykla se smaragdová ještěrka, tu zase šedý blesk hraboše. Jako oživlý list zatřepetal z trávy konipas. Stíny neurčitých, neznámých předmětů poletovaly po ladách, světélka kmitala a rozhořívala se v nespočetných kapkách rosy. Dýchalo se volně, plně a tak zdravě. Srdce sílilo a tělo rozrůstalo se od radosti jako ten bujný strom. Akát voněl těžce a na vlnách jeho vůně zdvíhala se duše, snila o křídlech, aby přidružiti se mohla k vrcholům, ke skřivanům, rozjásala se, rozperlila plným tokem života. Měkla země pod tělem v kypící polštář orientální práce, šťavnatých barev, medově voněl jetel, prudčeji sálala světla vycházejícího slunce. A v tělo vlévala se bujará síla. Moje nevyslovené: Podivíte se mi všichni! blížívalo se tu na dosah, nevystupujíc však se své mlhavosti.

Jaké neslýchané odstíny ve zvuku a pohybu! Ó, vy koncerty gymnasijní! Sem by měli mistři hudby chodit poslouchat, učit se!

Někdy v plné extasi, vyrušil jsem se náhle a ohlédl se plaše. Z ničeho nic. To jsem měl po otci, jenž v proudu myšlenek míval takové úleky. Což zdědil jsem po něm jen nepříjemnosti? Jen škarohledy? Vzhled můj býval, zamyslil-li jsem se, posupný. Čí vinou?

První leta nedával ani otec někdy dosti na potřeby školní. Snad schválně, snad zapomínal. A já byl hrd připomínati. Nezapomněl jsem nikdy na otcovo: Bude psát, ale jen o peníze!

Maje nouzi vydlužoval jsem si od spolužáků, bral něco na dluh od kněhkupce a papírníka. Až jeden nedočkavec poslal účet otci. Bylo zle. Otec přijel, zaplatil, ale div mne neutloukl. Až se paní Kettnerová na otce obořila, je-li křesťanem nebo katem.

Od té doby neoslovoval mne otec dlouho jinak než: Ty dluhaři!

(Pokračování.)

★

LITERATURA.

Alois Jirásek: „*Obrázky a studie*“. III. díl Rozmanité prósy. Sebraných spisů svazek XXXIX. Vyšlo v Praze 1913 nákladem J. Ottovým, stran 284 za K 4·20.

Autor nepřeje si (z důvodů čistě osobních) ve „Zvonu“ podrobnějšího rozboru své nové knihy, jen prosté zaznamenání jejího rázu — a přece bylo by tolik vděčno, jíti až na dno těmto interessantním studiím a črtám, kterými se Jirásek sám dopracovával na dno nejedné velké postavy svých kardinálních románů. Celkový obsah knihy je pestře nahozen: jsou tu idyllky starodávného života, jsou tu výkrojky rodinných pamětí z doby nepříliš vzdálené, jsou tu povídkové náčrty z dob rušných, vojenských, jejichž líčení je tolik známo z největších autorových románů, ale jsou tu i prostě načrtané a živé dojmy cestovní, kdy Jirásek hledal na Slovensku detaily svého „Bratrstva“, jsou tu usměvavé literárně-historické dokumenty o F. L. Věkovi a Dobromile Rettigové, nové doklady z ovzduší Boženy Němcové, příležitostné proslovy, intimní črty o spřáteleném druhovi péra atd. Tříšť pestrých úlomků, takových zlatých tříštiček, odpadnuvších při práci z okolí mistrovy ruky. Čtenář bude vzrušeně čísti zejména ústřední číslo knihy: Paměti samotářovy, paměti vysoce zajímavého podivína, na konec takřka poustevníka Františka Emanuela Velce, rodáka litomyšlského, člověka hluboce učeného, stýkavšího se s nejpřednějšími osobnostmi českého života v období předbřeznovém i porevolučním, s takovým Bolzanem, Klácelem, Šemberou, Riegrem a Fričem, člověk samotář, který byl kdysi domácím učitelem šlechtickým a tajemníkem liběchovského dobroděje Antonína Veitha a který ztrávil svůj vyzrálý život v nejpřísnější, zrovna poustevnické odloučenosti mezi svými knihami v nízké chaloupce kozlovské mezi Litomyšlí a Českou Třebovou. Jirásek cituje velmi mnoho ze zanechaných zápisků učeného podivína a jsou to zejména vzrušující a převratné události roku osmačtyřicátého, které překvapí svou obsažností detailů nových a cenných. Roku osmačtyřicátého dotýká se také patriarchální obrázek o českém rytíři „Talacko“, až někam do období napoleonských válek zabíhá drobný pastel „O Martinka“, měkkounce nadechnutá histore maloměstské lásky, a potom historická studie „Černá legie v Čechách“, poutavý výsek událostí připoutaný k rodnému zákoutí autorovu v náchodských horách. Z těch obrázků jsou čtenářům „Zvonu“ ostatně dobře známy: jsou to především stati ze zápisků Velcových, obrázky „Talacko“ i „O Martinka“ a nekrolog k pohřbu Zikmunda Wintra. *S.*

DIVADLO.

Činohra. V řadě slavnostních představení n a p a m ě ť 30. v ý r o č í o t e v ř e n í N á r o d n í h o D i v a d l a měly tři večery, činohře věnované, representovati tři období českého divadelnictví: Tylova „*Paličova dcera*“ (14. listopadu) dobu před Prozatímním divadlem, Bozděchův „*Baron Goertz*“ (20. listopadu) dobu Prozatímního a Vrchlického trilogie „*Hippodamie*“ (v úpravě Jar. Kvapila — 24. listopadu) dobu poslední.

A o těchto třech večerech několik slov.

Nejpečlivěji, nejkrásněji a nejradostněji sehrána byla „Paličova dcera“. „Hippodamie“ působila celkovým dojmem (zásluhou rež. Jar. Kvapila) nejjednolitěji, na jednotlivých hereckých výkonech však bylo patrno, že leccos vypadlo již z paměti, co nebylo opět dostatečně oživeno. A na provedení „Barona Goertze“ — žel — bylo vůbec trudno se dívat. —

O sympathické a vskutku vřelé přijetí staré Tylovy hry, jež ve svých složkách má ještě dnes dosti životní mízy, zasloužili se krásnými výkony zejména p. E d. V o j a n (Valenta), pí. M. H ü b n e r o v á (Šestáková), pí. L. D o s t a l o v á (Rozárka), pí. Z. R y d l o v á (Bětuška), pí. R. P o h o r s k á (Jedličková), p. R. D e y l (Antonín), p. J. H u r t (Melichar) a všichni ostatní, kteří do celkového rámce dobře p ř i r o z e n o u hrou zapadali, až na mladého Indiána (s negerskou parukou!) pí. A. Č e r v e n é, jenž byl prostě trapný a v celkové harmonii hry působil jako falešný tón. A stejně nemožná a svým tonem a založením nepřípustná byla její Britta v „Baronu Goertzovi“, v němž poprvé větší roli — Karla XII. — si zahrál p. J i ř í S t e i m a r. Tento mladý herec má jistě mnoho dobrých disposic, dnes však jest vše ještě materiálem, čekajícím na zpracování. Zejména gesto a hlas jeho má málo energie a výraznosti a působí monotonně.

Karel XII. p. J. Steimara d n e s tedy ještě králem švédským nebyl.

Tristan.

*

Poesie *Otakara Březiny*, jíž věnovala sl. M a r i e N e c h l e b o v á svůj druhý r e c i t a č n í v e č e r (viz Zvon XIV., č. 6), přivábila dne 21. listopadu 1913 do Grégrova sálu Obecního domu pražského potěšitelně mnoho svých ctitelů. Hloubku, smysl a krásu veršů Březinových lze jedině při čtení vystihnouti a recitace jich jest jistě činem odvážným. Sl. M. Nechlebová přinesla jim sice mnoho radostného nadšení, mnoho píle, avšak přes to pokus ten se plně nezdařil.

Tristan.

HUDBA.

Generální program České Filharmonie vykazuje proti loňsku některá zlepšení, pokud se českých autorů týče. Dva naši velcí skladatelé žijící, J. B. Foerster a Otakar Ostrčil, kteří byli loni opomenuti, letos jsou zastoupeni. Ovšem — to by vlastně mělo býti u české korporace orchestrální samozřejmo, a spíše bychom se měli ptáti, odpovídá-li kvantitativní zastoupení českých autorů kvantitě jich instrumentální tvorby. Toho nelze říci ani o Foerstrovi, ani o Fibichovi. Kdy se dočkáme od Č. Filharmonie některé ze čtyř Foerstrových symfonií? Kdy se dočkáme koncertu, cele Fibichovi věnovaného? Úspěch Orchestrálního sdružení, jež pod taktovkou Ostrčilovou v těchto dnech již po třetí opakovalo cyklus Fibichových symfonických básní při naplněném domě a s kromobyčejným úspěchem uměleckým, měl by býti již artistické správě České Filharmonie poučením, jak nešťastná jest její zdrželivost — nechci ji podezírati z horšího — vůči velikému tomuto našemu umělci.

Jinak přinesly hned první koncerty Filharmonie z nejlepších čísel jejího programu: Berliozovu dramatickou symfonii „*Romeo a Julie*“, dílo, jež k nám, byť i neúplné, uvedl již Bedřich Smetana, a Mahlerovu velikou *symfonii C moll* (druhou). Provedení bylo celkem uspokojivé. Zmínky zasluhuje i krásný koncert, věnovaný Bachovi.

Komorní spolek připravil na jednom ze svých koncertů zajímavý program přibráním dechového nástroje, v rokokové době neobyčejně oblíbeného, koncertní flétny. Člen dvorní opery, p. Ary van Leeuwen provedl s Českým „kvartettem“ Mozartovo graciésní flétnové kvartetto a geniálním humorem prosycenou flétnovou serenádu Beethovenovu. Vedle toho zahrál sonatu F. E. Bacha pro solovou flétnu a J. S. Bachovu sonatu pro flétnu s průvodem klavíru, jež obě byly vzácným a vítaným požitkem pro hudební naše obecenstvo.

Písňový spolek věnoval — konečně — celý jeden svůj koncert J. B. Foersterovi, nikoli však jeho písni, nýbrž sborům, jež pěkně provedlo sdružení „Šestnáctka“ řízením R. Černého. Ačkoliv zajisté takovéto souborné provedení sborů Foerstrových (nikoli ovšem všech) vděčně kvitujeme, přece musíme opětovati spolku požadavek, aby též jedním písňovým večerem splatil povinný dluh tomuto mistru, který v době přítomné znamená — spolu s Vítězslavem Novákem — vrchol české tvorby v tomto oboru. *Dr. Otakar Zich.*

VÝTVARNÉ UMĚNÍ.

Výstava architektury a dekorativního umění v pražském obecním domě u Prašné brány připomíná zas jednou vedoucí úlohu architektury ve výtvarnictví; souvisí to s mocným rozmachem současného stavebnictví. Bylo tak za všech vrcholných dob umění. Jenže naše doba není vrcholnou, zkoušejíc teprve počátky slohu budoucnosti. Styl vyrůstá od kořene a jádra, ze základních konstrukcí, které prorážejí dnešními stavbami tvrdě a hole, čekajíce, až je architektura budoucnosti zmůže, umělecky oduševní, ukázní a zkrášlí. Jsouc ve vleku inženýrství, zatlačena architektura do primitivismu geometrických forem, do střízlivosti tuhých ploch a přímek, jež oživuje buď nehoráznostmi metznerovské plastiky nebo preclíkovými titěrnostmi, barevnými střípky a quincaillerií nejbanálnější ražby. Staveb toho druhu máme už jako hub po dešti, nejen soukromých, nýbrž i veřejných, což způsobeno převahou kapitalismu v moderní velkovýrobě, která po továrnicku strhuje na sebe i význačné objekty, vtiskujíc jim pak schematický ráz. Nedostatek silných, tvořivých individualit — také jeden z defektů naší doby vůbec — dává vůli tomuto schematisování a mechanickému opisování disposice i dekoru ze spousty laciných předložek pro všecko.

I ten domácí směr, který u nás před nějakými třiceti léty s hory Řípu, Radhoště a jiných vlasteneckých výšin za hřmění a blesků proti nevěřícím vyhlašován jako základní desatero našeho umění na věky věků, zapadl, nezanechav hlubší stopy v našem stavebnictví. Až na skrovné výjimky zůstává nepovšimnut i při stavbě letohrádků, hospodářských a jiných venkovských budov, které zedníci nezedníci šmahem dle světoběžných normalií pořizují. Na několika těch villách, jež na výstavě vidíme, postřehnete jedva tu a tam matný ohlas naší vesnické architektury. A přece je pro ni tolik zájmu, jak na výstavě dokazují četné se zřejmou láskou provedené akvarely architektů Kouly, Kozáka, Machulky a jiných. Vlna moderny odplavuje to všecko jako lidové kroje už jen do museí.

Za to vyklubala se z tvářnosti moderních budov značná podobnost s dědečky architekty z let 1820—1840, s ní pak zřejmě dozvuky pseudoklassicismu, jehož skoupou formální mluvou tak mnohá novodobá stavba hovoří. A to nikoli nepřípadně, berouc vzor z doby zrovna tak rozervané a přechodní jako jest naše. Na pováženou jest však, že jednak přezralé, jednak nezralé dnešní umění ocitá se namnoze před velkými úkoly trvalého významu, jež dlužno řešiti jen sub specie aeternitatis. Dostaneť se k takovému úkolu za výšepsaných poměrů zřídka kdy vyškolená ruka, ovládaná uměleckou koncepcí velkého rysu, jaký na př. ve vystaveném Koulově projektu průkopu letenské stráně se jeví. Pohříchu je to hudba budoucnosti, daleký snad úkol příští velké Prahy, na nějž nestačí vnitřní město, přetížené

úkoly a representací velkoměsta, rozpadlého administrativně na několik úzkoprsých obcí maloměstských. Ty vznikly a žijí pouze na základě existence tohoto velkoměsta, jsou jeho údy, těží z jeho výhod a ctí; ale ponechávají vnitřní Praze, aby sama hradila všecky téměř výlohy representace i přípravy k budoucím úkolům veleobce za všecky. Nepoměr to, jehož následky postihnou však zase všecky. Stejnou hudbu budoucnosti notují zajímavé vystavené plány ústředního hřbitova velké Prahy u Hostivaře. I Koulův návrh rozšíření zemského musea sem spadá, ač v tomto případě není snad čeho litovati. Jediný pohled na půdorys tohoto vějířovitého, z jednoho nároží vybíhajícího přístavku podlamuje víru v doporučivá slova katalogu. Vím o jiném, jedině správném luštění: Rozloučiti obě, podstatou sobě naprosto cizí, nyní pod jednou střechou v nepřirozeném manželství spojená musea, totiž kulturně-historické a přírodovědecké i vykázati každému samostatnou budovu, jak Fr. Palacký již před 70 lety žádal. Nekvasilův projekt zastavení regulace louky za invalidovnou v Karlíně drží se v mezích obvyklé nyní typičnosti. Totéž platí o vystavených plánech spořitelen, záložen, škol, nemocnic a dobročinných ústavů od několika architektů, kteří nemohou ani jinak, než přidržeti se obecně platných dnešních norem v disposicích půdorysů, pater a celého vnitřního rozvrhu. Využití terrainu, přizpůsobení okolí a vyvršení i propracování fasad svědčí na nejedné té práci o poctivé a zdárné snaze. Leč nelze o tom pro nedostatek místa se šířiti, zvláště když úvahu nemožno doložiti vyobrazením. Kříženeckého sanatorium v Podole je takovouto zdařilou stavbou a není vinou stavitele, že máme proti ní námitky. Mobilisací ideálních důvodů zdařilo se odvrátiti utopení Vyšehradu ve výrobcích slepé stavební spekulace. Ale jen z pražské strany. Na podolskou nikdo nevzpomněl, ani na to, že do svéprávné té vsi nedolehnou ideální důvody estetiky měst. A tak zcela klidně dovolili tam obezdíti Vyšehrad z jihozápadní strany vysokými a rozlehlými trakty sanatoria, pro něž by se bylo o několik hektometrů dále staveniště také naskytlo. Zase užitek z rozkouskování velké Prahy na několik samostatných obecních katastrů. (Dokončení.) *J. L.*

TÝDEN.

Společnost Jaroslava Vrchlického měla v úterý dne 25. t. m. ustavující schůzi, kterou řídil ústřední předseda prof. Dr. Jos. Thomayer. Do literárního odboru zvoleni pp.: Al. Jirásek jako předseda, Dr. Jaromír Borecký, V. Dyk, Dr. P. M. Haškovec, Ant. Klášterský, Jar. Kvapil, Karel Kučera, J. Müldner, Fr. S. Procházka, K. V. Rais, Fr. Sekanina (zástupce „Máje"), Dr. Jar. Vlček (zástupce university). Do musejního pp.: Fr. A. Šubert jako předseda, A. Breska, B. Frída, Fr. Herites, K. Masner, A. E. Mužík, Dr. Josef Pešek, Karel Želenský, L. Žižka, Karel Novák (zástupce české techniky), J. Schrötter (zástupce města Prahy). Do ústředního řiditelstva mimo virilní členy pp. Al. Jiráska (zástupce Č. Akademie), Karla Nováka (zástupce čes. techniky), J. Schröttra (zástupce města Prahy), Fr. Sekaniny (zástupce „Máje"), Dra Jar. Vlčka (zástupce čes. university) zvoleni z literárního odboru pp.: Dr. P. M. Haškovec, Ant. Klášterský, Fr. S. Procházka, z musejního odboru B. Frída, Fr. Herites a Fr. A. Šubert. Nové korporaci, složené z vynikajících literárních, vědeckých i kulturních pracovníků, přejeme k mnohotvaré činnosti všeho zdaru a všech sympatií intelligentní veřejnosti.

*

Vysvětlení tajemníka Nobelova institutu Dra Jensena, proč Nobelova cena za literaturu nebyla přiřknuta Roseggrovi, jemuž se nedostávalo kvalifikace, ale indickému básníku Tagórovi, zbožňovanému ve své vlasti, vyvolalo u nás různé glossy. Ba také objevilo se již někde i jméno nového českého kandidáta. Poněvadž žádá se na kandidátu Nobelovy ceny literární nejen vynikající umělecký význam ale i široká populárnost doma, v národě, bude dobře, když si po smrti Jaroslava Vrchlického svého kandidáta ozřejmíme, ale nesmíme se státi při tom směšnými. *-pa-*

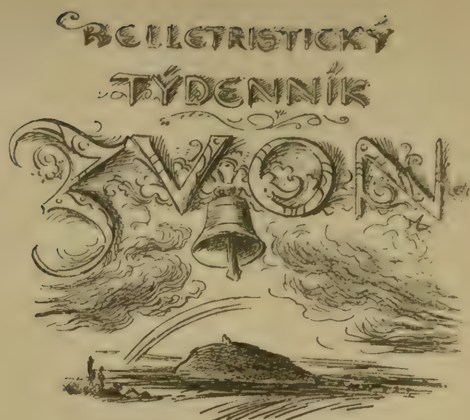
*

* Zcela bez povšimnutí vědecké naší veřejnosti přešlo v těchto dnech jubileum stých narozenin Františka Miklosiće, slavného badatele v oboru moderní slavistiky a vlastně jejího zakladatele. Narodil se 20. listopadu 1813 v slovinském Radomerščaku v jižním Štýrsku a jako universitní profesor vídeňský, nástupce a žák Kopitarův, vychoval celou řadu našich zdatných pracovníků i učenců. Od let padesátých byl Miklosić v živém styku s naší probouzející se vědou filologickou, jeho spisy (Srovnávací gramatika slovanských jazyků, Srovnávací tvarosloví slov. jazyků, Slovník starého církevního jazyka slovanského, Etymologický slovník slov. jazyků, Albánská badání a j.) mocně působily na naše pracovníky, jeho názory, idee a polemiky budily i u nás nejživější ohlas (Hanka). Miklosić byl přívržencem nauky, že literární jazyk obou věrověstců, Cyrilla a Methoděje, vyrostl ze severní Pannonie a území moravsko-slovenských, zcela proti Dobrovskému (dnes uznanému), jenž hájil jeho původ makedonsko-bulharský. Miklosić, v jehož „Slav. Bibliotek" vyšlo mnoho spisů z per jeho českých žáků, zemřel ve Vídni 7. března r. 1891. *—n—*

V Praze, dne 28. listopadu 1913.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Zodpov. redaktor a vydavatel: Fr. S. Procházka. — Nakladatel: Česká graf. akc. společnost »Unie« v Praze.

Tiskem »Unie« v Praze.

B. Kaminský:

Z „IRSKÝCH MELODIÍ“.

JE MÁLO NÁS.

— Je málo nás, jen hlouček malý,
ó, sudba naše neblahá!
Kam zrak jen vůkol dosahá,
jak moře se to na nás valí.

Je málo nás, ó, sami, rcete,
co zmůžem proti zběsilé
a nekonečné přesile?
Ó, malomoci naší kleté!

Je málo nás . . . Ten výkřik stálý
zní odevšad — však proto jen,
s osudem psance spokojen,
šij v porobu dát člověk má-li?

Nač vzdychati, že vše je darmo,
nač povzdech z prsou hluboký,
že zrozeni jsme otroky
a odsouzeni nésti jarmo?

Kdože to v řadách pravil: „Vzdát se!“
Ven z našich řad, ten prokletý,
zde není místa pro skety,
zde slaboch totéž jako zrádce!

Ať málo nás, však v prsou dříme
nám víra, že ten hořký trud
nás nezdolá, a doposud
že ve vítězství věřit smíme.

Ta víra nadšení v nás živí,
jež roznítí a ve hrudi
nám obří sílu probudí,
jež schopna, vykonat i divy.

Ať třeba bouře duje prudce,
a daleko je ke spáse,
kdo pravý muž, zde nevzdá se,
padne-li, padne s mečem v ruce.

Boj za to vše, co kdy nám vzato,
nám vnucen byl. Kdo zbabělý
by váhal? A muž padne-li —
vítězství bratří stálo za to!

NÁM SOUZENO . . .

Nám souzeno den bít se za dnem,
a denně rvát se s osudem —
a chce-li osud, nuže padnem,
však raby slouti nebudem!

Nechceme z pole sousedova
ni klásku — jeho nebolí,
když, jak se zlíbí jen, vždy znova
nám béře z naší stodoly.

Chcem s každým v přátelství žít, prostém
všech úskoků — chcem volni růst,
jsme doma —: kdo v tom domě hostem,
nám sousto nesmí bráti z úst.

Chcem pány být pod vlastním krovem,
ne podruhy. Chcem právo, řád,
ne zlovůli, jež každým slovem
uráží vždy a napořád.

Jak žebrák, jenž za sousto prosí,
nechceme státi u dveří
a nedočkáme klidně, kdosi
až po druhé v líc udeří.

Chcem jenom své, ne to, co dává
nám almužnou se sobecky,
chcem, aby prostá lidská práva
platila stejně pro všecky.

Chcem, aby každý v dělné práci
byl před úskokem zloby jist —
tak láska láskou vždy se splácí,
a nenávistí nenávist!

KDYŽ ALESPOŇ JEN DÝCHAT SMÍME...

Krev kypí, zatíná se pěst . . .
což mukám našim konce není?
Svou bídu věčně máme nést
a denně nové ponížení?

Snášeti máme příkoří
a žijeme tak tupě, mělce,
že zrak náš záštím nevzhoří
a ruka nepotrestá smělce?

Smí každý, komu libo jen,
nás pohanit jak podlé skety,
a uražený spokojen
dál půjde klidně, bez odvety?

Smí, komu jen se uráčí,
v prach šlapat naše lidská práva,
tak, jak se nohou bodláčí
a hlíza, plevel zašlapává?

Jsme zachváceni ztrnutím,
že, když nás někdo jehlou bodá,
vždy uspokojíme se tím,
že řeknem: „Pro tě rány škoda —"?

Jsme míň, než druzí lidé jsou,
a tak jsme otupělí cele,
že snesem ránu do prsou,
i panskou slinu na svém čele?

Že sloužit máme za podnož
jak chátra, losu chátry hodna,
a trpělivost naše, což,
má vyčerpána býti do dna?

Co chcete víc! Vždyť celý věk
byl pro vás ponížením jedním,
a bít mohl kdokolivěk,
jen níž jste krčili se před ním.

Smát mohl se, vždyť nehnuli
jste brvou, kde jste vzkřiknout měli
nad pohanou a zlovůlí —
jen mlčeli jste oněmělí . . .

Tak snášeli jste všechen trud,
nemohl nikdo tušit ani,
že ve vás duše doposud,
že duši tu cos ještě raní.

Vás nikdy silných nezřeli,
kde muži jsou, kde šíje přímé —
nám hrdosti se nežehlí,
když alespoň jen dýchat smíme . . .

Emil Tréval:

ROZPUK.

(Pokračování.)

Abych nebyl na každém krejcaru tak závislý, převzal jsem soukromé vyučování na piano u šestileté dcerušky okresního lékaře. Byl to krušný výdělek. Dítě nemělo pražádný hudební sluch, ale matce to říci, byl by oheň na střeše. Otec doktor byl rozumnější, ale podřizoval se v domácích věcech zcela vůli hysterické paničky. Nešlo a nešlo to. Po několika měsících raději jsem milostivé přiznal, že nemám výchovných vloh a že to s vyučováním nejde. Jen abych se hodiny zbavil.

Z honoráře pořídil jsem si nějaké potřeby školní, o něž otci psáti jsem si ne-

troufal i něco prachu a broků pro pušku. To bylo v sextě. Miláčkem druhého katechety, jsem, jak už řečeno, nebyl. Snad studiem přírodovědeckých knih (i Darwina četl jsem z professorské knihovny) či přišlo to samo, má zanícená víra ochladla. A skoro mi jí bylo líto, vzpomenul-li jsem, jak mi v dětství pomáhala, jaké sebevědomí mi vlévala. Strachy a nepokoje mé duše stravoval kdysi modlitby horoucí zápal, dávaje mi klidnou a pevnou důvěru. Nyní mi byla modlitba mechanickým zvykem, tradičním obřadem, až na jisté, výjimečné chvíle. Ale o těch později.

A nebylo v mé nevěře žádného sebepřeceňování, jako dříve v mé víře. Jen jsem přestal očekávati nadpřirozené věci, necítil jsem se už vyvoleným beránkem, jenž trpí za jiné, chtěl jsem se vyrovnati spíše synům světa než synům božím. Mé protesty nevystupovaly k nedosažitelnu, ale obracely se v konkretních případech proti osobám neb třídám neb celé společnosti. Zatoužil jsem mocně po tom, co mladé mysli je podmínkou štěstí, po něčem, co dosud tvrdošíjně mi bylo odpíráno, po svobodě, po volném rozhodování nad svým časem, nad svým činem.

Nechtěl jsem dále něco ztráceti, cítě, že nic v životě se nenavrací. A že jsem mnoho a mnoho z života už ztratil, to seznával jsem z podivínství své povahy, ze strachu před lidmi, z úzkosti, která mne skličovala ve společnosti, třeba to byla jen společnost spolužáků. Byl jsem jiný než oni, méně vesel, méně důvěřiv, méně upřímný. Nerozuměl jsem mnohým věcem, které oni už prožili a považovali za známé. A tázati se, bylo mi hanba.

A z toho ze všeho cítil jsem, že jsem nešťastnější než nejchudší z nich, syn příštipkáře z předměstí Raboch. Nešťastnější a čí vinou? Neláskou. Jaká to neodčinitelná nespravedlnost osudu, že mi dal takového otce!

Nebyl jsem ani atheistou, jako spíše lhostejným vykonavatelem forem. Nestálo mi za to se svou skepsí mužně vystoupiti. Setrvačností zůstával jsem v kolejích a dal se strkati. K čemu popuditi augury, cui bono?

Četl jsem Jeana Paula v originále německém. Kollega Zounek měl jej od své kvartýrské, staré slečny Raimundovy vydluženého. Zaujal mne silně sensitivní autor ten, ztotožňoval jsem se s reky jeho a trpěl drsností světa jako oni. Jak chvěly se ve mně nervy pod úhozem jeho čarovných slov! Jak mnoho smutku je ve světě, jak málo radosti!

První myšlenky na sebevraždu snad z této četby ve mně vzklíčily. Což, bylo to životem, co já žil? Stoická negace veškerého kladu v životě pojala mne do chapadel, měkce jako polyp, ale pevně. Obzory se mi úžily, hvězdy — ach chtěl jsem býti sám hvězdou hvězd! — pohasínaly. Vše bylo mi malicherné, nenalézal jsem imposantnosti nikde a v ničem. I duchové, jimž jsem se až dosud v obdivu kořil, zmalicherněli. Činili jen, co nemohli nečiniti. Výkony jejich byly vrozeným, mocným pudem jim vnuceny. Jaká potom zásluha, jaká sláva?

O prázdninách, po kvintě, se matce značně ulevilo. Dříve už většinu dne polehávala, nyní chodila po domě i zahradě. Jen v obličeji a na rukou mívala fialový stín. Otec byl zlý, ba horší než jindy. Byl sám rozerván a tísněn sprostou mladicí, s níž se zapletl.

Julča Mladotova byla jediným dítětem vdovy chalupnice a zelenářky, dojíždějící denně se zeleninou a mlékem až do Grošovic na trh, potahem psím. Doprovázejíc matku, lnoucí ke skleničce, nabyla Julča jakýchsi rozhodných způsobů, spíše mužských než dívčích. Ráda poslouchala dvojsmyslné žerty mužů, majíc nejen uši otevřené, ale i břitké odvety vždy pohotově. Jinak však nebylo slyšeti, že by si s někým zadávala.

Otec s Julčou, bývalou svou žačkou, hovoříval. Zalíbila se mu její neupýpavost. Postával s ní napřed při potkání, potom vyhledával ji v zahradě zelinářské pod nějakou záminkou i bez záminky. Dobíral si ji, poveselil se nad naivní její hrubostí, jíž jen mládí činilo snesitelnou, a byl vděčen, že se vtipům jeho chechtala. Pomluvy a klevety Julča přímo zbožňovala a otcův sarkasmus padal u ní na úrodné pole. Na každého ve vsi věděla něco zlého, od každého očekávala nějakou špatnost. Zrovna takový byl můj otec. A tak se našli.

Julči bylo pětadvacet roků, byla vzrostlá, kostnatá a pihovitá. Vlasy měla zrzavé a oči bleděmodré. Byla neotesaná a drzá. Klela jako chlap.

Jistě že otce napřed nechtěla. Zaslíbena jakémusi Trpělkovi, zařizujícímu si v Grošovicích zahradnictví, upadla do tenat, jež otec ženám dovedně klásti uměl. Ani se nenadála a zamilovala se tím náruživěji, čím méně rozumu v tom poměru bylo. A divno bylo, že ani stará Mladotova na provdání dceřino nenaléhala. Snad myslila si, že zůstane jí déle pomocnice spolehlivá a bezplatná.

A snad tím náruživěji zamilovala se Julča, protože beznadějně. Možno, že s počátku doufala, že to s matkou dlouho nepotrvá, ale jak řečeno, o prázdninách se matce značně ulevilo.

Že otec Julči Mladotovu nemiloval, o tom jsem nikdy nepochyboval a také se to potom ukázalo.

Hodila se k němu a strhla útočným temperamentem otce. Zaujala spíše jeho mužskou zvědavost než cit.

Počínala si však stále nepříčetněji, nedovedouc vášeň svou krotiti, nadbíhala otci, zdržovala ho u sebe, žárlila na matku, lákala, by tu všeho nechali a ujeli do Ameriky, že učiní vše, co on bude chtíti. Hořela jako zapálený stoh, všude se chlubila, že ji pan řídící má rád nade všecko, a že budou jednou svoji, celému světu na vzdory.

Pohoršení obyvatelstva hrozilo veřejným skandálem. Už i děti ze školy vyprávěly, že potrhlá Julča jednou, dvakráte i do školy přišla a pana řídícího si vyvolala. Rodiče zdráhali se děti do třídy řídícího posílati.

Běželo již o existenci a ostatní učitelé zpravili matku o tom, že chystá se deputace obecního výboru k předsedovi okresní školní rady se stížností na nemravné chování a špatný příklad řídícího učitele Jablonského. Radili matce, by zlému předešla, zajedouc k školnímu inspektoru, aby otci domluvil. Oni sami že se o to pokusili, ale nepořídili. Odbyl je, že do soukromých jeho věcí jim nic není.

Máti poslechla a otec povolán byl k inspektorovi. Vrátiv se do Kotoule, dal Julči výhost svým beohledným způsobem. Zapověděl jí, aby se mu přibližovala, a lidem na odiv vyšel si s matkou zavěšen a s laskavou tváří.

Marně číhala Julča, marně brousila kol školy, posílala psaníčka. Nezdařilo se jí už s miláčkem o samotě pobýti.

Přísahala pomstu a nemohouc na otce, postihla si na matce a sokyni.

Nebyl jsem při ošklivém výstupu tom, ale naše Mařka vyprávěla mi o všem do podrobna, zaručujíc se stále svým oblíbeným: Ať mi hlavu utnou! za pravdivost následujícího výstupu.

Matka seděla zrovna v besídce zahrádky před školou, když hnala se návsí Julča jako lítice, sledována oběma hafany, ještě s řemením od zápřeže. A hned drala se do zahrady na matku.

Vychrstla džber nadávek a kleteb, až lidé vycházeli z domů a přes plot nakukujíce zahrádku obstoupili.

Zvětřila se, řekli si, ale ani je nenapadlo zabrániti jejímu láteření.

Mařka popisovala mi Julču, že byla v modré sukni vzadu nedopiaté, ve žluté propocené kazajce, hotová světoběžnice a kramářka. Spěchem celá dopařená, ústa rozjívená, oči z hlavy ven, krk nafouklý, na nohou děravé modré punčochy a sešmaťhané škarbaly — jako by pominulá odněkud se utrhla.

Julča lála a psi štěkali s ní o závod.

„Tak tedy tak! Je konec! Dobrá, tedy konec, když ty chceš!“

Zuby jí vztekem klepaly a jako sprostí lidé volila výrazy co nejhnusnější a tykala.

„Sama nemůžeš žrát a jiným nepřeješ — kuš, Vořechu! —Vím, kdo mi to nadrobil — ty nedochcíplá — ale proč napřed jsem mu byla dobrá? — Oblížmíska jeden — pes mlsný — jen sliny za mnou pohltal a zubama sekal — potměnoha lákal — satan škaredý. — Do kriminálu ho přivedu, co se mnou dělal — ano do kriminálu, slyšte mne, lidičky!“

Rvala kývajíc se v kyčlích a jedopěna jí u pysků stála. Jen jen blbotala.

„Co chcete?“ ozvala se má matka zbledlá. Ohlížela se, kudy utéci domů. Ale Julča jako věž tarasila jediný východ a běsnila dále.

„Kriminál — žádný soudce na světě by ho neosvobodil — jen kdybych mluvila. — Ale ať si mne ten starý hříšník nežádá — aby myslil, že nepromluvím, to promluvím, až mu zalehnou uši! A jsem-li v hanbě, tož pro něho a s ním! S pekelníkem! Před soudem to odpřísáhnu — jako že tu stojím — mne nemůže nikdo odsoudit — jeho každý — na roky do žaláře, na celý život — plesnivec olezlý! Ať celé jeho hnízdo shnije v kriminále, prašivci! Jo, jo! — To se jen řekne — a ne? Lepší malá pomoc než velká nemoc — a odkud ta nemoc? Kdo mne doohavil než ten lump? — Já vždycky — proč u mne trčíš k sakru — ženáč u svobodné — proč nejdeš ke své ženě? — Ale on, jak bych šel, když to není žena, ale co? — Řekni, že jsi žena! Ani mu ženou být nemůže a přece brání, aby hledal jinde, co mužovi patří. Sám to říkal. — Pojdi už raději, nedomřivá — pukni oteklá!“

(Pokračování.)

✱

Boh. Bauše:

KOLORIT PRAVĚKU.

(Dokončení.)

Doba tato jest význačná objevením se ještěrů, od malinkých tvorů příbuzných s dosud žijící H a t t e r i í, až po ohromné nestvůry velikosti velryby, které na čtyřech nohách těžkopádně po zemi se pohybovaly. Však otisky tlap na půl metru dlouhých se nám zachovaly v měkkém bahně rudé země. Byla to zvlášť Amerika, která prací badatelů v poslední době vynesla na světlo tvory, kteří ohromností svou úžasem nás naplňují, ač i v Evropě vyskytly se celé katakomby a pohřebiště obrovských ještěrů, kteří tehdy vládli neobmezeně, nemajíce při své velikosti až 30 *m* délky dosahující dost mocných odpůrců ze ssavectva, jehož vůbec ještě nebylo.

Nikdo dnes nepochybuje, že nestvůry tyto žily, ač nelze vždy si představiti, jak živý vrch, jakým byl na př. pověstný D i p l o d o c u s C a r n e g i e i neb nestvůry A t l a n t s a u r u s a T i t a n o s a u r u s, se pohybovali. Ještě méně lze stanoviti, j a k ý c h b a r e v byli předpotopní tvorové.

Jest jisto, že nikdy člověk nevymyslil — nemá-li vzor z přírody — nějakou bytost, která by byla života schopna. Pozorujeme tyto rozpaky i rozpory na malbách i líčení různých vybájených tvorů.

Jaké barvy byli asi draci pravěku?

Otázce této věnoval výmluvnou stať mnohostranně obeznalý W. B ö l s c h e, jenž čtenáře tak rád provádí ideálními krajinami pravěku. Schiller ve své školou otřepané básni ,,Boj s drakem“ označuje barvu draka ,,scheusslich grau“ (příšerně šedou), a podnes na ideálních krajinách doby jurské a křídové neodvážili se výtvarníci, zachovávajíce jinak kolorit zelenající se a sluncem ozářené krajiny, praplazům dáti jiné barvy, než pošmourně zemité, jako by na nich lpěl ještě rmut geologického jich hrobu. Jen kde nabývají obrysy ráz krokodila, odvažují se na měděnkovou barvu tohoto ještěra se žlutým břichem.

Odkud vzíti pravou barvu těchto mátoh, jichž obrysy se stále novými nálezy víc a lépe poznávají, pro něž není však vzorů žijících?

Staří Babyloňané, z jichž fantasie vytvořený drak hraje tak běžný symbol, vyzdobili si obrazy těchto nestvůr nejpestřejším barvitým emailem, jak novější vykopaniny dokazují: na modré půdě plíží se monstrum, tu bílé se zlatem, tu žluté v zeleni. Jak vypadají nynější plazi co do zbarvení? Vykazují všechny možné barvy. Jsou v a r a n i, napodobující úplně pískovou barvu pouště, a jsou opět ještěři strakatí, jako by se byli váleli v celé paletě barev. Drobný dráček létací indických ostrovů, ještěrka upomínající v miniatuře na létací draky jurské a křídové doby, hraje ve všech barvách duhy; létací blána jest oranžová, růžová, černě mřížkovaná. Chameleon proslul i svou měnivostí barev. Jihoameričtí leguáni zaskvějí se ve svatebním rouchu náhle v nejskvělejší kovové zeleni s ohnivě červeným hrdlem.

Nejpestřejším zjevem mezi plazy jest americký h a d k o r á l o v ý (Elaps corallinus), vyznačený širokými kroužky leskle černými a šarlatově červenými, mezi nimiž jsou úzké prstence zářivě žluté barvy. Však můžete jej viděti ve sbírkách našeho musea.

Zajímavo jest, že někteří tito koráloví hadi jsou velmi jedovatí, jiné druhy méně, skoro neškodní nesou však tytéž barvy odstrašující.

Většina obojživelníků, vylučujících odporný výměšek, vyznačuje se též křiklavým zbarvením. Náš mlok zemní bije do očí svými žlutými skvrnami na černé půdě, čolek, kuňka mají žluté bříško a pod.

Jako jedovaté rostliny mají živé, nápadné barvy, tak mimo obojživelníky význačna jest i celá řada odporně páchnoucích motýlů i mnohých mořských polypů živou barvitostí. Jedovatí tvorové mívají červenou, ale zvlášť ž l u t o u barvu, a není as náhodou, že lidé ve své symbolice barvu žlutou považují za znak nenávisti a odporu.

Proč přírodním výběrem dostalo se as jedovatým a odporným zvířatům tak nápadného zevnějšku? Jest zajisté pro ně s výhodou, aby již zevnějškem na svou nestravitelnost a jedovatost poukazovali. Co by zvířeti bylo platno, že jest špatnou kořistí, kdyby dravec teprv se měl o tom sám přesvědčovati. Tento pokus zaplatil by napadený smrtí, též jedovatost by nositele nechránila před nepřítelem, neboť by mu málo pomohlo, že útočník po usmrcení oběti sám zhyne.

Jak to chodilo za života dračích sauriů, ovšem nevíme. Mezi žijícími ještěry zachoval se z ohromné té doby, v níž zatím ssavci vznikli — jediný zástupce na ma-

lých výspách u Nového Zélandu, jenž dračímu plemenu stojí nejblíže: ohyzdná, sotva metr dlouhá ještěrka H a t t e r i a s hlavou mločí a strupatým hřebenem; podivnou směs znaků vymřelých draků, želv, hadů i ještěrů, i podivné cyklopické třetí oko na vrchu hlavy spojuje tento zbytek pravěku, který pro svou cenu pro vědecké badání nyní koloniální vládou novozélandskou zákonem chráněn jest před vyhubením.

Dráče toto má špinavě olivovou barvu se žlutavými skvrnami, as jako ropucha, která ho dobře chrání, když v naplavených chaluhách odpočívá. Ani I c h t h y o s a u r u s, ani D i p l o d o c u s neměli příčinu krýti se barvou, takže v barvě možno hledati pro ně jiné vzory. Není však pochybností, že ono účelné zbarvení, ať ochranné, ať útočné, panovalo již v pravěku.

Žlutá barva stala se jakousi livrejí jedu. Naše žluté sršně a vosy napodobují někteří motýlkové a bezbranní hmyzové, aby odstrašili útočníky. Podobně naše užovka, bezúhonná jinak, má ony odstrašující žluté půlměsíčky za hlavou ke své ochraně. M i m i k r y nazývá se ono předstírání nebezpečných vlastností, vypůjčené od zvířat skutečně jedovatých. I v lidu jest obecně odpor ke zvířatům žlutě zbarveným, ať je to salamandr neb bezúhonná nesytka.

Máme si mysliti praještěry též žluté barvy? S dobrým svědomím můžeme tvrditi, že nikoli. Jakkoli na kostrách jejich poznána výzbroj rozmanitá, nikde nebyla dosud nalezena stopa jedovatého zubu nějakého.

Zbraň jedových zubů lze ve vývoji sledovati od jednoduché rýhy do uzavřeného kanálku, jímž potměšilý jed do rány vniká. Jedovatých hadů nebylo však v době praještěrů; zdá se spíše, že zbraň tato teprv později, z pouhé zžíravé sliny, původně jen k lepšímu trávení určené, se vyvinula.

Veliké praještěry není tedy vhodno barviti na žluto. Hojnější vylučování žláz dostavilo se jen u skupiny, z nichž později ssavci se vyvíjeli. Zde u ptakopyska, zbytku starověkosti, spatřujeme skutečně ostruhu, která jest provrtaná jako zub zmije a ve spojení se žlázou, občas ostrou šťávu vylučující. Není však známo, užívá-li ptakopysk ostruhy k obraně, neb hraje-li pouze jistou úlohu při páření. Bodce podobné mohli míti praještěři, avšak onen přechod plazů k ssavcům jest právě nejtemnější část rodokmene obratlovců.

Z šupin plazů vzešla srst ssavců a péro ptačí. Jestliže tyto mají někdy barvu „sněhobílou", jest to barva přizpůsobená pro ochranu v končinách hlavně zasněžených. Jestliže prospívá hranostaji, sněžné sově, sněžné koze, irbisi v Tibetu, medvědu a lišce polární, nelze si mysliti, že by kdy plazové byli se zaskvěli barvou bílou. Rozkvět jejich spadá vždy do ponebí teplého, kdež podnes velcí potomci jejich, krokodil, želva obrovská a hroznýš, se zachovali jen pod žhavými paprsky tropů.

Plazům zima vůbec nesvědčí, jim třeba bylo věčného úpalu slunečního. Jestliže nalezeny kosti ryboještěra na Špicberkách, třeba jest si připomenouti, že ještě v mnohem pozdější době, v tertiéru, rostly tam magnolie a ořechy. Když obrovští plazi rázu D i p l o d o k a v sev. Americe v krajině strašili, nebylo ještě zasněžených vrcholů Skalních Hor.

Jestliže v různých těch dobách pravěku vyskytují se stopy dob ledových, na rozhraní doby kamenouhelné, v záhadné zemi Gondváně, v Indii, Australii, pak jistě znamená plemeno praještěrů, které doby ty přečkalo, proměnu na typy teplokrevné, kteří jako ssavci a ptáci dovedli odolati mrazům a svízelům zimy vlastní svou teplotou, kterou si neodvisle od okolí čilejším oběhem krve tvořili.

Ale ať žili dravci na suchu neb ve vodě, jednu vlastnost zbarvení můžeme jim přisouditi: vždy panuje ve zbarvení náklonnost břísko nechati bílé. Mrskne-li sebou rybka ve vodě, kterou s hůry na ni hledíce ani jsme nepozorovali, zableskne se bílé její bříško. Podobně provozují-li delfíni své skoky nad hladinu moře, okazují svou bílou spodinu proti černému svršku ostře ohraničenou. U ptactva jest bílé bříško, jako má vlaštovka, pravidlem. Ale i na suchu mírní bílá vesta zvířat vlastní stín jejich, jak vidíme u kolčavy, kuny a j. Vše to má zajisté svůj ochranný význam, jako kresba zebry jest optickou pomůckou, že mizí zraku na širé stepi spíše, nežli zvíře jednobarevné téže velikosti, neb žíhaný tygr ve kmitajícím se stínu porostu džunglí stává se neviditelným. Kdož budete tedy malovati krajinu pravěku, neopomeňte spodní stranu draků udělati světlou! A strana svrchní? Černou by byla jen u zvířat nočních neb v hlubinách žijících; žádné zbarvení, takže průsvitá masová barva, jeví macerát jeskynní neb červovití hadi T y p h l o p o d i.

Čím blíže světlu, tím pestřejší jeví se nám mořské ryby pohrávajíce do modra, fialova, purpurova, a přece vesměs tato hra barev má pro ně svůj ochranný význam.

Nejvíce se podobá rybaještěr dnešnímu delfínu a z tohoto si mnozí ilustrátoři vzali vzor. Zdá se, že tito v moři plovoucí draci svého času zastupovali dnes družně žijící plískavice. Kůže těchto jest na hřbetě leskle černá, bez srsti, jako u černocha. Zdali i c h t h y o s a u r u s měl též podobnou barvu, nedá se však při vší podobě habitu souditi.

Delfíni nepocházejí totiž od těchto plazů, nýbrž, jak dnes bezpečně lze souditi, od nejstarších pratvorů šelem pozemských, t. zv. Creodontů. Možno, že si delfín dědičně přenesl onu černou barvu svých předků i do moře, kdežto rybaještěři mohli býti na hřbetě leskle zeleni neb barvy krásně břidličnaté, jako jest žralok lidožravý. V poslední době svého trvání byli ichthyosauři bezzubí, v bahně lovící na způsob j e s e t e r ů. I ti mohou býti vzorem pro zbarvení praplazů.

Vládne namnoze nepravý pojem, jako by vše, co žilo v pravěku, bylo ohromné, příšerné. Kdož prochází sbírkami našeho musea, vidí již, že bylo tu drobotiny hojnost v pramořích i na souši. Mnohdy vidíme na jediné desce pravou tlačenici četných jedinců zkamenělých, které nějaká katastrofa zastihla. I o dráčatech to platí, neboť v Stutgartském museu na př. jest viděti desku, ne větší dvou čtverečních metrů, na níž rozeznati jest dvacet čtyři vyrostlých dráčat; něco podobného u nás okazují destičky se zkamenělinami koštickými.

Zdá se, že jen občas na místech zvlášť příznivých podmínek životních, třeba na některém ostrově, udržel se onen rod obrovských bejložravců, kdež neměli masožravých nepřátel. Asylem takovým rajským byla i v našem věku N o v á G u i n e a, N o v ý Z é l a n d, kde nebylo téměř ssavců, nebylo šelem. Ale i kde hemžilo se dravým plemenem, netroufal si as žádný tvor na hřmotného B r o n t o s a u r a, největšího tvora, co jich kdy souš nesla. Kdož by se byl odvážil na takovouto kráčející horu s dlouhým krkem; k tomu žili tito velikáni v tlupách, as jako dnes slon činí, a váleli se líně v bahnech, vztyčujíce malou hlavu na dlouhém krku, jenž jim dýchání umožnil. Naleziště u T e n d a g u r u vykazuje velké i malé plazy pohromadě, jež zasáhla as nějaká katastrofa, příval, bouře či cos podobného a tak učinila jim konec as spíše nežli nějaký útočník z dravého rodu L a e l a p s.

U takovýchto velikánů nerozhoduje ovšem nějaké ochranné zbarvení, jako má naše zelená ještěřička, kryjící se v zeleni listové.

Spíše imponoval velikán svou silhuetou, a barva jeho mohla býti černavá neb šedá, vrstvou špíny a bahna pokrytá, jež chránila je před cizopasníky.

Jinak bylo as s ochranným zbarvením útočných skákavých plazů rázu krokodilovitého rodů L a e l a p s a I g u a n o d o n. Číhajíce při své velikosti, jednou a půlkrát žirafu převyšující, přes koruny stromů, aby skákajíce po způsobu klokanů kořist přepadali, kryti byli zelenou barvou s výhodou, jako myslivec, jenž chce zůstati nepozorován. Ti pak, kteří v bahně zanechali své otisky příšerných tlap, odívali se as barvou bahna, neb napodobili barvu kůry zetlelých kmenů řasami pokrytých, jak je vidíme na krokodilech u břehu odpočívajících a k nerozeznání od polozetlelých kmenů se jevících.

Zajímavý prapták A r c h e o p t e r y x, jenž šťastnou náhodou zahynul v jemném bahně u Solenhofenu, byl as barvy bahna, trochu kropenatý, vespod bělejší, jako dnes pobíhají u našich vod vodouši a pisíci, podobně barvou touto co nejlépe krytí.

Barvu kůry a stepi docílí příroda na srsti, peří i šupinách plazů neklidným ornamentem pruhování a tečkování.

Draky pravěku budeme tedy malovati barvou hnědou ve všech odstínech, od rudé až po okr, základní tón však zpestřen mřížkováním a pruhováním, jak je vidíme u antilop, zeber, daňků a v nekonečné rozmanitosti, na ochrannou kresbu a barvu dnešního tvorstva co nejlépe okolí přizpůsobenou.

Ono mřížkování a pestrost nevzniká však nahodile; možno spíše sledovati jistý rytmus v celém vývoji kresby u dnešních našich ssavců: původně podélné pruhy rozptylují se na skvrny a kroužky a tyto tvoří pozdější příčné pruhy.

Užijeme-li těchto pozorování na dnešní kresbě zvířat pro vymřelé draky, měly as nejstarší druhy podélné pruhy; pozdější druhy měly na mohutných ocasech skvrny pardálí, až tyto rozdělily se po celém těle. U pravých Iguanodontů doby křídové splynuly as skvrny v příčné pruhy. L a e l a p s a M e g a l o s a u r u s, kteří na ně útočili, byli as skvrnití jako levhart, pokročilejší třeba žíhaní jako tygr.

A tak sleduje-li duch lidský zákony přírody z poznaného do šedé dávnověkosti, z které jen bezbarvé mátohy a nezřetelné rytiny se nám zachovaly, nabývají i tyto stopy v obrazotvornosti naší životních barev. Dle věčných, nezměnitelných zákonů děje se běh věcí — v nejmenší drobnůstce tak jako v celém všemmíru.

✱

Karel Horký:

ZAJÍC.

Člověk musil by být skutečně z kamene, aby v Paříži nedal se zachvátit horečkou sběratelskou. Odolával jsem dlouho té nemoci, jež dorážela na mne v určitých intervalech. Byly to opravdové návaly, čím dál prudší, až kteréhosi dne jsem podlehl jednomu z nich, koupiv si od starožitníka v ulici Châteaudun drobnůstku, na niž dlouho před tím chodil jsem se vzrušeně dívat.

Mám doma tu věc, nedrahou (usmlouval jsem ji na směšný peníz), a přece drahocennou. Je to drobounká posmrtná maska Napoleona I., miniatura oné, kterou s mrtvé tváře velkého císaře otiskl dr. Antommarchi na ostrově Sv. Heleny a která uložena je v museu Carnavalet. Tam častěji jsem na ni hledíval v chladném úžasu. Není to klidná, posmrtná maska, bílý sádrový úsměv, jaký na příklad známe z odlitku lící Beethovenových. Napoleon v rakvi byl bědně lidský, jeho mrtvá tvář je mučednická, strastiplná. Na biscuitové miniatuře, kterou jsem získal (strohý, glazury prostý biscuit je kamenem jakoby stvořeným pro toto memento mori), vidím studené trosky duše, která rozechvívala Evropu. Položil jsem si tu bílou biscuitovou tvář jednou podvečer na dlaň, když do pokoje kladly se stíny. Byl jsem na chvíli samoten s mrtvolou, kterou jsem hladil po chladném, zmučeném čele. Byla to vyslovená, mrtvolná tvář Hippokratova, hluboko se ssedávající, plná děsivých jam a prohlubin. Stíny miniatury ještě více potemněly stínem soumraku, naplnily pokoj chladným, mrtvolným tlakem. A hlava mrtvoly nenehybně ležela s povysedlou bradou a lehce pokřivenými, pootevřenými ústy. Přesně týž studený úžas mnou prochvíval jako v museu Carnavalet, jenže pocity byly soustředěnější, prostší, oprostěné od musejního ovzduší. Pohlížel jsem v mrtvou tvář pensionovaného vojáka, který zemřel na rakovinu žaludku. Ani jeden tah v líci neprozrazoval, že sídlil v ní genius, zvěčněný v Bráně Vítězné, pokryté jmény 386 velikých generálů. Byla to bolestivá, ubohá líc vojáka, který zničil si žaludek u Bereziny a zvracel krev z vředů. Celé to pusté, pokořující martyrium, celý ten krvavý růženec člověkův, v němž nechyběla ani zvětšená játra, močový kámen a tuberkulosní plicní uzly, vepsán byl jasně do tahů mrtvého obličeje, jenž zdál se ještě po smrti trpět. Žádná pathetická marnost nad marnost, žádná vanitas vanitatum. Pouhý hnus nemoci, poslední odraz strhaného genia, který si přál už jen konce. Genius v karbolu. Tak jsem jej viděl — tak jej mám v tom tvrdém kousku biscuitu, který se vyrábí tak, že křemen se smísí s vypáleným vápnem. Může být pravdivějšího materiálu pro Napoleonovu posmrtnou masku? Křemen a vápno — ve své studené positivnosti, bez majestátu a pathosu. Tak je mi Napoleon blízký. Na jeho napoleonskou velikost je možno si kriticky troufat. Ale na vojáka, jenž svoje zdraví nechal u Bereziny, vyplýtval i Tolstoj marně své lidské rozhořčení. Napoleon I., podle běžné morálky humanity, snad je v pekle. Ale voják Buonaparte dříme tiše ve svém karbolovém a jodovém nebi. A tuto masku bez glazury jsem si koupil.

Tak se člověk naučí chodit k starožitníkům, počne se prudce zajímat o tyto lidi, kteří mívají na prodej, c o n i k d e j i n d e s e n e d o s t a n e. Je to jistý druh sobectví, ještě mnohem příjemnější než všecky ostatní egoismy. Můžeme se prostě zmocnit věcičky, jež existuje jen v jediném exempláři, nemá kopií a nedá se popularisovat. Majíce takovou maličkost, jsme bohati. Je to výhradné vlastnictví, které hřeje, příjemně rozechvívá. Je to naše útěcha ve velikých, shonuplných městech, v nichž žijeme. Máme, ano, také několik svých korců pole, jimiž dmou se nám prsa v jistých chvílích. Tyto starožitnické, ojedinělé drobnůstky jsou pozemkovým vlastnictvím velkoměšťáka. Kdyby těch neměl, byl by jeho život bídný, prostý lepšího smyslu.

V Paříži kvetou nesmírně tyto obchody s půvabnými věcmi, k t e r é n i k d e j i n d e s e n e d o s t a n o u. I principálové těchto obchodů, jak je známo, existují v ojedinělých exemplářích, bez kopií. Jsou to patroni s divnou povahou, s exotickými květy duší, v nichž snad jen Balzac se zdarem botanisoval, maje božskou odvahu sestoupit do těchto povahových slují, kde pařížští antikváři jsou zalezlí jako štíři. Dnes ovšem, když Balzacův herbář prohlížíme, vidíme zřejmě, že z někdejší starožitnické exotiky zbyly v Paříži už jen paběrky. Ale i ty jsou poměrně ohromné a ještě podnes pět pařížských starožitníků ze sta přijme nás s mrazivým chladem, když si k nim něco půjdeme koupit. Jejich staré, studené

prsty zatnou se takřka do dřevěné sošky, o niž se zajímáme. Nejsou-li naladěni, neprodají ji za žádnou cenu — a raději rychle utecme z krámku, sami a dobrovolně, sice dá se nám ledově na srozuměnou, že jsme propuštěni. Mezi ničemy, kteří prodávají podezřelý brik a brak z hotelu Drouot a pokoušejí se zvrhnout proslulé pařížské starožitnictví v obchod partiemi, najdeme i staré royalisty, kteří vyptají se úzkostlivě na náš stav a na naše p o l i t i c k é a m r a v n í r o z p o l o ž e n í, nežli prodají nám břitvu z doby Ludvíka XVI. Dostaneme ji lacino, obstojíme-li se známkou „výborně" v tomto royalistickém examen, při němž bílá hlava zkoušejícího se klepe a staré srdce poctivě tluče pod odřenou sametovou vestou. Neobstojíme-li ani na „chvalitebnou" a nejsme-li prostě břitvy hodni, nedostaneme ji ani za sto dukátů, řekne se nám chladně „bon jour" a můžeme jít. Jsou ještě takoví. Odnáší-li jim kupec něco z krámu, pohlížejí sklíčeně do prázdna, jako by starému formanovi odváděli koně k poslední cestě. Jejich ženy, tlusté stařeny, hřející vodnaté nohy za pultem v nánožníku, je konejší, ujišťujíce chraplavým hlasem: „No, kdo ví, nekoupíš-li to zas jednou zpátky." Je jich ostatně málo už. Brik a brak přichází v zátopách, tlačí se i do ulice St. Honoré, kde býval výkvět těchto zlatých starožitnických srdcí a kde se žádávalo, aby člověk, kupující cínový knoflík z kabátu napoleonského dělostřelce, měl charakter.

Zde ještě, v této staré a charakteristické ulici St. Honoré, jež teče Paříží jako čistá, jaksi starosvětsky veselá řeka (přirovnal bych ji ke své rodné Doubravě) a tvoří splav u Palais Royal, o jehož arkády šumně se tříští — zde ještě, a snad i v ulici Châteudun je možno trochu paběrkovat, shledávat zbytky proslulého pařížského starožitnického métier. Obchody se starožitnostmi jsou tu jeden vedle druhého a mezi veteší a zchytralou fysiognomií antikvárních kramářů najde se občas i stará tvář, jejíž měkký a živoucí pergamen stejně uvábí naše moderní unavené smysly jako žluté plátky růže Maréchal Niel. Zde, na březích této své pařížské Doubravy navázal jsem nesměle některé malé styky, zavadil jsem plaše o skrýše bručivých starožitníků jako rybka. Časem, když mne nesnědli (ale několikrát měl jsem na mále), více a více jsem se osměloval a dnes vcházím již k některým bručounům takřka na jisto, bez obavy, že zničí mne jejich řezavý výsměch, který mají pro dnešní dobu a který do hymnického spádu marseillaisy ječí z daleka jako cirkulárka. Mají nenávist k těmto časům, ale nenávidí je poctivě a přímo. Jejich poznámky o republice, která k hodokvasům svobody zapomněla přizvat umění, zapadají do mých protestů a obhajob asi tak trefně a bezprostředně, jako za sloku písně „Ještě jen dále pojď" přidává se lidová variace „Něco za cibuli, něco za křen" . . . Majíce svoje krámky naplněny památkami z dob, kdy všecko bylo krásným stylem a kdy obyčejná židle z prvního císařství byla sama o sobě kusem krásy, nenávidí nynější Francii, která už řadu desítiletí žije bez velikých architektů a pokrývá své parkety křiklavými koberci; jsou plni pohrdání a posměchu a lnou ještě úzkostlivěji ke svým bibelotům. Jsou obchodníky spíš jen ze zvyku nebo z železné nutnosti. V jádře jsou amatéry, něžnými milovníky. Jede-li Poincaré kočárem ulicí St. Honoré, nervosně šňupou a jejich bezzubá ústa povídají jedovaté věci. V postranní uličce, která do ulice St. Honoré se tiše vlévá jako račí potok, plesniví jeden takový starý, už docela starý starožitnický rak, který denně v 7 hodin večer (chodí to naň jako stolice) tvrdí suchým hlasem, že za republiku, až Poincaré mu ji jednou přijde nabídnout do krámku antikvárně, nedá mu víc než tucet stříbrných. Nevím, myslí-li tím pětifranky nebo franky. V krámku má ostruhu Napoleona I., zaručeně pravou a úředně ověřenou, které neprodal, ač mu už víckrát za ni bylo nabízeno celé jmění. Jeho štěstím je, že má jen jednu. Kdyby měl obě, pomátla by se mu hlava.

S panem de M., jenž vypravoval mi podivuhodnou historii o zajíci (podávám ji dnes věrně, beze všech příkras), utvrzena byla moje známost velmi brzy a bez velkých obtíží. Royalista duší i tělem, není pan de M. tak bryskní jako ostatní jeho staří druzi v ulici St. Honoré. Nepatří k „divokým", hned na první pohled zařadil jsem ho mezi „umírněné". Jedenkrát jen v životě, jak sám mi bezděčně řekl, dal se unést, a vzpomínaje si na malou tu příhodu dobrodušně děkoval Bohu, že „v kritické chvíli jej zachránil". Pan de M. zakládal si velice na bronzovém renaisančním hmoždíři, nádherně řezaném, jakoby upleteném ze sta podlouhlých nestvůrných trupů; byli to kovoví štíři s podivnými hlavami a bizarně kroutícími se ocasy. Palička představovala jakéhos chlupatého ohavného ďábla, obráceného kopyty vzhůru (křivé spletené nohy s kopyty byly držadlem paličky) a dolů velikou šišatou hlavou, lysou. Byl to v pravdě

pekelný, starostmi už holohlavý ďábel a jeho lysá lebka roztloukala kdysi v nějaké renaisanční apatyce divotvorné jakési koření. Pan de M. má už léta ve skříni tento vzácný kousek, nemoha se od něho odloučit. Prodává jej, ale „jen tak na oko“; žádá zaň sumy, o nichž už předem ví, že nebudou přijaty. Kupec odchází— a pan de M. je šťasten, že to tak dopadlo. „Je to hmoždíř,“ říká, „hodný Jeana Goujona, Germina Pilona, Ligiera Richiera.“ A tu se přihodilo tedy panu de M. jednoho dne, že dvéře jeho obchodu otevřeli dva mladí manželé („novomanželé!“ pravil mi, „a to, víte dobře, vždycky jsou idioti!“) a ptali se, co stojí hmoždíř. „Co stojí tenhle renaisanční zázrak?“ opáčil pan de M. a nedůvěřivě se zeptal: „K čemu ho potřebujete?“ „Nu, k čemu je potřebí hmoždíře,“ pravila novomanželka, „tlouci v něm pepř a skořici.“ Pan de M., dospěv až sem, trochu se zarazil a na to pokračoval rozhořčeně: „Skořici! Pane, když vyslovila toto slovo, udělaly se mi před očima mžitky a něco ve mně začalo kloktat, snad krev. Bral jsem zrovna hmoždíř do ruky a v pravici jsem držel paličku. Díval jsem se na novomanželku, a ten holohlavý ďábel, kterého jsem držel za kopyta, mi šeptal, že ji mám zabít, že ho mám hodit po ní. Mohu vám říci, že tenkrát zachránilo mne jen kuří oko. Jak ruka se mi třásla, palička mi vypadla s dlaně a spadla na moje kuří oko, tak nešťastně, že jsem div neomdlel bolestí. Jaksi strašně jsem vykřikl, a manželé vrhli se ke dveřím; myslím, že prchali. Měl jsem dvojnásobné štěstí, milý pane, neboť ta skořicová ženská, považte si, byla těhotná, zahlédl jsem to jako ve snách, když ve dveřích otočilo se naposledy její požehnání. Neprozřetelná ženština, nechybělo mnoho, byl bych ji zabil! Pak jsem teprv viděl, že je nevinná a že jen následkem svého stavu chtěla v mém renaisančním hmoždíři tlouci pepř. V těch okolnostech, jak víte, mívají všeliké chuti a jest patrně nutno, odpustit jim i barbarství. Nevyznám se v tom ostatně blíž, madame de M. (mluvil o své choti) byla bezdětná.“

(Pokračování.)

Antonín Schulz:

BOJ TRITONŮV O NAJÁDKU.

(Pokračování.)

Adam uvěřil Evě, neb ji jako svou vlastní matku miloval. Jako svou vlastní matku? Jen zdánlivě. Jako nedospělec ovšem ji tak miloval. Ale když hebké chmýří počalo mu obrůstati bradu a prameny vlasů cestičkou i v týlu po přání Evině rozdělené mu v těžkých prstenech splývaly na prsa vzdutá, poznal, že nemožno, aby ji, jen o několik roků starší, mohl milovati synovsky. Poznal, že miluje ji zcela jinak, ale že macešství její vůči němu jest očistným ohněm, který spaluje všecky kořínky vášně, které s probouzející se smyslností počínají zachvacovati jeho nitro. A kdykoliv sobě vzpomněl na ten očistný oheň, vždy v duchu zřel, jak otec jeho jako ohnivý vích řítí se s věže.

———

Evu představa hořícího jejího manžela již dávno neděsila. Ale hrůzou naplňovalo ji vědomí, že ti, kteří se neřádného sjítí dopustí, mají krutější pokutou ztrestáni býti než cizoložníci. A že se cizoložstvo trestá ztracením hrdla, věděla. O hrůzo! Adam bude upálen, ona tak, jak ji stvořil Tvůrce, do hrobu kopřivami a bodláčím obloženého a vystlaného posazena a za živa zahrabána.

———

V té chvíli, kdy Adam skončil vypravování o řízách, bylo jemu a Evě, jako by byli uslyšeli výstražné znamení, jako by k nim na kocábce proudem unášené dozněl úder na zvonec, který je varoval před zkázonosným, točitým vírem. Ten vybájený zvon jim od té chvíle zvěstoval závratné nebezpečí jejich ze šraňků lidských desater dosud nevybočivšího poměru. Oni, dbajíce výstrahy, jako by vší silou již veslovali proti proudu. S úspěchem nepatrným. Ale co nastane, až jejich páže umdlí, až vesla jim z dlaní vypadnou a kocábka jak šipka poletí k točitému víru stále rychleji a rychleji?

———

Minul rok.

Adam opět ve své dílně. Právě odložil paličku a dláto a rozhlédl se po kumbálku, jako by z kumbálku sousedního příchodu Evina očekával. Scéna dosud neznámého intimního jeviště jest ve středu svém rozdělena stěnou prkennou ve dva prostorky, spojené otvorem dveřním, záclonou krytým. V oddílu levém pracuje u stolice řezbářské Adam na trojnožce vysoké. V pravém oddílu bydlí Eva. Jest viděti do obou místností. Lože Evino již ustláno. Eva u malého kovového zrcadla

upravuje sobě bohatství svých vlasův. Černý šat bez rukávců těsně obepíná těla jejího údobnost od krku až ke kotníkům. Krása jejího plného ramene, bohyňská ladnost přechodu táhlého hrdla v hruď omamně vykypělých tvarův, dvě oválné rýhy, které se při každém obratu hlavy do alabastru jejího hrdla zařezávaly tak, jako by ještě na nich lpěl úbělový pel mistra tvůrce, by dostačily každou krev uvésti do varu.

Eva podklouzla záclonou. Skokem stanula za Adamovou třínožkou. Rty její vssály se do jeho, jak alabastr bílého týlu. — Adam rozkoší zaúpěl. Eva již zase podklouzla záclonu. Klesla na židli jako vysílená. Loket pravice opřela o desku stolu, levice loket o vyřezávaný lenoch židle a oběma rukama tiskla hrudník pod paždími vší mocí, by tlumila rozvlnění ňader. Každý nerv chvěl se v ní rozkoší.

I Adam, pociťuje rozkošnou, jako muškátovou vůni Eviných vlasův. Ale již opět ho děsí příšerný obraz, jak jeho otec jako ohnivý vích —

Takové výbuchy vášnivé lásky dvou nezkažených mladých, čistých duší opakovaly se každičkého jitra. Pak od východu až do západu slunce lítaly odtínky kol Adamových skrání a Evina navlečená jehla zabodávala se stále do pláten. Pracovali každý ve svém kumbálku, záclonou od sebe odděleni, zdánlivě sobě zcela cizí. Každičkého jitra při políbení prociťovali rozkoš závratnější, ale v jejím zápětí děsila je stále příšernější představa hrozného zániku toho štěstí a jich samých. Každý ve svém koutečku, aby druhého nemučil, proléval slzy nad svým osudem. Eva již nepěla píseň: „Adámku náš, co pak děláš?“ — Bylo ticho na věži. Cítili dobře, že vášeň utlumila výstražný hlas zvonu, vymanila z jich rukou vesla spásy, že je již unáší k točitému víru mocí neodolatelnou. Cítili, že jim není pomoci, že veškeré odpírání vášni jest marné, že v závrati vášni podlehnou. Vyjde na jevo jich hrozný hřích. Bude všemu konec. Hrozný, děsný konec.

Adamovi v trudném přemítání vypadlo z ruky dláto. Zacinklo o podlahu. Povstal z trojnožky. Zahleděl se do neurčita. Ruce mu sklesly jako bezvládné.

Eva ve svém kumbálku na klekátku. Vznesla se k ní zdola melodie písně pastýřské. Starý, městský báča žene se svým Ořechem stádo ovcí kol brány na val. Melodii píská na fujaru. Melodie téže písně echem zaznívala k Adamovi a Evě. Tu pískal ovčák mladší ženoucí stádo druhé po východní straně valů městských. Sejdou se oba se stády svými za branou Šindelářskou, severní a poženou je na obecní pastviska k bukovině, zvané ďábelské. Tklivá melodie bukolická působí blahodárnou nadějí v láskou choré duše Adamovy a Evy. Jest zjevno, že by melodie ta nemohla jich dojímati tak mohutně, kdyby byli dříve jí zvykli. Tomu tak nebylo. Ovčáci v tak časné chvíli do té doby nesměli hústi na své fujary. Také do té chvíle nehonili ovcí po valech. Hospodáři vyhnali z rána ovce své na náměstí. Odtud hnali je ovčáci, aniž pískali, k bráně Šindelářské. Proto melodie písně pastýřské jako překvapující novinka působila mocně. Proto každý tón zasáhl hluboce v srdce obě. Probouzel v nich lásku k čistému, vší vášně prostému žití. Obě duše uvědoměly sobě, že se dosud proti zákonům božským i světským neprohřešily, že jim žádná moc, ani duchovní ani světská zabrániti nemůže, aby spolu neužívaly rozkoše nejčistší lásky. —

Arci jen nejčistší. Co nad to jest, tomu se musí vzepříti.

Fujary dozněly. Ale zvon Adamovy a Eviny duše, který jim hlásil nebezpečí jich poměru, v Evině duši zatřeskl k šturmu. Eva povstala. Spěla k Adamovi. Stál dosud bezradně s kleslýma rukama. Vroucně Adama objala, přitiskla vší mocí a vášní k svým ňadrům a žhavé políbení vtiskla na jeho rty. Pustila ho z náruče. Děla vážně: „Je odzpíváno, odzvoněno naší lásce. Je po ní veta. Od této chvíle jsme děti jediné matky.“

„Jediné matky,“ doložil Adam.

Rozešli se po své práci, jdouce s hlavou hluboce skloněnou. A šlapali po slzách svých.

Skřivan, švitorný hlasatel nekonalé lásky matky země k otci slunci v podnebesí, nad věží se rozjásal.

Majestát slunce udělil všemu tvorstvu na důkaz své přízně milliardami svých šípů své palčivé asperges.

Adam strhl se stěny hlásnou trubku, spěchal na ochoz z dubových desk řemeslně zrobený s pavlačí sloupkovou. Z ochozu vedly úzké schody dřevěné do vězení vzácnějších vězňů v podkroví věže. Z ochozu do kraje širého na uvítanou majestátu slunce zní Adamovy fanfáry.

Mlhy na polabinách se rozkymácely, rozhouraly, k lesnatým stráním se braly, po lesích vzhůru namáhavě stoupaly jako sněhobílí berani kyklopův. A nad lesy měnily se v mušelíny stále řidší a

průhlednější, až slunečními šípy rozcupované se ztrácely v nebeské modři jako stříbřitá vlákna babího léta.

V polabinách vzduch prosycený opojnou vůní. Luka obrovské květnice květů a kvítků, nádherná klenotnice rosných smaragdů, rubínův, ametystů, safírův a demantův. Odevšad víří to bezpočetnými melodiemi tisíců opeřených pěvcův. V dřevišti u Labe křik, řev, holotění, nadávky, bohopusté, lidské proklínání. Lidé tenkráte psali rok 1580 od porodu Boha lásky. Den byl pondělní po památce dne, kdy Bůh lásky opustil svět, vstoupil na nebesa a blaží opět jenom Boha Otce a Ducha svatého.

(Pokračování.)

V. V. Škorpil:

B. SCHNIRCH O POŽÁRU NÁRODNÍHO DIVADLA.

V bohaté korespondenci A. V. Šembery a jeho syna Kazimíra nalezeny 33 dopisy znamenitého českého sochaře Schnircha, z nichž dopis, datovaný z Vinohrad 14. srpnem 1881, popisuje požár naší zlaté kapličky nad Vltavou. Otiskujeme jej i s chybami přesně dle rukopisu. Zní:

Příteli!

Odpusť, že jsem Ti nepsal dříve, včera. Byl jsem zdrcen, navštívil jsem chaos divadla, hrůzný, děsný; vyhledal popel svých trig. Nevzpoměl jsem na psaní. Píšu dnes, povím Ti co jsem v době 3. hodin zažil: Pracuju od rána do večera na prov. trigách na věži, je 6. hodin tesaři odešli, zdržím se asi 10 minut se sochaři a dávám jim pro druhý den naučení, co mají hned dělat (měl jsem velký spěch abych byl ještě do otevření hotov). Zejdu z věže na ulici, ve dveřích kavárny Slavie proti divadlu naleznu stavbuvedoucího Kusého, jdu s ním. U spořitelny 200 kroků od divadla potkáme lidi polekané, kouř je nad divadlem. Kusý vzkříkne: „bože to je u nás“ a pádí k divadlu, já za ním. Pádím nahoru na terasu, kterou jsem před chvílkou opustil, pak do 4. galerie, do mal. síně. Kouř u stropu, sundáme hadici z hydrantu; táhneme po schudách na střechu, Kusý dole, já s 2 hasiči a 4 kominíky deru se s hadicí ven, vysadíme okno, posud hadice stříká, těšíme se, že brzo vše uhasíme. Kouř jde z jednoho koutu nad prov. divadlem, dosti silně, ale ještě žádný plamen. Máme stříkat, — voda nejde (je 6 h. asi 25 min.) kouř je větší, ukazuje se plamínek, jako blesk, ten zmizel, druhý, zmizel 2—3 nové, větší, už hoří. Vodu! Řveme všichni, vodu! Běžím k otvoru, dým jako z komína nedovoluje nám vstup, řvu dolů aby pustily vodu nahoru! Nic platno, slyším vodu hučet pod námi, strašnou silou, pustili všechno, všechnu pokulisách, celé deště vody 2000 hektolitrů z reservirů a všechny hydranty a my nahoře potřebovali snad jen 10 puten a to nejní. Ve $^3/_4$ 7 hoří posud jen asi 10 □metrů střechy, jen vodu, vodu! Řveme marně, jsme na pustém ostrově, mezi nebem a zemí. Lítám od zábradlí k zábradlí, vidím v dáli dole lidí, hlavu na hlavě a nikdo nemůže jim tam dole říct aby zavřeli kohouty a vodu k nám pustili. Stojím nad zábradlím nad logii, koukám kdy se na logii někdo ukáže, hasič, neb dělník, řvu! Nic platno.

Nejní nikdo, kdo by nás slyšel a od nás jim tu nutnou zprávu jim sdělil. Je 7. hodin hoří již $^1/_3$ střechy, oheň hrůzně rychle postupuje. Prožil jsem, příteli, děsné minuty. Nebál jsem se, neb jsem věděl, že mohu snadno se zachrániti po hromosvodu; ale že nemohu pomoct, že vidím, jak lehká by byla pomoc, jen kdyby byla voda, každou minutu je pomoc nesnadnější a ilusornější a nemám prostředek dolu to sdělit. Střecha je kůlatá vidím jen kraje a jiného nic.

Doufal jsem stále, že příjdou hasiči, na logii a po žebříkách z loggie k nám vylezou, že vytáhneme hadice a ještě to uhasíme. V 7. h. to snad ještě bylo možné. Nechci dolů, abych mohl pomoct vytáhnout hadice a ukázat hasičům cestu. Ale nikdo se neukazuje na loggii, vše je uvnitř, vše řve, nikdo neslyší. Konečně hoří $^1/_2$ střechy, vidím, že nejní již pomoc, že již neprospějem a že se musíme zachránit, každou chvíli již praskají tabule, propadají se celá okna na střeše.

Musíme dolu. Střecha už hoří, je nutno zachránit spodek. Dole je klenutí, dá se oheň najisto obmezit, to jsem si myslel. Svolám lidi, ukazuji jim cestu, kudy dolů, bojejí se, neb neznají co je dole, jak potom.

Lezu tedy napřed po hromosvodu, již jsem v polou — v tom se vytrhnou háky, letím kus, ale jen asi $1^1/_2$ metru, narazím nohou na komín, stojím. Podemnou zeje komín 80 ctm do čtverce, železný, 3 metry a půl vysoký. Kdybych byl spadl do něho, byl bych se později upekl jako zajíc.

Seskočím na balustrádu a volám nahoru, aby lezli za mnou, lezou, pomahám jim. Chodíme po římse, pod námi 7. metrů je věž pro trigy, konečně slezeme i zde dolů, je snad už 8 h., běžíme zas do malířské síně, uvnitř již vše hoří pouštíme z loggie na ulici hadice ke stříkačkám, ale zase žádná voda, řveme vodu, vodu! Chceme hasit okny do malířské síně, ale zas voda neteče, lezeme dolu na ulici, voda nejní ani dole v hydrantech, sháním vodu, posílám je, aby šli k řece, nestačí jim hadice. Již vidím že

není pomoc žádná, nahoru jsem již nemohl a jak jsem se postavil před kavárnu a koukám jak mi začíná chytat lešení na věžích, na kterém jsou mé trigy. Je $8^1/_2$ hoří již lešení plným plamenem a k 9. hodině jeden koníček za druhým padá dolů asi 32 metry s hořícími trámy. Byl jsem hotov! Vypil v kavárně černou kávu a šel domů, aby o mně neměli strach . . .

Tak to příteli skončilo. Nejlepší má práce v životě je zničena, včera vyhledal jsem její popel, nalezl též železa, která byla uvnitř. Na štěstí mám fotografie, které ti co nevidět pošlu.

Jak povstal oheň? Nahoře svářeli nový hromosvod a při zaletování zapálili.

Při své včerejší návštěvě ruiny nalezl jsem ještě velkou hlavu Viktorie pro provisorní trigy určené; byla pod stříškou postraní s ostatními částěmi uložena bylo toho asi 30 kusů, hlavy, nohy koňů atd. Jedna hlava Viktorie ostala stát pod ssutinami, stříška shořela, těsně vedle ležel kamenný pilíř a váží asi 15 centů z komínové balustrady, který spadl 10 metrů vysoko. Je úplně spálená, ale drží pohromadě, nic se jí takto nestalo. Je to pravý div. Až se jí dotknu, rozsype se.

Nyní mám ferie, jsem hotov, propustil jsem své lidi z atelier a počkám nějaký čas, co se bude dít. Snad přijedu brzo do Vídně, budeme se vidět.

Pozdravuj Alberta, Bredenovic a Stampfra.

Tvůj

B. Schnirch.

P. Selver: *Londýn.*

ANGLICKÁ ZPRÁVA.

Angličtí spisovatelé a spisovatelky románů byli opětně velmi pilni a — tentýž byl výsledek. Z nových románů, jichž jest na sta, sotva tucet náleží literatuře. Avšak i za to musíme býti vděčni. V poslední angl. zprávě byla zmínka o Oliveru Onionsu a jeho románové trilogii. Třetí svazek „The Story of Louis“ konečně vyšel a tím dospívá trpká a neúprosná lidská tragedie ke svému závěru. Srovnání s Dostojevským jest na snadě, avšak Angličan vyniká tu nad velikého Rusa jemným humorem, připomínajícím komická místa z „Madame Bovary“. Onions zná londýnské literáty a umělce — bohémy nad jiné a líčí je chvalně umírněným realismem, který nezná dusné erotiky, či cosi tomu podobného. Z jazyka postřehuje se, že Onions byl malířem. Šetrnost k jazyku v anglickém románě — toť řídkost!

Edwin Pugh v „Harry the Cockney“ (Harry, dítě Londýna) prokazuje, že je podrobně obeznámen s duší londýnského lidu. Každý, kdo jako autor této zprávy anglické prožil bídu londýnské školy obecné a žil v prostředí londýnského dělnictva, dosvědčí, jak věrně Pugh podává jazyk a zvyky z tohoto prostředí. Při tom je líceň povah skvělá; kniha vykazuje partie, za něž by se nebyl Dickens styděl.

W. Pett Ridge jest také oblíbeným zobrazovatelem londýnského života. Začal malými, humoristickými náčrtky, které z příčiny své ladnosti a svého dobromyslného tónu poutaly množství čtenářů. Avšak prodlením času víc a více stával se plochým; jeho novější sbírka črt „Mixed Grill“ (Páté přes deváté) je naprosto méně cenná. Hned po té vydal román „The Remington Sentence“. Taktéž zklamání, přes to, že vlastně román nikdy nebyl jeho nejsilnější stránkou. Jeho románům vždy scházelo vlastní soustředění a v jeho posledním stává se líbivé drobné umění, jež Ridge má od Dickense, triviální povrchností. Obzvláště rušivě působí stil, vybočující v plochý, bezbarvý impressionism. K tomu v tomto románě hraje náhoda úlohu až k největší výstřednosti vyhrocenou. Škoda, že osobnost tak přívětivá a sympatická, jako W. Pett Ridge, takovou neutěšenou práci uveřejnila.

O něco dříve letos dopustil se spisovatel Morley Roberts politováníhodného porušení taktu. Pod názvem „The Private Life of Henry Maitland“ vydal domnělý román. Avšak kniha, jak obeznalý čtenář záhy poznává, není román, obsahuje lehce zastřené odhalení života nešťastného Georga Gissinga. Dávno se vědělo, že Gissing, jehož povídky ze života spisovatelů a učenců bez chleba nejsou po zásluze známy, sám zakoušel hořký osud. Morley Roberts, jeho drahný soudruh, dal nyní sensacechtivému obecenstvu všecku tu bídu zemřelého na pospas.

V „The Harrovians“ vypravuje Arnold Lunn o životě žáků slavného gymnasia v Harrowu.*) Již druzí se o to pokusili, ale nikomu se to nezdařilo jako Lunnovi. Líčně, jak autor tvrdí, jsou podány na podkladě denníku z jeho studijních let na gymnasiu. Tomu se rádo uvěří, neboť se zde uvádějí pravé, jasně pojaté typy. Povídka sestává sice z poněkud volně souvisících výjevů, ale honosí se srdečnou otevřeností a je prosta té sentimentality, která lpí na většině anglických románů školských. Výtečné je spolupodání jadrného studentského jargonu.

Nové romány záhy vyjdou od H. G. Wellse

---

*) Harrow on the Hill, proslulé město v angl. hrabství Middlesexském svým ústavem výchovným.

a Arnolda Bennetta. O nich promluví se v příštím dopise anglickém.

Úmrtí „Poety Laureata", Alfreda Austina, a jmenování jeho nástupce, Roberta Bridgesa, působilo novinářům mnoho práce. Ve skutečnosti však s literaturou to souvisí velmi málo. Jak málo, uzří se z okolnosti, že Austin byl jmenován „Poetou laureatem" v době, kdy Swinburne, William Morris a John Davidson ještě žili. V mládí měl Austin, ovšem, několik krásných věciček, ale neuvěřitelno, jaké později podával nevkusné rýmovačky. Co se týče jeho nástupce, jimž se stal Robert Bridges, lze říci, že volba v celku byla dobrá. Že většina Angličanů nikdy o Bridgesovi nic neslyšela, dokazuje zase jednou, jak hluboko literární kultura v Anglii poklesla. Mnozí byli zklamáni, že tento úřad nepřipadl Kiplingovi, ale ten sotva by jej byl přijal. Bridges (nar. 1844, povoláním lékař) není sice básníkem z boží milosti, ale projevuje ve svých dílech jemný vkus a oduševnělé opření se o klassický starověk, po jehož vzoru pracuje jako epigon, který nemůže býti přehlížen. Z jeho větších prací buďtež uvedeny: „Prometheus the Firegiver", „Demeter" a „Eros and Psyche". Pozoruhodným jest dále jeho pojednání o „Miltonově prosodii", ale pochybné hodnoty jsou naproti tomu: pojednání o anglické výslovnosti a vlastní pokusy o míru verše starověku. Pěkné vydání všech jeho básní vyšlo v knihoskladě oxfordské university (Henry Frowde) za sníženou cenu.

Nedávno vyšly veškeré básně Francis Thompsona. Je to stále táž stará historie; za svého života Thompson byl zle zanedbáván a musil docela velmi těžce strádati. Teď, po jeho smrti zahrnují kritikové nadueřelými chvalozpěvy jeho činnost a přeceňují jeho prázdnou nádheru slova a jeho až ke směšnosti se klonící latinism stilu. Thompson náleží svou věhlasnou básní „The Hound of Heaven" k náboženským básníkům Anglie, nejlépe označí-li se jako jediný zástupce katolické moderny v Anglii.

S anglickým dramatem to je jednostejno stále: nikomu se nedaří překlenouti propast mezi divadlem a literaturou. Naděje, skládané v Houghtena, objevily se jako bezdůvodny. Jeho nejnovější hra „The Perfect Cure" zmizela záhy s jeviště. Podobně „The Faun" od Knoblaucha, spisovatele „Kismetu", který měl slavný úspěch. George Moore se pokusil statečně dobýti jeviště svou veselohrou „Elizabeth Cooper", ale kritika byla bez slitování. Naproti tomu měl velký úspěch všeuměl Arnold Bennett se svým kusem „The Great Adventure", obratným zdramatisováním a zpracováním svého románu „Buried Alive". Avšak tato dobrá hra zábavná sotva náleží do oblasti literární. Má vděčné úlohy pro herce, jimž hlavně kus děkuje za úspěch.

Dramatické zpracování Wildova „Picture of Dorian Gray", kdy titulní úlohu hraje m. Lou Tellegen, objevilo se jako melodramatická macha, což by Wilde jistě byl za své neuznal. Konečně přichází tento týden Bernard Shaw se svým novým dílem „Androcles and the Lion", s podivuhodnou směsicí, u níž litovati možno jen, že tak vtipná, intelligentní hlava jako Shaw snižuje se k nechutnému fraškáři.

LITERATURA.

F. V. Krejčí, *Jaroslav Vrchlický*. Zlatorohu sv. XVI.—XVIII. Nákladem „Manesa" v Praze.

Kdyby byla bývala tato kniha napsána před 15 lety, mohlo býti míň o nejedno nedorozumění a o celou řadu hořkostí, planých a zbytečných, z nichž neměla literatura zisku, leda že otrávily básníku poslední jeho léta. Spravedlivě, s pravým pochopením tentokráte, ba pietně rozebírá F. V. Krejčí dílo i život největšího básníka českého národa, geniálního objevitele a štědrého dárce mnohých hodnot, z nichž bude živo kolik generací, a synthesuje jeho lidskou i básnickou bytost. Vyličuje jeho mládí a uváděje všecky vlivy, jež působily na jeho duši, shledává, že východisko Vrchlického bylo docela české; správně vystihuje tajeplný vzrůst básníkovy duše pod nepřekonatelnými vlivy Huga a Dantea a přechází k jednotlivým knihám básníkovým v pořadí chronologickém, jež hodnotí a charakterisuje ideově i formálně. Neruda a Vrchlický uvedli do české literatury vědecký positivismus jakožto základní prvek moderního názoru světového. Třicetiletý Vrchlický stává se vůdčím duchem české poesie, ale český literární život — míní F. V. Krejčí — nebyl tenkráte onou výhní, jaké potřebuje geniálně založená básnická povaha, neboť scházely ideové zápasy a kritika. Je otázka, kde jest positivní ovoce těch pozdějších ideových „zápasů" a „kritiky", leda že vynesly do výše zase jiné osoby, jiná literární jména. Opakuje se totéž, co F. V. Krejčí vytýká době Vrchlického. A bylo vždy kritikou, co sklízel Vrchlický v letech devadesátých za obrovské své dílo? Nebyl to častěji jen footbal? V kapitole o vztazích Jar. Vrchlického k jiným básníkům a o činnosti jeho překladatelské dospívá F. V. Krejčí k zajímavému úsudku, že poznávání jiných básníků bylo Vrchlickému velikou obětí na čase, a že nenasytný jeho zájem o básnění cizí jest nejhlubší tragikou jeho vlastního básnění.

Spravedlivě a poctivě vyrovnává se F. V. Krejčí, líče boje literární, i se svou vlastní minulostí. Konstatuje bolestnou tragiku případu právě v tom, že Vrchlický nalezl nejostřejší odpůrce v mladých básnících a kriticích, „kteří mu mohli a měli být nejbližší, protože vyšli z něho a z jeho básnického obzoru". Lituje toho a táže se: „Bylo toho třeba?" Škoda, že se této

satisfakce Vrchlický nedožil. Ale u nás už je takový osud; za živa footbal, po smrti Nobelova cena.

Též životopisné momenty zachycuje tu F. V. Krejčí a uvádí je v příčinnou souvislost s tvorbou Vrchlického. Zdá se však, že velmi důležitá korrespondence Jar. Vrchlického, otištěná v minulém ročníku „Zvonu" a vrhající mnohá jasná světla do samých literárních prvopočátků Vrchlického, zůstala autorem nezužitkována, ač jinak zná prameny hojné a spolehlivé.

Kniha doplněna řadou portretů a fotografií, však reprodukcí při stránce 122. a 138. schváliti nelze, to je desilluze, budící útrpnost. Do pěkného tohoto díla se nehodí. *—pa—*

*

H. V. Schumacher: *Láska a život lady Hamiltonové.* Román. Přeložil K. Weinfurter. Se snímky současných maleb a rytin. Nakladatel Jos. R. Vilímek v Praze 1913.

Po „Idylle královské lásky" (viz Zvon XIV., č. 2.) přináší románová sbírka „Láska a život slavných mužů a žen" jako druhé číslo knihu tuto. Po Louise z La Valliére lady Hamiltonová! Emma Lyonová, než dosáhla cíle svých tužeb a stala se lady, chotí Jeho Exellence sira Williama Hamiltona, měla život pestrý, daleko pestřejší a trudnější, než Louisa, a trpká její životní dráha poskytla autoru vděčnou látku a bohatý podklad pro jeho románovou skladbu. Bylo to za vlády krále Jiřího III., v letech všeobecného uvolnění a zpustlosti mravů Anglie, v době chlípných orgií, raffinovaných rozkoší, největších zločinů a veřejných cizoložství, když Emma Lyonová, čtrnáctiletá krásná venkovanka, přišla do Londýna, aby probrodila se vším tím bahnem, hnána touhou po pomstě za urážku, způsobenou jí pyšnou šlechtickou dívkou. Byla prodavačkou v klenotnickém závodě, společnicí perversní miss Kellyové, herečkou, milenkou, modelkou, nevěstou i nevěstkou, hledala lásku a nalézala všude podlost, každým téměř mužem, s nímž se setkala, byla jen využitkována, obětována a prodávána, až poskvrněna na duši i na těle byla přijata v královském paláci jako „Její Excellence lady Emma Hamiltonová".

Kolik slovesné krásy by se dalo vytěžiti z tohoto bohatství dějového, kdyby silná individualita umělecká zpracovala a uhnětla tento materiál v opravdový útvar románový přísných forem a výrazného stylového rozpětí!

Avšak ruka H. V. Schumachera nebyla tak silnou a kniha jeho románem vlastně není. Autor sice dobu Jiřího III. prostudoval, v díle jeho vystupují slavní mužové: Gainsborough, Reynolds, Romney, Garrick, Siddonsová, cituje dopisy ze starých archivů, mluví o Tischbeinovi, Goetheovi, neskrblí barvami, effekty, ani sentimentem — ale to vše komposičně a stylově ještě daleko nestačí k útvaru slovesnému, zvanému románem. Kniha Schumacherova jest nejvýše kronikou, kulturním obrazem určité doby. Příliš vysoko nemíří, aniž zabíhá příliš hluboko. Ale přes to jest lepší než „Idylla královské lásky" Dory Dunckerové. *Tristan.*

*

Bohemica. Ruská „Universalnaja Biblioteka" č. 845—48, vycházející v Moskvě (nakladatelství „Polza"), přináší Jiráskovu práci: „Alois Irasek: Psoglavci. Istoričeska pověst iz češskogo, perev. P. Datlova." Cena rozšířených publikací té knihovny, která se tiskne v mnoha tisících výtiscích, jest velmi levná, Jiráskovi „Psohlavci" v ruském rouše stojí — 40 kopějek a je to již čtvrtý překlad „Psohlavců" do ruštiny. o

DIVADLO.

Činohra. *Král Kandaules.* Hra o třech dějstvích. Francouzsky napsal André Gide. Z frančtiny přeložil Arnošt Procházka. Režisér dr. K. H. Hillar. Poprvé na Městském divadle Král. Vinohradů dne 28. listopadu 1913.

Moderní francouzský dramatik André Gide — o němž stručný, informativní a pěkný článeček čteme v divadelním Denníku — vidí úpadek dnešní produkce dramatické v její odvislosti od všednosti běžného života, jež činí dnešní drama směsí všedních běžností, a od nedostatku mravních typů a silných individualit antického dramatu, jež jsou ohniskem vývoje a kulminace hry. A v antické tragoedii vidí André Gide záchranu před „episodismem" — úpadkem moderní hry, demonstruje tyto zásady názorně ve svém „Králi Kandaulovi", v němž našel svůj typ mocného jedince. Látku k dramatu dal mu Herodot, jako Hebbelovi k zpracování téhož motivu („Gyges a jeho prsten"). Věren své theorii dramatu, soustřeďuje A. Gide veškerý život, veškeru hybnou sílu hry v její stěžejné postavě na úkor ostatních figur, celku, jeho komposiční vyrovnanosti a přísné formální jednotnosti a úměrnosti. Snad leccos bylo by lze namítnouti proti Gideově theorii dramatu, jak se realisována konkretně jeví, ale dramatické síly, básnického vzletu a krásy a ryzího, bezkompromisního umění „Králi Kandaulovi" upříti nelze.

Uvedení Gideova dramatu na Městskou scénu Vinohradskou lze proto upřímně vítat a uměleckou snahu režie, zřejmou v pečlivosti nastudování a v stylové jednoduchosti, malebné náladovosti a celkové výstižnosti scenování této hry dlužno po zásluze ocenit. Neboť v tomto směru nebývali jsme divadlem vinohradským právě hýčkáni.

Kandaules p. V. Vydry byl tvrdých rysů, živelnosti barbara, byl pyšným králem i trpícím člověkem, postava propracovaná a krásně tvořená. Pan Ed. Pražský může počítati svého Gyga k svým nejlépe hraným rolím. *J. M.*

VÝTVARNÉ UMĚNÍ.

(Dokončení.) Mezi projekty veřejných budov jímá pozornost i Čenského plán městského hotelu s divadelní dvoranou v Náchodě jednak půdorysným využitím stoupajícího terrainu, jednak slohovým přizpůsobením danému okolí. Zároveň vystavené plány obecního domu na Smíchově připomínají na novo, co tam vyplýtváno prostory na vestibuly, schodiště a chodby, tvořící souhrnem velkolepou ouverturu, po níž následuje skrovná pieça — malé a holé sály. Týž nepoměr mezi vedlejšími a hlavními místnostmi porušuje rovněž rovnováhu prostorových disposicí ve vinohradském divadle, trpícím mimo to stlačenou fasádou, kterou perutě skulptur na atikách marně se snaží vytáhnouti do výšky. Vystavené kostelní novostavby zachovávají hezké míry v proporcích, jsou však bez poesie a vzletu, nevynikajíce valně nad střízlivé kancelářské normalie, dle nichž stavební Ouřadové tolik svatyň po Čechách nastavěli a přestavěli. Dokonce bez pohoršení, s jakým se na takové „přežitky“ dívá výtvarnická holobradost, vidíme na výstavě Pštrossovy a Liebscherovy studie pompejské i římské. Je to škola a dobrá škola. I velcí hudební virtuosové a skladatelé přehrávají si občas škály a cvičné etudy, aby nevyšli z kázně základních nauk.

Kabinetními kousky přesnosti jsou, jak obyčejně, čistě kreslené i akvarelované starožitné architektury Stibralovy. Dokumentárnost není potlačena impressionismem v leptech pražských architektur od Skrbka i Röhlinga, což nelze říci ani o zběžné malbě Choděrových městských prospektů ani o svědomitých, ale kulisovitě tuhých stavebních interieurech od Dvořáka. Pěkný soupis rázovitých motivů stavitelských z měst i vesnic vystavuje O. Fiala, sbírku vzdušně a plynně malovaných tvrzí R. Havelka. Feiklovy staropražské pohledy, konkurující se známým dílem Jansovým a libující sobě často ve zdůraznění červánkové noty prejzových střech neb osvětlení, spadají už pod hledisko čistě krajinářské. Item rozběhlé poněkud vesnické motivy Blažíčkovy; marně se ohlížíme po jeho interieurech kostelních, jež by zajisté programu výstavy dobře hověly. Za to vystavuje slušně malované kytice. Rovněž tak M. Chodounská, zastoupená mimo to i dobře karakterisovaným stromem jeřábem, zastlaným do pozadí bílého mraku na větrné horské výšině.

Vlastní dekorativní malbu representují Klusáček a L. Novák návrhy fresek a sgrafit pro církevní a světské stavby, osvědčujíce na novo chvalně známou svou komposiční a stylistickou zdatnost. M. Podhajské kapriciosně kreslená „pohádková princezna“ připomíná obdobné ilustrace Dána Kaye Nielsena. Mudruňkovy humorné obrázky pro děti vyčerpávají fond jeho umu, jenž nestačí však na komposici chrámového okna, šablonovitou a těžkopádnou. Výše pnou se Klusáčkovy a Urbanovy návrhy kostelních oken, hrající jasnou, barevnou škálou, která s povahou a účelem okna správněji se rýmuje, nežli ponuře těžký, s nouzí tak tak průsvitný kolorit, jakým se teď barevná okna zpravidla tmí. Zásluhou takových oken proměněny mnohé kostely, na př. karlínský i smíchovský a většina ochozových kaplí u sv. Víta v příšerné sklepy. Kaple svatovítské jsou přec učiněnými klenotnicemi památek a umění, ale všecko utopeno pod neprůhlednými okny v neprostupné temnotě, kteráž pro smysl i oko obrací ty poklady v niveč, jako by jich vůbec nebylo.

Komposičně a slohově uspokojivé dílo vykonali F. Urban i M. Urbanová svými návrhy malířské výzdoby kostela v Gruntě u Kutné Hory, mluvíce solidně po románsku — v moderní transkripci — pěkným přednesem, jenž činí arciť některé koncese líbivosti. Jako dekorační panneau pro nějaký lázeňský dům myšlen snad Obrovského olejový obraz „u bílé zříceniny“, vlastně pleinairová koupel ženských nudit, seskupených a traktovaných známým efektním způsobem Obrovského, avšak zběžněji al fresco, než býváme od něho zvyklí. K němu se druží tepleji malovaný, ale prázdnější obraz příbuzného rázu od F. Jakuba. Z plastik padne do oka švarný, po zpěvácku vystupující černohorský junák a hladce akademicky modelovaný relief, obojí z pozůstalosti nebožtíka V. Amorta, pak solidní dívčí akt Landův.

Výstava vykazuje tedy hezký počet jednotlivých zajímavostí, ba i cenných kusů. Ale souhrnem není tak representační, aby název „výstava architektury a dekorativního umění“ byl bohatstvím a všestranností obsahu dostatečně podepřen.

*

Sochař Ludvík Wurzel zemřel teprve 47 let stár a přece mladším současníkům již téměř neznám. Rozený tak říkaje plastik — bylť z kamenické rodiny — vyučil se u B. Schnircha, přidržel se však V. Myslbeka ve zralejším svém díle, jehož není mnoho. Nejznamenitější práce, mohutně komponovaný a modelovaný „ukřižovaný kacíř“, zachován v Rudolfině, socha Palackého v Písku, několik plastik na pražských budovách. Také „Chod na stráži“ a několik zdařilých podobizen — mezi nimi Jeneweinova — vyšly z jeho ruky. Od svého povolání za učitele na pražskou umělecko-průmyslovou školu obmezil svůj rozmach a přestal na modelování drobných plastik, genrových figurek z lidu, namnoze upřímně pojatých, jednou humorem, po druhé soucitem ovanutých. Jako soudruh i učitel byl člověk milý a veselý. Zanechává dílo počtem skrovné, ale v jádře dobré a poctivé. *J. L.*

V Praze, dne 5. prosince 1913.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Zodpov. redaktor a vydavatel: Fr. S. Procházka. — Nakladatel: Česká graf. akc. společnost »Unie« v Praze.

Tiskem »Unie« v Praze.

Karel Horký:

ZAJÍC.

(Pokračování.)

Pan de M., jinak tichý, mírný a vždy usměvavý — jeho starožitnická „divokost" projevila se skutečně jen jedenkrát, za případností výše uvedených — je vdovec. Domácnost mu vede slečna Suzanne, příbuzná, sirotek po důstojníku, ještě zcela mladá a silně nefrancouzská, prostá temperamentních gest a prostá vůbec.

Její široké, světlé oči jsou nevinné, ústa klidná, nedotčená, jarní. Její život je stále jaksi dramatický, neboť aspoň jednou za měsíc vždy v krámě něco drahocenného rozbije a rozvrhuje pak na různé duševní oddíly svoje trápení. Má to skoro vždy tři jednání: prvních deset dní zatajuje, že něco rozbila, trápí se, mučí a rozbité porculány spravuje tajně jakýmis tinkturami, pak ocitne se v krisi, přizná se panu de M. a deset dní panuje mezi nimi chlad, a třetích deset dní zas to na obou stranách taje, nastává sladký smír, rekonvalescence. Světlý, upřímný obličej slečny Suzanne mluví ve všech těchto obdobích řečí tak srozumitelnou, že bez řeči ihned na ní vždy poznám, „jak je daleko." Přečtu si to v jejích očích jako v „Tempsu" a vidím-li, že má se právě vyhrnout opona druhého jednání, mrkám na slečnu Suzanne za zády pana de M. velmi povzbudivě, abych jí dodal odvahy ke kritickému vystoupení. Hůře je, když tiše mne upozorní, že chodí do kostela. To znamená, že sèvreská váza z prvního císařství přišla o jedno ucho. Tenkrát, poroučeje se, tisknu slečně Suzanne významně její malou ruku, s němým politováním, že jí nemohu pomoci. To ostatně sama vidí, neboť sám v takových případnostech jaksi pospíchám, abych co nejdřív byl pryč.

Moje přátelství s panem de M. už letos v zimě tak pokročilo, že bývám pozván na čaj, který pijeme v jídelně z doby Ludvíka XVI. Je to jídelna krásná, plná vkusných bibelotů a památek, ale nepřeplněná. Šlechtický vkus pana de M. (dědeček jeho měl veliké statky na jihu, jež propadly revoluci) nedopustil, aby tento veliký, temně červenou látkou tapetovaný pokoj stal se jakýmsi vedlejším skladištěm, jak bývá to u jiných starožitníků, kteří ze svých soukromých bytů zařídili si jaksi filiálky krámů na Châteaudun a St. Honoré. Pokoje pana de M. nijak nevyznačují obchodníka, jejich rodinná intimita není porušena ani jedinou drobnůstkou. Vše je vybrané, vše má své staré, rodinné místo, každá maličkost vydechuje svou neporušenou vůni doby.

Z krámku vedou schůdky do chodby, po níž se přímo přejde do bytu, ale zde jest již jiný, úplně uzavřený svět, do něhož jen jakoby z dálky zaznívá šumný ozvuk kočárů a aut z ulice St. Honoré. Zejména v jídelně, kde sedáváme, zcela se zapomene, že pan de M. zabývá se číslicemi a že rodinné katastrofy, vzavší svůj vznik v osudných letech třiadevadesátých předminulého století, vehnaly jej za pult.

Zde, v této klidné, veliké jídelně, plné zašlých, ale pyšných stylů, jest pan de M. tím, čím jest, to jest potomkem starého šlechtického rodu, který sklonil pod Robespierrovu guillotinu skoro všecky své hlavy, ale pohrdlivě a bez hnutí svalu. Dnes jsou panu de M. už 83 leta. Užasl jsem, když mimovolně to řekl (prořekl se asi, jinak staří Francouzi neradi mluví o svých letech) jednoho dne. Nevypadá ve skutečnosti ani na sedmdesátku. Jeho bílý,

hustý knír beze špiček, spadající přes celý horní ret, odkryje zuby zřídka kdy, ale ty ještě jsou zdravé a kdož ví, chybí-li dva tři v celých ústech. Tělo je vysoké, dosud pružné a na nekloubovitých rukou leží jen nepatrný odstín stařecké žluti. Ale nejvíce podivuje mne starcův hlas, zvučný jako zvon, až nepřirozeně se rozléhající v akustické jídelně, kde i bicí stroj alabastrových hodin s napoleonským orlíkem způsobuje ozvěnu ve stěnách. Rozezvučí-li se někdy starcův hlas obzvlášť fortissimo, vzpomenu si vždy mimoděk na slečnu Suzanne a z hloubi srdce jí přeji, aby anděl strážný oprašoval s ní porculán.

V tomto pokoji, kde slečna Suzanne bývá s námi jen po chvilkách, sedávajíc u pootevřených dveří a vyhlížejíc přes chodbu do krámu, dlouho mi do očí bila rušivě jedna věc, ba přímo mne dráždila. Byl to obyčejný vycpaný zajíc, stojící na nevysoké knihovně z vykládaného ebenu.

Ať sebe pozorněji jsem naň pohlížel, nic zvláštního jsem na něm nevyzkoumal. Byl to šedě rezavý ušák, jako jsou všichni, jen trochu nepřirozeně byl tlustý, což mělo asi příčinu v tom, že poněkud primitivně a neuměle byl vycpán. Jinak nelišil se od ostatních zajíců ani chloupkem. Nejvýš snad, možno-li tak říci, vypadal ještě dobráčtější, snad právě následkem té své tloušťky, která všecky tvory činí bodřejšími. Něco dobráctví bylo i v poloze, jakou vycpavač volil, vycpav jej v postoji na zadních běhách, v té bodré, charakteristické posici, kdy se o zajíci říká, že „panáčkuje".

Kdykoliv jsem k panu de M. zavítal — moje křeslo bylo právě proti knihovně — pohlížel zajíc přímo na mne, hleděli jsme si do očí. Jeho „skla", jak čistokrevní nimrodi říkají zaječím očím, byla skleněná skutečně a jedno dokonce bylo poroucháno, odprýskl s něho kousek sloviny. Zajíc vypadal jako na jedno oko slepý, bylo mi ho líto. I jinak byl dosti politováníhodný, kožich už mu línal jaksi a krk nějak nápadně hubl, tou suchou a dolíčkovatou hubeností, jaká objevuje se při vysychání míchy. Byl to už starý, velmi starý brach, a i přes tu zdánlivou tloušťku břicha dobře jsem věděl, že to v jeho organismu není v pořádku.

Než, soucit není ještě sympathií. Litoval jsem vycpaného ušáka, ale ze sympathií to nepřýštilo; ve skutečnosti jsem ho neměl rád. Ba, mohu říci, někdy jsem se s nelibostí a jakousi bláhovou zlostí vyhýbal jeho skleněnému pohledu, který silně mne znervosňoval a překážel mi v tomto pokoji, kde vše bylo tak harmonické a stylové. Nedovedl jsem pochopiti pana de M., že mezi své bibeloty postavil vycpané zvíře, a k tomu zajíce, který je jakýmsi clownem všech zvířat. Maje už od jakživa odpor ke všem vycpaninám, ke všem těm vycpaným sojkám a veverkám, které zápachem kafru umořují pryskyřicovou vůni našich mysliven, tím víc cítil jsem se popuzen v této vybrané jídelně, kde zajíc vyjímal se jako parodie. Byl to žok, o nějž stále jsem klopýtal. Tísnil mne, dráždil, pobuřoval — a jen úcta k stáří pana de M. mi bránila, nedat podiv nad touto nevkusnou nesrovnalostí znatelně na jevo. Ze šetrnosti nezeptal jsem se vůbec, pomysliv si, že i v panu de M. je asi ukryto nějaké, byť malé procento antikvárního podivínství.

Kdysi, když nechal mne delší chvíli samotna v pokoji, maje v krámě zákazníky, dal jsem se unést jakousi náhlou zvědavostí a sňal jsem zajíce se skříně, bych si ho z blízka prohlédl.

Nic zvláštnějšího jsem na něm nenašel. Byl velmi lehký a bez zápachu, kafr již asi z něho vyvanul. Na břiše byl neforemně sešit (ne hedvábnou nití, nýbrž tenoučkým, dokonce jakoby stříbrným drátkem) a napiatá kůže nic pod mojí rukou nešustěla; viděl jsem, že není vycpán podle běžných způsobů vycpavačských, nýbrž něčím velmi měkkým a neprodyšně napěchovaným. Na břiše tento způsob se osvědčil, bylo pořád kulaťoučké, ale krk, jak už řečeno, valem se sesychal.

V okamžiku, kdy jsem zajíce stavěl opět na skříň, vešel pan de M., trochu se zarazil a na to se usmál.

„Tak mně napadlo... podívat se na zajíce," omlouval jsem se, maličko v rozpacích. „Člověk se neudrží... já totiž střílím," dodal jsem, jen abych něco řekl.

„Vy střílíte?!?" zvolal překvapeně.

A začal prudce chodit po pokoji.

Náhle se zastavil a svým krásným zvonovým hlasem takřka na mne křikl:

„Vy tedy střílíte?!? Ale proč jste mi to, pro Boha, neřekl už dávno?"

„Nemyslil jsem," odtušil jsem s úsměvem, „že by vás to zajímalo."

„A já zas myslil," zvolal, „že by to nezajímalo vás!"

„A co vlastně?"

„Že tenhle zajíc byl střelen hrachem! Hrachem! Rozumíte tomu? Jak byste nerozuměl, když pravíte, že jste střelec! Hrachem — a v běhu, slyšíte, v nejprudším běhu! Zapanáčkoval a už to bylo, už ležel pírkem vzhůru!"

„A kdo to dokázal? Kdy to bylo?" nestačil jsem se ptát, protože nimrodská

krev se již ve mně ozvala, začala bublat, chřípí větřilo a tepny překotně čirikaly.

„Kdy?“ nestačil stařec odpovídat. „Před sto dvaceti lety!“

„Mon Dieu!“

„Roku 1793! Za Veliké revoluce! Pod guillotinou! Pod guillotinou byl střelen hrachem! Zapanáčkoval a bylo konec!“

„Mon Dieu! A kdo ho bouchl?“

„Můj dědeček! Pod guillotinou! A hrachem! Docela obyčejným hrachem!“

„Mon Dieu!“

„Vidíte,“ pravil stařec polo žertovně, polo káravě, „nyní říkáte „Mon Dieu“ a řadu neděl už jste se na zajíce díval a neotevřel jste úst. Kdybych byl věděl, že jste nimrod, byl bych vám řekl hned, že to není obyčejný zajíc, že je to naše rodinná chlouba, že je to, poslyšte dobře, moje modla! Proč jste se neprohlásil hned? Se střelcem je řeč! Nestřelcům takovou věc vůbec nevypravuji! Nestřelci, rozumíte, jsou idioti! Co pak takový idiot, který jakživ neměl flintu v ruce, může pochopit, co to je střelit zajíce hrachem a v běhu?!?“

„Ne! To pochopit nemůže!“ souhlasil jsem velmi živě a nějakým jiným hlasem, jejž jsem ostatně hned poznal (byl to nespoutaný, přírodní hlas lovecký), jsem nedočkavě zaprosil:

„Vypravujte, prosím, vypravujte! Jsem tím úplně zmaten! Nedivte se, tolik nesrovnalých věcí najednou — zajíc — hrách — guillotina — a pak ta doba! Sto dvacet let! Nežertujete?“

„Ne, ne!“ odvětil. „Ach, nebylo to ostatně příliš veselé. Jen ta rána, víte, ta rána — ta byla veselá!“ Zarazil se a hned na to živě zvolal: „Čaj! Čaj! Já budu vypravovat a vy vařte čaj! Budu chodit! Když tohle vypravuji, musím chodit!“

Seznámen již z dřívějška s touto funkcí, šel jsem ke kredenci a přenesl jsem na stůl veliký, stříbrný samovar, jejž jsem zapálil.

„Je u vás hodně zajíců?“ obrátil se ke mně prudce pan de M., zatím co jsem připravoval dva koflíčky.

„Myslíte-li to obrazně,“ odvětil jsem po malém rozmýšlení, „je jich u nás mnoho, snad příliš. Myslíte-li ale zajíce opravdové, čtyřnohé, je jich u nás málo, vymírají.“

„Depopulace?“ tázal se ironicky.

(Pokračování.)

Beneš Grunwald:

Z NOVÝCH VERŠŮ.

MRÁČEK.

I jeden mrak jen v krajině
již její úsměv hatí,
stín jako pavouk v rovině
sem lehne, tam se vrátí.

Když pak ty třpyty pobledmou,
jak jen v ně mráček skočí,
přes všecku krásu pojednou
nám sesmutňují oči.

Duch k slunci šeptne v důvěře:
Již tebe jen si hlídám —
kéž tebe los mi nebéře,
rád ostatní mu vydám!

Leč mráček rád se prohřeší,
i slunce s chutí třísní,
a pak již pranic netěší,
co ještě srdce vysní.

VLAŠTOVKA.

Klidným proudem tekla valná řeka
v jedné modré barvě do daleka
a jen v středu třpytů zlatá prouha
chystala se roztékat se zdlouha.

Vlaštovka v tom, toužíc po koupeli,
při hladině protkla prostor celý
a po dálné čáře, kde se kmitla,
pohlazená vlna zlatem chytla.

Básníku, hle, mistra našel's tady:
čeho tkneš se, svit buď z všeho všady,
každá hloub až po povrch jej střádá,
čarný proutek sem, a vzdá jej ráda.

O SMRTI A PRAVDĚ.

V tom bude smrti znamení,
že skončí smyslů mámení?
Z té tuchy rozkoš pramení!

Pak si tu zvoňte své bim! bam!
rád ke komické pompě vám
škvár chladné hmoty zanechám.

I snaha mýlkou zde i klid —
cos jiného jest vskutku žít
a jiného cos člověk být.

I pojem boha s lidstvím rád
se sřítí ve věd lidských sklad —
jak jinak bude pravda plát!

Ó, zaplať pánbůh, řekl bych!
Můj v smrti kéž jest první hřích
se pásti v mistrů rozpacích!

Antonín Schulz:

BOJ TRITONŮV O NAJÁDKU.

(Pokračování.)

IV.

Poeta Pirus.

Léta Páně 1516 rozžehnal se Bavor Rodovský se světem. Byl z rodu Rodovských první, který držel Hustiřany a psal se „z Hustiřan“. Měl osm synů, z nichž čtyři zemřeli synů nezanechavše. Ze čtyř zbylých každý zplodil syny a jednoho z nich pokřtil každý Bavorem, tak že žili po jistou dobu současně čtyři bratranci Bavorové, kteří dle věku svého na rozeznanou se psali: „nejstarší“, „starší“ a tak dále. Bavor nejstarší i starší měli své statky šosovní ve Dvoře. Bavor mladší byl syn Jana staršího a Anny rodem Šellendorfové z Hornsperku, dcery Bedřicha Šellendorfa z Hornsperku, který rovněž ve Dvoře měl šosovní dům. Bavor starší byl synem Oldřicha a měl za manželku Kateřinu Radeckou z Radče. Tito drželi společně jeden šosovní statek ve Dvoře.

Bavor mladší jest osoba ve světě literárním dobře známá.

Mimo jiné urozence měli svá zakoupení ve Dvoře Adam a Jan Zilwar ze Zilwarsteinu a Jan starší Radecký z Radče. Poslední měl za manželku Kateřinu Zilwarovu ze Ziwarsteina.

Z toho zjevno, že Rodovští, Radečtí a Zilwarové byli rody sešvakřené. Tvořili jádro aristokracie Dvorské.

I Vavřinec Hruška byl Chlumeckého žákem. Chlumecký vyučoval bohatého Hrušku v jeho mladistvých letech v literním umění tak, že byl Hruška i mateřštiny Horace a Ovida dobře povědom. Chlumecký zůstal svému všestranně nadanému žáku věrně oddán. Proto Hruška zasvětil Chlumeckého ve svůj plán, kterým chtěl dospěti buď k metě svého štěstí, neb k poslední stanici své. Tušil, že Chlumecký, znatel práva a kostelní literát, může mu posloužiti platně a rychle. Jednalo se žárlivému Hruškovi o to, aby došel brzo cíle, neb návštěvy urozeného Kojta se mu zdály velmi nebezpečny. Vavřincovi šlo o to, aby v brzku za každou cenu získal Evu. Bez ní byl mu život ničím. Takovým byl.

A že Chlumecký jeho umíněnost a vznětlivost znal, přiložil ruku k dílu a podařilo se mu, že nalezl v pamětní knize pergamenové zápis, na kterém Vavřinec svůj plán založil. Jal se navštěvovati měštěníny a když poznal, že návrh jeho schvalují, opásal svá bedra za noci vlahé zástěrou, do které vsypal hojnost travného semene a to rozsil po náměstí, které až na neobjemnou část před rathúzem dlážděno nebylo. Semeno vzešlo výborně. Nikdo tomu nevěnoval pozornosti, že ovčáci obcí placení neženou stád z náměstí, nýbrž že rynečníci pouštějí ovce do uliček postranních a že je pastýři ženou po valech za bránu Šindelářskou. Nikdo toho sobě nepovšiml, že ovčáci hudou na své fujary, když ženou stáda po valech, a že hudec, který hude na východním valu, se snaží, by byl pouhým echem hudby báčovy na valu západním. A nikomu nápadným se nezdálo, že literáti se scházejí u Chlumeckého a že z jeho obytu do snětí starých jabloní zaznívá zpěv literátské bratřiny. Co Vavřinec zamýšlel? Věděl, že na po-

čátku jeseně zavítá do Dvora podkomoří rytíř Černín, aby obnovil úřad konšelský. A když dopsal Černín císařskému rychtáři, kdy do Dvora přijede, vsunul Hruška do mozolovité dlaně starého městského ovčáka řadu grošů míšeňských a v malé chvíli na to klusal Dolní branou k svému dřevišti. Za ním na třech prázdných řebřiňácích jeli jeho kočové. — V brzku v lese nad dřevištěm začaly se ozývati sekery. V té chvíli rachotil k Žirči obecní vůz, provázený obrněnými chlapisky. Šla z nich hrůza. Jeli podkomořímu do Jaroměři naproti. A když ulehla noc na Dvůr, hnuli se z dřeviště řebřiňáci plné štíhlých, sněhobílých, vysokokmenných bříz. Když Vavřinec přijížděl k Dolení bráně, uviděl na ochozu věže postavu, jako Bílou paní nějakou. Štíhlá, přes to plných tvarů, s bohatými, dlouhými copy přes levé rámě přehozenými, byla ve výši ochozu v stříbrném svitu luny, pod milliardami hvězd — zjevem svůdným. Vavřinec, který se psal po latinsku Laurentius Pirus, zamával bílým facalitem do vysoka.

Bílá paní překlonila se přes římsu zábradlí hluboko. Copy se jí s ramen sesmykly. V rukou držíc plátno, jako nějaká věžní vlajka dlouhotánské, mávala oběma rukama, jako by plátno to máchala.

Bílá paní byla Adamova Eva.

Zjev její působil na Vavřince zprvu omamně, pak závratně. Jeho srdce láskou jaté překypělo. Pomyslil sobě, že kdyby se směl dotknouti rty aspoň nádherných Eviných vlasů, že by závratným blahem omdlel, jako bolestí před rokem k zemi se kácel nad otevřeným rovem svého otce.

V.

Humprecht Černín z Chudenic zvaný Svatý.

Na listu 97. regální knihy bílé stojí rukou Chlumeckého psáno, že léta Páně 1581 na den Panny Marie Nanebevzeté urozený a statečný rytíř Humprecht Černín z Chudenic obnovil a sadil úřad konšelský. Tenkráte byl Černín ve Dvoře poprvé a proto mu as nebylo nápadno, že jeda z Hradce J. M. králové nevjel slavně do Dvora cestou patřičnou branou Dolení, nýbrž že ho hodnostáři vezli kolem městských zdí k bráně Hoření, západní, kdež byl slavnostně uvítán a uveden do chrámu, by tam potrval na modlitbách.

Když ocitl se před chrámem na hřbitově a stanul u presbytáře, projevil podivení nad zbytky zbořené kvádrové apsidy, které z půdy hřbitovní půlkruhem vyčnívaly. Z chrámu veden byl za střelby z hmoždířů, za zvonů hlaholu do rathúzu nákladně vystavěného, sgraffity vyzdobeného, s věží štíhlou. Umbella literátská z aksamitu barvy červené na důkaz radosti vévodila průvodu. Proč tak neobvyklou cestou vedli Dvorští podkomořího do rathúzu?

Přáli si, aby Černín ocitl se ve velke, klenuté dvoraně rathúzní, aniž před tím spatřil náměstí. Pohledem na ně s výše okna rathúzního hodlali Černína mile překvapiti, neb náměstí stálo za podívanou. Utvářilo se po požáru do čtverce. Na všech stranách, až na rathúz, povstaly novostavby jednopatrové, povalové a pyšnily se lomenicemi řemeslně zrobenými. Rázovitá sloupová loubí byla pestře zbarvena. Plechové větrné korouhvičky vesele bleskotaly se v slunci. Slemeny střech drny chráněné byly plny růží netřesku. V ostřešinách tísnila se hnízda vlaštovek. Na hřebenech dvou střech bylo po čapím hnízdě na starých, vozových kolech. Ze střešních úžlabí jak z brlohů vystrkovali krky hlavatí dravci, ještěři a ohnivalové s jazyky vyplazenými. Byliť ukovanci celí vzteklí z volnosti vlaštovek, které kolem věžní ubikace Eviny poletujíce, sviřinkovaly, jak je těší, jak je blaží, že opět v brzku uzří celou světa nádheru, krví zářící hroty alpských ledovců, třpytivé Adrie beskotná zrcadla, Venecie slávu, plachty kupeckých korábů jako mramorová ňadra obrovských sfing. Ó, jak je snad opět polekají, tak že k oblakům jako šipky vzlétnou, příšerné mrtvoly trosečníků na palubě vraku. Ó, jak se zase potěší v rahnoví korábů, až měsíc v plné své glorii stříbrným, nekonečným bandalírem vyšňoří hruď čarné, z hluboka dýšící Adrie!

Tak vlaštovky švadronily jedna přes druhou. Vše to duši pěkně ladilo a jímalo. Jen tři objemné a ohořelé pahýly stavěkých lip, které příšerně trčely ze země jako k přísaze vztyčené pravice kyklopské, bolestně k srdci sahaly, zvláště těm, kteří v nich trvale viděli hromnice předrahých duší svých předkův. V dvoraně rathúzní na pravé straně bylo pro Černína přistaveno ke zdi klekátko, nad kterým na zdi viselo Umučení Páně. Černín, jemuž jako svaté církve apoštolu bohatých vlasů běl i přes boltce uší v prsténcích splýval k stříbrné bradě, poklekl na klekátko a trval dlouho na modlitbách, jako by byl sama Jeho Milost biskupská. Když povstal a třikráte se pokřižoval, uveden byl císařským rychtářem na vyvýšené křeslo mezi obě okna k náměstí obrácená, však aksamitem v dolení polovině zastřená.

Obnova konšelů měla se započíti. Proti všem obvyklostem předstoupil před Černína Hruška s hlubokou poklonou.

„Bude obci veškeré od Jeho Milosti, pana podkomořího ta milost udělena, by přednésti směla prosbu důtklivou před početím slavné obnovy úřadu?“ Černín hlavou vlídně kynul a pobožně políbil perletí vykládaný a emailovou malbou opatřený škapulíř s ostatky svatých, který měl zlatou šňůrou na hrdle zavěšený. Vavřinec spustil sermon zjevně „z paměti ven“ naučený. Pravil, že Jeho Milost pana podkomořího předchází pověst, jaká dosud žádného z Jich Milostí pánů podkomořích nepředcházela, že celé království Jeho Milost ctí a velebí jako Bohem milovaného světce, že obci veškeré nemůže býti ve zlé vykládáno, kdy v osobě jeho vidí předem svatého muže, pak teprve Jeho Milost pana podkomořího a že všickni touží uvítati Jeho Milost jako velmože nad mnohé jiné Bohu milejšího a vzácnějšího způsobem jeho svatosti přiměřeným, nesvětáckým způsobem, který mysl povznáší k Bohu, Tvůrci nejvyššímu. A posléz tázal se opětně, zda takové povolení obci uděleno bude. Černín, který za řeči pohrával sobě růžencem, opatřeným stříbrnými znaky Umučení Kristova, blahosklonně hlavou potakal.

„Nuž,“ zvolal hlasem velikým Vavřinec, „pohledniž tvoje svatost a milost na naše náměstí.“

A Vavřinec strhl s okna záclonu, pak rozevřel okno s obrazy Narození a Z mrtvých vstání Krista Ježíše na skle uměle namalovanými. Černín poklonil se před obrazy, pokřižoval se, pohleděl oknem. Rtům jeho uniklo: „Jaká to krása.“ Každou rukou uchopil mocný pramen stříbrných vlasův. Pod bradou je vázal na uzel, což bylo důkazem, že byl mile rozčilen. Náměstí objevilo se zrakům jeho jako louka, kterou protékaly dvě vrbovím vroubené, ve čtyrech koutech náměstí březovými můstky překlenuté, jako křišťál jasné, spěchavé bystřiny, napájející vodou dvě obšírné hluboké, až ke dnům průzračné pstruhové touně. Nad trávníkem šuměl březový háj. Osluněná, jak brčál zelená louka byla plna bílých ovcí, které se klidně pásly. Dva starci s bradami dlouhými, jako stříbro šedivými, s berlami pastýřů v rukou, v krznech a houních kol prsou přehozených, kol boků řemeny spiatých stáli jako sochy kamenné. Na břehu levé touně mladistvý, zlatovlasý krasavec po pás nahý, dlouhým prutem udičním občas z touně mrštné pstruhy na louku vymršťoval.

(Pokračování.)

Emil Tréval:

ROZPUK.

(Pokračování.)

A v přemíře vzteku počala Julča na matku psy štváti a zvířata dorážela. Tu teprvé lidé vtrhli do zahrady, chytili psy a odtáhli Julču. Bránila se zuby nehty, křičíc, že musí tu nedomrlou roztrhat. Poslali pro starou Mladotku a ta si odvedla dceru i psy.

Mařka se sousedkami napolo odnášely matku do domu.

A otec? Díval prý se na vše z okna svého kabinetu. Neokřikl Julču, nepřispěl ženě, ba smál prý se dokonce. Jako by měl ze všeho radost, jako by se ho to ani dost málo netýkalo.

„Ať mi hlavu hned utnou!“ tvrdila rozhořčená Mařka, „nečekal-li, až se obě servou, že snad milostpaní raní při tom mrtvice. Pak by byl svoboden.“

Matka zůstala ležeti. Měla dle rozpoznání lékařského nedomykavost chlopně srdeční, časem otékaly jí nohy, krátil se dech. Na práci dávno už nestačila, ale teprve před rokem vzala si řádnou služku místo dosavadního děvčete na obsluhu. Mařka sloužila kdysi u dědečka Albrechta a po sedmnáctiletém manželství ovdověla. Dceru měla už ve službě v městě a jiných dětí nebylo. Šla tedy k nám.

Lékař dr. Rak — vulgo Drak — radil klid, klid a zase klid.

Znělo to ironicky. Klid v rodině Jablonských! Po boku otcově!

Vyslovil jsem matce své rozhořčení nad sprostotou Julčinou. Omlouvala ji ještě.

„Ona za to nemůže!“

„Jak to, máti?“

„Má otce příliš ráda.“

„Což pak smí?“

„Tomu ty, Adame, ještě nerozumíš.“

Skutečně, jako by se na Julču ani příliš nezlobila. Útok Julčin byl jistě krutou ranou, ale matka by to byla překonala, nebýti trnu, jenž jí v srdci zaboden zbyl.

Otec nejen že sprostotu ženskou ne-

žaloval — snad vychránil se tím ještě větších mrzutostí — ale ani se před matkou neospravedlnil, nepopřel ani, co Julča naklevetila, věda to dobře. Vůbec o celém výstupu nemluvil, stavě se hluch a slep.

A přece máti na to čekala a s bolestí. To byl stálý její nepokoj, jed jejího srdce. Hned by byla zdravá, kdyby muž jen řekl: Není pravda, co smysly pominutá ženština naklevetila, není pravda, že jsem tě, ženu svou, tak ponížil v očích sprosté děvky, že jsem vůbec podobnou hanebnost vyslovil.

Ale otec mlčel, matka pak nedovedla nevzpomínati, nečekati.

„Což jsem mu opravdu břemenem a k ničemu už na světě?“ vzdychávala v úzkosti své duše před Mařkou, jedinou bytostí ženskou, která s ní upřímně smýšlela.

Slábla. Snad to otce zaleklo. Přestal rýti, byl vlídnější, a matce se hned polevilo. Vstala na nohy.

Věřila, že by okamžitě se pozdravila, kdyby splnilo se, nač čekala. Nechtěla spustiti se naděje, že otec konečně promluví o tom, nad čím srdce její zamíralo. Věděla, že lidé si ji vzali v řeč, jak ji po celé vsi asi zneuctívají — ale jen na otci jí záleželo. Prahnula, aby popřel jen, co Julča řekla, a na konec by se spokojila jen tím, že by řekl, že ji má dosud rád i takovou, jakou je, nemocnou.

Ale otec zavile mlčel. Mluvil-li, býval někdy strašný, mlčel-li, bývalo to strašné vždy. Chodil jako uražený bůh, těžký mrak, a hrozil němě, do nestrpení hrozil.

Matky chápalo se zoufalství. Začínala sama osudný hovor, aby vyvolala odpověď, vysvětlení a třeba i odsouzení, vše, jen již konec nejistotě! I zavržení nemohlo býti hroznější, než ten nepokoj, jenž na ni odevšad čišel a ji plašil.

Ale otec stavěl se nevida a neslyše. Nechápal a zamlouval. Stal se zase hovorným. Ale mluvil o nejbanálnějších věcech. Vymykal se, ani ne taktně ani ne obratně. Nechtěl prostě mluviti.

Tělesně matka neklesala, ale duševně malátněla. Cítila, že prchá jí i ten zbytek lásky, který dosud houževnatě zachovávala. Až zmizí zcela, věděla, že i ona zmizí se světa. A znenáhla rodila se myšlenka, že ji muž nikdy nemiloval, že celý život lhal.

Aby zachovala holý život, odtrhla se od myšlenek točících se kol hrozné, nerozřešené otázky její a přivolala na pomoc lásku mateřskou. Mluvívali jsme celé hodiny, než odjel jsem na další studie, dávala mi rady pro život, ukazujíc mi mé vady a varujíc především před prchlivostí, která ve mně dřímala. A před umíněností.

Opustil jsem ji uklidněnou. O vánocích směl jsem přijeti domů. Za dárek k Ježíšku přichystala mi matka cestopisné dílo Humboldtovo, o němž jsem před ní blouznil, jež mi však bylo drahé.

O velikonocích zůstal jsem v Grošovicích. Matka psala mi v dopisech, že stále na mne myslí a za mne se modlí.

Později zvěděl jsem, že si vroucně přála, abych i na velikonoce přijel domů. Proč jí otec v tom neuhověl? Peníze nerozhodovaly. Byl bych přišel pěšky a jak rád! Snad otec nevěřil, že hrozí katastrofa? Matka mi umírala a já nevěda o tom, bavil se, hrál při gymnasijních koncertech, lapal na podsíni koketní pohledy dívek, vycházel si na procházky a byl šťasten, že jsem vzdálen domova. Bezmyšlenkovitost má ani se nepozastavila nad neobvykle dlouhými přestávkami v dopisech mateřských. Myslil jsem, o prázdninách si beztoho vše zase povíme a lépe než v dopisech. Vše si nahradíme vrchovatě.

Chudák těšívala se na prázdniny a já, student, se jich bál a jezdil domů, co nejpozději. Tyto prázdniny, věděl jsem, že na mne čeká Homer, pěkně děkuji!

Naléhala prý matka, abych ještě před prázdninami přijel.

„Tak zle není,“ odbýval ji otec, „abych klukovi kazil semestr.“

Nedovolil, aby potěšila svou duši. A skutečně připravil mne otec o požehnání mateřské. A kdybych měl ještě víru, tomu chtěl bych přičísti hrozné věci následující.

Neboť když jsem konečně na prázdniny přišel, bylo s matkou už tak zle, že mne nepoznávala. Bledá, těžká, nohy jako konve, ležela nehybně na loži. Rty její zamodralé ševelily, ale oči její dívaly se cize. Točily se jen po kříži na stěně nad ložem visícím a rty její ševelily slova modlitby. Byla už všeho pozemského daleko vzdálena. Pak zavřela oči a ležela celé hodiny nemluvíc. Na otázky neodpovídala, ničeho si nežádala. Byla jen už oživená hmota, rozklad. Málo v ní bylo dechu, jen srdce se jí házelo.

Mařka byla zoufalá. Brala matku za ruce, kladla je na mou hlavu, volala na matku: Adámek je zde, Adámek!

Chtěla mermomocí, aby mi matka požehnala, než odebere se na věčnost. Ale ruce matčiny zůstávaly bezvládné a klesaly a ústa nepromluvila.

Lékař řekl, že krev už neobsahuje dostatečně kyslíku, má více kyseliny uhli-

čité než normálně, odtud ono stálé obluzení smyslů.

Vše mi Mařka do zevrubna vyrozprávěla. Divoká nenávist k otci rozlézala se jako chladný had v mém nitru a nebylo tu nikoho, kdo by tomu bránil. Mařka ještě popouzela.

V matičce mé bylo tolik lásky, tolik citu, zjemnělého bolestí a marnou touhou, že přelilo by se to přirozeným způsobem i do mého srdce a nemohl bych se zatvrditi. Nebyl bych mohl planouti pomstychtivostí tam, kde ona milovala. Alespoň ne pomstychtivostí v jejím jméně.

Byl jsem hořem bez sebe. Sahal jsem kol sebe po pomoci, namátkou. A pojednou zachtělo se mi víry. Chytil jsem se jí zoufale, vrátil se k ní a našel zase modlitby horoucí úlevu. Kořil jsem se, kál se a srdce uvrhl jsem v prach. A sliboval jsem. Uzdraví-li se matka — oh, Albrechtové se tak snadno nevzdávají! — přestanu pít alkoholické nápoje, pivo, víno, přestanu kouřit. Dám i budoucí povolání své. Budu knězem, z vděčnosti se obětuji. I střílet přestanu. Když matce nepolevovalo, slevoval jsem já. Aby aspoň před smrtí přišla k sobě, přál jsem si, na chvíli, chvílenku — poznala mne, polaskala, požehnala.

Přišel kněz, zaopatřil ji, nevěděla o tom. Když kněz odcházel, mračil se na mého otce. Proč se tak dlouho otálelo se zaopatřením?

Pátého dne po mém příjezdu — slunce už mělo spočinout, vydechla má matka naposled . . .

Byla to žena v pravém slova smyslu distinguovaná, pochází-li slovo to od distinguo, rozeznávám. V jejím chování se ke každému i k tomu, jenž jí nejvíce ubližoval, byla jakási šetrná vhodnost. Vžívala se do povahy toho, s kým jednala, a hleděla každému vyhověti, posloužiti. Jediného hrubého slova jsem od ní nikdy neslyšel a myslím jiný také ne. Byla tichá a vše, co nehlučí, bývá lidem i mrtvé. Ale byla v ní živá láska. Nevím, měla-li hříchů, ale Pán by i hříšné odpustil, neboť mnoho a bez odvety milovala. Ani já neoplácel jsem lásku její, jak jsem mohl a měl.

Ani jsem jí nepoděkoval za nic než odešla, němý klečel jsem u její mrtvoly, tak jako němý klečel tu otec. A ten ji líbal na vychládající čelo a zatlačil jí oči, já líbal jen ruku.

Tehdy po prvé jsem otce proklel. Ať ho duše bolí na věky!

Lampička u hlav mrtvoly poprskávala a mne tlačily vzpomínky celého života.

Seděl jsem při otevřeném okně za mírného vánku, jenž zanášel ke mně teplý, vonný sníh opadávajících bílých růží. Hvězdy rozhořívaly se tiše na nebi, z dáli doznívalo kukaččino: Hochu! Hochu!

Co bych byl za to dal, kdyby máti jen jedenkráte byla před smrtí procitla a řekla mi: Hochu!

Hořko myslit! Odešla v pocitu, že ji všichni opustili i syn zanedbal. Volala asi: Adame, kde jsi? Jako Hospodin v ráji.

Zmrtvělo mi srdce, jako by je kamenem obehnal, sám na sebe jsem zanevřel a přál si nebýti. Cítil jsem, že se k němu přibližuji, svému nepříteli a otci, že jeho chladná krev koluje mými žilami, že budu od nynějška živ jinak, odpoutaně, surově, špatně.

Musím psáti zase o otci. O matce už dosti. Rve to srdce . . .

Adam Jablonský přestal psáti. Nemohl dále, jak ho srdce rozbolelo. Snad zdědil po matce přece něco? Srdeční vadu, neb náchylnost k ní?

Ale podivná věc. Roztesknění minulo, a postava otcova ho vábila, jako důvtipného člověka záhada. Krvavá postava. Napřed díval se na ni klidně. Fantom, něco cizího. Ale čím dále tím hrozněji naléhal na něho děs. Nebude zase spáti. A snad už nikdy? Neb bude míti krvavé sny, to je ještě horší. Čím to, že v bezesné noci vše milé zhořkne, mění se v opak a nepříjemné vzpomínky rychle vyrůstají odevšad jako muchomůrky? Konejšil se, že má to už překonáno, ale jakým právem? Je zcela logické, že hrůza se vrací, drtí kosti v těle. Jaký je důvod jeho života? Je v něm ještě nějaký klad? Chodil sem a tam a něco mumlal. Teprve za chvíli pochopil to a podivil se.

„Pšakrev !"

Proklínal po polsku. Proč? Po otci. Otec výrazu toho někdy užíval.

Světélkování žehalo nad rozbahnělým už přízrakem mrtvoly otcovy. Vyjasňoval se mu otec v podstatě a syn počínal již příbuzenstvím krve chápati. A zda rozumění, pochopení daleko je od lásky?

Co? Lásky k mrtvole? Otřásl se. V rukou ho zastudilo. A přece vtínal jen vlastní dlaně do sebe. Na jake cestě byl? K východu z pouště či hloub do močálu? Co je život, co je smrt? Je hnus z vraždy, snaha smýti vinu, vlastním životem, či spíše ona podivná resignace, onen nový vzchop, zaujavší ho při návštěvě professora Babyky?

Závratno pomysliti na to i na ono. Oba pojmy jsou jako propasti. Krev za krev je

spravedlivější, ale ke druhému třeba více síly. Ne surové, sobecké, ale vyšší síly. Třeba vytrhnouti se i s kořeny a zasaditi je do nové živné půdy, by i napřed žehla jako nevychladlá láva, ale zvyknouti si na ni, na její čisté, neprohnilé vrstvy, v nichž je nový vzrůst, ba téměř nové početí. Co jest lidské, co nadlidské? Po nadlidském se nyní vzpínal, bude k tomu míti sil? Nezůstane to jen velkolepým snem? Jaký úkoj byl už z pouhé vůle! A přece chtíti a nedosáhnouti, zda menší je porážkou než nepočíti boj vůbec? Život žádá si plného úspěchu idey, vyvrcholení, květu a plodu myšlenky.

Četl kdesi: Komu se lásky v životě nedostalo, jistě jí byl nehoden. A ještě četl, že láska je více než smyslnost, více než věrnost, více než ctnost i zločin, že je jako dech v hrudi, nezbytností života.

Četl a nepochopil. Nyní mu svítalo. Otec jeho byl lásky nehoden a přece se mu jí dostalo. On, syn pak žil až dosud bez lásky ženy. Byl ovšem ještě mlád, ale ne už nezkušený a žen neznalý. Spravedlnost kráčí po neznámých cestách, alespoň ne po vyšlapaných cestách, vyznačených rozumem. Nemyslil, že nebožka máti otci rozuměla. Povaha její jinorodá a neurčitá netvořila doplňovací barvu k rozhodné barvitosti otcova temperamentu.

Skutečně počínal otec z temna vystupovati plastičtěji, ale světlo jeho bylo jedem pro zrak. Tak bylo neobyčejné. Vše z něho vzrývalo, rozčilovalo. Nebylo přirozené toto světlo, protože bylo úmyslné. Vydrží nervy dlouho tyto výkmity, neochabnou, nenastane ještě hlubší temno?

(Pokračování.)

M. Votrubová-Haunerová:

VLAŠSKÁ ZPRÁVA.

Italii se vytýká, že krutě přispívá k úbytku křídlatých zpěváčků. Snad proto, náhradou za ně, vysílá do světa své libohlasé pěvce neokřídlené, a zdá se, že také těm, kteří vlastní si peruti Pegasovy, není nepřátelská, neboť jich neubývá — *anzi* — množí se.

V tomto případě tedy netřeba podnikati nic na ochranu pěvců . . . Škarohlídové by dodali: spíše na ochranu posluchačů . . . Ale . . . buďme spravedliví: jsou tu hlásky a hlasy, jimž se nenaslouchá toliko s resignací, ale se zájmem, snad i s obdivem, snad i se vzrušením.

Z hojně se urodivší ženské lyriky uvádím dvě autorky: dívčí *Milly Dandolo*, jejíž Poesie mají onu vzdušnou čirost, kterou první zběžný dojem často považuje za prázdnotu, a její opak: vyspělou *Amalii Guglielminetti*, jež v básních L' insonne dává citovým projevům básnickou hodnotu a působí též formou: suggestivní jednotvárností a raffinovanou prostotou.

Adamistů Italie dosud nemá, ale futuristé jsou již v rozmachu. Ve sbírce „I poeti futuristi“ upozorňují na sebe zejména *Cavacchioli* a *Paolo Buzzi*, jenž vydal též samostatný svazek: Versi liberi.

Ne sice z futuristů, ale s větším snad než mnohý z nich právem na budoucnost jest *Ettore Fabietti*. Z dlouhé řady, jež by nám zde byla jen jmény a názvy, zaznamenávám toliko jeho, zjev nejzajímavější. *Fabietti* je mladý básník-sedlák, jenž vstoupil mezi tištěné poety svými Canti di Trifoglieto. Verše, z nichž ryze mluví srdce Itala, syna, krušně pracujícího člověka, jenž hroudu, k níž je duševně i hmotně poután, miluje, ale přece často, ve chvílích uvlékající touhy cítí, jak ono pouto víže, mají předmluvu, která též je cenným jich číslem.

Nesmrtelnost básníka hlásá posmrtné vydání satirického *G. G. Belliho:* Sonetti scelti, z nichž nejlepší jsou v římském dialektu; zapomenutý téměř *F. Dall' Ongaro,* sám románová postava, vzkříšen svými krajany ve sbírce: Stornelli, Poemetti e poesie. K neviditelným odešli *Arturo Graf* a *G. A. Costanzo,* jenž před lety svou básní Eroi della soffitta vzbudil v Italii zájem o uměleckou bohému, k níž se družil; báseň ta byla jakýmsi preludiem pozdějším poetickým výkřikům jiných, platícím jiným třídám a snahám.

Románů a novel vyskytlo se dosti, ale ne všechny zasluhují označení: krásná prosa. Registruji tedy pouze některé.

Vynikající *L. Zuccoli* jistě že zavděčil se četným svým ctitelům posledními pracemi: Primavera a Con la freccia nel fianco; *G. Marcottiho:* Giaccobina je z románů, jimž obšírnost jest na prospěch. Širokým kruhem čtenářů vítána byla kniha *Uga Ojettiho*: L' Amore e suo figlio. Že „L' amore“ jest spisovatelům vždy vítaný compagnon, potvrzují též *Alfredo Panzini:* Che cosa è l'amore; *Adolfo Albertazzi:* Amore e amore; *Amalia Guglielminetti:* I volti dell' amore; *Scipio Sighele:* La donna e l' amore (Sighelovo poslední dílo, zemřel v říjnu). *Mario Puccini* dostal se mezi novellisty slibnou prací: La viottola; *Guido Milanesi* užil nového arabsko-italského prostředí

Lybie v knize Asterie. *Guido da Verona*, známý dosud jen kratšími zdařilými pokusy, ukázal svůj rozvoj v La vita comincia domani. Seriosní, osvědčený *Luigi Pirandollo* zabývá se ve svém díle: I Vecchi e i Giovani rozdíly, shodnostmi, rozpory, vztahy několika generací.

Z knih, v nichž fantasie nemá tak volného pole, jelikož je zabráno předstihující ji riválkou: skutečností, uvádím: Viaggi in Africa, cestopis interessantní, sympathické *Heleny francouzské, vévodkyně z Aosty; Arnalda Fraccaroliho:* La Cireneica con i soldati; La Francia e i Francesi, obsažná studie, v níž *Giuseppe Prezzolini* ukazuje svým kompatriotům Francii, jaká se jeví v době po dreyfusiadě, a mluvě o ní jakožto o zemi „sociálních zkušeností ve prospěch světa", chce, aby těchto zkušeností využito bylo pro poučení Italie.

Melpomeně a Thalii netřeba naříkati: vzýváním přetěžovány nebyly. A tam, kde byly by se mohly uplatnit, nedím ve všech, ale ve většině nečetných případů, hledali autoři útočiště spíše u obvyklé patrony nežli u patronky...

Sopra ogni bene je *V. Soldaniho* moderní drama, variace na thema ženské vratkosti; *Mario Maria Martini* docílil pěkných úspěchů svými, jistých strun vlašského srdce se dotýkajícími Emigranty. Slavomam ješitného Nerona by jistě byl polichocen vědomím, že je opět titulním rekem nového dramatu, kteroužto čest mu prokázal *G. Bonaspetti.* Zahrnuji ve „vlašskou zprávu" též *G. d'Annunziovu* francouzsky psanou Pisanellu, neboť mně referát bez jeho jména připadá neúplný.

A. Buttiho posthumní satirická veselohra: Le vie della salute dosti pobavila; *A. Fraccaroli* a *G. Adami* spojili svůj vtip v Bezzi a Basi a pak se ujali obecenstva každý na vlastní vrub: *Fraccaroli* lehkou veselohrou La foglia di fico, *Adami* v hlubší a zajímavější: La Capanna e il tuo cuore!

LITERATURA.

Jan Klecanda: *Pod tíhou práce.* Nákl. Jos. R. Vilímka v Praze. Autor vypravuje prostý příběh z těch dob, kdy národní vědomí se začalo probouzeti a zdůrazňuje, že vrstvy hořejška byly netečny, přes to, že ti lidé byli také původu českého a probuzení že se dálo na venkově a ve vrstvách lidu pracujícího. Líčí vesnické zákoutí a děj poté rozvinuje v poněmčilé Praze. Hrdina povídky, vesnický hoch dospěvší v muže, z prostého, vyučeného zámečníka stává se továrníkem, milionářem, jest jinak mužem zásad počestných, ale z příčiny té, že všímá si toliko zájmů práce a z ní vyplývajícího hmotného prospěchu, nedbá zájmů ani národních, ani rodinných. V povídce, obvyklým lidovým tónem vybavené, autor nakreslil sytě všecko prostředí bývalé neuvědomělé Prahy a stává se jeho kniha jakousi reminiscencí, která vedle tendence lidovýchovné probouzí zájem čtenářův. Jako lidová četba jest tato kniha určena pro kruhy co nejširší a působivá, a opatřena illustracemi u lidu vždy oblíbenými, může pomáhati k vytištění literatury, která posud, zvláště na venkově, straší — příšerné literatury kryáků. *K. V. H.*

*

Bernhard Kellermann: „*Tunel*". Přeložil prof. B. Jirsík. I. svazek Vilímkovy knihovny v Praze 1913 nákladem Jos. R. Vilímka. — H. R. Haggard: „*Královna ohně*". Přeložil Karel Weinfurter. Illustroval Věnceslav Černý. 2. sv. Spisů Haggardových v knihovně „Slavných autorů" nákl. téhož. —

Dvě knihy, při jejichž růstu byla nejvíce zúčastněna bujná a vzrušená fantasie. Jsou velmi daleko od sebe svým dějem, prostředím, posláním — ba jsou po této stránce skoro protichůdny — ale živá, místy až fysicky vydražďující fantasie je matkou oběma. Obě jsou zrovna typickými doklady pro zajímavé faktum, že květina Utopie stejně se dá roubovati a stejně zdárně vykvétá z podkladů nejnaturalistnějších, jak je tomu při Kellermannově „Tunelu", i z půdy krajní a vrcholné romantiky, ze které vyrostla oslnivá práce Haggardova. A právě na onom podkladě záleží, jak se roub vyvine do květu a jakými potom zavoní vůněmi.

Mohutná, těžká a jakoby kladivy ukovaná práce německého Kellermanna je drtivou utopií naturalistickou. Autor dává tu stavěti podmořský tunel z Ameriky do Evropy, kterým na konec proletí v několika hodinách bleskový rychlík nejideálnější technické soustavy. Mnoho úvah i rekriminací nám vyvolá tato kniha, která zapůsobila u nás i v cizině jako málo která z jí blízkých. Získá tím lidské štěstí, podaří-li se vám zmoci a podřídit poslední síly vzdorující přírody? Vyroste člověkova důstojnost v tom poměru, v jakém upoutá svého odvěkého protivníka? Nenastane přirozená reakce a stagnace, rozklad božských sil a pák, které činí člověka právě člověkem, až klesne poslední příčina k zápasu? . . . Mnoho vydražďuje k přemýšlení a snad i k odporu tato grandiosně stavěná freska, jíž Kellermann, až do té doby poeta a snílek, překvapil všecek literární svět. Ať již se však na knihu díváme po stránce myšlenkové jakkoli (a to je právě její přednost, že k úvahám a rekriminacím vydražďuje!) — jedno je jisto: psal ji umělec veliké technické moci a suggestivního slovního kouzla, člověk veliké odborné erudice a zrovna odzbrojující fantasie. Jsou tam místa lapidárně a při tom tak pravdivě vylíčená, že přes všecken

utopistický přídech základní myšlenky zrovna drásají a rvou.

Román o zázračně krásné ‚královně ohně‘, snad nejúchvatnější ze všech fantastických fresek Haggardových, je už snem povýšeným na druhou, možno-li se tak matematicky vysloviti o něčem z gruntu imaginárném. Historie závratné, tragické lásky silného smrtelníka k všemohoucí bohyni — neboť v tomto poměru vlastně leží tragický osten celého zjevení — a při tom historie posunutá v záhadná, buddhismem posvěcená pohoří, v města i v kraje, o jejichž dějinách mohou vypravovati stíny vojů Alexandrových, historie prochvěná postavami egyptských bohyň, několikráte přerozených a přehodnotněných v masky lidských bytostí v oslňující postavy s nadpřirozenými silami a skvělými dary ducha... toť román Haggardův v celkovém dojmu. Zde fantasie už přímo hýří, živíc se opět fantasií... ale hle, všecko, co se dotýká psychologie a reálné pravdivosti postav, jak je vše odůvodněno a přesno! Haggard je fantasta, oslnivý ozlacovatel vidin — ale je vědecky založený psycholog. Má před očima vytýčeno své obrovité měřítko a nikdy se neodchýlí od jeho poměrných dimensí. Proto ho literární historie neklade mimo hranici umění, jako tak mnohé fantastické podmanitele duší, jimž běží pouze o děj a jeho povrchní drásavou sílu. *Fr. Sekanina.*

*

Karel de Wetter. *Podivuhodné příběhy Damianovy.* Illustroval Věnc. Černý. Nákladem Jos. R. Vilímka v Praze. — Almanach „Osení“. Sestavil Ad. Wenig. Obrazy Manesovy a Alšovy vybral a uspořádal Jar. Benda. Nákladem F. Topiče v Praze. — Richard Dehmel, *Pohádky a povídky.* Přel. Zdenka Hostinská. „Osení“ 53. — Jan Fr. Hruška, *Děreček včalařem.* „Osení“ 54. Nákl. téhož.

Již fantastickou pohádkou „Skřítek Puk“ projevil p. Karel de Wetter pozoruhodné umění pověděti dětem vtipný a při tom básnicky nesený příběh a připoutati k němu všecek jejich zájem. I nová kniha jeho má tyto dobré vlastnosti. Jest viděti, že autor miluje Dickense a že fantasie autora „Koledy“ jest jeho přítelkyní. Uzavře kouzelným způsobem malou maloměstskou družinu do skleněné láhve a v noci divů vykoná jí dobrodružnou pout hlubinami moří, vzduchem, pevninou, v podzemí a sbírá tu vedle humorné niti vlastního děje rozmanité poznatky poučné, které platně mohou utkvěti v paměti čtenářů. Autora podporuje dobře štětec malířův, takže mládež má více o jednu pěknou původní knihu. — Pořadatel „Almanachu osení“ patrně měl v plánu sloučiti a představiti při společném díle autory, kteří publikovali dříve ve sbírce „Osení“, a to autory osvědčených jmen, k nimž ještě jiné přidružil. Nicméně nevyhnul se starému osudu prací na zakázku, a tak není vše v almanachu stejné hodnoty a mládeži vhodno. Přecitlivělosti Scheinpflugova „Výstřelu“ na př. dobře porozumí jen čtenář dospělý. Proč jmenuje se tu Neruda básníkem dětí, je novum bezdůvodné. Psáti o dětech, z dojmů dětských let, není totéž jako psáti dětem. Vůbec celý článek Arne Nováka není tu na místě. V básnické části čteme roztomilý příspěvek Ant. Sovy. Almanach nezískal tím, že pořadatel nepřizval autorů, kteří pro mládež skutečně píší. Reprodukce známých kreseb Manesových a Alšových obohacují obsah. Titulní obraz bez podpisu nebude mládeži dosti srozumitelný. — Jubileum Richarda Dehmela, jež nedávno oslavovalo Německo, což vzbudilo dosti zbytečný ohlas i u nás, napomohlo jistě vydání „Pohádek a povídek“, ježto jiný důvod by se stěží nalezl pro překlad těchto symbolickofilosofických historek, jimž naše mládež bez výkladu leckdy neporozumí. Co si má mysliti desítiletý rozoumek na př. o této větě: „I rozhněval se lev na svého mistra a poněvadž slyšel vyprávěti, že láska srdci ulehčí, utekl jednoho večera a potloukal se po týdny s lvicí. A skutečně se mu někdy zdálo, jako by letěl nebem, ale hned na to postřehl, jak oba se válejí po zemi a strašlivě pak musil zívati.“ Tvary jako: nadzvednul, vypadnul, pokleknuvši, do něj, vzal svojí horu, flekla ho (keř) císaři pod nos, tygr zalezl se a j. dlužno opraviti. — Z téhož pramene živé vody jako Němcová na svou „Babičku“ čerpal i autor „Děrečka včalaře“, to jest z prožité skutečnosti a prosté mysli lidu. Autor odposlouchal historii o dědečkovi z vypravování pamětníků, neboť děreček tento „co vzal do rukou, nepustil, haž to bulo, jak se patří. Humíl všecko vod železa jako vode dřeva — všecko dokázal — ha spravedlnost chtíl.“ Plno jasu radostného života účelně a dobře žitého vyzařuje z roztomilého obrázku, i nad odchodem děrečkovým na onen svět září slunce a pěnkava hlasně prozpěvuje. Přibarvení chodského nářečí je voleno velmi případně a nikdy není nesrozumitelno. Hutná, cenná česká kniha, mládeži jako stvořená. *x.*

TÝDEN.

* *Dvoje šedesátiny vynikajících českých pracovníků* zaznamenáváme v tomto čísle: dne 18. t. m. oslaví je universitní profesor dvorní rada Dr. Jos. Král, náš vynikající odborník v oboru klassické archaeologie, mythologie a metriky, o tři dni později známý vydavatel děl Komenského, prof. dr. Jan V. Novák, nejlepší znatel otázek do tohoto vědeckého oboru spadajících. Profesor Král, který stojí dnes v čele moderního klassického studia na naší universitě, uvedl se šíře již dávno svými svěžími obrázky cestopisnými, které psal ze studijních cest po

Egyptě a Řecku, a k belletrii se i jinak velice úzce přiblížil nejenom nejvlastnějším svým studiem vědeckým, knihami o řecké i římské rhytmice a metrice a o české prosodii (viz jeho rozsáhlou studii ve Filologických listech (1893 až 1902) a zkrácenou ve Světové knihovně), nýbrž i hojnými překlady klassických dramat, z nichž Sofokleova „Antigona“ i „Elektra“ a Aischylova „Oresteia“ (hrané na Národním divadle) patří k nejkrásnějším a nejzasloužilejším českým překladům vůbec. Profesor Král patří české universitě hned od prvních počátků jejího rozdělení jako profesor mimořádný, od r. 1893 jako profesor řádný. Svými knihami o české prosodii, jimiž podal důkaz bezvýhradné možnosti pouze p ř í z v u č n é prosodie v českém jazyce a nikoli i prosodie časoměrné, získal si o věc velikých zásluh. — Profesor J. V. Novák, až do nedávna zasloužilý učitel českého gymnasia v Křemencové ulici, je náš nejlepší a nejučenější komenista. Množstvím studií a traktátů, jakož i hojnými kritickými a komentovanými vydáními spisů slavného Moravana přiblížil nám tohoto učitele národů velmi energicky, v mnohém ohledu i značně zpopularisoval. Oběma sympatickým učencům přejeme k jejich šedesátkám v životě všecko nejkrásnější, k další plodné práci všeho nejlepšího zdaru. *—n—*

*

* Angl. žurnál „Book Monthly“ uveřejnil článek o důležitosti literatury pro život národa, literatura že nejen osvěžuje jeho jazyk, ale působí na mravy lidu. Obírá se poté tím, co se čte v Australii, a uvádí, že většina obyvatelstva čte hlavně místní časopisy, vydávající týdně přílohy, v nichž své čtenářstvo obeznamují se vším osvětným a hlavně poukazují k dobré četbě, která probouzí lásku k půdě, k Australii. Proto obyvatelstvo dává přednost knihám, v nichž jsou líčeně tamního života. Velké vážnosti se těší národní poesie nejen ve vrstvách zemědělců, ale také kupců (obchodníků). Populární jsou však také knihy oplývající bohatým důmyslem, ale nepovšimnuty zůstávají knihy sensace, jako některé americké plody tohoto druhu literatury. Zdravý instinkt obyvatelstva působí k tomu, že veřejné knihovny velkých měst nevykazují ani jediné knihy, která by mohla býti pokládána za pornografii. A to vše děje se hlavně přičiněním žurnálů místních, duševních rádců obyvatelstva.

K. V. H.

*

* Ruská „Niva“, č. 43. přinesla článek z péra N. Lernera pod názvem: „Puškin i ego junočeskaja ljubov“, týkající se první lásky Puškinovy k E. P. Bakuninové, pokud byl na lyceu. R. 1830 napsal Puškin o své mladé lásce: Le premier amour est toujours une affaire de sentiment et plus il fut bête, plus il laisse de souvenirs de liceux. „Prošla doba vášně, ale láska,“ podotýká Lerner, „neumírala ani v Kateřině I. znamenitého položertovného, polovážného donjuanského spisku Puškinova, v němž nelze neviděti E. P. Bakuninovou, jako v četných publikacích jiných.“ Autor článku uvádí po té z čelných prací básníkových místa, vztahující se k té prvé a pro Puškina nezapomenutelné lásce, vzpomínky na niž ho stále provázely. *K. V. H.*

*

J a k é t a n t i è m y m ě l M o l i è r e? Jules Claretie, právě odcházející ředitel pařížské Comédie Française a populární francouzský spisovatel, vydal studii o Molièrových honorářích a divadelních tantièmách. Je to čtení jistě poučné a zajímavé zejména pro naše dramatiky, a proto je reprodukujeme svým čtenářům v nejstručnějším výtahu. „Preciosky“ (Précieuses ridicules) vynesly Molièrovi všeho všudy asi 1000 livrů (při čemž podotýkáme, že tato francouzská stříbrná mince rovnanala se asi 20 sous = 80 hal). „Don Garcia de Navarre“ vynesl Molièrovi ještě méně, asi 550 livrů, tedy asi tolik, kolik obdrží dnešní dramatický francouzský spisovatel za jeden večer. „Škola manželů“ bývala asi hrána značně častěji, neboť autorovy příjmy z ní obnášely až 2929 livrů, zatím co „Mariage forcé“ (Manželem z přinucení) vynesl pouhých 670 livrů a „Šibalství Scapinova“ 742 livrů. Poněkud větších příjmů docílil Molière svým „Don Juanem“ a „Lakomcem“ — v prvním případě 2061, ve druhém případě 1124 livrů, což je konečně i kulturně dosti zajímavé u hry dnes nejpopulárnější. Nejvyšší číslici příjmů tantièmových vykazuje u Molièra „Tartuffe“: plných 6594 livrů. Je známo, že až do r. 1669 byl tento kus zakázán a teprve přímluvou mocné Montespanové, s níž geniální dramatik udržoval přátelské styky, byl zákaz odvolán. Už tehdy snad táhla sensace více než umění. Velmi nizounký příjem měl Molière také ze svého „Domněle nemocného“, poněvadž ten byl dáván za dramatikova života pouze čtyřikrát (při poslední jeho souhře, jak známo, zemřel básník jako herec na scéně). Bylo mu za něj zaplaceno jen 438 livrů. Všeho všudy získal Molière průběhem patnácti let za svoje veškera díla i za všecky spisy 49.500 livrů a 17 sous, zatím co jako herec si svými beneficemi vydělal více než dvakráte tolik. Vedle toho měl slavný klassik ovšem i jiné příjmy. Jakožto královský „komorník“ požíval roční renty 4372 livrů a jakožto „pensionovanému spisovateli“ vyplácela mu státní pokladna roční pensi 10.000 livrů. Mohl-li tedy žíti Molière, zejména v posledních letech života, ve velmi pěkných poměrech, nepřispívaly k tomu — alespoň ne přímo — jeho příjmy jako básníka. *-n-*

V Praze, dne 12. prosince 1913.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Zodpov. redaktor a vydavatel: Fr. S. Procházka. — Nakladatel: Česká graf. akc. společnost »Unie« v Praze.

Tiskem »Unie« v Praze.

Emil Tréval:

ROZPUK.

(Pokračování.)

Proto byl den dva klidnější, že věřil v nevyčerpatelnost nervů, v zázrak. Jako tehdy na chvíli při umírající matce, kdy vše svalil k nohám Boha, cítil naději, klid, omámení z mystických vůní. Počitky předrážděných nervů, nic více. Sebeklamy, bílé sny. A přece, může býti klamem, co má positivní výsledek? Co působí blahodárně? Jsou neznámé, nevypátrané skutečnosti, podobné klamům, zlomky jiného života, připlavené bouří myšlenkových oceánů až k hlavě horečně pracující.

Byl nyní v tavidle a buď se rozprchne v prvky, aneb utuhne v kadlubu v novou minci. Směs dosavadních hutných myšlenek s novými živly. Nebude to tak nesnadné. Vždyť nevžil se dosud nikam, nemusil se žádného zvyku vzdávati, žádných zamilovaných snů do budoucnosti. Vyvleče se přesnadno se staré slupky, jako motýl z kukly a snad bude ještě žíti. Snad!

Opakoval si to snad zas a zase a s takovou vytrvalostí, že stalo se mu symbolem, slibem neznámých sil a provázelo ho celé hodiny při výslechu v soudní síni, odráželo za něho útoky malomyslnosti a ševelilo mu kolébavkou v sluchu, když kol druhé hodiny noční, zachytiv jakousi milou vzpomínku, v náručí jejím usnul.

Z rána zase bylo klidněji a jasněji. Co to bylo včera? Reakce? Upomínka na matčinu smrt — jistě nic jiného — uvrhla ho v zoufalství. A dnes naopak milo mu bylo pomysliti na její utrpení, náleželo k celosti její postavy, neodlučitelně s ní splynulo. Utrpením vykupovala syna, zmenšovala, vysvětlovala jeho vinu, trpěla do budoucna za syna. Ubohá spasitelka!

Ze záhrobí podávala mu ruku a ve stisku jejím byla útěcha: Pro mne se netrap! A přání její ho ukolébalo, jako za malička, když byl jejím nemluvnětem.

Duše její naším vínem učiněna jest a posiluje nás! Pamatoval si verš ten ze Siracha. V Grošovicích četl jej na pomníku evangelického hřbitova.

Vyšetřující soudce přijal včera se zájmem rukopis inkulpatův a vybídl Jablonského, by v sepisování svého činu pokračoval, ovšem může-li stručněji a věcněji.

„Nemohu psáti jinak, pane adjunkte," hájil Jablonský svůj sloh.

„Myslím méně psychologie a více fakt," mínil soudce. „Víte, kdybych byl redaktorem, nepřál bych si jiného slohu, ale jako soudce zajímají mne jen logicky sečleněná a přesně souvisící fakta."

„Fakta jsou známa," namítal Jablonský, „nic nezapírám. Píši vlastně více pro professora Babyku než pro soud."

„Aha!" usmál se soudce.

„Že při tom hloubám, je tím, že sám snažím se sobě vysvětliti, jak vše se stalo."

„Vy tedy i pro sebe píšete?"

„Hlavně pro sebe. Hledám východ nějaký, nápravu, nové narození."

Soudce zahleděl se na bledého, štíhlého mladíka s hlavou muže už dospělého, světlehnědými kníry pod nosem. Jaké paradoxy a jaké délky v jeho spisu! To je hotové memorandum! Excentrik či propukající šílenství?

„Pište tedy, jak můžete," svoloval soudce. „Ale zcela upřímně, bych prosil, nikoho nešetřte, vše dle pravdy!"

„Jest to i má pevná vůle, pane adjunkte!“

Odvedli ho. Zdálo se mu, že k němu oknem doniká hvizd kosův. Byl jistě dole, při domě, sbíral odpady kuchyňské, asi mrkev. Vlny dusného vedra nedonikaly až k chladu vězení, jen ten jediný ptačí zvuk z podletí.

Adam Jablonský ve vězení psal.

Byl jsem odhodlán k násilnému vybřednutí z hnusných poměrů domu, jenž přestal mi býti otcovským.

Sáhnu si na život, nebo uteču! Ale za nic tu nezůstanu! Myšlenka ta tvrdla ve mně jako hráň v přesyceném roztoku.

Všecka moudrost rozumu zazdála se mi bezcennou, filosofie i vědy ledovými naukami, zvuk hlasů soustrastných chutnal mi sodomskými jablky, na vyplivnutí. Nezůstanu, vymažu se sám ze společnosti, tak neb onak. Sebevražda byla mi bližší než útěk. Alespoň není třeba přemýšleti, kouti plány, sháněti peníze.

Dva momenty mne tehdy zachránily od zkázy. Setkání se s dívkou pochopující a potom kompromis mravní, jenž byl mi mostem přes propast, do níž chtěl jsem skočiti. Tak jako nyní zadržela mne slova šlechetného lidumila, jehož návštěva ve vězení dotkla se mých slepých očí rukou Tobiášovou.

Chtěl jsem jíti za matkou, ale ne sám. Var divokého vzteku mne zachvacoval, setkal-li jsem se s otcem.

Má on, škůdce, jediná příčina zmarů dvou lidí, zůstati tu neztrestán? Stavěl jsem se proti otci vzdorně, vyzývavě. Ať na mne vztáhne ruku! Divý pud napružoval mé svaly. Brával jsem do ruky pušku, potěžkával, nabíjel. Byla právě dosti těžká k rozbití lebky a náboj právě dosti silný zabíti člověka. Matčin prosebný hlas zazníval mi do toho, ale potřásal jsem hlavou, počal si bručeti písničku, abych hlas neslyšel, přehlušil.

Bil bych se i s ďáblem, nikomu bych nic neprominul. Ať to kdo se mnou zkusí!

Ale ten „kdo“ se mi vyhýbal. Na večer teprve jsme se setkali. A hle, otec byl podnapilý. Obličej a uši měl červené, oči se koulely, kol úst zkamenělý úsměv. Blbý, faunovský úsměv.

Prošel jsem kol něho mlčky. Stanul.

„Pozdrav, chlapče!“ poručil. I já stanul.

„Co stále dřevěníš?“

Obrátil jsem se na odchod. Opilého přece nebudu bíti!

Ale hned jsem se otočil. Otcova hůl dopadla mi na záda.

„Dosti hrbení!“ vykřikl jsem zatínaje pěstě. Celé tělo se mi roztřáslo. Proč jen není ten člověk střízliv?

„Cože? Jakže?“ ječel otec a zasadil mi dvě rány přes hlavu.

„Opil jste svoje svědomí!“ křičel jsem necouvaje a necítě jeho ran.

Zbledl jako plátno a skřípěl zuby.

„Pšakrev!“

Srazil jsem ruce, abych mu hůl vyrval. Byl jsem silnější, už vědomím svého práva pomstít matku. Ale ruce mé samy mířily ne po holi, ale po otcově krku. A já nechtěl, opilého nechtěl! Tmělo se mi v očích.

Otec skuhral hlasem škrceným, jako by mé ruce už na krku cítil.

„Adame, chyť se rozumu! Což pak já jsem na tom vinen?“

Už nebil, jen se omlouval.

Hlas můj za to nebyl dušený, ale hřměl stichlou světnicí, v níž zemřela má matka.

„Napřed člověka utrýznit a pak pít a ohlušit svědomí!“

„Kluku prostořeká!“

Napřáhl znovu hůl. Díval jsem se na něho shůry. Byl jako křeček. Necítil jsem jeho ran. Tak mocné bylo vědomí mého soudcovství nad ním, že rány jeho vracely se na něho. Jako by je sám sobě zasazoval. On křičel, já mlčel. Až hůl na mně dolámal. Já neustoupil, spíše on, tak stáli jsme tělem proti tělu.

Otec dal se do pláče. Zahodil úlomky hole a vzal mne pod paždí. Celý změkl.

„Pojď, Adame!“

Táhl mne do kabinetu, své pracovny. Breptal při tom nesmysly. Pak mi rozevřel mappu uměleckých aktů, krásných rytin, dle největších umělců světa. Měl samé muže, krásná, statná těla. Některé z klassických tváří leporostlých krasavců probodány byly jehlou.

A vyprávěl mi o každém aktu umělecký vznik obrazu, proporce, soulad linií v klidu i pohybu, horoval, co je v tom harmonie, co poesie!

Poznal jsem tajnou vášeň otcovu a zároveň i kletbu jeho. V hlasu jeho bylo tolik neslýchané upřímnosti, tolik pravého nadšení, tolik marné touhy, že rázem osvětlil se mi zdroj nepřátelství otcova k lidstvu. On vyděděnec ze světa lepotvarů byl horoucím milovníkem krásy, velikosti a dokonalosti. Ne pouhý ctitel, ale zbožňovatel fanatický. A při tom byl sám zakrslý a znetvořen. Hlavu plnou snů a ideálů a stále při tom schlazovaný a urážený skutečností. A boj ten bojoval jistě od malička.

Zatušil jsem tragiku jeho touhy, tragiku celé jeho existence, že tento boj nemohl

a nemohl vybojovati až k míru se skutečností.

A jistě že i ctil krásné ženy, a svět ho proto káral. Kdyby byl urostlý, silný, bohatý, svět nalézal by honbu za ženami zcela přirozenou. Ale chudému člověku ji zapovídal. A chudý člověk všem v okotrč přece honil.

Hlas světa ho proto káral, co mu osud jednou rukou dal a druhou zase bral.

Ony body v obrazech! Projevy líté, malomocné závisti. Pochopoval jsem, že nemířily na mrtvé obrazy, ale výše, přímo na neúprosnou sílu tvůrčí.

„Víš, Adame, co bych chtěl?" řekl otec zaviraje desky. „Rok býti takovým Antinoem — a pak smrt!"

Řekl to vášnivě a uhodil deskami rázně do stolu, až prach zavířil.

Bylo mi, jako bych otce po prvé viděl. Vyzradil tajemství svého života či mluvil z něho alkohol?

Pravil jsem, že otec nedovedl boj svůj dobojovati až ke smíru. V poly boje uchýlil se na jiné nečestné bojiště.

Když krásou nedovedl, chtěl bojovati v životě jinak. Chtěl stůj co stůj vyniknouti, strhnouti na sebe pozornost. Pojal vášeň odlišnosti, touhu po originalitě. Když ne neobyčejně lepým, tož neobyčejně špatným chtěl býti. Virtuosů ve zlu není mnoho. Při tom je methoda prosta. Vše činit jinak než jiní, hlavně vše proti přírodě. Aby říkaly se o něm superlativy: nejpodlejší, nejzrůdnější, perversní a tím aby imponoval. A tuto zvrhlou ctižádost učinil svým bohem, jemuž přinášel hnusné oběti.

Otec vytáhl ze skrýše ve skříni láhev vína a sklenice. Nalil mi.

„Pij!"

„Nepiji alkoholických nápojů," odmítl jsem.

„Jak ten dobytek," řekl otec a vypil víno sám.

Odešel jsem. Nezdržoval mne. Přemýšlel jsem o něm a pozoroval ho. Co je to za člověka? Byl rychlých pohybů a když šel, ohlížel se z nenadání. Na tenkém krku klouzal mu ohryzek. Kůže rukou i obličeje byla hustými, plavými chloupky pokryta. Někdy měl jsem dojem, že zahnívá při živém těle, že plísně vyrůstají mu z kůže. A bylo mi ošklivo.

Orlí, malý nos tratil se v prošedivělém kníru. Bradu měl malou, oholenou. Úzké, nafialovělé rty jeho nikdy nezruměnil veselý úsměv. Neuměl se smáti, jen ušklebovati. Prsty se mu neustále chvěly, ač alkoholikem nebyl. Zuby měl vysazené bílé, řídké. Zálibou jeho bylo nositi prsteny s lesklými kameny, ozdobné řetízky k hodinkám a drahé náprsní jehlice do kravat. Nosil velmi rád čisté prádlo, a převlékla-li matka peřiny, neb alespoň větrala-li je v létě na zahradě nad záhonem levandule, libostně si v nich na večer pobláhal. Obuv nosil co nejelegantnější a jen od mistra Vondry z města, aby uplatnil svou malou nohu. Šatil se rád dle módy, ač ne výstředně.

Jeho oči byly šedé a jako v mlhách utopené. Svrašťoval je v úzké štěrbiny, když s někým mluvil a nikdy nedíval se nikomu do očí, nýbrž bokem.

Hlas měl obyčejně skřípavý, ale měl jej v moci. Když chtěl, dovedl mu dáti ohebnosti a lahody. Byl špatným pianistou, lepším houslistou. Ale měl za to vysoký, tak zvaný kravattový tenor, hledaný všemi zpěváckými spolky v okolí. Nejraději však zpíval na pohřbech, protože to vynášelo.

O rodičích jeho mnoho nevím, jen tolik, co mi matka vyprávěla. Sám jsem ani babičku, ani dědečka Jablonských nikdy neviděl. Otec nikdy o nich nemluvil, nikdy jich k sobě nezval, ani k svatbě ne. Vůbec příbuzenstvo z otcovy strany zůstalo mi neznámo a cizí.

Dědeček Adam Jablonský byl kancelistou v okresním městě jižních Čech. Matka má brzy po svatbě do Rovečína zajela. Vyprávěla mi, že dědeček byl drobný mužík, jenž měl jedinou vášeň, fanatickou až zbožnost. Denně klečíval v kostele na dlažbě celou hodinu a ruce sepiaté vroucně se modlil. Chodil každého téhodne ke zpovědi a přijímání, byl ideálním mužem podle srdce rovečínských bohabojných žen. Měl ovšem i své nepřátele, kteří mu přezděli rovečínský biskup. Leč jeho zbožnost byla tak důsledná a nikdy neochabující, že i břitký skepticismus Františka, nejstaršího syna jeho, vůči otci umlkal.

František, později otec můj, víry otcovy neměl. A přece vychováván byl od maličkosti na faře, u kmotra a strýce z matčiny strany, faráře a konsistoriálního rady Hozáka v Dolním Slivně. Farář dal Františka na studie, chtěje z něho míti kněze. Byl však dosti rozumný, že zpozorovav nevšední nadání paedagogické u sestřence, dal ho po kvartě na paedagogium. Obmýšlel pomoci mu časem na nějakou měšťanskou školu třeba v Praze. Známostí k tomu měl. Plán ten však překazila, právě když František složil maturitu, mrtvice, která faráře zkosila. Hospodyně a jiní lidé, kde co bylo na faře, rozchvátili a když

kandidát učitelský přišel k pohřbu, byla fara vydrancována.

Hospodyně vyřizující pozůstalost před soudem odpřisáhla, že nebožtík jí nábytek, hospodářské zařízení i dobytek před smrtí daroval za to, že mu po osmnácte roků věrně sloužila. Poslední vůle se žádná nenašla, peníze hotové rovněž ne, a rodina mého děda Jablonského vyšla na prázdno.

A bylo mimo otce ještě šest mladších sourozenců a na nějaké dědictví po strýci faráři jistě počítali.

Neštěstí to dojalo více babičku než děda, jenž zbožnost svou zdvojnásobil a nepřestával napomínati hořekující babičku, aby raději shromažďovala poklady, které rez nežere a zloději nekradou.

Ve zbožnosti dědečkově skryta byla jakási hrdost a ctižádost. Chtěl, aby lidé o něm mluvili a dobré mluvili. Proto mužně přemáhal i své zklamání, neboť i on v duchu počítal, že švakr na jeho děti bude pamatovati. Děti, když dorostly, roztratily se za živobytím po světě, dva hoši zapadli až v Americe.

V Grošovicích měl František Jablonský známého školního inspektora, rodáka rovečínského. Ten ho dostal na okres, a tak přišel otec do Kotoule.

Když tak o všem přemýšlím, zdá se mi hlavní dissonancí v povaze otcově, že nedovedl žíti přirozeně, smířiti se s nezbytností, nedovedl pochopiti, že každá forma existenční je oprávněna. Stále by něco opravoval, přidělával, co opraviti, předělati nebylo lze. Duch země vzpouzel se v něm v neustálém kolotu, tím urputnějším, že byl tajen. Myslím, že i on měl chvíle jasné, kdy ovládal ho vyšší, nehmotný genius. Ale odplavován byl rychle návalem žluči. Kdyby byl otec dovedl zakotviti v pevném názoru životním, ukázniti se v něm, jako na příklad dědeček v pietismu, stal by se jiným, přístupnějším člověkem. Tak potácel se sám v mezisvětí, prázdnu, jako zavržený a pyšný anděl, nikam nepřitahován, beze spočinutí. Ani naivní víry ani pansofické resignace v něm nebylo.

Bůh mi promiň, napsal-li jsem nesmysly, nevyjadřuji-li správně to, co přece tak hluboce cítím.

A tak přišlo, že se stal jed součástí jeho bytosti, jako šťávy ve tkani rozpuku.

Bolest a touha má po matce, brzy běsněním se projevujíce a zase rozplývajíce se slzami, staly se mi kultem. Kochal jsem se v pocitu, že žádný člověk není tak výjimečně pronásledován, takovým vyhoštěncem z hodů života, takovým Hamletem, povolaným trestat vlastního ploditele.

Recitoval jsem si silná místa z dramat a bloudil jsem rozerván světem.

Otec objednal matce nákladný pomník, ale za týden objednávku odvolal a zakoupil kříž z litiny. Napřed i hrob chtěl na věčné časy zakoupiti, ale i z toho se vyspal.

„Kdož ví, kde se octneme, než umřeme," řekl mi. „Ty se oženíš, a rodina tě potáhne jinam. A mně je to prajedno, kde shniju."

„A podle koho," dodal jsem trpce.

„Třeba," odvětil otec chladně.

„Podle Julče!" vykřikl jsem srše nenávistí.

„Proč ne?" ušklíbl se otec. „Matce už je to jedno, která mne vytrestá."

„Ale lidem —?"

„Aha, o ty běží, Adame! Lidé jí brzy zapomenou, jen v srdcích našich má trvalou památku, aere perennius, či jak se cituje ten pohanský poeta."

Otec se patrně vysmíval.

„Zakoupím místo sám," řekl jsem, „na svůj účet."

„Hoho, chlapče! Nevíš ani, co mluvíš. Myslíš, že tvé studie nic nestály? Že mohl jsem vše hradit z hubeného platu kantorského?"

A vypočítal mi rychle a dopodrobna své příjmy a vydání za posledních pět roků. Seznal jsem, že z malého kapitálu matčina věna už sotva několik set zbývá, takže mne v septimě napolo a v oktávě už zcela bude otec ze svého vydržovati.

„Nějak to do tvé maturity vytluču," řekl otec, „a potom — uvidíme."

Obával jsem se, že po smrti matčině přihlásí se zase Julča Mladotova. Ale snad se bála, snad vzdorovala, nic nebylo slyšeti. Za to zahradník Trpělka hodně dojížděl, a mluvilo se, že se na podzim bude Julča vdávat.

Žal po matce počal ustupovati hořkosti, ošklivosti a nepřirozené nenávisti. Věděl jsem, že nepřirozené a priori, ale v mém případě velmi přirozené. Mohu říci, že každý nerv ve mně ježil se hrůzou před otcem, odporem k němu. Vrahem jsem ho nazýval a při pohřbu nad otevřeným hrobem div hlasitě jsem to do lidu nevykřikl.

Chvílemi mohl jsem se na otce dívati lhostejně, ba zvědavě jako na zajímavého zločince a druhý okamžik bylo mi z pohledu na něho ošklivo. Každý pohyb jeho se mi protivil, odporně páchnoucí atmosféra byla kol něho. Hlas jeho řezal mi do ucha, nad jídlem zasvítily mu oči vždy ošklivou žádostivostí. Bral velká sousta,

hrubě ani nežvýkal a polykal. Jedl-li jsem s ním, jako by mi do každého jídla otravy namíchal. Nemohl jsem nakonec jísti jídel, jichž se on napřed dotekl, raději jsem hladověl.

Tmavé stíny jako hadové odvíjely se od něho ve světle, sinavé svity táhly se zase za ním, vstoupil-li do stínu. Divil jsem se, že každý, kdo ho potká, se na něho neoboří, neurazí ho, neudeří, že se země neuhne jeho dostupu, nevzpříčí se, nesetřese jeho postoj.

Byly hříchy u něho i u mne. Jeho vina zplodila mé hříchy.

Ohromný, mračný egoismus chodil tu přede mnou, posupně stál na svém právu žíti na úkor jiných, lepších, dupati, ničiti květy, ne nevědomou, zvířecí brutalitou, ale úmyslným, zbabělým ďábelstvím.

Kdo mu mohl něco dokázati? Ať ho vlekou před soud, postaví se směle a žádný paragraf nebude míti proti němu moci! Neprovinil se ničím podle litery zákonů psaných. A v tom je právě jeho zbabělost. Vraždil nástroji dovolenými, způsobem zákonným. Ale který příkaz etiky, příkaz svědomí ustanovil ho popravčím? Čí ortel vykonával?

Je-li vše sudbou, jak antičtí národové věřili, která to byla moc, učinivší otce svým nástrojem smrtícím, jaký los měl se jeho zlobou naplniti? Proč stvořila fantasie lidská Sireny, Scyllu, Sphinx, proč ničivé síly rodí se v přírodě? Taková moucha ce-ce, očkující svým žahadlem smrtelný spánek? Jaké to barokní nápady přírody, která je přece kladem a nikoli zhoubou života?

Otec patřil k druži ničivé, do čeledě Ahrimanovy, Šivovy. Odhmotňoval jsem ho a vemlouval si, že jen zlo, špatnost v něm nenávidím, ale když viděl jsem ho, nemohl jsem rozlišiti, co nenávidím a čeho je mi v nitru líto.

Ač to, oč jsem se modlil, se mi nenaplnilo, přece z hrdosti a piety k matce jsem sliby své zachovával. Nedotkl jsem se piva celé prázdniny i kouřiti jsem přestal. Jen pušky jsem se nevzdal, naopak, tím náruživěji k ní přilnul.

Krev má se usazovala a zbyla bolest, hlodající jako stále kanoucí voda, bolest, ryjící jako červivý zub.

Sedával jsem celé hodiny denně nad rovem matčiným, rovnal, zaléval na něm květiny. Pod večer přicházela na hřbitov Cilka Kraglova, k hrobu své matky, před třemi roky zemřelé.

Slečna Kráglova žila od jehly, byla krejčířkou, vyšívala a řásnila. Pracovala i pro mou matku. Leckteré zajímavé drobnosti mi o ní vyprávěla.

Štíhlá, pod očima souchotinářsky zardělá, s rozšířenou žilkou na levém spánku, nebyla Cilka Kráglova vynikající krasavicí. Ale měla na venkově nevídané, popelavě rusé, měkké a pavučinově tenké vlasy, které v slunci přecházely do stříbrna a něžný, rozumný pohled modrých očí. Hlas její byl lahodný, zpěvný alt. Zpívala na kůře a hrávala na ochotnickém divadle milovnice. Při světle lamp nabývala velkého půvabu.

Byla o dva roky starší mne.

Četla pokud mohla a měla dosti správný vkus. Zajímaly ji i vážné hovory a rychle chápala nesložité vědecké poznatky. Soucit její stal se mi potřebou. Mluvila se mnou jako sestra.

V záchvatu hnusu a malomyslnosti — nyní vím, že to byl jen záchvat — odhodlal jsem se, že otci uteku, půjdu kam mne nohy ponesou, nebudu přijímati dobrodiní z ruky, jíž si nevážím. Úmysl můj vznikl ve mně na večer a časně z rána sebral jsem do uzlíku něco prádla a vyšel z domu.

Kráčel jsem za humny po pěšině, kráčel kvapně k dálným lesům, z nichž vyhlížela Žákova hora, kdysi cíl mé touhy. I nyní tajemně mi kynula: Pojď ke mně, já tě zkonejším, ukáži ti cestu, cestu k svobodě!

Každým krokem od domova vzmáhal se ve mně pocit radostného oprostění. Teplo velkého odhodlání zahřálo mou krev. Ohlížel jsem se volněji. Sám a sám!

Chtěl jsem si právě vyhouknouti z plných plic, zahvizdnouti, když v tom vynořila se mi mezi obilím — Cilka Kráglova.

Jako by z vln vyplula, růžolící, úsměvná, ranně svěží — Venus Anadyomene.

„Kam pak, pane Jablonský?“

„Do světa, slečno! A vy?“

„Byla jsem v sousední vsi odvádět šaty. Zdrželi mne přes noc. — Ale jak to, že do světa?“

„Do světa, kde růže rozkvétá. Mějte se tu dobře, jsem rád, že jsem vás potkal.“

Podával jsem jí ruku a pátral v její tváři po účinku svých slov.

Nechápala. Řekl jsem jí tedy, co mne vyhání z domu. A dodal jsem, že beztoho nikdo mne nebude želeti.

Polekala se a sesmutněla.

(Pokračování.)

✶

Emanuel z Lešehradu:

SVATEBNÍ HYMNUS.

Na skráních čelenku z růží plamenných, z narcisů ledných,
pozvedám ze sloně lýru rukama nad zkvetlou hlavou,
lýru, své zvučící srdce,
a hraji,
jásám svou svatební píseň:

Na oře, oblačen oře, posaďte nevěstu luznou
na oře čabrakou hvězdnou ozdobeného,
rozpusťte vodopád kštice po snícím ledovci těla,
aby se rozlila šumně, proudila po zeměkouli,
nad horstva, pralesy, moře, nad města, nad vzdušné pláně,
vytryskla do hlubin věčných podobna vlasatic vlečce,
kštice mé nevěsty zářné.

Obzorů rozevřte sály, sezvěte tvorstvo všech planet,
rozzněte nebeské lustry záplavou duhových světel,
víno mi nalejte v kalich,
nejdražší víno,
lidskou krev žhoucí,
abych jím připíti mohl vzácné své nevěstě zlaté,
hvězdě mých očí! . . .

Jitřenko cudná!
Širý jak blankyt můj domov vítá tě nevěstu smavou,
vítá tě, milenku skromnou žhavého miláčka svého,
souhvězdí démantné Plejad svatebním darem ti dává —
okrášli éthernou šíji čárným tím náhrdelníkem.

Dotkni se rty mého srdce, rozperli struny mé lýry,
chaosu kvítku,
na bílém oři se rozjeď, rozleť se v prostory světlé,
perutě dám tvému oři, abys zalétla se mnou
k nejzazším hvězdám;
v náruči blankytné zpita přepychem nesmírné vlasti
uhlídáš vycházet z úst mých
měsíc a slunce.

Fráňa Šrámek:

KLAVÍR A HOUSLE.

Vít Procharec, člověk bludný, jenž na křižovatkách vždy tvrdošíjně volil směr nejpochybnější, spatřil za jedné ze svých dlouhých, bezcílných poutí na lesní pasece mladou pasačku krav, a ulehnuv mezi vrbice, olepené mandelinkami, bradu podepřenou o dlaně, pozoroval ji dlouho, očima podivně zlatistýma, které lačně okoušely; a stále zlatistějšími byly jeho oči, jako včely příliš opylené, musil vrtěti hlavou, vzdychl také několikráte a, ježto rád tvořil krásná souhvězdí slov, zašeptal konečně tiše: „Je krásná, krásná; mohla by býti průvodkyní slepého pohanského boha.“ Ale když to opakoval dvakráte, nabyl jeho obličej výrazu pokorné touhy;

zná-li už lásku, zná-li už lásku — dýchl, tak tiše, že to nemohla slyšeti ani metlice u jeho úst.

Pak po malé chvíli, jsa velmi opatrným, neukazuje příliš zubů ani jich neukrývaje, shledal, že děvče zná lásku, a že k ní nevede delší cesty než od úst žíznivého poutníka k nalezené lesní studánce; poněvadž se zatím kravky poněkud zatoulaly, odběhlo potom děvče na okamžik, a když se vrátilo, nalezlo neznámého muže, který se jí asi silně zalíbil, sedícího na témž místě, s obličejem pokrytým dlaněma; překážely jí sice tyto ruce na jeho obličeji, nic kloudného si o tom nedovedla pomyslit, ale pokrčila pouze rameny, usedla vedle něho, čekala a mlčela. Když však potom Vít Procharec sňal ruce s obličeje a pohlédl na ni, tu jeho oči dívaly se tak pěkně, že v témž okamžiku zatoužila, aby to bylo na příště vždycky tak, aby muži seděli vedle ní s rukama na obličeji, a pak, sňavše je, náhle tak na ni pohlédli, jako tento hezký čert.

„Mohl bys tu zůstat," řekla. „Vzali by tě možná za myslivce."

Usmál se, cítil, že nechtíc prozradila své tajemství, ale odpověděl vyhýbavě, žertem jakýmsi. Nesnažil se vůbec nijak zavésti hovor, pozoroval ji pouze mlčky, očima nadšeně soustředěnýma, jako by konal nějakou vzácnou klenotnickou práci.

Když vstal, osmutněla. Vstala také a přejela několikráte rukou po jeho prsou; učinivši to však, teprve nyní se jaksi zastyděla, a snad aby zastřela své rozpaky, počala si tiše zpívati, hledíc mimo něj. Ještě jednou pojal ji celou do svých očí, jako by ji vysazoval do zlatého vozu; pak řekl několik opojených slůvek díků, které však ona přerušila rozpustile trysklým smíchem, a šel. Po několika krocích dostal od ní do zad jedlovou šišku, a pak ještě jednou; zavřel oči, očekával další rány, a bylo mu skorem líto, když již nepřišly.

Vzdaluje se lesem, slyšel její zpěv. Viděl také vysokou jedli, která psala vrcholkem cosi po nebi, a když napsala optala se: vidíš? Kývl blaženě a řekl: vidím. Pak musil projíti kolem několika bříz, které nakláněly k sobě hlavy a smály se do hrsti, ukazujíce na něho prstem; přivřel oči, kterým se chtělo šťastně slzet, a zašeptal: Objal jsem jednu z jejich sestřiček, viděly to. A došed potom na křižovatky tří cest, volil proti svému zvyku onu, která jej mohla dovésti nejbezpečněji — —

Dříve, než obvykle, vrátil se Vít Procharec z této toulky. Měřil dlouhými kroky tichoučký čtverec náměstí právě v okamžiku, kdy vracela se pošta od podvečerního vlaku, a jako vždycky objevilo se v oknech na náměstí několik ženských hlav, vyhlížejících zvědavě, přijel-li kdo. Pošta však vrátila se s prázdnou, náměstím ubíral se právě jen tento podivínský lékárníkův syn, a zklamané hlavy v oknech, berouce asi jen nerady za vděk aspoň tímto předmětem, odklonily se poněkud a řekly cosi za sebe v přítmí pokoje, při čemž mladému muži, jehož pozornosti tato hra oken neušla, mohlo býti asi tak, jako by ze záloh s posměšným klapnutím shltlo jej několik ukrytých kodaků. Mávl rukou; jeho rozsvětlené oči nezářily proto méně.

Lékárník seděl na lavičce před lékárnou a čas od času zdvíhal k očím lorgnon, pozoruje snad poletující kolem kostelní věže holuby, ozlacené západem. Válo mírem a snovou lahodou od této sedící postavy, jaksi zvláště korektní, černé a bílé, s rukou, jež zdvíhala se a klesala jak po taktu jakési vnitřní hudby, s pomalými úklony usmířené hlavy, která zdála se oddávati tichu večera, upíjejíc je mírnými, vděčnými doušky; mohl jsi se domnívati, že letní večer stanul před tímto stárnoucím mužem, podoben prodavačce květin, jíž on odkupoval svoji malou kytičku, žertuje vlídně a štědře platě.

Jakého mám milého a krásného otce, pomyslil si Vít Procharec, hledě směrem k lékárně; a jaký je dnes večer slavný, slavný!

Poněkud prudší pohyb ruky, jež nesla lorgnon k očím, prozradil, že lékárník zpozoroval nyní svého syna. Nadsedl zpola, ale nepovstal; hlava přešla od pravého k levému rameni, vysílajíc bystře pohled a úsměv. Oči obou se shledaly na půl cestě; syn nadnesl vysoko klobouk a otec kynul rukou. Pak teprve vstal. „Vítám tě, Vítku!" „Děkuji, a — dobrý večer!" Šli proti sobě jako voda proti vodě, ohlušili se tím jaksi, a svítavše se, nenalézali honem jiných slov; ale když potom konečně téměř současně otevřeli oba ústa, aby promluvili, počaly bíti radniční hodiny, a tu, dorozuměvše se veselým mžiknutím očí, dali opět nerušeně plynouti svému mlčení; byli oba milovníky této hodinové hry, a sedm zvučících vln přelilo se nyní po nich, any jejich obličeje přijaly výraz jakési úsměvné zbožnosti. I potom, když hodiny dozněly, setrvali okamžik v mlčení, hledíce stříbřitě do večerního vzduchu, jak za odletující vidinou.

Tu se však lékárník zasmál, ukazuje rukou do jednoho rohu náměstí. „Vidíš? Vidíš? Náš přesný, sedmihodinový, přemilý Vilibald přichází na večerní šplecht!... Teď . . . dívej se . . . vytáhne hodinky a porovná je s radničními . . . . nu, vidíš, neřekl jsem to?"

V rohu náměstí u radnice objevila se malebná figurka, s poletujícími vlasy a šosy, jako poháněna neviditelným strojkem, který ji pudil ku předu skočnými krůčky, obracel její hlavu tu v pravo, tu v levo, a rozehrával nepokojně její ruce, nemohoucí se jaksi shodnouti, která z nich má nésti široký klobouk a která hůl; objevení se této figurky u radnice bezprostředně po odbití hodin a vůbec celý její vzhled zdály se ji uváděti ve zvláštní souvislost s touto hodinovou hrou, byla to jaksi figurka z této hodinové hry, a snad že něco podobného cítili oba muži před lékárnou, hleděli oním směrem v jakémsi srdečném okouzlení, mžikajíce pohnutě očima a pokyvujíce. „Vše jest dnes krásné," vzdychl náhle Vít Procharec, ale pocítiv na sobě v témž okamžiku otcův pohled, vzhlédl k němu tázavě; lékárníkovy oči rázem ukryly se za přepadlými víčky. Setrval tak okamžik a teprve potom řekl: „Jako bych to, co jsi tu řekl, již kdysi byl slyšel . . . . za podobného večera . . . a takovým také asi hlasem . . ." Ale Vít se rozesmál. „Nu ano, samozřejmě, jistě se nemýlíš . . . . myslím, že to bylo již řečeno stotisíckrát přede mnou a milionkrát bude řečeno po mně . . ." Lékárník slabě zavrtěl hlavou; hleděl déle v zářící Vítův obličej. „Jsi někdy velmi podoben nebožce své matce," řekl potom. Vít se přestal usmívati. Z neznámého důvodu přešel jeho pohled po otci s mírnou výčitkou; ale pak mu počalo opět stříbřiti v koutcích přivřených očí a zdvihl žertovně prst; chtěl asi říci něco srdečného, něco, v čem by výčitka zjasněla rolničkou, ale k tomu již nedošlo.

Pan professor Vilibald Struna, po hodnosti zámecký archivář, došel totiž již zatím na dostřel — a střelil. A nebyl by to professor Vilibald, kdyby nestřelil nějakým řeckým veršem, bronzovou fanfárou, vrženou na vzdálenost několika kroků. Pak byla řečtina vystřídána starou, dobrou češtinou, jakoby právě vyskočivší z umného soustruhu zálibného písmáka, ale to již stál pan professor mezi oběma Procharci, pravá ruka hůlkou vytepávala takt na rameni synově, levá s širákem bratrsky spočívala na rameni otcově, a uprostřed obracela se jeho hlava hned v pravo, hned v levo, dolévajíc přemírou planoucích očí, co štědře již navršila hlaholnými ústy. Když pak — usoudiv dle neklamných známek na Vítově šatě, že tento vrátil se právě z jedné ze svých toulek poli a lesy — zadeklamoval o velikém bohu Panovi, při čemž volil slova slavně vzdutá, jako by vybíral nejtěžší a nejzralejší hrozny, tu blýskl Vít očima a jeho ústa zdála se tvořiti neslyšitelný, nadšený výkřik, zatím co otec postál opět na jeho obličeji okamžitým, udiveným pohledem; hned na to však ocitl se Vít v rozpacích a jeho nepokoj prozrazoval, že jala jej náhlá potřeba samoty; použil také nejbližší vhodné příležitosti, poroučel se professoru Strunovi a vešel do domu.

Oba muži, osamněvše, usedli na lavičku a hovor sám sebou přešel do tichých, malomluvných poloh. Tu a tam řekl jeden letmo několik slov, na něž druhý odpověděl pouze kývnutím; někdy také jen dva pohledy a úsměvy vyšly si vstříc, shledaly se na půl cestě a dorozuměly se; zdáli se děliti o krásu a ticho večera, jako by z nich jeden pro druhého vybíral lepší sousta. Když chodníček před radnicí potemněl večerními hloučky smějících se dívek a hochů, tu již, zahleděvše se v jakémsi pohnutí oním směrem, zmlkli docela a jen občas se roztržitě poohlédli, když z blízké hostinské zahrady zazněl příliš hlučně třeskot koulí na kuželníku. Pak přešel kolem notář se svou paní a byly vyměněny vzájemné pozdravy; paní snad byla kdysi krásná, nyní však měla již šedivé vlasy, byla velmi otylá a letní, dusný večer působil zřejmé potíže jejímu dechu. Professor Struna, hledě za ní, zčervenal zvláštně kolem očí. Anežko Kovářová, Anežko Kovářová, řekl potom tiše, pokýval hlavou, ale ucítiv v témž okamžiku na svém lokti lékárníkovu ruku, pohlédl na tuto ruku, pak na lékárníka, zamračil se a odklonil rychle hlavu. Ale když ji brzy na to obrátil opět k lékárníkovi, měl již kolem očí celé vějířky žertovných vrástiček. „Milý příteli, z nás dvou jsem v tom hůře přece jen já," řekl, ale nedostal odpovědi. Mlčeli delší okamžik. Pak professor Struna napsal cosi holí ve vzduchu a řekl: „Kníže Ondřej dnes přijel." Lékárník se zřejmě vyrušil z myšlenek. „Na trvalo již?" optal se, ale nestál za svou otázkou, byl jinde. „Na trvalo?" Professor se krátce, zle jaksi zasmál a opět psal něco holí; otálel nějak s tím, co chtěl říci. „Takhle na trvalo: před polednem přijel, sešel do kaple, zahrál na varhany, requiem jakési . . . poručil potom hned zapřahati

a opět odejel.“ Nyní teprve stal se lékárník velmi pozorným, čekal, poví-li professor více, ale nedočekav se, řekl jakoby sám pro sebe: „Co to asi? Requiem? Podivno!“ V témž okamžiku však se jaksi polekal; podoben někomu, jenž zapomenuv se, promluvil na nevhodném místě, odkašlal rozpačitě a příkře se odmlčel.

Náhle oba zdvihli hlavu a pohlédli vzhůru; otevřeným oknem nad nimi tryskly housle, prudce, jako by rozpřáhly do letního večera chtivou náruč; bylo to stoupání nahoru a nahoru, někdo stoupal a stoupal, by natrhal na nebi hvězd; nepobyl dlouho tam nahoře, oči jeho byly oslněny příliš a hlas se mu brzy zalykal úžasem; vracel se nyní opět, nesa poselství, jež mohl sdělovati pouze tichotiše, šepoty a vzlyky modře omženými něhou, které zdál se ukrývati pod lupeny a pod kameny v mechu, by nalezly je zítra dívky, až půjdou víti věnečky, a hoši, kteří vydají se na lov za zlatým střevlíkem — a pak — — pak už stalo se s houslemi něco dokonce podivného, neboť hrály nyní cosi bílého a oblého, co zdálo se vystupovati z rouch a závojů, jak blahoslavená nahota, dar nabízející se a přijímaný v kleče . . .

Oba muži na lavičce, naslouchajíce, vyměnili letmý pohled. Professor zdvihl významně ukazováček a lékárník odpověděl úsměvem; přivřeli labužnicky oči, jak nad číší dobrého vína, zdvižené zkoumavě proti světlu. Ale záhy stal se lékárník nepokojným; číše vína jaksi zhořkla. Snad že posléze tento nepokoj přenesl se také na professora, i on počal se neklidně chouliti pod prškou tónů, která padala shora; v jednom okamžiku dokonce přivstal a pohlédl hrozebně vzhůru, jako by chtěl housle zakřiknouti; ale usednuv opět a tiskna hůl v důlek brady, zachoval pak již zachmuřený, nehybný klid, zatím co lékárníkův výraz jevil stále bolestnější udivení. „Tohle nebylo asi requiem, milý příteli,“ řekl professor, když housle zmlkly, a hlas jeho byl horký, suchý, písečný, i smích, kterým ukončil, byl takový. Lékárník položil ruku na čelo. „Nevím, co to dnes . . . už dávno Vítek nehrál.“ „Vysmál se nám starcům,“ zamumlal professor, vstávaje, a strnul na okamžik, s očima vhrouženýma v neurčito; jeho ramena se prudce zdvíhala a klesala. „Ach, mládí, mládí — —!“ řekl tiše, a bylo těžko uhádnouti, zlomil-li se v jeho hlase úsměv nebo slza. Vyšel zcela z obvyklého svého žertovného klidu a velmi kvapně se dnes rozloučil.

Když okamžik na to vešel lékárník do lékárny, užasl klímající magistr nad bledostí jeho obličeje. Nutě se do žertů o rozmarech svého churavého srdce, požádal starý pán magistra o dávku digitalis a odebral se do svého pokoje. Seděl tam chvilku po tmě, při čemž několikráte tíživě vzdychl; na to, rozžehnuv svíčku, přistoupil s ní k podobizně nebožky ženy, měně několikráte polohu, jako by se chtěl postaviti v směr jejího pohledu. Ach, nyní to nebyl již onen korektní starý pán s pomalými úklony usmířené hlavy; měl čelo jak obolené trny, pod čelem zmatené oči a vychýlená, chvějící se brada dodávala jeho ústům výraz tichého bědování. „Tóny, Tóny . . . a jediného slova jsi mi nezanechala,“ zamumlal, opakuje tak slova, jimiž již na tisíckráte vyslovil svou neutichající výčitku. A vyhovuje povelu prudce trysklých vzpomínek, postavil svíčku na stůl, a vraceje se stále pohledem k podobizně, vyhledal ve skříni podlouhlé pouzdro, z něhož na to vyňal loveckou pušku a položil ji na stůl; jeho oči putovaly mezi ní a podobiznou; byla to táž puška, kterou si tehdy před lety jeho žena roztříštila svou krásnou hlavu. „Hle, což to byla nějaká zbraň pro tebe? Pro tvé drahé, bílé ruce, pro tvou milovanou, zlatou hlavu?“ Pokryl obličej rukama, záda se mu nahrbila prudkou vlnou. Když opět vzhlédl, jeho pohled nemohl se déle ustáliti; tříštil se asi o ostré hrany mnoha hrozných vzpomínek. „Nehněvej se, Tóny, nehněvej . . . že ruším tvůj mír. Vždyť jsem dlouho mlčel, není-li pravda?“ Přemnul rukou čelo a téměř něžně se potom usmál. „To Vítek mne dnes — zavedl. Vrátil se z toulky a měl, ach, Bože, měl tvé zářící oči. Tvůj zářící úsměv. Tvůj štěstím napojený hlas — z jednoho večera. A pak hrál! Jak hrál! Dlouho již nehrál — ale dnes jsme jej slyšeli, já a přítel Vilibald. Jak, jak, Tóny, hrál! Jako ty — onoho večera. I tvůj klavír dlouho mlčel. Ale onoho večera, vrátivši se odkudsi šťastná a zářící, jsi hrála! Kam, hrajíc, kam ulétala jsi nám onoho večera? Kam ulétal dnes on?“ Jakási překvapující myšlenka dala jeho hlavě náhlý odklon nazad; zdál se vypíjeti dlouze jed této myšlenky, přirůstaje zvětšenýma očima k podobizně; několik dlouhých okamžiků to trvalo, pak pohled jeho uhnul provinile stranou, podoben pohledu někoho, jenž zradil. Vstal a přešel několikráte pokojem, zastavuje se a šátraje rukama po nábytku; zcela zřejmě se snažil nehleděti na podobiznu. Postál okamžik s dlaněma na obličeji, zdvíhaje

rameny jakousi hroznou tíži. Aaaach, vzdychl potom, zhasl svíčku a šel k synovi.

Nalezl jej, sedícího po tmě, zdvižená kolena ovinutá lokty. Mnoho mu asi nebylo do hovoru, lékárník dostal na své otázky jen několik jednoslabičných odpovědí, jakoby dechnutých z dálky, a proto se odmlčel. Až po chvilce začal znovu. „Krásně jsi dnes hrál,“ řekl. Syn zdál se býti udiven. „Hrál jsem? — — Ach tak,“ dodal, jako by teprve teď se rozpomenul. „Co jsi to hrál?“ „Co? Nevím. Vzal jsem housle . . . . a hrál.“ „Tak, tak,“ řekl lékárník „jsi velmi podoben své matce.“ A nepozoruje snad ani netrpělivého pohybu synova, dal se již zcela nésti horkou, vzpomínkovou vlnou. „I ona tak kdysi hrávala, myslím. Srdcem, mohu-li tak říci. A toulky krajem také měla ráda, velice ráda. Jsem suchý patron, nerozuměl jsem tomu. I lecčemus jinému jsem nerozuměl. Proto asi nebyla se mnou šťastna — — Ne, nech, Vítku, nech, abych ti o tom jednou vypravoval,“ přerušil se náhle, nemoha nepozorovati neklidu synova, jenž netrpělivě vstal a opět usedl. Také lékárník vstal, usedl a chvilku mlčel.

„Nu, z rodu již byla takového, tvá matka. Prudce tam hráli o život. Rozbíjeli, abych tak řekl, po každém doušku číši, z které se napili. A netrpěliví byli, jak sedlaný kůň; ještě nevyjeli, a už zdáli se býti na tisíc mil daleko. Nebyl bych dostal tvou matku; nebyl jsem ženichem pro ni a ani mlád jsem již nebyl. Ale to již tenkráte střípky rozbitých číší se příliš nakupily; často, sedě s nevěstou v jednom pokoji, slyšel jsem z druhého prudké hlasy málo zdrželivých věřitelů, při čemž má nevěsta zdála se baviti zcela dobře, vyklepávajíc na klavíru jakýsi směšný doprovod k jednotlivým hlasům, zaznívajícím z vedlejšího pokoje, a mžikajíc při tom na mne rozpustile očima. To vše se mne však netýkalo,“ ztišil nyní hlas, „miloval jsem tvou matku.“ Skloniv hlavu, odmlčel se na okamžik. „Tchán byl upřímný; když jsem mu říkal o dceřinu ruku, pohlédl na mne s posměšným udivením a s jakousi žertovnou soustrastí; směje se potom, odtáhl mne za knoflík kabátu k oknu; bylo to okno prvního poschodí. „Skočil byste odtud?“ otázal se. Nechápal jsem smyslu jeho otázky, skákat z okna se mi rozhodně nechtělo, a zavrtěl jsem hlavou. „Neskočil, vida,“ řekl. „Z prvního poschodí neskočíte. A z padesátého skočíte. Nu, žeňte se, máte-li chuť.“ Odpověď své nevěsty jsem již měl; dala mi ji dva dny před tím, ne méně upřímně, než její otec. Vyslechla mne bez překvapení. Pak políbila svou dogu, Jespu, jež ve mně budila odpor, na hlavu a zdála se s ní okamžik důvěrně raditi. „Ale Jespu si vezmu s sebou?“ optala se potom. Řekl jsem: „Ano.“ „A vstávati budu každý den teprve o desáté hodině?“ „Ano.“ Položila ještě celou řadu otázek, a na všechny jsem řekl: ano. Zdála se býti uspokojena. „Jděte, Jespo, pán vás políbí; přijímáme jeho nabídku.“ — — — Ach, Vítku, nehledej v těchto vzpomínkách výčitek; není jich tam. Vyčítal-li bych, tož jen sobě. Že jsem jí nikdy nerozuměl, ani tehdy, ani kdy potom. Nevím, kdo byla. Nevím, proč se mnou šla. Nevím, proč ode mne odešla. Ale nevyčítám, nevyčítám — — Nu, tchán byl skutečně upřímný. Po svatbě, večer, když povoz byl pro nás již připraven, aby nás odvezl sem domů, tu, ukazuje oknem na tovární budovy, řekl s dokonalým humorem: „Jedno by mne mohlo ještě zachránit: kdyby mi tohle všechno dneska v noci někdo zapálil!“ Tvá matka zatleskala rukama, byla nadšena. „Ach, to by bylo krásné! Kdyby to, tati, bylo možno! Jak by se nám krásně jelo v červené záři!“ Snad že tchán shledal tento projev přece jen poněkud povážlivým, pohlédl na mne zkoumavě, vzdychl, a nemluvě již, doprovodil nás rychle k povozu. A tak jsme jeli. Tvá matka se často ohlížela. Ale žádná záře se neobjevovala. To ji asi zklamalo, byla nemluvná a mrzutá; nic nepomáhalo, že jsem zavedl žertovný hovor s Jespou, nerozveselil jsem jí. A pak jsme dojeli.

Před lékárnou přivítal nás broukavý doktor, nebožtík Myklas, který zle žehral na dva dny mé nepřítomnosti; vyjadřoval se rád velmi hlučně a miloval robustní pohyby rukou, čímž uvedl Jespu v zuřivý štěkot. V několika oknech na náměstí objevilo se světlo, byly vytaženy žalusie a lidé vyhlíželi, zatím co Jespa počínala si stále zuřivěji, jako by chtěla zburcovati celé město; v těch několika okamžicích, myslím, zrodilo se tiché, tajené nepřátelství města proti tvé matce, která tu vždy byla a zůstala cizí — — Naše městečko znáš. Tiché a vždy totéž, jakoby z nějaké hrozné povinnosti; je takové dnes a bylo i tehdy. Třikrát denně přijíždí pošta od vlaku a téměř nikoho nepřiváží. O sv. Floriánu táhnou městem hasiči s hudbou, o Petra a Pavla ostrostřelci s hudbou. Jinak nic. Snad že jen ještě tenkráte každého jitra objevoval se na náměstí oslík zámeckého zahradníka, rozvážející zeleninu; toho oslíka měla tvá

matka ráda a čekávala na něho před lékárnou, by jej polaskala. A jinak nic. Jen radniční hodiny nám tu pěkně hrají. Ale ji činívaly velice smutnou; je mi to těžko říci, ale vůbec tu velice osmutněla. Často, vstoupil-li jsem k ní do pokoje, pohlédla na mne, jako by mne nepoznávala; kladla mi podivné otázky, z nichž jsem poznal, že se její sny toulají, nevěděl jsem, kde. Když jsem ji prosil, aby zahrála na klavír, vzdychla a odvrátila hlavu; přestala vůbec hráti. — — Ani Jespě se u nás nelíbilo. Stala se zlou a provedla několik ohyzdných kousků; přinesli nám ji potom kdysi ubitou, a tvá matka ještě více zanevřela na město. Jednou před půlnocí, když jsme právě ulehli, zazněly dole rozčilené hlasy a zatrhal prudce zvonec u lékárny. Sestoupil jsem co nejrychleji dolů a našel tam několik mužů, podpírajících bezvládné čísi tělo; byl to student, který se před okamžikem pod okny svých rodičů střelil do prsou, a poněvadž doktor před večerem odejel kamsi ven k nemocnému, přinesli střeleného nyní sem, dalo-li by se k jeho záchraně zatím něco učiniti; nedalo se však již učiniti nic, a hoch, vnesen do lékárny, v několika okamžicích zemřel. Zatím také sestoupila tvá matka, viděla ubohého hocha, a silně jí to otřáslo; její sny zdály se v následujících dnech obírati pouze jím. Třetího dne měl student pohřeb, také ona se ho zúčastnila, a slzy, které o tomto pohřbu rozechvěně plakala, byly jediné, které jsem kdy u ní viděl; mimochodem řečeno, uvedly tyto slzy zlé jazyky v pohyb, a učinil jsem tenkráte vše, aby pěna této hloupé, špinavé vlny nedonesla se až k ní, což se mi také, myslím, podařilo — —

Tchán, který byl zatím ujel do Ameriky, posílal odtamtud nyní často své podobizny, které jej ukazovaly v exotických úborech farmáře a lovce, sedícího na koni i odpočívajícího u táborových ohnišť, vždy s puškou a nábojovými opasky; omládl teď novým, dobrodružným životem a vypadal snad i mladší mne. Z těchto podobizen se tvá matka velice těšívala a dovedla nad nimi prosníti celé půldny; byly rozloženy po jejích poduškách i tehdy, když přišla její těžká hodina . . . a ty jsi se nám narodil — —“

Lékárník se nyní náhle odmlčel. Pohlédl několikráte bázlivě z pod ruky směrem, kde seděl jeho syn. Bylo mu nyní asi něco utajiti, ne by ušetřil sebe, ale onoho, jenž seděl opodál nehybný, zadívaný, jak se zdálo, otevřeným oknem k večernímu nebi; lékárník nemohl viděti jeho úsměvu, který teď, když se otec na okamžik odmlčel, stal se ještě zřejmějším.

„Nu, rozuměli jste si, myslím, zprvu zcela dobře, ty a tvá matka. Měli jste si mnoho co vypravovati, třeba že ty jsi říkal stále totéž, čemu snad pouze ona rozuměla. Ale pak,“ lékárník zcela zřejmě pokoušel se jisté úskalí obejíti žertovným tónem, „snad že jsi některé své názory počal hájiti příliš hlučně a byl hluchý k jejím, obíraje se s urážlivou lhostejností raději palečky u svých noh — ostatně, ani tvé tehdejší stanovisko k americkým podobiznám, v jejichž tajemné krásy se pokoušela tvá matka tě zasvětit, nemohu dnes omluviti, bylo příliš radikální, ničitelské — pravdou je, že poměr váš se stal poněkud napiatým. Zdálo se mi na čase, abych smírně zasáhl, ale snad že i má diplomacie neopatrně leccos pokazila,“ jen s největším úsilím dodržoval lékárník žertovný tón, který teď se počal hořce lámati „ano, snad že jsem nebyl dosti opatrným diplomatem, napětí nepolevilo a tvá matka uzavřela se více, než kdy před tím. A tehdy to bylo, kdy oblíbila si dlouhé denní toulky krajem. Bylo toho roku překrásné jaro, krásnější ještě než letos; mnozí nalezli asi toho jara své štěstí, ale ona svého štěstí a míru nenalézala. Vracívala se k nám, a v jejích očích bylo napsáno, že konala marnou cestu; dáti nám ničeho nemohla, ale byla vděčna, že ničeho nežádáme. Tak mi připadá, že malý mužíček, kterým jsi byl tenkráte ty, počal poněkud chápati situaci; zdál se slevovati na celé čáře, jevil překvapující mírumilovnost, ale nic naplat, bylo nám zatím jen čekati. Někdy vyslovila zvláštním pohnutým hlasem tvé a mé jméno; rozčekali jsme se ještě více, ale ona zavrtěla pouze udiveně hlavou a uzavřela se opět. Až jednoho letního večera, příliš podobného dnešnímu, bylo vše jinak.

Stál jsem před lékárnou a viděl jsem ji, vracející se. Šla napříč náměstím. Bylo něco nového v její chůzi, cosi ji neslo a kolébalo. Nesla červený slunečník jak utrženou kdesi venku v poli velikou květinu. Když se přiblížila, viděl jsem její obličej, šťastný a zářící. Skoro bezděky popošel jsem jí několik kroků vstříc. Řekla několik slov o krásném dnu, byl to vzdech štěstí. V témž okamžiku však jako by se byla udivila, že řekla ta slova mně, jako by bylo šlo o pouhý omyl, usmála se plaše a prošla kolem mne.“ Hlas vypravujícího tiše ožhavěl. „A za okamžik — zahrál shora její klavír, který již dlouho mlčel. Jak hrála! Na křídlech jakého blaha to letěla tenkráte? Nikdy, nikdy se

to, Vítku, nedovím. A nikdy se nedovím, proč po šesti dnech, v nichž nosila své štěstí jak vnitřní slunce, jímž oslněna, nezdála se pozorovati ani naši přítomnosti, proč po oněch šesti dnech, vrátivši se ze své toulky, vešla nepozorovaně do mého pokoje, a tam . . . tam zahubila svůj život. Nikdy se nedovím, nikdy se nedovím — —"

Pro dlouhý okamžik nastalo ticho.

„Vítku — — —?"

Ale Vít zůstal nepohnut. Tu otec těžce vzdychl a vstal. Nyní teprve vzhlédl Vít a vstal také. Vztáhl k otci ruku.

„Děkuji, tatínku. A dobrou noc. Ale okna nezavírej, zahraji ti ještě."

Otec se jaksi lekl. Zdál se váhati. „Ano, ano," řekl potom a šel.

Stál u otevřeného okna svého pokoje a čekal. Jakýsi zvláštní význam zdál se mu tajiti v synově připovědi; očekával slíbenou píseň, jak hrozné poselství, a srdce jej bolelo rozechvěním. Ale Vítovy housle mlčely. Ještě chvíli čekal a posléze jal ho mučivý strach. Vyšed na chodbu, naslouchal okamžik u synových dveří. Válo odtamtud hlubokým tichem. A tu, stisknuv kliku, po špičkách vešel.

Do pokoje nahlížel měsíc. Vít seděl na témž místě jako dříve, ruce s houslemi skleslé do klína. Jeho hlava byla schýlena k levému rameni. Spal a usmíval se ze sna . . .

J. Jahoda:

POŽÁRY V DÁLCE.

Ve vlahé tmě, tam kdesi v zadních obzorech
pruh nebe zaplál do ruda,
jak titán podsvětí by zemi prolomil
a žhavě dech',
jak šla by apokalyptická obluda
teď v noci vybouřit se z nadbytečných sil.

Požáry v dálce! Rozlícených vzdorů květ,
či rozmar zhoubné náhody,
či gesto cynické, jež metá rudý plam
v prokletý svět,
v prokleté lidství, v marastické národy,
jež pěstě tyčí proti smělým myšlenkám?

Požáry v dálce! Zaniklého štěstí dech,
jež ničí vše, kde přízrak vstal,
kde illusí kdys první zákmit vznik',
a v plamenech
jak kletba bohů v svůdnou výši rozkvétal,
by v posled v lidskou krev jed smrti vstřík'?

Požáry v dálce! Zmučených snad rabů vzdor,
var krve hořem vzbuzený,
sen generací, jenž se v mžiku tělem stal,
a nad obzor
teď krvavými nachýlil se rameny,
by ve tmě na postrach všem katům lidství plál?

Požáry v dálce! Majáků snad šťastný svit,
planoucí klidně v úskalí.
Zkad plavec rychle odvrací svých plachet běl
a prchá v skryt,
kam pirátů ho písně zlákaly,
že v nebezpečném letu malou duši měl?

Požáry v dálce! Snad jen ohně slavností,
v nichž šosáků se chladí pud
a s jménem Velikých se pustá koná hra,
a předností
kde vystavená hloupost je a skrytý stud
a chudým kradeného zlata nádhera?

Požáry v dálce! Snad jen drobný ohýnek,
jejž mladí milenci dva kdes
si o samotě pálí, žertvu lásky své,
by polibek
jim sladčej' na hořící rety kles'
ve sladké věčně stejné noci májové?

Básníku dneška! Vidíš v dálce požáry?
Znáš jejich tajuplný plam?
Nevidíš kolem sebe podezřelou tmu?
Toť prastarý
je osud, daný poetickým vidinám:
svůj vlastní osud viděti v nich potajmu . . . .

Karel Horký:

ZAJÍC.

(Dokončení.)

Nevím," pokrčil jsem rameny, „snad se právě příroda vyrovnává. Dvounohých zajíců přibývá, čtyřnohých ubývá."

„Znáte historii Veliké francouzské revoluce?" optal se po chvíli.

„Učím se jí nazpamět."

„Tak se jí učte!" zasmál se. „Dozvíte se mnoho nového, uvidíte svět stát na hlavě. Vy si na příklad myslíte," dodal již vážně, „že kde je moc zajíců, tam že se nedá dělat žádná revoluce. Že?"

Nevěda opět jasně, má-li na zřeteli dvounohé nebo čtyřnohé, váhal jsem trochu s odpovědí.

Zdálo se však, že starožitník s bílým smetanovým knírem vůbec na ni nečeká.

„Tak vidíte," řekl. „A já vám pravím, že právě zajíci udělali francouzskou revoluci. Historie o tom píše, ale nechová se k zajícům příliš vděčně, neklade na ně váhy. A přece oni to byli, kteří tenkrát, roku osmdesátého devátého, zapálili ten strašný plamen. Francie od nich chytla. Jejich „pírka" vzňala se jako suchá nať a zažehla Paříž ze všech konců. Nebýt zajíců, nebyla by vznikla marseillaisa. Rozpomeňte se na historii. Něco té zaječiny se v ní najde."

„Ano," odtušil jsem, „vzpomínám si. Bylo příliš mnoho zajíců a žrali osení, kterého bylo málo. A šlechta —" odmlčel jsem se v rozpacích.

„Jen dopovězte!" vpadl mi stařec do řeči. „Šlechta nedovolila sedlákům, aby zajíce mohli střílet. A tak zajíci žrali osení a zajíce jedla šlechta. A protože zajíců bylo mnoho a chleba skoro žádný, padla Bastilla a svět se vzňal od zaječích pírek. Vzňal se i od jiných věcí. Ale na té straně, kde běhalo nejvíc zajíců, hořelo to největším plamenem. Hořelo to jako sláma i v Gaskoni, kde můj dědeček měl statky a lesy. Ano, byla to tenkrát zlověstná politika. Šlechta nechtěla se vzdát zajíců — a na konec musila se vzdát statků. I můj dědeček, malý politik před lidmi a veliký lovec před Bohem, ztratil tenkrát hlavu. Tři sedláci, kterým dal násilně odnít prach a flinty, rozjeli se po Gaskoni jako tři ďábli, a do měsíce byla Gaskoň revoluční. Ta Gaskoň, chápejte, kde každý druhý člověk byl analfabet. A revoluční požár nepřestal již plát, živen z Paříže. Hladoví sedláci přivlekli jelena před zámek a tam ho stáhli, pekli a jedli, hltajíce polosyrové kusy. Parohy rozmlátili na sto kusů a hodili je na hnůj. Jste střelec? Ano, ano, já vím. A tak si tedy pomyslete, že to zvíře bylo dvanácterák a že měl dvě nádherné větve, na které se můj dě-

deček díval s okna. Kázal do davu střílet, ztratil, jak jsem už řekl, hlavu. A pak ji ztratil ještě jednou. Víte, kterou.“

Chvíli se odmlčel, postál u krbu, zase prudce se po pokoji rozběhl a prohodil volně:

„Ano. Můj vlastní dědeček.“

Vysrkal mlčky koflík čaje a pokračoval, opřen o krb:

„Pak to šlo již velmi rychle. Nežli se kdo nadál, naložili ho do zámecké berliny a nesložili ho až v Paříži, před vraty Abbaye, odkud, jak víte, skoro nikdo už se nevracel k životu. Bylo to v tom strašném roce 1793, kdy guillotina sešílela a dodávala lidské kůže do koželužny v Meudonu, kde revoluční jircháři z nich dělali rukavice. Byla tenkrát na vrcholi, pracovala ve velkém. I můj dědeček odvedl jí svou kůži. Kdo rukavice z ní nosil, nevím. Tělo rodině nevydali, zpropadlo se do tůní revoluce. Ale minutu před smrtí vyvedl dědeček revoluci kousek — kousek, pravím vám, pro který Marat jistě dobře nespal. V historii o té příhodě nic nestojí a vy si snad pomyslíte, že to, co vám teď budu vypravovat, je myslivecká latina. Ne, k tomu jsem už příliš stár, milý pane. Co uslyšíte, je myslivecká f r a n c o u z š t i n a. Myslivecká francouzština francouzské šlechty. Ta prohrála zaječí politiku, ale uměla umírat. Ne, vy jste z jiného světa, ale na mně nechtějte, abych zapřel v sobě vnuka pana de M. Moji předkové umřeli pod guillotinou hrdinně. Slavněji než pan Marat, který se dal ženskou zapíchnout ve vaně. Ti dva páni, Marat a Robespierre —“ zde pan de M. studeně se usmál, marně přemáhaje v sobě royalistického nadšence — „vůbec jsou mi k smíchu se svým křikem: „Revoluce, to jsme my, Robespierre a Marat! My jsme ji udělali!“ Starého ďábla ji udělali! Udělali ji zajíci! Kdyby byli naši dědečkové nechali postřílet svoje zajíce, byli by se pan Marat s panem Robespierrem mohli vzít kolem krku a vyrábět koblížky!“

Nerušil jsem ani slovem vypravování pana de M., jemuž tak pěkně slušelo jeho zanícení, snad právě proto, že bylo tak upřímné a vysloveno tak svěžím, zvonovým hlasem.

Jeho tváře lehce zruměnily, ohnivá slova prodírala se z pod přehrady hustého kníru jako roj včel, chystajících se vyrojit.

„Ano,“ pokračoval, „nedostalo se to do historie. A víte proč? Protože se za to styděli. Ach, dědečku, krásně jsi jim vytřel zrak! Ještě dneska jsou z toho krátkozrací! Byl v Abbay jen čtyři dny a pět nocí. Bylo toho dost na ten brloh, kde šlechta ležela na zemi v hmyzu a špíně. Pátý den ráno mu řekli, aby se přichystal, že vše je hotovo. Pospíchali, neboť dědeček byl obzvláště špatně zapsán. Byl mezi těmi, o kterých se vědělo, že Ludvíku XVI. nabízeli všecky své peníze. Byla to, rozumíte, „těžká ryba“ pro guillotinu a Paříž měla jakési tušení, že při popravě něco uvidí, že chystá se jí nějaký zvláštní p l a i s i r. I to se vědělo, že dědečkovou slabostí jsou zajíci. Už první večer, když berlina ho přivážela do Paříže, kupil se na ulicích dav a křičel posměšně: „Vezou toho zaječího! Bum do kožichu! Bum, bum!“ Tušil jistě dobře, co ho čeká. Prohrál to jako sta jiných. Ano, vím, že sami se zabili. Byla vina, a trest musil přijít. Zapsali se lovu jako čertovi. Je to vášeň. Vy víte, že pro zajíce je nimrod schopen všeho, i —“

„Všeho,“ řekl jsem.

„Tak vidíte,“ pravil pan de M., zřejmě potěšen. „Není dobře možno, zatratit loveckou vášeň člověka, o kterém věděla celá Gaskoň, že kulkou trefí sou, uvázaný nitkou na větvi sosny. Takovým střelcem byl můj dědeček. V den, kdy pod guillotinou vypálil svoji poslední ránu, bylo mu třicet devět roků. Jeho synovi — a to byl můj otec — bylo tenkrát osm let. Nevěděl, proč otce zavezli do Paříže. V den popravy měl osmé narozeniny a těšil se jako jindy ze svých dárků, jimiž obsypala jej rodina. Ano —; a nyní dejme se s dědečkem na jeho poslední cestu. Byla podivná. Nežli ho naložili na káru, přinesli mu do jeho brlohu myslivecký stejnokroj a nějaký chlap mu řekl: „Rychle! Musíš se do toho obléknout!“ Byl to krásný, kompletní stejnokroj; Bůh ví, komu jej ukradli. Snad vyloupili šatnu některé operetty na boulevardu. Čekali u něho, dokud zcela se neoblékl. Starý sluha naší rodiny, věrný Henri, jenž se z Gaskoně vydal na cestu do Paříže a dostal se až na náměstí Carrousel, kde stála guillotina, vypravoval, že dědečkovi to slušelo, jen trochu široké že mu byly kalhoty se zelenými lampasy. Chtěl užší, ale řekli mu, že už by jich nemohli sehnat, že je na spěch. Proč ho do toho oblékají, dobře věděl. Byl to řeznický vtip, chápete. Marat jinak vtipkovat neuměl. Kdesi sehnali ještě myslivecký klobouk s tetřevím pérem a nasadili jej dědečkovi na hlavu. Henri ujišťoval s pláčem (přijel prý domů zsinalý a řval jako chlapec), že v tom vypadal jako švihák.“

Pan de M. strhl prudce se zdi malý rámeček s portrétem, malovaným na emai-

lu. Byla to podobizna mladého, hezkého člověka veselých očí a rovného, energického nosu, trochu masitého. Rysy bezvousé tváře nebyly zjemnělé, spíš jaksi tvrdé, ošlehané, široce přístupné. Byl to l o v e c.

„To je on!“ zvolal starožitník. „Pochopíte, že mu to slušelo. A k tomu ještě si přimyslete, že ve chvíli, kdy ho strkali do káry, hodili mu na rameno i pušku, skutečnou loveckou pušku, která, jak se říká, mu „seděla“. Pochopil, že v tomto úboru nemůže na popravčí káře sedět. Stoupl si, napřímil se a ujížděl na náměstí Carrousel jako bůh. Snad sám v tu chvíli docela zapomněl, že jede pod nůž. Hleděl prý tak klidně, jako by ve svém loveckém kabrioletu jel na koroptví hon. Vezli ho více než hodinu. Nebralo to konce, kára se musila prodírat davem, který tleskal. Ženské z tržnic mohly se radostí zbláznit. Rozumějte, bylo to zas něco nového. Když na Carrouselu ho složili s káry, viděl dědeček přímo pod guillotinou několik košů, víte, těch velkých, řídce pletených košů z tržnic, v nichž vozí se zelí do Paříže. Viděl, že košíky sebou hýbou, nějaká zvířata ustrašeně v nich pobíhala. Jakýsi Robespierrův pacholek mu položil ruku na rameno a křikl do uší, aby to dav slyšel: „Že jsi tak slavný nimrod, uchystali jsme ti plaisir, zaječí ballet. Tři tucty zajíců dali jsme pochytat a ti budou tancovat okolo tebe, až budeš vypouštět svou hříšnou duši. Přišli se s tebou rozloučit! Sedláci, máte hlad? Poproste pana de M., aby vám zastřelil ušáčka!“ Poslední slova chraptěl do obecenstva, jehož bylo několik tisíc; byli lidé i na střechách, jablko bylo by nepropadlo na Carrouselu. Selských lidí, jimž svůj proslov adresoval, bylo tam ovšem nemnoho. Jen tak, co ráno z venkova přijeli do tržnic. Než i Pařížani pochopili tuto hru. Nadšený potlesk zaburácel a dav se rozestoupil v kruhu okolo guillotiny. Zatáhli, jak po myslivecku říkáme, leč. Několik ničemů vrhlo se ke košům a nadzvedli víka. Zajíci — bylo jich opravdu asi třicet — vyrazili jako diví. Dědeček, bledý pohrdáním, pokročil pevným krokem ke guillotině. „Rychle!“ pravil. Řekli mu, že to nespěchá, že leč není ještě docela zatažena. Nějaký bídák, do jehož mansardy nalezli švábi z mozku pana Voltaira, nahnul se ze svého okýnka v podstřeší a troubil „hallali“ na lesní roh. Lidé dupali, mávali šátky, ženské posílaly mu hubičky do jeho mansardy. Zatím zajíci, zdálo se, zcela se zbláznili. Bylo to, jako když se roztrhne pytel s peřím. Ztrácejíce hlavu a nevědouce, kde jsou a co se děje, rozběhli se na všecky strany, chtěli instinktivně prorazit kruh. Ale leč byla utažena jako houžví, lidé utvořili svými lýtky hradbu, jíž nebyla by se prodrala ani myš. Byl to plot, zajíci byli uzavřeni jako v oboře. Lítali bezradně a zběsile kolem tohoto živého plotu, zatím co dav řval. Jeden zajíc, rozzvtekliv se, hrabal se pod sukně kterési ženské a pištěl. Žena zděšeně křičela, dav tleskal, smíchem se svíjel. Dědeček pohlížel nedočkavě na guillotinu, která blyštěla se v poledním slunci. Byl — vy jako střelec tomu rozumíte — jasný podzimní den, takový krásný den, jak říkáme koroptví. Dědeček zaťal rty a tiskl k sobě pušku. Byl by se zastřelil jistě, to vím, ale předpokládal, že puška není nabita, že jinak byli by mu jí nedali. Přece však, nemoha to náhle v sobě potlačit, obrátil se ke katu Samsonovi, jenž prý ostatně neměl zlé srdce, a optal se ho drsně: „Je nabita?“ „Je,“ odpověděl Samson, „ale hrachem. Tím nezabijete ani zajíce, nerci-li sebe, pane.“ (Samson každému do poslední chvíle vykal. Přišel tím později o svou popularitu). „Proč hrachem?“ tázal se posměšně dědeček. „Protože zajíci šlechty žerou sedlákům hrách,“ odpověděl zdvořile Samson a dědeček pochopil. Byl to symbol. Revoluce, jak víte, potrpěla si na symboly a živé obrazy. Přimhouřenýma očima se kolem sebe rozhlédl a viděl jasně, že zajíci sešíleli. Někteří, snad v jakési zoufalé resignaci anebo snad v návalu hrůzy, sedali na zadní běhy, panáčkovali. I to setkalo se s bouřlivým potleskem davu, mezi nímž byli mnozí, kteří nikdy před tím neviděli živého zajíce. Najednou zmocnilo se jich přání, vidět improvisovanou honbu, slyšet výstřel z pušky a popatřit na vlastní oči, jak zajíci poroučejí duši Bohu. K dědečkovi, jenž na schůdku popraviště stál vzpřímeně jako nově jmenovaný revírník, zaburácelo tisíc hlasů: „Střílet! Střílet!“ Ale nějaký jiný chraplavý hlas, který snad patřil katovu pacholku, překřičel toto burácení voláním: „Nechtějte na tom pánovi věc nemožnou! On má flintu nabitou hrachem!“ Dědeček zbledl, trochu se třásl. Ale ne strachem, vy chápete, ne strachem! Byl to lovec a s t y d ě l se. „To je pro kočku!“ dorážely křiky k jeho uším. „Ba ne! Ani pro kotě!“ jiní odpovídali a ozývalo se hvízdání. A zajíci lítali, pištěli, kouleli se, zachvacovala je panika. Najednou dědeček —“

Tu pan de M. se zarazil a prudce se mne optal:

„Čím u vás střílíte zajíce?“

„Broky,“ odtušil jsem s lehkým úsměvem, považuje tu otázku za dětinskou.

„To vím,“ pravil stařec jaksi nedočkavě. „Táži se, kterým číslem.“

„Šestkou. A někdy dokonce i osmou.“

„To jsem si myslil!“ pravil pohněvaně pan de M. „Osmičkou! To jsou broky? To je smetí! Ještě za mých mladých let, před padesáti lety — tehdy ještě naše rodina měla kousek panství a já rád stříleval — měli zajíci tak tlusté kožichy, že někdy neprovrtala je ani čtyrka! Nebylo tenkrát tak zle, nažrali se do syta, svědčilo jim a brokům se smáli, nosili je ve svém sádle. Dál se malý brok nedostal. Kdo chtěl zajíce skolit na ráz, musil mu nasypat pod kožich půl tuctu čtyrek. To bylo za mých let. A což tedy tenkrát, za dědečka! Tenkrát, pravím vám, měl každý zajíc kožich jako vikář. To byla předrevoluční, zaječí doba, zaječí ráj. To všecko vám povídám, abyste mohl posoudit. Rána a rána je rozdíl. Nesejde na tom, čím se střílí, ale j a k se střílí. Střelba, milý pane, je umění. Ostatně poslouchejte: Najednou tedy dědeček, bledý jako křída, shodí si pušku s ramene a vykřikne: „Ani pro kotě?!? Tiše, vy bžundaři!“ Usmál se, dal k líci pušku a mířil. Zdálo se, že nějakého zajíce si vybírá. Jeho přimhouřené oko přešlo pohrdavě všecky zoufalé zajíce, kteří panáčkovali. Hledalo nějakého zběsilce, který nejrychleji utíkal. Dav, přestav křičet, tiše očekával ránu. Chlapovi, který opět chtěl spustit na lesní roh, dávali zuřivě znamení, aby mlčel. Konečně dědeček, vyhlédnuv si zajíce, jenž šílil divočeji všech jiných a dělal skoky tak bleskurychlé, že ani dobře nebylo lze rozeznat, kde má hlavu a kde pírko, táhl po něm mušku své pušky, několik okamžiků si tak s ním hrál a na to rána zapraskala, kouř začpěl vzduchem. P a m! Bylo to jediné p a m, víte, takové suché, j i s t é, kdy už napřed víme, na čem jsme. Zajíc ležel na znaku a ani nepištěl. Hlava mu plavala v krvi, hrachy ji rozmlátily jako hliněnou kouli. Oči měl vystřelené, hrách mu provrtal mozek. Několik hladovců se vrhlo po zajíci, leč povolila, vznikla panika. Zajíc rozutekli se zděšeně na všecky strany Paříže, někteří jako slepí skákali do Seiny. Dědeček odhodil flintu a vystoupil po schůdcích až nahoru. Klobouk s tetřevím pérem hodili na zem a obnažili krk. Henri stál na dva sáhy od guillotiny. Viděl, jak hlava do koše spadla. Viděl — ne, jistě netoužíte, bych toto vám vypravoval.“

„Ne,“ řekl jsem.

Stařec dvakrát třikrát přešel mlčky pokojem a zastaviv se, volněji již prohodil:

„Henrimu podařilo se vypátrat člověka, který odnesl zajíce. Dohonil jej na cestě k Villette a nabídl mu za kůži louisdor. Sednuvše si na pokraj silnice, stahovali spolu zajíce, jehož kůži vidíte tam na skříni. Hladovec si vzal maso a louisdor, Henri přivezl do Gaskoně kůži a dal ji vycpat v Marseilli, kde jeden přírodovědec se takovými věcmi zabýval. Vdova po panu de M., to jest babička moje, mu štědře zaplatila a on ji ujistil, že zajíce vycpe tak znamenitě a učeně, že prý kůže vydrží dvě stě let. Jak vidíte, polovic slibu už se vyplnilo, zajíc chátrá, ale pořád ještě existuje; jako by byl balsamován . . . Babička, šťastna, že aspoň tato památka se uchovala, zbožně ji střehla. Po ní zdědil ji můj otec a po mně zdědí ji Suzanne. Je to zajíc, jehož bych nedal za republiku. Co platno, byla to tenkrát šlechta opravdovská. Utráceli, hlavu vysoko nosili a špatnou zaječí politiku dělali, ale střílet a umírat uměli.“

Nikdy jsem ještě pana de M. neviděl v náladě tak mladistvé. Měřil jídelnu energickými, svěžími kroky. Teprve nyní jsem si povšiml, jak tento vysoký pokoj, plný královských stylů, těsně přiléhá k jeho 83 letům, jak každý i nejnepatrnější bibelot jídelny je srostlý s celou jeho starou, už takřka historickou bytostí, s držením těla, s každým gestem. Byla to jídelna royalisty. Tváře pana de M. v ní rozkvetly jako ve skleníku.

Cítě, že jest na mně, abych promluvil, ozval jsem se sdílně:

„Klobouk dolů, pane de M! Váš děd byl hrdina a střelec. Tomu rozumíme jen my, nimrodi. Pravíte, že nasypal je matěji mezi sluchy? Ma foi! To byla rána, které my u nás říkáme z a v ř e n ý k o r n o u t! To dokáže jen železná ruka, která se nehne! Pravíte, že bylo to pod guillotinou? S v a t ý H u b e r t e! S v a t ý H u b e r t e!“

Nemám příčiny zapírat: dospívaje v hovoru k posledním větám, dal jsem se skutečně unést. Moje vzývání svatého Huberta, patrona lovců, bylo spontánní, nezadržitelné, všecky moje tepny zas překotně počaly čirikat, oči mimoděk se přimhouřily jako k ráně.

I na starce znovu to přeběhlo jako elektrická jiskra.

Ještě více zruměnil, rozkročil se před skříní, přimhouřil oči a volal:

„Hrachem, pane, hrachem! Můj dědeček! Na náměstí Carrousel v roce devadesátém třetím!"

Nedovedl se již udržet. Napřáhl levici, jako by držel v ní hlaveň, pravici přiložil k tváři a zamhouřiv úplně levé oko, vyrazil: „P a m!"

Sotvaže tato improvisovaná rána (za úplné zajícovy lhostejnosti) dozněla, bylo slyšet přes chodbu, jak i naproti v krámě něco udělalo „pam".

Podívali jsme se s panem de M. zaraženě na sebe.

„Něco rozbila," pravil stařec.

Já na to horlivě: „Ne. To byla ozvěna." Byloť v mých spojeneckých intencích, aby slečna Suzanne zatím nabrala času.

Než pan de M., přejev knír jazykem, jako by sbíral smetanu, neváhal již ani okamžik a spěchal do krámu.

Vzpomínal jsem velmi na slečnu Suzanne.

Za chvilku se pan de M. vrátil a mávl rukou, řka suše: „Ten modrý flakon s černým emailem."

„Ten po Madame Montespanové?" ptal jsem se polekaně, přesvědčen, že slečně Suzanne bude trávit deset temných dní v dusivém podmračnu.

„Ten. Je na šest kousků," odtušil pan de M. úplně lhostejně. „Co chcete, Suzanne za to nemůže; lekla se prý. Jak uslyšela „pam", vypadl jí flakon z ruky. Je na šest kousků. Tak umíme střílet m y, d e M."

Pochopil jsem, že slečna Suzanne má vyhráno.

Na odchodu, když v krámě jsem jí podával ruku, usmívala se a silně mi ji stiskla. Myslila patrně, že jsem i n t e r v e n o v a l. (Nijak jsem později nespěchal tu domněnku jí vyvrátit. U žen má mít člověk vždycky něco do zásoby schováno. Nikdy se to neztratí a vždycky dá se to dobře upotřebit v daných případech.)

Antonín Schulz:

BOJ TRITONŮV O NAJÁDKU.

(Pokračování.)

Koruna pastýřské idylly tam u pravé touně, na jejíž hladině sluncem a Evou v tříšť zrcadlovou proměněné se leknínové lupeny houpaly. Na břehu stojí Eva k hladině skloněná ve sněhu řízy a podkasané suknice. Těžké copy přes ňadra až k hladině se sklánějí. Hlavu kryje jako květ leknínový bílý šátek v babku koketně zadrhnutý. Sluší jí, podpoří jejího zjevu jímavou prostotu. Máchá dlouhé, bílé plátno ve vodě křišťálové s takovou obřadností, jako zbožný ministrant po prvé u hlavního oltáře za hrubé mše máváním rozdmychuje v stříbru kadidelnice uhlí lipové, by zrnka sosny kadidlové žárem v modré vonné sloupy proměněná zahalila obraz oltářní světce Jana Křtitele, vlny Jordánu i křtěnce na březích jeho na modlitbách trvající.

I Černínovy zjiskřené oči nesou se toužebně k poprsí Evinu a ruce jeho zadrhávají těsněji a tesněji pod bradou prameny vlasů do uzlu.

„Knížete Oldřicha Božena v potoku prádlo peroucí jistě nebyla půvabnější než tato pradlena," děl k Vavřincovi potaji.

Ten projev pobouřil krev žárlivého Pira. Litoval v duchu, že Evu přibral k té slávě. Aby Černínovu pozornost od ní odpoutal, jal se vysvětlovati, že máchání té pradleny jest pouhou hrou, že by obec netrpěla podobného nešvaru, že obecním snesením jest na takové zatratitelné otravování pramenité vody citelná pokuta, že ta stará vdova máchá plátno dosud neužité z bělidla včera na večer došlé jen za účelem doplnění idyllického obrázku. Ale — to vše nemělo u Černína váhy, ani ta „stará vdova", na kterou Vavřinec ze žárlivosti svou bohyňskou Evu snížil, nedovedla očí Černínových odpoutati od lepého zjevu. Černín prozíravý jen se dovtípil, že Vavřinec na Evu žárlí. Jala jej závist. Není mu tak snadno vpravovat se v úlohu starce, když zjev mladé ženy jest tak neskonale svůdný, že v mládí svém nic krásnějšího nezřel. Proto děl:

„Že jest obstarožná a k tomu vdova, mně právě vhod, to mně při mé slepejší krátkozrakosti ani dostačnálo nevadí. Naopak."

To byla Černínova oplátka. Mělť oči jako ostříž.

Vavřincovi se slovíčka „slepejší krátkozrakost" a „naopak" do mozku zle zavrtávala.

Co se mu vůči Černínovi nepodařilo, poštěstilo se vzdálenému echu melodie

pastýřské, které Černínovu pozornost upoutalo.

Dozněly fujary. Zahlaholil lahodný sbor mužských hlasův. Hned po prvních tónech padl Černín na kolena. Za ním na kolenou ocitla se obec veškerá.

„Nová radost! Svatého pána již čekáme, Srdce jemu podáváme. Co starého, vše obnoví. Příští jeho jsme čekali. Tak svatého hostě vítáme.“

Tak zpívali literáti pod loubím rathúzním. Zpívali píseň rorátní jim výborně známou, kterou se Chlumeckému podařilo nepatrnou záměnou slov přeměniti ve zpěv příležitostní.

Černína dojalo důvtipné, zbožné, početné uvítání, ale Eva byla mu zosobněnou hymnou krásy. Ještě po zpěvu drahnou chvíli kochal se pohledem na ni. Přiznal si, že co živ se nesetkal se zjevem takové dráždivé krásy. Jal ho zase trpký zármutek nad jeho stářím. Vavřinec netrpělivě přešlapoval a pokašlával. Černín to zpozoroval, vysypal z měšce hrst grošů do své dlaně a k Vavřincovi děl:

„Tyto groše rozdělíš mezi ovčáky a udičníka. Tu vdovu starožnou, ale přes to jako z májového másla uplácanou, pošleš tak oblečenou, jako nyní jest, hned po obnově ke mně do mé habitace, by přijala na památku medaillonek Adama a Evu v ráji představující.“

Vavřince bodlo u srdce.

Literáti již vstupovali v síň.

Vavřinec chtěl proti nařízení podkomořího uváděti námitky, ale Černín se od něho odvrátil a tázal se obce veškeré, zda obnova byla předsebrána tak, jak tomu káže ustanovení městských práv sub A XXV.

Obec veškerá potakala.

Když Chlumecký dopsal pod zápisem obnovy slova: „Laus Deo“, čímž chtěl asi projeviti: „Chvála Bohu, že věc odbyta“, chtěl pravici na znamení, že jest již po vší slávě, pozdvihnouti, když tu Černín k Hruškovi děl: „Děkuji neskonalému milosrdenství božímu, že mně, nepatrnému, popřálo pokochati se živým obrazem, kterým velebeno narození Vykupitele našeho. Milost boží budiž i na dále mezi vámi.“ Po té pravil k Vavřincovi: „Tuším, že nesvětácký obraz, jehož nejpoutavějším středem byl běláskově zářný zjev obstarožné vdovy, patrně šťastné matky statného pstružníka u touně druhé, skrýval v sobě i světácký jinotaj.“

Vavřinec byl všecek vzteklý, že Černín opovážil se nazvati jeho bohyňskou Evu obstarožnou vdovou, dokonce i matkou takového klacíka, ale přemohl se a děl: „Vaše svatost a milost prozíravá uhodla.“

Na slova: „vaše svatost“ položil zvláštní důraz. Na to vtáhl do plic celý okov vzduchu a hlasem povzneseným děl dále: „To je pravý kontrfekt nespravedlnosti Dvorské.“

„Nechápu.“

„Vaše svatost a milost pochopí, všimne-li sobě pasoucích se ovcí.“

„Vidím, že sobě pastýřové dali náležitě záležeti, ovce jsou tak běloulinké.“

„A pasou se všechny na obecních gruntech a smýtech.“

„V čem ta nespravedlnost?“

„Račila sobě vaše svatost a milost všimnouti, že mnohé ovce mají šíji červeně opentlenou?“

„Arciže.“

„Jest ovcí s pentlí více než neopentlených?“

„Opentlených jest nepoměrně více.“

„A neopentlených málo.“

„V tom ta nespravedlivá nerovnost?“

„Tak jest. U nás žije urozenců několik, nás měštěnínů jest zde dost a dost a přes to urozenci mají ovcí celá stáda a nás celý houf chová jen několik ovcí. A přes to všechny ovce pasou se na obecních gruntech, ač pan podkomoří Oldřich Dubanský z Duban schválil usnesení obce veškeré, dle kterého se stanoví, že máme my všichni, ať již urození neb měštěnínové, nésti v tom rovnost, že nikdo nemá práva chovati ovcí více nežli čtyřicet. To vše zaneseno v knize městské, pergamenové a sám Jeho Majestát císař a král Ferdinand léta Páně 1562 usnesení obce veškeré schválil v listech vlastnoručně urozencům Bavoru nejstaršímu, Rodovskému z Hustiřan a Adamu Zilwarovi ze Zilwarsteina psaných a jim doručených.“

„Co že díš?“ tázal se Černín dychtivě.

Chlumecký četl z knihy pergamenové list Ferdinandův hlasem velikým.

Černín byl obsahem listu překvapen a zvláště se mu líbil odstavec tento:

„Aby jsi se při takovém vší obce snesení, jakožto obyvatel při témž městě a soused také choval. Co přes uložený počet ovcí máš, těch hned odbuď.“

Mezi tím, co Chlumecký četl, postavilo se jedenáct konšelů proti podkomořímu s primasem včele. Za konšely v řadě šest obecních starších, za nimi šest starších z řemesel. Když Chlumecký dočetl: „Dán na hradě našem Pražském v úterý, po Božím Těle léta 1562 a království našeho Římského 32 a jiných 36,“ děl primas s hlubokou úklonou:

„Jménem obce veškeré prosím, by vaše svatost a milost vypověděla, co právo?“ a hluboce se primas zase poklonil.

Na to se jedenáct konšelů Humprechtovi poklonilo ještě hlouběji a souhlasně projevili tutéž prosbu. A opět se poklonili hluboce. Za nimi šest obecních starších v pokloně ještě hlubší zahlaholilo v síň stejným hlaholem. Černín děl: „Kteří urození páni mají zde ve Dvoře své šosovní zakoupení?“

„Oba Bavorové, Adam Zilwar, Levhartický, oba Sadimští ze Sadímě, oba Švikové z Lukonos.“

„Kolik ovcí jest na rynku?“

„Šest set třicet pět.“

„Kolik z nich je opentleno?“

„Sto sedmdesát šest.“

„Tedy urozenci vás měštěníny —“

„— opentlují o devadesát a o jednu ovci.“

„Z těch opentlených, nad počet nejvyšší. Ty městský rychtář zajme, čtyřicet a pět ovcí odevzdá kantorovi a čtyřicet a šest ovcí dožene do špitálu.“

Na to Černín k Vavřincovi se obrátil a děl: „To dítě nádherné, tu holubinku bílou, či správně řečeno, tu vdovu v poctivosti ustaranou očekáváme v naší habitaci s toužebností a vděčností náležitou.“

Obec veškerá rozradostněna se hnala s jásotem ze síně po dubových schodech.

Zvítězila nad urozenými milostpány.

Kdo byl vítězství původem?

Vavřinec.

Proč?

Doufá, že urozenci se s ním proto střetnou, on je urazí, za to ocitne se před lavicí smlouvcův a bude odsouzen. Ale ne do vězení žalářního, nobrž do věže, ale ne do Šindelářské, nýbrž k prosbě veškeré obce do věže Dolení.

Tak se ocitne nad Evinou komůrkou. — Co tím míní?

VI.

Bavor Rodovský ab Hustiřan vir ingeniosus alchymiae deditus.

Furiantsky roztřásly břeskné Adamovy fanfáry ranní říjnový, prochladlý vzduch, když vjížděla do Dolení brány skvělá, pestrá kavalkáda urozencův. V čele její tři Bavorové z Hustiřan. Ve středu jich Bavor mladší. Přijel z Prahy, by poučil urozené pány i slovutné muže z řady měštěnínů Dvorských o své vědě, o svém umění alchymistickém.

Čemu se podivil Vavřinec Hruška nad míru, bylo, že i on byl pozván, by účast bral na poučení tom spojeném s opulentní hostinou, kterou hostům svým popřeje Bavor starší. Se vší určitostí počítal s tím, že pozván nebude. Ale přepočítal se. Urozenci rozumně spolkli pilulku, kterou jim nadpočetnými ovcemi uchystal. Rozpoznali, že by nebylo radno drážditi velmože tak oblíbeného, jako byl Černín, který vynesl rozsudek opírající se o rozhodnutí Jeho Majestátu, ale usnesli se, že podají Hruškovi voničku z bodláčí a kopřiv. A vědouce, že ženy ve vyhledávání a uspořádání takových voniček jsou nejdovednější, svěřili záležitost tuto nejzkušenější matroně Kateřině Radecké z Radče, manželce Bavora staršího, též proto, že jí nařízením Černínovým bylo nejvíce ovcí městským rychtářem ubráno a proto na Vavřince měla napiato. Kateřina navštívila Montanovu. Věděla, že často navštěvuje Evu, která již pouhým pohleděním na svou pružnou chůzi trápí mužské pulsy, a Kateřině šlo o to, aby Eva při hostině, kterou urozencům a sousedům po přednášce Bavora mladšího uchystá, obsluhovala hosty v přítomnosti Vavřincově, neb věděla, že Vavřinec nad míru Evy dbá a na každého muže žárlí, který se k ní jen přiblíží. Zakusí Vavřinec muka pekelná, neboť již ujednala, že o ostatní se postarají oba synové jejího bratra mladí Radečtí, mužové neobyčejné velikosti, síly a krásy. Proto Kateřina požádala Montanové, by jí byla v kuchyni pomocna a aby k sobě přibrala k poskoku a k posluze hostův ženu poctivou, však mladistvou, ztepilou a švarnou. Věděla Kateřina dobře, kterou Montanová sobě přibéře. Vavřinec byl dlouho na vahách, zda má pozvání přijmouti, či je zdvořile odmítnouti. Dověděl se, že Eva bude při hostině hosty obsluhovati. To rozhodlo. Pozvání přijal.

Nastala hodina přeslavné přednášky. Alchymista trůnil za stolem na místě povýšeném. Úvodem děl: „Všechny věci stvořené mohou býti zase ve vodu přeměněny a vody mohou zase proměněny býti v mastné neviditelné páry. Ty páry jsou darem samého Boha, jeho nevystihlé milosti. V mastnotě těch par jsou obsaženy všechny substance kamene filosofského.“

Bavor nejstarší přiklonil rty k uchu císařského rychtáře a děl: „Jest jisto, že kámen filosofský jest mastný. Za kopy grošů, které jsem bratránkovi půjčil, aby tu mastnotu vynalezl, koupil bych celé stádo mastných ovcí.“

Císařský rychtář Matěj Čížek kynul hlavou v souhlas.

Bavor mladší vyprávěl o turbě filosofů, o permutačním koagutálu, o evangeliu filosofském, o smaragdové tabuli v hrobě Hermově nalezené, o Arnoldovi de Nova Villa, o Theofrastovi Bombastovi, Paracelsovi z Hoheneimu, o Archidoxu Leonardu Turnajsarovi. — —

Když pravil, že Plutarchovi tázajícímu se magův, od čeho odvoditi lze slovo chimia, odpověděli magové, by jen pohleděl v krásné ženské oči černé, ta temnost očí ženských že se hieroglyficky srovnává s tajemstvím a velikou záhadou, tu všichni učení mužové kol Bavora mladšího shromáždění pohlédli do tajemných hlubin očí Eviných. A když se pak Bavor mladší v proudu řeči své zmínil o divokrásné hvězdě, božskou mocí na obloze zvláště překrásně osvícené, tu oči všech jiskřily Evě vstříc. Ostatní, co Bavor vyprávěl, poslouchali účastníci již jen na půl ucha. Toužil každý jediné po vlídném pohledu očí Eviných, tak jako žíznivci ve vyprahlé poušti touží po cisternách vod křišťálných, ledových. Ale když Bavor mladší děl, že kámen filosofů, o kterém se byl předem zmínil, tu moc má, že krev člověka tynguje*) k mladosti, k nejdokonalejšímu zdraví přivozuje, život prodlužuje nad přirozenost a všeliké nedostatky doplňuje, děl Bavor starší k Adamovi Zilwarovi: „Věř, jsem toho mínění, že by mne Eva otyngovala lépe, než celé haldy toho filosofského kamene, kterého můj bratranec nevynajde, ač ubohý nadšenec i mnoho mých peněz prošmelcoval.“

Adam, který se honosil obrovskou snůškou knih a byl mužem hlavy vysoce učené, souhlasně přikyvoval a hladil dlouhou bradu šedivou, která se mu na mohutná prsa sypala. Šalomounsky děl jen slůvko: „Vanitas.“**)

Eva všecka zardělá nikdy nebyla tak krásná jako v úloze Heby v tom Dvorském Olympu, ač oděna byla prostě jen v červeném, těsně přilehačném živůtku a v tamínové suknici černé, červenými prýmy premované. Nejžhavěji však Evy dbali oba mladí Radečtí. Jako doupňáci rozepýření byli samá úklona, sladké dudlání a jen a jen se moci dotknouti svůdných forem těla Evina. V přítomnosti tolika znamenitých velmožů, jako byl alchymista, mudrc Adam Zilwar, bakalář Chlumecký, malíř Montanus, rychtář císařský, poeta Pirus a tak dále, nedovedla Eva býti takovou, jako v pouhé Salomenině přítomnosti vůči Kojtovi. Kdykoliv se někdo dotekl těla jejího, bylo jí, jako by se byl o ni otřel úhoř mlunný, o kterém se byl právě Bavor mladší v přednášce své zmínil. Sváděla netykavost svou na přítomnost Pirovu, nemohla však toho sobě zdůvodniti. Přes to však přijímala hold mladých Radeckých i ostatních velmožův u vědomí podřízenosti své ve společnosti. Než žárlivé oko vidí více, než s pravdou se srovnává.

Když Vavřinec uzřel, jak vlídně přijala od mladšího Radeckého opožděně vykvetlé růžové poupě a zatkla je sobě do živůtku na ňadrech, zbledl jako ubožec, kterého kat před popravou obláčí do černé hazuky.

A když Kateřina Radecká k pokynu přednášejícího Evu vyzvala, aby ze sousední neosvětlené komnaty přinesla klec obšírnou, a požádala mladšího Radeckého, aby byl Evě pomocen, cítil Vavřinec, jak se mu krev veškerá s hlavy sráží k srdci.

A když oba pospolu se do komnaty odebrali a po Vavřincově soudě dlouho se nevraceli, div neomdlel.

Když přišli zpět s klecí s černou slepicí, a když zpozoroval, že Eva jest všecka zapýřena, že se jí ňádra mocně dmou, že ze živůtku poupě zmizelo, že zbyla z něho pouhá stopka s lístkem zeleným, tu sobě jeho žárlivá mysl dokreslila obrázek. Byl jako vyměněný.

„Když to nešlo se všemi urozenci, půjde to s oběma Radeckými. Arci, zde ne, ale v hlubokých doubravách, v nichž Radečtí jsou forstknechty, tam před Trutnovem. Evě však musím dáti vážnou výstrahu. Jen jak?“

Brzy se rozhodl. Věděl, že jeho práce poetné vždy se těší pozornosti urozeného Zilwara. Vyňal ze zápasí zápisník a olůvko a počal psáti: Esto memor mortis, cum sis corpore fortis! Mors stat ante fores. Tibi dico corrige mores! Vive memor Lethe! Lethe vitare pericla nemo potest. Mortis spicula nemo fugit. —

Adam Zilwar postřehl poetné práce Pirovy a proto, když Bavor skončil slovy: „A tak myslím, že i já jako hrabě z Tarvis svého času zanechám všech solí, alkalií, vitriolů, všech jiných atramentů, purasů, silných vod, všech rud, kyzů, minerálův a obrátím mysl svou úplně k té nejhlubší studnici pravdy všeliké, k té nejvyšší moudrosti všech moudrostí — Tvůrci světa. Amen,“ a když všichni urozenci a měšťéninové Bavoru mladšímu tiskli pravici, mávl rukou, by utišil šum, a za nastalého ticha děl: „Musarum sacer-

*) „Tynguje“ z něm: Tünchen = líčiti, omítati, bíliti.
**) Vanitas = marnost.

dos et minister, domine Pire, přečti nám, co pravice tvá Musou vedená olůvkem vdechla na tvou škartici."

Vavřincem vyzvání to příjemně trhlo, neb je byl očekával. Děl hlasem třesoucím: „Po česku sdělím rád, co latinsky jsem nyní zbásnil." A již hlásil hlasem jak by zlomeným: „Byť jsem dosud jako řípa zdráv, dobře vím, že navštíví mne v brzku — anděl smrti.

Proto ctnosti dbám, že před branou již stojí můj anděl smrti.

Šíp z toulce svého pro mne již vyňal — anděl smrti."

Při každém slovu bledl Pirus víc a více. Poslední slova sotva ze sebe vykoktal. Na ráz se skácel k zemi omdlelý. —

Když Eva uzřela, jak Vavřinec klesá k zemi, prudce sevřela víčka očí svých, v nichž se jí zablesklo, jako by hvězda s nebes výšin před ní byla sesršela v ráz. Nebyla to hvězda. Byly to výčitky svědomí. —

Poznala, že vůči Pirovi nejednala šlechetně, že ho podváděla, odkazujíc ho na časy příští, v pravdě však zneužívajíc jeho lásky jako záštity své lásky k Adamovi.

(Pokračování.)

Gustav Pallas:

SEVERSKÉ LITERATURY V ČESKÝCH PŘEKLADECH.

Vliv, jaký mělo písemnictví severské na literaturu českou, je dalekosáhlý. Zvláště naše moderní novellistika a nový český román nesou na sobě zhusta patrné známky vlivů severských, především tam, kde běží o bezprostřední analysu sociálních a všeobecně morálních nemocí současné společnosti a kde čistě umělecká tendence, záležící v umělé architektonice a plastickém užití výrazu formálního, je doplněna sklonem ke kritickému znázornění toho, co hýbe duš dnešního člověka. — Byl to zvláště velký satirik naturalistický Arne Garborg, který naučil mladé romanopisce naše umělecké analyse idejí sociálních (u nás zvýšených kollisí s patriotismem), kdežto zase jemný analysátor duše lidské, Knut Hamsun, přinesl k nám ono delikátní porozumění pro elementární složky citů lidských, které tvoří prapodstatu každého individualismu. Kousavý ironik a geniální sarkast švédský August Strindberg také u nás rozjitřil znova bolestnou ránu, marně ode dávna zakrývanou, totiž organický vřed nevyjasněnosti poměru mezi mužem a ženou v intimitě i ve společnosti, kdežto zase jemná pohádkářka Selma Lagerlöfová mnoho u nás přispěla ke zjemnění umění výpravného tam, kde běží o to zkrášliti bělostným rouchem fantasie hrubou nahotu všedního života. Bodrý sedlák norský Björnstjerne Börnson přinesl k nám nový způsob řešení otázek týkajících se rodinného života a vymanění individua z nivellujících vlivů moderní kultury, kdežto blíženec jeho, geniální exulant Henrik Ibsen, ponořil se až na dno hlubokého moře lidské bědnosti, aby odtud vynesl vzácnou perlu ideálního altruismu, allegoricky vtěleného v opravdové ženství. Bohatá koloratura mluvy jemného pessimisty dánského J. P. Jacobsena stala se naší mladé generaci právě tak vzorem jako také u něho napodobili naši romanopisci melancholické, na nejjemnější zvroucnělosti založené zpodobování bolesti duše lidské nad zmařenými illusemi.

Dala by se jmenovati ještě řada zjevů severských a u všech nalezli bychom barvy, jež v odraze se jeví v díle našich autorů. Vedle romanopisců, jako Geijerstama, Banga, Kamilly Collettové, Kiellanda, Michaëlisové, Skramové a řady jiných byli to zvláště dva dánští myslitelé, jichž ideje filosofické a kritické se uskutečnily i v našem písemnictví, smutný básník a břitký ironik filosofický Sören Kierkegaard a nadšený popularisátor uměleckého kosmopolitismu Jiří Brandes.

Analysujeme-li blíže jednotlivá stadia vývojová, jež bylo prodělávati v posledních několika málo desítiletích našemu písemnictví pod vlivem rozmachu literatur světových, stýkame se tu zhusta s myšlenkami, ideami neb áspoň formami slovesného umění severského, jehož vliv na českou tvorbu literární je daleko větší, nežli se povrchnímu pozorovateli zdá. Ptáme-li se však, jakým prostřednictvím se díla severských autorů dostávala k nám, v jakém rouše je čtli a studovali umělci naši, docházíme překvapujícího poznání, že i tu se uplatnila kultura německá, bez níž by snad tyto severské postavy a jich myšlenky zůstaly u nás neznámy. Byly to nejenom německé překlady dánských, norských a švédských knih, ale také německé tlumočení celého prostředí literárního, uměleckého, filosofického a t. d., z něhož zmíněná díla vyšla, neboť myšlenky ony, které nalézáme vtěleny v hotová díla, nutně žily již v ovzduší, které myslitelé oni dýchali, byly vyvolány duchem současné doby, a spisovatelé, jako vždy a všude, měli úkolem dáti jim formu a tím je učiniti pochopitelnými nejenom svému okolí, ale i celému kulturnímu světu.

Teprve na rozhraní let osmdesátých a devadesátých se jednotlivci, bez jakéhokoli předběžného plánu neb vyslovené tendence, pokoušeli převésti význačná díla literatur severských do českého jazyka. Nebylo tu plánu a tendence, ale nebylo také tradice a vyškolenosti, a proto i forma překladů naprosto nevyhovovala ani průměrným požadavkům umění překladatelského. Leč začátek tu byl, a i forma se začínala později zlepšovati, když pod iniciativou několika čilých organisátorů přistoupeno k soustavnému tlumočení význačných zjevů skandinavských do češtiny. Z takovýchto iniciativ byly zvláště dvě seriosní edice: „Vzdělavací bibliotéka" a její pokračování „Levná osvětová knihovna", v nichž vedle sporadických ukázek jiných vyšla hlavní díla dvou předních romanopisců severských, Arne Garborga a Alexandra L. Kiellanda.

To bylo v letech devadesátých a v posledních letech minulého století. Tehdy již započato také s převodem jednotlivých zjevů v celku, v čemž teprve počátkem století dvacátého bylo pokračováno a pokračuje se podnes; byli to zvláště Björnson a Ibsen,' z nichž prvý je dnes již většinou přeložen po druhé a sebraná prósa jeho vyšla již ve vydání patrně definitivním. Také Ibsena máme téměř celého, zvláště když poslední dobou dostalo se nám zásluhou předního znalce v tom oboru také znamenitých a ku podivu zdařilých převodů dvou stěžejních veršovaných děl básníkových, „Branda" a „Peer Gynta" ve „Sborníku světové poesie", kdež také pro nejbližší dobu již se připravuje překlad klassického díla, „Císaře a Galilejského". Již dříve byla k nám uvedena osobnost, jež měla v Norsku mocný vliv na vznik těchto děl, totiž Sören Kierkegaard, a to nejprve literární portrét jeho od Jiřího Brandesa, potom i jednotlivá díla jeho, jako „Svůdcův deník", „Okamžik" a jiné.

Zmínil jsem se o Brandesovi. Také on měl u nás nejen mnoho přátel, ale i napodobitelů; jeho „Hlavní proudy" byly dlouho a namnoze dosud jsou bohatým pramenem, z něhož čerpala naše literární kritika směrodatné zásady pro posuzování písemnictví domácího v rámci literatur světových. Leč pokus převésti veliké toto dílo, které přes svoje vady má přec tolik cenného obsahu, do češtiny, ztroskotal úplně; jenom jediný oddíl byl převeden, ale zůstalo při něm, k převodu celku již nedošlo. Snad jeho podceňování literatur slovanských zavinilo, že populární Seveřan nenašel u nás tak vřelého přijetí, jakého se mu dostalo jinde.

Co se ostatních velikých postav literatur severských týče, vystupují v českém překladě jenom více sporadicky, ale přec aspoň ukázkou jsou zastoupeni všichni. Z literatury norské tu v popředí stojí romány a novelly Knuta Hamsuna, Kamilly Collettové, Joh. Bojera, Gabr. Finna, Thomase Kraga, Jonase Lie, ale je u nás zastoupen i mystický Sigm. Obstfelder několika drobnými ukázkami. Ještě hojněji je u nás zastoupena literatura dánská. Kromě svrchu uvedených zjevů pronikl k nám hlavně poetický pohádkář Andersen, jehož dílo je do češtiny valnou většinou již přeloženo po několikáté. Sporadicky je překládán i jemný naturalista dánský Herman Bang a v poslední době zdomácňují u nás i půvabné obrázky ze života dětského z pera něžné Karin Michaëlisové. Že se nestala tvorba J. P. Jacobsena majetkem naší čtenářské aristokracie také v českém překladě, toho vinu nese ledabylá forma přetlumočení, neboť necvičenou, hrubou rukou byl setřen pel s delikátních květů poesie tohoto jemného stilisty. Z dřívější generace došly v českém překladě poněkud obliby také námořnické povídky Holgera Drachmanna a v poslední době se děje pokus vzkřísiti i tvorbu geniálního satirika a filosofického pietisty Paludana-Müllera. Z nejmladších epiků dánských rychle u nás zdomácňuje prudký individualista Johannes V. Jensen jednak svými romantickými a sensačními povídkami ze života lidí necivilisovaných a primitivních („Exotické novelly", „Intermezzo" ale), i velkými skladbami románovými („Ledovec", „Madame d' Ora").

Jak ve vlivu na naše písemnictví tak i v celkovém niveau překladů českých stojí literatura norská velmi blízko písemnictví dánskému. Jinak je tomu v poměru našem k literatuře švédské; ta zaujímá stanovisko odlišné i tam, kde záhubou několika geniálních jednotlivců pronikla až k samému srdci našeho kulturního těla. Je nám jinak docela cizí a my svoje vztahy k ní teprve si začínáme jasně uvědomovati; ba lze skoro říci, že literatura tato prodělala nejdelší cestu k nám, přes Dánsko a Německo. Z těch geniálních jednotlivců stojí ovšem v popředí zmíněný již August Strindberg, jehož dílo však přes to, že řadou překladů je u nás již známo, by zasluhovalo přetlumočení soustavného, neboť znamená svým vlivem již uzavřenou kapitolu myšlenkovou v naší moderní kultuře. Naproti tomu Selma Lagerlöfová se překládá do češtiny až zbytečně nehospodářsky, jak jest viděti na příkl. na tom, že nejobšírnější dílo její objevuje se na trhu literárním současně ve třech zpracováních. V jemné analyse intimních citů stojí jí po boku graciesní Gustaf af Geijerstam, jehož půvabné, z opravdového života vytrysklé básně v próse také u nás rychle získaly sympathie a čekají, aby byly v hojnějším počtu překládány. — A zas dala by se uvésti řada jmen. Nemluvím o sentimentálních románech Flygare-Carlénové ani o duchaplných essayích emancipačních z pera osvícené Ellen Keyové; začíná se k nám dostávati i drobná prósa jemného, realistického psychologa Tora Hedberga a rokoková novellistika kritického Oskara Levertina.

Že tento hojný příliv severského písemnictví vyvolával touhu po systematickém poznání celé oblasti severské kultury prostřednictvím literární kritiky, netřeba připomínati. Vedle sporadických essayí a kritických článků stojí tu v popředí větší studie o Ibsenovi (od F. V. Krejčího) a monografické dílo o Björnsonovi (od prof. Krause); velký krok do předu značí též první publikace, zabírající celý komplex vývojový, překlad znamenitých „Dějin literatury norské" od Justa Binga.

Ze všeho, co tu řečeno, jest viděti, jak mocně zasahují severské literatury do našeho kulturního života, ba tvoří již důležitého součinitele v našem literárním vývoji. Jak patrno, jest to převahou severský román, jenž je u nás překládán, jak si toho doba žádá. Leč, opakuji, překládá se bez plánu a více jen nahodile. Tak mě napadá: Máme „Ruskou knihovnu", máme „Anglickou knihovnu"; což aby některý podnikavý nakladatel založil i „Severskou knihovnu"? O prosperitě se nedá pochybovati a zajisté by se tím vneslo mnoho světla do dosavadního chaosu, když by se práce organicky rozdělila. Věc stojí za uváženou. —

LITERATURA.

F. X. Svoboda: *„Okouzlení"*. Románek lesní samoty. Spisů autorových sv. XXI. V Praze 1913 nákladem Jos. R. Vilímkovým, stran 318 za 3 K. — Jan Laichter: *„Budoucnost"*. Dvoudílný román. Laichterovy Sbírky krásného písemnictví sv. XVIII. a XIX. V Praze 1913 nákladem autorovým. Stran 266 a 302 za 5 K 40 h.

Kdybychom chtěli srovnávati obě knihy, ostatně jen zcela náhodně vedle sebe položené, nalezli bychom dosti společných znaků přes jejich zdánlivou různorodost tendenční, věcnou i formální. Přes to, že dvojdílná práce Laichtrova vlastně ani románem není, postrádajíc nutného epického zaokrouhlení a dějové soustředěnosti, zatím co románek Svobodův všem základním pravidlům o románě dostatečně vyhovuje. Přes to, že jádro Laichtrovy knihy tendenčně sváží se více k dějům a koncům životní filosofie, zatím co práce Svobodova i tentokráte zachycuje něžnou tříšť citů, erotického rozkochání a rozčarování, lyrických krajinných nálad. Co obě knihy k sobě velmi energicky přibližuje a co jim dodává velmi živého společného podkladu, je okolnost, že obě prýští a rostou z osobních vzpomínek nejsubjektivněji zažitých a že obě (alespoň ve svých partiích) jsou jistou glorifikací rodného kraje.

Srovnáním obou prací vidíme nejlépe, o čem všem rozhoduje při slovesném díle forma! Laichter, který v „Budoucnosti" zbásnil vlastně svůj život od útlého chlapectví až po vyzrálé a rozšafné mužství, od prvních okamžiků, kdy podniká nesmělé krůčky do života jako kupecký učeň, až do chvil, kdy tentýž život se počíná rozevírati už jeho vlastním dětem, přejímá jednotlivé etapy vzpomínkově a zaznamenává je docela vyloženou formou chronologickou. Přes to, že i jeho rodná Dobruška, i jeho rodiče, bratři, známé osobnosti, se kterými vešel kdy ve styk, jsou přezváni jinými jmény, budí „Budoucnost" naprostý dojem autobiografický. Románek Svobodův je tohoto dojmu ovšem na míle dalek, ač i tu je velmi mnoho subjektivního a odvozeného přímo ze života. Romantická Skalka, půvabná samota nad rodným autorovým Mníškem, trčící tak malebně do brdského kraje svou hájovnou, několika kapličkami a drobným františkánským klášterem, stala se tu rámcem nehlučnému, ale bohatě zvlněnému ději dvou tří niter. Románek mladého pražského profesora Jana Havla, jenž přijel na samotu k bratru františkánovi ztrávit prázdniny, prožil několik neděl erotického rozkochání s roztomilou Jarmilkou lesních vrátil se pak do Prahy rozčarován a rozechvěn ubíjející sebeanalysou. Zde všecko založeno tak, aby v jemném a drobnokresebném propracování zazářila nitra, v práci Laichterově ponecháno však hlavní slovo faktům, odehravším se dějům a malbě společenského, politického, kulturního pozadí národa v těch různých letech sedmdesátých, osmdesátých a devadesátých minulého věku, kdy osnova „Budoucnosti" se rozpíná nejzajímavěji. Čtenář „Okouzlení" bude očarován skvostnou náplní psychologickou a náladovou, kterou je oblit nehlučný, originálními episodami proložený děj. Čtenář „Budoucnosti" velmi mnoho získá jadrným, osobitým zachycením zajímavého období našich národních přerodů ve zmíněných desítiletích, zejména ovšem v těch, kdy vítězné mladočešství nastupovalo plně a pyšně svou vládu za prvních radikálních příznaků rodícího se realismu. *Fr. Sekanina.*

*

Antonín Macek, *Kniha o ráji*. Upravil O. Štáfl, vydal V. Závorka v Praze. — Petr Fingal, *Revolty a adagia*. Verše. Nákladem F. Švejdy v Praze. — Ivan Rosej, *Podbrdské písně*. Týmž nákladem.

„Kniha o ráji" jest intimním credem básníka, jenž upozornil na sebe již prvou svou, hluboce filosoficky založenou básnickou sbírkou „Mému dítěti". Autor je theista, věří v Boha kosmu, života a lásky a pěje jemu hymnu budoucnosti, v níž vyznává, že třeba dáti chorému lidstvu více než obvaz na jeho rány, totiž nejsladší zanícení. Tu hlásí se ušlechtilý idealista k slovu. Tak ani básně sociálním životem zbarvené (Před krámem lahůdkářským, jež má symbolické vyhrocení) neztrácejí tohoto charakteristického rysu. K jiným stránkám knihy dala

básníku podněty příroda a její reflex. Povstává tak několik jemných, nadýchnutých pastellů (Lípa, Červnové jitro) subtilní lyriky, ale suggestivního kouzla. Zajímavá pro další rozpětí básníkovo je báseň „Láska", která prozrazuje, že v duši jeho bojuje se krutý zápas mezi exotickým přepychem rozkoše a prostou, dobrou, tichou láskou . . . symbolika dosti průzračná, že tu běží o různé směry, různé světy umělecké tvorby. Co zvítězilo, poví ovšem příští kniha básníkova. Škoda, že básník nedal „Knihu o ráji" ani na knihkupecký trh, vždyť je z nejlepších lyrických sbírek, jež jsem v poslední době četl. P. Štáfl knihu vkusně vypravil a provází ji dvěma pěknými titulními dřevoryty. — „Revolty a adagia" Petra Fingala rozmnožují platně hlavně biblickou freskou „Samaritán" a moderní freskou „Apoštol" skromnou žeň naší sociální a politické satiry. Přál bych si slyšet „Apoštola", jenž je palčivou ironií na nejednoho samozvaného „vůdce" lidu, často recitována, aby zapálil šíře. Má k tomu schopnosti. Některá čísla sbírky ruší celistvý rámec knihy. Sem patří příliš laksní a laciná „Vzpomínka šibeniční" nebo „Na vějíř". Zdá se, že básník je spíše rychlým a pohotovým pracovníkem než autokritikem. — Bujaré, nezkrocené, upřímné a co nejvýš cením nadšené mládí kypí a šumí v „Podbrdských písních" pseudonyma Ivana Roseje. Je pravda, že prozrazuje okatou filiaci s Petrem Bezručem nejen formálně, ale i myšlenkově („Vlastní podoba", „Dobříš", „Příbram" a j.), ale autoru vře v žilách příliš prudce vlastní krev, aby místy slokami jeho nevytryskla a nezbarvila je po svém. Mnoho tu ještě jen tápavě načrtnuto, nejasně napovězeno (Píseň Beduina, Modrá vasa), mnoho tu nesourodého, balvan bílého kamene vedle drolivé cihly, ale přece je radostno sledovati tento rej, tento zápas, tyto rozpaky. Přihlašujeť se tu opravdový básník, který se osvobodí z různých módních zajetí, neboť právě básně uzavřené formy jsou nejvíce jeho majetkem, nejvíce hlasem jeho mladé krve, národně uvědomělé a pyšné. *—pa—*

*

Prokop Miroslav Haškovec: *Stati literární.* Řada I. Knihovny grafické edice „Veraikon" sv. III. za redakce Ant. Dolenského a Jar. Hrnčíře. V Praze 1913.

Celá tato kniha je — dle doznání autorova — osobní retrospektiva, řada krásných a drahých pro něho vzpomínek. Proto jí také začíná, slibuje do budoucnosti ještě dvě knihy podobně sestavené, „ale zcela jiné povahy". A tato slova jsou důležita, aby správně bylo nazíráno na přítomnou knihu. „Stati literární" jsou tedy knihou osobní retrospekce, hrstí literárních reminiscencí autoru pochopitelně milých a pro nás s mnohého hlediska jistě zajímavých, souhrnem prací kdysi psaných, otištěných nebo přednesených. Kniha rozvržena jest ve tři oddíly: I. „*Tři pruty poznání*" („O povaze moderních literatur", „O tradici jazyka v literatuře", „Literatura činitelem pokroku"), II. „*Erotické intermezzo*" („List Panurgův Honzovi"), III. „*Hovory oživlých*" („O změnách času a síle touhy", „Dvojí svět", „Na stromě života").

Jak zřejmo, nemá kniha jednotnosti myšlenkové, ani formální. A nebyla ani tak myšlena. Jsou-li tři první stati vskutku prostinké letorosty (různých let, ale jedné doby!) ranně zelené, ale v jádře zdravé a sříznuté s opravdového stromu poznání, jest „List Panurgův Honzovi" bizarní parallelou. „Hovory oživlých" pak dialogy (Polyeucte-Rosmer, Nora-Chiména, Pavlína-Rebeka),jež zabírají filosoficky hluboko, nemají však dosti plastiky a přesvědčivosti.

Nelze v rámci našem pouštěti se do detailů, ač — přiznávám — myšlenkově hutná kniha P. M. Haškovce k tomu svádí. Vedlo by však příliš daleko. Správně, myslím, budou posuzovány „Stati literární", bude-li na ně hleděno se stanoviska autorova. Jsouť přece jen účtováním s obdobími, od nichž vedly cesty literární práce jinými směry a jiným pochodem. Na slíbené však další dvě knihy lze se upřímně těšiti. *Tristan.*

*

Tři publikace, skvěle typograficky a umělecky vypravené, hlásí se o pozornost milovníků krásných knih. Je to především třetí díl „F. L. Věka"od Al. Jiráska, jejž provází A. Kašpar řadou svých skvostných illustračních komposic, pak Jungův nově zredigovaný a u Ottů vydaný překlad „Evžéna Oněgina" od A. S. Puškina, k němuž stylisoval O. Štáfl delikátní ornamentiku a nakreslil několik vignet, konečně vzácný památníček Františka Kysely „Praga caput regni", jemuž dostalo se první ceny v soutěži umělecko-průmyslového musea Obch. a živnost. komory v Praze, a jejž vydal Spolek čes. bibliofilů v Praze. Kniha na druhém místě jmenovaná vzbuzuje bezděčnou reflexi, že si vzpomínáte, kdy jste v podobné luxusní výpravě viděli nějaké české, původní verše. Bojím se, že vzpomínáte darmo. Pětidílným cyklem „F. L. Věka" v této úpravě po jeho ukončení dostane se národu nejskvělejšího literárně-uměleckého daru, jaký se dá mysliti. Paříž přinesla by o něm úvodníky ve všech dennících, my tiskneme jen noticky, ba ani ty ne.

DIVADLO.

Činohra. *Pygmalion.* Veselohra o pěti dějstvích. Anglicky napsal G. B. Shaw. Přeložil Václav Košek. Režisér Karel Mušek. Poprvé na Národním Divadle dne 11. prosince 1913.

George Bernard Shaw je z těch autorů — a není jich věru mnoho — kteří nikdy nezklamou, nikdy nezarmoutí, od nichž vždy lze očekávati něco originelního, vždy něco umělecky významného a literárně cenného. S daným thematem počíná si jako eskamotér, zpracovává je s úžasnou technikou a virtuositou, rozebírá je, vyhazuje do vzduchu, zachycuje a opět sestavuje v nové, kaleidoskopicky překvapující obrazy dramatickou logikou pevně k sobě spiaté, děj rozvinuje prudce vzestupnou linií, zauzluje jej a vyhrocuje v konflikt, který rozplétá a řeší svým, vždy originelním způsobem. Nezná banálnosti, nenávidí sentimentality, srší humorem a vtipem, v obalu bodavé ironie říká každému, co si o něm myslí, duchaplnou a bezohlednou satirou traktuje kde koho a na konec se vysměje všemu a všem — i sobě.

Takový je G. B. Shaw, autor u nás nikoliv neznámý, a takový je také jeho „Pygmalion". Nejde tu ovšem o krále cyperského a sochu milostí Afroditinou oživenou, nýbrž o jiného Pygmaliona, profesora fonetiky Higginse, jenž učí lidi správné řeči a krásné výslovnosti a svojí vědou doslova tvoří z nich bytosti zcela jiné, nové a vznešené. Totéž učiní i s Lízou, zcela ordinérní mladou květinářkou, kterou najde jednou v noci za deště v Covent Garden, pod sloupovím kostela sv. Pavla. Vejde v sázku, že ji za šest měsíců uvede jako vévodkyni do nejvznešenější společnosti, aniž kdo pozná, že jde jen o holku z ulice. A sázku vyhraje. Pokládá celou věc za pouhý experiment a Lízu ve své neomalenosti jen za pokusného králíka. Že děvče není již sprostou květinářkou, nýbrž ženou se zcela jinou duší a srdcem, uvědomí si Higgins teprve, když Líza po návratu ze společnosti, kde vyhrála mu sázku, hodí mu za jeho hrubost trepky na hlavu a uteče od něho. A vychází na jevo, že oba dva nejsou si navzájem lhostejni. Shaw ovšem nebyl by Shawem, kdyby dal na konce dojíti mezi oběma k nějakému intimnějšímu erotickému projevu. Ale z hádky, za níž se rozcházejí, je přece zcela zřejmo, jak to dopadne.

Obsazena byla Shawova komedie šťastně a sehrána celkem bystře a vervně. Zdá se, že prof. Higginse a Lízu květinářku ani nemohl jiný na Národním Divadle hrát než p. R. Schlaghamer a pí. Anna Sedláčková. Tak oběma těmto umělcům role ony ležely, jako by na ně přímo byly šity. P. R. Schlaghamer vybavil profesora Higginse výbornou maskou, roztomilou neomaleností a nervosní živostí mluvy, pohybu a každého gesta. Pí. A. Sedláčková vyhrála stupnici metamorfosy Lízíny od květinářky až k vévodkyni a zamilované ženě virtuosně a tak upřímně, že jí, zdá se, nikdy na nějakém silnějším tonu a ostřejší barvě nesešlo. Plukovník Pickering p. K. Hašlera byl anglicky důstojný a odměřený, pí. M. Laudová (paní Higginsová) distinguovaná lady a p. Jar. Hurt tak výborně kresleným popelářem Doolittlem, že nás přesvědčil o přijemnosti a výnosnosti stavu „zaviněné chudoby".

Scenován byl „Pygmalion", až na salon paní Higginsové, obratně a realisticky věrně. Akt první neměl však dosti pečlivého vyvážení zvukového a světelného, „Pygmalion" pak v celku i jednotlivých výkonech zřejmě potřeboval ještě několik zkoušek. *Tristan.*

*

Jeho jediná žena. Veselohra o třech jednáních. Dánsky napsal Julius Magnussen. Přeložil Jiří Braun. Režisér: František Hlavatý. Po prvé na Městském divadle Král. Vinohradů dne 13. prosince 1913.

Paní Helena má nejlepší a nejvážnější úmysl klamat svého manžela Petra Ondřeje, píšícího drama, se slavným hercem Joachimem Frantzem, jenž žije téměř rozveden se svojí věčně zamilovanou chotí Elsou. Pavel Bent, strýc Petra Ondřeje, jest rozveden se svojí třetí chotí Elisou, píše operu, tropí hlouposti, slyší-li hudbu, a koketuje se svojí dcerou, které několik let neviděl. Paní Elisa Bentová má poměr s omšelým hrabětem Skjoldnaesem, kterého tlačí nové lakýrky, což je prý příčinou, že jistý kůň při závodech nevyhraje. — Tak asi zauzlen jest řetěz osudů a vzájemných vztahů figur dánské tříaktové veselohry, jenž v toužebně očekávaném posledním jednání rozplétá se originelně v dojemné tableau tří párků: Elisa Bentová a hrabě Skjoldnaes (jenž patrně se mezitím přezul), Pavel Bent se svojí dcerou a Petr Ondřej s Helenou, kterou mu Joachim Frantz vrátil. —

Proč autor snaží se přesvědčiti nás ve třech únavných aktech o veliké pravdě, že žena patří muži a muž ženě? Proč nazval veselohrou tato tři dějství, v nichž se téměř nic neděje, za to však o morálce zbytečně mnoho uvažuje a mluví a kde na špetku humoru a vtipu čeká divák zoufale a marně, jako duše v pekle na spasení? Proč konečně vinohradská scena „byla jednou z prvních, jež uvedla novou veselohru Magnussenovu" a proč ji vůbec uvedla? *J. M.*

HUDBA.

Klassická ballada Erbenova, „*Svatební košile*", došla nového zhudebnění; jako před třiceti roky Dvořák, komponoval ji tentokráte Vítězslav Novák pro soli, smíšený sbor a velký orchestr a „Pražský Hlahol" provedl dílo řízením svého výborného sbormistra Křičky. V pojetí Novákově, jež směřovalo především k zachycení příšernosti ovzduší, básní daného

převládá zvukomalebný ráz hudby a v tom zdařilo se mu několik velmi působivých effektů. Celkem vzato, čerpá však skladba invenčně (nikoli ovšem motivicky) z hudebního projevu předešlými díly skladatelovými (Toman, Bouře, Pan) vytvořeného, zůstávajíc v bohatství myšlenek i v elementárnosti účinku znatelně za nimi. Také většina partií zpěvných jest — jako bylo své doby u „Ballady o duši Jana Nerudy" téhož autora — pouhé zhudebnění textové deklamace, ve smyslu starého recitativu, ovšem s prokomponovaným průvodem, tedy to, co bylo své doby neprávem vytýkáno zpěvním melodiím Wagnerovým a Smetanovým. Po stránce dramatické (jak dalece lze při balladě o ní mluviti) opravila fakticky skladba Novákova některé slabosti díla Dvořákova, nedocílila však přes to té stručnosti v dějovém proudu, jež je nejvýznačnější rys pravé ballady. Zaviňují to především poněkud těžkopádná instrumentální „interludia", jež předcházejí první a druhou fasi společné cesty milenců, neméně však i statická místa ve vzrušené přece scéně na hřbitově, zvláště tam, kde líčen jest trojí pokus nebožtíkův, dostati dívku z umrlčí komory. Instrumentačně zajímavy jsou některé zvukomalebné effekty, opírající se hlavně o harfu a celestu, v tomto díle rozsáhle použitou. — Oba solisté — pí Musilová a p. Pollert, provedli své úlohy zdařile; také sbor „Hlaholu" zmohl velmi dobře krajně obtížný svůj úkol. Před novinkou Novákovou byla provedena rozkošná Fibichova „Jarní romance".

Nově založené „Oratorní sdružení", jež zúčastnilo se v letošní sezóně — s nevelkým zdarem — již dvou koncertů Filharmonie (Berliozovy „Romeo a Julie" a Mahlerovy II. symfonie), zvolilo pro svůj první koncert Berliozovo půvabné oratorium „Dětství Ježíšovo". Referátu o jeho provedení musím se bohužel vzdáti.

Dr. *Otakar Zich.*

*

Národní divadlo uchystálo na vstup do „Nového roku" poslední dílo Wagnerovo, „Parsifala", jenž byl až do poslední doby výlučně (dle přání Wagnerova) repertoirní hrou divadla Bayreuthského. Uplynulým třicetiletím zbavuje se tedy toto dílo svého lokálního začarování a stává se přístupným i těm, kterým (dosti nákladná) návštěva Bayreuthu zůstala nesplněnou touhou. Jest si jen přáti, aby respektována byla slavnostnost této hry volbou svátečních dnů k jejímu provozování — tak jako má býti při Smetanově „Libuši".

Vinohradské divadlo vstupuje v opeře do nového, uměleckého stadia návratem bývalého kapelníka L. Čelanského k dirigentskému pultu. Svědčilo o tom již pěkné provedení „Perníkové chaloupky". Budeme tedy opět sledovati příští vývoj ústavu, tolika krisemi postiženého, v hudební rubrice našeho listu. *O. Z.*

VÝTVARNÉ UMĚNÍ.

Přes půl tuctu výstav. Teď, kdy denního světla máme nejméně a umělé nevyhoví, dělej co dělej. Ovšem jsou to výstavy příležitostné a vánoční s převahou tržního rázu.

Výstava starožitnin v paláci „Koruně" chce jen sehnati štědrého Ježíška Národní jednotě severočeské. A sežene. Jeť vábivá poutavými vzácnostmi a památkami; učiněné umělecko-průmyslové museum, rarity a skvosty z 80 pražských rodin. Bývá až na podiv, co máme amatérů, co sběratelů; a co piety i vkusu z mnohé takové kolekce teple i jasně září. Jen konce soukromých sbírek aby vždy také byly utěšené; aspoň pokud běží o předměty, jež svou hodnotou náležejí do inventáře kulturních statků obecných. Právě tyto dny učiněny v Paříži veřejným majetkem drahocenné takové soukromé sbírky, nazvané nyní souhrnem „Musée Jacquemart-André." Manželé Andréovi nashromáždili si je potichu za necelých padesát let, vynaloživše na ně celkem několik millionů. A odcházejíce z tohoto světa darovali je odkazem národu. Obsahují slohové soubory nevšední úplnosti a tolik mistrovských děl uměleckých prvého řádu, že znalci cení je souhrnem na 100 millionů franků. Podobní kolekcionáři a mecenáši velkého slohu vyskytují se za hranicemi častěji. Inu jiný svět. Ale i za našich skrovnějších poměrů vydaly by mnoho svorná vůle a spojené síly. Vzpomeňme na výkazy darů Českému museu; kdy objeví se mezi nimi onačejší a vydatnější? Vzpomeňme, co klenotů z Ambrosovy a Mikovcovy starožitnické vystavy „Arkadie" r. 1861 jest už nezvěstných. Vzpomeňme odstrašujícího osudu Lannovy pozůstalosti. A t. d. Trudno vzpomínati!

Veselejší jest srovnávati na této výstavě minulost s přítomností a uvědomiti si neklamně, co biedermajerovštiny se tají v nábytkové „moderně", která staré zboží z dob našich babiček i jinaké imitace prodává s nejnovější etiketou za honosného povyku, jakoby se byla dopídila kamene mudrců.

I výstava pokojových maleb z let 1800 až 1860 uspořádaná v umělecko-průmyslovém museu odhaluje nejeden zdroj „původní invence" novodobé. Jmenovitě pokud se týče prázdných ploch, vroubených hubeňoučkou arabeskou nebo zatížených z čista jasna ve výši těžkopádnými ornamentovými shluky. Staří umístili takovou parádu nejraději na stropě — ohlas renaissančních a barokových plafondů, libujíce si zvláště v napodobení stukka s obrazovými výplněmi. Tato malovaná sádra — i gotická — pokrývala rovněž stěny, traktované druhdy kulisovitě, pseudoklassicky a pompejsky. I květování tehdejších vzdušných látek bylo oblíbeno, jak barevné, tak bílé krajkové. A vedle

toho zase sytá pestrost koberců se spletenou a zdivočelou ornamentikou degenerovaného baroka. Ale solidně pracovali tehdáž staří. Jejich malba vydržela nejedno desítiletí a nezmizela po žádném smejčení. Mnohý z nás pamatuje se na takové zděděné, nezmarně zachovalé malování. A leckde po zámcích a starých měšťanských domech pozdraví nás ještě dnes jako milá připomínka z dětství. Po té bytelnosti není již potuchy. Za rok za dva jako když malbu sfoukne aneb smaže. Však není eho litovatit; krom peněz, jež neustálá obnova těch nicot stojí.

Naproti v Rudolfině umístěna výstava Jansovy pozůstalosti. Rekapitulace všeho pěkného, co víme o díle neunavného a oblíbeného krajináře, jejž smrt předčasně z kosila. Výstava illustruje na novo zajímavě, kterak Jansa dobíral se usilovně svého výrazu, podléhaje leckdy různým vlivům, vraceje se však vždy do intimity prosté, zdravě a upřímně procítěné české krajiny. Zvláště v podzimních náladách, ve zlatitých tónech vadnoucích lesů, širých strnišť a nádherných slunečnic zvučí jeho umění nejsympatičtěji plnou notou. I Jansův standardwork, stočíslová sbírka pohledů na starou Prahu zastoupen několika solidními kusy. Potěšitelno, že na výstavu docházejí nejen recensenti a platoničtí diváci, nýbrž i kupci, pro něž výstava ta vlastně uspořádána; ovšem nejsou odráženi závratnými cenami, které tak často v katalozích současníků nevábivě paradují.

Poměrně výše kotovány malířské hodnoty, vyložené k vánočnímu trhu výtvarným odborem Umělecké Besedy. Studiemi nazývá katalog se slušnou skromností tyto práce, které vypravují o snahách příslušníků výtvarného odboru U. B. zrovna tolik, co pověděla nedávná jubilejní výstava U. B., o níž tu šíře promluveno. Třeba vyčkati, až co a jak dále bude.

Odtud máme jen přes ulici do „Mozartea" na výstavu italských futuristů. Je to veselejší sekta u srovnání s nudnými kubisty. Hýří aspoň v barvách a její vyjevenci nejsou jen a jen takoví dřevění mannequini a perníkoví panáci nebo plechové a kornoutové zrůdy, jakými nás členové domácí „Skupiny" oblažují. Ale i u futuristů všecko trká, vře, strakatí se, blázní, prostupuje a směšuje navzájem v pestrotě a splašenosti barev i tvarů jako v horečném vidění šílence neb aspoň ve snách opilce. Ale jak praveno: Smyslu pro kolorit neuchránili se futuristé, ba ani smyslu pro tvar a komposici. Což by mohlo býti prostě důkazem, že člověk nevyletí tak snadno ze své kůže a že tudíž Ital nezapře v sobě přes noc odkojence nejstarší a nejintensivnější výtvarnické kultury. Byť se naparoval sebe více, jak mesiás futurismu J. T. Marinetti činí.

Vivant sequentes! Těšme se, že nás neminou ani „synchronisti", nejmladší odnož moderny, ani „Pégoudisti", jak tvůrcům nejnovějších malířských zvráceností a krkolomných kozelců v Paříži přezdívají. J. L.

TÝDEN.

Ve valném shromáždění České Akademie dne 5. prosince 1913 vykonány byly tyto volby: Třída I., *za člena přespolního*: Paul Frédéric Girard, profesor při právnické fakultě university Pařížské, *za členy dopisující:* inž. Jan Herain, staveb. archivář kr. hl. města Prahy, JUDr. Jan Kapras, mimoř. univ. profesor, Ph. Dr. Ot. Kádner, mimoř. univ. profesor. Třída IV., *za členy řádné:* Frant. Ad. Šubert, dosavadní člen mimořádný, Josef Suk, dosavadní člen mimořádný, Jakub Schikaneder, dosavadní člen mimořádný; *za členy mimořádné:* Josef Holeček, spisovatel, dosud člen dopisující, Stanislav Sucharda, akad. sochař, člen dopisující, Karel Stecker, profesor, dosud člen dopisující, Antonín Sova, spisovatel, dosud člen dopisující; *za členy dopisující:* Otakar Březina, spisovatel, Fr. S. Procházka, spisovatel. Výroční ceny literární přisouzeny byly: Ant. Staškovi za „Otřelá kolečka" (1000 K), F. X. Šaldovi za „Život ironický" (1000 K), K. M. Čapkovi za „Patero třetí" (800 K), Jiřímu Sumínovi za „Kroky osudu" (500 K).

*

* Cena Akademie Goncourtů za nejlepší dílo literární připadla Marku Elderovi za román z rybářského života „Le peuple de la mer". Zajímavo jest, že také loni získal cenu román ze života rybářů. O

*

* „Akademie vědy" v Petrohradě vydala I. díl „Jazykovského archivu", který pořádá E. V. Pětuchov. Jazykov, básník let třicátých, o němž se tehdy psalo, že je „básníkem výrazu", vyslovuje se v jednom ze svých dopisů svému bratrovi o Puškinovi. Praví, že báseň „K druzjam" (Přátelům) jest pleva, „takovými verši nikoho nepoctíš, nikomu se nezalichotíš, a důkazem jemného vkusu literárního u nyní vládnoucího cara jest to, že nedovolil jich tisknouti. Co se týče „Eugenia Oněgina", nepřál bych si ani sepsati to, co znám z Oněgina. Druhá část není lepší prvé, je tu týž nedostatek nadšení básnického, táž rythmická prósa, kterou tak prostosrdečně se nadchli naši soudcové a kritikové." Množství básní Jazykova, roztroušených v dopisech, co nejlépe dokazují, že nebyl s to, aby psal tak jako Puškin, a odtud pramenila jeho — zlobná žárlivost. O

*

* „La Revue" umístila ve svých sloupcích zprávu o knižnictví v Japonsku. Od r. 1910 do 1912 vyšlo v Japonsku 41.629 knih a brožur. Na literaturu připadá však jen osmina, ostatek jsou knihy zasvěcené obchodu, průmyslu a bádání náboženskému. Romány psalo 450 autorů. Literární práce nejsou však vesměs původní a v počtu tom jsou zahrnuty i práce kompilační. V Japonsku bylo v těch letech vydáno mnoho slovníků a příruček k naučení se cizím jazykům, za to vyšlo nesmírně málo přeložených románů a to celkem šest, z těch ruské 3, francouzské 2 a anglický 1. Ceny za knihy jsou vysoké, protože se tisknou na ručním papíře, a existují většinou vydání přepychová. V poslední době dává se v Japonsku přednost lehké, žurnalistní lektuře, rozsáhlá díla románová nebo větší novelly nejsou v oblibě. Protože v Japonsku není žádné ústředny knižnictví, nelze také mluviti o tamním knižním trhu. *O.*

*

* Na konec prosince připadly sté narozeniny spisovatele Karla Sabiny. Připomínáme zatím toto datum svým čtenářům; článek o významu rázovitého a velmi nadaného spisovatele, jehož osud propadl před čtyřicíti lety tragickému provinění, na němž ostatně značný díl viny nesla i tehdejší společnost, přineseme příště.

*

V listopadu t. r. přinesly naše denní listy posudky českých knih a články původní tvorby se týkající: *Čas:* Lukášek, „Jáchym Ondřej Šlik". - Dr. Groh, „Topografie Athen". - „Almanach na r. 1914". - Dr. Loskot, „Ježíš Nazaretský". - Kybal, „Svatý František z Assisi". - Laichter, „Budoucnost". - „Spisy Bráfovy". - Dr. Rayman, „Přírodozpytec a otázky dne", články: „Kultura demokracie", „Alšovo dílo". - Literatura 16·4 sl., sport 21·8 sl. — *České Slovo*: Rožek, „Požáry". - Klecandovy spisy, „Mikuláš Aleš a jeho dílo", články o Klostermannově lit. tvorbě. Liter. 7·4 sl., sport 22·1 sl. — *Hlas Národa:* Matěj z Janova, „O pravidlech Starého a Nového zákona". - Mečíř, „Císař". - Dr. Matiegka, „Duch a tělo". - Týnecký, „Povídky karlovarské". - Ivan Rosej, „Podbrdské písně" (básně). - „Mik. Aleš a jeho dílo". - Literat. 2·2 sl., sport 8·1 sloupce. — *Národní Listy:* Braun, „V cizím poručenství". - Šír, „Z hor". - Bož. Němcová, „Slovenské povídky". - „Almanach na r. 1914". - „Almanach knih dobrých autorů". - Krofta, „Bílá Hora". - Niederle, „Život starých Slovanův". - Sebrané spisy Sv. Čecha, Al. Jiráska. - Dyk, „Zmoudření dona Quijota". - „Soupis památek, starožitností" - Mik. Aleš a jeho dílo, 30 let české opery, Březina a jeho překlad. - Literat. 11·4 sl., sport 14·4 sl. — *Národní Politika*: „Sbírka souvislé četby školní". - Nebeský, „Protichůdci". - Neruda, „Prosté motivy". - Sv. Čech, „Václav z Michalovic". - Slepánek, „Srbsko". - Volfová, „Svému rodišti". - Krejčí, „Jaroslav Vrchlický". - Sebrané spisy: Jiráskovy, Svobodovy. - Arbes, „Z duševní dílny básníků". - Fastrová, „Pozdě". - Hegner, „Anna Martensová". - Laichter, „Budoucnost". - Fischer, „Friedrich Nietzsche". - Články: Neruda přeložen Němcům, „Třicet let české činohry." - Liter. 11·1 sl., sport 13·3 sl. — *Právo Lidu*: Trnka, „Říčany". - „Nehraná dramata". - Hegner, „Anna Martensová". - Scheinpflug, „Mrak". - Sýkora, „Rozvaliny". - Halla, „Protekce". - Lošťák, „A tak jsem žil". - Neruda v něm. rouše. - Mik. Aleš a jeho dílo. - Dr. Guth, „Společenský katechismus". - Laichter, „Budoucnost". - Jirásek, „Obrázky a studie". - Leger, „Tři švadlenky a jiné pov.". - Drtil, „Výbor prací". - Masaryk, „Rusko a Evropa". - Horký, „Zasláno". - Liter. 11·1 sl., sport 17·5 sl. — *Samostatnost*: Haškovec, „Stati literární". - Klika, „Quido Maria Vyskočil". - „Mik. Aleš a jeho dílo". - „Almanach na r. 1914". - „Lyrický almanach". - „Almanach Osení." Liter. 3·4 sl., sport 21·3 sl. — *Venkov*: Krofta, „Bílá Hora". - Pekař, „Kniha o Kosti". - „Třicet let Nár. div." - „Moderní styl český". - Klecanda, „Starý hřích". - Čvančara, „Divadelní příručka". - Brodský, „Po osamělých cestách". - Druhé vyd. „České Lyry". - Liter. 8 sloup., sport 0·2 sl. — *Lidové Noviny*: článek „K nové poesii sociální". - Čtrnáctý, „Hříchy mládí". - Niederle, „Slovanské starožitnosti". „Život starých Slovanů". - „Skultety a jeho činnost". - Liter. 5·3 sl., sport 12·4 sl. — *Český Denník*: Hašek, „Průvodce cizinců". - Fingal, „Šípy Amorovy". - Arbes, „Z duševní dílny básníků". - Rožek, „Požáry". - „Filosof Mráček". - Ad. Srb, „Za půl století". - Jirásek, „Rozmanitá prosa". - Klostermann, „Supplent". - Brodský, „Po osamělých cestách". - Klecanda, „Sebr. spisy". - „Mik. Aleš a jeho dílo." - Liter. 1·5 sl., sport 14·7 sl. — *Vídeňský Denník*: Čvančara, Div. příručka. - Rožek, „Požáry". - „Filosof Mráček". - „Mik. Aleš a jeho dílo". - Krejčí, „Jaroslav Vrchlický". - Deml, „Pro budoucí poutníky". - Články: Z literární Moravy, Česká liter. dneška, Směs Nerudova humora, Mrštíkova tvorba, Jensen o Vrchlickém, Svobodová a Jesenská, O čtení, Česká literatura v rámci berlínského písemnictví, Literární jubilea a jejich význam. - Liter. 19·9 sl., sport 4·6. - Celkem v listopadu věn. literatuře 97·7 sl., sportu 150·4.

V. R.

Čtenáře své prosíme, aby omluvili, že zde čtou zprávy opožděné. Dvojčíslo toto mělo vyjíti 19. prosince. Jakmile nastane v tiskárně naší pravidelná práce, vše jim nahradíme.

V Praze, dne 9. ledna 1914.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Zodpov. redaktor a vydavatel: Fr. S. Procházka. — Nakladatel: Česká graf. akc. společnost »Unie« v Praze.

Tiskem »Unie« v Praze.

čeři pozvati. Bylo by jí o štědrém večeru doma smutno. Buď bude u učitele a varhaníka Roušara anebo u tety Bednářky. Nejspíše u Bednářky.

Že mě to dříve nenapadlo! Co nyní? Bednářčin smíšený obchod je na návsi zrovna podle radnice a hospody. Tam by mne viděli. Jaký to nerozum, že jsem se neohlásil! Ale kdo by se toho byl nadál!

Zima mne rozrážela, přešlapoval jsem. Pes na mne skákal. Dal jsem mu kůrku. Snad se Cilka vrátí. Přecházel jsem a dupal, jak mne nohy zábly. Mám jíti a zaklepati na Mařku? Kdož ví, zda ji už otec nevyhnal. Netajila se svým nepřátelstvím, byla odmlouvačná. Ale jinou by nenašel a snad je posud u nás.

Cilka chodí na půlnoční zpívat, ale do půlnoci je ještě hrůza hodin, a zatím tu zmrznu. A starý Krágl se před půlnocí též nevrátí. Ostatně co bych mu řekl? Aby to ras!

Obcházel jsem chalupu nějaké půl hodiny, nemoha se rozhodnout kudy kam. I Čokla omrzelo choditi za mnou. Zalezl do boudy, z níž chvílemi vystrkoval bílý čenich a soustrastně zakňučel. Už jsem se rozhodl, že zajdu k Bednářce, ať mne kdo vidí či nic, když v tom objevila se Cilka.

Lekla se, když spatřila mužskou postavu.

„To jsem já, Cilko!“

„Adouši! Odkud jdete?“

„Z města a ty?“

„Od Bednářky. Otec je s Vařekou ve formance v hostinci — tak co sama doma? A jak jste sem přišel — božíčku!“

„Stále to cizí vy? Cilko!“

„Tedy, odkud jsi přišel?“

„Z Grošovic. Musím s tebou nutně mluvit, Cilenko!“

„Ano, hned!“

Poslušně odemkla dveře, vešel jsem těsně za ní. Byla v síni tma a teplo. Cilka sháněla sirky.

„Nerozsvěcuj, Cili!“ žádal jsem. „Bude se nám po tmě lépe povídat. Nerad bych, aby mne tu někdo zahlédl.“

Cilka váhala.

„Musím zase k tetě. Jen jsem si skočila pro noty na půlnoční — zapomněla jsem je tu.“

„Cili, nech Bednářky a not a poslyš, co ti povím! Pojď, sedněme!“

Oči mé navykly už trochu tmě a namakal jsem ve světnici lavici u kamen. Sedl jsem a stáhl jsem Cilku k sobě. Na kolena jsem si ji posadil. Tma dodávala mi smělosti.

Bránila se napřed, ale pak povolila.

„Víš, proč jsem přišel k tobě, přes zákaz otcův?“

„Ke mně?“

„K tobě, jen k tobě!“

„Jak jsi hodný, Adouši!“

I její hlas byl vřelejší než obyčejně. Ruce její otočily se kol mé šíje. Políbili jsme se. Ale pak Cilka se vyvinula jako had a usedla podle mne. Sahal jsem po ní, chytila mne za ruce.

„Přece bych měla rozsvítit!“

„Ne! K ránu musím zase zpět. Nikdo nesmí zvědět, že jsem tu!“

„Pro boha, Adouši — to jste — to jsi sem vážil ten kus světa, jen pro tento večer? Opravdu?“

„Pro tebe, Cilko, Cilenko! Abys mi dala slovo!“

Ruce její pevně tiskly me, odmlčeli jsme se. Teprve po chvíli řekla Cilka zadýchaně:

„Jaké slovo?“

„Že budeš mou!“

Už to bylo venku a spousta slov rozpoutala se ve mně.

„Že na mne počkáš — třeba roky, Cili — nemohu nabýti klidné chvilky — daleko od tebe — a ty tak málo píšeš — chtěl bych jistotně věděti, že na mne počkáš, že na jiného si nemyslíš — jiného za muže si nevezmeš. To by byla má smrt!“

Cilka mlčela, jen tiskla mé ruce ke svým ňadrům. Dýchala přerývaně.

„Proč neodpovídáš?“ naléhal jsem.

„Nemohu si to ještě srovnati — neočekávala jsem.“

„Máš mne přece ráda?“

„Z celé duše!“ zašeptala a strhla mou hlavu do svých rukou. Položila své čelo na mé a na ruce mé skrápala teplá vláha. Cilka plakala.

„Počkáš tedy, Cilko, Cilenko?“

„Ráda. Ale chtěla bych —“

„Co?“

„Abys ty, Adouši, nebyl vázán. Nech mne domluvit! Jsi mladší než já. Chtěla bych, ty abys byl volný, a pouze já vázána. Ne, nemluv nyní — já vím, že se nevdám, těch obav mít nemusíš — ale ty se snad setkáš později s jinou, pro tebe vhodnější —!“

„Cilko, neurážej mne!“

„Nezlob se — je to jen lidské, Adouši. Nechci, abys na mne jednou naříkal. My ženy tak rychle stárneme.“

(Pokračování.)

✱

Antonín Schulz:

BOJ TRITONŮV O NAJÁDKU.

(Pokračování.)

VII.

Salomena, manželka malíře Montana.

Od chvíle té, kdy Adam pocítil omamující rozkoš žehu prvního, žel i posledního políbení Evina na svých rtech, od chvíle té, kdy Evě slíbil, že vedle ní žíti bude jako bratr vedle sestry, byl jako vyměněný. Žárem políbení Evina vycítil, že jeho láska není vínem tak ohnivým, jako milost její, že do poháru lásky jeho přimíšena jest kyselka vděčnosti vůči ní, která víno lásky zřeďuje, a že pohár lásky jeho políbením tím ještě více navřel kouřem hořícího víchu. Uložený úplný půst neměl u Adama účinku žádoucího, nýbrž účinek opačný. Budil v něm víc a více — žárlivost vůči Evě. U Evy odříkání ranního políbení působilo jinak. Neměla nejmenší příčiny, by na Adama žárlila. Jeho lásku vůči sobě pokládala za nerozbornou. Že by na ni žárliti mohl, na to ani nevzpomněla, a proto jen stále toho dbala a podle toho žila, by svět o jejich lásce nezvěděl. Salomena, Kojtova spojenka, nelenila. Adam pozoroval, že Salomena od jisté doby — bylo to od té chvíle, kdy se Eva vůči ní prozradila svou láskou k Adamovi při Salomenině zmínce, že by na místě Evině Adama sobě zvolila — častěji navštěvovala Evu. Adam ve své dílně za záclonou mnohé uslyšel z rozhovoru jejich. Vystihl, že Salomena mnohem více vypráví Evě o Bonaventurovi, než bylo potřebí vzhledem k obchodnímu jeho poměru k Evě. Slyšel též, jak Salomena vypráví, jak Evě upřílišená její upejpavost jest na škodu.

„Musíš, Evo, přece toho dbáti, abys Adama již zbavila přítěže, kterou jemu jsi. Adam jistě touží, by mohl pod střechu brány Dolení zavésti mladistvou družku svého života.“ Na slovo „mladistvou“ položila Salomena zvláštní důraz.

„Žijeme jako bratr se sestrou,“ odvětila Eva. „Ostatně bude-li to Adamovou vůlí, opustím věž ráda.“ Eva nemohla se přece vůči Salomeně přiznati, že Adama miluje, nemohla Salomeně prozraditi, že Adam jen po ní touží. Ale Salomenina narážka na její stáří vůči Adamovi byla jedem zlým.

Salomena to vycítila, přiklonila své rty k uchu Evinu a špitala jí: „Pamatuješ se, že jsi ke mně poslala Adama, kvítko bohabojné?“

„Nesu v paměti,“ odtušila Eva. „Co tím míníš?“ tázala se.

„Tobě mohu se s tím svěřiti. To nemluvně, toho tichošlápka, tu tichou vodu, tu lampičku cudnosti, toho odříkače měl by sultán pasovati na klíčníka svého bohatého fraucimoru. Ten by modlařil, allahoval, ale Saracenky, lesklé Arabky, růže Saronské, ty všecky rozkošnice by sultánovi přesultánil.“

„Nevěřím,“ zvolala Eva hlasitě.

Adam ustal v práci. Vstal a přistoupil k záclonĕ. Poslouchal. —

„Uklidni se,“ děla Salomena potichu, „vždyť já žertovala, a posléz,“ děla rozdurděna, „což by to bylo pro Adama hanbou? Jsem tebe mladší a přes to, věř, že jsem jen žertovala, ale docílila, že vím, co jsem tušila, ale zcela určitě nevěděla. Ty pod odznakem svého panenství nad ložem svým a pod štítem vdovství svého dopouštíš se s Adamem hříšku, jinak bys na Adama tak nežárlila. Měj se na péči! Mne se obávati nemusíš, jsem mlčeliva jako hrob, ale upejpalkou vůči Kojtovi na dále nebuď!“

„Vím, co mi činiti jest. Hříchu sobě nejsem vědoma. Kojt u mne ostrouhá.“

„Nechme toho, ale kdybych náhodou ze Dvora odjela a Bonaventura mne v obytu mém nenatrefil, směl by tebe přes to navštíviti?“

Ta slova řekla tlumeně, ale Adam za záclonou je dobře uslyšel a ještě větší podezření ho jalo vůči Evě. Dychtivě čekal Eviny odpovědi.

„Proč by nemohl?“ děla Eva.

Adama bodlo u srdce.

Eva nemohla říci, že Adam pro ten případ bude její stráží, nepředpokládala Bonaventurovy návštěvy v Adamově nepřítomnosti. Adam však dle svých zkušeností předpokládal, že jde o návštěvu Bonaventurovu za jeho zády. Měl věc za umluvené dostaveníčko Evy s Kojtem. Jed žárlivosti rozjídal jeho srdce. — Tak přitíženo oběma. Jemu žárlivostí, jí myšlenkou, že se stává sice zvolna, ale přece víc a více Adamovi přítěží.

I láska potřebuje k svému žití více než odříkání. I láska původně nejčistší musí vykvésti, nésti ovoce. Jest to prostý, nezměnitelný, svatý zákon přírody.

VIII.

Urození, slovutní ubrmani páni.

Majestát slunce sklání se již k boku Zvičiny. Zvičina létem usloužená, netroufá si již k sobě jeho majestát vábiti, by na jejích ňadrech spočinul, jak to s výsledkem zdárným činila jako jeho nádherná červencová hetera. Adam usilovně pracuje v hlásnici sám a sám. Odtínky kol bohatých kučer jeho lítají a na ně se věsí. Občas v práci ustává. Rozhlíží se po Polabí okénky jižními a po městě až ke kostelu okénky severními. By tak přímo z trojnožky dvojí ten okruh mohl přehlédnouti, odsunula Eva před svým odchodem záclonu zastírající otvor dveřní až k nízkému stropu sahající.

Adam sprostil rozmachem rukou vlasy své odtínkův, ale nové zase vesele lítají a na vlasy se mu připínají. Proč pracuje o překot? Proto, že jest rozčilen. Touží, by mohl býti na radnici. Tam trvají pospolu Bavor nejstarší, Herš Rodovský, Jan Zilwar ze Zilwarsteinu, Jakub Holakovský z Roseče, Matěj Radecký z Radče, Oldřich Otmar z Holohlav, slovutný rychtář J. M. krále Čížek a města hospodář Jiří Šaroun, tedy šest urozenců a dva zpanštělí milostpánkové. Sdělila s ním Eva, že jí Salomena vyzradila, ti že jsou smlouvcové mezi urozenými bratry Radeckými a Hruškou. Setkali se prý ti bratři s ním v hlubokých doubravách na řece Úpě. Tam na mýtině u řeky, mezi obrovskými keři jedonosných rulíků, utkal se s nimi nejprvé ve slovní potyčce. Té v brzku, již za lijavce, následovalo kruté mečů křížení. Hruška nejprve v souboji Jana odzbrojil tím, že mu meč z pěstě vyrazil a hodil do hluboké Úpy. Starší Radecký v souboji sklouzl a tak sám si zlomil meč. Pak Hruška oba nazval hanebnými frejíři proto, že prý sváděti chtěli, hlavně Jan, ji k hříchu. To když Eva děla, odešla a žárlivý Adam se zhrozil, jednak proto, že Eva vyprávěla událost tu s jistou hrdostí, jednak proto, že Hrušku vzal v podezření, že tak učinil jen proto, by ocitl se na delší dobu ve vězení — s Evou — pod střechou jedinou. Vzpomněl sobě na obraz najádky, který spatřil u Montanů.

„Jsme již také tři," děl k sobě s hlubokým povzdechem, „urozený krasavec Kojt, bohatý, výmluvný literát Pirus a chuďátko nenadané, nevýmluvné ubožátko s křivými rty —já." — Eva se vrátila.

„Jak tě, sestro Evo, mohl Radecký sváděti k hříchu, když jsi se s ním nikde nesešla?"

Eva šaty svrchní ve své ložnici odkládajíc sdělila s Adamem vše, co se událo.

„Ujišťuji tebe, bratře Adame," dodala, „že se ke mně Radecký i v samotě ve tmě choval s nejkrajnější uctivostí."

Adama „nejkrajnější uctivost" bodla. Vzal Evu v podezření, že se v pravdě durdí tím, že jí Radecký, ač příležitost měl, k hrudi své nepřižehl, ji nezlíbal. A proto na to ani slůvkem neodvětil. Hleděl zamračeně před sebe.

„Poupěti růžovému jsem sama naschvál vaz srazila," lísala se k Adamovi Eva.

„A proč?" tázal se Adam dlouze s padělanou nudou.

„By se Radecký nedomýšlel, že mne jeho dárek těšil," odvětila rychle a poněvadž měla v zlé paměti, že s poupětem souviselo omdlení Pirovo, zazněl hlas její nezvyklým kovovým zvukem, takže Adam tím zaleknut rychle k ní hlavu obrátil. Střelhbitě ji odvrátil. Evin vykypělý prs jako nádherná kalina po prvé šlehl omamně Adamovi v oči. Eva na věži, v pocitu naprosté bezpečnosti vůči očím drzých okouněčů, se převlékala. V rozčilení zapomněla však, že otvoru dveřního při svém návratu, jak to zpravidla čínívala, nezastřela. Adam nevzal v podezření Evy, že by snad chtěla tak ho sváděti, ale ranilo ho, že za to měl, že záclony nezastřela proto, že již ubezpečena jest, že veškerý ohled vůči němu zdá se jí as tak zbytečný, jako stud její před svatojanskou muškou, kterou, jak s ním sdělila, tak ráda vidí, kdy za parné noci černošaté usedne na její rámě a kochá se pohledem na její ozářené poprsí.

Tak Adamova žárlivost zbytečně podezřívala Evu. Adamovy brázdy mezi obočími zdály se Evě opět hlubšími. Znamenavši je, neměla stání v hlásnici. Odešla na návštěvu k Salomeně. Doufala, že se u ní, vedle rathúzu, doví mnohem dříve než ve svém obytu, jak dopadlo ujednání ubrmanů, pro ni snad osudné. Salomena s ní sdělila, že se Vavřinec v hostěnici holedbal, že ve věži Šindelářské rád vsune nohy i ruce do těžké, dubové, okované klády, jen když Evu tím přichrání před dotěrnostmi urozených forstknechtův.

Když soumrak rozestřel nade Dvorem svá křídla, vrátila se Eva domů všecka ubledlá.

„Co nového?" tázal se jí Adam.

„Soud trvá doposud. Bojím se, že se na mne hrne neštěstí."

„Žijeme po zákonu božím, přijímáme tělo i krev Kristovu pod obojí způsobou, ďábel nemá k nám moci nižádné."

„Ty, Adame, jsi čistý jako rozkvetlá snítka jabloňová, ale já — já musím ti prozraditi, že jsem hřešila.“

„Nevěřím,“ prohlásil Adam, ale takovým tónem, že to vyznělo, jako by řekl: „Tomu bych skoro uvěřil.“

„Abych odvrátila pozornost světa od nás obou,“ vece Eva, „odkazovala jsem i Vavřince na lepší časy do budoucna. Já však tak jednati neměla, měla jsem býti i vůči němu upřímná, měla jsem mu říci, že ho milovati nemohu. Klid jeho srdce obětovala jsem lásce své k tobě, Adame! To má vina jediná, ale tíží mne hůř než menších vin celé desatero.“

Evě se podařilo slovy těmi zatlačiti žárlivost Adamovu z popředí jeho duše do hlubokého jejího pozadí.

Dotekl se rty čela jejího na usmířenou.

Rozechvělá odešla do ložnice.

Adam zasunul záclonu.

Eva uvažovala, co vše protrpěla pro lásku svou, než dostalo se jí tohoto prvního políbení, ač jen bratrského — nebo z pouhé vděčnosti.

Ne, ten dotyk jeho rtů nebyl políbením. Bylo to pouhé studené, jako popeleční memento, ne rtů žhavých přižehnutí, které tělo projme sladkým mrazením a krev přivede do varu.

„Adamova láska vadne beznadějností a uvadne úplně, nedostane-li se jí patřičné vláhy úkojem,“ pravila k sobě Eva, kladouc kolena na dubovou desku klekátka.

IX.

Farář Pavel Polický.

Eva tonula v bažině beznadějnosti své lásky. Již od let sobě uvědomila, že z beznadějnosti té by vybředla, jenom kdyby mohly býti odstraněny důsledky sňatku jejího, ta obrovská, basaltová, nebetyčná, oslizlá, příkře nakloněná zrcadla, která kolem kol bezvýjimečně ji obstupují. Stečení těch kluzkých, příkrých stěn se zdálo jí naprostou nemožností. Rázem myšlenka ji prošlehla. A jako když sjede blesk za noci černé v doubravu a ji na okamih zplamení, tak rychle plamen myšlenky ozářil duši Evinu nadějí, že by z beznadějnosti své lásky přece mohla vybřednouti. A hrůzná, basaltová zrcadla kol bažiny zmizela.

Evě rozbřesklo se v hlavě, že všichni svědkové jejího církevního snětí jsou již na pravdě boží, že není na světě široširém dušičky, která by mohla sňatek její dosvědčiti. A po tomto blesku druhý následoval. A jestli první blesk rozdrtil černá basaltová zrcadla a ozářil duši její nadějí, bleskem myšlenky druhé splála celá duše její plamenem naděje a sežchla i slaměná ohrada víchů kol bažiny její beznaděje v celém širokém okruhu

„Svědkové zemřeli, matriky shořely. Není svědků, není dokumentu mého manželství. Jsem vdovou, ale nepravou, nejsem macechou Adamovou, šíleně však toužím býti matkou Adamových dětí.“

Eva stanula u truhly Adamem v různých barvách uměle vyložené a dílem řezbářským opatřené, vyjímá z ní krásně vyšívanou štolu a měšec míšeňskými groši naplněný a vsunuje obé do své kabelky. A již pílí ulicí Kostelní, již klepákem klepe na vrata děkanství, již po schodech pílí, již vůči dvojctihodnému faráři Pavlu Polickému pochvaluje Pána Ježíše.

„Přicházím od dvojctihodného pána radu brát. Předem však kladu na něho prosbu uctivou, by přijal tento dárek pro kostel tak vlídně, jak Kristus Pán pochválil té chudé vdovy grošík bílý.“ Eva rozvinula před Polickým štolu.

Farář mile překvapen jí děkuje, tiskne její pravici, ba i široký rukáv její posunul, by se pobažil hladkostí jejího plného lokte.

„Dík můj měj, vdovo Evo! Čím mohu býti k tvému dobru?“

„Promiň a nehorši se na mne, pane dvojctihodný! Jest každé vdovy povinností, by pamatovala na svého manžela i tehdy, kdy Bůh prostředkem smrti ho k sobě povolal.“

„Pravdu díš.“

„Tak činím též, jsi však také toho dobře povědom, že byla jsem chudičká a že mého manžela jmění jediné, domeček na Broumově jemu v den sňatku našeho lehl popelem. Já vzpomínala na něho, nyní však, kdy prací rukou svých a synových jsme společně nabyli nejednoho groše, máme v úmyslu věnovati nějakou kopu míšenských záduší za účelem tím, by v den sňatku a smrti mého manžela bylo též na něho vzpomenuto knězem modlitbou u archy.“

„Úmysl tvůj chvályhodný jest.“

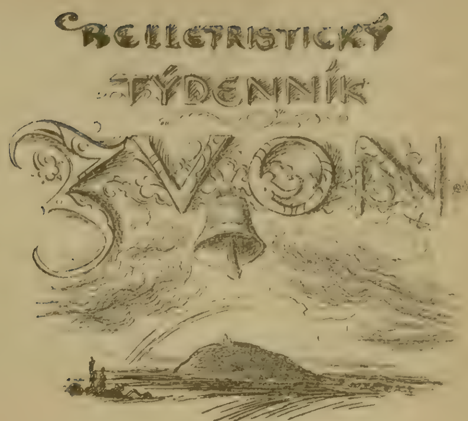
„Zde ty kopy grošů kladu před tebe, ale věděla bych ráda, ve který den měsíce června mám se synem se dostavit na šerou mši, bychom modlitby své spojili s modlitbami rozdávače svátostí Kristových“.

„Tobě den ten není povědom?“

„Z paměti mně datum dne vypadlo.“

(Pokračování.)

K. M. Čapek-Chod:

ÚVODNÍK.

Kandrtova nejtěžší práce každého rána byla — otevřít oči.

Ne snad z rozmařilosti nenabaženého spánku, zpravidla jen čtyřhodinného a všelikého, jenom ne sladkého — ale doopravdy.

Víčka očí Kandrtových otvírala se po spaní jako špatný zámek, který vlastnímu klíči povolí teprve po čtvrtém, pátém pokusu, a kolos Kandrt leckdy se musil posadit k tomu.

To byla památka po neštěstí, kteréž jej před lety málem stálo život.

Zavinila je dotěrná moucha, obletující jeho prořídlé vlasy a hledající mezi nimi přístup k lebce, rozpálené vervou posledních řádek fulminantní polemiky. Nejméně desetkráte mu sedla na znojené čelo, když se pod ním již již hrotila vražedná pointa a vždy zmařila její zakalení.

Zuřiv rozehnal se Kandrt po vetřelkyni rukou, ale nestihl ji: za to měl v dlani péro tak daleko, jak to násadka dovolovala. Všechna ostatní jeho péra byla ostřím zatknuta do nádobky plné drobných skleněných perel — znamenitý to prostředek na ochranu per — jenom jediné mu náhodou trčelo naopak. Zaběhlo mu do dlaně tak, že to stálo jistou námahu, dostati je ven.

Odstonal to tenkrát, dvanáct neděl nebyl v redakci.

Bylo prý divu při proslulé jedovatosti jeho péra, že vůbec vyvázl, poznamenal o něm jeden polemický protivník, když se Kandrt zase dostavil na kolbiště.

Vyvázl skutečně jenom stěží.

Nezůstalo totiž při té jedné ráně a bylo jich snad víc, než utržil svatý Šebastián, jenže se otvíraly samy od sebe. A když se Kandrt přece jenom zacelil, byl pokryt jízvami jako svatý Job v druhé, šťastnější polovině svého života.

Jenom že to s tím štěstím, vždy nevalným, začalo Kandrtovi vypadati po tenku a stále tenčeji, a o druhé polovině života hnedle jako by sotva bylo možno mluviti.

Ačkoli dokonce nebyl hypochondrem, nemohl se zbaviti dojmu, že je trvale otráven. Důkazem bylo mu, že i oči byly zúčastněny zánětem spojivky, který už jej nikdy neopouštěl, a když jej „Halapartna", satiricko-humoristický list protivného tábora z ničehož nic začala karikovati tak, jako kdyby se mu byly brada a nos sešly už na nerozloučenou, musil Kandrt hned po povrchní kontrole zrcadlem doznat, že něco na tom je.

Objektivně doznal, že nos jeho značně se prodloužil, zbytněl, zrudnul, a subjektivně cítil, že když jej nos nebolí, aspoň tím nesnesitelněji svědí.

Než to by se dalo ještě jakž takž snést, ale Kandrt pozoroval na sobě ještě jiný zjev. Od oné tehdejší nedopsané pointy už se sotva kdy ještě zmohl na nějakou a na kloudnou už dokonce ne.

Jeho proslulý, ač poněkud obhroublý vtip, jímž jeho péro oslňovalo a strhovalo víc než argumentem sebe pádnějším, prchal z něho pomalu jako pozlátko s vánočního ořechu a na konec vytratil se jako se tratívá pramen a studna vyschne.

Všechno hloubání po něm bylo marno, Kandrt nezastavitelně klesal, a nic přirozenějšího, než že to bylo také konstatováno. Nejdříve to bylo zjevno jemu samému. Jeho články mívaly kdysi takovou působivost jako střely, jež v boji umlčují celé baterie, ano stalo se nezřídka,

že jeho puma padla do nepřátelské pevnosti, a ta v tu chvíli vylítla do povětří s obrovským popraskem a lomozem, ale to bylo její poslední slovo, od té doby už nikdy nezasáhla do boje.

Ale teď — hanba mluvit!

Projektily Kandrtovy neprorazily ani nejprkennější hradbu, a po jeho ráně druhé i třetí seděl i nejnegramotnější protivník na svém místě, panáčkoval na bobku a stříhal vesele ušima, což bylo tím protivnější, čím delší byly uši.

Strašlivá únava zmocňovala se Kandrta a navštěvovala jej společně s děsnou nudou z politiky, jejímž býval druhdy nenasytným milencem, jak se říká. I nenadál se nikdy, že je možno cítiti takovou zásadní nechut k povolání, druhdy tak náruživě a vášnivě provozovanému.

Denní literatura připadala mu nyní jako hra kaleidoskopem, který jde k přetřesu z ruky do ruky; každý z účastníků má svůj obrázek za nejkrásnější, ale hned soused s nevolí přesype jej podle svého, a tak to jde dál až do konce a zas od začátku, pustá, bezúčelná hra vždy týmiž pěti, či sotva více barvitými střípky a smítkami idejí, zabedněnými mezi třemi zrcátky v duté rouře, nestojící skutečně za nic, než aby ji jeden druhému na konec o hlavu rozbil, už proto, že politické vzorce, jež jeden druhému předpisoval, od politické skutečnosti tak se lišily jako náhodné ale geometricky logické obrázky kaleidoskopu od přírodní reality bílého dne.

Nejzoufalejším pro Kandrta bylo, že ani on, který druhdy míval vždycky pravdu, také nic víc s kaleidoskopem nesvedl, ba ještě méně než ostatní, neboť jemu se začaly přihazovati věcné omyly: při kaleidoskopu věc neslýchaná!

Stávalo se ještě více; blamoval list, po prvé, po druhé, po třetí. Chefovo: „Jsem s vámi méně spokojen než kdy jindy!" slýchal každého druhého dne, dožil se i toho, že jeho rukopisy, kteréž vždy požívaly před jinými přednosti, bývaly nyní i odkládány.

Na konec potkalo jej to nejstrašnější, nabídka mimořádné dovolené ke zjevně prý nutnému zotavení. Byla mu učiněna s takovou laskavostí a dojímavou ochotou, že už z ní poznal, že to s ním stojí všelijak, nepochybně však nikoli dobře. Ani v době největší jeho proslulosti nenakládali s Kandrtem tak něžně, až z toho byl všecek melancholický.

Zdálo se mu, že má k této náladě mimořádný důvod, neboť najednou si vzpomněl, že asi na dva dny před tím, než mu byla dovolená nabídnuta, byl v redakci muž v české vědě psychiatrické velmi proslavený, a že když jej chef provázel novými redakčními místnostmi, nejdéle zastavili se u jeho stolku, a že slavný psychiatr zapředl jej do rozmluvy, v níž měl Kandrt několik momentů bezpříkladných rozpaků, ježto nemohl místy ze sebe vypravit slovo, prostě proto, že se mu ho nedostávalo. Zvláště jména lidí a známých mu nešla na jazyk a to bylo tím nápadnější, čím více si to uvědomoval. Rozmluva skončila úplným zmatkem Kandrtovým, když shledal, že si nemůže nijak vybaviti jméno slovutného muže, s nímž právě mluví.

Nyní na procházkách za své mimořádné dovolené, která, jak dobře cítil, byla vlastně nucenou, nejednou přišla mu na mysl rozmluva se slavným psychiatrem i zamrazilo jej, když najednou připadl na to, že prof. dr. Hrachovec — nyní docela lehce vstoupilo mu to jméno na jazyk — je soudním expertem. Rozmluva s ním, improvisovaná chefem, byla vlastně výslechem před celou redakcí uspořádaným, za účelem dobrozdání, s nímž jako „značně přepracovaný" poslán na dovolenou prozatím na šest neděl.

To byla diagnosa pro foro externo, jak asi vyzněl nález o jeho stavu v „šefárně" a v užší poradě s majetníkem listu — to byla otázka, která jej nyní na procházkách co nejvíce týrala.

Poradit se s vědou, to Kandrt neudělá. Již před lety, když se vylízal ze své rány pérem a když se vrátil ku práci se sníženým duševním fondem, vyhledal pověstného lékaře, který se nezabýval ničím jiným než diagnosami, ale nikdy nikoho neléčil. Byl lékařem první pojišťovny na život a neomylnými svými úsudky dopomohl jí k stále vzrůstající dividendě; pojištěnci její neumírali, aniž vůbec stonali. Koho uznal za zdravého, měl vlastně pojistku více méně na sto let života v rukou. Dr. Fux prohlédnuv Kandrta co nejpečlivěji, usmál se co nejzlomyslněji a blahopřál mu překypujícími výrazy. Musí prý mu co nejupřímněji gratulovat, neboť jestliže, jak sám dí, už třicet let zapřažen jest do žurnalistického žernovu, s průměrnou denní prací deset až dvanáct ano i patnáct hodin, je-li pravda, že po leta míval dvojí denní a k tomu často i noční redakční frekvenci, ano v ruchu volebním někdy i nepřetržitou 24 — ba jednou i 48hodinnou službu, jak povídá, jestliže při tom obstarávaje nejdůležitější rubriku listu a boj celé strany, napsal ještě asi deset knih, třeba jen prostřední belletrie, nu potom zaslouží jeho organismus, přes veškerý jeho nynější stav

a dr. Fux zaklepal mu při tom na srdce dvakrát a na čelo třikráte — nejupřímnějšího obdivu a svrchovaného uznání.

„Víte, pane redaktore," pokračoval dr. Fux, „že podle statistiky úmrtnosti vašeho stavu, kterou pro český žurnalismus koriguji o čtyři procenta ad peius na základě svých vlastních záznamů, máte býti nejméně už šest až osm let pod drnem, anebo v urně, jste-li členem spolku pro pohřbívání ohněm jako já? Pane, vy jste vlastně zázrakem, jejž by si měly lékařské fakulty zapůjčovati k demonstracím o houževnatosti lidského organismu. Ne, dovolte," a dr. Fux znova přichýlil ucho k jeho srdci, „to je jednoduše neuvěřitelno, to je prostě fenomenální, s tímhle srdcem," a doktor se odmlčel.

Osmělen tímto skvělým nálezem, Kandrt ze své dosavadní zajiklosti zeptal se jasnějším hlasem, co tedy pan doktor o něm soudí, zejména je-li tak nápadně nepravidelný tlukot jeho srdce původu organického. Ale dr. Fux pokračoval dále, jako by dotaz jeho byl přeslechl:

„Víte, co si někdy myslívám o vás pánech redaktorech? Jak pak bych to řekl „raubbau"? Ano loupežné kutání ve vlastních duševních dolech, to je to, co provozujete, zemědělství má ještě přiléhavější termin, vymrskání ornice z pole, ale to dělají jenom nájemci. Počkejte, ano, hahaha! Připadáte mi, jako kdybyste měli lebky k otvírání na šarnýrech. Ráno přijdete do redakce a váš pan šéf otevře vám na temeni víko a vybere, co přirostlo přes noc — hahaha! Spotřeba mozků v redakcích je náramná, natírají se jimi topinky pro čtenáře, někdy to bývají topinky s telecím mozečkem — pardon! nemyslím ani váš list ani vás, prosím — prosím! Sám to musíte říci, když jste nucen odpovídati někdy na věci, za které by se styděl i Pegasus svatého Lukáše a tu se nedivte, že při takovém hyperkonsumu mozeček nedostačí dorůstati a že lebka jednoho dne z rána snese porovnání s vajíčkem na měkko — ale už po snídani. Netvrdím to o vás a vašem listě, chraň Bůh, ale vodcamcaď až po camcaď, jak se říká na Františku. A co se týče vaší situace, nemyslete si, že váš systém nevykazuje velmi zřetelné stopy nadužívání — nadužívání, pane! — jemuž byl vystaven —" a dr. Fux se náhle odmlčel zadržuje dech a zatínaje zuby do bezkrevných rtů.

Jeho tvář citronově žlutá, najednou zmrtvěla, neboť dr. Fux zavřel své háravé černé oči a seděl tak nejméně půl minuty s výrazem strašného utrpení v rysech. Potom se prohnul jako list spadlý na žhavý uhel, když se má vznítiti, zastenal a otevřel oči:

„Kdyby vás byl poslal ke mně," pokračoval s nesmírně truchlivým vysílením dr. Fux, „váš lékař, napsal bych mu své mínění o vás na jeho adresu. Vám nemohu, pane redaktore, říci nic víc, než že jednou, povídám, až někdy jednou, každý z nás na něco umřít musí; na někom to poznáme na léta napřed, na někom ne. Upřímně řečeno, k pojištění pro případ úmrtí bych vás své společnosti nedoporučil. Z toho si však nedělejte nic. Poctivě bych nemohl doporučiti ani sama sebe. Buďte ujištěn, že by žid za mou kůži nabídl o padesát procent méně než za vaši."

Dnes jest dr. Fux už ovšem stranou všeho zla i dobra a skončil svůj ohromný úkol, vydělávati se smrtelnou, nevyhojitelnou chorobou v těle na rozmařilé požitkářství nevěrné, ale vášnivě milované ženy. Ale že zemřel, to je právě dokumentem pro jeho sazbu o vzájemných kožích, která že je lepší.

Bylo v tom výroku proroctví, a to by bylo Kandrta znepokojovalo, kdyby lpěl na životě. Ano život činný, úspěšně pracovitý, třeba až do vysokého věku, a potom smrt, ale rychlou, bez předchozího odumírání. Probůh jenom žádný marasmus!

Než na štěstí příšery, kteréž mu byly krutými průvodkyněmi na jeho procházkách na počátku mimořádné jeho dovolené, brzy od něho odstoupily, a za nic na světě by si nebyl došel pro nějakou novou trýzeň do některé ordinace.

Žasl sám nad tím, jak se rychle zotavoval. Jako by mu byl mozek vybalil z plen nesnesitelně už horkých a zabalil do svěžích, v ledové vodě vyždímaných i okřál až do dřeně kostí, průběhem krátkých čtrnácte dní, co mu byla odpuštěna každodenní kulturní lázeň četby někdy až padesáti listů politických.

Tu a tam v kavárně zamlsal si, jenom aby nevyšel z kontinuity událostí a ejhle, pružnost vnímání vrátila se mu v míře nebývalé. Už nemusil dvakráte až třikráte čísti jedno místo dříve než pochopil, a zkouška několikráte opakovaná, ovšem vždy za několik dnů, ukázala mu, že se vrací oželená již virtuosita čtení, jedna z nejdůležitějších dovedností žurnalistických, která po prvních třech řádcích poučí, nutno-li nějaký článek číst a oko tak vycvikuje, že samo, automaticky, leč s neomylnou jistotou najde, co se nesmí přehlédnouti.

Ale sotva že to zjistil, ihned zase zanechal účelné odborné četby, nejúnavnější

a nejvíce vysilující žurnalistické nutnosti i oddal se naprosté zahálce, přerušované jenom tím, že prohlédl nanejvýš ještě každodenně číslo vlastního listu.

Jinak všechen čas ztrávil na procházkách za objevy v staré i nové Praze a naprostý odpočinek mysli, nenucené ke koncentraci, nýbrž volně těkající, valně mu prospěl; dostavila se mu zase ona dravá chuť k životu, která někdy omlazuje padesátníky až k pošetilostem všeho druhu.

Kandrt vrátil se však, či hodlal, anebo byl na nejlepší cestě vrátiti se pouze k jediné lásce svého mládí, kterou opustil úplně ovšem teprve před pěti lety, již dlouho před tím vymykaje se pozvolna z jejího objetí — belletrii!

Jak mohl zmlknouti na celých pět let s resignací, která se téměř rovnala odhodlání, nikdy už se neozvati?! Pocítil palčivou lítost, jaká se dostavuje jenom z dojmu či domněnky o štěstí ztraceném, lehkomyslně promeškaném a nikdy úplně nahraditelném.

Opustiti umění, těšitele!

Vzdáti se božské funkce, jediné, jaké se člověku dostalo, tvorby krásna k obrazu lidskému, počínání duší ve vlastním duchu a vdechování jich slovům, která jsou vlastně duší celého národa, rozkoše z moci, ovládající tisíce a tisíce niter („jenom dva" — opravil Kandrt na tomto místě vzlet svých myšlenek, „a to jenom v tom případě, když se první náklad knihy úplně vyprodá, kdežto byly zas doby, že v žurnále ovládal svým pérem desetitisíce ke skutečným činům, nikoli jen cifrám) zalidňováním jich fantasie postavami, kteréž nejsou o nic méně živé, než ty, jež skutečně žily, a příběhy, poutavějšími než vlastní jich zažitky, a důkazem překonávajícím a za nepřekonatelný uznaným, jak je svět, člověk, život krásný a hrozný, zkrátka tím divem intuice, která dopouští bezvýhradně vládnouti nad srdci manifestem o 300 stránkách, vždy toužícími, vrátiti se pod tuto vládu, ztrpčovanou jedině tím, že stránek a tím i poroby ubývá.

Po pravdě sluší ovšem uznati, že kritika posuzovala slovesné umění Kandrtovo mnohem zdrželivěji než on sám, ale to nevadilo mu ni v nejmenším, aby takhle o něm soudil přese všechno, aneb částečně opačné mínění.

Krátce a dobře, nálada, v jaké nyní chodil za krásného srpna po Praze a jejím nejbližším okolí — na venek se nedostal z nedostatku energie — byla taková, jako by se mu stýskalo po dávné spirituelní milence, jejíž lásky si neuměl vážiti, poněvadž všechen žár obětoval legitimní ženě v líbánkách přespříliš dlouho trvajících. Nyní nabažil se jejích půvabů, jež mu svadly, a zatoužil prudce po psychické milce svých mladých let, lehké tak, že ji křídla vodní vážky unesla, dotýkala se jimi jemňoučce jeho obrví, když vystoupiv na Letnou anebo do Chotkových sadů, usednul na nejbližší lávku, zdřímnul, což se mu nyní za tohoto okřívání z přepracovanosti stávalo docela snadno.

Také tato jeho představa o jeho umění nesrovnávala se se skutečností. Kandrtova prósa nepřipomínala nikdy ničím a to ani zdaleka sylphidu, naopak uznání dobyl si kdysi jadrností, ano až robustností svého stylu, který, když nejvíce pochválili, nazvali barbarsky silným.

Ale ať, jisto je, že jej zachvátil zálusk napsati zas jednou po letech povídačku, velmi naléhavě. Snaživé to přání nebylo jen tak beze všeho, jeho základem, ač nedoznaným, byl vlastně dotaz k osudu, jestliže by Kandrt hmotně neobstál, kdyby se obrátil od uměleckého průmyslu, jakým žurnalistika přece jen byla, k čirému umění, belletrii.

Kdyby šlo o něj sama, nerozpakoval by se ani okamžik, ale s jeho životem spojen byl ještě jeden, a když na ten vzpomněl, zašla mu všecka lehkovážnost v pojímání situace.

Oj! v takové chvíli viděl Kandrt na dvacet mil daleko a zřetelně rozeznával v dřevěné, z povalů sroubené, hlinou vylepené stěně černý obdélník, utvořený stěžejemi dveří. Práh jejich vychozen a vysezen výměnkáři a výměnicemi několika století (však trám v kalenici statku vykazuje tesařským dlátem vyťatý letopočet 1684) a v prolákline jeho za všech denních dob a pozdě do noci a za bezesnosti i v noci sedívá stařenka snad už ne mnohem větší a bytelnější než soška svatohorské Panenky v kostele.

Ach! vzdechne Kandrt, když z přítmí naň prohlédne na temno zhnědlá tvářička, která už ani o vánocích nezbělí jako kdysi, a když se mu ukáže ta nevídaná změť vrásეček, nevynechávajících už ani místečka hladkého, a jaksi vesměs ztrácejících se do bezzubých a — Bože můj! — hnedle bezčelistých ústeček, zaplakal by Kandrt, ať se dívá z bezprostředního blízka anebo z dáli dvaceti mil.

(Pokračování).

✱

Karel Nový:

VEČER.

Uprostřed hlubokých, rozpovídaných lesů,
když od hor večer se snášel,
plnou bříz mladičkých, motýlů, květů, vřesu
a plnou hudby milostné, pelu a tepla, něhy,
paseku starou jsem našel.

Do měkkých padla trav utoulaná má hlava,
jak v náruč milenky vonné,
zář míru nade mnou spiala se přelaskavá,
sen v oči vtkala a tklivý země dech srdce zlíbal,
ve zlatém vzplanutí tone.

A večer spadává. Hedvábnou pavučinou
poslední pablesky chytá
po hrobech nejvyšších, ptačí se písně řinou
jak peřej zářná, jak sladký kolozpěv panen bílých,
v nichž mocný plamen se zmítá.

Rosnatý večer jde. Modré své ruce spíná
udiven lahodou léta . . .
V daleku město, brlohů ryk a špína,
purpury trůnů, kasárny, setlelá pýcha chrámů
— až kdesi na konci světa!

Jak zlý sen vzpomínky na vše to bodly v skráně.
Mdle jenom . . . Přelétly. Zhasly.
S modrou tmou, s hvězdami lehounce přišly laně,
rusalky dnešní pohádky, doubravin duše plaché,
aby se poklidně pásly. — —

Ve zlatém vzplanutí tone mé srdce, hlava,
a celé tělo mé hoří,
mladé a horoucí, krev slavné odvahy vlajkou mává,
po kráse činů, po tanci závratném se mi stýská
na výškách, v propastech moří!

*

Až bude unikat život z žil, póry všemi
co světlá, třesavá pára,
zticha až sklánět se bude Smrt — jezdec němý
s jedovým kopím k zrakům mým, k mému čelu,
Osude, Bože — či jak tě nazvat mám, věčná sílo,
jež jsi nás vyzvala z lůna tmy budovat smavé dílo —
dej, bych měl srdce poklidu plné a něhy, pelu
a plné hudby tichnoucí, květů a ptačích snění,
vesmírné milosti zlata a sladkého usmíření,
jak letní paseka stará!

✱

Emil Tréval:

ROZPUK.

(Pokračování.)

„A my vás měli tak rádi, pane Jablonský!“

„Že měli? Kdo? Nevěřím, slečno! Jsem přece Jablonský a jméno to věru oblíbeno není.“

„Ale vy ano,“ tvrdila Cilka horlivě. „Vás kde kdo lituje. Sama jsem to slyšela.“

A citovala výrok toho a onoho, politování té a oné. Seznal jsem, že třeba byl zájem lidí povrchní, Cilčin zájem je hlubší. Že mne skutečně má ráda. Podivně to mnou zatřáslo.

„A čím chcete býti, pane Jablonský?“

„Nevím — prozatím někde písařem — u advokáta, kde se co naskytne.“

Přemlouvala mne, abych se vrátil. Že všecka nevůle zase přejde, abych měl trpělivost. Dlouho-li to potrvá a budu mít dostudováno a pak že budu míti svět otevřený.

„Nechci přijímati dobrodiní zdarma,“ namítal jsem. Ale už se mi mé dobrodružství nezdálo tak krásným, co ona nesouhlasila.

„Božíčku,“ odvětila, „tu je snadná pomoc. Vypůjčte si peníze na studie a až budete moci, splatíte dluh.“

Udivem jsem zmlkl. Bylo o Cilce známo, že spořila krvavě. Snad měla nějaký tajný plán, snad nechtěla býti bez krejcaru pro kmotra příhodu. Za vdavkami se nehonila.

„Ale kdo mi půjčí?“ otázal jsem se.

„Kdo jiný než otec váš? Víte co, já bych mu ani nic neříkala, ale zapisovala si každý krejcar, který na mne vydá. A pak bych mu to jednou vrátila i s úroky. Nic bych nezůstala dlužna. A měla bych klidné svědomí.“

„Už vám rozumím, slečno Cilenko!“

„Nemám pravdu?“

„Máte. Přijmu tedy půjčku a žádný dar. To mění situaci!“

Konec konců byl, že jsem se vrátil s Cilkou domů. Nikdo nic nezpozoroval, a Cilka mlčela. Byl jsem jí vděčen, uspořila mi zahanbení a snad ještě více.

Za to jsem se k ní přimknul. A to bylo, co mi scházelo. Duše sdílné mi bylo třeba. Ale zase jen takové, jíž bych imponoval svými vědomostmi. Která by je ne slepě obdivovala, ale pochopovala, s níž bych mohl promluviti o něčem lepším, než jsou více méně hrubé opisy a příznaky probuzeného pudu pohlavního. A taková právě byla Cilka.

Ani mně, ani jí netanul na mysli nějaký milostný poměr. Spíše ona mne protežovala. Byla samostatnější, praktičtější než já. Vedla otci sama domácnost, k prádlu měla nádenici, pole měli pronajata.

Někdy připomínaly mi jisté pohyby, některé výrazy Cilčiny, mou matku. Ale pak jsem poznal, že to byly pohyby a výrazy všem ženám společné.

Otec dal mi tyto prázdniny plnou svobodu, totiž nevšímal si mne. Žili jsme oba ve výjimečném stavu, nebožka jako by nás oddalovala od sebe a zároveň krotila.

V rozmluvách s Cilkou pln vyčtených romantických nálad, počal jsem vkládati do svých slov symboly, do svých pohledů touhu. Mládí mé zkoušelo po prvé své síly. Divil jsem se, jak těžko vyslovují se před ženou jisté věty, které v knize pražádného dojmu nečiní, jaký silný ostych zamyká ústa tam, kde pouze fantasie by mluvila a srdce mlčí. Častý styk a mladá krev sblížila nás více, než jsme sami obmýšleli. Vycházeli jsme podvečer na procházky, dívali se na vodu i oblaka, rozjímali na hřbitově, zda na posledním soudu i těla budou vzkříšena, či není-li článek víry o těla z mrtvých vzkříšení jen symbolicky míněn.

Doprovázíval jsem Cilku do divadelních zkoušek. Až jsem si doznal, že ji mám rád, ale nebyl jsem jist, zda je to láska. Ostýchal jsem se vysloviti slovo: Miluji. Bylo mi příliš svaté. A tajemství těla ženina bylo ještě daleké mému toužení. Nanejvýš prahnul jsem po tom políbiti Cilku na čelo, do vlasů, ale nenalezal k tomu odvahy. Chystal jsem si, vzdálen od ní, smělé, výbojné otázky, ale před ní zasychaly mi v hrdle.

Také snad mrtvá matka bránila, abych oddával se milostným myšlenkám. Má láska spiata byla se smutkem, proto cit můj byl svatý.

S otcem jejím chodil jsem na čekání za vlahých nocí, ale více pro vnady letního temna než pro střílení. Byl už nemladý, sivý a přihrblý, ale houževnatý a měl pravý lovčí zrak. Viděl v noci téměř lépe než ve dne a daleko, kam já svým mladým okem nedohlédl.

Zamilované slovo jeho bylo idua. Nevím, kde je pochytil, ale užíval ho rád. Nápad, tušení, překvapení i očekávání, vše mu bylo iduou. Jinak byl dobrosrdečný, poněkud lenivý a nerad mnoho myslil.

Před počátkem nového roku školního zašel jsem ke Kráglovům rozloučit se. Cilka byla sama, šila na stroji.

Poseděl jsem a pak řekl: „Tak tedy už zase jedu!“

Přestala šlapat.

„Přeji dobrou cestu a dobré úspěchy ve studiích, pane Jablonský!“

„Pořád pane?“ přerušil jsem ji, cítě, jak se mi srdce rozbušilo.

„Milý příteli!“

Zavřel jsem oči. Ticho. Stroj počal nesměle znovu se ozývati.

„Co je vám?“ zašeptala.

Neodpověděl jsem. Sladké očekávání zmalátnělo mé údy. Ticho, a zase stroj.

Otevřel jsem oči do široka. Cilka měla hlavu skloněnou, světlé, hladce přičesané vlasy se leskly. Ruce měla svislé, noha šlapala nevědomky.

V purpuru jejího ruměnce objevily se na lících dva bledé ostrovy. Zakašlala suše.

„Cilenko!“

Řekl jsem to já? Sklonila hlavu ještě níže a podala mi ruku. Nevěděl jsem, co s ní. Hrál jsem si s hubenými, na koncích rozedranými prsty a opakoval:

„Cilenko!“

„Co?“

„Řekněte mi na rozloučenou — slovíčko!“

Více jsem ze sebe nevypravil. Ale ona věděla, jaké slovíčko a řekla je.

„Adámku!“

Slzy mi vyhrkly. Pustil jsem její ruku, zaťal čelistě a dýchal zhluboka. Vzpomněl jsem na matku.

Zdvihla sklopená víčka a podívala se na mne úzkostně.

„Děkuji vám za vše —“, počala zmateně. Přerušil jsem ji.

„Já vám děkuji, Cilenko! Jste tak dobrotivá — buďte zdráva — a šťastna — a pište mi!“

„Ano!“

Chtěl jsem říci: A milujte mne! Už doma jsem si to na závěreční effekt vymyslil. Ale nemohl jsem to říci. Viděl jsem, že by to znělo falešně, mrtvě.

„Budu!“ slibovala Cilka, a slzy jí prýštily.

„Budete vzpomínat?“ dodal jsem lově rozprchlé myšlenky.

„Velice!“

Vstala a vzala mé ruce. Starší sestra. Jednou rukou pohladila mne po líci, druhou tiskla obě mé ruce. Cítil jsem mozoly. Bylo mi to nepříjemno.

„S bohem!“

„S bohem!“

„Pište!“ opakoval jsem, co ruka její drsně hladila.

„Budu!“

Pustila mé ruce a vzala mne za hlavu. Na čele ucítil jsem polibek. Jako by mne pokřižovala. Vztyčil jsem hlavu. Sama vyhledala má ústa. První polibek ženy. Zahořkle kořenitý, těžký. Dech se tajil, srdce bušilo až bolestně, zmateně, tázavě. To jest tedy láska?

„Cili! Cilenko!“

„Adouši!“

Pod oknem ozvaly se kroky otce Krágla. Vyběhl jsem jako splašený. Venku dal jsem s bohem Kráglovi.

Den ten neměl skončiti však bez jiné vzrušující scény.

Před školní budovou narazil jsem na párek, otce s Julčou. Tedy přece?

Nezpozoroval mne a já se rychle skryl. Přeli se. Ona rozhazovala rukama, hrozila. Otec jen se usykoval. Najednou se obrátil, vešel do školy a zamknul za sebou dveře.

Julča ztrnula zmámená. Pak rozeběhla se proti dveřím a celým tělem do nich vrazila, až to zadunělo.

„Otevř — neodcházej, zatracenče — otevř!“ sípala, znovu a znovu bijíc do dveří. Pak zacvakala klikou a čekala. Nic. Oběhla dům, hledajíc jinudy vniknouti. Vše bylo zamčeno. Klepala na okna. Žádná odezva. Vrátila se k hlavnímu vchodu. Stále při tom láteřila, ale hlasem dušeným, spíše bolestným než zuřivým.

„Fáno! Fanouši!“

Ale nikdo se neukazoval, neotvíral. Julča skučela a trhala si vlasy. Zas a zase doléhala na dveře a bušila do nich pěstmi a pak lokty. Jen dušená ozvěna prázdné chodby se jí odezývala.

Tu Julča klekla před vchodem do písku, zdvihla obě ruce a hlavu k nebi, na němž plul bílý, zářící měsíc.

I ona byla bílá, ztuhlá jako mrtvola.

„Ve jménu boha otce — i syna — přísahám — přísahám — přísahám! Ať se už nikdy toho prašivce nedotknu! — a dotknu-li se, ať mi ruka zčerná, ať zcepením na místě — a kdyby lezl přede mnou jako pes — v prachu — nepodám, nedotknu — nedovolím — přísahám! Ať se propadnu — kdybych chtěla — do horoucího pekla

— nikdy, už ani jednou! U boha živého — který mne slyší — ani jednou!“

Vstala, zahrozila oknům a potácela se na náves.

Jde do vody! kmitlo mi hlavou a šel jsem z povzdálí za ní. Nenáviděl jsem ji, ale nyní jsem ji litoval. Hlavu jako nesmírným břemenem do ramen vraženu, prostovlasá šourala se prostředkem nečisté cesty, škubajíc sebou v zoufalých, neukrotitelných vzlycích. Hned bych se byl rozběhl, abych jí něco řekl. Něco na útěchu. Tak mi připadalo, že pluje nad ní světlý stín matčin a ševeli: Má otce příliš ráda! — Vyšel jsem za ní.

Ale Julča nešla do vody. Obešla rybník a zašla do domu. Vrátil jsem se. Ať si ji matka opatruje!

Tři týdny na to, vzala si Julča Mladotova svého Trpělku a přesídlila s ním do Grošovic.

Já už byl v septimě. Hned na počátku semestru půjčil mi kollega Opékal knížku o pohlavní zdravovědě. Škvár přeložený z němčiny, dráždivý a neslušný.

Pohltil jsem knížku jak hladný pes. Fantasie se rozvětřila, krev vzbouřila.

Každý z kollegů měl už svou „lásku“. Zounek dokonce už prý poznal ženu. S jakou závistivou úctou jsme na něho pohlíželi! A stále ho nutili, aby vyličoval zas a zas své prvé milostné zažitky u prodejné dívky.

Fantasie má oblétala Cilku. Spílal jsem si troupů, že nepoužil jsem tolika příležitostí, nepronikl za tajemný závoj, jenž zahaloval mi tak žádoucí skutečnosti. Idealisoval jsem něco, co za idealisování nestojí, jak mi kollega Zounek dokázal. Věděl bych už také, co je žena. Čert vezmi všecku nesmělost zeleného mládí!

A po takových cynismech v obrat div jsem se nepohlavkoval. Stín matky, smutný vyčítavý plul kolem mne. Hrozil jsem se své špatnosti, svých nízkých choutek. Jaký jsem vyvrhel! Kdyby to Cilka tušila!

Zimnice pohlavního dospívání mne i většinu kollegů roztřásala. Mladé víno po prvé kvasilo.

Často nad knihou, ve škole jako bych ohluchl a oslepl — stále jsem si dokresloval výjev s Cilkou, jak by se byl vyvinul, kdyby nás otec její nebyl vyrušil. Divoké, spletené, nemožné výjevy bouřily mou krev. Ona byla chytřejší, stokráte chytřejší. Ženy jsou v jistém ohledu vždy chytřejší než muži. Sama mne líbala, hlupáčka, když jsem se k ničemu neměl. Kollegové mluvili ošklivě o dívkách i ženách, tupili je a tajně po nich toužili. Každý se svěřil s něčím, ten s polibkem, onen s přitisknutím, třetí se stiskem ruky neb i pouhým koketováním. Jen já nesvěřil se nikomu. Bylo to příliš křehké, setřeli by mi z toho nešetrně pel. A pak — věděli, že mi matka zemřela a hned po její smrti — byla by to blasfemie.

Cilka! Vmýšlel jsem se do její psychy. Jak se mi asi smála, rytíři smutné postavy. Snad má už milovníka — ale ne! Kotoul je malá, a Mařka říkala mi, kde se co šustlo. Ale proto přece — bych se tloukl, pomyslil-li jsem, co jsem propásl. Osle! mohl by mi nyní otec právem říci.

Zounek scházel se pod zámeckými schody v parku s Idou Dopplerovou, švadlenou, Libor Opékal vyprávěl rozrušující scény z obnocek slovenských šohajů s galánkami, kollega Navrátil chodíval k Rubánkám industriální učitelce Králové naproti, když večer vracela se ze školy do města.

Přivírali oči a usmívali se augursky, kdykoli vyprávěli o svých dostaveníčkách, a my ostatní jen na prázdno sliny polykali.

I ve studiích jsem chabnul a zaleknuv se toho, uzavřel jsem, že té trýzni udělám konec rázným činem. Zasnoubím se s Cilkou. To mi ji zabezpečí a mne uklidní.

Listy Cilčiny byly vzácné. Na dva mé dopisy sotva jednou stručně odpověděla. Jsou ženy, které nedovedou psáti, myslil jsem, a Cilka je z nich. Ale srdce má na pravém místě a jistě učiní muže šťastným.

Že by mne nemilovala, na to jsem ani okamžik nepomyslil. Což líbá počestné děvče někoho, koho nemiluje?

Chtěl jsem jí své odhodlání hned psáti, ale pak jsem si to rozmyslil. Až o vánocích jí to povím ústně. Musím ji při tom viděti.

Domů jsem na svátky nesměl, otec výslovně zakázal. Nevadí. Zajdu do Kotoule pěšky a na zapřenou. K večeru přijdu, k ránu zase odejdu. Někde přespím, třeba u ní. Anebo mi Mařka otevře a neprozradí mne.

A bude nejlépe, když Cilku překvapím. Učinil jsem dle svého plánu a vyšel z Grošovic o štědrém dni. Zima byla snesitelná a čtyřhodinná cesta pěšinami mne téměř neunavila. Dorazil jsem do Kotoule kol sedmé hodiny za tmy. Nikdo mne neviděl. Bylo podmračno, slabě mrzlo.

Bral jsem se za humny k Výpustku, kde Kráglovi bydlili. Čokl na dvorku vyštěkl, ale poznav mne, kňučel a otíral se. V domku bylo tma a ticho.

Krágl je asi v hospodě — ne-li někde s puškou, a Cilka se dala asi někam k ve-

Jan Vrba:

HRÁČ, ČILI PODOBIZNA MLADÍKA.

Povídka.

I.

Budil oprávněné pohoršení svým životem v rodném městě, v němž většina domů na náměstí, pokažených opravami svých patricijských majetníků, nesla poslední zbytky barokního slohu na štítech, římsách a vchodech v klenutém loubí. A majetníci tito byli opět příliš podobni svým domům, kterým věky nepřidaly ničeho, kromě několika vrstev zeleně anebo šedě zbarveného vápna a několika nevhodných, špatně vypálených cihel. — Některým z těchto lidí znelíbil se vzhled jejich domů do té míry, že otloukli s nich staletou omítku na kámen, strhli jejich štíty, a opatřivše je několika přílepky, znovu strakatě je olíčili, aby, vyšedše na bídně vydlážděné náměstí s palci zastrčenými za vestou, a sebevědomě si poklepávajíce ostatními prsty po prsou, mohli se obdivovati svému pernikářskému vkusu.

V tomto prostředí vyrostl Oscar Mathon se svou podivnou vášní, jíž byl zvláštní vztah k životu. Říkal si často, že není z rodu lidí, poněvadž většina jejich zájmů, radostí i strastí byla mu čímsi nepochopitelným a nedostupným. — Stál na opačném pólu. — Zatím co všichni kolem toužili po klidu a odpočinku, Mathon snažil se býti ustavičně vzrušen a zaměstnán sám sebou i okolím. Ale nebyla to pósa šermíře, tu byli by mu dobráčtí měšťané rádi odpustili, nikoliv, bylo to kočičí shrbení horečného neklidu, jakési napiaté vyčkávání příštích hodin, které nemá konce, poněvadž se nikdy nevybije, které každý úspěch jen sesílí a každý nezdar vzdorněji napne. —

Měšťany urážel jeho smích, jeho věčně ohrnutý límec svrchníku, jeho zvláštní chůze — pozdrav, při němž nepohlížel na zdraveného, nýbrž kamsi do dálky, byl jim provokativní, nemluvě již o jeho řečích, jimž nikdo nerozuměl, ale které přes to poslouchal každý pozorně se svráščelým čelem, aby dal na jevo, že postřehuje dobře skryté narážky a urážky. — Mathon chodil klidně mezi nimi, jako by nevěděl o jejich záští; každý jejich drobný opatrnický výpad ho rozveseloval a udržoval ve stálé zvědavosti, brzo-li se někdo odhodlá k prudkému úderu . . .

Ale právě ti, kteří nejvíce ho nenáviděli, nejnevšímavěji ho míjeli, odškodňujíce se poukazováním na jeho otce a hovoříce s posměšným křivením rtů a potrháváním rameny o dědičném zatížení. — Tak byla vynesena na povrch polozapomenutá historie o výstředním alkoholiku, sklenáři Jiřím Mathonovi.

Bylo opravdu v rysech jejich povah mnoho příbuzného s tím pouze rozdílem, že podivínství otce zjemnilo se jaksi a nabylo vyšší formy u syna. — Oscar Mathon sám, byv s menší nebo větší šetrností upozorněn na tuto shodu, říkával s povýšeným odzbrojujícím úsměvem, že není pro syna většího vyznamenání, než býti dokonalejším obrazem svého otce . . .

Stejně jako Oscar i Jiří Mathon neznal větší rozkoše, než vzbuditi svým počínáním spravedlivé rozhořčení dobromyslných a rozvážných občanů. — Pocházel ze starousedlé a vážené měšťanské rodiny, jedné z těch, které vedle starodávného zachmuřeného domu na náměstí měly i jakýsi dědičný nárok na pyšnou hodnost členství v radě spořádaného města, která téměř samozřejmě přecházela s otce na syna — a bylo by bývalo pokládáno za urážku domu a tím i potupu celého města, kdyby od této zvyklosti bylo upuštěno. — Již v jeho mládí bylo patrno, že mohl se naroditi kdekoliv, jenom ne v domě svých rodičů. Čipernost, která s počátku se na dítěti velice líbila, přerostla v jinošském věku dovolenou míru; ale když tato vada poznána, bylo již těžko ohýbati štěp, který od mládí křivě rostl. — — Nelze říci, že by v barokním městečku byli měšťanští synkové vyrůstali, aniž by spáchali jediné ztřeštěnosti, plynoucí z mladické nepředloženosti; naopak, dály se různé nepřístojnosti, nad nimiž otcové města přivírali oči, vědouce dobře, že mládí se musí vybouřiti, a vzpomínajíce úsměvně podobných kousků svých ranných let. Ba, mnohdy sešedše se v nedělním odpoledni v některé ze starých klenutých tradičních hospůdek, kde opět židle u dubového stolu dědily se dojímavě shodně s členstvím v radě města, přetřásali je humorně s jakousi hrdostí, jsouce jisti, že z těchto mladých ukvapenců vyrostou vážní otcové rodin, kteří se stejnou důstojností zaujmou jejich místa, až odejdou v nenávratno. — Avšak výstřelky Jiřího Mathona přesahovaly svou výjimečností i široké meze zvyklosti. Byla v nich podivná

novost, která zarážela. S počátku se přes ně mlčky přecházelo, později vyvolávaly vrtění hlav a zmatek názorů v nedělních besedách, až konečně ozval se jednomyslný hlas odsouzení. — A v této době provedl Jiří kousek, jakého dosud nebylo v paměti nejstarších stříbrných hlav. Zamiloval se do dcery chudého sklenáře Jirsíka, který potuloval se celý týden s krosnou na zádech po okolních vsích za výdělkem. Ale ani tato prostá skutečnost nebyla tak hrozným přečinem. Chudé a špinavé předměstí za vodou, kde sklenář Jirsík bydlel, vědělo o mnohém záletném dobrodružství měšťanských synků, a mnohý vychrtlý nádenník nebo udřená jeho žena po právu měli seděti pod ctihodným krovem domu na náměstí. — Hlavní příčinou pobouření veřejného mínění byla okolnost, že Jiří pohlížel na věc vážně. Nezradily ho ani bouřlivé výstupy s rodiči, ani odsuzování rozumných lidí.

Provedl svoji. — Sotva stal se plnoletým, oženil se s Jirsíkovou dcerou, která vedle své chudoby byla nejkrásnějším děvčetem na několik mil v okolí. — Pohaněný otec zanevřel na nezdárného syna a postoupil v krátce po té celý statek mladšímu jeho bratru. Jiří přijal lehce tuto výmluvnou formu vydědění a odpověděl na ni tím, že začal se učiti málo výnosnému řemeslu svého tchána. — Když starý Mathon se dověděl, že jeho syn, syn z prvního domu na náměstí, potuluje se s krosnou na zádech po okolí, vzdal se svého úřadu v radě města, zavřel se před světem, aby nemusil snášeti soustrastných i posměšných pohledů, zpodivněl jaksi a půltřetího roku scházel na duchu i na těle, až konečně v sychravém podzimním dnu stařeček pošílený zemřel.

Za nedlouho po otcově smrti narodil se Jiřímu první syn — korunní princ — jak říkal. A celé město přesvědčilo se znovu, že lehkomyslný ten člověk dosud nezmoudřel. — Vybral svému synu podivné, v barokním městě nikdy neslýchané exotické jméno Arnošt. — Starý stříbrovlasý děkan, který z úcty k rodu Mathonů odhodlal se vlastní rukou sklenářova synka pokřtíti, nevěřil sluchu a teprve po trojím opětovaném dotazu vykonal obřad. Zpráva o tom bleskem rozlétla se po městě, a zlá ústa přidala k ní, že prý chtěl sklenář zprvu pojmenovati svého potomka dokonce biblickým jménem druha Mojžíšova.

Nový tento čin vyvolal nové pobouření a nové odsouzení Jiřího Mathona.

Jemu však zachutnal úspěch a proto druhého syna pojmenoval Oscarem. — To byl poslední jeho výstřelek, který nevzbudil již očekávaného vzrušení; přešlo se přes něj jako přes věc samozřejmou, neboť nebylo možno čekati od Mathona jiného, než výstřednosti. — Od té doby Jiří klesal. — Zdálo se, že klid města ubil v něm všecky další choutky a přinutil ho zpustnouti. Uchýlil se ke kořalce a opilý, se zeleně natřenou sklenářskou krosnou na zádech ulicemi se potácející, byl vítaným předmětem pozornosti dorůstajících dětí a výstražným příkladem bujným měšťanským synkům. — A když po pěti letech narodila se mu ještě dcera, nebyl již schopen ani zvláštním jménem vydrážditi okolí. Uposlechl rady své ženy, vštípené jí bezdětným švakrem — a dal poslední své dítě pokřtíti obvyklým jménem Marie.

Po jeho smrti, v níž ho starší tuberkulosní syn předešel, byla Marie bohatým strýcem přijata za vlastní, vdově zaopatřen dobrý výdělek a nadaný Oscar podporován na studiích. Ani zde nebylo by překáželo sblížení se strýcem jeho zvláštní jméno, avšak objevovaly se u něho mnohé z rysů otcovy povahy, které zavdávaly příčinu k obavám. A poněvadž Oscar ke všem dobře míněným radám strýcovým se choval lhostejně, nezvroucněl nikdy jejich vzájemný vztah, který během času ustálil se na chladném a klidném poručnickém poměru. Chladný a klidný proto, že Oscar svým důstojným, ale současně i jakoukoliv nadvládu vylučujícím tónem vzájemných styků nedovolil mu přejíti z pósy rozumného rádce v roli rozhořčeného mravokárce. Zajímavé byly jejich hovory, hovory dorůstajícího studenta se strýcem městským radním, které u prvého chvěly se na ostří nože mezi předčasnou chlapeckou vážností a sarkasmem — u druhého hrozily z rozvážného oteckého tónu vybuchnouti v rozčilené peskování. — Na jedné straně snad příliš sebevědomý mladý a nadaný člověk, vyciťující jasně, že má před sebou hlupáka, jehož však není radno roztrpčiti z ohledů na sebe i matku — na druhé straně s ním nespokojený měšťák, obávající se překročiti meze zdrželivého protektorského chování, aby si nezadal. —

Stejně jako se strýcem zacházel s celým okolím. Tím stalo se, že vytvořila se jakási uctivá vzdálenost, dělící ho, dychtivě pozorujícího, od lidí, kteří s ním přicházeli do styku.

(Pokračování.)

LITERATURA.

* *Spisy Aleks. Ivan. Hercena.* Díl I. Přel. J. Mikš. Ruské knih. č. 65. Nakl. J. Otto v Praze.

Objemný svazek belletrie vynikajícího ruského publicisty, jehož ohnivé slovo budilo ruch na Rusi, obsahuje román „Kdo jest vinen" a šest povídek. Odpůrce tehdejších slavjanofilů, velebících vše ruské, bez milosti odhaluje a tepe zlořády společenského života ruského a jeví se v těchto pracích především jako hluboký myslitel, apoštol pravdy a teprve vedle toho jako znamenitý umělec. V jeho pracích není vzletných lícní přírody, na př. jako u Turgeněva, Grigoroviče a j., ale přes to několika řádky dovede výrazně podati nárys toho nadšení pro malebnost nutného. Jest analytikem tehdejšího společenského života, tvořícím mravnostní závěry. V prvé části románu podává plastický obraz těch dob, kdy lidská duše byla zbožím pro toho, kdo měl moc. Nakreslil tu několik typů, o nichž nelze pochybovati, že jsou vzaty ze života. V druhé části románu převládá filosof nad romanopisce. Řeší se problém lásky, rodiny a manželství uvědoměním si svého lidského „já", zdůrazňuje se žízeň ruského lidu po vzdělání tak, jako líný a nepochopený život při povrchním vzdělání vrstev statkářských a vyššího činovnictva. Autor, pessimista, přál by si viděti prohloubení života lidu, ale vidí sehnutou páteř, podrobování se osudu a nečinnost a zobrazuje, že vzdělání přinášejí na Rus cizinci, nemající pochopení pro ruskou duši, takže působí více škodlivě, než prospěšně. Překlad jest plynný, prost kudrlinek, uhlazený a místy, jako v dopisech románu (str. 197 atd.), přiléhá tak, že se čte jako originál. *K. V. H.*

TÝDEN.

* Dne 23. prosince v Paříži zemřel a 27. byl na Père Lachaise pochován vynikající francouzský spisovatel a divadelník Jules Claretie, rodák z Limoges (* 1840), jeden z nejstarších členů francouzské Akademie, vlivný kritik, oblíbený dramatik a snad nejlepší causerista-kronikář, jakého měla Francie. Patřil od poloviny let sedmdesátých k nejvšestrannějším spisovatelům své vlasti, psal romány (celkem asi třicet), dramata i novelly, byl vlivným dramatickým kritikem — co však mu dodalo během doby největšího nimbu a také nejzasloužerčjší popularity, byly jeho „čtvrtky" ve velkém denníku „Temps", kde psal o literatuře, o umění, o kulturním pokroku doma i za hranicemi, kde zaznamenával literární a kulturní aktuality s takovým teplým a srdečným pochopením věci a zároveň s takovým podmaňujícím espritem výrazu i myšlenky, že neměl soupeře. Všestranná jeho činnost i obliba osobní učinily jej r. 1885 (po smrti Emila Perrina) ředitelem Comédie Française, kde byl mocným i oddaným protektorem repertoiru jak klassického, tak i tvorby mladých a nejmladších, z nichž byli tehdy Lavedan, Brieux, Hervieu, Mirbeau, Donnay a j. Také herecká zdatnost vyrostla za doby jeho ředitelování nemalou měrou na Comédie Française. Celkem nesly se všecky jeho snahy směrem, jaký asi dali dramatu geniální Emil Augier a Alexandre Dumas; byl přítelem ideou zušlechtěného realismu, nepřítelem esthetisujícího l'art pour l'artismu, v němž viděl bezduchý kult formy, zhusta se zvrhující na slovíčkářství. Pohřben byl s nejvyššími poctami uměleckými i společenskými, jakými umí uctívati republikánská Francie své nejlepší lidi. *—n—*

*

* Boris Sadovskij popisuje Museum Lermontova v Pjatigorsku v domku, v němž básník přebýval, uvádí, že málo relikvií po něm se zachovalo a také že se nedostává dat z dětství a jinošství velkého básníka, jehož sté narozeniny Moskva chystá se oslaviti r. 1914 okázalými slavnostmi. Zpravodaj zmiňuje se o neznámé posud příhodě na dvoře carském, která prokazuje, jak byl Lermontov „u dvora zapsán". R. 1841 po smrti Lermontova car Nikolaj Pavlovič, sídlící v Petěrhofě, vstoupiv do jídelny, kde za stolem seděla rodina při čaji, zvolal: „Lermontova zabili na Kavkaze!" Současně se o nebožtíkovi ostře vyslovil. Velkokněžna Virtemberská, carova sestra, se rozhněvala a carovi odvětila výčitkou. Tehdy car se zarazil, obrátil se a odešel do chrámu, který před tím byl opustil, kde posud na mši trvali státní a dvorští hodnostáři, i připojiv se k nim, pronesl hlasně: „Pánové, dostalo se nám zprávy, že ten, jenž mohl nám nahraditi Puškina, byl zabit . . ." Tato slova dokládal pamětník události Barteněv. *K. V. H.*

*

* Italský režiser Carambo (Luigi Sapeli) zařizuje nové divadlo, které ponese název: „Divadlo obraznosti", v němž se bude pěstovati výhradně jen pohádka a báchorka po vzoru Shakespearova „Snu noci svatojanské", Maeterlinckova „Modrého ptáka" a Strindbergova „Úbělu labutího". Novinkou však jest požadavek zakladatele toho divadla, že herec vedle talentu musí míti také krásný zjev, mužové i ženy mají vynikati krásou, půvabem tělesným. Známý italský sochař zaujal již úřad soudce po té stránce, a Carambo pro úlohy mladistvého hrdiny nevyvolil representanta z řad hereckých, nýbrž z cirkové manege, první tragedku a sentimentálku povolal z varietního divadla, ale u všech prý zjistil i herecký talent. Divadlo má býti záhy uskutečněno. O

* „Společnost Ostrovského" v Moskvě sbírala příspěvky na postavení pomníku vynikajícímu dram. spisovateli. Spolek dramatických spisovatelů ruských nyní požadoval, aby sebrané příspěvky byly věnovány na zařízení divadla Ostrovského, uváděje, že zřízení divadla je účelnější než postavení pomníku, ale dostalo se mu odpovědi veřejným prohlášením v denním tisku, že posud sebralo se toliko 47 tisíc rublů, nepostačujících ani na důstojný pomník, tím méně na divadlo. O

*

* Georges Brandes vypravuje v „Mercure de France" zábavnou příhodu ze svého pobytu r. 1891 v Sandvikenu u Kristianie, kde prodléval tehdy Ibsen a bydlil v hôtelu téměř jako poustevník. Tehdy prodlévala v malém tom městě umělecká společnost, která byla by ráda Ibsena uvítala ve svém středu, a Brandes měl ho přivésti k hostině na počest dramatického spisovatele uspořádané. Ibsen se vyptával, kolik lidí bude za stolem, nechtěl se dostaviti, že se to příčí jeho zvyku a svolil, když Brandes mu uvedl jména devíti umělců. Zatím v malém městě se rozneslo, že Ibsen se objeví u hostiny, a množství lidí si přálo býti „u tabule". Brandes chtěl Ibsena na tu účast města připraviti a nadhodil, že jistá mladá dáma, hezká, přeje si seděti za stolem slovutného spisovatele, ale Ibsen nechtěl o tom ani slyšeti a teprve když zaslechl, že o tetu té dámy se kdysi zajímal, svolil. Brandes potom přišel pro Ibsena, aby ho uvedl k hostině, ale sotva Ibsen spatřil jeho frak, zdráhal se jíti, vymlouvaje se, že nemá frak. Na domluvu Brandesovu oblékl kabát a ptal se, bude-li tam opravdu ona dáma. Brandes přisvědčil a doložil, že s ní přijde ještě několik přátel. „Kolik?" dotazoval se Ibsen. Když slyšel, že „asi dvacet", zvolal, že to je zrada, a Brandes musil veškeren um vynaložiti a pokusiti se o krasořečnictví, než nepřítele společnosti přiměl k povolnosti. Při hostině pronášeli přípitky, arci na počest Ibsenovu, jenž protestoval a zabručel, že nevysloví, co si myslí. Společnost však upřímně mu odpovídala a vybízela ho: „Jen promluvte, způsobíte nám potěšení!" — „Nepřeji si, působiti někomu potěšení," zahučel Ibsen nevrle. — A tu napadlo jistého žurnalistu, aby rozptýlil mrzutou náladu právě zavládnuvší, vstáti a promluviti jménem své sousedky, známé herečky Konstancie Bruninové, která děkuje „velikému umělci" za překrásné své role, za něž jest mu povinna ohromnou úctou a vděčností. Ibsen hlasně odsekl: „Musím podotknouti, že žádných rolí vůbec nepíši, zobrazuji jenom člověka. Také jakživo mne nenapadlo, když jsem divadlo psal, mysliti na nějakého herce, nebo na nějakou herečku . . ." — Všecka společnost se zarazila a nálada byla co možno nejmrzutější, ale Ibsen neměl ani tuchy o tom, že svým zlozvykem společnost urazil a po hostině se vyslovil: „Byl to večer velmi veselý a strávil jsem příjemně čas mezi lidmi!" *K. V. H.*

*

* Literární historikové ruští překvapují literární svět novými odhaleními a badáními, tak na př. S. A. Vengerov vydal novou literární podobiznu otce ruského naturalismu Gogola ve své knize. Až posud Gogol byl pokládán za všeruského spisovatele na podkladě maloruském, kdežto Vengerov uvádí, že Gogol byl spisovatelem maloruským a Ruska vůbec neznal, proto všude u něho setkáváme se jen s typy maloruskými. Upírá autoru „Mrtvých duší" naturalism, ano i realism a možno prý ho nazvati tak jen v uvozovkách. Naproti tomu uvádí zase maloruský spisovatel Kuliš, že Gogol prokázal v líčních maloruského života, že Ukrajiny neznal, a jeho typy že rozhodně nejsou maloruské. Tím se zdá, že nejčelnější snahou těchto literárních historiků je, aby ruská literatura pozbyla svých světoznámých sloupů, neboť i Vengerov uvádí, že bojuje proti šabloně názorů a proti rutině, ale poukazuje ve svém díle pouze „k etiketě naturalismu a realismu", nedokazuje tím ničeho. *K. V. H.*

*

Ďáblovy svody. Jan Widholc, když k školám chuti neměl, ale k umění malířskému dostal zalíbení, do učení k malíři byl dán na čtyři léta a otčim jeho za dvě léta hned 24 tolarů zaplatil. Ale po třech letech najednou mistr učně vyhnal a rok mu daroval, že se zlému duchu oddal, a pachole se k tomu znalo. Přišel prý k němu muž dlouhé postavy v černých šatech a s nohama na způsob noh volových, v půlnoci z domu mistrova nad Bruskou ho vyvedl a nůž dlouhý, špičatý do rukou mu dal, aby se jím v žílu bodl a krev vzal a jí se mu do třiceti let zapsal, že po vyjití třiceti let jeho bude, ale že ho za to naučí všecken běh a oblohu nebeskou znáti a peněz i zboží mu způsobí, že bude moci pánem zůstati. Pachole nechtělo toho učiniti, a černý muž k staré oboře na kámen je vedl, péro, papír, inkoust přinesl, aby se mu zapsalo. I psal hoch, ale když dopsal, právě kohout zakokrhal a muž zmizel. A cedulku tu u učně v kabátě nalezli. *V. V.*

Archiv m. Prahy, rkp. č. 1064. (r. 1602).

*

Mimořádné poměry, zavládající dosud v tiskárnách abstinencí sazečů a tiskařů, překážejí pravidelnému vycházení našeho časopisu, zaviňujíce též, že obvyklé texty literární, kritické a časové v tomto čísle nemohly býti vysazeny. Prosíme znovu p. t. odběratelstvo, by nás omluvilo. Nahradíme vše, až nastane v naší tiskárně opět pravidelná práce.

V Praze dne 6. února 1914.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Zodpov. redaktor a vydavatel: Fr. S. Procházka. — Nakladatel: Česká graf. akc. společnost »Unie« v Praze.

Tiskem »Unie« v Praze.

Emil Tréval:

ROZPUK.

(Pokračování.)

A já, myslíš, Cili, že budu věčně studentem? — Tak čtyři pět roků — to ještě nebudeš stará."

„Bude to více než čtyři pět roků, Adouši — a proto nechci, abys ty byl vázán."

„Cilenko, buď oba dva anebo nikdo. Rovné právo a rovný závazek, chceš?"

„Chci vše, co ty, abys byl spokojen."

„Nuže, považuj se ode dneška za mou snoubenku."

„Ano."

„Budu tvůj, stálý a věrný!"

„A já tvoje, stálá a věrná. Ach, Adouši, jak ty dovedeš do srdce promluvit!"

Divil jsem se sám, odkud se mi slova brala. Nikdy jsem ještě s dospělou ženou tak dlouhých hovorů nevedl. Šlo mi to jako naučená lekce.

Cilka položila hlavu na mé rameno a osušovala šátkem oči a mé ruce.

„Jak jsi hodný, jaký jsi dobráček, Adouši!"

„Budeš mne milovat — má zasnoubená?"

„Budu!"

Přitiskla svou hlavu pevněji ke mně.

„Přísahej!"

„Adámku můj!"

„Budeš mou? Přísahej!"

„Jak chceš. Přísahám!"

Políbili jsme se.

„Ale než budu tvou ženou, nebudeš mi překážeti?"

„Jak to?"

„Nemusím poslouchati?"

„To ne, milouši! Vím, co to je otroctví. Zotročiti tě nechci."

„Děkuji, můj dobrý!"

„Bav se, jak chceš, nebudu žárliv!"

„Tak to nemyslím. Ale kdybych chtěla třeba odtud — jinam?"

„Jdi kamkoli, jen zůstaň při tom má!"

Hledal jsem její ústa a pevně ji objal. Zasténala, jak jí vázl dech. A náhle vyklouzla jako rybka a rozsvítila.

„Kdyby přišel otec!" šeptala.

Se světlem jako by uprchla má podnikavost i výmluvnost. Za to Cilka se rozhovořila. Vyprávěla mi drobnosti místní, Mařka že je dosud u nás, ale dává stále výpověď, že tetě Bednářce slábne zrak a nepomáhá ani vodička od doktora, jaké krásné solo altové bude zpívati na boží narození a konečně jak to vypadá na hřbitově, na rově mé matky.

I já se zase rozhovořil, o své cestě sem, o spolužácích a professorech. Že o lásce jsem přestali hovořiti, plynula nám věc snadněji. Žertovali jsme.

Připadalo mi, že Cilka je hezčí než o prázdninách, vše na ní jako by se lahodně zakulatilo. Řekl jsem jí to.

„Je mi zrovna tisíc neděl," odvětila laškovně.

Opravdu, na štědrý den byly její narozeniny a dnes osmnácté.

Blahopřál jsem jí.

„Už je noc, to neplatí," smála se.

Vzal jsem ji za ruce a políbil jednu po druhé. Pohladila mne po obou tvářích.

Na věži tloukly hodiny. Cilka se polekala.

„Budu musit jíti. Teta by sem někoho poslala, co se mi stalo."

„A já?" odvětil jsem.

„Zde zůstat nemůžeš, Adouši."

„Domů nesmím."

„Tak pojď na půlnoční."

„To tím méně. Hned by to bylo na bubnu. Ostatně nyní je deset. Co celé dvě hodiny ?"

„Máš pravdu. Ale víš co? Doprovoď mne k Bednářce. Poprosím ji, aby nás neprozradila. Matku tvou měla ráda. U ní se vyhajáš a za svítání — nemůže-li jinak býti — vyjdeš."

„Musím. Cili!"

Zhasil jsem světlo, jež držela v ruce a schvátil ji do objetí.

„Co děláš?" šeptala zadušeným hlasem. „Adoušku — ach! — co chceš?"

Dále nemohla. Drkotající čelistě naše srazily se v polibku, strašnou silou do sebe vpeřeni, jen jsme supěli.

Nevěděl jsem kde jsem, jen nesmírné, sladké napětí mnou lomcovalo. Pojednou ramena má klesla, jako by křeč povolila. Bylo mi mdlo a jaksi protivno.

Vyšli jsme mlčky ven, k Bednářce. Kráčeli jsme středem vsi, aby nás chodci při domech nepoznali. Ostatně nebylo viděti živé duše venku.

Bednářka upravila mi v komůrce nocležiště a já nedočkav se ani Cilčina odchodu na půlnoční ulehl jsem a usnul. Byl jsem zcela vyčerpán.

Na boží hod v jedenáct hodin dopoledne byl jsem zase u Kettnerů v Grošovicích.

Uklidnil jsem se skutečně, maje nyní nevěstu jistou. Hrdá superiorita zavládla mi vždy nitrem, kdykoli spolužáci vychloubali se se svým chlapeckým milkováním. Kdyby tušili, že já jsem téměř ženat!

Ve škole opravil jsem si klassifikaci na bývalou dobrou míru, pololetní vysvědčení nebylo horší než leta minulá.

Snoubenka má psala častěji a vřeleji než dříve, ač ne docela tak vřele, jak bych si přál a jak jsem měl právo očekávati. Rozhodně stylistkou nebyla. Měla stále tytéž obraty, omlouvala se ke konci každého listu, že ošklivě píše a že neví, co by mne ještě zajímalo a že čím sobě jsme, sami dobře víme. Považovala za zbytečné ujišťovati mne zas a zase, jako já to činil, o své lásce.

V květnu dostal jsem od Cilky dopis, jenž dopodrobna utkvěl mi v paměti. Tak často jsem jej četl. Zněl: Adouši tak jsem se rozhodla, že půjdu na kurs učitelský. Oči se mi poslední dobu zapalovaly, ani jsem Ti o tom nepsala, abych Tě nepostrašila. Doktor Rak řekl, že to na dále se šitím nepůjde. A tak jsem se rozhodla pro jine živobytí. Počítám, že vydluží-li si otec na barák a pole čtyři sta a přidám-li svých uspořených osmdesát zlatých, dva roky se na ústavě udržím; mé požadavky jsou skromné. A pak i teta Bednářka by mi půjčkou vypomohla. Ale to jen v čas, že by bylo nezbytí. Dva roky bych vzala privátně doma a do třetího bych složila zkoušku. Je to ode mne odvaha, vím, ale přece nic nemožného. Když Mařka Petrova mohla látce všech čtyř ročníků soukromě se naučiti a hned skládati maturitu, proč bych já to nedokázala? Tak vtipná jako Mařka jsem též, jen že nemám její vyřidilku. A na prosbu tatínkovu slíbil tvůj otec, že mne sem tam přezkouší, vysvětlení podá, že mi vůbec bude pomáhati. To je hezké od Tvého otce, viď, miláčku? Ale já sama jsem ho o to nežádala, nezlob se! A doufám, že uznáš mé odhodlání za oprávněné a pochválíš svou vždy věrnou Cilu. Miláčku, tentokráte žádné novinky jiné. Ale to ještě mnoho vody uplyne, než my dva budeme moci pomýšleti na . . . už víš co. Pro nynějšek jsem Tvá a s budoucností si hlavu nelam! —

Kdyby byl blesk podle mne zrachotil bujný, zelený strom, nebyl bych se více polekal jako z tohoto dopisu Cilčina.

On — on že bude s ní? On? Ne otec — ale on — muž — ze všech nejhorší? Což je slepá, že to nevidí jako já?

Všecka má ustouplá hořkost znovu vyvřela a slovo: Vrah! svědělo a pálilo mi na jazyku, abych je s rykem vyplivl.

Co může vrah dělat než zase vraždit? Což otupěla Cilka nadobro, neb oslepil ji hadím pohledem? Neštěstí! Zhouba! Už jsem ji viděl, jak kráčí, úkladná, zelenooká zhouba.

Jaká starost o budoucno? Proč sama se stará, když mne od toho zrazuje? Což nejsem tu já její budoucností?

Děsilo mne, že Cilka, jemná, čistá bytost již pudem nepomíjí to, co já z celé duše nenávidím. A ona ví, co otec provedl. Což mají ženy hrubší nervy, otrlejší povahy, nedovedou býti v antipathii své důsledny? Mohou smířiti se i s hnusem, snášeti nesnesitelné?

Vzpomínal jsem na dcerušku učitele Výborného z rubánecké školy, dívku jako makový květ, něžnou a jiskrnou. A ta si vzala k úžasu nás studentů dědka, že měl továrnu na boty. Říkali jsme si ve škole: Jak může bez hnusu přijímati jeho polibky, lichotky, vdechovati výpar jeho těla, sytiti se bez ošklivosti z jeho mísy, lehati v jeho loži? Jsou ženy skutečně bytosti nižší než my mužové, že dokážou i věci, proti nimž příroda muže živelně se vzpírá?

A strach můj o Cilku, čím déle jsem na to myslil, vzrůstal, ač krotil jsem jej a napomínal sám sebe. Co vlastně se stalo? Nic nedovoleného. Totiž dosud nic nedovoleného. Pouze tolik, že otec bude míti příležitost pobývati s Cilkou, dávati jí vysvětlení, radu.

Přemlouval jsem sám sebe, že nic více, ale cos stále šeptalo: Mnohem, mnohem více!

Sedl jsem a psal Cilce. Dopis prudký, plný výčitek, podezřívání, žárlivých zákazů. Že to nechci a nedovolím. Vyhrožoval jsem, že přijedu a všecky intriky přetrhám, že budu hájiti své právo. Připomínal jsem Cilce její slavnou přísahu a zlořečil už napřed věrolomnosti žen.

Cilka odpověděla také obratem a podrážděně. Že moje zmínka o intrikách ji uráží, že nikdy na nic špatného nemyslila a dobře ví, kam až smí poctivé děvče jíti. Na přísahu svou že nezapomněla, ale za to já abych si jen vzpomenul, že mi odolala, ač mne má ráda, a vzpomenul si na slib, že ji nezotročím a nebudu jí překážeti v plánech životních. Radila mi, abych k ní měl takovou důvěru, jako ona má ke mně. Ji že ani nenapadá mne podezřívati nebo špehovati, ač by mohla. Má v Grošovicích dobrou přítelkyni. Ostatně že je dosud svobodná a nehodlá se ani za zabezpečenou budoucnost této svobody vzdáti. Abych jí už do prázdnin raději nepsal, že ji to hrozně rozčiluje a bere klid k studiu nutný. A o prázdninách, že si pak můžeme vše říci ústně a do očí.

List Cilčin mne schladil a zároveň upokojil. Rozhodnost jeho mi imponovala. Nebyla by si troufala, kdyby nějaké nebezpečí vůbec existovalo.

Tak jsem soudil.

Teprve později zvěděl jsem, že otec můj sám jí onen list diktoval, že ji přesvědčil, že je k mému dobru nutno tak psáti, abych nevyvedl zbrklost, nesběhl se studií, nezlumpačil. Ona je sama sebe jista, ví co chce, upokojoval jsem se. Povaha její je chladnější než má, nevzruší se tak snadno.

Sám jsem se příliš cenil, abych měl pochybnosti, koho Cilka zvolí, zda mne, který značí budoucnost, či trosky muže, který usoužil svou první ženu. Nehledě ani k jejímu slibu. Rozhodne-li Cilčina praktičnost, pak bude jistě spojencem mým a ne otcovým.

Z prvotní nedůvěry padl jsem v opak, uvěřil Cilce bez podmínky a vzdal se korrespondence. Ona má pravdu, mne to vyrušuje, rozčiluje, i ona má potřebí ke svým studiím nerozptýlené pozornosti, klidu.

Energická, zmužilá dívka! Byl jsem na ni hrd. Věřil jsem, že úkol, jejž si obrala, též provede.

Až řevnivost se ve mně budila. Nedám se od ní zastíniti. I já počal horlivěji studovati, věda, jak Cilka využitkuje každé chvilky. Zvolil jsem si logiku a fysiku za předměty svého intensivního studia a zejména v logice vynikl jsem nade všecky v třídě ku podivu ředitele Marabú, jenž nám logiku přednášel. Dosáhl jsem po prvé na vysvědčení vyznamenání a lokaci čtvrtého v tříde.

Ctrnácte dní před koncem letního pololetí dostal jsem od otce dopis.

Milý synu, vím že domov nenávidíš, svoluji tedy, bys tyto prázdniny strávil na cestách, jak dávno jsi vždy toužil. Vysvědčení semestrální pošli mi sem. Poukazuji poštou zároveň obnos, jímž na prázdniny vystačiti musíš a můžeš pak zase do Grošovic přímo do oktávy.

Zároveň oznamuji Ti, že jsem slavil minulého pondělka ve zdejším chrámuPáně sňatek se slečnou Cecilií Kráglovou. Gratulaci od Tebe nečekáme a přejeme Ti příjemných prázdnin. Tvoji rodiče František a Cecilie Jablonských.

Dopis ten nosil jsem dva dni neotevřený v kapse. Listy otcovy obsahovaly vždy něco nemilého a otvíral jsem je co nejpozději.

Byl jsem právě ve fysikálním kabinetu profesora Vrabce zaměstnán úpravou nějakého přístroje k fysikálnímu pokusu. Náhodou byl tu i professor Babyka, aby s professorem Vrabcem o něčem promluvil. Professor Vrabec byl u ředitele.

Hotov se svou prací, čekal jsem jen na návrat professorův. V tom přišlo mi na mysl psaní otcovo. Otevřel jsem je a četl.

Nevýslovná hrůza mne roztřásla, počal jsem šíleně vzlykati. Dopis vypadl mi z rukou.

„Jablonský, co je vám?“

Neslyšel jsem hlasu professorova, zatmívalo se mi před očima, v uších mi hučelo.

„Jablonský!“ opakoval professor Babyka.

(Pokračování.)

✱

Jan Vrba:

HRÁČ, ČILI PODOBIZNA MLADÍKA.

)Pokračování)

Již ve škole mu učitelé dobře nerozuměli. Dlouho stáli nad ním, nevědouce, co usouditi; ale konečně, uváživše, že jest synem sklenáře Mathona, nalezli v něm velice nadaného ničemu, jemuž není radno nejmenšího odpustiti, má-li býti přiveden na pravou cestu. Žel však, že toto přivádění na pravou cestu nevedlo u Oscara naprosto k výsledku. — Na gymnasiu stal se brzo zvláštním zjevem, který svými originelními výstřednostmi a zejména lekcí, již udělil neoblíbenému professoru řečtiny při překladu Homéra před zemským inspektorem, získal si popularity i mezi staršími studenty a pochybného respektu u professorů, jimž stal se nepříjemnou, těžké a zodpovědné povolání znesnadňující přítěží. Ačkoliv byl ve své třídě nejnadanějším žákem, nikdy nevyšinul se nad prostřednost, ale také pod ni neklesl, a zdálo se, že sami professoři chtějí ho za každou cenu na této výši udržeti, poněvadž po uvedené smutné zkušenosti byl jim tak při obávaných inspekcích nejméně nebezpečný. — Pomstil se. — V poslední třídě jevil tak znamenitý pokles, že donutil je zařaditi ho mezi poslední. Při maturitě způsobil jim pak dokonalé fiasko. — Ohromil přímo zkušební komisi nevšedně bohatými a přesnými znalostmi a složil zkoušku zralosti nejlépe ze všech spolužáků s úsměvem na rtech, hovoře po celou dobu jejího trvání posměšným poučujícím tónem, který zkoušející přiváděl o rozum a rozvahu. — Jedině při čtení Virgila zanechal svého tónu, napodobě nejen hlasem, ale i gesty celého těla professora latiny, jemuž na celém ústavu pro oblíbené jeho úsloví přezdívali „Božínek". Přítomní spolužáci ze všech sil tajili v lavicích smích, a „Božínek" mrtvolně zsinalý čekal, až Mathon dočte, aby se mu za jeho darebáctví jak náleží odměnil. Příhoda však skončila netušeným obratem. — Mathon dočetl, a než „Božínek" mohl ze sebe vypraviti slovo, zahovořil přísný zemský inspektor Karsten, který přirozeně nepochopil ničeho z této hry, vážně se rozhlížeje po členech zkušební komise: „Pánové! To je po prvé v mém životě, kdy mi kandidát o maturitě řádně přečetl autora!" — — V komisi nebyl nikdo schopen slova, pouze „Božínek" naladil na rychlo záhyby své ztrnulé tváře do příjemného úsměvu.

A když Mathon ho druhého dne potkal na náměstí a slyšel od něho, vážně se tvářícího: — Božínku, Mathone, božínku, radost jste mi udělal včera! — pochopil, co nemohl pochopiti Cato Starší: proč nesmál se haruspex, když haruspica spatřil.

Odchod z gymnasia byl stejnou úlevou jemu, jako jeho učitelům. — Po prázdninách, nemoha se rozhodnouti pro žádné určité povolání, zapsal se na práva. Byl v té době nesvůj. Ztratil pevnou základnu své činnosti, gymnasium, a kolem něho vlnil se skutečný, ničím neomezený život — přechod náhlý i pro Mathona, který žil půl roku rozmrzen sám na sebe, poněvadž přes úsilovnou snahu nedovedl se vpraviti v poměry tak rychle, jak by si byl přál. — Viděl své druhy spité nezvyklou volností a zmámené vlastní důstojností — a smál se jim. Šel i do jejich spolků, ale uzřev všecku nehotovost, roztříštěnost a tápavost, nad níž několik ješitných snaživců lehce dosahuje pochybných met, odvrátil se roztrpčen. To všecko bylo cizí a mělké, nedráždilo, nenapínalo — to vše mohlo mu nejvýše vylouditi na rty lehký vyrovnaný úsměv. — Zde postrádal rozčilující resóny podrážděného zvířete, která vzbuzuje lehké mrazení v kříži a vábí a ponouká pokoušeti dále, drážditi do výbuchu.

Překážel sám sobě. Chybělo mu vše, a nejvíce jeho barokní městečko, kterému se tolik smával. A nejtrapnější bylo poznání, že ono dávalo mu právo na pýchu, ono že dovolovalo mu býti samolibým. Dovedl v něm vše vzrušiti, všady nalezl ozvěnu . . .

A zde?

Nic!

Lidé ho míjejí zcela klidně, nepřekáží jim, a životy jejich jsou již takové, že nezbývá jim času všímati si podivně naladěného mladíka . . .

Proto, sotva že v sadech rozkvetly sytě žluté květy forsitií, odjíždí z Prahy domů — do svého tak nenáviděného a přece tak milovaného barokního městečka.

II.

Sotva na nádraží rodného městečka ovanul ho známý vlhký západní vítr, přesycený vůní borových lesů, jimiž prolétl, mizí všecka nespokojenost, tvář se jasní a prsa vzdouvají se v svobodném oddýchnutí. — Tak lehce dýchatelný vzduch — jedině dýchatelný vzduch — zdá se mu.

Radost jeho stoupá, když první otázka, kterou v drahé domovině slyší z úst strýce, k němuž cestou zašel, jest: — kdy zase odjede do Prahy . . . Hrdě prohlašuje, že studium v Praze je zbytečným mrháním penězi, a proto že bude studovat doma soukromě z přednášek, které s sebou přiváží. — Strýc, tváře se, jako by do nezralého ořechu kousal, schvaluje rozvážnými slovy jeho záměr, ale přes to neopomíjí se dotázati, zda by přece nebylo lépe setrvati v Praze, podotýkaje s nadutou bodrostí bohatého měšťáka, že mu nezáleží na těch několika zlatkách, jež mají býti domácím studiem uspořeny. Oscar velice ochotně rozptyluje jeho pochybnosti, a raduje se z nezištné lásky svého strýce, chvátá k domovu . . .

Po celý život polekaná a v kout přitisknutá matka vítá ho plachým políbením na čelo a slzí, pohlížejíc na syna opilého sklenáře Mathona a vnuka nuzáka Jirsíka, který bude kdysi choditi v bílé vestě a černém kabátu, právě jako pan advokát a soudce, u nichž posluhuje. Netáže se na nic, předkládá nejlepší, co ve špižírně nalezla, mísíc slova omluvy s dotazy po zdraví a pochvalnými poznámkami o jeho vzhledu. Je zřejmě dojata a po krátké chvíli loučí se s ním, odcházejíc po posluhování . . . Oscar zahlédne ji ještě oknem vedoucím do dvorku jdoucí ke vratům průjezdu se zástěrou přitisknutou na očích. Sousto narůstá mu v hrdle, hořkne — oči zamžikají — a Mathon, vstávaje od stolu, mne si čelo, jako by chtěl cosi setříti . . .

„Mám to život!" praví, přecházeje chudobnou světnicí a křivě podivně rty — „za matku, která pro samou práci v celém životě nenalezla ani chvíle volného času, aby mi řekla, jak mne má ráda, za svoji matku, kdyby to nebyl hřích, modlil bych se nejraději, aby zemřela, poněvadž vím, že dříve, než bude si moci u mne odpočinouti, padne uprostřed kolejí jako starý osleplý a udřený kůň v uhelných dolech. Modlil bych se nejraději, aby umřela již dnes, abych od zítřka mohl ji nade všecko milovati, vycítiv jasně, že ztratil jsem nejlepší srdce, které svět stvořil. — A za strýce, za toho nadutého a pitomého hlupáka se modlím, aby dobrý Bůh dal mu dožíti se sta let, abych mohl si ho dokonale zhnusiti a nad jeho rakví témuž Bohu zplna srdce poděkovati, že konečně taková obluda zcepeněla."

Teprve v čítárně přichází do jiné nálady. Kulturní tato instituce umístěna jest v temné klenuté místnosti věkovitého domu — dívčí školy kdysi, jejíž světlejší a vzdušnější místnosti moudří otcové města, když donuceni byli postaviti novou školní budovu, pronajali státním úřadům a přízemní vlhké a studené polosklepy blahovolně propůjčili čítárně a zpěváckému spolku. —

Mathon je svědkem nezvyklého výjevu. — Známý dandy barokního městečka s elegancí jen jemu vlastní pomáhá obléci neznámé hezké dívce kabát . . . Mathonovi trhne rty ironický pošklebek, a hučí sám k sobě: — Časy se mění; obléká dnes, kdo dříve svlékal — ach, Egone Grellone — tak hluboko jsi kles'? —

Okresní tento krasavec vysokým čelem bez obočí, které mu během jakési podezřelé nemoci spolu s knírem vylínalo, podobá se do jisté míry představitelce slavného obrazu Lionarda da Vinci, nemaje ovšem ničeho společného s čistou její pověstí, neboť v krajském městě, kde ztrávil ohnivá léta svého ranného i pozdního mládí, není jediného domu, obydleného ženami volné lásky, v němž by nebyl velice dobře znám. Teprve po smrti svého otce, ujav se vlády nad zděděnou továrnou, již vede k slavnému zániku, usadil se v rodném městě, aby se tu nudil. I výraz pro svoji nudu si nalezl. — Denně odpoledne plné dvě hodiny prochází se ve žlutých kamaších po špatně dlážděném náměstí, jemuž neironicky přezdívá „korso". A není nezajímavo pozorovati tyto dvě součástky, neboť čím déle je pozoruješ, tím k pevnějšímu přesvědčení přicházíš, že žluté jeho kamaše jsou vlastně poctivější prací, než všechno ostatní, a tím i nejdokonalejší částí této postavy. — Čtyřicátý rok, rok mužnosti, sklání se již nad jeho krásnou a zajímavou hlavou, neobtíženou dosud zbytečností, jakou je manželství.

Ale ne on, neznámá dívka upoutala pozornost Oscarovu.

Proto, sotva zapadly dveře za zvláštní dvojicí, obrací se do šerého kouta čítárny, kde u kamen na vyhrazené jí židli sedí matka Švárová, vdova po obuvníku, měšťanka barokního městečka a strážkyně čítárny. Není třeba slov, stačí němý pokyv hlavou směrem ke dveřím, aby tato rozšafná žena pochopila jeho přání a široce ho obeznámila s poměry. Jeť jednou ze sedmi sudiček města, které, vyjma soboty, kdy vychází místní list, jsou živými novinami, jichž redakce jest zosobněna právě v matce Švárové, která pro tuto okolnost holedbá se příjmím „Matky Dobré Rady" barokního městečka. —

„To se divíte?" hovoří matka Švárová, „ale má už na čase! Jaký je to život a jaké hospodářství, každý ho tak okrádá, kde

může. Měl by se už oženit. Ale být jím, ohlížela bych se jinam; je to rozum — do továrny a učitelka? Jako by tu nebylo dost domácích děvčat! — Že nemají takový hlásek? To také ještě všecko není, umějí za to dělat a jsou od mládí vedeny po domácku. — To tuhle ta slečinka, počkejme, jak pak honem — — Mařenka Duslová asi nebude. Tuze krásně zpívá v neděli na kruchtě, to jenom, co je pravda, ale fanfár, hotový fanfár... A on to pan továrník Grellon také ještě nemá vyhráno — po městě se povídá, že prý se chce státi zpěvačkou! — [Zde ruka matky Švárové položila se na srdce, a oči povznesly se ke stropu, neboť zpěvačka a lehká dívka je v barokním městě totéž.] — Nu, nerozumí si. — V listopadu, když sem přišla na místo zemřelé učitelky Císlerové, chodil za ní pan professor Vašatý, ale nepochodil... A k tomu by se byla hodila!"

„Má opravdu vkus — roztomilé děvče!" zahovoří, ani o tom nevěda, Mathon, vida v duchu svého bývalého professora češtiny, který ve svém nesmírně krovky připomínajícím modrém fraku podobal se posvátnému brouku Egypťanů, o jehož zlatém blíženci napsal Poe proslavenou novellu, a kterému spolužáci na ústavě pro rejtharské nohy přezdívali „pekař".

Svou poznámkou zastavuje proud výřečnosti matky Švárové a loudí jí na rty zvědavostí sesládnuvšího obličeje pátravou otázku, líbí-li se mu...

Jako střela letí hlavou Oscarovou myšlenka.

Nepohna svalem v tváři, klade ruku na rameno matky Švárové, naklání se a praví: „Pan Grellon ještě nevyhrál, tak lehce se děvčata nepřebírají."

„Vy se s ní znáte?" vyhrkne tato, v níž každá žilka hraje nesmírným překvapením...

„Velice dobře — z Prahy," praví klidným tónem, a děkuje němým kývnutím hlavou za obdržené informace, usedá za stůl, aby přelétl denní listy. Nad prvním časopisem se však roztržitě zadumává...

„Opravdu kdosi, kdo nepatří do rámce barokního městečka," zdá se mu. — „Někdo, kdo dovedl zaměstnati sebou okolí, a to jest nepopíratelnou předností, důkazem, že stojí nad ním, neboť nikam se člověk tak rád nedívá, jako do výšky — a čím menší, tím více nazad páčí své sploštělé čelo... Egón Grellon... Vašatý.. Snad i ten... Velice silné... Eh, bien! Boj na dvě fronty — není příčiny k úděsu, šeptá Mathon, skláněje se nad časopisem.

Vžívá se do své myšlenky, která přestává být myšlenkou, proměňujíc se v odhodlání.

Přimhouřenýma očima pozoruje ho matka Švárová, a v její hlavě rodí se úvodník večerního vydání živých novin.

Mathon nepostřehuje vůbec jejího zpytavého pohledu, neslyší ani trojího tichého zaklepání na okno, na které znamení ku podivu švižně na své stáří vychází matka Švárová před dům.

Zde čeká již ostatních šest sudiček, s nimiž usedá na dlouhou lavici. — Jediná panna Klotilda dnes neusedá, nýbrž nemohouc jakousi zvlášť důležitou zprávu déle zadržeti, zakládá ruce v bok, sklání hlavu nazad, a v tomto hrdém postoji pronáší omračující frási: „Tak se na to podívají!" která v jargonu barokního městečka jest předzvěstí vzrušující zprávy.

Širokým mávnutím ruky vskakuje jí do řeči matka Švárová, naznačujíc tak jasně, že ona má dnes zprávu, nad níž vůbec nemůže být důležitější. A již polohlasitě sděluje, že sklenářovic právník přijel domů z Prahy za děvčetem a srazil se s ním v čítárně, právě když mu pan továrník Grellon pomáhal do kabátu. — „Sedí tam teď jako boží umučení," dokládá přesvědčivě.

„To ta učitelka?" ptá se jedná ze stařen.

„Vezmou si to!" přisvědčuje Švárová vítězoslavně, zatím co panna Klotilda zdrcena teprve nyní usedá.

Tato rtuťovitá bytost, vtělená všudypřítomnost barokního městečka, která cele oddala se službě Boží, prodávajíc v předsíni chrámové svíčičky za nebožtíky, byla dnes připravena o primát, neboť přinášela pouze zprávu o příjezdu Mathonově.

A v této chvíli vychází sám Oscar z čítárny.

Cítí s neomylnou jistotou na svých zádech pronikající pohledy sedmerých očí, slyší zníti šeřícím se jarním večerem babské špitání, a spokojeně se usmívaje, jako režisér po prvním aktu vykřikované premiery za neutuchající bouře potlesku, promlouvá sám k sobě: „Výborně, začátek je strhující — záruka, že zájem udrží se do konce!"

(Pokračování.)

✱

K. M. Čapek-Chod:

ÚVODNÍK.

(Pokračování.)

Vždyť věru ta maminčina dáseň není ani silnější než jak u novorozeného dítěte, a když se na ni Kandrt dívá, je mu, jako by měl pro živý svět honem přiskočit, tu malounkou, malounkou už hlavičku o svá prsa opřít a tu neúnavně, nezastavitelně klepotající dáseň zadržeti, sic jemně, ale pevně, aby si trochu odpočala.

Tetelíť se ovšem maminka celá, hlavou i rukama, až jí růženec chrastí mezi hnědými, ještě hnědėji skvrnitými prsty, ale to cukání jektající dásně tak rychle pravidelné musí snad bolet! Kandrt neodolal a zeptal se matičky jednou na to, i byl ujištěn, že nikoli, neboť „zub nemám už ani jedinej", odtušila vesele, ale hned zesmutněla i dodala:

„Ale jsem už tak stará, že i to kůtě hin se mně štětí a jindá se mně z klínu ani nehnoula!"

Tento stesk nebyl tak mělký, jak se zdál, neboť kočka Merencinka byla jedinou matčinou společnicí na výměnku a jediným živým tvorem, se kterým se přes den vídala, neboť hospodář i jeho rodina byli výměnkářce úplně cizí, dcera i zeť odumřeli bez dětí, a druhá žena zeťova znova se provdala, a teď tu sedí oba na statečku . . . a bába jim ani bábou není.

Tu Kandrtovi nedalo, i objal matčinu hlavu a přitiskl k srdci.

„Co pak, co pak?" udělala stařenka udiveně, neboť takové projevy něžnosti jsou tam v rodině něčím neslýchaným, a vyvinula hlavu z lokte synova téměř nevrle.

Syn uhodl proč vlastně. Pod jeho dlaní hnul se totiž v šátku na matčině hlavě veliký hřeben docela volně, ježto nebylo už vlasů k jeho upevnění a zatknutí. Ježto však pro formu tradičního zavití ženské hlavy po mravu kraje je takový hřeben nezbytným až ku hrobu, nastrkovala jej stařenka podle neodpustitelného zvyku do šátku na licho. Kdo ví, že u ctnostné ženy starého podání bylo lze spíš spatřiti holá ňadra než prostovlasé temeno hlavy, pochopí toto hnutí Kandrtovy matky.

Dnes je jí osmdesát sedm let a letos po prvé pozoroval úžasný úbytek duševních sil matčiných. Uvítala jej s velikou nedůvěrou a teprve na zakročení pana učitele připustila, že je to opravdu její syn. Ale když osaměli, s potměšilým úsměvem spustila:

„Tak voni sou z Prahy, já tam mám taky syna Toníčka ňákým pánem, čerchmantem dovíjakým, ale hodný dítě, matku podporuje."

A když Kandrt téměř plačky dovolával se matčina srdce, odtušila:

„Ičko vodpustějí, pěkně prosím, zvoní se na ranní a já muším do kostela."

A vyskočila čile i s nesmírnou rychlostí odťapkala po záspi, shrbená nad svými hůlčičkami v belhavých rukou, na ranní mši, přes to že byly tři hodiny odpůldne.

Venku před statkem zastavila ji nějaká osoba a přemluvila ji k návratu i přivedla ji nazpátek, chychotající se předrážděným dětským hláskem a stále opakující:

„Pro ježkovy oči — pro ježkovy oči!" Dávné to říkadlo matčino, náhrada za vzetí jména božího nadarmo.

Když pak sáhl na kliku matčiny komůrky, bylo zastrčeno a z vnitřku ozvalo se hněvivé:

„Není žádnej doma, nic tady není!"

Druhého dne bylo zase všechno v pořádku, ale Kandrt dřív nezhostil se myšlenky, že se matka přetvařovala, že dobře věděla kdo je, až zas odpůldne jasná do té chvíle mysl matčina našla si nové scestí vypravováním, že tu byl „čevčerejškem" tlampač od Konáše Jirky (jméno dávno zemřelého bohatého vdovce), „estli prej bych s ním nešla na faru".

Při tom se zapýřila až úžasně, což by jistě nebylo se stalo ani v tom případě, kdyby se byl Konáš skutečně dostavil.

Takové případy a záchvaty dostavovaly se nyní každodenně, matka Kandrtova zdětiněla.

Proto tam letos už nejel, že se nemohl na to dívat. Matka je ovšem dobře opatřena, dochází k ní posloužením ona ochotná sousedka, ovšem nikoli zdarma, a pan řídící, jeho spolužák z gymnasia, svatosvatě přislíbil dohlédnout, ale nikdo neví, jak by bylo, co by se stalo, kdyby on, kdyby Kandrt sám dřív . . .

Vždyť na sobě nosí kůži o padesát procent lepší, než měl dr. Fux, který by jej nebyl doporučil své pojišťovací společnosti.

Když tohle Kandrta napadlo, vyskočil i s nejstinnější lásky a od nejkrásnějšího pohledu na Prahu a div se nedal na útěk, až se za ním lidé ohlíželi; za těžkým, hřmotným šedivcem.

Sotva by kdo byl uhodl, že prchá přeludu své matky, sedící na záspi, dnes v tom horku jistě jenom v košili hrubé jak prkno, v suknici kdysi v nepaměti modračce, nyní už vybělané bezmála jako ta košile, v šátku na hřeben bez vlasů zavázaném, v svěže červených punčochách na chodidlech tlustě podšitých, vedle sebe dvě hůlčičky ne delší než měchačky, pod práhem pár dětských dřevěnek, jež jí Kandrt sám vybral, když už veliké neutáhla. Po záspi jde rozpustilá děvečka Zůza a čahoun nabere obě dřevěnky na palce svých kotníkatých noh, tápe v nich za vřískavého smíchu několik kroků vpřed a pak je jde zas vrátit i není jí při tom líto, že na boku nese těžký koš svěží píce.

Stařenka při tom s chychotem ježkovy oči vzývá, neboť pro výměnici i s děvečkou za dobře býti radno bývá.

O vráteň statku, zpolavyvrácenou, neboť se už za chlapectví Kandrtova nezavírávala, opřen stojí sedlák — druhý muž druhé ženy Kandrtova švakra a kouřem dýmky pohlíží na výměnici.

Oba, sedlák i Kandrt ,mají v tu chvíli stejné myšlenky či přání, jen v důvodech je snad rozdíl. Sedlák si myslí, že kdyby Pánbůh tu starou k sobě vzal, pomohl by jí i jemu a třeba to řekne klidně nahlas, nevyčerpá všechnu zášť, jakou chová proti tomu přívažku k ostatnímu břemenu na svých bedrech.

Kandrt, její syn, marným namáháním, aby si podobnou myšlenku ani nepřipustil, až zrudl; slza, která se mu při tom tlačí do oka, je z nejvzácnějších, jež kdy prolity, neboť pláče ji syn pro svou po něm osiřelou matku — paradox ovšem, ale Kandrt nepřeje nikomu, aby se s takovým problémem musil vyrovnávat.

To všechno jsou však nálady z prokleté neurasthenie, jejímž bičem dostával také Kandrt každodenní pardus, jako kterýkoli jiný soudruh v povolání, jestliže mu ničeho nezůstal dlužen.

Ovšem že mu nyní bylo valně lépe, jak dokázaly podniknuté zkoušky, neboť byl na vyšehradských hradbách i na petřínské rozhledně i nenutilo ho to, aby skočil dolů, aniž musil odtud prchat ze strachu před sebou samým; vetřelé představy, tyto jedovaté a nezničitelné mouchy duši upíjející, odlétly, aby se ovšem ihned vrátily, jak dobře ví — jakmile Kandrt zase nastrčí na se postroj každodenního svého žernovu a bude jím točit aspoň týden.

Prozatím bylo mu však dobře, ano, nad očekávání výtečně, a s rozkoší pozoroval léčivý postup své duše od zbabělosti ze života k odvaze k němu, ano k rozkoši vlastního jsoucna. Ký tedy div, že na konec začal považovati za oprávněnou naději v dokonalý převrat a za vyloučeno, že kdy ještě prožije pekelné exercicie zoufalství nad propastí, ve vychylování se nad její obrubou v touze, přesvědčiti se, zdali opravdu nemá dna — při čemž pociťuje se, kterak těžiště stále zřejměji přepadá do překrvené hlavy a nepřítel, jímž je duše posedlá, stále naléhavěji nutí, pohlédnouti ještě malý kousek dál — dolů . . . do nedohledna.

*

Pokušení, napsat zase jednou povídačku stalo se v tu dobu pro Kandrta co nejsvůdnější; chodilo s ním procházkou takřka pod paží a stále chtělo na něm — sujet, látku, fabuli.

Kombinační talent Kandrtův, nachýlený stále na jednu stranu a zatížený tu výhradně pojmy, shluky a závěry politickými, když toto zatížení sňato bylo, nebyl s to, aby se ihned napřímil a dal se s dávnou pružností docela na opačnou stranu zapnouti do služeb pouhého umění. Styl slouží žurnalistice jako aplikace výtvarnická uměleckému průmyslu na rozdíl od svébytného, svéúčelného uměleckého díla, a tu přestup od zásady „umění politice“ k principu „umění samo sobě“ vyžadoval jistou dobu.

A jako dosud nikdy se Kandrtovi nepodadařilo spekulaci dosíci účelu, konstruovati kostru ni nejkratšího vypravování, nýbrž látka sama musila na něj přijíti, tak i tentokráte.

Stalo se to jednoho velmi časného rána, když Kandrt a tentokráte pracněji než kdy jindy — potíž ta stále ještě jej pronásledovala — otevřel oči.

Přistoupil k oknu a dole pod ním stál — rek nové jeho povídky. Poznal jej okamžitě, že je to on. Patřil více než očividně k mužům, jež siláci slova a slaboši činu zvláště vysoce cení, třeba s jistou dávkou zapírané závisti.

Rek nové povídky Kandrtovy byl věru prototypem síly. Postavil se na kopec země, omezený čtyřmi hlubokými úvozy, mávl rukama ke čtyřem koutům světa a do kopce vjelo zemětřesení, a nejen to, rozsypal i odebral se pryč do všech čtyrech koutů světa a ba vzal s sebou i svou spodinu do takové hloubky, že tu zůstal po něm zející hluboký, pravidelný a do hladka ostrouhaný otvor, až do skály tvrdě vhroucený.

A to všechno na pouhý pokyn a rozkaz rekův.

Ovšem že ne na jediný pokyn a za jediný den, neboť bylo tady země víc než na deset tisíc for a téměř ke každé z nich bylo zapotřebí zdůraznění rozkazu kletbou, a kleteb bylo vlastně víc než dvacet tisíc.

Hřměly takřka nepřetržitým proudem z úst, k velení zvlášť uzpůsobených, uspořilyť veliteli hlásnou troubu. Do té míry byl rek také silákem slova a takovým, že popraskem, jejž v těchto, jindy tak tichých končinách způsobil, Kandrt byl zbuzen takřka se svítáním.

Přes časnou hodinu měl víc diváků než jediného Kandrta. Stáli na chodnících kolem a někteří také na kopci a tu div rekovi pod ruku nevlezli. Všichni patřili k témuž stavu pozemních dělníků, kteří hned jsou v hromadě, jakmile se někde zemí hne, a tu v hloučcích trvají, až na ně a jich motyky a lopaty dojde řada, aby se zúčastnili vlomu do zemské kůry.

Toho prvního rána všichni stáli zrovna němí, neboť takhle ještě základy hloubit neviděli. Všichni trnuli v obdivu, omráčeni tím, co v této vrstvě těší se největšímu cenění, novým, nevídaným a neslýchaným „fortelem".

Bylo jich tu kolem patnácti, ale všichni dohromady by nebyli spravili, co on jediný rek a pán staveniště, aby byli stačili nakopat na první střídu do šesti hodin pro deset vozů.

On rozestavil tuto první přibylou řadu vozů soustavně v určitých mezerách a každému z nich postupem vypřáhl spřežení a přepřáhl do velikého železného pluhu, lakem natřeného, že v černé prsti sotva byl rozeznatelný, chopil se kleči (pokud toho jména, převzatého od pluhu dřevěného zasluhovaly) a již to šlo ku předu.

Lomoz zprvu byl z hádky, kterou mu bylo svésti s každým vozkou. Nechtěli rozuměti této orbě, zvláště nikoli zapůjčovati k ní koně, ale již effekt první brázdy poučil je o výhodě, která z toho i pro ně plyne, ježto bylo patrno, že takhle bez dlouhého čekání za půldne udělají víc než dvojnásobný počet for.

Z čekatelů práce na nevídaný zjev zevlujících zařaděno bylo tolik, kolik jich třeba k rychlému nakládání vyorané bráz brázdy.

(Pokračování.)

Antonín Schulz:

BOJ TRITONŮV O NAJÁDKU.

(Pokračování.)

Tomu snadná odpomoc. Dvůr lehl popelem na den svatého Silveria. Tenkrát shořely i matriky veškeré —"

„Ano, matriky veškeré —"

„Tvé tvrzení s pravdou se zcela nekryje, arci, možno-li list jediný, v této matrice první, považovati za matriku."

„Co že díš?"

„Proč lekáš se?"

„Já byla toho mínění, že všechny shořely."

„Pak bych tobě nemohl radou býti."

„Pravdu díš, pane dvojctihodný."

„Jen první list této matriky může tobě radou býti."

„Jak šťastna jsem," děla klidně na oko, ale děsná hrůza jala ji v náruč ledovou. Ocitla se již na prahu ráje a pojednou ten jediný nešťastný list matriky, o kterém neměla tušení, ji smete do propasti beznaděje zpět. A kolem ní zase černá basaltová, nebetyčná, oslizlá zrcadla a pach stojatých vod beznaděje — —

„Proč se cítíš šťastnou, vdovo Evo?"

Eva ocitla se v rozpacích zlých.

„Svědkové snětí mého již se světem se rozloučili."

„Pak list ten pro tebe důležit. Viď? Na listu tom počínají zápisy prvním lednem roku požárního. Tvůj sňatek bude zanesen na prvním listu."

Matrika v rukou farářových se ocitla Proletěl zraky první stránku, obrátil list a děl: „Zde na konci stránky zápis osudný o onom požáru dne 20. června. Nyní musím čísti pořadem zpátečním, neb sňatku tvému bylo jistě požehnáno před požárem."

„Před šerou mší."

Polický četl, četl, hledal, přisunul matriku blíže, posunul brýle v kosti černé ufasované k očím.

Eva vpíjela se očima do jeho tváře. Vteřiny zdály se jí býti věčností. Ale čím déle trvaly, čím více ji délkou svojí trýznily, tím větší budily v srdci jejím naději ve spásu, vyváznutí. Ó, kéž by se mohla zhostiti těch příšerných, černých basaltových zrcadel! — —

Konečně Polický děl: „Kdo, vdovo Evo, prodléval v kostele, kdy sňatku tvému udanlivému mělo býti požehnáno?“

Moře horké, blaživě horké rozkoše polilo Evu, když uslyšela o svém „udanlivém“ sňatku manželském.

„Mimo Stěžerského, ženicha a mne, byl tam pouze bratr ženichův a sluha kostelní.“

„Kněz Stěžerský zemřel as tři léta po požáru. Podivno. Pravdou jest, že mrtvi jsou již svědkové?“

„Bratr mého manžela, rovněž pověžný, zemřel stejnou smrtí, téměř současně s mým manželem. Sluha kostelní zemřel as v půl roce na to.“

Polický podepřel hlavu v dlaň, zakryl oči, by soustředil své myšlenky. Jest mu Evy, zjevu tak zářného, kterým se souzvuk a lad krásy obrazu božího rozjásal všemi strunami andělských harf, líto ze hloubi srdce. Ubohá! Musí z věže do své otčiny na Moravu do Telče. Má Evu rád již od roku loňského, kdy na kůru literátském, kam ji Montanova doprovodila s Chlumeckým jejím pěstounem, zapěla za doprovodu klavichordia k oslavě devátého výročí vítězství křesťanů nad Turky ve vražedné námořní bitvě u Lepanta pomocí nebes královny dobytého, tak nadšeně, ohnivě, temperamentně, s tak zvláště lahodným, kovovým ozevem, že rozjásala všechny duše věřící:

„Dnes jest radostí plný den, plesejte již, křesťané, v tom Turek v moři utopen, veselte se, křesťané.“

Polický pamatuje se, jak se Eva zapýřila, když jí jménem všech děkoval z plné vroucnosti své duše. Pamatuje se, jak Evino zpěvné vítězství rychle letělo po celém Dvoru se rtův ke rtům. Jak má nyní s ubohou sděliti tu Jobovu zvěst?

Polický u stolu sedě, starostí o Evu jatý, palcem a ukazováčkem své levice o stůl loktem opřené tlačí víčka očí svých, by myšlení své veškeré soustředil v myšlenku jedinou, jak by mohl pomoci Evě?

Eva jest závratně rozblaženěna. Duše její není s to, aby obsáhla moře štěstí, k jehož pobřeží byla tak netušeně přičarována. Teprve nyní děsí se úzkosti a hloubky té basaltové trychtýřovité pánve, do které svou láskou překotně sklouzla a ze které byla nyní matričním listem z bažinaté její hlubiny jako bludičkou zázračně vyvážena. List, jehož se s počátku zděsila, jako vyceněného chrupu a krví svítících očí vlčích, list ten stal se jí hvězdou zářnou, která ji uvede do jejího Betlehema. Eva sobě v duši zahosanovala.

Ten list jí nepotvrzuje nic, ale svědčil by nyní, kdy svědků jejího církevního snětí není, proti ní, kdyby se opovážila tvrditi, že byla provdána, že jest vdovou. Okolnosti, na kterých dříve stavěla svou spásu, totiž smrt svědků a zhouba matriky, nevylučovaly by, jak nyní sobě uvědomuje, že sňatek uzavřela. Kdyby se o tyto opírala a kdyby nebylo osudného prvního, matričního listu, za účelem tím, aby svět uznal ji za svobodnou, by vstoupiti směla s Adamem v stav manželství, neuvěřil by nevěřící a nepřející svět slovům jejím. Ale nyní, kdy bude chtíti, aby považována byla za vdovu, aby setrvati mohla s Adamem ve věži jako jeho macecha, bude nepřejícím světem považována za lhářku a tak stane svět vůči ní na stanovisku, na kterém ho sobě míti přeje. Ona podrobí se diktátu světa, opustí věž i Dvůr a Adam pojme ji za manželku z pouhé vděčnosti.

Evu projala rozkoš, že div se hlasitě nerozesmála, když sobě vzpomněla, co si to smyslila, že ji Adam pojme — jen z pouhé vděčnosti.

V duchu děla k sobě dále: „Tak nedopatřením Stěžerského a svým důvtipem ošálím svět a Adama a sebe uvedu k ráje zápraží. Brány jeho jsou nám oběma již otevřeny.“

Eva sobě v duchu zahalelujovala. Pohlédla na Polického. Seděl o stůl podepřen, levicí si mačkal kostnaté koleno, jak by z něho vymačkati chtěl spásu Evinu. Evě zase zdálo se, že by měla o všem uvažovati ještě důkladněji, ale dodávajíc sobě odvahy uvažovala dále:

Co jednomu přináší zmar, druhému donese zdar. Zhoubný požár byl budovatelem mého štěstí. Nebýti jeho, nebyl by Stěžerský zapomněl sňatku mého zanésti. Nemám užíti té vzácné nahodilosti? Musila bych býti na mysli pošetilá, kdybych toho neučinila. Nepoškodím tím nikoho, ale dvě duše obšťastním. Ó, šťastná myšlenko! Bylo to, co Stěžerský neučinil, jen pouhé opomenutí? Nebylo to opomenutí zúmyslné? Snad ten obřad trpěl neodčinitelným nedostatkem k platnosti manželství nezbytného předpokladu. Ví, že její manžel den před sňatkem byl k Stěžerskému volán a že mu Stěžerský kladl na srdce, by změnil své předsevzetí bláhové, že mu však ženich její, jak s ní sdělil, řekl, že mu jde pouze o příští macechu Adamovu, ne o manželku, že na Evu nečiní a činiti nemůže žádných jiných nároků, to že má s Evou ujednáno. Ví, že Stěžerský důtklivě jejího ženicha ještě před sňatkem, v její přítomnosti prosil,

by mládenečku přál její krásy, že na ženáče příliš stár jest ten, jehož šediny již neprolízá ni jediný černý vlásek a jehož čelo a líce jsou samá hustá zaprášená pavučina z vrásek. Ví, že mu připomenul možnost zrušení sňatku, kdyby dokázala, co on jemu přiznal, ale pak odvolal. Snad Stěžerský po požáru úmyslně sňatku jejího do matriky nezanesl plným právem. Kdo dokáže opak toho? Arci, není tak bláhová, by i nadále hrála sobě na lhářku. Nikoliv. Hledíc k mínění světa, byla lhářkou, klamala svět, ale nyní jest kajícnicí v žíněném rouchu pokání. To vše jako blesk prolétlo duší Evinou.

Polický povznesl hlavu. Soucitně pohlédl do krásných hlubin očí Eviných. Eva klesla před ním na kolena. Zabrána v úlohu svou duší celou, ani nevystihuje, jak jest Polickému lahodno, že pnouc k němu zářivé oči, noří své nádherné ňadro v kostnaté klouby jeho prstů, kterými obepíná koleno svých čapatých nohou. Eva kajícně dí: „Odpusť, dvojctihodný pane, já pravdu děla, já měla od něho manželský slib dokonalý a úplný, my též církevně měli býti oddáni, však dvojctihodný kněz chtěl, by sobě příští manžel můj ještě vše dobře rozmyslil a proto odkázal nás na hodinu pozdější a pak již pro požár a smrt mého manžela k sňatku dojíti nemohlo."

„Manžela! Což poznala jsi ho po slibu manželském? Tuším, že rozumíš, nač se tebe táži."

(Pokračování.)

LITERATURA.

K. M. Čapek-Chod: „*Z města i obvodu*". Čtyři pražské novelly. Vyšlo v XIX. svazku „Knihovny Lumíra" nákladem J. Ottovým. Stran 273 za 3 K. —

Ještě do nedávna nedovedli se někteří kritikové smířiti s tvrdým, drsným, ale svrchovaně osobitým a originálním naturelem Čapka novellisty a romanciera. Jeho „Kašpar Lén, mstitel", jedna z nejvýraznějších knih nové naší románové produkce, div že nedošel klatby přes všechen svůj ojedinělý svéráz a podivuhodný kolorit. A přece už v onom proletářském románě, o němž se snad jen dva tři hlasy v Čechách rozhovořily se zaslouženými sympatiemi, byly veškery umělecké prvky pozdějších novell „Patera" i knihy dneška, jim značně příbuzné.

Ve své novellistické tvorbě projevuje K. M. Čapek především neobyčejnou znalost různých životních prostředí a hlubokou erudici v oboru četných uměleckých i vědeckých disciplin. Vzdělán hudebně, zasáhne vám překvapujícími detaily nejenom v theorii, ale i v nejrůznější záhady a praktiky musikálních umělců, zejména houslových. Vzdělán a nadán výtvarnicky, udiví čtenáře svými odvážnými výlety do sfér, kam se odvážiti může jenom nejvyškolenější odborník — nehledě ani k tomu, že už jeho slovesné podání má v sobě cosi z plastické a zrovna malující mluvy výtvarné. Vzdělán, anebo nadán alespoň bohatým smyslem vědeckým, řídí i sem své exkurse. V druhé i čtvrté z přítomných novell nalezne čtenář doklady velmi výmluvné.

Prostý název „Z města i obvodu" ukrývá čtyři novelly velmi různorodého rázu. Kus života venkovského chasníka mlynářského, jejž podřizovala si náhoda zrovna podivuhodným způsobem, učinivši z něho nakonec i uhlíře a nádražního nosiče („Zaviněný úpadek J. Vohnoutka"); krátký záblesk štěstí vědeckého knihomola a učence, jenž umírá náhle a zrovna v tom okamžiku, kdy ho napadá možnost teplejších a družnějších forem života („Mimořádný professor dr. Šalvěj"); hudebně-erotické dobrodružství venkovského inženýra zavítavšího na zapřenou do Prahy pro estetický požitek („Beethovenův večer"); kuriosní a problematicky dráždivá idylla zestárlého botanického učence, zapomenutého podivína, jenž obětuje všecku svou chorobnou vášeň vyvolání jisté vědecké utopie a jehož podivínská domácnost nabývá romantických přísvitů románem jeho krásné, záhadné „vnučky" („Herbanimal"). To jsou základní náměty čtyř novell, jejichž ojedinělé a zvláštní kouzlo vyvoláno je teprve zvláštním a ojedinělým podáním autorovým. Čapek nemá smyslu pro koncisní, pevně sevřenou stavbu dějovou. Naopak: k jeho nejkarakterističtějším zálibám náleží právě jakési umíněné rozvádění detailů, vrtošivé odbočování, stálý a neúnavný návrat k nadhozené drobnosti. Ale Čapek tím neodvádí čtenáře od základu, poněvadž jeho návraty jsou řízeny pevně ustáleným systémem stálého *prohlubování*, projasňování, pročišťování čtenářovy představy. Přinášejí také stále tolik nových, nečekaných a překvapujících poznatků výše uvedeného rázu, že už samy sebou stačí k velikému podepírání interessu. Celkem možno říci, že právě v oněch technických detailech autorových, v tom, *jak* své děje podává, leží často větší umělecké kouzlo než v oněch dějích

samých. Neboť jeho umění karakterisační má především plno barevné a výmluvné plastičnosti, plno suggestivní a řeřavé síly, onomatopoetičnosti. Líčí-li hru na housle nebo zpěv, slyšíte jej zrovna; vyvolává-li vám před oči ornament nebo sochu, vidíte ji státi před sebou v majestátním celku i v drobné výzdobě detailní. Je to kuriosní naturalista, jehož některé manýry upomenou vás na dávné umění obrazové starých Vlámů, jiné na pitoreskní zahrávačnost arbesovského romanetta. Je to originální, sem tam až cynicky tvrdý umělec slova, jenž tvoří čistě po svém, uzlovitě a drsně, ale právě proto zajímavě, že — po svém.

Fr. Sekanina.

TÝDEN.

Sympatická francouzská revue „Les Annales des Nationalités", vycházející v Paříži a všímající si slovanských otázek, vydala 7.—10. číslo v jednom sešitě, který chce býti „zasvěcen studiu Čech", jak čteme v titule. Jakkoli literatura tvoří čelnou složku každé národní kultury, udávajíc její výši, nenalézáme zde jediného slova o ní. V té příčině Slováci náležitě jsou obslouženi článkem Dra Hanuše Jelínka. Jinak těžko lze se dohádati, jakou zásadou redakce se spravovala, aby vznikl tento pêle-mêle statí nesouvislých, různorodých a leckde i věcně nesprávných (tak na př. Jóža Uprka prý je „le peintre des Hanaks', který maluje jásavými barvami vše, co žije, zpívá, miluje a pláče na Hané, nejúrodnější končině Moravy). Zajímati by nás mohl snad jen článek Dra Arne Nováka „La beauté de Prague", kdyby nestrašil sentimentálním pathosem slovní gestikulace a mnohomluvnou bezobsažností. Autor chtěl asi napsati báseň v próse, ale zatím dokázal jen, že snáze se básní v literární historii. Tento článek nepřiláká do Prahy živé duše francouzské. Je na škodu dobré věci, že česká redakce neuměla si nejen najíti autory, kteří by byli s danou látku, ale ani zredigovati, co jí dodáno. —

*

* Jako vydána byla korrespondence Ibsenova v Norsku, tak vychází tam nyní sbírka dopisů Björnson-Björnstjernových, uspořádaných norským učencem H. Kotem. V dopisech těch Björnson rád vyslovuje své názory s překvapující upřímností a projevuje místy vrchovatou sebedůvěru ve svých soudech, svrchovaně jsa přesvědčen o síle, mohutnosti a působivosti svého talentu. Když r. 1854 píše svému příteli Bottenu Hansenovi o prvé své malé povídce „Trold', otisknuté ve dvou číslech časopisu „Faedernelandet" (Domovina), vycítí se, že ten jinoch viděl již tehdy před sebou širokou a skvělou budoucnost nejen vůdce, ale také předního reformátora rodné literatury. A všude věří, že dobro musí vítěziti, věří v obrození lásky. Svůj optimism projevuje nepokrytě na př. když se vyslovuje o Strindbergovi v jednom dopise své dceři. „Jsou dva druhy kněh," píše, „jedněmi se zvyšuje v lidech láska k životu, směr k dobru, druhými se činí opak a ty jsou špatny přes to, jsou-li geniálny a mají pozoruhodné podrobnosti, kdežto ony jsou dobré." Od autorů požadoval především upřímnost a srdečnost osobní, která se obrazí potom v jejich pracích a především „smírnost". A toho se přidržoval houževnatě tak, že ani u Ibsena nečinil výjimky. Tak se vyslovuje o Ibsenově „Brandu" příteli Klemensu Petersonovi: „Není to poesie, a Ibsen sotva tu básníkem. Byl-li jím a měl-li velké záměry, tedy vše zničil svými pochybnostmi tím, že stále vše v nitru svém přehraboval, forsoval a šrouboval. V knize své má ovšem mnoho silného, ale nic usmiřujícího, nic radostného a když — tedy jen jeden, dva momenty. Proto „Brand" není dílem poetickým. Pravda vystupuje tu rozmachem rukou, křikem a lomozem a většinou je banálno všecko, není v tom skutečného života, všecko je bezkrvé, netělesné a proto nemůže nic se postaviti na své nohy pevně, krátce, není to dílo básníkovo, je to abstraktní experiment . . . Nenávidím tuto knihu! Ochuravěl jsem, když jsem ji přečetl. Čert seber lidi, kteří podobné práce nám předkládají, zrozené z roztržitosti, na místě, aby posečkali, až všecko se jim v nitru urovná k podání osvěžujícího nápoje žíznícímu davu." A tak se vyslovoval Björnson právě v rozkvětu přátelství s Ibsenem, čemuž nasvědčuje dopis autoru „Peera Gynta", kde Björnson mu děkuje za věnovanou, právě vydanou knihu: „Děkuji ti za „Peera Gynta," píše, „kdy za dobu své spisovatelské činnosti nesetkal jsem se s dílem, abych mohl autoru vroucněji stisknouti ruku za ně, a ni jediný člověk, ni jediná kniha v Norsku neobjevila se mi tak mohutná jako ty se svým ‚Peerem Gyntem'. Drahý Ibsene, jestliže jsem vždy, začínaje tvými verši, tak si tě zamiloval, jako čertil a zlobil se tím, co se mi v tvých knihách nebo ve tvých skutcích nelíbilo, přece jsem byl tobě oddán a teď jen o tvém díle přemítám a mluvím . . ." — Z dopisů těch vidna dětská zloba i sentimentální vytržení, ale to i ono bylo také u Ibsena. *K. V. H.*

*

Konkurs na obsazení Lerchovy nadace pro figurální malíře, ročních 1700 K, prodloužen jest do konce března 1914. Bližší podmínky oznámí žadatelům písemně rektoratní kancelář c. k. akademie umění v Praze.

V Praze dne 13. února 1914.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Zodpov. redaktor a vydavatel: Fr. S. Procházka. — Nakladatel: Česká graf. akc. společnost »Unie« v Praze.

Tiskem »Unie« v Praze.

tinami) a zanechal jí maličké. Ovšem, že i to brzy šlo za tatkem do země.

Očekával by každý, že Zuzka bude vážná a Jenůvka veselá! Ale právě naopak, Zuzka to byla, která všude čtveráctví sháněla, taková ejeh, kdežto Jenůvka, ač milá a také od řeči, spíše se ostýchala a jen někdy propukávala.

Radost byla, když padlo nám k večeru pobesedovat si na břevnech před mlýnem. Kmeny teprve nedávno poražené voněly pryskyřicí a příjemně vzdychaly, když jsme se na nich za chládku pohoupávali.

Tu bylo hovoru do boha! Ty přívěty Liborovy a odvety obou děvčat! Já byl mezi nimi jako prodaný. (Pokračování.)

Fr. Sekanina:

DVA BÁSNIČTÍ ANTIPODOVÉ: SOVA A MACHAR.

(Reminiscence jubilejní.)

Ve společné období posledního únorového týdne*) spadají padesáté narozeniny obou našich vůdčích básníků povrchlickovské generace, dvou básníků-antipodů, vedle Otakara Březiny rozhodně nejvýraznějších v našem poetickém dnešku. Oba vyšli ze sfer venkovských, oba navazovali svými počátky na kořeny odumírající poesie parnasistní na samém přelomu let osmdesátých a devadesátých, oba však odbočili z romantického prostředí na půdu vlastní a sobě výraznou, leč různě a odlišně osobitou: Machar, básník převážně intellektuální, stal se živým ohlasem i kritikem našeho veřejného podnikání a společenského i kulturního života ... Sova, jihočeský snílek s převahou živlů citových, přehodnotil tvrdý a drsný realismus tohoto života v závratnou škálu messianisty a visionáře, aby o něm zpíval své symbolické písně nového lidství a nově zřených království ducha. Dva k životu připoutaní protichůdci: nejzapřísáhlejší realista a hluboko analysující sensitiv — toť Machar a Sova, naši nejnovější básničtí jubilanti — — — — —

I.

Kdo sledoval Antonína Sovu tenkráte, kdy koncem let osmdesátých, ještě pode jménem Ilja Georgov, kreslil své drobné, coppéeovsky přibarvované genry a maloval lyricky viděné krajinky rodného jihočeského kraje, těžko by mu byl prorokoval tak bohatě zvlněnou a tolikrát gruntovně měněnou vývojovou linii. Sova se tenkráte mnoho nelišil od typických představitelů mladé sentimentální družiny, která uměla barvitě vidět, majíc i smysl pro realistický detail zevnějšku, ale která na tomto zevnějšku velmi ráda utkvívala nedbajíc mnoho nitra. Ale již tenkráte, kdy po debutních Realistických slokách a Květech intimních nálad vydal Sova sbírku svých pastellově črtaných obrázků Z mého kraje, bylo viděti, že alespoň jedna uvědomělá snaha je tu: zřetelné překonávání romantismu, úsilí o nový, odlišně osobitý útvar, který se prozatím projevoval vzdálenou tuchou mysticismu a tlumeným příšeřím symbolickým.

Dnešní mladá generace čtenářská nalezne tyto počátky hledajícího a svůj rodný kraj oslavujícího Sovy v novém souboru Knihy prvního zaslíbení*) a shledá v nich jistě milý půvab. Snivá, citová, básnická duše z nich hledí, upřímná a plna lásky. Není divu, že tato prostičká poesie bez kothurnu a okázalosti ještě podnes bude platiti mnohým Sovovým přátelům za nejčistší projev jeho poetického nitra, které se tu ukázalo ve své ryzí a naivně přítulné bezprostřednosti, schopno jemného lyrického vznícení a výmluvné vnímavosti.

A přece to bylo jen Sovovo východisko. Sbírka Soucit i vzdor, která k polovině devadesátých let následovala, stala se hlasitým signálem nových básníkových obzorů. Sova, ač ještě na půdě citově zvířeného realismu, počíná tu už házeti jiskry hlubšího myšlenkového záření. Prohlíží si život kolem sebe a vidí jeho jednostrannou a plochou schematičnost, vidí hluboké rozpory mezi jeho bědnou skutečností a vysněnou možností plné i zdravé krásy. Prochází Prahou, ale je mu bědnou a z ní smutno, „jak ležel by kdosi tu chorý", každý její detail vzbuzuje v něm vzdor:

*) Antonín Sova nar. 26. února 1864 v Pacově, J. Sv. Machar 29. února 1864 v Kolíně n/L.

*) V ní shrnuty jsou všecky tři výše uvedené sbírky, rozmnožené ještě o jinou lyriku básníkova mládí.

Je vidět: hrad bez krále, idylla století pravá . . .
Ruch kočárů, beztvarné hemžení, dvoranu stíny,
lesk života, nádhery rozpad' se, — zůstala sláva
a trosky a hroby a trochu té posvátné hlíny! . . .

Prochází českým krajem, i na rodný jih se ještě vrací, ale už nevidí pouhého slunného zahrávání, vystupujících par z rybníků za rosných jiter — hlubší smysl všeho zdá se mu vyvstávat v duši z těch pohledů. Se vzdorem ovšem i hořkost a revolta se ozvala. A tato hořkost i revolta, stupňovaná novými dojmy ze života i z umění, prochvěná hněvem i lítostí, stala se základním akkordem nové knihy Sovovy, jistě jedné z nejkrásnějších a lidsky nejčistších, která na této dráze básníkova vývoje vytryskla. Je to Zlomená duše, o níž výmluvně kdysi řekl Šalda, že v ní básník „očistil hruď a srdce od mnohého zoufání, bolesti a hrůzy".*)

Není naší úlohou v jubilejní reminiscenci sledovati básníka krok za krokem v jeho postupu a zrání. Od Zlomené duše, kde vrcholným číslem vykvetlo nezapomenutelné Smetanovo kvartetto ‚Z mého života', vydal Sova ve dvou desítiletích mnoho knih nových, ať již zaznamenáme z nich třebas jen etapu, značící Vybouřené smutky, rekapitulační knihu Ještě jednou se vrátíme, politicky a národnostně zbarvené Tři zpěvy dnešků i zítřků, reflexivní svazek, programově se obracející k obrodným úkolům mládí a nadepsaný výrazně Dobrodružství odvahy — a vedle nich ovšem ještě některé méně typické sbírky poesie, ač zajímavé a cenné svými vyzrálejšími plody etap dřívějších (Lyrika lásky a života, Zápasy a osudy, Žně . . .), anebo svazky náhodně vytryskle (Theodoru Mommsenovi, Hlad . . .), či některé svazky prós (Ivův román, Výpravy chudých, Tóma Bojar, O milkování, lásce a zradě . .): ve všech shledáváme se s týmž duchem stále vášnivě rozhořeným, neklidným, křečovitě rozechvěným a s bolestnými stíny na bledém, imaginárním čele. Je přirozeno, že tento vydražďující, stále napiatý stav někdy zavádí k excentrickému vybočení; je přirozeno, že olupuje na druhé straně o zlatě vyzrálý klid rozvahy a sladké moudrosti. Tohoto druhu ovšem Sovova poesie není; básník je zcela moderním dítětem dnešní přechodné doby, skeptické a umdlené, plné chorobných stavů a zjevů; je jejím diagnostikem, historikem a lékařem.

Sova se v tomto bodě značně přibližuje Macharovi, pokud se ovšem jen konečné tendence týká, ale ještě více — Svatoplukovi Čechovi. Vzdálenost mezi oběma básníky je pouze zdánlivá a týká se opět jen více formálního vyjadřování. Ty hluboké a čisté životní pohnutky, které jejich poesii byly semenem, jsou značně blízky, namnoze stejny — a jen vzrůst a vyzrávání oněch produktů dálo se za různých období a má proto i různý zevnější vzhled. Myslím, že ideově nejsou Jitřní písně daleko od Dobrodružství odvahy a mluvilo-li se u nás velmi často o tom, jak prudká, živelná síla Svatopluka Čecha ohřívala se kdysi u apokalyptických ohňů Mickiewiczových, nevím, jak daleko k nim měl onen mohutný a plamenný výtrysk Sovův, poslaný Mommsenovi po jeho famosním výroku o českých lebkách. Je ovšem (formálně) dosti ojedinělý v ostatní básníkově tvorbě, ale myšlenkově má mnoho souputníků a souputnic ve všech význačných knihách ostatních. Jako Čech i Sova je především snílek, který i své nejvášnivější bouře intellektu hledí vpraviti do kolejí citového uvažování. Jako Čech i on miluje své „Hory Snů", sladkou čistotu Samot, kterou vyhledával i Hauptmannův Jindra, aby se v ní mohl oddati úvahám o vítězství. A jako Čech i Sova vyrůstal ke svým osamocujícím horám z nejvlastnějších rovin národa, přímo z náruče našeho lidu. Není nikterak vyloučeno — a všecky niterné prvky Sovovy poesie tomu nasvědčují — že se k našemu lidu na konec vrátí i formově, tak jak se k němu počal vraceti i Svatopluk Čech. Bude to jenom další básníkova etapa v přirozené linii jeho rozvoje.

(Dokončení.)

*) Přednáška v klubu Slavii ke konci března 1904.

SPOLEČNOST JAROSLAVA VRCHLICKÉHO.

Jaroslav Vrchlický je první český spisovatel, jehož posmrtná paměť má býti uchovávána zvláštní společností, seskupenou za studiem jeho života a díla. Čeho se dostalo Komenskému za hranicemi, co paměti Husově odepřela vláda, zakazujíc tvořící se Společnost Husovu loňského roku, co jen nesměle navrhovalo se při smrti Nerudově a Zeyerově, to provedeno rok po smrti Vrchlického. Společnost Vrchlického

již řádně ustavena a rozvržena za účasti předních pracovníků vedle ústředního výboru ve dva odbory: literární, pak musejní a organisační. Společnost začíná pracovati, a tu má „Zvon", jenž význačně oceňoval básníka za jeho života, právo i povinnost poznámkovati tento znamenitý počin.

Odbor literární vědecky se musí oddati studiu Vrchlického života a díla, což znamená práci od podlahy. Není především bibliografie jeho díla, není bibliografie literatury o Vrchlickém — to bude přední úkol Společnosti, a jistě že velmi pracný. Předpokládá to vyčerpati — s vědomím pseudonymů a značek Vrchlického — časopisy, noviny, almanachy, sborníky a kalendáře čtyř posledních desítiletí, protože knižní a konečně souborné vydání Vrchlického díla neobsáhla ani zdaleka všeho, a úplnost tu nutná. Vlastní poznámky Vrchlického o jeho díle i obdobných pracích spisovatelů cizích, pojmenované i nepojmenované kritiky jeho současníků osvětlí látku, náměty, druhy, tvary, ideje, prostředky a vlivy Vrchlického namnoze jinak, než jak se dotud vyměřují. Literární odbor Společnosti musí se proto pronikavě účastniti souborného vydání díla Vrchlického a pečovati, aby bylo do písmene a podrobnosti úplné; musí přísně dbáti i kritiky textové, přirovnání rukopisů, časopiseckých i knižních otisků a přetisků, protože horečná tvořivost Vrchlického nestačila všem nutným tiskovýmopravám.

Jiná a podstatná úloha literárního odboru Společnosti bude v roztřídění pracovních úkolů v studiu jeho života a díla. Pro život bude nutno sehnat prameny a doklady všeho, co se tu ví. Dnes žije většina pamětníků mladého i starého Vrchlického — od nich dotazníky pro vědeckou potřebu, pro fysiologii i psychologii básníkovu uzpůsobenými bude lze sehnati celou a úhrnnou tradici, jak v jich mysli i intimních dokladech, hlavně korespondencích Vrchlický žil a žije. Budou snad zde i okolnosti ožehavé a choulostivé, — nejbližší okolí a přátelé mohou však archivu Společnosti, zaručujícímu jen vědecký účel a zveřejnění po smrti všech účastných, svěřiti je jako reservát. Jen nic nespalovati — tu se více ublíží než prospěje! Studium díla je ovšem podmíněno specialisací práce. U nás není snad dnes ještě dosti methodických předloh, bude sáhnouti do Francie a Němec, jak se tu postupovalo při romantismu, parnassismu i moderně, — hlavně k literatuře Hugovské a Goetheovské, dnes znamenitě rozhojněné, — a dle nejmodernějších method zpracovávati problem celého díla. Neznačí to studovati osamoceně jen jeho dílo; neznačí to psáti monografie o něm jako o celku: lyriku, epiku, prósu, literární kritiky, studie, překlady bude nutno studovati specialisovaně o sobě, ptáti se ustavičně po svazu jich s prostředím českým, životním i literárním, ptáti se po svazu jich s cizinou a luštiti její vlivy i jich lom duší tohoto pohyblivého genia. Máme dnes řadu mladých pracovních sil, máme literární semináře universitní, — tu všude bylo by tuto práci ukládati a také konati. U Vrchlického podstatnou zásluhou bude namnoze řešiti ve formě jeho díla: tu studium jeho slovníku, řeči, techniky bude zvláště nutné, — Huguetovy, Grammontovy, Gourmontovy a j. methody bude tu cele uplatniti. Správné zarámcování Vrchlického do jeho doby a ohodnocení jeho významu obsáhne i zřetele k literárním zjevům předchozím, současným a nástupným, — i tu Společnost musí podněcovati, rozšiřovati a určovati studium.

Důležité úkoly spadají i odboru musejnímu a organisačnímu. Musí nám vytvořiti Vrchlického archiv a Vrchlického Museum — Výmar i Paříž tu dají dosti předloh i podnětů. Bude nutno především soustředititi všechny rukopisy básníkovy. Básník na věc pamatoval sám, psával do velkých archových sešitů a dával je vázati, aby kritika textů byla přesná. Ale mnohé je po jednotlivcích, hlavně verše příležité, památníkové, přiložené k dopisům, vepsané jako věnování ke knihám, zasílaným přátelům — to bude nutno aspoň v opisech sebrati. Upozornil bych tu na universitní čtení Vrchlického: fakta a data psával si básník na papíry, snad v pozůstalosti zachované, ale vše další improvisoval — i překladové doklady, jež tvořil z originálů autorů, o nichž přednášel. Kdo stenografoval nebo zapisoval Vrchlického přednášky na universitě nebo na tribuně veřejné, je přímo povinen v zájmu věci opisy postoupiti musejnímu odboru společnosti a takto živé slovo básníkovo budoucnu zachrániti. Podobně i listy Vrchlického jsou majetek básníkova ducha — adressáti domácí i cizí v originálech i opisech musí je svěřiti Vrchlického archivu.

Bude starost i o studijní knihovnu Vrchlického tisků. Prvotisky jeho knih i další přetisky, tisky časopisecké, novinové, almanachové, sborníkové, anthologické a p. musí musejní odbor obstarati, soustředititi, má-li utvořiti úplnou, domů nepůjčitelnou knihovnu příruční. Totéž platí i o literatuře o Vrchlickém: co kde se psalo doma nebo za hranicemi, budiž sem sebráno — Mickiewiczův archiv pařížský mohl by tu býti cenným vzorem. Podobně i s překlady z Vrchlického v cizích knižních vydáních, anthologiích, časopisech a novinách — peštská překladová knihovna z Goetha je vzor dobrý.

Musejnímu odboru jest se dále starati i o památky po Vrchlickém jako člověku. Podobizny jeho ze všech údobí, ze všech skupin, jeho poprsí, jeho motivy zpracované výtvarnicky i zhudebněné, obrazy jeho bytů, obydlí (i venkovských), obrazy míst a krajin jím navštívených a milovaných, i osob, jež mu byly blízko, buďtež soustředěny v tento intimní oddíl! Vrchlický v jedné době fotografoval.

docela i místa, o nichž veršoval (na př. „U tří bubnů") — i to budiž sebráno — pro jeho básnický obraz a výraz, linii, barvu, tvar bude to míti cenu, jako pro Huguetovy práce o Hugovi měl cenu malířský oddíl pařížského Hugova musea. Jeho knihovna, jeho byt, výzdoba, uspořádání, nippy a p. buďtež podobně uchovány jako příprava pro interieur jeho budoucího musea. Divadelní oznámení jeho her, programy jeho slavností i ohlášení jeho recitací, pamfletické kresby jeho osoby a vztahů sem patří jako podružná, a přece důležitá součást.

V oblasti organisační připadne mu šířiti známost Vrchlického díla ve vrstvách lidových, vykládati je a zpřístupňovati. Tu dojde na populární spisky, výklady (literatura polská je vzor takové exegese), výběry, na propagaci Vrchlického díla přednáškami, recitacemi, divadlem, tu dojde i na poctu jeho poprsími, sochami, obrazy, na podněty malířské a hudební. Přátelé Vrchlického musí tu přidružiti organisační práci i pomoc hmotnou. Má-li Společnost býti s tyto úkoly, musí míti soustavný zdroj příjmů, a ten je podmíněn hojným členstvím i dary a odkazy.

Společnost snad bude účtovati se svou každoroční činností i výročními zprávami. Předpokládám, že to nebude jen seznam jmen a číslic, nýbrž i výkaz práce literární — hlavní oddíl této ročenky musí býti Časopis Společnosti Vrchlického; nechť obsahuje nové prameny i literaturu, nejen bibliografii, nýbrž i cenné a nové příspěvky vědecké za poznáním jeho života i díla i celého prostředí, z něhož vznikl, v němž rostl a tvořil, uprostřed druhů, o něž nedbá žádná Společnost zvláštní, ale jež jako doprovázející součástku bude studovati i Společnost Vrchlického, právě aby všestranně vyložila básníka, jenž jí dal vznik, život, práci i jméno!

Ve znamení těchto úkolů, nejen osnovaných, nýbrž prováděných, lze Společnost tedy jen vítati. *P. K.*

LITERATURA.

Antonín Sova, *Žně.* Básně z r. 1912 až 1913. Spisů sv. VIII. Nákl. Hejdy a Tučka v Praze.

Básník ke svým abrahamovinám, jichž se úvodními verši této sbírky dotýká jako jistého životního mezníku, dal si „Žněmi" nejkrásnější dárek, neboť kniha tato, formálně i obsahově, jest jasným svědectvím, že na své cestě básnické do výšin ocitl se tu na vrcholu, s něhož dá se vlásti krajině i srdcím. Nikoli eklektické odezvy a napodobeniny cizích ech, ale soustavné a organické pokračování a vrcholení vlastních hodnot, uzrálá sklizeň vlastní setby — toť mluva osmého svazku sebraných spisů Sovových. Básník nepronikà ani neřeší tajemství kosmu a nesmírných dálav, což by byla práce docela nekontrolovatelná, ale vmísil se v zástupy, cítil s nimi, žil s nimi, zřel jejich činy, sluch jeho jest zbystřen, slyší neznámé hlasy života příštího, jest dělníkem dneška, spiatým s osudem všech lidí a smějícím se radostí života, jenž mu sluje krásným zázrakem, sám v sobě nachází svůj svět, který je mladý krásnou vírou v stálý koloběh srdcí, jež nestárnou a v jejichž spoluznění svět celý má nový smysl i nové posvěcení. Zná a ctí křepké zápasy sil s neposkvrněnou zbrojí, zápasy ducha, by nalezl se poklad lidství, chrám pokladu společného, který zůstává za tisíceletími skryt, a bude věčně obcházen, ale nikdy nenalezen. „Žně" jsou knihou hlubokého prožití a sebepozorování, básní lidského nitra, mluvící srozumitelně a povznášivě k lidské duši bez verbalistní symboliky nakupené do nemožných a nesrozumitelných obrazů, z nichž vzniká jen myšlenkový chaos a dohad. Ba naopak lze říci, že v slokách jeho každá abstrakce se rozjasňuje a rozzařuje ve ztělesněný symbol, jenž vchází do vašeho srdce jako vzácný, útěšný host. V básni „Šum krve" vykreslil si básník takřka autoportrét. Mystický synthetik a visionář přerodil se v jasného vyznavače života, jeho kladů, krás a nadějí, setkávaje se takto s autorem „Realistických slok".

Jest jisto, že básník i formově docela se osvobodil z nejednoho svůdného sklonu. Většinou uzavřená, zhuštěná sloka, rým sytého timbru, jambický hexametr, pro básníka tak příznačný, celkový návrat, vlastně průboj, k nové tvárné kráse — toť žeň, s níž zahajuje nové období, na jehož obzoru zvedají se nové výšiny v modrých oblacích. *—pa—*

★

R. 1896 vyšel v „Knihovně Rozhledů" první český překlad filosofické lyriky B. Nietzscheho „Tak mluvil Zarathustra", jejíž výbor provedl F. V. Krejčí. Po osmnácti letech vydává „Manes" překlad nový, úplný z péra Otokara Fischera, jenž doplnil jej i náležitým komentářem. Srovnáním obou překladů vysvitne, že O. Fischer dbá věcné přesnosti, rythmiky, četných, nesnadno vystižitelných slovních hříček a antithet originálu, za to po stránce hladkosti a jazykové správnosti zůstává častěji za starším překladem. Píše „sporá sousta" místo nuzná, „že ses přidružil" a zase „sám jsi se zachránil", „do taktu k mému biči" m. mého biče, „kdybys neměla těch, kterým svítíš" m. jimž, „opice šplhá jedna přes druhou" (Krejčí správně: přes sebe) a j. v. „Manes" vypravil knihu s přepychem, ale přes to lze říci, že úkoly jeho jako spolku výtvarného vzhledem k českému umění dlužno hledati jinde než na tomto poli. *—pa—*

★

František Kvapil:

Z POZDNÍ ŽATVY.

NOSTALGIE.

V kraj mladých snů mě srdce táhne,
těch, které rozvál osud divý;
zas duše sladkých tužeb prahne,
z nich píti chce zdroj štěstí živý.

Kde nad zkvetlým pták jásá luhem,
kde zrají v slunci plné klasy,
rád šel bych, naděj maje druhem,
žeň sbírat dojmů, vznětů, krásy.

Leč kde ten kraj? Kde domek bílý,
jenž mezi stromy skryt je snivý,
v němž sídlí blaha luzné víly,
kde láska věčná tvoří divy?

Mně zdá se, zbloudil jsem tam pouze,
vše zkazkou bylo, září jednou,
já, zasněn v štěstí, hleděl v touze
v tůň očí modrých nedohlednou.

Mně zdá se, našel jsem jej kdysi
ve stisku ručky, v líčku děvím,
já zřel tam jakés drahé rysy,
však dávno to již — kdy, ach nevím...

V ten toužím kraj, když hnízda staví
tlum pěnkav, jabloň v květech jásá — —
Dál časů proud však hřmí kol dravý,
dál bolest jen mé srdce drásá...

SLOKY.

Snů zlatých číší, která věčně hárá,
buď tobě život s luznou písní jara!

Když vichr hřmí a hlučí bouře divá,
ať v srdci tvém vždy štěstí skřivan zpívá!

Ten hymnus plesný ať se neztmí žalem,
ať vždy tě chrání strastí před přívalem!

Vždyť jako anděl s hvězdnými jsi křídly
k nám slétla na zem, kde jen smutek sídlí.

Náš úděl žal — co z nás ti dát kdo může?
Ty v srdce máj a v cestu syp nám růže!

Jak Beatrix nás k hvězdám veď a k nebi,
zde pod námi jen černá tůň se šklebí.

Buď žehnána! Zem pod tvou stopou zkvetla —
buď snem ti život, štěstí snem a světla!

MLADÉ DÍVCE.

V neznámou dálku jdeš — co tobě nese?
Zda bolest žití v ní kdys oněmí?
Již neptáš se — nuž věř, a v stálém plese
ať den tvůj věčně kvete růžemi.

Do noci, kterou život jest pln trudů,
svit jitřenky ti vzplál dnes nad zemí,
jak chtěl by říc: — Já nadějí ti budu,
ať den tvůj věčně kvete růžemi!

A ve dvou očích naděj ta ti hoří
zázrakem štěstí — s jary se všemi — —
Ať vše ti dá, co v žití radost tvoří,
ať den tvůj věčně kvete růžemi!

VE FOLIES-BERGÈRES.

— Z pařížských croquis. —

Dým krčmy, v nějž se křik a vřava mísí,
bok nahých žen, jež krásné byly kdysi,
smích řvoucích Faunů, vše spjal v chaos pestrý
bůh, jemuž byly hřích a rozkoš sestry.

Vír, orgie! — Ples luzy s ryčným skřekem
zde černá křídla věsí nad člověkem,
je hrozná tato maska, děs jen chystá —
smích Aristofanův v ní nemá místa.

Zde nesměje se Mimus, ale šklebí:
do thyrsu rozkoše vbil zlaté hřeby,
a když sfinx vášně z prsu dá mu píti,
o závod s tigry v bakchanal se řítí...

ULTIMA THULE.

Měl život boje své, strastí dost, běd,
však jaro v mladé jásalo hrudi,
vždy smál se do světa jiskrný hled,
nad hlavou jasné vždy slunce se budí.

Vesele hřmělo to v neznámou dál —
až náhle vichřice, mrazy a sněhy
svět skryly rubášem, který tká žal
zklamaných nadějí v illusí břehy.

I v tvou hruď bolest svůj zaťala spár —
zpět? Ne! vždy k předu, toť cesty jen půle!
Zas k písni! Dávný plá vítězství žár —
splněný žití sen — Ultima Thule!

Antonín Schulz:

BOJ TRITONŮV O NAJÁDKU.

(Pokračování.)

Rozumím. Nepoznala. To bylo," děla, zardívajíc se, „mezi manželem mým a Chlumeckým ujednáním předchozím vyloučeno."

„Evo, věz! Slib manželský, dokonalý, v pravé formě daný, jest slib závazný, a kdo takového slibu nechce dodržeti, toho páni, žalován-li jest, přinutí. Ale za souhlasu stran možno slib takový zrušiti, nenastalo-li již jich obou sloučení. Pravduli jsi mluvila, pak nejsi vdovou, nýbrž pannou."

„A nemám syna žádného?"

„Zajisté nemáš."

„Však kdybych přes to, že sňatek není v matrice zanesen, tvrdila, že jsem byla církevně oddána?"

„Pak já, ač nerad, potvrdím, že jsi se mně přiznala k opaku. Kněz Stěžerský byl příliš opatrný, ten by nezapomněl sňatek v matriku zanésti, a žádný z konšelů nyní, kdy svědci mrtví jsou, tebe nepustí před Boží Umučení, bys před ním potvrdila přísahou lež."

„Já však před nimi lež potvrdila již, stvrdivši, že jsme spolu uzavřeli manželství. Tak podvedla jsem konšely."

„Po soudě mém to nebyl podvod, to byl pouhý právní omyl. Bylo věcí práva znalých konšelů dotazem na faře se o pravdivosti slov tvých přesvědčiti."

„Přes to Adam, jako dědic jediný po otci svém trvá, že místa pověžného nabyl mým podvodem."

„Nikoliv, nýbrž mučednickou smrtí otce svého."

„Chce to odčiniti tím, že spáleniště otce svého obci věnuje. Já pak s ním, my oba pospolu hodláme se odebrati v širý svět."

„Toho konšelé žádati nebudou. Já s pány promluvím."

„Však, dvojctihodný pane, utajíš prozatím vše, až ostatní s Adamem dojednám, neb jinak bychom nemohli bydliti pospolu."

„To ti slibuji a radím, bys nikomu neříkala, žes štolu darovala mně, neb by myslili, že jsem tebou podplacen."

„To ti přísahám. Avšak prosím též, by se tvoje dvojctihodnost nikomu nezmiňovala o štole té. Vyšila jsem ji na objednávku urozeného pána Bonaventury. Že však za dobré jsem uznala, s ním, záletným, všechny další styky přerušiti, objednala jsem štolu pro něho odjinud a ta bude mně za čtrnácte dní dodána."

„To ti slibuji. Bůh s námi buď, jdi s pokojem a Adama mně pozdravuj!"

Eva odešla. Jásala: „Jsem svobodna, nic mně nestojí v cestě, bych pojala Adama za manžela. Dám jemu a on ode mne

přijme slib manželský a dokonalý. A až slunce zapadne, pozná Adam —"

Eva tonula v závrati blaha. Její oči jako drahokamy hořely a plály.

Slunce zářilo i v kalužích sobě výskalo. Na nebi bílá oblaka stříbrem svítila.

X.

Levhartice.

Po návštěvě Evině u dvojctihodného pána.

Eva rozblaženěna křepkým krokem spěje přes náměstí. Tam potkala Laurentia. Byl svátečně vyšňořen, ale bledší než na hodokvasu u Bavora staršího.

„Hle," pravil k ní, ukazuje k nebeské báni, na které nádherná duha se pestřila, „to dobré znamení, tu nebeskou štolu setkal nám bůh Pluvius společně s bohem Heliem. Klaním se božským mocnostem a srdečný hold vzdávám tobě, vdovo Evo! Na brzkou uviděnou!"

Eva se zapýřila, poděkovala krásné hlavy úklonem a již zmizela v Dolení ulici. Proč se zapýřila? Proto snad, že tomu, co k ní děl o bohu Heliu, zúplna neporozuměla?

Nikoliv.

Eva byla zvyklá Pirusovým hovorům básnickým. Zarděla se proto, že se přistihla v nevěře vůči Adamovi. Musila sobě přiznati, když Pirus před chvílí jako smrt bledý hledal v hlubinách jejích očí své věrné podobizny, že jí pronikla rozkoš, jako když Adama líbávala v týl. Rozkoš, ke které by se vůči nikomu nepřiznala za celý svět. U fortny Dolení brány přijala škartici od děvčete, kterého sobě ve spěchu nevšimla. Ve tmách po schodech spěchajíc přiznala se, že zjev Pirův ji naplnil palčlivou touhou po Adamovi. Přála si, aby ho doma nebylo. Když vystoupila na ochoz, nenalezla kliky ode dveří svého obytu v zámku. Sáhla pod štandu vodní. Nalezla ji tam. Bylo jí s podivením, že Adam odešel, nedočekav jejího návratu. Zajisté musil jako naschvální posel nakvap opustiti Dvůr. Jistě šlo o škartici, na jejíž adrese stálo psáno písmem červeným: Cito! Cito! Citissime! Byla tomu povděčna, že jest o samotě. Bude klidněji uvažovati o svém novém poměru vůči Adamovi. Běře v úvahu: Má Adamovi událost právě sběhlou vylíčiti dle pravdy, má přiznati, že když farář proto, že v matrice neshledal zápisu jejího manželského sňatku, prohlásil, že sňatek uzavřen nebyl, a že ona, přiklonivši se ke lži, v něm podezření v nezvratitelné přesvědčení proměnila, neb trvati na pravdě, že sňatek uzavřen byl a přiměti Adama, aby užil nedopatření Stěžerského, a její lži, že oddána nebyla, bral za bernou minci, by dosáhnouti mohli oba rajského, dosud zapovězeného ovoce, aniž se obávati musil on hranice na rozcestí a ona kopřiv, motyky a rýče za zdí pohřební zahrady?

Dumala o tom dlouho.

Zase ji napadly smutné hlubiny tmavomodrých Pirových očí. Zase až k mozku promrazil ji slaďounký pocit.

Posléz ustanovila se na tom, že Adama požádá, aby navštívil dvojctihodného, aby se s ním o ní rozmluvil. Polický jest muž přesvědčivé výmluvnosti a má dar vzácné přemluvnosti. Ujasní Adamovi jeho nový poměr vůči ní, uvědomí ho, že dosud jednala v právním omylu, připomene, že nemohou nadále okoušeti rozkoše a ráje střechy společné, aby neupadla v ohavné podezření, že musí ji buď za manželku pojmouti, neb do širého světa propustiti jako nevděčný ptáčník na podzim po tahu ptactva z klícky na volanou poušti do světa ustaralého vábníka, by křídlem chromým k přeletu neschopen, odvyklý hledati sobě potravy v kraji nehostinném zašel hlady někde pod mezí. Eva v trudné dumy nořila svou duši vzpomínkou na osud takého vyhostěnce. Bylo by jí milejší, kdyby ji Adam zardousil, než aby ji od sebe zapudil, vydal v plen osudu.

„Ubohá Hagar!"

Aby přišla do vlídnějšího kraje myšlenek, chopila se košíčku s hedvábnými barvami. Ale práce nešla jí od ruky. Rozrušena necítila již radosti omamně závratné, jakou byla prostoupena, kdy dlela na faře. Skákalo jí na mysl, že byť i Adam pojal ji za manželku, její lež nebude skalopevným, ale jen sypkým kamenem základním jejího budoucího štěstí. Ač myšlenku tu zaháněla, přece se jí vracela.

„Rameno spravedlnosti lidské ni Adama ni mne nezdrtí svou rukavicí z ocele, zabušíme-li oba na bronzovou desku klepáku na dveřích portálu kláštera Panny Marie Sněžné na písku v Novém městě Pražském, nebo jiného monastýru, a vstoupíme-li tam v manželský sňatek, ano přesvědčena jsem, že by nás i farář zdejší oddal."

Ale — nedovedla si vymluviti, že neunikne mukám nejpřísnějšího soudce, svého svědomí. Konečně se uklidnila myšlenkou: Zač by stála láska neschopná oběti?

Jehla její na hedvábnou barvu navlečená počala klidněji a správněji zabodávati se do hedvábí. Vzpomněla si na

škartici ve své kabelce. Vyňala ji a myslíc, že svědčí jako ty, které cestou po městě častěji dostávala, Adamovi, jako naschválnímu poslu k doručení příležitostnému, chtěla ji položiti na jeho stolek, kam takové ukládala, když seznala, že svedčí jí samé. Písma neznala, ni pečeti. Přestřihla niť a četla:

„Vdovo Evo! Milost boží budiž s tebou. Všeho dobra hojnost od srdce tobě přeji věrně rád. Dosáhl jsem svého cíle. Bude mně přáno umříti v tvojí blízkosti. Až uslyšíš nad sebou zpěv, pak věz, že se k smrti připravuje ten, který tebe ani na nebesích nepřestane milovati milostí nejvzácnější. Vavřinec."

Eva chvěla se na celém těle. Bylo jí zjevno, že Vavřincovi bylo ubrmany přisouzeno vězení, které bude mu odpykávati nad jejím obytem, a, ó hrůzo, tam se zavraždí.

Ve dveřích ložnice zjevil se — Bonaventura. Eva div se neskácela k zemi novým leknutím. Sotva vyřkla: „Kde Salomena?"

„Salomena, byl jsem v její ubikaci, opustila ráno Dvůr a před hlubokou nocí se nenavrátí. Přes to, ač mám nutnou záležitost, netroufal bych si, tebe navštíviti sám a sám, kdy vím, že i Adam mimo Dvůr. Ale Adam sám mne k tobě posílá, bych ti vyřídil, že před ránem se nenavrátí."

Kdyby byl býval Bonaventura tato slova pronesl s klidem, nebyla by se Eva jich zděsila, ale jím při projevu jich zalomcovala vášeň tak, že třásl se na celém těle. Smyslně žhavá touha zmocniti se Evy ho schvátila. Eva vycítila, oč Bonaventurovi jde.

„Nevěřím," zatřesklo mu v sluch.

Bonaventura seznal, že to Evina výpověď boje, že unáhlené rozvášnění jeho nepůsobilo na ni tak úspěšně, jak byl doufal, nýbrž pravým opakem a proto změnil způsob útočení. Děl chlácholivě, prosebným hlasem:

„Jde o jinou věc. Kněz Janovský píše mně o štolu, tobě k vyšití svěřenou. Vím od Montanové, že jsi s prací tou hotova."

„Dnes ti ji nevydám. Po čtrnácti dnech ti vyhovím."

„Umíněnost pouhá."

„Netaž se po důvodu mého zdráhání. Nesmím ho prozradit. Jsem vázána přísahou."

Eva vyřkla slova ta zmateně, poněvadž si byla vědoma, že neřekla pravdu.

Tím nejistým, kolísavým projevem znesnadnila své postavení. Kojt byl záletník, znatel žen. Poznal snadnou přístupnost těch, kterým osud a kázeň světa ukládá přírodě se příčící odříkání v dobách nejnebezpečnějších. Věděl, že takové i ve chvílích, kdy se cítí vůči překvapení bezpečnými, o milost žebrajícímu záletníkovi, od něhož očekávati mohou hojnou žeň rozkoše s mlčelivostí věčnou, nechtějí napoprvé přiznati se ke své krušné nouzi, a proto dbajíce i vůči němu své ženské důstojnosti, odmítají slovy prosbu na ně vznesenou, ponechávajíce s úzkostí svůdcově mužné smělosti vše další. Tak Evina slova, která se týkala obchodní záležitosti následkem kolísavého projevu domýšlivý Kojt vyložil si bludně. Evinou krásou maje hlavu zapojatu a pomýšleje na dosažitelnou rozkoš, mrštně objal Evu kolem pasu. V ráz se mu vymknula.

Adam —stanul ve dveřích v okamihu, že souditi mohl, že jen jeho objev Evin odpor vyvolal.

„Potkal jsem tebe, urozený pane, a ty jsi děl, že jedeš k Montanové, ač, jak nyní vím, věděti jsi musil, že nedlí ve Dvoře."

„Tobě, poslu obecnímu, nebudu skládati účtů ze svého počínání."

„Pane Kojte!"

Adam jako plátno bledý, ukazuje na dveře.

„Kdyby zde nebylo tvé macechy a ty byl urozeného rodu, meč tasiti bys musil hned."

„Bez tesáku svého zraním tebe smrtelně. Slyš! Tvá mladistvá, krásná, statečná žena již spěchá po záletné stopě tvé, hleď, aby nepřistihla tebe zde a nepoznala, jak hanebně šineš vdovu k ďáblu, jako bys byl mladé fučidlo."

Kojt zahanben odešel.

„Sestro Evo, děla jsi" —

„Že nemohu dnes jemu býti po vůli."

„Sešílel bych, sestro!"

„Nejsem tvá sestra, ni macecha."

„Co že díš?"

„Já kráčela vždy, zejména dnes, jen po stopě tvého blaha a prospěchu. Víš, kde dnes? Na faře. Tam, ač volna, jsem svou vůli spoutala zbytečnou přísahou, že pomlčím o něčem, čeho zvěděti Kojt mohl ode mne žádati právem. Netruď se, toužíš-li, podám tobě neviny své květ netknutý."

„Na cestu se musím vydati. Čekej mne po východu slunce."

Zdrcen se odploužil. Červ žárlivosti vykonal v srdci jeho valný kus práce. — — Zvony rozlily nade Dvorem své večerní ave. Plešaté témě Zvičiny zářilo v čelence ohnivých červánkův. Klid vládl ve přírodě.

John Bowring:

FR. LAD. ČELAKOVSKÉMU.*)

Nuž, syna zpěvu zdravíž zpěv!
Zni tomu, jehož pero plné síly
myšlénky prosté srdcí prostých sdílí,
dík srdcí takových se zjev!
A tys tak sladký vzbudil ton,
že echem tím zní Albion.

Tvůj, Slavie, bard (miluj jej,
tvých jasnějších dnů jest on hoden cele),
duch jehož rozsije zář všady skvěle
přes tichou slzu, která v obličej
se plíží zasmušilý matky Slávy,
kam stékati ji nechá smutek tmavý.

Což nepěl on — (jsou bardi, příteli,
do dneška věštci), do Slavie hrudi
že slunce plá, a hle, ona se budí!
(jí nebe cestou žehnej s anděly)
ba konečně se budí z dřímot věků
v své síle, kráse, velebě a vděku.

Když procházel jsem Čech tvých pláň
a nevěděl, kde měl bych spočinout i,
z všech vůdců nejlepší ty, mojí pouti
jsi přátelsky mi podal svoji dlaň
přes květy (nejsladší své vlasti věno),
tys učil znát mne každé květů jméno.

Zde mnou spletený věnec — Komu as?
Jen Tobě, — vezmi jej, ó sličný duchu!
já v našem anglickém jej uvil vzduchu,
teď novou dýše vůní vašich kras;
zpět šlu to kvítí Tobě — vím,
že láskou dýchá, přátelstvím!

„Cheskian Anthology“ (VII-VIII). 1904.

Jar. Vrchlický.

*) Báseň, kterou napsal John Bowring, známý filanthrop a literát anglický, překladatel z jazyků slovanských do angličtiny, a položil v čelo své sbírky překladů z češtiny „Cheskian Anthology,“ aby poděkoval F. L. Čelakovskému za velmi vydatnou pomoc, při té práci jemu Čelakovským poskytnutou. Báseň tu přeložil Vrchlický k mé žádosti do češtiny r. 1904, když jsem se chystal vydati spisek o „Cheskian Anthology“, ale vydal jen korrespondenci Johna Bowringa do Čech ve „Věstníku král. čes. učené společnosti“. Bowringova sbírka překladů z češtiny „Cheskian Anthology“ je v bibliotéce Musea král. českého ve 2 exemplářích.

Rob. Beer, ředitel gymnasia v. v.

K. M. Čapek-Chod:

ÚVODNÍK.

(Pokračování.)

V hodině všechno hrálo tak, jako by se bylo od jakživa na periferii k stavbě oralo. Všichni podrobovali se přesvědčivé síle výsledku, i ti, kteří viděli, že takovouto úsporou sil bere se od několikerých úst chléb.

Ostatně vidělo se, že tato novota — a bylo věru divu, že na ni nepřipadl někdo už dávno — má své možnosti a oprávnění jenom pokud stačí prsť. Až se přijde na skálu, nabude opět krumpáč svých práv.

Zatím však vyvaloval se ze země radlicí podrýván mastný široký pruh země jako živý leviathan, který položiv se poté bokem na vzduchu ihned zmírá i rozpadá se členovec v ohromné hrudy.

Kandrt nespustil očí s tohoto absurdního oráče, jenž ve svém životě zoral jistě nejeden korec; je to člověk mimo Prahu zrozený a zvyklý chodit brázdou.

Slupice pluhu bořila se do slehlé prsti pod vahou nesmírného jeho trupu hluboko, až radlice zůstávala vězeti, koně ji z takového místa jenom úsilím vytrhli.

Tu se oráč shýbl, vyňal od krojidla silný do černa ztrouchnivělý kořen, oklepal ano i ostrouhal o železné kolečko tak jako to dělá oráč s prstí hospodárný, a suk odhodil daleko jakoby až na mez.

Kandrtovi zdálo se, že by měl podivného oráče odedávna znáti, ale marně vzpomínal. Co nejdivnějšího, silhouetta

jeho zjevu a jisté pohyby zcela určitě ukazovaly na někoho do mlžné minulosti, způsob, jakým došlápl, hranatě údy nadhodil, hlasitě volaly: Ano to je on!

Ale kdo? to stalo se paměti Kandrtově problémem až trapným a tak dráždivým, že se musil na známého neznámého podívat zblízka.

Oblekl se na procházku, sešel dolů a vmísil se mezi diváky. Tady už byl ruch v plném proudu, všechny vozy nakládaly a první z nich vydávaly se na cestu s hromadným břemenem toho, čeho trochet vítr lehýnce před nimi poháněl — po vozovce vedoucí hned ven z předměstí.

Oráč zočil Kandrta ihned zdaleka, blýskl naň očima zblízka, když jel kolem něho, dooral brázdu, zdvihl pluh za kleče, mýknul jím, odhodil stranou, vyklepal dýmku, nacpal znovu, zapálil a provázen mračny kouře blížil se velikými kroky přímo ke Kandrtovi nabízeje mu dlaň pravice, prostornou jako podnos.

„No nedělej se, nedělej, jako bys neznal,“ zahovořil srdečně, ale seznav, že se Kandrt jen zdráhavě k tomu má, slevil na upřímnosti a sdělil své jméno.

„Gustav Plecitý.“

„A Gustav Plecitý!“, rozehřál se Kandrt uměle a hleděl v dlani Gustava Plecitého dodatečně dotisknouti, co v prvním okamžiku promeškal.

Ještě ani v druhé a třetí vteřině nevěděl, kam do minula Gustava Plecitého umístiti, až najednou shrkla mu celá představa dohromady a ve vzpomínce vynořila se postava sextána Plecitého, již v kvintě vousatého, jemuž učitel tělocviku říkal dvojnásob plecitý, s velkým i malým „p“.

„To's ty, Plecitý?“ podivil se Kandrt, měře s údivem jeho postavu, neboť dnes zasluhoval svého jména čtyřnásobně.

„Snad se za mne nestydíš?“ prohodil Plecitý, špatně si vykládaje domnělou roztržitost bývalého spolužáka.

Byla to spíše napiatá pozornost belletristova, jenž zmocňoval se svého reka. Kandrt už Plecitého v duchu redigoval a zatím co se s ním po třiceti letech nevídána vítal, zaměstnávala jej episoda ze života Plecitého, pro kterou se rozešel se všemi svými spolužáky jako sextán navždy. Uvažoval, bude-li možno, použiti jí v povídce. Ačkoli veskrze pravdivá, byla tak groteskní, že tištěna vypadala by jako nucený a nechutný výmysl autorův. Plecitému přihodila se totiž nehoda, že se stal jako žák šesté gymnasiální třídy otcem. Ještě hůře bylo, že matkou v tomto případě byla vlastní kojná jeho, která byla zůstala v pustém a rozsáhlém hospodářství u Plecitých i když Gustav byl již studentem. Bohužel nebylo na celé historii nic, co by ji bylo jakýmkoli způsobem okrašlovalo, aneb i jen snesitelnou činilo. A kdyby — jedovatě škodolibé, v gruntu počestné veřejné mínění hnízda nebylo by mělo smyslu pro pikanterii polehčujících okolností a nikdy by nebylo uznalo humor aféry, naopak vášnivě přejíc hrubě pyšnému rodu Plecitých, v městě od nepaměti usedlému, ale nikdy osvojenému, vždy cizímu, obrovský škandál, čekalo dychtivě na jeho odčinění a odemstění. A na to také došlo. Pepina prchla přes plot v noci, a ujišťuje se, že jen předchozímu styku s pěstmi Gustavovy matky, anebo snad i tomu, že se podle doslechu potom třikráte topila, možno vděčiti, že následek té hanby spíš pozbyl života, než ho byl schopen. Ale Gustav dostal se do rukou otcových a málo scházelo, byl by v nich navždy uvázl. V rodině Plecitých byly děti od nepaměti pokolení bity jen jednou, ale za to řetězem. Řetízkem na odstávče nepříliš silnějším než stříbrný řetízek u hodinek otcových, ale stačilo to. Trest tento souvisel snad s povoláním Plecitých, obchodníků s dobytkem, a Gustavův otec držel se této tradice, snad proto, že ji sám na sobě zkusil, když v kartách prohrál pár tažných volů.

Exekuce řetízkem na Gustavovi byla by snad lidštěji dopadla, kdyby byl křičel, neboť jeho křik po celém předměstí se rozléhající byl starý Plecitý městu dlužen na usmířenou a na důkaz, že si Plecitý nedal od nikoho nic darovat, ale že hoch zaťal zuby — a nemukl, zůstal ležet, že sotva sténal.

Městský lékař, jejž bylo potom nutno povolati, dlouho Gustava křísil a po celý týden se rozpakoval, nemá-li učiniti udání pro těžké poškození na těle. Věc byla tak zlá, že otec po tři dny a noci neodvážil se domů, ale na konec všechno zas dopadlo dobře, neboť za několik neděl po tom, když se Gustav dobrovolně stavěl na vojnu, byl ihned přijat, spíš než mnohý dvacetiletý. Gymnasium pomodlilo se jednou po nedělních bohoslužbách za bývalého zbloudilého spolužáka, a tím památka na Gustava Plecitého obdržela pro ostatní teprve osudný cejch. Rodné město jej už nikdy nespatřilo, aspoň se tam Kandrt nikdy s ním neshledal. Jenom cosi doslechlo se, že Plecitý po odbyté vojně dostal se k stavební režii státních drah a že se mu dobře vede. Usedlost s obchodem, co tatínek v kartách neprohrál, zdědil mladší bratr Gustavův.

Oběma, Kandrtovi i Plecitému, zatanula nyní tato vzpomínka, Plecitý se až červenal, jestliže to bylo vůbec možno poznat na měděných jeho tvářích.

„Tys byl jako primus, kluk od jakživa pyšná,“ prohodil Plecitý s úsměvem, „kdežto já jsem se špatně učil — tuze špatně,“ a zrudnul ještě víc.

Do „špatného učení“ zahrnoval Plecitý očividně i svou aféru, která jej z gymnasia vyhnala na vojnu. Kandrt četl v něm jako v otevřené knize. Kdyby si byl spíš vzpomněl, jistě by se nebyl k němu hlásil.

„Prosím tě, dnes po čtyřiceti letech, kdo pak by . . .“ řekl Kandrt.

„A proto ty's pánem a já, podívej se, na mne, o co jsem lepší než ten poslední nádeník.“

— Aha, — pomyslil si Kandrt, — to je nefalšovaný výkřik falešného srdce. Takhle si ulevuje každý z tohoto druhu lidí, kteří svépomocí, třeba za fysické práce, domohli se nezávislé svobody a setkají se s bývalými kolegy ze studií, jež byli přinuceni opustiti.

„Dívám se, dívám,“ řekl Kandrt, ačkoli tušil pravý stav věci, „jak se dřeš, až s tebe lije, to's tady, jako partafír těch lidí?!“

„Milej, drahej kamaráde!“ rozesmál se Plecitý široce, „partafíra by se nedřel, to jsou největší lenoši, já jsem byl takovým patnáct let sám, a proto si ho patnáct let dělám raději zase sám!“

„Tak teda, Gustávku,“ začal Kandrt lehčivým tónem, „co mluvíš o nádeníku, když jsi podnikatelem sám.“

„Já?“ rozčilil se Plecitý, „já se mám hůř než deset nádeníků; podívej se, deset by jich nepořídilo tu práci, za ten čas, co já!“ A hrdě ukázal na rozorané staveniště.

Kandrtovi nijak nebyl způsob řeči Plecitého, mistra to ve chvástání sebesnižováním, nijak proti mysli, naopak ještě jej podněcoval k výrokům, jež by byl tuze rád na místě zapisoval.

Dověděl se od Plecitého, že každý podnikatel, který své věci nerozumí, dostane se časem na buben, a že mu na něj ještě jeho vlastní kůži stáhnou. On sám že prodělal dlouhou školu, která není dvakrát sto tisíci k zaplacení. Ví-li Kandrt, kolik vystavěl drah Plecitý jako stavbuvedoucí traťmistr?! Šest tisíc, sedm set třiapadesát kilometrů. A ještě by byl stavěl, ale osud všelijak s člověkem zatočí. Sekl tím a stal se sedlákem. Nikoli po své vůli, ale nelituje toho, jinak by se nebyl stal do smrti samostatným. Čert mu nedal — nemůže prý zrovna říci, že nedobře dělat, že někomu půjčil peníze na zakoupení statku, všechno co měl, ale na konec si statek musil nechat sám a opustit státní službu. Můj Bože, nepřátel měl vždycky dost a tenkrát byla na něj pověšena psí hlava, že tu usedlost kupoval na cizí jméno pro sebe, protože prý věděl, že zrovna dvorem a stodolou povede trať, ale nebyla to pravda, nevedla, ale statek mu zůstal. Potom za několik let ovšem, když se přistavěla lokálka, potřebovala dráha dvůr na připojovací nádraží a dostal za dvůr dvakráte tolik, co za něj dal. A mimo to naučil se sedlačit.

Šli spolu podél brázd a Plecitý při tom sbíral vyorané sukovaté kořeny i na přelomu černé i házel je na jednu hromadu. Některý kus zpytavě prohlédl a horlivě zahovořil:

„Co bys myslil, že tady jednou bejvalo, na tomhle místě, po kterém chodíme, třeba tuze dávno, možná že dýl než před sto lety!“

„Zahrada!“ hádal Kandrt.

„Něco podobného, jenže to byla, kamaráde — napřed vinice, potom snad zahrada, ale po stromech nezbylo ani pařízku, ale kořenů po révě dost a dost, podívej se, tady máš ještě celej starec, jak byl rozváděnej.“

Křepce skočil a z prsti vyzdvihl kornatý šlahoun, zapiatý, zakotvený oběma konci hluboko do prsti. Nedal se vytrhnout, spíš se křehce rozdrobil.

„To je strašně dávno, to by mohli pamatovat sotva dědečkové našich dědečků, kdybychom se jich optali,“ řekl Plecitý zamyšleně. „Ta vinice hořela, byla spálena, jinak by dřevo bylo dávno shnilo. Kdož ví, dost možná, že Švédové vypalovali celé okolí Prahy, anebo taky Pražani, aby se ve vinném roští nemohl krejt nepřítel.“

Kandrtovi se začínal líbit tento bývalý spolužák, který hovořil tak, jako kdyby se byli rozešli včera a nikoli před více než čtyřiceti lety, a Kandrta překvapoval průhledy do světa a názory na život, o jakých tento novelista přes všechnu svou domýšlivou vnímavost neměl ani potuchy. Při tom nesmírně jej bavila holedbavost Plecitého, naivní a tudíž neurážlivá, přes to, že nemluvil o ničem než o sobě, aniž pozoroval, že Kandrt sotva tu a tam přičiňuje k zábavě slůvko.

„To víš, člověk nesmí být ve svém odboru na hlavu padlý,“ rozehřál se Plecitý všemožně spisovným jazykem. „Za patnáct let při stavbě drah naučil jsem se zemi tak trochu rozumět a při stavbách nedělám nic než odvážku, to už Plecitého stavitelé i hoši znají, jinak ne než na akord,

to se ví! Dnes mám teprve jenom patnáct vozů, to nic není, sedláci u Prahy vozí ještě pšenice a ovsy, ale po neděli to tady roztočím, uvidíš! Kdyby si našinec mohl dát každý svůj nápad hned patentovat, bylo by vyhráno, ale to je marná věc! Dnes jsem začal orat, který stavitel o tom uslyší, vysměje se mi, ale všichni se přijdou podívat a v téhle sezóně každá stavba začne pluhem! Na to musil jsem také přijít já, že z panenských pozemků možno prsť vozit zdarma a teprve hluchou půdu platit. Tohle jsou všecko povozy sedláků, kteří jsou rádi, mohou-li si takovou krásnou zem domů na pole odvézt; divím se ještě sám sobě, že ji dávám zadarmo. To je zahradní prsť první třídy, kamaráde, ta by se mohla prodávat za krém na boty!"

Sehnul se pro krušec a z výše roztrolil nad brázdou jako když solí. Měl naprosto vzhled zemědělce, který zachází s prstí jako s drahou mastí, tenhle podnikatel odvážek úrodné půdy z pražských předměstí na role sousedních okresů, se svým tlustým zlatým řetězem přes vestu (nebyl-li „dublový"!), masivními prsteny, ohlazenými proudem času jako oblázek, spodky vysunutými do půl holinek a rezavou mapou od potu na vestě mezi lopatkami.

„Ale věř mi, Josefe," zahovořil Plecitý znenadání ještě vřeleji „je mi to jako za hřích, že jsem šel pluhem do toho. Naoral jsem se za těch šest sedm let, co jsem měl statek, dost, ale aby za mnou tělo z brázdy hned nakládali a odváželi — hm! Ovšem, tadyhle ty pozemky už snad deset let úhoří, aby na konec na nich narostly domy, ale přece jenom tady slouží pluh k odorávání role a jeho převezení s místa, na němž leželo od ledového období naší země. Ještě mne těší, že se to zaváží zas na pole a že jsem to zavedl já. Na obyčejnou zavážku a vyrovnávku tady v městě při regulaci bylo toho tisíceronásobná škoda! . . . Ale jestliže se mi podaří tadyhle ta spekulace, kterou mám na mysli, jestliže tady najdu poklad, který tady možná je, potom, Josefe, si koupím zase selskej statek, neboť nebyl jsem šťastnější v životě než těch pár let, co jsem sedlačil a taky ne zdravější a spokojenější. Víš, mít pozemek, mít ho, ne abys ho zas prodal, ale aby ti patřil, abys do něho ve dne zadělával na chléb pro toho, kohos v noci počal, víš, v tom je celé lidství, celá kultura, která se nás sedláků, svých zakladatelů už nikdy nezbaví, totiž nás sedláků, až jestliže se mi podaří ta spekulace, a budu-li si moci koupit ten statek, který mám vyhlédnutý, a byla by to švanda, aby to byl jeden z těch, na který převážím tuhle zahradu!"

Kandrt zůstal stát v podivu nad svým bývalým spolužákem; že v něm vězí takového cosi, se nenadál. Ani na gymnasiu, když klackovitost mladých let všech kamarádů počínala tavěti v nejsladší sentimentalitu, nic podobného nenapadlo Gustava Plecitého, jemuž bývala společnost honáků milejší než studentů.

Kdož ví, neprovozuje-li naposled tenhle bývalý plukovní bubeník — to byla hodnost, se kterou Plecitý opustil vojenskou službu, svoje uprášené a ublácené povolání s větším procítěním než on, Kandrt, své rovněž uprášené . . .

Prozatím hořel Kandrt nedočkavostí, aby si svou rozmluvu s Plecitým zaznamenal, neboť že z něho povídačka bude, o tom už nebylo pochyby. Vykořistí z něho, co se dá!

Rozešli se jako nejlepší kamarádi, a Plecitý zvěděv, že Kandrt má dovolenou, aby se zotavil z přepracování, zavázal si jej hned na odpůldne k návštěvě, neboť nic zdravějšího než sednout a nastavit záda slunci a nikdy prý se člověk tak rychle nezotaví, jako když se dívá, jak se jiní drou.

„A co ty jsi s dovolením za ouřadu, že se ptám?" vece Plecitý, stoje na stráni nad budoucí ulicí a maje kleče už zase v hrstích.

Tohle se Kandrta tknulo jak náleží! Jak to možno, aby člověk ne docela na hlavu padlý nevěděl o něm, Kandrtovi, co a jak!? A Kandrt, bůhví co o sobě myslil a jaký že má jeho jméno zvuk!

Sdělil své povolání i list, u něhož je zaměstnán a Plecitý udělal tvář vůčihledě zklamanou.

„To to máš ňáký v a c h r l a t ý, viď!" prohodil velmi soustrastně Plecitý, ale v tom už jej odtáhli koně dovnitř pole a zmizel s dozoru Kandrtova.

„Přijď, když nemáš co dělat!" ještě vzkřikl dávno zapomenutý a nyní znova poznaný kamarád. Vzal málem pochopa za pluhem s vršku, nadnášeje nos, dýmku, nevábný a pustý vous brady, nesa všechno své těžiště v plecích, při čemž dlouhé ruce mu dodávaly trochu tak vzezření troglodyta.

Kandrt zabýval se však v mysli své dlouho výrazem „v a c h r l a t ý". Slyšel jej tentokráte vůbec po druhé ve svém životě i pochopil dnes, co mu po prvé ušlo, význam toho slova.

Má-li to někdo takové jako on, Kandrt, pak je to „vachrlaté". Toto označení zdálo se Kandrtovi nesmírně plastické, ano ono-

dorůstajícími dcerkami, do té míry, že počalo se veřejně mluviti o její ušlechtilé skromnosti... Brzo městečko poznalo svůj omyl. — Sotva napadl první sníh... Zúčastnila se lyžařského výletu, pořádaného místním společkem „Sněhařů" do nedalekého pohoří v oděvu, který vzbudil mravní rozhořčení nejen matinek, ale i dorůstajících dcerušek, neboť jest jisto, že muže nesmírně snadno možno zvábiti tak neslušně krátkou sukénkou, zejména je-li nad to ještě k vůli snazší jízdě rozstřižena. Pochopitelno, že od tohoto dne pan továrník Grellon nápadně si jí všímal... Ten zná dobře smysl podobně výstředních obleků.

Ještě tento prostituující přečin nezapomenut, a již tu nekonečně horší. — Začne si známost se sklenářovic právníkem, jako by nebylo jisto, že z něho bude věčný student, který konečně, nemoha už nikam, krotce přileze ke kříži s prosíkem, aby stal se městským nebo okresním tajemníkem. — Panu Grellonovi tato zkušenost patří — měl míti více rozumu, má již svá léta a není mladíkem, a myslil-li to vážně, měl se ohlédnouti doma...

Než Mathon a Duslová nedbají mravního rozhořčení barokního městečka.

Denně vycházejí spolu na dlouhé procházky za město, radujíce se uvnitř z blaživé přítomnosti druhého a tak prostých skutečností, jako jest zrání třešní, rozvití akátových a jasmínových květů, a hovoříce o všedních a drobných událostech s důležitou tváří, jako by na nich záviselo bytí všehomíra.

Jsou oba z oněch hrdých milenců, kteří o své lásce vědí, aniž si kdy o ní slova řekli. Věří v ni pevně, ale přes to jsou jim nenahraditelná vtíravá muka pochyb, přicházejících v hodinách osamocení potrápiti jejich pyšně lačná srdce. — V nich posmívá se Mathon svému blouznění a hledá chyby na Duslové, přesvědčuje se neustále, že tato dívka příliš podobá se dubnovému počasí, aby mohla soustřediti se k tak vážnému a hlubokému kladu životnímu, jakým je nesporně láska. Je přesvědčen, že její láska — až ji kdosi vyvolá — bude stejná jako většiny žen: pouhou zděděnou zvykovou potřebou, jíž sama příroda stará se o udržení lidského rodu. — — A Duslová ujišťuje sebe samu, že lehkomyslný a posměvačný Mathon není schopen ve své mužské, drsné a povýšené pýše ani přiblížiti se k ženě a dokonce ne ji pochopiti. Zdá se jí, že mezi obojím pohlavím leží nepřekročitelná propast, jejíž srázy sice místy sbližují se tak, že možno lehce přeskočiti, ale nikomu patrně nezáleží na tom, aby byla přeskočena...

Srdce obou ptá se svou nejnaléhavější otázkou marně.

Den po dni míjí...

V nich jejich hovory v neustálé proměně kolísají od posměšné štiplavosti k mileneckému rozněžnění, aby v příštím dnu, uplynulého se uleknuvše, vrátily se na nehnutou a nezčeřenou hladinu závětrné plochy vodní, a znovu vzdalujíce se od břehu, puzeny nesmělou pátravou zvědavostí, rozkolébaly se na hřbetech svůdných a zrádných vln. Jsou chvíle, v nichž zmocňuje se Oscara pokušení jehlou bodati do bílé ruky, aby se přesvědčil, cítí-li vůbec tato dívka, dnes pokorně oddaná jako nejsladší milenka a zítra pyšně hrdá s rysem kruté necitelnosti v koutcích úst.

V kolísavé sladké nerozhodnosti přichází den rozloučení.

Školní rok skončen, a Mařenka Duslová odjíždí na dva měsíce prázdnin k rodičům do krajského města.

Jdou vlahým červencovým večerem, plným dusné vůně pokosené a schnoucí trávy a rozzvoněným ševelem zlátnoucího obilí. Ptáci ukrytí v korunách stromů, plodících mlčky a vážně ovoce a semena, zpívají unaveně a jakoby ze zvyku své večerní písně...

Oba skličuje tesknota...

Mařenka s netajeným smutkem vypráví o začouzeném továrním městě, v němž v sadech bídná, napolo udušená travička krčí se stydlivě k zemi, a v ulicích, skrápěných nepřetržitým deštěm sazí, polovině lidí civí z očí bída, a všem podivný, věčně neukojený hlad. — Strašné oči, které snad nikdy neměly času uklidniti se na zeleni stromů a křů, modři oblohy a běli oblaků, plujících v ní. — Těší samu sebe slibovanou pílí, již věnuje zpěvu; ale přes to cítí, že měla by mluviti o čemsi jiném, o čemsi důležitějším — že její řeč je krádeží nevracejících se chvil, v nichž možno mnoho ztratiti nebo získati, dle toho, přinese-li jim srdce pýchu anebo pokoru...

A Oscar bojuje opravdový vnitřní němý boj. — Cítí stejně jako Duslová celé sladké nebezpečí chvíle, cítí, že srdce jejich zněžněla a sblížila se jako nikdy, a milost osudu že sklonila se k nim. Ve své pyšné duši proměňuje však skutečnost: odvahu vyslovení pokládá za slabost a zbabělost, již nutno překonati za každou cenu — chce se mu dobýti vítězství nad sebou samým a sobě samému dokázati vlastní ocelovost. — Nechce si přiznati lež pýchy v obavě, aby nepodlehl...

Slova umlkají na rtech, a zavládnuvší odmlčení je plné zvonivé nedočkavosti radostného a bohatého příští.

V té chvíli zvedne jim překvapeně hlavy zvuk rachotících kroků chodců, jdoucích proti nim po nově vyštěrkované silnici.

Mladý doktor práv Matoušek s šestnáctiletou dcerou velkostatkáře Friče míjejí je, zabráni v roztomilém škádlivém hovoru. Snoubenci, jichž příští manželské štěstí bylo sjednáno oboustrannou obchodní smlouvou prozíravých rodičů. — Velkostatkář Frič odkoupí své dceři za náhradu studijních výloh ženicha od rodičů a věnem jí dá výnosnou advokátní kancelář v barokním městečku, aby v ní svého choté učinila plnomocným vládcem . . .

Oscar se rozveselí. — Ta tam je tesknota, a stará krev Mathonů palčivě žhne v žilách, neboť nikdo nemohl vhodněji v této chvíli přijíti, než tito lidé.

„Hle!“ praví vzrušeně, jako by království byl vyhrál, „právě nás minul nejrozumnější člověk barokního městečka, který jistě bude v něm jednou radním, ne-li okresním starostou, anebo dokonce zemským poslancem. Pamatuji se velice dobře na jeho studijní léta. Nebylo radikálnějšího a ohnivějšího vyznavače nejmodernějších a nejvýstřednějších názorů; žádná z politických stran nebyla mu dosti dokonalou, a byl bych tehdy přísahal, že ve třiceti letech vyvolá novou a ve čtyřiceti stane se vůdcem národa. — Nevím, jaké zkušenosti způsobily, že zmoudřel včas a pochopil život v jeho pravé podobě; ale jisto, že dnes dospěl k poznání, jak krušný je a jak drahé advokátní kanceláře, a proto pokládá za správné nabýti sňatkem nutných šedesáte tisícův. — Vážím si ho velice, neboť v něm vidím svůj zářící vzor, a spatře ho, ohlížím se po chůvách s nemluvňaty, uhaduje, která asi z těch roztomilých a ničeho o špatnosti tohoto světa nevědoucích bude mojí ženou . . .“

Vynucené hořké veselí a sama sebe oklamávající smích vratce tančí nad ubitou možností čehosi, co oběma mohlo býti vším.

Strojená živost a násilný rozmarný tón hovoru, jehož nepřirozenost jest oběma zřejmá, jsou jim průvodci na zpáteční cestě.

I nebezpečná chvíle rozchodu šťastně překonána vřelejším sice, ale přes to barokně korrektním stisknutím ruky a chvatným slibem příležitostného dopsání si.

Zůstalo nevysloveno jediné slovo, vyžadující sladkou odevzdanost a pokoru srdcí. — —

Oběma zdá se, že v posledním dnu bylo mnoho hluchého a pustého, oba stejně cítí svoji vinu, a proto, jako by ji odčiniti chtěli, píší si navzájem nadmíru častá psaní, zajímavá svými nahodilými příčinami, jimiž může býti stejně „interessantní neděle“ jako „sluneční den“.

Tyto dopisy jsou jim vším . . .

Mařenka Duslová denně probírá se v Oscarových před spánkem při hořící svíci, a on její drobná nosí v levé náprsní kapse. — Ne proto, že jsou od ní, nýbrž aby byl vzorem dokonalého milence, neboť po jeho úsudku není odpornějšího člověka nad toho, který nedovede v ničem povznésti se nad niveau dilettantství.

A snad z téhož důvodu nalézá pojednou půvab a zajímavost v přednáškách, které dříve nenáviděl pro jejich strohost a suchopárnost, stejně jako svoje řemeslo . . .

Ano, Mathon studuje pilně manželské právo na známých místech za městem, a chodě přes starobylé náměstí, prohlíží si bachoraté arkýře a pokroucené kontury štítů barokních domů, usmívá se potměšile a říká si: „Bude ze mne jednou dokonalý měšťák, hodný svého barokního městečka. Jsem na nejlepší cestě!“

Je mu však lehko.

Vtipkuje sama sebe, ale vtipkuje docela objektivně, jak říká, neboť činí tak Oscar Mathon, jemuž je cizí a směšný zamilovaný právník Mathon; a oba tito Mathonové jsou rovnocennými složkami „ve dvojí existenci rozpolténého“ Mathona člověka.

V.

Je průzračný slunečný den pozdního léta, jaké bývají počátkem září.

Den radostný pro Oscara Mathona.

Právě dopsal a odeslal dopis a rozradován spěchá za město do rokle s kaplí matky patronky Mařenky Duslové. Ta shoda má pro něho hluboký význam; i ona svědčí o jeho milenecké dokonalosti.

Radost jeho pramení z jistoty, že sejde se čtvrtého dne po dlouhé rozluce opět s Mařenkou Duslovou v jasném a slunečním odpoledni, neboť o tom, že bude jasno a slunečno, nelze pochybovati. Již ta skutečnost sama by stačila, avšak je nesmírně zvýšena vlastní Oscarovou sobeckostí, neboť Duslová přijíždí do barokního městečka neskonale chudší — oloupena o své sny. — Ochuravěla chronickým katarrhem, a suchý, šedivý doktor vážně jí uděluje pokyny o všemožném šetření orgánu, nezatajil jí, že však za každých okolností pravděpodobně do třiceti let hlas ztratí. — Smutný dopis, plný podivného sebezapření a nevysvětlitelné

pokory, v němž — jistě slzíc — napsala mu o svém neštěstí, rozradoval Mathona. Usmíval se v blaživém pocitu vědomí, že nyní jí může býti vším, dvakráte silnější jí, která dosavadní oporu ztratila a musí si nalézti novou . . . A vlastně ne, proto se neusmíval. — Zapřel si, jako vždy, svoji sobeckost a namluvil si, že nutno se usmívati, běduje-li a teskní-li dvacetiletá dívka proto, že do třiceti roků ztratí hlas . . .

„Lidé se tváří docela opravdově tak, jako by chtěli prožíti několik tisíciletí," rozvádí svoji sofistiku, zatáčeje se kolem starobylého hradu na novou cestu, vedoucí do rokle . . .

A náhle zachvácen veselostí propuká v hlučný smích.

Proti němu v bezvadných úborech s cestovními kabelami jdou dvě nejdokonalejší osobnosti města, které kdyby věky byly hledaly, nemohly nikoho jiného nalézti, než sebe: továrník Grellon a jeho ingenieur Beneš, kterého před krátkým časem přijal do továrny.

Tato nejnovější perla barokního městečka má slavnou literární minulost v zcela svérázném toho slova smyslu. Je to trochu Puškinův Eugen Oněgin, trochu Mussetův Jacques Rolla, ačkoliv ho od narození nenapadlo, aby byl celý blázen do Adama Smitha, a nenadává na Voltairea, nemaje k tomu naprosto příčiny. Přes to však je znuděn vším na celém širém světě, v jehož Bohem utvářenou harmonii naprosto nevěří, neboť nemá Boha — vzaly mu ho, jak říká, formulky, jichž dobré dvě třetiny od posledních zkoušek, pokud v ní byly, se mu vytratily z hlavy, a není vyloučena pravděpodobnost, že v krátkém čase ztraceného Boha opět najde; nejisto však, na čí straně z tohoto návratu ztraceného syna bude větší radost. — Zatím horlivě hledí si svého talentu, o jehož držbě se teprve v poslední době přesvědčil. — Nelze se tomu diviti, neboť i u mnohých slavných mužů bohaté schopnosti duševní teprve v mužném, ano i v pozdním věku nečekaně plnou silou probleskly. — Ingenieur Beneš je krátce hotovým Vojanem místního ochotnického spolku, bez jehož účinkování v poslední době není vůbec myslitelno slušné divadelní představení v barokním městečku, při čemž dlužno zdůrazniti, že tu není závažným činitelem jeho svobodný stav.

(Pokračování.)

Emil Tréval:

ROZPUK.

(Pokračování.)

Nemohl jsem odpověděti, vše se kolem točilo, pot ze mne vyrážel. Někdo mne chytil za rameno, vedl mne, posadil někam. Pak cítil jsem studený ručník na obličeji. Někdo mne otíral a domlouval mi, abych se vzpamatoval.

Otevřel jsem oči. Nade mnou stáli professoři Vrabec a Babyka. Já ležel na pohovce v pracovně professora Vrabce. Tento držel můj dopis v ruce.

„Co se vám to stalo, Jablonský?"

Laskavý hlas professora Babyky byl mi jako vláha zprahlému. Sbíral jsem myšlenky.

„Už je mi lépe!"

Vstával jsem.

„Počkejte," napomínal mne professor Vrabec, jste ještě příliš bledý. „Dýchejte zhluboce!"

Professor Babyka otevřel okno a vzduch širé, volné prostory sem zaproudil. Vzal jsem dopis, jejž mi professor Vrabec podával.

S třesoucí se rukou bral jsem dopis. Pohlédl jsem na oba professory, viděl jsem, že dopis četli. Zalomil jsem rukama.

Professor Babyka si odkašlal.

„Otec se vám oženil — hm — trochu brzy po smrti matky — ale u vdovců to tak bývá — náhle — je přirozeno, že vás to dojalo — vím, jak jste svou matku miloval. Ale pomněte, že každé zlo má i zrnko dobra v sobě. Snad vyjde tato příhoda ve vaše dobré."

„Nevyjde!" odporoval jsem vášnivě.

Professor Babyka pohlédl na mne pozorně, ale nepochopil, proč si zoufám.

„Osud," řekl professor Vrabec, „vezměte to flegmaticky, a dopadne to lépe než myslíte."

„Člověk silný překoná i osud," promluvil professor Babyka. „Máte, Jablonský, silné těšitele k disposici, mládí, které rychle zapomíná, a čas. Ten vše mění i časy. Ukažte mužnou mysl a tím ránu tu odrazíte."

„Nevěřím v osud, ale ve zlé, zlé lidi," namítl jsem, nemohla ukrotiti bouřící se hněv.

„Není absolutního zla!" poučoval mne professor Babyka, snaže se můj domněle uražený cit lásky k matce ukonejšiti. Rozvedl thema své široce a mluvil moudře. Nesledoval jsem jeho vývodů, nemohl ani, ale laskavý zvuk jeho hlasu chlácholil mé horkosti, mírnil krutý náraz hrozné noviny. Krotil můj děsivý nepokoj, zdržel mne, že nerozbil jsem si lebku o zeď. Hlava mne šíleně rozbolela.

A přece myšlenka na sebevraždu mi nepřišla, ani v následující dni, kdy bolest ze dvojí zrady se ve mně nejvíce rozzuřila. Ne touha po zničení sebe, ale po pomstě ve mně hořela.

„Věrolomná!" opakoval jsem si stále, mysle na Cilku.

„Ďáble vražedný!" spílal jsem otci.

S tupou, neustávající bolestí v hlavě a v prsou jako s kamenem chodil jsem následující dni, nevšímaje si, co se kolem dělo. Nohy mi chably, oči se zavíraly.

Ve škole se už nezkoušelo a to bylo mé štěstí. Také professoři, vědouce, co mne potkalo, mne šetřili.

Mučil jsem se otázkami a domysly. Proč mi to udělala? Trýznil jsem mozek vysvětlováním, jak se to mohlo státi, dohady co nejdobrodružnějšími, zavrhovanými hned, jak se zrodily. Točil jsem se jako o kůl přivázané dobytče, nemoha dopracovati se uspokojující pravdy.

Kettnerovi mi doma domlouvali, proč nejím, abych šel k lékaři, Černobýl nabídl se, že dopíše tatínkovi. Vše marně. Nikomu jsem se nesvěřil, nesměl svěřiti. Jen že otec se oženil, věděli, o Cilce neměli tušení.

Tupé zoufalství mé obrátilo se pak ve vzdor. Když ona, ať i já padnu! Zahodím, ponížím se!

Zajdu do Rubánek na dupandu!

Řekl-li tohle Grošovák, znamenalo to: Půjdu do špatné společnosti, hýřit, flámovat! Rubánky obydleny byly převahou dělnictvem z grošovických továren na obuv a na stávkové zboží. Tkalčiny a šteperky rubanecké byly po celém kraji pověstny nevázaným životem a v hospodách rubaneckých nejen se protančily, ale i prokarbanily celé noci. Studentům byla návštěva hostinců v Grošovicích zakázána, tím spíše pak v Rubánkách. Ještě v loni vyloučen byl z gymnasia sextán Dolejšek, že přistižen byl professorem po dvakráte na taneční zábavě u Bučvalů, dělnickém hostinci v Rubánkách.

Já sám měl v opovržení studenty, kteří zabývali se sprostými děvčaty rubanskými.

Ale nyní sám byl jsem v náladě zničiti se mravně, zaprodati se, jako zaprodala se ona křivopřísežnice v Kotouli.

Sebral jsem nedělního odpoledne všecky své peníze a okázale, přímo po silnici kráčel jsem k Rubánkám. Chodil jsem tam častěji procházkou, ale nemaje nekalých úmyslů, nevšímal jsem si, co o tom kdo myslí.

Nyní divil jsem se, že každý nečte na mém čele: Jdu se zkazit!

Díval jsem se drze na každou vystrojenou dívku, kterou jsem potkal nebo dohonil, i na ženy, které nevypadaly už jako svobodné. Děvčata se smála, ženy se pohoršovaly a hubovaly. Bratr či milán jedné z dívčin, již jsem oslovil, — zdrželse pozadu zapalováním doutníku — nabízel mi pár pohlavků. Zastyděl jsem se na okamžik, ale pak zaťav zuby, počínal jsem si ještě směleji. Taneční hudba zaznívala z hospody u Buřvalů. Chodívali jsme sem, studenti, všedního dne, kdy tu bylo prázdno, na partii kuželek. V noci, hodně pozdě, prý sem zapadali i páni z Grošovic, za veselou, mladou hostinskou. Fáma jmenovala i professora Majora a přítele jeho Tetvu.

Zamířil jsem přímo do tančírny. Bylo k šesté a tančilo se už ode dvou. Barevné kartounové sukně a fěrtochy lítaly, oči blýskaly, rozpálená líce se smála. Vyparáděná děvčata obstupovala z ulice vchod do sálu.

Protlačil jsem se a usedl do kouta za malý, úzký stůl. Už jsem dávno zase pil pivo. Piju, piju, v tom se někdo přede mne postaví. Nějaká ženská, v růžovém šatě, růži na hlavě, zatknutou do červených pletenců.

„Pěkně vítám, pane Jablonský!"

Vzhlédl jsem. Není možná! Julča?

„Julča Mladotova!" představovala se. „Jsem teď v Grošovicích, tamhle je můj Trpělka!"

Ukázala na vyčouhlého muže s černým plnovousem. Mluvil právě s někým v protějším koutě.

„Staří známí se shledávají, co?" mlela Julča vyřídilkou.

Zabručel jsem něco.

„Nu, však vás nesním, nebojte se mne!"

„Nebojím se!" odtušil jsem rázně.

„Tak?" ušklíbla se, „to mne těší. Ostatně professoři sem chodějí až k půlnoci?"

„Professoři?"

„Nu, však já vás neprozradím. Já přeji, aby mi bylo přáno a můj Trpělka — je jako dobrá hodina. Na prášek ho rozetřít a dát užívat! Jsem velice šťastna, učinila jsem trefu!“

Brebentila patrně s úmyslem, abych vyřídil to doma. Nechal jsem ji mluviti. Vyprávěla, jakou krásnou mají zahradu, jak dobře jim živnost jde.

„Nu a z Kotoule?“ otočila náhle. „To jsou noviny, co? Veselka u vás! To máte radost, že? A lidi pořád, že si Kráglice vás namlouvá. Ta to umí, co?“

Hudba spustila a Julča zakývala boky.

„Nezatančíme si ze staré známosti?“

„Děkuji. Mám smutek.“

Vložil jsem do odmítnutí svého co nejvíce opovržení.

„To je škoda!“ zachechtala se a už se točila s někým v kole. Změnila se, byla hezčí. Pihy zmizely, pleť její jako by mlékem byla podlita. Zuby svítily jí v stálém úsměvu z plných, rudých rtů. I seštíhlela, anebo se dobře šněrovala. Mužům se rozhodně líbila.

V tom, zase známá tvář přede mnou! Opékal! Až jsem se lekl. Libor Opékal a zde! To se mu podobá, dřevkaři.

„Hej, Libore!“

„Servus!“

A tančil dále. Je to odvaha!

Libor Opékal byl devatenáctiletý syn mlynáře z Nivnice, plnokrevný Slovák, zavalitý, ohnivého, nezkrotného temperamentu. Opakoval dvakráte primu a tercii a dostal pro různá allotria z německého gymnasia uhersko-hradišťského consilium abeundi. Otec jeho, nevěda si s Liborem už rady, dal ho do Grošovic na byt k bratranci své ženy professoru a expiaristovi páteru Pivci. Domácnost vedla professorovi svobodná, nevlastní jeho sestra, slečna Růžena Trojanova.

Kvartu studoval Libor Opékal už v Grošovicích.

Páter Pivec byl olbřím a dovedl i vzpurného sestřence zkrotiti. Ale v třídě naší, jsa seniorem, osoboval si Libor Opékal rozhodující slovo ve všem a ohrožoval opponenty svou velikou silou svalovou. Byl jako buldog sporý.

Byl upřímný až do hrubosti, sám však nerad slyšel peprné pravdy.

„Dřevkaři!“ přezdívali mu ti, jimž nějak ublížil. Znali jsme z vlastní zkušenosti Slováky, jen jako obchodníky se sladkým dřevem. A to Libora zlobilo. Byl nejsilnějším v třídě, nikoli však nejhezčím. Adonisem byl dle mého názoru Vlasák. Někteří přisuzovali v tom ohledu palmu mně a při živém obrazu jednou, upravili mne za Karla Hynka Máchu, Libora za Havlíčka Borovského. Měl slušné, tmavé kníry.

Zotročoval nás milý Libor, ale ne vezdy. Někdy zdvihl jsem se k opposici. Byl jsem tělesně málo slabší než on, v křížkování nezmohl ani on mne ani já jeho. Jsa často jiného mínění v něčem, získal jsem někdy proti němu u spolužáků většinu pro svůj návrh. Za to výsledky dávaly obyčejně jemu za pravdu. Předstihoval jsem ho v theorii, on mne v praxi a nápady mé byly podle toho. Krásné, ale nemožné. Po dvojí, trojí blamáži zanechal jsem rozmrzen opposice a Libor dělal, co chtěl. Ostatně byl Opékal dobrý kollega, ač u professora bydlil, nedonášel a ničím si nenadlehčoval. Povídali o něm, že se schází s professorovou Vrabcovou, která nápadně se slečnou Růženou přátelila. Ale opravdu tomu nikdo nevěřil a před Liborem o tom si hlesnouti netroufal. To hned aby se také s ním pral.

Libor po tanci přišel a zatáhl mne do přístěnku za tanečním sálem. Tam byl jeho brloh, úkryt.

„Kde jsi se tu vzal, Jablonský?“

„Po nohách, Libore, po nohách!“

„Chceš tancovat?“

„Tancovat ne, ale milovat!“

Libor se zasmál a poplácav mne po zádech, tajemně „zašvidral“.

„Tož takovou zpíváš, Adame? — No, móže být! Jen co se setmí. Aby tě neshlídli Horák nebo Patočka, supplenti. Chodí sem na přezvědy.“

„Mně je to jedno!‘ odvètil jsem furiantsky. „Třeba ještě Major, do třetice!“

„Troubo!“ okřikl mne Libor a dodal: „Jablonský — už se na tebe dívám několik dní. Chodíš jako nedořezané kuře, hlava ti padá. Že se ti pantáta oženil — to tě přece nemohlo tak sebrat! — Ale hádám — že ti zavoněla sukně — že?“

„Čert vem všecky ženské!“ vykřikl jsem.

„Aha, kamaráde! Vyplatila tè některá! Nu, co bys zapíral? Vidíš, takový flámek je pak nejlepší. Jako medicina! Člověk si otrká outory, prožene krev. Počkej jen, až přijde Lízka, seznámím tě — ta ti je božsky nestydatá!“

Zakroutil očima, až ukázal bílou zenici.

Pili jsme. Ale já byl čím dále smutnější.

„Aha, ty máš smutnou „múcu“,“ poznamenal Libor. „No to se moc nepotěšíš a neužiješ. Já když se napiju, objímám a zpívám.“

Lidé chodili kolem, nakukovali, ale neoslovili nás.

„Jsem tu po prvé,“ řekl jsem. „Chodíš ty sem častěji?“

„Zakdy!" odvětil Opékal zapaluje si doutník.

A už tu byla Lízka, vytáhlá, pihovatá blondýna, šteperka. Mohlo jí být nanejvýš patnáct, výraz tváře měla ještě dětský, tělo hubeňoučké, špidlaté.

Shlédnuvši Opékala, zrovna dala se k nám. Opékal nás seznámil a odsunuje se ode mne, aby si Lízka sedla, řekl jí: „Tak zde máš to kotě, vyliž mu oči!"

Lízka napila se z mé sklenice a šťouchla Libora loktem.

„Ty sviňo moravská!"

Měla pěkné bílé zuby.

„No a co?" řekl Libor.

„Co pak jsem já nějaká kočka?"

„Všecky ženské jsou kočky," cedil Opékal nepouštěje doutník z úst. „Ostatně co se budeme tu škmořit — podej pracku a pojď se zatočit."

A už se točili v kole. Po písničce přišli zase ke mně.

„Pak si zatančíme my," řekla mi Lízka.

„Ale já neumím tančit," odpíral jsem.

„Čeho?" podivila se Lízka. „A jak se to teda na školách učíte?"

„No, tanci ne, kozo!" odbyl ji Opékal. „Víš Lízko — on přišel jen tak!"

A zamžoural na ni a ona na něho.

„Aha!" řekla a odtáhla se ode mne. „Teda tančit ne a to ano? To by každý chtěl."

Opékal cos Lízce pošeptal.

„Tak tu seď a čum!" řekl mi vstávaje. „Podívám se, nejsou-li tu špehouni suplenti."

Za chvíli jsem ho viděl zase v kole. Lízka přisedla blíže.

„Tak bych jedla!"

„Ale ano!"

Poručil jsem chleba s máslem a cervuláty. Jiného nebylo. Za jídla počala se mne Lízka neostýchavě vyptávat, zda jsem měl už holku, ona že už hochů měla! Že je šteperkou a vydělá si dva zlaté čtyřicet týdně, to aby z toho pes byl živ, tak tak že nechodí nahá. A to má ještě pelech u rodičů zdarma. A čím že já budu? Libor prý chce na kněze, na panáčka, jak on říká, to ona by šla k němu za kuchařku, jen co se naučí vařit vejce na tvrdo. Že otec její je kořala a matka pradlena — nemají často do čeho vrazit zub — ale až jen sesílí — že tu ona nezůstane, půjde do Vídně — zde není život ale psina — odplivla — jen dření člověk užije. Německy že trochu už umí — chodila rok do německé školy v Jedlové — a namluví-li si nějakého kulého Němce, aby se při něm naučila řeči, byl by v tom kozel, aby brzy nešvadronila po německu. A pak jí bude svět otevřený, to se ví. Dojedla. I já jsem se její hloupé řeči najedl. Poručil jsem víno. Děvče pilo a hovořilo ještě sprostěji.

K tomu nikdo pro ni nešel k tanci a to ji mrzelo. Měla suknici červenou, kazajku bělavou, vycpanou špinavým ručníkem.

„Víte co? Pojďme se ven projít!" navrhla, když marně po tanečnících se očí navyvalovala.

Šli jsme. Bylo už šero, ševel ptačí slábl. Zabočili jsme od silnice, Lízka mi vsunula ruku pod paždí. „Smím?" řekla ledabyle. Ochladilo se stínem i blížícím se deštěm. Na českomoravské vysočině fialové temno houstlo v závoje, čeřeny hor byly v mlhách.

Kráčeli jsme olšovím podle rubanského potůčku. Lízka vzala mne pod paždí a přitiskla se bokem. Cvrček odněkud neúnavně hudl svou duchaprázdnou odrhovačku. Po nebi bělaly se mraky.

Hudba zalehla už dávno za ohbím návrší, potok blkotal melancholicky. Jakési dráždivé, pichlavé ticho.

„Proč mi nic nepovídáte?"

Cítil jsem kostnaté lokty její na žebrech.

„Nevím!" odvětil jsem a dech se mi pojednou zkrátil. Nemohl jsem mluviti.

Prsty její hrály na mém pravém předloktí vybízivě a stále důrazněji. Na konec štípala.

„A na to se tolik let studuje, aby se s holkou ani promluvit nedovedlo?"

Zasmál jsem se hluše.

„Leda, že snad máte jinou v hlavě."

Štípla mne nehty. Ohlédl jsem se prudce.

„Nemám!" odvětil jsem rychle. Sám jsem si zalhával. Právě myslil jsem na Cilku a jak! Porovnával jsem ji s touto — kopřivou. A přece ne — už není Cilka růží — klesla — prodala se, zrovna jako se prodává Lízka.

Jen že Lízka nikomu neslibila věrnost, je lepší než Cilka.

Vzmužil jsem se, zaťal zuby a vzal Lízku kol pasu. Přimknula se celým tělem ke mně, těsně, pevně. Vzpomněl jsem, jak mi bylo, když Cilka, o štědrém večeru, než jsme se rozešli, rovněž tak se přimknula — jaké to bylo blaho! Zaskřípěl jsem zuby a chtěl Lízku políbiti. Kyselý zápach šel od ní. Nic měkkého, lahodného se nepřimykalo, cítil jsem tenkou kytlicí hrotnaté její kosti.

Přissála se k mým ústům. Sprostá alkoholická chuť, až dech se mi tajil.

Vytrhl jsem se.

„Ne, ne!"

„Miláčku, sedněme si!" lákala.

„Ne!"

Ubíhal jsem od ní. Volala za mnou nějaké nadávky. Přispíšil jsem si. Octl jsem se na silnici sám. Bohudík!

Ale co je to? Vždyť jsem se chtěl poskvrnit! Jí, Cilce na vzdory! Proč mi tedy nyní bránila? Jakým právem? Jakou věrností jsem jí byl povinen? Žádnou.

Vrátil jsem se, hledal podél potoka, volal: Lízi! Lízo!

Ale žádné Lízky tu nebylo. Došel jsem hledaje a volaje až na silnici. A tu se mi ozval — Libor Opékal.

Šlo už na devátou, musili jsme domů.

„Víš, co jsi, Jablonský?" řekl Opékal. „Slon! Že se nestydíš! Ta se ti smála!"

Věděl už vše od Lízky. Styděl jsem se a přece jsem byl spokojen. Jako bych byl nad něčím špatným zvítězil.

„Ale, Libore," omlouval jsem se, „když ona je tak škaredá, kostnatá — a páchne jako — pes."

„Aha — a ty máš jiné gusto — Jablonáčku — takhle Trpělkovou?"

„Tu ne!" ohražoval jsem se.

„Ale tedy méně kostnatou. To bys měl se mnou na prázdniny, k nám, na Slovač. Tam jsou děvčata — jádro!"

Tak asi jako on, pomyslil jsem si a představoval si zavalité, černooké kádě. Pojednou mě však něco napadlo.

„Proč by ne, Opékale?"

„Jak to?"

„Hned bych s tebou jel."

„Kýho čerchmanta!"

„Chci být celé prázdniny mimo domov."

A v náhlém návalu sdílnosti řekl jsem Liborovi vše.

Opékal byl obhroublé Slovačisko, ale srdce měl dobré. Pochopil mne.

„Aha! No ale, kamaráde, ještě počkej. Dopíšu našim — snad se u nás ve mlýně nějaký kamrlík pro tebe najde."

„Nechci býti na obtíž, Libore, zaplatil bych!"

Ohnal se.

„Pšoc mušky od pušky! Poslouchej, Jablonský, pozvou-li tě, tož jenom k nám, a pak budeš mým hostem."

„A neřekneš ve škole, že jsem byl v Rubánkách a s Lízkou?"

„Už se za to hanbíš? Mhm! Neřeknu tedy nic, dám trumfy z ruky. Víš, Jablonský, já bych buda tebou, snad to také tak vyvedl. Galánka a taková Lízka sprostá — to přece je dvojí."

„Vyhnal mne z domu a ji si tam posadil!" stěžoval jsem si.

Libor pochopil, že na otce. Ale dělal se neslyše. Nechtěl už o tom mluvit, co mne bolelo. A začal mi popisovati rodnou Nivnici.

„Věru, už se sám těším domů," řekl. „Studentů je u nás málo, na železniční stanici do Uherského Hradiště máme půl dne cesty, ale v létě je tam krásně a veselo."

Tři dni před rozdáváním vysvědčení, bylo rozhodnuto, že doprovodím Opékala do Nivnice. Otec neměl ničeho proti tomu a já zbaven byl otázky, kam na prázdniny. Kamkoli, jen ne domů! Byl jsem přesvědčen, že do Kotoule už nikdy se nevrátím. Bude lépe. Ani jsem se netěšil na prázdniny, jen ubít čas, jakkoli a kdekoli.

Jeli jsme na Olomouc, pak na Přerov a Uherské Hradiště. Krátili jsme si cestu všelijak. Naslouchal jsem hovoru venkovanů i hlučení vlaku, jehož řetězy chvílemi řinčely, že podobalo se to lání psů.

„Zradila! Zradila! Ujujuj!"

Na nádraží v Uherském Hradišti očekával nás vůz s pacholkem. Ale naložili jsme jen kufry, sami dali jsme se pěšky na cestu. Po prvé jsem cestoval, jak jsem si přál, svobodně, dle své chuti. Dobrých šest hodin kráčeli jsme kvetoucím krajem slovenským. Ve Veletínech zavedl nás student Bochořák, přítel Liborův, do búdy na víno. Zkusil jsem tam silného slováckého „roháče" a na dorážku slivovice, dvakráte přepalované. Prospali jsme se hodinu, dvě. A pak se dali k Nivnici. Došli jsme k půlnoci. Pan otec nás čekal i se starším synem Fabišem. S Liborem se políbili, mne stiskem ruky přivítali. Ostatní rodina už spala.

Vykázali mi lože v patře mlýna, vedle zanášky, ve světničce prostě, ale čistě upravené, s vyhlídkou na dalné stráně Lopeníku. Vychýlil-li jsem se z okna dále, i na oblý hřbet Javořiny jsem dohlédl. Do okna proudila mi sladká vůně kvetoucích podhorských luk, pode mnou šuměl náhon potoka, chvěl se mlýn.

Ráno poznal jsem celou rodinu Opékalovu. Pantáta byl zavalitý, s šedivým plnovousem a nerozlučnou „fajkou" v ústech. Prošel kdysi na vandru Moravu i Čechy, alespoň vychodní Čechy a v Čihákově mlýně za Poličkou seznámil se se svou nynější manželkou. Paní Opékalová byla vysoké postavy, značně tělnatá padesátnice. Statnou postavu její z celé rodiny zdědila pouze nejmladší Otyla, nyní asi dvacetiletá, tmavovlasá krasavice.

Nivnický mlýn ujal pan otec po svém starším bratrovi, jenž maje před svatbou, na honě neopatrným střelcem byl zastřelen. Otec Fabian Opékal byl nejen světa znalý, ale i dosti vzdělaný muž. Mluvil plynně německy a byl i v městských kru-

zích hodinu cesty vzdáleného Uherského Brodu osobností váženou. S farářem z Horněmčí Gregárkem, notářem Rotleutnerem a lékařem Konečným tvořili čtverolístek hazardních hráčů, kteří kdykoli se sešli v Brodě, dovedli i celou noc při kartech vydržeti. Synové, zejména Libor, zdědili po něm nezkrocený, náruživý temperament.

Syn Fabiš, už čtyřiadvacetiletý, měl vadu tělesní, pro kterou neodvedli ho k vojsku. V osmnácti letech zamiloval se do komediantky Krausové z Bánova a když rodina bránila vzíti si ji, střelil se Fabiš, ale tak šťastně a zároveň nešťastně, že si ustřelil nos. Zbyl mu vpadlý, stále mokvající pahýl. Nepochopoval nyní sám, jak se o takovou „vintrlízu" mohl zajímat. Viděl ji zase před rokem vdanou, utahanou a předčasně sestárlou a jen si odplivl. Nyní namlouval mu otec zámožnou vdovu po mlynáři v Uh. Brodě, třicetiletou, s dvěma dětmi. Zásadně nebyla vdova proti sňatku, jen o urovnání finančních otázek se vyjednávalo.

Když manželé Opékalovi postavili se podle sebe, připomínali mi manželskou dvojici Barborových v Grošovicích, takový byl rozdíl výšky mezi nimi.

Paní Opékalová byla národně uvědomělá a jejím vlivem dáno bylo Liborovi jmeno. Otec Opékal byl indifferentní „Moravec" a se zálibou chodil do německé společnosti městské. Za dobře byl s renegátem měšťanostou Brixem, ale také se nehněval s doktorem Webrem, advokátem a vůdcem strany slovanské v městě. Za dobré byl i s účetním záloženským Najšlem, mělať záložna na mlýně nemalou půjčku vtělenu. Nejlépe si však rozuměli s farářem brodským páterem Buchtou, jenž výminkou mezi kněžstvem, hlásil se k straně ústavověrné, ač byl rodilý Slovák od Blatnice. Buchta a Opékal smýšlením byli blíženci.

S dcerou Otylou měla matka často národnostní spory. Otyla se v klerikálním pensionátě zcela odnárodnila a učinivši si k tomu známost s učitelem německých škol v Uh. Brodě, Hannakem, měla pro vše slovanské jen posměch. Z toho byla matka mrzuta a nemluvila celé dni. A tak v rodině Opékalově nebylo žádné pravé, teplé rodinné přítulnosti, každý šel svou cestou, nikdo nikomu nezbraňoval, pokud nebyly vlastní jeho zájmy kříženy.

Nejvlídněji přivítala mne paní Opékalová, jako krajana z království, ale i slečna Otyla mi neodepřela vlídné protekce. Snad slyšela od bratra něco o mém románě, zajímala se o mne a oslovovala mne kde mohla, právem starší osoby a hostitelky.

V Nivnici bych byl prožil nejkrásnější periodu svého života nebýti hlodavých vzpomínek na Cilku. Bol můj místo, aby polevoval, prohluboval se, zarůstala rána jen svrchu, zůstávajíc v hloubi zjitřenou. Vzpomínka na zradu Cilčinu otravovala mi i nejkrásnější vzněty.

„U nás, tam ukážu ti teprve děvčata," řekl mi Libor v Rubánkách. A dostál slovu.

Hned druhého dne seznámil mne s dvěma nejpěknějšími dívkami nivnickými, stárkovou Jenůvkou a Zuzkou, dcerou báby babící. Jenůvka byla šestnáctileté poupě, pleti jako výražkové, prokvetlá růžemi. Nosila v neděli úpravný nivnický kroj, pod červeným cípem šátku hodně hluboko visely jí černé copy, spojené rudou pentlí, ve všední den kol hlavy ovité. Bylo to děvče jako jiskra, vtipné a dosud nezadané, což bylo div! Neboť dívky navazují tu známosti, sotva ze školy vyjdou.

Takový šestnáctiletý výrostek, sám ještě ogar (chlapec), namlouvá si galánku prostým způsobem.

„Či bys mne chtěla?"

A je-li vhod, odpoví děvče bez upýpání: „Třeba!"

Ne-li, ožene se rukou a dodá rovněž lakonicky: „Hybaj!"

„Věř mi, kamaráde, nemít už Zuzku, jinou frajerku bych nechtěl než Jenůvku Gergelovu!" dušoval se mi Libor.

Zuzka Krmenčíkova byla krasavice jiného rázu než Jenůvka. Byla-li Jenůvka spíše pomalá, drobná, s nožkami nad kotníky štíhlými jak srna, měla Zuzka postavu vysokou, ohebnou jak jedle, vlasy spíše do hněda než do tmava. Zuby měla rovné, bílé, dobře zařaděné, tahy v obličeji klassicky pravidelné a jemné, spíše městské než venkovské. Hlas její byl neobyčejně melodický a výrazný, že lepšího by si žádná tragédka na velkém jevišti přáti nemohla, ale nejkrásnější byly její oči. Měnily totiž barvu, snad bezděky, snad měla je Zuzka v moci — bůh sám ví. Šedé, přecházely do modra a zase rozežhavovaly se do plamenna, upoutávaly svou jedinečnou hrou vycházejících paprsků. Celý zjev Zuzčin měl cosi svátečního, imponující kouzlo právě do plna rozvitého květu ženské síly a krásy. Budil něhu.

„To je ze sta jedna," říkal Libor. „Snad se narodila, když fiala kvetla."

A přece byla Zuzka závitkou, zavíjela si vlasy, nemajíc už panenského věnce. Zapletla se v šestnácti letech s nějakým šohajem, který jí umřel „suškou" (soucho-

matopoetické, že si umínil, že je při nejbližší příležitosti zavede do literatury.

Spěchal domů ihned zapsat obsah své rozmluvy s Plecitým.

*

Bylo jich více, neboť Kandrt skutečně trávil celou svou zotavující dovolenou u Plecitého na staveništi.

Okřál u něho na mysli úplně i lhal by, kdyby řekl, že si ho nezamiloval, bývalého plukovního bubeníka, traťmistra státních drah, sedláka, majitele domu a nyní podnikatele akordních odvážek se stavebních míst.

Stavělo se tu najednou okresní hejtmanství, radnice a gymnasium, zbytek bloku byl původně ustanoven pro tržnici, ale když z policejně stavebních důvodů s toho sešlo, obec nekoupila tento zbytek.

A to udržovalo Plecitého v neustálé horečce. Měl sem očividně spadeno a rád by sám byl koupil, sem patrně tíhla jeho spekulace, o níž ještě častěji byla řeč, aniž by se byl prozradil.

V prvních dnech bylo k hovorům málo příležitosti, Plecitý oral — až se s něho pot lil, kopec se pod ním jen rozsýpal, hruda byla v neustálém pohybu, korby vozů plnily se zemí, stále bledší, až konečně přestala být sedlákům cennou a jich udidly zvonící zápřeže vystřídány tragickými koňmi z apokalypsy, pod vedením chuďasů povozníků z povolání, věčných to dlužníků píce svým tahounům a žijících z této difference.

Těm musil Plecitý vydávat drahé poukázky na fůry a tenkrát už mu výhodná jinak orba na staveništi připadala opravdu jako zločin.

Oráč, který se při orbě do země propadá! Do slova, jako v nějaké pohádce, ve které nevážnost proti chlebu je rouháním!

Konečně pluh propadl se až na skálu a když už do ní nezabral, byl odhozen do kouta mezi dva stohy cihel, které už se začaly kolem staveniště věžiti.

Plecitý oslovil jej na rozloučenou ujištěním, že se ještě jednou a možná že ještě letos shledají, ale ne už na stavbě, ale venku, jestliže — a tu se Plecitý odmlčel se vzdechem tak nelíčeně hlubokým, že nebylo pochyby o zásadné vážnosti jeho tužeb po zemědělském zaměstnání.

Kdykoli přišla na to řeč, Plecitý mnoho neřečnil, ale jeho pohled, jímž přeměřil parcely v bloku ještě vybývající, byl víc než blouznivý a nahradil půl hodiny horování.

Nyní když došlo na krumpáč a lopatu, ukázal Plecitý podle své přípovědi, jak s tím umí zatočit. Bylo na něm vidět starého mistra v pracích pozemních, jemuž zkušenost nahrazovala dvacet pracovních sil a jeho tělesná síla dalších pět. Věru bylo na podiv, s jakým hloučkem dělníků stačí na tak rozsáhlý areál a na zásobení celého vozatajstva odvozem.

Plecitý počínal si ovšem systematicky; dával prokopávati do masiva země ve vzdálenosti pěti metrů rovnoběžné tři metry hluboké uličky, takže se utvořil hranol, půdicí ovšem se zemí souvislý. Jednalo se nyní o to, přerušiti tu souvislost podkopáním — na metr a půldruha stačili a odvážili se nádeníci, ale zbytek připadl Plecitému. Třeba dvacetkrát za den vlezl takto do vodorovného hrobu a zase z něho vylezl a sám se Kandrtovi upřímně přiznal, že je mu při tom „vachrlatě". Ale každá rána krumpáčem dole při podkopu ušetřila mu deset ran nahoře železnou pakou, kterouž odděloval hranol země, ještě kolmou stěnou přirostlý. Prováděl to velmi těžkým, dlouhým, dole dlátovitým pačidlem železným a práci tu také nikomu jinému nesvěřil. Zabořoval je rázem po rázu do země, až se propadlo jemu po prsa, a pak s neuvěřitelnou snadností takřka hravě krátkými rychlými pohyby odpáčil, odloupl sto metráků skály pro tři náklady. Zřídka kdy nasadil páku vadně, že musil vrtat druhý, anebo ještě jeden otvor, anebo přivolat si pomoc k páčení. Tu pozbýval rozvahy, zvláště, když stál dole prázdný vůz a druhý přibyl a musil čekat, tu byl schopen skutků nepříčetných. Takovým jistě byl, když, odhodiv pačidlo, popadl kopáč, seběhl dolů a pod balvanem ve vzduchu visícím a již napolo odpuklým začal pomáhat. I nejotrlejší hoši mezi dělníky odvraceli tváře na těch několik trapných vteřin. Přišel strážník, dozírající na staveništi, aby koně nebyli týráni a zakazoval: stane-li se ještě jednou, že to udá. Na to Plecitý na strážníka, aby se mu nepletl do jeho výkonu, on že ví, co se v zemi děje, když do ní páku potopí, tak jako kdyby vstrčil ruku do kapsy pan strážník a počítal v ní pětníky, nic prý že se nemůže stát.

Když mu pak nahoře Kandrt domlouval, aby se nevydával v nebezpečí smrti tak očividné a zbytečné, odpověděl Plecitý:

„Věř mně, že by tak bylo pro mne nejlíp!" A potom zrakem přeměřil prostoru zbývající ještě prokopat směrem k neprodaným ještě pozemkům, vzdychl si:

„Zbytečné! Ježíšmarjá!“

„Ježíšmarjá,“ zafňukal jako dítě nosem tak tence, že by to bylo k smíchu, nebýt při tom jeho velmi vážných očí.

Zdálo se, že mu zapadají stále hlouběji, na nich bylo znáti nejpatrněji, jak se užírá. Ostatně to nezapřela ani celá jeho postava. Půjde-li to tak dále, zbudou na kostře tohoto kyklopa, odvalujícího stocentové balvany, jenom ty plece.

Bylo patrno, že více než náruživě provozovaná tělesná práce tráví na Plecitém duševní jakýs neklid, ano trýzeň, i zdálo se nejednou Kandrtovi, že se jeho přítel, stoje rozkročeně nad svou prací a zarážeje páku do země pravidelně jako paličku do hmoždíře, modlí. Oči měl aspoň pozdviženy k nebesům.

Byly to samomluvy a bylo v nich více kleteb než svatých jmen. Zaklínal potichu a proklínal hlasitě, všechny parcely otřásaly se jeho křikem, proti němuž nikde nikdy neozvalo se slovo odmluvy. Kde kdo poslouchal takřka na mrknutí toho burácivého muže, který vždy věděl rady a dokázal nevídanou věc, že u něho povozníci měli s nákladem takřka až do poslední fůry ze sklepa s kopce. Tak dovedl manipulovati a disponovati prací a hmotami.

Jeho rozmar byl však postupem hloubání k základům stále pustějším i vůči Kandrtovi a jednou domníval se Kandrt, že má právo, býti uražen.

Neřekl nic víc než: „Dovol!“ obrátil se k odchodu a šel.

Tu však počal Plecitý týmž směšně dětinským nosovým hlasem vrněti o smilování i ujistil Kandrta téměř plačky, že on jediný drží jej při rozumu a že vynechá-li jeden půlden a nepřijde, že v té kůži déle nevydrží.

Vyhaslé oči jeho zlomeným pohledem dokládaly výrok ten tak přesvědčivě, že Kandrt jinak nemohl a zůstal i docházel dále návštěvou k svému „sujetu“.

Konečně na jevo vyšlo, že důvod, pro který se Plecitý hněte, je na pohled hamižná ziskuchtivost.

Že by mohla dychtivost výdělku vyjadřovati se takovouhle horečkou, to viděl Kandrt na své vlastní oči po prvé i umínil si vystopovat temnou duši svého kamaráda, až do nejtajenějších hlubin, neboť tušil za těmito příznaky jako zkušený analytik psycholog ušlechtilejší pozadí.

Prozatím se zklamal, neboť když skrytě ťuknul na Plecitého narážkou, že povaha jeho starostí jest asi nepochybně finanční tíseň, tu podnikatel vytáhl z náprsní kapsy ohromnou tobolku na všech rozích děravou, roztáhl ji žurnalistu-beletristovi před očima tak, že Kandrt zahlédl, kterak je nacvokovaná bankovkami, jaké jakživ neviděl a z nichž ani jednu nikdy neměl v rukou, natož aby ji nazýval svou. Tíseň to tedy nebyla, ale chtíč.

(Pokračování.)

Jan Vrba:

HRÁČ, ČILI PODOBIZNA MLADÍKA.

(Pokračování.)

Ještě téhož večera dovídá se celé barokní městečko ohromující a všude dychtivě přijímanou novinku. Nikdo nepochybuje ani chvíli o věrohodnosti zprávy, neboť, ačkoliv všichni jsou na straně pana Grellona, není mezi nimi ani jediného, který by si přál, aby zvěst byla klamná.

A příští dny dokázaly, že sudičky se nezmýlily . . .

III.

„Třetí měšťanka!“

Tyto roztomilé dorůstající dívky jsou snad jediné, čeho nelze v barokním městečku nenáviděti, neboť jich nedotekl se dosud dech měšťácké morálky, jíž jako morovou ranou nakaženi jsou všichni, kdož do zdí tohoto města vstoupili. Srdce zabolí při myšlence, že i tyto krásné děti za tři, čtyři roky naučí se choditi po náměstí s cudně sklopenýma očima, že budou přesně, jak starodávný mrav káže, o půl osmé večer přicházeti z procházek domů — a za největší hřích pokládati: býti spatřenu na odlehlém místě o samotě s hochem. — Dosud tomu tak není. — Chvátají ze školy po odpoledním vyučování. — V čele prvního hloučku Klárinka z nádraží — černovlasé děvče s jiskrnýma očima — vykládá ukrutně nešťastným hlasem, jak ji pronásleduje veršovanými milostnými psaníčky hezký kadeřavý quintán, kterého všecky dobře znají. Včera obdržela po mladším bratru poslední. Tuhle je má v tašce . . . Povytahuje růžovou obálku a opět ji zastrkuje . . . „Je to hrozné!“ končí utrápeně se tvářic . . .

Ono to vlastně není docela nic hrozné, ale nutno tak mluviti; ony pak družky mnohem více závidějí. — Zkrátka — je tak zajímavější. — Vydává se sice v nebezpečí, že některá ze závistivých družek vyzradí na ni vše panu katechetovi, ale nešť! — — — A je jisto, že, jakmile se nasvačí, poběží do sadů za městem, kam ji kadeřavý quintán zve, že stejně jako předevčírem i dnes celá ruměná nechá si ukrásti hubičku — a až ten hloupý hoch, zrudlý jako vařený rak, nevěda kam oči obrátiti, bude se šťastlivou tváří a rty ještě sešpulenými hleděti, kde který vrabec letí — zachmuří se a rozhněvá. — Ne proto, že jí hubičku uzmul, nýbrž proto, že se hlupák nemá k dalším. — Ovšem, řekne mu, že se hněvá právě pro tu hubičku... On pak, přešlapuje s nohy na nohu a potahuje krátké rukávy kabátu, jemuž odrůstá, bude ji prositi, místo aby líbal — no, Bože, hlupák... A neudobří se, nedá se uprositi... Ne! — Ví, co se sluší!...

„Ó, této nezapomenutelné klíčící ženskosti!“ praví Mathon, hledě za vzdalujícími se, a usmívá se.

Jeho rozveselená tvář jest příčinou otázky Mařenky Duslové, která úsměvná a neunavená dvěma hodinami, ztrávenými v dusném ovzduší školní místnosti, k němu přichází.

„Ach, nedivte se mi,“ vysvětluje Oscar, „je někdy radostno přiznati si stáří; a právě uplynula chvíle, v níž k nemalé své pýše jsem poznal, že jsem stár jako Methusalém. Vaše žačky mi toto poznání daly.“

„Nebuďte tak hrdý na své vysoké stáří,“ směje se vesele půvabná dívka, jíž působí nesmírné potěšení, že může splatiti stejnou mincí tomuto podivnému posměvačnému člověku, jehož povýšenost ji velice dráždí; „nebuďte tak hrdý, neboť snadno mohl byste zapomenouti, že tací kmeti jsou pravidelně po druhé dětmi...“

Mathon němým smeknutím klobouku uznale děkuje za dobře mířený výpad své družce, k níž od několika dnů cítí zvláštní úctu, zjev u něho nadmíru vzácný. Všecko, co o ní slyšel, utvrdilo ho jen v přesvědčení, že skutečně není ani v nejmenším podobna ctnostným a půvabným mladým dívkám jeho rodného města, které v poslušnosti a úctě k rodičům i starým zděděným zvykům způsobně čekají na svůj příští osud, který přijde k nim v podobě mladého dědice starodávného domu na náměstí a šerého klenutého krámu v podloubí. A ony, od mládí snící o kadeřavých princích, později o mladých supplentech a státních úřednících, s lehkým snad vzdychnutím, ale přece, poslušny rozumných rad a výkladů otců svých a matek, vyjdou s mladým dědicem z domu otcovského do starožitného chrámu, a odtud do domu jeho, aby vedly mu domácnost a povily děti...

Nikoliv. Z jejích hovorů bylo příliš patrno, že školní knihy nebyly jí, jako mnoha ženám jejího druhu, studnou moudrosti, nýbrž únavnou prašnou cestou, již nutno přejíti, ale vedle které každý keř a strom zlákal oko a přinutil k zastavení, každý trávník příkopu svábil s cesty i přes nebezpečí, že bude nutno kvapným krokem doháněti trpělivě jdoucí družky a zbytečně se unaviti...

Mathon poznal i slabou její stránku. Je velice hrda na svůj hlas a sní o úspěchu na prknech, sní dobyvatelské sny lenníka nejprchavějšího a proto snad i nejvíce strhujícího umění.

A slyšel ji zpívati...

Byl bolestně zklamán, ne pro svoji osobu, nýbrž pro ni samu, poněvadž poznal, že marně sní, a že její sny, jako většina vůbec, zůstanou pouhými sny.

Její hlasový fond, byť byl jedním z vzácných darů přírody, není z těch, jimiž možno znásilniti duše všech, kdož naslouchají, a podrobiti si je. Jest jedním z těch nešťastných talentů, jichž zlato nelze proměniti i v drobnou minci, raženou pro duševní luzu, nýbrž z těch, které na vždy zůstanou přístupny jen vyběravým okoušečům nejprchavější pěny nejvyšších vln umění. A dvojnásob nešťastný talent, poněvadž talent umění míjející chvíle...

Nezazlívá jí však její pýchu snění. Ví, že každý musí si najíti svůj vyšší příkaz a svoji vyšší myšlenku — svého boha, jemuž obětuje nejlepší a nejčistší ze svého života. Zdá se mu sice, že u žen měla by jím býti vždy láska, nejprve milenecká a později mateřská, poněvadž v ní tuší nejvyšší a proto nejztajenější a nejméně známé umění této země; ale bojí se přiznati se k tomuto poznání, neboť zdá se mu že vychází z jeho vlastního nitra, a proto že není nesobecké...

Jdou právě žlutým pískem posypanou stezkou v sadě za městem, kam vyšli, prošedše křížovou palbou pohledů, letících k nim z oken domů i zasklených dveří krámů, ano i očí sousedsky se zastavivších a obrátivších chodců, neboť starobylé zvyky počestných usedlíků barokního městečka jsou roztomilé.

Mathon vypráví jí o svém pobytu v Praze a dojmech, kterými na něj působila. Celkem byl zklamán, neboť

vyjma několik pokoutních nočních místností nenalezl v ní ničeho.

Nesouhlasí s ním. Tvrdí, že Prahu pozoroval očima průměrného počestného měšťáka, který jen proto nalezl v ní bahno, poněvadž jen je v ní hledal, chodě zúmyslně slepě kolem ostatního, aby mohl s morálním pathosem hovořiti o zkaženosti velkoměsta, zálibně při tom šilhaje po střechách rodného hnízda.

Popírá její tvrzení a nalézá řadu dokladů stejně lživých, jako nespatřených a neprožitých s onou zvláštní honosivostí mladíka, jenž chce býti viděn jako velice zkažený a proto i zkušený, jist, že může této dívce bez jakékoliv zdrželivosti lháti.

Hovor jejich nabývá důvěrného zabarvení, mluva gest oživuje, a vzájemné pohledy povrchnímu pozorovateli vyprávějí o dvojici hašteřících se milenců.

V té chvíli na zatáčce stezky mezi rozkvetlými keři čilimníků vystupuje houpavým kročejem lepá postava Egóna Grellona, pevně tkvící v nevyhnutelných žlutých kamaších.

Stane na chvíli překvapeně, a jeho brunátná tvář znatelně bledne, aby po nepatrné přestávce rozkvetla mákem.

Sotva ho přešli, praví Mathon, duse se smíchem: „Lesk hvězdy barokního městečka znamenitě na chvíli pohasl — viděla jste?“

„Proč se mu smějete?“ ptá se Duslová, a v odstínění jejího hlasu jest zřejmě znáti, že jeho smích je jí nepříjemný.

Oscar pohlédne jí upřeně do očí, a zdá se, že nyní vysloví cosi, co Mařenka Duslová jemným instinktem ženy dávno vytušila. — Nikoliv. — Na rtech pohrál mu přelétavý škodolibý úsměv, a odděluje slovo od slova, promlouvá nejlhostejnějším tónem: „Eh, tak! — Cítím krajní odpor k lebkám, jejichž fysiognomie mi připomínají vtíravě němé tváře domácích zvířat.“

Pohněvána zmiňuje se štiplavě o různých soudech těch, jimž se povýšeně směje, než odpovědí jest široké odmítavé gesto, provázené poznámkou: „Vím, že jsem předmětem pečlivé, ačkoliv nezasloužené pozornosti mnohých.“ — Tu konečně dochází k poslednímu. Vypráví mu, že obdržela anonymní dopis, v němž neznámý vypisuje životopis sklenáře Jiřího Mathona a o jeho synu nevalně lichotivě mluví. — Než sotva skončila, lituje svých slov, neboť Oscar jde po jejím boku se skloněnou hlavou zadumán. „Nechtěla jsem se vás dotknouti, promiňte mi,“ zaprosí, a v teplém chvění hlasu možno čísti vědomí viny.

Mathon pozorně zahledí se do milé tváře, vroubené rámcem temných vlasů, a usmívá se.

„Nikoliv!“ vysvětluje, „překvapil mne pokrok mého rodného městečka, které, jak patrno, docenilo náležitě dobrodiní pošty. A pokud se našeho případu týče, vsázím sto proti jedné, že vám doručený list psán byl jistě pod ctihodnou střechou některého z patricijských domů náměstí.“

Na zpáteční cestě, snad aby zapudila nepříjemný dojem — snad že i cítí jasně křivdu, která Mathonovi klepy barokního městečka byla učiněna, vypráví mu o svých snech a tužbách.

Oscar nevyslovuje svého soudu. Cítí, že nikdo nemá práva hráti si na osud, a tím méně bráti někomu, co jest mu posílením a zpestřením šedivého běhu dnů. Hovoří vyhýbavě a jest tomu rád, že jeho mdlé poznámky a chabá účast přičteny budou v nepravou chvíli vyslovené zmínce o darebáctví barokního městečka . . .

Stisknutím ruky se loučí, aby zítra nalezli se znovu na těchže místech a snad i za podobných okolností, neboť život sám o sobě je věčně stejný a jednotvárný, jako obličeje těch, kdož příliš často shlížejí se v zrcadle . . .

IV.

Není dne, v němž by nebyla spatřena Mařenka Duslová s Oscarem Mathonem. Jdi do lesnaté rokle za městem, v níž jest kaple svaté Anny, do níž se chodí půvabné dívky barokního městečka modlit, nalezneš tam tuto dvojici, ovšem že ne na modlitbách; jdi do sadů za městem, sedí v nich na lavičce, důvěrně hovoříce; vrtni se kam chceš, na které chceš osamělé místo za městem, koho vždy na něm nalezneš — jsou tito dva nešťastní lidé. A nejhorší — překvapeni nerudnou, neklopí zraků — naopak, zdá se, že každé setkání jim působí nezměrnou radost . . .

Míra trpělivosti městečka jest již přeplněna. Učitelka a takovéto chování. — Ovšem, i o ostatních slečnách učitelkách se mnoho proslýchá, než ty alespoň se s nikým nevodí za bílého dne a nevyvolávají pohoršení. — — A barokní městečko, jako vždy, upoutá-li někdo příliš jeho pozornost, trpí záchvatem historických vzpomínek . . .

Na podzim, když do barokního městečka přišla, žila jako poustevnice — kromě cesty do školy a ze školy neviděl ji nikdo na ulici, Spokojeno s ní bylo městečko. A když rozneslo se, že odmítla dvoření professora Vašatého, vzrostla spokojenost, zejména matinek, obdařených

Eva upadla v zadumání. Než — přemohla své duše uvadlost.

„Chmury, přeháňky, po nich — blankyt, krásné výsluní,“ pravila k sobě, ale přes to jí mocně srdcem zatřáslo vědomí, že Adama z pout žárlivosti nevymanila ni nabídnutou vázou nardy své oddanosti bezmezné a beze hrází, že Adam za peníz neberný bral po prvé jemu nabídnutou ložnici, kde nad ložem dosud nedotčeným zavěšen byl — uschlý trs bílých lilií s pruty rosmariny, čekající na šťastnou ruku, která v rozmachu lásky vítězně ho strhne v prach. A zase jí v mysl skočila Vavřincových očí tmavomodrá zář.

Dvou mužů dupoty ozvaly se pod ní ve věži, pak na ochozu, posléz na schodech k vězení. Ticho. Zaskřípal klíč vsunutý v zámek.

„Dobrou noc,“ zaznělo z ochozu do výše. „Dobrou noc“ doznělo tlumeně z věznice k Evě. Eva se zalekla. Poznala druhý hlas. Byl Vavřincův. Dveří buch a zase klíč chraplavě zachrastěl ve vězeňském visutém zámku. Od věznice blížily se kroky muže jediného.

Hlava shrbeného městského rychtáře v bleskotné helmici objevila se v rámci dveří její světničky.

„Přicházím jménem urozených ubrmanů pánů,“ děl obřadně jako hlasatel v pravici palcát třímaje.

„Poctivost jim vzdávám,“ opáčila Eva rovněž obřadně, s patřičnou úklonou.

„Rozsudek urozených a slovutných ubrmanů pánů: Po třikráte po tři dny a noci, vždy od klekání do klekání z milosti císařského rychtáře a obce veškeré, měštěnín J. M. králové, Vavřinec Hruška, vězněm věže této. Zítra z milosti obce veškeré přinesu mu snídani. Zde od věznice klíč. Právu všecku poctivost.“

„I jeho výkonům,“ odpovídá Eva rychtáři, muži postavy goliášské, klonic se hluboce.

Rychtář odešel.

Eva, chvěje se jak osykový list. Je jí až závratno. Co má pocítí? Slyšela, jak rychtář věž na klíč uzavřel, a nyní slyší nad hlavou kročeje. V pusté samotě, ve výši, v mrtvém tichu, každý ohlas kroků toho, jehož za několik vteřin má pojmouti smrt ve svou náruč, působí jí takovou bolest, jakou přivozuje na skřipci napiatému ubožáku každé posunutí skřipečního ozubeného hřídele o zub jediný. A což až zatřeskne výstřel a mohutné tělo se rázem zhroutí a lebka o prkna zaduní aneb, ó hrůzo, olovo neusmrtí ho, ale smrtelně se v jeho tělo vhrouží a on bude stěnati, úpěti, bědovati, kvíleti, příšerně patama bubnovati, svíjeti se — než nastane ticho mrtvolné. Pak: „Kap! Kráp! Kap! Kráp!“

A na vydrhnuté podlaze, na její sněhobílé svrchnici, jak denáry velké skvrny červené a ve vlasech jejich hrůzné, stydnoucí lepkavé mokvání. Krev — Vavřincova krev. A ona nemůže s ochozu do Dolení ulice zoufale křičeti: „Pomozte!“ Střelná rána ve věznici mohla by býti na to první odpovědí. Z věže utéci nemůže, neb klíč od věže béře rychtář s sebou, když ve věži vězeň. Má spěti do vězení? Kdyby propuklo, že byla tam, přišel by Adam o chléb. Ale, kdyby obětujíc Adamovo dobro, toho nedbala a k Vavřincovi šla, vymluví mu samovraždu? Dojista, dá-li mu slib manželský. Může tak učiniti? Nesmí! Nedá-li mu slibu? Nějak ji ochlácholí a — neštěstí nastane o chvíli později. Má dáti věci volný průběh? Vždyť snad Vavřinec tropí sobě z ní pouhý mumraj? To by uvěřila o každém druhém, nikdy o Vavřincovi. Ví, co Chlumecký o něm jí vyprávěl, jaký jest to skalopevný umíněnec. Jistě vše uvážil a nenastane-li netušená, náhlá změna předpokladů jeho děsného závěru, pak, když tak již vůči ní prohlásil — se zavraždí. Nevydá se v šanc jejímu, byť co nejpečlivěji utajenému výsměchu. Z nešťastné lásky k ní se nad hlavou její zastřelí. — — —

Má zakrvavělý prostřel — vidí tak živě, jak zeje z Vavřincovy skráně — její srdce bez přestání drancovati, až do posledního jeho zabušení? Toho nesnese. Který je hlavní předpoklad jeho děsného závěru? Jeho láska k ní. A co je láska? Účelné očarování jednotlivce, které přivozuje, že očarovaný určitou bytost nad míru přeceňuje a tím přivozuje touhu se jí výlučně zmocniti. Tak nějak to pěstoun její napsal. Vavřinec postavil ji sobě v neblahé vášni své, v tom očarování na oltář duše své jako světici, ona musí v něm vzbuditi přesvědčení, že se zmýlil, že ona je světice — pravým opakem. Pouhými lživými slovy by takové přesvědčení v něm nevzbudila.

Musí se klamnými doklady svých lživých slov obrniti, opásati.

„Šťastná myšlenko! Musím se obrniti, opásati.“

Eva nevědomky sjela dlaněma po ňadrech, vtlačila dlaně v bok a spěla již k truhle. Hází šat za šatem se sebe s horečným chvatem. A již jako Herodice, která u města Cypselova, aby podstoupila s tlumem nejšvarnějších Helladanek zápas o palmu krásy, své sněžné olympské

vnady s ostatními pohroužila v stříbrné vlny Alfea, tak Eva již hrouží svého těla nahotu v stříbro řízy hedvábné a k ladně vykrouženým srpům boků svých ji zlatem šňůry poutá. Přispěním řízy té vykoupí život jeho — ztrátou své cti v očích jeho. Na zápas s vášní tou připravena usedá. Nevstoupí s ní boj hned. Vytrvá, až udeří poslední vteřina nejsvrchovanějšího nebezpečí.

Dus kročejů nad ní ustal. Ticho.

Eva jako srna nebezpečí větřící, poslouchá.

Hluboké ticho.

Třesk!

„Slitovníče boží!" zvolala a na kolena klesla. Ruce spiaté vzhůru tyčí. V očích jejích sklená hrůza se obráží. Kolem ticho smrti.

To severák náhle rozpoutaný přirazil okénko nedovřené, jehož roztřáslá skla šestihranná, v olovo časem uvolněné ufasovaná, tak hrůzostrašně zatřeskla. Eva pohlédla okénkem do závratné chumelenice hvězd na nebesku. Jedna z hvězd soudem nebes těžkého jha nesmrtelnosti zbavena, z nebeského tlumu vyloučena spirálou se snesla k zemi, jásajíc radostí ohnivými jiskrami.

Eva na ní vyzvídá: „Svatého Vavřince opozděná slzičko, rci —"

Nedořekla, neb nad ní zahlaholil zpěv:

„Ach můj smutku, má žalosti,
nemohu mít vědomosti,
kde můj první nocleh bude,
kdy tělo duše pozbude."

„Hrůzo," zaúpěla Eva.

Zase zavládlo ticho smrti.

Neváháš, Evo, přespříliš? Netiskne již Vavřinec studené ústí své bambitky k své rozpálené skráni? Není již času na mále?

Opět zpěv Vavřincův bodá ji v srdce:

„Anděl smrti z toulce svého vyňal již šíp smrtící. Za nedlouho z těla mého dušička se vymaní."

Byl to zpěv teskné, smutné noty. Jímal Evu hluboce. A jako by její duše byla rozkvetlou korunou stromu kalinového, hojnými květy obalenou, a zpěv mrazem třeskutým, jehož zavanutím všechny sněhové hvězdy s koruny se sypou sežehnuté v ráz.

„Ne, tak nezapěl by ten, kdo by chtěl se mnou jen mumraj provésti. Jsem vůči němu obrněna." Eva s klíčem od věznice ve dlani spěje k východu.

„Klekánice!" vzkřikla zděšena. Klíč ze dlaně jí vypadl Ve dveřích ve tmě černé zjevení se tyčilo.

„Děšíš se mne jako strašpytlácké fakaně, trneš hrůzou před strašidlem, frejerko frejovná, která prý jako najádka na skály sem na věž k sobě muže loudíš slovíčky pochlebnými. Jsi prý mne půvabnější. Proto musím tě spatřiti. Tušila jsem, že u tebe jen svítidlo bude blikati. Proto jsem voskovice přinesla. Rozsvětiž je, bych se popásla na sladkých oválech těla tvého a pak tě překonala zjevu svého nádherou. Přestroj se! Počekám zde. Trvám, že když jsi dovolila očím labužných prostopášníků pásti se na vnadách tvých, že budeš míti dosti troufalosti mnou, ženou, své čarovábné krásy lapadla dáti sobě oceniti."

„Šílíš, rozkatitá, že drze osmělujeŝ se na hlavu vdovy poctivé v jejím obytu tak hnusnou hanu kydati."

„Ty že vdovou jsi? Vdově že by můj švihák dal přednost přede mnou, vdově nestydaté v plesnivé hlásnici na stuchlé, ovesné drchance v ostinaté pytlovině, kdy já pod nachem baldachýnů, v těžkém hedvábí, v záři lamp stříbrných, v ovzduší prosyceném balsamickými vůněmi zbohadarma čekám s touhou šílenou na jeho milostivé léto?"

„Čas svrchovaný, aby ses odsud hostila."

„Rozžehni svíce!"

„Budu tobě po vůli, ač nevíš, proč jsem tak povolná," děla Eva a odešla za záclonu. V brzku vstoupila v dílnu se svícemi rozžhatými ve svícnech, oděna v plášť. V záři voskovic krásná její tvář v širokém rámci kadeří jako z ebenu rozjitřila vetřelkyni ještě více.

Eva odsunula dveřní záclonu. Svícen se svící přenesla na klekátko do své ložnice.

„Jsi krásnější než najádka, kterou můj manžel koupí získal od malíře Montana za tak drahé peníze, jako by byl zlaté rouno kupoval. Můj roztouženec — jsem žena Kojtova — byl takový bláhovíček, že, když v kroužku urozenců pokál koloval, podroušen jim prozradil, že Montanovi k najádce byla jsi ty modlou,*) on že Montanovi jen pod tou podmínkou drahé peníze za obraz slíbil. Já jsem vyzrazení této na mně spáchané zrady vynutila na Jidášovi společnosti té za odporné políbení."

To díc, přejela pravicí své rty, jako by chtěla setříti stopy políbení, které ryšavému urozenci Veleveskému dáti musila. Ze širokého rukávu vnadné ženy bleskla v Eviny oči ocel k plnému lokti pravice lýčím připiatá.

„Co tam na lokti ukrýváš?"

„Ten instrument chovám jen pro své

*) modlou = modelkou.

bezpečí. Jinak toužím jen vyhnati své nevinné oči, aby se popásly na kráse tvé."

„Jsi-li urozenou paní Kojtovou, chci tě utěšiti, ne krásou, nýbrž neporušeností svou. Když jsem měla s urozeným pánem Kojtem co jednati, tobě právem na tom záleží přesvědčiti se, jak velice křivdíš svému manželu."

„Svých copů bohatství dávám v zástavu, že jsem Kojtova. Další veteší svých slov mne neobloudíš."

Kojtova shodila s ramen plášť i ostatní šat. Stojí před Evou v modré říze hedvábné jako nádherná zlatovláska. Pozvedla krajku na ňadrech svých, odhalila Evě erb.

„Ty jsi Levhartická."

„Rodem, nyní jsem najádkou jako ty. Musíme zápasiti o jednoho z těch tritonů."

„Ty mne vražditi obmejšlíš?"

„Nikoliv. Síla ženy neleží v pažích, leč v kráse. Okem moji krásu změř a pak rci, zda zasluhuji, by manžel můj nevěrničil."

„Zahořova lože hoden, kdo moha píti z poháru krásy tvé, brousí za bludičkou, která tak, jako pohár koluje od jedněch rtů ke druhým, padá z klínu v klín a pak na pohostěnci chvilkovém vyžebrává, by mišní svého opasku zazvonil o cín jejího talíře."

„Máš vyřídilku výbornou, proto že jsi byla od let u Chlumeckého na poetném žíru. Nyní přežvejkáváš lichotná, šalebná, poetná slovíčka. Já však vynesu nahé pravdě odpovídající rozsudek nad několika kameny*) sádelného masa tvého. Proto omam mne aspoň pavučinou, kterou jsi maso své potáhnouti hodlala v očekávání tobě asi předem ohlášené návštěvy mého zaběhálka —"

„— která, byť odporná a hříšná, přece by mně byla vděčnější než mučivá tvá trýzeň. Několika šlehy svých káravých slov bych se ho zhostila, ty jsi však jako nevyplenitelný nezmar neodbytná."

To řkouc, odešla do ložnice.

Nad stropem bylo ticho.

Žena Kojtova hotoví se k útoku. Lýko rozvázala, nůžky uchystala.

Eva bez pláště vstoupila.

„Podceňovala jsem krásu tvou," vyskřekla Kojtova, když uzřela nádheru vděků plné postavy v říze hedvábné. Zuřivou závistí jata, drze a barbarsky tupým, tvrdým klínem kotníků pěsti své rozryla důlek ňader Eviných, odhrnula krajkový pruh na její říze.

„Prodejná panečnice!" vzkřikla dotěra zoufale a již utkaly se obě v nejzuřivějším křížku jako nejúhlavnější sokyně. Eva brání se vší mocí. Zdá se, že patron práčů a rváčů všech přeje Evě. Vetřelkyně couvá před útočící Evou. Již jest ke dveřím zatlačena, štěstí pro ni, že je, vstupujíc dovřela.

Třesk!

„Můj Ježíši," zaúpěla Eva.

„Zpátky!" zasyčela vetřelkyně.

Eva couvá a na znak k zemi se kácí. Vetřelkyně za vlasy ji vlekla k loži jejímu a na ně ji překotila. Tělo krásné na těle nádherném. Šňůra Eviny řízy rozpoutána, její říza na ňadrech až po pas roztržena. Ruce její zlatem šňůry spoutány. Trs suchých květů smeten se stěny.

„O, by nyní dlaně mé byly tak ocelově, bodlinatě ježaty, jako nitro Nurumberské panny mučivé!"

Z krásného hrdla Evina vyniklo bolestné zaúpění.

„V eldorádu vášnivé lásky sneslas ještě stokráte prudší sevření," odsekla jí vetřelkyně a mocný pramen vlasů Eviných otočila kol zápěstí své levice a pravicí vznesla nůžky do výše.

„Nemáš na dlouhé vlasy práva žádného."

Prask! Třask!

„Vavřinče!" zaúpěla Eva.

Levhartická jako lidská levhartice, jako by sluchu byla pozbyla, zařičela:

„Právu uražené manželky zjednávám poctivost." Nůžky již rozevřela. Vavřinec vrazil do světnice. Uchvátil ruku s nůžkami ve svou pravici.

Jako úhoř hladké tělo statné Levhartické ocitlo se v jeho svalnaté náruči.

Zahanbení bolestivé jalo vetřelkyni, kdy ocitla se na ochozu, kde vál ledový severák. Tam Vavřinec ji bojem uřícenou vynesl a šaty její za ní vyhodil. Zimou zuby jektajíc strojila se o překot.

Eva zmatena, bojem vysílena leží na loži na rukou šňůrou tak těsně svázána, že nemůže ani svých dlaní použíti, by ňadra zakryla. Uvažuje, jak se to vše tak ráz na ráz sběhlo. Pohledem na překocenou trojnožku v dílně a na střepiny z hliněného džbánu uvědomuje si, že ona neb vetřelkyně v zápase je porazila. Džbán se roztřeskl a ona v omámení boje a ve strachu o Vavřince měla ten třesk za ránu z jeho bambitky. Tím uděšena pozbyla tehdy sil. Druhé dva třesky, které měla rovněž za příšerné zvěstovatele samovraždy, způsobil Vavřinec vyvrácením vězničních dveří, zámkem visutým zavřených.

*) kámen = závaží 20 liber.

„Tak láskou chorá žena Bonaventurova“, — řekla sobě Eva nahlas —

„— byla pro nás v pravdě matrona bonaventura,“ doložil Vavřinec.

Eva jest vůči němu v nesmírných rozpacích. Vavřinec hodil na ni plášť, uvolnil ruce šňůrou spoutané a bral se k východu, u něhož prve pod patou svou klíč od vězení byl ucítil. Zvedl ho a vyšel na ochoz.

Pod ním — Dvůr. Labský splav svou smutnou píseň pěl. Nedaleký mlýnec jako srdce krajiny bušil. V dřevišti severák se strážným ohněm se pral a na temeni Zvičiny trhal bílé pentle dýmu, které z milířů vysoukával. Pahýly starých vrb u Labe doutnaly. Uzřel, jak se ulicí Dolení rychtář s Kojtovou blátem čachtá k náměstí, jak rychtářova lucernička hází matné blesky do zrcadel kalužin a lokáčů. Vavřinec bral se ke dveřím své věznice, které násilím bez porušení zámku byl z veřejí vysunul. Opět je v původní stav upravil a visutý zámek dveří klíčem otevřel. S tím se vracel k Evě. Když klíč v Adamově dílně kladl na řezbářskou stolici, doznal sobě v duchu, že, když vstupoval do věznice, byl k smrti smuten, smířen se světem, odhodlán se rozloučiti s ním, odejme-li mu Eva všecku naději. Náhlé nebezpečí však, ve kterém se Eva ocitla, vypudilo z mysli jeho sebevraždu a úsvit naděje vstupoval v jeho duši.

Eva poutá pěstí svou na ňadrech natrženou řízu a dí k Vavřincovi upřímně:

„Přišel jsi na vzácná divadla. Uviděl jsi, jak dvě dcery Eviny sobě padly do vlasů a jako vzteklice se štípaly. Hanbím se, však přes to věř, že nepřátelské vtržení té ženy sem mně mohlo býti vítané, kdyby byla žena ta uvážlivější bývala. Ale přes to bych ani tenkráte vtržení toho sem nad míru nelitovala i kdybych byla je zaplatila ztrátou zdoby vlasů svých a tím i ztrátou své cti, jako tajná svůdnice, kterou smečka krátkovlasých panečnic za pletence vlasů z obytu jejího do kalu uličního vyvleče a ji tam za třesku na měděnice o copy připraví, jen kdybych tím zachránila tebe. Víš, že kdo zaštítí takovou nešťastnici, prohlásiv ji za svou snoubenku, ji tím ze spárů lític vymaní, ji pojmouti musí za ženu? Tys ujal se mne, však ne vůči láryni, tys byl mně mocným štítem proti ženě urozené a poctivé. Zda v právu byla, či nic, dovíš se později. Ale ty nejsi v právu, žádaje ode mne, co nad síly mé. Mám zítřejšího jitra spěchati pro mateř tvou, aby ubohá se klopotila do věznice na hrozná divadla? Mám viděti, jak z tratoliště krve tvé zvedá hlavu tvou? Patřiti mám, jak zatlačuje oči tvé? Vytřeštěným zrakem zříti mám, jak kat z vězení sesouvává tvou mrtvolu se stupně na stupeň až na ochoz? Patřiti mám, jak ji s věže svrhuje? Což ti dosud nikdo neřekl, že když jsi se otci tvému, vzácnému rynečníku z trhu manželského urodil, že otec Adamův musil z této věže tu slavnou událost po celý den provolávat a vší obci hlásit, že otci tvému po celý den patří pocta purkmisterská? Přece máš toho vědomost, že konšelé, byť i tobě přáli, za živý svět připustiti nesmějí, aby sebevražedníkova mrtvola zprznila nitro posvátné městské brány. Považ, co by tomu řekla Jeho roztomilá Milost pan podkomoří! Ten by jistojistě mne ihned citissime k sobě povolati ráčil, abych jemu, jako toho všeho nejbližší a nejspolehlivější svědkyně vyprávěla vše do nejposlednější drobnůstky. A jistě by pak soucitně na mne upřel své vlídné velké, sametové oči, pohladil mne a poláskal. Arci otcovsky,“ dodala, hrajíc sobě zlatým medaillonkem, jí Černínem darovaným. A jako by v upejpání, celá zapýřená hleděla stranou, by nezřel slzí bohatých.

Vavřinec se zachvěl. Ne následkem líčení hrůz, ale proto, že sobě příliš živě představil tu nebeskou oblohu prolamující hrůzu, jak Černín Evu hladí po líci. Nejhlouběji ho bodl Evin dodatek: „Arci otcovsky.“ Ta slova, dále „sametové Černínovy oči“, Evino zapýření, její hra s medaillonkem v žárlivém Vavřinci potvrdily podezření, že by Eva, kdyby došlo k opětné schůzce její s Černínem, nedovedla býti krutě odpíravou.

Nepřejícnost bezmezná, až šílená zahnala ve Vavřincovi touhu, samovraždou resignovati na pozemské štěstí.

Eva zpozorovala, že slova její Vavřince dojala a proto útočila na něho dále.

„Viděti mám, jak mistr krvavého umění se svými pacholky schránu duše tvé jako zjedovatělou zcepenělinu hází na hranici? Slyšeti mám, jak kat hnusné řeči vede, že ďáblové se těší na tvou návštěvu? Viděti mám, jak kompanie pobudů kolem kol hranice křepčí a posuňkuje? Slyšeti mám, jak se chechtají, kdy kat jim vypráví, že krvavé čiryčáry na stropu hlásnice pod věznicí jsou tvá kniha pamětní? Viděti mám, jak kat popel tvůj po žárovišti rozmetává a při tom ho proklíná, ač po soudě mém by popel tvůj si zasloužil popelnice bronzové v chrámu mramorovém?“

(Pokračování.)

Literární odbor „Společnosti Jaroslava Vrchlického“ vydávati bude ročenku, jež bude se obírati literárním dílem Jar. Vrchlického a shromažďovati životopisný, kritický i bibliografický materiál k vůli příštímu důkladnému rozboru a ocenění literárního významu tohoto největšího básníka doby současné. Redakční komise ročenky, do níž zvoleni pp. dr. Jar. Borecký, prof. dr. P. M. Haškovec a Ant. Klášterský, žádá širší veřejnost českou o upozorňování na rukopisy Vrchlického tištěné i netištěné a v soukromém majetku se nalézající i o nové, dosud neznámé zprávy a památky, vížící se k jeho životu i dílu. Příspěvky toho rázu buďtež zasílány p. Ant. Klášterskému v Praze III. 567.

DIVADLO.

Několik slov o posledních činoherních novinkách Národního Divadla.

Skutečně lze dnes jen resumovati, několika slovy jen dotknouti se toho, co činohra zemské sceny nového a pozoruhodného v poslední době mimořádných tiskařských poměrů přinesla.

Jest to především Dvořákovo historické drama „*Král Václav IV.*“ (13. ledna 1914), jež v novém zpracování, studování a scenování působilo dojmem premiery. Avšak, ani ne tak přepracováním dramatu, místy dosti podstatným a ne všude právě šťastným, jako pohostinským vystoupením Františka Zavřela, ředitele Uměleckého divadla v Mnichově, o jehož režisérských úspěších v Německu mnoho jsme slyšeli a četli. Frant. Zavřel scenoval Dvořákovo drama podobně jako J. Kvapil u nás Shakespeara. Popředí scény sevřel neměnným gothickým obloukem, v pozadí pak, na malém (někdy příliš malém) zvýšeném prostoru dal odehráti téměř celému dramatu. Velikou pozornost věnoval Frant. Zavřel režii dialogu, gest, postoje, rythmu mluvy, komposici barev, účelnému a malebnému osvětlení sceny a režii davu a jeho seskupení. Na sceně Zavřelově, v jednoduchých, přísných liniích komponované, jest stále plno života, pohybu, vzruchu, drama k jednotnosti stylu a mohutnosti výrazu režisérsky pečlivě propracované spěje v rušném a závratném tempu k vrcholné konečné sceně, jež vyzněla však — bohužel — v akkord disharmonický. Ke krásnému a jistě zasloužénému úspěchu pohostinského vystoupení Fr. Zavřela jako režiséra mnoho přispěli také interpreti jednotlivých rolí, z nichž většina vypiala se ke vzácným hereckým výkonům. Frant. Zavřel potvrdil režií „Krále Václava IV.“ svoji pověst jako režiséra uměleckého založení a velikého talentu. Potvrdil však mimoděk ještě něco jiného, o čem nelze mi pomlčeti: plodnost dlouholeté divadelní činnosti Kvapilovy, bohaté výsledky jeho celkové režisérské práce a jeho veliký umělecký význam pro činohru Národního Divadla, jenž bývá tak často nedoceněn a ještě častěji podceňován a přehlížen. Vždyť jde tu — a to bylo pro každého nestranného pozorovatele zřejmo — vlastně o stejnou ideu, o stejný umělecký princip, a jen pojetí a řešení práce režisérské jest individuálně odlišné! Lá iláha illa-l-láhu, to jest: není boha mimo Alláha — ale jen pro Muhammeda! —

Paul Claudel, jehož čtyřaktové mysterium „*Zvěstování*“ (L'Annonce faite à Marie) vzorně Milošem Martenem do češtiny přebásněné dáváno bylo poprvé dne 6. února t. r., jest jistě básníkem vzácných a ryzích kvalit, není však dramatikem. A proto musilo jeho mysterium na sceně zklamat a desilusovat. Paul Claudel snad úmyslně, rozhodně však násilně vymyťuje ze svého díla nejzákladnější, elementární dramatické prvky, z daných pak naprosto netěží, figury jeho, v nichž realismus s mystikou jest neorganicky zpřežen a pomíšen, jsou nedomyšleny, a celek jest tak chaotický, že o nějaké stavbě, dramatické koncepci a formě nelze vůbec mluviti. Avšak zklamání, jež „Zvěstování“ na sceně nám přineslo, má ještě jiné a hlubší příčiny, v ideových sférách tkvící. Paul Claudel katolickým mysticismem a náboženskou extasí zúžil svůj básnický zor, že mysterium jeho jen v stejně ideově založených duších, jen v nitrech „blahoslavených, kteří věří“ může najíti stejného a stejně hlubokého souzvučného ozevu. Každý jiný může vnímati „Zvěstování“ jen jako dílo básnické a na každého jiného působí svými „zázraky“, dlouhodechými pasážemi a primitivní posou trochu únavně a trochu — naivně, nikdy však přesvědčivě. „Zvěstování“ není útvarem scenickým a dokonce ne již dramatickým, Claudel pak není průkopníkem nových forem, nového stylu, nového zření a projevu dramatického. Tudy cesty přece nevedou a vésti nemohou!

A pro to vše, co bylo řečeno, musilo Claudelovo mysterium na sceně zklamati, a nemohlo je zachrániti ani krásné a poctivé úsilí interpretů a režiséra, kteří pro dílo učinili, co bylo za daných poměrů lze. Jaroslav Kvapil řešil scenicky a režisérsky „Zvěstování“ zcela v jeho primitivním, biblickém stylu. A nebylo-li v scenování snad celkové jednotnosti, dlužno vzpomenouti jen chaotické nejednotnosti díla, aby bylo správně nazíráno a chápáno. Z hereckých výkonů vzpomínám krásně deklamačně a mimicky podaných a ve stylu starých dřevorytů kreslených postav p. Florentina Steinsberga (Anne Vercors), pí. Marie Hübnerové (Alžběta) a tvrdě, místy až příliš tvrdě, avšak v celku výrazně vyjádřené Mary pí. L. Dostalové. Pí. Eva Vrchlická svoji

Violénu sice správně založila, v druhé polovici však, bohužel, zlomila. Petra z Kraonu může p. J. Steimar řaditi k svým nejlepším výkonům na zemské sceně. —

Vlašská tříaktová veselohra „*Třetí manžel*“ od Sabatina Lopeza (14. února 1914) jest bonbonek běžné façony a pikantní příchuti, jenž v ústech příjemně a lehce se rozplyne, konversační hra bystrých dialogů a veselých scen, bez pretensí a všelikých výbojů, založená na názoru hájeném starým hrabětem Alciatim (p. K. Hašler), že možno procestovati celý svět, aniž je třeba dáti si kufry na každé stanici opatřiti úřední vignetou, to jest: vdova po dvou manželích může míti milenců, kolik chce, ale po třetí vdáti se nesmí, aby se v očích společnosti nestala směšnou. Jsou nepsané zákony zvyku a konvence, jež beztrestně překročiti nelze. A zamilovaná vdovička (pí. Z. Rydlová) zařídí se dle toho.

„Třetí manžel“, s humorem a vervou sehraný, dosáhl svého účelu: pobavit. A více ani nechtěl.

Tristan.

*

„*Na mezi dvou věků*“ nazval pan Adolf Dobrovolný svůj recitační večer, pořádaný dne 21. února t. r. v Intimním divadle na Smíchově a věnovaný české poesii v nejširším rámci. O p. Dobrovolném bylo zde napsáno („Zvon“ XIV., č. 5.), že má veškery disposice, aby vypracoval se na výborného recitátora. Tentokrát však večer jeho neuspokojil. Pan recitátor nezdál se být dosti připraven, přednes veršů neměl vyrovnanosti, správné melodie a plastiky a trpěl zřejmě příliš theatrální posou a hereckými gesty recitátorovými. Kdyby sl. Nechlebova chtěla jednou hledat „na mezi dvou věků“, jistě našla by tam vzácné perly české poesie, z nichž dovedla by při svém jemném uměleckém cítění, svědomitosti a úctyhodné lásce k slovu mluvenému sestavit recitační večer umělecky významný a záslužný!

Tristan.

*

Jaroslava Kvapila „*Oblaka*“, jež — pokud známo — přeložena byla již do němčiny, chorvatštiny, polštiny, angličtiny a ruštiny, měla dne 1. února premieru v Belgii, na flámském divadle v Gentu. Do holandštiny přeložena byla „Oblaka“ (Vrije Wolken) spisovatelem Hendrickkem. Představení, zahájené přednáškou Gustava van Hecka, bylo dle zpráv časopiseckých stkvěle sehráno a setkalo se s velikým úspěchem.

*

Opera. Národní divadlo provedlo Wagnerovu slavnostní hru „*Parsifal*“ s úspěchem mimořádným. Zvláště vzpomeneme-li loni vypraveného „Tristana a Isoldy“, nejkrásnějšího díla Wagnerova a bez odporu i ideově bližšího našemu cítění, jest tehdejší mdlá a nynější hojná účast obecenstva nápadna — mnoho zajisté přispělo k tomu výjimečné postavení „Parsifala“ jako hry dosud jen Bayreuthské. Bylyť činěny pokusy, stav ten i po pominutí „práva autorského“ zachovati, mnoho psáno pro to i proti tomu — a počátkem tohoto roku dáván „Parsifal“ na všech předních scénách — poprvé.

Národní divadlo připravovalo se dlouho a pečlivě k jeho premieře a věnovalo mu v tom směru daleko více, než kterékoli jiné opeře a jen málokterým dramatům mluveným věnovává. Uvážíme-li, že u nás vůbec není tradice pro pozdější tvorbu Wagnerovu, nutno výsledek této péče oceniti příznivě. Ba přáli bychom si, abychom měli aspoň takto vypravenu naši „slavnostní hru“, Smetanovu „Libuši“ nebo dílo ideově s „Parsifalem“ příbuzné, Ostrčilovy „Kunálovy oči“. Jak výkon orchestru pod Kovařovicem, tak výkony zpěváků předčily v „Parsifalu“ to, co jsme slyšeli při „Tristanu“. Paní Horváthová v úloze Kundry stála na plné umělecké výši pěvecky i herecky a p. Schütz (Parsifal), p. Huml (Gurnemanz) a částečně i p. Chmel (Amfortas) spěli zřejmě k témuž cíli, třeba že ho vždy nedostihli. Výprava byla nestejná hodnotou: druhý akt (kouzelná zahrada) scenován znamenitě, třetímu však (před proměnou) chyběl vzduch a jas, kterého nutně si žádá průběhem děje.

Vinohradské divadlo vypravilo Massenetova „*Kejklíře Matky boží*“, dílo z tvorby tohoto autora sice ušlechtilostí nápadně vynikající, ale přes to, absolutně vzato, nevelkých kvalit uměleckých. Starší komická opera francouzská svojí uměleckou hodnotou a espritem doporučovala by se tomuto divadlu mnohem lépe (Halévyho „Blesk“, Boildieuova „Červená karkulka“); běželo-li by pak o dílo modernější, radil bych k vypravení skvostné komické opery Berliozovy „Beatrice a Benedikt“. To byl by úkol pro p. Čelanského jako stvořený.

Dr. *Otakar Zich.*

VÝTVARNÉ UMĚNÍ.

Soutěž návrhů na Žižkův pomník skončila úplným nezdarem. Běžíť o velký úkol, jehož luštění padlo do malé doby. Nebudiž pochybováno o dobré vůli 57 konkurentů. Ale valná většina z nich osvědčila prostě žalostnou nemohoucnost, obsáhnouti význam velikosti Žižkovy a propůjčiti jí posvěceného výrazu uměleckého; hrstka nadanějších pak prokázala své omámení a ochromení módním mudrlantstvím všeho druhu. Námět pomníku, jeho účel i umístění volají kategoricky po monumentalitě nejvyššího vzletu a nejdůraznějšího vyjádření. Všecko titěrné je z řešení tohoto úkolu samo

sebou vyloučeno. Ale právě hraček sešlo se k soutěži nejvíce. Až to uráží. Učiněný masopustní mumraj. Jehlance, minarety, homolky, pergoly, jeskyně, pyramidy, svazky svíček, mohyly, kamna, cukřenky, chrámy a besídky, vodojemy a plynojemy nejpodivnějších tvarů závodí o čest, zjednati důstojnou schránku nebo vznositý podklad Žižkově postavě, zpravidla nepodařené. Až zahanbující podívanou skýtají tyto postavy, buď schematické neb nehorázné. O padělky není nouze. Na všech stranách naparují a rozkračují se Metznerovi bachoráči odulých tváří; onde vězí v Žižkově masce car Alexandr III. od knížete Trubeckého; jiné návrhy nezaprou inspiraci tu z Mestroviče, tam z Colleona a odjinud. I kubism se připlichtil se svou troškou do mlýna, rozsekav Žižku na tříšť hranolů a trojúhelníků. Jenom ze slohu a z ducha doby Žižkovy a z národního svérázu i cítění nevzešlo nikomu žádné vnuknutí. Ledaže v leckterém návrhu zrcadlí se ještě tak trochu bubácký drvoštěp, na jakého protireformace degradovala vznešeného vojvodu husitského.

Ani vyznamenané návrhy nevyhovují. Bílkův postrádá soustředěnosti a lapidárnosti, rozbíhaje se nízko při zemi v řadu skupin, mezi nimiž těžko objeviti vůdce; a když ho naleznete, vidíte blouznivého, vychrtlého zelotu, spíše předříkávače litanií, než velitele; ostatek jsou mnohomluvné rozptýlené shluky figur jako jesle, přeplněné štafáží a postrádající rámce, který by je semkl a z okolí a nad ně vyzvedl. Štursův pomník čepýří se jak apokalyptický drak, podobaje se na distanci okřídlenému koni s jezdcem; perutě utvořeny z řady sražených pavéz bojovníků, přimknutých ke koni tak, jako by nesli svého vůdce. Dobře tím sice pověděno, kterak husitská armáda byla nerozlučně jeden duch a jedno tělo. Ale krom té ideové stránky neuspokojuje tu nic, nejméně cizota, dýšící venkoncem z komposiční skladby. Figura Kofránkovy práce zaběhla se k nám rovnou z lipského Völkerschlachtdenkmalu; honem s ní zas tam zpátky! „Štátev“ Sapíkova konečně je pouhou odlikou barokových sousoší s theatrálním Žižkou na vrcholku; postavením té plynulé, oblé skupiny na ježatinu kubistického podstavce manifestován svrchovaný nevkus, dokonalý úpadek citu a smyslu pro soulad a slohovou jednotu uměleckého díla.

Kladného výsledku soutěž tedy neměla. Porota vyřkla nad ní svůj soud, neuznavši žádný návrh za hodný doporučení, ačkoli přisouzením cen, ještě patrněji však hlasováním o přípustnosti různých návrhů osvědčila liberálnost, s níž v případě pomníku Žižkova těžko se smířiti. Z toho protokolovaného rozvratu úsudkův a měřítek vyznívá výstraha, aby soutěž nebyla opakována. Leda po letech, až nynější anarchie vkusu pomine. Nejmoudřeji však, svěřiti komposici Žižkova pomníku rovnou českému sochaři, jehož jméno jest už na všech rtech a jenž svou osobitou uměleckou povahou jest ze všech k řešení tohoto úkolu zajisté nejpovolanější. —

Otázka umístění M o z a r t o v a p o m n í k u přimnožila pomníkových bolestí Prahy. Mozartverein si zmanul, vpraviti tento pomník do průčelí stavovského divadla a vyzval*) zemský výbor vyžádati si na pražské obci odstoupení čtyř čtverečních metrů ulice před portikem stavovského divadla. Vyzvání neproniklo a oheň je na střeše. Všecko němectvo sápe se na Prahu, český národ sedí ke své hanbě znovu na lavici obžalovaných, německá duchovní šlechta trne hněvivě nad jeho nekulturností, a německá duchaplnost s mnichovským diblíkem „Jugend“ v čele vyplazuje na nás jazyk. (Mírné slovo na tu uličnickou karikaturu — že?) Čeští politikové hasí požár, smiřují, radí k povolnosti a t. d. A všechen ten nechutný povyk je samá pleva, zalétající daleko od jádra otázky. Jádro však má jen a jen dvě stránky: Komunikační a uměleckou. Soutěska před stavovským divadlem volá po rozšíření a nikoli po zúžení. Tam je nouze o každou píď, neřku-li o 4 m^2. Zdráhá-li se tedy obec, zúžiti tam ulici, má k tomu očividný věcný důvod, o jehož podstatnosti může pochybovati jen zlá vůle. Výtvarnicky pak není Mozart připoután k stavovskému divadlu tak těsně a neodlučně, aby nemohl se tyčiti jinde, než právě v jeho portiku. A konservátor Dr. L. Jeřábek namítá docela správně, že vpravení pomníku Mozartova do průčelí a do loggie stavovského divadla porušilo by jistojistě architektonickou tvářnost, lad a sklad památné té budovy. Že památné? Podobá se, že přirostla k srdci spíše nám než Němcům. Jejich umělecké svědomí neštítilo se, zněšvařiti budovu pavlačemi se železnými sloupky, a nerozpakovalo by se nyní, zastavěti hlavní průčelí skulpturami z ruky Metznerovy. Kdyby tato ruka aspoň zaručovala, že dovede vniknouti do povahy Mozartovy a vytvořiti dílo hrající duchem i slohem Mozartovým, slovem pomník Mozartovy umělecké bytosti a nikoli pomník Metznerovy toporné manýry! A jelikož neběží o soukromou záležitost Mozartvereinu, nýbrž o veřejnou, má na jejím uspokojivém vyřízení celá naše veřejnost spravedlivý zájem. Stranou tedy všecky plané křiky a hleďme si jen a jen věci. —

Soutěž návrhů na s t a v b u b r n ě n s k é h o d i v a d l a vynesla několika projektantům

---

*) „aufgefordert“ psáno do slova v dotyčném nabubřelém výkladu pražské „Gesellschaft zur Förderung deutscher Wissenschaft, Kunst und Literatur in Böhmen“, která věcnou i formální zamodrchaností tohoto spisu vydala prapodivné vysvědčení své kulturní úrovni.

ceny více méně zasloužené, ale nepřivodila rozluštění, porazivši podmínky soutěže. A to jediným návrhem („Caveant consules“ od architekta Hübschmanna), jenž vzchopil se nad předepsané vklínování budovy divadelní do bloku mezi dva nájemné domy a postavil své divadlo volně jakožto nárožní budovu se všemi výhodami oprostěnosti a representačního rázu. Výhody tohoto řešení bijí — což porota uznala — tak přesvědčivě do očí, že nelze jinak, než chopiti se jich oběma rukama. Tím vstupuje otázka stavby Národního divadla v Brně do nového stadia i bude bohdá příležitost, znova se jí obírati. A to obšírněji, jak význam její káže. *J. L.*

TÝDEN.

* Německá literatura, podle statistiky, obohacuje se ročně o 30 tisíc svazků. Aby německá nakladatelství si ulehčila práci s pročítáním rukopisů, jichž spousta se odmítává, zařizuje se „ústřední lektorát“, jemuž všecky rukopisy se posílají. V „lektorátu“ jsou zaměstnáni učenci, specialisti, spisovatelové a kritikové, úhrnem asi 40 sil. Odtud rukopisy s doporučením posílají se „Prostředkující kanceláři nakladatelské“, rukopisy odmítnuté vracejí se autoru do smluvené lhůty. Spisovateli jako nakladateli se tím zařízením ulehčilo. — Nám zdá se to býti nový druh německé uniformy. —

*

* Georges Brandes ve svých vzpomínkách uveřejňovaných v „Mercure de France“ vypravuje o prototypu „Peera Gynta.“ Byl jím mladý Dán, s nímž Ibsen často setkával se v Italii. Byl vysokomyslný, domýšlivý, a měl příliš mnoho obraznosti. Vlašským dívkám se chlubíval, že jeho otec je skromný učitel sice, ale důvěrný přítel dánského krále a zámožný. Aby prokázal, že je zámožný, objevoval se v bílém hedvábném oděvu. Vydával se za básníka, ale pochybovačům vysvětloval, že může tvořiti jen v překrásné, velkolepé krajině nebo na horách velmi vysokých, čemuž sám věřil a dokonce odcestoval na Kretu, aby tam napsal „velkolepou tragedii“, a pobyv tam několik let nadarmo, vrátil se do Říma, kde zemřel. Ibsen po všecku tu dobu udržoval s ním známost. —

*

* Nákladem paedag. liter. spolku „Neue Bahnen“ (Nové dráhy) vyšla příručka pro studující mládež: „Der Roman des Auslandes seit 1800.“ Autorem je Otto Hauser. V předmluvě praví, že vnáší do díla nový nazírací způsob: pojímati historii s hlediska anthropologického, a zmiňuje-li se o změněných požadavcích, maně připomenou se nám slova německého imperatora: také německá věda musí se přizpůsobiti zájmu němectví. Věda v díle Hausrově kulhá, přes to, že bylo německou kritikou doporučováno, ale požadavkům „změněným“ vyhovuje. Ať ve francouzském, italském, ruském či jiném románě snaží se spisovatel skoro křečovitě všude prokazovati německý „Einfluss“ a nejde-li to, tedy pátrá po rodokmenu cizího autora a s gustem konstatuje, že byl Němec. Tak o romantice u franc. románu praví, že ethnicky znamená jen obrození čistého ducha germánského tehdejší doby: Longobard Dante Alighieri, Goth Cervantes a Anglosas Shakespeare jsou hvězdy, před nimiž blednou: Corneille, Racine a Voltaire. Kde nelze uvésti němectví, vytasí se s germánstvem a praví-li o Alex. Dumasovi: Er kam dem Vulgus entgegen, netuší, že dílem svým to činí mnohem více. Mme. Staël je Němka — s otecké strany, Beyle je Němec, psal se proto Stendhal, Germány jsou: Musset, Flaubert, Vigny a Merimée. Victor Hugo je Němec podle jména, jinak by se byl psal francouzsky „Huc“ a potom byl plavovlasý, Murger slul Mürger, s otecké strany byl Němec a protestant. Ruský novoromantik „Brussow“ je prý původu pruského a slul „von Brüssow“ (?) atd. O českém románě praví, že musí jen několik slov postačiti. Některá česká jména uvádí správně, praví o Pflegru Moravském: eine Art tschechischer Spielhagen, českou Sandovou byla K. Světlá. Uvádí, že Rusové přinesli do české tvorby a dosavadní veselosti cosi temného, stlačeného, trudného, což je cizí českému temperamentu. Literární umění zastupoval Zeyer a k aesthetismu šel Karásek ze Lvovic, což německý literární historik vysvětluje „asi“ tím, že jak u Zeyera tak u Karáska některý rodič pocházel z „přejemnělého kulturního židovstva“. Ze jmen, která podlehla ruskému vlivu, poutá pozornost Šlejhar, jenž, jak v závorce uvedeno, jmenuje se „Schleicher“, což pro autora „Kuřete melancholika“ bude rozhodně novinkou, a neví o tom ani Antal Stašek (Dr. Ant. Zeman), že se vlastně jmenuje „Seemann“, ani Rais, že se má psáti „Reiss“. Patrně autor knihy přehlédl, že Merhauta mohl přezvati buď Meerhaut, nebo Môhrhaut či docela Mehrhaut a německý původ byl by naprosto nesporný. Kniha je napsána tak, aby německý jinoch nabyl hrdého přesvědčení, že všecko duševní vytvořilo němectví a literární historik prokázal, že by se mohlo opakovati, co kdysi bylo vyřčeno: Freue dich. oh, deutscher Jüngling, dass auch Hus ein Deutscher war. Co by řekla naše kritika, kdyby někdo vydal takovou příručku školní přecpanou vtíravým šovinismem? *K. V. H.*

Dnešní dvojčíslo jest o 4 strany větší. Příští dvojčíslo bude míti o to méně.

V Praze dne 27. února 1914.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Zodpov. redaktor a vydavatel: Fr. S. Procházka. — Nakladatel: Česká graf. akc. společnost »Unie« v Praze.

Tiskem »Unie« v Praze.

Belletristický týdenník
ZVON

Aug. Eug. Mužík:

RYTÍŘ A ORÁČ.

Rytíř skvěle oděn ku východu jede,
tam, kde v dáli kdesi leží svatá, zem.
Zádumčivé, hrdé v mysli dumy přede,
louče se snad navždy se svým domovem.

Jede, jede dobýt oné svaté země,
kterou urval, dusí, hyzdí tyran zlý;
na černém mu štítu drsně tak a temně
příštích jeho bojů kal se zrcadlí.

Ale se rtů jemu svatá, zbožná píseň,
hymna víry, síly mocně hlaholí,
přes keřů a stromů mlčenlivou tíseň
do daleka letí, širých do polí.

Zatím v jeho vážnou, povznesenou notu
hrubý oráč mísí hněvivý svůj vzkřek,
ryje brázdu, rose deštěm svého potu
popohání voly vpřed i nazpátek.

Rouhavě si myslí: Lehko tobě jeti,
snadno tobě smýti s nejhorších se vin,
snadno v dáli konat spasná předsevzetí,
modlitbu svou vtělit v mužný, slavný čin!

Já když tady v potu bortím tvoje hroudy,
při své bědné práci zaklet zůstanu,
mé a mojich bratří špinavé ty proudy
hojnější jsou nežli vlny Jordanu.

Spěješ volně jako z jara smělí ptáci,
Bůh ať spravedlivě soudí naši věc!
Před něj předložím svou těžkou denní práci,
a modlitba moje předejte tě přec.

ŽIVOT A SMRT

Čím dál tím bližší, svůdnější a snazší
se zdá nám smrt a život půvab ztrácí.
Smrt nabízí nám číš, v ní sladkosti
skryt roztok, vodu zcela sytící.
Klid, jenom klid! . . . My dávno jsme ho žďáli
a plavili se k němu bouřným mořem,
až jako Robinson v břeh pustý hnáni
— my bídní života ach ztroskotanci —
vítáme posléz novou výspu míru
a nechceme a bojíme se nazpět
zas vrhat se v ty víry nebezpečné.
Za námi slyšet, kterak vlny duní
a tisíc lodí zas se v moře vrhá
a plují, plují — kam je žene závist
a vášeň krve, lačnost zlata, slávy.
Co lodí pak se ztroskotá a kácí,
co výkřiků pak zoufalých kol slyšet
a trupů vidět, skalím roztříštěných,
s posledním úsměvem neb křečí na rtech.
Však my, my poznáním už odloučeni
od toho, co kdys vším nám v světě bylo,
— tak osobní a sobecké a drahé,
ach dosud sladkou příchuť toho máme —
na břehu stojíce tu v zbožném klidu
zpět díváme se s pochybou a smutkem
a nevíme, zda želet čeho máme,
či vítat mír ten dávno vytoužený
a plný přece prázdnoty a nudy,
jenž zastírá nám navždy starý obzor
a od druhů nás věčně odlučuje . . .
Ach živote, ó rci, jsi krásnější,
když jsi či nejsi? . . .

ÚNOROVÉ ODPOLEDNE.

Slunce plane na obzoru tiše, mdle,
jak daleká vápenná pec, z níž otvorem
dveří zírá plamen bílý, tavící kámen
na jemný prášek.

Ještě ve vzduchu, na zemi není života,
ještě není lístku, ni květu, ni vůně,
ani barev ani písně, kromě té,
již vítr si hvízdá.

Ale sečkej — dítě roste, roste,
jeho plaché žvatlání stává se slovem,
jeho naivní otázky hledají odpovědi,
nabudou tvarů.

První sedmikráska někde čeká již,
fialka se ze spaní budí, slepá očka
mne si, šepce: „Ó větříčku, bratře,
čas je už — rci mi? . . .

Mohu už, mám už, smím na boží slunce?
Čekají už milenci, básníci, děti,
mám jim dát svou vonnou krev, umírajíc
usmát se v lásce?

Splynouti všecka ve vůni, jak můj rod
činí už věky,
mám svůj prostý, krásný úkol míti,
něžný kříž svůj vzíti, kráčeti za Ním,
jenž se ve vzduchu už chvěje? . . .“

PÍSEŇ.

Kdes poutník šel
a sobě pěl
tu píseň, pěl jen sobě:
„Já záhy budu v hrobě spát
a potom bude se mi zdát,
zdát o někom v mém hrobě.

Teď nikdo o mně neví
a neslyší mé zpěvy,
a já jsem rád, tak rád.
Pak rovněž nebude mít zdání,
co se mi bude zdát v tom spaní,
a já budu tak klidně spát!

Vy růžné líce májové
všem vstříc se smáti hotové,
kdo přibliží se vám,
jen jeden kradmý hled to byl —
já s ničím vám se nesvěřil,
a hrd teď umírám.“

K. M. Čapek-Chod:

ÚVODNÍK.

(Pokračování.)

To je třetina všeho, co mám, a ta se musí ztrojnásobit, abych měl, co musím mít k dosažení svého cíle. Člověče Kandrte, kdyby se mi měl podařit můj úmysl, každý rok bys u mne ztrávil svou dovolenou na mém statku, a kdybys neměl kam jít, u mne bys nalezl svůj domov. Ale bude to nepochybně všechno marno. Podívej se, potřeboval bych k tomu ty tři parcely, co tu vybývají, jednu z nich na dům pro syna a ty druhé dvě na špekulaci. Tady v tej portmoně je asi kupní cena za ty pozemky a já je nemůžu koupit než s jednou podmínkou a tu ani nemůžu prozradit, poněvadž teprve doufám, že se dostaví! Totiž zoufám, že už nepřijde, jinou chvíli jsem zas jistej, že ano, v takových věcech jsem se dosud nikdy nemýlil. Ale přišla kosa na kámen! Majitel těch pozemků dostal za všechny tyhle staveniště od eráru a obce ohromnou sumu. Následkem toho hrozně zpanštěl. Dříve musil jíst tak říkajíc tu zem, co na své pozemky nedostal vypůjčit, neměl. Ptal jsem se, co chce za ty tři parcely. Žádal značnou sumu, ale nebyla přece jenom pořád ještě směšná. Ale já dělal, jako by byla k smíchu a usmyslil jsem si, že nechám dědka ustát a zašel jsem si k němu za týden. Chtěl o pět tisíc víc. Upozornil jsem starého blázna na ten nesmysl a on na to, že ty parcely budou každého týdne dražší

o pět tisíc, a peníze hned na dřevo. Myslil jsem, že dědka roztrhám v tom fotelu před sebou; povídám ti bejvalej hejtman, musil pro dluhy složit šarži. Tohle všechno měl jeho strýc tenkrát, ale nedal mu ani krejcaru. Chlap to zdědil před třiceti lety a držel se s tím až do loňska, z bývalého lumpa stal se pozemkovej lichvář, který neprodal a radši se vypůjčoval, až přišel stát a obec. Povídám, pětasedmdesát let je mu a s místa se hnout nemůže. Ptám se, je-li to jeho poslední a čestný slovo. Na to on: Poslední a čestný. Ve mně vařilo, podívám se na něho, jak tu sedí chatrnej a řku, co chce ještě dělat na světě s tolika penězi. Tu se děda roztřásl a prej kdyby nebyl dal čestný slovo, ty bauplacy že by stály týdně o deset tisíc víc. A buďte s pánembohem, pět tisíc týdně a mezi týdnem denně o sedm set. A tak mne vyhodil, ani nemusil vstávat. To je dnes čtrnáct dní a já každý den přidávám do portmony o sedm set víc, a dnes jsou ty parcely o deset tisíc dražší. Pokusil jsem jsem se skrz agenta, on však poznal hned, odkud vítr věje, a vzkázal zrovna na moje jméno, že dřív se nemám ukázat, dokud nepřinesu peníze na dřevo, kolik ten den jeho parcely platí. Patrně mu to dělá zábavu.“

„Proč tedy nekoupíš hned a raději proděláváš sedm set denně?“ zeptal se Kandrt.

„To je právě to strašné, to je ten můj skřipec, na kterém jsem nataženej. Jestliže nepřijde to, co čekám, nemají ty parcely pro mne z daleka tu cenu, jináč, člověče —“ a Plecitý stiskl Kandrtovi rameno jako svěrákem, „kdyby se mi poštěstilo, trojnásobnou cenou to není přeplacený. Kdyby mi bůh anebo ďábel popřál, a já se mohl tomu starému darebovi vysmát!“

„A což, prosím tě, je to, co čekáš tak hluboké tajemství, že ani já je nesmím zvědět?“

„Ty bys mne nezradil, neběžel bys k němu a nevyzvonil bys, to vím, ale v našich kruzích je to pověra, nic na sebe ani vlastnímu bratru nepovědět, aby se to nezkazilo. Když ti řeknu, že to spíš od ďábla závisí, poněvadž se to země týká, moc jsem řekl . . .“

A Plecitý, hladě svůj nerudný vous, s nímž by snad ani vochlice nepořídila, pohlížel horečnatýma očima, v jichž koutcích seděl žaluplný chtíč bezmocné nezřízenosti, směrem ke třem nezadaným parcelám bloku.

Kandrt, který celý svůj dosavadní život ztrávil s bláhovci „z výtěžku svého péra žijícími“, nikdy neviděl symptomy zimnice z mamonu, jíž byl Plecitý schvácen, a jen z těžka chápal tohoto muže, jenž maje třikrát tolik, co stojí tři stavební parcely; třásl se jako uvázaný chrt, když mu pán odejde.

Nebyl by se divil, kdy byl Plecitý tence nosem zafňukal v žalosti své, která se zdála Kandrtovi děsně nízkou.

Utrpení Plecitého stávalo se pořád patrnějším v jeho vzhledu. Zenice očí mu zkrvavěly a jeho zápas se zemí podobal se skutečně rvačce se živým protivníkem.

Zmocňovala se ho zuřivost, pěna mu vstupovala na rty za kleteb, jež možno nasbírati jenom od trhanů při stavbě drah, zmítal se na železné tyči jako posedlý, když se mu zem hned nerozestoupla, kde chtěl.

Rty si rozkousal, až prskal krev.

Stalo se, že i kopl do rozpadlého balvanu, když jej byl chvíli napiatě, ale se vzrůstajícím opovržením prohlížel. Nebylo to ani opovržení, spíš zklamání, jako zas někdy od takové průby vzhlédl na přítele jasným pohledem na němý dotaz, není-li naděje tohoto okamžiku sebeklamem . . .

Patrně to byl zas klam, neboť při nejbližší příležitosti upadal hned ve své, Kandrtovi nevysvětlitelné záchvaty zuřivé síly, hurtem a fortelem odmetávající od povrchu zemského ohromné balvany, až se překocovaly.

Pro literáta, který rozbředal u psacího stolku dny a noci třiceti let, byl tento vítěz nad hmotou nenabažitelným divadlem a předmětem ostře pociťovaného závidění, jako imponující zjev vůle a energie, ať hmotné pohnutky či zdroje této vůle nevyhověly zděděným požadavkům etickým, hamižnost odsuzujícím.

Kandrt dokonce nakazil se trochu horečkou Plecitého, a zájem jeho ovšem hodně objektivnější — jednaloť se mu jenom o otázku, komu připadne na konec triumf, zemi anebo jejímu drtiteli — stal se tak mocným, že zatlačil do pozadí všechny soukromé zřetele Kandrtovy.

Chvěje se předvídal beletrista tragický výsledek tohoto souboje, v němž na jedné straně zbraní byly čtyřmetrová železná tyč, krumpáč na dlouhé násadě a na druhé všedrtící tíže, vlastnost země a hýblo celého kosmu.

Kandrt zrovna poposedl na sloze cihel, přikrytých pytlem, když ho napadla tato myšlenka: přece nijak jinak ani nesmí svou povídku o Plecitém založit než na tomto kontrastu a v tu minutu vzrostl Plecitý v jeho očích na heroa kultury — stavba lidských příbytků jest přece kulturním

činem! — bojujícího s kosmem, podmínkou i ohrožovatelem lidské kultury.

Tím Plecitý v ponětí Kandrtově nesmírně nabyl, a odtud sledoval děj už výhradně jako básník, jehož srdce bylo připraveno na obě eventuality i na zánik hrdinův, tragicky, jak se mu zdálo, velmi odůvodněný, ve kterémž případě by se byl ovšem nedověděl tajemství Plecitého, tragické jeho pohnutky, i na jeho úspěch, ve kterémžto případě ovšem bude míti obrazotvornost snazší práci, neboť doví se motivy Plecitého a nebude nucen konstruovati je uměle jako v případě prvním.

Několikráte přes den viděl básník svého reka v obou posicích. Stál-li se svou železnou sondou na vrstvě, hloubaje v nitru země po svazech jejích a je přetínaje — tu Plecitý vypadal jako předurčený triumfátor — ležel-li dole podkopávaje poslední opory balvanu, tu vězel v tlamě svého osudu a ten mohl jen schroupnout a bylo po Plecitém.

Jednou konečně nadešel okamžik rozhodnutí . . .

Od rána Plecitý vyváděl zas jako divoch a skřípal hlasitě zuby lomcuje železem a sbíhaje dolů, aby nahlédl pod sto metráků skály ve vzduchu visící.

Tentokrát bál se Kandrt skutečně o jeho rozum a jeho rouhání všem mocnostem nebe i země přesahovalo všechny meze, takže by se Kandrt nebyl nic divil, kdyby rouhač býval ztrestán na místě.

Zas odlítl Plecitý od své páky. Odplivl i zazlořečil a skočil tentokráte rovnýma nohama dolů. Železná tyč zůstala trčeti, kde ji byl Plecitý vetknul.

Zdola bylo slyšeti ropotící lání jeho, kterým provázel každý ráz své motyky. Kandrt, který se vždy držel v podálí těchto operací, jej nedohlédl.

Útroby se mu kormoutily pomyšlením na nebezpečí, v jakém té chvíle jeho přítel z mládí vězí.

Pohlížel na železnou tyč a z pomyšlení, že by nyní stačilo dost málo zamyknouti toporem, aby Plecitý byl pohroben spoustami, jež by ani tři vozy neuvezly — udělalo se mu těžko.

Neurasthenik v něm prohodil prostořečně: Což abys šel a provedl to!

Srdce mu zabuchalo a již se chtěl vzchopit a prchnout, když v tom . . .

Nepohnula se to železná tyč docela malounko, ale znatelně a teď zase!?

Pro bo . . . !

Nedořekl to Kandrt a již rozběhly se až k jeho nohám dvě klikaté trhliny, tak rychle jako dva souběžné blesky, železný sochor docela slyšitelně vypadl a poroučel se se vším všudy do propasti, která tu zývla — ne najednou, ale na tři pokračování i zabrala tím sesutím aspoň třikrát tolik země, kolik podkopáno.

Potichu, docela bez prachu. Potměšile jaksi skočila vlna země po svém tyranu a pochovala jej štědře pod zátopou několikrát větší, než o jakou usiloval.

Dole na odkopaném staveništi strhl se pokřik, jak bývá při katastrofě.

Ozvalo se volání: „Pryč, pryč!“

Potvrzení — že Plecitý je docela mrtev.

Volání neustávalo, bylo zlobným a teprve když křikloun dodal s velikým gestem: „Co pak ste hluchej, že neslyšíte — to se rozumí že vy!“ pochopil Kandrt, že je to výstraha jemu platící, aby prchnul se svého místa.

Sotva že vyhověl, utrhl se zase kus země a sesul se bez hluku ronivě dolů až po místo, kde Kandrt před několika okamžiky seděl, a pohyb sypké vrstvy neustal, dokud se nevyrovnala dlouhým povlovným svahem.

„Prkna, trámy a bednit!“ ozval se tu najednou námahou strhaný, ale velitelský hlas Plecitého, jejž Kandrt mněl pod hromadou utrženého břehu.

Zůstal tam však jenom kopáč a Plecitý stál stranou a udíleje na rychlo rozkazy plval občas bláto.

Náhle trhlo jím cosi, sáhl do náprsní kapsy a rozběhl se pryč.

Letěl jako štvaný a ještě jej Kandrt zahlédl, jak se chytil držadla tramvajového vozu plnou rychlostí ujíždějícího, jak vyskočil na stupátko, jak spadl celou vahou až se ode dlažby odrazil, a přece ležet nezůstal. Naopak vzchopil se s pružností hocha a nejen že dohonil ujíždějící vůz, vskočil na něj znovu a tentokráte bezpečně přes všechny protesty konduktérovy.

Celý výjev trval deset vteřin a ještě za rohem zazněl láteřící hlas Plecitého, když už tramvaj zmizela.

K sesuté hromadě země přistoupil nyní starý dělník Ondřej, který provázel Plecitého po všech jeho podnicích a pracoval s ním už na drahách.

Vzal plnou hrst z hromady a pouštěl ji zvolna mezi prsty.

„Vyhráli jsme to,“ řekl tajemným polohlasem ke Kandrtovi. „To je písek lepší než vltavskej, krásnej, režnej písek na cement, jako tlučený sklo. Já jsem věděl, že kde jsou křemeny a křemínky, musí se přijít na tohle boží požehnání. Jen s jakou se milostpán vrátí! . . . Ten humus mne ovšem mejlil!“

Tak tedy písek byl ten poklad, po jakém Plecitý s takovým vzrůstajícím rozechvě-

slzami zasvěděly oči. A byly to slzy úlevy, toky svatého hoře.

A prudce, jako jsem dříve přised, odsedával jsem od Jenůvky. Náhle mil bylo krušno a pokorno.

Sama mne pak hleděla zase rozveseliti, sobě dávala vinu, omlouvala se, že byla hrubá a bezohledná ke mně. A já zase omlouval se jí. Druh druha zvali jsme v duchu ubožáčkem.

Nedovedl jsem dáti průchodu svému podceňování celého pokolení ženského, mstíti se za to, co mi Cilka udělala. Nedovedl jsem nikoho ponížiti, ani sám sebe ne. Ještě nedovedl.

Z rána vstával jsem někdy s úmyslem: Dnes to uděláš, přivlastníš si ženu, která nikoho ještě nemilovala, utrhneš zapovězené ovoce! A večer, klada se na lože, spílal jsem si hlupáků, kluků a přesvědčoval se, že zasluhuji to, co mi Cilka vyvedla.

Ale byla to sofismata a klid, jenž za to rychle zavíral má víčka k zdravému spánku, byl mi důkazem, že neprohřešil jsem se ničím proti svému svědomí.

A přece byl jsem směšný. Ne snad v očích Jenůvčiných — ta byla nevinná a nevědomá — ale jistě v očích Liborových. Ale nebylo mi ještě rovných sedmnáct let a měl jsem právo býti romantičtějším, stydlivějším než on, téměř dvacetiletý.

Jen někdy v noci, když pršelo a bylo chladno od hor, anebo zase přílišné vedro, probouzel jsem se a tu jsem plakával touhou po matce a z bolu pro zrazenou lásku.

Někdy na požehnání pustil mne učitel Marek k varhanám, abych si zahrál, dva neb třikráte jsem si vyšel s Liborem na havrany. Jednou nás doprovázel páter Tomáš a vydal také několik ran. Vyrazil pánu bohu několik tabulí z oken.

Jednou ukázal mi Libor „rapatého" pána s plnovousem, jehož páter Tomáš doprovázel. Byl to professor Bartoš z Brna, sbíral tu národní písně.

Jindy zase projel Nivnicí kočár pána s elegantní dámou.

„Hanuš Tůma, básník český," upozornil mne Libor.

Slyšeli jsme, že i učitel, skladatel a sběratel výšivek Kretz Nivnicí prošel, ale jen ve škole se na chvíli zastavil.

K závěrku prázdnin vybrali jsme se na výlet do Filipova, na uherských hranicích. Každoročně scházela se tu inteligence z moravského i uherského Slovenska na přátelský rozhovor. Pak jelo se buď na moravskou stranu, do Strážnice neb Velké, neb do uherské Teplé, někdy až do Sv. Martina. Připojili jsme se k výpravě uherskobrodské, vedené starším kaplanem páterem Parobkem. Muž tento byl svérázná, neobyčejná povaha. Zásad žulových, neznal v ničem kompromisu. Když klerikální Hlas v Brně z důvodů taktických dostal se do opposice k programu sjednocené národní strany na Moravě, byl to P. Parobek, jenž jako místopředseda občanské besedy v Uh. Brodě navrhl, aby Hlas byl z Besedy vyloučen a též návrh svůj prosadil.

Mimo pátera Parobka zúčastnili se výletu koncipient dr. Weber, nadučitel Hauerland, hostinský Dorazil, krejčí Ondrášek a účetní Najšl. Z Nivnice jeli jsme učitel Mařík, Libor a já. Uvědomělý starosta bánovský Matějíček měl se pro nás časně z rána staviti svým povozem.

Libor přichystal mi překvapení. Den před výjezdem přinesl mi hoch od nadučitele Hauerlanda strojný kroj újezdský, jenž mi padl jako ulitý. Libor sám opatřil si starobylý valašský kroj z Kaňovic, světlemodré kalhoty do čižem s krajačkami, světlečervenou vestu a župicu s červeným vyšíváním. Na hlavě měl vydrovici, v ruce valašku.

Oblékli jsme se oba večer na zkoušku. Knoflíky na mé vestě jen jen ligotaly. Jenůvka i Zuza mne chválily, jak mi to svědčí. Ale myslím jen ze zdvořilosti k hostu. Ale Otyla byla tak nadšena, že zalitovala, že o tom dříve nevěděla, že by si byla vypůjčila od přítelkyně ladný kroj uhersko ostrožský a jela s námi. Obstupovala a prohlížela si mne dlouho se všech stran. Řekla mi směle, že by z nás byl párek slovácký k pohledání.

Já přisvědčoval z plna srdce Otyle a bylo mi líto, že o tom nevěděla dříve. Nevím, co se mi na Otyle líbilo, byla proti Jenůvce bezcitná, sobecká, ale bylo u ní něco dráždivého, co by dovedlo vzbouřiti mou krev snad až k hluboké vášni.

Dobře, že byla už zadána.

O Jenůvce nevěděl jsem do poslední chvíle, že pojede. Tajila to, jako Libor, že pro mne si vypůjčil kroj. Myslil jsem, že pojedeme z Nivnice troja. Ráno teprve, když po prvním kuropění Matějíček s vozem před mlýnem zarachotil, objevila se spolupoutnice Jenůvka v krásném nedělním kroji nivnickém. (Pokračování.)

✱

Antonín Schulz:

BOJ TRITONŮV O NAJÁDKU.

(Pokračování.)

Vzdychla z hluboka a v srdci hluboce rozželena děla dále:

„Ty sacerdos Musarum, ty květe z Parnasu, jak tebe nazval Zilwar učený, ty, na kterého v době daleké, až Bůh tě k sobě zavolá, čeká v kostele velkopáteční nádhera černého až ke klenbě gotické sahajícího baldachýnu smutečného nad oltářem svatého kříže a v posledním doprovodu sláva smutku vysokovztyčné umbelly s kytkou ze pštrosích pér? Ty bys chtěl to vše, matku svou i mne hříšnou opustiti, by ses samovolně jako neradoživec k černým skalám pekelných bran přesadil proto jen, že odolati nemůžeš chtíči svého těla, jejž tobě vnukl poťouchlý ďábel? Tím bys toužil mne ve své tvrdohlavé touze obrátiti na víru, že jsi mne měl k smrti rád? Jsem otrávena hříchem. Nemohu proto blažena býti. Ale, dbáš-li ke mně pravou milostí, slituj se nade mnou, nechtěj, abych tvou samovraždou nad mou hlavou spáchanou sešílela. Byla bych zdáním mrskána a štvána, že kápěje tvé krve stále tepou mou leb. Byla bych bičována myšlenkou, že zavinila jsem, že nad hlavou mou olovo tvou rukou vedené otevřelo ti ne hrob, který mnohdy mění nesnesitelné parno pozemského žití ve vytoužený chlad věčného klidu, nýbrž já že jsem otevřela ti do kořán do žižava rozžhavené železné fortny věčné mučírny a morny satanské? Sešílela bych! Co láska tvá? Nic než sobectví, jehož souhrnem jest touha rozbíti výdunek pozlátkem krásy obalený. Promáčkl bys ho prvním výlevem své vášně a jádra bys nenalezl. Ty, že by ses chtěl pachtiti po něčem, co pro tebe nemůže míti ceny, když vím, že bys ani po vznešeném bohatýru na sebe neoblékl hermelínu, neřku-li pachtil se za motýlem, jenž svých křídel duhokrásnou klenotnici pyšně na zářném výsluní světu na odiv rozkládal, ale kazisvětských, drsných prstův omakem jiskřivé tříšti byv zbaven, jako opelichané nočňátko se tísní pod lupenem lopuchy, stydě se za svou oplzlou, sešuntělou nahotu? Ty že bys toužil po výškrabku lahůdky, která mlsounu jinému stává se již nechutinou? Že bys za vděk bral úložkou pouhého paběrníka, poslední krásy vyždímálka?"

Eva stavila svých slov příval, jako staví kroky ten, kdo příkrý svah chtěje zdolati náhlým rozběhem udychtěn, zchvácen, sil zbaven ustane v běhu, kdy stéci má vrchol nejpříkřejší. Proud řeči položil na její líce nachových růží žeh a ňadra rozvlnil, že dmula se jako kalichy leknínů na hladině rybníka, když rázem do ní křídlem svým běsně šlehne bouřlivý severák. Kladouc ruce na prsa křížem jako Máři Magdalena kající, děla dále hlasem stísněným: „A co hermelín proti tomuto cáru s cejchem zaprodanosti? Věř, koho tento erb, toho tato říza, toho bujné tělo, které říza kryje. Erb jest Kojtův a urozený Kojt byl u mne před chvílí přihnouti si z kalíšku vína, které počíná míti pro něho valně vyvětralou příchuť. Nežádej, bych do rozsedliny rány, kterou jsem zasadila srdci tvému dýkou své zpovědi, kapala z fiólky kajícnosti své žluč s otravou a s jedem smíšenou."

Eva klesla na Vavřincova prsa a děla dále: „Měj slitování! Zda lépe nebude, kdy vídati se budeme tam na božím poli, mezi jalovčím, u posvátného svatostanu mohutných kružin zbořené svatyně, tam nad posvátným popelem tvého tatíčka v dobách, kdy sexagony okna chrámového božiště chvěti se budou velebným hlaholem varhan a jásavou hymnou, za hovoru zvonů, ve vůni modrých sloupů kadidla? Tam vídati se budeme a ruky stisknutím se ubezpečovati, že byť nám nemožno mostem lásky překlenouti propast, která nás dvojí, byť nemůžeme přijímati vzájemně svých láskou prosvěcených těl a květů krví svých, přes to vše v témž chrámu u jednoho oltáře přijímati můžeme tělo boží z pšeničného pole jednoho a krev boží z jedné vinice a z jednoho kalicha."

Vavřinec klesl před Evou na kolena. Vší smyslnosti prost, objal její boky a své oči nesl k ní jako ke světici. Eva, majíc oči v slz záplavě, děla se slaďounkým smíchem: „Poeto Pire, který, jak děl Chlumecký, archandělskými perutěmi své arcidušе již hvězdnaté klenby se dotýkáš, jakých modlařinských dotyků se dopouštíš jako ten řecký sochař, který, jak mně pěstoun Chlumecký vyprávěl, objímal tak, jako ty nyní mne, sochu, dílo rukou svých, touže, aby ožila, promluvila. Proč tropíš tak též, když já nejsem dílo rukou tvých, brebentím dost a dost, toužíc bych ožila v tobě lásku k životu? Ty však stále, jako bys neměl v ústech k promluvení nádobí, mlčíš. Nuž pro-

Libor Opékal při zvláštních příležitostech rád chodil v kroji a nelišil se zcela nic od šohajů v nedělní parádě. Zuzka jiný než slovenský kroj dosud nenosila.

Nic nevyrovnalo se však volným zpěvům, když sedávali jsme spolem na břevnech pozdě z večera za třepetavého svitu hvězd a klidného světla měsíčního.

Tu zpívaly se trávnice, dlouhé ballady do ticha nočního. Keď som išol cez ty hory... Košulenka tenká... Vtáčkové zpievajú —— Pásol Jano tri voly ———

Nezapomenutelnou zůstane mi ballada, v níž si notovali Fabiš se Zuzkou.

Fabišův poněkud huhňavý, ale vysoký falsett nesl se tichem pronikavě jako hvizd zajíce. Alt Zuzčin měl šťávu i sílu. Pěli balladu o falešném milování šohaje spekulanta, který chce frajerku svou provdat za jiného, aby za vdanou pak mohl chodit. Ale frajerka ho odmítá a proklíná.

Zuza začala úpěnlivě a tiše:

Zapomeň, šohajku, zapoménaj,
pred naše okienko nechodievaj,
pred naše okienko nenie cesta,
nený som panenka, som nevesta.

Som nevesta dochvělo tremolem na vodě, na slzách a padlo někam do nenávratné hloubi. Nepadl pouhý zvuk, ale srdce samo. Závoj nevěsty dává se i mrtvým dívkám do rakve. Som nevesta neznělo jinak, než kdyby zapěla: Jsem mrtvola!

Fabiš odpovídal úlisně a naléhavě:

Ako ťa, má milá, zapomenem,
keď je mé srdénko ako plameň?
ba ono hori ve dne v noci
a to len šetko pre tvoje oči.

Tremolo na konci znělo lichotně, jako když hedváb šustí, mladé břízy šelestí, ptactvo za nejskořejšího rána ze sna ševelí — —

Ale dívka prohlédla nastrojený úklad. Místo něhy vzbouří se hněv a vzrůstá v kletbu zrádnému milenci, jako když bouře rachotí z klínu skal.

Mé oči tvé oči sú šelené
a moje srdénko je kamenné,
zapomeň, šohajko, zapomenaj,
před naše okienko nechodievaj.

Abys mal, môj milý, tolko zimnyc,
kolko je v Trnave meste pivnyc,
aby ťa trásty neprestaly
za tvoje falešné milovány.

Abys mal, môj milý, tolko hromou,
kolko je v Trnave meste domou,
aby ťa tlúci neprestaly
za tvoje falešné milovány.

Nejen hlasy, ale i tváře zpívajících bylo zajímavo pozorovati. Jak se s textem písně měnily, obličej Fabišův křivil se úlisnou, zbabělou chtivostí. Zuza vyjadřovala z prsou bol zrazené, tesknotu vzpomínek, potom vznikající hněv a pomstychtivost. Vždyť ztrácela celé štěstí životní, jde za muže nemilovaného — její oči jsou též šílené, ale ne lačností, nýbrž úzkostí.

Jak dramaticky podala Zuza onen přechod z tesknoty do zuřivosti! Pěstě zatínala, hlas sesilovala, očima koulela. V kletbách jejích znělo zoufalství, věděla, že jsou bezmocné, že obrátí se spíše proti ní než jemu, že svět silnějšímu dá za právo a jí vinu...!

Hluboké ticho zavládlo vždy na chvíli. Hlava slečny Otyly objevila se v okně. „Viďte slečno, to je něco jiného než vaše: Wenn die Schwalben heimwärts ziehn...?“

Až pak někdo, obyčejně Libor, spustil veselou:

Ticho stúpaj, nědúpaj,
ostružkama něbrinkaj:
naša paní čujmo spí,
ona zbadá, žes to ty.

Otyla nikdy se k nám nedružila.

„Což ta slečna nadslečna!“ odbýval mne Libor, kdykoli pokusil jsem se přizvati ji do našeho kroužku. A přece na mé slovo nejvíce dala, ráda se mnou mluvila — německy. Zaimponoval jsem jí recitováním Schillerovy písně o zvonu. Ale mezi nás nešla. Chodila denně do Uh. Brodu, scházela se se svým učitelem.

Někdy se děvčata v potoku u mlýna na noc koupala. Jen nás požádala, abychom se nedívali. Pět kroků jsme odešli, to jim stačilo. Rychle shodily šaty — čižmy ve všední den ani nenosily — a už dováděly ve vodě. A zcela nic tiše.

A nás ani nenapadlo dívat se na ně. Taková sladká volnost nás jala, byli jsme tak spokojeni, že ani žádné špatnosti jsme nebyli schopni. Chápal jsem, proč v lidu žije taková nelíčená lehkomyslná radost ze života, která v Čechách, zvláště v naší podmračné vysočině, z těžka je myslitelna.

Děvčata nás zavolala. Seděla v trávě pouze v košilích. Bosýma, do zlata opálenýma nožkama hrála si na králíky v trávě, abychom je chytali. Taková průhledná samolibost. Obdivujte lepotvary! Libor hned líbal. Jenůvka se polekala a honem své králíky vtáhla pod košilku.

A ty krásné noci! Nebe jak hvězdami prošívaný plášť — lehounký dech schlazoval rozpálenou zem — v černém křoví křídlili se ptáci — ve stínech vládl spánek, z prachových polštářů vstával měsíc a ruce své, dlouhé paprsky natahoval ospale

po zemi, bloudil, laskal, ale neprobouzel spících . . .

A již seděli jsme zase u děvčat ani z koupele dobře neosušených. Jen na kvap na sebe šaty navlekly, vlasy a šíje ještě operleny. A Zuzka podle Libora, Jenůvka podle mne usedaly, ptáčata jeřabá, zpěvavá. Neboť zaplétajíce si vlasy vždycky zpívaly. I Zuzka zaplétala copy, nic nedbajíc, že má choditi zavitá. Beztak na žádného muže už nepočítala. Chytí se živnosti matčiny, půjde na kurs do Brna. Však si pak nějaký volák panský také vzpomene, že by mohla přivydělávat a pak je času dosti na vydaj. Otec její byl také volákem ve dvoře volenovském. Ale napřed ještě Zuza Zuzička svobody do boha užije.

Hlasy pějících dívek lahodně nesly se tichou nocí, proplétaly se jako svlačec a zaléhaly až někam za lada do zelené březoviny, do podbání jasné oblohy.

Nebo když pršelo, sedali jsme jen tak podle sebe na odstěnce pod ostřeším a voda hudla kolem svou jednotvárnou melodii. Libor bral Zuzku za ruku a na čerstvo jí prsten s prstu posmekal. Dožírali se.

„Co chceš ode mne?" odštuchovala ho Zuzka na oko, když černou hlavu k ní přiklonil. „Však ty můj nebudeš!"

„Ani jednu hodinu?" větil Libor.

„Hoja, chytrého! Obtulat a nechat tak!"

„A není-li i život krátký?" řekl Libor.

„Je, Libore. Proto má být člověk hodný. Slyšel jsi velebného pána —?"

Libor chytil ji kol boků. Pleskla ho rázně.

„Tu lap!"

„Ej, náhlá, prsky prsky! Co se sotíš, Zuzka?"

„Co svědčí."

„A co mi svědčí Zuzka?"

„Co? Strůj, zpěv, tanec, tak tě mám ráda. Ale nestroj lží!"

„Zuzka, červené moře pro tebe přeskočím!"

„Nepleť, pochvácený!"

Libor se zamračil, černá obočí jeho splynula v jedinou čáru.

Snížili hlasy a tiše si větili.

„Nač myslíte?" tázal jsem se Jenůvky.

Pohlédla na mne záhadně a zasvítila v úsměvu zuby. Byly bílé jako rozkrojený křen.

„Cosik se mi překmitlo."

A v přemíře jakési plnosti života vykřikla do deště: „Ujujuj!"

„Ujujuj!" opakovala Zuza i Libor.

Vždy se mi zdálo, že v hlasu Jenůvčině, i ve veselosti její utopeny jsou slzy.

Svěřovala se mi po trochách. Otec její byl kvartálník a týral matku, když byl opilý. Řekla mi prostě, bez pokrytecké lítosti:

„Můj tatíček jsou lump. Všecko, co dlouho si nachachařili, odnesou naranu židovi, Šénovi. Bodaj zčernal, chamtivec!"

Proto také měla Jenůvka pro mou bídu také porozumění. Trpěli jsme stejným osudem.

Nikdo za ní nechodil, tak byla chudobná. Čeledín si netroufal a syn ze statku ohlížel se po bohatších. Ba i ten čeledín už si dělal nároky, počítal, jak umí která robotit a to mu bylo za peníze. A proto co se svěčnou, slabou, která nemá ani na solisko? Ani nezačínat.

A jenom tak na kratochvíli, tomu Jenůvka, ač byla mladinká, přece už jinak rozuměla. Měla ostatně výstrahu před očima, na Zuzce. Zuzka byla o tři roky starší a kamarádila s nebožkou sestrou Jenůvčinou, Žofkou. Když tato suškou zemřela, chodila s Jenůvkou. A ta Zuzka, svěřovala mi Jenůvka, má také otrávený život. Nikoho ta její veselost nemýlí. Však bývá často smutná a němá, jak ta zem. Ústa se smějou, ale od srdce slzy potůčkem lejou. Důvěra a přítulnost Jenůvčina mi lahodily, ale nerozplameňovaly. V její kráse — ač jsem ji ještě nedovedl oceniti — byla taková radost, jako když díváme se na mistrovský obraz. Zaujímá, budí obdiv. Ale nešlo z ní omamné rozněcující teplo, rozechvívající všecky touhy. Vzpomínal jsem i při ní na Cilku a chtěl, často chtěl ze msty zamilovati se do Jenůvky. Bral jsem děvče za ruku, kol pasu, rozplétal jí copy, pevně kol hlavy otočené, neb zase po zádech se houpající. Uhýbala se, uskakovala, pleskala mne přes ruce, ale ne tak jako Zuzka, nesměle. Když pak jsem více dorážel, krotla a dívala se na mne oddaně. A to mne odzbrojovalo. Jako bych se do čisté studánky podíval. Vše jsem viděl napřed a jasně, jak bude snášeti mé polibky, jak se mi oddá, bude ode mne očekávati, že ji odtud vysvobodím a jak bude nešťastna. A už mne nevábila.

Byla už beztak nešťastna a měl jsem já přitížiti jí? Znepokojiti její beztoho usouženou mysl? Přemáhal jsem vzpomínky na Cilku. Místo ní, s výsměšným, zlým pohledem — namlouval jsem si, že se mi vysmívá, že mne před otcem ještě více znehodnocuje — přivolával jsem drahou tvář matčinu, bílou jako blednoucí měsíc z rána a hned mi blížícími se

stuhách mdlého zlatého světla, prodírajícího se mžikavě rozkývanými korunami.

Kolem je klid plný utajeného šumu, prokrášleného nevtíravým zpěvem vzdálených ptáků...

Po žluté pěšince, od cesty vedoucí k baroknímu městečku, jde Mařenka Duslová.

Nechvátá. — Přemýšlí.

Jde mu říci vše, poněvadž je nutno tak učiniti; určil jí na vlastní žádost schůzku — a konečně není příčiny, která by jí dávala právo na zbabělost — a tím méně k urážce... Snad již ví — konejší své rozpaky, ale v téže chvíli cítí, že, byť i věděl, musí mu vše říci, neboť v duši této dívky neumřel dosud smysl pro poctivost.

Nutno jednati roztomile lehce, — praví si — aby ho snad řeč nezabolela.

Nejasný stud ji skličuje, neboť jde k němu s nepřiznaným úmyslem ublížiti — a ani ne ublížiti, neboť to, co se ho může dotknouti, se již stalo. — —

Prudce vyskočiv, spěchá jí Mathon vstříc s obličejem rozzářeným, vztahuje obě ruce k podání — — než slova vřelého uvítání umírají mu na rtech, které náhle se ironicky pokřivují.

Nechápe jejího zdrželivého podání ruky a tím méně vážné, skoro mateřsky důstojné a odměřené chůze.

Její počínání dráždí ho k smíchu, který zdržuje vší silou z jakési podvědomé obavy, aby nezhoršil ještě více skutečnost, o jejíž naprosté příznivosti pro sebe jest přesvědčen.

Má prudký trapný dojem náhlého rozkolísání se půdy pod nohama, ale ani ten nedovede zadržeti ironického zahájení hovoru...

„Je dnes velice pěkně," praví Oscar, usedaje s ní na lavičku, a slyše polomrtvý zvuk svých mrtvých slov, prvních o setkání, na které se těšil dva měsíce, diví se sám, že po nich nenásleduje výbuch prudkého smíchu.

„Ano, velice pěkně," odpovídá Duslová nejklidnějším hlasem, „a jak jste se měl o prázdninách?"

„Děkuji, velice pěkně," promlouvá Oscar podivně vzrušen, neboť po prvé nechápe, co se děje; po prvé v životě má náhlý dojem chůze po neznámé cestě, na niž zašel ponořen v myšlenky a na níž překvapila ho tma, znemožňující orientaci.

(Dokončení.)

Fr. Sekanina:

DVA BÁSNIČTÍ ANTIPODOVÉ: SOVA A MACHAR.

(Reminiscence jubilejní.)

II.

Je-li Sova messianista a visionář, je Machar prudký a výbojný revolucionář, hrdý a tvrdý bojovník, vyslovený buřič intellektu. Vyšel rovněž ze školy Vrchlického, ale už v jeho prvním C o n f i t e o r u z jara 1887 najdeme jistou výraznou grimassu, která nebyla ničím jiným, než prvním náběhem odboje. Machar s vysloveným úsměškem tu hovoří o věcech, kterým se jiní kořili, ale kterých on neshledal v takovém stavu, jak by si je přál mít. Kritik, nespokojenec, člověk nemile podrážděný zakrývá tu svoje vnitřní pohnutí úsměškem, ale kdo jemně vnímá, ten postřehl, že onen úsměšek je stejně vyzývavý jako rozlítostněný, neboť je výsledkem pocitu — z t r á t y. Člověk je na světě, aby k něčemu přilnul a aby měl rád — ale což: vidí-li kol sebe jen samý nedostatek? Buďto zahořkne a rozbolestní anebo počne se brániti a bojuje. Machar už ve svém C o n f i t e o r u stál na tomto prvním stupni vysloveného, uvědomělého odboje, jak o tom přímo svědčí ostatně i verše:

— — — — Však poznáš v hrůze svojí,
že spoutat nedá se tím nízkým řádem tvým,
že velká, vznešená v té jasné výši stojí,
kam není přístupu tvým rukám špinavým,
že přísným zrcadlem své doby, nitra tvého,
že čisté lidskosti je schránkou jedinou,
že bude soudcem tvým a soudcem lidstva všeho
a její ortele že nikdy nezhynou —

Ten boj nebyl ovšem tenkráte ještě tak vášnivý, tolik sebevědomý a prudký. Ač nabýval jisté rozlohy i výše, nebyl zapřisáhlý ještě ani ve dvou nebo třech sbírkách dalších; ba byl stále ještě znamenán více bolestí, smutkem, trpkou grimassou než ostrou notou přímého odboje. Vzpomínám pouze na ty překrásné dvě knihy Macharovy, kde se tak ryze — a myslím že nejkrásněji — vyslovila duše našeho básníka: na T r i s t i u m V i n d o b o n a, knihu veliké a vášnivé (ač objektivní) kritiky našeho politického ži-

vota, našeho poměru k velkému národnímu celku, naší nemohoucnosti a slabosti povšechné vinou nemohoucích a slabých jednotlivců — a na knihu Zde by měly kvést růže... kde vyšlo několik vzácných písní zosobněného soucitu a slitování, teskného smutku ze sociálního utištění ženy, milenky, matky... Tyto dvě knihy velkého a zdravého básnického rozpětí, k nimž přidružila se brzy na to i známá epická skladba Magdalena (v jádře nic jiného než přímé navázání na knihu Zde by měly kvést růže...), dále několik jadrných čísel ze sbírky *1893* až *1896* a z knihy Golgatha (hlavně ona vrcholná a ústřední báseň titulní) jsou mi osobně nejdražší z Macharovy tvorby celého jeho prvního období.

Do něho spadá ovšem už také pseudonymně vydaná Macharova politicko-satirická „epopej" o Božích bojovnících, ale ač stojí umělecky stranou a ačkoliv byla myšlena jen a jen politicky, je rozhodujícím zjevem v básníkově rozvoji. Vždyť právě v této knize projevil se prvně Machar bojovník, Machar zapřisáhlý a prudce vášnivý syn Martův, jak jej tím všestranněji a lépe známe dnes a jak je široké obci čtenářské nejpopulárnějším. A tak, ač umělecky a básnicky je ona kniha druhořadá, nepozbude nikdy v básníkově biografii významu jako zjev karakterisující jeho povahu lidskou. Z ní nutno vyjít, abychom porozuměli Macharovým bojům a polemikám, kterými později tolik proslul a jež rozšířil z politických zájmů i na pole společenské, kulturní a náboženské. V ní uložen je základ jeho bytosti, jeho názorů a sklonů lidských, jeho confiteor jako člověka. Neboť už tam je možno vyčísti, že knihu napsal člověk mužný, útočný, nebojácný, umíněně zapřisáhlý a nepovolný v jednou začatém boji. Bohužel, i někdy nespravedlivý a zbytečně ubližující.

A tak tu máme dvojí základní hledisko, dvojí literární „confiteor", od něhož možno vycházeti v názoru na Machara. Buď jako na básníka anebo jako na národního borce. Jak se dnes věci mají, obé splývá a doplňuje se, neboť konec konců přece jen obé vyrůstá ze společného základního zdroje. Nebýti jeho útočnosti, jeho palčivě prudkých výpadů, nebylo by ani vlastní básnické popularity pěvcovy, neboť formální oslnivostí, líbivým leskem a zvučností Macharova poesie neoplývá. Ale nebýti na druhé straně vnitřní dynamické síly jeho výrazu, vnitřního ohně básnického, jenž tryská Macharovi z duše a je vysloveným darem božím, neměla by ani jeho bojovná polemika té živelnosti a strhující suggestivnosti, která ji činí obávanou a tolik akutní. Je jisto, že budoucnost bude děliti obě základní složky této tak vulkanické a bohaté bytosti a že bude rozlišovati. Něco ovšem oddělí a uloží stranou — ale bylo by zajímavo uhádnouti — a u zjevu rázu Macharova není to zrovna snadno! — co vlastně si udrží nejdelší působivost a akutní sílu: zda jeho kniha s překrásným mottem Jacobsenovým anebo jeho — Řím?...

Tím Římem ocitáme se ovšem u druhé výrazné oblasti Macharovy poesie, dodnes ještě neohraničené, u jeho cyklu retrospektivní epiky historické, která po způsobu Hugovy „Legendy věků" chce obsáhnouti ve stručných zlomcích kulturní i historické dějiny lidstva. „Svědomím věků" nazval Machar své dosavadní epické ‚patero'. Oba dva první (na sobě závislé) celky: V záři hellenského slunce a Jed z Judey obsáhly antiku, vedle Palestiny, Persie a Egypta hlavně ovšem starou Helladu a Řím; Barbaři zasáhli v oblast barbarského a církevního středověku, Pohanské plameny odnášejí se svými čísly v kulturní, politickou i společenskou renaissanci vlasskou, Apoštolové pak jsou výrazem snah reformačních a protireformačních. Cyklus není ukončen. Machar, pokud jej můžeme sledovati v básnických projevech nejnovějších, obrací programově své zřetele opět k dějinám a zbásňuje právě velmi zajímavý cyklus napoleonský.

Kam míří jeho další dráhy? Zde není proroctví těžké, přes to, že Machar, uzdraviv se z nedávné úporné choroby, je dnes v nejmužnějším a sytém rozmachu péra. Uvědomíme-li si, že tento náš básník je přímým navazatelem na Havlíčka a hlavním rozvíječem obrodného programu Nerudova, nebudeme tu na rozpacích. Zůstane na svém místě hrdě a čestně jako národní zápasník, který, třeba i obrátí oči do minulosti, bude mít stále na zřeteli přítomnost naši a z ní se rodící budoucnost. Musíme mu býti za to vděčni; už i proto, že celkovým rázem své poesie dovedl k ní — k zapomínané Popelce — obrátiti pozornost širších čtenářských vrstev a připoutati k ní i jejich srdce.

✱

LITERATURA.

Karel Klostermann: *Supplent.* Román. Nakladatel Jos. R. Vilímek v Praze. 1913.

„Supplent" jest dosud nejrozsáhlejší románovou skladbou Karla Klostermanna a patří jistě k literárním pracím jemu nejmilejším a osobně mu nejbližším. Neboť ve čtyřsvazkovém „Supplentu" uložena jsou celá dlouhá léta života autorova, celá jeho profesorská činnost, jeho pozorování, zkušenosti, postřehy, kritika školských poměrů tehdejší doby a vzpomínky nejintimnější. Jest to především román bídy supplentské, zvěčněné v osobě a osudech stěžejné postavy díla. Slatinský, mladík intelligentní a vzdělaný, avšak nezkušený a často až naivní, idealista, romantik a milenec svého učitelského povolání, přijíždí do Prahy, aby nastoupil supplentské místo na kterémsi gymnasiu za 50 zl. měsíčně. Adjutum toto má sice dekretem zaručeno, avšak s poukázáním a vyplácením úřady tuze nespěchají. A to jest počátkem a vlastní příčinou všech dalších běd a osudů mladého supplenta. Z povážlivé finanční tísně vysvobodí ubohého Slatinského slečna Klementina, zralá a plně již rozkvetlá dceruška vdovy po soudním radovi, u níž Slatinský v podnájmu bydlí. Mladý muž, in puncto amoris jak dítě nezkušený a v poctivost, nezištnost a obětavost „kvartýrských" a jejich dcer slepě věřící, vidí v Klementině kvintesenci ženství, nevinnosti, krásy a všech ctností, o nichž truvéři ve středověku svým paním pod balkony zpívali, a nepozoruje komedii, kterou s ním jeho bohyně hraje, aby ulovila ženicha. A věci vyvíjejí se dále zcela normálně. Z vděčnosti vznikne láska, doslova „hluchá a slepá", jež vyvrcholuje v jedné noci, kdy Klementina strhne svému supplentu zkušenou rukou s hlavy mládenecký věneček, kterým ho k sobě naprosto připoutá. A špatně by to dopadlo se Slatinským, kdyby náhoda neotevřela mu oči a nedokázala mu, že jeho bohyně prodává svoji lásku starším, ženatým pánům. Slatinský, jenž prožil mezitím všechny strasti a slasti svého povolání, opouští, ač nerad, ústav a vstupuje jako korrespondent do obchodního domu. Román bídy supplentské, jenž vznikl z nevyplaceného adjuta, končí smírně šťastným manželstvím Slatinského s Kačenkou, bohatou dceruškou starého přítele jeho otce.

Vedle tohoto, letmo nastíněného dějového proudu skladby Klostermannovy, vyjádřeného kromě erotického románku Slatinského divnými milostnými pletkami supplenta Okrouhlíka a jeho tragickým skonem, jest tu ještě druhé pásmo dějové týkající se kritiky školských a paedagogických poměrů v Čechách a tvořící v podstatě významnější a rozhodně cennější stránku „Supplenta". Karel Klostermann kreslí povahy jednotlivých profesorů, povahy — jak už bývá — poctivé i podlé, přímé i špatné, vykládá podrobně osnovu vyučovací a v pravdě ubohé zásady paedagogické, ztělesněné v groteskní karrikatuře inspektorově, základy školství a jeho byrokratický ráz. Tyto kapitoly románu tvoří plus knihy a neztratí ve své podstatě a faktech svého významu jako dokumentu historického, neboť jsou životem a zkušenostmi autorovými ověřeny.

Jak bylo již na počátku tvrzeno, patří Klostermannův „Supplent" zcela jistě k jeho nejmilejším knihám. Dokumentuje to každá téměř stránka románu. Autor s úzkostlivou přesností kreslí své figurky a líčí jejich osudy, ani nejnepatrnější maličkosti čtenáři neodpustí, široce vypravuje, poučuje a opět se k témuž vrací, a proud dějový rozlévá se do široké plochy. „Supplent" podřizuje tendenci svou komposici, formu, styl, a jednotlivé figurky, tak různých charakterů, mluví všechny řeči a dikcí autorovou a ztrácejí častěji plastiku a výraznost. Tyto základní nesnáze jeví se v celé románové skladbě, nejzřejmější jsou pak v její erotických částech.

„Supplent" jest zajímavým a cenným historickým dokumentem bývalých našich školských poměrů, a s toho stanoviska dlužno jej oceňovati.

Tristan.

*

J. Jahoda, *Za právo a pravdu.* Obraz ze zášeří. Praha 1914. Nákladem vlastním. — Karel Toman, *Sluneční hodiny.* Knihovna Uměleckého měsíčníku v Praze 1913. — Josef Kratochvíl. *Písně starého oráče.* Nákl. Viléma Doubravy v Praze.

Uplynulá sezona, ač v ni zasáhl velmi rušivě tiskárenský spor, může přes to býti nazvána úrodnou na sbírky veršované, ba úrodnější nežli leta minulá, aspoň kvantitativně. Věc byla by celkem potěšitelna a svědčila by o „probuzujícím se zájmu", kdyby značné procento těchto edicí nebylo signováno „vlastním nákladem". Velká nakladatelství publikují verše jen v sebraných spisech a almanaších, což by zase neomylně svědčilo o velmi chabém zájmu ve čtenářstvu. Před dvacíti lety arci hlavním konsumentem lyriky byla mládež, s níž nakladatel pevně počítal, dnes tato mládež „kope" a dělá tango. Také neznámý dobrodinec se přepočítal se svým „Lyrickým rokem". Věc utloukla se v zárodku, a druhá stovka na vyšklíbnutou cenu dosud nepřišla. — Pan Jahoda vydal si své epos s podporou Zeyerova fondu a projevil jím nanovo, že dosavadní pěkné jeho sliby proměňují se zvolna ve skutky. Potěšitelno

jest, že studuje, ne povrchně ale dokumentně českou historii, že se úsilně prokopává k pokladu české psychy. Třeba jen, aby ještě více zvroucněl ke svým nálezům, ježto pouhé historické zaznamenávání na báseň nestačí. Mnoha místy pozvedl se k tomuto požadavku. Měl k tomu dosti příležitosti látkou samou, již mu dala historie o pronásledování robotného lidu na Opočensku před tolerančním patentem. Konflikt stupňován i otázkou víry českobratrské a prazvláštní tragedií dívčího srdce. Však právě tu bylo jíti básníku hloub a vysvětliti divnou proměnu v srdci Rybínovy ženy i její dcery. Kniha svým lehce plynoucím blankversem je způsobilá upoutati i prostředního čtenáře, jemuž jinak naskakuje husí kůže, dotkne-li se veršované sbírky. To knize dlužno přičísti k dobru. — Nová kniha veršů p. Tomanových bývá rara avis. Zdá se, že tento básník patří k oněm méně čteným autorům, kteří tvoří teprve po mocných impulsech, nikoli z každodenní zvyklosti, a lze říci, že lyrická cena, již porota jemu po prázdninách přiřkla, měla jistý vliv i na vydání „Slunečních hodin", nemyslím vliv vnitřní, ale vnější. Dva proudy různého citového vzrušení jsou zde patrny: lehký, někdy i dějově zbarvený popěvek (Píseň, Mladému slunci, Hlas noci) a hlubší reflexe prožitého poznání a zkušenosti, jež někdy vyzní až v exhortaci. Pan Toman rostl na krajním křídle „mladých", ale spíše sám tvořil, než aby konstruoval k tvorbám theorie.

Jeho forma je koncisní, takořka destilovaná, příznačný jest jeho čtyřstopý jamb; dokumentuje, že je pošetilostí, vyzvání-li se u nás umíráčkem uzavřené formě a počítání slabik. Dřevoryty Fr. Kysely, provázející knihu, vztahují se toliko k básni „Smutek diletantů", nikoli k celkové charakteristice. Úprava diskretně vkusná. — Pořekadlo „všeho moc škodí" dá se doložiti knihou „Písně starého oráče". Poslouchati 76 variant téže melodie, téže toniny, téhož taktu, téže délky je jistě únavné. Jinak prosté sloky tyto, beznáročné a skromné, vyplynuly z čistého citu. Zbarveny jsou po většině melancholií, ač právě tu bylo dosti příležitosti k hněvným protestům národním i sociálním. Místy pokouší se autor symbolisovati a allegorisovati, ale přestávaje býti bezprostředním, stává se nejasným. Co znamená na př. v písni II.: „Vyštvali mne na ven jako starý brak . . . vyorat mám pravdu, zaorat mám blud"? Jindy zase poltí se subjektivita písničkáře, jednou je to majetník hroudy, podruhé jen oráč v nájmu, jindy zase autor sám. Směsice tato není na prospěch sbírky a ruší její ideovou jednolitost.

—pa—

✱

M. J a h n: *Selský práh.* Román. Moravsko-slezská kronika r. 1913. č. 1.—3. Nakl. R. Promberger v Olomouci.

Když autor vydal, r. 1898 tuším, druhou svou sbírku obrázků z val. dědiny pod názvem „Nevzešlo ráno", prokazoval bystrý postřeh, přesvědčivé vystižení psychických momentů a úměrné použití folkloru. Nepopírala jeho práce také školu, vliv ruský byl patrný. „Selský práh" jest pokračováním na této dráze. Rozvinuje dílem obšírnějším obraz majetníka statku a života na statku a ve vsi v době, kdy se sociální otázky prohlubují. Je to tragedie selského statku, majetku, kterému se život obětuje. Tradice se brání každému vnikání proudů nových. Konflikty tvoří děj a životní pravda bije z lícně. Folkloru používá autor jen tolik, kolik potřebuje k zabarvení lokálnímu. Z osob nejživotněji nakreslených vyniká starý Trusina, tvrdý a hrdý na svůj selský práh, potom jeho syn Tomek s domkářovou Maruší, hrdinové tragedie, jejíž osnova není nová, kdy bohatý selský synek zamiluje se do chudé Maruši a vynutí si na houževnatém otci svolení k sňatku, ale dosti nového a originálního přináší se v episodách a zajímavá jsou četná místa tragedie statku.

K. V. H.

✱

Předvedení „Parsifala" na jevišti Národního Divadla bylo jistě zvlášť významnou událostí, která ukládala i překladateli Wagnerova textu mimořádnou péči. Proto všímáme si po stránce literární překladu p. Josefa Vymětala; má, řekneme hned, mnohé vady, jimž dalo se vyhnouti, kdyby text byl překládal hudebník plus básník. Tím druhým však překladatel není. Ale nejen to, on dopouští se i chyb jazykových a, což horší, nerozumí někdy originálu. Ich wähne není chci doufat nýbrž mním, domnívám se, myslím, — Gurnemanz chválí Kundru, že když nikdo si neví rady, jak dáti zprávu válčícím bratřím v dálné zemi, je tu ona, a praví: „a jen dojde zvěsť, kde jsou" což má se rovnati und kaum ihr nur wisst, wohin, tedy právě opak. „Kdo jíst jí dá?" prý rovná se: „Ihr nährt sie nicht," to jest vy jí neživíte—„i h m neigten sich . . . dereinst des Heilands sel'ge Boten" není „on klanět se v posvátně vážnou noc v ten čas zřel Krista blažené posly" ale j e m u (totiž králi Klingsorovi) poklonili se štastní poslové spasitelovi — „in u n s r e s König Hut" není „dány jsou do krále ochrany" nýbrž do ochrany n a š e h o krále, což je v textu důležito. Podobné věci naleznou se na každé stránce. Germanismy překlad neskrbí: vládu předal m. postoupil, dal — to's ty, jenž skolil m. to's ty skolil — chci tě vésti m. povedu — tvůj hlad Grál má teď zkájet m. zkojiž — zdají se kráčeti, ve vzhůru stoupajících chodbách (jako by něco mohlo d o l ů stoupat), dlouze držené tóny a j. Nemotornosti jazykové jsou ještě četnější: střežit les m. stříci, brázdil asi vzduch (Flog sie durch die Luft), ten-li marný lék (Hilft der Balsam nicht), zřím tomu vstříc, v nějž slib dal víru (ich harre

des, der mir beschieden), kde vzal jsi nádoby té taj (dies heimliche Gefäß), z lůna větve (aus den Zweigen — z houště), háje zvěř (des Haines Thiere), což ublížil ten ti pták? (was tat dir der treue Schwan), nad'šla noc a j. v. Dalo by se očekávati, že hudebník dbáti bude přízvuku, dvihu, dynamiky. Však zpívají se tu jambické verše trochajsky a o stopu delší než originál: teď pachtí se hroudami — jetzt kriecht sie am Boden, zklamala tvé doufání — doch seine Hoffnung trog a j. Rýmuje se nedynamicky zjaří — záři (orig. správně Welle — Helle), káti — splatí (orig. zurück — Glück), hnát — vděk (orig. Luft — ruft), žití — smýti, činy — míní, rostly — posly, padne — zrádně atd. Rekordem překladu jest výrok rytířů: „Ten to byl! Ten střelil! To je luk ten! — Zde je šíp, jak má je on" 15 jednoslabičných slov za sebou, originál má jich pouze jedenáct, a němčina přece libuje si v jednoslabičnosti! To našel jsem v prvé polovině prvého jednání. Posvátné slavnostní hře nedostalo se posvátného přetlumočení, vlastně přebásnění, což je škoda. *—pa—*

DIVADLO.

Národní divadlo. *Utajované zlo.* (Les Avariés.) Hra o třech dějstvích. Francouzsky napsal Eugène Brieux. Přeložil Karel Zeman. Poprvé na Národním Divadle dne 21. února 1914.

Jest to vlastně vážná medicinská přednáška s demonstracemi, věnovaná nejrozšířenější — kromě tuberkulosy a alkoholismu — nemoci: příjici. Ve formě scenické, tedy jistě nejúčinnější, demonstruje autor na několika případech hrozné následky syfilidy. Mladý muž příjicí stižený ožení se přes zákaz lékařův. Přenese ovšem svoji utajovanou nemoc na ženu a dítě, jež opět infikuje kojnou, odcházející domů na venkov, kde má muže a děcko. Holka z ulice svedena jest v 17 letech pánem, v jehož rodině slouží, z bídy se pak prostituuje a, když onemocní syfilidou, mstí se ze vzteku na padoucha, jenž ji infikoval, způsobem na snadě jsoucím na všech mužích — a vybírá si jen mladé, hezké a zdravé mladíky! —, jež za noc před vstupem do nemocnice potká. A v prvé řadě na muži, jenž kdysi ji svedl a jest vlastní příčinou nynější její bědy. A jiné případy E. Brieux uvádí. Tato látka pak podaná taktně, vážně, beze vší frivolnosti a pikantnosti a jen s upřímnou snahou posloužiti dobré věci, vsazena jest do dramatického rámce lacině effektního, beze vší umělecké ceny a významu. Národní Divadlo právem nezařadilo „Utajované zlo" do svého repertoiru, nýbrž hraje je jen výjimečně odpoledne na popud a pod záštitou Osvětového Svazu. — „Les Avariés" jsou sice hrou umělecky naprosto bezcennou, avšak ohromného výchovného a sociálního významu jim upříti nelze. A proto měli by býti mnoho hráni a mnoho viděni, aby každý nezkušený a neinformovaný poznal tohoto „Herodesa, jenž vraždí ročně tisíce neviňátek", aby toto „zlo" ztratilo konečně svoje epitheton constans — „utajované". Snad by se časem přece zmenšil počet „trosečníků". Národní Divadlo svými vysokými cenami bohužel tohoto cíle dosáhnouti nemůže.

Pan J. Hurt odměřenou hrou, úsečnou mluvou a rythmem řeči uplatnil každé slovo lékařovo a p. E. Tesař našel v prvním aktu pro Jiřího Duponta přesvědčivé tony upřímnosti a pravdivosti. Kojná pí. M. Hübnerové byla stkvěle kreslenou a nezapomenutelnou figurkou. Pí. Eva Vrchlická překvapila naturalistickým založením a výrazným podáním holky z ulice. Pan K. Želenský (poslanec Loches) měl věnovati více píle memorování role — minimum, jež lze na herci žádati.

Tristan.

*

Městské divadlo na Král. Vinohradech. Stanislav Lom nazval svého „*Honzu*", dne 29. prosince 1913 poprvé dávaného, „zdramatisovanou pohádkou o síle a vzrůstu o pěti dějstvích" a veden byl — dle slov divadelního denníku — cílem, aby prvky, typický zjev Honzův v našich pohádkách tvořící, sjednotil v organicky učleněný, dramaticky vyslovený celek. — S počátku kreslí postavu Honzovu zcela tradičně, brzy však vyrůstá pohádkový rek mladého autora v národního hrdinu, bytost symbolickou, rozvíjející vedle svých fysických sil i schopnosti duševní. Dovede sice stále ještě přemoci cizího posla a zabíti draka v hoře (Bílé?) se skrývajícího, ale dovede pojednou též mluviti o „živé vodě", t. j. sebepoznání a sebedůvěře, káže o národní energii a obrození, povzbuzuje a nabádá ku práci a deklamuje v hladkých alexandrinech o národní síle, vzrůstu, obrození a konečném vítězství. A s ním deklamuje i celé jeho okolí s králem v čele. Honza utekl mladému autoru zkrátka z pohádky do literatury a mezi papíry. A to je základní chyba prvotiny Lomovy, jež určena byla vlastně pro děti a hrána též v cyklu her pro mládež. Škoda, že autor neujasnil si včas svých cílů a dal přednost kompromisu mezi publikem dětským a dospělým, jenž zavedl ho na cesty nepravé. Avšak „Honza" má též své přednosti. Stanislav Lom s obratností na začátečníka někdy překvapující kreslí postavy, staví účelně a většinou hospodárně dialogy, rozvíjí z nich sceny a dějství, jež pojí k sobě v linii prostou a málo lomenou. „Honza" Lomův jest v celku dílem poctivého úsilí, vážně myšleným a pracovaným. — V jeho herecké interpretaci vynikli: Honza p. E. Pražského, princezna sl. H. Štěpničkové a Král p. V. Vydry. Pp. K. Faltys (Matěj) a F. Kohout (Martin) mohli zejména

v posledním jednání ušetřiti trapného pohledu na svoje marné úsilí o nevkusnou a lacinou zábavu. —

Ještě tak v prvním jednání tříaktové maďarské komedie „P a n m i n i s t e r s k ý předs e d a“, kterou napsal jakýsi pan N a g y E n d r e a jež hrána byla poprvé dne 6. ledna t. r., zdálo se, že jde tu o satirickou veselohru. Avšak další dvě dějství ukázala, že jde tu pouze o všední frašku se všemi známými triky, přemety, nesmysly a ubohostmi, že jde tu o p ě t o import maďarského tuctového zboží, jež mělo by být zasíláno p o c t i v ě jako „vzorek b e z c e n y“. Komedie za režie p. F. H l a v a t é h o, jenž i v roli domácího pána Grünfelda vytvořil výraznou figurku, sehrána byla bystře a rušně. Pěkné ukázky charakterisačního umění podali p. B. Z a k o p a l (Benke), p. E. P r a ž s k ý (dr. Vas Eugen) a v roli titulní p. V. V y d r a. —

Ve W i l d e o v ě komedii „B e z v ý z n a m n á ž e n a“, jež za režie dr. K. H. Hilara dávána byla poprvé dne 30. ledna 1914, jsou markantně slyšitelny dva tony, dva základní leitmotivy. Jeden je sentimentální a románový, druhý světácky aforistický a paradoxní. Prvým konceduje Oscar Wilde své době a společnosti, druhý je ton jeho nejvlastnější. Prvý — morální — vtělen jest v paní Arbuthnotovou (pí. M. M á j o v á), světácky nemorální pak v lorda Illingwortha (p. A. J i ř í k o v s k ý). „Bezvýznamná žena“ jest tedy komedií trochu kompromisní, kde není ani tak zajímavou její hrdinka se svým vážným dramatem matky, jako lord Illingworth se svými paradoxy a aforistickými dialogy, v něž kde koho, jak se objeví, zaplétá. A proto těmto dialogům, v nichž duch Wildeův nejvíce jiskří a se projevuje, měla režie — jinak pečlivá a v scenování vkusná — věnovati více pozornosti. Neměla ani na okamžik zapomenouti, že tu jde o konversační hru z a n g l i c k é společnosti typického chování, gest a způsobu mluvy. —

A konečně dne 17. února 1914 měl premieru „M ě š ť a n S c h i p p e l“, veselohra o pěti obrazech od K a r l a S t e r n h e i m a. Německý kritik Franz Blei považuje „Měšťana Schippla“ za nejlepší moderní veselohru německou, autor jeho řaděn jest po bok Wedekinda a Eulenberga. To snad není přece tak jisto! Karel Sternheim staví na scenu typy figurek malého města bavorského, měšťany i proletáře, pošinuje je jako na šachovnici, baví se jimi a směje se jim. Jsou to extrémní karikatury každým krokem, postojem, gestem, slovem, myšlenkou i činem, známé gumové figurky — hračky zmáčknutím nemožně se tvářící, lidé stojící před vydutým zrcadlem, v němž je pozorujeme. Ale i karikatura má přece své meze působivosti a pravého významu! Té však Sternheimův „Měšťan Schippel“ nezná, každou chvíli zabrousí povážlivě do oblasti frašky a někdy dokonce stačilo by jen podložit trochu lehké hudby — a je tu operetta se vší applikací svých „vynikajících“ vlastností. „Šlágrů“ by se našlo víc než dosti!

Dr. K. H. H i l a r scenoval „Měšťana Schippla“ velice obratně a pěkně, propracoval a promyslil veselohru do všech detailů svědomitě a se zřejmou péčí, v dobré snaze však příliš zdůraznil karikaturu Sternheimovu tam, kde ji autor překarikoval.

Hiketier p. V. V y d r y, Krey p. F. H a v l a a zejména Wolke p. B. Z a k o p a l a byli znamenitě sehranou trojicí výborně kreslených maloměstských měšťáckých karikatur. Kníže p. F. K o h o u t a mohl být v tonu i gestu trochu energičtěji kreslen. Pan Vl. M a r e k titulní rolí ocitl se ve svém nejvlastnějším prostředí. *J. M.*

TÝDEN.

V neděli 1. března zemřel na Kr. Vinohradech spisovatel monsign. Ferdinand Lehner u věku 77 let. Obíral se studiem církevního umění v Čechách, jak výtvarného tak hudebního, reformoval platně liturgický zpěv církevní, založil propagační listy „Cecilie“, „Cyrill“, „Method“ a oddal se posléze výhradně studiu dějin umění českého národa. Z oboru toho vydal památný korunovační evangelistář krále Vratislava „Kodex Vyšehradský“ a tři svazky obšírného díla „Dějiny umění národa českého“, obsahující architekturu, sochařství, malířství a umělecký průmysl období románského. Období gotické zůstalo již nedokončeno, ač stařičký autor s největší pílí na něm pracoval do poslední chvíle. Dosti značné jmění své, sbírky své umělecké i odbornou knihovnu odkázal obci vinohradské na zřízení historicko-uměleckého musea. Čestná paměť šlechetnému knězi a člověku!

*

* *Proč uprchl Tolstoj před smrtí z Jasné Poljany* — toť nejnovější interes literárního světa francouzského, jak jej právě byl vzbudil Tolstého syn Eliáš svým článkem v „Revue de Paris“. Vypravuje tam, jak po otcově smrti sám velmi a dlouho přemýšlel o tom, proč veliký filosof šel hledat na samém okraji hrobu novou domovskou oblast a nový život. Tajemství rozřešila mu prý teprve některá místa testamentu. Tolstoj napsal svou první závět 27. března 1895 ve formě denníku. Ve čtvrtém oddílu obsažena byla prosba k vdově a dědicům, aby se ihned po smrti uvolnila ruskému lidu autorská práva veškerých Tolstého spisů. Testament tento ovšem postrádal vší právní formy a byl založen pouze na bezpodmínečné spisovatelově důvěře v rodinné city, jichž, myslil, nikdy dědicové nezneužijí. Přes to — na Čertkovovo naléhání

napsal Tolstoj počátkem r. 1909 novou pravoplatnou závěť, kde byli (vedle Čertkova) podepsáni ještě dva svědkové, jeden z nich Strakov. V novém kšaftu dal se Tolstoj pohnouti k uchování autorských práv. V říjnu téhož roku byl Tolstoj donucen ke třetí formě testamentu, poněvadž Strakov jej tenkráte přišel přemlouvat opětně k jakési změně. A netrvalo dlouho — jen do června roku příštího (1910), co byl na stálé domluvy přátel donucen k opětně nové závěti, napsané v lese Limonovo poblíže Čertkovovy usedlosti. „Jak strašná je mi celá tato věc . . . a k tomu ještě: jak je zbytečná!", řekl prý tenkráte Tolstoj při podpisování.

Od těch dob byl Tolstoj nejvýš neklidný a rozrušený. Klidu nemohl nalézti nikde. Jednou chtěl už všecko to vypověděti své choti, ale to zdálo se mu býti urážkou přátel. Roztrhati závět bylo ještě horší — to zdálo se mu být přímo zradou na nich. „Připojme k tomu všemu časté záchvaty mdloby", píše Eliáš Tolstoj, „kterým můj otec tenkráte podléhal, pokračující ztrátu paměti, pevné vědomí blízké smrti, vysilující stav mé matky, která stále instinktivně pociťovala jakési odcizování svého chotě, čemuž nerozuměla a jehož se nedovedla zbaviti —: a máme vysvětlení celé věci."

„Sen, odejíti tajně z Jasné Poljany, zahnízdil se mu už dávno v duši a nyní se mu objevil jako jediné východisko. Můj otec neopustil rodinný krb, aby uskutečnil svůj sen (být poustevníkem) — ani jediného slova o tom nikdy neřekl — nýbrž odešel, aby ukryl své nesprávné jednání. ‚Jsem už příliš stár a příliš churav, abych začínal nový život' řekl jednoho dne, krátce před odjezdem mému bratru Sergiovi. Tělesně i morálně churav, stísněn myšlenkami, odešel bez určitého cíle, bez pevného předsevzetí. Odešel sám jediný, aby unikl mukám duše a aby si odpočinul v samotě. ‚Utéci . . . utéci . . .' opakoval si ještě potichu při svém posledním zápase na smrtelném lůžku na stanici Ostapovo..."

*

Proti „domovskému listu" moravskému, jenž byl podmínkou přihlášek o výroční ceny Zemského výboru moravského, ozval se především náš list obšírným článkem Dra Hýska, pak protestoval spolek spisovatelů „Máj" a dále „Moravsko-slezská beseda". Lekce tato nebyla marna, neboť „Kolo moravských spisovatelů", z jehož středu „domovský list" vznikl, podalo právě Zem. výboru nový návrh tohoto znění: „Cenou mohou býti poctěna umělecká díla spisovatelů na Moravě působících neb rodilých, nebo vůbec umělecká díla rázovitě moravská." I to je ještě jistým omezením a znamená výluku určitých uměleckých děl, ale nelze již ničeho namítati, má-li Zem. výbor na zřeteli podporovati jen umění se vztahem k Moravě.

*

* „Mercure de France" 16./I. t. r. uvádí v článku svém, zač prodávají se u antikvářů pařížských starší vydání některých spisovatelů. Příklad si vybral na dílech Viktora Huga. Jeho satira „Le Telegraphe", vyd. Dellanoy r. 1819, stojí 425 fr. Spisek o 8mi stránkách „Buonaparte", vyd. Policier r. 1822, stojí 162 fr., „Han d'Islande", vyd. Persan r. 1823, stojí 400 fr., drama „Cromwell", vyd. Ambr. Dupont Co. r. 1828, prodává se za 600 fr., „Les Orientales", vyd. Gosselin et Bossange r. 1829, stojí 450 fr., „Notre Dame", vyd. Gosselin r. 1830, stojí 3200 fr., kdežto osmé vydání se prodává za 245 fr.

Ceny jsou ustáleny a poměrně tytéž u jiných starších spisovatelů, jako Lamartine, de Vigny, Musset, Béranger atd. Pařížský antikvář není jen dobrým obchodníkem, ale téměř vždy i dobrým znalcem literatury, nedbává jmen hlučných, hlasů kritiky a má svůj úsudek. Někdy kupuje nepatrného spisovatele, o překot hromadí jeho díla ve svém krámě a vyčkává. Zhusta se neklame, jeho číslice je přesná. On ví, že stará vydání knih jsou jako víno, přibývá jim na ceně. Zajímavo je, že pařížský antikvář se snaží poznati osobně spisovatele, poznati zevnějšek, fysiognomii. Kupuje-li antikvář díla neznámého spisovatele, buď si i kritikou ignorovaného, může to býti autoru útěchou, že znalec ocenil jeho talent. *K. V. H.*

*

Londýnský „The New Age" (Nový věk) přináší z péra Selverova delší zmínky o novém vydání anthologie „České Lyry". Ve své nynější podobě — praví pisatel — musí býti anthologie ta uznána za nejlepší dosavadní sbírku české lyrické poesie. Srovnána s ní býti může jen „Nová Česká Poesie". Ale ta je obmezena jen na modernisty, kdežto Procházkova anthologie objímá všecky směry české literatury od počátku 19. století až do dneška. A kdo nejsou si vědomi, jak činní byli čeští básníci po tu dobu, užasli by nad tím krásně vázaným a tištěným svazkem s četnými podobiznami. *K.*

*

„Kurjer Poznański" v obšírném feuilletonu o divadelní hře Julia Zeyera „Radúz a Mahulena" píše, že v díle tomto lze stopovati „nenasytný Zeyerův hlad Shakespeara", reminiscence z „Balladyny" Slovackého i z báje Prometeovské, ale vše je přetaveno v nový, originelní a velký útvar fantasií básníka ryze slovanského. „Radúz a Mahulena" jest národní básní slováckou, hluboce symbolickou.

*

* Klidné veselí bývalých maloměstských besed, divadel, večerů odvál vichr nové doby nadobro. Divadlo, nehraje-li se cosi „silného",

což znamená buď hodnou trivialitu nebo sensačnost, nevábí dnes. Do jistého rušného města českého přibyla „umělecká družina herecká", jak plakáty hlásaly, a repertoir nebyl zlý, ale divadelní pokladna vykazovala vždy jen „minus". Ředitel divadelní kočující společnosti pozval k posledním dvěma představením tanečnice z pražského „Montmartru", hrála se fraška, jejíž autor nebyl ani na programu uveden, za to však oznámeno, že sl. „Valda z Montmartru" zatančí „Tango" a jiné apačské tance. A hle, lidé rvali se o lístky. Bývalo jiné obecenstvo a jiní ředitelé divadelní, a nastává dilemma: koho a čeho tu dříve litovati, illustruje-li případ ten šíření „kultury" na venkově? *K. V. H.*

*

* Do sebraných spisů Někrasova byly pojaty záhadné verše s nadpisem: „Bukinist (antikvář) a bibliogjraf", v nichž se mluví o Humboldovi. Obsahu se nerozumělo, ale před několika dny objevený originál veršů, rukopis celý vysvětluje záhadu. Někrasov rád vyhledával obchodníky a poznal i toho antikváře, neboť Humbold není jeho smyšlenkou. Z objeveného rukopisu, pocházejícího z let 1870—71, z doby nejprudší censury, kdy se proslavil generál Šidlovskij jako ničitel knih ohněm, vysvítá, že A. V. Golovin, o němž se mluví, byl ministrem osvěty a Muchanov jeho pomocníkem, v rukou těch dvou lidí byla všecka censura. Ze spalování knih na hranici vzešel pak obchod, a antikvář Humbold kupoval k hranici odsouzené knihy, nebo s pomocí svých věrných vyrval je z plamenů a potom prodával tyto censurou odsouzené knihy veřejně na tržišti poblíž Zimního dvorce (paláce). Humbold podle rukopisu byl si vědom toho, že prodávaje pomazané a poškozené knihy censurou odsouzené, prokazuje ruské literatuře velkou službu. Z objeveného rukopisu rýsují se zajímavé poměry tehdejší ruské censury a groteskně se vyjímá „obchod knih na hranici odsouzených", jehož šéfem byl antikvář Humbold, Někrasovem zvěčnělý. *K. V. H.*

*

* Louis Wilkinson uveřejnil článek na obranu Oskara Wilda, uváděje, že u velkého básníka Anglie lze mluviti spíše jen o nešťastníku, jenž stal se obětí podmínečného pohnutí mysli. Spolu uveřejnil několik úryvků z jeho soukromých dopisů z doby od prosince 1898 do července 1900. Z vězení v Readingu byl Wilde propuštěn r. 1897 a zemřel v listopadu 1900. Čtyři léta ztrávená po propuštění v Dieppe a v Paříži nazývá autor článku pro Wilda hroznými. Co trpěl, nelišilo se od toho, co zkusil v žaláři. Po ztrátě cti, ztratil všecko přátelství, ti, kteří se mu vlichocovali, bývali proň plni obdivu za dnů jeho slávy, odvrátili se od něho. Přes to, že ještě ve vězení Wilde tvořil, nebyl schopen tvořiti po svém propuštění. A potřeboval peníze. Mohl si v Paříži snadno vydělati, žurnály se mu nabízely, mohl napsati jen žurnalistní článek, to mohl a značný peníz byl by získal, ale za jakých podmínek! Napište článek ze svého života, zaplatíme, na př.: „Den mého uvěznění," nebo: „Paměti z audience". Až to bylo hořké proň. Jedna odpověď autora „Salomé", člověka ke ztrátě cti odsouzeného, je známa po celé Paříži, jak odbyl takovou nabídku: „Nechápu, jak možno cosi podobného počestnému člověku nabízeti!" O

*

* Pořádáním archivu literárního v Rusku dospělo se nyní k vydání dopisů Bělinského. V jednom ze svých listů tvůrce esthetické historie ruské literatury odpovídá příteli Efromovu 1. srpna r. 1838:

„Dávám ti recept k tomu, aby člověk mohl býti duševně zdráv: ze života beř jen to malé a stav se, že více nechceš! Hlavně vyhýbej se obraznosti. Nebylo by to sice nic, ale my, spolu, jsme hloupí, soudce chce nám dáti pohlavek a my nastavujeme tvář v domnění, že nás chce líbati. K čertu všecky sny, dobré je pouze to, co je kolem nosu, co dosáhneš rukou. Nejomezenější, nejhnusnější skutečnost je lepší, než život v snách. Poslyš, Efromove, kdyby tě osud učinil žebrákem, měl bys tolik hrdosti a neoplakával bys všelikých omáček, jako jsi plakal nad večeřemi v Novočerkasu. Proč se ti nedostává hrdosti býti spokojen tím životem, který máš, jez a nemrač se. Buď vždycky vesel, někdy z příčiny rozmanitosti buď si třeba i zbabělým, ale nebuď zmoklou slepicí. Střílej, jez, pij, čti, překládej, piš, dováděj — což toho je málo? Třeba, aby člověk byl každou minutou zaměstnán, čímkoliv, toť vše. Jedu do Italie, znamenitá ta země mne láká, ač v jednom uchu to zní: nejezdi. A já pojedu, Bůh ví, že pojedu. Není peněz, ale snad je osud dá a nedá-li, řeknu, že jich nepotřebuji, potom se osud snad slituje . . ."
K. V. H.

*

Pan J. H. v „Čase" opětně se rozčiluje nad naší statistikou a užívá při tom obvyklých argumentů svého slovníku, to jest nadávek. Opakuji nechápavci „Času", co jsem řekl již desetkrát, že všímáme si pouze kritik a článků o původní české belletrii (mimo divadlo) a to v denních, nikoli v týdenních jako na př. „Besedy Času". Mohl bych se tázat jako p. J. H.: co to lajdáctví znamená, nechtít vědět, oč běží? Napočetl-li p. J. H. s tohoto stanoviska 50 sloupců v „Čase" proti našim 16, pak má úžasně zvětšující sklo, jež účelněji užito teleskopicky mohlo by hravě rozřešit tajemství všehomíra! *V. R.*

V Praze dne 6. března 1914.

Majetník: Družstvo spisovatelů. Zodpov. redaktor a vydavatel: Fr. S. Procházka. — Nakladatel: Česká graf. akc. společnost »Unie« v Praze.

Tiskem »Unie« v Praze.

Jan Vrba:

HRÁČ, ČILI PODOBIZNA MLADÍKA.

(Pokračování.)

S úsměvem na rtech hluboce smeká Oscar před touto vzácnou dvojicí, neopomíjeje konstatovati, že následkem neslušného a provokativního smíchu jest mu továrníkem Grellonem odpovídáno pohrdavým pokynem hlavy, provázeným smeknutím čtvrtého řádu. Egón Grellon totiž, jako každý dandy vůbec, užívá čtyř přesně odlišných způsobů zacházení kloboukem při pozdravu, jichž praktické upotřebení řídí se dle majetnosti anebo vážnosti zdraveného. Při prvním klobouk klesá do hloubky kolenou, při druhém zacloní pouze vysoké, ušlechtilé čelo, při třetím jaksi namáhavě jako těžce postřelený pták zakymácí se nad hlavou — a konečně čtvrtý způsob záleží v letmém dotknutí se okraje střechy konečky prstů pečlivě šlechtěných rukou. — —

Mathon nerozumně raduje se z poklesnutí své vážnosti a soudí dle dosavadních zkušeností, že páni jedou do krajského města za zábavou.

Mýlí se.

Cíl cesty uhodl sice správně, nikoli však účelu.

Pan továrník Grellon jede na námluvy, a znaje dobře záliby a slabosti starostlivých rodičů, béře s sebou svého ingenieura — doklad příštího blahobytu nastávající paní továrníkové.

Počínal si velice způsobně při důmyslném ucházení se o ruku Mařenky Duslové, jehož neposledním podnětem byla touha pokořiti drzého kluka po opilci ze žebráckého předměstí. — U otce zaklepal, jako řádně vychovaný jinoch, věrně dodržující tradici a zděděné zvyky barokního městečka a vědoucí, co se sluší a patří: více o továrně, domu na náměstí, o ročním obratu a čistém výnosu svého podniku mluvil, než o lásce, touhách a podobných zbrklostech, jichž mívají plná ústa nezkušení mladíci při tak důležitém kroku do života. — Proto jaký div, že zalíbil se Mařenčinu otci. — Rozšafnost, tato řídká vlastnost našich dnů, upravila mu cestičku lépe než sebe ohnivější slova, plápoly lásky a džbery citů . . .

Ovšem u té, jíž platilo ucházení se páně Grellonovo, bylo nutno překonati řadu obtíží. Vysmála se roztomile před čtrnácti dny otci, oznamujícímu jí s vážnou tváří obsah prvého dopisu továrníka z barokního městečka, takže se zdálo s počátku o vyzvánění umíráčkem tomuto stejně nečekanému, jako pěkné vyhlídky do budoucna slibujícímu zaopatření milovaného dítěte. Avšak Mařenčin otec nebyl z těch, kteří u dětí chtějí věčně míti jen otrockou poslušnost. — Ve svém úřadě soudce měl častou příležitost přesvědčiti se o čaromoci dobrého slova, a proto ho i zde, tuše, anebo snad i věda o její tajené pololásce, užil, vykládaje jí rozumně s oteckou shovívavostí o své neschopnosti raditi svému vlastnímu dítěti špatně a rozvinuje jí před očima s přesvědčivostí a klidem, možným jen u člověka, zvyklého jednati s nejzarytějšími povahami, jistotu života po boku muže uklidněného zkušenostmi i pochybnost sebe vřelejšího vztahu k nějakému mladíku, jemuž život je dosud perlící se číší vína, nevyprávějící ničeho o rmutu na dně, a jehož hlava je přeplněna vysokými snad sny o vavřínech jakéhokoliv rázu. Obšírnou svou řeč ukončil ze zvyku appelem na rozmysl, rozvahu a soudnost vlastního rozumu, podotýkaje, že sám i matka vzdávají se jakéhokoliv vlivu na její svobodné rozhodnutí. — —

Hovor otcův neměl podstatného vlivu na její konečné rozhodnutí.

Zatajila po něm sice v předposledním svém dopisu celou záležitost Mathonovi, ale tento čin zavinila spíše jakási váhavost, v níž zajata, oddalovala rozhodnutí. — Nepřemýšlela o Grellonovi, nýbrž o tom, jak nejlépe domluviti se s rodiči — a jak povaze mladé dívky přirozeno, byla by bývala neustálým odkládáním věc promlčena a po příjezdu do barokního městečka odsunuta v naprosté nevzpomínání, změnivši se působením přítomnosti v škaredý, zašlý sen, jehož promlčení vina byla by ji tím více přiblížila Oscarovi.

Avšak náhoda, nebo shoda okolností, či jakkoli jinak pojmenovaná tajemná příčina, pronikající čas po čase životy lidskými jako barevná nit místy předivem, vykonala podivnou proměnu v duši této dívky.

Ochuravěla chrapotem a starostliva o hlas, zvěděla o celém dosahu nepatrného počátku své choroby . . .

Její nejpyšnější sny, s nimiž mazlila se v bdění, rozplynuly se jako dým v slunečném dnu nad chatami v modro stoupající — a před očima rozložila se nudná pláň šedého života učitelky, marně zoufale se přesvědčující, že jí děti a škola k srdci přirostly — života, jakých kolem sebe již

viděla řadu vyhořívati mdlým a bezúčelným plamínkem. — Nevěřila, že učitelka vytváří povahy těchto malých duší, na několik hodin denně jí svěřených; cítila, že tento svatý úkol jest dán toliko matce, která může mu plně dostáti, jsouc vyzbrojena nejlepším a nejsilnějším z lidských citů, jenž jest nejvýraznějším projevem nevysvětlitelného v člověku. Nikdo jiný, byť sebe více k dítěti se přiblížil, a třeba i zlatou nití vetkal vzpomínku na sebe v jeho život, nemůže mu dáti rovnocenného kladu. Cítila to stejně jasně, jako milenci ve chvílích osamění cítí, že matka jest, anebo byla srdci jejich neskonale bližší, než jsou si navzájem, a ve chvílích těch zachvívají se po prvé hrůzou člověka, stojícího před samou rouškou tajemna, za niž pohlédnouti není dovoleno zraku, nevykoupenému bolestmi posledními. — A věděla, že první zápal, s nímž do školní síně mezi drobné děti vešla, pohasne a změní se časem v jednotvárnou a nudnou povinnost, jejímž každoročně znásobeným opakováním sešediví duše k hysterickému a škarohlídnému staropanenství . . . Tuto nezvratnou jistotu nemohla zlomiti ani vzpomínka, jak radostně rozplakala se loni nad školními úkoly — dopisy psanými o vánočních svátcích o dojmech štědrého večera učitelce — jichž většina začínala roztomilým oslovením: „Milá Mařenko!“ — —

Ano, jen rozčarování a touhu po vlastních dětech přináší pobyt ve školní síni těm vyšším a lepším dívčím duším, které s láskou a nevylhaným zápalem v ně vstoupily . . .

A Oscar . . .

I on byl vážen . . .

Očištěna bolestí zklamaných snů na něho myslila. — V nepřerušeném pásmu táhlo tkanivo vzpomínek hlavou. — Klidně vzpomínala . . . A zvolna na něm, který ji lákal a strhoval svou neprohlédnutelností, nalézala řadu nepříznivých známek. Přiznala si, zamyšlena ve svém sešeřeném dívčím pokoji, že pouze pátravá ženská zvídavost byla, která ji sblížila s tímto člověkem, a tvrdošíjná zaslepující snaha ho proniknouti, která klamně jí napověděla o hlubší příbuznosti jejich srdcí. Poznávala, vzpomínajíc na jeho hovory, že není čistým člověkem jejich dívčích snů; vzpomněla i jeho výsměšnosti k jiným, která jí vždy byla nepříjemná, jeho jedovatosti vůči každému klidnému člověku a nepochopitelného záští proti všem, kteří jí byli jen poněkud blízcí. — A za řadou těchto odpuzujících poznání s tváří hrozivě do budoucnosti obrácenou vystupovaly klepy o opilém sklenáři Mathonovi, synu z prvního domu na náměstí, a všechny společné s ním rysy povahy, které u Oscara nalezla, a které jasně dosvědčovaly jeho štítivý původ z luzy. — —

A když po několika dnech trapného pochybování oznámila jakoby jejího zadumaného přemítání nepozorujícím rodičům, že uposlechne jejich rady — a když slyšela jejich spokojené a pochvalné řeči, zdálo se jí, že nejen sebe, ale i tyto dva nejbližší lidi, kteří jí dali život, klame; že je přece jenom klame . . .

Toho dne napsala Oscarovi svůj poslední list, plný u ní nepochopitelné pokory — list teskně odříkavého tónu — a list, který přes svou mnohomluvnost ničeho nepovídal.

Slavnostní klid, který zavládl v domácnosti, zkolébal ji však již druhého dne v sladkou bezmyšlenkovitost — v níž v dálce kdesi uhasínal podivný prudký žár vycházejícího slunce, podlehnuv po brunátném rozjásání vyrovnanému mdlému jitru všedního dne . . .

Tak stalo se, že uzardělá a neuvědomující si plně vážnost a závaznost chvíle připíjí si v kroužku rodinném se svým štěstím zářícím snoubencem v téže chvíli, kdy služka v předsíni přijímá od listonoše odpověď Mathonovu, který v stejné době, ponořen v šťastlivém snění, sedí v sadech za městem na lavičce, na níž se má za necelé tři dny sejíti s ní . . .

VI.

Je snad úmyslné, že zamilovaná jejich lavička — na níž právě polousedě, pouleže hoví si Mathon s hořící cigarettou v rtech, pohlížeje přimhouřenýma očima na změt střech barokního městečka — že tato lavička nachází se na nejvyšším a s několika cestiček viditelném místě sadů, rozložených po skalnatých svazích. Rozhodně však s tohoto místa otvírá se nejširší vyhlídka k západním horám, či jak Mathon říká: barokní městečko odtud pozorováno sploštuje se, dík mohutnému pozadí žulových nehnutých hor . . .

Hovící si mladík přemýšlí.

Již včera několik, a dnes znásobené množství pohledů „četlo mu zvídavě v duši“ — a je mu nejasno, co vlastně ti dobří lidé v ní přečísti chtěli. — Snad vzpomněli příští příjezdu Mařenky Duslové? — Ale ne, ne, zná příliš dobře své klidné městečko, které dovede vzpomínati teprve jsouc překvapeno. — Co tedy? —

Akáty a lípy šumí nad hlavou, a roj drobných mušek tančí nad skalou ve

mluv, třeba jen se sirénou s rybím chvostem zaprodanosti, jaký jí kuplířka Montanova k bokům připínala.“

Evinu duši protřásla bolest, když postřehla, jak Vavřinec na její rty věsí svých upřímných očí modrozářné lampy. Vavřinec vzchopil se a Evě tak svatě, jako by líbal lem řízy boží Mateře, ruku políbil a rozechvěným hlasem děl: „V záři očí tvých můj nejzářnější Helios, v slzách tvých, můj nejvznešenější Pluvius. Nad námi duha míru svou nádhernou klenbu sklenula.“

A odešel. — —

Ve vězení si přiznal, že třeskutý mráz beznaděje, jímž duše jeho byla sevřena, ustoupil vlahé rose naděje, že bezmezné závějiště beznadějnosti jeho, k jehož přebrodění se mu nedostávalo ni síly, ni odvahy, roztálo, že nad rozbředlinou se vypial ostrůvek plný zářných květův naděje.

Evě bylo, jako by její srdce vzlétlo v nebeský azur a tam se roztrysklo v roj rozjásaných skřivanův.

Evo! Přijmi v odměnu z nejhlubších hlubin Vavřincova srdce vyvírající pláč. Eva naslouchá Vavřincovu pláči tlumeně shora zaznívajícímu s rozkoší.

Ó, kdyby byla vyznavatelkou bohů olympských, neblažila by ji ani návštěva boha ve zlata bouřné metelici tak, jako ji blažil tento Vavřincův pláč. Ó, kéž by aspoň jediná slzička v ňadra její zapadla.

Eva klesla na kolena. Pustila obě půlky roztržené řízy, které na svých ňadrech rukou k sobě pojila, ovály ramen do krvava rozbrázděně vzhůru vzpiala, zářivé oči vznesla ke škvírám ve stropě a žebronila: „Ó, skaňte, drahé démanty, na ňadra má! Jste rosou nebes srdci bolem sprahlému. Vítanější jste mi stotisíckráte, než růženec hrůzonosných rubínův jeho krve.“

Již na nebes plášti hvězdnatém všechny hvězdy vybledly a bůh Helios spánky Sněžky okorunoval zlatou čelenkou, když zavládlo i ve věznici ticho úplné. Teprve tehdy i Eva ulehla na lože své bojem rozválené. Bohyně spánku podala jí svůj úkojný prs.

Eva ssála poklid krásným hrdlem táhlými vzdechy.

XI.

Naias.

Na východě majestát slunce již rozmetává své asperges. Eva ještě spí. Ze sna zasténala. Rozkoší či bolestí? Ňadra se jí mocně pnou. Netísní jich hedváb řízy. Neví, že když Adam za ranního šera v tváři bledý se k ní spící přiblížil, zděšen, v tváři moroutný, od nádhery jejího zdravím kypícího těla se odpotácel, jako by byl na sněhu její ňader shlédl kosý kříž sv. Ondřeje a dvojklaný jazýček ploskohlavé zmije. Neuzřel zmije, ale chuďas chudičký spatřil hedvábí lesk, klenot erbu, zlata pýchu, a to byl jedem napuštěný trojzubec, který krutou bolestí proklál nuzákovo srdce. Eva otevřela řasnatá víčka. Duší její jako zrcadlem táhla řada událostí minulé noci, událostí jednak rušných až rvavých, jednak citově rozechvěných, až přechvělých, které stály v odporu nejen mezi sebou, nýbrž které nyní v rámci jediné noci jsou v odporu z konců protivném s mrtvolným tichem časného rána kolem ní se rozhostivšího.

Eva uvolněná ňadra pomocí obou cípů roztrženiny řízy levicí pod bradou k sobě stěsnila a na pelesť se posadivši tiše, lahodným hlasem zapěla:

„Adámku náš, co pak děláš? Slunce nad horami, ty dlíš za vodami a mne nedbáš?“

Dopěla.

Ticho kolem jako pod víkem rakve.

„Adame!“ vzkřikla hlasitě.

Ticho kolem, jako pod šibenicí za noci, za mrazu třeskutého. Shupla s lože. Bosonohá jako šipka vlétla do dílny.

Shlédla Adamovo lože netknuté. Pílila na ochoz. Z něho z nožky na nožku přestupujíc, rozhlížela se po kraji.

„Adame!“ vzkřikla celou silou svého hrudníku. Poznala podle klátivé chůze Adama od Dvoru střelhbitě se oddalujícího. Severák třepotal jeho červeným facalitem, který občas k očím tiskl.

„Adame!“ vzkřikla opětně, již zoufale. Marně. Hlas její k Adamovi do tak daleké dálavy nedonikl. Labský splav svou smutnou píseň pěl. Evě bylo zjevno, že se Adam vrátil a že prchá, jako by ho pronásledovala vzteklá vlčice. Uprchl, aniž by byl zanechal zvěsti o sobě? Zase ocitla se v dílně.

Uzřela na řezbářské stolici Adamovu knížku poseláckou a na ní útržek z ní vytržený, na kterém rukou Adamovou psáno: „Odcházím. Nevrátím se. Znám hedvábný Kojtův erb i — Vavřincovo zlato.“

Zaúpěla bolestí.

„Kdybych byla tušila, že erb jest Kojtův, nikdy by hedvábí řízy té nebylo lahodilo hříšně tělu mému. Mým údělem jen samovražda.“

Již římsa ochozového zábradlí studí drobotinu jejích nožek. Sřítí se s něho střemhlav dolů ve smrtodárném pádu. Již sklání se dolů, již uvolňuje pravici, kterou obepiala sloup, pojící ochoz se střechou. Avšak mrštným pohybem pružného těla zachovala jeho rovnováhu, zachránila se v poslední půlvteřině.

Zpětný pohyb byl následkem jejího pohledu s věže na zem. Uzřela pod věží bílé rouno vedle rouna. Stádo ovcí, hnané na pastviska, bralo se kol věže. Fujary pastýřské duši její lahodí. Jest to ranní pocta, kterou veškerá obec prokázala Vavřincovi na zlost urozených ubrmanů, kteří tak krutě jej ztrestali, že přidali mu den trestu nad nejvyšší sazbu obecním snesením utrhačů na cti vyměřenou.

Melodie písne pastorální uklidnila Evu.

„Není na mně ni jediné poskvrny,‘ děla s povzdechem. „Adam mne zranil hluboce svojí nevírou a ukvapeností.“

Eva uslyšela kroky nad stropem. S úděsem uvědomila si, že zapomněla vězení uzavříti. Děla k sobě: „O, těch hrůz, které na lehkověrného Adama při jeho návratu dorážely, kdy uzřel mne, holku chudičkou, v drahocenné, šlechtické říze s erbem, na ňadrech mých zlatý medaillon, dar Černínův mnou jemu zamlčený, na podlaze drť z kalichu bíle lilie, na klekátku cizí, panské voskovice a v otevřené věznici svého nejnebezpečnějšího soka — Laurentia. Co vzal ohledně něho za prokázané? Že jsem ho k sobě zvábila a že mne zlatem odměnil. A co vzal Adam za prokázané ohledně Kojta? Že jsem v říze s erbem jeho usnula, bylo mu důkazem, že jsem měla s Kojtem sjití smluvené, že však, když mně je překazil, myšlením na zmařenou rozkoš podrážděna, jsem se vrhla ve Vavřincovu náruč. A v překotné záměně jednoho za druhého shledal — —

A k tomu ke všemu jsem se Adamovi před jeho odchodem sama nabídla. Arci jen následkem své lži na faře. Ale jak sobě nabídku mou vyložil, bera v úvahu, co po ní dle jeho smyšlenky následovalo? Jistě hrozně. Ale pak měl mé vlasy kolem své pěsti ovinouti a k zemi mne strhnouti v prvním rozmachu své bolesti, ale pak měl mne v přísný potaz bráti a vinnou-li by mne shledal, měl mne na místě zabíti a pak se bíti s Vavřincem, by odčinil svoji krutou pohanu. Ne! Křivdím mu. Což mohl ubohý jednati s Vavřincem jako se svým šťastnějším sokem, on — můj pastorčenec? Mohl manželku svého otce trestati neb v přísný potaz bráti? Což nemohl Vavřinec mého lože užíti po daném slibu manželském? Nesvědčilo vše, co kolem sebe viděl, o pravdě toho, co sobě domýšlel? On odešel, by mně nepřekážel. Ví, že mne Vavřinec po tom, co že se stalo, se domýšlí, ke své matce přesídlí a on pak vrátí se zase sem. Bude zde sám a sám. Ubohý, můj dobrý hoch! Pravda, natrhl mé srdce svou krutostí, ale zač by stála láska, která nedovedla by odpouštěti? Odpouštím mu, neb ho mám nesmírně ráda, ale právě proto musím zrale vše uvážiti, bych posléz se mohla rozhodnouti, co činiti jest, abych kocábku jeho štěstí uchránila před potopením a zajela s ní třeba ku břehu nové jeho lásky, byť bych tím sama na věky ponořila štěstí své do nejhlubší z labských prohlubin. Musím v úvahu vzíti, co událo se od chvíle, kdy na mysl mou vstoupilo, bych radu brala od dvojctihodného. U něho jsem radostí div se nezfantila, když uslyšela jsem, že u brány Adamova a mého ráje nestojí již na stráži archanděl s pochodní a s metlou ze žahavek. Když jsem se z opojení vybavila, uvědoměla jsem si, že mohu s Adamem užiti štěstí a rozkoše, že mně svět uvolnil řetěz, který šraňky přitahuje, by zatarasil cestu k té rozkoši, ale výkupného mně neslevil. A tím výkupným byla moje lež. Ale ani vědomí, že bych si Adama musila vybojovati lží, nesetřelo s mé lásky pel pravé milosti. Nyní však, kdy úplně jsem vystřízlivěla, uznávám, že jde o bezpečnost Adamova žití, ztajenou v otázce: Mám toho nerozbornou jistotu, že mimo osoby faráři mnou udané nebylo v kostele při mém snětí svatebním ani jediné jiné dušičky? Pamatuji se, že v kostele bylo šero, ale — na tmavém literátském kůru hořela svíce. Ano, zcela určitě nyní vím, že tam plápolala. Sotva na plano. Servus má nařízeno rozžehnouti voskovici teprve při příchodu prvního návštěvníka kůru. Pak může jíti po svém řemesle. Někdo tedy na kůru byl. Jistě muž. Literát. Nerozprávěla jsem s mnohými o svém snětí kostelním? Nepovídala jsem o něm Salomeně i Kojtovi? Nesvěřila jsem jim, jak mne trudilo, že vlasy mé nezdobila ani jediná snítka rozmarýny svatební? Což mně Kojt jako had Evě v ráji nezasyčel do ucha, že jsem bez rozmarýny krev jeho přivedla do závratného varu stokráte líp než nejšvarnější zemanka ze zámku i se svým věncem karafiátovým, věžitým? Nevím, zda tenkráte řekl: u oltáře neb na ulici. (Dokončení.)

ním kutal. Písek! A naturalista v Kandrtovi ze svého zklamání poznal, jakým je vlastně romantikem.

To bude asi sotva moci potřebovat Plecitého do novely a jestliže přece, tož jej dá rozhodně zasypat a udusit horou písku, která naň shrkne a nacpe mu do lačných úst, po čem toužil.

To bude jenom náležitá odměna za jeho nezřízenou lakotu a bezohledné kořistění z dělnictva. Ano, dá své povídce šleh sociální, o motivy nebude nouze. Zrak jeho padl na velikého slepého koně s ohromnými koleny, a strašně chlupatými chřípěmi, který tu stál, tak shroucen, že měl všechna čtyři kopyta těsně u sebe. Tohoto zvěra, vězícího v kůži na kloubech jako špatně zaštepované, koupil Plecitý přímo z ruky řezníka, když koně vedl na jatky k tomu konci, aby sloužil za přípřež povozům do svahu, když už se základy konečně dostaly na dno sklepů.

Vyhověl tak zostřeným policejním předpisům. Tomu koni dá Kandrt klesnouti a zhynouti strháním. Tím nabude příležitosti k zevrubné scéně, kterak mršinu odvážejí — k tomu dialog Plecitého se strážníkem, ustanoveným k dozoru na žádost spolku proti týrání zvířat, s veškerou rázovitou dikcí.

Ke koni přibude pendant z dělnictva. Tam padne také strhaný dělník. Pro toho přijede však ochranná stanice. Tu bude mít Kandrt příležitost k žahavé paralele: proti týrání koní stojí na staveništi policejní orgán, týrání dělnictva nikdo nebrání, neboť dělník má svobodnou vůli, vychrlit poslední svou krev do základu paláce buržoasie, nepotřebuje být tedy chráněn.

Když takový článek s takovou tendencí a pointou vyjde druhého dne v dělnickém listě — kombinoval Kandrt dále — s prudkým osobním útokem na kapitalistu Plecitého — co učiní Plecitý? Plecitý sebere jednoduše lékaře, přivede jej na staveniště a dá prohlédnout jednoho dělníka po druhém. Všichni jsou zdrávi a zůstanou v práci, toliko zdánlivě nejzdravější a nejsilnější mezi nimi stižen jest počínající chorobou srdce. A toho Plecitý propustí okamžitě. Propuštěný protestuje a prohlašuje, že raději zemře s krumpáčem v ruce na staveništi než doma za humny hladem, ale Plecitý jej pošle, aby si to šel vyřídit s redakcí dělnického listu.

Potom prosloví Plecitý se železnou pakou v ruce monolog, tak aby jej slyšeli všichni dělníci, monolog na thema: „což pak já sám sebe šetřím?" Na to vleze Plecitý pod balvan 300 *q* těžký, ve vzduchu visící, motykou podetne jej, ten spadne a rozmačká Plecitého, ucpe jeho chlubná a láteřivá ústa. Osud jím vyzvaný dal mu umříti dělnickou smrtí . . .

Opravdu? Ó, nikoli, svou vlastní vinou, svou nezřízenou lakotou zemře. Ale stal se přece jen obětí kapitálu, našli u něho slušný obnos v náprsní kapse na promáčknutých jeho prsou.

To už dokomponoval Kandrt svůj sujet leže po obědě na lůžku. Bude to docela dobře uvázaná symbolická povídka s moderní sociální tendencí a basta! řekl si a usnul.

Když se probudil a oknem vyhlédl, málem se na Plecitého rozhněval, jak málo se řídí osudem, jaký mu ve své povídce přisoudil. Až se tomu musil usmát. Plecitý oháněl se dole metrem, zapisoval, počítal. Probadal svou železnou tyčí půdu na nejrůznějších místech, dumal, kousal tužku, rozběhl se a hned se zastavil a konečně, zastrčiv rozpočty do náprsní kapsy, rozchodil se dlouhými kroky po svém novém majetku, neboť že nyní koupil, tolik Kandrt pochopil.

Ruce, které troglodytovi Plecitému od předu byly hnedle dlouhé, málem se ukázaly krátkými, jak je měl na hřbetě založeny; snad proto nevydržel v této nevídané póze, neboť v tu chvíli začal sám sebou hovořit, až rukama rozkládal.

Byl ve zjevném vytržení.

Kandrt neodolal, ustrojil se a sešel k němu dolů.

Již z daleka vztáhl k němu Plecitý ruce a podle známé noty naivních sobíků, kteří se domnívají, že na jich dokonalém blahu záleží všem bližním přenesmírně, ohlašoval, že všechno dopadlo výborně, tak jako kdyby se šťastně uskutečněný kup týkal Kandrta v řadě nejpřednější.

Jenom v jedné věci prý se nepodařilo Plecitému vyzráti na majitele pozemků. Už byla smlouva podepsána — Plecitý měl s sebou notáře — peníze už vyplaceny a tu neodolal a řekl: „Aby věděli, pane majore, že na těch parcelách čekám písek." Myslil jsem, že dědu z toho musí ranit mrtvice, ale naopak s největším klidem odpoví mi: „Kdybyste tam našel ryzí zlato, je vaše. Dal jsem vám své čestné slovo a to je nad zlato, neřku-li písek. Tak jsem na něj nevyzrál, ale notář mně cestou hned řekl, že ta slova jsou skutečně nad zlato, že vylučují každý proces o zvrácení kupu a taky to hned protokoloval."

„Odpusť kamaráde," vece Kandrt, „však si počínáš nejinak, než jako bys byl udeřil na zlato!"

Ale hned poznal, že si zadal. Plecitý spustil nehorázný smích bezohledně šťastného člověka, jemuž nebylo dlouho před tím do smíchu, a řekl:

„Toť se rozumí, že jsem udeřil na zlato, jenže se musí z toho písku vyrýžovat. Je ho v něm tolik, že bys ho neunesl, nebo troufáš si odnést za padesát tisíc zlatých korun najednou?"

Tu se Kandrt dal zmást a jeho pohled připustil domněnku, že mohl myslit opravdové rýžování.

„Milý příteli," poučoval jej vážně Plecitý, „mít pískovnu na stavbě, to je pro našince, jako vyhrát velký los, písek obnáší mnoho procent stavebního nákladu. Teď si představ, že já mám tolik písku, co ho bude potřebovat stavitel Velc na gymnasium, radnici i hejtmanství, co ho bude zapotřebí na moje tři parcely, že jsme tady z celé Prahy nejdál od řeky, že já ho můžu prodávat Velcovi o třetinu dráže a přece vydělá. A teď si představ, co jsem zkusil! Že tu písek je, jsem věděl, tušil, to víš, že jsem si píchl tu i tam, ale nevěděl jsem jakej. Srdce mi vadlo, že jsem na něj nemohl udeřit tady na erárních pozemcích, a zase mi hlava hořela, abych ho tu nezastihl dostatek. Dopadlo to tak, jako kdybych si to sám byl narafičil, zrovna na vlas na hranicích mezi erárním a mým se mi tady vysypal. Mohl bych i těch pět for odvézt pryč, poněvadž mám celou odvážku, ale ty tady zůstanou panu staviteli na vzorek . . . Kamaráde!" zahlaholil Plecitý překonán, „vyhrál jsem to líp, než jsem si přál, letos na zimu už budu orat na svém. A teď půjdeme šťastnej kup zapít, dnes mi to neodřekneš!"

(Pokračování.)

Adolf Heyduk:

MŮJ DRUHÝ VÝLET NA ŠUMAVU

A MÉ NĚMECKÉ VERŠE.

Po školské námaze r. 1887 vyzval jsem svou milou ženu, aby mne vyprovodila do mé zamilované Šumavy. Jela ráda, aby shlédla její půvaby, krásná jezera a smějící se luhy, o nichž jsem jí vypravoval a o nichž ráda četla.

Vyjeli jsme přes Plzeň do Železné Rudy (Eisensteinu), odkud hodlali jsme konat vycházky na všechny strany. Přijeli jsme z Plzně po 12. hodině a byli jsme po 3. hod. u cíle v Rudě. Šli jsme rovnou do hostince, kde jsem dříve na svých toulkách bytoval. Byl to hostinec „U javoru" („Zum Arber"), jehož majetníkem byl bodrý Němec J. Fuchs a nájemcem jeho Budějovičan pan Seidl, jenž měl za ženu poctivou, hodnou Češku, která byla výborná kuchařka. Ježto tehdy p. Seidla v hostinci páně Tuchově už nebylo, vyhledali jsme ho jinde. Místnost jeho nová, do které přesídlil, byla menší a on nemohl nás ubytovati; leč jeho žena ochotně se nám postarala o byt v blízké škole, a když má žena jej prohlédla, zvláště postele bedlivě prozkoumala, přijali jsme nabídku.

Po skrovné, ale výborně upravené večeři pí. Seidlové odskočil jsem k „Javoru", kde bylo vždy výborné plzeňské pivo, kterému jsem již z domova uvykal, abych se po cestě osvěžil. Vypil jsem sklenici téměř stoje. Světnice byla plná hostí, a jak jsem hned poznal, byli to pražští studenti německé university se svým professorem Willkommem, jenž vyvedl je na botanickou exkursi. Byl to týž Willkomm, který hanebně použil knihy Wenzigovy a Krejčího o Šumavě, připojiv do ní mnoho nepravdivých a klamných zpráv o lidech a kraji, ale připomenuv, že je přepracována a opravena!

Bylo tu hlučno, velmi hlučno, hostinský nestačil točit a pro kouř smrdutých doutníků zlopověstného bavorského tabáku zapáchala místnost vnitř i vně hospody. Fuchs mnul si ruce a chodil stůl od stolu, plně stále prázdné sklenice nejvýš ochotně a usmívavě. Když se buršové v strakatých cereviskách dosti napili, ač měli-li vůbec kdy dosti, a chtějíce svůj komers zvěčnit podpisy všech přítomných, dali si přinésti památnou knihu hostince „U javoru".

Dávali hlavy dohromady a brali jakous radu se svým panem strážcem a profesorem. Byl jsem jim podezřelý, vytušili, že nejsem Němec, a když jsem odcházel, volali posměšně „Na zdar". Šel jsem, ale cesta zpětná nebyla tak snadná! Co krok šlápl jsem na chodbě do nějaké kysele páchnoucí kaluže, klouzal jsem, až jsem se šťastně dostal ven a do svého bytu ve škole. Paní učitelová upravila byt, seč byla, a dala nám dobrou noc! Byla také budějovická Češka! — Spali jsme po únavě dobře, ač ne mnoho! Z rána šel jsem se na chvilku projít, abych zbavil se zápachu

večerního pobytu mezi buršáky a pak abych nahlédl do knihy hostí páně Fuchsových; domníval jsem se, že některé ty p. burše snad znám buď z Budějovic, kam jsem dojížděl, buď z Plzně, kde se čepičkářství silně rozmáhalo.

Sotva jsem dvéře otevřel, omámil mne kyselý zápach po divokém komersu v hostinci zbylý. Podomek a děvečky smejčili stěny i podlahu chvojnými košťaty a vytíraly hadry veškeré zbytky důkladného buršáckého veselí. Rozhlédl jsem se po místnosti, kde se včera hodovalo, a spatřil jsem na stole posud památnou knihu hostince „U javoru“ s perem i kalamářem.

Nahlédl jsem do ní, abych poznal, kdo se do ní vpisovali; leč jmen čísti jsem nedovedl; bylyť to více hieroglyfy než písmena, ale na druhé straně listu nalezl jsem pevnou, čitelnou rukou psané verše, které jsem bedlivě pročetl. Zněly takto:

„Einst schuf des gütigen Schöpfers Hand
das wunderbare Böhmerland,
daß es auf dieser weiten Erde
zum zweiten Paradiese werde;
doch um sich an dem Herrn zu rächen,
warf Satan Juden 'nein und Czechen!“

Prudký pojal mne hněv a vzpomněl jsem na ty opuchlé tváře a pitím přemožené postavy buršů, kteří z mého lidu dělali si zlomyslné úšklebky, a na ten náš ztepilý, horský lid, jenž na návrších Javoru svalnatými rameny a mocnou rukou kácel kmeny, na pilu určené, vesele si při tom prozpěvuje, na týž lid, jenž svou krví živil a živí za chlebem sem přivadrovalé cizáky! Hněv ten vtiskl mi přilehlé ke knize pero do ruky a já připojil bez dlouhého rozmýšlení k veršům opilého Němčíka nové řádky v řeči jeho vlastní, aby dobře chápal a rozuměl:

„Die beiden müssen sich jetzt einen,
um Ruh zu h'an vor deutschen Schweinen,
die hieher laufen wie besessen,
zu grunzen, wühlen hier und fressen!“

Brzy potom jsme odjeli. Nedlouho po svém příjezdu do Písku ke konci prázdnin vešel jsem do hostince „U zlatého kola“, abych si přečetl noviny. Bylo tam hojně hostí, mezi nimi vyšší důstojník gendarmerie, plukovník, a hovořil se svým podřízeným česky; dověděl jsem se, že je to zemský velitel Kraft, rozený z Jičína, a že visituje stanice. Pojednou ustal v hlasitém hovoru a mluvil tiše se setníkem, pohlížeje občas na mne. Konečně vstal, přisedl k mému stolu, pozdravil a představil se velice dvorně. Učinil jsem totéž. Za rozhovoru pravil mi, že ví, že jsem byl nedávno v Rudě. Přisvědčil jsem. „Byl jste v hostinci „U javoru?“ ptal se. Pravil jsem, že ano, leč že jsem bydlil jinde: „Tedy „U javoru“ jste byl a napsal jste tam něco do knihy hostí, viďte?“ „Už ani nevím,“ pravil jsem. Ale on na to: „Já však vím, mám to u sebe, gendarm mně to doručil, vizte, zde! Ukázal mi z knihy vytržený list s hanlivými na Čechy verši i s mým dodatkem rozhorlení a ptal se mne: „No, psal jste tohle?“ „Jen tu druhou polovici; jen jako odpověď prvých 6 řádků.“ „A proč jste to psal?“ „Proto, že se ve mne vzbouřila krev po předcházejících řádkách; měl jsem to právem za urážku Čechův a za drzou provokaci.“ „No, to ovšem byla, ale psát jste to neměl, bylo to ostřejší než prvé. Nařídil jsem ihned zničení!“ „Ale, pane plukovníku, proč pak nebylo zničeno hned to, co napsali buršáci, proč gendarm otálel? Já jenom odpověděl, ale německý buršák provokoval.“ Na to zase pan plukovník: „To je ovšem pravda, ale Němčík nebyl zjištěn, kdežto vás jsme se domakali a víte, my věšíme jen ty, které lapneme; původce je pryč, leč že jste neprovokoval, jen odpovídal, třeba trochu ostřeji, smažeme to, verše si však nechám, ale radím vám, abyste byl po druhé při podobné provokaci opatrnější, žijeme ve státě německém a nejsme všichni stejně chráněni a buršové mají svá buršácká práva jako v Německu. Tedy po druhé pozor!“ „Pokud bude lze, pane plukovníku, učiním, ale urážek své vlasti nestrpím a nestrpěl jsem nikde; jednám vždycky dle pořekadla Lutherova, jenž dí:

Gegen Schweine muß man borstig sein.“

Plukovník Kraft podal mi s úsměvem ruku a rozešli jsme se! Rok potom při nové návštěvě Šumavy vyšel jsem s družinou přátel na Javor, byl v ní též kanovník Dr. Rodler, zase z Rudy a při podpisování se do knihy návštěvníků našel jsem zase verše: Stálo v nich:

Der Weg hieher ist nicht beschwerlich
und Czechen findet man hier nicht!

Připsal jsem k tomu chutě:

Doch daß hier Esel waren,
beweist schon das Gedicht.

Od těch dob jsem v Rudě nebyl; toulal jsem se po Domažlicku mezi svými!

Emil Tréval:

ROZPUK.

(Pokračování.)

Libor mi u Jenůvky dobře půdu připravoval. Řekl jí, že tatko mi zdovčil a nečekaje ani roku, svižko se oženil. Jenůvka mne litovala, obnaříkala nebožáčka, vybízela, abych o mamičce jí vykládal a když viděla, že jsem rozrušen, zase mne chlácholila.

„Závěj po minulé dráze!" říkala. „Však jste chlap a máte svět otevřený."

Za takovou moudrou se vydávala.

Zábavy s mleči, výlety do Kopanic, na Javořinu ukracovaly nám dlouhé dni. Na Javořinu chodí se za noci, aby člověk na vrcholu viděl východ slunce. Nám se to nepodařilo. Bylo zrovna podmračno a mlhavo. Taková ostrá, divně čpící mlha. Zůstali jsme v podbání.

Děvčata se nám pak smála. Ej co za výletníky, když ani slunko je nechce vidět! Zuza také jednou byla na Javořině a viděla východ slunce, ej radosti moja, to byla jasnota!

I sopku u Suché hory jsme shlédli. Dolík, zoraný, osetý.

Do Uherského Brodu sotva na besedu studentskou jsme se podívali. Pořádali ji samí venkovští studenti, českých v městě nebylo. Tam studovali synkové židů a Němců, v Brně a ve Vídni.

Na besedě deklamace vlastenecké, v Čechách už přežilé, zde však s vděčností přijímané. V lidu zde vládne kněz — citu a pantáta žid — pudu. Lenost a fanatická víra na jedné a kořalka na druhé straně. Však už nějak bude, ať je, jak chce! V kostele, kde kdo bije se v prsa, po kostele u žida do stolu mlátí a pohárky páleného jeden za druhým do sebe kácí. To není život, ale živoření. Na štěstí se to probouzí, ale zvolna.

Na příklad ta kučeravka Zuzka. Před oltářem jen tak pomyká pátričky na růženci, ale očima při tom švidrá po chlapcech. Jen tak pána boha otiglařit.

Však ani mladí panáčci nebývají lepší. V Nivnici kaplan páter Tomáš k smrti rád v neděli po nešporech si zatancoval, děvčata vytáčel, až jim šorce nad boky létaly i s rubáčem. V zápalu tanečním kdo pak by se nad takovými naturaliemi pozastavil! To jen takovému přilezlíku jako já to bylo divné. A bývalo při muzikách vše do nohy, od starých bab až po školní děti. Panáček někdy do půlnoci vytáčel, muzika jako by mu byla všecko. Nic si tím u lidu nezadával a roby nesváděl. Není pyšný, ani necuda, říkal lid, ale shovorčivý a k nám.

A ty krásné tance!

Libor stoupl si před muzikanty, z pravidla tři, houslistu prvního primáše, druhého, kontráše a basistu, barboráše. Anebo před cymbál jako ve Filipově neb před dudy, místo basy.

Zanotil:

Včera se mi škoda stala,
galánku mi voda vzala,
keď ju vzala něch ju nosí
mezi hory mezi lesy.

Přezpíval, muzikanti zachytili notu, hráli, improvisovali a Libor tančil. Cifroval před svou Zuzkou po zpátku, pleskaje se dlaněmi v synkopách o stehna, co Zuza obtáčela se kol něho jako měsíc kol země. Zkusil jsem tanec Liborův napodobit, ale ani kroku jsem nedovedl, ač mi to Libor ukazoval zcela zvolna. Je to příliš komplikovaný rythmus a musí přejíti v krev, má-li býti tancem a ne robotou.

A zase zpíval Libor vrtěnou:

Ke by něbolo,
ako že není,
vrtěla bych se
na tom kameni.

To byla mlynářská, která se tančila na kramflekách se špicemi vzhůru.

Pak třesavá, při níž si tanečník ruku za ucho zakládá:

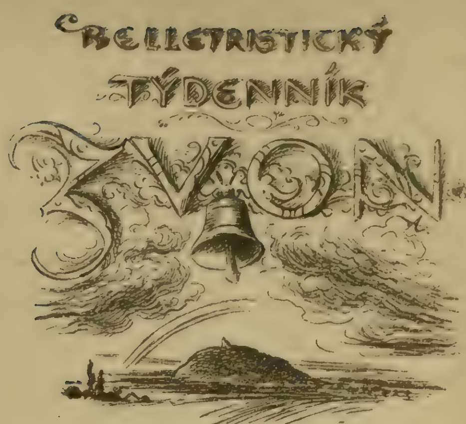
Bodaj by vás vy mládenci čerti vzali,
že jste vy mne na ten sobáš nepozvali,
ja bych bola tancovala
i na cymbál něco dala
a vás šetky poboskala.

A na konec bývaly odzemky a rozpustilé tance.

Suchá jabloň, suchá hruška ... Při tom sedělo se proti sobě a tančilo se na bobku.

K ránu chytal se Libor kontrášových houslí a přiškraboval a nutil mne, abych hrál housle prvé. Zahráli jsme několik českých tanců. Barboráš i nám tvrdil muziku.

A při tom nepostrádaly tance ty přes svou nevázanost jisté harmonické úměrnosti. Připomínalo mi to slovenské výšivky na oko křiklavých a přece tak pěkně do akkordu sladěných barev a kreseb, na malovánky kol žuder i okrajů zdí domků na návsi. Barbarské, ale ne bez příchuti geniality.

Emil Tréval:

ROZPUK.

(Pokračování.)

A hned opletla koně pentlemi a vůz řebřiňák věnci trojí řadou uvitými. I jablákům za řemení dala po voničce, topolovce.

Slušelo jí to, byla plavná a rozjiskřená. Všichni zase ji chválili, jako mne včera. Pohlédla na mne laskavě a zarděla se do krvava.

„Však já také teprve ráno vidím, jak vám to svědčí,“ řekla mi oplátkou na mou pochvalu.

„Sám bych neřekl, že je to student! Jako topol!“ řekl dobrosrdečný, ještě mladý starosta Matějíček.

„A já jsem valibřuch?“ škádlil Libor, přinášeje Matějíčkovi z domu stupku slivovice na zahřátí. Foukalo už přes strniska.

„Což ty!“ poklepal ho Matějíček násadkou biče, „ty jsi přece náš člověk!“

„A pevný chlap!“ řekl učitel Mařík, vylézaje z pozarohem. A ještě někdo došel. Kaplan. Rozhodl se náhle. Znovu se šlo pro slivovici a hned bylo plno hlaholu.

„Vsedejme, brodští už jeli!“ napomínal Matějíček.

Nemeškali jsme a nasedali na prkna, zavěšená řetězy podél košatin. Vůz rozhrčel se šerou, tichou dědinou, komoni jabláci, nevysoké, slovácké plemeno, klusali drobným, stejnoměrným krokem, široké hřbety vlnily se jim jako jezero.

„A co Zuzka?“ optal jsem se Libora.

Neodpověděl, jen máchl rukou a hvizdl.

Pochopil jsem. Hle i ten vzpurný Libor klonil vzdornou hlavu před veřejným odsouzením. Nehodilo se, aby Zuzka jela s námi. I Libor stával se mlčelivým účastníkem soudu nad ženou frajerkou. Padlá dívka!

Matějíček jel sám šestý ve voze. Bylo místa ještě dosti. Sám vůz řídil, měl koně mladé a místo pohánění, zdržovati je musil. Ujížděli jsme bystře, jen oblak prachu za námi stál.

Za Boršicemi dohonili jsme brodské. Jeli na přeplněném voze, poslední chvíli přidalo se jich více než počítali. Převzali jsme do svého vozu mladého učitele Rozsypala i s paničkou, dcerou krejčího Ondráška.

Vyjasňovalo se i oteplovalo. Mlhy z Lopeníka a Javořiny scházely, skřivani se rozezpívali, dřímota a mrazení výletníky přešlo, rozhovořili se čile. Seděl jsem proti kaplanovi, podle mne učitel Rozsypal, jenž mi vyprávěl osnovu společenského románu maloměstského, jejž hodlal napsati. Dle živosti a určitosti jeho výkladů tušil jsem, že myslí při tom na osoby živé, známé, snad na skutečné události ve společnosti městské. Ostatně byla to obyčejná historie cizoložná.

Libor s Jenůvkou umístili se znovu za Matějíčkem, ale nehovořili mnoho. Spíše Matějíček s Liborem. Jenůvka pohlédala chvílemi ke mně. Proč jsem se nevzal o to, abychom byli sousedé? Přenechal jsem místo podle ní kaplanovi a pak teprve sám usedl.

Kaplan měl nešťastnou myšlenku chlubiti se svými znalostmi střeleckými, vyprávěl o svých úlovcích, oháněl se odbornými výrazy a střelil někdy takového kozla, že by si byl starý Krágl, slyše to, odplivl.

Libor s Matějíčkem smáli se prášícímu velebníčkovi do očí.

Když viděl, že u nás nepochodil, obrátil se milý kaplan k paní Rozsypalové, která pokoušela se býti vděčnější posluchačkou, než my. Mluvili o meteorologii, zmokneme-li na výletě čili nic.

Javorníkem projeli jsme o sedmé hodině a po osmé byli jsme ve Filipově. Byl tu v lesnatém pádolu celý tábor, nejméně čtyřiceti lidí, Moravanů i uherských Slováků. Mnozí se už znali a objímali se na potkání.

Našla se bečka piva, každý přinesl si i studená jídla — Libor vytasil se se smaženými kuřaty, pilo se i víno i slivovice a zábava plynula. Nevyznal jsem se v otázkách slovenské politiky a všímal si jen zevních úkazů. Muži shromáždili se kol pátera Parobka, vysokého, kostnatého, černovlasého čtyřicátníka a kol advokáta Mudroně, ženy zasedly si k hovorům o domácích starostech. Níže v zátočině shromáždila se mládež kol cymbálu s husleml. Mladý, bělovlasý tloukl cymbál, starý, sivý hrál na housle. Jen tak prsty přelamoval a cymbál bez ustání jako když čmelák bzučí.

Byly tu dvě městské slečny ze Strážnice, jedna z Javorníka a dvě dívky v kroji, jedna dcera pastora z Javorníka v kroji bošáckém — tak nádherném, že připadlo mi, tak že vypadala Vlasta, bojovnice — a Jenůvka v nivnickém. Oběma sličným dívkám padl kroj znamenitě, obě byly středem pozornosti mládeže. Javornickou znali, po Jenůvce se ptali, odkadže ta šumná galánka.

„Jako malina!“ luskl prsty šohaj v pestrém kroji lanžhotském. Libor řekl mi, že je to žák malířské akademie Úprka. Mladinký bratříček jeho otáčel se v zelenavém kroji kyjovském mezi hochy. Ten si děvčat ještě nevšímal.

A už byli mladí v kole. Páter Tomáš chodil od mužů k ženám a zase scházel k hudcům a mládeži. Oči mu jen jen hrály, jak by si rád zatancoval. Ale bál se. Nejenom přísného Parobka, ale i evangelíků z Javorníka.

Každý se svojú ženičkú,
leň já něborák s knižtičkú . . .

zanotoval mu Libor před muzikanty. Kaplan jen se uštířil a zmizel. Jenůvka točila se stále v kole, líčka jí plála.

I já jsem se rozdováděl, ba sobě i zazpíval:

Pšenice jsou zeleny,
musíme být bez ženy!

Před polednem řekl nám Matějíček. „Kdo chce do Trnavy?“

„Já ne!“ odvětil Libor, jenž spřátelil se se spanilou slečnou z Javorníku. Točil se, až mu šosy župice lítaly.

„Libore!“ hrozil mu kaplan. Ale sám též nejel. Neodolal, hodil čtvrtzlatník na cymbál a dal se do tance s růžolící, královskou Bošačkou.

„Či to koně vydrží?“ ptal se učitel Mařík.

Matějíček mlaskl pyšně, obcházeje a popleskávaje jabláky.

„Moje koně,“ řekl, „pojedou do Bánova zrovna tak ražno, jako z Bánova vyjeli.“

„Mladé, pane starosto?“ táži se.

„To se vidí přece! Náruční pět, sedlový tři roky. S čertem o základku by jeli, ani rubat nemusím.“

Záleželo mu na tom, aby nám ukázal, co jeho koně vydrží.

Mařík a já jsme vsedli. V posledním okamžiku přiběhla Jenůvka a vyskočila ke mně. Byla zadýchaná, říčná. Zahalil jsem ji hned do svrchníku, aby nenachladla. Pohlédla na mne vděčně. Vyjeli jsme.

„Co vám říkal Libor po celou cestu?“ ptal jsem se.

„Měl jste poslouchat!“ odbyla mne napřed. Ale za chvíli na udobřenou řekla pravdu.

„Co by říkal, než že hudl tesknice po Zuzce.“

„Není to na něm včil vidět,“ odvětil jsem.

„To je jen tak,“ omlouvala ho.

„Proč nejela Zuzka s námi?“ vyzvídal jsem, dychtiv, co mi Jenůvka na to odpoví. Ale Jenůvka mlčela.

„Nemá parádu?“ pomáhal jsem.

„To má, ale — nešlo to — pro lidskou řeč.“

Učitel Mařík na mne mrkl. Ale i sám bych byl přestal, vida, že Jenůvka se ošívá v rozpacích i svrchník odkládá horkem.

V Trnavě procházeli jsme se půvabnými lesnatými cestami kol města. Za mnou a Jenůvkou kde kdo se ohlížel. Nejvíce židi.

„E fajnes pór!“

Div, že nás nezastavili, jak oči vyvalovali a do cesty se nám stavěli.

Na zpáteční cestě přeli jsme se s Maříkem o právo slovenského dialektu za spisovnou řeč. Thema to žádný z nás před tím důkladně nepromyslil, proto přeli jsme se tuho; Mařík zastával soustředěnost, jednotu spisovného jazyka československého, já zase právo dialektu, jakožto obrodného živlu pro každou řeč i sebe civilisovanější. Tak zaujala mne měkká,

libozvučná slovenčina. Snad proto též, že četl jsem před tím Heydukovy básně Cymbál a husle a nejen četl, ale i koupil. Vedle Erbenovy Kytice byla to první sbírka básní, kterou jsem si ze svých peněz koupil. Báseň o maďarském pánu bohu znal jsem z paměti a recitoval, kde se dalo.

Ale kaplan páter Tomáš přivedl později, když uslyšel o našem sporu, mé stanovisko ad absurdum. Byl rozený Valach a přijav mé důvody, žádal, aby moravští literáti, Kosmákem a Vymazalem počínaje psali valašsky. A hned tak mluvil. Bezmála jsme mu nerozuměli.

Kol páté, neb snad později vyjeli jsme z Filipova. Tentokrát sedl jsem si podle Jenůvky. Řekla mi, že slečna Otyla bude míti radost, až jí řekne, jak se za mnou lidé v Trnavě, zvláště židovky, ohlíželi.

Odvětil jsem, že to bylo za ní, Jenůvkou, a ne za mnou. Vynucovala na mně poklony, takovým průhledným, naivním způsobem.

Libor seděl němý i kaplan.

„Vzpomínáte na imposantní Vlastu?" škádlil jsem je.

„Božena se jmenuje a ne Vlasta!" opravoval kaplan. Všeobecný výbuch smíchu ho dopálil.

„A co je komu do toho, s kým se bavím!" odbroukl. „Však vy, Libore, také víte, jak se zapomíná."

To zase Libora bodlo. Hádali se chvíli. Chytil jsem se ruky Jenůvčiny. Lekla se, zda to někdo nevidí, a chtěla ruku odtáhnouti. Ale když viděla, že ostatní dívají se do krajiny a lhostejně hovoří, ponechala mi ruku, která se lehounce chvěla. Ba dokonce myslím, že mi ruku stiskla.

Lesy šuměly kol nás. Borové siličné lesy, sem tam prostoupené březinami neb bukovinami. Kdykoli jsme na výšinku vyjeli, vlnilo se to pod námi do daleka nejrůznějšími odstíny barev od jasné až požloutlé bříz, do krvavých svitů zapadajícího slunce na korách borovic. Chvílemi přeběhl nám cestu vyplašený zajíc, přelétla jasnou čarou žluna. Praskání kmenů a ťukání ozývalo se z hloubi lesů.

Jeli jsme sami, vůz brodský se opozdil, však měl domů bezmála o hodinu blíže než Matějíček. Ale také horší koně, od žida najaté.

Výlet se vydařil. Počasí bylo po celý den skvostné, ani horko ani studeno. Všichni jsme byli veselí, dováděli, jen náš Kaňovian mlčel a báňal z fajky, kterou si od bratra na výlet vypůjčil. Teprv když učitel Mařík počal se obdivovati starobylému kroji jeho a na každý kus oděvu zvláště se vyptával, rozhovořil se Libor. Ukázalo se, že dal si oblek šíti u starého, dávno už řemeslo neprovozujícího krejčího v Uh. Brodě, rodáka z Kaňovic, který sám za mladu nyní už odložený kroj nosil. Mařík, jenž byl dovedným kreslířem, si zejména skladnou župicu později okreslil.

Slunce právě spočinulo, když vyjeli jsme z náručí lesů a projížděli mezi lány, namnoze už sklizeného obilí. Soumraky zdvíhaly se z pádolů a propadlin a ploužily se přes strniska tlumíce do šeda jejich žluť. Srp měsíce vyšel, hvězdy zatřepetaly se v modru, jež vůčihledě tratilo barvu. Po obloze poletovaly jemné, bílé páry.

Od půlnoční strany zdvihl se dolézavý „poláček".

Přitulili jsme se před větrem s Jenůvkou k sobě. Měla sebou vlňák, přehodila mi ho též kus přes kolena. Pod vlňákem našly se zase naše ruce.

Učitel Rozsypal zapěl do ticha českou národní: Ta strahovská brána . . . Ne však melodií národní, ale jakousi parafrasi kvartetta Javůrkova. Mařík je znal a svým hlubokým basem doprovázel lahodné kadence písně, jež neobyčejně mile hlaholila. Pak zpíval Rozsypal: Všeci lidé povídajú . . . zase s doprovodem Maříkovým, k němuž přidal se Libor. Ke konci persiflovali všichni venkovské, selské zpěváky, notujíce nepřirozeně vysokým, fistulovým a mačkaným hlasem a stále vykřikujíce fortissimo.

Nelíbilo se mi to a vytkl jsem to Liborovi. Za Libora odpověděl Mařík.

„Sám jste tvrdil, že máme zachovati osobitost lidových odchylek od spisovného jazyka, nuže přednášíme lidové písně v originálním podání."

„V hudbě je to něco jiného," odporoval jsem.

„Pranic jiného, totéž je to jako v písemnictví."

Tu se do toho vmíchal páter Tomáš dialektem valašským. A pak jsem už mlčel.

Pak zpívali jsme dokola, každý svou. Já zanotil: Když jsem šel přes lávky . . .

Jenůvka zazpívala křehkým sopránem smutnou:

Košulenka tenká šitá dolů krajem,
šila ju má milá pod zeleným hájem.
Keď ju ona šila, veselo zpievala,
keď mi jú dávala, žalostně plakala.
Načo ti, Janýčku, ta košelka bude,
ty do vojny půjdeš, kto ju nosit bude.
Keď ma dorubajú, bude mi na rány,
a keď ma zabijú, bude mi do jámy.

Dojemný nápěv lidové ballady uchvátil všecky tak, že zpívali s ní a mnohoná-

sobné žalobné vlny zvukové proudily podhvězdným tichem jako pozdravy z dávných dob, kdy sveřepí loupežníci maďarští vpadali do Moravy a mnohý mladý život položen byl na obhájení domova i rodiny na krvavém poli.

Pozdravy z hrobů! I v mém nitru se rovy zachvívaly, rovy dvou lásek. Matčiny i Cilčiny. A snad by mi bylo nejsnáze, kdyby Cilka ležela tam, kde má matka, a já podle obou. Maličko a budeme všichni tři náležeti minulosti.

„Bádám, že rozpomínáte si?" řekla po chvíli Jenůvka.

„Ba, Jenůvko!"

„Nemusíte ani tak těžce vzdychat! Však jsem si všimla ve Filipově a pak nazpět i na Javorníku. Ta Vlasta — pořád za vámi pozírala a vy za ní."

„Za páterem snad?"

„Ba ne! Za vámi!"

Řekla to určitě. A cítil jsem, že nelže.

Skutečně vzkázala mi jednu chvíli Božena Kostroušova po kamarádce v městském úboru, že se tak velmi podobám zemřelému jejímu bratrovi, kandidátu theologie, jenž o prázdninách také kroj rád oblékal.

Chtěla patrně, abych k ní šel a mluvil s ní. Ale dělal jsem nedovtipu a nešel jsem k ní.

„Co pak jsem vyvedl?" tázal jsem se Jenůvky.

„Choval jste se, jak svědčilo, pravda. Jinému přihodilo by se býti hrd, že si ho slečna zavolala. Vy nejste hrdý."

„Věru ne, ani znaku!"

Jenůvka stiskla mi ruku a oči její zaplály. Měla mozoly na rukou, jako Cilka. Ale co!

Podsunul jsem koleno pod její nohy. Vlňák vše kryl.

„Není vám zima?"

„Což nemám čižem?"

Uznal jsem po prvé praktičnost obuvi, s níž jsem se u žen nemohl smířiti.

Noc se prohlubovala, zpěv umlkal i hovor. Tomka voněla prudce z luk. Dřímoty poletovaly nad kývajícími hlavami. I hlavička Jenůvčina se klonila, klonila, až spočinula na mém rameni. Vůně vlasů mne ovála. Ale jaká! Z nějakého sádla. Jaký šeredný zvyk, krásné, přirozeně lesklé vlasy znešvařovat pařícím se omastkem! Všecka illuse odlétla. Tak tak, že jsem děvče neprobudil, nevyhuboval.

Libor chrápal, kaplan napile si cosi mručel, z čeho jsem pochytil — — to pekla se nechybíte — patrně skládal kázání.

Jenůvko, Jenůvko! Čím jsi mohla se státi v jiném prostředí! Tvá křišťálově průhledná povaha, tvé dobré, bezelstné srdce, jak mohly štěstí přinést někomu, kdo marně je hledá po světě!

„Pomkni se trochu!" řekla ze sna, když jsem si sedl pohodlněji a vybavil svou brnící nohu.

Koně ržáli a házeli hlavami, jiskry vyskakovaly pod nimi z prachu. I Matějíček podřimoval. Teprve lání nějakého psa, jenž dorážel na koně, ho probudilo. Pošvihnul po psu a zavolal na koně.

Všichni procitli i Jenůvka promnula si oči. Byli jsme v Boršicích.

„Je už k půlnoci?" tázala se.

Pohlédl jsem na hodinky z pasu.

„Půl jedenácté."

„Teprve? A co brodští?"

„Jedou asi hodně daleko za námi."

„Za půl hodiny jsme doma!" hlásil Libor.

„Už abychom se utáhli na lůžko!" řekla paní Rozsypalová. „Ale pro Boha, vždyť pan Matějíček jede do Bánova a my do Brodu!" lekla se.

„No mlč!" konejšil ji manžel, „v Nivnici dočkáme se našich a přisedneme."

„Nač byste čekali?" odvětil Matějíček. „Zavezu vás do Brodu, tu zajížďku ještě koně snesou."

A na tom zůstalo.

„Jen aby tatíček byli doma," zatesknila Jenůvka tiše.

Pochopil jsem, že bojí se, aby nebyl zase v ráži.

V půldvanácté zarazil vůz v Nivnici před hospodou; bylo ještě osvětlena.

Obava Jenůvčina byla planá. Nebyl to otec, ale jiní kumpáni, kteří nemohli se odtrhnouti od skleničky.

Matějíček měl žízeň. Ale žid neměl nic jiného než kořalku. Pro jednoho hosta nechtěl pivo načínati.

Vynesl si tedy Matějíček kořalku a podal po voze. Upil Mařík, Rozsypal i páter, neupila paní Rozsypalová ani já, upila však Jenůvka.

Jak mohla? Jak směla? Taková otrava, čpící přiboudlinou! Jak mohla takového něco vzíti do úst, do panenských úst? To byla poslední myšlenka plna podivu, když ležel jsem už na loži. (Pokračování.)

✱

Emil Pauer:

NADĚJE.

Víš, co je naděj? — Světlo drobounké,
jež na života smutných rozcestích
pod vetchým, malým, svatým obrázkem
jsi v noci bouřné znovu rozžehl,
a jež tam v jedné krátké vteřině
vždy mnohokráte hrozí uhasnout. —

Víš, co je naděj? — Drobný kvíteček,
jenž příliš časně v stráni rozkvetl
a jenž se s bázní dívá do světa,
že příští jitro k srdci položí
mu jinovatky třísku ledovou. —

Víš, co je naděj? — Muška malinká,
již do krajů jsi poslal dalekých,
by na slabých ti křídlech přinesla,
co orel touhy stokrát poslaný
ti z tam těch dálek nikdy nepřines. — —

Jan Vrba:

HRÁČ, ČILI PODOBIZNA MLADÍKA.

(Dokončení.))

Nastává trapná pomlčka, v níž Duslová nesmírně důležitě a horlivě prohlíží si ruce. —

„Máte velice krásné ruce,“ zahovoří pojednou Mathon trpce, klada důraz na druhé slovo. Cítí lítostnou únavu zklamaného čekání . . .

Duslová ještě chvíli prohlíží ruku a pojednou bez přechodu praví, nuceně čtverácky na něho pohlédnouc: „Pohleďte, zde se mi sbíhají dvě žilky — — to znamená že se vdám . . .“

Mathonovi podivně trne tělo, a chladná jakási ruka svírá mu lebku v týle. Přemáhá však své pocitové dojmy a klidně přisvědčuje: „O tom není naprosto pochyb, neboť tak sličným dívkám nebývá pravidelně dán údělem los staropanenství.“

Duslová sklání hlavu před jeho studeným pohledem, v němž čte němou otázku, až k jakým mezím tato podivně hravá konversace dojde — a pohlížejíc na levou ruku podepřenou pravou oním pohledem sklopených víček, který maně vyvolává představu kulis a zadní stěny, aby dojem hrající ochotnické naivky byl dokonalý, doplňuje svůj výklad o sbíhajících se žilkách: „Ale já se jistě vdám — — jsem již zasnoubena . . .“

Chvíli je protivné bezezvuké ticho. —

Po něm z druhého konce lavičky slyší starý, známý, posměšný hlas Mathonův: „A kdo je šťastným ženichem, smím-li se ptáti?“

„Pan Grellon.“

V ten ráz propuká Oscar v neutajitelný smích, odchází několik kroků od lavičky, vrací se zpět a směje se jí hlučně přímo do tváře.

„Proč se smějete, proč se smějete?“ ptá se rudnouc v hrozných rozpacích . . .„

„Byl jsem vždycky poctivý sám k sobě, a to mi dává právo smáti se vždy, vidím-li neupřímnost, klam anebo sebepřelhávání,“ praví Mathon, a nakláněje se k ní důvěrně, pokračuje podivným hlasem, v němž jako by se bolest s posměškem rvala: „Ale pojďte, nač zde civěti mezi pitomými dřevěnými stromy, pojďte, půjdeme do barokního městečka . . .“

„Ale já se jistě vdám,“ ujišťuje ho Mařenka, nechápajíc jeho počínání a nerozumějíc jeho slovům . . .

„Nepochybuji o tom,“ praví Oscar usedaje k ní a usmívaje se, vysvětluje s doprovodem živých gest: „Zejména já ne! Vím, že někdo má již zdravý rozum v šestnácti letech, k jinému se dostavuje po dvacátém roce, a k nám právníkům přichází po promoci kolem čtyřiadvacátého roku, tedy docela zákonitě . . . jsme rigorosní lidé . . .“

Usmívá se jaksi shovívavě, zatím co Mařenka Duslová rozpačitě klopí víčka . . .

A v této chvíli objevuje se v bezprostřední blízkosti lavičky panna Klotilda, která denně v pokročilé odpolední době v sadech krouží, nalézajíc zde hojnost poznatků, jichž dovede výtečně prakticky zužiti na nejpovolanějším místě. — Vidí oba neopatrné, ani v mileneckém „tête à

tête“ velice živě, a jak na první pohled patrno, i důvěrně spolu hovoří. — Stane všecka zkoprnělá, zatřepotá hlavou svelikým staromódním kloboukem, sepne v úžasu ruce pod staromódnější ještě pláštěnkou — a již ubíhá přímo do redakce živých novin.

Ale i Mathon a Duslová odcházejí, sotvaže tato zvídavá bytost zmizela. — Nemluví.

Mathonovi, který marně přemýšlí, proč každá žena prchá před tím, jenž může jí dáti vyšší sen života, a utíká se k snobistní prostřednosti, ne-li již pod ni — není třeba dalšího hovoru; a Duslová neodvažuje se mluviti pro pokořující pocit herečky, která po prvé pohostinsky vystoupila a k svému nesmírnému překvapení shledala, že ten, jehož hrou chtěla oblouditi, je dokonalým režisérem.

Jdou do barokního městečka.

Ale ani tohoto podivného a nepochopitelného Duslové zadostiučinění nemá se Oscarovi dostati, neboť vycházeje ze sadů, vidí již po silnici od města jíti jim v ústrety továrníka Grellona s ingenieurem Benešem. — Letmo pohlédne na Mařenku bolestně posměšným pohledem, kterým nutí ji opět půvabně sklopiti víčka, a ladí tvář do vyrovnaného úsměvu nezranitelného.

Neslyší a nevidí s vrozenou jim elegancí se přidruživších a klidným hlasem vypráví Duslové, která nechápe již ani jeho klidu, ani čehokoliv jiného, o jakési všední prázdninové události barokního městečka, zatím co jako krocan rudnoucí Grellon mlčky posunuje holeněmi opatřené nohy ku předu, a ingenieur s tváří nudícího se, jemuž vůbec na ničem nezáleží, a jejž vůbec nic již nemůže zaujati, odfukuje bravurně modravý kouř cigaretty do vzduchu.

Na konci topolové aleje zastavuje se pan továrník a s nejsladším úsměvem, jakého je jeho sličná tvář schopna, promlouvá za všechny hlasem, v němž zvoní jasně pýcha blaženého držitele: „Déle již nebudeme pana Mathona zdržovati, neboť naše přítomnost je mu nepochybně nepříjemná.“

„Zajisté,“ svědčí Mathon, pohlížeje mu přímo v tvář, a propuká v hlučný zdravý smích, který vehání Mařence krev do tváří a pana Grellona i nezúčastněnou jinak postavu ingenieura Beneše nutí mlčky s gestem mužné pohrdy obrátiti se k odchodu.

A Oscar, který cítil vždy nelibost, jíž upíral jméno žárlivosti, kdykoliv některý z jeho mála tak zvaných „přátel“ se s ní jen zastavil, je nucen nyní pohlížeti za vzdalujícími se — s vědomím všeho . . .

Mlčky se dívá . . .

„Bude to čisté a teplé manželské lože,“ praví konečně drtivě rozechvělým hlasem, a maje před očima mučivou a odporně hnusnou představu, prudce se obrací a odchází nejistým krokem do šeřících se polí . . .

— — — — — — — — — — — — —

V téže době na lavici před čítárnou bzučí baby-sudičky jako včely v úli. — Rozebírají důkladně zprávu, kterou jim právě sdělila panna Klotilda v delších dobách souvislé řeči, než by byl dovedl sám Demosthenes, který k témuž umění dospěl teprve dlouhým cvikem v řečnění za stoupání do vrchů.

Neuvěřitelné!

„Zasnoubená a sedí o samotě na lavičce s jiným milánkem — —“

Ano! — Ony již před tím věděly více než Mathon, a pouze jeho lehkomyslná bezstarostnost zavinila, že nezvěděl nejnovější překvapující zprávy živých novin, k nýž právě nyní činí se další závěry . . .

„To se dočkáme ještě asi věcí!“ míní panna Klotilda, obracejíc nábožně oči do korun košatých javorů, jako by prosila nebesa, aby se její předpověď najisto splnila . . .

„Sodoma! — Hotová Sodoma! — Že se jenom Pán Bůh může na to dívat . . . Síra by měla padat . . .“ hořekuje v odpověď v svrchovaném mravním rozhořčení matka Švárová, napřahujíc dlaněma vzhůru obrácené ruce, jako by se chtěla přesvědčiti, zdali ta síra již skutečně neprší . . .

VII.

Pozdě večer přichází Oscar Mathon domů.

Matka, vrátivší se již z posluhování, vaří večeři, ozářena rudými paprsky ohně, pronikajícími větrníčkem v okeničce a skulinami mezi pláty.

Po vzájemném pozdravení a několika obvyklých otázkách a denně téměř stejných odpovědích odchází Oscar do své malé, ale světlé a vzdušné komůrky, jejíž jediné okno vede do staré zahrady, rozkládající se v hloubce bývalých hradebních příkopů. — Oscar má rád svoji útulnou komůrku nejen pro její prosté, obílené stěny a zvučivé znění proslovených v ní vět, které neslyšíš v nově vystavěných domech, ale i pro pohled na rozložité koruny stromů, dosahujících úrovně okna, a pro nad nimi se otvírající vyhlídku k modravým horám . . .

Rozsvítiv lampu, přejde několikráte mlčky skrovnou prostorou a pojednou, jako by si na něco vzpomněl, jde k polici

s knihami a vyjímá odtud silný sešit, popsaný bleděmodrým písmem: hektografovaný studentský časopis, vydávaný jejich třídou na gymnasiu po dvě léta — lhůtu, po kterou zakázané toto počínání nebylo prozrazeno.

Hledá cosi . . .

„Žár mého srdce musí vyšlehnout,
neb mého života vytrysklý květ
kams' v bezdné lůno země klesne zpět“

deklamuje bez přednesu a dočet zavzpomíná: „Ano, to psal Otta Malý — a buřič Jan Valter také tuším, že zahloubal se kdysi . . .“ probírá se dále pamětí i zvetšelými listy častým počátečním užíváním.

„Ano,“ praví nalézaje:

„Je celý lidský život jen podivná komoedie,
někdo umírá každý den a přec sto roku žije;
ke každému se schýlí smrt, jen bláznů pomine,
a je-li někdo Neronem, tož jistě nezhyne,
ten posledním svým výkřikem se řadí k světa rekům
a šílený své vůle vzdor jím v čelo ryje věkům:
„Eheu! Qualis artifex periit mecum!“

„Ach, ano, tehdy,“ praví podivně se usmívaje Mathon, „tak mladí a již tak hlubokomyslní jsme byli . . .“

Usměje se vesele, a uloživ tyto ošumělé papíry neznámé literatury, vrací se a usedá k rozloženým na stole přednáškám manželského práva — —

Po chvíli přichází matka, nesouc mu večeři.

Mathon cítí, že si ho matka prohlíží, vidí na bílém okraji talíře nehybně spočinuvší upracované a skrabatěné ruce a zdá se mu, že lze s nich vyčísti, kolik cizích košil pro něho za několik mizerných haléřů vypraly . . .

„Oscare!“ slyší nesmělý hlas před vlastním synem se zapírající matky, „neměl bys tolik se učit . . . Nescházi ti něco? Jsi dnes nějak bledý . . .“

Podivně ho cosi zabolí v hrdle, jako by slzy stoupaly do očí, ale vší silou se přemůže.

„Eh, nic mi není!“ praví tvrdě a v té chvíli vidí, jak pokřivené prsty rukou zakřiknuté matky ulekaně svezly se s bílého okraje talíře.

Zabolí ho jeho tvrdý tón, vstává a poněkud násilně se usmívaje praví: „Vy máte vždycky tolik starostí a zatím, podívejte se — ještě těch deset listů a jsem se vším hotov . . .“ A náhle, zachvácen podivným pohnutím, obejme pravicí matku, levou rukou zvedne jí hlavu a zahledí se do modrých očí, které jí jediné zůstaly z bývalé krásy, již život jako nepohodám vysazený kámen vráskami zryl a šedí nuzáctví rozkládá . . .

Poznává, že ona mu sice stejně, jako všichni ostatní, nerozumí, ale její mateřské srdce že jediné na celém světě s ním cítí, a to že jest vždy více než rozuměti . . . A současně s tímto poznáním zdá se mu, že v jejich očích, navzájem do sebe pohroužených, dívá se bída bídě do očí — jiná bída jiné bídě — ale obě stejně dravé . . .

A náhle nečekaně naklání se k ní a vášnivě žhavě líbá ji třikráte na vybledlé rty . . .

Matka cítí, že v jeho duši odehrává se nějaký dravý zápas, že krutě čímsi trpí . . . Pohladí ho po vlasech, zašeptá dvakráte jeho zdrobnělé jméno, ale nezvyklá na podobné synovské něžnosti, má již plné oči slzí a jako by se za tyto slzy mateřské lásky před synem styděla, chvátá vyplakati si je na podnožku v koutu světnice u kamen . . .

Oscar osaměv, pohlíží na dveře, jimiž odešla, a pokyvuje hlavou. — Potom prudce jde ke stolu, zachrastí nožem a vidličkou po talíři a odstrkuje jej. — Teprve po chvíli s patrným přemáháním sní večeři a zaboří se znovu do studia . . .

Zvolna míjejí hodiny . . .

Matka, vyplakavši svou bolestnou radost, usnula již unavena celodenní prací těžkým, neklidným spánkem. . .

Oscar zvolna pročítá podtrhané řádky několika již rukami prošlých listů.

Přečet poslední stránku, zavírá zamyšleně knihu šeptaje: „A resumé této nauky: žena jest konec konců bytost veskrze praktická,“ a pohlédnuv na dveře, dodává: „Solum mater semper certa est . . .‘,

Jen tak strašně úzko kdyby člověku nebylo!“ praví a mne si čelo, jako by cosi zapomenouti chtěl.

Vstává a jde k otevřenému oknu.

Pohlíží na spící barokní městečko . . .

Ledový svit měsíčního úplňku stříbří střechy, a ozářené listy stromů, ochořelé žloutenkou podzimu, visí nehybné na haluzích, jakoby z bledého zlatého plechu vykrájeny. Na pozadí hvězdami poseté oblohy rýsuje se temná věž s trojím pásem kranclí, jejíž vypiaté dvě střechy i konečná báň pokryty měděnkou zimavě světélkují, jako by jíní na ně sedlo. — V levo od ní mlčky trčí k obloze komín továrny Grellonovy — —

Dlouho se Mathon dívá.

Na rtech kamení mu trpce odříkavý a všechno oddalující úsměv . . .

Hluboké tři údery, zvučící do noci, vytrhují ho z pozorování . . .

„Tři čtvrti na dvanáct," potvrzuje, pohlížeje na hodinky — — a náhle utrhuje lístek s nástěnného kalendáře, klade jej na stůl a kalendář sám vyhazuje oknem do zahrady.

„Je celý lidský život jen podivná komoedie," šeptá s neměnícím se úsměvem na rtech, bera ze zásuvky revolver a nahřívaje jeho hlaveň nad skrovnou lampou.

„Ne, srdce ne," uvažuje ještě, sedaje na pelest připraveného lože, „dost již vytrpělo . . ."

Ruka sune se výš, třeskne cinkavě se ozývající rána, a od Oscarova čela vznáší se rozplývavý obláček po síře a ledku čpícího dýmu, zatím co tělo těžce zvrací se do podušek, a z ruky vysmeknuvší se zbraň mrtvě bezozvěnným úderem cvakne na prkně stářím prohnuté podlahy — —

— — — — — — — — — — — — —

VIII.

Uplynulo pět roků . . .

Počestní měšťané barokního městečka nerozčilují se již nad Oscarem Mathonem — vyrovnali se již s jeho památkou, a vzpomenou-li, mávnou jen do široka rukou, jako by říci chtěli: „Jakž také jinak mohl skončiti syn takového otce!"

Ale ani tyto vzpomínky nejsou dobrovolné.

Přepadají je časem, když vidí trhavým krokem s kytičkou v ruce pospíchati večer na hřbitov třesoucí se starou Mathonovou . . .

Na hřbitov chodí Oscarova matka, ne jako by matkou, ale jako by milenkou zemřelého byla. Nosí mu na hrob od jara do podzimu prosté luční květy a s pláčem zde vzpomíná na poslední večer, na tři nesynovská, palčivě dravá a krvácející jeho políbení, jako by věděla, že v těchto třech strašných polibcích vylíbal a vydechl na její rty nejlepší své minulé, všechnu svou hladovou, všechnu svou zrazenou pyšnou touhu po životě.

— — — — — — — — — — — — —

A Mařenka Duslová?

Na náměstí barokního městečka, v komnatě u okna šedého nejbaroknějšího domu, nad jehož klenutými oblouky podloubí vtesány jsou do pískovcových desk bizarrní personifikace jara, léta, podzimu a zimy — tam sedí paní Mařenka Grellonová, chovajíc na klíně malinkého Egónka a zpívajíc mu jakousi tesklivou slováckou písničku, jejíž tóny, zdá se, jako by z dálky mlhavé krajiny přes vodu šly . . .

Hlasu, bohudíky, dosud neztratila . . .

Je smutno v šerém barokním domě, a po městě se špitá, že se slávou pana továrníka to jde s kopce. — Špitá se jen, neboť v barokním městečku po starodávném zvyku i když vypukne na náměstí oheň, smí pověžný bíti na poplach do hluboce dunícího zvonu „Zikmunda" teprve tehdy, až krov je již v jediném plamenu. — —

Ale přes to pan Grellon se nezměnil. — Nosí dosud žluté kamaše, a primát dandysmu v rodném městě mu dosud nikdo nevyrval. — Avšak není ho dnes na starobylém náměstí, není ho dnes vůbec v barokním městečku . . .

Odejel odpoledním vlakem do krajského města.

„Neodkladné obchodní záležitosti," řekl odcházeje neskonale taktně své bledé, smutné paní . . .

Gabriela Kafková:

PÍSEŇ.

Měj ve mně květ, jenž o dotek tě prosí,
chci zahořet a vonět na tvé hrudi.
Kalíšek jeho pln je čisté rosy,
jež osvěží tě, ale nezastudí.

Zapomeň, že jej bolest zalévala,
i pro tebe že kapky slzné skanou
mu v korunku snad! Paprsků těch mála
chyťme, jež zlatí chvilku nehlídanou.

Měj ve mně květ, jenž o dotek tě prosí,
svou touhou vykvet nade smutků tůní,
a dříve, než jej Život zdeptá, skosí,
chce líbán být a blažit svojí vůní.

RUB VÍTĚZSTVÍ.

(Z neodeslaných listů.)

Proč při vší vášni chlad vám z očí vane?
Jakoby říkaly: vítězit známe jen!
Bolest je cizí nám i toužení tak plané,
sen náš se plní dříve, než byl vysloven.

Však mne jste nedobyl. Pohledem podškrtnutým
tou pýchou nebyla jsem v duši zasažena.
Leč rub má vítězství: jen tušit tenkráte jak vzdor můj byl vám krutým,
ó pak jsem byla tvou, jak věc, jak zvěř, jak žena.

K. M. Čapek-Chod:

ÚVODNÍK.

(Pokračování.)

Když se včera večer pozdě Kandrt s Plecitým rozcházeli, dostalo se redaktorovi zvláštního pozvání se zajištěním, že druhého dne přijde: ne dopoledne, ježto má Plecitý mnoho obchodních pochůzek a jednání v knihovním úřadě, ale odpůldne najisto, nebude prý toho litovat, uvidí utěšenou rodinnou scénu, seznámí se s jeho synem a paničkou a snad také ještě s někým jiným, čert prý houby ví, co pán Bůh dá. Rukou dáním musil Kandrt slíbit, že přijde, bude prý ho zapotřebí jako kamaráda.. O půl třetí odpůldne najisto! několikrát si ho zabezpečil před rozchodem.

Bylo to chvíli před ustanovenou hodinou, co Kandrt jako obvyčejně, než odcházel z domova, přehlídl s okna staveniště, je-li Plecitý na místě.

Tu stál i mohlo se doopravdy říci, že v celé své slávě. Bylo patrno, že dnes chce vypadati doopravdy jako pán. Na místě obvyklého kusu schátralé plstě se směšnou kytkou kýchsi štětin měl dnes Plecitý kulatý tvrdý klobouk, jistě teprve dnes ráno koupený. Spodky, rovněž nové, nebyly dnes založeny do půl holinek. Na místě dýmky doutník, ale dýmu víc než jindy.

Na staveništi bylo málo dělníků, vyklizovaly se už jenom kouty základů, zítra už se mělo počíti se zděním. Cihel už bylo narovnáno kolem na miliony; že Plecitý byl hotov s odkopávkou o několik dní dříve, než se zavázal, Kandrt věděl.

Také už mu do těchto věcí nic nebylo i zdržoval se více na svém, a horlivě dohlížel na průby písku, získané prohazováním drátěným sítem.

Tu z nenadání na druhém konci parcel Plecitého zazvonil zvon sukní Plzeňačky, jak vylezla kejdavě nahoru. Statná ženština barvami kroje v slunci svítící, v náruči s děťátkem, dokladem to jejího povolání v Praze. A po jejím boku starý, věrný dělník Plecitého, ukazuje cestu.

Jak ji Plecitý zočil, vybafl obrovský kotouč dýmu jako výstřel z děla na pozdrav a rychle vybral se jí naproti pospěchem šťastných dědů; patrně vnuk či vnučka; má býti přítomna slavnostnímu aktu vytyčení základů k paláci dynastie Plecitých, o čemž zakladatel její Kandrtovi včera ve vinárně něco napověděl, aniž by se byl zmínil o tom, že už je dědem.

Ježto páni rodičové za děťátkem neponchybně hned budou následovat, musí Kandrt pospíšit, beztoho by byl málem zaspal.

Celá ta událost, svou slavnostní úpravou zdála se mu sice směšnou, ale poněvadž Plecitý tak naléhavě prosil, a dokonce mu při tom vykazoval funkci přátelské opory, kterou prý možná bude potřebovat, slíbil i musil tedy jíti.

Dole však nezastal Kandrt nikoho, ani Plecitého, ani děvče s dítětem. Ovšem že se do země propadnout nemohli, a starý dělník Plecitého pohledem prozradil, kde je má hledat, pohledem víc obavným než pobídavým.

Mezi stohy cihel zahlédl Kandrt brzy nachovou pentli na blankytné suknici.

Tady stáli v jakémsi závětří a pro Krista pána . . . !

Kandrt zarazil krok, aby se nestal nediskretním. Málem by byl však smíchy vyjekl. Nejlépe by ovšem byl udělal,

kdyby se byl na místě obrátil, ale intimní scéna jej mimoděk upoutalo.

Že Plecitý jako nesčíslní dědečkové dvořil se kojné svého vnoučete, bylo ovšem banální a vzhledem k jeho poklesku sextánskému dokonce hybridní.

Ale že by takové, morálně ovšem nikterak vysoko stojící děvče mohlo takhle žíznivě starého pána celovat!

Opravdu bylo to co říci!

Plecitý byl skloněn nad nemluvnětem a laskal je, ale jeho šíji objímala teple pletitá, krví mramorovaná páž a za rukávcem, nad ramenem vysoko načechraným, bělostným jak třešňový květ, dva rty nad zralé třešně rudé, ne jednou, ale dvakrát, třikrát a ještě mnohokrát líbaly plesnivou skráň Plecitého, jemuž klobouk spadl na zem pod tímto návalem.

Vyjeven zíral Kandert na to, co viděl. Nebylo nejmenší pochyby, takhle líbá muže jenom žena do něho zblázněná. O tom ostatně svědčily její oči výmluvně. Černě hedvábné jich řasy byly tak šťastně semknuty téměř k líci, jak to jen nelíčené zanícení dokáže, a nelíčené bylo, neboť že je někdo vidí, ani se nenadáli.

Bylo to něco velmi mlaďoučkého, tahle středočesky typická krasavice vznosně urostlá, pleti hnedle růže čajové, jíž tak nevýslovně sluší aksamitové, černé brvy trochu silnější než třeba, i úzká sametka přes čelo napiatá pod hedvábným šátkem.

Přes všechny rozrůzněné pocity nad tímto děvčetem, jež přece muselo mít minulost ještě velmi přítomnou, cítil Kandrt, že se marně na Plecitého rozhořčuje, zahnětlo jej spíš něco jako intensivní závist.

Tak tohle dělá hrdina jeho socialisticky moderní novely, v níž jej zabije skalou!?

Nu a nyní se líbají na rty tak, že už to nebylo vhod ani Kandrtovi, tak pohoršlivě, jako se líbají dva, když myslí, že je nikdo nevidí. O Kandrtovi neměli ani tušení a o světě ostatním ani zdání.

V tom přichvátalo faktotum Plecitého a hlásilo zvučným šeptem:

„Milostpane — už jsou tu!"

Teprve tu milostpán Plecitý pustil dívčinu s děťátkem a zočiv Kandrta do opravdy se začervenal.

Ale nestyděl se jako starý hříšník, nýbrž jako hoch s děvčetem dopadený, i otočil se na jedné noze na půl chlubně, na půl rozpačitě, jak to dělávají chasníci: Inu ano, takovýhle jsem já kos, ne horší ne špatnější než jiní, ale což na tom konečně. Faktotum podalo mu klobouk ze země.

„Tak tě vítám!" prohodil ke Kandrtovi švihácky a jeho zrak upjal se k ohlášeným příchozím do dálky, „tak pojď, zrovna jdeš v čas, abych tě představil."

Na pokraji jeviště objevil se mladý, elegantní párek, pán v cylindru po anglicku oděný, dáma v nádherném klobouce opálkovém, jehož trčící kokarda představovala jistě čtvrtinu výšky celého zjevu jejího. Byla o hodně menší než pán, který již z daleka prozrazoval syna Plecitého.

Dívčina s děckem, zapýřená snad až krví srdce, couvla hned za cihlovou stěnu a vzdechla takřka okolo rohu z hluboké své těžkosti:

„Ježíši, z tohohle mám strach!"

„Maryno, nic ty žádnej strach neměj," domlouval jí Plecitý, „a jak tě zavolám, ať jsi tu hned z cihel venku! A my jim půjdeme spolu naproti," obrátil se ke Kandrtovi.

Ten se obrátil zpět, jako by se chtěl přesvědčiti, je-li pravda, co zahlédl, že děťátko v náručí dívčině má na čisto venkovskou karkulku i peřinka že je po vesnicku křiklavě barevná.

Ale Plecitý jej pevně držel, řka: „Jen pojď, já mám strachu sám dost."

Párek byl v té chvíli ještě asi na padesát kroků vzdálen, když Plecitý z plna hrdla na něj vzkřikl:

„Dost, dost, ani krok dál, tam zůstaňte stát!"

Pan s paní zůstali, jak jim veleno, ve zřejmém překvapení, a jen z toho důvodu asi stalo se, že mladý Plecitý dal starému až k sobě přijíti, aniž sám pozdravil. Tím okatěji vypadalo přepiatě zdvořilé uvítání se strany starého Plecitého.

Smekl klobouk až k zemi a oslovil příchozí:

„Má úcta, pane domácí, ruku líbám, paní domácí!"

„Dobrý den, tatínku," řekl pán a když smekl klobouk, vyzřela z jeho tváře teprve jak náleží jednolitost podoby se starým.

Drobné paničce cuklo nad nosem mezi obočím, že to bylo i pod závojem vidět; muž její ignoroval tatínkovy frašky, panička to nedovedla jen tak beze všeho.

„Pan otec je dobře naložen, jako vždycky, kdy se nám dostane cti, že se s ním shledáme!"

Patrně nebývají spolu přes příliš často! pomyslil si Kandrt.

Paničce překážel těsně napiatý závoj, když jej vytáhla, bylo vidět, že výraz její tváře je stejně kyselý jako její slova.

„Nu tak teda vobejdi to, Ondřeji," dopálil se Plecitý, „aby panstvo vidělo, že nežertuju!"

Mladý Plecitý, jemuž rozbřesklo, pokročil s vřelým slovem:

„Tatínku!“

„Počkej, jenom počkej, až uvidíš celej krajíc!“ odmítl otec.

„Tady ne! Tudyhle, ještě dva kroky. Tak! až ke kolíku!“ křičel už zas do dálky na Ondřeje.

Paničce pomalu rozsvěcovaly se oči, lehká červeň zbarvila pouvadlou její, jinak sličnou tvářinku.

Starý rozběhl se za nespolehlivým Ondřejem, vzal jej za rameno a nyní cupali oba spolu dost směšně vojenským krátkým krokem, až obešli veliký obdelník. Odměřiv takto synovi „krajíc“, vrátil se Plecitý ke svým.

„Tak prosím,“ vece, „na tom místečku, co jsme s Ondřejem obešli, stojí za čtyři měsíce váš třípatrový rohák, milostpaní domácí, abych nemluvil na dluh!“

Slova tato rozjiskřila oči mladé dámy jako brilianty, rozradostnila se zrovna dravě i dlaní na dlaň tleskla.

Mladý radoval se povážlivěji, políbil otci ruku se vzdechem úlevy, patrně mu sňal se srdce kámen, na němž, jak se Kandrt dovtípil, choť jeho s oblibou sedávala.

Také snacha pocelovala se se starým i ukázala náhle, jak dovede být roztomilou.

„Takové žerty, které končí do opravdy, si dám líbit,“ rozhovořila se unesena, „můj dávný sen a touha se tedy splní, božíčku,“ a těšila se jako malé dítě.

„Vždyť jsem povídal, že vám budu tak dlouho říkat domácí paní, až se jí stanete! Proto jsem vás sem pozval!“

Za ta slova dostal Plecitý novou hubičku, přijal ji tak mimochodem, že se Kandrtovi zdálo, že políbení své snachy nepokládá za obzvláštní pamlsek.

Byl však v opálené tvář i mnohem rudší než jindy, mluvil tenkým, povýšeným hlasem a neobvykle rychle.

Kandrta napadlo jeho ujištění, že má strachu sám dost i otočil se nazpět směrem k cihlovým hranicím. Nebylo tu vidět nikoho, ale o těch, kteří tam byli ukryti, začalo se Kandrtovi něco jako rozbřeskovati.

„Krom staveniště jdu do padesáti tisíc a zaplatím hotově; plány si vyberete podle chuti a záliby,“ vykládal Plecitý.

„Nu měj se dobře, příteli, nebudu déle vytrhovat!“ zahovořil Kandrt hlučně, ačkoli doopravdy nepomýšlel odejíti, zajedlo se mu toliko, že byl tak dlouho ignorován.

Plecitý ihned s velkým protestem napravil chybu, které se dopustil jenom z rozpaků, i představil Kandrta.

Mladý Plecitý znal jeho jméno, to starému imponovalo, Kandrt gratuloval i rozpředla se hlučná zábava, která se hned zas vrátila k darovanému domu. Paní Plecitá byla radostí posedla, dívala se do strmé výše jako na římsu svého budoucího třípatrového roháku, zadušovala se, že nikdy nevěřila, že se žert pana tchána někdy uskuteční, objímala brzy jeho, brzy svého chotě, a málo scházelo, že by byla rozpřáhla náruč i na Kandrta. Bylo mu brzy zjevno, že panička, ačkoli mu byla výslovně představena jako rozená šlechtična de Nolasi, je z chudoby. Tak z těžka při vzorném, jemném svém vychování svou radost ovládala.

Mladý Plecitý ji měl nepochybně velmi rád, což bylo patrno z vřele vděčných pohledů, jimiž otce stíhal upozorňuje jej na její radost a z toho, kterak jednou zachytil ruku otcovu a srdečně jí potřásl.

Konečně projevila chut také obejíti svůj budoucí dům i vyprosila si k tomu s líbeznou koketerií rámě pana otce.

Měla nekonečnou zásobu otázek, na něž starý pán začal odpovídati roztržitě, slovem. Také utřel si velikým šátkem pot s čela a důkladně vysušil i těžký klobouk.

Zastavili se všichni čtyři, a pohled Plecitého do dálky směrem k cihlám prozradil Kandrtovi, odkud ulehla těžkost na mysl přítelovu. Jako kdyby hledal posilu u Ondřeje, stojícího u cihel jako socha.

Když společnost obešla staveniště, zastavil se Plecitý s kloboukem v ruce na čisto. Trhla sebou jeho ústa, týž pohyb střelil mu do obočí, ano čelem až na temeno a Plecitý spustil svým přirozeně hlubokým hlasem:

„Vedle tohohle presentu, milé dítky,“ povídá, „měl bych pro vás dnes ještě jeden, ale nevím, bude-li vás taky tak těšit . . . No jo!“ dodal se vzdechem, a klepl se prsty vzadu do hlavy, jako by sám sobě dával malý zátylek.

„Tak, co byste tomu říkala, milostpaní domácí,“ nutil se chuďas do žertu, „kdybyste tak najednou dostala švakra?“

Paní Plecitá podívala se na tchána, podívala se na muže, řasy se jí chvěly, jako by jí něco padlo do oka, ukazováčkem podepřela bradu.

Má-li doma u maminky ještě několik neprovdaných sester, jistě si myslí, že řeč starého pána je na to nejapnou narážkou.

Také oči mladého tázaly se otce plny nepochopení.

„Nu, jakáž teda pomoc!“ a staroch zaškrábal se ve vlasech, „s Pánembohem do toho. Tak, Maryno, polez ven!“

Poslední slova pronesl hlasem jako na lesích, nebyl ve své vládě.

Maryna vyšla z cihlové kulisy na jeviště, jako kdyby ji někdo byl mocí vystrčil, blankytná sukně jen se na ní houpla. Tato počáteční furie hned ji však opustila, i šla těch třicet zbývajících kroků nesmírně zdlouhavě.

Ó kamaráde Plecitý! Kdybys byl míval tolik obrazivosti co podnikavosti, aneb aspoň trochu, přece-bys snad nebyl aranžoval toto setkání, ať byly tvoje důvody k němu jakékoli!

Jistě nenadál se's té úžasné protivy, jaká se vyskytne, až se obě tyto ženy ocitnou tváří v tvář! Kdybys aspoň na to byl, starý hříšníče, pomněl, oč je Maryna mladší než mladá choť tvého vlastního syna! Ty, světem takhle protřelý chlapík, úplně přehlédl's a z počtu vypustil strašnou a srdcem žen otřásající okolnost! Jak's mohl jenom nevzpomenout na to, že svádíš dohromady devatenáctiletou matku s dítětem v náruči, s pětadvacetiletou, která matkou jest jenom ve svých touhách po dítěti vyplakaných do podušky noc co noc po pět let?!

Potom ovšem jenom tak neomalená naivnost jako tvoje mohla takhle vyvalovat oči, když Maryna, výlupek veškeré sličnosti plemenné, červenajíc se ruměncem tím temnějším, čím více sinavěla tvář útlé dámy v krajkách, plavovlasé té sušky, před ní stanula všem na odiv jako Madona Plzeňska, hodná Úprkovy palety!

Věru, že pěstí na oko byl tvůj pokus řešiti situaci pokusem o čacký humor:

„Nu tak, milostpaní dcero, tady je ten malej švakříček, nu co koukáš, Gustave, jako kdybys nevěřil, že je to tvůj bratříček, podívej se, je zrovna tak klepouchej jako ty a jako já!“

Veliký, mozolem hnedle úplně otočený prst Plecitého dotkl se něžně boltce nemluvněte.

„A matka, tatínku?“ vydechl mladý Plecitý.

„Nu tuhle Maryna, jakáž pomoc!“ odpověděl staroch svým nejfňukavějším hlasem. „To ti teprve musím povídat? To jsem si myslil, že máš víc pochopa,“ a starý dal se do stísněného smíchu, což asi bylo nejnevhodnější, co mohl v tom okamžiku učiniti.

Ani humoristický a cynický pokus, ze situace vybřísti, se nepodařil, a Plecitý upadl do rozpaků, z nichž začal sentimentálně jízlivě:

„Kdybych nebyl tvým otcem, a kdyby to bylo naopak, řekl bych, že jsme tě přišli všichni tři poprosit o svolení, ale takhle dovoluji si zváti vás oba k našemu sňatku, který se bude konat pozejtří v neděli v chrámu páně v Mezihubách. Bylo by k tomu došlo dříve, ale —“ a tu hlas Plecitého nabyl svého obvyklého rozezleného znění — „napřed jsem se s vámi musil vyrovnat. Tady vám přináší ten maličkej, abyste se na něho nehněvali, věnovací listinu vašeho majetku.“

A Plecitý vyňal z náprsní kapsy úřední akt, leč ani jedny ani druhé ruce nevztáhly se, aby jej přijaly.

Po celou tu dobu stála tu snacha Plecitého, jako by ji byla Maryna svým tichoučkým: „Dobrý odpoledne přeju!“ zaklela v kamennou sochu. Její tvářinka potměla, jako bělidlo, když se slunce schová za mrak, uprostřed jejího čela ukázal se ostrý vryp vrásky, způsobené napiatým pohledem na dítě v náručí Marynině. Z peřinky jako z kazatelny rozkládalo maličké horlivě ručkama drmolíc esperantem dětí a když při mrštné gestikulaci náhodou přišla mu pěstka do ústek, zůstala tam chvilku.

Ani nejmodernější, výhradně už jen volným veršem pějící lyrik nevládne tolika kouzlem, co je ho v jednotvárné sloce nemluvněte žvatlajícího bez konce: Da-ťa-ťa-ďa!“ a repetícího všemi čtyřmi, jako by chtělo z náruče vylítnout, snad že do nedávna bylo ještě andílkem.

Maryna zavilým pohledem od spoda pozorovala paní Plecitou, jak nemůže odtrhnouti zraků od maličkého, na ni se jen jen třesoucího. Hmátla po hedvábném měňavém svém fěrtoušku a přetřela jeho obrubou očka dítěte.

Proti uhranutí.

Je to němá, ale snad ta nejstrašnější urážka, kterou může učinit šťastná matka bezdětné nešťastnici, očima její dítě sjídající.

Znala-li paní Plecitá tuto pověru, Kandrt nevěděl, ale když pozoroval, kterak v tomto momentu koutky jejích úst se snížily, nakrabatily a přes tvář jí shrkly dvě dlouhé slzy a když s hlasitým zaštkáním vrhla se na prsa svého muže, tu poznal Kandrt, co mu nikdo neřekl, že jediným důvodem hoře jejího je to děťátko, poněvadž sama žádného nemá.

„Budu tě snad ještě prosit, abys bral?“ rozkřikl se otec na syna, nabízeje mu darovací listinu. Tak octl se starý Plecitý v nejvlastnější své tónině a zbavil se úlohy žertovně kajícího hříšníka.

„Tatínku!“ řekl mladý lítostivě a vzal papír.

Jestliže tento Plecitý nikdy nebyl bit řetízkem otcovým, tentokráte dostával

takový výprask, aniž starý měl ponětí o váze svých ran.

„A jsme si kvit, abys věděl!" řekl neurvalec rozhněvaný nad tím, že výjev nedopadl podle jeho přání. Domníval se patrně, že velikost jeho daru zastíní tak dokonale jeho avantyru s Marynou, že se z toho vyvine pouhé fešáctví s krásným rodinným rozuzlením, a že ukáže, jak velkomyslně na všechny strany končí zdánlivá lehkomyslnost, provedená úplně v tradici Plecitých, kteří omračovali za Kandrtova mládí kraj svými kousky.

„Myslíš, že jsem to potřeboval? Mohl jsem ti napsat, to a to se stalo a svatba bude tenkrát a tenkrát, přece nejsi ty můj táta a já tvůj syn, abych tě prosil za odpuštění," hartusil starý, nemaje zdání, co provádí, když synovi ukazuje, jaký je proti němu chlapík, snaše, že ona je nepochybně na tom vinna, že tato větev Plecitých byla uschla, nebýt na štěstí starého Plecitého, a dávaje oběma matku o léta mladší, než jsou sami, a čině z nevlastního Gustavova bratra takřka zakladatele jich blahobytu.

„Když jináč nedáte, buďte s Pánembohem, já jsem si tohle setkání nepřál, to byl tuhle její nápad," a ukázal na Marynu, která krom svého pěkného odpoledne už ničím nepřispěla k zábavě.

To trhlo Kandrtem, před nímž se vlastně odehrávala jeho nejnovější novela. Zadíval se na sklopené téměř zapýřené Maryny; až dosud měl ji za dívčinu, jejíž dmoucí kyprost stačila sama bez intriky na ulovení více než zámožného starocha na jeho vyjížďce kdesi v kraji.

Jestliže tohle ona všechno nastrojila, potom tušil Kandrt za její nástrahou hlubší nějaké podněty dramatické povahy. Potom je něco mezi oběma těmito ženami, co dnes mezi sebou vyrovnávají mlčky, pouhými jen pohledy, kterážto zbraň nesmí býti podceňována, jak ukazuje porážka paní Plecité, na rameni manželově v slzách se rozplývající.

Ovšem proti ní byli dva, Maryna a její hošíček, bez něho by nebyla nad ní triumfovala.

„Teď jsme spolu vyrovnání," končil starý Plecitý loučení s mladým a dodal s krutým humorem:

„A přičiňte se, ať ten maličkej ještě jednou naposled i vás nepodědí."

(Pokračování.)

Otakar Hanuš:

NOČNÍ MOTÝL.

Do okna motýl vlét mi.
Den zvyk jej na pažit,
a nyní, když se setmí,
počíná pro svit žít.
Křidélka se mu chvějí,
kol světla tančí v reji,
spirálou blíž a blíž;
chce znáti jeho zřídla.
Ó, pozor dej, ať křídla
si náhle nespálíš!

Chci do ruky jej chopit.
Vše marno. Unik mi.
Nezvyklým jasem opit
pad v kouty, kde se tmí.
Tam křídla tiskne k sobě
a po kratičké době
zas k zdroji prudce lét.
A znovu žár jej zadých.
Motýle! Ty jsi mladých
odleskem mojich let!

Já také k světlu letěl,
nemaje posud sil.
O myriády světel
jsem křídla popálil.
Sed v kout a dumal dětsky,
nač ony zdroje všecky?
Jsme stejni: ty i já.
V nás tatáž touha žila,
nás oba popálila
myšlenka genia!

Jen plamen ku plamenu
a ke kalichu květ.
Kdo nezná sil svých cenu,
je žárem srážen zpět.
Je těžko! Pažit mrazí
a plamen k zemi srazí
jak povětroně skvost.
Buď v pažitu, buď v plamu,
jen popálenou samu
nepoznat prostřednost!

Antonín Schulz:

BOJ TRITONŮV O NAJÁDKU.

(Dokončení.)

Po prvé jsem Kojta potkala, když jsem chodila s Adamem městem po sňatku svém před vypuknutím požáru.

Což mně napotom nevyprávěl, že při požáru s těží ujel ze Dvora, by ochránil sebe i zboží svého? Kojt mohl být v kostele na kůru literátském, neboť jde-li ve Dvoře do kostela, vždy trvá na kůru tom na modlitbách. Slitovníče boží! Což kdyby mne, těmito pravdami podpořen, až budu ženou Adamovou, až budu jako nyní zde samotna a Adam na cestách, nenadále přepadl a mně satanášsky do ucha zasvištěl:

„Bylo mou belzebubskou rozkoší býti svědkem tvého prvního, kostelního, manželského snětí, které jsi vnuknutím ďábelským šikovně zapřela. Budeš-li mně, krveprznitelko, nyní, ihned a šmahem a později vždy, kdykoliv dostanu laskominy na vnady rajského těla tvého, bez upejpání po vůli; zatajím, jako hrob, tvůj do nebes křičící hřích a nepřestanu býti chvalopěvcem tvé počestnosti, velebitelem tvé nedobytnosti, tvé manželské věrnosti. Můj měšec bude nevyvážitelným zlatým dolem tvým. Považ, že hřešíš-li s Adamem, hřešíš hruběji než zalaškuješ-li sobě občas se mnou, urozencem mlčelivým, pod bezpečnou záštitou matrony Salomeny.

Ne-li, pak věz, že do nádherných vnad těla tvého od hrdla až ke kotníkům zabodnou žahavky a bodláčí své jedovaté ostny a jehly, tupý kůl roztrhne tvé levé ňadro i srdce a syna tvého, tebou zprzněného, stráví žár ohně nejohavnější hranice. Vol mezi hrobem a sladkou chvílí, zlata hromádkou, mým mlčením a chvalozpěvem.

Co odpověděla bych na toto svádění rovné orteli smrti? Kdyby šlo jen o mne! Ale ono jde i — o Adama."

Vymrštila se ze židle, zase na ni klesla a stírajíc sobě s čela bohaté krůpěje studeného potu děla: „Což kdyby Kojt chytrácky po jistou dobu po svatbě mé s Adamem se mne stranil a přišel teprve v době, kdy, ó hrůzo, šlo by též — i o mé dítě? Troufala bych si opustiti je? Nikdy. Vzdala bych se. Ne, dítě své příští v úvahu prozatím bráti nebudu. Dejme tomu, že by Kojt hned po svatbě tak děsně zaútočil na věrnost mou a já skokem s věže vaz sobě srazila. Co by byl následek samovraždy mé? Kojt, aby nenesl viny na ní, by nemusil platiti katu za hranici a její podpal, udal by, proč jsem se sama zavraždila a Adama by vezli na trakaři v černé hazuce na rozcestí k hranici. A což, kdyby přece šlo i o dítě a já je opustila a ležela pod věží s lebkou roztříštěnou a Adama odvezli k hranici? Směl by se někdo dokonalého sirotečka ujmouti? Nikdo. Byl by dán rasu a ras by ho umořil, nechtěje ho trpěti vedle svých dětí."

Eva padla na kolena.

„Slitovníče boží, nestav mne, slabou třtinu, do tak děsné smršti! Nedovedla bych sebe sama vraždíc tím obětovati i život Adamův neb dokonce i život dítěte. Samovražda má vyloučena jest. Dovedla bych živořiti jako opovržení hodná podvodnice, tajná cizoložnice? Pro blaho dítěte svého musila bych se tím hnusným kalištěm broditi. Ale Kojt, sobec, nenasyta, by se nade mnou neustrnul. Jeho hanebné přílezy a Salomenino vartování by se opakovaly, častěji a častěji, tak dlouho, až by nadešly děsné minuty zápasu na život a na smrt mezi Adamem a Kojtem, mezi tím, co bych já již s dítětem před branou s roztříštěnými lebkami" — Eva chvěla se na celém těle jako osykový list. Po chvilce děla: „Kam se může bráti ten, kdo se ocitne na rozcestí, na křižovatici? Může se bráti v pravo, v levo může se vrátit. Mně dvojice cesty tak zatarasena, jak můj návrat. Na levé cestě cizolož, na druhé Adamovo lože ze štěpin a cárů a návrat mně zatarasila má lež. Farář mne na věži s Adamem nestrpí a bez Adama mne město zde nenechá. Zde nemohu zůstati, ať již se Adam vrátí, či nic." — —

K Evě dozněla melodie pastýřská tak vzdálená, tak daleká. Táhla se k ní tak lehounce jako za vánku slabého se vzduchem nese pampeliščina lucernička. A Eva k sobě děla: „Co praví mně ta píseň? „Vrať se do světa kolejí! Adam pozná chybu svou. Vrátí se. Až mu vše vypovíš, bude kvíleti, bude tě prositi, bys u něho zůstala. Adamovi neodoláš. Proto musíš ho postavit před skutek neodčinitelný. Dbá-li k tobě pravou milostí a potvrdíš-li mu, žes byla jeho otce manželkou, vystřízliví. Vpraví se do nerozborných poměrů. Pozná, že Vavřincovi jsi klesla v náruč, dbajíc i jeho blaha. Pozná, že tíha neodolatelnosti tvé lásky k němu tebe přinutila ráj čisté vaší lásky opustiti dříve, než byste ho znesvětili, Sodomou hříchů uči-

nili. Pozná, že jsi sobě jeho blaha pozemského i věčného více vážila, než vlastního. Smíří se s údělem, že ač nemůžeš blažiti jeho, můžete býti pospolu nezištnými blažiteli jiných. Vavřinec spokojí se tím, co mu můžeš podati. Vezme za vděk tvým vlídným přátelstvím. Nezničí poupě lásky tvé mrazem smyslného bažení. Poupě přátelství, jež počíná se v srdci tvém pro něho rozvíjeti, tím rozkvete v nádherné kaliny lásky. Ani pro tebe není vše ztraceno, ale jen v kolejích světem vyjetých. Adam se může každé chvíle vrátiti. Nebezpečí jest v prodlení. Nepromarni ani vteřiny! Vrať se, vrať!" — —

Říza až po pás natržená sesmykla se s hladké nádhery těla Evina k zemi.

Evě bylo bolno. Slzičky měla již na kahánku, když zcela po žensku propukla v hlaholný smích. Zněl stokráte lahodněji, než smutné akkordy nějaké harfy. Smích vyvolaly šimrající klávesničky kravičky boží Mateře. „Ty také, drobečku?" tázala se jí a smetla jemně kropenatou dotěrničku s ňader, aniž by ji popřála rozkoše nebíčka neb peklíčka. Rychle se odívala v bělostná plátna, když za ní z hrdla mužského zaharašilo chraplavě: „Bůh s námi buď!" Jako by tarasnice byla za ní zatřeskla, tak se zalekla, div se neskácela leknutím i studem, dosud sobě neuvědomivši, že nádhera jejího těla již zmizela za neprůhlednými oponami jejích bělostných pláten. Jako by byla na obrtlíku, obrátila se a dlaněmi sevřela pevně svá bělostná paže.

Městský rychtář s košem na ruce zjevil se před otvorem dveřním. Byl nějak podivně rozblaženěn. Eva zřela mu do očí, jako by pátrala, zda chvilku nepostál u dveří jako tichošlápská, němá tvář.

„Nesu z milosti veškeré obce vzácnému vězni výborné snídaní. Obdržel i privilej pohodlně za stolem posnídati v hlásnici v přítomnosti mé."

Vychraptil to, ač s Evou se nestýkal, s tak čtveráckou potutelností a kocouří dotěrnou přítulností, že ho vzala v podezření, že na ni již před chvilkou zřel jako ti hříšníci na Zuzanu v lázni a tvář její k smrti ubledlá zahořela květy žhavých růží. Rychtář se bral do dílny pro klíč od věznice. Eva vycítila nebezpečí, rychle ho předběhla a chopila se klíče.

„Buď mně vítán, pane rychtáři, zde posečkej a chceš-li, vyjmi snídaní z koše a postav je na překocenou trojnožku. V přítomnosti tvé zde sama otevru věznici."

Řekla slova ta srdečně, protože sobě vzpomněla, že vězení otevřeno a pro takové nedopatření byl krutý trest stanoven. Odkvapila.

Rychtář z koše vyňal krajáček smetany, skývu chleba, plást medu a hroudičku másla.

Eva se vrátila, pohladila rychtáře očima a hlásila: „Věznice otevřena, vyzvi, pane rychtáři, by sestoupil a posnídal."

Vavřinec stál již ve dveřích. Přátelsky tiskl ruku rychtáři a děl: „Nech nás samotny."

Rychtář přikývl a odešel.

„Měštěníne Vavřinče! Včera jsem tebe postavila na pekelné trápení. Přesvědčila jsem se o opravdovosti lásky tvé. Nevěř, že bych byla nevěstkou Kojtovou, přísahej mně, že tomu nevěříš beze všech důkazův."

„Byl jsem včera dalších slov neschopen, když od tebe, vdovo Evo, jsem se jako kajícník bral do vězení. Nyní tobě vzdávám díky srdečné, že vyrvala jsi mne hrozné záhubě. Neuvěřil jsem tvojí zpovědi. Přesvědčen jsem o nevinnosti tvé od chvíle, kdy s bakalářem Chlumeckým varhanami jsa kryt, jsem byl tvému snětí přítomen."

„Co že díš, že jsi svědkem byl? Nevěřím."

„Byl jsem pouhým účastníkem. Svědkem mé účasti byl Chlumecký. Tak nejlepší tvoji přátelé byli svědky snětí tvého."

„Mimo vás dva nebylo nikoho na literátském kůru?"

„Jeden přišelec tam prodléval."

„Víš to určitě?"

„Zcela bezpečně."

„Nebyl to urozený Bonaventura Kojt?"

„Byl."

„Můj Ježíši! Než proč se na to ptám nyní, kdy vše již překonáno? Jak děkuji tobě, Bože, za to vnuknutí."

„Nechápu ni slovíčka."

„Vše ti vysvětlím."

„Od kostelního obřadu toho stále stopoval jsem každý krůček tvého žití, vím, že čista jsi jako krápě rosy v kalichu lilie, jako hostie, kterou vznáší kněz nad hlavou svou."

„Měštěníne Vavřinče! Já tebe až po tuto chvíli utěšovala příštími dobami. Nyní nastaly. Toužíš jako dříve býti mým a chceš býti všech mých poklesků zpovědníkem? Nechápeš, že sama se ti vnucuji? Vyslechni mne a poznáš toho nezbytnost. Nehodlám utajiti nejmenšího. Vůči Kojtovi jsem čista."

„Vím to, vím. On v urozenců kroužku v nedávné době, kdy byl ještě svoboden, tázán byv, jak sobě vedeš vůči němu, děl, že by sám dříve dobyl hradu Kosti, než

tebe s dvanácti božími pomocníky; přes to však, že po tobě, i až bude ženat, pásti nepřestane."

„Chci otevříti tobě, hříšné stránky duše své, ve které dosud nikdo nenahlédl. Musím se ti přiznati, že miluji Adama, syna svého, ne jako jeho macecha, nýbrž jako jeho nejžhavější milenka, však právě tím, co jsi mně před chvilkou prozradil, vyšlo na jevo, že láska ta zcela beznadějna jest a v té beznadějnosti její nevyhnutelný zánik."

„Nechápu."

„Ty jsi byl svědkem mého manželského snětí. Já měla za to, že není již svědka na živu. Odebrala jsem se na faru otázat se, kterého dne byl můj sňatek požehnán a zjištěno, že zápisu není v matrice. Já ke lži uchýlila se, doufajíc, že tak budu moci Adamovi patřiti na dobro, neb jen pouhý obřad mne pojil s otcem Adamovým. Předpokládajíc, že není svědkův, obřad jsem zapřela včera vůči faráři. Lež na faře spáchaná mne jako úpěřice tížila a Bůh mne za ni ztrestal v zápětí. Rci, jde tobě o krásu tělesnou, nebo toužíš jen po duši spřízněné, byť by se byla jednou ocitla na bezcestí?"

„Pravilas."

„Když tomu tak, slyš upřímnou zpověď mou. Miluji Adama. Ale patřiti mu nemohu. Opustil mne neprávem. Ale snad bys, měštěníne Vavřinče, to vše vida, co viděl on, sám neuvěřil, jak střízlivě lze vše to vyložiti, kdybys sám nebyl býval té hnusné všednosti svědkem."

„Vdovo Evo! Když jsem ti vyřizoval příkaz podkomořího Černína, bys ho navštívila, otázala jsi se mne, zda bys neměla k němu jíti jako vybájená snoubenka urozeného pána v říze hedvábné, opatřené erbem, který jsi do ní všila pro obchod Kojtův, kterou však Kojt ti jako neupotřebitelnou vrátil. Je tomu tak?"

„Pravdu děls. Toužila jsem zalíbiti se tomu světci."

„Jen zalíbiti?"

„Nikoliv. Také obrniti, kdyby —"

„Má Adam o tom všem vědomost?"

„Nemá. Ani o tom ne, že mne Černín obdaroval medaillonem."

„Pak věřím, že novota toho všeho —"

„Pozná chybu svou, vrátí se, bude mne na kolenou prositi, bych ho neopouštěla. Bude se zapřísahati, že beze mne na věži bude sobě zoufati a úpěnlivě plakati. A když ho uzřím před sebou klečícího, plačícího, s hlavou hluboce k zemi schýlenou, políbím ho a děsný hřích následovati bude políbení tomu v zápětí, neb láska má k němu a slzy jeho jsou vůči mně neodolatelnými svůdci a sváděči. Svatosvatě přesvědčena jsem, že by jeho mozolné dlaně se nedotekly podušek mého lože, ni za parných nocí, v dusném bezvětří, kdy černé mraky uléhají za dunění hromu na ňadra Zvičiny a blesky polibků svých ji bičujíce, krev mladých lidí přivádějí do varu. Ale mně by v chvíli podobné jednou snad přece překypěla krev a Adam, na svém loži sladce snící o muškátových hroznech k němu se chýlících, vztáhl by po nich ruku, v dlaň svou sevřel by ňadro mé a hřích, děsný hřích by následoval v zápětí v závratném bezvědomí nás obou. Proto důvodně, bez ostnu smyslnosti, toužím býti vůči němu i hříšné touze své obrněna slibem manželským. Svěřila jsem tobě své poklesky; chceš-li, dej mně slib svůj manželský."

„S rozkoší."

Eva uvedla Vavřince k obrazu Božího Umučení, který u schodů do věznice vedoucích visel.

Vavřinec tona v černém moři očí Eviných, dal jí slib manželský a Eva jej přijala a opětovala. Prsty obou spočinuly při tom na Božím Umučení.

Na důkaz, že se Vavřincovi jako panna poddává, uvolnila svůj bohatý vlas. Kaskádami sklouzly vlasy pod amfory jejich bokův.

„Vstup v mou ložnici, by sňatek stal se dokonalým," děla bez upejpání, však černá kola před očima měla, jak jí bylo závratno.

Vavřinec, neuchvátil Evy jako faun nymfu. Tak uctivě, jako kmet poustevník přenáší zázračnou sošku boží Mateře s podstavce na podstavec ve své poustevně poutníky vyhledávané, uložil zdravím hárající nádheru těla Evina na lokty své. Přenesl a uložil ji na lože, jako by knězem byl a ostatky světice kladl do hrobky mensy oltářní. A netrhal s těla nádherného vetchá plátýnka, nelíbal vlasův ebenu, jenž vůní muškátovou sálal, nelíbal růžových květů lící, žhavých karafiátů rtů, oválů plných paží, ni sněhu rozbouřených ňader. Poklekl k loži a Evinu ruku líbaje, jako by Evu v slaďounký sen ukolébati chtěl, tiše děl:

„V klidu sobě odpočiň, sladký přístave mé duše, dlouhým zmítáním na vlnách nejistoty již zoufalé, k smrti znavené a odhodlané, ty má sladká, utýraná dušinko. Dnes budu zastávati Adama. K večeru k mé matce přesídlíš. V duši tvé klíčí nové lásky poupátko. Až poznáš, že duše tvé Adam nepochopil a tebe nemiloval tak, jak měl, až seznáš, že se nevrátí, až spolehlivě zvíš, že se již pachtí za jinou

hvězdičkou a na tebe zapomněl, pak teprve k tobě přistoupím a tebe poprosím, bys byla mou. Do chvíle té chci býti duše tvé dobrým lékařem. Před světem jsi mojí manželkou. Však zatoužila-li bys perutí své lásky k Adamovi zpět, přeletět můžeš kdykoliv, neb nevidím v pouhém slibu před oltářem, proč bys jinde nemohla přáti sobě i Adamovi ráje lásky. Úštipků svědomí by ses nemusila obávati, rovněž ani pravice trestající, neb já bych mlčel jako hrob, to ti svatosvatě přísahám a ústa Chlumeckého, jak víš, před nedávnem smrtí zavřel Bůh.“

„A Kojt?“

„Kojt odešel z chrámu před tím, než ty jsi k oltáři přistoupila. V kostele tebe vůbec nespatřil, neb tys před sňatkem trvala v sakristii pod kůrem literátským. Máš dráhu úplně uvolněnou.“

„Že jsi tak uvolnil peruti mé duše, otevřel mi ocelovými hroty okované fortny světských desater, přikoval jsi mne k sobě řetězem a poutem, které zlomiti dovede pouze smrt. Vše snesla bych snadněji, než abych v tvých očích platila za lhářku, odkázanou na smilování těžce zakoupené tvým andělským sebeobětováním.“

XII.

Finale.

Adam pod pláštěm mohutných dubů, buků, chabrů, bříz, které podzim změnil v plápolavý bachanál barev, kráčel úzkou pěšinkou mezi kapradím, kolem hloží a malin, kolem pestře kropenatých stříšek muchomůrek, kolem skalisek, jichž čela břečtan obepial, kolem balvanů, které ze země čněly jako lysé lebky titanův. Usedavě naříkal. A nevrátil se ve Dvůr. Čas, lékař čaroděj, vyléčil i Adama z krutého bolu. Adam poznal chybu svou, i ctnost Evinu i nutnost jejího počinu.

Stal se manželem prostné dívky ctné, Eva vzácnou chotí Pira, poety, vzácného přítele mudrce Zilwara. V Adamově srdci zbyla nejsladší vzpomínkou omamná muškátová vůně ebenových vlasů Eviných a v srdci Evině zář tmavomodrých věrných očí.

Z JIČÍNSKÝCH VZPOMÍNEK ANTALA STAŠKA.

1.

Byl jsem v šesté třídě gymnasia Jičínského, když se na jaře r. 1859 rozzuřila válka rakouskofrancouzská. My žáci hráli jsme si na proroky: jedni předpovídali vítězství francouzským, druzí rakouským zbraním. K prorokování tomu, jež nemělo žádných skutkových podkladů, vyjímaje něco znalosti dějin, přidružil se i pocit přízně a nepřízně. Kdo předvídali rakouské porážky, přáli si jich; a těch byla převážná většina. K menšině náleželi skoro jen ti, jichž bratři nebo jiní příbuzní spolukrváceli na severovlašských bojištích, takže jich city byly spíše rodinného než rakouskovlasteneckého rázu.

Bylo to pro tehdejší dobu významné, a myslím, že jsme v tom byli malým obrazem celého národa, pokud záležel z lidí přemítajících. Mimochodem podotýkám, že tytéž city opakovaly se i roku 1866 ve válce pruskorakouské. Leželo a leží v tom kus zaviněné tragedie nejen celého tohoto soustátí, ale i nezaviněné tragedie našeho osudu, že přejeme porážky ne z radosti nad nezdarem, ale z vkořeněného pudu sebezachování, vědouce, kde se šklebí naše škoda a kde kyne náš prospěch.

Přišla zpráva o porážce u Magenty a o ztrátě Milána.

„Musí se pokračovat, až zvítězíme,“ křičeli dole, kdo chtěli být slyšáni nahoře.

„Není peněz,“ šeptali znalci.

„Sbírat a peněžními sbírkami pomáhat,“ radili pochlebníci.

Nevím, z čí hlavy vyskočila myšlenka, aby se sbírky zavedly i mezi gymnasijní mládeží. My hoši, záležející valnou většinou ze synků nemajetných sedláků, zubožených chalupníčků a chudých vesnických učitelů, měli jsme podepřít rakouské finance a pomoci armádě k vítězství.

S pošetilosti té, jež páchla otrockou, mezi tehdejším měšťáctvem a úřednictvem jako nakažlivý mor rozplizlou myslí, sešlo přičiněním několika moudřejších lidí, mezi nimiž byl i starý profesor Režný.

Bydlil jsem u něho málem po celou šestiletou dobu svých jičínských studií. Byl z lepších pedagogů, cítil s mládeží a přál jí tolik svobody, nakolik v tehdejších zlých dobách bylo přípustno. Nikdo by nebyl z neúhledného zevnějšku soudil, co uměleckého cítění a nazírání skrývalo se v jeho duši. Miloval hudbu, zpěv, poesii, malířství i tanec: to vše se v jeho domácnosti pěstovalo. Ba v jeho rozsáhlé

zahradě, jež se rozkládala za vlastním domkem na Valdickém předměstí, prováděli jsme i tělocvik, ač gymnastika a pěstování tělesné síly pokládaly se tehdy za něco revolučního a páchly rokem osmačtyřicátým. Sám skládal latinské i německé verše a překládal mnohé české lidové písně do latiny. Dosud se pamatuji na úryvek věty „... sis memor et velis mei recordari" z překladu písně „s bohem buď a pamatuj". Nás řídil podle Göthovského „sau're Wochen, frohe Feste". Jsa při četné rodině v dosti stísněných hospodářskych poměrech, měl na bytě studentíky. Po všedních dnech šourával se z pokoje do pokoje, od stolu ke stolu, a dohlížel, abychom pracovali. Ale ve svátcích a v nedělích bylo hej! Zpívali jsme, tančili, četli beletrii. Ze společné četby té je mně nejkrásnější vzpomínkou četba „Babičky" Boženy Němcové. Brzy po jejím vydání, když mně bylo sotva třináctе let, přinesl ji k Režným Slavík, tehdejší žák gymnasia jičínského, napotomní ředitel gymnasia novobydžovského. Rozmilou knihu tu přečítala za letních dnů starší profesorova dcera v zahradě na lavičce pod velikou, rozložitou hrušní, a my menší hoši jsme napiatě poslouchali. Všechny ty milé postavy mně byly tak známy, jako bych je byl ve své rodné dědině dávno vidíval a znal: i ta babička v plachetce i ta Baruška i ty ostatní děti i ten mlynář i ten myslivec i ten Míla ... všichni ... všichni ... až na paní kněžnu. Bylo mně tak, jako při první četbě Robinsona: hltal jsem sluchem a bál se, aby nebyl brzy konec ... Mělo to dlouho ... dlouho trvat ... Taková v tom ležela rozkoš!

V zimních nedělních večerech jsme hrávali divadlo, ale málokdy divadlo naučené, většinou improvisované. Někdo z nás si vymyslil nějaký výjev ze života nebo ze školy; rozdělily se úlohy a každý mluvil, co ho v okamžiku napadlo. Neobešlo se to bez komiky a smíchu. Představení ta bývala nám vhodnou příležitostí pitvořit se při tom ob čas po neoblíbených profesorech, chodit, mluvit, křičet, nadávat dle jejich způsobu a předvádět jejich karikaturu. Režný to mlčky trpíval, ač se mu to vykládalo ve zlé, když se o tom jeho kolegové dověděli. Z německých básníků byl mu nejoblíbenější Schiller. Sentimentální melodii písně „an der Quelle sass der Knabe" hrával si často na housle a činíval tak nejraději na večer v šeré hodince.

Hlavním měřítkem při posuzování žáků a strávníků bylo, má-li kdo „dobré srdce". Přisoudil-li je někomu, měl u něho vyhráno. I mně je přisoudil a měl mne rád, pokud jsem byl v nižším gymnasiu. Ale když jsem nastoupil vyšší, vzájemný poměr ochladl. Vyučoval jen v nižších třídách, a já jsem se mu stal příliš samostatným. Tropil jsem, jak se říkalo „allotria", zabývaje se jinými věcmi než školními. Všechny školní knihy mně byly protivny, a to i tehdy, když jsem některou z obsažených v nich nauk měl rád. Nechuť k profesorům přenášel jsem na učebnice; zdávalo se mně v nich všechno zastaralé, nepěkné, ne dosti důkladné; pročež jsem hledával jiné pramenv, jiné pomůcky.

„Kdybyste raději opakoval praeterita a supina," domlouval, vida mne nad četbou jiných než školních knih a znaje mé latinské slabosti.

Umělecký pud zdědili po něm i jeho synové. Václav se zálibou zabýval se malířstvím. Všichni milovali zpěv a hudbu. I já jsem se tomu učil; ale bez nadání. Za to jsem měl hlubokou pro ně vnímavost a cit. Běhávali jsme všude tam, kde jsme mohli obé slyšet, a to většinou tajně, aby nás nikdo na nedovolených místech nespatřil. Vplížit se v neděli při hrubé mši nepozorovaně na kůr a být přítomni v bezprostřední blízkosti chrámové hudbě se zpěvem, bývalo nám radostí. Chodit za muzikanty, když příležitostně vyhrávali po městě, bylo nám dvojnásobnou rozkoší: předně pro hudbu, a potom proto, že to bylo zakázáno. Hlavním vůdcem při takových výpravách býval profesorův syn Karel, jenž později, opustiv státní službu, stal se operním zpěvákem a napotom učitelem hudby na Jičínských školách. Ostatní bratři nastoupili dráhu úřednickou, která se zdála jich otci jedině hodnou, aby vzdělaný člověk po ní kráčel.

Dobrý stařeček ten hledal v lidech „dobré srdce". Sám je měl. Ale jednoho se mu nedostávalo: národnostního cítění. Němčina a latina mu byly jedinými kulturními jazyky; německá a latinská literatura jedinými literaturami. Z českého písemnictví ho zajímal pouze Rukopis Královédvorský, jejž znal z německého překladu Svobody Návarovského. Nepochyboval o jeho pravosti proto, že „by ten, kdo by jej byl v nové době psal, raději si nechal celou slávu obsažené v něm krásy pro sebe".

Ale i přes to byla v něm měkká, dobrá slovanská duše, jež se někdy podvědomou silou i vzepiala. Čtli jsme jedenkráte ve škole z německé čítanky stať o bitvě

u Zorndorfu, kde Prušáci porazili Rusy. Bylo v ní vykydáno plno opovržlivé hany ruskému vojsku. „To všechno není pravda,“ ozval se rozhorleně Režný, a vřele počal vykládat všechny dobré vlastnosti ruských vojáků. Pamatoval z dětských let v době napoleonských válek jich přechod přes jičínskou krajinu.

Kteréhosi roku, nevím z čího dopuštění, bylo mu uloženo, aby v první třídě učil češtině. Zaslechl jsem, když jsem přicházel z prázdnin do šesté, jak si jednomu ze svých kolegů stěžoval, že se musí sám teprve učit, a vyprávěl, že si již koupil mluvnici „pro Čechové“. — Nepamatuju, ale myslím, že byl zproštěn těžké proň povinnosti té.

V mou paměť se vtiskl celým svým zjevem tak hluboce, že ho dosud vidívám ve snách a slyšívám, jak si na housle hraje oblíbený nápěv „an der Quelle sass der Knabe“, do čeho se zmateně mísívají slova do latiny přeložené české písně „... velis mei recordari“ a hned za tím napomínání „praeterita, supina... praeterita, supina“.

Jinak byl občanem z přemíry loyálním. Ale když v létě r. 1859 slyšel o peněžních sbírkách na vojsko mezi gymnasijní mládeží, ozval se v něm rozum. Přišed domů, snad z porady, kde se o tom jednalo, rozhorlil se při obědě o nesmyslu takových sbírek a potíral je zvláštním, mně hluboce v paměti utkvělým důvodem, řka:

„Vždyť si vláda může natisknout peněz, co jich bude potřebovat.“

Mínil peníze papírové.

Nad moudrostí tou byla by finanční věda zoufale spráskla rukama. Ale tehdejší ministři, kteří měli státní pokladnu pod svýma rukama, bývali téhož náhledu a dle toho se i řídili. Počal jsem po prvé v životě chápat, jak si potentáti opatřovali prostředky k válčení.

Třasklo Solferino!

Staré Rakousko se otřáslo, vysoká byrokracie se zachvěla, vzduchem odkudsi zašumělo slovo „přijde konstituce“. Zaznělo jako sladká pohádka budíc vzpomínku na Havlíčka, na rok 1848 a na vše, co s ovzduším roku toho souviselo.

Nyní po půlstoleté zkušenosti víme, že je to závoj, za nímž se může skrývat každá hnusnost, nalíčená za nevěstku. Ale tenkráte působilo kouzelnou nadějí. Očekáván lék všech společenských i politických neduhů. I někteří z nás žáků, kteří jsme, ač jen jako ve snách, pamatovali rok 1848 a vzpomněli ohňů, jež tehdy při zvěsti o konstituci po našich horách vzplály, byli jsme u vytržení. Budil se pocit svobody a uvolnění.

A bylo se z čeho uvolňovat!

Starý profesor Groh bručíval na nás „nicht böhmisch plappern!“ V konferencích prý říkával: „Das Böhmische auf den Gymnasien ist eine Dummheit... der Schulzweck wird nicht erreicht.“ Mínil tím nedostatečný výcvik v němčině.

Profesor Riss, jemuž jsme pro policajtské choutky přezdívali „štandár“ (četník), rozkřikoval se na nás, když jsme se při častých, nám hrozících disciplinárních vyšetřováních hájili po česku: „Sprechen sie deutsch!“ A muž ten se tvářil jako český vlastenec.

Páter Kotrbelec, hlasatel německých novoročních kázání a později děkan poděbradský, jenž nás z klerikálního dopuštění po nějakou dobu učil povšechným dějinám a přednášel ve vyšších třídách dokonce i logiku a psychologii, zařval na spolužáka Šimka, napotomního lékaře v Českém Brodě, jenž při četbě o porážce Otakarově na Moravském Poli učinil nesmělou poznámku, že se tak stalo Milotovou zradou: „Držte hubu, sic vás dám po škole zavřít!“ Byla to snad jediná česká slova, jež na nás promluvil.

Profesor Kazbunda, jenž nás učil na nižším gymnasiu přírodopisu tak, že bychom nebyli rozpoznali ani vrabce, kdybychom rozpustilého ptáčka toho nebyli od maličkosti vídali u našich chalup, zakazoval si ve škole každé české oslovení, ač sám rád po nás házíval v rodném jazyku nadávkami „pitomá ovce“ nebo „punčocho“.

Na procházkách, ať v městě, ať za městem v krásném lipovém stromořadí, nebylo slyšet českého slovíčka. I řezničtí hoši, roznášející v zimních večerech teplé uzenkové párky, vyvolávali na jičínském podloubí své zboží hulákavým „worme viřt“.

Všem těm lidem nešlo němcování od srdce. Vždyť se ukázali později v lepších dobách dobrými vlastenci a hodnějšími lidmi.

U měšťanstva to byl snobismus a zotročilá mysl, sklánějící se pokorně pod každé jho. U profesorů a úředníků byl to strach, neboť česká slova se donášela „nahoru“ jako přestupek, ba hřích proti tomu, co tehdejší vládní systém nazýval „Staatszweck“ a „Schulzweck“, tlače svůj spletitý policejní stroj k náhlé a k násilnické germanisaci.

Byliť ovšem i mezi profesory lidé, kteří nezapírali svého češství. S povděkem vzpomínám mladičkého Kroba, jenž nás

na kratičko učil řeckým a římským dějinám. Vložil do nich a vštěpoval nám různými narážkami lásku k demokratismu s nenávistí proti každé tyranii. Od málokterého z žáků byl pochopen. Ale vše pronikající tehdejší policie pochopila ho brzy: byl náhle přeložen do Haliče.

Milou vzpomínku mám i na profesora Šebka, otce českého spisovatele Ladislava Arietta. Přednášel řecký jazyk a pokoušel se později o rýmovaný překlad Homera. Moderní rým ho lákal; pohnutkou mu snad byly podobné překlady polské.

Při jeho jméně si vzpomínám na jednu ze svých prvních školních úloh v třetí třídě. Učiniv překlad z němčiny do řečtiny, trápil jsem mozek nad každým výrazem, abych jej opatřil náležitým přízvukem. Čtu, čtu, a náhle mne posedl nápad, že nepotřebuju hledat pravidla akcentů, ty že mně při četbě vnukne můj cit. A hned jsem počal podle vniterného pudu nasazovat psaným slovům čepičky přízvuku. Ale, o běda! Když mně Šebek vracel komposici, spráskl i on i já rukama. Skoro ani jediný akcent nebyl správný a mé vnuknutí bylo pokryto nemilosrdným červeným inkoustem jako symbolem domýšlivého hříchu.

Co do intelektu cením ze svých profesorů nejvýše spisovatele Malocha, jehož jméno je zajisté dosud českým archeologům a dějepiscům známo. Vědecky více sliboval než plnil; při tom byl hodně ješitný, často chlubivý, ale na mne působil mocným dojmem.

2.

Dojem ten se dostavil v pravý čas, skoro v pravý okamžik, když se v mladých mých letech odbýval zvláštní obrat: rozhoda celého budoucího života.

Byl jsem ve čtvrté třídě. Pánem gymnasia nebyl ředitel Šír, ale páter Kotrbelec a profesor Riss. Oba nás sužovali, ba trýznili. Nebylo nikoho, kdo by se nás byl ujal. Režný nebyl ani mužem rázným, ani mužem činu. Hubovával, hubovával, ale nic nepodnikal. Ředitel se tvářil neslyše a nevida. Báli se proti samozvancům otevřeně vystoupit.

Snad žádný ze spolužáků necítil, jako já, tak bolestně té otročiny, jež ležela můrou na našich mladých letech a hlodala na našich duších. Odjímala chuť k práci, dusila sebedůvěru, podlamovala niternou sílu, budila hořkost, ba nenávist. Rozčilovalo mne i to, že málokterý profesor děkoval, když jsem ho na ulici nebo jinde pozdravil. Kam jsem se ohlédl, všude hrozil hřích přestupku. Byloť tolik zákazů a rozkazů, jako oček ve veliké síti, jež byla roztažena před našima nohama i nad našimi hlavami. Samé disciplinární vyšetřování, samé za vlasy přitažené tresty, samé nadávky. Pouhé na to pomyšlení budilo touhu po uvolnění a obmotávalo nevyspělý dosud mozek pocitem odporu, jenž se z mladistvé ukvapenosti přenášel na všechno, co bylo zákonem, pravidlem, autoritou, kázní. Protože mnoho zákazů a rozkazů bylo nesmyslných, zdál se každý zákon otročinou. Tehdejší pedagogové, snižujíce nás na otroky, zapomínali, že ctností otroků bývá odboj a vzpoura; zapomínali i zlatých slov sv. Pavla: „Kde není zákona, není hříchu."

Ve mně se všechno bouřilo a kormoutilo. Byl jsem školskou pedanterií a týráním všecek zmořen. Střídal se ve mně v náhlých přechodech tu hněv a vzdor, tu pokleslost mysli, a mezi to vybuchala přirozená letora mládí, zaplétajíc se do roztažených sítí zákazů a rozkazů.

Nesměli jsme chodit po podloubí, nejpěknější procházce města při deštivém počasí; nesměli jsme se v neděli v rozkošném lipovém stromořadí ani ukázat; měli jsme zakázanou Čeřovku, překrásný, bujnou zelení porostlý kopec, jenž nás lákal svou lahodou. Nesměli jsme tam proto, že bychom snad byli potkali profesory s jich dámami, a profesor měl zůstat v našich očích tajemně skrytou bytostí, jež vychází ze své svatyně, jen aby huboval a trestal.

V neděli, když jsme si měli jeden den odpočinout, musili jsme, abychom to do zejtřka nezapomněli, honem v paměti zopakovat a napsat obsah kázání, čili, jak jsme říkali, obsah exhorty, kterou dopoledne přednášel katecheta, jemuž jsme to při nejbližší náboženské hodině byli nuceni odříkávat.

Nesměli jsme si hrát míčem. Nesměli jsme se v létě koupat, v zimě na ledě klouzat a bruslit. Nesměli jsme do divadla. Musili jsme každodenně po celý rok chodit do kostela, a to v zimě i při největších mrazech, při čemž jsme musili ministrovat.

Co jsme všechno musili! Co jsme všechno nesměli! (Pokračování.)

✱

Dr. O. J. Janota:

ŠPANĚLSKÁ ZPRÁVA.

V předešlé zprávě svojí načrtl jsem stručně, co nového přinesla literární činnost ve Španělsku koncem roku 1912 a počátkem roku minulého jak v oboru časopisectva tak jednotlivostí, spadajících do prósy, básnictví i dramatu. Než připadá mi, že by tyto obrazy života a literárního hnutí španělského nebyly dosti jasné a širším kruhům přístupné, kdyby nebyl podán širší základ informační, z něhož by pak novodobé a nejnovější výhonky a ratolesti přirozeněji a každému pochopitelněji vyrůstaly. Z toho důvodu chci dnes aspoň poněkud šíře se zmíniti o blahodárném a potěšitelném rozvoji španělského ruchu knižního a časopiseckého, který, myslím, není u nás s dostatek znám. Vzrůstající u nás zájem o španělský jazyk a bohatou jeho literaturu dává mi k tomu podnět a pobídku.

Především všimněme si časopisectva denního příp. týdenního, které úkolem má zpravovati o událostech soudobých a nejnovějších. Takměř každé větší město pyrenejského poloostrova má arci svůj časopis místní, ale nejvýznačnější jsou ovšem listy, vycházející v Madridě, jakožto centru světa politického a literárního, které proto též jsou čteny v zemi celé. Nejčtenější listy madridské, z nichž značná část je rázu liberálního nebo neodvislého, jsou tyto:

A B C, menšího formátu, vycházející od r.1903 a přinášející též vyobrazení; El Correo (od r. 1880); El Diario español spolu s La Época jsou nejstarší denníky hlavního města, neboť prvý počal vycházeti r. 1849, druhý již 1847 s tendencí vážných a věcných informací ve formě umírněné, jak odpovídá to úmyslům majitele S. markýze de Valdeiglesias; El Imparcial (od r. 1863); El Liberal (od r. 1879); El País (od r. 1886), orgán strany republikánské; El Universo, (1899—) časopis vedení katolického; Heraldo de Madrid (1890—), jeden z předních listů neodvislých.

Nejstarší z illustrovaných časopisů kastilských jest La Ilustración española y americana, vydávaná čtyřikráte v měsíci od r. 1857.

Také řada revues (šp. revista), vycházejících jednou až čtyřikráte za měsíc, jest již ve Španělsku nemalá. Uvedu zase jen nejvýznačnější a nejrozšířenější: Ateneo přináší od r. 1906 spolehlivé měsíční zprávy z oboru věd, literatury i umění; Blanco y Negro (od r. 1890) má vedle značné rubriky oznamovatelské pěkné články, povídky i básně, proložené hojnými obrazy, ba i cennými barvotisky. Tento týdeník podobně jako i dvě revue další obsahuje též zvláštní část, věnovanou módám, zejména arci pařížským. — Nuevo Mundo, jejž založil r. 1894 José del Perojo, jest příjemný časopis s četnými obrazy a karikaturami. — Měsíčník Hojas selectas, založený rovněž Josefem del Perojo, vychází od r. 1901 v Barceloně a náleží k nejlépe vypraveným časopisům poloostrova; mívá pěkné črty a vzpomínky historické, povídky i dramatické příspěvky. Chvály hodná jest pozornost, jakou věnuje nejenom událostem zahraničním, nýbrž a zvláště umění, starožitnostem a hudbě domácí. — Čtrnáctidenník España y América věnován je výlučně vážným otázkám vědeckým, náboženským, literárním a uměleckým. — Por esos mundos je měsíčník, přinášející od r. 1900 tolikéž články z oboru věd a umění. — España Moderna (od r. 1889). — Ilustración española y americana vychází čtyřikráte do měsíce od r. 1856. — Razón y Fé (od 1901) má veskrze články vědecké a apologetické od pracovníků katolických. — Museum jest časopis nový (1911), věnovaný cele umění starému i současnému. — La Lectura patří spolu s Mundial Magazine k nejpěknějším revuím moderním. — Rodinný měsíčník, obsahující stati poučné i zábavné vedle velmi hojných rytin, jest La Familia.

V polovině minulého roku vyšly již ročenky pro rok 1914, a to Almanaque ilustrado hispano-americano v Barceloně a Almanaque de Bailly-Baillière (lidová encyklopedie praktického života), Almanaque de la Ilustración Española y Americana v Madridě. Také u nás známý El año en la mano vyšel již v září 1913 v Barceloně.

Postupující zájem a poptávka po španělských knihách v českých knihoskladech vede mne k domnění, že nebude nevhodno, uvedu-li dále nejznámější sbírky kastilských textů a levné knihovničky. Nadmíru bohatá a cenná literatura španělská si arci zasloužila, aby přední její autoři staří i novější byli učiněni přístupnějšími také širším vrstvám národa; proto záhy pořizována vydání zvláštní i souborná vynikajících plodů literárních. Největší sbírkou textů od doby nejstarší jest Biblioteca de autores españoles, ukončená v sedmdesáti a jednom svazku. — Téhož rázu je nové její pokračování pod názvem Nueva biblioteca. — Jen spisovatelům starším jest věnována dále Biblioteca Clásica, obsahující však nejen některé klassiky španělské, nýbrž i řecké, latinské, anglické, italské, francouzské, německé a portugalské. — Novodobí spisovatelé jsou zastoupeni v Colección de escritores castellanos. — Z drobnějších knihovniček starších uvedu aspoň tyto: Biblioteca universal po 50 ct; Biblioteca Mignon, drobounkých ale úhledných svazečků po 75 ct; Colección Diamante (po 50 ct); Joyas de la mística española, přinášející většinou vyňatky z mystických prací, jimiž španělská literatura skutečně oplývá; Biblioteca „Patria“; Colección „Alegría“ a j. v.

Mimo to musím se zmíniti o dvou podnicích nových, které započaty byly skutečně mnohoslibně a podaly již tolik, že obsáhnou asi záhy velikou část všeho, co náleží ve Španělsku krásné literatuře. Vydavatelstvo revue La Lec-

tura jalo se vydávati nejvzácnější skvosty staré literatury španělské v hezkých svazcích sbírky Clásicos castellanos; nízká cena tří peset má těmto knihám proklestiti cestu do nejširších kruhů čtenářstva. Jedním z prvních a pozoruhodných podniků tohoto družstva je vydání Cervantova Don Quijota, jež pořádá neúnavný i ve svém vysokém věku D. Francisco Rodríguez Marín, člen Král. akademie španělské; v září byl již vydán VIII. svazek tohoto díla, které má arci dosti silnou konkurrenci v současné práci D. Clem. Cortejóna, jenž se podjal kritického vydání Dona Quijota s poznámkami a slovníkem. V záslužném díle svém byl však ředitel Institutu barcelonského Cortejón překvapen smrtí, takže poslední svazky vyšly péčí jeho žáků.

Druhým a mnohem větším podnikem jest „Renacimiento". Akciová společnost nakladatelská vydala vedle překladů děl cizích velkou řadu prací předních spisovatelů španělských doby nové, takže Biblioteca Renacimiento stane se za krátko nejlepší moderní knihovnou ve Španělsku. Vedle hlavní své Bibliotecy, jejíž svazky zpravidla se prodávají za 3·50 pesety, počalo Renacimiento vydávati ještě Bibliotecu popular, kde obecenstvo nalezne hojnost zábavné četby, zvláště prosaické, za peníz ještě nižší (jedna pes. za svazek).

Totéž sdružení konečně se chystá vydávati vybrané práce nejlepších autorů všech zemí amerických, kde se mluví španělsky, pod titulem Biblioteca ibero-americana. Že španělská Amerika vykazuje již velkou řadu osvědčených pracovníků a výborných plodů literárních, uvedl jsem již předešle a hodlám se k tomuto zjevu vrátiti příště podrobněji. — Posléze nelze přejíti mlčením Bibliotecu de la mujer (knihovna ženy), již vydává taktéž Renacimiento pod vedením vynikající spisovatelky, která náleží jistě k nejbystřejším a nejpilnějším ženám nové doby, jež si v belletrii získaly slávu, totiž hraběnky Emilie Pardo Bazanové. Její knihovna má obsáhnouti práce všech dob a literatur, které by sloužily k doplnění vědecké, historické a filosofické znalosti ženy; z toho důvodu je Biblioteca rozvržena na sedmero oddílů čili sekcí.

K doplnění zprávy předchozí uvádím, že souborné vydání děl Juana Valery dospělo v posledních měsících ke svazku XXXVI., a spisy A. Palacia Valdésa byly zakončeny svazkem XVII. Vedle toho pořízena byla úplná vydání prací proslulého básníka R. Campoamora, J. M. Peredy v sedmnácti dílech a započato s vydáváním Leopolda Alas (Clarín) (dosud 2 sv.), Ramóna del Valle Inclán (3. sv.), Ant. de Valbueny (3 sv.).

Aby nepřekročil tento můj přehled literární či bibliografický vymezené hranice, ponechám pro příští zprávu podrobnější údaje o nových zjevech literatury španělské, které vyšly tiskem v posledních měsících a z nichž některé zaslouhují právem, aby se o nich promluvilo zevrubněji, než mi dnes místo dovoluje.

Na konec zmíním se jen ještě o knize, které se dostalo také našemu obecenstvu před krátkým časem v českém překladě. Professor španělské literatury na universitě liverpoolské J. Fitzmaurice-Kelly vydal 1898 anglicky psanou Literaturu španělskou, která byla přeložena r. 1901 do španělštiny a r. 1904 do francouzštiny; a tento francouzský převod byl podkladem překladu českého. Týž autor vydal „Lekce" ze španělské literatury, které byly vydány ve španělském překladě Diega Mendozy r. 1910. Konečně v létě r. 1913 vyšla znova kastilská verse, původní ale doplněné Španělské literatury Fitzmauriceovy, která z nedostatku jiné španělské práce původní platí dnes za nejlepší knihu informační dle požadavků moderní kritiky.

LITERATURA.

Karel Leger: *„Podivná příhoda inženýra Vladivoje Vejvody a několik rozmarných povídek"*. V Praze 1913 nákladem F. Topičovým, stran 300 za K 3·20. — Karel de Wetter: *„Náš pradědeček"*. Romance z doby posledních copů. Vyšlo v 6. svazku „Milých knih", nákladem E. Šolce v Karlíně. Stran 120 za 1 K. — Antonie Fischerová: *„Děti"*. Povídky. Vydalo Nakladatelské družstvo Máj, česká akciová společnost. Stran 96 za 1 K.

Shrnujeme pro opožděný referát tři knižní novinky zcela různého prostředí, velmi diametrálního uměleckého poslání, ale velmi si blízké svým svěžím, usměvavým podáním, svým dějovým i slovním rozmarem a jistou bravurou stylu. *„Podivuhodnou příhodu inženýra Vladivoje Vejvody"* znají čtenáři VIII. ročníku „Zvonu", a jistě jim dobře utkvěla v paměti svými rázovitými akcenty působivě rozváděné novelly, jejíž prostředí vzato je z oblíbeného autorova Polabí a jejíž romanticky zbarvený děj, hraničící místy až na samou pohádkovost, rozmarem zrovna hýří. Je těžko říci, co bylo Legerovi při této práci víc rozhodující: zda děj sám, založený na nerozhodnosti zásnub mladého inženýra Vejvody, který stále kolísal mezi hezounkou chudačkou a méně vábnou nevěstinkou s mlýnem a s hodně tisíci — nebo ono pohádkovitě načrtané prostředí, do něhož ten děj zasadil? Jisto však jest, že právě toto prostředí dodává novelle největšího kouzla — že právě ona kresba polabských tůní, jimž nepoetičtí regulační inženýři odnímají v poslední době poslední záblesky tiché a zadumané krásy, stojí tu nade vším. Karel Leger propůjčil této romantické historii všechen rozmar a usměvavou nálado-

vost svého péra. Nebál se místy ani fantastické a groteskní komiky, kterou dovedl rozmile zabarviti lidovým humorem o hastrmanech a vodních žínkách, ukrývajících si pod pokličkami duše utopenců. Tento vybájený svět záhrobní, tato fantastická strašidelnost národopisná, sem tam zachycená ještě některou z ostatních drobných črt a povídek, je v této silné a umělecky velmi ucelené knize pěkným pendantem starší analogické tvorby Legerovy; zejména ovšem jeho „Povídek fantastických" a známé „Ballady o mrtvém ševci". —

Pokud se týče biograficky zahrocené knižní drobnůstky „o *Našem pradědečkovi*", dlužno podotknout, že bylo u nás v poslední době napsáno málo historek podaných s takovým švižným humorem, s takovou roztomilostí a svěžestí nápadu, vtipu, nálady. Karel de Wetter kreslí tu v několika letmě nahozených kapitolkách — prý podle rodinných dokumentů a zpráv — osudy svého předka, roztomilého „pradědečka" od jeho útlého mládí, od bouřlivých dob jinošských až k jeho zásnubám v daleké cizině, kam potají musil uprchnout a kde zažil nejrušnější chvilky svého živobytí. Mezi jiným ocitl se náš jihočeský uprchlík i v Paříži v době, kdy dobývali Bastilly. Všecek ten ruch, zmatek a dramatický spád událostí, všecek ten divoký shon a sběh příhod na sebe vzájemně narážejících, především však všecku tu živou a dusivou náladu horkých dní dovedl autor vystihnout s podivuhodným uměním. Vládne živým a břitkým stylem, má smysl pro dobový kolorit a pro jemný, časově nastrojený humor. Jedna z knížek, na níž si může mladý náš autor opravdu zakládati. —

Knížka drobných obrázků a něžných povídek o „*dětech*" od Antonie Fischerové upoutává zejména svou náladovostí a jemně zladěným koloritem. Jsou tu načrtány živé a pravdivě viděné pastelly nejenom o malých capartech, kteří si ještě hrají s panenkami, ale i o dorůstajících a v samém rozpuku mládí se nalézajících studentících, kteří už každým okamžikem slibují vkročiti v tajemnou ohradu jinošství. Autorka lnula už od první knížky svých „Dětských motivů" k dětem, k jímavému a nevykvašenému mládí, které ji láká svou naivitou a začasté bezradností. Vyzná se v jejich dušičkách, prohlédá jemné a často i velmi složité závity jejich psychy, a ačkoliv sem tam postřehneme u ní i jistý závan sentimentálního přehodnocení, jest celkový dojem těchto milých obrázků hodně vzdálen laciné povrchnosti, s jakou se často setkáváme v naší literatuře o mládeži a pro mládež. Spisovatelku zachraňuje tu především pravdivost postřehu a potom skutečný vřelý c i t pro ty malé a bezděčné hrdiny.

Fr. Šekanina.

*

V. K. J e ř á b e k: „*Černý chléb*". Povídky a obrázky. Moravsko-slezská kronika r. 1910, č. 4.—6. Naklad. R. Promberger v Olomouci.

Autor rozmnožil touto knihou řadu svých dřívějších obrázků, zahájenou r. 1891. Látku čerpal z vrstev, kde na stole bývá denně černý chléb. Ve dvou delších povídkách rozvinul i tragedie. V „Ženě" líčí záletné dcery překupnice a dohazovačky, zdědivší tu vlastnost po matce. Prodlením děje stává se však hrdinou sedlák Vykydal. V „Pastorkovi" zobrazen osud krejčího, vrátivšího se do dědiny z Vídně k otci a maceše, aby se ujal dědictví po strýci. Hrdina, dobrý člověk, hyne z příčiny milostné vášně, které podlehl. Spád a konflikt je v „Ženě" působivější, než v „Pastorkovi". Přes rozvleklost děje obou povídek vybavují se některé osoby jasně. Nejpěknější drobnůstkou sbírky jest črta: „Za Ježíškem". Figurka vesnického mrzáka, Františka, jenž má krásný hlas a předčítá po staveních, jenž pílí získal si rozhled po českém písemnictví a jest jakýmsi apoštolem kultury na vsi, jest sytě a výstižně kreslena. I semknutý a sestručněný příběh jest účinně podán. Naproti tomu figurky črt: „Pakosta lidumil", „Svatí zedníci", a „Dochtor" s banálním zakončením, kdy krejčí „vševěd", vyhravší sázku, je bit od ženy ševce, jenž sázku prohrál, z příčin všední fabule pozbývají zajímavosti. „Špás" podobá se více časopisecké lokálce než belletrii. „Pro dobró vůlu" jest švižně vyprávěný příběh, ale jeho osnova není nová a je zpracována i v různých variantech. „Ejhle člověk" nemá sice nové figurky, ale autor nakreslil náruživého pijáka životně a příběh plasticky, sáhl i hlouběji do lidské duše. Dbá však vesměs více vnějšku na úkor duševního. Folkloru a dialektu autor používá přes míru, patrně v domnění, že tím sesiluje rázovitost. Není tomu tak. Obrazy Úprkovy jsou úchvatny pro svou rázovitost, ale ne proto, že postavy jsou podány v pestrých barvách skutečnosti, ale že pestrost barev je v harmonickém souladu se zachyceným životem ve významném psychickém momentu.

K. V. H.

*

J a c k L o n d o n: *Bílý Tesák*. Z angličtiny přeložil H. Jost. „Knih dobrých autorů" 106. Nákladem K. Neumannové v Praze 1913.

Rudyard Kipling v proslulých, rozkošných dvou „Knihách džunglí" vytvořil svůj pohádkově romantický svět zvířat, jimž dal velkou měrou lidské srdce i rozum, logiku myšlení a činění lidí a jejich způsob vnitřního dění a vyjadřování. Také vzájemný vztah chartreuxské kočky Kiki-Lichoty a buldoka Toby-psa v „Sedmi rozhovorech zvířat" paní Collete Willy jest ve svých základech a projevu prostě lidský.

Zcela jinak si počíná Jack London. Jeho Bílý Tesák, po otci vlk, po matce pes, zůstává s železnou důsledností vždy jen zvířetem, jehož

povaha směsi krve v žilách mu kolující nikdy nezapře. S psychologickou pronikavostí sleduje mladý americký autor vývin a život Bílého Tesáka, doslova myslí a cítí jeho mozkem a srdcem a, jako sám musil se probíjet těžce životem, dává i Bílému Tesáku trpce a často bolestně nabývati nových poznatků a zkušeností. Bílý Tesák jako štěně poznává na svém těle, co jest bolest, a jakým způsobem lze se jí vyhnout, první jeho zápasy s kurem sněžným, lasičkou a rysem naučí ho znáti zákon masa („Žer, nebo budiž sežrán!"), postupně pak zákon: potlačovati slabé a poslouchati silných, zákony bohův a jiné. Krev matčina přivede ho k lidem a pod jejich jho, a každý z nových jeho „bohův" svým jednáním a vlivem rozvíjí v něm jinou stránku divoké povahy. Život v táboře pod Šedým Bobrem učiní ho mrzoutským a samotářským, sveřepým nepřítelem veškerého svého plemene, „Šílený bůh" naučí ho nenávisti a zlomyslnosti, až poslední jeho pán Weeden Scott, „bůh lásky", vnikne až ke kořenům přirozenosti Bílého Tesáka a laskavostí přivede k životu schopnosti, jež živořily dosud a takřka odumřely. Jednou takovou schopností byla l á s k a, jež ve světle zářivého a teplého boha lásky z hlubin jeho bytosti vyrostla.

Jack London začíná svůj román kapitolami veliké dramatické síly a vzrušujícího napětí, celý mistrně líčený život Bílého Tesáka jest pln scen životností a expansí nervy rozechvívajících, všude však cítiti jest ruku uměleckého klidu pevně kreslící a plasticky tvořící, ducha, jenž dovede vdechnouti život.

Zdá se, že Jack London nahlédl Přírodě přímo do dílny ve chvíli její tvůrčího rozkochání.

Tristan.

Dr. L a d i s l a v H a š k o v e c: *O nervech a některých chorobách.* Sbírky „Za vzděláním", sv. 1. Nákladem Jos. R. Vilímka v Praze.

Neběží nám o to pozuzovati toto populárně odborné dílko ale spíše chceme upozorniti na novou naučnou sbírku „pro každého", jež právě s dobrými tendencemi počala vycházeti. Přizpůsobí-li se i ostatní autoři, jichž řada jest při této sbírce zúčastněna, tak znamenitě požadavkům, jež spisovateli ukládá populární četba naučná, jako to učinil Dr. L. Haškovec v tomto díle, neustane knihovna a nezaschne při pátém svazku, poněvadž bude čtena a hledána. Než přece odcituji z knížky místečko, jak soudí autor o denním tisku: „Denní tisk rozrušuje mysl, předvádí čtenáři vše špatné, vraždy, sebevraždy, podvody, samou neřest lidskou a zřídka jen přivádí čtenáři na mysl i skutky ušlechtilé a co hezkého zde v člověku na zemi." Veřejný tisk odvrací pozornost od dobrého a přispívá dle prof. Dr. L. Haškovce k napínání a dráždění smyslových orgánů, jichž resistence vůči nervovým chorobám se seslabuje.

—och—

DIVADLO.

Činohra. *Lenoch.* Komedie o 5 dějstvích. Napsal A. N. h r a b ě T o l s t o j. Přeložil Stanislav Minařík. Režisér F. Hlavatý. Poprvé na M ě s t s k é m d i v a d l e K r á l. V i n o h r a d ů dne 7. března 1914.

Takových Oblomovů, měkkých, zasněných, stále se k něčemu chystajících, stále něco velikého, úžasného čekajících, nečinných, unavených, marně žijících a tiše s hořem v duši z života mizejících mnoho v širé Rusi žije a mnoho jich v ruské literatuře mistrnou rukou bylo zvěčněno. Od slavného Oblomova Gončarovova, od Čechovových teskných postav až k Nikoluškovi, Aggěji Korovinu a „lenochu", hrdinovi této komedie. K. P. Korovin patří plným právem do této galerie. Sedí, sní, dívá se na starý portrait jakési mladé ženy, miluje ji a čeká, až oživne, vystoupí z červotočivého rámu a přijde k němu. A — dočká se, čímž liší se od klassických typů slavných Oblomovů ruské literatury. Portrait vtěluje se v N. A. Štěpanovnu, bývalou učitelku, nyní pojišťovací agentku, jež náhodou přichází na jeho statek. Povoz její srazil se s vozem M. A. Kvašněvy, tety Korovinovy, jež přijíždí k synovci, aby ho oženila se svojí dcerou Soněčkou, zamilovanou do zhýralého statkáře A. V. Krasnovského. A nyní počíná vlastní komedie, těžící z daných situací. Kvašněva, vidouc v agentce nebezpečnou konkurentku svým zámyslům se Soněčkou, dává přemalovati portrait dle své dcery, svolává rodinnou radu strýců, okolních statkářů, avšak zklame se v nich šeredně. Omšelí, chlípní strýcové zamilují se na ráz do N. A. Štěpanovny, zavážejí ji na vzdálený statek, a, kdyby láskou ze sna probuzený „lenoch" K. P. Korovin byl přišel o chvíli později, byl by našel svůj oživlý portrait hanebně zneuctěný. A tak vše na konec dobře dopadne. N. A. Štěpanovna, poznavši čistotu a opravdovost lásky Korovinovy, padne mu do náručí, Soněčka dostane svého zhýralého A. V. Krasnovského, a Nil Pereznojev, starý sluha Korovinův, chtě nechtě vezme si periodicky opíjející se hospodyni Katěrinu. —

Alexěj Nikolajevič Tolstoj, mladý a slibný talent (nar. r. 1882), jest synovcem velikého L. N. Tolstého a jest zejména s Andrejevem, Kuprinem a Arcybaševem representantem porevoluční, dekadentní ruské literatury. A jest to brutální křik rozvášněného Pohlaví, Arcybaševem neprávem beatifikovaná bezohledná samčí síla, jež v Tolstého „Lenochu" se dutými, triviálními tóny násilně vypiatých divadelních effektů zvláště ozývá. Mnoho dobrého v jádru, mnoho pěkného v kresbě figurek má komedie A. N. Tolstého, jest v ní však též mnoho nevykvašeného mládí, neurovnanosti a překot-

nosti, mnoho nedomyšleného, překresleného a úmyslně effektního. Snad zdravý, tak specificky ruský duch a vzduch, jenž dýše z komedie mladého autora a jenž v prose jeho vyvěrá z daleko větších hlubin, vše očistí, uklidní a vyrovná. Neboť nesporně umělecky založený synovec slavného strýce dovede klidně a hluboko do života a duší lidských nahlédnouti a postřehy své životně a umělecky podati. Vederemo! —

Vinohradští herci vytvořili v „Lenochu" několik pěkných figurek, na př. p. A. Charvát (Nil Peregnojev), p. V. Vydra (V. V. Tarakanov) a j., vedle nich však také figurky špatně založené, na karrikaturu hraničící. Ruského bylo ovšem v celkovém založení a pojetí „Lenocha", v rythmu a souhře jeho velmi málo.

J. M.

VÝTVARNÉ UMĚNÍ.

Výstava Jednoty výtvarných umělců v pražském obecním domě u Prašné brány pojila se bezprostředně k výstavě architektury a dekoračního umění,*) vynikajíc nad ni obsahem a poměrně i výběrem. Umlčeni po dva měsíce váznutím knihtiskařské práce, doháníme post festum úkol referentský v stručnosti, jakou nám ukládá opoždění úvahy. Jeden z nejvážnějších dojmů, jimiž se tato výstava do paměti pozorovatele vývoje českého umění trvale zapsala, vděčíme V. Hynaisovi. Převzácný host na výstavách, kdež ho zpravidla neradi pohřešujeme. Ale kdykoli zavítá, překvapí radostně a vynahradí pak vždy kvantitu kvalitou. Obě vystavené podobizny dokumentují nezkrácenou svěžest zralé mistrovy dovednosti ve všech momentech, jaké o dokonalosti portretu rozhodují. Obzvláště podobizna Dra Katze řadí se ke kabinetním kouskům portretnictví, oslňujíc přímo jak výbornou karakteristikou, tak bezvadností delikatní techniky všemi směry. Fr. Ženíšek junior dosvědčil alegorickými komposicemi pro pražskou měst. pojišťovnu, že jest pravým vyučencem a věrným pokračovatelem svého otce až do těch gest a postojů. Aug. Němejc vystavil slušnou Plzeňačku v životní velikosti; co jí přidal na formátu, ubral jí na šťavnatosti koloritu. F. Jakub líbivou dekorační nuditou, A. Mucha routinerskými plakátovými studiemi, M. Podhajská rázovitými kresbami zůstali ve své míře. Rovněž tak Hilšer, Mareček a F. Dvořák, abychom jenom některé z figuralistů ještě připomněli. Totéž platí o krajinářích Trskovi, Bubeníčkovi, Radimském, Feiklovi, sl. Chodounské; Havelka jako by vstupoval v šlépěje Jansovy (z jehož pozůstalosti vyložena na výstavě pěkná kolekce), A. Zahel a F. C. Jelínek jako by byli na vzestupu. O. Blažíček překonal tentokráte náladovými krajinami své chrámové interieury. V. Röhling a K. Wellner projevili znova zdatnost v pojímání architektur, zobrazených leptem. Exotickými krajinářskými sujety z Indie zabývá se J. Hněvkovský, aniž by přesvědčoval, že je povolaným tlumočníkem jejich odlišnosti. Plochou komposicí a suchou barvou připomínají tyto malby spíše potisknuté látky nebo vybledlé divadelní prospekty; a štafáž dává jim rázu strojené theatrálnosti. Portretní studie Indek přimykají se k malbě keramické, ulpívajíce v hrubých konturách a na povrchu, ale nejdouce nijak do hloubky. V tom všem jeví se zajisté mnohem více osobité manýrovosti a oblíbeného teď „přehodnocování", nežli objektivního názoru na přírodu jakožto neomylnou, živou inspiratorku každého zdravého umění.

Takovým zdravým nazíráním hárají a kypí malby Jakuba Obrovského, jehož soubornou výstavou Jednota výtvarných umělců nyní dovršuje svou exposiční činnost končícího zimního období. A dovršuje šťastně. Neboť Obrovský jest jeden z těch rozených malířů, kteří činorodou silou demonstrují přesvědčivě nezmarnost odvěkých základů a principů uměleckého tvoření, potíraných marně módním bludařstvím. Hledě na svět vezdejších zjevů optimisticky nezkaleným zrakem, tvoří Obrovský s neochabující impulsivností své vidiny, plné abstrahovaného i reálného života, jejž pojímá a tlumočí ryze malířsky. Svědčí o tom neklamně všech osmdesát obrazů, plnících obě výstavní dvorany rojem vábných zjevů a klokotem hýřivých barev. A je to práce posledních tří čtyř let, menší polovina všeho díla umělcova, navršeného za krátké prvé desítiletí jeho neúnavné činnosti. Tyto cifry hovoří samy sebou o malířově neúnavné plodnosti, o jeho rychlé práci a bezstarostném hovění náladě. Obrovský jest vždy při chuti, a vždy hotov ihned vrhnouti na plátno vše, co mu z palety vyvře. Skoro by si bylo přáti, aby bujarý rozmach krotil, aby si častěji připamatoval otřepané sice, ale věčně platné heslo: Non multa sed multum! Spěchaje od jednoho plátna ke druhému, nedopřává si umělec leckdy dostatek času k domyšlení skladby a ku propracování malby. Odtud rozdíly v jeho díle běžící od soustředěné komposice a jadrné modelace až do skizzovité roztěkanosti tvarů i barev. Odtud i nejedna nesrovnalost mezi zálibně a plasticky vytvořenými skupinami popředí a zběžně naznačeným pozadím, jež zejména v krajinářských partiích nebývá vždy rovnocenné. S kvapem práce souvisí asi také, že ze štětce Obrovského nestřeženě vyplyne co chvíli reminiscence na rozmanité starší mistry a novější vrstevníky. Ale ze všeho vidno, kterak Obrovský je v rozletu, v stadiu průpravy ke

---

*) „Zvon" č. 10. a 11. bež. roč.

zralosti a k nalezení sebe. Kresba i modelace mají svou určitost a hutnost, dá-li si jen záležet; koloristní traktování bývá virtuosní, zářivé i teplé, souhrnný účin zpravidla mocný, dekorativně bohatý. Po výtce udělaly Obrovskému problemy nahého těla, přepych draperií, hra hojných světel po pleti i po skvělých látkách. Fysiognomickou stránku někdy zanedbává, ač jeho kypré, raçovité cikánky a některé studie portretního rázu nasvědčují, že dovede vniknouti též do nitra bytosti. Není pochyby, že úkoly výzdoby architektonické a monumentální vyvedly by Obrovského ze začarovaného kola jeho nynějších arkadických vidin a cikánských táborů, že přivedly by zřejmý jeho dekorační talent ku všestrannému rozvoji, pro nějž jest veškeré dosavadní jeho dílo vítanou průpravou. Byla by věčná škoda, aby poklad nevšední takové hodnoty zůstával nezužitkován. Stěny a stropy útulných síní i honosných dvoran jsou povolány, aby se propůjčily malbě Obrovského, zjednávajíce jí volbu látky, směru, obsahy a vůbec všecku žádoucí příležitost, náležitě teprve uzráti v plnění úkolů nejen prostě libých, nýbrž i šíře významných. *J. L.*

TÝDEN.

* Z jubileí a časových událostí nedávno sběhlých, o nichž jsme nemohli ze známých důvodů referovati včas, uvádíme úmrtí talínského rodáka Josefa Truhláře, vynikajícího filologa a znalce naší starší literatury a historie české, jenž v 73. roce zemřel na Kr. Vinohradech jako pensionovaný bibliotékář pražské universitní knihovny. Nebožtík byl na slovo braný znalec středočeských památek, jež v hojných svých pracích uměl výborně karakterisovati v rámci středověké kultury vševropské, a jeho studia a články o českém humanismu, jehož byl znalcem nejvýš pronikavým, patří k nejsměrodatnějším pracím svého druhu u nás. Neocenitelnou službu prokázal také knihovně české university katalogisováním českých a latinských manuskriptů. Z největších prací jeho humanistických zaznamenáváme jeho Počátky humanismu v Čechách a Humanismus a humanisty v Čechách za krále Vladislava II. — Ve svém rakovnickém rodišti zemřel 19. února sotva 37letý nadaný český krajinář a genrista, žák Mařákovy a Ottenfeldovy školy na pražské malířské akademii, Josef Král. Umělec pilný a slibný, jenž svými dosavadními pracemi probouzel nejvyšší naděje, ať již to byly různé genry a malebná, pittoreskní zákoutí z ciziny, ať již nálady a architektonická zátiší pražská, rakovnická anebo zachycená odjinud z českých měst. Josef Král měl zvláště vyvinutý smysl pro barvitou pravdivost krajiny a pro její příznačnou náladovost a pittoreskní krásu. Před časem vzbudily živou pozornost zejména jeho skizzy a obrazy Prahy viděné se Santošky. Král podlehl dlouho trvající chorobě duševní. *—n—*

*

* Z cizích jubileí zaznamenáváme především v Rusku dnes velmi populární jubileum stých narozenin Tarasa Grigorjeviče Ševčenka, které připadlo na 9. t. m. a jemuž se zpátečnické strany ruské vlády všemožně stavěly na odpor. Ani po půl stu let nezapomněli černosotněnci na hluboký a silný vliv melodických a jímavých písní Ševčenkových, jimiž kdysi působil na své ukrajinské krajany a jimiž tolik vášnivě, prudce a zápalně bojoval proti tvrdému carismu a proti nevolnictví. Taras Ševčenko, sám synek nevolníkův, který byl později vykoupen pro svůj zajímavý talent malířský a poslán do Petrohradu, víc než kdo jiný dovedl pochopiti dobrodiní svobody u srovnání s velikou tíhou zaprodanství, a proto jeho písně, dumky i obšírné epopeje působily svým vnitřním ohněm jako živé plameny. V bouřném roce 1848 byl Ševčenko po mnoha pronásledováních zajat, odvezen na Sibiř a tam vězněn po celých deset roků, kdy se nesměl téměř ani s lidmi stýkat, úplně odloučen od péra i štětce. R. 1858 přivezli jej zlomeného, předčasně zestárlého po udělené amnestii, ale Ševčenko zemřel už v únoru 1861, podlehnuv desítiletému utrpení. Ukrajina v něm tehdy ztratila největšího svého básníka a nejoddanějšího syna. Ký div, že už před třemi lety u příležitosti jeho 50. jubilea úmrtního a nyní u příležitosti jeho stých narozenin vzpomíná na něho vřele a s největší láskou. Bohužel, že ještě nyní mohou býti tyto vzpomínky rušeny způsobem, který upomíná na středověk! — Dne 10. t. m. oslavil šedesát let svého života duševní a literární vůdce lužických Srbů, prof. dr. Arnošt Muka, vynikající slovanský filolog a národní pracovník. Vedle známých jmen lužickosrbských slavistů a spisovatelů, zejména Smoléře a Hórnika, jest jméno Mukovo dnes nejsilnějším zvukem na poli slavistiky, neboť je to učenec nejvýš bystrý, čilý a všestranně vzdělaný, jehož studia opřena jsou nejenom o badání čistě filologická, nýbrž i o znamenitý materiál národopisný, historický a kulturní vůbec. Prof. dr. Muka napsal dolnolužickou srovnávací mluvnici, sestavil dolnolužický slovník, sebral mnoho písní a pověstí lužických, vystupoval všudy a ve všem jako horlivý srbolužický národní buditel. Je členem hojných spolků a sdružení slovanských, také i dlouholetým zahraničním členem naší České Akademie. — Italie a s ní ovšem celý vzdělaný svět oslavil v těchto dnech také 350. výročí smrti Michelangela Buonarrottiho,

největšího výtvarníka a svrchovaného umělce italského středověku a vůbec jednoho z největších duševních gigantů všech národů a věků. Zemřel r. 1564 v Římě, ale pochován byl ve Florencii, v kostele St. Croce, dne 11. března téhož roku, a to o půl noci a tajně, poněvadž i jeho převežení z Říma dálo se tajně v prostém nákladním voze středověkého ‚špeditéra', v jakém se tehdy dopravovalo ‚rychlozboží'. Veliký Buonarrotti přál si býti pochován ve Florencii, v blízkosti své rodné Caprese, blízko svých „medicejských hrobů" a své slavné „Madonny s dítětem", ale vzdálen svých nejgeniálnějších výtvorů ducha, Svatopetrského chrámu, Juliova náhrobku, svého „Mojžíše", své Sixtinské kaple, již celou vyzdobil nejmohutnějšími básněmi štětce. Veliký hrdina z životního románu Vittorie Colonny, tak skvěle zvěčněného u nás básní Jaroslava Vrchlického a překladem Michelangelových veršů básněných k její chvále, zemřel takřka úplně osamocen, až do poslední chvilky činný, zapracovaný zejména do své nedokončené „Piety". Zemřel téměř 90letý. Pěkný výběr jeho nejgeniálnějších výtvorů a informační článek o jeho smrti reprodukovala dvě poslední čísla „Českého světa".

—*n*—

*

* Zajímavý je posudek P. Selvera, známého anglického tlumočníka českých poesií, v březnovém čísle „Das Liter. Echo" o německém překladě Březiny. Březinu překládati — píše P. Selver — není snadná práce. Co ve své ohebné mateřštině vyslovuje tak obsahově pádně a přesně, v transkripci zdá se poněkud pobledati. Přesný styl originálu musí částečně tedy ztráceti se v neslovanské řeči. Otto Pick se poněkud vynasnažil těžký úkol překonati a podati aspoň ponětí, jak tyto „Hymny", tyto zduševnělé strofy Whitmanovy v původním znění okouzlují. Největšího úspěchu docílil v básních nerýmovaných, u zrýmovaných se vyciťuje však nucení. Tak „Motiv z Beethovena" podává toliko vzdálenou tuchu o křehkém a melancholickém rytmu, vlastním Březinovi od prvé sbírky básnické. Politování hodno je, že se pohřešuje úvod, bylo by také žádoucí označiti u každé básně, z které sbírky pochází. Považíme-li, že každý z pěti básnických svazků Březinova díla tvoří patrné a významné stadium básníkova životního vývoje, neubráníme se dojmu, že tato opomenutí cenu jinak záslužného výboru podstatně zmenšují. — Objektivní tento posudek zní tedy jinak než superlativy, které jsme u nás četli o tom překladě. *K. V. H.*

*

* „Revue Bleue" 14./2. t. r. promlouvá v rubrice „Chronique des livres" o publikaci, kterou vydala revue „Les Marches de l'Est" jako zvláštní silný svazek, obsahující tři oddíly: Gand, La Bohême, Les Vosges. Příznivý posudek uvádí, že Češi vzbuzují zájem Francouzů, kteří mají v Praze velmi mnoho přátel: „et les Français sont assures d'un accueil particulièrement sympathique sur rives de la Vltava". Doporučuje se článkem Francouzům čísti studii, která důkladně líčí kulturní a společenské poměry. Mezi spisovateli knihy čteme také jméno českého autora dra Hanuše Jelínka. O

*

† Sofie Andrejevna uveřejňuje právě korrespondenci Lva N. Tolstého a mezi tou dopis, jí svědčící, ale po výslovném přání Tolstého odevzdaný jí N. L. Obolenským až po smrti velkého spisovatele. Dopis zní: „Drahá Soňo! Již dávno trápí mne nesouhlas života s mým přesvědčením. Přiměti vás změniti život, vaše návyky, jimž jsem vás sám naučil, nemohl jsem; odejíti od vás jsem také posud nemohl, mysle, že zbavím děti, pokud malé jsou, toho malého vlivu, který jsem mohl na ně míti, a že roztrpčím vás; než pokračovati v životě, jak jsem žil, bojuje a rozčiluje vás, sám propadaje těmže marnivostem, kterým jsem navykl a jimiž obklopovati jsem se nechtěl, rozhodl jsem se učiniti, co dávno jsem chtěl — odejít. Vstupujícímu do 70tých let mocí mermo zachtělo se klidu, osamění a byť ne plného souhlasu, tož aspoň ne křiklavého nesouhlasu života s přesvědčením, se svědomím. To, že od tebe jsem odešel, nedokazuje, že jsem byl s tebou nespokojen. Vím, že jsi nemohla, doslovně nemohla a nemůžeš nazírati a cítit jako já a proto nemohla jsi a nemůžeš změniti svůj život, přinésti oběť za něco, čeho neznáš. Neodsuzuji tě proto, naopak . . . Dala jsi mně i světu, co jsi dáti mohla, a dala jsi mnoho materiální lásky a obětivosti tak, že nelze nevážiti si tebe. Ale v posledním období 15ti let jsme se rozešli. Nemyslím, že jsem se provinil, neboť vím, že jsem se nezměnil pro sebe, ani k vůli lidem, ale protože jsem jinak nemohl. Nemohu tě viniti, že jsi mne nenásledovala, děkuji ti a s láskou vzpomínám a budu vzpomínati na to, co jsi mi dala . . ." *K. V. H.*

*

* Zajímavý dokument o *Nietzscheově chorobě*, vlastně o dědickém jeho sklonu k ní, uveřejňují lipské „Familiengeschichtliche Blätter" v posledním svém čísle. Konsistoriální sekretář děvínský Machholz našel dosud neznámý akt, vypovídající konduitu některých učitelů a kněží děvínského vévodství z let čtyřicátých minulého století, a mezi nimi jsou i zajímavé řádky o Nietzscheově otci, pastorovi. Listina pochází z r. 1848 a v ní je psáno: „Nietzsche se narodil r. 1813, studoval 3 léta v Halle, jeho plat obnáší 599 tolarů, je v úřadě od r. 1842. Je roztomilý a skromný, pro svůj úřad, pro nějž horuje, je dokonale vzdělán, nadán je zcela mimo-

řádnými schopnostmi vyučovatelskými a kazatelskými. Je velmi nadaným katechetou. Způsob kázání je obrazný a výrazný, výmluvný a teplý, přednes je však poněkud pathetický. Bylo by si přáti, aby byl pevnější a neodvislejší ve věci cizího úsudku. V každém ohledu svědomitý, čilý, věrný, rozvážlivý a přesný. O svém dalším sebevzdělání pracuje účastí v theologickém čtenářském spolku, všude projevuje snaživost, v obci je všeobecně oblíben a vážen." — Ve zprávě ze dne 19. března 1849 praví superintendent konsistoři: „Nietzsche, jeden z nejsvědomitějších, nejvěrnějších a nejsnaživějších duchovních naší diecése, onemocněl bohužel minulého podzimu napětím nervovým a mozkovou afekcí (měknutí mozku) . . ." A dne 3. srpna téhož roku píše, že „nebohý farář Nietzsche své mozkové chorobě podlehl v pondělí 30. července, ve svém působišti Röckenu, časně ráno před 5. hodinou", a že byl pochován 2. srpna. „Nad hrobem stála vdova se třemi nezletilými dětmi". Malý Friedrich, pozdější autor Zarathustry, byl tehdy 5letý a nemoc otcovu tedy zdědil. Dokument Machholzův způsobil v Německu mnoho zájmu, poněvadž faktum nebylo posud ničím určitým podepřeno. *—n—*

*

V Japonsku, o jehož pokroku se nadšeně psalo, byl vydán zákaz „Molièra" a to nejen v překladě i v originále. Až posud hrály se jeho veselohry bez závady, ale teď shledáno, že autor je národu nebezpečný — anarchista, ve svých veselohrách zobrazuje lest, podvod, zpronevěru mužů i žen a vše to, co by mohlo dobré mravy japonského lidu pokaziti. *O*

*

* Literární cena pro francouzské kritiky 1000 fr. udělena byla pařížskou Akademií za dílo „Les Disciplines" Henri Clouardovi. Zlatou medailli udělila „Společnost literární kritiky" dílu „Essais de Critique littéraire et philosophique" René Gillouina. O

*

* Fernand Caussy vydal posud netištěná díla Voltairova nákladem knihkupectví „Champion" v Paříži. Většinu našel vydavatel v knihovně Petrohradské a mnoho sebral. Netištěná posud díla ta obsahují: Mélanges historiques, Philosophie, Politique et Législation, Mélanges littéraires, Théâtre, Poesie. K tomu připojeny jsou různé dopisy Voltairovy od r. 1712 do 1778. Vydavatel přičinil k nim vysvětlivky a rozbor. V lednu t. r. vyšel teprve prvý sešit. O

*

* Nevydané a posud plně neznámé zprávy o Ludvíku XVII. vyšly nyní knižně nákladem firmy Dorbon Aîné v Paříži pod názvem: „Pravda o Ludvíku XVII." Jsou to vzpomínky hraběnky d'Apchier, v nichž se tvrdí, že nešťastný syn Ludvíka XVI. a Marie Antoinetty nezahynul ve vězení, ale dostal se na svobodu a zemřel r. 1835 pod jménem barona de Richmonda. Pohřben byl v parku hraběnčině, která byla royalistkou, a v zámku byl náhrobní kámen s nápisem: Louis Charles de France, Fils de Louis XVI. et de Marie Antoinette. Né a Versailles le 17. Mars 177, mort à Gluisé le 10 Août 1835. Ministr vnitra za Napoleona III. dal náhrobní desku odstraniti a zničiti. Ve vzpomínkách líčí hraběnka vysvobození dauphina z vězení romanticky tak, že za královského syna ostal ve vězení jemu dosti se podobající synek jistého krejčího ze Saint Lui a dauphin svěřen generálu Charettovi. Autorka ujišťuje, že vypovídá pravdu, čím všecky pověsti, že princ byl svěřen po vysvobození z vězení ševci Simonovi, že zemřel r. 1795 a pověsti o dobrodruzích, kteří za syna Ludvíka XVI. se vydávali, jsou vyvráceny. Až na příliš romantickou záměnu a líčeň o vysvobození z vězení jsou vzpomínky hraběnčiny dosti věrohodny, protože vztahují se k datům správným, archiválně pověřeným a veřejnosti před tím také neznámým. *K. V. H.*

*

* Odbor „Varšavského družstva denníkářů" přikročí k vydání „Archiwum biograficzno-bibliograficzne autorow polskich". Bude to Slovník spisovatelů, dílo, které se stane pomůckou i studijní mládeži. V díle tom budou zastoupeni všickni belletristé a spisovatelé novinářští; přikládá se mu velký význam povšechně kulturní a dokumentuje se jím přátelský svazek belletristů s žurnalisty. U nás usnul Ladeckým chystaný Slovník divadelní a o vydání takového díla, jako je zmíněný slovník polský, nelze posud mluviti, ačkoli bylo by na výsost žádoucí. O

*

Ze staročeských lékařských předpisův. Proti hlavné bolesti nařizoval recept: Vezmi farlej aneb skřínku, jablko oblup a sekej drobně, potom vezmi jádra břesková a bílé kadidlo, zetřiž bílé kadidlo s břeskovými jádry, potom vkydniž jablka v to kadidlo a zetřiž spolu a udělejž jako kašku, vezmi pak vína dobrého a přilej k tomu. Vezmi koudele konopné a udělej čtyři flastry jako dlaň a pomaž jich tou mastí a polož anebo přivaž dva na židoviny a dva v týl na zad na vazy, ne vedle sebe ihned, a lehej s tím, a můžeš-li i choď, budeť lépe.

Rkp. dvor. knihovny ve Vídni č. 3454 (z pol. 15. stol.). *V. V.*

V Praze dne 13. března 1914.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Zodpov. redaktor a vydavatel: Fr. S. Procházka. — Nakladatel: Česká graf. akc. společnost »Unie« v Praze.

Tiskem »Unie« v Praze

K. M. Čapek-Chod:

ÚVODNÍK.

(Pokračování.)

To byl pravý Plecitý, to byla nefalšovaná vůně rodného jeho města, probodnout a nůž v ráně obrátit, zděděný mrav plemene.

A odcházeli.

V tom událo se něco nenadálého.

Panička přerušila své štkání na mužově rameni, rozehnala se za Marynou a chopila se dítěte v náručí jejím a zulíbala je tak prudce, že se až rozplakalo.

Beletristická šablona Kandrtova byla by nyní vyžadovala, aby smíření bylo přeskočilo také na ostatní — ale nic takového se nestalo.

Paní Plecitá vrátila se s takovým zadostučiněním v tváři, jako kdyby se byla co nejkrutěji pomstila.

Nemohla za tento výpad něžnosti, stal se nepochybně proti její vůli, jistě to byl jenom mateřský její instinkt, který s ní takto proti její vůli zatočil.

Mladý Plecitý vydal se za tatínkem a udobřoval jej.

Kandrt, osaměv s paničkou, mínil v duchu, že by nyní byla příležitost vyzvěděti na ní docela nenápadně něco o intimní předehře dnešní závěrečné scény rodinné, neboť tolik bylo jisto, že se tyhle dvě ženské dnes neviděly po prvé.

Ale když nelze všechno najednou zastat. Jedním uchem poslouchal, co se děje mezi synem a otcem, a druhým okem studoval tvář paní Plecité, rozené šlechtičny z Nolasiů.

Jak přívětiva byla na něj prvé, tak zjevně byla nyní jeho přítomností indignována, přezírala jej očima nikoli šlechtičny, ale k n ě ž n y Nolasiové.

To Kandrt chápal, nemohla si o něm nic jiného mysliti, leč že je straníkem zavilého tchána a jeho dožádaným svědkem.

„No může bejt!“ odpovídal starý mladému, „možná, co nebylo dnes, může být po druhé, vyspěte se na to a přijeďte na svatbu, celý Mezihuby budou vzhůru. Jojo — s Pánembohem, že se dávám milostpaní domácí poroučet.“

A již se rozcházeli, mladý nastávající maceše sotva ruku podal.

„A nemrač se, nedělám nic jiného, než že plním povinnosti, které ty nekonáš, ani na přeslici se's nezmohl!“ volal za ním otec. „Styď se!“

To bylo míněno pro sluch paní Plecité . . .

Rozloučení obou manželů s Kandrtem bylo velmi stručné. Mladý Plecitý jal se vůči Kandrtovi svého otce omlouvati.

„Však jej snad znáte líp než já, pane redaktore, když jste tedy bývali spolužáky, pod drsným zevnějškem zlaté srdce. To už je jeho způsob, to nikdo nepředělá. A to děvče, no jsem rád, že to takhle skončí.“

„Prosím tě, pojď, nebo omdlím na tom místě!“ zašeptala paní Plecitá sykotem, který nevěstil nic dobrého o slastech, jakými oblažuje svého znejmilejšího.

Ale pozdrav na odchodnou zašvitořila, jak se na dámu velmi jemného vychování sluší.

„Ty's to spravil!“ volal starý na Kandrta zdaleka, „já jsem si tě pozval v naději, že ztratíš taky nějaké slovo, že nás dostaneš dohromady a on ani muk! A ty's taky stála jako svatej utřinos!“ obrátil se na

Marynu. „Jenom šťastný dobrý poledne a má úcta! a víc ani slůvko!“

„Což já mohu?“ namítal Kandrt, aby něco řekl. „Kdybych byl aspoň něco byl věděl napřed!“

„Nu, to by nebylo bývalo žádné překvapení,“ řekl Plecitý, „a já překvapení miluji nade všecko, aspoň to se podařilo všestranně! . . . Tam táhnou . . . dostali dům a táhnou—jsme zkvitnuti, Gustávku!“

A Plecitý zachechtal se, jako by vystřelil rychle za sebou pět ran ze strojní pušky. Všechny tři fronty vystavěných již okolních bloků vrátily mu hlučně tento výsměch, nebylo pochyby, že jej slyšeli i ti, pro něž byl určen.

Zrovna zahnuli za nároží.

Kandrt nemohl spustit očí s nevěsty svého starého kamaráda, neboť věru, že bylo něco až unášejícího v typičné líbeznosti tohoto dítěte svého kraje. Maryna v tom smyslu náležela k zjevům, nad nimiž možno užasnouti, jako nad variantem plemenné krásy, na čisto nenadálým. Při tom voněla jako ringle (Reine-Claud), tam kdesi na jejich zahradě k západu obrácené, horkým sluncem puklá, dříve než přezrála.

Tu stála mohutná matka a v polodětské její tváři navrastěné čelo a dolní ret nahoru přesunutý svědčil o jejím naivním zklamání ze setkané.

Kandrt byl tak ponořen ve své pozorování, že přeslechl všechno, co měl Plecitý za vhodno ještě k události uvést.

Najednou byl vyrušen loktem starochovým, který jej dosti ostře odstrkoval s humorným výkladem:

„Jdeš mi, jdeš — jen mi ji nesněz! Dej si pozor, ty taky ještě nejsi tím světem nasycenej!“

Kandrt cítil, jak se začervenal.

Maryna však, držíc peřinku se svým rozkošným, stále rozpustile žvatlajícím děťátkem lehounce v lokti jedné ruky, nekonečně zdlouhavým pohybem volné paže objala plecitou šíj svého obstarožného milence. Trvalo to snad čtvrt minuty, než se jich rty setkaly, ale Maryna úvodem k tomu dvakrát převrátila oči v sloup, až v nich zamžilo, a Kandrta zamrazilo, a pak líbala s takovou okázalou bezohledností, že byl starý novelista tím až dotčen, ale právě tento moment to byl, ve kterém pochopil tajemství náruživé lásky této plnokrevné mladice k plesnivému siláku; měla k ní skrytý, ale patrně mocný důvod.

Kandrt pocítil hořkost závisti až v hrdle a málem by byl vyronil slzu, starý panic, když Maryna potom podala Plecitému k políbení i dítě s takovou zbožností, jako podává pan kaplan o velké relikviář pánům radním.

„No, musíme na vlak, milá holka,“ zahovořil náhle Plecitý s bleskem nedočkavosti v očích, „a ty přijeď v neděli na svatbu, stanice Litice za Plzní, Mezihuby to je slabá půlhodina. Dostaneš litických koláčů, že je do Prahy neuvezeš.“

„Má úcta — tak přídou jistě!“ řekla Maryna tak zvolna, jako by musila na těch několik slov zvlášť vzpomínat.

Kandrt díval se za odcházejícími, dokud nezašli. Provazel je starý Ondřej.

Dlouho měl před očima blankytný zvon sukně Maryniny, bijící kolem mocných lýtek děvčice matky, nad útlými kůtkami ztepilých nohou, což je obzvláštní známka ženské krásy na Plzeňsku.

*

Kandrt, vraceje se domů s vlahým říjnovým podvečerem, hlasitě se musil sám sobě zasmát nad tím, kterak zcela jinak ve skutečnosti dopadl příběh Plecitého, než jak si jej upravil pro svou literární práci. Docela odjinud vedly prameny a jinam směřovala široká a divoká řeka osudu tohoto siláka, který na prahu stáří znovu roubil kmen svého rodu, když se ukázalo, že by jedinou svou snětí jinak vyschnul. Kandrt byl přesvědčen, že pohnutkou jednání Plecitého anebo původem třeba naprosto neuvědoměným byl biologický zákon o zachování rodu, který si docela pudově zjednal průchodu, podnícen šťastnou shodou náruživé náklonnosti svěží, mladé dívky. O takových poměrech mezi mladými děvčaty sotva po rozpuku a muži věku pokročilého, na venkově často se vyskytujících, až dosud jenom slyšel, nyní jej viděl na své vlastní oči. Ovšem osvědčí-li a dokáže-li muž něco podobného jako Plecitý, vedle něhož vypadal mladý jako jelimánek, nelze se ani diviti — a Kandrt si vzdychl.

Ano, ano! Život je docela jiný komponista než literát a když se dá do kombinování, postaví kousek neuvěřitelné práce! To se rozumí, že se Kandrt rozhodne pro variant skutečnosti, ovšem něco, nějakou maličkost pozmění anebo doplní. Co mu scházelo, toť bylo bližší označení, umístění Maryny v této historii. Odkud se vzala, jak se seznámila s Plecitým?! Ostatně k čemu máme tady starého Ondřeje? Ten by mohl dobře být Maryniným tatínkem! Leč ten nápad Kandrt ihned zamítl jako očividnou banálnost.

Tady měla promluvit mladá paní, když s ní Kandrt osaměl! To se však může imitovat.

Stál právě na místě, kde snacha jeho kamaráda tak z nenadání, ač mlčky, odhalila své nitro a skutečný původ své lítosti.

Mocí své divinace přivolal nepřítomnou zpět a dal jejímu fantomu jednou zaplakati. Teď ji potěší a řekne na příklad: „Ale, milostpaní, uklidněte se, utište se, všechno zas bude dobře!" anebo něco podobného. A něžná panička ze svých slz promluví, řkouc: „Kdyby ji aspoň nebyl tatínek přivedl v kroji!" Tento nápad zdál se Kandrtovi tak ryze ženský, tak karakteristický, že měl z něho radost. „Ale to je snad na celé věci to nejmenší," namítne perfidně Kandrt, jako by nechápal, ale na to panička namítne horlivě, již se suchýma očima: „Což pak víte, pane doktore (tak mu totiž říkala), „vždyť ten škandál, co nám tatínek dělá, není od včerejška. Z Plzně, já pocházím z Plzně, máme do těch Mezihub tři hodiny cesty, víte, z jaké rodiny je tahle Maryna? Co byste řekl? . . . J e t o r a s o v a d c e r a, abyste věděl! A to má být nyní moje nevlastní tchyně!" a dá se znova do pláče. Kandrt živě si představil tuto fiktivní rozmluvu, že nahlas řekl: „Skutečně, milostpaní?!" a v srdci jí přál toto pokoření, hrdé šlechtičně z Nolasiů, jakého si jí dostane aspoň v jeho novele.

„To přec nemůže zůstati ani na Král. Vinohradech pod pokličkou!" zahořekuje potom panička, „všechny úřednice se to z Plzně dovědí a my jsme ze společnosti vyloučeni"

Rozená šlechtična z Nolasiů učiní potom pokus, ovšem jenom v novele, aby zmařila tento sňatek a řekne Kandrtovi: „Pane doktore, vy jste starý přítel našeho pana otce, máte na něho vliv, snad by z toho nemusila být svatba, snad by se to všechno dalo spravit penězi! Buďte tak hodný, podívejte se, promluvte s ním, mužovi to může škodit na kariéře!" A co na to odpoví Kandrt v této, rozumí se, jástevní novele? Kandrt řekne: „Víte, co teď udělám, milostpaní? Teď půjdu a optám se Plecitého, má-li ten ras ještě jednu, aspoň z polovice takovou, tu bych si namluvil já! — Ale vymlouvat mu nic nebudu!"

Zamnul potěšen rukama. Tohle originální řešení se mu velmi zamlouvalo a shodovalo se také úplně s povahou Plecitého. Všichni muži z téhle rodiny měli tendenci, vše, co prováděli, dělali na vzdory celé veřejnosti a obyvatelstva okresu, „na potvoru", jak se v kraji říká. Provést svou tvrdou hlavu co možná s největším popraskem, to bylo potěšením pro tyto vitalitou překypující obchodníky skotem, obilím, tyto řezníky, karbaníky a koňské handlíře s neslýchanými triky a soudní minulostí a vůbec Franty nad Franty.

No nic jiného není tahle Maryna než rasova dcera, živě sama sebe ujišťoval, a důvodem k tomu byla mu vzpomínka na dcery pohodného, krasavice, kteréž nosily nejnádhernější, drahotou látek oslňující lidový kroj a přes to v kostele mívaly kolem sebe prázdné kolečko na důkaz, jak se jich štítí dcerka i nejposlednějšího baráčníka ve vsi, jehož majetek by se snad dal koupit za dukáty s hrdla jediné té princezny z pohodnice.

Zkrátka fantasie starého novelisty pracovala už docela hybně jako stroj starých zámeckých hodin, který po leta stál a neměl ničeho víc zapotřebí než vyčištění a naolejování, aby zas šel a znovu po kraji dal rozléhati zvuku svého cymbálu již dávno neslýchanému a zdaž postrádanému!?

Buď jak buď, Kandrt byl v ohromné náladě a ve špičkách tří psacích prstů cítil brnění a pod levou dlaní hladkost papíru.

Netrvalo deset minut a seděl u psaní. Před očima viděl líčko Marynino jako z malinové zmrzliny a skráň toho starého darebáka opálenou jako kus měděnce a plesnivou, jako se k sobě tulí, slyšel zaplakat platonickou matku, ano p l a t o n i c k o u — to bude dobře! — tento psychologický motiv musí lichvářsky vykořistit! — a při posledním světle toho dne napsala jeho ruka název a první větu kterouž dávno nosil ve hlavě:

Písek

Novela. Napsal J. V Kandrt.

V tom — — byl to opravdu zvonek? Nebo mu jenom tak v uchu zasvištěla krev!

Není pochyby, zvoní se, a dosti neomaleně!

Což aby se vůbec neozval a zůstal jako myš v díře, před níž čeká kočka!

Leč ozvalo se třetí nejdůraznější zvonění; to je někdo, kdo ví, že je doma, mohl by to být také telegram z venkova . . .

Když Kandrt otevřel, byl by zkameněl, anebo by to aspoň byl přál příchozímu.

Přes práh plazil se takový úhnětek a zbyteček existence, lidskými strastmi už snad nestravitelný, že ho bylo člověku líto — dokud nepromluvil!

Ale jakmile staroušek žvatlavá ústa otevřel, byla hned jiná.

Říkal každému členu redakce „Jejich milosti" a nejčastěji Kandrtovi, poněvadž ten nejsnáze vylítl z kůže, a to skromnému

kmetíčkovi způsobilo vždycky nesmírné potěšení.

A proto, hned než promluvil první slovo, ohrozil jej Kandrt:

„Človíčku nenapravitelná, jestliže mi řeknete jejich milosti, živ se do redakce nenavrátíte!“

Ačkoli Kandrt vyplňoval celou šíři dveří, vstřebal se ten trochýtek příchozího dovnitř tak lehce, jako by naprosto neuznával zákon o neprostupnosti těles.

„To já tedy račejc pudu dovnitř, jejich — — vašnosti,“ odtušil stařeček, „ono to je sice jenom do prvního poschodí, ale má to přece přes čtyřicet schodů, to by bylo dvakrát víc než dost na moje staré kosti!“

A zasmál se bezhlasým smíchem.

„Tak co máte, co máte, honem s tím ven!“

„Ale to budou mít radost, jejich — — vašnosti, až se to dovědí, du jich pozvat od pana chefredaktora na úvodníček, tady je lístek. Zapomnělo se v redakci na to, že tomu pánovi na den se vdává slečna dcera, pan chefredaktor musí jít do břevnovského „Evžena“, spolku pro nový život, kde je protektorem, a tu povídal, skočejí tam panu Kandrtovi, snad už bude dost vydovolenej!“

Tohle takřka všechno četl Kandrt v dopise, který mu sluha přinesl; jenom v něm byla ještě udána látka k dnešnímu článku: Resumé dosavadního třínedělního zasedání říšské rady se závěrkem o pravděpodobnosti řešení celé situace. Zvláště prosím—“ tak končil chefův dopis, — „abyste, kolego milý, uzavřel touto pointou: Za takových okolností znamenal by oktroj předůležitých předloh nikoli olej, nýbrž přímo čistý kyslík pro požár v Čechách, ačkoli zas na druhé straně není nedostatek hlasů, tvrdících, že je tohoto kyslíku právě zapotřebí pro obě křídla plic v Čechách, udušení blízkých. Rozumí se, že skončíte prudkým útokem na předlohy vůbec a tuto alternativu zvláště! Agrárníky při tom ovšem šetřte všemožně, ale do vedoucí strany palte po libosti. Čím víc, tím líp!“

Kandrtovi čtoucímu stydla krev v žilách, takže jej ani nedohřály šéfovy germanismy.

Že mu spadla cihla na hlavu, jak se v hantýrce žurnalistů říká nenadálému článku, to nebylo tak smrtelné, ale že zasedala říšská rada a k tomu tři neděle — to bylo zdrcující, neboť Kandrt, budiž to k jeho hanbě doznáno, neměl ani o tom tušení, že se vůbec říšská rada sešla, od té doby, co se s Plecitým znova seznámil, neměl novin v rukou.

Teď bude musit přečíst aspoň dvacet zevrubných zpráv o schůzích říšské rady.

Řetízek zrovna zazvonil, jak se mu třásla ruka, když sahal po hodinkách.

Sedm hodin — do jedenácti, kdy musí nejpozději začít psát, má-li být do uzávěrky listu hotov, zbývají čtyři hodiny, za tu dobu lze skutečně něco zmoci a prostudovati, no, snad neutone, snad neuvázne.

Nezbývá než vyhovět, to byla ostatně parole d'honneur, neboť kolega, jejž dnes vystřídá, hradil celou jeho dovolenou, a konečně byl tu svrchovaně rozhodující ordre chefův, donesený svědkem situace, vylučující všechny výmluvy.

„Neráčejí nic učiniti pro své zdraví?“ oslovil oblékajícího se Kandrta redakční posel.

Jindy říkával: „Mohu něco učiniti pro zdraví jejich milosti?“

Byl to žert, jímž vymáhal malý obnos, který se propíjí na něčí zdraví.

Kandrt hleděl, aby se žvavce zhostil co nejdříve, nemohlť jej ani cítit, považoval jej za původce své choroby, jsa přesvědčen, že on a nikdo jiný pustil mouchu do jeho pracovny, čili nory, a že on a nikdo jiný při úklidu postavil osudnou násadku perem vzhůru . . .

Jenom rychle, co nejrychleji vpřed! Nemoha se dočkati tramvaje pustil se pěšky, takřka úprkem ze vzdáleného předměstí svého k redakci a dostižen prázdnou automobilovou drožkou dal se dovézt posledních pět set metrů na veliký podiv šoférův. Uřícen vrazil do pracovny a první záchvat třeštivosti zažil z toho, že nebylo hned po ruce měsíčníku, to jest desek s čísly listu každodenně vlepovanými. Netrvalo to sice víc než deset minut, než byl sehnán, ale Kandrt malomocným vztekem připravil se o polovinu jakés takés míry, potřebné ku práci.

Pozbyl mysli na dobro, když jen z hruba přehlédl řadu sloupců, jež mu bylo nejen pročísti, ale prostudovati, na Filách není takového sloupořadí. Přejel jej mráz a zarazil mu pot, ze všech pórů se řinoucí.

Ovládlo jej vědomí naprosté nemožnosti úkolu, jaký se na něm žádá. Horečka od něho ustoupila, vstal a začal se procházeti v úplném klidu po pokoji. Nejednalo se mu už o nic jiného než o způsob, jakým sdělí redakci, že naprosto není s to, aby dnes úvodník napsal. Bylo mu všechno jedno, ať se stane cokoli, ale bez prohlášení odejít nemůže, to je jasno. Což aby zatelefonoval do břevnovského spolku pro nový život „Eugen“ a dal se spojit se chefem majitelem?

Kandrt skutečně zaměřil na své, nyní už docela klidné procházce ke dveřím, ale v tom ze sousední šéfárny začaly tlouci hodiny.

Nedozněla ani první čtvrt a Kandrt seděl hned prvním rázem přikut u zpráv z říšské rady a s očima upiatýma na první řádek, s něhož se dál hnouti nemohl, dokud zlověstné chefovy hodiny nedotlukou. Měly překrásný, sonorní, snad po všech místnostech slyšitelný zvuk, ale tloukly nesmírně zdlouhavě tak, jako by odměřovaly čas jenom blaženým, jímž hodiny beztoho přespříliš rychle utíkají.

Však utíkají proklatcům ještě rychleji a když chefovy hodiny konečně dotloukly opravdu osmou, zježily se Kandrtovi na hlavě všechny vlasy hrůzou nad tím, že minula hodina úplně zbůhdarma; vůči svému úkolu seděl vlastně na témž místě, na jakém se nacházel, když o něm zvěděl.

Takřka násilím musil otevříti oči, jichž víčka stisknul, když začal počítat údery osmé, ta vteřina, kterou si přidal, byla mu nevýslovně sladká. Ale potom sám sobě dal ostruhy, div že je v slabinách své duše nepocítil a pustil se do četby s onou koncentrací, jakou si osvojuje žurnalista pouze po dlouhých letech disciplinou, velící v době práce neznati světa a utonouti úplně ve své látce.

Praporec papíru po jeho pravici plnil se poznámkami tak letmo črtanými, že jemu samému bude za těžko řešiti je, ale než minula minuta, byl už v plném proudu rychlovlakové jízdy těmi tisíci řádky,—o některých schůzích bylo referováno na třech stranách listu, — jež musí prolétnout, než se dostane ke svým dvěma stům řádek, jež musí potom napsat.

V posledním momentu, než se rozjel, vynořily se mu obě hlavy, měděná, plesnivě zarostlá skráň Plecitého a těsně u ní nachové líčko Marynino, zaskřipěl zuby a zjevení, dřív než mohl rozeznati ostře černé brvy a řasy Marynina oka, zmizelo rychle právě tak, jako by je byl zahlédl z prudce jedoucího vlaku. Uhání to Kandrt tak, anebo šťastný párek, který opravdu sedí v rychlovlaku v této chvíli již k Plzni se blížícím?!

Kandrt přejel si znojené čelo, aby zaplašil ztřeštěné své představy a zakousl se do „malého finančního plánu", předmětu to, který byl po celý ten čas na jednacím pořadu poslanecké sněmovny, a Kandrt oddechl si, neboť bylo mu, jako by vyjel z tunelu do krajiny, jejíž lesy, skvělým úplňkem osvětlené, řvaly na vlak pro rušení nočního klidu.

To byl hluk politické debaty, která v jednání sněmovním přehlušovala věcnou debatu o berních předlohách . . .

Kandrt povstal, otevřel okno, aby svěží večerní vzduch vlažné podzimní úplňkové noci měl přístupu, a zaťal pěst, aby se zbavil proklaté beletristické halucinace o jízdě vlakem. Podařilo se mu to ihned, ale nikoli zásluhou jeho umínění, ale tím, že konečně narazil na řeč vůdce strany v generální debatě pronesenou, výkon křišťálové jasnosti a srozumitelnosti, sestávající nad to z myšlenkových monolithů, vlastní vahou nevývratných i kdyby nebyly tak hluboko do základů zapuštěny. Nu, konečně, konečně mohl zaznamenat užitečnou myšlenku, třeba belletristickou a oko jelo dál smykem po sloupci dolů, bystře pátrajíc po dalších nějakých metaforách.

Naděje začala klíčit v jeho hrudi, a jeho koncepci myšlenkové rostla páteř. Pud rutiny vedl jej za nutnou informací jako na niti labyrintem a chodby jeho bludiště začaly se vyjasňovati, takže už nekráčel ve tmě a docela zřejmě prohlížel už plán, podle kterého bude možno k východu nadběhnouti kratší cestou. Nebude musit číst všechny zprávy ani s takou poměrnou zevrubností, s jakou začal, stačí prostudovat úvody se stručným obsahem jednání a povšimnouti si jenom motivů a momentů.

Cítil, že už má na půl vyhráno, v tom však zaječel v sousední místnosti — telefon a hned v zápětí „haló!" stenografa-telefonisty. To stačilo na vybičování starého neurasthenika v Kandrtovi úplně. Rozlícen, až mu bělost papíru v očích sezelenala, vyskočil a letěl na chodbu, zavřít otevřené dvéře telefonické kobky, z níž rozléhalo se řádění telefonistovo, jenž nemohl se domoci avisovaného spojení s Vídní.

Poněvadž redakce Kandrtova listu má než tři pokoje, vedle chefova, a ve všech třech je halas telefonických obřadů stejně výborně slyšet, nebylo by mu přestěhování nic platno. Resignovaně sáhl hned po svém posledním prostředku v takové případnosti, po dvou hrudkách vosku ve stolíku, jež rychle uhnětl do vláčnosti a vecpal do uší právě v tom okamžiku, kdy s největší prudkostí roztáčený hřídelík telefonického signálu nestačil už zvonit a začal výti zvukem kovového pravítka v zběsilém kolotoči vzduch protínajícího.

(Dokončení.)

L. N. Zvěřina:

ANTONÍNU SOVOVI.

Též v šeravé zrozeni době a semknuti malostí všeho
jsme k výpravám dalekým vyšli, jas v zracích a semena v hrstech.
To století churavé mřelo a nové se rodilo v lidech.

Rum zbořených chrámů v nás jitřil jen nutnější potřebu: *stavět!*
Však dříve než písek a cihly a břevnoví, trámy a latě
jsme začali svážet, my ruce si zkřehlé kdes toužili ohřát.
Dát srdcím svým vroucností převřít, dát duším svým v radostech shořet!

Tož plamenů hledat jsme vyšli jas v zracích a semena v hrstech.
Z brázd na rychlo zoraných polí čpěl podivný smutek, až dusil.
A dost jsme tu ohňů plát zřeli, však plát jenom. Žádný nás nehřál.
Z nich většina čadila skepsí, žeh přerodné síly z nich nešleh'.

Ó, srdcím dát vroucností převřít a duším svým v radostech shořet!

*

Až za jitra jednoho zkřehlí — to zmatnělé hvězdy již bledly —
jsme plamen Tvůj očistný našli. Hned v půlkruhu lačni jsme sedli.
Ač oharky tísněn, plál jasně. Druh druha se mlčením tázal:
„Proč plamen svým jasem tak zvoní? Proč v noci se ke slunci modlí?"
A plamen nám v odpověď zasyk': „Ó, veliké sžehl jsem srdce!"
A cože ty oharky kolem? — „To lidé mne uházet chtěli!"

My oharky shrábnuli stranou . . . Plam jasnější zrůžověl v lemu . . .
„ó, hleďme" — v tom vzkřikli jsme na ráz — „tu vespod jsou stříbrné pruty! . . ."
Plam zas jak by zazvonil sdílně: „To dílem je kraje, v němž vzplál jsem . . ."

Ó, nejkrasší z našich cest chvíle! Nám nad čely zpívali ptáci
zpěv o čistých, odvážných srdcích, nám potoky bublaly v travách
zpěv radosti prvotních lidí, zpěv přissátí na hrudi zemi,
nám vroucností převřela srdce a duše se v radostech sžehly.

Když našeho dělného Mládí se v ohni Tvém ohřály ruce,
my radostí spáleni cestu jsme nastoupli k výstavbě Chrámu.
Však stříbro jsme vzali si s sebou a shodli se v úmyslu všichni:

Až zbudujem nové ty chrámy, my, lepšího století děti,
pak ztavíme stříbrné pruty, jež k srdcím jak poklady tisknem,
a k svátkům z nich ulijem zvony, ať po výškách zpívají věčné:
Ó, bylo kdys veliké srdce, tak čisté, tak ryzí, tak lidské
a lidé z těch šeravých nížin je — bláhoví! — ušlapat chtěli!

✱

Z JIČÍNSKÝCH VZPOMÍNEK ANTALA STAŠKA.

(Pokračování.)

Ale to, co jsme nesměli, dělali jsme přece, jenže tajně a často po nocích. V letní době jsme utíkávali na Čeřovku přes zahradní plot, když slunce dávno zapadlo. A protože měsíční noc nás neodolatelně vábila, zvykli jsme si blouznit po nocích. Vycházeli jsme za město i na kopec „Šibeňák" a tam jsme při svitu luny nebo při svitu lucerničky čítávali Máchův „Máj", četbu katechetou Holmanem tehdy přísně zakázanou a proto tím lákavější. Jíti o půlnoci na hřbitov a čekat tam na udeření dvanácté hodiny, bývalo nám hrůzostrašnou rozkoší.

Ovšem že tyto noční výlety přes zahradní plot nebyly vždycky tak nevinné. Za dne nesmyslnými prostředky tlumený, zastrašovaný a zakřikovaný projev každé samostatnější vůle vybíjel se po nocích často v uličnických kouscích. Ťukali jsme v předměstích lidem na okna a probouzeli je z prvního tvrdého spánku; v městě samém jsme u domovních vrat zvonili, a když se uvnitř někdo šoural otevřít, honem jsme utíkali. Na osamělé pozdní chodce jsme křičívali „pane Jiránku", a když se zastavili, vymlouvali jsme se, že to je mýlka. Jméno „pan Jiránek" bylo všeobecným, takřka generálním oslovením a voláním na každého, koho jsme potkali. Tropili jsme zkrátka mnohou nezdobu, které mohlo moudrým pedagogickým vedením být odvarováno.

V zimě nás nejvíce tížil zákaz bruslení. Vzpomínám jedné takové zakázané výpravy. Aby nás nikdo neviděl, zašli jsme si s profesorovými syny Karlem a Janem v neděli odpoledne hodně daleko za město na klouzačku. Vraceli jsme se na večer po široké rovině, pokryté zmrzlým do tuha površkem bílého sněhu. Na konci obzoru zacházelo sluníčko; od západu až ke mně táhl se po rozlehlé planině dlouhý pruh světla k mému zraku se třpytícího, jež se odráželo od umrzlé hladiny jako od nějakého zrcadla. Byl to nádherný pohled. Chvíli jsem se zálibou táhlý odlesk ten pozoroval a pak jsem se ptal svých společníků:

„Hoši, vidíte ten světelný odraz, že běží jen ke mně, nebo také k vám?"

Karel, vždy nakloněný k žertům, mrknul na Jana, a oba větili:

„K nám neběží, jde jen k tobě."

V okamžiku jsem si uvědomil, že si ze mne tropí žert, že má otázka byla hloupá, že každý sám pro sebe vidí svýma očima takovýtéž světelný odraz k svému zraku, jak jej pouze sám pro sebe vidím svým zrakem já, a hned na mne jako zjevením padla myšlenka: „Já zřím, co jiní nevidí; naproti tomu zří druzí, co nevidím já; jsou tedy věci, které se pouze jeví a ve skutečnosti nejsou." Šel jsem zamlklý, přemítal, a v nejasných mlhách mně náhle zakmitlo, že každý člověk vidí svět jinak; že zevnější svět mimo nás je něco jiného, než niterný svět v nás, než totiž ten svět, jak se odráží v našich smyslech, v naší duši. Tehdy jsem ovšem neuměl myšlence té dát jasný výraz, ale od té doby mne nejasná představa o tom neopustila. Na nahodilou událost tu jsem často vzpomínával, když jsem se v pozdějších letech obeznámil s filosofií Kantovou, že svět v nás je pouhým jevem, pouhou v našem mozku představou; že k podstatě věci, totiž k vnějšímu světu, jak ve skutečnosti jest, našemu rozumu proniknout nelze. Nauku tu jsem velmi snadno pochopil; dřímalať ve mně od mládí a v zralejším věku byla pouze do jasného světla probuzena. Nezůstal jsem ovšem při ní stát a tázal jsem se i táži dosud: „Není-li lidský rozum s to, aby poznal podstatu věcí, nemůže k podstatě té, byť ne proniknout, alespoň se přiblížit jiná, v naší duši podvědomě skrytá mohutnost, jíž neumím dát jméno, ale která vidívá do velikých, mnohdy úžasných prostorných i časových dálek, proniká hlubiny, nezná rozdílu mezi přítomností a budoucností, tuší čtvrtou dimensi a jasnovidně zírá skryté věci?"

3.

Vracím se k době svých žákovských let.

Přišel konec čtvrtého školního roku. Vysvědčení jsem měl dosti dobré. Šel jsem na prázdniny; ale něco bylo ve mně nalomeného. Matka mne nepoznávala. Byl jsem bledý, vyhublý. Obvyklá má lehká mysl a rychle se střídající přechody do veselých, rozpustilých dětských nálad prchaly. Sám a sám jsem chodil po polích, bloudil po lesích. Při pohledu na bujarý život v přírodě uchvátila mne touha po dalekých končinách světa, touha po naprosté svobodě. Jala mne i hrozná nechuť k dalším studiím: byl bych nejraději někam daleko utekl, abych se nemusil vracet do Jičína. K tomu se přidružil již dříve se nesměle hlásící a nyní celou silou vy-

buchující převrat v náboženském nazírání i cítění.

Ani otec ani dědeček s otcovy strany nebyli dobrými katolíky. U nás na krkonošských a jizerských horách, a jmenovitě ve vůkolí Vysockém se dávno před r. 1848 mnoho čítávalo. I otec i dědeček náleželi mezi pilné čtenáře. Z pobělohorských dějin se naučili nenávidět nejen jezovity, ale celou protireformaci, a přenášeli nelásku tu i na katolictví i na katolické kněze. V tom je podporovaly knihy, jež, byvše sepsány v evangelickém duchu, tajně se z Německa dovážely do pohraničních krajin českých. U otce se přidružilo i to, že se záhy ve svém mládí stýkal v Kruhu u Jilemnice, kde měl po několik roků najatý mlýn, s evanjelíky oné krajiny, s nimiž besedoval o náboženských otázkách. Na dobu tu rád vzpomínával s pochvalou, že v celém životě nenašel věrnějších, upřímnějších a charakternějších přátel nad ně.

Za to byly obě mé babičky a dědeček s matčiny strany věrní, ano vášniví katolíci se všemi dobrými i stinnými stránkami víry té a nesli těžce otcovo „bludařství". Když dědeček Šol, matčin otec, přicházíval k nám z Kruhu od Jilemnice návštěvou, slýchával jsem jako malý hoch časté spory o otázkách náboženských, jež bývaly někdy tak ostré, že dědeček od nás se zlostí odcházíval. Jak se později přiznal, modlíval se na zpátečních cestách k svatému duchu, aby otce osvítil a k víře katolické navrátil.

Tak jsem v chlapeckých letech rostl pod dvěma dojmy. Byl jsem sice citem, ovšem ne dosti uvědomělým, na straně otcově, ale valně jsem o tom nepřemítal; vždyť dětské dojmy bývají prchavé. Při tom jsem se kochal pod babiččiným vedením v katolických obřadech, jež svou kostelní hudbou a zpěvem, svou nádherou barev, svými sochami, svými obrazy a vůní kadidla, ke klenbě chrámové se v kotoučích klubícího, uchvacovaly mou mysl, mysl vesnického chlapce.

Na gymnasium jsem přišel v otázkách náboženských s jakýmsi niterným rozdvojením. Byl jsem však zbožný. První pochybnosti zaševeliły ve mně, když jsem v náboženských hodinách musil odříkávat důkazy o jsoucnosti boží. Jiní hoši si odbyli úkoly ty jako jiná pensa, a více o tom nepřemítali. Ale ve mně se pohnula otázka: „K čemu o tom důkazy?" Byla s počátku tajemná, nesmělá, bojácná, stydlivá; ale opakovala se, a čím jsem byl starší, tím byla smělejší, ba stávala se postupem času zrovna dotěrnou.

„K čemu o tom důkazy?" tázal jsem se, pokud ve mně pevná a neochvějná zůstávala víra, jež sama o sobě byla nejmocnějším důkazem. Ale později jsem se jal přemýšlet o samém obsahu cpaných do nás důkazů těch. Když, jak se nám říkalo, ani stebélko slámy nemůže samo sebou vzniknout a vše musí mít svého původce i tvůrce, kdo učinil a stvořil boha bohem? Tak se to ve mně ptalo, a záhy počal rozpor mezi mladým, nevyspělým, ale již svět v prvky rozkládajícím rozumem a mezi citem, jenž neuvědoměle slučoval celý svět do jediné představy o bohu.

Rozpor ten zaháněl mne často do samoty, jež mně počala být milá. Mohl jsem snít, přemýšlet, utíkat před školskou tísnivou skutečností. Ale rostl, stával se bolestným a stoupal výše i výše právě v oněch prázdninách, když mne jala nechuť k dalším studiím. Analysující rozum dostával vrch. Počal jsem pochybovat o jsoucnosti boží. Cit se tomu vzpíral. Modlil jsem se, aby mně vrácena byla víra, ba modlil jsem se, aby se mně bůh zjevil neb dal znamení, že je. Ale při modlitbách těch šeptal ve mně jakýsi posměvačný hlas: „Vždyť víš, že nic není a že se ti nic nezjeví."

V době niterných bojů těch měl jsem sen, že stojím na posledním soudě před boží soudnou stolicí. Soud se odbýval v jičínském chrámě sv. Jakuba, a stál při tom profesor Režný se synem Karlem. Pojal mne hrozný strach, úžasný děs. S hrůzou jsem se probudil do noční tmy veliké podkrovní komory, kterou jsem samojediný v prázdninách obýval.

Pozemský náš čas má dva obličeje: světlo a tmu, den a noc. Lidská duše má dvě poloviny: život na jevě, život dne; a život ve snách, život tmy. Dva póly lidské bytosti. Tmavý je, tajemný, nevyzpytatelný; zdá se slepým jako černá propast; ale má oči, děsné oči, jež někdy vidí do dalekých dálek, do závratných hlubin lidských poznatků a pronikají, co skutečnému zraku bývá skryto za neproniknutelnou rouškou. Životem tohoto pólu jsou sny, jež prosvětlují jeho tmu, jako nad točnami zeměkoule se rozlévají v dlouhé jich noci barevné paprsky někdy nádherných, někdy příšerných září.

Je-li co divem v naší duši, jsou to sny. Bývají i při své změtenosti měřítkem lidského nitra, takže možno každému říci: „Pověz mně, jaké máš sny; já ti povím, kdo a jaký jsi."

Můj sen na mne působil děsivou silou. Pronásledoval mne i ve dne. Počal jsem

se bát tmy, počal jsem se bát noci. Styděl jsem se strach svůj prozradit. Obývaje sám prostornou podkrovní místnost, zaháněl jsem strach i noc dlouhým při lampě bděním a usilovným čtením, čímž se mé i beztak napiaté čivy rozrušovaly ještě více.

Byly to hrozné prázdniny. Chodil jsem jako zmámený. Stále ve mně hučelo: „Utec . . . utec někam daleko!" Útěk zdál se mně jediným vykoupením. Myslil jsem, že uteku sám před sebou, před vlastními myšlenkami.

Tak uplynulo několik neděl.

Matky mívají bystré oči. Jednou v neděli odpoledne přišla za mnou do lesa.

„Co ti je, že chodíš jako zmoklá slepice a vypadáš jako zmrzlá košile?" počala vyzvídat.

Bál jsem se říci pravdu. Ale něco jsem odpovědět musil. Zalhal jsem, že zůstanu doma sedlačit, ač se mně do sedlačiny naprosto nechtělo.

Matka se dala do pláče a do proseb. Prosbám a slzám jejím neodolal jsem nikdy. Slíbil jsem, čeho žádala, a po prázdninách jsem se vracel do předešlé mučírny.

4.

Vracel jsem se s velikou nechutí, s pokleslou myslí. Kráčel jsem sám a sám pomalým krokem svahem vedle hory Táboru dolů do jičínské rozsáhlé roviny. Byl konec září: jesenné pohody překrásné odpoledne, plné svitu, lesku a podzimních barev, jež, rozváty po stromech, stupňovaly nádheru svou od syté zeleně jehličnatých lesů až ke zlatu a červeni buků a javorů. Uprostřed nádhery té připadal jsem si opravdu jako zmoklá slepice a zmrzlá košile. Jindy mne krása přírody povznášela. Tenkráte mne plnila smutkem a tesknotou. Přemítal jsem, co se mnou bude, a napadlo mne, abych svým studiím učinil násilný konec. Umínil jsem si, že něco nekalého vyvedu, aby mne z gymnasia vyhnali; pak že někam daleko uteku, kde mne nikdo nebude znát. S úmyslem tím jsem vstoupil do pátého ročníku, kde byl Maloch naším třídním profesorem.

Pod vlivem jeho přednášek a hlavně pod vlivem jeho osobnosti mně hned bylo jinak. Zaplašil mou kleslost. Chování jeho k žákům bylo vlídné; jeho dějepisné a literární přednášky otevíraly širší obzory. Ucítil jsem člověka se srdcem v bohaté duši. Ba co více, ucítil jsem, že mne osobně má rád. Půjčoval mně mnohé knihy, a já mimo jiná cenná díla přelouskal k vůli znalosti staré češtiny z pouhé k němu náklonnosti od počátku až do konce pranudné staročeské rýmovačky o Tandariáši a Floribele, Tristanu a Isoldě. Ze staré literatury mne více zajímala Dalimilova kronika, kterou jsem se zálibou pročetl: ovšem jen dle zkomoleného a zpitvořeného vydání Hankova. Dosud mně utkvělo z ní v paměti, co vypravuje o Rudolfovi, prvním českém králi z domu Habsburského, jemuž prý otec kázal, „by sě o Češiech netázal, řka: daj jim bělpucha i černidla do vóle, opět jim otejmeš, šíje jim mečem hole."

Jedenkráte, když jsem Malochovi v jeho bytě vracel vypůjčenou četbu, pohladil mne po hlavě, řka:

„Kdybyste věděl, jaké máte vlohy . . ."

Pravil tak, ač jsem dle školských vysvědčení nebyl žákem výborným.

Slova ta mne vzpružila, vrátila důvěru v sebe, podepřela chuť k dalšímu učení.

Jindy mne zase oslovil: „Přijdou jiné doby . . . třeba se na ně připravovat." Bylo to v červnu r. 1858 za nejtužšího Bachovského absolutismu; a bylo důkazem, že naši lepší lidé tušili neudržitelnost tehdejších poměrů.

O muži tom, jejž já osobně chovám ve vděčné paměti, byly různé názory, jako o všech vynikajících lidech, jichž duše má mnoho stránek, řekl bych mnoho ploch. Každá plocha odráží jinak světlo a tmu. Záleží na tom, z kterého místa se oko dívá.

Pozdější jeho žáci si mně stěžovali, že byl v starších letech nevrlý, bručivý. Zavinily to veliké nehody, které ho stihly v rodině.

Slavný jazykozpytec Gebauer, jeden z četných jeho žáků, s nímž jsem se jednou o Malochovi rozhovořil, viděl na něm samý stín, samé chyby. Ničemu prý žáky z českého jazyka nenaučil; sliboval prý stále, že vydá nějaké spisy, ale zůstalo jen při slibech. Činil i jiných výtek více, ač nemohl upřít, že byl svým časem nejlepším znalcem topografie Čech, jež tak důkladně křížem krážem procestoval, že věděl, jak o něm jakýsi vtipkař prohodil, o každé v království Českém stodole.

Byly to výtky učence, jehož celá mysl již v mladých letech se nesla k prohloubání a vystižení spletitého organismu našeho jazyka. Ale hájil jsem svého milovaného profesora námitkou, že mluvnice nebyla jeho oborem, ale za to že nám hleděl objasnit ducha našich dějin a naší literatury, ač jsem musil přiznat, že měl málo smyslu pro písemnictví, jež zahájeno bylo

Nerudou. Bránil jsem ho i tím, že z učitelů dějin byl jediný, který již na gymnasiu ukázal, jak při studiu dějepravy je důležito znát a prozkoumávat prameny. Sám byl důkladným znalcem četných středověkých kronik, což osvědčil i svou, pochvalným uznáním akademie věd v Bruselu poctěnou rozpravou o rodišti Karla Velikého, když ona akademie roku 1855 vypsala cenu na řešení záhadné otázky té. Když jsem ho v době svých universitních studií navštívil a o spisku tom rozpředl rozhovor, vyprávěl mně, že pročetl po ruce mu jsoucí, v tehdejší francké říši sepsané současné kroniky oněch dob. V některých nebylo ani zmínky, že se Pipinovi narodil syn Karel; v některých ano. Z toho soudil, že kronikáři, kteří o narození tom psali, dověděli se o tom pro blízkost svého bydliště; že se tedy Karel narodil v krajině, kde kroniky ty byly psány, totiž v Lutichu.

Nemálo si na tom zakládal a rád se tím pochlubil, že on to byl, jenž svého žáka Emlera, napotomního jednatele zemského musea a věhlasného sběratele pramenů českých dějin, k takovéto vědecké práci povzbudil a jemu návod dal.

Maloch byl pro mne v době dvou školních roků 1857—1859 světlým bodem, jenž mně ozařoval tmu mých dvou posledních jičínských let.

A byla to opravdu čirá, dusivá, tmoucí tma. Samé vyšetřování, samé zákazy, samé prohlídky bytů, třeba i pozdě večer nebo dokonce v noci; samé prozkoumávání žákovské četby; samé čenichání zapovězených spisů; samé špiclování, kam chodíme, co mluvíme. Co se tehdy dálo v celém státě na hrubo, to se konalo ve školách se stejnou intensitou na drobno, jenže na místě četníků vykonávali policejní službu profesoři a katechetové. Byl jsem tak spleten ve svých názorech, že jsem málem již nerozeznával, co je mravně dobré, co mravně nehodnotné.

Při takovém duševním i tělesném nátlaku nemohly se vyvinovat ani charaktery, ani vlohy. Strach dusil každý volný projev osobnosti; duševní energie, byla-li jaká, utajovala se nebo byla násilně ututlávána. Horší žáci simulovali, to jest: přetvářeli se na venek dle předepsané ztrnulé formy. Lepší dissimulovali, to jest: nepřetvářeli se sice na zevnějšek, ale skrývali, co se dálo v jich nitru. Nikde otevřenost, osobitost, pravda.

Byla to nejúrodnější půda pro udavačství na jedné, pro ukryté hněvy, zarytou nenávist a tajné spolčování na druhé straně. Mládí a temperament se ovšem nedaly zapřít ani úplně potlačit. Vybuchávaly časem náhle i nerozvážně jako tlumený oheň.

Já osobně, ač dle své letory sdílný, družný a veselý, stával jsem se při takových poměrech v zralejším věku, jmenovitě v šesté třídě, samotářem. Byl jsem sice v nejdůvěrnějším přátelství s některými žáky gymnasia, jak níže uvedu; rád jsem s nimi i s rodinou Režných obcoval; ale nejraději jsem nesl své myšlenky, naděje a city do přírody sám a sám. Za krásných letních nedělních odpůldnů sebral jsem četbu a vycházel hodně daleko do jičínského vůkolí, jednoho z nejkrásnějších v celém království. Někde v Prachovských Skalách, nebo v druhé straně na Kumburku jsem se položil v lese a jal se číst. Ale obyčejně jsem toho mnoho nepřečetl. Každý pěkný obraz hned se mne celého zmocnil, vzal takřka do zajetí. Stal jsem se jeho otrokem, nesl ho, přemílal, v myšlenkách s ním letěl, až se ve mně stal nejen představou, ale citem, vůlí, touhou. Každá v knize nalezená pěkná myšlenka naladila mou duši na hudební nástroj a sehrávala na něm nejrůznější melodie. Vracíval jsem se na večer domů ne pod dojmem četby, ale pod dojmem vytvořených v sobě nálad.

Mnohdy se mně nad knihou i slzy do očí tlačily; ale styděl jsem se za ně sám před sebou a násilně jsem je jako slabost potlačoval. Verše mně byly milejší než romány: budily ve mně více představ, více citu, více duševního života.

Z nejpěknějších vzpomínek na četbu o samotě v přírodě jsou mně Erbenova „Kytice" a Gogolův „Taras Bulba", jejž jsem měl po ruce dle jakéhosi starého překladu z let čtyřicátých; pak některá Shakespearova dramata, jmenovitě Hamlet, Macbeth, Lear, Jindřich IV. Do Schillerovy panny Orleánské jsem byl zrovna zamilován, opravdu zamilován, tak jako o několik let později do Puškinovy Taťany z „Oněgina", jejž jsem četl v Bendlově překladě. Vyzdobil jsem je ve své obraznosti všemi duševními i tělesnými půvaby tak, že se z nich staly zcela jiné povahy, než jak byly ve skutečnosti napsány.

5.

Tenkráte byl ředitelem gymnasia předbřeznový vlastenec a spisovatel Šír, čili, jak se za Bachovské doby na našich vysvědčeních podpisoval, Schier: muž silného intelektu, ale slabého charakteru.

Byl malý, drobný mužíček útlého těla,

co do výrazu tváře i co do zbarvení hlasu nápadně podobný mlynáři Pechovi, strýci Elišky Krásnohorské, jejž jsem znal od svých dětských let a vylíčil jako „Bocha“ ve své knize „Blouznivci našich hor“. Podoba ta činila mně ho milým, ač nám pořád něco vytýkal a pořád huboval. Tu jsme neměli pořádně boty vyciděny, tu jsme nešli do kostela v párech, jak bylo předepsáno, tu zas něco jiného. Ale mládež má jemný cit rozpoznávati duševní stavy svých učitelů. Brzy jsme vystihli, že mu hubování jde jen od plic, nikoliv od srdce. Pokládal je za nepříjemnou povinnost svého úřadu, odbýval to jen tak na oko, aby se neřeklo, a z vlastního podnětu nikdy nikoho netrestal. Naopak: to vše, co se kolem dálo, bylo mu asi v nitru proti mysli. Měl v sobě mnoho racionalistické filosofie z osmnáctého století. Josefinismus i volterianismus tkvěly mu v krvi, jako valné části našich buditelů v první polovici předešlého věku. Své nitro nemohl ani v oněch zlých dobách zapřít a dával mu průchod při přednáškách, když porůznu zastupoval některého profesora pro nemoc nebo pro jinou překážku. Řeckou a římskou mytologii vysvětloval podobně, jak později vykládal původ všeho náboženství anglický filosof Spencer: vynikajících lidí zmocnila se po jejich smrti legenda a stali se z nich bohové, takže strach před mrtvými a jich uctívání staly se základem náboženství. Něco takového tanulo snad na mysli i Širovi při jeho přednáškách o řecké a římské mytologii. Otec Romula a Rema, zakladatelů Říma, nebyl bůh Mars, ale nějaký voják, „za našich časů bychom řekli kaprál, z něhož udělali boha války.“ Bavilo nás to i rozesmálo. I on se při tom ironicky usklíbl, a já měl radost, ucítiv šleh proti vojsku. V přednáškách jeho bylo vůbec plno narážek a ironie, jež chápali jen žáci jemnějších smyslů. Jednou si ztropil i smích z dvorských hostin, a protože o rakouských nesměl mluvit, vypravoval o tureckých, ale tak, že nadanější hoch tomu porozuměl. I politických současných událostí se dotýkal vykládaje, jaké pro Rusko neštěstí, že ztratilo Krymskou válkou ústí Dunaje a černomořské loďstvo. Ale nejmilejším koníčkem mu byl slovozpyt. Každému řeckému neb latinskému slovu hledal obdobný výraz v češtině; každé české slovíčko srovnával s jinými slovanskými jazyky. Při přednáškách nebyl takměř s to, aby pronesl význačnějšího výrazu, by jej hned neodvozoval. Zcela správně ho vystihl Tyl v jedné ze svých povídek, tuším v „Posledním Čechu“, nazývaje ho „slovozpytným“ Šírem.

Zabíhal také do estetiky. Tragedie prý líčí vášně, jež jsou v člověku od pravěku a takřka od přírody, jako na příklad panstvíchtivost, nenávist, pomsta, žárlivost a jiné, kdežto námětem komedie jsou vášně, vyspělé v člověku později pod škodlivým vlivem lidské společnosti, jako lakomství. Při tom měl patrně na mysli Moliérova Harpagona. Náhled ten nebyl snad venkoncem výstižný, ale byl nám podnětem dalšího o tom přemýšlení.

Jednou se rozhovořil o římskem císaři Marku Aureliovi, jenž mu byl ideálem panovníka veliké, z různých národů se skládající říše. Chválil jeho slavné zápisky, které přeložil do češtiny a vydal ve zvláštní knize. Stoický názor světa, v zápiscích těch projevený, byl Šírovi, jak se mně zdá, vrcholem vší antické filosofie, pokud se týkala stránky etické. Sám ovšem nebyl stoikem, totiž skalou, od níž se každý příboj zevnějšího světa odráží. Když spolužák Šorejs, pozdější děkan Rožďalovický, nesmělým hlasem zašeptal, že císař ten pronásledoval křesťany, tvářil se neslyše a neměl odvahy vyložit, že stoický názor a názor křesťanský byly a jsou dva neslučitelné světy, ježto onomu jsou dobro a odříkání nejvyšším statkem samy o sobě, tomuto jen „za plat nebeský“.

Jeho hodiny byly nám oddechem a zábavou. Snad i jemu samému byly porůzné přednášky ty vítanou záklopkou, kterou vypouštěl nakupenou páru svých názorů, jež jinde udávat bylo na výsost nebezpečno. Někdy jsme si s ním i zažertovali, tážíce se: Jemnostpane, od čeho pochází „čehy“ a „hot“? Trochu se na oko jako zadurdil, ale neodolal pudu a důkladně odvodil volací slova na tažný dobytek; jenže jsem výklad o tom již zapomněl.

Jeho charakter nedosahoval výše jeho intelektu. Byl slaboch vůči vládnoucímu tehdy systému, byl slaboch i vůči profesorům, kteří si vedli, jak jen chtěli. Skutečnými pány na gymnasiu byli katecheta Holman, páter Kotrbelec, profesor Riss. Pro tohoto muže, jenž, jak jsem slyšel od jiných, stal se za pozdějších let mírnějším a dosáhl napotom hodnosti ředitele táborského gymnasia, je charakteristická tato okolnost. Dobrý staroušek Režný volával na žáky, když se někdy z míry rozzlobil a chtěl je postrašit: „Že na vás zavolám kolegu Rissa!“

(Dokončení.)

Maryša B. Šárecká:

PÍSEŇ RADOSTI.

V. K.

Domovem jsi mi, širý světe,
jsi rájem mým —
ó ruce, zda jej obejmete
horoucím objetím?

Jsou všechny věci milovány
jak sestry mé,
ty vůně lesů, žírné lány,
jež kolem vidíme.

Životy tvorů v sobě cítím
tak zmnoženy,
že vědomím tím lačně sytím
svůj život zkrásněný.

Čím je mi čas, kdy jarem raším
teď v duši své,
a prostor, když se s ptákem vznáším,
čím lidí hněv, jenž rve?

Mé srdce hymny tobě zpívá
o hojnosti —
mne zkropila tvá voda živá,
že pláči radostí.

MORITURI.

Jsme nešťastné a slabé pokolení,
jež mdle se vleče v příští nudným dnům,
ke zdravým činům krev se nerozpění
ni ruce nesemknou se k zápasům . . .

Když půlnoc bije, u lampy dál bdíme,
tak zpiti zcela snů svých vidinou,
a když je den, my zdravě neumíme
v něm žít už ani chvíli jedinou . . .

Přírodu známe, když je beze plodů,
když cesty žlutým listím zaváty —
poslední potomci jsme bledých rodů,
neradující již se s poupaty . . .

Jsou oči bez slz . . . Srdce bez lásky je . . .
Extasím dáno tělo za obět . . .
Krev zbylou ještě problém marný pije . . .
A tak nás vidí divý času let . . .

Nemáme proroků, již nadchnou znova . . .
A sami v sobě zlomeni my jsme . . .
Odnikud nezazní nám vůdčí slova . . .
My hyneme, my jistě zhyneme . . .!

Pavel Sula:

KONCERT.

Stál jsem v koutě koncertní síně a poslouchal kvartet Smetanův *E* moll podivuhodně plasticky hraný. Mistrův bohatý život psychický, chvění jeho duše třáslo se na smyčcích, jako by hovořil bezprostředně. Zpíval nejupřímnější člověk svoji zpověď, zpovídal se diskretně slovanský člověk modrých, trpitelských očí. Zdálo se mi, že stojí na zelené louce a nechává se soustřeďovat krásou české polabské krajiny vysluněné, zpovídal se z bolestí i radostí lidského života. Radost vyzpíval široce prsním zdravým hlasem do modrých výšek k dalekým modravým horám, které mu vracely ozvěnou překypující štěstí rozezvučelého srdce. Smutky a bolest šeptal tajemně ne do výšek, ne ke slunci, ale kleče, tutlaje šepot dlaněmi a zardívaje se.

Zpovídal smutky životní do travin, do kořenů, do hloubky zemské, jako by je chtěl na věky zahrabat. Ústa musila vyšeptat bolestnou zpověď a intimní žaloby, aby pod její tíží se neudusil člověk. Jistě měl i oči ostychem zavřeny při své zpovědi. Když kořeny travin přijímaly lidskou zpověď, tutlanou dlaněmi i zavřenýma očima, zachvěly se stvoly i květy, polily se ru-

měncem, jako všichni, kdož jsou překvapeni. Matka země přijímala lidskou bolest milosrdně, hřála ji a nechala ji jistě roztavit v hloubce na svém žhavém srdci, oddychovala Matka země něhou a mateřským konejšením.

Rytmus energický, zhudebnělá síla překonával těžkomyslnost přetíženého mistrova srdce, čisté, křehké paže zaháněly cudně výčitky, nechaly jen rozkolébat v nástrojích lyriku životní, sladkost lidského zraku a sluchu i všech smyslů. — Ne, není ještě čas zoufat, netřeba vše vyžalovat — jen tíseň uvolnit, srdci ulehčit. Možno ještě žít. Možno přec ještě — vzpomínat. Lze sladko vzpomínat mládí prohánějícího se po lučinách, vzpomínat lze i lásek, které kdy pohladily srdce a vyhlazovaly jemnýma dlaněma vrásky. Nutno aspoň vzpomínat, poněvadž skutečnost je bolestná pravda, trpká a hluchá — skutečně hluchá jako nejděsnější tma v nejtemnější mrtvé noci.

A křiknout se chce do této mrtvé tmy a musí. Život je radostný, přese vše — —

Píseň neudušených radostných smyslů rozehrává citlivé struny vzpomínek . . .

Hoří mi plamen vlastních vzpomínek nad rozehranou životní zpovědí mistrovou. Hřeji se s pasáčky nad ohýnkem, vyprávím za šera své fantastické sny, jako bych je cítil živě v prstech. Postavy děvčátek, která jsem kdy uctíval, jdou před mýma očima v rytmu hudebním . . .

A je mi teskno pojednou ze všeho, jako vždy při hudbě, cítím stesk z prchajícího času dupotajícího přes vše, mimo radost i bědy, nad lidským dechem úzkostným. Rytmus mne unáší, mám před otevřenými smysly široké pole lidských běd — A já nutně potřebuji pro tempo svých myšlenek ženské tváře, ruky, oka, šíje, která by mne soustřeďovala, na níž bych cítil a čtle příbuznou bolest lidskou. Ne, nebylo nikdy v koncertní síni harmonického oka ani ruky, marně sleduji při této tesklivé hudbě oči ženské. Kolikrát jsem tu hledal svoji Vysněnou Harmonickou! Nenašel jsem jí. Zněl jsem sám v této síni jako zvon bez srdce. Potřeboval jsem resonanční desky ženské duše pro svoji úzkost. Při všech Beethovenových sonatách klavírních, při jeho symfoniích — vždy sám, slabý tvoreček, který v hudební bouři v širokém toku Beethovenovského proudu je unášen a tone. Nelze se mi ničeho zachytit. Odtud ta moje úzkost.

Životní zpověď hluchého českého mistra mne zanítila. Byl jsem skutečně hrdý na člověka tvůrce, bratra, na živou lidskou duši, která snáší nadlidskou krutou bolest mlčky, heroicky, přes vše a miluje život nade vše i v utrpení, překonává bolestné lidství . . .

Usilovně hledám oporu, stéblo, břeh, ženské oko, které by mne opřelo. Dámy a obstarožní pánové sedí zabořeni, kouší bonbon, zašustí programem, mládež při zdích dumá, sní a medituje.

Modrý přehoz v řadě mne upoutal. Splýval po ramenou volně, obnažoval dívčí krk. Hrdlo značně osmahlé zdálo se mi vonět jarní teplou hlínou, ruce složené v klín odpočívaly jako dvě holubice laskající se, rozlétly se časem mírným pohybem, zatřepetaly křídly, ruka stáhla modrý přehoz úžeji na ramena. Byla zřejmě neklidna. Rytmus hrané věty teskné jako tikot půlnočních hodin rozechvěly její paže i víčka, viděl jsem zřejmě, nelze toho popírat.

A oči — oh, neviděl jsem tak přímých lidských očí, ač jsem je hledal dávno. Vídal jsem je pouze ve snění, za slunečných dnů, když jsem se zahleděl po rodné polabské krajině vysluněné. Rostly se mnou tyto oči a já je dlouho čekal, abych jim mohl svěřit svoje tajemství, abych se jim mohl vyzpovídat do hlubin svých lidských kořenů . . .

Oddychnul jsem. Oběh krve se mi však v nejbližším okamžiku zvýšil. Srdce se rozbušilo o překot, zdálo se mi, že i její tepot cítím na tu velikou vzdálenost dvou bytostí. A podivno, její i můj tlukot srdce zněl souběžně s rytmem Smetanovy bolesti rozkochané. — Nad slunce jasnější pravda objevila se mi pojednou:

Tato snědá žena je resonanční deskou mých bolestí i mých snů. Soustřeďuje mne úsilovně. Je patrno, jak žije mistrovou zpovědí intensivně, jak se hrdě a lidsky upřímně přiznává ke své vroucí oddanosti. Ruce by nejraději zažehnaly lidskou bolest, oči uklidňují, ústa hojí mne úsměvem. Všecka síla mých zornic se na ni soustřeďovala. Jak se mi sladko poslouchala mistrova zpověď, jak jsem zcitlivěl a zněžnil, jak se však vypiala všecka moje hrdost lidská!

Udivovala mne, nebylo pomoci, musil jsem dýchati jejím tempem. Oči jsem nemohl živou mocí odvrátit. Zřejmě pocítila, že ji cizí oči hladí a laskají, že zrakový dotek usiluje o její důvěru, prosí a děkuje zároveň za každý dar, za každý pohled, za celou její jsoucnost. Zneklidnila se, její pleť pod modrým přehozem se zanítila. Jistě v duchu se udiveně tázala: Proč mne zažehují mužské oči? Tuším je na své hlavě, v týlu je cítím, jsou silné a zdravé, bezohledné a upřímné. Znepokojují mne.

Udivují mne. Zarděla jsem se jistě až do samých konečků prstů.

Rychle schovávala svoje ruce v šat, aby unikla a nebyla rušena v myšlenkách. Dychtivě soustřeďovala se v široký dech Smetanovské bolesti, napínala smysly a nechala svoje srdce unášet teplým proudem této horké nadosobní hudby. Ale moje oči příliš prosily, ačkoliv mne nemohla vidět, pouze tušit v týlu a v zádech. Stál jsem, daleko za ní, skryt v obecenstvu, nijak nápadný — jen moje myšlenky létaly okolo ní jako holubičky bílé a síla mých očí opírala se o její nahý, snědý krk. Nemohla mne vidět, jen svými jemnými smysly tušit. Zajisté mne vytušila podle rozhoupaného rytmu svého srdce, jak jím houpaly moje oči.

Umělci hráli neobyčejně šťastně. Zdařilo se jim potlačit jednotlivosti z celku vybíhající, utajili svoje individuality a soustředili se v jedinou duši, reprodukující v čistém jednotném stylu mistrovo dílo.

Obecenstvo nedýchalo. Moje snědá paní ukryla se v modrém přehozu, krk zabalila i paže skryla, jen oči jí hořely rozžatými myšlenkami, jak se vznášely nad rozechvělým vlněním strun a smyčců.

Myslím si do smírného tempa kvarteta několik myšlenek. Letí kol její hlavy jako hrdličky nejčistší bělosti, vesele tleskají křídly nad snědou její hlavou, slyší je zajisté:

Musím vás milovat, Osmahlá paní, poněvadž vaše oči jsou zrcadlem nejčistším. Čtu v nich pochopení pro lidskou bolest. Smetanova tragedie je v nich psána nejcitlivějším dechem vaší krve. Čtu ji. Chápete dílo.

A ve vašich prstech vězí odvaha a síla uchránit se Osudu, nenechat se vléci neznámým bohem, ale energicky si poručit, rozkázat, jít přes vše...

Čtu celý váš jasný svět.

Jste zrozena panovat, proto vás miluji.

Zuby nehty bráníte se všemu, čemu vlastní vůle nepřisvědčí, vaše silná, snědá ramena jsou houževnata a pevna pro boj s Osudem.

Věřím vám.

Vaše ústa i poprsí dýší kouzlem Prvenství, neboť jste nikdy nemilovala dosud muže.

Směl bych vás však milovat s jedinou podmínkou:

Že mi dáte dítě, po němž toužím, abych prodloužil svůj život a svou lásku.

Jak je sladko žít!

Jak radostno milovat vaši krásu! — —

Rozjásanou Smetanovu lyriku vyzpívaly čtyři důvěrné smyčcové nástroje s oddanou zbožnou vroucností. — Ale housle zavedly náhle rytmus do bolestných tvůrčích úzkostí, do životních převratů a krisí — Osud zadržel pojednou v drápech tvůrčí rozjásanost lyrickou: Meno presto z poslední věty kvartetové. Se zoufalstvím vzepřelé lidské síly zachytily housle mistrovo utrpení. Strašlivá bolest zalomcovala tělem. Šílenství člověka Tvůrce zamrazilo v míše a mozku. Smysly zkameněly. Lze uniknout úzkosti z posledního výdechu? Z posledního lidského zvuku, z doznělého tónu?

Nelze, nikdy nelze. Jsme spoutáni smrtí, její poddaní.

Ale lidská úzkost má útěchu, neboť lze ji vyvážit radostnou silou tvůrčí. Housle zpívají útěchu sladce a zbožně. Dolcissimo vroucně a vděčně děkuje za pozemské dary, za šťastnou pohodu, ve které uzrávaly lidské smysly.

Osmahlá paní jako by kvetla pod nejjasnějším nebem, jako by náruč chtěla rozpřáhnout všem sladkým nadějím. Oči se jí zjasnily, ačkoli úzkost z posledního výdechu, ze zoufalství člověka Tvůrce dosud barvila její snědou tvář i úzkostná gesta.

Všecku sílu zornic jsem soustřeďoval na tuto postavu zanícenou, širokých ramen, ačkoli mne nemohla vůbec vidět vzadu. Říkal jsem jí do sladkého dolcissima:

Miluji vás, osmahlá paní! Dáte mi dítě širokých ramen, snědé jako vaše pleť — zdravé dítě.

Mstitele všeho smrtelného.

Obrátila pojednou oči vzad a zadívala se na mne přímo, určitým pohledem.

Ano, věděla vše, co jsem myslil, o čem jsem přemýšlel nad Smetanovým rytmem, kolem její hlavy, co jsem vytušil nad její krásou.

Poděkoval jsem za pohled úsměvem nejoddanějším, zbožným a čistě lidským, který vyřekl vše.

Zčervenala jako z růže květ... Modrý přehoz zúžil a halil ramena a schoval její ruce.

Mistrova zpověď se zavírala jemnou vzpomínkovou melodií, šťastnou myšlenkou na dobu prvního jeho milování, kdy přišla žena do života — a zaslíbila se manželství a dítěti...

Obecenstvo odcházelo.

Jenom osmahlá paní seděla přikována vzpomínkami a meditacemi na první zaslíbení, její oči ovlhly blahem, prsty stahovaly modrý přehoz rozpačitě.

Věděla, že ji miluji, tušila to zajisté od prvého neklidu, kterým ji rozčaroval můj pohled po šíji.

Musila to vědět. Vyzpovídal jsem se jí v rytmu tvůrčí mistrovy úzkosti i jeho lidských děsných běd — a pochopila moji zpověď. Zaslíbil jsem se jí jedinou chvílí — a přijala moje zásnuby milostným, vlahým pohledem. Nalezl jsem svoji ženu, zasnoubila se mi svým rytmickým dechem.

Jdeme ulicemi, mlčky a zaníceni, šťastni přítomností, šťastnější vědomím svého zaslíbeného Prvenství. Naše srdce houpou se v posledních taktech dolce Smetanovy zpovědi mollové — neboť naše duše harmonicky překonaly úzkost lidského těžkého dechu vysluněnou láskou.

Louis Křikava:

ODCHOD POETY KILIANA.

Historie poněkud trapná.

I.

Kilian stojí na chodníku a je, jako vždy, na vahách. Cos táhne ho sem, cos táhne ho tam. Ale není vše nic naplat. Kdyby šel si sednout do parku a vytáhl blok a tužku, musil by zas večer shánět nocleh u kamarádů — a takto, najde-li si byt, bude spát už ve svém. Najde si prostě byt. A to ještě dnes. Už to jednou musí být. Pohostinství doktora Z. a officiála M. je beztak skoro už jen jako z milosti a prozářeno je jakýms údivným a podivným úsměvem, jak je možno, aby lidé neměli a nehledali byt a žili jako polní lilie a poletovali jako nebeské ptactvo.

Kilian stojí na chodníku Vyšehradské třídy a kolébá se nerozhodnut. Kolem něho spěchají lidé — on však nespěchá a uvažuje. Hmotný nedostatek, kterým trpí snad všichni ostatní básníci všech národů, právě v těchto dnech ho netíží. Máť v tašce uložený zbytek pojišťovací sumy — několik set korun — po otci loni zesnulém. Ale v hotelu spát — toť svrchovaně nepříjemno. Zavazadla jsou u spediteura, a on nemá u sebe ani noční košile.

Jak je krásné být volným jako pták! Ale nelze toho, co činí Kilian, činiti dlouho beztrestně. Spánek v cizích bytech, do nichž se přichází pozdě po půlnoci a z nichž se odchází s hostitelem brzo dopoledne, neprospívá valně zdraví. Ne — nutno si najíti byt, ať je to kdekoli.

Cítil již chvíli na šíji cizí zrak. Byl to jistě pohled zainteressovaný a veselý. Neboť necítil fysické nelibosti. A když se ohlédl, spatřil, že stojí před krámem se střižním zbožím mladá ženština zvýši přes půldruhého metru, úměrné, štíhlé stavby těla v úboru velmi koketním. Nad šedou sukní, která vypadala jako spíchnutá jupe-cullote, zvedalo se obstojné poprsí zahalené v živůtek velmi volným límcem opatřený. Úběl odhalené šíje a krku, tvářička přibledlá a souměrná s hnědýma očima a vlnitými proudy hnědých vlasů stékajícími k ouškům a zachycenými hřebeny vzadu nebyly dle toho, aby básníkovi odnímaly radost ze života. Tak tu stála tato emulse ženství a odvracela zrak v rozpacích od pronikavého, pochvalného pohledu dlouhého člověka, jenž činil dojem studenta. Šedivé šaty střihu francouzského, kalhot splývajících švihem na botu; šedivý širák umělců; v snědém, podlouhlém obličeji skřipec na očích zelenavých a umdlených a pod tenkým nosem krátký přistřižený knír. Brada energicky vysunutá, což neodpovídalo povaze Kilianově, pokud byla známa.

Zrak mladého muže svezl se a padl na výkladní skříň obchodu, před nímž se slunila v paprscích tohoto záříjového slunce neznámá žena. Na její ruce se blyštil snubní prsten. Viděl jej zřetelně, neboť uhlazovala si právě vlas. Ale viděl něco víc, cedulku totiž za sklem obchodu, vysunutou nad punčochy zavěšené na tkanicích. Hle, tuto právě by bylo možno pokoj najmouti. A v přízemí, zvláštní vchod slibuje návěští. Pohlédl znova na mladou ženu, jež se znatelně zapýřila a přešed chodník zamířil do obchodu. Hnědovláska se mu uhnula a vešla do krámu za ním. A za chvíli věděl Kilian, že najal u této mladé, půvabné ženy pokoj, jenž má dva vchody, jeden z bytu její rodiny, jeden z chodby, že je mladičká paní vdovou po kratičkém manželství a bydlí tuto s matkou, jíž obchod ten patří; vyšel ven obstarat převoz zavazadel od spediteura jaksi rozčilen, rozrušen, pln tajemného dění v znepokojené mysli. Sečkal potom v nejbližší restauraci u okna na příjezd spediteurského zřízence a odebral se, jakmile uzřel v ulici známé visáže svých dvou kufrů, cestovního koše a tří brašen, do domu, v jehož přízemku se usídlil, vyňal a umístil za pomoci štěbetavé mladé paní a posluhovačky potřebné součásti svého majetku a počal žíti od toho dne a hodiny životem solidním.

II.

I v kapce vody je plný a zajímavý život — nutno to pouze věděti. Jak by nebyl zajímavým v člověku, ve vztazích jeho, v domácnosti, zvláště život mladých lidí různého pohlaví tam, kde se v domácnosti úzce stýkají? Jejich mysli mají tolik společných tužeb i tuch, a nemusí se tyto odnášeti vždy k odvěkému a tak lehce řešitelnému problému lásky. Jejich touhy poletují takovým společným prostředím — pestré bubliny . . . nepraskají-li nárazem, neodskakují-li od sebe v nedorozumění, splývají v jedno — zvětšujíce se dotknutím. Osud jejich bývá skoro vždy stejný a citlivým vůbec není zdrávo chtíti je zachycovati a býti rozčarovánu. Kdož jsou měkké povahy, nesnášejí dobře zklamání, v lásce nevyhnutelná.

Jak si toto mohl neuvědomiti? Teď trpěl již dva dny. A dva měsíce tu bydlil. Teď byl náhle pln obav. Což neměl dost na zkušenostech dosavadního života svého? Což nenabyl přesvědčení, že jemu jako básníku a citlivému muži jeho druhu jest prchati před ženami, chce-li si zachovat jasnou a klidnou mysl? Žena je pouze pro povahy silné, vedené sobeckou vůlí a bezohledností. Neboť má čivy v prstech — ach, velmi jemné čivy v prstech a rozezná na ráz materiál . . . a než se naděješ, je z tebe poddajná hlína v jejích úzkých, štíhlých ručkách . . . uhněte z tebe něco, pustí tě na zem a rozbiješ se, soško . . . Trvá to někdy dlouho, než tě slepí dohromady . . .

Ačkoli takto hrdinsky rozumoval a přemýšlel Kilian leže na pohovce, nespal po dvě noci mukami. Neboť není a nebylo, jak si říkal, v životě ženy, jež by tak zasluhovala soucítění a lásky, jako paní Emma. Důvody, jež si proto uváděl, potíral protidůvody, a znova planoucí touhu chtěl potlačiti sentencemi, jež sršely slepou nevážností k ženám. Ale když se ozvalo zaklepání na dveře z vedlejšího pokoje, v němž bydlila matka s dcerou, trhlo to jím radostně. Posadil se rychle ke stolu a zvolal: „Dále!“

Dveře se otevřely a cosi růžového vdechlo do pokoje, naplnilo prostranství jeho vůní a září, proneslo se po koberci, jenž vídal lepší časy, ke stolu a pohovce. Sevřel prudce ve svém náručí růžový přízrak, jenž se však dnes netrpělivě a odpudlivě vyvinoval z jeho divého objetí. Pronesla větu, kterou ženy s oblibou říkají, jsou-li rády, že muži ztrácejí v jejich blízkosti rozum, a usadila se na pohovce.

Jak to přišlo vše? Kilianovi prolétla hlavou řada drobných dějů ode dne jeho příchodu až do této chvíle . . .

* * *

Viděl, kterak druhého dne přinesla mu stará paní, šedivá stařenka, klidná a zdvořilá, s černým čepečkem a studenými zraky kávu i s lístky pro cizince, jež on s pleonasmem vyplnil. Ostýchal se napsati tam pravdu. Jak mohl napsati „bez zaměstnání“? Napsal tudíž „soukromník“, což při jeho dvacetišesti letech bylo přece příliš úctyhodné. A nakupil navrch svých ostýchavých nepravd, k nimž vedla zdánlivost jeho existence, lecjakou novou, z potřeby zakrýti se jakous plentou před zraky zvědavých lidí, kteří by beztak nedovedli ocenit jeho vlastní práci a působnost. Bylť přece jedním z těch, kteří mají kurs pouze u několika ésthétů, snivé mládeže, pokud se jí plně nezmocnil sport, a žen, bývalých milenek, kterým svěřil tajemství svého poslání. Bylť pouze básníkem bez občanského povolání a stálého příjmu, nezabezpečen do budoucnosti a odměňován za svou práci — degradovanou praktickými lidmi na hračku — honoráři malého národa; a neznámý širšímu obecenstvu, mátožný ve své existenci byl jedním z těch, kteří jako by předurčeni byli k tomu, aby jako pařížský Deubel hledali a našli svůj klid konečně ve vlnách nebo v oparné říši alkoholu. Nebyl ještě tak daleko. Byly tu však všechny disposice k tomu, aby to s ním dospělo jednou tak daleko.

Jeho studie práv a filosofie rozplynuly se mu pod rukou, jako neopatrnému a hráčskými nehodami stíhanému hráči hrst zlata. „Měl ode všeho něco a dohromady nic, jak konstatoval, když se vzdal studentských svých snů. Nemíti sil ani odvahy v dvacetipěti-šesti letech života k dokončení studií je povážlivé a zlověstné. A ač to cítil, nedovedl si pomoci. Neuměl ani najíti si praktické povolání a dostalo-li se mu neočekávaně nějakých hodin neb kancelářské práce, bylo mu brzo fysicky nemožno setrvati v něm. Ono nezdravé bohemství, jež ubíjí, vystřebává a vysiluje a které si nemá žádný umělec malého národa dovolit, otočilo ho svými chapadly jako chobotnice; a co knihy jeho vyšlé za dob klidného studia během posledních let teprve nyní se probíjely v nedostatku hutnější a významnější produkce, cítil se býti stahován a probouzíval se děsivým strachem před svou budoucností.

Poslední, co měl, byl zbytek z otcovy pojistky. Zařídiv však vše, čeho bylo potřebí k bezstarostnému jakémus živoření na dobu čtvrt roku, zaplativ na čas ten

i činži byl už téměř na holičkách. Neměl už příbuzných a známí jeho nepatřili k mecenášům ani k těm, kteří by pomohli, i kdyby možnost měli. Neměl ostatně poslední tyto dva měsíce, po které tu bydlil, žádných styků s bývalou svou společností; střeže žárlivě svou samotu, vyhýbal se návštěvám nepřeje si jich; žilť něco tak zvláštního a půvabného, že chodil jako mlhou snů a nadějí. Prošed od svého útlého mládí řadou sexualit neměl zvláštních illusí o ženě. Ale tuto, kde přijal jako dravec lehké objetí mladé, znuděné ženy, cítil se býti středem zvláštnějšího děje, rušného vnitřním svým obsahem a ačkoli v thematech, jež při svitu zelenavého stinítka zpracovával, vyhýbal se úzkostně představám bídy a lásky, cítil, že tyto dvě složky půjdou brzo družně životem básníků, jenž bude životem jeho. Dosud byl tu jen silný ten cit, který určoval většinu jeho duševních pochodů. Ale bída už čekala.

Snadné a brzké vítězství nad ženou neprávem nás muže disgustuje. Ale fakt náhlého daru vždy je pozoruhodný a nutí k opatrnosti. Zvláště u žen, jež mají rády pěkné, lesklé věci a klamnou představu o naší finanční síle. Kolik žen svedl elegantní a distinguovaný zevnějšek mladého muže k této představě a oddání se a to nejen nadějím, nýbrž i vzdání se mužově touze . . . Ale ženy takové dovedou rychle vystřízlivěti a věnovat přízeň jinam; a podružné, vedlejší jejich cíle uplatní se lehko na jiném poli lásky, na poli, na němž se urodila lepší pšenice.

Kacířské tyto názory zkaženého muže byly i názory Kilianovými. Jak se nenáviděl pro ně hned v prvních dnech svého pobytu, kdy se blíže seznámil s paní Emmou, jež se ho pranic neostýchala! . . . Byla přirozená ve svém příchodu i odchodu, ve svých náhledech a přáních, zvědavá a jako děcko: co chtěla vědět nebo mít, musila mít a vědět. Po první prudké důvěrnosti, jíž nijak nebránila, odehrála se v tomto pokoji scéna šíleného zoufalství. Co si jen o ní pomyslí . . . Co se to stalo . . . a jak ona k tomu vlastně přišla . . . Skočí do vody — toť strašné, ona, jež nikdy — ni-kdy . . . se neprohřešila, je teď nevěrnou památce zesnulého . . . Sklonila klesajíc ke stolu hlavu na jakýs medaillonek s malým portraitem, jenž se uvolnil z jasného, vlnivého záňadří.

„Můj ubohý! Odpusť, odpusť mi!!“ Ale medaillonek neodpouštěl jaksi a tu básník klna sobě v duchu, že přijal objetí dosti zřetelně mu podané, prosil ji a přemlouval. Byla však bezútěšna, a když se jí přiblížil, vyskočila a uprchla. Její župánek zůstal však přiražen mezi dveřmi, a když otevřela, aby ho vtáhla k sobě, zmocnil se nový milenec její ruky a přinutil ji, aby se vrátila. Usmíření bylo sladší první viny.

— — — — — — — — — — — —

Téhož večera vyšel s dovolením staré dámy, jež nikdy ničeho proti přáním dcery své nenamítala, s paní Emmou na procházku. Shlíželi se ve výkladních skříních. Měl na sobě elegantní svůj hnědý šat a známý svůj šedý širák, jenž se mladé ženě velmi zamlouval, poněvadž, jak pravila, v něm vypadá jako básník. Její útlá a v poprsí plná postavička kráčela vznosně a rozjařeně po jeho boku. Špatný znalec žen, jenž nepozná na nich den, kdy mají nového milence. Blesk určení zažehne v nich světlo a ono prozařuje očima a pletí. Závodní kůň, jemuž mazaný trainer před závodem vpraví příslušnou dávku, nemá oné volnosti a bujnosti pohybu!

A mladý muž viděl hnědý vlas pod kloboučkem, hnědé, jaré a slibující oči, ladný profil tváře a modrý přilehavý vycházkový šat nové své přítelkyně. Kráčeli k Smíchovu . . . Řeka byla za slunného ještě večera plna lodiček a parníky táhly za sebou zdouvající se vějíře vln . . . Od Petřína stoupala do Prahy předtucha noci a cosi v tom vzduchu kolem tolik šeptalo slibů a vanem jeho tolik se neslo nadějí!

Byli spolu na koncertu, a nežli šla spat, řekla mu přivinuvši se k němu pevně u dveří jeho pokoje, že mu patří pro život . . .

* * *

Po několika vycházkách, při nichž jí nemohl pochopitelně ničeho odepříti, revidoval Emmin přítel básník Kilian hotovost. Vzbuzoval snad u ní domněnku, že je bohat? Bylo ovšem jeho chybou, že dával na jevo, kterak si neváží peněz, a vypravoval-li k jejím otázkám o minulém svém životě, mluvil snad někdy v nadsázkách; básníci to už leckdy jinak nedovedou. Ale potkají-li se dva lidé a vypravují-li něco o sobě, věří jeden druhému polovinu? Zajisté že nikoliv.

Po zralém uvážení shledal, že, nebudou-li přání jeho přítelkyně příliš nadprůměrná, může se svou hotovostí několik měsíců vystačiti pro oba. Co bude potom, nevěděl. Snad se něco najde v některé knihovně, nebo tajemnické místo ve spolku. Bude se snažiti, pro ni, která mu znamená ženu. Byla vroucná a oddaná a vyjadřovala svou vděčnost až dětinsky. Je šťasten, že ji nalezl. Vše pro ni. Jen pro ni.

Dnes jsou tomu však dva měsíce a nedostatek nahlíží dovnitř do jeho pohádky

klíčovou dírkou... Bude nucen jí to říci... a poraditi se s ní. Trapno mu bude. Nemluvil s ní nikdy, odkud bere peníze... Ale jistě pochopí a pak se zařídí oba tak, aby půvab jejich dnů nebyl zjízven.

Trpěl přece již v posledních dnech obavami a přemítal o možnosti, že její oddanost utrpí. Vida ji však nyní vedle sebe na pohovce, na niž se snesla v něžné lenosti milenky, nabyl naděje a obavy jeho hasly.

Jak je šťasten! Nový ten župánek, střevíčky, ba i zelenavé punčošky, jež se právě kmitly pod župánkem, to vše je jeho darem — a jak jí to sluší! . . . Oh, že nemůže od nynějška jí už ničeho v dohledné době darovati. Pocítil bolest přímo fysickou . . .

III.

Byla jaksi zamyšlena, a když ji chtěl vzít znova kolem pasu, odstrčila ho.

„Co je?" zeptal se zaražen a naklonil se k ní, hledě jí nahlédnout do tváře . . .

„Počkej . . . Ne — nech mne. Musím se tě na něco zeptati . . ."

Vstala a usedla za stůl zády k oknu, jež zašeřeno bylo květinami. Ve stínu blýskaly se jaksi nervosně hnědé její oči.

Opřela hlavu o dlaň a hrajíc si volnou rukou po stole pravila zvolna: „Znáš officiála Greifa?" „Znám . . . Jak ty ho znáš?"

Předzvěst čehosi hrozně nepříjemného mu naplnila hruď a ústa.

„Tak — ucházel se kdysi o mne, dokud jsem byla ještě svobodná. Nechtěla jsem ho, byl to lump, jako mnoho jiných, kteří to na sebe nepovědí. Bála jsem se takového muže. A vdala jsem se dobře. Až na to, že byl manžel nemocen, nevolila jsem špatně. Teď ovšem mám malou pensi a mně to nestačí . . ."

Kilian znal Greifa. Chodíval kdys k jejich stolu umělců a literátů, dokud i Kilian hýříval. Greif byl zasvěcen i do jeho poměrů dobře, věděl, jakým as je soukromníkem, a že ho básně uživit nemohou. Pomlouval snad? Zdá se mu, že ho jednou a to nedávno potkali. Hlavně však vzbudila pozornost poznámka Emmina o nedostatečnosti její pense. Nemá to vše za účel, aby své přítelkyni nějakým způsobem vypomohl? Mluví dnes prapodivně cizím hlasem! Odhodlal se, že vše jí řekne. Bude tak nejlépe. Má-li ho ráda — a nemůže o tom pochybovati — vžije se do nových poměrů a posečká, než jí bude moci býti zase vším.

Ale — tedy Greif též za ní chodil! . . .

„Přeješ si něčeho ode mne, Emmo? . . . Musím ti, bohužel . . ."

Přerušila ho zlostně opřevši se vzad a měříc ho pohrdavě:

„Co bych mohla od tebe chtít, ty chudáku! . . ."

A co on rozhořčen a zasažen obsahem věty i tónem, jímž byla pronesena, vstal, vstala i ona a oddělena jsouc od něho obdélníkem stolu chrlila ze sebe příkrá slova, výčitky, urážky zajíkajíc se zlostí a opovržením . . .

„Bohužel, ano . . . bohužel . . . Dobře mi to lidé řekli, že se s tebou courám! . . . Myslíš, že nevím, že jsi včera zastavil pečetní prsten po otci . . . Kdybys alespoň nebyl tak hloupý, a nenechal to ležet . . . Nemáš prý vůbec žádné zkoušky, a já myslila podle kněh, že jsi professorem a že se jen píšeš soukromník a jsi-li soukromník, že máš přece nějaké jmění . . . No, mluv, soukromníci mají přece jmění..."

Zarazila se pohlédnuvši naň s jakýmsi zábleskem naděje v očích, že jí to potvrdí a že ji zbaví toho strašného zklamání.

Jemu se ze všeho chtělo smáti odporným a urážlivým smíchem. Usedl ustoupiv od stolu, u něhož si Emma podepřela boky . . .

„Otázku!" Přerušil ji nedbalým vztažením ruky. „Nepotřebuji se zpovídati. . ." „Ještě to . . ." „Ticho . . ." vykřikl, „říkal jsem já někdy o sobě, že mám nějaké jmění, nebo že mám zaměstnání a jaké? Sliboval jsem já někdy něco? . . ."

Zajikala se novým návalem hněvu . . .

„Od počátku do konce jsi byl samý flanc a klam! Kdo může žít jako ty? Šaty jsi měl a peníze . . ." Kilian se zasmál trpce . . . „básničky jsi psal, dobře jsi jedl a pil, po výletech jsi utrácel . . ."

„S tebou," prohodil tiše . . .

„Se mnou! Se mnou! Já jsem teď s tebou zostuzena, žebráku! To jsem to s tebou čapla . . ." řičela přímo, a prsty se jí svíraly do kleští. „Vypravovali mi, že nic nejsi, nic z tebe že nebude, blázne . . . Nech aspoň poctivé ženy na pokoji . . ."

Kilian povstal, šel ke dveřím, otevřel je a velitelským pohybem vykázal jí cestu. Chtěla se naň vrhnouti. V tom však tu byla již její matka, rychlá neuvěřitelně jako myška a chytila soptící do náruče. „Ale co se rozčiluješ, Emoušku . . . Co se stalo?" „To, co víš!" vykřikla dcera trhajíc sebou.

„Ale — ale . . . buď jen klidná . . . pan Kilian pochopí . . . a opustí nás co nejdřív . . ."

Matka obrátila k němu své studené oči, chladné a rozhodné.

„Sám o své ujmě a ještě dnes . . ." pravil Kilian třesa se odporem. Odešly.

Kilian osaměl v rohu pohovky.

Po chvíli se dveře otevřely . . . „Nemějte ve zlé," pravil v přítmí hlas matky. „Bylo příliš kruté zklamání . . ."

„Ale což pak já něco zavinil?" vykřikl rozhořčen a rozlítostněn mladý muž . . .

„Nebudeme o tom hovořit. Račte mít zápalky? Rozžehneme lampu. Nebylo by příjemno teď chodit podle sebe . . . Jste-li s tím srozuměn, máte přeplaceno o měsíc . . . Zde jsou peníze . . ."

„Nechte si to . . ." vybuchl Kilian . . . „Zítra ráno se vystěhuji. — Nemohl bych tu spát, spat půjdu jinam . . ."

„To bude lépe pro vás i pro ni. Peníze tuto leží na stole. Račte si jen je vzít . . . Dcera mi říkala, že sám potřebujete . . ."

— — — — — — — — — — — —

Emil Tréval:

ROZPUK.

(Pokračování.)

Jak mohla to píti? byla první má otázka, když ráno jsem procitl. Jak mohou to píti? zevšeobecnil jsem ji, vzpomínaje na to, co viděl jsem při tanci, kdy tanečníci ne jako u nás v Čechách častovali své tanečnice sodovkou neb vínem, ale nejsprostší kořalkou, jak ji sami pijí ze smrdutých, špatně vypláchnutých lahví. Je v tom kus zrovnoprávnění obou pohlaví, či tradicionelní opovržení ženou? A jak mohou ženy takové „pocty" přijímati? Neobrací se jim žaludek hnusem? Líbati pak takovou ženu — fuj!

Za dva dni chystali jsme se s Liborem zase do Grošovic do oktávy. Děkoval jsem hostitelům ze srdce za krásné dni, prožité pod jejich střechou. Netajil jsem, že jsem se tu měl lépe než doma. A hostitelé byli rádi, zejména paní Opékalová. Otec Opékal dlouho mi potřásal rukou a opakoval, jak ho těšilo, že jsem byl u nich a že by si přál, aby i jeho Libor měl mou vážnost a vytrvalost ve studiích. Měli jsme se s otcem Opékalem rádi, ač jsme často spolu nemluvili. Když nebyl v Uherském Brodě, a to byl aspoň ob den — sedával u účtů za stolem, nebo brousil se starým bělouškem v ještě starší najtičance po okolních dědinách vyupomínat dlužníky mleče. Měl nejen mezi lidem peníze, ale maje i hospodářství ke mlýnu náležející pronajaté, vybíral i od váhavých nájemců po splátkách nájemné. Kdyby nedbal, třeba několik let by mu nezaplatili. Karbanil, pravda, ale ne bez rozumu a neprohrával mnoho, spíše na velebníčku z Horněmčí vyhrával. Se mnou mluvil rád o Praze, poznal ji na svém vandru, a já mohl jen poslouchati. V tom ohledu věděl více než my všichni ostatní. Paní Opékalová, když se na vše hned první dny vyptala, nenadělala pak mnoho řeči, ale starala se o mne, vařila i prádlo obstarávala. Nejvlídněji loučila se slečna Otyla. Ráda si vždy dobírala ostýchavého studenta, říkala, že lidé v Uherském Brodě, kam jsem ji as dvakráte doprovodil, říkali, zda jsem její ctitel? A smála se mým rozpakům.

Flegmatická povaha její při loučení jako by roztála. Zvala mne co nejnaléhavěji, abych příští prázdniny zase přišel, aspoň na několik dní. Že by bylo veseleji, a divoký Libor by se krotil, maje takového beránka při sobě.

Mluvila německy a řekla mi Lamperl.

Ale snad se jen přetvařovala — ženy to výtečně dovedou — a bude ráda, že se mne zbaví. Tak se mi nějak dychtivě chtělo znáti cit její ke mně! Nedvořil jsem se jí — ač mne zajímala — nešvadronil německy, jak si přála, a jak stále navazovala, nedoprovázel ji ani jednou na vycházce, ač by to asi byla ráda viděla. Byla koketní a líbilo by se jí vzbuditi v Hannakovi trochu žárlivosti.

Vyšli jsme z mlýna za rosného jitra, provázeni otcem a Otylou, která nám obětovala ranní povalování. Fabiš jel s vozem před námi. U volenovského dvoru řekl otec Opékal k dceři: „Už abychom se vrátili!"

„Pozdravujte tatínka!" řekl mi otec Opékal, „a řekněte, že dopis jeho jsem dostal, a že nemá zač."

Pohladil mne po hlavě, co Otyla líbala se s bratrem.

Mně podala obě ruce.

„Dobrou cestu a vzpomeňte si někdy!" řekla.

Chtěl jsem jí políbiti ruku, měkkou jako samet, ale přitrhla mne k sobě a se smíchem vtiskla mi na rty hubičku. Otec jí pohrozil.

Šel jsem k vozu jako omámen. Sladká, mdlobná vůně ovála mne z polibku Otylina, celý jsem se roztřásl.

„Vylez!" pobízel Libor, sedě už ve voze. Já stál u lišně jako ztracený.

Koně zabrali, jeli jsme. Ohlédl jsem se — bílý šat Otylin svítil už hodně z daleka. I ona se právě obrátila, zatočila slunečníkem. Škoda děvčete!

Proč škoda? Nevěděl jsem.

Nejeli jsme ani čtvrt hodiny, zastavil Fabiš.

„Zatrápené roby!" zabasoval Libor a hupkem byl s vozu.

Za stohem vyskočily schované dívčiny Zuza a Jenůvka.

Libor obchvátil Zuzku. Slzy jí potůčkem tekly. Zmizeli za stohem s jedné strany.

I Jenůvce slzy koukaly, ale usmívala se, podávajíc mi kytičku květin.

Fabiš popraskávaje bičem loudal se se šimlou po silnici, ponechávaje nám času na rozloučenou s galánkami.

Dal jsem Jenůvce už včera s Bohem, přijala to klidně, nečekal jsem, že ji ještě uvidím. To Zuzka jistě zbubnovala.

Bylo mi skoro nemilo. Co mám děvčeti říci? Už včera jsme si přáli všecko dobré do budoucnosti. Proč ty ženské tak rády se loučí?

Prohlížel jsem kytici, ovinutou ručníkem.

„Jaké to krásné jiřiny, rudé a pomorančové," divil jsem se. „Kde že jste to natrhala?"

„Na faře v zahradě. A z naší zahrady je při tom šalvěj a majorán a bazalička."

„A to pro mne, Jenůvko?"

„To jen na cestu — na vzpomínku — dokud neuvadnou, pane Jablonský."

„Děkuji srdečně!"

Odvinoval jsem ručník. Jenůvka zadržela mi ruku.

„Ručník je k tomu. Je perkavý."

Byl skutečně vyšívaný a uhodl jsem, že rukou Jenůvčinou.

„Vděčně přijmu," řekl jsem. „Ale co já za to dám?"

Šacoval jsem se. Konečně jsem našel.

„Vidíte, Jenůvko! — ulomil se mi nedávno granátový knoflík od manžet — hvězda. Matka mi knoflíky před dvěma roky k Ježíšku koupila. Jsou mi drahé. Vidíte, že mám granátovou hvězdu v peněžence. Chcete ji?"

„Ne, když je to taková památka —" řekla, ale natahovala po tom ruku.

„Nechte si k tomu udělat špendlík, budete míti náprsní jehlici."

„Budu to nosit jen na největší svátky," jistila. A nevím, vedla-li mne, nebo šel jsem sám, obešli jsme stoh s druhé strany.

„Vzala jsem hvězdu a ne špendlík," řekla Jenůvka.

„Proč to říkáte?"

„Špendlíkem, pravia (praví se), že přátelství se rozpíchá."

A políbila hvězdu. Stiskl jsem jí ruku.

„Vy jste dobrá, Jenůvko, vy budete šťastná!"

„Neuroku!" zaklepala mi ohnutým článkem prstu na srdce. „Ale co vás tak polekalo?"

„Mne? Proč?"

„Že se tak ohlížíte."

„Nic. Je to můj zvyk."

Nikdy jsme se s Jenůvkou nepolíbili, nebylo žádné prudké lásky mezi námi. Vzhlížela nyní ke mně, svěží, dívčí tváří, s pootevřenými malinovými rty. Nemohl jsem neporozuměti, neskloniti se, nepolíbiti. A přece jsem to neučinil — jiný, čerstvý polibek nechtěl jsem smazati, polibek měkkých rtů jako z atlasu, provázený vůní essencí i vůní čistého ženského těla, polibek dámy.

A přece dvé těchto malinových rtů byl pootevřeno tak dětsky zbožně, jako ku přijetí hostie.

Anebo kořalky, zasyklo mi v nitru a odstoupil jsem rozhodně. Vše ve mně se vzpříčilo. Nedovedl jsem otupiti všecka čidla, jen abych mohl býti prostopášný. Nemohl jsem jím býti zde ani v Rubánkách. Nejmenší sprostota mi každou ženu k smrti zprotivila.

„S Bohem, Jenůvko!" řekl jsem chvatně, ohlížeje se po voze a spěchaje k silnici.

„S Bohem choďte!"

Klusala za mnou bosýma nohama po strnisku.

Podal jsem jí u silnice ještě jednou ruku. I Libor se Zuzkou docházeli.

Jenůvka sklonila přede mnou čelo. Slzy jí pršely.

Nevěda ani co činím, přežehnal jsem ji křížkem, na čele, bradě a měkkých ňadrech. A než jsem se nadál, uchytla mi ruku a políbila. A už byla i se Zuzkou za stohem.

Jeli jsme. Libor ohlížel se dlouho s vozu zpět, já nic.

„Ukaž ručník!" řekl konečně.

I on měl voničku z řebíčků, levandule a růží, pěknější než já a také ručníčkem ovinutou. Úzkým, vyšívaným kapesníkem.

Ale můj ručníček byl hezčí. Oranžové lilie s rudými listy províjené kol do kola. Ručníček Liborův měl pouhý bílý, hedvábný ornament.

„To ona sama, Jenůvka," vysvětloval Libor. „Zuza nemá té trpělivosti, té to udělala hrbatá Justa, vzorkářka. A Jenůvka je její nejlepší učednice. Ten šátek má mezi znalci cenu pětky a víc."

„Nevyznám se v tom," namítl jsem.

„Vyměňme si to!“
„Co tě napadá, Libore!“
„Eh, vždyť já jen žertem. Ani bych to od Zuzky nedal. Ta zas umí něco jiného než vyšívání.“
Ovíval rozpálené tváře ručníkem. Kytice mu padla na dno vozu. Nechal ji ležet. Bylo mi líto květin. Zdvihl jsem je a podával Liborovi.
„Eh co,“ odmítal, „kráva by se toho nažrala — ale já nedbám. Fabiš, máš?“
Naznačil pití. Fabiš podal mu láhev se slivovicí. Libor se napil i mně podal. Odmítnul jsem.
„Slivovice v zimě obléká, v létě svléká,“ poznamenal Libor.
Opatřil jsem obě kytice, aby nebyly na slunci.
Libor díval se na mne uštěpačně.
„Kamaráde Adame, mám tě rád,“ začal, „rád jako rodného bratra, a vždy tě budu mít rád.“
Udeřil se do prsou pěstí.
„Ale nevím ani, co jsi. Muž či co?“
„No, no, Libore!“ odvětil jsem, nevěda, zda mluví vážně, či už z rána je podnapilý.
„Měl bych chut seskočit a ještě zde, na naší půdě slovenské, tě pořádně zvalchovat!“
„Libore!“ napomínal ho Fabiš.
„No a nemám pravdu, Fabiš?“ obrátil se Libor na bratra a mluvil na dále jen k tomu, mne naznačuje ve třetí osobě slovy on, ten, tuhle ten! „Holka taková přítula a on — Fabiš, podej mu hrst sena!“
Z dlouhého říkání vyrozuměl jsem, že Liborovi bylo téměř osobní urážkou, že jsem slovenskou krásnou pleť neocenil dle jeho způsobu. Poznal jsem, že o každém mém hnutí do zevrubna informován je Zuzkou. Ta z důvěřivé Jenůvky, co chtěla, vytáhla. A snad ta její důvěřivost, poddajnost právě, učinila mne nežádostivým.
V očích Liborových byl jsem bačkora, strašák v zelí, což přijímal jsem flegmaticky. Všelijaká filosofie mě při tom napadala. Vše je smyslový klam, jen čistota a zdrželivost jsou silou mužovou. Napadlo mne, zda i Don Juan představoval si kdy krásu mužné čistoty. Představil-li si, jistě i po této rozkoši zatoužil.

Ostatně dosti možno, že v Grošovicích budu si zase svou zdrželivost vytýkati a ještě prudčeji, než Libor činil. Ale prozatím byl jsem kliden a ničeho jsem nelitoval. —

Adam Jablonský přestal psáti. Seděl už za stolem několik hodin a ruka ho bolela až do křeči. Fialová vidma kalila mu bílý papír. Hlad se v něm ozval. Dostal oběd? Ani si nevšiml, kdy dozorce vešel. Patrně už zase oběd netknutý odnesl. Tak byl zabrán sepisováním svého útěku do Egypta, jak zval episodu na Slovensku.
Dal se do chleba. Ještě žvýkal, když byl vyrušen návštěvou. Professor Babyka.
Je to pouhé přátelství, či i jiný zájem, jenž professora k bývalému žáku vábí? Otázka ta překmitla se Jablonskému, když professora vítal.
„Četl jsem váš spis,“ řekl professor, sedaje, „a mnohé v něm mne překvapuje, přiznávám se.“
„Na příklad — co, pane professore?“
„Nyní ještě — o tom až později. To jste vše popsal?“
Ukazoval na haldu papíru na stole.
„Ano, dnes.“
„Smím to čísti?“
„Prosím!“
„Professor ponořil se do četby, co Jablonský jedl. Šla mu rychle, znal dobře rukopis Jablonského.
Když přečetl, zamyslil se.
„Píšete upřímně? Vše tak, jak se stalo?“
Adam Jablonský zatajil dech a vzpomínal. Tak jako když mu Marabú dal těžkou otázku z logiky. Konečně odvětil pomalu, ale určitě: „Až na některé maličkosti, které ostatně mohu dodati — upřímně.“
„I vše z vašeho mládí?“
„Právě tam snad budou nějaké maličkosti vynechány — hříčky.“
„Nemyslím to, Jablonský, ale nějaký špatný rys v povaze.“
Professor mluvil jaksi zchladle, ani křticím jménem Jablonského nejmenoval. Byl by se urazil charakteristikou professorů? O něm přece nic nechvalného nenapsal. A což neví, jako ostře jsou professoři právě svými žáky posuzováni? Censura proti censuře.
„Špatný rys, pane professore?“ odvětil rozhodně, „nikoli! Ani žádnou špatnost. Ta přišla teprve v oktávě, pane professore, velká špatnost.“
Professor poposedl nepokojně.
„Chcete psáti dále v témž směru? Totiž stejně upřímně?“
„Jsem k tomu odhodlán. Zabírá mne to celého a ulevuje skutečně, jak jste předpověděl.“
Professor pohlédl na vězně vlídněji.
„Jste také změněn, Adame. Proti tomu, jak vypadal jste při prvé mé návštěvě.“
„Lépe?“
„Mnohem lépe.“
„Žiji jediné myšlence.“
„Výlučnost bývá lékem. Po ohromném otřesu bývá reakce. Ale jste si zcela jist,

že řeknete, musíte říci vše ze svého života? I to, co s vaším — činem nemá příčinné souvislosti?“

„Kdož to může věděti, pane professore? Vše v životě souvisí.“

„Ale jsou přece vedlejší koleje —“

„Pane professore,“ přerušil ho Jablonský, „tváří v tvář tomu ohromujícímu ničemu, které mne obklopuje, dosud obklopuje, vyjdu-li sám ze sebe, zdá se mi každá tak zvaná diskretnost zalháváním, zbabělým vůči velikosti mého hříchu. Vždyť já teprve touto zpovědí jako bych sám sebe v zrcadle poznával. Budu si sám zrcadlo kalit? Lituji jen, že už dříve jsem toto objektivní stanovisko k sobě nenašel, snad by se bylo —“ nedopověděl, jen máchnul rukou.

Professor kýval hlavou.

„V affektu schází každému náležitý odstup a přehled, milý Adame. Když jsem četl vaše memorandum, viděl jsem, jak jemnocitný, vzdělaný jste. Jak se dovedete nejen pozorovati, ale i obmezovati. Jak uznáváte i práva slušnosti.“

„Slušnosti, pane professore? Ten výraz jsem nenapsal.“

„Ale je obsažen ve vašich řádcích. Taková ušlechtilá zdrželivost. Chcete ji zachovávati i dále?“

„Neměl bych, pane professore?“

„Jedná se o osoby známé, které v zápiscích vašich asi nyní přijdou na řadu.“

„Myslíte professory? Přece jsem změnil jejich jména.“

„Ale velmi průhledně.“

„Pane professore, jest ve mně mocný hlas, takový imperativ, musím říci vše! Musím! Raději bych ani nepsal — kdybych měl míti ohledy — cítím to — a vrátila by se mi celá má bída — sám sebou bych opovrhoval.“

Professor, vida, jak je vězeň rozechvěn, se odmlčel. Pak řekl:

„Víte co, Adame — nemůžete-li jinak, tedy pište! Mluvil jsem o tom s vyšetřujícím soudcem. Co napíšete o oktávě, přečte on jen jako soukromník, podrží v aktech jen to, co je pro vyšetřování nezbytno. Pak vše sám pročtu. Mimo nás dva, nikdo jiný.“

„Jsem spokojen, pane professore. Vždyť nemám v úmyslu nikoho hanobiti, jen uleviti siré duši, sám sebe pochopiti, sám se trestati a ponížiti. Měl jste obavy?“

„Jsou v Grošovicích jisté obavy.“

„Prosil vás někdo, pane professore?“

„Appeluje na vaši rytířskost.“

„Děkuji.“

„Pověst ústavu by tím utrpěla.“

Profesor Babyka zadíval se na Jablonského. Výraz tváře tohoto ztvrdl, oči nabyly neúprosného lesku.

„K čemu to vše, pane professore, když pouze soudce a vy to budete čísti?“

„A že i to je příliš mnoho lidí, toho se, Adame, váš cit nedovtipuje?“

„Byla u vás prosit?“ tázal se Jablonský. Ale professor neodpovídal, jen se pevně a suggestivně na Jablonského díval.

Jablonský vydržel pohled, neměně výrazu. Jen pevněji sevřel rty.

„Nejsem diskretní a nechci býti. Magis amica veritas! Praví se, pane professore, že mladík vždy vděčen je ženě, která první odhalila mu tajemství pohlavní lásky. Ale věřte mi — já tu — dámu nenávidím.“

„Neměl byste tak mluvit, Jablonský.“

„Jen milující ženě zachováváme zbožnou upomínku. Ale já nemám pražádné příčiny litovat.“

Díval se pevně na professora, očekávaje námitku. Ale professor mlčky pokrčil rameny.

„A přece myslím, pane professore, že by vše to hrozné bylo nenastalo, kdyby dáma ta mne byla milovala. Že od ní i já bych se byl zanítil.“

Znovu se odmlčel, ale když professor nedával se vylákati ze své reservy, pokračoval tónem prudké obžaloby.

„Milovala mne tak, jako vědátor své pokusné zvíře, svůj studijní materiál, jako žíznivý citron, z něhož ssaje.“

Professor sebou trhl a řekl ostře: „To tedy snad i mne máte v podezření — —?“

„Ne, pane professore, u vás je to něco jiného, vám to nezazlívám.“

„Děkuji!“

„Vy jdete přímo a ne pod falešnou vlajkou. Vám jsem vděčen. U vás je to ryzí cit, snad ne bez příměsků cizích kovů, ale příměsky nepřevládají. Sám sebe nechci šetřiti, měl bych z ohledu k ní ještě více se zkřiviti?“

„Ne z ohledu k ní, ale k nám, kteří jsme vás měli rádi, Jablonský.“

„A bude ona míti ohledy?“

„Ručím za to!“

„Nevěřím, znám ji, nevěřím! I když já budu diskretní nyní, ona jakmile věc utuchne, tím bude nediskretnější.“

„Jak to?“

„Nebude proti sobě mluviti, ale řekne to.“

„Komu?“

„Svému příštímu milenci.“

„Tak jí opovrhujete?“

„Znám ji.“

„Uvidíme. Ostatně, Adame, my se tu přeme o kozí vlnu. Pouze předpokládáme. Snad vše lépe dopadne, než se domníváme.“

„Snad,“ odvětil Jablonský ochable.

„Dáte mi na každý pád spis k disposici?“

„Ano! Dělejte s tím, co chcete.“

„A nebudete dále o tom mluviti?

„S nikým na světě. Mluvit bych se o tom styděl, psát ne.“

„A mohu i rukopis, uznám-li to za hodno, zničit?“

„Bude mi to pak lhostejno.“

„Díky!“

Professor vstal a vzal klobouk.

„Považujete mne, Adame, jistě za malicherného, úzkostlivého?“

„Přiznávám se, pane professore, že jste mne překvapil. Ale snad jsem už za hranicemi normálního smýšlení, jak srovnává se s požadavky tak zvané morality. Netroufám si už ani odůvodniti, co je velké, co malé, jen citem, pudem rozhoduji. A toho se držím, jinak bych byl ztracen. A hlavním, jediným a neklamným ukazatelem je mi pravda. Držím se jí ve vlnobití stálých přeměn jako jediného pevného a nezměnitelného bodu. A jen ona poskytuje mi odpočinek, ochranu před závratí. Je mi samému, pane professore, divno, že já, mladík, mluvím tak k staršímu muži. Ale jste znalec duší, vysvětlíte si sám, proč musím konati, co konám a zrovna tak konati, jak to činím.“

Professor tiskl mu ruku.

„Dokončíte to zítra?“

„Zcela jistě!“

„S Bohem!“

Hořká pachut zbyla v Adamu Jablonském z návštěvy professorovy. Deputace společenské morálky k němu, vrahovi, aby do své hanby nezatáhl nezúčastněné, aby nevyvolal skandál. Jak to nezúčastněné? Není vše, každý cit, každá vášeň, každý čin jen článkem řetězu, jenž na svém konci vleče mrtvolu? Nezúčastněné, nelze naprosto udržeti, každý čin, každý zažitek vede blíž a blíže, zanechává stopu, vlévá jakousi chut a popud k dalším činům. Vzpomínky pojí se v úmysly, vtělují se v ně, jako složky buď mírnící, neb podněcující. A to hořko z poznání bez lásky, zda neusazuje se jako žluč, bouřlivá, vznětlivá, taková živná půda rozpuku, jenž se v něm kvasil, až vyklíčil v otravný, nestvůrný květ?

Nezúčastněna nelze říci, ba ani od spoluviny nelze osvoboditi. Vše ho štvalo, od Libora a Cilky počínaje až po Roaldu, Julču, Jenůvku. Která byla první a která poslední příčina k vraždě?

Pak se nad svým hloubáním usmál.

Adame, probíráš to vše jako nějakou školní chrii, pensum. Se všech stanovisk, quis quid ubi — Barbor by z tebe měl radost!

Barbor! Jak ten by se tvářil, kdyby četl pensum, které zítra napíši? Hle, vyvstal mu anděl strážce, Babyka — nu, snad je tak lépe!

Zabrán do těchto myšlenek usnul Adam tvrdě.

Druhého rána povolán byl zase k vyšetřujícímu soudci. Předložil mu, co napsal, zodpověděl nějaké otázky — už ho nic nerozrušovalo — jako by vypovídal o něčem jen jako svědek a nikoli pachatel. A zase byl odveden do separace.

Dal se bez otálení do psaní.

Hned před Grošovicemi ptal se mne Libor: „A co doma, v Kotouli? Nestavíš se na nějaký den?“

Bodlo mne to. Napadla mě matka! Tak docela jsem zapomněl! Mocně jsem zatoužil po rovu matčině. Kdybych mohl tajně k ní zajeti — zajíti. Bolely by tě nožičky, smál se mi posupný hlas v nitru, není to k milence, jako kdysi, pouze k matce a mrtvé k tomu. Váhal jsem, ale pak pomyslil jsem, že právě na hřbitově mohl bych viděti — Cilku?! Otrava, šílenství! To bych nesnesl.

Zůstal jsem v Grošovicích.

„Otec si toho nepřeje,“ řekl jsem Liborovi.

„A peníze ti poslal?“

„Poslal.“

Byly tu skutečně, Kettner je přijal.

Otec za celé prázdniny nepsal mi ani jedinkrát. Pouze officielně se na mne optal otce Opékala a k závěrku prázdnin mu zase obřadně poděkoval. Stylista byl dobrý. Jak mi řekl Libor, poslal v říjnu do Nivnice pečlivě uzavřený roj silných včel. Otec Opékal byl totiž milovníkem včel a chléb s máslem a medem byl ve mlýně obvyklou pochoutkou.

Ani já jsem otci nepsal, k svatbě ovšem též negratuloval. V Nivnici uspořil jsem si něco z otcem mi poslaných peněz, za nic ve mlýně ode mne peněz nepřijali. Služce Tonce dal jsem na rozloučenou pětku. Úspory přišly mi vhod. Chtěl jsem poslati nějaký dárek Jenůvce. Místo toho koupil jsem krásně vázanou Růži stolistou a jiné básně od Čelakovského a poslal to — Otyle.

Poděkovala německým dopisem, omlouvajíc se, že v češtině dělala by chyby. Pro vlastenectví české neměla smyslu. Rád

bych byl viděl jejího Hannaka, ukázala-li mu, co dostala. Ten se asi katil!

Otec mi psal, že nečeká mne ani na vánoce domů, ale na velikonoce, že chci-li, mohu přijet. Že je zdráv, ano že nikdy se tak zdráv a silen necítil jako právě teď.

To byl on, otec a sobec. Jen o sobě, o ní nic. Imaginérní veličina. Už je ona ničím, Co on dostane do ruky, sníží, rozbije, rozdrtí.

Říkal jsem si to škodolibě. Tušil jsem, jí že není zdrávo. Otec nepsal: jsme, ale jsem! Po prvé v životě přál jsem si, aby zloba otcova se zdvojnásobila, aby ji pocítila zpronevěřilá vetřelkyně. Aby viděla, že sama na sebe upletla bič, sobě na potrest. Že nemohla horší los si ani zvoliti, než starého, necitelného ukrutníka za muže. Podivná zaslepenost! Nic ji nevaroval osud první ženy, hnala se za korytem, zaopatřením. Paní učitelová! Oč bylo to snazší než slečna učitelka! Nebylo k tomu třeba namáhavého studia, jen trochu koketterie a žádného citu. A výhodnější to bylo, než čekati několik let na mladého a zkysnouti při tom. Byla po čertech praktická. Kdysi jsem to, bláhovec, obdivoval. Lépe se starým papati než s mladým plakati, jako bych slyšel starého Krágla.

Obraz Cilčin vybledal zvolna v mé mysli, počal s ním zápasiti svěží a romantičtější zjev Jenůvčin. Vzpomínal-li jsem na Slovač jako na obraz, byla v něm Jenůvka pěkným, živě barveným tónem.

Jak jsem předvídal, vzdáleností silně se mi sblížila. Vše odpuzující z ní vyvanulo, jen milá, přirozená líbeznost zbyla. Jaký jsem byl blázen, že nesáhl jsem po ovoci, jež se mi nabízelo! A jak ochotně! Libor má pravdu, mezek jsem, loudal. Marně jsem si říkal, pomine to, jako svého času touha po Cilce, proto má lítost nebyla o nic méně hladová. Děvče jak makový květ, proč neobjal jsem je někdy, když vyšla z vody jako rusalka a voněla mátou a čistotou? Proč rozehřívám se teprve, když plamen musí zahynouti nedostatkem potravy? Jsem eroticky naladěn, rozhodně, ale jakýmsi zdlouhavým erotismem, který přichází všude pozdě.

Měl jsem chuť Jenůvce psáti, bez toho čekala asi na dopis. Ale nedůvěřoval jsem jejímu odpisování. Aby nezačalo: Leť, psaníčko, leť — —! aneb jinými banálnostmi, které by mne disgustovaly. A co také jsem mohl žádati od děvčete, které má dvě třídy škol? Kdyby dovedla psáti jak mluví, zavýskl bych,— co dělá, jak vzpomíná — ale to by pro samý ostych, vlastní myšlenky zatajila a z nějakého „Dopisovatele“ pitomost by opsala.

Nepsal jsem a nejvíce roztoužen, rozkládal jsem si perkový ručníček Jenůvčin a líbal jej.

Tak překvapil mne jednou Libor. Navštěvovali jsme se a rokovali o politice. O ruskoturecké válce, která právě vypukla. Byli jsme zuřiví turkobijci v theorii.

Odtrhl mi šátek od úst.

„Aha,“ smál se, „včil za Jenůvkou sliny pohltá a moha, nedbal.“

„Nemohu, Libore, za svou povahu.“

„Tintili vantili, však byste byli našli příležitost, kdyby se vám jí bylo žádalo.“

Chytil jsem se toho.

„Ano, Libore, ona se tomu vyhýbala.“

„Ale jdi, Adame! Tak tedy ty jsi to byl, kterému viďa ji oči se do jasna měnily a ne Jenůvka?“

„Toho jsem nepozoroval,“ vyhrkl jsem překvapen.

„Snad ještě tě měla sama vzít kolem krku a říci: Já bych vás chtěla, vy mne ne? I jdi mi k rasu, ty — neposkvrněný!“

Neposkvrněný! nazýval mne nyní Libor. Bylo to tak směšné. Toužil jsem stále a maloval si v duchu chvíli, až předstoupím před macechu a řeknu: Neboj se, už mne potěšila jiná, tvá láska nešla mi ani pod kůži a láska té jiné je stokráte lepší, stokráte slastnější. Jak by zbledla, jak by vzdychla!

Co bych za to dal, kdybych měl zkušenosti Liborovy a mohl jí posloužiti podrobnostmi co nejintimnějšími! Ovšem, co mi brání, abych netvrdil, i když jsem nezažil? Ale nebyl bych si jist a ona je důvtipná a nyní sňatkem ještě více poučená.

Musím na tomto místě doplniti, co jsem dříve vynechal. Z ostychu, falešného studu a snad že nepovažoval jsem to za důležito. I když mi to nebude ke cti, pravdě průchod! Proti jiným smím býti shovívavým, nikdy proti sobě.

Až do kvinty byl jsem zcela nevědomý. Byl to spolubydlící Černobýl, dobře živený, bujný a rujný cvalík, který, když jsem kdysi před kvartýrskou hovořilo o zrození dětí, před ulehnutím večer mi o pohlavním životě oči otevřel. Řekl, že mé pitomosti už nemohl poslouchati. A co více, ukázal mi i známou neřest, která mezi dospívající mládeží jistou periodu ovládá epidemicky a neodolatelně. A zrovna tak jako nováček v kouření přehání, s počátku i tato novinka mne zaujala, a oddal jsem se jí vášnivě. Stala se zlozvykem a jako každý zvyk druhou přirozeností mou.

(Pokračování.)

✱

ZOOLOGICKÉ AFORISMY.

Snadno nasbíral Dr. *K. Ch.*

Všecky jsou obsaženy v seznamu „ve zvěřinci jsoucích zvířat", který majitel F. Kleeberg vydal asi před 30 lety v Brně u Burkarta tiskem. V „předchozí poznámce" připomíná již autor, že v jeho seznamu „ledacos se nalezne, čím se zvědavosti poskytne oddechu, jindy zas k zadumání se pohne a opět k vážnému vědeckému bádání mocně pobídne, vůbec jednoduchou čistou mysl pro hezké a mohútné tvary přírodní zajisté uspokojí".

Následkem tohoto vybídnutí jsem se dal do studia seznamu a naleznuv mnohé, „co k zadumání pohnulo", předkládám něco z toho milému čtenářstvu v doslovném citování.

1. *Říční* kůň (Hyppopotamus amphibius). Tlusté těleso spočívá na nohou asi 50 *cm* vysokých. *Srst* má *nahou* — až na krátký tenký ohon. Barva jest tmavohnědá přecházejíc „dole" do světlého mědičervena.

3. *Americké mořské prase* (Tapirus americ. senillus).

4. *Vebloudokrčec* (Camelopardalis giraffa). Náleží k přežvykovavcům a žije v krajinách afrických bohatých na křech a lesích a sundavá listí akaciové dovedně svým pohyblivým jazykem. Bývá až k rohům 18 stop vysoký, jest tedy největším ze zemních zvířat.

8. *Lev berberejský* (felis berberensis). Silná jeho hříva táhne se od hlavy přes prsa až k zadním nohoum. Má mnohem více černých chlupů než kterékoliv jiné plemeno.

9. *Stříbrolev* (felis concolor).

13. *Pardr čili pardál.* Chce-li se s ním podniknout honba na zvěř, pak se postaví na povoz v kleci, která se otevře, když se zvěř objeví; nyní se zvedna a vrhna se na zvíře, k zemi je povalí.

15. *Levhard.* Šlapky dlouhých noh nedají se tak lehko pod tělo zatáhnouti — jak to pravé plemeno kočičí umí.

18. *Tygří kočka* (felis lynx).

20. *Dlouhosrstý hrobovlk s hřívou,* též pobřežním vlkem zvaný (hyena). V noci vychází na lup, ba i mrchy lidských mrtvol vyhrabává z hrobu.

23. *Lední medvěd.* Jeho tlustá dlouhochlupá srsť chrání jej před strašnou zimou, natahovací kůže mezi drápami činí jej výborným plavcem, silné jeho kusadlo činí jej nejnebezpečnějším dravcem na zemi. Samička se v dlouhé, tři měsíce trvající polární noci nechá zasněžiti a ve své skrýši *vlastním teplem povstalé* vrhá mláďata.

26. *Medvěd hřívolímcový* (Ursus indicus). Kožešina jich jest vzácná, ochlupení drsnaté. Živí se vším, cokoliv slouží za žrádlo.

27. *Medvěd umývací* (Procyon lotor).

29. *Vlk sibiřský* jest ostromyslný, zvláště jemného čichu.

30. *Hopkový zajíc* (Dasyprocta aguli).

35. *Ježaté prase* (Histria cristata). Celé jeho tělo jest pokryto štětinami, kamkoli se pohybující. Krátký ohon má otevřené, prázdné, na tenounkých místech stojící brka, které třepá-li se zvíře, hřmotí. Popudí-li se, tu štětiny bleskurychle odhodí.

Z třídy „žravců rostlin — a sena" uvádí autor:

37. *Afrického slona* s malými ušmi. Od asijského slona, s vlnovitě přes příč jdoucími mečíky tavými na žvykací ploše zubů líší se rourovitými mečíky tavitými na zubech.

42. *Egyptský sup.* Hlava starého supa jest bílá a od kořene zobáku vybíhá černá páska vzhůru mezi očmi. Vous jest černý, předek krku jest barvy nečisté, na prsou má věnec bělavo-žlutého černo-skvrnitého peří. Ramena, záda a krycí pera křídel jsou černá, ocasová stříbrošedá s černým pažením.

44. *Pelikán* či husa s měšcem, jest jeden z největších plováků, kolem očí má prázdná místa, plovací nohy žluté.

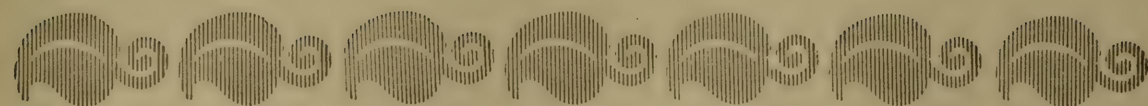
52. *Tora či kraví sajka.* Parohy dříve vzhůru pak na zad rostlé, prodloužené čelo a stranou ležící oči činí toto zvíře podivným.

56. *Opice Gelada.* Vyhledávají dobrá picná místa. Když se místo dobylo, jde to k picování a brzo nastane veselost a zpupnost. Rozradostněně poskakují sobě mláďata prostosměšně, jedno druhé škádlíc. S drzou zdvořilostí usmívaje se, přibližuje se mladý hejsek milování hodné opici, chtě se jí dvořiti. Stydlivě se mu vyhýbá; on tím více doráží; tu se dostaví skutečný manžel a zvěda co se děje, vypráší milůstkáři.

57. *Šedý pavián* jedna z nejpřednějších opic co do velikosti a chlupů. Tyto mají na krku a předním trubu délku až 9 palců.

Sběratel těchto několika aforismů jest přesvědčen, že si získal vděk odborníků a snad i literátů, o který se rozdělí se sl. Z. K., která poskytla vzácný pramen vědecký.

✱

Gustav Pallas:

DÁNSKÁ ZPRÁVA.

Literární styky česko-dánské za posledních let přestaly nadobro a rozvitá literatura tohoto kulturně tak vyspělého národa jako by již pro nás ani neexistovala. Jen občas pronikne k nám zprávička z této zdánlivě začarované země, ale to vždy skoro jen prostřednictvím německým; leč i tu je patrna jakási stagnace, neboť literární časopisy německé, zvláště „Das literarische Echo", které občas přinášívalo ve svých znamenitých „Dopisech" informační resumée o kulturním životě severském, odmlčelo se poslední dobou v tomto oboru úplně. A přec literatury severské vykazují právě v této době řadu zajímavých zjevů a událostí, které stojí za zmínku. Budiž mi dovoleno, bych zatím se dnes zmínil aspoň o výrazných zjevech v literatuře *dánské* za rok 1913; o písemnictví obou ostatních národů, Norů a Švédů, promluvím jindy a odděleně, jako se vůbec literatura těchto tří sbratřených větví separuje více a více, jak národní individualita jejich se posiluje rozvojem vnitřním.

Jako byla přední událostí literární v roce 1912 oslava sedmdesátých narozenin geniálního tvůrce aesthetické kritiky nejen dánské, ale i světové, Jiřího Brandesa, tak v popředí veřejného zájmu stála v roce minulém veliká osobnost filosofa dánského Haralda Höffdinga, který dne 11. března 1913 rovněž dovršil sedmdesátý rok svého svrchovaně činného života vědeckého i paedagogického. Kritika dánská zabývá se hlavně jeho proslulou ethikou, která vyvrcholila ve zvláště hlubokém, pro evropskou filosofii směrodatném pojetí idejí humanitních a ve spojení s tím vytvořila nádhernou budovu filosofie náboženské na pevných základech absolutního individualismu. Z obsáhlých jeho prací ještě světová díla „Psychologie" a „Dějiny novější filosofie" docházejí při této slavnostní příležitosti skvělého ocenění.

Ani ne za dva měsíce nato, dne 5. května r. 1913 oslavovali Dánové památku stých narozenin největšího svého filosofa-básníka, delikátního sensualisty a ponurého mystika, učitele Höffdingova zvláště v theorii filosofie náboženské, Sörena Kierkegaarda. Dánové mají velikou literaturu o Kierkegaardovi, která namnoze pronikla i do ostatních literatur evropských; v popředí však stojí dvě monografie kritické o velkém díle a skvělé osobnosti Kierkegaardově: Brandesova studie, vystihující jej jako básníka, spolu s výrazným naznačením spojitosti jeho díla s životem, tedy nastínění vlastní osobnosti geniovy, a Höffdingovo ne sice obšírné, zato tím hlubší a zhuštěnější dílo o filosofické soustavě jeho (S. K. som Filosof), pokud ovšem lze odděliti od sebe básníka a filosofa, kteří oba se spojují v tomto případě někdy takřka nerozlučně. Nové vydání spisů Kierkegaardových, a to lidové, levné, jakož i znamenitý výbor s úvodem předního filosofa severského, prof. Karla Kocha, v knihovně „Mindesmaerker of Danmarks Nationallitteratur", (Památky nár. lit. dánské), v níž vydávají Dánové díla svých předních zjevů literárních, byly přípravou k důstojné oslavě tohoto jubilea.

V popředí současné dánské belletrie, která se v posledních letech představuje téměř výhradně tvorbou románovou, stojí strhující epik velkých potencí a rozhodného talentu, básník a romanopisec Johannes V. Jensen. Řadu jeho půvabných spisů uzavírají v poslední době čtyři knihy lyrických „Mythů", jimiž tento jemný a svrchovaně výrazný mistr barev a linií vyvrcholuje svoje umění deskriptivní překrásnými sceneriemi přírodními, do nichž vkládá zase s nevšední graciesností živé obrazy epické a galerii výrazných charakteristik, jaké tvoří největší přednosti jeho krásné prósy. Rok 1913 přinesl i první monografii Jensenskou vedle ovšem řady článků a posudků o jednotlivých jeho dílech. Monografii tuto napsal přední literát dánský, skrývající se za pseudonym Otto Gelsted, a je z ní patrno, jak hluboce zakořeněno je umění geniálního Seveřana v duši jeho národa. Gelsted nepokouší se o synthesu, on s rozkoší aesthetického požitkáře plnými doušky pije z bohatého tohoto zdroje a s raffinovaností literárního gourmanda všestranně pozoruje nádherné, jak sochy dokonalé postavy mistrovy, neskrble chválou nad jejich přednostmi. Ovšem, že z knih Jensenových předně zaujímají Gelsteda obě díla, vyplynulá z vroucího cítění kmenové příslušnosti a vřelé lásky k vlasti i národu, romány „Ledovec" a „Králův pád". V ohledu přísně vědeckém a kritickém nedosahuje však dílo toto, psané více básnicky, starší studie od Hjalmara Christensena v důležité sbírce kratších monografií „Danske Digtere i Nutiden", která se stala namnoze východištěm pro kritické ocenění literárních osobností dánských.

Co do popularity, nikoli však výše umění, stojí v tvorbě románové Jensenovi po boku opěvatel jutské přírody a jejího lidu, temperamentní lyrický básník i povídkář lidový Jeppe Aakjaer, který v poslední svojí, loni uveřejněné knize proslovů „Sommertaler"

podal jakousi umělecko-národní konfessi svoji a s pathosem, někdy až přílišným, vykládá svému immaginernímu posluchačstvu, opět ovšem jutskému, jsa sám rodák jutský, zvláštním svým stilem, lokálním zabarvením dialektickým svojí jutské řeči půvabně zjemnělým, veškery these umělecké i politické, jaké mají ležeti na srdci každému uvědomělému sedláku dánskému. Současně vyšlá jeho kniha novellistických drobnomaleb „Jaevnt Humör", čerpaná ze života dánských venkovanů, vyniká vtipnou charakteristikou lidových typů a jadrným humorem. Také o Aakjaerovi byla právě napsána literárně-kritická a biografická studie od K. K. Nicolaisena s vyslovenou tendencí podati populárním způsobem prostému člověku — a tomu je Aakjaer nejbližší — hlavní kapitoly života básníkova, zvláště v mládí a dobách prvého vývoje uměleckého, jakož i vůdčí motivy a elementární složky jeho díla básnického.

V popředí vlastní, obsáhlé románové literatury dánské posledních dnů stojí nový román Gustava Wieda „Pastor Sörensen & Co", který nese ještě na vysvětlenou podtitul „En Redegörelse", t. j. zúčtování. Podivně, s odvážnou technikou koncipovaný tento román má v plné míře veškery zvláštnosti mluvy i stavby děl Wiedových. V celém díle Wiedově silně do popředí vystupuje bolestný tón malomocné skepse, kterou autor marně nahrazuje břitkým sarkasmem a svršícím humorem; a i tam, kde pestře, ba až divoce komplikovaný děj zatlačuje přímou charakteristiku osob i věcí, zdánlivě jen nahodile a z pouhého rozmaru volených, proniká zvláštní tento bol, vznikající z uvědomění nepoměru mezi idejním, vysokým chápáním lidské morálky a mezi banalitou společnosti, tou všedností, kterou nalézá Wied v měšťáckých kruzích dánských. V nevyjasněné postavě pastora-Sörensena dal zvláště výraznou, ale sarkasticky zabarvenou a paradoxně zkreslenou ukázku této svojí morálky ryzího, vznešeného křesťanství a v řadě téměř volných, jen osobou pastorovou spojených kapitol prudkého, pestrého děje dává příklady těchto svých zásad a theorií otevřeně, ba i propagačně.

Z řady belletristů dánských, kteří učinili si programem svého díla vyjádřiti v něm ducha svojí otčiny a především jejího lidu, zvláště venkovského, a kteří sami hluboko tkvíce v její žírné půdě všemi kořeny svými ssají z ní mízu národního ducha, aby barevnými květy dali výraz její půvabné poesii, z těchto autorů, kteří zjevy společenské a ideje národní demonstrují jen a pouze na svém lidu a v prostředí svojí vlasti, zaujímá přední místo solidní epik a v poslední době i vyrovnaný paedagog národní, novellista i romanopisec Jakub Kundsen. Píše pro lid prostý, jemuž chce býti nejenom básníkem, ale i vychovatelem; miluje svůj lid a tvoří proň skutečně básnická díla, ale přece v poslední době poučovací tendencí, spojenou s přílišným klidem officielnosti, jen ubírá živosti a přesvědčivosti svým posledním dílům románovým. Jako již v polosociálním románu „Inger", vyšlém asi před pěti lety, nedovedl přesvědčiti o správnosti názorů svých o poměru života citového (zvláště v manželství) k imperativům společnosti, tak také jeho poslední, románový pokus, nadepsaný „En Ungdom" (Mládí), nese zřetelné stopy těchto tendencí a vedle obvyklých předností děl Kundsenových, jako jsou výraznost postav a charakterů, zajímavá motivace dějová a ideová a pěkný, jadrný sloh atd. má zvláště silně vyjádřenou onu mentorskou tendenci a svojí solidní, místy těžkopádnou a zastaralou formou jako by nasvědčoval, že autor stává se z těch spokojených spisovatelů, jaké známe také u nás, kteří totiž mají své publikum, pro ně píší a dle jeho vkusu se, snad nevědomky často, řídí. Tak velké a tragické postavy, jako byl jeho Anders Hjarmsted (hrdina stejnojmenného románu), přímý mluvčí a spodobitel povahových předností lidu dánského, nevytvořil Kundsen již nikdy; rovněž tak žhavě a přesvědčivě, jako hovořil kdysi o lidové morálce ve svojí sociálně-belletristické knize „Fremskridt", nemluví již nyní a sotva kdy bude mluviti. Vůbec možno říci, že Jakub Kundsen přes svoji velikost i popularitu nesplnil toho, co kdysi, v dobách jeho prvého rozmachu, bylo od něho očekáváno.

Na opačném pólu stojí jemný ironik a hluboký psycholog, vždy nový a stále mladý Karel Larsen svými románovými a analytickými díly, čerpanými rovněž ze života dánského, ale — a v tom vězí kontrast proti Kundsenovi — se zřejmým smyslem pro moderní děje v duši národní a pro všecky bolesti a krise, které jest prodělávati člověku doby současné, jak nejlépe to dokumentoval v dvojici románů: „En moderne hverdagshistorie", jemné to analyse duše moderní ženy, a dále v životním díle svém, románu „Doktor Ise", který od r. 1896, kdy vyšel, objevuje se v nových vydáních. Larsenovou vášní jest také cestování; navštívil přerozmanité země v různých světa dílech a zkušenosti své vypsal v řadě poetických cestopisů a cestopisných románů. I zde však jeví se vedle básníka především vlastencem, zajímají jej jednak kulturní odlesky života dánského v cizině a jeho mysl v poslední době upoutávají také osudy dánských exulantů, jimž věnoval nejobšírnější svoje dílo, třísvazkovou románovou skladbu „De, der tog hjemmefra", jejíž třetí svazek vyšel v minulých teprve dnech a nezdá se býti posledním. Opět na řadě postav naznačuje, jak odráží se cizí prostředí v duši člověka dánského, a poněvadž opírá se o bohatou, authentickou korrespondenci a množství původních memoirů exulantských, mohl, ve spojení se svým uměním epickým a znamenitými vlohami

invenčními, vytvořiti dílo, které spojuje v sobě mnoho životní opravdovosti, poutajíc při tom rozhodnými přednostmi belletristickými. Ostatně jeví se v tomto jeho díle týž postup revokace velkého hnutí, studovaného na základě pramenů authentických, totiž na spoustě soukromých dopisů, jako to učinil Larsen nedávno ve svém obšírném díle o válce dánské r. 1864, kde, jak sám praví, chtěl „vyvolati nálady a pocity celého moderního národa za války" a dílo svoje učiniti „příspěvkem k psychologii války ve vlastním smyslu toho slova".—

Cestopisná belletrie hojně pěstuje se v Dánsku a tento zvláštní druh písemnictví zabírá ponenáhlu svoje ojedinělé, význačné místo v tvorbě dánských spisovatelů, kteří skoro veskrz ztrávili mnoho chvil daleko za hranicemi svojí malé vlasti, a jsouce vůbec disponování pro snadné strávení cizí látky, zde čerpali nové látky a impulsy, jichž rozvádění a tlumočení v rámci dánského patriotismu tvoří namnoze přední rys jejich uměleckého výrazu. Tu na předním místě stojí delikátní aesthet, z nejlepších stilistů dánských, jemný lyrik a náladový pietista, žák Verlainův, Johannes Jörgensen, jehož poslední kniha poetických cestovních skizz „Bag alle de blaa Bjaerge", psána z části prósou, z části veršem, je z nejlepších ukázek deskriptivního umění dánského posledních dnů. Kniha zajímavá je pro nás také tím, že pohybuje se z části v oblastech zemí slovanských, zvláště Srbska. Jörgensen i tu jeví se hlavně básníkem; zajímá se o přírodu, o ráz a barvu krajiny, z jejíhož náladového bohatství čerpá inspiraci pro svoje tristní reflexe, stopuje lidi, jejich výraz a skutky, a na celkové toto pozorování a vnímání applikuje svoje reflexe, přidávaje k deskriptivním krásám své něžné lyliky nových, sytých rysů hluboké kontemplace. Takovým bývá Jörgensen vždy, že jako opravdový lyrik podává vše, co viděl a prožil, se stanoviska tohoto vroucího a individuelního přesvědčení a zorným úhlem vlastního duševního života.

Ze spisovatelů, kteří rovněž na cestách získávali namnoze impulsů ke svým dílům a vytvořili pod jich vlivem díla rázu kosmopolitického, přes svoji jasnou kmenovou výraznost, jest na prvém místě svérázný portrétista a hluboký analysátor povah lidských Emil Rasmussen. Vytvořil v posledních svých románech řadu znamenitých postav ženských a se vzácným jemnocitem provádí jejich charakteristiku nejen individuelní, ale hledí na nich také dokumentovati, jak všeobecný pojem opravdového ženství obráží se v nich, a to hlavně ve stránkách tragických, tedy především v heroismu ženy, v odříkání, v síle lásky a j. Rasmussen vydal v posledních letech vždy po jedné knize a v každé z nich stanoví si týž problém osvětliti ženství v ženě s různých hledisek a činí to s uměním, které by namnoze dalo se srovnati s geniálním postřehem božského Jacobsena. V letech 1911 až 1913 zajímaly dánskou literární obec zvláště jeho tři romány: „Hvad Kvinder vil", „Hvad Kvinder höster" a „Söster Ingeborg", z nichž prvé dvě, vzájemně se doplňující, lokalisovány jsou na půdě italské, třetí, nejhlouběji propracovaná, je do určité míry synthesou a vyvrcholením zásad Rasmussenových. (Dokončení.)

LITERATURA.

Pierre de Coulevain: „*Srdce osamělé*". (Sur la branche.) Přeložil prof. Bohumil Jirsík. Vyšlo ve Vilímkově knihovně nákladem Jos. R. Vilímkovým v Praze 1913. Stran 414 za 4 K 50 h. — Maksim Gorkij: „Žaloby, pohádky a jiné povídky". Přeložil Vincenc Červinka. Vyšlo v Praze 1913 nákladem J. Ottovým v č. 1099—1100 „Světové knihovny". Stran 156 za 40 haléřů. — Skoro by se to ani nezdálo, ale jsou si obě tyto knihy značně blízky. Jsou obě vlastně jakýmisi pohádkami života — pohádkami ve smyslu známého motta Andersenova: „Není pohádek krásnějších nad ty, jež vytváří sám život . . ." Obě jsou psány bludnými uprchlíky a vyhnanci — neboť nezáleží příliš na tom, zda Maksim Gorkij byl z Ruska zapuzen vládou anebo zda neklidná, s místa na místo honěná autorka Fabreová (píšící pod pseudonymem Pierra de Coulevain) puzena byla mimo Francii pouze vnitřním svým neklidem krve. A proto také v obou těch knížkách, ač jejich dějištěm je z největší části cizina, ozývá se vroucná a neskonale dojemná touha po vlasti.

Svým dějem i podáním jsou si obě knihy ovšem zas velmi daleky. Román ušlechtilé a duchaplné autorky francouzské je široce založeným obrazem takřka autobiografických kvalit, románem zrazeného života, který nalezl klidu v odpuštění a svého nového poslání v lásce. Drobná knížka Maksima Gorkého je výborem drobných skizz a obrázků, letmých pozorování črtaných jakoby uhlem na okraj cestovního denníku. Anglie, Švýcary a Francie poskytla svého ovzduší knize Pierra de Coulevain, Italie a Rusko, Neapol a Janov především, kytici „žalob a pohádek" politického vyhnance ruského.

Stesk a bolest, místy až srdcervoucí hrůza nás ovane při čtení knihy Gorkého. Tu vypravuje své dojmy a uvažuje o duši ruského člověka raněný ruský důstojník, který prodělal ruskojaponskou kampaň. Prožil se svými vojáčky nejkrutší chvíle života, při nichž se duše dovede bezděky objevit nahá ve své nejpodstatnější podstatě. A tak viděl a procítil mnoho, co nyní vypravuje s bolestnou grimassou v tváři jako svou specificky ruskou „obžalobu". Jindy je autor svědkem tragikomického obrazu v Neapoli,

kde stávkovali tramwayoví zřízenci a kde živé a vznětlivé italské obyvatelstvo dovedlo ihned na místě spolurozhodovat. A opět jinde vzpomíná Gorkij na vzrušující scény z ruské vesnice anebo z ruského velkoměsta, na takový biřičský případ potrestání nevěrné selky anebo na hrozný zjev maličké školačky-prostitutky. To jsou ty „pohádky života", smutné i tklivé, na nichž je právě nejzvláštnější to, že jsou vysloveně ruské i tam, kde nad nimi hárá modré italské nebe a kde všichni hrdinové svým založením a temperamentem jsou Rusku na hony vzdáleni. Maksim Gorkij má už své zvláštní a specificky krojené brejle, kterými pohlíží na svět a které mu jej zbarvují jistým způsobem. Vidí hrát modré vlnky moře a myslí na širou ruskou step. Vidí malebnou kocábku neapolského nebo janovského rybáře a srovnává všecko s okolím ruského mužíka. Říká se, že teprve vzdálenost od vlasti vyvolává onu nejvlastnější a palčivou lásku k ní — v Gorkého případě máme pro to zřetelný doklad. A stejně ostatně i ve velkém románě Coulevainově.

„Srdce osamělé" — toť vlastně také taková jímavá a krásná zpověď nitra, jež došlo ve vlasti zklamání a v cizině ozdravělo, aby zatoužilo s tím větší intensitou po všem, co bylo nutno kdysi opustit. Hrdinka, mladá francouzská aristokratka, odešla z manželského domova proto, poněvadž její muž, kterého milovala upřímnou láskou a s nímž neměla dětí, zapředl důvěrný poměr s její přítelkyní Colettou. Se zlomeným srdcem postoupila své místo jiné — šťastnější, brzy na to i matce děcka. A teprve v stáří setkává se po dlouholetém bludném životě v kterýchsi menších lázních i s Colettou, zlomenou a smrtelně chorou, i s jejím synem, jehož otec — hrdinčin rozvedený manžel — už dávno umřel. Nový život se rozvil, nové splynutí srdcí, šlechetné odpuštění a stařičká, rozvedená choť teprve nyní počíná prožívati pocity — mateřského štěstí, ač vlastně mateřství nikdy nepoznala. Coletta umírá, a statný, krásný Vít, opravdový obraz neblahého a přece tolik milovaného manžela, vyplní všecku hrdinčinu duši. Rozkvete novým mládím a prozáří se vroucí mateřskou něhou. Jeden z nejkrásnějších a nejušlechtilejších ženských portretů, jenž byl kdy vysněn.

Zvláštní půvab i síla knihy spočívá v úžasné znalosti lidské duše, na kterou umí autorka pohlížeti se vší prostičkou a andělsky jímavou čistotou srdce. Pro ni není hlubokých vírů vášní, které zatemňují případ. Když se po letech shledá s Colettou, příčinou svého celoživotního neštěstí, ani chvíli neváhá, aby jí odpustila. Probojuje sice řadu těžkých okamžiků, ale boj ten je víc rázu vnějšího, taktického — nutnost nového navázání přátelství není pochybna ani na vteřinu. A tak má kniha svůj veliký význam mravní, hodnotu čistě ethickou vedle svých půvabů čistě čtenářských a nesporné umělecké ceny. Vidíme hned na ponejprv, že je psána ženou — cítíme to v jímavé ušlechtilosti celku i v těch občasných, naivně ješitných autorčiných narážkách na sebe samu, jak je dovede vymýšleti zase jen nevinně marnivé ženství.

Fr. Sekanina.

*

M a r y š e B. Š á r e c k á: *Bolestné oběti.* „Nové kabinetní bibliotéky spisů veršem i prosou" V. Knihy pros. I. Pořádá a vydává Vilém Doubrava v Praze III.

V povídce „O d í t ě" mladá žena po několikaletém manželství jest nucena doznati si, „že v manželství není toho, po čem toužila". Mladá žena se n u d í a výbojné smysly její žádají si lásky určitější a silnější, než poskytnouti může klidný manžel, „jehož láska osvícena byla rozumem". A následuje přirozeně nevěra, zklamání a dítě, květ cizoložné lásky. — Ve „S n u m a t k y" nudí se („pořádně") v ráji manželském opět muž, jenž má se státi v brzku otcem, a shledává zcela pochopitelným, že má milenky. K manželství vedl ho prý „pud po rozmnožení, touha po rodině". A žena mstí se, že nedá mu rozkoše z děcka, nedá mu rodiny. Odchází od něho a jednoho jitra porodí mrtvé dítě. — V prose „V y h n á n a" jest nevěrnou opět žena, nad níž muž vítězí dětmi své milenky. — A konečně: dva milenci setkávají se opět po letech, jež zanechala zřejmé stopy na jejich tvářích, a poznávají, že milovali v sobě kdysi pouze mládí. („S h l e d á n í".)

Všechny čtyry povídky „Bolestných obětí" čerpány jsou ze starých, známých zdrojů lásky, založeny jsou na konfliktech dvou srdcí, chtějí býti erotickými dramaty, jimž autorka snaží se podložiti psychologickou motivaci. Jde tu však o veliký, zásadní omyl. Líčená dramata nevyrůstají z povah, charakterů mužů a žen, tragika a osudovost nerodí se v hlubinách jejich zraněných duší, jež jsou buď tak mělké a všední, že nemohou zroditi nic velikého, nebo jsou tak nedomyšleny a v mdlých obrysech kresleny, že ničím svých činů nezdůvodňují a nevysvětlují. Žena „výbojných smyslů" se nudí „rozkošnou nudou krásných, zahálčivých žen" a vzdává se k o m u s i (doslova!), jenž zahraje jí na klavíru dojemně Schuberta. Proč se vlastně nudí? Ze zahálky? Nebo je příčinou její muž, o němž tak málo víme? A proč nudí se v ráji manželském muž ze „Snu matky"? Svými banálními frasemi o manželském soužití přec o ničem nepřesvědčuje! A proč je nevěrnou vyhnaná žena? Slova, pouhá slova . . .

Maryše B. Šárecká se zřejmým úmyslem vyhrocuje své prosy ve výkřik, několik slov divadelního effektu, pro který zapomíná na vše ostatní, co tvoří vlastní a p r a v o u hodnotu uměleckého díla.

Zdá se, že autorka „Bolestných obětí“ jest velikou ctitelkou francouzských povídek, jimž odpozorovala však jen z e v n í formu dramatické dynamiky.

A to jest veliký omyl, jenž by se jí mohl státi osudným. *Tristan.*

DIVADLO.

Činohra. N á r o d n í D i v a d l o vypravilo dne 10. března 1914 po dlouhých letech opět Zeyerovu slovenskou pohádku „*Radúz a Mahulena*“ s hudbou Josefa Suka. Vzkřísil ji p. G. S c h m o r a n z, jenž ji nově obsadil, nastudoval a scenoval. Svoji roli Runy podržela, tuším, jediná pí. M. L a u d o v á. Herecké podání Zeyerovy pohádky celkem však neuspokojilo. Radúz, jemuž v prvních obrazech vypovídala paměť, nesvědčil zejména exterieuru p. K. H a š l e r a. Mahulena pí. L. D o s t a l o v é byla přehodnocena v liliové svatosti a bezkrvé vzdušnosti. P. K. Ž e l e n s k é m u zřejmě na Stojmírovi nezáleželo, Přija (sl. A. S u c h á n k o v á) a Živa (sl. L. O d s t r č i l o v á) byly naprosto zkresleny. Jen několik menších rolí bylo správně založeno a pěkně a pečlivě podáno.

Zeyerova slovenská pohádka má své známé scenické a dramatické nedostatky, avšak absolutní kráse čisté poesie Zeyerovy leta neublížila. *Tristan.*

HUDBA.

Na předposledním koncertu Č. Filharmonie byla provedena *Suita C-moll* od O t a k a r a O s t r č i l a. Vznikla již r. 1912, brzo po „Impromptu“, jímž se autor obrátil po dvou operách (Kunálovy oči a Poupě) k tvorbě ryze instrumentální. Také „Suita“ znamená pokračování na této dráze; její ráz jest ovšem od „Impromptu“ rozdílný. Tam jedna energická, široce rozepiatá věta, tu cyklus pěti miniatur, intimních a hudebním humorem prosycených. Charakterem rozpadá se suita na dvě části. První, objímající čtyři věty, jest rázu notturnového a zachycuje večerní i noční dojmy za letního večera po venkově. Mezi groteskně zladěné obrázky, z nichž zvláště „Scherzino“ jest mistrovským výtvorem, zapadá i vážná, vřelá věta volná, v níž se uplatňuje dlouhodechá, polyfonní melodika Ostrčilova způsobem jedinečným. S touto celou částí kontrastuje finale, jež volnou formou fugovou zachycuje jas a světelné bohatství letního jitra. Architektonicky jest tato — poměrně obšírná — věta vystupňována skvěle a jest novým dokladem toho, jak Ostrčil dovede ovládnouti velkou formu hudební. Instrumentace celého díla jest oslňující a vykazuje zvláště v první, notturnové části bohatou stupnici barev zcela originálních. N e j m o d e r n ě j š í i n s t r u m e n t á l n í t v o r b a č e s k á získala „Suitou“ dílo po všech stránkách dokonalé, značící spolu s Novákovým „Tomanem“ n e j v y š š í metu, kam v tomto oboru až dosud dospěla.

Druhá původní novinka téhož koncertu byla symfonie jednoho z nejmladších našich skladatelů, O t a k a r a J e r e m i á š e. Uvážíme-li, že toto dílo bylo napsáno autorem ve věku osmnácti let, můžeme s určitostí prohlásiti Jeremiáše za velmi talentovaného umělce, jehož další tvorba bude ziskem pro naši hudbu. Částečně vzato je to vlastně již prorokování věcí minulých, neboť jsme slyšeli již jeho pozdější skladbu „Jarní ouverturu“ před touto, na prosincovém koncertu „Orchestrálního sdružení“ v roce právě minulém. O s t r č i l, stejně veliký dirigent jako skladatel, uvedl tam po prvé nového tohoto skladatele české veřejnosti a předešel tak Českou Filharmonii, jež v tomto bodu (ač bylo by to její první povinností) nemívá právě na spěch. Má-li symfonie Jeremiášova ještě některé architektonické nedostatky, zvláště ve větách krajních, jest „Jarní ouvertura“ po této stránce již zcela zdařilá a překypuje vzletem, bohatostí a hloubkou hudebních myšlenek. Ostrčil podal toto dílo tak dokonale, že si zajisté nemohl přáti autor ideálnějšího interpreta. Na témž koncertě provedeny byly — vedle druhé české novinky od podepsaného referenta (cyklus písní „Matičce“ pro baryton a orchestr, na slova Nerudova) ještě první symfonie Foerstrova a Fibichova ouvertura „Oldřich a Božena“.

Výmluvný doklad svého dirigentského nadání podal koncem února Ostrčil provedením Smetanova klassického díla „Má vlast“ (s orchestrem Filharmonie). Jeho pojetí bylo čistě Ostrčilovské, v mnohém odlišné od toho, jak se dílo Smetanovo teď u nás traduje, a přece (či právě proto) ryze Smetanovské. Ostrčil tu ukázal, jak pojímá pravý úkol dirigentův: individuální své chápání skladby sloučiti s taktéž individuálním (t. j. autorovým) rázem díla. Je to prosté a přece tak vzácné tajemství:, s oddanou láskou se vžíti do díla, s láskou, pro niž nejmenší detail jest svatý, nejpodřízenější pokyn autorův zákonem. A na tomto pevném základě teprve vytvořiti to, co jest vlastním činem dirigentovým — dáti mrtvé partituře skutečný, vřelý život. Dr. *Otakar Zich.*

VÝTVARNÉ UMĚNÍ.

Moderní umění naplnilo výstavní pavillon S. V. U. „Manes“ pod zahradou Kinských elitním souborem svých výtvorů, vyšlých z rukou Francouzů, Rusů, Švédů, Poláků, Rumunů,

Čechů, Američanů, Nizozemců a Španělů. Výstava v pravdě mezinárodní, kteráž „jest nejúplnější ze všech, jež byly kdy pořádány na celém světě, aby znázornily hnutí, zvané více méně vhodně „kubistickým“. Zároveň je výstava ta jedna z nejdůležitějších počtem, rozličností a především hodnotou umělců, kteří jsou v ní zastoupeni“. Tak praví v úvodě katalogu pořadatel výstavy, básník p. A. Mercereau z Paříže. A mluví pravdu. Vzhůru tedy na výstavu! Nestačí apriorně odporovati nebo přitakovati. Nutno se přesvědčiti. Sine ira et studio. A jelikož není každému shůry dáno, aby na ráz pochopil, a ne každému spadne ihned bělmo s očí, zaslepených od malička do dneška nazíráním na všecko dosavadní umění, radno si přečísti nejprve zmíněný úvod. Pozorně a nepředpojatě. Zvíme, že výtvarné umění minula jest přemoženo fotografií, kinematografem a zvláště Gaumontovým filmem mluvícím. „Poražený umělec nemůže dosavadní cestou dále. Nastává mu úkol vyjádřiti všecky živé síly, odíti nejskrovnější předmět nesmírnou činností, podati na jediné ploše sto stránek, tisíc různých harmonií námětu se všemi jeho plochami a s jejich vztahy mezi sebou a okolím; jejich hmotné přemístění; jejich přeformování hrou pohnutí, jímž jsou ovládnuty ony nebo my; podati v omezeném prostoru sta prostorů a dění; užíti intuice a vzrušení, avšak i vědění a mathematického smyslu, až se duši rozjasní na znalosti celého světa a jeho nejrůznějších projevů.“ Tedy analysa i synthesa zároveň. A cíl této rozborně-konstruktivní činnosti? „Dnešní umění chce ze všech sil integritu pravdy proti reálnu zdánlivému. V souhlasu s objevy vědeckými dnešní umění chce objeviti úplně zákony, hlubší, než byly zákony včerejší.“ Leccos z těch myšlenek zavání novotářskou nesrovnalostí. Ale v době radia a jiných objevů otřásajících věrou v nejeden ustálený základní princip, radno vystříhati se ukvapených úsudků.

Na štěstí platí pro umělce a bude — snad — platiti na věky věkův: Ne podle slov, ale po skutcích poznáte je. Vizme tedy. Pozvednouce oči spatříme plátno šedivě natřené, pokryté černými čtverečky a obdélníčky. Ničím jiným. Zřejmě půdorys vykopaného sídliště starověkého, snad z Pompej, z Mykénska, z Malé Asie. Katalog poví. A povídá: „Obraz“. Dost. Obraz. Čeho? Čeho? Če — ho —?!! Nevím, nepovím. Patrně není autor obrazu p. P. Mondrian „snílkem omdlévajícím jedině pod povrchními cetkami přírody, nýbrž on myslí, jsa přístupen mocné a mnohotvárné kráse svého století; on probádává hmotu a zná znovu složiti, co je skryto zběžným očím“. V tom to vězí. „Obraz“ je vzácné umělecké dílo. Ale my ubozí máme „zběžné“ oči. Tuhle p. Metzinger vystavuje portrety. Jako byste rozřezali trumeau na svislé pruhy a seřadili je varhánkovitě šikmo vedle sebe. Všecko, lidé i předměty obráží se v nich zmateně a rozsekaně, každý pruh ukazuje předměty z jiného kouta; ústa, oči, nosy, čela, údy jsou přeťaté, rozházené. Membra disjecta. Shledávejte si je a obdivujte se jejich „hodnotnému přemístění a jejich přeformování hrou pohnutí, jímž jsou ovládnuty ony — nebo my“! Tamhle p. Gleizes, rovněž předák kubismu, má zrovna takové portrety a vystavuje mimo to ohromné plátno, kralující velké dvoraně výstavní. Monumentální to dílo je pro nezasvěcence učiněný babylon, směs různobarevných a všelijak pokroucených, sestavených a přeházených plechů, rour, drátů, nádob, rozkouskovaných lidských mátoh, čmoudu a skvrn. Čtete-li k tomu v katalogu „Ženci“, hádali byste, že vidíte komíhavě spletený odlesk zmateného snu člověka, spícího za dusné noci horečně po parném dni, ztráveném na poli mezi dýmajícími žacími stroji. A zatím vidíte zobrazení „tisíce různých harmonií námětu se všemi jeho plochami a s jejich vztahy mezi sebou a okolím“. Delaunay namázne ledabyle několik koncentrických kruhů různými zednickými barvami. Na prvý pohled vyhlíží to jako primitivní střelecký terč na hrubě omítnuté zdi. Ale je to „slunce“.

Ba právě „průkopníci kubismu jsou lidmi kultivovanými; a viděti v jejich pracích jen suché použití čistě intelektuálného principu, nedostatek citovosti a intuice, to jsou tvrzení naivní nebo zlovolná. Což je to zločin proti výtvarnému umění, jsou-li naši umělci vzdělaní?“ Tudy na to! P. Delaunay ukazuje procítěně a intuitivně své hluboké vědomosti o barvách slunečného spektra, hloupoučký diváku!

Slovem, kam se podíváme, vidíme nejen „zázračné předtuchy“, nýbrž už i „skvělé realisace“ nového umění. „A není to jediné malířství, které jest ovládnuto vlivy nové koncepce: Sochařství, architektura a t. d. jdou k týmž cílům.“ Na důkaz spatřujeme na výstavě figuru, jako by si hravé dítě shledalo po staveništi odpadky plechů, dřívek, skleněné střepy a sestavilo z nich panáka, podobného jakž takž lidské postavě. A zatím je to „Cirkus Medrano“ od ruského sochaře Archipenka, jenž má v současném pařížském Salon des Indépendants zrovna takové mistrovské dílo. Rumunský sochař Brancusi vystavil dvě líbající se kostky dlažebního kamene a několik pštrosích vajec, opatřených naznačením nosů i očí a nazvaných „najada“, „musa“ a t. p. Vedle něho vystavuje Španěl Gonzalés bronzové masky docela obvyklé lidské podoby, a i mezi malíři setkáváme se s několika, kteří nedovedli v sobě tak docela potlačiti svých pět zdravých smyslů. Sám proslulý E. O. Friesz vyhlíží v té skvělé společnosti „novateurů“ pod zahradou Kinských jako učiněný zpátečník; rovněž tak J. Marchand, L. A. Moreau, W. Zawadowski, částečně i sochař Duchamp-Villon a j. Za to čeští kubisté, zařadění

jakožto rovnocenní do výstavy v pavillonu Mánesově nezadají v ničem světoznámým svým cizokrajným kolegům, mistrům a učitelům. Leda že jsou obmezenější v invenci a ve výběru látek, jednotvárnější v komposici a vesměs nedokrevní v koloritu.

Což potvrzují také svou zvláštní výstavou, uspořádanou současně v pražském obecním domě u Prašné brány. Jsou tam i věhlasní cizinci Braque, Derain, Munch, Picasso. A jako patronka trůní v čele dvorany Picassova „sedící žena“, rozložená po způsobu otevřeného automatu, do jehož útrob vidíme. Ale nejsou v ní ani anatomické ani mechanické vnitřnosti. Jen vycpávka záhadnými páskami, papíry, prkénky a plíšky. Patrně tedy vnitřnosti duševní a citové. Tato sedící žena jest pravá mater genetrix všeho umění našich kubistů. Čerpají stále z jejích útrob své „hlavy“, „muže“, „poprsí“, „zátiší“, sestavované z prkének, plechů a lepenky s únavnou jednotvárností a naprostou nesrozumitelností.

Všecko to je jakási psychologická deskriptivní geometrie. A to programově. Ale kdežto měřické průmětnictví operuje s veličinami, jež může každý kontrolovati, rozkládá kubism zjevy, bytosti a kde jaké „dění“ v libovolně deformovaná rudimenta nejhrubší stylisace, skládá z nich útvary a výjevy, unikající každé normě a každému měřítku. Jsou srozumitelny jen svému „tvůrci“ a nikomu jinému. Zrovna tak jako panna z cucků, v níž dětská fantasie spatřuje princeznu, prut, o němž hošík horuje jako o svém plamenném meči, věchet, jejž divoch odívá zázračnými vlastnostmi božstva. Běží tedy o čirou autosuggesci — předpokládajíc její poctivost — o pouhý subjektivně ohraničený esoterism, uzavřený a nám všem nepřístupný. A to přes naši nejlepší vůli, porozuměti, a přese všecky propagační výklady literárních tlumočníků kubismu. „Přítomné umění jest uměním osvobozujícím; zjevuje nám útlé intuice našich duší a dává nám tak intensivně pociťovati novou živoucí krásu našeho moderního lidství,“ domnívá se p. Mercereau a končí svůj úvod katalogu odkazem na vystavená díla: „Zajímajícího se a svědomitého diváka přesvědčí svojí vlastní silou, a doufám, že naleznou v elitě hluboký ohlas.“ A my zatím odnášíme si z výstavy týž dojem jako z plotu, pokrytého vrstvou a změtí potrhaných křiklavých plakátů, jichž kusé cáry se rýmují v nesouvislou strakatinu bez hlavy a paty. Ale to je naše chyba — pravda? J. L.

TÝDEN.

* Polský lit. kritik Ferdinand Hoesick podává bližší zprávu o objevených dvou neznámých znělkách Asnykových, nalezených v taktéž před tím neznámé korrespondenci s paní S., která po léta dopisy u sebe chovala jako relikvie a teprve nyní dala je k disposici museu. Až úzkostlivě šetrným způsobem dotýká se zpravodaj Asnykova milostného poměru, o němž rozepisuje se. R. 1868 poznal Asnyk v Szczawnicy (Šťávnici) pannu Anielu Grudzinskou, která tam pobývala s matkou. Také r. 1869 s ní se tam setkal a r. 1870 v Krynicy. Zamiloval se do dívky s plným žárem nadšeného srdce a byl asi také milován, avšak jako ubohý emigrant, jenž měl zakázaný návrat do království, nebyl pro dívku partií, což nahlédl i sám posléze, když naděje k návratu do Polsky nebylo, zřekli se tedy oba svého štěstí, poměry k tomu donuceni, a Asnyk bolesti z toho dává výraz v několika svých dopisech a spolu, jak dnes se vidí, učinil tak i v poesii. Dívka se později provdala a také básník se oženil. Z vášně zbylo jen několik vzpomínek a sežloutlých autografů, pečlivě v zásuvce pí. S. uzamčených, a někdy potají prohlížených... Mezi těmi autografy jsou překrásné básně „Zwiedly listek“ a „Posylam kwiaty“ a dvě znělky „Kiedym cie žegnal, usta me milczaly“, nedostavší se ovšem do tisku. V rukopise jest nadepsané „motto z Heineho“ („V konečné odluce zřeli se, sen když jen otevře zrak, oba již umřeli dávno — sotva to vědouce však“.). Listy Asnykovy jsou obsahem svým zajímavy nejen z příčiny osobnosti básníkovy, ale také z příčin společenských. *K. V. H.*

*

Na oslavu 50. narozenin J. S. Machara pořádal „Lidovýchovný kroužek recitační, hudební a přednáškový“ ve škole „U Trojice“ dne 12. března 1914 recitační večer, věnovaný vzpomínce 20. výročí Macharovy sbírky „Zde by měly kvést růže“. Úvodní slovo o knize přednesl prof. dr. Albert Pražák, jenž stručně promluvil o genesi knihy a problemu ženy u Machara. Básně sbírky, jíž večer byl věnován, recitovala pí. K. Kocourková. Přednes veršů svědčil sice o intelligenci a svědomité přípravě pí. recitátorky, avšak malá erudice hlasu a zřejmá ještě nezkušenost činily recitaci veršů Macharových monotonní a málo plastickou. A snad i volba jediné sbírky mnoho zavinila. *Tristan.*

*

Ze staročeských předpisův lékařských. Kousl-li koho vzteklý pes nebo had, doporučovalo se, aby nemocnému byl dán k jídlu chléb, na nějž byla napsána slova: † yran † kiran † kvian † kastugan † strugle †. Jestliže jej snědl po tom konci, kde se začalo psáti, ulevilo se mu.

Rkp. dvor. knihovny ve Vídni č. 3454 (z pol. 15. stol.). *V. V.*

V Praze dne 20. března 1914.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Zodpov. redaktor a vydavatel: Fr. S. Procházka. — Nakladatel: Česká graf. akc. společnost »Unie« v Praze.

Tiskem »Unie« v Praze.

F. X. Svoboda:

Z LESŮ ZAZNÍVÁ ZPĚV.

Román.

I.

V prvních dnech července r. 1892, krátce před ukončením školního roku, přinesla paní Bláhová slečně Miladě Králové, osmnáctileté žačce vyšší dívčí školy pražské, bydlící tu ještě se dvěma studentkami, dopis od jejích rodičů z venkovského většího města, jenž připojen byl k dopisu jejímu.

„Zde vám maminka posílá list,“ řekla, ale ne prostě, jak by to byla řekla jindy, nýbrž zcela jinak, zvláštně, téměř nesměle a rozpačitě, což ihned Milada rozeznala.

„Jaký list?“ podivila se vztáhnuvši po něm ruku.

„Nevím . . . něco vám oznamuje.“

Stalo se po prvé za celý čas, co zde Milada bydlila, že jí z domova poslali dopis tímto způsobem, prostřednictvím paní Bláhové. Dříve docházely jí listy přímo. Již to bylo zvláštní, ale snad by si byla toho ani nepovšimla, kdyby počínání paní Bláhové bylo bývalo nenápadné. Z těch příčin vzhlédla pomateně, nejistě, až ustrašeně na bledou tvář své domácí a dopis zastrčila do kapsy modrých svých šatiček všecka zmlklá. Chtěla pak pokračovati v práci, kterou před hodinou začala a kterou hodlala do večera skončiti. Kreslila do památníku přítelkyně Voráčkové krajinku podle fotografie. Ale brzy shledávala, že je neobyčejně znepokojena, že kresba se jí nedaří, ba že je jí až nesnesitelno. Odložila tužku i památník a vytáhnuvši z kapsy dopis jala se prohlížeti obálku. Byla pečlivě zalepena a bez adressy.

Paní Bláhová, malomluvná, stále zamyšlená vdova, rozpočítávající od rána do večera své nevelké příjmy i vydání, odešla zatím do kuchyně, ale opět a opět se vracela, jako by tu byla něco zapomněla. To Miladu ještě více zneklidnilo, a aniž list otevřela, opět jej zastrčila do kapsy.

Nepříjemná tíseň proběhla jí nitrem.

„Co pak píše maminka?“ otázala se paní Bláhová objevivši se tu již po páté. „Jsou zdrávi?“

„Nevím, ještě jsem list nečtla,“ odvětila Milada poněkud vyděšeně, jako by byla bývala při něčem hříšném přistižena.

„A proč?“

„Nemám teď času, až potom,“ řekla dívka, ale sotvaže vyřkla tato slova, napadlo ji, že paní Bláhová určitě něco o obsahu listu ví, ba že snad dokonce je i účastnou jakési nehezké, skryté hry, a dodala: „A vám maminka nic nepsala?“

„Ano . . . Však se o tom dočtete. Budete překvapena.“

Mrazivé rozechvění přelétlo Miladě všemi nervy. Byla by ráda ještě na něco se zeptala, ale zmlkla. Paní Bláhová, pohlédnuvši na ni pátravě svýma chladnýma, nazelenalýma očima, opět se vzdálila.

To Miladu ještě více vzrušilo.

„Ach, já jsem dávno tušila, že se něco děje!“ zašeptala, pohlížejíc do zrcadla na zbledlou svou tvář. „Dávno! Už od vánoc!“

Nevěděla však, co tušila, ba nemohla se nikdy domysliti, co by to bylo. Půl roku mučila se otázkami a strachem o rodiče, o jmění, o budoucnost, půl roku pátrala, kde skryto je ono temné nebezpečí, o němž stále měla podivné tušení. Ničeho nedo-

vedla rozeznati. Vše bylo v jakési hlubině a úplném tichu skryto. Nyní pochopila, že v kapse její je odpověď na vše. To ji rozčililo do nejvyšší míry. Dopis jako by byl žhavý a těžký. Děsila se vysvětlení a ruka její, třesoucí se slabostí, neměla síly list vzíti a otevříti.

„Tušila jsem, tušila jsem, tušila jsem!" šeptala hledíc ztrnule ke stropu. „Již tehda .... ovšem, o vánocích. Bylo mi ihned nápadno matčino chování. Ale nejen ona, i tatínek byl divný. Je třeba jen si na všechno vzpomenout. Přijela jsem před štědrým dnem. Ovšem, již tehda, ba již v první chvíli jsem viděla ve tváři rodičů uděšení. Tehda se mi zdálo, že je to rozpačitost z jakési mně nepovědomé příčiny, pro jakési snad události v rodině strýcově, proto, že se bratranec Jaroslav dopouštěl výstředností. Tím se stalo, že jsem nepátrala, ba že jsem si ani dobře nepovšimla onoho uděšení. Teď teprv si na vše vzpomínám. Kdyby bylo rodiče něco obyčejného mrzelo, byla bych jistě za několik těch dní, co jsem byla u nich, zvěděla, oč jde. Ale ono vše ukázalo se jaksi zcela jinak. Cítila jsem, že se něco přede mnou tají. Ano, ten dojem jsem měla od první chvíle. Vzpomínám si, že se stále rodiče spolu radili a zmlkali, vstoupila-li jsem k nim. Snad bych si byla toho nepovšimla, ale matka byla divná, stále vzrušená nebo krajně sklíčená, podezíravá a dokonce i zlostná. To bylo to, co mne nejvíce znepokojovalo. Bála jsem se otázek, ba i hovoru s ní, protože nesnesla ani mých pohledů. Ano. Je třeba jen na všecko si vzpomenouti. Ano. Zvláště oči její byly neklidné a těkavé. Vyhýbala se důvěrnosti, nepřipustila, abych se otázala, co se děje. Tehda jsem nebyla tak udivena, jako dnes, tehda jsem nic nechápala. Domnívala jsem se asi, že se rozechvění opět ztratí, že jde o něco pomíjejícího, snad o pouhé obchodní nezdary, anebo o nějakou malichernou neshodu. Bylo to však divné, velice divné. Tatínek byl mírnější, pravda, vzpomínám si, že mne několikráte za tu dobu poceloval, což nebývalo jeho zvykem. Skutečně! Teď teprv si všecko ujasňuji. Hladil mne a líbal. Ano! Je zřejmo, že šlo o mne. Ale, šlo-li o mne, proč mi to neřekli? Či vyčkávali? Byl by to ten starý mládenec? Byl by to snad ten lékárník? Ne, ne, to mne jen plete! Ne, nebyl. Musím trochu myslit a vzpomínat. Bylo to přece jen zvláštní. To — co potom přišlo — dokazuje, že nešlo o nějaké mé zasnoubení. Ta myšlenka s lékárníkem byla mimo, ta otce příliš nezajímala. Zdá se mi dokonce, že tomu člověku nepřál. Ano — jak se mu tehda o Sylvestru vyhnul. Vida! Přece jen je to něco jiného."

V tu chvíli ji napadlo, že má odpověď v kapse a že může okamžitě vše zvěděti. Sáhla do kapsy, ale sotvaže se prsty její dotkly obálky, zalekla se a ztrnula. Bledá tvář její zesinala. Odtáhla ruku a uchopivši se za hlavu zašeptala vášnivě.:

„Ne, ne, nešlo jen o mne, mýlím se! Byli by mi musili něco říci!" Pootevřela rty a zasmála se zlostně. „Nějakou komedii hráli! Tajili něco a smlouvali mou budoucnost. Proč jsem od vánoc nebyla doma? Proč? Na velikonoce jsem musila do Vídně a na svatodušní svátky do Turnova. A teď na prázdniny mám odejeti do Švýcar. Nepovšimla jsem si toho a nehledala jsem v tom pranic zvláštního, otec to uměl hladce zařídit. Přijel, mluvil, až mi nějak vnutil myšlenku vyjeti si. Sama jsem to na konec pronesla jako přání a on radostně svoloval. To je to. Byla jsem naivní, vedl mne na provázku, kam chtěl. Tedy ani teď nemám jeti domů. Proč? Co se tam děje? Nesmím něco vidět; ale co? Prodali snad starý náš dům na náměstí a domek se zahradou? Nebo snad se obchod rozpadává? Co ještě by se mohlo státi? Co? Jen to ulekání matčino mne mate. Cosi lstivého jako bych byla tehda o vánocích zahlédla v její tváři. Bylo však to divné, trpěla, a dokonce jako by se mne byla styděla. Pohledy její byly plaché a mých očí nesnesla. Toho si musím dobře všimnouti. Rozhodně šlo více o matku než o otce. Ona byla rozechvěna, kdežto on pouze vše přede mnou ukrýval, aniž trpěl. Ale možná, že i tak se mýlím. Kdož ví! Otce je těžko prohlédnout. A pak — hlavní věc — nesměla jsem domů. Ano, nesměla jsem domů, já, jediné jejich dítě. Chtěli mne snad ochrániti před smutnými dojmy!" Náhle se napiala a pohodila odmítavě rukou: „Ach, kdež! To matčino rozechvění bylo přece jen divné, divné, příliš divné. Počínala si chvílemi jako pomatená a jako pokořená. A ještě něco, ano, pociťovala ošklivost z lidí, křičela na služebné, což dříve nikdy nečinila!"

V tu chvíli vytáhla dopis z kapsy a položila jej na stolek svraštivši čelo.

„Paní Bláhová řekla, že budu překvapena!" pomyslila si a dotud bledá tvář její zčervenala. „Však já vím, že budu překvapena!" prohodila zlostně a podrážděna jakousi neočekávanou myšlenkou roztrhla prudce obálku. Ani dlouhé, krásné její prsty, ani velké, nazlátlé oči neváhaly již z přílišných obav jako před chvílí otevříti a přečísti rychle matčinu zprávu.

List obsahoval pouze několik těchto vět, psaných však otcem:

„Drahá Milado, oznamuji ti, že se nám narodila holčička. Maminka je zdráva, děťátko je krásné. Přijedu do Prahy a odvezu tě domů, abys spatřila svou sestřičku. Tvůj upřímný otec."

II.

Neočekávaná, ba možno říci podivná tato novina Miladu nejen překvapila, nýbrž prudce přepadla, ochromila a nepopsatelnou ošklivostí a zvláštním odporem zalila. Zardělá, s dechem zatajeným hleděla do zdi. Zdálo se jí, že se jí hlava točí a že omdlí, že se jí nitrem valí zmatený hluk a šlehají žhavé plameny. „Ach, bože, bože!" šeptala, ale ztichla okamžitě, jako by se bylo všecko v ní ošklivostí prosytilo a slepilo. Tvář její se svraštila, rty zkřivily. Sklíčující, strašně tísnivý záchvat nervový na chvíli ji úplně ubil. Zmítala se, štkala i smála se, jako by byla plna lítosti, zlosti a vzdoru. Ale přes to, že pocity tyto byly silné, nedovedla rozeznati, odkud a proč vznikly. Nic nepronesla a nic si nepomyslila, co by bylo vysvětlilo tuto náhlou, fysickou ošklivost. Nitro její, nějak bezbranné a příliš otevřené úplně dalo se zaplaviti těmito nesnesitelnými proudy.

Byla proto velice překvapena, když vstoupila do pokoje paní Bláhová a když se všecka udivena — pozorujíc chvíli její zmítání — otázala:

„Prosím vás, slečno, co je vám?"

Umlkla, obrátila k ní uslzenou tvář a rozpačitě stahovala hlavu mezi ramínka. Nevěděla, co by odpověděla.

„Proč pláčete?" divila se paní Bláhová. „Co se vám stalo?"

Milada ani teď ještě nechápala smysl svého rozechvění a nesnesitelné ošklivosti. Široká tvář její hned bledla, hned červenala a slzy z očí jejích neustále sjížděly jí za límeček světlé halenky.

„Četla jste dopis ?" mluvila paní dále. „Nemáte radost? Jak je to možná? Jste sama, rozmazlili vás, to je to. Bojíte se o jejich lásku!"

„Nesmysl!" prohodila Milada hněvně, pohodivši odmítavě rukou.

„Co vás tedy mrzí? Co se vám stalo?"

„Ach, nic !"

„Proč tedy pláčete?"

Milada vyskočila a přebíhajíc po pokoji volala:

„Ale domů nepojedu! Ne! Za nic na světě ne. Ujednali, že budu s Mášou ve francouzském pensionátě — a budu! Nezměním to! Domů nejedu!"

„Prosím vás, co se zlobíte?" vrtíc hlavou divila se Bláhová. „Kdo vám co udělal? Co je to za divokost?"

Milada prudce opět usedla a zakryvši si oběma rukama tvář, divoce se zazmítala.

„Nás bylo sedm," řekla paní Bláhová povýšeným hlasem, „já nejstarší, ale žádného ze svých sourozenců nevítala jsem tak nevrle a zlostně jako vy."

„Ne, ne, doma se ani neukáži!" volala Milada nepovšimnuvši si slov udivené paní. „Neukáži se, neukáži!"

„No, to máte malou radost ze sestřičky!" poněkud káravě a pohněvaně pronesla Bláhová obracejíc se ke dveřím. „Pěkně chudinku vítáte!"

„Neprosila jsem o ni!" vzkřikla Milada stisknuvši zarputile prsty i rty.

Paní Bláhová se rozesmála. Nepochopitelné jednání Miladino ji překvapilo i udivilo. Cítila, že by se mohla snadno rozčiliti a nepromluvivši již ani slova odešla z pokoje. „Znají její rozmary," pomyslila si, „proto mne upozornili, abych mluvila opatrně."

„Ach, to je strašné," volala Milada hlasitě, „to je strašné. Stydím se, stydím se a domů nepojedu. A nikdy, už nikdy se tam neukáži!"

Rozechvění její stále bylo veliké, ošklivost stále se jí nitrem rozlévala. Rozeznávala v sobě jakýsi divný, nesnesitelný stud, o němž bála se uvažovati, ale jinak nic nechápala a nijak nemohla obsáhnouti smysly svými tísnivé ty dojmy. Ba, neodvážila se ani otázky, co ji tak zachvátilo, nepohlédla ani na splašené ty koně, kteří po ní šlapali.

Teprv když přišly ze školy obě její přítelkyně, Máša Linhartová a Lila Zapletalová, první z obchodní školy výrobního spolku, druhá z konservatoře, povšimla si s jakýmsi udivením, že jim pranic o narození sestřiččině neřekla, a pochopila, že stalo se to pro zvláštní, tíživý stud, jenž jí seděl na prsou. Nemohla se o tom zmíniti, ačkoli vždy se vším se ihned svěřovala, nemohla promluviti, jako by byla zakřiknuta. Tento stud však jako by ještě vzrůstal, jakmile si ho uvědomila. Tvářila se, že má mnoho práce a vyhýbala se hovoru, aby se neprozradila.

Ale zprávu tak vzrušující nebylo možná zatajiti. Obě zvědavé dívky brzy cítily, že se něco stalo. Vyptávaly se Milady, přisedaly k ní, do očí se jí dívaly, přátelstvím se chlubily, a když jim stále unikala, vytratily se k paní Bláhové, jež jim pošeptala zatajovanou tu novinu.

Vletěly do pokoje s povykem, očima rozzářenýma, tvářičkami roznícenými.

„Milado, Milado,“ volala Máša, „tobě prý se narodila sestřička!“

„Milado, ty máš sestřičku!“ jásala Lila.

Obě přiskočily k ní s vášnivostí a jaly se ji horoucně líbati.

„Co blázníte?“ vykřikla odhodivši je od sebe.

„Ani neřekneš, co se stalo!“ vyčítala jí Máša, všecka ve tváři růžová. Modré oči její usmívaly se teplou radostí. „To asi pojedeš domů, viď? Ach, škoda, že nemáme u nás děťátko, snad bych se za ním rozletěla!“

Milada všecka udivena hleděla na oživené tváře svých přítelkyň. Nemohla pochopit, že se z nepochopitelné příčiny radují, že se z mladistvých srdcí jejich vylévá něžná, vroucí jakási láska, že na duši jejich nesedí táž hrozná tíseň, jaká usedla na duši její, a odchylujíc své uslzené tváře od jejich teplých, líbajících rtů neustále volala:

„Nechte mne, nechte mne, nechci o tom slyšet, nepojedu domů!“

Přítelkyně však ještě vroucněji se k ní tulily.

„Co se to s nimi děje?“ pomyslila si. „Proč mne tak milují?“ A neodstrkujíc je již svěsila ruce. Hlavičky Mášina a Lilina spočinuly na dlouho u její hlavy. Všechny mlčely.

Ozval se zvonek.

Milada se pohnula. Tvář její plna byla vytřeštění.

„To je Sýkora!“ řekla plaše, jako by se byla ulekla. A povstavši prudce prohodila: „Ať mu to neřeknete! Mášo, povíš-li mu to, do smrti na tebe nepromluvím, do smrti! A ty, Lilo, pamatuj si, vyzradíš-li sebe méně, že se do smrti hněvám!“

Velké, okrové, kolem zorniček nazlátlé oči její zahořely zvláštní září. Štíhlé tělo její vypialo se náhlou silou a odvážností. Tvář s temným, ale místy vyrudlým vlasem, nápadně načechraným, neobyčejně zpřísněla, ba možno říci zdivočela.

Nechápaly-li obě dívky, proč se Milada neradovala z narození sestřiččina, tím méně chápaly, proč mají zatajiti zprávu před sedmnáctiletým klukem, nevážným, stále jen žertujícím studentíkem, který sem docházel beztak jen proto, aby překážel.

„Já s takovým klukem ani nemluvím!“ prohodila Máša nepřívětivě.

„Proč sem chodí?“ zaškaredivši se pronesla Lila. „Co tu chce?“

„Chodí ke mně, je můj známý, ne váš!“ řekla Milada důrazně. „Tatínek ho prosil, aby se mnou opakoval fysiku. Ale to je vedlejší. Mně na té fysice nezáleží, ať si z ní mám třeba nedostatečnou, ale nechci, aby Sýkora slyšel, co se stalo. Ne, nechci! To ne! Ať se to dozví kdekoliv, ale přede mnou ne!“ Oči jí opět zaplanuly.

Přistoupila pak k zrcadlu, upravila si halenku i zčechrané vlasy, a stále ještě neuklidněna tvářila se, že neslyší, jak Sýkora zaklepal a jak vstoupil.

„Mášo, za týden jsme ve Švýcařích!“ prohodila s úmyslnou zřetelností.

„Nevím, pojedeš-li!“ odvětila Máša. „To je teď u boha!“

„Pojedu, přísahám!“

Sýkora, hubený, vysoký mladík dětské tváře se živýma, hnědýma, chytrýma očima, malým knírkem a hustým, hnědým obočím, s vlasem nápadně plavým a bohatým, usmívaje se blížil se po špičkách ke stolu. Šedé letní šaty pěkně mu slušely.

„Co že jdete jako tichošlápek?“ zvolala Lila, aby ho prozradila.

Ukázal na Miladu. Zasmál se na obě a tiše jim tiskl ruce.

Milada se obrátila a ačkoli věděla, že tu Sýkora je a co dělá a na kterém místě stojí, ačkoli slyšela, jak naň Lila zvolala, přece spatřivši jej proti sobě vykřikla slabě, jako by se byla ulekla.

„Kde jste se tu vzal?“ vydechla zvláštním, i jemu i dívkám nápadným hlasem. „Proč neklepáte?“

„Vždyť jsem klepal!“ omlouval se všechen překvapen. Úsměv s tváře jeho zmizel. „Vždycky přece klepám. Neslyšely jste?“

„Ne!“ odvětila Milada. „Nečekala jsem vás. Dnes se nebudeme učit, nestojí to už za to. Promiňte, mám dnes mnoho jiné práce. Tuhle památník. Ach, škoda, že je konec školy!“ A podavši mu ruku dodala: „Raději bych se na světě neviděla. Promiňte. Kdy já to všechno — Ach! A do divadla! Probůh — prosím vás, nezdržujte mne, zblázním se!“

Všecka se zamračila a rozmrzelost začišela z jejích zvláštních očí.

Sýkora ochotně, aniž mu bylo co nápadno, prohodiv ke každé několik slov, opět odešel.

„Ty jdeš do divadla?“ otázala se Máša. „Dnes?“

„Do divadla? Ne!“ ušklíbla se Milada. „To jsem řekla jen tak. Je mi trapno, nejraději bych se propadla. Ach — brrr!“ A usednuvši prudce na pohovku, založila si ruce za hlavu a zašeptala: „Doma mne nikdo nespatří, nikdo!“ Roznícené oči její, plné světélkující žlutě, dojista neobyčejné, bloudily po stropě. Tenoučké, sevřené rty se křivily.

(Pokračování)

✱

Karel de Wetter:

Z KNIHY „PIRÁTI“.

I.

Jsem pirát. Moře je mou kolébkou,
již východ růžemi stlal, západ zlatem —
Je vichřice a bouře sestrou mou,
a orel, mraků syn, mým bratem.

Mám bouře rád! — V mé duši vře jich svár.
A rád mám blesk! — Vše zdrtí, jak má rána.
Miluji ženu — plá v ní krve žár,
rád moře mám — Ó, volnost nespoutaná!

Miluji hloubky pro jich mlčení,
miluji mračna — jak mé dumy plynou — —
A rád mám všecky, kdož jsou ztraceni,
ty s okem zarudlým, ty s tváří sinou.

Vzdor věčný v srdce žití dalo mi,
mně píseň drsnou vichry v duši vduly!
Jsem pirát! Meč můj nikdo nezlomí —
byť srdce moje rozťal v půli!

II.

V dál! Opřete se v řady vesel,
člun kořistí ať těžký dnes,
jak břich biskupa z Aranjuez.
V zpěv hoši! kdo by nebyl vesel?!
Noc vlajkou hvězd než zavlaje,
hod královský nám kyne všem —
Je modrý záliv Biskaje
a krásné rybářky jsou v něm!

Loď kupců! Vjela do záhuby!
K ní bleskem! — Děla k zápasu!
Sem háky — pistol u pasu,
v pěst sekeru a ocel v zuby!
Hoj v před! To práce snadná je,
jak orlové my bojujem —
Je modrý záliv Biskaje
a krásné rybářky jsou v něm!

Sem můstek — na palubu k řeži!
Řve pistol, ocele plá svit —
z dvaceti plavců tucet zbit
a druzí v mžiku v poutech leží.
Vrak pust je, v hloubku klesaje,
než měsíc vzplane nad mořem . . .
Je modrý záliv Biskaje
a krásné rybářky jsou v něm!

Na břehu klášter! Ve sklepení
rád zbožný bratr přihne si.
V tom děla hřmot ho poděsí —
my zakotvíme v okamžení!
Sem kalich, monstranc těžká je!
Noc dobrou dáme — odplujem'.
Je modrý záliv Biskaje
a krásné rybářky jsou v něm!

V dál! Opřete se v řady vesel,
člun kořistí je těžký dnes,
jak břich biskupa z Aranjuez —
V zpěv hoši! Kdo by nebyl vesel?!
Než smrt v šach s námi zahraje,
hod královský ať kyne všem! —
Je modrý záliv Biskaje
a krásné rybářky jsou v něm!

Karel Leger:

TETIČKA PROTEKCE.

I.

Prvně s ní mluvil, když mu bylo asi deset let, do gymnasia se tehdy chystal. Ovšem vídal ji už dříve, a s dětským údivem oči za ní vyvaloval, když po ulicích kráčela pyšná jako královna a spanilejší nežli malovaní andělé v chrámu Páně — zdravím kypící, růžová, rozkošná, šťastná. Paní Jiřina Vizingrová byla tehdy asi dva roky vdaná, mladičká, ani ne dvacetiletá. Její manžel byl starší pán, obchodník bo-

hatý, zkušený a vážený. V městské radě zasedal, jeden z těch, kteří byli pružinou společenského i průmyslového ruchu rychle vzrůstajícího venkovského města. Jeník pamatoval si, že jako kluk bosý a otrhaný křičel slávu panu Vizingrovi, když pod okny jeho v předvečer nějaké slavnosti zastavil se pochodňový průvod, červený bengál ozářil průčelí starožitného domu, hudba hřměla a na balkoně objevil se pan Vizinger se širokou trikolorou přes prsa, aby promluvil k lidu zvučným, daleko slyšitelným hlasem. Ale více nevěděl o panu Vizingrovi ani o jeho mladé paní, měl tehdy docela jiné starosti!

Až teprve, když bylo rozhodnuto, že půjde Jeník na studie — bylo to těžké rozhodnutí! — rodiče jeho promluvili s ním kteréhosi dne velmi vážně. Hoch byl nadaný, trochu však lehkomyslný, stále do větru, uličník — jak naříkala maminka. Rodiče jeho byli chudí — to si dlouho Jeník nemohl uvědomit a styděl by se přiznat, že někdy se u nich nedostávalo toho nejnutnějšího. Často jen tak-tak že ukonejšil skrovnou skyvou chleba hlad, ale jemu to stačilo, nikdy nenaříkal, nikdy snad ani nezáviděl šťastnějším spolužákům. A zdráv byl při té bídě, když do školy šel, hvízdal si vesele, po celé ulici znali ho, Charvátovic rozpustu. Ve škole byl mezi premianty — ani ne tak proto, že by ho učení těšilo, ale z jakési dětské hrdosti, aby nezůstal za těmi rozhýčkanými bohatými spolužáky, kterým pan učitel všelijak pomáhal a pro které na konec roku vždycky už bylo prémium přichystané. A nikdy před vánocemi, když rozdávala se obuv a šaty chudým, nepřihlásil se, ani když ho pan učitel sám vyzval. Říkal uzarděn do krve: „Ne, nepotřebuji!“ A bos běhal ve sněhu a po ledě se klouzal.

Po tátovi byl. Táta byl také takový paličák, maminka říkávala. A bručívala při tom: k ničemu taková povaha umíněná není, žádné štěstí nepřinese. Chudý člověk má být skromný a pokorný, úslužný a uctivý k pánům. A tak dále. Jeník poslouchal se sklopenou hlavou a potají se usmíval. Byl-li otec přítomen, po straně hoch pohlédl k němu a tu se stávalo, když maminka nejvíce naříkala, že oči synkovy setkaly se s tatínkovými a zasvítilo v obou šelmovstvím.

A tehdy už byl otec stár a kašlával. Mlynářským byl ve velikém amerikáně pod městem, od mládí protloukal se krušně životem. Ale jen kdyby chtěl, kdyby nebyl tak paličatý, nemusel by se dřít! vyčítala mu často manželka. Tolik bohatých příbuzných po městě má, jen kdyby zaťukal a poprosil, postarali by se oň, u obce mohl by se vyživit, však na radnici je tolik všelijakých darmožroutů! „A není-li pan purkmistr vlastní tvůj bratranec, řekni, Františku?“

„Ovšem že jest!“ vážně přikývl otec pyšný na vznešené příbuzenstvo. „Ale dokud mohu si vydělat, nikoho se neprosím o nějakou milost, rozumíš, Baruško!“ A to byl vždy konec řeči. Ani sama nesměla po příbuzných se o něco doprošovat, nedovolil. Inu, taková pyšná bída je nejhorší! naříkala matka.

A syn byl po tátovi — docela!

„Dojdeš k paní tetince Vizingrové,“ pravila mu kdysi matka, „víš přece — do toho velkého domu na náměstí s podloubím vedle radnice. Poprosíš — hezky zdvořile! ruku políbiš. Paní tetinka už ví, pan učitel s ní mluvil. Dá ti doporučení, aby spolek pro chudé studenty přispěl ti něčím na studie — to víš, z domova ti mnoho dát nemůžeme, budeš odkázán sám na sebe a na dobré lidi. Co stojíš? pospěš si, ať paní tetinku zastihneš doma!“

Jeník byl ve svátečním kabátku, docela i botky měl a nový klobouk. Zdálo se mu, že už vypadá jako student, po straně se podíval do rozbitého zrcadla. Ale teď se mu nějak nechtělo k paní tetince a nikdy dříve ani netušil, že by pyšná paní Vizingrová byla jeho tetičkou — najednou dnes! Pochyboval o tom příbuzenstvu. Zarděl se.

„Nu, co? vida, jak se červená! snad se nestydíš, hloupý? Chudý student nesmí se stydět, nesmí se červenat, když má někde poprosit — však tomu zvykneš! Jenom běž! a povídám ti: hezky zdvořile!“

Sklopil hlavu a poslechl. Došel až k onomu velkému domu na náměstí, otálel chvíli v podloubí. Konečně dodal si odvahy, vešel do šeré chodby, po schodech vystupoval nahoru. Ještě na posledním schodu zmocnila se ho úzkost, a pocítil, jak pot mu vystupuje na čele. Pokřižoval se, zaťal zuby a na všechno už odhodlán, kráčel s bušícím srdcem dále. Nahoře byla široká čistá předsíň, prázdná. Z kuchyně odněkud vůně koření a pečeně šířila se kolem. Několik dveří tu bylo. — Jeník v rozpacích se rozhlížel nevěda, kde zaklepat. Docela jako by byl v jiném světě. Zde i na podlaze koberec ležel, dvě malé želvy chrastily v koutě ve slupkách z melounů, až se hoch polekal, na zasklené pavlači křičel zelený papoušek. Na stěnách visely staré barvotisky s německými nápisy, námořní bitvy nějaké s červenými plameny hořících lodí. To všechno Jeník ještě nikdy neviděl! Dlouho se nikdo neobjevil na síni, jen za

jedněmi dveřmi ozýval se ženský hlas tiše trilkující nějaký popěvek tehdy po ulicích oblíbený. Konečně se hošík odvážil zaklepati na ony dveře, dvakrát musel klepat. Písnička utichla, ozvalo se zvučné a vlídné: „Herein!" Bázlivě vkročil.

V pokoji zeleně malovaném, který zdál se Jeníkovi ohromným sálem a přeplněn byl staromódním nábytkem, stála před zrcadlem u stolku mladá, černovlasá, černooká dáma. Strojila se patrně k vycházce. V měnivé hedvábné spodničce, v těsné šněrovačce, která spínala boky až k zadušení, pod plnými vypouklými ňadry. Přes ramena měla přehozený vyšívaný šátek — vzala si jej, když zaslechla klepání na dveře, ale vidouc jen malého hošíka, bez ostychu šátek opět zahodila a plná, hladká ramena zasvítila čistým úbělem. Pouze uzounké proužky krajkové košilky byly na nich spjaty perleťovými knoflíky. Kulaté paže docela nahé, jen v zápěstí svítily zlaté náramky. A medajlonek na šíji.

Hošík zmaten přimhouřil a sklopil oslněné oči, jako když se na padlý sníh ve slunečné záři dívá. Klobouček mačkal v ruce, bál se vydechnout. Nejraději byl by utekl a dveřmi za sebou práskl. Čekal, že vzácná paní jej osloví, ale po chvíli přece odvážil se opět zvednout pomaličku oči. S úsměvem se naň dívala — tváře měla jako malované, růžové, důlky v nich, plné pootevřené rty, černé vlasy v kudrlinkách přičesané kolem skrání, v uších veliké zlaté náušnice s granátky. Pobavila se rozpaky malého klučiny, bílé paže křížem složila na ňadrech a zeptala se:

„Co mi neseš, maličký?" Hlas její zněl měkce a mazlivě.

Jeník vykoktal cosi nejapného, ale pochopila — a když si vzpomněl, že má paní tetince ruku políbit, sama pohladila jej po tváři.

„Dobře, hochu — jak ti říkají? — Jeníčku, pan učitel tě chválil, pilně prý se učíš a máš nadání. Chceš tedy studovat?" Přikývl. „Jen abys se studií nesběhl, není to lehké! Tam na stole je lístek, vezmi si jej a tolar vedle také je tvůj. Lístek dáš na gymnasiu panu řediteli —"

Jeník vzal lístek, vzal ostychavě i stříbrný tolar a nevěda co dále, pozpátku couval ke dveřím.

„Nu, ty malý studente!" zasmála se hlasitě, „přece mi za to pěkně ruku polib! A pojď sem, okaž se!" Vzala jej za bradu. Jeník byl na svých deset let dosti vzrostlý, ale nesahal hlavou výše nežli k těm plným ňadrům, která jí nad šněrovačkou do polovic vystupovala v průsvitných krajkách košilky jako veliká sněhobílá poupata.

„Podívej se přece na mne!" žertovala, „neboj se, nesním tě! A čím chceš být, až vystuduješ?"

„Panem páterem!" vykřikl v úzkosti. Smála se jako hrdlička. „Máš hezké oči, chlapečku! hnědé — hluboké — S takovýma očima, myslím, nebudeš páterem. Nu, dej ti Pánbůh štěstí! Maminku a tatínka pozdravuj. A kdybys někdy něco potřeboval, jenom se přihlas, udělám, co budu moci. A dobře se uč!" Ještě jej držela bílou rukou za bradu, do očí se mu dívala. Cítil, že jej přitahuje k sobě — naklonila se a na rty mu vtiskla hubičku.

Jeníkovi se zatočila hlava, z mladého, kyprého těla, z krajkové košilky, které se dotýkal, dychla naň nějaká omamná vůně — divná vůně, jakou nikdy necítil.

„Tak! a teď jdi s Pánem Bohem, studente!" Smála se jeho rozpakům. Jeník nevěděl, jak vyvrávoral z pokoje. Venku teprve oddechl z hluboka — ale tu divnou vůni stále cítil. Rozběhl se k domovu, vpadl do světnice.

„Co se s tebou děje?" vykřikla matka uleknuta. „Vždyť jsi uřícen celý, oči vyvaluješ!"

Jeník okázal lístek, okázal stříbrný tolar, ale promluvit dlouho nedovedl. Byl jako zchvácen, hlava jej bolela. Ulehl, zimnice se oň pokoušela, a když usnul, i ve spaní cítil tu divnou omamnou vůni.

Tak se seznámil Jeník s paní tetičkou Protekcí.

II.

Gymnasium nebylo v našem městě. Jeník musel do ciziny. Studoval v Hradci, později v Praze. Po dlouhá léta nepřišel do svého rodiště. Neboť brzy potom, když Jeník odešel na studie, také jeho otec, hledaje lepší výdělek, odebral se s matkou kamsi do německé krajiny za Litoměřice. Snad opravdu neměl štěstí anebo v krvi otcově bylo něco neklidného, věčně nespokojeného, nevydržel na jednom místě, celé království české prošel, i v Uhrách byl nějaký čas a nakonec už zestárlý a nemocný vrátil se přece jen tam, kde se narodil. Snad srdce jej táhlo, snad přesvědčila jej manželka, že tam doma aspoň v nemoci se může spolehnouti na jakousi pomoc bohatého příbuzenstva.

Jeník zatím už prošel celou trpkou školu chudého studenta. Dobře se učil a statečně zápasil s bídou. Od rodičů ovšem mnoho nedostal, protloukal se, jak mohl. Jenom maminka časem ve psaní se zmínila, že by měl se k paní tetince obrátit, paní tetinka že je hodná. — Neudělal to. Vzpo-

mínka na paní tetičku vybledla, jenom někdy jako by zdaleka zavála omamná podivná vůně. Tehdy také podoba krásné paní na chvilku ožila Jeníkovi v paměti. Jinak i na rodné město nevzpomněl, ačkoliv — divno dost! — po celou dobu studií odtud dostával nějaké stipendium, bez kterého byl by jistě nedostudoval. — Na gymnasium znechutila se mu slovíčka, přešel na reálku, studoval na technice strojnictví. A když rodiče jeho vrátili se do rodného města, Jeník byl se zkouškami hotov, i praksi odbyl v kterési veliké pražské strojírně a rozhlížel se po nějakém místě, kde by se zachytil.

Tehdy — v prvních letech sedmdesátých minulého století — u nás lidé zapomínali na Ameriku a na Kalifornii, do které za zlatem ještě nedávno se stěhovali, zlato — jak se zdálo — vyrůstalo také všady u nás, i v řepných lánech i na burse i v kartách. Peněžní obchody kvetly, průmyslové závody vyrůstaly ze země s vysokými komíny, s oblaky uhelného dýmu a s nadějemi na veliké dividendy.

Taky v našem městě šířila se podnikatelská horečka. Nový veliký závod chemický právě se zakládal. Bylo třeba mnoho úřednických sil, odborných i kancelářských, dobře placených — jak se aspoň slibovalo. Mladý inženýr Charvát byl mezi těmi, kteří se ucházeli o některé to místečko.

Přijel z Prahy k rodičům kteréhosi podzimního dne z rána, odpočinout po zkouškách, užít volného času, nežli nastoupí službu. Tehdy Charvátovi bydlili ve starém domě na předměstí v přízemním, vlhkém bytě. Otec již nepracoval ve mlýně, nemoc jej trápila, pokašlával a pomaličku vysychal. Matka posluhovala a jeden pokoj z bytu pronajímali, což nějakou zlatku vyneslo. Také snad měli z lepších dob něco nahospodařeno, ale ovšem v žádném nadbytku žíti nemohli.

Matka zaplakala radostí, když se Jeník doma objevil — i starý otec jej objal a upřímně políbil. Byl hrd na svého syna. A rozkašlal se, aby zakryl, že také jemu pohnutím oči zvlhly.

Věděli oba o synových záměrech. Matka radila: „Musíš, děťátko, hezky si všechno prošlapat, máme tu příbuzných bohatých a vážených! (Stále ti příbuzní! pomyslil si Jeník.) Jsou někteří ve správní radě — dojdi k nim, dojdi, popros je —"

Syn — och, tehdy byl nezkušený jako březnový zajíc! — usmál se a řekl jaksi nazbyt sebevědomě: „Mám výborná vysvědčení, od professorů nejlepší doporučení, mohu tedy snad doufat —"

„Nic nedoufej, synáčku! jen jdi k paní tetince Vizingrové, a pak po řadě hezky k ostatním, všechny obejdi. Přímluva paní tetinky více zmůže nežli nejlepší vysvědčení."

Jeník byl skoro uražen, ale starý tatínek zaklepal mu na rameno a řekl: „Tak, tak, hochu, jen se prosekej! nejlépe spoléhat na sebe sám, na svoji sílu, ne na takové příbuzenstvo, které o tebe nestojí —" Matka se rozzlobila: „Ještě ty, starý! co z toho máš, že jsi spoléhal jenom na sebe? vidíš — bídu s nouzí. Jeníčku, mne poslechni, dojdi k paní tetince, uvidíš, co zmůže protekce —"

Tatík se rozkašlal a ušklíbl se jízlivě: „Tetička protekce!" — —

Inženýr Charvát vyšel, aby prohlédl si rodné město, které už více než deset roků neviděl. Chodil po ulicích, vzpomínky z dětství oživovaly v jeho paměti. Četl nápisy po domech, jména nad obchody. Mnohé staré renomované zmizelo, na jeho místě s moderní reklamou vyzývavě se pyšní nové, neznámé. Ostatně ve vnitřním městě mnoho se nezměnilo, jen předměstí vzrostla nově založenými továrnami.

A jak chodil Jeník sám a sám nikoho neznaje z těch, které potkával, před večerem náhodou sešel se s doktorem Tykvou. Také on byl rodákem zdejším, o něco starší nežli inženýr Charvát, ale znali se od dětinství a ze studijních let. Od jara byl tu koncipistou u známého advokáta a poslance zemského doktora Anastáze Pučálky. V postranní ulici s Jeníkem se potkali. Šeřilo se již — dni byly krátké. Ulice skorem pustá. Z protějších oken padal dlouhými pruhy přes vlhké po dešti dláždění žlutý svit. Doktor kouřil cigaretku, klobouk měl k jedné straně stažený, hůlkou točil v prstech a provázeje chtivým pohledem každou holčinu, která se mihla kolem, úplně dělal dojem člověka lehkomyslného v největší míře.

„Nazdar! Kde se tu bereš?" přivítal Jeníka, aniž by se ve skutečnosti opravdu tuze divil. „Utekl jsi z Prahy? Dobře — já také. Tady je zdravější vzduch, lépe se dýchá, lépe se žije. A také veselo je někdy. Na dnešek v noci zastřelil se pokladník naší nové banky, prohrál v kartách několik tisíc. A kam jdeš?"

Jeník uvyklý překotné výmluvnosti budoucího kandidáta poslanectví usmál se a pokrčil rameny. „Nikam. Chodím po ulicích a seznamuji se pomaličku opět s rodným městem. Vzpomínky křísím."

(Pokračování.)

★

Z JIČÍNSKÝCH VZPOMÍNEK ANTALA STAŠKA.

(Dokončení.)

Školním inspektorem byl za mých dob nejprve Zeithammer a potom Köhler, muž širokého rozhledu, hlubokého vzdělání. Viděl jsem ho vždy rád, když přijel k dozoru: metla na učitele. Netýral jich; byl ušlechtilých způsobů; ale při vyučování lámal mnohé jejich poučky jako zastaralé dětské hračky a uváděl zakořeněné tradice na pravou míru. Bylo mu mnohomluvným vlasteneckým nadsazováním helenské chrabrosti a zdatnosti, co vypravuje Herodot o řeckoperských válkách a o přehnaném počtu perského vojska. Bylo mu logickou i mluvnickou nepravdou, že každá věta musí mít jmenovaný nebo nejmenovaný podmět. Bylo mu nedorozuměním, že velicí řečníci starověku, Demosthenes a Cicero, i při svých skvělých retorických výkonech byli zároveň velikými státníky, neboť žádný z nich nepochopil své doby a neudržitelnosti soudobých poměrů ve své vlasti. Byly mu logickým nesmyslem školské, tehdy běžné definice geometrického úhlu, bodu, čáry a mnohých jiných pojmů, což nejvíce zlobívalo Baudiše, profesora matematiky, jenž se stal napotom ředitelem akademického gymnasia v Praze.

Školské nepravdy ty vyvracel Köhler s jemnou ironií. Já jsem se od něho při každé inspekci naučil něčemu novému a především tomu, „nepřísahat na učitelova slova".

Jedenkráte přišel do šesté třídy k Malochově hodině právě v okamžiku, když jsme z německé antologie čtli výňatek vrchovatě nudného a již dle tehdejšího mého názoru hloupého básnického pojednávání Petra Uz-a o tom, že tento svět je ze všech možných světů ten nejlepší. Nepamatuji dobře, ale zdá se mně, že to byl filosofický názor Leibnitzův. Uz vyplýtval marně mnoho planých veršů, aby názor ten básnicky provedl.

Seděl jsem v druhé lavici a zaslechl pronesenou inspektorem tichou otázku:

„Warum lassen Sie das lesen?"

„Weil es so vorgeschrieben ist," odvětil Maloch.

Köhler mávl rukou, jako by chtěl říci „hlouposti", a vyhledav v čítance Göthovu baladu „Erlkönig", dal nám ji číst, sám ji jazykově i esteticky vykládaje, a to způsobem velice plastickým.

Slyšel jsem od něho po prvé jasný a přesný úsudek, že Göthe vyniká vysoko nad Schillera, což mně bylo proti názoru profesora Režného zajímavou novinkou.

Inspektor ten, ač řečí a snad i smýšlením Němec, byl mně velice sympatický. Vycítil jsem muže povzneseného nad školské malichernosti a sekatury, muže s velikým vědeckým i světovým rozhledem. Byl důkladným znalcem i čínštiny a členem komise, jež v letech šedesátých zkoušela v Praze Čeňka Šercla, napotomního profesora university Charkovské a Oděsské, ze znalosti několika tuctů nejrůznějších jazyků. Zkoušku tu uspořádal Vojta Náprstek, Šerclův příznivec, aby širokou veřejnost upozornil na českého Mezzofantiho, jenž se mnou studoval práva a učil mne francouzskému jazyku. Poznal jsem v něm mladého muže nevalné duševní hloubky, ale úžasné paměti a veliké ctižádosti, jenž skládal v Rusko všechnu svou i českého národa naději. Myslím, že ho naděje ty při blízkém poznání a bezprostředním postřehu „Svaté Rusi" šeredně zklamaly.

6.

K vynikajícím žákům gymnasia, pokud jsem s nimi osobně byl znám a spřátelen, patřili za mých dob Matoušek a Chlumský, moji důvěrní a nezapomenutelní soudruzi, o nichž jsem psal v „Černé hodince", pak Jan Šorm, Václav Šolc a Jan Matouš Černý. Všichni jsou již mrtvi. Zalétám k nim myšlenkami do svého mládí a věnuji jich drahé mně památce několik vzpomínek.

Šorm, narozen z chudých rodičů ve Studenci, měl otce Němce; ale jako syn české matky přilnul s láskou k české věci. Jsa ve studiích plná čtyři leta napřed, byl záhy vyspělý, vážný, sčetlý a mnohem starší. Bydlil po nějakou dobu se mnou u profesora Režného jako učitel jeho synů. Povaha hloubavá, zádumčivá, melancholická. Měl v sobě sugestivní sílu, jež vnukala jiným nejen myšlenky, ale i city. Nebyla to síla démona, ale síla hluboké vroucnosti a smírné opravdovosti. Při mých bujných a někdy i nevázaných kouscích jen se na mne s trpkým úsměvem podíval: a již jsem zkrotl. Měl mne rád, já jeho. Často se mnou večer besedoval v zahradním domečku, kam se vždy v létě přestěhoval. Nejraději hovořival o dějinách, o literaturách a o světových záhadách. Z rozhovorů těch nabyl jsem záhy širšího roz-

hledu, než měli druzí stejného se mnou věku. Přátelské besedy nepřestávaly ani tehdy, když se od Režného odstěhoval. Mocně mne k němu táhlo. Vyhledával jsem jeho společnost a ssál jeho myšlenky. Od něho jsem po prvé zaslechl jméno německého filosofa Schopenhaura a dověděl se něco o jeho nauce. Ovšem že nevystihl nejniternější podstaty hrozného toho myslitele, jenž, opřen o Kantův základní kámen, svrhl boha s trůnu a posadil naň slepou, bezrozumovou sílu slepé bezrozumové vůle. Co Šorma lákalo, byla pochmurnost světového názoru nauky té. Nevím, odkud o tom čerpal vědomosti, ale myslím, že byly dosti povrchní, při pouhém pesimismu se zastavující.

Svému světobolnému pessimismu dával výraz i v domácích slohových úkolech.

Tenkráte byl v Jičíně po nějaký čas profesorem latiny a češtiny spisovatel Uhlíř, pozdější ředitel malostranského gymnasia. Vydal v té době sbírku básní, kterou prý, jak mně kdosi vypravoval, Josef V. Frič pro její tendenci mrštil zlostně pod stůl, když ji v jakési společnosti předčítal. Uhlíř byl Šormovým učitelem a dobře si povšimnul chmurných nálad, jež naň vanuly z písemných úloh žáka, do jehož nadání kladl naděje. Zajímalo mne nejen vše, co Šorm mluvil a psal, ale i to, jak ho profesoři cenili. Zvědavě jsem jedenkráte nahlédl do klasifikace jednoho ze slohových úkolů těch a četl neobvykle dlouhou poznámku, v níž Uhlíř žáka přátelsky varoval, aby se nepoddával pesimismu, jenž bývá záhubou ducha. Dobrý profesor zapomněl na latinské přísloví „naturam furca expellas, tamen usque recurret". Základní povaha lidská je dána tak, jako v semenu dříme budoucí rostlina. Možno ji do dobré půdy zasadit, pěstovat, zušlechtit; ale z jabloně neučiníš jedle, ani z růže ječmene.

Povahou svou byl Šorm založen poeticky. Vždycky jsem myslil, že z něho bude veliký básník, veliký spisovatel. Již jako kvintán napsal v próse povídku „Mládí" a dal ji v rukopise svému žáku Karlu Režnému, jenž ji pak daroval mně. Není v ní celý Šorm. Co v něm bylo lepšího, hlubšího i vznešenějšího, odnesl do předčasného hrobu.

Je úžasno, kolik takových hrobů pláče a teskní na našich horských podkrkonošských hřbitovech! Co nadějí, co úporných existenčních bojů, co vzdechů a marně prolitých slzí, co námah, co mladistvých zármutků a bolů, co nevyužitých vloh; co nevybitých energií je v hrobech těch zahrabáno! Jsou zapomenuty. Po nějakou dobu přichází matička, skrápí travou porostlý růvek slzami; ale i její zármutek pokrývá se s lety šedým popelem jiných životních starostí a zapomenutí.

Hroby chudých studentů, kleslých na dráze pod tíhou bídy! Jich studie bývají křížovou cestou, na jichž konci číhává smrt.

Takový osud pohřbil i Šorma — osud nezaviněný, svalený naň neblahým prostředím.

Jiný osud stihl básníka Václava Šolce, osud, jejž nosil sám v sobě, v hlubinách svého nitra.

Byl ze Sobotky ze zámožnější selské rodiny. I on byl co do let a co do studií hodně starší, ale soustředil kolem sebe kroužek i mladších. Zůstával v malém dřevěném domku, jenž stál v místech, kde je nyní nová gymnasijní budova. Maje poměrně více prostředků, kupoval české knihy a znal každou literární novinku. Přivedl mne k němu spolužák Havlík, pozdější lékárník kdesi v německé krajině, jenž s ním bydlil a byl pilným, ba vášnivým sběratelem i opisovatelem všech porůznu roztroušených tištěných zpráv o starých hradech a o starých šlechtických rodokmenech. Kde co našel, ať bylo německé nebo české, strkal do své sbírky, slátané z pestré směsi. Nauka o starožitnostech středověkých zámků a prázdninové cestování od hradu k hradu byly tenkráte mezi mládeží v módě. Mne zajímala jen malebná jich krajinářská položení, nikoliv jejich rodokmeny. Prošel jsem sice s Havlíkem a s Matouškem o jedněch prázdninách jičínské a turnovské, takovými zříceninami bohaté okolí, ale dějiny rozvalených pevnůstek těch a historie rodů, jež na nich panovaly, byly mně lhostejny, ba skoro protivny. Když Havlík ze svých zápisků vykládal, kde kdo a kdy na nich vladařil, vzpomínal jsem události, kterou mně vypravoval dědeček Zeman.

Blíže mého rodiště Stanova leží malá vesnička Lhotka, jež náležela v dobách nevolnické roboty k panství Návarovskému. Hospodařil tam svým způsobem rod baronů Ehrenburgů. S jedním z nich měl kterýsi lhotecký soused nedorozumění stran pohraničného lesa. Baron si ho dal zavolat, vyčinil mu a zaklepav mu pěstí u hlavy, položil ukazováček na jeho čelo, řka: „Kdyby ti, Honzo, tadyhle na čele vyrostla jabloň, je má... rozumíš, je má!"

Při Havlíkových výkladech o vladařích na starých hradech vždy jsem viděl

a slyšel zámeckého pána, přiklepávajícího sedláčkovi pěstí u hlavy a volajícího naň: „Kdyby ti, Honzo, vyrostla na čele jabloň, je má!“

I Václav Šolc byl milovníkem archeologie a historie. Ale nebyly to vědy ty, jež mne k němu i k Havlíkovi vábily. Byly to knihy nejnovější české literatury, jež se u nich odbíraly, a jichž já neměl. Věděli o každém novém spisovateli, o každé nově vyšlé knize.

Šolc na mne vždy činil dojem jinocha malomluvného, vážného, do sebe zahloubaného. Měl jsem před ním chlapeckou úctu. Pokoušel se sice již tenkráte o verše, ale já jsem si ho nikdy nepředstavoval jako budoucího básníka, nýbrž jako budoucího slavného vědce, jmenovitě jako dějepisce, jenž bude kráčet v šlépějích Palackého. Dle tehdejších mých, školou jednostranně vypěstovaných názorů nemohl jsem si představit znamenitého člověka jinak než jako spisovatele. Ve spisovatelství ležela všechna lidská velikost a povznesenost.

Běh událostí obrátil se jinam. Šolc se stal básníkem a to básníkem nešťastným. Měl v sobě démona, jenž mu nepřál odpočinku ani pokoje. Štval ho; štval ho na místa, kde lidé nad ním lomili rukama, děsíce se drah, na nichž se ocitl. Štval ho tajemnou silou i od těch, kteří mu podávali pomocnou ruku, chtějíce ho vyprostit. Marně se namáhala šlechetná hraběnka Kounicová, matka nedávno zemřelého, nezapomenutelného Dra Václava Kounice, aby ho zachránila před tělesnou i duševní záhubou. Marně se namáhali i jiní. Nosil v sobě svůj osud. Nebyl to jen osud chudého bohéma, ale byl to hon a běh vlastním nitrem zmítaného ubožáka, jenž se potácel od místa k místu, tu smýkán hroznou vášní dobrodruha, tu povalován slabostí člověka, jenž nevěděl, kam by zachránil svou ubohou duši a položil své choré tělo.

Vášnivě miloval divadlo. V mladých letech hrával rád jako ochotník. Později se stal jednu dobu i členem kočující společnosti. Nevydržel. Nevydržel nikde, nejméně při studiích. Chodil po Čechách z krajiny do krajiny, od známého k známému jako bludný „písničkář“. Byl podoben Göthovu potulnému pěvci, jenž sám o sobě praví, že zpívá jako pták, „der in den Lüften wohnet.“ Jenže náš český písničkář nenašel nikoho, neřku-li krále, jenž by mu byl podal pohár vína s odpuštěním a s porozuměním osudovosti takových povah.

Na svých cestách dorazil jedenkráte za sychravé jarní nepohody až do Vysokého nad Jizerou. Přišel tam do Vodseďálkova hostince všecek utrmácen a za chvilku počal povážlivě chrlit krev. Hostinský ho neznal. Posílal pro lékaře. Nemaje potuchy, kdo neznámý je, chtěl žádat, aby ho obecní úřad dal převézt do nějaké nemocnice. Když to ubohý pozoroval, zašeptal prý nesmělým, stydlivým hlasem:

„Já jsem ten písničkář, co napsal verše o českých chaloupkách ... pošlete pro pátera Kouble, ten mne bude znát.“

Páter a spisovatel Kouble, náš horský rodák, tenkráte ve Vysokém kaplanoval. Byl z onoho vymřelého pokolení kněží vlastenců, kteří bez klerikálních vedlejších ohledů přilnuli s láskou k našemu prostému lidu a ke všemu, co s lidem tím souviselo. Miloval rázovitost jeho podkrkonošské řeči, jež v něm našla neúmorného sběratele; ale nade vše miloval jeho anekdoty, způsob jeho života a jeho humor. V prostonárodním duchu tom napsal jednu z nejlepších českých humoresek: „Se sněhem spadlý ženich“, vytištěnou r. 1860 v almanachu „Krakonoš“.

Zavolán přišel a společně s hostinským Janem Vodseďálkem, jenž byl milovníkem literatury a dle jména dobře znal, koho hostí, ujali se ubohého a opatřili nejnutnějším. Bylo to brzy před jeho skonem.

Smrt byla „písničkáři“ o českých chaloupkách vykoupením.

Zcela jiného rázu byla povaha J. M. Černého z Daliměřic u Turnova, napotomního spisovatele, publicisty, sekretáře Českého Musea, spoluzakladatele „Matice Školské“ a důkladného znalce Jihoslovanů, jichž země několikrát procestoval. Také on byl i co do let i co do studií starší. Jako jinoch předčil nás neobyčejnou u mládeže důsledností a energií, jež byla prosta všeho horování a se střízlivou rozumovostí šla k svému cíli. Hlavně jeho počinem se stalo, že jsme, ovšem tajně, odebírali a četli některé polské, slovinské a lužickosrbské časopisy. Dobře jsme jim nerozuměli, ale louskali jsme je přece, učíce se z různých mluvniček slovanským jazykům. Já věnoval péči jazyku polskému a uměl nazpamět skoro celou Špachtovu mluvničku, tehdy v oboru tom takměř jedinou pomůcku.

Černý byl záhy duch kritický a zároveň neohrožený. Kritičnost osvědčoval již na gymnasiu, nemilosrdně tepávaje v porůzných, v naší společnosti vedených rozhovorech každý vědecký nebo povahový poklesek svých učitelů, jmenovitě pátera

Kotrbelce, jenž v přednáškách o logice a psychologii dělal hrozné kotrmelce. Neohroženost osvědčil v druhé polovici let šedesátých, když v Čechách nastala doba hrozné persekuce. Byl několikráte žalářován: po prvé pro rozšiřování „velezrádné“ brožury z r. 1866 „Pláč Koruny České“; posledně r. 1869 v bývalé svatováclavské trestnici, kde si odsedíval mnoholetý, teprve za ministra Potockého mu částečně odpuštěný trest společně s mým bratrem Petrem a s obchodníkem Hájkem, kteří byli odsouzeni pro pověstný tábor na „Petruškových vrších“ u Vysokého. Byla tam tenkráte četná a pěkná společnost: vůdce studentstva Barák, pozdější ministr Dr. Pacák, spisovatel a publicista Karel Tůma, napotomní říšský poslanec Dr. Čestmír Lang, knihkupec Tolman a mnozí jiní. Bývalo prý tam často veselo. Tehdejší ředitel trestnice prý říkával, že pokládá politické vězně za vojenské zajatce, nikoliv za zločince, a dle toho prý si i vedl. Bratr často dob těch vzpomínal a vyprávěl, že z nich všech byl Černý nejlidovější; že se k němu, jenž se co do inteligence ostatním spoluvězňům nemohl rovnat, choval nejpřátelštěji. Spolu čítali, a Černý prý ho mnohému v „kriminále“ naučil, čeho by se byl na svobodě nedověděl.

Kdosi mně vyprávěl tuto pro Černého charakteristickou událost. Když za tehdejší persekuce stál, byv již před tím několikráte odsouzen, opětně před stolicí soudců doby Herbstovsko-Giskrovské, mrštil prý zlostně obžalovacím spisem o stůl, když mu byl při přelíčení přečten, řka: „Mám již té cislajtánské spravedlnosti dost!“ — a nepronesl prý k své obhajobě již ani slova. Vystihl tím podstatu tehdejšího soudnictví, před níž každá obhajoba byla marná a zbytečná.

V době domácích rozmíšek let sedmdesátých byl z nejvěrnějších stoupenců strany staročeské, a to nikoliv pro její konservativnější ráz, nýbrž proto, že v ní viděl nejhorlivějšího zastánce zásad státoprávních. Idea státního našeho práva srostla s celým jeho názorem, s celou jeho povahou v jediný, nerozlučný celek. Byla to myšlenka, jež našim politickým dějinám let šedesátých a sedmdesátých dávala nesmazatelný ráz. Vychovala pokolení bojovníků a mučedníků, pro něž naše doba nemá již ani valného porozumění. Národ jako celek, nevyjímaje jeho inteligenci, má chatrnou paměť a lhostejně kráčí po hrobech svých dějin, kde po marném boji pohřbena leží vybouřená energie bývalých jeho ideálů, bývalých jeho snah a hybných myšlenek. Vstane energie ta z mrtvých?... Pošetilá otázka!...

Z žáků, kteří zároveň se mnou byli na jičínském gymnasiu a později vynikali ve veřejném životě, jmenuji jen ještě Jindřicha Šolce, rodáka soboteckého, napotomního starostu Pražského a vynikajícího předáka strany staročeské, muže úctyhodné důslednosti, jenž svému přesvědčení mladých let po tolika obměnách našeho veřejného života zůstal věren až do pozdního stáří.

7.

Takový byl na konci let padesátých stav gymnasia jičínského, takoví byli mnozí z jeho profesorů a z jeho žáků. Tak se alespoň odráží v mé paměti.

Obraz ten nevyšel by úplný, kdybych se nezmínil o městě samém.

Leželo tam posádkou vojsko. Valná část měšťanstva, vázaná domnělým hospodářským prospěchem, slepě mu přisluhovala. Důstojník byl ideálem ženských; již každý kadet velikým mužem. Městští synkové a mladší úředníčkové byli šťastni, když se mohli otřít třeba jen o některého poručíka, aby na ně s jeho uniformy pršelo světlo. Snobismus slavil triumfy. Napodobovány oficírská chůze, oficírský způsob výslovnosti, oficírské posuny a postoje. Události z důstojnických kruhů byly kronikou města. Ani gymnasisté pokročilejšího věku neodolali přitažlivosti té a rádi se i přes zákazy kamarádili alespoň s kadety. Vojsko bylo pánem mužských duší, ženských srdcí, kupeckých, pekařských a řeznických kapes.

Starostou, čili, jak se říkalo, purkmistrem byl dlouhá léta Kastránek, majitel knihtiskárny a knihkupectví. Byl tchánem mého strýce, finančního úředníka v Haliči. Míval jsem příležitost bývat v jeho společnosti, když někdy strýc přijel na dovolenou do Jičína nebo když dědeček Zeman býval tam s otcem na trhu. Naslouchal jsem mnohdy jeho rozhovorům. Vyprávělo se o něm, že na čele deputace žádal úřady, aby liberecko-pardubická dráha, jež se stavěla v letech padesátých, minula jejich město, protože by pokazila obilní jeho trhy, jež byly dalekoširoko pověstné. Je-li to pravda, nevím. Ale vím, že byl nepřítelem všech novot. Mezi novoty ty počítal i všemocné tenkrát četnictvo i tehdejší zákonodárství: četnictvo proto, že se mu míchalo do samosprávného úřadování; zákonodárství proto, že je „dělají samí mladí lidé, kteří ničemu nerozumějí“. Člověkem moudrým

byl mu jen člověk starý. Bachovské zákony ho dusily. Nebylo divu. Byla jich hrozná spousta; řítily se s vládních hor jako laviny. Přehlížím-li dnes jich tlusté, objemné, bachraté některé ročníky, divím se, odkud tehdejší lidé nabrali času, zákony ty jen přečíst, neřku-li proniknout. Kastránek na ně hrozně hubovával. Zle rotíval i na četnictvo. Zlostí se všecek zardívaje, vypravoval jedenkráte strýcovi, jak praobyčejný, sprostý četník ho surově odstrčil od protokolu, jejž v jakési záležitosti měli oba podepsat. Tehdy byl četník všemohoucím pánem, mocnějším než voják; a děly-li se takové urážky purkmistrům větších měst, co zkusili teprv ubozí starostové po vsích, jako můj dědeček.

Zastaralý muž ten míval někdy dobré nápady. Hovoře s mým otcem o soudobých poměrech, vykládal, že přijde čas, kdy dána budou obcím větší práva. Mínil tím větší samosprávu. Proroctví to se později v obecním zákonodárství splnilo.

Byl v letech padesátých a počátkem let šedesátých typickou postavou svého města. Znalo ho každé dítě. Po deváté hodině ranní vycházíval z domu: na hlavě cylindr, v ruce hůl. Do radnice měl hodný kus. Po cestě se dával do řeči s každým známým, ba s každým dědkem, s každou babou. Pohovořil, vyzvěděl, co nového, vyslechl každý klípek, a trvalo někdy třeba přes hodinu, než se pomalým krokem došoural do úřadovny. Takovému způsobu pochůzek po městě, zastavování a rozhovorů říkali jsme my hoši smíškové „kastránkování", a přezdívali každému, kdo tak činil, že „kastránkuje".

Jinak nebyl bez vzdělání a bez národnostního cítění. Obcoval dosti důvěrně se starým knězem vlastencem a spisovatelem Markem, děkanem v blízké Libuni, jejž občas společně s ředitelem Šírem navštěvoval.

Při jakési příležitosti vypravoval mému strýci v mé přítomnosti, jaký žert si jednou Marek s nimi ztropil. Oba přišli k němu v zimě na večer z jakési delší vycházky. Hladoví a mrazem skřehlí čekali pohoštění. „Nemáme nic, než brambory na loupačku," vymlouval prý se děkan. Sedli a když se najedli zemčat, objevila se ve dveřích hospodyně s pečenými kuřaty a s jinými výbornými pokrmy. Marek prý se farářskému vtipu tomu upřímně smál, a hostům prý nezbývalo, než smát se také.

* * *

Vracím se po dlouhých oklikách k Solferinu. Dověděli jsme se plné, s počátku zatajované pravdy o porážce té na konci června, málem na konci školního roku, jenž tehdy trval do prvního srpna. Pokročilejší žáci ucítili jsme něco, co se nedá slovy vyjádřit; jakýsi konec něčeho, co nás dusilo. Neuměli jsme jasně vyslovit, že v historii tohoto soustátí nastal veliký obrat. Mně osobně se zdálo, jako by se byl můj obzor rozšířil, jako bych dále viděl. Rostl nejen obzor, ale i touhy.

V náladě té spadla na mne, na Matouška a na Chlumského společná myšlenka, opustit Jičín a jít na studia někam do ciziny. Tehdejší náš český život byl všecek jako ucpán a do zatuchlé, se všech stran zabedněné komůrky uvězněn. Hledali jsme dveře i okna, kady utéci.

„Ven, ven!" volalo to v nás. Já niterného hlasu toho poslechl a odjel jsem na budoucí školní rok do Krakova.

Vzpomínky o pobytu v městě tom někdy později.

K. M. Čapek-Chod:

ÚVODNÍK.

(Pokračování.)

V jeho sluchu nastalo nyní ticho a zuřivé haló! haló! haló! slyšel nyní jenom tak, jako kdyby byl telefonistu pohřížil pod hladinou vodní.

Z přetnutí vlákna své apercepce pocítil Kandrt intensivní fysickou bolest, rozleptávající se hlodavě nad pravým obočím, kde pod kůží vyvěrá z lebečního otvoru proklatý trojklanný čiv a zároveň spuštěn v sluchu jeho šumný vodopád se svištivou ozdobou; zvuky nitrné. Zlá předzvěst bolení hlavy, automatické křečovitě svraštění vrásek na čele dostavila se. Ale pracoval se šíleným sebepřemáháním dále, odříkával čtené nahlas, ačkoli se neslyšel, a notata se mu hromadila pod tužkou.

V mlze šumu krve zazněl najednou zlatohnědý tón, líbezný jako mladistvý ženský alt a Kandrt, když vytrhl voskovou zátku z ucha, slyšel, kterak šéfovy blahobytné hodiny ukájivým hlasem odbíjí — devátou

Dvě hodiny ze čtyř, nejdelší to lhůty vyměřené k dnešnímu článku. Tedy polovina času byla ta tam, ale Kandrt nebyl

hotov ani s polovinou své četby. Ale nezoufal si, neboť pozoroval již, že nastal obrat a že látka přestává jej ovládati a ji ovládává již on. Jen co bude venku z povšechné debaty, která zabrala deset schůzí, bude vyhráno.

Leč tlouklo deset hodin a Kandrt vězel ještě v generálních řečích a obvyklá pustá scéna při věčných opravách, při níž došlo k bezpříkladným invektivám proti české národnosti, vyčerpala Kandrta tak, že zaslechnuv odbíjeti půl, byl náhle časově tak desorientován, že se musil podívati na hodinky, na jisto, která je to půl.

Fakt, že je to půl jedenácté, tak jej rozlítil, že tentokráte popadl kmetíčka, který se byl objevil každou čtvrt hodiny s uctivě šišlavým dotazem, není-li „něco dolů" — vlastnoručně za rameno a vystrčil jej ze dveří.

Za čtvrt hodiny potom otevřely se dveře a starý sluha poroučel se „jejich milosti" nejpokornějším a nejšišlavějším „dobrou noc".

Kandrt zavolal jej nazpět a obdaroval jej korunou, to byla záplata za vyhazov na udobřenou.

A na svou vlastní udobřenou, neboť Kandrt v té chvíli měl už za sebou generální debatu a rozeznával už celou perspektivu situace pevně a zřetelně.

Podrobnou debatou o jednotlivých osnovách celého komplexu nebude už se tak podrobně zabývati, aby mohl v jedenáct už začít psát.

Ale nebyl hotov a nezačal, neboť uprostřed zevrubného jednání provalila se kulisa do plena a do sněmovny vylila se zmařená pleticha vlády s nejdůležitější německou stranou ochoty k práci způsobila takové vzkypění, jako když se ustáleným šumícím práškem znova zamíchá.

Situace se z gruntu změnila, celý ten sanační plán octl se v největším nebezpečí a toto zauzlení učinilo podrobnou debatu ještě důležitější, než byla debata povšechná a toto poznání zdvihlo všechnu Kandrtovu lymfatickou krev do hlavy, to znamenalo, že zbývající čtvrt hodiny vyváží svou osudností všechny předchozí a do tohoto hrůzyplného konstatování otevřely se dveře a na plstěných podešvích vstoupil metteur, který nedostal nad feuilleton dnes ještě ani řádky, neboť také s Vídní jsou dnes hrozné potíže, a telefonický aparát vypovídá službu.

Sdělil to velmi suše úvodníkáři a dodal, že nezačne-li ve čtvrt na dvanáct sázet, je plavba všeobecná a jsme ztraceni, nesmí se zapomínat, že je to nedělní číslo, a užívaje půlnočního práva metterského, pověděl i něco o pánech, kteří si všechno nechávají na poslední chvíli i odešel se slovy, že by tedy prosil, aby pan redaktor nezapomněl, že nedělní náklad obnáší sto osmdesát tisíc výtisků.

Kandrt ani necekl, ale sotva že se zavřely dveře, zmocnil se ho paroxysmus, zuřivost. Bylo mu jako Plecitému, když páčil svůj balvan a každou chvíli běžel dolů a strkal pod něj hlavu, co tam překáží.

Musil tak nadbíhati proudu událostí, který mu tekl mezi řádky, a hlavní věcí k orientaci nyní bylo zvěděti, jak dopadlo druhé čtení při hlasování.

Zimničně se tetelící prsty jeho přemítaly listy měsíčníku a tak zběsile, až se z klihu trhaly, nenašel a nenašel schůze se druhým čtením a hlasováním.

Musila býti v některém večerníku, ale ať dělal, co dělal, vždycky ji přeskočil v tom okamžiku, jak se k ní schylovalo, a vpadl do nové generální debaty o kontingentu branců, ano — pro pána Boha! — ono se taky jednalo o zvýšených vojenských požadavcích!! a Kandrt vida před sebou z nenadání šestisloupcovou řeč ministra obrany, cítil, jak se v něm staví srdce . . .

„Člověče boží, Kandrte, co děláš!? Metteur mi tam pláče, že nedostal ještě ani první jitrnici od tebe a táhne už na dvanáctou, v pěti minutách máme čtvrt!"

Ve dveřích stál noční redaktor ve fezu, odznaku to důstojnosti této, v níž střídali se všichni redaktoři listu.

Kandrt díval se na kolegu tak cize a vystrašeně zkameněle jako zloděj při nočním vlupu dopadený.

„Nemáš kšajta?" *) tázal se noční redaktor s bystrým pohledem na neblahého článkáře.

„Ale kdež," odpověděl Kandrt, „ale překročil jsem bloudivý kořen a nemohu v listě za nic najít hlasování v druhém čtení o malém finančním plánu!"

„Že ne? To snad není možno? To bylo přece tenhle úterek odpoledne. Ve večerníku, na pravé straně nahoře. To budeme mít okamžitě."

A listy měsíčníku zaharašily v jeho prstech a ihned se zastavily, a ještě dvakrát sem tam převrátily.

„Inu, to bys mohl ovšem hledat až do rána, človíčku drahej, ten večerník tu schází, nebyl jednoduše — vlepen!"

Pravil to nesmírně soustrastně a na konec z hluboka vzdychl a zůstal tak, hledě

*) Kšajt, v novinářské a sazečské hantýrce stav naprosté duševní únavy a neschopnosti k práci.

na Kandrta, obočí vysoko až po kraj fezu vytažená.

Ta soustrast, ten vzdech, ten tázavý, užaslý pohled to byl, který Kandrta zabil. Příliš dlouho trval, než aby Kandrt z něho nevyčetl, co všechno pověděl.

„Milý Kandrte," stálo v něm, „jestliže's na tohle nepřišel, jsi hotov s násobilkou, jsi ztracen a není ti žádná pomoc. Pak to stojí s tebou skutečně tak, jak to všichni už dávno vidíme a tušíme: Starý kůň, nejvýš ještě do párků s tebou!"

Noční redaktor snad nepochybně cítil, že to všechno Kandrt z jeho očí pochopil. hned změnil fysiognomii a začal breptat:

„Ostatně myslím, že's dobře učinil, že's ani nezačal, nehledej nic, zahoď šefovy informace, to všechno je v tu chvíli pro kočku, stalo se něco, co staví celou situaci na hlavu, tady máš nejnovější telefon z Vídně: Odročení říšské rady, v pondělní schůzi poslanecké sněmovny to předseda ministerstva přečte a je konec. Vídeň toho dá ještě asi sto řádek, ty napiš k tomu nic víc než svých sto brilantních řádek úvodu, ale to by musilo být v půlhodině . . ."

V tom se noční redaktor zarazil, oči mu zase leknutím zveličily a ztoporněly, tykač pravice stanul ve vzduchu kolmým bodnutím k podlaze:

„Slyšíš?!"

Z hlubin, oběma přesně odhadných, byla právě zavyla Meluzina celou koloraturou z hlubokého do značně vysokého tónu a rozječela se v něm trvale jako orkán dující do ohromného lesa, v malé chvilce zavyla druhá touž chromatikou do výšky a v přesných intervalech jako ve čtyřhlasé fuze třetí a čtvrtá a dál ve furiosu letěl monotonní kvartet čtyř ohromných strojů . . .

V podzemí závodu spustily to čtyři compoundní rotačky, kolosální rychlopalná děla kultury, chrlící každou vteřinou každá osm výstřelů — výtisků.

„Slyšíš?!" řekl noční redaktor, „první příloha už jede!"

„Tak, tak, taktaktaktak . . ." udávaly dveře pokoje takt šílenému rytmu, neboť když se rozejely všechny čtyři rotační stroje jindy mírně pokrokového na tento čas ultraradikálního „Svantovítu", třásla se celá jeho budova od základů až do střechy.

Oba redaktoři okamžikem vyměnili totožný pohled, jímž si navzájem řekli:

„Nebude-li úvodník v půlhodině napsán, zůstane ráno celá západočeská pošta Svantovíta na nádraží ležet a na místě, aby těch padesát tisíc exemplářů šlo rychlovlakem o sedmé, pojedou teprve osobním v jedenáct, filiálky dostanou list až odpůldne, ano až večer a polovic nákladu vrátí se do Prahy jako remitendy, neboť v neděli nikdo večer noviny nekupuje, opatřilť si je ráno u hubenějšího, ale čipernějšího konkurenta . . ."

„Ježíšmarjá!" vzkřikl noční redaktor, až mu hlas přeskočil, a už letěl.

Kandrt chytil jej za rukáv:

„Za třicet minut máš článek," vzkřikl, „ale před dvanáctou nesmí mi sem ani noha, zamknu se!"

Noční redaktor zaúpěl: „Tři čtvrtě na dvanáct!" zalomil rukama a odběhl, neboť musil na velitelský můstek lodi, jejíž všechny čtyři baterie octly se v plné palbě.

Kandrt se zamkl — to ostatně činil vždycky v noci, když stroje v podzemí rozklepaly jeho dveře — a osaměl se svou osudovou otázkou:

„A co když ten úvodník vůbec nenapíšu?"

Usmál se sám sobě nelítostně nad touto otázkou, neboť byla řešena dříve než položena, neboť bylo jisto, že — j e j n i k d y n e n a p í š e!

Ani na pero už nesáhne!

Ani se nepodíval na depeši, která zůstala na stole, nebyl ani s to, aby ji přečetl, to věděl; pochopil sice, co to je za ohromnou věc odročení říšské rady v této situaci, ale uvésti tuto situaci v úsudkovou souvislost s touto událostí, svázat je železným motouzem situační úvahy, k tomu neměl ani nitě, neřku-li motouzu, ani dosti síly.

Vydal se na pochod pokojem, který potrvá dvacet minut, ale zavede jej daleko — — daleko!

Ale neobešel ani dvakrát a zastavil se u okna dokořán otevřeného, luzná modrá a stříbrná noc měsíční stála před ním.

Protější nízký domek byl všecek zatopen stínem „Svantovítovým", za to bronzové dráty telefonického vedení jako zlatem vytažené zrovna se úplňkem nítily. Byla jich spousta těchto kovových rovnoběžek — 88 v jedenácti řadách, nesčetněkráte už je Kandrt přepočítal, když leckdy uprostřed práce najednou nevěděl, kudy kam — jako zlatý vlas královny Elsy hřebenem při česání napiatý běžely k nejbližšímu stojanu na střeše v sousední ulici a tu pozbyvše náhlým obratem zlata ztratily se kamsi do nedozírna.

Ach, dnes musí vypadat hradčanský dóm nádherně.

Stačí trochu vypnout hlavu z okna v levo a zatočit očima v pravo, aby jej bylo vidět, ovšem jenom věž od poly vzhůru.

Ano tu stojí vévoda v gotickém svém nádherném brnění — s barokním kloboukem na hlavě! — všecek zalinut září úplňku tak velebně, že diváka úctou až mráz pojal — nesrovnatelně blíže než za nejjasnějšího dne — ano, dnes měsíc tak spanile svítí, jak oné noci, kdy vévoda Břetislav vstal —

Kandrt nemohl se nasytiti pohledu na hradčanskou věž, zatím co zdola z ulice z otevřených oken ječely stroje popraskem vlaku jedoucího přes železný viadukt.

Leč tu udeřila dvanáctá někde venku na věži, a Kandrt pohledu se nasytil a vsunul zas hlavu do pokoje — kdež rozléhala se dvanáctá chefových opakovacích zlatozvukých pendulí — veřeje dveří, zamknutým zámkem nyní utaženy, klepaly se taktem těžce pracujícího motoru nyní jen jako šeptem.

Řetěz proklatých metafor, jejž Kandrt vlekl až sem na práh dvou světů, přestal zníti a přehlušovati souběžné myšlenkové jeho pásmo, jímž se v duši Kandrtově rozhodoval jeho vezdejší osud.

Usnesení, že nepřežije ani čtvrt na jednu, kdy bude musit a nebude moci odvést rukopis úvodníku bylo v jeho nitru hotovo a podepsáno, a duše jeho obdrževši výpověď na hned, na čtvrt hodiny, jala se rychlých příprav k okamžitému odjezdu a to dříve než zatlukou na dveře jeho pokoje a než by byl nucen otevřít je k nejpotupnějšímu výjevu svého života.

Raději by se dopustil všech zločinů trestního zákona než této viny — inu, to je prostě vyloučeno, aby on, Kandrt, až do nedávna proslulý svou parátností a nezdolatelností stál vůči nočnímu redaktoru a metteurovi v této situaci, která by jej hanbou zabila, kdyby to neučinil sám napřed.

A co potom, kdyby tu chvíli přežil a se odplížil se svou novinářskou prestiží v páteři přeraženou, nemožný v redakci a v kruzích kolegiálních — ne! nenene!

Podíval se na hodinky, zbývá-li mu ještě minuta — skočil ke skříni s Naučným slovníkem, vyhledal tam svůj životopis, oči jeho zavadily o odstavec, jejž si nikdy neodpustil, kdykoli měl příslušný svazek v ruce, odstavec, kde jest vynášen jako „mistr úvodního článku novinářského", podškrtl tuto řádku a poznamenal na okraji: „c h a c h a c h a !" a na konci stati připsal datum svého úmrtí — dnešní — ano i hodinu a dal si záležeti, aby to bylo pevnou rukou, jak dojista bude státi v jeho nekrologu . . .

Bůh ví, proč se mu v tom okamžiku postavila před oči scéna z dnešních zažitků, proč tak zřetelně viděl, kterak nemluvně v náručí Marynině ručkama z peřinky hází jako kazatel s kazatelny, a kterak mladá paní Plecitá přiskočila k dítěti a vášnivě je zulíbala . . .

Avšak první ráz čtvrti po dvanácté, poslední lhůty Kandrtovy, učinil konec viděním a zjevením, přiskočil k oknu hbitěji, než léta jeho dovolovala, a dřív než dozněla první čtvrt, v pokoji ho již nebylo . . .

Podle zákona o volném pádu byla jeho dráha s okna velice rychlá, ale měl přece jen dosti času na tyto myšlenky:

Především pád jeho nebyl úplně volný, neboť hmátl po římse už v tom okamžiku, kdy i tento pokus po bodě opory byl marným, takže krom škrábu do omítky, neměl jiného účinku, leč toho, že Kandrt, který padal po hlavě, málem se zvrátil naopak.

Vlastní příčinou toho pohybu bylo poznané nedopatření, jehož se Kandrt dopustil. Napadlo ho, že bezprostředně poslední jeho vzpomínka byla nepravá, ne na paní Plecitou, ale na jistou stařenku výměnici v horách měl vzpomenouti! Poznal, že čin jeho jest vůbec omylem, a mrštil sebou ve vzduchu chtěje se vrátiti, ale o tom už nerozhodoval on, nýbrž Galileův zákon, podle kteréhož $v = gt$, a podle kteréhož se Kandrt stal bezvládnou věcí spíš než přestal být živým člověkem.

*

To jest — ve skutečnosti se všechno tak na vlas neodehrálo, velká většina věcného i myšlenkového postupu poslední půl hodiny před včerejší půlnocí odbyla se jenom ve fantasii Kandrtově za zbytku noci, ztráveného na jeho lůžku doma s očima hnedle stále ke stropu vytřeštěnýma.

Není ovšem vyloučeno, že snad málo scházelo, kdyby se nebyl Kandrt přec jen v posledním okamžiku možnosti vzchopil a nebyl napsal pod záhlavím: „Vhozenou rukavičku přijímáme!" sto řádek načisto sic nevěcné, ale oslnivé rhetoriky, té švády, jak ji inkoust na péro přinese, hotovou decharge novinářské virtuosity s řečnickými dotazy ke čtenáři odvážnými apostrofami vlády a státu, s několika náběhy leptavé ironie na politické vedení národa s fulminantní pointou, v níž šel ještě několik honů za chefovo přání ovšem s pečlivým šetřením toho, aby konec článku byl parafrází jeho písemné informace.

Rukopis vypadal podle toho, Kandrt musil zůstat v sazárně a z nečitelné své škrábanice sazeči u stroje přečíst takřka slovo za slovem — ale ve 12 h 28 m šlo všech osm forem archů s první stranou do

strojírny dolů. Vítězoslavně pohlédl Kandrt na metteura, ten však neměl ani času zachytiti jej, neboť jeho vlastní peklo teprve začínalo jak náleží hřáti.

Kandrtovi však po pekle nastal očistec, jakmile ulehl.

Svůj skok s okna redakce Kandrt prožil tolikráte, kolikráte se mu podařilo až do rána usnouti, vždy nejdéle na čtvrt hodiny. V krátkém těžkém snu přepadly jej všechny hrůzy včerejšího úvodníku, který ve snu nikdy nenapsal, o nějž se ani nepokusil, ale vždycky raději skočil na dlažbu dolů. Mrštil sebou na lůžku tak, že slyšel jeho zaúpění pod svým těžkým tělem.

Čtyřikrát nebo pětkrát za noc opakovala se tato trýzeň zkreslené rekapitulace včerejšího večera a Kandrt vetřelého trápení nezbavil se jinak, než tím, že v posledním meziaktí mezi dvojím usnutím živě dokreslil situaci, která by byla nastala, kdyby skutečně nebyl článek napsal.

Živě prožil nesmírný poprask, jaký by byl v celém závodě nastal, kdyby noční redaktor a metteur marně bušili na jeho dveře a vrátný přiběhl nahoru se sdělením, že dole rozbit leží pan redaktor Kandrt!

V okamžiku největšího zmatku vrátil by se chef z břevnovského „Evžena" domů a nahodil by se právě k tomu, jak ochranná stanice novým svým „Pragautem" odváží, co z Kandrta zbylo. S ledovým svým, nikdy ničím neotřesným klidem by byl chef vyslechl zprávu o tom, co se stalo.

(Dokončení.)

✶

Emil Tréval:

ROZPUK.

(Pokračování.)

Ale po dvou, třech měsících jsem se vzpamatoval, přemáhal neřest, bojoval proti ní s celou energií. Docílil jsem toho, že při nejbližší zpovědi s tajnou hrdostí hlásil jsem, že mimo jedinou výjimku, zůstal jsem hříchu toho sprost. Ale jaké zklamání! Místo pochvaly dostal jsem druhé vydání starých výčitek, nejčernějších líčení následků ohavného tohoto hříchu. Buď se zpovědník nepamatoval na mou minulou zpověď — ač sám mi nakazoval, abych příště zase k němu přišel — aneb odříkával bez myšlenek prázdné fráze. Neptal se ani, zda jsem bojoval, polepšil se. Viděl jsem, že nezáleží mu na tom, aby přesně rozeznával, polepšoval, ale že odbývá svou povinnost mechanicky, že mluví tak ke každému. A vyvozoval jsem z toho, že nejsem sám, že tajného hříchu toho dopouštějí se přemnozí jiní mimo mne.

A to seslabovalo znamenitě mou víru i mou zodpovědnost. Pocítil jsem úlevu kollektivismu.

Nepřemáhal jsem se pak, nepovažoval jsem za zásluhu, když jsem odolával. A hle ponoukání se zmírnilo samo, zlozvyk mne přestal vábiti a v sextě odvykl jsem mu zcela, ani nevím jak. Zmizel sám.

Jen mne někdy drážďila otázka, zda i dívky takové období hříchu prodělávají. Ale nevěřil jsem, že ano. Myslil jsem, že by to na každé bylo znát, že by měla vyrážku neb jinak byla šeredná.

Hráli jsme právě u Libora čtyřručně na piano, já byl jako lepší u basu, když otevřely se dveře z pokoje hospodyně slečny Růženy, a tato vešla, doprovázená professorkou Roaldou Barborovou.

Milostpaní měla klobouk přes uši, jak se tehdy nosil a na tváři hnědý, světlý závoj s hvězdičkami. Oči měla pronikavé, jako Napoleon, říkal Libor. Jiní studenti říkali jí vyjevená, protože, jsouc poněkud krátkozraká, pozdravil-li ji někdo znenadání, otvírala oči do široka, při čemž kratší vrchní ret s černým chmýřím se jí vyhrnul a zuby se ukázaly. Černé oči její byly neproniknutelné, někdy za skřipcem, jejž nosila, zasvitly chladnými jiskrami.

Dětí neměla, ač byla už po druhé vdána a s druhým manželem na pátý rok. Před čtyřmi roky dostali se Barborovi do Grošovic a před rokem najali byt v témže domě, kde i já bydlil.

Bylo mi choditi kol okna jejich kuchyně přes pavláčku.

Paní Roalda nosila se velmi elegantně a půl města, totiž mužská polovice byla do ní zamilována, mladý i starý. A přec nikdo nemohl o ní nic špatného říci. Vše, co činila, bylo na jevě. Vše mimo záhadné jízdy na den, dva, které často podnikala, nejedouc ani pro nový klobouk, ani pro šaty, ani do divadla neb na koncert, vůbec beze vší vysvětlitelné příčiny. Řeknu na tomto místě ihned, co jsem o paní Roaldě později zvěděl a co jsem sám vypozoroval.

Byla to žena neučená a přece velmi intelligentní, ale takové chladné, nesrdečné intelligence. Neměla illusí, znala fysiologii výkonů tělesních jako lékař a měla zásadou žádného pěkného dojmu neb po-

žitku si neodepříti. Byla stále jako na stráži a stále čehosi dychtiva.

„Překrásně! Roztomile!“ volala paní Roalda ještě ve dveřích. Libor hned vyskočil a postavil se jako voják. „Pan Opékal a Jablonský, není-li pravda? Já vždy říkala muži, kdykoli jsme vás potkali: Ejhle Kastor a Pollux! Nerozluční přátelé! Ti jistě hovoří jen o věcech ušlechtilých a nikoli o banalitách. Jistě, že nejčastěji o umění hudebním?“

Podívali jsme se s Liborem na sebe a já vzpomenul na jeho šťavnaté nadávky, jimiž mne zpravidla častoval. Že jsme hodně chodili spolu, bylo pravda.

„O umění, milostpaní,“ přisvědčil Libor a dodal drze, „zvláště o literatuře.“

Paní Roalda se milostně usmála a přikročila k pianu.

„Co to hrajete? Mozarta! Hm! Zajisté dobrý skladatel, ano velmi dobrý, ale málo rázovitý, nemá svého osobitého stilu. Znáte Wagnera? Ne? Škoda! Zbožňuji Wagnera — elementární duch, pánové — svérázná expresse — oheň!“

Šustila kol nás hedvábím a voněla resedou pronikavě.

Slečna Růžena, hubená, fádní blondýna, ve věku, kde galantní muži už let nepočítají a s červeným nosem, vmísila se do hovoru.

„To on, Libor, hraje skoro na všecky nástroje. Měla byste ho slyšet, milostpaní, na lesní roh!“

„Není-li pravda?“ chopila se toho živě paní Roalda, „takhle podvečer na loďce, nad tichými vodami — ach to se asi krásně nese — plynoucí zvuk rohu — tak mužně a sladce!“

A ještě chvíli horovala. Či ironisovala? Oči její zůstávaly chladné. Poslouchali jsme a divili se, proč asi paní Roalda slečnu Růženu navštívila. Na spolky slečna Růžena nebyla, ani kdy k tomu neměla. Takhle klípek, novinky — na to ji člověk užil. Byla sdílná, dobrá duše. Kdo chtěl zvědět co nového, jen k ní a nikomu jinému nezamířil. S každým se zastavila na ulici, pohovořila, pokývala hlavou. Než došla přes ulici ke kupci a nazpět, čtvrt hodiny to trvalo a patero lidí vyslechla. A při tom nebyla jako staré panny navinulá, ale veselá, dobrosrdečná a v umění kuchařském převyšovala i slečnu Filomenu z děkanství. Byla skutečně vzdálenou příbuznou Magdaleny Rettigovy a umění kuchařské, či jak říkala paní Roalda kulinářské, měla snad v krvi. Páter Pivec měl se u ní jako prelát a také tak vyhlížel. Taková byla slečna Trojanova.

Hezká nebyla nic. V horní čelisti měla vějířovitě vysazené zuby a když se smála, ukazovala dásně.

Chybou její bylo, že nestrpěla, aby někdo déle podle ní hovořil. Přerušovala a ujímala se sama slova. Ani u tak vzácné návštěvy, jako byla professorka Barborová, se nepřemohla, ale chytivši se její poznámky, že hudba je kořením života, spustila výklady o kořenění jídel a jaké umění je pravé koření a v pravé dávce pro každé jídlo vynalézti.

Paní Roalda vzdala se pokusů vyplynouti z vše utápějícího proudu slov slečniných a poklepavši nám na rameno, odporučila se. Ve dveřích ještě vybídla nás, abychom v ušlechtilé zábavě pokračovali, což jsme ovšem neučinili. Kritisovali jsme obě výtržnice rozpustile a výbuchy našeho smíchu jistě donikaly až do pokoje slečny Trojanovy.

„Ty, Adame,“ řekl mi Libor, „až dosud z professorek chodila k nám jen paní Vrabcová, na kuchyňské recepty, ale paní Roalda — ta zde ještě nebyla. To je mi divné!“

„Proč pak, Libore?“

„Víš, lidé říkají, že strýc nemá mít hospodyni. Snad proto si paní Roalda tety Růženy dosud nevšimla. Sotva že jí na ulici na pozdrav poděkuje. A ejhle!“

„Však jsem viděl, jak slečna Trojanova zářila,“ poznamenal jsem.

„Ta nepřišla nadarmo,“ hloubal Libor. „Ta si vše vypočítá. Sotva k ředitelce Koprové a snad k paní Babykové chodí, ostatními dámami opovrhuje. Kdyby to byla tahle Vrabcová — Fanynka —?“

„Styď se Libore!“ káral jsem ho. „Vždyť právě s tebou paní Vrabcovou špiní.“

Libor se zarazil.

„Vidíš, Adame, člověk si tomu hnusnému povídání ve škole tak zvykne, že to na konec papouškuje také.“

Paní Vrabcová už zemřela. Jak mi pak bylo líto, že jsem se jí před pomlouvačnými spolužáky nikdy rázně nezastal! Všichni jsme ji asi v duchu odprošovali a vdovec truchlil po ní tak upřímně, že ač ještě nestarý, zůstal už svoboden a dcery dal do ústavu na vychování. Libor lichotil si nějakou dobu, že snad jemu k vůli paní Roalda k Růženě přišla. Fintil se a nadbíhal jí i mne hodně často navštěvoval, neuvidí-li ji s pavláčky v kuchyni. Ale když ji na ulici dva-, třikráte pozdravil a ona na něho oči cize rozšířila, zchladl i zápal Liborův, zvláště když paní Roalda návštěvu u slečny Růženy neopětovala.

„Kdybych nevěděl, že jsi takový bubák,“ řekl Libor, „hádal bych, Adame, že

paní Roalda na tebe bere. Jsi statný, zachovalý. I Otyla řekla, že takového hezkého človíčka jako tebe ještě neviděla. Ale co z toho máš, bublino?"

Nikdy bych si byl nepomyslil, že já se pravdy dříve domakám, než zkušený a smělý Libor.

Opékal byl mým jediným důvěrníkem, totiž nepočítám-li episodu s Cilkou.

Už pravím episodu a přece bylo to obsahem a kletbou mého života.

Bylo ve mně jakési tajné tušení, ozýval se varovný hlas, abych se měl na pozoru. Uzavřel jsem se i Liborovi, počal jsem žíti život od něho odkloněný, kolísal jsem, kam se obrátiti.

V tu dobu přišla ona, Roalda a vztáhla po mně ruku.

Ne srdce vedlo její ruku, ale nervy, a ne vřelá láska svítila našemu poměru, ale mrazivý svit rozumu. Magická, pobuřující vůně, která prý ze zjevu Roaldina proudila a muže pobuřovala, u mne selhávala. Nebo jí nebylo pro mne.

„Chtěla jsem poznat čisté přátelství muže k ženě," vysvětlovala mi později, „snad i čistou lásku — prvou lásku muže, který ještě nemiloval — užít té lásky — ale věřte, plakala jsem, že se i tělo přihlásilo — to jsem nechtěla. Ale snad je to můj osud!"

Já věru nebyl výbojným živlem, ba mohu říci, že pasivně jsem pozoroval, rozebíral každou situaci, že tak málo jsem byl paní Roaldou zaujat, že bez lítosti byl bych mohl ustati kdykoli i tam, kde jiný muž by byl plál vášní a šílel slastí.

Šel jsem jednou ze školy po pavláčce domů. Z kuchyně professorových bylo okno otevřeno. Otevřeno v listopadu! U okna stála paní Roalda.

Nikdy jsem ji dosud v kuchyni neviděl, vždy nanejvýše ryzovlasou Katy, kuchařku. Milostivá poděkovala kývnutím hlavy na můj pozdrav a usmála se.

A od toho dne pravidelně očekávala mne u okna, kdykoli jsem šel domů. V poledne i odpoledne. Očekávala, nebyla to náhoda, že vždy byla u okna.

Konečně mne i sama zastavila.

„Hrajete často na piano, pane Jablonský?"

„Někdy, milostpaní."

„Nahrazuje vám to asi společnost, viďte? Už vás nevídám s Opékalem. Máte uzavřenou povahu, viďte? Mlčelivou?"

„Ano, milostivá paní!"

V rozpacích smekl jsem a odcházel, než ještě mne propustila. Vyklonila se z okna za mnou.

„Kdybyste měl chuť — přijďte si k nám zahrát!"

„Prosím!" koktal jsem a honem jsem bral schody nahoru po dvou. Bál jsem se. Nevím čeho, snad aby nás kuchařka neslyšela. Ale tak moudrá snad paní Roalda byla, aby poslala Katy z kuchyně pryč.

Doma odhodil jsem knihy a zůstal s kloboukem na hlavě jako do země vrytý.

Co to znamená? Namlouvá si? Ale to není možno! Snad hledá mé prostřednictví, aby mohla k Liborovi — ale ani to ne! Libor by se mi byl pochlubil. Takový honosný Slovák! Nedovedl mlčeti. A znal to už s ženami. Od Zuzky. Byl statný, vyspělý, s tmavým knírem pod nosem. Půjde z jara k odvodu, bude jistě vojákem.

Co chce panička? Neznal jsem jí ještě. Chvíli zdála se mi ušlechtilou, povznesenou nade vše nízké podezření. A zase podezříval jsem ji z raffinované koketterie. Byla jistě rozumná. Ale což rozum vylučuje frivolitu?

Zeptal jsem se Libora, zda paní Roalda slečnu Růženu navštěvuje. Prý od té doby, kdy nás u piana překvapila, se neukázala.

Snad má namířeno na nějakého supplentíka a mne si zvolila za poslíčka, důvěrníka. Mám takovou důvěru vzbuzující povahu? Mám donášeti psaníčka, kytice? Takový Cherubini, páže?

Jednou potkal jsem s Liborem paní Roaldu na podsíni. Šla s paní professorovou Krejcarovou, růžovou, kulaťoučkou blondýnou. Samé vlasy, žádné čelo.

Dívaly se obě na nás. Ne na Libora, ale myslím na mne. Paní Krejcarová se šelmovsky usmívala. Znala mne dobře, hrával jsem u nich někdy na hudebních zkouškách v kvartettu.

„Viděl jsi?" řekl Libor vzrušeně, když dámy zašly.

„Co pak?"

„Jak se paní Roalda začervenala?"

„Neviděl."

„A na tebe se dívaly, Adame, jistotně na tebe!"

V hlasu jeho byla zlostná řevnivost.

„Třeba jsem měl něco špatně," omlouval jsem se, oprašuje se a narovnávaje si vestu a kravatu.

„Ale jdi!" ušklebovat se Libor.

„Ostatně," zamlouval jsem, „mně by se líbila paní Krejcarová lépe."

„Vidět, že jsi jelimánek," zavrčel Libor. „Taková fádní tuctová blondýna — jako mopslík! Ale Roalda — to je rasa! Ty báječné oči — jako Sfinx! Ta pružnost v kyčlích — inu lvice! Lvice!"

Roztoužení jeho i mne vzrušilo. Byl jsem slepý, že jsem to vše dosud neviděl?

„Mám ti ji namluvit?“ hazardoval jsem. „Bydlí u nás v domě, bývá někdy u okna — chceš jí snad psát?“

Libor frknul jen nosem.

„Já být, Adame, na tvém místě — mít příležitost a ona se na mne podívat těma — těma hladnýma očima — ej jsi ty zachovalý mládenec, neposkvrněný!“

Seděli jsme už v zasněženém parku na lavičce v loubí a Libor pleskl mne po stehně.

„Neposmívej se, Libore!“

Libor začal vzpomínati na Zuzku, s níž si velmi nedbale dopisoval. O Jenůvce psala, že prý začíná navazovat s nějakým praktikantem z volenovského dvora a to není dobré! Ten si ji nevezme. Takový buď peníze nebo protekci, zase dceru nějakého panského úředníka.

Dva dni potom, o nějakém svátku, vracel jsem se k večeru z vycházky. Na pavláčce bělalo se to v okně. Paní Roalda.

„Prosím, na okamžik!“ řekla.

Do bytu Barborových chodilo se vchodem od schodů. V síni byly dvoje dveře, jedny do kuchyně, druhé do bytu.

„Jen pojďte!“ opakovala paní Roalda, vidouc mé váhání. (Pokračování.)

Gustav Pallas:

DÁNSKÁ ZPRÁVA.

(Dokončení.)

Hloubky Rasmussenovy nedosahuje, za to však hbitým, pestrým dějem a zvláštním uměním karrikaturním zaujímá pozoruhodné místo nervosní O t t o R u n g, který nedávno v románě „Lönkammeret“ poutavě vykreslil řadu výrazných postaviček ze společnosti kodaňské, zároveň s barvitými, rychle se střídajícími sceneriemi pouličního a kavárenského, hostinského atd. života tohoto zajímavého města, a v díle „Den lange Nat“ spodobil bídu lidství na existenci tří ubohých bytostí, které obtížně se pachtí za fantomem pozemského štěstí, opět v prostředí velkoměstském. Romány tyto jsou stilovým pokračováním několika dřívějších románů Rungových ze života velkoměstského, v němž libuje si autor obzvláště a ostrým odstíněním pestrých barev a hromaděním kontrastů mezi líčenými dvěma vrstvami společnosti, bohatou buržoasií a utlačovaným proletariátem, tedy effekty více vnějšími, namnoze nahrazuje nedostatek psychologické prohloubenosti a procítěnosti svých postav.

O řadě ostatních belletristických zjevů budiž aspoň zmínka: Jemný aesthet dánsko-německý, z nejvýznačnějších zjevů pokrokové družiny autorů dánských a z největších zjevů severských vůbec, K a r e l G j e l l e r u p, podal v dvoudílném obsáhlém románu „Rudolph Stens Landpraksis“ obraz bývalého studentského života dánského na venkově, ale třebaže kořenil svoje vypravování jadrným žargonem vrstev, z nichž děj čerpán, nepodařilo se mu podati díla jednotně uměleckého, důstojného slavné minulosti autorovy. — Populární vypravovatel G u s t a v B a u d i t z docela v duchu současné novellistiky dánské podává v románě „Pastor von Grabow“ ukázku rozporu mezi vyvrcholenou civilisací velkoměst a originelní prostotou venkovských rybářů dánských jako zase hrubý naturalista N i e l s J e p p e s e n v románu „Hans og Thomas“ líčí se zvláštní znalostí a smyslem pro detail život spodiny lidské společnosti. Známý autor velkých problémových děl románových, zvláště z oborů sociálních a náboženských, L a u r i d s B r u u n, který asi před osmi lety v největší svojí skladbě „Den evige“ v osmi dílech naznačil svoje filosofické zásady a zaujal určité postavení k řadě akutních otázek současných, v novém díle „Den ukendte Gud“, veden grandiosní myšlenkou dáti zobraziti v duši citlivých jednotlivců kultuře všech národů, vytvořil dílo pestrého děje a pohádkového zabarvení, jako vůbec jeho díla románová (vzpomeňme jeho „románu ve čtyřech hodinách“ „Pan“) vynikají při veškeré svojí dějové poutavosti a idejní výraznosti barevným, kouzelným osvětlením pohádkovým. — Známý naturalista nové školy dánské, libující si v děsivých scénách ze života lidí nejchudších, jež líčí barvami hrubými ale výraznými, autor rázovitých „Bornholmských novel“ M a r t i n A n d e r s e n N e x ö, vydal loni novou povídku toho druhu, nadepsanou: „Lykken“ („Štěstí“), ve které opět se vrací k oblíbenému thematu a na jediné postavě demonstruje dvě různé, až nemožně kontrastní fase života lidského, totiž neštěstí a štěstí, ponechávaje opět hlavní důraz na vroucím vylíčení prostředí tohoto prostého, jen pudům žijícího druhu lidí venkovských.

Měrou daleko skrovnější nežli román pěstuje se v Dánsku produkce v e r š o v á; epický zjev v poslední době nevyskytl se tu ani jediný, dramatické básnictví sice vykazuje několik

prací pozoruhodnějších, ale jen epigonských a zajisté nikoli trvalejší ceny, což jest patrno z toho, že díla tato zůstávají jen scénickými a nevycházejí knižně. Jenom v lyrice možno konstatovati dvě, tři výraznější sbírky nové — jinak i tu vyrojila se, jako u nás, spousta veršů druhořadých a začátečnických.

Z pozoruhodných lyrických talentů Parnassu dánského doby přítomné jest jemný elegik, vybraný stilista a dokonalý aesthet formy Kai Hoffmann. Nová jeho sbírka čistě a vroucně cítěné lyriky, nadepsané „Hav og Rum", jest novým dokumentem jeho uhlazenosti a jistoty techniky a citové bezprostřednosti, ale i nedostatku pestrosti v invenci, kteroužto slabost zastírá básník formálními variacemi a zamženosti celkové ideovosti jednotlivých slok lyrických, třebaže v poslední době i tu nastálo u něho zlepšení a zdokonalení oproti sbírkám starším, na příkl. karakteristické pro jeho přednosti i vady knížce veršů „Riget".

Vysoko nad ním stojí v invenční bohatosti a dosahuje ho i v dokonalosti formální silný lyrik, barevný kolorista a bravurní impressionista velkého stilu, také u nás z překladů známý Sophus Michaëlis. Je znám jako romanopisec, novellista, dramatik, básnický překladatel a essayista, ale nejsilnějším je vždy tam, kde plně může uplatniti svůj talent lyrický a rozvinouti nevyčerpatelné bohatství svojí božské divinace. Nová sbírka jeho básní „Blaaregn", kterouž opět v posledních dnech vystoupil jako lyrik čistého zrna, jest jednak ohlasem jeho velikých cest orientálních, zvláště po Japonsku a Číně, jejichž přírodní a ethnografické bohatství líčí barvami skvělými, jednak opěvá některé rázovité zjevy domácí, z nichž zvláště půvabné jubilejní medaillony, Brandesův a Kierkegaardův, svědčí o nevyčerpatelném barevném bohatství jeho umělecké palety.

O několika ostatních opět jen budiž zmínka, jeví se v nich namnoze více snahy nežli dovednosti, více sebevědomí nežli skutečné kvalifikace — tedy opět jako u nás. Platí to o nabubřelých slokách primitivního lyrika Anderse W. Holma „Sange og Digte", jako o provinciálním básníku Haraldu Bergstedtovi, který v nové, již několikáté sbírce „Sange fra Provincen" vedle řady slok deskriptivních dotýká se běžnou, nepůvodní manýrou, bez přesvědčivosti a vtipu, některých zjevů domácích. Jenom o málo lepší jsou náladové a jemně satirické verše Valdemara Rördama „De sorte Naetter", jakož i přírodní lyrika něžného tónu a tlumené koloratury „Aftenlandet" od Hanse Ahlmanna. Vysoko nad těmito pokusy veršovnými stojí hluboce pojaté náměty mladého lyrika dánského L. C. Nielsena; jako v minulých četných sbírkách, tak i v poslední, nadepsané „Broget Höst", jeví se tento graciesní stilista a půvabný náladový genrista mistrem formy, kterážto přednost povyšuje ho mezi přední lyrické talenty literatury dánské v současnosti.

A opět dala by se jmenovati ještě řada autorů důležitosti podružné: Alf Ingebrekt, Herman Wildenvey, Thorkil Barfod a mnozí jiní, kteří v minulých dnech pokusili se obohatiti poesii svého národa verši hlavně deskriptivními s motivy z přírody severské.

Ze starších, zemřelých básníků nejvíce zaměstnává dánskou kritiku poesie problémového polyhistora básnického Jana Ewalda, k jehož tvorbě ještě nezaujala literární historie definitivního stanoviska. Na podnět professora A. D. Jörgensena vznikla řada studií o Ewaldovi, zabývajících se celým komplexem díla básníkova téměř vesměs jenom po stránce ideové; tu v popředí stojí monografická studie kritika Hanse Brixe, který se snaží přesně stanoviti spojitost díla Ewaldova s životem jeho. Zajímavá tato studie, podepřená mnoha dokumenty, přispěje jistě k objasnění strhující osobnosti geniálního Seveřana.

O řadě jiných básnických zjevů dánských, počínaje Henrikem Pontoppidanem, i světových, hovoří obšírná kniha Jiřího Brandesa „Fugleperspektiv". Je to soubor mnoha časopiseckých článků, které nyní, kdy vycházejí pohromadě, dávají obraz kritické methody Brandesovy za poslední doby; leč, soudíme-li dle hlasů moderní kritiky dánské, přežil Brandes svoji dobu i v tomto ohledu. —

LITERATURA.

Adolf Racek, *U základů.* Myšlenky a rythmy. Nákladem vlastním v Praze 1914. — Richard Weiner, *Usměvavé odříkání.* Nákladem vlastním. — Karel Žitný, *Jarní hekatomba.* Básně. Nákladem vlastním v Praze 1914.

Z těchto tří svazků velmi subjektivní lyriky, jak je náhoda vedle sebe položila, má přece každá svou vlastní charakteristickou a osobitou ražbu. Pan Ad. Racek v meditujících slokách svých podává jakýsi ethický katechismus svého lidského názoru, formou dosti tvrdou a těžkopádnou, místy tak nepodajnou, že musila ustoupiti próse, aby vystihla, co básník říci chce. Z definice „svého umění", hodně chaotického, přichází ke „své moudrosti" a podává několika zhuštěnými znělkami filosofické rozbory různých themat, rozkoše, šílenství, nirvany, hmoty, ducha, krásy a vyznívá v „sladký paradox", že „básník raduje se, jda Epikurovými záhadami". A zde vskutku utrhl si autor několik jablek. Jiným oddílem „Motivy mých rozhovorů" formou aforistickou zpovídá se ze své ethiky, paradoxní ctitel Nietzscheův však zcela zapomíná na básníka: „Bys nenásilnil, nelhal, nevlastnil, v tom

celá mravnost, cností nad to však — cnost činu jest, leč cností bez zásluh" — to jest didakse, nikoli poesie. Oddíly „Má láska" a „Z mých modliteb" zdají se býti inspirovány Whitmanem, i formou. Však právě v tomto oddíle vytrysklo básníku z duše několik spontanních písní, vážných a subtilních, opěvajících milenku, a ty zachraňují celou knihu. — Richard Weiner a Karel Žitný jsou impressionisté, onen rafinovaný, kapriciosní a zjemnělý, tento prostý, naivní a venkovský. „Usměvavé odříkání" dýše ovzduším Paříže, autor jeho motýlím letem zachycuje intimní nálady přírodní, zastavuje se u svých oblíbených mistrů malířů snaže se vyjádřiti jejich charakteristiku celkovou, jindy zase jen jednotlivé rysy, ale vše to děje se jaksi jen na studené cestě, básník nerozechvěje se a nezapálí pro své postřehy, jež mu zůstávají jaksi cizí a vzdáleny. V oddílu třetím, „Dočasné jistoty" je těžiště knihy. Zde čteme několik pozoruhodných čísel hluboce cítěných a těžce dobytých (Stařec, Tvrdé připomenutí), jemně citově rozechvělých (Zahrádko, zahrádko bledá), které napovídají, že básník thematického debutu svého „Pták" vstupuje do jiné sféry, z theorie a konstrukce více k životu a jeho pravdivosti. Uvidíme dále. — „Jarní hekatomba" vzdává hold přírodě ale spíše abstraktní, niterné, neskutečné, kterou žije básník vlastním srdcem. Ale nezkresluje jejích jevů, má korrespondující barvy pro nitro své i pro venek. „Tich naslouchám, vy ptáci. stromy, slavné hymně vaší. Vždyť stejně, plně cítím s vámi, sestry moje, moji bratři!" tak apostrofuje přírodu koncem „Jarní hekatomby". Je to vlastně motto celé knihy, harmonické, dobře sladěné, jen rythmicky trochu jednotvárné. Jeho sedmistopý jamb zní jako nastavovaný, asi proto, že nezná caesur. Celkem o této trojici sbírek lze říci, že jsou shovívavým úsměvem na moderní poetiku H. M. Barzuna, která guilotinovala básníky rýmující a počítající stopy. Je to zajímavé zejména pro R. Weinera, který je přece v Paříži u pramene mrtvě se rodícího simultanismu a matematicko-geometricko-aeronauticko-inženýrské poesie.

—pa—

*

G a b r i e l a Z a p o l s k á, *„Ve službách hříchu"*. Přeložil V. Dresler. Nákladem Jos. R. Vilímka v Praze.

Odvážně koncipovaný tento román polské spisovatelky a bojovnice za ženská práva je podivuhodnou směsicí dobra i zla. Zapolskou přirovnal kdosi k Zolovi: zdá se mi, že je to nejméně smělé tvrzení. Naturalism tohoto Raffaela práce, bídy, neštěstí, vášně a neřesti prochvívá nesmírný soucit s člověkem, buď to kdokoli, neboť všichni jsme dětmi jediné veliké rodiny, všichni jsme lidmi, jimž tolik nutno odpuštění, zapomenutí a milosrdenství. Naturalism Zapolské, vyhrocen mnohdy až k nechutným podrobnostem, zabíhaje v extrémy zřejmě a jednostranně tendenční, postrádá namnoze této ušlechtilé linie, vyplynuvší z přesvědčení mravní bolesti, tak očisťující ve svém žárném plameni. Naturalism Zapolské je nenávistným výkřikem a propagační brožurou, je vyzývavý a útočný, je, řekl bych, příležitostným parlamentním krasořečnictvím, ale vykreslil také podrobnosti vzácné svěžesti, citové hloubky a suggestivních postřehů. Bezprostřední účin těchto kvalitativně nejcennějších passáží prozrazuje lví dramatický spár a dává ochotné rozhřešení onomu čistě žensky nespravedlivému gestu opovržení k mužství jako celku, gestu, které je literární slabinou této jinak neobyčejné, pozoruhodné a hodnotné knihy. *—er.*

*

„Poupata, čítanka malých" nazývá se nová methodická učebnice pro naše malé mudrceslabikanty, první tištěná, psaná a barvami malovaná „universita" jejich počátečného, školského vědění. Její autoři — učitel J o s e f K o ž í š e k a malíř A. M u d r u ň k a — podnikli a vyvršili tu něco, co bude malým těm capartům neskonalou radostí a zdrojem nevyčerpatelného zájmu. Ve všech oborech učitelského podnikání na škole normální i měšťanské projevily se už užitečné reformy methodické — methodika čtení zůstala až podnes zanedbána. J. Kožíšek uhodil tu na zdravý kořen dětské psychy, spojil užitečné s radostným, podřídil pokrok a vzdělání veselé zábavě a mladistvě zvířil dětský, přirozený zájem. Kniha je opravdovou radostí dětí, ne jejich postrachem. Staré Komenského heslo o štěstí a veselí, z nichž má se roditi pravé vědění života, uvedeno v praksi dvěma pracovníky, kteří tuto zásadu pochopili nejvýš správně a provedli co nejšťastněji. Nový slabikář znamená opravdovou gruntovní reformu v normálním vyučování našich čtenářů-začátečníků a bude i našemu učitelstvu rozmilým překvapením. —

DIVADLO.

Činohra. *Středa.* Komedie o 1 dějství z cyklu „Smýšlení". Napsal H a n s M ü l l e r. Přeložil Václav Štědrý. Režisér F. Hlavatý. Poprvé na M ě s t s k é m d i v a d l e K r á l. V i n o h r a d ů dne 21. března 1914.

„On" jest profesorem, malířem ženských aktů, jenž každého úterka přivádí si domů z reduty nějakou dámu pro chvilkovou zábavu a potěchu. „Ona" jest ženou téměř počestnou, jež v nádherné robě, se škraboškou na tváři přestupuje jedné noci práh „jeho" atelieru. „On" jmenuje se Konstantin, „ona" Friederika, ale říkají si navzájem Alois a Hortensie. Proč, ví bůh. Scena, jež po příchodu jejich se

rozvíjí, jest příliš samozřejmá. Mluví se tak a onak, jak bývá v podobných situacích zvykem, avšak při přípitku, když počíná „on" agresivněji uplatňovati své obstarožné svůdnické umění, pohlédne „ona" na hodiny, ukazující půlnoc a prohlásí, že ve *středu* zásadně nezačíná žádného nového poměru. Každý takový poměr prý dosud skončil smrtí milencovou. Konstantin-Alois ztrácí rázem chuti na milování a „ona" odejde. Později se vysvětlí, že hospodyně, paní Fröbinsová, postrčila hodiny, aby pan profesor nezaspal, a že vlastně není ještě středa. Jest ovšem pozdě.

Toť vše a trochu málo i na aktovku, jež také jinak ničím neupoutá. Snad, kdyby se byla jen mihla scenou ve vervní souhře a prudkém rythmu a nebyla tak důkladně a zbytečně důležitě hrána, snad byla by působila alespoň jako dobře vypravovaná anekdota. Neboť i u dobré anekdoty jest nejdůležitější, j a k se podá. A to jest také umění! *J. M.*

TÝDEN.

* Zajímavého sdělení o Maeterlinckovi a jeho choti, populární herečce Georgettě Leblancové, dovídáme se z uveřejněné rozmluvy redaktora italské „Tribuny" se zmíněnou dámou. Paní Leblanc-Maeterlincková, o níž se myslilo, že je Francouzka, vypravovala, že je rodem Vlaška; její otec se jmenoval původně Bianconi, pozměnil však své jméno ve francouzský analogon (Bianconi = Leblanc = Bílý), když se z umbrijského svého domova přestěhoval do Paříže. Sama doznala, že ještě dnes se raději podepisuje po italsku než po francouzsku a užívá původního jména při vší soukromé korrespondenci. O svém choti sdělila při té příležitosti toto: „Maurice žije v Nizze v naší tiché vilce, kde se nutí k neustálé, takřka nepřetržité práci. Je vskutku neunavný, poněvadž jeho životní zásadou jest ž í t i — což znamená u něho: nepřetržitě pracovati po celý den — a poněvadž je k sobě jako spisovatel velmi přísný, nejsa se svými pracemi nikdy dokonale spokojen. Nyní dokončuje definitivní znění N e v i d i t e l n é h o h o s t a (Hôte invisible), knihy, jež vyjde u Fasquella a jíž bude ukončeno jeho známé thema o smrti. Jako v předcházejících knihách zaměstnává se Maurice i zde neviditelnými silami, které nás obkličují působíce na nás, aniž toho pozorujeme, poněvadž naše smysly nejsou dost jemny pro podobná chápání duchová." Pokud se týče Maeterlinckovy tvorby dramatické, prohlásila paní Georgetta Leblancová v jakési polotajemné formě, že pomýšlí na jakousi „velmi bolestnou historii lidského osudu"; nic bližšího o ní však prozraditi nechtěla. —*m*—.

*

* Dopisy J. A. Gončarova, svědčící univ. prof. A. V. Nikitenkovi, členu známého lit. kroužku, chystá uveřejniti Russkaja Starina. Vztahují se k letům 60tým, kdy Gončarov byl churav a stýskal si, že se mu špatně vede, tehdy ke všemu apatický nesbíral ani materialu ke svým pozdějším „Vzpomínkám". V dopisech těch uvádí často typy ze svých románů jako Petra Adujeva, Rajského, Oblomova atd. V jednom takovém hořkém dopise píše:

„Nevím, zdali mě špatní lidé pokazili donášečstvím, našeptáváním, pomluvou či jinými prostředky, nebo pokazil jsem se sám (což spravedlivější), ale divoch se ze mne stal, jsem plachý a skrývám se ve svém osamění, ostatně hnusném dosti, neboť nerozhýčkává mne ni zamilovanou prací, bezpečným lékem proti hypochondrii, melancholii a poruše nervů a j., dokonce ni teplem a světlem, protože jak spodem fučí mi chlad na nohy, tak horem slunce vůbec tu nejsoucí, zvlášť pro mne do mého bytu v podvalu nevstupuje. Z toho poznáte, že byt nehonosí se vnadidly, kterými bych vzdalován byl od svých druhů. Znamená to, že jsem se nepokazil! A těžkostí vzchopiti se, všelikou leností, nechutí ke všemu atd. převýšil jsem jednoho líného hrdinu z románu, jenomže z příčin jiných. Ostatně, takových odporných starců k ničemu se nehodících, přidržujících se ještě horší oblomovštiny, je množství a ti nejenže nemají mužnosti přiznati se k ní, tváří se jako důležití a ještě úkradkem kývají na Petra, totiž na mne. Jsou to Klimyčové. Až poněkud se osvěžím, t. j. zavane-li z nenadání ke mně proud svěžího vzduchu, objeví-li se dobrotivá kouzelnice a vyprostí mne ze zlého očarování, posílí aspoň trochu nervy, ustane revmatism hlodat mé nohy, dostavím se opět do vašeho teplého útulku soudružného, vyběhnu po vašich záhubných schodech, třeba quatre a quatre a odvážím se toho, zalknouti se ve vašem náručí . . ."

*

* Komitet pro udržování lit. musea Puškinova usnesl se ročně v pamětní den smrti básníkovy vydávati poučný Památník. Letos bude vydán po prvé v těchto dnech pod názvem „Vremennik Puškinskago doma — 1913" a přinese úplný seznam v museu chovaných listin, rukopisů, knih a jiných památek s poučným výkladem o významu těchto věcí.

O

*

* Osvětový Svaz zabývá se myšlenkou zfilmovati dramatické výjevy z Husovy kostnické historie, aby byly kinematicky předváděny o velkém jubileu 1915. Myšlenka veškeré podpory hodná, aby d ů s t o j n ě byla provedena, neboť film Husův mohl by i za hranicemi vlasti se uplatniti. Nuže, p o v o l a n é ruce k dílu!

* Německý tisk připomněl v těchto dnech 70té narozeniny básníka Detleva von Liliencrona, a spolu některé listy odhalily clonu zářivé kultury německé, jak šetrně dovede se veřejnost zachovati vůči básníku, k jehož oslavám vyplývá se množství — tiskařské černě. Když oslavováno jubileum jeho literární činnosti, byly zahájeny sbírky pro básníka a tvůrce vojenské novelly s velkým aplombem, vědělo se, že živoří v Altoně, a nedostatek finančních prostředků u něho klepe, ano buší na dvéře. Sbírky pojednou zastaveny, na čestný dar sešlo se tolik, že peníz nestál za to, aby se tiskem oznamoval. Básník zatím žil v nedostatku, a tu vypravují „Neueste Münchner Nachrichten", jak se tehdy nad ním ustrnul druh v povolání, tvůrce známého „Uiberbrettlu", modernista, Ernest von Wollzogen, nabídnuv mu značný honorář, vystoupí-li starý poeta v jeho „Intimním divadle" a pročte některé plody své musy. Je známo sice, jak velkého přemáhání stálo von Liliencrona dát se ukazovati kabaretnímu publiku a že jen velká tíseň donutila ho k vystoupení na podiu, ale neznámo je, jak to učinil. „Před vystoupením rozmlouval se známým lékařem, když režií byl upozorněn, že „přichází jeho číslo". Vzdychl a pravil: „Tedy přece!" Obrátiv se k doktorovi, doložil resignovaně: „Jdu — ale dříve si přece odplivnu!" Odplivl a šel na prkna .... Sen o kráse Hellady, prytanea a jeviště kabaretu slučuje se v kultuře, která chce svou pochodeň vetknouti v čelo všesvětové. *K. V. H.*

* Sám Gogol prohlásil ve své „Avtorskoj izpovědi", že myšlenka ke známé veselohře „Revisor" vyšla od Puškina; nevědělo se, dal-li Puškin Gogolovi pouze základní ideu, kterou Gogol potom vložil do fabule, nebo dal mu sujet, jejž bylo třeba podkresliti a rozvésti? Variantů je několik. V. A. Sologub („Vzpomínky". Moskva r. 1866) vypravuje, že Puškin sdělil s Gogolem příběh z novgorodské gubernie o panáčkovi, jenž se vydával za ministerského úředníka a napálil všecky hlavy obce i gubernie. J. J. Bartenev uvádí, že Puškin navštívil z příčin studií Pugačevského spiknutí Novgorod a byl u gubernatora hostem. Odjel po té do Orenburgu k příteli Pěrovskému a pobyl u něho. Záhy hostitel se smíchem ukázal básníkovi dopis gubernatorův, v němž novgorodský náčelník vyslovuje podezření, že Puškin nepřibyl do Novgorodu „jen tak" z příčin studijních, ale spíše z rozkazu ministerstva, aby pátral po nesprávnostech úřadů. A tehdy napadlo Puškina napsati komedii „Revisoru" podobnou a zmínil se o záměru Gogolovi. Tím však věc se neobjasnila, záhada ostala. Teprve před třemi léty byl za hranicemi získán rukopis Puškinův a jím vrhá se do záhady světlo. Rukopis zakoupila petrohradská veřejná knihovna a byl již otištěn v XVI. sborníku „Puškin". Je to pouhý lístek, kde nesporně Puškin napsal: „Svinin Krispin (jméno „Svinin" je podtrženo) přijíždí do gubernie (N. B. o výročním trhu) a pokládají ho za Audass. Gubern. čestný hlupák, gub. s ním „prokazit" (koketuje). Krispin uchází se o dceru." G. P. Morozov z lístku toho vidí osnovu „Revisora" a míní, že Krispin je jméno převzaté z komedie staroitalské nebo starofrancouzské a odpovídá Chlestakovu. V Istorič. Věstníku r. 1902 se uvádí, že Puškin řekl Ljubičovi Romanoviči: „Revisor je také moje myšlenka a typ Chlestakova narýsoval jsem ze skutečnosti." Avšak zajímavé jest, že Puškinem podškrtnutý Svinin skutečně existoval a byl spisovatelem románů, historikem, sběratelem starožitností, autorem cestopisů a jedním ze zakladatelů časopisu „Otečestv. Zapisky". Puškin znal ho a jeho slabým stránkám, zvláště lživosti, vysmál se v povídce: „Maleňkij lžec". Také Izmajlov ho vylíčil jako lháře. Morozov předpokládá, že Puškin Gogolovi vyprávěl o chorobném lhaní tohoto muže, což zavdalo podnět k „Revisoru". Puškin nezamýšlel zobraziti pouhý typ ruského Krispina, ale to, co sám nazval „chlestakovščinou". Náleží tedy Puškinovi celá idea a načrtaný obraz Chlestakova i schemat obsahu, ty rysy a črty, jež Gogol detailoval. N. Lerner má za to, že Puškin lístek zmíněný Gogolovi nedal, ale kdesi v cizině ztratil. Lístek pochází z let 1832—33. Gogolův „Revisor" je napsán roku 1834—35 a schrán za nějaký rok na to.

Avšak ze všeho vysvítá přece, že G. P. Morozov usuzuje nejsprávněji: Idea k „Revisoru" vyšla od Puškina, načrtalť i obraz Chlestakova a schema obsahu, ale Gogol vdechl do všeho svůj humor a jím vytvořil postavy nové, situace nové — krásné, ruské veselohry. *K. V. H.*

*

Ze staročeských předpisův lékařských. Proti kameni radilo se vzíti skořápky broskví a spáliti je v novém hrnci nad uhlím až na prach. Pak vzaly se šípky, utrhaly se jim špičky a trny a sušily se v peci dobře nebo na horkých kamnech, pak stloukly na prach a smíchaly s prachem pecek broskví. Zatím se vařila žindava a červený řebříček v starém pivě, ne kyselém ani hořkém, ale nemělo kypěti ani se nesmělo odkrývati; když dosti uvřelo, odstavilo se, ale neodkrývalo, aby pára sama pod přikrytím na dno padla. Když pivo prostydlo, kdo potřeboval, mohl ho ulíti, co se mu zdálo, a nasypati do něho prachu podle libosti a píti ráno a večer.

Rkp. dvor. knihovny ve Vídni č. 3454 (z pol. 15. stol.) *V. V.*

V Praze dne 27. března 1914.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Zodpov. redaktor a vydavatel: Fr. S. Procházka. — Nakladatel: Česká graf. akc. společnost »Unie« v Praze.

Tiskem »Unie« v Praze.

Karel Leger:

TETIČKA PROTEKCE.

(Pokračování.)

Dobře — vzpomínáš na to, co bylo. A chceš-li, pojď se mnou, seznámím tě trochu s tím, co je. S dneškem. Pojď!“

Jen přes ulici, přes osvětlené vlhké dláždění vedl Jeníka do dveří malé, pokoutní kavárničky.

„Ta zde nebývala, viď? Také pokrok!“ Mladý doktor zahvizdl. „Což? S duchem času — abys nemyslil, že my na venkově jsme jenom takoví peciválové. Mnoho nečekej — kavárna jako kavárna — otřelé mramorové stolky, ošumělá sedadla, ospalý sklepník, špatná káva, kulečník, trochu potištěného papíru, všelijakých těch žurnálů — eh!“ zívl. „Odpusť, vidím-li ty pravidelné řádky tisku, nemohu se ubránit zívnutí. Chceš kávu?“

Usedli ke stolu, vypili po kališku opravdu nepříliš dobré kávy. V koutě seděla společnost studentů, snesli si kde který časopis, hovořili o literatuře, tehdy bylo to v módě. Nějaký šedivý omrzelec v druhém koutě u sklenice černé kávy byl zahloubán ve veliký ruský deník, patrně se učil slabikovat. Dva příručí z obchodu hráli kulečník, pyramidku, kule s rachotem padaly do děr. Na stěně poloslepá zrcadla, poprsí císaře a císařovny, obrazy dvou dekoltovaných dívek, jedné brunetky, druhé blondýny. Syčící plameny plynové. Očazený strop. Kouty vlhké, špinavé. A dost.

„Opravdu nic zvláštního!“ usmál se Jeník.

Doktor opět lehounko zahvizdl mezi zuby, jako by chtěl říci: Však uvidíš! Pomalu dopíjel kávu, cosi žvatlal — klepy o lidech, které Jeník docela neznal.

„Povídá se, že ředitel banky — paní Rozkošná — ale pravda, ty nejspíš ani ředitele ani paní Rozkošnou neznáš! pardon!“ mrzutě mávl rukou a zapálil cigaretku. — Několik mladých, kurážných slečinek vešlo. Sedly u stolku, řehtaly se, prohlížely obrázkové časopisy.

„Proč jsi mě sem vedl, prosím tě?“ ptal se Jeník, který pořád čekal, že uvidí cosi zajímavého z onoho „dneška“, jak pravil přítel doktor.

„Počkej!“ zněla krátká odpověď. Doktor začal koketovat se slečinkami — ale jen tak, jen aby zahnal dlouhou chvíli. Slečinky se řehtaly. Studenti velice vážně přeli se o nějakého literáta. Šedivý omrzelec chrastil nervosně novinami. V tom vešel nějaký pán, hubený, s vyžilým, bledým obličejem, jaksi příliš pečlivě vyžehlený od spodků až k vysokému špičatému límci pod bradou. Vešel s kloboukem na hlavě, nesmekl, nepozdravil. Rozhlédl se po místnosti — nenašel asi, koho hledal. Mladý doktor se zvedl, uklonil se: „má úcta, pane řediteli!“

Cosi v odpověď zahučel pod vousy jako: „Servus!“ prošel lenivě mezi stoly, vzal do ruky časopis, odhodil ho. Sklepník uctivě se ptal: „Ráčí milostpán kávu?“

Za chvilku teprve odbyl ho ředitel: „Ne — až nahoře!“ a na podpatku se otočiv odešel opět bez pozdravu. — Slečinky cosi šeptaly a smály se rozpustile.

„Pojďme!“ řekl doktor.

„Kam?“ udiven ptal se Jeník.

„Nahoru — kam jde pan ředitel Dajan. Ah, tak! — ty nevíš, ovšem! Tady dole, jak pozoruješ, nic zvláštního, solidní kavárna — i ty slečinky. Což! Z toho by majitel nezbohatl. Ale nahoře! — pojď, půjdeme za panem ředitelem.“

Na schodech v pološeru vstoupil jim do cesty kavárník, žid, ramenatý, se zákeřnýma, pichlavýma očima, ale poznav doktora, jen se uklonil a zmizel. Nahoře, v prvém patře, byla dlouhá síň, tlustý koberec na podlaze tlumil kroky. Ticho. Ze dveří až na konci síně vyběhla holčice v bílé široké zástěře s čepečkem na hlavě. Štíhlá, hubená s uvadlou, nažloutlou pletí, s unavenou, vleklou chůzí. Odnášela prázdné kalíšky kávové, láhve vína. Tiše jako stín mihla se ve slaměných trepkách. Za ní ze dveří vyvalil se dým těžkých drahých doutníků.

„Fančo! andílku, slyšela!“ zakýval na dívku doktor. „Jak se dnes vede?“

Zasmála se — jaksi líně, okázala hlavou na nejbližší dveře. „Tady hrajou už od včerejšího večera.“ — „Kdo?“ — „Sedláci. Pokorný z Lipan, jeho bratr, Tůma z Bezděkova a ještě nějaký, peněz mají! Za řepu. Stovkami hází, papírovými zlatkami zapalují cigara.“ Zkřivila rty v pohrdavý úsklebek. „A je tam pan Popelář.“ — „Náš solicitátor!“ poznamenal doktor. „Proto nepřišel odpůldne do kanceláře! A Novák, dohazovač, s ním, že ano? Kamarádi. Oškubávají vrány. A tam?“ okázal na dveře, odkud děvče vyšlo, „jsou páni už pohromadě?“

„Teď přišel pan ředitel!“ přikývla Fanča a šelestíc naškrobenou zástěrkou odběhla.

„Naše Monaco!“ ještě na síni doktor Tykva vysvětloval příteli. „Hraje se tu skoro každý den — o veliké peníze, miláčku! Vyhrát zde tisícovku a nazítří dvě zase ve hře ztratit, bere se za dobrý vtip. Peníze se přesypávají jako hrách. Jenom včera v noci stalo se nemilé nedopatření. Pokladník z banky, naivní člověk, vzal si do zvyku prohrávat ustavičně — ovšem z cizích peněz. A včera se tu střelil z revolveru — o půl dvanácté v noci. Dvakrát do prsou. Tamhle u těch dveří — ještě je tu na prahu vlhká skvrna —“ Doktor hovořil s mrazivým klidem, který v Jeníkovi budil jakýsi nepříjemný pocit. „Zůstal v bezvědomí, v krvi. Rozumí se, že nastal poplach, bylo nebezpečí, že všechno se prozradí, bude opletání, nemilé výslechy, snad i pokuty — ačkoliv není po městě žádným tajemstvím, jak se tu hraje. Proto nebohého člověka odnesli ochotní lidé do jeho bytu přes ulici, na postel jej položili, revolver vtiskli mu do ruky. A je dobře. Dnes ráno našli jej v posteli už vychladlého, komise vyšetřila, že se sám v bytě svém zastřelil. V pokladně bankovní konstatovaná nějaká maličká zpronevěra nestojí za řeč. A je zase dobře, bude se hrát dále. Myslil jsem, že páni se dnes tady nesejdou, aspoň ti, kteří vyhráli v poslední hře s nebohým pokladníkem — ale přišli!“ Doktor se ušklíbl, pokrčil rameny. „Pravda vždyť hráli poctivě a nevěděli, že peníze jsou defraudovány. Pojďme!“

„A proč mne sem vedeš?“ zeptal se Jeník mrzutě.

„Tak — Potřebuješ přece známosti? Tady u karet získávají se nejintimnější. A — že nemáš peněz do hry? Já také ne, hochu, nic nevadí. Uvidíme, jak bude, co se dá dělat. Pojď!“

Vešli přes práh, který byl ještě vlhký, jak s něho v noci smývali krev. Veliký pokoj, několik hráčských stolků — plynové plameny tiše syčící. Dým z doutníků modravými pruhy vinul se kolem nich. V oknech staženy těžké neprosvitné záclony. Ticho — ačkoliv u všech stolků bylo obsazeno. Hrálo se všady, jen karty šustily, jenom jednotlivá slova úsečně zazněla, cinkot peněz. Nikdo z hráčů se neohlédl, — jako v narkose sedí s očima sklopenýma, doutníky pálí a jen ruce se jim třesou, když po kartách sahají. Jeník si všiml: také ženy, dámy bohatě ustrojené jsou tu, dvě — tři — nehrajou, dívají se jen na hru, přecházejí od stolku ke stolku, naklánějí se přes ramena hráčů, sledují, jak padá karta, časem bezděčným pohybem zvednou ruku, jako by chtěly samy kartu chytit a vynést.

U posledního stolku v koutě ještě bylo místo. Ředitel Dajan právě k němu sedal. Dva páni starší, prošedivělí, s velice vážným zevnějškem starostlivých otců rodin a zástupců města, vítali se s ním tiše, skoro šeptem, vyčetli mu skoro mrzutě, že dlouho nejde. Karty nové, nenačaté ležely na stole. Ředitel se rozhlédl — spatřil doktora Tykvu, kývl naň. „Chcete hrát? nemáme čtvrtého. Ten blázen pokladník — se nám zastřelil. Kdyby se byl jenom slovem zmínil, nemuselo to být — pro nějaký mizerný tisíc zlatých!“ Doktor se ochotně uklonil. „Tady bývalo jeho místo — sedněte si.“

Nežli se posadil na židli, na které včera ještě seděl nešťastný pokladník, mladý doktor představil svého přítele a navzájem pány. „Pan ředitel Dajan, můj chef pan doktor Pučálka, pan rada Vizinger, velkoobchodník.“ — Podali lhostejně ruku — jen pan Vizinger se po chvilce nějak rozpomněl: „Vy jste zdejší rodák? — ovšem, pamatuji se. Žádáte taky o místo v chemické továrně — mhm! — no, uvidí se, uvidí, mladý pane.“

Doktor Tykva s jakýmsi lišáckým úsměvem povídal cosi svému chefovi, krče rameny. Starý pán se zlobil. „Nikdy nemáte peněz! proč sem chodíte, marnotrat-

níku!" Přece však sáhl do tobolky a nepočítaje několik bankovek po stole přišoupl koncipientovi. Mladík vážně peníze přepočítal, každý papírek urovnal a uhladil, do notesu si zapsal vypůjčenou sumu. Chef si povzdychl a mávl rukou — byl to, tuším, výraz zoufalé resignace — ale zároveň s nervosní nedočkavostí už sahal po kartách. Ředitel jej předešel, karty vzal a rozhodil po stole. Na hubených žlutých tvářích prosvítaly mu červené skvrny, chřípě se mu chvěly, tiše supěl. Pan Vizinger, ze všech nejklidnější, krátkými, tučnými prsty klepal na stůl mhouře oči, odfukoval dým drahého doutníku. Hráli kterousi z oněch hazardních her, kde všechno na slepé náhodě jenom závisí, s kartami zakrytými, na které sázelo se stále víc a víc se vzrůstající vášní. Jeník chvilku se díval opřen o židli svého přítele. Nezajímala ho hra, které se nezúčastnil, pozoroval hráče, posunky, obličeje jich. Věru, jako by hrůza hleděla z těch zsinalých a zase rudnoucích tváří, z křečovitě sevřených oněmělých rtů, z očí problyskávajících pod sklopenými víčky.

Najednou ucítil lehké zavanutí divné vůně. Vdechl ji a s ní jako by nějaká nejasná vzpomínka z dávných dob ožila. Kdeže tu sladce omamnou vůni cítil? Přimhouřil na okamžik oči.

„Na tuto kartu vsaďte, doktore!" Přes rameno koncipistovo natáhla se ručka bílá, maličká — paže vězela v těsném rukávu atlasovém s krajkami v zápěstí.

Hráči se ani nehnuli, ani hlavy nezvedli, jen doktor Tykva vsadil skutečně na onu kartu.

„Hleďte, vyhrál jste!"

Jeník užasle zadíval se na svůdně krásnou dámu, která zatleskala v dětinské radosti buclatýma ručkama. Krásná byla v plném, bujném rozkvětu. Vlasy měla černé, a tmavější ještě oči, jenže v těch hrálo to jiskrami třpytnějšími nežli diamanty v ouškách. Tvářičky hladké a bílé s lehounkým nádechem červánků jako děvčátko, ale s plnými, rudými rty, ňadra kypící v těsném živůtku. Krasavice dívala se Jeníkovi do očí, což jej mátlo, jaksi nepříjemný pocit vzbuzovalo. Uvědomil si, že ta divná vůně zavála z ní, ze šatů jejích, z ňader, vlasů i z červených rtů — při každém pohybu zadychla silněji. Vzpomínka z dětství vynořila se určitěji . . .

Jeník se uklonil. „Vy nehrajete, pane inženýre?" řekla mu jakoby starému dobrému známému.

Udiven odpověděl: „Nehraji nikdy, nemám v kartách štěstí. Avšak — milostivá paní — vy mne znáte?"

Zasmála se zvonivým smíchem, na který také se rozpomněl. „Ovšem — koho bych já tady neznala? Včera jste přijel, viděla jsem vás. A vzpomněla jsem si, že jednou v životě už jsme se potkali, my dva — už se nepamatujete? Já mám úžasnou paměť, tím se mohu pochlubiti. Koho jednou vidím, nezapomenu. Věříte, že si docela jasně vzpomínám, jak jste přišel tehdy — kolik tomu již let? — takhle maličký —" okázala rukou ke krajkám svého živůtku — „ostýchavý, a měl jste takové hezké, veliké, udivené oči — ty oči jsem si zapamatovala. Ostatně, my jsme tak trochu příbuzní — budeme tedy zajisté dobrými přáteli, pane inženýre?" Políbil jí ručku s nějakou běžnou frází. Stiskla mu lehounce prsty. „A proč nehrajete?" Opakoval výmluvu, že nemá ve hře štěstí. „V lásce tedy?" šelmovsky mu pohrozila. „Ale přece — zkuste jednou štěstí také ve hře, pane inženýre. Vsaďte!" Nechtěl. „Vsadím tedy sama za vás a pro vás!" Otevřela hezounkou perleťovou tobolku, vzala bankovku, čistou, pěkně složenou, položila ji na zakrytou kartu. „Za vás a pro vás, pane inženýre, uvidíme, jestli štěstí jenom v lásce vám přeje."

Ředitel Dajan hubenými prsty obrátil kartu.

„Prohráli jsme!" vykřikla paní Vizingrová zklamaně. „Opravdu, nemáte štěstí v kartách, jak se zdá. Ne, nehrajte, pane inženýre. Prohráli jsme. — A já přece vyhraji, ať vsadím na kteroukoliv kartu. Nikdo už se mnou nechce hrát. A za vás a pro vás, vidíte, prohraji. Zlé znamení! Nehrajte nikdy, pane inženýre, spokojte se už tím štěstím v lásce." Obrátila se k svému manželu, rozpustile zajela mu oběma rukama do prošedivělých, ale ještě hustých, tvrdých a nepoddajných vlasů. Ani se nehnul, nějakou sázku položil na stůl.

„Staroušil" pravila paní, „půjdu domů, slyšíš?"

„Dobře, jdi!" zahučel.

„Nezůstaň tu dlouho, vrať se brzy, rozumíš, mužíčku? Jak vidím, přeje ti teď štěstí, nečekej, až se obrátí. S Bohem, pánové!" Hráči sotva mlčky naklonili hlavy, tak byli zabráni hrou.

Inženýr použil příležitosti a s paní Vizingrovou zároveň odešel, nevěděl, co by tu mezi hráči dělal. Také dvě jiné dámy, které tu byly se svými manželi, rozhodly se následovat jejího příkladu. Vzaly klobouky, seběhly po schodech, avšak na ulici se vzájemně brzo rozloučily. Inženýr Charvát doprovázel paní Jiřinu — byla tak přívětivá!

Litovala: „Není tu žádné zábavy u nás — všechno se žene jenom za penězi, tak se mi zdá, v poslední době a hazarduje se. Bývávalo jinak, teď prosedí naši páni celé noci u karet. Chodím tam někdy — za mužem, tak na chvilku se podívat, neprohrává-li příliš. Ostatně můj muž má náramné štěstí v kartách!" Smála se veselým klokotavým smíchem, který se rozléhal v prázdné ulici, špatně osvětlené.

„Vidíte, sotva se setmělo — snad je sedm hodin, nanejvýše půl osmé a už je všady jako po vymření — i na náměstí. Jenom služku s putnou na zádech potkáte, nebo studentíka, který obchází pod okny své vyvolené a ohlíží se, aby ho profesor neviděl, že je tak pozdě ještě na ulici. Malé město! malé město!" vzdychla. „A vy jste zvyklý Praze? Chcete prý se ucházet o místo v nové továrně zdejší?" — Inženýr užasl. — „Nedivte se, že to vím, na malém městě není tajemství, slyšíme tu trávu růst a víme někdy více, nežli je pravda. Ale co se vás týče, pane inženýre, spolehněte na mne. Udělám, co mohu, přimluvím se za vás!" Sama jej vzala za ruku a stiskla ji. Stáli už na náměstí, před Vizingrovským domem. Plynové lucerny třepetavým světlem ozařovaly černé klenutí a vlhké dláždění v podloubí. Otevřená chodba v domě byla jasněji osvětlena i v pozadí široké, kamenné schody. Charvát vzpomněl, že jedenkráte s tlukoucím srdcem vcházel přes tento práh, vzpomněl s podivuhodnou určitostí na každou maličkost, kterou tehdy viděl — na želvy v hořejší síni, na obrázky po stěnách, na pokoj zeleně malovaný, naplněný divnou vůní — i na mladou, rozkošnou paní, která nedostrojená v polorozepiatém živůtku vzala hošíka za bradu a na dětské rty vtiskla polibek.

„Co jste se tak zamyslil?" měkký, smíchem se chvějící hlas jej vyrušil. „Jsem doma, děkuji za doprovod. Prosím vás, nezapomeňte na mne, jsme trochu příbuzní, víte to, nemusíte se ostýchat, přijďte, kdy chcete, když budete něčeho potřebovat. Vím, že přijdete —" zasmála se — „mám už takový osud, každý přijde, každý něco chce, přímluvu zde, přímluvu tam — každý něco. Jsem už taková, nikomu nemohu odříci, pomáhám, jak mohu a dovedu. Jsou lidé, kteří tvrdí, že jsem založila jejich štěstí. Těší mne to. A budu-li moci vám nějak prospět — tím více bude mne to těšit. Buďte s Bohem! a nezapomeňte, že nikomu nic nemohu odepřít, mám už takové srdce, spíš slabé, než dobré. A dobrou noc!" Políbil jí ruku beze slova.

Podívala se naň očima, které zářily v odlesku kmitavého světla. Usmívala se. „Vy jste skromný, jak vidím, dosud nic nechcete. Uhlídáme, jak bude dál." Pohladila jej po tváři jako malého hošíka, zasmála se, ještě opakovala tiše: „Dobrou noc!" a lehkým, mladickým krokem odběhla do síně, viděl, jak po osvětlených schodech vystupuje.

Inženýr Charvát chvíli stál překvapen — (později, když lépe poznal paní Jiřinu, nic ho už nepřekvapovalo). „Příliš laskavosti!" pomyslil si a pokrčil rameny. Najednou vzpomněl na otce, jak hlavou kývá, usmívá se pod vousy a mamince potměšile přisvědčuje: „Inu, ovšem, ovšem! tetička Protekce!"

III.

Staří Charvátovi tehdy měli na bytě, v pokojíku, do kterého z kuchyně se vcházelo, slečnu Miladu Brožovou, děvčátko devatenáctileté. Nedávno zemřeli jí rodiče, oba v krátkém čase za sebou. Nějakou školu obchodní prošla — teď zkoušela, jak by se životem protloukla, s hezounkou hlavičkou, s naivníma, modrýma očima a se srdéčkem ulekaným, ale přece plným naděje, že kousek štěstí někde po cestě i na takové chudé děti čeká. Po několik měsíců byla kdesi ve střižním obchodě zaměstnána, teď dostala výpověď, obchodníku se nedaří, propouští personál a z velkých nádherných místností stěhuje se do malého krámku na předměstí. Milada celé noci nespala starostí — kde se zase uchytí?

Právě v ty dni přijel mladý inženýr Charvát.

„Pro koho, maminko, je čtvrtý talíř na stole?" zeptal se při obědě prvého dne.

„Pravda, Jeníčku, ty nevíš — slečna Milada s námi obědvá!" odpovídala starostlivá maminka chystajíc na stůl, „je jako naše, jako vlastní dceru máme ji rádi."

Trochu byl zvědav, jak vyhlíží slečinka. A matka zatím chválou neskrblila — jak je hodná, pilná, pracovitá, jak se modlí večer — chudinka Milada, siroteček. Přišla vždycky v poledne jen tak na půl hodinky, jen co poobědvala, a zase běžela do práce.

Trochu se slečinka začervenala, když u stolu viděla Jeníka, také pan inženýr bezděky přejel si prsty po černém, měkkém vousku, který mu na hořejším rtu vyrážel. Podali si ruce s Miladou, mnoho času nezbývalo na dlouhé ceremonie — několik otázek mezi jídlem, stručné odpovědi a Jeník zvěděl všechno, co jej mohlo zajímat. Přes talíř kradmý, plachý pohled — náhodou se ty pohledy setkaly. Milada

byla slaboučké, skromné děvčátko, žádná kráska kouzelnice, ale miloučká s čistou, bílou pletí, se zlatými vlásky. Už cosi věděla o životě, ale ještě se dívala s dětskou důvěrou, bez podezření. A na maličkých, pěkně vykrojených rtech vždycky zachvěl se jí úsměv, kdykoliv na ni Jeník promluvil, a lehounký ruměnec přeletěl po tvářích.

Tak se vídali denně v poledne i večer. K večeři přicházela Milada už za tmy, unavena, ale veselá, protože teď několik hodin konečně patřilo jí. Čítala ráda — někdy i nahlas četla za dlouhých podzimních večerů starým manželům, když Charvátka uklidila a pletla u kamen červenou punčochu a starý pokuřuje jakési hračky z prkének vyřezával na prodej. Co Jeník přijel, nečetlo se, bylo dosti co povídat. O minulém a ještě více o tom, co bude, jak bude.

„Starosti, starosti, dětičky!" vzdychala matka. Milada klonila často hlavu smutná a bez rady. Jeník měl plno nadějí, které život ještě mu mrazem nesežehl. Znal bídu chudého studenta, ale věřil, že teď po skončených studiích svět je mu otevřen, čeká naň. Častokráte vstal od stolu, prošel se pokojem s hlavou vztyčenou, s vypiatou hrudí. „Nedostanu-li místo zde, v Čechách, půjdu jinam, svět je široký — půjdu za hranice, do Ruska." „Tak, tak!" starý otec pochvaloval „probiješ se, synu! tak! jen spolehnout na sebe —"

Maminka vzdychla: „Do ciziny! proč do ciziny? najdeš tadv místečko, jen počkej! Přijdou sem cizí a najdou chleba, proč ty bys —?"

Milada mlčela, byla — třeba mladší věkem — zkušenější už nežli Jeník, věděla, jak těžko hledat ten kousek chleba, zachytit se někde. Ale hledíc za Jeníkem myslila si: Což on — takový statečný! probije se, ach, ovšem, jemu je otevřen svět, není takovou slaboučkou třtinou jako já. Setkal-li se Jeník s jejím pohledem, četl v něm obdiv a lichotilo mu to. Zdálo se mu, že Milada v takové chvilce je opravdu spanilým děvčátkem. Pak si uvědomil, že se v něm ozývá mužská domýšlivost, usmál se, usedl vedle Milady a rozpovídal se vesele o studentském životě, o divadle, o literatuře, zapomínaje na všechny starosti.

Neděle byly krásné. Milada měla celé odpůldne volno. Obyčejně v jejím pokojíku sešla se veselá společnost — jen tak na chvíli, mimochodem. Pokoj její měl okno na pavláčku do nízkého dvora, kolem okna přešel ten či onen z mladých lidí nahoře v domě bydlících, studenti, úředníci — přes kytky v okně pozdravovali maličkou, milou slečinku. Po sousedsku. Přicházela na táčky ta či ona kamarádka, poseděla, poštěbetala, někdy si zazpívaly, někdy přišli za děvčaty jejich ctitelé a pak vyběhli všichni do ulic nebo za město do polí. Ty neděle staly se i Jeníkovi drahými. Bylo tak příjemno v čistém, útulném pokojíku. Milada měla tu svůj nábytek po rodičích, starodávného, vkusného díla, i trochu nevtíraného přepychu tady bylo, zrcadlo ve zlatém barokovém rámci, slušné obrazy, sádrové sošky, knihovnička. V koutku skromně schovávala se postýlka vždycky vystlaná čistými bílými peřinami, zakryta řasnatým prostěradlem. Z prádelníku, jak se pootevřel, zavoněla reseda.

A jednou v takové nedělní odpůldne zaklepal Jeník na dveře — nikdo se neozval. Věděl, že Milada jest doma, vešel. Nalezl dívku samotnou u stolu, otvírala obálku, list nějaký zahodila. Ohlédla se, usmála se, ale v očích měla slzy.

„Co jest vám, slečno?" ptal se Jeník.

„Podívejte se!" řekla okazujíc celou hromadu všelijakých dopisů, „žádala jsem o místo Bůh ví na kolika stranách, zde i jinde, i v Praze, vzala bych cokoliv, ale není místa pro mne, nikde, nikde!" Div neplakala. Chtěl ji těšit, hledal slova — přerušila jej. „Děkuji vám, jste hodný. Ale co všechno platno! zítra končí výpověď, dostanu za půl měsíce plat a půjdu — kam? kam?" a z modrých očí hleděla beznadějnost. Tak tu stály před ním — za obě ruce ji držel, viděl, jak se zachvívají její drobné rtíky, ještě okamžik a propukne ve hlasitý pláč. Jeník pořád ještě nenalezl pravé slovo útěchy. Kdybych mohl! Kdybych mohl! jen se mu ozývalo v mysli.

„Kdybych mohl, slečno — Milado — vám pomoci —" promluvil nahlas, „jak byl bych šťasten! Kdybych mohl! — svou prací, svým životem třeba —" Zalekl se svých slov.

„Jste hodný!" zavzlykla a sklopila hlavu.

„Neplačte!" prosil. Lehce ji přitáhl, přivinul — její hlavička s modrýma očima spočinula na jeho rameni. Nevěděl, jak se stalo, že vzal tu hlavička, políbil na čelo, políbil na rty, které samy se nabízely. Stiskla mu ruku, opakovala vděčně: „Jste hodný!" Nebylo už zoufalství v jejím pohledu, oči se rozzářily a jaksi zvětšily neskonalým štěstím. Usmívala se.

(Pokračování.)

★

Bohdan Kaminský:

VZPOMÍNKA.

Kdys, dávno již, jsem viděl illustraci,
ta stále do mých vzpomínek se vrací.

V mých vzpomínkách již po léta je hostem
stín, ležící na výjevu tom prostém:

Kdes na sibiřské dráze vozy stojí,
a vězni kol, a žandarm v plné zbroji.

Na malé stanici týž výjev, bída
a žal, jak týdně stanice to vídá.

Ve hloučcích se tu nešťastníci kupí,
jich každý pohyb střeží žandarm tupý.

Než na den zas do smutných vozů sednou,
ta zastávka jim zkrátí cestu bědnou.

Zmučeni dlouhé cesty strázní mnohou,
na vzduchu chvíli okřáti zde mohou.

Jak olova by nalil v krev a do žil —
na pušce žandarm klidně ruce složil.

Jak vysíleni pijí vzduch ten svěží,
všem na skráních posupná starost leží.

Z nich každý cíle pouti té se leká —
a cesta bez konce je, předaleká . . .

Tam na stupátku vozu děvče mladé
se vychýlí, a ruku k čelu klade.

Je studentka, a do Sibiře musí
s vyhnanci, dětmi svaté, bílé Rusi.

Je mladá, krásná, ještě dítě skorem —
a její pohled, jakým plane vzdorem!

Je luzná, svěží v té své mladé kráse,
i tupý žandarm na ni zadívá se . . .

Kdys dávno viděl jsem tu illustraci,
vždy znovu do mých vzpomínek se vrací . . .

A vídám dívku zadumané tváře,
ji, odsouzenou doma jménem cáře.

Ji zřím, jak na stupátku vozu stojí,
a vězni kol, a žandarm v plné zbroji.

A zřím, jak teskně rukou k čelu sahá —
tvář podobná jí kdys mi byla drahá.

Táž postava, týž profil mladé hlavy,
týž pohled vzdorný, teskně vzpomínavý . . .

Vím, ona není to, kdos je to cizí,
však obraz ten mi z duše nevymizí.

Vždy vídám ji tak s ubohými vězni
kdes na Sibiři — co dnes asi je z ní?

Co ze snů, které mladým čelem vály,
než vlak s ní zmizel v nenávratné dáli?

Co zbylo ze všech snů, z té krásy svěží?
V Irkutských pláních divé bouře sněží.

Irkutský sníh, ten každý výkřik zdusí,
že nedoletí svaté, bílé Rusi . . .

Irkutský sníh, ten všecky touhy ztlumí,
vše marné naděje, vše marné dumy.

A tak ji vídám, jak skráň v dumách kloní —
a v duši, nevím proč, zbyl smutek pro ni . . .

Karel Klostermann:

JAK TO SKONČÍ?

(Črta ze Šumavy.)

Stará Pauknerka odešla na věčnost. Veškero obyvatelstvo všech dědin, tvořících rozložitou obec Stodůlský Podíl I. díl, doprovodilo ke hrobu její tělesnou schránku přes to, že s nemilosrdných nebes se lil a prudkým větrem zmítán, šlehal a pral do průvodu ledový dubnový dešť. Už i hřbitov se vyprázdnil; opuštěn a osamocen čněl čerstvý rov — špinavě žlutý kopeček, střed směsice černých, dřevěných

i rezavých oprýskaných železných křížů a řídce zasázených, bělavých náhrobních kamenů. Místa, na nichž, jedva několik minut tomu, přecházely dusající, šourající se, do promoklého bláta se bořící kroky několika set lidí, kde znělo temné d e p r o f u n d i s a modlení, kde rozléhaly se pronikavý pláč a hlasité nářky, zapadla zase do svého obyčejného mrtvého ticha, a jedině nebe neustávalo je kropiti svými chladnými slzami.

Davy lidí, jež přišly vzdát poslední poctu zemřelé, vlnily se zpět různými směry, rvouce se s bezedným blátem rozbředlých, úžasně špatných cest, s pronikavým mokrem vodou prosáklých lučních pěšin. Řady a hloučky rozepiatých deštníků všech barev, splývající se šedým šerem kroužící, padající mlhy; kvílivé, čvachtavé zvuky tuhého, slizkého bahna, které jako by nerado a vzdorovitě plačíc se vyhýbalo drtícím je krokům; mužové, statně vykračující, zamlklí, zraky na zem upřené, uši majíce pečlivě zahalené vlněnými šály; ženy s uplakanýma očima, vyrážející bolestné vzdechy a přes to, že ústa jsou zavázána bílými šátky, bez ustání si povídající a štěbetající — vřava rychle vpřed se beroucí, vlnící se proud pestrých sukní a černých cípů a třásní šátků, větrem zmítaných, do nichž hlavy jsou zahaleny: tak spěchají domů, vzdavše poslední poctu dceři mateřině, jež dlouhá, dlouhá léta žila mezi nimi. Ni jediného, ni jedinou ze všech těch set, co jich přišlo namnoze z velké vzdálenosti, sebe krutější nepohoda by nebyla zadržela doma; všickni a všecky rádi a ochotně přinesli tuto oběť spolupoutnici své na dráze života; byloť svatou povinností ji doprovoditi ku poslednímu odpočinku, jako že sami činili nárok, aby i oni byli doprovoděni, až dojde na ně řada.

Doprovodivše zvěčnělou, poplakavše nad jejím hrobem pláčem a nářkem pokud jen lze bylo hlasitým, vykonali povinnost svou a vlastní starosti, vlastní zápas o žití a bytí zaujaly je zase; bylo po všeliké sentimentalitě; už nepadlo ni jediné slovo soustrasti vůči pozůstalým; však jim ji prokázali jak náleží netoliko tím, že přišli na pohřeb, ale již před tím nekonečným, dlouho do noci trvajícím modlením, jež je shromažďovalo do obydlí zesnulé po všecky dni od smrti do pohřbu. Nebylo už třeba zabývati se ještě s pozůstalými.

Vraceli se také domů, tito pozůstalí. Byli jen dva, manžel a syn; onen shrbený stařec, který, podepíraje se o hůl, těžkopádně se šoural vpřed hlubokým, bobtajícím blátem a po kluzkém kamení, tento, silný ramenatý muž dvaceti šesti let, vykračoval dlouhými, pádnými kroky, tak že otec jen stěží mu stačil a dojista by byl zůstal pozadu, kdyby vzdálenost od hřbitova do jich obydlí byla činila více než čtvrt hodiny. Za nimi capala děvečka, obstárlá ženština křivých hnátů, pihovatá a zarudlá v obličeji, volatá a dušná, která při každém kroku hekala a funěla jako lokomotiva a jejíž vypoulené oči těkaly bez výrazu prostorem.

Došli domova. Dosti velký selský dvorec, ze dřeva sroubený, na bíle omítěné kamenné podezdívce, obydlí, stáje i stodola pod jedinou střechou. Vystoupili na strmé zápraží o placatých, velkých kamenech a vešli do jizby.

Dvě ženy šly mimo. „Co tihle si teď počnou?“ prohodila jedna z nich. „Takhle jim hospodařit nebude lze. Ta ženská, co ji mají v domě, je přiblblá, ani polévku jim neuvaří.“

„Ba právě,“ odpověděla druhá, „bude to zlá věc. Třicet strychů polí a luk, třicet jiter lesa a pastvin, dvanáct kousků hovězího dobytka, patnáct ovcí a k tomu drůbež — a hospodyně není.“

„Starý by šel do výminku, kdyby mladý se oženil. Měl se již dříve ohlédnout po ženě, ten chlapec! Na čeleď nelze spoléhat, i kdyby byla onačejší než ta jejich děvka.“

„Že ten člověk se neoženil!“

„Nu, nepomyslil, dokud byla máma, a promeškal se. Teď mu nezbude než vzít si třebas ledajakou, jen dostane-li ji.“

Za těchto řečí ženy kráčely dále svou cestou a v šumu větru, ve šplouchání padajícího deště zanikly jich hlasy.

Byla asi hodina s poledne, když otec a syn vešli do svého bytu. Chladno a temno bylo ve velké světnici, opuštěnost a nepořádek zíraly ze všech koutů; směsice bez ladu a skladu rozestavených lavic a židlí, jak je zanechali četní návštěvníci, kteří v předchozích dnech sem byli vešli se pomodlit nad zemřelou, a na podlaze až běda bláta a špíny, nanesené těmiže návštěvami.

Žádný z obou mužů nepromluvil slova. Mlčky se vyzuli z ublácených bot a svlékli deštěm promočené sváteční šaty, jež vyměnili za obvyklý svůj domácí oděv z pouhé šerky, co zatím děvečka se převlekla na půdě. Mužové se potom odebrali do stáje nakrmit a poklidit dobytek, kdežto děvečka rozdělala oheň, aby jim připravila oběd a uvařila nápoje telatům. Asi po hodině světnice se naplnila hustými parami; černé trámoví stropu zvlhlo,

že s něho voda kapala, ale vzmáhající se horko záhy je zase osušilo.

Třetí hodina s poledne již minula, když mužové se vrátili do světnice. „Jdi podojit!" velel starý, obraceje se k děvečce. Pak oba se jali uklízet, podle svého ovšem. Ani na mysl jim nepřišlo, aby bláto a špínu aspoň koštětem vymetli, natož podlahu vydrhli; pouze židle a lavice postavili jakž takž na svá místa, načež mlčky usedli na lavici u kamen, zraky majíce obrácené ke koutu, v němž stál velký stůl z javorového dříví a kde stěny byly zdobené četnými svatými obrazy, začazenými dýmem.

Po dlouhou chvíli nepromluvili slova a přece, kdo by je byl pozoroval, snadno by byl uhodl jejich myšlenky, vyznívající v krátkou otázku: „Co si nyní počneme?"

Však jim bylo dost zle po celou právě minulou zimu, která v pravdě nebyla dosud u konce; stará neustále postonávala a téměř žádné práce již nemohla zastati, leda že aspoň ještě jim vařila. Měsíc tomu asi, ani na to již nestačila, ježto, upoutána jsouc na lůžko, ani hnout sebou nemohla; ve dne v noci stenala a hořekovala, trýzněna mučivým pomyšlením na hospodářství mnohem více ještě než tělesnými bolestmi. V době její nemoci některá ze sousedek jí tu a tam vypomohla, ale, že by se tak stalo i nyní, tohoť mužům nebylo lze očekávati, ježto nastávaly práce na polích, které zplna zaujímají všecky dělné ruce jak mužů, tak i žen.

Po dlouhém mlčení promluvil posléze starý.

„Vinen's ty," pravil temným hlasem. „Když jsem byl ve tvých letech, měl jsem s holkou tři děti. Ale ty ses nikdy nestaral, aby sis nadešel holku, a nikdy's nechodil na zálety. Jaký pak's to chlap? Hodím ti na krk celou tu lopotu tady a půjdu na výminek třeba do cizího kvartýru, kde mi budou vařit a prát moje prádlo. Ty si tu potom hospodař podle svého a hleď, jak se obejdeš bez hospodyně."

Syn neodpověděl a zíral tupě a ztrnule do prázdna.

Po nějaké chvíli starý započal znovu. „Dva roky ti nyní domlouvám, abys hleděl se oženit, ale do větru jsem mluvil."

Syn pozdvihl hlavu.

„O ženění jste mluvil a mluvíte, táto," pravil, „ale máma — Bůh ji potěš! — ani slyšet o tom nechtěla a do pláče se dávala, kdykoli řeč byla o nevěstě, a taky pořád vybírala a žádná z těch se jí nehodila, které jste vy uváděl a které se mi doporučovaly."

„Tohle je pravda," přisvědčil staroch, škaredě se a broukaje; „tak bylo, protože žárlila, aby která se jí pletla do hospodářství. Pánbůh jí dej nebe, ale ta by se nebyla snášela se žádnou nevěstou. Kdyby jen byla měla více dětí, všecko by bylo jinaké. Byly, ale pomřely — jakáž pomoc! Při všem jich mohla mít víc, jako jiné mívají. Nebyl bych teď v té opuštěnosti."

Rozpřádal dále započatý námět a bycha za bychem honil, dobrou čtvrt hodiny, nevšímaje sobě děvečky, která, vaříc oběd, jeho řečem sluchu nevěnovala. Přestal mluvit, když postavila na stůl velkou mísu, naplněnou zelnou polévkou, k níž přidala několik knedlíků, černých jako uhel a tvrdých jako kámen, načež došla pro nakrojený již bochník černého chleba, jejž vyňala zpod peřin na posteli, kde tento dar boží byl uschován pod přikryvkou, aby nevyschnul. Usedla potom taky za stůl, aby pojedla s oběma muži.

Ti se dali do jídla, ale za krátko staroch odložil lžíci a prohlásil, že jídlo je špatně upravené a že mu nelze je jísti. Syn povzdechl, pojedl ještě několik soust, do nichž se zjevně nutil, načež ustal rovněž od jídla.

„Táto," pravil po chvíli, „Nána nerozumí vaření. Nezbude, než abyste vy se věci ujal a vařil sám."

Staroch vtáhl do nosu mocný šňupec brysilu (brasilského, z Bavor pašovaného šňupavého tabáku), načež děl smutně:

„Je to neštěstí, ba že je! — bude nezbytno, abych vařil sám. Co dělat jiného!"

Oba mužové šli pak znovu za svou prací.

Soumrak se sypal s nebe, šerý a těžký jako olovo, jako by padaly špinavé cáry. Ve stájích bučel dobytek, telata bečela úpěnlivě, jako by chtěla dáti na srozuměnou, že nebyla spokojena s podaným jim nápojem. Hubená, olezlá kočka vplížila se do domu a zamňoukala táhlými zvuky. Na zápraží klapaly dřeváky obou mužů, kteří se zase vraceli do světnice.

„Nic naplat, vidíš nyní sám, že to takhle nejde," vece otec; „musíš se oženit."

„Tož mi najděte nevěstu," odpověděl se vší stručností syn.

Těžko vylíčiti a vypravovati, jak se pak vedlo po několik následujících neděl starému Pauknerovi a jeho synu, jak se věci vytvořily v jejich hospodářství a co všecko se o tom mluvilo v blízkém i ve vzdálenějším sousedstvu. Jisto jest pouze, že mladý sedlák, povahou jsa odjakživa trpný, ani prstem nehnul, aby vybředl z neustále naň doléhajících nepříjemností a útrap a že všecku starost o to svalil na svého otce.

Tento ovšem nelenil a vystrkoval svoje tykadla na všecky strany, obezřele a nenápadně, ale s onou úpornou důsledností, jež jest v povaze šumavských zálesáckých sedláků. Dojista že s mnohých míst rychle je zase vztáhl nazpět, že také marně leckdes zaklepal, ale posléze přece se rozběhla pověst, že našel, co dlouho marně hledal. Jakub Trimmel, nejzámožnější sedlák v osadě Ch**, skoro dvě hodiny vzdálené od osady R**, kde Pauknerovi byli domovem, dá prý mladému svou dceru Pavlinu, velice sličné děvče ve dvacátém jaře jejího života. Že tato Pavlina prohlásila se vší rozhodností, že „kluka Pauknerovic" nechce, nepadalo příliš na váhu. To prý se poddá, soudilo se všeobecně; však prý se naučí ho chtít, usedlost je slušná.

Jakub Trimmel a jeho žena těšili se všeobecné úctě a vážnosti a jejich hospodaření bylo pokládáno za opravdově vzorné. Pole, jež vzdělávali, urvali lesu, skalám a močálu, a jejich dobytek byl v nejlepším pořádku; dokonce i hotových peněz měli, přes to že vybavili již tři dcery a dva ze svých synů na jiná místa přiženili. Šetrní byli ovšem do krajnosti, ale kdož by jim toho byl zazlíval? — však, bez této šetrnosti, nebyli by tolik nahospodařili. Bylo třeba dobře počítat a to uměli jak náleží, on i ona.

Kteréhos dne — květen měsíc se chýlil a bylo po jarních pracích na poli — starý Paukner konferoval kdesi na neutrální půdě se starým Trimmelem.

„Statek je odhadnut na 11500 zlatých," vykládal Paukner; „dvanáct kusů hovězího dobytka je ve stájích. Udrží-li se tenhle stav a přidala-li by se ještě jedna kráva plemenice, zpeněžilo by se něco každého roku, ale bez řádné hospodyně nebude možno to udržet."

Starý Trimmel přisvědčil němým kývnutím hlavy. „A což dluhy?" tázal se po chvíli, pošilhávaje zpytavě po nastávajícím tchánu své dceři.

Obličej starého Pauknera přioděl se výrazem jistého neklidu, a i jeho zraky utkvěly zkoumavě na budoucím tchánu synově. Očekával v pravdě tuto otázku, a odpověď na ni spadala do kruhu věcí, o nichž se mělo vyjednávati; přes to jej znepokojovalo, že starý Trimmel ji nadhodil tak přímo a bez obalu. Tím se stalo, že se poněkud zarazil a odpověděti váhal, takže Trimmel ji opětoval, a to s patrným důrazem.

„Nu, abych řekl, co se dluhů týká, není tak zle," odpověděl posléze, snaže se zjevně odvážiti ještě jednou každé slovo, než je pronesl; „je tu především 1600 zlatých, vypůjčených v Prachatické bance*); potom — počkej maličko! — abych pravdu pověděl a ničeho nezapomněl, váznou na gruntě dvě stovky, zajištěné dětem po mém bratru — dej mu Pánbůh věčnou slávu! . . . Potom ještě dvě stě zlatých, které jsem si vypůjčil od Bruckhausera v Sattelbergu, víš, tenkrát, jak bylo to velké sucho a na lukách ani ždibce otavy . . . Tohle všecko je v knihách . . ."

„Hm, hm — dobře. To je v knihách, povídáš. A což dluhy, které nejsou v knihách?"

„Takových dluhů není ani vindry!" vyrazil ze sebe prudce starý Paukner a přejel si rukávem lysé čelo, jako by stíral krůpěje potu, jež tam vyrazily s tímto doznáním, řeklo by se, o sobě přece málo choulostivém.

Trimmel sklonil poněkud hlavu, jako činívají lidé, kteří přemýšlejí vážně o něčem, co právě slyšeli; podobalo se, že počítá, neboť ukazováček jeho pravice se dotknul po řadě všech prstů jeho levice.

„Víš," ujal se slova zase starý Paukner, „mám kus lesa, v němž by se mohlo pokácet několik pěkných kmenů, za něž by se vytěžilo aspoň . . . řekněme . . . tři sta zlatých."

Starý Trimmel neodpověděl přímo na tuto řeč.

„Máš tedy všeho všudy dluhů, v knihách zanesených, dva tisíce zlatých," pravil klidným hlasem; „nu, nebylo by tak zle, ale dobré to zrovna taky není. Mám sedm dětí, má usedlost je o málo větší nežli tvá, a přece nemám žádných dluhů, ba, ještě jsem si ušetřil hotových. Nepopřeš mi, žes přece nehospodařil, jak by náleželo."

„Draho jsem převzal, v tom je to," vece s povzdechem Paukner; „táta, dej mu Pánbůh nebe! — neměl s to rozum. Pamatoval víc na sestry než na mne. Však každý ví, co jsme se nalopotili, nebožka žena a já, než jsme vyplatili odkazy, co táta v testamentu jim ustanovil. Potom se řekne, že člověk nehospodařil dobře. Jiný na mém místě by se byl neudržel. Ještě že nebylo víc dětí než ten chlapec . . ."

(Pokračování.)

*) V ústech šumavských venkovanů sluje „bankou" každý peněžní ústav, spořitelna, záložna atd. Pozn. spis.

✱

Josef Hora:

TICHÉ LESY.

Znáš lesy mé? Nic nikdy neprozradí
z příběhů lidských, jež se do nich skryjí.
Kdo tajemství svá v půdu jejich vsadí,
jist může být, že v nikom neožijí — —

Kdos časem vzkřikne v nich. A jak když kámen vletí
do tůně bezedné — bůh ví, kdo, proč ho hodí —
tak ztichne volání ve vyšívání snětí
a jen kruh ozvěny ho přes ně doprovodí.

Pak někdy v červenci na kraji jeho náhle
se zjeví milenci a v modro dálek hledí.
Však lesa šumění i o nich mlčí táhlé
a jejich oči okouzlené nepovědí — —

OHEŇ.

Hle, kterak v polích nad rudými maky
pověčný oheň darem žití hoří
a kterak plane, zázrak nad zázraky
v půlnočních hvězdách, v tiché ranní
zoři — —

Po cestách tvých tě provází, jde všude,
vším prolíná a všemu dává vzrůsti.
A nad tvým hrobem ještě hořet bude,
až život tvůj do všehomíra vústí — —

Když jaro bílé v stezky luční vkročí,
hle, oheň věčný vše svým světlem zlatí.
Rozšíří temné zřítelnice očí
a vydráždí je k snům a do závrati,

by v oddechu, když vklouzl soumrak sladký
přes domů prah, do oken v tiché celle,
probudil v ženě sladkou touhu matky
a v muži hlad po pružném jejím těle — —

Tenkráte nejvýš tryská jeho plamen,
neb herci dva tu hrají o své příští
a z vášnivého obejmutí ramen
koloběh zla i dobra v dny jich prýští — —

Pak z léta v jeseň slunce kruh se sklání,
květ vyvane a láska v břeh se vrátí,
aby tím prudší bylo ohně plání
pod korou země, v tiché vodní hlati — —

Když v otci hasne záře předsevzetí
a znavená krev z žití ran mu prýští,
v širším a v širším kruhu tančí děti
na propastném a hrdém staveništi.

A není jara, není léta, zimy.
A i když vichry nad hlavou ti svistí,
jist budeš si své práce vítězstvími,
v plamenech skrytých dovedeš-li čísti — —

Katynka Emingerová:

KŘÍŽEK KRÁLOVNY DAGMAR.

(SLČ. ŽOFII ALBERTIOVÉ, **předsedkyni Sdružení pro volební právo dánských žen.**)

Procházím se Kodaní a jejími umělecko-historickými sbírkami a v mém nitře kupí se nezapomenutelné, hluboké dojmy. Žasnu nad královským darem „sládka" Dr. Ph. Karla Jacobsena a jeho choti, nad „Glyptothekou", kde uloženy jsou vzácné úkazy dánského a francouzského výtvarnictví moderního. Mimo to jest tam řecké a římské sochařství zastoupeno přečetnými skvostnými předměty. Egyptské oddělení, v němž setkávám se i s několika malovanými podobiznami svého času v našem Rudolfině vystavenými, jest prý ojedinělá co do bohatství sbírka v Evropě. V pal-

movně „Glyptotheky", ve vzduchu jasem slunečným a vlažnou exotickou vůní prosáklém, vzpomínám šlechetných manželů Jacobsenových a sním zlatý sen o štěstí dvou rovnocenných duší... Balustráda pravé galerie této palmovny nese zlatými písmeny naznačené jméno a heslo zakladatelovo „Laboremus pro patria" („Pracujmež pro vlast"), protější pak vlys hlásá zásadu jeho zesnulé, jím patrně zbožňované choti: „Fortior est qui se quam qui fortissima moenia vincit" („Kdo sám sebe přemůže, jest silnější nežli ten, jenž nejsilnější hradby dobude"). Připojeno v zasloužené rovnoprávnosti jméno spoluzakladatelky „Glyptotheky", Otylie Jacobsenové (rodem Skotky).

V královském zámku Rosenborgu pátrám v nakupených tam pokladech zlata, stříbra a drahokamů po sebe nepatrnějším projevu lidského cítění — ovšem že marně. Dánské museum lidové skýtá živý obraz, jak důkladně a prakticky si dovedli předchozí obyvatelé Sjaelandu zařizovati své domácnosti i svůj společenský život. Znázorněny tu jsou jizby selské, salony bohatých měšťáninů a instituce spolkové, počínaje pěkně pracovanou kovovou žehličkou až do skvostných pohárů cechovních ověšených všemi druhy peněz a odznaků.

Bloudím nekonečnými síněmi „Národního musea". Tisíceré pečlivě seřazené zbytky doby kamenné, bronzové a železné uvedly by najisto dotyčné odborníky v čiré nadšení. Ve schodišti zřím zajímavé začátky éry křesťanské: náhrobky s písmem dosud runnovým, mohutný krucifix neumělou, přímo barbarskou rukou vyrobený a pod.

Vstupní síň prvého patra chová zvolna vývoj křesťanské kultury. Všecko jest však temné barvy, tvrdých tvarů — příznaky to jadrné, ba hrubé mysli svých výrobců. Uprostřed této síně svítá ze skleněné skříně blankytný jas jemného byzantského smaltu. Jaké to pro mne překvapení spatřiti na severu ukázky umění, které tak rádi považujeme za základ našeho česko-slovanského výtvarnictví! Relikviáře, obrazy svatých v krásných barvách svítivých — odkud to všecko uprostřed předmětů ryze nordického, ponurého původu? A mé překvapení mění se náhle v úžas, v dojem nevýslovný. Jakožto „pièce de résistance," jakožto skvost nejcennější, chráněn tu ve zvláštním zasklenění malý křížek zlatem vroubený, patrná to kdysi okrasa ženské šíje. Přes svou chabou znalost dánštiny rozřešuji z nápisu skříně, že onen skvost nalezen r. 1696 v klášterním kostele v Ringstedu, v hrobě — královny Dagmar, české to kněžny, dcery Přemysla Otakara I.

Jsem dojata v hloubi své duše! Zapomínám všech ostatních pokladů v museu nashromážděných (z nichž mnohé pocházely z bohaté výbavy naší kněžny), všech děl uměleckých a vidím jen a neustále jen vidím onen malý křížek, který asi odevzdala něžná, milující ruka matčina jakožto zbožný amulet své mladistvé dceři před odchodem do dálné, neznámé ciziny. Přemítám dále: vědecky naznačen IX. věk jakožto původ šperku. Byla to tedy jakási rodinná památka Přemyslovců. Snad přešel onen křížek dědictvím z rodu na rod, snad býval majetkem prabáby Dagmařiny, naší svaté Ludmily, dokonce snad pocházel z rukou slovanských věrověstů Cyrila a Methoděje, přinesen jsa z pohádkovitého Byzance jako vzácný dar knížecím novokřtěncům v naší české vlasti? Kdo může odhaliti tajemný původ onoho křížku, jenž mou mysl neustále jímá? Křížek jest velký asi 5 centimetrův, uprostřed vyobrazen Kristus na kříži a ve čtyřech jeho rozích jsou hlavičky, patrně čtyř evangelistů. Všecko to jest provedeno nejjemnější mosaikou smaltovou, všecko prozrazuje výron cítícího ducha uměleckého.

Večer téhož dne v saloně mé hostitelky slč. Albertiové rozpředen byl hovor též o královně Dagmar. Tu seznávám s potěšením, že se česká kněžna stala přímo dánskou světicí. „Byla to naše nejmilejší královna," vypráví slč. Albertiová, „lid si zachoval v ústním podání mnoho legend a písní o ní, umělci její zjev pak častokráte zvěčnili."

Pokusím se naznačiti některé z oněch zkazek. Dagmar prý byla kromobyčejně zbožné, skromné povahy. Zejména prý se varovala přepychu ve svém úboru. Kdysi prý úzkostlivě pronesla: „Mám hřích (na svědomí), jednou v neděli jsem si šněrovala své rukávce hedvábnou tkanicí!" Chudému, hlavně selskému lidu, tehdáž v těžké porobě sténajícímu, byla velice nakloněna. Tak si na př. vyprosila jakožto svatební dar od svého chotě, by propustil z vězení veškeré sedláky pro jakousi vzpouru odsouzené. O Dagmařině předčasném, všeobecně želeném skonu kolují v Dánsku dvě verse. Jedna z nich tvrdí, že královna v mladém věku se na smrt rozstonala. Její manžel dlel právě na válečném tažení. Umírající paní prý častokráte bolestně zvolala: „Nemohu, nesmím zemříti, dokud nespatřím ještě jedenkráte svého nejmilejšího pána!" Druhá zvěst přetvořila

onen dojemný příběh ve středověký „div". Královna zemřela na hradě Ribe. Když její choť se z války jím vítězně ukončené navrátil domů, strnule prý se rozhlížel po svém sídle, že nádvoří, chodby a komnaty jsou liduprázdné, opuštěné. Teprve ve své ložnici nalezl se zděšením svoje služebnictvo shromážděno kolem — rakve s tělem své mrtvé manželky. Jakmile se král k mrtvole přiblížil, zvedla se tato a úpěnlivě se jala jej prositi, by jí nikdy nezapomněl, aby se nikdy již neoženil.*)

Historicky zjištěno jest, **) že se Dagmar narodila r. 1186 z manželství Přemysla Otakara I. s Adletou, dcerou míšeňského knížete. R. 1198 dal se Přemysl rozvésti s touto svou manželkou, by se mohl oženiti s Konstancií Uherskou. Dánové si vypravují, že nešťastný osud její matky působil na povahu Dagmařinu. Byla proto tak vážná a trpícím nakloněna. Dagmar se provdala r. 1205 za dánského krále Valdemara, příjmením Vítězného. Zemřela dne 24. května 1213 v Ribe. Její jediný syn slul rovněž Valdemar. Lid jej velice miloval a nazýval jej, patrně z náklonnosti k jeho královské matce, „Dobrým". Mladý princ byl záhy za krále uznán, zemřel však v jinošském věku. Byl pochován po boku Dagmařině v kostele Ringstedském. O jméně Dagmařině rozcházejí se názory. V Dánsku se tvrdí, že dceř Přemyslova slula ve své české vlasti „Dragomíra (Drahomíra). Jméno to pak na severu bylo přeměněno na „Dagmar". Církevně pojmenována Markéta. Palacký uvádí jen Markétu, jež se provdala za dánského krále Valdemara. Vocel (o němž ještě se zmíním), zná též jen Markétu. Její dánské jméno Dagmar neb Daagmar znamená prý „denní panna", souhrn to vší ženské krásy a líbeznosti.

Vítaný příspěvek k datům o královně Dagmaře nalezla jsem v knihovně Čes. Musea v Praze. V historické sekci Král. české společnosti nauk četl r. 1846 J. E. Vocel svou pěknou stať o královně Dagmaře***). Úvodem lituje, že v historických spisech své doby pohřešuje líčení mravů, vzdělanosti a domácího života osob, které „stojí na prvním stupni historické velebnosti". Jsa patrně ve velmi chevalereskní náladě, podotýká, že zejména postrádá líčení o „tichém působení něžných chotí" cizích panovníků, kteří si byli zajeli na námluvy do Čech. Vedle Anny, dcery Karla IV., provdané za anglického krále Richarda II., Ludmily, neteře Přemysla Otakara I., choti bavorského knížete Ludvíka, a Blaženy, dcery téhož krále (z jeho druhého manželství s Konstancií Uherskou), zabývá se jeho studie hlavně Markétou Dagmarou Dánskou. Vocelův o ni zájem zasáhl tak daleko, že se český badatel naučil dánštině, by mohl čtyři, ji opěvující ballady lidové přeložiti do češtiny. Věc se přihodila takto: Jistý mladý dánský spisovatel slíbil Vocelovi, že mu přeloží (do němčiny) staré dánské písně, jednající o královně Dagmaře. Jak tomu u literátů bývá, milý korrespondující přítel zapomněl asi na svůj slib, a když po roce dotyčné překlady Vocela nedošly, jal se Vocel s podivuhodnou láskou k věci studovati dánskou mluvnici, by pořídil sám „jakýs takýs překlad dánského pojednání". Práce byla hotova, a tu došel Vocela obšírný list „znamenitého" archeologa J. Worsaae z Kodaně s obšírnou zprávou o zmíněných čtyřech národních zpěvech. Ukázky zde podávám.

První dvě popisují slavné vyslání na námluvy z Dánska do Čech. Jel tu „pan Strange Ebensen s mladým pánem Limbekem, Olufem Lybkeem, biskupem Petrem a panem Albertem z Esdilsoë přes „slané jezero". Vzácní hosté oznámili zvláštním poslem svůj příchod českému králi a byli v Čechách skvostně častováni. Dále píseň vypráví, jak pan Strange u tabule hraje s královskou pannou, kdežto král a královna ve své komnatě se radí, jak pan Strange ve hře (patrně na šachovnici) vítězí a jménem svého krále se se sličnou princeznou zasnubuje. I vyjedou dánští poslanci z Čech s královskou nevěstou, která na samém hedvábí k mořskému břehu se ubírá. Z lodi na dánskou půdu vystoupivši spatří svého ženicha, který na oři po bílém písku k ní se blíží, a slyší z úst pana Strangeho chválu svého nastávajícího manžela:

„Poslyšte pak, panno krásná!
Onť jest veleslavný rek,
Neb on spojil s říší dánskou
Opět Nadpolabskou zem."

Námluvčí pak slibuje Dagmaře svou i ostatních dánských šlechticů oddanost:

„Po vše časy žití svého
Chci vám věrně k službám být!
Vás též ctíti, velebiti
Bude každý dánský rek."

*) Neuposlechnutím této prosby si král Valdemar prý velmi uškodil. Jeho druhá choť Berengara Portugalská byla žena hrdé, nepříjemné povahy a dánským lidem byla přímo nenáviděna.

**) Palackého „Dějiny" I. — str. 221.

***) Otištěno v Časopisu Čes. Musea 1846. IV.

Následuje pak obvyklé líčení svatebního veselí, a závěrkem dobrořečí starý bard nevěstě:

„Rozblažila veškeren lid,
Bohaté i nuzáky,
Ona srdce rozblažila
Měšťana i rolníka.

V blahém klidu přichází k nám
nesouc lidu úlevu;
Jaká sláva, kdyby vezdy
v Dánsku skvěl se taký květ!“

Druhá píseň popisuje život Dagmařin. Nás Čechy tu specielně zajímá úvod, poučování jejích královských rodičů o mravech a způsobech jakožto nastávající vládkyni:

„Do dánské země když přijedeš,
Na stud pamatuj a čest;
Nedej národ utlačovat,
By tě ctil a miloval.“

Následuje pak líčení slavnostního vjezdu mladé králové, kterak byla vítána sborem paní a dívek dánských, nazítří její prosba, by její choť Valdemar propustil vězně, najmě strýce-biskupa a ke konci se rozpoutá všeobecné veselí neb:

„Bylať radost v celém Dánsku,
Neboť Dagmar přišla k nám,
Bez daní, poplužných platů,
Měšťan žil a rolník též!“

Poslední dvě básně opěvují smrt královninu. Vyskytují se tu něžné důkazy lásky, kterou si dcera české země u celého národa dánského získala. Děj se vyvinul asi takto: Král Valdemar lapil mořskou ženu, která prý zkazila jeho loď. Žádá od ní, by jemu jakožto čarodějná věštkyně oznámila jeho budoucí osud. Čím prudčeji král na čarodějku doléhá, tím více se tato vzpouzí. Teprve mírná domluva Dagmařina pohne zarputilou mořskou stvůru a ona zvěstuje královským manželům jejich budoucnost; v barvách však nejsmutnějších: královninu blízkou smrt. Dagmar trne, omdlévá a opět se zvednouc chlácholí hněv svého chotě. Káže svým dvořankám, by věštkyni bezpečně doprovodily až k modrým vlnám mořským. Věštba se záhy splňuje, královna umírá na hradě Ribe. Její manžel dlí na zámku Skanderborku. Doslechnuv žalostnou zprávu spěchá k smrtelnému loži Dagmařinu, která byla před jeho příchodem již skonala. Král lká a kvílí a hle, královna obživne a vroucími slovy jej opětně prosí o milosrdenství vůči nešťastným a opuštěným. Posledně vysílá modlitbu k nebi za blaženost země a štěstí svého manžela. Za to prý andělé nebeští po její duši toužili a zvony nebeskými veplutí její duše do nebe uvítali. (Dle jiné pověsti se v okamžiku královnina úmrtí všecky zvony v Ribe samy rozzvonily.) Dceř Přemyslova si zachovala v Dánsku tak světlou památku, že prý až dosud mnohý domorodý návštěvník jejího hrobu zašeptá: „Bůh pomiluj tebe!“

Tolik o lidové poesii. Zbývá ještě uvedení uměleckých výtvorů na počest královny Dagmar.*) Švédský malíř, hrabě von Rosen, podal na obraze velkých rozměrů — osoby jsou v životní velikosti — scénu poněkud divadelního effektu, znovuoživení Dagmar. Obraz jsem spatřila v královském zámku Fredriksborgu u Kadaně. Dánská sochařka pí. Slotová-Muellerová projevila své značné umělecké nadání a jemnou ženskou mysl u vytvoření reliefu „Smrt královny Dagmar“ dle první lidové zvěsti. Relief, v kabinetní velikosti asi 3 *m* délky, zhotoven jest z barevné sádry a rozdělen na troje pole. Uprostřed spatřujeme lože s umírající královnou. Na stříšce komnaty umístěna jest zvonice, jejíž zvon se prý v onu chvíli žalostně rozkvílel. U nohou královny - světice klečí plačící její dvořanky. S obou stran postranních polí schází se asi 20 postav ušlechtilého vzezření v hlubokém zármutku pohroužených. Sloh doby a nálada situace jest umělkyní výborně projevena. Modelem těchto postav byly dívky z nejpřednějších rodin kodaňských, jež si za čest pokládaly býti modely k u m ě l e c k é m u d í l u s m ě r u v l a s t e n e c k é h o. Pí. Slotová-Muellerová, choť vysokého důstojníka král. námořnictva, darovala onen relief Dámskému čtenářskému spolku v Kodani. Umístěn jest nad hlavním vchodem do elegantních místností spolkových. Dánské ženy pokrokové mají tedy jakožto svou národní patronku — českou kněžnu z rodu Přemyslova.

---

*) Denní listy naše přinesly zprávy o odhalení pomníku Dagmařina v Ribe dne 24. srpna m. r. Dílo pochází z rukou dánské sochařky Anny Nielsenové.

Emil Tréval:

ROZPUK.

(Pokračování.)

Vrátil jsem se a vešel do síně. Očekávala mne. Otevřela dveře od bytu.

„Promiňte, pane Jablonský,“ šeptala chvatným, krátkodechým hlasem, „jsem sama doma a tak hourouchě jsem zatoužila po hudbě. Hrajete Chopina?“

„Ano.“

Vedla mne stmělou ložnicí do jídelny, kde měli piano. Ukázala mi na taburet u piana.

„Milostivá paní, už dlouho jsem nehrál,“ vypravil jsem z hrdla jako zadrhnutého.

Nedbala.

„Tak silně jsem zatoužila po Chopinovi. Víte, že byl nešťastně zamilován do velké spisovatelky. Znáte George Sandovou?“

„Je od ní Consuelo?“

„Ano, to je ona. Víte, Chopin je mi po Wagneru nejmilejší. Znáte něco z paměti? Či mám rozsvítiti?“

Znal jsem nokturno do H-moll a přece nenapadlo mi to říci.

„Neznám, milostivá paní.“

Ale nevyvázl jsem. Přece nerozsvítila.

„Hrejte tedy něco jiného z paměti. Cokoli.“

Sedla si do okna. Měla šaty až po krk upiaté. Oči její světélkovaly, jako by se omyly v tmavé lázni. A v šeru nebyly tak tvrdé.

Hrál jsem přece Chopina.

„Proč zapíráte, že něco umíte?“ zašeptala naklánějíc se ke mně.

Neodpověděl jsem, jen zabral do pedálů prudčeji.

Za hry hovořila.

„Chtěla jsem jíti do parku — s mužem, ale pan ředitel svolal náhle konferenční poradu. Nějaký výnos přišel — týkající se maturit.“

Ustal jsem od hry. Věc mne zajímala. Vždyť už nyní, mimo denní lekce, přidával jsem si hodinu ráno a hodinu večer ke zdolání ohromné látky maturitních zkoušek. Vzal jsem napřed náboženství. Z dogmatiky měl jsem největší respekt. Ostatní spolužáci z církevních dějin, ale já z dogmatiky.

„Chtějí nám přidat?“ děsil jsem se.

„Upokojte se, právě naopak, ubrat! Jedná prý se o to, aby z jistých předmětů byla zkouška odpuštěna.“

„Jest to jisto?“

„Vyptala jsem se školníka, než muž podepsal oběžník. Ostatně mi muž řekl už dříve, že nějaké maturitní úlevy očekávají.“

„Kéž by to bylo z náboženství!“

„To sotva, pane Jablonský. Právě katechetové se úlevám nejvíce brání. To prý by se studenti teprve náboženství neučili. A je prý taková rekapitulace maturitní nejprvnějším mravním základem pro celý život. To víte, pane Jablonský, každý považuje svůj předmět za nejdůležitější. Já bych náboženství z maturitních předmětů bez okolků vymýtila.“

Za tento výrok jsem paní Roaldu ctil. Přece byla Musou a ne samicí. Chutě zahrál jsem jí Chopinův valčík, polo veselý polo smutný, zrovna jako byla má nálada.

Pak hrála paní Roalda něco z Tannhäusera. Nehrála dobře, byla rozčilená, ztrácela takt. Chtěla to nahraditi výrazem a tloukla do piana.

„Cítíte tu sílu Wagnerovu? Němci to jsou přece muži! Co je proti němu Chopin? Břečka. Teď vám zahraji tanec valkýr.“

Piano už neznělo, ale praštělo. Valkýry byly asi velmi vážné osobnosti, sloních nohou. Vzpomněl-li jsem si na maloulinkého professora Barbora, pochopoval jsem vzdech paní Roaldy, že Němci jsou muži. Vzorem Siegfrieda professor nebyl, spíše Laurina z Nibelungů.

A pak častěji ještě, někdy i v přítomnosti professorově hrál jsem u Barborů na piano. V chvále professorově bylo hodně ironie. Sám sice nehrál na piano, ale naznačoval, že kdyby on se do toho vložil, že by nám zahrál něco jiného než my oba dva dohromady. I manželé Barborovi mluvili na sebe ironicky. Podceňovali druh druha.

S paní Roaldou hráli jsme někdy čtyřručně, nebyla pevna v taktu, ale vyhovoval jsem jí a shodli jsme se.

Ostřílel jsem se tak dalece, že dovedl jsem před paní Roaldou souvisle mluviti.

Krátce po vánocích hráli jsme zase něco čtyřručního, tuším Beethovenovy Zříceniny Athenské. Ruce mé z basu pod jejími zabíhaly do vyšších poloh a zdálo se mi, že ruka její mou přitiskla zlehka. Pojednou za hry přestala.

„Víte, co mě, pane Jablonský, napadá? Zda si kdy spolu zatančíme.“

„Nepůjdu na studentský ples, milostivá paní.“

„To by bylo hezké. Už loni jste vynechal.“

„Měl jsem smutek a mám dosud.“

„Ale musí tomu být přece víc než rok.“

„Skoro půl druhého, milostivá paní, co mi matka zemřela.“

„Pak už smutek neplatí. Vždyť jej vlastně ani nenosíte.“

„Nenosím — ale cítím.“

Zarazil jsem se. Už něco podobného řekl — můj otec. Jak banální!

Ale paní Roalda se neušklíbla, jak jsem očekával.

„Já matku sotva poznala, ale otce jsme pochovali před třemi roky. Byl majorem v pensi.“

Vyprávěla, že zesnul lehce, po obědě si ulehl a ke třetí hodině už nedýchal. Do večera byl na čisto mrtev. Měla prý ho velmi ráda.

Paní Roalda osušovala si oči i já rozbolněn upomínkou jsem zaslzel.

„Nerada jsem vás rozlítostnila,“ šeptala paní Roalda, hladíc mi vlasy.

Domlouvala mi moudře, abych nedíval se zpět do minulosti, nýbrž do předu a do výše. Nakonec musil jsem slíbiti, že i když nebudu tančiti, na ples studentský se najisto dostavím.

Na ples jíti a netančiti, to mi bylo hloupé. I Libor nutil mne, abych se zúčastnil studentského cvičení tanečního. Nebylo v městě tou dobou žádného tanečního mistra, i převzal výcvik oktavánů, pořadatelů plesu, kollega Rytíř s Vlasákem. Vyučovali v prázdném pokoji zámku. Dceruška vrátného, Pepka Ježkova, byla jedinou naší dámou a ta přicházela výjimečně, s malým dítětem na ruce. Dítě položila na zemi a tancovala. Jinak vypomáhali jsme si tím, že tančili jsme i jako dámy, s šátky ovázanými kol levého ramena. Naučil jsem se tak kvapíku, polce, čtverylce. Besedě a valčíku jsem se nenaučil, ač si se mnou Rytíř i Libor dali dosti práce.

V lednu konán studentský ples, jediný elitní v městě a prvý, jehož jsem se vůbec zúčastnil. Byl jsem v černém. Čamaru vydlužil jsem si od kollegy Vlasáka, který měl dvě. Ovšem, že mi dal špatnější. Ale byli jsme stejné postavy a padla mi znamenitě.

Ples působil na mne mocným dojmem. A korrigujícím. Nešetrnými hovory o ženách ve škole byla fantasie má dosti porušena, hrál jsem si jako všichni ostatní kollegové na cynika, přesycence. Ale nyní, když vcházely dívky a mladé ženy ve vzdušných úborech a já jako výbor uváděl jsem, jak na mne přišla řada, příchozí dámy na místa, tu neubránil jsem se úžasu, ba pokornému obdivu. Jaké harmonické, čisté a lepé formy, jemností svého mramorování, do hedvábna ztlumeným leskem, zastiňující něhu nejkrásnějších kararských soch, jako zastiňuje čerstvé, vonné jablko sebe mistrovštější padělek na obraze neb v kamenu. Sněžně bílá ňadra dmula se z kypících krajek, neb přiléhala vlnami k svěžím květům kamelií, hyacintů, růží, a konvalií. Nic smyslného nebylo v této symfonii vnad. Dámy i starší nádherná nesly poprsí, zářící, jež přirovnal bych nejlépe k ohromným opálům. Mdlá, nepopsatelně jemná vůně vanula z dívčích zjevů, daleká umělých voňavek, vůně zdravého, rozkvetlého těla. Tak, představoval jsem si, působila na staré Řeky nahá krása jinochů a děv ve stadiu při závodech olympských. Nic nedivil jsem se pak, že kult lepých tvarů vyvinul se u nich v náboženství, že ztělesnili jej v božstvo Venuše Uranie.

I ta Pepka ze zámku, umolousaná naše tanečnice, vyloupla se motýlem z nevzhledné kukly. Je to vskutku ona, chůvička, která odkládala sestřičku, aby si poskákala?

Vyrostla téměř přes noc, zohebněla, rozvila se v prostou, ale rosně svěží květinu. Byla v bílém tarlatánu, ve vlasech měla umělé bílé květiny, kol boků růžovou šerpu. Pleť její zářila teplým sněhem, mladá ňadra jak dva obrácené kalichy tvrdě vzdouvala bílý tyl, v pase byla dětsky útlá, nožky v růžových punčochách a koketních lakovaných střevíčkách podupkávaly po voskované podlaze sálu nedočkavě. Od pasu vzhůru, štíhlým krkem napěněnou vlnou rusých kadeří podobala se poháru šampaňského vína. Oči jí hrály jiskrami takového vědomí své krásy a žádoucnosti, že nepoznal jsem ji, když vložila ruku svou do mé, abych uvedl ji na místo.

„Neznáte mne, pane Jablonský?“

„Jste vy to skutečně, slečno?“

„Vypadám jinak?“

Vskutku netroufal bych si ani pronésti některý ze žertů, které při tanečních hodinách vesele přijímala a způsobně neb i nezpůsobně oplácela. Ani ona by snad nyní nevyplázla jazyk, jako nedávno kollegovi Rytíři, když jí jakýsi chybný krok ve čtverylce onehdy vytýkal.

„Vypadáte skutečně jinak, slečno.“

Pochopila, že je to poklona a usmála se blaženě. Chtěla něco říci, ale už tu byl septimán Jaroušek, její „láska“. A byl jsem hned odstaven.

Ano, každá žena byla jinou bytostí na této voskované podlaze, v záři svíček a lamp. Žádná Pepka Ježkova, ale víla, psyche, Helena, sladký sen o kráse.

Zde byla žena ve svém živlu, nejpřiměřenějším a nejvýhodnějším.

Intráda s galerie hudební ohlašovala příchod ředitele s chotí, ještě mladou a vnadnou, přes to, že měla dětí jako kuželek.

A hned v zápětí první takty polonézy, při níž promenovaly párky a zapisovaly se tance do tanečních pořádků.

Stál jsem u sloupu v sále jako omámen. Kol mne kráčely řady, sotva stačil jsem je rozeznávat. Opékal se slečnou Plechatou, bucunkatou, hezkou dcerou okresního tajemníka, adjunkt Tetva s korpulentní paní okresní hejmanovou, professor Babyka s paní ředitelovou, septimán Zmatlík s čile švitořící paní Vrabcovou, Jaroušek s Pepou, purkmistr, ředitel, professoři a honorace městská vážně v hovoru promenovala kolem do kola.

A už zazvučely první takty francouzské polky a už vířili v kole Major, Opékal, Babyka, Vlasák, Weiser. I Navrátil točil se už se svou Indou Královou, oblečenou v bílém. Libor prováděl koketní paní Krejcarovou. Byla ve fialovém hedvábu, zlaté vlasy její svítily provokativně.

„Netančíš?" slyšel jsem hlas Zounkův podle sebe.

„A ty?" opáčil jsem otázku.

„Ještě zde není Ida. Slíbil jsem jí první tanec. Ale podívej se Jablonský, Barborovi!"

Právě objevil se nestejný pár ve dveřích sálu. Dva, tři tanečníci kroužili už kol paní Roaldy, zapisujíce se do jejího tanečního pořádku. Doktůrek byl pozadu.

„Zda si mne všimne?" napadlo mne. Jak byla změněna!

Vzpomněl jsem si na místo z Jeana Paula: Srdce ženy stravuje vše jako plamen a rozptyluje své vůně. Sladké je zhynouti od milované ženy.

Dosud myslil jsem, že je to perverse, ale nyní pochopil jsem, že není to přehnáno.

Nikdy jsem ještě takové krásy neviděl jako u paní Roaldy a nedivil jsem se, že kdož se k ní přiblížili, zatoužili býti s ní co nejdéle.

Junonickou postavu její obletoval šat z červeného, krvavého hedvábu, ne módně ale jaksi po anticku ušitý. Nemohla si ani lepší folii ke své olivové pleti vybrati. A jak ta pleť, ve dne mdlá a jako povadlá, večer zaplála, nabyla lasturového inkarnátu! Připomínala mi jižní typy žen, jak jsem je vídal na obrazech v zámecké galerii, divil jsem se, že nemá v ruce granátové jablko, nakrojenou oranži. Ale ve vlasech měla bílé drobné květy, vskutku z oranže, kde jen je vzala? Jako nevěsta! Zuby její ve dne dlouhé, jako by se ve žlutém světle zmenšily, zdrobněly. Vzadu ve vlasech tryskaly rudé jiskry z hřebenu posázeného českými granáty. S ňader svítila jí kytice bílých kamelií.

Lepá Kublajevna jako luna —
hrdlo, ňadra rozhalena mieše,

deklamoval mi Zounek do ucha. Byl náruživý recitátor, v septimě naučil se celému Máchovu Máji z paměti a recitoval jej na studentském výletě na Rychmburce před professorem Babykou. Professor vyprávěl nám, jak Mácha pěšky procestoval Čechy a zajisté, že i na Rychmburce byl.

„Sirena!" šeptal Zounek, polykaje paní Roaldu očima. Nakláněl se do předu, jako by rozběhnouti se chtěl k ní, ale těsně kolem tančící dvojice přimáčkla ho k sloupu. Páry se kol nás zauzlily a než se klubko rozpletlo, viděli jsme, jak paní Roalda podává rámě professoru Majorovi.

„A ta Vrabčice," syčel Zounek, „podívej se, Jablonský, jak s tím Zmatlíkem smýká. To je trojveslice viď?".

Ale věděl jsem, odkud vítr věje. Professor Vrabec dal Rabochovi výbornou z mathematiky a postavil ho na roveň Zounkovi, jenž dosud za nejlepšího mathematika platil. U professora Babyky míval Zounek, který též veršoval, z češtiny výbornou. V oktávě převzal vyučování češtině a psychologii doktor Barbor. A ten dle svého zvyku, aby dokázal, že první mohou býti posledními, dával Zounkovi i na sebe delší pensa nanejvýš chvalitebnou.

Já v češtině nikdy příliš nevynikal, s úkoly nedal jsem si tolik práce jako Zounek. Professor Babyka říkával, že mám sloh sice jasný a logický, ale jaksi chudý a suchopárný.

A hle, v očích doktora Barbora postoupil jsem na nejlepšího češtináře celé třídy. Censury mých úloh byly výborné a na jedné, nevzpomínám si na její pitomé thema, ale chria to byla, byla výborná přepsána ve výtečnou.

Poslouchal jsem blasfemie Zounkovy, nepokládaje se za povolaného odrážeti jeho útoky na dámy, které mají své muže.

Paní Roalda tančila. Ale oči její bloudily přes rameno tanečníkovo sálem. Odpovídala pánovi svému stručně. Měla pátravý výraz v tváři. Sem tam kynula hlavou, usmála se. Při druhém kole našla mne u sloupu. Vychýlila se celou hlavou přes rameno tanečníkovo, usmála se a ky-

nula mi. Lekl jsem se a ohlížel se. Zounek zatím už našel svou Idu, stál jsem tu sám. Za mnou seděly gardedámy, ale ty měly oči jen pro své svěřenky. Neviděly nic. Pozdrav paní Roaldy byl tak zřejmý, že i její tanečník se ohlédl a celý udiven se na mne zadíval.

Nyní teprve jsem se uklonil, jako by platilo to professoru Majorovi a ne dámě.

Třikráte změnila paní Roalda tanečníka, než byl konec tance. Ale byly to tance etiketní, professoři brali ji do kola, tak jako její doktůrek provedl už paní Krejcarovou, paní Babykovou a zadával se právě s paní ředitelovou.

Libor ke mně přišel.

„Viděl jsi paní Roaldu, Adame? Bude královnou plesu, to jí už nikdo nevezme.“

„Já si cením více paní professorky Krejcarové,“ odpovídal jsem.

„Podívej se, Adame, jen na tu svou Krejcárkovou! Jako fialová slepička je večer. I Fanynka je hezčí. Za to Roalda, to je meteor! Ta se uplatňuje! Ostatně kdo má vkus, tomu se i ve dne líbí.“

„Takhle Zuza tě slyšet, Libore!“

„Tiše, ne tak nahlas! Fouček poslouchá!“

Libor ukazoval na supplenta, jenž postavil se na tři kroky od nás a očima pohlcoval paní Roaldu, kol níž celý hrozen černých trubců bzučel.

„Sapristi! Sapristi!“ slyšeli jsme rozčileného supplenta, jen vyučoval též franštině.

V příštím okamžiku rozběhl se sálem a připojil se ke koroně kol paní Roaldy.

„Vem ji k tanci!“ vybízel jsem Libora.

„Teď ještě ne, já patřím k poslední výzvě, však i ty, Adame. Až dědkové budou trop.“

„Však jsou teď tance etiketní,“ řekl jsem.

„Ano,“ přisvědčoval Libor, „ty nic neznamenají. Až přijdou ty srdcové. Tak asi první čtverylku po půlnoci.“

„Proč, Libore?“

„Proto, milý boží dárku, že čtverylka po půlnoci se reservuje nejmilejšímu tanečníku. Na ženu sluší se, aby ji tančila s mužem. Slečny ji nerady tančí s pánem, jenž jim není sympatický.“

„S kým ty ji tančíš, Libore?“

„Ještě nevím. Ale všiml jsi sobě Pepy Ježkovy? Nepřipomíná ti Jenůvku?“

„Že tak mluvíš, Libore! Jenůvka je přece černovlasá.“

„A přece, Adame, až na ty světlé vlasy, celá Jenůvka.“

Hudba počala hráti valčík.

„Slečna Doplerova ho pěkně tančí,“ řekl Libor, míře přes sál k ní. Seděla u zdi.

„Ať ti Zounek nevykráká,“ volal jsem za ním.

Vše dalo se do tance, valčík elektrisoval. A kdo netančil, toho výboři nutili, k sedícím slečnám tahali.

Byl jsem sám výborem a utáhl jsem se ke dveřím. Na chvíli stoupl jsem si k pokladně, u níž kolega Roupal s Rytířem přepočítávali vstupné. Z předsíně šlo se skleněnou přepážkou do místnosti, kde seděli otcové při pivě, kartách. Někteří už kouřili, ač žádalo se, aby s kuřbou do půlnoci se posečkalo. Dcery a matky byly v sále.

I slečna Trojanova byla na plesu v cibulovém hedvábí. Paní Vrabcová, ač o deset let mladší, vzala neoddanou pod svá ochranná křídla. Nemyslil nikdo, že by chtěla ještě tančit.

Stál jsem dávno za partií taroků a sledoval hru, když v tom do místnosti vrazí kollega Vlasák.

„Tanečníka!“ volal s vyvalenýma očima.

Spatřiv mne, bez okolků popadl mne za ruku a táhl ven.

„Co, co?“ vzpírám se.

„Besedu! Schází nám jeden pár do kolony.“

„Ale já besedu neumím,“ bráním se.

„Tvoje hanba! Musíš! Za to slečna Trojanova ji tím lépe zná. Bude ti napovídat!“

To mi dodalo. Vytrhl jsem se a zběsile pádil jsem po schodech dolů. Co nejhlouběji, do sklepa bych vlezl. Ale přišel jsem jen do zahrady. Na mrazu jsem se vzpamatoval.

Beseda byla už v plném proudu, když loudal jsem se nahoru. A zase zalezl jsem mezi tatíky. Otec Kokoška, truhlář, jehož dceru Lidku jsem pozdravoval, pustil mne na kousek lavice. Dusil jsem se kouřem. Ale otevřít okno? Chraň Bůh! Vše by křičelo: Průvan! Zavřete!

Železná kamna jen žířila, spalovaný prach čpěl a dráždil oči, horko sálalo.

„Zapalte si také!“ navrhoval Kokoška, vida jak kuckám.

Vyšel jsem raději na galerii sálu a díval se shora na tu melu dole. Horko tu bylo jako v pekárně, ale nebylo tu aspoň čpícího kouře. Přes celou šíři galerie postaveny byly stoly s ubrusy a příbory — na půlnoční přestávku.

(Pokračování.)

K. M. Čapek-Chod:

ÚVODNÍK.

(Dokončení.)

Pouze by se na „jedna, dvě, tři" zamyslil za nejuctivějšího ticha ostatních, přerušeného jenom hukotem rotaček, které po celý ten čas se nezastavily, a pak by se s týmž ledovým klidem optal:

„A co je s článkem?"

A noční redaktor, výtečná síla, který nikdy nepřijde do rozpaků, odtušil by po pauze, na efekt vypočítané:

„Dali jsme jeho nekrolog na místě článku."

„A kde jste ho vzali?"

„Ten leží vysázen už tři leta, od té doby, co byl Kandrt posledně na smrt."

„Na první stranu?" řekne chef po dvouvteřinové přestávce, a pak dodá: „Inu budiž!" a jeho rty připojí hlásku, která se nenachází v žádné indoevropské abecedě, ale podle jazykozpytné terminologie označena by býti mohla jako „temná explosivní", ačkoli bývá při tom tolik explose, jako když blecha kašle.

A chef odejde do svých apartementů, kdež ho uvítají jeho libozvuké hodiny odbíjením jedné v půlnoci.

Tímto harmonickým vyřízením otázky, co s článkem, byla věc odbyta také pro Kandrta, a tu upadl konečně v nerušený spánek, ale tak tvrdý, že se probudil s dojmem, jakoby byl měl hlavu po celou tu dobu v truhlářském svorníku.

Na pokryvce jeho lůžka leželo nedělní číslo „Svantovíta", položila je sem věrná jeho Marta, aniž ho vzbudila. Jenom okem zavadil o titul svého článku s „předhozenou rukavičkou", i přepadla jej obvyklá zbabělost, neodhodlal se za bílého dne číst, co v černé noci včera napsal.

Odhodil noviny s postele, ale pod nimi vyskytl se lístek, adresa psána byla markantním písmem chefovým.

Rád by byl odložil přečtení tohoto svého ortele na pozdější dobu — na odpůldne — ale konečně přece si dodal jenom odvahy, roztrhl obálku a byl by zajásal, vypadla z ní — nová dvacetikoruna, obvyklá, ale strašně vzácná premie za „vynikající výkony na místě úvodním", jak znělo příslušné rozhodnutí majitele listu. Při tom chefova visitka, nic víc!

Nyní teprve pohroužil se Kandrt do půvabů svého úvodního článku a přečetl jej s odvahou až do konce, a za čtení srdce mu v těle hrdostí zrovna vzrůstalo.

Při oblékání zastavil se před psacím stolem, na němž ležely první věty jeho novely „Písek" včera začaté. Kandrt dopjal šli a vzal lístek do ruky, přetrhl jej křížem a pozvolna na drobné a nejdrobnější kousíčky v hlubokém, hlubokém zadumání.

„Psát při takové dřině ještě novely — nerad bych někoho skvakl!"

Řekl to ordinární slovo „skvakl" nahlas . . . a opakoval:

„Ano, skvakl!"

To byla jedna z perel, ulovených ze styků s Plecitým.

Zase mu napadl, a s vyspalou živostí fantasie viděl před sebou znova skráň svého přítele a líčko Marynino k ní přimknuté, určitěji než před tím.

„Přidou tera jistě!" — ozvalo se v jeho sluchu včerejší pozvání nevěstino.

A od toho okamžiku už nebyl k udržení. Kdyby nejel, vypadalo by to jako zrada na Plecitém, jako přidání se k jeho synovi v tomto rodinném dramatu, a Plecitý jistě by si to vyložil jako projev společenského vyvýšení se po krátké episodě obnoveného přátelství.

Bylo jedenáct. Pojede-li nejbližším vlakem, nestihne už sice obřad svatební v kostele, ale veselí v plném jeho proudu. K otálení nemá času, vlak jede za třicet pět minut. A paroxysmus zmocnil se nyní Kandrta, který téměř vždy jednal z okamžitých impulsů a nezřídka z tak malicherných, že by se byl styděl, jinému je doznati.

Té chvíle na příklad nejdůležitější věcí zdálo se mu, chytne-li plzeňský vlak, nikoli pro věc samu, pro možnost příjezdu na svatbu Plecitého, ale na čisto pro otázku, bude-li ještě v pravý, třebaže nejvyšší čas na nádraží.

Takové okamžiky náležely k vetřelým představám Kandrtovým, říkal jim „otázky k osudu", poněvadž to byl skutečně jakýsi druh věštectví, jež sám na sobě provozoval. V tomto případě zněla otázka tak. „Jestliže vlak zastihnu, všechno se obrátí v dobré, nic z obav se nesplní." Tužby byly neurčity, obavy neměly jména, ale jakmile byla otázka k osudu učiněna, veštval se Kandrt v takový překot, v tak bezdechou uřícenost, jako kdyby šlo o život vlastní, či nejdražší jiný, o nenávratné štěstí, o zamezení katastrofy.

Skutečně také, sotva že v potu tona a s bušícím srdcem usedl na lavici ve vagoně, hnula se kola rychlovlaku a Kandrt — stal se kořistí vzteku sama na sebe.

Nebylo zbytečnější, bezúčelnější cesty a docela daremnou stala se už deštěm, jehož první těžké kapky vystříhaly Kandrta ještě na úprku z tramvaje do nádraží a nyní šikmo praly do okna rozjíždějícího se vagonu. Za tunelem byla už palba dešťová co nejlítější a ve chvilce shrkal na okně jediný crkavý proud celou šíří.

V tomto dešti, prudkém, že div vlak nezastavil, vyjel si Kandrt na výlet, či bůhví kam, na jisto někam, kde naprosto nemusel býti!

Čerta starého mu záleželo na Plecitém, jehož případ byl přece pro Kandrta vyřízen vřerejškem, a dnešní vzpomínka na včerejší pozvání jeho nevěsty byla mu jenom záminkou, aby vyhověl své nestatečné vůli, vychablé jako přes příliš dlouho a vždy intensivně nadužívaná vzpruha. Kdyby přiznal pravý důvod své výpravy, musel by přisvědčiti, že ujíždí sobě samému a svým proklatým náladám, kteréž se lehce stávaly zoufalými zvlášť po noci napínavé a zodpovědné práce.

Sedí ve vagonu téměř sám, jenom ti, kteří nevyhnutelně musí, dnes jedou.

Co počne po dvě dlouhé hodiny jízdy do Plzně?! Kdyby aspoň ten protějšek tam v koutě byl, dejme tomu, mladý Plecitý, jemuž přece jenom jeho synovské srdce nedalo, tak že si vyjel na otcovu svatbu! Ale Kandrt odmítl hned v zápětí tento výplodek svého kombinačního perpetua jako nudný a soustředil svou pozornost na kapky lijavce, pryskem odskakující od skla, když se vlak zastavil.

Když se zase hnul, kapky od kolmého dopadání začaly nalétati šejdrem, tím schýlenějším, čím rychlejším se stával let rychlovlaku.

Fuj! jaká to nudná hra a nicotný podnět myšlenkový! pomyslil si Kandrt a zavřel oči.

Octl se takto sám se svým nitrem, jemuž utíkati bylo tedy marno.

A jeho nitro osvědčilo se zase tou známou kletou laternou magikou, jako vždycky po duševním vysílení a špatném, na ně následujícím spánku.

Dvě barvy hned představily se mu na zavřených víčkách velmi intensivně, zelená a žlutá, a hned se zaranžovaly k obrazu: žlutá hlinitá strouha a nad ní ostře zelená tráva na mezi a uprostřed trávy žlutá pěšinka — jeho cesta z Litic do Mezihub. Bůhví proč žlutá, neboť Kandrt jakživ v těch končinách nebyl, ale je-li tam terén hlinitý, nemůže žlutá vedle zelené jinak křičeti než takto, silnice i pěšina za tohohle deště nemohou býti než takto rozbředlé, že nelze jíti než travou.

Se silnice tekou do souběžné strouhy šroubovitě ronící žluté potůčky. Kandrt zaprotestoval sám sobě proti takovéhle cestě a namítl, že přece nemusí nikam do žádných Mezihub jít, naopak vyčká zpáteční vlak v Plzni a vrátí se do Prahy. Avšak v tom polosněném vidění něco silnějšího postrčilo jej do břednoucí hlíny vpřed, beznadějně pohledl na nedaleký modravě zelený les, jehož proláklinou táhly bílé cáry mračna, smrčím rychle vyssávané. Za tím lesem jsou Mezihuby, řekl si Kandrt a usnul tvrdě v dusání koles.

Spal jako fakir, když polkne svůj jazyk a dá si uši a nos zalít voskem, pochovat do dutého hrobu, završit jeho krytbu prstí, do té nasít pšenice, až se probudí zas k životu po jejím uzrání a sklizni.

Tak hluboce jako indický fakir spal Kandrt nevěda kolik hodin, až jej náhle probudilo volání jasné jak polnice. Venku na trati hlásil konduktér: „M a k o v y — M a k a u — tři minuty!“

Kandrt vylítl střelou křepce tak, jak to dělával za pradávných studentských let, když zaznělo konduktérovo: „M a k o v y —M a k a u!“

Docela automaticky jako vždy sáhl do sítě nad sebe, ale nenašel žádného zavazadla, kmitým pohledem přesvědčil se, na které straně jest budova nádražíčka, skočil ke dveřím na druhou stranu z kupé vedoucím, srazil okno dolů, holí vytáhl zevní záklíčku dveří, otevřel, vyskočil na trať, zapráskl dveře, tak jako to dělával po celý svůj život v Makovech na nádraží.

Ale v témže okamžiku, či snad ještě spíš zavylo, zahouklo, zařvalo, do táhlého nesmírného řevu rozeřvalo se, před jeho očima z nenadála mála do ohromna černa řítivým střelhbitem rozrostlo se gigantské cosi, neobsáhlá, v té drtince času neodhadná hmota, hřmící, dštící, blýskající, vichrem vanoucí, zemí otřásající a stejně rychle oddunělá, odsupěla, zmenšila se, zmlkla — mezi dvěma rudými pohledy svítilen na lokomotivě a na posledním vagonu . . .

Bez dechu, bez paměti, bez rozumu, nevýslovným úlekem kreatury z jícnu smrti právě vyvázté, pohlížel Kandrt za mizícím rychlovlakem, dávajícím si takt k svému letu nárazem kol o koleje nad pražci. Z posledního vozu hrozil mu konduktér.

Byl to rychlovlak z protivné strany, ujíždějící k Plzni. Nestačil si to ani uvědomiti, když tu za jeho zády druhý rychlovlak, kterým byl přijel, zvolna začal se rozjížděti do tempa stále závratněji rychlejšího, dusavějšího, až také zmizel.

Dva protivné rychlovlaky se tu míjely, a Kandrt stál mezi nimi — to bylo vše.

S nohou ještě nakročenou ke kroku smrtícímu, kdyby jej byl dokončil, zůstal Kandrt zrovna zkamenělý, vytřeštěně dívaje se na místo, na němž měl být roztroušen v cárech masa a zlomcích kostí, kdyby se nebyl stál zázrak . . .

Z nádraží, jež okamžitě zpustlo, jakmile vlaky odjely, nikdo si ho nevšiml, anebo snad ani všimnouti nechtěl, ač se Kandrt dopustil přestupku velmi přísného nařízení, jež zakazuje cestujícím vystupovati z vlaků dveřmi od stanice odvrácenými.

Od jakživa to Kandrt dělal v Makovech, stanici, z níž měl do rodné vísky jenom skok. Pomalu rozednívalo se v jeho hlavě. Nikdy rychlovlaky nekřižovaly v této stanici, nýbrž teprve až ve stanici odtud třetí — a vždycky beze stopy jakéhokoli nebezpečí nadběhl si tuto nadcházku, aby nemusel vyjíti nádražní budovou, odkudž by se byl musel vrátit dvěma mosty a přes trať nazpět na cestu k rodnému hnízdu.

Dnes se to stalo zjevně proti jízdnímu řádu a Kandrt počal tušiti proč. Vůbec teprve teď si řádně vzpomněl, kterak se stalo, že se večer dostal jinam, než kam v poledne vyjížděl, domů, do svých Makov, na místě do Mezihub Plecitého.

Stalo se to do slova ve spaní. Kandrt zaspal přestupování v Plzni a jel týmž vlakem dál, probuzen konduktérem rozhodl se mezi dvojím zívnutím, že pojede tedy až domů, navštívit matku, v polosnu doplatil jízdné.

Ale ještě jedno probuzení z nejtvrdšího sna do polosna přihodilo se mezi jízdou Kandrtovi. Stalo se v některé stanici před či za Plzní, že rychlovlak již rozjetý za velkého poprasku zřízenců musel zastavit. V celém vlaku ozvalo se zděšení nad domnělým nebezpečím, ale potom došlo k rozjitřeným hlasitým projevům, když obecenstvo zvědělo důvod tohoto úžasného překročení jízdního reglementu.

Také Kandrt se to dověděl, ač bez dotazu, neboť byl příliš apatický, než aby se ptal.

Kondukter přinášeje doplacený lístek sděloval, že rozjetý rychlovlak zastavil k vůli knížeti X., jedoucímu na hony k hraběti Y. To že se tu zpravidla stává, neboť kníže X. to dělá na vzdory přednostovi stanice, jemuž nevyhovění takové knížecí marotě už jednou vyneslo ukrutný nos shůry velmi vysoké. Hovorný konduktér, který redaktora dobře znal, povolil si radikálně demokratický rozklad, že se takové zlořády zastaví teprve potom, až dojde k neštěstí. S protivným rychlovlakem bude beztoho nutno křižovat následkem toho mnohem dříve.

„Dejte si pozor, pane redaktore, v Makovech, beztoho vždycky vyskakujete na druhou stranu od stanice," řekl konduktér.

Řekl to výslovně, anebo si snad Kandrt nyní teprve doplňuje výstrahu, kterou v rozespalosti nedoslechl?

Jinak není, než že by byl ochotu dráhy, prokázanou princi X., málem zaplatil životem. Deset minut jemu obětovaných vyneslo až sem — dvacet minut zpozdění.

A jemu, Kandrtovi, se mohly Makovy stát vůbec poslední stanicí v tomto životě Jeho vlastní vinou! Proč se dopouští činů neinteligentních, přes dvojí výstrahu, úřední zákaz a předpověď konduktérovu.

To se stalo ovšem vinou náhlého procitnutí z tvrdého a tak strašně hlubokého spánku, avšak i ten je následkem seslabené jeho inteligence! Vůbec jen zchátralému mozku může se něco podobného přihoditi.

Jak je všecek potem zbrocen, vous na bradě lepí se mu ještě od toho, že po celý ten čas v toporném spánku měl ústa dokořán.!

Ještě jednou, stoupaje příkrou strání do vrchu, obrátil se pohledem k nádraží dolů. Slunce před samým západem, do něhož hned spadne jako dukát do studně, mezi několika rozezívlými břevny vyčerpaných modrých mračen „táhne vodu" na míle dlouhými štíhlými jehlanci paprskovými.

Jeden z nich v tom zasáhl i nádraží v proláklině a natřel vyjezděnou hranu kolejí jízlivě rudým reflexem, zlomeným však hned v tu chvíli.

Kandrt zíral, zíral . . .

Nebylo-li by mu lépe bývalo, kdyby tam byl zůstal na těch kolejích? Hle, jak snadno, sobě samému ujížděje, mohl se sebe sama zprostit, zhostit!

A v tomto momentu dnes naposled vzpomněl plesnivé skráně Plecitého a růžového líčka Maryny, rasovy dcery.

Lítostná závist zaplavila nitro Kandrtovo. Mohutná postava bývalého jeho spolužáka, který nyní, jsa starým mužem, roubí znova svůj rod, aby nevyhynul, a ve čtyřech nedělích pro dvě rodiny zřizuje po bezpečné existenci takřka z ničeho, jenom svou inteligentní a silnou vitalitou, — zdála se mu nyní několikrát obrovitější než sama skutečnost.

A to proto, že on sám stíží nesl existenci pouhého života. Ten druhý, tam kdesi u Plzně té chvíle v divokém tanci v obrovských svých tlapách do povětří nad hlavy vznáší svou ztepilou žínku, jediná radost

Kandrtova bude dnes, jestliže ho ten trochýtek-věchýtek jeho maminky ještě pozná.

Uslyší její jásavé: „Pro ježkovy oči!" její slzami promísený smích, který skončí pláčem radostí a jejím dětinným, mazlivým posměchem tomu v pláči: „Za troníček, ještě za troníček?!"

Hořící purpur slunce, jež by rádo v poslední chvilce bylo nahradilo světu všechnu lásku, za celý deštivý den dlužnou, zdůli zasáhl nyní i Kandrta, ale tak, že mohl bez nesnází pohledět do té záře.

Netrvalo dlouho a purpur dohořel a na jeho místě zbylo cosi zelenavě chorého.

Rty jeho stáhly se jako by je zadrhl, čelist jeho zachvěla se, ale nebylo pomoci, šátek musel ven, aby se mu slzy neskulily do šedivé brady.

„Inu neurasthenik," řekl si na vlastní útěchu . . .

Na tmějící se stezce před ním poskakovalo sáhodlouhými skoky prudce zelené světýlko — po zapadlém slunci na sítnici jeho očí zbylé.

F. X. Svoboda:

Z LESŮ ZAZNÍVÁ ZPĚV.

(Pokračování.)

Večer velice byla mrzuta. Máša, uražena tím, nevšímala si jí. Lila psala domů dlouhý list. Z tiché postranní uličky, do níž měly dívky otevřená okna, ozvaly se chvílemi kroky. Nebe bylo kalné, vzduch těžký.

V noci nemohla Milada spáti. Nesnesitelná ona ošklivost, již pocítila při zprávě o narození sestřiččině, o druhém dítěti podivínské své matky, přišlém na svět po osmnácti letech, i nyní ji zaplavila, jenom že poněkud v jiné podstatě. Byl to zřejmý stud, protivný, rozčilující. Kdykoli představila si rodiče a novorozeně v páchnoucím pokoji, podlehla prudké zuřivosti. Něco nepochopitelného, neomluvitelného jako by vězelo v této události, jakož i ve všem neupřímném matčině jednání. Ono jen potvrzovalo, že bylo za co se stydět. Čím více se tím rozčilovala, tím více představ tlačilo se jí do hlavy a tím bylo těžší usnouti. Zdálo se jí, že by zhynula studem před lidmi v rodném městě, kteří všichni vídali její téměř čtyřicetiletou matku, titěrně vyfintěnou, v onom stavu. „Jak mohla jíti na procházku?" myslila si všecka dosud udivena. „Jak mohla o tom mluvit? A jak může nyní žíti a přijímati gratulace? Vždyť je všem lidem ošklivo . . . A tatínek taky. Napíše, že je děťátko krásné. Jak může býti krásné? A v kočárku je budou vozit . . . Nešla bych s ním za živý svět!" Schoulila se studem a ošklivostí. „Brrr!" ulevila si. Hnus, jenž ji naplňoval, vzrostl do té míry, že se musila prudce převalovati, aby se z jeho proudů vynesla. Jala se pak úmyslně obírati vzpomínkami na milou tvář professora češtiny, laskavého, dobrého člověka, jenž se dnes s nimi loučil. Vzpomněla i na Sýkoru, sextána, o rok mladšího soudruha z rodného města, jejž k večeru tak nešetrně odstranila, ale touto vzpomínkou sletěla opět do onoho studu. „Až přijde k nám," pomyslila si všecka uděšena, „teď, za několik dní, a uvidí vše, ucítí heřmánek a zápach, odvary, plenky — a uvidí matku — on se schoulí ošklivostí a nikdy se již nebude moci podívati na mne tak opojeně, tak ideálně, tak horoucně jako dosud. Ach, ne, domů teď nepojedu, ne, ne!"

Pak se představy i pocity její zastřely a změnily. Čísi oči se na ni smály z jakési směsi listí a květů. Ne oči, celá hlava. Pochopila pojednou, že jsou to oči lékárníkovy, jejího potměšilého nápadníka, starého mládence, blyštící se. Nebyly jí protivné. Jakási mlha je pozvolna zakryla, jakýsi kouř či tekoucí voda, takže úplně zmizely.

III.

Otec Miladin, Antonín Král, kupec v Jindřichově Hradci, majitel starého domu na náměstí a domku se zahradou na Vajgaru, v jehož tiché vodě se bílé jeho zdi i husté stromoví jasně zrcadlily, byl potomek od nepaměti zde usazené kupecké rodiny, vždy poněkud zvláštní, až podivínské. Děd jeho, prý mudřec a znatel písma, přítel židů, obviňován byl plazivými legendami z těžkých hříchů, ačkoli žil zbožně a ačkoli všecko počínání jeho velice bylo důstojné. Vymalován byl se svou útlou ženou potulným malířem v oděvu poněkud výstředním, jaký sám nikdy nenosil, s rukou na srdce si ukazující. Krásné, temné oči jeho až podnes byly ukazovány na rodinném portrétu tom jako cosi neobyčejného. Tento děd měl deset dcer a jediného syna, otce nynějšího An-

tonína Krále. Ale s těmito desíti dcerami stalo se cosi zvláštního. Sotvaže se narodily, byly komusi darovány, kamsi rozesílány jako šperky nebo drahé koně, takže doma žil pouze onen jediný syn. To ovšem vyvolávalo mnoho podezření a temných úsudků. Tento zajímavý děd dosáhl vysokého věku jako jeho útlá, bleďoučká žena. Na pohřeb jeho sjelo se všech deset dcer s muži a dětmi, takže jich bylo nesmírné množství. Nebylo ani možná povšimnouti si všech a dohádati se, kde a čím byli. Muži jitřili zvědavost svými vousy, klobouky, šatem i různými, cizími řečmi, dcery pak svojí zvláštní krásou a přepychem.

Jediný syn, zamlklý, nápadně červený muž prostřední výše, byl tehda již ženat. Měl dokonce již i synáčka, nynějšího otce Miladina. Po světě roznesených nádherných svých sester téměř si nevšímal, ba, zdálo se, nerad se s nimi shledal. Soudilo se o něm, že je samotář a lakomec, že žije jen pro své kupectví a svou rodinu. Od rána do večera pobíhal za pultem, zabaluje s nesmírnou rychlostí a úslužností kornoutky s kořením i cukrovím, pytlíčky s moukou, krupicí, kávou i cukrem, volaje dvacetkráte za sebou „má úcta, poroučím se, služebník". Černé oči jeho, otcovým prý podobné, živě pátraly, co kdo si přeje. Ale jakmile opustil krám, zmlkl a o čemsi dumal. Byla-li to minulost otcova, či vlastní spekulace obchodní, co jej tak zaujímalo, těžko bylo rozeznati. Tenký, dlouhý nos a smolně černý, luciferský vous jeho vnucovaly lidem domnění, že není vše dobré, o čem dumá, ale mimo lakotu nemohl nikdo v jeho životě shledati nějakých zlých skutků a vlastností.

Žena jeho, dcera řezníka, nevelká, zavalitá, s humornými poznámkami a vždy veselýma očima, přinesla do této rodiny trochu zdraví a osvěžení. Mužem svým byla milována až přehnaně. Vydržel večer hleděti na ni dvě tři hodiny beze slova. Bývalo jí to trochu dlouhé, ale vynasnažovala se seděti tiše, aby se podobala svatému obrazu. Oblékal ji bohatě a laločnatou její hlavu i tlusté ruce ověšoval zlatými šperky, takže v neděli všecko se na zavalitou, naparáděnou kupcovou závistivě dívalo.

Jmění jejich značně vzrostlo, ale měli mimo Antonína ještě dvě dcery, které dostaly veliká věna. Syn podědil obchod. Po smrti otcově r. 1872 se oženil.

Tento dědic starého kupeckého domu nebyl tak zjevně podivínský jako jeho předci, ale za to byl neurčitý, nejasný, stále plný jakýchsi vzdálených, vždy úplně skrytých plánů a úmyslů. Způsoboval tím kolem sebe nejistotu. Nikdo, ani vlastní žena, nevěděl, kam směřuje a čím se obírá. Zvědavým namluvil vždy něco jiného. Možná, vlastně ve většině případů jistojistě, že plány a ukrývané úmysly jeho byly zcela všední, obyčejné myšlenky, ale on svým tajením dodal jim často zvláštního, ba i hlubokého zdání. Činil-li to úmyslně, z chytrosti, nebo byla-li to jeho vrozená vlastnost, těžko bylo rozhodnouti. V očích, temně hnědých bylo opravdu cosi chytráckého, a byl-li zamyšlen, vždy se zdálo, že uvažuje o takových otázkách, jež se teprv za léta budou řešiti. Učinil-li dnes něco, měl to jistě od let promyšleno a stanoveno. Každý jeho skutek přes to byl překvapující, poněvadž nikdo nikdy ho nerozeznával v jeho zahalené duši.

Od dětství měl přítele, nynějšího lékárníka Šalvěje, s nímž si nejprve hrával, s nímž chodil pak do školy, později za děvčaty a ještě později do výboru různých místních spolků. Přes to, že si zvykli a že si rozuměli, nitro Královo bývalo se svými zámysly úplně zahaleno, takže Šalvěj na konec každým skutkem přítelovým býval překvapen. Neurážel se však touto neupřímností, nýbrž všechen udiven se rozřehtal, pitvorně poskakoval a luskaje k tomu tvrdými prsty jako kastaněty, volal: „I sakramente! Zase mi proklouz!"

Tato dvojice byla čímsi nápadným a důležitým v celém zdejším životě. Jeden druhému neobyčejně se podobal, a to nejen vnějškem, nýbrž i snahami a skutky. Oni rozhodovali o všech důležitějších záležitostech obecních i místních, oni do všeho zasahovali svými suchými, tuhými, umíněnými myšlenkami. Vždy šli spolu, vždy svorně, vždy vytrvale. Ačkoli se nedomlouvali ani o myšlenkách ani o šatstvu, vždy se ukázalo, že se shodují a že stejně vybírají. Oba předčasně sešedivěli a oba neobyčejně hustě zarůstali vlasem i vousem. Byli vždy kratince ostříháni, na malém, kulatém temeni i na tvářích. Čela jejich byla nevysoká, nosy krátké, vyčnívající, oči mžouravé. Cosi slídivého, všetečného čišelo z jejich svraštělých, malých tváří, z jejich poněkud odvalených rtů a velkých brad. Dokud nešedivěli, lišili se značně. Král byl snědý, tmavých očí, vousů i vlasů, Šalvěj bledý, modrých očí, nazrzlý.

Za mladých let chodívali spolu na plesy a do měšťanských rodin za děvčaty. Všude bylo jim přáno. Na výletech v hájích sv. Barbory bavívali se oba ohnivě a nenuceně, takže nikdo nepochyboval o jejich blízkém oženění. A tu, když se zdálo, že si

Král vyhlédl dceru notářovu, Týnu Malou, dívku štíhlou a hezkou, a když se o tom i povídalo, ba když soudil tak i přítel Šalvěj, překvapil jako vždy celé město i všechny známé, nejvíce ovšem Šalvěje náhlým zasnoubením s Terezkou Vránovou z Dobříše. Nikdo té dívky neznal, nikdo o ní ani slova neslyšel a nikdo neměl tušení, že by si Král s někým byl psal nebo někam dojížděl. Než se nadáli, byl ženat a do starého domu na náměstí přivezl si mladou, poněkud zasněnou ženu, dceru knížecího nadlesního.

V této události bylo možná rozeznati i jistou odvislost Šalvějovu. Tento přítel bavil se s dívkami a o jejich přízeň se ucházel jen potud, pokud to činil i Král. Jakmile se tento oženil, zmizel Šalvěj ze zábav, z výletů i z domácností a objevoval se jen s mladými manželi Královými.

Mladá paní Králová nesplynula s městskými paničkami nového domova, jak by se bylo z její živosti i bystrosti v oněch prvních letech mohlo souditi. Byla dokonce i zvědavá i hovořivá, zajímalo ji též vše, co se v Hradci i okolí dělo, ale muž asi nestál o tyto styky, a tak se stalo, že nenalezla přítelkyň. Snad i to, že záhy obtěžkala a velice zakoušela nevolnostmi, způsobilo její osamocení. Po narození Miladině ještě více se omezila na vlastní domácnost. Mateřství úplně ji zabralo, úplně uspokojilo.

V domácnosti jejich zjevoval se pouze lékárník Šalvěj. Mladé paní a pak mladé matce prokazoval něžné pozornosti. Nebylo by nesprávné tvrditi, že byl do ní zamilován po příkladu přítele Krále, zjevně zamilován, že vyznával a dokazoval své pocity upřímně, nezáludně, nezištně. Stále se nabízel k různým ochotám a službičkám, přinášel dárky, přečítal noviny, kolébal i choval malou Miladu. To nejraději. Rozblouznil se štěstím, objalo-li někdy dítě jeho nevelkou ryšavou hlavu. Manželé Královi, pozorujíce jej, říkávali, že bude dobrým otcem i něžným manželem a vybízeli jej, aby se oženil. Vyslechl, co radili, ale nikdy se o nevěsty již nestaral. Prohodil jednou k Tereze: „Ano, máte-li sestru!“ Ona však již sestry, ba ani sestřenice neměla, a tak Šalvěj zůstával stále svobodným.

Nevinná, úctyplná, nikdy neskrývaná láska jeho k paní Tereze tak jej naplňovala, že se mimoděk stával částí duše této mladé ženy, že totéž, co cítila ona, cítil i on. Smála-li se, smál se též, truchlila-li, truchlil i on. Poněvadž milovala horoucně své dítě, miloval je i on. Zájmy její, záliby i starosti naplnily jej úplně jako ji. Nejzajímavěji bylo to patrno na vzpomínkách Tereziných. Staly se záhy i jeho vzpomínkami. Vše, co sám žil v Hradci, zmizelo, a co žila ona v Dobříši, jemu zcela neznámém kraji, zakořenilo se do jeho minulosti. Částečně snad byly toho příčinou i neobyčejná schopnost vypravěcí této mladé paní, veliká její láska k domovu a nesčíslné množství drobných památek, jež si přivezla. O ní mohlo se říci, že nežila v Hradci, nýbrž v Dobříši. Ve třinácti albech, přeplněných, že se ani zavříti nedaly, uchovávala nesmírné množství drobných visitkových podobizen svých známých, svých příbuzných a dokonce i otcových a matčiných přátel. Byla jediným dítětem a sebrala doma vše. Přinesla si do vzdáleného města celé své bývalé prostředí. Měla i kněžnu s knížetem, zámek, park, město Dobříš, všechny myslivny, všechny myslivce i ostatní úřednictvo, jich ženy i dcery, vše od cestujícího fotografa Bendy. Přišel-li někdo na návštěvu, zapředla ho znenáhla do dobříšských příhod, do tamějších románů, vylíčila mu živě své známé, snesla podobizny, paničky i dívky v krinolinách z let šedesátých, zahořela, zablouznila. Král obyčejně, usmívaje se přívětivě, přecházel po pokoji. Šalvěj seděl u stolu a připojoval své poznámky takže se zdálo, že i on s ní všechno mládí prožil. Byla-li unavena, obyčejně pokračoval v jejích povídkách on, a tu neobyčejně se tváře i oči jeho roznítily.

Paní Tereza po narození Miladině dlouho byla bledá a dlouho se nemohla úplně pozdraviti. Modré oči její zdály se tmavé, vlasy jindy dosti světlé, pečlivě pěšinkou uprostřed hlavy na dva proudy rozdělené, měly barvu kaštanovou. Od oné doby změnila se poněkud i povaha její. Zvláštní přitrpklost kmitla se někdy v ústní vlnce, zřetelná omrzelost zadýchla někdy hovorem a krátké pohrdání mihlo se v pohledu. Leč vše to bývalo prchavé, sotva postižitelné, jako pouhý přilétnuvší svit.

Malá Miládka byla jí podobna, jen oči a vlasy měla po otci. Když povyrostla, ukázalo se, že tyto oči nejsou zcela otcovy, nýbrž že jsou zvláštní podivuhodně zbarvené, v lesku i formě neobyčejné, a že každý, kdo ji po prvé spatřil, nejdříve si jich povšiml. Ony mžikem strhovaly pozornost svojí velikostí a svojí okrově zlatou barvou kolem zorniček. Pouze vnější okraj duhovky byl černý. Každému, kdo do nich pohlédl, zdálo se, že se přiblížily a že utkvěly před ním. Toto utkvívání bylo skutečně jejich vlastností. Nedovedly se nikdy ihned odvrátiti, ihned sklopiti. Zahleděly se vždy déle a tu zlatý okr jejich, jako by se roz-

svítil a jako by se vylil z nich teplem a oslnivostí. Rovněž vlasy její byly zvláštní, ne zcela tmavé, nýbrž jako nazlátlé, vždy bohatě načechrané, temne záři kolem hlavy podobné.

Paní Tereza Králová dcerušku svou strojila zvláště a bohatě. Milovala ji přílišně a poněvadž po ní již dětí neměli, lnula k ní stále více a více. Šalvěj zahrnoval ji rovněž pozornostmi, péčí a láskou, zcela jako matka. Vozíval ji v loďce po Vajgaru.

V takových poměrech Milada Králová vyrůstala v pannu.

IV.

V patnáctém roce byla náhle vyspělou. Stalo se to o svatodušních svátcích r. 1889. Matka oblékla ji po prvé do nových, dlouhých, světle modrých šatů, jaké nosily dospělé dívky. Zdála se okamžitě velkou a zralou. Slaměný klobouček, kulatý, se sklopenou stříškou, s růžemi a modrou pentlí jako by byl ještě osvěžil lehoučké, blankytné ty šaty. Vyšly s matkou na dopolední vojenský koncert. Promenáda v alejích byla již přeplněna. Milada nesla se jako ve snu. V duši mihla se jí vzpomínka na školní píseň „Krásný hled je na ten boží svět". Nic jí netížilo, nic nemrzelo. Cítila jen vnitřní blaženost, radostnou důležitost tohoto jarního slunečního dne. Když pak se ozvala hudba a vřadily se do proudů lidí, pomyslila si, že radostná leta jejího mládí teprv přicházejí. Matka, zdálo se, žila s ní toto slunné pohnutí, i jí bylo veselo, i ona měla dojem, že tímto dnem cosi minulo a cosi důležitějšího nastává. A tak naparáděny, usmívající se, při zvucích vojenské kapely, v šustivém proudu mladých lidí prožívaly tuto chvíli, o níž obě věděly, že je neobyčejná a osudná. Nemohly však pranic rozeznati, ničemu se vyhnouti, pranic měniti, pranic jinak navléci, neboť neviděly v hemžení, v úsměvech a pohledech, co z toho všeho se s nimi slučuje a co zapadá do jejich cest. Slunce čarovně prosvitalo korunami lip a kaštanů, příjemně hřálo, rty lidské se usmívaly, pohledy se rozněcovaly, hudba opojivě zněla a v tomto veselém, hřejivém chvění v mladých nitrech přecházejících lidí klíčily osudy. Kdo si toho povšiml? Koho napadlo, že neustále děje se cosi vážného a strašného a že i v této jasné veselosti, v tomto teplém šumění, v tomto čarovném svitu tichounce přibližovaly se někde kroky šelem, jinde kroky laní, jinde tiché přisednutí ptačí? Tyto myšlenky nikoho nenapadly, snad jen opodál stojícího šedivého pána, ředitele gymnasia, do jehož vousů svítilo slunce. Mhouřil oči a velice vážně se tvářil. Zdálo se, že má z tohoto proudění usmívající se mládeže, důstojnictva a vyfintěných paniček nepříjemný dojem. Stahoval rty, v nichž jako by byl zadržel nevlídná slova: „Malichernosti, pošetilosti," — a mhouřil oči, v nichž jako by byl ukryl radost z vědomí, že na tyto motýlky, ptáčky a tulipánky brzy přijdou vedro a mráz. Stál tu dosti dlouho; pak se usmál a odešel do vinárny. Řetízek a boty jeho se leskly.

Milada Králová v blankytných, dlouhých šatech, náhle dospělá, způsobila v obecenstvu patrné vzrušení. Vše, čeho si dříve nikdo nepovšiml, stávalo se pojednou zvláštním a neobyčejným. Utkvívající podivuhodné oči její, plné zlatého svitu a plamenného tepla, jako by se byly teprv dnes objevily. Dnes všichni si jich povšimli. Stejně překvapily kde koho dva bohaté copy jejích temných, nazlátlých vlasů, její štíhlé, nápadně již vyspělé tělo i sebevědomě nesoucí se hlava.

Za nedlouho kupily se za ní mladíci a důstojníci, snažící se zaslechnouti nějaké její slůvko, číhající, upustí-li růžičku nebo šáteček, a těšící se při obracení na konci aleje na dlouhý pohled omamujících jejích očí. Tu objevilo se v její duši něco překvapujícího. Věděla o všem, co se kolem dělo a působilo jí to novou, neznámou rozkoš, o níž ničeho matce neřekla, ba kterouž snažila se úmyslně lhostejností přikrýti, jakmile na ni matka pohlédla. Měla pojednou smysly, jichž nikdy v sobě nepozorovala.

„Přijde tatínek pro nás?" otázala se matky.

„Ne, nepřijde. — Kam se díváš?"

„Myslila jsem, že je tamhle pan lékárník."

„Kde?" živě pronesla matka. „U toho stromu? Ne, to není on; ale přijde."

„Sem? Teď?"

„Ano."

„A bude se s námi procházet?"

„Ovšem. Co pak se divíš?"

„Nic, jen se ptám."

Roj mužů, za nimi jdoucích, se šířil. Obecenstva přibylo. Hudba umlkla. Z postranní uličky přicházel lékárník Šalvěj v nových, hnědých šatech a slaměném klobouce. Zdál se ve tváři svěžejší než jindy, ale vous jeho i vlas byly dnes prošedlejší. Pátral kolem a mhouřil před sluncem oči. Rozeznav paní Královou s Miladou, pospíšil k nim. Připojil se k Tereze.

„To je den! To je den!" prohodil. „Člověk by lítal. Hudba by tu měla být stále, všecko hned oživne. Major Liška tu není?"

„Neviděla jsem ho,“ odvětila paní. „Chcete mu něco?“

„Pozoruji, že je tu Pavlínka Turková,“ usmál se krátce, ale zvláštně.

„Co že?“ oživla paní Tereza. „Která? Mydlářova?“

„Ano, ano, ta,“ s očima roztřpytěnýma přisvědčoval Šalvěj, pohazuje hlavou i rukama. „Ta malá!“

„To dítě? Vždyť je asi patnáctiletá, snad jako naše Milada.“

„Ovšem!“ zasmál se lékárník. A zahleděv se na Miladu dodal: „A droboučká je a on jako hora! Jistě čtyřicátník! Knír mu prokvítá. K popukání, hra přírody, na ukazování!“

„A vy myslíte, že —“

„Ne — myslím — to je jisté! Jisté!“ mluvil vášnivě dívaje se dosud na Miladu. „Ztratili hlavu. On i ona! Oba. Nadobro se pomátli.“ Ohlédl se do zadu na roj mladých, stále na ohlédnutí Miladino čekajících mužů a znepokojil se. Obě tváře jeho zčervenaly. „Chtěl jsem vám je ukázat. Na veřejnosti se přetvařují, ale tamhle u Nežárky v háji to dopadá jinak. Minule jsem je tu pozoroval. Podívaná. Ona hoří a oči k němu obrací jako k nebesům, a on, hranáč, napitý vínem a najedený paprikou, usmívá se roztouženim!“

„To je ovšem směšné!“ prohodila paní Králová. „Strašně směšné!“

„No —“ zvláštním hlasem poznamenal Šalvěj nakláněje hlavu a prohlížeje si dosud Miladu, „konečně — proč by to bylo směšné?“

„Sám jste říkal, že je to k popukání!“

„Ano, říkal, je pravda, k popukání, v první chvíli se tak zdá, řekl jsem to, i mně se to zdálo, hlavně ta nestejnost vzrůstu — to, to je poněkud směšné, ale to druhé? Proč? Co by tu bylo směšné? Věk? Čtyřicet let — nejlepší doba, nejzralejší muž. Nedivím se jí. Líbí se jí. Ne, tohle není směšné, to ne!“ Oči jeho, mhouřící se, dosud se dívaly na Miladu. (Pokračování.)

Fr. Kubka:

ANTIKA V DÍLE JAROSLAVA VRCHLICKÉHO.

»Nerozumím světu, ale myslím, že pohanství se vrací, antika místo křesťanství.«
Eloa. (Mythy II.)

Studie tato má být pokusem o rozčlenění Vrchlického antických epik po stránce ideové a o periodisaci jeho názorového vývoje na klasický starověk. — A tu v prvé řadě třeba přihlížeti k vlivům životním, po té, a to hlavně, k vlivům literárním. Že při díle tak rozsáhlém, jako je dílo Vrchlického, postup chronologický je více méně nevyhnutelný, je samozřejmé.

*

Lidská i poetická bytost Jar. Vrchlického tíhne k antice. Mocně vyvinutý smysl pro „C h c i ž í t“, cit pro krásno s největší možnou intensitou prožívané, lačnost něčeho velikého, ať je to orgiastický vír života či tragická hloubka smrti, to vše nacházel v antice, to vše jej vábilo a svádělo k tomu, aby reprodukoval své sny o ní. Prožil její sensualistické hody, promyslil její filosofii. Vyšel z jejího pesimismu, prošel epikureismem, zmužněl jejím stoicismem a sestárnul a zemřel v její resignaci. Byl v mnohém ohledu člověkem antickým.

A k tomuto povahovému založení družily se, by je sesilovaly, dojmy z cest: po Italii, Francii, Nizozemí a Německu, při nichž prožíval své dojmy krajinné a výtvarnické.

Řada pak mistrů a literárních vzorů způsobovala vedle mohutných vlivů životních obraty, změny a návraty v jeho názorech na antiku, Lamartine, Vigny, Byron, Shelley, Tennyson, Hugo, Leopardi, Carducci, Heine, Mickiewicz, Hamerling — to jsou jména, jichž výslednicí, vystupňovanou k básnické epopeji, jest dílo Vrchlického, zvláště v partiích antických.

I jest antika zpracována v díle Vrchlického takřka s čtverého hlediska: 1. romantisujícího, 2. renesančního, 3. hellensky-renesančního, 4. rokokového.

R. 1874 vyšel překlad „Básní Victora Huga“. R. 1875 konána cesta po Italii. R. 1876 vycházejí básně Giacoma Leopardiho a téhož roku „E p i c k é b á s n ě“, jež otevřely novou antickou perspektivu v naší literatuře a rozvinuly přerušenou tradici.

Trojí vliv vytváří vnější znaky této knihy, i znaky jejích nečetných antik: romantika Mathissonova, Lenauova, jakožto reminiscence z mládí; Victor Hugo, a po stránce formální Leopardi. Italská cesta působí podřadněji. Snad jí nemohl Vrchlický tak svobodně a plně prožívat, jako Goethe, snad neměl v duši nashromážděno ještě dosti látek, jež by krajinnými dojmy daly se vznítiti. Jen slabé krajinné dojmy ozývají se v této časově bezprostřední knize, aby snad tím hlubší reminiscence vrhly do jeho stáří.

„E n d y m i o n“ je blízký příbuzný Mathissonova „E l y s i a“, má však v sobě již i slib budoucí renesance. Je to k o l o r i t a u m ě l e

vržené světlo na romantickou scénu, co ohlašuje směr knih příštích. Z těchto prvků vyvíjejí se světelné feerie sbírky „Duch a svět“, tyto motivy vracejí se po hellenském intermezzu „Mythů“ opět v „Twardowském“, v „Nových zlomcích epopeje“ a porůznu v „Bozích a lidech“. Za nimi prozírá Woltmanův názor na renesanci, jak jej básník slýchal z katedry universitní.

Druhá antická báseň této sbírky je „Kořist oceánu“. Je úplně ve vleku Hugově: romanticko-dekorativní freska, jejíž námět má s antikou společnou jen historičnost. Tak jak zde jest, mohl se děj udáti kdykoli. Victor Hugo je inspirátorem této básně, a jeho působení vtiskuje velké řadě Vrchlického antik svou romantickou pečeť. Je přirozené, že Hugovy básně druhu Vergiliovy apostrofy z „Vnitřních hlasů“ či náměty básní „Země“, „Titana“ a „Zpěvu Satyrů před Olympickými“ přinesly Vrchlickému základní motiv, jak v názoru na princip satyrský, tak v uctívání velkého, živelního „Pana“, který se u Vrchlického stupňoval vrozeným panteismem.

Báseň „Kořist oceánu“ má sice velikou a výlučnou příbuznost s řecko-perskými válečnými náměty Hugovými, a vliv Hugův způsobuje zde onu dekorativnost historické fresky — ale ona Hugova Hellas, jež „není prozářená sluncem — své klidné dokonalosti, (jak jí Vrchlický předpokládal pod dojmem Goetheovy a Lessingovy antiky), nýbrž Hellas vroucí theogoniemi — ne Hellas Minervy, nýbrž Kybely, staré matky bohů a lidí“*), dlouho ještě ovládá básníkovu antiku, přes knihy „Dojmů a rozmarů“, přes knihu „Sfinx“ až do nejpozdnějších „Votivních desk“ a „Episod“, kde vrací se i Hugova dekorativní historičnost. A tak — zdrževše se poněkud déle u knihy s prvními antickými náměty — mohli jsme konstatovati první etapu jejich: etapu romantisující podmíněnou německou romantikou a Victorem Hugem.

R. 1878 vycházejí sbírky „Duch a svět“ a „Rok na jihu“. V jejich antických partiích jest Vrchlický již úplně zbaven melancholických, romantických vlivů lenauovsko-mathissonských. Slunečně zářící „Zpěv Satyra“ to dokazuje. Hugo však přechází i do knihy této. Náměty elegického „Sarkofagu“, „Hesioda“, „Akteona“ a „Pythie“ jsou hugovsky vyhledány. Ani dekorativnosti není nedostatek. — Po stránce formální ustupuje však široké dláto leopardiovské blankytné malbě Leconta de Lisle. A po prvé objevují se parnasisté: pohanští, aristokratičtí panteisté, milovníci krásné formy. A podivným paradoxním splynutím s danteovskou renesancí a hugovskou Hesiodovou antikou podporují v duši básníkově, jež toužila již od italské cesty po projevu renesance, antiku renesanční.

Její visuální dojmy malířské reprodukovány jsou s překvapujícími detaily. Renesanční Italie Lionarda da Vinci tvoří pozadí tlumené dálkou a vábící tímto stlumením. Přirovnal bych tyto scény k oněm lionardovským obrazům, na nichž odehrává se mytologická scéna před renesančním pozadím.

„U Alfea na břehu květnatém,
za sebou lesů snivou nádheru,
před sebou tiché řeky zrcadlo
a modré nebe jihu nad hlavou,
jímž jako bílých růží řetězy
tlum čápů táhne v dlouhých liniích . . .“

A tu jsme u prvních počátků druhé a nejhlavnější etapy Vrchlického antik: u etapy renesanční. Ale již v týchž sbírkách čistě renesančních — pojednou, jako by ono italské pozadí mizelo a děj byl přehozen do rozeklaných údolin Hymettu, pod Pentelikon nebo v Tempe — „Kentaur“ vystupuje takový, jak jej v šeru dávnověku viděl v Odysseji Homeros a později v dionysské extasi G. d'Annunzio. S takovou animální silou viděl a vykreslil jej jen jednou ještě v „Smrti Chironově“ v „Bozích a lidech“, a pak již nikdy. Hugo ještě jednou prohlédá za touto sbírkou, ale individualita básníkova jej zatlačuje, omezujíc se na přijetí tematu a končíc panteistickým kredem: „Z všech olympických bohů jest mi nejmilejším Pan, duše světa...“

*

V periodisaci básníkových názorů na antiku přišli bychom, stoupajíce s ním k nejvyššímu projevu jeho osobnosti, k vrcholným antikám „Mythů“ II. z r. 1883, ale musíme se před tím v chronologickém postupu zastavovati a vraceti u motivů „Dojmů a rozmarů“ a „Nových epických básní“ (z 1880 a 1881), ke knize první a druhé.

Od Leconta de Lisle obrací se Vrchlický k Theodoru Banvillovi. „U Banvilla jest dojem antiky vždy malebný, až příliš malebný, takže upomíná spíše na antiku pozdní renesance s vyspělými už formami, s rozháranějším životem,“*) praví o Banvillovi J. Vrchlický, a tato charakteristika docela jasně hodí se i na antiky „Dojmů a rozmarů“. I formálně působí Banville na „antické reliefy“, sonetové apostrofy a podobizny. Renesanční pel básníku nejvlastnější rozestřen i nad těmito parnasistskými fragmenty. Hugovsky zní patetická „Hellas“ a návratem k prvním romantickým motivům „Epických básní“ nazývám sonety „Odysseus“ a „Briseis“. A že renesanční duch knihy „Duch a svět“

*) Jar. Vrchlický, Studie a podobizny, 1892 str. 251.

*) Básnické profily francouzské, 1887, str. 31.

ovládá i partie této „dojmově a rozmarně" roztříštěné knihy, dokazují italské krajiny a umělecké reminiscence v básních „Kybela", „Priapus" (nepřímý ohlas římské priapické literatury), „Pan" a po té báseň „Pod Rafaelův obraz".

Dva velcí parnasisté stojí za touto knihou: Leconte de Lisle a Theodor Banville — renesanční duch básníkův projevuje se skrovně — avšak nádherná jedna juxtaposice, snad úmyslná, snad neuvědomělá, pregnantně vytýká tehdejší básníkův názor: bezprostředně vedle Satyra a Heraklea položena romantická šalmaj pastýřů a laškovný cymbál. Ejhle antika, jak přešla mediem Vergilovým skrze Huga k Jar. Vrchlickému!

Stejné vlastnosti možno přiznati i „Novým básním epickým" z r. 1881, kde však převládají náměty historické.

Zatím prochází básník školou životní filosofie. Reflexivnost jeho chápe se antické filosofie. Moderně renesancí prozářená báje interpretována v „Mythech" II., cyklu z r. 1883; řecký mytus vysloven tu v nich čistě dionyssky. Ale i rozlišení Nietzscheovo, apollinský a dionysský prvek řecké povahy, je zde napověděno. „Smrt Aischylova" je prodchnuta apollinskou podstatou božství. Olymp, mramorově chladný, klidný a neúprosný, zírá do osudů lidí slepým okem soch. „Hle, Fatum — to je slepé." A proti tomuto slepému Fatu stojí onen u Vrchlického opětovaně se vracející orfeovský, rapsodický princip poesie. A člověk, jenž silou individua vzdoroval přírodě, hyne vlastním nástrojem: „stráví se sám sebou." A v to znějí úsečné, klasické ale rýmované sbory „Kyklopů a Eumenid", jaké byl by mohl napsat sám tvůrce Oresteie. (Viz ještě v „Duši — mimose" báseň „Po přečtení Oresteie".) Na druhé straně v „Mythu o víně" stojí svět dionysský: Zbytky romantického titanismu ztělesněny bohovzdorným Prometheem. Lidi pronásleduje herodotský φθόνος θεῶν. Vzpruhou básně je spor titana Promethea s Olympem — Mocí a Silou. Rozuzlení způsobuje zasáhnutí jediného přítele trpícího lidstva: Dionysa — vystupňovaného života. (Dokončení.)

LITERATURA.

K. Dostál - Lutinov: *Osudy*. Básně Nákl. „Archy" v Prostějově 1913.

Příliš mnoho slev bývalým ambicím, příliš koncessí, příliš úpadku, rovnajícího se až nemohoucnosti — to je celková billance této truchlivé knihy, která znamená úplnou desilusi ze všeho, co jen dosud ještě trochu udržovalo autorovu básnickou pověst. Kde jsou křídla, kde jsou aspoň chtěné vzlety bývalého předáka tak zv. katolické moderny moravské? Jest viděti, že novinářské tahanice vyrazily péro básníku, beztak vždy jen prostředních kvalit, a změnily ho načisto v okresního veršotepce. Ano, ano: „. . . vytáhli jsme (kdysi) rozplesaní, lyry nám s plecí zvonily, pod námi v taktu harmonickém šli Pegasi a kobyly (!?) a leckdo dotk se v letu smělém hvězd věčných na svém Pegasu, a jiný shozen od kobyly (?!) ve škarpě přišel k úrazu" tak o sobě zpívá p. Lutinov, neboť jistě jen on je tím nešťastníkem ve škarpě. Všecka možná echa zní z této jakoby nazdařbůh slepené sbírky, echa formy i obsahu, Čech, Sládek, Vrchlický, Machar, Procházka, národní píseň, ale jen slovně pojímaná; silné akcenty panu Lutinovovi jsou: ožralci, feny, smrdutí supi, žranice, slintání; a je dle vlastního doznání či pochlubení mistr v polykání, tráví chlupy, kosti, kousá, až mu skráně praští, a ráno má modré kruhy pod očima . . . Na vrhcábu prý „sedlák střílí a kůň háže zadkem", je tedy autor nejen špatný básník ale i špatný šachista, nerozeznávaje šachovnice od vrhcábu a střelce od sedláka. Naříká si, že: „samé pohřby táhnou městem a samé miserere zní — sotva rov zapad nad Dvořákem, už nesem v kobku Zeyera a za ním Svatopluka Čecha — ó smutné pompy nádhera! Za nimi nesou k spánku Bráfa a za ním opět Vrchlický, a po nich Aleš se Strachovským se odstěhoval na vždycky . . ." Jaká duchaplnost! Tak to dopadá, když se Dante a Whitman špatně pochopí! *—pa—*

*

Jan Klecanda: *Půda otců*. Nakladatel Jos. R. Vilímek v Praze.

Čtenářům denních listů jistě utkvěla v mysli lokálka, jež, od některého času, je thematem stále časovým: „O místo obecního strážníka v N. podalo své žádosti kromě jiných žadatelů x promovaných doktorů filosofie, y doktorů veškerého lékařství, z inženýrů, v petentů se středoškolským vzděláním." Hospodářská bída země je jistě v konkretním vztahu k těmto žalostným cifrám o nezaměstnané a hladovějící intelligenci národa. Tři čtvrtiny těchto nešťastných vzdělanců jsou synkové selské krve. Slovo „Pán" je zázračným světlem v očích našeho sedláka: pro ně obětuje poslední šindel ze své chalupy, zaprodá nezávislost lichvářům, aby zpravidla nejnadanější jeho dítě, které mohlo býti omlazující a živorodou silou jeho živnosti, nebo upadajícího stavu, stalo se podřízeným úředníkem. Povznášející vědomí nezávislosti obětuje titulu, předsudkem o méněcennosti zmozolené a tvrdé ruky oráčovy vykoupí nejspíše odvislou bídu synovi. Náš sedlák je pravým opakem semity, který nadané dítě zasvěcuje obchodu, dobře jsa pamětliv, že mnoho je povolaných, ale málo vyvolených. Odtud tolik zbídačelých a zaprodaných selských gruntů, tolik zabité svobody. K tomu thematu

vztahují se smyslem povídky Klecandovy: a mluví prostě, upřímně a přesvědčivě, od srdce k srdci. Měly by se rozletět po celém českém venkově, aby zachránily v čas, co by se dalo zachránit z té půdy otců, zkropené potem poctivé práce a zkypřené mírumilovným železem ruchadla. Autor v dedikaci naznačuje tendenci knihy: . . . jak zachovati nejlépe českému lidu půdu otců . . . Je psána pro lid, bez velikých literárních ambicí, ale je účelného jádra, je milá a kdyby jen stý díl naděje autorovy se vyplnil, vykonala by dosti. *—er*

*

Nathaniel Hawthorne: „*Dům o sedmi štítech*". Z angličiny přeložil Antonín Klášterský. Vyšlo v Ottově laciné knihovně nákladem J. Ottovým v Praze 1914. Stran 428 za 2 K.

Starý americký Nathaniel Hawthorne je u nás zjevem méně známým a vedle dvou, tří drobnějších prací a jeho nejslavnějšího románu „Rudé písmeno" (v Anglické knihovně Ottově) neznáme z něho snad nic. A přece je to literát nejvýše úctyhodný; mnozí jej pokládají za největšího básníka Ameriky (staví jej i nad vrstevníka Poea). Lowel o něm napsal, že je „největším poetickým spisovatelem anglickým po Shakespearovi" a A. E. Schönbach chce jej viděti „vedle Eliotové na nejpřednějším místě mezi anglickými prosaiky svého století". Nathaniel Hawthorne je z rodu romantiků, skoro bych řekl „výstředníků romantismu", ale co je u něho zvláštní: neopouští při tom nikdy realistického podkladu. „Dům se sedmi štíty", jeho druhá mistrovská práce, výslovně o tom svědčí. Ponuré, drsné thema, s temným lokálním koloritem a záhadnými přísvity projednává téměř eroticky zbarvený případ založený na předpokladu, že křivda spáchaná jedním pokolením žije v pokoleních dalších, stávajíc se čirým a neodvratným zlem. Hawthorne jeví se tu výborným malířem karakterů, jemným psychologem temných, dusivých stavů duševních, básníkem viny, z níž prýští neustále zlo a mystická tragika rozvíjejících se osudů (v našem případě běží o podvodně získané dědictví domu, v němž se odehrávají románem vylíčené příhody). Hawthorne sem tam upomíná i na groteskní romantismus Poeův, ale je přece jen ve své osnově i malbě barvitější, světlejší, sem tam i živě humoristický. Syn amerického puritána, rád se zahloubává do mystických úvah, miluje kresbu značně přestíněnou, ač nikdy tragicky bezútěšnou a podlamující. „Dům o sedmi štítech" bude našimi čtenáři jistě čten se zájmem, tím spíše, že klassické romány Dickensovy tu už připravily půdu. *Fr. Sekanina.*

*

Anatol France: *Bohové žízněji.* Přeložil Jindřich Fleischner. V „Knihách dobrých autorů" 109—110. (Roč. X. č. 1—2.) vydala Kamilla Neumannová na Žižkově 1914. — Johannes V. Jensen: *Intermezzo.* Tři novelly. Přeložil Hanuš Hackenschmied. — „Knihovny Zlaté Prahy" sv. 65. Vydal J. Otto v Praze 1913.

Na historii v jejích velikých epochách převratných činů a událostí dlužno nazírati v určitém odstupu, aby byla správně hodnocena, aby mohutnost její, tkvící ve velikosti obrysů a celkové výslednici, nerozplynula se v jednotlivé složky malých činů malicherných lidí. Neboť lidé ve svých citech, snahách, vášních budou vždy stejní. A dovedeme-li se jim podívati do duše, vidíme rub historické události, kterou tito bezejmenní, neznámí jedinci, ať již jakkoliv, spolutvořili. Avers Veliké revoluce v jejím nejkrvavějším období hrůzovlády mistrně odhaluje Anatole France ve svém románě „*Les dieux ont soif*". O osobách dějinného významu a jejich činech se jen letmo zmiňuje, zavraždění Marata, smrt Robespierra, poprava Marie Antoinetty jsou fakta v románě téměř jen konstatovaná, avšak v galerii figurek malých lidí obráží se veškeré spodní proudění a vlnění revolučního hnutí zbaveného všeho, co činí je ideově ušlechtilým a historicky velikým, zračí se celý ten nesmírný svět malých lidí, bezejmenných a nutných složek veliké epochy dějinné, tak přirozený v podstatě a tak prostě lidský ve svém konání a myšlení. Tito bezvýznamní lidé, kteří povalili království a zvrátili starý řád, nutně musili vítěziti. Nečekali milosti od svých nepřátel. Měli pouze volbu mezi vítězstvím a smrtí. „Odtud jejich horoucí horlivost a jejich klidná mysl." Evarist Gamelin svým mělkým rozumem nechápe ideové podstaty revoluce, domnívá se, že nezištně slouží vlasti posílaje na smrt své přátele a příbuzné, věří, že miluje Elodii a neuvědomuje si, že veškeré jeho konání determinováno jest pouze osobními sklony a vášněmi, že pohybuje se v bludném kruhu, v němž na konec nutně zahyne. V Elodii budí krvelačnost milencova odpor a hnus, vydražďuje však její smyslnost k nejvášnivějším erotickým projevům. Občan Blaise, obchodník obrazy, praví: „Horoucí touha občanův obroditi se ochabne časem, ale muži budou vždy milovati ženy" a radí malíři, aby zanechal svých vlasteneckých karet a revolučních symbolů a udělal mu „pěkně růžové ženy s malými nožkami a ručkami", které jdou vždy na odbyt; z revoluce těží i tím, že spojí se s vojenským dodavatelem, který prodává republikánské jízdě boty z lýčí a ztuchlý oves.

Láska, nenávist, krvelačnost, podlost, ctižádost, ziskuchtivost, veškery lidské pudy a vášně chladně a nemilosrdně odhaluje autor v povahách figurek, jež znamenají rub velikosti, rytý tvrdou ocelí. A ironický duch básníkův šlehne tu a tam řádky a projeví se ústy kreslených postaviček. Nejčastěji Brotteauxem, epikurejským filosofem, jenž s Lucretiem v kapse

jde pod guillotinu a který myšlenkovým a citovým založením stojí autoru nejblíže. —

Dánský spisovatel Johannes V. Jensen není u nás příliš znám. Ale jeho literární profil jest tak výrazný, že projevuje se svými základními rysy i v pouhých třech novellkách, spiatých vhodným titulem „*Intermezzo*". J. V. Jensen jest duch neklidný, milovník stále nových sensací života, jež letmo postřehuje a vnímá, bystrý pozorovatel jemných smyslů pro vše nezvyklé, jenž postřehy své vyjadřuje větami úsečnými, slovy přiléhavými a prudkými. Dnes jest v Seville, kde zapřádá milostný románek s Dolores, zítra milkuje se v Paříži s Louison, miluje, pozoruje, vše činí ve chvatu a shonu, téměř jen jako mezi příjezdem a odjezdem vlaku, a opět pryč, dále za novými dojmy. Jeho srdce jest lehké, poněvadž nemá stálého místa. Adieu! Vlak zapískal. Kapské město! Singapur! Jokohama! Nový Orleans! — A v tom jest celý Johannes V. Jensen. *Tristan.*

DIVADLO.

Činohra. *Král Lear.* Tragedie o pěti dějstvích. Anglicky napsal William Shakespeare. Nově přeložil Jos. V. Sládek. Režisér Jaroslav Kvapil. V novém studování a scenování na Národním Divadle dne 25. března 1914.

Shakespearův „Král Lear" jest z jeho tragedií, v nichž nejvíce a nejvýrazněji ozývají se opravdové a hluboce lidské tóny. „Král Lear" jest především a výlučně tragedií otce, otcovského citu a lásky k dětem. I Gloster prožívá svoje bolestné drama jako otec, Lear však jest králem, v jeho hněvu, žalu, zoufalství, touze po pomstě a šílenství rýsuje se hrdě majestát královský a Lear stojí před námi jako postava titanská, nadlidská, tragické krásy. Žal Glosterův jest žalem prostého otce. —

Posledně hrán byl „Král Lear" na Národním Divadle r. 1898 se Šmahou v roli titulní. V nynějším nastudování obsazen byl Lear p. Ed. Vojanem, k němuž soustředil se přirozeně veškerý zájem. Stačilo vzpomenouti jen jeho Hamleta, Othella, Shylocka, jeho Mefista, Valdštejna a j. Bylo mnoho očekáváno — a Vojan nás nezklamal. Jeho Lear měl všechny rysy, o nichž jsem se zmínil. Od majestátního vstupu, laskavého otcovského úsměvu až do tichého skonu šíleného, žalem zlomeného starce v jediné nelomené linii rostla před námi postava Vojanova Leara, jednolitá, z žulových kvádrů tesaná. Byl veliký ve svém zoufalém žalu nad nevděkem dcer, byl tragicky krásný ve svém šílenství, jež hroutilo jeho majestátní postavu, ozývalo se příšerným smíchem v bouřlivé noci a zračilo se v jeho zraku a strašné tváři šíleného. Věru, na Vojanova Leara nelze zapomenouti! — Šaška králova individuelně pojal a krásně vytvořil p. J. Hurt. Byl to stařec králi jak pes oddaný a věrně za ním klopýtající, jenž vážně a pomalu vykládal svému pánu své ironické rozumy. A ještě jen mužně kreslený a výrazně mluvený hrabě Kent p. J. Vávry byl výkonem nadprůměrným a pozoruhodným. O třech dcerách Learových lze říci pouze, že hrány byly příliš konvenčně, Kordelie pak místy zbytečně exaltovaně.

Pan Jaroslav Kvapil šťastně rozřešil scenicky „Krále Leara". Ustoupil tentokráte od zvýšeného zadního jeviště, jež jindy se osvědčilo, a prohloubil neměnným rámcem v popředí sevřenou scenu, kterou stylisoval se stálým zřetelem k stěžejní postavě tragedie. Zřejmá péče věnována byla gestu, dialogu a seskupení (zejména v posledním aktu), každá scena byla správně viděna, účelně komponována a krásně stylisována. Jen žitné pole (ze „Smrti matky Jugovičů") rušilo celkový styl tragedie. *Tristan.*

HUDBA.

Letošní sezóna byla velmi bohata na komorní produkce. Vedle řádných koncertů „komorního spolku", jimž po bok druží se již po několik let koncerty mimořádné, vystoupilo i Ševčíkovo kvarteto čtyřmi abonentními koncerty v nové (internacionální!) koncertní síni Mojmíra Urbánka, t. zv. „Mozarteu". Přes to nebylo v celé té veliké řadě provedených skladeb nějaké původní novinky a jen nepatrně cizích, nad to zcela bezvýznamných (kvartet Ravelův, provedený Českým kvartetem na osmém řádném večeru komorního spolku). Sdružení Ševčíkovo (t. zv. „Ševčík-Lhotský-quartett", jak zní jeho nejen německý, ale i — český název *) podalo ve svých koncertech výkony velmi rozdílné; jisto jest, že v nynější své podobě — vystřídaloť několikráte violoncellistu — má pouze jediného vskutku velikého výkonného umělce, jímž jest jeho primarius Lhotský. Nejlépe se osvědčilo v dílech, v nichž připojil se k němu klavírní virtuos Heřman, té doby bez odporu nejlepší náš žijící pianista, bohužel tak málo koncertně vystupující. Komorní spolek měl by tohoto umělce připoutati k svým produkcím, jež, jak již po několik let zdůrazňuji, trpí nedostatkem programu čistě klavírního. Opětovaně poukazuji k tomu, jaké poklady, Smetanou počínaje, chová naše česká klavírní literatura; poklady ležící ladem, neboť tu a tam na mimořádné koncerty spolku pozvaný cizí virtuos přirozeně jich nepoužije. Heřmanův večer klavírních skladeb Sme-

*) Vůbec programy v „Mozarteu" jsou plny takovýchto odporných „dvojjazyčností", připomínajících židovské firmy v Praze.

tanových byl by pravým uměleckým svátkem pro naše obecenstvo.

Vůbec v tomto roce, do něhož připadá třicetiletí Smetanova úmrtí (12. května), mělo by býti zvláště vzpomenuto tohoto největšího našeho genia nejen hudebního, nýbrž vůbec uměleckého. Sbor pro postavení Smetanova pomníku v Praze appeluje právě na všechny naše hudební podniky, aby přispěly letos zvýšenou měrou k brzkému uskutečnění cíle, který si předsevzal. Myslím, že jest svatou povinností všech našich korporací hudebních, aby tak učinily a to radikálním způsobem. Neboť majetek „Sboru“ během několika již let, co se ustavil, zvyšuje se tak nedostatečně, že jest to až trapno. Jednotlivý koncert, tu a tam, jak dosud bylo, zajisté jest vděčně vítán, ale — to jsou jen kapky, kde třeba proudu. Nejen pro zbývající sezónu jarní a zvláště květnovou, ale i pro letošní sezónu podzimní, kde ovšem podmínky hmotného úspěchu budou daleko příznivější než teď, mělo by se státi všeobecným heslem, věnovati čistý výnos *všech hudebních produkcí* (tedy i těch, jež nebudou přímo svým programem památce Smetanově věnovány) ve prospěch postavení Smetanova pomníku. Naše hudba vděčí Smetanovi za vše: vlastní dílo mistrovo jest jejím imposantním základem a všecko ostatní — pokud ovšem máme na mysli skutečné umění — spočívá na něm a jest bez něho nemyslitelno. Byl by to tedy jen spravedlivý a zajisté i výmluvný dík českých hudebníků nesmrtelné památce mistrově, kdyby přijali a důsledně provedli uvedený návrh. Přeji si toho z celého srdce!

Dr. *Otakar Zich.*

*

Dne 6. dubna provede „Orchestrální sdružení“ řízením Otakara Ostrčila a s pomocí „Pražského Hlaholu“ vzácné dílo největšího francouzského skladatele Hectora Berlioza: „Episodu ze života umělcova“, jejíž první díl, „Fantastická symfonie“, jest znám, ale druhý díl, „Lelio aneb návrat k životu“ (scénický monodram, jejž recitovati bude p. Dobrovolný), až dosud jen několikrát byl proveden, v Praze pak nikdy. Upozorňujeme na ten koncert naše hudbymilovné čtenáře.

O. Z.

TÝDEN.

* Dnem 10. t. m. dospěje náš sympatický a vynikající literární historik, prof. Jan Voborník, rodák z Pohoří u Opočna, svých šedesátin. Zda u koho, zcela jistě u něho možno mluviti o tom, že všecky volné chvíle, jež mu zbývaly jako gymnasiálnímu profesoru (zprvu v Litomyšli, později v Praze), věnoval pilnému studiu literárně-historickému a vážné osvětné práci. Již jako studenta pražské filosofie upřímně jej zajímala literatura — hlavně dramatická — a obsažné, pilně dokumentované pojednání, vyšlé r. 1879 v „České Včele“ pod názvem Česká historie a české drama, již tenkráte dalo ve Voborníkovi tušiti pracovníka vážných snah a velikých slibů. Časopisy „Ruch“ a „Divadelní listy“ z těch dob, jakož i feuilletonní rubrika „Národních Listů“ snahy ty pozvolna potvrzovaly. Od drobných knižních referátů a kritik — jimiž vyplnil později zejména patnáctiletí 1891—1906 v „Národních Listech“ — přecházel Voborník pozvolna k rozsáhlejším monografiím a větším studiím, ať již to byla v Domažlicích vydaná brožura o Jaroslavu Vrchlickém a jeho Legendě o sv. Prokopu, ať o Poesii Julia Zeyera vydaná v Litomyšli, ať různě po časopisech tištěné práce o Svatopluku Čechovi, o Zeyerově Paskalině a Erbenových Svatebních košilích (studie srovnávací), o Vlivu dějepisných prací Palackého na novější českou belletrii, ať četně roztroušené práce jiné, jako úvody knih, stati příležitostné a obšírné literární přehledy, z nichž onen v Památníku České Akademie („Padesát let literatury české“) má cenu dokumentární. Z větších knih Voborníkových jmenujeme zejména literárně-životopisnou monografii Alois Jirásek (1901), spis o Karlu Hynku Máchovi (1906) a o Juliu Zeyerovi (1907), z nichž všecky vynikají bohatě sneseným materiálem, namnoze novým, hlubokými, do široka rozpřádanými pohledy a orginalitou stanovisek. Z tvorby původní (mimo mladických básní) napsal Voborník historické drama Jan Hus (pod pseudonymem Jan z Pohoře), hrané na některých venkovských jevištích. Z polštiny jako doprovod ke svým četným studiím z období českého byronismu přeložil před lety Zdziechowského spis „Karel Hynek Mácha a byronism český“, vydav jej vlastním nákladem. V poslední době zabývá se Voborník velmi pilně básnickou tvorbou V. B. Nebeského a pořádá s B. Frídou nové vydání Vrchlického básní.

—*m*—

*

Dne 27. března zemřel v Praze Hanuš Trneček, professor konservatoře. Narozen r. 1858, stal se ve třiceti letech učitelem klavírní a harfové hry na pražské konservatoři hudby a vynikl v tomto oboru jako hudební paedagog. Také veřejného života hudebního zúčastnil se zesnulý, jsa dlouholetým funkcionářem Umělecké besedy. Jako skladatel byl Trneček eklektik rázu krajně konservativního. Vedle četných skladeb instrumentálních napsal opery „Amaranta“, „Die Geigenmacher von Cremona“ a

„Andrea Crini“, jež, komponována jsouc v r. 1900 (více než třicet let po Smetanově Daliboru), byla poslední Meyerbeerovskou operou u nás, „Národním divadlem“ provedenou.*)

O. Z.

*

* Z krásné, slunné Provence, z rodného Mistralova městečka Maillana při ústí Rhôny došla 25. března zpráva o smrti tohoto 84letého „knížete básníků“, zbožňovaného starce, který už po dvacet roků takřka každoročně skromně odmítal nejvyšší poctu Francouzské Akademie a jenž nejvyšší vyznamenání navykl si vídati v oddané lásce svého provençalského lidu, v jeho kulturním pokroku a osobním štěstí. Bohatě nadán věkem, zemřel tento „nekorunovaný král Provence“, jak mu říkali, zákonodárce a budovatel mladého provençalského písemnictví, doživ se největší pocty domácí, jaké se snad jinde vůbec ani básníkovi nedostalo: postavením pomníku v Arlesu. A zasloužil si té pocty plně: vždyť vlastně jím teprve provençalská literatura před 60 lety vznikla a jím rychle mohutněla. Byl jejím prvním a nejvyšším sloupem.

Frederi Mistral pocházel ze staré, probudilé rodiny jihofrancouzské a již na studiích v Avignoně, podnícen učitelem svým, básníkem Roumanillem, počal se zabývati starou provençalskou poesií. Z této nadšené dvojice vyklíčila na konec snaha, obnoviti jazyk národa a učiniti jej jazykem literárním. Vydáním prvního sborníku provençalských básníků (r. 1852) učiněn první počátek, založením „Felibrige“, 30členné skupiny mladých pracovníků literárních, idea znamenitě podepřena. A z tohoto činorodého podkladu vyrůstaly pak jednotlivé práce poeticky nadaného Mistrala rok od roku. Světové slávy dobyl si svou nádhernou idyllou Mirèio, vydanou r. 1859 a projednanou samým Lamartinem v jeho proslavených „Kursech“ s takovým nadšením, že cesta do světa tím byla Mistralovi otevřena. Následovala Calendala a skvělá sbírka Zlatých ostrovů (Lis Iselo d'or), která rozhodla o jmenování básníka velmistrem jižní literární federace (1876), dále podivuhodná Báseň na Rhônu (Lou Poemo don Rose) a poetická kniha Nerto z období avignonského zajetí papežů, tragedie Královna Johana (La Reimo Jano) atd. Celá Provence ožila v básních nadšeného jejího syna, Provence v květu i sluneční záři, v práci i odpočinku, v žalu i v písni. Živý, veselý a temperamentní provençalský lid nalezl tu svého nejoddanějšího tlumočníka před celým světem. A aby byl jazyku poskytnut i základ vědecký, sbíral a sestavoval Mistral po velkou řadu let svůj bohatý a veliký provençalsko-francouzský slovník Lou Trésor don Felibrige (Poklad Felibrige), dílo mající význam opravdového filologického fundamentu a rovnající se hluboké studnici jazykozpytného vědění.

Činný byl Frederi Mistral až takřka do posledního dechu. Vlasti své nepřestal sloužiti nejoddanějšími silami, a když právě před desítiletím byl vyznamenán velikou cenou Nobelovou, použil peněz ke zvelebení provençalského Museon Arlatan. Česká literatura byla dost často upozorňována na Mistrala i na jeho slavného krajana Theodora Aubanela. Překládali z nich pěkné a výrazné ukázky zejména Jaroslav Vrchlický a Sigismund Bouška. *—m—*

*

* Polský „Swiat“ píše o Macharovi k jubileu, že především je básníkem, v jehož plodech vyznívá notka tu melancholie, tu ironie, blízká Heinemu. Potom je Machar publicista. Z básnických prací, praví se v článku, prvé místo zaujímá „Confiteor,“ po té „Zde by měly kvést růže“ a „Tristium Vindobona“. Z četné prósy přísluší přední místo publikaci „Vídeň a Řím“(?), neboť Machar bojuje proti katolicismu.

K. V. H.

*

* V květnu t. r. bude v Londýně v „Druri Lane Theater“ zahájena saisona ruského divadla vesměs původními, ruskými operami. Loni pobylo v Londýně divadlo německé a saisona skončila deficitem, ano fiaskem, protože bylo hlediště někdy docela prázdné tak, že německý tisk psal o nedivadelním Londýně. Výsledku zájezdu slovanského divadla hledí se vstříc s napětím nyní nejen v Rusku, také v Německu. Faktem je, že Anglie začíná si všímati slovanského umění více než Německo i Francie. *O.*

*

* Poláci z příčiny utužení styků polsko-francouzských na poli kulturním a hlavně literárním založili v Paříži čtrnáctidenní revue „Polonia“, která vycházeti bude polsky a francouzsky a bude přinášeti recense umělecké a literární produkce tak, aby francouzský tisk byl upozorňován na každý kulturní zjev polský.

O.

*

* Stendhalovy listy o Rusku, před tím plně neznámé, v nichž líčí svůj pobyt v Limbirsku a lituje polozničení krásného městečka za války r. 1812, vyšly nyní tiskem. Mezi dopisy těmi vyskytují se i tak zajímavé, že charakterisují Stendhala. Objeveny byly téměř náhodou v ruském archivu petrohradském ředitelem archivu Gorajnovem. K vlasteneckým ruským oslavám osvobozovací války bylo v archivu pátráno po různých dokumentech pro „historické vzpomínky“ a když dokumenty po po-

*). Poslední, dosud neprovedená opera Trnečková jest „Smytá vina“.

užití byly archivu vráceny a po slavnostech zařazovány, objevil se v přihradě zaprášený svazek dopisů Stendhalových. *O.*

*

* „Teatr dlja sebja“ (Divadlo pro sebe) jest název nového díla z péra N. N. Evrejnova, které právě vyšlo nákladem „Sovremennago iskusstva“ a svým obsahem o divadelnictví — theatrálnosti a theatralisaci, vyvolalo ruch v literárních a divadelních kruzích i četné, různící se odezvy. Autor píše o theatrálnosti a theatralisaci života, ale hlavním bodem jeho díla jest, že jeví nepřízeň, nelásku k současnému divadlu se systémem merkantilním, k divadlu z rozpočtu, spekulujícímu se vkusem většiny obecenstva, které je zbaveno kouzla původní theatrálnosti, tísněno rozdělením na herce a na diváky, omezováno místem a časem představení, které je obtěžováno obecenstvem nedivadelním, censurou atd. „Divadlo pro sebe“ podle autorova výkladu jest divadlo bez obecenstva, sestávající jen z herců, „neporušených ve své manii theatralisace“ a jak kritika podotkla, podobalo by se hrajícím si dětem. Je posledním útulkem skutečných milovníků umění a pro pravdivé gourmandy umění. Myšlenka tu pronesená není však v podstatě prvým majetkem autorovým, protože tutéž ideu se pokoušel již realisovati choromyslný král bavorský Ludvík II., zemřelý r. 1886, jenž pořádal divadelní představení bez obecenstva, jemuž přítomen býval jako divák v skrytu tak, aby herci nebyli rušeni ve svých rolích zevlujícími na ně zraky. V knize autorově jsou však pronášeny odůvodněné výtky nynějšímu divadlu, jež dlužno respektovati, ale to je vše. *K. V. H.*

* Ruský „Sovremennik“ uveřejňuje korrespondenci Hercenovu s Turgeněvem, která literární historii poskytuje mnoho nového materiálu. Dopisy jsou z té doby, kdy Hercen tiskl své zápisky v „Polarnoj Zvězdě“ a rukopisy posílal Turgeněvovi, radil se s ním a jeho posudků velmi si vážil. V jednom listě Hercen píše: „Hotova je část zápisek z let 1837—42. Myslím však, že bude lépe, poleží-li ještě desítku let ve stolku. Je v ní příliš mnoho života vnitřního a všickni lidé nejsou milovníky anatomie. Bojím se také podlců a ještě více „pálených kostelníků“, ti neházejí po člověku jen kameny, ale bahno, jež je pro ně ess bouquet.“

Avšak Turgeněv ho přemluvil tak, že vydal tiskem vše, a Hercen mu odpověděl po té: „Jsem rád, že se vám zápisky mé zalíbily. K novému roku Ti pošlu celou část, ale vážně Tě prosím, abys o ní upřímně se vyslovil. Lyrika má v ní převahu, ale není to věc toliko literární, neboť v ní je můj nejhlubší názor o ženě. Málo jste ji znali, málo milovali (totiž Ty a Melgunov) i všickni naši, s vyloučením Granovského. Myslím, že v poslední kapitole jsem byl příliš odvážný, neboť tu žena, prodejná holka a Madonna vychází jako hotové trio. Nemyslím však, že jsi měl pravdu, vybízeje mne, abych psal o životním a bez veškeré formy, nevázaje se na nic, en abusant de la parenthèse. Takové psaní je jako rozhovor, ale jsou tu fakty, slzy i smích.“ V listě svém Hercen se zmiňuje o Tolstém: „Rád bych se seznámil s Tolstým. Pozdravuj ho, jako od ctitele jeho talentu. Četl jsem jeho „Dětství“ a nevěděl, kdo byl té práce autorem, četl jsem všecko do konce a zbožně.“ Gogola si však váží nad jiné, neboť píše o něm: „Četl jsem jeho „Šinel“ (Plášť). To je kolosální věc! A jakého mrzavce z něho učinili v „Otečestvennych Zapiskach“! Ale Někrasov se mu nelíbil. „Někrasov v Římě,“ píše Hercen Turgeněvovi, „to zní jako kousek z opery. Vidím v něm sice talent silný, ale zapražený do čehosi suchoučkého. Nerozumím mu, je to neoriginální Puškino - Goetho - Lermontovština. Je to tuze hloupé říkati: jsem básník, žiji v nadšení, to je tolik, jako by se chlubil: jsem velmi rozumný a roztomilý.“ Hercen nemohl Někrasovu odpustit jeho „kšeftařství“, ale ohražoval se, když Turgeněv mu napsal, že Někrasova nenávidí. Odpovídá: „Zbytečně myslíš, že ho nenávidím. toť nesmysl! Vím, že má výtečná místa ve svých pracích, nevážiti si jich mohla by jen tupost. Ale — co nerad mu promíjím, jsou jeho právnické kousky, jako byl ten, kdy koupil směnky Ogarevovy, a potom, což ten jeho svazek s plešivou bachantkou, jak sám jsi nazval Mar. Lv. Je to můj pedantism, ale všecko odpouštím snadněji, než takové pochybení promyšlené. Ogarev dávno na to zapomněl, co mu vyvedl, ale já jsem nezapomněl, zapsal si všecko do paměti.‘

V dalším listě píše, že mu Někrasov dopsal — „jeho dopis je tak hanebný jak on. Viní tebe, prý jsi mu nevysvětlil, že již 3500 franků se mnou vyrovnal, totiž, že Ty mi peníze dáš ze svého dluhu u Někrasova. Zapomněl jsem na ten tvůj úpis a tu máš odměnu za to, že jsi přítelem takového ničemy. Prvou věc svaloval na Panajeva, druhou svalil na Tebe a sám je čist! Se mnou však nesmí žertovati! Připojuji ten hanebný list, který mi poslal, pošli, ukaž mu ho za příležitosti. Prosím, abys o to se postaral a nemůžeš-li, otisknu vše v „Kolokole“. To se rozumí, že opis jeho listu mám.“

Někrasov, jenž se narodil v židovské vesnici, od svého prostředí naučil se nejspíše „spekulaci“ a když bídně živořil, vstoupil do kroužku Senkovského, Greče a Bulgarina, kde nízké obchodní zájmy platily nad vše. Literární historie praví o Někrasovu, že „vynikal praktickým, spekulativním duchem“, ale jako básník není posud zcela oceněn. *K. V. H.*

V Praze dne 3. dubna 1914.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Zodpov. redaktor a vydavatel: Fr. S. Procházka. — Nakladatel: Česká graf. akc. společnost »Unie« v Praze.

Tiskem »Unie« v Praze.

Karel Klostermann:

JAK TO SKONČÍ?

(Pokračování.)

„V tom zas pravdu nemáš,“ přerušil mu řeč Trimmel. „Kdybys byl měl více dětí, byli byste vykonali také víc práce.“

Vrátili se pak ke svému předmětu a po dlouhém, velmi důkladném a rozvláčném smlouvání ujednali posléze, že Trimmel dá svou dceru mladému Paukneroví a s ní věna tisíc zlatých na hotových, vedle toho krávu s teletem, různý nábytek a nový fasuněk. Rozumí se, že se mluvilo velice obšírně o každém kousku, neboť pořekadlo, že čas se rovná penězům, dojista nevzniklo v oblasti šumavských sedláků.

„Povídám ti však předem,“ vece na konec Trimmel, „zvím-li, že jsi dlužen víc, než jsi doznal, nebude nic z našeho ujednání. To by tak bylo, abych učinil holku nešťastnou.“

„Ne, ne — na to spoléhej, víc toho není,“ dokládal se starý Paukner a utřel si znovu rukávem čelo.

„Nu, tož dobře!“

Staří si podali ruce a rozešli se.

Když večer starý Paukner, jako obyčejně činíval, vařil polévku, promluvil ke svému synu, jenž se byl usadil na lavici u kamen.

„Teď je všecko v pořádku,“ pravil, „a ty si nyní dojdi k Trimmlům a promluv s holkou. Ozvi se taky a žádej, aby vypravili svatbu, pokud lze brzo. Mám tohohle hospodaření až po krk.“

Syn přikývnul mlčky.

„Všecko jsem starému řekl,“ promluvil znovu otec, „jen o těch třech stovkách které jsme dlužni Ferdl-Seppovi, jsem se nezmínil. Doví-li se o nich starý Trimmel, řeknu mu, že do těch peněz tobě nic není, ten dluh že je můj. To mu řeknu, ale proto jej splatíš přece jen ty, nikoli snad já! To ti říkám hned, abys to věděl.“

Syn sebou škubl.

„Já že ten dluh splatím?“ odtušil s neobvyklou u něho rozhodností; „v tom se moc mýlíte, táto! Platit jej bude, kdo jej udělal.“

„Nu, to uvidíme,“ vece starý, šňupnuv si důkladně. „Nemysli si, holečku, že jsem ti našel nevěstu s penězi, abych se staral o placení dluhů!“

„Nechte těch řečí, táto,“ odpověděl syn, „a uvažte dobře, co chcete. Dostanu-li s Pavlinou hotových peněz, bude věcí její a jejího otce, aby stanovili, které naše dluhy z těchto peněz se splatí. V téhle věci spoléhám více na starého Trimmla než na vás, protože ten tomu rozumí lépe než vy. Ostatek, hospodaříte na statku ještě vy a nikoli já; až půjdete na výminek, snad pojednáme o těchhle věcech, ale teď bychom zbytečně mluvili.“

„A já ti zas povídám, že té chvíle to projednáme. Odmluvíš-li mi jediným slovem, dojdu s toho místa k starému Trimmlovi a řeknu mu, že jsme věc uvážili a že mu vracíme slovo. Hledej si ty potom nevěstu, kde ji najdeš, bláhový chlapče; já již ni jediného kroku neučiním pro tebe.“

„Potrestáte sebe nejvíce,“ odtušil mrzutě syn. „Komu je hůře, ne-li vám bez hospodyně v domě?“

„Máš pravdu, zle je mi tady, ale nezapomeň, že mám v moci to změnit. Buď se ožením sám nebo prodám tu barabinu a odstěhuji se, kam se mi bude líbit. To by tak chybělo, aby syn poroučel tátovi.“

Mladý neodpověděl už ani slova, vstal a vyšel ze světnice. Hlasitě pobroukávaje, starý slil vodu s právě dovařených brambor a vyklopil obsah hrnce do mísy na stole, zatím co křivonohá děvečka přinesla kyselou polévku, načež otec se synem, který se za chvilku vrátil, společně povečeřeli, druh s druhem slova nepromluvivše.

Mračili se na sebe po několik dní, posléze se však přec zase usmířili a domluvili a výsledek této jejich dohody byl, že mladý se vydal do Ch** představit a domluvit se s Pavlinou a s jejími rodiči. Takové ceremoniální návštěvy jsou málo obvyklé u šumavských venkovanů; mužská i ženská mládež se beztak zná a bližší známosti, jakož i milostné poměry se uspřádají na tanečních zábavách, z nichž galánové doprovázejí své vyvolené domů. Půda nebo senník, kde krasavice zpravidla spí, jest zároveň jejich přijímacím salonem, a přístup do něho se nezakazuje, leda těm, kdož propadli naprosté nemilosti buď v očích děvčete samého nebo jeho rodičů. Komu bylo dopřáno vstoupiti, ten i setrvá v zábavě třeba do rána; mrav vyžaduje toliko, aby se vytratil před svítáním, ježto, kdyby návštěvník byl spatřen někým z domácích, vzešly by z toho posměch a hanba jak jemu, tak i jeho vyvolené. Rodiče děvčat vědí dobře, kdo k dceři dochází a trpí zpravidla beze všeho tyto noční návštěvy, neberouce z nich nejmenšího pohoršení, jen když osobní vlastnosti nápadníkovy a jeho hmotné poměry poskytují jakési záruky, že se stane manželem děvčete. Nevadí také mnoho, vymění-li děvče milovníka; jest j e j í věcí, chce-li jich poznati několik a vybrati si z nich toho, který se jí zdá nejlepším; běží zase pouze o to, je-li tento druhý nebo třetí vyvolenec způsobilým, aby se stal jejím manželem. Rodiče zajisté uvažují, že v době svého mládí i oni takovým způsobem se seznamovali a pak sňatek uzavřeli; před nimi tak činili jejich otcové a dědové; tož těžko zapovídat mladým, aby sobě stejně vedli. Nazírání toto je tou měrou zakořeněné, že přes nábožnost lidu ani církev nestačila je změniti.

Mladému Pauknerovi bylo dojista volno ucházeti se o přízeň Pavlininu nebo kteréhokoli děvčete, jež by se mu bylo zalíbilo, obvyklým, právě vylíčeným způsobem. Příčinu, že tak nečinil, dlužno hledati jednak ve vrozené jeho nesmělosti a ostýchavosti, vypěstované nad to vychováním matčiným, která se ničeho tolik nebála jako společné domácnosti s nevěstou a proto neustávala, pokud jen bylo lze, odvraceti syna od návštěvy tančíren; jinak také, pokud najmě Pavliny se týkalo, v té okolnosti, že pro velkou vzdálenost, jež oddělovala od sebe jejich bydliště, jen povrchně ji znal a nikdy s ní nemluvil. Jeho ostýchavost mu ostatně vážnosti nepřidávala; smáli se jí hoši, jeho kamarádi, smála se i děvčata, za podivína a nechutného, nemotorného samotáře jej považujíce; on z chování mladé chásky správně vycítil, že je směšný v jejích očích, a tento pocit mu smělosti nepřidával; než, jsa letorou flegmatický, celkem toho málo dbal, aniž se na koho pohněval, přestávaje na tom, vyhýbati se čím dále více vší společnosti.

Když mladý Paukner vešel do světnice u Trimmlů, zastal tam Pavlinu a její matku. Dívka jej nepřijala přes míru přívětivě; zaškaredila se, hodila po něm zlostný pohled, a když ji oslovil, trochu zmateně a nesměle, zhurta se naň utrhla, řkouc: „Nevolala jsem tě k nám, mohl's zůstat doma. Nestojím o tebe, ty cápku jeden!“ — S tím vyběhla ze světnice, bouchla dveřmi a neukázala se po celou dobu, kterou mladík u nich zůstal. Ten zajisté stál všecek zaražen a zděšen, nevěda, co by řekl. Než, selka jej vytrhla z rozpaků. Tvářila se vpravdě, jako by byla ani nezpozorovala nevlídné chování dceřino, ale sama jej vlídně uvítala a laskavě k němu promluvila, zvouc ho, aby se posadil.

Mladík zablábolil cosi, že přišel v nejlepším úmyslu, jen aby se holka nehněvala; že se postará, aby byla spokojena, až bude u něho hospodařit; že místo je dobré, sena bude hojnost — nechybí nic než řádná hospodyně, aby domácnost přišla do pořádku, ale to právě že je věc naléhavá, již nelze více oddalovati, a že hlavní pohnutkou jeho návštěvy jest požádati ji a sedláka, aby vypravili svatbu, pokud lze brzy.

Selka přisvědčila a sama se jala obšírně vykládati, jak domácnost a hospodářství hynou, kde nevládne hospodyně, a dcery její že jsou pořádně vedeny, aby se žádné práce nebály, vše v domě viděly a pořádku sobě hleděly; že Pavlina mu bude dojista hodnou ženou a vzornou hospodyní. Teprve na konci svého výkladu dotkla se jejího chování oproti němu, omlouvajíc ji, že je plachá a že, možná, má v hlavě jiné myšlenky, jež bude třeba vyhnat, ale aby nepochyboval, že bezpečně se tak stane.

„Člověk se přičiňuje a drží, seč jest,“ pravil mladík; „mne nikdo nemůže pomlouvat ničím zlým.“

„Ne, ne, to, to!“ přisvědčila Trimmlová, „taky nikdo tě nepomlouvá. Říkají jenom,

žes bázlivý a že nechodíš do společností. V tom není nic zlého, ale, to víš, holky jsou hloupé. Bláznivý floutek je jim vždy milejší než vážný, usedlý člověk. Nestarej se: až tě pozná, bude tě mít ráda. Jen s ní dobře zacházej. Špatných spádů nemá, to to! . . . Mému starému se zrovna zamlouváš, že nejsi mluvka a větroplach. On byl odjakživa taky rozumný člověk, pracoval, svého si hleděl a spolků a táček nemiloval . . .‟

V tom vešel starý Trimmel. I on pěkně uvítal budoucího zetě a vážně a vlídně s ním rozmlouval. Když však mladík také jeho požádal, aby svatba se směla konat do senoseče, tedy v prvé polovici července, nesvolil k tomu, uváděje, že právě o senoseči a o žních nebude moci postrádati dělných rukou Pavlininých a na svatbu že je času dost až po žních.

Při tom zůstalo, a mladík odešel, nespatřiv onoho dne už té, která se měla státi jeho ženou.

Když pak po několika dnech přišel starý Paukner, podařilo se mu odkliditi i poslední obtíže, a svatba byla ustanovena na kterýsi den po druhé neděli červencové.

Podařilo se i přemoci odpor, jejž dotud kladla Pavlina. Netoliko rodiče a sourozenci, ale i celý pluk tet, strýců a sousedů neustávali jí domlouvati, vychvalujíce výtečnost místa, v němž bude vládnouti jakožto hospodyně, a poukazujíce zároveň na bezednou hloupost, již by projevila, kdyby odmítla tak výhodnou partii.

„Nechci ho!‟ prohlásila Pavlina zas a zase.

Než, posléze pravila přece: „E, nechte mě už být! Vezmu si ho tedy, abych už měla pokoj, ale přes to ho nechci.‟

Více se od ní nežádalo. Další pak domlouvání způsobilo, že, když mladý Paukner přišel po druhé, jej přijala mnohem vlídněji.

Tož tedy vystrojili svatbu v druhém týdni měsíce července . . .

Dvě neděle tomu, co mladá žena vládla v nové své domácnosti, a třeba doznat, že konala vzorně své povinnosti. Oháněla se, jak náleží od rána do večer a azavedla nebývalý pořádek ve všem, co spadalo v obor její působnosti. Všude v domě bylo čisto, strava byla dobrá a i o dobytek hospodyňka se starala s náležitou svědomitostí. Také jinak se chovala bezvadně; tu a tam si trošku zatrucovala a mnoho řečí nenadělala, ale nikdy se nejevila nevlídnou nebo dokonce svárlivou; byla zkrátka z oněch venkovských prostých žen, které s dětství jsou vedeny ku práci a zplna si jsou vědomy, že v pilných rukou především spočívá blaho jejich i rodiny, v níž místo jim vykázáno. Manžel byl v sedmém nebi a starý Paukner se spokojeně usmíval od rána do večera; ač vlastně on ještě hospodařil, postoupil světnici mladým, sám pak do komůrky se uchýlil, aby jim nepřekážel. Z jeho zraků, jež často utkvívaly na synovi, mluvila hrdá řeč: Vidíš, chlapče, jak táta věci rozumí! M n ě tohle vděčíš, nikoli sobě!

Senoseč započala, práce na lukách byly v plném proudu.

Kteréhos odpoledne starý Paukner vyváděl právě ze stáje voly, chtěje je zapřáhnouti do nových žebřin, jež tvořily část výbavy jeho snachy, aby dojel pro první fůru sena na louku, kde jej očekávali syn se svou ženou, když, kde se vzal tu se vzal, se objevil starý Trimmel. Spatřiv ho, starý Paukner zůstavil voly na zápraží a hnal se hosti vstříc.

„Pozdrav tě Pánbůh,‟ uvítal ho, podávaje mu ruku; „jak vidíš, máme na pilno. Seno je pěkné a je ho dost. Zrovna jedu pro první fůru. Vejdi, hned přijdu za tebou, jen co voly zapřáhnu, aby mi někam neodešli. Ten strak tady, ten náruční, to je takový šantala, ani bys neřek', co mívá za spády.‟

„Nech toho, nezapřáhej,‟ odpověděl Trimmel, „musil bys třeba zas vypřáhnouti. Však ti neutekou, a bojíš-li se přece, přivaž je raději zase v chlévě. Počkám na tebe.‟

Vypadal podivně, tento velký, kostnatý staroch, obličej jeho byl jakoby z kamene vytesán. Také se nechopil podávané sobě ruky. Ve starém Pauknerovi cosi hrklo, všecek se schoulil, jako by mu kdo byl nohy podrazil. Přece se vzchopil, a nechávaje voly na místě, kde stáli, vyzval hostě poznovu, aby vešel do světnice.

Tento také vešel a usedl mlčky za stůl.

„Třeba ti říci,‟ spustil starý Paukner, klada před hostě bochník chleba, v němž vězel nůž, „žes tu holku jak náleží vychoval. To je ňáká hospodyně, v celé obci se jí žádná nevyrovná. Ani povědět ti nemohu, jak ji mám rád, na mou duši, radši než samého syna . . .‟

„Dobře, dobře,‟ Trimmel přerušil proud jeho slov, „z toho všeho bych měl radost, vidíš, kdyby jednoho nebylo.‟

(Dokončení.)

✱

F. X. Svoboda:

Z LESŮ ZAZNÍVÁ ZPĚV.

(Pokračování.)

Docela dobře se mohou vzít. Ona za deset let bude máma a on pořád muž v nejlepších letech. A potom, takový člověk je přece jen — muž. Co ti mladíci? Co to je?" Povšimnuv si, že Milada je neklidna a že naslouchá, co páni vzadu hovoří, řekl: „Slečna je dnes roztomilá!"

„Jaká slečna?" podivila se paní Králová. „Pořád Miládečka a najednou slečna?"

Šalvěj se zarděl.

„Sluší jí to," řekl odvrátiv konečně svých očí. „Je dnes pěkně," dodal v jakémsi školáckém zmatku. „A major Liška tu ještě není!" Oči jeho opět se obrátily k Miladě. „Nešly byste odpoledne do bažantnice?" otázal se. V tu chvíli však cítil, že si paní Tereza povšimla, kam hledí, a zrozpačitěl.

„Muž má jiný plán," řekla Tereza a zasmála se hlasitě.

„Lodičky?"

„Nevím."

„A co že slečna dnes nemluví?" prohodil Šalvěj obraceje se k Miladě. „Oněměla?"

Paní Králová se usmála. Přivřené oči její pohlédly na jeho tvář.

„Milado, pan lékárník se tě na něco ptá!" řekla obrátivši se k dceři.

Milada udiveně naň pohlédla.

„Co to, že Miládečka dnes nic nemluví?" opakoval něžně, jako by jí chtěl připomenouti, čím jí byl. Pokrčila ramínky a zasmála se. Teprv teď bylo zřejmo, že je roznícena a že je všecka jiná než včera, že zájmy její i myšlenky jsou jiné a že nechápe, co to pan lékárník povídá. Proč by měla mluviti, teď, když je kolem plno lidí, plno radosti, parády a mladých mužů? Bavila se tak neobyčejně, že ji otázka Šalvějova překvapovala.

„Vždyť jsem veselá!" zasmála se. „Nejsem mrzuta. Nic mne nemrzí. Zcela nic!" Oči jí zářily.

„Ale mlčíte a ani nevíte, co povídáme!"

„To jsem nikdy nevěděla."

„Ó — to nevím!" usmívaje se na ni zvolal Šalvěj. „To nevím!" opakoval povytahuje se.

„Nikdy jsem neposlouchala! Nikdy!"

„To je pravda," vmísila se paní Tereza, „mlčela vlastně vždycky, šla-li s námi."

Šalvěj vrtěl hlavou. Oči jeho se leskly. Hleděl na Miladu a usmíval se. Všiml si podivných ruměnců na jejích lících i teplých očí jejích a znepokojeně se ohlížel. Chtěl něco říci, ale vždycky pochopil, že by pochybil a ukryl zamlčenou tu poznámku rozpačitým smíchem. Oči jeho zapátraly po tváři paní Terezy, jako by chtěl uhodnouti, co si myslí, a shledav, že je podivně ztrnulá, jako by něčím rozmrzená nebo překvapená, obrátil se opět k Miladě.

„Slečno, dnes je celý svět váš!"

„Proč nehrajou? Kapelník se tamhle prochází!" prohodila.

„Za chvíli. Musí být pausa, aby se mohlo taky trochu povídat."

„Víte, že půjdu po prázdninách do Prahy?" otázala se Milada velice hlasitě.

„Ovšem, vždyť o tom s vámi každý den mluvím!"

„Ano, ale na vyšší dívčí školu!"

„To je přece můj nápad! Sám jsem maminku přemlouval!" řekl a na tváři jeho v tu chvíli rozložilo se náhle rozmrzení.

„A do tanečních hodin budu chodit!" chlubila se hlasitě.

„Taky vím! Taky vím!"

„Ach, já se těším! — A prosím vás, odpoledne na lodičky! Ano? Ve tři hodiny!" volala.

Šalvěj se ohlédl. Asi deset mladých, roznícených tváří kupilo se za nimi.

„Půjdeme. Povezu vás. Tatínek s maminkou na jedné, my spolu na druhé!" mluvil Šalvěj živě, téměř důrazně. „Chvíli budu veslovat já, chvíli vy!"

„Ano!" zajásala. „Ano! Ve tři hodiny!"

„Ovšem, ve tři!" opakoval, jako by se divil, proč mu to připomíná.

„Nezapomeňte, ve tři!" opět zvolala.

Šalvěj se ohlédl. Spousta mladých očí třpytila se za jejich hlavami. Povšiml si pak paní Terezy. Tvář její byla jako mramorová, rty sevřené, pohrdavě a snad i zatrpkle zkřivené. Chtěl na ni promluviti, ale v tu chvíli řekla Milada:

„Pane lékárníku, ve tři, nezapomeňte!"

„Nezapomenu, nezapomenu," odpovídal něžně pohladiv jí ruku.

„Ale nepleťte se mi stále do cesty!" napomenula ho paní Tereza, jež šla mezi nimi. „Pořád vás mám před sebou!"

Uvědomil si, že skutečně příliš předběhl, aby byl Miladě blíže, a zarděv se okamžitě ustoupil v levo, po bok paní Králové. Omlouval se. Tvář jeho zmrzutěla. Chvíli mlčel.

Směs s českých oper zazvučela stromořadím.

Šalvěj upozornil Miladu, že hrají právě Libuši. Neslyšela, co jí povídal. Hudba ji opíjela dnes jako dosud nikdy.

„Slečno, slečno, to je Libuše!" opakoval natahuje k ní ruku.

„Vždyť ona to ví!" mrzutě řekla Tereza.

Lékárník opět zalezl v levo a chvíli mlčel. Oči jeho zmateně těkaly v korunách stromů.

„Máme tu vlastně všecko!" prohodil pak. „K čemu chodit do Prahy? Abych pravdu řekl, nevěřím příliš těm školám. Co se naučí na té vyšší dívčí? Fintění a pohrdání domovem! Octne se mezi těmi pražskými parádnicemi a bude to dělat po nich. Nevím! Rozmyslil bych si to. Není to tak nedůležité! Taky s byty je potíž. Cizí domácnost není domov!"

„Prosím vás, mlčte!" řekla paní Tereza nevrle. „Sám jste to všecko způsobil a všecko na nás vynutil. Mne by to bylo nikdy ani nenapadlo. Teď už je pozdě!"

Hudba přešla v jemné, citové vlny Hubičky. Milada neslyšela, o čem matka se Šalvějem mluvili. Naslouchala ukolébavce, jež neobyčejně ji rozechvívala a unášela.

Paní Tereza, jak bylo ze všeho jejího počínání patrno, velice byla rozmrzena, a rozmrzívala se ještě více, cítila-li, že nikoho tím ani nepřekvapuje, ani neochlazuje, ani netrápí. Zdálo se, že toho ani Milada ani Šalvěj nepozorovali. Oni nepovšimli si ani, že nyní, když všichni mlčeli, několikráte pronesla mrzuté poznámky o lidech. Vše jako by jí překáželo. Lidé byli jí protivni. Říkala: „Co si to ta slečna na sebe navlékla? — Ten taky neví, jak má jít. — Ta paní nikoho očima nevynechá. — Bodeť, tobě to sluší!" Šalvěj poznámek těch neslyšel. Teprv, když zvolala: „Probůh, co tenhle mladíček?" a když se zasmála, povšiml si, o kom mluví a odpověděl:

„To je jediný syn našeho nového advokáta Sýkory."

„Tenhle vymydlený krasavčík?"

„Ano, tenhle vymydlený krasavčík."

Právě se minuli. Hoch byl asi čtrnáctiletý, vytáhlý, růžový, dokonale oblečený v nové šedé šaty s modravým proužkem. Velké, hnědé oči jeho a nápadně bohatý plavý vlas pod měkkým černým kloboučkem prozrazovaly, že hoch má živý úmysl líbiti se. To nebylo však příčinou, že si ho paní Králová povšimla a že zvolala: „Pro bůh, co tenhle mladíček?" nýbrž to, že on neobyčejně horoucně zahleděl se na Miladu. Pohled tento ji překvapil, poněvadž studentík příliš ještě byl mladinký a příliš růžový. Vrtěla hlavou a opět se smála. Milada dobře věděla, o kom mluvili. Již před chvílí, kdykoli se s ním potkala, cítila pronikavý jeho pohled. Tvářila se však, že neslyší a nevidí.

„Vy ho znáte?" otázala se paní Králová.

„Dnes jsem o něm slyšel. Náhodou. Studuje v Praze, přijel na svátky. Je tu dva dni a už o něm všecky dívky vědí. Jeho otec je tu sotva měsíc. Byli přece u vás."

„Byli, ano, i my jsme je navštívili. Povídali cosi, že mají synka v Praze."

„No — to je on! To je on!" volal Šalvěj. „To je on!"

Miladě bylo příjemno, že mladík, o němž mluvili, studuje v Praze.

„Ale tak mladý," divila se Tereza, „a už tak . . . Všiml jste si ho?"

„Všiml. Ó — ten asi brzy vstával! Dnes jsem o něm slyšel. Dcerky mé sousedky, paní Taucové, si o něm povídaly. Nazvaly ho „Don Chuánek."

„Co že? Don Chuánek?"

„Ano. Kluk se líbí — a po všech žabkách se dívá."

„Viděla jsem."

„Měla jste slyšet, co si Taucovy slečinky povídaly! Hořely, za ruce se držely, blouznily: Ty vlasy! Ty oči! Ten pohled! Ta růžová pleť! Ta postava! — Směšné žáby!"

Paní Králová pokrčila rameny, aniž bylo jasno proč, a zmlkla. Šalvěj pak okamžitě Miladu upozorňoval, kterou operu nyní hrají. Chtěla říci: „nechte si to, znám všecko lépe než vy," ale mlčela.

Don Chuánek Jan Sýkora potkal se s nimi ještě dvakráte. Zlatě se třpytící, zvláštní oči Miladiny i na něm ulpěly.

O dvanácté hodině odcházela paní Králová s dceruškou domů. Lékárník Šalvěj, nezvykle roznícený a nepokojný, doprovodil je až k jejich domu.

V.

Následující měsíce a ještě více léta ukázala, že ona tehdejší procházka při vojenském koncertu o svatodušních svátcích byla čímsi neobyčejně důležitým, že ono náhlé vyspění holčičky Miládečky v pannu Miladu proměnilo nápadně nejen vztahy těchto lidí, ale i jejich vnitřní svět. Nová rozhodná síla zapiala se do tohoto uzavřeného, malinkého kruhu, a vše šlo ihned jinak. Na všech členech byla patrna změna, třeba ne hned a třeba ne každému zcela jasně.

Lékárník Šalvěj prokazoval pozornosti paní Tereze i její dceři po celých patnácte let. Vše vyplývalo z nesamostatnosti jeho, ze závislosti na mlčelivém příteli Královi a z lásky k paní Tereze. Tato láska nikomu nepřekážela, ačkoli o ní všichni věděli.

Byla jasná a otevřená jako dětské oči. Krále nenapadlo žárliti, paní Terezu hřešiti. Nebylo tajnosti ani záludnosti. Nejupřímnější přátelství, zkouzlené touto nežádostivou láskou lékárníkovou, spojovalo tyto tři lidičky.

Přeměny, na pohled všední, v pravdě však neobyčejně složité, nastaly od onoho slunečného dne, kdy oblékli Miladu po prvé do dlouhých šatů, a kdy ona vstoupila — ne již jako dítě, ale jako dospělá dívka mezi ně. Působení této nové síly bylo ihned zjevno na paní Tereze. Ona nejprve se vzrušila a třeba že o tom úplně mlčela, byla přece nejvíce překvapena a největší přeměnou zasažena. Postřehla okouzlení Šalvějovo snad dříve než on sám si je náležitě uvědomil. Povšimla si, jak ztrácel smysl pro vše ostatní, jak zhloupnul i jak nedůsledně mluvil, viděla, jak se stále k Miladě obracel, jak stále s ní hovořil, stále ji na něco upozorňoval, a pochopila již tehda, že všecka jeho tichá, oddaná, nežádostivá láska k ní, jež jí nikdy nevzrušovala, nyní rychle shoří v nové, úplně jiné, vášnivé, slepé lásce k její dceři. Tušení toto ji podivně podráždilo. Plno drobného, pohrdavého smíchu hrnulo se jí na rty a plno divné, nepříjemné hořkosti rozlévalo se jí celou hlubinou. Vždy zdávalo se jí, že v duši její není ani nejmenšího stínu nějaké nevěry, nějaké touhy nebo radosti ze Šalvějovy příchylnosti, že vše to je jí ničím a že by vše mohla vždy postrádati; úplně lhostejno bylo jí toto jeho patnáctileté zamilování a prosté bylo i případné rozloučení s ním, ale sotvaže oči její postřehly, že první stopy těchto převratů se ukazují, okamžitě plna byla nesnesitelného rozmrzení.

Pocity tyto snad nejvíce překvapily ji samotnu. Horšila se na sebe, odsuzovala svou ješitnost, svou slabost. Žasla nad sebou, jak je možná, že celé noci nespí, že neustále na to myslí. Dotýkala se dlaní čela a říkala si: „Probůh, pochop, že je to hloupost! Pochop, že všechno to nic není, že ti jeho lásky není třeba teď, když ti jí nikdy třeba nebylo! Pochop, že jsi rozmrzena pro nic, uvaž, že bys byla směšna, kdyby někdo tušil, proč se trápíš!" Ale přes to nemohla vypleniti z nitra svého tyto pocity, jež ji stále více mořily a jež se rozrůstaly, jakmile den ke dni jasněji Šalvějovo nové zamilování pozorovala.

Proměna těchto dvou lidí pokračovala rychle, aniž mohl kterýkoli z nich něco zadržeti nebo opraviti. Lékárník padal střemhlav do šíleného svého zamilování. Zlaté oči Miladiny úplně jej zajaly. Splašil se a stal se směšným. Šedivěl a chtěl býti mladistvým. Milada mluvila o studentech a důstojnících, o tanečních hodinách, o Praze a o Don Chuánkovi Sýkorovi, Šalvěj pak ji obskakoval, za ruce chytal, prstíčky líbal, vlásky hladil.

V těchto dobách objevilo se u paní Králové cosi zvláštního, co nikdy v jejích skutcích a v jejím veškerém počínání se neukazovalo: snaha zalíbiti se Šalvějovi, touha přivolati minulé doby, minulé vztahy, minulé své oltářné postavení. Pojednou po prvním uvážení, posmívání a pohrdání ukazovaly se tyto zvláštní projevy. Získávala ho něžnými pohledy, laskavými úsměvy, mladistvými pohyby, vším, na co dříve nevzpomněla a co by byla nikdy neučinila. Snažila se hbitě pobíhati, hlavou pohazovati, pošetile mluviti. Oblékala pěkně šaty, obouvala malé střevíčky a velice často zazpívala. Čím pak méně si toho Šalvěj všímal, tím vášnivěji na sebe upozorňovala.

Současně s těmito změnami měnilo se i Královo nitro. Zamyšlený kupec postřehl velice brzy nálady své paní a jal se ji hlídati. Neušlo mu, že se v tisícerých maličkostech snaží okouzlovati přítele lékárníka. Nemýlil se. Jiné byly její oči, její hovory, jiné pohyby. Nepříjemná žárlivost pronikla po patnácti letech k jeho srdci. Důvěra zmizela, příchylnost k příteli Šalvějovi se rozplynula. Nerad ho viděl, nerad s ním mluvil, a moh-li, okamžitě jej urážel. Usiloval o úplné přerušení styků s tímto dlouholetým přítelem. Přesvědčil se však záhy, že to není snadné, že se Šalvěj vyhoditi nedá, že vyletí dveřmi, ale vleze oknem, poněvadž láska k Miladě vzrostla v něm do nejzazších mezí, a poněvadž ani paní Tereza tomu nepřipustila.

O prázdninách onoho roku Šalvěj neobyčejně omladl a velice pěkně se strojil. Hořel a kvetl nejdivočejší láskou. Doufal, že nějak mladistvou dcerku kupcovu okouzlí a o její ruku požádá. Když však poznal, že se mu přání nesplnilo, jal se ji vášnivě přemlouvati, aby nešla do Prahy. Denně mluvil o tom i s Králem i s paní Terezou, rozhazuje rukama a vykřikuje divoce své pošetilé důvody. Odcházíval rozpálen, červený a třesoucí se; cítil, že mluví marně. Paní Tereza jen na oko tvářila se, že by chtěla míti dceru doma, ve skutečnosti však plna byla neklidné nedočkavosti, aby již odjela. Stejně i nesdílný Král na pohled byl lhostejný, půjde-li nebo nepůjde-li Milada na studie, v nitru však dávno byl rozhodnut, že pošle ji do Prahy zcela jistě, že teď, právě teď nechce, aby vyrůstala v rodném domě. A tak se stalo, že po prázdninách odvezli ji do

Prahy k paní Bláhové. Jela vesele, plna těšení, s ukrytou touhou, že se bude scházet se studentem Sýkorou. Dosud se s ním osobně neznala. O prázdninách lékárník Šalvěj obíhal kolem ní jako ovčácký pes. Zaháněl udýchán ovečku ode všech zakázaných míst. Tím více však se roztoužila smáti se s veselými, růžovými mladíky, tančiti s nimi, čísti jejich veršíčky v památníku a dopisovati si s nimi. Vymydlený, dokonale oblečený Jan Sýkora, jenž za všemi děvčátky pobíhal a jenž se jim přes to všem líbil, nejčastěji vkrádal se do jejích představ, s ním přála si v Praze se procházeti, jej škádliti, jeho mladinké tváři zálibně se posmívati. S těmi touhami, živými a plnými opouštěla domov, nový život s přítelkyněmi a studenty, s tanečními hodinami a promenádami kupil se před ní, kdežto rodný dům a rodné město s pobíhajícím, roztouženým lékárníkem bledlo a ztrácelo se rychle se všemi jejími dětskými vzpomínkami.

V Praze nebylo vše tak, jak si představovala. Paní Bláhová, vedena patrně pokyny rodičů, života chtivou dívku nejrůznějšími pouty omezila. Pobíhání po ulicích bylo co nejméně. Rovněž růžových mladíků, s nimiž toužila smáti se a žertovati, jako by ani nebylo. Do školy šla s Mášou a Lilou v poslední chvíli a ze školy rovněž. Máša mladíkům utíkala a Lila byla tehda vyjevené děcko. Přichytil-li se některý studentík zlatých, ulpívavých očí Miladiných a za dívkami se rozběhl, tu vždy Máša a Lila s vyděšením Miladu uchvátily a rychle odvedly. Nejvíce však mrzelo ji, že nespatřila po celé první dva měsíce gymnasistu Sýkoru, o němž oběma dívkám denně vypravovala. To zveličilo její touhu po něm. Domnívala se, že již tehda o svatodušních svátcích, kdy se po prvé spatřili, zahořel k ní láskou, a že v Praze rychle ji vyhledá, ale nestalo se tak. Naopak zvěděla jednou od slečny Vaňkové z Hradce, jež ji navštívila, že se v Praze rodaček svých a známých venkovanek vůbec nevšímá, že chodí do bohatých měšťanských rodin a že je u vonných dcerek jejich neobyčejně oblíben. Zpráva ta v první chvíli ji pozlobila, ale brzy se i zlost proměnila v novou touhu.

O vánocích potkala se s ním dvakráte na náměstí v Hradci. Zdál se jí větší a oči jeho smělejší. Cítila, že jej zaujala. Třetí den pak, když Vajgar zamrzl, setkala se s Don Chuánkem na ledě. A tu se konečně seznámili. Lékárník nebyl přítomen. Oba, zdálo se, po chvíli té toužili. Rozesmáli se a rozpovídali jako dávní známí.

O novém roce na cestě do Prahy ocitli se ve společném voze. Povídali si o škole, o procházkách a o tanečních hodinách. Sýkora, ač o rok mladší než ona, zdál se vyspělejší a smělejší. Mluvil o dívkách jako o třešních, které si na procházce libovolně trhá. Smála se tomu a zlaté oči její neobyčejně se leskly. Ukazoval jí tři teninké prstýnky, dívčí dárky, které prý ihned zahodí, dostane-li od ní prstýnek. Hleděla na jeho čisté, růžové prsty a stále se smála. Nebylo jasno, čemu. Pravidelné její zoubky se leskly v pootevřených měkkých rtech. Připomněla mu vesele, že lítá za tisíci dívkami. Tvrdil, že nyní bude lítati pouze za ní. Rozesmála se opět. Ptal se jí, proč se neustále směje. Nechtěla říci proč. Prosil o odpověď. Smála se ještě více. Konečně sdělila mu, že ji překvapuje jeho mládí, že se musí rozesmát, slyší-li jej mluviti, jako by mu bylo dvacet. To poněkud jej urazilo, ale ne trvale. Brzy opět ožívl.

V Praze setkávali se nyní často. Čekával u dívčí školy, dovolil-li mu to volný čas, a navštěvoval tytéž taneční hodiny. Lila i Máša se s ním seznámily, ale oběma, ač se jim líbily jeho růžové tváře, byl stejně směšný svým předčasným poletováním za děvčaty jako Miladě. Večer, než usnuly, povídávaly si o něm, a ač jej nazývaly hošíkem, dítětem, Don Chuánkem a ač se mu smály, až slzely, přece všechny tři měly tvářičky roznícené a o ničem jiném nemluvily. Lila i Máša ubezpečovaly Miladu, že se růžový hošík do ní zamiloval, což ji vždy popouzelo k divokému smíchu a volání: „Ten oslík?" ale na jejích zářících zlatých očích bylo znáti, že je všechna blažena.

Znenáhla ukazovalo se, že student Jan Sýkora nemluví již s tisíci dívkami, že stále zjevněji a horoucněji připoutává se k jediné, k Miladě Králové. Věděla o tom, a právě to, že vše opouštěl a za ní spěchal, způsobovalo jí utajovanou vnitřní rozkoš. Opojovala se vlastní mocí, vlastním kouzlem. K jedinému však nemohla se přiznati ani jiným ani sobě, že je jí milý, že ho má ráda, ba že ho dokonce i v hlubině srdce svého miluje. Ne, ona by vždy řekla a snad i tomu věřila, že je jí zamilované to dítě směšné. Tento podivný jejich vztah nejen časem setrvával, ale ještě více se prohluboval. Sýkora horoucněl, ale pronesl-li nějaké odvážnější slůvko, Milada ihned se rozesmála. Nebylo možná, aby jí pověděl o své vroucí lásce, nebylo možná, aby jí odhalil, čím byl naplněn.

Kdykoli přijela do Hradce, vždy zopatrněla. Sýkora nesměl s ní mluviti více než

kterýkoli jiný student. Nevracela se však do domova ráda. Nebylo tu klidno. Cítila nepříjemné napětí mezi rodiči, aniž se mohla smyslu jeho dopátrati. Matka bývala stále čímsi podrážděna, někdy zamlklá a sklíčená, jindy výbušná a kousavá. Otec zarputile mlčel, ale za svítícíma, přivřenýma očima prozrazovalo se cosi slídivého a zlého. Nikdy tak nebývalo. „Co se stalo? Proč to vše je?" ptala se vlastního nitra, jež jí však nedovedlo odpovídati. Odjížděla proto z tohoto podivného napětí ráda, ale v Praze zdávalo se jí, že si nepočínala doma obezřetně a že zavinila sama tento strašný stav. Umínila si, že o příští návštěvě vše spraví, ale přesvědčila se, že rozpor vznikal jinak a že nic nepochopí a nezmění. Pro toto matčino zvláštní, ba nepochopitelné počínání nemohla nikdy promluviti o sobě. Napadlo ji, že oči matčiny nevlídně ji střeží, ale přesvědčila se, že nikdo o Sýkorovi neví a ví-li, že styku jejich významu nepřikládá. Ale ani lékárník Šalvěj nezdál se jí býti příčinou onoho stálého nepokoje. Někdy ovšem soudila, že otec nepřeje jeho pošetilé lásce, kdežto matka ničeho že nenamítá, a odtud že vzniká nepříjemné napětí mezi rodiči, ale i tu vždy přesvědčila se o omylu.

Po každém odjezdu jejím bývalo doma dusněji. Paní Tereza stala se vždy vášnivě bojovnou. Úsilí její strhnouti Šalvěje v bývalé oddané zamilování prudce se obnovilo a zurputnělo. Nebylo možná, aby toho byl Král nepozoroval. Proto, když mu v prosinci r. 1891 po jakési neklidné rozmluvě o Miladě oznámila, že ho důtklivě žádá, aby s ní mluvil šetrně, poněvadž je těhotnou, vytřeštil temné, neustále přimhuřované oči, a aniž přemýšlel o tom, co slyšel, vzpomněl si na Šalvěje. Nevykřikl však. V první chvíli zdálo se mu, že se přeslechl a otázal se proto s dechem zatajeným:

„Co jsi řekla?"

Opakovala mu svou podivnou zprávu suše, se zlým pohledem. Koutky úst měla zkřivené. Tvář její, nepopsatelně svraštělá a zdivočelá prozrazovala, že se chce rozplakati. Zalekl se a zmateně vydechl. Hleděl tupě před sebe.

„No co, co, ty mlčíš?" vykřikla všecka udivena. „Ty mlčíš?"

„Co mám říci?" odvětil pokrčiv rameny všechen dosud pomaten.

„To jsem čekala, ano, to jsem čekala!" volala se smíchem a pláčem. „To jsem čekala!"

A uražena odešla do druhého pokoje.

Král nešel za ní, aby ji upokojil. „Po osmnácti letech! Po osmnácti letech!" říkal si tiše. Ledová jakási zloba kladla se mu v nitro. Vzpomínky na podivné Terezino dožebrávání u Šalvěje opět v něm oživly. Snažil se prohlédnouti neočekávanou tuto záhadu, jež se mu nastavila jako zeď před samý zrak, ale smysly jeho jako by ztupěly. Cítil jen rozbušené tepny a všemi nervy se rozlévající nedůvěru. Jitřivé představy rychle se střídaly a kupily. Nejprv jako by mu lahodily, jako by mu cosi odhalovaly, ale brzy tak jej rozčílily, že pozdvihl ruce do výše a zahroziv všechen se otřásl. Hrozné drama rozložilo se kolem něho i v něm.

V tu chvíli nepochyboval již o tom, co se mezi Terezou a Šalvějem stalo. Vše jako by se jediným okamžikem doplnilo a vysvětlilo. Jenom rozhodnutí, co by měl učiniti, nemohlo se nijak vybaviti z jeho rozbouřené duše. Zhoubné myšlenky, plné msty a ničivosti proletovaly jeho hlavou.

Ale dříve, než se nadál, rozlévaly se v něm i konejšivé pocity. Nemohl v první chvíli rozeznati, kde vznikají a odkud se vylévají. „Ne, ne, ne, to není možná," říkal si, „to není možná. Křivdím jí!" Tvář její, pohled i všecka vyčítavá slova viděl a slyšel, a vše to rychle jej uklidňovalo a přesvědčovalo, že náhlé podezření jeho bylo nespravedlivé i bláhové, a že je nutno s opatrností o neočekávané té události uvažovati.

Toto kolísání mezi nejstrašnějším podezřením a mezi naprostou důvěrou vyplňovalo všechen život jeho po celou dobu Terezina těhotenství. Nitro jeho rozšleháno bylo tisícerými domněnkami a otázkami. Jednou věřil to, po druhé ono. To, že byla žena stále nervosní, stále podrážděna a uražena a hlavně to, že mu vášnivě vyčítala svůj stav, nutilo jej, aby čím dále tím více nevěřil neustálému onomu podezření a záhubné nejistotě.

Tereza počínala si jako šílená. Nevycházela. Zdálo se, že naplněna je nesnesitelným studem. Myšlenka, že se bude Milada vraceti na svátky a že ji v tomto stavu uvidí, strašně ji vyděsila. Již o vánocích, ačkoli v tu dobu ničeho znáti nebylo, neobyčejně se rozčilovala a lekala. Na muže hleděla jako na vraha. Prchala před ním a děsila se i vlídných jeho slov i pohledů. Byl tak tím sklíčen a zmaten, že uznal za nutné Miladu na celou tu dobu odstraniti.

(Pokračování.)

Zdeněk Tlamich:

PROBUZENÍ.

Jakou to zkazku bublavě plesnou
dnes modrý potůček k nebesům vznes'?
Procitlý úval zadýchl vesnou,
sasankou usmál se tající les.

Pupence na zlaté střádají listy,
břízky svou na slunci koupají běl —
A vzduch je jak víno, tak silný a čistý . . .
Ký zázrak dnes duši se otevřel!

Tušíš: už fialky rašiti počnou! . . .
jich vůní už hlína se zachvěje — —
A v krvi tvojí tančí skočnou
zelená barva naděje . . .

PÍSEŇ.

Přej jedinou píseň jen dopět
mi, jarní můj zázraku!
Jen jedinou píseň dopět . . .
Jak divoký pirát bych opět
byl, patře tvých do zraků . . .!

Tvůj pohled tak svádivě zadech'
sem mladosti zlatý pel . . .
Tvůj pohled tak svádivě zadech' . . .
Mám tě tak rád! — A v sadech
čas růží nadešel . . .

Ó, růžových poupat sne bílý!
Už, pohádko, nejsi než dým . . .
Tu čarovnou popřej mi chvíli . . .
Ó, růžových poupat sne bílý!
Zřím, večerní oblak jak pílí
mé mladosti údolím . . .

Karel Leger:

TETIČKA PROTEKCE.

(Pokračování.)

„Nebojte se," pravil jí, „učiním pro vás, co budu moci —" Ale hrdlo mu stiskla bolest. Co bude moci? co jí může nabídnout — aspoň teď? Snad uhodla jeho myšlenky, podívala se naň.

„Nebojím se už — ať přijde, co chce — vždyť vidím, že je přece na světě štěstí!" šeptala. „Viďte, že i pro nás je štěstí?"

„Jest, Milado!"

Za dveřmi ozvaly se hlasy. Milada pustila Jeníkovu ruku. Maminka přiváděla hosty, za Jeníkem přišli kamarádi, spolužáci kdysi, teď v jistém smyslu jeho soupeři. Oba také hledali místo, kdekoliv, jakékoliv, neboť hůře ještě se jim vedlo nežli jemu, oba — věděl to — také častokrát hledali příležitost podívat se Miladě do modrých roztomilých očí a nějakou lichotku jí říci. Nebyli však šťastnější, ani v tom ani v onom a dnes Jeník s jakýmsi povzneseným klidem podával oběma ruku. „Nazdar, hoši!"

Guldener byl žid, maličký, přihrblý, s černýma očkama, žvatlavý, příjemný a nevtíravý společník. Paroubek, dlouhý, vychrtlý, ke každému na oko až poníženě zdvořilý, téměř, jak se zdálo, bez vlastního úsudku, vždycky jen přisvědčoval. Ale dbal na svůj zevnějšek, byl vzorně učesán a nakadeřen, laciným šatům — byl stejně chud jako jeho dva kolegové — dovedl dodat falešné elegance, i prsteny nosil, i zrcátko, celou výbavu hřebínků na vousy, nůžek na nehty. Jakýsi ztrnulý, pokorný úsměv neustále měl na rtech. Věděli však o něm přátelé, že dovede v důvěrné společnosti býti velice jízlivým, mluvilo-li se o chybách spolubližních.

Maminka Charvátová je přivedla — usedla na pelest Miladiny postýlky pěkně urovnané. Pletla jako vždy a naříkala jako vždy. Že taková andělská duše jako slečna Milada nemůže najít místa, tolik obchodů

je přece a kancelářů! — a Jeníček už přes měsíc čeká na vyřízení žádosti v chemické továrně.

Páni se omlouvali slečně — přišli jen pro kamaráda, ale na chvilku také usedli ke stolu. Pro Jeníka nedostalo se židle — přecházel pokojíkem. A Milada stála u okna u svých květin.

Guldener vyjel s tím, co měl na srdci: „Víte-li, že se dnes má rozhodnouti ve správní radě nové továrny, jak se obsadí místa — Páni to tajili, aby nebyli znepokojováni návštěvami a prosbami — ale já to vím. Dnes — možná před chvilkou se všechno rozhodlo."

Jeník podíval se na Miladu, usmáli se na sebe. „Také myslím, že se rozhodlo!" poznamenal tiše.

Guldener mnul si ruce. „A možná, zítra už budete mi, přátelé, říkat: pane účetní!"

„S velikou radostí!" smáli se.

„A mně: pane řediteli!" Paroubek se se vypjal, palce založil za vestu, na prsa si klepal prsty paroduje kterousi velkomožnou osobnost z městských předáků. „A když ne panem ředitelem, aspoň vrátným budu, uvidíte. Já si všechno dobře obešel, všechny kliky vyleštil. Ručky jsem líbal!"

„Tak, tak!" pochvalovala paní Charvátová, „když člověk o něco žádá, musí nechat všechnu pýchu stranou a hezky záda ohýbat!"

Paroubek, šprýmař, vyvalil oči a sehnul hřbet s takovou směšnou poníženostì, že všichni se rozesmáli. Paní Charvátová to neviděla.

„Náš Jeníček —" povzdychla, — „ten tomu nerozumí, ten se nedovede přizpůsobit poměrům, nikoho nepoprosí, ne! říkám mu, že se ničeho nedočká, vždycky ho jiní předejdou."

Paroubek zvedl hlavu, milostivě přimhouřil oči a řekl na půl úst: „Neplačte, maminko, až budu ředitelem, udělám pana inženýra vrchním správcem strojíren! Spolehněte na mne."

„A není všecko protekce!" mínil Guldener, „šikovným být, to je hlavní. Šikovným být, znamená mít rozum v pravé chvíli. Někdo má rozumu až příliš, ale ve chvilce, když ho má užít, rozum ztratí, nedovede ho užít!"

Milada z koutku od okna, kam se uchýlila ke svým květinám, ozvala se smutně: „Což opravdu bez protekce nelze nic dosáhnouti? jak by to bylo hrozné pro nás, pro takové nešťastné osamělé duše, nikoho na širém světě nemající!"

Maminka Charvátová nemohla si odepřít, aby se nepochlubila: „Což Jeníček — jen kdyby chtěl! máme tolik příbuzných a paní radová Vizingrová je nevlastní jeho tetička — nebožka její sestra —" maminka se zabrala v genealogii.

Paroubek si povzdechl: „Kdybych já měl, příteli, takovou tetičku! říká se, že její přímluva všechno zmůže, paní Vizingrové nikdo prý nedovede odepřít."

„Byl jsi u ní?" ptal se ho Jeník.

„Já?" Šprýmař strčil jako malé dítě prst do zubů. „Ne, nebyl — já — já se styděl!"

„Já tam byl!" pochlubil se Guldener.

„Což pak ty! všady vlezeš — i do klece k maloměstské lvici!" trochu hořce odpověděl Paroubek.

„Proč bych nešel? nesnědla mne. Je velmi příjemná a ručky má takové buclaté, za každým prstíčkem místo kloubu důlek. Co se té přímluvy a protekce týče, pravda je, že paní Vizingrová nedovede nikomu nic odepřít. U dveří se tam sešlo tolik prosebníků, že se divím, jestli si je úplně nesplete —"

„Také se to stalo paní tetince —" šprýmař ihned se chopil nitky — „jednou — myslím asi před třemi roky — chtěl být František Červinků policajtem a Vašíček Novotných městským tajemníkem, ale naše milá tetička Protekce si to spletla a od té doby máme jednoho výborného policajta a pramizerného tajemníka." V tom se podíval Paroubek na Miladu.

„Slečno, probůh, já se namáhám, abych vás rozesmál a vy pláčete!"

„Ne, nepláči!" zapírala, ale zrádná perlička chvěla se jí na řasách.

„Ne, neplačte!" těšila maminka Charvátová. „Pánbůh nás neopustí, slečinko, a kdybych měla sama dojít k paní tetince —"

„Aby se u Pánaboha přimluvila?" usmál se Jeník vesele, bez jízlivosti.

„Ty se nesměj — budu já muset sama i za tebe orodovat, jinak se nikam nedostaneš!"

Guldener se přiblížil k Miladě, vzal ji za ruku. „Kdybych vám mohl pomoci, slečno, jak byl bych šťastný!" řekl upřímně.

„Vím, že jste hodný člověk!" vděčně mu odpověděla.

„Hodný — hodný — sám nevím, milá slečno. Když je člověk takovým ubožákem jako já, těžko být hodným!" zahučel.

„A já —" přistoupil také šprýmař Paroubek, „srdce bych s vámi rozdělil, slečno — ale co se srdcem, viďte? a s takovým starým, děravým jako mé — co byste s ním dělala?" znělo to jako žert a doznělo mimo nadání s jakýmsi zavanutím smutku, který se vloudil do pokoje mezi mladé lidi.

Maminka Charvátová toho nepozorovala, těšila dále Pánembohem i tetičkou Protekcí.

Inženýr Charvát mlčky naslouchal jejímu žvatlání, žertům přátel a chvílemi, když setkal se s očima drahé dívčiny, usmál se. Znamenalo to: „Nech maminky i Pánaboha i protekce a věř mně!“

A Milada úsměvem odpovídala: „Věřím!“

Paroubek nadhodil, že venku je krásný podzimní den — do lesa mohlo by se jít. Milada odmítla vyzvání, chce ještě cosi napsat, nějakou žádost o místo, které v novinách bylo vypsáno, aby s opisem vysvědčení dostala ji zpět, jako všechny ostatní, jež rozeslala. Páni odešli tedy sami, maminka Charvátová je doprovodila za dveře. Jeník ještě se vrátil, zapomněl prý cosi — ovšem letmo políbit u okna růžové rtíky. „Kde jsi, Jeníku?“ — volal Paroubek.

„Jdu již! jdu!“

Milada osaměla. Jak divně bylo jí. Dnes tedy se rozhodlo! miluje! a jest milována! Což na tom, jak bude — teď je šťastna, nevýslovně šťastna. Div srdéčko se jí nerozskočí. Sevřela oběma rukama mladičká ňadra, oči přimhouřila — a na rtech jako by dosud cítila políbení.

Kdosi venku hovoří se starou paní — poznala hlas. A již do dveří vletěla Gusta Chmelová — přítelkyně, možno-li přítelkyní zvát děvče, s nímž se potkávala, stejně za chlebíčkem životem se protloukající mladé stvoření. Gusta byla dobré děvče, ale ztřeštěná, lehkomyslná, s krví věčně kypící. Byla hezká, věděla to, s vyzývavou koketností se strojila, trochu domýšlivá byla na svoji krásu.

Vletěla, padla Miladě kolem krku. „Nazdar, děťátko moje, co děláš?“ a už stála před zrcadlem na stěně zavěšeným, narovnala klobouček na plavých vlasech. Točila se a prohlížela svoji elegantní postavičku se všech stran.

„Co dělám, má milá?“ odpovídala Milada. „Čekám na štěstí.“

„Ah, tady, děťátko?“ usmála se Gusta. „Tady tě štěstí nenajde.“

„Snad přece!“ tichounce oddechla mladší její družka.

„Ba ne! nesmíš se skrývat, musíš svému štěstí jít naproti, hezky se ohlížet po něm, abyste se neminuly.“ Od zrcadla odskočila. „Máš už místo?“

„Nemám, bohužel —“

„Nu, vidíš! — Píšeš pořád žádosti, já vím, přikládáš vysvědčení a poštou rozesíláš na všechny strany — co je ti to platné, když tady doma sedíš zavřená! Dones ty žádosti sama raději — nejsou nikde tak zatvrzelí chefové, aby se nesmilovali, když vidí hezkou tvářičku zarmoucenou. Bože, já to znám! také jsem psávala takové žádosti, až mne prsty bolely — nic platno, musela jsem se konečně nabídnout sama.“

„Gusto!“ vykřikla Milada.

Paní Charvátová stála na prahu, poznamenala: „Vy se neztratíte, slečinko, vy jste kurážná. Ale o naši Miladku mám strach —“

„Což? Milada je hezčí nežli já!“ Gusta se rozpustile smála i rozhořčení nezkušené přítelkyně i naivní poznámce staré paní. „Také Milada přijde k rozumu a pozná, že krása je kapitál, který se nemá nechat bez úroků ležet. Nedívej se tak na mne udiveně, děťátko, skoro bych se červenala a nic zlého přece nepovídám. Ty neznáš ještě život, má milá — máš z něho strach, viď? jen se neboj vykročit, jde jenom o první krok, až se osmělíš, uvidíš, miláčku, že všechno je docela jednoduché, přestaneš se bát.“

Milada se zachmuřila. „Nečekala jsem, že jsi tak —“

„Zkušená, chceš říci, Milado? Och, velmi! také ty se ostřílíš, má milá!“

„Ano, kdyby Milada byla jako vy, slečinko!“ povzdychla maminka Charvátová.

„Vždyť já — moje zlatá paní — bývala také tak plachá a nesmělá! Jen se nebojte o Miladku —“ a při tom Gusta velice dovedně před stařenkou zavřela dveře. Zůstaly s Miladou samy.

„Víš, proč jsem přišla? abys viděla, že tě mám ráda a že na tebe myslím. Hledáš místo, marně — ovšem. Jaká pak teď jsou místa pro děvčata, která se musí samy živit. Trochu je učitelek — ale to není pro nás — trochu je míst v obchodech — mizerných míst — trochu písařek je v advokátních kancelářích a na poště snad něco z milosti — a dost. Pak už jenom můžeš jít za guvernantku k dětem, totiž za chůvu — anebo — anebo nakonec — nečervenej se, nedořeknu. Snad jednou po letech bude lépe, snad se otevře i ženám svět, teď jen aby seděly u šicího stroje, nic jiného nezbývá. Ale já o něčem vím — pro tebe! slyš: chtěla bys za mne na čas u doktora Pučálky přijmout místo, asi na měsíc, na dva, než se vrátím zase — tobě zatím se něco lepšího nahodí. Tam u doktora skvělé to není, víš — písaře vyhnal, vzal mne, protože ženská je lacinější a spolehlivější. Písař po hospodách vždycky vyžvatlal, co se v kanceláři dělo, mužský nedovede zachovat tajemství. Dvacet zlatých měsíčně mi doktor platí — špína! Ale co dělat? nic lepšího jsem nenašla. A jak povídám, jen asi na měsíc nebo na dva když mne

zastoupíš, budu ti velice vděčna. Proč se tak na mne díváš?"

„Kam ty půjdeš?" zeptala se Milada.

Gusta se protáhla líně před zrcadlem pěstěma podpírajíc záda. „Ach — já? Cítím únavu. Bože, jsem udřena z té proklaté písárny. Kříž mne bolí, jak jsem shrbená celý den nad psacím stolem. Už půl roku tomu tyranu v potu tváří sloužím, je mi třeba zotavení, cítím to! Podívej se, jak mi pleť vadne, ruce mám drsné a na čele vrásky. Ještě půl roku a je ze mne svadlá růže uschlá a žlutá jako v herbáři... Jest mi třeba osvěžení — ano! Proto jsem žádala o dovolenou na dva měsíce, ovšem s platem — rozumí se, že jsem je nedostala; takový tyran nemá srdce —"

Milada pranic z toho žvatlání nechápala a měla chuť hlasitě se rozesmát. „Prosím tě — kde chceš se osvěžit? Kam půjdeš, Gusto?"

„Kam? Kam panstvo jezdí v zimě? Na Rivieru, do Neapole, na Sicilii!" s takovým klidem pravila to malá koketa, že Milada se opravdu rozřehtala.

„Na Sicilii? na Rivieru?"

„Prosím tě, proč se směješ? což pak my — ty také, miláčku — nemůžeme si dopřát někdy maličkého výletu do světa?"

„Pokud mne se dotýče, tuším, že nikdy nebudu smět ani pomyslit. Ale pověz mi aspoň, Gusto, který čaroděj tě tam zanese — či snad jsi u doktora Pučálky ušetřila tolik —?"

„Mysli si: třeba čaroděj — protože u doktora něco ušetřit je docela nemožné."

„Tedy čaroděj?" Milada ještě pořád nechápala. „Řekni mi, kde takoví dobří čarodějové jsou?"

Přes rameno se Gusta po ní ohlédla. „Což pak jsi opravdu tak — tak naivní? Povídám ti: jsou takoví čarodějové. Někteří jsou křtěni, někteří nekřtěni. Já mám právě jednoho nekřtěného. Má velkoobchod, lahůdkářství, jede na Sicilii nakupovat citrony, pomoranče, datle, fíky, mandle —" Gusta počítala na prstech — „vezme mě sebou, aby mu cesta lépe ubíhala a pak — já takovému zboží, mandlím, fíkům, datlím dobře rozumím —" Zamlčela se. „Vida, jsem žvatlalka! všechno na sebe povím. Už snad jsi uhodla, kdo je ten čaroděj? ale ty mne nezradíš! Zítra odjedu do Prahy sama — tam se sejdeme s mým čarodějem a pozítřku budeme přes hory a doly. Proč na mne tak hledíš? tak užasle? tak — tak divně, jako bys, kočičko, se mne štítila? Což jsem nějaký vyvrhel? Jsou horší ženy na světě a lidé se jim klaní!" Gusta se rozčilila, zrudla, mávala rukama, křičela, zadýchala se a na konec jí slzičky vyhrkly. „Což pak se mne štítíš, Milado? Hleď, já tě mám ráda, vzpomněla jsem ihned na tebe: zítra Miladka půjde z obchodu, bez místa bude. Vím, že posíláš žádosti na všechny strany, o místo je dnes taková nouze! — nedočkáš se tak brzo. A tedy jsem si pomyslila: aspoň na ty dva měsíce, co budu na cestách, mohla by Miladka — Jen se tak na mne nedívej! Jsem lehkomyslná, já vím, ale srdce mám dobré. Tedy — mohu říci panu doktorovi, že přijdeš za mne do kanceláře? Nerozmýšlej se, udělej to, prosím tě. Kdybys ty nešla, kdož ví, koho by sehnal a bezpochyby už bych se tam zpátky nedostala."

Milada přimhouřila své moudré, upřímné oči, nad lehkomyslností koketní přítelkyně je přimhouřila. Věděla, že je na světě mnoho takových, kterým uklouzávají nožky na dráze života a které potom docela vesele sejdou s pravé cesty. Mezi jejími družkami z obchodů bylo jich! Neomlouvala, ale také nezatracovala, byla příliš hodná. Sama by si poklesek neodpustila. Za jinými jen s útrpností pohlížela. Věřila, že jednou hříšnice se obrátí, kát se bude a litovat. Činit předchůzky? varovat? napomínat? Pohlédla Gustě do očí — Ah, kdež pak napomínat! V rozjiskřených očích viděla, že je marná každá výstraha. Gusta nebyla nezkušené dítě, věděla, kam jde. S rozmyslem odbočila s pravé cesty, na které bohužel jen samé trní roste a šla za bludičkou štěstí. Nenajde ho nešťastná!

„Rozmysli se tedy, miláčku!" naléhala Gusta.

Ovšem, bylo třeba se rozhodnout — i těch dvacet zlatých měsíčně pro chudé děvče, které jenom musí spoléhat na svoji práci, nelze jen tak lehkomyslně zahodit. Že by se něco lepšího našlo, aspoň hned, Milada přestala už věřit.

Zamyšlená zeptala se Milada: „Ale tys vypravovala o svém chefu, že —"

Gusta mávla rukou. „Neboj se ho, drahoušku, není lidojed, nesní tě. Na peníze je jako drak, ale laskavostmi nešetří. A což — nebudeš tam přece celou věčnost, jen co se vrátím. Doufám, že se vrátím — jestli ne, hleď, ať pan chef nějakou desítku ti přidá. Hle, to jsou starosti ubožáků!" Usmála se.

„Zkusím to!" Krátce rozhodla Milada.

Gusta jí vletěla do náručí. „Tak, miláčku! jsem ráda — zítra ráno řeknu doktorovi, pozítří můžeš nastoupit — a vzpomeň si někdy na mne! Modlíš-li se večer, jednu modlitbičku věnuj také mně!" a hned rozpustile dodala: „Ani nevíš, jak se těším na moře! jak pojedeme na par-

níku, vlny se budou houpat a žraloci budou vystrkovat zubaté tlamy — ach, to bude hezké!" zatleskala rukama.

Políbila Miladu na rozloučenou — ještě — ještě! — zatočila se, do zrcadla se podívala, klobouček si narovnala a trilkujíc odběhla. Bláznivá Gusta!

Milada oddychla — byla ráda, že z nenadání nalezlo se aspoň něco. Neboť bez místa, bez peněz zůstat — krušné by to bylo. Z čeho žít? spoléhat se na milosrdenství dobrých lidí? vyšívat? za chůvu k dětem jít? Všechno tak nejisté. A tu v advokátní kanceláři aspoň na čas nalezne výdělek. Hodná je Gusta, že na ni vzpomněla. Nezapomene ani Milada, opravdu bude se modlit, aby lehkomyslné družce Pánbůh dal štěstí.

Za chvíli pánové se vrátili, slyšela v kuchyni veselé hlasy, Guldener, Paroubek smějí se, vykřikují cosi. Tušila, že jest tam inženýr také, ale neslyšela ho, mlčel. Stará paní Charvátová smála se nejprve s mladíky, pak zvážněl její třaslavý hlas a na konec zavzlykala. Milada potichu otevřela dveře. První zahlédl ji inženýr Charvát, zlíbal ji rozníceným pohledem, který mu letmo s úsměvem oplatila. Šprýmař Paroubek už se klaněl šoupaje nožkou.

„Dovoluji si představit vám, slečno, právě jmenované úředníky chemické továrny. Gratulujte nám!"

Okázalo se, že nebylo příčiny k jásotu, správní rada z milosti nějaké tuze špatně honorované místečko udělila Paroubkovi, Guldenerovi docela nevykázala žádného platu, ale kandidáti existence měli jakýsi blahý pocit, že už — už se chytají něčeho, co může se stát zárukou lepší budoucnosti, jestli se jim před očima jako sníh nerozplyne.

„A teď to propijeme!" zvolal Paroubek. „V šampaňském — ovšem!"

„Co propijeme?" ušklíbl se Guldener.

„Co? naději, hochu, naději!"

„Na tu by ti ani žid nepůjčil."

„Nu, příteli, ty snad přece? ty jsi hodný žid, nejhodnější žid na světě, aspoň zlatku mi půjčíš — než dostanu první služné. Už týden jsem pořádně nevečeřel." Paroubek žertoval, ale trochu hořce to zaznělo.

„Potřebuješ večeřet!" odsekl Guldener, „s hladovým žaludkem lépe se spí, já už to vyzkoušel po celé studie."

„Teď si přilepšíš ze služného!"

Inženýr Charvát se jim trpce usmíval, hryzli se jako dva hladoví, kousaví brouci, když se potkají. Pravil: „Maminka ti půjčí na šampaňské, chceš, Paroubku? Viď, maminko, že půjčíš — aspoň zlatku!"

Paroubek očima poplašeně zamžikav docela skromně a stydlavě řekl: „Nechtěl jsem prosit — ale přiznám se, velice by mi —" a tu vtip jej opustil, zmátl se, zajel rukou do vlasů a zahučel: „Opravdu —"

Stará paní dobrácky zakývala šedivou hlavou: „Ráda bych vám půjčila i na to šampaňské, vždyť vím, že jste hodný hoch a že —"

„— někdy se mi na šampaňské nedostává!" už zase vyjel nenapravitelný vtipkář.

„Nějakou maličkostí ráda vám přece vždycky pomohu, ačkoliv víte, taky u nás."

V tom uzarděná, s prostosrdečným úsměvem přikročila Milada. „Smím vám já nabídnout —! Ovšem na šampaňské to nestačí —" Byla rozkošná ve své dětinské upřímnosti.

Paroubek vyvalil oči, položil ruku na srdce. „Oh, kouzelnice! slečno drahá! vy! — našla jste poklad? vyhrála jste z loterie?"

(Pokračování.)

Dr. B. Prusík:

K DĚJINÁM BRÝLÍ.

Dnes nikdo si nevzpomene člověka, jenž první přišel na myšlenku užiti brýlí ke zlepšení zraku lidí stárnoucích, u nichž dle zkušeností lékařských po 50. roce již za poměrů normálních nastává oslabení zraku — dalekozrakost — i u lidí mladších s různými vadami zraku jinak podmíněnými. Listujeme-li v kulturních dějinách, dlouho nenacházíme zmínky o nošení brýlí. Ovšem, nebylo dříve tolik lidí, kteří uměli čísti a psáti, nebylo tolik knih, a průměrné vzdělání nebylo na tak vysokém stupni, aby potřeba dobrého zraku se pociťovala tou měrou, jako nyní.

Obyčejně se tvrdí, že Číňané první užívali brýlí. Tak ve 13. století maloval Ferrario skupinu Číňanů, z nichž má jeden skla spojená můstkem a přidržovaná šňůrkou za ušima. Cestovatelé té doby tvrdí, že Číňané nosí veliké kotouče z hnědavého kamene, jemuž prý říkají „thea", protože má barvu podobnou nálevu z listí čajovníku a umělci čínští malují své krajany s velikými kulatými skly spojenými ohnu-

tým drátem. Že by Marco Polo (1270) byl viděl u Číňanů skla, nelze pokládati prokázaným. Ani ve starém věku u Židů, Řeků a Římanů se nikde neshledáváme s ničím na brýle upomínajícím. Byly sice objeveny konvexní čočky v Nole, Mayenci, Pompejích, i v Ninive a v Anglii, ale ty mají příliš krátké ohnisko a sloužily pravděpodobně k zapalování nebo nanejvýše k zvětšování. Plinius a Seneca znali vodou naplněné skleněné koule, jichž užívali hotovitelé kordovanů („Schusterkugel" Němců), myslili však, že zvětšující účinek má voda a nikoliv zakřivení skleněné plochy. Bylo jich pravděpodobně užíváno k jemným ručním prácem zlatnickým a kovotepeckým; i práce egyptské z druhého tisíciletí př. Kr. lze si bez podobného zvětšovacího skla těžko představiti. To jsou ovšem jen domněnky. Vedle toho používáno bylo skel těchto lékaři ku pálení a bylo lze je koupiti u ranhojičů. Jen to, že byly koule ty naplněny studenou vodou a přece pálily, zdálo se tehdejším lidem nevysvětlitelným. O pověstném „smaragdu Neronově" nelze se domnívati, že by byl měl účel brýlí; spíše užíval ho Nero při hrách gladiatorských, aby zmírnil svoji fotofobii, jíž prý velice trpěl, anebo jako odznaku své strany „zelených," jejíž příslušníci nosili i šaty té barvy a i půda jejich cirku bývala posypávána zeleným pískem.

Rovněž ve středověku nebylo dlouho brýlí. Winfried zvaný svatý Bonifác (680 až 755) znal jen zvětšovací skla. Stejně německý básník Konrad († 1287). První určitou zmínku o brýlích nalezáme teprve r. 1276. Roger Bacon, jeden z nejvzdělanějších lidí své doby, mnich františkánský v Oxfordě, zmiňuje se o vlastnostech skleněných čoček, jichž měl velikou kolekci, a praví, „jak užitečnými musí býti pro staré lidi s chorým zrakem". Kolem r. 1300 byla skla známa dobře v Německu, a Humboldt praví, že i ve Flandrech se jich hojně užívalo. Obrazy biblických osob se skly pocházejí dle Pansiera asi z polovice čtrnáctého století.

Nejvíce zmínek však nacházíme v Italii. Dva z Italů prý první znali brýle: Salviano d'Amarto degli Armati a Alessandro della Spina. Prvnímu se připisuje některými autory vynález brýlí v r. 1285 (zemřel 1317). Ve chrámě florenckém jest náhrobek s epitafem: „Zde leží Salviano d'Armatio z Florencie, vynálezce brýlí. Bůh odpusť mu hříchy. Zemřel L. P. 1317". Spina byl mnich dominikánský v klášteře sv. Kateřiny v Pise. Zemřel 1313. Byl muž velmi důvtipný, dobrého srdce, který kdysi od někoho, koho nechtěl prozraditi, slyšel vypravovati o sklech a sám dle svých vědomostí pak je zhotovil. Giordano di Rivalto praví ve své knize r. 1305, že před dvacíti lety byly brýle objeveny a znal také muže, který je objevil. Koho však tím myslil, není známo. Dr. Franciscus Redi, lékař a filosof, píše svému římskému příteli Pavlu Falconerimu r. 1676, že má manuskript z r. 1299, kde se praví: „Jsem už tak stížen lety, že bez skel známých jako brýle stěží bych četl nebo psal. Byly nedávno vynalezeny, pro pohodlí ubohých starých lidí se slabým zrakem." Zpráva o svatebních slavnostech vévodkyně Juty rakouské s hrabětem Ludvíkem z Öttingu zmiňuje se o hostu, Pietru Bonapartovi, vyslanci rakouského dvora, který budil pozornost skly na nose zvanými „beryli", jež jsou vynálezem Florenťana Salviana degli Armati.

Těžko tedy rozhodnouti, kdo vlastně brýle vynalezl, ježto téměř současně objevují se o nich zprávy v celé západní Evropě. Že Spina mohl se dověděti o vynálezu Baconově, jest pravděpodobno. Heinrich Gethel, důvěrný přítel Baconův, obeznámený s jeho vynálezy, byl poslán r. 1285 do Říma v záležitosti svého řádu k papeži Martinovi IV. Po cestě zvěděl, že papež zemřel, a aby nemařil času, nevracel se zpět, nýbrž čekal do zvolení nového papeže ve Florencii. Zde se seznámil se Spinou, který „dovedl zhotoviti vše, o čem kde slyšel" a tak stal se asi bezděčným propagátorem vynálezu oxfordského františkána. Bacon sám byl ve své domovině podezříván, že je ve spojení s ďáblem, a ten že inspiroval jeho vynálezy. Jest tedy pravděpodobně Roger Bacon prvním vynálezcem brýlí.

Delší dobu trvalo, než brýlí si povšimli i lékaři, kteří z počátku byli k nim nedůvěřiví. Prvním lékařem, jenž o brejlích se zmiňuje, jest Bernard Gordon; vychován byl v Salernu a později byl profesorem v Montpellieru. Tvrdil, že, dík jeho očním lékům, není nutno, aby lidé se špatným zrakem užívali skel. Guy de Chauliac, tělesný lékař papeže Klimenta VI., Innocence VI. a Urbana V., rovněž vychvaluje svoje oční vodičky, ale dodává: „Nepomůže-li vám to, zkuste skla pro oči." O zákonech lomu světla nebylo ještě v té době ničeho známo. Pokrok nastal v tom směru teprve v době Mamolica (1494—1575) a Jana Keplera (1571—1630). Profesionálně ordinoval skla první jakýsi Montanus, učitel v Padui, a to skla ochranná a skla ke čtení, a někdy prý i hranoly. Lékaři tehdejší byli rozhodnými odpůrci brýlí a

proto stále až do 19. století brýle ordinovány jedině kramáři. Teprve v polovici devatenáctého století byly sestaveny první tabulky na zkoušení zraku. První německou knihu ofthalmologickou napsal Georg Bartisch z Königsbrücke u Drážďan. Dlouho panovalo mínění, že ve sklech jest jakási zvláštní tajemná síla, pomocí níž mohou lidé se špatným zrakem čísti a psáti. Theophrastus Paracelsus pokládal brejle za divotvorné krystaly, v nichž lze zříti i budoucnost. Mluví o „ars berylistica". R. 1551 Record sděluje, že Roger Bacon objevil sklo, ve kterém skutečně lze viděti činnost ďáblovu.

V Čechách nejstarší zpráva o brýlích jest u Komenského v Labyrinthu r. 1623 a v Orbis pictus (vydán 1657). „Kdo má slabý zrak, užívá brýlí" (Orbis pictus CXII.) „Pautnik uzdy i bryly dostal," a „okuláry strčím na nos, všechno před sebou jinak vidím". (Labyrint IV.—4.). Asi současně ve knize: „Na Spis proti Jednotě Bratrské od M. Samuele Martinia . . . ohlassenj" (z r. 1635) se praví: „Brylli-liž se mu nedostává?" (Gebauerův Staročeský slovník I. který se obírá hlavně prameny ze století 14.—16., nezná slov brejle, bryle ap.) Avšak v náčrtku kostnického koncilu od Richenthala*) v universitní bibliothece pražské jest kancléř znázorněn se skřipcem na nose (1417.) kdežto v části téhož rukopisu v knihovně petrohradské umělecké akademie není nikdo v brýlích, ač jest tam postav dosti. Zdá se tedy, že do Čech dostaly se brýle až koncem století šestnáctého. Slavný malíř Jan Kupecký maluje začátkem 17tého století sebe sama v brýlích.

Mluvili jsme dosud o brýlích pro dalekozraké (konvexních). Brejle pro krátkozraké (konkávní) po prvé jsou uvedeny rovněž Rogerem Baconem r. 1276, ačkoli krátkozrakost byla už chorobou dávno známou. Již Dionysius 460 př. Kr. dle sdělení Theofrastova byl krátkozraký. Aristoteles, Plinius a j. rovněž zmiňují se o krátkozrakosti. K nošení brejlí těchto však došlo pravděpodobně až koncem XVI. století, když r. 1593 Jan arcibiskup Canterburský popsal první tato skla.

Nebylo by nezajímavo sledovati vývoj brýlí do nynější jich podoby, ponenáhlé se rozšiřování, překážky v cestu tomu se stavící, ale to nespadá v rámec našeho článku.

*) Sign. XVI A 17, list CXXVI.

Emil Tréval:

ROZPUK.

(Pokračování.)

Mimochodem, nepochopoval jsem nikdy, proč lidé o půlnoci na plesu musí jísti, kdežto doma se jísti nemusí. Já toho nepotřeboval, ani na Slovensku, kdy několikráte s Liborem jsem noc v hospodě ztrávil.

Kluk sklepník přiběhl. Dal jsem si sodovku.

Díval jsem se dolů, ale mysl má bloudila. Chvíli po Slovensku a zase v Kotouli. Co dělá Cilka? Proč vlastně netančím, když ona se veselí? Trápí se, řekl jiný hlas, ale já trval na svém, že se veselí, musí se veseliti. Proč netančím? Paní Roalda má též smutek, ovšem už tříletý, a tančí. Ani mně prý to nevadí. Či truchlím více pro zradu Cilčinu, než pro smrt matčinu? To by mohlo být! Ale pak zrovna půjdu tančit!

Říkal jsem si to jenom, nohy nevstávaly. V přestávce po čtverylce našel mne Libor.

„Člověče, co se tě nahledám! Řekl Vlasák, že jsi se splašil a snad utekl domů. A ty tu pěkně mimo dostřel sedíš a podle svého zvyku dumáš."

Libor sešel zase dolů a před půlnocí přišel definitivně. Dole dozníval kvapík. Libor vyprávěl, že tančil se všemi professorkami i paní ředitelovou a ovšem i se slečnou Růženou.

„Ta se na tebe hněvá, Adame," hrozil mi. „Vyprávěl Vlasák o tvém hrdinství, nic nesmlčel. Tančila přece, s panem katechetou, ale máš u ní vroubek. Také paní Vrabcová se na tebe ptala."

Čekal jsem, že i paní Roalda, ale Libor ani muk. A ptáti jsem se ostýchal.

Vše hrnulo se ze sálu, vystupovalo nahoru a stoly se obsazovaly. K nám přisedl kollega Navrátil, dvě tři místa byla ještě u stolu prázdná.

Ale ne na dlouho. Přiběhl Rytíř.

„Je tu místo?" tázal se nás.

„Přijde na to, pro koho," odtušil Libor.

„Pro pana doktora Barbora s paní!"

„Prosím!" ozval se Libor. Rytíř se vytratil.

Za chvíli byl tu doktůrek s paní, za nimi professor Major. Vstali jsme.

„Jen zůstaňte sedět, studenti," děkoval doktůrek blahovolně a přisunoval sedadlo choti, za níž nesl vějíř a šál professor Major. Major upřel na nás přísný pohled: Kliďte se!

Ale Libor klidně sedl a usmál se na něho drze, až se krásný, patriarchální plnovous Majorovi nevrle zachvěl. Za to usedl tak, že kryl nám paní Roaldu zády. Ale ona zmařila jeho manévr malým obratem své židle.

Měla v krátkých vlasech místo oranžových květů bílý klas hyacintový a líce lehce napudrovaná.

Major mluvil k ní tlumeně. Ale slyšeli jsme, že ji přirovnává k Lebrunové, krásné malířce francouzské, připojuje za každou větou: Na mou čest! hlubokým, krásným basem a hladě svůj vous. Byl hezký professor Major s přítelem adjunktem Tetvou největším svůdcem žen.

Poklony Majorovy chvíli paní Roaldě lichotily. I doktůrek se usmíval a přišišlával ironicky. Ale pak se paní Roalda už zřejmě nebavila. Pošilhávala napřed po nás, až nás přímo oslovila.

„Bavili jste se, studenti?"

„Rukulíbám, milostpaní, velkolepě!" hlásil Libor jako u vojenského rapportu.

„Tuším, že jsme i spolu tančili," připomenula.

„Třasák, milostivá paní."

„Mezi tolika tanečníky — obdivuji vaši pamět, milostivá paní," poznamenal professor Major.

„Co budeš jíst, drahoušku?" tázal se professor Barbor.

Paní Roalda ukázala jen prstem na jídelním listě a obrátila se na mne.

„Škoda, pane Jablonský, že neumíte tančit!"

„Není to učebním předmětem!" vtipkoval její muž.

„A neprávem," řekl professor Major svým ostrým hlasem. „Jako výchovnou methodu nelze tanec podceňovati. Při nejmenším vypuléruje společenské způsoby."

To byl šleh proti nám, studentům.

„Jablonský umí tančit," hlásil Libor. Neřekl jsem paní Roaldě nic o studentských hodinách tanečních.

„Tak?" řekla paní Roalda táhle, přijímajíc od sklepníka talíř s jídlem, „proč tedy netančí?"

Nemohl jsem odpověděti, že přece jsem jí už řekl proč.

„Bojí se dam, milostivá paní," řekl Libor.

„Snad mu nestojí žádná za to," ironisoval doktor.

„Což kdyby dáma pro vás přišla?" prohodila paní Roalda. „Bude volenka. Ta by asi dostala košem!"

„Schoval by se, milostpaní," hlásil Libor, jenž přes káravé pohledy Majorovy, byl stále smělejší.

„Snad byste nebyl tak hrubý?" divil se doktůrek.

„Tak nerytířský," opravovala jeho choť.

„Milostpaní —" koktal jsem, „— pak bych snad tančil."

Professoři dali se do hlučného smíchu. Libor šlapal mi pod stolem za mou nejapnost zlostně na nohu.

„Za to Opékal," mínil professor Major, „je tanečník z boží milosti. Je na něm vidět tancemilovnou Slovač."

„Víš co, Filipe," řekla paní Roalda, „záleží ti na tom, abys čtverylku se mnou tančil?"

„Záleží? Jak to, drahoušku?"

„Zlobil by ses, kdybych ji tančila s někým jiným?"

„Milostivá paní má takové — bezprostřední myšlenky!" prohodil professor Major a nespokojeně stáhl obočí.

„I s pánem Bohem!" svoloval doktůrek. „Já jsem se už natančil!"

Libor podle mne zkameněl očekáváním, ani nedýchal. Paní Roalda upřela oči na mne.

„Víte, pane Jablonský, co jsem řekla, když jste posledně u nás hrál slovenské skočné? Že si s vámi zatančím. A to čtverylku!"

„Prosím, milostpaní!"

„Matonoho!" šeptal závistivě Libor. Cítil jsem, jak horko nalévá se mi do lící.

„Jest ctí tou všecek zardělý," deklamoval professor Major.

„Na vás přijde řada při volence," odvětila paní Roalda.

„Ale nejprvnější, milostpaní," žadonil professor, „žádný zbytek!"

„Padouchu!" šeptal mi Libor. „Počkej, vezmeme tě na paškál!"

Uhodil jsem ho pod stolem kolenem.

Za jídla hovořili Barborovi o nějakých věcech pražských. Professor Major prohlížel si dámy od sousedních stolů. Za to Libor s paní Roaldy oči nespustil.

„Budeš se zpovídat?" cedil podle mne.

„Nebudu!" odsekl jsem.

„Zeptám se přímo."

„Opovaž se!"

Při prvních zvucích volenky odváděla si paní Roalda profesora Majora. Doktůrek dojídal a vyprávěl nám o své cestě na Šumavu. Libora odvedla nějaká tanečnice a v zápětí tu byla paní Vrabcová pro doktůrka.

Osaměl jsem. Jaká to smělost od paní Roaldy, tak coram publico se mi nabídnouti! Teď bude Libor nepříjemný. Žárlí. Ale řeknu mu — co budu chtít.

Libor přišel za chvíli pro mne.

„Právě tančil jsem s paní Roaldou. Máš jíti ihned dolů, ona poroučí. A nemysli si, že jsem žárliv. Na jiného bych byl, ale na tebe ne — neposkvrněný! Ona ví, že ti říkáme neposkvrněný.“

„Snad jsi se neopovážil?“

„Už ano. Smála se srdečně.“

„Počkej, to ti oplatím, Libore!“

A už jsme byli v sále. Paní Roalda nám kynula z daleka. Libor se před ní hluboce uklonil.

„Mouřenín vykonal svou povinnost —“

„Mouřenín může jíti,“ dodala.

Libor zmizel.

„Choďme trochu!“

Vstala a vzala mé rámě. Promenovali jsme mimo kruh tančících. Bylo mi nevolno. Límec mne škrtil. Ohlížel jsem se, koho potkáváme. Ohromná pleš ředitelova svítila před námi, procházel se zvolna a důstojně s professorem Babykou.

„Nebojte se, hošíčku,“ řekla paní Roalda, „já vás nekompromittuji.“

Odkašlal jsem si.

„Nebojím se, milostivá paní.“

Kmitlo mi hlavou: Kdyby tě tak nyní Cilka viděla! Napřímil jsem se a rozhlédl se směle. Ať si kouká, kdo chce a jak chce!

Paní Roalda proslovila několik vět o toilettách dam. Když pak na okamžik se kol nás vyprázdnilo, řekla rychle a důrazně:

„Dovedete být upřímným a zároveň mlčelivým?“

V očích se mi zamlžilo a v uších zahučelo. Hudba zněla mi pojednou mnohem líbezněji. Zpěv krve, řekl jsem si, nevěda ani proč. A opakoval si: Zpěv krve!

Paní Roalda dívala se na mne dychtivě.

„Myslím, že ano, milostivá paní,“ odvětil jsem jako ze sna.

„Mlčelivým, o tom jsem přesvědčena, znám vás již. Ale upřímným? Není to snadné. Někdo chce a nedovede. Přemýšlejte o tom! Upřímným a mlčelivým, pamatujte si to!“

Pravila to už lehkým, konversačním tónem a usmívala se. Ale oči její byly chladné. I slova její byla tak připravovaná, promyšlená! Tajila se v nich neoblomná žádost, určitý plán. A jistě nic malicherného. K tomu nebyla.

Ještě jsem si na nic špatného nemyslil. Emancipovaná žena! Takovým je více dovoleno než průměrným husičkám venkova.

Jen chvílemi mi připadalo, že snad i Roalda se o mne zajímá jako obyčejná žena a podivné mrazení mne obcházelo. Zvolila by si mne opravdu? — Ale v příštím okamžiku sám sebe jsem káral. Což jsem já něco proti Zounkovi, krasavci s hnědou, básnickou hřívou, proti elegantnímu Vlasákovi i proti výřečnému Opékalovi? Na ty se ženy lepí, a nedivím se tomu, kdežto já jsem i pro takovou venkovskou Cilku špatný. Ne, paní Roalda není hloupá, k takovým věcem obrala by si raději Libora, byla by slepá, aby neviděla, jak je do ní „zabaraněn“, jak sám říkal.

A už jsme s paní Roaldou nic důvěrnějšího neproslovili. Vyptávala se mne na školní záležitosti, vyprávěla o svém letním pobytu předloňském v Krkonoších.

Čtverylku jsem hrozně znešvařil, pletl jsem figury úžasně, nic jsem najednou nevěděl. Kdyby k nám byl přistoupil professor Barbor a zašišlal: Nic neumíte! zcela bych mu přisvědčil. Paní Roalda nestačila mi napovídati, mne komandovati. I můj protějšek, Rytíř, jenž tančil s paní Krejcarovou, pošeptal mi při zátočce: Sochore!

Po této čtverylce opustila paní Roalda s manželem ples. Byl jsem zdrcen. Jistě, že jsem ji kompromittoval! Svou nejapností. Dal jsem se do pití a setrvali jsme s Opékalem, Vlasákem, Zounkem a Zmatlíkem do rána.

Přijímal jsem ironické gratulace a vtipy kollegů se vztekem. Pohádali jsme se.

Když Libor prozradil, že chodím k Barborovům hrát, řekl mi Zounek:

„Víš, Jablonský, jak to může skončit? Jako s Riziem u Marie Stuartky. Zabodli u jejích nohou vlašského pěvce.“

Ale přece v nitru věřili, že jen vynikající mé češtinářství — úspěchy zlepšily i jejich mínění o mé potenci slohové — získalo mi zájem paní Roaldy, kterou muž asi na mne upozornil.

Studoval jsem pilně k maturitě. O šesté ráno jsem vstával a učil se denním úkolům. Večery věnoval jsem výhradně průpravě k maturitě. Probral jsem do konce února náboženství a dějiny a poněkud i latinu. Zbývala mi mathematika, fysika, řečtina a čeština. Nejlépe kovaný jsem byl v řečtině a fysice, méně už v mathematice, nejméně v latině. Leč latinský professor Krejcar mi přál a professor Vrabec dosud nikdy nikoho z mathematiky „nehodil“.

Ostatně proskakovalo čím dále, tím určitěji, že nám budou při maturitě poskytnuty úlevy, z jistých předmětů že

odpadne zkouška a dána bude průměrná známka ze semestrálních vysvědčení.

Toužil jsem, by úleva mi byla dána z latiny neb mathematiky. Úleva přišla až v dubnu a sice prominuta všem maturantům zkouška z náboženství a dějin. Ironií osudu tedy zrôvna z těch předmětů, které jsem už nastudoval. Pouze Raboch počal studiem mathematiky a fysiky, ten neztratil ani jediného dne, tomu úleva byla nejvíce vhod.

Mimo to zůstaveno komisi zkušební, z kterého jiného předmětu by u maturanta mohla zkouška odpadnouti. Ale mělo to význam pro nás pouze platonický, ježto rozhodnutí komise oznámeno nám bylo až v den zkoušky. Studovati jsme musili vše.

V březnu byly vojenské odvody. Libor přímluvou okresního lékaře odveden nebyl — na štěstí! Jinak by tři leta bylo mu sloužiti. Nemaje maturity neměl práva na jednoroční dobrovolnou službu.

Za jasnějších dnů nadcházejícího jara vycházel jsem do parku zámeckého studovat.

Jednoho jitra setkal jsem se tu s paní Roaldou.

„Sílím příliš,“ řekla zastavivši se se mnou. „Doktor Brázdil poradil mi ranní procházky. Viďte, že už jsem příliš silná? Až ošklivá?“

Nevím ani, co jsem jí odpověděl. Chtěl jsem se poroučeti, ale jí se chtělo mluviti.

„Už jste u nás dlouho nebyl. Hrajete snad u Pivců? Šla bych tam také, ale slečnu Růženu lze poslouchat jednou za čas — jinak je hrozná!“

Hrklo ve mně. Není to vyznání? Že by chtěla — k vůli mně?

Paní Roalda neodstupovala ode mne, oči její blýskaly jaksi odhodlaně a bloudily po stromech, z nichž první pupeny vyrážely.

Náhle upřela oči na mne podivně. Zenice její kmitaly se se strany na stranu, ale zornice jako by se mi zapichovaly do obličeje.

„Řekla mi paní professorová Vrabcová — o vás — že prý jste dosud nikdy — žádné ženě — ani lásku nevyznal.“

Paní Vrabcové řekl to asi kollega Stulík, který u professora Vrabce bydlil. Syn nájemce dvoru a truhlík.

„To jsou klepy, milostivá paní,“ odpovídal jsem zmaten.

„Jste vzácný rytíř“, smála se paní Roalda. „Chtěla bych znáti, jak o ženách smýšlíte. Asi podivně.“

„Nemyslím na ně vůbec, milostivá paní.“

„Nyní, ale dříve? Dovedete býti upřímný? Víte, jak jsem vás o plesu žádala?“

„Upřímný a mlčelivý,“ odvětil jsem, fascinován jejím pohledem.

„Tak jest, rytíři!“

„Milostpaní, na minulost nemyslím.“

Někdo přicházel, rozešli jsme se.

Zájem paní Roaldy mi lichotil a urážel mne zároveň. Jakým právem vtírá se do mé důvěrnosti?

Z rána vypadala tak stará! Ošklivá pleť její byla ještě zvadlejší, kol úst ryly se rýhy.

Šel jsem druhého jitra do polí i třetího. Ale pak zase do parku a setkal se ovšem zase s léčící se paní Roaldou.

Zase jsme hovořili. Zvídala, až zvěděla, až řekl jsem jí vše. O Cilce, o episodě na Slovensku.

I paní Roalda se rozhovořila a myslím, že upřímně. Tak jako ani před mužem asi nehovořila. Ani před jinou ženou.

Měla náhledy jistě velmi samostatné. Od ní slyšel jsem, že ženě náleží ne popírati pud pohlavní, ale vésti muže sympathicky a rozumně, říditi jeho prudkost s vědomím její nutností a přirozenosti. A vzhledem ku pomíjejícnosti všech pudů. Ne lásku, ale vládu žádá si většina žen.

A co mne překvapovalo, neschvalovala mou zdrželivost. — V lásce, pravila, je světlo, teplo a krev. A proto prý jsem bled a studený a mám tak bezlesklé oči.

Zabíhala až do fysiologie pohlavního života, já byl předmětem jejího studia. Jaký požitek si ode mne slibovala? Měla mnohé muže, doznala to, ale žádného ještě, jehož by byla první láskou. Snad i já ji zklamal, když uslyšela o Cilce.

Ale tolik jsem viděl, že paní Roaldu při hovorech našich zajímalo vše, co jsem vyprávěl, dohadovala se mnohých věcí, než jsem je vyslovil, a osvětlila mi leccos, co mi bylo dosud záhadou.

Procházeli jsme se v parku jen několik kroků sem a tam, neb postávali dlouho na místě. Někdy kmitla se nedaleko Pepa s nádobou pro mléko, někdy student jiný, Roupal, Navrátil, Weiser objevovali se s knihami, ale vidouce nás, rychle zase mizeli. Že i já jsem si přivstal, vyšlo mi na marnost. Ničemu jsem se nenaučil. Za to přiblížil jsem se paní Roaldě, bylo mezi námi jakési spojení sympathické, magnetické. Nemiloval jsem, ale dychtil po ní. I ješitnost mluvila. Měl jsem poměr s vdanou ženou! Jak romantické, proti všedním láskám kollegů, se svobodnými!

(Pokračování.)

✱

Karel Mašek:

U POMNÍKU HANNY KVAPILOVÉ.

Královna zakletá chodila mezi námi,
k útěše naší zpívala ryzí písně,
usmívala se, aby nás rozveselila,
rozdávala své srdce, abychom byli šťastni
krásou a láskou.

Nevěděli jsme, že je královnou,
nevěděli jsme, že to vše je pro nás,
netušili jsme bolesti jejího pláče,
vždyť i ze slz jejích jako z úsměvů
zkvétaly květy.

Odešla, zmizela nepoznána,
kol se rozložily chlad a stíny,
tehdy poznali jsme zakletou královnu,
a s ní že odešlo v dálku nenávratnou
jaro a mládí.

Ó, vrať se, královno, v jaro a mládí,
úsměvně zase se v duše nám dívej,
přijímej srdcí našich vděčné dary
svítící památku tvých slz i písní
láskou a krásou!

Fr. Kubka:

ANTIKA V DÍLE JAROSLAVA VRCHLICKÉHO.

(Dokončení.)

Sensualistické hody, poetické orgie zjasněných vírů vášní, plastické scény líčící s p a r n a s i s t s k o u nádherou vjezd Dionysův, kdy

„jen zlaté hrozny svítí
a Dionysa tygrů třpytné oči . . .
— — — — — — — —
Rej bezuzdný vír divý! Ryčná vřava!
shon, zápas lásky, bouř, jež neustává,
myšlenek moře, smyslů opojení,
a blesky očí, srdcí tluk a vření,
ryk vítězný a píseň triumfálná,
smích laškující, nová žízeň palná . . .“, —

vše splývá v mohutnou, jednotnou hymnu.

Zde prozářena jest moderní filosofií r e n e s a n č n ě h e l l e n s k á a n t i k a Vrchlického, a všechny tři světy, jež naň působily, se střetnou zde v jednu báseň, k níž slovo dodala pozdní romantika, žhavost smyslnosti a kouzlo estetičnosti renesance, Hellas pak námět. Nad r e n e s a n č n ě h e l l e n s k o u antiku Vrchlický již nevystoupil a vrátil se k ní jen ještě jednou: v partiích „B o h ů a l i d í“.

Renesančním hlediskem vedeny jsou knihy „návratů“ z let 1883—1885 jmenovitě „P e r s p e k t i v y“. Tehdy doznívají reminiscence z cest po Belgii, Francii (Paříž), Nizozemí a Německu. Dojmy výtvarné skýtá Rubens, rokoko Watteau a Fragonard a Makart. — Novum jest platonské a perikleovské pojetí Hellady. Ale setkáváme se i s ohlasem Leconta de Lisle „K l y t h i a“.

„P e r s p e k t i v y“ proniknuty jsou hedonismem. Paian smyslů zpíván v idylách. Mysteriosně stilisována vložka původního „J u l i a n a A p o s t a t y“ „A t t i s a K y b e l a“. K básni této a pak k lyrice „A k m e“ měl Vrchlický podkladem přímý Catullův originál (verše č. LXIII a XLV). „S o n e t y s a m o t á ř e“ skýtají sevřené mytologické scény a portréty mistrů (Lucretius, Orfeus, Hesiod, Virgil, Horatius, Goethe a j.), „T w a r d o w s k i“ je ve svých antikách až borgiovsky renesanční.

V „Z l o m c í c h e p o p e j e“ z r. 1886 pokračují ideje „P e r s p e k t i v“. Jenže žhavost koloritu tlumena tu elegií. V „S b o r u z a n t i c k é t r a g o e d i e“ opěván dar Živu-být a Požívati-krásno bezprostředně vedle neúprosného zdůraznění antické „brevitas vitae“. Novotou je bezprostřední použití skutečných řeckých zlomků. („Antická hymna na slunce“ z první podoby „Juliana Apostaty“.) Dva čistě hellenské motivy jsou obsaženy v poesiích „Co zbylo z antické fresky“ a „Arete“ — personifikaci pudové lásky:

„A na měsíce ploše zářivé
hle velká, obrovitá
plá Afrodita! V tváři hněvivé
ji zlobný úsměv kmitá . . .“

K různorodosti této knihy přispívají renesanční „Štěstí Adonisovo“ a „Herodice“, reflexivní „Venus Verticordia“ a historicko-parnasistské dekorace „Hadi v růžích“ a trochu paradoxní „Calligula a Philon“. Pointou hugovského „Spartaca“ je meditace sociální, slibem rokoka je „Tanečnice“.

Doba mezi 1886 („Zlomky epopeje“) a 1890 („Fresky a gobeliny“) je nové období návratů, období více méně neplodné. Pro zálibu v krásném tvaru zanedbává formalista novost a myšlenkovou pestrost. Spokojí se většinou sentimentální elegií, jemnou krajinkou, dívčím portrétem. Lyrik vybírá si zjevy historické k podepření svých reflexivních argumentů. — Nejdů-

ležitější knihou tohoto období je „D ě d i c t v í T a n t a l o v o", kniha filosofická a meditační. Básník nevěří,

„že Hesperidek rajský sad je pustý..."

a mluví-li o antice vzpomíná hned renesance: Nevěříť,

„že dnes poesie světem chodí v sdrané říze,
že jí nehne Faunů syrinx, ni antické tance,
ani P a n a výkřik „Žiju" v hymnách r e n a i s s a n c e."

Vedle několika retorských elegií („Na vykopaniny Olympie") a reflexivního námětu „Reminiscence z Tacita" (Hist. III., 25, 10) spojuje lyricky v básni „Vae victis" na antickém podkladě hrůzy Sibiře, osud Polabanů a last not least náš národní bol.

Nejdůležitějším číslem knihy jest však pro nás báseň „P ř e c h o d y", jež líčí zmírání antiky:

„Tak Hellady též zašlo slunce zlaté —
a nová víra — nesla všem jen hroby...
A zvolna bledla bohů pestrá tíseň,
jen stíny byla Glycera, Lais, Chloe,
jen jedním uchem Horatia píseň
tu poslouchala krásná Leukonoe,
nad jeho „Carpe diem', v divné čáry
se vpřádala..."

Takto naivně lyricky nazírá velký mudřec renesanční na dobu přechodů.

„F r e s k y a g o b e l i n y" (1890) obsahují dvě knihy věnované antice: „A n t i c k é r h a p s o d i e" a „H e l l a s v r o k o k u".

Básník viděl tyto své fresky a koberce „na cestách, v dáli, doma, v šeru síní, tu v museích, tam v opuštěných hradech..." Tudíž měl inspiraci výtvarnou, umělou.

„A n t i c k é r h a p s o d i e" patří mezi renesanční antiky. Nádherně barevně stilisované kraje, exotický noční zjev lvů, jež jdou mlčící krajinou píti k zdrojům, „Hermes", „Danaidy", hluboký „Milon Krotonský" nebo „Smrt Lukanova" — mohly by býti vřazeny do sbírky „Duch a svět" nebo mezi „Dojmy a rozmary". Druhý oddíl tvoří nejoriginálnější Vrchlického zpracování antiky v „H e l l a d ě v r o k o k u".

V umění výtvarném sladký eklekticism Carla Dolciho, v poesii Arkaďané seskupení kol Kristiny Švédské, se svými secentistickými melodiemi, všechna unylost Italie XVII. věku, odpočívající po orgiastických hodech pozdní renesance; Francie Poussinova, Francie Ludvíka XIV., Charlesa Lebruna, pak hravé galanterie pastelů a arabesek Watteauových; titěrné a roztomilé rokoko, kdy napudrované vlásenky nalíčených hlaviček míhaly se ve stínu kiosků a zpěvných vodotrysků, kdy šustěly krajky — z tohoto ovzduší vykvetly tyto motivy. Seveřan-Hellen, unavený reflexí chtěl si zahrát s ideou, s formou a se sebou samým. Primitivní, pseudoprimitivní bohové a arkadští pastýři, vystupují z Watteauových „Panneaux" a tančí:

„Baronku chyt malý abbé
v chvíli slabé
kolem pasu a s ní hřmí
v divý rej a správčík mžourá,
blíž se šourá,
kde se starý Neptun tmí."

Za zvuku nyvých menuetů zmírá renesance. „Kiosky" sní v tichých, uměleckou rukou upravených sadech. „Modernost antice dala ruku," v očích Vesny záhadně se usmívá Gioconda, Versailles nazvány „Krajinami mythologickými", na „Gobelinu paní markýzky" spatřily jste Besnarda. — Chrámky Venušiny, ovšem břečťanem porostlé zříceninky, guirlandy růží, láskou opojená srdce — — čistokrevné rokoko — a ironické rokoko! Sebe samu ironisuje tato doba. Je poeticky vzletná, rozplývá se v extasích a pak — vstoupne na tajný zdroj vodometu a uchystá si profánní sprchu („Soud Paridův").

Jar. Vrchlický prožívá poslední období renesance: renesanci umírající, rokokovou, čtvrtou etapu hledisk na starověk: a n t i k u v r o k o k o v é m r o u š e.

Desítiletí po „F r e s k á c h a g o b e l i n e c h" nepřináší nic nového, jen zpestřuje, variuje a rozvádí. Jen „N o v é z l o m k y e p o p e j e" (1894) vyhraňují se zase ve vrcholné hellensky-renesanční poesie. Opět dionysism a apollinism stojí proti sobě v mohutném „S b o r u u v ě z n ě n ý c h T i t a n ů", opět „H y m n a P e r s e f o n ě" zazní aischylovsky, zjemněna mythy Indů a Buddhou. Erebos stává se Nirvánou.

Vedle renesančního obrazu „Odysseus na moři", vedle křesťanské „Eurynomy", elegické, neplastické „N i o b y", mohutně stupňované „Hlavy Orfeovy" a j. — namalován barvami zlatého hellenského slunce obraz Platonův: „Po symposiu".

Teprve „B o z i a l i d é" z r. 1899 jsou rovnocenny zas knihám „Mythů" a „Perspektiv". Látkovou roztříštěnost srovnává fatalistická filosofie. Protínají se tu veškeré prvky hellenské moudrosti: od Platona až po fatum, od Epikura po novoplatonism — prolínají se motivy mythické s historií a lyrikou, a nad vším trůní dionysský pocit zrání a plnosti, a všechno tísní apollinská chladnost Olympanů. — Vše zemře. Moira je neúprosná. „Eros a Moira" čiší přímo ledem starých: „nic proti osudu — ὑπὲρ μοῖραν." Tragikou vzepiata jest dramatická „K r e u s a", tragicky stoupá na vítězném pochodu Prometheus v „S m r t i C h i r o n o v ě" na Olymp, aby hlásal slávu čistého, vystupňovaného lidství; vůní „hesiodské Zemskosti" dýchá smrt přírodního boha „Kentaura". „Smrť Chironova", „Jolanta" a „Jodamie" tvoří hellensko-renesanční stupeň knihy. Čistě renesanční částí jsou básně „Aristaios" a „Epimetheos", „Pygmalion" a „Eriphyla" spolu s „Pomstou Amfionovou". Stupněm romantisujícím, hugovským, ba hamerlingovským jest historický „Julius Man

suetus", — který řeší umělecky, bez tendence, problém „přechodů". Mimo knihu měly by státi hříčky „Circe", „Achilles na Skyru" a „Xantippa", jež svým všedním vtipem do hluboké této knihy vůbec nenáleží. Kniha „B o z i a l i d é" převyšuje veškeré knihy od „F r e s k a g o b e l i n ů" svou vystupňovanou renesancí, svými vznešeně lidskými hledisky: Goethova tvář prosvítá za filosofií Jar. Vrchlického, jenž nepřekročil ještě zenitu. „M y t h y" „N o v é z l o m k y e p o p e j e" a „B o z i a l i d é" t v o ř í t r o j í h e l l e n s k ý v r c h o l r e n e s a n č n í c h a n t i k J a r. V r c h l i c k é h o.

Co po nich přichází — je pouhé d o z n í v á n í. Akord zmlknul, přehlušen byv čímsi cizím. Jen chvění jednotlivých strun se vzduchem tetelí... V herodotském φθόνος θεῶν „V o t i v n í c h d e s k"(1902) působí Homer přímo, a snad i Nietzsche svými ohlasy: homerovská epitheta vyzdobují „Pohádky otrokyně Jambé", kde sluncem zaplane věčný básníkův sen: „Vůle žít" — a nekonečné „Ano". V „D u š i — m i m o s e" z 1903, dozní fatalism „Mythů" v básni „Po přečtení Oresteie" a rokoko v „Antických idyllách". V „E p i s o d á c h", z r. 1904, knize slabé a náhodné, vrací se básník — pohříchu — tam odkud vyšel: k historickému Hugovi, k romantickému Hamerlingovi a pak, navždy loučí se s antikou, kterou miloval a jejímž synem byl.

*

Antika měla v moderní literatuře české přerušenou tradici. — A tu vystoupil básník, který přinesl si jako hlavní axioma tvoření svého „vůli žít" a „prožívati krásno". A z tohoto podkladu bezprostředně vyrůstá jeho láska k antice, kde viděl ztělesněny své ideály. — Jest však básníkem moderním. Nespokojí se antickým prožíváním krásna a trpným estetismem: Krásno se mu stává ovocem se stromu zapovězeného, se stromu nekonečného poznávání. Stává se mu heslem revolty proti světské všednosti a próse, stává se mu zdrojem věčných objevů: tak revoltovali, zakázaně užívali a poznávali mistři renesance krásu, potlačenou středověkem. — Vrchlického antika je renesančně viděna a stilisována, je bližší humanistům, nežli filosofům hellenským. Vrchlického neopouští zrakový dojem severoitalských krajin. Jeho básničtí učitelé jsou rovněž bližší renesanci nežli antice.

V r c h l i c k ý s k o r o n i k d y n e j d e p ř í m o k a n t i c k ý m m i s t r ů m.

Nevypátral jich půvab sám, nýbrž byl k nim přiveden: krajinou a básnickými vzory. — Vychází z romantiky a antiku romantisuje. V knize „E p i c k ý c h b á s n í" má motiv hugovský i renesanční. Odtud nastává až do r. 1883 období čistě renesanční. Tehdy vystupňuje renesanci spojenou s filosofickými prvky „Mythů" v antiku renesančně hellenskou, aby po té v celé řadě knih až do „F r e s k a g o b e l i n ů" kochal se opět v pouhém renesančním krásnu barev a osudů. — Ve „F r e s k á c h a g o b e l i n e c h" z r. 1890 humoristicky zahýří si v rokoku. — Toť geniální antika v rokokovém rouše. A pak vrací se stále k renesanci až do nejposlednějších knih, jež navazují na hugovskou romantiku.

D í l o J a r o s l a v a V r c h l i c k é h o j e j e d i n o u v i s í r e n e s a n č n í h o u ž í v á n í k r á s y, kterou uskutečněnu uzřel v antice a jejím znovuzrození. I on jest ve svém smyslu „děd budoucnosti a syn antiky", mát v sobě prožitu kulturu minula a velkou touhu zítřka. Nám přinesl svou vítěznou píseň znovuzrodu krásna, onu renesanci — „transcendenda nella forma universale".

Faunská smyslovost jeho a satyrský přírodní kult zušlechtěných pudů zahřměl divoce do Severu popelavě mnišského. Zahřměl a zaduněl jako náhlý blesk. —

A nyní, kdy zhaslo pozemské jeho bytí, bloudí duch jeho zázračnými pralesy svých výtvorů a maje ve vlasech rudé listoví podzimního vína s úsměvem na zpěvném rtu „ze sítí u řeky se dívá do kraje a čeká pokojně, a ž r é v a d o z r a j e..."

Psáno na jaře r. 1913.

LITERATURA.

K a r e l Š a r l i h: *Erotické dobrodružství Nikity Ochalčuka.* Nakladatel Jos. R. Vilímek v Praze.

Důstojník, kryjící se pseudonymem K. Šarlih, pronikavý, svérázný talent a dobrý patholog lidského nitra, který již loni vzbudil nemalý rozruch v české čtenářské obci svou literární prvotinou „Tvrdošíjní illusionisté", v přítomné knize povídek, nadepsaných dráždivě a dosti vypočítavě dle nejméně hodnotné práce celého cyklu, našel sebe sama. Objevil specificky s v é prostředí, s nímž srostl svým povoláním a z něhož mohl by tedy vytěžiti celou řadu podmanivých effektů, životných proto, že jsou kopií života, nebo že byly vskutku prožity. Ovšem: kopií, prožehlých jiskrou autorovy tvůrčí potence, svérázné a jedinečné poslední dobou v záplavě mátožných přeludů, psaných bez cíle a domněle, řekl bych, téměř bez chuti, lásky a vzrušení. Čeho si vážím nejvíce na této nové knize Šarlihově, je ono všelidské pojetí celku: jeho figurky jsou v prvé řadě lidmi, jejich bolesti, veselí, bída, trýzeň, dychtivé touhy i žádosti jsou vzaty člověku, aby znovu byly procíťovány a prožity. Takové „Opravdové chvíle v životě nadporučíka Prokopa", zavánějící trochu sensačností dne, jsou přes to listem, vytrženým přímo z knihy Osudů. Smutný, citlivý a nepochopený husar Juon Valasescu,

umírající takměř chorobným steskem po svých modrých horách svého rodného kraje, tak podrobně a soucitně vykreslený, snědý cikánský hoch Trifon Barbui s jedinou a smyslně pyšnou radostí života: nejhezčí holkou krčmy „u dvanácti žab“, povýšený renegát Lajos Szmerzsek de Györgyfalu, nebo důstojnický sluha Nikita Ochalčuk a jeho přespříliš erotické dobrodružství s plavovlasou chansonettou . . . již dlouho neobjevila se na literárním trhu původní kniha, jdoucí tak přímo a tak smírně a pietně do rozbolestněného nitra svých hrdin. A pak: doufejme, že se tu rodí nový genre: vojenské povídky. Řekněme přímo: K. Šarlih je předurčen k tomu všemi svými prokázanými schopnostmi, aby na této dosud ladem ležící roli vyryl hlubokou brázdu, aby vytvořil nová díla nových směrů a nových obzorů. *—er.*

*

Veselé figurky i příhody. Kniha satir a humoresek. Napsal Arkadij T. Averčenko. Z ruštiny přeložil A. G. Stín. Illustroval Josef Wenig. „Nové knihovny humoru a satiry“ VII. Nakladatel Hejda a Tuček, v Praze 1914.

Byly doby, kdy Čechov byl u nás náruživě překládán. Tak náruživě, že celé svazky jeho povídek a humoresek vydány byly několikrát v různých překladech. Ovšem zbytečně. S Averčenkem, zdá se, bude se díti podobně. Tím zbytečněji, o kolik uměleckou hodnotou Čechov převyšuje Averčenka. Arkadij T. Averčenko čerpá své historky ze stejného prostředí, figurky jeho pocházejí ze společnosti figurek Čechovových, avšak v hloubce uměleckého založení tkví podstatný rozdíl mezi oběma autory a uměleckou hodnotou jejich literární produkce. Averčenko píše patrně lehce svoje humoresky a a satiry, jež s pochopitelnou zálibou překládány a tištěny jsou v nedělních přílohách našich denníků; jsou to však většinou karrikatury překreslené, anekdoty násilně vypointované — přehodnocené hodnoty. Snad by byl pečlivější a rigorosnější výběr satir a humoresek kreslil literární profil autorův přece trochu příznivěji, než jak se touto knihou jeví . . .

Překlad této sbírky Averčenkových anekdot jest z mnohých důvodů tak zajímavý a poučný, že panu překladateli dlužno věnovati trochu více pozornosti — neobvyklé, ale plně zasloužené! Na poslední straně knihy, kam autor překladu ať ze skromnosti, nebo příčin prostě typografických se uchýlil, čtu: „Tuto knihu z ruštiny přeložil A. G. Stín.“ O linguistických vědomostech p. A. G. Stína a zejména jeho znalostech ruštiny mám, bohužel, podstatné pochybnosti. Čtěte jen povídky této sbírky pořadem! S počátku učiněn byl pokus skutečně s textem ruským, o čemž svědčí četné, v češtině nepřípustné a nemožné rusismy, jako: „Příručí již nestál za přibavkem . . .“ (str. 27); „ . . . byl chycen (při lži) s doličným průkazem . . .“ (str. 39); „Když jsme přecházeli v salon, zdržel jsem se na minutu v kabinetě a učiniv znak Serafině Petrovně, zůstal s ní o samotě“ (str. 40). S originálem ruským byla však patrně veliká potíž a marná námaha. Přibrán tudíž ku pomoci překlad — německý. A toto spřežení zrodilo strašné, exemplární ukázky naprosté ignorance a literárně zločinné troufalosti autora tohoto ubohého překladu. Jen několik dokladů namátkou vybraných: „Jest nevhodno, jestliže se noviny pletou na konci (!) nových proudů a nesou urážlivé tahy (!) zpátečnictví a konservatismu“; „máte rovnou povahu“ (str. 57); „Ani jméno jsem si nezapamatoval, ani příčinu jeho známosti“ (str. 103). Kdosi učinil krok, který odvrátil jakési neštěstí. Cituji: „jaký to byl . . . prohloubený krok!“ (str. 108); „(otec) neobracel na mne žádné pozornosti. . .“ (str. 147). Vzácnou nesrozumitelností vyniká tato věta: „Prosloužil jsem rok po celou dobu nejhanebnějším způsobem, pleta se na ohoně Seréži Selzera“ (str. 151); známá povídka o vlčím kožichu má titul „Vlčí kůže“; u p. A. G. Stína může stařec (strašidlo) při útěku potratit (!) několik článků prstů (str. 241); „Ivanov . . . vypustiv noviny . . . (str. 277); kdosi staví a druhý zakazuje mu „zvedati tuto stavbu“ (str. 296); při prodeji se spouští místo slevuje („spusťte milion“, „spustím tři“ str. 323); pes „kousl ho za nohu“ (327); „úroda běžícího roku postavila ve velkou nesnáz . . .“ (335). A konečně ještě větu, projevující zvláště jemný smysl autorův pro libozvučnost, melodii a rythmus české řeči. Tu je: „. . . ač pokouší se hráti Lizu vnadělavším svého času mnoho hluku kuse . . .“

Dlužno upřímně litovati, že není trestní normy na takové literární zločiny. Pan A. G. Stín jest příkladem odstrašujícím. *Tristan.*

DIVADLO.

Činohra. *Miláček žen.* (Il successo.) Veselohra o 3 jednáních. Vlasky napsal Alfred Testoni. Přeložil V. R. David. Režisér F. Hlavatý. Po prvé na Městském divadle Král. Vinohradů dne 31. března 1914.

Mladý doktor Alberto Lombardi vyjel si jednou s mladou paní purkmistrovou v uzavřeném kočáru za město. Vůz se s nimi převrhl, doktor si trochu pořezal ruku o rozbité sklo, jeho illegitimní milenka pak vyvázla z choulostivé situace se zdravou kůží, a podařilo se jí dokonce zmizeti, než lidé se sběhli. Vše by bylo tedy v pořádku, kdyby nebylo všetečného redaktora místního žurnálu, jehož doktor jest podílníkem,

který pokládal za svoji svatou povinnost referovati důkladně o sběhlé příhodě a podotknouti, že choti doktorově, jež s manželem si vyjela, nic se nepřihodilo. A zde počíná se veseloherní zápletka podle vyzkoušeného receptu. List dostane se do rukou Eugenii, ženě doktorově, jež se svojí matkou projeví záletnému manželu patřičně svoje hluboké mravní rozhořčení. Z fatální situace pomůže ubohému milenci jeho přítel, stavitel Bazi, jenž projeví domněnku, že tajemná pasažérka převrženého vozu byla patrně exotická vévodkyně, náhodou ve městě dlící. Názor ten se ujme, karta se obrátí a doktorův „úspěch" (il successo!) jest rázem předmětem obdivu. Když se vévodkyně za nedlouho dozví o svém veřejně známém milostném poměru, zprvu se rozhořčuje a hněvá, na konec však udělá milence fiktivního skutečným. Před svým odjezdem daruje městu nemocnici, rozvaděné domácnosti smír a klid a sobě záruku věrnosti svého milence, svěřivši ho pečlivé a žárlivé manželské náruči Eugenie.

Tento děj odehrává se v jakémsi venkovském městečku italském. Proč právě italském, jest skutečně záhadou, neboť na komedii Testoniho jest vlašským jen a jen jméno autorovo. Všude se může s milenci převrhnouti kočár, všude lze najíti záletných žen, naivních manželů (osvědčené komické figurky!) atd., a kamkoliv může přijeti taková vévodkyně Graziella, když se jí zachce. Vždyť totéž celkem prožily tytéž figurky již v tolika veselohrách! Lze-li u autora mluviti jen o trošce obratnosti a běžné routiny formální, jest to rozhodně málo. A o „Miláčku žen" více říci nelze.

Stavitel Lorenzi Bazi p. B. Zakopala krásnou, výraznou maskou a klidnou, sebevědomou hrou zpříjemnil nám mnohou chvíli.

J. M.

*

* *Alois Jirásek* vydal právě u Ottů v Praze novou svou historickou hru o pěti jednáních *„Jan Roháč"*.

TÝDEN.

J. ARBES †.

Před samou závěrkou listu ve středu 8. t. m. odpol. překvapuje nás bolestná zpráva o úmrtí Arbesově. Čekali jsme ten tragický krutý náraz, poněvadž zprávy posledních dní zněly tak neutěšeně, takřka neodvratně prorokujíce blizounkou smrt — a přece jsme překvapivší skutečností nejvýše rozechvěni. Mizí z našeho literárního ústředí muž velikých zásluh a postava velikého uměleckého svérázu. Mizí nám člověk, který zanechal za sebou velmi rozsáhlé, mnohotvárně členěné dílo, zabíhající do nejrůznějších oblastí literárního zájmu a poslání, dílo v mnohém ohledu iniciativní, prvořadé a svébytné. Dílo v pravém a dobrém smyslu slova arbesovské. Umírá pamětník Nerudův, nejlepší jeho osobní přítel i znatel, člověk velikých literárních vědomostí a zažitků, muž železné, nejspolehlivější paměti a v pravdě překvapujících vědomostí. To všecko zaniká s ním, neboť Arbes, člověk nejvýš dobrý a prostý, jako umělec byl citlivý a nerad nabízel služeb, kde o ně nebyl žádán. A tak s vděčným pohledem na velké hotové dílo, které nám zanechal, nemůžeme potlačiti bolesti nad zapadnutím velecenných, živých vzpomínek i reminiscencí nerudovských. Ztráta nenahraditelná, bolestná . . .

K ocenění Arbesovy veliké práce literární vrátíme se zvláštním pojednáním. Dnes teskně zamýšlíme se nad vychladlou mistrovou mrtvolou, nad tělem jednoho z posledních účastníků našeho skvělého období od let sedmdesátých. Buď mu vděčná i nehynoucí a věčná paměť! . . .

*

* Sotva jsme si trochu oddechli od detektivních a sensačních otravných škvárů, od hrůzostrašných obálek se zamřížovanými okénky a zločineckými typy „hrdinů" s revolvery i bez nich, počíná jedna z předměstských firem nakladatelských, o níž jsme měli až dosud lepší mínění, posílati do světa nové dvacítihaléřové svazečky této otravné četby, mělké a změlčující, hloupé a ohlupující, ale za to prý „napínavé" a „s překvapujícími obraty i neočekávaným rozuzlením". Afféra Edvarda Harrisona — Příhoda s hedvábnými nitkami — Kengsingtonský skandál — Krabička zápalek — Los číslo 33.216 . . . toť samé duchaplně ražené tituly, které mluví samy za všecko další. Naše školy se zas mají nač těšit, naši žáčkové od desíti do čtrnácti v nejdůležitější a nejchoulostivější době rozvinu budou mít novou detektivní stravu, nové podněty k malým svým romantickým aventurám. Měli jsme radost, že dík občasným veřejným výpadům v revuích a časopisech u nás už krváčky a detektivky polevily — hle, vážný nakladatel vymýšlí nové! Může být ujištěn, že mu to nepřidá na vážnosti a vydělá-li pár šesťáků na nevyzrálých dětech a potřeštěných služkách, ztratí desetkráte tolik u lidí vážných, nehledě ke ztrátě vlastního nakladatelského sebevědomí. Literatura, kterou začíná předkládat, je banální a stokrát už přemletá na vyježděné rotačce různých detektivních přežvykavců, kteří chtěli napodobiti Conana Doylea. Je zajímavo, že pan nakladatel v sáhodlouhých insertech — a naše časopisy bez rozpaků otiskují tyto inserty, doporučujíce nicotné tiskoviny čtenářstvu — nepochlubil se ani jménem toho přežvykovače!

*

F.

* Ve Švédsku vydal Heidenstam dopisy Marie Antoinetty s Barnauem a Fersenem, ale dopisy byly pokládány za padělek. Vydavatel energicky opřel se té domněnce a vypravuje, že dopisy objevil v osadě Löfstadtě ve Švédsku a připiňuje poznámky, že hrabě Fersen setkal se r. 1792 s Ludvíkem XVI. a s Marií Antoinettou a přemlouval je k uprchnutí. Královna hraběti odevzdala několik dopisů Barnauových v originále i v opisech. Fersen po královnině smrti svěřil listiny své sestře hraběnce Ciperské z Löfstadtu. Avšak i tyto poznámky se vyvracejí, prof. Munte praví, že Fersen zanechal „denník“ za celý rok 1792, vedený přesně a nezmiňuje se nikde o svých schůzkách s královnou a praví, že v dopisech jsou záhadné — anachronismy. Z příčiny nevyřízeného sporu byly všecky listiny odevzdány královské bibliotéce v Štokholmě, a zvlášť zvolená komise obírá se zkoumáním toho materiálu, jehož použití pro belletristy není posud dovoleno. Z Paříže dožádané rukopisy nešťastné královny má komise již k disposici a štokholmské literární a historické kruhy očekávají s napětím výsledek expertů.

K. V. H.

*

* Až posud byla marná snaha Francouzské Akademie zjistiti dům v Paříži, v němž byla kolébka Akademie, prvé její sídlo, ač se vědělo, že vznikla „u Valentina Conrarta“. Nikdo ani Pellisson ve svém díle pamětním „Histoire de l'Académie française“, nemohl udati ono místo, kde Akademie se utvořila. Ch. Levet byl prvý, jenž upozornil na ulici Saint Martin, ač sám obsah listin Conrartových naznačoval poněkud polohu: „à M. Conrart, Conseiller du Roy, rue des Vieilles-Etuves de la rue Saint Martin.“ Hrabalo se ve spoustě prachem zašlých listin nationálního archivu, probadalo se 50 foliantů rukopisů, Arsenálu, archivu notářského le Monnyera, než se připadlo na to, že dům přece nemohl zmizeti z ulice beze všeho a že nutno prohlédati ulice. A tu se objevilo, že starý dům jest posud pod číslem 4tým v odbočce vedoucí do ulice Beaubourg a Saint Martin. Členové Akademie uznali poté objev Alberta Calleta za správný, dům je zjištěn a záhy zatřpytí se na něm pamětní deska: Maison de Valentin Conrart, 1629—1634. Origine de l'Academie Française.“ *K. V. H.*

*

O původní české belletrii přinesly naše denníky v březnu tyto zprávy: *Čas:* Kult. a liter. činnost Macharova. - Liter. styky československé. - Čelakovský, Spisy nov. vyd. - Machar, Nemocnice. - Výbor z básní. - Sova, Machar. - Literatura 31, sport 23·9 sloupce. — *České slovo:* Rabindranath Tagore a Otakar Březina. - Nováková, Spisy. - Svátek, Sedláci u Chlumce. - Sezima, V soumraku srdcí. - Šarlih, Erot. dobrodružství Nikity Ochalčuka. Liter. 6·1, sport 30·9 sl. — *Hlas Národa:* Herites, Spisy. - De Wetter, Náš pradědeček. - Kuchař, Hlubiny a obzory. - Karneolský, Závěje. - Císler, Soucit. Na staré poště. - Nováková, spisy. - Svoboda, Kniha o Alšovi - Šrámek, Křižovatky. - Rožek, Požáry. - Svoboda, Mladost radost. - Almanach „Osení“. Literatura 5·1, sport 3·6. — *Národní Listy:* Ant. Sova. - Čelakovský, Spisy nového vyd. - Svoboda, Okouzlení. - R. Tagore a Sova. - Toman, Sluneční hodiny. - Dvořák, Král Václav IV. - Chalupný, Feuilletony. - Weiner, Usměvavé odříkání. - Rosej, Podbrdské písně. Liter. 10·3, sport 22·9 sl. — *Národní Politika:* Tendence v umění. - Heyduk, Rozmanité zvěsti a drobné děje. - Tuhaňská, Navarov. - Racek, U základů. - Pádovská, Záhon aster, Lomené paprsky. - Pilbauerová, Vlčí máky. - Linhart, Sad opuštěných. - Leger, Podiv. příběh Vladivoje Vojvody a jiné povídky. - Čelakovský, spisy. - Veber, Zařizování knihoven. - Liter. 4·8, sport 9·7 sl. — *Právo Lidu:* J. S. Macharova činnost liter. a kult. - Zachar, Malát. - Jahoda, Za právo a pravdu. - Šárecká, Bolestné oběti. - Z kraje Dobrovského. - Nobelova cena a Jaroslav Vrchlický. Liter. 7·7, sport 25·9 sl. — *Samostatnost:* Dvořák v něm. překladě. - Laichter, Budoucnost. - Chvoj, Zpověď tuláka Pyšvejce. - Jeřábek, Černý chléb. - Hašek, Průvodce cizinců a jiné satyry. Literatura 2·6, sport 21 sl. — *Venkov:* J. S. Machar, činnost literární. - Dialekt v našem mod. románu. - Sova, Žně. - Machar, Nemocnice. - Imlauf, Pod sedmi pečetěmi. - Lukavský, Komedianti. - Božena Němcová. - Weiner, Usměvavé odříkání. - Žitný, Jarní hekakomba. Liter. 9·3, sport 0·2 sl. — *Lidové Noviny:* Machar, Sova. - Přehled české lit. r. 1913 dr. Nováka v Lit. Echu. - Nováková, spisy. Liter. 5·4, sport 16·1 sl. — *Český Denník:* Král, O bytě. - Nováková, Sebrané spisy. - Veber, Zařizování knihoven. - Machar, Sova. Literatura 4.3, sport 10·4 sl. — *Vídeňský Denník:* J. S. Macharova liter. a kulturní činnost. - Z literární Moravy. - Sovova liter. činnost. - K dnešku. - Lyrický rok 1913. - Umělecké dílo a kritický soud. - Karas, Ondra Foltýn. Liter. 15·1, sport 4·8 sl. — Úhrnem původní belletrie 101·7, sport 196·4 sloupců. *V. R.*

*

Tímto dvojčíslem končí se náhrada všeho, co bylo stávkou zanedbáno, a počínaje číslem příštím, které vyjde dne 24. t. m., bude náš týdeník vycházeti dále v obvyklém svém rozsahu.

V Praze dne 10. dubna 1914.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Zodpov. redaktor a vydavatel: Fr. S. Procházka. — Nakladatel: Česká graf. akc. společnost »Unie« v Praze.

Tiskem »Unie« v Praze.

Ant. Klášterský:

Z PÍSNÍ POTULNÉHO ZPĚVÁKA.

Jdu nocí, na sta hvězd
do bludných plá mi cest,
a znovu ptám se, hledě vzhůru,
jaká v nich skryta zvěst.

Ten hvězdný nebes list!
Já znal v něm také číst,
však nyní, ždali čet jsem dobře,
sám nejsem sobě jist.

V těch lehkých mládí dnech,
zpol v bdění a zpol v snech
tam čítáme, že láska všecko
a drahých očí žeh.

Pak umoudřelí již
v nich čteme: Stále výš!
přes propasti a přes hor tesy,
kde jasný cíl svůj zříš!

A žití na večír,
v ten hvězdný zříce pýr,
jak bychom četli v tajném písmě:
Vše pokoj je a mír!

A přejde tisíc let
a věky bojů, běd,
a lidé budou ještě stále
k nim upínat svůj hled.

A říkat, že v nich čtou,
neb lkát, že hvězdy lhou,
a všem jim, jak nám, smysl run těch
dál bude hádankou.

Snad nejlépe má ten,
kdo nehledá a jen
v své duši má jich záře plno
a šeptá: Vše je sen!

*

Mne ptali se jednou: „Řekni nám,
tys často pad do kalu tůně,
jak, v písni že letíš vždy k výšinám,
že zpěv tvůj pln čisté je vůně?

Jsi drsný, když jal tě prudký hněv,
jak divý proud trhal by břehy,
rci, jak to, že vždycky přec tvůj zpěv
je studánkou ticha a něhy?“

Já usmál se jen a řek jim hned:
Hřích mnohý mám v duši a viny,
však počnu-li v chvíli vzrušení pět,
jak člověk bych stál tu hned jiný.

Jak žádných bych necítil vin a tíh,
jak čistý by schvátil mne příval,
ba jako bych v proudech měsíčních
vše rmutné se sebe smýval.

A novým to pro mne důkazem,
že přízniva božská mi Hebe,
že rmut svůj a kal mi dala zem,
však píseň že snáší se s nebe.

*

Co jsem měl, vše dal jsem v daň,
ženám srdce, mužům dlaň,
květy dětem rozdal jsem
a tu píseň svoji všem.

Jenom jedno zbylo mi:
klidné moje vědomí,
že jsem nedbal tíže cest,
uměl bol i ztráty nést.

Že když na mne houkli: Stůj!
dál jsem klidně šel, vždy svůj,
zhrdal cetkou prázdných chval,
hanou nehnut, vytrval.

Cestou svou že šel jsem jen,
svodem jiných nezmaten,
a že kde byl hlučný trh,
vyhnul jsem se radš a prch.

Na trhu jsem jedenkrát
před boudou zřel muže stát,
který volal v lidstva kruh,
zpěvu div že dal mu Bůh!

Jak se sbíhal, hrnul dav,
oj, ta tíseň, moře hlav!
V ošklivosti prch jsem v les,
loutnou hodil, v trávu kles.

Přísáh jsem, že, mlád či stár,
než bych znectil písně dar,
strunu sňal bych, v houšt se skryl,
zpěv svůj v hrdle zaškrtil.

Karel Leger:

TETIČKA PROTEKCE.

(Pokračování.)

Inženýr pohlédl na Miladu udiven, staré paní se zdálo, že slečna žertuje — zasmála se jí. Věděla, že zítra bude ubožátko propuštěna a že není kde by se zachytila, zůstane bez místa, bez groše. —

„Přijala jsem místo, výnosné místo — u doktora Pučálky!“ pochlubila se Milada.

„Dvacet zlatých měsíčně a dření za stovku!“ jízlivě se zachechtal Guldener, „mně to jednou také nabízel pan doktor. Ale vy žertujete, slečno?“

„Lepší něco nežli nic!“ pravila skromně Milada. „A je to pouze na čas, nežli si najdu něco lepšího.“

„Kdy jste to místo přijala?“ ptal se inženýr Charvát, „nevěděl jsem —“

„Před chvilkou!“ hledíc mu do očí s úsměvem odpověděla. „Přítelkyně Gusta tu byla —“ a zarděla se, nechtěla pravdu říci a nevěděla, jak zalhat, „asi na měsíc nebo na dva mám ji zastoupit — je nemocná — churaví trochu —“

Guldener zahvízdal tiše nějakou písničku — znamenalo to, že něco ví, ale mlčel.

„Záviděníhodné to místo není!“ usoudil Paroubek, ale stará paní mínila: „Lepší něco nežli nic, má pravdu naše slečinka! Jen se zachytit, ať je to kde chce! Přeji vám, slečinko, všechno dobré a vám, pánové, taky. Kéžby Pánbůh dal a náš Jeníček po těch dlouhých studiích už něčeho se dočkal, pro každého se nějaké místečko najde a on —“ div se nerozplakala.

„Mlč, stará!“ chraptivým hlasem ozvalo se u plotny. V koutě seděl tam otec Charvát, kouřil, pokašlával. Dosud ani slovíčkem se neozval, až teď. „Však se Jeníček protluče, cestičku si proseká!“ S mazlivým, důvěřivým úsměvem podíval se na synáčka, zakýval hlavou, jako by sám sobě přisvědčoval. „Proseká se, uvidíš, maminko!“

Maminka podrážděně se otočila, měla na jazyku nějaké ostré slovo, špičaté jako dráty, které se jí při pletení kmitaly v pilných rukou. Jen aby měl syn lepší štěstí nežli táta! Hle, kam to starý přivedl za tolik let těžké a otrocké práce! Už ten byt! stydí se paní Charvátová. Kuchyňka těsná začazená, plotna propálená, místo podlahy rozpukané dlaždice. Omlouvala se.

„Odpusťte, pánové, že vás nechávám tady v kuchyni — pojďte dál —“

„Do salonu!“ zachrchlal starý posměšně.

„Nebo ke mně, je-li vám libo!“ mile a upřímně vybídla hosty Milada.

Ale v tom bylo zaklepáno na dveře a skoro zároveň už vstupovala do kuchyně paní Vizingrová. Zašustilo hedvábí, vůně omamující dýchla do ztuchlého vzduchu pod nízkým stropem.

Maminka překvapena až zavrávorala — pak se hnala po buclaté ručce vznešené paní. „Ach, Bože, božičku, jemnostpaní, ani ve snu bych se byla nenadála! taková čest!"

Milostpaní zvedla obě ruce nad hlavu, snad se bála, že také ostatní vrhnou se na ni s choutkou líbat běloučké, navoněné ručky. Guldener aspoň už se poníženě ohnul a Paroubek vyvaliv oči zadíval se jako zákeřník na kyproučké její tělo, kypící zdravím.

„Ale ne! ale ne!" křičela, „nechte, prosím! Žádné ceremonie, maminko, paní Charvátová! Žádné starosti! nejdu na návštěvu, jen tak mimochodem vzpomněla jsem, že pan inženýr bude doma — ovšem, zde jest!" Černé oči už jej našly, milostivě na něm spočinuly. Přistoupila k němu uzarděna, udýchána, s rozbouřenými ňadry pod kabátkem kožešinou lemovaným. „Pospíchala jsem — opravdu běžela jsem! Vzpomněla jsem na vás — proč jste se nepřihlásil? už je tomu tak dlouho, co jsme se viděli. A vy jako byste do vody zapadl, ani slechu po vás není. Přece žádáte o místo v nové továrně —?"

„Jsem tak smělý, milostivá paní!"

„Já vím — ale proč jste nepřišel, byla bych s vámi obešla všechny členy správní rady, přimluvila bych se. Je třeba vždycky na patřičném místě se přimluvit —"

„Také to říkám, jemnostpaní tetinko!" přisvědčila maminka Charvátová s povzdechem.

„Jsou tam moje vysvědčení!" usmál se Jeník.

„Vysvědčení! což pak je někdo čte? Opravdu jste ještě velice nezkušený —" Krásná paní potřásla hlavičkou, pštrosí pero na klobouku se rozkývalo. „Velice! — Dnes byla schůze správní rady — všichni, za koho jsem se přimluvila, byli přijati — a bylo žádostí na kopy! Každý jen přijde ke mně: přimluv se, přimluv! a já mám takové srdce, že nikomu nemohu nic odepřít. Přimlouvala jsem se, chodila —"

V tom okamžiku podařilo se Guldenerovi přec jen polapit buclatou ručku paní Vizingrové a mlaskavě ji políbit.

„Jděte! lekla jsem se! Ovšem také za vás jsem ztratila slůvko na patřičném místě. Nedělejte si z toho nic, že s počátku nebudete mít mnoho platu —"

„Docela žádný!" Guldener se uklonil.

„Neškodí, jen když jste přijat, jste tam — vysedíte si časem pěkné místečko!" zasmála se.

„Doufám, milostivá paní!"

Paroubkovi nedala komediantská krev pokoje, také se zuřivě rozehnal po druhé ručce.

„A vy —" milostivě mu tu ručku ponechala, „vy jste u mne ani nebyl, patrně také nestojíte o moji přímluvu. Skoro se hněvám — Ale já vás dobře znám, ráda vás vidím na jevišti, umíte tak žertovně deklamovat."

„Rozený šašek a paňáca, milostivá paní!"

„Sotva vystoupíte — ať o Sylvestru nebo v ochotnickém divadle, smíchem se zajíkám. Přimluvila jsem se také za vás, vy nevděčníku!"

„Děkuji tisíckrát!" Paroubek se klaněl. „Já věděl, že ne mně, ale místnímu šaškovi dali páni ono místo v továrně —"

Maminka Charvátová prosila snažně, aby vzácná návštěva z kuchyňky ráčila vejít do pokoje.

„Ne, nemám času, milá paní, jdu již zase. Nikdy nemám času, pořád samé starosti — a ne o sebe! o jiné. Ještě teď musím. — Nu, což?" rozpustile v tom uchopila mladého inženýra za rameno, „mám vás prosit, abyste ode mne také něco chtěl? všichni chtějí. — A podívejte se — tehdy před lety, pamatujete? byl jste takový maličký proti mně a teď já i když na špičky vystoupím, nedosáhnu vám ani k bradě. Jak jste vyrostl! Vy nechcete nic? O vaší žádosti se nejednalo — je mnoho konkurentů — rozumíte? po pěkném místě se ženou! — proto jsem aspoň vymohla u předsedy správní rady a u ředitele Dajana, aby rozhodnutí odložili — víte, až si spolu všechno hezky obejdeme. Máte mnoho soupeřů a ti už pracovali také, mají přímluvčí a někteří mají také peníze, dovedou i podplácet."

„Ale to je podlost!" vyhrkl inženýr.

„Proč podlost? Dělá se to všude, podmaže se, kde možno, milý příteli. Jste nezkušený ještě! Podplácí se i librou másla i pečenou husou a Bůh ví čím!"

„Nesnížil bych se k tomu!"

„A když to někde musí být! rozumíte: musí!"

„Ano, je to podlost!" mínil Paroubek. „Pánbůh mne chrání, že takové špatnosti nejsem schopen!" zvedl oči s povzdechem vzhůru a kapsy u kabátu obrátil. Byly zoufale prázdné.

Guldener jedovatě poznamenal. „Říká se po městě, že kdo má mladou, hezkou ženu, nepotřebuje peněz na podplácení."

„Mlčte vy!" rozhorlila se paní Vizingrová, „hezké ženy jsou vždycky předmětem pomluv a zlomyslných klepů, jako paní Rozkošná —"

„Já si proto nikdy nevezmu hezkou ženu!“ prohlásil slavnostně Paroubek, „nebo kdyby mně potom někdy chef přidal na služném, nevěděl bych, nezasloužila-li si vlastně ten přídavek ženuška.“

„Vy!“ paní Vizingrová se už opravdu zlobila, zadupala nožkou. „Což pak jen ošklivé ženy jsou ctnostné?“

„Nevím, milostpaní, nemohu za ně ručit!“

„A teď toho mám dost! — co si dovolujete! Kdybych nevěděla, že jste takový šašek —“ podívala se naň a vidouc pitvorně zkroucený obličej, rozesmála se místo hněvu, prstem pohrozila: „Nemluvím s vámi, abyste věděl! A musím jít — zdržela jsem se beztoho!“ S troškou ženské marnivosti vytáhla ze záňadří hezounké zlaté hodinky. „Půl páté! bude už večer“ — o překot se loučila: „S Pánembohem!“ Guldener chtěl ji doprovodit. „Ne, děkuji! jdu jen přes ulici k paní poštmistrové — večírek tam dnes máme. Víte-li, pane inženýre, že paní poštmistrová o vás velice se zajímá? Musím vás představit, pan poštmistr je také ve správní radě. Nezapomeňte tedy přijít ke mně! S Bohem, pánové! slečinko!“ — podávala Miladě ruku. „Hle, byla bych zapomněla! Slyšela jsem o vás, slečno, samou chválu — a prý obchod, ve kterém jste byla, zavřeli? jste bez místa? nic si z toho nedělejte, má drahá!“ A paní Vizingrová měkkou paží mazlivě otočila kolem krku Miladě, přitiskla ji k sobě, po tváři pohladila. „Postarám se o vás, děťátko!“

Milada polehounku vyvinula se z jejího objetí. „Děkuji vám, milostpaní, jste laskavá — ale přijala jsem dnes místo —“

„A kde pak?“

„U doktora Pučálky.“

Paní Vizingrová přimhouřila oči. „Tam?“ řekla zklamaně. „Tam vás nenechám, drahoušku, něco lepšího vám najdu.“

Maminka Charvátová zašeptala: „Bože, jak je milostpaní tetinka hodná!“

„Ne, ne, matičko, neplačte!“ milostpaní ucítila horkou slzu na svých ručkách, třaslavé rty stařeniny na nich lpěly. Šetrně ručky vyprostila a nepozorovaně otřela si je o šaty. „Neplačte! A říkala jste mi, tuším, jednou —“

„Říkala, paní tetinko! prosila jsem, kdyby tak místo školníka pro našeho otce tadyhle —“

„Pravda —“ tetinka okamžik přemýšlela. „Mohlo by to být, pořád se stavějí nové a nové školy, Bůh ví, kam to povede — tedy se spolehněte na mne, ať pan Charvát jenom žádost napíše a podá —“

„Ne!“ chraptivě ozvalo se od kamen, „ne, milostpaní —!“ starý Charvát nějak rozčilen neočekávaně odpovídal. „Nebudu psát žádosti, jsem nemocen — a nějak už s pomocí Boží do smrti se protlučeme.“

„Co mluvíš, starý! co mluvíš!“ maminka spínala ruce. „Milostpaní! paní tetinko! neví, co mluví! Vždyť já jsem ještě chvála Bohu docela zdráva a všechno bych lehce sama zastala!“

Paní tetinka užasle otevřela černé oči. „Opravdu, nestalo se mi ještě, aby někdo byl uražen, když jsem mu chtěla dobrodiní prokázat —“

„Děkuji mnohokráte za dobrodiní, milostpaní, jsem už starý, nemocný, nepotřebuji dobrodiní!“ podrážděně pravil otec a kašlal.

„Ne, paní tetinko! není tak starý ani nemocný! to jen těžká práce a bída jej zchromila, protože nikdy nechtěl se pokořit, tvrdohlavec, a poprosit o pomoc —“ Stařenka křečovitě vzlykala.

„Jsou divní lidé na světě!“ zašeptala paní Vizingrová. Dobré srdce její však zvítězilo. Pohladila stařenku po vráskovité tváři a s milostivým úsměvem potěšila ji: „Neplačte — uvidíte, že se stane po vašem přání!“

Starý Charvát cosi mrzutě zahučel, ale patrně neodvážil se hlasitě odmlouvat. Zapaloval dýmku. V kuchyni bylo najednou nějak dusno — vzácná paní tetinka spěchala. Ještě kynula všem a s úsměvem odcházela doprovázená poklonami. Jen její zvláštní velmi jemná a lahodná vůně zůstala ještě pod začazeným stropem, nežli čpavý dým tatíkovy dýmky ji udusil.

„Je příliš dobrá paní tetinka, nemůže za to!“ poznamenal Paroubek.

Maminka Charvátová litovala. „Zde, v kuchyni jsme ji nechali, ani jsem milostpaní neuvedla do pokoje —“

„Vždyť nechtěla, maminko, odpustí vám!“ chlácholil nešťastnou matku Jeník.

„A ty, starý, co tě napadlo tak nezdvořile —“

„Mlč mi, ženo! nepotřebujeme dobrodiní, dobrodiní pálí!“

„Tvrdohlavče! Ach, Jeníčku, vidíš, jaké trápení mám s otcem. Nezapomeň, zítra dojdi hezky k paní tetince, uvidíš, že ti pomůže jako anděl strážný!“

„Nepůjdu, maminko!“ řekl Jeník a vida, že maminka opět zoufale sepiala ruce, dodal ještě s úsměvem: „Mám už jiného anděla strážce!“ Oči jeho hledaly Miladu — začervenala se radostným pocitem sladkého tajemství.

Guldener zavrtěl hlavou. „Měl bys jít. Protekce není všechno, ale člověk má mít rozum a v pravý čas ho poslechnout. Proto měl bys jít!“

Stmívalo se. Maminka Charvátová rozsvěcovala lampu. Oba mladí páni odešli. A když Milada odcházela do svého pokoje, Jeník nepozorovaně u dveří políbil jí vášnivě obě ručky. „My se, doufám, probijeme životem sami, viďte, drahá slečno, svojí prací, svým přičiněním. A se svojí láskou!“ zašeptal. Přikývla hlavičkou.

Políbit ji na rty se neodvážil — otec kašlal u kamen a díval se.

(Pokračování.)

*

F. X. Svoboda:

Z LESŮ ZAZNÍVÁ ZPĚV.

(Pokračování.)

Někdy si pomyslil, že Tereza jej obviňuje z vychytralosti, aby jej přelstila, a tu nezvykle se pobouřil. Nedůvěra jeho v takové chvíli nebezpečně se rozrostla. Odcházel za město do březových alejí, aby se uklidnil a aby se vyhnul možnému nebezpečnému výstupu.

Když pak v prvních dnech července narodila se Tereze holčička s temně nazlátlýma očima, úplně takovýma, jaké měla Milada, uklidnil se, a pln lítosti, že nebohé ženě ubližoval, snažil se něžnostmi vše jí nahraditi. I vytrvalá nelaskavost vůči Šalvějovi se změnila. „Vždyť ten ubožák tři roky již hyne láskou k Miladě,“ soudil nyní všechen udiven, že mohl kdy souditi jinak, „zbláznil se tak, že hlavu ztratil. Proč jsem ho zaháněl? Bál jsem se ho? K smíchu! Hlupák jsem byl, ženu jsem snižoval a urážel. Pravda, předcházela si ho, mrzelo ji, že přestal ji zbožňovati, ale která žena jednala by jinak? Co tu zlého? Pouze já ukázal jsem se nedobrý a hříšný. Ach, člověk je mezek, hrozný mezek! Jak jsem mohl tak hloupě soudit, takové podezření v nitru nosit? A ten Šalvěj, co jsem se ho naproklínal a navraždil! Co jsem se ho Miladě nahaněl, aby jeho láskou nezješitněla, a neuvážil jsem, že by bylo bývalo lépe, přivábit ho. Nalezne snad Milada lepšího, pozornějšího muže? Do nejdelší smrti ne! A že by byl trochu starý? Čtyřicet dva roky? To že je stáří? To — že — je — stáří? K smíchu! A jmění! A přičinění! A pražádné příbuzenstvo! Mezek, mezek jsem byl!“

„Milada do Švýcar ovšem již nepojede,“ řekl ženě, „když je dítě na světě.“

„Teď ne,“ odvětila, „ale musíš sám pro ni. Bojím se toho. Je divná!“

„Čeho se bojíš?“

„Ničeho se nebojím... Ale musíš ji trochu připravit,“ řekla Tereza zasmušile pozvednuvši se na posteli.

„Dětino, dětino,“ usmál se, „proč? Má snad již rozum.“

„A uvidíš-li, že je rozčilena, ať raději jede do Švýcar! Ať jede! Ať jede!“ pronesla se zjevným podrážděním. „Ať si jede!“

„Ještě se před ní stydíš?“ otázal se Král přívětivě, s úsměvem pohladiv ženu po bledé tváři.

„Proč bych se styděla?“ pronesla nahruble položivši hlavu na podušku. „Jen rozčilovat se nechci.“ Přimhouřila oči. Na ústech bylo znáti, že se zachvívají.

„Dnes jí napíši, že se nám narodila holčička, že je děťátko roztomilé, že jsi zdráva a já že přijedu do Prahy!“ promluvil chvatně a konejšivě.

Tereza chvíli mlčela. Krev vbíhala jí do tváře. Otevřevši oči hleděla ke stropu. Zdálo se, že nemůže pochopiti, oč jde.

„No — napiš,“ zašeptala s kyselostí, „a teď jdi, doktor přišel.“

Král napsal Miladě dopis a uzavřev jej do společné obálky s listem Tereziným, tužkou psaným, jímž upozorňovala paní Bláhovou, aby s Miladou mluvila opatrně, ještě toho dne jej odeslal.

Od té chvíle pozoroval, že je žena znepokojena a že stále čímsi nepříjemným se obírá. Před odjezdem jeho do Prahy byla stísněna a plna zármutku, jako by jí byl někdo těžce ublížil. To Krále zcela pomátlo. Jel velice rozechvěn, s nejasnými obavami, nevěda, jak otázku rozřešiti. Spolehal jen na Miladu, že bude všecka šťastna a že bude plna těšení na domov a malou sestřičku. „Tím snad vše se vyrovná,“ napadalo jej.

VI.

Do Prahy přijel v sobotu dopoledne, v týž den, kdy dostávali studenti vysvědčení. Milada byla ještě v ústavě. Paní Bláhová přivítala jej zneklidňující poznámkou:

„To jsem s ní měla!“

„S Miladou? Co pak?“ podivil se. Tváře se mu okamžitě začervenaly. Usedl.

„Ach, ta vyváděla!“ pozdvihnuvši obě ruce do výšky zvolala Bláhová. „Ta vyváděla!“

„Co se stalo? Proč vyváděla?“

„S tou holčičkou, s tou holčičkou!“

„Radostí?“

„Ach, kdež! Rozzuřila se!“

„Co že?“

„Ano, a jak! Jaktěživa jsem to neviděla. Zmítala se jako šílená. Domů nepojede a nepojede. Mračí se a tvář má stále utrápenou. Nerozumím tomu!“

Král zbledl. Povstav a sevřev si rukou bradu zamyslil se. Srdce mu tísnivě zabušilo.

„Netušila nic, to je to!“ prohodil.

„Což — po osmnácti letech — překvapí to.“

Král usedl, ale stále byl zamyšlen. Přivřené oči jeho hleděly k podlaze. Pojednou se pohnul a uchopiv ruku vdovinu otázal se:

„Nepozorovala jste na ní, že by byla přece jen o tom něco věděla?“

„Ne, nevěděla nic.“

„A co ji tedy pohněvalo?“

Bláhová pozvedla ramena. Oči její podivně vyhlédly z přimhouřených víček.

„Co? Co by to mohlo být?“ opět se ptal. „Netušíte?“

Stáhla rty, ale ani teď neodpověděla.

„Co by ji mohlo mrzet?“ hádal Král dále. „Co? Lásky naší neztratí, to přece ví!“

„No, snad je to dívčí rozmar,“ pronesla konečně vdova sníženým hlasem, „v těchto letech mívají dívky prazvláštní pocity. Překvapilo ji to, nemůže se s tím smířit. Neměli jste to zatajovat, byla by pozvolna události té přivykla. Takhle to přišlo neočekávaně, jako zázrak.“

„Holčička je Miladě podobná, úplně podobná,“ řekl. „Oči mají po mně.“

Bláhová pohlédla do jeho očí. Nerozeznala však dosti bezpečně, jaké jsou barvy, a usednuvši ke stolu do křesla prohodila:

„Toť se ví, překvapující událost to je!“

„Domlouval jsem ženě, aby toho před Miladou netajila,“ promluvil Král mrzutě, téměř nervosně, zachmuřiv tvář, „ale s ní nebylo řeči. Byla velice, velice divná. Musil jsem to tak zařídit. No! Snad nebude zle!“

„Všecko se poddá!“ usmála se Bláhová.

Poznámka tato, přes to, že neměla vdova úmyslu říci něco významného, zřejmě probudila v duši Královĕ cosi velmi důležitého. Tvář jeho všecka se rozzářila a oči se rozevřely. Skleslá hlava se pozvedla.

„Černé, černé,“ šeptala Bláhová v tu chvíli, „opravdu černé.“

Král rozhlédl se po stěnách pokoje: mapa Čech, Palacký, císař Maximilián, podobizny nad psacími stoly. Svit očí prozrazoval, že o čemsi zálibném myslí. Prsty, zneklidněné netrpělivostí, klepaly do stolu. „Milada musí jeti domů, musí,“ proletovalo jeho myšlenkami, „všecko se poddá.“

Přišla Máša Linhartová s očima veselýma a tvářemi červenými. Spatřivši pana Krále, poklonila se a okamžitě jej prosila, aby Miladu nebral domů.

„No, nevím, nevím, co bude,“ odpovídal živě drže Mášu za obě ruce, „slibovat nemohu.“

„Ona tvrdí, že vy to rozhodnete.“

„Možná, ale já udělám, co bude ona si přát, to je to.“

„Sláva! Ona chce jeti do Lausanne! Zítra jsme v Klatovech u nás a v úterý do Švýcar!“

„Nevím,“ usmál se Král. „Pochybuji, že o to tak velice usiluje!“

„Ó, ano! Bála se jen, že nedovolíte! Letos několikráte litovala, že neumí ještě francouzsky.“

Přichvátala Lila Zapletalová. Pohodivši svazek not na stolek přiskočila ke Královi a okamžitě zasypala ho otázkami, co dělá malá dceruška jeho. Hleděla mu zálibně do tváře a odpovědi jeho lapala zářícíma očima i úsměvnými rty. Slibovala, až maličkou někdy uvidí, že jí zazpívá ukolébavku. „A já hezky zpívám!“ připojila s úsměvem.

Milada přišla až o jedenácté hodině. Procházela se po ulicích s přítelkyní Voráčkovou, ačkoli věděla, že otec přijel. Pociťovala zvláštní, lahodný pocit ze svého malého vzdoru. Než vystoupila do druhého patra a než otevřela dveře, nitro její naplnilo se tísnivou nedůvěrou. Tušila, že ji otec bude přemlouvati, aby se zřekla starého plánu jeti do pensionátu v Lausanne, a hlava její plna byla důvodů a odpovědí proti takovému úmyslu. „Proč to tedy sjednávali?“ napadalo ji ještě v předsíni. „Máša by byla sama nejela!“ A všecka zardělá vstoupila.

Král povstal a šel jí naproti. Usmíval se. Zdál se podivuhodně štíhlý a mladý. Oči jeho nedočkavě pátraly v její tváři. Ale dříve než se setkali, přiskočila k ní Máša.

„Pojedeme do Lausanne!“ volala poskakujíc radostně.

Milada překvapena tím, ohlédla se na ni, ale jaksi chladně a nedůvěřivě. Políbila pak otci ruku a přivinula se k němu. Políbil ji. Poznala na jeho prstech, že je rozechvěn.

„Musím si ještě dnes něco nakoupit,“ prohodila, „a ty nejeď domů až zítra nebo

v pondělí. Zítra mne ještě musíš doprovodit.“ Oči její, neobyčejně rozevřené, zahleděly se naň.

„Dobře, dobře, povíme si to při obědě,“ odvětil.

„Půjdu s tebou?“

„Ano, do zahrady Měšťanské besedy.“

Za chvíli vyšli. Den byl slunečný a parný. Procházeli se ještě půl hodiny na Karlově náměstí. Milada brzy vytušila, že je otec zamlklý a že o její cestě do Švýcar nemluví. Vyptával se na dívčí školu, ale neposlouchal, co mu sdělovala. Za nedlouho ji znepokojilo toto jeho podivné mlčení o domově, o dítěti i o její cestě. Když pak o dvanácté hodině vstoupili do zahrady Měšťanské besedy a zasedli tu ke stolu, byli oba krajně napiati.

„Letos je v Hradci krásně!“ prohodil Král. „Je tam teď trvale vojenská hudba.“

Milada naň pohlédla. Odvrátil se a volal na sklepníka. Rty jeho byly bledé.

„Studenti prý uspořádají dvě taneční zábavy,“ řekl po chvíli. „Možná — i divadlo že zahrají. Ten Sýkora je příjemný hoch.“

„Mluvil jsi s ním?“ otázala se živě.

„O svatodušních svátcích, teď ne. Povídal, že se těší na prázdniny.“

„On letos oebude v Hradci. Pojede na Alpy.“

„Tak?“ pozvednuv obočí pronesl Král. „Na Alpy!“

„Ano, — ale nevím kam.“

Přiběhl sklepník s jídelním lístkem. Král se sevřenými rty hledal, co by jedli.

„On neví, že jedu do Lausanne,“ prohodila Milada zarděvši se. „Ani slůvka jsme o tom nemluvili.“

Král dojednav se sklepníkem odložil lístek, a ohlédnuv se po přicházejících dvou dámách s bílými slunečníky, krátce se ústními koutky pousmál. Tvář jeho podobala se tváři člověka, jenž právě rozřešil hádanku.

„A domů se nemíníš ani podívat?“ prohodil.

„Sám jsi tak v máji určil. Jak to dnes změnit, když musíme být zítra v Klatovech?“

„Nechceš tedy sestřičku teď spatřit?“

Pokrčila rameny.

„Ne!“ pronesla dosti rozhodně. „Teď ne. Prosím tě!“ Pozdvihla k němu sepiaté ruce.

„A kdy?“

„No, až se vrátím.“

„Je ti podobná, úplně podobná!“ promluvil živě a teple. „Každý to ihned řekne. Jak jsi ty byla, tak ona je.“

„Jak se bude jmenovat?“

„Tereza.“

„Po mamince? Proč ne jinak? Třeba Jana!“

„Nevím. Křtiny budou v úterý. Maminka je zdráva a není již tak nervosní. Ne, možná, že pojmenujeme holčičku jinak. Nevím. Měla bys přece jen odříci slečně Linhartové. Maminka tě čeká. Myslí, že do Švýcar nepojedeš. Mám tě přivézti . . . Nevím tedy, jak to bude a jak se rozhodnu.“

Milada všecka se vzrušila. Tváře se jí zarděly, oči zasvítily, rty zachvívaly.

„Ne, tatínku, ne, já teď domů nepojedu, zastaň se mne, pomoz mi, pošli mne s Mášou!“ mluvila vášnivě. „Domů mne nenuť, nemohu, nesnesu toho! Neopusť mne!“

Král tiše ji pozoroval. V jeho tváři nic se nepohnulo. Přemýšlel. Pojednou se zarděl.

Sklepník přinesl jim polévku. Milada schýlila se nad talíř. Jedli. Král ji pozoroval.

„Maminku, myslím, trochu mrzí, že je dceruška opět podobná mně,“ řekl sklopiv pátravé oči své.

„Ty myslíš, že jsem ti podobná?“ podivila se Milada. „Já? Tobě?“

„Jsi, jsi, úplně, úplně! A tahle zas!“

Milada pozdvihnuvši ramena zavrtěla hlavou a nepatrně se usmála.

„Chtěla bys, aby se jmenovala Jana?“ otázal se se zvláštní pozorlivostí.

„Ano.“

„Líbí se ti to jméno? Kdo pak má Jeničku? Počkej . . . paní soudcová. Maličkou asi pětiletou. Ten student Sýkora je taky Jan.“

„Mám přítelkyni Janu. Tu Zahrádkovou z Vinoře. Roztomilá je,“ pravila začervenavši se.

Sklepník přinesl hovězí maso na žebírku s česnekovou omáčkou pro Krále a řízek s hráškem pro Miladu.

Milada náhle opřela se lokty o stůl a zakabonivši tvář prohodila:

„Ať si ji maminka nazve jak chce! Třeba Terezou. Jen ne Toničkou!“

„Proč ne po mně?“

Milada všecka roznícená zarputile mlčela. Oči její dívaly se na smažený řízek. Král, jenž stále ji pozoroval, nápadně zrozpačitěl. Okolí úst křečovitě se mu svraštělo. Pohnul odmítavě rukou, ale neřekl nic.

(Pokračování.)

✱

Karel Klostermann:

JAK TO SKONČÍ?

(Dokončení.)

Odstrčil bochník chleba a pohlédl bystře na tchána své dcery, jemuž čím dále bylo nevolněji.

„Nu, a . . . a, co? . . . já ti nerozumím,“ zakoktal starý Paukner, klopě bezděky oči pod přísným pohledem Trimmlovým.

Tento si odkašlal a spustil: „Věc je v tom, že ti nevěřím. Jsi jeden starý šibalský taškář, abych ti to řekl plnou hubou. Přelhal's mě, když jsi mi řekl, že nejsi dlužen, než co je vtěleno v knihách. Což je s třemi sty, které má dostat Ferdl-Sepp?“

„To je můj dluh, který j á si zaplatím, to se netýká chlapce.“

„Jdižiž! — myslíš snad, že nevím? — Pochluboval ses, že chlapec musí zaplatit! —Lhář jsi! Nestačí-li ti tohle, usvědčím tě něčím jiným.“

„Jaký pak lhář? . . . To se přeci takhle nesmí brát.“

„Počkej chvilku — hned uslyšíš. Řekl's mi, že úroky věřitelům máš zaplaceny do konce srpna a pak že jim splatíš dluh. Popři mi, žes to řekl, můžeš-li!“

„To jsem řekl, to je tak . . .“

Trimmel máchl rukou. „Ještě jsem nedomluvil,“ pravil; „uslyšíš toho ještě víc, abys věděl, že člověk není dnešní. Tys tedy řekl, že dluh zaplatíš koncem srpna a že jej dáš vymazat z knih. Jak pak jej zaplatíš, ježto z peněz, které jsem dal věnem své dceři, již nemáš ani vindry? . . .“

„Co že? co mi to tu povídáš? . . . že z těch peněz nemám ani vindry? . . .“

„Nu, nemáš! Jiné dluhy jsi zaplatil, dluhy, které's mi zatajil! . . . Ale za to's nedal dosud pojistit v knihách tisíc zlatých pro Pavlinu, jak jsi přislíbil, že učiníš. Kdybych se byl nadál, že mě přelžeš, byl bych to učinil sám . . .“

„Tohle všecko je lež!“ hájil se starý Paukner; „pravda jest jenom, že jsem oněch tisíc zlatých pro Pavlinu dosud v knihách pojistit nedal a to proto, že jsem neměl kdy dojíti do města. Avšak na peníze, jež jsi vyplatit dceři, jsem ani nesáhl — sama Pavlina je má uschované . . .“

„Mluvíš, ale nevěřím ti. Kdo mě jednou přelhal, kdyby se krájel, Boha dovolával . . . nevěřím mu již slova.“

„Přesvědčím tě, že jsem ti nelhal.“

S tím vstal, zašel do komory a po chvíli se vrátil, třímaje v rukou cosi do čistých plenek zaobaleného.

„Tu jsou ty peníze,“ pravil vítězoslavně. „Pamatuješ se, že's vyplatil Pavlině osm stovek a dvacet desítek. Zde je máš, jak's je dal.“

Vybalil z plenek kožené pouzdro a vyňal z něho chumáč bankovek, jejž položil na stůl.

„Viz a spočítej si to,“ pravil, „a shledáš, že tě přelhali, kdož ti namluvili, s čím mi přicházíš.“

Trimmel přepočítal mlčky bankovky a přesvědčil se, že starý Paukner mluvil pravdu; nicméně schoval bankovky, a složiv je zase do pouzdra, i s tímto je vzal k sobě.

„Co to činíš?“ vyrazil ze sebe Paukner, bledý, všecek ztrnulý úžasem.

„Co činím? — vždyť vidíš! — beru si nazpět dceřino věno. Holku si vezmu taky, u vás ji tu nenechám. Špatného štěstí by se dožila ve hnízdě lhářů. Víry ve vás nemám, ani v tátu ani v kluka.“

„To tak není, můj milý,“ rozkřikl se Paukner; „mýlíš se velice, myslíš-li, že smíš beze všeho odvést ženu mužovi, za něhož se provdala, a odnést věno, které je její . . .“

„Tebe se ptát nebudu, co smím a co nesmím.“

„Je tu ještě soud, který tě poučí.“

„Tož jdi a žaluj!“ vece posměšně starý Trimmel; „soud tě poučí, že holka není dosud zletilá a že jest dosud pod pravomocí svého otce. Ostatek, kdyby krásně soud vydal rozkaz, aby se vrátila k muži, a holka musila poslechnout, uteče mu zase; však ho sama nechce, nimravého cápka!“

S tím vstal a vyšel ze světnice. Starý Paukner za ním všecek se třesa; v jizbě chtěl ho zadržeti.

„Nedělej hloupostí, Jakube,“ jal se žadonit. „Nač bychom se takhle rozcházeli? — Byli jsme vždycky spolu dobří a všecko se zas vyrovná. Hleď! — Já jsem tě nepřelhal . . Ten svůj dluh jsem ti, pravda, zatajil, ale to se netýká chlapce, a ten by to teď odnesl. Uvaž, jaké řeči z toho budou . . . jsme zneuctěni. . .“

Trimmel neodpověděl a sběhl dlouhými kroky a slova nepromluviv se zápraží, starý Paukner pořád za ním . . .

Pojednou tento zpozoroval, že tu nebylo jeho volů; maně se po nich ohlédnul a spatřil je v blízkém žitě, jež počínalo již žloutnouti.

„Himmel! Kreuzsakra! Jessas und Mári!“ zvolal, více snad ještě polekán nežli cho-

váním Trimmlovým, a vyrážeje další spoustu šťavnatých nadávek a proklínání, běžných v jeho rodném německém nářečí, supě a funě pospíšil za nerozumnými zvířaty, aby je s pole vyhnal a dalších škod zamezil.

„Vždyť jsem ti řekl, abys je zase přivázal!“ volal za ním posměšně Trimmel; „opakuji ti: do vozu jich nezapřáhej; nezbylo by ti, než vypřáhnout je znovu!“

Paukner asi sotva řeč slyšel, jak měl naspěch, a druhý zaměřil rovnou cestou k louce, na níž jeho dcera a zeť hrabali seno.

„Holka, pojď!“ zvolal, došed tam, na Pavlinu, ani dost málo si nevšímaje dceřina manžela. „Sebereš se se mnou domů. Tady nezůstaneš, tady lhou.“

Nedíc slova, mladá žena pustila z ruky hrábě a vydala se mlčky za svým otcem, který se byl již obrátil a dlouhými, vydatnými svými kroky tíhnul nazpět směrem ke statku Pauknerovic. Ani jediným pohledem nezavadila o svého muže, jenž poněkud opodál se bral za odcházejícími.

Když došli domu, přišel jim v ústrety starý Paukner, jenž zatím, vyhnav voly z obilí, chystal se je zapřáhnouti do vozu, od čehož upustil, když spatřil přicházející.

„Těch hlouposti už je dost,“ oslovil starého Trimmla, „nepoženeš přece věci do téhle krajnosti. Marně nás zdržuješ — přece vidíš, že práce naléhá. Povětrnost se může obrátit, a kdo pak nám nahradí škodu, zmeškáme-li příhodnou pohodu...“

Znamenaje, že starý nedbá na jeho slova, obrátil se k mladé.

„Snad bys nechtěla odejít?“ oslovil ji. „To by tak bylo! Tady je tvé místo a tady zůstaneš! Nikdo ti neublížil a taky neubliží...“

„Marně si lámeš hubu, brachu,“ vece starý Trimmel; „mé děti se naučily poslušnosti a vědí dobře, jak by pochodily, kdyby rozkazů mých nedbaly.“

S tím odstrčil starého, vešel do stáje, odvázal krávu, již byl dal dceři věnem, a zapřáhl ji do nového vozu; nezapomněl také na tele, jež přivázal vzadu. Potom vynesl ze světnice peřiny a několik kusů dřevěného nádobí a naložil vše na vůz, nedbaje řízných protestů Pauknerových.

„Zloději, roubíři! chlape násilnický!“ řval tento, zatínaje pěsti a chystaje se vrhnouti na tchána svého syna; než, zdržel se přece, uváživ, že by dojista podlehl v nerovném boji s protivníkem daleko silnějším, který ostatně ani slovem neodpověděl na jeho nadávky.

Zatím došel i mladý Paukner. Postavil se stranou a přihlížel klidně, se ztrnule vypoulenýma očima na konání svého tchána.

„Počkej jen, ty lotře roubířský,“ soptil jeho otec, „však soud ti ukáže, co to je, vcházeti beze všeho do cizího příbytku a přivlastniti si násilím peněz, dobytka a jiného majetku! Na to je kriminál! S toho místa si dojdu do města a učiním udání. Páni tě naučí!...“

Ale starý Trimmel se nelekl této hrozby; chopil se oje, „hý!“ zvolal na krávu a vůz se pohnul, rachotě a kymáceje se po špatné, kamenité cestě. Pavlina šla za vozem podle telete, následujíc svého otce a neohlížejíc se po svém muži.

Ten stál na svém místě a pohlížel za ní vytřeštěnýma zrakoma, slova nepromluviv, aby ženu zadržel. Podobalo se, že jeho nohy zapustily kořeny do země. Jeho otec vešel do světnice, z níž po chvíli zase vyšel na zápraží, maje na těle kabát, klobouk na hlavě a boty na nohou.

„Teď jdu k soudu, abys věděl, ty nimro, ty balíku se zašitou hubou, kterýs neměl ani tolik odvahy, abys slovem zadržel ženu, která ti před oltářem přísahala poslušnost! Co představuješ na světě, ty babo jedna! — Ty žes muž?... Popadnout's měl toho starého lumpa a uškrtit ho, všecka žebra mu přerazit!...“

Jako kalný proud se valila řeč; ale mladý ji nechal téci, ba, jako by ji neslyšel a otce neviděl, pohlížel za odcházející ženou, až ona i vůz zmizely v kterémsi blízkém smrkovém mlází, do něhož cesta zahnula. Teprve když znamenal, že otec skutečně se měl k odchodu, přistoupil k němu a pravil:

„Svlecte jen zase kabát a zůstaňte doma. Nikam nepůjdete k soudu. To by tak chybělo, vmísit soud a pány do našich věcí! — Vy jste chybil, že jste zatajil Trimmlovi svůj dluh. Však jsem se nadarmo nebál. Aby se mi vracela žena z přinucení, toho se domáhat nebudu. Nevrátí-li se po dobrém, bude to pro mne neštěstí, ale jakáž pomoc!...“

„A jak tu budeme žít? jak obstojíme bez hospodyně?“ vece otec. „Třeba starému ukázat, že nesmí, nemůže se dít, co on tady provedl! Ty si pomoci nedovedeš, tož je třeba, abych já za tebe jednal.“

„Vy jste spískal, táto, co se stalo,“ odpověděl syn klidně, ale důrazně; „kdyby následky stihly jen vás, řekl bych, abyste činil, jak rozumíte. Než, jak věci se mají, jsem postižen taky já a proto i já v té věci mám slovo. Dojdu si k Trimmlovi a promluvím s ním rozumně, ale nijak nepřipustím, abyste do věci zapletl soud. Učiníte-li tak proti mé vůli, odejdu vám

odsud do Bavor a dám se tam do služby za pacholka. Vy si potom tady dělejte, co se vám bude líbit.“

Starý broukal a huboval, ale k soudu nešel; mladý pak chodil po své práci jako dříve. Snad si myslil, že běží o poloviční žert, nastrojený jeho tchánem, aby tátu stihl trest za jeho neupřímnost, a že Pavlina se brzy zase navrátí. Než, zmýlil se důkladně, ač předpokládal-li takto.

Den po dni uběhl a Pavlina se nevrátila, ba, nepřišla ani nejmenší zvěst o ní. A přece věděla, že bez ní hospodářství vezme pohromu, již nebude lze odčiniti. Vydal se tedy manžel za ní do Ch**, ale nezastal nikoho doma a dům byl uzamčen. Zvěděl od sousedů, že všickni byli na senách v lese a že se vrátí až pozdě v noci. Dočkal se trpělivě jich návratu, ale nepochodil. Žena, spatřivši ho, utekla a skryla se někde, tchán pak prohlásil hrdě a rozhodně, že nepovolí, že je neúprosně odhodlán, podržeti dceru u sebe a nedopustiti, aby se vrátila k manželovi, s čímž prý ona zplna souhlasí. Dvě nebo tři další návštěvy neměly jiného výsledku: starý Trimmel nepovolil ani přes to, že jeho žena usedavě plakala po každé, když mladý Paukner se u nich objevil . . .

Zlé časy zavládly na osiřelém statku Paukncrovic. V domácnosti se jevil nepořádek a v hospodářství všecko se hatilo a hynulo, ježto ke všemu ještě pohoda vzala nepříznivý obrat. Více než polovice sena, připraveného již na svážení, se zkazila, protože nebylo dosti dělných rukou hlavně z toho důvodu, že pro špatnou stravu nikdo nechtěl u Pauknerů pracovati. Zatím i žně započaly a přidaly svízelů.

Oba mužové, otec i syn, činili seč byli, ale bez hospodyně práci nezmohli. Chodili zamračeni, na mysli hluboce sklesli, ale toho, co se stalo, žádný z nich slovem se nedotknul. Pouze jednou, když pozdě na večer oba stáli na zápraží a do šedých nebes se zadívali, s nichž dešť se lil neustávajícím proudem a husté mraky zastíraly blankyt a kde kterou hvězdičku, syn prohodil:

„Dobře jste to vyvedl, táto! Pěkně se vyplatila vaše neupřímnost. Rcete, co bude teď?“

„Pršet bude,“ odpověděl starý; „co potom bude dál, nevím. Nevím taky, jak sklidíme žito. A peněz taky není. Nezbude než dojít do Hor a vypůjčit si v bance. Bude zle o žiranta, a vezmu-li si peníze na hypotheku, budou s tím útraty. Kus starého lumpa, lakomého, zlodějského, tenhle Trimmel!“

„A jak ten dluh potom zaplatíte, táto?“ tázal se syna.

Starý se zaškaredil. „Co že?“ zavrčel. „J á jak jej zaplatím? — T y jej zaplatíš, holečku, nikoli já! a jak, toť tvá věc! — Ježto dopouštíš, aby ten starý lotr podržel, oč nás obral, a nechceš, aby ti soud dopomohl k tvému právu a ženu ti navrátil, s níž jsi byl poctivě v kostele oddán, starej se taky o zaplacení dluhů. Všecko ti, hodím na hlavu, abys věděl!“

Syn neodpověděl, táta se od něho odvrátil a vešel do světnice.

„Dej sem chleba!“ velel křivonohé děvečce. Ta vyvalila oči.

„Chleba?“ ptala se a na tupém výrazu jejího obličeje zakmitlo se cosi, co vypadalo jako překvapení; „co pak jste mi dal peněz, abych ho nakoupila? . . . vždyť jste v poledne dojedl poslední kousek.“

„Potvora pitomá, blbá!“ zaskuhral.

Ale přes hozenou jí ve tvář výtku blbosti se ukázalo, že měla přece pravdu. Nebylo v domě kousku chleba, ježto, co Pavlina odešla, nikdo jej péci neuměl, ale kupovali jej; nebylo ani soli ani cukru ani petroleje a taky krejcaru peněz nebylo.

„Sakra! Himmelsakra!“ rozzuřil se starý; „tož ti už dříve mohlo přijít na rozum, abys došla pro chléb do mlýna, a neměla-lis peněz, vzít jej zatím na dluh?“

„Jsme v mlýně beztak dlužni třináct zlatých,“ odpověděla děvečka, „a vyřizovala jsem vám již onehdy vzkaz mlynářův, abyste zaplatil.“

„Ty platit nebudeš, ty hloupá! . . . . Seber se a běž honem. Devět hodin! — aby Pánbůh se smiloval! . . . Řekneš mlynáři, že zaplatím co nejdřív . . . že mu neuteku! . . . že jiní jsou mu víc dlužni a to lidé, kteří mají menší grunt než já! . . .“

Mlýn, o němž tu řeč, byl vzdálen dobrou půl hodiny cesty; byla s ním spojena pekárna a mlynář provozoval zároveň drobný hokynářský obchod.

„Pokrmila's? podojila's?“ tázal se mladý, který zatím také byl vešel do světnice.

„Chystala jsem se zrovna zajít do stáje,“ dostalo se mu v odpověď, „a teď musím do mlýna; tož si to spravte sami.“

Vzala na záda nůši, do níž vložila láhev od petroleje a něco hadrů, a vydala se na cestu. S nebe dešť jen se lil.

Mladý šel do stáje pokrmit; pokusil se také podojit krav, ale musil upustit od tohoto konání, ježto toho nedovedl. Starý zatím, ježto v lampičce petrolej dohořel, vynesl odkudsi z komory vetchý železný stojan, do něhož se za dřívějších dob zarážely bukové louče, jichž i nyní ještě bylo

v domě, a postaral se o osvětlení světnice po bývalém způsobu.

Bylo půl jedenácté, když děvečka se vrátila se svým nákupem. Byla všecka promoklá až do těch nití a i chléb v nůši byl rozmočen a čpěl vedle toho petrolejem, ježto zátka u láhve byla porouchána a nedostatečně nádobu uzavírala. Vedle toho libra cukru a půl libry soli, jež také přinesla, byly proměněny v lepkavou špinavou břečku. Vida nadělení, starý zle se obořil na ubohou ženštinu.

„Co se na mne utrháváte?“ hájila se táto; „podívejte se na mne — jako pes jsem zkusila. Přišla jsem do mlýna — všecko tam už spalo, vyburcovat jsem je musila, a neptejte se, jak mně za to vyčinili a o vás taky zrovna pěkně nemluvili! . . . A pošlete-li tam po druhé tak pozdě, nic že vám mlynář nedá ani za hotové, neřku-li na dluh. Po druhé si tam jděte sám . . . já už vám tam nepůjdu. Beztak vám člověk v ničem nemůže vyhovět — i mladá vám odsud utekla!“

Špatně, tuze špatně povečeřeli onoho dne a krávy byly podojeny o půl noci.

Však v Ch** u Trimmlů nebylo také veselo. Tam k večeru zavítala nějaká stará teta ze sousedství, a co selka se rvala s pláčem, takto se jala domlouvat hospodářovi:

„Se špatnou ses potázal, ty starý hlaváči jeden! — Není v pořádku, co činíš, ba, hříchu se dopouštíš! Dceru jsi provdal, tož, co ji u sebe držíš? . . . Uvaž přece a rci, čím nyní jest, ta tvá dcera! — Není ani holkou ani ženou a k . . . . . (vyřkla suše a bez všelikého obalu ošklivé, divé slovo, jímž řeč lidu označuje ženské nejhlouběji padlé) taky není! — Provdaná ženská náleží do domu svého muže. Toť zákon a mrav a na tom ty ničeho nezměníš. Přijde čas, kdy budeš litovat, nepovolíš-li.“

Starý zavrtěl šedou hlavou.

„Ne,“ pravil tvrdě, „nepovolím! Pro lháře jsem holku nevychoval. Holka beztak chlapa nechce.“

„Nechtěla jsem ho,“ ozvala se pojednou Pavlina, jež, chodíc po své práci, dotud slova nebyla promluvila, „ale teď už ho nemám v nenávisti. Poznala jsem ho a beze všeho se k němu vrátím, nebudete-li bránit. Není daleko tak špatný, jako vy povídáte, táto.“

Starý se na ni zamračeně podíval. „Ne,“ pravil, „nepůjdeš k němu, doma zůstaneš!“

Bylo slyšet déšť, an padal na třepaté kameny zápražního náspu, a vítr zaskučel příšerně v komíně. Mladá žena zavzdychala, chopila škop, do něhož právě byla nalila nápoje pro telata, a vyšla mlčky ze světnice.

„Můj Bože, můj Bože,“ zalkala selka, „k jakému konci tohle povede?“

Starý Trimmel neodpověděl a zíral všecek zamračen do ohně, jenž plápolal v kamnech . . .

Snad přece věc ještě dobře skončí, pomyslil jsem si, když mi vypravovali tuhle historii. Snad i ty jinak nesoudíš, můj milý čtenáři, uváživ, že krásná pleť posléze všecko prosadí, jen chce-li opravdově.

Ale tvrdé lebky mají ti lidé našich hor, tvrdé lebky a tuhou vůli, jež se jim dostala údělem v neustávajícím stejně tuhém boji s nemilosrdnou přírodou, s níž jest se jim rváti od kolébky až po hrob.

Fr. Sekanina:

GLOSSA O ŽIVOTĚ A LITERÁRNÍM DÍLE JAKUBA ARBESA.

Nežijeme v době literárně nejšťastnější, kde by se oddanou láskou a vroucím pochopením vyvažovaly velké kulturní ctnosti. Nežijeme v době, kdy by byl odměňován svéráz a zásluhy skutečných tvůrců . . . Kdyby tomu tak bylo, tož jistě před několika dny, kdy pochovávali jsme čtyřiasedmdesátiletého mistra Jakuba Arbesa, byli bychom v nejširším národním celku pociťovali daleko větší a nenahraditelnější ztrátu, nežli jsme se opravdu zdáli pociťovat.

Myslím, že stále jsme zůstávali a snad ještě na dlouho zůstaneme mnoho dlužni té originální a mnohotvárně zajímavé postavě, kterou nám o Velkém pátku uložili do rodinné hrobky na Malvazinkách. A jsem jist, že kdysi v budoucnu, až se bude psáti definitivní a pravdivě založená studie literární o původnosti a samorostlém svérázu české literární tvorby v oboru krásného písemnictví, postaven bude Jakub Arbes, autor romanett, do samého popředí oněch několika koryfeů, kteří tu půjdou průvodem. Vždyť výrazný, jadrný profil „českého Balzaca“, jak mu sem tam říkali v nedostatku jiných přirovnání, jest v dějinách naší slovesné kultury něco tak oje-

dinělého, že v historii zaslouží zvláštní své kapitoly.

*

Svým životem, prostinkým a na pohled jednotvárným, nikdy nevybočoval ani v nejmenším. Vyšed z nejchudších poměrů malého smíchovského obuvníka, prožíval mládí chudičkého dělnického dítěte, jak je znali jeho vrstevníci v letech čtyřicátých. „Bylo nás šestnáct dětí, osm synů a osm dcer... a všichni kadeřaví a černí jako já...," říkával občas mistr o svých sourozencích, laškovně poukazuje na svoje vousy a vlasy bílé jak padlý sníh. „A já jsem je všecky přežil... jsem na celém světě nejmladší Arbes..." dodával s úsměvem, narážeje na okolnost, že Arbesovský rod nemá nikde v dohlednu známých odnoží.

A přece i na to své chudé smíchovské dětství vzpomínával si náš mistr rád. „Jak děkuji osudu, že jsem se narodil chud, nespoutaný a volný! Jaký to byl rozdíl mezi mnou a takovými nebohými obětmi peněžní aristokracie, na něž chůvy a anglické guvernantky za každým krůčkem pokřikovaly, aby neodbočily s urovnaných pěšinek!" Volnost a samostatný rozvoj byl mu již údělem v dětství, volně i samostatně vcházel do života trpkými branami německých škol, v nichž se mu valně nelíbilo a v nichž také zrovna neprospíval. Teprve střední a na konec technická škola, kde mu bylo dopřáno volnějšího rozvinutí i rozpětí přirozených darů ducha, upozornily na mimořádnost Arbesova nadání. Tam také — bylo to na pražské německé reálce v Mikulandské ulici — prvně pohleděl do očí a hlouběji i do srdce nahlédl svému mladistvému učiteli Janu Nerudovi. To bylo na podzim v roce 1856, kdy Arbes (po 12. červnu) vcházel do svého sedmnáctého roku.

*

Celým svým životním nadáním i přirozeným založením patřil Jakub Arbes v okruh lidí t. zv. „nepraktických", kteří shromažďují a studují svoje poznatky bez ohledu na budoucnost své kariéry. Nikoli vlastní užitek, ale vlastní radost a zájem ho vždycky vedly ku předu. Odtud jeho podivuhodný smysl a interes pro vědu exaktní, pro filosofii, jazyky, esthetiku. Na technice byl jistě blízek tomuto bohatému zdroji svých zájmů, ale ani tu nesledoval methody zkoušek a kolokvií, nýbrž zahloubal se do studia volného — nikoli pro své učitele a examinátory, nýbrž pro sebe. Záliba nutila jej také později k písemnictví a ani tu se jí neopřel náš bodrý Arbes, přítel volnosti cizí i vlastní. Stal se českým spisovatelem, přešel odvážně trnitou dráhu literární, se které nesešel takřka po šest desítiletí. Byl prvním u nás a jedním z mála dnešních lidí péra, kteří mohli o sobě hrdě prohlásit: „Jsem český spisovatel, nic méně a nic víc! Mne po celý život živilo pouze literární péro mne, moje rodiče staré, ženu a děti..."

Nebyl ten život vždycky bez bolestí, bez nedostatků a útrap. Víme dnes všichni velmi dobře, že právě u Arbesa nikdy nechybělo chudoby ani podlamujících starostí o zítřek. Bohat býval náš mistr jen prací, významem a úspěchy. Ty jej sílily, živily plodné sebevědomí pracovníka a umělce, hrdého i v největším ponížení života a věřícího ve svůj cíl. Arbes nezakusil snad vůbec pochybných začátků debutujícího spisovatele: belletristicky začal sice už ve věku zralejším, ale vytiskl tak hned na ponejprv dílo umělce opravdu zralého — dílo umělce, který hned první svou originální novellou zarazil novou českou novellistickou školu.

*

Stalo se to na podzim r. 1873 romanettem Svatý Xaverius*) — dílem podivuhodného půvabu originality, ryzí čistoty a samorostlé stylovosti, nad nímž užasl nejenom tehdejší čtenář, ale pro které zamyslila se i ta vážná a bystrá hlava Nerudova. Ukázalo se, že Arbes vnesl k nám do krásného písemnictví nový rys: belletristické zužitkování mohutných, často i tajemných sil ducha, využitkování výsledků vědy exaktní, použití přísných fenomenů logiky a psychologie. Těžko říci, oč více tu běželo autorovi: zda o vlastní děj, stavěný celkově dost prostě a průhledně, ač nikoli bez jisté romantické pikanterie, či o to originální pozadí myšlenkové, kterým chtěl dokázati, že přísným logickým myšlením možno se v životě dodělati netušeného výsledku, a že právě tato železná logika práce a životních pochodů je nesporným základem předpokládaného úspěchu. To, co podal Arbes svým Svatým Xaveriem, a co už jasně naznačil i jinými rukopisnými pracemi toho druhu, komponovanými ještě dřív — (byla to romanetta Ďábel na skřipci a Sivooký démon) — nedalo se dobře zarámcovati ani v okruh novelly, ani nesneslo měřítka románu. V obojím případě — nehledě ani k nejpovšechněj-

*) Tímto romanettem, pro sebe důležitým i historicky, zahájil Arbes velikou řadu svých Sebraných spisů, jež až do smrti sám řídil a rovnal a jež vycházejí nákladem J. Otty. Až dosud vyšlo právě 38 svazků.

ším značkám obou druhů — chyběl plynulý tok nepřetržitého děje, hutná a přísná epická stavba, která v Arbesově případě byla co chvíle přerušována filosofickou úvahou, subjektivní náladou, výstřelkem chvilkově tryskléno mudrování. Tato osobitá záliba přenesla se ovšem časem i do ostatních romanett, davši ráz i jiným druhům Arbesova díla, stejně mnohotvárného po stránce formální jako vždycky oplodněného myšlenkami, podloženého fakty. Bez nich nemůžeme si vůbec Arbesovy práce představiti. Nikdy nepsal pouze pro zábavu — ale vždycky — i do svých nejrozsáhlejších románů — uměl vkládati celé obsáhlé traktáty nejrůznějšího poslání ideového, které vyňaty samostatně, utvořily by celou přepestrou mosaiku.

Není tu místa ani možnosti rozhovořovati se zvláště o každém novém díle nebožtíkově, ač nutno po pravdě konstatovati u nás i jinde vzácný zjev, že každé z nich znamenalo objev, že každé z nich vyvršovalo založenou spisovatelovu pověst, že každým z nich rostl nejenom autorův význam, ale i napínavé vzrušení a zájem českého čtenářstva.

A tak po jmenovaných romanettech následovala veliká řada nových a nových, sem tam prokládaná románem, arabeskou, drobnou črtou literárního nebo všeobecně kulturního pozadí, kritickou essayí anebo feuilletonem. Zázračná madonna, Ukřižovaná, Akrobati, Vymírající hřbitov, Newtonův mozek, Anna a Marie, První noc u mrtvoly, Aspoň se pousměj, Zborcené harfy tón, Ethiopská lilie, Šílený Job, Advokát chuďasů, Il divino boemo, Kandidáti existence, Duhokřídlá Psyche, Můj přítel vrah, Barikádníci, Elegie o černých očích . . . atd. atd. . . . toť ona nejvýznačnější. Jimi založil Arbes nový literární genre, který v tomto oboru přiřknul českému písemnictví nepřebratelné prvenství před ostatními literaturami světovými.

A je to v pravdě zajímavý genre. Zdánlivý romantismus děje, někdy skoro až sensačně vyhnaný, podložen je tu a svrchovaně zživotněn přesnou, do krajnosti pravdivou kresbou povah i veškerých zúčastněných podrobností. A tyto podrobnosti samy vystupují ve vší nejpřirozenější a vzácné sytosti, v plném a mocně zživotňujícím tvaru. Arbes projevil se tu výborným psychologem a při tom i nezdolným logikem — přísným zkoumatelem a myslitelem, jenž umí kroky svých hrdinů sledovati od nejprvnějších, zdánlivě nahodilých a bezvýznamných příčin, jenž umí přihlížeti ke všem vyvinuvším se důsledkům a jenž duševním svým okem již v zárodku zdál se postřehovati veškery konce. Život rodinný, společenský i národní procítěn jest v jeho díle se vzácným proniknutím psychologickým, a to tak dopodrobna a přesně, že čtenář od prostých údajů krok za krokem vedený až k virtuosním, nejnapínavějším rozuzlením, má dojem, jako by hrdina čtené povídky svíjel se pod skleněným poklopem a jako by mu odhaloval všecky své rozpitvané nervy a skrytá zákoutí duše. V tomto bodě autorovy drobnokresby, neumdlévající a neúnavné, která však je příliš daleka únavnosti a oddalování od živých jader věci i myšlenky, tkví Arbesovo mistrovství svrchované a nedostižné. Je odůvodněno logicky a má psychologický podklad. Tajemné záhady vysvětlují se přirozeně a zdánlivá jejich sensačnost objevuje se jako prostý důsledek všech neviditelných, ale sledovaných příčin, které bystrý duch autorův postřehl, rozvedl a zcela přirozeně objasnil. Přísná logika a matematicky přesný výpočet jevů je zde vlastním tajemstvím mistrně pracujícího umělce, který všecek svůj postup založil na přírodě a na jejích nezviklatelných pravdách.

(Dokončení.)

Pokračování románu „Rozpuk“ bylo odloženo pro nával časové látky do čísla příštího.

LITERATURA.

H. V. Schumacher: *„Poslední láska lorda Nelsona“*. Román. Přeložil K. Weinfurter. Se snímky současných maleb a rytin. Knihovny *„Láska a život slavných mužů a žen“* sv. 3. Nakladatel Jos. R. Vilímek v Praze 1914.

Jak se stala z Emmy Lyonové lady Hamiltonová, dočetli jsme se v Schumacherově románě „Láska a život lady Hamiltonové“ (viz Zvon XIV., čís. 11.), jenž končí přijetím Emmy v královském paláci jako choti Jeho Excellence sira Williama Hamiltona. A román tento jest pokračováním a dokončením vypravování o jejím životě. Sňatkem ocitla se rázem na vrcholu

společenské své karriéry. Kvetoucí žena ve zralé kráse osmadvaceti let žije po boku třiašedesátiletého starce sira Williama, vyslance Anglie při dvoře neapolském, stává se rádkyní a důvěrnou přítelkyní královny Marie Karoliny a svůj trudný život bez lásky vyplňuje intensivní činností na poli světové politiky a diplomacie. Autor líčí rušnou dobu velikých evropských převratů napoleonských, vzbouření lazzaronů, útěk královské rodiny z Neapole, boje Evropy s Bonapartem, v níž vynikající roli hraje Horacio Nelson, admirál válečného loďstva Anglie. S Nelsonem, ztrativším v bitvách jednu ruku a oko, epileptikem, setkala se Emma poprvé před lety v Londýně jako pomocnice u doktora Grahama, u něhož hledal Nelson pomoci. Za zcela jiných okolností setkává se s ním opět. Srdce její, o němž se domnívala, že jest již mrtvo, rozhoří se láskou k oslavovanému vítězi, jenž lásku její opětuje, Emma vzdává se Nelsonovi s tělem i duší, prožívá s ním několik chvil závratných rozkoší, až splňuje se její vášnivá touha po dítěti. A sir William, jenž jako přízrak, neviděn a neslyšen, jest přítomen každé intimní chvíli lásky obou milenců, mstí se na Nelsonovi a Emmě, že hodinu před svou smrtí odhaluje jim, jak zvláštní roli hrál v jejich erotických vztazích. Jmění odkazuje svému synovci Grevilleovi, jenž mu kdysi Emmu prodal, a Emma po brzké smrti Nelsonově umírá chuda a zapomenuta v cizině.

Téměř totéž lze říci o tomto románě Schumacherově, co řečeno bylo o jeho „Lásce a životě lady Hamiltonové“. Opět pracné studium doby, historická fakta ověřená archiválními dokumenty, snímky současných maleb a rytin, dějinné události, osoby, data — a opět vše zpracováno rukou slabé individuality, chabé umělecké síly, vše pokaženo naziráním na povrchu ulpívajícím, promítáno konvenčně, dekorativně, rozředěno divadelně působícími effekty a nasládlým sentimentem.

Nejlépe ještě poměrně čtou se pasáže, líčící boje a pletky diplomatické a historií doložené události politické. *Tristan.*

DIVADLO.

Činohra. Rozkošná příhoda. (La belle aventure.) Veselohra o třech dějstvích. Francouzsky napsali A. de Caillavet, Robert de Flers a Etienne Ray. Přeložil Rudolf Novotný. Režisér Gustav Schmoranz. Poprvé na Národním Divadle dne 17. dubna 1914.

Flers & Caillavet! Známá, ach, tak dobře známá stará firma pařížská, kdysi stálá téměř dodavatelka zejména Městské sceny Vinohradské! Hezkou řádku jejích produktů jsme již viděli. „Láska bdí“, z dob mého referování o divadle Vinohradském: „Strážný anděl domácnosti“, „Král“, „Buridanův osel“; a pak ještě „Papá“. Na Národním Divadle v r. 1901 „Logika srdce“ a tři léta potom „Miquetta a její máť“. Tentokrát si veseloherní továrna — patrně pro usnadnění postupu výroby a přesnější dělby práce — přibrala třetího compagnona. A práce se opět hezky rozdělila a dle osvědčeného plánu se postupovalo: sujet, rozvržení látky, stavba konstrukce, propracování materiálu, figurek, dialogů atd., konečná appretura, pak ověšení ozdobami vtipů, guirlandami bonmot a slovních hříček, tovární známka — a ostatní jest věcí divadelních agentů. „Rozkošná příhoda“ má všechny vlastnosti výrobků firmy Flers & Caillavet. V prvním jednání unese André svoji milovanou Helenku několik minut před svatbou legálnímu jejímu ženichu Valentinovi před nosem a odjíždí s ní na statek k babičce Helenině. Zápletka tato, jíž autoři plně využívají, vrcholí v tom, že babička v domnění, že milenci jsou oddáni, přinutí je proti jejich vůli, aby ztrávili svatební noc ve společné ložnici, na jejíž práh klade dokonce dle venkovské pověry rozmarinu — „aby to byl kluk“. A třetí akt? Ovšem — jako vždy — „konec vše napraví“. Autoři „Rozkošné příhody“ jsou obratní a vtipní routinéři, kteří pro dobrý vtip se nerozpakují postavit situaci prostě na hlavu. Děj dovedou duchaplně zadrhnout a vyhrotit v sceny neodolatelné komiky, vtipy se všech stran jen srší, dovedou však také býti banální a únavní, což jest pochopitelno u autorů, jimž jde jen o poskytnutí efemerní zábavy, o zevní effekt a lesklý povrch. Nejpatrněji ukazují své slabiny ve třetím jednání, kde konvenčně a mnohomluvně rozuzlují situaci, ač každý dávno již ví, „jak to dopadne“ — a dopadnout musí. Akt druhý, v němž komedie vyvrcholuje, jest nejlepší dramaticky i výkony herců. „Babiček“ jako je paní z Trévillacu přešlo jevištěm již tolik a tolik, paní M. Hübnerová vytvořila jich jen v posledních letech celou řadu, a přece dovedla babičce v „Rozkošné příhodě“ vtisknouti opět nových, individuelních rysů a odlišného odstínění. Jen tato, dnes naše největší dramatická umělkyně tak vzácné a geniální tvořivosti, dovedla učiniti sceny své rozkošné, pomilování hodné babičky opravdovým a radostným požitkem. Vedle pí. M. Hübnerové vynikla pí. A. Sedláčková, jež Heleně dala dívčí bezprostřednost, oddanou vroucnost, gracii a opravdovou ženskost, delikátně a sensitivně projevenou. André p. J. Steimara byl nejlepší v aktu třetím, kde při vší nenucenosti pohybu zněl hlas jeho pevně a gesto mělo vědomého účelu a výrazu. Pěkně a plasticky kreslil p. Otto Boleška starého hraběte z Eguzonu. Pan R. Deyl svého Valentina v třetím aktu pováživě překresloval. Jednání první bylo snůškou chaosu, diletantismu, bezradnosti a bezvý-

znamnosti od sl. H. K r a t i n o v é, sl. J. K r o n b a u e r o v é, pí M. L a u d o v é až po Herminu a Terezu sl. L. O d s t r č i l o v é a sl. A. S u c h á n k o v é, na něž bylo prostě trapno pohledět. *Tristan.*

*

Madame Hanako s družinou japonských herců císařského dvorního divadla v Tokiu v původních japonských dramatech: „*Sebevražda*", drama o 1 jednání a předehře. Napsala O t a H a n a k o. — „*V čajovně*". Drama o 1 jednání od L o i - F u. — „*Otako*". Drama o 1 jednání od L o i - F u. Na M ě s t s k é m d i v a d l e K r á l. V i n o h r a d ů dne 16. dubna 1914.

Jsou-li tři aktovky, jež madame Hanako se svojí družinou po tři dny (16.—18. dubna) hrála na Městském divadle Vinohradském, vrcholnými ukázkami dramatické poesie japonské nejnovějšího data, nerepresentovalo se dramatické básnictví asijského výbojného národa, do nedávna u nás tak zbožňovaného a obdivovaného, při všech nutných ohledech na cizokrajnou provenienci jeho právě příznivě. Ve všech třech aktovkách shledáváme vedle tradičních prvků národních složky původu nesporně evropského, dramata japonská jsou invencí, stavbou, komposicí i svými prostředky na výsost primitivní, fabule prostinké a se opakující. Na stejném asi stupni jest herecké umění japonské. Nejlepší z nich jest madame Hanako, figurka i na Japonku příliš malinká, stále čile po jevišti pobíhající, stále něco štěbetající, jež zejména v „Otako" upomínala na opičku. Největšího úspěchu docílila ve svých scenách umírání, do posledního dechu s drsným naturalismem provedeného. Zdá se ostatně, že celé herecké umění japonské kotví vlastně jen ve vrozených schopnostech napodobovacích, jevících se i ve zmíněných scenách umírání, v obratnosti, mrštnosti těla, v žonglérských přemetech a ostatních nám ukázaných akrobatických kouscích, jež by se rozhodně lépe vyjímaly na jevišti varietním. Konečně zdá se, že Evropa, kde madame Hanako již delší dobu dlí, mnoho původního setřela.

A celkový dojem?

Exotické kuriosum. Víc nic. *J. M.*

VÝTVARNÉ UMĚNÍ.

Pomník Hany Kvapilové nezklame. Už to je velké slovo za naší doby, kdy pomníky hrávají začasté divadlo, na něž hledíváme s neradostným ustrnutím. Úskalí theatrálnosti číhalo na sochaře v samém námětu. Avšak tváří v tvář pomníku oddechneme si, vidouce, že sochař nepodlehl pokušení, že neporušil ničím přirozených zákonů a komposiční ukázněnosti plastiky. Pravý monumentální klid dýše z celé sedící postavy s hlavou lehýnce do předu nachýlenou, dýše i z tváře, obestřené výrazem vyspělé duševní zralosti a soustředěné pozornosti, upiaté do dálek a hlubin uměleckého vidění. Obličej se rozchází sice s portretní věrností, za to však tvar hlavy a ušlechtilá silhouetta postavy souhlasí s milým zjevem nebožčiným, jak v paměti současníků žije. Prostotou i soustředěností komposice zamlouvá se pěkně nejnovější toto Šturosovo dílo, připomínající náhrobky z biedermayerovské doby nejen povšechnou stylisací, nýbrž i podřízením zevrubnějšího promodelování tělesných tvarů měkkosti plynulé draperie. Sochař prý v koncepci pomníku pojal H. Kvapilovou jakožto „Paní z námoří". Že by právě tato divná kreace Ibsenovy fantasie souhlasila nejpřiléhavěji s bytostí nebožčinou a že by v scenické realisaci pí Kvapilové byla jejím vrcholným výtvorem? Mohl by o to býti spor. Jiným se podobá, že česká srdečnost a úsměvnost měly v H. Kvapilové přirozenou převahu a že byla nejvíce svou tenkráte, když tyto vlastnosti mohla na jevišti uplatniti. Na štěstí uniká plastika svou hmotností sama záhadám Ibsenovy stařecké metafisyky. Je-li Šturosovo dílo kořeněno nějakým ibsenismem, bude ho jen špetka; ostatek vyprchal sochaři pochopitelným způsobem při práci pod rukou. Zůstal jen světlý, milý zjev, stojící mimo portretnickou zevrubnost a žijící přece jako ladné ztělesnění vzpomínky na zesnulou umělkyni. Trudno však pomysliti, jak záhy vezme za své sněhová běl a časem i konsistence mramorové sochy, ničím proti nepohodě nechráněné. Podstavec je deklarovaným uměleckým dílem architekta. Muže převzácně skromného, jenž potlačil v sobě všecku snahu, sprostředkovati rhytmický článkovaným piedestalem přechod postavy k základně a k niveau Kinského zahrady. Vyhnul se úzkostlivě všemu, co by mohlo čímkoli a jakkoli svésti pozornost divákovu od sochy; ba netroufal si ani sejmouti figuru s modelérské desky a přenesl ji z atelieru prostě i s deskou na nízkou kostku do zákoutí na levo od Národopisného musea. Očividně není pomník do tohoto idyllického, ale těsného a k ohradě parku vystrčeného místa komponován. Vybočuje svými rozměry z proporcí nejbližšího okolí a odvrací se od většiny diváků. Pohledem utíká socha ze zahrady, zírajíc přes ohradu na smíchovské střechy a komíny. Neutěšená perspektiva, jejíž hrubou vtíravost nutno přemoci pomyšlením, že zrak umělkyně pne se k slunce východu, obraceje se přibližně i tam, kde umělecká její dráha počala, k Švandovu divadlu, a tam, kde příliš záhy skončila, k Národnímu divadlu.

*

Od plastiky k architektuře máme pouhý krok. A tu jest zaznamenati obohacení Prahy novým článkem, komínovým mostem u Rudolfina. Přepodivné, střídmému rozumu nevyzpytné cesty vyhledává soudobá pražská obecní politika

mostová. Zatím co nezbytný most z Myslíkovy ulice na Smíchov zůstává pořáde jen pilně kýženým projektem, překlenuta Vltava už druhým novým mostem vedoucím ze Starého města do zavřených posud končin budoucnosti, jejíž hudbu k vůli těm mostům budou mnozí vynucovati. Komínový most ohrožuje romantiku Letenské ulice, kterou na štěstí uzavírá vysvěcený, tudíž nedotknutelný sv. Tomáš pospolu s fideikomisem Valdštýnského paláce. Most sám o sobě druží se k dokonalým výtvorům dnešní techniky inženýrské. Všechna čest! Jenže vedle funkce komunikační koná i funkci estetickou. A ta je neutěšená. Střízlivá silhouetta mostu zařezává se svým strohým utilitarismem tvrdě do obrazu vnitřní Prahy a jeho architektonická výzdoba rozlaďuje. Plastický dekor tratí se téměř nedostupně na pilířích nad vodou a tak zbývá jakožto jediná do očí a do vkusu bijící okrasa mostu deset továrních komínů, pnoucích se nad pilíři. Jsou tam pod zemí kyklopské dílny? Či budou pilíře vytápěny? Nač tedy ty komíny? Až pátrající oko z blízka postřehne, že hřmotné komíny slouží toliko za nosiče drobných elektrických žárovek a tenkého drátěného přediva svrchního vedení tramwaye! Snad pamatováno prozíravě na to, že deset lampiček na osvětlení mostu nestačí; i vyšlehnou snad z komínů mohutné plameny jako z vysokých pecí . . .

K tomuto komínovému mostu budou hleděti novostavby universitní. O těch pak se právě rozkřiklo, že jsou ohroženy „barokním nebezpečím“. Zase nic nového pod sluncem. S empirem a biedermayerovštinou vrátilo se prostě i slovo „barokní nebezpečí“. Slovo tak naivní, že jest vysvětlitelno jen obmezeností předbřeznového doktrinářství. A proč ten povyk? Jen a jediné proto, že pan X. přeje si, aby fasady budov byly oděny architektonickou tvářností pražského baroka. Kdyby si toho přál náhodou politický protinožec pana X., řekněme pan Y., nebylo by povyku. Všechno je u nás politicum! Ale bez nejmenšího ohledu na pana X. a bez jakéhokoliv ohledu na pana Y. třeba říci věcně tolik: Nutno-li si vybrati, vybere si soudný člověk spíše pražský barok nežli repliky prostějovského národního domu či královéhradeckého musea.

Vedouť konsekvence moderní anarchie slohové nevyhnutelně k těm šeredným koncům, nad nimiž S. V. U. „Mánes“ tyto dny spíná ruce, zažehnávaje s hnusem a s rozhorlením pitvorné duchy, které průkopníci moderní architektury sami vyvolali a rozpoutali. V té příčině je protest „Mánesův“ proti „nestoudné obludě a procovské slátanině i odporně nafouklé póse“ novostavby na místě bývalého Aehrentalova paláce na pražském Václavském náměstí vysoce poučným dokumentem a opožděnou poněkud satisfakcí pro každého zastance míry a vkusu. *J. L.*

TÝDEN.

Moravský hudební skladatel J o s e f N e š v e r a zemřel u věku 72 let dne 12. t. m. v Olomouci. Rodák z Praskoles u Hořovic dostal se jako nástupce Pavla Křížkovského r. 1880 do Olomouce a na kapelnickém místě v arcibiskupském dómě stal se i jako skladatel pokračovatelem svého předchůdce. Provedl záslužnou reformu hudby chrámové, Křížkovským započatou, vytvořil řadu církevních skladeb, jimiž i do ciziny pronikl. V hudbě světské složil řadu symfonií a oratorií, kantáty (Májová noc, Píseň o žních) a pozoruhodny jsou i jeho operní pokusy, jimiž však nedostihl ani zdaleka svých vzorů Smetany a Fibicha. Širší popularity dobyl si v oblasti písňového zpěvu, jeho „Moravěnka“ znárodněla. I jako hudební paedagog a učitel klavírní hry bude v dlouhé paměti řady svých vyučenců.

*

* V Neuchâtelu ve Švýcarsku, kde před půl stoletím se pořádal prvý kongres archeologů, bude zahájen příští mezinárodní kongres ethnologů a ethnografů buď 1. nebo 5. června po svatodušních svátcích. Organisátorem jeho jest fakulta literatury universitní. Rozdělen je na 11 sekcí: obecně ethnografickou, psychologickou, sociologickou, praehistorickou, starobylostmi, ethnografickou a folklorní evropskou, potom asijskou a australskou, africkou a americkou, obor nauky o člověku, a připuštěny jsou k slovu posud oficiálně: Francie, Anglie, Německo a Italie. Neuchâtel má bohaté a důležité museum ethnografické a chová hojnost pokladů z toho oboru. O

*

* V Bruselu vyjde posmrtný román C. Lemonniera „Současný král“, jemuž tisk dělá reklamu i tím, že autor nazval dílo své „románem pacifičním“. Zatím reklamu na pravou míru uvádí literární tisk a praví, že posmrtný onen román jest jen pokračováním r. 1911 vydané práce „La Chanson du Carillon“. O

*

* V archivu nebožtíka M. M. Stasljuleviče byl nalezen rukopis M. E. Saltykova, satirická komedie o čtyřech dějstvích pod názvem „Těni“, sepsaná na konci let padesátých. „Těni“ (Stíny) jsou prý posud pro Rusko aktuální. Neznámý rukopis byl prozkoumán a hra dostane se na jeviště Mariinského divadla na konci dubna, kdy připadá pětadvacátá paměť úmrtí ruského satirika toho. Představení pořádati bude Literaturný fond a výnos věnuje se „k umírnění bídy některých ruských spisovatelů“. Hra má 12 úloh. O

V Praze dne 24. dubna 1914.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Zodpov. redaktor a vydavatel: Fr. S. Procházka. — Nakladatel: Česká graf. akc. společnost »Unie« v Praze.

Tiskem »Unie« v Praze.

Emil Tréval:

ROZPUK.

(Pokračování.)

Jak hanebné!" ozýval se s důrazným šepotem jiný hlas ve mně, hlas, jejž jsem přesléchal, před nímž jsem se skrýval. A přece za tímto hlasem vynořovala se bledá, měsíční tvář mé matky! Ale mateřské rty jen šepotaly a mé duši chtělo se bouřného hovoru, paianu! Za matčinou jiná tvář vyplývala a popuzovala. Cilčina. Usmívala se cynicky a sebevědomě: Mám tě v poutech — žádnou jinou nesmíš, nemůžeš milovat! Zaťal jsem zuby. Zrovna! Naschvál!

Vzpomínka na Cilku stala se mi pobídkou ke všem špatnostem, hned od chvíle, kdy mi otec oznámení o sňatku poslal. A jako prokletí provázela tvář Cilčina nejpustší chvíle mého života.

V dobu tu seznámil mne Libor se souchotinářským malířem Srhou, synem bývalého kostelníka od piaristů, jenž pro pokročilou chorobu studií ve Vídni zanechal — nikdo vlastně nevěděl, co tam studoval a čím se živil, sběhlý septimán — a přišel k otci do koleje umřít.

Přes to, že měl smrt na jazyku, byl Srha veselý a hovořil celý den. Když neměl ke komu, hovořil sám. Říkali jsme mu samovrah. Nečinil si o svém stavu žádných illusí, pil, kouřil a šňupal jako starý diplomat a holedbal se, že až Rusům na Balkáně bude zle, on a Tonner je vytrhnou. On že zajde k Blaníku a vyburcuje české rytíře a Tonner zase na babí horu a přitáhne s polskými na bisurmany. Srha měl suchý, pošklebný humor a maloval studentům za nějaké cigaro nahotiny.

Obýval malou zakouřenou cellu nedaleko fortny klášterní. Zde měl postel. stůl a plátna. Byl ze školy Dürerovy, samé pokrčené drapperie a kudrlinky kreslil Více kreslil než maloval. Měl plno kartonů k obrazu, jejž měl už v hlavě zkomponovaný. Shromáždění nejznamenitějších krasavic všech věků. Kde mohl nějakou fotografii neb starou rytinu sehnati, hned si ji obkreslil. Měl už na třicet portrétů. Proto nemyslím, že v brzké úmrtí své věřil, jinak by nesbíral.

Jednu jedinou malbu měl propracovanou, ale tu nerad ukazoval. Plátno na rámu napiaté a stále malbou ke zdi obrácené.

Obraz maloval kdesi ve Vídni. Viděl jsem jej s Opékalem jednou a hluboce nás dojal.

Černý rytíř ve španělském úboru ze 17. století uniká z boje, na bílém komoni. Slábnoucí pravice vleče rudý polní prapor v poli osetém bíločerveným mákem. Není na praporečníku viděti krve, ale je zřejmo, že mu ubíhá z hluboké rány, zříti to v bledém, polo dozadu obráceném obličeji se zavřenýma očima, z nakloněného, už už padajícího trupu, z chabé levice, jež snad již za zatemnělých smyslů řídila koně do kvetoucího máku. Běl těla koňova, až po boky do květných vln ponořeného, rudá, po zemi rozlitá látka praporu a hlavně výraz umírající tváře, působilo dojmem otřásajícím. Známí Srhovi tvrdili, že je to jeho vlastní portrét z dřívějších dob. Smrt uprostřed květů, snad obraz kvetoucích, ale neuzrálých myšlenek uměleckých? Aneb jiný symbol, smrt mezi květy, z jejichž kořene vyrábí se narkotický jed, umírání jako sesílené usínání? Obraz budil v duších našich plno teskných, tragických tušení. Květ lidský klesající do květů země, do věčného spánku . . .

Srha nerad viděl, díval-li se kdo dlouho na ten obraz. Mohl ho prodati, ale nechtěl. Kdysi prý se vyjádřil, že pošle jej na výstavu do Vídně. Ale zda jej poslal, čili nic, zda snad byl odmítnut, nikomu nepověděl.

Srha byl nyní as pětadvacetiletý, kost a kůže a téměř stále vlhnul potem. Při tom byl výtečný, vtipný společník a zasedl-li si k nějaké společnosti, rádi za něj řád zaplatili neb i hostinský plat oželel. Znamenitě zpíval Srha vídeňské kuplety, zvláště židovské, a nasípělý hlas jeho dodával jim komické barvitosti.

Viděl jsem u Srhy náčrtek paní Roaldy.

„K čemu to máte?" tázal jsem se ho.

„Také bude jednou ve Slavíně krasavic," odvětil Srha.

„Myslíte?" podivil jsem se.

„Ta ženská chce více než jiné," odvětil Srha, „a nebojí se jako jiné."

„Jak to nebojí?"

„Tak!" odbyl mne Srha a začal o jiném.

Jedné neděle, než jsme se rozešli v parku, řekla mi paní Roalda, že pozítří, v úterý, bude-li ráno pěkně, zajde do háje nad Rubánkami. Že tam v dubnu z rána zpívají slavíci.

V úterý bylo jasno a přivstal jsem si též poslouchat slavíky. Šel jsem do háje s myšlenkami rozhodně erotickými. Měl jsem už dokonce plán, jak dobudu paní Roaldy. Řeknu jí, že se mně o ní zdálo, budu jí vypráveti erotický sen a ona pochopí. Ale což kdyby se urazila? Ale není možno. Pochopí jistě!

A při tom ani na okamžik jsem se nepřemlouval, že paní Roaldu miluji. Kdyby nepřišla, odbyla mne, mrzelo by mne to, ale nic více. Ješitnost a ani ta ne, ale smyslná zvědavost mládí mne pudila. Chtěl jsem poznati ženu, co možná rychle, abych nezmeškal. Ať už se na prázdniny nevrátím k Cilce — neposkvrněný!

Ale když se paní Roalda v háji skutečně objevila, shroutily se mé plány, uprchla skladná řeč, již jsem nastudoval.

Koktal jsem cosi smekaje. Oči její svítily pronikavě. Stanula na okamžik a bylo mi, jako by si mne obracela a zkoumala se všech stran.

„Co?" řekla a vsunula lehce ruku svou pod mé paždí.

Chodili jsme zavěšení a zvolna vykoktával jsem svůj nesněný sen. Tiskla mé rameno k sobě a pak vzala mne za bradu.

„I mně se — Adame, o vás zdálo. Něco podobného!"

Jak snadno řekla: Adame! A proč jsme oba lhali? Hned jsem cítil, že i ona lže.

Odmlčeli jsme se. Paní Roalda prudce dýchala, loket její zdrobna se chvěl.

Ptáci zpívali, ale slavík ne. Kosi a pěnice. Z dáli skřivan. A stromy šuměly měkce.

Paní Roalda dívala se na mne úkosem z pod sklopených víček.

„Vím — že mi chcete ještě — něco říci!" vyrážela překotem a loket její chvěl se prudčeji.

I já počal se silně třásti na celém těle, div nepodlomily se nohy pode mnou. Hrdlo se mi sevřelo. Viděl jsem pařez. Pokročil jsem k němu. Sedaje, stáhl jsem Roaldu k sobě na kolena.

„Nebudu vám těžká?" zašeptala. Ohlédl jsem se. Bylo viděti řídkým porostem daleko do okruhu. Živá duše se neukazovala. Paní Roalda přilnula svou lící k mé, cítil jsem hebkou, poněkud chladnou její tvář. Ruce naše se pevně tiskly. Měla horké, měkké dlaně, bez mozolů. Skutečná dáma.

„Co se tak prudce ohlížíte — Adame?"

„Je to můj zvyk."

„Pozorovala jsem to už na plesu. Jako by vás něco náhle zaleklo."

Rychle mne políbila na ústa a vyskočila.

„Cela ne se peut pas!" řekla. „Je sem odevšad vidět."

Rozešli jsme se, každý jinou stranou, jak ona si toho žádala. Činil jsem, co chtěla. Před tím mi řekla: „Až vám dám z kuchyně znamení, potom k nám smíte!"

Ani jediného slova lásky jsme nevyměnili, vyjma onu lživou alegorii o snu. I u ní byla lží, jak myslím. A hned předem podotýkám — a sám bych tomu nevěřil, kdybych to nezažil — že při onom jediném políbení v háji zůstalo, že nikdy už nelíbali jsme se na ústa a ani jednou jsme si neřekli: Ty!

Žil jsem příští dni v závratném tonutí, v úžasu a očekávání velkého převratu v životě. Nejedl jsem, neměl jsem smyslu pro nic, jen chtělo se mi k ní, k velikému tajemství, jehož klíč ona měla v rukou, Roalda, žena!

Ach, kdybych byl tehdy mohl přikouzliti Cilku ke všemu co následovalo, za svědkyni — aby byla při každé intimitě co nejblíže!

Setkali jsme se na schodech. Paní Roalda stanula. Já natáhl ruku, naslouchala okamžik, než ruku moji stiskla.

„Co jste si to onehdy v háji — dovolil?" šeptala. „Rozpustilý!"

„Hněváte se?"

„Měla bych. Ale dobře, že jsem vás potkala. Poslyšte! Pst! Nejde někdo?"

Několik bezdechých okamžiků. Nikdo.
„Muž můj pojede v neděli na pohřeb do Pardubic.“
„Zítra?“
„Ano, zítra. Nějaký kollega zemřel.“
„A — smím tedy přijít?“
„Bojím se, že nebudete hodný!“
„A když budu? Jistě budu!“
„Ano, jako posledně.“
„Tedy nesmím?“
„Nevím. Leč byste chtěl, abych vás vyhubovala.“
„A smím pak přijít?“
„Snad.“
„V kolik hodin.“
„Ve tři. Ale raději byste neměl chodit Já nechci!“
„Přijdu ve tři!“
„Ale těšte se! Jsem zlá! Dostanete, co se do vás vejde!“

Palčivý nepokoj probíhal mi žilami od této rozmluvy. Představy luzných žen, jak jsem je na kresbách Srhových viděl, honily se mi hlavou, silné květinové vůně mne pronásledovaly, velké poznání kynulo mi ponejprv — cítil jsem všemi nervy — že konečně — stanu se bohorovný — —

„Co je vám?“ tázal se mne spolubydlící Herout, o tři leta mladší, jenž zaujal místo po Černobýlovi. Černobyl byl už v alumnátě královéhradeckém.
„Co by bylo?“ odsekl jsem.
„Že sebou pořád šijete a supíte.“
„Mám v hlavě formulky mathematické, Heroute, a nějak se mi nechtějí srovnat. To víte, mám podstoupit zkoušku zralosti. Zralosti!“

Podtrhl jsem to slovo, raduji se, že Herouta klamu a přece si při tom hovořím o tom, co mne celého naplňuje.

„Mají jiní také před zkouškou,“ odtušil Herout, „ale tak nevyvádějí.“
„Zkouška a zkouška je rozdíl, milý Heroute!“ dobíral jsem si dobrého mladíka dále.
„Aha, vy chcete excelovati nade všecky,“ mínil Herout.
„Nade všecky!“ dotvrdil jsem a dal se do bláznivého smíchu.

Herout uvěřil a už se nad mým nepokojem nepozastavoval. Byl phlegmatický kvintán a když měl troubel od dýmky v ústech, a vyhlídku na hru v karty, bylo mu vše na světě jedno.

Vše padalo mi s rukou, jež se mi chvílemi třásly a jakýsi ošklivý pocit rozpačoval mi chvílemi žaludek.

Pokoušel jsem se nemysliti, že Roalda stane se mou milenkou. Milenko! Přítelkyně! Roaldo! Jak jí budu říkati? Hledal jsem zdrobnění jména Roalda. Což abych ji jmenoval pravým jménem Anna! Aničko, Andulko — fuj! Jak prosaické! Kolik Andulek je v našem domě a městě! Alda — Aldoušek — ale přece tak veliká a Aldoušek — bylo by to směšné . . .

Tedy zítra — v neděli — budu si ten den pamatovati — šestadvacátého dubna — v neděli!

Vysýchalo mi v krku. Knihy se mi protivily. Venku bylo teplo. Vyšel jsem si a nohy nesly mne — do Rubánek. Nebyl jsem ve vsi od nezdařeného tête à tête s Lízkou. Bezmála rok.

Zdali i to děvče někdy si vzpomene? A hle, já o vlku a on za humny. Není to Lízka, co proti mně po silnici si vykračuje? Skutečně vykračuje si jaksi výbojně a v takovou dobu, kdy má býti ještě v továrně?

Pozdravil jsem.
Poznala mne, zasmála se.
„Pan Jablonský! To se asi divíte mým šatům, ne?“

Nedivil jsem se pranic jejím šatům, ale přisvědčil jsem. Měla šedomodrý, čtverečkovaný kostým, klobouk a slunečník. Přes ruku plaid.

„Jsem ráda, že vás vidím. Dělám visity na rozloučenou.“
„Kam pak — slečno?“
„Do Vídně. To koukáte? Ano, už je to tak! Byla jsem půl roku na němčině, v Lanškrouně. Nehledal jste mne?“
„Ne!“
„Za to jste ošklivý! Já vím, že pan Opékal mne sháněl. Já na vás tak často vzpomínala — a vy nejste hodný! Ich hob nit frgesa!“
„Tak do Vídně, slečno Lízo?“
„Elis — prosím! A už jdu do jistého. Mám místo. Vlastně je to paní továrníková, z naší továrny — dá prý mne cvičit — napřed budu míti jen zaopatření a tři zlatky na měsíc — ale až se vycvičím — musí přidat. Pod osminu nedělám — však židovka ještě ráda přidá. A pak — řekla mi Fanka Kačírkova — neznáte Fanku Kačírkovu — taková černá, nakulmovaná — na svátky sem přijíždí — že ještě, když je člověk chytrý — kápne nějaký ten present od pána? — Tam prý je život veselý, jsou ještě přejní lidé ve světě.“

Přetrhl jsem jí řeč.
„Tak tedy přeji vám mnoho štěstí, slečno Elis!“

(Pokračování.)

Karel Leger:

TETIČKA PROTEKCE.

(Pokračování.)

IV.

Pozítří Milada zasedla už ke starému stolku inkoustem postříkanému v kanceláři doktora Pučálky. Šedivý Popelář, solicitátor, ji přivítal.

„Mno — no, slečinko — tedy na výpomoc za Gustičku — mno! — Bůh mi odpusť hříchy!" povzdechl. „Čertova holka! natrápila se nás, mne i pana doktora, — psát neumí, škrábe jako kočka a něco jí — mno! — říci, hned se čepejří, jazyk má jako meč. Vy jste hodnější, slečinko — jistě! Písmo jak vidím, pěkné —." Milada opisovala cosi — „mno!" — Starý kocour nahnul se jí přes rameno, až tváří seschlou a šedivým strništěm porostlou (neholil se od soboty) dotýkal se hebkých vlasů. Milada se zachvěla, cítila všetečnou ruku na rameni. Ah, Popelář nebyl zlý člověk, byl karbaník, piják snad, stáří však už vykonalo na něm svůj polepšující úkol.

„Taková mladičká a již musíte sama o sebe se starat, chleba vydělávat!" politoval srdečně. „Jste zdejší, slečinko? Což vaši rodiče — mno? Jak? vy jste sirotek? nikoho nemáte? Ach, to je zlé, chudinko! — taková jako sýkorka v zimě, všady jsou vějičky, všady jsou nástrahy, každý jen chce hezkého ptáčka lapit, aspoň pírko uškubnout, svět je zlý, dceruško! (To slovo zaznělo upřímně.) Mějte se na pozoru, nikomu nevěřte — mno! Já jsem starý chlap, mne se nebojte, neublížím vám, bylo by hříchem sirotkovi ublížit. Doufám, že se spřátelíme. Budete-li potřebovat rady nějaké, jen řekněte a v kanceláři vezmu vás do učení, nebojte se, všechno lehce pochopíte, jen začátek bude snad trochu těžký, ale pomohu vám, vysvětlím všechno. Nebudete tak svéhlavou jako slečna Gusta — natrápila se mne! Vy máte docela jiné oči než ona, vidím v nich dobré srdce. A když někdy na vás mrzutě zahučím, už mi to odpusťte — mno!" Vděčně naň pohlédla. Lehounko po vlasech ji pohladil, ještě to ono ukázal, poučoval, jak rubriky psát, papíry překládat, žaloby znamenat.

A hučel: „Na pravopis dejte si pozor, náš starý je v tom směru kos, mno! Českou gramatiku má v malíčku — a čert aby se vyznal v pravopise! Každou chvíli je jiný— co už těch pravidel pamatuji. Psali jsme: „četl", teď nějaký barbar — Čech to nemůže být — nařizuje, aby se psalo: „čtl"— jako bychom neměli dosti těch skrz krků v češtině, fuj! člověk si péro při tom rozskřípá. A zase psát: „zapial" — solicitátor slabikoval: „za-pi-al" místo „zapjal" — Bůh ví, kde to fabrikují takový mohamedánský pravopis. Za rok, za dva — uvidíte — každý se tomu útrpně zasměje, ale teď pište, prosím: „čtl" — fuj! a „zapial" — také se tak rozděluje na konci řádků: „zapi-al"! mno! Nebudete-li něco vědět, jen se optejte, poradím, vždyť jsem jednou také tak začínal a zabručím-li někdy, zacpěte si laskavě ouška — mno!"

Sedl ke svému stolku u teplých kamen a zahloubal se do jakýchsi listin. Pokašlával, odplivoval, po chvilce zapálil dýmku s dlouhým višňovým troubelem. Přišlo několik lidí, venkovanů, projednával s nimi jakési sporné záležitosti, radil, bral zálohy, zapisoval, nebo Miladě diktoval přecházeje s dýmkou po kanceláři.

V devět hodin přiběhl koncipient, doktor Tykva, — klobouk na stranu, polohlasem notoval veselou písničku, kterou včera večer v hospodě slyšel.

„Byl tu starý?" ptal se solicitátora.

„Nebyl ještě, pane doktore!"

„Dobře. Zdržel se po honě u barona Vesteckého až do rána." Doktor sebral na stole nějaké papíry, podíval se na hodinky. — „Skoro bych byl zapomněl, že máme stání — už letím!" Ještě se ohlédl. „A, nová slečna! Slečna Milada?" vzal uzarděnou dívčinu za bradu. „No, no, no! neklopte očička, nebojte se mne! Tahle je hezčí, než byla Gusta, viďte, Popeláři?"

„A hodnější!" ostře od svého stolku odpověděl solicitátor a zadýmal.

„Na shledanou, kočičko!" doktor Tykva běžel, aby nezmeškal stání.

V půl desáté otevřely se dveře, které vedly do svatyně chefovy. Doktor Pučálka, starý mládenec, zamračený trochu, mrzutý, vešel do kanceláře. Neodpověděl na uctivé pozdravy. Popelář dýmku rychle odložil a brkové pero (psal ze zvyku ještě brkovým perem) jen skřípalo. Milada sklopila hlavu, cítila, že se jí ruka třese. Chef přešel kanceláří tam i sem se založenýma rukama vzadu, jako by o něčem důležitém přemýšlel — zahučel a zívl. Najednou zvedl hlavu a začal větřit.

„Popeláři — už zase jste mi tu čadil! a pořád z té proklaté staré dýmky! Kupte si už jinou, nemohu snésti ten zápach, jako

ztuchlinou to čpí. Vyhodím vám to jednou a dejte pozor, ať neletíte i s tím.“

Popelář ani muk, jen pero skřípe. Chef dobručel.

„Co je dnes?“ ptal se mírnějším tónem. „Stání?“

„Voříšek kontra Malý — šel už pan koncipient!“ ochotně odpověděl Popelář.

„Dále?“ — „V jedenáct hodin schůze okrašlovacího spolku —“

„Aha!“ chef si zajel do prořidlých černých vlasů. „Staré lípy u hřbitova vykácet, potřebujeme dříví do škol. Dále?“

„Odpoledne ve tři hodiny politická schůze v Nové Vsi.“

Doktor Pučálka hlasitě zaklel. „Tyhle politické schůze! Nebývalo to. Zatracení voliči chtějí, aby poslanec sehrál jim komedii a neplatí za to vstupné, ani krejcaru! Nu, dobře. Vlak jede ve dvě hodiny? V sedm zpět, aspoň večer budu mít volný!“ zamnul si spokojeně ruce.

„V osm hodin schůze Občanského klubu v Sokolně!“ hlásil Popelář.

Doktor se rozčertil. „Poslouchejte, vy starý! Nesvoláváte ty schůze sám? Také byste nemusil být v každém spolku — stačí, když jsem tam já!“

„Pan doktor sám jako předseda ráčil schůzi svolat.“

„Tak? a proč? Nevím o ničem — nepůjdu tam! Chci si také chvilku odpočinout. Ať schůzi zahájí místopředseda — oznamte, že jsem onemocněl a —“

Doktor se zamlčel. Užasle se zadíval na Miladu — potom ukázal na ni: „Kdo je ta slečna?“

Uzardělá Milada povstala a uklonila se, starý Popelář pospíšil s vysvětlením: „Slečna Brožová, velice hodná, zastupuje Gustičku, bývalou naši slečnu.“

„Nevím o ničem!“ rozkřikl se chef. „Já nikdy nevím o ničem, co se tu v kanceláři děje. Vy si tu počínáte, Popeláři, jako samovládce!“

„Ráčil jste říci —“

„Nic jsem neráčil říci! Chtěl bych vždycky vědět aspoň, koho přijmete. — Ale je to hezounké koťátko!“ mrzutý tón se změnil. „Musím uznat, Popeláři, že máte vkus!“ starý mládenec se zasmál pisklavě. „Ovšem jenom sobectví je v tom, chcete mít v kanceláři vždycky hezounkou panenku, abyste měl se na co dívat. Nu, přeji vám toho. A jak — slečna je obeznámena s kancelářskou prací?“

„Má výborná vysvědčení, je bystrá a pilná, zaučí se brzo!“ chválil Popelář o překot.

„A to jste poznal za chvilku, co tu slečna sedí?“ chef přimhouřil oči. „Hm, budu, musit sám slečně nějaké poučení přece dát. Buďte tak laskava — Milada vám říkají? hezké jméno. Pojďte do mé kanceláře, je nutno, abych vás obeznámil s pravidly —“ Velmi laskavě se usmíval, řídké vlasy pohladil a pružným krokem vešel do své písárny jen jemu vyhrazené, a dveře nechal otevřeny. Milada chtěla vyzvání poslechnout, ale starý solicitátor znamením ji zadržel. Sám vešel za chefem.

„Co tu chcete — vy?“ ohlédnuv se zahučel doktor, „řekl jsem slečně!“

Popelář stál na prahu pokorně svěsiv hlavu. „Slečna — ujišťuji, vašnosti — všechno již pochopila.“

„Co pochopila? Člověče, nic ještě nemohla pochopit!“ doktor zadupal zlostně. „Ať jde sem! A vy — vždyť jste měl přinést, jak se pamatuji, nějaký výtah z knih —“

„Je zde již!“ klidně odpověděl Popelář a nehýbal se. Jako když oleje do ohně přilévá.

„Máte jít k sirotčí pokladně —“ tu nedal chefovi ani domluvit. „Včera jsem všechno vyřídil.“

Panu doktorovi na hladce oholených tvářích vyskočily rudé skvrny. „Člověče! — vy jste! — vidíte, že vás tu není teď třeba — jděte někam, jděte třeba na procházku!“

Tehdy starý Popelář, celý schlípen, odvážil se špatného a starého vtipu: „Mno! — Antonín Procházka, číslo 26 v Ohradě už zaplatil, co byl dlužen — ano, prosím, vašnosti —“

Doktor vyvalil oči, zaťal pěstě — ale vida zoufalý obličej starého věrného služebníka, na chvíli se zarazil. Pak se zasmál hlasitě. „Máte pravdu, starý Popeláři, máte pravdu. Už je čas, abychom měli rozum, my dva — že? Nu, dobře — jděte — slečně Miladě sám už vysvětlete a poučte ji, co a jak se vede u nás v kanceláři — zázraky to nejsou. Což — nic důležitého dnes? Nikdo nepřišel?“

„Nic důležitého!“ oddychnuv volněji, referoval Popelář, „jen běžné věci. Nějaká pakatelka —“

„Dobře, to obstará pan koncipient. A v jedenáct hodin schůze okrašlovacího spolku? — nechte mne chvíli na pokoji, přijde-li někdo, ať počká, až se pan koncipient vrátí. Připravím si řeč — ty staré lípy u hřbitova musíme skácet a ve spolku je oposice, už by každý starý strom chtěli zachraňovat — a čím bychom topili ve školách a na radnici? Staré stromy se vykácejí a vysázejí se nové — co by také okrašlovací spolek dělal?“

(Pokračování.)

F. X. Svoboda:

Z LESŮ ZAZNÍVÁ ZPĚV.

(Pokračování.)

Vydechl těžkou tísní. Jal se jísti. Milada zvolna rozkrajovala řízek a po malinkých částečkách dávala jej do netečných úst. Chvílemi ustala a hleděla ztrnule před sebe. Řízek nedojedla. Rovněž kávového dortu, jenž byl pro ni objednán a na nějž se těšila, téměř se nedotkla.

Vyšli ze zahrady v novém, zcela zvláštním napětí, zaraženi, ale oba čímsi různým zaujati.

„Maminka byla od vánoc divná, je pravda," promluvil ihned, jak vyšli na ulici, „velice nervosní, hněvala se na každého. Pan lékárník téměř se neukázal, jak se jí bál. Ostatně on již od loňských prázdnin byl u ní v nelásce. Od chvíle, když jsi loni v září odjela do Prahy, až do vánoc se u nás ani neobjevil. Maminka nevycházela. Byl jsem stále s ní. Jen já. S nikým nepromluvila, nikoho neviděla. Šalvěj, jak jsem řekl, se od září do vánoc u nás neukázal. Cítil dobře, že ho nemá ráda, že se jí zprotivil. Teprv letos na jaře — ovšem o vánocích k vůli tobě — přišel na chvíli."

Povšimnuv si, že Milada naslouchá, pokračoval:

„Od prázdnin maminka nemluvila mimo mne s nikým. Byla doma šťastna. Poslouchal jsem její vzpomínky z Dobříše a prohlížel s ní staré podobizny. Každý večer snesla všech třináct alb přede mne. Je dítě, znáš ji."

Milada zadívala se na jeho tvář jakoby zvědavě, ale ani teď neměla co říci. Byla by raději mluvila o své cestě do Lausanne. Otec dosud nepřivolil a ona věděla dobře, že nerad vyzrazuje pravé své úmysly. Nejistota, jež v ní po posledních jeho poznámkách vznikla, velice ji zneklidnila. Zdálo se jí nyní, že jsou rodiče smluveni, aby jela domů. „Jela bych, proč ne?" napadalo ji. „Ráda bych jela. V Hradci bude krásně. Sýkora zůstal by doma, to je jisté, ale proč tatínek tak mluví? Proč zveličuje můj hnus? Děsně, děsně mluví — o tom. Což neví, že je to nesnesitelné? Domnívala jsem se, když mne odlučovali od domova, že to nečinili marně, že jim šlo o totéž. Cítili přece, že je to hrozné. Proč tedy o tom nemlčí? Mám-li jeti domů, proč mi to opět připomíná? Vždyť již vím, všecko vím."

Tvář její stahovala se těmilo nepříjemnými pocity. Král opět jí sděloval, že maminka s nikým se nestýkala, že byli stále sami. Mluvil ještě horlivěji, a očima otevřenýma a tvářemi zrudlými.

„Prosím tě, tatínku, nemluv už o tom," zaprosila všechna se ošklivostí zachvěvši. „Proč stále totéž opakuješ? Proč?"

Zarazil se. Pohleděl na ni zmateně a tázavě.

„Pověz mi raději, pojedu-li do Lausanne, nebo ne," řekla obracejíc se k němu. „Máša řekla, žes jí to přislíbil, ale mně teď mluvíš jinak. Jela bych ráda, protože jsem tomu již zvykla, že jsem se na to připravila a že bych se ráda ve francštině zdokonalila. Sami jste to určili, sami sjednali a najednou řeknete ne. Proč? Proč dnes ne, když ještě před čtrnácti dny jste mi poslali prádlo a letní šaty na cestu?!"

„To ještě nebyla holčička na světě," prohodil rozloživ ruce, jako by se divil, že tak bláhově mluví. „To jsme ještě nevěděli, že přijde dříve. Tím se všecko změnilo. Teď již není třeba, abys odjížděla, naopak, teď je záhodno, abys byla doma, abys mamince byla nápomocna. Rozumíš?"

„Vida!" zvolala Milada zlobně. „Sotva se narodí a už rozhoduje o mé cestě."

„Dětino," usmál se otec, „až ji uvidíš, zamiluješ se do ní. Nalezneš v ní sebe, své dětství, poznáš, jak jsi sama žila. Podobáte se jako vejce vejci. Jak jsi ty byla, tak ona je. Dětino! Taková slova proneseš!"

Milada chvíli mlčela, jako by ji bylo něco pomátlo, anebo jako by nevěděla, co říci. Pojednou však oživla a řekla otci poloplačtivým hlasem:

„Tatínku, chceš-li mi ulehčit život, pošli mne s Mášou do Lausanne!"

„Ulehčit život?" podivil se. „Co je ti?"

„Je mi nesnesitelno. Nenuť mne domů, nemohu, nemohu tam být!"

„Proč nemůžeš být doma? Co ti tam překáží?"

„To ti nikdy neřeknu. Jenom tě prosím, abys mne nenutil."

„Ty mi nevysvětlíš, proč?" podivil se. „Což je to tak důležité? Řekni, proč se ti nechce domů?"

„Ne, to nikdy nevyslovím!"

„Hněváš se na maminku? Ublížila ti?"

„Ne!"

„Překáží ti pan lékárník?"

„Ach, ne, ten mi nejméně překáží!"

„Co tedy, probůh? Proč to neřekneš?" rozhorlil se Král. „Možná, že je celá ta příčina nesmysl nebo dokonce nějaký omyl.

Máš-li proti někomu něco, vysvětlí se to. Věř mi, bylo by lépe jeti domů a přesvědčiti se, že není příčiny k tomuto pošetilému rozechvění. Mýlíš se! Nesmysl je to, co si myslíš!"

„Což víš, co si myslím?" otázala se nedůvěřivě.

„Ovšem, že vím. Ale to je nespravedlivé. Maminku z ničeho neobviňuj, je chudák. Vytrpěla mnoho za tu celou dobu. Domníváš se něco velmi hloupého. Však ti rozumím! Ale právě proto, že jsi tak pošetilá, chci, abys byla doma a abys poznala, jak nesmyslně jsi jednala. Lausanne neuteče. Můžeš jeti příštího roku. To je toho, že jsme cestu smluvili. To je toho! Řeknu slečně Linhartové, že tě chce mít maminka doma a otázka je rozřešena. Nikdo nemůže nic namítat! A nebude!"

Miladě vylily se slzy ze zlatých očí a leskly se jí na tvářích. Chvěla se a odvracela od otce, aby neviděl, že se rozplakala. On však to okamžitě poznal a přitáhnuv ji k sobě zvolal všechen překvapen:

„Prosím tě, co děláš? Snad nepláčeš? Utři si tvář!"

Milada setřela si šátečkem slzy s tváří i očí, svěsila hlavu a mlčela.

Na Karlově náměstí řekl jí otec:

„Nyní jdi domů, srovnej si věci a o třetí hodině pro tebe zajdu. Ve čtyři odjedeme do Hradce."

Neřekla nic a vzhlédnuvši k otci zarudlýma, zvlhlýma očima očekávala, že řekne něco, co by ji potěšilo. On však prohodil jen s jakousi náhlou rozmrzelostí:

„No tak, jdi, jdi, je čas!"

Zarděla se, stáhla obočí a odešla od něho. Ramínka její zdála se užší. Bílá halenka dlouho svítila mezi spěchajícími lidmi.

VII.

Král postál, dokud mu v dálce v Žitné ulici nezmizela. Zasmál se pak hlasitě a zavrtěv hlavou pomyslil si: „Taková žába a už má rozmary. Podívejme se, i ona! I ona si to myslí! A myslí, to je ze všeho patrno. Hrozí se domova, je toho plná. Blázen a chudák. Lituji ji, ale teď není možno, aby jela do Švýcar. Musí domů, musí, teď musí. Takhle nesmí o matce soudit, to není možná! Ať vidí všechno vlastníma očima a přesvědčí se! — A jak asi k tomu došla? Jak jen k tomu došla? Co viděla? Co asi viděla?" Tíseň zavanula mu nitrem. „Od vánoc nebyla doma. Ale to již nemohla na nic soudit. Snad o prázdninách něco pozorovala." Ucítil, že se mu dech ztížil. Pohodil rukou a zavrtěl hlavou: „Není možná, není možná," uvažoval, „nemohla nic vidět! Proč tedy je plna toho podezření a té hrůzy? Proč? Snad přece něco viděla, snad přece! Ale ne, to je zase totéž: žárlivost. Všecky jsou stejné, mladá, stará, všecky. Zbožňuj ji, veleb její krásu, vyznávej jí lásku, nos jí dárky — všecko marně. Nemá tě ráda, nestojí o tebe, trpí to sice, ale ty cítíš, že obtěžuješ. Ustaň však v tomto uctívání a uvidíš, že ji to zamrzí. Najednou cítí, že ztratila něco, co jí lahodilo, najednou se ulekne — že ztrácí kouzlo, a karta se obrátí. Usiluje o tebe. Tak bylo u Terezy, tak bude u Milady. Šalvěj zahořel . . . jak by toho neviděla? Nikdo ať si nemyslí, že je dítě. Ó ne, ona dávno všechno vidí. A matka si ho předchází . . . Ó, to může zkalit každý svazek, každý! Žába se rozčilovala a žárlila. Toť se ví — užasla, že není nejvyšší na světě, jak se zdálo. Tak asi to bude. Vida, co může způsobit i nesympatický, nemilovaný člověk. Řekneš ošklivý, nechutný — nic nemůže, a hle, on způsobí takové rozvraty a strasti. Milada trpí, vážně trpí. Setkává se po prvé v životě s něčím, co ji zarazilo a rozzuřilo. Ale právě proto, že zuří, vidí něco hrozného. Věří té hlouposti, věří, že se přihodilo něco hnusného a vlastně strašného. Proč by se byla rozčilovala? Bude třeba upokojiti ji, otevříti jí oči, a pokusit se teď se Šalvějem. Kdož ví, nepřišla-li vhodná chvíle."

Odešel pak Spálenou ulicí rozladěn. Tížilo jej, že odvádí Miladu násilně. To nechtěl. Ale tížilo jej ještě mnoho jiných, neurčitých otázek. Nebylo mu jasno, jak se vyvinul dceřin odpor k matce, z čeho vzniklo její strašné podezření. Tato otázka rychle se v jeho nitru rozrostla. „Nic není marně, ona něco ví, něco viděla," napadalo jej neustále. Jal se pak uvažovati, co jí řekne a jak by měl potom cestou do Hradce vyzvídati. „Možná, že jí pověděl něco Sýkora, možná, že jí i lékárník píše, nebo některá z přítelkyň," myslil si, „možná však, že není nijakého vlastního důkazu. U tak citlivé dívky stačí dobře vbodnutý klep."

Když se o třetí hodině blížil Hálkově ulici, kde Milada bydlila, shledal, že je rozrušen. Představil si, jak asi plakala a jak asi jej nyní očekává, a bylo mu jí líto. Cítil, že vstoupí do napětí, jež jej zabolí. Vystupoval proto po schodech do druhého patra pozvolna, se sevřenou hrudí, v temném jakémsi rozechvění. Mnoho nejasného pohnutí a podezření zalilo jeho duši z oněch nesčíslných úvah, jež jej provázely na procházce ulicemi.

(Pokračování.)

✱

Fr. Sekanina:

GLOSSA O ŽIVOTĚ A LITERÁRNÍM DÍLE JAKUBA ARBESA.

(Dokončení.)

Ovšem že pro romanetta nesmíme zapomínati u Arbesa na ostatní velikou práci mistrovu, na práci, která je ku podivu rozvedená do všech stran a směrů, do všech kategorií různé literární formy a nejrůznějšího obsahového interessu i sklonu. Arbes psal i romány, novelly, povídky a arabesky a črty. Arbes psal i básně, z nichž mnohé byly své doby opravdu populární a hojně se recitovaly (pokud vím, rovnal je mistr a připravoval pro 40. svazek svých spisů). A je přirozeno, že i v nich probleskuje základní ráz autorovy osobitosti: jeho dar znalosti duše, jeho sklony k drobnokresebnému propracování každičkého detailu, všecka jeho originalita a typický svéráz. Platilo-li o romanettě, že Arbes je velmi rád rozváděl a podpíral celými stranami úvah i traktátové filosofie, platí to u románů a větších novell dvojnásob. Jeho ‚mravokárné románky' jsou místy studiemi, jeho *Knihy novell a povídek*, román *Agitátor* (původně: „Pro bratra socialistu"), *Mesiáš, Moderní upíři* (později ve drama zpracovaní), *Anděl míru*, mnohé z *Povídek a kreseb*, které nesou oblíbený Arbesův podklad sociální, jsou proloženy vážnými úvahami společenskými, které by se z nich daly přímo vyloupnouti a zcela samostatně zarámovat. A ku podivu, jak Arbes i zde, kde se stal bezprostředním navazatelem na sociální a maloměstský román Gustava Pflegra Moravského, všecko dovedl hluboce a jasně promysliti, nově a bystře pojat a originálně zaokrouhlit!

Ale mistr Arbes jako opravdový literát a duševní vůdce — v nejednom směru ještě i jako kulturní buditel národa — psal i veliké rozpravy a díla politická (*Pláč koruny české*), zaskočil si i do historie (*Adamité, Nejstarší relikvie a památky české*, brožura *Lež a pravda o sv. Janu Nepomuckém*), napsav také nesmírnou řadu vysoce důležitých, vzácných rozprav, pojednání, studií a úvah o našich i cizích zjevech literárních, společenských a kulturních. V tomto bodě náleží našemu Arbesovi opravdu jistý druh prvenství, neboť byl tu nejenom kongeniálním spolupracovníkem Nerudovým, nýbrž i jeho bohatým doplňovatelem a pilným iniciátorem vlastním. Arbes neměl vlastního daru kritického, jak si jej dnes formuluje moderní vědecká doba: on nepracoval v jistém hledisku, nebyl tu vyznavačem určité kritické soustavy. Arbes tu pracoval více instinktem, byl více reporterem a shledavačem, než stavitelem a tvůrcem. Jeho jemný cit, podporovaný znamenitou zběhlostí v cizích literaturách a znalostí řečí, zaváděl jej velmi zhusta tam, odkud jsme opravdu potřebovali hojné posily — a tak v dobách, kdy Kollárové, Douchové pilně k nám přenášeli stěžejní díla cizí, sbíral Arbes tolikéž pilně svoje životopisné i kulturní poznatky o jejich tvůrcích a způsobem nanejvýš poutavým je k nám uváděl. A byly to zejména záhadné stránky nebo interessantní podrobnosti těchto světových zjevů, které jej lákaly nejvíc — a tak vznikla ona dlouhá, takřka nepřehledná řada studií, jichž naše literární historie — po stránce sneseného materiálu — bude si povždy vážit. A co vykonával pro literatury cizí, vykonával i pro písemnictví naše. Známe velikou řadu závažných, bohatě dokumentárních prací a celých knih Arbesových, kde jsou osvětleny osoby našeho veřejného života buď plně zapadlé nebo nedokreslené a tajemné ve svém podivuhodném přísvitu. Arbes tíhnul i ke zjevům grandiosity a vynikající mocnosti fysické nebo mravní: a tak jeho Kolárové a Krumlovští vsunuti byli v celý veliký šik osobností „mystických", v době Arbesova apoštolství ovšem ještě tím záhadnějších a nepřiblížených, v jejichž čele ovšem kráčejí zejména zajímavé postavy Máchova a Sabinova.

A při tom ovšem nedá se konečně mlčením pominouti všecka ta úctyhodná mistrova práce žurnalistická, ona práce sepiatá hlavně s osudem „Národních Listů" v letech sedmdesátých, která mu vynášela občas i mnohaměsíční žalářování. A což ta jeho pilná, horlivá snaha věnovaná českému divadlu? Což ty jeho vybrané, účinné, průkopnické a nabadající překlady? Hle, jak mnohostranně a plodně se rozkláněl Arbesův zelený strom života! . . .

* * *

Jakub Arbes získal si v životě — svou prací a významem, v neposlední řadě i svým rázovitým lidstvím — jistě velice mnoho osobních přátel. Jedním z nejoddanějších a největších byl jeho někdejší učitel, nesmrtelný náš Jan Neruda, jehož

života, díla i významu byl náš zvěčnělý mistr nejdokonalejším znalcem. A je jistě pro Arbesa doslova platno těch několik přátelských sice, ale jistě správných a krvavě zasloužených slov, která o něm napsal otec české kritiky moderní již koncem let sedmdesátých*): „Nepotřeboval (Arbes) několika desítiletí, by sobě získal uznání. Napsal povídku svou první a ihned byl uznán co spisovatel významu zvláštního a zcela osobně ohraničeného. Dnes je Arbes miláčkem českého čtenářstva, ale význam jeho není ještě dnes určen zcela přesně — Arbes tím vinen sám, proč je právě spisovatelem zvláštním?

Jeho bohatá obrazotvornost, jeho obdivuhodná obratnost ve spojování věcí často heterogenních v kulatý, vždy odůvodněný celek uznává se všeobecně.

Arbes líčí vždy a jen pravdu, byť i v rouše nejfantastičtějším. On nekreslí lidi co „opice andělů", nýbrž co lidi se všemi bolestmi a radostmi jejich, s přednostmi i vadami, s velikými snahami i velikým sklamáním — jakž už v životě bývá. Arbes si nerozbil svůj stan mezi lidmi šťastnými. On je vyhledává při práci jejich i při jejich klamech. Také arci lidé jím kreslení mají tu čistě lidskou snahu stát se a zůstat šťastnými, třeba by ke štěstí volili si cesty své zvláštní, nejčastěji cestu omylu, která

*) Vilímkovy „Humoristické listy" 20. pros. 1879.

místo k sluneční výši žene je ku propasti. Arbes málo kde líčí dokonalé štěstí. Jeho lidé jsou „stromy osudem v stříštky rozdrané, poupata v rozpuku ubledlá, písně ve vzlykot rozdrobené" — není v těch poesie?

Avšak Arbes nerozdírá ty rány. Vše je u něho ovanuto nejčistší láskou k lidem. Ale tou pravou láskou, která není zženštilá, bezmyšlenkovitá, úsměvná, nýbrž přísná, tak že se povrchnímu soudu zdá až příkrostí k lidstvu. Arbes je velkým psychologem, a to dokazuje nejvíce tam, kde líčí „povahopisné výminky" a vše vede a přec rozlušťuje jenom na základech nejpřirozenějších, věčně platných. Lidem jím kresleným vidíme až na dno duše, rozumíme každému slovu a každé myšlence jejich. Proto také i tam, kde obrazotvornost básníkova je nejsmělejší, vidíme my postavy jednotné, jednoduché, a cítíme s celými lidmi.

Arbes je v drobné novellistické črte i v rozvedeném románu vždy zcela svůj, nenapodobí nikdy a nemá ve svém genru rovného sobě ani u nás ani jinde" — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

Toť citát z Jana Nerudy, napsaný před pětatřiciti léty. Ať jako tenkrát, i dnes — nad mistrovou rakví — potěší všecky jeho přátele jakožto poslední pozdrav jeho nejlepšího druha a kongeniálního znalce . . .

LITERATURA.

Karel Sezima: *„V soumraku srdcí"*. Román. V Praze 1914, nákladem Jos. R. Vilímkovým. Stran 204 za K 3·50. — Fráňa Šrámek: *„Křižovatky"*. Román. V Praze 1914, nákladem Jos. R. Vilímkovým. Stran 295 za 5 K. — Aug. Eug. Mužík: *„Tichá dramata"*. Povídky a črty. V Praze 1914, nákladem J. Ottovým. Stran 283, cena neuvedena.

Tři pozoruhodné novinky vyšlé za doby tiskařské stávky a jistě si plně zasluhující, aby na ně bylo upozorněno alespoň dodatečně. Tři vážné knihy uměleckého úsilí, každá jiného poslání i jiných kvalit, ale všecky tři pro své autory výrazné, vtiskující značku osobitosti a odlišně neseného charakteru. A všecky tři zajímavé i svým obsahem.

Kniha Sezimova je formálně nejvyspělejší, plně dozrálá a význačná svým přepečlivým pěstěním po stránce stylu. Je to práce desítiletého autorova odmlčení po „Passifloře", po románě mučené ženské duše, u něhož už tenkráte překvapovalo jemné a důmyslné psychologické propracování. Dnešní „Soumrak srdcí" je už ovzduším zajímavý a nový: zachycen je tu temný kout podkrkonošského pohoří, ovzduší tkalců zmučených bídou tělesnou i mravní, exaltovaných občasnými výbuchy náboženského šílení a literárně už dotčeným Antalem Staškem („Blouznivci našich hor") nebo drobnými črtami Šírovými. A problem sám náleží k nejzajímavějším problemům naší novější románové produkce vůbec: zfanatisované děvče zatouží po vyšším poslání života a podlehne touze rozřešiti „tajemství", zda i bez manželství je možno zrození děcka . . .

U Sezimy už předem vždy dlužno očekávati literární dílo vynikajících a nově ražených kvalit, neboť je mu vzdálena každá opotřebovanost a prostřednost. „Soumrakem srdcí" však ještě více vyrostl a nečekaně překvapil. Dala-li by se mu snad vytýkati jistá povšech-

nost, malá výraznost a určitost pozadí krajinného, jistě bude každý uchvácen výraznou lapidárností postav i karakterů, jež tu byl jednotlivě vykreslil. Hrdinka a její matka, zámožný faktor Florián, podivín Bryknar řečený ‚kráva', řada zfanatisovaných mužů i žen při spiritistických sedánkách i v celém tom životě opuštěného, samu sobě ponechaného lidu jsou jako vykrojeny z nejtvrdšího, průhledného křišťálu. Drama samo, končící tragickým skonem nešťastné fanatičky, svedené hrubou Floriánovou vášní, vedeno je pevnou rukou zkušeného, stále se kontrolujícího umělce, který svými jemnými postřehy citovými a psychologickými nezapřel sensitivního básníka „Passiflory" a „Kouzla rozchodu". —

To už Fráňa Šrámek ve svých „*Křižovatkách*" je jiného uměleckého jádra: netesá do kamenných kvádrů, ale hbitě, s plamennou a přelétavou nedočkavostí formuje svoje figurky do nejkřehčích skupinek porcelánu. Není vytrvalý a vážný pracovník, ale brilantně tvořící improvisátor, milující neobyčejnost, mimořádnost situace, krajní vypiatost povahovou. Ta jeho podivuhodná Štěpa Havlenová, Prahou opilá a využitkovaná venkovanka, ten mimořádně založený romantik-oekonom Vilík Gabriel, ten jeho ponurý a drsně zavilý otec a smyslně rabiátní šafář, ta dravá, vášněmi zpitá a cynicky krásná tygřice Pavla . . . to vše jsou postavy tolik pittoreskní a divné, ale při tom zase tak pravdivé, že je jistě bral autor z ovzduší stojícího mimo vši prostřednost světa, ale na druhé straně z ovzduší existujícího někde opravdu. A mimo to: co vlastního, uvnitř skrytého subjektivismu vložil do této práce autor! Šrámek není z těch spisovatelů, kteří „nechávají své srdce státi před prahem svých knih", jak zní jeden z mnoha obrazných citátů v románě. Žije svými knihami dál a ony prožívají současně jeho život vlastní. Vše je důvěrně prolnuto: od názorů a citového prolnutí povah až po tu divnou a neklidnou formu románového triptychonu, kde první část je věnována hrdince, druhá hrdinovi a třetí polozastřené osobnosti samého autora. Myslím, že je u nás málo knih románových, kde by se byl autor s toutéž odvahou pokusil o uplatnění vlastního lidského subjektivismu jako to učinil v „Křižovatkách" Šrámek. Sem tam ublížil epičnosti, ale podal za to knihu silnou svou originalitou a smělou i dravou po stránce komposiční.

Mužíkova „*Tichá dramata*" jsou vybrána z životních pozorování, jsou výsledkem těžkých a smutných pohledů člověka, který měl nejhlubší porozumění pro bolest a žal zadržovaný uvnitř a živený tichou, oddanou láskou. Vystupují tu trpitelé a trpitelky, oběti svého drsného, neurvalého, smutného prostředí. Vystupují tu lidé divných a brutálních povah, jejichž hříchy vyvažovány jsou serafinskými ctnostmi trpělivých mučedníků života. Mužík črtá, sem tam rázovitě a jednoduchými čarami, sem tam lehounce přidá rozváděcích stínů a světel — ale nikdy nechce dojíti až k posledním hloubkám. Chce jen víc naznačiti, chce jen upozorniti na tu či onu vrstvu lidí, na ten či onen bědný a smutný zjev. Tichá dramata . . . Název opravdu velmi přiléhavý, ač nemyslíme-li při tom na zvyklou dramatickou vypiatost a hlučný, strhující spád. Neboť vnitřní drama může se odehrávati i v nejvyšším utajení a v nejdiskretnějším ústraní zmučených niter . . .

Fr. Sekanina.

*

Po dlouhých přípravách počal právě vycházeti „Ottův divadelní slovník" za redakce Karla Engelmüllera a Karla Kamínka. Základní kameny k dílu tomuto kladl Jan Ladecký. Účelem jeho jest, „podati vědomosti o divadle v jednoduché a přehledné formě, která by umožňovala rychlou orientaci a rychlé poučení". Z 1. sešitu, který máme před sebou, nedá se posouditi, jak dalece bude této zásadě vyhověno, ale přece jest již zřejmo, že redakce dotýká se všech osob i věcí i pojmů s divadlem souvisících a že zvýšený zřetel vzat k divadlu českému a slovanskému. Zhuštěné reliefy, naplněné jen fakty, informují přesně, daleko lépe, než tomu bylo na př. u „Ottova naučného slovníku", kde právě tato stránka trpí neúměrností a neúplností. Ostatně dovídáme se, že i tato encyklopedie koná přípravy ke druhému, zbrusu novému vydání. K „Ottovu divadelnímu slovníku" se příležitostně důkladněji vrátíme.

DIVADLO.

Činohra. *Veselé ženy windsorské.* Veselohra o pěti jednáních. Anglicky napsal *W. Shakespeare.* Přeložil *J. V. Sládek.* Režisér Ph. Dr. *K. H. Hilar.* Poprvé na *Městském divadle Král. Vinohradů* dne 26. dubna 1914.

„Veselé ženy windsorské", jejichž provedením na Městské sceně vinohradské vzpomenuto bylo 350. výročí narozenin Shakespearových, jsou komedií cele věnovanou siru Johnu Falstaffovi, jenž patří mezi nejskvěleji kreslené a nejhlouběji charakterisované postavy Shakespearovy. H. Taine praví o něm: „Ten tlustý dobrák břichatý, zbabělý, hubatý, opilý, vilný, hospodský básník — jest jedním z miláčků Shakespearových a to proto, že jeho mravy jsou mravy ryzí přírody, a že duch Shakespearův jest (arciť jen v jistém slova smyslu) příbuzný jeho duchu." Neboť „Falstaff jest tak upřímně nemravný, že jím již ani není". Tento „rytíř smutné postavy", o němž pěknou stať napsal prof. dr. Josef Janko ve své obsáhlé studii „Shakespeare, jeho život

a dílo“ (12 lidových přednášek — 1907), vystupuje již v „Jindřichu IV.“ (I. a II.), v „Jindřichu V.“ však, ač další spoluhraní Falstaffovo jest v epilogu k II. dílu „Jindřicha IV.“ výslovně slibováno, mluví se již jen o jeho smrti. Avšak miláček Shakespearův zahraje si přece ještě naposled jako neodolatelný veseloherní milovník, napalovaný veselými a počestnými ženami windsorskými a za své pokusy o zálety krutě trestaný na potkání, ať již lázní v Temži, ať výpraskem nebo výsměchem.

Prof. dr. Janko, opíraje se o Taina, líčí komický zjev Falstaffův takto: „— má nesmírné břicho, červené oči, zarudlou tvář pijanovu, vrávoravé nohy. Je netvárným tělem a proto nezná jemnějšího hnutí duševního: nemá — ač jest rytířem — nejmenšího smyslu pro čest, má smysl jedině pro svůj blahobyt.“ A takovým doslova Falstaffem byl pan *B. Zakopal*, jenž pro tuto roli v souboru vinohradském byl prostě praedestinován a projevil v ní mnoho kladných hodnot svého přemýšlivého ducha a tvárných, bohatých svých schopností. Sl. *H. Štěpničková* (Anna) a pan *E. Pražský* (Fenton) vynikli umírněnou hrou přirozených gest a tonu, z níž vanula jarní pohoda rozkošného humoru Shakespearova. Pěknými figurkami byli též markantně kreslení měšťané windsorští pp. *V. Vydry* a *A. Jiříkovského* a zdravým humorem kypící farář a lékař pp. *F. Hlavatého* a *Vl. Marka*. Obsazení role paní Čiperné sl. *Z. Baldovou* nebylo nápadem právě šťastným — jak se ukázalo. V celkovém dramaturgickém a režisérském pojetí komedie jako *frašky* bylo vůbec mnoho překreslovaného a vynuceného. Nebylo vyrovnanosti, jednotnosti, nutného klidu a pravého humoru v hluku a reji figurek navzájem se překřikujících, stále pobíhajících, ustavičně něco robících a nepřirozeně a zbytečně gestikulujících, ač zřejmě mnoho píle, námahy a studia bylo věnováno tomuto omylu v založení a pojetí hry.

Pan dr. *K. H. Hilar* jest — jak několikrát již ukázal — režisérem intelligentním a snaživým, byť ne intuitivním a vždy šťastným, jenž věc spíš *pře*studuje v obavě před běžností a šablonou. Ve scenickém pojetí „Veselých žen windsorských“ chtěl přímo navázati na původní ráz staroshakespearovské sceny. A této snaze dlužno vzdáti úctu a chválu, byť realisace její zůstala v polovině cesty. Jako u Kvapila rozdělena byla scena látkovou, na obě strany rozestupující se oponou ve dvě jeviště. Prostory před oponou nebylo však dosti účelně využito, zadní scena pak, tvořící vlastní místo děje, byla většinou stylisována náladově, s porozuměním a jemným vkusem sice řešena, příliš však — na úkor nutně spádného tempa hry — dekorativně zatížena, ač místo děje charakterisováno mělo býti jen *konkretně vystaveným detailem.*

J. M.

HUDBA.

Pravidelná koncertní sezóna — vyjmeme-li jarní slavnosti pěvecké, jež však v celku neposkytují repertoirem ničeho nového — schýlila se konci. *Pražský Hlahol* provedl po delší přestávce Dvořákovo Requiem, dílo prodchnuté duchem Berliozovým a ještě více Wagnerovým. Je to vedle Stabat mater jediná skladba Dvořákova, jež je zastřena veskrze smutkem a tím uchráněna (až snad na „quam olim Abrahae“) robustního projevu, v jiných pracích jeho se jevícího. Provedení pod taktovkou Kříčkovou bylo velmi zajímavé rázovitým pojetím dirigentovým. Koncert pěveckého sdružení *pražských učitelů*, jež výborně vede prof. Spilka, vyznačoval se některými interessantními čísly. Zvláště to platí o Janáčkově sboru „70.000“ (na slova Bezručova), jenž přes nemožnou svoji fakturu, trhající básníkovy věty na jednotlivá slova libovolně skladatelem opakovaná, jest pln dramatického ruchu, zvláště ke konci. Také Piskáčkův sbor „Jan Kozina“ jest cenný, třeba že projevuje mnoho konvencionálního. Za to ovšem ve sboru Vomáčkově „Talas“ jest toho konvencionálního tolik, co not. Nic nepomáhá, že jest to zcela „moderní“ (resp. Novákovská) manýra a nikoli stará — za krátko bude jí též.

Závěr sezóny a zároveň její vrchol tvořila Berliozova „*Episoda ze života umělcova*“, již provedl Ostrčil se svým Orchestrálním sdružením. Je zajímavo, že letos Berlioz také sezónu otvíral — „Romeem a Julií“ v České Filharmonii. Koncert Orchestrálního sdružení byl význačný tím, že podával toto dílo celé. Nejen však, že bylo to u nás po prvé; toto celkové provedení bylo vzácností vůbec. Skládá se totiž „Episoda“ ze dvou částí, z nichž první, ryze instrumentální „Fantastická symfonie“ jest ovšem pevným článkem v repertoiru všech symfonických orchestrů, ale druhá, monodrama „*Lelio aneb návrat k životu*“, sotva dvakrát nebo třikrát byla dosud provedena, ač od vzniku díla uplynulo přes osmdesát let. K té soustředil se tedy především náš zájem a věru, odměnila ho bohatě. Její forma jest zcela nezvyklá: vystupuje tu na prosceniu herec, přednášející „Lelia“ (vlastně Berlioze samého), umělce, jenž pozdraviv se z těžké nemoci, znenáhla vrací se k umělecké činnosti. Za oponou realisuje orchestr řadu jeho hudebních hallucinací, až konečně při otevřené scéně končí dílo jakousi „zkouškou“ na Leliovu skladbu „Fantasie na Shakespearovu Bouři“, skladbu tak geniální,

že by měla býti dávno kmenným číslem sborových repertoirů.

Lelia recitoval p. Dobrovolný; třeba že u něho i u solistů leccos nebylo, jak bychom si byli přáli, výkon orchestru pod Ostrčilem byl tak mohutný a unášející, že výsledný dojem patřil k největším, jež možno v koncertní síni zažiti. Genius Berliozův nebyl věru — neprávem zneuznáván až do dnešních dob všemi řádně školenými hudebníky! Vždyť t e p r v e t e ď přišla jeho doba, t e p r v e t e ď jest moderní. Cítili jsme to všichni a byli jsme vděčni Ostrčilovi za to, že nám ho takto interpretoval.

Dr. *Otakar Zich.*

TÝDEN.

* V těchto dnech četli jsme v některých našich sportovních rubrikách zajímavé prohlášení: *proti tvrdosti a křiklavé zdivočelosti sportovní kritiky.* Rozvířila se prý v některých směrech tak zběsile, že ochromila zdatnost mužstev. Od té doby, co prý řádí, nevybírajíc slov, co nepodněcuje, nevede, ale nadává a soptí, opustila mnohé naše napadané řady dřívější pružnost i síla, přirozená schopnost vývoje. A proto pryč s kritikou, která je rozvratem a hanbou kulturního století a nikoli — jak by měla být — potřebnou složkou pokroku . . . Nad tím zaslánem váženého sportovního sdružení jsme se zamyslili. Je myšleno vážně, upřímně a je jistě správno. Může sice vzbuditi jisté pozastavení nad tím, že naši stateční borci jsou tolik citliví, a může podnítit zájem našich odborných psychologů a biologů, ale ještě víc musí vzbuditi interes těch, kdož sledovali a sledují naši kritiku — literární. Kolik lidí podlomila a ochromila! Je-li možno pozorovati destruktivní účin kritiky u boxlerů a hockeyistů a kopačů kožených balonků, jak teprve působí na nervy člověka pracujícího duševně v úmorných hodinách nočních, v uzavřené ubíjející pracovně, u člověka, jenž často za všecku svoji práci má na konec právě jen tu — kritiku! Mnoho se zapomínalo u nás, že i výtka a nesouhlas dá se říci přátelským tonem a laskavě a že není potřeba po způsobu ošklivých lidských povah a zavilých stranníků dělati literární katany a mistry popravčí. Sportovní spolek jistě měl pravdu, ozval-li se proti zdivočilému terroru kritikastrů, ale daleko více příčin a také povinnosti naskytalo se a ještě naskytá, aby si příslušné kruhy povšimly našich poměrů literárních, kulturních vůbec a také ovšem i — politických. Neboť i tam se čím dále tím více projevuje, jako bychom se místo kulturního růstu vraceli kamsi pod stany lidojedů.

F.

* Vroucí ctitel Oscara Wilda, Stuart Mason připravil bibliografii přesnou a úplnou týkající se autora „De Profundis", a byla dokončena a objevila se, aby připomněla dílo Franka Harrisa: „Oscar Wilde his Life and Confessions". Vědělo se, že Harris byl po dvacet let intimně znám s Wildem, on prvý rozpoznal jeho talent, podporoval ho i po jeho poklesku a náležel k několika věrným, kteří nezatracovali nešťastného spisovatele. Tato biografie jeho byla z obchodu vyloučena, ni jediný anglický nakladatel neodvážil se ji uveřejniti. Existuje vydání o 350 výtiscích po třech guineích ve dvou svazcích, tištěných na japonském papíře a znamenaných autorem a jiné vydání, prostší, po dvou guineích pro určitý počet předplatitelů. Upisování končilo 5. dubnem a v květnu začnou se knihy rozesílati.

K. V. H.

*

* Před půlčtvrtým rokem (1910) při svých 80. narozeninách Nobelovou cenou poctěný novellista a dramatik P a u l H e y s e, berlínský rodák, zemřel 2. m. m. v Mnichově, kam se byl na pozvání Maxmiliána II. Bavorského odstěhoval a trvale usadil již před 60 léty. Až do své smrti byl pokládán za hlavu t. zv. „mnichovské školy", dnes už dávno pozbyvší významu, byl velmi vážen literárně i osobně, ač jeho umělecký význam (mimo novellu) nebyl daleko takový, jak se snad všeobecně namlouvalo. Jeho dramata („L u d v í k B a v o r s k ý", „K o l b e r g", „H a n s L a n g e" a j.) trpí malou dramatičností a je opravdu téměř podivno, jak tento umělec, v novelle tolik hutný, zaokrouhlený, dramaticky spádný, mohl se v dramatu oddávati tolik rhetorice a lyričnosti. Jeho romány („D ě t i s v ě t a", „V r á j i", „M e r l i n", „N a d e v š e m i v r š k y" a j.) jsou zase příliš neovládaně tendenční, trochu zpátečnické. Vůdcem a průbojníkem Paul Heyse nikdy nebyl, a bylo-li mu po tolik let přiznáváno významné místo vůdčí, bylo to jistě uznání za jeho vpravdě mistrnou, barvitou a pevně stavěnou novellu, ať již ‚italskou' (jež stojí nejvýš), nebo historickou, ‚jihoněmeckou' a ‚porýnskou'. Zvláště první a poslední výtvory oddechují neobyčejně jemně zachycovaným koloritem, živou a piroteskní hrou světel i stínů, suggestivní náladovostí celku. Z italských novell pokládána vždy za nejlepší „A r a b b i a t a" a „D ě v č e z T r e p p i" (první přinesla knihovna „1000 nejkrásnějších novell"), z ostatních výbor „K r e i s r i c h t e r" „V e t t e r G a b r i e l", „W e i n g ä r t n e r v o n M e r a n" atd. Pavla Heyseho často srovnávali s komponistou Mendelssohnem pro jeho slohovou eleganci a vybroušenost, jakož i s romantikem Tieckem, na něhož upomínal svou mimořádností a exotičností námětů.

—n—

V Praze dne 1. května 1914.

Majetník: D r u ž s t v o s p i s o v a t e l ů. — Zodpov. redaktor a v y d a v a t e l: Fr. S. P r o c h á z k a. — Nakladatel: Č e s k á g r a f. a k c. s p o l e č n o s t »Unie« v P r a z e.

Tiskem »Unie« v Praze.

Karel Leger:

TETIČKA PROTEKCE.

(Pokračování.)

Popelář uctivě po zpátku přešel práh a zavřel dveře. Nejprve vyhaslou dýmku zapálil a pak se obrátil k Miladě. „Pan doktor není zlý člověk“ — povídal rozvážně — „ale ještě si nezvykl na to, že má také už padesátku na zádech. Nemusíte se ho bát, slečno. Myslím, že už vám dá pokoj.“

Milada nechápala dobře, ale Popelář neuznal za dobré něco jí vysvětlovat, byl patrně spokojen a zabral se do práce obklopen mrakem čpavého dýmu. Koncipient se nevrátil, nebylo ho třeba — lidí náhodou přicházelo málo. A právě v tom okamžiku, když starý Popelář poznamenal, že by neškodilo, něčím se posilnit po těžké práci, nějakou snídaničkou, a když lovil s povzdechem z hlubin kapes krejcary a čtyřáky (měl včera špatný den, neštěstí v kartách), kdosi zaklepal a již zašustilo hedvábí, do čpavého ovzduší kanceláře jako když dýchne vůně jarních květů.

Paní radová Vizingrová vešla — zase udýchána, uštvána, stále měla na spěch, plná starostí. Rozkašlala se, šátečkem rozháněla oblak tabákového dýmu. „Sem nelze ani vejít!“ postěžovala si, „vykouříte a vyženete všechny slušné klienty!“

Popelář velmi uctivě vstal a klonil se s lichotivým úsměvem. „Milostpaní, račte odpustit, my už dávno žádných slušných klientů nemáme, z těch slušných kouká vždycky špatný zisk.“

„Je pan doktor přítomen?“ ptala se, ale nevyčkala odpovědi, rozběhla se k Miladě. „Ach, drahoušku, tedy jste opravdu zde? Jak se vám tu líbí? Není to pro vás — musím něco lepšího vám nalézti — však jsem si to již poznamenala!“ ze záňadří vytáhla maličký elegantní zápisník s tužkou (vykrojený atlasový kabátek na plných vzedmutých ňadrech byl jí nejbezpečnějším úkrytem pro všechny cennější maličkosti), na kvap ještě cosi připsala.

„Pan chef je sice ve svém kabinetu“ — odpovídal, pokrčiv rameny, Popelář, „ale nechce být vyrušován, odpusťte, milostivá —“

„Dobře, dobře — musím s ním mluvit!“ a bez rozmýšlení zaklepala na dveře chefovy svatyně. Za dveřmi ozýval se hlas doktorův, deklamoval s náležitým akcentem: „Co staré, musí ustoupit a proto — proto ty staré lípy je nutno vykácet — vykácet — stíní do oken blízkých domů — nu, ano, tak jest! — a vysázíme na místo nich nové stromky, aby za sto let, až vyrostou a dospějí, uchovaly památku naší práce — tak!“ Pan doktor připravoval se na schůzi okrašlovacího spolku, neslyšel klepání.

Paní Vizingrová otevřela dveře dokořán. „Dovolíte, doktore?“ Nejprve nějaké nevrlé zahučení, pak s poklonami i s omluvou doktor běžel políbit ručku. „Chci s vámi mluvit — důležité! — víte, mám tolik starostí — Proč zavíráte dveře? Musí to být? Jděte, vy šelmo —!“

Dveře se zavřely. Popelář zvědavě přiskočil a položil k nim ucho, ale pohlédnuv na Miladu, nechal naslouchání a jen se ušklíbl, kývaje hlavou. „Za koho se to paní radová zase přimlouvá? Šťastný člověk! Její přímluva všechno zmůže. Všechno dovede prošlapat — vlastně ne prošlapat, vždyť má takové maličké střevíčky — všimla jste si? Nu, konečně i takové střevíčky — ano, náš starý, věřte

mi, už teď klečí u těch střevíčků!“ chechtal se velmi ošklivě.

Milada sklonila se k práci, opisovala nějakou žalobu. Ale pero jí vypadlo z ruky. „Gusta!“ vykřikla.

„Slečna Gusta!“ ušklíbl se užaslý Popelář. „Kde se tu berete, slečno?“

Gusta vběhla do kanceláře jako štvaná někým — byla ubledlá, rty se jí chvěly jako v zimnici. Chvilku postála, sbírala dech, neodpovídala na otázky. Pak si otřela oči — byly podezřele zarděny — z hluboka vydechla a nutila se do veselého tónu: „Nu, nic — nic se nestalo!“ a už klobouček odkládala, kabátek rozpínala. „Nic — jen —“ a vrhla se Miladě do náručí. „Má drahá! má zlatá! ty mi prominešь, viď?“ nalezla svoji lichotivou výmluvnost, zimnice přestala, oči se rozjasnily. „Nic se nestalo, jen to, že z mé dovolené, kterou jsem si vzala, nadobro sejde. Nemám kam jít. Chtěla jsem, chtěla — na cesty, jak víš — ale zmeškala jsem vlak. Totiž — nezmeškala — ale —“ pohodila hlavou, „zklamala jsem se v rozpočtu. Nemám na cestu a nenašel se dobrodinec, který by za mne platil. Věř mi, drahoušku, muži nestojí za nic, jsou sobci, naslibují toho, až se hlava točí a pak — Nu, marně mluvím. Vidíš, jsem tady — a to je všechno. Pochopíš přece, Miladko, co se stalo. A teď, prosím tě, nehněvej se! Vím, je to ošklivé, avšak nemohu si pomoci, musím se zase zapřáhnout do té otročiny tady — neboť nedostanu-li ještě dnes zálohu na příští měsíc, umru zítra hlady nebo se utopím, nebo — Viďte, pane Popeláři, staroušku —“ lichotila se a šedivého solicitátora hladila po svraštělých tvářích „viďte — dáte mi desítku — ano? budu hodná, moc hodná! Hubičku vám dám, chcete?“

Milada stála užaslá, ztrnulá — porozuměla jasně jen tomu, že musí ustoupit nešťastné družce, která už kabátek svlékla a na své bývalé místo u stolku se posadila v modré, inkoustem zastříkané halence, jak chodila každodenně do kanceláře. Ale co teď ona, Milada? Bude zase psáti marné žádosti, čekat a jednoho dne také tak zoufale uvažovat: buď hladem zemříti, nebo se utopit — anebo — Ne! bezděky se usmála a s útrpností pohlédla na Gustu. Neklesne tak, neztratí nikdy víru v život a v lepší štěstí! Neboť jí na cestu svítí hvězda upřímné, čisté lásky, jaké tato lehkomyslná nešťastnice nikdy nepoznala!

Zatím se Gusta uhnízdila docela pohodlně na staré rozviklané stolici, mnula si překřehlé zimou ruce. „Jsem ráda, že jsem zase tady, teploučko je tu!“ žvatlala. „Venku fičí dnes vítr mrazivý. Na Riviéře bude asi pěkně — ale už se tam nikdy nepodívám!“ Vzdychla.

Popelář kouřil — kouřil, zašilhal potměšile po ní, ušklíbl se. „Já si myslil, že tak nějak to dopadne. Podobné výlety, milá slečinko, vždycky takhle skončí. Škoda — my si už se slečnou Miladou rozuměli. Je hodnější nežli vy!“

„Ach, vím to — kdyby nebyla hodnější, neodpustila by mi — ale ty se slituješ nade mnou, drahoušku, nebudeš se hněvat! Vždyť jsem stokrát nešťastnější, nežli ty. Viď, nehněváš se?“

„Nehněvám!“ řekla klidně Milada, oblékla se, podala ruku Gustě.

„Vlastně —“ poznamenal mrzutý Popelář, „měl by pan doktor dát slečince výpověď a vy, slečno Milado —“

„Ne! Jsem konečně ráda i tomu, že jsem tu chvilku s vámi pobyla, poznala jsem zase jednoho dobrého člověka!“

„Děkuji vám!“ usmál se starý. „Sám sobě bych nevěřil, těší mne, že jste mi to řekla vy!“ chytil její ruku a stiskl upřímně. „Přeji vám, abyste brzo našla něco lepšího nežli tuhle plesnivou kůrku v advokátské kanceláři. Já ji hryžu tolik let a ještě jsem z toho nijak neztučněl. Proto —“

Nedopověděl. — Z kabinetu chefova s laškovným smíchem vracela se paní Vizingrová. Doktor Pučálka ji doprovázel, ohýbaje se v neustálých poklonách.

„Nezapomeňte tedy, prosím! — Ano, místo školníka! Pamatujte si, doktore. Bože, mám já to starosti!“

„Jsem vždycky potěšen, mohu-li vám, milostpaní, posloužit —“

„Vy!“ pohrozila mu. „A tu dodávku kamene na okresní silnice?“

„Ano, milostpaní! Ale dodával onen pán loni pramizerný materiál!“

„Bože můj, co mohu dělat, když přijde a prosí, abych se přimluvila?“

„A co já mohu dělat, když vy se přimlouváte s takovým líbezným úsměvem? Jenom poslechnout!“ galantně zašveholil doktor jaksi podivuhodně omládlý.

Milada chtěla nepozorovaně zmizet, už brala za kliku, v tom paní Vizingrová ji zahlédla. „Slečinko!“ zavolala. „Kam jdete? — Počkejte na mne!“

Doktor, vida slečnu Gustu za psacím stolkem, zamračil se. „Ah, vy jste se vrátila? Škoda! Myslil jsem —“

Gusta jenom pohodila hlavou, zasmála se, zasvítila bílými zoubky.

Paní Vizingrová pochopila. „Slečno Milado — je to pravda? Odcházíte tedy odtud — ale nic si z toho nedělejte — já se o vás již postarám jako matka!“

přikročila k dívce, pod paží ji vzala. „Pojedete se mnou, kočár čeká před domem, budete dnes mým hostem, ano? Potěšíte mne, jsem dnes sama doma, muž odejel za obchodem, bylo by mi smutno. A snad ještě dnes vám vyhledám něco — lepšího nežli tady u lakomého chefa!" s dovádivým úsměvem obrátila se na prahu, kývla rukou doktoru Pučálkovi.

Překvapena a zmatena její laskavostí, dala se Milada odvésti.

V.

„Tak děťátko, odložte klobouk, svlečte kabátek, jsme doma. Prosím vás upřímně, myslete, že jste opravdu doma, neostýchejte se — vidíte, sama nedbám na všelijaké hloupé ceremonie. Hezky si sedněte ke stolu, moje Žany v okamžiku přinese oběd — odpusťte, docela prostý oběd, žádná trachtace, nečekala jsem dnes hosta. Vzkáži paní Charvátové, že obědváte u mne. Jdeš, Broku! Ošklivý pes, viďte? Vizinger má ho rád, je prý to vzácná raça. Protiva! Jen ho uhoďte, slečno! Jdeš mi! A kočku Mícu shoďte s klína, je dotěrná!"

Při obědě — byl skutečně prostý a hostitelka pobízela po staročesku upřímně — Milada znenáhla zbavila se ostýchavosti. Paní Vizingrová dovedla každého si získat neodolatelnou vlídností. Jako hodná maminka se obracela k zamlklé dívce, časem po tváři, po vlasech ji pohladila sama stále usměvavá, žvatlavá. A hezká, růžová, se spoustou nádherných černých vlasů na hlavě, s briliantovými náušnicemi, s měkkýma, bílýma ručkama, které neunavně hledaly, co by hosti dobrého na talíř položily. Paní Vizingrová neměla dítek, samy dvě s Miladou byly u stolu. Rozhovořily se. Milada skromně vyprávěla o svém osudu.

„Nebožátko! Tak mladá a již tolik jste zkusila zlého. A hodná jste — vidím vám to v očích. Takové modré máte jako nebe. Líbí se hochům, viďte?" U paní Vizingrové upřímný soucit s neštěstím a hned zase rozpustilý rozmar — všechno bylo pohromadě. Pláč i smích. „Máte milého, drahoušku?" Milada se zarděla. „Jak byste neměla, taková hezoučká jako obrázek! V očích vám to vidím! Máte — milujete! První láska, viďte? Oči to prozradí, je v nich plno divného plapolu, jako když sluníčko v červáncích vychází. Jste rozkošná, jak se červenáte! Kdo je to, což?"

(Pokračování.)

Stanislav Lom:

TOMU, KDO SE MNOU JDE...

Ó, cesty matné - -; ztrácím pevnou půdu
a s mátohami jenom hovořím - - -
Jdu za světlem, anebo tápu v bludu?
Je hodno žáru vše, čím zahořím?
Otázek bojím se, po pravdě dychtím
a tuším lež - -
Jak potápěč se v možností hloub hroužím:
- - - - - Zda zůstaneš?

Až z dálek vrátím se, jichž nepochopíš,
až zcela v horečných se ztratím snech,
zda ráda přec se v náruči mé ztopíš,
by nevděčného mne tvůj zahřál dech - - ?
Či, budu-li pak všemu světu cizí
a tobě též,
zda v okamžicích, kdy vše pro mne zmizí,
- - - - - mne zavrhneš?

Ó, trůny králů - - - sídla věčných bohů - - -
tajemství nekonečná přírody - - -
otázky nitra: kdo jsem, co chci, mohu - - -
myšlenek nových bíle východy - - - - - - - - -
ach! Přijde chvíle, že se všeho vzdám
za jistotu, že nejsem sám,
že se mnou jdeš,
- - - - - a že mne miluješ!

Emil Tréval:

ROZPUK.

(Pokračování.)

A já vám také, pane Jablonský, aby vám zkouška dobře dopadla, vám i panu Opékalovi. Pozdravujte ho ode mne!"

Chtěla mne objati, na veřejné silnici, ale přidal jsem honem páry. Taková holka! Což pak jsem pro takovou?

A obraz paní Roaldy mi slavně vyplynul, tak jako byla o plesu, všemi obdivovaná, víla, královna elfů — Titania! Kdyby takhle měla nápad, očekávati mne zítra — v plesovém úboru — s vanoucími vůněmi květin — hudba by zněla ze vzpomínek, světla by planula a šepot — šepot závisti ovíjel by se kol nás . . . ha!

Ucourané holky vracející se z továren doháněly mne a obracely se s úsměvem, ba i smělým slovem. Marné úklady! Kdybyste věděly — popelušky milé!

Chodil jsem vsí a všecka její nečistota a puch, křik dětí, hulákání matek, pronikavé kejhání husí a štěkot psí — vše pro mne neexistovalo.

Až ostrý, mokrý vítr obrátil mé kroky domů. Kol sedmé hodiny snesla se nad městem prvá jarní bouře. Ale to už já byl doma.

V noci nevím, zda jsem spal nebo ne. Spíše ne.

Všecky smysly pronikalo blahé, prudké vědomí: Zítra! Zítra!

Mátohy purpurné a žhavé jako tropické pralesy vystupovaly přede mnou, proplétaly se tmou. Kol jako by šelestil hedváb damských šatů, rudých, s dlouhou vlečkou s hyacinty, oranžovými květy, tacety s těžkou vůní. A pak bílé růže! . . .

A jiná, bílá růže stolistá přišla mi na mysl. Na podzim, po pohřbu matčině dala mi Cilka bílou růži. Schoval jsem si ji na památku do sklenice. A když jsem po čtrnácti dnech růži vyňal, pokryta byla odpornou plísní, shnila.

Tak i prvá láska má proměnila se v plíseň. Zda i nynější má láska uschne či — co? Láska? Není to pouze vzdor a pud? Za nic bych nevzdal se toho, co mi slibuje zítřek. Jak mnoho očekávání! Ale je to vše? Celý obsah lásky? Nikoli! Vše ve mně protestovalo. Jen mládí mé se chvělo a hořelo nedočkavostí. Kdybych je mohl vyměnit — Roaldu za Cilku — ještě nyní — fuj!

Z rána otevřel jsem si okna, jak mi bylo horko. A za chvíli raději vyšel ven. Nemohl jsem chvíli na jednom místě setrvati. Slyšel jsem hlas paní Roaldy. Přivstala si. Zda i ona tak čeká? Sotva. Ta asi spala dobře. Professor odjížděl. Vedla si velmi hlučně, komandovala služku, až se to rozléhalo. Sháněla vše na cestu. Ve výpravě byl professor Barbor pedant, hned se rozkohoutil. Hověla mu dnes ve všem, aby udržela ho při dobrém rozmaru.

Šel jsem s knihou do parku. Ale nepobyl jsem. Loudal jsem se kol kolleje, až napadlo mne zajíti k Srhovi. V tom, co mířím do fortny, strhl se poplach. Lidé se sbíhali a zároveň pocítil jsem čpavý čoud. Nad střechou kolleje vyvalil se šedivý, pak černavý dým.

Z fortny hlučely hlasy, lidé volali, hádali se.

„To zas bláznivý Srha!"

„Zapálil?"

„Z opilství."

A už s jinými vnikl jsem fortnou do ambitu. Na zahrádce hořela halda papíru. Kartoun jeden se zakroutil a spatřil jsem kresbu Srhovu.

„Polejte to!"

„Ne, nechte to shořet!"

Plameny praskaly, někdo mlátil do toho tyčí, čímž plamen jen více rozněcoval.

Ve fortně při zdi bylo klubko lidí. Srha starý i mladý a fortnýř. Starý Srha měl chorobou nějakou zkřivený krk, hlava mu téměř ležela na levém rameni. Mladý Srha bled a rozcuchán mával rukama. Všichni tři mluvili zároveň. Fortnýř Fofoňka dorážel, starý Srha vysvětloval a krotil mladého.

Stoupl jsem si k nim.

„To bylo tak — hledám syna, abych mu posloužil — jako v neděli — a Methoda nikde. Vyjdu ven a tu on, jde z hospody — z tunelu — nu napilý — řekněme opilý. Jářku — Metoději — vzpamatuj se! Pomni, co je člověk — že máš — řekněme — duši nesmrtelnou — tak se svévolně zabíjet! Jen to jsem mu řekl — ani slova více — a on hned: Chci od vás něco — táto? A dává mi — řekněme — cigara. A já na to, nech toho ďáblova koření, a on zas, táto, žádné ďáblovo, ale císařské a hleďte táto, aby vás, řekněme, nezavřeli. A já zase, vždyť kašleš, jako by do rakve bouchal — slovo dalo, řekněme, slovo a tu on — jako, řekněme, opilý člověk — vynese tyhle ty věci ven a volá: Když já — ať pojde všecko! A než se něčeho nadám — zapálí

to. Aby ho Pánbůh pomiloval! Tak tak, že jsem ten pěkný olejový obraz zachránil!“

Metoděj Srha dal se náhle do houkavého pláče a jen a jen skočit do plamenů!

„Nechte mne!“ křičel, „ať tomu udělám konec! Luiso, ach Luiso!“

Luisa byla číšnicí v předměstském sklípku.

Přišli hasiči — jako obyčejně když oheň už sám vyhasínal. Ulice byla plná čpavého dýmu, lidí před kollejí jako čmelíků. Čekal jsem, že Srhu zavrou, ale spokojili se tím, že ho povolali na policii a dali mu pořádný výtopek.

Ani piaristé ho z kláštera nevypověděli, jak hrozil Fofoňka. Srha opravoval jim v kostele obrazy a potom, dnů jeho bylo beztoho na mále. Nechtěli mu tu hanbu udělat, aby mladý člověk přišel do chudobince. Starý Srha tam už beztoho byl.

Přišel jsem domů, knihy neotevřev. Ale nehryzlo mne svědomí. Jinouť knihu dnes budu čísti! Příjemné mrazíky pobíhaly mi po těle.

Jen dočkám-li se toho! Počal jsem pochybovati, že očekávání mé se splní. Snad se mi něco stane! I to mě napadlo, že já neb ona náhle zemřeme. Také možno, že professor zmešká vlak a vrátí se. Anebo dostane Roalda — snad brzy už má Roalda! — návštěvu, třeba slečnu Trojanovou? Nesmysl! konejšil jsem se. To je přece naprosto vyloučeno; tak chytrá Roalda je, aby překvapení taková zamezila. A což kdyby přijel můj otec?

Nejabsurdnější nápady rojily se mi v hlavě a ostří jejich namířeno bylo ke zmaru schůzky, od níž jsem očekával objev, poznání . . .!

Samé nesmysly, ale krátily mi hodiny, které se mi nikdy tak zdlouhavě nevlekly.

„Co vy dnes nejíte?“ tázala se paní Kettnerová při obědě. „Díváte se na talíř jako bez duše.“

„Opakuji si v duchu,“ odvětil jsem.

„Zase ty rovnice o jedné neznámé?“ tázal se Herout.

Zdálo se mi, že se mi vysmívá, že něco tuší.

„Do toho vám nic není!“ odbyl jsem ho prudce.

„No, no! Jen se nemračte!“ podivil se Herout a poznal jsem, že jsem prohloupil.

„Moc vás to učení nějak zabírá,“ potřásala paní Kettnerová hlavou, odnášejíc se stolu mou porci téměř netknutou.

Byl jsem na číhané. Nestrpělo mne to doma. Vycházel jsem a zase se vracel.

Kol druhé hodiny strojila se Katy u kuchyňského okna. Netroufal jsem si podívati se na ni přímo. Snad by vše četla v mé tváři. Takové holky do všeho strkají nos. Slyšel jsem z kuchyně i hlas paní Roaldy, pobízející. Po půl třetí Katy vyšňořená sestupovala po schodech. Patrně k muzice, snad do Rubánek. Dobrou zábavu!

Kuchyňské okno na pavlači bylo už zavřeno, když jsem se, již asi po čtvrté, vracel do bytu. Herout si někam vyšel, paní Kettnerová byla na požehnání a starý Kettner spal.

Chodil jsem od okna k oknu, trnul a kousal rty. Náhle odbily tři hodiny. Ani jsem se nenadál.

Nyní!

Ale nohy měl jsem jako z olova. Oblékal jsem zimník. Pak jsem jej svlékl. K čemu? Bral jsem už za kliku, když zpozoroval jsem, že mám všední kabát. Vzal jsem sváteční. Roztřásl jsem se při tom tak, že mi zuby cvakaly. Tak přece jíti nemohu! Utišil jsem se. Ale když jsem se hnul, znovu třesavka. Na věži bila čtvrt. Musím! Ať se třeba roztřesu! Rychle, než se paní Kettnerová vrátí z požehnání!

Vyšel jsem a kráčel po pavláčce. Po prvé slyšel jsem, jak nediskretně vrzala. Nedívá se někdo za mnou? Kolena mi klesala, hučelo mi v uších. A srdce — šílelo. Div z prsou nevyskočilo.

Na chodbě u schodů jsem zaklepal na dvéře. Nikdo neopovídal, nezval. Už jsem chtěl zazvonit. V tom se vzpamatuji.

Osle! Hned bych si dal pohlavek.

Stisknu kliku, povolila. Dveře šly hladce, bez hluku, někdo je namazal. Vešel jsem a vím, že jsem za sebou zastrčil závoru.

Nyní jsem stál před dvojími vchody. Do kuchyně a ložnice. Nikdo na chodbě nebyl. Došel mi na okamžik dech, jako bych strašnou námahu byl překonal.

A zase jako bez rozumu bral jsem za kliku u kuchyně. Ovšem bylo zamčeno. Pak teprve k druhým dveřím. Zase křivil jsem prst, chtěje zaklepati. Ale stiskl jsem kliku. Dveře se otevřely, jako by jim někdo zvnitř pomáhal. A zase tiše a hladce. Záclona v okně byla spuštěna, zlaté šero se tu chvělo. Mířil jsem do jídelny, po špičkách . . . v tom zarazí mne tichounký vzdech. Nedýchal jsem. Na jednom z obou loží to zašelestilo.

Oko si zvyklo šeru. Z bílých vln lože černala se hlava, dívalo se na mne dvé velikých očí. Třpytily se.

„Jsem churava,“ zašeptala paní Roalda, „zavřete dveře!“

„Jsou zavřeny,“ odtušil jsem.

„Zastrčte!“

Zastrčil jsem závoru.

„Odložte!“

Činil jsem, jak kázala.

„Odložte — a sedněte si — někam!“

Drkotala zuby. Přetáhla si peřinu až po krk.

Stál jsem u lože a chvěl jsem se více než ona. Nemohl jsem promluviti.

„Mám horečku, lehla jsem si na chvíli. Ale sedněte!“

Ukázala rukou na židli, stojící u hlav postele. Sehnul jsem se a políbil ruku. Chytila mne pevně a táhla, dolů, k sobě.

„Máte studenou ruku — je vám snad zima?“

Vtáhla mou ruku k sobě. Sedl jsem ne na židli, ale na pelest.

„Hned vám bude tepleji!“

Odsunula se od kraje a já se přišinul.

„Dejte hlavu sem! Vedle mojí! A to dejte dolů!“

Ukázala mi, že mám obuv na nohou. Zavinula se pevně do peřiny, když jsem spočinul podle ní. Zadrkotala zuby. Dívali jsme se oba beze slova do stropu. Mouchy tam kroužily, nebylo jich však slyšet. Srdce bušilo mi těžce, div mi žebra neprorazilo.

Ruka její vyklouzla a položila se mi na čelo, pak na ruce na prsou složené.

„Hoříte! A ruce máte studené!“

Mžikem mne přikryla vlastní pokryvkou, teplo jejího těla na mne zasálalo. Přitiskla se a objala mne prudce lokty. Tiskla, až dech mi v prsou váznul. Jará, rozvichřená síla v ní byla.

Kmitla se mi v očích Cilka. Zaskřípěl jsem zuby. A energicky jsem sevřel Roaldu i já.

Překvapena mne pustila a přitiskla ruce k tělu.

„Co se to opovažujete? Přestaňte! Budu křičet! Hned odejděte!“

Dotíral jsem a ona povolovala, ustavičně protestujíc.

„Nechte tak! Jak jste smělý — zač mne máte? Rozpustilý! Ne — nesmí to být! Tak nejste dobře — počkejte — teď! Adame — Adámku milý — milý — milý! Ach!“

Stal jsem se milencem Roaldy Barborové —

Tedy taková je žena! Nebyl jsem už neposkvrněný, pronikl jsem do velkého mysteria, náležel mezi zasvěcence. Jako Valentin z Fausta praví: A dobude-li jeden tě, má tě brzy celé město. I já dobyl v Roaldě — ženu vůbec, celé pohlaví. Mrzelo mne téměř, že mé štěstí nebudilo v městě žádné pozornosti, že nejsem hrdinou skandální historie, jež by pronikla až do — Kotoule.

(Pokračování.)

F. X. Svoboda:

Z LESŮ ZAZNÍVÁ ZPĚV.

(Pokračování.)

Zazvonil u bytu paní Bláhové se zatajeným dechem. Otevřela mu chvátavá, červená služka. Odložil v předsíni deštník i klobouk a vydechnuv z tísně zaklepal. Rozeznal hlas paní Bláhové a radostné vypísknutí Máši Linhartové. Vstoupil. Přimhouřené oči jeho přelétly po celém pokoji. Usmál se na Lilu Zapletalovu, jež seděla u svého stolečku a cosi si prohlížela. Slunce svítilo do jejích načechraných vlasů.

„Je už Milada připravena?“ otázal se Máši, jež k němu přichvátala.

„Milada?“ pronesla Máša zmateně. „Milada?“

„Ano.“

„Ona ještě nepřišla . . . Měla být doma?“

„Poslal jsem ji domů,“ řekl Král tiše, sevřen náhlou úzkostí. „Řekl jsem, aby mne čekala o třetí hodině.“

„Zašla asi k Voráčkové a teď přijde.“

Král všechen zbledlý oznámil, že ho snad čeká na Karlově náměstí, a že se tam podívá. Vyšel okamžitě z pokoje a uchopiv klobouk sestoupil na ulici. Zde jal se přecházeti. Srdce mu bušilo, nohy se chvěly. Strašná představa tlačila se mu do hlavy: Milada v bílé halence, s rozevlanou modrou sukní, letící s Karlova mostu do Vltavy.

Chtěl se rozběhnouti po městě, ale sotva že se vzdálil na několik kroků, zdálo se mu, že Milada přichází domů jinou ulicí a opět se vrátil. Pátral na všechny strany, došel na Karlovo náměstí, prošel je, podíval se pak k paní Bláhové a nenaleznuv dcery ani teď, sešel opět před dům. Napadlo jej dojíti na policejní úřad, ale neučinil toho. Nemohl pochopiti, proč byl tvrdý, proč nepřivolil, aby jela do Švýcar, když vše dávno bylo sjednáno. Chvílemi chvěl se strachem, chvílemi se zlobil. Unaven vzrušením a napětím, zmořen vedrem a stálým pobíháním přecházel ještě o sedmé hodině před domem.

Milada zatím toulala se všecka rozrušena po Praze. Nejprv bylo jí útěchou vzdorné rozhodnutí, že nepůjde domů. Potěšena

svým odhodláním letěla téměř vinohradskými ulicemi k Olšanům. Cítila, že umíněnost otcovu zranila a radovala se z toho. Brzy však se ukázalo, že útěcha ta rychle mizí a že přikrádá se nejasná otázka, co bude později, co večer, až se vrátí? S počátku ovšem nemyslila na návrat, napadalo ji, že uteče někam do polí a že tam i přespí, ale toto odhodlání záhy se rozptýlilo. Vrátila se pak od Olšan do Prahy, plna již starostí a neočekávaných nových otázek. Vše, co jí otec v poledne říkal, ozývalo se jí z nitra. Slyšela zřetelně jeho hlas a všecka ta divná, strašlivá i hnusná slova, jež stále opakoval. „Proč to povídal? Proč to povídal?" mluvila hlasitě, všecka ve tváři zurputnělá. „Což neviděl, že toho nesnesu, že mi z toho bylo již nevolno?" A týž stud a týž hnus, jimiž se naplnilo její srdce při zprávě o narození sestřině, pocítila i teď. Snažila se neviděti představ, ale marně, ony vtíraly se jí do duše jako ranní světlo do zahrady. Stále onen divný život rodičů, onen živočišný styk, o němž povídaly si dívky ve škole, a o němž i otec mluvil, stále ono poloutajované a polovyslovované tajemství dotíralo na její znemocnělé nervy. Bylo jí hrozné věděti, že rodiče její nyní, po tolika letech opět mají dceru. Myslila, že dávno žijí čistý život. A otec stále opakoval, že v době od prázdnin do vánoc byl sám s maminkou, stále tak nešetrně mluvil, ačkoli ona přeplněna byla ošklivostí a ačkoli chtělo se jí odporem vykřiknouti. Domnívala se, že se na rodiče své hněvá, že se musí hněvati.

K večeru pocity její se ukonejšily. Byla ztrmácena, usláblá, smutná. Starosti, co otec jí řekne, pohltily onu ošklivost, jíž odpoledne trpěla. Usedla na Karlově náměstí, ale jen na chvíli. Plna netrpělivosti kráčela Ječnou ulicí k domovu. Uvědomila si, že způsobila otci hrozný den. „Co udělal?" napadalo ji. „Odejel? Čeká? Hledá mne?" Představila si ho, ustrašenou jeho tvář, a horko vlilo se jí do prsou. Zrychlila krok. „Co řeknu? Co řeknu?" zašeptala.

Sotva že veběhla do Hálkovy ulice, zahlédla otce, přicházejícího od obecního dvora. Povšimla si, že všechen oživl, když ji spatřil. Srdce jí zabušilo. Zbledla a zčervenala. Nohy se jí chvěly. Nevěděla, co učiní, ani co řekne, ale měla dojem, že otce obejme a rozpláče se. Ale v tu chvíli, jak se mu blížila, nitro její naplnilo se ozvěnami onoho odpoledního vzdoru. Šla volněji, s tváří zkamenělou. Rty se jí nepatrně stáhly.

Stanuli u sebe. Lítost a pokání, jež v nich odpoledne vzrostly, uzavřely se v jejich nitrech. Oba mžikem zpřísněli.

„Kde pak jsi chodila?" pronesl otec nevlídně, ačkoli ještě před chvílí chtěl promluviti něco laskavého.

„Po Praze," odvětila plna tísně.

„Nerozuměla jsi, že jsi mne měla ve tři hodiny čekat?"

„Rozuměla," pronesla tiše sklonivši hlavu.

„Proč jsi nešla domů a nečekala mne? Co tě to napadlo?" otázal se mírněji, téměř lítostivě.

V tu chvíli vylilo se z jejího srdce ztajené pohnutí.

„Tatínku," řekla vášnivě, „nehněvej se, odpusť mi a slituj se a nenuť mne, abych jela domů, a pošli mne s Mášou do Švýcar. Teď nemohu, teď nemohu jeti do Hradce, snad později, za měsíc nebo za dva, až všecko bude jiné, ale teď ne. Mně je to nesnesitelné, nesnesitelné, věř mi!"

Král chvíli mlčel. Hryzl si rty. Již před čtyřmi hodinami byl rozhodnut nebrániti jí.

„No, dobrá," řekl potom, „ale ať se vrátíš rozumnější."

Po těch slovech oběma se ulehčilo.

Druhý den odjela Milada s Mášou do Klatov a pak do Lausanne. Král doprovodil je na nádraží. Odpoledne opustil Prahu sám s dojmy zvláštními, velice složitými, neuspokojen a, jak sám hlasitě si opakoval, nebezpečně zmaten. „Co řeknu ženě?" myslil si, „Vždyť jsem nic nedomluvil, nic nepochopil. Naopak, všechno vidím jinak. Co tedy řeknu? Snad jen, že nebylo možná daný slib Máši a jejím rodičům zrušiti."

VIII.

Lila Zapletalová, dcera advokáta v Prostějově, nikdy nesplynula srdcem s Miladou jako Máša. Nečekala proto od ní nijakých zvláštních dopisů, dokonce ne důvěrných nějakých zpráv. Byla proto všecka udivena, když v srpnu z čista jasna došlo jí od Milady několik dopisů neobyčejně dlouhých a vzrušených. Dopisy ty sdruženy byly ve dvě skupiny a byly ozvěnou dvou událostí. První skupina — čtyři listy — došla v době od 8. do 15. srpna. Druhá — tři dopisy — v posledních dnech srpna, krátce před odjezdem Miladiným z pensionátu. Lila pochopila, že byly napsány z přílišných dojmů, z hlubší nutnosti, a že podobných dopisů poslala asi Milada více, zvláště slečně Voráčkové.

Obsah první skupiny týkal se malé sestřičky Jany. Milada nepopsala ani život v pensionátě, ani Lausanne, ani okolní přírodu. To vše shrnula až za podpisem v několik řádek. První list okamžitě za-

čínal onou událostí, jež dle všeho Miladu zabrala úplně. Psala v něm:

„Z domova došly mi smutné zprávy. Otec i matka jsou rozrušeni. Malá Jenička, sestřička má, smrtelně stůně. Krásné, nazlátlé oči její teskně prý se dívají na moji velkou podobiznu, visící naproti kolébce. Do tří dnů se rozhodne život její. Naděje však je málo. Tatínek lituje, že jsem jí dosud neviděla, a že snad jí nikdy nespatřím, a maminka prý velice se souží myšlenkou, že jsem narození krásného dítěte přivítala nevlídně. Kde prý se ve mně vzala nenávist k takové líbezné nevinnosti? Věru dnes to sama pochopiti nedovedu, dnes, kdy nemyslím již na rodiče, ale na ni, na Jeničku, svou malou, těžce nemocnou sestru. Lilo, nedovedu ti vylíčiti, jak jsem nešťastna a jak se odsuzuji za všecku tu ztřeštěnost. Lekám se, že Jenička zemře jen proto, že jsem ji přivítala tak strašně. Ublížila jsem jí krutě a ona sama, aby mi nepřekážela, opouští svět. Utrápím se těmi myšlenkami, a zemře-li nebohé to dítě, na věky snad se z výčitek nedostanu. Jsem již nemocna a všichni pozorují, že se pro něco soužím. Mlčím o své úzkosti, poněvadž vím, že by mi nikdo nerozuměl. Jak by kdo mohl pochopiti, co dnes sama již chápati nedovedu? Hrozím se, vzpomenu-li si, jaká jsem byla. Hrozná, hrozná! Dobře se pamatuji, jak jste na mne tenkrát s Mášou udiveně hleděly. Věř mi, že se za to nenávidím. Přebíhám dnes ulekaná a zoufalá, jako bych se byla zbláznila. Čekám zítra zprávu — jaká bude? Zemře? Bože můj, slituj se a uzdrav ji! Musila bych skočit do jezera. Máša mne těší a hlídá, ale já nevím, co se se mnou děje."

Ve druhém listě oznamovala o této události mimo jiné:

„Dnes došla zpráva, že Jenička sotva již na živu zůstane. Maminka prý je jako šílená. Sedí u kolébky a stále usedavě pláče. Tatínek prý ji těší a pan lékárník stojí prý v koutku jako němý, se slzami v očích, stále připraven někam doběhnouti nebo mamince posloužiti. Všichni prý na mne vzpomínají a všichni prý vědí, že bych musila mít Jeničku ráda, kdybych ji spatřila. Však již sama vím, že ano. Myslím na ni stále, vidím ji a chtěla bych býti u ní, aby aspoň jednou oči mé popatřily na ni a oči její aby se podívaly na mne. Zdá se mi, že prchnu z pensionátu a vrátím se do Hradce. Bože můj, proč jsem tak daleko? Snad bych jí chudince přinesla zdraví, snad bych všecko zachránila. Máša mne však hlídá a ustrašeně mi sděluje, že jsem nemocna a že musím být moudrá. Úmysl můj, jeti domů, zdá se jí šílený. Vím, že se odtud nedostanu, že by mne nepustili. Ostatně — jak bych to mohla učiniti bez svolení rodičů? Ale já přes to chvílemi mám pocit, že uletím. V noci, až nebudu spáti, a až mne zas sevře taková úzkost jako na dnešek, budu se za Jeničku modliti."

Třetí list, poněkud kratší, obsahoval věty plné rozechvění a úzkosti:

„Nevím, co se doma děje. Bojím se, že je Jenička mrtva a že mi nechtějí o tom ani psáti. Jsem rozrušena a stále pláči. Noc jsem probděla v jediném zoufalém napětí. Představovala jsem si, že právě sestřička umírá. Uvěřila jsem tomu a rozeštkala se. Máša chudáček přišla o půlnoci ke mně a konejšila mne. Děkovala jsem jí, ale mne potěšiti nebylo možná. Duše má naplnila se nevylíčitelnou úzkostí a lítostí. Opět se mi zdálo, že jsem příčinou smrti Jeniččiny, opět jsem se děsila představami jejích očí a její chladnoucí tvářičky. Vyslyší mne Bůh? Slituje se? Žije ještě to drahé dítě, kterému jsem tolik, tolik ublížila? Či je již mrtvo, pouhý led? Lilo, ach, kdybys byla u mne a přitiskla ke mně svou hlavu, snad by se mi ulehčilo. Lekám se všeho a stále se třesu. Chvílemi ještě zadoufám, ale ihned poznávám, že je vše marno, že je již rozhodnuto a že snad již ubohou sestřičku pochovávají. Lilo, proč jsem byla tehda tak zlá? Lilo, co se to se mnou dělo? Proč jsem se tak prohřešila?"

Po třech dnech došel čtvrtý dopis, psaný velkým, chvatným písmem, poměrně krátký. První část jeho zněla:

„Probděla jsem noc v úzkostech a modlitbách. Dopoledne přinesla mi slečna ředitelka dopis do vyučování. Věděla, že trpím a že ho v zoufalství očekávám. Třásla jsem se napětím. Lilo, Jenička vyvázla z nebezpečí. Je zachráněna. Bůh mne vyslyšel. Úzkost má pominula a jsem nyní všecka šťastna. Ach, kdybys tušila, jak se na ni těším a jak bych ráda jela domů. Sedím teď v zahrádce a odkládám chvílemi pero, abych se mohla zahleděti v dálku. Ach, vše je krásné, a srdci mému je volno a blaženo."

Lila potěšena tím napsala jí dlouhý list a zmínila se též o svém malém zklamání, o právníkovi Lebedovi, jejž milovala. Bolest její, vyslovovaná jednoduchými větami a drobným písmem, zdála se nepatrnou a bláhovou. Dříve, dokud byla Milada nemocí Jeniččinou rozrušena, nechtěla ji svým žalem obtěžovati. Nyní, soudila, vyslechne Milada moje srdce a potěší mne, jako jsem činila já, ale zmýlila se. Milada napsala až ke konci srpna a ne

o příběhu Lilině, nýbrž o sobě, o svém zájmu. Sdělovala jí, že se setkala s Janem Sýkorou na jezeře Ženevském, jak si smluvili, a že musila velice opatrně si počínati, aby jí nevyznal lásku. Byl prý hezký, dokonale oblečený. Lila cítila z dopisu totéž, co cítívala i z osobního jejich styku, že totiž Milada hledí na Sýkoru s výše, že se mu posmívá, že ho znehodnocuje, ale že jej miluje. Nelíbil se jí tento neupřímný poměr a řekla jednou Miladě do tváře: „Proč se mu posmíváš? Vždyť ho miluješ!“ Tehda ji tím neobyčejně rozčilila. Milada dlouho se hněvala a při každé příležitosti snažila se Lilu přesvědčiti, že Sýkoru nemiluje. Ale slova nic nepomohla, když všecko počínání její prozrazovalo tuto zatajovanou lásku, tento neobyčejný zájem. Máša ovšem říkávala: „Lilo, neklam se, to není pravá láska, to je ješitnost!“ Lila však pohodila obyčejně rukama a odpovídala: „Možná, ale jen ji pozoruj! Samé drobné starosti o každý jeho krok, o každou jeho myšlenku.“

Po tomto dopise Miladině následovaly rychle za sebou ještě dva. V těch konečně popsala život v pensionátě, krajinu a různé drobné události v okolí, ale bylo hned patrno, že učinila tak pouze proto, aby mohla široce vylíčiti jednu příhodu, jež patrně velice ji zaujala a jež nitro její opět přeplnila. Tato příhoda zdála se obyčejnou, nevinnou událostí dívčího srdce, ale i Lila vycítila v ní cosi významnějšího a všecka se tím opojila. Snad způsobila to Miladina živost, snad bylo v těch dopisech zachyceno zvláštní okouzlení, jež rychle přešlo i na Lilu. Možná, ale jí brzy se zdálo, když si dopisy opět a opět přečítala, že jde o cosi důležitého a nepochopitelného, o cosi, co uniká pohledu i myšlence, co však stále se vrací a na dosah přibližuje. Tento dojem byl tak živý, že zapomněla trápiti se pro Miladinu netečnost k jejímu žalu. Soužení úplně zmizelo vedle strhující zprávy. Vyběhla na zahradu a pobíhajíc pod jabloněmi rozezpívala se z nejasné touhy, jako by i ona přijala cosi z této zdánlivě nepatrné události.

Tato místa v obou posledních dopisech, jež Lilu tímto mocným zavlněním opojila, zněla:

„Nemysli si, že mezi tebou, Mášou a mnou bylo nějaké přátelství. Ne, naprosto ne. Nás nepojila hlubší nějaká myšlenka, nás nesdružoval vnitřní zájem. Máša mne má upřímně ráda, jako já ji, ale to není ono uchvacující přátelství, jaké jsem nyní poznala, a jež mi přineslo mnoho nového světla a pochopení vlastního srdce. Ráda bych ti o tom napsala, abys pochopila i ty, ale bojím se, že toho nedovedu, že slova má budou příliš odlehlá a hrubá. Já sama bych byla ovšem nedospěla k tomuto poznání, třeba bylo ve mně živo, neboť neměla jsem ohně, jenž by nitro zažehl. Snaž se postihnouti smysl mých nevhodných slov. Jde o to, že dívčí srdce, mé, tvé, Mášino i všech, žije v stálém zajetí, stále je opředeno sítí, stále je ovládáno nějakou mocí. Neodpírej, nekřič, že ne, ale přemýšlej raději o tom, co jsem napsala. Dívčí srdce je v zajetí první touhy, první lásky, prvních snů, v zajetí neurčité moci, jež je činí zbabělým a bláhovým. A nejen zajato, je i opojeno a zemdleno. Vzpomeň si, že jarní vzduch oslabuje a opíjí. Možná, že jsem řekla nejasně, co jasně vidím, a že mi neporozumíš, ale jsem přesvědčena, že ti vše zjevím na zimu ústně. Potom pochopíš. Mluvené slovo strhuje. Já též ihned pochopila. Ach, Lilo, užasla bys, co vnitřních sensací jsem zažila v těchto posledních dnech. Ono zajetí, o němž jsem se zmínila, sdružilo mne se třemi dívkami, cizinkami, jež jsou nyní mými přítelkyněmi. Všechny čtyři jsme pochopily, všem bylo jasno, že nás ovládá jedna záhubná, oslabující moc. Řekly jsme si to před týdnem v zahrádce. Vlastně vyřkla to Věra, černovlasá a černooká sličná Ruska z Moskvy, dcera továrníka, millionáře, kteráž nás všecky v pensionátě okouzlila. Tato dvacetiletá dívka je zvláštní, všechno, co dělá a co mluví, působí na mne jako ozvěna z neznámého světa. Je velice jemná, dokonale vychovaná, dítě ruských salonů, je i dobrosrdečná, ale asi poněkud svéhlavá a panovačná. Možná, že se mýlím, že vznikl ve mně tento dojem jen proto, že my ostatní jsme mladší a méně vzdělané. Ovládla nás, možná, jen z tohoto důvodu, ale je jisto, že Věra má sebevědomí. Snad mají všichni millionáři sebevědomí. Ona pak má ještě neobyčejné osobní kouzlo, a, Lilo drahá, obléká se — jak se tobě nebo mně ani nezdálo! Všechny dívky se za ní táhly, všecky se do ní zamilovaly, ona však dlouho byla uzavřena. Teprv v poslední době utvořila si kroužek, jejž nazvala „Čtyřlupínek“. Já byla první, kterou si vyhlédla a s níž mluvila. Pozorovala jsem dávno, že ji hovor můj s Mášou, mluvily-li jsme totiž česky, velice zajímal. Máša však nemá Věru ráda. Nevím, proč; snad že Máša je poněkud ještě hravá a že hovoří o životě, o mužích a o lásce příliš dětinně, příliš po starodávnu. Je mi to líto, ale ona, zdá se, nijak se tím netrápí. Mně ovšem pomohly k té cti — ale nechci se chlubiti — mé nazlátlé oči. Ty vůbec způsobily zde sensaci. Věru, jak ze všeho

patrno, mne má velice ráda. Soudím z toho, že při každé příležitosti mne něžně poceluje svýma růžovýma, krásnýma rukama. Častokráte mne svými vonnými, vyšpulenými ústy tichounce políbí, což mne podivuhodně rozechvívá. Poslouchám ji jako učitelku a jsem stále vzrušena jejími nápady.

Mimo mne oblíbila si Švédku Thoru, modrookou, světlovlasou, růžovou dívku neobyčejně lepé postavy, rozvážnou a uctivou, připomínající lilie v nevětrné zahradě. Thora je ze Štokholmu, dcerou obchodníka. Vše u ní vězí v dlouhém pohledu a stálém úsměvu. Má nezvykle krásné a pravidelné zuby. Každému chce se tuto stále čistou bytost líbati a každý se na ni usměje. Do Věry zbláznila se snad ještě více než já. Čtvrtá v našem čtyřlupínku je Američanka May z Bostonu, smědá, poněkud upiatá dívka kaštanových vlasů, hnědých očí a sevřených rtů. Zamýšlí studovati v Paříži, mluví již dokonale francouzsky a básní. Nemiluje něžností. Zdá se, že v nitru jejím je mnoho zatajené touhy. Vzruší-li se totiž, je náhle vroucí a vášnivá. O ní nelze říci, že je krásná, ale každý nazve ji zajímavou.

Nuže, tento náš kroužek bavívá se večer vzpomínkami a nejrůznějšími časovými i uměleckými otázkami. Věra má mnoho dobrodružných nápadů, May ráda hovoří o poesii. Onen náš rozhovor v zahrádce o zajetí dívčího srdce zaujal všechny jako náhlý plamen. Věra, zdála se, měla myšlenky ty ujasněné a dokonce snad i dávno probrané. Mluvila jistě a vášnivě. Nevím, jak se to stalo, volila-li snad případná slova, nebo zaplavilo-li nás její kouzlo, my všechny tři vzplanuly jako pochodně. Porozuměly jsme."

„Dnes uzavřely jsme přísahou dosmrtné přátelství. May podobala se soše s hořícíma očima. Věra nás všechny políbila. Neprožila jsem dosud větší a posvátnější chvíle. Modré oči Thořiny zalily se slzami. Padala nám v náručí jako vlastní horoucností opilá. Zdvíhala jsem stále ruce k výši a myslím, pošetile mluvila, ale oči mé prý zlatem svým podobaly se měsíci. Věra neustále slibovala, že na žádnou z nás nezapomene. Ach, Lilo, tyto chvíle byly chvíle ohně, nadšení a víry, ty nikdy nezapadnou, jich teplo nikdy nevymizí!"

„V minulém listě psala jsem ti o onom hovoru našem o zajetí dívčího srdce, i o tom, že jsme uzavřely přísahou dosmrtné přátelství, a dnes všecka vzrušena sděluji ti něco ještě neobyčejnějšího, totiž, že se provdám jen za toho, kdo přinese osvobození, kdo rozbije tato pouta. Snad je ti nejasno, jak to myslím, ale je to zcela prosté. My uznáváme za nejlepší lásku osvobozující, takovou, jež se snáší jako náhlé světlo do zapleteného, zemdleného srdce, jež osvobozuje z onoho zajetí. Zalíbila se nám ta myšlenka a neustále o ní uvažujeme. Věra dokonce vidí již, jak to bude. Ví i to, jaký bude onen muž, jejž si vezme. Přijede odněkud z Uralu na divém koni v poslední chvíli, kdy ji — zajatou dlouhou první láskou — připravovati budou k oltáři. Uchvátí ji i její rodiče svou krásou i odvahou a osvobodí ji. Ach, Lilo, mně se to děsně líbí! Kdo pro mne přijede? Kdo mne osvobodí? Kdo mne uchvátí?"

(Pokračování.)

Marie Calma:

NA ADRII.

(R. 1912.)

Je tam krásně za časného jara. Když u nás není o něm ještě ani potuchy, má již Adrie svou proměnlivou barvitou hru slunečních paprsků, rozkvetlé mandlovníky na Rábu a v Lovraně, a na Brionech věčnou, neopadávající zeleň.

Briony! Přijeli jsme tam v druhé polovici února, za slunného dne. Pulje a protější Fasana bělaly se v slunci, zdobně odlamovaly se od hladiny mírně rozechvělé větší i menší lodi s pestrým plachtovím i drobné, mušlovité kocábky, jež zdály se býti pouhou hříčkou na velké, uklidněné té hladině. Vítr dul měkce, vše kolem slabě prochvíval a přinášel časnou vůni v skrytu rozkvétajících fialek. Ostrov věčně zelený nás uvítal a přijal — — —

Za hotely, které kupí se kol přístaviště a jichž okna zvědavě hledí vstříc přijíždějícím lodím, rozkvétaly keře bíle a žlutě. Nebylo holých větví, nebylo jarního vyčkávání. Zde dějí se přeměny nepozorovaně, není náhlých přechodů ze zimy do jara, z léta v podzim. Sotva list spadne, jiný ho nahradí, mráz nezahladí tu stopy květů, slunce neloučí se na dlouho, nedá odumřít travkám docela. V římských vykopávkách promodrává to vonnou mosaikou fialek a sedmikrás, jsou tu olivy, thuje, bambusy, modříny a palmy v pestré

směsici. Stále zelené pevnolisté keře, protknuté zrůžovělými poupaty eriky, tvoří neproniknutelnou houšť. V jich úkrytu jde cesta rovná a bílá, mechem propletená, oplocená jazykovitými listy mohutných agáv, a vede k travnatým mýtinám, k rozkošným výhledům na moře, k tichým zálivům odpočinku. Jen moře nenápadně tam šumí a racek dotýká se hladivě bílým atlasem svých křídel jeho měkce zčeřeného povrchu. Divná poesie spí tu v rozvalinách starých svatyní, jichž štíhlé sloupoví zvědavé ruce vyhrabaly z pod země a vztyčily násilně nad rozvalinami zarostlými břečtanem. Briony jsou sídlem odpočinku, jsou kolébkou tiše rozhoupanou, k jejímuž kolébání šumí moře nenápadný svůj doprovod.

Pro Lovranu a Opatiji (Abbazii) nemohu se nadchnouti; zde již příliš pracoval lidský důmysl, aby v průhledy oken a balkonů zachytil půvab výhledu na moře, které, příliš dotýkané pohledy, jako by tu zevšednělo. — Lovrana alespoň má v pozadí Monte maggiore a pěknou scenerii domků rozvěšených při strmých cestách a v boku staré své město, zajímavě zklikacené. A půvab má též úzká cesta nad mořem při zahradách, v kterých to promodrává květy myrty, a která má v době kdy nechodí tu tlumy hostí, poesii tiché samoty. — Za to Opatiji divně znetvořili — místečka jí nenechali k volnému vydechnutí a snažili se vnésti sem na úzký skalnatý břeh vše, co má velkolepá Nizza a Monte Carlo, jichž rozloha dovolila již zahýřiti si těm, kteří budují pohádky z kamene. Zde však za náhradu volného výhledu na moře nedali zhola nic. Těsno je v Opatiji a ti, kteří sem přijíždějí, připadají mi jako rackové, kteří v zábavné hře vyměňují si u pobřeží svá místa na kůlech, hrajíce si směšně na honěnou.

Pěkný byl výlet do Kastavy i výhled z ní, ale daleko pěknější Moštěnice, stlačená v úzkých uličkách těsných průchodů, s domky, podobnými jeskyním na stojato, jichž prozelenalé omšelé kameny nevídají slunce. Pěkná je Moštěnice i cesta k ní i pohled na moře z pavlánu hospůdky i malíř Lucca, šťastný fantasta ve svém domě, jako stvořeném pro akvarell a se svými „dějinami lidstva", stlačenými v padesáti čtverečních metrech pomalovaného plátna, s freskami z černé lepenky a žlutých cvočků na cihlovém podkladě podlahy, se sochami podivného původu ve výklenkách a s tiše se usmívající tváří, na niž se díváte bezděky s přivřenýma očima, abyste jí otevřeným pohledem neprobudili ze sna.

Je zajímavo, dívati se, jak se Cirkvenice rozběhla za ostatními. Jak ohromný hotel Terapia, tam nahoře, chce býti svůdným a zachytiti nejlepší pohled na průliv pro ty, kdož se v něm ubytují. Pěkná je procházka při břehu, kde to voní kořennou vůní šalvěje a mateřídoušky, u nízkého lesíku borovic a hlavně tam, za Vinodolem, kde cesta stoupá a objevuje se podivuhodný půvab rozlehlého údolí, jehož zeleň vlnami rozlévá se daleko, až ku Novi, které též začíná se probouzet a vystřikuje k nádhernému Bribiru, polévá jeho zdě a mírně, krotce zauzluje se kolem hřbitůvka, kde malíř mohl by vybírati záviděníhodné detaily. Cirkvenice má svůj Vinodol, krásu hlubokého údolí pod Bribirem, Novi, poněkud zakleté, odkud z cimbuří starého hradu Frankopánů je viděti daleko a jehož náměstí dekorují skupiny černě oděných, pobledlých žen. — Klidně plujeme k Spljetu. Je polední žár a loď jako by usínala. Ještě vzpomínám, jak jsme jeli na jaře Sušakem na Trsat a jaký byl odtamtud báječný výhled na Kvarnerský záliv, jak strašné i pěkné zároveň sklouzati pohledem po srázu skalisk a co divné náladovosti mají ty zbytky starého frankopanského hradu, otočené plazivou zelení. Jak osaměle ční tam zbytky bývalé slávy: vchod s věží a pokřiveným znakem, Napoleonův sloup, hrobka, kaple, polozbořená místnost musejní se zbytky roztrhaných praporů — vše ponuré a omšelé jako sluha, jenž vybírá pro sedmdesátiletou hraběnku N. a čtyřicítiletou její dceru od cizinců po korunce a těm štědřejším trhá „na památku" snítky rozkvetlé myrty . . .

Opatije a Lovrana již pomizely — ještě Moštěnice, bělavé hnízdo, objevila se nahoře. Hladina je tichá, rovná, žárem zatížená a kolem není šumu, kromě toho, jejž způsobuje loď sama. Při table d'hôte starý generál a několik líně koketujících dvojic. Hovor německý a maďarský. A po obědě na palubě lehká dřímota. Zvuků není a oči těkají chvílemi z pod přivřených víček po březích, volně mizejících a ustavičně se opakujících složením svých skalisk a nízkého porostu. Pak se objevuje věžatý Ráb, zelený, podlouhlý jeho střed a vůně borovic, jež v slunci rozpouští svou mízu, jako by sem zalétala se vzpomínkou na Ráb v jarní kráse, na bílé kytice plně rozkvetlých mandlovníků a hebký, neslyšitelný dešť jich lupenů.

Zadar, u kterého později zastavujeme, vypadá zcela nezajímavě a za nic by se tu nechtělo sestoupit. — Slunce zachází, od moře vane svěží pověv. Není možno na-

slouchati hovoru spolucestujících, jež dřímota opustila. Starý generál začal o švestkách a poručíci netroufají si říci něco jiného. I záletnou Maďarku po mém boku nic jiného nenapadá a tak je dlouho slyšeti jen „Zwetschken, Zwetschken ... ja und Zwetschken ...“ Chvíli ještě se přemáhám, ale pak cítím, že musím již odejít — smích už nechce být zticha ...

Jak je pěkně tam docela na špici lodi, nad bílou pěnou vod, zježených otřesy šroubu a neústupně dorážejících na dřevěnou šíji lodi, jež zůstává nepohnuta. A celá přeměna dne v noc odehrává se před námi. Vody chvějí se nejprve zrůžovělým poleskem západu, pak objevují se odstíny modře, v dáli temněji pruhované, a lehké zčeření mění oba odstíny a láme. Zlaté nitky nejprve vyvlékají se z předena barev, jež stávají se matnými, ledva žnatelnými a zhuštěné šero je chvíli nade vším, jako ruce kapelníka velící klid před započetím symfonie. Pak zažíhají se hvězdy současně se světly majáků, měsíc vychází, aby rozhodil po hladině opět lesklá svá vlákna, jež tak dobře sluší jejímu zvlnění. Jak stojím tak zcela na pokraji, připadá mi, že plynu mezi krásou hvězdnaté oblohy a prostříbřeného moře. Sním s otevřenýma očima a při plném vědomí nejkrásnější sen — moře omývá všednost a neohraničenou, mohutnou svou velkostí vše z duše vytiskuje, na vše dává zapomenout. —

Světla majáků mihotavě se rozzařují, zvětšují a rozprašují po bílých stěnách holých skalisk a daleko v širokém okruhu — zlatý svůj pel. Mezi světly naší lodi a jejich rozšířenými zřítelnicemi nastává tajemná domluva, magnetické spojení. — Tak plujeme dál a pojednou, jako když řada velkých modroleských brillantů sepne se v náhrdelník, rozložený na tmavém sametu, představuje se nám Spljet v nočním nádherném svém osvětlení. Jak blíže přijíždíme, rozestupují se brillanty náhrdelníku, jich světelné odrazy lámou se ve vodě, klikatí se jejím pohybem. A mohutné molo vztahuje vstříc naši lodi kamennou svou paži.

Je hnedle půlnoc a Spljet je nedělně oživen. Před palácem Dioklecianovým, na širokých chodnících před kavárnami sedí obecenstvo. Hovor zní odevšad a smích. Je teplá, jižní hvězdnatá noc a od moře vane svěží pověv. Hudby není a přece jako by zněla — takový souzvuk je v jižní té noci, jež nedá spat a jejíž půlnoc je radostná. — — — — —

(Pokračování.)

FEUILLETON.

Kdo to o nás řekl, že jsme vlastně Němci česky mluvící? Nikdy nebylo jistě v tomto pokořujícím výroku tolik hrůzné pravdy jako právě teď, kdy se už germanisujeme nikoliv jazykem, ale vkusem a kulturou zcela dobrovolně, ba s okázalostí zrovna perversní. A prim, jako ve všem našem veřejném bláznění, hraje zase divadlo! Poprask, jenž byl v nedávných dnech zplozen u nás pro Wedekindovu „Lulu“, je hanbou našeho veřejného rozumu a naší národní discipliny. Několik mladých pánů dopálí se — právem či neprávem — na Národní divadlo, a protože mají trochu novinářských styků, povstane z jejich demonstračního představení v předměstském divadle veliká manifestace politická, směšná a naivní — a největší české žurnály jí mlčky a bojácně a istují!

V minulých dnech hrály se v Praze dvě divadelní hry, českému obecenstvu dosud neznámé: německá od Wedekinda, silného moderního dramatika, jenž však ani v své vlasti se dosud neuplatnil docela, a ruská od Ostrovského, pravého to klasika slovanského divadla. A všimli jste si, jakým způsobem se naše denní kritika k této dvojí události zachovala? Bylo-li žalostno viděti už to ochotné nadšení pro import vkusu německého, bylo ještě žalostněji pozorovat, jak referenti našich žurnálů nedovedli o hře slovanské docela nic povědět — snad proto, že se o ní nedočetli dosud ničeho u kritiky německé!*) Orgán našich radikálních státoprávníků, dosud nesmiřitelný odpůrce vší českoněmecké dohody, uvítal uvedení „Lulu“ na české jeviště — politickým úvodníkem, v němž české představení německé hry nazváno s chlapeckou naivností „mezníkem ve vývoji českoněmeckého zápasu“ (jako by se jaktěživo nic německého v Čechách nehrálo!), a představení samo provázeno dvojím několikasloupcovým referátem — ale když pak hrán Ostrovskij, ohrnul týž zuřící mládeneček nos, že „dnes není ho českému dramatu a divadlu zapotřebí“!

Všechen ten případ nestál by arci za zmínku,

*) Jediný referent „Času“ — buďme spravedliví! — dovedl si v tom zmatku zachovati rozvahu a klidný úsudek.

kdyby nebyl příliš typický. Neboť tímto způsobem zachovala se v minulých dnech, s výjimkou prve uvedenou, všechna naše denní kritika. A proč? Protože se chystá nová divadelní kampaň, a chystá-li se v Čechách divadelní kampaň, vzal čert všechno ostatní a národní disciplinu nejdřív! A právě proto chce se nám o té věci promluvit. Oblíbencem té kampaně je berlínský krajan p. Zavřel, muž jistě čiperný, divadelně zkušený a hlavně „machr" — novinářský jeho ctitel soukromě se o něm vyjadřuje, že „ještě líp než divadlo dovede řežírovat noviny" — ale ani k vůli tomuto panu Zavřelovi, (jehož berlínské úspěchy jsou ostatně dle úsudku odborné německé kritiky — viz v 17. čísle berlínské „Schaubühne" — tuze, tuze záhadny!), nebudeme desauovat svůj nedojednaný politický spor s druhou národností v Čechách, smysl svého bytí na rozhraní světů germánského a slovanského a svou potřebu jiných styků s ostatním písemnictvím slovanským. To všechno nedáme ve psí, jestliže se právě zachtělo několika pražským mladým pánům a jimi zjednaným emisařům z Berlína, majícím žalostnou náhodou přístup do pražských redakcí.

A vypadá-li při tom orgán našich radikálních státoprávníků naivně, vypadá největší český žurnál, list někdy Nerudův, až uboze, a je nám líto jeho někdejších velikých cílů slovanských, smějí-li býti na jeho vlastních stránkách blamovány několika nezodpovědnými redakčními spolupracovníky, kteří by za krátko dovedli proměniti rubriku Nerudovu na expposituru kavárenských tlachů berlínských.

*

P. Selver:

ANGLICKÁ ZPRÁVA.

Jména: H. G. Wells a Arnold Bennett mají v Anglii dobrý zvuk. Právem, neboť není pochybnosti, že oba tito spisovatelové podpořili znamenitou měrou vývin anglického moderního románu. Pokud se týče H. G. Wellsa, mohou jeho fantastické povídky předem býti vyloučeny. Ne, jako by bez významu byly, ale protože před jeho sociálními romány ustupují do pozadí. Wellsa možno nejlépe hodnotit jako zobrazovatele mravů s jistou zálibou pro sociální a (žel!) sexuální problemy. „Žel" jest tu na správném místě, neboť v posledních letech téměř se starostlivou pravidelností převládá u něho osnova: poměr obou pohlaví vůči sobě. Dříve se chápal téže látky lehčí rukou — jako na př. v studentském románě „Love and Mr. Lewisham" (Láska a pan Lewisham). Jeho pozdější práce v této oblasti s výjimkou skvostné „Historie pana Pollyho" staly se hloubavými, sentimentálními a často silně realistními. K tomu se druží ještě, že Wells z osobních pohnutek se nestrachoval a dal vystupovati ve svých románech známé osobnosti pod rouškou nebo i bez roušky. „Anna Veronica", s jiného hlediska ostatně, obraz kulturní neobyčejně názorný — jest zcela prostě kus dosti nevkusné vlastní biografie. Totéž platí o „The New Machiavelli" (Nový M.) s jeho odvážlivými episodami ze života lásek jistého zničeného politika. V jeho nejnovějším románě „The Passionate Friends" (Vášniví přátelé) prostírá se nudná manželská zpronevěra. Sem tam zvábí ještě zbytek skvělého Wellsova umění slova z jeho syté malby náladové. Leč celek románu zůstavuje dojem trapný, že starý Wells zmizel neodvolatelně. Zde píše znavený, nejistý si muž hmatavě, zmateně, opotřebovaný. Je příznačno, že „English Review", zdatný orgán literárního procovství, přináší novou Wellsovu práci v měsíčních sešitech: „The World Set Free" (Osvobozený svět.). V ní vrací se Wells ke svým starým snům o budoucnu, což případně by mohlo znamenati, že jeho zásoba je vyčerpána.

A Arnold Bennett? Zaznamenal se jednou případně názvy dvou svých knih. Napsal totiž svazek kvetoucího nesmyslu, „The Human Machine" (Lidský stroj) a divadelní kus „What the public wants" (Co chce obecenstvo míti). Nuže, Arnold Bennett jest právě „lidským strojem", který píše: „Co chce obecenstvo míti". Doznává veřejně, že mu běží především o to, aby svými spisy pokud lze vydělal hodně peněz. A bůhví, to také učinil. Leč důsledek toho jest, že jeho sebrané spisy vykazují nejpodivnější protivy. Někdy píše neuvěřitelné věci, potom přijde nádherná historie, jako „The Old Wives Tale" (Báj starých bab), kde s obdivuhodnou technikou líčí osudy života tří sester. Často dovede obratně vymeziti střed mezi pouhými romány zábavnými a literaturou. To činí ve své poslední práci „The Regent" (název jistého divadla), která jako pokračování jedné z dřívějších historií, „The bard" (Chytráček), vykazuje týž tryskající rozmar. „Chytráček" jest totiž pratyp přičinlivého, vychytralého obchodníka střední Anglie, kde ostatně Bennett sám je domovem. Tu jest ten pravý Bennett, bez opírání se o Flauberta a de Maupassanta, s jejichž technikou se obeznámil za delšího pobytu ve Francii.

Ti dva lidé vytvořili tradici, jíž mladší generace příliš mnoho děkuje. Pěstění jazyka, obírání se moderními a modernějšími thematy v široce založených a technicky obratně provedených pracích — to vše stále více stává se patrnějším. K tomu připínají se různá jména tak: Compton Mackenzie s krásným vývojovým románem „Sinister Street" (Mračná cesta"), jímž, bůhví proč, v jistých kruzích vzbudil náraz. Kniha jest myšlena jako prvá část hluboce založeného díla. Vedle něho stojí výslovně (neboť všecka jména uváděti není zde na místě) Hugh Walpole, jenž si vytkl po-

dobné velké mety, G. D. Beresford a Oliver Onions. O obsahově a stilisticky vynikající románové trilogii tohoto promluvilo se již zde. Po této temné zkoušce síly vydal nedávno dva souvislé mnohem měkčím štětcem malované genrové obrazy, „The Two Kisses“ (Dva polibky), název dlužno přijmouti symbolicky, a „A Crooked Mile“ (Křivá míle, Bloudění a zmatení). Jsou to výtečné líčně z londýnských uměleckých kruhů s jemným nátěrem satiry. Před pozorným a zasvěceným čtenářem vystupují jisté figury dosti jasně. Dotek vyznívá však mnohem přitlumeněji než u Wellsa a jest prost té bezohlednosti, kterou Wells poštval si proti sobě mnohého nepřítele.

V oblasti lyriky nelze vlastně žádných nových men uvésti. Za to však možno upozorniti na opětné vynoření se Richarda Le Gallienna a Arthura Symonsa, dvě postavy z dekadence devadesátých let. Příliš často přeceněný erotik, Le Gallienne, po dlouhém mlčení přichází s novým svazkem básní „The lonely dancer“ (Osamělá tanečnice); pobledlá manýrnost a znavující posa jsou as negativní vlastnosti tohoto básníka, jenž vykazuje sice allury, ale ne přísnou ukázněnost umělce. Arthur Symons, pathetický ostatek z velikášské doby, vyluzuje v „The Knave of Hearts“ (Srdcový kluk) staré erotické tóny, které snad v jeho „London Nights“ (Londýnské noci) vyznívají méně temně a dutě. Významnější než básně původní jsou básnické překlady z Catulla a Verlaina, s nimiž Symons poněkud bytostně jest spřízněn. Více potěšující jsou sebrané básně „A. E.“ (George W. Russell), irského mystika, jenž si vytvořil ideální myšlenkový svět, aniž vzdal se doteku skutečného života, neboť Russell, osobnost zvlášť milého půvabu, osvědčil se prakticky jako podporovatel průmyslu Irska.

V anglické lyrice vyciťují se nové proudy. Kolem Ezra Pounda totiž, silného, ale na šikmé dráhy se dostavšího talentu shlukla se skupina tak zvaných „Imagistů“, kteří nedávno vydali „Anthologii imagistů“. Jak patrno, anglická řeč není způsobilá, aby hlubokomyslné myšlenky těchto pánů (a dam) projadřovala. Trocha francouzštiny je přece divukrásná. Hnutí jistě vychází z Paříže, kde Pound, žel teď na výsost nekritická a konfusní hlava, duševní potravu čerpal. Švadroní se o projasněném stylu a vnitřním rhytmu až přespříliš. Protože však ni jediný člen té skupiny není s to, aby rozvinul rozumnou myšlenku, působí se mnoho hluku nadarmo. Jak v lyrice, tak v dramatě. Excentrické, beztvárné musí nahrazovati nedostatek ideí. Shaw se k tomu žene vesele. Nejdříve „The Great Catharine (Kateřina Velká), neuvěřitelně nevkusné a hloupé dílo s episodami ze života ruské carevny, které mají býti pikantní. Potom se objevil kus „The Music Cure“ (asi: Léčka hudbou), který předešlé co možno pošetilostmi předstihuje. I ta anglická kritika, která od dávna před Shawem se hluboce skláněla, konečně se zarazila. Fakt je, že Shaw prostě anglickému obecenstvu se posmívá. Napíše-li někdy kus poněkud důstojný svého jména, dostane se především na jeviště v cizozemsku. Vzpomeňme si na „Pygmaliona“; kus se hrál v Praze, Stokholmě, ve Varšavě a Vídni a — v Londýně posud ne.*) Této zvláštní přízně Angličanům později se dostává.

Zmínky zasluhuje dále jako kuriosita první divadelní kus G. K. Chestertona „Magic“ (Čarodějství). Ve svých článcích a románech Chesterton, jenž má silné literární kvality (mnohým připomíná Ottu Julia Bierbauma), vyhrotil parodoxní a exentrické k vrcholu. Jeho spisy se hemží jenom takovými podivínskými nápady. V dramatě začíná právě tam, kde Shaw přestává — právě tou fraškovitostí, která se jemu stala běžnou. Přes název není v kuse ani stopy po kouzlu. Avšak reklamnímu umění jistého denníku podařilo se té bídné slátanině dopomoci k vnějšímu úspěchu. Dospělo se až tam, že redakce těch novin zavedla rozhovor na osnově: Dějí-li se zázraky podnes? Ano, arci jen, když taková fušerská práce může vnucovati se přibližně intelligentnímu obecenstvu!

Dartford, Kent.

LITERATURA.

F. X. Svoboda: *„Mladost radost“*. Povídky z úsměvů a žertů. V Praze 1914, nákladem Jos. R. Vilímkovým, stran 400 za K 4·—.

Bohumil Hora: *„Naděje nových jiter“*. Vyzdobil J. Bous. Na Kr. Vinohradech, nákladem Karla Mikoty, stran 176 za 3 K 20 hal. —

— „Co že jsi tak bledý?“ — „Unavil jsem se.“ — „Ano, tím věčným díváním do studní. Dnes však pojď se mnou. Je jarní den. Podívej se, jak se loužičky třpytí!“ . . . Toť motto předeslané nejnovějšímu svazku *F. X. Svobodových* novellistických a povídkových náčrtů. Je přiléhavé, tak jak by ostatně přilehalo dobrým dvěma třetinám tvorby tohoto šťastného člověka, který nikdy nepřestal milovati jara a mládí, který i ve svém nejrozkvetlejším mužství umí se roztomile sehnouti k poupěti, jemnými prsty je polaskati a modrým okem se na ně usmát. I zde tak činí: jeho *„Mladost radost“* je kniha vonného flirtu, zahrávání a laškovných scén, drobných úsměvů a preletavého půvabu mládí, které dnes — jako ten pestře zbarvený motýl — usedne zde, aby zas v nejbližším okamžiku zapomnělo na vše a radostně se přissálo třeba hned vedle. Přečtěte si jenom na příklad takové „Mladé oči“ — takřka jen rozvedenou anekdotu o tom, jak zelené mládí umí nasazovati růžové brejle—:

*) Až teprve 11. dubna 1914.

co milých a vonných episodek tu dovedl autor rozhodit kolem! Jako kytici narůžovělých poupat májových jabloní! Anebo drobné, rozmarné vložky z „Veverek“, povídky jaksi stěžejní a nejrozvedenější, ač na příklad taková „Mařenka Vondráková“ svými jemnými a vážnými psychologickými postřehy stojí nad ní! F. X. Svoboda je tu všude vysloveným básníkem mládí, jeho radosti a tryskajícího zlatého štěstí, ale i jeho zmatené bezradnosti, divné nostalgie a zrádného smutku, který se občas dostavuje, nevíme odkud, aby dříve či později zmizel, nevíme kam. Zde je autor velikým a šťastným znatelem povah i stavů, milým vypravovatelem, jehož dialog i ve své nejvšednější každodennosti má vůni pravdivosti a jímavé, nelíčené prostoty.

Hodně daleko od této prostičkosti v názoru i podání stojí debutní prósy spisovatele *Bohumila Hory*, jejichž svazek vkusně vypravený Juliem Bousem zapadl na náš stůl. „*Naděje nových jiter*“ jsou rovněž obrazy mládí, ale ozývá se z nich život předčasně porušený poznáním tajů, hlubin, spádů a nástrah. Všichni ti mladí a zajímaví studenti a skladatelé, spisovatelé a jemní esthéti života, všecky ty jejich milenky, vyznavačky a přítelkyně zdály si již do kolébky přinésti cosi z příštích zmatků a nepokojů zralého žití, což je učinilo předčasně vyzralými, nervosně znepokojenými a přecitovělými. Pan Bohumil Hora stylem velmi uhlazeným, bystře tekoucím a jemně zrytmisovaným, stylem, jenž svědčí o značné akribologii a snaze po jazykové ryzosti, vykládá o stavech a situacích těchto mladých hrdinů a hrdinek, kteří víc cítí, přemýšlejí a filosofují, než jednají — a jednají-li, tož obyčejně v romantickém vzrušení a s velkými, dramatickými, nejraději hned tragickými gesty. Jistý druh oněginovské romantiky se spleenem a s pessimistickým zatížením niter vrací se k nám prosami p. Horovými, místy i cosi z gestikulace a nálad mussetovských starých proverbů o životě a lásce. Autor miluje hrůzy bouře, zeyerovskou orientální nádheru interieurů, středověkou romantiku úkladných vražd, podvržených dětí a jedů — ale v tomto zčernalým zlatem vyzdobeném rámci chvějí se bledé tváře moderních dětí dneška, se záhadnými, do hloubek upřenými pohledy, v nichž se obráží snaha nejúpornějšího řešení citů, filosofií a nálad. Nelze upříti autorovi značného povšechného vzdělání; zajímavé theorie umělecké i kulturní jsou tu nadhozeny v dialogu hrdinů, maeterlinckovské nálady a nietzscheovská morálka vyznívá z celku. Ale po stránce čistého novellistického umění schází právě průhledná, jasná a lapidární motivace povah i dějů, prostota nazírání a jednoduchá, při tom suggestivní a oživující line zdravého epického dění.

Fr. Sekanina.

Prof. Dr Artur Brožek: *Zušlechtění lidstva.* „Duch a svět“ čís. 5. Nákl. F. Topiče v Praze.

Jako bylo a jest snad dosud módou hnutí abstinenční, k jehož propagaci propůjčovali se i odborníci vědečtí, tak stává se dnes módou hnutí *eugenické*, jež si vytklo za úkol zušlechtění lidstva. Přítomná knížka jest českým tlumočením idei tohoto hnutí v cizině — hlavně v Americe a v Anglii pěstěného — a informuje čtenáře o svém oboru dobře. Jde pak, jak známo, stoupencům směru toho o poznání příčin, jež ovládají tělesné i duševní vlastnosti generací. Poznatků takto získaných má se pak užiti k zušlechtění příštích generací hlavně vhodnou regulací sňatků. Zkušenosti získávají se jednak experimentálně, z pokusů fysiologie rostlinné a živočišné, jednak statisticky, studiem rodokmenů a experimenty psychologickými. Jak pokusy takové někdy na čtenáře prostého rozumu působí, vidno z experimentů Pearsonových, který zkoušeje celkové udání asi 1000 posluchačů university Cambridgské, našel mezi nimi 7·4 geniů, vedle nadání ostatních. Jaká tu útěcha pro zneuznané talenty, kdyžtě dnes jich úroveň duševní půjde pokusem zjistit. Že by pak si snoubenci příštích generací dali regulovati vždy svůj sňatek podrobným vyšetřením rodokmenu a šli za sebe dle pravidel odvozených při oplodnění hrachu neb při zušlechťování domácích zvířat, k tomu myslím ani nejoddanější stoupenci nového učení vždy se nepropůjčí.

* *K. A.*

Jules Renard: „*Zrzek*“. Z frančtiny přeložil prof. Hanuš Jelínek. Nakladatel Jos. R. Vilímek v Praze.

Jules Renard sám sebe nazval pyšným slovem: „chasseur d'images“, t. j. „lovec obrazů“ nebo „lovec dojmů“. Rémy de Gourmont případně charakterisuje jeho literární tvorbu výrazem: „chce překvapiti přírodu v pelechu“. Renardovy „Histores naturelles“, jež vyšly v českém překladě Klementiny Laubové jako pátý svazek „Moderní Bibliotéky“ r. 1912, jsou útvarem. tak prazvláštním, tak ojedinělým, tak prostičkým a přece tak umělecky hodnotným, útvarem, čnějícím tak sebevědomě jako skalnatý útes v dorážejícím příboji vzdmutých vod, že charakteristika „otisk přírody“ byla by znehodnocením těchto básní v prose — a opět: výraz „básně v prose“ postrádal by citelně onoho epitheta: „otisk přírody“. Prosa Renardova jest život, pravdivě zachycený bystrýma očima příliš citlivého básníka, jenž srostl s přírodou tak úzce, že rozumí řeči kamenů, rostlin i zvířat, a co více — jak možno se přesvědčiti z jeho knihy „Zrzek“ — také nesmírně složitému mechanismu; duši člověka, nebo ještě více: duši dítěte. Jules Renard je zdánlivě skrblivý ekonom slova, až naivní ve svém jedinečném výrazu, ale skizzuje

do svého zápisníku, možno-li tak říci, ještě přesněji a plastičtěji, než jeho slavný a nenapodobitelný soudruh v tomto literárním genre, Rudyard Kipling. V „Zrzkovi“ ještě zřejměji, než v jeho „Povídkách z přírody“, vystupují ony paradoxní obsažnosti prostého stylu: slovo, či dvě postačí zde naprosto k zachycení určitého a trvale neměnitelného dojmu. Pro knihu Renardovu bylo by možno utvořiti nový kritický výraz: „situační psychologie“, neboť „lovec dojmů“ dává zde skutečně mluviti obrazům a situacím za duši „Zrzkovu“. A činí tak s dokonalým mistrovstvím a sebevědomím umělce-malíře slovem. Nevyhýbá-li se konečně ve své snaze přiblížiti se životu ani brutalitám v některých partiích své knihy, obestřel je za to humorným a shovívavým úsměvem nad lidskými pošetilostmi. *er.*

TÝDEN.

* Ve středu 6. t. m. dožil se Abrahamovin náš známý literární historik a pilný pracovník v oboru literatury paedagogické školní rada *an Kabelík*, profesor státní průmyslové školy nichovské. Rodák z moravského Přerova, sobil nejdříve na různých středních školác vé rodné země, načež byl přeložen do Plz a brzy na to (1902) na Smíchov. Literárně upozornil na sebe již v posledním (III.) ročníku „Zory“, almanachu moravské omladiny, který snažil se uplatniti Bartošovy ethnografické zásady na poli krásného písemnictví. Byv jejím spoluredaktorem, vydal tu pečlivou a přehlednou stať o „*Shakespearových dramatech v Čechách*“, jejímž jistým dozvukem byly po letech vkusně vypravované „*Povídky ze Shakespeara*“ (právě letos poznovu vydané nákladem Šimáčkovým). Velmi činný již za let svého moravského působení, obohatil paedagogickou literaturu středoškolskou zejména přepracováním známých *Bartošových čítanek* v autorově duchu, vydáním několika rozborů a výborů předních českých spisovatelů (Bozděchův „*Baron Goertz*“, Němcové „*Babička*“, prósa *Nerudova* a j.), později i vydáním „*České čítanky průmyslové*“. Hlavní zásluha Kabelíkova záleží ovšem v pilné, důkladně a pronikavou akribií i hloubkou nesené práci literárně-historické, zejména z oboru literatury moravské a jejího obrození. Možno říci, že Kabelíkova vydání o *Klácelovi*, *Helceletovi* a *Leopoldu Hansmannovi* (Antoši Dohnalovi), spojené často s ukázkami a rozborem jejich prací nebo se srovnáním korrespondencí, mají cenu stěžejní, namnoze průkopnickou a objevitelskou. Pěkné stránky o rozvoji moravskoslezské literatury obrozenské v Laichtrově „Literatuře XIX. století“ vyvolaly jistě vděk čtenářů. Přejeme milému jubilárovi mnoho zdraví i štěstí k podobným pracím dalším.

—*n*—

*

* V Rusku, kde se mnoho bádá nyní v literárních archivech, často objevují se neznámé rukopisy, ale někdy vznikají i omyly z toho a věci odvozené a nepravdivé. V rusk. Liter. histor. Věstníku uvádí se příklad. V „Pugačevském buntu“ líčí Puškin: „V Ozernoj stará kozačka brodila pod Jankom, berličkou přitahovala utopence k břehu a volala: Nejsi-li moje dítě? Nejsi-li můj Stěpuška? Nejsou-li to tvoje černé kučery, jež vodička myje? Neznámé zase odstrkovala.“ A k tomu místu v rukopise kdysi N. A. Efremov přičinil podivnou poznámku: Stará kozačka je matka Sg. Razina. Tím objevuje se Razin jako současník Pugačeva a spiklenec. Efremova poznámka dostala se i do literární vědy, bez dovolání se pramene a do belletrie. P. O. Morozov v obou vydáních Puškina poznámku přijal za pravdu. Razina — vzešlo patrně z domnělého volání staré kozačky, a kdyby Puškin byl napsal, že volala místo Stěpušku — Sašenku, komentátoři byli by napsali: stará kozačka je matka Alexandra Makedonského, a v literární historii by se to opakovalo a belletrie měla široké pole pro tvorbu. *K. V. H.*

*

* Maxim Gorkij, jenž se vrátil do Ruska, když byla udělena hromadná amnestie politickým provinilcům a usadil se ve Finsku, nesmí však přes to do Ruska, protože byl pro povídku „Matka“ druhdy odsouzen nejen pro pobuřování, ale i pro bludařství, a na obé je trest vyhnanství. Amnestie netýče se prý jeho provinění, jehož se dopustil uveřejněním té povídky ve „Znanie“ r. 1908. O

*

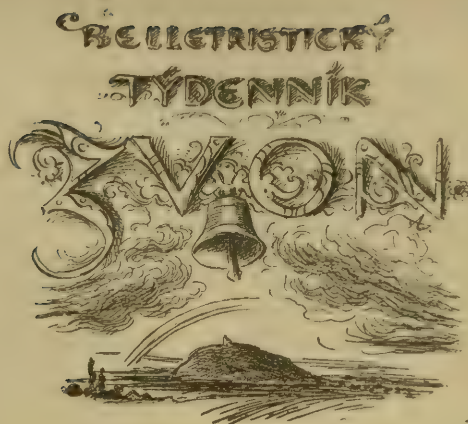
Knižní dary radě městské. Bývalo rozkošno, že básníci i muži učení věnovali pánům radním města, v němž žili, buď dílo své nebo exemplář knihy vytištěné. Chtělit se pochlubiti prací vlastní a přízeň rady městské si zjednati, ale pomýšleli i odměny si zasloužiti. V počtech obecních Starého města pražského r. 1616 a 1617 mezi vydáními na dary stojí, že konšelé dali knězi Jiříkovi Tesákovi za knížku jim dedikovanou pět tolarů širokých, M. Lukášovi Bochonfovi za „orla carmine vypsaného a do místa radního presentovaného“ také pět tolarů celých, a M. Václava Klementa Žebráckého za básně dedikované deseti celými tolary odměnili; a M. Samuel Sabatecius Meříňský za logiku panu purkmistru a pánům věnovanou 10 zl. obdržel. Dobře, že obyčej už pominul — dnes by pánům radním na dary takové nestačila ani pokladna. *V. V.*

Arch. m. Prahy, rkp. č. 82.

V Praze dne 8. května 1914.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Zodpov. redaktor a vydavatel: Fr. S. Procházka. — Nakladatel: Česká graf. akc. společnost »Unie« v Praze.

Tiskem »Unie« v Praze.

F. X. Svoboda:

Z LESŮ ZAZNÍVÁ ZPĚV.

(Pokračování.)

Tyto poslední listy Lilu mocně pobouřily. Byla plna nepostižného stesku a snad po prvé jala se porovnávati Miladu s Mášou. S touto dopisovala si pravidelně o všem, co se kolem dělo, ale tyto listy nijak jí neroztoužily, nijak neuchvátily. Pravda, byly vroucí, přátelské, upřímné i jasné, ale nezazníval v nich zpěv, jaký zazníval v listech Miladiných, neměly onoho neurčitého hlaholu, o němž neví, odkud jej vítr přináší, onoho hlaholu o temných příčinách žalu i radostí a o opojném osvobození dívčího srdce, jaký naopak měly nádherně hučící listy Miladiny.

Dokud s oběma v Praze bydlila, nepovšimla si téměř rozdílu v jejich povahách. Máša byla jí milejší a bližší, Milada cizejší a vzdálenější. Nepřemýšlela nikdy, proč, přijala tuto skutečnost bez otázek. Věděla, co každý ví, že je nám některý člověk milý, jiný protivný, některý blízký, jiný vzdálený.

Tehda viděla v povaze Miladině mnoho nepříjemného, s čím se nedovedla srovnati, co ji překvapovalo i urážela, ale ku podivu, právě tyto vlastnosti nyní, když na ni vzpomínala, zaujaly ji a ozvalo se z nich cosi nového, sourodého a souzvučného s těmito listy. Shledávala na sobě, že na Miladu myslí celý den, kdežto Máša jako by ani na světě nebyla. Přistihnuvši se při vroucnější představě své, jak s Miladou se vede za ruku, zvolala: „Opice, ani si toho nezasloužíš! Píše jen, aby se pochlubila. Ptala se mne snad někdy, co cítím? Je sobecká jako mráz! Opice!" A bylo zřejmo v jejích očích, že by ji chtěla spatřiti a horoucně ji obejmouti.

IX.

Na počátku září za jasného, teplého dne přijela Milada ze Švýcar do Hradce. Vyskočila z kočáru v bílých šatičkách, ve zohýbaném slaměném kloboučku, [illegible]ecka růžová, a sotvaže se políbila s matkou a otcem, chvátala do pokoje a volala živě:

„Kde je Jenička? Kde je Jenička? Kde je?"

Malá chůva, děvče s červenými, vyboulenými tvářemi, přicházela jí naproti s dítětem v náručí. Milada dotkla se jemně sestřičky a pohlédnuvši do jejích očí usmála se na ni a něžně ji pocelovala.

„Ach, hezká je!" volala na matku, přicházející k ní. „Roztomilá! Bú, bú — ty droboučká!" zasmála se opět na Jeničku.

„Všimla jsi si očí?" otázal se otec, nesoucí ruční vak dceřin. Tvář jeho zářila. „Očí! Všimla jsi si?"

„Ano. Má je však příliš přimhouřené. Jsou temnější než mé."

„Tak jsi byla i ty, právě tak. Chvílemi se mi zdá, že se vrátila minulost, že jsi zas malinká."

Zasmál se. Tereza se naň ohlédla. Modré oči její podivně zasvitly. Zdálo se, že ji cosi zamrzelo.

Milada proběhla všemi pokoji, jako by v nich někoho ještě hledala. Sotvaže se vrátila, prohodil otec:

„Pan lékárník za hodinu přijde tě přivítat, byl tu dnes dvakráte."

„To mne velice těší!" zasmála se. „Je opět o něco šedivější?"

„No, poněkud zbělel, nepatrně sice, ale přece zbělel," řekla Tereza přivřevši oči, jako by o něčem nenadálém chvíli myslila.

„Až zbělí úplně, bude hezký!“ zvolala Milada. „Ta ryšavá barva mu neslušela.“

„Teď je velice milý,“ dodal Král. „Snášelivější. Všecko je už dobře. Chodí k nám jako před lety.“

Milada zatím odkládala klobouk a zaběhnuvši do kuchyně ke služce Tonči požádala ji o teplou vodu na omytí. Rodiče naslouchali jejímu radostnému kroku a hlasu. Tereza dívala se na muže. Milada zazpívala.

Vrátivši se pohlédla na matku udiveně o otázala se:

„Čí je to klobouk a havelok v předsíni?“

„Dědečkův. Což nevíš, že tu je? Čtrnáct dní již. Letos šel do pense,“ sdělovala Tereza oživnuvši. „Kde pak se zdržel? Chtěl tu býti dřív než ty.“

„Je na procházce,“ poznamenal otec, „chodí denně do parku se starým Vocelkou, zkamarádili se.“

„Dědeček Vrána je tu?“ volala Milada radostně. „Dědeček z Dobříše? Ach, to jsem ráda!“

„Přijel se podívat na Jeničku,“ řekla Tereza.

„A na mne ne?“ zvolala Milada. „Což mne už nemá rád?“ Tváře jí nepatrně zahořely.

„Na tebe taky,“ zasmál se Král. „Musili jsme mu o tobě neustále vypravovat. Pamatuje si všecko, co jsi mu kdy řekla. Nosí všecky tvoje podobizny v malých deskách v kapse a ukazuje je. Chlubí se a říká: „má slečna vnučka“. Už by byl odejel, ale k vůli tobě počkal.“

Milada se usmívala. Poskočila pak ke kolébce, kam zatím položila červená chůvička maličkou její sestru, a usednuvši k ní jala se přítulně hovořiti:

„Ty jsi mi chtěla uletět do nebíčka, abych tě ani nepoznala? Byla bys mi tím veliký zármutek způsobila! Jeničko teploučká, sestřičko bílá, budeš mne mít ráda? Přilneš ke mně? Budeš se se mnou radit? Usměj se, no, usměj se na mne! Vždyť jsem Milada! Slyšíš? No, co tak udiveně hledíš? Maličká! Bú, bú!“ A smějíc se zabořila hlavu do peřinky. Dítě se zasmálo. Rodiče přistoupili ke kolébce.

V tu chvíli přišel nadlesní Vrána, nevysoký stařec se šedivým plnovousem, hnědýma očima a holou hlavou. Deset roků byl již vdovcem. Spatřiv Miladu, zazpíval větu:

„Holubičko, poleť ke mně, k fořtovi šedivému!“

Milada vyskočila a stulila se v jeho objetí. Zaslzel.

K večeru objevil se lékárník Šalvěj v nových šatech, s kyticí v ruce. Promluvil k Miladě několik vřelých slov. „Jak dospěla, jak za tu dobu dospěla!“ pomyslil si usmívaje se na ni.

Vyšli do zahrady u Vajgaru. Byla plna zrajícího ovoce. V domku bydlil listonoš Čapek, po druhé ženatý, bezdětný, opatrovník zahrady. Mladá žena, lichotná a hovorná uvedla pány do zahradní besídky, vybudované přímo nad vodou Vajgaru.

Večer byl teplý, plný červené záplavy. Zámek, jejž bylo odtud viděti, zadýchaný růžovou mlhou, zdál se větší a čarovnější. Milada, jež přiběhla sem první, byla plna vzpomínek na své přítelkyně z pensionátu. „Ach, kde jsou? Kam se rozjely?“ zavolala hlasitě do svěžího vzduchu. „Věro! Thoro! May! Kde jste?“

Král natrhal do košíčku trochu zralého ovoce a přinesl je do besídky. Byl rozveselen. Šalvěj poněkud byl zmaten. Seděl vedle Terezy, ale díval se na Miladu. Tváře mu zčervenaly. Nemluvil mnoho, ale promluvil-li, vždy někomu skočil do řeči. Dědečkovi Vránovi, jenž zahalen byl do starého haveloku svého, přinesla listonošova žena čtvrtku mělnického červeného vína. Popíjel s žertovnými poznámkami a pohyby. Milada vybíhala do zahrady a zapěvši si pod jabloněmi ruskou písničku, vracela se do besídky s duší roztěkanou.

Vypravovala pak o životě v Lausanne, o tom, jak se večer bavívaly a jak všem dívkám nápadny byly její měsíčné oči. Thora prý říkala, že má dva zmenšené úplňky mezi brvami.

„To jsou skutečně zvláštní oči!“ prohodil dědeček. Na šedivých vousech zachytilo se mu několik krůpějí červeného vína. „Zvláštní oči! Prazvláštní!“ opakoval rozbaluje havelok.

„Hadí!“ zasmála se Milada.

„Čarokrásné!“ zablouznil Šalvěj. „Jediné na světě.“

„Jenička bude mít právě takové,“ řekla Milada rozradovaně.

„Ano, ano,“ potvrdil nadlesní Vrána. „Zdá se.“

„Mají je po mně!“ pochlubil se Král. „Já mám takové.“

„Ano, ano,“ přisvědčil lékárník, „často mne to napadlo!“

„Ne, tvé oči jsou zcela jiné,“ vrtě hlavou řekl dědeček, „úplně jiné. Černé! Ale Milada nemá černé. Mýlíš se, to nejsou černé oči! No, že ne?“ otázal se Terezy obrátiv se k ní. „To přece nejsou ty oči! Podívej se! I forma je jiná!“ A povšimnuv si, že je tvrzením jeho Král zřejmě podrážděn dodal: „Probůh, snad se proto nehoršíš?“

„Nehorším,“ odpověděl Král pokládaje hlavu nazad, „ale divím se, že nevidíš, co dosud viděl každý.“

„Ne, mýlíš se, to nejsou oči po tobě,“ pronesl nadlesní pevně a neodvolatelně, „to jsou oči po mém otci, po Miladině pradědečkovi. Ten měl takové a říkalo se jim v Dobříši dukátkové. Ano, to jsou ty. Ve tvých dětech objevují se stopy mého otce. A víte, co on o těch očích říkával? Že jsou zvláštní a že mají je pouze zvláštní lidé. Neříkal to z domýšlivosti, nýbrž z přesvědčení. Byl neobyčejný člověk. Tereza ho bohužel nepoznala. Zemřel mlád, náhle r. 1836. Byl zastřelen neznámým člověkem za podivných okolností. V lese. Spravoval totiž chlumecký revír. Mně bylo třináct let, nemohl jsem chápat, ale matka, jež byla tehda divně zlá a stále rozčilená, ledaco prohodila, co se mi později vysvětlovalo. Nemohu ani dnes tvrditi, že je má domněnka správna, ale myslím, že se nemýlím. Jezdec, který byl zahlédnut onoho májového večera nedaleko myslivny, byl příliš dobrý jezdec. Těch nebylo mnoho v našem kraji. Rána padla nedaleko, u paseky, na travnatém místě vedle starých dubů. Dnes je tam vyzrálá smrčina, vše je jiné než tehda, sám těžko dnes to místo naleznu. A dobrý střelec to byl, který asi chodíval na vysokou. Střílel kulemi a přímo na srdce. Takových také nebylo mnoho. A v máji se to stalo. V máji! Otec můj byl krásný, vysoký muž, tehda sotva třicetpět roků starý. Ženat byl čtrnácte let. Dětí měl pět. Já byl nejstarší a jediný syn. Povídalo se o otci, že se líbil ženám, že okouzloval pěkným svým hlasem, zpíval-li, a že opíjel svýma zlatýma očima, zahleděl-li se na některou. Soudím, že tehda i vznešená jedna dáma se pomátla a že přijížděla nápadně často na koni do chlumeckého revíru. Pamatuji se na ni jako ve snu. Utíkal jsem před ní, aby mne nezahlédla. Bál jsem se, že by mne pošvihala bičíkem, jejž držela v ruce. Otec asi snadno podlehl těmto pozornostem a této vášni vznešené dámy. Pamatuji se dosti jasně na křiky v naší rodině, na matčino rozčilení a na vyhrůžky její, že se pověsí. Nechápal jsem ovšem tehda, co to znamenalo a co se dělo. Dnes soudím, že muž vznešené dámy žárlil a že se pomstil. Zastřeleného otce našel hajný, a když jsme s matkou k němu přiběhli, byl zcela již studený. Dukátkové oči jeho, podivně zmléčnatělé a zakalené, byly polootevřené. Jakmile matka na ně pohlédla, vykřikla a s pláčem klesla na mrtvolu. Když hajný podotkl, aby oči ty zatlačila, jak je a bylo zvykem, neměla síly to učiniti. Zdálo se jí to nemožné. Měsíčné oči ty asi ozářily mládí její.

O příčinách otcovy smrti matka nikdy nemluvila. Viděla v tom zasáhnutí ruky boží. Nápadno ovšem bylo, že jsme nebyli potom opuštěni. Matka dostala byt i pensi a já přijat byl za mládence hned, jak jsem dospěl. Ale to není hlavní, co chci říci, odbočil jsem. My starci na pensi rádi povídáme o dětství. Běda, poslouchá-li někdo ochotně, běda, běda! Tedy — to vlastně jsem chtěl povídat, o těch dukátkových očích.“ Ohlédl se na Miladu. „Ty — to jsou ty, to jsou ty! Nikde jinde jich na světě není. Chtěl jsem tedy povídat, co jsem později nesčíslněkráte slyšel, jak se po prvé objevily na Dobříši r. 1818. Tehda přišel sedmnáctiletý syn nadlesního Vrány z Opočna k našemu úřadu lesnímu za mládence. Vysoký, sličný mladík s černým knírkem a dukátkovýma očima okamžitě byl všude znám a oblíben. Mluvilo se o jeho očích jako o mimořádném zjevení, jako o něčem nepřirozeném a proto neobyčejném. Byl zavolán do zámku za jakousi záminkou, aby mohla kněžna i všechny děti její viděti tento div. Dcery ředitelovy zvaly jej na nedělní taneční zábavy a na společenské hry. Kníže, povšimnuv si ho kdysi při honě a zahlédnuv zlaté jeho oči, prohodil: „Ach, o těchto očích tedy byla včera na zámku ona pošetilá rozmluva!“ Městské dcerky vědouce, kudy chodí k lesu a kudy se vrací, toulávaly se v oněch místech se skloněnými hlavičkami. Vbíhaly mu do cesty a rděly se i upejpaly, když je oslovil. Zkrátka, mládenec Vrána způsobil v celém kraji veliký zmatek mezi ženami a dívkami. Dukátkovým očím pomáhal ještě pěkný hlas. Zpívával večer u lesů krásné písně. Zpěv jeho zazníval až do jedenácté hodiny. A právě tento zpěv poslouchávala Běta Kunešová, dcerka mydláře, má matka, tvá babička, Terezo, a tvá prababička, Milado! Byla mladinká, hezká panna a dům jejich se zahradou, vystavěný u Hostomické silnice, značně byl posunut k lesům. Běla sedávala večer u okénka nebo v zahrádce a naslouchala hlaholivému zpěvu hezkého mládence. O mši svaté v neděli vídala jej v lavici a povšimla si jeho očí. Neřekla nikomu nic, zvláště ne rodičům, ale zamilovala se. No, kdož by se divil mladému srdci! Zelená kamizolka a klobouček odjakživa všude zvítězily.

(Pokračování.)

Marie Calma:

NA ADRII.

(Pokračování.)

Ztráceli jsme se v zákoutích Dioklecianova paláce. Jako když mezi nádhernými květy vypučí býlí, tak řádila všednost uprostřed těchto slavných zdí, v čistých, ojedinělých liniích, tak drobila léta báječný ten celek, stírala, odlamovala, a přece nesetřela. A přece přeměny, vyvolány změnou víry, národů, cílů — nezničily slávu tohoto královského paláce — města.

Uličky byly oživeny ženami v pestrých krojích, muži líně postávajícími, v rukou s nákupními tkanými pytlíky, z nichž vykukovaly melouny. A podivně se vyjímalo, když v temných chodbách, na schodištích skorem neviditelných, za starodávným vroubením oken mizeli lidé dneška. — — —

Každý musí do Solony. Musí tam zaprášenou silnicí, kterou oživují neúmorní mezci, zatížení přerůzným nákladem, kolem vinic, jichž réva i listí ztrácejí se pod šedí prachu a jenom dále od cesty modrají se hrozny ve své zralosti peluplného pokušení.

Procházeli jsme řadami rozkopaných kamenných rakví, kol římských lázní, půdou, na které věky a víry ničily a přebudovávaly, po drobnokamenné mosaice podlah, pečlivě ukryté pod pískem oku „zbožného" poutníka dneška, jenž tak rád odnáší si plné hrsti na památku.

Krásně by se tu snilo a přemýšlelo, až by se pod pyšnou Klisu tam nahoře a na vinice kolem a na cesty snesl orosený večer, až temno by skrylo rušivé přípravy dneška k odkrytí dávna — sloupoví by se protáhlo, až by staré zdi břečtanem ozelenělé prosvítil měsíc a hlas průvodce až by umlkl...

Pak teprve byla by Solona krásná, až by zůstala sama, ztichlá a tajuplná a přece vyprávějící. Jasný, rozpálený žár sluneční nesvědčí těm poloodkrytým zdím a zotevíraným sarkofagům.

Vracíme se v sám večer. Míjí nás celá řada ubohých, malých, milých oslíků a Klisa za námi šedne a Solona zniká mezi vinicemi. — —

U přístavu je živo. Zase, jako by hudba zněla — písně odevšad ... Oči září, vyhledávají pohledy, světélkují a touha dobrodružná a bezděčná vyprovází a vítá lodi s jich cizinci, kteří, kdo ví, zůstanou-li cizinci a není-li mezi nimi ...

Je blízko půlnoci a loď, již očekáváme, blíží se k přístavu. Její rozhořená světla rostou a pohlcují světla přístavní a ve vodě u břehu klikatí se a kolébají obrysy nábřeží. — A po krátkém, vzrušeném pobíhání a výkřicích odráží naše loď od břehu — tichne, zavírá světelné své oči jako by usínala, a město mizí. Jen světla nábřeží vytrvala — spojují se, až tvoří těsnou řadu brillantů — nádherný náhrdelník duhovitě rozjiskřený na podkladu z černého sametu.

Břehy zmizely. Jen vlny — noc a hvězdy — moře pod námi i nad námi a ve vzduchu stříbrná stopa měsíčního světla ...

*

Z rána vjíždíme do Gruže. Na pravo Lapad, plný pinií, villy v benátském slohu u samého břehu a uprostřed zrůžovělých, kvetoucích zahrad.

A potom, jak povoz vjíždí nahoru k Dubrovníku, otevírá se pohled na širé moře. Strmé stezky vedou k výhledům na moře; nad zdmi zahrad a útesy skal objevují se různobarevné oleandry, agávy, z jichž středu vybujely vysokolodyhé květy, palmy a vavříny, chlupatolisté kaktusy a průsvitně bledé lilie. O mocné hradby Dubrovníka tříští se útočné vlny, rozlcženým akkordem zvučí kol terasy a na Stradoně, do žhava sluncem vyhřáté, u fontány, oživené bílými holuby, jichž křídla se koketně chvějí nad vodou a rozstřikují její krůpěje svým třepotem, mezi zdmi starých paláců s umělecky zdobnými hlavicemi sloupoví a v ztichlých nádvořích, plných kouzla v pološeru — všude je domov umění, krásy a řvavého půvabu.

A večer, po západu slunce, když i na Stradonu prodere se svěží chlad, nastanou chvíle oddechu, plny smíchu a hovoru a vášnivě opětovaných pohledů. I zpěv se ozve chvílemi, ale umlká, jako by zjevy dávného Dubrovníka přecházely kolem a kladly prst na ústa.

V jednom z těch odpolední, kdy nebe je modré a bezmračné, zajeli jsme na Lacromu. Jak všedně vypadá, díváme-li se od břehu. Zelený ostrov mírně zvlněný. Ale blíže, ještě než staneme u břehu — proudí k nám vůně sytá, neznámá a sterochutá, láká a omamuje ...

Jsou tu jižní stromy, keře a byliny všech jmen a útvarů, jsou tu proto, aby tvořily rámec k osamělému klášteru a daly představu ráje básníku.

Chorvat, milý, nevtíravý hoch, zasněného pohledu, vede nás stezkami kolem borovic, po holých skalách slaných a prorvaných ku břehu, odkud nám ukazuje hrdý Dubrovník, moře, jež se pne do daleka a nekonečna a neumdlévající, vysoko šplíchající tříšť vln v jeskyni pod námi. A vede nás nezvyklou tou cestou mezi balvany ke srázu, v jehož úkrytu spí nehybná voda miniaturního mrtvého moře divného půvabu.

Jak odcházíme, míhá se mezi stromovím bílý šat mladých dívek a zní hrdličí jich smích. A pustý ostrov jako by se oživoval v houstnoucím šeru bytostmi z pohádek a z houštin, kde zmizely dívky, ozýval se rusalčin zpěv . . .

Člun odráží od břehu. Klášter skryl se v objetí zeleně — různorodost keřů stala se pouhou vlnitou linií . . .

Ale kouzlo ostrova již se vtisklo v naši duši tou vůní, jež omámila závratí a vždy zavoní, vzpomeneme-li Lacromy. — —

— Tak divně zní za ranního šera zpěv kohoutí z malých domků nahoře, tak jinak než u nás, smutně, táhle, v plačtivé koloratuře. Slunce záhy se vzbouzí a záhy vypíjí květům rosnou svěžest.

Cesta ke starému klášteru San Giacomo je tak příjemně opuštěná. Jde kol starých domků s terasovitými zahradami nad mořem a s africky bujným stromovím a jeden mezi nimi, skrytý a starobyle uchovalý byl by ideálním pobytem pro jarní měsíce. Tak je tam pěkně!

A jiná procházka — na Lapad, k tiché zátoce, ke stříbřitě šedým olivám . . . a jiná zas — těžko říci vše jedním dechem! Je tu všude tak pěkně! . . .

Loď opouští Gruž — volně — nerada. Ještě kyne rovná řada cypřišů a skryté známé cesty Lapadu, otevírá se mírná podkovovitá jeho zátoka a zdi Dubrovníka jasnější v slunci, rostou, přibývá jich každým posunem lodi a zrak zdraví známá místa — terasu nad mořem, detail hradebního parku, krkolomně stoupající uličky, malý přístav a za ním ostrov ticha, krásy a vůně — Lacromu — pohádku.

Útesy skal zvedají se do výše — skly lze rozluštit, za kterými z nich spí půvab mrtvého moře, kde jest jeskyně, o jejíž prohlubeň tříští se smělá pěna vln. A borovice docela při kraji značí pěšinu ke klášteru. Jako by až sem zalétla vůně, zavlál bílý šat dívek a zazněl hrdličí jich smích.

Tam je cesta k San Giacomo s vysoko vybujelými květy agáv, s palmami zavislými ve vzduchu v otvoru rozpukaných skalisk . . . . a můj starobylý domek . . .

Vše zmizelo. Břehy se mění a opakují a po pravé straně širé moře klene se a hltá sluneční paprsky, jež rozpouští v drobné jiskry . . .

*

Za chvíli vjedeme do boky Kotorské. Mezi cestujícími je neklid — každý chce ulovit nejlepší místo na přídi lodě — výhled bez překážky. Loď stanula poblíže Kastelnuovo, na malé loďky vyloďují důstojníky a poštu. Pak ostrý zářez pevnostní a vjíždíme do boky.

Co chvíle mění se tu scenerie. Hor přibývá a moře krotne, jako by usínalo. Vítr sem nezalétá — žár se vzmáhá. Je k polední. Zabloudily sem staré kostelíky, po zdech domků rozplazil se břečtan, vyšplhal se na pevnostní zdi. Nikde člověka — jen okna domků hledí za námi udivenýma skleněnýma očima. A před námi vyrůstají dva drobné ostrůvky — cíle poutníků. To již jsme zcela blízko Kotoru a za vchodem do úžiny, kterou, zdá se mi, je nemožno projeti. Zrak je přelstěn — nevidí průchodu. To zklikacené břehy tak si s námi zahrávají.

Je polední úpal — bezvětří. Zrak bezděky těká ke krkolomným cestám vedoucím do výše k Lovčenu. Podobají se odtud stezkám mravenců. A závrať jímá při pomyšlení, že tamtudy je třeba jeti na Cetyň.

Jsme v Kotoru a sedáme do povozu. Není touhy zůstati zde — hory slibují chlad a krkolomné cesty vábí.

A je to jako v pohádce. Za mořem, za nebetyčnými horami, za skalisky podivných útvarů — je černohorské sídlo. — A pohádkou o Karkulce jsou ty nekonečné serpentiny — dopovídáš ke konci, znovu začneš a vždy je pěkná.

Dole při hřbitůvku, odekorovaném piniemi, ještě žár nás objímá, ale výše vítá již skalní chlad. Dole pod námi boka, koketní boka Kotorská, v okruhu kopců, s ostrůvky — odhaluje vždy více své půvaby, čím výše vyjíždíme, a moře rozlévá se pod námi v různé obrazce, tu tvoří trojúhelník, tam zas má podobu mušle a v dálce již se kulatí širá jeho plocha.

Zde ve výši již i miniaturní porost vymizel a cesty vedou ještě výše . . . A již máme pod sebou Kotorské vrcholky slabě zastíněné a ploše skalnaté, jakoby lehce objaté vtesanými postavami obrovských děvic. U cesty keře divizny a se skal visí dekoračně bohaté keře modrých zvonkovitých květů — obrovské bodláčí trůní nad holými kameny — jen tu a tam vonné travky prolézají chudě mělkými trhlinami.

(Pokračování.)

Karel Leger:

TETIČKA PROTEKCE.

(Pokračování.)

Milada měla pocit, že paní Vizingrová dívá se jí nešetrně až do duše, jako by s tajemství pomaličku roušku odkrývala — cípek nadzvedne a dívá se. Nemilý pocit! Chtěla si zachovat to sladké tajemství pro sebe, zachránit je před cizí všetečností, ale s hrůzou pozorovala, že je to marné. Paní radová už vyzvedla cípek záclony a dívá se.

„Kdo je onen šťastný, koho — milujete? Ale, hrdličko zlatá, vždyť já vím, že nepovíte! Takové věci se neříkají. Člověk musí umět hádat. — U paní Charvátové bydlíte, že ano, slečno? Berte si, prosím — toto, smím-li radit, ovoce zavařované, ořechy — Žany, přines nám kávu! — Pan inženýr Charvát je velmi statečný, hezký, způsobný. — Upadla vám lžička? Ne, neshýbejte se pro ni! Žany, přines jinou lžičku! Prosím vás, slečno — vám se zarosily oči! Co je vám? Jsem indiskretní? Jistě myslíte si, že nemám práva dotýkat se tajemství. Už mlčím. Ale vždyť je to tak jasné! V očích vám všechno čtu! Nedovedete se přetvařovat, moje zlaté dítě! Odpusťte mi, prosím vás! Jsem tak ráda — ráda! Nevím ani proč. Mám takové srdce vznětlivé: když vidím štěstí, jsem i sama šťastna. Dovolte, abych vás políbila!" Paní Vizingrová vzala hlavičku dívčí měkce do rukou, zlíbala ji na čelo, na oči, na ústa. „Líbá vás tak? Máte jej ráda, viďte?" šeptala mazlivě. „Ne, děťátko, neplačte. Má vás také rád, věřím, neboť kdo by vás nemiloval. Bojíte se o svou lásku, o budoucnost, já to znám! Jenom věřte! Má-li vás pan inženýr rád, budete svoji. Postarám se již, buďte ubezpečena, aby měl brzo pevné a dobré místo, rozumíte, aby nemusil se ohlížet, přinese-li mu nevěsta nějaké věno nebo nic. — A pak mne pozvete na svatbu, ano?" Zatleskala rukama jako dítě, vyskočila — „budeme tančit!" — maličko nadzvedla sukni, měla hezké střevíčky — zatočila se na koberci s podivuhodnou gracií, trilkujíc oblíbenou písničku. Byla výtečnou tanečnicí.

Miladě hrdlo sevřela nějaká lítost, do očí draly se jí slzičky. Kterak — Bože, kterak uhodla paní Vizingrová její tajemství? Což opravdu jí z očí je to vidět? Snad už po ulicích lidé o tom vědí? Kdyby aspoň Milada zapřít mohla, zalhat — nedovedla! Mlčela tedy.

„Ráda tančím!" žvatlala paní radová, patrně byla již myšlenkami zase Bůh ví kde. „Ale naše maloměstské plesy, toť hotový paskvil — mladí páni skáčou jako dřevěné figurky na drátkách. Nejpěkněji tančí starý doktor Pučálka, zná ještě hezké starodávné tance, gavotty, menuety, šotiše, jak jsem je tančívala maličká na dětských bálech. Tamhle moje hodiny na skříni, po mamince mám je na památku, chcete-li, zahrají vám takový menuet slaďounký, rozkošný, docela z jiných, dávno zapadlých časů. Ve strojku to časem vrže a selhává, někdy se odmlčí na dlouhou dobu, ale ráda slyším tu písničku, je jako oživlá vzpomínka. A kdož by řekl, že jsou dvě hodiny, slečinko?"

„Již?" podivila se Milada. „Jest to možné?"

„Zajisté, ubíhají chvíle, ani člověk nepozoruje. Víte co, drahoušku" — paní Vizingrová nechala tance — „teď bude pan ředitel Dajan doma, měly bychom k němu zajet. Chemická továrna do jara bude hotova, začne pracovat. Obrovský podnik — povídá se, jediný v Rakousku svého druhu a — prý — z větší části v německých rukou. Což na tom, naši lidé nemají ještě tolik peněz. Sedláci stačí tak na menší cukrovary, říká Vizinger, v městech jsou jen řemeslníci a kramáři, vyšší úřednictvo je německé rodem nebo smýšlením a kdo u nás má již nějakých sto tisíc zlatých, musí do německé společnosti, chtěj nechtěj — protože nenajde rovnou sobě společnost mezi Čechy. Tak je to, má milá!" Paní radová při vší své kráse a mládí mnoho znala, všemu rozuměla, velmi prozíravě uměla posuzovat svět. Tehdejší svět.

„Pan ředitel mohl by vám, slečinko, zaopatřit pěkné místo. Byl v Londýně, v Paříži, tam ženy, jak vypravuje, nalézají práci ve všech oborech jako muži — u telegrafu, na poště, u železnic, v továrnách — nebude v tom směru mít předsudků. Uvidíte, má milá, jest to hodný pán, velmi vzdělaný. A nešťastný je — hleďte! Ženu má Němkyni, slaboučká je jako pírko, souchotinářka asi — poslal ji do jižních Tyrol, do Arca, s dětmi — do jara tam zůstanou. Ředitel již teď je vdovcem. Ale povídám, povídám, a čas ubíhá. Divno až, jak ubíhá strašlivě, aspoň mně se vždycky zdá, že nemám k ničemu dosti času — začnu jedno a již zase přijde něco nového. — — Pojedeme tedy — ano?

Dám zapřáhnout. A což" — náhle se rozpomněla, „nemám snad poslat pro pana inženýra? Snad také pro něj bude tam místo — jinde sotva."

„Ne!" vydechla Milada už docela zmatená, „ne, neposílejte, milostpaní!" A jako malé děcko naklonila hlavičku a dala se úplně ovládat vůlí krásné protektorky.

Jely kočárem na předměstí, kde se rozkládalo staveniště budoucí ohromné továrny. Ředitel obýval vilu v nádherně založeném parku, svítící ještě novotou. U mřížových vrat zastavil kočár. Paní Vizingrová vedla Miladu — zdálo se, že je tu dobře obeznámena. Ředitele našli v salonku zařízeném s vybranou elegancí. Vyšel dámám vstříc uhlazený jak úhoř, dvorný, plný ohledů, ochoty a líbezných úsměvů, ale při tom přece upiatě chladný, že každý pohled i slovo jeho téměř zastudilo.

Slyšel, proč přišly — pokrčil jen rameny. Paní Vizingrová trochu překvapená opakovala žádost roztomile, jak jen dovedla — domnívala se, že nerozuměl. Lichotivě před ním sepiala ručky, dlaň o dlaň zamnula: „Pane řediteli!"

„Milostpaní!" pravil, „slíbil jsem vám, že udělám všechno, co si jen přáti budete — pamatujete?" zelené oči jeho smekly se s podivným výrazem od růžových tváří po plné rozkošné postavě její, „ale — je mi líto, tentokráte nemohu!"

„Není místa?" ptala se paní Vizingrová. Krčil rameny. „Ani nevím, přiznávám se. Račte se obrátit na předsedu správní rady, milostivá!" Znělo to příkře, odmítavě a při tom na bezkrevných jeho rtech kmitl se sotva znatelně úšklebek.

Milady jako by nebylo — skromná a skoro již ulekaná stála stranou, ředitel sotva si jí všiml. Podívala se na paní radovou — krasavice hryzla si spodní ret bílými zdravými zoubky, rděla se, netrpělivě hlavičkou potřásala a nožkou zadupala.

„Jste přímo hrozný, pane řediteli!" pravila s rozpačitým úsměvem, „nerozumím vám!"

„Nechcete rozuměti, milostpaní!" tiše odpověděl.

Chvilku rozmýšlela. „Víte, že pro sebe nikdy nic nežádám, ale hleďte toto ubohé, roztomilé dítě — pro ně aspoň něco učiňte, nebuďte zatvrzelým, pane řediteli!" Prosila, naléhala, uměla tak lichotivě a dojemně prosit! Černé oči jí zvlhly, ale ředitel jenom rameny krčil. „Odpusťte, líto je mi, ale nemohu. Jak rád bych vám políbil dobrotivé ručky, kterými rozdáváte milosti na všechny strany a řekl: všechno, co jen chcete, udělám pro vás, moje drahá paní" — na vyhublých jeho tvářích vyskočily rudé skvrny, „ale teď — nemožno, v této chvíli nemožno. Odpusťte mi!" V úlisném jeho hlase jako by něco se přetrhlo — ochraptěl, zakašlal. Jen oči mu hořely.

Paní Vizingrová se zamračila opravdu pohněvaná. „Dobře, už neprosím. S Bohem, pane řediteli. Pojďte, slečno, drahoušku, marně jsme přišly. Zbytečně jsem vás vyzvala." Otočila se na podpatku, vzala Miladu za ruku a pospíchajíc, ani se neohlédla. Ředitel dvorně je doprovázel. Otvíraje dveře, pravil přitlumeně. „Milostpaní, odpusťte — snad zítra? Věřte, že za jediný váš úsměv —"

Krásná paní se otřásla jako v zimnici. „Ne!" skorem ostře odpověděla, ale při tom nevědomky měla úsměv na rtech a v očích slzy — nedovedla se hněvat. „Netušila jsem, že jste tak zatvrzelý!"

„Vy, milostpaní!" zašeptal jí do ouška. Vyběhla ze dveří zardělá.

Kočár po nerovné dlažbě rachotil — paní Vizingrová mlčela. Milada jako ulekaná sýkorka tulila se do koutka. Věděla, že její protektorce nezdařila se výprava a že tato cesta skončila nejen nezdarem, ale i krásné paní přinesla jakési zklamání. Děvčátko rozumělo tomu tak, že paní Vizingrová uražena byla zatvrzelostí ředitelovou, nejsouc asi nijak zvyklá, aby kdo její prosbě odolal.

Když dojely a vystoupily pod podloubím na náměstí, chtěla Milada políbit vzácné paní ruku, vděčně políbit — chápala, že také úkol být orodovníkem a dobrodincem bývá někdy trpkým.

„Chcete odejít, drahoušku?" řekla jí paní Vizingrová. „Ne! Prosím, pojďte ještě na chvíli se mnou, k nám. Víte-li, že je mi najednou smutno?" Opravdu její černé, jiskřivé, vždycky veselé oči sesmutněly. Vzala Miladu za ruku, sama ji vedla po schodech.

V předsíni nahoře čekal starší pán v černém obleku, v bílých rukavičkách, šedivý už, velmi ponížený. Klaněl se. „Vávra Václav, učitel v Kamenné Lhotě — žena nemocná, čtyři děti — milostivá paní, račte se přimluvit!" Hlas se mu chvěl. Ještě v předsíni spustil řeč asi dávno připravenou skromný vesnický učitel: „Račte prominout, v Oseku jest uprázdněno místo řídícího — jsem nejstarší na okresu — já po právu jen — milostivá paní! — Deset let v mizerné Lhotě sedím, žádal jsem tu i tam — vždycky mne minuli, mladší předhonili, protože není na světě spravedlnosti, jak se zdá — kdo nemá protekce, nikam se nedostane!"

(Pokračování.)

✱

Emil Tréval:

ROZPUK.

(Pokračování.)

Stále jen Rusové, Turci, Srbové, Černohorci, Rumuni, padlých 3000, raněných dvakráte tolik — monitor turecký na Dunaji že vyletěl do povětří, v Šipce že zmrzlo tolik a tolik set vojáků. Nic jiného veřejnost nezajímalo. I já dříve hltal noviny, sledoval zápas bratří slovanských, nyní ztratil jsem pro to smysl. Někdy jsem několik dní novin nečetl, spokojoval jsem se s referáty Heroutovými neb kollegů ve škole.

S Roaldou setkávali jsme se s počátku velmi často, na různých místech. I na půdu domu jsem za ní jednou vyběhl, abych ji objal. Byli jsme oba dva nenasytní. Ale při tom žádný rovnoprávný poměr milenců mezi námi nebyl. Říkal jsem jí milostpaní a ona mi Adame. Setkání naše byla mlčelivá, chvatná objetí, zápaly a rozchod. Později byli jsme klidnější a paní Roalda hovořila.

Řekla mi, že hned od kvinty mne znala, že jsem nejhezčí student na gymnasiu, že vždy ji něco ke mně vábilo. Byla velmi romantická. Říkala, že věří v osud a že bylo souzeno, abychom se setkali.

Potom vyprávěla mi o svém prvním muži, řediteli továrny, Němci, jehož sledovala z Vídně do Prahy a zde podváděla s důstojníky, jak stala se módní lvicí Příkopů, jak ovdověla, otec se k ní přistěhoval a měla velké studenty na bytě. Tak seznámila se i s filosofem Barborem. Líčila samolibě, jak Barbor býval žárliv na spolubydlícího medika Pstruha, až si přece vzala doktora, když dostal rychle dobré místo.

Pak se mne vyptávala, kdy že jsem na ni počal mysliti, a kdy po ní toužiti. Lhal jsem, jak si toho přála, neboť tolik jsem i při své nezkušenosti věděl, že by bylo pro ni urážkou, kdybych upřímně doznal, že nikdy jsem na ni nemyslil, že teprve její ochota dodala mi odvahy mysliti na ni jako na ženu. Nemohl jsem jí říci, že oddal jsem se jí ze vzdoru k Cilce a ze smyslné zvědavosti.

Zdála se mi chvílemi jemnou, něžnou a rozumnou a v zápětí zase hrubou, frivolní samicí. Někdy jsem byl hrd na svou lásku k ní a zase byly okamžiky, kdy jsem Roaldu nenáviděl, cítě, že připravila mne o něco, po čem celé mé mládí, jako po vyvrcholení všech tužeb erotických toužilo. Tušil jsem, že jest jistý pel skutků, jenž nemá nikdy býti předčasně setřen, nemají-li jako nedozralé plody rozpadávati se v nesouvislé části, zmírající a zahnívající. A při tom jsem nebyl ještě dosti blaseovaný, abych vše analysoval, zjednodušoval na odrazy neb rozumové výkony. Ještě jsem miloval illuse.

Unavovaly mne stále opakované její otázky, zda zakusil jsem kdy většího štěstí, než v jejím náručí. Ujišťovala mne, že to je omluvou jejího poklesku, že chtěla mi dáti štěstí dosud nepoznaného. Vyptávala se, co se mi na ní líbilo, že jsem si ji zamiloval. Odpovědi mé byly nemotorné, otřepané a na konec jsem neodpovídal. Vytýkala mi mou zamlklost napřed laskavě, potom s kousavou ironií. Jevil jsem jí málo nadšení, málo úchvatu.

Muž její překvapil nás jednou na schodech, patrně úmyslně. Na štěstí nebyli jsme zvyklí bráti se za ruce, neb na podobné drobné intimity. A proto, ač zočili jsme ho v nejposlednější chvíli, nic podezřelého nepozoroval.

To utvrdilo jeho důvěru v naprostou bezpečnost. Že poněkud žárlil, řekla mi sama Roalda. Dobíral prý si ji, že by asi nejraději dala proraziti do stropu vyhlídku, aby na studenty, zvláště na Adama v hořejším patře viděla.

„On je vůbec velmi — duchaplný,“ ironisovala mužíčka paní Roalda.

Před studentskou zpovědí o letnicích, vzala mne Roalda do výslechu.

„Vy věříte, Adame?“

Nastrojil jsem pohled co nejskeptičtější.

„Přijde na to v co!“

„Máte pravdu, vše je forma, rituál, slupka, do níž každý vkládá jiné jádro. Tváříme se věřícími v něco, co neexistuje. Ráda bych vám něco poradila.“

„Ohledně zpovědi?“ odtušil jsem.

„Víte, že žádala jsem svého času upřímnost a mlčelivost. Mlčelivost za všech okolností.“

„Také jsem ji nikdy neporušil, milostivá paní!“ ubezpečoval jsem. Chtěl jsem dodati: Mé čestné slovo! Ale znělo by to příliš cynicky. Což může ona věřiti v mou čest, vědouc, co vyvádím? Tak jako já bych nevěřil v čest její.

„Věřím vám, Adame, nepovažuji vás za schopna podlosti. Ale což zpověď? Co myslíte?“

„Zpovídám se, z čeho chci,“ lhal jsem.

„Opravdu? Překvapujete mne.“

„Když nevěřím,“ odtušil jsem, „nemusím ani mluviti úplnou pravdu.“

Paní Roalda přikyvovala. Lichotilo mi, že jsem ji překvapil, a jen proto činil jsem se špatnějším. Dosud jsem říkal ve zpovědi jen pravdu, ač často nerad.

„Chtěla jsem jen připomenouti, že zpovědník nemá práva jíti do detailů. Řeknete: Hřešil jsem a nechci více hřešit. Kolikráte, s kým jste hřešil, do toho knězi nic není. A bude-li naléhati, řekněte mu: Nejsem povinen ukájeti lidskou zvědavost! Nesmí vám proto, podle církevních zákonů odepříti rozhřešení.“

„To já beztoho činím,“ chlubil jsem se a paní Roalda upokojena mne pohladila a ohnivě objala.

Řídil jsem se dle rady Roaldiny. Ale když zpovědník tázal se, zda jsem cizoložil, klesla má odvaha, neřekl jsem mu, k tomu že nemá práva, ale prostě jsem hřích popřel. A bylo také dobře. A přece mne to někdy podivně dráždilo někomu se svěřit. Vzbuditi v někom závist. Což kdyby se Roalda nějak sama prozradila? Kdyby Katy něco zpozorovala? Myslím, že důvtipná Katy mnoho věděla. A snad toho chtěla využíti. Po letnicích byl u professorů rámus. Katy vyletěla a sice na minutu. Patrně nevěděla nic, neb alespoň neměla žádných důkazů.

Abychom si psali, Roalda si rozhodně zapověděla. A sama určovala, kam a kdy mám přijít.

A kdyby se to prozradilo? Pak by mne vyloučili ze škol a to by byl konec. Prostě konec životu. Co značí vůbec život jednotlivce? Už zase sledoval jsem dychtivě válku na Balkáně, čítal úžasné ztráty kol Plevna. Samé mladé životy. Co nadějí tu zmařeno, talentů zlomeno! Jaká pak škoda o život můj, neznámý a snad k ničemu prospěšnému neurčený?

Pak bych se zabil. A v té myšlence bylo mé uspokojení, tou lámal jsem hrot všem obavám, tou luštil jsem všecky následky katastrofy.

Vlasák prodal mi revolver i s nábojem, a já vyzkoušel jej v lese. Neselhával a to stačilo.

Své „lásce“ zvykl jsem zatím tak, že mohl jsem při ní studovati, ba studoval jsem se zvýšenou vnímavostí. Uvědomoval jsem si jasně vážnost tohoto období pro celý život. Byl jsem náhle zralý, přestárlý, jinak díval jsem se na život než ostatní spolužáci. I výboje Zounkovy a Liborovy byly proti mým dětské, neskonale malicherné, naivní. Znevážil jsem si toho, po čem oni ještě toužili, zbaven jsem byl poznáním všech snů a touhy. O čem jsem měl ještě sníti, po čem toužiti? Jakási superiorita mne prostupovala. A proto i smysly mé se zbystřily a to přišlo mým studiím vhod.

Jen abych se z jařma otcova vyprostil, ta jediná, mocná žádost ve mně zbyla. I na Cilku jsem zapomněl. Jen v náruči Roaldy jsem vzpomínal a v ekstasi její jméno v duchu volal. Kdyby Roalda věděla, na koho v úchvatu myslím!

Nemilovala mne a vůčihledě schládala. Jaký úkol jsem u ní vykonával? Styděl jsem se. Jak to vše skončí?

Ve škole řekl mi Libor jednoho dne, že Srha, malíř, umírá.

Chtěl jsem k němu. Ani konce vyučování jsem se nemohl dočkat. Běželi jsme s Liborem do kolleje. Přece jsme přišli pozdě, už byl v Pánu. V devět hodin prý skonal.

Starý Srha vyprávěl, jakou měl smrt lehkou. Proti včerejšku se mu z rána značně ulevilo. Dokonce i snídal několik lžic kávy. Pak prý se obrátil ke zdi. Otec prý mu radil, jistě už po páté, aby se smířil s Bohem, ale Metod prý se po něm obrátil a takhle, řekněme, mu pohrozil prstem, ale už nepromluvil. A pak pomaloučku, polehoučku přestával dýchati, až usnul na věky.

„To bude strýc zlý!“ řekl Libor. „Kázal mi včera, když jsem šel sem, abych Srhu přemluvil, by se dal zaopatřiti.“

„Kdo pak ho pochová?“ staral se otec Srha. „Tak rád bych mu vzdal poslední poctu, však to bude jeho poslední věno. Ale ptal jsem se už, stovku to, řekněme, stojí nejméně, má-li to býti jen trochu slušné. Jenom stovku, ale kde jí vzít? Obec dá jenom na chudý pohřeb — půl roku bych raději nejedl!“

Zdrceni vycházeli jsme z fortny

„Kdybych tu stovku měl, hned ji dám,“ řekl Libor. A vyslovil tím i mé smýšlení.

Před domem dohonil jsem Roaldu. Řekl jsem jí o smrti Srhově i to, že ji Srha chtěl přijati do svého obrazu slavných krasavic. Lichotilo jí to. Dodal jsem, že nezbylo ani na pohřeb a navrhl, aby koupila obraz umírajícího praporečníka. Vrátila se do kolleje a ještě téhož dne zvěděl jsem, že obraz koupila.

Starý Srha jej sám k večeru k Barborovům přinesl. Chytil jsem ho na schodech.

„Zač ho koupila?“ ptám se.

„Za stovku — řekněme.“

„Nu aspoň máte pohřeb zajištěný,“ řekl jsem.

„Chvála Bohu!“

(Pokračování.

✱

LITERATURA.

Josef Kuchař: *Hlubiny a obzory* (*Znělky a jiné básně*). V Praze. — Karel Pittich: *Duben života*. Umělecký odbor besedy v Prostějově 1914. — Rudolf Medek: *Prsten*. Básně. Hradec Králové 1914.

Na dosavadní prostinké fysiognomii básníka „Za soumraku" a „Chýžky" nemění tato nová kniha jedinkého rysu. Týž zasněný melancholik a subtilní elegik mluví z ní, třeba volil, aspoň v první části sbírky, formu sobě méně přiléhavou a vlastní, totiž znělku. Tou spojuje častěji dosti heterogenní látky v jakési cyklické souřadí, v němž střídají se nálady přírodní, motivy vlastenecké, riposty útočné a náměty filosofující. Blíže své básnické podstatě je částí druhou, kdež čteme několik něžně cítěných slok („Moje mládí", „Hle, jaro jde", „Až zemru"). Část třetí „Lea. Tragedie o 3 jednáních" zůstala fragmentem o 10 stránkách. Nemusí toho litovati ani autor ani čtenář. Knihu doplňuje, nikoli k jejímu prospěchu, několik příležitostných básní a překlady z Poea, Uhlanda, Heinea, Geibela a j. — K novému umění hlásí se oběma rukama sbírka p. Pittichova, ale chce k němu dospěti zajímavou cestou. Touž jako Valerij Brjusov, jenž z bludných poutí za Verlainem, Verhaerenem, Maeterlinckem ocitl se -- u Puškina. Jakýž div, že místy mluví p. Pittich cizím jazykem, že mu zbla nerozumíte („Ruce by marně zkoušely" „Letos je život krásnější", „Milostná") a prominete mu jeho plurály majestatiky, které nejsou jeho, a trpělivě vyslechnete podezřelé hoboje, které hrají na březích řek, abyste se konečně ocitli u krásné myšlenky, vyjadřující konkretní logické obrazy a slibující, že básník již nezabloudí („Májová", „Přijde jaro", „Břízy", „Květy mrazem zničené"). P. Pittich je blíženec p. Tomanův, má mnoho rysů s ním společných. V knize čteme, že ji vypravil p. A. Mayer. Je záhadou, co vypravoval, když je to oklepek sazby „Lyrického roku" neb „Slunečních hodin". — P. Medek vydal nedávno hodně problematickou lyriku „Půlnoc bohů", ale přece jen projevil jí snahu, že hledá kus vlastního úhoru, a sliboval lecco, proto tím více je litovati, že „Prstenem" nejen se nepřiblížil slibům svým, ale klesl hluboko pod úroveň, na níž prvou knihou stanul. A jak nemoderně! Není popíračem ani tradice ani statiky, zašel v podsvětí pohodlně k Vrchlickému („Ekloga"), v níž nechybí ani Chloe, ani ňadra mléčné bělosti, ani Veliký Pan, jenž umřel. I jeho milenec je rekvisita již dosti ošuntělá („Rozluka v jeseni") a nechutná, zejména kdy autor touží po jeho něžném pocelu, „by posléz na ňadra se snesl jeho teplá". Jakým stylem autor vládne, toho odstrašujícím příkladem jest báseň „Ruit hora" o 54 verších, v nichž toliko — 26 relativních vět, tedy každý druhý řádek je relativní vazba. Vezměte panu Medkovi relativum, a nesvede sloky. Takovým způsobem nastavuje a lepí slova a slohy, aby povstalo něco, co má býti básní, ale je jen produktem povídavého verbalismu. Jediným otevřením úst dovede vychrliti znělku, bez zastávky a oddechu (str. 37). To je tvárná krása těchto vzdutých rýmovaček, kde má býti rýmem na př. vyprchá — zla, spí — pohostí, mocnostem — rozvitém, vítězoslavný — opálný, duchaplné: svoje — tvoje a j. Že ani nesmyslů nechybí, vyplývá z věci: „pochyb žravých jed mne opíjel a hořkost měnil v med"(!?). Autor je na štíru s Gebauerem a píše: z nějž pít (z kalicha), kouzlo vášnivé pozemsky smavých jar, jenž(?) voní narcissem a j. Se sebezapřením člověka, pijícího vlažnou vodu, dostal jsem se z melancholických měst, letních slunovratů, jezer a žhoucích srdcí ke druhému dílu. Divoká Orlice jako v divoké Arizoně líčí se takto: „Ticho a hrůza jde pustými lesy! Přes hroty horské a ponuré lesy, krvavý Západ(?) se chvěje a zmírá! . . . Ohnivým věncovím zdobená témě (m. temena) nejvyšších vrcholů v nebesa šírá vrhají svity přízračných blesků . . ." a v té arizonské scenerii stojí v tříšti mrazných krůpějí básník, a orlice (s malým *o*) vzlétá nad jeho hlavou. V „Hymně" slyšel jsem, že „Ferií (?) rudou šílí znachovělý svět", a shledal jsem, že toto primitivní, nadmuté, bezpředmětné povídání nemělo opouštěti ochranného lůna „Moderní revue", kamž ještě se hodilo. *-pa-*

*

Gabriela Preissová: *„Z mé aleje"*. Sebraných spisů sv. XV. Díl. I. Nakladatel J. Otto v Praze. — Korutanské povídky Gabriely Preissové zůstanou vždy galerií obrázků barev svěžích a nevybledajících. Typicky ženská citovost, prohřívající milým a přítulným teplem přesvědčivého vznícení pro duši podalpských Slovinců tři delší povídky z „Mé aleje", je dávno uznanou předností autorčiny literární tvorby. Až někdy přílišná měkkost, zabřídající k sentimentalitě, hrozí porušiti tvárnou linii z květů, vůně a mlžných obrysů promodralých kopců v jasném obzoru spředeného celku. Zneuznaný švec Kajt se svým labutím dílem mistrovským, pohřbeným na dně Rozpuckého jezera, švec filosof s opovržlivým a resignovaným gestem k tvrdému životu, to je živý a pravdivě chycený rys povahy Slovana. Svěžest mládí, opylená rozpukem prvních poznání příčinných vztahů vzájemných muže a ženy, vyzařuje z historie lásky: „Sokové". Jímavý příběh o beznadějné a tragicky skončivší náruživé náklonnosti israelity Smaila Löwita k jeho žačce Olze Dobnerové může býti dobrým vzorem čistě lidové formy povídky. Kdo hledáš knihu domáckých, něžných a uklidňujících půvabů, najdeš ji jistě v knize „Z mé aleje". —fer.

DIVADLO.

Činohra. *Bez věna.* Hra o čtyřech dějstvích. Rusky napsal A. N. Ostrovskij. Přeložil Vincenc Červinka. Režisér Jaroslav Kvapil. Poprvé na Národním Divadle dne 29. dubna 1914.

Scena na terase kavárny. Larisa Dmitrijevna mluví se svým zoufale trudným ženichem J. K. Karandyševem vzrušeně o loďaři Paratovu, svém bývalém milenci, jenž před rokem ji opustil, a praví, že ještě dnes, kdyby pokynul, by šla za ním kraj světa. „Jak možno ho neposlechnout? Jak možno mu nevěřit?“ — tak nějak odpovídá Karandyševu na jeho otázku plnou úžasu a nepochopení. V těchto dvou větách zrcadlí se celá duše Larisina, těmito několika slovy vyjádřena jest hořká tragika a osud její. Podala ruku trapně obmezenému Karandyševu ze zoufalství jen, aby unikla matce, jež nabízí ji jako věc kde komu za ženu, a všem těm, kteří by matce za ni, za její tělo mohli a chtěli zaplatiti. A když přijede Paratov a pokyne, jde za ním, neboť nelze jí neposlechnout jeho pokynu, nemožno mu nevěřit. Paratov si opět s ní pohraje, pomiluje ji a klidně odchází prodat svoji svobodu za milionové věno. Osud Larisin jest naplněn a Karandyšev, jenž výstřelem z bambitky jí otevírá jedinou již cestu úniku, poprvé a naposled slyší z úst své nevěsty upřímná a srdečná slova — vděčnosti. —

Těžký stín, chmurná nálada, tak příznačná dramatickému dílu Ostrovského, leží i na této hře, silné drsnou pravdivostí, ostrou kresbou a dramatickou koncepcí jednoduchých, čistých linií. Jest až úzko někdy z toho „cikánského tábora“, kde triumfující podlost, ničemnost a mravní degenerace dusí a ubíjí každý lepší cit a ušlechtilejší vznět, kde není polotonů a lomených barev, kde světlo stíhá stín a tragikou života tryskne prudce a nenadále bezděčný humor, aby v zápětí zhasl a zanikl beze stopy. Tyto kaleidoskopické přechody a změny nálad znamenitě vyjádřila pí. M. Hübnerová. Její vdova Ogudalova mluvila své podlosti a bezvýznamnosti s takovou milou prostotou, jako cosi samozřejmého, tvář zářila zdánlivou upřímností, slova zněla sladce, a jen v neklidném, chvílemi stranou zabloudivším pohledu a grimase úsměvu bylo zříti cosi jiného, pečlivě skrývaného, co Ogudalova o samotě tak prostě a bez ostychu vyjadřovala. „Bezpridannica“ přinesla vůbec mnoho pěkných výkonů hereckých. Byl to Robinzon p. O. Bolešky, figurka pečlivě studovaná a do velikých detailů promyšlená, Karandyšev p. R. Deyla, chvílemi sice připomínající Valentina z nedávné „Rozkošné příhody“, avšak ostrou kresbou charakteru a výrazností a bezprostředností projevu výkon krásný. Larisa pí. L. Dostalové byla na počátku trochu příliš měkká a pasivní, avšak v posledních jednáních dramatických akcentů byla celá tragika Larisina života vyjádřena s velikým uměleckým zanícením. Paratov (p. J. Vávra) měl všechny kvality umění svého interpreta, nebyl však ještě výkonem plně vyváženým. Ilja p. K. Váni nebyl snad Iljou Ostrovského, ale jinak zajímavou drobnokresbou.

Režie scenickým řešením „Bezvěnné“, hereckým propracováním a celkovým rythmem hry značně přiblížila se ruskému stylu.

A. N. Ostrovského „Bezpridannica“, jež přichází po „Nevolnici“, loňského roku na Národním Divadle hrané (viz Zvon XIII., č. 40), napsána byla před čtvrt stoletím a jest — alespoň pro každého, kdo správně chce nazírat a nestranně hodnotit — nesporným dokumentem, jak silnou a umělecky hluboce založenou individualitou jest tento klasik a zakladatel ruského dramatu a jakého významu a trvalé ceny jest jeho dílo. A. N. Ostrovského lze na naší sceně vždy upřímně vítati. A jest ho ještě dnes českému dramatu a divadlu snad více zapotřebí — než čehokoliv jiného.

Tristan.

TÝDEN.

* Minulého úterka vzpomínali jsme *30. výročí Smetanovy smrti.* Den významný, ne snad vnějšími okolnostmi, že v krátké době nějakého půl roku budou pro celý náš i cizí svět uvolněna veškerá provozovací práva jeho skladeb, ale tím, jak za ta tři decenia vyrostlo u nás pochopení geniova významu. Smetana umřel v ponurém, strašném domě pražského ústavu choromyslných ukrutnou smrtí člověka rozvrácených nervů a rozvráceného mozku. Umřel, zbaven smírných rozkoší ducha, jaké přivádívá umírajícím velikánům vědomí vykonaného díla. A ta truchlivá smrt za tvrdými mřížemi, které pomáhaly rozrážeti poslední lidské illuse nebožákovy, přispěla nemálo i k rázu oceňování Smetanovy práce. Na vše, co vzniklo v posledních obdobích jeho života, přivěsilo se příšerné zdání choroby, uměleckého podlomení. Již i to slavné kvarteto „Z mého života“ bylo dáno v klatbu a opery jako „Čertova stěna“ nebo „Dvě vdovy“ takořka odloženy ad acta. Česká kritika vážila si Smetany jako stvořitele české hudby hlavně zásluhou „Prodané nevěsty“ a uznávala také i jeho význam v podání správné české deklamace. Že však ve Smetanovi umřel genius docela rovnocenný geniu Wagnerovu, že smrtí nebohého, bídou i strastmi pronásledovaného skladatele „Dalibora“ a „Libuše“ odešel nám nejkrásnější umělecký zjev, jaký národům skýtává tak někdy jedno století, nedovedli jsme si tenkráte přiznati

ani z daleka. Až přišel onen vítězný rok dvaadevadesátý, rok vídeňské mezinárodní výstavy, kdy tak skvěle, tak spontanně byla cizí kritikou přijata Smetanova „Prodaná"! Kdo sleduje jen trochu naše umělecké poměry, zná aspoň v základních rysech všecko, co následovalo. Jak už bývá častěji: cizí upozornění bylo nám teprve heslem, které nás vyburcovalo. A za prvním vítězstvím šlo druhé, třetí . . . desáté. Kvarteto „Z mého života", jeden z nejmohutnějších výtrysků vzrušeného subjektivismu, prohlášeno za výtvor geniální. Opera následovala operu, symfonická báseň skladbu klavírní. Dnes — a nesmíme ani toho zapomínati, že z neposlední příčiny i kongeniálním provedením našich dirigentů a slavných sborů výtvarných — dnes všichni víme, že ve Smetanovi zhasl nám jeden z největších tvůrců a budovatelů vysoké české kultury.

A jedno si můžeme z jeho uměleckého případu vyvoditi všeobecně: že každý umělec, ať hudebník, ať spisovatel, ať výtvarník, vyroste k nejvyšším metám kulturním j e n z d u š e a k r v e s v é h o n á r o d a. Ovšem ne pouhou kopií a transplantací, nýbrž u m ě l e c k ý m p r o n i k n u t í m n á r o d n í z á k l a d n y a j e j í m p o v ý š e n í m n a s t u p e ň m o d e r n í c h p o t ř e b. Nebylo by stačilo, aby Smetana byl do hudby vnesl český národní svéráz, jak jej obsahuje i prostá lidová píseň, jak se jím chlubí i nejdrobnější národní popěvek. Tím, že Smetana pochopil vysoké umělecké cíle Lisztovy, v neposlední míře i Beethovenovy a Wagnerovy, stvořil svou prací něco, co má stejný význam pro nás jako pro celý kulturní svět. A proto mohou býti manové Smetanovi klidni: nejenom „Prodaná nevěsta" a několik prozatím nejvíce uznávaných mistrových skladeb půjde světem — ale půjdou jím i veškery ostatní geniální práce další, jakmile jen k tomu dozraje doba a jakmile spadnou i ta zevnější pouta, jejichž odnětím stává se duševní majetek jednotlivcův majetkem celého světa! *S.*

*

Divným příkladem výběru literární a vzdělávací četby straší — jak se dovídáme — veřejná čítárna v bohatém hanáckém městě Litovli. Tam předplácejí se a čtenářstvu předkládají pouze tyto časopisy: „Čtyrlístek", „Niva", „Mor.-slez. Revue", „Světozor" „Slovanský Přehled" a „Vynálezy a Pokroky" — vedle toho naleznou se tam ještě jen „Fliegende Blätter"!!! Ostatní lektyru vyplňuje politické časopisectvo převážně místní provenience. Což správa čítárny neví, že sem patří také *literatura* a to na prvém místě? A neví, že vykládati v české čítárně toho typu, jako litovelská, německý list a zapomenouti na celou řadu vynikajících časopisů českých je ostuda? A toto monstrum čítárny vydržuje město? Zdá se, že správa tohoto také-kulturního ústavu jest v rukou nějakého analfabety, který nemá ponětí o úkolu veřejných čítáren, majících vychovávati a ušlechťovati lid, a neví, že politická četba *dnes* k těmto prostředkům náleží měrou nejmenší. V Litovli existuje odbor „Osvětového Svazu", což nemá vlivu na to, co se tam jmenuje „veřejnou čítárnou"? Bude nutno v době manifestů lidí, toužících po čistším a vyšším životě kulturním, všímati si venkovských čítáren, obecních i spolkových, bedlivěji, i žádáme své přátele, aby nám o nich podávali zprávy. *Slp.*

*

* V Petrohradě sestoupil se kruh přátel literatury a obral si za cíl získávati přímé referáty z cizího písemnictví takovým způsobem, že vždy vyzve cizího autora k přednášce buď v Petrohradě nebo Moskvě zamýšlené. Teď právě byl kroužkem pozván Maeterlinck, jenž slíbil, že bude přednášeti v Moskvě. O

*

* Známo, že Lamartine neměl v lásce La Fontaina a mluvil nepěkně o jeho bajkách. Naproti tomu jinak zní svědectví Tainovo, kdy pracoval na své osnově o La Fontainovi. Jest tu Chateaubriandův dopis uveřejněný ve sbírce „Souvenirs d'un Octogenaire" (Paměti osmdesátníka) z vydání tištěného jen ve stu výtiscích k účelům soukromým, kdy Chateaubriand odpovídá na dotaz po anketě o La Fontainovi.

Dopis ten jest i jinak zajímavý z příčiny té, že líčí poměry vynikajícího literáta a zní takto:

„V Paříži 29. září 1836.

Bída, pane, je smutná věc. Prodal jsem svůj hrob, abych mohl žíti, a to není vše, prodal jsem i svůj život; nesmím napsati dnes ni řádky, která by náležela vlastníku mých pamětí; v tom vězí ošklivé rozpoložení moje. Měl bych velké potěšení připojiti se k vaší práci a promluviti o La Fontainovi. La Fontaine a Molière jsou moji bozi. Bajky Jeanovy (La Fontainovy) jsou dvojího druhu: v jednom podává se komedie mravů zvířaty. Lev, medvěd, vlk, liška, osel, kůň, kohout, sova, myš atd. jsou živé osobnosti, malované ze skutečnosti a malované dobře naturalistou. Druhé bajky jsou ty, jež nazývám „velké bajky". V „dubu" a „růži", v „člověku" a „úžovce", v „starci a třech mladých lidech" vyzdvihuje se vyšší poesie a soupeří s velkými staršími i moderními básníky. Nemohu nedoložiti, mluvím-li o Jeanovi, že jeho věhlas jest jistě ohromný a populární, a správně souhlasím, že není posud poznán a málo mezi učenci znám po zásluze, atd.

Chateaubriand."

Z toho jest patrno, že La Fontainovi se posud křivdilo, nebylo-li jemu v historii literatury francouzské vykázáno místo mezi předními autory-básníky. *K. V. H.*

V Praze dne 15. května 1914.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Zodpov. redaktor a vydavatel: Fr. S. Procházka. — Nakladatel: Česká graf. akc. společnost „Unie" v Praze.

Tiskem „Unie" v Praze.

Antonín Sova:

USCHLÝ STROM.

Smrk obrovitý se díval ještě do kraje,
sžehnutým od blesku vrškem hrozivě kývaje
k vsi, k polím a k lesům a k pustám dalekých záseků,
ke hrotu kostelní věže a stříbrnou za řeku . . .
Jej travnaté meze a křoviny, hnízdící ptáci v nich,
lindušky a hrdličky, sladký jež vílí měly smích,
jej modříny šumící řadou, kams jdoucí v daleký svět,
tak marně chlácholily. A chtělo-li se jim pět,
on nezpíval, jen skřípal hrůzu a nenávist,
jak mrtvola vybělená do dálných upřený míst,
ať byly žně horké, kdy smyslně žhnula těla děv,
ať nastaly noci, kdy tančily víly svůj kolový zpěv . . .
Tak naplněn pýchou mocných už nevolal člověka.
A nikdo též nepřicházel ni z blízka ni z daleka,
jen stařecká hořkost mu vpálila v útroby svůj jed
a slunce se stalo mu peklem, když zprahlý v ně zřel a slep . . .

Jen větry, jež mraky nesly i tisíce modliteb
kams ve věčnost, v jiných světů zalidněnou step,
se o jeho tělo rvaly a živelní silou dravou
útočně dorážely, jej svírajíce v svůj kruh,
že často bouřně a s fanfar svých ohlušivou slávou
se zmocnily jej, by mrštily jeho trupem v luh.

Leč on se vzpíral a nakloněn, jako by kletby sípal,
proklatec v života ráji disharmonicky skřípal . . .
A všecko kol naslouchalo té bolesti zpytavým sluchem
s lítostí k přešlému, mohutnému, však mrtvému duchem.
A hučely zvony: kde pokora tvá? ve vánoční čas.
I za jara drobných dětí se divil mu stříbrný hlas,
když květiny vzdávaly se jim s pokornou oddaností
o vzkříšení do věnců uvité se selskou pobožností . . .

SLOKY.

Mně často je rozumným všecko, až příliš. Co v nenávist
mou probouzí duši, i vítr, jenž odervat spěchá z ní list a list,
žár pozemský slunce a rhytmické schvívání vln, čím krotká niva
si v těžkomyslném svém zapomenutí dlouze zpívá,
mně příliš je rozumným život i smrt bez radostí, krásy a hrůz,
bez tanců v podvědomí se nenarodivších mus.

Strof rozumných nevoní dělané, papírové růže,
ze siláckých jongleurů nevidím růsti obry ni muže,
ze zahrady utrpení se nezdvíhá černý květ,
vše ploše je rozoráno, vše rozumně do dnů a let,
les vykácený sta rukou na role obdělává —
ó, živote každodenní — jak sešlapána schne tvá tráva . . .

Mé srdce by bloudit si přálo, tož se srdcem bijícím vedle
jak oněch dvou dětí, jež bloudíce černé jen slyšely šoumat jedle,
div nemřely pokušením, když se střechy chaloupky perník jim slád'
a vězněné čarodějkou, dny jejich a noci když počaly k smrti již zrát,
přec do úzkostí a do hrůz jim naivně vzhořelo poslední ráno,
kdy uniknout v život jim bylo zas líbeznou pohádkou rozkázáno . . .

DUBNOVÁ NOC.

V údolí lesy sestouply a z jejich přerývaných mlh
ač trosek černých mlčel stín a sklepeními vlh,
noc z temna předla po chvílích paprsky siné, měsíční
na sosen štíhlé kužele, jež v temnou výši ční.

V chatrče skalní zadýchl zvuk zvonů houští do sosen,
jak teplé rty by líbaly cos řkouce v polosen,
van čerstvý proběh' údolím a z lesů prudkou vůni zdvih',
ručejů jarních dětský pláč, chut rozoraných lích.

A mraky jarní jímal chvat, van stíhal van a za vánky
podléštky v trávě vstávaly i bílé sasanky,
měnivé světlo hrálo s tmou, zabouřil vítr větvemi,
úrodnou silou, divokou se vzpínal nad zemí . . .

Karel Leger:

TETIČKA PROTEKCE.

(Pokračování.)

Paní radová unaveně naň pohlédla, chtěla úsměvem mu odpovědět, aspoň trochu naděje vzbudit, ale pokrčila rameny — snad po prvé nenalezla ani přívětivého slova, ani slibu, ani rady, ani pomoci. „Líto je mi, pane učiteli!" pravila, nehledíc naň. „Tolik jich tu bylo, vašich kolegů. Těžká věc. Nikde tak po protekci se neshánějí — chodí, píši, příbuzné a známé posílají — schovej se, kam chceš, najdou tě —"

Starý učitel vytáhl modrý šátek, otřel si zavlhlé oči. „Vždyť já, milostpaní — vždyť já — ale žena mne posílá: Jdi, ty jen za pecí ležíš a jiní už po městě běhají, předejdou tě zas, na tebe nikdo nevzpomene! Tož já, milostivá paní — co mám dělat? Pět dětí, račte uvážit —" „Pět?" —

„Pět, ráčíte-li dovolit, páté na cestě! Proto, milostivá —“

Pohlédla naň a líto jí ho bylo. „Dobře, přimluvím se!“ slíbila a starý učitel hned ožil radostí. Upozorňoval: „Nejprvé u pana školního inspektora, prosím, račte slovíčko aspoň za mne promluvit — pak u pana purkmistra — je předsedou školní rady — pak u pana faráře v Oseku, na něm mnoho záleží — aby snad nemyslil, že jsem nějaký nevěrec —“

„Buďte bez starosti, milý pane učiteli!“ odpověděla mu vlídně, „vím ze zkušenosti, kde třeba zatlačit, přimluvit se. Co bude možno, udělám!“

Políbil jí ruku udýchán a šťasten, že dobře provedl svoji úlohu, ženě, chudince, přinese aspoň trochu naděje, aspoň týden — dva bude se těšit, nežli se o místě v Oseku rozhodne. I to za něco stojí, i ta naděje! — Odešel s mnohými poklonami a s blahořečením — za dveřmi oddychl z hluboka a otřel spocené čelo.

„Ubozí lidé!“ soucitně poznamenala paní Vizingrová, když vešly s Miladou do pokoje. Zdálo se dívce, že milostpaní docela jest jiná, změněná, zasmušilá, zamyšlená. Snad proto, že u ředitele, mimo nadání, nepochodily? Snad truchlivý zjev starého učitele ze Lhoty ji dojal? Kdož ví! A zapomnětlivou byla. Shodila zimní kabátek s kožešinou, postála u okna a najednou se ohlédla.

„Vy jste tu, slečno? Odpusťte!“ řekla Miladě, která skromně stála u dveří. „Odpusťte!“ skočila, chytila ji za ruce a jaksi suše se zasmála. „Hleďte, podivný člověk je ten ředitel — protivný. Nestalo se mi, aby někdo tak nešetrně odmítl prosbu, vždyť konečně mohl aspoň slíbit, jako já nešťastnému učiteli. Lituji, že jsem vás tam vedla. Odpusťte mi!“ Začala přecházet po pokoji, ruce si mnula, jako by ji mrazilo. „Po prvé se mi to stalo, odpusťte!“

Milada s roztomilým vděčným úsměvem odvětila: „Jste tak laskavá, milostpaní, ke každému! Odpusťte vy, že jsem byla bezděky příčinou —“

„Jakou příčinou?“ paní zavrtěla hlavou, „ne, děťátko! Ne vy, ale on, ředitel, protivný! Nemyslete na to již. Ale pan inženýr Charvát čeká na rozhodnutí o své žádosti. Učinila jsem, co bylo možno, všechno jsem obešla, u všech pánů ze správní rady orodovala — řekli mi, že jedině ředitel svým hlasem rozhodne!“ Paní radová se otřásla, přikročila ke kamnům a hřála na nich ruce.

„Milostpaní“ — nesměle ozvala se Milada.

„Co chcete, děťátko?“

„Dovolíte-li, abych řekla, co si myslím?“

„Proč se ostýcháte, moje drahá?“

„Nechoďte tam již, milostpaní!“ vydechla dívka uzarděna nad vlastní smělostí.

Paní radová podívala se na ni užasle. „Proč? proč?“ vykřikla.

„Vždyť nalezneme místo snad jinde — já — i pan inženýr také —“ a sotva slyšitelně Milada dodala: „bez protekce!“

Paní Vizingrová přešla drobnými krůčky pokoj, postála u teplých kamen, ohřála ruce a vrátila se k Miladě. „Není pravda, děťátko!“ řekla rozhodně. „U nás bez protekce nedostanete se ani do městského chudobince. Vy to neznáte! A najít místo? Kde? Jaká jste nezkušená vy i pan inženýr! Budete hledat, čekat a čekat, ani nezpozorujete, jak nelítostně ubíhá čas, budete se utěšovat svojí láskou, toužit po sobě, marné sny o štěstí si malovat, ale to štěstí nepřijde a láska vychladne, má drahá!“

Milada se zachvěla. Nepoznávala paní Vizingrovou. Jak teskně nezvykle zněl její hlas!

„Vídala jsem už takové milence — mnoho jich! — Vesele, plni odvahy a nadějí sešli se — pomalu však ubíhal měsíc za měsícem, rok za rokem té odvahy i naděje ubývalo, dostavila se omrzelost, odkvétalo mládí v marném čekání na lepší budoucnost, aby mohli býti svoji. Bolestný pohled, Bůh ví! Co je vám, slečno? Vždyť jste zesinala!“ Dobrá paní uchopila Miladu za obě ruce, líbala ji. „Ne, nebojte se! Polekala jsem vás? Chtěla jsem vám jen říci pravdu, jsem zkušenější, lépe znám život nežli vy, maličká. Nebojte se, nedopustím, aby vám tak odkvétalo mládí v marných tužbách. Ne, nedopustím! — Tak, usmějte se, děťátko. Chci, abyste odešla ode mne klidná, upokojená, nevěděla jsem, že vás tak zarmoutím dobře míněnými slovy. Odpusťte. Slzičku otřete — uvidíte, všechno bude dobře!“ Milada sehnula se a políbila jí ruku. „Co děláte? Zač? Proč? — A odejít chcete? Nuže, dobře, děťátko, nechci vás zdržovat, jděte do své komůrky a vyplačte se třeba, takový dětský pláč ulehčí srdci. A panu inženýrovi — jistě ho naleznete, doufám — vyřiďte, že naň čekám, prosím, aby přišel. Je hrdý — vím. Všichni něco ode mne chtějí, on nikdy. Hrdý. Ale nehněvám se naň. Ať přijde, že ho prosím — rozumíte? Prosím! Nezapomeňte říci, že prosím!“

Milada skorem ulekaná, zmatená odcházela. Ještě na práhu zachytila ji paní radová, políbila přímo na rty.

„Tak, drahoušku, s Bohem! Víte-li, že vaše ústa jsou tak krásně vykrojena jako rozpuklé růžové poupátko — proč tak udiveně jste se na mne podívala? Četla jsem to někde: jako růžové poupátko otevřené polibkům lásky. Nu, je to směšné, viďte, co tu žvatlám? Buďte s Bohem! Nezapomeňte, co jsem vám řekla — políbíte přece svého miláčka? — a řekněte, aby přišel, budu čekat!“

A když osaměla paní Vizingrová v zeleném pokoji, dlouho stála nerozhodně se sklopenou hlavou, zamyšlená. Po chvilce vzdychla, pokrčila rameny. Kočička její Mici třela se předouc o její sukni, odkopla ji, vyhnala z pokoje. U zrcadla postála. „Hloupé zrcadlo!“ pohněvala se. „Což opravdu mám pod očima modré kruhy?“ Docela zbytečně jala se přerovnávat drobné ozdůbky na toaletním stolku, prach batystovým šátečkem otírala s nábytku a zpozorovala, že se jí ruka třese. Zahodila šátek, usedla na divaně s rukama skleslýma do klína a oči, které se zdály hlubšími a tmavšími než jindy, upřela na dveře. Bez hnutí a snad bez myšlenky hleděla tak.

Staromodní hodiny tikaly přitlumeně na zdi. Už vkrádalo se do pokoje šero časného večera zimního. Paní Vizingrová čekala. A když zaslechla na síni kroky, zachvěla se, krev se jí nahrnula do tváří. Kdosi zaklepal na dveře. „Dále!“ řekla sotva slyšitelně a hned pocítila napětí skorem úzkostlivé. „Kdo vstoupí?“ pomyslila si. Snad neznámý prosebník nějaký, neodbytný.

Inženýr Charvát to byl.

Vykročila mu vstříc, zardělá stála před ním. Dvorně jí políbil ruku.

„Poručila jste, milostpaní, abych přišel!“

„Ne, prosila jsem!“ v jakémsi zmatku, který sama nechápala, usmála se. „Vím, kdybych poručila, že byste nepřišel, znám vás, nemyslete si! Jste hrdý! Nezapřete! I k dobrým přátelům. Ještě před chvíli jsem nevěřila, že přijdete, ačkoliv vzkaz poslala jsem po někom, komu jistě nic neodřeknete.“ Přistrčila staromodní pohovku na kolečkách k divanu, pobídla hosta. „Prosím, posaďte se u mne!“ hlasem tak nějak stísněným, že udiven na ni se podíval. Poznala to a chtěla zdát se tak veselou jako jindy. Jenže úsměv její byl vynucený a ňadra pod těsným živůtkem se jí neklidně dmula. Usedla na divaně zcela blízko u jeho lenošky. Pološero v pokoji jako by svádělo k důvěrnosti. Ale paní Vizingrová jaksi v rozpacích prohlížela si bílé prstíčky a několik zdvořilých frází, které řekla, bylo docela bez významu, myslila patrně na něco jiného. Mladý inženýr stejně tak roztržitě odpovídal, a po chvilce oba zamlkli. Stále čekal, že milostpaní vysvětlí, proč jej zavolala a mlčení bylo již trapné.

Sám tedy konečně tiše řekl: „V tomto pokoji — věřte, milostpaní, pamatuji si tu každou maličkost — před — před patnácti lety jste mne přijala. Staré hodiny, voskoví Číňané na skříni, porculán ve skleníku, „Über Land und Meer“ na stole, pardon, dnes je to „Světozor“, jinak nic se tu nezměnilo a zdá se mi, že jste se nezměnila ani vy, milostivá, stále tak mladistvě růžová a svěží—“

Jako dítě se zapýřila. „Lichotíte zbytečně, ale těší mne, že také vy jste nezapomněl a vzpomínáte!“ Paní Vizingrová sežmolila v prstech batystový šáteček. „Vidím vás jako hezkého hošíčka v těsném kabátku, s dlouhými bělavými vlasy a s udivenýma očima —“

„A já vás, milostpaní, vidím krásnou a dobrou, jak jste přede mnou stála!“ řekl s galantní dosti chladnou poklonou. Dívala se naň a cítil pod jejím pohledem jakousi stísněnost.

„Milostpaní, ráčila jste mne zavolat —?“ zeptal se.

Šátečkem si otřela obličej. „Pravda — nudíte se u mne, pospícháte?“ usmála se v odpověď. Náhle vstala a přistoupila k němu. „Což opravdu nic nechcete, nic nežádáte ode mne?“ zklamaně pravila. „Všichni něco chtějí — vy nic!“ Ovanula jej z blízka vůně, zvláštní vůně, která zdála se vycházet ne ze šatů voňavkou napuštěných, ale z celé mladé, plně rozkvetlé bytosti. Vzpomněl, jak před lety jej ovanula také tak opojně z kraječků na ňadrech ——

„Nic nechcete?“ Černé oči její se rozhořely, rty se pootevřely.

„Nevím, milostpaní, oč bych směl žádat já — lhostejný, cizí vám člověk?“ odpověděl znepokojen, pokrčiv rameny.

„Co byste směl? Všechno, chcete-li!“ Zvedla obě ruce, ale neuchopil se jich — udiven pohleděl jí do rozžhavených očí. Jako by ji zamrazilo, vzdychla, zaťala zoubky v ret, odvrátila se, klesla na divan, polo ležíc na vyšívané podušce, rukou podepřela hlavu, nožkou podupávala. A nedívala se naň.

Inženýr užaslý zašeptal: „Milostpaní —!“

(Pokračování.)

✱

F. X. Svoboda:

Z LESŮ ZAZNÍVÁ ZPĚV.

(Pokračování.)

V zimě ovšem neozýval se zpěv u lesů, ale příštího roku zněl opět. Běta sedala zase u okénka nebo v zahrádce a zase naslouchala. V noci pak stále se jí zdálo o vábivém zpěvu, zaznívajícím po lesích. I řekla si, když se přiblížily podzim, deště a zimy a když nebylo již hlaholení mládencova slyšeti, že nepřečká zimu a že do jara zemře steskem. Ovšem, nezemřela, ale umiňovala si, že unikne potom tajně z domu přes zahrádku a poli že poběží k oněm hájům, z nichž zpěv zazní. To zdálo se jí nejen možné, ale i nutné. Když pak se blížilo jaro, zmocnil se jí nepřekonatelný stesk. Vycházela na zahrádku a naslouchala. Hučely však pouze těžké vichry a široké lesy plny byly mrtvé tmy. Nikde hlasu, nikde zazpívání. Teprv v máji, za krásného večera, když procházela se zahradou, zaznělo známé hlaholení kdesi nedaleko, asi na silnici u lesů. Srdce jí zabušilo. Vzpomněla si na vlastní slib. I rozhodla se ihned. Přikradla se k dvířkám vedoucím do polí, tiše je otevřela a spěchala polními pěšinami za vábivým hlasem. Tam kdesi na silnici u lesa potkala se s mým otcem. Poznal prý ji a šli ihned spolu. Věděl prý, že přijde. Třetí rok na ni čeká a na ni volá. Jí prý zpíval ty písně a na ni pouze myslil. Tím bylo všecko řečeno. Od té chvíle se milovali. Za dva roky se pak vzali. Tehdejší pan ředitel mladému ženichovi přál, byl přítelem jeho otce. Znali se z Opočna.

Tak se tomu všemu někdy divím, všemu, všemu! Holečku, když si teď někdy pro sebe zazpívám: Zahučely vody, zahučely lesy, kam jste se poděly, kam jste se poděly, moje mladé časy? — to teprv chápu a na dlouho se zamyslím. Ach, Bože, proč že po těch lesích otec zpíval? Proč že tam matka běžela? Vidíte, není to jen tak, uvážíme-li, že život náš, můj, tvůj, Terezo, i tvůj, Milado, utajen byl v té příhodě, jako je utajen v semínku život lesních stromů! Není to jen tak jednoduché!

Ale jedno mi bývalo divné. Matka, když stárla, často vycházela před domeček, v němž žila, a tvrdívala, že v lesích někdo zpívá. Nevymlouval jsem jí tento přelud. V lesích bylo ticho, ale ona zbožně třeba dvě tři hodiny naslouchávala. Hluboko měla v srdci ten zpěv a ty dukátkové oči. A to jsou ty, co teď má Milada a Jenička. Zas, zas se objevily. Najednou jsou tady. K čemu? Holečkové, není to jen tak! Není to jen tak!"

Potřepal hlavou a otevřev zarudlé a zvlhlé oči dodal:

„Lidský zrak daleko nevidí, broučka už na dva tři kroky nerozeznává. A tak je se všemi smysly. Mnoho člověk nepozná na tom světě, nepozná! Ale já říkám, není to jen tak, není! Kdo ví, čí nehty nebo nos člověk nosí! A kdo ví, kdo všechno, kolik praotců a pramatek se ve mně smlouvá, nežli co udělám."

Král stáhl obočí a pohnuv odmítavě rukou svěsil hlavu. Vydechnuv pak hlasitě pohleděl pátravě na Terezu a Šalvěje.

Milada hleděla na dědečka zvědavýma, udivenýma očima. Líbila se jí historie praděda a prabáby, a stále měla v hlubinách dojem, jako by z nesmírné dálky, od jakýchsi lesnatých obzorů slyšela neurčitý večerní zpěv, jemuž chtěla naslouchati, ale jenž okamžitě zanikal, jakmile jej toužila postihnouti.

„Tenhle příběh mi milostpaní nikdy nevyprávěla," prohodil Šalvěj. „Nikdy!"

„Neznala jsem ho. Věříte, že slyším tu historii v této souvislosti po prvé?" odvětila Tereza hlasem poněkud stísněným, čehož zvláště muž její si povšiml. „Znala jsem pouze dvě tři události, ale úplně nejasně. Maminka nerada co sdělovala a tatínek asi nechtěl."

„Ovšem, že nechtěl. Na Dobříši bylo nutno o tom mlčet!" prohodil nadlesní tichým hlasem. „Však ani žena o tom mnoho nevěděla. A k čemu taky? Mezi lidem snad dodnes — považte — po šedesáti letech, povídají se podivné věci. Už ani jména neznají a přece to pořád žije. Zastřelený fořt — les — neznámý jezdec. Co tu otázek pro fantasii a co to uděšení pro kluky!"

Zatím se sešeřilo. V dálce na Vajgaru bělala se lodička. Ozval se z té strany dívčí dvojhlasný zpěv. Milada chvíli mu naslouchala. Ostatní povstali a odcházeli. Lichotná žena listonošova, jež přišla sem pro lahvičku a sklenku, i pro košíček, pošeptala Miladě, že páni jsou již na ulici.

„Už?" podivila se dívka a stisknuvši si horké skráně chvátala za společností. Šalvějovi, jenž na ni čekal, prchla. Vnikla mezi dědečka a otce, zavěsila se a střídavě si je prohlížela. Král mlčel. Tvář jeho byla zachmuřena.

„Tatínku, mrzí tě něco?“ otázala se s něžným přitulením.

„Je, je nějaký mrzutý,“ prohodila Tereza, jež otázku tu zaslechla.

„Ach nic! Co by mne mrzelo?“ řekl Král nepřívětivě. „Neptejte se mne a bude dobře!“

Na náměstí předešel je štíhlý mladík se smeknutým kloboukem hluboce se ukloniv. Milada se zarděla a poskočivši ohlédla se na Šalvěje, jdoucího vzadu.

„Co pak je to za šviháčka?“ otázal se dědeček.

„Student Sýkora,“ odvětila Milada pozvednuvši hlavu do výše. „Můj ctitel!“

X.

Čtvrtého dne dědeček Vrána odejel. Stýskalo se mu již po pohodlném životě, po starém šatě, starých botách a dýmkách. Zde přece jen musil se pečlivěji oblékati a večer nevěděl, kam by šel. Dobříšský kroužek tarokářů zvláště jej vábil. Mimo to zdálo se mu, že není tu nejlepší nálada, že hned ten hned onen je pro cosi nejasného rozmrzelý a nevrlý. „I dejte mi pokoj!“ pomyslil si a opustil Hradec bez zvláštní sklíčenosti, spíše vesele.

Tereza toho večera nevlídně odpovídala a stále se mračila. Milada se Šalvějem unikla do vedlejšího pokoje.

„Prosím tě, co je ti?“ otázal se Král Terezy poněkud drsně. „Kdo ti co udělal? Co zas je to za rozmary? Kdo tě zlobí?“

„Nikdo, ten odjezd tatínkův mne mrzí.“

„No, věčně tu nemůže být, a myslím, stýskalo se mu po zvyklostech. To chápu.“

„Ach ne, ale tys byl tyhle tři dni hrozný,“ řekla udýchaně, „tys ho vypudil.“

„Já? Já že jsem ho vypudil? Jak to můžeš říci?“ zahořev ve tváři ptal se všechen popuzen.

„Z každého tvého slova čišela nenávist. Nenáviděl jsi ho.“

„Prosím tě, jsi blázen ty nebo já?“ zvolal Král zlostně. „Vím přece, co jsem cítil a co jsem si myslil!“

„Ovšem, že víš!“ zasmála se Tereza. „Já též. Zapíráš-li, jsi směšný. Vím přece, co jsi mluvil.“

„No — zlobit se nebudu!“ pohodiv rukou a utajuje náhlé pobouření prohodil Král. „Jsi sama mrzutá a svádíš to na mne.“

V tu chvíli však si uvědomil, že opravdu v posledních dnech tchána nenáviděl. „Cítila to,“ pomyslil si, „povšimla si mne. Ano! Dobře všecko pochopila, dobře, ale proč? To bych měl uvážit, to bych měl dobře prohlédnout! Jak je možná, že porozuměla? Že právě ona porozuměla? Střežil jsem se něco tchánovi říci, tvářil jsem se, že je mi milý. Jak je možná, že přes to uhodla, co jsem cítil uvnitř? To je to . . . ona věděla, co mne tehda rozrušovalo, uhodla všechno. Smysly takové ženy jsou zdesateronásobněny. To je to. Mohla, mohla tehda tušiti, čím se trápím, ale pouze v jediném případě . . . Ach, což budu zas u té zdi? Zas v tom budu vězet jako v bahně? Tchán se mi zprotivil. Každý starý myslivec slídí! Jaktěživ snažil se jen přelstít lišky, srnce, jeleny. Teď snaží se přelstívat lidi. Hrozně se mi zprotivil. Nemohl jsem už vidět v předsíni jeho propocený klobouk a tu odřenou hůl. A pozoroval jsem i to, že mi zošklivuje Terezu, že svými nesnesitelnými zvyky připomíná i její slabosti. Ukázalo se mi to celé panské hnízdo, ty dobrodružné příhody, jichž je i ona plna. Les! Já dobře vím, co je les! Já dobře vím, co z něho věje. Šalvěj se taky naposlouchal tím hlaholením. Vždyť jsme viděli, jak všecko znal, co se kdy na Dobříši stalo. Tomu nehučely naše lesy, tomu hučely dobříšské lesy. Z těch měl poblázněnou hlavu. Třináct přecpaných alb denně prohlížel. Byl jako ta mydlářova Běta. Sedal u okénka a naslouchal tomu zpěvu lesnímu. Tereza vypravovala každý den. Vždyť mne to taky okouzlilo, proto jsem si ji vzal. Opravdu, z ní slyšel jsem šumění lesů a hlaholení zaniklých zpěvů. Teď to poznávám, teď mám pro to označení, tenkrát se mi pouze hlava točila a rozum mátl.“

Od této chvíle vnitřní rozháranost Králova vzrostla. Povídka nadlesního Vrány o dukátkových očích způsobila v něm první zmatek. Netušil, že týravý nepokoj a mučivá nejistota, jimiž naplněn byl po všechnu dobu těhotenství ženina až do narození Jeniččina, jsou zase téměř za dveřmi a že je vůbec možná, aby se ještě kdy ukázaly. Opět mu bylo vše divné, podezřelé, opět se mu zdálo, že proniká strašné tajemství, že nachází cosi nesnesitelného, hrozného. Dnes pak několik Terezinýh slov ještě více jej polekalo. Zdálo se mu, že je to usvědčujícím důkazem, a že by mohl ženu obviniti. Ale sotva že o tom přemýšlel a sotva že chtěl vniknouti v tento napředený důkaz, pociťoval jakousi zvláštní nemožnost postihnouti a proniknouti to, co se zdálo již jasným. Měl dojem, že mu všude překáží tvář Terezina, že okamžitě se mu ukáže, ocítá-li se u rozřešení, a že jej odvádí svým nepřirozeným výrazem, svou podivnou vyděšeností, svým posměšným svraštěním, svým strašných pohrdáním. Toto

zjevování tváře její způsobovalo mu nepříjemný vnitřní úžas, mátlo jej v domněnkách a zamotávalo všecky jeho předpoklady.

Ještě toho dne večer, když Milada, políbivši se s rodiči, odešla do svého pokoje napsati Věře do Moskvy, jak sama řekla, „důležitý dopis“, přisedla Tereza k muži svému na pohovku se zřejmým úmyslem promluviti s ním.

„Zdá se mi,“ řekla, „že u nás nastalo rozladění. Je to od chvíle, kdy přijela Milada. Pozorovala jsem již častěji, že není dosti upřímná. Má něco z tvé povahy.“

„Z mé povahy?“ živě se otázal Král. „Milada? Myslíš, tu neupřímnost? Já jsem tedy neupřímný?“

„Ano. O tobě nikdy člověk neví, co si myslíš, oč se právě staráš, kam směřuješ. Za devatenácte let manželství ještě tě neznám. A nejen já, nezná tě ani lékárník ani Milada. Vím na příklad dnes, co tě mrzí?“

Král se k ní obrátil. Přimhouřené oči jeho ostře pohlédly v její zneklidněný zrak.

„Víš!“ odpověděl tichounce, nepohnuv ani brvou. Snad ani rty jeho se nepohnuly. „Víš,“ dodal hlasitěji.

Tereza zbledla a posadivši se zpříma prudce pohodila rukou.

„Já že vím, co tě mrzí?“ zvolala. „Já že to vím? Já — já že to vím?“

„Víš,“ opakoval opět tiše přimhouřiv oči docela.

„Nejen že nevím,“ promluvila vášnivě, všecka podrážděna, „ale já ani netuším, co by to bylo. Já ti vůbec po tři roky již nerozumím. Teď pak zvláště ne. Cítím ve všech nervech, že jsi mrzut, že se na každého mračíš, že jsi se vším nespokojen. Pronásleduješ, kde koho. Včera to byl tatínek, dnes jsme to my, zvláště já, zítra to bude Milada, pozítří lékárník. Ten obyčejně jako prapříčina, chudák. Jenom že on je moudřejší a nevšímá si tvých rozmarů. Hůře je se mnou. Já trpím. Já nesnesu nejasno. Mračí-li se někdo, aniž vím proč, jsem velice napiata. Tím jsi mne mučil před narozením Jeniččiným. Hrozně! To ti taky těžko odpustím, a těžko zapomenu, pamatuj si! Choval jsi se divně, nešetřil jsi mne! Zdálo se mi, že se zblázním, když jsem tě viděla přecházeti s nenávistí kolem sebe. Ty — ty — hrozně nenávidíš! Ty nejsi dobré srdce! Ty nedovedeš říci: Mne mrzí to a to. Hněvám se na tebe pro tohle. Mám v srdci lítost pro to a to! — Ne, ty mlčíš, mračíš se, nemluvíš, tvář tvá je bledá, ledová, strašná. Mne zmocní se nepopsatelná sklíčenost. Žasnu nejprv, trápím se, ale pak se rozčilím. Probůh, myslím si, za co se mračí? Co jsem mu udělala?“

Král, zřejmě pomaten zavrtěl hlavou, a odvrátiv se prohodil:

„Nechme toho. Co zas máš? O čem si začínáš?“

„Chci se s tebou dorozumět, chci slyšet otevřeně, co tě mrzí. Proč to neřekneš?“

„Co že mám říci?“

„Čím jsi rozmrzen. Mám stále marně hádat? Hádám už tři čtvrti roku. Jak mám pochopit, co to je?“

„A musíš to vědět?“

„Ovšem, neboť takhle zešílím. Nejsem zvyklá žíti vedle lidí, kteří se na mne horší, aniž mi vysvětlí proč.

„Nevšímej si toho a bude dobře.“

„Ne, nebude dobře. Mýlíš se. Neurčitost mne dráždí. Za poslední rok jsem z toho již nemocna. Ty musíš pochopit, co ti říkám, a ty se musíš změnit!“

„Nevím, co chceš, nerozumím ti.“

„Opakuji, že se musíš změnit!“ zvolala obrátivši se k němu vzrušenou svou tváří.

Zalekl se jejího výrazu. Rozevřené oči svítily vydrážděním.

„Ach, zase tohle!“ řekl nevrle. „Zase tohle! Vždyť ti nikdo neubližuje!“

„Ubližuje!“ vykřikla.

„Neubližuje!“ opakoval. „Mračím-li se, nevšímej si toho. Ty se taky někdy mračíš. Řeknu něco?“

„Ano, řekneš! Hned se vyptáš. Na příklad dnes. Hned jsi se ptal, proč se mračím, a já jsem ti ihned řekla, co mne trápilo. A tak i ty musíš jednat!“

„Ale — mne nic nemrzí,“ krče hlavu mezi ramena mluvil král, „mne nic nemrzí. Co by mne mrzelo? A že se mračím? Nevím, bůh suď, že nevím. Možná, že se tak jevím, že jsem už takový bručivý kupec.“

Tereza položila mu ruce na ramena a pohleděvši mu do očí řekla:

„To je strašné — viděti tuhle masku a nikdy nepoznati, kdo pod ní žije.“

Zavrtěl hlavou a pohrdlivě se usmál.

„Domnívala jsem se, že je Milada příčinou tvých zakuklených nenávistí,“ pravila Tereza klidněji, „ale i to je mi nejasno. Hádám. Napadlo mne, že snad si přeješ, aby si vzala lékárníka —“

Král se hlasitě rozesmál. Pravou rukou přejížděl si tvář.

„No, domnívala jsem se, nesměj se, hádám všelijak. Napadlo mne, že vidíš v tom prospěch a že snad je to i dobrý záměr. Směješ-li se tomu, jsem teprv zmatena. Soudila jsem, že tomu chceš, ale že vidíš ve mně překážku!“ Toto slovo vyřkla v pohnutí. Hlas se jí zachvěl. „Ale mylíš

se, domníváš-li se, že nějak žárlím. Šalvěj je do Milady zamilován, toho nelze neviděti. Slepě! Úplně! Je však poměrně starý k ní, o tom snad nepochybuješ, a proto jsem v nitru proti tomu. Jen proto. Nazbožňoval se mne dost, byl k nám oběma vždy laskavý i slušný, mrzelo mne též s počátku jeho chladnutí, urážело mne, to vše ty dobře víš, ale od chvíle, kdy jsem obtěžkala Jeničkou, jevilo se mi ješitné pohnutí mé malicherností a tvé žárlení pošetilostí!"

Král se opět hlasitě rozesmál volaje: „Co ty ještě si vymyslíš! Co si ještě vymyslíš!"

„Odpusť, nezbývá mi nic jiného, než si vymýšlet! Řekla jsem, že hádám. Proč tedy sám nepovíš, co ti je?"

„Mně? — Nic! Nic!" zvolal a opět se zasmál. „Co by mi bylo?"

„Pomýšlíš tedy na sňatek Miladin se Šalvějem, nebo ne?"

„Já?" podivil se. „Já? O tom jsem věru ani nemyslil."

„Co bys řekl, kdyby o ni požádal?" ptala se naléhavě. „Co bys vlastně učinil?"

„Co bych řekl?" zvolal Král. „Já? Co bych řekl? — Nic! To je přece první otázka pro Miladu! Ta ať mluví!"

Tereza postřehnuvši, že je tvář jeho vyjasněna, projela mu rukou prošedlé vlasy a řekla:

„Ty můj nemluvo, ty nemluvo! Dozvím se já někdy, když oči tvé na mne pohlédnou, co si v té chvíli tvé srdce myslí? Dozvím se to někdy?"

„Však ty vždycky víš, dětino, co si myslím," odpověděl prostě a vesel , „protože toho mnoho není!"

V tu chvíli i Tereza se usmála a i ona pocítila úlevu v srdci, jako by bylo vše, co muži vyčítala, pojednou zmizelo, ba jako by toho ani nikdy nebylo.

Znala již tyto chvíle uklidnění. Nadešly vždy, kdykoliv se odhodlala vzepnouti se z nesnesitelného podobného napětí a bezohlednou upřímností zakročiti. Měla dojem, že v duši mužové vyrůstají nerozumné domněnky, jež je nutno prudkým výstupem rozervati. Bývala pak oživena a neobyčejně laskava.

Seděli na pohovce ještě chvíli rozhovořivše se o Miladě. Oběma zdálo se pojednou velice nutným, promluviti o ní upřímné slovo.

„Víme něco o tom, čím se obírá a co chce?" pronesla Tereza starostlivě. „Víme? Nevíme! Ani ty ani já."

„Neprozradí ani slůvka, mně zvláště ne!" řekl Král. „Tutlá to v sobě jako hříšník."

„Vidíš! To je to, co jsem prve řekla: Je neupřímná."

„Promluv s ní, možná, že něco vyzradí," zašeptal Král důvěrně. „Já nijak pro lékárníka nemluvím. Naprosto ne. To ať si sama řekne, kdo se jí líbí. Ale kdož ví, ona je divná, možná, že si naň zvykla. Jen si všimni, jak se s ním ráda baví. Včera se dvě hodiny chechtali. On není hloupý a při ní oživne. Někdy zčervená jako mladík. Teď, co šediví, je hezčí. Ona sama to tuhle řekla, pamatuješ se? No — kdož ví! Vyzkoumej jen brzy, co se vyzkoumat dá, abychom nevypadali tak hloupě."

„A teď si uvědom, jak já vypadám vedle ní a současně vedle tebe!" pronesla Tereza potěšena, že mohla muži touto větou osvětliti svůj poměr k němu. Modré oči její, podivuhodně mírné, dlouho naň hleděly, jako by očekávaly, co na tuto poznámku řekne. On však mlčel, jako by se byl polekal a jako by jej bylo něco zamrzelo.

Až po chvíli, dotknuv se rukou svého svraštělého čela prohodil:

„Milada pořád ještě píše té Rusce? Podívej se tam."

Tereza povstala hbitě, jako by ji bylo bývalo potěšilo jeho vyzvání, a odešla do Miladina pokoje, obráceného za sousedním salonem do malé zahrádky, s vyhlídkou na kostel. Vrátila se ihned s poznámkou, že Milada dosud píše a že ještě dlouho bude psáti. Dopis prý rukama zakryla a tváře prý jí planuly.

XI.

Nikdy ještě neměla Milada tolik dojmů, tolik látky a tolik nejasných poměrů v duši jako nyní, když toužila Věře o sobě podati zpráv. Poznala to teprv, když usedla a psala. Ukázalo se, že popsala čtyři strany a že vlastně nic ještě nepověděla. Ovšem, písmo její bylo poněkud větší a školské, a vyjadřování v jazyku francouzském značně těžší, takže někdy napsala několik vět, než uznala, že se jí podařilo pověděti, co pověděti zamýšlela. Byla to zejména sestra Jenička, o níž psala. Tou, zdálo se, nejvíce byla zaujata. Bylo jí divné, že toto dítě způsobilo tolik zvláštních změn v jejich rodině a usuzovala, že vstoupil mezi ně někdo velice závažný. Již to, že se narodilo po takové nápadné době, vyvolávalo podivení nejen její, ale všech lidí.

(Pokračování.)

Marie Calma:

NA ADRII.

(Pokračování.)

A již je tu hranice, nejvyšší cesta a dále domek, malý, zakletý, splývající v jedno s kamenným pozadím a před ním štíhlá postava Černohorce-strážce, v kroji, jenž tvoří pestrou skvrnu uprostřed kamenité šedě.

Zatáčíme. Kamenů jako by přibývalo — tvoří přirozené bašty, hráze, tam jich několik lidskou rukou sesbíráno na příbytek. Lidé před těmi domky vypadají slavnostně ve svých pěkných krojích jemných barev, jež nijak neharmonují s chudobou okolí.

Tam už je Něguš — rodiště Nikolovo — dosud svérázné, ale již „zcivilisované" projíždějícími turisty. Je tu nově vystavěná hospůdka „evropsky" drahá — několik domů o nízkém patře, děti, jež prosí o krejcary a na silnici hrají svou hru s jednou kulí a kuželkou.

Kapitán nás propouští jako potentát — kde kdo sedí před domky a dívá se za odjíždějícími povozy.

A my vyjíždějíce počínáme luštit hádanky při pohledu na terasovitá políčka velkosti dlaně, na kulaté kamenné mlaty širokosti průřezu dubu, na holé skály, jež nedají obživy. A hádankou je, jak se obživí zde ti lidé bohatýrských postav, jak vyrůstají v nízkých, kamenných těch domcích ledabyle slepených, kam vítr a zima může vnikati sterými skulinami a kde kouř ohniště dusivě se převaluje.

Rodiště krále Nikoly, bílý, prostý dům, stojí uprostřed jediné zde zahrady a tím nejvíce liší se od ostatních.

A po obou stranách cesty jen holé skály, místy šalvějí porostlé, kvetoucí brambořiště, směšně malinká, kameny ohrazená žitná políčka, teď strniště.

Zastavujeme u domku při cestě, abychom napojili koně. Koně pijí chtivě — v šeru, jež kolem se ukládá, svítí nepřátelský pohled ženy. Celá rodina je před domkem. Muž, žena, dvě děti. Jedno z nich, zcela malé, plazí se v písku.

Kočí žádá ještě vody. Žena nechce dáti. Pro vodu je daleko, půl hodiny strmé cesty a voda teče tam nitkovitým praménkem. Muž toho nedbá, naplňuje nádobku znovu až po okraj a žena odhazuje zlostně peníz podaný kočím. Děti však rády přijímají peníze a ještě raději melouny z Kotoru. Tvář ženy zůstává nevlídnou a splynula s okolím se zdí, o niž se umdleně opřela. Kolem kámen na kameni, šeď a políčka, hračka dětí vyprávějí o jejich nuzném, bídném životě.

Opět dojíždíme nejvyššího bodu, a pak již se cesta sklání, koně letí nekonečnými serpentinami uprostřed kamenného moře a přítmí pomáhá fantasii kresliti obrazy plné hrůzy a kouzla, obrovské hrady, vymřelá města, přikrčené chaty, gigantické agávy, postavy obrů . . . Někdy jen kmitne se u cesty světélko osamělého domku. Sjíždíme rychle v temno, v prohlubeň nekonečného kamenného moře . . .

Nad skalními vrcholky zahlédli jsme telegrafní tyče — jinak nic, co by vyprávělo o životě. Jedeme zakletou zemí. Za mořem — za nebetyčnými vrchy . . .

Objevilo se světélko. Vyskočilo náhle, jako když zakřeše . . . A pak více světel — a již se rozestavily v krátkou řadu. Ještě několik rozptýlených světel po stranách — to je Cetyně.

Jedna rovná ulice, z kraje několik výstavných domů vyslanectev a pak již malé nízké domky vesnické, těsně při sobě.

Červeň krojů pestře vyráží z temna. Muži sedí tu před přízemními kavárničkami a popíjejí z malých šálků černou kávu. — Několik větších stromů na konci cesty a jsme před hotelem.

Je srpnová noc — žhavá v Kotoru — zde ostře chladná. Zvědavost musí se spokojiti s pohádkovým příjezdem. Tu stačí projíti prostřední ulicí od dola nahoru a usednouti před kavárničkou jako druzí. Kdyby nebylo různojazyčného hovoru při večeři a úřednictva z vyslanectev, bylo by tu vesnicky tiše a domácně.

Z rána si všechno prohlédneme; nevyžaduje to mnoho času. Nejprve vládní dům, nový, rozsáhlý, v kasárnickém slohu — a sál s obrazy Cetyně, Rjeky a Podgorice. Malíř nebyl slavný, ale slavně si zabásnil. Těžko dá se namalovat na jediný obraz to nejzajímavější, když vše je rozptýleno. Ale on si věděl rady. Nejprve palácek následníka a k jeho bělosti několik cypřišů od druhé stráně — pak klášter s kaplí pravoslavnou daleko za paláckem a je to odbyto. — Ještě zámek králův, jednoduchý, park, nemocnice, čítárna a divadélko, jež připomíná dávná divadélka našich zámků — a známe všechno. V paměť vtiskla se malá pravoslavná kaple při klášteru s hrobkou králů a nahoře, na Lovčenu, bílý bod, poslední útulek krále — poety.

Cesta z Cetyně vede k úrodnějším krajům. Políčka se zvětšují, houstnou kukuřicovými lesíky, houbám podobné seníky pestří obraz. A v dáli roztavuje slunce vody skaderského jezera, až oči přecházejí. Sjeli jsme do Rjeky, jež má jiný, jižnější ráz. Přes říčku vede úzký kamenný mostek a domky zdobí nahnuté, nepevné balkony. Lidé v pestrých černohorských krojích jasněji hledí. Odtud je ke skaderskému jezeru zcela blízko.

Čeká tam loď na mělké vodě, tak hustě porostlé lekníny, že vodu nevidět. Jako by spočívala na květnaté louce. Díváme se na druhou polovinu lodi, jež je přeplněna vojskem černohorským. Mezi nimi několik tureckých uprchlíků a Albánců, snědé, výrazné tváře. — Zhora, s výše serpentin spěchají ještě opozděnci, z lodi na ně pokřikují. Hlasy se nesou daleko; houkají táhle, otevřeně.

Parník se začíná kolébati a točivá vlna šroubu nadnáší listy leknínu. Celá hladina, jimi pokrytá, oživuje divným tancem, listy se prohýbají, svíjejí, vzpínají, klesají i mizejí pod hladinou. A živým tím jezerem leknínovým sune se pomalu naše loď. Z úkrytu vyletují vyplašené šedé volavky, černé kačky bystře se třepotají nad hladinou, a malí rackové na špičkách kůlů točí za námi chytré své hlavičky a bílými křídly veslují ve vzduchu. — Po serpentinách cest serpentiny jezera. Je tu nekonečně chobotů, tak úzkých, že projeti lodí zdá se nemožným.

Vojáci notují písně četných slok; značím divnou, monotonní a nekonečně se opakující melodii. Některý z nich zamíří občas na ptáka v letu, zasměje se, všichni hlasně, vesele hovoří. Tvoří pestrý obraz tak, jak leží na lavicích, neb sedí na podlaze paluby, vojáci v režných uniformách, Albánci s bílými fezy, neb s ručníky omotanými kolem hlav, z nichž vyhlížejí osmahlé jich tváře tak hodně divošsky.

Jedeme kolem zříceniny Žabljaku mnohokrát opěvané. Objevuje se nám několikrát a později Lessandra, ostrov, jenž tvoří celé městečko malebně rozložené, uzavřené, jakoby spící. — Brzy budeme ve Viru. V bahně plno krav stápí se až po pás; žvýkají leknínové listy. A na bahnitém výběžku malé pasačky zacláněji si rukama oči a hledí za lodí. — Vojáci v stoje notují jakousi vítěznou píseň, opět nekonečně se opakující a rozvleklou. Vystupujeme. Jsme u nádraží. Po rychlém obědě, starostlivě podávaném, vstupujeme do vlaku. Je to několik vagonů úzkokolejné dráhy, jichž první třída nemá oddílu pro nekuřáky.

— Malý vláček se rozkýval, zadrkotal. Jedeme stále do vrchu, po serpentinách, jichž náhlé zákruty stávají se nepříjemnými v hrkajících nízkých vagonech, jižním srpnovým sluncem do žhava prohřátých, plnících se kouřem cigarett. Vláček zastavuje často, vždy na dosti dlouho, zvláště za desítiminutovým úzkým tunelem, kdy dosahujeme nejvyššího bodu Sutormanu. — Malé, rozbité zdi tureckých pevnůstek je vidět tu a tam a jak sjíždíme k Baru — olivové háje kolem se množí a houstnou a v zapadajícím slunci lesknou se stříbrošedě. — —

Krásný je večer na vysoké terase hotelu Marina. Klidno, bezlidno. Otevírá se nám široká zátoka, ohraničená čtverým pořadím kopců, naproti Spizza, nahoře zříceniny, v místech, kde jednou bude nábřeží velkého Baru, svítí ze šera bílá Topolica, zámeček prince Danila — a za zálivem širé moře. Jen světla opuštěné královské jachty a několik a barek svítí z noci bludičkami. Jak je tu krásně — doposud.

Z rána, kdy slunce a moře tak chtivě na sebe pohleděly, že oči nesnesly jich lesku — vyjeli jsme k Ulcínu. Velká poštovní archa staromoderní soustavy pojala nás i naše zavazadla. Trojka koní z rovné silnice pomalu zahýbá k olivovým hájům. Náš kočí-poslíček skládá na křižovatkách své balíčky a po chvilce koně nepobízeni jdou stejně dál.

První pohled na olivový háj neposkytuje tolik vděku, jako naše stromy listnaté a jehličnaté. Ale za chvíli rozlišuje oko již a podivuje se olivám mladým, košatým i věkovitým, s žilnatými kmeny nejpodivnější spleti, lanovitě rozpletenými, projizvenými, místy až průhlednými, se stříbrošedými lístky v proložitých korunách.

Tak přijíždíme k Starému Baru, ohromné pevnosti, ukryté zřícenině v zeleni plazivých rostlin, s podivnými výběžky a zákoutími, jichž nevyčerpatelný půvab musil by zlákati každého malíře. Před poštou terasa, zbudovaná z podivného materiálu, z nejrůznějších tesaných úlomků zdiva z pevnosti sem zanesených. Je tu benátský lev, turecký znak, římské sloupy, jež slouží nyní za podstavce svítilnám, zajímavé ornamenty starého římsoví, vše slepeno tu ledabyle v pitvorný celek.

(Pokračování.)

✱

Emil Tréval:

ROZPUK.

(Pokračování.)

K svátku svaté Anny dal jsem Roaldě perkavý ručníček od Jenůvky. Měla velkou radost, vyznala se ve vyšívání a řekla, že je to mistrovská a originelní práce. Odkud že to mám. Neřekl jsem jí pravdu.

„Zajdu si v sobotu k zahradníkovi pro květiny,“ řekla mi jednoho dne Roalda, „počkejte na mne za zahradou. Anebo na lávce přes potok, bude to snad ještě lépe.“

V umluvenou dobu však Roalda nepřicházela. Čas plynul. Mrzut, chtěl jsem odejíti, když v tom projela tichem ostrá rána, jako výstřel.

A už tu byla Roalda ze zahrady. Nešla, ale běžela úprkem. A jak vypadala! Vyděšena, bleda, vzlykající. Chtěla běžeti kolem, nepoznávala mne. Vstoupil jsem jí do cesty.

„Milostpaní!“

Teprve mne poznala.

„Neštěstí!“ zaúpěla a štkala jako malé dítě.

„Stalo se vám něco — milostpaní?“ naléhal jsem. Neviděl jsem na ní žádné rány a přece sám jsem se zajíkal neznámou hrůzou.

„Vražda! Smrt člověka! A před mýma očima!“

Brada paní Roaldy se třásla, oči se zavíraly, škubala sebou, jako by něco setřásala. I já úžasem sotva mohl mluviti.

„Kdo — koho zabil? Milostpaní — vzpamatujte se — snad ta rána, co jsem slyšel? Je někdo zastřelen?“

Přikývla hlavou, pobíhajíc a zase se zastavujíc. A já běhal za ní, netroufaje si vzíti ji za ruku, zastaviti ji.

„Ó, mně je zle! — Proč jsem tam chodila? — To je hrozné, hrozné! Pořád ji vidím před sebou!“

„Koho? Milostpaní, koho?“

„Tu ženu — zahradníkovu — už je po ní!“

„Jakou zahradníkovu?“

„Už ani nevím — vše jsem zapomněla. Bože, můj Bože!“

„Snad ne — Trpělkovou?“ zvolal jsem.

„Ano — už je po ní. Znal jste ji? Mladá, hezká — ach!“

„Jak, jak se to stalo?“

„Nevím — nemohu mluvit — jak jsem slyšela ránu — utekla jsem. A on také.“

„Snad doma se upokojíte, milostpaní,“ domlouval jsem. Ale zuby mi drkotaly.

„Ne domů! Potřebuji vzduch — udusila bych se — ne, domů nechci!“

Julča! Julča! hučelo mi v hlavě. Kdo? A proč?

A zase díval jsem se na vyděšenou Roaldu. Třásla se, vyjekla chvílemi úlekem a vzlykala. A stále pobíhala o dva kroky přede mnou.

Konečně mohla mluviti. Šla si před půl hodinou do zahrady pro květiny. Neviděla nikde zahradníka. Chodila mezi záhony a hledala ho. Pak ji napadlo, že Trpělka je asi ve sklenících. Čekala. Usedla na lavičku pod převislým jasmínem. V tom prý uslyšela hlasy, někdo přicházel, muž a žena. Muž už starší, malý a žena zahradníkova zčervenalá, rozvlasatělá. Jako by se s neznámým mužem vadila. Mířili k besídce z popence, nedaleko úkrytu Roaldina. Roaldu neviděli. Vlastně jen on mířil k besídce, ona nechtěla. Ale přemáhal ji, ač byla silnější. Jako by jeho vůle ji podmaňovala. Jako by ho nenáviděla a při tom milovala.

„Poznala jsem to ze všeho určitě, že ho miluje, ale že tomu nechce, že nechce mu vyhověti. Rozumíte?“

Přikývl jsem.

„Nu — a co potom?“

„Před besídkou se opřela rázně — viděla a slyšela jsem vše — nebyla jsem deset kroků od nich. Hlasy jejich syčely jako pára. Vášeň zadrhovala jim hrdla. On vytáhl z kapsy něco lesklého — snad zlato a lákal. Žena — Trpělkova — to vzala. Byl to náramek. Navlékla jej a zdvihla ruku proti slunci.

„Julči, Julči!“ škemral on. „Nebuď sama proti sobě!“

„Nechci!“ dupala ona nohou.

Bral ji za ruku, odstrkovala ho. Ale ne vážně. Odstrkovala, jako by přitahovala. A oči její pláty po něm.

„Jdi, dědku olezlý!“

„Julči,“ řekl on, „už je toho dosti, vytrestala jsi mne do své vůle — proč sebe i mne trápíš —?“

„Jdi ke své, mladší, hezčí — jdi, jen jdi!“ odmítala ho.

„Víš, Julči —“ zase on — „že tebe jedinou chci — chtěl jsem vždy a žádnou jinou.“

Zahradnice mu cosi vyčítala a při tom se v tváři do žhava rozpalovala. Divila jsem se jí v duchu — jak starého si obrala milovníka — takového tatínka — sama majíc mladého, bujarého muže. — Nějaký démonický román ženské duše, myslila

jsem si a neprozrazovala se. Času dosti, až mne sami uvidí, pak se omluvím.

Neviděli mne.

„Nezamlouvej!“ řekl on konečně netrpělivě. „Vím tolik, že se chceme! Že nemůžeme se nechtít, že je to náš osud!“

„Ale já nechci!“ na to ona.

Řekl nějaké cizí slovo. Počkejte, Adame, řekl: Pšakrev!

Ale ona odporovala stále.

„Opravdu nechci! Přísahala jsem. Nebudeš už nikdy šťasten! A Bůh mne vyslyšel — vrátil jsi se. To jsem chtěla, víc nic. A vysmát se ti! Plazíš se přede mnou — jako had!“

A on jí na to, že sama toho hada zdvihne a přivine k sobě. Ona, že by umřela a zase mluvila o přísaze a, že Bůh ji vyslyšel. Tu on vykřikl.

„Nevěř v Boha! Jen v lásku!“

„Odstup!“ varovala, „je ve mně smrt!“

A tu jako by prý Roaldu zamrazilo. Tak divně to zahradnice řekla. Ale muž nedbal.

„A kdyby byl v tvých ústech jed,“ zvolal, „já jej vypiji!“

Táhl ji za ruce k sobě ze vší síly. Přehnula se nazad.

„Vari!“

„A já tě přece nepustím!“ ryčel muž. „Musíš! Musíš! Jen polibek! Nic více — jen polibek! Žízním po něm!“

„Řekni mi — proč sis mne nevzal? Duši bych ti byla dala.“

Mužík zasupěl.

„Stále stejná otázka!“

„A stále stejná odpověď, viď? Řekni jen, že proto sis mne nevzal, žes věděl, že i tak budu tvou i bez oltáře. Kdy se ti jen zachce. Měl jsi mne jistou. Zašantročil jsi svou samičku do cizího hnízda. Ty hloupý Franto!“

Řekla to hlasem plným vášnivé lásky a třásla jím za ramena jako děckem. Roalda čekala, že sama ho schvátí a někam odnese, jako orlice do hnízda. I on to asi cítil, proto řekl drze:

„A špatně jsem spekuloval?“

„Uvidíš!“ zaskřípěla zuby. Chytila ho za krk a škrtila.

„Ty budeš mou! Budeš!“ chroptěl. Nebránil se. Povolila.

„Nebudu!“

„Že ne? Musíš! Vždyť hoříš.“

„My ten plamen ulejeme!“

„Ano, spolu!“

„Ne, každý svůj!“

„Já svůj neuleju, Julčo!“

„Tak ať tě pálí na věky!“

„Zač to?“

„Za faleš — za necitelnost — tvé spekulantství — ty si hraješ — ale já ne!“

Schvátil ji, tak najednou seslábla. Ne jeho silou, ale silou své touhy po něm. Zápasili. Až náhle vykřikla: „Ve jménu Boha Otce — i Syna — i Ducha — přísahala jsem!“

A vyrvala se. Odlétl na několik kroků. Lvice.

„A přece tvojí nebudu!“

Skočila do besídky. Byla strašná. Z tváře div krev jí nestříkala. A než se on jak se patří sebral, zahřměla rána v besídce. Roalda prý okamžitě věděla, co se stalo. Tak prý ji pochopovala. Ale běžela pryč — v hrůze — i on prý utíkal. Až já prý jsem ji zastavil.

„Tedy se zastřelila?“ tázal jsem se.

Roalda přikývla.

„Ohlásíte to soudu?“

„Ne, chcete, abych sešílela? Nikdy mi to nepřipomínejte! A přece to byla vášeň, to byla láska! Silná jako smrt!“

„Viděl vás někdo, milostpaní?“

„Neviděl, a kdyby — zapru vše. Ani vy, Adame, nikomu to neříkejte! Ani můj muž o tom nezví. Nikdy o tom nemluvme! Abych zapomněla! Je to přece strašné! Celá se třesu. Kéž bych to mohla vymazati z paměti! Proč jsem tam šla?“

Doprovodil jsem Roaldu, až se upokojila. Pak jsem spěchal k zahradníkovi.

Julča a můj otec! Pro mne to nebylo nepochopitelno. Splnila svou přísahu.

A ten otec! Imposantní svůdce! Nyní pochopuji, proč i ve mně od malička žila myšlenka: Jednou se mi podivíte! To mám po něm, vrozeno.

Divoká radost mnou lomcovala. Děs i radost. Matko, jsi pomstěna! Dvojnásobně. Julča i Cilka, obě to odpykaly. Už ji též klame, Cilku, už i ona pije jed, líbá — rozpuk. Nemesis!

U Trpělků byli už lidé. Vedral jsem se tam. V besídce ležela Julča. S prostřeleným srdcem. Ústa byla pootevřena, černá krví, vlasy ssedlou krví ztemnělé. Ošklivá byla — trupel!

Muž jej štkal nad mrtvolou. Nechápal ničeho.

A já, vzpomínaje na Julču, jak jsem ji viděl v tančírně rubánské, nedivil jsem se, že otec znovu po ní zatoužil, vše nasadil, aby ji dostal.

Sebevražda mladé zahradnice vzrušila celé město. Hlavně proto, že nemohlo se dopátrati pohnutky skutku, nejméně pak věděl něco manžel její. Když uslyšel ránu, dlel ve skleníku v dalekém pozadí rozsáhlé zahrady a než přiběhl, byla žena mrtva. Jeho vlastní puška, kterou měl v besídce na

trámě schovanou, ležela podle ní. Měl pušku na kuny a na kočky. Pouze žena, nikdo jiný, o pušce nevěděl. A také nikoho v tu dobu v zahradě neviděl.

Soudní pitva dosvědčila sebevraždu, více nic. Roalda a já jsme se nepřihlásili. Roaldě jsem řekl, kdo byl onen muž v zahradě.

Záhy však byla sensační tato sebevražda zapomenuta. Jiné katastrofy nastaly v městě.

Jednoho dne zastavila mne na ulici slečna Trojanova.

„Víte, co se právě stalo?"

„Co, slečno?"

„Znal jste pana Tetvu?"

„Adjunkta Tetvu?"

„Toho elegantního, svobodného pána?"

„Ale ovšem že znal, slečno. Ale co se stalo?"

„Co byste řekl, kdyby zde na tomto místě před vámi padl na zem?"

„Jak to?"

„Mrtvicí!"

„To není možná!"

„Na mou duši! Na podsíni. Odnesli ho do lékárny. Ale marná pomoc!"

Slečna Trojanova stáhla tvář a přetřela oči šátkem.

„Je nebožtíkem?" trnul jsem.

„Už ano. Professor Major je celý pryč, šel podle něho. Takoví dva kamarádi! Kde ten, tam i onen."

Slečna Trojanova viděla někoho, kdo patrně novinku její neznal a běžela hned ji říci.

Jak je asi Majorovi, pomyslil jsem si. Zatušil asi sám neblahé konce. Professoři byli zděšeni. Major nepřišel do školy.

Neušel, chuďas, svému osudu. Koncem června našla ho posluhovačka ráno na zemi podle postele, na půl těla mrtvicí raněného. Za dva dni nový záchvat ho dorazil. Pochovali ho, ne zcela dvaatřicetiletého.

A třetí katastrofa nastala před ústními maturitami. Professor Vrabec vkročil do oktávy se zvěstí, že právě zemřela jeho vřele milovaná žena, Fanynka. Slzy jako hráchy koulely se mu po lících. Byli jsme ohromeni. Sotva kdo z nás věděl, že stonala. Podlehla prudkému zánětu plic po pětidenní nemoci.

Nervosa paní Roaldy z těchto katastrof byla přirozená. Jako květina úpalem slunce vybledala, i hlas její zazníval zvadle. Nikomu nebyl náhlý odjezd její do lázní bohdanečských nápadný. Professor Barbor sám naléhal, aby jela. Nespala prý celé noci, blouznila o samých úmrtích. Báli se o její rozum.

Já tomu nevěřil. Nemohl jsem to tehdy pochopiti. Vše kladl jsem na vrub tomu, co se mnou souviselo. Omrzel jsem se jí, to byla příčina její nervosy.

Nyní pochopuji, jak hrozný dojem asi učinila katastrofa Julčina na Roaldu. Je hrozné, viděti někoho živého a za okamžik býti svědkem jeho smrti. Nyní věřím, že Roalda skutečně byla rozrušena, že nebylo mé nepatrné já jedinou příčinou jejího záchvatu nervového.

Byl jsem napřed uražen. Odjela nerozloučivši se se mnou. Tak malou útěchu jsem jí mohl poskytnouti! Jen z Bohdanče mi poslala v obálce prázdný list, na něm dvě slova: Drahý, zapomeňte!

Roztrhal jsem papír. Ale pak jsem se utišil. Nemyslil jsem už na ni.

Písemní maturity měl jsem už odbyty, ústní stanoveny na počátek července.

Oznámeno mi, že zkouška z češtiny a řečtiny se mi promíjí. Milejší by mi bývalo z mathematiky a latiny. Ale osud byl mi přízniv. Z latiny dostal jsem překlad a výklad veleznámé ódy Horácovy a z počtů rovnici kořenů, strašnou na pohled — aspoň zemský inspektor Kosina, filolog, nad ní kroutil hlavou — ale snadnou ve skutečnosti. Professor Vrabec — oktáva věnovala na rakev jeho nebožky veliký věnec — napovídal až neomaleně, vše za maturanty sám rozřešil a odříkal.

Ale z češtiny jsem přece nevyvázl. Seděl jsem po polední mezi Navrátilem a Zounkem, když v tom obrátil se zkoušející Barbor i na mne.

„Máte sice odpuštěno z češtiny, Jablonský, ale když tu tak sedíte, povězte nám něco o Hálkovi."

Barbor z vrozené zlomyslnosti chtěl mne zahanbiti. K Hálkovi došli jsme v dějinách české literatury až nejposlednější hodinu a professor počítal, že se tomu už nikdo neučil. Ale náhoda mne ochránila před blamáží.

Slyše jméno Hálek, zdvihl zemský inspektor hlavu jako vojenský kůň při hlaholu polnice. Byl odpůrcem poesie Hálkovy a chutě ujal se sám slova, aby propagoval mínění, že lyricko-epická poesie Hálkova nemá ani originality, ani národního kořenu, ani velké koncepce a určité barvy, že je zrovna jako dramatická tvorba Hálkova odvar z odvaru, něco měkkýšovitého, imitace Byrona a Shakespeara.

(Pokračování.)

✱

Dr. Tad. St. Grabowski:

POLSKÁ ZPRÁVA.

(Druhé pololetí 1913.)

Básnictví. Jediným nevšedním zjevem v tomto období časovém jest nesporně básnický soubor Leopolda Staffa pod názvem „Labuť a lýra". Odráží se jako ohnivý opál od jednotvárné šedi soudobé lyriky polské, jejíž kabaretní povrchnost a dekadentní cynism včerejšího pokolení setřely zdravý ruměnec života a hlubokou mysl tvůrčí. Sny mládí, tužby horoucnosti, vzlety nadšení se snují jako stříbrné mlhy jarní, ale chladná jeseň chraplavým hlasem se vtírá na bolestivé struny. Hodina skleslosti a rozžalostnění, dosud u Staffa neviděného. Melancholie, žal, pochybovačnost rvou duši nového Hamleta a vkládají mu do úst zhořklá slova nevěry a pohrdání k okolí, jemuž dosud pěl.

„Jakmile pěji, na vás vane postrach
hlucha a němý chlad mlčení pouze."

On bdí — a dav dříme bezstarostně; on se modlí — a dav prostydává uprostřed svatyně; on bojuje — a dav se chvěje před porážkou; on je svoboden v nespoutané vůli — a dav se krčí pod víko rakve! . . .

V jeho verších je tesklivý tón, nálada, prostoupená bolestným pesimismem, a přece duch i cit je vždy mohutný, vždy veliký sebou, vždy z nejhlubších tajů duševního nitra vyvěrající. Zdánlivě v nich nepoznáváme Staffa orlích křídel, jakmile však i uprostřed těchto černých mračen i mlh závoje ucítíme vichřici letu, postřehneme víry i údery, stane před námi orlí postava jeho poesie, v novém pouze světle — ne na slunných štítech, ale v zamlžené strži, v černé propasti, kde musí zápoliti s pozemskými mocnostmi.

Staffova poesie je veliká a nadšená. Básník pěje, protože musí a má vždy co říci; jest vždy svým a dovede míti v úctě krásu, touže býti výrazem její části.

Vedle něho je několik více méně šťastných „hrdinů dne", několik zdařilých, namnoze i milých, zajímavých svazků básnických. Leonard Okołów svým debutem dokázal, že se dovede „slunečně smáti" („Słoneczny śmiech".) Radost mladého života, svěžest citu a procítění přírodních krás, strhující svou věrou téměř dětinnou, běh k slunci — až do oslepnutí, až k popáleným křídlům. Forma verše věstí nováčkovu kariéru. Druhý, Henryk Skirmuntt — toť vzácný dnes typ „ethického básníka" v nejušlechtilejším slova smyslu, tím vzácnější a zajímavější, že jej tvoří hudebník a skladatel, odjinud známý, autor krásného souboru písní („Rok života") a dvou zdařilých oper. Zdálo by se, že u básníka — hudebníka budou kaskády tónů a virtuosita verše tvořiti hlavní podstatu uměleckou. Než Skirmuntt jest hloubavým básníkem par excellence s podkladem převahou mravně-ethickou, s velikým porozuměním pro soulad verše a s neobyčejnou dnes stručností jazyka. Řekl bys, že hudebník hledá v poesii protiváhu k té záplavě tónů a různozvukých nálad, jakými jej sytí hudba; odtud někdy monotonie, někdy příliš ideální netělesnost, někdy přepjatá „mravnost", hraničící téměř v pruderii.

Zdzisław Kleszczyński dává výhost zženštilosti a měkkosti posavadní naivní poesie své („Pohřeb loutky") a hledá „mužnou sílu" a „mužný klid". Poněkudaráží a mrazí čtenáře meta, v poesii jasně naznačená, za kterou se autor žene. Snad jí dostihne, ale i když dostihne a nakrásně přeskočí — k čemu ukazovati hned celý aparát své pružnosti, k čemu ten můstek, sloupy a provazec? Ostatně je tu mnoho citu pro krásu, mnoho upřímnosti i citu-plnosti. Sloh je originelní, základ náladový (zvláště pokud jde o subtilní ironii) dosti veliký.

Zdzisław Dębicki nepatří mezi takové jinochy v básnictví. Jeho nový „Výbor poesie" svědčí o tom nejlépe; obsahuje značné množství věcí, na dnešní rychlé tempo života starých, ano tuze starých. Nicméně se honosí předností, že básně nezestárly. Poesie Dębického je nevšedně originelní a půvabná steskem, žalem i snivostí. Jiné ohlasy zachycuje básník z minulosti („Echa)" a v jejich reprodukci bývá někdy nevyrovnatelný, spojuje v těchto básnických vzpomínkách pravdu a realism staré povídavosti polské s kouzlem lyriky a půvabem stesku.

Když již mluvím o ryzí poesii, nelze mi pominouti několik sbírek výborných překladů. V čele jejich je proslulé epos komické Dra K. A. Kortuma „Jobsiada" v překladu Marie Konopnické. Toť mladistvá práce básnířčina, nalezená v literární pozůstalosti, a přece jak vysoko se tyčí nad německý originál! Nevyčerpatelná pokladnice humoru formou i obsahem nabyla vyšší ceny překladem polské virtuosky slova, dílo německého veršotepce, polskému duchu cizí, se stalo čímsi domácím, plným přirozeného půvabu, bohatství jazyka, zdravé bujnosti i humoru. (Pokračování.)

LITERATURA.

Dr. Jiří Guth: *Babí léto.* Causerie z cest a z minulosti. Nákladem Fr. Borového v Praze.

V nové své knize s melancholickým úvodem i závěrem presentuje se dr. Jiří Guth ve všech oborech své činnosti, které jej učinily milým zjevem našeho veřejného života: jako duchaplný cestopisec, jako svědomitý pracovník, jako český člověk z malých počátků k významnému postavení vyrostlý a jako důstojný representant

společenský doma i v cizině. Stopy jeho života a práce ve všech naznačených směrech jsou patrny v studiích v knihu pojatých, lehce a půvabně načrtaných, tu s přirozeným, osobitým humorem, onde s otevřenou přísností k našim společenským vadám — vždy s láskyplnou svědomitostí a upřímností. Nejvíce ceníme z nich práci „Na zámku“, poučující nás o světě, na který jsme uvykli se dívati s tradicionelním předsudkem, jednající o době vychovatelské v rodině prince Viléma ze Schaumburg-Lippe. Odlišně zajímavá je črta „V kraji Islanďanů“, kam autor nás uvádí jako překladatel Lotiova „Rybáře islandského“. Všecky jsou cenné jako historické doklady našeho společenského rozvoje a intimní ráz činí knihu milou stejně se všemi dřívějšími téhož autora. *Kaz.*

*

Kritické dni Bulharska. Vladimír Sís. Dojmy, poznámky, úvahy. Cena 3 K. V komisi E. Šolce v Karlíně.

Kniha zajímavá jako subjektivní dokument svědka. Ne pouze jeho, ale celé nynější společnosti bulharské, jejímž je autor věrným tlumočníkem, protože splynul s ní jako krev její krve. Kniha protestu proti křivdě. Je v ní subjektivnost pochopitelná, kterou zkoriguje čas. Naivnost mládí je v ní, nejen mládí autorova, ale celého národa bulharského. Obviňuje se Rusko, za to nic nevytýká Rakousku, které vlastně do bratrovražedné války štvalo. Z deníku autorova vysvítá politická nezkušenost vladařů bulharských, řídících vnější záležitosti. Hotové politické děti. Vládnouti znamená předvídati, a v druhé válce balkánské byli bulharští státníci překvapováni napořád. Smutná kniha. Čtenář český, ať brání se tomu, jak chce, nabývá dojmu, že Srbové nezachovali se loyálně, o Řecích ani nemluvě. Ukrutnosti, sesurovění jsou úkazy každé války a přirozeným její zjevem a děly se na všech stranách. Soldateska, tím je řečeno vše. České časopisectvo mělo ještě pravé slovanské cítění a správně oběma válečnými stranami nebyl informován nikdo. Následek tajnůstkářství z vojenských důvodů. Publikace autorova je upřímná, na jednotný tón sladěná apologie Bulharů před výtkou zodpovědnosti za druhou válku balkánskou. Snad odsudek náš o Bulharech zmírní. Kniha čtení hodná, ač dojem její je pro slovanské srdce bolestný. *E. T.*

*

Jindy a nyní. Svého času bývalo u nás pohoršení nad každým volnějším slovem, dotýkajícím se v uměleckém díle lásky a jejích přirozených projevů. Dneska jsme v tom ohledu jak náleží otrlí a nemůže se nám vyčítati pruderie. Domnívám se však, že záhy se dostaví v podobě reakce proti nynější erotomanii, která zachvátila kde jakého mladého novelistu. Nelze otevříti knihy, aby při každé příležitosti, v každé piece necpalo se nám nejnabubřelejším slohem líčení milostných scéni které by naši předchůdci byli prostě označil, pornografickými, ale které my musíme přijímati jako moderní oprávněnost, shledávají-li autoři v takovém rozjímání ukonejšení svých libůstek. Budiž. Ale nelze už v mladém životě vskutku nalézti jiných vznětů, jiných zájmů, hodných uměleckého zpracování, jiných životních základů stejně důležitých? — Komu je četba kulturní potřebou, tomu se literatura takovouto manií ovšem znechutí.

DIVADLO.

Činohra. *Liliom.* Předměstská legenda o 7 obrazech od Fr. Molnára. Dle zpracování Alfréda Polgara přeložil Karel Mašek. Režisér F. Hlavatý. Poprvé na Městském divadle Král. Vinohradů dne 11. května 1914.

Toho nelze upříti autoru „Ďábla“, „Gardového poručíka“, „Vlka“, že ví, jak se divadlo „dělá“. Zná dobře technickou stránku divadelních effektů, konstruuje většinou obratně sceny a obrazy a rozumí zejména obchodní stránce dramatické produkce. Proto snad, či právě proto putují Molnárovy hry tak lehce po evropských jevištích.

A co říci o „Liliomu“? Svými kvalitami a celým rázem by se nejlépe ještě presentoval jako „úchvatné“, „napínavé“ kinodrama, které by publikum biografů nejlépe ocenilo. Na sceně působila tato „předměstská legenda“ dojmem více než problematickým. Vše jest tu jen na zevní effekt vypočteno, autor nám neodpustí ani jednoho, většinou drastického detailu ze života svého hrdiny. Liliom jest vyvolavačem u kolotoče, milencem a svůdcem služebných děvčat, jenž vezme si jednu z nich a když má se státi otcem, z radosti a touhy po penězích dá se svésti svým kamarádem, harmonikářem Fiscurem k přepadení a oloupení pokladníka továrny. Molnár neodpustí nám ani obrazu nezdařené loupežné vraždy a když mu dochází dech, pošle zkrátka Lilioma na onen svět, dá ho na 16 let do růžového ohně k očištění a pak pošle ho opět na dvacetčtyři hodiny na svět. Legenda končí sentimentálním akkordem, v němž nejlepšímu sluchu nepoštěstí se zachytiti nějakého hlubšího tonu soucitu a ryze lidské bolesti. Molnár si potrpí vůbec na takové sladké konečné melodie, jež vyzní na prázdno. Při nich se jde prostě domů. — Fiscur, skvěle kreslený p. V. Vydrou, ukázal, kolik umělecké tvořivosti a originelních výrazových schopností jest v tomto přemýšlivém, intelligentním herci. Pan E. Pražský přinesl ve svém, se svědomitou pílí propracovaném Liliomu mnoho bystře odpozorovaných postřehů a zřejmě na živých mode-

lech studovaných detailů. Pí. M. Májová založila Julii na jedné tonině a docílila tím výkonu ucelenosti a prostými liniemi pravdivě a silně působícího.

Celkem hráno bylo za režie p. F. Hlavatého dobře. Některé figurky byly zbytečně překresleny, nebo zkresleny. *J. M.*

TÝDEN.

V jednom z posledních čísel pařížského „Tempsu" dočítáme se článku podepsaného šifrou, který vyznívá jedním z největších obdivů pro ‚božského' d'Annunzia. Autor bavil se s populárním Vlachem před několika týdny a byv již dříve dokonalým znalcem jeho díla, uchvácen byl i poznáním jeho osobnosti takovou měrou, že neváhá státi se ohnivým obhajitelem básníka, o jehož osobě se tolik podivného už dostalo do veřejnosti. Celé lživé, vymyšlené pohádky tiskly se o d'Annunziovi, ale to, co je na něm nejosobitějšího, ponecháno bylo takřka bez povšimnutí: jeho jedinečný, v pravdě úchvatný temperament genia. Dále vypráví o d'Annunziovi, že se chystá co nejdříve vrátiti do svého obvyklého asylu Arcachonu, kde dokončí, nejnovější svůj román: „Muž, který uloupil Monnu Lisu". O tomto románě dozvěděla se veřejnost už před nějakou dobou, brzy na to, kdy smělá krádež v Louvru byla odkryta, ale italský básník odbočil na konec od této práce k některé jiné a teprve nyní ji hodlá dokončiti. Referent „Tempsu", který měl příležitost čísti asi třetinu práce, vyslovuje se o této práci jako o díle neskonalé krásy a uchvacující dějové plastičnosti. S tichou melancholií, takřka jímavou bolestí dává nám autor nahlédnouti ve vzrušené nitro muže, který v sobě cítí zrádný a podvratný pocit stárnutí, který jej stále oddaluje od vykonání velkého činu. „Tak vyrůstá umělec — praví se v článku — jakým d'Annunzio bez odporu jest, opětně jednou nad formy a rámce čistě anekdotických událostí a žene své dílo s mocnou lyrickou vášní k výšinám vznešené mohutnosti..." Zároveň s románem o muži, jenž rozvířil svým činem zájem celého světa, zabývá se Gabriele d'Annunzio plánováním velkého lyrického díla, jemuž je podkladem pověst o čaroději Merlinovi. Veškery obsáhlé a předběžné studie jsou už vykonány, veškeren pramenný materiál je pohromadě. Snad prý z těch studií a snů velkého básníka vyroste nový moderní „Faust". A vedle obou prací zmíněných zaměstnává d'Annunzio menší lyrická aktovka veršem, upomínající na starou Píseň o Rolandovi, zpracovanou také naším Juliem Zeyerem. *-n-*

*

„Mercure de France" uveřejnil zprávu o vzniku „Amis de Camoëns", přátel proslulého tvůrce „Lusiady" (Os Lusiados) psance své vlasti, jejž národ nechal zemříti po návratu do domova r. 1578 hlady. Uvádí, že jest příliš pravdivé: Portugalci nejsou stále veselí. Nejrozšířenější chorobou Portugalska je neurasthenie. Ona působí tam takové pustošení jako žurnály společnou shodou, plnící své rubriky různými událostmi sensace a sebevraždami dosti hojnými. Prvním Portugalcem, jemuž náleží čest, že podnikl boj proti národní neurasthenii, byl Mariano Froës, do své vlasti uvedl francouzskou veselost prostředkem fantastické kroniky na způsob Aureliena Scholla a docílil úspěchu. Jeho syn, Camillo Froës, není bez zásluhy také. Narodil se v Château Thierry z otce Portugalce a matky Belgičanky. R. 1913 chtěl ověnčiti bustu Camoënsovu na boulevardu Delessertovu. Poprsí na neštěstí tam již nebylo, na místě tom našel pouze zející díru. Camillo Froës požádal časopis „Excelsior" za fotografování místa, obrázek dostal se do salonu francouzských umělců, a květiny, jimiž měla býti socha ověnčena, rozsypány před sochou Victora Huga. Událostí se zabýval všecek tisk, a André Salmon v „Gil Blas" ironicky volal po společnosti přátel Camoënsových. „Budiž," odvětil mu Froës a pustil se do díla, až skutečně založil společnost „Amis de Camoëns". Společnost vydala již literárním překladem „Básně", „Znělky" a „Elegie" portugalského pěvce, postarala se o postavení pomníku v Paříži a budí zájem pro literaturu v Portugalsku, a protože Portugalci věnovali Paříži nádherný pomník, přičinila se, aby Paříž odvděčila se Lisabonu a tak dostane se Portugalu umělecké dílo z Francie darem — socha Victora Huga. Z úsměšku žurnalistova zrodila se společnost, pracující ke kulturnímu sblížení dvou národů. *K. V. H.*

*

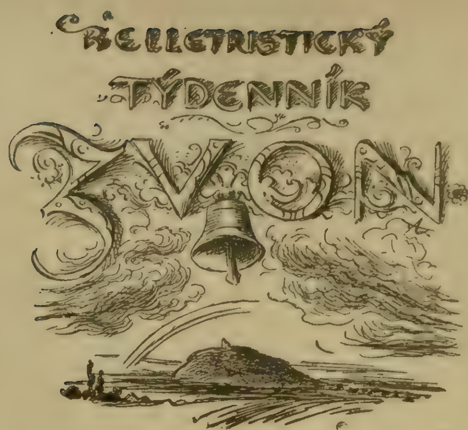
Chytrý stávkokaz. Roku 1523 pozdvihli se tovaryši v městech pražských proti mistrům bradýřům, zavázali se pode ctí a věrou nedělati, a Jošt tovaryš s Hradu byl jako jejich hejtman. Ale po třech dnech přišel k tovaryšům mistr Joštův a prosil jich, aby mu Jošta propustili k práci, a Jošt se přiřekl, že se s nimi podělí o to, co vydělá. Bylo mu dáno na ten způsob povolení, tovaryši dvě neděle ještě nedělali, avšak Jošt pracoval a z výdělku nedal nikomu nic.

Arch. m. Prahy, rkp. č. 1047. *V. V.*

V Praze dne 22. května 1914.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Zodpov. redaktor a vydavatel: Fr. S. Procházka. — Nakladatel: Česká graf. akc. společnost »Unie« v Praze.

Tiskem »Unie« v Praze.

Emil Tréval:

ROZPUK.

(Pokračování.)

Pan inspektor dal se do polemiky proti obhájcům Hálkovým a porážel je napořád. Čas vyměřený uplynul a já se ani k slovu nedostal. Úsměv pana professora Barbora byl sice stále devotní, ale na konec nakyslý. Zvěděl jsem pak, že doktor chystá k tisku rozsáhlou monografii právě o Hálkovi, v níž nazývá Hálka knížetem českých básníků. Na štěstí nedošla k sluchu Hálkovu ani kritika ani oslava, byl už mrtev.

Obstál jsem při maturitě s vyznamenáním. Ale radosti pravé jsem z toho neměl. Ani hrdosti. Vtírala se mi myšlenka, že nebýti Roaldy, z češtiny bych to na výbornou nedotáhl. A zdálo se mi, že i spolužáci jsou téhož náhledu, že mé vysvědčení za plnocenné a zasloužené nepovažují.

Štěstí ještě, že jsem Roaldě za to děkovati nemusil.

Ostatně teprve po maturitě jsem její nepřítomnost nemile pocítil. Kul jsem dříve plány, že po zkoušce ještě několik dnů v Grošovicích pobudu, jako mladý muž, už ne kázni školní podrobený, že budu s Roaldou veřejně choditi, uslyším z jejích úst lahodné: Pane! A ne pouze Adame, nebo Jablonský!

Odložila mne jako staré šaty, zanechala mne, jako bych byl Opékal nebo Vlasák, s nimiž také sem tam promluvila.

Nyní vím, že ona znala mne dobře, prozkoumala mne jako raritu, novinku, ale já že ji docela neznal. Alespoň ještě méně než Cilku, méně než Jenůvku. Duše její byla mi uzavřena a srdce mé příliš chladné, aby brány její pravé bytosti prožehlo a otevřelo.

Jen o banalitách jsme mluvili, o pikantních historkách městských. Z minulosti rovněž jen o milostných aventurách. Totiž ona, já mlčel.

Jen jsem jí zas a zase musil přísahati, že nikdy a nikomu ničeho z našeho poměru nevyjevím.

Byla emancipovaná od šosácké etiky, nevěřila v pravdy náboženské i morální a přece věřila v přísahu. A ani neviděla v tom logický odpor.

Jednala se mnou způsobem ponižujícím. Byl jsem jí příliš zelený, nepopsaný list a ona četla ráda, většinu dne četla a četla.

Opovrhovala mnou. Nebo ne, neopovrhovala, ale nemilovala. Byla to vůbec láska, co nás pojilo? Rychle jsem na ni zapomněl, ona na mne ještě rychleji. Nabažila se. Nikdy jsme nemluvili, že se milujeme, my vůbec mnoho nemluvili. Cynismus našeho poměru teprve nyní mi vysvítal. Jen a jen tělo, brutální výměny šťav, přesycení a útěky. Myslím, že měli jsme chvíle, kdy jsme se nenáviděli. Ale zároveň druh druha báli. A z toho rodila se ošklivá přetvářka, to byl jediný zmetek naší lásky.

Vím určitě, když mi o smrti Julčině vyprávěla, že vznikla na chvíli v hlavě mé představa, že ne Julča, ale Roalda leží v besídce mrtva. A představa ta zhušťovala se ve přání, v němž bylo osvobození.

Kéž by Roalda ležela mrtva u mých nohou, jako Julča u nohou otcových! . . .

Zkoušky byly odbyty. Co nyní? Měl jsem jeti k otci a — k ní.

V triumfu zkoušek pozapomněl jsem na tuto nutnost. Anebo spíše ji podceňoval. Nyní na mne nalehla celou tragickou váhou.

Návrat! Do otroctví, odvislosti, libovůle! Celé mé nitro bouřilo se proti tomuto návratu a přece rozum doznával, že je nezbytný. Jak pohlédne na mne otec, až mu řeknu, že vím, kdo byl při smrti Julčině? Jak snese mne macecha, kterou budu na potkání urážeti, němými pošklebky, opovržlivými pohledy a zřejmými poukazy, jak je jí otec nevěren? Budu přikládati na oheň, pod rožeň, na němž nabodnutá duše její se škvaří.

A hlavně znamenati bude můj návrat rozhodnutí o mé budoucnosti. Že jsem dobře obstál při maturitě, nebylo ještě zárukou, že budu studovati dále. Kam bych mohl o své újmě? Pouze na theologii. To by snad ani dobrému mému papínkovi nevadilo. Ale k tomu zase necítil jsem ani dost málo chuti. Tázal jsem se Černobýla, když jako theolog Grošovice navštívil, aby mi upřímně řekl, jak shledává stav kněžský.

„To je peklo!“ řekl mi, „a nebýti železné nutnosti, dávno bych už z Hradce utekl.“

Otec mu ještě před maturitou náhle zemřel a nezanechal téměř ničeho. Hrál s papíry na burse a prohrál vše. Snad ho z toho ranila mrtvice.

A abych spolehal se v Praze na kondice a hrál snad po hospodách na piano za večeři a několik šestáků, jako to vytloukal právník Cibulka z Praporu, k tomu jsem byl příliš hrd.

Strašno bývalo mně často nad otázkou budoucnosti a závratno jako nad velikou propastí. Proč jsem na ty věci už dříve nemyslil? Kollegové všichni věděli už na co se dají. Roupal s Kořínkem, Rabochem a Polanským na kněžství, Zounek na lékařství, Žičlík do ústavu učitelského, Weiser, Rytíř a Navrátil na filosofii, Libor a Vlasák na práva, každý někam, jen já myslil na vše možné, jen na to, nač měl, nikoli. Žil jsem výhradně přítomnosti, bezmyšlenkovému memorování látky zkušební a — rozkoši tělesné. V septimě chtěl jsem studovati přírodní vědy. Mám posud tytéž úmysly? Nemohl bych říci. Myslím, že jen v prvém mládí dovede se mysl tak úzkou cestou bráti, jako provazolezec po nataženém laně a vše ostatní opomíjeti.

V sextě charakterisoval mne supplent Vybíral takto: Jablonský, žádný lump, ani nedbalec, ani neurvalec, ale také bez iniciativy, bez vlastních cest, bez prudké hybné ctižádosti. Klaní se jen bohům dovoleným. Aurea mediocritas.

Měl pravdu, že je ve mně více negace než kladu?

Snad to i Roalda ve mně shledala, proto nevzbudil jsem žádné vášně, ale zklamal jsem ji, když první opojení z nového muže ji přešlo. Z nového muže! Nic více! Ona byla žena silného chtění, sobecká a měla dosti energie, aby ze všeho vůkol jen požitky vybírala.

Užíval jsem svobody, chodě s kollegy abiturienty do hostinců, kam dříve jsme nesměli. Dívali jsme se od svých stolů na professory — konec školního roku byl o několik dní později — smělejší z nás přistupovali ke kulečníkům neb stoupali si za hráče a nahlíželi do karet. Zounek drze vše kritisoval, zvláště na nafoukané supplenty měl spadeno. Kritisoval, nevybíraje slov. Z horka nakvašený mladý supplent Moucha nabídl mu pohlavky.

Zounek založil ruce a řekl: „Zkuste to!“

Professor to nezkusil.

Otec napsal mi dopis. Vyzýval mne kategoricky, buď ať přijedu, nebo ať se k němu už nehlásím. Věděl, že maturitu jsem už před několika dny odbyl.

Nebyla to otcovská láska, ale chtěl mne míti po ruce, aby mohl týrati. Jen zlé obmýšlí, říkal jsem si zas a zase.

Ale budu se brániti. Vím o sebevraždě Julčině, to ho překvapí, zarazí. Mohl by přijíti do vyšetřování, míti tahanice se soudy. Nevěděl jsem jasně, co bych učinil, ale ublížil bych mu, jako on mně.

Za celý rok, ba déle nebyl jsem doma. Ani na velikonoce ne a psal jsem jen k svátkům, narozeninám officielní dopisy. I otec psal téměř vždy na adressu Kettnerových.

Myšlenky mé držely se houževnatě jen minulosti. Tam byla má čest, můj žel i blaho, má svoboda. Budoucnost byla mi temná a strašná, nemohl jsem do ní proniknout ani jedinou nadějí, ani jedinou radostí. Do rukou otcových je složena, na něm závisím. A bylo mi, jako bych díval se do černého mraku. Ničivé blesky v něm spaly.

Zavřel jsem oči a odevzdal vše osudu.

Osud! Slovo beze smyslu a přece jak suggestivní! Uklidňovalo mne, odnímalo výhledy, ale též děsy.

Přál jsem si, aby bylo už zase po prázdninách, rozhodnuto, co a jak. A ještě raději, aby bylo už za rok, abych byl už vžit někde jinde, v jiných poměrech.

(Pokračování.)

✱

Marie Calma:

NA ADRII.

(Pokračování.)

Několik minut, co pošta staví, používáme ku procházce ulicí — uličkou vlastně, plnou strakatých koček, lidí podivně oblečených před domky s nakloněnými balkonky, s krámky a kavárničkami. A dole pod hradbami mohamedánský hřbitůvek řadí se ve vzpomínkách mezi ty již viděné hřbitovy a hřbitůvky vlašské i v horách zapadlé.

Jak sjíždíme dolů, vracejíce se poněkud, objevuje se Starý Bar v celé své věkovité malebné nádheře. Dole při cestě pasou se volně koně černohorské kavalerie, potkáváme opět několik tureckých uprchlíků. Při cestě pomáhají vojáci Albánci v bílých, zakrvácených šatech při čtvrcení dobytčete. — Potkáváme vždy více zahalených žen, v bílých šátcích a tureckých dymiích, oslíky s těžkými náklady vína, papriky a zelených fíků a zastavujeme u malounkého mlýna. Pomalu otáčí se jeho kolo a volně a drobně sype se dolů našedlá mouka. Žena-mlečka je Albánka (bula); nezahaluje před námi svou tvář a zvědavě si nás prohlíží. Ráda by si zahovořila, ale nezná slova srbského.

A zas míjíme bujně porostlé stráně, kukuřicová pole, vinice při domcích a místy v zahrádce mohamedánský hrob se znakem turbanu, odpočívá-li tam muž, a s rovným kamenem tam, kde je pochována žena. Vonné keře houstnou při cestě, za nimi háje oliv, tabáková políčka a mezi vším kamenné, přikrčené domky, neuměle slepené.

Žár se vzmáhá, cesta pustne a porost návrší řidne. Cesta stále stoupá a nová zatáčka odhaluje nám moře v půvabných zátokách, jiskřící se roztaveným zlatem slunečních paprsků. Jsme na nejvyšším bodě naší cesty. Kočí odepíná šimlíka, třetího ze spřežení, povoz sjíždí rychleji a šimlík běží poslušně za námi. Opozdí-li se, přinutí ho k poslušnosti zahvízdnutí píšťalky.

A zase nekonečné serpentiny, při jichž sjíždění je možno cvičiti se ve svaté trpělivosti — zákruty cest a sluneční, tíživý žár. Konečně objevují se první „kuče“ ulcínské, roztroušené po kopcích, čtyrhranné, s přečnívajícími střechami, harémy za skrytem zdí, pomalované ozdoby nad okny a v oknech husté dřevěné, různobarevné mřížoví, kolem kašen a na „čaršii“ zástupy dětí, malá děvčátka v řasnatých spodcích, s pomalovaným obočím a hieroglyfy na čele, arnautské ženy, zcela zastřené pestrými šaty a ještě se skrývající v záhyby huňatých kabátů. A v ulici pestrá směs lidí, krojů, mluvy i raç. Vidíme statné Černochy — starce, Albánce osmahlé, přísných pohledů a výrazných tváří ve fezech i turbanech, Černohorce a Vlachy a za mešitou, za pěknou džamií, na jejímž ochoze vysedají černé kavky — náš ulcínský byt v domě Špíra Bělice.

Moře mírným příbojem vln zpěněné dobývá se k cestě písčité a měkké, jako stvořené pro chůzi na boso, a lákavá podkova lehce vkrojeného zálivu vroubena je po pravé straně na dlouhém výběžku mohutnou zříceninou, jejíž stříšky, střechy a zuby rýsují se malebně ve výši, nad skalisky, jichž ostré, jazykovité útesy omývají mořské vlny. Z druhé strany Ratislava, park na výběžku, vinice s mandlovníky i fíkovníky, hebce zelená, chrání proti větrům polokruh moře, jako stvořeného zde ke hře s lidmi, zkroceného sterými nárazy o překážky skalních výběžků a slují a již docela krotkého při břehu, osázeném villami různě natřenými, s malými domky na spadnutí, se skalisky s agáty a agávami, s jižním porostem fíkoví a žuky.

*

Rána z děla probouzí nás časně z rána. A její ozvěně jako by odpovídal vzdálený hukot. V polosnu napadá nás, zda snad nestojí turecká flotilla již před Ulcínem a boj opovídaný a chystaný nezačíná zde — právě před námi. — Leč rána z děla ohlašuje jen početí postu (ramazanu) pravověrným, který končí po slunce západě a ohlašován bývá novou ranou dělovou.

A naše probuzení je nejkrásnějším probuzením. Rána z děla byla přece ohlášením útoku — neb moře útočí na nízký břeh několik kroků pod námi, chce dobýti břehu, podmaniti si jej. A dobývá nás — podmaňuje . . .

Na břehu nepohne se ani větřík. Ale moře vzdouvá „široko“, vyvyšuje vlny, kupí je na sebe, vhání proti sobě — tříští je o skaliska. Jako by šiky bílých ořů letěly ku břehu a braly útokem strmé zdi pevnosti, jejíž stěny nelze ztéci a o něž jen rozbíjí se úpor bělohřívé tlupy. A nejen u břehu, celá hladina, kam oko dohlédne, vlní se, pěnivě probělává, bez-

barvá u břehu zelená se dále, a nejdále, kam oko dohlédne, modrá se temně, lehce zardívá a zdobí se bílými hřebínky.

U Ratislavi jako by celá cimbuří věže svezla se do vody a na dně moře ležel pochován mohutný trup dávnověkého hradu — ještě vyčnívá a pere se s vlnami, odráží jich příboj, rozprašuje v pršky podobné vodotryskům úporné jich doteky. Chce se styku s tím živlem dorážejícím a krotším u břehu v písku, jehož jemnost lne k bosé noze sametem. — Jdeme naproti bělohřívým vlnám, necháváme se jimi zvedati, unášeti . . . Často nás některá překvapí od zadu, obejme a silou svou povalí, unikne pak šumivě a dobrácky se zasměje. Neublíží, jen pohrozí a znovu přiláká.

Pak jdeme dále po břehu, kde cesta stoupá k Ratislavi a dále vysokou cestou nad mořem nad choboty daleko vybíhajícími v jeho rozburácenou hladinu. A po jednom z těch chobotů, porostlém žukou, obydleném želvími rodinami, snažím se sejíti moři blíž. Chobot se úží a kolem mne to hučí a stená. V tunely pod choboty dopadají vlny plnými údery rozběhu a přebytek své síly vystřikují do výše — vysoko nade mne, rozprašují se a nad cestu k vinicím vyletují slanou rosou, pronikají — osvěžují . . . Není možno sejíti níže — není možno se vrátit. Hrůza a krása podívané přimrazuje. V závratné hloubi, v úkrytu skalisk, v jich slujích a prorvách hrají vlny ohlušujícím fortissimem bouře, hučí to, duní a děsí a jak nebe šedne, jak se stmívá, dole jako by ještě více to vzkypělo, zahrozilo . . .

Ulcín, nedávno ještě sídlo pirátů, stává se zde, na úzkém chobotu, obklopeném rozbouřeným mořem, hotovým smetnouti mne do hlubin, srozumitelným i se svými pověstmi o bohaté kořisti i živé, loupené za podobných nocí — vyrvané lidem i živlům a zanesené na orlí to sídlo obrovského hradu, v jehož četných kučích dosud bytují snědí, podivně mlčeliví lidé. Teď zazářilo tam modravé světlo lodím na výstrahu.

S modrým tím světlem přichází vzpomínka na „Paní z námoří", na její cítění, odlišné od našeho a chápané zde v hrůze i kráse ojedinělého toho pohledu. Obtížná je cesta zpáteční do výše chobotem porostlým žukou, když keře její v temnu splynuly se skalisky a jenom vlny vysoko stříkající a vykřikující značí hranici nebezpečí a podzemní dunění hrozí hněvně, že toho, kdo tak k moři se přiblížil, nepustí již, nevydá.

Jako ve snu dostala jsem se na cestu. „Vystavět si tak domek zde na tom chobotu — zvykat té kráse!" . . .

V zátoce, jak se vracím, dosahuje moře břehu cesty. Není již písčité hranice, přilnavě provlhlé včera při odlivu, se stopou obrazců, jež poslední příliv nakreslil plasticky nanášeje i prohlubuje — dnes steré jazyky natahují se žádostivě k cestě, hltají a odnášejí vše, co zůstalo na jich dosah.

— V mešitě při břehu rozsvítili barevnou ampuli, s ochozu minaretu ozývá se táhlý zpěv hodžův. Malý hřbitůvek kolem přibírá divný půvab. Nad Ratislavou vychází měsíc v úplňku, vrhá mazlivě své světlo do vln, jež stále se zvedají a rostou, loudí se zvědavě v rozvaliny tvrze a opuštěných kuč, spočívá na skaliskách a tvoří protějšek k majáku na tvrzi.

Hukot moře neustává — zní do snů, omývá je z všedna, dává jim obrysy své velkosti, touhu po své úchvatné, proměnlivé čarovné kráse . . .

*

Když ulcinští obyvatelé — tedy přede vším Špíro Bělica — a nejprve jeho zevnějšek. Výška as dva metry — svaly z ocele a celý ten stařec sedmdesátiletý, rovného držení těla, vlasů bílých, zvlněných a pevných tahů vzbouzí úctu a zájem.

Nepronajme každému čtyři pokoje svého hotelu, nepustí každého ke svému stolu, pro který vaří sama jeho snědá Joka a jejž on prostírá i obsluhuje.

Vyptá se dříve, dobře pohlédne v oči a pak klade své podmínky. — S námi to šlo lehce. Muže již znal od jarní návštěvy, když si odbyl vstup do jeho domu ve společnosti černohorského ministra Dušana Vukotiče a člena státní rady Živka Dragoviče, a seznámil se s originelními projevy jeho vůle. Tenkrát, při prvním obědě, když se objevil Špíro ve dveřích s mísou plnou polévky, silně zakročil proti tomu, aby na prvním místě v čele stolu seděl domorodec p. Dragovič a ne můj muž, cizinec host. Dalo to mnoho přemlouvání, než povolil, ale host musil si alespoň bráti nejdříve.

Tedy my jsme již znali zvyky i domácí řád Špíra Bělice. Netoulati se z večera — býti doma o deváté nejpozději, choditi pravidelně k obědu a pod.

(Pokračování.)

Karel Leger:

TETIČKA PROTEKCE.

(Pokračování.)

Zahodila šáteček, zvedla hlavu a zasmála se. Viděl, že byla zapýřena až po hrdlo. „Nu, nic už!“ řekla — opět zazněl hlas její, vlastním lahodným veselým tónem. „To jen tak — někdy — Nevěříte? Mám takové divné chvilky, hlava se zatočí. Víte, co si myslím? Že stárnu, to že jsou příznaky —“

„Vy?“ upřímně odvětil, „vy — tak rozkošná, ještě v plné zářící kráse —?“

V tom okamžiku odbíjely hodiny, ozvaly se rozladěné třaslavé tóny skrytého stroje, zahrál menuet, starodávnou nasládlou notu. Mlčky poslouchal mladík a milostpaní tiše polohlasem doprovázela píseň do taktu klepajíc střevíčkem. Zaskřiplo ve stroji, utichla melodie, ale v pološeru jako by ještě chvěly se rozsypané tóny —

Paní Vizingrová vzdychla. „Tyto hodiny k svatbě jsem dostala — po babičce jsou a hudba zní mi jako vzpomínka z dětství. Však byla jsem ještě dítětem, když mne vdávali. A tehdy to začalo — proč tak udiveně na mne hledíte? Začalo, že jsem se stala touto — tetičkou Protekcí, jak mi po městě říkají — vím o tom. Chce se mi povídat jako žvatlavému dítěti — a vás omrzelo již nudit se tady se mnou?“

„Budu vděčným posluchačem, milostpaní!“ usmál se.

Vyprávěla: „Moji rodiče měli tehdy malý obchod na předměstí a byli panu Vizingrovi za zboží mnoho dlužni. Tatínek můj byl dobrák, velmi mne miloval, ale obchodu, myslím, málo rozuměl. Matka mi zemřela, když jsem byla maličkým děckem a tatínek oženil se po druhé, přivedl mi macechu. Hodná byla, nevzpomínám na ni s výčitkami, sama vedla obchod. Jsem jí vděčna podnes, že s otcem dělila se upřímně o všechny starosti. Ale pro mne přece jen byla macechou, přece jenom cítila jsem, že není pravou matkou, třeba pečlivě dbala o mé vychování. Sama dětí neměla. Když mi bylo asi šestnácte let, zemřel taky otec. Po jeho smrti pan Vizinger počal důtklivě upomínat o zaplacení dluhu. Obchodu našemu se nedařilo a macecha chodila celá ustaraná. A tu jednou řekla mi: „Jiřinko, dojdi k panu Vizingrovi, popros ho hezky, aby nám posečkal, aby tak nenaléhal na okamžité zaplacení.“ Vlastní matka, myslím, nebyla by to udělala, nebyla by mne k němu posílala. Dlouho jsem se zdráhala, byla jsem mladičkým, ostýchavým děvčátkem. Ale uprosila mne, „Jdi, děťátko, přimluv se hezky, uvidíš, tobě neodřekne, povolí — na moje prosby a nářky pranic nedbá, nad tebou, sirotečkem, se slituje!“ Ustrojila mne do nejlepších šatů, učesala, pamatuji, jak mne před zrcadlem otáčela a říkala: „Hleď, jsi taková hezká jako andělíček! Jen ručky sepni, pěkně oči zvedni, a kdyby pan Vizinger měl srdce kamenné, obměkčí se, slituje se!“ Plakala jsem. A tak ještě z domova uplakaná a celá ustrašená jsem konečně poslušně šla. Ani už nevím, jak jsem došla k panu Vizingrovi. Nalezla jsem ho tady v tomto domě dole za krámem v jeho pisárně. Byl sám, psal cosi, nezaslechl ani, když jsem klepala, neviděl, že jsem vstoupila bázlivě do dveří. A já se naň zadívala s jakousi hrůzou, srdce mi jen tak-tak bušilo. Nebyl už tehdy mlád, ke čtyřicítce málo mu scházelo. Pro samé obchodní starosti zapomněl se oženit a říkali pomlouvači, že jen pro obchod žije, po mamonu se shání a ničeho si nedopřeje. Psal — a já se bála jej vyrušit. Najednou zahučel mrzutě: „Zavřít dveře!“ Uleknuta jsem poslechla. Teď teprve zvedl hlavu, zadíval se na mne — tak nějak užasle. Sklopila jsem oči a zdálo se mi, že celou věčnost trvalo, nežli promluvil.

„Kdo jste? Co chcete?“ Sepiala jsem ruce docela zmatena a začala jsem prosit — nesouvisle, zajíkala jsem se, nevím, zdali rozuměl. Najednou položil pero, přistoupil ke mně, vzal mne za bradu. „Vy jste hezounká, dívčinko!“ řekl vlídně, „opravdu velmi hezounká!“ Osmělila jsem se oči zvednout a viděla jsem, že se usmívá. Dodalo mi to odvahy.

„Maminka — nevlastní maminka, já vím — vás poslala?“ pravil. „Vaše maminka, jak vidět, je po čertech důvtipná paní. Poslala vás, proč nepřišla sama? Dluh s úroky dělá dva tisíce patnáct zlatých čtyřicet osm krejcarů, právě jsem to počítal. Kdy mně zaplatí?“

„Do roka, milostivý pane!“ rychle jsem řekla, jak mi macecha nařídila, „jistě do roka!“

„Úroky měla platiti už před týdnem, ani ty nezaplatila!“ Mluvil tak suše a úsečně, že jsem se dala do pláče. Sotva jsem vyjektala: „Maminka prosí, abyste laskavě úroky sečkal aspoň ještě týden.“

Zasmál se hlasitě jako dobrému žertu

„Marné čekání, já vím! Ale když vy orodujete, počkám. Ale zadarmo ne!"

„Maminka ráda zaplatí z prodlení!" přisvědčila jsem kvapně, jak mi bylo nařízeno.

„Od maminky nic nechci, vím, že nezaplatí. Ale vy, hezounká, dáte mi hubičku!" Zděsila jsem se, ztrnula. „Jedinou hubičku, toť přece malý úrok? Nejsem lichvář. Ale pěknou a sladkou!" Opravdu mne políbil, nežli jsem pomyslila na obranu. Utekla jsem celá studem hoříc. Doma ptala se mne macecha: „Co říkal?" Vyprávěla jsem všechno upřímně. Macecha jen mne pohladila. „Dobře!" pravila, „proč se třeseš? Vždyť to nic nebylo. Jsi hodné děťátko a hezká jsi opravdu. Do týdne úroky zaplatím."

Nezaplatila však a pan Vizinger listem upomínal. „Musíš zase dojít k němu a přimluvit se!" poroučela mi. Zapřisahala jsem ji, aby mne neposílala, ale zase mne konečně macecha uprosila, přesvědčila mne, že, kdyby pan Vizinger nepočkal, znamenalo by to úplnou zkázu naši. A tak jsem šla v úzkostech se zatajeným dechem.

Tehdy pan Vizinger, myslím, už na mne čekal — byl velmi přívětivý, slíbil, že úroky sečká, ale hubičku si zase vzal — ne jednu, nespokojil se jednou! Utekla jsem mu a matce rozhodně jsem řekla, že již k němu prosit nepůjdu. Zlobila se. A když opět upomínal, šla sama — vrátila se s ním. A můj milý pan Vizinger" — milostpaní ve vzpomínkách bezděky se usmála — „můj milý Vizinger chodil pak tuze často k nám a jednoho dne překvapila mne macecha zprávou, že vzácný pán chce požádat o moji ruku. Zářila radostí, líbala mne, ruce sepiala, děkovala Pánubohu a já nevěděla, co se děje se mnou. Vyprávěla mi o štěstí, které na mne čeká, o bohatství, o krásných šatech— přemlouvat uměla a já — dítě — svolila konečně. Opravdu si mne vzal, svatba naše způsobila tehdy veliký úžas a mnoho závisti po celém městě."

Paní Vizingrová se zamlčela, oddychla, šátečkem otřela čelo.

„Tak to bylo. Ale když jsem začala, dopovím. Mějte trpělivost. Můj muž je dobrák — a cítila jsem se v jeho domě šťastnou. Bylo tu opravdu bohatství, byl život, o jakém se mi ani ve snu nikdy nezdálo — plesy, návštěvy, lichocení. Všemu jsem zvykla, vžila se do nových poměrů. Muž si hleděl obchodu, ale k vůli mně se celý jaksi změnil i veřejného života se zúčastnil a pro svoji ctižádost našel působiště ve spolcích a v politice. Se mnou se mazlil a každému rozmaru mému snažil se vyhovět. Měla jsem ho ráda a byla jsem spokojena. I macecha mohla mít z mého štěstí radost, bohužel brzo zemřela. Asi za rok (myslím, že to bylo právě před válkou šlesvickou) stal se můj muž nějak nápadně zamlklým, o čemsi uvažoval, několikráte se zmínil, že mohl by udělat výnosný obchod. O nějakou velikou dodávku pro vojsko mu šlo. Ležel tehdy posádkou v našem městě pěší pluk. Na plesích objevovali se důstojníci a plukovník, jakýsi Němec, starší, ale elegantní muž, byl téměř modlou veškeré tak zvané lepší společnosti městské. Tančíval náruživě, a mne, myslím, vyznamenával, aspoň si tak šeptaly moje přítelkyně s troškou závisti. Já tančívala také vášnivě ráda.

Avšak užasla jsem, když jednou po obědě pravil mi s úsměvem sám Vizinger: „Zdá se, že se ti plukovník nějak dvoří? Nu, nečervenej se, drahoušku, nežárlím naň, je to přece už příliš starý kocour, plesniví. A pak — je dobře mít také u vojenských pánů protekci!" Mnul si ruce a rozesmál se hlasitě, až mu oči slzely.

Druhého dne mládež pořádala nějaký výlet do blízkých lesů, také jsem se naň chystala. Vizinger odřekl. Když jsem však odcházela, zavolal si mne důvěrně stranou, podal mi dopis v obálce a pravil na oko zcela lhostejně: „Buď, milá Jiřinko, tak laskavá a odevzdej plukovníkovi tento list. Lituji, že nemohu také s tebou na výlet, mám bohužel jiné starosti. Odevzdej při vhodné příležitosti — totiž bez svědků, záleží mi na tom. A já počkám, jakou odpověď přineseš." Nebyla jsem příliš potěšena úkolem, ale pokrčila jsem jenom rameny trochu lehkovážně a odpověděla: „Proč ne?" Tu mne objal, políbil, po tváři něžně pohladil a dodal: „Můžeš se trochu přimluvit — jde o výnosný obchod, kdyby mi celá dodávka pro vojsko byla svěřena."

Pamatuji se, byl krásný letní den — hosté, kteří se měli výletu zúčastniti, vybráni byli pečlivě z nejlepších kruhů městských a nebylo jich mnoho. Okázalo se, že měla tu z dám každá svého rytíře, ctitele nebo manžela. Jen já zůstala sama— a plukovník. Nabídl mi rámě cestou ve stínu lesním pod břízami. Byl dvorným, veselým, roztomilým. Ostatní společnost daleko nás předešla a já, žvatlajíc se svým průvodcem, vzpomněla na dopis a při vhodné příležitosti taky jsem jej odevzdala. Nechtěl ho číst, ale usmála jsem se naň — víte, zaučovala jsem se už ve službách protekce — a připomenula: „Mám přinésti svému manželu odpověď a — přimluvit se, bude-li třeba, za jeho žádost!"

(Pokračování.)

✱

F. X. Svoboda:

Z LESŮ ZAZNÍVÁ ZPĚV.

(Pokračování.)

Více však žasla nad svým nitrem, nad pocity, které v něm událostí tou vznikaly. Zde rozeznávala mnoho překvapujících zvláštností, na jaké by byla před tím ani nevzpomněla. Zdálo se, že usiluje dopisem Věře vyjasniti si, co bylo jí nesrozumitelno. Nemohla totiž nepozorovati, že poměr jejího srdce k Jeničce měl dvojí tvář. Jednou to byla nenávist, téměř odpor, po druhé soucit s horoucí láskou. Nenáviděla ji a za chvíli celovala se slzami v očích její tvářičky. Tyto dvoje pocity střídaly se v ní jako den s nocí. Vzpomněla si ovšem, že různé ty dvě vlny největší silou zaplavily ji v první době. V červenci při zprávě o narození unesena byla oním prvním proudem, odporem, v srpnu pak při zprávě o smrtelné nemoci Jeniččině uchvácena byla druhým, lítostí. Měla dojem, že různé ty síly dosud v ní žijí, že se obě dále v ní vlní, že stále ozvěny jejich se opakují. Tolik chápala, ale jakmile si řekla: Proč nenávidím? Proč miluji? — ocitla se okamžitě u nerozeznatelných příčin. Ať o těch snažila se přítelkyni nejvíc napsati, ačkoli všecky jí unikaly.

Ještě však neurčitější bylo vylíčení oněch změn v jejich rodině, jaké nyní domnívala se po narození sestřině viděti. „Nemůžeš si pomyslit, jak je teď u nás nepříjemno, jak je vše obráceno na hlavu," psala, ale sotvaže chtěla vyjádřiti, v čem vše to spočívá, ocitla se v prázdných větách. A přece cítila, že stále děje se cosi nejasného, že ozývají se narážky, jimž není rozuměti, že rodiče i lékárník Šalvěj něčím nepřemožitelným jsou naplněni. Cítila, že sama podléhá těmto neurčitým pocitům, že sama houpá se na těchto vlnách, ale ani jediné podstatné příčiny uvésti nemohla. Uznala na konec, že neví, co vlastně se děje, jen to prý může tvrditi, že jsou všichni stále mrzuti.

Teprv, když popsala množství stran a když se jí zdálo, že tím rozptýlila a zeslabila zmatek i napětí svého neklidného nitra, zmínila se Věře o dědečkovi Vránovi. Sdělila jí celou povídku jeho o pradědečkovi s dukátkovýma očima neobyčejně podrobně a vzrušeně. Zvláště onu část, jak mydlářova dceruška Běta sedala u otevřeného okénka a jak roztoužena naslouchala zpěvu, znějícímu od lesů, snažila se pěkně a účinně vylíčiti. Pohroužila se do představ svých tak oddaně, že ukončivši dopis položila hlavu na stůl a naslouchala odkudsi ze tmy a dálky znějící písni, záhadné a hlaholné, neznámé a osvobozující, kterou jako by slyšela z vlastní hlubiny chvílemi zcela zřetelně. Vzpomínky na přítelkyně z pensionátu v Lausanne vyvstaly v její duši. Nadšené hovory o lásce osvobozující opět se ozvaly. Slyšela Věru, viděla rozechvělou Thoru, tiskla si ruku s věřící May. „Láska osvobozující!" zašeptala vášnivě a tu cítila, že všechny sny o této lásce sloučily se s oním zpěvem, znějícím od lesů. Zdálo se jí, že hruď její nestačí na pojmutí tohoto nejasného, rozechvívajícího i unášejícího pocitu. Vzala chvatně pero a připsala k dopisu: „Je báječná noc. Vše kolem již spí. Naslouchám. Ve velikých dálkách, v modrých lesích zaznívají trubky vítězné lásky."

Bylo již po půlnoci, když ulehla. Dlouho nemohla usnouti. Hvězdy svítily jí bohatě do oken.

Druhý den, v neděli, po ranní mši, na níž byla s matkou, odešla s lékárníkem, oblečeným téměř po studentsku, k Vajgaru na projížďku lodičkou. Šalvěj tímto způsobem osamotňoval s ní na hladině vodní ve věnci města a zahrad obyčejně na celou hodinu, někdy i déle, a mohl jí zjev svůj i ducha svého všemožně vykrašlovati a mohl jí i leccos říci o svých touhách. Dnes zvláště zdála se pěknou v bílé sukni a v bílé halence, upiatá koženým páskem. Vzduch zdál se průhledný jako na horách, nebe bylo modré, slunce lahodivé. Vezl ji rychle ode břehů za ostrůvek ke vzdáleným sítinám. Nemluvil. Shledával, že je zasněná a bál se ji vyrušiti. Věděl, kdyby neřekl něco, co by ji nějak zajímalo, a jej by jistě nic vhodného nenapadlo, že by zvolala: „Jak můžete v této kráse tak všedně mluvit?" Teprv, když se vymrštil z vody poblíž lodičky veliký, žlutý kapr, zažertoval:

„Chtěl, ferina, abychom se naň podepsali inkoustovou tužkou. Slečinky mají památníky a kapři žlutá bříška. Letos v létě přišlo podepisování to do módy. Jak jeli milenci na lodičce, už se kolem nich kapři vyhazovali. Podepisovalo se to o sto šest."

Pohlédla naň tázavě. Neslyšela patrně, co řekl. Pochopila však, že se má zasmáti, a zasmála se.

„Podepíšeme se taky?" otázal se spustiv vesla a hledaje ve vestě tužku.

„Kam?"

„Na kapra, až se nám obratně některý vyhodí.“

Tu si uvědomila, že mluvil o milencích a pochopila jeho žert. Zasmála se.

„Podepíšeme se, ano, ale až někdy jindy,“ řekla. „Dnes bych s vámi ráda o něčem promluvila.“

Šalvěj zrudl. Dech se mu ztajil. Ruce, položené na veslech, ztuhly.

„Prosím,“ zašeptal ukloniv se. „Je krásně.“

„O tatínkovi,“ řekla spěšně, aby ulevila jeho tísni. „Dnes v noci, když jsem nemohla usnouti, rozhodla jsem se promluviti s vámi. Prosím vás, pane lékárníku, víte, co je tatínkovi? Víte, proč je teď mrzut? Rozumíte mu?“

„Víte, slečno, vašemu tatínkovi nerozumí nikdo!“ odpověděl vzpamatovav se. „Nikdo! Ani já, jediný a nejlepší jeho přítel. Váš tatínek je neprůhledný strom. Co ho znám, nevěděl jsem, co zamýšlí. A vždy zamýšlel! Možná, že se mu mnohé nesplnilo, co si usmyslil, možná. Toho se nikdo nedozví, ale soudím, že se mu obyčejně vše uskuteční, k čemu směřuje. Co já se nastarám, abych nějak na něm poznal, co — řekněme — zamýšlí s vámi.“

„Se mnou?“ zvolala Milada. „Což mně taky určuje život?“

„Ovšem, a zvláště vám. Dorůstáte. Jistě má všecko promyšleno a prozkoumáno.“

„Proč vás to zajímá?“ pronesla tichým hlasem. „Proč právě to vás zajímá?“

„Mne? Proč mne to zajímá?“ mluvil zardívaje se. „Jsem váš přítel. Znám vás od narození. Žiji pro vás a chci, abyste byla šťastna. Proto. Vždyť jsem vás, Miládko, choval denně na rukách a zpíval vám a hračky vám nosil. Z daleka jste se na mne smávala a ráda jste mne měla. Nepamatujete se? Nevíte, jak jste běhávala pak do lékárny na cukrátka? Ó, však vy se pamatujete!“

„Ano, pamatuji, ale to mi vysvětlete, proč je tatínek mrzut?“

„Proč je mrzut?“ pronesl Šalvěj jaksi jen pro sebe. „Mrzut? Kdož to ví? Zeptám-li se, nepoví. Uklouzne. Začne o vás.“

„O mne? A proč o mne? A s vámi? Radí se?“

„No — všelijak. Ví, že jsem jediný člověk na světě, který by se utrápil, kdybyste nebyla šťastna. To všecko on dobře ví. A já jsem povděčen tomu, že mluví o vás. Mne, abych pravdu řekl, nic jiného na světě netěší. Víte, Miládko, člověk si tak za léta zvykl. Nelze jinak. Vy se usmějete, a já jsem blažen. Vy se smutně podíváte, a já se trápím. Tak je se mnou. Vše podle vás. Jeden koloběh. Procitnu, vzpomenu na vás. Spím, zdá se mi o vás.“

„A vy nemáte ani zdání, co asi tatínka trápí?“

„Co ho trápí?“ řekl pozdvihnuv ramena. „Co tatínka trápí? To je těžká věc. Víte, Miládko, on je trochu divný. Na mne se letos stále mračil. Už jsem myslil, že je konec našim stykům. Však — nebýti vás — dávno bych byl s ním nemluvil. Dost už jsem toho měl. Ale řekněte mi,jak jsem mohl se rozejít? Jak? Ztratit i vás? To přece nešlo. Vás, vás ztratit — ne, to raději snášeti nejhorší urážky. A snášel jsem trpělivě jeho mračení. Byl někdy hrozný. A vidíte, dobře jsem udělal. Najednou se obrátil a staré přátelství se obnovilo. Rozmary! Podivín! Hněvá se, neví proč, udobří se, neví proč.“

„No — myslím, že to není jen tak!“ prohodila Milada zostřivši pohled. „Nějaká příčina ukrytá tu jistě je.“

Šalvěj se okamžitě zarděl. Na celé tváři jeho bylo patrno, že se poznámkou její zarazil. Zabral vesly, ale ihned je opět spustil. Kapra, který se poblíž vyhodil, ani se nevšiml.

„Jaká příčina?“ promluvil po chvíli vrtě hlavou. „Jaká by tu mohla být příčina? Ne, nic není. Rozmar. Neupřímnost. Něco v sobě vaří. Dobře tak, proč nepoví, co si myslí? Vysvětlilo by se, promluvilo, vyrovnalo. Já však vám říkám, Miládko, že on nikdy se netrápí minulým, nýbrž jen a jen budoucím. Spřádá události, které se mají uskutečnit teprv za leta, věřte mi, a nedaří-li se mu, jak si přeje, mračí se. Bojím se, že se právě obírá něčím velice důležitým!“ Pozvedl hlavu a významně na Miladu pohleděv pokračoval: „Velice důležitým! Jsem však na stráži. Poletujte si, Miládko, bezstarostně, jsem na stráži. Nikdo vám křídla neostříhá a jámu nevykope. Ale to jeho rozmrzení není bez příčiny. Plán asi se nedaří, nebo je velice těžký. Ano! — Vidím, že vás to zajímá, že oči vám zahořely. Tedy vězte, že se obávám. Kdyby bylo viděti otci do duše, jako vám, andělíčku, bylo by jinak, ale v jeho nitru je vše zazděno. Nikdo tam nevidí. A jde o vás! Pomyslete si, jak slídím a lítám. Všude mám oči, všude běžím, všude vyzvídám. Myslím někdy, že maminka něco mi poví, ale ona taky nic neví. Otec sám, všecko sám. To ji pokořuje, to ji velice pokořuje.“

„A co otec se mnou zamýšlí?“ otázala se všecka vzrušena.

„Co zamýšlí? Nikdo neví, co zamýšlí. Vím jen, podle jeho rozmrzelosti, že není snadné, co si usmyslil. — Miládko, pří-

sahám, že budu věrně bdít, věrně! Slibte mi, že se nedáte jen tak zavléci, že nezapomenete na mé přátelství. Ano? Sdružit se musíme. On už všecko má ustanoveno krok za krokem. Znám ho. Ale on netuší, že všude bude s vámi věrný ochránce, věrný přítel. To ho zmate. Má láska. Má oddaná, nehynoucí láska.“ Oči jeho se rozslzely. Svěsil hlavu.

„Vy se domníváte, že snad mne chce otec za někoho provdat?“ otázala se všecka roznícena. „O to asi jde!“

„Ano, ó, ano! Provdat a bůh ví, za koho!“ mluvil Šalvěj zoufalým hlasem. „Toho se obávám. Kupčit chce. My však proti tomu utvoříme svazek. Na vás záleží, důvěřovat mi musíte a upřímně se mi se vším svěřujte. Každé přání vaše chci znát, každé pomyšlení, neboť jen tak budu moci čeliti mu, lišákovi. Chytrý je jako ďábel.“ Zarazil se a ihned zmírnil hlas. „Vy mi rozumíte, řeknu-li silnější slovo, že to je pouze k vůli vám. O vás mi jde. Od maličkosti vás hlídám. Jak pak bych teď přestal? Miládko, mám vašich dvacet šest podobizen na stolku! Slyšíte? Dvacet šest! Všecky, co jich vůbec bylo! A na ty se dívám každý večer třeba hodinu. Řekněte mi, jak bych vás mohl opustit? Jak bych mohl vás ztratit? Jak bych mohl?“

„A ani tušení nemáte, koho pro mne otec vyhlédl?“ otázala se v nepochopitelné roztržitosti, všecka červená a zřejmě rozechvěná. „Víte-li, řekněte mi to!“ dodala naléhavě. „Hrozně by mne to zajímalo!“

„Nevím, nic nevím a nic netuším!“ odpovídal chvatně. „Neděste se, bdím! K čemu vám strachu? Chvějete se jako ptáče. Statečně! Bdím! Důvěřujte mé věrnosti. Ach, Miládko, život dám za vás, život, vše!“

„A vy to nedovedete vyzkoumat, koho mi otec připravuje?“ otázala se zvláštním, skoro podrážděným hlasem. „Nechcete-li, zeptám se ho sama!“

„Co vás napadá? Domníváte se snad, že vám něco poví? Nic! Naopak, na jinou cestu vás zavede. Úplně vás poplete. Jen ne ptát se, jen to ne! Chraň vás bůh. Lépe mlčet a hloupým se tvářit. Tak spíše se prozradí, věřte mi. Vůbec, Miládko, přenechte vedení mně, svěřte se mi v ochranu. Rozumíte? Kdo pak s vámi lépe smýšlí než já? Nikdo! Dvacet šest vašich podobizen mám na stolečku, denně se dívám, slzím a hlasitě povídám: Moje drahá, moje drahá Miládečka! Tak povídám. A chodím-li po pokojích, po svých pěti pokojích, plných památného nábytku, porculánu a cínu — co si myslím? — To shromažďuji pro ni, pro ni, pro Miládku. Kdo tedy postará se o vás pečlivěji a kdo bude vás lépe hlídati?“

„A kdy mi otec řekne, koho mi vyhledal?“ ptala se po chvíli, když byl mezitím lékárník loďku obrátil a na město se zámkem se podíval. „Řekne mi to někdy?“ opakovala.

„Až bude přesvědčen, že učiníte, co on chce. Potom, teprv potom.“

„Kdo asi to je?“ povzdychla si Milada. „Nic o něm nevím.“

„Vidíte, vidíte, jak s vámi jedná. Nevíte ani, koho vám určuje!“

„A není to po případě zajímavější?“ otázala se s náhlým oživením.

„Co povídáte, Miládko? Zajímavější? Což jste králík nebo kudla?“

Rozesmála se. Tváře jí planuly, oči se leskly. Pojednou vášnivě se zachvěla a prohodila:

„Ach, kdo asi to je, kdo asi to je! Chtěla bych, aby byl zvláštní, smělý, neobyčejný!“

„Ale ten takový nebude!“ řekl Šalvěj přitrpkle. „Takový ne. Známe tatínkovy ideály. Kupec, suchý kupec to bude, zatuchlý počtář, mrzout, pleticha!“

„Kdož ví!“ zvolala. „A víte co, pane lékárníku? Nezkoumejte, o koho jde! Nechci to už vědět. Takhle je to zajímavější. Neznámý. Někdo neznámý, bůh ví, jaký! Proč by nemohl býti zvláštní, nebo smělý, nebo statečný, nebo neobyčejný? Proč ne? A vy víte, že otec někoho již nalezl? Víte? Nemýlíte se? Třeba ho takové myšlenky ani nenapadly!“

Lékárník, zdálo se, neslyšel, co řekla. Ohlížel se kolem po rybníce. Pozoroval již chvíli štíhlého studentíka na malé lodičce, kroužícího prudce ve velikých kruzích kolem nich. Nemohl rozeznati, kdo by to byl. Teprv, když studentík smekl slaměný klobouček, pochopil, že je to Sýkora. Milada, povšimnuvši si ho, pohnula slunečníkem a vybídla Šalvěje, aby k němu zaměřil. Student, jenž to ihned zpozoroval, jal se divoce veslovati přímo k nim. Štíhlé tělíčko jeho všecko se prohýbalo. Letěl k Miladě jako rozradovaný psíček k svému pánu. Milada cítila toto vášnivé roztoužení Sýkorovo a všecka potěšena se rozusmívala.

„Pozor, pane lékárníku,“ volala, „ať do nás nevrazí, jede jako šipka!“

Šalvěj popojel, aniž co řekl. Krátké vousy jeho se ježily. Měl nevlídně stažené rty.

(Pokračování.)

Dr. Tad. St. Grabowski:

POLSKÁ ZPRÁVA.

(Pokračování.)

Naprosto jiným jest „Chiakumin-izszu“, anthologie jednoho sta japonských básníků v překladě Remigia Kwiatkowského. Jeho triolety, plné kouzla, dokonale reprodukují zvučné písničky sedmi věků nedostižné poesie japonské. Je to veršovaná sbírka ze spisovatelů nikoli dnešní doby, totiž starojaponských lyriků ze VII.—XIII. století, sestavená již kolem r. 1200 a nevycházející z rukou i úst japonských až podnes. Vysoce pečlivé a melodické překlady polské křísí v novém rouše s nevšedním půvabem tyto exotické květy prastaré kultury japonské, tyto nedostižně jemné záchvěvy básnických duší, o jakých se evropská vzdělanost tehdejší neopovažovala ani sníti.

Na nižší úrovni umělecké stojí: „Anthologie současných básníků ukrajinských“ v překladě Ukrajince Sydira Tverdochliba. Je to však význačný zjev jednak jako práce ukrajinského spisovatele, který prozrazuje i na poli polské poesie mnoho skutečného talentu i lehkosti, jednak jako sám fakt, že vydána byla ukrajinská anthologie v polském překladě, a sice v krátké době ve druhém vydání. Předmluvu ke sbírce napsal s hlubokým pochopením pro základní přízvuky maloruského básnictví známý romanopisec a upřímný přítel Ukrajinců Wład. Orkan. Výbor básní není sice nejskvělejší, ale ještě nikterak neopravňuje k nechutným nájezdům a naivně šosáckým výpadům, jaké si dovolují někteří domácí kritikové.

Konečně vzpomenouti sluší polského překladu Homerovy „Illiady“ (ve sbírce básnických arciděl všech časů a národů pod názvem Epos, redakcí A. Langeho). Tento svazek je potud zajímavý, že vedle úplného textu Illiady přináší ukázky ze všech téměř překladů polských této epopeje, počínaje XVI. stol. a konče stol. XIX.

Román. Románovou produkci posledního pololetí zdobí fenomén v posavadním písemnictví: revoluční román hraběnky Wielopolské, píšící pod pseudonymem Marie Jehanne-Walewské. Její „Kryjaki“ věnovány jsou „pokrokově-neodvislé mládeži polské“ všech stran i táborů, ve všech třech záborech, a ohnivou předmluvu napsal ten, jenž snad nejhlouběji procítil krvavý osud „Kryjaků“ všeho druhu od roku 1863 až po dnešní den, Stefan Žeromski.

Již tato předmluva sama stačí, aby kniha pí. Wielopolské byla doporučena jako zjev nevšední. Především je to dílo veliké, šlechetné a vroucně procítěné ideje, dílo nikoli spracované, nýbrž vytvořené duchem, vytvořené nikoli mozkem nebo snad literárně veřejnými výpotky, které tak valně pronásledují poslední dobou tak zv. romanopisce polské obého pohlaví. Látka je čerpána z povstání r. 1863, jehož je kniha opravdu „mohutnou a chmurnou symfonií“.

Kterak chabým a slabým vůči lidem ze železa „Kryjaků“ je „Silný člověk“ Przybyszewského, jehož historii musíme poslouchati ještě v celých dvou dalších románech „Vykoupení“ a „Svatý háj“ (pokračování „Silného člověka“). Poslední román Przybyszewského jest nejvýmluvnějším záporem jakékoli „mravní síly“, jak u autora, tak i u jeho hrdinů. Ještě v prvém svazku bylo lze chovati naději, že v příštích dílech trilogie duševní síla po životních převratech vystoupí v plné mohutnosti. Než hanebně jsme zklamáni. Otrávení přítele-básníka strychninem, krádež jeho spisů, utopení nevinné, andělské dívky, svazek s démonickou ženou, spálení listin a uměleckých prací, padělané podpisy na směnkách, usnadnění smrti staré ženštině, vražedný souboj — kule, dýky, bambitky do nekonečna — toť stupně životní i mravní kariéry „silného“ člověka. A k čemu, pro koho to vše? Že někdy Przybyszewski nádherně líčí orgii vzteku, roztoužení nebo zuřivosti — nikdo neupře, že však „výplody ducha“ toho druhu jsou jen důkazem krajní depravace duševně-mravní, to musí rovněž uznati každý střízlivý člověk, milující krásno. A chceme-li hledati v tomto díle poslední cíl, do něhož autor mířil, tedy jej najdeme ve věčné tužbě samého hrdiny, aby ovládl nejen sama sebe, nýbrž i „všecky osudy své i jiné“, aby „se zvolna stal Bohem“. Je to však něco nového? Ta věčná apotheosa vlastního „já“ — toť nejkřiklavější, nejbezohlednější a nejkrutější výraz individualismu v románě.

Památné výročí vyvolalo novou koncepci románově-historickou, „Boj obrů“ od Wiktora Gomulického. Je to typický autor, jenž nezkazil dosud žádného románu, ale také nevytvořil dosud ani jednoho arcidíla. Byl by se mu zdařil i tento román, kdyby nebyl pochybil v samých základech. Jeden obr — toť Napoleon. Ale druhý? Car Alexandr? Ten věčně kolísavý, věčně své rozkazy měnící, věčně s krajnostmi bojující vladař „Všeruska“? Ano, toho má básník na mysli! Nazval-li jej však obrem, pak zcela zjevně před jeho zrakem a za carovou postavou se vynořila vidina Obra-Ruska, vidina Obra-Východu, drtícího svou sněhovou lavinou obra-člověka, Napoleona, a s ním i obrovskou myšlenku polských bojovníků, snících o vzkříšení rozpadlé Polsky. Román je sám sebou vysoce zajímavý, originelně pojat i dobře propracován, hlavně svou výbornou charakteristikou postav tehdejší doby, smyšlených i historických.

(Pokračování.)

LITERATURA.

Jos. R. Hradecký: *Osvobození otroci.* Nakl. Fr. Borový v Praze.

Velmi divná kniha; působí dojmem mladého, překypujícího chtění a vzruchu. Čtouce prvou, druhou, třetí práci v ní obsaženou, již již ztrácíme důvěru v autora; shledáváme v ději starobylou, diskreditovanou romantiku, jenže místo někdejších cikánů a loupežníků nastupují dnešní tuláci, šílenci a provinilci. Dikce snaží se dodati jí moderního rázu, ale stává se konfusní, zúmyslnou, násilnou (tulák vyjadřuje se tu, že štěstím života je „záření dálek" a „rytmus pochodu"; jiný, dostav darem čepici, „poškubával si z vděčnosti vous" atd) a všude narážíme na nelogičnosti v celku i podrobnostech, nejvíce v „Otevřených dveřích" a „Čertově louce" (kde na př. starosta, chtěje polapiti zloděje, dal zvonit na poplach (!) a „když umlkl zvon, spěchal tam, kam ostatní" — proč ne dříve? atd.). Romantice odpouštíme pravděpodobnost, nikoli však logiku. „Legenda z hor" o baronesse, milující dudáka, je příliš silným útokem na dnešní vkus; s naprostou nedůvěrou pokračujeme v četbě, a hle! tu v povídce „Republika" seznáváme zdar autorova snažení, tu chápeme jeho cíl. Nezbavil se ani zde svých zbytečných podivnůstek, ale přece již nabývá disciplinovanosti a v podrobnostech přináší mnoho půvabu. Život je tu viděn romantickým sklem, ale přece v podstatě své je správně vystižen. A v této jedné práci — (další, jmenovitě „Hanka", jsou zase značně slabší) — lze zakotviti naději v rozvoj a vlohu autora. Společným rysem všech prací v knize obsažených jest optimismus plynoucí z lásky k svobodě — a tento rys, odlišný od pessimistických záplav mladé produkce, naplňuje nás radostí. *Kaz.*

DIVADLO.

Činohra. *Oblaka.* (Vrije Wolken). Hra o 3 jednáních. Napsal Jaroslav Kvapil. Do hollandštiny přeložil Arie Van den Heuvel. Režisér Arie Van den Heuvel. Pohostinská hra Nizozemského divadla v Gentu (Nederlansch Tooneel Van Gent) na Městském divadle na Král. Vinohradech dne 19. května 1914.

Únorové dvojčíslo letošního ročníku „Zvonu" (17—18) přineslo stručnou zprávu o premiéře (4. února 1914) Kvapilových „Oblak" na vlámském jevišti v Gentu, kde byla s úspěchem hrána a nadšeně publikem i kritikou přijata. „Oblaka" přeložena byla již do němčiny, chorvatštiny, polštiny, angličtiny a ruštiny. V Německu nabyla značného rozšíření vydáním v Reclamově „Universálce" a přes scenu německou dostala se na jeviště divadla Gentského.

„Oblaka" jsou tichým dramatem duší pěti bytostí a jejich vzájemných vztahů; jeho ohniskem jest herečka Mája Zemanová, a pro její první představitelku — Hannu Kvapilovou — bylo napsáno. Hodnota a umělecký význam „Oblak" tkví v básnickém vyjadření duševního světa a života těch několika lidí, setkavších se na venkovské faře, v psychologických processech jejich duší, v jednotnosti stylu a nálady, v jejíž hloubce chvěje se v bolesti touha a vlní se v dušeném vzlyku marně vznícený cit. V tomto převážně lyricky neseném dramatu bez vzrušujících scen a silných dramatických akcentů bylo těžko gentské divadelní družině ukázati nám v jediném večeru celé své herecké umění. Tím větší však dlužno vzdáti chválu způsobu, jakým se nám představila. Jednotlivé výkony herecké, z nichž nejvýše stál farář Matouš Arie Van den Heuvela, překladatele a režiséra „Oblak", podřízeny byly úměrně celku, jenž vyzněl v harmonické zladěnosti a svědčil o vážných a opravdových snahách nizozemských umělců.

Pokus jejich o provedení české hry na české sceně cizím jazykem, ve vlastním, odlišném, umělecky však zajímavém pojetí a vyjádření byl přijat obecenstvem velice sympathicky a srdečně.

Vlámský list provázel umělecký zájezd Gentské herecké družiny do Čech těmito slovy: „Bude to poselství malého národa, historicky a kulturně na výsost vyspělého, bojujícího za svoji řeč a svobodu — k malému národu rovnocennému, který svůj boj za mateřskou řeč a svobodu k šťastnému konci přivedl. A návštěva ta bude zároveň důkazem, že u obou těchto malých národů stejně jest pěstována a živena vzácná rostlina — umění! Vlámský pozdrav Čechům!"

Nadšené a srdečné přijetí, jehož se vlámským umělcům u nás dostalo, bylo jim jistě dostatečným důkazem, že po zásluze oceněny byly jejich umělecké snahy, a porozuměno jejich upřímnému projevu sympathií k nám. *J. M.*

TÝDEN.

* V pondělí 18. t. m. konal „Svatobor" v zasedací síni České Akademie svou valnou hromadu, která nabyla vyššího významu vřelým proslovením předsedajícího Dra *Karla Mattuše* o kulturních národních statcích, o významu a váze české knihy, jakož i o úctě a vážnosti k jejím tvůrcům. Z úst ctihodného muže, jehož vlastním životním povoláním byly vždycky jen zájmy právní a národohospodářské, uslyšeli tu posluchači několik vroucích slov veliké působivosti a silných akcentů mravních, jež

vlastně měl slyšeti celý národ. Řečí p. vrchního ředitele Zemské banky zazněly k nám ohlasy starých, krásnějších časů, kdy žilo v naší intelligenci více kulturního sebevědomí, dbalosti a jemných uměleckých vznětů, a kdy každý upřímný Čech pokládal za svou povinnost vzdělati se pro život rovnovážně a hluboce nejenom po stránce praktické, ale i v oboru cítění duševního. Pan předsedající vzpomněl také utěšeného rozvoje spolku v posledním roce, kdy bylo získáno přes jedno sto nových členů. Jmění „Svatoborem" spravované a z velké části ovšem vázané různými fondy, obnáší dnes už bezmála 1 million korun a bude jistě průběhem roku zaokrouhleno. Do ředitelstva byli zvoleni vylosovaní členové lonští, pp. JUDr. *Vratislav Černý*, *Josef Holeček*, prof. dr. *Karel Chodounský*, dv. r. *K. Kruis*, *Fr. S. Procházka*, *K. V. Rais* (na 3 léta) a *B. Zahradník-Brodský* na rok. Přehlížiteli účtů zvoleni pp. cís. rada *J. Otto*, *J. D. Konrád* a cís. rada *J. Urban*. Vřelým doslovem předsedajícího byla povznášející schůze skončena.

—*n*—

*

* Dne 19. t. m. bylo tomu *čtyřicet* let, co zemřel ve svém rodišti Cholticích u Přelouče mladičký básník *Bohdan Jelínek*, třiadvacítiletý, veliké naděje vzbuzující, jemný a hluboce citový poeta „upomínky a lásky", jak sám rád o sobě říkával. Širší česká veřejnost nezná mnoho básní tohoto předčasně zlomeného spisovatele, intimního druha Vrchlického a Jiráskova, kteří jej před čtyřicíti roky také doprovodili na rodný hřbitov a z nichž první uspořádal pietně jeho posmrtnou sbírku básní a prós (vyšla v Ottově Salonní bibliotéce). Dnešní česká veřejnost dozvídá se o Jelínkovi spíše z náhodné zmínky jubilejní anebo z vroucně napsaných vzpomínek a pamětí, jež o něm až dosud uveřejnil Jirásek. Také Vrchlický psal kdysi o jeho choltickém pohřbu: „Bylo to vše neobyčejně tklivé a smutné . . ." vzpomíná si. „Nezapomenu, jak jsem po pohřbu těšil jeho otce, že Bohdan přece jen neumřel, že zanechává po sobě památku, že verše a jméno jeho národu a umění zůstanou . . ." A dodává životem zraněný Vrchlický slova, která jsou jistě významná: „Myslil jsem, bůh ví, co jsem řekl dobrému starci, dnes chápu, že mu to mohlo býti jen malou útěchou. Ale my žili tenkráte tak zcela ve svých snech o kráse, poesii a literatuře, že jsme věřili, že taková píseň, jako je psával nebožtík Bohdan, je nad úřady, pocty a řády, nad výnosné místo, krátce, že je to všecko. — *A snad jsme se přece docela neklamali.*"

Před pěti lety počátkem října odhalili Bohdanu Jelínkovi na rově důstojný pomník, pořízený z největší části péčí „Svatobora". Tenkráte zajeli si opět navštívit rov nešťastného přítele Alois Jirásek a K. V. Rais. Fr. S. Procházka promluvil tenkráte řeč, ve které ocenil literární význam nebožtíkův, vzpomenuv nadějí, jichž splniti nebylo mu dopřáno. Nad pomníkem, jehož bronzový relief vypracoval sochař Šajnost, občas se zastaví bludná chodcova noha, aby si s účastí přečetla výmluvné J. Kvapilovo do kamene vryté čtyřverší:

Měl's jenom jaro, ale čím Tvůj sad
tak záhy procit', je tu s námi posud,
jak mladá jabloň rozkvet' jsi a pad'.
Ó, básníku, byl krásný přec Tvůj osud!

—*n*—

*

Výstava obrazů Jos. Ullmana v Ml. Boleslavi. Klub přátel umění pro české Pojizeří zvolil ke své letošní jarní výstavě soubor prací krajináře Jos. Ullmana a vystavuje je od 16. května do 7. června 1914 v mladoboleslavské Sokolovně. Výstava obsahuje 100 čísel, jasných, prostých děl uměleckých, motivů nejčastěji ze středočeského kraje, ač i mořské břehy s malebnými bárkami rybářskými neb hrou příboje tu nescházejí. Výstava dochází značné obliby. Vkusný plakát obstaral J. Štáfl, katalog výstavní ozdoben jest 5 reprodukcemi Ullmanových obrazů a opatřila jej názorným úvodem Mil. Sísová. Klub přátel umění pro české Pojizeří pořádal dosud výstavy: Lolkovu, Kalvodovu, Fr. Dvořáka, A. Hudečka, Panuškovu, Dědinovu, B. Dvořáka, Strettiho, Böttingerovu a malířů pojizerských, jest tedy výstava tato jedenáctou. *E. T.*

*

Dle zemské statistické kanceláře jest v král. Českém asi 4000 českých knihoven, okresních, obecních, spolkových, dotovaných jistě aspoň tolik, aby si všímaly *původní* české produkce literární. *Čelný*, *moderní*, nikoli „statický" spisovatel vydá cennou knihu, vedle něho jiný, zase „statický" též tak, a když se rok s rokem sejde, shledá se, že prvé knihy prodalo se 80 výtisků, druhé 120 výt. Kdyby jen čtvrtina jmenovaných knihoven koupila po výtisku, odbyl by se tisíc, dostatečná číslice, aby nakladatel nebo autor mohl pokračovat. Jest nyní otázka: Co kupují ony čtyři tisíce knihoven pro své čtenáře? K čemu vůbec jsou tyto tisíce *českých* knihoven, nemají-li prostředků na koupi? Kulturních ústavů, jejichž svatou *povinností* jest koupiti cennou českou četbu? —*pa*—

V Praze dne 29. května 1914.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Zodpov. redaktor a vydavatel: Fr. S. Procházka. — Nakladatel: Česká graf. akc. společnost „Unie" v Praze.

Tiskem „Unie" v Praze.

Karel Leger:

TETIČKA PROTEKCE.

(Pokračování.)

Podíval se na mne jaksi divně, až jsem se zarděla — a jen poznamenal.

„Měla jste, milostpaní, přijít raději ke mně do bytu, tam lépe v klidu bychom spolu všechno projednali. Ostatně vím, čeho si pan manžel přeje, a když vy se přimlouváte, ovšem musí mu být vyhověno." Otevřel obálku, přečetl list, trochu se zamyslil a smačkaný dopis schoval do kapsy. Po chvilce řekl: „Pan Vizinger jaksi příliš mnoho chce vydělat — máme nabídky daleko výhodnější. Ale ovšem, když poslal vás, milostpaní, abyste se přimluvila, tu mizí rozdíl v cenách. Váš úsměv je nejvyšší cenou!" A řekl mi galantně něco tak nestoudného, že jsem vytřeštila naň zděšeně oči. Smál se sípavým hlasem, ohlédl se dokola: „Hleďte, milostivá; jsme sami, je tu takové krásné stinné houští, odnikud není sem vidět —" Chytil mne jako medvěd, líbati mne začal. Vykřikla jsem zděšeně: „Pane plukovníku!" bránila se, vyrvala se mu. Ale on sahal znova po mně celý zardělý, oči mu hořely příšerně. Já ustupovala v hrůze. A nevidouc odnikud spásy drzému tomu člověku vyťala jsem políček, věřte důkladný políček a nečekajíc, až se vzpamatuje, utekla jsem. Rozrušena, zahanbena vrátila jsem se domů a s hořkým pláčem vypravovala jsem manželu, co se stalo. Poslouchal docela klidně, pak jenom pokrčil rameny.

„Netušil jsem, že tak to dopadne!" zahučel. „Konečně tu výnosnou dodávku pro vojsko dostanu i tak — jistě, jenže bude mne to stát několik stovek. Takhle by to bylo bývalo lacinější."

Zůstalo mi trochu hořkosti v srdci, ale byla jsem mladá, lehkomyslná, snadno jsem zapomněla. Plukovník na štěstí byl brzo jinam přeložen — bála jsem se ho potkat, ačkoliv Vizinger o něm říkal, že je to úctyhodný muž a nedovede se mstít — ale několik stovek opravdu to přece stálo, nežli dostal výnosnou dodávku pro vojsko.

Měla jsem patrně nadání stát se tetičkou Protekcí — lidé to nějak na mně vypozorovali, o přímluvu škemrali a žebronili, ať už to byl kandidát poslanectví, který sháněl hlasy, nebo ubožák nějaký, žádající o skrovnou almužnu, student, který měl při maturitě propadnout, učitelové, nešťastní milenci, defraudanti, umělci a potulní virtuosové a což já vím. Naučila jsem se záhy, jak možno úsměvem i lichocením zatvrzelá srdce obměkčit — aniž by bylo třeba bránit se políčkem. Stačil mně vždycky už pohled a rozvážné slovo, aby všetečný dotěravec se zarazil a zchladl. Nestalo se mi už více to, čeho se odvážil plukovník. Věřte. A mne těšila úloha nezištné protektorky a přímluvkyně, vžila jsem se do ní. Jsou lidé, kteří vděčně připomínají mně i po letech, že jsem založila jejich štěstí. Těšilo mne, když jsem mohla někomu přímluvou pomoci, jako žena velmi váženého měšťana, jehož vůle rozhodovala ve spolcích i na radnici. Bylo to jediné potěšení, jež měla jsem ze svého sňatku tak závidění hodného na pohled. Pomáhat lidem, kteří po něčem touží. Já — odvykla si už toužit po jiném štěstí!"

Zdálo se mladému inženýrovi, že docela bez příčiny poslední slova vyzněla utlumeným povzdechem.

„Nuže — skončila jsem!" pravila za okamžik paní Vizingrová skoro vesele, „děkuji, že jste tak milosrdně poslouchal.

Chtělo se mi jenom vyzpovídat se trochu, nic více, využitkovala jsem příležitosti, že jste přišel. A teď? — co víc? Nezavolala jsem vás přece proto. Ale stalo se mi dnes, co mne jaksi zbavilo rozvahy, přiznávám se. — Ředitel Dajan mi odřekl — přimlouvala jsem se za vaši Miladu" — viděla, jak užasle vytřeštil oči — opravila se: „za slečnu Miladu. Odřekl, nemá místa pro ni, nemá pro vás." Paní Vizingrová vzala šáteček do zubů a trhala z něho nitky.

Inženýr Charvát se usmál. „Děkuji za vaši přímluvu, milostpaní, za sebe i za slečnu Miladu. Jste velmi laskava, ale pokud mne se týče, začínám pochopovat, že v Čechách pro mne štěstí nekvete. Bude na čase, abych se ohlédl jinde. Právě dnes náhodou dostal jsem z Ruska výhodnou nabídku do veliké strojírny v Kijevě — —"

„Nepřijímejte ji!" rychle pravila paní Vizingrová, „proč do Ruska? Což není tu dosti místa pro naše lidi, když chodí sem tolik cizinců a všichni zaujmou nejlepší místa? Podívejte se jen u nás v továrnách. — A vy — proč byste odcházel? Rodiče byste opustil? A což — slečna? —" Opět viděla užaslé oči jeho. Usmála se, kousajíc šáteček. „Smutno by jí tady bylo."

Vykřikl: „Milostpaní!"

„Uznáte přece, že by se jí stýskalo, kdybyste odešel! Zapomněl byste na ni v cizině!"

„Nikdy!" prozradil se jediným slůvkem.

„Možno. Možno však, že by zapomněla ona. — Ne, nehněvejte se, to jen tak jsem řekla. Ale bylo by přece lépe pro ni, kdybyste zůstal. Nepřál byste si toho?"

„Zajisté, milostpaní. Nechápu však —" Pozorovala, že stává se netrpělivým.

Pohlédla naň, nechala šáteček a teď zase on udiven zadíval se do jejích očí lesknoucích se rosou.

„Věříte, že je v mé moci" — její hlas se chvěl — „v mé moci, v mých rukou rozhodnutí? Že — půjdu-li k řediteli — — dostanete místo, o které se ucházíte, vynikající a trvalé, a bude přijata i slečna Milada — Ne, toho nebude třeba, viďte? Neboť doufám, do roka byla by vaší ženuškou —"

Inženýr vyskočil svrchovaně překvapen. „Milostpaní — opravdu mi kreslíte budoucnost, o jaké jen ve šťastných snech se mi zdává!"

„Mám tedy dojít k řediteli? Vím, že mne asi dnes ještě očekává."

Zahryzl se do rtu. „Věřte, milostivá moje protektorko, upřímně se přiznám. Bylo mi vždy hrozné pomyšlení, že jenom protekci nezaslouženě měl bych děkovat za svoji existenci, za postavení v životě, za celou budoucnost. I teď jsem v jakýchsi rozpacích — jste dobrá, milostivá, myslíte na mé štěstí, sama nabízíte mi pomoc a přímluvu, o kterou jsem ve své tvrdohlavosti ani nežádal. Nevím, jak a čím zasloužil jsem si vaší laskavosti a rozmýšlím se, zdali ji smím použiti, aniž bych byl bezohledným sobcem, nebo zamítnout, aniž bych vás urazil."

„Bláhový!" řekla mu po chvilce. „Je to přece tak jednoduché. Dojdu k panu řediteli. Neodepře mi pranic. Jenom —"

Když mladý Charvát marně čekal, aby začatou větu dokončila, zeptal se tiše: „Jenom — milostpaní?"

Vydechla: „Jenom ten políček tentokrát musila bych mu odpustit. Pamatujete na plukovníka, o kterém jsem vám vyprávěla?" Zasmála se vynuceným smíchem, položila hlavu na podušku a šáteček přehodila si přes oči.

Inženýr stál užaslý — nechtěl nijak pochopit!

Když dlouho se nedočkala odpovědi, odhrnula šáteček a viděla v šeru, že mladý host její se usmívá. „Nuže, pane inženýre?"

„Ne, milostpaní, nechoďte tam. A kdybyste šla, ten políček, prosím, mu neodpusťte. Ačkoliv vaše něžná, zlatá ručka jen dobrodiní rozdávající není pro políčky stvořena." Sehnul se a při tom políbil ručku, kterou velebil.

Paní Vizingrová vyskočila, stála před ním, viděl její planoucí oči. „A co uděláte?" ptala se. Podíval se na hodinky.

„Do šesti hodin je otevřen telegrafní úřad — půjdu a oznámím do Kijeva, že místo přijímám."

„Odjedete?"

„Ano — v týdnu mám nastoupit, tak zněla nabídka."

„A slečna Milada?"

„Ví o tom!"

„Ne, ne! Neodjíždějte — zůstaňte!" řekla s podivným přízvukem. „Nechci! Počkejte — týden, měsíc — uvidíte, že nalezneme —"

Hleděl na ni stále užaslý. „Proč, milostpaní — — Dovolte mi otázku; proč nechcete, abych odejel hledat štěstí v cizině? Nevidím v tom pranic hrozného."

Otázka jaksi ji znepokojila. Hledala slova, konečně zadívala se mladému inženýrovi do očí. „Proč? Tak! — Chtěla bych, abyste mi byl trochu vděčen, abych mohla vám prospět, získat váš dík. Neboť mne mrzí, že vy jediný nic ode mne nechcete. Tolik lidí ke mně přijde, každý něco chce, o něco mne prosí a žádá. A vy nic, nikdy nic!"

Zdálo se mu, že rozumí. Tetička Protekce patrně vžila se do své úlohy, bylo jí trapno, nemohla-li někomu svoji pomoc a přímluvu nabídnout, stalo se jí už nějak pravou vášní pomáhat každému. Útrpně se usmál a sám sobě v duchu přisvědčoval, že lépe jest tak — ne na protekci, ale na vlastní sílu spoléhat, raději probíjet se životem třeba trpce a namáhavě, nežli —

Paní Vizingrová stála tak těsně u něho, že dotýkala se krajkami živůtku jeho prsou, ruce mu položila na ramena. Zešeřilo se již valně v pokoji, ale viděl oči její, jak světélkují.

„Chtějte přece něco, konečně!" pravila. „Chtějte, chtějte! Ať je to cokoliv — rozumíte, vy všechno můžete chtít!"

Mlčel překvapen.

„Mám jít k řediteloví? Pro vás všeho se odvážím!"

„Nechoďte, milostpaní!" odpověděl klidně.

„Ale což opravdu nechápete? Nerozumíte mi?" zavzlykala najednou, ruce mu otočila kolem hrdla a plnými ňadry přitiskla se k němu. Šetrně sňal její ruce a ustoupil o krok.

„Rozumím, milostpaní!" pravil tiše a sám se podivil, že i jemu se zachvěl hlas. „Rozumím, že nejlépe bude, přijmu-li místo v cizině. Bylo by nectné, kdybych zneužil vaší laskavosti a nezaslouženou protekcí chtěl se vyšplhat —"

„Ne, neodcházejte!" vykřikla. Stála zmatená, ulekaná, s rukama skleslýma. A v očích se jí leskly slzy. „Vy snad si myslíte, že — Vy mnou pohrdáte! A já přísahám" — sepjala před ním ruce. „Neodsuzujte mne! Nevím sama, co se dělo se mnou, ale chtěla bych — abyste byl šťasten! Nic více, jen to!" vydechla, chvějíc se. „Protože vás mám ráda!"

Vzal klobouk, poroučel se. Uklonil se na odchodu. „Dovolte, milostpaní, abych vám políbil ještě ruku."

Stála ztrnule — a když políbil její prsty, ucítil, že byly studené jako led. „Za týden budu v Kijevě."

„Ne!" vykřikla. Zaslechl to na prahu jako bolestné zavzlyknutí. „Počkejte do zítřka, do zítřejšího rána, než se rozhodnete! Půjdu k řediteloví!" — Ale za inženýrem zavřely se už dveře.

Zavrávorala, přitiskla studenou dlaň na čelo. Pak přistoupila ke stolu, zazvonila. „Žany — řekněte, ať je kočár za půl hodiny připraven!"

Druhého dne — hned po ránu — vkročila paní Vizingrová trochu ubledlá k Charvátovům. Maminka Charvátová seděla v kuchynce u vyhaslé plotny a plakala. Vyskočila, když uviděla vzácnou paní, ale byla tak uvzlykaná, že nevěděla dobře, co činí. Sotva ruku políbila a jenom naříkala: „Ach, Bože můj! Bože můj!"

„Co se stalo?" ptala se paní radová. Nedočkala se srozumitelné odpovědi. Pohladila tedy stařenku po tvářích a jako čarodějka, která má v moci přeměniti všechen žal rázem v jásavou radost, řekla s konejšivým úsměvem: „Neplačte, milá maminko, nesu vám dobrou zprávu — váš syn dostane v továrně místo, o které žádal — dobré je to místo, závidět mu budou všudy, věřte!"

Šedivá hlava staré paní jen se rozkývala návalem nového a zoufalejšího vzlykotu — slzy jí padaly po svraštělých tvářích, nestírala je, ruce jenom spínala. Udiveně hleděla na ni paní radová, čarodějka — čekala, že stařenka uvítá radostné poselství jásavým výkřikem díků. „Pro slečnu Miladu" — pokračovala, „vymodlila jsem tam, co bylo možno — doufám však, že za nedlouho nebude jí třeba utrácet mládí a krásu mrzutou prací u psacího stolu!" řekla to lehkomyslně a šátečkem otírala stařenčiny slzy. Několik slov nesrozumitelných — snad díků, snad blahořečení — zachvělo se na svadlých oprýskaných rtech. „Nu, neplačte přece, maminko! A ještě něco — chtělo se vám práce, nějakého zaměstnání — nuže, přimluvila jsem se, váš muž, pan Charvát, bude školníkem v nové škole na říšském předměstí. Hleďte, maminko milá, všechno, čeho jste si přála, se vám vyplnilo —"

Tehdy maminka Charvátová násilně potlačila pláč a vzlykání, oči do ruda uplakané zvedla k vzácné paní tetince. „Ach, Bože, jemnostpaní, proč mi to povídáte? Proč? proč? Jaké neštěstí!" zašeptala.

Užasla a s jemnou výčitkou tetička se ptala: „Což vás to netěší? Myslila jsem, že —"

Stařenka, jako by se dusila zadržovaným pláčem, zamávala rukama. „Pozdě, jemnostpaní! — Můj starý nežádá již o žádné milosti od města, ani o tu službu školníka — přitížilo se mu, nevydrží, myslím, už dlouho. Zůstaneme tak, jak jsme, ve svém koutku — stačí nám to, Bůh dá, do smrti."

(Pokračován .)

F. X. Svoboda:

Z LESŮ ZAZNÍVÁ ZPĚV.

(Pokračování.)

Lodička Sýkorova objevila se podle nich. Milada natáhla k studentovi ruku a napomenuvši Šalvěje, aby pozorně vesloval, zasypala mladíka otázkami, co dělá, jak dlouho ještě zde bude, kdy se vrátil, vzpomínal-li na ni, pamatuje-li se ještě na Ženevské jezero? Odpovídal rychle, chvatně, nestaraje se, že i ona cosi povídá, kladl rovněž kratičké otázky, smál se, na cosi narážel, vyzvídal, horoval.

Loďky vracely se podle sebe do přístaviště. Lékárník zamračen vesloval bez poznámky.

„Bože, co ti se nahovoří o ničem! To je hrůza, to je hrůza!" myslil si. „Samá sláma! A pořád melou a smyslu to nemá! No — čemu se to smějí? Čemu se to smějí? Hlouposti, ničemu. Toho se jí chtělo, toho ničemného žvatlání a toho chechtání. A už zas melou a zase totéž. Ještě mi z loďky vypadne. A jedno je jí, prodá-li ji otec pitomému, lakomému, blbému kupci. Směje se! Ani trochu starosti a hrůzy nemá. Jen smích a jen smích a jen povídání, co která žába řekla. Ale — počkej! Přijdeš! Sama poprosíš, abych se tě ujal, ale já máchnu rukou a řeknu: Pozdě je, pozdě je . . . přetrpěl jsem už . . . trp nyní i ty."

V tu chvíli oči jeho zesmutněly a všecka tvář zbolestněla.

„Přála jste si, Miládko?" chvatně se otázal, domnívaje se, že mu něco právě řekla a že nezaslechl co. Pohled jeho, upřený o její rty, byl plný lítostivé pokory.

„Abyste nevrážel veslem do jeho loďky," řekla, ale již jaksi neochotně.

Stáhl rty. Šedivé vousy kolem úst se mu zježily. Mlčel. Chtěl úmyslně opět do jeho loďky udeřiti a vodou stříknouti, ale neprovedl toho. Naopak, zabíral tichounce a pozorně.

Přiblížili se přístavišti. Sýkora přijel dříve, vyskočil z malé své loďky a pomohl Miladě při vystupování. Byl červený a nějak nezvykle smělý a živý.

XII.

Odpoledne, dříve než Tereza ustanovila, kam půjdou, přichvátala Milada s rozhodnutím, že zamýšlí projít se parkem, aby zde promluvila s některými spolužačkami zdejšími. Vrátí prý se ke svačině a pak prý by mohli jíti všichni do zahrady k Vajgaru. Tereza nikdy tak brzy nevycházela a návrh Miladin byl jí zcela milý. Líbilo se jí, bylo-li po obědě v domě ticho. Muž obyčejně spával, zvláště v neděli, a ona ráda poseděla tiše na pohovce. Bývala až do svačiny zlenivělá. Z těch příčin nebylo jí ani nápadno, že dcera tak záhy a tak živě odkvapila, ozdobivši si halenku karafiátky. Nepovšimla si jí téměř.

O čtvrté hodině přišel lékárník. Chodíval v neděli na kávu. Zvěděv, že Král něco ve svém pokoji píše a Milada že šla odpoledne o druhé hodině do parku, okamžitě se rozmrzel.

„Prosím vás, to vás zarazilo, že budete chvíli se mnou o samotě?" prohodila Tereza nepřívětivě.

„Mne?" podivil se zurputněv ve tváři. „Milostpaní, jak to můžete vyslovit?"

„To ne, ale jak vy můžete zapírat? Což to na vás nevidím?"

„Mne vůbec nic nenapadlo. Naopak, jsem rád, že vás nacházím samotnu."

„Přijdou brzy, oba. Posaďte se. Domnívala jsem se, že jste se s Miladou sešli."

„Teď? My? — Ne. Seděl jsem doma!" řekl nevrle, snaže se na něco jiného se upamatovati. „Ona je v parku?"

„Snad. Povídala. Hned po obědě odešla Mluvila cosi o přítelkyních."

„Ach, vím, už vím!" zasmál se Šalvěj zahořkle. „Už vím."

„Nechcete jí snad jít naproti?" zachmuřivši tvář otázala se Tereza. „Můžete. Tonda ještě píše v kanceláři."

Lékárník hleděl pátravě do její tváře pozvedaje se. Radost, jež v jeho očích zasvitla, okamžitě zhasla. Usedl.

„Ne, ne, k čemu?" řekl. „Snad nezabloudí. Zde je mi lépe. Stále to povídání o ničem člověka omrzí."

„Omrzí?" prohodila s úsměvem. „Nevšiml jste si, mluvila-li už s tím studentem Sýkorou?"

„Dnes na Vajgaru jsme se s ním potkali. Přijel s lodičkou za námi."

„Ach, tak. Proto!" zvolala. „Už byla nedočkavá, domnívala se, že zbožňuje jinou. Hošík je milý a dvorný. Onehdy povídala mi jeho matka, že se úplně změnil. Z mladého Don Chuánka stal se prý nejvěrnější ctitel. Myslí jen na Miladu"

Šalvěj pozvedl hlavu a zahleděl se na Terezu. Mlčel. Pomnul si pak šedivé vousy a přivřel oči. Zdálo se, že poněkud zbledl.

„Ještě jsem s ní o něm nemluvila," pokračovala Tereza pohazujíc nervosně hla-

vou. „V Praze studují spolu fysiku. Divím se, ona o něm ani nemuká. Milý hoch, elegantní. Napadlo mne, že je první její láska. Nezdá se vám?"

„Nevím," pozvednuv ramena řekl Šalvěj nevlídně, „nevšímám si toho!"

„Nevšímáte? Obávala jsem se, že ho zastřelíte!"

„Já? Proč?" vyrušil se Šalvěj zrudnuv až k vlasům. „Proč bych ho střílel? Mně nepřekáží."

„Nepřekáží?"

„Ne — Už zas jsem vám vběhl na skřipec. Poznal jsem, že mne nesmíte vidět. Ihned mne bodáte. Zač? Proč? Co jsem vám, prosím vás, udělal?" mluvil lékárník jediným dechem pohybuje prudce pravou rukou. „To je teď váš zvyk. Nesmím s Miládkou promluvit. Proč? Kolébal jsem ji, choval ji, hračky jí nosil. Řekněte, že ne? Potom jsem s ní chodíval, za ručičku ji vodil, hlásky ji učil, úkoly jí pracoval, panny nosil! Ne? A najednou je mi zakázáno s ní mluvit, nebo jí květiny nosit! Proč?"

„Nikdo vám nic nezakazuje. Nikdo! Ani já! Naopak, posílám vás k ní. Co to bylo před chvílí?"

„Ano!" zasmál se ostře. „Ano! Posílala jste mne, ale běda, kdybych byl šel. Byla byste mne za to ubodala. Vy — velice jste se změnila, velice jste se v poměru ke mně změnila, velice, ačkoli já jsem se vůbec nezměnil."

Tereza chvílemi drobně se zasmála vykřikujíc po něm do jeho podrážděných vět:

„Změnila! Velice změnila! Nezměnil! Vůbec nezměnil!"

„Od chvíle, kdy jsem vás spatřil, od té chvíle jsem vás ctil a zbožňoval," pokračoval všechen zrudlý. „Od celého světa jsem se odvrátil, všeho se zřekl, po ničem netoužil, jenom k vám docházel, na vás se díval, pro vás žil. Tak poníženého a věrného ctitele jste nepoznala. Kde je mé mládí? Odpovězte mi, kde je mé mládí? Nepromarnil jsem ho u vašich nohou? Odpovězte, co jsem měl z vás? Co?"

„Ach, tak, vy vyčítáte, vy vyčítáte —" prohodila tiše a trpce. „Vy vyčítáte!" opakovala hlasitěji. „Vyčítáte!"

„Nevyčítám, ale bráním se. Vždyť jsem zapomněl žít. Vzpomeňte si. Mluvil jsem s někým? Chodil jsem do zábav? Jen u vás jsem seděl a na vás se zbožně díval!"

„Strašné! Strašné!" zabědovala přiloživši si obě ruce na tvář.

„Mládí uletělo, mládí uletělo . . . Kdo mi je nahradí? Vidíte, milostpaní, tohle vás nenapadlo! Vy jste o moje uctívání nestála, vy jste mohla bez něho zcela dobře býti, ale těšilo vás a já zapomněl ne na celý svět, já zapomněl i na sebe! Všecko mládí to tam! Uletělo. Vy za to nemůžete, vy jste se usmívala, vy jste o nic nestála! Pravda, vy za nic nemůžete, ale já pohořel. Svou vinou, ne vaší, svou vinou!"

„Ano, ano, já vám rozumím!" volala podrážděně. „Já vám rozumím!"

„Skoro dvacet let sedím u vás a všechno nechávám unikat," neposlouchaje jejích slov mluvil Šalvěj dále, „i na své vzpomínky jsem zapomněl, na domov, na vše. Lesy, lesy, pořád ty vaše lesy, vaše dětství, vaši známí, to mne stáhlo do sebe jako jezero, a já o ničem jiném nevěděl, já doopravdy v tom utonul. Proč tedy najednou mne pronásledujete? Proč mne bodáte?"

„To nejste už vy, to nejste už vy!" volala. „Už ne, už ne!"

Šalvěj díval se všechen užaslý na její křečovité pohyby. Zdálo se mu, že štká, že se jí mezi prsty, přitisknutými na tvář, nalévají slzy, ale mýlil se. Ona se trhavě smála, stále ještě pronášejíc slova: „To nejste už vy, to nejste už vy!"

Pocítil nepříjemný tlak na lebku a zvláštní tíseň u srdce. Mocný odpor nahromadil se mu do celé bytosti.

„Ovšem, že nejsem!" řekl prudce, zařezávaje se nenávistným pohledem do její polozakryté tváře. „Už nejsem ten, který jako hladový psík proseděl u vás mnoho let. Či nebylo toho dost? Nebylo dost, že jsem zapomněl žít? Nebylo mé mládí dostatečnou obětí? Obětí němému srdci? Mám i teď zapomenout na celý svět, na svůj mužný věk, na své srdce a dále sedět a dívat se? Ne, milostpaní, opravdu, takový už nejsem. Probral jsem se z toho dlouholetého opojení a pochopil jsem, co všecko jsem zaspal, čeho jsem se odříkal!"

„Zaspal! Odříkal se!" volala Tereza smějíc se a štkajíc zároveň. „Obětoval mládí! Co ještě? Co ještě? Mluvte, vyčítejte, omlouvejte se!

Povstal a uchopiv ji za ramena snažil se pohleděti jí do očí.

„Nepochopujete?" vykřikl. „Nepochopujete?"

„Ó, ano, ano, pochopuji! Velmi jasně pochopuji. Zestárla jsem!"

Šalvěj se zalekl. Spustil ruce s jejích ramen. Nohy se mu zachvěly. Usedl.

Tereza sklonila hlavu a tiše se rozplakala. Neklidná ruka její stírala malým šátečkem stále se ronící slzy.

„Čekal jsem, milostpaní," promluvil po chvíli zmírněným hlasem, „že mne politujete, mne, ne sebe. Já ztratil mládí,

ne vy. Myslil jsem, že si řeknete: Co ten ubohý lékárník? Co ze mne měl? Neproseděl dvacet let u kamenné sochy? Nepromarnil nejhoroucnější touhy pro nic za nic? — Ale vy se domníváte, že bylo ublíženo vám, vám, pro boha živého, vám že bylo ublíženo! — Ne, ne, milostpaní, tak tomu není. Vy jste měla dávno již zaklepat na mé rameno a říci: Hej, co pak tu zabíjíte svůj mladý věk, človíčku? — Tak, tak jste měla mluvit, a ne mne stále upoutávat svými nesčíslnými vzpomínkami. K čemu, řekněte mi? Stála jste o to? A stála-li jste skutečně, proč mne teď nepolitujete a proč si neuvědomíte, co jsem obětoval? Nenapadne vás říci: Chudák Šalvěj, taky by se rád na slunci ohřál! — Ne, vy o mně nevíte, vy se o mne nestaráte.“ Pohleděl na Terezu a povšimnuv si, že nepláče, nýbrž že hledí tiše před sebe, pokračoval: „To jsem čekal, to jsem od vás čekal. Spravedlivé politování: Chudák lékárník, nic na světě neměl!“

Tereza vrtěla hlavou udivením. Oči její pozvedaly se vzhůru úžasem.

„To je hrozné! To je hrozné!“ šeptala bolestně pro sebe. „Člověk zestárne a všechno hned smysl ztratí. Najednou lékárník zapomene, proč klečel u nohou! Abych tak byla řekla: Neklečˇ, nepromarňuj své mládí! — Byl by se bránil, přísahal, prosil, slovy i očima pokorně prosil. Teď, podívá-li se na mne, zdá se mu, že zaspal život. Proč ho zaspal? Mohla jsem za to? Okouzlilo-li jej něco z mé bytosti, lze mluviti o nějaké vině? A jak křičí! A jak vášnivě horuje! A jak všemu věří! Je možná, že úplně zapomněl a oslepl? Je možná, že nic nerozeznává? Patrně — patrně ano! Směšné, směšné je to, ale hořké — příšerně hořké!“

Šalvěj nesnažil se zaslechnouti něco z tohoto šeptání. Naopak nechtěl nic zvěděti, neboť cítil z jejích žasnoucích pohledů, že s ním nesouhlasí a urputněl v nitru. Mluvil rychleji a hlas jeho hrubnul. Trhaje rukou i hlavou pokračoval:

„Ovšem, vám je to jedno, jsem-li teď bez křídel. Řeknete: změnil jste se. Inu, změnil, ano, změnil, pochopil jsem své neštěstí. Dívám se jako každý oklamaný člověk. Tenkrát jsem si mohl vybrat dívku, třeba krásnou dívku, tenkrát nebylo třeba žebrat o přízeň jako dnes. Tehda jsem byl mladý a měl jsem kouzlo jako každé mládí. Ale co dnes? Jaké kouzlo? Dědek! — Ale já nechci být takhle vyhozen a odstrčen, já chci ještě žít, já mám mladé srdce, já se chci oženit —“

V tu chvíli Tereza se napiala a zvolala:

„Ale prosím, račte jen, nikdo vám nebrání!“

„Ó, brání!“ řekl zlým hlasem. „Brání! Vaše ruce jsou v tom!“

„Mé ruce?“ vykřikla ostře a zaryvši se očima do jeho přimhouřených očí postála chvíli nehnutě.

„Ano, vaše ruce,“ opakoval nezaleknuv se. „Vy bráníte, vy nasazujete Miládce do srdce odpor proti mně. Ano, vy! Nikdo jiný! Tonda ne! Ten mlčí. Má nějaký tajný plán, ale mlčí. Nepodrývá.“

Zasmála se nervosně a usednuvši pozvedla ruce do výše. Zapiala je pak v oblouku nad hlavou.

„Tedy Milada!“ pronesla významně. „Milada!“ dodala a opět se zasmála.

„Ano, však vy dobře víte!“ promluvil vášnivě. „Ale tu právě jsem čekal vaši pochopující lásku, tu jsem čekal, že mne politujete, že nahradíte mi, co jsem u vašich nohou promarnil. Ale kdež! Sobectví vaše je příliš veliké a slepé. Proč byste se ohlížela na mé srdce? Těšila jste se z jeho oddanosti dvacet let, proč se nad ním slitovávat? Proč i jemu něco dopřávat? A vy víte, milostpaní,“ řekl pojednou horoucně, položiv si obě ruce na prsa, „vy víte, že Miládku miluji nade všecko, šíleně, zoufale, slepě. Vy to všecko víte, vy víte —“

„Že jsem zestárla, vím, že jsem zestárla,“ ozývalo se tichounce mezi jejími pootevřenými rty.

„Vy víte,“ pokračoval pohazuje rameny, hlavou, rukama i celým tělem, „že ona je můj jediný sen, jediná myšlenka, že pro ni shromažďuji krásné předměty i jmění, že ji chci uvésti jako královnu do našeho starodávného domu . . . proč bráníte, proč právě vy bráníte, proč právě vy mne ničíte, proč vy, vy, vy, milostpaní?“

„Není pravda, nebráním!“ pronesla pojednou pevně. „Nikdy jsem o tom s Miladou nemluvila!“

Poznámka její jej na chvíli zmátla. Řekl pak:

„Ale utrousíte sem tam proti mně slovíčko a to stačí! Poznám to na Miladě. Není ještě tak zkušená, aby dovedla skrýti původ takové nepřízně. Vím hned, odkud vítr vane. A to mne bolí, to právě mne bolí, že vy, vy mi ničíte štěstí. Láska má k Miladě vzrostla z tiché lásky k vám. Ona je její pokračování, její vyvrcholení. To byste měla pochopiti, aspoň pochopiti. Vždyť trpím, vždyť netušíte ani, jak trpím!“

„Mýlíte se, nemluvím proti vám!“ řekla vážně, a nazvednuvši hlavu, otázala se: „Chcete slyšet, co si myslím?“

„Prosím, prosím,“ odvětil zblednuv po celé tváři.

„Kdyby Milada se rozhodla, že si vás vezme, nezrazovala bych jí a vůbec nic bych nenamítala, ale řeknu vám, že toto všecko vaše zamilování je pošetilost, že jste příliš stár . . . příliš stár . . . příliš stár . . .“

Hleděl na ni ztrnule, se rty zmodralými a očima zhaslýma. Po čele a po tváři natvořilo se mu množství vrásek, ukázaly se zvláštní hnědé skvrny. I nos jeho poněkud zčervenal.

„Vy se mstíte,“ pronesl sotva slyšitelně, „ale zač se mi mstíte?“

Nahnula se k němu a pošeptala u jeho ucha.

„Šílíte, věřte mi, šílíte!“

„Ne, nešílím — nejsem přece k vám řetězy přikován. Tehda — vy jste to byla!“

„Ne, ne — vy, vy jste to byl, vy!“ pozvedajíc se nad ním s hrozivým pohledem zašeptala Tereza. „Takové hloupé slovo! To slovo to způsobilo. V některých chvílích má člověk ohromnou zodpovědnost a má se rozmyslit, než ústa otevře. Ale já se nemstím, mýlíte se. Jen ze zdravého rozumu, z přátelství prosím: Jste příliš stár, pochopte to. Milujete-li, nechcete přece hubit a mučit. A co jiného by to bylo?“

„Ó, ženy, ženy,“ šeptal ostře, sípavě, s očima rozezlenýma, „nejste schopny oběti! Každá sebe! Každá svůj zájem!“

„Opakuji vám: Jste příliš stár!“ opět řekla zvláštním, až lahodným hlasem. „Jsem bezmocna, musila bych ji přemlouvat. Nechtějte to, prosím vás! Učiním-li, co chcete, zničím vám stáří. Kdybych se vám chtěla mstíti, to by byla msta. Mládí jsem vám zničila a stáří bych vám též zničila; ale já se nemstím!“

Umlkla všecka unavena rychlým hovorem svým. Neklidnými prsty jala se rovnati záhyby své sukně na klíně.

Šalvěj povstal. Tvář jeho zdála se ztuhlá, ale zloba svítila mu mezi řasami. Pohleděl Tereze do očí.

„Mne neodvrátíte! Mne neodvrátíte!“ pošeptal jí ostře a významně. „Hlásím se o své, chci náhradu. Život! Chci život za sny. A budete-li mi ničit toto štěstí, vzbouřím se!“

„Vy jste brouk, vy jste hloupý brouk!“ zvolala mu do tváře vycenivši naň zuby. Z očí svitl jí hněv.

V tu chvíli ozval se z předsíně Miladin hlas. Šalvěj se napřímil a popošel k oknu. Tereza odběhla chvatně do sousedního pokoje pro album s podobiznami, jež otevřela a položila na stůl. Chtěla něco říci, ale vstoupila chůva s upozorněním, že chce Jenička pít, a bylo nutno odejíti.

Šalvěj se prohnul v kříži, potřásl hlavou a seznav, že Milada právě vchází, obrátil se s úsměvem a rozloženýma rukama k ní, jako by ji chtěl něžně uchopiti a pozdvihnouti. Shledal však, že je všecka růžová, rozveselená, že skáče jako kůzle a jeho že si téměř nevšímá. Spustil ruce a čekal, až jej sama pozdraví.

„Škoda, že jsem nemohla zůstat v parku až do večera!“ zvolala.

Teprv potom přistoupila k lékárníkovi a podavši mu ruku prohodila s nápadnou rychlostí a důrazností:

„Navrhněte potom procházku parkem, prosím vás! Nebude to tak nápadné, učiníte-li to vy!“

Pohleděl na ni všechen zaražen. Pokrčil rameny, aniž co řekl.

V sousedním pokoji ozvaly se kroky Královy.

XIII.

Při kávě objevilo se lékárníkovi cosi zvláštního. Očekával totiž, že bude Tereza rozechvěná a proto i nevrlá, ale ona vrátila se od kojení neobyčejně veselá, živá, žertovná. Nemohl pochopiti, jak je to možná, jak mohla tak rychle zapomenouti na rozčilující a důležitou jejich rozmluvu. „Tak důležitou!“ opakoval si. Ještě však veselejší byla Milada, a i Král, zdálo se, velice byl spokojen a oživen. Tím vzrostly hovornost, smích a žertování. Šalvějovi bylo, jako by se posmívali jemu a jako by se byli domluvili na čemsi potměšilém. „Ale to by bylo neslušné,“ myslil si, „aby mi něco provedli.“ Brzy však uznal, že se mýlí, že nic nemohlo býti smluveno a že jsou rozjařeni z vnitřních, různých příčin. I jemu se chvílemi zdálo, že by se mohl zasmáti, že by mohl vesele hovořiti, ale sotva že se o to pokusil, cítil, že jej cosi tíží. Vše jako by v něm bylo udušeno. „Ach, to ta hrozná rozmluva!“ pomyslil si, ale v tu chvíli zcela jasně cítil, že tomu tak není, že rozmluva s Terezou byla sice důležitou, i rozčilující, ale že nic hlodavého z ní v jeho srdci nezůstalo. „Co mne tedy tíží?“ ptal se sama sebe. A tu pochopil, že je to cosi nepatrného, čeho si před chvílí ještě nevšímal, co však neustále, třeba nepatrně, hryzlo v jeho srdci. Byla to žádost Miladina, aby navrhl procházku parkem. Nejprve se tím podráždil a všecko jeho nitro rozhodlo, že neučiní jí po vůli.

(Pokračování.)

Helena Sládková:

LETHE.

Ty tichá řeko všeho zapomnění,
tvé vlny chladné v daleku se pění;
kam nedoléhá bouří temné hřmění!
Jen klidným sněním šumí tvoje vlny
a lákají nás jako štvané srny,
jež osud krutý ranil svojí střelou,
by ve tvou hloub se ponořily stmělou
a zhojily tam srdcí svojich rány,
by spočinuly vírem žití štvány
v peřejích bílých, kde jim znovu zkvete
mír, který šeptá: „Po únavě sněte, —
v svých vlnách tichých skolébá vás Lethe!“

KDYŽ SRDCE ZMÍRÁ . . .

Když srdce zmírá v touhy muce,
tu kráčím v snění cestami,
kde šli jsme spolu ruku v ruce,
zář slunce plála nad námi.

To bylo v prvním jara čase
a stromy dosud bez květu,
jen poupata se chvěla v jase
jak plachá slova na retu.

Teď rozvila se, — ptáků pění
zní z tichých zahrad jásavě,
však v srdci místa pro zpěv není,
kdy pustý vír je ve hlavě.

Teď květ, jenž padá vzduchem s výše,
se lehce ke mně nachýlí
a padá v srdce teskně tiše
na snů mých zlatých mohyly!

Marie Calma:

NA ADRII.

(Dokončení.)

Jednou přibyl nám spolubydlící — mladý Vlach. Byla jsem při „výslechu“. Vlach dostavil se se psem. Špíro prohlásil, že má byty jen pro lidi. Vlachovi nezbylo, chtěl-li u Špíra bydliti (a jiného „hotelu“ není) než hledati nejprve útulek pro psa. Pak se vrátil.

Neliboval si však v dochvilnosti. Již jsme čekali všichni v jídelně — Vlach nepřicházel. Špíro netrpělivě přešlapoval — zle se mračil. — Konečně vyšel před dům. Rozhlížel se. Vlach tam kdesi na břehu klidně se procházel. Špíro na něho nevolal. Dohonil ho několika mohutnými kroky, uchopil za límec a tak ho přivedl až ke stolu. Odbylo se to beze slova.

Špíro nebyl hovorným, ale někdy přec dal se pohnouti k vypravování.

Po Ulcíně si vyprávěli, že Špíro neujde trestu. Vyhodil prý velmi neuctivě ze svého domu jakousi váženou osobnost.

„Přimluvím se za tebe u kapitána, Špíro,“ řekl muž, „ale musíš mi říci, jak to bylo.“

Špíro se narovnal a začal těžkopádně gestikulovati svými ohromnými dlaněmi.

A tak jsme se dověděli, vždy znovu se tázajíce, že, byl host, advokát nějaký a vždycky jako naschvál chodil pozdě večer domů. Ale to Špíra prý nemrzelo . . . Hůř bylo s koupáním. Břeh je deset kroků od domu — jen přes cestu, a tu se hostu námaha oblékati plavky zdála zbytečnou. Špíro zakročil: „Povídám — takhle mi tu nechoď.“

„A není to hanba?“ — obrací se k nám, „po břehu chodí ženy — buly (albánské ženy úplně zahalené) a on bude takhle . . .“

A když host neposlechl — tu Špíro vyndal jeho věci před dům a na cestu mu cosi řekl. Lidé tvrdili, že slovo „magarac“ (osel) několikrát se opakovalo.

Leč na tom se neskončilo. Na Ratislavi byl právě princ Petr a k tomu si šel host stěžovat. Špíro byl předvolán. — Princ domlouval, že k hostu-cizinci je nutno chovati se vlídně. Špíro poslouchal. Když princ domluvil — narovnal se, podíval se na něj upřímně a řekl:

„Princi, mám tě rád, život bych za tebe dal, ale kdybys chtěl v mém domě chodit nahý — tak bych tě také vyhodil.“

Špíro Bělica byl, jak vidět, člověk — duša, jen tu vadu měl, že své pře rád rozsuzoval sám. Podobně vedl si i na Cetynji, odkud byl pak vypovězen. Byl tam sluhou

(kavasem) na ruském vyslanectví. A stalo se, že sluhovi z rakouského vyslanectví půjčil peníze, které mu týž nechtěl oplatit.

Jednou se setkali na trhu. Špíro svého dlužníka upomenul. A když to nepomohlo, ukázal na otep dříví: „Vezmi si klacek.“ — „Nač?“ — „Budeme se bít.“ Dlužník nechtěl. A tu Špíro před očima všech důkladně ho zpracoval a dobře asi, uváží-li se, že v mládí přepral medvěda.

Sluha si šel stěžovat svému vyslanci a potkav Špíra, pověděl mu, že vyslanec řekl, že Špíro musí být potrestán. Načež Špíro prohlásil: „Jestli mne ten tvůj vyslanec nenechá na pokoji — tak ho zabiju.“

Nastalo vyšetřování — Špíro byl odsouzen.

„Zač mne soudíte, vždyť jsem ho nezabil?“ — A od té doby má na Cetyňjany svrchu.

— — Jídla u Špíra bylo hojně a dobré. Šel-li z čaršie z nákupu a potkal-li někoho z nás — nikdy se nezastavil — jen pozdravil — do řeči se nedal. Hrozny na desert plné pelu nosíval přímo z vinice a obří dyně (melouny) a pipuny (žluté melouny) vybíral znalecky — nad cukr sladší. A graciesně dovedl nabídnouti fíky na dlani, když šel kolem, a rozjasniti svou přísnou tvář dětským úsměvem. Zajímavý zjev ten Špíro Bělica, tak jak mi tane na mysli v modrých spodkách, červeném pásu černohorském a s košilí na prsou rozhalenou — vysoký, hezký stařec — ve své zahrádce, kde zrálo víno a paprika a na deskách na sluníčku červenaly se kopy rajských jablíček. — —

Záhy jsme rozšířili kruh svých známých. Znali jsme hodžu — učitele — s měkkým plnovousem a bílým turbanem nad snědou tváří — popa pravoslavného z cerkve nahoře i jeho rodinu, i dům jeho s parádní světnicí, kde mezi pohlednicemi pečlivě schovanými a rozvěšenými po stěnách, objevili jsme i našeho Frýštenského — poznali jsme starostu a jeho hezké děti, kapitána z osamělé Ratislavi, kam jsme směli kdykoli natrhat si tmavomodrých hroznů, fíků a mandlí a kde nás jeho pěkný psík uvítal hned napoprvé jako staré známé. A brzy jsme znali je a oni nás, sloučeni společnou zvědavostí poznati vzájemně něco nového, neznámého.

A albánské ženy v dymiích, celé zahalené v řasnatých květovaných šátcích a v domácně tkaných, hnědých kabátech, jež každý obrys těla zahalovaly — když muž přešel — odhazovaly rychle svá zakuklení a zvědavý jich pohled prohlížel si mne tázavě, jich bezbarvá pleť osob málo vzduchu vystavených lehce se zardívala úsměvem, ústa se chtěla ptáti — jak tam u vás — jaké zvyky . . .

Zatoužila jsem poznati je blíž — vniknouti za vysokou zeď jich harémů, do příbytků s malovaným, neprůhledným mřížovím na oknech.

Na rozkaz starosty otevřely se nám dveře nejbohatšího harému. Vešly jsme tam v průvodu ženy starosty, Srbky, a ženy úředníka, jež znala arnautsky a měla sloužiti za tlumočnici. Pro muže, ovšem, přístupu nebylo.

Paní Vojvodičové-Konrádové, jež je vdána na Cetyni za ředitele banky, nebylo zle, hůře bylo mně a její matce, jež obě málo srbsky jsme hovořily.

Naše arnautská tlumočnice vešla první dveřmi ve vysoké zdi do nádvoří, porostlého trávníkem, pokrytého stínem několika stromů. Za malovaným mřížovím objevilo se několik tváří, ale nikdo nám nevyšel v ústrety.

Konečně po opětovném bušení na dveře objevila se ve dveřích prohublá stará žena v dymiích z květované látky a bílém šátku na hlavě, volně uvázaném. Vedla nás nahoru, podavši všem po řadě ruku.

Po úzkých schodech, úzkou chodbou dostaly jsme se do nízké, prostorné světnice dřevem vykládané, vroubené ve výši zraku dokola policí, na níž umístěno množství věcí zajímavých, malovaných koflíků a talířů, nádob, obrázků a vyšívání, vše vkusné v barvě i provedení, nikde ani stopy po novodobé tandetě.

Usadily nás na přízemních pohovkách, postlaných kolem celé jizby měkkými polštáři. Stařena usedla opodál. Teprve nyní jsme si mohly povšimnouti její tváře ptačího profilu, zapadlých očí, pomalovaného obočí, nehtů na krásně pěstěných rukou a nohou.

V tom stanula ve dveřích mladá žena ve volném, u krku sdrhnutém županu chrpové barvy, v zeleném květovaném šátečku s třásněmi a zůstala tak stát, zkříživši ruce na prsou. Měla neobyčejně bílou pleť — mandlové černé oči, havraní vlasy — a něžné ruce liliové bělosti. Jen zuby neměla pěkné a tím i její úsměv neuplatnil půvab, který veň vkládala.

Naše arnautská společnice udržovala zatím rozhovor s tchyní mladé Turkyně a ujišťovala ji, že jsme opravdové Černohorky, aby získala pro nás její důvěry a učinila ji sdílnější.

Mladá žena přinesla nám zatím na její pokyn nápoj v sklenicích, patrně šťavou ovocnou připravený, chutnající dobře, ale nezvykle. A zase stanula skromně u dveří,

vedle své tchyně, sedící na nízkém svém sedadle s posou královny.

Byly jsme zvědavy shlédnouti její výbavu, dověděti se, k čemu jsou všechny ty hedvábné polštáře nastlané vysoko v pozadí jizby, kde bývá lože atd.

Mladá žena pohlédla tázavě na tchyni. Ta chvíli přemýšlela, pak pohybem dala svolení.

A mladá žena vyndává radostně z malované truhly své poklady, svou výbavu bohaté, turecké nevěsty, ve které hlavním předmětem je kabátec ze zlata za 1000 K i více, celé její jmění v těch toiletních drobnostech, jež obléká málokdy a jež tvoří její pýchu. A mladá žena v milé koketnosti rozkládá před námi brokátové dymie různých barev,a širokosti několika našich moderních sukní, sametová figara zlatem krumplovaná, hedvábné košile, z nichž každá je zhotovena z 15 loktů průhledného, doma tkaného hedvábí, náčelenku z dukátů i šňůry dukátů na šíji a již obléká paní Vojvodičovou do kabátce tuhého zlatem, v němž není možno se pohnouti, a klade ji na hlavu svou malounkou čapečku ověšenou dukáty. A rozkládajíc před námi hedvábná prostěradla, hovoří ve své nesrozumitelné arnautštině pomocí výmluvnějších posunků o tom, jak večer klade se doprostřed světnice koberec a naň pak celá ta polštářová nádhera tam z pozadí. A získavše její důvěry dovídáme se pomocí tlumočnice, jakou tato Turkyně je „moderní“ ženou, že si nepřeje míti dětí, jak muž byl s počátku rozezlen a chtěl ji poslati domů, ale ponechal si ji, protože ji má velmi rád.

A směje se a švitoří o tom, že její matka doposud u ní nebyla, protože matky přicházejí teprve po narození prvního dítěte, ale teď že už jistě ji navštíví . . .

Pomohly jsme jí uložiti její poklady do pečlivých obalů v malované truhle. Pak přišla řada na nás. Teď pracovala její zvědavost. Naše šaty, klobouky, spodničky . . . Dotýkala se nás, hladila a švitořila, jsouc vzrušena nezvyklou návštěvou. A těžko bylo odpovídat na její četné intimní dotazy.

Naše průvodkyně poznamenala, že nutno odejíti, protože hostitelky jsou unaveny denním postem, trvajícím již několik týdnů, kdy dorostlým není dovoleno nejen jísti, ale ani píti aneb kouřiti.

Po chvíli ocitáme se opět na nádvoří, provázeny oběmi ženami i pohledy, zastíněnými hustým mřížovím a pokřikem dětí, jež volně tu pobíhají.

Je k večeru. Čaršia pustne, aby za chvíli, po výstřelu, opět se oživila. Světélka harémů zaplanou pak v barevných ampulích a budou svítiti až do rána, kdy nasycení a pobavení vyznavači Mahomeda ulehnou k spánku. Dlouho vyspávají a teprve pozdě odpoledne otevírají mnozí své originelní malé krámky, jichž okenice je současně výkladním stolem.

Na břehu stojí mnozí a toužebně hledí k starému gradu, odkud vyčnívá ústí kanonu. Oddechnou si, až se tam nahoře zableskne a zahřmí výstřel. Zvlášť kuřáci jsou nedočkaví; mnozí tu stojí s cigarettou v jedné a se zápalkou v druhé ruce, aby ani okamžiku neztratili.

V předsíni džamie již rozsvítili. Turci a Albánci přicházejí, sedají tam, pokuřují, mávají holemi. Hodža svléká kabát a zametá koberce rozprostřené v džamii. Pak šplhá po úzkých schodech na ochoz minaretu a zpívá tu své „allah“, přikládaje ruku ke rtům. A z různých konců města odpovídají mu hlasy hodžů v divné, roztřesené koloratuře, jako když kohouti kokrhají.

Pak započnou obřady v džamii, osvětlené četnými petrolejovými lampičkami, dary věřících, ale jinak bez ozdob. Věřící vcházejí tam jen v punčochách, zanechávajíce obuv v předsíni, naslouchají pozorně monotonnímu zpěvu hodžovu, klanějí se, padají na zem, vstávají pružně, bijí čelem o zem, zacpávají si uši, pokrucují hlavami v pravo, v levo, provozují tak jakousi zdravotní gymnastiku. Po obřadech hasnou rychle petrolejová světélka, věřící vyprovázejí svého hodžu-učitele.

Je krásná noc. Na obloze planou přečetné hvězdy. Loď, jež přijela z večera, rozložila se světelnými, effektními skvrnami uprostřed zátoky. Meteor letí — zvolna, jasně září — zapadá. — Nad mořem se blýská. Chvílemi jako by se jeho hlubiny na vteřinu rozvíraly a chtěly potápějícímu se zraku odhaliti své poklady. Starý grad podobá se nádherné vidině v bílém osvětlení blesku. Moře se vzdouvá — kypí — a nejvíce tam, kde modravé světlo osvětluje příkré, pevnostní srázy. Malá okénka harémů a kuč betlémovitě rozložených svítí z temna bludičkami. Štíhlá silhouetta minaretu značí se na nebi — břeh je pustý. Jen moře vypráví . . . .

*

Příhod bylo několik. Nejvíce vzpomínám samoty na cestě do Val di Noce. Sešli jsme jednou z rána ze starého gradu na cestu tak kamenitou, že by mohla vésti do nebe. A šli jsme stínem staletých oliv, neřídnoucím, nezvyklým hájem, jehož divný půvab těžko lze vypsati, a došli jsme ke

kamennému plotu, za nímž zrály tmavomodré hrozny biblické velikosti a kde v pozadí mizela chata v divoké spleti zeleně. Obtížno bylo dojít ke stavení, půda mimo starý turecký chodník, dlážděný kamením úžasně nestejnoměrným, byla provlhlá a lepkavá. Z chaty vyšla nám vstříc vráščitá stařena vzpřímené postavy a vyhlédla kučeravá hlava dítěte. — Na vyzvání vešli jsme dál. V jizbě divně to vypadalo. V jednom koutě stav, v druhém na zemi trochu brambor a rajských jablíček — nikde nábytku — nikde útulného místečka.

A stařena se přiznává, že se těžko pracuje, co syn odešel a ona s malou vnučkou osaměla. Ptali jsme se po ní. Kam odběhla? Objevila se za chvíli; oblékla chvatně přes košilku prací šatečky z vybledlého kartounu a nesměle nahlédla do dveří. Uprostřed toho neladu a špíny kolem — dojal nápad děvčátka as osmiletého — objeviti se před cizinci v lepším obleku.

Vidím ji před sebou malou, snědou, s hustým, nepěstěným vlasem cikáněte — nehezkou spíše a přece zajímavou už pro ty velké, výmluvné, smutné oči. Proč jsou tak ulekané? — Stařena pověděla, celkem bez pohnutí, jak syn se oženil a žena se mu začala toulat, až jednou, když chtěla přestrojena za Turkyni za hranice — syn ji zastřelil. Odsoudili ho na dvě léta. Než se vrátí, je na všechno sama.

Dali jsme děvčátku na památku co jsme měli, a ona šla za námi zahradou z pozdálí, tichá a jen její oči vyprávěly nám o hlubokém smutku dětské, zakřiknuté duše.———

Vracíme se nerovnou, kamenitou cestou znaveni a potkáváme ženy s nákladem dřeva na zádech, ve dřevácích na boso obutých a přesvědčujeme se, že zvyk je druhou přirozeností; je cesta neznaví a tak jí uvykly, že cestou ještě pletou punčochy.

Jeden z bodrých Ulcíňanů volá na nás přes plot své obvyklé „kako si" a podává nám s přirozenou elegancí pohybu nejkrásnější hrozny své vinice.

Dole u břehu kouří labužnicky lacinou cigarettu Albánec Ramazan, přezděný Evropa, jenž zcela po albánsku provedl onehdy, co jsme mu nařídili — aby totiž oznámkoval dopisy a lístky a vhodil je do schránky a zbývající obnos ponechal si od cesty. To poslední učinil, ale lístky hodil neoznámkované. Usmívá se šibalsky — pro něj není postu, když se sám jmenuje — Ramazan . . .

— Zpěněné moře zve k nádherné koupeli. Sedám na břehu a muž jde vlnám vstříc. A jak tak sedím, přichází ke mně osmahlý Albánec a vykládá mi něco ve své pro mne nesrozumitelné arnautštině. Mám dojem, že varuje muže před příbojem, a z posunků seznávám, že nás zve do svého krámku na Čaršii. I mně se najednou zdá, že muž příliš žertuje s vlnami a volám ho jménem. A po mně křičí Albánec mohutným hlasem: „Fráňo" . . . .

Muž kvapí ku břehu a tu se dovídáme, že Albánec připomíná, aby muž nezapomněl dáti se u něho oholit. A z celé této komické sceny utkvěl mi v mysli jediný výraz cizí mluvy — „šišat". —

— — — — — — — — — — —

A jednou z rána, ještě než se rozednilo, opouštěli jsme Ulcín. Špíro stál u cesty vysoký, vzpřímený a jeho krásné šediny svítily z temna. Ulcín spal, jen v několika oknech za mřížovím třásla se barevná světélka. Ale než jsme dojeli na planinu Možuru k „bella vista" (nejvyššímu bodu cesty) byl již plný den a celá záplava slunce rozložila se po zátoce ulcinské, po celém nádherném břehu, až k Portu Milena, k Bojaně, po ulcínských polích . . .

Má Adrie krásnějších míst? — Sotva . . . Zraku nelze odtrhnout od toho pohledu . . . Muž stojí vedle mne vztyčen, nadšen a věstí s Libuší „lázně vidím veliké" . . .

A sníme o slovanské Rivieře.

Gabriela Kafková:

PÍSEŇ.

Stačí jen oči zavříti,
a ve své duši mám tě, mám!
Jen ruku k srdci vložiti,
a rytmus tvého jména poznávám.

Ty nejsi zde, kol hovor se točí,
a přece mohu u tebe dlít.
Stačí jen zavřít zemdlené oči,
abych své srdce slyšela bít.

Emil Tréval:

ROZPUK.

(Pokračování.)

Professor Babyka mne na ulici zastavil. Co prý chci studovati. Professuru, řekl jsem. A kdyby otec nechtěl, tož učitelství, odbor přírodovědecký pro měšťanské školy. Professor schválil můj plán, slíbil, že mi dá do Prahy doporučení kollegovi, aby mi zjednal soukromou hodinu placenou u nějakého gymnasisty. Bylo by to něco, první kapka do velikého prázdna.

Paní Kettnerová dala mi na rozloučenou kol krku dotýkanou madonku. Za matku, řekla. Podobnou památku od matky jsem dávno už ztratil.

Plakala při loučení dobrá stařena, zvykla si na mne za osm roků. Všeho zdaru mi přála do budoucna. I starý, už dýchavičný Kettner zval mne, abych je, zavítám-li zase do Grošovic, navštívil. Byl už ve výslužbě, zeť professor zval oba staroušky k sobě do Roudnice. Ale nechtěli, byli už příliš vkořeněni do Grošovic.

S professory rozloučili jsme se korporativně a poděkovali všem. Mluvil za všecky primus Weiser. S třídním dali jsme se fotografovati.

Většina abiturientů zamýšlela studovati ve Vídni, Králové Hradci, pouze Zounek v Praze. Byl by též raději do Vídně, ale otec jeho, lékař, žádal, aby studoval v Praze medicinu.

Konečně vyjel jsem do Kotoule. Jako bych do ciziny přijížděl, vše mi bylo nové, nepřátelské. A přece, ležela tu moje matka!

U vjezdu do vsi potkal jsem Krágla. Odvrátil jsem hlavu. Ale on na mne zavolal a šel k vozu, napřahuje z daleka ruku a vítaje mne domů.

Byl jaksi zesláblý, shrbený a silně olysalý. Prádlo měl nečisté i šatstvo ledajaké. Bylo viděti, že nemá nikoho, kdo by si ho řádně hleděl.

Chtěl jsem odbýti ho chladně, ale v očích jeho byla taková bolestná pokora, taková úpěnlivá prosba, že seskočil jsem s vozu a tázal se rychle: „Co se stalo?“

Krágl otevřel ústa a zase je zavřel, bruče při tom a třesa stařecky hlavou.

„I nic!“

„Jak se vede, pane Krágle?“

„Nu, jak Pánbůh dá, chválit si to člověk nemůže a hanět nic není platno,“ pokusil se Krágl o vtip. A dodal rychle: „Vaši bouchačku jsem opatroval dobře.“

„Budeme chodit na hon?“

„Nevím, nevím. Jaksi chátrám na nohy.“

„Nic to,“ řekl jsem, „na králíky si přece vyjdeme.“

„Což o tu verbež, té je dosti. To je idua!“

A byla. Rozhovořil se o zvěři, rád, že nezavádím řeč na Cilku. Bylo mu trapno.

Ale ač neřekl ničeho, šel jsem na jisto. Jako po tmě ve známé místnosti, abychom jistěji šli, zavíráme oči.

Cilka to tedy prohrála a táta se hryže. Dobře tak, proč tomu nezabránil. Je v tom logika osudu. Mohl míti lepší rozum, neprodávati dceru. Věděl, kam ji dává. Spravedlivá Nemesis.

Hněv svíral mi srdce. Ne takový osvobozující přirozený vztek, jako za chlapectví, ale zavilá, rozežírající se zloba. Sáhl jsem si na náprsní kapsu, v níž jsem měl revolver, stále nabitý. Tvrdě se mi vtíral do ruky. Použij! Střel! Aby byl všemu konec!

Blížil jsem se ke škole, Krágl stále breptal. Studený kruh počal mi otáčeti prsa, svírati.

Uvidím otce. Drahý tatínek vede si důsledně — ve zlém. I divé zvíře zkrotne ve svém pelechu, jen člověk má výsadu, že může zuřiti proti svému domovu nejvíce.

Krágl se odporučil, nevešel se mnou do školy, jak jsem očekával. Byl by mi pomohl v prvních těžkých okamžicích. Ale utíkal od školy, jako by třas na něho padl.

Ještě než jsem otce spatřil, odsoudil jsem ho. Cítil jsem, že smír a soulad mezi námi není možný, že pobyt můj zde bude jediným bojem, vlastně stále opětovanými mými porážkami. On měl přesilu a nebyl velkomyslný, aby jí nezneužíval.

I kdyby se změnil, nebo přemáhal, všecek jed minulosti bude nám otravovati vzduch, který dýšeme, a vzájemně se budeme obviňovati, že si ubíráme světla, vzduchu. Ty jsi mé neštěstí! budeme si čísti v očích. Bude to peklo.

Otec byl v druhé třídě, vyučoval. V kuchyni mylo nádobí po obědě děvče, patrně posluhovačka. Právě když jsem vkročil, otevřely se dveře od pokoje. Ve dveřích objevila se — Cilka.

Couvla rychle, ale pak se vzpamatovala a řekla, neb spíše hlasem mačkaným křečí vykřikla: „Vítám vás!“ A chtěla se usmáti.

Šel jsem k ní.

Viděl jsem, jak zbledla, jak chvěje se jí čelist, jak plaše bloudí její zrak. Konečně sklopila oči.

„Zavolám — tatínka!“

Ani ruky mi nepodala.

Tatínka! Ano. Měla právo ho tak nazývat. Viděl jsem její rozkynuté tělo. Bude nás hnedle více.

Hrozně se mi ošklivila.

„Ne,“ řekl jsem, „nemá to otec rád, když ho někdo z vyučování vytrhuje.“

„Ale vy nejste přece — někdo?“

Zasmál jsem se. Bylo mi divně veselo, že ona se mne tak bojí.

„Já? Já jsem mu mnohem méně než někdo. Jsem tu přece cizí — vetřelec. Utáhnu se do svého pokoje. Mám zase ten bývalý?“

„Ano,“ šeptla, „vše jest tam připraveno.“

„Dobrá, děkuji! Počkám, až bude po vyučování.“

Obrátil jsem se na odchod. Náhle počala vzlykati.

„Není vám dobře?“

Umlkla a rozevřela široce oči. Bývalé oči Cilčiny, nic jiného z ní nezbylo. V očích těch byla prosba, pokora, lítost a — láska.

Ano láska! Zde jsem se nemýlil jako u — Roaldy.

Všecek jsem seslábl a mžitky se mi před očima zavlnily. Zavřel jsem oči, aby nepřemohla mne závrať.

Když jsem zase prohlédl, seděla Cilka u stolu, hlavu do zaťatých pěstí zabořenou.

„Cilko!“

Přitiskla se k desce stolu ještě více a ztuhla. A mlčela jak ta zem.

Byl jsem u ní.

„Co je vám?“

Náhle vztyčila se a proud slov vyrojil se jí z úst.

„Proč mlčíte? To je strašnější, než kdybyste mne stloukl. Vyčítejte — ano, zasluhuji trest, ale já jej už snáším — a nezpěčuji se a nestýskám si. Kolikrát jsem vám chtěla psát — prosit — byste přišel. Ale já toho nezasluhuji — žádnou šetrnost! Ode všech spíše, ale od vás ne! Nemůžete mi nic horšího říci, než cô jsem si sama už stokráte řekla. Nemohl byste mi ani přáti většího trestu, než který už mám — nemohl byste se více mstíti, než on se už mstí za sebe, za vás, za všecky. A nemá toho práva jako vy. Jemu jsem nezrušila přísahu, jemu neotrávila život. Vám, ne jemu odolávala jsem, když srdce po vás dychtilo, vás, ne jeho zrazovala jsem, když nejvíce jste mi důvěřoval. Proč neříkáte, že jsem špatná, nízká, že jsem se prodala, bez lásky — přísahám, že bez lásky! Proč neodkopnete mne ze své cesty? Nezasluhuji jiného. Ale proto nic mi není darováno, on to činí za vás — vyhledává vše, co mne ponižuje, okrádá mne — a vy myslíte, že kdyby nebyl vaším otcem, že bych to snesla? Že kdybych neměla pro vás špatné svědomí, že bych to vytrpěla? To mne neznáte — otec má pušku — vzala bych ji — a — — Byl by to trest!“

„Vzala byste ji?“ bez dechu jsem vyzvídal. Tělem mým proběhl elektrický proud. Ano, pak by byl rázem konec, vysvobození!

Odmlčela se, za to já naléhal.

„Zabila byste — viďte — Cilko, viďte? Jeho! Trapiče! Cilko!“

„Nejmenujte mne tak! Nestojím vám za to! Cením sama sebe níže než poslední děvku — z pazderny. A jako s děvkou se se mnou jedná! A musím to snášet — zasloužila jsem to.“

„Měla jste přece psáti!“

„K čemu? Pomohl byste? Ne, a jen sobě sám ublížil. Strhla bych vás do svého neštěstí. To svědomí jsem neměla. A jakým právem bych pomoci právě od vás žádala?“

Bylo mi jí líto. Všecka pomstychtivost vyšla mi z duše. Žena ta trpěla více, než zasluhovala.

„Vše bude zase dobře,“ řekl jsem a vzal ji za ruku.

Vyvinula mi ji zlostně.

„Nebude! Nade mne už patří jen kříž — tam — u kostela. Ale vy — už jde!“

Otec přicházel, kroky jeho duněly v kuchyni.

„Nu — vítej, Adame!“

Políbil jsem mu chladně ruku. Na líce jsme se nikdy nelíbali, ani po sebe delší rozluce.

„Tož jak je s vysvědčením?“

Podal jsem mu je. Přeletěl je rychle.

„Nu — nu — s vyznamenáním. Co tomu říkáš, stará? Všecka čest!“

Macecha mlčela, otec skládal zase arch.

„Nu a pozdravili jste se, jak se patří — Adame, s macechou? Dali jste si pusu — ze staré známosti?“

Usmíval se nedobře, klada důraz na slovo macecha.

„Musíme si znovu přivykat, Adame, nic platno. Co se stalo, nedá se odestat. Je ovšem rozdíl mezi matkou a macechou, není-li pravda? Ale podívej se na ni, však už tomu též rozumíš. To je první přínos, který taková žena do domácnosti opatří.“

(Pokračování.)

✱

Dr. Tad. St. Grabowski:

POLSKÁ ZPRÁVA.

(Pokračování.)

Znamenitou zkoušku své „vis comicae“ podal v nejnovějším románě „Lotštěstí“ Włodzimierz Perzyński, dokazuje, že lze i z nejotřepanější látky (Monte Carlo!) při jisté dávce esprítu a ryzího humoru vytvořiti zábavnou a novou věc. Ani v tom není Perzynski první. Měl stkvělého předchůdce ve vzácném humoristovi ruském, Lejkinovi, jenž, kdož ví, nepůsobil-li poněkud na polského autora. Oč práce ruského spisovatele je drsnější jediným a širokým rozmachem, o tolik se kratochvilná historie Perzyńského o dvou šibalech ve „sluji hazardu“ vyznačuje vrozenou jemností pozorovatelskou a ohebností humoru, který onde je příliš jednotvárný.

Ozval se konečně po dlouholetém mlčení i autor proslulé „Smrti“, Ignacy Dąbrowski, tentokráte třemi většími novelami, „Samoten“, „Stará matka“ a „Zbytečný“. Není v nich viděti „lvího drápu“ dávného autora; smutek, všední šeď obestírá všecky tři obrázky, založené originelně, nakreslené zručnou rukou a přece zůstavující přání po něčem lepším, tudíž i jisté zklamání v autorovi nedostižné „Smrti“. Odkud ta prázdeň v činnosti Dąbrowského, odkud jakási chatrnost v jeho odezvě po tak stkvělých začátcích — nedovedu vysvětliti. Nechci tím říci, že se snad autor cítil v písemnictví zbytečným, jako v životě hrdina jeho poslední novely. Tomu-li tak — je na omylu Dąbrowski jako jeho hrdina, otravuje se podivnou netečností pessimismu, čišícího na některé spisovatele polské od východu.

Na nedostatek temperamentu a myšlenek si nelze za to stýskati u nejnovějšího románu Ludwika Stasiaka, proslulého dnes objevitele mnohých neznámých děl Wita Stwosze, jehož polskost již dokázal a jehož velikostí si přeje (nikoli bez výsledku) zastíniti i slávu velikého Dürera. Stasiakův „Stříbrný zvon“ je tím zajímavý a nový, že čerpá látku z dějin starého měšťanstva polského, dějin málo známých, jež autor se zálibou řadu let studuje, výborně zná, líče tehdejší život s vervou, sobě vlastní, plastikou a jiskřivostí barev, v níž si tak libuje i jako malíř.

Konečně zkusil v románě svých sil Tadeusz Konczyński, spisovatel dnes velmi plodný, jenž jako málokdo dokazuje, že se i v umělecké tvořivosti lze „zpracovati“. „Poslední hodina“ je jakousi fantasií minulosti země i lidstva v předvečer skonu — země se hroutí, slunce hasne a tyran „Velký Mistr“ se ztápí v orgiích. Než nesnadno je rozuměti zavilé allegorii, neřku-li spatřovati v ní nějaké nájezdy společensko-politické. Spíše postřehujeme v ní jistý ohlas Żuławského, jeho námětů i svaté pravdy, že se lze „zpracovati“ jako spisovatel, že však nelze v sobě „zpracovati“ poesie, a pak že, chceme-li tvořiti veliké věci, nutno, abychom tvořili s upřímností, rvali si po částech svou duši i srdce, nikoli pósovali, nutili se do původnosti, kromobyčejnosti a velikosti.

A ještě jedna „nejnovější novinka“ — „Hromada“ od Józefa Weyssenhofa. Již sama firma stačí, aby vzpomenuto bylo tohoto románu, tentokráte pak toho třeba tím více, že se aristokratický ironik a satirik velkoměstských salonů proměnil — jak se o něm vyslovil kdosi z kritiků — v měšťáka soudobé i — budoucí Polsky. Nestalo se to vlastně teprve nyní, nitrné účastenství spisovatelovo s událostmi denní politiky a stavem národa projevili již jeho „Političtí dnové“, vzniklí pod dojmem poslední revoluce v království Polském i v Rusku, a také dva poslední romány „Unie“ a „Hetmani“ napověděly jakousi změnu ve směru jeho poslední činnosti. Buď jak buď, dobrovolné a vědomé odchýlení Weyssenhofovo a vstup do selské chaty ne v úloze „dědičného pána“ nebo „vrchnosti“ jest zjevem výjimečným a vysoce potěšitelným. „Političtí dnové“ nevěstili neočekávané změny této, totiž snahy porozuměti selské duši, jejím ideálům, potřebám a požadavkům. Společenský prvek nabývá, byť zvolna, převahy nad „sportovním“, jaký spatřovali někteří bezpodmínečně a nespravedlivě v činnosti Weyssenhofově. To však není závadou, aby nejlepší z jeho posledního románu byly šlechtické postavy a obrazy bujné, polsko-litevské přírody. Tam jest autor ve svém živlu.

Drama. Mluviti o dramatě znamená mluviti o divadle, neboť scéna dává život uměleckým dílům. O divadle, zejména krakovském, nemnoho tentokráte můžeme říci, neboť se nedostalo ještě k době převratu po změně ředitelství, kterého se po několikaletém řízení Ludwikem Solským ujal nyní první ředitel nového divadla krakovského, Tadeusz Pawlikowski. Těžká, dlouhá a vysilující krise se táhne již přes rok od ředitelování Solského a jest bohužel smutným zjevem nejen scény krakovské, nýbrž i všech jiných scén polských a rovněž mnohých zahraničních, pokud nedovedou bojovati vydatnou zbraní proti nejhoršímu konkurentu-kinematografu. Nad to, jak se zdá, i balkánská krise poněkud vyčerpala nervy a seslabila zálibu ve veřejnosti; poslední dobou totiž se vrhlo divadlo, a zvláště krakovské, k fraškám a plytkým komediím a odvrátilo se od t. zv. velikého repertoiru, od umění klassického, čili prostě od dramatu a tragedie. Duševní i finanční depresse tato byla příčinou, že nejsou mnoho platny krajní snahy zasloužilého ředitele Pawlikowského: dvě až tři premiéry v týdnu, reprisy a konference. Veřejnost žádá operetty a vaudevilly, „podkasanou Musu“, balet a tango.

A kdyžtě repertoir poklesl, nelze mnoho říci o dramatě jako takovém, byť jen psaném. Rozumí se, že tu mám na zřeteli pouze dramatická díla skutečné literární ceny, psaná povolanými lidmi, kteří dokonale chápou uměleckou tvořivost, nechávaje stranou celou tu ohromnou, nevyčerpatelností až zarážející literaturu grafomanů a veršotepců, kteří od vystoupení Wyspiańského si zalíbili v oboru dramatu, parodujícího Musu pěvce „Wesela".

Toutéž depressí dlužno vysvětliti nezasloužený neúspěch kusu Piotra Choynowského, nováčka na poli dramatickém. Jeho „Pohyblivý písek", symbolicky líčící jiskřivým, však ryze dramatickým způsobem životní všednost a těžké ovzduší zdegenerovaných rodin varšavských, nemohl přivábiti veřejnost slunnou náladou, ale neměl rozhodně tak záhy zmizeti s jeviště. Tkví zajisté v tomto „písku" ukrytý talent dramatický, mladá a dosud nevyhraněná, ale vlídně se ohlašující síla tvůrčí.

Velikým úspěchem posledních měsíců na poli dramatu jest „Hříčka" od Leopolda Staffa, věc velikého pojetí ideového a velikého rozmachu dramatického. Je to nádherný obraz smrti histriona Filemona, jemuž přátelé ve chvíli únavy a duševní prázdnoty vnukají nedostižnou myšlenku, aby hrál na divadle úlohu křesťanského blouznivce, odsouzeného k smrti. Již samotná myšlenka posledního dramatu Staffova svědčí o vysoké ceně tohoto díla veskrze originelního, o veliké síle básnické i dramatické, o hlubokém základě psychologickém a ideovém. Jaký tedy div, že drama koluje po všech scénách polských a ozývá se též s listů knížek, hovoříc k lidem, toužících po dokonalé myšlence i slově, vznešenou hymnou nadšení a improvisací tvůrčího ducha. (Dokončení.)

LITERATURA.

Dr. J. V. Daneš a Dr. Karel Domin: *Dvojím rájem.* Díl I. a II. Nákladem J. Otty v Praze. — E. Chalupný: *Vltava.* Nákl. Fr. Borového v Praze.

Zatím co neplodně se experimentuje u nás v oblastech moderního básnictví a částečně i prósy, jeví cestopisná belletrie, k níž řadím obě nadepsaná díla, utěšenou gradaci. A není se čemu diviti, že čtenář, hledající požitek, nechá básníky klidně čimčarovat a chopí se knih, jež dovedly poesie jinak použiti. Jen tak možno si vyložiti, proč nakladatelům daří se svazky jako tyto, značně nákladné, s bohatou dekorací obrázkovou a též nijak laciné. Autoři prvého díla nerozjeli se do Australie a na Javu, aby čtenáře nudili vědeckými výzkumy a utloukli slovní i cifernou geografií. Forma causerií Dra Gutha nalézá tu účelné aplikace, aby povstalo dílo vědecky sice založené, ale roztomile vyprávěné. Autoři byli si vědomi svého úkolu podati především subjektivní své dojmy, nikoli opisy z knih předchůdců. V jejich svěží líčni oživuje velkolepá příroda i její obyvatelstvo, prostě jak vskutku jest, bez sensací vylhaných dobrodružství a bez falešných příkras. Jejich sto třináct kapitol nejsou proto zastávkami křížové cesty, ale skutečnými návštěvami nových světů v průvodu bystrých, vše chápajících a všeho si všímajících vykladačů. — Téhož rázu ale mnohem hlubšího zakotvení jest báseň — lze tak říci — E. Chalupného „Vltava". Povstala z vnitřní potřeby českého srdce, sensitivního a hloubavého, všem Jihočechům vlastního. Autor miluje Vltavu a všechny její přítoky, zejména Lužnici, protékající jeho rodištěm. Usadí se na vor se svým druhem a na tomto originelním a poetickém plavidle projede horní, střední i dolní Vltavu a navštíví i její přítoky Malši, Nežárku, Lužnici, Otavu, Sázavu a Berounku, aby nejen se bystře díval, ale i naslouchal tomu, co lidé pobřežní a voraři sami hovoří, zachycoval jejich prostou filosofii, jejich počínání, radosti i trudy a podal takto věrný typ této charakteristicky české dělné rasy. Autor jest impressionista a hymnický opěvatel přírodních krás, neboť příroda jest mu věčným mládím. „Vysoko na žebříku evoluce trůní kultura lidstva, kultura měst, universit, parlamentů, továren. Přitahuje a vstřebává síly přírodní, prodlužuje si jimi trvání a umožňuje svůj další rozvoj . . . Potřeba omládnout je stejně živá v jeseni jako z jara. A příroda, i když uléhá k zimnímu spánku, je mladší a svěžejší než kamenná a cihlová kultura ulic velkoměstských. V ní vracejí se proroci a z ní nesou nová náboženství." —*och*—

*

Cyrill Merhout: *Zdeňka Havlíčková.* Náklad. Jos. R. Vilímka v Praze. Autor čerpal k biografii dcery vynikajícího českého muže a mučedníka národního z množství sneseného materiálu starší i nejnovější doby, mnohé prameny a doklady sám vyhledával, jak české tak polské, což svědčí o pilné a svědomité snaze vrcholící v podání plastického reliefu Zdeňky Havlíčkové. Patrně tato snaha působila, že chtěje vytvořiti samostatné dílo, nepovšiml si prací předcházejících, neboť nikde v poznámkách s poukazem k tomu se nesetkáváme. Z reliefu autorem podaného vysvítají spolu mnohé zajímavé episody ze života dívky nepochopené, jako sympatická vlastenecká a nezištná rodina Jarošova, vedená vroucím citem, a vedle ní rodiny dbající buď příliš chladného rozumu, nebo jen zvyků jisté společenské třídy. Některé episody překvapují i novostí. jako výrok Riegrův, kterým se mělo čeliti vyššímu vzdělání dívky. Prvá láska Zdeňčina jest velmi stručně a přece výstižně charakterisována, méně zdařile již druhá, tragická, která byla by jako peripetie vyžadovala širšího vylíčení a prohloubenějšího podání. Dílo je vyzdo-

beno četnými illustracemi, a autor uvádí předem pohnutku k jeho vydání: odčiniti zlo způsobené křivými a nespravedlivými pověstmi a vrátit úctyhodnou památku „dceři národa". V tom primát náleží však jiným, což nevadí říci, že dílo jest dobré. K. V. H.

DIVADLO.

Činohra. *Paní plukovníková.* Drama o 4 jednáních a 1 proměně. Napsal Otakar Kendík. Režisér Jaroslav Počepický. Poprvé v Intimním divadle na Smíchově dne 29. května 1914.

Hlavní osobou dramatické prvotiny Ot. Kendíka, její vlastní hybnou složkou a osou není — jak by se dle titulu souditi dalo — paní plukovníková, nýbrž domácí lékař rodiny pensionovaného plukovníka dr. Trosecký, figurka, autorem marnotratně vybavená všemi neřestmi světa: černou satanskou duší, demonickým pohledem, suggestivní silou, cynismem, podlostí, ničemností — zkrátka „lotr po levici". Vyléčil kdysi paní plukovníkovou z nervové choroby, zapředl s ní intimní milostný poměr a žádá nyní její šestnáctiletou dceru Irmu za ženu, netaje se nikterak touhou po jejím věnu. Když Irma se stane snoubenkou nadporučíka Žďárského, s nímž se miluje již z lvovské garnisony, rozhodí Trosecký sítě svých černých intrik. Irmu podstrčeným dopisem přesvědčí, že Žďárský jest dávným milencem její matky a Zděnku, plukovníkovou, přiměje, by navštívila Žďárského a sňatku obou zabránila. Zděnka poslechne a, zavázavši nadporučíka čestným slovem mlčelivosti, vyzná se mu ze svého hříchu. Žďárský, Irmou zdánlivě usvědčený a jako ženich odmrštěný se po dlouhém monologu zastřelí a Zděnka nad jeho mrtvolou se otráví. Drama končí trapně dojemným „živým obrazem". —

Na „Paní plukovníkové" jest příliš zřejmo, že jest dramatickou prvotinou autorovou, jemuž však nelze upříti tu a tam jisté divadelní obratnosti. První dva akty jsou dosti pevně stavěny a výrazně koncipovány, dialogy místy mají dramatický pohyb a vědomí svého cíle a určení, od druhého aktu však řítí se drama degressivně k pátému aktu, jenž jest v dané koncepci prostě dnes jevištně nemožný. Hra, celkem konvenčně psaná, jest chybná v komposici, proti Troseckému, representantu zla a pekla, postavě nejnezdařileji myšlené a kreslené, jest ostatní společnost nelidsky ušlechtilá, čistá, bílá, lidé na jevišti příliš mluví pro sebe, příliš publiku vykládají co učiní, proč a jak to provedou a jak to dopadne, drama ztrácí pevné linie, stává se schematickým a často naivně zabarveným.

Představení „Paní plukovníkové", vyznamenávající se obvyklou nehotovostí, bylo čestným večerem p. Jar. *Počepického*, jenž nežívotného intrikána Troseckého svojí nevýraznou tváří a konvenční, stereotypní hrou nikterak neoživil. Irma sl. Emmy *Pelzrové* měla několik zajímavých mimických momentů, hrána však byla v celku příliš překotně a zbytečně exaltovaně. Na Zděnce pí. *J. Simonové* bylo patrno pečlivé studium a upřímná snaha. Nejlépe a nejvýrazněji ještě sehrán a kreslen byl setník Zbořil p. *Frant. Bohuslava*, figurka, jež ostatně jednoduchostí linií a prostotou založení nečiní herecky mnoho obtíží. *Tristan.*

TÝDEN.

Dne 3. června slavil šedesáté výročí narozenin moravský skladatel Leoš Janáček, jedna z nejsvéráznějších postav mezi moravskými hudebníky. Třeba že nelze v mnohém souhlasiti s uměleckými theoriemi, jež ve svých dílech provádí, hudbě jeho nutno přiznati pozoruhodné kvality výrazové, tu a tam elementární silou působící. V pravdě neocenitelných zásluh získal si Janáček jako sběratel moravských písní lidových a lidové hudby. Přejeme mu, aby jako předseda moravského výboru pro lidovou píseň mohl plně provésti tento monumentální podnik jako vrcholné dílo svého plodného života. *O. Ž.*

*

* Dne 27. května zemřela v Jičíně spisovatelka *Irma Geisslová*, nadšená a vlastenecky zanícená básnířka ze školy Krásnohorské, autorka „Immortell" a „Lipových květů". Rodačka z Pešti (* 6. července 1855), kde její otec byl železničním úředníkem, žila na různých místech na Moravě a v Čechách, až konečně usadila se s otcem v Jičíně, kam odešel na odpočinek jako přednosta účtárny společnosti státních drah. Jako básnířka jeví Irma Geisslová jisté vlivy své úctyhodné učitelky Elišky Krásnohorské, zejména pokud se týče jímavé citu- plnosti výrazu a nadšených, mužných tonů vlasteneckých. Její básnické knihy *Immortelly* (1879), *Divoké koření* (1881) a *Z Podkrkonoší* (1889) svědčí o tom velmi výmluvně, o jisté hravosti a živém smyslu pro verš zvučný a pružný zejména její lyrika dětská, ať již je to povídkami a črtami proložené *Luční kvítí* (1882) anebo lyrika *Lipových květů* (1893). Pěkných výsledků dodělala se Irma Geisslová také na poli povídky a novelly, zejména z ovzduší železničního, kde byla vedle Jana Liera významnou u nás representantkou. Její povídky mají víc genrový a obrázkový karakter, pěkně vyznačují ovzduší a jsou osobitě i vtipně pointovány. Pochována byla na jičínském hřbitově dne 29. května. Budiž jí vděčná paměť! *—n—*

V Praze, dne 5. června 1914.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Zodpov. redaktor a vydavatel: Fr. S. Procházka. — Nakladatel: Česká graf. akc. společnost »Unie« v Praze.

Tiskem »Unie« v Praze.

Emil Tréval:

ROZPUK.

(Pokračování.)

Cilka v tváři do krvava vycházela do kuchyně.

„Kam?“ zvolal otec.

„Připravit svačinu!“

Bouchla za sebou dveřmi.

„Sprosťačka!“ zasyčel otec. „My jí na svačinu nakašleme, do hospody půjdeme! Viď, Adame?“

„Neodvolávejte se pořád na mne!“ odvětil jsem prudce.

„Nu, nu! Outlocitný mládenče! Slyšel jsem, slyšel — co jsi vyváděl v městě s tou professorkou —“

„Tatínku!“ zakřikl jsem ho.

„Nu co, Adame! Nesmím mluvit — či co?“

Hlas otcův břitce hrozil. A po prvé od okamžiku shledání zazněl upřímně. Měřili jsme se očima. Ne jako otec a syn, ale jako krevní nepřátelé.

„Aby bylo mezi námi jasno, Adame, pravím ti, že dokud jsi u mne, mou vůli budeš plnit, mluvit to, co já mluvím, smýšlet, jak já smýšlím! Hleďme kloučka! Povznáší se nad otce! Co jsi i se svým vyznamenáním? Kluk! Ostatně to vyznamenání ti přinesla v zástěrce zpronevěřilá ženština.“

„Není pravda!“ vzkřikl jsem. Umlkli jsme. Jak my se plamenně nenáviděli! Otec se zasmál.

„Půjdeme do hospody a basta! Či zůstal bys raději doma, ofoukávat bebé naší Cilenky? Miláčka malého?“

„Vy byste měl zůstat doma. Já půjdu.“

„A kamže?“

„Na hřbitov k matce.“

„A to je něco jiného. Prosím, račte!“ Ukláněl se pitvorně ukazuje ke dveřím. Hned na to je otevřel a houkl: „Kávu!“

Vyšel jsem.

„Zastřelím ho, zastřelím!“ skřípěl jsem zuby a slzy vzteku zalévaly mi oči. Kráčel jsem rychle cestou ke hřbitovu. Hladem kroutil se mi žaludek, ale nedbal jsem. Hřbitov byl zamčen. Musil jsem za hrobníkem na pole. Poslal se mnou holčinu, která mi vydala klíč.

Hrob matčin byl zanedbaný, zlacení a nápis na kříži oprýskané. Okolní hroby byly jako kvetoucí zahrádky, hořely krásnými, vonnými květinami, matčin jen travou obrostlý, ve stéblech dusila se očka pomněnek.

„Necita!“ šeptal jsem a mínil jsem nejen otce, ale i sebe. Mohl jsem se i já postarati, zajeti sem na zapřenou. Za Cilkou nebylo mi to těžko, za matkou ano. I v mé duši byla památka její býlím zarostlá, jako zde ten hrob.

Poseděl jsem u něho a bylo mi tíž a tíže. Bolest, kterou jsem cítil, nebyla hojivá, leč jitřivá. Jako když shání se v těle nějaká hlíza, bolestivého a stále rostoucího rozpětí. Takové těžké, trýznivé bolesti, že by člověk vzal nůž a řízl do toho, hluboko, až proťal by tu bolestně napiatou, tvrdou blánu. A pak by vše zlé a chorobné vytrysklo.

Strašný nepokoj, plný výčitek a hnusu ze života přemáhal mne okamžiky tak, že tisknul jsem obličej a palčivé oči do polouvadlé trávy a vroucně jsem si přál, ještě jednou vykouzliti si drahou tvář zesnulé matky v bývalé podobě, jak byla za živa, za zdraví, s tím milým, známým leskem očí aneb ležeti tam dole u ní. Ach,

kde jsi, zjeve laskavé matičky, kde zní tvůj dávný, něžný hlas? Tak rád bych i sebe menší zvuk měl za posmrtné její polaskání, za absoluci ode všech vin a za ujištění, že plyne kol mne její nesmrtelná duše, že nejsem tak opuštěn na světě, tak beznadějně nešťasten.

Tiskl jsem tvář hloub a hlouběji, a ze ševelu stébel lovil jsem podobnosti hlasu lidského. Slabě a dálnou ozvěnou. A ve zvuku tom jako dlouhým bleskem táhl celý můj život pokud ona, matka, v něm byla zúčastněna. Ale nedovedl jsem pouze matku při něm udržeti i jiné ženy se mi připlétaly, Cilka, Jenůvka, Roalda — idylla z dětství měnila se v příboj zvuků temněji a temněji zabarvených, až zaznělo mi tvrdými, kamennými údery: Contaminatus! Poskvrněný!

Vymrštil jsem se na kolena. Zuby mi drkotaly. Odsouzen! Místo požehnání, z hrobu mi zaznělo odsouzení. Vlastní matka mne odsuzuje, mám tedy já mít slitování sám nad sebou, doufati v budoucnost? Contaminatus či condamnatus — obojí je hrozné.

Bože můj, proč jsi mne opustil?

Ano, našel jsem ho zase, boha msty, protože přestal jsem věřiti v boha, jenž je láska. Srdce by plakalo, ale oči jen prahly.

Někdo zakašlal. Obrátil jsem se, Mařka, naše bývalá služka, stála za mnou.

Kroky její, to byly ony hluché rány, ono Odsouzen! Chvíli jsem tak myslil, ale pak jsem to zavrhl. Zoufalost, která mne jala, stala se mi milou, slibovala převraty v jednotvárnosti mého života. A každým převratem jen získat jsem mohl. Říkal jsem si, snad přijde pak můj čas, ukáži, co dovedu! A snil jsem v jakýchsi mlhavých triumfech.

Žil jsem dosud provisorně, v mlhovinách, zplošil jsem a neměl iniciativy, ba téměř ani samostatných myšlenek, nuže, osud mne burcuje z takového zahnívání za živa. Je tolik práce, která na mé síly čeká. Vmýšlel jsem se v doby, kdy jsem měl určité, když ne plány, tož naděje. Jablonský! jméno to zavazuje, zněl mi hlas professora Babyky. Snil jsem, býti slavnější, větší než prvý jeho nositel. Na mne se čeká!

Ve vzkříšených vzpomínkách bylo plno vábných přízvuků. Ty jsi povolán mnoho napraviti, mnoho zlepšiti! Tak to vyznívalo.

Mařka vyprávěla mi, jak a co se stalo po mém odchodu do septimy. Jak otec sblížil se s Cilkou, vyučoval ji. Jak sama často slyšela volání a dupot v kabinetu otcově, jak vycházela Cilka s vyjevenýma očima, rozcuchaná a chvějící se.

Mařka radila prý jí sama, by docházek do školy zanechala. Cilka slíbila a přece zase přišla. Nemohu jinak, říkala prý Mařce, zde za hodinu pochopím více než sama za několik dní.

Obloudil ji otec, přitáhl ji k sobě silou, která byla v něm a které ženy neodolávaly. I Cilka ustupovala krok za krokem. Přestala brzy studovati, ale nepřestala s otcem mým choditi. Provázíval ji všude i přes pole, odváděla-li šití, a mluvil k ní, co ona němě a dychtivě poslouchala a jako moucha do pavučin se zaplétala. Chodila už jako nevolná, ztracená. Až si vdovce vzala. Ale sobě na potrest.

Mařka ovšem prý dala výpověď a přes svatbu nevytrvala, šla do svého a nyní podělkuje na faře. Mařka potvrdila mi vše, co už Cilka mi naznačila. Po svatbě bylo u otce též po laskavosti. Jako kůže s hada to s něho spadlo a za nějaký den nemohl Cilku už vystáti. Pomlouval-li matku mou, stokráte hůře lál před lidmi na Cilku. Vyháněl ji ze školy a když chtěla jíti, zastupoval jí cestu, aby neměl ostudu před lidmi.

Ale sám skandály vyvolával. Sprostou děvkou zval ji před lidmi. Stěžoval si, že ho lapila starého osla, že ji chtěl pouze odvrátiti od syna, aby mu nekazila budoucnost. A ona, pálená, že když ne syna, tož otce si vezme. Že on je obětí své hlouposti a její vychytralosti, že neměla žádného svědomí, ona mladá bráti si starého děda, trýzniti ho, nutiti, aby hrál si na mladého. Nalhal toho o jejích choutkách a nestoudné její nenasytnosti, že lidem bylo až hanba poslouchat, klevetil o její touze po zábavách (však chtěla jednou do hasičského plesu, což jí odepřel). Nyní jí vyčítá, že je v jiném stavu, aby jen zvětšila výdaje domácnosti, aby nemohl syna dáti na studie a vše, co na něho vynaložil, aby přišlo nazmar. A při tom zajížděl někam, nikdo neví kam, a obehrával Krágla v kartách, žertuje při tom, že dobírá si jen věno.

„A řekl někomu, co jsem měl studovati?“ přerušil jsem Mařku.

„To neřekl.“

„Opravdu?“

„Ať mi hlavu hned utnou!“

(Pokračování.)

M. Silén:

JARNÍM LESŮM.

Ó, jarních lesů písni vonná, pohádko zkvétání,
jak zvony z dálky vyzvání tvých korun šum, hnízd plesání,
jak prudké srdce vznícené po lásce slunce plamenné,
když snětmi výskot života stem pupenů se rozklene!

Jsou vaše břízy v slunci bílé s vlajícím vlasem zpívavým,
je teplé vůně líbají, těl jejich spity hedvábím,
a větrů housle z úskalí svých tónů kouzlí křišťály
nad mechem světle zvlněným, jako by touhou vzlykaly.

Když jitřní svit jak kněze v chrámu k slavné mši vítají,
koruny vaše zpívají hrou louten, plesem šalmají,
do větví hází dukáty vzduch deštěm trilků provátý,
šumotem křídel motýlích, rty růží, světel poupaty.

Zas harfa korun obrovitá hřmí v blankyt tónů tisíci,
temena sosen šumící jsou vonné svíce zářící
a mlhy výšin nad oltář tajemné ruce zvedají,
bělostnou slunce hostií modlitbě vaší žehnají.

Ó, jarní lesy, modlící se, když varhan hudbou tlumenou
jen zefýr blouzní v korunách nad krásou vaší vzkříšenou,
tu svatě hoří kalichy jak zbožné dlaně průzračné,
když zvednou vonné lupeny k milosti slunce zázračné...

Ó, jarních lesů pozdrav z mládí, vzpomínek hudbo daleká,
jak světlem vaše koruny zas blahem srdce přetéká —
když nesli jsme si domů mír z hlubiny vaší houslící,
z houštiny sluncem vonící s fialek prvních kyticí...

Karel Leger:

TETIČKA PROTEKCE.

(Pokračování.)

Paní radová přikývla k tomu: „Máte pravdu, teď, když syn váš nalezne tak dobré a trvalé místo, nemusíte se už sami starat o výdělek. Jistě vás neopustí, je hodný —“

„Neštěstí! neštěstí!“ už nedovedla stařenka zadržet bolestný nářek. „Pozdě, jemnostpaní! Syn, Jeníček, přijal místo v cizině, daleko, v Rusku, odjede nám!“

Paní Vizingrová se zachvěla, zesinala, vykřikla: „Ne! Neodjede! Nevěděl, že dostane místo tady, lepší!“

„Věděl, jemnostpaní, myslím, že to věděl, ale — tvrdohlavý je, jako jeho táta! Řekl: Nechci! Nezůstanu! A když něco řekne, udělá to. Nešťastné ty tvrdé hlavy! Včera večer telegrafoval do Ruska, dnes časně ráno odejel s Miladou k jejímu strýci — poručníkovi — vezme si ji. Pánbůh jim dej štěstí! Ale do takové dálky! Do ciziny! Neuvidíme ho nikdy už! — Milostpaní! paní tetinko! Co je vám?“

Paní Vizingrová zavrávorala, klesla na starou rozviklanou židli, hlavu položila na stůl. Zavzlykala.

„Co je vám, paní tetinko?“ zděšeně volala stařenka.

„Nic už!“ za chvilku pravila paní radová, zvedla hlavu, ale ubledlé její tváře byly zkřiveny k nepoznání trpkým bolestným

úsměvem, černé oči vyhasly. „Nic, milá matko. Jenom — až se vrátí pan inženýr, řekněte mu, že jsem byla včera večer u ředitele — — ale ne, neříkejte mu!“ chytila stařenu za ruce, „prosím vás, neříkejte mu! — Nechci, aby věděl!“

„Jaká jste hodná, laskavá!“ lichotila maminka Charvátová, zapomněla na vlastní žal, vidouc bolestné rozechvění vzácné paní, kterému nerozuměla. „Dobrá, zlatá, o štěstí cizích lidí se staráte!“

Paní Vizingrová vstala namáhavě, ruce, o něž se opírala, se jí chvěly, zoubky zaťala v ret, ne růžový jako jindy, vyprahlý nějak a zmodralý. Drobátko se usmála. „Jsem tetička Protekce — víte přece, maminko. Ale někdy je to — ani byste nevěřila — tak trpké — Nu, nic už. A panu inženýrovi neříkejte, že jsem byla u ředitele — bylo by to zbytečné, ovšem!“ Lehký ruměnec přeletěl jí po tvářích.

VI.

Plynula léta — dlouhou, dlouhou řadou, jak oblaka svěžím větrem hnaná letí po obloze, černá, plná smutku a bouřlivá, i zlatým sluníčkem do červánků jindy prozářená. Plynou a letí — nikdo neví kam.

„Chudých lidí už není na světě!“ říkává policejní komisař Paroubek s povzdechem, „takhle před čtyřiceti lety — oh, to ještě byla bída. Opravdová bída! Tehdy musil se člověk proklatě otáčet, pracovat a dřít, aby mohl býti živ. A kdo nechtěl, nebo nemohl pracovat, toho jednoduše nechali ležet, nikdo se oň nestaral. Neděláš, nejez. Teď je na světě ráj pro lenochy! Zahoď práci a lehni si — hned je tu padesát milosrdných lidí, kteří se lenocha ujmou, samá humanita, podpory se všech stran, od obce, od státu, ohřívárny, lidové kuchyně — blázen, kdo ještě dnes pracuje! Bývávalo — pamatuji se, jak žebráci vlekli se v zástupech po ulicích, u dveří přešlapovali v třeskutém mrazu, skuhrali: „Prosíme a žádáme o boží almužničku“ — a vyžebrali po trojníku, teď by si žebrák ještě k tomu trojníku směle řekl o dvacet haléřů, aby měl do biografu. A čím se tehdy chudí lidé živili! Nikdo se nestaral o nezaměstnané, když nebylo práce, starej se každý o sebe, jak můžeš. A lidé dělali, co mohli — za kus chleba, za několik syrových brambor. Pamatuji se — také u nás bývala nouze s bídou — chodívali lidé, ženy a děti, do písčitých polí sbírat pejřku, z té se pletly věchty na mytí podlah a prodávaly židům, z jara hledal se openec, řeřicha, polní salát, zvedl se každý kousek uhlí, každá kost, hřebík, všechno mělo nějakou cenu. Dovedli lidé počítat a šetřit. Dnes — takovému ubožáku již skorem koruna nestojí ani za shýbnutí. A pořád nemají dost — ti chudí, protože šetřit nechtějí!“

Komisař Paroubek — ještě se dobře naň lidé pamatují — bývával z mládí jakýmsi obecním šaškem, komediantem. Ve všech spolcích, při každé švandě účinkoval. Vysloužil si tak — když jinde štěstí ho zklamalo — aspoň místečko na radnici. A teď k stáru měl pohled vážný, ano strašidelně přísný. Ale i to bylo jenom na oko, dělané. Rád hromoval na strážníky, ponocné, metaře a na každého, kdo podléhal jeho moci. Nejhůře na almužníky. Kroutil si nahoru do špičky dlouhé kníry, které si pečlivě barvil. I vlasy měl podezřele všechny černé, ačkoliv dávno mu šedesátka minula. A hrozně byl rád, když viděl, jak se ubožáci před ním třesou, naježil-li obočí a zaklepal zuby. Div se sám sobě radostí nezasmál.

Dnes po ránu procházel se ve své kanceláři na radnici, v klenutém sklepení pochmurném, studeném, neútulném, a jako vždy rozumoval velmi pesimisticky o nynějším běhu života. Byl mrzut a podrážděn. Zase městská rada nějakou novou práci mu přidělila. Ani oddechnout si nemůže, o všechno aby se sám staral, kdyby zemřel do rána, rozpadne se patrně celá radnice ve hromadu rumu i s purkmistrem. Právě vyhnal dva zahaleče, kteří chtěli, aby se jim obec postarala o byt, o ženy a děti. Ještě to! Lidé už nevědí, co chtít. Zuřivě přecházel po vyšlapané, nečisté podlaze, aby se uklidnil — připraven k odchodu se šavlí po boku, s čapkou na hlavě.

Zase někdo klepe na dveře, ani nečeká na pozvání a již otvírá. Komisař jenom zavrčel jako hyena, ale hned překvapen srazil paty, postavil se jako voják a salutoval.

Vešel maličký nahrblý človíček, docela skromný na pohled. Guldener, továrník, boháč. Také na něm uplynulá léta nechala památky všelijaké, žádné pěkné. Byl z něho starý, bezzubý, ošklivý žid. Těšíval se však, říkaje: „Kdybych se byl dal pokřtít, nebyl bych, myslím, o nic krásnější.“ A při svém bohatství zůstával pořád ještě skromným, hodným a ke každému vlídným člověkem.

„Vaše blahorodí —!“ pravil obřadně komisař. Guldener se ohlédl a vida, že jsou sami, usmál se: „Nech toho, blahorodí‘, kamaráde, aspoň když jsme o samotě. Což myslíš, že jsem zapomněl, jak před lety spolu jsme třeli nouzi s bídou, tehdy jsem nebyl docela nic blahorodý!“

Komisař trochu rozpačitě se ušklíbl. „Ovšem — tehdy! Ale od té doby měl jsi trochu větší štěstí nežli já, a to je to — vaše blahorodí! Čím mohu posloužit?“

„Ničím. Máš chvilku volnou? Pojď se mnou. Přijel inženýr Charvát z Ruska — pamatuješ?“

„Ten? Vida, po tolika letech! Kde jest? Jak vypadá?“ Komisař ožil. „Myslím, že také měl větší štěstí v životě, nežli já!“

„Přijel se podívat na rodné město,“ pokračoval Guldener, „potkali jsme se na ulici, čeká v kavárně. Rád by také tebe viděl, jiných známých tu prý již nemá. O svých osudech už nám poví. Pojď!“

Komisaři zdálo se záhodno, aby okázal, jakými starostmi na radnici je přetížen, zavolal nějakého strážníka, cosi nařizoval, cosi do telefonu mluvil. „Člověk nemá ani okamžik volného času!“ naříkal, ale konečně přece vydal se s Guldenerem do kavárny.

Byla ještě náhodou tam, kde před lety, a nemnoho elegantnější. U stolku za oknem seděl cizinec, šedivý, hubený, s nezdravou barvou ve svadlém obličeji.

„Tady jest!“ pravil Guldener. Cizinec vstal a s úsměvem podával komisaři ruku. Ten chvilku váhal, vyvaliv udiveně oči. „To jsi opravdu ty — Charváte? Jeníčku?“

„Já!“ zněla odpověď.

„Pojď na má prsa, příteli drahý!“ zadeklamoval Paroubek, probudil se v něm opět bývalý herec ochotnického divadla. Potom však se zarazil, bezpochyby rozmýšlel, zdali neměl říci: Vaše blahorodí! neboť soudruh z mladých let dle oděvu, brilantové jehlice v nákrčníku a jemných rukou zdál se mu být nějakým velikým pánem.

Inženýr Charvát jej upřímně objal, stiskl mu ruku. Pak usedli společně všichni ke stolku a chvíli mlčky usmívajíce se pohlíželi druh na druha.

„Nu, hoši, nezkrásněli jsme!“ prohodil Guldener, „nic nevadí, jen když jsme zdrávi. A teď nám povídej, příteli Jeníčku, jak se ti dařilo v cizině? Chceš doutník?“ nabídl drahá cigara se zlatými proužky.

„Děkuji, nekouřím, nepiji alkohol, jsem abstinent,“ omluvil se Charvát.

„Neděláš dobře!“ zapaluje si labužnicky pravil Guldener, „máme být vděčni Pánubohu za všechny dary, které nám dává k potěše v mizerii života. Ovšem ne zneužívat těch darů!“ Komisař rozpačitě zakašlal. Otřel si tváře, jako by tuze podezřelou zarudlost chtěl s nich setříti, přece však doutník přijal, přijal i sklenku vína, které Guldener objednal.

Inženýr Charvát vypravoval o svém životě, o začátcích dosti krušných, o svatbě svojí s Miladou Brožovou. Jak vlastním přičiněním šťastně získal nadmíru výhodného postavení, jak se stal spolumajitelem velikého závodu. Konečně o tom, jak milá, hodná žena mu zemřela, dvě dcery, které měl, vdaly se, jedna do Petrohradu, druhá do Oděsy. Poznal při tom, jak široká je svatá Rus, ale sám docela osaměl a zastesklo se mu. Přijel do rodné země zemřít.

Skončil melancholicky a přátelé, hledíce na jeho vyhublé a bledé tváře, neubránili se soucitu. Přece oba, jako by si řekli, najednou zasmáli se: „Ohoho!“ volali, „jaké myšlenky, hochu! Ještě s námi pobudeš, dobře, že jsi přišel!“

Pokrčil rameny. „Nevím. Cítím se však — upřímně řečeno — zde v rodném hnízdě ještě osamělejším, nežli v daleké cizině, nikoho již tu neznám. Rodiče dávno zemřeli — však jsem byl již na hřbitově — a všady ze všech ulic, jak je znám z dětství, na mne hledí nějaká tesknota.“

„Stárneme! stárneme!“ povzdychl komisař Paroubek, ale zakroutil si černé vousy s takovým úsměvem, jako by nevěřil tomu, co řekl. Guldener zamyšlen jenom oklepával popel s doutníku.

Pak se rozhovořili oni dva zase o svých osudech, jak se dostal Paroubek do městské služby, jak nechal Guldener úřednické kariéry, chopil se obchodu a konečně založil továrnu na cementové dlaždice.

„A tak, co pro nás udělala hodná tetička Protekce, přišlo nazmar, nepovedlo se,“ končil Guldener. „Jinam nás osud vedl, než kam jsme na začátku dráhy mířili.“

Vzpomínka oživla.

„Co dělá tetička Protekce? Žije-li ještě?“ ptal se Charvát. Guldener již dlouho o ní neslyšel.

Komisař kývl hlavou: „Žije!“ a byl patrně rád, že může vyprávět: „Špatně s ní skončilo. Nezasloužila si toho, byla hodná, opravdu, mnohému prospěla přímluvou. A nikdo z těch, jimž pomohla kdysi k dobrému bydlu — jsou z některých už páni velmi vznešení — nevzpomene teď na ni.“ Dopil sklenku vína a s jakýmsi neupřímným zdráháním konečně dovolil, aby mu Guldener nalil novou. „Smutný osud měla. Brzy potom, když jsi odejel do Ruska, pane inženýre, zemřel rada Vizinger. Okázalo se, že jmění jeho nebylo tak veliké, jak se myslilo, ale bylo by dobře stačilo vdově k pohodlnému výměnku. Nedovedla však počítat a hospodařit. Pořád byla to hodná tetička Pro-

tekce, pomáhala jiným. Patrně už jakási vrozená slabost srdce. Chodila prosit za každého, kdo u ní zaklepal, zneužívali její dobroty a neustálými přímluvami stala se protivnou, kamkoliv přišla. Ovšem — čím více stárla, tím méně její přímluvy působily. A půjčovala bez úroků, bez úpisů chudým studentům, umělcům, řemeslníkům, učitelům, mladým kaplánkům. Příbuzní těžili z její dobroty, jak mohli. Prodala dům, přestěhovala se do nájmu. A pomaličku zapadávala, zapadávala — v nouzi a bídě chřadla ošumělá skorem, jako žebračka — stále však ještě chodila k pánům z městské rady a ke všem, kdo kde měl nějaké rozhodující postavení, s přímluvami za lidi všeho druhu, které ani neznala a kteří většinou toho nijak nezasluhovali. Ve staromodních šatech s kloboučkem na hlavě, se slunečníkem pod paží objevovala se na ulici pro posměch rozpustilců a jméno „tetička Protekce" zůstalo jí jako přezdívka. Nikdo se o ni nestaral, sešla docela. Před nějakým časem dali jsme ji do chudobince, když ji z bytu vypověděli. Neřekli byste, pánové, že musil jsem sám dlouho orodovat za ubohou, jinak by ji snad nechali na ulici. Protože v městském chudobinci je přeplněno, takových ležáků všelijakých tam nasadili, kteří se štítí práce a mohli by skály lámat a spolehnou se na almužnu. Jak povídám: není už chudých lidí! O každého aby se město staralo —" rozhorloval se komisař.

Guldener se ušklíbl. „No, mlč, kamaráde, není chudých lidí? Pamatuješ, jak nám bývalo, když jsme někdy spolu krejcary počítali, můžeme-li obědvat nebo ne!"

„Ano, tehdy!" křičel komisař, „ale teď vaše blahorodí! Dnes je o každého lenocha postaráno! Nemáš-li chuť do práce, dělej nezaměstnaného a —"

„Tetička Protekce v chudobinci! Ubohá!" vzdychl inženýr upřímně. „Nemohu si ji představit jinak, nežli jako krasavici s nádhernými vlasy, kypící zdravím, bílou a růžovou s dolíčky v hebounkých tvářích, když se usmála."

„Neviděl jsem ji několik let!" přiznal se Guldener nějak rozpačitě. „Opravdu si to vyčítám, ale mám tolik starostí! Kdybych byl o ní věděl — —"

„Chcete ji vidět, pánové? Naši tetičku Protekci?" řekl rychle Paroubek. „Pojďte, podíváme se do chudobince." Přátelé souhlasili.

(Pokračování.)

F. X. Svoboda:

Z LESŮ ZAZNÍVÁ ZPĚV.

(Pokračování.)

Zlobil se. „Já ještě ke všemu budu jí sloužiti a pomáhati, aby se mohla s klukem vidět!" myslil si. „Nikdy!" A domníval se, že záležitost ta je odbyta. Za chvíli však, jako když se písečék do boty zatrousí, ozvalo se v jeho nitru toto Miladino přání. Stále o něm nyní věděl, stále je cítil. Nebylo již v něm rozhodnuto, že si ho ani nevšimne, nýbrž myslil neustále o tom, co by měl učiniti? Chvílemi si horlivě umiňoval, že ani nemukne, ale chvílemi všechen pohnut soudil, proč že by nebyl shovívavý k jejím nevinným choutkám? „Ať pozná, že jsem dobrý, ať se přesvědčí, že ji mám rád. Možná, že malými těmito ústupky získám na konec celé její srdce. A jen tak! Jen dobrotou!" Těchto úvah bylo stále více a když někdy i tázavý pohled Miladin se naň upřel, hledal již jen vhodný okamžik, aby mohl procházku parkem navrhnouti. Učinil tak konečně zcela lehce, zcela tak, jako by sám toužil choditi parkem a uviděti se se studentem Sýkorou. Nikdo nic nenamítal. Pouze Milada zvolala: „Teď jsem tam byla, ale to nevadí!"

Za chvíli ubírali se náměstím k parku. Milada zaskočila k cukráři. Vrátila se ihned a vzpomenuvši si na něco, zvolala:

„Tatínku, dobře, že máš teď čas, chci tě o něco poprositi!"

„Mne?" otázal se Král přívětivě. „Pojď tedy, pojď!"

Přiskočila k němu a zavěsivši se za jeho rámě ohlédla se na matku a Šalvěje, kteří šli za nimi. Zlaté oči její leskly se jako penízky. „Roztomilá, roztomilá!" pomyslil si lékárník.

„Neposlouchejte!" zvolala na ně Milada.

„Nikdo neposlouchá!" odvětila Tereza. „Jen si povídej klidně, co ti libo."

„Tatínku," začala Milada okamžitě poskočivši si, „poněvadž jsem tvá dcera a poněvadž jsi můj starostlivý tatínek, jistě tě napadne jednou provdat mne."

Král nepatrně otevřel a opět přivřel své temné oči. Zdálo se, že něco řekne, ale mlčel. Pouze poněkud se k Miladě obrátil.

„Měl bys však se mnou o tom trochu mluvit!“ řekla vesele.

„Co tě to napadlo?“ podivil se Král. „Co tak z čista jasna? K čemu bych tě už teď provdával?“

„Nevím. Možná, že teď ještě ne!“ živě řekla Milada. „Ale jednou ten čas přijde. Napadne tě to.“

„A co vlastně — co vlastně má být?“ poněkud podrážděně promluvil otec. „Co vlastně chceš?“

„Co chci? Promluvit o tom. Chci ti poradit, jak si máš počínat, abych byla spokojena. Proč bys nepamatoval trochu na má přání, až mi budeš ženicha vybírat? Vím, že najdeš pěkného, ale proč bych ti neměla práci usnadnit a říci ti, jaký by se mi zvláště líbil? Předně, nesmím ho znát... nesmím ho znát!“

„Nemáš tedy dosud nikoho?“ zasmál se Král. „Myslil jsem, že jdeš na mne s někým určitým!“

„Ne, ne, tatínku!“ zvolala. „Pamatuj si hlavní mé přání: Nutno, abych ho vůbec neznala! — Zapamatuješ si to? Neznámý, vůbec neznámý. Nejlépe by bylo, kdyby přijel sám, ze své vůle, ze své touhy, bez lidských rad, zcela sám a náhle, jako blesk. Ale tys můj starostlivý tatínek a budeš mi třeba sám ženicha hledati. Pamatuj si tedy: Mně o tom neříkej ani slůvka. Jenom ať není mrzutý, nemocný nebo rozmazlený. Rozumíš? Hleď, aby byl smělý, neobyčejný, takový, jako byl třeba ten pradědeček, co zpíval po lesích. Takový. Může to být velkostatkář, nadlesní, nebo inženýr. Rozumíš? Zvláštní člověk. Musí se objevit, musí mne okouzlit a osvobodit ode všeho, co se na mne napletlo.“

„A jinak to nemůže být?“ zasmál se otec. „Takhle je to ve hvězdách? Jinak tedy ne?“

„Ne. Jen tak. Známého si nevezmu! Nesmím a nechci. Kdo teď se mnou mluví, — všecko prohrál.“

„Jsi ty blázen! Jsi ty směšný blázen!“ prohodil Král káravě. „Mluvíš a nevíš co. Neznámý! Náhle! To pořád ti mate hlavu ten zpěv po lesích. Velkostatkář! Inženýr! Někdo zvláštní! A osvobodit tě má! No, zapíši si to, bude-li třeba. Možná, že za rok promluvíš jinak.“

V parku procházelo se mnoho lidí, studentíků, vojáků i děvčat. Dětské kočárky stály u laviček. Student Sýkora přecházel tu sám. Milada spatřivši ho, poskočila. Na poslední otcova slova neřekla již nic. Stanula, aby počkala na matku. Shledala však, že je matka nápadně daleko a že stále ještě se s lékárníkem zastavuje, aby cosi důležitého domluvila. Nečekala tedy a ubírala se s otcem lipovou alejí upozorňujíc jej na prožloutlé již kaštany v údolí u Nežárky.

Šalvěj s Terezou pozdrželi se úmyslně. Hned na náměstí, jakmile osaměli, zahovořili se do nezničitelných svých zájmů. Oba opět se vzrušili. Šalvěj zaprosil znova, aby mu Tereza neničila štěstí. Hlas jeho se chvěl, rty mu modraly, nos i oči červenaly. Mluvil opět o svém promarněném mládí. Ujišťoval Terezu, že ona, pouze ona stojí mu v cestě. Věděla, že se mýlí, a rozčilovala se jeho tvrzením. Ubezpečila ho, získá-li si Miladu, že ani nemukne. Nevěřil jí. Zdálo se mu, že lhala, že se v nitru chechtá. A opět mluvil o dvacítiletém svém bezúčelném, marném zbožňování jejích krás a jejích vzpomínek.

„Toho už dost!“ zvolala přísně zamračivši se. „Urážíte mne. Nechápete, možná, že smysl těch řečí mne pokořuje, ale to vás neomlouvá, byl jste přece dospělý a zodpověden za skutky své sám, ne já. Proč tedy ty směšné výčitky? Zbožňoval-li jste mne, byla to vaše vášeň, ne moje. Co jsem měla dělat? Skrýt se před vámi, nebo si vás dát za klobouk? Či mi to mělo být nepříjemné? S tím tedy dost, to vyčítejte sobě, ne mně.“

Šalvěj svěsil hlavu. Kolem sevřených úst ježily se mu vousy. Tereza, jež věděla, že je to znamení jeho rozmrzelosti, nevšímala si toho a mluvila dále:

„Každý mluví o svém hoři, vy nejvíce, ale při tom šlapete člověku na nohy a pliváte mu do tváře, aniž o tom víte. Je třeba trpělivosti, spustíte-li své žalmy. Jste přeplněn svým trápením. Ale budiž. Je vám potřebno ulevit si, to je přirozené. Jenom jediné nechápu. A víte co? Že vám při tom nenapadne zeptati se, co já cítím?‘ Já! Rozumíte? Čím já trpím! Co mne tísní. Kokrháte pouze o sobě. Druhý člověk je dřevo. Ano. Napadlo vás někdy uvážiti, co znamená žíti téměř dvacet let vedle muže, který vám nepoví nic o svých plánech? Pochopíte, co je pro zvědavou ženu taková zavřená světnice? Chápete? Představíte si, co jsem se namyslila, navyzvídala, co jsem se za tu dobu namučila otázkami?“

„Nebuďte zvědava a je dobře!“ prohodil shrbiv se. „Já jsem v zámku taky ještě nebyl.“

„Ale já jsem zvědava!“ zvolala. „Já jsem zvědava! Jsem! A velice!“

„To je ovšem chyba. Za to nemohu!“ zasmál se krátce.

„Ale já také ne, můj milý, já také ne!“ řekla vášnivě. „Já jsem byla a budu zvědava. A představte si, že s touto vlastností musím neustále žíti vedle zavřeného po-

koje. Co tam je? Co tam je? stále se ptám. Bude se vám snad zdát směšným, co řeknu, ale je to pravdivé. On mne tím spoutal, on mne tím k sobě přivázal ne provázky, ale drátěnými lany. Byla jsem stále napiata a stále zaujata, tak že jsem zapomněla na celý svět. To je můj život: řešení nerozřešitelné hádanky."

„Vždyť jsou to často pitomosti, co má v hlavě!" prohodil Šalvěj s příkrostí, jež Terezu překvapila a již si nijak vysvětliti nedovedla.

„Možná, že jsou, možná," odvětila, „ale to nic nemění, temnou hádankou zůstanou. Víte — Tonda vládne, vlastně ve všem vládne, vše stane se po jeho tajném přání. Dělám něco a myslím si, že sama tak chci a najednou pochopím, když je hotovo, že jsem byla nástrojem Tondovy vůle, že se stalo, co on dávno si usmyslil. Urazí mne to, někdy i rozzuří, ale co tím změníte? Zatnu zuby do rtů a mlčím. Snad by to nebylo tak pokořující, kdyby byl nějak zvláště moudrý, nebo nějak vznešený, ale on při tom jeví se vám obyčejně, všedně, až hloupě! Kouká jako sedlák a vás by čert vzal. A sotva jeden plán jeho se uskuteční, už má druhý, třetí a tak neustále. Jste stále u hádanky a on se dívá, jako by nic nebylo. Zabouříte a sám sobě se stanete směšným. A tak já, dítě volných lesů, žába zpupná a smělá, byla jsem sešněrována a spoutána tímhle přihrbeným Tondou, tímto jindřichohradeckým kupčíkem. Ano! To je zase mé hoře, to je moje trápení, o němž vy vůbec nic nevíte!"

Pohodila prudce rukou. Tváře její byly zrudlé.

„Což vy nevíte nic o těch jeho tajných plánech? Vy jste si toho nikdy nevšiml?" otázala se dosti hrubě.

„Ach, ovšem že, všiml!" zasmál se Šalvěj, což bylo Tereze rovněž nevysvětlitelno. „Všiml!" zase zvolal. A opět se zasmál.

„Ale vám je směšno, co mně je hrozno!" pronesla přísně. „Vy jste dvacet let klečel u mých nohou, promarňoval jste své krásné mládí, zbožně se na mne díval, a nevěděl pranic o mém zotročení. A ještě teď je vám ničím, co mne mučí! Proč? Nechápete? Či nevěříte? Či si mne chcete nadobro rozhněvat?"

„Ale, milostpaní, já se směju sobě!" ubezpečoval ji. „Sobě se směju. Já rovněž nikdy netušil, jaké plány právě kutí! Nikdy! Ale já jsem se nikdy pro to netrápil. Mně to bylo vždycky jen k smíchu. Rozumějte mi tedy, vaši hořkost, vaše trápení chápu a myslíval jsem o něm. Vy tím rozhodně trpíte, pro vás je to pokořující. Mně však to bývalo směšné, mně, rozumějte, mně! Považte, že jsem s ním všude chodil a že jsem ku příkladu o vaší známosti neměl tušení. Najednou byla svatba. Do dnes vám nevím pranic o tom, jak se to stalo."

„A myslíte, že já vím?" prohodila Tereza s úsměvem. „Já že něco vím?"

„No, — vy přece víte více než já! Já nevím pranic!"

„Já? Já že vím? Málo, můj milý, až směšně málo!"

„Přece si vás musil namluvit, musil vás poznat, navštívit!"

„Ale to je taky vše!" zasmála se Tereza přitrpkle. „Více nic!"

Šalvěj se rozesmál potřásaje hlavou:

„Odpusťte, že se směju, ale on je prataškář! Podívejte se, jak pitomě jde!"

„Ano! A to je to! Ovce! Nevinná ovce! Čumí a usmívá se. Ptejte se, unikne vám, chytejte ho, vždycky uskočí. Věřit mu nikdy nemůžete, jde-li o nějaký jeho plán. Mluví často pravý opak, jen aby člověk netušil, kam směřuje. Tak máte i s Miladou. Vy se domníváte, že já vám stojím v cestě, ale možná, že je to on, kdo vám nepřeje. Jako ve všem — má i s ní dávno ustálený plán. Zkříží-li mu jej něco, rozmrzí se, ale za to ručím, že zase všecko brzy změní, jak je jemu vhodno."

„Znám ho, pravda, vaří ve sklepě," řekl lékárník starostlivě, „má jistě nějaký úmysl s Miládkou, ale já v této záležitosti mám trochu jiný názor. Bude-li slečna chtít a budete-li i vy tomu přát — nic nesvede, nic, pranic! O to mi jde. Vás chci mít na své straně. O něho se nestarám. Přeje-li mi — netřeba se starat, vyhraju to; nepřeje-li, musím s ním vésti tajnou vojnu. Ne? Co tomu říkáte? Vyhraju? Co říkáte?" Obrátil k ní tvář a oči jeho, třpytivé a prosebné, zahleděly se na ni. „Vyhraju?" opakoval tesklivě a měkce. „Pomůžete? Ať aspoň jednou rozdrobíme jeho plán! Podívejte se, milostpaní, netěšilo by vás to?!"

Umlkla na chvíli. Krok její se zrychlil, čelo zachmuřilo. Náhle pohodila hlavou a řekla:

„E — je to všecko strašné, je to vlastně strašné, co mluvíme!"

„Proč?" podivil se. „Proč strašné? Nerozumím vám."

„Sešli jsme, příteli, za těch dvacet let, sešli. Tehda takový hovor byl nemožný!" promluvila Tereza vážně, všecka nějak podrážděna a zneklidněna. „Hrozně jsme zpustli! Mluvíme vlastně o hrozných a smutných věcech tak cynicky, že se sama sebe lekám. Stárneme . . . stárneme . . . otrlí jsme. Starý člověk je příšerně lho-

stejný a příšerně sobecký. Příšerně! Ne, takhle bychom byli tehda nemluvili. Vy jste promarnil mládí a já se vám směju, já trpěla vládou svého muže a vám je to lhostejno, vy si chcete vzít Miladu a nepočítáte léta, vy mne prosíte o pomoc a já téměř slibuju... Ale to jsou zločiny, to jsou vlastně zločiny, to je vlastně sprosté smlouvání! Sešli jsme, zhrubli a nechápeme, nic už nechápeme!"

Šalvěj mlčel. Slova její ho zklíčila. „Co to mluví?" napadlo jej. „Jaké zločiny? Vymlouvá se... byla vždy trochu popudlivá a zlostná. Jaké stáří? Kdo je starý? Nesmysl! Vymlouvá se. Měl jsem mlčet, neměl jsem se jí svěřovat. Teď všecko ví a snadno mne ovládne. Vše bude podle jejích přání. A bojuje zarputile za svůj trůn, chce se na něm udržet zuby nehty. To je smysl všeho, co mluví, tolik už mohu chápat. Ano. Nemůže — nemůže to přes srdce přenést, abych já si vzal Miladu. Svede to i na Tondu a udělá z něho Napoleona, vůdce, který všecko řídí. Najednou je z něho genius, dříve byl jen příštipkář. A co všecko mi namluvila! Neví ani, jak si ho vzala. Nic, nic nevěděla. Spadl z nebe. Nic jí nepověděl. Přijel a bylo to. A ani potom jí nic nevysvětlil. Takové nesmysly! A já poslouchám jako hloupý!"

Pozvedl hlavu a pohleděl na Terezu. Mračila se stále a zrychlovala krok.

„Nespěchejte za nimi," řekl, „poznali by... nespěchejte."

„Je mi z těch vašich řečí trapno. Stárnutí — toť bída!" prohodila chvatně a mrzutě. „Strašná bída!"

„A, prosím vás, milostpaní," otázal se lékárník, „co tedy dělat?"

„Vím, vím, že se nic nevrátí, dobře vím, že to není možná," pronesla tiše. „Už ne... už nikdy ne!"

„A, milostpaní, vy opravdu nevíte, jak o vás Tonda zvěděl?" otázal se stanuv na okamžik. „Ani to nevíte? Je to možná?"

„Nevím. Nesčíslněkráte jsem se ho na to ptala, ale nikdy mi nic nepověděl, pranic!" odpověděla oživnuvši. „Ostatně, vy snad něco víte, stýkali jste se a chodívali jste spolu za děvčaty."

„Ano, ale o vás neměl jsem ani zdání," sděloval Šalvěj, „ani potuchy. Neřekl mi pranic. O Dobříši jsem sotva věděl, a o dobříšských lesích jsem jaktěživ neslyšel. Ba, ani jsem nevěděl, kdy u vás prvně byl. Bůh ví, jak to provedl. Lišák! Myslil jsem, z novin —"

„Ach, kdež!"

„Jak tedy? Bůh suď. Jen vím, že lesy měl rád. Ne však hned. To přišlo najednou. Zdá se mi, slyšel něco o Dobříši. Nevím. Najednou lesy. Jezdívali jsme spolu do Jemčiny. Toužil po myslivecké dcerce. Navštěvovali jsme všecky myslivny, znali se kde s kým. Ale nikde se neuchytil. Totiž všude a nikde. On velice se dívkám líbil pro tu svou uzavřenost. Vy mi rozumíte. Mluvil dost a dost, ale každé holce našeptal, že je v jeho srdci tajemství. Ženská vedle tajemství, toť víte — zbláznit se může. Měsíc před svatbou mi řekl, že se nikdy neožení. Taková slova! Kdo by si byl pomyslil! V tu dobu rád po lesích bloudil. Když vál vítr a šuměly, mlčel — a jen lítal. Kdež by mne bylo napadlo, co to znamená! To už o vás jistě věděl!"

„Ach, věřím!" prohodila Tereza zahoupavši slunečníkem. „Znám ho! K nám přijel neohlášen kočárem. Jednou dopoledne, v neděli. Ptal se otce na silnici, jak daleko je do Prahy. Nějak se zapovídali a otec ho pozval na salám a sklenku vína. Seznámili jsme se. On velice se rozveselil. Když jsme se na chvíli ocitli v pokoji sami, prohodil náhle: A což, slečno, vzala byste si mne? — Zasmála jsem se a řekla: Ano! — On se poklonil a odejel. Myslila jsem, že to byl žert a zapomněla jsem na to. Ale najednou tu byl dopis, abych se připravila ke svatbě. Šlo to ráz na ráz." V tu chvíli přiklonila se k Šalvějovi a zašeptala: „Ten student Sýkora je zde. Roztomilý klučík."

Lékárník ani hlavou nepohnul, ale oči jeho zatěkaly kolem. Byl zardělý.

„Vraždit, vraždit bych měl všecko kolem sebe!" pomyslil si s vášnivostí. „Vraždit!"

Král s Miladou na ně čekali. Smáli se. Šalvěj se rozněcoval. Z Milady, stojící na slunci, šířilo se kouzlo. Král, opíraje se o hůlku pozoroval pohyby i tvář lékárníkovu, jenž spěchal k Miladě. Pomnul si bradu a ukázav hůlkou do údolí pod zámek prohodil cosi, čemu však nikdo neporozuměl. Poklepal si pak rukou na čelo, jako by naznačoval, že někdo provedl cosi hloupého, ale nebylo jasno, oč zde šlo a koho se to týkalo. Tereza však dobře si povšimla tváře mužovy, jež v krátké této chvíli několikráte, a ne nepatrně, se proměnila, a domnívajíc se, že pochopila, oč jde, všecka se zarděla. Na ňadrech jejích bylo znáti, že je velice vzrušena. Hněv a blýskavá nenávist vřela jí z očí, ale nebylo zjevno, kdo ji v tu chvíli pokořil. Odvrátila se od muže i od lékárníka a otevřevši slunečník vystoupila ze stromořadí.

(Pokračování.)

*

Dr. Tad. St. Grabowski:

POLSKÁ ZPRÁVA.

(Dokončení.)

Duchem i srdcem tvoří a vlastní krví píše „literární cikán", zřídka kdy se ozývající, ale výtečný, M a c i e j S z u k i e w i c z. V jeho kuse „P o š e d é m d n i . . . s l u n c e" se setkáváme s pokusem, velice obratně zpracovaným, o spojení dvou akcí, které neustále spolu souvisí, a z nichž jedna představuje poslední fási životní niti se domotávající, kdežto druhá tuto nit teprve zachycuje, rozpřádá ji z kukle životního vědomí, teprve se probouzejícího. Této hluboké citovosti čisté, poetické duše však nepochopily omezené mozky některých kritiků polských, prožrané cynismem a řemeslnou routinou — bezradně těkaly touto krajinou cizí i neznámou, nevědouce, jaký vlastně soud vynésti o novém díle Szukiewiczově.

Toť vše, co přineslo poslední pololetí. Přidati sluší zmínku o velice zdařilé věci T a d e u s z e R i t t n e r a pod názvem „D o n J u a n", známé již z vídeňských posudků, kterou nepotkal týž osud, jako u Szukiewicze, pouze proto, že se objevila napřed ve Vídni a tam byla náležitě oceněna. Však je také p. Rittner chytřejší než p. Szukiewicz, nestůně citovostí a do Vídně přivezl se srdcem i svou osobu — Szukiewicz odevzdal je celé na pospas „velikého" Krakova.

Z populárních zjevů divadelních, vyvolaných jubileem kn. J ó z e f a P o n i a t o w s k é h o, uvésti dlužno dvě věci, do jisté míry zdařilé, a sice „K n í ž e t e J o s e f a" od M i c h a l i n y M o s s o c z o w y, tři obrazy ze života hrdiny, jenž zachránil čest Polsky ve chvíli krajního úpadku jejího — věc dosti obratná, však bez originality. Chudoba obsahová je zřejma v prvých dvou obrazech, třetí je nejlepší, patrně působením poesie Wyspiańského, jehož „Wesele" vtisklo práci nepopíratelnou pečeť. Spíše poetickou rozplývavým lyrismem svým, ale právě proto málo divadelní byla „K r á l o v s k á p í s e ň" od T. W i ś n i o w s k é h o, jenž stále častěji tíhne k prknům divadelním, ačkoli jeho talent jeví vynikající náklonnost ke směru zcela jinému. Jeho píseň jest vskutku nádhernou písní slov, nálad i citů lyrika, dojmům přístupného, ale jako nemá nic společného s králi, tak je vzdálena ducha dramatu i divadla. Jako příležitostné zjevy, které mají býti projevem holdu poslednímu vůdci samostatné Polsky, obě díla důstojně splnila své poslání.

Zmíniti se ještě dlužno o dvou kusech, nově vystavených: o „K r á s n é ž e n u š c e" M. B a ł u c k é h o, kratochvíli, sehrané při plném hledišti, protože je bližší Weber-Hennequinově „Paní presidentové", jakož i o „O k n ě v p r v n í m p a t ř e" od J. K o r z e n i o w s k é h o, jubilejní práci na počest zasloužilého spisovatele, dávané před prázdnými sedadly i ložemi. Nové nastudování „Soudců" od W i s p i a ń s k é h o sem nepatří jednak pro vysokou linii uměleckou, jaké nevšední dílo toto dosahuje, jednak pro svou neaktuálnost při tak podivuhodné změně v zálibě uměleckého obecenstva krakovského. Zdůrazniti sluší s uznáním, ale i s výtkou, že konečně po dlouhé přestávce vystaveno dílo slovanské, „P a n í s e s l u n e č n i c í", od chorvatského dramaturga „I v a V o j n o v i č e. Ačkoli volba nebyla zrovna nejšťastnější, věc vyvolala mezi znalci umění upřímný zájem. Kde však je opravdový repertoir slovanský? Viděl kdy někdo na polském jevišti nějaké dílo slovenské, srbské, bulharské nebo rusínské? Ještě nejčastěji se objevují ovšem díla ruská, ale kolik jsme viděli českých nebo chorvatských? Na prstech jedné ruky by se daly spočísti všecky práce z uvedených literatur, vystavené v Polsce.

L v o v, ačkoli v theorii se honosí vysoce vyspělou ctižádostí, kdežto v praxi se spokojuje nejotřelejší mincí, obohatil loňský repertoir sotva jediným kusem větší ceny umělecké. T a d e u s z R i t t n e r uvedl tam své „L é t o", lékařské studium psychopathické, jak jej někteří kritikové pojmenovali a někteří umělci pojali. Než v tomto názvu a v tomto pojetí leží celá ledabylost, se kterou posuzováno dílo, jež při svém „psychopathologickém" námětu je znamenitým dramatem (ačkoliv ironicky nazváno „tragikomedií"), vyznačujíc se velikým bohatstvím citu a úvah, kromobyčejnou subtilností v pozorování a líčení nejzáhadnějších stavů lidských duší — duší slabých, znavených, vlastní trýzní vyčerpaných. Sama myšlenka — 22letého mladíka, jejž k životu vzněcuje sdělení, že prý zemře za několik měsíců, ale vlastně jej ubíjí přesvědčení, že to byl jen klam a že ho očekává dlouhý život, před nímž se ta papírová duše hroutí a tetelí — ta myšlenka, sama sebou originelní, v dramatickém zpracování svědčí o talentě, stále se rozvíjejícím. S jiné strany však může mu hroziti nebezpečí: v „Létě" je slyšeti živý, nervósní, polo cynický, polo bolestný smích B e r n a r d a S h a w a. Pravda, pozadí i ovzduší, ve které Rittner vkročil, jsou z míry blízky Shawovi, a od vlivu takového spisovatele není tuze daleko k — manýře a napodobování.

Jiného druhu je „veselá komedie o 3 jednáních" nebo spíše fraška „L o l i n o m a n ž e l s t v í" od H e n r y k a Z b i e r z c h o w s k é h o. Uvádím tuto věc pouze jako příznačný a nyní chorobný zjev v Polsce, jak se píší komedie dle vzoru Zapolské, která se již dnes může pochlubiti, že vytvořila skutečnou „školu", byť ne zrovna příliš vzornou, pro mladé dramatiky polské. Není to její vinou, nýbrž těch, kteří napodobí její vzor, nemajíce výborného pozorovacího talentu jako ona a pochopení pro uměleckou mez, cíl a úkoly, jaké má na př.

„Morálka paní Dulské". Uvádím frašku Zbierzchowského také z té příčiny, že vyšla z péra nadaného spisovatele, majícího za sebou řadu prací, svědčících o básnické duši jeho. Naproti tomu „Lolino manželství" jest nejbolestnějším skřekem v jeho tvořivosti přes to, že vyvolalo u známé chamradi lvovského divadla hlasy obdivu a uznání. Škoda spisovatelova talentu na takové kusy, byť i pro — Lvov.

O varšavských divadlech bylo by příliš mnoho říci, o poznaňském příliš málo. Pročež končím, ponechávaje si tato divadla na jinou chvíli.

LITERATURA.

J. Arbes: Z *galerie českého herectva.* Studie a črty biografické II. Sebraných spisů díl XXXV. Nakladatel J. Otto v Praze.

Kniha studií kulturně historických, přípravného materiálu pro dějiny naší doby, jehož cena bude stoupati. Jedině Arbes svého času dovedl uvědomiti si důležitost včasného zaznamenávání fakt ze života současníků či bezprostředních předchůdců — vyplývala mu ze skutečnosti, jak druhdy bývá naprosto nedostatečný a nespolehlivý materiál k posouzení a spracování nedávné minulosti. V druhém svazku „Galerie českého herectva" jsou životopisné studie divadelní vedle drobných črt o Kateřině Podhorské, Terezii Seifertové a Albině Heintzové, jichž památku po zásluze upevňuje, zabývají se zjevy bohatýrské doby našeho divadla: Sklenářovou, Fr. Kolárem, Seifertem, Mošnou; jsou to nazvíce snůšky materiálu, zachráněného v poslední chvíli se statistickou přesností a svědomitostí v pravdě Arbesovskou. Nade všecky je však cenná obsáhlá studie o Máchovi jako herci; s nejvytrvalejší láskou a pílí stopuje autor památky života básníkova, doplňuje jeho lidský obraz novými objevy a osvětluje tak nejen jeho život, ale i podobu jeho vrstevníků, jmenovitě J. K. Tyla. S ostatními studiemi, kterými Arbes život svého miláčka Máchy pronikal, představuje tato práce bohatý podklad, z něhož lze budovati životopis básníkův — a jest škoda, že všechny své práce k němu se vztahující nepojal Arbes v jediný souvislý svazek jednoho neb více svazků svých sebraných spisů. Hodnota práce Arbesovy tkví také v tom, že při své obsažnosti a výstižnosti je zároveň ve slohu křišťálově jasná a stručná. Vedle spousty literárně-historických essayí dnešní doby, na hony vzdálených stručnému vyčerpání látky, a ve snaze po svérázném, vlastní uměleckou oprávněnost dokazujícím slohu, upadajících ve hledanost výrazu a slohové zúmyslnosti a umělůstkářství — jest četba Arbesových vývodů, matematicky přesných, železně logických skutečným okřáním. Chorobou autorovou a jeho úmrtím lze vysvětliti, že při korrektuře nebyly opraveny některé omyly ve studii, věnované Seifertovi.

Kaz.

*

J. F. Karas: *Krvavé krůpěje.* Hrst povídek historických. Nakladatel Fr. Švejda v Praze.

Autor šesti knih veršů, sedmi prací dramatických, z nichž mnohé dočkaly se už třetího vydání, a deseti knih prós, z nichž čtyry romány označeny jsou poznámkou „rozebráno" — tedy autor zajisté populární, přichází s novou knihou povídek, námětů historických, čerpaných vesměs z dějin Moravy ve stol. XVII. Hned prvý odstavec prvé práce prozrazuje slohem i obsahem, že autor je přímým epigonem V. Beneše-Třebízského — v ostatních pracech přímý vliv tohoto jest poněkud mírněn a stává se patrnou snaha dobovým zabarvením mluvy dáti příběhům životnějšího rázu. Nicméně všude zbývá mnoho tirád, zbavujících práce stručnosti, jaká právě dějepisným prácem je přiměřena, a jakou vynikají naši klassikové historického románu. O vervě dramatika svědčí črta „Soldateska", vypravovaná celistvým, živým proudem. Kniha patrně určena je nejširším vrstvám čtenářstva a snaží se líčením bolestných křivd vzbouřiti jeho mravní cit, — tendence jistě ušlechtilá. *Kaz.*

HUDBA.

Národní divadlo vypravilo již ke sklonku sezóny Charpentierovu hudební báseň *„Julien".* Zajisté bylo k tomu v prvé řadě vedeno úspěchem starší „Louisy" téhož skladatele, jež se stala dosti trvalou součástkou našeho repertoiru operního. „Julien" jest také skutečným pokračováním „Louisy", aneb ještě spíše novým variantem na totéž thema „Život básníkův", jež původně vytvořil Charpentier jako kantátu. Kdežto však druhý variant — Louisa — znamenal vzestup, jest tento třetí variant uměleckým sestupem a to značným, po všech stránkách. Již libretto, jež jest opětně dílem skladatelovým, nevyrovná se librettu „Louisy". Myšlenkově jest velmi slabé, ba otřepané, děje téměř není. Hlavní a vlastně jediná osoba kusu, básník Julien, vystupuje tu v řadě vespolek nesouvislých obrazů, jež mají podávati jeho umělecké boje a konečné podlehnutí. Ale nepodávají toho, nýbrž slyšíme jen únavné abstraktní monology Julienovy, jež svou plochost a frásovitost špatně skrývají pláštěm t. zv. „symbolismu".

Scénicky i hudebně čerpá „Julien" zcela z fondu dřívějšího. Vše, co v „Louise" působilo, jest v „Julienu" opakováno, jenže bez vnitřní dramatické nutnosti, prostě jako divadelní a hudební effekty v špatném slova smyslu,

prázdné a trhající kulisy. Na jedné straně je to bombast velkých ensemblů, jež zvláště v obraze „V chrámu krásy“ působí přímo odpudivě, na druhé straně sentimentalita lyrických scén, jíž jest celé dílo prosáklé. Vrchol banálnosti této poetické, scénické i hudební „lyriky“ jest dosažen v druhém dějství, odehrávajícím se na Slovači, tedy v prostředí našemu obecenstvu zajisté neobyčejně sympatickém, což kvitováno bylo chladem, s jakým se tento akt, přeplněný přece dojemnými effekty, setkal.

Výprava díla byla v pravdě nádherná a chef opery nastudoval operu v orchestru i ensemblu vzorně. P. Schütz jako Julien nemohl ovšem vytvořiti nějaké životní „postavy“ z tohoto básníka, který není osobou, nýbrž jen konglomerátem frásí; i nezbylo mu, než uplatňovati svůj sonorní tenor v četných effektních kantilénách díla. Pí. Bogucká v řadě žen, jež tu musí průběhem opery představovati, z téhož důvodu se herecky neuplatnila, vyjma poslední svou metamorfosu, v níž představuje pařížskou kurtisanu. Je to jediná postava opery, jež jest z masa a krve, a pí. Bogucká ji podala výborně. Všechny ostatní postavy díla jsou jen episodní.

Dr. Otakar Zich.

TÝDEN.

V Čerčanech, kde dlel za zdravím, zemřel 5. června t. r. v mladém věku 29 let spisovatel Karel Půlpán, redaktor „Mladých Proudů“ a „Nového Člověka“, jeden z nadšených a pracovitých mladých zápasníků o hmotné i kulturní dobro našeho dělného lidu. Půlpán narodil se r. 1885 ve vídeňském nalezinci, rodičů nepoznal a dlouho se probíjel trpce životem; snad proto působí jeho románky a povídky takovou životností a pravdou. Jsou to knihy: „Na tvrdých cestičkách“, „Bez plachet“, „Černé obrázky“, „Chudé děti“, „Vzpoura“, „Bez maminky“, a „Román dítěte“. Je v nich mnoho autobiografického a ozývá se z nich mnoho nezaviněné lidské bídy a smutku. —n—

*

Pokroky „umělecké výchovy“. V těchto dnech dávána byla na Vinohradech Nedbalova opereta „Polská krev“ jako představení — pro studentstvo! Je ovšem pravda, že na tomto divadle je tak chudý operní repertoir, že je těžko z něho vybírati pro studenty, ale pak by páni professoři, kteří o výběru tomto rozhodují, neměli raději dávati nic než vésti studenty na operetu. Že je autor „Polské krve“ Čech (ač jest komponována německy), nerozhoduje: brak zůstane brakem, ať jest od Čecha nebo od Němce, a p. Nedbal zajisté má o tom totéž mínění. Takto „umělecky“ vychovávati studentstvo není třeba, tak ho vychovává jeho mimoškolské okolí více než dostatečně*); a pánové, místo aby tyto vlivy paralysovali, dávají jim sankci! Necítí, že tu běží o zásadní nazírání na umění? Teď nechybí již, než aby se uvolnil z úzkoprsosti i činoherní repertoir studentský a obohatil fraškou ze smíchovské areny!

*

Bylo svého času úspěchem, když generace let osmdesátých emancipovala se od t. zv. moravské kritiky, která plody krásného písemnictví hodnotila téměř výhradně po stránce jazykové. Ale osvobodivše se od této mluvnické policie upadli čeští autoři v takovou volnost, či spíše nevázanost mluvnickou, až nadobro ztratili pojem, že ryzost jazyka, přesné zachovávání jeho přirozeně vyvinutých pravidel, je pro ducha jazyka a založený na něm sloh totéž, co matematika a geometrie pro architekturu. Smutnou zásluhu o to má moderní cizí literatura a její velmi chatrné, násilně doslovné překlady, které odnavykly naše literární debutanty a autory myslit v duchu českého jazyka a naučili je shánět odlišný způsob vyjadřování tím, že násilně přizpůsobují vyraz cizí jazykové skladbě. Jeví se to ve výrazech jednotlivých, i ve slohu, najmě v slovosledu. Také tu jsme prolnuti německým myšlením a původní česká prósa slohem i výrazy vypadá druhdy jako překlad z němčiny. Čtěte příklady: „Klesl náhle u toiletního stolku za ním stojícímu komisaři do náruče.“ — „V tom okamžiku dvě řady před ním sedící slečna v bílé bluzičce se náhle obrátila.“ Jaká nedbalost myšlení, jaká nedisciplinovanost v seřaďování slov, v oddalování pojmů a vazeb logicky patřících v těsné spojení. Stručné a krásné vyjadřování souřadnými a podřadnými větami zmizelo. Ovšem, němčina ho nemá a ráz mateřštiny je nám již cizí. Nelze tu uváděti dokladů, jichž nasbíráte za hodinu četby některého nového autora; byly by jich sloupce a utonuli bychom v jednotlivostech. Tu je potřebí souvislé nápravy, takořka školního poučování jednotlivců. S povděkem pozdravujeme ustavení se „Jednoty Svatopluka Čecha“, jež o Letnicích ohlásila svou příští práci na očistu naší mateřštiny, boj proti jejímu zněšvařování, kterému mimoděk podléháme.

*

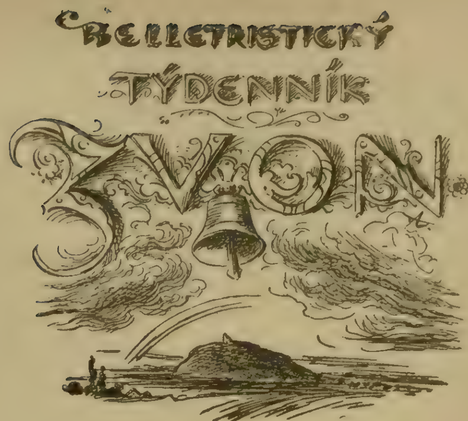
* V Berlíně založen byl spolek norských spisovatelů, umělců a herců. Za předsedu zvolen Björn Björnson. O

*) Bylo také vyprodáno, jak noviny oznamovaly. A jak by ne! Na „Cudnou Barboru“ by se vyprodalo třikrát za sebou.

V Praze, dne 12. června 1914.

Majetník: Druzstvo spisovatelů. — Zodpov. redaktor a vydavatel: Fr. S. Procházka. — Nakladatel: Česká grafická akc. společnost »Unie« v Praze.

Tiskem »Unie« v Praze

Karel Leger:

TETIČKA PROTEKCE.

(Pokračování.)

Na konci města v zapadlé končině stála dosti smutná budova, jednopatrová, žlutě natřená, s okny jakoby uplakanými bez záclon a bez květin. Několik vyšlapaných cihlových stupňů vedlo z ulice ke dveřím, nad nimiž rozpadával se starý městský znak. Zahrádka za domem však byla samý květ, akáty staré, nepěstěné právě tam kvetly v záři jarního slunce. Všichni obyvatelé neútulných příbytků pod ochrannou střechou chudobince, jak se zdálo, byli na dvorku, ze studených zdí na sluníčko vylezli jako zimomřiví brouci. Stařečkové, babičky chrchlající, nemocemi sklíčeni, ohnuti na berličkách. U kamenné zdi stáli ve skupinách, něčím podrážděni naříkali, hubovali chraplivými hlasy. A zlostně se hádali mezi sebou. Na zemi uprostřed dvora na hromadě dohořívala sláma, třísky z nějakých truhlic. Čpavý dým vystupoval modravými kotoučky ze šedého popelu, v tichém vzduchu se rozplýval. Stařečky dráždil ke kašli.

Když komisař dovedl oba soudruhy na dvůr, nikdo si jich nevšiml. Z kouta ozývala se ostrá hádka.

„To nic, pánové!" řekl Paroubek. „Rozkázal jsem, aby dnes byl tu pořádek udělán. Máme několik nepolepšitelných lenochů, neuklidí, nevyčistí svoje světnice, hmyzu tam plno měli. Pálíme tedy jejich slamníky, truhly a kufry, abychom se neřesti zbavili, jiný prostředek už nezbyl. To nic — pohubují si ovšem, ale bude čisto. Novou slámu si někde vyprosí, truhly nebo kufry koupí."

„Ne, já nedám! nedám!" ozývalo se z kouta vřískavým hlasem.

„Musíte, pan komisař poručil!" odpovídala vysoká, kostnatá žena s vlněným šátkem na hlavě, se širokou kanafasovou zástěrou a se svazkem klíčů po boku. Rozhrnula vidlemi popel, aby oharky znovu vzplanuly a již vlekla starou truhlici k ohni. Snažila se odtrhnout otevřené víko, polepené uvnitř malovanými obrázky.

„Nedám!" babička jako věchýtek, ale s jiskrnýma ještě očima, které se leskly pláčem i zlostí, přiskočila, chytila truhlu s druhé strany.

„Pusťte!" — „Nepustím! moje truhla. Podívejte se, mám tu obrázky nalepené na památku. Z domova ještě ji mám, když jsem šla prvně do služby. Nechte mi ji, prosím vás, Vokounko, paní správcová!"

„Pusťte! — Proč truhlu nečistíte?"

„Čistím, nemohu za to, že jiní — Podívejte se, paní správcová: tenhle obrázek svatý dala mi maminka, Ježíška s beránkem, podívejte se — modlívala jsem se před ním! A tenhle mi přinesl nebožtík muž z pouti, když za mnou chodil, tyhle dva mám po dětech, maličké mi umřely. Smilujte se, nepalte! Nepustím! Nechte mi truhlu!" Babička vzlykala, hlas jí přeskakoval.

„Pan komisař poručil!" tvrdě odpovídala správcová. Byla si vědoma své moci. Stařenky u zdi reptaly. Jen jedna se ozývala štěkavě: „A když mně spálili truhlu, ať Matoušce taky!"

Nějaký dědek holohlavý bez čepice, silný ještě a zdravý, se starou začazenou dýmkou zakašlal a řekl rozvážně (dědečkové tu vůbec hovořili všichni velmi rozvážně na rozdíl od rozčilených babiček): „Kdyby jí, babě, Vokounce, Matouška dala

pětník, mohla by si truhlu nechat i s tou havětí — vždyť to znám!"

Správcová slyšela, ale jen zlým pohledem šlehla po dědkovi. V chudobinci se povídalo šeptem, že toho starého lysohlavého Lupínka (býval polním hlídačem) má ráda. Do světnice mu v zimě dávala víc uhlí než jiným, nehubovala, když se zatoulal a přišel pozdě večer domů. A když sama pekla vdolky, řepánky či zelníky, podstrčila mu jeden, dva — a dědek byl nevděčný, drahotu dělal, zlobil jen Vokounku. Vdolky její snědl, olizoval se, ale jenom proti ní popouzel. „Co taková! Paní tu chce dělat a sama je horší žebrota nežli my. Její nebožtík táta chodil do polí krást. Že ji tady udělali správcovou? Však víme proč! Dokud byla mladá, komisarovi posluhovat chodila!" Nic nedbal na zlostné její pohledy, jen z dýmky zabafal, ušklíbl se. Prý ze žárlivosti dědek tak ji zlobil, kde mohl.

„Vy, Lupínku, mlčte, nic vám po tom není!" pravila Vokounka, ale docela mírně. „Pořádek a čistota musí být."

„A když mně truhlu spálili, ať Matoušce spálí ji také!" zaštěkla opět maličká, velmi sešlá babka, sedící u žhavého popela na kameni. Podpírala oběma rukama hlavu — měla ji jako oteklou, chorobně opuchlé tváře, oči zardělé — chvílemi vzala hůlku, hrábla do popela a vybírala z něho přepálené hřebíky a kousky železa. Měla skrýš, kam schovávala nalezené kosti, železo a sklo, a kořist svoji prodávala čas po čase v kořalně za sklenku rosolky. Dívala se na truhlu Matouščinu a bezděky poznamenala: „Tam je železa! Celý okovaný je ten její kufr, ještě po starodávnu!"

„Dejte pětník Vokounce, Matouško!" ušklíbl se Lupínek.

V tom ze zahrádky, která byla ode dvora oddělena polámaným plotem — za zimy chudáci, kde mohli, kradli z něho dříví, aby se trochu zahřáli, když vyměřené porce uhlí nedostačovaly — lehounkými krůčky vyšla maličká, štíhlá panenka. Vskutku jako panenka vosková, čisťoučká, s bílou jemnou pletí v obličeji, s dětsky drobnýma ručkama, v černých hedvábných šatech otřelých, zpuchřelých, ale spravovaných se vzornou pečlivostí, skleněnými korálky ještě zdobených. A hlavičku bez šátku měla jako sníh — vlasy na podiv zachovalé stříbrem se na slunci zaleskly. Měla roztomilý úsměv na vybledlých rtech i v černých, velikých očích. Přistoupila k Vokounce, správcové, sepjala ruce, zamnula dlaň o dlaň jako malá školačka a přimlouvala se lichotivým hlasem: „Smilujte se! Ano? — Proč ubohou Matoušku trápíte?"

„Pan komisař poručil!" odsekla nevrle Vokounka. „Proč vy se za každého přimlouváte? O sebe se starejte!"

„A kdyby tu byl pan komisař, sama bych ho pěkně poprosila!" slibovala panenka Matoušce. „Mně by neodřekl!"

„To je ona — tetička Protekce!" ukázal oběma přátelům komisař Paroubek, stoje ve dveřích vedoucích na dvorek. Snad promluvil hlasitěji, nežli chtěl, snad jeho šavle o dlažbu zařinčela — všichni dědečkové i babičky ohlédli se k nim. Narovnali se dědečkové, dýmky vzali z úst, všichni pozdravovali: „Dej Pánbůh šťastné dobrýtro!" Na některých tvářích objevily se rozpaky a nejistota. Proč zase komisař jenom přišel? Co chce? Včera poručil pálit slamníky — co dnes? Pánové na radnici pořád něco vymýšlejí, nedají pokoj!

A tetička Protekce už se rozběhla jako křepelka přímo ke komisařovi, jen se jí bílá hlavička klepala. Ručky sepjala. „Pane komisaři, vzácný pane, dobrodinče, babičky se modlí za vás každý večer a Matouška nejvíc — račte se smilovat!"

Komisař s úsměvem hleděl na maličkou, nakroutil si vous. „Nu, poznáváte ji? což, vaše blahorodí?" pravil soudruhům. „A vy, paní Vizingrová —" vyvalila oči, dávno již neřekl jí komisař: paní Vizingrová! — „Hleďte, koho jsem vám přivedl. Pamatujete se na tyto pány?"

Zavrtěla užasle hlavičkou. — „Já jsem Guldener!" — „Já Charvát, inženýr," hlásili se. Guldener smekl klobouk a velmi zdvořile se uklonil, ale při tom dával znát, že je to pouhý žert.

Charvát zadíval se do vybledlých, svadlých tváří bývalé krásky. „Nepamatujete se na mne?" Vrtěla hlavičkou. Vzal její ruku malou a seschlou, pohladil a políbil na prsty. Ucítil vůni — jako z uschlé resedy a levandule, jak ve starých skříních je zavřená — zbytek oné omamné vůně rozkvetlého mládí, kterou kdysi hlava se mu až zatočila —

„Ach, Bože!" vykřikla, zarděla se jako panenka od bílých vlasů až po tenké hubené hrdlo — div, kde se v tom drobounkém těle ještě tolik krve našlo! — sklopila oči a ve zmatku lehce stiskla mu ruku. A najednou řekla: „Pamatuji se již. Mám teď k stáru nějak špatnou paměť. Nepoznala jsem vás prve, ale teď už vím — jste pan Charvát, Jeníček Charvátů, že ano? Jednou jste byl u mne, takový maličký hezký hošík, do gymnasia jste šel, pamatujete? Měl jste takové hezké hnědé oči." A znovu se začervenaly voskové její

tvářičky. Odněkud z daleka teprve inženýrovi Charvátovi v duchu vynořila se zapomenutá již chvilka.

„Ano, vzpomínám. Již tehdy byla jste ke mně tak laskavá. I později —“

Zvedla oči, zadívala se naň, ruku položila si na čelo. „Odpusťte“ — zašeptala, „už se nepamatuji. Ne!“ hlavičkou zakroutila, „ne, jen vás vidím malíčkého; takhle jste mi hlavou sotva dosahoval“ — okázala na svoje propadlá ňadra. „Takový hezký, bělovlasý hošíček.“

„Nepamatujete se“ — (Charvát chtěl říci: „milostpaní!“ ale opravil se) — „moje zlatá paní, jak jste za mne orodovala —?“

„Kde?“ znepokojena se zeptala.

„U ředitele Dajana.“

Chvilku přemýšlela. „Tomu již je dávno, tak dávno. Ředitel umřel, víte? Nepamatuji se už ani, kdy.“

„Také za mne jste orodovala!“ hlásil se Guldener.

Rychle zakývala: „Já vím, já vím! Za každého jsem prosila, za každého orodovala — ale zapomněli pak na mne.“

Guldener rozpačitě kousl se do rtů. „Máte pravdu“ — (i jemu chtělo se říci: milostpaní!) — „nevděk vládne světem, zapomene se na dobrodiní. Ale“ — sáhl rukou za kabát. Inženýr uhodl, že hledá tobolku a zdálo se mu v té chvíli urážkou, dávat almužnu nebohé stařence. Zadržel přítele. „Nech!“ zašeptal, „milosti rozdává ona, ne my!“

Zatím kolem komisaře Paroubka sehnali se dědečkové i babičky. Každý z nich měl něco na srdci, prosbu, žalobu.

„Vzácný pane, jemnostpane, dobrodinče!“ naříká babka zachumlaná v šátku s bradou podvázanou. „Račte mne dát do jiné světnice — tuhle s Matouškou ostávám. Matouška přijde večer opilá — račte dovolit — jen bručí, řeknu jí: Matouško, miláčku, lehněte si, hezky spěte — jemnostpane, já vždycky zdvořile, ale ta — bručí a zpívat začne, když chci spát, a dveřmi bouchá. Po žebrotě jen chodí a mohla by do práce, na pole k hospodáři někam. Co vyžebrá, propije.“

Matouška se ušklebuje, „Takové panstvo je to!“ syčí v odpověď. „tahle Polednová, rukavičky nosí, polena dříví, když dostaneme, hází celá do kamen, aby štípat je nemusila, aby si ručičky neumazala, jako bychom nebyli tady všichni stejní — samý žebrák!“

Dědek ohnutý v kříži, jako zlomený, jen hlavu vyvrací dozadu, mluví-li s někým, žaluje: „Tuhle Lacina řekl mi včera, že mne dcera vyhnala na ulici, aby se město o mne staralo. Řekne-li mi to ještě jednou, nebudu tady — ne, odejdu, nepotřebuji v takovém podruží být. K dceři půjdu, má úředníka, už mi dávno vzkázala, abych jen přišel. Má vlastní domek, ano, a každý rok prasátko zabíjejí —“ Lacina jízlivě radí: „Jen jdi, kamaráde, jdi si k dcerušce. Vykrmí si tě a zabije — che!“

„Hlad máme!“ ozývají se skuhravé hlasy. „Jen suchý chléb, co vyžebráme, jíme — zatopit si nemůžeme, uvařit polévku, správcová uhlí nechce už dávat.“

„Což pak je těm, kdo mohou ještě si přivydělat a do práce chodí — ale já! Ať se někdo podívá na mé ruce zchromlé!“ naříká Polednová. „Padesát let jsem pracovala poctivě a teď co z toho mám? Zle je chudému člověku ve stáří. A paní správcová uznání nemá, chce, abych uhlí nosila — takovýma rukama!“

„Dostala jsem, milostpane, dvě koťátka, hezounká, trojbarevná“ — žaluje jiná babka, „a tuhle Vokounka, chci říci: naše správcová, poručila, abych je hned do řeky hodila. Taková hezká koťátka!“

Správcová ječí vztekem, hájí se proti všem, vyhrožuje, obličej jí rudne, brada se klepe, oči svítí. Komisař potahuje černé vousy, řinčí šavlí a krotí vzbouřené živly. Bezpochyby kratčeji byl by hotov, ale dnes před kamarády mírní hlas, moudře domlouvá a rozsuzuje. Chrání Vokounku, správcovou. „Jak by ne!“ šeptají zlomyslné babičky.

Paní Vizingrová ještě stojí celá zmatená, v rozpacích dívá se na svoji ruku, tam, kde ji políbil Charvát. Pálí to nějak. Směje se ostýchavě, neví, netropí-li si host jenom žerty z ní, stařenky ubohé. Ale inženýr Charvát je docela vážný a zdvořilý a také ten žid Guldener — pamatuje se naň, nic neměl, div hladem neumíral, na obědy docela kdysi chodil k ní, v kuchyni se služkou obědvával — nevysmívá se jí. Osmělila se, důvěrně povídala:

„Odpusťte, pánové, u nás je to neveselé, tihle chudí lidé tady jsou ubozí, vzdělání nemají a bída je tu. Nějakou almužnu dostanou, dědečkové to propijí, babičky prosázejí v loterii. A to ještě pro ně je nejlepší, loterie. Vsadí dvacetník a dvě neděle se těší, že vyhrají, že bude konec bídy. Loterie pro takové chudáky je dobrodiním, aspoň naději nějakou mají, potěší se. Nevyhrají-li, sázejí znova a znova se těší.“ (Dokončení.)

✱

Jan Vrba:

LETNÍ NOC.

Šla noc ve tmavém hábitu
po šedých přímkách cest,
tvář měla světlem zalitu
a čelo plné hvězd.

Jak houslí lkavý zvuk se nesl k sluchu
tajený šepot trav,
výpary vody houstly v chladném vzduchu,
a voněl bolehlav.

Kraj tonul v šeru. Bílé mlhy šly tu
nad ssešeřenými úvaly,
kde v jejich pěně ve měsíčním svitu
se stromy koupaly.

A jak se mraky nebem vlekly,
na vrchy padal světlý sníh,
a černé řeky stínů tekly
v propadlých údolích.

Vzdálený hukot bloudil borem,
naléhal na klasy,
a v dálce kdesi za obzorem
blýskalo na časy . . .

Šla noc ve tmavém hábitu
po šedých přímkách cest,
tvář měla světlem zalitu
a čelo plné hvězd . . .

F. X. Svoboda:

Z LESŮ ZAZNÍVÁ ZPĚV.

(Pokračování.)

Milada, velice dnes šťastna a rozveselena, pošeptala Šalvějovi:

„Všiml jste si, kdo tu je?“

Pohleděl na ni. Nazlátlé oči její zářily, mezi tenkými rty svítily jí zoubky. Usmívala se naň.

„Ano,“ odvětil. „Ale — nezastřelí mne?“

„Proč?“ podivila se s dětinnou líbezností. „Taky s ním mluvím. Chodili jsme tu dnes odpoledne dvě hodiny. On se nezlobí. A proč by se zlobil?“

Šalvěj přimhouřil oči. Přemýšlel o čemsi. Vousy kolem úst se mu ježily.

XIV.

Těch několik dní, jež Milada v Hradci před novým školním rokem žila, náhodou slunných a teplých, bylo jediným chvatem, jedinou starostí a současně veselostí. Nevěděla, kam dříve jíti, co dříve činiti. Přátelství její k dívkám cizinkám bylo ještě živé, tak že se jí chtělo v dopisech vše, co žila a cítila, široce popisovati. Shledala však, že by jí k tomu vůbec čas nestačil. Sedávala do půlnoci a všechna hořící, ublouzněná a usněná stále a stále měla něco na srdci. Vše, co řekl Šalvěj, vše, co řekl Sýkora, vše, co si myslila sama, zdálo se jí hodným zaznamenání. „Ach, ach!“ šeptala chvílemi podepřevši si hlavu. „Ach, ach!“ Zvláště Věře do Moskvy psala široce. Blouznění o lásce osvobozující a o zpěvu po lesích opět a opět lilo se jí z duše. Nyní připojovala i otcův plán, tajný plán, o němž nikdo neví, jenž zvláště se jí líbil. Všecka byla okouzlena myšlenkou, že přijde pro ni kdosi neznámý, smělý, krásný, kdosi, o němž dnes mimo otce nikdo tušení nemá. Vedle těchto snů psávala velice mnoho o Jeničce, o matce i o lékárníkovi a Sýkorovi. Domácí rozmrzelosti a napětí, jež se stále opakovaly, a o nichž až příliš uvažovala, byly jí téměř každým dnem záhadnější. Všecky své domněnky sama druhý den odvolávala.

Došly jí mezitím obšírné a stejné vroucí listy zpovědní od všech přítelkyň. May byla v Paříži. Vyličovala dobrodružství s bohatým italským šlechticem na cestě, ale přes to, že psala o všem podrobně, bylo zjevno, že mnohé zamlčuje, zvláštním způsobem zamlčuje. To Miladu rozechvívalo. Thora byla již doma, na ville u Stockholmu a sdělovala důkladně a otevřeně všecky příhody v jejich rodině. Nebyly zvláštní, ale zmiňovala se o mladém doktorovi, příteli bratrově, jenž k nim chodíval, a tu do každé věty vlilo se množství utajované horoucnosti. I to Miladu neobyčejně vzrušovalo. Nejvíce však zajímavostí a strhujících zpráv měla Věra. Již všechen způsob jejího prudkého vyjadřování působil opojivě. Lidé, o nichž psala, byly vždy neobyčejní, vždy zvláštní, vždy nepochopitelní. I činy jejich jejími nadšenými

slovy rostly. Miladě se zdálo, že je do všech pánů, o nichž se Věra jen zmínila, úplně zamilována.

Tyto dopisy přítelkyň naplnily její denní myšlenky a zájmy snad více než vysedání u kolébky Jeniččině a schůzky se Sýkorou i Šalvějem. Jí zdálo se, že letí, že se ani zastaviti nemůže. Nevěděla, na co dříve mysliti, kam dříve běžeti. Byla by chtěla jezditi na Vajgaru samojediná, aby se dosyta vyblouznila o všem, co jí dívky psaly. Ale i oba její ctitelé, sedmnáctiletý student Sýkora a dvaačtyřicetiletý lekárník Šalvěj snažili se vyvábiti ji denně na nějakou procházku. Oba, jak bylo patrno, nemyslili na nic jiného, než na ni, a oba stále měli čas na vše a oba stále byli nenasyceni a neunaveni. Jí bylo pak jako dívce na plesu, jež si nemůže oddechnouti a již okamžitě druhý uchopí, jakmile ji první pustí.

Tento chvatný život rozptylovaí starosti a tíseň z domácího napětí. Netrápila se již jako v prvních dnech. Někdy rozplynulo se vše jako pára. Nebylo tísně, nebylo úzkosti, nebylo nepochopitelných vztahů, bylo jen opojení a byly jen sny o neznámém, smělém ženichovi a osvobozující jeho lásce. Ale jedno bylo zvláštní a při mládí a otevřenosti Miladině téměř podivné, že totiž o těchto snech svých před ctiteli svými nikdy se ani slůvkem nezmínila. Jakmile s některým mluvila, všechen tento její vyblouzněný obraz jako by zapadl hluboko do její duše. Nebylo však možná tak jej zapříti, aby něco z jeho tepla, z jeho záře, z jeho barev a z jeho oslňujícího, proměnlivého vtělování v představy nezůstalo na jemné, rozechvělé tváři, na úsměvných rtech i ve zlatých očích. Sýkora i Šalvěj tušili cosi zvláštního v ní, střeženého, nepostižitelného, čeho se báli, ale před čím zmlkali. To zvýšilo její kouzlo a její cenu.

Jedno zdálo se Tereze i jejímu muži nepochopitelným, téměř výstředním; její zaujetí pro Sýkoru i pro Šalvěje. Zdálo se, že miluje oba, že se jí stýská po obou, že jim zvykla a že by si mohla toho i toho vzíti. Tereza vysvětlovala si to neprobuzením, Antonín ješitností, již po zkušenostech svých všude nyní viděl. Jisto bylo, že neměla doma stání, že dopoledne i odpoledne procházela se s gymnasistou a večer s lékárníkem, že se bavila s oběma živě i vesele, až žertovně. Někdy sama Tereza ptala se udiveně: „Kterého vlastně miluje?“ Nebylo možná proniknouti tuto měnivou hádanku. Zvláště v té době, kdy došel jí dopis Věřin, bývala zbujnělá a vyhledávala své ctitele, aby se s nimi vyradovala. Podobalo se proto pravdě — což někdy i Terezu napadlo, že vyhledává oba tyto nápadníky z nutnosti vnitřní, ze přebytku veselosti.

Jinak jevilo se vše Sýkorovi a Šalvějovi. Ti bývali často podrážděni a udiveni.

„Pro boha vás prosím, Miládko,“ zvolal někdy lékárník s pohrdavým úžasem, „jak můžete mluvit s tím chlapcem? Vždyť je to dítě, mladší než vy! Vždyť ničemu ještě nerozumí! Jak je to možná, řekněte mi!“

Zlaté oči její ulpěly na jeho blednoucí tváři. Všecka udivena prohodila:

„Se Sýkorou? Jak s ním mohu mluvit? Jak? — Dobře! Je velice chytrý, vzdělaný a milý. Co na tom, že je mladý? Já jsem taky mladá. Smějeme se někdy jako blázni pro nic za nic, a někdy si povídáme i o vědeckých otázkách, zvláště o hvězdářství a fysice.“

„To — víte — to mi nevysvětlíte! Je chlapec! Marná věc!“ dodal obyčejně lékárník prudce a nevrle.

Někdy pak překvapil Miladu gymnasista Sýkoru zvoláním:

„Jak se můžete, slečno, bavit s tím panem lékárníkem? S takovým šedivým pánem? Starcem? Jak? Prosím vás, jak? To přece není možná, to není možná, aby se vám líbil! Viďte, že ne?“

„Proč ne?“ vesele prohodila rozevřevši zlaté oči. „On není starý, naprosto ne. Je zábavný a velice pozorný, daleko pozornější než vy. A myslím, že je i upřímnější. Což vám se zdá starý?“

„Ano, nemožně starý ... vůbec, — promiňte, já to nechápu!“ volal Sýkora podrážděně. „Nikdy! To nikdy nepochopím!“

Milada tyto drobné, žárlivé věty ráda slýchala. Usmívala se při nich, jako by jí lahodily.

Den před odjezdem do Prahy, v pátek o čtvrté hodině odpolední měla se sejíti se Sýkorou u Vajgaru. Přislíbila mu, že si vyjedou spolu na lodičce až na druhou stranu mezi sítiny do říčného ramene. Úmysl její málem by se byl zvrátil. Lékárník Šalvěj vzkázal jí o třetí hodině, aby k němu s maminkou přišly. Slíbily prý mu již několikráte, že se podívají na jeho nový pokoj, který býval dříve naplněn starými stojany, skříněmi a láhvemi, jejž on však dal vyčistiti a k bytu svému připojiti. Tušila, že tento nový pokoj věnován je jí, Miladě, a byla ochotna podívati se naň. Tereza rovněž ochotně se oblékla, až příliš ochotně, aby unikla muži, jenž již po dva dni byl zasmušen, a krátce po třetí hodině byly již v lékárně.

Šalvěj vyšel s nimi do prvého patra potřásaje svazkem klíčů.

„To jsem rád, že jste přišly,“ hovořil po schodech radostně, „napadlo mne v poledne, že Miládka zítra již odjede a že se ani na nový můj pokoj nepodívá. A jak by to bylo možná? Nic by mne tu pak netěšilo, nic, až tu budu v zimě večer sedávat. To je dobře, že jste tu! Pojďte, pojďte, otevru — běžím napřed, už běžím napřed, zde je trochu tma, sedm schodů, pozor, Miládko! Zde na chodbě nic se nezměnilo, pořád ty obrázky, viďte, a to světýlko, cheche! Už otevírám. Aá — pes už čeká, tluče do dveří. Slyšíte? Ach, to jsem rád, že jste přišly!“

Otevřel dveře do veliké předsíně. Vrtivý, hbitý fox, bílý, se dvěma černými ostrůvky vyskakoval jako gumový. Šalvěj rychle spěchal k pokoji. Milada hrála si se psem. Chňapal po její ruce bílými zoubky. Vstoupily do pokojů, dobře oběma známým. Tereza ohlédla se v pravo. Tam na stěně visela velká její podobizna. Poněkud čímsi vzrušena odvrátila se od otomanu, jenž stál uprostřed pokoje na koberci a rychle popošla k druhým dveřím. Byla v tu chvíli všecka zardělá.

Milada, hrajíc si se psem, nevšímala si ničeho. Lékárník šel poblíž, stále ji upozorňuje:

„Pozor, kousne, zoubky má jako jehly. Je neřád, pozor!“

Odehnal jej pak do předsíně a živě se vrátil k hostům.

Uvedl je třemi pokoji do onoho nově zřízeného pokoje se dvěma okny. Záclony byly těžké, malba zdí temně olivová, podlaha dokonale vyleštěná. Nevelký perský koberec položen byl před vykládanou skříní, naplněnou starými porculány. Naproti ní u zdi stál mahagonový empirový stolek se spoustou různých rámečků s opěrami, se šestadvaceti nejrůznějšími podobiznami Miladinými, o nichž Šalvěj často jí povídal. Kolem stolku rozestaveno bylo šest lehoučkých židlí, nových, ale přizpůsobených drahocennému stolečku.

„Dívčí vzhled,“ mluvil lékárník radostně, „všecko tu musí mít dívčí vzhled. Usmyslil jsem si, zde že budu sedávati večer a vzpomínati. Proto jsem nazval ten pokojík — Miladčina vzpomínárna.“

Tereza i Milada se rozesmály. Vrtěly hlavami a žasly.

„Ne, ne, to nezní pěkně,“ řekla Milada, „to změňte. Říkejte třeba „Vzpomínkový pokojík.“

„Dobrá, Vzpomínkový pokojík! Souhlasím!“ přisvědčil Šalvěj.

Pohleděl pak na Miladu se zvláštní něžností a uvedl ji k oknům, kde stál mahagonový, droboučký empirový psací stolek se čtyřmi zásuvkami, velice malinkými, a se žlutým kováním.

„Zde budu sedat a psát vám, Miládko,“ vysvětloval živě a tiše, ve tváři rozzářen.

„Co byste mi psal?“ otázala se rovněž tichounce, se zřejmým úmyslem, aby toho matka nezaslechla.

„Co bych psal? Já? Ach, počkejte jen, uvidíte, co bude látky. Vše, vše vám budu psát, co cítím a co si myslím, a poněvadž budu vzpomínati jen na vás, —“ ohlédl se na Terezu. Stála u podobizen dceřiných a všecka zamyšlena hleděla na množství různých rámečků. — Pokračoval: „bude všecko jen o vás, o vás, jen o vás, a vše bude patřiti jen vám. Už jsem si všecko připravil, abych mohl osaměti ve vzpomínkách na vás. A tadyhle,“ — vytáhl jednu zásuvku, „budu si zavírat odpovědi, psaníčka od vás, Miládko.“

„Ach, ne! Vy myslíte, že vám budu odpovídat?“ prohodila udiveně.

„Proč byste neodpovídala? Proč? Jak byste mohla mlčet? Ne, Miládko, to by vás samotnu bolelo. Vy mi odpovíte, a popíšete mi, co děláte, čím se těšíte, na co myslíte!“ Opět popatřil na Terezu. Seděla na židli a upřeně hleděla na jednu z podobizen Miládiných, jako by se byla nad celým životem zamyslila. Tvář její plna byla smutku. Šalvěj rychle strhl svůj zrak k Miladě a dodal: „Život je těžký a pustý, přesvědčíte se, a musíme být vděčni těm, kteří nám, stále žíznícím, dávají napiti se z pramene lásky. Ano, nezapuzujte těch, kteří vás milují, kteří vás více než sebe milují, nezapuzujte jich, Miládko!“

Milada hleděla naň vlídně, s úsměvem a se zvláštní, zřejmou uklidněností. Oči její ulpěly na jeho neobyčejně roznícené tváři. Šeptání jeho velice se jí líbilo. Chtěla mu říci, aby jí ještě něco o stolečku tom povídal, ale povšimla si, že matka přichází a zasmála se hlasitě:

„Ne, ne, vzpomínárna tomu neříkejte, to se mi nelíbí!“

„To už je rozhodnuto,“ odvětil, „že je nazván po vašem návrhu Vzpomínkový pokojík.“

Tereza, jež k nim přistoupila, pohledla na lesknoucí se titěrný psací stoleček, na drobný kalamář s novým perem a zachmuřenou tváří její svitl kratičký úsměv.

Šalvěj si toho povšiml. „Chybil jsem,“ napadlo jej, „neměl jsem se jí s ničím svěřovat, neměl. Je mrzuta. A pokojík jsem jí neměl ukazovat. Řekne o tom něco posměšného doma a uškodí mi! Ale — ona

musí pochopit, musí, že se vše změnilo, musí!"

„A co je zde? Dveře?" otázala se v tu chvíli Tereza, ukázavši na těžkou červenou portiéru uprostřed severní zdi.

„Hned, hned," odvětil Šalvěj rozběhnuv se k portiéře, „hned ukážu!"

„Což je tam ještě jeden pokoj?" podivila se Milada.

Lékárník všechen uzardělý odhrnul portieru a drže ji rukou obrátil se zvědavě k Miladě, co tomu řekne.

Objevil se v hlubokém výklenku miniaturní oltářík s olejovým portrétem Miladiným, zhotoveným podle podobizny z minulého roku. Byl zdařilý. Milada slabě vykřikla překvapením, Tereza si pomyslila: „Ten člověk je úplně šílený." Oltářík byl dřevěný, vyřezávaný, pestře polychromovaný. Před portiérou bylo křeslo.

„Zde budu sedat," prohodil Šalvěj, „až mne posedne touha!" Zasmál se a potřepav hlavou dodal: „Jsem starý blázen! Ale kdo není blázen? — Myslím si: Proč bych nežil po svém? Proč bych nedělal, co se mi líbí? Dost jsem se nastál přede dveřmi! Teď chci mít kostelíček." Opět se zasmál. „Vždyť já Miládku znám od narození, vždyť jsem ji chovával a poskakoval před ní jako kůzle, aby se smála!"

V tu chvíli Milada popošla k oknu a vyhlížela jím na kostelní věž, aby vypátrala, kolik je hodin.

„Poslouchejte, lékárníku," řekla mu Tereza ihned, propouštějíc slova ta příkře svými přivřenými rty, „nedomníváte se, že mne zlobíte?"

„Ne, ne, proč?" odvětil prudce dotknuv se svých krátkých vlasů.

„Vy jste tak naivní, že byste mohl viděti v mé tváři rozmrzení pro své řeči, ale mýlil byste se. Mne mrzí něco jiného. Nedomnívejte se tedy, že mne mučíte."

„Ani mne nenapadlo!" ubezpečoval ji. „Jak byste si to mohla myslit?"

„Dobře, dobře, znám vás," zasmála se, „jste tuhý tryznitel, ale ve mně to vyvolává jen hnus, ne bolest."

Povšiml si jejích očí. Byly naň z blízka a ostře upřeny. Nepříjemná, horká nenávist vytékala z nich do jeho bytosti. Přivřela je, ale ještě mezi řasami rozlévalo se toto zlobné pohrdání, ba možno říci opovržení.

„V té vyrůstá mi stále větší nepřítel," pomyslil si zaleknuv se. „Co chce? Proč to je? Což nedovede pranic pochopit? Nepolituje člověka, osiřelé mé srdce, ztracené mládí? Nenapadne jí nahraditi mi něco z těch vyplýtvaných citů? Nenávidí mne, pozvedá se jako podrážděné zvíře, kousne, jistě kousne. A proč? Řekne, že ji mučím. Já? Čím? Sestoupila někdy ke mně se svého oltáře? Nikdy! Ani jednou se nesklonila . . . Co tedy chce? Nic nejsem dlužen!"

Tereza popošla k psacímu stolečku. Tváře jí planuly. Milada krátce na ni pohlédla a přiskočivši k Šalvějovi zašeptala:

„Pane lékárníku, nezdržujte maminku, já už musím jít. Řekněte, že chvátáte do lékárny, ano? Za pět minut musím být u Vajgaru, Sýkora čeká!"

Přistoupila mezitím k oltáříčku a pokryla jej portiérou. Shledavši pak, že jí Šalvěj dosud neodpověděl, obrátila se k němu a velice mrzutě pronesla:

„No tak, co?"

Hleděl tupě kamsi ke dveřím. Pojednou potřásl hlavou a řekl:

„Ano, ano, už musíme jít, Miládko, čeká mne v lékárně pan doktor, odpusťte!"

Milada se zamračila, jako by se hněvala. Přistoupila k matce.

„Maminko, už nemůžeme pana lékárníka zdržovat, čeká ho pan doktor!"

„Vždyť ho nezdržujeme," odvětila Tereza a odcházela otevřenými pokoji do předsíně. Psík opět vyskakoval a chňapal bělostnými zoubky po ruce Miladině. Smála se, Šalvěj mlčel. Rozloučiv se v přízemní chodbě odkvapil do lékárny. Milada zakňourala, že je krásně, že již zítra opustí Hradec, že neví, jak se rozloučí s Vajgarem, že jsou tam dnes její přítelkyně i studenti, že budou zpívati a ona že neví, co by teď doma dělala. Tereza nepřemýšlejíc o tom, poslala ji k rybníku.

Milada všecka růžová a veselá odkvapila. V bílých šatičkách zdála se lehoučkou a vonnou. Slunce svítilo. Prožloutlé stromy zdály se čisté jako po dešti. Rybník se leskl. Setnina vojáků vracela se z cvičení. Poručík, vedoucí ji, pozdravil Miladu vytasenou šavlí. Líbilo se jí to, ale styděla se a schoulivši hlavu všecka zardělá se rozeběhla podle domků pod kostelem sv. Jana k přístavišti lodiček.

Sýkora, jenž zde již čekal, v lehoučkých modrých šatech, s modrou kravatou a bělostnou náprsenkou, rozběhl se jí naproti. Podobalť se nejoddanějšímu služebníku, který stále čeká a číhá, co mu bude poručeno, nebo co by mohl sám vykonati k libosti své princezny. Navrhoval, točil se, odbíhal, loďku připravil, a pln ochoty a živosti, vsednuv proti Miladě, vzal vesla a prudce vyjel tichou hladinou.

(Pokračování.)

Fr. Wenig.

ZE STARÉ ŠKOLY.

Ukázky z pamětí.

Pocházím z rodiny učitelské: můj děd a můj otec byli s počátku „pomocníky", později „principály" neboli „kantory"*) na farní škole v Stankově, a všichni moji čtyři bratři působili při obecném školství.

Prvního vzdělání nabyl jsem ve „staré škole", čímž míněna jest škola, upravená podle Politického zřízení školského z roku 1805. Byla všecka vnitřním svým zřízením pod dozorem úřadů církevních, a tento poměr školy k církvi, utužený konkordátem z r. 1855, potrval až do r. 1868, kdy škola postavena pod dozor státní.

Zažil jsem všecky slasti i strasti života, jak se tehda jevil v učitelských rodinách; druhých bylo ovšem více. Byl zvláštní tento život, zcela odlišný od poměrů v nynějších rodinách učitelských. A jak rychle se ho zapomíná! Pamětníků jeho ubývá, a nejmladší pokolení zná o něm namnoze již jen několik rozmarných, nejčastěji vymyšlených historek.

To znamenaje, umínil jsem si vypsati, co vím o staré škole, aby tak potomkům zachována byla její památka alespoň v podstatných částech. Vznikla z toho celá kniha, v níž vylíčeno i působení tehdejšího učitelstva i jeho život a zmíněno se také o organisaci staré školy. Z knihy té podávám tuto tři ukázky, které snad nejsou bez zajímavosti i pro čtenáře listu beletristického.

1. Otec.

Můj otec, *František Wenig*, narodil se dne 29. října r. 1805 ve staré škole ve vsi Stankově, na níž působil můj děd *Filip* od r. 1793 jako pomocník a principál. Vychodil domácí školu a německou městskou školu v Horšově Týně, kam byl poslán, aby se naučil němčině, bez jejíž znalosti nebyl tehda nikdo k učitelství připuštěn. Pak byl žákem německé hlavní školy a tříměsíčního vyučovacího kursu pro kandidáty učitelství v Plzni. Vysvědčením ze dne 1. září 1821 prohlášen byl způsobilým a „doporučen za pomocníka pro školy triviální". Obdržel z teorie vyučování a pedagogiky, jakož i ve všech ostatních předmětech známku „dobrou", z vyučovací praxe, „osvědčené při vyučování znalosti písmen, při slabikování a čtení", známku „velmi dobrou". Konkurs (zkoušku způsobilosti k ustanovení samostatným učitelem) vykonal u konsistoře v Budějovicích několik let na to.

*) Principál neboli kantor asi jako nynější správce školy, pomocník jako podučitel.

Po zkoušce pomocnické byl po několik měsíců pomocníkem v Klenčí a od října r. 1822 po dva roky pomocníkem v Kolovči. V této „hodnosti" měl na penězích ročně 20 zl. víd. m. (16·8 K), byt ve škole a stravu „po střídě", t. j. každého dne obědval v jiné rodině, jako dosud v některých vesnických obcích opatřují své žebráky. S velikou trpkostí v pozdějším věku někdy na to vzpomínal.

To byly ostatně příjmy všech tehdejších pomocníků. Aby si poněkud přilepšili, hrávali při nedělních hospodských muzikách a při velkých svatbách a často teprve ráno po probdělé noci vraceli se přímo z hospody do školy. Byl to život krušný a míval mimo závady mravní mnohé nepříjemnosti v zápětí. Tak stěžovali si čtyři členové známé stankovské muzikantské bandy *Lochnerů* r. 1831 přímo u konsistoře na pomocníky Františka Weniga (mého otce) a Tomáše Puchtu, „že přes zákaz konsistoře dělají o svatbách a jindy ve veřejných hospodách muziku" a žádali, aby jim to bylo zakázáno. Pomocníků ujal se tehdejší farář *P. Jan März*, a tak celé vyšetřování skončilo pro ně dobře, ano bylo exponovanému pomocníku v Poděvusích *Šimonu Gabrielovi*, který stížnost Lochnerům napsal, přísně vytknuto, „že nerozvážně jednal a pletl se do věcí, po kterých mu nic není". —

Pomocníkům ztrpčovaly často život také „principálky". Toho zažil otec hojnou měrou v Kolovči, kde tato „mocnost" vystěhovala jedenkrát ubohého pomocníka ze školy, že jí nenasekal dostatek dříví. —

V m. listopadu 1824 poslán byl otec za pomocníka pro přípravnou třídu na dívčí škole v Domažlicích; to prý byl ráj proti Kolovči. Již příjmy služebné byly lepší, měl svobodný byt, služného 91 zl. víd. m. (76·44 K) a 5 sáhů měkkého dříví.

Poměry v Domažlicích byly velmi příjemny, a tím se vysvětluje, že si otec toto město zvláště oblíbil; bylo mu později vždy zvláštním potěšením, mohl-li si zajíti do „města". Slovem „město" ještě v mých mladých letech rozuměly se vždy Domažlice, a „měšťan" byl vždy měšťan domažlický. Však byli Domažličané na to

hrdi, a bylo jim záviděno; z té příčiny obyvatelé okolních míst se zálibou vypravovali, napodobujíce zvláštní zpěvavý přízvuk domažlický, tento dialog dvou Domažličanek:

„Paní, co dělá jejich pán?"

„ „Zašívá si mošnu a půjde za bránu pro kus chleba." "

Ale všecka čest Domažlickým! Byli v celém kraji nejprobudilejší a uvědomění národní šířilo se odtud do celého okolí. Pohostinnost a dobročinnost jejich byly příslovečny, a vděčně vzpomíná jich naše rodina. —

Zajisté jen okolnost, že volán byl za pomocníka k starému otci na školu stankovskou a kynula naděje, že, převezma místo pomocnické, dojde tu snáze místa učitelského, způsobila, že otec odhodlal se opustiti milé město.

Později nám vypravoval, že dědeček, uváděje jej do školy v Stankově, zakázal školákům, aby novému panu učiteli neříkali „kantorojc Francl".

Pomocníkoval na škole stankovské do r. 1833, byl pak krátký čas provisorem, ustanoven patronem knížetem Trauttmansdorfem kantorem a potvrzen v tomto úřadě biskupskou konsistoří v Budějovicích a krajským úřadem v Klatovech i guberniem v Praze.

Smlouva, kterou otec, přejímaje školu, s dědečkem uzavřel, měla tyto dva články: Otec odstupuje synu službu školní, béře však na sebe povinnost, že bude zastávati službu kostelnickou, pokud připustí jeho věk a zdraví. Syn se zavazuje, míti svého otce až do smrti v náležité uctivosti a svědomitě mu na živobytí odváděti třetinu ze všech školních příjmů, jež jsou: sobotáles, výnos hospodářství školních polí a štoly.

V Stankově učiteloval otec po třináctiletém pomocníkování 29 let a odešel na pensi r. 1864 k vlastní žádosti. Skrovnou pensi 12 zl. (24 K) měsíčně platil mu jeho nástupce *František Holub*, pro malou postavu zvaný všeobecně „Holoubek", jenž školu obdržel, vzav tento závazek na sebe. Tímto způsobem zbavovovali se tehda patronové a obce povinnosti, platiti svým učitelům a jich vdovám pensi. Často syn obdržel školu po otci, bera na sebe povinnost, starati se do smrti o otce neb vdovu matku a pozůstalé sourozence. V takovém případě byli pensista a jeho rodina poměrně dobře opatřeni, hůř bylo, byli-li odkázáni na člověka cizího, jako bylo právě u otce. Učitel Holub odváděl pensi, ke které se zavázal, jako pravou almužnu po 1 zl., ano často po 50 kr., a to jen k opětovaným prosbám a na důtklivé naléhání, omlouvaje se, „že sobotáles nejde dobře dohromady". Stalo se také, že po tři měsíce otci vůbec nic nedal, takže matka byla nucena stěžovati si u vikariátního úřadu.

*

Otec byl dvakrát ženat. První jeho manželkou byla *Marie Zieglerová*, dcera barvířského mistra ze vsi Stankova. Sňatek tento uzavřen byl v tichosti r. 1829, tedy brzo po nastoupení místa pomocnického, jež poskytovalo tak málo příjmů. To bylo nepochybně příčinou, že dědeček protivil se tomuto sňatku, a odpor jeho šel tak daleko, že nedovolil, aby mladá žena přistěhovala se do školy. Zůstala tedy u svých rodičů, kdežto otec bydlil ve škole a mladou svou ženu u jejích rodičů v chalupě „u Ančulů" navštěvoval. Z toho manželství pošla moje nevlastní sestra *Antonie*, „naše milá Tonička". Poněvadž matka její po porodu stále churavěla, bylo dítě přeneseno do školy a zde babičkou *Evou* pečlivě vychováno.

Stalo pak se v m. lednu 1831 jednoho večera, že otevřely se dveře ve staré škole a někdo vsunul nemocnou ženu otcovu do světnice; kdo tak učinil, zůstalo tajemstvím. Tím byl dědeček patrně obměkčen a nečinil dalších překážek proti tomu, aby Marie zůstala ve škole, ale ta ubohá zemřela několik dní na to. Dědeček hleděl pak pozůstalému dítěti nahradit, čím snad proti matce se provinil; věnoval Toničce všecku lásku a péči, ano aby ji slaboučkou posílil, nařídil, aby jí do koupele přilévali vína. —

Nebylo mi možno mimo to, co uvedeno, zjistiti něco bližšího ze života první manželky otcovy; toliko kronika farní zaznamenává, že r. 1824 věnovala jako svobodná na oltář Panny Marie modrý hedvábný plášť pro sochu a pak modré hedvábné polštáře a vyšívané prostěradlo. Soudě podle toho, jakož i podle některých věcí, které po ní dědila její dcera, byla dosti zámožna. Otec po půltřetím roce opět se oženil. Druhou jeho manželkou, mojí matkou, byla *Salome*, rozená *Trnková*, dcera souseda a mistra soukenického z městyse Stankova, nebo, jak se u nás říkalo, z „městečka".

(Pokračování.)

Pro nával neodkladné látky bylo nutno pokračování povídky E. Trévala „Rozpuk" odložiti do čísla příštího.

FEUILLETON.

Výpad proti Rodinovi. Starý, věhlasný francouzský sochař, jsa takřka již nad hrobem, stojí pojednou před velikým balvanem, s nímž nesvede ničeho ani nejdovednější dláto. Čtyři a sedmdesátiletý Rodin je v posledních týdnech předmětem nejvehementnějších útoků, jež ani nepodobají se kritice a vedeny jsouce spíše po osobní stránce, míří bez obalu přímo do Achillovy paty starého sochaře. Je to jistá přílišná povídavost, která Rodinovi se stává k stáru osudnou. V posledních letech, trochu již ostatně unaven, málo pracoval a mnoho mluvil. Obklopen kultem, zbožňován opravdovými přáteli a vyzdvižen za boha vypočítavými patolízaly, dával se příliš rád interviewovat v posledních dobách a mluvil příliš široce o svých theoriích, což bývá trošku na újmu pravému geniovi, aspoň dle Renana, který při geniu klade důraz na jistou mírnou plachost, vzdálenou davu. Je tomu asi patnáct let, co ministerstvo objednalo u Rodina pomník pro Viktora Huga. Sochař vzal si zálohou 25.000 franků, zhotovil jednu skizzu, ale více od něho nelze dosíci za celých těch patnáct let přes všecky urgence. Rodin tvrdí, že dílo nosí v sobě a že mu chce nechat uzrát, neboť běží mu prý o něco velikého, hodného básníka „Bídníků“. Rodinovci mu to schvalují a horlivě ho hájíce prohlašují, že sochař významu Rodinova má právo nechat čekat i tak velikého člověka, jako byl Viktor Hugo. Proti tomuto skutečně trochu přehnanému kultu staví se však co nejbojovněji hugolátři a především sama Společnost Viktora Huga, která právě letos domáhá se pomníku pro svého básníka již kategoricky a prohlašuje příkře, že další eventuelní sochařovo otálení bylo by již nutno považovati za nešetrnost. Ale, ovšem, jsou tu již také 74 Rodinova léta, fysické překážky uspíšení, a ta okolnost zamotává ještě trapněji celou tu záležitost, z které se stala velmi ošklivá umělecká aféra. Některé listy, nemohouce Rodinovi zapomenout jeho trochu pantheistické názory a zejména jeho Myslitele, stojícího před Pantheonem, pořádají nyní k stáru se sochařem staré účty a předstihují se v útocích, vedených s malým vkusem a taktem. Je to výjimka, neboť ve Francii polemisuje se zpravidla vkusně. Nejbrutálnější výpad přinesl na úvodním místě vlivný deník Figaro, jehož ředitel Calmette, jak je ještě v dobré paměti, byl nedávno zastřelen ženou finančního ministra právě pro bezohledný postup polemický. Článek Figara, nápadně připomínající stylisaci smutně proslulého článku „Papírová pyramida“, jenž před lety marně se snažil zmenšit velikost Vrchlického v Rozhledech, jest dokumentární a stojí aspoň za částečné citování. „Při M. Rodinovi“, píše Figaro, „nelze mluvit o obdivovatelích: on má své kněze. Jemu jsou zpívány litanie, k němu jsou vysílány modlitby a díkůvzdání. Jakými jsou hroznými nepřáteli tito jeho nerozvážní přátelé! Oni způsobí, že M. Rodin ztrácí svůj nejlepší čas; oni zaviňují ztrátu vhodného cítění, které uniká jeho umění. A tak vidíte M. Rodina: on položil dláto, on nepracuje. (74 let! Pozn. překl.) Do Salonu posílá náčrtky, jichž nikdy nedokončí. M. Rodin položil prst na hroudu hlíny — a hle, už volají, že vytvořil zázrak. M. Rodina příliš rozmazlili. Je pravda, že míval krásný talent. Kdo by neznal jeho tak pěkných a půvabných sošek, které modeloval kdysi s tolikerou péčí, umem a něhou? Žádný z našich sochařů neuměl tak se polaskat s mramorem a dát mu vnadu tak rozkošnou. On nacházel pro své postavičky pósy úžasně graciesní a dovedl vytvořit z tvrdé hmoty něco nesmírně chvějného. Jeho drobné hrdinky mívaly, abychom tak řekli, přejemnou citlivost pokožky. Než, zbožňovatelé vnukli M. Rodinovi myšlenku, že je Michel-Angelem. A tu mistr se domníval, že je jeho povinností, aby byl monumentálním. Jeho sošky, jimiž kdysi excelloval, staly se velikými, jakoby polámanými stroji. Co bolesti je v tomto jeho marném úsilí! Jeho veliké sochy vypadají, jako by byly vytvořeny nějakým čistě mechanickým procesem. Někdy připomínají známá „zvětšení“, která nabízejí fotografové. Některé působí dojmem hotových katastrof“ atd. atd. Na konec úvodník, psaný veskrze tímto tonem a podepsaný André Beaunierem, dává neopatrně uniknout tomu pravému, to jest nelibosti konservativců, že Rodin myslí a že svému myšlení dává někdy hlasitý či viditelný výraz. Je faktum, že Rodin ve svých velikých výtvorech nepřiblížil se dokonalosti, jakou známe z jeho drobnějších skvělých mramorů, vystavených svého času i v pavillonu Manesově. Ale je tu také jeho „Kovový věk“ a především jeho „Měšťané z Calais“, kteří sami o sobě jsou schopni, aby o jejich nesmrtelnou železnou výraznost se roztříštila vlna útoků, ženoucí se ječivě na sehnuté již tělo starého sochaře, jednoho z nejgeniálnějších minulého století. Jestliže v poslední době na některých dílech ztroskotal, pak je to tím, že hledal a experimentoval. Pozoruje-li člověk v Luxemburku a v Saloně díla novější výtvarnické francouz-

ské generace, pozoruje-li tu spoustu banálního, myšlenky a výrazu prostého štuku, jenž dělá se jen pro effekt a pro rodinné listy, milovné líbivých reprodukcí, musí bezděčně srovnávat s Rodinem tyto mladší, kteří ztroskotat vůbec nemohou. Neníť na čem a s čím. Je vůbec veliký rozdíl mezi ztroskotáním a ztroskotáním a bylo by potřebí přesně vymezit mravní hodnoty tohoto slova, jež v posledních časech stává se okřídleným. Neupírá-li se „právo na ztroskotání" ani uměleckým hračkářům, kteří dnes přejímají to, zítra ono, a nepotlukou se při tom víc, nežli když někdo pod sebou rozbije vypůjčený velociped, mohlo by být to právo ponecháno i Rodinovi a podobným silným, čestně svůj život vyplnivším starcům. Žijeme, zdá se, ve svrchovaně reakční době, kdy být geniem je věc mravně riskantní. Obyčejně bývá z toho skandál. Tolstoj tomu utíkal s rancem na zádech, a konec konců, přec ho to dohonilo. Přeje-li si Machar, aby padl jako strom sražený bleskem a aby ještě v pádu bylo slyšet větve šumět, přeje si věru to nejlepší, ale takřka neuskutečnitelné. Pád básníka? Dnes? V těch nizoučkých časech, kdy výboj změnil se v tlačenici, kdy loket je uměleckým tykadlem, kdy persony jen si hrají na bytosti a kdy zásluhy o lidstvo jsou něco tak nepříjemně mazlavého, že brzy už i komisi pro Nobelovu cenu to poleze z krku? Pád básníkův udával se snad kdysi. Dnes je to parodie. *Pardon.*

LITERATURA.

J o s. V. S l á d e k: *Americké obrázky a jiná prósa.* Dva díly. Vydal a úvodem opatřil *Ferdinand Strejček.* Nákladem J. Otty v Praze 1914.

O americkém intermezzu Jos. V. Sládka napsal Ferdinand Strejček, vydavatel a pořadatel souborného básnického díla jeho, zajímavou stať již v XIII. roč. Zvonu, kde líčí pohnutky, příčiny a výsledky americké cesty Sládkovy. Bylo to vskutku odvážným činem mladého básníka (bylo mu 23 let!), chudého a k tomu zdraví nepevného, a jen hluboká touha a veliké cíle mu daly dosti sil a odvahy, mládí a básnický vznět dosti nadšení, aby vše překonal, protrpěl a vydržel. O tom, co pohnulo ho k americké cestě, píše rodičům v dopise ze dne 9. června 1868. Dokončil studia, chtěl znát svět a doplnit všestranně svoje vzdělání („Co dají knihy člověku, i kdyby stále jimi se obíral?"), učiti se cizím řečem, chtěl výše, nechtěl se „uspokojiti ve světě žádnou polovičatostí", cítil nechut k středoškolské professuře, chtěl žít volně a svobodně — a chtěl dosíci dívky, kterou miloval a která zdála se mu být nedosažitelna. —

Ač nedosáhl mladý básník všeho, čeho s od svého zájezdu do Ameriky sliboval, přec výtěžky této výpravy byly cenné a bohaté jak pro básníka samého, tak pro celou naši literaturu. Neboť Amerika nám stvořila vlastně našeho Sládka, básníka a mistrného překladatele (vzpomeňme jen jeho do češtiny přebásněného Shakespeara!).

Ferdinand Strejček s patrnou láskou a hlubokým porozuměním prostudoval veškerý materiál amerického intermezza Sládkova se týkající, pečlivě sebral všechny práce, črty, vzpomínky a studie americké, ať ethnografické, literární neb historicko-politické, jež Sládek porůznu otiskoval (v „Lumíru", „Osvětě", „Národních Listech"), připojil jeho veselohru „Práce" dosud na jevišti neprovedenou, dramatický pokus nesmírně zajímavý a pro literární tvorbu Sládkovu významný, dále několik črt vzpomínkových a zejména pak korrespondenci Sládkovu s jeho nejdůvěrnějším přítelem Jaromírem Čelakovským, která dává hluboko nahlédnouti do duše mladého básníka.

Vydání „Amerických obrázků" Sládkových, opatřených výstižným informativním úvodem, jest činem záslužným a dlužno býti pietnímu a svědomitému pořadateli upřímně vděčným.

Tristan.

*

A d o l f H e y d u k: *Několik pověstí z Pošumaví.* „Spisů" sv. LIV. Nákladem J. Otty v Praze.

Mohl bych navázati na referát o svazku 53. Heydukových Spisů „Rozmanité zvěsti a drobné děje" v jednom z předchozích čísel našeho listu, abych naznačil ovzduší i ideovou oblasť, v níž se básník i zde pohybuje. Balladicky zbarvené povídky a pověsti většinou lidové tradice jsou již pro něho charakteristické a tvoří podstatnou část jeho epiky, nekonstruované, nerafinované, prosté, jakoby přímo odposlouchané těm, kteří mu vypravovali za měsíčku, hledícího do oken, kteří vědí, „co se kdys přihodilo a jak všecko jinak bylo ondy nežli dnes". I dnes ještě vzpomene si zapomenutá někde v horách stařenka, jak mladý zbojník zabil myslivce i jeho mladou paní, jak bílí jezdcové na bílých koních toulají se kolem zámků, jak pytláci zabili hraběte, že hrobník uťal mrtvole pravici a okouzlil ji, aby zaň kopala hrob atd., je plno dosud v lidu starých pohádek, starých milých slov, která vás upoutávají v této nové básníkově sbírce, z níž vane kouzlo přítmí, řeřavícího krbu a bzukotu kolovratů. Několik historických sujetů („Zkazka Prachatická", „Vodník z Plekenštejna") dobře je tu navlečeno na jednotnou balladickou nit a oživuje celek jiným barevným tónem. Téhož rázu jest i jediná hořce ironická „Otcovská rada" o panu von Mehlsackovi, jež vpaluje přímo znamení na čelo těchto i dnešních „věrných Čechů a katolíků". V dlouhé řadě

Heydukových knih básnických není sbírka tato přirozeně novým rysem ale kladným pokračováním velikého básníkova díla, jež ještě čeká na své roztřídění a náležité zhodnocení.

—*pa*—

*

Karel Klostermann: „*Žichovičtí půlpáni.*“ Román. Stran 392. Nakladatel Jos. R. Vilímek v Praze.

„Román“, praví podtitul, „povídka“, čteme v dedikaci, „memoirová tříšť, snad subjektivní zajímavosti, a řada jistě dobově výstižných obrázků, jež byly autorem z velké části prožity, vzpomínková prška náladových silhouett“ — byla by jedině správná charakteristika této počtem stránek velmi obsažné knihy. Oproti jiným, myšlenkově i umělecky zcelenějším a hutnějším pracím téhož autora jsou „Žichovičtí půlpáni“ náčrtem lidí a osudových dějů, jichž barvičky sice utkvěly ještě svěže a pestře v zášeří paměti, ale jejichž krev a pohyb během desetiletí pozbyly života. Z plastické nádhery oněch vzletných a láskou k přírodě vznícených popisů šumavských krajů, z těch uznaných předností pravdivě vnímaných a suggestivně kreslených postřehů životopisce svérázných dřevorubců a hraničárů jihočeských jeví se zde jen refleksy. Děj příběhů je velmi prostičký: je vlastně slovným vybíjením fluidického napětí mezi osadami Rabím a Žichovicemi, mezi representanty „půlpánů“, panským písařem Kazdou s jeho nerozlučným společníkem, neurvalým sedlákem Šalavským — a mezi měšťáckou stranou Rábskou, jíž v čelo, jako mluvčí za všechny, postaven jest mazaný „skalní švec“ Vaněra. Bylo třeba jen celek i povahově trochu prohloubiti, to jest přiblížiti jej citově duši čtenářově, zejména také šíři nahraditi určitější a obsažnější kresbou.

-*fer.*

*

Stefan Žeromski: „*Věrná řeka*“. Báchorka. Z polštiny s autorovým svolením přeložil Václav Kredba. Vyšlo v 67. svazku „Knihovny Zlaté Prahy“, stran 228 za K 2·20.

Kdo zná proslavenou drobnůstku ruského Vsevoloda Garšina „Čtyři dni“ (vyšla v „1000 nejkrásnějších novellách“), vzpomene si na ni hned na počátku této „Věrné řeky“. Knížecí mladý povstalec, těžce na několika místech raněný v jedné ze šarvátek polské revoluce, prolézá nahromaděné kupy mrtvol, zažívá nejstrašlivější tělesná i duševní muka, než je z nich vytržen nepříjemným setkáním s byrokratickým vesnickým starostou. Toť ovšem pouze drastická introdukce ve vlastní dějové pásmo „báchorky“, která vypisuje tichou, ale vášnivou, idyllickou, ale romanticky vzrušující lásku mezi dvěma mladými lidmi: oním raněným a pozdravujícím se povstalcem a černookou krasavicí Salomeou, správkyní opuštěného venkovského statku, která se ho přes všecka nebezpečí co nejvroucněji ujala.

Starý, romanticky řezaný rámec, stokráte už vyplňovaný přerůznými obrazy — ale zde, v suggestivním, náladovém zpracování Žeromského, nabývá nových kouzel. Už ono revoluční horké ovzduší dodalo celkové náladě jistého varu; venkovský začarovaný dvorec, v němž se prý objevovala strašidla, přikouzlil nálady další. Jistý druh hrdinčina hysterismu, který se během probdělých týdnů nad chráněncovým ložem počne projevovati i fysiologickými poruchami a končí opojným splynutím dvou horkých těl za kterési očarované noci — je v popise a psychologickém stupňování uměleckým vrcholem knihy. Žeromski, autor „Lidí bez domova“ a historických „Popiołů“, je tu pessimistou, ale i prorokem života: láska dvou mladých lidí a hlavně živelné rozčarování Salomeino dochází náhlého, smutného konce; a přece je nutno žít! Žít silně a čistě. Dukáty, jež stará, uznalá kněžna obětovala záchrancům, nalézají domova u dna vířící řeky, Salomeia stává se obětí, ale ta slova starého, k jemným závanům psychy zdánlivě utvrdlého služebníka, která pronáší nad bezvládným jejím tělem, vzbouzejí úctu k jeho staré, zanedbané chlopské duši. Jsou psychologickou výslednicí a korunou „báchorky“.

Prudká, hybná, „vířící“ řeka stojí tu symbolem knize, jejíž líčený život je rovněž jakousi spěchavou vodou, plnou nepokoje a hybu. Stále se tu něco zachvívá, hýbe a šumí, v nových a nových zákmitech probouzí, valí, strhuje. V prokreslení oněch citových přívalů, promítnutých v epickou linii děje, je Žeromský mistr. Nemiluje souvislosti, jeho řeka má plno dějových výboček, drobných kaskád a splávků, ale myšlenkový a citový proud je úžasně psychologicky sepiat a zhuštěn. Zde snad ještě více než v obou známých zmíněných knihách.

Fr. Sekanina.

DIVADLO.

Činohra. Na Národním Divadle provedeny byly v novém studování a scenování dvě rozkošné staré veselohry, a to Beaumarchaisova „*Figarova svatba*“ za režie Jaroslava Kvapila (30. května 1914) a Goldoniho „*Mirandolina*“ (La Locandiera) za režie Karla Muška. —

„*Figarova svatba*“ měla svoji premieru v Paříži právě před *130* lety (27. dubna 1784), na Národním Divadle pak 100 let potom (6. dubna 1884). Přes svoje úctyhodné stáří má v sobě ještě mnoho půvabu, a ještě dnes slavný monolog Figarův v pátém aktu, útočný a revoluční, dovede udeřit místy velice pádně svojí aktuálností. Sehrána byla celkem velice

svěže a pěkně, zejména v rolích Zuzanky (pí. A. *Sedláčková*) a Figara (p. R. *Schlaghamer*). —

Také za znovunastudování „*Mirandoliny*", věčně svěží klassické komedie italské z XVIII. stol., dlužno Národnímu Divadlu vzdáti dík. Provedení její však, bohužel, chvály nezaslouží. Hráno bylo našimi herci vesměs mdle a nevyrovnaně a jen chvílemi se hra jednotlivců povznesla na úroveň pozoruhodnější. O to zásluhu však neměla dosti bezradná režie, nýbrž *Olga Vladimirovna Gzovská*, jež jako host vystoupila v roli titulní. Její Locandiera byla postavou stkvěle založenou, promyšlenou a se vzácným uměním a vyrovnaností interpretovanou. Její Mirandolina jest dosud z nejkrásnějších postav, které O. V. Gzovská u nás vytvořila. Tristan.

*

Zmoudření dona Quijota. Romantická hra o pěti aktech. Napsal Viktor Dyk. Režisér: *Fr. Zavřel* j. h. Scenickou hudbu složil *Jarosl. Křička.* Dekorační výpravu navrhl *Fr. Kysela.* Poprvé na Městském divadle Král. Vinohradů dne 4. června 1914.

Dykovo „Zmoudření dona Quijota" vyšlo knižně již loňského roku jako čtvrtá kniha „Spolku českých bibliofilů" ve vkusné úpravě V. H. Brunnera. Že slavná postava smutného rytíře Cervantesova zlákala Viktora Dyka k jakési dramatické parafrasi, nikterak nepřekvapuje toho, jenž autorův literární profil, dnes již dosti ostře vyhráněný, poněkud jen si uvědomí. Viktor Dyk přidržel se v podstatě své předlohy a rozvrhl drama na pět aktů, jejichž tituly napovídají obsah a celkový postup: I. „Odchod Quijotův", II. „Sierra Morena", III. „Noc před Tobosou", IV. „Porážka dona Quijota", V. „Zmoudření dona Quijota". Z tragikomické postavy Quijota Cervantesova chtěl autor vytvořiti bytost výlučně, osudově *tragickou*, trpící „hořem z touhy", jejíž realisace usmrcuje. Abstraktně myšlený snílek Dykův měl být povýšen na jakýsi symbol člověka dnešního, „moderního" (až do těch úvah o tom, co *existuje*, o vědecké *analysi*, *konstellaci*, *methodě*, *exaktní* vědě a pod.), v zahořklém, filosofujícím Quijotu ozývají se osobní (ovšem jen tušeně!) vzněty a tužby autora, jenž nám chtěl svým Quijotem mnoho říci. Stěžejná postava dramatu, básnicky myšlená, hluboce cítěná a s velikým uměleckým úsilím tvořená, nestala se však tím, čím chtěla a měla být. Při všech svých nesporných kladných hodnotách nevyrůstá organicky v postavu v pravdě *tragickou*. Je spíš lyricky založena, jako celá tragedie, jež má celkem víc prvků lyrických, než tragických. Jen scény aktu třetího a posledního silnými dramatickými akcenty — nejkrásnější z celého díla — vyšlehují plameny žáru vskutku tragického. V aktech ostatních však Quijote zatlačován jest jinými figurami a episodními scénami — spíš jen illustrujícími a vykládajícími — do pozadí, stává se v příliš odhmotnělém vyjádření jen nositelem určité ideje, figurou schematickou. A stejně bezkrvými a neživotnými jsou i ostatní figury dramatu až na Sancho Panzu, jenž v mistrné interpretaci p. B. *Zakopala* uchvátil bezprostředně tony čistě *lidskými* a prostou, výraznou kresbou charakteru. Představitel Quijotův měl věru roli nejtěžší, ve velikém očekávání nás však nikterak nezklamal. Pan V. *Vydra* našel si pro Quijota znamenitou (jako vždy!) masku, prostudoval a prokreslil abstraktní postavu rytířovu do zajímavých detailů. Byl to výkon krásný, promyšlený a umělecky poctivý. Sl. B. *Důrasové* (Dulcinea, Dolores) zdařily se nejlépe scény vášnivých výbuchů a smyslného roztoužení. Episodní dua pěkně sehrána byla pí. A. *Iblovou* j. h. a p. F. *Kohoutem* (milenka a milenec), sl. H. *Štěpničkovou* a p. K. *Faltysem*.

Dykovo „Zmoudření dona Quijota" vypraveno bylo p. Fr. *Zavřelem* j. h. za účasti p. Fr. *Kysely* (dekorační výprava) a p. Jar. *Křičky* (scenická hudba) v prostých liniích a s jednoduchostí, jež svojí zřejmou úmyslností působila dojmem raffinovaně vybraných požitků. Pan Fr. Zavřel jest režisérem jistě umělecky založeným, jenž dovede vniknouti do díla mu svěřeného a chopiti se ho pevnou rukou, avšak snaha po originalitě, byť poctivě míněná, zavádí ho často do extrémů, s nimiž v jejich raffinované úmyslnosti vždy souhlasiti nelze. Zřejmě jevilo se to zejména v jeho nedávné inscenaci Sullivanovy operetty „*Mikádo*" na Městském divadle vinohradském (poprvé dne 26. května 1914), kterou zahnal daleko za hranice přípustné a umělecké karrikatury. Žonglérské kousky, varietní výkony, při nichž šlo hercům o krk, nebo alespoň jistě o nohy, přemety, hluk, křik, improvisace a lokální vtipy, většinou smutné a nevybíravé, zkarrikovaná karrikatura, přehodnocená hodnota — vše to zatopilo a zdusilo, co opravdového a uměleckého bylo v režii „Mikáda", z něhož na konec nezbylo téměř pranic. Jest to sice jistě nové, kuriosní, ale jest to též hodnoty pravé a *trvalé?* —

O Dykově „Zmoudření dona Quijota" možno resumovati: dílo básnické, víc lyricky, než dramaticky myšlené a knižně významnější a působivější, než na sceně. J. M.

*

Divadlo v Šárce ožilo představením ve prospěch fondů spolku českých žurnalistů*) a pro-

---

*) Jak při slavnosti v Troji tak v Šárce umělci všech oborů, odsunuvše zájem vlastních fondů podpůrných, ochotně účinkovali ve prospěch fondů žurnalistů; tedy odtud přišla statečná pomoc, ač jí bylo očekávati spíše od kruhů sportovních, ježto těmto netřeba pečovati o obdobné fondy

vedena tu s naprostým zdarem půvabná Shakespearova veselohra „Večer tříkrálový", o níž nejméně bylo lze se nadíti, že svou hravou něhou hodí se v široký rámec divadla přírodního. Bylo nutno značně přizpůsobiti jeviště, ale stalo se tak s vrcholným vkusem, a jiskřivému textu v krásném překladu Sládkově byly přepychovou přízdobou svěží stráně, plné syté zeleně, kvetoucích akátů a šípků, malebná skaliska s pestrou stafáží, daleký průhled v Šárecké údolí, širý blankyt s potrhanými mraky i jásot skřivanů. Praha má v tomto zákoutí nedocenitelný skvost — a upírati tu vhodnost divadlu v přírodě — (ovšem při repertoiru náležitě voleném) — bylo by svědectvím zapeklité nevraživosti a bezmezné stranickosti vůči těm, kdož tu vykonali velký, kladný čin umělecký.

Provedení „Večera tříkrálového" samo jest jedním z nejzdařilejších výkonů činohry Národního divadla a ani režisér Kvapil, ani ostatní činitelé v ničem tu neslevili na své zdatnosti, — druh druha předčil v horlivosti, zapomínaje zcela nesobecky, že hraje pro ty, kdož tak často jeho chyby vidí zvětšovacím sklem a jeho zdar ignorují, tak často břevna v oku vlastním si nevšímajíce, mrvu v oku cizím zveličují. Půvab okolí i vroucí účast obecenstva, které právem rádo se poddává bezprostředním dojmům, z přírody na jeho cit působícím — spolu s nadšeným podáním klassického díla sloučily si v požitek, na který se nezapomíná. K. M.

VÝTVARNÉ UMĚNÍ.

V Rudolfině vystřídalo se několik výstav.*) Nejprvé obsadil dvorany Svaz německých umělců z Čech. Vše pěkně uspořádáno; tu a tam cenné i zajímavé kusy, mimo to několik souborů, mezi nimiž i zábavný Klimtův. Promítá na veliká plátna malé selské talíře s jejich primitivní komposicí a topornou formální mluvou i tvrdými lokálními barvami. Klimt cení si tyto hračky až na 26.000 K za kus. Snad proto, že mají měřítko vrat. Ale dosti. Nejsmeť povinni napravovati hříchy německé kritiky, která výstavu tu prostě ignorovala. Ze žádných věcných příčin, nýbrž jen z osobních. Spiknutí proti pořadatelstvu, aby zákulisní rozkol stal se veřejně zjevným. Jejich věc.

Potom kmitla se Rudolfinem prodejná výstava pozůstalosti Ant. Waldhausera. Trvala jen týden a vynesla ze šera zapadlého atelieru nebožtíkova na světlo boží 435 maleb, téměř veskrze krajinek. Nejedna byla upřímně pojata, vřele procítěna, s vervou na plátno vržena. Romantikem byl tento žák Haushoferův. I Lhotův, což jeví se nejpatrněji v několika figurálních malbách, po starovlastenecku theatrálně střižených. Ale všecko mělo cachet poctivosti, i řemeslně zběžné drobné krajinky, pořízené zjevně na výdělek; a nic nechtělo nikoho ohromiti planým akcentováním nějakého modního hesla, jímž zastírá za naší doby svou nemohoucnost mnohý nedouk neb filuta, nehodný rozvázati řemínky na škorních poctivce Walhausra.

Posléze utábořila se v Rudolfině obvyklá výroční výstava Krasoumné jednoty. Obvyklá ve všem všudy, jak jsme během posledních let bohužel zvykli. Chudá počtem i kvalitou, kusá, nerepresentační. Hubují proto na Krasoumnou jednotu. Neprávem. Chyba je v nás, v české škorpivosti a roztříštěnosti, která drobí uměleckou obec na několik znesvářených skupin. Každá si vystavuje pro sebe, po troškách, a ježto uzralí naši mistři snad čekají, až vřava pomine, bývá leckdy někde něco a mnohdy kde nic tu nic. A přece bylo by hračkou, dobýti spojenými silami Rudolfina a vytvořiti z výroční výstavy svorně rok co rok utěšenou velkou representační revue českého výtvarnictví, jakou jsme naposled spatřili na zemské jubilejní výstavě r. 1891. Ale darmo mluvit. Stalo se zde tak již opětovně; a časem to omrzí — — Z figuralistů vede si v letošní výstavě nejpatrněji L. Kuba řadou podobizen. Že by byl učinil zjevný pokrok od své kolektivní výstavy, uspořádané před 4 lety v saloně Topičově, nelze znamenati. Jeho dílo vzrostlo do šířky, zůstávajíc prosyceno vyspělým, klidným realismem, jenž nehoní se za problémy a zobrazuje lidi a věci se zálibnou opravdovostí, jak jsou, bez jakéhokoli přehodnocování. Všecko samá „chose vue", ač Kuba nevidí do každého z portretovaných stejně hluboko a malířsky traktuje zjevy rozdílně, plýtvaje týmž důrazem na nepravém místě. Dobře ovládá i hebkou techniku pastelovou, s níž Vejrychovy jemně pracované olejové podobizny jeví příbuznost. Jako Schwaigerův epigon počíná si F. Hlavica. Genrovou malbu zastupují význačněji toliko dva Rusové: J. Čepcov rozběhlým, ponurým, ale v celku případně karakterisujícím zobrazením ruského trhu. Pak A. Muraško svátečně malovanou rozměrnou studií odpočívajících tří selských děvčat v plném jasu odraženého světla; práce, jejíž nepatrný sujet roztažen na 4 m² plátna, zejícího tudíž ovšem prázdnotou — snad příznakem nudy „nedělního odpoledne", jak malba nazvána. Radostným zjevem mezi krajináři jest Angelo Zeyer. Mladý ten umělec dospívá rychle k dokonalému ovládání akvarelu bravurním štětcem, nanášejícím teple a sytě. Melancho-

---

vlastní a nad to jsou žurnalistice zavázány, neboť tato věnuje jim nejen více místa (jak statistika v tomto listě vedená dokazuje) a pohotové pozornosti, ale také více přízně; referáty sportovní oplývají obšírností a benevolencí v rubrikách uměleckých neslýchanou.

*) Z nahodilých příčin opožděno.

lická nálada obestírá jeho architektury, ať z jihu, ať ze severu, zachycené však téměř vždy postřehem jistého oka a ovládané případnou karakteristikou. Na výstavě ocitlo se několik hradčanských prospektů, žádný z nich se však nevyrovná Zeyerovým „Hradčanům za deště“. Vedle něho uplatnil se už jen Tomcův pěkný chrámový interieur se štafáží křtin. Mezi krajináři zabral nejvíce místa Panuška, nedbající moudrého naučení: Non multa sed multum. Asi proto, že je otřepané, což mu však neubírá pravdivosti. Bezmála sedmdesát Panuškových obrazů splývá jednostejností jeho romantického pojmutí, deskriptivního prokreslení a suchého koloritu v jedno. Z fantastiky svých pohádkových vidin přešel k reálnějším pokusům evokace předhistorického života na českých nivách. Ale nebýti titulů nepostřehli bychom ani této štafáže — tak málo se odlišují truchlivé ty krajinomalby, do široka rozvlněné a přes všecku perspektivickou správnost jen skrovnou plastikou v prostoru se honosící. A to, ač Panuškovy krajiny jsou namnoze překomponovány do nálad a přestylisovány do tvarů tíhnoucích k účinu dekorativnímu. Poměrně nejvíce souzvuku s cítěním divákovým dosahuje Panuška ve svých zasněžených zimních prospektech. Zmínkou, že Bém, Benko a Cína-Jelínek rovněž vystavili, aniž připojili co nového k známým rysům své práce, jsme s krajinářstvím hotovi. A s celou výstavou, zaznamenávajíce na konec, že ani extrakabinet secesse, ani grafické oddělení, ani plastika neposkytly nic tak utěšeného neb jinak pozoruhodného, co by vyžadovalo nezbytně překročení skrovných rozměrů této opožděné a proto jen stručně registrující recense. *J. L.*

TÝDEN.

* Ve středu dne 17. t. m. oslavil *padesátku* svého života spisovatel *R. J. Kronbauer*, rodák lichoceveský a doktor práv, kdysi úředník zemských ústavů humanních, dnes úředník pražského finančního ředitelství. Literárně upozornil na sebe hlavně svými dvěma novellistickými sbírkami Z *posledních stanic* (1889 a 1890), ve kterých využitkoval svých bohatých poznatků z ovzduší nalezinců a porodnic, značně efektních a napínavých situací klinické i společenské sensace, pro niž si i jinak rád zachází do nejrůznějších vrstev našeho velkoměsta i venkova. Jeho prosaická tvorba povídková i románová je značně bohata, jsouc ještě bohatěji snad proložena četnými články vzpomínkovými ze života naší bohémy i z našeho kulturního prostředí nejrůznějšího, hlavně divadelního, výtvarného a literárního. Z větších románů vzpomínáme jeho *Řiny* (1902), z genrových povídek zvláště jeho *Pražských katakomb* (1903), *Snoubenců umělecké lóže* (1911), *Záhadných příběhů, Pěti polopanen a jiných prós* dějů často velmi napínavých a efektně vyhrocovaných. Dr. Kronbauer jest předsedou nakladatelského družstva, akciové společnosti „Máje“ a spoluredaktorem belletristického časopisu tohoto nakladatelství.

*

* V sobotu 13. t. m., v předvečer *stých* narozenin českého bolzanovského kněze-filosofa dr. *Augustina Smetany* (1814—1851), oslavili čeští volní myslitelé spisovatelovu památku přednáškou univ. prof. Fr. Krejčího. Český myslitel z dob, kdy bylo odvahou mysliti i promluvit o tom dle svého přesvědčení, zaslouží naší vzpomínky, neboť byl z prvních, kdož snažili se vybudovati na podkladě německé filosofie rázovitou filosofii českou. Byl to Schellingovec a Hegelovec — ale ještě hlouběji zakořeněny v něm byly zásady šlechetného jeho učitele Bernarda Bolzana, jehož osud jej také stihl: Augustin Smetana, vyučovav nějakou dobu na universitě jako supplent filosofa Exnera, byl vyučování zbaven pro jisté filosofické rozpory ve věcech náboženských, načež vystoupil z církve a živil se žurnalismem. Ke konci života, předčasně ukončeného těžkou plicní chorobou, byl z církve vyobcován. — Augustin Smetana, ač upřímný Čech, psal německy; touto řečí byl psán i jeho stěžejní spis posmrtný, jenž obsahuje základ jeho filosofie: Der Geist, sein Entstehen und Vergehen (1865), i jeho autobiografické, později přeložené „*Zápisky kněze vyobcovaného z církve*“. —*n*—

*

U nás. Mnoho se u nás natoužilo, aby konečně aspoň každý vzdělanější Čech byl Čechem celou bytostí, aby myslil, cítil a jednal vědomě česky, nikdy obojatě, úhořovitě, aby toho svého češství nikdy nezapíral, nedusil ani v nejmenším, jak se to na př. u Němce i zcela prostého rozumí samo sebou.

Ale starých škraloupů zbývá na českých duších ještě mnoho, ba někdy se zdá, že jich přibývá, že opouštíme staré ideály, a národní citlivost že tupne.

Oč sebevědoměji počínají si pražští Němci nežli my! Oč méně ohledu, pozornosti mají k nám, než my k nim! U nás stále prospěchářské opatrnictví, u nich vystupování smělé, vždy německé, promyšlené a chytré.

O tom, kolik je na př. naší mládeže, jež třeba povinnost školy obecné odbyla na škole české, v rozličných soukromých pražských učilištích německých, trudno je mluviti. A jděte i hledejte Němce a Němkyně v podobných ústavech našich! Jděte na obchodní akademii, do výrobního spolku, do pražské průmyslové školy dívčí i do těch českých škol klášterních a — hledejte Němečky. Opravdu vypadá to tak, že Němci češtiny v Praze nepotřebují, Čechové němčiny ano. Není to převrácený svět? Mohli

by Němci proti jazyku našemu tak vystupovati, kdybychom pevně stáli na svém? Kdybychom svému češství tak nezadávali? Německé divadlo stále je silným magnetem slabých českých dušiček; rozumí se, že tam běhají jenom za uměním, neboť „umění nezná ani hranic ani národnosti“.

Pro nás — — ano!

Pražské obchody, hotely dostávají jen jména, jaká vídíme ve Vídni, v Drážďanech, v Berlíně, v Hamburku; hospody a hostince zmizely, máme jen restauranty.

Někteří moderní Čecháčkové povznesli se vysoce nad naše úzkoprsé poměry a mají firmu pouze francouzskou. Soudí, že našinec bude nad tím nadšeným údivem omámen a Němce že to neodpudí.

Všecky podobné zjevy dějí se opatrnicky proto, aby se jen žádný Němeček neráčil českým názvem pohoršiti. Povstávají podniky, jež se naší veřejnosti našimi listy doporučují, ale když tam náš člověk přijde, trne údivem, že co vidí a slyší, je německé nebo téměř německé. Uznává-li někdo pro sebe prospěšným podobný podnik zřizovati, ať si to dělá, ale ať vystupuje dle pravdy. — Co článků napsalo se u nás proti krvákům! Co akcí bylo proti té mizerné literární stravě, co se namluvilo o výchově uměním a — ejhle! Krvák za krvákem objevuje se denně na pražských i předměstských nárožích. Plakáty některých biografů! Jaké hrůzy, strašidelné scény, až vlasy vstávají, bývají tu každodenně vystavovány! Tajemné, děsivé výjevy, vypoulené oči, rozervané líce, paže napřažené se smrtící zbraní, svíjející se postavy a zase scény, něco jiného vábivě, poťouchle napovídající, toť stálá pastva našich nároží pro velké i — — malé. Jaký nevkus!

Pravda, ty plakáty sjezdí celou Evropu, k nám přišly odjinud, naše práce to není, ale též smutná pravda je, že naši lidé lhostejně hledí nejen na ty bláznivé cizí scény, ale i na ty německé jejich nápisy, na tu spoustu dvoujazyčných plakátů, jimiž některé biografy naše nároží denně obšťastňují.*)

Z Prahy proudem rozlévá se to po venkově. Pod škraboškou mezinárodnosti to přichází, ale je to většinou zboží německé a jak německé! Německé dějiny, německá literatura, němečtí herci atd. A Čecháček polyká. Vždyť, můj Bože, jde to snad všecko ze samého Berlína — z Berlína! — a to teď tak mnohým u nás sládne!

*) Čekáme, kdy a odkud zazní konečně povel: Pryč ze všech dvojjazyčných a němčících biografů! Red.

*

* V Cařihradě po vzoru známých Almanachů vyšel péčí Kirschnera a Hachetta první turecký Almanach zasvěcený politickému i duševnímu životu Turecka. V Almanachu umístěny jsou životopisy a podobizny vynikajících tureckých spisovatelů nynějších. Jest tu uveden nedávno zemřelý básník Okrem-bej, hlava mladých a jeho pomocník Abdul Hakk Hamid, spisovatel románů Mehmed Emin a celá plejada mladých básníků a belletristů. O

*

* A. de Chambure vydal knihu „o tisku“ pod názvem „A travers la Presse“. V knize nevyslovuje svých názorů o tisku, uvádí však názory cizí. Kromě Francie zabývá se Anglií, o jiném tisku buď zmiňuje se povrchně nebo pomlčuje o něm. Z historické části zajímavé je, že za první noviny prohlašuje memfidský papyrus z l. 1750 př. Kr. První evropské noviny prý vydal typograf Abraam Verhaven v Antverpách r. 1605 za hrozného moru a první žurnalista nepodal čtenářské obci toliko zprávy o událostech, nýbrž i část zábavnou, aby pokleslou mysl lidu pozvedl, byla tedy v prvním žurnále zastoupena i belletrie. Později dospělo se i ke grotesce a karrikatuře. Za pět let po té objevil se první časopis v Paříži, který stal se vzorem všech evropských novin, protože zařizovaly se nové rubriky a tiskl se i román. Stará rubrika „Nouvelles à la main“ podržena po dnes. Prvním významným románem, otištěným v novinách, bylo Dumasovo dílo „Tři mušketýři“. V knize je umístěn výsledek ankety z r. 1897 o otázce: Jak působil tisk na lidstvo. Jsou tu odezvy všelijaké i naivní od vynikajících státníků, učenců a spisovatelů. Vedle toho je anekdotická část o chybách v tisku. *K. V. H.*

*

* O pohřbu provençalského velkého básníka Mistrala byla proslovena řeč, o které se psalo téměř ve všech liter. listech francouzských a ruch tím vyvolaný neutuchá, protože zvolenému řečníku stala se nehoda tím, že měl „radostně“ slaviti pohřeb, ‚básníka“. „Mercure de France“ vyplnil již několik sloupců tou věcí a uveřejňoval dopisy svědků, v květnovém čísle píše: „Le fait de célébrer *joyeusement* (vesele) les funérailles d'un grand poète n'est-il pas dans la plus pure tradition philosophique?“ K tomu by se mohla řaditi jen slavnostní řeč předsedy nového hasičského spolku: „Dej Bůh, abychom záhy se mohli osvědčiti.“ Vyřknuto podivně, ač dobře míněno. O

*

Cena kanárů r. 1617. Rada Starého města pražského, chtějíc dar učiniti panu Jaroslavovi Bořitovi z Martinic na Smečně, dva kanáry koupila a jemu poslala. V počtech obecních zapsáno bylo, že dala za ně p. Jakubovi z Agru 4 kopy. Arch. m. Prahy, rkp. č. 82. V. V.

V Praze, dne 19. června 1914.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Zodpov. redaktor a vydavatel: Fr. S. Procházka. — Nakladatel: Česká grafická akc. společnost »Unie« v Praze.

Tiskem »Unie« v Praze.

Emil Tréval:

ROZPUK.

(Pokračování.)

Litoval jsem své otázky. Věděl jsem, že otec nikdy se nevyslovuje napřed, jedná-li se o věc dobrou. Když nemůže jinak, do poslední chvíle trýzní nejistotou, až teprve v hodině dvanácté zjeví to, co už dávno uzavřel činiti. Nechtěl nikomu v ničem uleviti.

„Je to až ku podivu, kde se v takovém zakrslíku tolik zloby vzalo?“ hubovala Mařka.

„Mařko, on přestane!“ řekl jsem. Hlas můj byl asi divný, až se na mne Mařka zadívala.

„Že přestane? Nemyslím, ledaže by mu někdo žílu zaťal pořádně.“

„Najde se někdo,“ odvětil jsem určitě a cítil jsem při tom, že přejímám úkol drtivé tíže, takové, jako by naléhala hora na bedra. Srazí mne to snad na kolena, ale doufám, nepoloží na lopatky. Atlas!

Jezy rozhučely se mi v hlavě a v nich splýval hlas matčin a Cilčin, pronikal je jek umírající Julči: A přece tvojí nebudu!

Znenáhla mírnily se hlasy, pozbývaly ostré žalobnosti, nabývaly svěžesti, pozbuzovaly. V nitru cos rozrůstalo, rozhoupávalo se zlomocně. A zlé oči blýskaly a čelo ozbrojovalo se do tvrdých nárazů. Bořicí beran!

Roztřáslo mne to tak prudkým lomcováním, že přepásal jsem se pevně zkříženýma rukama, volaje do svého nitra: Dosti! Jen strpení!

Pod pravicí ucítil jsem něco tvrdého. Revolver v kapse. Popravčí nástroj. Červený oheň výstřelu, nasivělá lebka, krev — kéž by to už bylo za mnou!

Mařka odešla a přišel hrobník. Žádal jsem ho, by upravil hrob. Jmenoval jsem i květiny, které nebožka měla ráda. Bazalky a begonie. Hrobník řekl, že nikdo sem nepřichází, o hrob se nestará.

Vrátil jsem se domů. Děvče doneslo mi do pokoje večeři. Cilka ležela, otec byl v hostinci.

Ráno zvěstoval mi otec, že všecky objednávky mé u hrobníka zrušil. Že zemřelým je beztoho jedno, mají-li květy nebo boží trávu nebo kámen nad sebou. Jen když mají věčný pokoj.

Rozvzteklil jsem se.

„Což, ani několik mizerných květin si matka nezasloužila?“

Otec se ironicky šklebil.

„Památka její má kvésti v srdci a ne v pomíjejících rostlinách, Adame!“

„Těch pár šestáků?“

„O ty neběží, chlapče, ale o princip! Já objednávám, já nakazuji a nikdo jiný mimo mne v domě mém.“

„Kdybyste ty peníze — promarněné s Julčou, jen z části dal za hrob matčin, větší cti byste dosáhl.“

Řekl jsem to nazdařbůh, nevěda ještě, jak je obvinění mé pravdivé. Mihla se mi hlavou vzpomínka, že před smrtí Julčinou přinesl jí náramek.

Otec se jen ušklebovaI.

„Vím, odkud vítr věje, podařený synáčku! Tcháníček, Krágl si stěžoval. Kalné prameny!“

„Nic si nestěžoval, dávno vše vím — z Grošovic!“

„Pšakrev, pšakrev! Co pak se povídá v Grošovicích?“

„Ať se povídá, nepovídá. Ale já to vím. Jak Julča zemřela.“

„To není tajemství. Zastřelila se.“

„Ano, zastřelila, ale proč? Kdo byl při tom? Vše vím, vše mohu vyzraditi. A pak by se teprve povídalo.“

Otec zesinal, ale v zápětí nabyl zase své barvy. Blesklo to jeho očima jednou, dvakráte, až nabyla tvář jeho úsměvného, vítězoslavného výrazu.

„Vidíš, chlapče, i tu jsem zkrotil — ďáblici — víš, jak zahrála matce — oplatil jsem jí. Taková byla — maličká — maličká!“

Ukázal dlaní k zemi.

Místo k děsu, k triumfu jsem mu dopomohl. Byl rád, že měl svědka svého imposantního vítězství, že pro něho se zabila mladá, kvetoucí žena.

Ukazoval jako zápasník vychloubavě své svaly, měl tisíc chutí svěřiti mi detaily své methody zápasnické.

Ale já mu zkazil koncept.

„Nic jste nezvítězil. Vím, proč to udělala. Než by vám náležela, raději pošla. Na tom si nemusíte zakládat.“

„Lžeš, kluku, lžeš!“ hrozil otec.

„Vy jste byl, který se plazil a platil, ano, platil zlatem — Cilčiným.“

„Není pravda!“

„Mám vám opakovati vaše vlastní slova? Julči — vytrestala jsi mne do své vůle — proč sebe i mne trápíš?“

Otec zmlknul překvapením.

„Jdi, dědku olezlý! řekla ti Julča. Nikdy tvojí nebudu! No, mluvte — lhu nebo ne?“

„Byla mou!“ ječel otec, „já jsem ji nechal, ne ona mne!“

Tloukl se do hlavy jako šílenec. Viděl jsem, jak strašně ho bolí, že Julču nedostal. Cítil jsem, že nyní já roztrhl jsem jeho bolestnou ránu, že Julču dosud neoželel. A byl jsem spokojen.

Chtěl ještě něco říci, nějakou lež, ale náhle se ohlédl ulekán, obrátil se a beze slova odešel.

Hrob matčin opraviti nedal. Mne si nadále buď nevšímal, neb jednal se mnou jako s klukem. Div že mi na prázdniny neuložil lekce z něčeho. A zašel-li jsem někam bez opovězení, poslal pro mne děvče, abych ihned šel domů. Za večerního šera pokřikoval na mne ze školy, že je čas k spánku a ne k toulání. Zahanboval mne, kde a kdy mohl.

Snažil jsem se na otce nemysliti, obírati se něčím jiným. Marně. Setkával jsem se s kaplanem sousední fary, dobrým geologem, hovořili jsme o zkamenělinách, velebníček docházel do Kotoule, aby prozkoumal hluboké vrstvy půdy. Vrtala se v Kotouli nová studna obecní a dělníci byli už v hloubce jedenapadesáti metrů. Zeminy, které vrtem přicházely na povrch, zajímaly kaplana.

V příštím čísle dělnického listu byl útok na kaplana, aby si hleděl své farnosti a nezacházel do cizí zklerikalisovat slabé charaktery, ať si prostého lidu, ať si inteligentů.

Kaplan se zalekl a přestal Kotoul navštěvovati. Jsem přesvědčen, že dopis do novin pocházel od mého otce. Znal jsem jeho jedovatý sloh.

Hlíza ve mně bobtnala, tíže přibývalo a otázka, jak žíti, či jak zbýti se otce, zaujímala nesnášelivě celý obzor mého myšlení. I ďáblové netrpí jiných zloduchů podle sebe.

Chvílemi děsil jsem se svých myšlenek. Nebylo by lépe učiniti tomu konec jinak? Výstřelem do vlastní lebky? Vždyť jsem byl na to připraven už v Grošovicích. Kolik lidí známých viděl jsem umírati, matku, Srhu, Julču, paní Vrabcovou, Tetvu, Majora! A kolik junáků lepších než já skropilo krví siré skály a nivy balkánské! Má život můj vůbec nějakou cenu? A kdyby to byl omyl, že měl padnouti on a ne já — kolik lidí padlo už ve válce za omyl diplomatů neb z choutky po území?

A přece jak strašná byla myšlenka oprávce přírody, myšlenka, jež stávala se ve mně utkvělou! O ethiko! O víro!

Silně jsem toužil po nějakém nadpřirozeném znamení. Bránil jsem se, odmítal.

Bože, Bože, což se mi nezjevíš? volal jsem často tiskna ruce jako škrtidlo kol boků. Není nikde tvého znamení?

Chvílemi myslil jsem, že ho pocítím, ani se nenaději. Jen až pevněji uvěřím. Ale já věřil jen, když jsem byl v nouzi. Věřiti těžko, nevěřiti hrozno. Když mám žíti bez víry, proč ten sklon k mystice ve mně? A zase, když jsem pomyslil na Všemohoucího a nejvýš Spravedlivého, jako bych do prázdna sahal, o slámu se opíral. Ostatně, co jsem žádal na vyšších mocnostech? Žádné přílišnosti. Jen abych mohl žíti jako člověk. Přirozeně. Bez té zlé nenávisti k tomu, jenž mne zplodil. Je v tom prozřetelnost, takového člověka stvořiti? Není lépe zkrátit děcku trest zrození?

Nežádal jsem si života a také za takový život neměl nikdo práva vděk ode mne očekávati. Patet janua, východ je volný. Ovšem. Ale vědomí, co tady zanechám, půjde se mnou. Vědomí jako sláva, obé zavazují. Jest v mé moci zlo překonat. Nejen u sebe, ale i u něho. Poznané zlo sluší ničiti. Jen autorisaci k tomu, znamení a ne pouhé vědomí všeobecné, že dlužno,

že slušno! Takový nejvyšší mandát. Ach, jak já bych dovedl hráti Hamleta! Co já bych do něho vložil! A znamení přišlo. Zcela prosté a snad ani ne od božstva. Čistě lidské, naivní.

Kdykoli octl jsem se v nejvyšším rozruchu myšlenek, kdykoli pud přemáhal rozum, hledal jsem spojence a nalézal. V prostém, ale silně suggestivním přesunu své tíže na bedra cizí, svého rozhodnutí na řízení osudu, či božstva. Modlitbou, otčenášem, kouzelnou formulkou. Vždy jsem se pak uklidnil a vždy to dobře dopadlo. Tím nepravím, že by bez otčenáše to bylo dobře nedopadlo. Ale vždy mne to obávané zlo minulo a já se ukonejšil. I nyní to na mne přicházelo. Ať jsem se bránil, ať si spílal komediantů, uplácečů Boha — neodolal jsem a přeříkal formuli. A hned po té vysvitlo mi, čím zabředl jsem v toto nejhorší, co mne mohlo potkati. Šílenstvím. Ať vlastním nebo cizím. Nepochyboval jsem nikdy, že otec není normální, nyní jsem měl jistotu, že má záchvaty pomatenosti. Ano, šel jsem dále a pochyboval, že já sám jsem zdráv, že nemám hallucinací, vetřelých představ. Z nezdravého otce nemůže býti zdravý potomek. A tím padá zodpovědnost.

Nezodpovědnost, jaký to krásný výmysl otroků! Nepříčetnost, třeba jen na okamžik, ale přece jen nepříčetnost! Opilec vědoucí, že jakmile sáhne po sklenici, změní se ve zvíře, směje se zákonům, kryt svou nezodpovědností. A nedává v sázku nic, zůstává volný, svéprávný. Nevypočítatelné záchvaty. Výmysl ne špatný, v každém případě ne horší, než když někdo vše odevzdá do vůle boží. Formulky, děravé pláště!

Ale pojal jsem naději, že záchvat nedostanu, že nic nevykonám. Mohl jsem se tím tedy obírati, uvésti metodu do svého šílenství! Dostával jsem chvíle chladného jasnovidu, kde logicky uvažoval jsem pro i contra. Napřed výhody vraždy. Nebyly malé. (Pokračování.)

Fr. Wenig:

ZE STARÉ ŠKOLY.

(Pokračování.)

Základním rysem povahy mého otce byla veliká jeho dobrota. Z ní hlavně prýštily jeho ostatní dobré vlastnosti, ale také jeho slabosti, bez nichž nebyl jako žádný smrtelník. Velikou jeho dobrotou a důvěřivostí byly zaviněny téměř všecky nehody a bolesti, jichž nezůstal ušetřen, a pod jejichž tíží často klesal, ale při svém optimismu zase brzy se vzpružoval.

K tomu optimismu vedl také své děti, snaže se nemilé příhody vyložiti vždy na lepší stránku. Byl-li nám koupen klobouk příliš velký, tvrdil, že je to lépe, než sedí-li jen tak na „šešolce" (temeni hlavy); byl-li klobouk příliš malý, ujišťoval, že je to hezčí, než vězí-li v něm celá hlava jako v putně. Naříkali-li jsme, že nás někdo pronásleduje, hleděl nám to vymluviti. Podle jeho mínění zlých lidí vůbec nebylo. Výchově jeho děkuji, že část jeho optimismu, lehčí mysli a důvěřivosti přešla také na mne; bez těchto vlastností nebyl bych si až do nynější chvíle zachoval tolik dobré mysli, kolik dosud mám.

Utěšující jeho slovo působilo na nás mocně, a dopisy jeho, vždy tak vřelé a a upřímné, hluboce nás dojímaly. Stůjte zde dvě ukázky dopisů, jež zachoval bratr Alois. Otiskují se beze změny i ve vzhledě mluvnickém a slohovém. Ukázky ty nechť jsou také dokladem, jak si jindy lidé psávali, a budiž s tím srovnán nynější způsob psaní listů. Co tu bývalo i při opakujících se rodinných slavnostech upřímných slov a obratů, kdežto nyní odbývá se věc visitkou se značkou p. f. nebo pohlednicí.

K narození vnučky Marušky.

Předrazí!

Bůh Vás zachovej při stálém zdraví, byste tu malinkou dcerušku ke cti Boží a k Vaší radosti odchovali. Vím, že máte radost velikou, obzvláště je-li ta malinká zdráva, neb jest plod Vaší lásky, který den ode dne Vás oba k sobě více vázati bude, Vás v starostech Vašich posilovat a Váš život oslazovat.

Přijměte to tak ode mne upřímně, jak já upřímně Vám tu píšu, neb dobře víte a znáte mé srdce.

Když bratr Alois změnil své povolání.

Co pak dělá naše přemilá, malá Mařenka, na kterou denně mnoho vzpomínáme?

Po obdržení Tvého pro nás všechny radostného psaní odebral jsem se ihned do Blížejova, kde ještě Jan u Julíka mešká, a tu dal jsem jim psaní čísti. A přejou

Tě*) a též i my všeho štěstí a jen je prý co prosit, aby Tě Bůh v novém povolání a Pepičce (snaše) a všem stálého zdraví i nadále popřáti ráčil, ta předobrá Pepička — Bůh ji posilni — by pro Tebe i nadále oučinkovat mohla. Byl bych Tě přál, bys nás byl viděl, jak nás to všechno dojalo; Ty nás znáš, netřeba tedy dalšího popisování našich citů a našeho srdečného přání Tobě.

Věříme Tě rádi, že máš srdce jako v kleštích, není se co divit, Bůh Tě zajisté ze všeho pomůže, v něj doufej ....

Dne 4. září 1873. —

Nikdy neopominul nám všem k svátku nebo jiným, důležitým událostem projeviti své účastenství, ale také jisté pozornosti od nás požadoval. O svém svátku (3. prosince), kdy jsem také já svátek světíval, čekal ode všech přání, dokud jsme byli doma, ústního, později písemného. Jednou jsem pozapomněl a rozpomenul se teprve, když mne samého došlo jeho přání přesně udaného dne. Honem jsem sedl a psal hned, ale přání došlo o den později. Několik dní na to obdržel jsem již poděkování, ale na konci dopisu stálo: „Upozorňuju Tě, že se jmenuju František Xaverius a nikoli Barbora. Anebo jsi snad stonal?“

Sám nikdy nikam pozdě nepřišel a také nás vždy k dochvilnosti přidržoval, říkaje s jakýmsi sebevědomím, „že jakživ nikde nezmeškal“.

*

Uvedené dopisy svědčí také o zbožné mysli, která byla význačnou vlastností otcovy povahy.

S modlitbou vstával s lože, s modlitbou uléhal. Odcházeje ráno po prvé z domu, svěcenou vodou z kropenky se pokropil a křížek nad ní visící políbil. V mladších letech putoval častěji k Boží krvi (Heiligenblut) v Bavořích a stal se tam členem jakéhosi družstva k uctění sv. Antonína. Povinnosti, které tím vzal na sebe, věrně plnil. O svátku tohoto světce (13. června) konal v kostele zvláštní modlitby a súčastnil se procesí, které vedeno bylo toho dne ke kapličce u hřbitova. Z úcty k němu dal prvnímu svému dítěti jméno Antonie.

O jeho zbožné mysli svědčí také, že po celý postní čas piva se nenapil, ačkoli jindy každého dne po škole rád si dopřál tří žejdlíků**) čečovického od Šolarů. Z toho ještě také dobrý doušek odlil matce do zvláštního hrnečku.

*

O rodinu pečoval otec vzorně. Řízení domácnosti ponechával sice ráznější matce, ale všemožně se staral, aby byly po ruce prostředky k opatření potřeb životních pro celou rodinu.

Ukládal krejcar ke krejcaru, aby včas mohl dostáti povinnostem, jež mu ukládalo vydržování synů na studiích. Dluhů nenáviděl a vštěpoval svým i školním dětem zásadu: Každým krejcarem, který si vypůjčíte, zaprodáváte svou neodvislost.

V rodině vedl nás všecky k tomu, abychom se vzájemně podporovali a ve všech potřebách v první řadě spoléhali na sebe, a teprve, když sami si nemůžeme pomoci, obraceli se na cizí. Věda, že to není možno, nepřilneme-li k sobě upřímnou láskou, pěstoval v nás hlavně tento cit a často dokazoval, že budeme-li státi k sobě věrně, překonáme všecky překážky, jež vznikaly z nesnází, které na naši rodinu častěji nalehly; při tom ukazoval k vzornému bratrskému poměru, ve kterém žil se svým bratrem Janem. „Hoši, mějte se vždy rádi, tak rádi, jako se máme my se strýčkem.“

Tato snaha jeho setkala se s dobrým výsledkem; zvykli jsme hledati rady a pomoci hlavně u svých, a také se nám jí tu vždy dostalo.

Byl až úzkostlivě poctivým a nezištným. Kdysi přiběhli v noci z fary do školy, že je panu faráři Bílému, s nímž byl otec v upřímném přátelství, velmi zle. Otec ihned odešel do fary, ale nezastihl nemocného již na živu. Nastalo pak ve faře rabování, jakéž tehda v podobných případech bylo zvykem. Bral, kde kdo byl z obyvatelů fary, peníze, knihy, šaty, prádlo. Kdosi vyzval otce, aby si také něco vzal, třeba hodinky; odmítl věci cenné a vzal si na památku po zemřelém příteli a příznivci hůl valně opotřebovanou, kteréž prý farář nejméně po třicet let užíval na procházkách.

R. 1870—71 byl jsem jednoročním dobrovolníkem a na konci služby před důstojnickou zkouškou žádal jsem otce, jak bylo předepsáno, o revers, jímž se zaručuje, že jest o mé živobytí, stavu důstojnickému přiměřené, postaráno. Když jsem otce prosil, aby mi takový revers podepsal, a jej ujišťoval, že tu jde o věc pouze formální, že nebude od něho žádáno, aby mne vydržoval jako důstojníka, nic jsem nepořídil; odmítl žádost slovy: „Jak bych mohl vzíti na sebe závazek, kterému bych nemohl dostáti, a podepsati něco, co není pravdou?“

*

---

*) U nás ve 3. pádě napořád užíváno tvaru „tě“ místo tvaru „ti“.

**) 1 žejdlík = 0·34 l.

Nebyl nikomu nepřítelem a neučinil nikomu zlého, naopak ke všem, s nimiž se stýkal, byl laskav a ochoten. Tím se vysvětluje, že na celé osadě nebylo nic vážnějšího podniknuto, aby nebylo se dožádáno jeho rady, a byl tak šťasten, že rada jeho obyčejně dobře se osvědčila. K němu obraceli se občané, po většině bývalí jeho žáci, když šlo o sňatky, o koupi a prodej nemovitostí, o spory a jiné důležitější příhody života venkovského, nebo když se ukázala potřeba domluviti důkladně muži, ženě nebo dorostlým dětem, a žena, muž nebo rodiče neměli k tomu dost odhodlanosti. Kolik sporů skončilo se smírem ve staré škole, v kolika neklidných a rozvaděných rodinách nastaly zakročením otcovým pokoj a shoda! —

Cítil všecky radosti i žalosti se spoluobčany. Radoval se z dobrého prospěchu cizích dětí: „To mám radost, tatíku, z vašeho syna; ten se vydařil!" říkával. Při pohřbech utěšoval pozůstalé, ačkoli měl oči plné slzí a hlas se mu povážlivě chvěl: „Nu, neplačte, musíme tam všickni; má to odbyto a na nás to čeká."

Tato vlídnost, ta ochota, ten soucit byly také občanstvem vděčně uznávány. Dospělí, muži i ženy, o dětech ani nemluvě, při potkání líbali mu ruku jak knězi. Nezřídka oráč na poli, vida otce jíti cestou, zastavil potah a přišel políbit ruku a promluvit několik slov.

Ke všem oslavám radostných událostí rodinných býval zván; na všem, co která domácnost měla pěkného a dobrého, měl také „pan učitel" podíl. Byly to někdy dárky chudých (něco krupice, nějaké vajíčko, hrnek mléka a pod.), ale co jim dodávalo ceny, byla upřímnost, s jakou byly dávány. Urodil-li se len, pamatováno na pana učitele mnohou „žemličkou";*) o poutech a zabijačkách sešlo se do školy tolik venkovských lahůdek, že při vší dobré vůli nebylo možno je pojísti, a pamatováno pak na příbuzné i cizí chudé, ovšem pod slibem, že toho nikomu nepovědí, aby dárci ušetřeno bylo lítosti, že dárek jeho stráven jinde. V té době poutí a vepřových hodů bývala u nás dětí spotřeba heřmánku nemalá.

Příchylnost dávali otci hospodáři na jevo také tím, že ochotně na „školních políčkách" často bez říkání potřebné práce vykonali a úrodu do školní stodůlky svezli.

———

*) Žemle = žemně, panenka, tolik jako 2 hrsti lnu vyvochlovaného, ve zvláštní tvar stočeného.

(Pokračování.)

✱

Karel Leger:

TETIČKA PROTEKCE.

(Dokončení.)

Je to hříšné vyhazování peněz!" poznamenal inženýr.

„Není, není!" velmi živě odpírala a červenala se při tom. „Co za dvacetník dnes koupíš? Nic — a tady těšíš se a těšíš jako malé dítě. Hřích by to byl, kdyby loterii zrušili. Co by chudákům dali? Vždyť by to bylo pro ně hrozné, nemít žádnou naději, že bude snad přece jednou lépe, až jen vyhrají — Slyšíte, jak všichni žalují a naříkají. Celé dni se tu hašteří, protože všem je smutno a teskno. Ze zoufalství se tak vespolek trápí. Ale" — rozpačitě urovnala si černou sukni — „odpusťte, pánové, nenadála jsem se tak vzácné návštěvy. Nechám vás tady na dvoře stát! Pojďte, prosím, dál, ke mně." Podívala se s roztomilým úsměvem na hosty. „Prosím, račte — tudy!" Vedla je šerou, cihlami dlážděnou síní nahoru po schodech. Všady cítit bylo podivný zápach, řekli byste, zápach bídy. Guldenerovi velmi nepříjemně vnikal do nosu. Ošklíbal se a kýchal.

Nahoře byla veliká, smutná, nedávno obílená světnice, vzdušná dost a čistá. Ale čistota jako by křičela. Nebylo co uklízet, ani nebylo z čeho nadělat smetí, nebylo popelu u chladných, rozpukaných kamen. Stůl uprostřed, nějaká židle. U zdí proti sobě po délce čtyři postele, dvě a dvě na každé straně. Na jedné jenom slamník, poduška také slamou či senem vycpaná, nějaký plášť, hrubá pruhovaná houně — všechno po vojensku. Na druhých lůžkách byly také peřiny, ale poloprázdné. Nade dveřmi černý krucifix, nad postelemi obrázky svatých, fotografie, nějaké památky — i hodiny u okna, starodávné, skutečný přepych ve smutném příbytku. Hned je Charvát poznal.

Nad onou postelí bez peřin visel ve zlatém rámečku sežloutlý a nečitelný už propouštěcí list z vojny. Na lůžku seděl stařeček, Kudrna se jmenoval, bývalý voják, ještě čepici vojenskou nosil. Celý skrčený v klubíčko, zimomřivý, ruce schovával do kapes. A mrzutý — nic na světě již ho netěšilo. Kašlal a pil odvar nějakých kořínků, potměchuti a jablečníku, který mu připravovala panna Fanynka, zdravá

ještě, červená, čilá a veselá babička. Bývala hledanou švadlenou kdysi. Teď tu měla postel vedle Kudrny, když bylo starochovi tuze chladno, půjčovala mu svoji peřinu. Z bývalých dob zůstalo jí jméno „panna Fanynka“ beze všeho pošklebku.

Stála právě u Kudrny, který měl záchvat dusivého kašle, hrneček držela v ruce a soucitně se ptala trochu šišlavým hlasem: „Jak je vám, dědečku? Napijte se, ulehčíte si. Mám zavřít okno?“ Okno bylo otevřené — vála sem vůně kvetoucích akátů a sluneční záře padala na vydrhnutou podlahu, kde v prknech veliké černé suky vyčnívaly.

„Ne!“ šeptal Kudrna, drobátko se mazlil, byl rád, když viděl opravdivou soustrast. „Už je mi lépe. Dejte mi židli k oknu, prosím vás, panno Fanynko, sednu si tam, abych byl na sluníčku.“

„Napijte se!“ — „Ne, děkuji, už jsem pil!“ A hledal dýmku, která mu při kašli vypadla z ruky.

„Zase chcete kouřit? Škodí vám to!“ — Usmál se. „Neškodí, Fanynko, mně už nic neškodí!“

U protější stěny na posteli, obložena poloprázdnou peřinou, seděla Kloudka, zlá ženská. Sežloutlý maličký její obličej s černýma očima, s černým obočím, namodralými rty stále něco žvýkajícími, podobal se velmi vosí hlavičce. Byla oblečena v bílý kabátek, příliš pro ni volný, na hlavě měla černý čepec zavázaný širokou pentlí pod bradou. Pentle jako by bradu držela, aby neupadla. — Jediný rozviklaný zub jí zbyl vpředu, v dolní čelisti, ten prý byl jedovatý. Mluvila tenkým, řezavým hlasem a každé její slovo bylo pichlavé. I když chtěla lichotit někomu, jistě ranila, třeba nevědomky, nemohla za to. Na klínu měla talířek s troškou zvětralého piva, omáčela si v něm suché kůrky chlebové.

„Tady zůstávám, pánové!“ řekla paní Vizingrová, vedouc hosty. „Tuhle je pan Kudrna, panna Fanynka, paní Kloudová. A tato postel je má!“ ukázala s jakousi pýchou. Postel byla opravdu její vlastní ještě z lepších dob, starodávná, červotočivá. I peřiny měla v čistém bílém povlaku. Nad lůžkem viselo několik barevných obrázků, také nějaké zbytky z minulosti. Mezi nim u okna hodiny s mramorovými sloupky. Šly, tikaly, ale chrastilo v nich. Inženýr Charvát zadíval se na ně. Pozorovala to paní Vizingrová. „Poznáváte je? Ty mně zůstaly, nebyla bych je dala za nic na světě. Mám ráda jejich hlas.“ Jako děvčátko čiperně se otáčela. „Tady je můj koutek, pánové!“ s úsměvem okazovala na podlahu, kde byla naznačena křídou silná čára, oddělující asi čtvrtinu celé místnosti. „To paní sousedka, paní Kloudová, mi nakreslila hranici, abychom se nehádaly.“

Kloudka udiveně vyvalovala pichlavá očka, ale nevstala, jen zubem ve spodní čelisti zaklepala. „To proto, že takové zchudlé panstvo dělá, jako by celá světnice byla její!“ zasykla polohlasem. „Ještě hosty si sem vodí! Já jsem počestně v chudobě od dětinství žila, tady mám právo jako ona! Za to, že byla paní Vizingrovou, nikdo jí nic nedá!“ To už dodala jen pro sebe, žvýkajíc kůrku.

Paní Vizingrová útrpně kývala hlavičkou. „Je stále podrážděná, nervosní, moje milá paní sousedka“ — omlouvala nevrlou babku.

„Jaká: milá sousedka? Zde není žádné milé sousedství!“ ta jí však zasykla v odpověď.

„Všichni jsou moc hodni, dědeček Kudrna, panna Fanynka i paní Kloudová!“ chválila, jako by neslyšela, paní Vizingrová.

Dědeček dovlékl se k oknu, na sluníčku se tam hřál, po očku se díval na neznámé pány. Také panna Fanynka byla překvapena, rovnala si usilovně sukni, naslinila dlaně a vlasy na skráních uhladila. Způsobně se uklonila. „Pěkné vítám, milostpánové, to jsou k nám hosti! Není libo se posadit u nás?“ pro židli ochotně běžela.

„Ne, není třeba — děkujeme pěkně!“ Guldener rychle odpověděl, jaksi mu nebylo volno v tomto ovzduší. „Nezdržíme se —“ A k paní Vizingrové se obrátil. „Jste tady spokojena, drahá paní?“

Otázka špatně volená — ale stařenka jen se usmívala. „Dobře je mi tady, hodní lidé — také paní správcová je hodná, když nekřičí — hodni jsou všichni. Jen je mi tady těch ubožáků líto. V zimě je chladno v netopených světnicích, a jsou tu nemocní, ani po pátku nemohou jít, aby si něco vyžebrali. Nosíme jim, co nám zbude, aby neumřeli hladem —“

„A vám — něco zbývá?“ udiven tiše zeptal se Charvát.

„Což já! Mně nic neschází!“ libovala si. „Viďte, panno Fanynko? Nebožtík Vizinger se o mne postaral. Za lepších časů nějakou nadaci založil, několik zlatých ročně mně z ní dávají. Ale ti chudáci tady — pánové, kdybyste viděli starého Luňáka nebo Pospíšilku — nemohli byste se přimluvit za ně na radnici? A tuhle dědeček Kudrna, ve dne v noci kašle a do nemocnice nechtějí ho vzít, že jeho nemoc

nedá se vyléčit, že je to jen stáří a že nemají místa. Kdybyste, drazí páni, se přimluvili!" sepjala ručky.

Inženýr Charvát mlčel. Cítil, jak celým tělem jeho probíhá mráz. Smutno tady, smutný je úsměv paní Vizingrové, bolestně smutný! A přece smála se upřímně, černé oči její zářily potěšením, že má tu vzácné hosty. Zadíval se na hodiny na stěně a zeptal se, zatajiv slovíčko „milostpaní", které se mu stále na jazyku pletlo: „Ty hodiny ještě bijí? Ještě hrají onu staromodní písničku? Pamatuji se —"

Stařenka skorem zajásala: „Hrají! A jak překrásně!"

„Prokleté hodiny!" zasyčela Kloudka z postele. „Nedají v noci spát, hrkají, chrastí, a když začnou bít — sotva oči zavřeš, tu: bim, bam! a spustí muzika. Kdyby aspoň písničku nějakou pořádnou hrály, ale to takovou notu svatohorskou!"

„A což? — Hodiny vás budí, paní Kloudová, a když dědeček Kudrna kašle, neslyšíte?" konejšivě se ozvala panna Fanynka.

Kloudka podrážděně odsekla: „Když dědeček kašle, mi nevadí, na to jsem si zvykla, to musí být, protože chudák stůně. Ale hodiny? — Co tady s hodinami? Co nám sejde na tom, kolik je hodin? K jídlu nás nevolají a spat jdeme, když se stmívá, a vstáváme, když se rozední. Co s hodinami?"

Paní Vizingrová zesmutněla, sklopila hlavičku a vzdychla: „Nu, ano, hodiny překážejí. Dědečka Kudrnu také v noci budí!"

„Ne!" ozval se dědeček u okna horlivě, „mně nepřekážejí nijak, milá paní. Vždyť i tak celé noci nespím a rád je slyším, když hrají. Noc je vždycky tak dlouhá!"

„Prodám je!" tiše řekla paní Vizingrová. „Už jsem se ptala hodináře, co by za ně dal, ale dává tak málo" — sklopila oči — „tak málo! Už prý všechna kolečka jsou nadobro sešlá."

„Koupím je!" nenadále se přihlásil Charvát.

„Vy — Jeníčku? Vy byste chtěl?" stařence rozjasnil se celý obličej. „A proč?"

„Tak — víte, vzpomínám na jednu chvíli. — Pamatujete se? Byl jsem u vás kdysi v podvečer a — tyto hodiny tehdy hrály, nezapomněl jsem podnes onu notu, starý menuet. — Pamatujete taky, milost — zlatá paní Vizingrová?"

Přimhouřila očka, vzpomínala, zavrtěla však hlavičkou. „Nepamatuji se — opravdu, ne! — Už je tomu dávno, viďte? Ale ten menuet tančívala jsem."

V tom hodiny, jako by věděly, že o nich se mluví, začaly odbíjet a strojek v nich vrzavě spustil nasládlou melodii dávných dob.

„Už zase!" vykřikla zlostně Kloudka, zacpávala si dlaněmi uši.

„Nehněvejte se, milá paní!" úlisně a s poklonou omlouvala se paní Vizingrová. „Nebudou vás už hodiny rušit, prodám je. Ale bude se mi stýskati po nich, po té melodii — tak: tralala! trilili! Jak jsem tančívala jako dítě —" Nadzvedla graciesně oběma ručkama maličko sukni a starýma nožkama v taktu šoupala, podupávala podpatky —

„Hle, hle, jaké střevíčky má! S přezkami jako holčička nějaká!" hučela závistivá sousedka, klepajíc dásní s jediným zubem.

„To ještě jsou moje svatební střevíce, schovávala jsem si je na památku!" přiznala se stařenka s uzarděním.

Hodiny dohrály s teskným zazvučením ukrytých strun. „Ne, neprodávejte je!" přimlouval se dědeček Kudrna. „Neprodávejte!" prosila panna Fanynka.

„A jak neprodat? Co s nimi? Za správu prý nestojí! Jako my staří — už nelze napravit porouchaná kolečka, už jenom —" stařence zvlhly oči.

„Koupím hodiny, přenecháte-li mně je, paní Vizingrová!" opakoval Charvát.

„Ach, ano — ráda, můj pane! A co s nimi uděláte?"

„Na památku si je nechám, vždyť je to hezký kousek starodávné práce."

„Chcete je na památku? Vezměte si je! Prosím, vezměte! Proč byste kupoval? Pošlete si pro ně, budu ráda, že zůstanou v dobrých rukou, že si jich někdo bude vážit —"

Inženýr Charvát ocítil se v rozpacích. „Zajisté budu si jich vážit. — Ale přece, dovolte, nemohu přijímati darů, milá paní."

„Proč? — Ode mne snad? Vždyť přece z upřímného srdce vám je na památku dávám. Snad neodmítnete proto, že jsou ode mne?" Smutně se naň podívala. Držel v ruce připravené dvě zlaté desetikoruny a teď nevěděl, jak, za jakou záminkou jí je nabídnout. Guldener to pozoroval, usmál se. Řekl:

„Paní Vizingrová, jak ji znám, dobrá dušička, má tu také jistě mnoho chráněnců, o které se stará. Pro ně přijmete laskavě nějaký dárek — taky ode mne!" Stařenka se začervenala, když zlaté penízky ucítila na své maličké dlani.

„Ne, pánové, prosím vás — pro mne ne —!" překvapená se bránila, „nic nepotřebuji, nic mi neschází — chvála Bohu,

nebožtík Vizinger udělal tu nadaci — dvacet zlatých dostávám ročně — což pak já! Pro sebe nic nechci! Ne! Ale tuhle dědeček Kudrna měl by pít víno, láhev malaga mu koupím v lékárně. A tetička, paní Kloudová, potřebuje sukni, má už poslední, roztrhanou —"

„Neprosím se!" zlostně hučela sousedka.

„Nu, vezměte přece! Vidíte, páni jsou hodni!" Jeden zlatý penízek ocítil se již na Kloudčině posteli. Babka sáhla po něm lakotně.

„Všechno rozdá!" šeptala panna Fanynka Charvátovi.

„Mohli bychom vám nějak prospěti, milá paní Vizingrová? Přála byste si něčeho?" ptal se inženýr. „Říkal pan komisař, že je tu pokojík nějaký pěkný — snad byste chtěla bydlit v něm sama? Řekněte jen, přimluvíme se. Čeho byste si přála?"

„Já? Ale ujišťuji vás přece — Nic nepotřebuji, docela nic!" vrtěla šedivou hlavičkou v odpověď.

„Zavřete okno!" křikla z postele Kloudka. „Táhne sem!"

Dědeček u okna se až ulekl. „Paní Kloudová!" plaše se ozval, „venku je tak pěkně a teplo, akáty voní —"

„Zavřete okno!"

V tom vešel komisař Paroubek celý zpocený, otíral si šátkem čelo. „Ti mně dali!" naříkal. „Nemůžete si pomyslit, pánové, vaše blahorodí, co ty baby a dědkové člověka se natrápí, každý něco chce, na něco naříká a přece je tu o ně postaráno, jak jen možno. Ale žádná vděčnost za to! Každý jen spolehne, že obec musí se o ně starat. Jsou tu staří, že zasluhují už ten odpočinek, a jsou i takoví, že ještě pracují, jak mohou, ale taky jsou tu lenoši silní a zdraví, jen na milosrdenství dobrých lidí hřeší. Na příklad tuhle Kloudka, takové zdravé tělo" — okazoval prstem, patrně velmi dopálen — „a jen sedí a leží, povaluje se tu kolikátý rok, mohla by do městské práce chodit, ale jen z boku na bok se převaluje —"

Kloudka jen se ušklíbla, brada se jí zaklepala, žlutý zub jako by sekal. „Až půjde tuhle paní Vizingrová a panna Fanynka, půjdu já také zametat ulice!" zasykla.

Komisař jen odplivl. „Vaše blahorodí!" obrátil se k hostům. „Nevíte, jaké starosti tady mám! Věčně se to všechno hašteří a místa ani dostatek není. Teď se uvolnilo trochu — slepý Bourek se včera oběsil, světnice po něm je prázdná. Přestěhuji tam dědečka Kudrnu odtud —"

„Ne!" protestovaly zároveň paní Vizingrová s pannou Fanynkou, „nechte ho tady, pane komisaři! Co by si počal sám v noci? Potřebuje ošetření jako malé dítě! Kdo by mu thé podával, když jej kašel chytí?"

„A tedy Kloudku tam dáme!" rozhodl komisař. „Když bude ve světnici sama, aspoň dá pokoj. Ať si tam koupí zrcadlo a sama na sebe štěká!"

Kloudka jen zapiskla vzdorovitě, zaklepala bradou.

„Ne!" po chvilce pravila paní Vizingrová. „Ať zůstane tady, už jsme jí zvykli a bylo by jí o samotě ve světnici smutno. Nemůže paní Kloudová za to, že je taková — nervosní neustále, to už tak lidské povahy jsou všelijaké!" — „A musíme jeden druhému vyhovět, když nás osud svede dohromady!" přisvědčila hodná Fanynka.

Guldener už netrpělivě přešlapoval, dlouho mu návštěva trvala. „Vidím" — pravil trochu s vysoka, „že město pečuje náležitě o své chudé —"

„Ale žádná vděčnost za to!" zahučel komisař.

„Pošlu ti, pane komisaři, ještě dnes nějaký příspěvek, budeš nejlépe vědět, jak jej rozdělit. A jsem opravdu rád, paní Vizingrová, že po letech opět vás vidím zdravou a čilou!" milostivě podal jí ruku. „Pamatuji se dobře, že jednou také za mne jste se laskavě přimlouvala — kdybych vám to mohl teď oplatit? Opravdu nemáte žádného přání?"

Stařenka se usmívala. „Vždyť jsem již řekla — co já teď bych mohla ještě chtít? Ale" — přejela si maličkou bílou ručkou čelo, rozpomínala se — „je tu Světlice, babka chromá, muže má venku, nechtějí ho do chudobince přijmout, nevím proč —"

„Piják a rváč je ten Světlík!" poznamenal komisař.

Sepjala ruce a tak prosebně s úlisným úsměvem pohlédla na Guldenera, že ten náhle dojat zamžikal očima. „Světlice pláče celé noci, stýská se jí po mužovi, přimluvte se, milý pane —!"

„Když vy prosíte, ani pan komisař neodolá!" ujistil ji.

Komisař zahučel cosi, pokrčil rameny, konečně přece slíbil: „Zkusíme to aspoň!"

Inženýr Charvát byl zamlklý, na odchodu políbil ručku paní Vizingrové — opět ucítil zatuchlou vůni suché rezedy a levandule. Stařenka zčervenala jako panenka. „Ne, nelíbejte! Nejsem už žádnou paní!" Cítil, že prsty mu lehounko stiskla. „A vidíte — oči máte pořád takové, jako tehdy, když jste ke mně přišel maličký — takhle!" okázala si k ňadrům

hubeným, propadlým — „v krátkém kabátku, bělovlasý — vidím vás, jako by to dnes bylo! Takový hezounký hošík jste byl. A víte, že jsem vás měla ráda?“ Řekla to jedním dechem, sklopila oči a zapýřila se celá. „Hodiny si vezměte. Ale prosím vás — vždyť možná už naposled se přimlouvám za někoho“ — sepjala bílé voskové ručky — „prosím vás, uchovejte je, neprodávejte, budou vám hrát. Mně byly tolik drahé, tak ráda jsem poslouchala starou písničku —“

„Také mně budou milou památkou!“ sliboval. „Pošlu si pro ně.“

„Což — vy jste ještě mlád. Ale až budete tak starý jako já, poznáte, jak je člověku drahá každá vzpomínka. Vždyť už nic jiného mi nezbývá, jenom vzpomínky z dětství —“ Přemáhala se, ale přece rty se jí zachvěly tichým zavzlyknutím.

Také inženýru Charvátovi zvlhly oči.

Paní Vizingrová doprovodila hosty až na schodiště.

První z domu vyběhl Guldener, oddychoval, batystovým šátkem si ovíval obličej. „Jsem rád, že jsem venku!“ liboval si. „Divný vzduch je tam uvnitř i při otevřených oknech. Čert ví, co je tam cítiti. Stáří, suché tlení, umrlčina. Protivně lepkavá sentimentální nálada se tam plíží. Nemám to rád, ne! Nechtěl bych tu být. Člověk neví, jaký osud naň ještě čeká, ničeho se nesmíme odříkat, ani neštěstí a bídy, ale tady bych nechtěl nikdy být! Ještě dobře, že sem židy nepřijímají.“

Komisař Paroubek, jako když jej píchne, vypjal prsa a podrážděně odmlouval: „Vaše blahorodí — mýlíš se, můj milý, my jsme docela liberální, nehledíme na náboženství, přijali bychom tedy do chudobince i židy, ale pokud vím, žádný žid ještě sem se nehlásil!“

„Chvála Pánubohu!“ ušklíbl se Guldener.

„Ubohá tetička Protekce!“ myslil si zamlklý Charvát.

F. X. Svoboda:

Z LESŮ ZAZNÍVÁ ZPĚV.

(Pokračování.)

Sotva že se poněkud vzdálili, rozpovídala se Milada, všecka se okouzlujíc vlastním líčením, jak byla právě u pana lékárníka, jak jí ukázal Vzpomínkový pokojík, empirový stolek s dvaceti šesti jejími podobiznami v rámečcích, psací stoleček, připravený k dopisování a oltáříček za portiérou. Oči se jí leskly, tváře planuly, rty se smály. „Ach!“ volala. „To bylo divné a krásné! Co to asi znamená? Prosím vás, co to asi znamená? Není pan lékárník milý? Není milý? Ach — děsně milý!“

Sýkora zabíral vesly plně a prudce. Loďka letěla. Stříbrné prouhy táhly se za ní jako nohy brouka po vodě plovoucího. Milada zahorovala, jak je krásně.

„A co vy tak chladně koukáte?“ zvolala zadívavši se na jeho hnědé oči. „Není tu krásně?“

Pohleděl na ni.

Tvář jeho se rozjasnila, když svěží obraz její vletěl do jeho horoucího zraku. V tu chvíli si uvědomil, že vlaštovky již nepoletují kolem, že odtáhly na jih. Řekl to Miladě. Podivila se tomu. A již zase se smála.

XV.

Tereza byla ráda, že se Milada vzdálila. Jistě by se byly pohádaly. Cítila, že ji každé dceřino slovo dráždilo. Spěchala domů, ale již za chvíli pochopila, že se musí proběhnouti. Procházela městem a zabočila až do parku. Známým se vyhýbala. Zlobila se opět a opět se vzrušovala. Čímsi temným byla rozčilena. „Ten šílenec,“ napadalo ji, „ten dětina myslí, že se zlobím! Jemu se zdá, že mne mučí a trestá. Směšné je to! On, on, on! Vždyť třeba jen si ho představiti! Je to možná? Já že bych toužila po jeho lásce? Jaký nesmysl! Jak si to může myslit? Jak jen se takový blud vyvinul? A on věří a je přesvědčen, že trpím, že jsem mu ubližovala a že mne trestá. No — toho nesnesu!“ Krok její zbystřel. „Kde se to v něm líhne?“ zašeptla, pohnuvši oběma rukama. „Jak může tak hloupě myslit? Já že jsem mu kdy ublížila? Jemu? Kdy? Tím, že jsem snášela jeho unylé pohledy? Ach! Brr! Šílenec! Bez něho o nic chudší bych nebyla, leda o tyto nepříjemnosti. K čemu bylo to němé jeho obdivování? K čemu? Co mi přineslo? Směšný člověk! To vše dávno si mohl nechat, ale to ho asi rozčiluje, že jsem poznala, jaký je! To je to! Cítí, že je směšný a chce skrýti tuto směšnost. Chápe, že takovému muži nesluší potřeštění, a nemá síly přemoci se, vidí, že se zpronevěřil svým slibům, své celé minulosti. Tak, tak je to. Horoval o něčem, co zradil. Co je?

Co je takový muž? Hadr, pouhý hadr! Těch řečí o věčné, čisté touze a vyšším blahu! K čemu to tedy bylo? Proč o tom mluvil? Proč se zapřísahal? Nikdo ho nenutil, mohl mlčet a nebyl by tak snížen v mých očích. Je hadr, hadr je! Věčná, čistá touha! Chacha, děsný člověk, hnusný, hlavně hnusný, když tak lítá a obskakuje. Brrr! Netuší, neví, on neví, jak je směšný, jak se jeví v tu chvíli, když nerozeznává, co se s ním děje?" Zdálo se jí, že si lidé všímají jejího nápadného kroku a že dvakráte pohodila rukou. Překonala se poněkud a kráčela alejí na Nové město s líčenou lhostejností. Promluvila dokonce s několika lidmi, s nimiž jindy by se byla nezastavila, ale sama cítila, že mluví nápadně, ne-li podivně, tak že znepokojena tím zatoužila rychle se skrýti. Spěchala domů. Vcházejíc do vrat nahlédla do dveří krámu, kde kmitla se jí za pověšenými svazky kornoutů hlava mužova, a pospíšivši rychle do prvého patra zašla do svého pokoje, aby se odstrojila a poněkud uklidnila. Ale teprv zde, když usedla do lenošky, pocítila, jaká spousta rozrušujících, jaksi nejasných, nepochopitelných a neodstranitelných dojmů zavaluje celou její duši. Zazmítala se a prudce rozesmála, jako by chtěla vypuditi z nitra tyto dojmy. Pokoj podivně zaduněl.

Po chvíli odešla do kuchyně a do dětského pokojíka k Jeničce. Červená chůvička ji chovala. Tereza vyptávala se, jak dlouho dítě spalo, ale nevěděla, co chůva odpovídá. Ta, zdálo se, měla látky na několik hodin. Vylíčovala, jak dítě nechtělo se utišiti v peřince, povijanem o třetí hodině samotnou milostpaní pěkně převázané, a jak neustále řvalo. Teprv když je vybalila, ztišilo se a rozesmálo. Uznávala jeho líbeznost a připisovala, jak potom usnulo s pěstičkami u bradičky. Milostpán prý chvíli zde seděl. Bude-li zítra slunečno, opět prý vyjede s kočárkem do parku.

Tereza pojednou se probrala ze zamyšlení. Napřímila se.

„Nebyl někdo vedle v pokoji?" otázala se pohleděvši tam. Dveře byly dokořán otevřené.

„Milostpán," odvětila chůvička udiveně, jako by ji bylo neobyčejně překvapilo, že o tom milostpaní neví.

„Zde v pokoji? Teď?"

„Ano, před chvílí. Stál tam a díval se na milostpaní. Tiše pak odešel."

Tereza odešla rychle do sousedního pokoje a do kuchyně. Tonča jí oznámila, že milostpán právě sestoupil do krámu. Podivila se tomu a pospíšila do salonu k velkému zrcadlu. Pohlédla na sebe. Tvář měla bledou. Zamrzelo ji, že muž nalezl ji tak zamyšlenou a znavenou, ale ještě více se rozmrzela myšlenkou, že se přišel na ni tajně podívat. „Proč?" pomyslila si. „Zahlédl mne prve? Pozoroval něco?"

Večer přišel dříve než jindy. To bylo jí hned nápadné. Snažila se vyhnouti se mu, poněvadž dosud byla zneklidněna, a na něm mimo to již třetí den pozorovala ono známé zasmušení, z něhož jej vysvobozovala pouze prudkou scénou. Znala již dobře tento zvláštní jeho stav, plný nenávisti, plný jakési zavilé podezíravosti, o němž nedovedla nikdy dosti jasně souditi, jak vznikal. Měla však smysly své tak vycvičené, že věděla již od počátku, co se připravuje. Cítila všemi nervy Královo zmrzutění, zchladnutí a pak zvláštní strašné zpřísnění jeho očí, jež v takových dobách se ukazovalo a ji pronásledovalo, tak že si říkávala: „Ach, opět, opět je to zde!" Bála se toho, poněvadž prožila strašlivé chvíle v těhotenství, kdy téměř neustále trvalo ono nepochopitelné napětí, a poněvadž i nyní působilo to na ni těžce a trapně. Vysvětlovala si mužovo zachmuření tím, že se mu asi zhatily tajné jeho plány, a pak zřejmou žárlivostí. Věděla však velmi dobře, že není to vše, ba že pravá příčina je ještě jiná. Byla však častými těmi rozrušeními tak rozcitlivěna, že nemohla mysliti o tom. I tehda, byl-li muž uklidněn, nebyla s to hledati tuto neznámou příčinu jeho zachmuření, poněvadž okamžitě naplnila se hruď její nesnesitelnou ošklivostí a strašnou tísní. Někdy se jí zdávalo, že by pochopila okamžitě, co to je, že není to pražádné tajemství, ba že všude je to napsáno velikým písmem, jenom že žhavým, tak že oči její přivírají se bolestí dříve, nežli co přečtou. Měla dokonce i takový dojem, že někdy náhle, aniž se naděje, zašeptá jí kdosi do ucha tuto neznámou příčinu, a tu pocítila před tím okamžikem zvláštní úzkost, strach, jaký nikdy ještě nepocítila.

„Teď, když muž přišel a usedl, aby si přečetl noviny, vzpomněla si, že chůva jí cosi o něm odpoledne povídala. Nemohla si vzpomenouti co. Zašla tedy do dětského pokoje a hrajíc si s Jeničkou otázala se chůvičky, co říkala o milostpánovi. Děvče, jež rádo a horlivě mluvilo, okamžitě se rozpovídalo, jak asi o půl čtvrté přišel, a jak, usednuv ke kolébce, zahleděl se do červené tvářičky robátka. Bylo prý podívání na jeho oči. Tak prý jí to přišlo, jako by se něco ptaly toho neviňátka, jako by je o něco prosily. A smutný byl prý milostpán, že říci nelze.

Tereza slovy jejími všecka se vzrušila. Hlava se jí zatočila, nohy zachvěly. Chtěla odejíti, aby již nic neslyšela, ale neměla sil. Prsty se jí třásly. Opřela se o postel chůvinu, snažíc se nabýti klidu a sil. Chůva však dále mluvila, dále cosi horlivě vykládala. Tereza chtěla ji požádati, aby již mlčela, ale ani k tomu neměla sil. Teprv, když zaslechla chůvina slova: „A milostpán zašeptal Jeničce do tváře: Kdybych věděl! Kdybych já věděl!“ vzpamatovala se a vykřikla na chůvu: „Dost, už dost!“ Zalekla se však sama sebe a dodala: „Děsíte mne, jako by byl nemocen. Nenaříkal si na bolení hlavy?“

„Ne, nic takového neřekl,“ dívajíc se zmateně na vzrušenou svou paní sdělovala chůva, „nic, nic, ani slova!“

„Trpívá tím. Bývá velice smutný. Ach, bolení hlavy, vy víte, co to je —“

„Je, milostpaní, vím, tadyhle — a tuhle — ó jé!“ prohodilo děvče s účastně zkřivenou tváří a vypoulenýma očima.

Ozval se zvonek. V předsíni zazněly kroky Tončiny. Přišla Milada. Živý a veselý hlas její zněl celým bytem. Tereza s tlukoucím srdcem stála dosud u postele. „Je v tom přece jen cosi odporného. Zamiluje-li se starší pán do takového děvčátka,“ prolétlo jí hlavou. Stáhla obočí a přiloživši ruku na čelo přemýšlela o čemsi. Usedla pak na židli a vyzdvihnuvši Jeničku z kolébky, posadila si ji na klín.

Milada nalezla otce s novinami, úplně do čtení zabraného. Zdálo se, že si ani příchodu jejího nepovšiml. Přisedla k němu a přilichotivši se k jeho našedlé hlavě vypravovala mu s nadšením o lékárníkově vzpomínkovém pokojíku i o všem, co tam ještě viděly a co s ním mluvily. Otec odložil noviny a naslouchal, ale tak, že Milada dvakráte s ním zatřepala s poznámkou: „Tatínku, ty neposloucháš!“ Mýlila se však; on vyslechl vše s pozorností, téměř lačně, ale jí se zdálo, zachmuřil-li se ještě více, než jak byl v posledních dnech, že se ho její radostné chlubení ani nedotklo. Teprv po chvíli cosi jej neobyčejně oživilo. Vydechl zhluboka.

Pak se rozesmál a pleskaje si oběma rukama do kolen skláněl se a zvedal.

„To je promyšleno! To je promyšleno!“ volal. „To je zatraceně promyšleno!“

Milada nevěděla, o čem mluví a na co naráží. Soudila, že slova jeho týkají se zcela jiných záležitostí. Dobře cítila, že veselost jeho je zlomyslná a oči že plny jsou příkrosti. Domnívala se proto, že neodpovídá na její světlé a roztomilé vylíčení návštěvy u Šalvěje. Vyskočila proto a odběhla k Jeničce, kde setkala se s matkou.

„Tatínek je mrzutý,“ řekla, „ani neví, co mu povídám.“

„Bolí ho hlava,“ odvětila Tereza, pokládajíc Jeničku do rozevřeného náručí dceřina.

Zazněl zvonek. Milada zbystřila sluch. Popošla ke dveřím.

„Pan lékárník,“ pošeptala matce. „Věděla jsem, že přijde!“ zasmála se a jala se pobíhati s malou sestřičkou kolem kolébky. Pozvedala ji a celovala. Holčička se smála. Chůvička převracela zatím peřinky. Z pokojů ozvaly se neurčité mužské hlasy. „Nevím, jak ho muž přivítá!“ poznamenala Tereza.

Šalvěj byl již u Krále. Usedl k němu na pohovku. Vypravoval, že je venku dusno a že se blíží dešť. Vrtěl se.

Král poněkud se k němu obrátil a položiv mu ruku na koleno řekl nepřívětivě: „Ty jsi . . . Víš, co ty jsi? Tříska, tříska, zalezlá za nehet.“

„Já? Tříska? A komu jsem, prosím tě, zalezl za nehet?“

„Zalezl — příteli, a vytahuje-li tě, strašně to bolí, bolí, k šešílení bolí. Někdo zaleze do srdce, ty však zalezeš za nehet. Hluboko. Nelze tě vytáhnout.“

„O kom to mluvíš? Komu jsem to zalezl za nehet, komu? Kdo mne chce vytáhnout?“

„Vždyť žertuju, blázne!“ zasmál se Král suše. „Komu bys zalezl? Žert je to. Surový žert. Tys něco zcela jiného. A víš, co? Ukrytý zub. Hlodáš, pomaloučku, ale stále. Počkej, ne, to není případné. Jinak. Umíš pravidelně člověku na kůži vyšívat písmenky. Šiješ, jehlu s ostrou nití kůži protahuješ. Ano. Ale mně ne, mně ne! Já bych záda nepodržel. A ty, jako by nic, bzučíš si a protahuješ a jen protahuješ. Však já ti, taškáři, vidím na prsty, nemysli si.“ Rozesmál se na chvíli.

„Vidíš, ale špatně, velmi špatně!“ zvolal Šalvěj. „Já chudák vyšívám, jehlu protahuju, ano, ale sobě, sobě v koleně. Hlodám, ale sebe, sebe!“

„Myslil jsem, pro boha, jak jen jsem mohl tak hloupě myslit? — že jsi zamilován do Milady!“ mluvil Král dále hlasem, z něhož nebylo patrno, žertuje-li nebo mluví-li vážně. „Zdálo se mi, že se nemýlím. Pozoroval jsem tě a všecko tomu nasvědčovalo. Vypadal's jako oživlá mrcha. Zářil jsi. Do hlavy mi to nešlo. Miladu? Na mou duši, zdálo se, že je tomu tak. Tvářil jsi se dobře. A já, blázen, jsem si řekl: Pomůžeš mu, přičinlivý je a zámožný. Proč by to nemohlo být? Proč?“ (Pokračování.)

✶

LITERATURA.

Jos. Lukavský: *Komedianti.* Román z hereckého života. — Nakl. Fr. Borový.

Autor, známý bojovník za sociální povznesení stavu hereckého, podává nám svou třináctou knihu. Kladnou její hodnotou, kterou odlišuje se od současných publikací, přinášejících takořka veskrze sbírky drobných povídek, jest, že podává nám dílo širšího rozvrhu, román. Tento román — dle slov předmluvy — chce býti „prudký a útočný", aby „otřásal otrlými" více „než všecky ankety a články"; chce tedy býti tendenční. Tato tendenčnost, ač upřímně a se zápalem vyslovovaná, jest však na úkor uměleckému rázu díla, neboť toto v mnohých pasážích — na př. o udělování koncesí, o politické situaci, o umění a literatuře a j. — vskutku klesá na úroveň pouhých novinářských článků a anketových projevů. Při tom kostra dějová je celkem chudá, ne nová a postavy kresleny nejistými rysy; Havlasa, Stankovský, Karel Šípek a jiní vyvážili z hereckého ovzduší zjevy mnohem markantnější a účinnější. Hlavní postavy: herec Suchý (mluvčí zásad autorových), herečka Bibiána — „směs Theodory, Cyprienny a Messaliny" — a herec Frýn jsou figury úplně schematické — o Frýnovi na př. téměř až do konce se nedozvídáme, zda to skutečný umělec, či pouze pobloudilec, vlastním omylem k divadlu zavátý; tím trpí jak jeho psychologická kresba tak zájem diváků o něj. Kniha hemží se jmény umělců všech oborů živých i mrtvých, domácích i cizích — (cizí jsou namnoze psána chybně, i v domácích jsou omyly, na př. Brumlík místo Broulík, což vrhá divné světlo na autorovu znalost jich a úctu k nim); také zesnulý redaktor tohoto listu vystupuje tu jako jednající osoba. Pro kulturní dějiny dneška má kniha svůj význam, obsahujíc hojnost materiálu, a jedině v tom směru lze jí přiřknouti význam. Jinak umělecké její úrovni neprospívají ani sceny, kde autor podléhá — panující moderní erotomanii, líče nejhledanějšími slovy milostné záchvaty svých reků a dodávaje jim zcela zbytečné důležitosti. *Kaz.*

DIVADLO.

Činohra. *V ohni.* Veselohra o jednom dějství. Napsal Ladislav Novák. Režisér Florentin Steinsberg. Poprvé na Národním Divadle dne 15. června 1914.

Na aktovku Ladislava Nováka, autora známějšího svými pantomimami než dramaty, dlužno pohlížeti jako na všestranné a velice povážlivé nedorozumění.

Jsou autoři, kteří sice na sceně ztroskotají, ale na jejichž díle jest zřejmo poctivé úsilí a vážné, umělecké tvoření a hluboká touha, mnoho nám říci. A jsou autoři, jejichž dramatické nápady dlužno hledati v starých ročnících rodinných listů, v povídkách, ovšem bezvýznamných, i kdysi v originálu. Ti ovšem ztroskotají také.

Při veselohře Novákově, jež invencí i dramatickou koncepcí patří rozhodně do druhé kategorie, lze mluviti pouze o upřímné, žel marné záchranné akci interpretů čtyř rolí.

Po Wildeově „Salome", v níž podala Olga Vladimirovna Gzovská svůj známý stkvělý výkon, působil Novákův aktový neveselý omyl jako studená sprcha.

A publikum tentokráte věru nepropadlo! *Tristan.*

*

V přírodním divadle krčském, šťastně umístěném v rozkošné, intimní kotlině lesní, jež vzniklo loňského roku péčí a obětavostí soukromého konsorcia, sehrána byla dne 21. června 1914 ve prospěch Spolku českých žurnalistů Jiráskova *„Vojnarka"* s pí. M. Hübnerovou j. h. v roli titulní. Představení bylo pečlivě p. Jos. Strouhalem nastudováno i scenováno a ensemblem Intimního divadla na Smíchově svěže a s vervou sehráno. Krčské přírodní divadlo, zatopené sluneční září, ve svůj slavný den přivábilo četně obecenstva, jež srdečně a nadšeně vítalo přítomného autora a bouřlivě odměňovalo krásný herecký výkon vzácného hosta i všech ostatních účinkujících.

TÝDEN.

Kdo pražskými ulicemi se prochází a různých nápisů na obchodech sobě všímá, viděl zajisté, že v Praze mají Vlaši nejeden obchod a že z pravidla křestní jméno obchodníkovo vyznačeno je v jazyku vlašském. Takovým způsobem nejeden Francesco, Giovanni a Cesar hrdě k své mateřštině se hlásí. Jinak je to s Čecháčky. Celá řada našich lidiček dává si názvy cizí, nejedna Mařena je Mary, nejedna Andula je Annie, Markéta Kitty, Jana Jenny atd. Mnohý Kuba sluje Jaques, mnohý Pepík Joe, Francek François, ba i Arnošt se přemaloval na Arno. Patrně to majetníci takovýchto cizojazyčných křestních jmen považují za noblejší než názvy české. Však tu v Čechách od jakživa bylo vše cizí lepší než domácí. Škoda, že u jiných národů (kromě Slovanů a Němců) podobný krásný zvyk se nevyskytuje. Takový Hans Richepin, Sáša Dumas anebo Vítězslav Hugo by byli jistě gallskému humoru poskytli převděčnou látku. Ale u nás ty Jaquesy, Joe, Johny, Louisy, Arny přijímáme vážně. Což je důsledné. Hlouposti v Čechách poslední dobou vůbec pojímáme vážně.

V Praze, dne 26. června 1914.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Zodpov. redaktor a vydavatel: Fr. S. Procházka. — Nakladatel: Česká grafická akc. společnost »Unie« v Praze.

Tiskem »Unie« v Praze.

P. Selver:

DVĚ MĚSTA.

(MÝM PŘÁTELŮM V PRAZE.*)

Zpět domů! V rachotu a rázu kol,
v měst čilých ruchu, lidí dupotu,
ba, prostřed šumných vln, jimž vrcholky
hvězd půlnočních žíhala chladná zář,
vzkřik silný ve mně rostl: Domů zpět!
Až stanul jsem pak — stanul v ekstasi —
vlas dosud vonný moře polibkem,
zrak veselostí moře jiskřící —
a nechal duši líbat Město, kde
jsem jásal, trpěl, zápasil a mladé
své pohřbil touhy.
Šťastný návrat můj
jak alchymista všední věci jal
a měnil rmut jich v zlato. Stavěl zas
jsem chrámy čistých touh, co město kol
tak věčně mladé, myriadohlasé
zpěv práce pělo ryčný. Jeřáby
tu skřípaly a dolů řítily
se v nitro lodí a plen jímaly
krutými spáry; parní kotle vzdor
vrhaly k nebesům, co lid, lid, lid
se na pobřeží hemžil, strkal se
a kouřil, hádal v malých obchůdkách
s kramářským zbožím: ale potom zpěv
ten falešně mi zazněl, dutě tak
jak olověná mince nepravá:
ten dav nic o mém vzletu nevěděl.
Shon minul jsem, a myšlenky mne nesly,
jak by to orli ze hřmotu a chmur
zpět létli v rodné hnízdo.
Spatřil jsem
teď jiné Město v jiném podnebí,
hrad na výšině, třpytná cimbuří
a zlaté věže a jak planoucí
pás řeku, v níž se jako v zrcadle
shlížela zeleň zvedající se
a zahrad hradby kolem. Mosty pnuly
svůj temný, chladný půvab.
A já stál
jsem na výši, zřel, jemný kouře šlář
jak přes zvonice, věže, střechy vlá
kams do modravých dálek. Po starých
jsem ulicích šel, starou slyšel řeč
v nich četných chodců, starou slyšel řeč,
jež bohatou a jasnou plnila
mne hudbou, jak med tekouc. Byloť to
opravdu Město se Pějícím Srdcem,
opravdu Zlaté Město bylo to
a pro mne klenotnice nadějí,
jimž všechněm bylo Ano! vtištěno,
sen plesný splněný.
Ó, vracet se
mne s touto krásnou nechte vidinou
v mé duši, s novým, nesmrtelným tím
bohatstvím celým ve mně, domů zpět!

Z angl. přel. *Ant. Klášterský.*

---

*) Psáno jako originál pro „Zvon".

F. X. Svoboda:

Z LESŮ ZAZNÍVÁ ZPĚV.

(Pokračování.)

Šalvěj naň nedůvěřivě pohlížel ani slova nepronášeje. Zbledl jen a neklidně potřásal koleny.

„Ale — zatím — taškáři," volal Král dále, „hraješ jinou písničku. Kámen v ruce a klepáš do hlavy. Nejprv málo, ale potom již víc. Křape to, dobře slyším. Znám tě, nemusíš se divit." A prohrabav se mu prudce hustými vlasy křičel: „Znám tě, pačesáku, znám tě! A mlčíš jako pařez, abys se nepodřekl, viď?"

„Aj, co že si dnes tak mrzutý?" podivil se lékárník. „Co se ti stalo?"

„Nejsem mrzutý, to žertuju! A pranic se mi nestalo, jen jsem pochopil, že rád trýzníš."

„Ano, sám sebe!" svraštiv drobnou tvář prohodil Šalvěj sklesle. „Poskakuju bos po rozbitém skle."

„Neposkakuj tedy a nelez mezi střepiny. Proč to děláš? Kam to lezeš, hlupáku?" zasípal Král mezi zuby.

Lékárník chtěl něco říci, ale slova zvadla mu na rtech v tu chvíli, jak si povšiml tváře Královy. Byla ledová, bledá, příšerná. Temné oči neměly lesku jako před chvílí, ale hleděly mrazivě, opovržlivě. Napadlo jej, že tehda, když neobratně, či jak Tereza říkává, hloupě cosi prohodil, co způsobilo onu scénu, na niž nikdo bez rozechvění nemůže vzpomenouti, právě tak zledovatěla Královа tvář. To velice jej nyní zlekalo. Nevěděl, co učiniti. Seděl ztuhlý, boje se přivříti uděšené své oči a položiti poněkud zdviženou ruku. Držel ji stále ve vzduchu.

Král ještě chvíli hleděl naň svýma mrazivýma očima. Pak v úplném tichu zašeptal:

„To bys rád unikl z pasti, viď? Proč jsi tam lezl? Proč?"

Šalvěj neměl ani myšlenky ani hlasu. Slova Králova zařezávala se mu do srdce, jako by psaná nožem na nahé tělo. Pálila, krví se zalévala, vymazati se nedala.

„Takový ráj vidíš před sebou," dále šeptal Král, „krásný, s otevřenou branou, ale tys vedle v blátě v železech jako krysa. Vyškrab se, vykousej se, — můžeš-li! To není jen tak, lesní povídky. Zmátlo tě to, rozum jsi ztratil. Dám ti Miladu, dám, vezmi ji. Tvá je! Vezmi! — A tak! Ty lapen, nemůžeš ze želez! To je to. No, já ti nepomohu. Utluč se v tom!"

Šalvěj byl pln mrazení a nesnesitelného zmatku. Ani teď neměl slov. Povstal však, setřepal nakrčené kalhoty a pokašlávaje počínal si, jako by chtěl odejíti; ale stál neustále před pohovkou. Král pozoruje jej pokyvoval hlavou a tichounce se smál.

Zavrzly dveře. Tonča, stojící na prahu, oznamovala, že je večeře připravena. Oba muži, aniž co řekli, odebrali se okamžitě do jídelny. Těžká petrolejová lampa stažena byla nad stůl. Milada, jež právě vesele vletěla, upravila ještě cosi na bílém ubrusu, a odskočila pro matku. Tereza, když vstupovala, zavadila očima o tvář Šalvějovu a okamžitě svraštěla čelo.

Zasedli. Sem tam někdo prohodil jalovou větu. Tonča přinášela řízky, bramborovou kaši, pivo. Milada stále cosi veselého povídala. Žertovala, že si vezme zítra Jeničku do Prahy, aby se jí nestýskalo. Král sklonil se v tu chvíli hluboko k talíři, aby nebylo viděti do jeho tváře. Tereza snažila se býti klidnou, ale nebyla s to. Zasmušení mužovo příliš bylo patrno a strašno. Šalvěj mluvil málo a příliš nejistě, se zjevnou touhou uniknouti z nepříjemné této nálady. Vrtěl se a prohlížel si obrazy na stěnách. Snad jen odjezd Miladin zabíral účastenství všech, jinak nebylo čím pozornost oživiti a vzbuditi.

O půl desáté lékárník odešel. Venku zavíval západní vítr. Postřikovalo.

XVI.

Milada čekala na tuto chvíli, aby mohla odejíti do svého pokoje. Rozhodla se již odpoledne na lodičce, že pošle všem třem přítelkyním před odjezdem z Hradce pozdrav a že jim krátce vylíčí, co shledala u lékárníka Šalvěje. Vzpomínkový pokojík jeho dosud oživoval radost její. Přála rodičům dobrou noc a čile zmizela. Tereza, dívajíc se za ní, podivila se, že je tak svěží a veselá. Očekávala, že se otáže otce, bolí-li ho hlava, a že tím jaksi dá i jí podnět k hovoru, ale zklamala se. Milada zaujata byla jinými starostmi. Napětí mezi rodiči nezdálo se jí závažným. Cítila-li je, bylo jí snad jen nepříjemné.

Jakmile manželé osaměli, Král svěsil hlavu a prohlížel si cosi na řetízku. Tereza pozorovala každé pohnutí v jeho tváři. Cítila, že zasmušení jeho je vyvršeno. Uvažovala, má-li je rozhodným slovem a výstupem rozprášiti, či má-li počkati ještě. „Je mi už nesnesitelno, celá se chvěju," myslila si. Zdálo se jí však, že ještě cosi

jiného zachmuřuje jeho duši, a zaváhala. Hruď její zavalena byla zvláštním zmatkem od rozmluvy s chůvičkou, a stále jako by vznikaly v ní podivné pochybnosti a otázky, jimž však nijakého smyslu dáti neuměla. Cosi bylo před ní, co neviděla, cosi se rozsvěcovalo, co ji dráždilo a před čím chtěla prchnouti. Pochopila, pokusí-li se rozptýliti napětí, že konečně to, co jí strašilo, co nechtěla pochopiti, samo se rozžhaví a vetlačí před její zrak. A toho se bála. Rozhodla se tedy, že ještě počká a že na muže nepromluví. Vzdálila se tiše z jídelny, ale sotva že byla za dveřmi, nevěděla kam jíti. „Milada píše jistě Věře psaní a Jenička spí," pomyslila si. Odebrala se tedy do kuchyně, aby prohlédla Tončin účet a smluvila s ní zítřejší oběd. Učinila to chvatně a plna netrpělivosti vstoupila do dětského pokojíku.

Chůvička, zčervenalá až ke světlým vlasům, tiše kolébajíc prozpěvovala neznámou, vesnickou písničku. Jenička spala. Líčko její bylo růžové.

Tereza vzpomněla si na slova mužova, jež odpoledne zde u kolébky dle vypravování chůvina pronesl, a jež jí na večer vzrušila. Uslyšela je v duši své zcela zřetelně. A v tu chvíli náhle, aniž chtěla, všecko letošní napětí, všechny strasti, všechno rozechvívající chování mužovo nabylo jasného, určitého, jediného smyslu v jejím nitru. Vylítla do sousedního neosvětleného pokoje, stanula, vypiala se a uchopivši se oběma rukama za hlavu zaúpěla. Prsty její svírajíce se toužily vše kolem rozervati. „Toho nesnesu! Toho nesnesu!" zašeptala zalomcovavši celým svým tělem jako v nejstrašlivějších bolestech. Ošklivost, nesnesitelný odpor, stud a zklamání i lítost rozlily se její duší v jediném, nezadržitelném proudu. Cítila, že se jí zmocňuje vášnivé rozvichření, jemuž není s to se ubrániti.

Rozletěla se do jídelny. Stanula u ozářeného stolu s očima vytřeštěnýma a tváří zsinalou. Ústa její byla otevřena k zoufalému výkřiku. Náhle však ruce jí sklesly a rty se zavřely. Nikdo zde nebyl. Král před chvílí odešel do vedlejšího pokoje, kde četl před večeří noviny, aby se vyhnul nepříjemnému mlčení.

Tereza jako zhaslá pochodeň zbledla, blízka rozeštkání a nerozumných činů ubírala se zvolna za mužem. Vstoupila do jeho pokoje tiše, ale napřímená a přísná, plná zdánlivých předsevzetí a rozhodnutí.

Král spatřiv ji, zarazil se. Srdce mu prudce zabušilo. Pozvedl noviny. Hrdlo měl sevřené.

Tereza přiblížila se zvolna, tiše jako mráz. Přisedla na židli a položivši bílou ruku svou na stůl řekla:

„Zítra opustím tvůj dům."

Král zbledl tak, jako by krve neměl. Zmatek a překvapení zaleskly se mu v temných očích.

„Co? Proč? Co jsi řekla?" mluvil roztržitě. „Co že opustíš?"

„Že zítra opustím tvůj dům," opakovala pevněji, jasnějším hlasem.

„Ale proč? Co se ti stalo? Kdo ti co udělal?"

„Urazil jsi mne nejstrašlivějším způsobem!" pronesla rozhodně a přísně.

„Já tebe?" zasmál se podivně, svraštiv přitrpkle tvář. „Já že jsem tě urazil?"

„Ano. Ty — mne! Nejnižším způsobem, bídně, hrozně!"

„Prosím tě, kdo ti co namluvil?" pozdvihuje ramena až k uším ptal se Král.

„Nikdo mi nic nenamluvil," pravila volněji a jasnějším hlasem, ve tváři již zrůžovělá. „Po celý rok snášela jsem tvé mračení, aniž mne napadlo, co to je. Domnívala jsem se, že máš mnoho starostí a pak, že žárlíš. Tisíckráte jsme o tom mluvili. Z počátku soudila jsem ovšem, že ti nebylo milo druhé dítě, ale po jeho narození jsi byl šťasten. I to tedy nebylo pravda. Dnes však, teprv dnes pochopila jsem, co to je!" V tu chvíli povstala.

„A co to je?" vykřikl Král popuzeně. „Co to tedy je?"

Tereza pohrdavě naň pohlédla. Bylo znáti na její tváři, že překonala v sobě náhlý výbuch.

„Velice jsi se snížil," řekla přitlumeně, „a velice jsi mne urazil."

Král položil se na opěradlo pohovky a zmateně se zasmál. Rukou ukázal si na čelo a zavrtěl hlavou.

„Ne, nešílím, mýlíš se," zvolala vášnivě, „dobře všemu rozumím. Netušila jsem, co vlastně tě trápí a mučí. Teď to vím. Vlastní nízkost. Jsi zlý člověk, nosíš v srdci po celý rok nejbídnější podezření vůči mně. Domníváš se, že se stalo něco, za co bych zasloužila kopnutí a vyhození. Ale to právě mne uráží a pokořuje, že můžeš o mně tak souditi. To je vše, co ti říkám. Omlouvati se nebudu, sama sebe bych snižovala. Zítra odejdu."

„Co mluvíš, šílená?" vykřikl Král rozhodiv rukama. „Kdo ti co namluvil? Kdo ti řekl, že si co takového myslím, co by tě mohlo snížiti? Nic si nemyslím!"

„Ne, ty se hryžeš starostmi, že není Jenička tvé dítě," pronesla zřetelně, ale velmi tiše.

Král chytil se za hlavu, zazmítal se a rozesmál.

„Já?“ volal. „Já že? Já že . . . já že se hryžu? Já . . . Jenička že . . .?“

„Ano, tys mne snížil tímto surovým podezřením a hnusně mne urazil. Ano. Marně zapíráš a marně se tváříš překvapeným. Dnes ještě pln jsi byl této domněnky. Trápil jsi mne svým zarytým mračením v mém těhotenství tak hrozně, že jsem stále vyděšena, stále rozechvěna, že se již lekám každého slova a pohnutí. Ublížil jsi mi!“

Král povstal. Tvář jeho, dotud bledá, zčervenala. Oči se leskly. Bylo zjevno, že je rozčilen, ale že tíseň v jeho nitru se zmírnila.

„Ale, Terezo, co mluvíš?“ domlouval jí v jakémsi rozpačitém vytržení. „Kdo ti co řekl? Jak můžeš tak soudit? Nikdy jsem nikomu, nikomu na světě nic podobného neřekl. A jak bych byl mohl říci? Jak? Vždyť mne nic takového nenapadlo! Nikdy! Nikdy, Terezo! Věř mi!“

„Ne, nezapřeš to. Měl jsi takové myšlenky, trápil jsi se, nenáviděl jsi mne. Nebylo v tobě odvahy promluviti otevřeně. Jaký jsi člověk? Téměř rok chodíš kolem mne s tímto černým podezřením. Sama musím uhodnout, proč jsem trýzněna a pronásledována. Je-li někdo z vraždy obviněn, řekne se mu to. Já byla obviněna, ale nebylo mi sděleno pranic. Proč? Za co jsem měla trpět? Za co jsem musila dát své zdraví? Nezdá se ti, že jsem zničena? Nevidíš, že se stále něčeho bojím? Že den ke dni žiju v podivné nejistotě, v tušení, že jsem obviněna, aniž vím z čeho?“

Poslední větu téměř vykřikla. Modré oči zalévaly se krví. Hrdlo, zdálo se, zatajovalo křečovitý pláč.

„Ale, ale, Terezo, Terezo, ty bláhové dítě,“ konejšil ji Král, bera ji za ruce, „upokoj se, křivdíš mi, nechápeš mne, není tomu tak, jak říkáš, naprosto ne!“ Snažil se připoutati její zrak a usmáti se na ni.

Tereza propukla v prudký smích a pláč, jako by žasla nad jeho slovy.

„Dětino, věř mi, že ne!“ volal stále drže pevně její ruce. „Jsi příliš citliva, vidíš věci, které nejsou. Slyš přece, upokoj se!“ Přitáhl ji a hleděl z blízka do její tváře, dosud přísné a kamenné. „Jak bych mohl tebe, Terezo, tebe, tak obviniti? Uvaž, vždyť to není možná! Nikdy! A také — proč? Vždyť je to nesmysl! Dětino, netrap se takovými myšlenkami a jsem-li někdy mrzut, nevšímej si toho. Však mne to zas přejde! To je toho, že jsem někdy zamlklý! To je toho! Necháš-li mne, uvidíš, že to zmizí samo. Každý má takové chvíle. Noc a den, slunce mrak, tak je ve všem. Taky jsi někdy smutna. Ne? Každý! Proč hned takové ošklivé domněnky, proč?“ Přitáhl ji ještě blíže. Z přivřených řas jejích vysvitly slzy a brzy sjely jí po zardělých tvářích. „No, Terezo, věříš mi?“

Neřekla nic. Slzy vytékaly hojněji. Hruď její se zachvívala. Přitáhl ji těsně k sobě.

„Bláhová,“ šeptal vlídně, hlasem srdečným, pln uklidnění a zvláštní, nepřekonatelné radosti, „bláhová, což je nutno hned odcházet? Kam bys šla? Mohla bys odejít? Což je to jen tak?“

„Nezměníš-li se, odejdu,“ odvětila rozhodně.

„Změním, změním,“ mluvil konejšivě, vřele, hladě jí vlasy i uslzené tváře, „budu veselejší. A ty se mne nesmíš bát. Proč? Je pravda, jsi nemocna, jsi. Měl jsem to sám vidět. Celá se chvěješ. Už dávno jsem to měl vidět a obveselovat tě. Je ti třeba společnosti, procházek, cest. Co říkáš? — Dětino, takové hrozné věci si vymyslíš! Jak bych mohl? Ne, ne, nic takového si nemyslím. Chudinko moje, čím se to trápíš, čím se to rozčiluješ! Jak se máš potom pozdravit, jak?“

Mlčela. Oči její, stále uslzené, pohasly a zlaskavěly.

„Odejít nám!“ smál se Král laskavě. „Odejít nám!“

Tereza popošla ke dveřím sousedního pokoje a otevřela je. Pokoj byl tmavý. Nahlédla do něho.

„Zdálo se mi, že Milada poslouchá,“ řekla vrátivši se.

„Ach, ta má jiné starosti!“ usmál se Král usedaje na pohovku. „Přisedni ke mně,“ prosil vlídně.

Tereza ještě jednou přistoupila ke dveřím a ještě jednou nahlédla do tmavého pokoje. Teprv potom, ale jaksi neochotně, přisedla k muži. Tváře její byly bledé, oči oschlé.

„Víš, — byla bych šla k otci na Dobříš,“ řekla slabým, unavení prozrazujícím hlasem. „Stýská se mi stále víc. Od té doby, co jsi býval tak krutý a týral mne nedůvěrou, mám touhu tu v srdci. Je stále větší a rozhodnější. Někdy celé hodiny žiju v rodných lesích. Lákají mne. Cítím se ošizenou a opuštěnou. Neměl jsi mne z nich odvážet. Tam je klidněji, není téhle úzkosti. Vidíš, celá se chvěju. Jsem stále podrážděna. Tam — jistě, ach jistě je svobodněji. Možná — kdož ví, že se klamu, ale mně se zdá, že šumění stromů rozptyluje lidské soužení. Bývala jsem doma šťastna. A dnes, když jsem už nemohla,

nemohla dýchati, nemohla, — řekla jsem si, že mne naše lesy utěší a uzdraví. Byla bych šla, věř mi, byla bych šla, — mně bylo hrozno, zoufalo, mně bylo všecko zde cizo. Pryč odtud, pryč odtud! říkala jsem si celý den.“

„No, — to ty myšlenky,“ promluvil Král. „To zas přejde. Hezky je v lesích u vás, ale tu je taky pěkně. Trápila jsi se a chtělo se ti nalézti upokojení. Teď víš, že to nic nebylo. Pošetilost!“

Tereza svěsila hlavu. Rodné lesy zašuměly jí v duši. Zakryla si tvář rukama. Chvíli mlčeli.

Rozhovořili se potom o svých dcerách. Oba byli veselejší a hovornější než jindy. Král úplně se uklidnil. Všecky pochybnosti rozletěly se jako plevy. Mluvil dětinně a žertovně; smál se. Nitro jeho všechno se obrodilo. Jen jediné jej chvílemi zamrzelo, vědomí, že neměl odvahy přiznati pravdu. Cítil, že mu Tereza neuvěřila, že dále je přesvědčena o jeho ohavném podezření, že však mu odpustila, poněvadž poznala, že je zahanben a vyléčen. Vyhýbal se však každé poznámce o tom. Měl jen touhu nějak ženu potěšiti, nějak hrozné její rozechvění uklidniti, aby již nikdy takto netrpěla. Poznával však, že je to jaksi nemožné, že nelze mluviti otevřeně. Nedomyslil, proč. Zdálo se mu jen, že neví slov.

V noci, když procitl, vzpomněl si na několik vět jejích o dobříšských lesích, které večer pronesla.

Vysoké modřínové stromořadí u silnice před myslivnou, jež jej okouzlilo, když po prvé přijel za Terezou, vyvstalo v jeho duši. Chtěl si vzpomenouti ještě, jak vstoupil do myslivny, ale představy jeho rychle zmlhavěly. Usnul.

Druhý den Milada odjížděla. Byla veselá při loučení, jako by bylo i na ni zapůsobilo uklidnění rodičů. Jela s ní Lidka Horáčková, dcera okresního lékaře, neposedná, veselá dívka, a tři studenti. Jan Sýkora byl mezi nimi. Šalvěj mluvil málo a roztržitě. Políbiv Miladě ruku, rychle se odvrátil, aby neviděla do jeho očí.

XVII.

Neustálé rozechvění, vnitřní nepokoj a drobné převraty tohoto roku pojednou se ztrácely a zanikaly, jako když po větrných, přeháňkových dnech nastane trvalé vyjasnění. Všichni jako by si byli přáli toho, co se vytvořilo, všem jako by zalahodilo toto uklidnění. Nikdo nemohl již pochopiti, proč bylo napětí, proč byly nesnesitelné pocity, proč bujela nenávist a šířilo se podezřívání. Nadešla radost, touha po oddechu, po spokojenosti, po důvěře a pojednou všichni měli dobrou vůli, všichni viděli klidně a všichni přáli si úsměvů a tepla. Podivno: všichni viděli jinak. Nepozastavovali se však nad tím, nýbrž přijali to jako samozřejmost. Nepřemýšleli též, proč se tak stalo, proč bylo dříve hrozno a teď klidno. Pociťovali pouze lahodu uklidnění a oddali se jí jako unavený odpočinku. Tereze nepřekážela teď mužova nesdílnost a jemu rovněž nevadilo, že ona někdy postrádá Šalvějova uctívání. Vše jevilo se prostě a pokojně. Král nanejvýš, vzpomněl-li na minulé dni, užasl sám nad sebou, jaký byl hrubec a jaký šílenec, že nevěřil ženě. Hrozil se své vlastní zmatenosti a ještě teď zachvěl se lítostí, představil-li si trpící tvář Terezinu v oněch neklidných měsících.

Sdružení manželů Králových se Šalvějem, vzniklé silnými příčinami a trvající po mnoho let, přirozeně se rozdrobovalo, plošnatělo a mizelo. Kouzlo Terezino se rozptýlilo, rovněž pominulo i její ješitné trápení pro ztrátu lékárníkova obdivu. Jiné zájmy, hlavně však stáří způsobovalo vyvětrání těchto příčin, zvláště lásky, jež sluší mládí a jež později snadno se zvrhá v pošetilost. Tereza žila v Jeničce. Všecko její srdce i všecka ješitnost rozlily se v mateřském oddání, v péči o toto pozdní dítě. Neměla nyní pražádných zájmů o ostatní svět, nepovšimla si nikdy, přišel-li nebo nepřišel-li Šalvěj na návštěvu. Hovory jejich byly zcela změněny, zněly prostě, lhostejně, otevřeně. Všední starosti stále více prostupovaly jejich obsahem; napětí a ukrývané touhy pozvolna z něho vymizely. Mluvili o počasí, o kuchyni, o lécích, o váze Jeniččině, o jejích projevech, o listech Miladiných i o tom, s kým kdo toho dne se setkal. Zasmáli se, podotkli, jak se měli a přáli si dobrou noc nejobyčejnějším způsobem.

Takovým všedním, ba zpuchřelým poutem udržováno bylo toto dávné sdružení i teď. Bylo však něco, co nutilo Šalvěje, aby se neodloučil od bývalých přátel: zahryzlá, pošetilá láska k Miladě. Nebýti té, jistě by byl odpadl od lidí, u nichž utratil dvacet let marného snění. Ta však přiváděla jej občas do domácnosti, jež nebyla mu již příjemná, ta nutila ho, aby se smál a aby přívětivě mluvil o každém zakašlání nebo zasmání malé Jeničky.

(Pokračování.)

✱

Fr. Wenig:

ZE STARÉ ŠKOLY.

(Pokračování.)

Otec byl výborným hudebníkem, zvláště varhaníkem a houslistou. Byl-li v dobré náladě, rád po odpoledním vyučování sáhl po houslích a chodě po světnici, hrál improvisace. V takových chvílích zářil opravdu štěstím.

O zvelebení hudby chrámové horlivě pečoval. K tomu účelu vycvičil si několik zpěváků a zpěvaček ze svých i školních dětí.

U výběru skladeb jevil dobrý vkus; mše *Schiedermeierovy*, tehda oblíbené a ve venkovských kostelích napořád hrané, se mu nelíbily a zaváděl místo nich skladby svého současníka *Roberta Führera* (1807 až 1861), mnohem cennější.

Byl také horlivým čtenářem. S farářem Bílým čítal denně Pražské Noviny. Donášel jsem mu je z fary a pamatuji se, že na první straně jich byl vyobrazen český lev.

Jako gymnasista přivezl jsem kteréhosi roku na prázdniny domů některé díly Palackého „Dějin". Otec zabral se do čtení Dějin válek husitských a Jiřího z Poděbrad a všechen volný čas tomu věnoval. Bylo na něm viděti, že mu četba ta naplnila hlavu i srdce. Znal dobře Havlíčkova „Slovana", jehož exemplář choval jako drahý poklad.

*

Byl veliký přítel přírody, zvláště zvířat. Rád podnikal procházky do polí a do blízkých lesů a brával nás děti s sebou.

V domácnosti chován vždy pes, obyčejně pinčlík, trojbarevná kočka a několik ptáků, z nichž nejoblíbenější byli: drozd křepelka, stehlík a kanár.

Dobře se pamatuji, jak nerad loučil se s pinčem, když si ho dr. *Bandhauer* z Horšova Týna, náš domácí lékař, vyžádal jako honorář. „Takového víckrát nedostanu!" vzdychl, když nový majitel odnášel psa do kočáru.

První prací otcovou ráno bylo, obsloužiti ptáky; péče jeho o ně byla vzorná. Drozd dostal každého dne svůj kousek masa, zpravidla větší než my. „Ten zpívá a obveseluje, a ty zlobíš!" říkával, když pozoroval, že závistivě pohlížíme na úděl drozdův. Křepelka dostávala často do klece čerstvý „drníček", kotouč z trávníku vyříznutý.

Měl také holuby, podle svědectví sestry Toničky 12 párů, ale jednou chytil mu někdo nejvzácnější z nich, párek „pavíků", což na tatínka tak působilo, „že pak dal všecky pryč, punebíčko zavřel a řekl: Nechci již žádné".

Konal pokusy křížení kanára se stehlíkem a neustal, až se po dlouhém čase podařily. Uvádí v zápiscích v Občanském kalendáři pro rok 1872 s jakýmsi sebevědomím: Dne 17. ledna začal pták „pastor" (bastard) pěkně zpívat.

Události ze života ptačího vůbec rád si zaznamenával. Tak v zápiscích z téhož roku mimo jiné čteme:

Dne 16. ledna žlutá slepička měla první vejce;

dne 17. února po prvé zpíval skřivánek;

dne 21. února měla hus první vejce;

dne 10. dubna měli kanáři dvě vajíčka;

dne 17. zase vajíčko;

dne 20. dal kanáry na tři vajíčka do heku;

dne 27. května dostal od závodčího křepelku

a 31. začala tlouct;

dne 20. srpna dostal konopáska od pana Helusa.

*

Otec byl postavy menší, poněkud tělnatý, ale jinak zevnějšku vůbec úhledného. Patrně v Domažlicích navykl si oblékati se prostě sice, ale vždy s jakýmsi vkusem a s vybranou čistotou a pečlivostí.

Tváře, brada i hořejší ret byly vždy hladce vyholeny, toliko po stranách obličeje a od krku k bradě nosil po tehdejším způsobu krátký vous. „Pačesů" (dlouhých vlasů) na sobě a na nás a ani na školních dětech netrpěl.

Chování jeho společenské vyznamenávalo se zvláštní dvorností a k té nás také vedl. Rád vypravovával, že dvornost vynesla mu vlastně školu stankovskou.

Když r. 1834 jednalo se o to, aby školu tu převzal definitivně, patron nejevil k tomu mnoho chuti. I vypravil se otec do Horšova Týna k řediteli panství, jenž měl v té věci činiti návrh patronu. Došed do zámku záhy, nezastihl ředitele ještě v kanceláři a čekal na něho na dlouhé zámecké chodbě. V tom choť patronova, *kněžna Trauttmansdorffová*, ubírajíc se ze zámecké kaple, šla chodbou a blížila se k ubohému stankovskému provisoru, kterého honem napadlo, políbiti obrubu pláště kněžnina. Tento projev dvornosti zalíbil se patrně kněžně; zastavila a otázala se:

„Wer ist er und was will er hier?“ (Kdo jest on a co tu chce?) Vyslechnuvši otcovy odpovědi, odešla. Jak otec později zvěděl, povolala kněžna ještě téhož dne ředitele k sobě a projevila rozhodně přání, aby dostalo se školy otci definitivně.

Tak se událost tato skutečně sběhla, a co o tom před několika lety v jistém časopise, který přinesl některé vzpomínky ze školy stankovské, bylo jinak vypravováno, neshoduje se s pravdou a zakládá se patrně na nesprávné informaci. —

Ačkoliv otec miloval společnost, chodil do hostinců zřídka, obyčejně jen tenkrát, byl-li k tomu pozván osobami, jimž bylo těžko odříci. Tu býval vítaným společníkem, maje dobrý humor a uměje pěkně vypravovati.

*

Povinnosti, jež měl ke škole a ke kostelu, konal svědomitě. Zvláště lnul láskou ke škole, jak ukázal ke konci svého života.

Nahoře již podotčeno, že byl dán otec na pensi k vlastní žádosti. K té přiměl jej dopis ze Stankova, uveřejněný v časopise „Hlasu“ v září r. 1862, v němž bylo nešetrně podotčeno, že se otec o vyučování málo stará. Žádná jiná výčitka nemohla jej při jeho svědomitosti více raniti než tato; měl toho času 220 dětí v učebně naprosto nedostatečné a pracoval zde do úmoru. I zmocnil se ho strach, že již nevyhovuje, a styděl se, „že jest v novinách“, což tehda pokládalo se za takovou hanbu, jako státi před celým světem na pranýři. Přese všecko ujišťování představených úřadů, že působení jeho jest zcela uspokojivé, zmalomyslněl a neutišil se, až byl dán do pense.

Avšak brzy na to dostavil se stesk po škole a zvláště těžce nesl, že jeho nástupce nedovolil, aby si někdy zahrál na varhany, u nichž po třicet let téměř každodenně zbožnou písní Boha velebil. Také hleděl každého dne smutně za dětmi, když šly do školy nebo odcházely z ní a nemoha na školu zapomenouti a chtěje ke skrovné pensi ještě něco získati, aby mohl zabezpečiti moje další studium, přijal při uhelných dolech ve Vituni za měsíčních 20 zl. (40 K), byt a palivo místo soukromého učitele a působil zde, jsa od celého světa opuštěn. Nikdy tu nezdomácněl a každé středy a soboty chodil do milého Stankova.

Po čtyřech letech se sem vrátil, ale nedal si pokoje a stal se výpomocným podučitelem na téže škole, na níž býval principálem. Tato změna poměrů stala se mu snesitelnou, že jeho řídícím učitelem byl vlastní syn — bratr Josef.

V tomto postavení působil od 1. června r. 1871 až do své smrti, kterou předvídal. Nejstaršímu bratru Janovi, jenž byl jeho miláčkem — a právem, přebíraje za něho ochotně polovici starostí o nás mladší — napsal dne 15. května 1873 tento dopis k svátku:

„Opět den jmenin Tvých, milý Jene, se přiblížil, kterého málem bych se byl nedočkal,*) ale dobrotivý Bůh mně popřál té nezasloužené milosti, že Ti i tentokrát mohu své upřímné přání projeviti. *Bude-li to snad mé poslední*, ať je Tě navždy důkazem mé upřímné lásky k Tobě. Bůh Tě dej zdraví, štěstí a požehnání a odplať Tě v hojné míře, cos pro své bratry dobrého učinil a mně tím ulehčil, neb bych nikdy to s nimi nebyl tak daleko připravil. Přál bych si, aby toho byli vždycky pamětlivi, neb toho zasluhuješ.

Vše to nejlepší Tě též od srdce přeje maminka a Tonka.

Buď tedy hodně zdráv! . . . *S Bohem, milý synu, s Bohem.*

Nehleděl si pak již s dřívější pečlivostí zvířat, která tak miloval, ano počal se jich zbavovati; ve stručných jeho zápiscích čte se ke dni 3. září téhož roku: Pošel psík, dal Sperlovi křepelku a šafáři z Blížejova kanárka.

Počátkem října téhož roku byl jsem jmenován suplentem městského reálného gymnasia v Příbrami a když jsme se na nádraží stankovském loučili, poznamenal mne, jako při loučení vždy činíval, na čele křížem a pravil: „Splnilo se moje poslední přání, abych se dočkal i tvého zaopatření. Dej ti Pán Bůh štěstí! Já si jiného už nic nepřeju a mohu umřít.“ Odejel jsem.

A po šesti dnech telegrafováno za mnou, abych přijel domů, že je tatínek těžce nemocen. Odejel jsem ihned, ale nezastihl jsem ho již na živu. V poslední chvíli při úplném vědomí prý ještě celou litanii k Pánu Ježíši předříkával, při čemž mu matka a její sestra odpovídaly. Pak počal blouzniti o škole, dávaje dětem příklady k počítání z hlavy. V té chvíli otázala se ho matka: „Koho máš, tatínku, z nás nejradši?“ S namáháním odpověděl: „Jana mám rád — a ty ostatní všecky.“ To byla jeho poslední slova. Zesnul klidně v náručí matčině. Poslední hodinku odzvonil mu umíráčkem bratr Josef. —

O jeho pohřbu platí do slova, co o pohřbu venkovského učitele krásně napsala *Aniela Kallašová.* **)

*) Byl toho roku těžce nemocen.

**) Světová knihovna č. 1037–1038, Ona a oni, str. 139.

„Po odbyté bohoslužbě všichni vyšli z kostela, a kněz odešel za rakví toho, kterého odnesli k věčnému odpočinku... I bylo zřejmo, že zemřel dobrý člověk, který dobro činil, neboť mluvila o tom slova knězova a přisvědčoval slovům hlasitý, upřímný pláč osadníků, kteří v zástupu jako o velikém svátku naplnili kostelní loď a potom se vyvalili na hřbitovní cestu. Sešlo se tam množství lidu svátečně oděného, sedláci, ženy, děti.

Zemřel v širém světě neznámý, ubohý, vesnický učitel. Ale byl to člověk velmi dobrý." —

Po pohřbu vrátil jsem se do Příbramě a započal jsem své učitelské působení s hlubokým zármutkem v srdci. —

---

2. Pomocník.

Otec, stav se principálem školy stankovské, přijal za pomocníka *Jana Brázdu*, který u něho působil až do odchodu otcova na odpočinek, ačkoli mohl častěji dojíti místa lepšího, ano i samostatného. Brázda pocházel z rodiny chudé. Narodil se dne 7. m. prosince 1815 v městysi Stankově, kde byl otec jeho postřihačem. Vlastního domku Brázdovi neměli, nýbrž bydleli v podružství. Kde nabyl vzdělání, tehda k učitelství potřebného, nebylo možno zjistiti, ale tolik je prokázáno, že měl pomocnický kurs a že také vykonal učitelský konkurs.

Měl od mého otce*) podle nynější měny 16·8 K, později 25·2 K ročně a stravu a bydlel ve velké „škole" (ve 2. třídě), kde stála jeho postel a veliký černý kufr, v němž mimo jiné bedlivě ukrýval džbán, do kterého ukládal své úspory. Otec přenechával mu dobrovolně z „malé štoly" poplatek od křtů, při kterých ministroval (2 groše = 6 h), a troubil-li při pohřbech na „valdhornu" (lesní roh), bral za to dvacetník (70 h); při tom bylo jeho úkolem zatroubiti cestou na hřbitov desetkrát po odstavci žalmu „Miserere mei, Deus". Když se r. 1861 pro nedostatek místa ve třídě odstěhoval ze školy, dostával příspěvek na byt a od otce 6 sáhů**) dříví.

U otce sloužil 29 let, pomocníkoval pak dále za nástupce otcova *Františka Holuba* 6 roků a stal se konečně r. 1871 podle nových školních zákonů na stankovské škole učitelem. V této hodnosti působil až do své smrti dne 7. března 1875, dosáhnuv věku přes 59 let. Učiteloval tedy na téže škole téměř 41 roků.

*) Tehda pomocníci placeni byli zpravidla od principála, na jehož škole působili.

**) 1 kr. sáh = 3·41 m^3.

(Pokračování.)

✱

Emil Tréval:

ROZPUK.

(Pokračování.)

Otec můj byl jedem, který nikomu ani sám sobě k užitku není! Jen šíří kol sebe otravu a zhoubu. Marně jsem pátral po jediném užitku jeho existence. Byl dobrý paedagog, ale ani jediný vynikající duch se při něm nevzdělal. Znal jsem všecky jeho žáky a žákyně. Jiní učitelé, menší paedagogové, měli vynikající žáky, kteří se později osvědčili, otec můj ani jediného. A kolik lidí zničil! Kolik životů otrávil a ještě otráví. A všecky mé hanby, má poblouzení, jeho vinou byly. Matku mou ještě po smrti trápil. Věřil jsem, že její oduševnělá bytost sledovala můj pád a plakala, že stal jsem se jí nehodným. Bez Cilčiny zpronevěry nebyl bych se býval poskvrnil, byl bych svodům odolal, protože smyslný nejsem. Tím neomluvitelnější byl můj pád. Zbavoval mne normální síly, že jsem se ani týrání otcovu nemohl opříti. Četl jsem mu v očích, že ví dopodrobna o mém cizoložství. A jak by nevěděl, když měl v Julči, kterou přece navštěvoval, zpravodajku! Kdysi jsem chtěl, blázen, aby to lidé zvěděli, zvláště ona, Cilka, nyní bych svět za to dal, aby jí to zůstalo utajeno, aby ke mně vzhlížela jako k věrnému, spolehlivému charakteru, na němž není poskvrny!

Ale otec jí to jistě nesmlčel a mohl mne před ní každou chvíli ponížiti, řka: Není lepší než já!

Neposkvrněný! Kdysi jsem se pro tento název zlobil a co jsem nyní? Mužská prostitutka, nástrojem užitým všetečnou, rozmařilou ženou. I ta se ve mně zklamala. Očekávala lávu, Werthera a našla neotesaný špalek. Neměla štěstí.

Bez lásky, bez užitku, bez cíle — jaký jsem to tvor? Cilka se zaprodala, ovšem, ale získala tím postavení společenské, cíl nevysoký, ale reelní. Co získal jsem já? Zkušenost zatrpklou, protože ještě neuzrál jsem pro ni. A opovržení sama sebe. Toto znevážení vlastní povahy kladl jsem rovněž na vrub otcův. On a jen on byl

mým škůdcem! Je-li smysl jeho existence ničivý, pak zasluhuje osud plevele, býti vytržen z živné půdy země, než odnožemi zhoubu rozšíří, zdusí ještě více rostlin dobrých, které prospěšnější jsou než on.

A když dospěl jsem k těmto závěrům, dodaly hlasy ostré, podobné svým stálým opětováním zpěvu cvrčků neb Catonově větě: Ceterum autem . . .: Kdo ho zničí, záslužný čin vykoná. Napraví přehmat přírody. A kdo má k tomu přirozenějšího práva než vlastní jeho krev? Kdo je objektivnější a proto povolanějším soudcem než vlastní syn? Proudí-li v obou táž krev, je to jen amputace údu, aby tělo ozdravělo, operace na vlastním těle. Otec! Což musí vždy jen otcové pronášeti soudy? Bráti jen synům život? Běží o to, čí smrt je prospěšnější. Běda mi, že nemohu psáti, čí život! Jeho smrtí osvobozeni budou mnozí, rozjasní se nebe mnohým. Především Cilce, mučennici. Již jsem si jí nežádal. Jen něha pro ni ve mně zbyla, slzavá, malomocná. Dostane pensi, bude žíti. Napřed těžce, s hroznou tíží — ale pak se uklidní. Člověk oželí vše. Cilka se také zase rozveselí, snad se i vdá. A pak, ještě někdo bude osvobozen. Neznámý. Ten nebo ta, kteří teprve na svět přijdou. Má ten nebo ta podstoupiti týž nápor, pod nímž já se osmnácte roků svíjel, jako nedošlápnutý červ? Nikoli, nejsem takovým necitou, katanem, abych dopustil zlo, maje moc zameziti je. Vždyť otec dítě to už napřed nenávidí, egoismus jeho chce býti jedinou modlou v domácnosti. Už je Cilce vyčítá, už připravuje nenarozenému svá katanská mučidla. Jaké to bude dětství? Není stokráte lépe, padne-li sám? K čemu zlý člověk se rodí? Ať smrtí svou, alespoň bezděky vykoná dobro, vyprostí někoho z jařma!

Padnu rovněž. Jinak ani nemůže býti. Padnu, jsa jeho částí i částí jeho jedu. Ale s vědomím osvoboditele padnu. Za myšlenku. Jméno mé prolétne světem. Otcevrah! Co hrůzy vzbudí u milionů, neznajících mých motivů!

Více iniciativy, přáli mi na gymnasiu. Nuže, nyní se mé iniciativě podiví! Byl jsem dosud nesen, nyní sám ponesu. Jako proud velelodě! Crucem passus! Vykupitel!

Effektní, dramatické katastrofy vynořovaly se mi z fantasie. Jak střetnu se s otcem ve sporu, jak on se rozzuří, až já chladně budu odrážeti jeho insulty, jak zvolna přejdu k offensivě, řeknu mu vše, co se ve mně nahromadilo k nesnesení. To strašné rozkvašení, všechen hnis a jed nitra, všecko bylí, jež on tam vsadil a pěstil, vše mu ukáži. Všecky zmařené možnosti krásného vývoje, všecek svůj křivý růst a zloupenou energii životní. Pane Bože, jakým jiným, dokonalejším člověkem jsem mohl býti! Řeknu mu, když za otroka a měkkýše mne vychovával, proč též při otročí obmezenosti mne neponechal? Proč dovolil, aby zažehla se světélka, kde měla býti tma, proč nepřál mi aspoň nejuboženější blaho nevědomosti a neznalosti vyšších met, když k dosažení jich odpíral mi tvrdě toho nejnutnějšího, totiž svobody a neohroženosti? On, soptě hněvem, řekne, že taková byla jeho vůle a já mu na to: Vůle proti vůli, existence proti existenci! On řekne, že mne vydržoval na studiích, že jsem mu povinen vděčností. Ano, odpovím, byl bych povinen, kdyby dobrodiní udíleno bylo s láskou. Ale tomu nevěřím, spíše myslím, že udíleno bylo jen a jen ze sobectví. Aby lidé netupili, že má syna zanedbaného, nevzdělaného, že je špatným otcem a že nemaje citu pro vlastní dítě, nemůže míti ani cit pro děti jiné. A že je lží, že je dobrým učitelem, neboť srdce u něho zůstává pusto. Ani lidé ani já že tomu nevěříme, řeknu. Za lásku bych byl vděčen, ba co dím vděčen, zbožňoval bych milujícího otce, vždyť láska byla jediné, co jsem ve světě stále hledal a co mi svět urputně odpíral. Proto nevážím si světa, ani života v něm, proto jej opustím, ale ne sám. Osvobodím lidi zároveň od škůdce, pomstím zašlapaná srdce i slzy prolité, pomstím zmar vlastního života, který ani nerozkvetl, sotva se rozzelenal. Tu on zatuší, že je ne už před synem, ale před svým soudcem, bude se ospravedlňovati způsobem nemožným, bude prositi, slibovati, ale už bude pozdě, nenalezne sluchu. Osud jeho je zpečetěn, ortel musí býti vykonán! A ukáži mu zbraň. Bude chtíti prchnouti, zastoupím mu cestu, jsem silnější než on a desetkráte silnější, že nebudu už míti ohledů. A on o to slabší. Bude mysliti, že jsem sešílel. A lidé se šílenců bojí. I nejsilnější muž prchá před rozběsněným paralytikem. (Paralytik Malý v Křivíně u Grošovic dostával záchvaty, při nichž i silný domácí jeho, kovář Luňák, mu neodolal.) Zaženu ho do kouta, tam přiložím mu zbraň na prsa a zvolám: Zhyň, netvore! On se zvrátí, pak ránu do sebe a konec.

Takové dramatické scény se mi v hlavě jen rojily. Mrazení děsu z nich čišelo, pak jsem jim zvykl, vžíval se do nich. Ale stále nebyl jsem jist, že to také vykonám. Čekal jsem, zda nebude jiného východu. Ono napětí, ona hlíza ve mně stále se hlásila, zrála k řezu, ku provalení a hrozný

nepokoj vraždil můj spánek. Vycházel jsem za měsíčného svitu z domu, vytáhl z dřevníku skrytou pušku a šel Kráglovi na okno zaklepat. Vstával a šli jsme na králíky. Ale ruka Kráglova nebyla tak jista jako před dvěma roky, oči se vskutku zkalily a králíci byli stále chytřejší, nevylézali z nor. Chybovali jsme, sotva dva tři kusy si odnášel Krágl domů, proti předloňským osmi neb desíti.

„Máte oběd a večeři,“ řekl jsem, věda že si Krágl rád na zvěřině pochutnával.

„To je idua!“ odvětil Krágl vzdychaje. „Co je Cilka z domu, už to nejím.“

„Což vám to nikdo neupeče?“

„Což o to — ale raději to prodám za hotové.“

„Ale,“ namítám, „vždyť kousek masa potřebujete, slábnete jaksi, pane Krágle!“

Pochrkávaje a vzdychaje, kroutil Krágl hlavou.

„Potřebuji na úroky,“ broukl konečně na půl úst.

„Což pak máte dluhy?“ podivil jsem se.

„Měl jsem už dluh na baráku čtyři sta — a před svatbou — na věno dceřino — inu dělá to sedm set dohromady.“

„Pro Cilku? Což toho žádala?“ žasl jsem.

„Ona ne, ale on.“

„Můj otec?“

Krágl přisvědčil a stanul bez dechu, jako vyčerpán.

„A nač to otec potřeboval?“

„Že prý koupí nový nábytek — i dcera chtěla — nechtěla bydlit v nebožčiném. Ale pak — nekoupili.“

Stanul jsem a rovněž snížil jsem hlas. Jako bychom o zločinu mluvili.

„A nevrátili peníze?“ táži se.

„Všecky šly do Grošovic!“

Ona je poslala, blesklo mi hlavou, pro mne. Aby mi zradu vynahradila. Myšlenka ta byla mi nesnesitelna.

„Otec řekl mi, že pro oktávu nemá už pro mne peníze, pane Krágle,“ řekl jsem zlostně. „Ale nic se vám neztratí. Až se něčeho domohu, vše vám vrátím s úroky.“

Ale Krágl kroutil hlavou.

„Peníze šly do Grošovic — ovšem — ale ne pro vás — někomu jinému.“

„A komu?“

Sotva jsem to vyslovil, už jsem litoval. Věděl jsem hned, co mi Krágl odpoví. Zavřel jsem oči jako před ránou. Krágl zakašlal a ze sucha odplivl.

„Slečna expeditorka řekla mi na poště, že na Julču.“

„Trpělkovou?“ dodal jsem. A rychle připojil jsem: „Víte-li, že je mrtva?“

„Jak bych nevěděl? A proto ji neproklínám, jen pravdu mluvím. Byla to, Bůh ji suď, tvrdá a lačná ženská.“

„Vy myslíte, že s ní otec zase začal?“

„Nevím. Snad ani ne. Ale že snad na něho něco věděla a peníze mámila — taková ženská povzteklá! Hrozí a poroučí si. Také to podle její povahy skončilo. Sama si život vzala.“

Oddechl jsem si, že stařec nic neví. Ostatně, co je mi po tom, co otec vyvádí? Neměl jsem pražádné příčiny dbáti „rodinné“ cti.

Krágl vzdychal těžce a nehýbal se s místa. Já jen pocházel, krok sem, krok tam.

„Byl jsem u něho, aby mi aspoň něco vrátil, abych chalupu Cilce udržel. Vyhnal mne. Že prý se Cilka toho vzdala, sama ničeho nežádá a on prý jí to dobře uložil. Já, kdeže? A on, že nikdo nemá práva žádati počet z darovaného. Ptal jsem se i dcery, přisvědčila mu, musila. Bojí se ho jako satanáše. Chtěl jsem, aby se vrátila ke mně. Nebyla od toho, ale on hrozil, že ji četníkem nechá zpět přivésti, že podle práva žena patří k muži a ať mu někdo dokáže, že ženu trýzní. Bije ji ovšem málokdy — ale on to umí jinak — že člověk prý se kroutí jako na rožni — ten umí podpalovat. — Spekulantku — frejířku má Cilka pořád na talíři a kdož ví, co s ní ještě činí. Cilka ani mi o tom nemluví, aby mi žalu nepřidávala. A já sám to nevím. Ale je to má idua.“

„Ale co já mohu za to?“ osopil jsem se na Krágla. Slova jeho byla jako kopřivy. „Což mohu za otce? Jak jsem tomu sňatku já mohl zabrániti?“

„Inu vůle boží,“ vzdychl Krágl a vykročil.

„Čerta vůle boží!“ okřikl jsem ho, „její vlastní vůle to byla. Byla chytřejší než já, ani neuznala za hodno se mne zeptati. Či nevíte, že jsme se chtěli, že jsme si dali slovo?“

Stoupl jsem si přímo před Krágla. Ten jen hlavou smutně pokyvoval.

„Řekla mi Cilka, řekla. Hned když se jí nabídl — to ona je upřímná — ale já, bloud, sám jsem jí přimlouval. Aby nezahazovala jisté pro nejisté. Vás, že kdož ví, kde bude konec a zde že se jí naskytuje zaopatření, vážnost, pense. Člověk má iduu, nevidí do budoucnosti, myslil jsem to dobře — nenadál jsem se toho, nenadál!“

Krágl se zakoktal a v rozpacích třepal zastřelenými králíky a foukal jim do srsti. Ve mně stále vařil se jed.

„Že tak mluvíte, pane Krágle! Škoda, že jste mého otce znal! I Cilka ho znala.

Věděli jste, do čeho se dáváte. Že starého ďábla na bílo neobarvíte. Jemu to ani nezazlívám.

„Ďábla?“ hrozil se Krágl, „je to váš otec, Adame!“

„Otec neotec! Darebák je vždy darebákem! Stydím se za něho, zapírám ho, raději stokrát bych byl synem pastuchy než takového —“

Hledal jsem výraz hodně markantní, abych vlil do něho všechen kal, jenž ve mně kvasil. Hle, i Krágl čeká na někoho, kdo ho osvobodí od démona. A přece, jak jemu by bylo snadněji a přirozeněji učiniti to, k čemu já se chystám! Má právo odvety, dítě mu zničil. Ano, Krágl by dal mnohem méně v obět než já. Takový stařec, několik mizerných roků života, nic by na něm svět neztratil. Nepřesunuj zase! káral jsem sám sebe. A co na tobě ztratí? Nikdo není nenahraditelný, řekl radostně professor Krejcar, když mu dovedný houslista Skřivánek odešel a za to přesazen byl do Grošovic supplent Moucha, virtuos na housle.

„Na mne může Cilka nejméně naříkat!“ prohlásil jsem, podávaje Kráglovi ruku na rozchodnou.

„Věřím, věřím, Adame, já jen tak — člověk si požaluje — uleví — z takových iduí — radostí je na světě po tenku — a člověk mluví, mluví a zase doufá. Co Bůh činí, dobře činí!“

Nerouhá se dědek? napadlo mě. Ale Krágl mínil to vážně.

Ejhle, ten si to upravil dobře! pomyslil jsem si. Poručí vše v ruce boží a vysune se polehoučku ze zápřeže. Svatá prostoto! Či svatá chytrosti?

„Dobrou noc!“ řekl jsem z ostra.

„Dobré jitro!“ děkoval Krágl ukazuje na východ. Nad vrcholy zardívala se obloha, jasnila se a blížila. Kohout zapěl, za ním druhý, třetí. Ve výši řetěz ranně táhnoucích ptáků ještě více prohluboval bezdno zhasínajících hvězd.

Tedy Julči dával otec Cilčiny peníze. Možná, že Trpělka ho dosud vykořisťuje. Na každý pád vypadá to s mými dalšími studiemi bledě.

Ano, Trpělka otce jistě vydíral. V Grošovicích měl, když jsem byl v kvintě, svobodný professor Kovář poměr s ženou krupaře. Říkali jí královna odzadu. Na nějakém plesu vysekl jí někdo poklonu. že je královnou plesu. Snad odzadu, řekla na to, a přívlastek ten jí zůstal.

(Pokračování.)

FEUILLETON.

T o n i č k a. Byla to kdysi služka, jež svým hrubým výkladem udělala zdrcující čáru přes všecky zákony esthetiky. Seděl jsem na nábřeží nedaleko dvou služebných holek a zaslechl jsem kousek tohoto pro esthéty velmi pozoruhodného dialogu:

„A proč vlastně jdeš od nich pryč?“

„Eh, pro takovou hloupost. Že při vylévání dřezu spadla mi do záchodu stříbrná lžička.“

„Což se nenašla?“

„I našla. Ale víš, ono jde o tu sprostotu, že jsem se s tím musila hledat. Mně se protiví ta jejich lež, ta jejich faleš. Představ si, taková nóbl rodina! Všecko se servírovalo na podnosech, paní od rána do večera byla v zrcadle, a na nábytku nesměl být ani prášek. Když se čekali hosti, byly ve všech vásách květiny. Cukr se vybíral klíštkami, chřest jedli jakýmsi držátkem a po večeři obcházela jsem hosty se skleněnou mísou, ve které si omývali prsty. Jakživa jsem nesloužila u nóblejší rodiny. Ale o lžičku, která mi spadla do záchodu, nechtěli přijít. Že prý by jim chyběla do tuctu.“

„A tys ji musila hledat?“

„Chtěj nechtěj. Víš, na takových místech. Pfuj!“

„A oni si ji nechali?“

„Prosím tě, stříbro je stříbro. Nebýt té lžičky, byla bych si svatosvatě myslila do dnes, že jsou ta největší noblessa.“

Nepřejte si vidět spravedlivé rozhořčení služky, jež byla podvedena esthetikou! Z takové holky jen lítají jiskry. Je dobře, trochu poodstoupit a neposlouchat, neboť slova pleskají jako povidlové knedlíky a z každého ještě hodnou chvíli se kouří!

Já se však nebojím, Toničko, vašeho nepokrytého sermonu. Jen dál, Toničko, jen dál! Bude dobře, když zvíme zas jednou aspoň od služky, co mezi námi je lží a co šejdířství a vnitřní prázdnoty bývá v našich esthétských theoriích. Co máme esthétských učitelů, projektantů a zákonodárců! Vždyť už vyučování kráse stane se brzy takřka povoláním, brzy krása bude mít svoje universitní lektory. Ale čím víc zdá se jí býti na povrchu, tím uvnitř je jí méně. Morgane, pojď sem se svými milliardami, vezmi za ruku nějakého velikého oficielního esthéta a pošeptej mu do ucha, že mu dáš pět set tisíc, přespí-li tři noci v Milwauke po

boku tvého bravu v nevyklizeném chlévě. Bojím se, že po nějakém formálním zdráhání ti to udělá za čtyři sta tisíc. Či ještě laciněji? Dost možná, dost možná. Co jsme? Jsme už tak umořeni krásnými slovy a theoriemi, že nemáme už ani síly podívat se rovně do svého nitra. Takové lidi, kteří pro vásy a zrcadla zanedbávají sami sebe, mělo by přemýšlení dovést k podobné proceduře, jaké ještě dnes musívají se podrobit turisti v staroněmeckých primitivních šumavských hospodách: šenkýř přijde se škopkem vody do pokoje, zuje vlastnoručně hostovi boty a řekne bodře: „Po tak krásné tuře je zdrávo umýt si nohy.“ Voda je průzračná jako křišťál a chladivá jako led a dole na plotně smaží se pstruzi. Jen tedy dál, Toničko! Je to tak opravdu. Co vyrábí se teď všelijakých krášlicích krémů, kolínských vod a patentních esthétických rozprašovačů, zatím co nejvnitřnější nitro lidí marně čeká na pořádný rýžák.

Pardon.

LITERATURA.

Kara Ben Jehuda: *Satirický komentář. — Drobná themata.* — Fr. Gellner: *Cesta do hor a jiné povídky.* — Z. M. Kuděj: *Majitel zlatých dolů a jiné povídky.* — Nakladatel O. Kypr v Jihlavě.

Literatura, stojící pod praporem určitě vymezeného programu, je vždycky darem danajským, vždy zavání trpkou příchutí méněcennosti. Diktát, toť ona toporná závada, jež velí umělci zapříti sebe sama, aby vytvořil dílo, vyhovující vkusu davu nebo nakladatele. Rozpor mezi individuelním nadáním tvůrce a požadavkem odběratele — pochopte: i mezi výdělkem — toť ono pravé slovo, charakterisující obyčejně škatulkářské knihovny. Kara Ben Jehuda, nesporně nejnadanější autor Kyprovy sbírky „Zábavy a poučení“, útočný satirik a routinovaný stylista křepce obratného pera, citlivý pozorovatel, jehož výbušným smíchem prochvívají hořké slzy soucitu, uveřejňuje feuilletonové črty z r. 1910—1913. Jsou politicky agitační. Jsou příliš tendenční a nekriticky snesené na bezladnou hromadu žatvy, aby bylo lze o nich mluviti jako o seriosní literatuře, jsou příliš zřejmě psány „pod čáru“. Druhá část knihy, „Drobné motivy“, je z části, kde nešťastná politika nebyla vzata jako převládající a směrodatná složka obsahu a vlastní substance úspěchu v úvahu passivního autora i podnikavého nakladatele, vzácným souborem jiskřivých myšlenkových bystřin a rhytmické svěžesti. — Fr. Gellnerova kniha pros „Cesta do hor a jiné povídky“ je sbírka nevkusně všedních námětů, vypravovaných bez chuti a účasti perem středoškolského studenta, příliš anekdotická a v tomto případě, dle celku, „lidová“, abychom nevybočili z této ztrnulé programovosti: a zase jen bezpodmínečné podřizování se širokému vkusu galerie svedlo autora k některým „neprogramovým ústupkům“; prošlehne tu totiž místy zcela nepokrytě poctivý rys jeho nadání, které jistě vědomě a pak hříšně utlouká žvanivými příběhy. — Z. M. Kuděj vede si již obratněji a zdrželivěji, přes to, že nezapírá určité vlohy a chtivosti sensace: je bezprostřednější v líčení osudových dějů svých namnoze exotických reků a i svými „všedními příběhy“ dociluje hravě zcela určitých a plastických dojmů. Ale i zde: nevěřte Danajským — neboť ne zcela upřímné dary dávají . . . Někde v zášeří poctivého svědomí umělce se rdí. . . . ne více a ne méně . . . nadání . . . .

—fer.

*

Václav Dresler: *„Básník Šumavy“*. S úvodem Adolfa Heyduka a s vlastním životopisem Klostermannovým. V Brně 1914, nákladem autorovým. Stran 64 za 20 h.

Václav Dresler patří k našim literárním historikům lidovým, kteří populárně a s láskou k české literární věci nejraději sledují původní prosaickou tvorbu, aby v ní hledali hodnoty kladné a povznášející. Psal větší práce o Klecandovi, Šlejharovi a Raisovi, napsal značně rozsáhlý rozbor díla M. A. Šimáčkova a F. X. Svobodova, a nyní nám píše nevelkou, však dosti svůj předmět vyčerpávající brožurku o Karlu Klostermannovi. Dreslerova methoda je založena na analyse obsahu, jejž kritik zhuštěně podává, aby stanovil celkový ráz a vymezil karaktery. Z jednotlivých prací přechází k cyklům sdruženým podle vnitřní příbuznosti, načež odhaduje v celku a povšechně autorův ráz a uměleckou či literární jeho hodnotu. U Klostermanna prodlévá s největším zájmem a láskou při jeho pracích z ovzduší šumavských hvozdů. Již název studie odpovídá plně tomuto stanovisku. Klostermannova svěží a při tom mužná potence básnická, jeho volná a podmanivá epičnost, jeho dokonalá znalost prostředí krajinného a s ní sdružený smysl pro postihování karakterů v ovzduší onom žijících jsou tu vyzvednuty plně a živě. Vedle toho velebí Dresler Klostermanna jako obratného komponistu zajímavých příběhů a zkušeného zpovědníka lidských osudů. Autor mnoho žil a zažil, z vlastního názoru poznal a dokonale sám procítil, nežli to vtělil do knih. Je přítelem života opravdu žitého, není mu nic tolik vzdáleno, jako suchá thematičnost a papírově harašící theorie. Je básníkem Šumavy — ne pouze její přírody, ale i jejího života v ní; ovšem že i realistickým, kriticky hodnotícím malířem světů jiných, především velkoměstské společenské morálky, ať již ji sleduje v Praze či ve Vídni či v rušném Babelu nad Sekvanou. Jeho nejvlastnější doménou je však šumavský hvozd,

v poslední době nejednou i blízká močálovitá nebo vysýchající rašeliniska příbuzných Blat.

Dreslerův spisek má tendenci čistě popularisační, uváděcí. Nechce hodnotiti v širokém rámci literatury domácí nebo dokonce i zahraniční, nesonduje určitých vztahů —: podává široký, povšechný, kladnými světly ozářený obraz celku. Sčetlost autorova a jeho opravdová láska k věci je všude patrna. K účelům popularisačním přáli bychom si jen poněkud větší slohové vřelosti, která bývá ovšem sem tam dávána v klatbu, běží-li o dílo kritické. Můj bože, proč? Vždyť dnes, v době značné kulturní apatie, kdy všecko se žene jen za požitkem a šimravou vlnou effektu a sensace, je možno toho zájmu pro dobrou knihu udržet snad jenom trochou vřelého tónu literárních vykladačů.

Fr. Sekanina.

HUDBA.

Opera. V posledních dnech sezóny vypravilo Národní divadlo českou operní novinku; je to tříaktová romantická zpěvohra „*Ughlu*" od Adolfa Piskáčka. Její libretto zpracoval si skladatel sám dle Dahna; přenáší nás do ovzduší finského mythu. Oplývajíc četnými effekty divadelními jeví leckteré slabiny a naivnosti po stránce dramatické. Příliš četná a leckde násilná jsou v něm vypravování o tom, co se stalo; vypravování zřejmě adressována obecenstvu, ježto osoby na scéně, jimž jsou určena, události ty jistě znají. Podobně nepřirozeným dojmem působí na př. v poslední scéně nechápavost titulní hrdinky, Ughly. Přispěchala zachránit umírajícího krále, prodere se lidem až k hranici, na níž spočívá Haraldova mrtvola, a teprve po delším zpěvu musí býti upozorněna, že „jest již pozdě". Tu mělo jíti vše ráz na ráz!

Hudebně jest opera Piskáčkova překvapením pro toho, kdo znal dosavadní tvorbu tohoto skladatele, vyvírající z Bendla a Dvořáka a zdůrazňující melodiku snadno chápatelnou. „Ughlu" značí násilný, ježto nesprostředkovaný obrat k moderně, obrat plynoucí ne tak z vnitřní nutnosti, jako z theoretické úvahy, že třeba tvořiti „s duchem času". Piskáček tedy s důsledností, jež negovala všecko předešlé jeho dílo, připial se k tomu, co nejvíce bije do očí v moderním výrazu hudebním a co nejsnáze lze napodobiti. Je to harmonická smělost a instrumentační raffinovanost; v prvém sleduje Debussyho, v druhém Richarda Strausse. Pokud se instrumentačních kvalit díla týče, třeba je označiti jako velmi dobré; jest patrno, že autor nepřestal tu jen na čistě vnějším napodobení a že smysl pro zvukové kombinace jest u něho živě vyvinut. Za to nový harmonický základ, který své hudbě vnutil, byl mu tak cizí, že ztratil veškerou schopnost melodickou. Jeho hudba vůbec neplyne, není v ní ani sebe kratší souvislosti, jest to pouhý mechanický sled nepatrných úryvků, takřka veskrze po dvou, po třech taktech. Jest ovšem pravda, že invence předešlých děl autorových byla eklektická a mnohdy zcela chabá, ale přece tu nějaká byla; v „Ughlu" nelze o ní vůbec mluviti.

Dílo, jež pro svůj téměř výlučně harmonický a nikoli polyfonický charakter skýtalo veliké obtíže zpěvákům i orkestru, nastudoval a řídil pěkně p. Brzobohatý. Titulní úlohu zpívala pí. Slavíková a podala zvláště koncem prvního aktu krásný herecký výkon. Také ostatní role provedeny byly uspokojivě.

Přes to však, že opera Piskáčkova není ani zdaleka dílem, které by mohlo činiti nároky na to, aby se stalo repertoirním, nutno vytknouti se vším důrazem jednání správy Národního divadla vůči původní novince a českému autoru. Ačkoliv dílo zadáno bylo již před delším časem, pošinuto jeho provedení až do letní doby; premiera konala se před poloprázdným hledištěm! Nižádnou omluvou nemůže tu býti, neslibovala-li si správa od díla úspěchů. Přijala-li již jednou práci českého skladatele, měla povinnost zasaditi se vší silou o to, aby dostalo se jí všech podmínek k úspěchu. To, co se stalo dnes Piskáčkovi, může se státi zítra jinému; samovládnost správy ústavu, jejž přece *národ sobě* vystavěl, samovládnost projevovaná již po řadu let vůči českým operám starším i novým, objevila se tuto ve světle zvláště výmluvném.

Dr. *Otakar Zich.*

VÝTVARNÉ UMĚNÍ.

Za okolností minule dotčených nepřekvapuje, že členské výstavy S. V. U. „Manes" bývají vedle obdobných exposic Jednoty výtv. umělců informativnější, než výroční výstavy v Rudolfině. Letošní „Manesova" neznačí sice také žádné velké plus, ale potvrzuje, opravuje a doplňuje poznatky namnoze kladně. A svědčí, že vlna intransigentství se nezmáhá, ba spíše snad už opadla. Jakž jinak? Novota sevšedněla a zakopávání hřivny do pouště zúmyslného primitivismu osvědčuje se načisto neplodným; přes všecko blouznivé zaříkávání, jímž pp. Mercereau et cons. snaží se dokázati, že z plechu, cihel a bachořic pučí nádherné květy budoucího umění. I tyto hlasy umlkají. Jarmareční kritika, koketující s expressionismem, kubismem a t. p., větří asi už bankrot těchto „hodnot" a začíná přizvukovati „passatistům", jak průkopník futurismu Marinetti přezdívá všem, kteří rozklad neuvítali honem jako zřejmý a hotový kladný čin. Za člověčenstvo zdravých pěti smyslů ozval se o tom trefně Maxim Gorkij.

Právě proto, že nezná žádných theorií výtvarného umění, že dívá se na ně s naivitou prostého mužíka. Vrátiv se po 8 letech z Italie, nasycený dojmy staré i nové, bohaté, živé vzdělanosti, spráskl v Moskvě ruce nad pustotou ruského dekadentství a jeho hanumanských zbrklostí. V „bubnovém klubu“ (= skupina kubistů) zabědoval: „My se chytili zrůdností a pevně se jich držíme. Francouzi, Italové dovedou ještě krásu chytit; Románi to vždy dovedou. My ne. Obrazy v „bubnovém klubu“ zabolely mne až fysicky, musil jsem se zdržovati, abych nevykřikl, abych neudělal neslušný posunek, nesedl na zem!“ Tisícové tisíců balamucených současníků cítí stejně. Zakřiknuti a zmýleni však fanfaronstvím novinářské moderny netroufají si, přetvařují se a lhou s líčenou spokojeností: Charašó! V Rusku jako u nás. — Ale jak praveno, té můře dochází už dech. Zahyne svou vlastní nemohoucností. Objevila se zase v několika exemplářích na výstavě „Manesově“, ba i na jeho plakátě a na obálce katalogu. Avšak neklame-li všecko: Nikoho už nepřekvapuje, nepoutá, nesvádí k sebeklamu vynucené účasti.

Z positivních výkonů uměleckých jímají na výstavě nejvděčnější pozornost dvě podobizny z ruky M. Švabinského. Obě sice dosvědčují toliko jeho známé mistrovství; ale zadívati se na ně je znova vzácným požitkem. Hravá dokonalost objektivního pojetí zjevu a povahy, neomylně výstižné malířské vyjádření individuálních rysů vyznačují zase oba portrety, jak prof. Heyrovského, tak Jiráskův; jen zdůraznění kontemplativní noty v podobizně našeho romanopisce vypadlo o tón silněji na úkor aktivních stránek jeho letory. Hojnost podobiznářského díla vystavuje V. Nechleba, zřejmě kvasivý i neustálený talent, v autoportretech extaticky nadsazující. A to gestem, osvětlením i barvou. Za to v podobiznách jiných osob zachovává namnoze rozšafný klid a pracuje svědomitě, jda zřejmě po stopách starých mistrů ze XVII. století; až i zahnědnutím pleti, což je předbíhavý archaism, jak už Lenbachovi vytýkáno. Moderněji rozehrává se Nechleba v genrech, z nichž „holka“ — maškara z nějaké tančírny — je podařenou studií typu. H. Böttinger rozmnožil jen číselně řadu svých prací o dvě vystavené; a rovněž K. Myslbek dle svědectví tří prací nevybočil ze své dosavadní míry, či skoro už manýry. Z cizích figuralistů nelze pominouti mlčením Em. Bernarda a jeho solidní, po staru pečlivě propracované genry, Rousselovy gobelinově traktované skizzy z Arkádie a tak ještě D'Espargnatův akt, v plastice těla poněkud rozbředlý. — Podle anciennety vede vystavující krajináře sedmdesátiletý impressionista Claude Monet s delikátním lučním pleinairem z r. 1883. Obrazu je tedy teprve 31 let. Ale jak cize vyhlíží ta malba mezi svými sousedy, jak vzdálena je od pointillisty Signaca a jeho třepetavé chumelenice barevných skvrn, neb od Doucetových „kvetoucích stromů v Provenci“, holých to chvošťat, na nichž místo květů sedí housenky, tlusté jak jelita. Nepoměrně věrněji a poetičtěji tlumočí abundaci a nádheru kvetoucích stromů Langer; ba i J. Ullmann, ač krom jinakosti neviděti na jeho krajinomalbách pokroku. R. Lauda je ve svých slušných „podzimech“ přebytečně strohý, což platí též o J. Vikovi. Vůbec representováno letos české krajinářství pod zahradou Kinských nejúčinněji grafikou, zejména V. Strettim a Ant. Majerem. K jejich litografiím a leptům druží se komposičně ovládnuté a ušlechtile kreslené architektury Šimonovy, jakož i po brangwynovsku mocně stupňovaná romantika pražských prospektů Vondroušových. Z interieurů upoutá jen Vuillardův „Růžový pokoj“, na distanci vzdušně perspektivní a barevně delikátní. Je vystaven ve všehochuti francouzského souboru, přičleněného k výstavě tak nějak, jako by šlo pořadatelům o vyrovnávací pendant k rozmanitosti obou českých dvoran. Pozoruhodnějších kusů ze skrovného toho francouzského kabinetu vzpomenuto již svrchu.

Plastiky vystaveno poměrně hojnost. Zejména od Štursy. Hotová díla i zběžné improvisace, samý doklad jeho kvasu a jeho touhy po vlastním výrazu, který kolísá posud mezi hladkou akademickou úpravností a cyklopstvím sochařského expressionismu. Drsně, zhruba přitesaný relief „Poutník“ a jemně vypracované poprsí paní J. E. jako by ani nebyly z jedné dílny; rovněž tak známá výstřední tanečnice „Rahu“ (nazvaná letos „ženou při koupání“) a karakteristicky oduševněná hlava V. Štecha; neb robustně navržená „Diana“ a gracilně složená „odpočívající tanečnice“. Ale na všech těch extremech znáti lví dráp talentu a opravdovou snahu, ať v bouřlivém rozletu, ať v pokorné oddanosti. Mnohem ukázněněji pracuje O. Španiel, odchovaný medailérstvím, výbornou školou rozvahy i soustředěnosti komposiční a korektnosti i pružnosti kreslířské. Však pořád ještě drží plakety a medalie Španielovy vrch nad jeho římsky pojatými bustami a řezbářsky vypadajícími reliefy. Líbivě komponovány Mařatkovy mostní skupiny, zharmonisované pěkně s vlnivostí vody; a rodným bratrem Bourdellova Herkula je Formánkův Polyfém. Horejc připomíná jednak ruského futuristu Archipenka, jednak nadívanou biedermajerovskou plastiku, k níž se druží jmenovitě „Madonna“, které vedle ubohých „volů“ a „dřevorubců“ francouzského expressionisty Douceta vykázána — suď bůh proč — čestná stěna hlavní dvorany. Je-li v tom peprná ironie — povedla se!

J. L.

*

TÝDEN.

Tragická smrt pana následníka trůnu, arciknížete Františka Ferdinanda,*) dotýká se značnou měrou i umění a literatury. Zvěčnělý arcikníže byl protektorem České Akademie pro vědy, slovesnost a umění v Praze, sám obíral se horlivě studiemi umění výtvarného a stavitelského, v oblíbeném svém Konopišti nashromáždil celé museum památek uměleckých ze všech končin zeměkoule a zajisté i národa českého. Provedl na svých panstvích mnohé stavby a intimním pomníkem jeho jemného vzrůstu zůstává vesnice Žabovřesky, jež celou svérázně slohově upravil. Nebylo mu popřáno, aby intensivněji zasáhl do uměleckého vzruchu a rozvoje našeho národa, a úkoly jeho přecházejí na nového dědice, k němuž připínají se i nové naděje našeho kulturního a národního žití.

*

* V neděli 5. t. m. vrátí se půlstoleté výročí smrti populárního českého spisovatele Prokopa Chocholouška, jehož povídky a romány historické budily na sklonku předbřeznového období a ještě více pak jeho pozdější dějepisně podbarvené fresky z hrdinských bojů jihoslovanských velikou čtenářskou pozornost. Pohlížíme-li na Chocholouška očima doby, kdy tvořil, nemůžeme mu upříti velkého buditelského i čtenářsky výchovného významu. A byl by jej vyvršil jistě značně výš, kdyby jeho život byl býval méně rozháraný, jeho poměry klidnější. Chocholoušek je rodák ze Sedlce na dráze Františka Josefa na Táborsku a narodil se 18. února 1819 v chaloupce chudého vesnického obuvníka. Jeho mládí bylo nesmírně dobrodružné; studií nedokončil, neboť jej lákal širý a volný svět, hlavně Italie a Černá Hora s Dalmacií, kterou ještě jako jinoch prokřížil, všímaje si všeho, co s novým, lákavým krajem souviselo. Hlavně ovšem to byla historie. Nějakou dobu působil pak v Praze jako novinář, r. 1851 byl uvězněn, což nebylo v oněch dobách pro novináře zvláštností, zejména pro novináře píšícího s celým otevřeným srdcem pro dobro idei slovanských. V padesátých letech žil na různých místech v Haliči, odkud jej vypověděli z politických důvodů do rodného Sedlce. Počátkem šedesátých let chopil se opět péra žurnalisty, ale už se silami podlomenými dobrodružným životem a horečnou literární prací. V posledních dobách žil z přízně přátel a známých a skonal předčasně v blízkém Nadějkově na faře svého přítele a dobrodince Čechoslava Fikara, jenž mu v posledních dnech života podle možnosti ulehčoval. Bylo to 5. června 1864.

*) Skvělý portret jeho dle originálu Rud. Váchy, provedený neotypií v rozměru 65×88 cm., vydala právě „Unie". List za 10 K.

Chocholoušek počal psáti r. 1841 a vystoupil s historickou povídkou Vanda (z polských dějin), u níž překonával všecky možné formální nedostatky zejména bohatý dar fantasie a dějové vynalezavosti, v nemalé míře i dokonalá průprava dějepisná. Chocholoušek, povaha povždy nestálá a dobrodružně těkavá, neměl dar slohu a jeho netrpělivá krev nikdy mu také nedovolila propracovati thema důkladněji. Nejenom v této první práci, ale všude jinde setkáváme se u bohatého Chocholouškova odkazu s těmito nectnostmi formálními, ať již to byly romány z dějin českých, hlavně z období Přemyslovců, ať práce z ovzduší jihoslovanského. K prvním náležejí zejména Templáři v Čechách, Dcera Otakarova, Přivitan, kmet staropražský a Jiřina (vesměs z první půlky let 40tých); ke druhým zejména jeho veliký cyklus novellistický nadepsaný souborně Jih, vycházející v prvních letech šedesátých a v pozdních sedmdesátých. A byly to zejména tyto práce, jež byly své doby v Čechách zrovna hltány, čteny s neobyčejným zájmem a užitkem, neboť vycházely a budily v období literárně značně chudém a neplodném. Nezkrotná Chocholouškova fantasie strhovala, budila nadšení k jižním slovanským kmenům také i politicky a válečně tenkráte blízkým světovému i našemu zájmu. A co chybného na Chocholouškových románech a povídkách na zhuštěnosti a přesně vypracované komposici, nahrazeno dobově pravdivým ovzduším a hloubkou projevovaného citu. Chocholoušek v té věci daleko vynikl nad Tyla a Marka, připraviv tak značnou měrou cestu příští práci Václava Beneše Třebízského a jeho úspěšným navazatelům.

V Nadějkově, kde Chocholoušek před 50 lety zemřel, bude příští neděle zasazena spisovateli pamětní deska. Slavnost rozšíří se i na rodný blízký Sedlec. Slavnostní řeč prosloví tu jednatel spolku „Máje" a delegát „Svatoboru", spisovatel Fr. Sekanina. *F.*

*

* V těchto dnech oslavili jsme způsobem jistě významně důstojným jubileum šedesátých narozenin nadšené kulturní české pracovnice Renaty Tyršové, která se zasloužila jak na poli naší výtvarné kritiky, tak zejména v oboru snažení lidoosvětného a vzdělavacího. Ovdověvši před 30 lety a vzpamatovavši se z tragedie, která ji zasáhla manželovou smrtí, věnovala všecky své síly a všecko nadání kulturně-historickým studiím, hlavně v oboru výtvarnictví, kde byla už dříve činnou a bystrou spolupracovnicí Tyršovou. Staré ročníky „Osvěty" (vedle pravidelné její rubriky kritické) přinesly nejednu její cennou a zajímavě vyřešenou práci, vynikající zdravým názorem a pojetím, jakož i elegantním podáním formál-

ním. Renata Tyršová od let pracovala také na poli pražského školství, zejména umělecko-průmyslového. Znamenitě sběhlá v otázkách lidového umění a průmyslu, dovedla radou, energií a vytrvalostí značně přispěti k prohloubení našich školských programů a cílů. Majíc jemný smysl pro všecko rázovité a lidově zdravé i umělecky obrodné, vlivem svým (jako člen kuratoria vyšší dívčí školy, jako dozorkyně dívčí školy průmysiové atd.) přispěla k zlidovění našeho průmyslového i dívčího školství na zdravém podkladě národopisném. Mnoho platných služeb prokázala i jako nadšená lidovýchovná pracovnice v Osvětovém Svazu. K důstojné a intimní oslavě, kterou jí k jubileu připravila pražská městská rada, z celého srdce se připojujeme. —*n*—

*

* Ve Vídni zemřela 21. června 71letá německá spisovatelka, baronka Bertha Suttnerová, dcera pražského polního podmaršálka a komořího Františka Josefa hr. Kinského, známá hlasatelka míru, vyznamenaná před osmi roky velikou Nobelovou cenou. Mnohými cestami, zejména po Francii a Italii, nabyla neobyčejného rozhledu a jak dnes víme z jejích románů, zkrušena byvši v životě nejtragičtějšími dojmy z válek a sama blízce raněna jejich strašlivými pro lidstvo důsledky, posvětila celý svůj plodný a užitečný život očišťující a obrodné mírové práci. V 31 letech provdala se proti vůli rodičů za spisovatele barona A. G. ze Suttnerů, s nímž žila šťastně od r. 1876, zprvu v Tiflisu, později na dolnorakouském zámečku Hartmannsdorfu u Eggenburku. Její slavný román Die Waffen nieder! učinil ji známou v celém světě, stejně i mnohé z prací pozdějších. Z nich zejména práce Vzlety lidstva, vyšlá nedávno v Šimáčkově „Libuši", cení se jako jedna z nejlepších. Od r. 1902, kdy baronka Suttnerová ovdověla, žila ve Vídni, často byvši zvána k přednáškám po Rakousku i za hranice. Z českých básníků stýkala se hlavně s Vrchlickým, v němž uctívala velikého genia a jehož verše recitovala často při svých apoštolských přednáškách míru. —*n*—

*

Mezinárodní grafika a knižní výstava v Lipsku právě pořádaná jest dokonalým obrazem vyspělosti grafického průmyslu zúčastněných zemí a národů i jich kulturní vyspělosti.

V této veliké mezinárodní soutěži, jaké dosud na poli grafiky nebylo, český národ čestně se representuje, třeba že česká účast na této výstavě není výsledkem dlouhých příprav. Není odboru grafiky, kterýž by nebyl českými závody prováděn až k vrcholu možné dokonalosti. Dokladem tohoto jsou exposice českých závodů v rakouském pavilonu této výstavy, jak každý nepředpojatý pozorovatel a znalec doznati musí. Zvláště pak exposice závodu pražské „Unie" representuje dokonale český grafický průmysl reprodukční.

Reprodukční závody „Unie" vystavují na výstavě veškeré způsoby moderní reprodukce fotomechanické v jakosti nepředstižné. Jsou to mimo jiné barevné reprodukce uměleckých děl velikých formátů v autotypii a ve světlotisku; mimo to nejnovější způsob reprodukce tiskem z hloubky (neotypie), vynález to českého grafika světového jména akad. malíře Karla Klíče. Barevné světlotisky „Unie" řaditi možno jistě k nejlepším, kteréž na výstavě spatřiti možno. Odborníky překvapují nejen světlotisky velikých formátů, ale i umělecké miniatury na dřevě provedené. Výrobky „Unie" nalézti možno i jinde na výstavě v exposicích velikých nakladatelských firem cizozemských i továren na barvy, které si tak těmito reprodukcemi vhodnou reklamu činí. Lipské exposice naší „Unie" překvapí každého odborníka dokonalostí, laika pak svým půvabem, českého účastníka pak nevýslovně potěší. Úspěch průmyslu předpokládajícího uměleckou vyspělost a dovednost pracovníků při této veliké světové soutěži jest jistě známkou české zdatnosti a rovnocennosti kulturní se šťastnějšími národy. Ing. *Robert Urban.*

*

* V květnu přinesla revue, Mercure de France z péra slov. publicisty Janko Cadry v „Lettres Tchèques" obšírnější zprávu a posudky o těchto původních pracích a autorech českých: F. X. Svoboda: Až ledy poplují, Valerian Zloch, Bitevní vichřice, Večerní hovory, Z brdských lesů. F. V. Krejčí: Červenec. Jan Voborník: Josef Holeček. Otakar Bystřina: Hanácké figurky. Všem publikacím věnuje pozornost větší a připojuje k posudku i stručnou líčeň obsahu i vysvětlivky. O knihách Svobodových mluví se s největším uznáním a kritisuje se stručně, ale výstižně každá zvlášť. Tak ve „Valerianu Zlochovi" — praví p. Cadra — autor sledoval každý záhyb cesty, pečlivě se pokoušel o prohloubení a spořádání. „Z brdských lesů" jsou historky opředené poesií lesů, obklopeny sladkostí i hrůzou hvozdů, vše tam dýše mládím a ostrou vůní conifer. *K. V. H.*

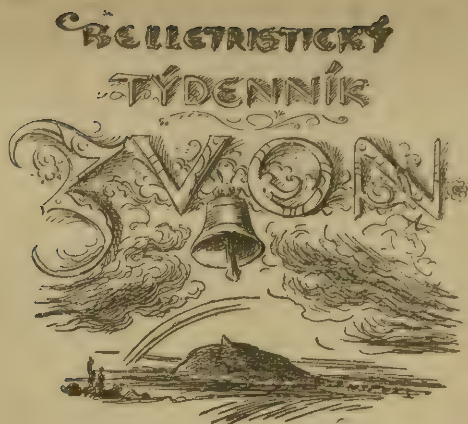
*

„Pokroky umělecké výchovy." Ke zprávě, jež s tímto nadpisem byla otištěna na str. 532 tohoto ročníku „Zvonu", dochází nás z Ústředního spolku českých professorů v Praze vyjádření, že tento spolek nepořádá v onom divadle představení pro studentstvo. K němu tedy řečená zpráva nemá vztahu.

V Praze, dne 3. července 1914.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Zodpov. redaktor a vydavatel: Fr. S. Procházka. — Nakladatel: Česká grafická akc. společnost »Unie« v Praze.

Tiskem »Unie« v Praze.

Emil Tréval:

ROZPUK.

(Pokračování.)

Hezká krupařka se muži přiznala, ten záletného professora zažaloval a Kovář byl odsouzen pro přestupek proti veřejné mravopočestnosti a zbaven místa. Uchýlil se někam na Balkán a tam zapadl.

Tak se může státi i otci. Přijde o místo, zažaluje-li ho Trpělka.

Měl jsem při tom mstivou škodolibost. Je v kleštích, trpí. A není možno, aby neměl chvil pravého poznání, lítosti z toho, co činí. A pak trpí as hrozně. Hlavně vědomím, že už nemůže vystoupiti sám ze sebe, ze své natvářky, posy, napraviti se do přirozené bytosti, počíti nový život, pravý život. Už sedí ve svém žaláři, spoután doživotně.

Nuže, pak i pro něho samého bude smrt vysvobozením. Kdo ví, zda ji nevolá, po ní netouží? Snad by se zbavil života jako břemene, složil by přetížené údy k odpočinku. Ano, není možno, aby si, aspoň chvílemi, smrti nežádal. A v takovou chvíli přijít, ani by se nebránil. Neučiním-li to já, učiní to možná sám.

Ale než se odhodlá, co zla zatím natropí, kdežto kdyby se to stalo hned —!?

Dva dni poté seděl jsem v besídce školní zahrady, když otec vešel bez klobouku, se skloněnou hlavou. Besídka hustě obrostlá byla popencem, neviděl mne. Lysina lebky jeho svítila jako terč. Terč! Počal jsem se třásti. Sahal jsem do náprsní kapsy, pro revolver. Což nyní? Cítil jsem na bubínku zbraně jehly ostrých nábojů. Namířil jsem otvorem mezi větvemi. Ale nevěřil jsem, že střelím. A přece studená hrůza zledovatěla mi ruku, ztratil jsem v ní cit. Zbraň vypadla mi do písku. Buchla hluše. Otec vzhlédl. Rychle jsem se obrátil a zdvihl zbraň.

„To jsi ty, Adame?“ řekl otec ve vchodu besídky. „Poslyš, na slovíčko! Chodíš zase s tím starým pytlákem Kráglem, tcháníčkem. Okradl mne. Sliboval věno a nedal skoro nic. A ještě mi ženu popouzí. Nic s ním nemám, ani ty neměj! Nepřeji si toho!“

„A s kým mám chodit?“

„Jsou tu jiní slušní lidé.“

„Vždycky na mne pokřikujete.“

„Na spolky máš času dosti, Adame. Seď doma a uč se!“

„Čemu? Což budu studovati dále?“

„To ještě si rozmyslím.“

„Pak by přece bylo na čase, abych se něčeho chopil. Nač tu mám civět?“

„Nic jsem ti nesliboval. Rozmyslím si to ještě. Zatím se tu bav!“

Otec nemohl už bez ironie ani ústa otevříti. Vše ve mně vřelo. Proč jsem ho nezabil přede chvílí? Ale ještě nyní je čas. Ruka sáhla po kapse. Ale nedosáhla. Znovu mne hrůza rozemlela. Ani slova jsem nemohl vypraviti. Otec okamžik prodlel, pak odešel.

Nazejtří potkal jsem Krágla. Kýval na mne. Měl novinu. Starou Mladotovou právě prý odvádějí do ústavu choromyslných. Po smrti dceřině, ze zármutku pila ve dne v noci. Až dostala delirium opilců. Třásla se, blouznila, viděla šváby a myši, vylévala mléko a štvala psy na lidi, kteří jí nic neudělali. Přišel prý doktor a řekl, že napíše vysvědčení do Kosmonos. A už ji tam vezou.

„Co bude s živností?“ ptám se.

„Dostane kurátora, bude se z toho platit ošetřování v ústavě.“

Rozmlouvali jsme ještě chvíli. Než jsme se rozešli, řekl Krágl:

„Na suchopárech ukázaly se divoké kachny. Celý houf. Nešel byste na ně?“

Chtěl jsem říci, že ne, ale vyslovil jsem opak.

„Přijdu, ale kdy?“

„Pozítří mám kdy. Dopoledne! Ale vemte dobré boty a nepromokavé punčochy!“

„Dobrá, vezmu!“

I mně se to hodilo pozítří. Otec měl výroční konferenci okresní a z té vracíval se až večer. Sešli se karbaníci kollegové a otec si rád zahrál a poseděl.

Vybrali jsme se tedy s Kráglem na suchopáry, které vlastně byly mokřinami. Byla to proláklina rašelinové půdy, s četnými kalužemi a bahnisky pokrytými skřípinou, orobincem a suchopýrem. Metlice sítiny dosahovaly místy po pás.

Vyplašili jsme hejno čiřikajících koroptví, než zalezli jsme za houští rokytové. Mezi měkkými větvemi propletenými svlačcem a purpurovou vrbovkou dívali jsme se na velkou kaluž na třicet kroků od nás. Opatrné kachny se neukazovaly, počkáme. Ani jsme se nehýbali. Souboj trpělivosti. Seděli jsme, až nás země tlačila a údy tuhly.

S nedaleké olše rákosníček se nám vysmíval, jako když křemeny o sebe tlukou. Protivný hlas! Hladina bažiny, blíže níž jsme zasedli, chvílemi se rozkrabatila, ač nebylo větrno. Olověná tíže parna tlačila vše k zemi, lisujíc z těla krůpěje svědivého potu.

„Teď!“ zašeptal jsem, vida něco černého vykukovati z rákosí. Zároveň ozval se kýhavý hlas.

„Tiše, lyska!“ napomínal zkušený Krágl mrače se na mne, že jsem sebou hnul.

Kachny si nás pamatovaly, ani zobanu jsme neviděli. Zase čekali jsme půl hodiny, hodinu, pušky na kolenou. Jen zvednout a střelit.

Zadíval jsem se přes suchopáry do pruhů vlnícího se jetele, ovsa, zrnitě zelených řad odkvetlých brambor, zarudající pohanky a ještě dále k modré čáře lesů. V kraji, dole, jsou už žně v plném proudu, zde v podhoří za týden sotva se začne. A přijde-li lijavec, polovina ovsa lehne. Velké lopoty pro malé živobytí. Nebe vyvýšilo se šupinatě do bělosiva. Vážky bloudily nad skřípinou, žluté oči stulíků potměšile blikaly. Dareba rákosníček odletěl, za námi ozvala se ze souvratí křepelka a hned po ní jikavec. V přestávkách jen cvrčci hudli svůj věčný refrain, sem tam ozvalo se zalehlé kukaččino: Hochu! Pak rozhlaholil se chor žabí. Patrně nastudovanou kantatou. Napřed sola, pak duetta, kvartetta, až polyfonicky a capella, s koloraturou trilků, fugy, strett — crescendo, descrescendo. a zase da capo, až pojednou, jako by kapelník odklepal, náhlé ticho.

Zda Cilka dosud zpívá na kůru? Obrátím hlavu ke Kráglovi. Ejhle, stařík dříme, pěkný lovec!

Hladina bahniska, v níž zrcadlily se bílé mráčky, jen lehce nadechnuté, ticho a dusno působily uspávavě.

Dotkl jsem se Krágla pažbou. Otevřel vodnaté oči, usmál se jaksi měkce, blaženě. Patrně ještě v libém snu.

Probral se zcela a vyhlédl. Kachny dosud nikde. Nedomyslil jsem, když v tom chopil se Krágl pušky. Několik černých bodů plulo na vodě. Dvě rány třeskly. Nevšiml jsem si, zda obě Kráglovy, nebo jedna ode mne. Měl jsem však pocit, že jedna byla ode mne. Krágl měl dvojku, já jednušku. Kachny zmizely. Jedna však zůstala. Plavala chvíli, tleskala křídly, pak se ponořila.

„Honem než se zakousne!“ pobádal Krágl, zouvaje se rychle. „Teď by nám byl Čokl dobrý.“

Následoval jsem jeho příkladu. Brodili jsme se více bahnem než vodou. Kachnu jsme šťastně našli.

„Zas pár grošů,“ řekl Krágl spokojen. Považoval za samozřejmé, že mu kachnu přenechám.

Když vystupovali jsme z vody, měl každý na lýtkách celý věnec koňských pijavic přissátý.

„Budeme ještě střílet?“ ptám se.

„To je idua!“ řekl Krágl obouvaje se. „Teď se už několik hodin neukážou, mrchy chytré.“

Loudali jsme se domů. Bylo k šesté na večer. Schoval jsem pušku do dřevníku a šel do kuchyně. Cilky tu nebylo. Vzal jsem si něco k snědku z police.

Pak šel jsem do zahrady. Dřišťálové větve zakrvavěly mi před očima. V besídce ležela Cilka, ve mdlobách.

Namočil jsem šátek v cisterně zahradní. Voda byla teplá. Běžel jsem ke studni. Právě odčerpal někdo vodu. V okovu zbyla chladná, osvěživá. Namočil jsem šátek a běžel do besídky. Cilka ležela na zemi u stolku neživá, bledá, bez dechu.

Omýval jsem jí spánky i ruce, přivíval vzduch. V sextě omdlel jednou při tabuli Kořínek. Professor Vrabec ho tak křísil.

(Pokračování.)

Fr. Wenig:

ZE STARÉ ŠKOLY.

(Pokračování.)

Dlouholetým pobytem v naší rodině a neustálým stykem s námi i pak, když se r. 1856 oženil, stal se zcela „naším". Otec oslovoval jej křestním jménem jako své děti, a matka, mluvíc o něm, neříkala jinak než „náš Johan"; „náš Jan" znamenalo nejstaršího bratra. Brázda lnul k naší rodině upřímnou oddaností a láskou, kterou často, zejména pak ve dvou případech, osvědčil.

Po dlouholetém pomocníkování stal se provisorem na škole v blízkém Osvračíně, což znamenalo, že v brzké době stane se tam samostatným učitelem. Loučili jsme se s ním s pláčem, když odvážel svůj skrovný nábytek, jen on při své uzavřené povaze zůstával zdánlivě chladným, až nám bylo líto; ale byli jsme již zvykli u něho té zamlklosti. Jak jsme byli překvapeni, když po třech dnech zastavil se před školou trakař s nábytkem Brázdovým, a on sám se objevil. Vážně a beze slova začal skládati a stěhovati se do školy. Udivené matce řekl: „A, já to tam nemohu vydržet." Všecky výklady otcovy, že takto nemůže odejíti ze školy, kterou přijal, byly marny. Nějak si to vychodil a zůstal u nás dál.

Snad ho pudila do Stankova vedle příchylnosti k otci a matce také záliba k mým sestrám. Všetečky vyšťouraly kdesi lístek do památníku, na němž velmi dovedně byl Brázdou namalován věneček z růží a v jehož středu byly verše, které ujišťovaly „milostenku", že jsou psány vlastní krví ctitelovou. Pro kterou z nich byl lístek určen, se nezjistilo, a Brázda jako vždy mlčel i tu. Jisto jest, že líbila se mu nejprve sestra Karla a po ní mladší Paula, ale zdá se, že pro svou zamlklost a méně vábný zevnějšek nenalézal u nich obliby, a tak zůstal svoboden, až dosáhl věku 41 let; r. 1856 oženil se s Annou, sestrou bratří Lochnerů, známých po celém kraji muzikantů Majrýků. —

Po druhé dal Brázda svoji příchylnost k naší rodině na jevo, když po smrti učitele Františka Holuba, nástupce mého otce, jemuž lidé pro malou postavu říkali „Holoubek", uprázdnila se stankovská škola. Brázda spravoval školu nějaký čas zatímně a soudilo se, že dostane ji definitivně; ale Brázda vůbec žádosti nepodal, ustoupiv bratru Josefovi. „Josefovi já to kazit nebudu," řekl matce a sloužil pak do smrti jako podřízený učitel u bratra Josefa, který jako šestiletý chlapec chodil k němu do „malé školy".

*

Brázda byl člověk skrz naskrze poctivý, vytrvalý, malomluvný, ano, lépe řečeno, nemluvný a poslušný. Zlobiti se nebo křičeti ho nikdo neviděl a neslyšel. Nevěřil také nikdo, když učitel Holub r. 1866 podal stížnost u vikáře, že Brázda, vymáhaje si šest sáhů dříví, jehož mu otec po léta dopřával, „osopil se nejbrutálnějším způsobem na svého představeného a hrozně křičel". Patrně tomu nevěřil také vikář, poněvadž se do vyšetřování ani nepustil, nýbrž požádal faráře, aby tu záležitost srovnal v dobrotě. —

Vedle povinnosti školní Brázda ministroval při křtech, zvonil ranní a večerní klekání, v pátek odpoledne „tři hodiny" a provázel kněze při zaopatřování nemocných. Tyto kostelní povinnosti převzali jsme bratři a já, když jsme poněkud povyrostli. —

K úkolům Brázdovým náleželo také sepisovati „Status animarum". Byl to soupis všech duší rozsáhlé farní osady stankovské, ve foliovém formátě, sestavený podle jednotlivých obcí, s četnými rubrikami, v nichž zaznamenáno bylo číslo domu, pojmenování podle čísla (u Hálů, u Krčmářů a pod.), jméno a příjmení hospodářovo, jeho ženy a všech dětí, jeho rodičů, výměnkářů, podruhů a vůbec všech v domě bydlících. Následovaly pak rubriky, z nichž bylo zřejmo, stala-li se „duše" účastnou svátostí a kterých. Status animarum sepisoval se jazykem německým. Ježto do vsi Stankova bylo přifařeno jedenáct obcí, byl Status kniha velmi objemná a nemohla býti sepisována každého roku, jak bylo nařízeno, nýbrž vždy teprve za několik let. Byla ve škole a doplňovala se tu: u zemřelých dělán křížek, při křtu zapisováno jméno dítěte a vůbec všecky nastalé změny pečlivě označovány. Když jsme se naučili poněkud kloudně psáti, obstarávali jsme tyto dodatky sami, a otec jen přihlédl, abychom nedělali chyb. To byl úvod do práce byrokratické, která mne pak po tolik let v životě tížila. —

Vedle toho Brázda opisoval pro otce noty: nesčetné mše, graduale, ofertoria, vložky a písně, všecko čistě a pěkně

jakoby tištěno. Pořídil pro kůr kancionál, psaný velkou antikvou. Kdyby se tyto muzikalie daly na hromadu, nikdo by neuvěřil, že to všecko napsal jeden člověk: žádný středověký mnich, jenom opisováním zaměstnaný, toho tolik za celý svůj život nepořídil. Stankovská škola byla v celém kraji známa bohatstvím muzikalií, a ty velikou většinou byly psány rukou Brázdovou; i liniaturu z největší části sám pořídil. Za tuto obrovskou práci nebyla stanovena žádná zvláštní odměna. —

Brázda také na krbu naší světnice pekl hostie pro kostel stankovský a holíšovský. Při tom jsme mu pomáhali, nalévajíce moučku vodou řídce rozdělanou do starobylé formy a odnášejíce pečené oplatky, z nichž se pak hostie zvláštními noži vykrajovaly. Nepovedla-li se některá oplatka, snědli jsme ji rychle, někdy i se syrovou moučkou po okraji oplatky visící. Tu říkával Brázda suše: „Proběhni se trochu, ať nepukneš!“ Toho příkazu jsme také vždy uposlechli a alespoň velký stůl ve světnici několikrát oběhli.

*

Náš pomocník byl vždy ochoten i k mnohým službám v domácnosti. Dokud jsme byli malí, že bychom práce té nebyli zazastali, štípal pro matku dříví, a byla radost podívat se na něho, s jakou obratností si při tom počínal. Za malou chvíli byla hromada dříví nasekána, štěpiny jedna jako druhá, a v hranici narovnána. —

Byl také naším „dvorním“ střihačem vlasů; stříhal nás totiž skutečně na dvoře. Posadil nás na špalek a zahalil matčinou zástěrou. Když se střižba zvláště povedla, propouštěl nás se samolibým úsměvem slovy: „Hlavička jako kulička,“ což byl veliký eufemismus, neboť my jsme se všichni již v mládí vyznačovali velikánskými hlavami.

*

Brázdovi se ovšem pro velikou jeho ochotu v rodině velmi přálo, zejména matka hleděla vždy, aby neměl hladu, který býval údělem učitelských pomocníků. Nebylo to malým úkolem, neboť Brázda, ačkoli hubený jako louč, byl veliký jedlík. Jednou otázala se ho matka polo žertem, polo doopravdy, kolik by snědl vajec na tvrdo uvařených. „Nu, půl kopy,“ odpověděl. „Uvařím jich zatím mandel a uvidíme, jak bude dál.“ Stalo se, a mandel vajec zmizel hravě v útrobách Brázdových. Nebylo po této zkoušce pochybnosti, že by byl i druhý mandel snědl, než matce bylo již toho prvního dost, a tak k druhé várce vůbec nedošlo.

Ráno snídával Brázda s námi dětmi polévku z mléka, jako tehda bylo zvykem, z jedné mísy. Když děti snědly několik lžic, Brázda obratně hodil do polévky takové množství soli, že jsme měli brzy dost a jeden po druhém jsme zmizeli, načež Brázda dojedl do poslední kapky. Při vší přízni, kterou matka Brázdovi projevovala, toto přílišné solení nerada viděla; byla sůl tehda velmi drahá.*)

*

Brázda náležel k lidem, kteří si buď sami nebo jimž jiní určí povolání, ke kterému nemají ani lásky ani způsobilosti, a kteří by v každém jiném postavení spíše obstáli, než v tom, k němuž se dostali. Ani jeho přítel a ctitel, kterým se pokládám, nemůže o něm tvrditi, že byl dobrým učitelem; ale jinak uměl všecko. Obratně spravoval hodiny a hudební nástroje, zejména housle překládal jako vyučený houslař. Staré a od počátku nedostatečné varhany udržoval jen on v takovém stavu, že se jich dalo užívati tak dlouho. Scházející kolečka hodin nebo částky hudebních nástrojů zhotovoval sám.

Vyznal se ve všech pracích knihařských a ozdobných. Zrobil podle vzoru, který jeden z bratří přinesl na prázdniny domů, velmi pěkné album na fotografie.

Pro faráře P. *Jana Soukupa*, znamenitého fysika, upravoval rozličné přístroje, zejména urobil zcela přesné mosazné hodiny sluneční. Prováděl všelijaké kovové práce ozdobné a byl zručný rytec písma a arabesek do kovu.

Měl příruční knihtiskárnu, na které tiskl nám o prázdninách pozvánky do věnečků a plesů i programy besed a divadelních představení, ovšem bez knihtiskařské koncese. Zlatil v ohni a vypaloval písmo do porculánu.

Všemu, co lidská ruka vytvořila, přišel na kloub.

*

V posledních letech zabýval se Brázda trvale hotovením tabatěrek z březové kůry, jež měly na víčku porculánovou tabulku s jménem majitelovým, jinak pak byly na všech stranách vyzdobeny pěknými arabeskami, k nimž zhotovil si sám kovové matrice. **(Pokračování.)**

---

*) Čeledín, který vstupuje do služby zavázal se, že nebude bramborů soliti, dostával o sv. Martině náhradou novou košili nebo dřeváky.

F. X. Svoboda:

Z LESŮ ZAZNÍVÁ ZPĚV.

(Pokračování.)

Jedno však bylo zvláštní. Manželé Královi i on, jako by si byli řekli, úplně umlkli o jeho lásce k Miladě. Tu zanesl si do svého vzpomínkového pokojíka, do svých snů, jako by ve vyzrazování svých citů viděl největší nebezpečí. Možná, že pochopil i bezúčelnost těchto řečí, a možná, že se obával i směšnosti. Ať tak či onak, zkrátka cítil, že bude lépe, nechá-li si vše pro sebe. Královi nevěřil, ten stejně byl mu nejasný, a Tereza, jak poznal již dříve, nepřála jeho touhám. Proč tedy stále odkrývati svou hru? Usmyslil si, že nikdy o tom nepromluví a řídil se dle toho. Nicméně nebyly to všechny příčiny. On prostě nemohl o své lásce mluviti jako dříve. Nemohl. Hrdlo se mu sevřelo a rty oněměly při takové příležitosti. Nepřemýšlel o tom, proč to je, o tom, že změnila se hlavně Tereza, uznal jen — a se zvláštní lahodivou zarputilostí — že je tak dobře. Soudil, že oba cítí úmyslnost jeho, ba že jsou zaraženi, neboť jinak by byli sami o tom promluvili, a bylo mu příjemno udržovati tento stav. Osvobozoval se pozvolna od bývalého poddanství svého, napřimoval se jako přišlápnutá tráva a těšil se tím.

Královi, zvláště Tereza, cítili jeho lhostejnění, ale nepozastavovali se nad tím. Bylo jim oběma netěžko, ba možno říci, že i jim lahodila myšlenka osvobození od někoho, kdo příliš dlouho je tížil. Tereza projevovala často i rozmrzení, zdržel-li se Šalvěj déle, což neušlo Královi, a pronesla někdy slovo, jež svědčilo o jejím úplném vystřízlivění. Zdálo se někdy, že se jí zprotivil. Král soudil, a byl by přísahal na své domněnky, že Šalvějova láska k Miladě byla příčinou tohoto zošklivění. I jemu se zdál směšný jeho pozdní oheň, i jemu bylo nyní nepříjemno z myšlenky, že by tento prošedlý ryšavec měl vzíti si jeho mladistvou dceru. Žasl, že ještě nedávno neviděl v tom nic nemožného nebo nepřirozeného. Dnes jevila se mu celá otázka jinak, ale ani on by byl nedovedl postihnouti proč, i jemu zanikaly příčiny všech těchto změn.

Vyvinulo se však ještě cosi zvláštního v nitru Šalvějově, o čem Královi neměli ani tušení, a čeho snad ani on dosti jasně nerozeznával. Všecka bytost jeho jaksi se poddala a jaksi se smířila s myšlenkou, že Milada ženou jeho nikdy nebude. Rozezvučely se v něm ozvěny bývalé lásky k Tereze. Nevšiml si ani, že cítil jako již cítíval, že duše jeho upíná se tímtéž způsobem, že hoří jako hořela, že vše její vzplanutí podobá se požáru dřívějšímu. Štěstí jeho, jež jej v samotě prostoupilo, živeno bylo z vědomí, že smí milovati, že smí o tom drahé bytosti otevřeně psáti, že je mu dopřáno posílati jí květiny i dary. Čím častěji trávil večery ve svém vzpomínkovém pokojíku, tím rychleji vytrácela se z duše jeho představa manželství. Byl opět šťasten jako býval. Po tříletém rozechvění, neklidu a zmatku nadešly tyto přívětivé doby. Přijal je ochotně a radostně, jako by unikal vichrům a nebezpečí. A jako po šestnácte let dovedl seděti oddaně a nezištně u nohou Terezinýeh, tak nyní dovedl celé večery psáti nekonečné listy o všem, co si myslí a co cítí. Bylo to věčně totéž, ale v neustálém měnivém světélkování, jako zčeřená hladina vodní. Ani on nepřemýšlel o příčinách zmatku minulých tří let, zvláště pak roku posledního, i jemu bylo nepříjemno vzpomínati na množství oněch ztřeštěných výstupů, a i on potěšen byl poměry, jež se vyvinuly téměř po jeho přání. Jeho celý život soustředil se v dopisování. To bylo mu milejší snad než přítomnost Miladina. Mohl jí sděliti mnohem více a mohl mluviti mnohem horoucněji než na procházce nebo na lodičce, kdy — jak se častěji přesvědčil — někdy ani neposlouchala. V dopise rozblouznil se zcela po svém přání, teple, vroucně, něžně. Každý řádek obsahoval vyznání. Jedno však bylo zvláštní hned od prvního listu. Nikde nevyslovil přání, aby si ho vzala, nikde jí nenabízel ruky, nikde jí neoznačoval za budoucí svou ženu. Snad neměl odvahy a snad ho to ani nenapadlo. Možná, že se mu dech tajil při pomyšlení, že by to napsal, možná, že cítil nepřirozenost takového návrhu, neurčitost výsledku a choulostivost svého snu. Zkrátka, neučinil tak ani na počátku, kdy to bylo možno. Později, kdy listy jeho zabarvily se proudem pokorného obdivu, přátelskou péčí a něžným švitořením, nebylo již vhodno pronésti cokoli z takových tužeb.

Milada zůstala v Praze ještě dvě leta. První rok navštěvovala dívčí školu, ale jen mimořádně a učila se zpěvu u bývalé operní pěvkyně. Druhý rok chodila do šití a vaření. Zpěvu zanechala. Po tuto

dobu téměř nic se nezměnilo v jejím životě, v jejích snech a v jejích vztazích. S přítelkyněmi Věrou, Thorou a May dosud si psala. Sdělovaly si podrobně svoje osudy a věděly o sobě vše tak důkladně, jako by žily v jediném domě. Ani jediná nebyla provdána, ale všechny na sobě shledávály sítě prvních lásek, všechny byly v jakémsi zajetí trpělivých ctitelů a všechny dosud blouznily o lásce osvobozující. Dopisy jejich podivuhodně se podobaly; všechny vyličovaly po celá dvě léta podrobnosti onoho zajetí. Věra, Thora i May měly podobné trpělivé a pokorně oddané ctitele jako byli Sýkora a Šalvěj. Jedna přinucovala druhou, aby s těmito pány se nezasnubovaly a aby nedopustily jejich nadvlády. To byli nepřátelé, v nich bylo ono nebezpečí, oni byli ti, kteří napředli na svobodná srdce nesčíslných pout. Nejvíce měla jich Věra: sedm. Thora tři, May pět. Nejsměšnější a současně nejdivočejší byli ctitelé Věřini, kdežto Thořini byli zasnění, smutní a plaší, Mayini pak byli vážní a zarputilí. Milada vylíčila své jako poslušné, oddané psíky. Popisováním příběhů s těmito milujícími hochy a pány bavily se přítelkyně jako nejúchvatnějšími romány. Věděly o nich všecko a jmenovaly je zvláštními jmény. Sýkora označován byl názvem „Polepšený Don Chuánek", Šalvěj „Ryšavý majitel vzpomínkového pokoje". Věra měla zvláště zajímavé. Prováděli takové pošetilosti, že se přítelkyně nemohly dočkati nových zpráv o nich. Chechtaly se jako při veselohře.

Po tyto dva roky bydlila Milada opět u paní Bláhové v Hálkově ulici. Obě přítelkyně, Máša Linhartová z Klatov a Lila Zapletalová z Prostějova, byly tu s ní. Lila měla před svatbou s advokátem Horynou a neobyčejně zvážněla. Sny Miladiny o lásce osvobozující zdály se jí ztřeštěností.

Malou sestru Jeničku Milada někdy vášnivě milovala a jindy nenáviděla tak jako s počátku. Dítě bylo hezké a milé, stále Miladě podobnější. Kdykoli přijela domů, letěla k ní, pozvedla ji k sobě a prudce celovala. Často šla s ní před zrcadlo a držíc ji ve výši, hleděla s jakýmsi udivením na tento obraz. Dala se s ní i fotografovati a v Praze dlouho na tuto podobiznu se dívávala. Cosi nepochopitelného jako by ji poutalo, ba opojovalo při tomto pozorování. Stopy oněch záhadných pocitů, jež vznikly v ní jako vlna plná hnusu a odporu tehda při Jeniččině narození, jako by dosud v ní oživovaly, jenom že jinak, v jakémsi osudovém přítmí, v jakési neproniknutelné složitosti, v jakési neurčité předzvěsti něčeho nebezpečného. Otec jí říkával, držela-li sestřičku v náručí, že vine k sobě samu sebe, kdežto jí se zdálo, pohlédla-li na její nazlátlé oči, že zašuměly širošíré nebezpečné lesy okolním tichem. Měla vždy v duši i na rtech nevyslovitelnou otázku k tomuto pozdnímu dítěti: „Kdo jsi?" Vše to bylo však neuvědomělé a proto neobyčejně záhadné a hluboké, co ji často umlčovalo a zasmutňovalo.

Ale ani poměr její k oběma ctitelům, Sýkorovi a Šalvějovi se za tato dvě léta nezměnil, nýbrž jen upevnil a prohloubil. Oba se trvale, mocně zamilovali. Pro oba mimo ni nebylo světa. Šalvěj proto, že byl starší, neměl odvahy mluviti o sňatku, nýbrž upadal do něžné starostlivosti a péče o svoji Miládečku, kterou kdysi na klíně chovával a z jejíchž podobizen měl úplnou sbírku. Sýkora, poněvadž byl mladší, neměl rovněž odvahy mluviti o sňatku, ani on netroufal si vysloviti tento svůj sen, jemuž však čím dále tím více zvykal, a propadal proto rychle pokorné, nesmělé uctivosti a obdivu. Jemu byla Milada dámou, Šalvějovi holčičkou, on kořil se před jejím vzděláním, bystrostí a duchaplností, kdežto lékárník viděl ji jako nepokojné kuřátko, jež nutno ošetřovati a hlídati. Zahrnoval ji něžností. Listy jeho plny byly zdrobnělin, holubiček, ptáčků, růžiček, plny ochotné rady, plny vroucí, zdánlivě nezištné lásky. Naproti tomu řeči i dopisy Sýkorovy kvetly obdivem a pokorným uctíváním. Oba tito ctitelé dávali jí různý svět, různé pocity, zcela si nepřekážející radosti a vzrušení. Bylo možno říci, že oběma zvykla, že obého toho citového světa bylo jí třeba. Lahodilo jí to i to, v obém se hřála. Těšilo ji býti královnou i celovaným dítětem, o něž má někdo neustálý strach. Zaleskly se jí oči, mohla-li před lékárníkem říci: „Já skočím přes potok!" a vykřikl-li on zděšeně: „Ne, Miladko!" Vždy v takové chvíli svitl jí ve tváři odlesk vnitřní samolibosti. Naproti tomu všecka byla šťastna, mohla-li před Sýkorou pronésti něco závažného a zvolal-li on: „Báječně jste to řekla!" I tu zasvítila jí samolibost v krásných očích.

Šalvěj i Sýkora, aniž by byli dovedli říci, jak a kdy se to vyvinulo, upadli do neustálého vyznávání lásky. Oba podobali se věčně pějícím skřivánkům na jarní oslavu Miladinu. Stále horovali, stále blouznili. Jak ji spatřili, už pěli.

Vzdálila-li se, pěli na papíře. Ona mohla říci, že život její je procházka jarním osením při zpěvu skřivánčím.

Bylo však zvláštní, že ona na toto neustálé jejich vyznávání nikdy ani slůvkem neodpověděla. Vyslechla, usmívala se a mlčela. I tomu zvykli. Nečekali již nikdy odpovědi. Byli šťastni, že mohli otevřeně mluviti o tom, čím srdce jejich překypovalo. Mlčení její jich nikdy neurážel o. Každý cítil, že je jí milo jeho obdivování i horování a snažil se proto ještě více blouzniti.

Vedle toho všeho, co tímto způsobem žila, obrácena byla duše její ke zcela jinému, nevyzrazenému snu, k myšlenkám o lásce osvobozující, ke zpěvům, zaznívajícím z dalekých lesů. Tím vysvětlilo by se úsměvné mlčení její při vyznávání obou ctitelů. Oni však nevěděli, co naplňovalo duši její, ba ani netušili, čím je trvale uchvácena. Zdála se jim proto častokráte tajemná a hluboká.

XVIII.

R. 1894 po prázdninách vstoupil Sýkora na práva. Byl vysoký, pěkně urostlý, s plavým knírkem a kratičkým, dle tehdejší mody, na bradě do špičky střiženým plnovousem. Milada zůstala již doma. Slíbila mu, že přijede do Prahy o masopustě, aby navštívila Národní besedu a právnický ples. Opakoval jí několikráte, že se obává, aby se mu neprovdala. Usmála se tomu, jako by ji bylo něco v tom potěšilo, a zavrtěvši hlavou, prohodila:

„Snad ne . . . tak brzy ne . . . jistě ne!“

Šalvěj ovšem byl šťasten a denně s ní mluvíval. Opět poněkud sešedivěl, ale nezdál se starší. Naopak, v tváři jeho cosi omládlo. Oči. Zářily více než v minulých letech. Nitro jeho naplněno bylo trvalým ohněm nejhoroucnější lásky. Pozval Miladu, aby se podívala na jeho vzpomínkový pokojík. Přišly s Terezou. Rozplýval se. Vyprávěl, jak tu večer sedával, nezatajuje pranic ze svého zamilování. Ani Tereza ani Milada sama mu nepřekážely, aby pověděl vše otevřeně, hlasem dojatým, s očima rozzářenýma. Dnes bylo jinak než přede dvěma roky. Tereza nebyla již rozčilena. Pochopila dávno, že ztrativši němé zbožňování Šalvějovo, nic neztratila. Povšimnuvši si hustými chloupky zarostlých otvorů u jeho velkých uší, cítila, že by se musela otřásti, kdyby ještě dnes chtěl mluviti o lásce k ní. Ba, bylo cosi nepochopitelno v minulosti. Jak mohla snésti myšlenku, že ji tento člověk s podivně bledým čelem, pihovatým nosem a suchými, bílými prsty miluje? Jak to bylo možné? Vše je nechutné, vše připomíná živočišné vlastnosti. Fuj, ty pihovaté ruce, ty vyčuhující štětinky z nosu, ty promodralé rty a ty žluté zuby! Jak jen to bylo možná? Proč se jeho láskou těšila a proč ji mrzelo, že se změnil? Plna těchto otázek a myšlenek, prohlížela si drobnosti, jež jim ukazoval, a naslouchala blouznivému povídání, jímž Miladu zasypával. „Jak je to divné, jak je to všechno divné!“ napadalo ji. „Milada se usmívá. Je jí příjemno jeho opojení, nevidí jeho štětinky v nose a uších, nevšímá si jeho pih, jeho bezkrevného čela! Pije, radostně pije. Ješitné její srdce pije ze studánky a nevšímá si slizkých kamínků, bahna, brouků a starého střevíce, ležícího na dně s rozchlípeným podešvem! Je to divné, Je to divné! Ale — kdyby si ho tak vzala — a viděla potom ten pihovatý nos, ty žluté zuby — brr! Co by pak bylo? — A nebývá to tak? Ano — a často! Na štěstí Milada myslí jinam, jí zaznívá z dálky jiný svět.“

Když odcházely, prohodila Tereza se zřejmou ošklivostí:

„Vzduch! Jak je teď lahodný vzduch! Páchlo tam všechno!“

„Nevšimla jsem si,“ řekla Milada netečně, „necítila jsem nic.“

„Podivínstvím! Ano, podivínstvím to páchlo! Staromládenectvím, zatuchlinou — stářím!“

„Ale větrá, maminko, všimni si. Je-li hezky, má po celý den otevřeno!“

„To se nedá vyvětrati!“ stáhnuvši rty pronesla Tereza s ošklivostí. „Brrr! Pořád to cítím!“

Došly ke krámu, v jehož dveřích stál Král, vonící praženou kávou, s Jeničkou na rukou. Chytal její ručku ústy jako psík, což ji neobyčejně bavilo. Tahala jej za vousy a chňapl-li marně po jejích prstíčkách, pískala radostí. Tereza vzala ji od něho a odešla do prvého patra. Milada chtěla jíti do parku, prožloutlého již a prořídlého, ale nešla, poněvadž otec oznámil, že má nahoře dopis z Moskvy. Vzrušila se a okamžitě letěla do svého pokoje.

Věřiny dopisy byly nyní častější a delší. Obsah jejich napínal Miladiny smysly více než události její vlastní. Věře, černooké, romantické, svéhlavé krasavici nadešla dlouho všemi čtyřmi přítelkyněmi očekávaná a oslavovaná chvíle lásky osvobozující. Před měsícem již oznámila to všem krátce a slavnostně. Objevil se

náhle onen neobyčejný hrdina, se všemi očekávanými vlastnostmi, kouzlem, smělostí a bohatstvím, mladý hrabě, majitel velkých statků, revírů, dolů i továren, veselý muž ztepilé postavy, po němž — jakmile se v Moskvě objevil — všecky bohaté nevěsty vztáhly své bílé, ozdobené ruce. Věra nezapírala, že se zbláznila, že se jí hlava zatočila opojením. Sdělila, že však byl nejvyšší čas, že zajetí srdce jejího v sítích oněch sedmi ctitelů bylo již nesnesitelné a zoufalé. Zamotala prý se do takových spletenin a uzlů, do takových ohledů a nebezpečných slibů, že umdlévala a že časem zmocňovala se jí úplná odevzdanost. Sama napsala jednou: „Věř mi, připadám si někdy jako postříkaná moucha, přilepená mokrými křídly na umyvadle. Zahynu v tom, uvidíš, zahynu v tom! Všech sedm všemi možnými cestičkami snaží se dojíti ke sňatku se mnou. Hrozné, hrozné je to. Někdy již kolísám, někdy již chci vykřiknouti: Tak ano, ano, vezmu si kohokoli!“ Milada tehda soudila, že Věra zradila přísahu a že asi se chce za některého ze sedmi posmívaných ženichů provdati. Byla proto náhlou zprávou o objevení bohatého, krásného hraběte všecka rozechvěna a pobouřena. Vše podobalo se uchvacujícímu románu. A nebyla jen Milada vzrušena. Vylítly i Thora i May ze svých vlastních zájmů a rozepsaly se o tom jedna druhé. Milada cítila z jejich listů, jak jim srdce bije a jak mají oči vytřeštěné. Celý čtyřlupínek zachvíval se touto vichřicí. Všechny přítelkyně stále psaly, stále letěly, stále další zprávy očekávaly. Zdálo se jim, že musí jíti vše ve smyslu jejich mladých snů ráz na ráz. Nemohly pochopiti, že není svatba třetí den.

Po prvních, rozjásaných listech Věřiných následovaly však vážné a uděšené. Stalo se něco, o čemž neuvažovaly, a co je všechny překvapilo. Moskevská krasavice oznámila již za týden po prvním opojení, že uniknutí sedmi oněm ctitelům není snadné a že neví, jak to dopadne. Obává prý se nějakých strašných událostí. Zpráva tato Miladu velmi hluboko zasáhla. Všecka užaslá zašeptala: „Ano, to není lehké!“ A od té chvíle viděla, jak i ona je zapletena. „To je to zajetí!“ myslila si. Dosud představovala si jen radost, jakou pocítí, až ono čekané osvobození přijde, ale teď pochopila, že roztrhání sítí může býti bolestné a nebezpečné. Sny její a dojista i sny druhých přítelkyň vedle radostné odvážnosti, štěstí a okouzlení naplnily se temnou, neurčitou hrůzou. Další Věřiny listy, oznamující zasnoubení, svolení rodičů i blízkou svatbu, místo přirozené jásavosti zatíženy byly podivnou, až úzkostnou obavou ze svatebního dne. Byl to zejména mladý student Omarov, který ji svým zachmuřením znepokojoval. Psal jí denně horoucí, vášnivé listy s temnými, zoufalými hrozbami. Rovněž mladý inženýr Pločev, vynikající muž, podnikatel vodních staveb a nadaný politik, naznačoval, že neustoupí, a mocnými přímluvami zviklával Věřiny rodiče v tomto pošetilém prý rozhodnutí. Též starší poněkud, humorný majitel přádelen Šamuškin, dobrosrdečný a dokonce i hezký muž, naháněl Věře strachu. Mluvil prý o otrávení v den sňatku. Zakončovala své listy větou: „Drahá Milado, vzpomínej na mne, kdož ví, co ti oznámí příští můj list!“ Čím pak blíže byl sňatek, tím byla poplašenější a tím více úzkosti čišelo z jejích vět. Byla zamilována do svého krásného hraběte, ale bála se zahorovati o něm, aby nevyplašila stíny a strašidla ve svém nebezpečném okolí. „Kam jsem to zabředla, kam jsem to zabředla“! psala před týdnem. „Pouč se, Milado, z této mé nezkušenosti a nedopusť, aby zajetí tvého srdce bylo tak mnohostranné jako moje. Netušila jsem, radujíc se z poklonek a žalu svých nápadníků, že půda kolem mne rozbředla a že jsem se ocitla v nebezpečných močálech. Ach, kéž je již po sňatku, kéž odtud zmizím, kéž zapomenu na tyto hrozné dni!“

Milada o tom všem před rodiči i před Šalvějem mlčela. Zdálo se jí, že se neodehrává tento děj pouze v srdci Věřině, nýbrž i v jejím. Vše týkalo se jí stejně, vše mluvilo k ní živými slovy. Očekávala pak každý dopis napiatě, plna nepokoje a obav. Proto, když jí otec oznámil dnes, že došel list z Moskvy, vylítla bez dechu do svého pokoje a všecka bledá, s krví téměř zastavenou, otevírala obálku. Věděla, že je to zpráva napsaná po sňatku, tedy po onom rozhodném dni. Ruce jí dvakráte sklesly než nahlédla do dopisu. Byl krátký a chvatně psaný: „Odjíždíme s mužem zítra na jeho statek v Polsku. Hrůzy jsou za mnou. Všichni byli v kostele. Pločev byl bledý a tichý jako přečtený, odložený dopis. Šamuškina zahlédla jsem před chrámem. Byl zrudlý, ale pochechtával se hlasitě, jakmile jsem naň pohledla. Omarov šíleně mne miloval. Před chrámem, když jsem odjížděla, strhl se hluk. Vyrvali mu revolver v okamžiku, když si zaměřil na srdce. Dosud se chvěju. Ubohý hoch! Nemohu se ani štěstí svému oddati, stále na strašnou

tu chvíli vzpomínám. A poslední dva dni před oddavkami byly neustálý strach. Šla jsem k oltáři jako uštvaná a umučená. Tvá Věra.“

Milada velice se ustrašila. Věra byla již za nebezpečím, ale ona se mu blížila. „Co bude se mnou?“ napadalo ji. „Co se stane? Co učiní Sýkora? A co Šalvěj?“ Otázky tyto stále se kolem ní i v nitru jejím ozývaly. Přecházela rychle po pokoji. Tváře jí zčervenaly. Uzamkla pak Věřin list do svého stolečku a usilovně snažila se prohlédnouti v této své nebezpečné situaci. Zmocnil se jí nepokoj a podivná netrpělivost. Představovala si svou svatbu. Viděla lékárníka v kostele a Sýkoru kdesi čihajícího. Porozuměla jejich bolesti, jejich hroznému zklamání a rozčilení. Dříve této otázky nebylo. Teď chápala, že způsobí oběma bolest. „Co bude?“ šeptala si úzkostně. Neměla však odpovědi. Pokojík naplněn byl rozčilujícím šuměním.

Odešla do parku. Byl tichý, prořidlý, žlutý. Mlha, jež z rána naplňovala město, mizela, ale začínalo pomžívati. Šla rychle pod lipami, kde tou chvílí nikoho nebylo. Uvažovala, co by měla učiniti. Rozhodla se, že znenáhla uvolní oba tyto svazky. „Dokud je čas, dokud je čas!“ opakovala si hlasitě a důrazně, jako by byla nalezla jediné rozřešení. „I já zašla jsem daleko, i já příliš jsem zajata. Kdyby teď někdo pro mne přijel, bylo by to ještě strašnější než s Věrou. Nepřežila bych to. Sýkora by se zastřelil, Šalvěj otrávil, jistě, jistě! S touto hrůzou bych šla do manželství! Ne, ne, to není možná! Musím se již teď trochu osvobodit, aspoň trochu. Oba jsou jako diví, nevím ani proč. Nic jim neslibuju a na vyznávání ani neodpovídám a přece se tak pobláznili. Kdyby ten neznámý budoucí muž snesl se jako orel a unesl mne, ale ono je to zdlouhavější. Ach, co si počnu? Jak jim to vymluvím, jak je ochladím?“

Ještě toho večera řekla Šalvějovi, když k ní zaskočil s novou knihou básní Jaroslava Vrchlického:

„Dobře, že jste přišel, chci se vás na něco důležitého . . . velice důležitého zeptati.“

Modré oči jeho zvědavě zapátraly v její tváři a odvalené rty jeho se usmály.

„Prosím, Miládko, prosím,“ řekl a ochotně k ní přisedl.

Z vedlejšího pokoje bylo slyšeti hovor Terezin s Tončou. Milada vyskočila a uzavřela dveře.

„To nesmí nikdo jiný slyšet!“ prohodila vracejíc se k lékárníkovi.

„Tak prosím! Tak prosím!“ šeptal přívětivě. „Nemohu se dočkati!“

„Napadlo mne dnes,“ řekla, a umlknuvši, pátrala v jeho bledé tváři, „napadlo mne,“ pokračovala po chvíli, „že se může státi něco neočekávaného, že se tatínek vytasí s nějakým plánem. Je mi dvacet let.“

Šalvěj svěsil hlavu. Modré oči jeho zamžikaly, bledé tváře poněkud zčervenaly.

„Hned mi to oznamte,“ řekl, „hned, Miládko. A neodpovězte . . . neodpovězte!“

„Dobře, ale uvažte, že je mi dvacet let. Přijde to, uvidíte . . . a bude nutno se rozhodnout.“

„Braňte se . . . a hned ke mně, jen ke mně, Miládko! Ke mně! Slyšíte? Rozumíte?“

„O mne se nestarejte!“ prohodila důrazně. „O mne zde neběží!“

„A o koho?“ podivil se Šalvěj všechen zaražen. Tvář jeho rychle bledla.

„Já přece nemohu zamítat někoho, koho ani neznám?“ pronesla s nápadně rozevřenýma očima. „Proč? Vždyť nevím, koho otec přivede, nebude-li to někdo neobyčejný, někdo, kdo se mi na ráz zalíbí? Mně však jde o něco jiného! Já bych ráda věděla, co vy byste tomu říkal?“

„Co bych já říkal?“ šeptal zmateně, jako by nechápal. „Já? Co bych já říkal? — Čemu?“

„Čemu? No — kdybych souhlasila a kdybych se vdala.“

Stáhl rty. Zdálo se, že překonává náhlé citové pohnutí. Pozvedl hlavu. Oči jeho se leskly slzami.

„Co byste dělal? Co byste tomu říkal?“ ptala se netrpělivě a poněkud polekaně.

„Na to se, Miládko, neptejte. To vám nemohu říci. To ne!“

„Ale já to chci vědět!“ zaprosila. „Já to musím vědět. Mne to zajímá!“

„Napíšu to tedy, chcete-li, dnes ještě, dnes v noci, ale povídat to nemohu.“

„Dobrá a hned ráno mi to pošlete, třeba v knize!“ dodala živě, unesena náhlou zvědavostí. „Nezapomenete?“

(Pokračování.)

✱

FEUILLETON.

Papapa. Už z rozkošné Hugovy knihy „Umění býti dědečkem“ je znám krásný intimní vztah autora „Bídníků“ k jeho vnukům. Ve vydávání posmrtných rukopisů velikého básníka pořád se pokračuje (zůstala po něm celá kupa popsaných i nedopsaných papírů), a nyní přišel na řadu nejintimnější Dědečkův zápisník („Carnet d'un grand-père“), který jest jaksi doplňkem knihy Umění býti dědečkem a přináší droboučké záznamy, jež geniální dědeček si ve volných chvílích dělal o svých dvou vnucích. Je známo, že v mužném věku přišel Viktor Hugo tragickým způsobem o svoje děti a že k stáru zbyli mu jen dva vnuci, Jiřík a Janička. Byly to děti milovaného syna Karla, pohřbeného v pohnutém roce 1871, a těmi dvěma dětmi se starý básník do smrti obíral a soustředil na ně všecku svou něžnost dobrého lva. Svůj dědečkovský zápisníček psal si Viktor Hugo na útržcích papíru ve formě letmého denníku, a ty sebrané útržky vydaly dnes přemilou knihu, z níž tu cituji několik humorných úryvků: „25. srpna 1868. Jiříkovi se teď daří velice dobře. Pije nyní ze dvou prsů. Dlouhý čas nechtěl pít než z levého. Tíhnutí k levici. Demokratické tendence.“ — „22. října 1870. Janička si teď zvykla zvedat ruce do výšky a při tom nadýmat ústa, což je rozkošné.“ — „10. června 1872. S Jiříčkem navštívili jsme dnes hradní zříceniny ve Vianden. Jiřík podotkl na zpáteční cestě: „Papapa (tak obě děti říkaly dědečkovi), já viděl dnes hezký dům, ale on se zlomil. A já viděl gotypcká okna.“ (V originále fenêtres gotipes.)“ — „30. září 1872. Jiřík a Janička dnes se mnou večeřeli. Pravil jsem Jiříkovi: „Zdá se, Jiříku, že nepřikusuješ dost chleba.“ Odpověděl mi: „Trošku ho přikusuju.“ A na to Janička řekla Jiříkovi: „Trošku, ale ne moc. Je potřeba přikusovat víc, ty lenochu!“ — „6. října 1872. Janičino ustrnutí. Co onehdy (stran toho lenocha) promluvila Janička k Jiříkovi, došlo až k uším redakce „Rappelu“ a ta to otiskla. Janička dostala včera ze žurnálu za to honorář, a sice tři franky v samých čtyřsousových mincích. To ji tak ohromilo, že zabloudila trošinku prstíkem do svého nosíku . . .“ — „29. října 1872. Včera, když jsem si šel lehnout, našel jsem ve své posteli Janiččinu pannu. Položila mi ji na polštář, aby prý se vyspala s papapa.“ — „10. ledna 1874. Dnes po večeři, zatím co jsem psal, hrály si děti na medvěda. Potřeboval jsem po chvíli cosi a pravil jsem Jiříkovi: „Tuhle knihu, Jiříku, mi podrž na okamžik v rukou.“ Dostal jsem za odpověď: „Já nemohu. Já jsem medvěd. Já nemám ruce, já mám pracky.“ — „12. června 1874. Janička viděla dnes v zoologické zahradě zvířata. Když jsme tam šli, žádala mne: „Kdyby slon chtěl na mne prskat a strkat do mne nosem, tak ho, dědečku, vyhubuj.“ — — Když Jiřík dospěl, napsal a vydal nevelký svazek vzpomínek, upínajících se k těmto intimitám velikého dědečka (Georges Hugo: Mon grand-père). Není snad každému známa tato kniha Hugova vnuka, vyšlá v roce 1902, a nechybím snad, budu-li i z ní citovati těchto několik čistě důvěrných vzpomínek: „Papapa hrával si s námi stejným způsobem, jako my oba si hrávali. Vžíval se do našeho věku, mluvil naší dětskou řečí a měl rád to, co my jsme s Janičkou měli rádi. Běhal, smál se, býval až bujný. Schovávali jsme se za veliká křesla, a on nás hledal. Jak se nám zdál veliký, ohromný, vysoký se svým bílým vousem a usmívající se tváří! Židle, to byly jako lesy, a pod stolem, to bývala jaksi jeskyně. Těmi lesy jsme probíhali a hledali dědečka, který byl schován pod stolem a vydával ze své jeskyně řev jako opravdický lev. Někdy, když bylo po jídle, dělal papapa ekvilibristu, a my se na jeho kousky dívali se zatajeným dechem. Stavěl talíře na hrdla lahví, jeden na druhý, a celou tou kupou točil zázračně před našima užaslýma očima a nikdy mu nespadl jediný talíř. Svoje jídla si vybíral s péčí, ale jedl skoro pořád táž. Jeho nejmilejší lahůdka, od které nám vždycky dal okusit, byl le gribouillis, zvláštní to míchanice vlastního dědečkova vynálezu. Dělal to tak, že vlastnoručně smíchal všecko, co přišlo na stůl k obědu. Z vajec, různých mas, zelenin, omáček a rybiček připravil jakousi hustou matlaninu, na kterou na konec vysypal půl slánky. Byla to nejvýtečnější věc světa. Když byl k večeři mořský rak, utrhl mu papapa jedno klepeto, drtil je ve svých ocelových zubech a polykal všecko, maso i skořápku, k našemu hlubokému obdivu a k veliké hrůze naší maminky (Hugova snacha), která měla strach, že to budeme po dědečkovi opakovati. Totéž dělal papapa i s pomoranči, které křoupal celé i s kůrou. My se na něho dívali jako na hodného lidožrouta, a papapa měl radost z údivu, který viděl v našich vykulených očích.“

Pardon.

LITERATURA.

M a r i e M a j e r o v á: *Náměstí republiky.* Román. Nákl. Jos. R. Vilímka. 332 stran. — Cena K 4·80.

Luka Vršin, v němž v tísnivém ovzduší ruském vzklíčily sny o svobodě, jde jich uskutečnění hledati k domnělému jich zdroji, v lůno republiky — do Paříže, a tu, stýkaje se s početnou společností teoretických anarchistů místo ujasnění svých představ a přiblížení jich skutkům nalézá jen nehorázné zbanalisování myšlenek, vyčtených z knih a žurnálů. Mimo vroucí city několika žen neshledává, že by láska ke skutečné, povznesené svobodě pronikla pod povrch. Vidí, že jednotlivci, převracující teoretickým násilím staré řády — empiricky dospívají sami k novému jich zakládání. (Henri a Armandina.) Libertad — „muž s hlavou proroka" — v němž viděl spasitele, klesá na úroveň sobeckého žvanila. (Postava ta je autorkou skvěle kreslena jako typ vůdce, jehož imponující síla by zmizela, kdyby se dal ostříhat a oholit.) A sama republika, uskutečněný ideál svobody, jej zklame. Když je bez práce, nesytí ho a neodívá ho, ba žádá na něm dokonce takové formality, jako je přihláška na policii, a nechce trpěti, by pobýval v ní pod falešným jménem s listinami podvodně nabytými. Aby projevil aspoň nějak svou odhodlanost k osvobozujícím činům, jme se hrdina o májové slavnosti stříleti od zadu do vojska — umírá pak ve vězení, ve vlastních očích jako mučedník svobody — jinak rozmnožuje počet pobloudilců, které autorka na jiném místě karakterisuje slovy, že „chodí na čuměnou pod okna cizích revolucí". Tento jednoduchý a v obdobné literatuře ne nový příběh vyplňuje obsáhlou knihu, protože autorka používá hlavní jeho figury, aby její pomocí promítala svá bohatá výstižná pozorování. V každé kapitole se scházejí nejrůznější osoby, ne aby jednaly, ale aby mluvily. Ale při tom dlužno varovati se víry v jejich slova a dobře sledovati autorku, jež sama lehkými poznámkami ironisuje jejich fráse, kterými si posvěcují každou choutku. Také jí není obsah těchto řečí ani osud jejích osob, jmenovitě hlavního reka, účelem díla — ale uplatnění velice vnímavého, všestranně vystihujícího pozorování originelního prostředí. Zapisuje toto pozorování bohatým slohem, barvitým a poutavým, vystihujícím přesně odlišnost karakterů a situací — a v tom tkví kladný výsledek její snahy a cena knihy. *Kaz.*

*

L. T. H o b h o u s e: „*Liberalism*". Přeložili Ant. Žáček a Jan Masaryk. V Praze 1914, nákladem J. Laichtra, stran 197 za 2 K 10 h. —

Sociolog londýnské university, prof. L. T. Hobhouse, sám nazývá svou knihu spisem o l i b e r á l n í m s o c i a l i s m u, a věru, že těžko je mnohdy hledati v ní určitěji vymezujících hranic mezi oběma disciplinami. Liberalism i socialism kráčely ve svých ideových počátcích vždycky ruku v ruce, vzájemně se podporujíce a opírajíce se o sebe, neboť oběma záleželo na tom, aby osvobodily člověka a vyvedly jej ze starých řádů středověkých k moderní kýžené rovnoprávnosti. Klassifikace vědy oddělila je sice na konec, učinivši z obou bratrských proudů do jisté míry dva proudy protikladné, ale kniha Hobhouseova nám sama dokazuje, že naprosto se to podařiti nemůže. Hobhouseův liberalism tkví hluboce v socialismu, jeho zásady jsou zásadami socialistickými přes to, že hospodářský rozvoj má býti ponechán úsilí vhodných jednotlivců, jejichž individuální vymoženosti a práva mají být zajišťována účelnými proposicemi státu. V mnohém si ovšem bude autor odporovati s teoretiky socialismu, tak jako vůbec zásady práva mas odporují si se zásadami práva vyspělých individualit. V knize londýnského učence nejvíce budou arci zajímati čistě informativní a kladné stránky knihy, zejména prvních několik kapitol úvodních, které nám vyličují živě a zajímavě kontrasty doby před liberalismem i jeho veškeré úspěchy a svobody, vydobyté lidstvu během desítiletí. Je to kniha o svobodě a jasném lidství, o „největším štěstí člověka" v rámci zásad a cítění moderní doby — a proto nás hlavně zajímá. *S.*

TÝDEN.

* J. Excellence Dr. A n t o n í n r y t í ř R a n d a, slovutný český právník, vynikající profesor naší university, bývalý ministr krajan a skutečný tajný rada Jeho Apoštolského Veličenstva, v těchto dnech opětně nově zvolený president České Akademie, oslavil ve středu 8. t. m. své o s m d e s á t é n a r o z e n i n y. Jedná ze vzácně řídkých a drahých příležitostí, kdy národ může vzpomenouti zásluh velikého muže při plném jeho zdraví těla i duše, v plné výkonné činnosti a všestranné veřejné funkci. Zrovna před několika dny četli jsme císařovo jmenování, jímž stal se náš věhlasný právník místopresidentem nejvyššího vídeňského soudního dvora — čestné a veliké vyznamenání, jež se českému člověku v říši mohlo přidělit, že se už opravdu nemohl přejíti vysoký věhlas jeho odborné práce. Profesor Randa, stejně vynikající jako učitel i jako spisovatel v oboru rakouského soukromého, obchodního i směnečního práva, vychoval zdatnou právnickou školu v nejkrásnějším slova smyslu — kohortu českých vědátorů i praktiků na základech ryze vědeckých, moderních, samostatných a tak ryze originálních, že vzbuzovaly

široký zájem i za hranicemi. Již veliký všestranný úspěch Randova prvního vědeckého díla o držbě (1865) byl pokládán za ojedinělý. A úspěchy prací dalších, z nichž možno nám ovšem uvésti jen ony nejsměrodatnější, stupňovaly popularitu i věhlas, možno-li, ještě výše. Práce o nabývání pozůstalosti, o závazcích k náhradě škody, o právu vlastnickém, o soukromém právu obchodním, o právu vodním — vedle nepřehledného množství různých článků a recensí a monografií i úvah o důležitých osnovách zákonných tvoří jádro Randovy přebohaté činnosti. Opravdu světový zvuk zajistila jeho jménu vedle zmíněné práce o držbě hlavně jeho slavná teorie o cenných papírech, kterou později přijal nový německý zákonník občanský. Randa vložil do svých právnických knih přesně vědeckou metodu, pregnantní, krajně osobitý sloh, neobyčejnou důkladnost i jasnost podání, podivuhodnou bystrost ve výkladu základních, často i značně nejasných principů právních po stránce historické i dogmatické. Randa vykonal hluboký vliv na pokrok naší i světové právnické vědy hlavně svým vysokým a ethicky prodchnutým názorem na celý složitý organismus všeobecného práva.

Antonín rytíř Randa, obdařený za mnohé zásluhy přečetnými vyznamenáními, může hrdě a s nezkalenou radostí pohlížeti na velké výsledky svého života. Jeho rodná Bystřice u Klatov může naň býti právem pyšna. A celý český národ, jemuž zjednal svým věhlasem daleko za hranicemi mnohem vyššího uznání než celá řada praktických politiků svými praktikami a výkony doma i v parlamentě, jistě jej v období jeho osmdesátin pozdraví co nejsrdečněji.

—n—

*

V úterý dne 7. t. m., právě den po svých 55. narozeninách, zemřel na Žižkově spisovatel Josef Krušina ze Švamberka, rodák z Lysé n. Labem. Své drobné povídky, lidové obrázky a genry čerpal z Podkrkonoší a Pojizeří, uměl zachytiti i vyjádřiti typické rysy svého kraje, lidu i přírody, třeba nepronikal k niterným intimitám jejich duše, ale držel se spíše povrchu viděného. Z belletrie jeho uvádíme knihy: „Črty“, „Starým pérem“, „Z prvních potyček“, „Lidé nemilovaní a zamilovaní“, psal také pro mládež, pak články lidopisné a životopisné („O Karlu Havlíčkovi Borovském“) a j. Tichá, skromná, nevýbojná povaha jeho zračí se v celém jeho díle, nevelkém, ale poctivém, jež právě posledňějšími svazky zrálo k literárním hodnotám skutečné ceny, zvláště pokud se týká prací mládeži věnovaných („U Benešů“). Čest jeho památce!

*

* Dne 3. t. m. zemřel v Turnově po delší bolestné chorobě známý český malíř Jan Prousek, sympatická, nejvýš skromná postava v dějinách našeho novějšího výtvarnictví a milá hlavně svým ušlechtilým zájmem národopisným. Prousek, rodák ze Svijan-Podolí u Turnova (* 1857), nebyl malířem nějakého vynikajícího, průbojného talentu, ale svou tichou, skromnou prací v mezích našeho národního poslání a prohlubování vykonal daleko více, než mnohý tak zvaný koryfej. Byl to krajinář a jeho četné pohledy z Pojizeří, z potštýnských a turnovských skal dojímaly svou nelíčenou pravdivostí. Největších zásluh získal si však svými obrázky a celou (i literární) propagací národopisnou, svou oddanou a činorodou láskou ke starým lidovým stavbám československým, ať již na Turnovsku nebo mezi Slováky nebo ve Slezsku. Prousek pilně hledal starodávné ty roubené dřevěné chaty a chaloupky prostého lidu, okresloval je v celku i v detailech, plodně tak přispívaje k poznání i studiu staré české lidové architektoniky. Že zachytil nejeden umělecký klenot výtvarného vkusu a rázovitosti našeho národa, je jisto. Lásku svou k lidové stavbě a k jeho ornamentu propagoval i články a brožurami nejvýš svědomitými, nadšenými a obsažnými. Budiž mu zachována čest národa, pro jehož umělecké a národní poznání a pravé ocenění vykonal více než mnohý mezinárodně cítící malíř-velikán.

—n—

*

„Divadlo v přírodě,“ loni v Šárce začaté, rozmáhá se epidemicky po Čechách. Nebylo by proti tomu námitek, kdyby se při tom nezapomínalo na vkus a na nevyhnutelný, umělecký důvod, souvislost díla s přirozenou scenerií. Dle toho, co zaznamenávají noviny, hraje se kde co, bez ohledu na prospěch umělecký, jen s úmyslem hráti pod módní firmou. Hry vybírají se dle toho, zda ta či ona scéna se dobře vyjímá v lese či na palouku, ale bez ohledu na to, že ostatní dějství vyžadují uzavřené jizby či změny přírodní (na př. Pampeliška) či naprosté změny dějiště, které by bylo lze docíliti jen stěhováním obecenstva do jiného přírodního zakoutí. A činohry, vese ohry, ba dokonce i kusy operetní se „upravují“. Nebude divu, dočteme-li se záhy, že tam či onde budou hráti „výbornou starou frašku“: „Dvě postele v jednom pokoji“ — upravenou pro divadlo v přírodě.

*

K jubilejnímu roku Husovu komponuje hudební skladatel Jaroslav Jeremiáš velkou třídílnou hudební báseň pro orchestr, sola a sbory „Mistr Jan Hus“ na slova Fr. S. Procházky. Skladba má býti provedena o Husových dnech r. 1915 za účasti početného zpěvného i orchestrálního tělesa jako hudební festival širokých rozměrů.

V Praze, dne 10. července 1914.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Zodpov. redaktor a vydavatel: Fr. S. Procházka. — Nakladatel: Česká grafická akc. společnost »Unie« v Praze.

Tiskem »Unie« v Praze

Fr. Wenig:

ZE STARÉ ŠKOLY.

(Pokračování.)

Když pak ukázalo se příliš zdlouhavým tisknouti ozdoby na tabatěrky obyčejným tlakem, vymyslil si zvláštní ruční lis, kterým v okamžiku provedl práci, která dříve trvala několik dnů. Takových tabatěrek vyrobil za týden 12—15 a dával je přátelům darem nebo jiným prodával po 1 zl. 50 kr. (3 K); měl z toho slušný příjem, poněvadž tehda se mnohem víc šňupalo než nyní: šňupalo se zvláště na farách a ve školách. Pomocníci, pravda, neměli vlastních tabatěrek, nýbrž nemajíce na tabák, přiživovali se u svých principálů, ale ti šňupali snad všickni. K dekretu na školu pořídil si každý také tabatěrku; šňupalo se hlavně z důvodů hygienických. Za to bylo mnohem méně kuřáků než nyní.

Pro jemnou kůru, které bylo na březovky potřebí, chodil Brázda v noci sám nejen do sousedních, nýbrž i do vzdálenějších lesů, jako do Hradišťan, kde rostly zvláště pěkné břízy, ano i do bavorských lesů někdy zašel.

Tabatěrky Brázdovy dostaly se až do Ameriky, kam si je odváželi vystěhovalci z našeho kraje, a odkud je objednávali pro jiné zámořské krajany. Kterýsi vtipkálek roztrušoval, že tabatěrku od Brázdy má také turecký sultán, který si jí tak váží, že šňupe z ní jen o největším tureckém svátku.

V poslední době svého života chystal se Brázda sestaviti zvláštní šicí stroj a vykonal všecky potřebné přípravy, ale smrt překazila provedení tohoto úmyslu. —

Po jeho smrti rozšířila se pověst, že dělal falešné papírové desetníky*) tak obratně, že nebyly od pravých k rozeznání. Nevěřím tomu; pověst vznikla patrně tím, že se chtělo naznačiti, že Brázda dovedl vše i věc nejtěžší, za kterou se tehda pokládalo hotovení falešných peněz.

Čím mohl se státi tento tak nadaný, přemýšlivý, zručný a neúmorný muž, kdyby se byl mohl náležitě vzdělati, a kdyby jej bohové nebyli tak nenáviděli, že jej učinili — učitelem.

3. V kostele.

V dobách mého dětství byla škola úplně podřízena církvi. Přední povinností učitelovou byla služba na kůru a kostelnictví; vyučování ve škole bylo teprve v řadě druhé. Při tak rozsáhlé farní osadě, jakou byla kolatura stankovská, celá rodina učitelova i pomocník měli plné ruce tuhé práce, aby náležitě opatřili službu kostelní. I nám dětem učitelským souvislost kostela a školy, lépe řečeno, odvislost školy od kostela, přinášela mnoho a mnoho trudných a svízelných povinností, střídajících se ovšem někdy také s událostmi, které nám působily radost i hojnou zábavu. —

Sotva jsem se naučil jen poněkud čísti, překvapil mne otec knížečkou o několika listech nadepsanou „Ministrance pro mládež. Návod ku způsobu, jakým se knězi u oltáře při mši svaté má přisluhovati“, a uloženo mi, abych se tomu co nejdříve naučil. Jenom třináct drobných stránek má ten kodex, ale co tu vážných povinností pro ubohého ministranta! Začíná to v sakristii, kdež malý ministrant, není-li kostelník přítomen, má kněze, na kterého obyčejně ani nevysáhne, *pořádně* a *úpravně*

*) Peníz hodnoty 20 h.

obléci, má u sakristie *způsobně* zvonkem trhnouti a *slušně* a *vážně* k oltáři kráčeti, má na cestě té podle okolností kleknouti na pravé koleno nebo na obě a když se konečně dostane k oltáři a odloží misál a biret, kam patří, ale každé na jiné místo, má *sebrati své myšlenky*. A nyní si pomyslete, že tím ministrantem všecko hraje a šije!

A teď, co je latiny v té knížečce, a to nejen jednotlivá slova, nýbrž celé dlouhé věty a modlitby; konfiteor zaujímá celých patnáct řádků. Pravda, od polovičky se větší část konfiteoru opakuje, ale třetí pády substantiv a adjektiv první části jsou tu ve čtvrtém pádu, a jak snadno se malý ministrant zmýlí nebo přeřekne.

Šlo to s počátku velmi pomalu a velmi těžko. Hned na první stránce odstavec: „Quia tu es, Deus, fortitudo mea“ působil obtíže a modlitbě při obětování začínající slovy: „Suscipiat Dominus sacrificium“, jsem se vůbec nikdy nenaučil. Po dlouhém, bezvýsledném moření touto modlitbou hlásil jsem tatínkovi s pláčem, že již umím všecko až na ten „suscipiát“. Otec začal mne tomu učiti, ale nedařilo se nám valně; slovo „sacrificium“ nemohl jsem ze sebe vypraviti. Měl jsem za to, že souvisí se slovem „sakra“, jež po „mordije“ platilo za nejhorší zaklení a jež nikdy nevyšlo z mých úst, poněvadž nám maminka říkávala, že ten, kdo lže a kleje, bude za trest v pekle lízat ohnivý kámen. —

Dokázav zkouškou před otcem, že jinak ministranci v celku i jednotlivostech dosti dobře ovládám, byl jsem připuštěn k přisluhování při mši, ale nikoli hned k samostatnému, nýbrž jen k ministrování ve dvou. Byl jsem dán pod vedení staršího bratra Josefa, jenž byl při tom zaměstnán „na pravé“, kdežto já zaujal „levou“.

Když jsem se zde poněkud okoukal, podal mi bratr o pozdvihování zvonek, abych si také jednou zazvonil. Další postup byl pak „na půl pravou“, což znamenalo ministrovati do pozdvihování na levé, po pozdvihování na pravé straně. Dělo se tak, že ministrant má před pozdvihováním na pravé straně mnohem větší úkol než kolega na levé straně. Když i při tomto způsobu delší čas nebylo závady, postoupil jsem „na celou pravou“. Celý postup ministrantský byl však ukončen teprve, když přisluhování při mši bylo svěřeno mně samému. —

Domnívá-li se čtenář, že při ministrování byli jsme nějak zvláště hodni, byl by na omylu. S počátku ovšem celý ten výkon mocně na nás působil, ale když jsme se poněkud ostříleli, leccos jsme si dovolili. Jako zemský školní inspektor přišel jsem kdysi na venkovskou školu a dávno již seděl jsem ve třídě, když tu pojednou vstoupil opozdilý žák. Nepomodliv se, jak bývá zvykem, hnal se do lavice a jda podle stolku a spatřiv mne, podivně nějak se na spolužáky ušklíbl. Po vyučování ptal jsem se učitele, kdo by ten neslušný hoch byl a proč se opozdil, a učitel odpověděl: „Prosím, to je ministrant, a to jsou ti největší lotři.“ Nezapírám, že jsem se zarděl, ale vzpamatovav se, ujímal jsem se ministrantů a žádal učitele, aby nečinil takových projevů o žácích. Na konec jsem jej ujistil, že znám také hodné ministranty.

Odcházeje pak po ukončené inspekci z obce, přemítal jsem o výroku učitelově, prošel jsem v mysli celou dobu svého ministrování a na konec jsem shledal, že výrok učitelův nebyl přece jen tak zcela neodůvodněn a že jsem sám v úřadě ministrantském dopustil se skutků ne právě bohulibých.

*

A teď, shovívavý čtenáři, přiznám se k činům, jež hraničí těsně na sacrilegium. Nechci tím nikterak napodobiti sv. Augustina, Rousseaua, Heineho a jiné, kteří ve svých pamětech přiznali se také k mnohým nepěkným kouskům, ale mám za svou povinnost pověděti na sebe nestranně dobré i zlé.

A tak zkroušeně se přiznávám, že jsem se častěji provinil proti předpisu ministrance, který velí, aby ministrant po přijímání povstal a vzal konvičky s vínem a s vodou za ouška, s vínem do pravé, s vodou do levé ruky; aby učinil kleknutím poklonu, nalil pak knězi trochu vína a vody na prsty, které nad kalichem drží; aby pak postavil konvičky na místo náležité (u nás za oltářem). Přiznávám se, že jsem vína nalil nikoli „trochu“, nýbrž jen tak kapičku, za to hodně vody, a že jsem pak zbytek vína za oltářem z konvičky vypil a vrátil se jakoby nic na poslední stupeň oltářní. Tehda jsem to ani nepokládal za hřích; pomyslil jsem si: Zbylo, tak co s ním; maminka by je beztoho vylila. —

Horší bylo provinění druhé. O jedné Bílé sobotě dělal jsem u božího hrobu anděla, kleče sepiatýma rukama zrovna před mísou, do níž věřící, přicházejíce k líbání Krista, ukládali malé peněžité dárky nebo dávky převařeného másla zabaleného v papíře, jímž pak naplňovaly se lampičky připevněné před jednotlivými obrazy křížové cesty nebo visící před oltáři. Pohled na peníze v míse nevzbudil touhu po nich;

vzíti je byla by zřejmá krádež, a té jsem se nikdy nedopustil. Ale máslo, to mne lákalo a táhlo. Bylo právě poledne, když z kostela odešla poslední babička, a v tom uďobl jsem z jednoho těch milodarů hezký kousek másla a honem s ním do úst. Dobré nebylo, a zdá se, že žena, která je věnovala, nedbala přikázání, že má se obětovati, co máme nejlepšího.

Trest následoval brzo po provinění. Vystřídán byv jiným andělem, vrátil jsem se domů a naříkal na velikou nevolnost; matka hledala příčinu v tom, že v těch dnech jsme málo jedli a prázdný žaludek, jak bývá, nevolnost způsobil, a že jsem se nad to v kostele nepochybně nastudil. A tak nezbylo jiného, než ulehnouti a požíti heřmánku, této naší rodinné panacee.

Velikým trestem bylo mi, že jsem tenkrát nesměl na Vzkříšení, na které jsem se vždy tak těšíval; a bylo také, nač se těšiti. Pan farář Bílý jako nikdo po něm při této slavnosti hlasem radostně vzrušeným zapěl vždy, že klenutí chrámové div se neotřáslo: „Vstalť jest této chvíle!“ a my ministranti vpadli do toho ručními zvonci, a po nás rozezvučely se varhany všemi rejstříky a tympany zazněly pod mocnými údery Hajncíkovými a s věže zněly radostné zvuky všech zvonů, provázejíce shromážděnou celou osadu při průvodu kolem kostela, kdežto já ubohý — ležel doma v posteli.

A ještě větším trestem byly úzkosti, které jsem vystál před nejbližší zpovědí a při ní. Odříkav zpovědní formuli: „Já bídný hříšník,“ kajícně jsem na konci všech hříchů vyznal se z toho nejtěžšího, že jsem u božího hrobu lízal máslo. Řekl jsem to ze strachu hlasem příliš tichým, a tak pan farář dobře mi nerozuměje, tázal se: „Co že jsi?“ A já zkroušeně a hlasitěji hřích svůj vyznal po druhé. Zpovědník sklonil hlavu a přikryl štolou celou tvář, já pak pomyslil jsem si: Počkej, to dostaneš! Ale pan farář mluvil ke mně laskavě jako jindy a na konci připomenul: „A máslo už po druhé u božího hrobu nelízej a pomodli se pětkrát Otče náš, pětkrát Zdrávas a jedno Věřím.“ To jsem poctivě udělal, ano i nějaký ten Otčenáš a Zdrávas přidal, a bylo mi nevýslovně blaze.

Od té doby do dnešního dne jsem pak již nikdy převařeného másla nelízal.

*

V *neděli* a o *svátcích* bývali jsme v kostele téměř více než doma. Přípravy k dopoledním službám božím a ministrování při nich vyžadovaly neustálé naší přítomnosti v kostele. Ani při kázání jsme nescházeli, poněvadž rodiče si přáli, abychom mu byli přítomni, a pak bylo potřebí, aby ministrant byl po ruce, maje hned po kázání provázeti při „Asperges me“ nebo „Vidi aquam“ kněze jdoucího od oltáře až téměř ke dveřím chrámovým a vracejícího se k oltáři. Bavilo nás ministranty zvláště, když obřad ten konal pan farář, který při tom nás i věřící notně svěcenou vodou pokropil, nešetře ani přítomných honorací z městečka, kterým se to valně nelíbilo; nabral vody z „kotlíku“, kolik „kropáč“ pojal, a stříkal mocným rozmachem pravice na obě strany chrámu. — Odpoledne sotva jsme pojedli a již opět odcházeli jsme do kostela na požehnání. Teprve o třetí hodině dostali jsme se ke svým zábavám.

Jak vypadal kostel v neděli, popisuje bratr Alois v jednom ze svých dopisů takto:

„Když jsem byl nedávno opět jednou v Stankově, zašel jsem tam též do památného pro nás kostela. Tisíce myšlenek mi tam v hlavě oživlo. Objevil se mi farář Bílý předčítající lidu evangelium svým krásným způsobem. — Viděl jsem starého hrobaře „Hadama“ ve vetché komži, jak se o „velké“ protlačuje shromážděným lidem a jak třímá v ruce bidélko „s obětním pytlíčkem“, opatřeným malinkým zvonečkem, vybízejícím svým tichým cink, cink k malým obětem na chrám Páně. — Tam na pravo od hlavního oltáře v mohutné rodinné lavici stál zpříma hubený poštmistr *Mairoser z Maiberku*, bývalý důstojník, vzezření dosud strach vzbuzujícího, jeho paní vtělené dobroty a několik sličných dcer. — Naproti nim tlustý *Šrám* z městečka, jenž svou lavici sám téměř vyplnil. — Před malým oltářem sv. Šebestiana ve zvláštní lavici seděl městecký primátor, obtloustlý kupec *Krejza*, a vedle něho „paničky“, stařičké vdovy po lesnících, obě kost a kůže, ve staromódních „viklerech“ a čepcích. Paničky jedna bez druhé vůbec nevycházely a zůstaly tomu zvyku věrny až do smrti; zemřely ve dvou za sebou jdoucích dnech a byly téhož dne ve společném hrobě pochovány. — Také na kruchtu jsem si zašel. Tam hned u schodů v ohrádce u měchů tyčil se v cvilinkovém kabátě hubený *K mpl*, natahuje měchy, jeden pravou, druhý levou rukou. Zvláště u varhan jsem si postál. (Pokračování.)

Stanislav Lom:

MOUDROST ŽIVOTA.

Než ústa otevřeš a pozvedneš svůj zrak,
vlož ruku na srdce a takto k sobě mluv:

„Vše v tobě leží: požehnání slov,
útěcha, která život vrací, zdar,
pohledu síla, která bolest hojí . . .;
i zničení však, zdeptání a zmar,
poslední rána, která život bere . . .

Na vážky vezmi svoje pohledy
a slova uvaž, nežli promluvíš!

Chceš býti úlem, jenž se otevírá,
kypící silou, zdravím, dobrotou,
by užitek dal tomu, kdo ho žádá?
(Neb jeho plástve medem botnají,
vždy plodny dost, by přály hladovícím.)

Nebo chceš býti doupětem zlých vos,
jež hladovy, bez požehnání práce,
bez tvůrčí síly, z doupat morových
se vrhají na obět zloby své
jak zhoubný mrak, jenž nesa zničení
sám sebe trhá, tělo svoje rve?

Kdo volí trn a růži odvrhne,
dána-li volba mezi oběma?
Kdo dechu otravy by přednost dal
před vůní vesny, svěžest nesoucí?
Kdo do propasti vedl by svůj krok,
když brána se mu ráje otvírá?“

Vlož ruku na srdce, tak sebe sám se otaž,
než ústa otevřeš a pozvedneš svůj zrak!

Emil Tréval:

ROZPUK.

(Pokračování.)

Za chvíli Cilka vzlykla.

„Cilko, Cilenko!“ volal jsem. Počala dýchati, ale neotevírala oči. Podestlal jsem jí hlavu kabátem. Vyzdvihnouti jsem ji nemohl, tak byla těžká. Omýval jsem ji dále, sedl si na zemi a dal hlavu její do svého klína. A čekal.

Co jsem byl v Kotouli, a bylo to už přes čtrnácte dní, kde mohla se mi vyhýbala. Při obědě němě posluhovala, neodvažujíc se netázaná promluviti. Patrně jí to otec zakázal.

Kam poděla se její smělost, jarost? Žila jako pod vodou, viditelná, ale beze zvuku. Stínovitá, bezvýznamná existence. A jaké asi boje předcházely, než ji otec zlomil! Patrně neštítil se ničeho, aby ji v tento stav přivedl. Větší bezohlednost v boji dvou individualit zvítězila. Běda poraženým! Díval jsem se na ni v přítmí besídky. Purpurové a zelenavé stíny hrály jí v obličeji. Těžká hlava její mne tlačila. Jak byla ošklivá! Neforemná, rozkynulá se skvrnitou, hnědavou pletí v obličeji, podobala se tak málo bývalé pevné, svěží a štíhlé dívčině, že jsem ji srdečně politoval. Ne žárlivě ani škodolibě, jen tak lidsky, řekl bych bratrsky mi jí bylo líto. Byli jsme soutrpitelé. Ona trpěla více než já, svým stavem, týráním mužovým a myslím, že nejvíce bezúčastí svého okolí. Nikoho neměla, kdo by ji politoval, nerci-li polaskal. K otci směla jen kradí. Myslím, že měla i tušení smrti, alespoň řekla před děvčetem v kuchyni, že se asi brzy přestěhuje na Vyšinku. Na Vyšince byl nový hřbitov, z rozkazu hejtmanství zřízený.

Vím dobře, že Cilka i za svobodna by nevyhovovala požadavkům estetických gurmandů, že nebyla vzorem ani typem krásné ženy, ale byla mou první láskou, mou první zidealisovanou ženou. A z illusí mých, třeba je čas rozerval, přece jakési barevné zbytky obetkávaly ji září a vděkem, pro jiné oči neviditelným půvabem, v němž nebylo ani stopy tělesnosti. Snad miloval jsem v ní dosud sám sebe v minulosti, svůj první čistý vznět. Díval jsem se na ni, jako se díváme na svou vlastní podobiznu z dávných let, ze svého dětství.

„Cilenko!“

Neotevřela očí, jen něco zašeptala, zaševelila zprahlými, okoralými rty. Sklonil jsem se k ní, abych porozuměl.

„Tak je mi krásně!“

A slza vykrádala se jí z pod zamčených víček.

Cítil jsem, jak se mi chvějí nohy. Zatmívalo se mi před očima. Vdechoval jsem úsilně vzduch. Ale jako by byl promíšen mamidlem, jako by z vlasů Cilčiných vanula na mne vůně a mdloba.

Ruka má spočinula na jejím čele.

„Je vám lépe — Cilenko?"

Otevřela oči a vydechla. Vstávala. Pomohl jsem jí usednouti. Více nemohla.

„Už je mi lépe! Jak jste hodný, Adame!"

Opřela se o mne silně a přece vstala.

„Pozor!" napomínal jsem.

Usedla na lavici a usmála se na mne.

„Už to přešlo."

„Měla byste domů."

„Tam na mne vše padá. Nechte mne zde!"

Hlas její nabyl přízvuku žadonění malého děcka.

„Již se stmívá!" namítl jsem.

„Už je mi dobře. Ještě chvíli mi dopřejte!"

„Cítíte bolesti?"

„Děkuji, je to snesitelné."

Odmlčel jsem se v rozpacích a zabodl oči do země. V tom sebou Cilka hnula. Chytila se rukama za boky, obličej její zkřivil se bolestí. Bylo mi, jako bych cítil bolest s ní.

„Je to nespravedlivo," vypukl jsem, „že žena trpí za to, čím bývá vinen muž."

„I žena je vinna!" řekla Cilka zatínajíc zuby, aby nevykřikla. Supěla. Pak jako by to polevilo. Dodala: „A pak je to přirozené."

„I příroda je nespravedliva," horlil jsem dále, cítě, že i mé oči se zalévají.

„Osud!" šeptla Cilka.

„Ne osud, ale člověk! Člověk je nelítostný, nevšímavý. Místo aby napial síly a bojoval, pomáhal, opouští osudem pronásledovaného."

„Nejsem pronásledovaná, sama jsem si los svůj zvolila."

„Vina je malá a trest nepoměrně krutý."

Bolesti patrně značně polevily, tvář Cilčina se rozjasnila.

„Jsem vám Adame, vděčná, velmi vděčná za dobrá slova naše. Jsou první, která zase po dlouhých dobách slyším."

Srdce mé překypovalo, oči stále rosily.

„Cilko — proč — proč?!"

Oči její, ty krásné, nezměněné oči prosily, abych nepokračoval. Abych nemnožil její trýzeň. A přece snad rytí v staré ráně by nám bylo ulevilo, jako puštění žilou často zastaví zlý zánět. Zdusil jsem násilné výčitky, které chtěly z úst ven a vrátil se ke své úloze těšitele.

„Nemohu ani pochopiti," řekl jsem a myslil při tom na sebe tak, jako na ni — „aby někdo už od mládí, od okamžiku, kdy začíná v pravdě žíti, určen byl k stálému utrpení. Musí z mraku i slunce jednou vysvítiti, musí! Vidíte i má svatá trpitelka, matka, měla, jak mi vyprávěla, krátký čas blaha, kdy milovala a byla milována, není tedy možno, abyste vy —"

„Adame," přerušila mne Cilka, „nesmíte mne přirovnávati k své matce. Nejsem toho hodna. Ostatně — vždyť i já —"

Nedokončila zase ona, ale já doplnil si: I já měla jsem krátký čas blaha. A politoval jsem ji tím více. Jak sbírá řídké paprsky šťastných chvil, jak skromně! Mně by nestačily. Já žádám více. Buď plné štěstí, jako tisíce jiných lidí, nebo nic! Žádné milosti, žádné odpadky!

„Nenazývejte to štěstím, co jím není," odvětil jsem prudce. „To jest jako schvalovati zločin, nespravedlnost. Nebylo by násilníků, kdyby nebylo trpitelů."

„Co mohu činit?" Hlas její zněl unaveně, beznadějně.

„Bojovat, přičinit se o klid duše, o trochu slunce, na něž máte právo. Nepoddávat se a pak ručím za to, že bude lépe."

„Nebude!" odpírala Cilka vášnivě.

„Hůře býti nemůže," namítal jsem stejně vzrušeně.

Cilka ukázala na smuteční vrbu u cisterny v zahradě.

„Spíše ta vrba zdvihne větve, než já budu šťastna, než on se změní!"

„Když ne po dobrém, tak násilím," řekl jsem zatínaje dlaně rukou do sebe, „Násilí proti násilí."

„Myslíte?"

Oči její upřely se na mne dychtivě. Zdálo se mi, že tuší, že schvaluje. A to mne ještě více rozplamenilo.

„Ten boj musí jednou býti vybojován, Cilenko! Neboť nebojovati znamená tu umírati."

Chtěla něco říci, ale zase bolesti zkřivily jí tvář a zaťaly pysky. Pokračoval jsem.

„Člověk je heliotrop, točí se po slunci, žije z něho a bere své barvy k rozkvětu. Pryč s tím, kdo mi zaclání! I vy, Cilenko, pokvetete i vy ještě budete žíti a ne umírati jako — jako já!"

„Ano," odvětila, „vy ano — ale já už ne! Vy máte právo, já už ne. Vy jste šlechetný."

„Ne šlechetný," odvětil jsem, „pouze spravedlivý. I já nejsem na vašem osudu bez viny. Chybil jsem. Slepě jsem vám pojednou uvěřil. Neměl jsem. Byl bych vás jistě zachránil. A třeba sám při tom

zhynul, ale vás zachránil! Váš život má mnohem větší cenu, než můj!“

Slzy jí proudily jasně a bojně.

„Adame, vy jste dobrý, velikomyslný!“ štkala.

„Nikoli, jsem otcovým spoluvinníkem. Věřte mi však, že kul-li jsem zároveň s ním vaše pouta, přičiním se, aby byla zlomena!“

„Opravdu?“

Přestala slzeti. Rozuměla mi? Nevím. Ale pudem čerpala útěchu z mého sebevědomí. Oči její důvěrně upřely se na mne, úsměv vplížil se na smutné její rty.

„Opravdu! Mé čestné slovo! Tak jako není v srdci mém žádné vzpomínky, vyjma lítosti srdečné, vzpomínky hněvné, mstivé, tak i vám zasvitne den, kdy procitnete z těžkého snu, ze snu o bouři, neštěstí a otroctví a naleznete zase samu sebe.“

Nevím ani jak jsme se k sobě přiblížili, jak jsme se sobě zadívali do očí. Pojednou jsem byl v hluboké tůni modrého jasna, jako když v leže díváme se do oblohy nahoru. Šířilo se to jasno přede mnou a slova má poletovala v něm jako bílí ptáci, volně, perutě ozlaceny neviditelným sluncem. Zlaté paprsky štěstí zapalovaly se v azuru, objímala, laskala mne modrá hlubina bývalým ztraceným štěstím. A úlisně lhala, že vše bylo sen, blud neskutečnost, co nevzniklo ze spojených srdcí našich, že není zákonů v lásce mimo zákony srdce, že jediné je skutečné neštěstí, neupřímnost, nedůvěra v čekání a oddávání se rozumu.

Nevím, kdo z nás první, zda já, či ona vztáhli jsme po sobě ramena, přitiskli hlavy k sobě.

Ale já našel zase svůj polibek z vánočního výletu na rtech Cilčiných, polibek, na nějž jsem ani v brutálních úchvatech rozkoše nedovedl zapomenouti, polibek duší, čistý výboj dvou lásek bez hořkosti vysílení, beze smutku poznání. I ona cítila totéž a pamět přítomna nás opustila . . . .

„Oho!“

Svaté ticho naše proťal ostrý hlas.

„Bestie!“

Otec! Viděl vše, stál ve vchodu do besídky. Obličej jeho byl ve stínu, ale oči svítily zlobou. Zdvihl hůl.

Napřáhl jsem ruce nad hlavu. Seslabil jimi ránu. Zaštíplo to na hlavě, snad prorazil mi kůži. Levou ruku mi zchromil. Sáhl jsem pravicí do náprsní kapsy kabátu. Nic. Vzal jsem na hon kabát jiný, obnošený, ne ten, co v něm byla zbraň.

Uskočil jsem před druhou ranou. Třetí dopadla na bezvládnou Cilku. A hned vyskočila krev. Otec nemluvil, jen supěl. Bubliny tryskaly mu z úst.

„Nebij!“ zařval jsem.

Zatočil po mně bílým z očí a rozpřáhl se k nové ráně, zase po Cilce. Dopadla do vlasů suchým úderem. Cilka zvrátila se s těžkým stonem.

Běžel jsem někam. Po zbrani. Dřevník byl na cestě. Vrazil jsem do dveří. Našel pušku.

Napadlo mě, že je odstřelena. Pak ji obrátím. Pažbou do hlavy. Doufal jsem, že je odstřelena, na kachny. Běžím nazpět, k besídce. Otec mlátil Cilku hlava nehlava. Postava jeho míhala se mi nejistě v šeru besídky.

Stanul jsem, pět kroků od besídky a přiložil pažbu k líci. Muškou hledal jsem otce. Nechvěl se můj prst na spoušti. Při tom neopouštěla mne myšlenka, že puška není nabita. Otec se napolo ke mně obrátil. Snad v náhlém úleku se otočil. Napřáhl levou ruku proti mně na obranu.

V tom zahřměla rána. Otec ležel. Přikročil jsem k němu. Chroptěl. Broky proletěly levým ramenem do plic, do srdce. Prohlížel jsem ránu znalecky.

„Hotovo!“

Řekl jsem to já nebo někdo jiný? V uších mi zahluchlo. Snad se mi jen zdálo, že to někdo řekl.

Ohlédl jsem se po Cilce. Ležela na zemi. Čelo měla rozbité. Ale dýchala.

Vše se změnilo. Hluboké ticho a úleva. Už hlíza propukla. Dříve než jsem se nadál. Dýchal jsem z hluboka a na podiv klidně. Hotovo! Ovšem, ale ještě něco! Ještě něco scházelo. Ale v pusté hlavě nesvítalo, co. Něco, nač jsem si nemohl vzpomenout. Důležitého něco!

Výstřelem zaplašil jsem ptactvo své hlavy, myšlenky. Stál jsem tu opíraje se o pušku. Jako Mojžíš nad mrtvolou zabitého otrokáře. Nikdy jsem nebyl v životě klidnější a znavenější. A pyšnější. Byl jsem více než Mojžíš. Vykupitel a jako Bůh! Byla ve mně síla a opojení. Atlas vstal a zdvihl svět.

Dva kroky ode mne ležela žena. Neznámá už, cizí, lhostejná.

Ze sousedství něco vykřiklo, zadupotalo. Jako když se slepice plaší, tlukou křídly.

Panický děs. Do čichu začpěla ostrá mlha a zastřela mozek. Strašná síla úprku mne roztřásla.

(Pokračování.)

J. J. Košek:

HOUSLE HRÁLY.

Housle hrály a hrály,
plakaly chvíli, chvíli se smály
a dívaly se na tlum rozjařených těl — — —
Krků běl
svítila, svádějíc líné tanečníky,
by v šiky
stavěli se či k hrudi tiskli
v tanci kolovém ňadra svých tanečnic.

A všude líc
vyzírala Bídy spíš a Slitování
v plesu zde a kolotání,
kde řada těl hltala omamnou vůni
Smutné Rozkoše.
A vše,
v divém reji a víru
ztrácelo zdraví, mladost a sílu
a ruce poskvrněné, zpité
jak šelmy lité
rvaly zde sladký, nedozrálý plod.

A housle hrály a hrály,
plakaly chvílí, chvílí se smály
a dívaly se na směs rozpařených těl — — —

F. X. Svoboda:

Z LESŮ ZAZNÍVÁ ZPĚV.

(Pokračování.)

Živost její poněkud ho zmátla. Zdálo se mu, že vše má jiný úmysl a jiný účel, než jak v první chvíli se domýšlel, a potěšen odešel o deváté hodině domů. Zasedl v posledním pokojíku a mezi rozestavenými podobiznami Miladinými napsal dopis, který hned ráno sám s knihou ke Králových donesl. Tonča dodala balíček Miladě hned, jak tato vstala. Milada rychle jej otevřela a uzamknuvši se, dopis chvatně přečetla. Zněl:

„Drahá Miládko! Předložila jste mi těžký úkol. Mám vám napsati, co bych dělal a co bych říkal, kdybyste se náhle provdala. Otázka vaše je tak neočekávaná a tak zvláštní, že mne úplně pomátla. Marně ptám se: Proč? Proč to chcete věděti? Chcete se radovati z mého hoře? To jistě ne. Chcete poznati, jak vás mám rád? To přece víte, denně o tom píšu a mluvím. Či mne připravujete na něco, co je už za dveřmi a co přede mnou tajíte? Takových otázek ozvalo se ve mně několik, ale žádná odpověď není tak určitá, abych se upokojil. Nechápu, nemohu se ničeho dopátrati. Ale buďsi příčina jakákoli, já mám vaši otázku a na tu musím odpovídat. Vy chcete věděti, co bych dělal? Chci to tedy podle nejlepšího domnění vylíčiti. Co já — já — co bych říkal? Co bych dělal? Ne mnoho, ne mnoho, Miládko. Zalezl bych tiše jako postřelený jelen, o jakých povídala vaše maminka, zalezl a dožil tam někde. Sotva víc. Ale jak hořké a věčné byly by ty poslední hodiny! Myslím, že jste mne za dlouhá léta dostatečně poznala a že nepochybujete o tom, co jsem napsal. Zalezl bych. To je to pravé slovo. A bylo by mi jako tomu jelenu, který dodělává na studeném mechu a slyší šumění, svobodné šumění lesů, jimiž radostně pobíhával. Slyšel bych i já ty lesy, z nichž vznikly vaše zlaté oči, neboť vy mi nejste jen krásná, drahá Miládka Králových z Jindřichova Hradce, vy jste mi někdo vzácný, někdo zvláštní, kdo mi dal celý minulý vnitřní život můj. Léta připravovalo se, co přišlo. Nemohl bych nikoho jiného milovati mimo vás. A není to jen láska, je to život sám. Tehda, když jsem poznal vaši maminku, když ji přítel Toník po prvé k nám přivezl, hezkou, divnou, z lesů vytrženou, vzpomínkami stále opojenou, již tehda připravovala se nekonečná láska má k vám. Na tom všem, na tom všem vyrostla. Zapadl jsem v kouzelných vzpomínkách maminčiných, nevěděl ani, že je svět, zmizel jsem. Nedivte se, po tom všem že stala jste se mi vším na světě. Tak mi to připadá, Miládko, že doba mé lásky k vaší matce bylo jakési zabloudění v širých lesích, kde nikoho nebylo. No — a tam se mi něco kmitlo, tam mi něco zasvítilo a to jste byla vy. Poznáte z toho všeho, že bych zalezl, že bych zalezl jako postřelený jelen. Jistě, věřte mi to. Ale proto se nerozmýšlejte a neohlížejte! Mohla jste poznati již tehda, když jste po prvé viděla můj vzpomínkový pokoj, že jsem

se na to připravoval, ba že jsem to očekával. Jaké pak otázky a jaké starosti se mnou! Tam, tam bude můj hořký život dobublávat, tam, v houštinách, v samotě, v tom pokojíčku. Ale, Miládko, ne aby vás potom napadlo se na mne podívat! To už ne! Nikdy ne! Potom už nikdy mne nechtějte vidět. Nebude toho třeba, naprosto ne. Nač si kaziti rozmar a štěstí? Čert vzal šíleného lékárníka, ať si v samotě své už nějak život sám ukrátí.

Napsal jsem, jak si to představuju. Nevím, co tomu řeknete. Jenom, prosím vás, žádným mým slovem se netrapte. Jsou to jen slova. Rozumějte mi dobře, Miládko, jsou to pouhá slova, neboť nikdo neví, ani já, co bych dělal, kdybyste se náhle provdala. Odpusťte mi tedy, zarmoutí-li vás něco v mém listě, ale vy jste si přála, abych odpovídal a já odpovídám.

Jsem dosud znepokojen otázkou proč, proč jste se mne ptala, co bych dělal? Jsou již dvě hodiny a já stále sedím a stále se na vaše podobizny dívám. Miládečko, odpusťte mi! Věru, sám nerozumím již tomu, co jsem napsal. Váš upřímný Šalvěj."

Milada uzamkla list všecka se zachmuřivši. „Věděla jsem, co odpovíš," pomyslila si, „a ve skutečnosti bylo by ještě hůře."

Lékárník od této události bedlivě vše stopoval, zvláště přítele Krále, ale nic zvláštního nerozeznával. Jediné jej lekalo: Milada chovala se k němu něžněji a šetrněji. Soudil, že ho lituje a že je již rozhodnuto proti němu. Dni však letěly, aniž co nebezpečného rozeznával. A tak časem poněkud se upokojil.

Milada dlouho naplněna byla zvláštním lítostivým pocitem, vzniklým z lékárníkova dopisu. „Jak bych mohla tomu člověku říci: Nechoďte k nám, nemyslete si na mne! To je prostě nemožná věc. Jak se na jeho oči podívám, je konec. On nyní stále jako by slzel. Nemohu, nemohu ani jedinou nitku přestřihnout. Běžela bych za ním do toho pokojíčku a odprosila ho. Nemohu, ne, není možná." Když pak večer sedávala ve svém pokojíku, pochopovala, že by zapuzením Šalvějovým ztratila celý svět zvláštní blaženosti a že i v jejím nitru brání se tisíce nitek tomuto násilnému rozdělení.

Nebezpečnější zdála se jí známost se Sýkorou. Ta byla jiné povahy, jiné síly, s prohlubněmi, stržemi, vichřicí. Jeho láska strhovala, opojovala, ulichocovala. Listy jeho, přicházející nyní z Prahy každého dne, měly šum a pospěch jarních bystřin. Stačilo malé zamrzení Miladino, aby se všechen vzrušil. Zkoušela nepatrnými poznámkami jeho srdce, ale žasla, jak prudce odpovídal a jak rozhodně každou pochybnost drtil. Přes to znova a znova narážela, ovšem jen neurčitě, na svůj sňatek s někým cizím. Odpovídal dlouhými, vášnivými listy, jež jí lahodily. Zvykala této příjemné jeho úzkosti o ni a divoké jeho odvaze dobýti si jí. Děsila se tím i opojovala. Lákalo ji cosi, aby o nebezpečí sňatku stále více psala. Cítila, jak z jeho nitra lije se horoucí úzkost o ni, a opojena čítávala v samotě tyto listy. Krčíc ramínky říkávala: „Co ten učiní? Co ten? Je vášnivější než Omarov. Zabije mne!" A přivřevši oči oddávala se novému tomuto opojení jako unavený člověk oddává se slunci. „To je děsné, jak mne má rád!" volávala všecka zaplavena ješitností.

O masopustě byla měsíc v Praze. Se Sýkorou viděli se každého dne. I zde prohodila někdy obavu, že dospěla a že ji otec chce provdati. Naslouchala pak jeho blouznění, jeho slibům, jeho zaklínání jako nejsladší hudbě, jako by byla do harfy udeřila. A tak úzkost, kterou jí přinesl sňatek Věřin do nitra, stala se jí znenáhla opojnou, lahodnou a milou. Pochopila, že unikajíc oběma nápadníkům stává se dražší. Úmysl uvolniti svazky tyto všechen zanikl v nových, neobyčejně silných pocitech, jež ji opíjely. Naopak, pomyslila si jednou zasmávši se vesele: „To bude rozkošné, až půjdu k oltáři!"

Snad k této změně přispěly i listy Věřiny, jež plny byly sdělování o blaženostech manželských. Rozmarná, divoká dívka ta všechna se již změnila. O úzkostech při sňatku, jimiž přítelkyně své pobouřila, teď ani již nevěděla. Popisovala podrobně svůj život, své denní konání i hovory s mužem i své počínající těhotenství. Miladě z těchto zpráv nebylo nepříjemno.

XIX.

R. 1895 na jaře provdala se Thora za vysokého úředníka v ministerstvu spravedlnosti. Zůstala ve Stokholmu, jak si vždy přála. Provdání její bylo klidné, ač mělo též povahu osvobození. Jenom že všichni nápadníci přijali její rozhodnutí pokojně, s mírným zaslzením. V létě téhož roku narodila se Věře dceruška. Milada dověděla se o tom v Praze, kde byla týden na Národopisné výstavě. Zmocnila se jí zvláštní netrpělivost, poněvadž neměla zde klidu ku psaní, a odjela domů. Věru zasypala něžnými větami a o děťátku jejím psala neobyčejně mazlivě a tulivě. V tu dobu vytušila též z cudných listů Thoři-

ných, že je i ona v požehnaném stavu, a všecka tím udivena neustále si ji představovala. Čím více na líbeznou tu přítelkyni vzpomínala, tím zjevněji shledávala v nitru svém zvláštní stesk, zcela určitou touhu po provdání. Ještě více pak tato touha vzrostla příštího jara, kdy oznámila jí May z Bostonu, že se zasnoubila s profesorem Nilsonem, proslulým geologem. Tu Milada neobyčejně ožívla zvláštní, až nervosní netrpělivostí. Na Šalvěje se mračila a Sýkorovi psala nevlídně. Oba jí překáželi, oba tížili. Snad nikdy ještě nepocítila své dívčí zajetí, o němž v Lausanne si povídávaly, jako nyní. Nesmyslnost jejích obou známostí ostře se jí ukazovala. Jeden byl příliš starý, druhý příliš mladý. Děsila se myšlenky, kterou Sýkora stále opakoval, aby byla trpěliva, že za dva roky dostuduje práva a že za čtyři roky jistě se bude moci ženiti. To znělo jí jako řeč šílence. Ta doba byla jí nemožně dlouhá. Urputněla mezi těmito ctiteli a neustále je urážela. Napadaly ji neočekávané touhy a neutišitelné přání jeti k Věře, tou dobou žijící na Krymu, nebo účastniti se křtin Thořiny dcerušky, narozené v těchto dnech ve Stokholmu. Trvala na svých nápadech umíněně, ale sotvaže donutila rodiče ke svolení, sama náhle ustupovala a sama své touhy zavrhla.

Ta okolnost, že všechny přítelkyně se již provdaly a že ona jediná zůstávala svobodná, zalezla jí znenáhla za všechny nervy. Složitá, nejasná nespokojenost a ostrá rozmrzelost provázely všecky její skutky i slova.

V říjnu r. 1896, když Sýkora odejel opět do Prahy, umučen její nespokojeností a uděšen jejím větřením, rozhodla se náhle, že pojede k Věře do Moskvy. Přítelkyně skutečně psala, aby přijela k ní na celou zimu. Tam prý pozná mnoho krásných, zajímavých, bohatých pánů, jimž se zlaté oči její zalíbí, a do Čech vrátí se zasnoubená. Věra dokonce určovala, kteří to budou, co se do ní zamilují, neboť prý již nyní jsou pouhými hovory okouzleni a roztouženi. Pozvání Věřino bylo opravdové i lákavé. Milada vynutila si svolení rodičů na první ráz. Šalvěj ovšem velice se polekal a dlouhými řečmi snažil se ji zdržeti doma, marně však. Nitro její naplnilo se nezadržitelnou vůlí, snem o neznámém muži, zajímavém a bohatém. Představovala si Věřiny salony, vonící čajem, zadýchané důvěrností, hlučící radostnými hovory, duchaplnými otázkami i odpovědmi, oživené svítícími límci, náprsenkami, šperky, krajkami a lesknoucími se zuby, a netrpěliva počítala dni, které měla ještě v nepříjemném Hradci ztráviti. Sýkorovi psala málo a krátce, se Šalvějem mluvila zřídka a téměř letmo. Zdálo se jí, že nemá času přes to, že stále někde lítala, kde nikdo jí nerušil a kde mohla oddávati se představám o všem čarovném, co bylo pro ni v Moskvě uchystáno. Starosti o Šalvěje a Sýkoru dávno zmizely, úzkosti o jejich utrpení rozprchly se jako dým po polích, těšila se jen, že oběma uletí, že bude daleko, nesmírně daleko, obklopena elegantními muži, mimo všechen tento svět, který ji unavil a zmrzel, že se bude veseliti bez dohledu rodičů, že bude jezditi s Věrou na saních ulicemi báječného města, že vytržena konečně z několikaletého zajetí a osvobozena, uchvátí směle budoucí svůj nový život. Opojena novými a novými, stále smělejšími a čarovnějšími sny, připravovala se na tuto rozhodnou cestu, na tuto významnou návštěvu se zpěvem a žertováním. Zdálo se, že neví, co kdo na ni mluví, že poskakuje bezúčelně jako veselý vrabec, že se směje, aniž ví čemu, a že ani trochu stesku po domově v ní není. Rozuměla si snad jen se čtyřletou Jeníčkou, roztomilým smíškem, která za ní stále pobíhala a stále se jí na něco vyptávala. S tou honila se po pokojích, schovávala se, chechtala a skákala, jako by byla úplně zdětinněla, jako by nebylo nikoho, kdo se pro ni trápí a kdo denně čeká s bušícím, úzkostně sevřeným srdcem na nějaké útěšné slovíčko její.

Šalvěj, když přemlouvání bylo marné, jal se aspoň o Miladu pečovati, aby na cestě měla vše zabezpečeno a pohodlno. Přinášel denně různé věci, zvláště kožené kabely na toiletní potřeby, na lékárničku, na hodinky a tobolku, vyhledal jí stanice, kde přesedne, kde poobědvá, kde vystoupí. Přečetl kde jaký cestopis, aby ji upozornil na nejrůznější možnosti. Opatřil z Prahy zvláštní praktický kufr a anglickou čepici. Křičel radostí, když si ji posadila na antický svůj účes a vzadu stáhla až přes uzel svých zlatistých vlasů. Nic na světě prý jí tak neslušelo. Bratři Rusové prý ji nadšením rozškubají. Prosil denně o milost, aby ji směl doprovoditi až na hranice. Smála se mu, nemá prý rozum a čas, chce-li opustiti lékárnu a doprovázeti pošetilou dívku. Slzel a smál se současně.

Tereza po všechnu dobu pozorovala ho tiše, s nepatrným a sotva znatelným zvláštním úsměvem, aniž co řekla. Král rovněž neprozrazoval, co si myslí. Býval některou chvíli poněkud rozmrzen, ale nebylo možno rozeznati, z jaké příčiny. Šalvěj podezíral jej, že on tuto celou

šílenost s Miladou nastrojil, že on vyzval Věru, aby ji pozvala.

V druhé třetině října nadešly překrásné dni s ranními mlhami a studeným svěžím vzduchem. Bělostné pavučiny nesly se krajinami. V neděli, den před odjezdem Miladiným, vyšli si všichni, i lékárník, do Skrýchova. Okřáli příjemným sluncem a čistými vyhlídkami. Roztesknili se a zdobromyslněli. Tereza stále vzpomínala na otce, na Dobříš a na své mládí. Král slíbil jí, že si s Miladou vyjedou aspoň na měsíc příštího léta do tohoto kraje. Šalvěj zahoroval, že by jel s nimi. Vraceli se z procházky dojati, od mnohého vnitřního sporu osvobozeni, všichni nějak povzneseni.

V pondělí dopoledne Milada projela se ještě v lodičce po Vajgaru. Sama. Slunce příjemně hřálo. Položila si klobouček vedle sebe a odložila i žakýtek. Vzpomněla na Sýkoru i Šalvěje. Nazlátlé oči její teskně se dívaly do žlutých pobřežních zahrad, aniž co rozeznávaly. Netušila, že bude před odjezdem tak značně dojata. O jedenácté hodině vrátila se domů.

Vstoupivši do předsíně zaslechla z pokoje matčin pláč a otcovo konejšení. Tonča pověděla jí, že před chvílí došel telegram z Dobříše, zvěstující smrt dědečka Vrány. V sobotu ještě byl v Oboře na procházce. V noci ze soboty na neděli ranila jej mrtvice. Pohřeb bude prý zítra odpoledne. Milada vyslechla tyto zprávy v jakémsi ztrnutí a v nechápavosti. Pláč matčin způsobil v jejím nitru zvláštní, až skličující rozechvění. Vstoupila do pokoje tiše, rozpačitě a nesměle. V hlase matčině, v ostrém nářku jejím cosi ji lekalo. Od dětství bála se jejich záchvatů. Přistoupila k ní, podivně na pohovce schoulené, a vzala ji za hlavu. Tereza, rozeznavši Miladinu přítomnost, pozdvihla hlavu a rozeštkavši se přitiskla se k ní. V tu chvíli Milada se rozslzela. Vzpomínky na dědečka zadýchaly jejím nitrem.

„Už není dědeček, už není starostlivý dědeček!“ pronesla Tereza rozlámaným hlasem. „Už není!“

Milada objala matčinu hlavu a něžně ji pocelovala. Povšimla si pak otce, stojícího u okna, že pln je jakéhosi napětí a že se snaží dáti jí tváří a očima jakési znamení, ale nemohla nijak pochopit, oč jde. Sklonila se k matce.

„Pohřeb bude zítra?“ zašeptala. „Zítra odpoledne?“

Tereza přisvědčila, aniž co řekla. Teprve po chvíli, pohleděvši dceři dlouze do očí, prohodila:

„Pojedu dnes s tebou do Prahy. Zítra kočárem na Dobříš. A co ty? Co ty? Nepojedeš se mnou?“

„Já? Já?“ všecka zmatena pronesla Milada téměř šeptem. „Já? Zítra na Dobříš?“ Chtěla říci: „Ale pro boha, vždyť jedu do Moskvy! Jak je to možná? Do Moskvy jedu!“ Neměla však odvahy k tomu a než si to pomyslila, cítila, že pronesla by cosi pošetilého, tvrdého, sobeckého. Řekla tedy: „Přála bys si, abych jela? Ano, mileráda! Moskvu odložím!“

Tu si povšimla, že otec přikyvoval radostně hlavou, a že napětí s jeho tváře zmizelo. Pocítila okamžitě zvláštní radostné ulehčení v nitru a hladíc matčiny skráně pokračovala něžně:

„Ráda, ráda pojedu s tebou. Dědečka doprovodím. Neplač, maminko, měl lehkou smrt!“

„Totéž říkám!“ poznamenal Král. „Krásný život, krásný konec, šťastný člověk!“

Tereza pohladila Miladu a podívavši se jí opět do očí promluvila přívětivě:

„Věře oznámíme, co se stalo a proč přijedeš později. Nic ti neuteče.“

V tu chvíli přiběhl Šalvěj, vonící lékárnou, jemuž Tereza vzkázala, co se stalo, a stisknuv vřele její ruku pořekl přitlumeně:

„Dobrý člověk byl, charakter, rád jsem ho měl!“

Za chvíli bylo rozhodnuto, že lékárník pojede s nimi na pohřeb. Již dávno toužil podívati se do krajin, stvořených v něm vzpomínkami Terezinými. Odešel vzrušen. Mnoho šumění a pestrých představ, stesku i touhy vyvstalo mu v nitru z jeho minulosti. Tíseň z cesty Miladiny do Moskvy rozletěla se v širokém pohnutí. Všecky jeho myšlenky a city neustále volaly: „Stalo se něco ohromného.“ Letěl do lékárny, aby zde zařídil, čeho třeba. Po obědě rychle se oblékl do černých šatů, proběhl svými pokoji a povšimnuv si několika Miladiných podobizen s úsměvem prohlížel se pak v zrcadle. „Osud udělal Tondovi přes plány čáru!“ pronesl hlasitě.

Odpoledne vyjeli. Milada zastrčila si ještě do kapsy neotevřený dopis Sýkorův, jenž došel v poledne. Zamračila se spatřivši jej, ale pak, když vycházela z pokoje, vzala jej k sobě. Zavazadla, určená na cestu do Moskvy, zůstala složená v předsíni.

Slunce svítilo, rodné krajiny mizely, venkované se zastavovali a na vlak se dívali. Tereza myslila na zemřelého otce a na pomíjejícnost všeho, Milada podivně byla zaražená a zatrpklá z odložení moskevské cesty, a Šalvěj umlkal po opětovaných pokusech o rozhovor. Nebylo možná tato tři různě vzrušená nitra zladiti nebo aspoň

soustřediti. Do Prahy přijeli večer, za tmy již. Miladu chvílemi zamrzelo, že ji bude marně Sýkora dnes hledati u rychlíku na nádraží rak.-uh. státní dráhy, odkud měla odejeti do Ruska. Bylo smluveno, že přijde se s ní rozloučiti. Nestarala se však, aby mu něco o změně sdělila. Podobala se člověku, jemuž nahrnulo se takové množství práce a nutností, že stojí, dívá se kolem a nic nedělá.

Druhý den po osmé hodině, doplnivše smuteční své obleky, vyjeli kočárem z Prahy na Dobříš. Mlhy byly bělostné, řídké, vzduch tichý a studený. Poloholé stromy zvlhly roztálým jíním a pavučiny třpytily se po polích a plotech. Neobyčejně bohatě a lahodně šířící se teplo zapůsobilo i na Miladu. Oživla a podlehla zvláštnímu, zcela jí neznámému pohnutí. Krajiny příjemně vyplňovaly její lačný zrak. Stesk po Věře a neznámých mužích v Moskvě sloučil se s těmito pohledy na vesnice, řeky a stráně. Znenáhla pak všecko její složité a neovládatelné rozladění soustřeďovalo se a samo sebe stravovalo. Tisíce povídek matčiných o rodném jejím kraji jako by Miladě zadýchalo nitrem. Položila hlavu na zad a zahleděla se k jasné obloze.

Šalvěj povšimnuv si jejích očí přiklonil se k Tereze:

„Vidím v tom vyšší prozřetelnost, zasáhnutí boží."

„V čem?" zašeptala nevlídně.

„V té náhlé smrti pana otce. Věřte mi, není to jen tak. Osvobodil Miládku."

Pohlédla naň unaveně a netečně. „Ach — jděte s tím!" pronesla.

„Ne, nekvapte s úsudkem," řekl tiše, jaksi poplašně, „vím více než vy. Tonda měl plán. Pozoroval jsem dávno, že něco připravuje. Dávno, dávno! Vyslídil jsem mnoho, ale nechtěl jsem vás lekat, mlčel jsem. Ta cesta do Moskvy byla nastrojena, do posledního puntíčku promyšlena. Tušil jsem ji. A je ještě více nastrojeno: Čeká tam ženich, určitý člověk. Vím to! Opakuji vám, vím to. Miládka nemá tušení, toť oběť tajného toho plánu."

Tereza, jako by ji bolela hlava, přitiskla si dlaň na čelo. Smutné oči její spočinuly na rtech Šalvějových. Zdálo se, že zaprosily: „Čím mne to mučíte v těchto těžkých dnech? Umlkněte! Umlkněte!"

On však jen na okamžik se zarazil. Bledé tváře jeho zčervenaly. Přiklonil se ještě více:

„Není to lhostejné. Nedívám se na to lehkomyslně. Prodej, to je prodej, obchod, nejmírněji řečeno. Naložíte ji tu, aniž ona co tuší, a vezete ji na trh. Ano. Vlastně už k novému majiteli, vlastně již prodanou. Ano!" Pohnul prudce rukou. Obočí se mu zachvívalo. „A vaší lhostejnosti nechápu! Je to přece vlastní dítě!"

Oči Tereziny, plné bolesti a únavy, opět zaprosily.

„Vidím, že vám to musím říci," pokračoval po malé pomlčce, „že dříve nepochopíte a neuvěříte!" Prsty jeho pozdvižené ruky se nápadně rozevřely. „Já viděl podobiznu toho člověka!"

Tereza zřejmě se vzrušila. Pozornost její se vzbudila.

„Vy že jste viděl —?" pronesla s tak zvláštním přízvukem, jako by se horšila, anebo jako by byla sama usvědčena.

„Ano, tu podobiznu, náhodou. Tonda ji asi před měsícem měl v kapse, vloženou do obálky . . . Ano, tak do obálky se svou adresou a ruskou známkou. Díval se na ni tajně. Tvářil jsem se, že čtu noviny, ale nahlédl jsem. Divná tvář, nedobrá, lstivá, jako liška. Nelíbil se mi. — ‚Co to máš?' ptal jsem se. — ‚I nic!' řekl. ‚To je jeden známý!' — A rychle podobiznu zastrčil. Snadno uhodnete, jak mne to rozčililo. Třásl jsem se. Jenom že jsem nevěděl hned, kam to směřuje. Teprv potom, když se ustanovilo jeti do Moskvy, vyvalil jsem oči a řekl si: A — tady, to je to! To je to!"

„Všiml jste si té známky?" otázala se. „Byla ruská?"

„Byla, jistě byla. Nepochybujte, je všecko tak, jak jsem řekl. Plán. Ale já jsem přísahal, že nebezpečí zažehnám. Jen jak? V posledních dnech jsem byl zoufalý, že nebylo sil zadržeti to. Moskva tu a pořád Moskva. Co dělat? Lítal jsem jako šílený, mluvil, ale kdež, nikdo neslyšel. A jen Moskva a jen Moskva! Bože můj, kde hledat spojence? Nic, nikde nic, čeho bych se byl mohl chopit. Neviděla, neslyšela! A hlava se jí točila a stále jen ta Moskva! Tonda tušil, že do toho vidím a trestal mne očima, kde mohl, jenom že příliš byl jist, příliš jist, mé překážky byly mu směšné. Vedl to všecko jako řezník býka, pevně a jistě. Všecko bylo ztraceno, všecko to tam, všecko pryč!"

Tereza, zdálo se, o čemsi přemýšlela. Účastenství, jež Šalvěj na okamžik v ní probudil, opět zmizelo. Oči zbolestněly, myšlenky odletěly, hlava se schýlila. Pohnula odmítavě rukou.

„Vím, že je vám smutno," pronesl Šalvěj měkce, „dobře vím a nedivím se vám, že vás všecko unavuje. Ale já nemohu jinak. Já se ohlížím po pomoci! Já se starám, já ji chci zachránit! Zoufal jsem, všecko bylo ztraceno, a tu ta smrt dědečkova! Nevidíte ruky boží? Ne? Já ano! On, on, pan

Vrána, on zasáhl, on, starostlivý dědeček. Pokynul nám, abychom neztráceli hlavu. Zasáhl a vytrhl nás v první chvíli na břeh. Ukázal nám cestu, otřásl námi, abychom neusnuli v takové osudné době. Jsme teď vyzváni, abychom pokračovali. Nebezpečí je jen oddáleno, bude třeba přičinění. A tu spoléhám na vás! Proto jedu i já . . .“

Umlkl. Zdálo se mu, že Milada naslouchá a že některým větám porozuměla. Pozoroval její tvář, ale ta obrácena byla k obloze s tímtéž zvláštním vzrušením jako před chvílí. Sklonil se opět k Tereze.

„Zvítězíme, vytrváme-li,“ zašeptal naléhavě, „netečnost zle se tresce. Je čas. Teď je čas ještě.“

Tereza přihladila si přišedlé vlasy na skráních a stáhla bolestně rty. Šalvěj si toho povšiml a zarazil se. Zapátral kolem. Tváře jeho byly roznícené, oči nezvykle rozevřené.

Milada pohlédla na hodinky. Bylo půl jedenácté.

„Kde jsme?“ otázala se matky.

Tereza pozvedla hlavu a zahlédnuvši v pravo kostelíček Malé Svaté Hory pronesla:

„Tu začínají naše lesy!“

Šalvěj se pozvedl a zřejmě oživl, jako by náhlou nějakou novinou byl překvapen. Podíval se kolem po mladém smrkovém pruhu vlevo a po starém borovém háji vpravo. Zčervenalé borůvčí mezi zelenými travami a mechy neobyčejně malebně se ukazovalo. Po rozejeté cestě směrem k Chouzavé ubíral se shrbený muž. Podzimní ticho tkvělo po lesích i ve vzduchu. Jen hrčení kočáru a poklepy koňských podkov na tvrdé silnici rozletovaly se do něho. Fiakrista, muž nevelký, přikrčený, ani se nepohnul. Slunce hřálo, ovlhlé stromy zdály se jako olakovány. Vysoký smrkový les za porostlinami vlevo tměl se a kypěl ostrými vrcholky do klidné modře vzdušné.

„Miládko, slyšela jste,“ prohodil ve zřejmém pohnutí, „naše lesy!“

„Slyšela,“ odvětila pohladivši do sebe sevřené prsty matčiny a usmávši se přívětivě. „Byla jsem tu dvakráte, ale na nic se nepamatuji. Po prvé jsem byla malá, čtyřletá a po druhé — když jsem byla v Praze — jely jsme s Mášou v zavřeném kočáře. Pršelo. Dnes však jsou ty lesy zvláštní, jako živé, ale smutně tiché. Snad vědí, že dědeček umřel.“

Oči Tereziny, upřené do borového lesa vpravo, zalily se slzami.

„Nachodil se po nich!“ povzdechla pokývnuvši hlavou. „Znal všecky kouty a pěšiny!“

„Může být na světě co krásnějšího?“ otázal se Šalvěj Milady zahleděv se jí vroucně do očí. „Věříte, že je někde co velebnější? Nikde, nikde, ani v Paříži, ani v Moskvě! Nikde, neklamte se! Tu je prazdroj vašeho života, těmi lesy zašuměn je život vaší maminky i nás všech. Rozhlédněte se po nich! Jaká spousta šíří se jich k těm hřebenům! Nepochopíte, ne, nepochopíte, čím mi byly! Kouzla a tajemství jejich zapadaly do mé duše po mnoho let. Znal jsem je, slýchal jsem jejich šumění i hučení po celé večery, po mnoho roků!“ Hlas jeho vroucněl, oči vlhly, hlava se potřásala. „Teď je konečně vidím, teď po prvé vjíždím do jejich stínů a vůně,“ pokračoval. „Věřte mi, jako bych do chrámu vstoupil. Kdybych tu byl sám, rozběhl bych se tamhle do těch mechů, padl do nich tváří a rozplakal se, krví se rozplakal, hořem svého bláhového srdce se rozeštkal. Porozuměly by mi ty stromy, ukonejšily by mne, utěšily! Ach, bože, co jich je! Tak je mi jako dítěti, které nikoho nemá a nalezne náhle teplou náruč matčinu. Miládko, cítíte to? Povídají vám ty lesy něco? Chápete, že není na světě, na širém světě nic krásnější?“

Z očí, upřených na ni, vylily se mu lesklé slzy.

Vzala jej za obě ruce se zvláštním účastenstvím, sevřela je svými růžovými prstíčky a i jí zasvitly slzy v očích.

Tereza, jež na ně hleděla, položila si ruku na čelo.

„Pane lékárníku,“ promluvila Milada změkle a srdečně, „mně je taky tak. Plakala bych a sama bych chtěla být. Nevím, co mi je a co mi naplnilo dnes srdce, ale věřte mi, že to není jen smutek pro dědečka a jen soucit s maminkou, že je to i můj nepokojný, bláznivý život.“

„Vy bláhová, co že jste řekla? Bláznivý váš život? Plakat byste chtěla? Proč?“

„Nevím! Smutno je mi, ale ne těžce smutno, nýbrž jinak smutno. Uchvacuje mne něco, zaplavuje mne něco, unáší mne něco. Vidím, že mi nerozumíte, ale to nevadí, nemohu jinak mluviti, není slov.“

„Rozumím vám, úplně rozumím!“ zahoroval Šalvěj.

„Ach ne! Jak byste mi mohl rozumět? Sama nechápu, sama nevím.“

„Miládko,“ zaprosil lékárník něžně a vroucně, „nejeďte do Moskvy! Prosím vás! Hleďte, co tam? Mezi cizí lidi, jichž neznáte! Ublíží vám někdo, ani si nepomyslíte. Nejeďte, poslechněte mne, doma je nejlépe a my ostatní máme vás upřímně rádi. Proč odjíždět? Jaký to má smysl? Takovou dálku! Stane-li se vám nehoda,

kdo se o vás postará? Ať paní Věra přijede sama. Ať se ukáže se svým hrabětem a děťátkem. Ona může, má čas i peníze. Ať dokáže, že vás má ráda, ať podnikne ona tu namahavou cestu. Proč vy? Proč vy máte dokazovat, že se vám po ní stýská? Ne ne, tak bych nejednal. Poslechněte mne!“

Umlkl a zapátral v její tváři. Překvapilo jej, že je bledá a zamyšlená. Zdálo se mu, že jakýsi nepostižitelný žal vysvitoval z jejích zaslzených očí. Chtěl ještě cosi říci, ale neměl pojednou odvahy vyrušiti ji z tohoto zvláštního zamyšlení. Ba, neusiloval ani, aby mu něco odpověděla. Opřel se na zad a díval se po lesích. Slunce svítilo korunami a rozlévalo v podrostech a travách své tepelné skvrny. Kdesi kavka nebo vrána zavřískla. Vysoké modříny kmitly se u cesty, unikajíce vpravo kamsi do veliké dálky, do samého nitra širokých lesů.

V tu chvíli Milada položila tvář do obou rukou a z přebytku nejasného smutku a stesku zaplakala. Matka ji přitáhla k sobě. Šalvěj se k ní přiklonil. Oči jeho zapátraly k Tereze, vysvětlí-li mu, co se stalo. Ta se jen bolestně usmála.

(Pokračování.)

Dr. *Josef Karásek:*

SRBSKO-CHORVATSKÁ ZPRÁVA.

Loni jsem musil referát svůj na žádost redakce rozděliti na srbský a chorvatský, ač jsem v úvodu naznačil, že obě literatury jsou stále více na sebe odkázány a že obě pronikají tytéž jim společné idee, přicházející hlavně ze Západu. Srbové a Chorvaté studují v cizině, kde nasáknou francouzskými moderními pojmy v kritice, přejímají motivy i umělecké cítění od národů starých kultur. Doma vzniká sice rozpor mezi generací starší a novou, ale moderní směry sbližují obě literatury, že se počíná již diskutovati o tom, budou-li či jsou-li snad již jediná, ale disputace tato není dosud zralá, jako nelze mluviti o jediném národě srbsko-chorvatském. Sbíhá se tu stará kultura italská na pobřeží dalmatském se zdravými tradicemi lidovými, zachovalými v národních písních srbských, typů moslimských nelze srovnávati se zámožnými vrstvami z rovin slavonských nebo z maďarského Banátu, kde národ, a hlavně intelligence, stojí pod vlivem paprikovaných poměrů maďarských, a v Záhřebě se podnes tolik němčí, jak možno jen v Lublani nebo ve větších městech sesterské Moravy slyšeti.

Přese všechnu různost náboženství, politické roztříštěnosti, písma, kultury a ohromného rozdílu mezi intelligencí a národem třeba konstatovati, že obě literatury se stále více sbližují; spisovatelé jednoho národa patří zároveň k spisovatelům druhého národa. Je to velký pokrok, který byl ještě před 15—10 lety přímo absurdní.

Zpráva tato by nebyla úplná, kdybychom neukázali ještě na další kulturně-ideové sblížení mezi Slovinci a Jihoslovany, čili na novoillyrské hnutí, které vzbudilo čilou výměnu názorů na jihu. Slovinci a Slováci neustoupí již od svých literatur, již proto, že první neumějí chorvatsky (německy ano), druzí zas česky, ale všem lidem synthesy a vyššího rozhledu otázky slučování jinak imponují nežli ubohé divide, drob, rozbíjej.

Referát o srbské a chorvatské literatuře dopadne letos krátce. V Srbsku měli jiné starosti r. 1912 a 1913 nežli o literaturu. Nadešly jim dny historické.

Kosovo pomstěno; za krst sveti i slobodu časnu bojovali s bratry Bulhary a vždy šťastnými Řeky. Kumanovo, Kosovo, Bitolj, Bulharům pomáhali při obléhání Drinopole, až dnové slavní skončily tak tragicky.

Inter arma silent Musae — universitní profesoři i spisovatelé byli na bojišti nebo ve výpomocných službách Marta. Básníka a moderního essayistu Lazarevića už oplakali, ale zůstal zdráv. Je pochopitelno, že v těchto, pro Srbsko epochálních dobách menší časopisy zašly (v Bosně), nebo byly v existenci ohroženy (Brankovo Kolo). „Srpski književni Glasnik“ a „Delo“ přestály tuto krisi. Književni glasnik udržel za redakce Skerlićovy své prvenství; je to čtrnáctidenník, vedený v duchu moderním, s patrnými sympatiemi specielně pro nové směry francouzské a italskou literaturu; ze slovanských jsou tu překlady z Turgeněva, Čechova, nás si tu bohužel nevšímají. V části revuální uváděny přehledy politické, hlavně Makedonie a Albanie se týkající: Milan Marjanović uveřejňoval Hrvatska pisma, u nás by všeobecně zajímala Estetična pisma iz Rima od Marka Cara, všestranně vzdělaného Dalmatince s kulturou italskou, který se na Řím, jeho dějiny a umění dívá pod jiným zorným úhlem nežli p. Machar a jeho přívrženci. Zde uvésti třeba i črty nedávno zesnulého Matoše, tohoto originelního a temperamentního revolucionáře a bohema

mezi chorvatskými literáty, který na cestě z Florencie do Benátek četl Řím Macharův, ale nenalezl v něm záliby.

Také o n y b o j e Srbů na Kosově a v Makedonii patří k momentům, které spojovaly obě literatury. Povstávají nové národní písně o těchto bitkách, nové epické písně v duchu národním od Nikča, Nove junačke pjesme (1912—13) a celá řada umělých básní v duchu vlasteneckém. A podivno, že Chorvaté, které tísnila tyranie Cuvajova, oslavovali též vítězství jako Srbové, vidouce v nich osvobození od poroby. I pravaši zapomněli na starý antagonismus proti Srbům.

Vznikla tu značná literatura, které těžko uváděti.

I Narod sav junak bješe, davori, Varvare tamni!

Sebral jsem tuto celou literaturu básnickou i prosaickou „Utisci iz rata“ od Iva Cipika, až po čistě vojenské popisy. Jsou to „Osvetné kancony“, „Posle pobeda“ (Po vítězstvích) až po Jovana Dučiće „Vardar“, „Kosovke“ Juraje Cariće, v nichž vyzdvihl starou pravdu o svornosti. Katolinić-Jeretov vrátil se podle přání nebožky sestry na rodnou Istru a zapěl o pádu Lozengradu; zrovna krví svou psal Juraj Kapić v Pučkém listu, Ivo Vojnović doplnil kosovská dramata epilogem Smrti Majke Jugovića.

V těchto literaturách osvědčila se přímo eklatantně zásada Goethova:

Willst den Dichter Du verstehen,
musst in Dichters Lande gehen

a znovu uplatněna stará pravda, že si esthetický rozbor musí všímati milieu a podmínek, za jakých vzniklo dílo umělecké.

Mostarský vlastenec Alexa Š a n t i ć nemohl v těchto bouřlivých časích mlčeti; starý vlastenec-poeta musil promluviti ve sbírce „Na starim ognjištima“. Je to čestný poctivec, srdečný básník, který vřele miluje rodnou zemi. Krásný jazyk, plastická fantasie, jasná, vlastenecká mysl jsou význačné vlastnosti jeho. Refrain z písně „Pred Bitoljem“ zpívali srbští vojíni při jurišu (útoku):

„Oj, Moravo, moje selo ravno.“

Bouřlivé básně mladého nadšence Milivoje P a v l o v i ć e byly ve Splitu skonfiskovány; témuž osudu propadla Matošova „Pečalba“, která teprve nedávno uzřela světlo světa. Jarani (v knihách Matice Srpské) patří k nejlepším pracím Svetozara Ć o r o v i ć e, autora u nás dobře známého, prosaického kollegy Šantićova.

U Srbů vzbudily všeobecný zájem kritiky dvě dámy, Is. Sekulićova (Saputnici) a Ispovesti Milice Jankovićovy, která napsala deník čistého dívčího srdce; v obou lyrika roztoužené, měkké ženské duše.

K jiné kategorii literatury patří Z o f k y K v e d e r o v é „Jedenáct novel“. Vydány byly v úhledné moderní sbírce „Savremeni Hrvatski pisci“, v níž a v Matici Hrvatské jsou uloženy nejlepší plody této literatury. Zofka je silný, mužský talent; u nás též dobře známa. Rodem je Slovinka, ale patří čtyřem literaturám a jako Jihoslovanka cítí se stejně Slovinkou jako Chorvatkou. Zajímavý zjev, v Praze jí počestné dámy nepřijímaly, ač byla jejich literární kollegyní a napsala o sobě: Literátkou jsem duší a tělem, možná víc v svém vlastním životě, v svém myšlení, ve fantasii — nežli v tom, co píši. Poznala hlad a bídu a nad pruderii se povznesla. Myslím, že jsem byl jediný, který nalezl chuť ve „Vesnických povídkách“ jejích. „Vlada a Marja“ jsou povídky o jejích dceruškách, pak máme „Povídky“, „Vadu“ a „Záhřebskou služku“. Několik let sedí v Agramer Zeitungu, rediguje „Frauenzeitung“ a slovinský list našeho Vydry „Domači Prijateli“. Feuilletonistické novelly doporoučím k překladu.

Dr. Ante B e n e š i ć : Anakreontika. Padesátka tady, a starý humorista a fraškář dovede si vážiti mládí a vína. A kdyby chtěl zazpívat o Zrinském nebo Frankopánovi, vyzní z toho láska a víno, specielně „šiljerac Fruškin“. Na Frušce Goře, tam se rodí ona slavná, ohnivá ambrosia, která udržuje v žilách Slavonce mládí, i když se zapomíná na — Lethe. Mám takovou poesii rád; zálibou pro rozumný Hellenismus bez škrupulí moderního, sobeckého Übermensche, jasností myšlenky a radostí ze života připomínaly nám tyto básně mistra nad mistry — Vrchlického.

Několik p r o s.

Na prvním místě v stilu starých dřevotisků vypravená „Legenda o Amisu i Amilu“ od Branimira L i v a d i ć e, legenda o bolestech a divu božím, která byla útěchou Miroslavu Kraljevići, jenž ji počal k tisku připravovati, na smrtelné posteli se jí těšil, ale „čudo“ — div staroslavné francouzské legendy se nedostavilo. Ljubo Babić dokončil její úpravu. Po této stránce bude kniha brzy bibliofily hledána. Už jsem jednou upozornil, že kniha tato je vděčné thema pro moderního literárního historika, jenž by rozebral látku o obětavém přátelství, při němž Bůh divy činí. Původ indický a biblický ve staré francouzštině literárně kodifikovaný, u nás Zeyerem zpracovaný. Ale látkou touto se musí obírati nikoliv filolog, čítající v starém jazyku počet forem, nýbrž poetická duše, která má smysl pro mystickou víru středověku, pro pokoru následovníků Sv. Františka z Assissi. Na křesťanství nesmí se hleděti jedem z Heineho nebo kopírováním Nietzscheho. Mne, jako vydavatele „Dubrovačkih legend“, zajímal specielně duch, v jakém byl Amis a Amil podán. Mnoho a mnoho tu Dr. Vizner-

Livadić studoval staré prameny, své předlohy. Racionalista, žid, socialista nenajdou na díle tomto pravé poetické pochoutky, nepochopí oné něhy, jakou je legenda tato sepsána. Obrazu na str. 56 nerozumím; to je splynutí italsko-ruského futurismu v chorvatskou čmáranici.

Mladý Fran Galović sáhl smělou rukou do tajemného, mystického přechodu ze života do smrti; konečné zklamání. Kdo odhrne tento závoj? Adam Kostelić, nyní profesor v Karlovci, Hugo Sedláček poctivě zvaný, zdá se býti české krve. Přeložil Kvapilova „Oblaka". Profesor mathematiky, moderní vypočítavosti i v psychologii.

Staroslavná Matica Hrvatska zůstala věrna svým tradicím; tentokráte překvapila velkolepým darem vědeckým, dějinami chorvatské literatury do století 18. od Dr. Drechslera, k nimž úvod o glagolské literatuře napsal sám Jagić. Je to první vědecký základ k chorvatské literární historii. Srbové se dostavili letos se čtyřmi velikými liter.-historickými spisy. Belletristické knihy střídají se v Matici s populárně vědeckými. „Posljedni Nenadić" od Kovačeviće svěže načrtnutý chorvatský Oblomov ve své společnosti; s ideálními zásadami přichází hrdina z Vídně mezi svůj národ, ale vše skončí smutně. Tvrdý život je na kamenité Lice. Malířem jeho byl nedávno zesnulý Budislav Budisavljević Prijedovski. Přítel Šenoův, který znal Vídeň a starou generaci chorvatskou, jenž originelním svým způsobem kreslil přírodu a typy „S ličke grude", bývalé Vojenské Hranice. Na protějším břehu Velebitu bydlí ctitel Istrie, Vikt. Car Emin v Opatiji, jenž tu překvapil románem „Iza plime". Mimo překlad Turgeněvova Dýmu je zde anthologie z básní Aškerce, k nimž úvod napsal filosof-profesor Bazala. Podobného ocenění poesie Aškercovy nemají sami Slovinci.

Srbové se s ročními sbírkami svými opozdili (Književna zadruga).

Mimo to provanulo srbsko-chorvatskou literaturou několik pozoruhodných otázek, týkajících se opravy literárního jazyka — vše spěje k jedinstvu v literatuře a jazyku, jen v Chorvatsku utvořilo několik konservativních spisovatelů zvláštní své kolo. Činnost jejich není dosud značná.

Literatury jižních Slovanů vyvinovaly se loni za abnormálních poměrů; proto se zpráva naše liší od jiných. Ale letos tam dohánějí, co loni zameškali. Nesmírná rána stihla Chorvaty úmrtím Matoše, zpráva tato byla expedována, když prof. Skerlić umíral.

Epochálních zjevů veliké koncepce na jihu nebylo. Autor „Golgoty", dramatu, Sergjan Tucić, jinak moderní stilista-novellista, opustil Záhřeb a přesídlil do Paříže a do Londýna, odkud psává zajímavé dopisy.

Celkem připomínají jižní literatury naše poměry a dobře je vystihují jinak krotké epigramy čilého a pilného prof. R. J. Magjera z Oseku

U trojednoj kraljevini.

Više se i piše, što sve za dom treba,
Da nam jednoć sretan hrvatski rod bude,
A brat bratu zadnju krišku krade hljeba
I u čaši vode utapljaju . . . ljude.

LITERATURA.

Fr. Herites: *Tři cesty a jiná prósa.* Sebraných spisů sv. XIV. Nákl. J. Otty. Stran 402. Cena K 4·40.

Herites, zastavuje dočasně vydávání svých sebraných spisů, pokud nebude vyčerpáno prvé vydání materiálu, rozpočteného na dalších sedm knih, zařazuje v knihu zatímně soubor ukončující mimo dvě rozsáhlejší práce: „Tři cesty" (z r. 1890) a „Strasti" (z r. 1896), tříšť čtrnácti různorodých drobností z r. 1890. Obě delší práce vynikají rázem ryze Heritesovským; bedlivým a účasti plným pozorováním autor stopuje a zaznamenává podrobně všední život — a z řetězů podrobností, na pohled všedních a malicherných, roste plasticky lopotná svízel života malých, neznámých lidí, zanechává hluboký dojem a zúrodňuje v duši čtenářově soucit k nejbližšímu, takořka mizejícímu okolí. Ostatní soubor drobných prací zahrnuje poetické passáže, ironické črty, povídky příležitostně vzniklé i jemná pozorování. Silnou působivostí vynikají mezi nimi „Požár na samotě", přejemná kresba „Tatínek s maminkou" a „Sedmero skutků milosrdenství". Všecky mají milý, osobitý ráz svého autora, s nímž současně si přejeme, aby záhy sám mohl dílo svého života upraviti v definitivní formu a uzavříti je knihou pamětí — neboť zajisté právě paměti zaznamenané tímto poctivým perem budou věrnými dějinami naší doby.

Kaz.

*

Jos. Č. Havlín: *Mosaika.* Povídky. V Praze, nákl. J. Otty. (Laciné knihovny národní sv. 247.)

První samostatný debut mladého autora. Skutečně pouhá mosaika prací nahodile seřazených, jak po různu vznikly, bez vnitřního pojítka obsahového, bez velkých nároků; ale knížka je pro vývin vloh autorových slibná bystrostí postřehů a již osobitým způsobem jich vyjadřování. Autor hýčká své postavy tak, jako ony své miláčky, má vroucí účastenství s jich osudem, které tu soucitně, onde škádlivě a s humorem vypátral za jejich maskami běžného života, na pohled všedními. Všímá si maličkostí a dociluje malebnosti podání vypravuje o nich s radostí vynálezce odlišného stanoviska.

Svým úsměvem a svými lichotkami staví v zajímavé světlo příběhy, jednotlivci v životě katastrofální, celku lhostejné, protože běžné. Milá a důvěru vzbuzující knížka. *Kaz.*

*

K. Vika: *Na regulaci.* Povídky o bratráncích. Nákladem autora v Praze II., Salmovská 2003. Stran 244.

Osm povídek Vikových, jichž hrdiny jsou „kdysi lidé", bratránci, trhani, odcházející s podzimkem jako tažní ptáci někam do kraje a vracející se s prvním rozpukem jara na regulaci říčního koryta, politováníhodné bytosti, blížící se zarputile svými primitivními žádostmi a uměle probuzenými pudy úrovni pračlověka nebo zvířete, osm hlubokým soucitem prochvělých kapitol, vypravovaných s nevšední vskutku zručností, ale prostě a upřímně, přečtete jistě se zájmem. Bratránci Vikovi — oproti módním teď příběhům ze života na půl ztracených existencí (nemine týdne, aby se neobjevily na knihkupeckém trhu publikace tohoto genre) — jistě žili tak, jak byli zachyceni se svými útrapami i radostmi: jejich nevybouřené ještě smutky, jejich znetvořující, zoufalá, vražedná a snad jen tím léčivá příchylnost k alkoholu, v němž ony děti neštěstí hledají zapomenutí svých příkrých osudů, jich touhy, tak náhle někdy vytryskující ze zdánlivě klidných, ale ne zcela zjizvených hladin odumírajících duší, jako násilně uniklý projev zapírané, nadprůměrné intelligence, to vše, zdá se, přišlo z bezprostředních poznatků a bystře soudného vnímání. Nejhodnotnějšími z povídek jsou črty: „Jak přišel tyfus" a dramaticky vyhrocená „Pohádka". Dobře vykresleným obrázkem „Tonův Tygr", ač — i ostatní partie jsou knize i autorovi ke cti. Naše původní „bosácká" prosa je tedy o jedno vskutku hodnotné číslo inventární bohatší. *-fer*

TÝDEN.

* Zítra, 18. t. m. oslaví padesáté narozeniny vynikající německá spisovatelka a básnířka Ricarda Huchová, známá i u nás poulární řadou novell a hlavně svým románem vydaným u Ottů „Z vítězné uličky". Paní Huchová (vlastně Ricarda Ceconi) je doktorem filosofie, prožila studijní léta ve švýcarském Curychu, ač je rodem z Brunšviku a uvedla se v literatuře silným renaissančním dramatem „Evoe!" počátkem devadesátých let. Jako básnířka má silný sklon k romantismu, jako novellistka je vyslovená realistka s romantickými zálibami. V Německu si váží i její činnosti essayistické, v níž vynikla zejména duchaplnými knihami o rozkvětu i úpadku romantismu. V jejích žilách koluje hojně italské krve, která je patrna i v rázu a zálibách její tvorby, často i v námětech jejích literárně kritických studií („Aus dem Zeitalter des Risorgimento", 1908; „Leben des Grafen Federigo Confalonieri", 1910 atd.).

*

* V neděli 12. t. m. byla odhalena na rodném domku v Čížkově u Pelhřimova obnovená pamětní deska předbřeznovému spisovateli Františku Jaromíru Rubšovi péčí odboru Národní Jednoty Pošumavské v Nové Cerekvi a péčí intelligentních kruhů pelhřimovských. Slavnostním řečníkem byl delegát spolku Máje spisovatel Fr. Sekanina.

*

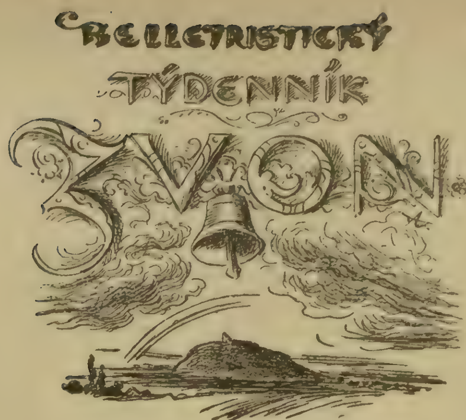
* Remy de Gourmont ve svém článku v „La France" konstatuje, že ve francouzském románě zavládla nuda. V článku svém „Sur notre actuelle littérature trop sage" praví, že román stává se víc a více nudnějším, neboť co začal čísti, vždy znaven odkládal. Namítne se mi, praví, že znám příliš látku antického románu, nemám romantiky v duši, a proto nemůže se mi román líbiti. Avšak většina románů, o nichž mluvím, nedotýká se ani lásky. Ba i záliba nebo stín tělesnosti je v těch románech věcí neznámou. Románopiscům těmto schází vědomí skutečného lidství. Mají duši seminaristů, přemoudřelých moralistů, mají duši bez vzletu, poddajnou. A to na výsost. Jaký zisk, bude-li hodně lidí toho druhu, hodně duší moudrých, neodlišných! Mají-li ti lidé takové nadání, však potom nemají psáti romány. Jsou jiné pro ně obory, třeba kritika nebo badání o korýších. Jsou přece knihy doznávající souhlasu Akademie, i znamenité ceny se pojí s nimi a nebylo k nim potřebí rhetora, ni špetky obraznosti. Tam jsou často předmětem otázky hry, školácké intriky, malichernosti, nebo vyčtená pozornost. Netřeba se starati o buben hvězdičky*) v katalogu, aby se vědělo, co smí se dáti každému do ruky! Avšak ti, kteří náhodou ni za tou negativní ctí se nehoní, nebývají vzrušeni ničím, protože předem nedostává se jim zkušenosti tak, jako se jim nedostává ohně. Obyčejné bývají zpozdilí a vždy zasmušilí. Potrvá-li to, román klesne do propasti, jejíž literární genre nikdy se nepovznese z nudy. R. de Bury v revue „Mercure de France" podotýká k tomu: La morale à tirer de cette critique, c'est qu'avant d'écrire un roman il faut le vivre. Uvádí jistou situaci z divadla, kdy dva mladí spisovatelové psali román a snažili se napsati: krásné fráze pro potomstvo. Hle, končí poznámku, proč naše románová literatura je — němá. *K. V. H.*

*) Franc. knihkupecké katalogy označují hvězdičkou díla a rozlišují četbu pro každého, lekturu choulostivější, nebo pro mládež.

V Praze, dne 17. července 1914.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Zodpov. redaktor a vydavatel: Fr. S. Procházka. — Nakladatel: Česká grafická akc. společnost »Unie« v Praze.

Tiskem »Unie« v Praze.

F. X. Svoboda:

Z LESŮ ZAZNÍVÁ ZPĚV.

(Pokračování.)

XX.

O půl dvanácté přijeli do Dobříše. Bylo teplo. Vystoupili v postranní uličce u přízemního domku, pokrytého révou, v němž nadlesní Vrána na odpočinku svém žil. Pokoj jeho obrácen byl k východní straně do širokého sadu se starými hrušemi a jabloněmi. Druhou část domku obýval pensista Šrámek, bývalý knížecí šafář, s druhou ženou, mladou přičinlivou bytostí, vždy veselou a čilou, jež nadlesnímu posluhovala i vařila. Tereza věděla, že byl otec náležitě ošetřen a nikdy ho nevábila k sobě. Věděla, že by mu bylo teskno po domově. Jemu se skutečně všude zastesklo po lesích a po hrobě ženině. Odjížděl i z Prahy týž den, bylo-li mu nutno zajeti tam pro něco.

Šrámková vyběhla Tereze i Miladě naproti. Šalvěj vybíral z kočáru různé drobnosti. Pospíšil pak za dámami do domku a do veliké světnice, páchnoucí chvojí a spálenými voskovicemi. Uprostřed na úzkém stole v černé rakvi, dosud otevřené, oblečen do mysliveckých, svátečních svých šatů, v nichž ještě před týdnem byl na velké, ležel stařičký nadlesní, nezměněn, s úsměvem, jako by tiše spal. Miladě se dokonce zdálo, že dýše. Jen ruce, složené na prsou, držící křížek, příliš byly bledé, nažloutlé a mrtvolné. Tváří obrácen byl k oknům, jimiž viděti bylo k širokému pruhu modrých lesů. Tereza sklesla k zemřelému a objala jeho hlavu s vášnivým zaštkáním. Milada stála bez hnutí. Jen ze zlatých očí jejích svážela se slza za slzou. Šalvěj svěsil hlavu. Nepochopitelné otázky naplnily mu duši. Zdálo se mu, že tichý ten pokoj pln je zvláštního šumění, jež přehlušuje i Terezin pláč. Vzpomněl pak na onen krásný večer, když před několika lety byl nadlesní Vrána v Jindřichově Hradci a v zahrádce u Vajgaru vypravoval o dukátkových očích svého neobyčejného otce, praděda Miladina. V tu chvíli i Milada vzpomněla na tuto povídku a i jí hromadily se v duši složité a temné otázky. Zadívavši se na hlavu dědovu pomyslila si, že on čemusi i nyní od lesů zaznívajícímu naslouchá a v tom okamžení i ona jako by se snažila společně s ním porozuměti nevyslovitelné a neobsažitelné té písni, plné minulého života, plné tajemství a lesního šumění. Zdálo se jí, že smysly její, uchvácené hlubokým smutkem, zaplaveny jsou nesčíslným množstvím událostí, že život její ozývá se v tomto šumivém proudu, že vše splývá nejen s jejím mládím, s jejími sny, s jejími touhami, ale i s představami Věřiných salonů, s cestou do Moskvy a i s tím modrým pruhem širých lesů. Nebylo nikde hrází a nebylo rozdílu mezi dojmy, představami, sny a obrazy, jež nesly se v tomto bezhraničném šumění jejím nitrem. Nemohla mysliti na nic zvlášť, nemohla zalitovati, že nejela do Ruska, nemohla vzpomínati na Thoru nebo Sýkoru, nebo na praděda zpívajícího po lesích, vše bylo totéž, vše splynulo v jeden šumící tok.

Pohřeb byl odpoledne o třetí hodině. Mladší myslivci nesli rakev. Revírníci, nadlesní i úřednictvo knížecí nahromaděno bylo hned za rodinou. Místní zpěvácký spolek pěl cestou písně o věčném životě. Obecenstva sešlo se na sta. Hřbitov byl přeplněn. Nadlesní Suchánek, soudruh Vránův, promluvil nad hrobem několik slov. Ukázal k lesům. „Modrají se kolem

jako veliký věnec," řekl, a v tu chvíli, ač se bránil, podlehl pláči. Z červených očí jeho vytryskly slzy a svezly se do šedivých vousů. Lidem, stojícím na stezkách i mezi hroby, vlhly oči. Tereza omdlévala. Chouzavský revírník Jakeš, vysoký muž s černýma očima, orlím nosem a dlouhým šedivým knírem, první láska její, přiskočil a něžně ji podpíral. „No, no, buďte moudrá," šeptal, ale sám měl rty pláčem stažené. Milada, stojící vedle a dívající se do hrobu na spuštěnou rakev dědovu i na malou rakvičku s kostmi babiččinými, obávala se, že matka padne na hrudy a starostlivě se k ní obracela. Šalvěj stál těsně u Milady a chlácholil ji něžnými poznámkami. Neposlouchala. Na druhé straně stál mladý lesník, jehož tvář ji zajímala.

O čtvrté hodině loučili se myslivci s paní Terezou a zlatookou Miladou na náměstí v jasném slunečním svitu. Mnohé, zvláště starší, paní Králová znala. Šalvěje vše zajímalo; o všem, co viděl kolem, něco věděl. Revírník Jakeš nejdéle prodléval. Tereza ho pozvala, aby k nim přisedl do kočáru a svezl se. Upozornil ji, že je tu s přítelem Malochem, mladým, svobodným revírníkem novoveským, jemuž se musí proto omluviti. Maloch právě přicházel od zámku. Byl to týž, kterého si Milada na hřbitově při spouštění rakve do hrobu povšimla. Vysoký třicátník širokého čela, živých hnědých očí a tmavého knírku. Krok měl pevný, tělo přímé, uniformu vkusně šitou. Zrychlil krok, aby se ještě s paní Královou a její dcerou seznámil. Zelený klobouček na lesklých tmavých vlasech měl mladě na stranu posazený. Těžkou hůl s bodcem nesl na levé ruce. Usmíval se. Zuby měl bílé, rty plné.

Stanul u Terezy a představil se. Přikročil pak k Miladě. Řekl, že spěchal, aby ji ještě spatřil. Hlas jeho zněl jarně, skoro hrubě.

V tu chvíli Milada všecka zrůžověla a oživla.

„Teď o vás pan Jakeš mluvil," řekla a bezpříčinně pohodila hlavou. „Poznal jste to?"

„Chci se ti omluvit," okamžitě promluvil Jakeš, zřejmě vzrušen, „pojedu s milostpaní. Musíš jíti sám."

„Neškodí — neškodí," odvětil Maloch, „půjdu tedy sám."

Milada pohlédla na matku. Ta poněkud zaváhala a podívavši se na kočár a na Šalvěje pronesla přívětivě:

„Svezte se i vy s námi. Pan lékárník na tu hodinku sedne si na kozlík."

„Ano, ano!" zvolala Milada. „Pojeďte s námi!" A obrátivši se k Šalvějovi zašeptala: „Viďte, že vám to nepřekáží?"

„Ach ne, ne, Miládko," odvětil jako ze sna. „Nepřekáží." Vousy kolem úst se mu zaježily.

Maloch se klonil a všechen potěšen usmíval se na Šalvěje. Jakeš pak stále na cosi vzpomínal a stále cosi navrhoval, jen aby Terezu pozdržel. Napadlo ho též, že by měli projeti dobříšskými lesy po hřebenech, aby též Milada a pan Šalvěj viděli rozlehlé ty hvozdy, o nichž dosud asi jen slýchávali. Návrh okamžitě se zalíbil. Za krátko vyjeli.

Šalvěj, sedící vedle přihrbeného vozky na kozlíku, nemluvil. Rozhlížel se po kraji k lesům, jimž se blížili, a stahuje si tvrdý, kulatý svůj černý klobouk až k očím stále cosi nemohl pochopiti a obsáhnouti.

Maloch seděl proti Miladě, Jakeš naproti Tereze. Nemotorná kolena statných forťů neměla místa. Jakeš bručel na těsné kočáry nynější. Maloch se smál a nohy ohýbal ven. Hnědé oči jeho plny byly zřejmého úžasu. Cítil, že ho zapalují utkvívavé pohledy Miladiny. Příjemné teplo vlnilo se mu hrudí, kdykoli oči jeho, udivené a zalichocené, s pohledy těmi se slily. Růžová, čistá a jemná pleť jeho se vznítila. Milada viděla toto jeho rychlé vzplanutí a plna byla zvláštní blaženosti a neklidu i nedočkavosti. Pronášela zbytečné otázky, na něž nečekala odpovědí. Pozorovala Malochovu tvář, zvláště jeho rovný nos s citlivým chřípím a plné, nápadně pravidelné rty. Líbila se jí všecka jeho tvář i zvláštní vůně, kterou cítila z jeho svátečního kabátu.

„Čím to voníte?" otázala se.

Přičichl a zasmál se. Váhal s odpovědí, jako by nevěděl. Pohodil pak hlavou a řekl:

„To je višně. Kabát visí ve skříni vedle višňové hole. Nosím však tuhle, dubovou!" Usmál se, pozvedl hůl a opět ji za sebe položil. Ohlédl se na Jakeše. Ten zapovídal se s paní Královou o minulosti, o tom, jak ji tehda miloval, i o lidech, kteří již zemřeli. Tereza oživla a vyptávala se. Maloch vida, že si jich nevšímají, obrátil se k Miladě. „Slečno," řekl, „chtěl bych vás voziti našimi revíry, ale ne v tomto kočáru a s těmito koníky. Musil by to být lehký, lesklý vozík a musili by býti do něho zapřaženi ďábli. Letěli bychom těmi silnicemi jako diví!"

„Kam? Do pekla?" otázala se s úsměvem upřevši své nazlátlé oči v jeho zhoroucněný zrak. „Přímo do pekla?"

„Do mé myslivny na čaj, anebo k Jakešovi na kávu.“

„Má pan revírník Jakeš dcery?“ otázala se neodvrátivši pohledu.

Maloch přimhouřil oči a svěsil hlavu. Milada pochopila, že má Jakeš dcery a že nejsou hezké. Přejela si rukou čelo.

„Mám u myslivny velikou ovocnou zahradu. Mnoho třešní a sliv!“ prohodil Maloch pozvedaje opět hlavu. „To mám já!“

„A co ještě? Maliny taky?“ ptala se s úsměvem. „Či máte snad okurky?“

„Odvážné pytláky. Před týdnem mne chtěli lapit, svázat a nechat na pasece.“

„Ach, těch bych se bála! Nemáte-li tam něco lepšího, sotva bych s vámi na tom ďábelském kočárku jela.“

„Ještě něco tam mám!“ zašeptal významně. „Báječné měsíčné noci!“

„Ty jsou všude!“ zvolala. „A možná, že krásnější než u vás. Ale vy asi chodíváte večer v lesích a zpíváte, ne?“

„Proč bych zpíval?“

„Aby vás dívky ve vesnicích slyšely. A což kněžna? Nepřijíždí na koni do vašeho revíru?“

„Naše paní kněžna nemiluje honů. Věnuje se dobročinnosti.“

Vjeli do lesů. V levo hromadilo se as dvacítileté, husté smrčí, v pravo zvedal se vysoký jedlový les se zelenými travami a listnatými chomáči podrostů. Slunce nížilo se již ke hřebenu, obzory nepatrně zrudly, vzduch ochladl. Jakeš s Terezou umlkli. Mlčeli i Maloch i Milada.

„Pane lékárníku, jak se tam máte?“ otázala se Tereza po chvíli pohleděvši vzhůru ke kozlíku. Lékárník se poněkud pohnul.

„Dobře,“ odpověděl mrzutě a nerad. „Dívám se. Krásné je to!“

Milada se pozvedla a stojíc v kočáře uchopila Šalvěje za hlavu, jako by mu ji chtěla utrhnouti a odnésti.

„Báječně je tu, viďte!“ zvolala živě. „Báječně, jako na neznámém světě!“

„Je, je, pěkné je to — pěkné!“ odpovídal. „Krásné lesy!“ Snažil se vyvléci hlavu z jejích rukou. Klobouk mu padal.

„Tamhle se podívejte, v levo přes ty smrčiny!“ řekla vzníceně ukázavši k vysokým dubům, nakupeným před strání.

„Dobře, dobře,“ pronesl nelaskavě, což ona však necítila, a schouliv se hleděl upřeně před sebe na silnici jako zařezaný.

Milada usedla a pohleděvši na Malocha usmála se. Tvář jeho zdála se jí krásná, plná vzrušení a zanícení. Ulpěla pohledem na jeho očích a vlna blaženosti, již nemohla ani přemoci, ani zatajiti, nesla se její tváří.

„A s těmi pytláky nežertujte!“ řekla náhle, až starostlivě. „Co jste říkal? Že vás chtěli svázat?“

„Ano, číhali na mne, přísahali, že mi to provedou, že mne prý svážou do kozelce a pohodí na pasece. Třikráte mi to oznámili. Jedno psaní položeno bylo na okno mého pokoje, jedno leželo na pěšince k čihadlu a jedno dokonce zastrčeno bylo za mým kloboukem.“

„Za kloboukem? Jako péro?“ podivila se Milada. „Jak je to možná?“

„Nevím!“ odvětil pokrčiv rameny. „Bylo tam.“

„A kdy? Když jste chodil po lese? Nebo v noci?“

„Ráno jsem vyšel, za kloboukem nic. V poledne jdu a za pentlí psaní. Jak se tam dostalo, nevím.“

„To je nemožné! To je nemožné! Snad jste někde usnul, nebo zašel do hostince.“

„Ani to, ani to. S lidmi na pasece jsem mluvil. Tam asi se to stalo. Pytláci některého navedli.“

„Vyšetřoval jste to? Přiznali se?“ ptala se zvědavě.

„Ach ne!“ zasmál se. „Druhý den přišel jsem na paseku opět s tím psaním za kloboukem, jako bych o něm nevěděl a vůbec ho byl nečetl. Týden jsem tak chodil. Bavilo mne, jak mne pozorovali.“

Miladiny oči leskly se jako červánky.

„Prosím vás, nežertujte s takovými lidmi,“ řekla vážně. „Maminka mi povídala, čeho se odvažují!“

„Já jsem jim na ty dopisy odpověděl!“ zasmál se. „Věděl jsem dobře, od koho jsou, znám všecky srnce, ptáky a pytláky.“

„Vy jste jim odpověděl?“ užasla Milada. „Odpověděl? Dopisem?“

„Ano, poslal jsem každému v obálce brok, jediný srnčí brok s poznámkou, že mu to semeno zaseju, přijde-li svazovat hnáty do otýpky.“

„A nebojíte se, že vás chytnou a že se vám pomstí?“

Usmál se nepatrně a zahleděv se jí do očí prohodil:

„To je ta rozkoš, slečno, jít mezi noži a na žádný nešlápnout, o žádný se nepořezat. Nebojím se! Víte, mně les poví ihned, je-li v něm cizí člověk. I houština mi vyzradí, skrývá-li se v ní někdo. A pak, myslivecké oči otáčejí se kolem hlavy až do zadu. Mimo to — taková výmluvná odpověď, jakou jsem jim poslal, taky je trochu zaráží.“

Milada se srovnala, napřímila v zádech a rozzářenýma očima hleděla po lesích. Povšimla si pak Šalvěje, podivně na kozlí-

ku schouleného. Povstala a opřevši se o jeho ramena zašeptala mu do ucha:

„Nebuďte stále tak tichý, jako by vás něco trápilo! Buďte veselý! Budete-li, učiním vám něco po vůli. Ano? Já tedy do Ruska nepojedu. Slibuji vám, že ne. Neříkejte však nikomu o tom ani slova! Nepojedu!“

Šalvěj se neohlédl. Potřásl jen hlavou, stáhl obočí a prohodil:

„Dobře, dobře, nepojedete do Ruska, nepojedete!“

Usedla živě a opět se s Malochem bavila o lesích. Ukazoval jí Vysokou jedli, průseky, palouky, staré buky. Kočár rozséval své droboučké hrčení do okolních hvozdů, slunce již zapadlo, bělostné páry zvedaly se nad pasekami a loukami. Dámy schoulily se do plaidů. Jakeš všechen byl roznícen vzpomínkami: „Ach, bože, ach, bože, to byly jiné časy!“ povzdychával. Nemohl ani pochopiti, jak se všecko sběhlo, jak se stalo, že této milé paní nedosáhl, že se oženil s dcerou hostinského z Mníšku, že má tři neduživé, mrzuté dcery a nezdárného syna, že žena trpí záduchou, že je v zádech zkřivená a zhubenělá. Tíha těchto myšlenek jako by v tu chvíli všecka naň dolehla. „Ach, bože, ach, bože, to byly jiné časy!“ opakoval opět a opět.

Od hřebenů sjížděli silnicí neobyčejně starými a pěknými lesy jedlovými do chouzavského revíru. Jakeš vybízel Terezu, aby zůstaly s Miladou u něho v myslivně. Mluvil horlivě, vášnivě, vytrvale. Šedivý knír jeho poletoval u rozkřičených úst. Každou výmluvu zuřivě ubíjel. Sliboval příjemné teplo, veselé povídání, zajíce na smetaně. Snažil se Terezu přesvědčiti, že bude zdrcen, zarmoucen, ba ubit, nesplní-li jeho přání. Bránila se, ale konečně svolila, že aspoň na hodinu se na Chouzavé zastaví. Rozradoval se a vroucně děkoval. U myslivny kočár stanul a všichni vyskákali. Narovnávajíce se šli do rozlehlého stavení. Zde však od služky zvěděli, že paní fořtová se slečnami je v Mníšku a že pokoje uzamkla. Přijdou prý až k sedmé hodině. Jakeš zbledl a všechen se třásl. Rozláteřil se. Služka stála před ním červená jako rak. Krčila rameny a cosi zbytečného stále mluvila. Tereza nešťastného revírníka těšila, Milada a Maloch se smáli, Šalvěj hleděl zarputile kamsi na zamlženou zahradu, přivíral víčka a zatrpkle se usmíval.

Jakeš, rozmrzen touto nehodou a rozhněván na ženu zvolal:

„A já si taky odejdu! Pojedu s vámi do Mníšku a třeba až do Prahy!“ A pohodiv hněvivě rukou pokynul, aby šli za ním. Zdálo se, že vyrostl. Byl až modrý.

Vstoupili opět do kočáru a vyjeli. Maloch upozornil Miladu, že za chvíli na císařské silnici vystoupí.

Neřekla nic, ale tvář její, plná mladistvého rozechvění, nápadně se proměňovala. Pohrávala si s náramkem, slunečníkem a malou kabelkou, na řemínku přes rameno zavěšenou. V kabelce měla zápisníček s vonnou koženou vazbou. Nahlížela do něho. Vytáhla i tužku, jako by si chtěla něco zapsati, ale nenapsala pranic. Z kabelky vyčuhoval šáteček a nevelký, pomačkaný dopis jakýsi.

„To psaníčko bych chtěl číst,“ řekl Maloch dotknuv se ohnutého růžku obálky svými opálenými prsty.

„To?“ otázala se všecka zapálená vytáhnuvši neotevřený dopis Sýkorův, jejž vzala si před odjezdem z domova s sebou.

„Ano, to, to psaníčko,“ pronášel s úsměvem hledě jí do očí. „To bych chtěl číst!“

Ukázala mu, že je neotevřené a okamžitě, aniž co řekla, jala se dopis i s obálkou roztrhávati a po částečkách rozhazovati do příkopu. Cítila, že dělá cosi neobyčejného a oči její, upřené na Malocha, rozzářily se jako měsíc vynořivší se z mraků.

Maloch díval se do nich bez pohnutí. Jen velké, pravidelné jeho rty nepatrně se zachvěly.

Za chvíli, když vyjeli na císařskou silnici, zavolal na kočího, aby zastavil. Políbil paní Králové i Miladě ruku, usmál se na Jakeše a seskočil. Stoje pak vedle kočáru ještě jednou se poroučel. Vše učinil rychle a rozhodně. Šalvěj podal mu ruku, ale ihned se odvrátil. Milada se schoulila do plaidu. Oči její pohlédly v pravo, kudy Maloch právě odešel k Nové Vsi, a pevně se pak zavřely. Říkala si v duchu: „Drahá Věro, odpusť, nepřijedu nyní do Moskvy — stalo se něco překvapujícího. Zamilovala jsem se náhle jako ty, jako Thora, jako May, nepřijedu . . . již ne . . , leda až s ním. Ohromné lesy leží za mnou i kolem mne, ujíždíme z nich, oči mám zavřené.“ Opět a opět slyšela tato slova ve svém nitru, naslouchala jim a v duchu je opakovala. Hovor matčin s Jakešem, ač hlasitý, zdál se jí jako jednotvárné hučení a hlaholení. Jednotlivá slova zazněla jasněji, ale věty stále zanikaly. Nenaslouchala jim. Vlastní nitro její plno bylo uchvacujícího zpěvu, plno slov, plno hovoru, jenž ji opíjel, unášel, okouzloval.

Zdálo se jí, že v rozmluvě matčině s Jakešem vyvinulo se napětí. Zmlkali. Vyrušovalo ji to.

Otevřela oči. Bylo již šero. Matka, ukryta v plaid, položena byla nazad. Jakeš opřen lokty o kolena držel si hlavu

oběma rukama a vzlykal. Zdál se nápadně veliký a ramenatý. Šalvěj na kozlíku vytrvale mlčel. Přivřela pozvolna oči. „Ach, Věro, dnes, dnes objevil se smělý, krásný...“ znělo jí v duši, a široké, modré pruhy hřebenů lesních kupily se kolem ní. Naslouchala. Od Nové Vsi jako by znělo zpívání. „Kam letí dítě s růží v ruce?“ napadlo ji zašeptnouti, aniž věděla proč a v jakém smyslu.

(Pokračování.)

Fr. Wenig:

ZE STARÉ ŠKOLY.

(Pokračování.)

Začal na ně hráti r. 1821, kdy byly postaveny, náš děd, po něm náš otec a později bratr Josef; hráli na ně plných 72 let. — Na levé straně, ajta, *Pellák* „z Kamence“ (Kamenice Horní), vůdce a zpěvák svatohorských procesí. Předzpěvoval také v kostele přede mší a při mši k malé radosti našeho otce a pěkný zpěv věřících vřeštivým hlasem přehlušoval. Usadil jsem se pak na několik okamžiků do vysoké lavice, kde jsem s bratrem Janem a jinými sedával „u sekundu“. Ano, až k tympanům jsem přikročil. Ty tloukl starý „valdhornista“ Heinz. A trochu si jen tak prsty pobubnovav, pohnut a potěšen jsem odešel.“ —

Každou třetí neděli byla velká mše ve filiálním kostele v Lohové, větší vesnici na jihu od Stankova. Tam vypravili jsme se vždy hned po ranní, nesouce kalich a patenu, kterých filiální kostel neměl, ve zvláštním dřevěném pouzdře. Toto pouzdro upadlo kdysi jednomu z bratří na Lohovském vršku a kutálelo se i s kalichem až dolů „do rochce“ (rokle). Při tom víko pouzdra značně se porouchalo, a od té doby vždy, kdykoli jsme se vypravovali ke mši do Lohové, dostávali jsme na cestu připomenutí: „Pozor na kalich!“

Do Lohové chodíval vždy otec a neposílal za sebe pomocníka, poněvadž na tamní positivek (malé varhany bez pedálu) nedovedl nikdo zahráti než on; měltˇ positivek mnoho nedostatků: scházely některé píšťaly i klávesy, a měchy, jež byly umístěny na vršku, strkaly se dvěma hůlkami do výšky a jen jsi povolil, spadly hned dolů, při čemž to ve varhanách chrčelo jako v nitru umírajícího souchotináře. Varhaník i kalkant (šlapač, zde vystrkavač měchů) se tu obyčejně zpotili a pan páter Hájek, kdykoli otec při responsoriích „hledal tón“ a ten vysoko zapištěl, škubl pravou nohou, jako by byl naboso šlápl na rozbitou láhev.

V lohovském kostele čteny častěji také černé mše za zemřelé ze zámožnějších rodin. Po takové mši rozdávaly se před kostelem „špandy“, bochníčky chleba, žebrákům, kteří přišli do kostela. Také nám ministrantům dostalo se obyčejně špandy, kterou jsme si odnášeli s nemalým uspokojením.

Do Lohové chodívali jsme velmi rádi, zvláště na pout, která se tam slavila v neděli po sv. Jiljí (dne 1. září) s takovou okázalostí, jako nikde jinde. Bývali jsme tam s otcem a panem páterem „u Kubánků“ výborně pohoštěni; panímáma Konášová byla znamenitá kuchařka a při odchodě dala nám ještě uzel koláčů.

O lohovské hospodě jsme si vypravovali, že jsou tam rozsáhlé sklepy a chodby a stará hluboká studna s poklady. Později dal majitel hospody studnu hledati a skutečně na ni přišel; pokladů v ní nebylo, ale hojně starých zbraní a ostruh. Nyní známe i osudy lohovské tvrze, která na místě hospody stávala.*)

*

O velkých svátcích, zvláště Božích hodech, provozovány na kůru figurálky. Na varhany při tom hrával obyčejně pomocník Brázda. Zpěv obstarávali zpěváci a zpěvačky, otcem vycvičení, a vypomáhal při něm i pomocník, který sedě při varhanách, současně zpíval tenor nebo bas; tehda se jednotlivé hlasy tak přísně nerozlišovaly jako nyní, nýbrž každý zpíval podle potřeby kterýkoli hlas.

Hudbu na nástroje měl na starosti rod *Lochnerů.* Ti byli svým povoláním obuvníci, ale hlavně muzikanti. Jako se o Češích po válkách husitských říkávalo: Co Čech, to hetman, tak platilo o Lochnerech: Co Lochner, to muzikant. Byly jich tři větve: Pučelíci, Majrýci a Pandičáci. Kromě Lochnera jiného k sobě nepřipustili až na Hajncíka a Stengla; *Hajncík,* slul vlastně Heinz, hrál na trubku, o pohřbech s pomocníkem na lesní roh a na kruchtě tloukl tympany; jak již bylo řečeno; obuvník *Stengl,* výborný flétista, měl za ženu nej-

*) Aug. Sedláček, Hrady, zámky a tvrze království Českého, díl IX., str. 114 a 115.

mladší matčinu sestru Annu, velmi hodnou a nám všem milou.

Ti všichni tvořili muzikantskou kapelu, kterou řídil Honza Majrýk. Ten však požíval malé důvěry u svých kolegů a dávno již byl v podezření, že rozděluje vyhrané peníze, pamatoval hlavně na sebe. Konečně to při bohaté svatbě ve Lhotě u Merklína prasklo a kapela se rozpadla ve dvě, Majrýky a Pandičáky, jméno Pučelíků pak zmizelo. Majrýci a Pandičáci od té doby se potírali jako Montecchi a Capuletti a nechtějíce se vůbec nikde stýkati, přestali účinkovati i na kůru.

„O figuralních mších,“ napsal bratr Alois v jiném listě, „hrával tatínek na housle, vše obzíral a na všech stranách když k nějakému solu došlo, pomáhal. Kolísající sbor rozhodným zakročením vždy přivedl zase do pravých kolejí. Při houslích zároveň po celou mši z paměti zpívával bas, tenor, alt a pokud hlas stačil, i na diškant pamatoval. Před prefací housle na hřebíček u svého pultu zavěsiv, za varhany usedl, zpěv u oltáře tichounkým rejstříkem doprovázel a do průvodu tolik ozdůbek přidělal, že hlas kněze ve zpěvu nejistého jen tak, jak se říká, jako na vodě ku předu se nesl. I jest s podivením, že na klaviatuře s klapkami na všecky strany rozviklanými, na povrchu do tvaru kávových lžiček samým hraním vytlučenými něco takového mohl provésti. Též po pozdvihování, o mších důležitějšího významu, zahrál rád nějaké líbezné adagio nebo reprodukci oblíbeného nápěvu, jejž si pro varhany upravil.“

*

Starého církevního zpěvu chorálního, jenž nyní do kostelů i na venkově se zavádí, tehda neznali, a mohu dáti ujištění, že věřící ve venkovských kostelích při tehdejší hudbě, byla-li řádně prováděna, bývali mysli více pozdvižené, než jsou nyní při ponurých chorálech, pro něž nemají porozumění.

Sotva najdeš nyní v kostele tolik radostivé zbožnosti, jaká bývala u nás o jitřní, když v české mši pastorální zazněl zpěv dívek: „Sláva na výsosti Bohu, pokoj lidem dobré vůle,“ a otec na to zapěl: „Čí to hlas s výsosti? Co dává k známosti, dává k známosti?“ načež pomocník Brázda v tenorovém solu odpovídal: „Andělé v nebesích líbezně zpívají: Sláva na výsostech Bohu velikému volají.“ Tu radost shromážděných věřících a nadšení nad příchodem Kristovým zjednaly si průchod, když po ukončení mše zaznělo v celém chrámě jako z jedněch úst: „Narodil se Kristus Pán, radujme se!“ mezi jehož jednotlivými strofami napodobil otec na varhanách dudáčka hrajícího v Betlemě malému Jezulátku.

*

Z letních svátků nejvíce nás zajímal *Den Božího těla*. Průvod, jenž o tomto svátku koná se pod širým nebem, byl střídavě jednoho roku ve vsi, druhého v městečku. Listí puškvorcového, kterým o průvodě pokrývala se cesta, poskytovala hojně tůň na městecké louce.*)

Za veliké vyznamenání platilo tehdy u nás nésti o Božím těle při průvodu nad knězem baldachýn a za všecko na světě nebyl by se nikdo vzdal toho úřadu. Sestárli mnozí v něm a dokud jen mohli se hýbat, často již s velikými obtížemi, dostavili se k baldachýnu. Řeklo-li se o někom, že baldachýn již neponese, věřilo se, že nevydrží do Božího těla.

Slavnost Božího těla působila vždy mocně na mysl věřících a povznášela ji k pobožnosti. Oč byla by působila mocněji, kdyby modlitby a zpěvy, které při ní konány, byly se děly jazykem *mateřským*. —

Velmi oblíbeny byly u lidu také průvody do polí o *Křížových dnech*. U nás chodilo se v pondělí do polí u městečka, v úterý do polí u vsi a ve středu do Lohové, kde se průvod stankovský sešel s průvodem lohovským a pobožnost zakončila se mší v tamním kostele. K radostné náladě přispívala tu probouzející se příroda jarní, jásavý zpěv skřivánčí a patrně také okolnost, že litanie a modlitby konány při těchto průvodech po česku.

*

A ještě o slavnosti všech věrných *dušiček* budiž tu promluveno, třebaže náleží k nejznámějším svátkům církevním, a žáčkové i odrostlí studentíci každého roku na podzim skládají o ní popisy a úvahy plné melancholických reflexí. Bratr Alois poví vám o ní přece něco nového. Napsal:

„Vzpomínám často, jak nás ten den všecky ve staré škole vzrušoval. Tatínek dva až tři brky, pro trvanlivost krutí brky, dávno napřed k zapisování dušičkového modlení si připravil, a též o „svíčičky“ dávno bylo postaráno. Ty objednala matka z Týna. Pan farář neopominul dodati včas do školy dlouhé pruhy papíru „na modlení“. Nu, a pan Brázda, ten již časně zrána v napiatém očekávání u nás ve

*) O této tůni vypravovalo se, že nemá dna a že v ní žijí líni neobyčejné velikosti, ale chytati je jsme se báli; mělať tůň cosi tajemného a „mužíček“ (hastrman) prý ji často navštěvoval chodbou z řeky sem vedoucí.

velké sednici se procházel, zticha si pohvizdoval a z březovky vydatně se posilňoval a občerstvoval.

My hoši v předvečer Dušiček svíčičky jsme přepočítávali, vytahujíce je z objemných snůpků. A bylo to nějakého odhadování, co se vytěží; nabízelyť se lidem ke koupi u malého stolku v sednici nebo „v domě“ (v síni) anebo na zápraží (na záspi).

(Pokračování.)

✱

Emil Tréval:

ROZPUK.

(Pokračování a dokončení.)

Pustil jsem zbraň a vyběhl. Prchal jsem návsí a pak polem. Za mnou byl křik, děs a krev. A šlehání přes běhuté svaly. Řítil jsem se vpřed. Za mnou to pomlaskávalo, jako když koně pobízíme k zrychlení tempa trysku. Přeskakoval jsem ploty, běžel po mezích, pádil mezi úzkými řádky bramborů. I vodou jsem se brodil.

Potkal jsem lidi, ale nerozeznával. Něco na mne volali. Ale uhýbali se mému náběhu.

„Sám si to udělal!“ Takového něco jsem křičel. A dále mne to hnalo, cestou, necestou. Pud utéci něčemu, neslyšeti, neviděti lidi, co nejdále od něčeho utéci, zhasiti světla co nejšíře v okruhu, otočiti se mlhou, zmizeti v neproniknutelnu. Abych byl jist před útokem. Zavíral jsem oči neustávaje v běhu, padal jsem na nohy s vysokých břehů, až morek se mi v kostech otřásal a šplhal zase po srázech, po drnu, listí, po drolící se skále.

Napřed prchal jsem ze strachu, abych uniknul zkáze. Své zkáze, svému trestu za zločin. Zapru vše a zachráním se! Později přestal jsem se báti o život, ale hnal jsem se za jakousi myšlenkou, která znamenala dovršení všeho. Ale myšlenka byla rychlejší než můj úprk, stále ubíhala přede mnou a já se bál, že ji ztratím z dohledu. A nesmím ji ztratiti!

Z úpalu otevřených míst, jakéhos krvavého úpalu, zapadal jsem do hlubokých stínů lesních, kde páchlo to zatuchle krví a práchní. A siličně, jako z čerstvě natřených rakví. A zase štípal mne prach silnice, vdechovaný otevřenými ústy, pak žbluknul jsem oběma nohama do mokřiny, podemílající sytě zelenou trávu. Shýbal jsem se, nabíral vody do dlaní a přejížděl líce. Divil jsem se, že nesyčela, jak se žhavosti mé dotkla. Nebylo ve mně pout, vše rozvázáno, rozlito, každá myšlenka rozsekána na drobné kousky, vše se potácelo přílivem, odlivem, vírem a závratí. A vše kolem rychle se měnilo, jako by někdo otáčel kaleidoskopem.

Smrákalo se, či byl to optický klam? Oslnivé blesky chvílemi zatryskly, či narazil jsem hlavou o kmen, o telegrafní tyč? Už jsem nikoho nepotkával. A věděl jsem, že nepotkám. A potkám-li, neuvidím. Něco mne obklopovalo, isolovalo, odpuzovalo vše ode mne. Mluno? Kainovo znamení? Čidla má už dávno ochabla a co mne pudilo, zároveň i chránilo.

Krvavé pablesky míhaly se kolem, v čich bily děsné zápachy, jako od hnijících hub. Až oči prohlédly ze své slepoty. Byl jsem na bojišti balkánském, plném puchu mrtvol. Dozuřila ohromná bitva. Roztroušené bílé lístky, na nich 3000, 7500, 22.000. To značilo padlé. A jiné lístky žen, otců mrtvým milencům, mužům, synům. Mouchy masařky kroužily mi kol hlavy. Napasené, rozkoší bzučící nasedaly do vlasů, lípaly se, zanechávaly trus. Veliké mouchy, se zlatými břichy, takoví finančníci zbohatlí z mrtvol. — Kroužily, cítíce ještě u mne krev. Slepovala mi prsty. Otřel jsem dlaně o listí. A zase sáhl na hlavu. Pálila. A zase mám na rukou krev. Rozedřel jsem si dlaně v houští? Neb potřísnil je krvavníky? Kvetly všude, plevel mizerný! Ale dlaně nebolí, jen hlava.

Zas a zase je otírám a zas a zase jsou krvavé. A na lebce to mokvá, lepí, štípe. Nyní poznávám, že jsem zraněn. Ne hluboce, jen proťatá kůže. Ani nevím, kdo mi to učinil. Asi on. Ano, s hlavy kanula krev, přes líce stékala a prachem se spekla. Klobouk jsem ztratil. Či neměl?

Chtěl jsem se otřít, ale spěch nedovolil. Ku předu! Pryč! Ani vteřiny otálení, ani okamžik oddechu, oči vylézají z hlavy, aby neztratily prchající myšlenku!

Byl jsem jediným akkumulátorem a každým krokem jsem se vybíjel. Kdybych stanul, rozmetaly by mne volty výbuchem. Útěk údů, zánik rozhledu, naprostá nepřítomnost myšlenek, hučení všech věcí ubíhajících vzad. Není pocitu času, tmí se, hvězdy svítí, slunce vychází, měsíc zapadá. Není odpočinku, není únavy, není spánku. Jen vír a kolot.

Síly vzrůstají, skoky mé se dlouží, jako ve snách, kdy zdá se nám, že odrážíme se gummovými patami od země do výše a dopadáme zase v parabolách padesátimetrových. A sotva dotkneme se země, už znovu nás to vymršťuje, k novým obloukům. Překážek není.

I já přehoupl se lehce přes ohradu panské obory a dupotal mezi vějíři osladiče a borůvčím, klopýtal přes vršky mravenčí a přes kořeny, ale nenarážel už hlavou o kmeny. Provlékal jsem se jako had, viděl jsem ve tmě jasně, jiskřivě, čísti bych mohl. Prázdná výduť šířila se kol mne a já letěl prudkostí vystřelené koule, pronikal jsem vše, prostor, čas, noc i den. Zase vysvitlo slunce. Cáry oděvu prosvitala má rozdrásaná kůže. Jen punčochy, nepromokavé punčochy držely v rozbitých botách juchtových.

A už zase jsem rozeznával lidi. Sem tam někoho. Pak jsem se vždy skryl. Byl to nepřítel. Snaží se o mé hrdlo — a život mám jen jeden. Nic více. To jediné držím a nevydám. Cvrček zpíval to v mém uchu. Týž cvrček, jenž rozkousával mé myšlenky. Svým hlasem je stříhal. Braň se! zněl úlomek myšlenky. Ulom si obušek! druhý kus myšlenky. Nehty, zuby, jsou také zbraň! A zamával jsem vytrženým kolíkem borovým. Běda tomu, kdo vstoupí mi do cesty! Rozbiju, lebku rozbiju! Jen ta žízeň kdyby nebyla! Brodil jsem se vodou, pil a chladil hlavu, promýval zalepené oči . . .

„Stůj!" zaznělo pojednou odkudsi z boku shora, z důli, sám nevím, ale zaznělo to silně a ovládavě.

Ztrnul jsem na chvíli. Ale pak jako vymrštěn otočím se. Za mnou vycházel po pěšině lesní ozbrojenec. Hlava jeho bleskotala helmicí, řemení šustělo a železo řinčelo při každém kroku.

Otrok, třeba že ozbrojený. Poskočím na nohy a prchám.

„Stůj!" zaznělo znovu ještě mocněji. Ale skoky mé se prodloužily a zrychlily. Výstřel. Kus kůry z červené borovice přede mnou odlétl.

Obrátím se mimoděk. Četník. I on běží, ale jako buvol, těžce a dupotavě. Upláchl bych hravě, ale pojednou padlo to na mne. Únava, strach, ochrnutí, jako úder býčí hlavy porazily mne na zemi. Zůstal jsem ve dřepu.

Četník přehodil si pušku, kterou dosud držel před sebou a přistoupil.

„Kdo jste?"

„Nikdo."

„Proč utíkáte, když na vás volám?"

„Neslyšel jsem."

„Ani výstřel ne?"

„Ani výstřel ne."

„Co jste provedl?"

„Nic, zcela nic."

„Ani jste nezastřelil člověka?"

„Nikoho. Kdo to tvrdí, lže. Nikoho jsem nezabil, mohu to odpřisáhnout!"

Strašně mi pojednou záleželo na tom vše zapřít, k ničemu se nepřiznat, vytáhnout se z veškeré viny.

Četník si mne jen prohlížel.

„Sám si to udělal," breptal jsem, „tak jako Julča Mladotova v Grošovicích. Ano, zrovna tak!"

„Vy jste Adam Jablonský," řekl četník určitě.

„Žádného Jablonského neznám," odpíral jsem. „Josef Kříž se jmenuji, Kříž!"

„Co zde děláte?"

„Procházím se."

„Půjdete se mnou! Vstávejte!"

„Rád bych věděl, proč bych šel?"

„Nepůjdete-li po dobrém, dám vás odvézti."

„Račte!"

„Mějte rozum! Sebe i mne zdržujete."

„Kde to jsme?"

„Poslechněte trochu!"

Slyšel jsem hluboké, tlumené hučení.

„U šumivého splavu jsme."

Šumivý splav nebyl ani hodinu cesty od Kotoule. Točil jsem se tedy v útěku svém jen do kolečka.

„Už dva dni vás hledáme."

Nyní jsem poznal i četníka. Byl to starý strážmistr Koubek z Praporu. Viděl mi as na očích, že jsem ho poznal. Zasmušil se a změkl.

„Člověče, co jste to vyvedl?"

Hlas strážmistrův byl spíše užaslý než přísný. Potřásal smutně hlavou. Vzpomněl jsem si, že i on má syna na studiích, staršího než já.

Mlčel jsem.

„Můžete vstáti, Jablonský?"

Chtěl jsem, ale nemohl.

„Ještě zapíráte, že jste Adam Jablonský?"

„Nic neříkám. Ale vstáti nemohu."

„Zkuste to!"

„No, nemohu!"

Strážmistr viděl, že nelhu. Váhal, jezdě rukou po řemenu pušky.

„Tak si život zkazit! Kdybych vás byl trefil, měl jste to aspoň odbyto. Co s vámi?"

Neznělo to surově, spíše lítostivě.

„A co s ním?" vyrazil jsem násilně. Hlas mi pojednou ochraptěl.

Četník pochopil, že míním otce a mávl rukou, jako by dělal kříž.

„Už je pochován. Včera tam byla soudní komis. Plíce a srdce. Měl toho dost. Ani hodinu nežil.“

Zaštkal jsem, ale chraptivě jako pes na řetezu.

„A ona?“

„Leží, ale nic jí nebude. Člověče, zdá se, že máte dosud cit v těle. Proč jste to udělal?“

Mlčel jsem. Nemohl jsem ani promluviti, ztratil jsem smysl i hlas. A také vládu celého těla. Všecky svaly těla otékaly a jako zneužité, vysílené dělnictvo stávkovaly.

Plakal jsem. Ale četník se mýlil. Ne pro otce, ale proto, že náhle vyjasnilo se mi, za čím jsem se marně honil, co jsem v rozhodné chvíli zapomněl. Že jsem svůj úkol nedokončil, že jsem dílo zbřídil. Oba dva jsme měli padnout. A zatím já žiji! Jak jsem na to mohl zapomenout? Tloukl bych se.

Co se mnou? Četník má pravdu. Bylo něco logicky nutnějšího po mém činu než sebevražda? Jen tak má skutek můj smysl, když sám výhod osvobození se vzdám. Když učinil jsem tak na vykoupení jiných a sám život ztratím.

Četník mne obcházel, kroutil hlavou, pomáhal mi na nohy, ale já klesal, lámal se a dopadal zas a zase na zemi.

„Nemůžete opravdu vstáti?“

„Vstáti? Ani seděti nemohu.“

A už sem skutečně jen ležel. Každý pohyb i pouhé mluvení působilo mi bolesti, jako by mi do těla nože vráželi. Sípěl jsem. I ta zem, na níž jsem ležel, mne bolela. Šaty se mne padaly.

„Umru!“ řekl jsem a zavřel oči. Cítil jsem, že ztrácím vědomí, umírám . . .

Zcela vysílen a vyčerpán ustal Adam Jablonský psáti. Od rána až do noci seděl shrben nad archy, náplň myšlenek vlévala se do jeho pera, rychlé řádky pokrývaly papír. Zda dostál slovu, danému professoru Babykovi a zdrželivě (snad) podal nejožehavější část memoirů? Neboť na memoiry vzrostl prvotní plán podati jen holý náčrt životopisný. Nebyl s to, aby rozsoudil to a též nebylo to jeho věcí. Odevzdá vše soudci a s tím ať se professor dorozumí!

Nyní je mu vše už cizí, co ve vřelosti nového prožívání ještě před málo hodinami psal, tak lhostejné, že by vše mohl vzíti, smačkati a hoditi na oheň.

Byl už nade vším, povznesl se, cítil to prudce. Ale byl už příliš unaven, aby si to precisoval. A přece duch jeho neseslábl, jen tělo. To žádalo si kategoricky odpočinku. Ruce i záda ho bolely, před očima se mu zatmívalo, na bílém papíře naskakovaly slepé kruhy, jako bubliny deště padajícího do vody.

Po celý den nejedl. Dal se do chleba. Vše ostatní se mu protivilo. Stočil se a rychle usnul.

Ráno nebyl volán k výslechu. Žádal o papír, aby historii svou ukončil. Nebylo toho už mnoho, několik slov. Také cítil, že duševní prameny jeho vysýchají, přečerpal je. Nutno hloubiti. Nevděčná práce v sypké půdě pouhých možností bez pevné opory fakt. Mohl by vlastně už zcela odložiti pero, ale dbal vždy o úpravnou formu svých prací. Vždy protivili se mu spisovatelé, končící své novelly náhle, jen nějakým naznačením, dávajíce čtenáři nemilý úkol domysliti se pravého konce dilemmat. Takové: A dál už nic nevím! bylo mu impertinencí, jako když chůvy vypravují dětem pohádku o pastýři, ženoucím sto ovec přes úzkou lávku, jednu po druhé. A pak řekne, nestoudná, že bude dále vypravovati, až všecky ovečky přejdou.

Tedy k dílu!

Závěrek deníku Jablonského neměl už v jednotlivých částech souvislosti, překypoval náběhy metafysickými, aforismy k věci nenáležejícími. Patrně přetížený mozek vypovídal chvílemi poslušnost a jako kůň pod slabým jezdcem bral udidlo do zubů a plašil se po nepravých cestách. Ke konci zbyl chaos, z něhož pouze několik vět jsem ponechal — na ukázku.

Když procitl jsem z mrákot, jež obestřely mne v onom lese poblíž šumivého splavu, bylo v hlavě mé pusto a ticho. Ležel jsem v nemocnici v Grošovicích kolik dnů, nevnímaje nic, nemluvě. Pak postavili mne jaksi na nohy a převezli do vězení ke krajskému soudu.

A pak přišla perioda hrůzy a muk.

Seděl jsem bez účasti hodiny a náhle jsem se vyděsil. Situace má jako bleskem vždy se mi osvětlila do nejtajnějších podrobností, znovu jsem nenáviděl, znovu zas a zase vraždil a znovu utíkal, nemoha nijak uniknouti na dobro.

A vždy na konec vykmitla ze tmy výsměšná bludička: Proč jsi se nezabil? Ale co se nestalo, může ještě — — Když dospěl jsem k tomu stadiu, zhaslo pojednou vše, zjev, vůle i myšlení a jen hmota zůstala. A civěla. Ale pomalu zažíralo se do mne jakési vědomí a ani ne vědomí jako zloba nad dvojím. Že nejsem už dávno za hranicí, kde myšlení se uvědomuje, a potom že nenastalo osvobození, že počal jsem nevěřiti v osvobozující tendenci svého skutku. Svět dal mi úkol —

svět? Kdo jest to? Svět, který mne bude soudit? Či ten, který mne nechal trpěti?

Ale vždyť je to týž lhostejný nevšímavec! Může býti pokušitel, svůdce, intellektuelní původce zároveň soudcem?

To byl fakt a opovržlivý. Projasňovalo se mi a opovržení mého přibývalo, opovržení ke všemu vůkol, tomu všemu, jehož i já byl součástkou. Vtělil jsem je v mlčení a doufal jsem, že jest to jen úvodem k mlčení věčnému. Věděl jsem jistě, že zhynu. Nesmím, nemohu žíti. Bylo by to nepřirozeno. Tak neb onak, ale zemru!

Pak přišel onen podivuhodný bod — onen okamžik, když zočil jsem ubohou, zakrnělou květinu ve svém vězení. Byla mi zjevem, zvěstováním: Effeta! Kol ní bylo vání a nad ní ohnivý jazyk Ducha. Jako Lazar otevřel jsem oči a vybavoval se ze závinu umrlčího rubáše. Ještě jsem neměl pocitu znovuzrození, ale prolnul mne podiv a jakýsi urovnaný rytmus ponášel mé myšlenky. Zase jsem po týdnech klidně — ne ani klidně — ale vědomě a ovládavě pracoval mozkem a rychlosti i síly myšlenkové práce přibývalo. Dlouhé hodiny zdají se mi letěti, tak jsou naplněny novými představami, potápěním starých a vynořováním nových kontinentů . . . Ohromné přílivy a ještě větší odlivy. Jiné světy se objevují a na nich jiné slunce, jiný vid, jiné názory. A při tom cítím — mám jistotu, že nynější mé smýšlení je jediné správné, ba k situaci mé nutné. Že vše by se bylo vytvořilo jinak, kdyby stvoření pravého Adama Jablonského stalo se o jediný rok dříve.

Proč ne pozvolna, ale katastrofálně jsem byl stvořen? Proč neobjevil jsem sám sebe dříve?

Takový pravý a přiměřený svět pro každého existuje. Kolik lidí však jej nalezne? Myslím, že zdrcující většina bloudí jen životem, na falešných cestách v okolí cizím, že žije nepřirozeně, lživě. Že vrozené schopnosti zakrňují a místo sám ze sebe aby vyrůstal, člověk tísněn je do tvrdé, nepoddajné formy, konvenience, módy, potřeby časové . . .

Nevím, zda dovedu projádřiti, co se mi ještě nepevně v nitru hrání. Vím, že to zhutní a ustálí se co nejdříve. A ztvrdne jako démant, dávajíc životu mému tvrdé páteře, jíž dosud postrádal. Takové zoufalství zocelí člověka nebo ho zničí. Budu vyhořelou lávou, ale zda i na úpatí vysoptělého Vesuvu mnoho set roků nerozkvetly nejkrásnější fíkové a jabloňové háje, nezrála nejušlechtilejší réva?

Láva! Jaké jméno dáti těmto hraním, vyšlým z ohnivého křtu? . . . .

Protože jsem utratil, musím nyní zachovávati . . . vše zachovávati a respektovati. I zlé! Vždyť vše, zlo i dobro, dá se zredukovati na základní prvky slabost nebo sílu, jako se dá zredukovati růže na rozpuk a rozpuk na travinu a tato zase na mechy, lišejníky a plísně.

Není zločinů, jsou jen omyly. A myšlenky mé nejsou omluvné, ale vysvětlující. Nikdo nečiní zlo z lásky ke zlu, jako nikdo nečiní bolest z lásky k bolesti.

Tím se nevyhýbám trestu.

Vzpomínám na vývody professora Babyky. Tak si cenil života! I zlosyn sebe podlejší, pokud může jedinou myšlenkou, jedinou službou býti lidstvu užitečným, je na světě právem.

Otče, otče můj! . . .

Ale myšlenky jdou dále.

Z hlavního vývodu vyvozuji nutné dva podřadné. Jednak, že i otec můj měl v existenci oprávnění, jednak, že i já nemám práva na novou vraždu, třeba vlastního těla. Tak jako jsem nepoznal účelnosti otcova života, znamenala by sebevražda, nepoznávati účelnosti vlastního. Zjevené pravdě odporovati! . . . .

Jsou ve mně ještě možnosti dobra.

Což nemám v sobě lučavku a leptadlo vin — lásku k přírodě? A nemám dosud illusí a přání?

Je-li život spřežením naděje a vzpomínky, musím vzpomínku z něho vymýtit.

Ku předu hled! Kéž stanu se okem slepého, uchem hluchého, nohou chromého a hlasem němého! Jest tolik příležitostí služebně přimknouti se k lidem! I když si toho nežádají, i když narazím na zeď opovržení. Odpuzují často z bázně, aby nebyli oklamáni, aby za vlídný pohled nedostalo se jim nevděku neb jiné surovosti . . .

Kéž posloužím každému, třeba žebrákovi, bez nároků na uznání, odplatu! Jen za trochu vlídnosti, tepla, přítulnosti . . .

I kdybych byl malomocenstvím stižen, od lidí vyvržen, zvířatům bych sloužil, rostlinám i silám země.

Den nastane, kdy přece klíč k srdci světa naleznu! . . . .

Dále snuji myšlenky.

Aby člověk pravého pochopení své existence nabyl, nevadí, ba téměř je nutno, zbaví-li se nároků na individuální štěstí. To jest, nároků egoismu. Ovšem znamená to zničení osobnosti. Není nic osobnějšího než štěstí.

A jest v popírání štěstí, slabost? Nikoli, není žádné slabosti stvořeného, ale je v tom síla vykoupeného.

Život — obět!

Pryč od subjektivity a blíže k nevyčerpatelnému zdroji jiného štěstí, reelnějšího, štěstí pokory a služebnosti. V tom je život v životu, souvislost všech lidí vespolek, souvislost s veškerenstvem, v tom je symbol nesmrtelnosti.

Zhřešil jsem. Hlavně proti těmto základním zákonům své nové víry. Nuže, dám příklad, že i ze zločinu, ze smrti možno těžiti. A tak mi připadají slova bible: Zsinalostí jeho uzdraveni jsme! A že je smrti třeba, aby vznikl život.

Jak bizarní jest, že nepřítel, jehož jsem zničil, počíná se mi jeviti ve světle spasitele!

A jasně už vidím, co jest mi činiti. Změniti pojem vraha v součást své bytosti, jako mrzák svůj hrb, slimák svůj domek. Ba co více, musím míti odvahu neurážeti se nejhorším názvem lidským. Státi se má domem, v němž budu přebývati, kající a pravdivý — — Není vrahů — jen chybujících — bloudících — dissonance neumělých prstů, beroucích akkordy — — — hledajících harmonii — — melodii života — — — Byl jsem u výslechu — kde kdo mne omlouvá — pak přelíčení — — Cilka má hocha — ale ani na mne nepohlédla — — mám bratra! Cilko — i tobě snad budu sloužiti i tvému děcku! Vidíš, že přece pozdvihnou se větve tvé smuteční vrby!

Roalda! — Dívá se asi na obraz umírajícího praporečníka — myslí na mne — bojí se mne — což nepřijde jí nad obrazem Srhovým jiná myšlenka? Na z mrtvých vstání?

Klid a vřelost nového poznání jsou ve mně. Vše minulé, co žil a cítil i konal jsem, je pohřbeno. U mrtvoly otcovy. Zabil jsem skutečně i sebe při něm. Neboť jsem už jiný.

Z nenávisti jsem mlčel, z lásky promluvím. Vše vystupuje mi přesně a přehledně. Povzneslo mne to nad chaos, že vidím, v něm zákonnost — — že objevuji i v něm pravdu . . .

Byl jsem nemocen. A lži i obrany mé byly projevy nemoci. Blouzněním — — Promiňte, professore Babyko — nechci nikomu škoditi — ale nejméně pravdě.

Klid můj není beze stínů . . . Ale jsou ještě daleko — Ale tuším příšery — — a od nich vane otrávený šepot — že to úkol příliš těžký — — — že jsem sláb — že jsem jen člověk — jen člověk! — — —? Jsem Atlasem? Heroem? — — Život je provisorium — — — definitivum je — — brahma! Brahma! — — — Co je žalář? Odpočinek. Odpočinout chci chvilku! Jsem příliš unaven — — — Spát — snít — — otevírají se mříže — — závory — vzdušné podušky — — — přijímají obolené údy — — louka zelená — — a na ní jediný květ — rozpuk — vůně vane — — nikdo by nemyslil, že tak voní — — pouhý rozpuk — — — — — — — — — — — — — — —

Bylo tušení Adama Jablonského věštecké? Vzal na se břemeno, s které nebyl?

Před soudem vše doznal. Svědkové vypovídali šmahem v jeho prospěch, vyličujíce povahu zavražděného jako surovou, necitelnou a zlomyslnou. Nejvíce hájil Adama starý Krágl, opakuje zas a zase, že starý Jablonský synovi „iduu“ vraždy svou neláskou přímo vnutil.

Adam Jablonský odsouzen byl pro zabití na deset roků těžkého žaláře.

Ale už druhého roku svého žalářovánpodlehl Adam Jablonský nemoci uzavřeiných, málo vzdušných místností, samoty a duševní depresse, tuberkulose.

Před smrtí prý sešílel a zuřil.

Setrval při svém lepším poznání? Život nedal mu příležitosti prokázati se, uvésti theorii ve skutek. Snad přichystal mu milosrdný osud lehčí úděl a zničiv tělo, dal duši kýžený odpočinek . . .?

LITERATURA.

Karel Kálal: *„Hranice“*. Povídka československá. Nákl. J. Otty. 247 stran K 1·20.

Kniha označena jest jako „povídka“, ale není jí; belletristického živlu jest v ní minimum, a autor, — třebas tam, kde se mu poddává, objevuje se jako jemný vypravěč, schopný prostého a přece jímavého tvoření — úmyslně jej podřaďuje. Kniha je prodchnuta tím, čemu ideální tento pracovník věnoval všechen svůj život: československému splynutí, účinné pomoci Slovákům, duševně i hmotně porobeným. Kniha jest tedy nepoměrně více tendenční než čistě umělecká — ale není proto méně milá; naopak, naplňuje nitro čtoucího hřejivými pocity a vroucím povznesením mnohem více, než přemnohý slavený výtvor „l'art-pour-l'artismu“. Mladý učitel, působící z trestu v nejzazším cípu Moravy, na „hranici“, pracuje pro myšlenku, aby mezi pojmy „Slovák“, „Čech“, „Moravan“

tato hranice zmizela. Prostředky k tomu hledá v kulturní i národohospodářské drobné práci. Kniha je bohatá zkušenostmi, informacemi, návrhy. A při tom okrášlena živlem belletristickým, jímavou kresbou rázovitých postav. Kniha ta v záslužném působení autorově znamená nový č i n, skutečný, krásný, silný čin — doufejme, že také obrozující a oplodňující. Jest milá a půvabná a zasluhuje nejhojnějšího rozšíření, aby láskou a odhodlaností, jíž je prodchnuta, budila a šířila novou odhodlanost a novou lásku. *Kaz.*

*

Česká literatura pro mládež zmítána jest napořád zmatky neujasněnosti, tendecemi politických živlů, uměleckými hesly špatně chápanými a vykládanými, a přece náležela by jí pozornost nejvyšší objektivity, jako je tomu na př. ve Francii, kde Francouzská akademie poctívá cenami spisy pro mládež zvláště vhodné. U nás na jedné straně potírá se tendence, na druhé straně pak tendence vysoko se nese, a jen tak vyšroubováno bylo na př. do výše dílo krajně nábožensky tendenční „Broučci", prostředních uměleckých kvalit a hodně naivní fabule. Za frází „umění" nerozeznává se u nás illustrace od uměleckého obrazu, a vztyčený prst toporného mentorství hrozí, kdekoli zavane svěžejší, volnější duch jasného a veselého mládí. Tak produkují se knihy pro mládež většinou bez účasti skutečných spisovatelů, amatérsky a také amatérsky se kritisují. Poněvadž políčko toto zaslouží pozornosti i proto, že úrodou jeho vychovává se vkus, sklonnost, záliba a kulturní poslání příštích generací, chceme i ve „Zvoně" ob čas stručně je obhlédnouti a podati svému čtenářstvu direktivu v něm. — Novinka *Fr. Heritesa* „Bratří Hartisovi" jest navázána na předchozí jeho povídku „Román kapitána Hartise". Pohybuje se na americké půdě a vane jí volné, svobodné, energické ovzduší amerických selfmademanů, nám tak žádoucí. *Fr. Veverovi*, známému vojenskému odborníku, podala hojnost látky nedávná válka balkánská ke knize „Bouře na Balkáně". Zmocnil se jí belletristicky obratně a zasadil do duše čtenářovy přesvědčení, že „nezabiješ" je zákon boží, platný pro všecky smrtelníky. Obě illustrované knihy vydal Jos. R. Vilímek. — U Topiče dlužno upozorniti na I. část vlastivědy Čech „Za domovem", jež vznikla společnou prací *B. Bauše*, *K. Rožka* a *Ad. Weniga.* Dle celkového uspořádání zdá se, že šťastným podnětem k ní byla kniha Selmy Lagerlöfové „Pouť s divokými husami". Kniha krásným způsobem seznámí čtenáře s mnohými poznatky přírodopisnými, zeměpisnými, historickými, kulturními, národohospodářskými Čech, jichž by jinak z různých poučných děl těžko dobýval. Živý popud lnouti věrnou láskou ke krásné domovině bude míti nádavkem. Pěkná kniha! — Totéž nakladatelství vydalo redakcí *Dra. Fr. Tichého* „Slovenský sborníček", který i menší čtenáře uvědomí o tom, jaká škoda, že všichni ti čeští spisovatelé odcizili se spisovnému jazyku českému, který je slabší o jejich sílu a zdatnost. Sborníček rozšíří platně v mládeži znalost českého nářečí. — Dětský románek *Karla Půlpána* „Bez maminky", z nákladu „Ml. Proudů", má jasnou sociální tendenci a psán je horkým srdcem. Tato historie vídeňského nalezence v Čechách, posílaného z ruky do ruky, je způsobilá vzbuditi opravdový soucit s různými těmi Petříky bez maminky i tatínka a zjasniti jejich mládí. Strakatina p. Schneibergových obrázků, hodně špatně litografovaných, nepřispívá k hodnotě knihy. — Bystře, rozmarně a osvěživě jako jarní potůček proudí pohádková kniha *Jiřího Mahena* (Její pohádky), kterou vydali Barvič a Novotný v Brně. Autor spřátelil se s liškou, která znala každé zvíře, měla šelmovské oči a o lidech vyprávěla nerada. Ta mu dala do péra tyto liščiny či lišácké pohádky o zvířatech, ale ty, člověče, chyť se za nos! Jest symbolika jejich docela prostá a průzračná, že nepotřebuje ani pro mladší čtenáře výkladu. — Nakladatelství J. Laichterovo v Praze dalo mládeži knihu téhož oboru, překlad *Glinského* „Polské bajky", rozuměj pohádky. Prozrazují těsné bratrství s pohádkami ruskými, formou i obsahem. Upoutají a pobaví novými motivy a rozmarnou výřečností. O autorovi nedovídá se čtenář z knihy nic. — Z anglického ironika a humoristy *W. M. Thakeraye* máme skoro současně dva překlady satirické pohádky jeho „Růže a prsten". Prvý vyšel nedávno u Vilímků z péra Ant. Klášterského, druhý právě rozesílá J. Laichter. Překlad Klášterského je plynnější a mládeži naší přiměřenější. Také původní autorovy karikatury rovnají se tu originálu, kdežto vydání na druhém místě jmenované reprodukovalo patrně s tisků a to ještě nedostatečně. Žehavá ironie a jízlivý vtip autorův, vozící se po hlouposti, nadutosti a omezenosti mocných tohoto světa, půjde nám dobře k duhu. — A když se roztrhl s pohádkami pytel, tu jest ještě jedna objemná kniha „U ledové víly", již sestavil z národních pohádek norských a dánských, z Asbjörnsena, Moea a Gruntviga *Hanuš Hackenschmied.* Ovzduší fjordů, trollů, mořských příšer, horských oblud — zcela jiný svět! Čtenář, jenž zná známou dramatickou báseň Ibsenovu „Peer Gynt", nalezne tu Ibsenův původní pramen její. *N. N.*

V Praze, dne 24. července 1914.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Zodpov. redaktor a vydavatel: Fr. S. Procházka. — Nakladatel: Česká graf. akc. společnost »Unie« v Praze.

Tiskem »Unie« v Praze.

Fr. Flos:

JEN DVACET ŠEST DNÍ.

Ze zápisek obyvatele podkrovní světničky.

Dne 24. dubna 190*

Dnes poskytla příroda Pražanům drobnou ukázku první jarní bouře. Stál jsem dole na Václavském náměstí a díval jsem se nahoru k museu, když v tom švihl blesk buď do musea anebo snad až do synagogy. Zapraskalo to, jako když se škrobené plátno roztrhne a bums! Teplým blahem jsem se všecek roztřásl. První bouřka, teplo! Mrazy utíkají k horám, k moři. Josef od „Zlaté husy" popadl kbelík s oleandrem a vskutku jej zdvihl a pan Anton „fiakr", dřímající na kozlíku, vykřikl: „prr," ačkoliv jeho prosaičtí šemíci sebou ani netrhli. Tucet chodců hnulo jako na povel hlavami a zdvihlo jaksi bezděčně ramena, kdežto pan Alois, strážník na křižovatce, jen bystře trhl hlavou a zahleděl se přísně na museum. Ještě dvakrát zadunělo, ale to už bylo kdesi „u nás" v Moravské, nebo snad až ve Vršovicích. A náhle jako z ničeho spustil se teplý deštík. Zašelestil na střechách, zamlaskal na dláždění, zarachotil na střeše Antonova „landauru" a jako kouzelným proutkem popohnal všecky chodce.

Jak směšně lidé utíkají před troškou vody! To našinci . . .!

Vyměnili jsme s Josefem, s Antonem i s panem Aloisem několik posměšných i útrpných pohledů, ale když žert trval pět minut a sliboval, že potrvá trochu déle a že se nevydal z posledního, pomyslil jsem si, ať se ušklebují ti vytrvalejší a vskočil jsem do nejbližší chodby. Tam už nalezli útulek tři chodci. Starý pán, který nikdy nevychází bez deštníku, ale právě dnes vzal si hůlčičku. Jest sice nepromokavá, ale nechrání před deštěm, paní v prostředních letech s objemnou taškou na ruce a se zjevnou starostí ve vybledlých očích a posléze mladý elegán s knírkem po anglicku přistřiženým a s velikým pohledem ve sličném obličeji. Podivno, jak si paměť lidská zaznamenává lidi, anebo jak si lidé zachovávají fysiognomie v paměti. Naše domovnice vězí celá v mé paměti jen svým vyšklíbeným zubem; jsem jist, že se tím zubem na mne dívá, strážník pan Alois vybavuje v mé mysli nedopečenou hospodskou pečeni vepřovou s několika zbylými štětinami, pan Josef vězí na sítnici mého oka jen kulatým zardělým nosem, a tento mladý pán má v obličeji jen oči. Znám ho již čtyři měsíce. Potkávám ho skoro každý druhý den na schodech. Já běžím dolů, on vychází nahoru. Vidím vždy jen oči, ohromné oči, všecek jeho obličej jsou oči. Píši nesmysl? Nikoliv. Od brady kulaté s důlkem až po bílé čelo — vše, vše jest široký pohled. Naproti bydlí šička, nejspíš šička, má ramínka sevřená, tvářinku bledou a nese vždy měkký balík v náručí. Ta má v obličeji modro pomněnek; kdykoliv na vás jen letmo pohlédne, zableskne to modrem, takovým jasným, světlým modrem. Mé zvědavé a chtivé oči chytají takové zvláštní barvy a tvary, stále jsou na poskoku a má pošetilá hlava myslí jen na titěrnosti. Stařeček Žmolil vyplýtval již mnoho moudrých naučení, ba prohlásil, že, ačkoliv na mne vidomýma očima hleděti nemůže, že přece jen vidí hlupáčka. Snesl jsem jeho výčitku pokorně, jak se na mne sluší, ale před Toničkou toho říkati nemusil. Umývala právě nádobí a všecka náhle zčervenala a už se potom na mne po celý večer ani zřejmě nepodívala. Nejspíš se tím „vyznamenávám", neboť Anton a

pan Alois, kteří na mne hledívají očima vidoucíma, ušklebují se právě tak jako stařeček Žmolil.

Kam jsem to zaběhl? Chci vypravovat o mladém elegánu a zatím . . . Nu což, nechám to tak. Až si po letech budu čísti v zápiskách, vzpomenu si na bývalé časy. Vždyť přemýšlející člověk jest každý den moudřejší a prvopočátek moudrosti — aha, teď bych někam zaběhl! Nechť platí mínění Žmolilovo, to stačí!

Mladý pán zajal mne na ráz svým pohledem, jako když člověk vyjde ze tmy náhle na světlo a cítí, že je jím všecek zalit.

„Jako na zavolanou,“ pravil. „Myslím, že se známe. Nebydlíme v témž domě?“

„Ano, vašnosti! Ráčíte míti svůj atelier v Moravské ulici.“

„Právě, právě a vás potkávám na schodech. Hleďte, mám zde balíček a svitek plátna. Déšť mne překvapil a změnil původní můj úmysl. Teď jsou dvě hodiny. Navrátím se do atelieru až večer a nerad bych balíčky s sebou vlekl. Chcete mně je donésti domů?

„S radostí, vašnosti, poběhnu hned.“

„Proč? Neběhejte nikam! Budu spokojen, odevzdáte-li mně mé věci až večer. Uložte to někde, aby věci nezmokly, a večer přijďte, budu vás očekávat.“

„K službám, vašnosti!“

Starý pán vystrčil hůlku na ulici, ale když viděl, že dosud prší, ustoupil rychle s prahu; avšak mladý pán, svěřiv mně balíček a svitek plátna, vyšel z chodby a nedbaje deště, kráčel po ulici se zdviženou hlavou.

* * *

Ačkoliv „náš dům“ v Moravské není vyšší než ostatní domy třípatrové, přece chová ve svých útrobách pater pět. Domácí pán využitkoval situace velmi důmyslně. Když už stavěl na kopečku, využil stavební plochy do hloubky i do výšky. V útrobách země zřídil místnosti pro dílny, nad to položil troje podlahy nad sebou a protože se snad domníval, že by půda byla zbytečný luxus pro nájemníky druhého a třetího patra, vyhradil nájemníkům přízemí a prvního patra jen několik kumbálků, ostatním nic. Za to však znaje zálibu umělců, kteří se nejraději rozhlížejí hezky s vysoka, zřídil jim ve svém domě velmi příjemný a vzdušný útulek pod střechou. Protože však při zřizování atelieru povstaly dva kouty, dal praktický pan domácí postaviti do nich půlkové dveře a prohlásil oba kouty za krásné mansardy.

Pravý kout se šikmým stropem najal pan Kabeláč, výtvarný umělec a aviatik, levý kout, podobný krátkému tunelu, rychle se zužujícímu, byl již po čtyři měsíce mým útulkem před zimní nepohodou.

S panem Kabeláčem žiji v dobrém sousedství, protože se vídáme velmi zřídka. Pan Kabeláč pracuje ve dne doma, kdežto mé povolání žene mne na ulici, a když se večer vracívám domů, vycházívá pan Kabeláč se svými výrobky do ulic a hostinců. V zimě vyráběl důstojné Mikuláše, ohavné, chlupaté čerty, bílé anděly, krabice na hřebeny a na sirky, holubičky, slepičky a beránky z chleba a barveného peří, chocholy a oprašovadla, rýžové kartáče a lýkové košíčky, ale teď na jaře dal se na aviatiku a nafukoval kaučukové balonky svítiplynem. Už jednou jsem takového umělce znal.

Na neděli a svátek sedělo na šikmém stropě červených, modrých a fialových balonků jako much ve stáji a od každého visel tenký motouzek.

Pan Kabeláč miloval pivo a to mu snad zbarvilo vlasy, tuhé vousy i pleť na ryšavo, jen oči jeho upomínaly na vodu, na kalnou zmodralou vodu. Na štěstí jest pan Kabeláč postavy nevysoké ale rozložité a proto chodí po své mansardě zpříma, kdežto já se musím často ve svém saloně shýbat.

Když jsem se k večeru vracel domů, potkal jsem v průjezdě pana Kabeláče. Nesl velkou krabici v náručí a ušklíbnuv se jako obyčejně místo pozdravu a úsměvu, ukázal žluté řídké zuby a zahuhňal. „Už se po nich sháněj. Mladý pán „od vedle“ dobýval se ke mně, čeká na nějaký balíček.“

„Děkuji, šťastné pořízení!“ odpověděl jsem a pospíšil jsem nahoru. Ve třetím patře bylo dnes světlo a dveře atelieru byly jen přivřeny. Způsobně jsem zaklepal a vstoupil, když se ozvalo hlučné pozvání. Ocitl jsem se v prostrané místnosti. Dosud nikdy jsem nebyl v atelieru. Na první pohled poznal jsem, že okna nebyla ve stěnách, jak v obyčejných pokojích bývá, ale že byla ve stropě. Na honěnou se tady mohlo snadno hrát, tolik tady bylo místa. Vlevo stála svisle jakási školní tabule, vpravo pohovka, vedle stolek, tak malinký, že se na něj nedalo skoro nic položit — a několik židlí. Vše to přehlédl jsem v okamžiku, neboť již přicházel mně vstříc známý mladý pán.

„Čekám již na vás. Děkuji. Zde za namáhání.“

Odevzdal jsem mu svitek a balíček, ale utrhl jsem ruku, když mně chtěl platit.

„Ne, děkuji,“ řekl jsem. „To by tak hrálo, abych v sousedství dal si platit za takovou maličkost.“

Na pohovce rozvaloval se ještě jeden mladý pán, takový malý, hubený a po vzhledu asi židáček. Schoulil se jako kotě a směje se vřískavým smíchem, opakoval má slova: „To by tak hrálo — v sousedství! Chachacha! chichichi! Vidíš, Vláďo, k tobě i sousedé jsou dobří. Chichichi!“

Myslím, že jsem se zapýřil, a mladý pán utrhnuv náhle ruku, řekl vlídně: „Nu dobrá, děkuji vám zatím. Bydlíte tu vedle?“

„Ano vašnosti, již čtyři měsíce.“

Mladý pán se na chvilku zamyslil.

„Býváte večer vždy doma?“

„Ano, vašnosti; nikdo mých služeb nežádá.“

„Mohl bych o ně požádati někdy sám?“

„Zajisté, kdykoliv bude libo.“

„Těší mne, tedy třeba hned. Očekávám dnes několik přátel. Napíši, čeho potřebuji a potom vás zavolám.“

„Račte jen zaklepati na stěnu.“

„Výborně!“ ozvalo se s pohovky. „Buďte jist, dobrý muži, že zaklepáme. Chichichi!“

Odešel jsem do svého bytu, abych povečeřel. Několikrát zaslechl jsem hlasy přede dveřmi, ale nikdo mne nevolal.

* * *

25. dubna 190*.

Sotva jsem se vrátil večer domů, zaslechl jsem klepání na stěnu. Volal mne mladý pán. Vešel jsem hned s otázkou na rtech, čeho si mladý pán přeje, ale mladý pán byl na odchodu.

„Zavolal jsem vás, abych se s vámi dohodl,“ pravil a jaksi mne zajal do svého pohledu.

Náhle jako by se rozmyslil, odložil klobouk, usedl na pohovku a ukázal na židli. „Sedněte, prosím! Včera jsem vás nevolal, protože nerad mluvím před svými přáteli o svých záležitostech. Potřebuji posluhy — zvláště ráno a někdy i večer. Až dosud přicházela sem posluhovačka, ale ta onemocněla. Chcete a můžete mně posloužiti?“

„Velmi rád, vašnosti, dovedu-li to.“

„Dobrá. Po prvé neříkejte mně vašnosti, slovo „pane“ stačí. Jmenuji se Vladimír Korál a jsem malíř. Přes den všecko v atelieru rozházím, všude jest prach, smetí, nemám to rád. Někdy večer přijdou přátelé, jest nutno něco přinést. Nu, doufám, že jste pochopil. Vaše povolání tím neutrpí. Posluhovačka dostávala dvacet korun měsíčně, budu-li s vámi spokojen, přidám. Nuže, co tomu říkáte?“

„Přijímám, váš . . ., pane . . .“

„Těší mne.“ Mladý pán vstal. „Tedy ujednáno. Zde jest měsíční plat.“

„Děkuji, pane! Přijímám peníze za vykonanou práci, nikoliv napřed.“

Mladý pán se na mne podíval a úsměv zahrál jeho rty. „Steine, Steine, znáš své lidi,“ řekl polohlasitě a potom se hlučně zasmál.

„Dobrá. Zde jest klíč. Přicházím někdy pozdě do atelieru a mám klíč také pro sebe, nemusíme [na sebe čekat. Po vykonané práci zamkněte! Zítra na shledanou!“

Poodešel ke stojanu, zastřenému lehkou květovanou látkou, nazdvihl látku, podíval se na plátno na stojaně a pokloniv se velmi hezky ve dveřích, vyšel z atelieru. Slyšel jsem, jak si sotva slyšitelně pohvizduje a sestupuje rychle po schodech. Chvíli stál jsem v atelieru všecek udiven.

Náhle přilétla jakási známá myšlenka. „Tohle začíná jako s panem Šuličem! Úsečná mluva, úžasná důvěra, dobrý plat za malou práci. Což jest život jen stálé opakování? To by bylo nudné. A proč teprve po čtyřech měsících? Vždyť tento mladý pán mne vídá už dlouhou dobu a ta nemoc posluhovačky je tuze náhodná. Kdo pak bude stonat teď, když nastává jaro! Ale musím si přiznati, že můj nový pán se mně líbí, ani stařeček Žmolil by nemohl nic namítati.

„Chci slyšet jeho hlas, abych ho viděl,“ pravil kdysi o panu Šuličovi; kdyby slyšel pana Vladimíra, domníval by se, že mluví archanděl Gabriel a což kdyby ho viděl! Nu a co na tom jest celkem divného? Nic, pranic. Potřebuje posluhy, ale má poblázněná obrazotvornost hledá všude uzlík. Bohuchvála, našel jsem příspěveček a příležitost, abych nahlédl do života, o němž nemám dosud ani tušení.

Podívejme se po okolí! Na práci není ani pomyšlení, při lampě bych nic kloudného nesvedl, přivstanu si ráno.

Zamkl jsem atelier, zapsal jsem svá pozorování a ulehl jsem, umíniv si, že vstanu časně. Když si pevně umíním, abych se probudil, nikdy nezaspím. Dotěrné myšlenky nedají pokoje. O malířích nevím mnoho, ale tolik jsem přece slyšel, že spisovatelé a malíři nebývají lidé zámožní. Dvacet korun měsíčně jest pěkný peníz; chudý malíř by si udělal všecko sám a pan Vladimír chce přidat, ač jsem nic nenamítal.

(Pkračování.)

Jos. Jahoda:

O SRDCÍCH, JAK SMUTEČNÍ BŘÍZY SMUTNÝCH...

SELANKA LET TŘICÁTÝCH.

1.

Na Újezdě v staré škole,
nad partesy nakloněný,
přitlumeně pohvizdoval
Matouš Rabas, učitelský.
Probral všechny variace,
motteta i serenády,
bravoury i rhapsodie,
co jich opsal během času
principál, pan Kozák Mates,
kantor újezdecké školy.
Jírovec a Jiří Benda
s Dusíkem i Koželuhem
nestačili projádřiti
vroucí city mládenecké
jeho panně libodeché,
ušlechtěné Milostkami.

Ztichl spinet. Chudá síňka
rozzářila v samých růžích,
zmizely kams hnědé stěny,
černý trám a chudé lůžko,
nad nímž snila zamlčená
kytara na modré pentli, —
jenom malým okýnkem se
díval rozveselen, vábný
májový kraj v jasné oči
kantorova spomocníčka.
V modrých očích plamínek
plál,
věčně stejný, věčně krásný,
zapálený dívčím očkem
v nestřežené pěkné chvilce,
v níž se ztratí všední rozum
skutečnost a zdravý smysl . .

A teď mladý učitelský
pluje v samých světlech, rů-
žích, —
vidí samá bílá křídla
rozlíbaných holubiček, —
tiché háje s šerým loubím,
kde v mramoru matným zla-
tem
chví se v svislých větvích
„Liebe", —
vidí sladké Milostenky
k spícím mládencům se shýbat
v cudném, letmém políbení,—
vidí tonout rudé srdce
v jezeře, kam velké slunce
v dlouhých paprscích se klade
vedle thují, smutečních vrb,
pod nimiž dřík sloupu leží,
zlomený a omešelý,
jak to viděl na štamblattech
paní tety, krásné Juli,
u níž v Praze ložírem byl
při své zkoušce z kontra-
punktu.

V starém statku na Podolí
pod šerými stromy uzřel
kdysi v březnu milostenku
v roztomilé mezulánce
se zástěrkou merinovou,
jak se plaše přes dvůr mihla.
V dvířkách srubu ohlédla se,
zrůžovělá, že ji z cesty
kastorem kdos cizí zdraví.
Často šel pak do Podolí,
vážně kráčel kolem statku,
vázanku si bohatěji
načepýřil na svém fráčku,
k Machovcových statku
kradmo
pilně modrým okem střílel.
Tak ji ještě dvakrát uzřel
krásenku svou, ladnou Rézi!

Ale lidé na Podolí
nepochopí romantiku
mládeneckých,žhavých ňader,
rozechvěných teskně Spiesem,
kouzlem Gessnerových idyll.
Někdo Machovci to dones',
že ten nový učitelský
šilhá na jich mladší, Rezku!

Machovec jen zchmuřil čelo.
„Co ten myslí, tajtrlíček?
Ať si hledí svojich škamen,
partesů a fliglhorny,
ať jen řeže pěkně brky,
učí na kohoutku děti!"
řekl mrzut před cizími,
ale doma na paškál vzal
Rezku, mámu, — přitlumeně
pohrozil, že flekanec dá,
jestli by si jejich Rezka
na kantora pomyslila.

Rezka, velmi udivená,
vykládala, to že hloupost, —
kantora že ani nezná, —
že snad chodí vedle statku, —
ale to že Horákovic
Jirkovi hned zčerstva sdělí,
aby toho tajtrlíka,
brkoslava hubeného,
holí prohnal záhumením.
Machovec se podezřele
sice díval na svou dcerku,
ale věřil — Jirka Horák
chodí skoro už dvě léta
na přástky sem, na sad zajde,--
Rezka je mu zaslíbena
s přínosem dvou tisíc rejn-
ských.

Matouš Rabas, učitelský,
netušil ni zbla z těch intrik.
Plul jen v růžích, konvalin-
kách,
z Krammera se lásce učil,
sentimentální a luzné,
která toužlivě se smála
z májového rozzáření
v jeho čistých, modrých očích.

Starý Dusík, Benda Jiří,
nedovedli zachytit mu
náladu těch sladkých tísní.

V tom však zrak pad' na ky-
taru,
visící na modré pentli
pod černavou silhouettkou
krásné paní tety Juli.

Pod nízkým a tmavým stro-
pem
roztouženě zaklinkaly
lkavé tóny variace
nikdy nikým nenapsané,
zaplakaly divným steskem
rozervance, který zlomen
předem ví, že jeho idol
ztracen pro něj, — že však
sladko
nekonečně po něm toužit, —
v toužení tom věčném, mar-
ném,
že je celá rozkoš lásky.
Učitelský spomocníček
s okem v dálku roztesknělým
na kytaře žalně toužil
po krásence, svojí Rézi . . .

Starý kantor, Kozák Mates,
na zápraží síňky stanul.
Nevyrušil spomocníčka,
který právě ztracen světu,

v naříkavém adagiu
hrál své hoře neskonalé,
marnost lásky k svojí Rézi . . .

Principál se lehce dotkl
vzníceného Byronovce, —
Matouš Rabas vytržen byl
náhle ze své variace, —
zaroseným okem zíral
na kantora principála, —
bolným gestem kytaru meť
v chudou duchnu svého lože.

Kozák Mates usmíval se.
Něco viděl, něco doslech',
v starém srdci měl však dosud
pochopení pro sen mládí.
Spomocníčku podal psaní,
poklepal mu na rameno,
šňupec nabíd', zachychtl se
a už ke dveřím se točil,
vykládaje, erteple že
s matkou půjde na dol sázet.

Spomocníček osamotněl.
Četl psaní paní tety,
která zvala vřelým slovem,
aby jenom chutě přišel
pobavit ji musikálně,
zahrát její „Mignons Sehnsucht",
při němž lkala roztouženě
po neznámé, sladké visi.
Strýc prý má cos s guberniem,
včera večer odjel z Hradce,
a jí se zde tolik stýská!
Aby tedy honem přijel.

Spomocníček zamyslil se.
Vzpomínal na paní tetu,
svůdnou ženu, plnou vášně,
bujných ňader, rudých retů,
žhavých očí, vábných boků,
hrdé, skvostné amazony,
jež ho vždycky na rozchodnou
náruživě zulíbala . . .
Rděl se, když si u ní sedl,
když mu její horká ruka
horečně a žádostivě
hrabala se v dlouhých vlasech.

Starý strýc byl advokátem,
bručivým a vrtošivým,
když si nádhernou tu ženu
z Prahy přivez' za manželku.
Tehdy vedl velký proces
smiřickému židu Steinu,
který znám byl v celém kraji
pode jménem „krásný Poldi".
A s tím Poldim často jezdil
do Prahy a vrátili se
potom s jeho novou tetou.
Proces trval, — teta Juli
po Praze si zatoužila,
k strýci sladce stulila se,
vyžebrala jeho souhlas
ku pobytu v milé Praze.

Strýc tam najal u Kanálky
drobný domek. Jezdil občas
do hradecké kanceláře
uspořádat nutné věci,
ale hned se spěšně vracel
ke své krásné, mladé choti.
V tomto čase Matouš Rabas
do Prahy jel skládat zkoušky.
U strýce se skromně hlásil,
ten hned nabíd' pohostinství
v drobném domku u Kanálky.

Bývalo tam večer slastno.
Bílý altán v hustém křoví,
v němž se švižní amoretti
laškovně a uličnicky
smáli bustě Voltairově,
hostil malý kroužek známých.
Krásný Poldi, jakýs rytec,
strýc a krásná teta Juli,
pak on, Matouš spomocníček,
někdy mladý študiosus,
bratr tetin, ale zřídka,
protože ten švižný Poldi
jeho naivní theorie
o církvi a řádu světa
nelítostně pocuchal mu
francouzskými filosofy.

Teta Juli synovce si
posadila vedle sebe,
třeba že si krásný Poldi
vymiňoval toto místo,
třeba že se s žhavým okem
nořil v její sladké líce.

Matouš Rabas, strašně naivní,
za velkou si čest to kladl,
ale často divné horko
rozlilo se mladou krví,
když, jak mimoděk, se teta
přilnula svým kyprým tělem
měkce k fráčku spomocníčka.

Také často vzpomínal si
na to slunné odpoledne
na Barvířce, kam jel s tetou
na reunion, — strýc byl v Hradci, —
a měl tetě Juli dělat
průvodce a kavalíra.
Ulekán tím pestrým šumem,
jen se krčil vedle tety,
zářící a oživělé,
v roza atlasových šatech,
s malovaným vádrlátkem,
na němž párek milostenek
v břečtanu a svislých vrbách
ukrýval se dvěma faunům,
pitvorným a rozvášněným.

Tehdy počal cosi tušit,
když po svůdném menuettu
zavedla ho teta v loubí,
kde kynulo rudé sofa
unaveným tanečníkům.

Planoucí a rozhořelá
chytla jeho chvějnou ruku,
k srdci si ji přitisknula,
nachýlila horké líce
k Matoušovi Rabasovi,
v němž se muzikant teď ozval,
a jenž lovil známé tóny
z poutpouri, jež komponoval
pro reunion na Barvířce
milý kapelmajstr Liehmann,
regimentu Palombini.

Ňadra tetina se dmula.
Matouš slyšel její šepot:
„Zítra spolu sami půjdem
večer v bubenečské sady —"
Udiven si trochu odsed',
ale teta chytila ho
kolem krku, přissála se
políbením k jeho šíji.
Matouš Rabas zdřevěněl až!
A když druhé políbení
vylilo mu všechnu červeň
na hubené, smutné líce,
rychle vstal, -- chtěl cosi říci, --
ale teta prudce si ho
na klín stáhla, — obejmula
divoce a nezkroceně,
zašeptala rozvášněna:
„On má pannu? Řekl mi to!
Nesmí nikoho mít v lásce
jen svou tetu! Rozuměl mi?"

Cosi se mu rozsvítilo
v nezkušené, mladé duši, —
násilím se dostal z klínu
krásné tety, -- plakati chtěl, —
ale v těsném hrdle dral se
k zalknutí až těžký povzdech.

Svůdná teta chtěla znovu
schvátit na klín mládenečka,
když se náhle objevil tu
usměvavý krásný Poldi.

Teta Juli rozmrzele
zchmuřila tvář, kysele hned
odbývala galanthoma,

který dvorně ruku líbal
a pokorně vypravoval
nejnovější pražský klípek
o šlechtičce z Wesenberga,
jak se její avantura
se zpěvákem divadelním
prozradila celé Praze.
Černobrvý, hezký herec
kochal také zcela tajně
švižnou pannu Taglioni,
kollegyni od divadla.
Dárky paní z Wesenberga
přecházely indiskretně
k lepé panně Taglioni.
Včera na stavovské bíně,
sotva kardyna se zvedla,
shlédla paní z Wesenberga
na zpěvačce drahé porty,
vzácné krajky, zlatý řetěz,
což vše dala v sladké chvíli
svému herci. Omdlela hned.
Vzkřísili ji, ale vším tím
omámená, ohromená,
nevědomky prozradila
svoji lásku k tomu herci.
Praha prý se skvostně baví!

Teta Juli nemilostně
zvedla se a trochu bledá
poručila zapřáhnouti, —
se synovcem odjela hned.

Spomocníčku vše to létlo
nyní hlavou při tom psaní
paní tety. Potom ještě
vzpomenul si, jak se jednou
připlet' k divné události.
Strýc byl tehdy opět v Hradci.
Matouš Rabas ze zkoušky šel
kolem dveří tety Juli.
Ty se náhle otevřely, —
ve veřejích celý zrudlý
objevil se krásný Poldi, —
za ním rozhněvaná teta
ostře cosi po francouzsku
vykřikla a vystrčila
epigona filosofů,
až se vratce zapotácel.

Když se loučil po své zkoušce
s tetou Juli, — strýc byl
v Hradci, —
nějak divně líbala ho,
štamblatt chtěla hodně
smutný, —
rozslzená zašeptala,
že jen on teď je tu v světě,
pro něhož je možno žíti . . .

Na tyhle ty historie
myslil nyní spomocníček.
Potom ještě mlžně vzpomněl,
že kdos tajemně mu svěřil,
jak se v Praze, v lásce zrazen,
jakýs apelační rada
střelil k vůli jeho tetě . . .

Vzpomínky pak utichaly . . .
Tetina tvář vybledula, —
její list paď tiše na zem, —
Matouš Rabas, učitelský,
opět veplul v moře vidin,
v mučivou a truchlou touhu
po krásence libodeché,
milostence ušlechtilé,
po své Chloë, sladké Rézi . . .

Okýnkem, jak srnčím očkem,
smál se máj do chudé síňky,
kde teď celý roztoužený,
Matěj Rabas, spomocníček,
lacinými barvičkami
s rozhořeným okem kreslil
štamblatt s vrbou nachýlenou
nad antický, bílý chrámek,
skrývající mramoru kus,
na němž zlatě psáno „Liebe“.
A ten štamblatt umně kreslil
pro milostku, svoji Rézi . .

(Pokračování.)

✱

Fr. Wenig:

ZE STARÉ ŠKOLY.

(Pokračování.)

A ráno o Dušičkách již za šera se to se všech stran hrnulo ke staré škole: sedláci v ohromných širácích s dlouhou holí v ruce a se stahovacím „pajtlíkem“ (pytlíkem na peníze nebo na tabák) v kapse, ženy pak s groši (3 h) a dvougroši v ruce uchystanými nebo v cípku šátku zavázanými, by dali na modlení.

Tatínek psával modlení u svého stolku, pan Brázda u velkého stolu a oba napomínali tlačící se lid: „Jen pomalu, pomalu, lidičky!“ Vrazil-li však někdo přece do stolu, volal jej otec k pořádku eliptickou větou: „Tě čert!“

Zapisování modlení trvalo dosti dlouho; chtěl toho některý strýček nebo teta za ten groš trochu mnoho, jako: Za nebožtíka Jakuba Heriana, jeho dvě manželky, dva vnuky a ten celý rod a za dušičky v očistci. Dávno bylo již ke mši „dáno znamení“ a dávno „sezváněno“ a ještě po celé kázání zapisováno ve škole modlení.

V kostele na Dušičky na všech lavicích všude plno hořících svíčiček, všude plno kouře a čmoudu. Když odsloužena mše a vykonáno dlouhé modlení, šlo se procesím na hřbitov. Tam společné modlení a od hlavního kříže kropení na vše strany.

Po návratu ze hřbitova tatínek ve velkém šátku donesl na faru uzel drobných peněz, vybraných za modlení — bylo jich, že daly se měřiti na „čtvrtňátko“ (na čtvrtci, mírku)*) — a přijal nějakou tu odměnu za psaní pro sebe i pro svého pomocníka.

Toho dne mívali jsme doma k večeři místo obvyklé bramboračky velikou vzácnost — nefalšované mléko, to proto, jak matka říkávala, že dušičky jsou nevinny; do mléka pak nadrobeny „dušičky“, slepené dvě malé žemličky. To pojídali jsme s myslí povznesenou jako při modlitbě. Večer pak počítalo a uvažovalo se, co vyneslo kněžím modlení a co se vytěžilo na svíčičkách. Několik těch svíčiček, jež zbyly, „ronžli“ (rozsvítili) jsme si k večernímu modlení na klekátku.“

*

*) Mírka = 5·8 litru.

Také *o rorátech* mohl bych mnoho vypravovati, ale spokojuji se pouhou zmínkou, jak jsme rozuměli antifoně: Ecce Dominus veniet; měli jsme za to, že jedná se v ní o Indii, ke kteréž domněnce vedla nás třetí věta s textem: et erit *in die* illa lux magna. Alleluja.

*

Ze všech kostelních písní hrál otec nejraději starou píseň „Svatý Václave" a troufám si tvrditi, že ji po něm nikdo nezahrál s takovým nadšením. Zásluhou jeho píseň ta stala se u našich osadníků velmi oblíbenou. Každé slovo na kůru i dole v kostele vyslovovalo se srozumitelně a jadrně. Když došlo se k sedmé strofě: „Všichni svatí za nás proste" a píseň jmenuje zvláště všecky patrony české, tu věru jako by ti svatí chrámem kráčeli a za jásavé hry při všech vytažených mutacích v poslední strofě: „Bohu Otci chválu vzdejme, křížem svatým se žehnejme" všecko shromáždění najednou zbožně se pokřižovalo. „Tu velebné vzrušení," píše bratr Alois, „dostoupilo nejvyššího stupně, a mně se zdálo, jako by se celý kostel chvěl — a v tu chvíli srdce všech i mysli všecky k nebi se vznesly."

Pomocník Brázda, také dobrý varhaník, jinak malomluvný, dal jednou otci v okamžiku, kdy píseň tu dokončil, na jevo svůj podiv slovy: „Tohle já nedovedu!" „ „To je tím," " řekl mu otec, „ „že vy, milý Johan, když tu píseň hrajete, myslíte už na „sekajnu"*) s vepřovou — oblíbené jídlo Brázdovo — kdežto já vidím při hře před sebou svatého Václava jako živého." "

Velmi rád a pěkně hrával otec také starou píseň před kázáním „Otče náš, milý Pane!" Přiznal se mu, jak mi kdysi vypravoval, jeden z kněží, že vystupuje na kazatelnu, pociťuje vždy veliký strach, který ho však opouští, když otec uvedenou píseň zahraje. Z té příčiny žádal vždy, kdykoli měl kázati, aby hrál otec sám na varhany a nepřenechával toho pomocníku.

Z ostatních písní hrával při černé mši píseň „Lehké odpočinutí". Text její lišil se poněkud od písně téhož začátku nyní zpívané, a také nápěv byl jiný: Truchlivě zněly její úvahy:

Všecka lidská sláva
vadne jako tráva.

Marnost nad marností,
těch má ten svět dosti.

Starej se o nebe,
neb běží o tebe!

*) Sekajna (sekanina) připravuje se z vodnice, která se rozseká na drobné kousky, promíchá solí a kmínem a nechá se kysati jako zelí hlávkové.

Po černé mši hrávala se dojemná píseň „Odpočiňte v pokoji po boji, věrné dušičky . . ." Na dušičky otec nikdy nezapomněl. Hrál jim tu píseň každou neděli po požehnání.

Tklivě hrával otec také postní písně, zvláště „Matka pláče", o níž věděl, že byla naší matky nejzamilovanější, pak písně „Stála matka litující" a „Již jsem dost pracoval". Tato zpívala se za doby mého mládí ještě ve starším znění se všemi těmi nevlídnými narážkami na Židy jako ve strofě druhé: Přestanu kázati těm bezbožným Židům; ve strofě šesté: Zlá rota židovská již mne polapila; ve strofě dvanácté: Svaté nohy již pod ním klesají, nemohouce dále, Židé ho kopají. To všechno v novějším textu vynecháno nebo zmírněno. Dodati musím, že starším textem lid nedal se proti Židům popuditi: antisemitismu bohudík tehda neznali.

*

Zmínky zasluhuje, jakou důvěru měl lid v kostelní obřady a předměty i v ohledu zdravotním.

V době mého dětství v den sv. Blažeje (3. února) přede mší „dávaly se svíčky" proti bolení krku. Proti této chorobě pomáhalo také polykání kočiček z ratolestí posvěcených o Květné neděli. Každého roku jsme jich, někdy dosti obtížně, několik do sebe vpravili. —

Lidé stižení žloutenkou přicházívali do sakristie, aby si od ní pomohli nahlížením do kalicha. — Popelec nejen připomínal pomíjejícnost věcí světských, ale působil také proti bolení hlavy. To snad bylo příčinou, že jsem jednou, chtěje se nepochybně proti této nemoci zcela zabezpečiti, přiklekl při rozdávání popelce po druhé; ale nepochodil jsem. Pan páter nešťastnou náhodou si pamatoval, že mi již jednou popelec dal, a ostře se na mne obořil: „Marš, už jsi tu jednou byl." —

Farář Soukup, muž osvícený, způsobil mnoho nevůle proti sobě, když přestal dávati Blažejovy svíčky a zakázal, aby se lidé nepřipouštěli k nahlížení do kalicha. Za tohoto faráře přestalo zvonění proti mrakům, za něž staří učitelé brali zvláštní plat.

Ostatně byla ještě celá řada pověr, které vznikly z přílišné důvěry v moc věcí posvěcených a z nichž mnohé v některých krajinách dosud se zachovaly. „Hromice", svíčky o svátku Očišťování Panny Marie (2. února) posvěcené, zapalovány při bouřkách, aby neuhodilo. — Když o Bílé sobotě spáleny zbytky svatých olejů na zvláštní hranici — pálení Jidáše — sváděny

pravé boje o uhlíky, jež po ohni zbyly, poněvadž se věřilo, že, dají-li se při bouřce na domácí oheň, rovněž neuhodí. Proti ohni a všem pohromám chránily také ratolesti svázané v košťátka, jež se světí o Květné neděli, jakož i věnečky posvěcené o Božím těle, jimiž zdobily se v domácnostech obrazy svatých a kříže. Větve březových stromů, jimiž krášlily se oltáře, stavěné o témž svátku pod širým nebem, dávaly se do stájů, aby chránily dobytek proti nemocem anebo se zapichovaly do polí proti krupobití.

*

Ministrovali jsme nejen při mších, nýbrž i při jiných církevních obřadech, zvláště také *při křtech*, jichž bývalo někdy do téhodne několik.

Křest dětí bohatých býval dosti hlučný a slavnostní; dostavil se otec dítěte, babička Fayová, nesoucí je a několik kmotrů a kmotřiček i děti a někteří příbuzní a známí, kteří však nešli do kostela, nýbrž čekali do ukončení obřadů v hospodě, kde pak hojným jídlem a pitím slaveny „křtiny“. K těm býval tatínek pravidelně zván.

Jinak bývalo o křtu chudých nebo nemanželských dětí; těchto té doby bývalo mnohem méně než nyní. Tu přišel s babičkou často jen otec a s nemanželským dítětem přiběhla babička Fayová sama. Ó, to bývalo pro mne trudno! Tu nastala mi při křtu povinnost dvojí: býval jsem nejen ministrantem, nýbrž také — kmotrem. Žádný z mých čtenářů nedržel tolik dětí na rukou, kolik já jako hoch sotva desetiletý. Dostalo se mi za to od hochů přezdívky „Fančíček kmočíček“. Proto také bylo potřebí mnoha domlouvání matčina, než jsem funkci kmotrovskou převzal; dovolávala se vždy mého soucitu s dětmi, které jsou chudé nebo „nemají tatínka“. Měla při tom mocnou pomocnici v babičce Fayové, která mi před oči strkala mladého občánka, upozorňujíc, jak je hezký a že bych si z toho měl dělati čest, býti takovému roztomilému chlapečkovi kmotříčkem. A ukazoval-li jsem k tomu, že se mi chlapci smějí, hrozila: „Však já jim „klukom“*) — všecky jsem je přinesla — dám co proto.“ (Pokračování.)

*) Ve 3. pádě čísla množného, zvláště u podstatných jmen mužských, užíváno u nás téměř napořád koncovky -om: vinníkom, koňom i lidom a t. d.

✱

F. X. Svoboda:

Z LESŮ ZAZNÍVÁ ZPĚV.

(Pokračování.)

XXI.

V Hradci nalezla Milada na svém stolečku oznámení sňatku Američanky May Nilsonové. Bylo stručné. Odložila je a chtěla napsati všem třem přítelkyním horoucí větu o setkání s revírníkem Malochem, ale zaváhala pojednou a neučinila toho. Spatřivši pak připravená svá zavazadla na cestu do Moskvy, volala na otce do salonu:

„Tatínku, do Moskvy nepojedu, marně jsme balili!“

„Proč?“ podivil se. „Co se stalo? Co tak najednou?“

„Nepojedu, nemělo by to smyslu. Doma je lépe!“

„No, dobře,“ řekl, „mne tím jen potěšíš, nelíbilo se mi to. Starostí nebude.“

Čtyřletá Jenička přišla právě z procházky. Shlédnuvši sestru rozběhla se k ní a objavši vášnivě její sehnutou hlavu přitiskla se k ní. Tvářičky jí planuly, oči se leskly. Vypravovala, že se jí stýskalo. Pohazovala hlavou; temné rozpletené vlásky se jí houpaly.

Večer přišel Šalvěj, zamlkle a jaksi nevlídně si vše prohlížeje. I zavazadel v předsíni si povšiml. Oči měl přimhouřené, rty sevřené, vousy kolem nich zježené. Byl neobyčejně bledý, jako po nemoci. Zašel k Tereze do Jeniččina pokojíčku. Přisedl a dlouho významně na ni pohlížel.

„Dobře jsem k ní u Malé svaté Hory promluvil,“ řekl tichým, plachým hlasem. „Pamatujete se na to? Víte, co jsem povídal a zač jsem prosil? Šílenec jsem! Zapomněl jsem, že vaše lesy byly mou záhubou. Byly a jsou a budou. Od té chvíle, co mi z vašich slov zašuměly, stávaly se mi osudnými, den ke dni osudnějšími. Zapomněl jsem na to a zablouznil si o nich. Však se pamatujete. Pomoci jsem v nich hledal — já, já, sám v nich zbloudilý. A tak vždycky! Což s tou dívčí školou bylo jinak? Sám jsem to vyvolal! Pak jsem naříkal. Jako teď: Sám jsem ty lesní kouzla volal, aby zažehnaly cestu do Ruska. Pomohly, zatraceně rychle pomohly! Nepojede!“ Potřásl hlavou a hlasitě se zasmál: „Teď už nepojede! Teď už ne!“

„A není tak dobře?“ otázala se Tereza

poněkud jeho nářkem překvapena. „Co vás v tom rozhodnutí mrzí?“

„Co mne mrzí?“ pronesl hořce a vyčítavě. „Vy to nevidíte?“

„Ne, naprosto nic nevidím. Jste škarohlíd, naříkáte vždycky.“

„A co ten Maloch? To nic není?“ zašeptal důrazně přidržev Terezu pevně za ruku. „Nevšimla jste si?“

„Maloch?“ podivila se. „Je hezký, milý člověk. Myslím, že se jí líbil! — A tomu se divíte?“

„Divím!“ prohodil nevrle. „Vám se divím! Vám! Jí ne, ona nemá zkušeností. Blázínek! Mladý myslivec. Bodeť ne, ale vy do toho nevidíte, vy nechápete, že je v tom Král, že je to jeho promyšlená hra.“

Tereza se zasmála. Povšimla si však uděšeného výrazu jeho tváře a zarazila se.

„Myslíte?“ pronesla tiše. „Jak by to bylo možná?“

„Jak? Jak by to bylo možná? Dobře! S tím Ruskem jsem se mýlil, to byla jen jeho falešná hra, abych byl sveden na nepravou cestu. On ví, on ví, dobře ví, že číhám, že jsem stále na stráži. Ale zde se ukázalo čertovo kopyto.“

„Ale — pro boha, což věděl, že tatínek umře?“ namítla s úsměvem. „Přemýšlejte, mluvíte-li! Smrt přišla náhle!“

„To je vedlejší. Ta náhoda pouze pomohla. Nebýti té — byla by se naskytla jiná. Věřte mi. Tohle je jeho plán. To je opakování jeho případu. Či víte, jak zvěděl o vás? Jak se dostal na Dobříš? Víte o tom něco? Nevíte. — On Malocha znal!“

Zavrtěla hlavou odvalivši tenké své rty.

„Znal! Opakuju, že znal!“ řekl Šalvěj důrazně. „Vzpomněl jsem si, že se s ním sešel letos v létě v Táboře. Ano. Letos! Viděl jsem ho. Vzpomněl jsem si, seděl jsem tehda nedaleko jeho stolu. Nemýlím se, omyl je vyloučen. Letos v červenci, tehda, jak jsme byli spolu v Táboře. Sešel se s ním, povídali si. Takhle — několik kroků — stáli ode mne. Nemýlím se. Šeptali si. Prý jakýsi učitel z Bechyně, namluvil mi Tonda. Teď se ukázalo, jaký učitel. Najednou je jasno.“

„A poznáváte v Malochovi toho učitele?“ otázala se s úsměvem. „Proč by byl v Táboře odkládal myslivecké šaty?“

„Úmyslně, milostpaní zlatá, úmyslně,“ nezaraziv se tím mluvil lékárník. „To už Tonda mu nařídil, jak se má obléci. Poznávám ho určitě, přísahat bych mohl. Obelstil nás, zdá se to všecko jako náhoda... totéž jako jeho svatba!“

Pokrčila rameny a pohrávajíc si hlavičkou Jeniččinou, na klín její položenou, prohodila:

„Plán by nebyl zlý! Maloch se mi líbí. Hezký muž!“

Šalvěj cosi zakoktal a opřev se o kolena svěsil hlavu. Žíly na čele a skráních mu naběhly.

„Ty zatracené lesy!“ zašeptal zcela tiše, tak že mu Tereza nerozuměla. „Ty mi vyssají srdce i duši!“

„Ale nelekejte se — k nějaké lásce nebo dokonce svatbě — je daleko. Viděli se, pobavili se a dost. Kdož ví, koho má Maloch v okolí svého revíru! Lekáte se příliš záhy! Takový hezký mladý myslivec, představte si, co má holek!“

Lékárník mlčel. Suchou rukou jezdil si po vousech i vlasech. Šustily.

„Líbil se jí,“ mluvila Tereza dále a jaksi zálibně, „velice se jí líbil, ale to nic neznamená. Hezký muž, třeba trochu drsný a hrdý. Myslím však, že již dávno je zadán. Nebojte se ho, znám dobře podobné případy.“

Do pokojíka vlítla Milada a spatřivši zde Šalvěje uchopila jej za ruce a vesele jimi potřásla. Množství radostného smíchu vylilo se jí ze rtů.

„Vzpomínáte si na cestu z Dobříše?“ ptala se chvatně. „Všiml jste si těch malých břízek kolem té veliké matky? Všiml? Tam pod hřebeny u Chouzavé! A Maloch je báječný, viďte? Líbil se vám?“

„No — jaký báječný? Fořt — no fořt! Co na něm báječného? Tabák, chlubení a hrubý hlas!“ odvětil lékárník. „Mně se nelíbil, já nejsem nadšen jako vy!“ Ohlédl se na Terezu: „A nemluvme už o tom, maminku darmo rozesmutníme, vidíte, že je zas zamyšlená. No, milostpaní, musíte se s tím smířit.“

Tereza povstala a přikývnuvši hlavou zavolala služku, aby Jeničku svlékla a uložila. Šalvěj s Miladou odešli do salonu ke Královi, čtoucímu noviny. Tereza brzy přišla za nimi. Zasedli a hovořili. Lékárník snažil se mluviti o denních událostech, aby smutek pro dědečka zaplašoval. Nebylo však možná veliké dojmy z dobříšské cesty zatajiti. Hned ten, hned onen něco o tom promluvil. Ostatně i sám Šalvěj, aniž věděl, jak se to stalo, zmiňoval se o různých podrobnostech často živě a ostře. Pozoroval Královu tvář při Miladiných vzpomínkách na Malocha. „Lišáku,“ myslil si, „mne neoklameš! Tváříš se, že jsi o tom člověku jaktěživ neslyšel! Znám tě, tajnůstkáři! Ale strašnou, zhoubnou hru hraješ s tím dítětem! Měl bys uvážit, co jsi s ní ztropil! Šílí! Podívej se na ni. Poskakuje jen a křičí jako opilec: Maloch! Maloch! — Je to moudré? Nechápeš, co jsi provedl? Jen si jí povšimni a poslouchej,

co mluví. Blouzní, je rozpálená, rozum ztratila. Kůzle! Hází rukama i nohama i hlavou. Je to hezké? V každé větě slyšíš: Ach, dobříšské lesy, Maloch, maličké břízy, modré stráně! — Co s tím? — Kdyby dnes ten fořt jí napsal, zadržíš ji? Letěla by za ním jako šílená!“

O deváté hodině odešel všechen mrzut domů. Přešel třikráte tichým náměstím. „Co to ta Tereza přinesla do našeho starodávného města?“ pronesl hlasitě, když vstupoval do svého bytu. Obočí měl zesupěné, pohled příkrý, myšlenky prodlévavé, srdce smutné. Než ulehl, umínil si, že ke Královům nepůjde, dokud se Milada z horečky své nevzpamatuje. Ale šel opět a ona stále ještě blouznila. Pozoroval dokonce po týdnu, že pomatení její roste. Všiml si, že je neklidná, veselá, prchavá a že rty její rozhazují jen nesouvislá radostná slova a smích. K ničemu nemohl ji připoutati, ničím nemohl ji dojmouti, ničím zachytiti. Opojovala, lahodila a mizela jako vůně. Zval ji na Vajgar, odmítla. Když pak vyšel k přístavišti, viděl, že sama vsedla do lodičky a odjela. Psal jí dlouhé listy; sám je odevzdával. Prosil-li za několik dní o odpověď, zvolala: „Ach — odpusťte, ještě jsem jich nečetla! Nemám teď času!“ A nedivila se, že má zarudlé oči, nevšimla si, že je bledý a že velice trpí. Poskakovala a stále někam prchala. Díval se za ní se sevřenými rty, sešedivělý a bledý. „Umíš šlapat člověku po srdci!“ myslil si.

Asi za měsíc, ke konci listopadu, setkal se na náměstí s Terezou. Vybídla jej, aby k nim příští neděli odpoledne přišel. Zvláštní určitost tohoto pozvání ihned mu byla nápadna. Slíbil, že přijde a v tu chvíli postřehl ve tváři, zejména pak v očích jejích jakési uspokojení, jež jej znepokojilo. „To bude strašný den!“ pomyslil si.

V neděli odpoledne rozmýšlel se, nebylo-li by lépe, aby zůstal doma. Uvažováním tím velice se rozčilil. Nápady jeho plny byly prudkosti a vrátkosti. O třetí hodině vyšel, ale vrátil se a usednuv na pohovku umiňoval si, že nepůjde. Za půl hodiny však, zastrčiv do kapsy malý nabitý revolver, odebral se rychlým krokem ke Královům.

Tereza přivítala ho přívětivě, nezvykle, jinak než kdykoli dříve. Sotvaže usedl v saloně, oznámila mu, že Král s Miladou odjeli dopoledne do Prahy. Všiml si, že naň při zprávě své upřeně pohlížela, zvědava patrně, co řekne a co učiní.

Zatajil se mu dech. Mlčel. Oči jeho zatěkaly po stěnách. Opět si povšiml, že ho Tereza bedlivě pozoruje.

„Jsem ráda, že jste přišel,“ promluvila po chvíli, „chci se vám s něčím svěřit.“

„Mně? Svěřit?“ zašeptal překvapen jejími slovy, „Stalo se něco?“

„Ale slibte mi, že o tom pomlčíte, zvláště před mužem a Miladou.“

„Prosím, čestné slovo, prosím!“ ochotně sliboval. „Ubezpečuji vás, spolehněte se úplně.“

Tereza na chvíli se zamyslila. Oči její, podivně chladné a ostré, neustále jej pozorovaly.

„Milada i muž se dohodli, že vám prozatím nic neřeknou. I já slíbila, že o tom pomlčím.“

„O čem?“ zašeptal pln náhlé úzkosti. „O čem máte pomlčet?“

„Hned uslyšíte. Rozhodla jsem se, že vám to vyzradím. Je mi těžko stále mlčet.“

Nachýlil se k ní. Modré oči jeho zdály se bledé a uhaslé.

„To je hrozné, jak jste zamilován!“ prohodila náhle s nelibostí a odporem pohodivši rukou. „Jako zpitomělý.“

Povstala, jako by chtěla někam odejíti nebo něco přinésti, ale trhnuvši hlavou i rameny opět usedla.

„Poslyšte,“ řekla, „Milada je již měsíc zasnoubena.“

Tvář jeho, skloněná a bledá, zesinala. Brada spadla, čelo zvlhlo, oči se zavřely.

„Již měsíc?“ promluvil po chvíli temným, až chraptivým hlasem. „Zasnoubena? Již měsíc?“

„Ano, s Malochem. Dnes jela do Prahy, aby se dohodli o svatbě.“

„Setkají se tam?“ otázal se. „Dnes? Teď?“

„Ano, teď jsou někde spolu. Znáte Miladu, hoří. Maloch! Maloch! křičí celý den.“

„A — on, on požádal o její ruku? On sám?“ ptal se ve zmatku. „O její ruku požádal?“

„Šlo to ráz na ráz. Napsal jeden list jí a jeden nám. Pěkně psal. Jí vyznal lásku a hned ji prosil, aby rozhodla u rodičů. Znáte ji. Lítala jako šílená. Křičela nám do uší: Já ho miluji! Odpovězte mu, že jste svolili, že jsem jeho. — A my psali a ona psala a bylo rozhodnuto. Dnes ho pozná muž a dohodnou se o svatbě. Asi v masopustě. Milada by chtěla zítra. Znáte ji, blázen. Denně o tom psala dopisy přítelkyním.“

Šalvěj schýlil se ještě více. Hleděl do koberce. Mlčel. Tereza na chvíli ztichala a opět a opět něco pronášela o Miladině neočekávaném zasnoubení. Zdálo se, že není již co říci, ale ona vzpomněla si na nové a nové podrobnosti o štěstí dceřině, o šílené lásce, o dopisech, o blízké svatbě.

Šalvěj choulil se jako pes pod důtkami. Mlčel; tvář jeho byla smrtelně bledá a bolestí znetvořená.

Tereza povstala, ale nevzdálila se. Zmlkla, jako by očekávala něco důležitého.

Ve vzduchu skutečně šířilo se napětí. Šalvěj mnul si prsty a zachmuřoval se. Na dechu jeho a zarputilém mlčení bylo znáti, že vlévá se do jeho nitra hněv a pobouření. Nevelká tvář jeho byla v tu chvíli škaredá. Oddechl zdlouha a pozvolna se napřimoval. Objevily se zčervenalé oči jeho a zrudlá tvář, jež rychle opět bledla. Povstal a zahleděl se na Terezu. Nepohnula se, ale zledovělá tvář zřejmě vyzrazovala vnitřní rostoucí vzrušení. Sevřené rty se jí drobounce zachvívaly. Pohled modrých, teď zšedlých a jaksi znavených očí slil se na dlouho s jeho pohledem.

„Kdo asi navrhl, aby se zasnoubení přede mnou zatajilo?" otázal se konečně lékárník tiše, ale sípavě a ostře.

„Já. Radili jsme se tehda, jakým způsobem vám to oznámíme. Nebylo možná nic vymysliti. Milada se toho bála. Pan Sýkora taky nic neví." A neproměnivši ledový výraz tváře připojila; „Já jsem to navrhla. Kdo jiný? O vás šlo, ale Sýkora taky neví, co se stalo."

„Taky ne?" zašeptal trhnuv hlavou a zasmáv se. „Taky ne?" opakoval jen dechem rozžhavuje svůj pohled. „Nechtěla jste nám patrně způsobiti bolest. Zamýšlela jste —"

V tu chvíli ledový výraz tváře i očí jejích se proměnil. Lehké zrůžovění zasvítilo na Šalvěje. Trhla rukou.

„Už vím!" řekla silným hlasem. „Už vím, vy šílíte!"

„Já?" zasmál se. „Že šílím?" Opět se zasmál. „Proč to povídáte?"

„Vás asi napadlo . . . Jste takový!" křičela. „Jste takový šílenec!"

„Jaký? Povězte, jaký? Co mne napadlo?"

Tereza zostřila svůj pohled a za napiatého očekávání lékárníkova řekla zdlouha a jasně:

„Vás napadlo, že jsem vám to chtěla říci sama!"

Šalvěj zesinal a všechen se třásl. Zmodralé rty jeho se otvíraly, jako by něco neslyšného křičel.

„Vy si myslíte," opakovala Tereza stejně jasně, „že jsem se chtěla mstít, viďte?"

„Ano!" vykřikl pojednou s takovou prudkostí, že se až zarazila. „Ano, myslím si to!"

„Poznala jsem to na vás. Jste takový! Šílíte, znám vás. Mně není třeba se mstíti, pomstil jste se sám na sobě. Varovala jsem vás v čas a připomínala vám stáří. Zapomněl jste, že šedivíte a že se vám zuby vykazily. Neslyšel jste mých rad, hnal jste se za mládím. Nemohlo to jinak skončit. Nic jsem pro vás nemohla na Miladě vyzískat. Viděl jste sám, jak ji touhy unášely."

Šalvěj nechápal, co mu pověděla v těchto strašných větách. Přibližoval k ní svou zrudlou, škaredě svraštělou tvář a zašeptal ostře

„Ty zmije! Ty lesní zmije! Ty dobříšská zmije!"

Oči její, rozevřevše se, hleděly naň zblízka. Zdály se veliké a zlé, posměchem přeplněné.

„Šílíte!" zašeptla všecka uražena. „Nevíte, co se s vámi děje!"

Šalvěj přejel si rukou zpocené čelo. Oči jeho zmateně těkaly kolem:

„Nevím, opravdu nevím," mluvil koktavě, „nic nevím, co se děje!" Sklesl do křesla. Zahořekoval: „V Praze je! Dnes tedy je v Praze. Dnes! Dnes se všecko domluví. Miluje ho! Král to zařídí a uvidí po prvé Malocha. Po prvé! Bodeť, bodeť!"

Tereza stála nad ním bez pohnutí. Po chvíli řekla:

„Zaručil jste se čestným slovem, že neprozradíte, co jste se dověděl a kdo vám to řekl! Nezapomeňte!"

Máchnul rukou. Zdlouha vydechl. V přivřených víčkách viselo pohrdání.

„Nezapomenu!" odvětil trpce a příkře. „Nebojte se!"

Povstal pak a otáleje chvíli, jako by chtěl něco ještě říci nebo slyšeti, díval se na hodinky; oči jeho, podivně zlekané, úmyslně se od Terezy odvracely. Posléze se poklonil a odešel. Tereza vyšla za ním až na schody, ale ani ona, ani on již nepromluvili. Lékárníkovi se pouze zdálo, když sestoupil do přízemní chodby, že Tereza popošla opatrně až na dolejší schody, aby ho pozorovala, a pocítil proto po celém těle nepříjemné zamrazení. Vzpomněl si, že má v kapse nabitý revolver. Podivil se, že v hrozné té rozmluvě o něm nevěděl. Jistě by byl Terezu zastřelil. Zbledlá tvář se mu studeně představou tou zpotila.

XXII.

V lednu r. 1897 byla slavena Miladina svatba v Praze u Františkánů a poobědváno v Brejškově restauraci. Hostí nebylo mnoho. Ještě téhož dne odjeli mladí

manželé do novoveské myslivny. Nevěsta všecka šťastna cítila, že je osvobozena, unášena kýmsi silným a smělým.

Lékárník Šalvěj, což ostatně Tereza předpověděla, zúčastnil se svatby v novém černém šatě, s velikým darem stříbrného náčiní stolního, vzácného porcelánového servísu a drahocenného šperku. Točil se kolem nevěsty a pokorně jí přisluhoval i připíjel, s tváří soucitnou a stále dojatou. Netěšilo jí to, ale nemohla mu nic odepříti. Uvědomila si jen chvílemi, že ji obtěžuje, že jí upíjí radosti a tu zatěšila se vášnivě na příští dni. Úzkostlivě starala se, aby se neocitla nikde s ním sama, aby jí nepovídal nic smutného, co by jí zbytečně náladu pokazilo. Neušla však této chvíli. Přitočil se k ní, když Maloch smlouval s Králem, jaké víno mělo by se ještě objednati, a když na tu chvíli osaměla.

„Miládko, drahá moje Miládko," promluvil ihned nehlasitě stoje těsně u ní s tváří bledou a zřejmě vzrušenou, „za krátko odjedete, zmizíte a my se vrátíme do Hradce bez vás, sami, s hořem. Zašantročili vás. Je mi vás líto. Nemohu říci nic než: Buďte šťastna, vždycky šťastna! — O mne se nestarejte, já jsem už odžil své radosti. Šestnácte let promarnil jsem u nohou vaší maminky, osm let ve vašich službách. Nu, což, blíží se padesátka, zalezu, zmizím. Nestarejte se o to, nevzpomínejte. Vzpomenete-li však přece, potěšíte mne."

Oči její zatěkaly kolem. Povšiml si toho a tvář jeho se na okamžik zamračila.

„Osm let oddané služby je snad málo," řekl. „Tuhle vypověděli ve Stráži zahradníka. Patnáct let sloužil. Starý člověk. Vypověděli ho bez签 pense. Ať jde kam chce! — Lehko se to řekne. Vy budete šťastna, já zalezu. Taky tak. Lehko, zcela lehko se to stane. Dobře. Proč ne? Snad jinak nelze. Toť se ví, kdybyste byla tenkrát řekla, abych nemarnil čas a mužná svá léta, že byste byla lépe učinila. Neřekla jste však nic a ponechala mne ve svých službách. Těžko tu co napravit. Vy jste byla při tom veselá, nu což, já nechci vyčítat, a vlastně ani práva nemám, a tak se to vleklo osm let. Ale já! Co teď? Zakyslý mládenec! A vy mladá, velice krásná a veselá paní! Vidíte sama, že je přece jen něco smutného v té zdánlivé bezvýznamnosti."

Milady dotkla se slova jeho nepříjemně. Opět hleděla kolem. Řekla poněkud nevlídně:

„Vždyť jste býval vždycky vesel, nebylo vám se mnou nikdy tak zle, abyste měl právo teď litovati."

Poznámka její ho překvapila. Vydechl z hluboka a tiše prohodil:

„Vždyť jsem řekl: Dobře, ať jde! Jako ten zahradník. Dosloužil, ať jde!"

„Ale, pane lékárníku, vždyť mi vaše uctívání nepůsobilo jen radost, taky starosti a obavy!" pověděla mu příkře.

„Dobře, dobře," řekl poněkud prudce, „zalezu jako ten postřelený jelen. A nic už! Jen to jsem chtěl říci. A buďte šťastna!" dodal, vida, že se Maloch blíží.

Tak bylo se Šalvějem. Svými výčitkami napětí v Miladině duši jen ulehčil. Pohoršivši se jimi nelitovala ho. Naopak, lahodilo jí, že je raněn. Tereza ostatně vše napřed uhodla. Upozornila dceru, že jí asi vyčte těch osm let. Věděla i to, že nepotrvá dlouho hněv jeho, jenž se po onom strašném výstupu s ní, když jí řekl do tváře „ty zmije," do jeho srdce zahryzl. Nemýlila se. O vánocích již přišel s dary. Zasmála se, když jej spatřila. Podivil se, že se nehněvala za vzteklá jeho slova, vlastně za nadávku. Ona však se nemohla hněvati za to, co jí nezabolelo, naopak, co jí tehda nevyslovitelným způsobem zalahodilo ve všech nervech. Přivítala ho s úsměvem, jako by se nebylo nic stalo. Podivil se tomu a velice opatrně si počínal. Pak přicházel denně a až do svatby Miladě ochotně přisluhoval.

Se Sýkorou bylo jinak. O zasnoubení Miladině zvěděl v prvních dnech prosince, patrně přičiněním Šalvějovým. Napsal ihned dlouhý, vášnivý, zapřisahající dopis, plný výčitek, nářků, hrozeb i odříkání. Těžko bylo dopátrati se jednotného úmyslu nějakého, těžko bylo uhodnouti, co vlastně raněný i uražený právník učiní.

Miladu list polekal. Nemohla jen pochopiti, jak o jejím zasnoubení Sýkora zvěděl. Stejně bylo jí nevysvětlitelno, proč Šalvěj po oné její cestě do Prahy nepřicházel, a soudila-li správně, že něco vypátral, ptala se udivena: Ale jak? Sama nikomu nic nepověděla, otec rovněž ne a matka nakazovala jí i jemu po všechnu dobu až do svatby každého dne: „Jen mlčte!" Nakazovala to vášnivě a důtklivě. Jak to tedy oba tito ctitelé zvěděli? Řeklo jim to snad vlastní citlivé srdce?

Uvažovala po několik dní, co Sýkorovi odpověděti. Zapříti to bylo nemožno, přiznati se bylo nebezpečno. Přála si, aby nebylo bouří a hrozeb, aby pochopil, že není jiného rozřešení, a aby se mu navždy a úplně vzdálila. Zdálo se jí, že je přesycena lichocením a opakováním jeho snů a tužeb. Rozhodla se promluviti v listě svém moudře a konejšivě. Vysvětlila mu, že rodiče nalehají, aby se vdala, že jim déle

odmlouvati nemůže, a že důvody jejich nejsou bláhové, jemu pak že je nemožno oženiti se ani za pět šest roků. Kdyby prý na něho čekala, kde prý je o jeho srdci psáno, že za těch šest až deset let se nezmění, nevychladne, po jiné nezatouží? Co by se potom stalo? Ženy rychle prý stárnou. Nechť prý oba jsou osudu vděčni za to, co žili, nechť prý se spokojí s nesčíslnými těmi mladými radostmi a zachovají si je v paměti jako kvetoucí lučiny, jako zelené ostrovy v širokých proudech nelaskavého života budoucího. Ona prý vděčně a ráda na něho vzpomene. Daleko pak krásnější prý bude, když se úplně rozejdou, úplně styky své zakončí. Nač prý slepovati něco, co osud roztrhl? Nač horoucí sny oživovati studeným dechem přátelství? Ať prý zůstane tato mez, toto úplné rozloučení jako nezahojitelná rána, jež věčně bude boleti. Vždyť — co prý je život, nevyvěrá-li z hoře a odříkání?

Dopis byl neobyčejně dlouhý. Když jej přečetla, pocítila, že je i vroucí, podivným steskem a lítostí naplněný. Zaváhala odeslati jej. Byl jiný než všechny její listy dřívější, svítil láskou, minulou láskou, o níž však dříve nikdy nemluvila ani nepsala. Nemohla proto pochopiti, co ji teď uneslo, že vyslovovala otevřeně, co dříve nikdy nepřiznala? „Tak ho ještě více zblázním!“ pomyslila si. „Chtěla jsem konejšiti, ale zatím podněcuji.“ Vzala list a chtěla jej přetrhnouti. Zaváhala však, jako by měla vlastní hruď si probodnouti. Tisíce pocitů vzniklo v tu chvíli a naplnilo ji nutností odeslati list tak jak je. Jakási neurčitá myšlenka jako by se vybavovala z těchto pocitů, již Milada dokonce i zašeptla, aniž o ní věděla a aniž ji chápala: „Zapomeň, zapomeň, Jeníku, jistě zapomeň . . . ale svým loučením srdce ti rozbodám, abys nemohl zapomenout.“ Podivně uspokojena a téměř opojena list odeslala.

Přála si, aby odpověděl, že se tedy navždy rozcházejí, že zapomene, ale tisíce skrytých pocitů slévalo se v nevyslovenou touhu, aby napsal, že nelze, že nikdy, nikdy nelze zapomenout, že věčně bude o ní snítí, věčně se trápiti, věčně pro ni plakati, věčně ji následovati. Když pak za několik dní list jeho došel a když rozřezávala jeho šedou obálku, srdce jí bušilo, ale tvář se zaškaredila a rty pronesly nevrle: „Kéž už je tomu konec! Kéž odjíždím osvobozena, ode všeho osvobozena!“

(Pokračování.)

Dr. O. J. Janota:

ŠPANĚLSKÁ ZPRÁVA.

V předešlé zprávě podal jsem přehled literárních revues, v nichž nalézáme zpravidla básně, novelly a črty předních spisovatelů španělských, a knihoven či sbírek textů, které obecenstvu přinášejí ucelené plody krásné a bohaté literatury kastilské.

Nyní se seznámíme blíže s autory nejoblíbenějšími i novými, kterých se vyrojila v poslední době dlouhá řada a které tak pochopitelně svádí skvělá sláva velehojných předchůdců i současníků k následování. Věru možno říci, že španělský život literární a zvláště belletristický očividně se vzmáhá, sílí, vytřibuje, tak že málo kde jinde bychom shledali tolik pozoruhodných zjevů; při tom ke chvále budiž připomenuto, že mnohé práce nesou přes vlny nejrůznějších vlivů, které Evropou se valí, čistý pel typických plodů národní duše hispanské. — Spisy, jež uvedu při jednotlivých autorech, vyšly většinou ve druhé polovině r. 1913 a v prvých měsících roku letošního.

Přihlédněme nejprve k nejčtenějším autorům, ať jsou tendence jakékoliv; není jich řada malá. Již ve zprávách předchozích jsme poznali, že oblíbení spisovatelé starší vycházejí v souborných vydáních, tak „Opera omnia“ Valle-Inclána došla nyní ke sv. X.; Palacia-Valdésa „Obras completas“ sv. XVII., Juana Valery sv. XXXV. — Že také snad nejlepší a nejplodnější vypravovatelka moderního Španělska E. Pardo Bazán, která, vydavši ohromnou řadu románů a novell, dosud je neunavně čilá, se těší veliké oblibě čtenářstva, rozumí se samo sebou. Jak předešle uvedeno, pořádá nyní „Knihovnu ženy“ a v 10. její sekci „oekonomické“ vydala letos velmi pěknou knihu „La cocina española antiqua“ (Stará kuchyně španělská — se 600 „recepty“).

Vizme jiné oblíbené prosisty, tvořící takřka nový šik, nejnovější výzvu, která však se již čestně prokázala a osvědčila na poli literárním. — Svěží stylista José Francés, známý již

novellami „La Guarida“ a „La débil fortaleza“, podal nové dvě práce „Teatro de amor“ a novellu „La danza del corazón“ (Tanec srdce).

Jakýs stoupenec Daudetův, který místo Tartarina uvedl do Alp „Don Quijota“, Alberto Insúa rozhojnil řadu novell, vyšlých většinou v Biblioteca popular, knihou „Los hombres, Mary los descubre“ (Mary nalézá muže). — Dobrý pozorovatel povah a vad moderní společnosti Felipe Trigo vykazuje dva nové spisy, novellu „Los abismos“ (Propasti) a několik kratších povídek „El papá de las bellezas“. — S počátku dosti odcizený domácímu duchu španělskému Pío Baroja uveřejnil nově další novelly „Memorias de un hombre de acción“ (Vzpomínky činného člověka) a „El Mayorazgo de Labraz“ (Labrazský majorátní pán). — Fray Candíl čili Emilio Bobadilla — dobře známý již z let devadesátých svými realistickými „Novelas en germen“ (Novelly v zárodku) loni též se dostal do Bibliotecy popular novellou „A fuego lento“ (Při malém ohni) ve druhém vydání. — Člen královské akademie Ricardo Leon, který rázem si vydobyl literární slávy vytříbeným vkusem, neobyčejným nadáním pozorovatelským, jež takořka analysuje každé hnutí mysli a zvláště srdce lidského, a hluboce zakořeněnou láskou ke všemu kastilskému, vedle „Casta de hidalgos (Pokolení šlechticů) nejlépe se nám jeví ve své hloubce badavé ve knize „El amor de los amores“, jež právě vyšla ve třetím vydání. — Již před lety byl k nám uveden drobnými překlady Pikhartovými jiný dobrý novellista, byť hodně duchem odlišný od Leóna: Eduardo Zamacois; nově upozornil na sebe pracemi těmito: „La cita“ (Dostaveníčko) a „Europa se va . . .“ (Evropa odchází). Nevyčerpatelný satirik a humorista Juan Perez Zuñiga znovu se uplatnil ve sbírce kratších povídek, která dle prvých dvou delších črt je nadepsána „La soledad y el cocodrillo“ (Samota venkova a Modrý krokodil). Zajímavo jest, jak dává v komických výjevech vystupovati i osobám soudobým; tak v „Sueño raro“ (Podivný sen) přímo uvádí ve směšných kombinacích proslulé literáty J. Benavente, hraběnku Pardo Bazanovou a j. — Také právě zmíněný spisovatel Jacinto Benavente, který náleží většinou svých prací divadlu, napsal novou knihu prósy pod názvem „Cartas de mujeres“ (Listy žen). — Jiným zdatným a dávno proslulým pracovníkem na poli povídek a románů jest jesuita Luis Coloma, autor „Maličkostí“, „Boye“ a j. cenných a poutavých děl; nejnovější jeho prací je „Fray Francisco“, jehož právě vyšla první část s obsáhlým úvodem. — Dále je nevyhnutelno se zmíniti o svědomitém a příjemném belletristovi Miguelovi de Unamuno, který zastává úřad rektora staroslavné university Salamancské. Poněkud melancholický rys jeho povahy pěkně se uplatnil také v nejnovějších plodech i ve sbírce krátkých črt „El espejo de la muerte“ (Zrcadlo smrti), kde dovedně zkoumá a líčí podivné osudy a záhady povah lidských, a v „Del sentimiento trágico de la vida“ (Tragický pocit člověka). — Posléze i v oboru dramatickém druhdy velice plodný Joaquín Dicenta, jenž nyní spíše se věnuje drobné prose, znovu na sebe upozornil dvěma spisy „Los de abajo“ (Z nižších vrstev) a „Mares de España“, kde, užívaje nerušeného klidu na lodi „Felisa“, obeplouvá celý poloostrov pyrenejský a každému přístavu takřka věnuje několik dojmů a vzpomínek. Jako v pracích přechozích, tak i v těchto se nám jeví horlivým zastancem dělného lidu a hlasatelem zásad socialistických.

Mimo to nelze přejíti mlčením jiný zjev vysoce pozoruhodný v oboru krásné prosy kastilské; jest to velmi pilná spisovatelka, která, byť nedosáhla oné popularnosti jako hraběnka P. Bazanová, přece sepsala tolik povídek, novell, románů a legend, že tvoří celou sbírku a poučnou knihovnu ženy španělské — Doña Maria del Pilar Sinués. — Mnohé legendy a studie její tvoří jakýsi pendant ke Galdosovým „Episodios nacionales“, neboť mají týž cíl, seznámiti španělského čtenáře s různými trudnými i slunnými obdobími a episodami jeho národních dějin. — Jedno z nejčilejších nakladatelství madridských Victorina Suareza podjalo se nového vydání děl Marie Sinués. Posledně vyšly legendy „Gloria de la mujer“ (Sláva ženy), „Margarita“ „La vida real“ (Radosti a žaly rodinné. — Sociální studie). —

Nutno však zmíniti se i o ztrátách, jež doznala literatura španělská v posledním roce. Pozbyvši velmistra na poli literární kritiky 19. května 1912 v osobě věhlasného ředitele Bibliotecy Nacional Marcelina Menendez y Pelaya, zaznamenala ve své annály smrt horlivého zastance a opěvatele smavé Andalusie, Artura Reyes, jenž zesnul v rodném kraji 17. června 1913.

Ale nejenom krásná prosa, nýbrž i květná niva kastilské poesie, jež vykazuje v posledním desítiletí bohužel málo kvítí, byla stižena ranou, která jí odňala milého pěstitele v básníku a autoru veseloherním, Vitalu Aza-ovi. Týž opustil své luhy 13. prosince 1913.

Vedle uvedených jmen, jež nám označují španělské prosaisty nejoblíbenější, jest celá řada menších hvězd, jež se třpytí a mihotají na obloze kastilské belletrie. Uvedu aspoň některé. — Starší a dobrý novellista Martinez Barrionuevo, známý zvláště spisy „El sacrificio de Sor Adoración“ (Obět Sestry Marie Adoración a „Almas solitarias“ (Samotářské duše), uveřejnil ve Valencii nejnověji novelu „La Reina de las Minas“ (Královna dolů). — G. Diaz Caneja upozornil na sebe sbírkou povídek „Escuela de Humorismo.“ — Také Francisco de Torres

vydal knihu veselých črt pod názvem „Lo más serio es reir“ (To nejvážnější jest smích), k nimž úvod napsal Joaquín Dicenta. — Vůbec možno říci, že literatura humoristická byla loni valně rozmnožena četnými sbírkami „Vtipů a žertů, bájivých příhod a frašek“ se jmény autorů, jako Iriarte Reinoso, Caireles a j., nebo se zkratkami E. A. y B., E. de la R. atd. —

Ciro Bayo kráčí v týchž kolejích jako Galdós a Sinués, jen že oblastí jeho dějů a příběhů jest španělské zámoří. On si vytkl úkolem seznámiti širší kruhy s hrdinskými činy španělských dobyvatelů v Novém světě. Vyjímá četné příhody historické a ověnčuje je zkazkami, legendami i dojmy osobními. Práce svoje vydává pod titulem „Leyendas áureas del Nuevo Mundo“; k vydaným dosud „La Colombiada“ a „Los Marañones“ přistoupila nyní třetí „Los Césares de la Patagonia“. Poutavým předmětem tohoto spisu jest mythus o kouzelném městě Španělů, kteří se ztratili kdesi v Patagonii a k jejichž nalezení se konají různé dobrodružné výpravy. — José Ortega-Morejón vydal novellu „Cosas pasadas“, F. Franco Fernandez sbírku novel „La prosa del amor y adiós á la felicidad“. (Prosa lásky a s Bohem štěstí.), A. Martínez Olmedilla povídku „Siempreviva“. —

Větev básnická, jak řečeno, jest i na stromě krásné literatury kastilské nejslabší a nejméně květy obdařena. Po ztrátě, výše zmíněné, zbývá skoro jen Francisco Villaespesa, který udržuje tradici slavných básníků Campoamova, Becquera, Zorrilly a j. Pěknou řadu svých prací obohatil i loňského roku vydatně knihami těmito: „Lámparas votivas“ (Obětované svítilny) a „El velo de Isis“ (Isidin závoj). — Jeho básně „Andaluíca“ vyšly loni ve druhém vydání. Vedle toho byl i dramaticky činný. —

Že úbytek cenné poesie se ve Španělsku vskutku pociťuje, jest mimo jiné dokladem opětné vydávání básníků starších; tak González-Blanco uveřejnil s kritickým posudkem Jacinta Benavente „Las mejores poesías de Campoamor“, vyšly „Eglogas“ Garcilasa de la Vega, „Canciones y decires“ markýza de Santillana atd. — Týž A. González-Blanco pořídil vydání zajímavé knížky co básnického výběru z literatury kastilské pod názvem „Las mejores poesias de amor“. — Z jiných publikací poetických možno uvésti Fernandeza Shawa „El alma en pena“ (Bědná duše) a druhé doplněné vydání „Poesías de Sierra“ (Básní z hor); verše lásky a naděje „Los cantos de mi Primavera“ (Zpěvy mého máje) Juana García-Diego de la Huerga a „Al sembrar los trigos“ (Při setí), sbírku to náladových básní, jimiž Blanco Belmonte ukázal se pěvcem obratným. Také rodové jméno Menéndez-Pidalů ozvalo se zvučně na jiném poli působnosti než dosud. Ramon M. Pidal znám je nyní obecně po Španělsku i za hranicemi jako svědomitý a bystrý kritik literární a horlivý badatel v epické poesii starokastilské, Juan M. Pidal osvědčil se svěžím a nadaným poetou zejména poslední sbírkou veršovou „Poesias“. —

Jako v básnictví, zvláště lyrickém, Španělsko moderní jeví se ochablým, tak se zdá, že na třetím poli literárním, totiž v odboru dramatickém, si onen nedostatek nehrazovalo všemožně. Jest a bylo jedním z podstatných rysů povahy španělské, že po vždy se vyznačovala zálibou vášnivou pro divadlo. Tím lze jen vysvětliti, že kastilská země byla vezdy tak úrodná spisovateli dramatickými, mezi nimiž vynikají co praví obři nebo, jak je rodáci sami nazývají, „monstruos de la naturaleza“ (divy přírody) jako Calderón a Lope de Vega. — Také doba nejnovější vykazuje celou řadu větších nebo menších následníků oněch skvělých vzorů ze zlaté doby kastilské literatury. Některá jména jsou opravdu zvučná a těší se právem veliké oblibě. — Již ve zprávě roku loňského zmínil jsem se o nejvýznačnějších autorech dramatických a dnes nutno jmenovati je opět. — O dvou byla již výše řeč při próse: jsou to Joaquín Dicenta, výborný a bedlivý znatel a pozorovatel povahy a zvyků lidových, a melancholický Jacinto Benavente. — První vydal nedávno prosaické drama o třech jednáních „El Lobo“ (Vlk), druhý rovněž tříaktovou činohru „La Malquerida“ (Nemilovaná). Tentýž kus spolu s „El nietecito“ (Vnouče) a „La losa de los sueños“ (Tíha snů) pojat byl do dvacátého svazku jeho „Teatro“. — Neunavní pěstitelé veselohry, bratří Quinterové (Serafín a Joaquín Alvarez Q.), rozšířili nepřehledný řetěz svých prací o dva články: jednoaktovku „Sin palabra“ (Beze slov) a veselohru o třech jednáních „Los leales“. — Nejhojněji zásobil divadlo jemný a sympatický autor G. Martinez Sierra, jehož skladby některé dýší pravou poesií. Loni uveřejnil tyto kusy: tři veselohry o dvou jednáních „La Tirana“, „Madrigal“, „Los Pastores“ a dále tříaktové, lyrické drama „Las Golondrinas“ (Vlaštovky), k němuž hudbu pořídil J. M. Usandizaga. — Rovněž již zmíněný básník F. Villaespesa uplatnil se dobře co dramatický autor v biblické truchlohře „Judith“, která je psána veršem a obsahuje tři jednání a „Era él“ (Byl to on), básni jednoaktové. — Dosti oblíbený novellista Alberto Insua zkusil nyní také na novém kolbišti svoje síly, prozatím za součinnosti Hernandeza Catá, ve dvouaktové veselohře „En familia“. —

Kromě těchto spisovatelů z nichž někteří podali díla pozoruhodná, jest pravý roj jiných, kteří se o to pečlivě starají, aby repertoir přečetných scen španělských byl stále hojně a čerstvě zásoben. Tu a tam vyskytne se práce dobrá, ale namnoze jsou to jen chabé napodobeniny starších kusů domácích nebo cizích.

*

LITERATURA.

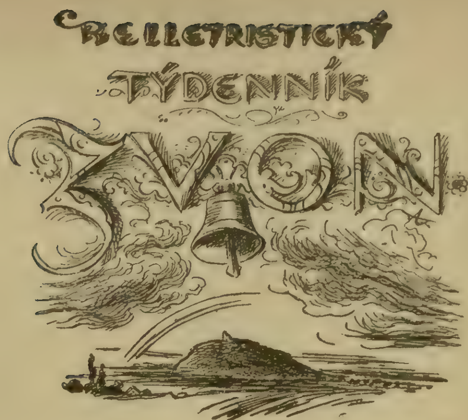
J. Jahoda, *Písničky z Opočenska.* Nákl. A. Neuberta v Praze. — Viktor Dyk, *Prohrané kampaně.* Nákl. Fr. Borového v Praze. — Kara ben Jehuda, *Zpěvy nejunácké a jiný humor balkánský.* Nakl. O. Kypr v Jihlavě. — Ben Walther, *Kratochvilný příběh Lva Kefase výtečníka.* Nákl. sdružení „Trojrám" v Buchlovicích. — Ondřej Přikryl, *Hana a Romža.* Nákl. Moravského Kola spisovatelů v Brně. —

Silný duch národní revolty a nespokojenosti, cítěné srdcem českobratrským, ozývá se v páně Jahodových „Písničkách", jež však jsou spíše invektivami a protesty nežli písničkami ve vlastním slova smyslu. Tak jako dříve na Německobrodsku, v oblasti Havlíčkově, našel autor i na Opočensku, krajišti nejúpornější houževnatosti duchovní, dosti vděčných motivů pro své verše, nepokojné, vznícené, mužně přímé, které jdou proti kompromisům s Římem a proti národní vlažnosti. Báseň ‚Protireformace' o opočenském Colloredovi zní jako resumé epické knihy autorovy „Za právo a pravdu", k níž celá sbírka svým duchem těsně se připíná. Forma básníkova, dříve tu i tam odvislá, zřejmě již se individualisuje, duch se osvobozuje, lze čekati další krásné básnické činy od něho, bez theorií a objevitelských předmluv. — Pan V. Dyk, jenž prvé své politické etapy považuje pro svou osobu za velmi důležity, vydal si zápisník, akta své kandidatury za kartelových voleb r. 1911. Do knihy bez jakéhokoli uměleckého „upravovatele" velmi vkusně vydané shrnul také několik nepolitických opravdu básní (prvá čísla „Lyrického komentáře"), které vlastně, ač je jich málo, nesou hodnotu knihy. Jinak vše ostatní, doktor Kramář, bratr Klofáč, Choc, sociální demokrati, Čenkov, Bienerth, poslanec Stříbrný atd., jak divný to materiál v rukou básníka! Moloch politiky pozřel nám dost vynikajících duchů, bylo by škoda, kdyby slupl i tohoto básníka, jehož činy jsou jinde než v politických bitkách. Jest jistě nejvýš pochybno, že nějaký politický -ismus je budoucností národa. — Knihy p. Jehudova a p. Ben Waltherova jsou kulturněpolitickými satirami. „Zpěvy nejunácké", ironisující politické poměry k Srbsku a zemím balkánským, utvořivší se zejména za poslední války turecké, bijí jasnými a zřetelnými allegoriemi přímo a vtipně. Statuskvič Ante, budování Albanie, bosenská legenda o paní Okupaci a Anexi jsou symboly příliš srozumitelné, a autor chopil se jich s veškerou vervou slovansky cítícího ironisty. „Masopustní intervjúf 1914" s Jeho Jasností princem von Wied je vítaný útok na každou bránici. — „Kratochvilný příběh Lva Kefase" zbytečně zatížen runami ptáka Marabu na Nilu a uvádí ve zmatek celou fabuli, která je základem satiry. K čemu ti fiktivní kormidelníci, k čemu imaginerní portraity, když je čtenář ve velkých pochybnostech, jak je brát. To jsou točenice a kudrlinky, které zatemňují a překážejí. Autorovi běží o to, zkarikovati politického šplhavce, jenž snadno a rychle stane se ministrem a pairem. Místy sviští jeho důtky trefně, jakmile však se pták Marabu z Madagaskaru splete s Ant. Hajnem, Klofáčem, Pelantem, Dostálem Lutinovem, Arnoštem Procházkou a j. za vlasy přitaženými ornamenty, znechutní a plošti se. Dřevoryty p. Váchalovy jsou zbytečný ballast. Nechtějí nic, nepovídají nic a nejsou nic až na „imaginární portrait" Kefasův, který snad chce karikovati kubismus. — Roztomilý vnějškem bibelotek p. O. Přikryla, vydaný „Kolem" jako členská premie, porušen je anachronistickou a násilnou komposicí, která staví do doby nedávné (Hanačky chodí tu v placácích, v oplečí a lipských šátcích) gothické rytíře v železe, aby unesli Prostějovi dvě jeho dcery, Hanu a Romžu, kamsi do hor ke Konici a na Drahanské kopce. Děvčata tam pak pláčí, z čehož povstanou hanácké řeky Haná a Romže. Kosmogonická kniha měla by jistý význam folkloristický, kdyby byla psána přesným nářečím bez chyb. Spisovatel chybuje hlavně tím, že bere rým jako hodnotu zrakovou a nikoli sluchovou; tak rýmuje špatně na př. bez pochêbê — nebe, široká ê, znící skoro jako *a*, s úzkými *e*, asi tak, jako by se dávalo do rýmu vrána — žene, a tak stále i při jiných hláskách. Dále užívá slov nehanáckých: lozele (lezly), v mlze (správně ve mhle), Prostěj (správně Prosťé jako Maťé), svoje kosti (místo svi), očima (místo očêma), z věže (místo veže), zašturmoval (místo zaštormoval) a j. Lefkoperná (laštufka) není kompositum hanácké (říká se perné máslo, perná práce), drbek na nose, znám jen slovo drpka (s nimi děti hrají), předrchat se není přištráchat se, nadrchat znamená něco na oko nastrojit, nadrchat peří, aby ho bylo více, nadrchat trávu, nadrchat sukni, aby stála. Autor patrně chtěl říci pře*b*rchal se, brchat, zbrchat se, znamená sebrat se a těžce jít po nemoci. Z popisných míst básně je zjevno, že autor ne bez vlivu četl Procházkova „Krále Ječmínka". Illustrátor knížky p. A. Kašpar zřejmě zápasil v některých obrázcích s tím rozpoltěním. Zdá se, že zůstane vždy marným pokusem vlévat podřečí do moderních kadlubů, kamž patří jen pěkná úsloví z něho, pěkné vazby, pěkná rčení, jichž tu má p. Přikryl též několik. *—pa—*

V Praze, dne 31. července 1914.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Zodpov. redaktor a vydavatel: Fr. S. Procházka. — Nakladatel: Česká grafická akc. společnost »Unie« v Praze.

Tiskem »Unie« v Praze.

F. X. Svoboda:

Z LESŮ ZAZNÍVÁ ZPĚV.

(Pokračování.)

Dopis Sýkorův byl dlouhý, drobným písmem v hustých řádcích psaný, ale jí se zdál krátký. Přečetla jej brzy s tvářemi roznícenými. Nebylo v něm napsáno, že zapomene, nýbrž že zapomenouti nemůže. Spousta těch vět, drobоučkým písmem psaných, volala k ní nejněžnějšími prosbami, oslovovala ji zbožně a vroucně, lkala hlubokým pohnutím, hořela nejprudším plamenem a opakovala v jediném hlaholu, že život jeho veškerý proměnil se v lásku k ní, že nemůže láska ta skončiti jinak než jeho smrtí. Zvláště pak pokorno bylo jeho přání, aby mu dovolila psáti jí aspoň čtyřikráte do roka listy, na něž nežádá odpovědi, ba, jež nemá prý ani čísti, zvláště bude-li prý šťastna. Nechť je ukládá do skřínky zapečetěné a nečtené, nechť nekazí si jimi klid a štěstí, ale jednou, ukáže-li se, že šla za přeludem, že chybila, že je nešťastna, nechť si je přečte. Ke konci dlouhého listu svého pronesl přísahu, že se neožení, neboť nikoho jiného již milovati nebude, a vyslovil přání, nadejde-li doba, že by se mohli jednou vzíti, aby si naň vzpomněla. On že na tu chvíli stále bude čekati.

Dopis tento jí neroztesknil, ani neznepokojil, nýbrž neobyčejně potěšil a možno říci usmířil. Láska k Malochovi stala se radostnější a svobodnější. Sýkorovi napsala, že mu posílá poslední dopis a že splní vše, co na ní žádá. Měla od Šalvěje umělou, drahocennou skřínku, vykládanou perletí; do té rozhodla se schovávati neotevřené listy Sýkorovy.

Když šla v lednu v Praze s Malochem od oltáře chrámu Panny Marie Sněžné, pátrala po lidech, uvidí-li někde právníka Jana Sýkoru. Zlatě roznícené oči její plny byly zájmu. Zahlédla ho v postranní lodi, tiše u sloupu stojícího, nederoucího se mezi gratulanty, bledého a smutného. I to ji uspokojilo a zvláštním, hlubokým, útěšným pocitem naplnilo.

Na cestě do nového domova přitulila se, v kožich zabalená, ke svému muži. Byl měsíčný, mrazivý večer nepopsatelné krásy. Kočár nehlučel. Krajiny postříbřeny byly sněhem a měsíčným svitem. Přivřela oči. Minulost s budoucností skláněly k sobě své bohaté květy v její představě. „Jak je to divné, jak je to divné!“ šeptala na hrudi mužově, aniž věděla, co je divné a na co myslí. Duší její kmitla se hned Věra, hned Thora, hned dědeček Vrána i jiní. I Šalvěj se jí zjevoval. Hleděla na ně něžně i vděčně, aniž mohla domysliti proč. Kmitly se jí prababička Běta Kunešová, sestra Jenička, Jan Sýkora. „Je to divné, je to divné,“ šeptala, aniž mohla si ujasniti, čím se obírá a proč se diví.

Muž její, k němuž byla přitulena, a ruka jeho, jež ji objímala, jako by se rozlévali v blahé teplo, strhovali ji a unášeli. Šeptal jí, že se těší na teplý pokoj v zasněžené myslivně. Políbil ji. Rty i tváře její byly horké. Chvěla se.

XXIII.

Královi sdělovali každému vesele: Milada je šťastná! — zvláště v prvních letech. Psala jim často, až příliš často, zřejmě z přeplněného nitra. Bylo by vhodno říci, že o své spokojenosti zpívala. Nebyli to však jen rodiče, jimž sdělovala své malé příběhy, své opojení, své toulání po lese, své zájmy, jimž popisovala vlast-

nosti svého muže, lahodivost, jeho rozhodnost, pohrdání jeho lidmi přecitlivělými, neoblomnost jeho, kteréž vlastnosti neobyčejně příjemně působily na její zhýčkané srdce, na její ulichocenou dívčí povahu, na její nepěknou ješitnost, — byli to i jiní, zvláště provdané přítelkyně z pensionátu a Šalvěj, kterým psávala rovněž často a mnoho. Byla by ještě jednomu člověku ráda, až vášnivě ráda psala o své spokojenosti a o svém životě — Janu Sýkorovi, ale vždy se ovládla, vždy zalekla při takové touze, a přivřevši oči, hlasitě se okřikla: „Ne!" Čím určitěji a pevněji si poručila, tím patrněji cítila, že on je jediný, jemuž by chtěla štěstí své vylíčiti v přehnaných, ba vylhaných barvách. Věděla, že by se při psaní tohoto listu vehrnula kdesi kolem čekající rozkoš do jejího nitra. Ubránila se nejen této touze, ale i zvědavosti nahlédnouti do několika neobyčejně těžkých dopisů tohoto věrného člověka, jež podle slibu ukládala neotevřené do skřínky. Rozběhla se někdy z lesa k nim, s rozhodnutím, že je rozpečetí a přečte, ale vždy, dotknuvši se skřínky zbledla, přivřela oči a řekla: „Ne!" Sama pak zpozorovala, že na ty, jimž píše, mnohem méně myslí než na Sýkoru. Kdykoli si uvědomila, že na procházce lesní stezkou plna je lahodivého vzpomínání, vždy to byly vzpomínky na něho, a tu vždy se zaškaredila a vždy rozeběhla, aby myšlenky a představy ty rozptýlila.

Šalvějovi psala často, otevřeně, široce, důvěrně, jako příteli. Takový vlastně byl pravý poměr její k němu od dětství, jenom že nyní nebylo obav, že jí bude obtěžovati láskou jako v posledních letech. On skutečně od svatby její ani slovem se nezmínil o svém zklamání. Vše jako by bylo zapadlo, vše skončilo. Odpovídal zřídka a stručně, skoro chladně, ale to Miladě nepřekáželo, naopak, ona byla tím potěšena, že může mu psáti nyní upřímněji. Obsah dopisů jejích byl proto veselý a pestrý, téměř deník, popisování všech událostí. Později, až v druhém a třetím roce svého manželství bývala Milada těmito krátkými dopisy Šalvějovými zklamávána. Otevírala je nedočkavě, četla je chvatně a odhazovala je smačkané do koše. Mrzuta sedávala pak u okna, nebo se pro cosi rozhádala se služkou v kuchyni. Tu pak, jako by ji cosi popuzovalo, vyličovala mu svůj život bohatěji, pestřeji a lehkomyslněji. On však stejně zřídka a stejně chladně odpovídal. Jen někdy, zdálo se jí, blýskla v některé jeho větě nevrlost a zloba. Rozebírala-li však tuto větu, nenalezla nic.

Šalvěj po svatbě její zamýšlel uzavříti se do samoty s nenávistí k celé rodině Královĕ. Bylo mu příjemno v těchto těžkých dnech představovati si svůj nový život. Umiňoval si, že z lékárny vyběhne na procházku za město, že vyhne se známým a pak ihned že zapadne do svého bytu. Brzy však se ukázalo, že úmysly ty splniti nemůže. Shledal, že nitro jeho naplnilo se tísnivou nenávistí, zlobou, jež jej moří a nikoho nezraňuje. Také Miladiny dopisy jej vyrušovaly. „Je zlá jako Tereza," myslíval si po jich přečtení, „nemůže napsat dvě řádky, aby člověka padesátkrát neškrábla. Ďábel je v ní jako v matce." Ale na procházce nebo v lékárně viděl vše jinak a přesvědčoval své zurputnělé srdce, že mu píše Milada ne ze zloby, nýbrž z upřímného přátelství. Tyto neurčitosti a pochybnosti přinutily jej, že za čas přece odpověděl; ale jakmile odpověděl, cítil, že předsevzetí svému nedostál.

Vůči Tereze uzavřel se zarputileji. Vzpomínal si, že ona vždy klidně a s povýšeným úsměvem očekávala při každém jeho bývalém rozhněvání, až vystřízliví a vrátí se. Čeká i nyní. Věděl to, že čeká, že nepochybuje, že ho zná. Myšlenkou tou vždy se rozpálil a vždy zurputněl. „Tentokrát se přepočte!" říkával si se zlobnými rýhami ve tváři. „Špatně mne zná!" Potkal-li ji někdy, nebo Krále, nebo dokonce oba, zrozpačitěl a zesinal. Na chůzi jeho, na zdřevěnění celého těla bylo ihned znáti, že je zmaten a že hněv i pýcha hrnou se do jeho hrudi. Nikdy mu nebylo jasno, co učiní, osloví-li ho někdo z nich. Teprv když přešli a na jeho chladný pozdrav rovněž chladně poděkovali, trhl hlavou i rukou a pomyslil si: „Dobře, dobře — do smrti s vámi nebudu mluvit." A představuje si pak všechen pobouřen Terezinu chladnou, nezamračenou, ani se neusmívající tvář, zašeptal: „Čeká, že přijdu . . . a to je to, co nemohu snésti, co mne rozčiluje a pokořuje! A Král jde netečně . . . Pověděla mu již všecko, jak mi tajně slibovala a vyhrožovala? Nelze jí věřit, ne, v ničem. Ale . . . ne . . . neřekla mu dosud nic. Nesmysl. Řekne, ano, řekne, ale až se jí to hodí. Na mne jednou tu skálu svalí, na mne . . . Já, já všecko, ona nic. Pitomosti! Němé obdivování, pouhé koukání a tolik strachu. Vždyť to Král jistě věděl . . . či ne? Sám o tom mluvil, sám žertoval — či zkoumal? Nesmysl. Ona vždycky strašila, vždycky

obviňovala. Dá člověku políbit ruku a pak uděšena řekne: To je strašné, kam až jste mne zavlékl. Kdyby muž tušil . . . co vlastně je to vaše přátelství, čeho jste se dopustil. To vím, takhle toho je nastřádáno dost, a teď, když tam nechodím, může mluvit, co chce. Do smrti tam nevkročím, uslyšel bych pěkné věci. On by se na mne vrhl. Ještě on, aby byla hanba celá. Nepřijdu, už ne, marně čeká."

Jednou v dubnu, vystoupiv za slunečného dne před lékárnu, zahlédl Jeničku v modrých šatičkách a se školní kabelkou na zádech na chodníku. Šla se dvěma holčičkami ze školy. Zdálo se mu, že ho zahlédla a že se poklonila. Růžové tvářičky její jako by se byly rozzářily.

Maličká tato událost nesmírně jej vzrušila. Druhý den čekal před lékárnou, Jenička šla opět. Usmál se na ni. Poklonila se. Byla útlá, čistě oblečená, květinkově vytáhlá. Nazlátlé oči její plaše naň pohledly. Poplašil se. Tisíce vzpomínek a dojmů z minulosti oživlo v něm. „Je jí podobna," napadlo jej. Bylo mu, jako by skřínku s uvadlými růžemi otevřel. „Jsem pitomý, hloupý tvrdohlavec. Proč tam nejdu? Koho vytrestám? Nikdy mi neublížili . . . to vše sám jsem si způsobil. Jako kluk vzdoruju. Proč? Může někdo za to? Král jí nezašantročil, to není pravda! A Tereza nemohla nic pro mne vydobýt! Jsem starý, pravdu řekla. A Královi nemůže proti mně nic namluvit! Nic! Co? Co by mohla povědít? To všecko ví!"

Příští den opět stál před lékárnou se zajíčkem s cukrovinkami a s přistřiženými vousy, jež mu nestejně zešedivěly. Usmíval se na Jeničku a oslovil ji. Ptal se, co dělá a jak se jí líbí škola. Odpovídala uzardělými tvářičkami, rozpačitými pohledy a lahodným hláskem. Kdyby byl Šalvěj přivřel oči, jistě by byl povzdechl: „Kdo to mluví? Neomládl jsem a neslyším Miládku, když se u mne zastavovala v lékárně?" Podal pak Jeničce zajíčka a díval se za ní. Oči měl přivřené, zarudlé, tváře rozpálené.

Od této chvíle byl veselejší a pěšinek ke Královým bylo hned několik. Napsal Miladě, že trpí hněvem jejích rodičů. Ona odpověděla mu, že se nehněvají a že jim již o jeho omylu psala. Pak si vzpomněl, že kdysi slíbil Královi semínka vzácných květinek, jež mu posílal vzdálený příbuzný z Prahy, a že vždy na to zapomněl. Semínka právě přišla. Na začátku května potkal Terezu a ona nejen že se usmála, nýbrž prohodila ještě: „Dobrý den, pane lékárníku!" — Jenička sama nyní přistupovala k Šalvějovi a sama jej oslovovala. Tím vším oživen, rozradován, očištěn a jako jarními vichry provětrán přiblížil se v polovině máje rodině Králově. Z uvadlé, svraštělé, bledé tváře jeho vylévala se horoucnost. Promodralé rty, odkrývající prořídlé, plombované zuby, nemohly se pro radost ani zavříti.

Přicházel denně. Jeničku zahrnoval dárky, něžnými otázkami, tklivým mazlením. Oči jeho, stále zamžené, pozorovaly všecky její pohyby, projevy, proměny. Přišel někdy i ráno a dovedl ji do školy. Večer se s ní učíval. Měla ho ráda. Cítil to a usmíval se. Vždy se zarděl, prohodil-li Král nebo Tereza: „To dítě vás má rádo!" Často ptával se Jeničky: „Řekni mi, koho máš nejradši!" Tu ona odpovídala vždy: „Maminku, tatínka, vás, Miládku, slečnu učitelku." Mhouřil oči, rděl se a byla mu, jako by jej někdo hladil.

S Terezou, někdy i s Králem, hovořil nejčastěji o Miladě. V první době bývalo mu těžko vyslechnouti zprávy o ní. Cítil, že Milada píše matce zcela jinak než jemu, že tytéž příběhy jinak osvětluje i posuzuje. Býval často zasmušen těmito hovory a se zvláštní pozorností přečetl si opět všechny Miladiny listy. Vyvstalo mu z nich dávné kouzlo, dávné obrazy lesních stezek, silnic a mýtin, pozvedlo se z nich šumění temných hvozdů, dávné jeho představy, dávné povídky Tereziny, dávné dojmy, dávné utonutí v tomto dobříšském kraji, jehož temná kouzla zapadla před lety již do jeho duše. Minulé doby se vracely. Sedal s Terezou dlouho do noci. Třináct otevřených alb a balíček listů Miladiných ležely před nimi na stole. Oběma zářily oči a planuly uvadlé tváře. Lesy! Lesy! Milada, bělající se v nich, znádhernila jejich obrazy, zkouzelnila jejich stezky, vyjasnila jejich příšerné tmy. Lehké, světlé šaty její míhaly se v jejich zeleních, hlas její ozýval se na stráních i v údolích, na paloucích i v ovocném sadě u myslivny. Rozechvěn a roztesknněn a snad i červeným vínem dalmatským rozehřát vracíval se často až o půlnoci domů. Tu cítíval, že Miladě křivdí, že ji měl dávno pochopiti, dávno jí odpustiti, dávno upřímně napsati. Zasedl obyčejně a jal se psáti. Hlava mu však poklesla, myšlenky stanuly, ruka ztuhla, oči se zaslzely.

Jednou na procházce mezi metajícími žity r. 1900, kdy Jenička byla již osmiletá a Milada na čtvrtý rok vdaná, opojen sluncem, modrou oblohou a bohatým obilím, neobyčejně se roztesknil. Myšlenky jeho jako by všecky rozčeřeny byly sho-

vívavou zkušeností, moudrou spravedlností. Zdálo se mu, že vše chápe, vše miluje. Zdálo se mu, že večerní hovory s Terezou, nyní již šedivou a podivně laskavou paní, plny jsou míru a blaženosti, podobny utišeným vodám. „Ach, bože, jak je krásně!“ zašeptal, stanuv na květnaté mezi. Pak si uvědomil, že v nitrech s Králem se rozešli. Kdysi si rozuměli, vše společně konali; dnes oba jinak cítí. „Já jsem šedivý chlapec,“ pomyslil si s úsměvem, „hraju si s dětmi na louce. On je klidný táta a kupčí. Dobře však se snášíme.“

Jda pak dále pod jasnou oblohou, z níž sypaly se naň zpěvy skřivanů, rozhodl se náhle se zvláštní chvátavostí a vroucností, že napíše Miladě dlouhý list o všem, co od její svatby žil. Úmyslem tím všechen se potěšil a opojil. Ještě toho dne psal. Za tři čtyři dni doufal list dokončiti, avšak neočekávaná rozmluva s Terezou zavinila, že se tak nestalo. Byl tím tak překvapen a zmaten, že dopisu nejen nedopsal, nýbrž že se rozhodl vůbec nepsati.

Seděli s Terezou v zahrádce u Vajgaru. Král procházel se u vojenské plovárny se setníkem Havelkou, dvorným, uhlazeným mužem, jenž se domníval všemu rozuměti. Tereza cosi proti tomuto člověku cítila; byl jí protivný. „Nemohu poslouchat jeho chlubení!“ říkávala o něm. Havelka však před ní býval nejhovornější. Nadýmal se téměř.

„Muž nejraději mluví s lidmi, s nimiž já nemluvím,“ řekla podrážděně, „a zdá se, že úmyslně. Všiml jste si toho?“

Šalvěj pohlédl na její tvář. Zarazil se. Byla zamračena. Odpověděl:

„Všiml, ale soudím, že vás tím nechce pokořovat ani dráždit.“

„Ovšem, muž muže se vždycky zastane,“ promluvila suše, zahleděna na hladinu Vajgaru, „to ani jinak nejde. Mne však tím muž zlobí. Je to příliš malicherné trestání.“

„Vy se domníváte, že vás chce způsobem tím trestati?“ zasmál se Šalvěj prohlížeje si bedlivě vrásky u jejích očí. „To je směšné. Nemá předně příčiny a za druhé — mohlo by vás to raniti?“

„Mohlo!“ pronesla prudce. „Omezený člověk udeří jinak než chytrý. Král dobře ví, čím mne pozlobí.“

„Proč by vás zlobil? Tají snad nějaké nové plány?“

Pohodila pohrdavě hlavou. Rty její se zkřivily. V očích zalesklo se jí sebevědomí.

„Nesmysl. On nikdy neměl tajné plány!“ zvolala zahořevši na tvářích i v očích. „To je báchorka, kterou jsme si vymyslili. Tonda jaktěživ nic nepromyslil a neprovedl. Úmysly své tají jen, protože jsou malé a pošetilé. Špatně ho znáte. On hlavně utíká směšnosti. Té se bojí. A o všem, co ho napadne, myslí si, že je směšné. Proto mlčí. Mně se to ovšem často hodilo, mohla jsem na jeho mlčení svésti všecko. Sám víte, jakého jenerála jste v něm viděl. Ovšem, i já jsem často soudila, že je diplomat, i mne mátla jeho uzavřenost, ale časem se mi oči otevřely. Pochopila jsem, co to vlastně je: Pláštík na hrb. Ano. Na všecko hledí s patra a mlčí. Kdyby promluvil, už byste prohlédl. Hovoří-li, všimněte si, pronáší cizí úsudky a mluví vždy o činech cizích, o svých nikdy ne, ale to děje se ne z moudrosti, nýbrž z nedůvěry v sebe. Kdybyste byl někdy viděl, jak se blaženě usmíval, když jsem mu vyčítala, že jedná sám, že má masku, že vede naše osudy za hřívu. Nikdy však jsem tomu nevěřila, ulehčovala jsem pouze jeho stísněnosti, bylo mi ho líto!“

„No, něco na tom je,“ pronesl Šalvěj nesměle, všechen jejím zaplanutím překvapen.

„Ovšem, že je!“ mluvila dále. „Znám ho lépe než vy! Vím, jak je na nápad a na čin chudý. Taky má svatba nebyla zcela tak, jak jsem vypravovala. Šetřila jsem ho. Líbilo se mi, že jste v něm viděl Žižku, mrzívalo mne, že mám takového muže, povyšovala jsem ho, abych sama nebyla směšná!“ Tu povstala a prudce hodila rukou: „A proto mne uráží, když vidím, že mne chce takovým malicherným způsobem trestat!“

„A víte, že vás tím chce dnes zlobit?“ namítl Šalvěj. „Nemýlíte se?“ A vida, že popošla ke plotu, povstal a přistoupil k ní. „Nesetkal se snad s Havelkou náhodou? Nekřivdíte mu?“

„Ne. To byste byl musil slyšet naši dnešní rozmluvu. Víte, on těžko přijme myšlenku, ale přijme-li ji, do smrti jí z něho nevytlučete.“

„A — prosím vás, oč šlo?“ otázal se Šalvěj vrtě hlavou a vyvaluje své malé oči.

„Oč šlo! Oč šlo! O hlouposti jako vždycky! — Ovšem, vy byste měl býti moudřejší. Jste slepý, úplně slepý! Vaše plány a vaše úmysly nejsou skryty, jako jeho, to je pravda, ale směšné jsou stejně. Směšné! Hrozně směšné!“

„Nerozumím vám, nevím o žádných směšných úmyslech,“ zarděv se, divil se lékárník.

„Prosím vás!“ okřikla ho tvrdě. „Nevíte! Jste slepý, to je to! Zahrnujete před

jeho očima Jeničku takovou přízní a takovou láskou, že — že —"

„No, co? Co?" zvolal podrážděně. „Co tedy?"

„Nechápe, proč to je a opět si myslí, ..." řekla chvatně odvrátivši se od něho, „opět si myslí tu hloupost."

„Ale! Nic si nemyslí!" zvolal nevrle. „To si nemyslí!" A vzav ji za ruku řekl: „A co vy si myslíte, proč mám Jeničku rád? Z čeho vy mne podezříváte? Snad ne, — že si ji vychovávám pro sebe?"

„O vaše pošetilosti nejde," odvětila přiostřele, „jde o věčné trápení mé k vůli vám. Já odnesla vaši neopatrnost, nikdo jiný. Nemohla jsem si z vás dělat blázna jako Milada. Ta se vám za zády vychechtala a bylo to. Jí nikdo nepodezříval jako mne! Po ní jste se třeštil a mne muž trápil žárlivostí. Nebyla to směšná komedie?"

Šalvěj hryzl si rty. Netrpělivými pohyby rukou naznačoval, že je rozmrzen.

„Jeničce je osm let," pokračovala Tereza ještě ostřeji, „vám padesát. Můžete omládnout po třetí, ne? Nebyla-li vám dosti směšná role, jakou jste hrál vedle Milady, zahrajte si ještě směšnější teď. Mně je to jedno, zachraňovat vás nebudu jako jsem činila dříve. Sdělovala jsem vám — myslím — dosti šetrně pravý stav. Nemohla jsem vám přece říci pravdu, že jste byl Miladě směšný, říkala jsem, abyste spočetl jen svá léta. Šílel jste. Sedne-li to na vás ještě jednou, budete k politování. Ale o mne jde, o to mužovo podezření. Do toho mne stále zatahujete. Vy se nesmíte k Jeničce tak zamilovaně chovat, vy nesmíte chodit s ní do školy, stále ji vodit a hladit, stále se na ni tak opojeně dívat! To nesmíte. Víte, co si muž myslíval. Pochopte! Mne takové podezření uráží! A opět si něco myslí. Škoda, že jste neslyšel, co mi řekl dnes ráno. Je velice rozmrzen a trestá mne! Má zase tu příšernou myšlenku v hlavě. Proto buďte opatrnější a to dítě stále neberte za ručičku a za tvářičky a nedobývejte si jeho lásky cukrovím. Napsala jsem o tom Miladě, že si hledíte Jeničky; ji to rozesmálo. Čekala prý to. Vidíte sám, pro posměch jste!"

Umlkla všecka zakaboněna a planoucí. Šalvěj teprv teď si povšiml jejích zrůžovělých tváří a chvějících se rtů. Byl zmaten a velice zaražen, ba možno říci uražen a popuzen. Obětovaný jeho život opět vstoupil mu na mysl. „Promarnil jsem mládí i mužný věk," napadalo jej, „ničemně promarnil. A proč? Abych se stal směšným! Ostatně, tušil jsem to. Milada mi nejvíce ublížila. Díky bohu, že jsem dosud list neodeslal."

Tereza, když se toho dne rozcházeli, cítila, že rozrušila upravený jejich styk, že rozervala obnovené přátelství, ale nebylo možná nic pro tu chvíli zachrániti. Šalvěj odešel, jak se zdálo, na delší dobu.

(Pokračování.)

Fr. Wenig:

ZE STARÉ ŠKOLY.

(Pokračování.)

Jako mladý profesor přišel jsem o prázdninách do Stankova na návštěvu. Na cestě do městečka potkal jsem kominíka, nesoucího na rameni řebřík. Shlédnuv mne, zastavil se, srazil paty k sobě a vzal k noze řebřík; byl patrně krátce před tím vojákem. Po té představil se mi jako můj kmotřenec. Chlapík byl urostlý jako jedle a měl jsem z něho velikou radost. — Chudým a nemanželským děvčátkům bývala kmotrou moje matka nebo některá z mých sester.

Při křtu samém některé obřady moji mysl zvláště zajímaly; tak když kněz dával dítěti do úst svěcenou sůl. Neznal jsem tehda ještě symbolický význam soli a slova: Josephe, accipe salem sapientiae (Josefe, přijmi sůl moudrosti) byla mi nesrozumitelna. Díval jsem se, jak se maličký k tomu má. Obyčejně se děti nepěkně ušklíbaly, ale některé přece jen přijímaly sůl s jakousi ochotou, ano pomlaskávaly si. O těch říkávala babička Fayová, že budou moudré. Ptal jsem se jí jednou již jako dospělý student, pamatuje-li se, kterak jsem se já při tom tvářil; s jakousi zlomyslností podotkla: „Ó, zle jste se při tom „třepetal", sotvaže vám pán páter ten štipec soli do huby vpravil, ale za to vám dal pořádnou „efetu"," narážejíc na obřadná slova: Epheta, quod est adaperire (Epheta, to jest otevři se)!

Podivným zdálo se mi také, že kněz při slovech „Accipe *vestem* candidam" (Přijmi roucho bílé) dává pokřtěnému místo vesty jakési bílé platýnko a že tuto podivnou vestu dává také „dívčkám". Nemenší podiv vzbudilo, že při slovech „Accipe

lampadem ardentem" (Přijmi světlo hořící) dává kmotrovi do ruky místo pořádné lampy jen hořící svíčku.

Po vykonaných obřadech jdou kmotři s dítětem kolem oltáře; tu jsem je předešel a dal dítěti, jako bylo zvykem, z moci ministrantské zvláštního patrona slovy: „Tomu dítěti dávám za patrona svatého Václava", což znamenalo v obyčejné mluvě: „Strýčku, prosím vás, dejte mně také něco," načež strýček dal.

Vlastní poplatek od křtu (2 groše), určený pro učitele, zaplatil otec dítěte. Toho tatíka bývalo mi vždy upřímně líto; stál tam dole pod kruchtou, nesměl ani s námi nahoru ke křtitelnici, ani kolem oltáře, ale platit musil; vypadal při tom vždy dosti hloupě.

*

Šest neděl po křtu přicházely roditelky k *úvodu*. Byly to opravdu šestinedělky; vyjíti dříve z domu pokládalo se za neslušno a zdraví nebezpečno. Chudým ženám, které by nebyly mohly tak dlouho zůstati doma, jsouce jindy nuceny jíti po výdělku, pomáhaly zámožnější, zvláště sousedky. Moderní ženy vedou si jinak a ukazují se po většině mnohem dřív, často za několik dní u veřejnosti, v divadlech, ano i na tennisu a v automobilu; patrně jsou nynější mladé matky mnohem zdravější a statečnější!

Úvodnici zámožnější nebo oblíbenou provázely často do kostela jiné ženy a přinášely jí rozličné dárky; tak s naší matkou chodívalo prý jich vždy několik.

Úvod záleží v tom, že kněz ode dveří chrámových, vykonav předepsané modlitby, matku uvádí do kostela až k oltáři. Byl pokládán za obřad důležitý a slavnostní, zvláště mohla-li úvodnice připlatiti, aby dítě bylo „obětováno". Obětování záleží v tom, že kněz na konci úvodu z rukou úvodnice vezme dítě a nesa je sám na rukou, vystoupí po stupních k oltáři, kde zvláštní modlitbou doporoučí dítě milosti boží. Nemálo si naše matka na tom zakládala, že jsme byli všichni obětováni.

„Pro padlé" (jež porodily za svobodna) býval tehda úvod zahanbujícím; neuváděl je kněz ode dveří chrámových jako ženy vdané, nýbrž ze sakristie, a poklesek jejich byl takto patrný všem v kostele přítomným. I jiné modlitby jsou pro padlé předepsány a v tomto případě dobře jest, že se konají po latinsku, takže ubohé nerozumějí pochmurnému žalmu šestému a modlitbě, v níž se pád jejich připomíná.

*

Ministrovali jsme také *při svatbách* ale tu měl hlavní úlohu otec, jenž poučoval snoubence, obyčejně celé zaražené a popletené, kdy si mají podati ruce, že nesmějí, jsouce štolou svázáni, vytahovati ruku, aby se při přísaze manželské při slovech: „K tomu mi dopomáhej Bůh otec . . ." pokřižovali, že po obřadech mají jíti „oférou" kolem oltáře a pod.

Přísahu manželskou slyšel jsem tolikrát, že jsem ji uměl zcela nazpamět a umím dosud. Přišlo mi to vhod, když jsem se ženil; jednak nebyl jsem překvapen a věděl již napřed, co budu přísahati, jednak neměl jsem toho potřebu, aby mi kněz přísahu předříkával.

Při mši, která po oddavkách následovala, hrával otec píseň:

Zdrávas, dcero Boha Otce,
spanilé lilium, růže čistá,
něžné konvalium, máti Krista!
Táhni nás vůní, svou líbezností
k plnění tvých činů a tvých ctností."

Zdála se mu patrně pro ty květiny k svatbě vhodnou.

Světských zvyků při tehdejších svatbách popisovati nebudu a neuvedu též písní a říkadel při tom obvyklých; učinili tak již jiní lépe, než bych já dovedl.

*

Nejsmutnější a nejoblíbenější povinností ministrantskou bylo „*choditi k nemocnému*", to jest provázeti kněze, když šel zaopatřit nemocného svátostmi umírajících.

Farní osada byla veliká a tak zaopatřování bylo velmi časté, a že naši venkované volali kněze, až byla duše, jak se říká, na jazyku, stalo se nezřídka, že šlo se k nemocnému v noci. Vzpomínám ještě nyní, jak jsem se vždy zalekl, když v zimě za tmavé noci zabušilo se na okno staré školy a ozvalo se neblahé poselství: „Máte jít do Lohovčic k nemocnému!"

První vyskočila s lože matka a hodivši přes sebe nějaký šat, spěchala ohlásit poselství na faru. Pak nastal jí těžký úkol vypraviti mne na cestu. Nezřídka jsem při tom opět usnul, a musila mnou třásti, abych přišel k sobě. Šli jsme potom do kostela, kde jsem dostal velikou a těžkou koženou brašnu, do níž uložen zvonek, nádoba s oleji a agenda, knížka obsahující všecko, co bylo knězi při rozličných církevních obřadech činiti a mluviti.

Zatím přišel do kostela pan páter a když se opatřil bursou s posvěcenou hostií a štolou, vydali jsme se na cestu. Chodívali jsme obyčejně pěšky, poněvadž pan farář nerad dával v noci koně a vůz. Byl to smutný průvod: zpředu muž s lucernou,

jenž pro kněze přišel, za ním malý hoch s velikou brašnou a na konci kněz, všichni mlčíce. Často brodili jsme se blátivými cestami, vydáni všanc dešti nebo vánici sněhové, do vesnice, z nichž většina byla od Stankova hodinu cesty vzdálena, Lohovčice daleko přes hodinu.

Nejhůře bylo ovšem malému chlapci obtíženému tou hroznou brašnou. Byla původně dělána pro pomocníka Brázdu, muže velikého a silného a přešla nyní na malého chlapce, jemuž sahala až na lýtka a jejž týrala i tím, že široký její řemen při každém kroku s ramene se sesmykoval. Byla tak veliká, že by se do ní byl vešel pohodlně mešní misál; pro potřeby při zaopatřování byla by dobře postačila její polovice. Pan páter *Hájek*, veliký dobrák, často na zpáteční cestě mi ulehčoval. „Dej ji sem!“ řekl, ani neoznačiv co, a já již věděl a brašnu svěřoval těm silným rukám. Představte si k tomu, že hoši tehda nenosili zimníků ani bot, nýbrž týž kabát v zimě v létě a lehké ženské střevíce.

Nemenší byla muka duševní, která začala, když s pozdravem „Pokoj domu tomuto!“ vstoupili jsme do světnice, kde ležel nemocný, a v níž klečíce shromážděni byli jeho příbuzní a přátelé. Co tu bývalo bídy, zármutku a bolesti. Někdy při zaopatřování žen setkali jsme se tu i s babičkou Fayovou. Jest asi málo lidí, kteří v dětském věku viděli tolik lidské bídy a tolik umírajících, jako jsme viděli my hoši ze staré školy. Z toho asi vyvinul se u mne soucit pro neštěstí jiných, někdy až chorobný; snad také časté návštěvy u umírajících způsobily, že smrt nejeví se mi tak hroznou jako jiným.

Dojímavo bylo, s jakou oddaností do vůle boží mnozí těžce nemocní přijímali svátost posledního pomazání a jak patrně jevilo se na nich jakési ulehčení, když kněz, odcházeje, s nimi se loučil.

Odměnou ministrantovi přisluhujícímu při zaopatřování nemocných byl obyčejně „půltřetník“.*)

Cesta k domovu byla pak již veselejší, a doma čekala maminka, která mne uložila do teplých peřin a ráno v nich déle než obyčejně ponechala. Také v den po takové noci následující dostávalo se mi mnohé výhody, a vydělaný půltřetník byl celý můj. Co jsem takto cestami k nemocným nahospodařil, putovalo do kapsy bratra Josefa, studujícího na domažlické podreálce, jenž mne za to odměňoval výkresy, a jednou také mi dal kaleidoskop, který sám dovedně urobil. —

K faře stankovské náležel také německý Ohučov, a tu bylo třeba, abych se naučil německému Otčenáši, Zdrávasu a Věřím, kteréžto modlitby ministrant při zaopatřování nemocných odříkává. Tehda podnikl jsem s němčinou první boj, opravdu velmi krutý; působilo mi neskonalé obtíže v Zdrávasu slovo „gebenedeit“ (požehnaný), které tam přichází na dvou místech; všelijak se mi to pletlo: *gegenebeit* nebo *begenedeit* a ještě jinak, jen nikdy to pravé a tak jsem, modle se po německu, na těch místech vždy jen tak něco pobručoval.

(Dokončení.)

*) Půltřetník, také dubák zvaný, byl krejcar konvenční mince a platil $2^1/_2$ krejcaru víd. měny; odtud jeho jméno. Rovnal se asi $3^2/_5$ h.

Jos. Jahoda:

O SRDCÍCH, JAK SMUTEČNÍ BŘÍZY SMUTNÝCH…

(Pokračování.)

II.

Ve Steinově domě bylo teskno.
V pěkné jizbě, ladně vyzdobené,
monotonně tikal perpendikl
mezi bělí rýhovaných sloupků,
nad nimiž dvě najady se nesly
k šedivému Chronu s chmurnou kosou.
Umně zavinutou draperií
večer házel přitlumené svity
na festonky jemných ornamentů
v pravidelných pruzích na tapetách,
na oválné, pozlacené rámky,
v nichž se skvěla živou, jasnou barvou
poprsí ve stylu miniatur,
dvěma cípky dole zakončená.
V kalném světle černé silhouettky
v zlatých rámkách jaksi ztrácely se,
jako v koutě spinet mizel v šeru,
jako v černo zapad’ etažérek,
plný svitků, knih a foliantů.

Krásný Poldi do pracovny snášel
vše, čím Umění se zapyšnily,
co mu oku lahodilo krásou.
Ale řídkým tady hostem býval!
Praha, Hradec vábily ho více
nežli domácnost, kde nudný obchod,
nudné děti, nudná žena Lény,
nudná náves se štátví a louží

dissonančně padly v jeho touhy
po velikém světě, shonu, třpytu,
po myšlenkách, směle vytrysknuvších
v osvícenských hlavách, které zbyly
z oněch krásných časů josefinských.

Večer tmavěl. Nořil v měkké šero
v imposantním voltairovském křesle
paní Lény, osamělou, smutnou,
jako vždycky zádumčivě snící,
když se Poldi toulal kdesi v světě . . .

Nyní týden ho již nespatřila!
Slzám zachtělo se vytrysknouti,
přes rty svanul však jen bolný povzdech.
Ach, jak ráda, z celé duše ráda
měla toho vášnivého Poldi!

Před zrakem jí vyplul pomaloučku
života kus, prožitého s Poldim.
Dosud slyší Ulverovu polku,
vábně nesoucí se nízkým sálem,
kam ji vedli, všecku v kudrlinkách,
se sněhovým fichu, pod salupem,
ulekanou, plachou. Sedla v koutku,
na minety, skvělé polonézy
dívala se zaníceným okem.
Lítostivě toužila jít k tanci,
ale nikdo nešel pro židovku,
třebas byla jedna z nejpěknějších.
Až když mladý Stein se v sále zjevil!
Zpozoroval Lény Halerovu,
přitisknutou k zelenému sofa, —
div ji nespálil svým žhavým zrakem,
který navždycky jí zůstal v duši.
Tak se tehdy spolu seznámili.
Letmo sice, ale pro Lénynku
stačila ta jedna polonéza.
Pak jí zmizel. Tu tam slyšela jen,
nevěsty jak hledá, krásotinky,
po židovských rodech, — ale marně.
Pod Poldim se bortila prý půda.
Praha světlem svým ho přilákala
jako mušku zlatou, zlatý pel však
zůstal tam v té Praze . . . Obchod hynul.
Poldi byl už skorem nad propastí.
Tehdy Lény svěřila se matce.
Byly z toho bouře u Halerů.
Příkře odmít' otec, matka jen si
poplakala v skrytu, Lény chřadla.
Poldi doslech' cosi, — přitáčel se
v elegantním fráčku k Halerovým,
a když Lény řekla, že jen Poldi
jediným jest jejím vyvoleným,
otec promluvil s ním nerad, mrzut, —
ale v krátce byla z toho svatba.
Lény měla nyní svého Poldi.

Přeletělo první amoroso.
Poldi nosil šňůrku z jejích vlasů,
z auriklí a viol nosil kytky,
do Prahy ji zavez', brazoletku,
s šípem v srdci zabodnutým,
koupil na důkaz své příchylnosti,
zavedl ji slyšet „Zauberschleier“,
její silhouettku vystřihnout dal.

Lény nebyla však spokojena.
Óh, to nebyla ta pravá vroucnost,
jakou od miláčka svého ždala!
Jakás falešná a cizí notka
zněla v jeho melodickém hlase,
s ní když mluvil. Pravé, vřelé tóny
jeho nitra prvně uslyšela,
když se sešli v Hradci nahodile
s ženou advokáta, krásnou Julí,
u níž Lény ztrácela se jaksi.
Od té chvíle přišlo mučednictví.
Tajné, celému vždy světu skryté,
umlčené v nejspodnějších hloubkách
nevyzpytné Lénynčiny duše,
duše ženy, která umí trpět,
aby netrpěl tím zbožňovaný,
která umí zapírat svou bolest,
v očích miláčka by bylo jasno.

Poldi chladl. Často do Hradce jel,
celé dny ho Lény nespatřila.
Dítě přišlo. Poldi chvilku zvážněl,
u dítěte seděl, matku líbal, —
ale Lény dobře vytušila
netrpělivost a omrzení
zde v tom starosvětském, vážném domě.
V srdci po Hradci jen teskně toužil.
Často na rtech jízlivě se ozval
Rabnerův vtip, málo jemný, křehký, —
nervosně se díval oknem v dálku, —
sotva na otázky odpovídal, —
a jak naskytla se příležitost,
chvatně zmizel. To prý za obchodem...

A ten hynul! Lény vzmužila se.
Začali se trousit věřitelé
s podezřelou, nepokojnou řečí,
prohlíželi pátravými zraky
zařízení domu, skládky zboží, —
úlisně se Lény vyptávali,
jak že vlastně je to s jejím věnem.
To už druhé dítě dívalo se
na ubohou Lény smavým očkem.

Jednou ráno stulila se jemně
k umdlenému Poldimu, jenž kdesi
přes týden se nenuceně bavil,
přítulně mu vyložila nutnost,
k obchodu by doma přihlížela,
když on kšefty po okolí shání . . .
Poldi ochotně a rychle svolil.
Ještě více se teď mu ulehčilo.
Jenom letmo zastavil se doma, —
přespal, — ráno neklidný již zase
na cestu se chystal.

Jednoho dne
při útěku od ženy a dětí
ani nepohřešil zápisníku!
Teprv v Hradci velmi ulekl se.

Lény zápisník ten doma našla.
Našla v něm i sličnou silhouettku
Hradecké té paní, krásné Juli, —
připravený štamblatt s prasklou harfou,
pod niž v truchlých verších vylíčena
láska Poldiho ke krásné Juli, —
také psaní téže svůdné paní,
kde se Poldi kreslil zničen, ztracen,
nesvolí-li k vis à vis kdes v háji
u Malšovic, kde prý na kolenou
řekne jí svou nekonečnou lásku.
Lény zápisník hned uložila
na Poldiho stolek. Ani slza
nekmitla se v rozechvěných řasách.

To už čtvrté dítě vypiplala
při celé té sháňce s kšeftem.
Ach, nač bojovati marný zápas,
v němž už předem byla přemožena
vzácnou chutí nedostižných vášní,
svůdnou změnou požívačné touhy,
opojností zakázané lásky?
V nitru jenom cosi zapraskalo,
prsa smáčklo, spánky divě rvalo, —
ale nepohnulo jedním rysem
v tváři odhodlané, silné ženy.
A když Poldi přišel, vítala ho
polibkem a něhou milujících,
jeden její pohled neprozradil,
že už ví, jak v jeho rušné duši
pro ni všechno, všechno dohořelo . . .

Poldi tušil, že ví Leny cosi.
Stal se přítulnějším, plaše pátral
po neklidu jiskře v jejích očích.
Ale našel oddaný jen pohled,
tichou péči, milou starostlivost,
je-li zdráv, co nového je v Hradci.

Ukolébán Lénynčiným klidem
Poldi vypravoval. Každou chvíli
zazvonila měkce v jeho řeči
upomínka na dům paní Juli,
kde prý nejen častým klientem je
v kanceláři advokáta Halmy,
ale paniným též milým hostem.
Nadšeně se o ní rozhovořil,
jaká rozmilá je, ušlechtilá,
jak dům vede krásně, po šlechticku,
jaké knihy čte, jak módně mluví.
Náhle plaše pozoroval Lény,
zda se v kvapu příliš neprozradil.
Oči její však se usmívaly . . .
Byl jí za to nevýslovně vděčen,
přitáh' si ji k sobě, ruku zlíbal.
A v té chvíli na rtech Lénynčiných
zahrál bolestný a hořký úsměv . . .

Léta šla. Pět dětí rostlo v domě,
v teple hrdinství a mučednictví
trpělivé, odhodlané ženy.

Často v jeho řeči rýsoval se
celý proces jeho lásky k Juli.
Jaksi lehkovážně podceňoval
její ženský smysl, ženský postřeh
pro plné a suverénní právo
ženy na lásku a věrnost muže.
Někdy mimoděk mu zabolelo
v jeho řeči chladné odmítnutí,
jehož tolik zažil ve své lásce.
Zádumčivý, bolně kamsi zíral
v nyvé touze po svém ideálu.

A tu tichým krokem přišla Lény,
jeho hlavu k prsům přivinula,
zasmála se, vlasy pohladila,
by se rozveselil její Poldi,
třebas v jejím chorém, smutném srdci
ostrým drápkem ryla tajná bolest . . .
Na co věřila ta tichá Lény
v neznámé a mlžné budoucnosti?
K čemu nosila to odříkání
v ustarané hlavě ženy, matky?
Co jí vedlo k nostalgii sfingy,
zahleděné v příští, jasné dálky?

Monotonně tikal perpendikl
mezi úbělnými sloupky hodin.
Kdyby draperií vnikl měsíc
v černou pracovnu a plným světlem
zalíbal se ve tvář snící Lény,
v tichých jejích očích nenašel by
k otázkám těm přímé odpovědi . . .

(Pokračování.)

Fr. Flos:

JEN DVACET ŠEST DNÍ.

(Pokračování.)

Není asi chud. Ale co na tom? Kdyby byl chud, bylo by mně milejší. Posloužil bych mu rád a byl bych mu bližší. Vida, po čem já toužím. Bližší! Kdyby to věděl stařeček Žmolil! Jsem člověk ničemný, ctižádostivý, chtivý a neskromný. I k umělcům bych se dral. Probůh, kde jsou hranice lidského chtění! A krásný je pan Vla-

dimír, krásný a dobrý. Cítím to, víc to cítím, než vím. Vše mne k němu táhlo a teď, když na mne promluvil, jsem jeho. Ta pošetilá hlava vznáší se k vyšinám a to hloupé srdce touží, aby někdo po něm šlapal. Smím? Co jsem? Člověk, který ochotně a rád slouží a přece — přece — hvězdy nejsou tak vysoko, abych netoužil vylétnouti nad ně . . .

* * *

Dne 26. dubna 190*

Vstával jsem se sluněčkem. V mé komůrce bylo ještě šero, ale v atelieru zardíval se skleněný strop, jak na něj padaly paprsky ranního slunce. Vystoupil jsem na židli a podíval jsem se dolů na Prahu. Tonula dosud v řídkých mlhách, ale pozlacené kříže, báně a ozdoby na střechách probleskovaly jako jiskry. Avšak na Prahu jest dosti kdy, nyní musím prohlédnouti nejbližší okolí. Jakživ jsem si nemyslil, že se dostanu někdy do atelieru a hle, tu jsem a skoro jako pán, neboť teď tu mohu nejméně dvě hodiny vládnouti sám. Od předvčerejška nepřibylo nábytku, je tu pět židlí, tré krabiček, v nichž jsou barvy, jakási stará váza páchnoucí terpentýnovým olejem a v ní hrst všelijakých štětiček, několik hůlek, pravítek a lahviček — a dost. Jak pozoruji, zametala posluhovačka jen náměstí, ulice nechala tak, myslím kouty a podlahu pod pohovkou. A rýžový kartáč tady už také dávno nerejdil, musím si udělat jednou chvilku a umyji podlahu. To nejlepší nechával jsem si naposledy, až dosud jsem nepozdvihl látky, jež zakrývala stojan. Na zdech viselo sice několik obrazů a obrázků na papíře i na plátně, ale nijak jsem z nich nezmoudřel. Patrně nerozumím umění, ale tolik jest jisto, že někdo tu něco začínal a že ho to omrzelo dříve, než obraz dokončil. Je tu kus oblohy, střechy a keř, na zdivo a zahrádku se nedostalo barev a trpělivosti, je tu dětská hlavička s vlásky jako načechranými, ale krček je hnědý a místo tělíčka jen křivá čára, je tu dědkova hlava s jedním okem a jakási přelomená ženština.

Teprve když jsem všude utřel prach a vše urovnal, nadzdvihl jsem opatrně látku na stojanu. Á, panečku! Tohle je něco!

V parku sedí na lavičce krásná, mladinká slečinka a chytá míč, jejž jí hází klučina asi šestiletý. Na širokou cestu a na lavičku padá stín řídké dosud koruny javoru a v pozadí za svěže zelenou loučkou pestří se záhonek jarních květin. Odhrnul jsem látku s obrazu a odstoupil jsem na čtyři, pět kroků.

Ještě nyní, když zapisuji dnešní vzpomínky, vrací se příjemný dojem z rána. Bylo mně tak radostno, tak veselo, jako těm hrajícím, ba bylo mně, jako bych cítil příjemné teplo jarního sluněčka a cítil vůni mladé trávy a jarních květin. Proto se asi pan Vladimír včera večer vrátil k obrazu, aby si odnesl rozkošný dojem jarního slunečního dne do šeřící se noci. Maně vzpomněl jsem si na verše, které jsem si opsal z knížky, již dostala Žmolilova vnučka, opouštějíc školu:

A každý ton jak ze zlata
jen zvoní,
a zem poslouchá dojata
a tuší v ňadrech poupata
a čerstvou hlinou voní.

Radostně se žije člověku na světě, když si může přečíst tak líbezné vylíčení jara anebo když se může podívati na krásný obraz. Nevím, jak jest komu, ale mně, člověku zvědavému a náchylnému k pošetilostem, bývá vždy nějak svátečně, lidé jsou hodnější a svět jest krásnější. Stařeček Žmolil nedá nic na všelijaké malichernosti, ale když vyposlechl několik básní, tuze si liboval a vyjádřil se, tohle že není řeč — ale líbezný zpěv. A což kdyby viděl! Spustil jsem záclonu a vešel jsem do výklenku za stojanem. Tam byl však pořádek! Rámy z prkének, hřebíčky, kladívko, svitky plátna, papírů, obrázky jen ke zdi přiklopené a na všem prach kopuletý. Doufám, že byl pan Vladimír spokojen, když přišel do atelieru. Stoleček, na němž leželo teninké prkénko různými barvami potřísněné, postavil jsem ke stojanu. Snad se dovím, zdali jsem uhádl, že s toho prkénka nabírá barvy na štětečky.

Večer, když jsem se vracel domů, potkal jsem pana Vladimíra na schodech. Pod vlivem jeho velkého a usměvavého pohledu všecek jsem okřál. Nedařilo se mně dnes dole ve městě, ale rázem jsem na vše zapomněl.

„Byl jsem překvapen a spokojen,“ řekl pan Vladimír. „Dnes již ničeho nepotřebuji, odcházím. Dobrou noc!“

Popřál jsem pánovi také dobré noci a pospíšil jsem domů. Do atelieru jsem nevešel, až zítra ráno.

* * *

3. května 190*

Včera jsem byl u stařečka Žmolila, musil jsem se přece pochlubiti novým úřadem. Stařeček Žmolil vyslechl mne bez zájmu, ale za to Tonička zvědavě se vyptávala

nejen na pana Vladimíra, ale na všecky podrobnosti v atelieru. Vše v ní hrálo chutí, aby se mohla podívat na obraz, o kterém jsem se také zmínil. Což, radost bych jí rád způsobil, neboť takovému milému děvčeti nelze nic odepříti, ale stařeček Žmolil nás okřikl velmi mrzutě. Již od zimy se mně stařeček Žmolil nelíbí; nejspíš nastydl a nemůže se vzpamatovat. Jaksi se schoulil a zhubeněl. Nikdy se již neusmívá ani nežertuje, naopak myslím, že co mně včera řekl, již dávno v hlavě nosil.

Po chvilce, když jsem o své nové službě vše vypověděl, vstala Tonička, odložila šití a chystala se k odchodu.

Ani zeptati jsem se nemohl, kam jde a když jsem vstal, abych ji doprovodil, řekl Žmolil přísně.

„Ty seď, čtenáři. Tonička jde nedaleko, za půl hodiny se vrátí.“

Připadalo mně, jako kdyby byli umluveni. Usedl jsem a po odchodu Toniččině nastalo na chvíli ticho. Žmolil povzdychoval a třel si dlaní levé rameno.

„Jsem rád, že jsi přišel,“ pravil po chvíli. „Poslechni a nevyrušuj!“ Ani jsem nemukal, ale stařeček Žmolil se přece nevrle zavrtěl.

„Nechutná mně již měsíc kouřit, umru za čtrnáct dní, za měsíc, kdož ví, vůle boží, ale léta nedočkám. Mlč!“

Opět jsem ani nedutl, ale chtěl jsem a stařeček uhádl již i mé chtění.

„Umru, na tom se nedá nic měnit, byl jsem na světě dost dlouho a vždycky rád. I teď bych tu ještě rád zůstal, ale nelze, svíce v limbu dohořívá. Trápí mne starosti. Odejdu, ale Tonička zůstane. Každý člověk jest nějak spoután se světem, mne poutá Tonička a drží mne pevně. Ani náboženství nedodává mně útěchy, to se stará o mrtvé, ale živí zůstanou bez ochrany. Tonička potřebuje ochrany, právě nyní jí potřebuje více než kdy jindy. Poznal jsi, ty nevidomý čtenáři, že už je dívkou?“

Bezděky jsem vyskočil. Nedovedu si vysvětliti proč. Ach ano, nyní jako kdyby mně někdo pásku s očí sňal, zachvěl jsem se, nevěda proč.

„Seď!“ vykřikl Žmolil. „Myslil jsem si to, že nic nevidíš. Až zemru, musíš ji chránit ty!“

Dech můj se jistě zrychlil, neboť bystrý sluch Žmolilův postřehl mé rozčilení.

„Proč dýcháš jako kovářův měch? Neujal jsem se já tebe? Dopustil bys, aby mou vnučku někdo zavedl a zkazil?“

Ví Bůh, co si to Žmolil vymyslil! Srdce se mně stisklo bolestí a vztek, neuvědomělý, náhlý vztek sevřel mé pěsti a trhl mým tělem.

„Zabil bych ho!“ vykřikl jsem.

Stařeček Žmolil se po dlouhé době zase usmál. „Tak vidíš! Podej mně dýmku!“

Podal jsem stařečkovi dýmku, ale v zápětí letěla mně přes hlavu. „Hlupáku, nenacpanou dýmku mně podáváš? Kouřit se mně chce, abys věděl.“

Žmolil se všecek rozveselil. „To jsem rád, to jsem rád,“ opakoval si spokojeně. „Věděl jsem to,“ počal opět, „ale ještě není dojednáno. Tobě je tuším dvacet šest a jí šestnáct. Chyba lávky! Vyhledám jí službu u hodné paní, znám jich několik, potom ti povím, kde bude. Ať se něčemu přiučí pro domácnost! Ty budeš nad ní bdíti, jako já bdím. Za tři roky si ji vezmeš — —“

„Za tři roky si ji vezmeš,“ vykřikl Žmolil a udeřil pěstí na stůl. „Mlč a poslouchej, a nahradíš jí rodiče i mne. Slyšíš? Je chuda jako ty, ale přinese ti štěstí. . . .“

Chytil jsem se oběma rukama stolu, abych nevyskočil, abych nevybuchl, abych nekřičel anebo neplakal.

Což lze v něco podobného doufat? Já, já měl bych míti ženu? Mne by měl někdo rád? Měl bych se stát člověkem, občanem ve vlastní domácnosti a snad pod stropem místo pod střechou? A Tonička? Což svolí, nepovrhne posledním z nejnižších?

„Blázinku, čtenáři, příteli, nepřevrhni stůl. Vše se srovná, jen ty si jí hleď! Těšíval jsem se, že se dočkám radosti, ale Hospodin určil jinak, jsem však spokojen. Podej mi ruku, holka se vrátí, co nevidět,“ tak mluvil Žmolil a usmíval se.

Podal jsem Žmolilovi ruku. Stiskli jsme si pravice a to jest více než přísaha.

Stařeček vzpomněl na svůj kostel a rozmýšlel se, ke které paní by měl Toničku dát do služby. O místo nebylo nouze.

Po půl hodince vrátila se Tonička, a a z jejího kradmého pohledu jsem poznal, že tušila, o čem jsme mluvili.

Stařeček Žmolil byl zjevně unaven a poslal mne domů.

Odcházel jsem všecek zmaten, a když Tonička zavírala za mnou dveře a světlo svíčky ozářilo její milý obličej, zatočila se mně hlava a já přešlápl jsem schod a div jsem hlavu nesrazil.

Vykřikla leknutím, ale vidouc, že jsem si neublížil, vypukla v hlasitý smích.

Utíkal jsem po ulici a styděl se navrch hlavy. „Vida, pěkně jsem začal; div jsem neudělal přemet,“ pomyslil jsem si a místo domů rozběhl jsem se kamsi bez cíle. Domů jsem přišel až o půl noci, spal jsem špatně, chodím jen po paměti, nemohu se zbavit tíživých myšlenek. To mně Žmolil nakukal pěkné věci, ani rozmyslit jich nemohu . . .

(Pokračování.)

✱

LITERATURA.

Ignát Herrmann: „*Z pamětí starého mrzouta a jiné historky*". V Praze 1914, nákladem F. Topičovým, stran 304 za 3 K 20 h.

Nejcennější složkou Herrmannovy tvorby humoristické jest jeho prostý a pravdivě uzpůsobený vztah k životu. Český humor z veliké většiny nechce znát tohoto vztahu. Snaží se býti naopak hodně přehodnocený, barnumsky zveličený a nadsazený karikaturou. Mark Twain blahé paměti bezděky u nás uložil svoje seménko, které během doby nabylo velmi nemilých rozměrů. Hyperbola, dost často i nechutně ověšena hrubostí, je nejtypičtější značkou dnešního českého humoru, i tenkrát, kdy jeho autor má rozhodně smysl pro vtip a kdy neskrblí také originálním nápadem. Ignát Herrmann má onu velikou přednost, že je vyzbrojen vkusem a že se neoddaluje života. Rekové jeho humoresek jsou skuteční naši lidé, tu veselí a vtipní, že už sami sebou suggerují svou veselost čtenáři, tu tklivě nebozí, ale zdravého humorného jádra, kterým je blahovolně obdařila příroda ve svém odvěkém snažení po rovnováze každé jednotky. Herrmann, který po této stránce byl daleko dříve oceněn cizinou než lidmi domácími, nikdy se nedovede svým humorem vysmívat anebo uvádět v posměch. Jeho hlavní hrdina přítomné knihy, pan Anastázius Cyrus, muž smutně dotčený božskou prozřetelností in puncto sedmé svátosti, může nám tu hned státi výmluvným vzorem. Herrmann nezachází také daleko na lovu figurek: mrzutí staří mládenci, zamilovaní obchodní příručí, vejřečné domovnice nebo kvartýrské, hezounké upejpavé nevěstinky... člověk ve svém nejvšednějším zaměstnání denním, v nejprostší okolnosti, náhodě, situaci. Při tom má ovšem bohatou vynalézavost vtipu, jeho humor značně získávající i vkusným a svěžím formálním podáním, bystře plynulou mluvou a čistotou české řeči, je vždy více situační a dějový, než působící sklonem k satiře anebo k rozmarné slovní hříčce. Je jisto, že na Ignáta Herrmanna to pravé a zasloužené ocenění jeho talentu teprve u nás čeká. *Fr. Sekanina.*

*

S. Sergějev Censkij: *Smutek polí.* Autorisovaný překlad Ladislava Ryšavého. „Knihy dobrých autorů." Vede a vydává svým nákladem Kamilla Neumannová v Praze-Olšanech. 1914.

Jak večerní mlhy leží na širých polích suchotinských, vniká póry do těla a krve všech obyvatel statku a uléhá jim do duše. Neboť smutek polí jest smutkem lidí osudem i životem s nimi spiatých. Silák Nikita Děchťanský jede a zpívá si, že úzko jest z toho nesrozumitelného vytí v pustých polích. „Jednu písničku měl vlk, i tu jsi mu vzal," říkají mu. V kterémsi z odlehlých pokojů domu leží na posteli stoletý stařec, praděd Oznobišinův. Na každého dívá se očima mdlýma „jako dvě svíce v kostele za noční bohoslužby", pohybuje tenkými rty a nemluví již ani slova: všecko zapomněl. Jest zapomenut životem i smrtí. Osmdesátiletý děd Oznobišinův jezdí s místa na místo a nikde nemá stání. Jeti není kam, jeti je protivné — a sedět na místě je ještě protivnější. Jezdí a hledá, věří, že unikne prázdnotě a prostoru: uniknouti nelze, ale lehko se mu žije, věří-li, a proto také žije tak dlouho. To závidí Oznobišin dědovi, jenž opět odjíždí, neboť nemůže jinak. A všichni ssají do sebe jedinou společnou myšlenku z oblohy, zatažené mraky, a ze země, rozblácené deštěm: „Kdyby bylo možno odjeti někam, do něčeho jiného." Oznobišin živelně vzpírá se utonutí ve smutku a stesku ho obklopujícím, jde do polí a střelí do prázdna, zapřáhne hřebce do sání a uštve je. Anna Oznobišina trpí nevyslovitelným steskem, touží celou svojí bytostí po děcku a umírá při porodu sedmého, opět mrtvě narozeného. Oznobišin odjíždí s Mášou, sestrou Anninou, pro pomník na její hrob. Chápe, že neuvidí již Anny v polích, protože — je vedle něho. A proto cítí náhle tíseň — jakou cítíval děd...

Silák Nikita vyje svoji vlčí písničku. Jest v ní obsažen celý ten neobsáhlý, těžký smutek polí, o němž dovedl ruský autor napsati tak krásnou povídku, dílo umělecky hodnotné, zajímavé celkovou koncepcí, svérázným stylem, osobitou dikcí a plné obrazů překvapující výraznosti a plastiky.

„— přilnul jsem k vlhkým a teplým ňadrům tvým a zapomněv na vše, líbám tě prudce jako dítě," píše S. Sergějev Censkij o smutných, mlčelivých polích, polích mučednících, polích milých — své otčině. *Tristan.*

*

* Ruský týdenník „Niva" přinesl z péra lit. hist. N. O. Lernera zprávu o neznámém, nyní nalezeném rukopise Puškina, týkajícím se jeho „Historie Pugačevského povstání". Jest to prvý náčrtek nejkrásnějšího místa tohoto díla. Lerner podotýká, že nálezem nyní zjištěno, jak autor doplnil svou práci pilným studiem a cennějšími historickými doklady, když r. 1833 navrátil se z cesty po návštěvě všech míst, kde r. 1773—75 hřmělo povstání, podnícené kozákem Pugačevem proti Kateřině II., vydávavším se za cara Pavla III. Uvádí však, že původní náčrtek je, pokud se týče líčně, stylově krásnější, líčeň tu je stručnější, sevřenější a jako báseň podána tak, že výstavbou odpovídá se více obsahu, než v díle dokončeném a tisku odevzdaném roku 1834. K. V. H.

V Praze, dne 7. srpna 1914.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Zodpov. redaktor a vydavatel: Fr. S. Procházka. — Nakladatel: Česká graf. akc. společnost »Unie« v Praze.

Tiskem »Unie« v Praze.

F. X. Svoboda:

Z LESŮ ZAZNÍVÁ ZPĚV.

(Pokračování.)

XXIV.

Stalo se však něco, co zaujalo jeho myšlenky a co změnilo tento úmysl jeho. Byla čirá náhoda, že došlo k tomu, a že vyvřely důležité změny z této zdánlivé nepatrnosti. Milada totiž, zvyklá na jeho mlčení, napsala mu v červnu delší list. Přečetl jej s pohrdavě odvaleným rtem a odhodil na stolek. Nic zvláštního ho nezaujalo, nic nepotěšilo, nic nevzrušilo z drobných těch řádek. „Nemá co psát,“ pomyslil si, „opakuje staré fráze.“ Třetího dne, chtěje si ořezati tužku, hledal nožík na stolku mezi papíry. A tu oči jeho dotkly se na okamžik odhozeného listu Miladina a přečetly větu: „Stála jsem v slunci na pasece mezi červenými jahodami a bylo mi teskno. Ach, bývalo krásně na Vajgaru, když vesla čeřila hladinu!“ Slova tato vlétla jako kamení do jeho nitra. Vzal chvatně dopis a pozorně jej přečetl po druhé. Vše mělo teď jiný smysl, vše zdálo se závažnější. Zamyslil se. Po chvíli jal se čísti po třetí: „Drahý příteli, vy jste již úplně zapomněl? Nechápu, jak je to možná a nedovedu si vysvětliti velikou tu změnu vašeho srdce. Ale na světě již jinak nebylo a nebude a i já zvykám oněm nečekaným skutečnostem. Je nutno pochopiti, že mládí plno je bláhových snů a život že člověka z bláhovosti té jen usvědčuje. Umínila jsem si, že budete mým zpovědníkem a dopisy mé že budou zpovědí, ať se již mračíte nebo mlčíte. Píšu Vám proto tak často a tak mnoho, a věřte, že Vám musím psáti. Musím! Jakmile píšu Vám, jsem nejhovornější. Maminka mi sděluje o Vás vše, tak že vím, co děláte a na co myslíte. Můj muž nenávidí časté dopisování a nepřeje si, abych stále seděla u stolku. To je jediné, v čem jsem ho neposlechla. Píšu tajně, neví o tom. Horšil by se, kdyby mne přistihl a kdyby shledal, že není vše po jeho rozkazu. To je však jediné, v čem jsem si zachovala vlastní vůli, a cítím, že bych se tohoto dopisování zříci nemohla. Stalo se mi nutností, čímsi milým, čímsi nepostradatelným. Bylo by mi ovšem vítáno, kdybyste i Vy sdílněji a častěji odpovídal, ale nežádám toho. Vy patrně jste nyní šťastný a spokojený člověk.

Včera došel mne třicátý pátý dopis od dra Jana Sýkory z Prahy. Na obálce jsem zvěděla, že je v soudních službách a že bydlí na Karlově náměstí. Uložila jsem dopis ten do skřínky neotevřený a nějak se tím rozesmutnila. Zatoužila jsem pojednou zrušiti svůj úmysl a všecky ty dopisy si přečísti. Byla to zvláštní chvíle. Třikráte vybrala jsem je a rozložila po stole a třikráte opět je do skřínky zavřela. Kdybyste tušil, jak mi bylo divno u srdce v tu chvíli! Vyšla jsem pak do lesa a toulala se dvě hodiny. Muž byl za jakousi úřední záležitostí na Dobříši, tak že jsem byla úplně volna. Prošla jsem jedlinami mezi vraními oky a ocitla se v údolí, jež se podobá velice onomu údolí v Jemčině, kde jsme několikráte spolu byli. Slunce svítilo a hřálo, obloha nad lesy sytě se modrala, srdce plno bylo nejasných přání, neurčitého nepokoje, nevylíčitelných tužeb. Zatoulala jsem se pak poněkud výše. Stála jsem v slunci na pasece mezi červenými jahodami a bylo mi teskno. Ach, bývalo krásně na Vajgaru, když vesla čeřila hladinu! Tehda celý

svět zdál se krásnější, veselejší, blaženější! Mnoho vzpomínek na Hradec a na Vás nakupilo se mi v duši. A tu, obírajíc se jimi, užasla jsem, jak velice a nepochopitelně jste se změnil. Proč vy muži jste tak sobečtí a proč srdce vaše tak snadno zatvrdne? Mrzí mne, že Vy, právě Vy, jenž mi ukazoval svůj vzpomínkový pokojík, zklamal jste mé důvěřivé srdce. Proč? Byla jsem Vám někým jiným než teď? Myslím, že již v něm nesedáte, jak jste sliboval a že ani mé podobizny nejsou již rozestaveny na stolečku jako tehda. Možná, že urovnáváte v rámečcích podobizny zcela jiné!

Napadne-li Vás myšlenka, že mne půl čtvrtého roku manželství pramálo změnilo, že jsem dosud neklidná, roztoužená a roztěkaná jako dívka, odpovězte si, že mně, kupecké dcerce z města, zhýčkané obětavým panem lékárníkem a zamilovaným studentem Sýkorou, nemohlo přece přirůsti k srdci hospodářství, slepice, krůty, kachny, prasátka a krávy. Zasmál byste se, kdybyste mne jen jednou viděl v chlévě při dojení! Musím však tvářiti se před mužem, že vše to dělám ráda. Pohoršil by se a řekl by mi nepříjemné pravdy. Je přímý a bezohledný a já — kdo jsem? Blázínek, jenž by nejraději lítal po lesích se svými dávnými přáteli, s nimiž jezdíval po Vajgaru. Muž to někdy vidí a horší se na mne. Uznávám, že má pravdu, že bych již měla býti jiná a dokonce lepší hospodyní, ale člověk si těžko odvyká příjemnému a zvyká nepříjemnému. Proč jste mne tak hýčkali?

V neděli byl u nás řídicí učitel z Knína se svou švitořivou paní a dvěma dítkami. Dávno jsem neviděla tak milých a veselých lidí. Oba jsou vzdělaní a oba uznávají vzájemně svá přání, své záměry, své slabosti. Nevyčítají si a neokřikují se. Co vyřkne jeden, to druhý uzná. Doprovodili jsme je k večeru lesem až na silnici. Vzpomínám na ně často a jsem ráda, že vše to na nich i můj muž pozoroval. Chtěla bych býti tak mírná a něžná jako ta paní učitelová. Stále se usmívá a oči její plny jsou laskavosti. Škoda, že není v Nové Vsi!

Myslím, že by na světě bylo lépe a že by lidé byli šťastnější, kdyby byli trpělivější a shovívavější. Usmějete se asi mé moudrosti a dobře učiníte. Žena nemá se plésti do věcí, kterým nerozumí. Buďte zdráv a nezapomínejte na Miladu."

Nyní již nepochyboval: Každá věta vypravovala mu, že je Milada nespokojena a nešťastna. Užasl, jako by byl něco neočekávaného objevil. Srdce se mu rozbušilo. Držel si hlavu oběma rukama a poplašeně jal se přecházeti po pokoji. „A co že jsem si toho nikdy nevšiml? Stav ten trvá jistě již déle!" říkal si. „Teď je vše jasné! Ale jak je možná, že jsem v tomtéž listě předevčírem nic neviděl? Tak asi čítával jsem i dřívější její dopisy. Pro boha! Nemýlím se?" Vzal list a opět jej četl. „Ano, pod každou větou leží nespokojenost. Ubohá! Teď vidí, kdo ji měl upřímně rád. Vida, zvyká neočekávaným skutečnostem. Ano, ano, mládí plno je blahových snů a život brzy člověka z bláhovosti té usvědčuje! Ano, ano! Zde se přiznává, zde je vše vysloveno. Chudinka Miládka, ani netuší, že se prozrazuje v každé větě! Myslí, že píše o lhostejných pocitech a událostech, a zatím každá věta je jako zrcátko její smutné tváře a duše. Vida, musí psáti, musí, musí! Je nutno, aby si ulehčila. A muž to nerad vidí. Ano, chápe, o čem píše, ví, že si svým známým naříká, a horší se proto. To je tedy jediné, v čem ho neuposlechla. Nemohla. V těchto několika větách zrcadlí se celá její tragedie. Chudák Miládka, do čeho to vlezla. Již tenkrát, když jsme jeli z pohřbu kočárem, pochopil jsem toho člověka. Je to hrubián, který nerozumí jemnější duši. Celý tento dopis je jediný nářek na tohoto sobce. Všecku vůli jí vzal, ve všem se podřídila, jen to dopisování si nechala! Ale píše tajně! Vynadal by jí, kdyby ji přistihl. Ovšem! Což takový habán může rozuměti jemné bytosti? Ach, já jsem to tušil! Neviděla, neslyšela! A zde ta divná poznámka o mně, že jsem patrně šťastný a spokojený člověk. Bože, všecko, všecko prozrazuje její neštěstí. Jak jsem to mohl čísti a nic v tom neviděti? Bože, člověk je tupec, hroch, který pro vlastní pocity do ničeho nevidí a nic nerozeznává. A zde, ty vzpomínky na Sýkoru a ty výčitky mně. Jako bych slyšel Terezu. I ona tak mluvívala, když jsem se jí přestal dvořiti. Obviňuje mne, ale co ona učinila, to nic není. Jako Tereza. Své skutky nevidí, těch neposuzuje. Bože můj, a zde, zde je to patrno, zde, jak líčí své hospodaření. To je to, kupecká dcerka! Proč prý jsme ji hýčkali? Vida, zde je to všecko vysloveno. Chudák! A pak, tady ten řídící učitel, v těch několika řádcích o něm lze všecko vyčísti. Nešťastná je! Chce trpěti, snaží se býti jinou, nepíše domů o tom, opakuje jim stále: Jsem šťastna! — A já, já jediný, jemuž se zpovídá, čtu to nedbale a zahazuji. Proč? Protože jsem zlý zarytec, mstivý člověk."

Všechen pobouřen došel toho večera ke Královům. Tereza spatřivši jej, užasla. Král zval jej k večeři. Tonča přinášela kuřata na paprice. Jenička vzala Šalvěje za ruku a vedla jej ke stolu. Všichni, zdálo se, byli potěšeni. Tereza pochopila okamžitě, že se asi něco stalo, ale vycítila též, že je nutno z ohledu na Jeničku zatím mlčeti.

Po večeři odvedla ji do jejího pokojíku.

Král pohlédl na Šalvěje a pozvedl obočí, jako by se ptal: „Co je?"

Šalvěj sevřel rty a usmál se. Úsměv však zdál se přitrpklý. Žíly na skráních měl naběhlé.

„Tereza myslila, že se teď u nás dlouho neukážeš," řekl po chvíli Král, přiostřiv pohled. „Napověděla to nejméně desetkráte. Poznal jsem z toho, že jste se pohněvali."

„Ne, nepohněvali," odvětil lékárník, zamračiv se. Tváře jeho neobyčejně planuly.

„Soudím, že bys jí rád něco sdělil důvěrně. Řekni!" prohodil Král rozevíraje noviny. „Odejdu na chvíli."

„No, — to nic není. Jen zůstaň. Chtěl jsem se na něco zeptat, ale to ona mi poví jindy."

„Dobře, dobře, rozumím. Přečtu si zatím noviny."

„Vlastně — i ty bys to mohl slyšet. Počkej tu."

„Ne, děkuji, mně vzrušování neslouží, užil jsem toho dost!" zasmál se Král. „Jen si to vypij sám. Vidím, že to není o rýži ani o mši svaté. Jen jí pověz, co si myslíš, a pohádejte se beze mne. Obdivovali jste se a kousali od jakživa — nemám to rád, nemám už smyslu pro vytřeštěné oči a neočekávané štkaní!" Zasmál se opět a povstav, zašeptal Šalvějovi u ucha: „Nejsi v přízni, příteli, už delší dobu ne."

Šalvěj obrátil k němu své přimhouřené oči a skrčiv hlavu mezi ramena zezlil tvář.

„To už mne nemrzí, dávno ne," řekl zachechtav se, „dávno ne!"

„Taky ne?" zakvičel Král tenkým, pitvorným polosmíchem trhaje hlavou a ohýbaje se až k podlaze.

Šalvěj máchnul rukou. Nazdvihl se, aby na sebe viděl do zrcadla, a zahlédnuv zvláštní lesk v očích Králových, jenž se mu zdál zlý a posměšný, pomyslil si: „Však už ti vidím do útrob, osle!" Zamračil se a odvrátil.

Král vzal noviny a pochechtávaje se a ohlížeje, odcházel z pokoje.

Šalvěj povstal a pozvolna přecházel. Srdce mu bušilo, tváře hořely, spánky se chvěly. Zaslechnuv blížící se kroky Tereziny, opět usedl. Vydechl, aby ulevil tísni v prsou, a přejel si rukama tvář, aby setřel nesnesitelné horko.

Tereza vstoupila tiše, ale rozeznavši, že muž úmyslně odešel, okamžitě se ve tváři proměnila a podivně nedůvěřiva přisedla k lékárníkovi, jenž právě cosi chtěl říci.

„Vím, vím," prohodila ihned, „co chcete. Vím už. Přimluvit se u muže i u Jeničky . . . a vychovat vám ji. Šestnáct let promarnil jste u mých nohou, osm u Miladiných. Hrozné! Máte přece právo na nějakou hrstku štěstí. No, uhodla jsem?"

„Ne!" odvětil příkře a tvrdě. „Neuhodla jste! Přišel jsem z jiné příčiny. Poradit vám něco."

„Mně?" otázala se zablýsknuvši očima. „Co pak?"

„Abyste zítra, hned zítra jela na Dobříš," odpověděl tiše a strašně.

„Na Dobříš?" užasla Tereza. „K Miladě? Proč? Stalo se něco?"

„Nevím. Ale jeďte tam ihned. Poslechněte mne!" pronesl sykavě mzi zuby.

„Psala vám? Stůně?" ptala se Tereza nalehavě. „Mluvte, nesyčte jako had!"

„Jeďte tam a podívejte se na to, co jste upletla!" promluvil důrazněji, zarděv se náhle. „Je nešťastna. Trápí se, muže má hrubiána. Čekal jsem to!"

„Nesmysl!" zvolala Tereza pohodivši rukou. „Vaše přání, ano, ale pravdy ani špetka. Prosím vás, co to má za účel? Koho chcete plašit? Dnes došlo mě Miladino psaní!" Po těch slovech odkvapila a ihned se vrátila. „Zde je!" Podala mu dopis. „Nahlédněte! A přečtěte si aspoň několik řádek!" žádala přísně celá zardělá. „Potom mluvte! Nešťastná! Muže hrubiána! Maloch! Aby vás tak slyšel! Roztrhl by vás jako hada. Hrubián, ten by vás poučil! Prosím vás, co vás to napadlo?"

Šalvěj hleděl na ni bez pohnutí, zlobně a pohrdavě, s posměšně staženými rty.

„No, co koukáte a mlčíte?" vykřikla naň.

„Jeďte ihned na Dobříš," opakoval, „a pozorujte vlastníma očima. Potom mi povězte, kdo měl pravdu!"

„A co tohle psaní? Přečtěte si ty první věty!" řekla udeřivši do listu, jejž držel v ruce. Papír zachrastil.

Nahlédl na první stranu, ale nic nepřečetl.

„Tím se zbytečně nepleťte," promluvil, „a dojeďte si tam. Opakuji vám, že se trápí. Dostala sobce a hrubce, despotu. Vzal jí všecku vůli, nutí ji k pracím, jimž ona nerozumí, a vzal jí všechen

dřívější její vnitřní život. Jeďte co nejdříve podívat se na své dílo."

„Naříkala si vám?"

„Ne. Uhodl jsem to. Jsem o tom přesvědčen. Vytušil jsem to."

Rozesmála se hlasitě a povstavši, přecházela po pokoji.

Pohlížel na ni s pohrdavým úsměvem a ledovým pohledem. Po chvíli povstal a přistoupiv těsně k ní zašeptal:

„Jeďte na Dobříš. Prohlédněte si to a všimněte si všeho!" Tvář jeho se zašklebila. Dodal: „Vy jste se o ní postarali! Vy jste jí nalezli štěstí! Slepci! Mně jste jí dopřát nemohli!"

Tereza se odtáhla a všecka překvapena naň hleděla.

„Šílíte?" zvolala. „Nemůžete zapomenout? Proč jste si jí tedy nezískal?"

„Nechme toho!" pronesl klidněji. „Marné řeči, nic z nich." Popošel ke stolu a usednuv do křesla obrátil se k Tereze: „A prosím vás, víte něco o tom Sýkorovi? Píše jí?"

„Myslím, že jí nepíše, že se rozhněval. Ona nikdy se o něm nezmiňuje. Je již doktorem, v soudní službě v Praze. Já jí též o něm nepíšu."

Oči Šalvějovy se posměšně leskly.

„Pojedete na Dobříš?" otázal se po chvíli mlčení.

„Ale — proč? Není příčiny a není času!" odpověděla přiblíživši se k němu.

„Utrpení vlastního dítěte není příčina?" prohodil udiveně pozdvihuje ramena. „Co ještě chcete? Má ulehnout? Má se otrávit nebo utopit? Tohle vám nestačí?"

„Prosím vás — tak daleko to ještě nedošlo!"

„Ale dojde!"

„Nebojím se. Upokojte se!" zvolala s hlasitým smíchem.

„No — čiňte, jak za dobré uznáte! Já už o tom nepromluvím."

„Dobře učiníte," prohodila jízlivě, „tím mne nepotýráte!" Pojednou se rozhlédla kolem. „Muž odešel? Proč?" Vyběhla do sousedního pokoje. „Kam jsi se ztratil?" volala.

Za chvíli vrátila se s usmívajícím se mužem, jehož oči bystře pohleděly na Šalvěje. Usedli a žertovali. Tereza zvláště byla veselá a vtipná. Brzy však zmlkala a tvář její stále zřejměji prozrazovala zamyšlení. Lékárník dobře si toho povšiml a se zvláštním zalíbením pozoroval zanikající smích v jejích rtech. Schyloval hlavu a vyhýbal se pohledům Královým, neobyčejně dnes dotěrným.

O desáté hodině odcházel. Ve dveřích zašeptal k Tereze:

„Pojedete?"

„Ne!" odvětila vlivši do jeho posměšných očí nenávistný pohled.

Odvrátil se od ní a rychle zmizel na schodech. Stála chvíli ve dveřích s napiatými smysly. Zezlila pak pohled a máchla do chodby odmítavě rukou. „Má papírové dýky!" zašeptala a zasmála se. „Nemůže tu Jeničku strávit. Kouše za to!"

Třetí den potkal Šalvěj Krále na náměstí po osmé hodině večerní. Zvěděl od něho, že jde do besedy, poněvadž Tereza odjela do Nové Vsi a na Dobříš. Zpráva ta neobyčejně jej vzrušila.

„Na Dobříš?" divil se. „Na Dobříš? A co to? Co tak náhle?"

„Nevím, zastesklo se jí," odpověděl Král, „najednou přišla, že pojede. To víš, ty její lesy. A teď v červnu!"

Za týden se vrátila. Navštívila Šalvěje v lékárně. Oznámila mu jaksi chvatně, že přece jela k dceři na Novou Ves, že tam byla týden, že je tam krásně, že všecka okřála a všecka se potěšila. Miladě, aby byla úplně šťastna, scházejí prý děti. Maloch je řádný, přísný člověk, milující ji prostě a upřímně. Ona sice ještě nenavykla jeho způsobům, ale stane se tak časem samo sebou. O nějaké nespokojenosti, nebo dokonce utrpení nelze prý mluviti. Otázkám Tereziným o Sýkorovi prý se vyhnula a naň prý se často vyptávala.

Naslouchal s bledou tváří, nedůvěřivě a chladně. Terezu překvapilo, že nic k tomu neřekl. Mluvil o zcela jiných věcech.

Toho večera napsal Miladě po prvé delší, živější a vřelejší list. Radil jí, aby nikdy neotevřela Sýkorových dopisů. Bylo by prý nejlépe, kdyby onu skřínku s nimi zaslala jemu do Hradce. Uloží prý ji do vzpomínkového pokoje.

XXV.

Následující čtyři roky života Šalvějova otepleny byly čilým dopisováním s Miladou. Byl stržen množstvím pocitů vlastních i jejích. Psal opět otevřeně, jak mluvíval, nazýval ji Miládkou a zahrnoval ji vroucností, láskou, něžnými sliby a pečlivými starostmi. Neodmítala toho, naopak, zdálo se, že se nemůže listů jeho dočkati a blouzněním jeho nasytiti. Divívala se, jak jí rozumí a jak správně uhodl její neutěšený život. Zdávalo se jí, že jí někdy oči otvírá, že ji učí pochopovati maličkosti, jichž si nikdy nevšímala, a že zejména vysvětluje jí správně jejího střízlivého muže. To vše nutilo ho ještě

k živějšímu a upřímnějšímu výkladu. Hořel. Psal stále více a častěji, stále horoucněji. Tereza neměla o tom tušení, ale někdy přece ji mátlo jeho chování a snad i v dopisech Miladiných nějaké neopatrné slovíčko něco jí vyzradilo, tak že naň pátravě hleděla a neurčitě jej kárávala. Tu on vždy se zarděl a nápadně zalekl. Nemohla však pochopiti proč. Mimo to byly jí nápadny i jeho veselost, spokojenost a živost, jeho nebývalá snášelivost a jakési vytrvalé usmíření. Nevzdaloval se zarytě, nehněval se, nezraňoval poťouchle jako jindy, ba nikdy nevyčítal šestnácte let klečení u jejích nohou jako kdysi. S počátku rozčilovala se domněnkami, že myslí ze stařecké pošetilosti na dorůstající Jeničku, vytáhlou, tenkonohou dcerku její, dívající se svýma nazlatlýma očima s přílišnou teplostí, ale přesvědčila se, že nikoli. Později soudila, že poněkud ztučněl, a že bláhové srdce jeho se upokojilo. „Bože, bože, co se stane z takových horujících mužů!“ myslívala si. „Šalvěj i Tonda sešedivěli, z nosu i uší čouhají jim šedivé štětiny, vlasy jim prořidly, zuby vypadaly. Vybírají si v jídle, pijí rádi víno a povídají anekdoty. Ach, bože! A hned koušou, hned vrčí, jak by se jich člověk dotkl.“ Vysvětlení toto jí však někdy přece jen nedostačovalo. Šalvěj býval rozzářen a zřejmě vnitřním nějakým zájmem unášen.

„Prosím vás, co se s vámi děje, že jste stále vesel?“ otázala se ho jednou. „Řekněte mi, co je to?“

„Co? — Shromažďuji kapitál. Počítám a přehrabuji se v penězích.“

„A co s nimi zamýšlíte? Podniky?“

„Ano, podniky!“ zasmál se. „Musím aspoň teď něčemu praktickému žít. Dosud věnoval jsem se jen zevlování.“

Téhož dne večer přecházel živě svými pokoji, vesměs osvětlenými, pohazuje hlavou i rukama. „A to je teď v každém listě!“ mluvil hlasitě a jaksi chvatně i starostlivě. „Nezapírá už a přiznává všecko. Vidí — vidí, do čeho ji vehnali. Ubohá!“ — Máchnul rukou. „Ale teď už musím jednat, uzrálo to. Rozvod, rozvod . . . Třicet let je jí . . . mně čtyřiapadesát, to jde, teď to jde. Ženská třicet let — — co může chtít? Přijme mne, nic už nenajde. Třeba jen jednat. Rozvod, rozvod, jen rozvod. Neštěstí její je vyvršeno, v tom pekle už nesmí žít. Obsah jejích listů za čtyři léta je jediný nářek. Ty lesní hlasy ji zavedly, ty ji zavedly! Ubohá Miládka! Nikdo by byl o jejím trápení nevěděl, teprv mé srdce jí porozumělo. Mé srdce, mé pohrdnuté srdce. Co se teď na ni navzpomínám a namyslím! Tam, tam ji pořád vidím na těch pasekách, na těch pěšinách, na těch stráních. Tam mi uletěla, tam se mi ukryla, ale ne navždy, vrátí se mi zase, vrátí se mi. Vidí, už vidí. A rozvod jí nepoleká, přijme ho ráda. Ta Věra mi usnadnila cestu. Miladě její loňský rozvod leží v hlavě. A jak ne? Toť bylo řečí o té jejich touze po někom z jiného světa. Žáby, bláznivé žáby, teď to mají. A ta Thora taky není šťastna. A jak by taky byla? Což takhle se dívky vdávají? Jenom jednoho se bojím: té skřínky s těmi Sýkorovými dopisy. Lákají ji, stále o nich píše. Je jich čtyřicet sedm . . . Zatracený člověk! Co z toho má? Píše a pořád píše, a neuráží se, že ona nic nečte a že mu neodpovídá. Už tolik toho napsal! Čtyřicet sedm! Až jich bude padesát . . . něco se stane. Potom je otevře. Ano, už jistě. Je nedočkava, je zvědava, je stále na skoku nahlédnouti do nich. Teď ne, teď ještě ne, do padesáti to vydrží, ale potom se neubrání. Co dělat? Jak tomu zabránit? Varuji ji v každém listě, děsím ji, prosím. Opakuji stále: Nešťastná budete, nahlédnete-li do těch listů. Tam je ukryto nebezpečí, tam se rodí vaše smrt! — Co mohu ještě psát? Straším ji už dlouho. Ona ovšem se trochu zalekne, ale v příštím listě se ta zvědavost její ozve znova. A toho se bojím, to mne neustále znepokojuje! Ta skřínka, ta skřínka! Té kdybych se mohl zmocnit!“

Usedl pak ke stolku a dlouho přes půlnoc psal Miladě dopis o svém stesku, o své lásce, o svých snech i o tom, jak touží ji osvoboditi. Nevyslovil však slovo rozvod, nýbrž zmínil se jen o Věře, jak ta byla odvážná a dovedla svrhnouti břímě s beder; snad prý i jí, Miladě, vzejde podobný den volnosti. Odvahy je třeba, víry, že lze ještě žíti, že lze ještě píti štěstí, a všecko prý se zdaří.

Snad tak často jako s ním dopisovala si Milada i s Jeničkou. K rozvíjející se sestřičce, teď již dvanáctileté, poutalo ji cosi mocného a vřelého. Milovala ji nyní až teskně a stále se o ni starala. Přemlouvala rodiče, aby ji k ní posílali na prázdniny. Král opakovával rád, že se Milada v ní vidí, a rád připomínal kde komu, že jí to dávno předpovídal. Tereza všechny dopisy Miladiny, zasílané Jeničce, tajně přečetla. Nezkušená dívenka netušila, že maminka má od jejího starodávného stolečku ještě jeden klíček. Tereza četla dopisy ty pilně a bedlivě v době, kdy bývala Jenička ve škole a často se jí poštěstilo

přečísti i to, co dcerka odpovídala. Brala do ruky listy Miladiny se zřejmou úzkostí, ale nikdy nic rozrušujícího nenalezla. Naopak, vždy se obsahem uklidnila. Byly to mazlivé, vroucí věty, sladké švitoření a někdy i moudré poučování. O sobě, o svých pocitech nikdy jí Milada nepsala. „Ona potřebuje někoho, komu by dala svou překypující lásku,“ soudila Tereza, „muž její je přece jen nepřístupný člověk, jehož lze si vážiti, ale s nímž nelze se pomazliti. Nešťastná však není, jak mi jednou Šalvěj namluvil. Všecko vězí v tom, že je Maloch trochu drsný a nesdílný, ona pak velice zhýčkaná, skoro zješitnělá. Viděla jsem to tehda zblízka. No — ovšem, nemohu říci, že by nebylo nesrovnalostí, nebo že by byla nějak zvláště spokojena . . . Ach, nadělalo mi to starostí! No, čtyři roky přešly a jde to. Nepíše nic, co by nasvědčovalo nějakému neštěstí. Ovšem, co píše lékárníkovi, nevím. Nechce mi její listy ukázat. Ale člověk všemu zvyká; zvykla asi i ona.“

Netušila, že se jí za krátko splní, po čem velice toužila, že i dopisy, psané lékárníkovi, dostanou se jí do rukou. Lékárník, vyplašen Miladiným sdělením, že došel jí čtyřicátýosmý list Sýkorův a že do nového roku bude jich padesát, přiběhl dopoledne k Tereze jako poblázněný. Položil před ní balíček Miladiných dopisů a prudce prohodil:

„Zde jsou! Přečtěte je. Nemohu již nésti soužení její sám. Nevěřila jste mi tehda, dobrá, mlčel jsem tedy před vámi. Ale to nelze dlouho vydržeti, jde-li o život drahého člověka.“

Tereza všecka ztrnula. Tvář její zbledla, rty se zachvívaly. Chtěla něco namítnouti, pohnula rukou.

„Nechci vás přesvědčovat,“ pokračoval hlučně a důrazně, vědom si, že sdělení jeho valí se na ni jako proud, „zde všecko naleznete. Trpí. Zbloudila ve svém blouznění jako ta Věra. Tentýž případ. Chudáci. Tamta však, bohatá a svéhlavá, dovedla si pomoci. Zde to máte! Přečtěte si a jeďte k ní. Snad teď uvidíte víc. Jenom mne neprozraďte, že jsem ji zradil. Myslím to dobře pro ni i pro vás. Pozorujte a řekněte jí, že to všecko vidíte. Budete-li mít takhle otevřené oči, nic neskryje, všemu přijdete na kloub. Nevím, co potom učiníte, ale uvažte, že ji možno vysvobodit. Rozvod! Neznám váš názor o té otázce, ale já soudím, že ji pouze rozvod zachrání!“

Tereza položila ruku na dceřiny dopisy.

„Je přece nutno přesvědčiti se,“ řekla zmateně, zahleděvši se na vzrušenou tvář lékárníkovu.

„Tu je všecko!“ řekl položiv ruku na její ruku, svírající balíček dopisů. „Upřímná zpověď. Ale sám dodávám: Jeďte na Novou Ves a pozorujte. Teprv podle toho, co shledáte, jednejte. Uvidíte-li, že je vše tak, jak píše, zakročte. Rozvod, jen rozvod, věřte mi, jen rozvod. Ven z toho, ven na svobodu!“

„Ale, pro boha, což je to tak snadné?“ vykřikla naň podrážděně.

„Je, je, snadné je to. Nebojte se! Předsudky vás lekají a ohledy na lidské řeči.“

„Uvažte však, co potom? Co potom?“

Tu se Šalvěj všechen vroucností zachvěl a sepiav ruce před Terezou, zvolal:

„Dejte mi ji! Dejte mi ji aspoň teď, když tenkrát jste nechtěli! Prosím vás, dejte mi ji, bude šťastna, uvidíte! Kdo ji víc miloval než já, kdo? Sama víte, co jsem se na ni namyslil! Sám jsem, jmění mám, stále ji miluji, nahradím jí všecko, věřte mi, všecko!“

Oči jeho, roznícené a zaslzené upřeny byly prosebně na Terezu.

„Dejte, dejte mi ji!“ šeptal opět a opět, všechen prosícímu dítěti podoben.

Terezina tvář se znenáhla měnila. Úžas pominul, zanikl a zvláštní nevlídnost ukázala se v očích i kolem úst.

„Přečtu si všecko,“ řekla rozmrzele, „a uvidím.“

Šalvěj se zahleděl na těžkou visací lampu. Pohled jeho byl za chvíli ostrý. Uvažoval o čemsi. Náhle obrátil pohled k Tereze.

„Jí ničí štěstí ještě jedna věc!“ prohodil plaše, s tísní v hrudi. „Ano. Její neštěstí je ten doktor Sýkora.‘

„Sýkora? Proč?“ podivila se. „Což se stýkají?“

„Ne, ona ho odmítla, ale on ji pronásleduje!“ poplašeně žaloval Šalvěj. „On jí píše, stále jí píše. Jí ke cti však musím doznati, že dopisů jeho nečte. Schovává je. Ale myslím, to že ji naplňuje duši zvětřenými myšlenkami. Má od něho osmačtyřicet dopisů ve skřínce nepřečtených. Skrývá je. Nakupilo se tam tajemství, které ji láká. Dočtete se o tom, jak touží čísti ty dopisy. Ale běda, běda jí, otevře-li je! Běda jí! Ta skřínka je začátek její nespokojenosti a jejího bolu, tam leží ten vřed! Prosím vás!“ zvolal náhle uchopiv ji za ruku. „Vezměte jí ty dopisy a spalte je! Prosím vás, zachráníte ji, vykoupíte ji z hrozného nebezpečí!“

Tereza zamyšlena a jaksi udivena naslouchala jeho záchvatu. Oči její oživo-

valy, tváře se zardívaly. Pátravost i slídivost vnikly do jejího pohledu.

„Podívám se tam," řekla poněkud nepřívětivě, což Šalvěje podražďovalo. „Povezu za týden Jeničku na prázdniny. Dopisy si přečtu. O tom Sýkorovi se taky zmíním. Jen vy o tom nikde nemluvte."

Trhl uraženě hlavou. Po celé jeho tváři rozložila se nespokojenost. Poklepával prsty na opěradle křeslovém, chtěje ještě něco říci. Povstal však náhle a poroučel se. Oči jeho rychle se naplnily nenávistí. Když vzal za kliku, cítil, že se mu ruka chvěje. „Ona mne nenávidí," pomyslil si, „jako já ji." V tu chvíli však si uvědomil, že sám tropí jakési hlouposti, že se dopouští drobných urážlivostí a že sám sebe tím zraňuje. Obrátil se proto rychle a s tváří změněnou, usmívaje se a prosebně pohlížeje, prohodil:

„Nevykládejte si mne falešně. Život mi uletěl . . . pochopte a ustrňte se!'

Přikývla a nějak neurčitě se zasmála. Čekal, řekne-li něco, ale ona přivřela rychle dveře.

Okamžitě jala se čísti dopisy dceřiny. Po obědě, když Král odešel do obchodu, pokračovala. Obsah jejich zřejmě ji vzrušil, ale ona, zdálo se, umínila si překonati klidem své pohnutí. Přecházela zamyšlena a ke všem chovala se nelaskavě. Muži pranic nesdělila. Za týden odjela s Jeničkou k Miladě. Na polích u Prahy zahlédla první žitné mandele. Jenička vyrušovala ji z trvalého zamyšlení neustálými otázkami. Nazlátlé oči její chtivě pátraly z vlaku po stanicích a krajinách. Den byl teplý a obloha úplně jasná. Rozžhavený vzduch vlnil se nad zrajícím obilím. Každý nádražní úředník s červenou čepicí, propouštějící vlak, povšiml si neobyčejných očí Jeniččiných a každý se na ni usmál. Zardívala se, jako by ji to mrzelo, ale plna zvláštní sladké tísně, těšila se v tu chvíli opět a opět na příští stanici.

Z Prahy jeli lokálkou. Tereza vzpomínala na jízdu kočárem v minulých letech a velice se tím rozesmutnila. Ucítila petrolej, šafrán a praženou kávu tak živě v představě, jako by prošla krámem v Jindřichově Hradci. Usmolený kabát mužův začernal se jí i se svými odřenými knoflíky. „Kam jsem to zapadla z těch vonných lesů?" pomyslila si s kyselostí. „Kam mne to vyslali? Ach, divná doba přešla!" Zpozorovavši pak, že Jenička hledí na její zamračenou tvář, přejela si rukou čelo a usmála se.

O sedmé hodině večerní vystoupily z vlaku. Milada s mužem přišli jim naproti. Jenička se rozběhla k nim a prudce se se sestrou objala. Maloch, brunátný ve tváři, s očima lesklýma popošel k Tereze. Klobouk nesl v ruce. Černé vlasy jeho poněkud prořídly, knír značně se rozrostl. Lovecký pes sepiové barvy stál a popocházel s ním, těsně u nohou. Lesklý taxlík pobíhal za Miladou. Oči Malochovy i v této chvíli, když šel k Tereze, zdálo se, pozorovaly a komandovaly psy i Miladu.

Tereza pozorujíc jej, pocítila zvláštní, až příjemný nával vzpomínek na otce, na mnohé bývalé myslivce i na dávno zemřelé nadlesní, kteří se o honech za jejího mládí u nich objevovali. Objala proto zetě svého prudce a srdečně. „To je muž," pomyslila si oddychujíc uspokojena v jeho objetí. Poceloval ji všechen pohnut a dvakráte zvolal:

„Ach, krev myslivecká cítí lesy. To je ti sladko, maminko, — viď?" Celá tvář jeho se smála. Obrátil se k Jeničce. „Jako laňka!" vykřikl.

Milada, v lehké světlé halence, s odhaleným krkem, opálená, poněkud přepadlá, přissála se k matce s očima zavřenýma. Tereza ucítila zachvění jejích rukou. Pohladila jí skráň a sdělila jí pozdravy od otce a a Šalvěje.

„Máš roztomilého muže!" pošeptala jí. „Vždycky mne okouzlí!"

„Což o to, každého si hned získá. Podívej se na Jeničku, jak se vedou. Poučuje ji o psech. Vyrostla! — Ach, jsem ráda, že jsi mi ji přivezla. Potřebuji někoho přítulného, srdečného, živého. Muž je stále po lesích, ve službě, anebo sestavuje výkazy a sčítá metry."

„Pomáhej mu, dětino!" zasmála se matka. „Samo se nic nesečte a paseka nepřijde dohlédnout na myslivce."

„Ach, já mám svou práci: hospodářství!" zvolala Milada se zvláštním, trochu přitrpklým smíchem. „Uvidíš, co toho je. Jsem ráda, mohu-li si odpoledne vyletět na hodinku do lesa, nebo večer něco napsat!"

„To není tak zlé, můžeš-li se při tom denně projít a psaníčka psát!" rozesmála se matka. „Kdybych byla tvým mužem, ani to bych ti netrpěla."

Milada pohlédla na matku udiveně, se zardělýma tvářema. Na roztěkaných očích bylo znáti, že se nemůže vzpamatovati.

„Nediv se!" zasmála se matka. „Jsi žena, nejsi svobodné děvče. Jaká psaníčka? K čemu? A to píšeš denně?"

„Ano, denně a ještě mi to nestačí. Měla bych psáti více, mnohem více. Považ, jen Věra co vyžádá času!"

„Ta je tvé neštěstí. Ta! Dokud ona planula po neznámém, neobyčejném muži, planula jsi taky, ale jak se přesvědčila, že letěla za přeludem a začala nespokojeně vrnět, děláš totéž. Obě však jste zapomněly, že žába a žena není totéž. Dobře učiníš, přestaneš-li jí vůbec psáti.“

„Ale, maminko, to není možná!“ zvolala Milada. „Teď ji opustit, když je nešťastná! Teď! Uvaž!“

„Och je! Nešťastná! Och jé! To začneš teď volat, že jsi taky nešťastná!“

Milada všecka překvapena pohlédla na matku a z jakési temné příčiny se hlasitě zasmála.

„Ne, nebudu volat, že jsem nešťastna, ne!“ odvětila ostře. „Či napsala jsem ti někdy něco o nespokojenosti?“

„Pravda, nenapsala. Ale co píšeš Věře a Thoře?“

„Těm ovšem vypisuji každý svůj pocit. Znají mne! Vědí, že jsem vroucí srdce, že potřebuji lásky, něhy, pozornosti, že mne hrubší hlas bolí, že jsem navykla obdivu —“

„Ale, ale —,“ vrtíc hlavou vpadala Tereza posměšně.

„Nepřeháním. Pro mé oči každý se rozzblouznil. Nelhu. Zhýčkali mne. Vzpomeň si na kohokoli. Zvykla jsem tomu. Kdo však zde o mých očích ví? Nikdo. Oči neoči. Muž koukne a já letím zavřít kachny a nakrmit slepice. Anča nemůže všechno zastat. Tři pokoje uklízím. Víš přece, že mám vše v pořádku. To však žádá píle a času. Člověk není na světě proto, aby se zřekl celého nitra svého, zachce-li se někomu. Proč se můj muž nezměnil? Je takový, jaký byl za svobodna. Tvrdý a bezohledný. Vyčte mi pak, že ho nemám ráda. Ale jak ho mohu mít ráda, je-li takový? Všecko kouzlo z něho vyčichlo, vzal mi vše, čím jsem byla živa, čím jsem byla půvabna! Vše! Chce mne míti panímámou. Ale to je mi hrozné. Já mám svůj vnitřní citový svět, jako ty jsi měla, a musím se vypovídat, vyrovnat, usmířit. Vzpomeň si jen na sebe, když jsi v úzkém kupeckém cikoriovém světě slyšela v nitru svém svoje lesy, svoje mládí, svoje touhy, svoje první lásky. I ten Šalvěj, ten divný, sentimentální zarytec stal se ti vzácným. Tak je i mně. Jenom že já zde nikoho nemám. Píšu dopisy, to je mé osvobozování, jinak bych musila zajít. Připadám si jako oškubaná růže, nebo jako vyčichlá sklenička od voňavky. Všecko vnitřní toužení nedá se přece úplně zakřiknouti. A taky — proč? Nemám tady jiného účelu, než aby se muž dobře najedl, aby byl červený a aby se nezlobil? To by bylo vše? Pak — opravdu — bylo by nejlépe pověsit se někde v houštině.“

Tereza, nápadně zaražená a zardělá, hleděla na její roznícené oči, aniž mohla promluviti. Z napětí v její tváři bylo patrno, že tane jí na mysli neurčitá poznámka, důležitá myšlenka, jíž však se nemůže zmocniti.

„Víš, maminko,“ pokračovala Milada, „kdybych uměla ne-li více, tedy aspoň tak křičet jako muž, bylo by mi lépe. On křičí jako tur! Ubíjí mne to! On zařve: Proč mne nepolíbíš, přijdu-li z lesa? — Náhodou jsem třeba v tu chvíli měla lívance na plechu. Já — po takovém výkřiku ho nemohu vroucně políbit, nemohu, poněvadž jsem pokořena. On pak zařve: Takovou hubičku si nech! — Udeří dveřmi a zmizí v pokoji. — Ty se tomu, možná, zasměješ a řekneš, že jsou to hlouposti. Ano, jsou, ale tak je se vším. Naše srdce jsou neslučitelná. Jeho srdce je přímé, prosté, poctivé, zabrané úzkým životem, ale moje srdce je teskné, plné ozvěn, utvořené z tisíců temných událostí. Všude mne někdo volá, všude někdo zázračný čeká a já se nemohu hnouti od plotny. Mléko by uteklo. Na mého muže však nikdo nevolá, on sedí pět hodin u výkazů a je klidný. Jak pochopí, že já, stloukám-li máslo a slyším-li ono lákavé volání za naším sadem, nebo někde daleko, nemohu býti klidna, že uši mé větří a oči mé se k oknu obracejí? Křikne: Dělej, dělej, musíš ještě oškubat husy! Musíš se podívat na zahradu. Musíš dohlédnout na dobytek! — Ty namítneš, že jsi se taky musila přizpůsobit, ale tatínek tě křikem nenutil! Ty jsi si přece jen zachovala svůj vnitřní svět.“

„Nespokojenost ženská je rozbouřené moře,“ pronesla konečně Tereza, ale více pro sebe než k Miladě, „plno vln, plno pěn, světel a dravosti, — ale utiší se často pouhým pohledem nějakého Janka. Kdybys měla dnes Malocha ráda jako v první době, nebylo by ti těžko plniti jeho rozkazy, nebylo by žádných hlasů, žádného volání.“

Milada všecka překvapena a možno říci, že pobouřena na ni pohlédla. Otevřela ústa podivně zezlená —

„Nečerti se,“ řekla Tereza pevně, „myslím to upřímně. Byla jsi zvětřena Věrou a lítala jsi za přeludy. Všecko vězí v tom, že Maloch nebyl tvá pravá láska.“

„Byl, ó byl, maminko!“ zvolala vášnivě. „Byl!“

„Nebyl. On byl pouze náhodným člověkem, na kterého se hodily tvé bláznov-

ské obleky. Ale ani to by nevadilo. Je řádný muž, lze zvyknouti, bláznovské sny se rozplynou, srdce vystřízliví. Přečkej ještě několik let a bude dobře."

Přiběhla k nim Jenička a zablouznila, jak se jí tu líbí a jak se těší na prázdniny. Bude prý se švagrem choditi časně do lesa. Maloch, stojící za ní, upozorňoval mrkáním Terezu na dívčino nadšení. Šli pak společně. Jenička spřátelila se s taxlíkem, jehož krůčky ji každé chvíle rozesmály. Když pak se blížili myslivně, uchopila Miladu za ruku a radostně vypískla. Obě rozběhly se pak podle velikého sadu po travnaté pěšině k širokému stavení.

„Máš to tu všechno pěkně zařízeno," prohodila Tereza k Malochovi.

„Ano. Jen kdyby byla Milada veselejší. Bývá někdy smutna."

„Co to asi je?" otázala se, jako by o tom slyšela po prvé. „Co myslíš?"

„Myslím, to, že nemáme dětí," odvětil vážně sesmutněv v tu chvíli v brunátné tváři.

Tereza přisvědčila. Služka Anča vyběhla z myslivny a odhodivši pantofle bosa letěla k Tereze, aby jí políbila ruku. Kanárek v kleci na otevřeném okně se vyrušil z večerního uklidnění a rozčepejřil se. Za ním v okně smála se mladinká tvář Jeniččina.

Třetí den zamýšlela Tereza podívati se na Dobříš a pak ihned odjeti do Hradce. V novovesské myslivně bylo jí po krátkou tu dobu příjemno. S Miladou o jejích nepokojích již nemluvila. Přesvědčila se, že vše to nemá hlubších příčin mimo ješitnost a že časem nesrovnalosti pominou. Maloch se jí líbil. I jeho drsnost byla jí milá. Stále se jí zdálo, jak by byla bývala šťastna, kdyby poťouchlý její muž tomutoráznému a otevřenému člověku se podobal. Někdy se jí stalo, že se zasmála, když Maloch na zasněnou Miladu poněkud ostřeji vykřikl a když ona v župánku, neučesaná, bosa a ve tváři se stopami jakýchsi dívčích snů cupala sebrati do sklepa smetanu na snídaní. Nebylo však to čisté zasmání. Přece pak ji cosi v tom dojímalo a na Miladu dívala se něžně i soucitně po celou dobu svého pobytu. „Ona opravdu potřebuje vedle tohoto přísného muže trochu vroucího obdivu," napadalo ji neustále, „vždyť vím, vždyť sama vím; ješitnost její potřebuje tohoto nasycení, aby jí neotravovala život. Sama vím — dobře vím, co mne těšilo, čím jsem se uklidňovala. Dnes žasnu, jaké to bylo nic, jaký falešný plíšek, že bych nejraději naň šlápla. Bylo však mi i tak lépe . . . snesitelněji. Oh, dnes nenávidím, nenávidím to kousavé zvíře . . . nenávidím, protože mi bylo jeho lízání a slintání milé a drahé. A to samé zvíře líže se k Miladě. Mohlo by ji uklidnit . . . potěšit? . . . Brrr!" Zachmuřivši čelo prudce pohodila rukou. Před odjezdem na Dobříš rozhodla se s Miladou o myšlenkách svých promluviti. Vzpomínala na vše, co jí Šalvěj říkal i na jeho uděšenou výstrahu, aby Milada neotevřela listů Sýkorových. A tu v posledním okamžiku na nádraží rozhodnuvši se náhle a všecka oživnuvši vzala Miladu kolem krku a řekla jí:

„Čeho se lekáš? Dobře ti tu bude, uvidíš. Otevři jen skřínku, kterou máš uloženou v prádelníku s dopisy Sýkorovými!"

Milada slabě vykřikla úžasem. Oči jí zahořely.

„Tys ji našla?" zašeptla. „Tys ji otevřela? Vždyť mám klíče u sebe."

„Nenašla jsem nic a neotevřela nic. Vím jen, že máš tu skřínku. Otevři ji a přečítej si ty listy."

„Já však slíbila sama sobě, že je teď nebudu čísti!" vydechla Milada zmateně.

„Poslechni mne!" dodala Tereza. A políbivši ji dvakráte popošla pak k Malochovi a Jeničce, aby se i s nimi rozloučila. V celé tváři její zářilo uspokojení a zvláštní radost, jež všecky překvapila a o níž pak dlouho si povídali. Jenička současně si povšimla, že i tvář Miladina plna je podivné záře a nachu, ale Milada, překvapena její poznámkou, snažila se pohnutí své zamluviti a zapříti.

K večeru, když Maloch prohlížel v zahrádce ovoce na stromech, vzala Milada Jeničku za ruku a rozběhla se s ní do lesa. Pobíhalo se jim radostně smrkovým vzrostlým hájem po kyprém jehličí. Miladu nic v tu chvíli netížilo, nic nemrzelo, nic nebolelo. Byla unášena teplou radostí, těšením, že zítra otevře Sýkorovy listy. Na volání a dotazy sestřiny neměla ani odpovědí. Utíkala jí a lehce se proplétala, jako by byla sama dítětem.

XXVI.

Druhý den, sotvaže Milada procitla, přepadena byla nezvyklým, ba, možno říci velikým rozechvěním. Nebylo to však jen těšení na nastřádaný obdiv, nýbrž i náhlé užasnutí z představy matčiny tváře ze včerejšího loučení na nádraží, když jí Tereza pošeptala, aby otevřela Sýkorovy listy. Teď teprv uvědomila si, že výraz ten byl zvláštní, snad až zlý a dravý. Nemohla však jej pochopiti, nebo aspoň pravděpodobně si smysl jeho vysvětliti, a tím značně se pomátla. Otevření listů

nabývalo vzrušujícího, tajemného zájmu jiných lidí. Napadlo ji, že příliš často rozmlouvávala matka s jejím mužem a že všecka byla jím okouzlena. Okolnost tato však ještě značněji vše ztajemněla, ba ztemněla. Tím vším událost tato stávala se jí mimoděk čímsi závažným, ne již jen radostným vssáním horoucího obdivu a lásky mladého, pro všechna leta okouzleného Sýkory. Zamrzelo ji, že se nezeptala matky na něho. Jezdívá asi do Hradce a možná, že někdy i s rodiči jejími mluvil. Byla by třeba z některé nepatrné poznámky o něm mohla souditi, učiní-li dobře, otevře-li dopisy. Zalekla se, že snad matka chce ji přesvědčiti, že nejsou ty listy plny lásky, nýbrž plny posměchu, a že teprv potom pochopil, oč lepší je Maloch než tento vzdušný přelud první lásky. Okamžitě však cítila, že zapadá do pošetilých otázek a že lépe bude, zapudí-li je. Povstala a s neobyčejnou živostí vykonala ranní práce v domácnosti. Maloch vrátil se z ranní pochůzky revírem, Jenička ještě spala v zadním malém pokoji, obráceném do sadu, jehož okno zastíněno bylo starou hruší.

O sedmé hodině posnídali všichni v zahradě. Jenička smluvila se s Malochem, že půjde s ním na jahody. Sliboval jí, že uvidí srnce. Mluvil vesele a vlídně, čehož si Milada s překvapením povšimla. „Vida, že dovede mluviti něžně a vesele, chce-li!“ pomyslila si. Chtěla mu to připomenouti, ale on se v tu chvíli rozesmál, zachytiv Jeniččinu ruku ve své kapse, a obrátiv se k Miladě prohodil:

„Jako by tvá sestra nebyla. Podívej se na ni. Zasměješ se někdy jako ona? Zašvitoříš? Zažertuješ?“

„Já?“ zvolala Milada. „Tisíckráte za den! Jenom že ty toho nevidíš!“

„Pravda, a jiný taky ne!“ zasmál se a zaplétaje Jeničce prsty řekl: „Máš pravdu, buď jen vždycky tak roztomilá, jako teď, a vezmi si nejmrzutějšího forta. Uvidíš, že se rozveselí.“

Milada s netrpělivostí očekávala, až odejdou. Třikráte odběhla od stolu ze zahrady. Poslední slova mužova uvízla jí v hlavě. Zdálo se jí, že je v nich závažný smysl, jejž nutno pochopiti, ale neměla klidu, aby o nich přemýšlela. Říkala si jen jaksi mimochodem: „Je v tom mnoho pravdy, je, ... Ale co asi naleznu tam, tam?“

V osm hodin, zavolav na oba psy, odešel Maloch s Jeničkou přes travnatý sad k zadnímu vchodu do nízkého březového lesíka. Milada vyhlédla oknem za nimi. Zakmitla se jí pouze Jenička v modrých šatičkách, přeskakující přes stružku a mávající rukou ve výši. „Je roztomilá,“ pomyslila si, ale jen jaksi mimo vědomí, a chvatně vstoupila do salonu, v němž měla v prádelníku uschovanou skřínku s dopisy Sýkorovými. Tváře měla rozpálené, srdce rozbušené.

Usedla na malou pohovku u okna, ale ihned vyskočila a oknem pohledla. Oslnivé světlo sluneční vlévalo se do sadu. A ačkoli si po třetí již řekla: „Ne, neotevru, ne, přece ne!“, vyňala skřínku s dopisy a usedla s ní na pohovku. Otevřevši ji nahlédla na srovnané dopisy. Váhala. „To je strašné!“ zašeptla spustivši víko. Ihned však je zase otevřela a vybírajíc dopisy a prohlížejíc si datum na razítkách cítila, že by již nepřemohla svou touhu a zvědavost, a že si přečte konečně sedm let shromažďované sny a stesky zamítnutého ctitele. „Jak jsem mohla jich nečísti?“ napadalo ji. „Kdož ví, co důležitého psal!“ Poznávala, že rozhodnutí její nabývá stále širšího a hlubšího smyslu, a cítila, že je víc a více rozechvěna. „Vždyť to nic není!“ uklidňovala se. „Proč se tak třesu?“ Chtěla se i zasmáti sama sobě, ale myšlenka, že otevře branku, za níž je uvězněno tisíce neznámých bytostí, jež všechny v nesmírném davu se vyvalí a ji zašlapou, způsobovala jí nepřemožitelnou tíseň. „Tu je ukryt celý svět,“ myslila si, „celý neznámý svět. Otevru-li, zaplaví mne!“ Opět odtáhla prsty s obálek, ale v tu chvíli uznávala, že je již nyní uchvácena proudem a že se neubrání. Opojující pocity vnikaly z tohoto strhujícího, děsivého toku do jejích nervů. „Co asi v tuto chvíli si myslí?“ napadlo ji. „Vzpomíná?“

Sestavila dopisy, jak přicházely. Označovala je již od počátku číslicemi, tak že neměla nyní s tím obtíží. Vzala pak nožík a všecky obálky rozřezala. Vzpomněla si, tak že jí bylo, když po prvé s přimhouřenýma očima řízla do krčku kuřecího. „Ještě bych je nemusila číst,“ zašeptala. Náhle se položila v pohovce nazad a prohodila: „A co že je mi stále tak úzko? Proč? Vždyť to nic není! Vždyť nikomu neubližuju! Stále mám pocit, jako bych byla šlápla na mravence, nebo jako bych byla někomu strašně ublížila! Proč? On si přece přál, abych je odkládala a až v neštěstí si je přečetla. Tedy mohu, teď mohu!“

Usedla zpříma, vytáhla z obálky první list a zardělá jala se čísti. Zlatisté oči její ihned zkrásněly. Pozornost i napětí prosvitaly po krátké chvíli z její tváře. Oddychovala jako člověk, jenž z dusné síně vyšel na čerstvý vzduch. Ssála sladké

věty, něžná slova, vroucí vyznávání, slepý obdiv, bolestné výčitky jako lahodící proud, jenž dávno již nitrem jejím neprošel. Bylo jí jako květině v tichém dešti po horkých, suchých dnech. „Jak je to divné! Jak je to divné!“ šeptala všecka planoucí, tisknouc si zlehka dlaněmi skráně. „To bylo napsáno o mé svatbě. Zní to jako z minulosti. Tehda bych byla nic ze slov těch nechápala, pranic. Dnes však vše chápu, vše cítím. Ach, divné, divné! Sedm a půl roku! Tehda mráz . . . a já že jsem mu připadala jako bych byla všecka zmrzlá. A ty podrobnosti, co viděl! Že jsem vztáhla ruku v kostele k jakési staré ženě. Nevím už. Divné je to! Maloch šel tedy jako lovec, který právě uchvátil nejvzácnější kořist. Ano, on je takový, šel tak, sebe ukazoval. Divné! Divné! Vše divné! A on že čekal, všimnu-li si ho, a večer že byl rozechvěn . . . Opíti se musil, aby zapomněl. Tehda bych to byla přečetla, zasmála se a odhodila, ale dnes rozumím, že trpěl, že jsem mu velice ublížila. Večer — večer mu bylo nejhůře. To jsme přijeli do myslivny, do teplého pokoje. Mládí je kruté, mládí je hrubá síla, bije člověku přímo do očí . . . Mládí je slepé!“ Zakryla si na chvíli tvář oběma rukama a pak, vzdychnuvši vášnivě, četla druhý list, třetí, čtvrtý. „Ach, bože,“ volala, „to je hrozné! On byl vroucí, poctivý, upřímný, já však byla zvětřený blázen, tupec, tyran! Chovala jsem se hanebně! Hanebně! Mládí je surové, děsné! Stydím se!“ Vyskočila a uzamknuvši salon vyběhla do zahrady. Pátrala kolem po všech pěšinách. Všude rozlito bylo sluneční světlo. Vlaštovky kmitaly se ve výši. Z Mníšku slyšeti bylo zvony. „Pohřeb. Kdo umřel?“ zašeptala, ale nemohla vzpomenouti, kdo zemřel. Množství vlastního opojení a vzrušení unášelo její myšlenky.

Vrátila se do salonu, usedla všecka nějak blažena a okamžitě četla další dopisy. „Myslil pouze na mne,“ napadalo ji, „stále se ptal vichrů, ptáků, snů, co dělám, jsem-li šťastna, vzpomínám-li? A stále mi opakuje, že mi přeje štěstí, že však jednou pochopím svůj omyl . . . že jednou pochopím! Bože, je to divné, že až teď čtu ty listy. A — jak je možná, že maminka o nich věděla?“ Zalekla se. „Ach, Šalvěj, asi Šalvěj! — Bože! Co ten řekne, až mu sdělím, co jsem učinila! Zapřísahá mne dvakráte týdně, abych všecko i se skřínkou hodila do ohně. — Však, kdož ví, co bude!“ Přivřela oči, dech se jí zatajoval, srdce svíralo. Napiala se, rukama hlavu si stiskla a zachvěvši se prudce, jako by chtěla něco setřásti, zvolala: „Proč mne k tomu maminka navedla?“

Po chvíli se uklidnila a všecko nitro její zatoužilo po ostatních dopisech. Četla dále. A tu znenáhla pozorovala, že v nitru Sýkorově slévala se touha po ní, neukojitelný stesk, že nenaplněný sen rozestřel se celou jeho duší, že volal po ní, tesknil, plakal. Dočetla se, že jednou v létě, po doktorátě, odhodlal se podívati se k jejímu domovu, k novovesské myslivně, že stál odpoledne u zahrady a díval se do otevřených oken, že se opatrně skryl, když vyšla na zahradu. Kdyby prý tušila, jak mu bylo, když ji shlédl! „Bože, tady že byl?“ zašeptala a všecka růžová, planoucí vyhlédla oknem k oněm místům, kde asi stál. „On že zde byl? Zde? Odpoledne? A proč nešel dál? Proč? A mne viděl? — Bože, kdy to bylo? V létě? Muž jednou říkal, že viděl kohosi zde chodit. R. 1899 to bylo — ano, tehda byl studený červen, ale za to nápadně krásný a teplý červenec!“ Dočetla se dále, že projel později všemi dobříšskými revíry a že nemůže na ně zapomenout. Ona prý, uniknuvši mu do nich, vlila v jejich šumění svoje kouzlo, v jejich modré hřebeny své tajemné srdce, v jejich hlubiny a stíny své neklidné touhy. Vidí je nyní neustále, volají ho, lákají, aby zapadl do jejich zelení a stínů, aby utonul v jejich šumění a hučení. Jako prý ji opojily a ve své klíny zavedly, aby ji nikdy již nevrátily, tak prý teď vábějí jeho srdce. „Naslouchám jim,“ psal, „a tu zdá se mi, že se rozhoduji odejíti náhle z Prahy, zapadnouti k vám do ztichlých houštin a nikdy již se nevrátiti. A vězte, nepřijde-li vám již dopis ode mne, že se tak stalo, že jsem vyrval svoje srdce a hodil je do stínů lesních nedaleko vašeho domova.“

Čím dále četla, tím větší stesk, zdálo se, nacházela v jeho dopisech. Měnily se takřka v píseň. Několikráte, všecka již jimi opilá, rozhodla se, že dnes již dále čísti nebude, ale opět a opět se k nim vrátila. Některé četla dvakráte. Počínala si jako dívka před zasnoubením. Vyskakovala s pohovky, odbíhala do ostatních pokojů, převracela věci, zpívala, ke klavíru na okamžik sedala a zahradou prolétala, aby opět se vrátila a opět pila opojný dech milujícího srdce, píseň první lásky. A tu jeden list nesmírně ji vzrušil. Byl napsán v létě r. 1900, 13. srpna. Místo, jež ji tak pobouřilo, znělo: „Záhada, zda dopisy mé čtete, či je odkládáte neotevřené, narostla znenáhla v balvan, jenž leží na mých prsou, tíží mne a dusí, ochromuje mne a usmrcuje. Zmocní se mne někdy strašlivý nepokoj, zoufalý zmatek, neboť bych chtěl, abyste

aspoň jednou četla o mém žalu, abyste aspoň jednou naslouchala mému volání. Myšlenka, že horké mé touhy vadnou neslyšené, nepochopené v temné skříni, otravuje mne stále více. Odhodlávám se proto k otázce a čekám s úzkostí, odpovíte-li mi na ni. Prosím vás, budete-li čísti tento list, tuto prosbu, jděte do lesa, do onoho smrkového lesa nad myslivnou, jehož středem vede pěšina. Touto pěšinou přiblížíte se veliké pasece, nyní již vysázené, s ojedinělými starými břízami a borovicemi. Tam, právě kde tato pěšina vchází na onu paseku, zahrazen je přístup povozům dvěma koly a trámcem. Levý kůl je osekán a pěkně bílý. Napište naň tužkou M. — Dne 21. srpna odpoledne o 4. hodině přijdu si tam pro odpověď.“ Milada vztyčila se se zatajeným dechem. Složila listy, uzamkla, a přehodivši přes sebe květovaný šátek odkvapila do smrkového lesa. Rozechvěna spěchala pěšinou, plnou slunečných skvrn, k široké pasece. Hrdlo sevřeno měla lítostí a úzkostí. Všecka roznícena ocitla se u určeného hražení. Na levém kůlu nalezla brzy tužkou napsané S s datem 21. srpna 1900. „Odešel asi zklamán, se svěšenou hlavou,“ pomyslila si a mimoděk pohledla na přímou pěšinu do vysokého smrkového lesa, jako by Sýkoru chtěla ještě zahlednouti. Jen mouchy kmitaly se nad ní v pruzích slunečných. „Zde byl, zde byl,“ šeptala rozhlížejíc se po travách v těchto místech, jako by v nich hledala jeho stopy. Prohlédla pak i trámec i druhý kůl a nalezla zde na obou ještě totéž S s daty 17. června 1902 a 26. máje 1904. — „Ptal se tedy ještě dvakráte, vždy po dvou letech!“ pomyslila si. „Zde asi čekal rozčilen, nalezne-li písmenko M, anebo objevím-li se sama! Nedočkal se a nic nenašel. Jak mu bylo? Co říkal? Zašel k myslivně a pátral snad do našich oken? Ach, bože, ještě letos zde byl — v máji. Slyší mé volání z našich lesů, nemůže zapomenout, vrací se opět a opět.“

Bála se pohnouti a odejíti. Všude jako by byly stopy teskného jeho srdce, všude jako by je plašila a na ně šlapala. Vše kolem plno bylo jeho dechu, jeho žalu, jeho zklamání. Zdálo se jí, že se skrývá za každým stromem a že hnědé oči jeho stále na ni hledí. I trávy naposloucháný byly jeho tichými kroky, i vřesy i stromky.

Bylo deset hodin, když se vrátila domů. Maloch s Jeničkou dosud toulali se lesem. Jala se rychle uklízeti pokoje a vařiti oběd. Vše šlo nějak snadno a hbitě. Cítila, že ji proudy unášejí. Ožila. Vyhladověné její nitro, zvyklé na vroucí uctívání, do syta dnes se napojilo. Osvěžena, jako pstruh proudnou vodou, živě pobíhala. I to, že Sýkora žil stálé zklamání, mizelo v jejím vnitřním okřání. Množství vět, jež dnes přečetla, opakovalo se samo v její duši jako v háji zpěv ptačí. Opět a opět je slyšela, aniž chtěla. Samy se ozývaly. Když se Maloch s Jeničkou za půl hodiny vrátili, překvapeni hleděli na její veselé pohledy, na její živost a čilé vyptávání. Jenička točila se kolem ní v kuchyni. Umlsávala tvaroh, strouhala housku a vypravovala o jahodách a lesích.

Při obědě otázal se jí Maloch, když pozoroval její uzardělou tvářičku:

„Po kom máš jméno? Proč tě nazvali Jenička?“

„To Milada chtěla,“ odvětila Jenička pohlednuvši na sestru, „ta rozhodla.“

„Ano, já jsem si to přála. Tatínek chtěl Terezu. Po mamince. A já jsem řekla: Jeničku chci.“

„A po kom?“ otázal se Maloch. „Jen tak?“

„Ano, jen tak!“ zasmála se Milada. „Líbilo se mi to jméno. Jan! Taky jeden můj ctitel se jmenoval Jan. Ten Sýkora. Teď už je doktorem.“

Uvědomila si, že po prvé vyřkla před Malochem toto jméno a v tu chvíli rozlila se jí nitrem zvláštní radost.

„Hodil by se pro tebe,“ řekla pak obrátivši se k Jeničce, „je mladší než já a nežli bude soudcem, dorosteš na nevěstu.“

Jenička se usmála. Oči jí zasvitly. Přikrčila se.

„Jsi ty roztomilé kotě!“ zasmál se na ni Maloch pohladiv jí temné, nazlátlé vlásky.

Druhý den ráno, když Milada osaměla, pokračovala ve čtení Sýkorových dopisů. První pln byl lítosti, že tehda, dne 21. srpna 1900 na určené místo nenapsala M. — Těšil prý se, že přijde i ona. Popisoval své zklamání a složité své dojmy a pocity tehdejšího dne. Bylo prý po deštích, větrno a chladno. Šumění lesů znělo prý uchvacující písní do jeho žalu. Pochopil, že dopisů jeho nečte. „Nuže, budu psáti o sobě dále v hluchou budoucnost,“ poznamenal. Z následujících dopisů bylo patrno, jak tato událost jej hluboce rozteskníla. Věty plny byly vroucnosti a beznadějné lítosti.

Dočetla až k dopisu, kdy po druhé, dne 17. června 1902 marně ji očekával. Všechna pohnuta, opojena a uchvácena uzavřela skřínku.

(Pokračování.)

Jos. Jahoda:

O SRDCÍCH, JAK SMUTEČNÍ BŘÍZY SMUTNÝCH...

(Pokračování.)

III.

Matouš Rabas, spomocníček,
na cestu se k Hradci chystal.
Včera večer pod hřbitůvkem
pod kvetoucí třešní seděl,
toužil a nyl bezútěšně
po krásence, milostence,
nebeské své, krásné Rézi
vytrvale do půlnoci.
Až si z toho rýmu uhnal!
Na cestu se proto chystal,
aby dobrá paní teta,
s panem krajským dobře
známá,
konsistoři v Hradci blízká,
dobrá slůvka nadhodila
za nějakou vhodnou školu,
na níž byl by principálem
Matouš Rabas. Krásence své,
sladké Rézi, odvážil se
sdělit svoje velké plány
poetickým veršováním.

Hvězdu vystřih' osmihran-
nou,
pěkně složil, do výsečí
v tulipánky, rozmarinky
veršem trochu kostrbatým,
vepsal jí vše dopodrobna.
A tu hvězdu po klukovi
poslal tajně svojí Rézi.
Časně ráno přes rameno
režnou kabelu si hodil, —
učitelský mobiliár,
kam se dával při koledách,
při cassatum, posvícení,
při svatbách i dušičkáles
náležitý podíl z kollekt.
Do kabely spomocníček
vložil present paní tetě.
Sličně vázaného Šnajdra,
kam pod básně na Libinky,
Pinky, Lenky a Bělinky,
Filipinky, Viktorinky,
namaloval plno srdcí
propíchaných šípem Milka, —
potom mutteto své vlastní,
které schválně komponoval
pro tetinku, paní Juli,
muziku to srdcervoucí,
jakou ona zbožňovala.
Zelenou to pentlí svázal,
pod finale umně vkreslil
harfu, strun již přetržených,
vedle zlomeného stromu,
na němž seděl krásný ptáček.
Tím chtěl paní tetě Juli
naznačit, že pannu má už,
zbodnuté však vlastní srdce.

V nankinových nových spod-
cích,
v pikované, modré vestě
v šosatém a truchlém fráčku
na cestu se k Hradci vydal.
Bodře prohřálo ho slunce,
skřivaní bod v modrém nebi
na cestu mu sypal trilky,
roztodivné variace,
příliš živé, dovádivé
k jeho náladě a snění
bezútěšné, choré lásky.
Cestou sličně vázaného
Šnajdra vytáh', pročítal si
toužné verše na krásenky,
nahlas vážně deklamoval
obzvlášť milovaný sonett:
„Chraustek bzučj ve mladi-
stvém daubj,
ptáčátka v teplinkem hnjzdě
spěgj,
koroptve se v temné houšti
kregj,
gežto bůblavý potůček raubj.
V měsýčku se leskne chladné
laubj,
v kterém větřjčkové zticha
věgj,
slavjcy radosti lásky pěgj —"

Rýma trápila ho velmi,
unylý hlas proměnila
v jakýs promáčknutý fagot.
Celou cestu nyl a toužil
po své milostence Rézi,
kterou sice neviděl již
od té jedné, šťastné chvíle,
kdy se kmitla záhumením,
ale která vyplnila
celé jeho snivé srdce.

Zemdlen ke Hradci se blížil.
Přímo zašel k paní tetě,
zaprášený, uzardělý
májovým tím svěžím vzdu-
chem.
Teta Juli zajásala.
Present vzala, políbila
za něj žhavě spomocníčka.
Na sofa ho usadila,
přitiskla se k němu tulně,
jedním dechem vyprávěla,
jak jí samotné zde teskno.
Matouš Rabas, zradostnělý
přátelstvím své dobré tety,
jen se krčil, kafe srkal,
přikusoval kusy tortu,
rozcitlivěn vší tou láskou.
Jako k matce, — kterou
ztratil
v prvním roce svého žití, —
přitulil se k dobré tetě.

Po celé to odpoledne
jen jí stále vypravoval
o muzice, o novellách,
několikrát toužně zahrál
na spinetu „Mignons Sehn-
sucht",
také mutetto své vlastní,
přidal svoje variace,
plné rozervaných tónů,
tichožalných adagií.
Velké oči krásné Juli
pomalu se zarosily,
purpurové rty se chvěly
jaksi vlhce, žádostivě,
plná ňadra těžkou vlnou
rythmem opojným se dmula.

To už večer zatulil je
v diskretní a vlahé stíny.
Matouš Rabas, spomocníček,
ke své milované tetě
přitiskl se jako k matce,
chtěl jí říci všechnu lásku
ke své milostence Rézi,
touhu býti principálem, —
když dvě kypré, žhavé paže
objaly ho, na klín stáhly
k vlnícím se, těžkým ňadrům.
Spomocníček objal tetu.

Všechno jí teď jako matce
řekne o své lásce k Rézi,
zaprosí ji o přímluvu
za to samostatné místo
kantora a organisty,
k němuž dvoje letanije,
krásně komponírované,
foršrifty a mutetta dvě
měl už přes rok připravena.
Kolem krku sám ji objal,
teplá vlna tiché lásky,
nepoznané u matičky,
zalila ho svatým citem.

Ach, jak rád má svoji tetu,
drahou tetu, druhou matku!

Prudký vzdech se vyrval z retů
žádostivé, žhavé ženy.
Zmdlela vášní, — schýlila se
se synovcem ku polštáři, —
na rtech rety, — v těsné spleti
klesli oba v pružné vděky
sladce diskretního sofa.

Horečně se šeptem ptala:
„Bude mě mít rád, můj milý?
Ochotně jí odpovídal:
„Vždyť to vědí, paní teta!"
„Říkal mi to, — stále říkal!
Nemusí se ostýchati!
Chci být celá, celá jeho!"
Nechápal. Jen blaze zladěn,
tulil se k ní jako dítě.
„Prahnu po něm, hezký hošku!
Nemusí se pranic báti, —
sami jsme, nu, bral jen směle,
slaďoučký můj mládenečku!"
Naivně, dítěcky se mazlil.
Ač už sotva dýchat mohl
pod drtivým obejmutím
zapálené, silné ženy,
začal tiše zpovídat se.

V tom jak přelud objevil se
před nimi až — krásný Poldi!
Uzřela ho. Jako kočka
mrštně vstala, dopadená,
přistihnutá tímto židem,
protivným a neodbytným,
kterého teď vyháněla,
unavená jeho něhou,
dotěrnou a poníženou.

Zardělá a chvějící se
rozhněvaně dupla nožkou.
„Co zde chcete?" Poldi, schvácen
žárlivostí, strašným vztekem,
jenom jektal: „To vy takhle?
Tady kluka, — a já marně,
jako pes se lichotím k vám —"
Zaplanula vzteklým vzdorem:
„Táhněte! Kdo dovolil vám
lupičsky se vedrat ke mně?"
Poldi šílen vyjek' divě:
„Moje láska! A jak vidím,
je jí škoda pro tu ženu,
která hledá freje s klukem,
a k milůstkám přepotvorným
oškubance sama svádí —"
Napřáhla naň prudce ruku, —
ale Poldi obrátil se,
s odplivnutím zmizel v dveřích.
V koutku sofa, jak kus dřeva,
ztrnulý a zpitomělý,
na to zíral Matouš Rabas,
který teď už trochu chápal...
— — — — — — — — —
Druhého dne za svítání
s režnou kabelou a holí
od Hradce šel spomocníček
rozvoněným, světlým májem
ke své škole na Újezdě.

Večer utek' paní tetě.
Bloudil nočně ulicemi,
pak se stulil na podloubí
v tmavý koutek a hned ráno,
jak se brány otevřely,
na cestu se domů vydal.
Už teď chápal! V čisté duši
jak by skvrnka ztmavěla se,
v myšlenkách cos ploužilo se
odporné a kluzce slizké...
Zubožen a rozervaný
do lesnaté stráně kráčel,
jejíž hřeben pěkně končil
újezdeckým kostelíkem,
jako čapkou, z pod níž zíral
rozložitý kopec v dálky
k orlickým a krkonošským
zamodralým kamarádům.

Zadumaný, v prohbí cesty,
do zad dostal silnou ránu, —
druhou, — třetí, — lijavec ran
v chatrný se fráček řítil
a s ním rázná, perná slova:
„Hubený ty školomete,
brkoslave nečesaný,
ponejprv a naposledy
lejstro poslal's mojí Rezce!
Po druhé ti hnáty zlámu!"
S koncem slov i konec ran byl.

Matěj Rabas k zemi klesl.
V očích bolestivé slzy,
v srdci hrozný žal a trýzeň.
A když ze země se sbíral,
zašlapaný viděl papír,
onu hvězdu osmistrannou
s tulipánky, rozmarinkou,
kam své toužné vzdechy složil
veršem trochu kostrbatým
milostence, krásné Rézi...

IV.

V pracovně své, nízce schýlen k stolu,
seděl Poldi, — bledý, s kalným okem,
bez pohnutí, jako mrtvá socha žalu.

V ticho švitořil jen perpendikl
pod vzrušenou posou bílých najád
bodal monotonním, bystrým tikem
v rozjítřený mozek, bolné nervy.
Tolik let té Juli svatě věřil,
že je nepřístupnou cizím mužům,
že mu vzdoruje jen tíhou studu,
a že přece jednou přijde chvilka,
kdy mu podá slastný pohár štěstí.

A teď tohle! Jak by zřítilo se
všechno kolem v bědné zříceniny,
jak by zhasl v černém umírání
poslední svit, k životu jenž lákal!
Prázdno strašlivé se rozevřelo
v duši sentimentálního milce
proradné a záletné té ženy!
Zaplakat chtěl, — potom sebe rdousit, —
ale zalknut žíravým svým bolem,
bezvládně se v agonii zhroutil.

Všechno kolem stopilo se v prázdno,
v kterém výsměšně a drze tkvěly
sametové oči oné ženy,
jež se dosud žárně vpalovaly
v jeho milující, naivní srdce.
Zapomenout! Jen teď zapomenout!
Nebo nežít raděj'? Kde vzít sílu
k rozdrcení bolestí svých vlastních?
Proč se samu sobě krutě nemstít
pro tu zaslepenost svojí lásky?

Jako drobné krůčky pantoflíčků
dívčí nožky cupkal perpendikl,
dráždil jeho rozjítřené srdce
hravou písní kmitavého taktu.

Ach proč naděje mu nezůstala,
ono doufání, že možnost lásky
skloní k němu její sladké oči,
ovine ho jednou bílou něhou
jejích úbělových, měkkých loktů?
Oh, té naděje jen kdyby bylo!
Dosavadní její chladný odpor
ve své duši zjemnil v nutnou posu
delikátní, vzdorující ženy,
která cítí krutou povinnost svou
vůči společnosti, náboženství.
Dnes tu posu jinak vysvětlil si!
Zapadlého hocha používá
k vybití své nezřízené vášně,
a ta léta jeho zbožňování
byla marným ponížením muže,
který celým životem žil pro ni!
Nával bolestí ho zkřivil! Šílel.
Krev se zdivočela, — bila v tepny, —
burácela v srdci, — prala v mozek.

Jako vlhký vánek stulila se
k horkým skráním něčí měkká ruka.
Plachým dotekem se lehce svezla
k jeho ruce, něžně přilnula se
ke zpoceným prstům, chvějícím se
jako nožky raněného ptáka.

Poldi zvedl hlavu. Poznal — Lény!
Zdálo se mu, že v té chvíli srdce
přestalo mu bít, — že střemhlav kamsi
řítí se se svázanými údy.
Schoulen slyšel její tichá slova:
„Ty se trápíš, Poldi! Ty máš bolest!
Viď, že někdo těžce ublížil ti?
Proč k své Lény nejdeš požalovat,
svěřit se jí, ulehčit si duši?“

Cítil její vlasy chladivě se
dotýkati bolestné své šíje,
slyšel její chlácholivá slova,
která mučivě mu žehla duši.
Ještě víc se k němu přichýlila,
ještě tišším hlasem šeptala mu:
„Já vím všechno, Poldi! Měl's již dávno
přijít poradit se se svou Lény!
Já ti odpustila před lety již, —
protože jsem jen tak nepatrná,
všední žena, která nehodí se
do vzdělané tvojí společnosti.“
Poldim zachvěl lítostivý poryv, —
prudce hnul se, — ale Lény jemně
stulila ho pod své smírné ruce.
„Já ti přála tam to vyražení, —
když jsem nemohla ti dát je sama.
Já se hodím jen tak pro domácnost, —
co bys počal se mnou tam v tom světě?
Ale já jsem tušila, že jednou
přijde k tobě hoře, oklamání —“

Odvážil se konečně přec k slovu:
„Lény, — ty mi nikdy neodpustíš —“

Lehce na čelo ho políbila.
„Vždycky, Poldi, odpouštíme tomu,
koho máme z celé duše rádi!
Přišlo něco silnějšího nad nás,
s čím se třeba smířit, — ne snad osud,
ale síla nutnosti, ta síla,
kterou nutno buďto s rozvahou brát,
nebo o ni roztříštit si čelo.
A já prostě s rozvahou ji brala.“

Poldi pozorně se na ni díval.
„Ach, můj Poldi, bylo mi tě líto,
když jsi trápil se a neklidem štván,
teskně blouznil o té hezké paní!
Ale tebe silnější to bylo, —
marně vzdoroval jsi ty, — a ještě
kdybych vzepřela se já snad,
věř, to ještě silnější by bylo!“

Poldi vzrušen tisk' se blíže k Lény:
„Ano, Lény, bylo to jak příval,
uděšenou duši zatopilo
nezkrotnou a vítězící vlnou.“

„Prosím, Poldi, jen se neomlouvej, —
srdce ženy tomu líp rozumí,
nežli rozum vzrušeného muže.“

„A tys odpustila, ty má Lény?“

„Poldi, nebylo co odpouštět ti.
Muž je vždycky dítětem jen,
které v udivení vztáhne ruku
po tom, co se ohnivěji třpytí.“

„Lény, tím však bývá bolestnější
přechod z oslnivých třpytů do tmy —“

Jemný úsměv na retech jí zahrál:
„Muž je vždycky dítětem jen,
pláč i smích má třikrát denně na rtech!“

Poldimu se nějak ulehčilo,
jak by někdo srdce pohladil mu.
Ale v myšlenkách to hoře tkvělo
neodbytným, toužným vzpomínáním . . .
„Lény!“ řekl tiše, „což když přijde
ono silnější, — a zas se vkotví
v ubohou a bezmocnou mou duši?“

Lénynce cos v srdci tence píchlo,
ale řekla usměvavým hlasem:
„A to, Poldi, přijdeš, — povíš mi to, —
budem uvažovat, přemýšleti,
jak bys chytil trochu toho štěstí —“

Vděčně přitiskl ji, letmo zlíbal, —
netušil, že její ženská duše
někde v koutku chví se zkrvácená
v tichém, obětavém odříkání.
A tak mazlivě a trochu s bázní,

když už v náručí ji jemně tiskl,
řekl sníženým a dětským hlasem:
„Lény, — zradila mě, — potupila, —
ale, — odpusť, — já přec nezapomněl,
je to silnější, než moh' jsem tušit —“

Mimoděk teď najednou se chvěla.
Síla obětí se potácela
v dojmu navždy ztraceného štěstí,
neodvolatelně ztraceného
neznámou tam v dálce ženou . . .
Ještě jednou Lény zvítězila,
nalhala si na rty lehký úsměv,
přemohla svou úzkost v těsném hrdle,
rozehrála prsty, ztuhlé žalem,
zašeptala tichým, smírným hlasem:
„Přijdeš vždycky pěkně povědět mi,
zda jsi šťasten, nebo bolem zchvácen.
Trpět, Poldi, budem teď už spolu —“

V mlčelivém, smutném utrpení
obou těžce rozchvácených srdcí
laškovným svym krůčkem švižně capkal
dovádivý, drobný perpendikl . . .

(Pokračování.)

Fr. Flos:

JEN DVACET ŠEST DNÍ.

(Pokračování.)

Dne 7. května 190*

Včera ráno nalezl jsem na stolečku lístek, abych přišel k večeru dříve domů. Přišel jsem před sedmou a dověděl jsem se, že večer přijdou hosté. Obstaral jsem několik posilek, přinesl jsem víno, čaj, rum, citrony, rybičky, pivo v lahvích, sýry a rozličné zákusky. Připravovali jsme hostinu pro syté lidi, neboť toto všecko byly jen mlsy.

Na rozkaz pánův prostřel jsem na koberci, protože jsme stolu neměli. Již brzo po osmé scházeli se hosté. První přišel malý židáček, kterého jsem zde již viděl, jmenoval se pan Oskar Stein, ale říkali mu jen Osko! Vešel bez zaklepání s kloboukem na hlavě a spatřiv, že jest prostřeno, zasmál se rozpustile, zaluskal prsty a odhodil klobouk nedbaje, kam letí.

„Výborně, Lukule, obejmi mne!“ zvolal a nečekaje, sám objal vysokého pana Vladimíra, který pana Steina přátelsky pohladil po rameni.

„A to je tvůj famulus? Tohle monstrum? Jdou sem! Jak jim říkají?“

„Václav, vašnosti!“

„Nemusil jsem se ani ptát,“ ušklíbl se a pohodil hlavou. „Dovolíš, abych ho překřtil?“

„Ne. Jsem spokojen se svým — sousedem, prokazuje mně ochotu, prosím,“ pan Vladimír ukázal na zákusky.

„Ach, rozumím . . .“

Čemu pan Stein porozuměl, nevím, protože vešli tři mladí páni. První vešel vysoký mladý muž, s jasným, hrdým pohledem. Mluvil rozčileně a pozdraviv pana Vladimíra a pana Steina kratičkým „servus“, pokračoval v hovoru, jejž páni přinesli s sebou: „Tvrdím, že ten nesmysl neměl být postaven na veřejném místě, je to škandál, je to provokace každého umělecky cítícího člověka!“

Ostatní dva pánové nesdíleli asi rozčilení soudruhova, neboť neposlouchali, ani neodporovali, nýbrž vítali se s panem Vladimírem a s panem Steinem. Podle dlouhých vlasů a plášťových límců byli to umělci. Oba blondýnové, ale nijak si podobni. Vím již, jak se jmenují; větší a širokoramenný pan Turský má vypoulené čelo, oči, ústa, tváře, i měkké ruce jeho podobají se naditým buchtičkám, kdežto pan Sezima jako by cvrčky jedl. Jest suchoučký, s přizrzlým, anglicky přistřiženým knírem a bledým, ostrým obličejem.

„Nu a Kasal?“ ozval se pan Stein, „Kasal nepřijde?“

„Kdo volá Kasala? Tu jest,“ promluvil nový host, vcházející a zjevně na někoho ve dveřích čekal. „Přivádím přítele a doufám, že vám bude vhod. Jen vstupte!“

Pan Kasal přišel jistě nedávno z venkova; jeho široký obličej, jeho vybledlé a neposlušné vlasy, jeho ramena, jeho obrovské nohy, vše prozrazovalo, že nedávno šlapal hrudy otecké půdy. I ten jeho oblek to prozrazoval, všude odstával, u krku i v bocích a nohavice jeho byly více než krátké. Za ním vešel pán, který kulhal.

Až jsem bezděky ustoupil do kouta, když jsem spatřil nového hostě. Bledý hezký obličej všecek byl zarostlý rudým vousem, maně jsem si vzpomněl na hlavu Kristovu z kteréhos pražského kostela. Zlaté, lesklé a dlouhé vlasy, vprostřed rozčísnuté, padaly mu v ladných prsténcích až na ramena. Jeho oči byly střediskem modra, které vás zalilo, jakmile na vás pohlédl. Všiml jsem si i bílé ruky,

dívčí ruky, chvějící se a nervosní. Bylo zřejmo, že jest v rozpacích. Usmíval se, ale jeho oči byly přísné a pátravé. Zachycoval svými zraky rázem okolí i společnost.

„Můj přítel Kramolin,“ představoval ho pan Kasal. „Zkusil to již v malířství, básnictví, v próse, v sochařství, ale dosud nenašel ani svého cíle, ani sama sebe, teď studuje hudbu . . .“

„Těší mne a děkuji vám, že jste přišel,“ pravil pan Vladimír, potom po řadě představil panu Kramolinovi své hosty.

„Pozdravuji ve vás svou příbuznou duši, pane, prosím, jak po otci?“ zašvitořil pan Stein. „Rudolf? Hm, ať tedy Rudolf . . . Pane Rudolfe, dovoluji si vám představiti ve své osobě umělce budoucnosti a blázna, jako jste vy: Oskar Stein, zatím umělecký kritik.“

„Prosím tě, Osko . . . !“ zvolal pan Vladimír.

„K pohostinství patří, aby bylo všeho dostatek, čeho si panstvo přeje, a aby domácí pán mlčel. Tak je to, pánové! Vaši ruku, pane Rudolfe, já začal muzikou, potom jsem psal verše a romány, hnětl jsem z chleba kuličky a z hlíny Mojžíše, ale teď kradu Vladimírovi barvy, abych mohl domalovati nebožtíka Herodesa, jak se hádá s levity a staršími lidu, míval s nimi chudák kříž — ale myslím, že toho nechám a že se spolu sejdeme jako přísní kritici. Poslouchaj, oni Ganymede, co ty zátky v těch lahvích? A na housky zapomněli?“

Přinesl jsem chléb a housky na velké paletě a dovolil jsem si propověděti, že zátky lze snadno vytáhnouti, za čež se mně od pana Steina dostalo pochvaly.

Po malé chvilce hlučel atelier zmateným hovorem, ale nebyla to klidná zábava, spíše se podobalo, že sem pánové přišli, jen aby se přeli. Dbal jsem, abych všecky řádně a rychle obsloužil a nemohl jsem pozorně naslouchati, ale když i některý pán získal na chvíli pozornost a řečnil, nerozuměl jsem, proč se tolik rozčiluje. Mluvili o nepřítomných umělcích, haněli, nebo vychvalovali divadelní hry, posmívali se knihám a obrazům, odsuzovali sochy, opovrhovali hudebníky a bláznivě tleskali, když pan Kasal rozvinul plakát, na němž byl namalován červený šašek uhánějící na zelené koze. Často mně připadalo, že ani česky nerozmlouvají, neboť jsem nechápal významu slov.

Největší vážnosti těšil se pan Kasal, který jako venkovan zabloudil jaksi neprávem do této společnosti, teprve později, když naň všichni útočili, že noviny nevěnují dost péče a pozornosti umění, poznal jsem, že pan Kasal jest novinář a spisovatel pěkných knížek. Hned mně byl milý.

Teprve asi po hodině, když se roztříštěný rozhovor soustředil na jednom předmětě, porozuměl jsem některým větám. Jsem člověk neučený, žil jsem až dosud mezi lidmi prostými a chudými, jichž zájmy a hovory otáčely se jen kol výdělku a uhájení života, ale má nezměrná zvědavost, která mne žene, abych vše vyposlechl a přečetl, kde jest co tištěno, vzbudily ve mně tušení, že jest ještě jiný svět, svět vznešený a krásný, svět, v němž nejlepší lidé usilují o život lepší, krásný, odpoutaný od všedních starostí a hamižného shonu po majetku a nízkých požitcích. Bloudím v temnotách, ale vidím ohně na vrších. Dnes došel jsem pod vrch, hledím do plamenů, ale nevidím, jako jsem neviděl ve tmách, jsem oslepen a nerozumím.

Jak šťastni jsou asi ti, kteří rozumějí! Jak jim planou zraky, jak jim zrudly hladké tváře, jak se jim chvějí hlasy! Na něco velikého hledí, k něčemu vysokému se ženou. Nadšení, poctivost, věrnost a důvěra je nesou na křídlech. Strhli mne s sebou jako přítěž, toužím s nimi a nerozumím.

Teď mluví hudebník, nový host, a tvrdí, že pravé rozkoše může poskytnouti člověku jen nekonečný akkord, který musíme sluchem vypít do nasycení a že disonance jest jen nezbytná změna, aby sluch náš opět zatoužil po souzvuku. Bleďoučký malíř tleskal nadšeně a vykřikoval, že právě tak oko touží po akkordu barev, a že obraz, představující okamžik děje, jest scestí, kompromis, illustrace slov a nikoliv umělecké dílo pro zrak.

„Největší umělec jest příroda, přátelé, hleďte jen, jak zladí barvy na jaře! Základní barva jest jen neutrální běl; tou „zlomí“ zeleň, červeň, žluť i modř, je to měkký pastel, naproti tomu léto svou tmavou modří, tvrdou zelení —“

„Dej pokoj, vylíčíš čtvero ročních počasí podle své palety,“ křičel veliký blondýn. „Utopte se se svými barvami! Linie jest všecko . . . “

„Všecky linie mizejí, detaily zhasnou, jen akkord barev opájí, povznáší a sytí zrak,“ brání se malý.

Ostatní se smějí, ale z očí jejich prýští světlo, všichni rozumějí, všichni cítí, co tvrdí malý a baví je odpor velikého, který jako karikaturista důvěřuje jen linii.

Brzy jsem poznal, že každý z hostí hájí svůj obor a to mne jaksi rozladilo. Což není umění jen jedno, což nelze hleděti na ně s různých stanovisek beze sporů, což nelze

mu sloužiti podle svého zvláštního nadání? Připadalo mi, že ten jasný plamen září na vrcholu a že všichni tito útočí na něj, ale každý s jiné strany. Co jsem si myslil, vyslovil velmi pěkně novinář. Pokuřuje se zalíbením viržinku, vmísil se klidně do sporu: „Braši, proč chcete definovat znova krásu a umění? To vše jest již staré jako svět, a jsem přesvědčen, že i barbaři byli jati krásami přírodními, všecka náboženství jsou uctíváním vznešeného, nepochopitelného a krásy. Lidem jde jen o napodobení. Smějte se, chcete-li, ale odporujte vážně. Může malíř namalovati něco, čeho neviděl, může užíti barev, jichž v přírodě není? Může hudebník vylouditi zvuky, jichž neslyšel, může spisovatel vylíčiti děje, jichž by v životě nenašel podobných?“

„Může, může a musí!“ křičeli všichni a vstávali.

„Děkuji vám, přátelé, jsem rád, že se na mne sypete jako vosy. Vždyť jste prve tleskali akkordům! Vyjadřujte a tlumočte krásu slovy, barvou, linií, tóny, dlátem, tlumočte a vyjadřujte ji dle svého nadání poctivě s nadšením a vytrvalostí a budete sloužit umění.“

„Šosácké zásady!“ vykřikl pan Stein, „buď vytvořím něco geniálního v uměleckém zanícení anebo nic.“

„Anebo nic,“ opakoval klidně novinář a odhodil zbytek viržinky.

Pan Stein se hlučně zasmál a ostatní se smáli s ním.

Nevím, zdali si zapisuji vše správně, spoléhám pouze na svou pamět, ale když dosti nerozumím, mohu se snadno zmýliti. Proč to však zapisuji? Jen proto, že jsem všeho chtivý a že jsem dosud podobného rozhovoru neslyšel? Ještě nyní jest mně blaze, když si vzpomínám na včerejší večer. Oh, jak nesmírně bohati jsou lidé, před nimiž otevírají se brány, na něž člověk všední hledí v němém úžasu! Tyto poznámky píši jen pro sebe a přece myslím, že jich nepíši zbytečně, vždyť člověk jest povinen nejprve sám sobě, aby rozřešil nahodilé otázky. Někdo je šťasten, že o nich může rozmlouvati, ale s kým bych mohl já? Se Žmolilem? Toničkou? Ne nelze, musím vše rozemlíti v myšlenkách svých sám. O půl jedenácté podával jsem čaj a hned po čaji pan Kasal odešel. Nikdo ho nezdržoval, všichni věděli, že naň čeká práce a že musí jít.

O jedenácté propustil pan Vladimír také mne.

Odešel jsem do své komůrky a ještě chvíli slyšel jsem hlučný hovor a smích, ale člověk, který celý den běhal, nečeká dlouho na spánek . . .

* * *

Dne 9. května 190*

Včera jsem byl na skok u Žmolila a zastihl jsem ho v posteli. Tonička mu podávala na lžíci lék.

„Doktorujeme, čtenáři, doktorujeme. Je to zbytečno, ale Tonička jinak nedala a přivedla mně lékaře. Nu dobrá, nebylo to na škodu, pohovořili jsme si, pan doktor jest dokonalý muž.“

„Dědoušku, máte se šetřit, pamatujte, že pan doktor . . . “ napomínala Tonička mírně a tiše, ale na mne se ani nepodívala.

„Vím, vím. Sedmdesát let jsem se nešetřil a teď najednou mám začít. Dobře, děťátko; děkuji, už jsem lék spolkl. Teď budu jako jelen. Čtenáři, sedni sem ke mně! Tak. Ruku sem! S Toničkou jsem již promluvil.“

Stiskl mně ruku, abych mu ji vytrhnout nemohl.

„Dědoušku,“ vykřikla Tonička a všecka se zarděla.

Stařeček Žmolil se usmíval: „Nono, dobře, dobře. Jsem rád, jsem rád.“ Víčka jeho nevidomých očí se chvěla, podle změklého hlasu a dětsky stažených stařeckých rtů bylo zřejmo, že se do těch jeho očí draly slzy, ale nenalezly cesty, jen ruku mně tiskl.

„Čtenáři, lhal jsem ti, lhal, milý hochu, a zkoušel jsem tě. Tonička nebude chuda, ale tys ji chtěl chudou a proto ji dostaneš i s tím, co jsem pro ni ušetřil. Nemusíte vědět, kolik to jest, v poslední chvíli vám odevzdám knížku. Nejsem bohatý žebrák, ale něco mám. Stačí to na malý obchůdek; víš, jako u Šuliče, ale bude váš. A teď mně vypravuj o tom svém sokolu!“

Vypravoval jsem o hostině a hostech, ale než jsem je všecky vyjmenoval a vypodobnil, usnul Žmolil a pustil mou ruku.

Nemohl jsem se dlouho zdržovat. Tonička seděla u stolu a pilně šila. Světlo lampy jí osvěcovalo světlehnědé vlasy cestičkou rozdělené. Chvíli jsem stál v rozpacích. Co mám říci? Jak mám odejít?

„Toničko,“ vydechl jsem spíše než promluvil.

Tonička zdvihla skloněnou hlavu. „Již odcházíte, pane Václave?“

„Ano . . . Dědeček vám řekl — a co vy, Toničko, probůh?“

Zase zčervenala jako jablíčko: „Co chce dědoušek, je dobře,“ zašeptla teď zase Tonička.

Podal jsem jí ruku a stiskl jsem tu její malou, upracovanou ručku.

Podívala se mně do očí, smálo se něco v jejích zracích, smálo se něco tak nesmírně milého, a její ručka opětovala stisk.

Vyběhl jsem do ulice a porážel jsem lidi jako splašený automobil. Ne, nenapíši již nic, což kdyby Tonička jednou mé zápisky četla? Ta by se mně potom vysmála! A já bych ji musil chytit do náručí a stisknout, tak stisknout, až by ztratila dech. Ale ať za mne promluví milý básník, aspoň si nechám zadní dvířka otevřena.

„A v květu střemchy, v květu hlohu
čtu zřejmě, že též kvésti mohu;
a že mám zaplát, slyším zvěst
se ke mně snášet s písma hvězd.“

* * *

Dne 12. května 190*

Dnes jest mi do zpěvu jako pěnkavě na jabloni, však jsem si přinesl ze sadů v uších i v srdci ptačího štěbotu do zásoby a pochopil jsem nadšení páně Sezimovo, všecek dosud tonu v nádherné běli kvetoucích stromů. Na Toničku nesmím ani vzpomenouti, sice bych nejen zpíval, ale i tančil.

Ráno našel jsem v atelieru lístek, abych neodcházel do města, protože pan Vladimír bude potřebovati mých služeb. Můj soused aviatik již od páté hodiny ranní nafukoval plynem balonky, neboť podle východu slunce předvídal, že se dnešní neděle vydaří.

Pan Vladimír přišel do atelieru teprve o desáté hodině; nevím byl-li tak vystrojen, nebo zdali zářil vnitřním jakýmsi štěstím. Oči jsem na něm mohl nechat: Mládí, krása, síla!

Poručil mně, abych odvezl zabalený obraz, polní sedátko, skřínku barev a štětce do Stromovky. Bude prý mne očekávat na hlavní křižovatce. Dal mně peníze a prozpěvuje si polohlasně veselý popěvek, seběhl po schodech. I mně bylo radostno a když jsem potkal v prvém patře starého kontrolora, kterého trápí žlučové kamínky a játra, takže má jaksi olezlé ruce, zdálo se mně, že se usmívá, ačkoliv kravatu měl na křivo jako vždy jindy.

Ve Stromovce bylo dopoledne placho a proto nalezl jsem pana Vladimíra velmi snadno. Pochopil jsem, že si přeje, abych šel za ním. Pokynul mi jen a šel hbitě po hlavní cestě, kudy projíždělo několik panských ekvipáží většinou prázdných. Náhle spatřil jsem, že pan Vladimír zamával slaměným kloboukem a zabočil na postranní cestu. Ve vzdálené ekvipáži zatřepetal se bělounký šáteček a do vzduchu vyletěl slaměný kulatý klobouček. Zašel jsem za svým pánem zjevně rozčileným na postranní cestu.

„Počkejte zde, až vás zavolám,“ řekl a obrátiv se náhle, pospíchal v ústrety mladé dámě a hošíkovi, přicházejícím poboční cestou.

Poznal jsem je na první pohled z dálky. Zde na obraze jsou jejich věrné podoby a hle, tam i lavička pod jasanem!

Mladá dáma i hošík, světle odění, spatřili již mého pána a jako bílí motýlové spěli k němu. Viděl jsem, jak se potkali. Hošík vletěl v otevřenou náruč páně Vladimírovu a dáma vztahujíc již z dálky obě ručky, litovala zajisté, že nemůže učiniti podobně. Podali si ruce, klaněli se, smáli se a mluvili všichni najednou. Kdybych napsal, že i pěnkavy do toho jejich hovoru zvonily, vydal bych se v podezření, že jsem si pěnkavy objednal, ale napíši-li, že sluníčko se smálo, že zpíval kolem celý svět, že voněla země a bílé stromy chvěly se blahem, napíši jen kratičké věty z velké symfonie.

Po chvilce vítání a rychlého sdělení, jehož jsem pro vzdálenost neslyšel, nabídl pan Vladimír mladé dámě rámě a odcházeli. Hošík běžel před nimi a bílé koruny kvetoucích stromů otvíraly se před nimi jako brána do báječné budoucnosti. Větve jako vztažené a vzepiaté ruce žehnaly jim a braly je ve své náručí. Slunce stálo za nimi osvěcovalo jim cestu, perspektivu a budoucnost. Bílo bylo na zemi, bílo a slavně. Šli krásní, šťastní a mladí, kam ukazovalo slunce. Mizeli mně v běli, sami splývajíce s kvetoucími stromy s ratolestmi vonnými a něžnými, jež je pohltily.

Díval jsem se do bílého tunelu, v nějž vbíhala bílá cesta, a modrá oblaka jako vůně snášela se nad ním . . . Zapomněli na mne, zapomněli na svět i obraz, splynuli s květy . . .

* * *

Dávno odzvonily pražské zvony poledne, dozněly táhlé akkordy, a stromy jako by pozdvihly své větve k polednímu slunci a v tichu šelestily. Nikdo nepřicházel, nikdo se nevracel. Usedl jsem na lavičku a hleděl jsem do bílého tunelu. Nedočkal jsem se nikoho.

O druhé hodině, když tramvaje počaly přivážeti houfy mladých lidí, sebral jsem své věci a vydal jsem se k domovu. Dnes už se malovati nebude a ti, kdož v běl odešli, se dnes už nevrátí.

* * *

14. května 190*

Jsem všecek nesvůj. Včera v pondělí nebyl pan Vladimír v atelieru a dnes v úterý v poledne ptal se po něm pan Stein, který mne potkal dole v Praze. Ten pan Stein něco tuší, nebo něco ví, byl všecek rozrušen a místo Ganymede říkal mně „příteli," ba i „milý příteli". Vyzvídal, kde jsme v neděli byli, ale pověděl jsem mu, jen co jsem chtěl. Nesluší se, aby služebník byl prostořeký. Přes to přese všechno vidím, že pan Stein má pana Vladimíra rád. Před hodinou, bylo to v sedm, byl tu opět a projevoval veliký neklid. Je všecek zoufalý, že nemůže nalézt mého pána a svými obavami nakazil i mne. Pokazil mně nejkrásnější vzpomínku na neděli. Což lze v té nádherné, nevinné, krásné běli, v níž pan Vladimír zmizel, tušiti něco zlého a záludného? Nikoliv! Štěstí jeho jest příliš veliké, příliš něžné, krásné a sladké, nelze se mu vrátit do života z krásné pohádky.

Pan Stein pravil, že jsem blázen a že rozumím životu jako koza užitečné kuchyňské bylině. Nu ať! Ale červa mně nasadil, kdož ví, jestli nepřiběhne dnes ještě jednou. Ty jeho mandlové oči jsou jaksi vyjeveny a vystouplá brada se mu chvěje. Kdo by tušil, že v tom tělíčku je tolik ohně a zájmu. Či snad potřebuje barev? Nikoliv. Zdvihl v atelieru jaksi maně láhev vína a praštil jí do kouta, kopl do stolečku, strhl výkres se zdi a utekl . . .

* * *

Mé tušení mne neklamalo. V devět hodin přivlekl pana Kasala do mé komůrky.

„Mluv s ním ty," křičel, „mně nechce říci, kde byl se svým pánem v neděli."

Pan Kasal přežvykoval nezapálenou viržinku, ale byl klidný. Podrobil mne řádnému výslechu. Teď už nebylo lze mlčet, pověděl jsem všecko. Oba pánové nebyli o nic moudřejší než prve.

„Dojdu tam sám, ať mne vyhodí," vykřikl pan Stein, „pojď, nespal bych ani minuty."

Pan Kasal těžce vstal, požádal o svíčku a vešel do atelieru. Po chvíli se vrátil a zapáliv zbytek viržinky o svíčku, poděkoval a pomalu scházel se schodů. V té jeho klidné chůzi a malomluvnosti bylo skryto více obav než ve spěchu páně Steinově. Obav? Co to píši? Kde jsou příčiny obav? Snad to, že pan Vladimír jest nezvěstný? Nejspíš odcestoval a vrátí se zdráv, vesel a svěží domů. Ani slovem se mu nezmíním, že se podařilo panu Steinovi, aby i mne poplašil. Je to směšné, jak se lidé vzájemně o sebe starají; ani chvilky samoty člověku nepřejí. Vyzrál ale na ně pan Vladimír! Chlapík! . . . Cítím, že to vše, co jsem teď napsal, jest lež, ohavná lež, kterou jsem vymyslil, abych se upokojil. Pan Stein není rozčilen nadarmo. Stěny mé komůrky se svírají, jest mně úzko. Kéž by už bylo ráno! Básníku, upokoj mé srdce!

„Noc kráčí blíž v své nekonečné kráse
a obzor hlubší zdá se zvedat, růsti . . .
Jak sokol v šňůry lovce, tak se pustí
má obraznost v tu nesměrnost, kde kmitá
se hvězda bodem! Neptám se, kde lítá,
v mracích, jež jdou, či po zemi, jež dřímá
vím, křídlem svým že vesmír obejímá."

(Vrchlický.)

(Dokončení.)

Fr. Wenig:

ZE STARÉ SKOLY.

(Dokončení.)

O *pohřbech* napsal bratr Alois toto:

„Poněvadž osada naše byla veliká, nezřídka byl při druhé mši „funus" nebo „funusek" (pohřeb dítěte), někdy oba zároveň, od kostela nebo od kříže na návsi, podle toho, ze které obce byl nebožtík dopraven. A sotvaže se kněz ve farských vrátkách objevil, tatínek přichvátal a k pohotovosti nás vybízel.

Bratr Jan, jsa starší a silnější, chopil se křížku, a já „suchandr" (hubený člověk) kotlíku se svěcenou vodou a kropáče. Když Jan odešel z domova, postoupil jsem já ke křížku, a kotlík přešel na mladšího Julíka a tak vždy po nějakém čase od staršího k mladšímu se postupovalo. Někdy když svěcená voda došla nebo při zápase o kotlík, jehož některý ze soudruhů proti našemu právu rodinnému hleděl se zmocniti se „vyškrejpala", chutě jsme „u kovářů" u studnice kotlík naplnili. S kovářovými žili jsme v nejlepší shodě: nikdy na nás toto padělání svěcené vody nevyzradili.

K pohřebnímu zpěvu přibíral tatínek sestru Toničku nebo Paulu, nebo obě zároveň, podle toho, jak byl pohřeb objednán.

Písní pohřebních měl otec hojně na výběr, pro jeden hlas nebo pro dva, i písně „s celou muzikou" byly v zásobě. Některé

z nich slovy i nápěvem v mysli mi utkvěly. Nejčastěji zpívaly se při velkých pohřbech ,,Pryč, pryč odneste mé mrtvé tělo" nebo ,,Zde se s tebou rozžehnávám, upřímný můj manželi" a dětská ,,Plyň, o duše, do věčnosti mezi kůry andělské".

Píseň na prvním místě uvedená nelíbila se matce a otci jdoucímu k pohřbu říkávala: ,,Prosím tě, nezpívejte ,tu splašenou'; to je jako byste se nemohli dočkat, aby nebožtík byl už v hrobě."

Po mši a obřadech před kostelem vykonaných bral se průvod s kopečka u kostela přes farský můstek a zahnuv za roh farské zahrady, ke ,,břítovu" (,,krychovu", hřbitovu): v čele my ministranti, za námi valdhornisté, pomocníci Brázda a Němec Walters z německé školy v městečku (za něhož po jeho odchodu nastoupil Hajncík), pak tatínek a kněz, a za nimi, byl-li pohřeb malý a velký zároveň, napřed funusek. Máry nesly při funusku družičky v červených ,,šerkách". Z ,,čampul" (z vlasů k hlavě hladce přičesaných a vzadu do kotouče stočených) trčely jim ,,kytky"*). Také pohřbů dospělých, ale neženatých nebo nevdaných zúčastnily se družičky takto vystrojené.

Za funuskem šel pak funus a konečně účastníci obou pohřbů pohromadě. Ženy s nebožtíkem příbuzné měly šerky černé, též pentle, jimiž náprsní peřinky k živůtku se přitahovaly, byly černé. Pleny na hlavách, jako padlý sníh bílé, od ostatního smutkového oděvu křiklavě se odrážely. Byl-li pohřeb z obce přespolní, nosiči mar vypravili se na cestu s dlouhými holemi: nosiči po pravé straně s holemi v ruce pravé, nosiči po levé straně s holemi v ruce levé.

Cestou na hřbitov zpívalo se ,,Miserere" v pausách vždy na určitých místech, kus po kuse za průvodu valdhornistů. V přestávkách zpěvu modlili se účastníci Otčenáš a Zdrávas.

Na hřbitově hrobař Hadam netrpělivě průvod očekával a nejinak se tvářil, než jako by se s Lešetínským kovářem byl usnesl na hesle: ,,Mou jest tato půda! Pravím vám!" Jsa jinak dobrý člověk (chudým hrob za polovičku, i laciněji, ochotně ,,vykopál"), v tlačenici lokty do zadu šťouchaje, volnost si zjednával.

Na hřbitově obřady chvatně se odbývaly, tak chvatně, že při odříkávání responsorií se strany zpěváků a ministrantů artikulace a správné výslovnosti málo se dbalo. Tak na př. na slova: ,,A porta inferi" (Od bran pekelných) samým chvatem se odpovídalo: ,,Mrmrmrmr méjus", což znamenalo: ,,Erue, Domine, animam eius" (Vysvoboď, Pane, duši jeho)!

Když se rakev do hrobu spouštěla, tu nejsrdnatější z přítomných, k ostatním se obrátiv, trhaným hlasem za nebožtíka pronesl tuto prosbu: ,,Prosím, vás, lidičky, pro Pána Boha ponejprv, po druhé, po třetí, odpusťte mu, komu vám ublížil!" — načež všichni jedním hlasem tiše odpověděli: ,,Odpusť mu Pán Bůh!"

Cestou od hrobu k hlavnímu kříži a pak u kříže samého zpívala se antifona ,,Salve, Regina". Zatím účastníci, roztrousivše se po hřbitově, u hrobů svých milých poklekali a se pomodlili.

Ze hřbitova nejprve my ministranti jsme vyrazili a dalo-li se, jako z jara nebo po žních, přímo přes všecka pole domů pádili s křížkem na rameno položeným a kotlíkem, jenž se na té cestě nezřídka celý vyprázdnil. Za námi i ostatní s chvatem se vraceli: kněz k snídaní, učitel i s pomocníkem do školy, zvláště bylo-li to v zimě, kdy bývala ,,nacvokovaná" (naplněna).

Ostatní účastníci odebrali se k Šolarům nebo Siedkům, aby tam žal i námahu zapili. Ti, jichž se pohřeb nejvíce týkal, nevyhnutelně většině se podávali. Po pohřbech chasníků a dívek se tančívalo."

Od pohřbu my hoši podle ustáleného zvyku dostávali po půltřetníku ($3^2/_5$ h), ti tam na věži od zvonění po 2 krejcarech (3 h), pomocníci od troubení po dvacetníku (70 h), zpěvačky po 30 kr. (45 h), tatínek 1 zl. 20 kr. (1 K 12 h), ale při bohatých pohřbech i 5 zl. víd. m. (4 K 20 h). Od chudých nevzal nic.

*

K povinnostem kostelním náleželo také *zvonění* a poněvadž se zvonilo velmi často, ztrávil jsem mnoho a mnoho času na věži.

Zvonilo se klekání ráno a večer; ,,dávalo se znamení" jedním zvonem, že bude za čtvrt hodiny mše, a pak se k ní dvěma nebo o svátcích a v neděli všemi zvony ,,sezvánělo"; zvonilo se ,,poledne" a v pátek odpoledne ,,tři hodiny", při čemž děti ve škole shromážděné povstaly a pomodlily se tři Otčenáše a Zdrávasy; zvonilo se umíráčkem, když někdo zemřel, a hlahol zvonů jej vyprovázel při pohřbu; místo večerního klekání se v sobotu nebo na večer před zasvěcenými svátky ,,slavilo", to jest zvonilo se nejprve chvíli na všecky zvony, na to na ,,poloďník" a na konec jen umíráčkem ve třech krát-

*) Kytky byly z barevného papíru, okrášlené pozlátkem a malými skleněnými kuličkami, které při každém kroku se vpřed a vzad ,,bombaly" (potřásaly). Všeliké okrasné drobnůstky nazývaly se ,,bombátky".

kých odstavcích. O slavných službách božích dávalo se věřícím, kteří jim nebyli přítomni, umíráčkem znamení při pozdvihování a tehda, kdokoli je uslyšel, vrhl se, kde byl, na zem a odkryv hlavu, bil se v prsa; konečně zvonilo se o všech církevních průvodech a vyprovázeli se a vítali poutníci.

Věž našeho kostela stála nad sakristií a vedly k ní zvenčí otevřené schody, vydané dešťům a vánicím na pospas. Proto byly trvale chatrné, ano jednotlivé stupně často scházely vůbec, a bylo zapotřebí kočičí obratnosti, aby se návštěvník věže dostal přes ně bez pohromy.

Věž měla několik pater, z nichž nejdůležitější zvalo se „velká okna", kde byla okna směřující k světovým stranám. V tomto patře byly tři zvony: „velký" uprostřed a po jeho stranách „polodník" na východní a „stařeček" na západní. Čvrtý zvon, „umíráček" umístěn byl v nejvyšším patře, zvaném „malá okýnka". Vylézti z velkých oken do malých okýnek bylo u zvonící mládeže vrcholem lezeckého umění. Musilo se vystoupiti nejprve „na hvězdu", v níž se křižovaly trámy věžního krovu na způsob hvězdy, a odtud po řebřících téměř kolmo stojících až k umíráčku. Když jsme se po způsobu starověkých hrdinů chlubívali svými činy, bylo: „Já vylezu až k umíráčku" anebo „Já dohodím kamenem až do malých okýnek", největší slávou.

Posaditi se na velké okno, vyzdvihnouti ruce do výšky a pohybovati při tom nohama volně ve vzduchu, bylo ještě také dosti těžké, ale chytiti se uvnitř věže pod velkými okny za provaz polodníka a spustiti se po něm na strop následujícího patra tak, aby polodník „necinkl", platilo za věc obyčejnou a dovedli jsme všichni.

Na věži pěstovala se také zvláštní honička; honili jsme se při ní na některém patře po dřevěné konstrukci věžního pažení, s trámu na trám přeskakujíce. Kdykoli jsem později v některé zoologické zahradě stál před opičím domkem a pozoroval běhy a skoky opic, vždy jsem si na naše cviky ve stankovské věži vzpomněl.

Z velkých oken, odkud byl krásný rozhled, vyhlíželi jsme také průvody přicházející s rakví k pohřbu; když pak se přiblížily k Stankovu, zvonili jsme „naproti".

Čtenář nechať se nedomnívá, že zvoniti jest jen tak jednoduchá věc, a že není jiného potřebí, než vzíti za provaz a tahati! Dobrý zvoník prodělával u nás celou školu. Začal za dozoru zvoníka staršího u stařečka a když se vycvičil tak, že srdce zvonu bilo pěkně stejnoměrně a ve stejných intervalech do obou protilehlých míst zvonu, postoupil k polodníku a prodělav i tento stupeň, přišel za pomocníka k velkému, kterého slabší zvoník sám nezmohl. Rozhoupati polodník nebo velký tak, aby za úderem srdce na jednu stranu, následoval hned úder na druhou stranu, zkrátka aby zvon „nepotrkával", předpokládalo již značný výcvik a velikou sílu. Bylo zvláště těžkým, když se zvonilo v nejspodnějším patře, kam až dosahovaly provazy zvonů.

Zvonilo se jinak o pohřbu a jinak o slavnostech, a bylo třeba šetřiti piana a forte a zvoniti s citem. Když jsem při ranním klekání zvonil hodinku panu faráři Bílému, kterého jsem měl tak rád a jenž zemřel náhle v noci, lidé ptali se druh druha: „Kdo pak to asi zemřel, že se tak divně zvoní?"

Vyšším výkonem uměleckého zvonění bylo rozhoupati menší zvon tak, že srdce nebilo do dvou protilehlých míst, nýbrž že ve zvonu „běželo" po vnitřním jeho obvodu, vyvozujíc podobný zvuk, jako jest víření bubnu. Za zvláště obratného zvoníka pokládán byl ten, jenž „podtrhl" zvon tak, že zvonění ustalo rázem a nekončilo jednotlivými údery. Kdo toho dovedli, rádi se sázeli s neumělými třeba o pohlavek nebo o tři hrušky, že toho nedovedou.

Byli jednotlivci, kteří ještě dále dospěli. Tak o komsi z našich předchůdců na věži zachovala se tradice, že uměl zvonit „na tři rány"; ten srdce zvonu, letící s jedné strany na druhou, rukou zachytil a „vrátil", takže na straně ke zvoníku obrácené uhodilo po druhé a na protější pak po třetí.

V nynější době zvoní se rozhodně hůř, a nemůže býti jinak; mají prý na to někde stroje, a práce strojová nemá nikdy toho půvabu jako práce ruční. Dojímá mne vždy velmi nemile, když slyším ozývati se s věže takové hudlaření a když po skončeném zvonění jednotlivé zvony ještě pocinkávají, jako by trhanými vzdechy dodělávaly.

*

Jak viděti, byl život na věži život veselý až na ranní klekání. To se zvonilo v létě o páté, v zimě o půl šesté hodině ranní. Rozumí se, že jsem k němu nerad vstával, zvláště v zimě, kdy bývala cesta k věži zaváta sněhem. Ačkoli nás otec odvykal báti se strašidel, přece jen cesta podle kostnice v úplné tmě budila strach; věděl jsem, že se tam odnášejí utopenci a že tam uloženy jsou máry, příkrov a hojnost kostí ze starého hřbitova se-

braných, a bujná moje fantasie způsobila mnohé strachy a hrůzy. Přiznal jsem se matce, a ta ve své dobrotě zjednala mi za malou odměnu pro zimní dobu průvodce, chlapce v mém stáří, jehož rodiče žili u Kimplů v podružství. Ten pak přicházíval ráno pro mne do školy, vyprovázel mne na věž, kde jsme odzvonili a úprkem domů utíkali. Chudák měl také strachu dost, a pamatuji se, že blížíce se ke kostnici, chytali jsme se vždy za ruce a pouštěli se až před samými schody, neboť tu bylo ve tmě a při jejich sešlosti potřebí lézti po čtyřech a chytati se rukama postranních trámů a vyšších stupňů. Na věži samé jsme se již ani ve tmě nebáli; tam jsme byli jako doma. Na jméno toho hocha se již nepamatuji, ale vím, že jsme se měli upřímně rádi; týž strach nás sbližoval.

*

O mši na Zelený čtvrtek při Gloria rozloučili jsme se s věží slavnostním zvoněním, které vůbec utichlo až do Gloria na Bílou sobotu a bylo v té době zastoupeno „klapáním“.

To prováděli školáci z celé vsi, opatřeni jsouce klapačkami, řehtačkami a trakárky, vyrobenými vesměs v proslulé dílně truhláře Troníčka. Jsou to dřevěné nástroje, jimiž vyluzují se zvuky nikoli líbezné jako na mandolině, ale za to pronikavé a tak hlučné, že bylo nás slyšeti po celé vsi, ano až do městečka, spustil-li celý sbor, jenž se podle nástrojů skládal z klapačkářů, řehtačkářů a trakárníků. V tomto pořádku jsme se také po párech nedaleko školy seřadili v průvod, jemuž velel některýmoudrý hoch s dlouhým prutem v ruce. Já jsem se bohužel k této hodnosti, kterou uděloval otec, nikdy nevyšinul. Na dané znamení jsme se pak vypravili a obešli klapajíce celou ves, učinivše pět zastávek hlavně u křížů po vsi rozestavených. Na každé zastávce poklekli jsme na zem, a lidé vycházejíce z chalup, s nepokrytými hlavami poklekali za námi. Na to celý sbor zapěl tuto píseň:

O Jidáši, zrádce, cos to učinil,
že jsi svého mistra židům prozradil?
Nyní musíš za to v pekle hořeti,
s Luciperem ďáblem tam býti.
Kyrie eleison, Kriste eleison.

Poněvadž slovo „zrádce“ nebylo některým hochům dosti povědomým, nahrazovali je známějším a zpívali: O Jidáši „s rancem“ a neministranti na konci vyslovovali: Hereleison! Kristeleison! Při slově „židům“ většina obracela se k té straně, kde měl krám žid Lorie. Na to následovala modlitba „Pozdravení andělské“, při jejímž konci někteří nedočkavci již poklepávali. Po modlitbě všichni povstali a průvod bral se dál. —

Píseň o Jidáši pochází jistě z dávných dob. Již můj otec i děd v dětských letech při velikonočním klapání ji zpívávali. *Erben* v Písních a říkadlech na str. 68 uvádí říkadlo, jež chlapci na škaredou středu, vyběhnuvše z kostela a klapajíce, vyvolávají. Říkají tomu honění Jidáše. Říkadlo ono zní:

Jidáši! cos učinil,
žes Pána Krista židům zradil?
Musíš za to v pekle býti,
s čertem ďáblem přebývati.

K tomu říkadlu připomíná Erben, že je vypsáno ze *staršího* rukopisu.

Také v západní Moravě chlapci při klapání zpívají píseň o Jidáši začínající slovy:

Poledne zvoníme,
Jidáše honíme.
Cos, Jidáši, cos hočinil,
žes svýho místra židům prozradil.

Nápěv jest však jiný než písně naší.*) U nás hoši dosud o velikonocích chodí s klapačkami a zpívají píseň o Jidáši.

S nepatrnými změnami a opatřená jednak úvodem, jednak doslovem, jak se zdá pozdějším, zpívá se také na českém jihu.**)

V pondělí velikonoční vybírali jsme si odměnu za klapání, chodíce po chalupách. Všude nám dali: někde nějaký krejcar, jinde vejce barevná i nebarevná, vařená i syrová. Když jsme všecka stavení obešli, nastalo dělení za Hálovic stodolou, a tu nás malé ti velcí hanebně ošidili: peníze a barevná vejce si nechali a nám dali nějaké nebarevné a natlučené. Zle jsme na tu nespravedlnost naříkali a jen tím se utěšovali, že, až budeme velcí — uděláme to také tak.

---

*) Bartoš, Naše děti, str. 274.

**) Emilie Fryšová, Jihočeská Blata, str. 98 a 99.

✱

V. V. Škorpil:

Z KORESPONDENCE PROKOPA CHOCHOLOUŠKA.

V městském museu vysokomýtském uloženo jest dvacet dopisů Chocholouškových z let 1851—1861, zaslaných spisovateli Hermenegildovi Jirečkovi, redaktoru „Vesny", dopisy, které osvětlují tehdejší poměry literární i Chocholouškovy názory a život.

Uveřejňujeme je v pamět na zasloužilého našeho W. Scotta:

Slavné redakcí Vídeňského Denníku a Vesny ve Vídni!

Dle přípovědi své odesílám tuto novelu: „Obrazy z Bosnie" pro Vesnu; kladu jen nyní tuto výminku, a vznáším spíše na sl. redakci následující žádost: Dle rozpočtu mého dá novela tato nejméně něco přes dva tištěné archy; v okolnostech, jež, jak jsem z listu Vašeho seznal, znáte, nebude mi snad třeba podotýkati, že co nejvíce rodina má peníze potřebuje. Vašnostem bude jistě povědomo, že jsem potud vždy práce své ne po arších, nýbrž v celku honorovati si dal, a myslím, že Vašnostem vždy jedno bude, také hned za novelu tu honorar odeslati. Doufám, že to tím spíše učiníte, vezmouce ohled na okolnosti moje. Já vám nekladu žádné určité ceny, ponechávaje všechno Vašnostina náhledu, napřed věda, že, co soudcího, určíte. Jen Vás opětně žádám o r y c h l é zaslání honoráru. Pracuji nyní právě jinou novelu z dějů českých, a sice z dob Jana Lucemburského, budeť však asi 4—5 tištěných archů obnášeti dle rozvrhu mého. Byla-li by Vám vítána, dejte mi vědět, a než bude tato novela dotištěna obdržíte druhou.

Vašnostem oddaný

Prokop Chocholoušek.

NB. Pro jistější obdržení listu Vašeho adresujte jej na p. Antonína Uysze číslo 43-III., v Josefské ulici k rukoum paní Chocholouškové.

Gesehen Maččovitz Oberlt.

*

Slavná redakce!

Vyproštěn již ze zajetí babylonského píšu slavné redakci již na svobodě. Především potvrzuju, že jsem obdržel d e s e t zlatých 12 kr. stř. od expedice Vídeňského Denníka a Vesny za inseráty v bývalém Večerním Listu; potom že jsem obdržel t ř i c e t zlatých stříbra od téže expedice co část honoraru za novelu „Obrazy z Bosnie". Zároveň skládám díky své sl. redakci za odeslání této části honoráru, přišlať mi velice vhod. Svěřiti též sl. redakci musím, že Jho. cís. Výsost arcivévoda Albrecht manželce mé 20 zl. stř. daroval, a to sám z vlastní pohnutky, avšak nebudu se mýlit, když se domnívám, že na přímluvu p. auditora Franze, který mě vyšetřoval, vlastně to, co se za zády mými dělo, a vždyť znáte Čenskýho a drzost jeho.

Nyní na svobodě se nacházeje, mám ruce volnější; pročež činím na sl. redakci dotaz, zdali by jí bylo vhod, abych jí řádně dopisoval, jak se samo sebou rozumí pod chifrou. Že bedliv budu na každý úkaz společenského života našeho, to netřeba připovídati, rozumíť se to samo sebou. Žádám tedy slavnou redakci, by mi zvláštním listem rozhodnutí své sděliti ráčila. Račte i dále, bych předplatní peníze zvlášť odesílati nemusel, posílati mi „Vesnu" hned od začátku tohoto quartálu a předplacení sobě potom z druhé části honoraru strhněte.

Se vší úctou jsem službovolný

Prokop Chocholoušek,

(bytem v Krakovské ulici č. 593.-II.)

5./4. 1851.

*

Slavná redakce!

Bez odkladu odpovídám na list Vašnostin dne 12. dubna mně učiněný, který bez obalu se vyznám, mě potěšil, a to tím více, poněvadž jednak návrh můj přijímáte a jinak mne pro mě velmi nudného politisování zbavujete. Zdáť se, že znáte vlohy mé tak dobře jako já, ne-li snad lépe; ačkoliv jsem nikdy za politika se nevydával, ale tolik vím, že pro politickou žurnalistiku u nás se teprva síly vyvinovati musí, já ale nechci nikdy volit dráhu tuto, pokud mi možná zůstati na dráze literární, k níž mě vnitřní pud a celá náklonnost víže. Z tohoto upřímného vyznání se suďte, zdali mě list Vašnostin nepotěšil?

Dopisy l i t e r á r n í Vám budu od nynějška zasílat pravidelně, ve věcech literárních mohu sobě, aniž bych skromnosti spisovatelské čehos zadal, osobovati poněkud soudnosti; nebudu tedy zasílat zprávy suchopárné, pouhé opisy katalogů, aniž budu kriticky anatomovat, ale hledět budu vždy k jádru věci, k účinku na obecenstvo, a jako vždy, nedám se i nyní nižádnou autoritou v pravdě másti, hledět budu k užitečnosti toho neb onoho literárního úkazu, a podám pak bádání své co možná stručně, avšak v živých obrazích. Mají-li však dopisy takové úloze své, kterou, že jste listu svému vytknuli, pochopuji, dostáti, musí se v ně zahrnouti i činnost společností učených a uměleckých; myslím totiž, že nemáte v oumyslu podávati pouze nynějšímu čtenářstvu zprávy o stavu literatury a umění v přítomnosti, nýbrž, že se takto staráte i o materiály dějepisu literárního pro budoucnost, o jaké se,

krom „Včely“ a to pouze pod krátkou redakcí Čelakovského žádný jiný časopis ještě nestaral. Dovolíte mi však, bych, jak se říká, dveřmi do sednice nevrazil, uvésti čtenářstvo v několika dopisech postavením literatury naší po minulá tři leta k jejímu nynějšímu postavení, což se ještě do prvního května stane a prosím nového měsíce abych již hleděti mohl na každý literární pohyb v přítomnosti. Dříve však, a to sice v několika dnech, Vašnostem zašlu: „Literární silhuetty“, pokud vlastní moje zápisky postačují. Jest to divno věru, že Vašnostin návrh předešel nabídnutí se mému.

Sděltež mi příležitostně, zdali jsem první část návrhu Vašnostina takto dobře pochopil, a zdaliž činnost mou v tomto ohledu upotřebiti můžete.

Co se týče druhé částě listu Vašnostina stran mých prací belletristických, přijímám návrh Váš stran honoráru, a podotýkám pouze, že Vám zašlu jen práce takové, pod něž směle jméno moje podepsati mohu. Povídku z dějepisu českého „Dvě královny“ obdržíte dříve, než se nadějete.

Že mi od 1. května noviny své posílati budete, jest mi velice milo, za čež Vašnostem slušně děkuji.

Píšu se slavné redakcí

službovolný

Prokop Chocholoušek.

V Praze, 14./4. 1851.

List ten je odpovědí na následující dopis Jirečka, redaktora Víden. Denníka a Vesny:

*

Slovutný pane!

Nemoha se pro tentokráte šířeji zdržovati se psaním, podotýkám toliko, že podle Vámi vytknutého programu svých prací další provedení zcela zanechávám Vašnostem. Byl jsem překvapen shodou našich úmyslův. V příloze obdržíte 30 zl. stř. — Doufám, že s honorárem za povídku pr. 60 zl. v celku spokojeni budete. Povídka vydala právě 1996 čili 2000 řádků, tedy dva archy, arch po 25 zl. stř. = 50 zl. a nad to dodatek per 5 zl. za arch = 10 zl., všeho 60 zl. — Buďte ubezpečen, že jak by se stav celého podnětí dále dařil, k čemuž byste i Vy přispívali, také uznalost hmotní podle toho říditi a snad také lepšiti bude.

Včera jsem Vašnosti zaslal I. čtvrtletí Vesny; poznejte z ní náš směr literární.

Račte mi v listě laskavě stvrditi, že ste s tímto psaním 30 zl. obdrželi a doložiti, jste-li spokojeni čili nic.

Výkaz řádků jest na druhé straně. Očekávaje brzské psaní, znamenám se s úctou

Redaktor.

Ve Vídni na zelený čtvrtek 1851.

*

Slavná redakce!

Jakožto odpověď na list Vašnostin odesílám toto krátké pojednání, jakožto úvod v další dopisy literární. Silhouetty literární Vám odešlu za týden, neboť nahlížím, že třeba největší pravdivosti v každém datum, v každém slově; pročež s mnohými již hotov, poodložil jsem je, bych v několika dnech je opět prohlédl, lituju toho nyní, že já před lety, spolehaje se příliš na svou pamět, zápisky své tak kouskovatě činil. Přehled literatury naší od r. 1848 podám v jednom větším článku, jejž pozejtří i s povídkou „Zahynutí Suli“ na poštu dám. Povídka tato je již delší čas dokončena, nedával jsem ji však od sebe, poněvadž jsem tu i tam piloval, neb si při ní nezakládám tolik na ceně vypravovací; nýbrž h i s t o r i č n o s t, p r a v d i v o s t každého data a každého faktum byla mým účelem, poněvadž jsem odhaliti chtěl světu československému, že nemá svoboda ouhlavnějšího nepřítele nad Anglicko, okázati jsem chtěl jižním Slovanům, že tak, jako nakládalo Anglicko, tento státní chřestejš s řecko-slovanskými Sulioty, nakládá ještě potud se Slovanstvem tureckým. Sám ale jsem se všech dedukcí zdržel, já jen vypravoval, a vypravoval jsem tak, aby ni jedna osoba ni jedno faktum fantasii přičteny býti nemohly. Děj sám sobě je velkolepý, tragický. Jen přísně novellistická část povídky jest částečně výpukem fantasie mé. Jak z tohoto vidíte, obral jsem si úkol velmi obtížný, jak dalece jsem mu dostál, budete souditi Vy a obecenstvo.

Povídka „Dvě královny“, kterou taktéž pro Váš list píšu, se mi perem poněkud protahuje, avšak soudím, že je ráději o něco více napsati nežli tak krásnou látku zkracováním zmařiti. Vždyť obnášela povídka „Palcéřík“ ve Květech sedm archů, aniž by si bylo obecenstvo ztěžovalo, a tato dá nejvíce pět archů Vesny. Že oustně spolu mluviti budeme, těším se velice, to i ono k porozprávění mám, mezi jiným i stran mého velkého románu „Dimitri“.

Tím doufám, že jsem odpověděl na vážený list Vašnostin od 18. t. m. Více v listu příštím.

Se vší úctou Vašnostin

Prokop Chocholoušek.

V Praze 21./4. 1851.

(Pokračování.)

LITERATURA.

Christo Botjov, *Básně.* Přel. Zdeněk Broman. Svět. knih. 1104. — S. T. Nadson, *Výbor básní.* Přel. Jos. Pelíšek. Svět. knih. 1123. Nákl. J. Otty v Praze. — *Moderní lyrika německá.* Přel. Em. z Lešehradu, Alf. Breska, Bedřich Pfleger a j. Nákl. Al. Hynka v Praze.

V myšleném národním slavíně Bulharů odpočívá junácký Christo Botjov s tureckou kulkou uprostřed čela na význačném a vyvýšeném místě jako typ národního básníka, sloučeného v jednu bytost s bojovníkem za svobodu. Osobnost jeho, beztak romantických sklonů Schillerova Karla Moora, vyrůstala v ovzduší naplněném mlnem revolučních otřesů, jež se vybíjí v Botjovových verších i v jeho životě hajduka se zlatým lvíčkem na čapce a puškou v ruce. Výbor p. Bromanův kreslí junáckou postavu básníkovu markantními rysy jednak v předmluvě, jednak vhodným výběrem básní samých. Co chvělo v letech sedmdesátých bulharským národem, obráží se i v této poesii, nadšené a tryskající jako plamen. Nalézáme tu nejeden společný rys s naším J. V. Fričem, jemuž neschází ani tragika životních osudů Botjovových ani jeho básnická a politická fysiognomie. Ó, pravý Bože, ne ty, který v nebi sídlíš, jemuž se klaní mniši černí, k němuž lháři se modlí a jejž tyrani vyznávají, ale Bože rozumu v mé hrudi a duši, ty vdechni národům zápal vřelý ke svobodě, ať se bijí ze vší síly s národními nepřáteli, ať každý otrok vstane — toť asi ideové jádro jeho slok i jeho zbožňování v národě. — Ranné pokusy básnického talentu, jemuž osud nepopřál, urvav jej životu v 25 letech mladosti, rozvinouti se a uzráti, představuje Nadsonova sbírka, z níž zajímava jest hlavně literární předmluva Skabičevského, osvětlující sedmdesátá a osmdesátá leta ruské lyriky. Jinak celý krátký život Nadsonův jest typem talentů, vězících v chorém těle tuberkulosním, záhy uzrávajících i stárnoucích, nepokojných, polemických, krajně činných a horlivých. stále k vůdcovství a ovládání štvaných, při tom krajně domýšlivých a samolibých. Byl stoupencem Někrasova, zdědiv po otci hudebníku zpěvnost a malebnou rythmiku verše, sám vynikaje vřelým citem nervósního období, nábožensky pravověrně založeného. Ač mlád, docílil přece značného úspěchu, k němuž mu dopomohly i jeho polemiky s V. P. Bureninem, kritikem „Nového Vremene". Z přítomné sbírky vyniká dostatečně básnický profil Nadsonův, dosti konvenční a konservativní: básník neměl pro začátek mnoho co říci, byl i dosti kazatelský a sentimentální, věřil, že úkolem básníka jest kypěti plamenem rozhořčení, pravdivou slzou, láskou k otčině, novou nadějí, zápasiti se lží a temnem za pravdu, ctít krásu a lásku — což vše je staré jako svět. Lze jej srovnati s naším Alšem Balcárkem, s nímž má lecco společného. — Anthologie p. Lešehradova nechce patrně míti jiných ambicí než představiti ensemble pozoruhodných representantů německé moderní lyriky, s kteréhož stanoviska nutno na ni pohlížeti. Neryje tedy jednotlivých reliefů, nevybírá nejcharakterističtějšího, dotýká se letmo, zdržujíc se poněkud déle jen tam, kde toho význam žádá, jest jen informativní galerií, sestavenou spíše dle osobních sklonů jednotlivých překladatelů než dle kritického měřítka. Výběr má mezníkem léta šedesátá, ale není vždy důsledný. Zařazuje i Th. Fontanea, M. Greifa, G. Kellera, K. F. Meyera a vynechává F. J. F. Dahna, E. Geibela, R. von Gottschalla, H. Lingga, F. M. von Bodenstedta a j., jejichž vliv na příští generaci, s níž se anthologie obírá, je stejně závažný. Nerad postrádám zase některé zajímavé hlavy, jako na př. Ernsta Zahna, H. Spiera, Ernsta Webera, Marxe Möllera, Jiřího Ompteda, Artura Pfungsta, Rud. Presbera, Lea Greinera a j. Cennou částí anthologie jsou pečlivé bibliografie, jež vznikaly častěji z písemného styku pořadatelova s autory a jsou tudíž přesné. *—pa—*

TÝDEN.

* *Ignát Herrmann*, jehož šedesáté narozeniny nám neúprosný kalendář připomněl ve středu 12. srpna, byl jistě nemile dotčen touto jeho vtíravou indiskretností: je stejně svěží a stejně mlád, jako před desíti lety, kdy „Zvon" s poklonou vítal jeho Abrahama, a jeho péro, nikdy zemdlené a nikdy odpočívající, má stále tolik mladistvé pružnosti jako tenkrát, kdy se nořilo v inkoust, aby nám napsalo Snědený krám. Jeť Ignát Herrmann zrovna vzorem a typem nestárnoucího duševního mládí a jakoby zosobněnou sentencí filosofů, dle které práce omlazuje a bystří. Jak jsme jej znali před mnoha lety, kdy se prvně s vervou chápal svých pražských figurek a kdy si je s neodolatelným humorem stavěl před zvěčňující objektiv, tak vidíme jej podnes: bodrého, usměvavého, rozšafného. Po čtyřicet let jej téměř sledujeme — od první andersenovské fantasie v „Lumíru" při samých počátcích redaktorské dráhy Sládkovy, přes všecky jeho velké společenské romány a románky, přes četné jeho knížky genrové a vzpomínkové, přes jeho neodolatelné humoresky, veselé črty a obrázky, přes všecku jeho činnost redaktorskou a — „gritýckou". Neboť pro Herrmannovy zásluhy na poli vážné i veselé Musy nesmíme zapomínati, že vězel po léta i v záslužné kůži populárního Vavřince Lebedy, onoho artem-wardeovského všudybyla a bystrozrakého kukátkáře,

který občas dovedl promluviti ke svým přečetným čtenářům o umění a divadle pronikavěji a účinněji než několik veleváženýeh a moudrých uměleckých porotců dohromady. I Lebedovu péru dovedl náš jubilant dodati vůně i barvy osobitosti, která ho vůbec neopouštěla, ať již byl Herrmannem nebo Ypsilonem, ať Švandou nebo Vojtou nebo Machatým. Vždy byl svůj, vždy typický a rázovitý, vždy pronikavě sledující své vzory, vždy bedliv jejich nitra i zevnějšku a povždycky vědom si svých tvůrčích povinností do posledního momentu: aby, ujme-li se jich, dodal jim také s dostatek potřebné krve, života, přirozenosti a pravdivých postojů. Po této stránce může nám býti Herrmann snad typem, tak jako typem může být i v mnohých ohledech jiných: typem českého spisovatele, kterého na literární dráhu vlastně přivedl prožitý život, typem neúmorného a stále vpřed jdoucího samovzdělance, který si každý nejdrobnější úspěch zasloužil vlastním přičiněním a prací, a konečně snad i typem literáta, jenž ve vlastní domovině ještě dodnes nenašel snad ani poloviny toho uznání, kterého mu už dávno poskytla — cizina. To všecko dlužno připomenouti ve chvilce Herrmannova jubilea, jehož se dožívá přes nejeden stínek a mráček života pln síly a zdatnosti mladické. Přejeme mu jí ze srdce a jménem všech svých čtenářů přidružujeme se v přátelství nejupřímnějším k oněm šťastným gratulantům, kteří mu dovedou celou tu prožluklou šedesátku co nejpříjemněji vyzlatit. —*n*—

*

* Ve středu dne 19. srpna vzpomeneme si padesátých narozenin našeho nadšeného pěstitele československých styků, redaktora „Slovanského Přehledu" *Adolfa Černého*, který pod dlouho tajeným pseudonymem Jana Rokyty napsal nám i nemalou řadu zasněných, tichou hudbou a melancholií vyznačených knih básnických. Adolf Černý je rodák královéhradecký a jeho první veřejná práce kulturní byla úzce sepiata s navazováním a prohlubováním přátelských styků slovanských, ať již se týkaly Poláků nebo Lužických Srbů, ať Rusů nebo menších národů jihoslovanských. Adolf Černý šířil u nich znalost našich poměrů články a informačními studiemi, překládaje nám vzájemně jejich autory anebo vydávaje nám o nich poučné monografie (o Lužických Srbech a j.). Navázav četné a mnohostranné styky osobní, uměl jich výborně využitkovati zejména jako dlouholetý redaktor Šimáčkova „Slovanského Přehledu", který se během let stal opravdovou studnicí našich slovanských vědomostí jak v ohledu literárním a kulturním, tak i národohospodářském a politickém. Počátkem let devadesátých počal se Černý obírati i poesií, pěstovanou už kdysi v letech studentských, a veškery jeho sbírky, vydávané od r. 1896 pod pseudonymem Jana Rokyty (Když se připozdívá, Světla a bludičky, Lilie z Tvých zahrad, Lekníny na hlubinách, Viděl jsem duši ženy, Za Kristem, Pouta a peruti, Království ticha a smíru, Hradby padají atd.), svědčí o tiché, mírné kontemplaci básníka, nadaného snivostí a citovou hloubkou, jemnou melodičností slova a verše, jenž vykvetl ze školy Vrchlického. I moderní námět vlastenecký a náboženský zajímá Jana Rokytu, jak o tom svědčí nejedno číslo jeho balkánských zpěvů, uveřejňovaných své doby v „Besedách Času", a jeho epická báseň Prokop Rybář, o níž jsme ve „Zvonu" pojednali. Přejeme zasloužilému našemu pracovníkovi v dlouhém životě příštím všecko nejlepší a pro další práci posilující a plodné. —*n*—

*

* Dne 11. srpna oslavil šedesáté narozeniny také náš přední spisovatel v oboru kartografie prof. *Jindřich Metelka*, rodák ze Svémyslic u Brandýsa nad Labem, jeden z našich nejzasloužilejších středoškolských odborníků zeměpisných a školských. Z jeho pilného a nejvýš svědomitého péra vyšla veliká řada spisů kartografických, nejeden cenný překlad cestopisný, nejedna bystrá studie po stránce vědecké směrodatná. Vedle prací statistických, redaktorských („Sborník české společnosti zeměvědné") a paedagogických věnoval povždy svůj bystrý zájem i věcem politiky školské a je dnes jedním z našich nejspravedlivějších zastánců českého školství jako člen presidia zemské školní rady. —*n*—

*

* Své šedesáté narozeniny oslavil 24. července vynikající badatel v oboru slovanské historie a palaeontologie, vídeňský universitní professor *Josef Konstantin Jireček*, synovec Hermenegildův a vnuk Pavla Josefa Šafaříka, který působil koncem let sedmdesátých a počátkem osmdesátých po dvakráte i na naší universitě a který v letech 1879 až 1883 byl vysokým úředníkem bulharského ministerstva kultu, poslední tři léta i ministrem. Většina prací Jirečkových je psána německy — jeho české spisy („Dějiny národa Bulharského", „Cesty po Bulharsku", „Pavel Josef Šafařík mezi Jihoslovany" a j.) byly své doby epochálními a vynikají šťastným sloučením znamenitých vědomostí jazykovědných i historických, bystrým postřehem a úctyhodnou kritičností. —*n*—

*

* V Mnichově odevzdali 24. července, v den jeho 50. narozenin, veliký čestný dar německému spisovateli a básníku *Franku Wedekindovi*, autorovi „Erdgeista" („Lulu"), „Pandořiny skříňky", „Probuzení Jara" a jiných dramatických originalit, které jedni vynášejí do nebe,

druzí umlčují. Wedekind je dnes zrovna bůžkem jedné části „mladého Německa“ — té, která přísahá na Reinhardta jako nejgeniálnějšího režiséra na celém světě a která si i v Praze udržuje odbočku vznícených germanofilů, udávajících tón jisté části naší literatury. —*n*—

★

Pod názvem „A travers la presse“ (O tisku) uveřejnil Francouz O. de Chambure zajímavou knihu, ve které se dozvídáme nejroztodivnějších kuriosit. Kniha jedná o původu a historii tisku vůbec, o prvních knihách a časopisech na světě v různých dobách a u různých národů. O čínském prvenství časopiseckém bylo už častěji psáno i u nás, nyní de Chambure podává i detaily a popis oné slavné vzácnosti. Píše doslova: „Číňané, kteří dávno před Evropany znali magnetickou střelku a mohli se chlubiti i vynálezem střelného prachu, tvrdí, že měli i svůj časopis nejprvněji ze všech ostatních národů. A jedno je opravdu jisto: první čísla listu „King-Pao“ (Pekinský časopis), který ještě podnes v hlavním čínském městě vychází, má nejméně 900 ročníků. O „King-Pao“ hovoří už spisovatel a básník Sut-čen, který umřel r. 1101 podle našeho letopočtu. Mnozí čínští vědátoři tvrdí dokonce, že list onen jest ještě mnohem starší, vždyť prý na něj naráželi už mnozí básníci za dynastie králů z rodu Tang, která panovala v letech 618—90. Číslo „King-Pao“ má šířku 10 a délku 18 cm; každý list je rozdělen červenými liniemi na sedm sloupců a každý z nich obsahuje asi čtrnácte písmenkových značek. Listy jsou vloženy do obálky ze žlutého tužšího papíru. Na levo v horním rohu je vytlačen nápis listu: „King-Pao“ dosti ozdobnými písmenkami.

Způsobem velmi zvláštním — o němž se také dozvídáme z knihy de Chamburovy — počíná si turecká censura tiskopisů. Existují tu velmi obsáhlé rejstříky prací nebezpečných státu, které nesmějí vůbec do prodeje anebo kterým je to dovoleno teprve po velmi důkladném a originálním „pročištění“. V Daudetově „Věcičce“ (Petit Chose) musily býti str. 56—78 úplně vyříznuty, řádky 5., 6. a 10. na 15. straně zaškrtány černí a stejně i velmi závadná slova: půlměsíc (croissant) a cvrček (cigale) na str. 23. Nesmírně komická je turecká censura, počne-li vypovídati válku cizím slovníkům. Mezi zvlášť nebezpečnými a tudíž přísně potlačovanými slovesy jsou zejména tato: voliti, dáti se strhnout, rozdrtiti, vzbouřiti se, státi se horším, míchati, plakati, slábnouti, zacházeti, padnouti, řezati, kaziti, krásti, bíti se atd. atd. Je jich velice mnoho. A přídavných jmen ještě víc! Nespokojený, bouřlivý, chudý, mladý — (toto slovo padlo na index za Abdula Hamida, když začali vystrkovati své růžky Mladoturci) — zdlouhavý, špatný, červený (neboť červená je krev a Abdula Hamida dlouho zvali „krvavým sultánem“ — ale také i poslušný a neposlušný. Z podstatných jmen uvádí turecký censor tato jako zakázaná: povinnost, dar, loďstvo, poselstvo, frank, revoluce, senator, poslanec, svoboda, také ovšem i — Olymp. A tak si možno představiti, jak vypadají evropské knihy, zakoupí-li si je někdo v „ortodoxním“ tureckém knihkupectví. A stejně i domácí autoři: ať píší turecky neb jinak, musejí rukopisy předložiti státní censuře a velmi často se stává, že jich po odevzdání vůbec ani nepoznají. V knihách těch nesmí být zmínky o víně, poněvadž koran víno zakazuje; v knize pro školy nesmí být slovo „klobouk“, poněvadž pravý Turek nosí fezy. Úsloví nebe mne chraň! nesmí být vytištěno, poněvadž v Turecku ochraňuje jen Allah. Kterýsi turecký autor byl tak neprozřetelný, že napsal vlastizrádnou větu o „člověku, králi tvorstva“. Kniha byla potlačena, poněvadž králem tureckým je sultán a jen on jest králem pravoplatným, k němuž se nic jiného nemůže a nemá přirovnávati . . . -*n*-

★

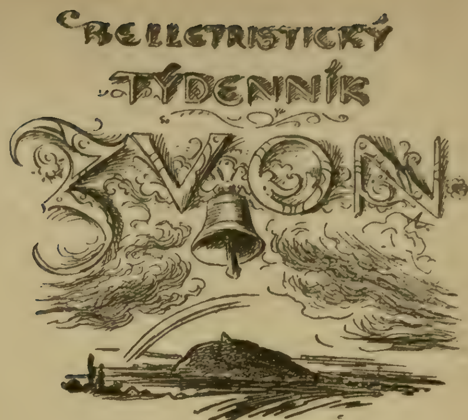
* V. Ladyženskij uveřejňuje v „Sovrem. Miru“ episody ze života A. P. Čechova. Básník a dramat. spisovatel Ladyženskij navštívil r. 1898 Čechova a přibyl do Melichové právě k otevření národní školy, která vznikla přičiněním Čechovovým a stála ho mnoho práce a mnoho času. „Myslím,“ píše Ladyženskij, „že jsem nikdy Antona Pavloviče neviděl tak rozradostněného jako tehdy. Patrně mu bylo potřebí takového člověka, jako jsem byl já, s nímž mohl všecku svou radost sdíleti a o škole i slavnostním otevření školy promlouvati. Byl unesen, ale jak rád číníval, zažertoval si i se mnou a představoval mne: „Ladyženskij, inspektor národních škol.“ Ostatně mystifikace se podařila jen z poloviny. Zveličil význam a důležitost toho cizího inspektora přespříliš, připsal mi tolik absolutní moci, že nebylo ani třeba toho, jak jsem nešťastně a neobratně představoval „úřad“, aby se mystifikace nejevila na dlani. To učinil z rozradostnění, že jeho zásluhou mělo Rusko o národní školu více. To však nezabránilo Čechovu, aby nevěnoval soudruhu v péře knihu a nenapsal: Panu Vladimíru Ladyženskému, inspektoru národních škol. K věnování připsal dodatek: přítomnému slavnosti otevření školy v Melichové, kde všecky kruhy svým vlídným chováním okouzlil dne 29. srpna r. 1898, ~~zvláště však~~ — skromného autora. *K. V. H.*

Příští číslo 49. vyjde dne 28. srpna 1914.

V Praze, dne 14. srpna 1914.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Zodpov. redaktor a vydavatel: Fr. S. Procházka. — Nakladatel: Česká grafická akc. společnost »Unie« v Praze.

Tiskem »Unie« v Praze.

Fr. Flos:

JEN DVACET ŠEST DNÍ.

(Dokončení.)

17. květn a190*

Již po dva dny nevnímám vnějších dojmů, chodím jako ve snách a myšlenky mé nemohou nalézti předmětu, na němž by se uchytily — aspoň jako babí léto na ohebném stvolu suché trávy.

Můj pán jest mrtev, pan Vladimír zmizel mně navždy v oné nádherné běli, neboť ono raněné tělo, jež buď bez ducha leží v atelieru, nebo se zmítá v horečce, není můj pán. Zavřel své oči; jeho veliký, obsáhlý pohled, kterým objímal a zaplavoval, zhasl. Pro slzy nevidím na papír a přece musím si vše zapsati teď, kdy u raněného bdí pan Stein. Ach pan Stein! Jeho tušení a obavy nebyly liché. Ve středu v poledne přiběhl ke mně na Ferdinandovu třídu. Domníval jsem se, že zešílel, tak mu planuly zraky a všecky svaly v hubeném obličeji mu hrály. Popadl mne za ruku a beze slova mne vlekl k tramvaji. Teprve když mne usadil, vydechl a ze zanícených jeho očí vytryskly slzy.

„Probůh, co se stalo?" vykřikl jsem.

„Je mrtev," zavzlykl pan Stein. Okamžitě jsem uhádl kdo, ale nevím, co jsem vykřikl, jen to vím, že ve voze všichni vstali a odskočili od nás.

Pan Stein se dříve vzpamatoval než já, strhl mne s tramvaje a teď jsme se hnali jako diví stále do vrchu.

Bez dechu a zpoceni klesli jsme ve třetím patře. Mé údy zdřevěněly, vypověděly službu, jen srdce bilo zběsile a plíce pracovaly horečně.

Z atelieru vyšel pan Kasal. „Pojďte," řekl a vrátil se s prahu do atelieru. Můj pán ležel na pohovce. Obličej jeho byl jako plátno, oči vpadlé a rty šedé. Chtěl jsem se na něj vrhnouti, ale zachytili mne. Byli tu ještě tři známí páni. Jako ve snách jsem slyšel, že lékař právě odešel, že nařídil klid, velmi opatrné ošetřování a předepsal lék. S obličejů přítomných pánů jsem vyčetl, že naděje na uzdravení jest malá. Všichni páni musili odejíti za svým povoláním, jen pan Stein prohlásil, že vytrvá, a proto doběhl pro mne, abych mu poskytl pomoci, kdyby se objevila potřeba.

Osaměli jsme, nemocný ležel bez hnutí jako v tvrdém spánku, a pan Stein mohl na mé naléhavé otázky odpověděti.

Nyní vím vše, ale nechápu, nemohu pochopiti, proč musil zahynouti krásný mladý člověk!

Neúnavný pan Stein zvěděv ode mne, že jsme v neděli byli s panem Vladimírem ve Stromovce, zachytil se naznačené stopy a již se jí nespustil. Vypátral, že do svého bytu dole v Praze vrátil se pan Vladimír v poledne. Domovník, který mu nesl kufřík k tramvaji, vypravoval, že byl pan Vladimír velmi rozčilen a že si vyžádal lístek k státnímu nádraží. To stačilo panu Steinovi, neboť věděl, že pan Vladimír má příbuzné kdesi ve východních Čechách. Můj pán nebýval sdílný, ale starší přátelé, jako pan Stein, uhádnou dosti z prohozených vět i s pohozených obálek. Jisto bylo, že se pan Vladimír vydal na venek; tato jistota však neuspokojila pana Steina, to líčené rozčilení a náhlý odjezd dráždily jeho mysl. Dal se po druhé stopě, odhodlal se, že vnikne do okolí mladé dámy, neboť kdysi vběhl do atelieru a zastihl pana Vladimíra při práci. Mladá dáma byla asi v Praze známá, neboť ji poznal, ale dovedl zatajiti tajemství i před ostatními přáteli.

Podnik nebyl snadný, neboť do tak vznešeného domu nelze vpadnouti bez příčiny a přímo. Jen kočí mohl něco věděti a proto pan Stein číhal na kočího. Podařilo se mu, že v pondělí odpoledne spatřil kočího, an vychází z domu. Šel za ním a štěstí mu přálo, kočí vešel do hostince.

Jak to pan Stein navlékl, nevím, ale dověděl se, po čem pátral. Kočí dovezl mladou dámu a jejího bratříčka do Stromovky, jak ji vozil často, když bylo krásně. Asi po hodině vrátila se mladá dáma velmi rozčilena v průvodu pana nadporučíka, svého bratrance, který všecek bledý a očitě rozhněvaný pomohl mladé dámě při vstupu do kočáru. Promluvil několik slov francouzsky, přirazil dvířka a poručil kočímu, aby jel domů. Kočí zahlédl, že na poboční cestě stojí štolba a drží dva koně.

Dokud jel kočár po měkké cestě, zachytil kočí několik slov. Ustrašený chlapeček zvolal: „Ošklivý Hugo, nesmí zastřelit pana Vladimíra, povím to papa!“

„Mlč, probůh, mlč, miláčku, nikomu nesmíš ani slova říci,“ prosila mladá dáma a podle spěšných a lichotivých slov dalo se uhádnouti, že chlapečkovi něco slibovala.

To bylo však vše, co kočí věděl. Sdělení toto však stačilo panu Steinovi. Pochopil, že nešťastná náhoda nebo úmyslné špehování svedlo dva muže kdesi v sadech, že nastal prudký výstup a že podle slov chlapečkových došlo buď na vyhrůžky, nebo k vyzvání na souboj.

Nyní se záležitost vyjasňovala; proto byl pan Vladimír tak rozčilen, proto vydal se na cestu na venek. Jisto bylo, že neprchal, ale že se jel rozloučit s někým drahým. Jen na matku nebo na starší sestru, která nám byla matkou, tak vzpomínáme. A jistě jim neřekne, proč tak náhle přijel a proč tak brzy musí se vrátit! Kdyby tušili ti, kdož ho snad ještě včera objímali, že jde na smrt, jak pevně by ho sevřeli v náruč a nepustili — nepustili!

Panu Steinovi šlo o to, aby zastihl Vladimíra při návratu, požádal o pomoc své přátele, ale čekali v nádražích nadarmo.

„Není náhody,“ praví filosofové, není náhody pro toho, kdo dovede nalézti cestu a spojitost všech předcházejících událostí, než došlo ke katastrofě a přece stává se v životě denně, že se marně ptáme: proč? a kdyby? Proč seděl právě pan Kasal po odbyté korrektuře v restauraci skoro prázdné a ve stínu sloupu? Proč řekli si dva důstojníci: „tedy zítra o dvanácté,“ a jmenovali odlehlé místo v Šárce? Proč vzbudila tato slova pozornost novinářovu, proč hned z rána dopsal panu Steinovi a proč se vydali ještě se dvěma přáteli do Šárky? Na tyto otázky našlo by se mnoho „proto“, ale já prostý člověk věřím i v to, že přátelství a láska jest pouto, které nás pojí vlákny neviditelnými a nepostřehnutelnými . . .

Dojeli na místo, ale na spádu děje nemohli nic změniti. Přišli jako nezvaní svědci úžasného dramatu již skončeného. Oba protivníci i svědci přijeli o půl hodiny dříve; nebylo příčiny, proč by svou záležitost odkládali, postavili se na vykázaná místa a vystřelili na sebe. Stokrát se lidé chybí, ať úmyslně, ať neobratností, nebo strachem, ale zde splnil se osud dvou lidí. Nadporučík byl mrtev, koule rozbila mu čelo, a Vladimír chroptěl na zemi, maje kouli v prsou . . .

Čím si mohli být tito dva mladí lidé? Komu prospěli? Proč se zabili? Proč? Proč?

Na tyto otázky odpověděl pan Stein, že stála mezi nimi krásná žena, veliký dům a — veliká hrdost. Myslím, že ta hrdost byla nejhorší překážka, nejpalčivější bolest . . .

Přenesli jsme s panem Steinem mou postel do atelieru a položili jsme na ni bezduché tělo páně Vladimírovo. Bděli jsme oba a teprve k ránu požádal pan Stein o číšku čaje. Padal únavou.

* * *

19. května 190*

Dnes bylo nejhůře, pan Vladimír třeštil a naříkal. Mladý lékař přivedl staršího doktora, ale to jejich potřásání hlavami, ta jejich latina a zvláště ty jejich ustarané oči nevěstily nic dobrého. Umdlením padám, a kdybych nemusil zaznamenati zvěst páně Steinovu, který běžel do panského domu dolů do Prahy, ani bych nepsal. Tam dole snaží se odpoutati bílý motýl, duše dívčina, od něžného bílého těla. Hrozno a přece vládne máj, i z drobných zahrádek voní země a u nás v okolí Moravské se běl květů až k městu tlačí.

Dýchám modro stoje na pavlači a skřípám zuby, abych nekřičel bolestí. Jen pan Stein mně dodává síly, pan Stein, který nepláče, který nespí, nejí a jen hořký čaj pije. Naskočily mu rudé skvrny na hubených tvářích, ruce se mu chvějí a při chůzi se kolísá. Pan Kramolin uložil ho mocí na pohovku, ale sotva vyšel, seskočil pan Stein a tvrdil, že si dosti odpočinul. Dnes večer vyšel na chodbu a dlouho se nevracel. Vyšel jsem za ním a našel jsem ho přede dveřmi ve mdlobách. Na štěstí

přišel pan Kasal. Dnes hlídám dva. Také stařeček Žmolil mne volá, Tonička poslala lístek, zítra ráno se tam podívám. O panu Vladimírovi nemohu si nic napsat, bojím se, že se vyrojí vzpomínky na krásné dni jeho zdraví. Vždyť ho již ani není, to raněné tělo jsou trosky krásné bytosti. Ne nelze . . . Pana Vladimíra již není!

* * *

20. května 190*

Co jsem včera napsal do svých zápisek, potvrdil dnes dopoledne lékař. Ačkoliv hned odstranili kouli, ačkoliv učinili vše, aby mladý život zachránili, odešel právě nyní, kdy bílé květy padají. Volal prý mne dvakrát, právě když jsem odskočil ke Žmolilovi. Podivno, nepocítil jsem větší bolesti, vyvrcholila při prvním pohledu a nemohla se stupňovati, jen smutek, těžký smutek, který vyráží bezděčné vzdechy a zbavuje na chvíli člověka paměti, ulehl na mé srdce. Pan Stein jest vážně nemocen a přeje si, abychom ho odvezli do nemocnice. Nabídl jsem mu, že ho pečlivě ošetřím, ale odmítl, touží po nemocnici . . .

* * *

23. června 190*

Dnes dopoledne jsem byl na hřbitově, abych stařečkovi Žmolilovi vyhledal a vyjednal trvalý příbyteček a potom zašel jsem k hrobu bývalého svého pána. Šel jsem zamyšlen a když jsem zdvihl hlavu, hned bych se byl raději vrátil, ale bylo již pozdě. U prostého balvanu, na němž jest hlazená deska, stál pan Stein — a vedle mladá dáma s hošíkem.

Pan Stein mne rázem poznal a zaslechl jsem, že něco praví dámě, z čehož jsem zachytil jen slova „sluha a přítel".

Dáma živě sebou hnula a hošík vykřikl: „Vy jste nesl obraz, pravda?"

„Ano, mladý panáčku," odpověděl jsem pozdraviv.

„Mohu pro vás něco učiniti, milý muži?" zeptala se dáma a popošla o krok.

„Ne, děkuji, milostivá slečno, jen ruku vaši rád bych políbil, protože se ho snad dotkla."

Podala mně útlou ručku a zašeptla: „Měl jste ho tedy rád?"

Jsou slova, která se zaryjí do prsou jako šíp, která udeří do hlavy jako kámen, která bodnou do srdce jako meč; takovými slovy nemá se plýtvat! Zdali jsem ho měl rád?!

Jen hošík pochopil, co mnou trhlo, co zkřivilo můj obličej, co vyrazilo ston z mých prsou. Vrhl se mně do náručí. Stiskl jsem ho jako ptáčka a zlíbal jeho hlavinku a potom jsem běžel, běžel, nevida a neslyše. Zdali jsem ho měl rád?

Jos. Jahoda:

O SRDCÍCH, JAK SMUTEČNÍ BŘÍZY SMUTNÝCH...

(Pokračování.)

V.

Májový den dokonával.
V pastelových barvách
zahrál
rozložitým panorámem
v širém kraji pod Újezdem.
Měkce vlnivými svity
poceloval táhlé kopce,
do modrava zadýchané, —
plavým zlatem na západě
rozhořel se naivním smíchem.

Pod hřbitůvkem, odkud v šíro
kraj se hloubil do daleka,
v kterém spaly na pozadí
šedomodré Krkonoše,
táhlé hradby orlických hor,
na úpatích rozpestřené
bílou ploškou dálných vesnic,
pod nízkou zdí ležel trudně
Matouš Rabas, učitelský.

Pod zcuchaným vlasem plály
horečně mu modré oči,
v umučených, bledých tvářích
sinavé rty křečovitě
v úzký proužek zaťaly se.

Krutá bouře přehnala se
mladou hlavou, rozlámala
útlé snítky jarních vidin.
Nejdřív teta! Na frej hříšný,
na necudné milování
myslila jen, kde on toužil
po mateřské něžné lásce!
A pak jeho libá Rézi,
krásotka a milostenka,
které život zasvěcoval!
Včera potkali se spolu,
— (spomocníček zavřel oči) —
prsa zalilo mu štěstí,
unyle se zahleděl k ní,
ruku k srdci snivě vložil.
Ale děvče Machovcovo
rozezleně přiskočilo,
slova zlá a velmi nectná
hrnula se z jejích retů,
aby pěkně dal jí pokoj,
gruntu na míli se vyhnul,
nebo že ho, konipáska,
kantoříčka vyhublého,
sama holí rozmaluje!

Tahle rána nejkrutěji
zbodla jeho nyvé srdce!
Tohle řekla jeho Rézi,
kterou zbožnil na princeznu
v pohádce své první lásky!
Zrazen, zchvácen, uštván,
zničen,
pomýšlel již, jak by pomstil
ukončením svého žití,

romantickým, divým skokem
se skály tu ženskou faleš.

Na západě mladé slunce
usínalo v bledých vlnkách,
jak by zlatovlasá hlava
do peřinek tiše vklouzla
v pěnu rozněžnělých krajek.

Matouš Rabas, spomocníček,
cítil, že mu z nenadání
škubl někdo chudým fráčkem.
Pozvedl mdle kalné oči,
spatřil svého principála.
„Co on tady rozumuje
o marnosti světských věcí
u krchova, kde teď začnou
nebožtíci kalamajku?"
vesele a bodře kázal
starý kantor Kozák Mates.
„Co mu v hlavě přeškorpilo,
že tu mozek tropíruje
smutnobolným mudrováním?"
Spomocníček truchle škytl,
dlouhý povzdech vydal z nitra,
tragicky jen gestýroval
hubenou a tenkou rukou.
Principál tu ruku chytil,
pozved' svého spomocníčka,
zachychtl se dobrácky jen:
„Třese se jak citrnádel
na frisuře módních panen,
zatrolený novellisto!
Z toho kouká pěkná rýma!"
Ušklíbl se, pykslu vytáh',
labužnicky dával šňupec
mládenci, jenž zkormouceně
se sklopenou stál tu hlavou.

Starý kantor pod paží vzal
nešťastného rozervance:
„Už jsem chtěl ho na paškál
vzít,
co že po té cestě z Hradce
hloupě do hlavy mu vlezlo.
Jistě je v tom ženská sukně!
Jen se přiznal, milovníčku!"
Matouš Rabas rozcitlivěn
s povzdechnutím krátce při-
kýv'.
Starý kantor zastavil se.
Celý otřásl se smíchem,
poplácal ho na rameno
a už kázal škodolibě:
„Kantorská krev — zápal-
čivá!
Kantorovo srdce — vulkán!
Ale kantorovo bydlo, —
smutné bydlo bez semence!
A co láska bez semence?
To si pěkně pamatoval,
když mu Amor střelu píchne
ve střed kantorského srdce!
A teď trochu projdeme se!
Konsistoř a náš pan farář
nezakázali to posud."

Tak šli spolu dolů k lesu.
Starý cupal rozjařeně,
mladý malátně a těžce.
Principál hned zase ptal se:
„Dostal košem?" Mladý při-
kýv'.
Starý hvízdl, prsty lusknul,
novým šňupcem občerstvil se.
„Když jsem býval spomocní-
čkem
v Jílovici, — za tu dobu
sedmnáct jsem košů dostal!
V Mezříčí pak asi deset, —
tady na Újezdě čtyři, —
až se Výravský pan bratr,
kantor Buzek, ulitoval
nad mým smutným mláde-
nectvím
a za ženu dceru svěřil.
Pro kantory rostou panny
zas jen v kantorově hnízdě!"
Došli lesa, v jehož stínech
vysoký kříž do větví čněl,
rozpřažený kamsi k nebi.
Kantor tady zastavil se.
„Pro nešťastnou, hroznou
lásku
zabili se tu dva blázni —"
Silně šňupl a už kráčel
dolů lesem. Spomocníček
celičký se náhle shrbil
před tou tklivou romantikou.
Často nosíval sem květy,
které klad' se slzou v oku
na místo, kde spolu mřeli
milenci dva pranešťastní . . .

Ale už ho kantor volal,
aby spěchal, že má projít
farářovým celým lesem,
jemnostpán že poručil to,
že si někdo bříz nařezal
na lišně a na rozvory.

Mates Kozák rozmluvil se:
„S láskou to je jako s kozou,
milý brachu! Špatná tráva, —
ráno „dobrýtro" jí nedáš —
a je s kozou ihned amen!
Pro kantora jaká láska?
Partesy a školní škamna,
hospodářská, dobrá žena,
věčná starost o kus chleba,
opatrnost vůči faře —"
to už jen si tiše broukal
principál, pan Kozák Mates,
tvrdá hlava, na niž farář
často tajně požaloval . . .
„Ale kantor pro zábavu —"
to chyt' zase spomocníčka
za kafový, churý fráček;
„může míti též svou passi!"

Zastavil se, důvěrněji
zahovořil k spomocníčku:
„Rozumí on, jářku, Matouš,
tomu citu, jenž se ozve,
když se člověk ulebedí
někdy večer u kroniky?
Když čte zbožně všechnu
slávu,
heroické, české činy,
o králích a vojevodech
v téhle slavné, české zemi?"
Kantor nadšeně teď řečnil.
V posledních se slovech třásl
jakýs měkký, vřelý přízvuk.
Náhle potom zavelebil:
„Bože, Bože, co jsme byli!
Monarchy jsme vlastní měli,
po světě jsme slavně táhli,
s celým světem bojovali!
Co byl hejtman, — Čech byl
jistě!
A co sláva — česká sláva!"
Starý kantor živě mával
rukama a hlas svůj výšil:
„Od moře až k moři zvučel
hlahol naší mateřštiny!"

Spomocníček pozorlivě
naslouchal teď principálu,
ale ten už hlas svůj snížil,
nějak trpce zažaloval:
„A co teď jsme? Otrokové!
Cizákům a odrodilcům
na posměch, za podnoží!
Div nás z gruntu nezhubili,
z kořene div nezničili!
Divem božím jsme zde dosud!
Potřebí však silné lásky,
přičinlivé, pilné ruky
vlasteneckých našich včelek!"

Starý kantor rozhříval se:
„Každý z nás má vojákem být
v tomhle boji za svůj národ,
ku vítězství vlastenskému!"
Odmlčel se, rychle šňupl,
na mládence zadíval se.
„Také dělám, co zde mohu.
Knížky dávám, vypravuji
pantátům i školním dětem
o vlasti a historii, —
ale co já, starý kantor,
chrchlavý a ustaraný?

Víme, — takhle mladší síla,
človíček, jak on je, Matouš,“

Kozák Mates mlaskl rety,
zase šňupl, — dvěma prsty
na pykslu hrál celý koncert.
U kantora tenhle způsob
znamením byl, že má právě
za lubem cos příjemného.
„Přijmul radu od kantora,
nechal nyjícího mření
pro faldy těch ženských sukní,
raději si zavlastenčil
upřímně a po kantorsku!“
Principál to povídal už
dojímavým, vlahým hlasem.
„Je nás třeba! Práce mnoho!
Nějakou tu besedičku
s deklamací pana Rubše,
časem hezké divadýlko,
„Vršovce“ neb „Břetislava“,--
to jsou samé krásné věci!“
zavelebil ohnivěji.
„Nutno budit, z hrobu volat
naše Čechy i zde na vsi!“
Potom dodal potměšile:
„Při tom možno s krásenkami
zapříst vlastenecký hovor,
kantorskou si sladit bídu,
mládenecké těšit srdce.
Nu, co tomu Matouš říká?“

Spomocníčku roztálo cos
v ustydlém a truchlém srdci.
Vroucí slova kantorova
dotkla se ho milým teplem,
ukázala nové cesty,
kudy teď by vést měl život.
V prázdném, rozbolněném
srdci
nový cíl vstal, silný pocit
zodpovědné povinnosti,
který dřív již v nitru dřímal,
teď však rozkvet' vroucí lá-
skou
k vlastenskému horování.
Zvedl hlavu, ruku chytil
poctivého principála:
„Půjdu s nimi! Jen mě řeknou,
čím bych mohl prospět vlasti!
To je svatá věc a velká!“

Kozák Mates chytl v náruč
vřele svého spomocníčka.
„To jsem rád! Ty hloupé
nimry,
za ženskými plané nářky,
nechal městským galantho-
můmǃ
My tu budem národ budit!“

Den již umřel na západě.
Velkou, začernalou rakví
v dálce tkvěly Krkonoše,
v kterých spalo mrtvé slunce...

Kantoři šli vážně, bodře
táhlým svahem vzhůru ke vsi,
oba svěží, spokojení. —

U školy jim udýchaná
vstříc šla kantorova žena.
„Pane Matouš, honem spě-
chal!
Vzácná visita mu přišla, —
jemnostpaní teta z Hradce!“

Spomocníček zrudnul, ztrnul.
Starý kantor zachychtl se,
mladého hned k síni strkal,
a ten vzrušen, plný hněvu
rychle vkročil do komůrky.

V šeru zahléd' paní tetu, —
ale ta už letěla vstříc,
přitiskla ho do objetí,
dravé polibky mu sila
po tváři a tenké šíji.
Matouš Rabas celou silou
nešetrně odstrčil ji,
až se k oknu potácela.
Vyjekla jen polekaně:
„Co to dělá, srdíčko mé?
Přijela jsem sama k němu,
abychom se bez rušení
mohli oddat svojí lásce!“
Přerývaně vychrlila
celou svoji hroznou vášeň, —
znovu přitiskla se k němu,
zdrcenému výbuchem tím.
„Jenom na něj stále myslím,
spát nemohu, — hlavu ztrá-
cím, —
hynu v žaluplné touze.
Utekla jsem, milý, k němu, —
noc je naše, — zítra rychle
do Hradce se zase vrátím —“

Stud a hořkost vylila se
v prostém nitru mládencově.
Celá špatnost této vášně
vstala v jeho čisté duši,
plnila ho těžkým hnusem.
Odstrčil ji, — k dveřím skočil,
třesoucím se hlasem řekl:
„Stydějí se, paní teto, —
je to ošklivost a hanba,
co tu říkaj'! Oni jsou přec
vdaná paní, žena strýce, —
a já hoch jen! Oni tady
o freji a nectné lásce
neznabožsky blábolejí, —
zkrátka, stydějí se, teto!
A jdou z mého kvartýru
pryč!“

Ohromena nedýchala.
Pozdní vášeň k tomu hochu
neúkrotně zchvátila ji,
k šílenství ji divě hnala.
„Musím ho mít! Umru bez
něj!“
zachroptěla beze smyslu.
Spomocníček příkře řekl:
„Jdou jen pěkně domů,
teto, —
nechají těch komedií!“
Rychle vstala. V děsných
očích
hrála zlopověstná jiskra.
„On mě tedy odkopává?“
Zoufalý pláč rval jí prsa.
„Chtějí, paní teto, špatnost!
A já zůstati chci čestným!“
Zvedla ruce, — chtěla škrtit
toho hoška, který zažeh'
zžírající plamen vášně
v jejím erotickém srdci,
ale náhle ruce klesly, —
z úst se vydral žalný výkřik,--
ke dveřím skok! — krásná
Juli
úprkem se v šero hnala — —

Matouš Rabas, spomocníček,
klesl uštván v chudé lůžko.
Bože, jaká je to žena
tahle jeho teta Juli!
Vždyť má muže, je mu tetou,
a chce na něm hříšnou lásku!

Do síňky teď bodře vkročil
starý kantor. „Čerta, čerta!
Co pak se to tady stalo?“
zabrebentil udivený.
„Paní teta poplašená
běží odtud ke kostelu, —
ruce spíná, — lamentuje —“

Spomocníček z trápení svých
kantoru chtěl právě konat
celou generální zpověď,
když se zvenčí rozhlučely
úzkostlivé, žalné hlasy,
volající ku pomoci.

Kantoři hned rozběhli se
z šeré síňky, — před školou již
sbíhali se všude lidé, —
poděšeně vyprávěli,
na hřbitově že se mord stal,
kostelník že s věže křičí, —
a už všichni ubíhali

ke kostelu, pod věží kde
hlouček lidí v bázni stanul.

Oba kantoři též došli.
Pod věží na rosné trávě
s roztříštěnou, krásnou hlavou
ležela tu paní Juli.
Spomocníčku zatmělo se
před očima, — zaúpěl jen, —
sotva že ho do náručí
omdlelého chytil kantor.
Kostelník, jak stěna bílý,
třesoucí se, vypravoval,
že šel zvonit na klekání,
když tu jako divý vítr,
přihnala se tahle paní, —
kostelníka odstrčila, —
na rám okna vyhoupla se, —
a skočila rovnou dolů.
Kořenářka Větvičková
soudila teď, že ta paní
rázem vaz si polámala.

Kantor Kozák řádně zatřás'
polomrtvým spomocníčkem,
kolem boků objal si ho
a táh' statně ze hřbitova.
Před farou se vzpamatoval
usoužený spomocníček,
vytřeštěné oči zvedl,
něco bleptal beze smyslu, —
ale kantor začal rázně:
„Stalo se, že rozum ženský
z blahobytu potrhl se!
Není třeba omdlévati
tomu, koho život těší
a na koho čeká oukol
budit národ!" Spomocníček
zasténal jen polohlasně:
„K vůli mně se tohle stalo —"
Kantor ostře k tomu dodal:
„Poslouchal jsem! Byla blázen.
Kantorská krev sic je sladká,
ale vdaná má mít rozum!"
Spomocníček těžce zalkal:
„Ó, kéž mohl bych ji vzkřísit!"
Kantor řek' jen zcela klidně:
„S dírou v hlavě mrtvou ženskou
těžko křísit! Pamatoval,
milý Matouš, že je možno
na sta jiných lidí vzkřísit!"
mávl rukou do široka,
„tady lid náš z hrobu vzkřísit
k vlastenskému z mrtvých vstání!"

(Dokončení.)

F. X. Svoboda:

Z LESŮ ZAZNÍVÁ ZPĚV.

(Pokračování.)

Třetí den četla dále. Sem tam zmiňoval se o svém úřadě, o rodičích, o Hradci. Tam zřídka jezdil. S nikým nikdy se nesetkal, ani se Šalvějem. Jeničky, sestřičky její, ani prý nezná. Později oznamoval, že se otec jeho přestěhoval do Prahy, tak že opět se ocitl doma, u rodičů, a do Hradce asi nikdy prý již nepřijde. To vše Miladu zajímalo i vzrušovalo. Čtvrtého dne dočetla poslední list. Zalitovala, že jich není více a zatěšila se na příští. „Ach, kdyby tušil!" zvolala vášnivě.

Nespokojenost Miladina se proměnila, ba téměř zmizela. Skřínka s dopisy Sýkorovými zalila ji svým horoucím mladým světem úplně. Kdykoli měla volnou chvíli, četla si některý list, jenž se jí více líbil, a tu vždy cítila, že okřívá. Maloch jako by již nebyl hrubý, přísný a nelaskavý. Pracovala vesele a žila vedle něho jiný život, opojení, jež podobalo se onomu, když vozívali ji oba její ctitelé v lodičce na Vajgaru.

Ke konci července vzpomněla si, že již dávno nepsala lékárníkovi. Zamrzelo ji to a ihned mu v dlouhém dopise vylíčila, jak se mýlil, když ji zrazoval od čtení listů Sýkorových. Naopak, uklidnění jí přinesly, radost a opojení, vroucí prý jsou, krásné a plné nehynoucí, věrné první lásky. Nic již jí nebolí, nic netrápí. Maloch se svými hrubými způsoby jako by ani nebyl. Krásně je teď v lesích, veselo v myslivně a denně toulají se s Jeničkou po krajině.

Šalvěj odpověděl ihned jedinou větou: „Rozuměl-li jsem dobře, šviháte ráda bičem jako vaše matka."

Nebylo jí jasno, co chtěl tím říci. Napadlo ji, že dosud žárlí, jako žárlíval kdysi, ale to zdálo se jí nepochopitelné. V srpnu napsala mu, že se s Jeničkou neobyčejně sblížily. Neodpověděl. Pochopila z toho, že je rozmrzen, ale nijak se tím neznepokojovala.

V září, když dozrávaly ostružiny a rostlo mnoho hub, odjela Jenička domů. Milada doprovodila ji do Prahy a líbajíc ji nakázala jí:

„Řekni mamince, že je u nás veselo a že se těším na zimu, a ty že musíš nyní na všecky prázdniny k nám!"

Jenička, opálená a všecka zdivočelá uchopila ji kolem krku a zlíbala.

XXVII.

Jedno snad bylo v celém případu Miladině zvláštní, ba před mnohými zkušenými lidmi zdálo by se to i nepřirozené, totiž že Sýkorovi nic nevzkázala, ani nenapsala a snad ani nezatoužila setkati se s ním. To vše byly by citové neobyčejnosti, jež by ji byly rozrušovaly, jichž se bála, jichž se jí nechtělo. Vše, co při čtení dopisů Sýkorových cítila, byl ozvuk lahodné minulosti, radostného mládí a opojení ješitnosti. Neboť ona dnes jako tehda myslila více na sebe než na kohokoli druhého. Zavíval-li k ní větřík obdivu, nebylo třeba jej hledati. Možná též, že všechen názor

její byl tak vytvořen, že nezrodil vůbec takové touhy, že jí ani nenapadlo něco Sýkorovi napsati nebo se s ním setkati. Podobala se v tom své matce a jako Tereza nezatajovala před Králem uctívání Šalvějovo, tak i Milada nestarala se o ukrytí těchto svých radostí před mužem. Naopak tehda, když se zasnoubili, pověděla mu o svých dvou ctitelích vše. Řekla mu pak i o dopisování Sýkorově a věděl i to, že neotevřené ty listy uschovány jsou ve skřínce. Jemu však, drsnému, přímému člověku, žijícímu ve styku s lesem a zvěří, zdálo se to vše dětinností, již jen se pousmál Milada pak pociťovala příjemnou radost z tohoto přiznávání, neboť tím jako by muže upozorňovala na svou věrnost. Radovala se z ní. Snad ji pouze mrzívalo, že on přehlížel tyto jemné radosti a že ho nikdy nenapadlo všímati si toho. Sýkorovy dopisy ve skřínce, to bylo cosi jako uvadlá kytička v knize nebo vyříznuté srdce na bukovém kmenu, cosi pošetilého, hračka mladých let. Mluvívala-li někdy Milada o těchto neotevřených dopisech, což bývalo tehda, když opět nový došel, prohodil nejvýše: „Jsem zvědav, jak dlouho ještě vydržíš jich nečíst!“ Někdy i zažertoval: „No, Milado, dej se do nich!“ Tu ona vždy opakovala: „Ne, dokud bude psát, ne! Až ustane. Potom!“ Nyní ovšem, když dopisy otevřela a přečetla, nevěděla, jak by se s tím muži svěřila. Zdálo se jí, že je třeba styděti se za porušení slibu. Všecko však ji nutkalo, aby se pochlubila. Mimo to mrzelo ji, že má před mužem tajemství, jež v té chvíli, dokud je nesdělila, ihned se zatemňovalo a do stínů rozrůstalo. Nesnesla tíhy, vše usilovala změniti v lahodivé pocity. To konečně rozhodlo, že se hned po odjezdu Jeniččině muži svěřila. „No, co bude?“ říkala si, když s úmyslem tím k němu šla. „Trochu se mi vysměje, a já se trochu zapálím. Musím však mu to říci, neboť on se velice . . . velice změnil. Je dnes zcela jiný. Co ho tak obrátilo? Jenička? Už na mne nekřičí . . . Co přijela, jako by mu hrubosti ubylo. Ale — jak by ta ho změnila? Je to přece jen něco jiného. A já, když je tak hodný, ráda mu to řeknu, ať už se mi třeba vysměje!“ — Maloch vyslechl s úsměvem její přiznání. Zardívala se a to působilo mu radost. Řekl jen: „Věděl jsem, že je otevřeš! To bys ani ženská nebyla!“ Mluvila pak o jejich obsahu, ale Maloch zřejmě se nudil. Chtěla mu je přinésti, ale on nejen že o to nestál, on vůbec odmítl: „Ale jdi mi s tím, já mám jiné starosti!“

V následujících měsících, příliš svým dávným světem oživena, velice často sdělila muži některé podrobnosti z dopisů. Smával se tomu. „Kdy ten blázen přestane?!!“ volával vesele. Mnohem více však se o dopisy zajímala Jenička, jež sem přijížděla na letní prázdniny. Milada pověděla jí o svém věrném ctiteli a o zajímavém případě s jeho dopisováním. Již r. 1905, kdy byla třináctiletá, všecka se tím vzrušila a se zapálenými tvářičkami a červenými oušky vyptávala se na Sýkoru. Neustále zabíhala ke skřínce a četla si dlouhé ty dopisy. Sedávala u nich vytrvale, jako na židli přilepena. Ještě více však v tomto čtení utonula roku následujícího, kdy bylo jí čtrnácte let. Románek sestřin byl jí čímsi úchvatným a rozkošným. Nemohla se ani dočkati. Přijela a okamžitě do dopisů zapadla. Četla je mnohokráte, věděla o každé větě a chodívala i ke kůlu u cesty na pasece, kam Sýkora kdysi třikráte již přišel. Prohlížela si tužkou třikráte napsané S. a červená až k temným vlasům vracívala se do myslivny. Ani lesy nevábily ji tak, jako skřínka s dopisy. Jejich horoucí, vášnivý a něžný obsah působil na ni omamně. Nebylo krásnější knihy na světě.

Toho roku očekávaly s Miladou od Sýkory list se zprávou, že přijde opět k onomu hražení. Dosud přicházel po dvou letech; soudily, že letos tedy se opět sem podívá. Milada byla rozhodnuta, že napíše písmeno M, kam určí, ale sama že tam nepůjde. Ať ví, že dopisy nyní čte, ale ať zároveň pochopí, že se s ním setkati nechce a že není nešťastna. Daleko více však než Milada vzrušena byla tímto očekáváním příchodu Sýkorova Jenička. Usmyslila si že se ukryje za smrčky na pasece a že jej bude pozorovati. Byla příliš malá, když on jezdíval do Hradce; nepamatovala se vůbec na něho. Z dopisů sestřiných představovala si růžového, pečlivě oblečeného mladého muže s krásnýma hnědýma očima a světlým vouskem, jenž stále je roztoužen opojen, stále jen píše svá horoucí vyznání a stále láskou hoří. Představy hrdin z dějepisu a princů z pohádek slily se jí s touto představou sestřina věčného ctitele. Rozhodla se, že Miladě nic o svém plánu neřekne. Rozčilena svým úmyslem zabíhala denně na paseku, aby si nalezla vhodný úkryt. Sedávala zde za ostružinou a dvěma nizoučkými smrčky někdy i hodinu, domnívajíc se, že se třeba Sýkora objeví.

Prázdniny uplývaly, ale on o svém příchodu nepsal. V srpnu zaslal krátký list, v němž po nedlouhém zahorování oznámil, že odjíždí do Benátek. To neobyčejně Jeničku zklamalo. Všecka byla zmatena a rozlítostněna.

Když pak odjížděla v září domů, odvážela si sešit s výpisky z dopisů Sýkorových. Četla si je cestou a spolužačkám na měšťanské škole psala z nich do památníků. Maloch jí sliboval, že jí někdy celou tu skřínku i s dopisy pošle, aby se s tím nemusila opisovat, ale ona správně cítila, že to není možná.

Milada velice často na ni vzpomínala a ráda si s ní psávala. Zajímaly ji zprávy o Šalvějovi, jenž se na ni i na maminku hněval. Byla by ráda vyzvěděla proč. Mimo to zajímal ji znenáhla tento člověk značnou měrou. Rozum její i zkušenosti vyzrávaly a oči její zajímaly se již i o minulé doby, ne pouze o budoucí. A tu namanula se jí nejprv nápadná zauzlenina: otec, matka, Šalvěj. Jala se vzpomínati na nesčíslné drobné události, hněvy, rozchody i nové sbližování, což tehda vše jí bylo temné, nerozřešitelné a podivné, co však dnes nabývalo smyslu a co znenáhla dráždilo její zvědavost, a tu snažila se pochopiti úplně tento rodinný uzel. Nápadno bylo jí, že Šalvěj často mluvíval proti otci, o němž Milada dodnes neměla jasného obrazu. Doma již za jejího mládí otec poněkud zmlkal a odděloval se. Pamatovala se, že večer rád unikl s novinami do druhého pokoje a že býval povděčen, nevolal-li ho nikdo. Milada myslívala si o něm, že jen proto odchází, aby mohl spřádati záhadné své plány, o nichž obyčejně Šalvěj jí povídával. Tím jevil se jí otec zvláštní, hluboký a mocný. Za temnýma očima jeho, červenou tváří a obyčejnými poznámkami tušila vždy cosi významného a nevšedního. Poněvadž se však nic z těchto domnělých hlubin neprojevovalo, bývala zmatena a rozpačita. Otec časem vybledl a matka, jež zdála se býti jasna a určita, pojednou sezáhadněla. Vzpomínala na ni, na množství jejích skutků, na její prudké výbuchy, na její časté stesky a nářky, a bylo jí nyní nejasno, proč byly. Vedle toho pak podivný ten Šalvěj, pokorný, sloužící, oddaný, a zase zlostný, vířivý, kousavý a mstivý zajímal stále více její vzpomínky a otázky. Přečetla si za tím účelem jeho dopisy, jichž bylo nesmírné množství, ale ty pranic neosvětlily, naopak zatemnily. Jen poslední jeho list s jedinou větou „Rozuměl-li jsem dobře, šviháte ráda bičem jako vaše matka," upozornil ji na některé vlastnosti matčiny a připamatoval jí zvláštní výraz matčiny tváře, když jí pošeptala, aby otevřela listy Sýkorovy, a podivné její chování, když před lety byly u Šalvěje podívati se na onen vzpomínkový pokojíček. Znepokojena tím a současně sezvěděna psala Jeničce, s níž jednou Šalvěj někdy na ulici promluvil, aby vyzvěděla, proč se hněvá pan lékárník na tatínka (matku úmyslně nejmenovala) a proč ani jí nepíše. Jenička, nezkušená, otázala se na to přímo. Odvětil jí: „Já Miládce sám o tom napíšu." A napsal. List jeho byl zvláštní, nezvykle vážný a klidný. Milada pochopila, že jeho srdce i duše se od ní osvobodily. Byla tím poznáním stísněna i dojata. Neobyčejná lítost svírala jí srdce. Po přečtení listu vyšla si do zahrady, aby se vzpamatovala. Vrátivši se, četla jej opět. Zněl: „Poněvadž jsem zvěděl způsobem, jenž mne měl krutě zraniti, že jste nebyla sama příčinou otevření oněch nebezpečných dopisů, nýbrž že to vše způsobila vaše matka, lituji, že jsem se na vás hněval. Proti otci vašemu, bývalému nejlepšímu příteli svému, nemám v srdci pražádné hořkosti. Pochopil jsem dnes, čemu jsem dříve nerozuměl. On je teď sám, zcela sám, zalezl a dumá si něco. Ve dne pobíhá v krámě a večer unikne do svého brlohu. Srdce kupcovo odlouplo se od blouznivého srdce myslivecké dcerky. Kupčíci a fořti nemohli trvale srůsti. Tehda se krátce novostí opojil, ale opojení nebylo dlouhé. Šafrán nevoní jako jalovec. Tereza byla příliš navoněna lesem, a on nemohl se večer vrátiti z krámu bez zápachu z kávy, petroleje a šafránu. Její lesní svět, jejž si přinesla, byl jako lavina. Tatínek mu uskakoval. Zaplavil mne. Já v něm ztratil hlavu. Zamilován do vaší matky až do zhloupnutí, podlehl jsem úplně jejím lesním bájím. Tondu to snad někdy mrzelo, snad, pravím, neboť nikdy mi nic o žárlivosti neřekl, celkem však byl rád, že mohl se vzdalovati s novinami do svého pokoje. Plány zvláštní nekul, byl pouze tajnůstkář, ale co tajil, nebyly pohyby armád před bitvou, Zavřel se, což Terezu zlobívalo, ale kde se zavřel, byl jeho pokoj, nikdy záhadný dvanáctý pokoj v zakletém zámku. Ku podivu, chytrý ten člověk později osamocováním zvláštně se vyvinul. Posmívá se, promluví-li. Nikdo neuhodne, co si myslí a co cítí. Však víte sama, že vám málo píše a málo lásky projevuje. Snad zaschl, snad zmoudřel, tak že se mu vše zdá bláhové. Pokusil jsem se několikráte, když mne matka vaše někdy ranila, sblížiti se s ním, ale marně. Vzdálil se nám všem. Lituji toho, míval jsem ho rád a teď jako bych mu teprv rozuměl. My všichni, matka, vy, Jenička, já — ho bolíme. Uniká dnes úzkostněji než tehda s těmi novinami do vedlejšího pokoje. Dumá o tom, jak jeho staletá kupecká rodina zaplavena byla lesní vůní.

Nepáchne rodina ta krámem, ale chvojí a pryskyřicí. Možná, že jsem mu k smíchu, vidí-li mne, jak se bráním a utíkám. Netuší snad, že i já jsem unikl a že sedím s novinami ve vedlejším pokoji. Tolik jsem s vámi chtěl sděliti. Na vás se nehněvám, ale prosím, nechte mne už v tom pokoji. Mně je tam dobře."

Dopisem tím Miladě mnoho se vysvětlilo. Různé zmatky, o nichž v mládí svém psávala Věře, a jež se jí zdály temné, dnes se seřazovaly a ujasňovaly. Tvář matčina, již měla v představě určitou a jasnou, nyní jako by se naplnila tisíci zákmity, světly a výrazy. „Proč jsem zde? Na Nové vsi? Zde — v těchto lesích? Proč?" pomyslila si. Několik hlubokých odpovědí jako by prodrati se usilovalo k jejímu uvědomění, ale marně. Přivřela oči. Nějaké šeptání jako by znělo u jejích uší. Rozeznala matčin hlas: „Otevři jen skřínku, kterou máš uloženou v prádelníku s dopisy Sýkorovými."

Toho dne napsala Milada přítelkyni May do Bostonu: „Člověk jde krajinou, lukami, poli i lesy a teprv když stane unaven, aby odpočinul, užasne, kudy prošel a co vše viděl. Minulost má zdá se mi teď rozlehlejší než tehda, kdy jsem ji žila. Nevidím již pouze sebe, ale vidím všecko kolem, z čeho jsem vznikala a do čeho jsem zarůstala. Ne budoucnost minulostí, ale minulost nabývá smyslu budoucností." Napsavši tento list a odeslavši jej, vzdálila se na paseku za smrkovým lesem a podívala se tam na tři S. s daty. Hrud měla přeplněnou pocity. Zdálo se jí, že nemůže cosi pochopiti.

XXVIII.

Toho roku přijela Jenička na prázdniny o něco dříve, již v červnu. Bylo deštivo, lesy zarostly travami. Maloch užasl, jak patnáctiletá švagrová jeho dospěla. Milada vzpomněla si na procházku s matkou při vojenském koncertě v alejích na Novém Městě v Jindřichově Hradci o svatodušních svátcích r. 1889, když sama byla patnáctiletou. Vypravovala o tom sestře a muži na procházce lesem, když se konečně vyjasnilo a z lesů přestalo se kouřiti. Jeničku vzpomínka její uchvacovala. Zvláště zajímalo ji, že měla po prvé dlouhé šaty a že tehda po prvé spatřila mladinkého studenta Jana Sýkoru. Opět a opět vyptávala se naň, proč mu říkali Don Chuánek a proč asi dívkám se tak neobyčejně líbil? S úsměvem, uzarděním a snad i s pýchou hleděla na Miladu, když tato vypravovala sama všecka roznícena, jak růžový ten hošík opustil celý svět a pouze do ní se zamiloval. Množství milých podrobností těch rozechvívalo mladinkou dívku. Napřimovala se, předbíhala, ruce zdvíhala. I jí bylo patnácte let, i ona plna byla stesku, opojení, očekávání. Když Milada vyličovala, jak se tehda na promenádě připojil k nim Šalvěj a jak poprvé stále na ni mluvil, povšimla si Jenička, že i Maloch nějak jinak se letos na ni dívá. Chtěla vykřiknouti: „Já něco vím!" ale ovládla se, poskočila jen a radostně se zasmála. Příjemné vzrušení naplňovalo všecku její bytost. Brala Miladu vášnivě za ruku a prosila, aby opět vypravovala. A ku podivu, Maloch, který by byl dříve povídky té neposlouchal, dnes stejně pln byl zájmu jako mladistvá švagrová. I jej bavilo líbezné to vypravování.

Milada, jako všichni lidé, žijící vlastními vzpomínkami, vypravovala poutavě, sytě a živelně. Jemný humor i stesk zaplétaly se v drobné ty obrázky a události.

Toho večera zpozoroval Maloch, že Jenička skryla se v saloně u skřínky s dopisy Sýkorovými. Otevřel dveře a díval se na ni. Byla roznícena a spatřivši jej pohodila odmítavě rukou, aby jí nevyrušoval. Vrátil se k ženě do jídelny jaksi spěšně, s nalehavou náhlou myšlenkou.

„Ty musíš konečně doktorovi Sýkorovi něco napsat," řekl. „A pozvat ho!"

Milada překvapena tou poznámkou pohledla do jeho očí.

„Proč?" otázala se. „Jaký by to mělo smysl?"

„No, myslím, že je dobrý člověk a že bude upřímný přítel. Zasloužil si odpovědi a laskavého slova."

„Je třeba si to rozvážiti," pronesla svěsivši hlavu, „není to jednoduché".

„Jak dlouho jste se neviděli?" otázal se. „No! Jak dlouho?"

„Deset roků. Naposled zahledla jsem ho na naší svatbě. Ale — abych pravdu řekla, netoužím shledati se s ním."

„Rozumím, mnoho se setře. Vzpomínka buď vzpomínka. Obyčejně v takovém případě přijde zklamání. On tě má v duši jinou, než jaká jsi teď. Ale zde nejde o obnovování známosti, nýbrž o přátelské setkání."

„Ano, vím, ale škoda ilusí. Lepší by bylo, kdyby již vše zůstalo minulým světem."

Malocha odpověď tato poněkud zmátla. Tvář jeho přelétlo zamyšlení. Pohodil rukou.

„Hlouposti!" řekl. „Napiš mu několik slov a pozvi ho, aby se sem někdy v neděli podíval." Odešel pak tiše do salonu a

uzavřev za sebou dveře zašeptal k sedící Jeničce: „Pozveme ho! Přijede!“

„Kdo?“ pozvednuvši rozpálenou hlavu otázala se švagrová.

„Doktor Sýkora! — Přijede! — Počkej, to bude, to bude!“

Hleděla naň užasle svýma teplýma, zlatýma očima, aniž věděla co říci. Jen úsměv přeletával po jejích rtech.

„Přijede!“ šeptal Maloch opět, pohazuje hlavou. „Brzy! Milada mu napíše! Jistě. No, nehleď tak udiveně!“

V tu chvíli prošla jeho duší vzpomínka na cestu lesem, když v kočáře jeli s Miladou, tchyní a Jakešem z pohřbu dědečka Vrány. Zlaté oči ženiny naň hleděly. Popošel k Jeničce. Všecka roznícena skládala dopisy a zavřevši je vyskočila švagrovi na šíji. Poceloval ji. Užasl, jak byly tvářičky její horké.

„Já se schovám! Neukážu se mu!“ zvolala a všecka vzrušena odkvapila k Miladě. Nenalezla jí však v jídelně, nýbrž před myslivnou na trávě. Hleděla přes koruny ovocných stromů na jasné, hvězdné nebe a ucítivši Jeničku vedle sebe, tiše ji objala. Pak jako by si řekly, držíce se za pasy vyšly si do zahrady. Příjemný, teplý, jasný večer usmiřoval všechnu krajinu i všechen život.

„Prosím tě,“ zažádala Jenička přítulně a teple, „povídej mi ještě jednou, jak jsi šla po prvé v dlouhých šatech na procházku.“

Milada, zdálo se, očekávala tuto otázku. Přeplněna teskným zmatkem, plna vzpomínek, nesena jejich kouzlem a užaslá dosud rozhodnutím mužovým, aby pozvala Sýkoru, zachvěla se a stisknuvši štíhlounkou sestru jala se živě, tichým však hlasem vypravovati:

„Sotvaže jsem tehda oblékla nové modré šaty a pohlédla na sebe do zrcadla, pocítila jsem, že stalo se cosi závažného se mnou. Okouzlila jsem samu sebe. Slaměný klobouček se sklopenou stříškou, s růžemi a modrou stuhou velice mi slušel. Maminka tušila, co cítím, a krok její byl pyšný. Má duše byla rozletěna do celého světa, mé srdce jásalo. Šly jsme do alejí na vojenský koncert. Vše se mi líbilo, všichni lidé byli krásní. Ach, já patnáctiletá dívka stávala jsem se náhle středem všeho, snad středem celého světa. Za chvíli viděla jsem kupící se studenty, důstojníky a úředníky, oči jejich zapalovaly se o mé oči, jejich touhy rozněcovaly se mojí touhou. Jeden po druhém, jak mne potkávali, splétali se s mým pohledem. Hnědé oči mladinkého Sýkory teple se třpytily a v pohledu mém jako uhel ohněm se rozněcovaly. Cítila jsem, když šel mimo, jak mu srdce buší a dech jak se mu tají. Přiběhl pan lékárník a pojednou na matku nemluvil. Pozoroval mne. Věděla jsem o každé vlnce opojení, jež do jeho nitra zapadala. Bylo mi sladko a podivně volno a veselo. Podobala jsem se včele v rozkvetlém jeteli. Šalvěj se zamiloval, Sýkora se zamiloval, tam ti dva studenti se zamilovali, tento poručík se zamiloval, všichni se zamilovali. Moře štěstí prvními vlnami šplouchalo u mých nohou. Ach, Jeničko, vše snášelo se ke mně, aby mne oslavilo! Nesla jsem hlavu radostně a oči mé přijímaly roztoužené pohledy jako dary poddaných!“

Jenička naslouchala lačně, v opojení a štěstí. Slova sestřina okamžitě proměňovala se v její slova. Zdálo se jí, že vše to sama o sobě povídá, že vše to sama cítí, sama žije. Oddychovala z přílišné blaženosti, jako by sama šla alejí a pozorovala množství okouzlených těch mladíků i mužů. Volala proto, jakmile Milada umlkla: „Povídej, ještě povídej!“ A sotva že Milada pokračovala, zasnila se Jenička a zdálo se jí, že vše opět sama žije, sama povídá. Nemohla se nasytiti. Kroky jejich tlumily se ve travách. Netopýři tichounce kmitali se nad nimi. Koruny starých hruší a jabloní šířily se v úplném uklidnění do ochlazeného vzduchu. V hlase Miladině stále jako by se ozývala rušivá myšlenka: „Vše bylo přede mnou . . . ale co přišlo?“ Jenička však nechápala toho zvuku. Tiskla sestru, chvěla se rozkoší, hlavu zdvíhala, štěstím hořela. „Vypravuj, vypravuj!“ stále prosila. „Ještě! Ještě!“

Druhý den zamýšlela Milada napsati Sýkorovi krátký list, ale shledala, když usedla ke stolku, že nemá ani klidu ani slov. Odložila to na jiný den. Chvílemi rozhodovala se, že nenapíše. Ale když i Jenička i Maloch stále se vyptávali, psala-li již, usedla konečně a napsala: „Milý příteli, užasnete snad, že vám píši. Zdá se mi však, že za dlouhá ta léta mnoho se změnilo a že by bylo nespravedlivo, abych se podobala mlčícímu kameni. Otevřela jsem již před třemi roky vaše dopisy a těšila jsem se jimi v lesních samotách. I vaše zápisy na hražení u paseky jsem nalezla. Doufám, že jsme dnes lidé širších zájmů, pokojnějších srdcí i umírněnějších požadavků, a že můžeme přátelsky spolu mluviti. Můj muž rád by vás osobně poznal. Zve vás na některou neděli k nám. S upřímným pozdravem Milada Malochová.“

Když psaní odeslala, nitro se jí ztížilo. Všecka zaražena a podivně sklíčena unikala sestře i muži. Každá otázka jejich ji

podražďovala. Věděla, že odpověď přijde obratem, že bude radostna a že bude v ní návštěva ohlášena, ale přes to, když přišla, značně se jí vzrušila a dlouho nemohla se odhodlati dopis přečísti. Byl zcela krátký, ale zřejmě výrazem velikého pohnutí a radosti. Milada cítila, že jej několikráte přepsal a že vynechával jednotlivá slova, aby věty nepodobaly se hořícím stohům. Oznámil, že některou neděli přijede. Milada cítila též, že neměl odvahy napsati kdy a že bude mu snadnější přijíti neurčitě, jako přicházejí žebráci nebo sousedi.

Přijel na začátku července ranním vlakem. Prodlel v lese. Den byl jasný a teplý. Z Nové Vsi trousily se hloučky lidí po silnici ke Mníšku na nedělní kázání a mši. Popocházel k myslivně. Byl oděn v lehký letní šat zvláštní světle hnědé barvy s bílými a rudými tečkami, modně ušitý, se spodky sežehlenými, se žlutými střevíci a jemným panama kloboukem se zohýbanou střechou. Zdál se všechen voněti čistotou, zdál se lehkým a svěžím. Pohyby jeho byly bystré, tvář růžová, pleť čistá, knírek po anglicku střižený. Plavé vlasy jeho, husté a lesklé, zušlechťovaly svým rámkem jeho obličej i měkký pohled hnědých jeho očí. Stále si říkal: „Je to vše divné.“ Pátral po krajině, díval se na střechu myslivny, na kouř, vystupující z jejího širokého komína. Události z mládí i z posledních let stále se mu tlačily do představ a stále bylo v nich cosi nepochopitelného. Stanul, popošel, stanul, popošel. Oči chvílemi zahlížely se do žit a mateřídoušek, rty mimoděk pronášely něžná slova k Miladě. Bytost jeho celá rozlévala se do horoucího roztoužení, zdálo se mu, že Miladu nikdy tak hluboce a pokorně nemiloval jako v této chvíli.

Znenáhla prostoupilo ho zvláštní rozechvění, zvědavé představy o tom, jak se s Miladou setkají. Chvěl se a neměl síly setrvati při žádné představě a žádné myšlence. „Deset let, deset let!“ kmitlo se jeho myslí. „Tři a třicet roků . . . Jaká je? Jaká je? Ach, ne, nic se nezměnilo! Miluji ji. Přivinu si ji k sobě . . . Co zašeptá? Zachvěje se, zadýchá . . . Deset let stesku zahoří v jejích zlatých očích.“ A opět popošel. Pohnutí stále bylo větší, srdce těžší, představy složitější a prchavější.

O jedenácté hodině tiše a opatrně, aby ho nikdo nespatřil, přiblížil se smrkovým lesem k zahradě myslivny. Stanul u plotu nedaleko včelníku. Naslouchal chvíli bzučení. Popošel pak k rozvalené zdi zahradní, zarostlé hustými černými bezy a skulinou pohleděl na travnatou zahradu i na otevřená okna.

Ztajil dech. Srdce mu zabušilo. Sepiav prsty v němém úžasu pohlížel do květnaté trávy. Tam ve světlé sukni, v lehoučké halence, s vlasy lehce sepiatými, s knihou v ruce vedle rozkvetlého růžového keře stála mladinká dívka, sama Milada jeho vzpomínek, Milada jeho mládí, Milada jeho snů, jako by vystoupila z jeho duše a v tento čarovný přelud se vtělila. Mladá, nezměněná, kvetoucí stála tu před ním se svýma zlatýma očima a blouznivou duší, nespoutaná, radující se. „Zjevení? Přelud?“ chvělo se v jeho duši. „Ukázala se mi na okamžik?“ Oči jeho zvlhly, rty se modlily: „Milado, pohádko moje, lásko má věčná, nezanikni mi, postůj tu přede mnou! Unikla jsi mi, ranila jsi mne, ale já nepřestal jsem tě oslavovati, nezhrubl jsem k tvé památce! Vzpomínáš? Zachvívá se v tvé duši můj obraz? Vyběhneš si někdy do lesů nebo sem na zahradu a roztesknĕna vzpomínkami zahledíš se v dálku? Zašeptáš, žiji-li? Zašeptáš, myslím-li na tebe? Zjevuji se já tobě v čistém venkovském vzduchu na lesních pěšinách, jako ty jsi se nyní zjevila mně? Neprchla bys, kdybych promluvil? Smím ti zde zašeptati, jak těžko mi bylo, když jsi mi zmizela, a jak oddaně a věrně jsem tě miloval?“

Po zbledlých tvářích svážely se mu horké slzy. Bál se pohnouti, aby nepoplašil čarovný přelud.

Dívka náhle se obrátila a zavolala k myslivně:

„Milado, mohu jít do lesa? Nešla bys taky? Doktor Sýkora sotva dnes přijde!“

Horko proběhlo mu hrudí. Dotkl se dlaněmi skrání a očí. Teskný zmatek zaplavoval mu srdce.

„Jenička, sestra Jenička,“ svitlo mu duší, „viděl jsem ji maličkou v Hradci v parku.“

V otevřeném okně myslivny objevila se Milada v růžové halence.

„Počkej, podíváme se k nádraží!“ zavolala. „Hned přijdu!“

Sýkora snažil se rozeznati tvář její, ale marně; byla příliš vzdálena. Zmaten, vzrušen a nesmírně šťasten zatěkal zvlhlýma očima po zahradě, v jejíchž travách a kmenech kmitala se ke vchodu prchající Jenička. Milada v okně zmizela, ale v tu chvíli vyšla před myslivnu. Jenička přiskočila k ní a odhodivši knihu na lavičku vzala sestru za ruku. Vyšly cestou podle zahrady.

Sýkora vykročil jim naproti. Nemohl ani utéci ani se skrýti. Krev proudila mu do hlavy, horko zalévalo mu hruď, srdce zdivočele se rozbušilo. Obě sestry, vedouce se, kráčely bystře proti němu. Za-

hlédnuvše blížícího se pána, ztichly a zaváhaly. Bylo patrno, že je napadlo utéci, nebo vrátiti se, ale že uznaly nemožnost takového pokusu. Obě ztichlé, červené až k temným, zlatě se lesknoucím vlasům, snažily se jíti pevně, ale znápadněly ještě více. Cítily to. Jenička napřímila se jako ve hněvu. Obočí její se stáhlo.

Sýkora, ač na celých sto kroků ještě vzdálený, smekl slaměný klobouk a dvakráte se chvatně poklonil. Zrychlil krok. Rozběhl se. Miladě, jež z přílišného pohnutí stanula, políbil ruku. Přivřela oči, aniž mohla promluviti. Jenička, rozpálená, neklidná a jako vytřeštěná podala mu mrtvě tenké, opálené své prsty a ohlédla se. Teprv teď Milada oba představila. Oči jeho utkvěly na tváři Jeniččině; pak oteplené a okouzlené pozvedly se nesměle k Miladě.

„Milostpaní," zašeptal, „jak dlouho jsme se neviděli! Víte, jak dlouho?" Umlkl náhle a zarděl se.

Milada pocítila zvláštní, až nesnesitelné rozpaky při jeho pátravém pohledu. „Změnila jsem se, stárnu," napadlo ji a neurčitě se zasmála. „Proč se dívá? Proč jen se dívá? Vše pryč, vše je pryč . . . Už nebude okouzlen!" Očima prolétlo jí světlo. „Je mladý! Je neobyčejně mladý!"

„Deset let," odpověděla na jeho poznámku. Zalekla se však svého hlasu. Zdálo se jí, že zní hrubě. „Ach!" zatetelilo se v jejím dechu. Lítost hromadila se jí v hrudi a ztěžovala jí dech.

(Pokračování.)

V. V. Škorpil:

Z KORESPONDENCE PROKOPA CHOCHOLOUŠKA.

(Pokračování.)

Slavná redakce!

Tuto odesílám první povídku „Sulianka" ze spisu „zahynutí Suli". Rozdělil jsem věc na čtyry obrazy, dílem proto, abych část novellistickou oddělil od částě historické, hlavně však, že jsem se držel i period zahynutí Suli, přesvědčen jsa, že čtenář jak celek, tak i každý jednotlivý obraz lépe v mysl pojme. Nadepsány jsou čtyry obrazy ty: 1. Sulianka. 2. Polemarcha Samuel. 3. Ali Tepelen-leň. 4. Zalongos. — Druhý obraz dám opět ve třech dnech na poštu a tak pořád ve krátkých lhůtách, že ve čtrnácti dnech obdržíte dílo celé, které, jak pozorovati budete, již delší čas v rukopise chovám. Ale nonum prematur in annum, a měl jsem dobře! mnohé zbytečné věci vynechávám, mnoho nyní přejinačuju, čehož jsem prve nepozoroval. Kéž by mi bylo možno vždy tak jednati! Proto neobdržíte novellu „Dvě královny" až po čtyrech nedělích, píšu sice již poslední scenu, ale aspoň čtrnáct dní jí u sebe podržím a potom opět přehlednu. Přehled literatury česko-slovanské Vám ještě odeslati nemohu, neobdržel jsem posud Musejník od r. 1849, v němž se tehdáž naše celá literatura koncentrovala. Hanka mi ho prý teprv zýtra vyhledá, a potom, poněvadž jen paměti své ku pomoci přispěti chci, jsem za den hotov. Odešlu jej tedy s druhou zásilkou. Stran silhuett literárních bych Vašnosty žádal, kdyby jste mi dali odporučující list na Vocela a Tomka, kteří, jak jsem doslechl, též více dat mají, avšak ať je tak nebo tak, buďte jist, že neodešlu ničeho, za čež úplně ručit nemohu. Psal bych Vám něco nového z literární činnosti naší, ale bože! kde nic není atd. Tyto dny navštěvovat budu uměleckou výstavu, mám za to, že vám bude vhod referát o ní. Dne 20. května má společnost musejní valné shromáždění, aspoň se takořka oficielně dozvíme něco o činnosti její.

Píšu se Vašnostin

služboyolný

18 23. 4. 51. *Prokop Chocholoušek.*

*

Slavná redakce Vesny!

Tuto odesílám první řadu svých literárních Silhouett. Jsou tak dobře psány? Než odešlu druhou, chci býti se zahynutím Suliotů hotov. Maje na kvap pro jedny zdejší noviny co pracovati, pozdržel jsem se s druhou povídkou truchlohry oné — za to obdržíte druhou a třetí povídku najednou, poněvadž tato poslední již dokonána jest, jako dílo celé. Právě v druhé povídce té mám velmi mnoho co měnit a rozvláčné sceny zkracovat. Pište mi, prosím, zdali jsou Vám přiložené zde silhuetty tak dobře; podotýkám, že skizzy z literárního života, jež Vám taktéž zašlu, jinak vyhlížeti budou, avšak netřeba mi dále podotýkati, takové práce že se nedají in continuo pracovat, jen chvílemi. Na přehled literatury české minulých třech let nečekejte, leda byste vyslovně o to žádal. Sám jsem si to lépe představoval, a budete-li o to žádat, nezaujme celý přehled ten ani místa tohoto listu, ano dal by se jediným slovem podat: „Nic." Abychom se vyhnuli ousměšku, raději mlčme, to je mínění moje, a Vaše? Literárními skizzami před- a pobřeznovými se dají

příčiny takovéhoto truchlého stavu lépe vysvětlit, nežli tou největší lamentací. Já ty příčiny znám, zkusil jsem je sám, a věřte mi, nedivím se, že je to tak. —

Já čekal Vás do Prahy, zatím jsem náhodou se sešel s Votkou, v prvním okamžení jsem ho ani nepoznal. Konečně vznáším na Vás následující žádost, činím to lékařům naopak, trpké pilulky podávám naposled.

Beze všech rebusů tedy! Možno li Vám, neb o vůli a laskavé ochotnosti Vaší nepochybuju, aby jste mně zaslanou Vám povídku a Silhouetty tyto honoroval hned, možno-li Vám dále — ve 30 zl. Než budou peníze od Vás zde, bude již druhá a třetí povídka k Vám na cestě, ne-li u Vás. Já se stěhuju, činže dvojí zde minulá a tam napřed, žena se čeká každým dnem do kouta, a teprva jsem měsíc na svobodě po dvouměsíčním vězení. Příčiny tyto omluví, doufám, smělou žádost mou. Smím a mohu počítat na pomoc Vaší tento týden ještě? Račte mi dát vědět a vytrhněte mě z traplivé nejistoty. — Budoucím měsícem budu, naději mám, v pořádku, potom Vás podobnými žádostmi obtěžovat nebudu, nyní ale? A vždyť to sám pochopujete. Od prvního května počne literární korrespondence moje, nebojte se, že přijde každý den list, není o čem psát. Máme však uměleckou výstavu, společnost učených a museum. Letošní výstava je obstojná, ještě několikrát si ji dobře prohlédnu. Vždy mě to zlobilo, když referent, sály sotva proběhnuv, úsudky do světa žvanil.

Co nejdříve list od Vašnosti očekávaje, jsem

s úctou

18 27. 4. 51. Vašnostin

Prokop Chocholoušek.

*

P. T. Pánu, panu Jirečkovi!

Blahorodý pane!

Druhá novela z tragedii světa „Zahynutí Suli“ je již na poštu dána, jde zítra s vlakem personálním. Tak mi praveno bylo při odevzdání její na poštu v $2^1/_2$ hodiny odpolední. Proto píšu ještě jednou, poněvadž takto list obdržíte o několik hodin dříve. Žádám, prosím Vás co nejsnažněji, vyplňte žádost mou v předešlém listě na Vás vznešenou. Žena má již slehla, máme princezku Alcestku. Zítra mám křtiny, a v domě hnedle ani groše ne. Prosím Vás, pošlete mi pomoc svou hned po obdržení listu tohoto, každá hodina mi vzrůstá v den traplivý. Picek přijal ode mne několik článků feuilletonových, ještě však netiskl, a před tím se u Hazovců nevyplácí. Pomůžete mi?

S úctou Váš službovolný

Prokop Chocholoušek.

P. T. Pánu, panu Hermenegildu Jirečkovi

ve Vídni!

Vaše Blahorodí!

Přede vším Vám musím vzdáti svoje díky za Vašnostinu laskavost, jakou jste z nejkrutší nesnáze mi vypomohl. Věztež, velice jste sobě zavázali Prokopa Chocholouška. Se stejnou vděčností přijímám laskavé podání Vaše, že mi honorárem za Suliotku vypomůžete. Víte, že mojí vinou se nestalo, když jsem do takovéto nesnáze upadl. Ještě jen měsíc, a snad ani ten ne úplně, a jsem opět na nohách. Druhou část ze „Zahynutí Suli“ pod názvem „Ali-Zade-Tepelen“ jste již obdrželi. Třetí odešlu ještě tento týden, zdali nebude se mi za vhodno vidět, ji zároveň se čtvrtou a poslední částí odeslati. Zalongos (4. část) bude velmi málo přeměněna, již tehdaž jsem se držel stručnosti. Za to je ale 3. část (polemarcha Samuel) úplně přepracována. Druhá řada „Silhouette“ následovati bude hnedle. Času budu míti pro Vás vždy dosti, poněvadž jsem sobě umínil, jen tehdaž pro zdejší listy pracovat, když mi zbyde pokdy ve práci pro list Váš.

Ode čtvrtka t. j. od 8. t. m. bydlím na Malé straně v Mostecké ulici číslo 48 v druhém poschodí. Račte tedy listy, jimiž mě poctíti hodláte, tamo adresovati. Stran novin zařídím si to již na zdejší poště, že mi domů dodávány budou, aby jste nemuseli v expedici snad již tištěnou adresu přetiskovat. Vím z vlastní zkušenosti, jak nemilé to jest.

Stran dotazu Vašnostiného, zdali verš Zieglerův tištěn atd. byl, činím Vám vědomost, že nikoli, nýbrž že to byla kantata od tamního regenschori v hudbu uvedena. Čtverák ten dal opakovat obce — obce — Skopce, Skopce! — V druhé řadě Silhouette se nacházejí: Šebestyan Hněvkovský, Vojtěch Nejedlý, Macháček, Rautenkranz, Václav Pohan, Sláma, Štěpánek, Chmelenský.

Ale skizzy, skizzy z literárního života předbřeznového, budou mnohého píchat, který považoval vlastenectví za grošovou housku, která aby se za 5 krejcarů prodala — nemohu si pomoci; co je pravda, to je pravda — s pravdou ven.

Přijměte ještě jednou díky moje,

s nimiž trvám

18 5. 5. 51. Váš

službovolný

Prokop Chocholoušek.

(Dokončení.)

*

LITERATURA.

J a n z W o j k o w i c z, *Sny a touhy.* Z cyklu „Elegie a nostalgie". Kniha I. Nákl. „Přehledu" v Praze.

Předešle-li autor své knize předmluvu, v níž praví, že básně ty dohromady jako ve flakonu mají uzavírati básnicky ono dětsky a jinošsky mladé, citové, elegicko-nostalgicky naladěné já, které v něm žilo v době puberty, ale ani dnes není zahrabáno zmnoženými vrstvami jeho individuality, že tento „ryze dětsky-jinošsky sensitivní charakter básní jeví se: 1. jako větší menší bezdůvodnost co do zdroje, vagnost co do cíle té touhy a toho stesku, jež tyto básně inspirovaly, 2. jako měkká trpnost a ženská něha cítění, projevivší se: A) obsahově: láskou a obdivem a) vůči všem bytostem a bytostem-věcem útlým a křehkým — od dětí a dívek po jemné květiny, od fikcí princezen a víl po zlaté sluneční a stříbrné nebo rtuťové měsíční paprsky, b) vůči dobám nevyvinutým, pubertním . . . B) Formálně: ve volbě a vzájemné vazbě a) obrazů, b) barev: bělostné, růžové, modré, zelené, třpytivě stříbrné a svítivě zlaté . . . c) rytmů, rýmů, assonancí, alliterací" atd.: co má dělati kritik, než A) ponořiti se do četby a B) změřiti, zdali s tímto theoretickým brimboriem srovnává se její obsah, a) formálně, b) věcně. A tu jest mu viděti, že autor píše kvartánské říkačky o bílých královnách, o mladičkých signorách, jimž gázovou sukničkou vánek povívá a „děcky" jim sahá do vlasů (jaká to děcka má vánek?), že jim do oušek špitá, že je krásnou touhou zceluje (byly tedy rozdrobené a rozkouskované), o rusalkách, podzimu, královnách, fantomech, bílých srdcích a j. v., v nichž není nejmenšího vztahu ke skutečnému životu, a že patřily dávno dětsky-jinošsky jako větší menší bezdůvodnost do peci, poněvadž mohou neinformovanému čtenáři, toužícímu pokochati se a povznésti poesií, vzíti nadobro chuť, aby po druhé touhu svou opakoval. Zde vizme ukázku autorovy formy, v době, kdy k nám zvoní na př. bronzové rýmy Sovovy poesie: (Rusalka) „v můj tolik svůdně hroužila /svůj velký z r a k —/, až v hrudi, jež se oužila, /mi bilo srdce t a k —/ oh, byla zvláštní t a k!/ A p a k:/ Skasanou (?) sukní sedla si /lichotně ke mně do trávy . . ./ a blízko t a k!" Je tohle takání a pakání ona filigránská stavba, ono mollové houslové solo, či jak ještě si autor svoje rýmování pochvaluje! A naleznu-li dále sametové dýchání, sametový pláč, sametové ručky, cosi nekonečně sametného, stesky sametové, satiny našich duší, atlasové princezny, gázové sukničky, sametový šum, sametové mazlení vzlyků, hedvábí srdce, mám dojem spíš ceníku střižného zboží než básnického výrobku a jsem rád, že knihu mohu s díky odložit, neboť nic z toho tkalcovství nekoupím. *—pa—*

A r n e N o v á k: „*Mužové a osudy.*" Kniha studií a podobizen. Nákladem Jos. R. Vilímka v Praze, stran 320 za 4 *K* 50 *h.*

U Arne Nováka, který poměrně velmi mlád zaujal jedno z předních míst v naší kritické generaci, dlužno si vážiti především sčetlosti a rozhledu, jisté kritické pronikavosti a potom daru každý ze čtenářských pocitů i dojmů reprodukovati způsobem přiléhavým a výmluvným. Jsou to tedy všecky tři přední požadavky, jimiž nám může imponovati kritikovo péro a které mohou a mají být ovšem zvýšeny i naprostou objektivností k tvůrčím osobám i k jejich uměleckým projevům. Toť požadavek ovšem, jemuž se v cestu velmi často stavívá překážka čistě lidská: subjektivní záliba a čistě osobní interes anebo antipatie. Je známo, že ani kritická činnost Novákova jich není ušetřena.

Pod tímto zorným úhlem obdivu i úcty na jedné straně a jistých (rovněž subjektivních) korrektur na straně druhé dlužno pohlížeti na třicet literárních podobizen a studií, z největší části uveřejňovaných své doby v „Přehledu", v „Národních Listech" i jinde a seskupených pod společný titul „Mužové a osudy". Obsahová nebo typová příbuznost jednotlivých látek podmínila jisté skupiny, v něž autor své zjevy srovnal. A tak se tu dočteme hutných essayí o spisovatelích našich i cizích, o význačných literárních obdobích a památkách, o stavitelských fenomenech, o výtvarnících, o typech politických. Básníci, novellisté, kritikové i umělci všeho druhu defilují tu, zachyceni obyčejně v e s v é m p o v š e c h n é m a n e j m a r k a n t n ě j š í m z j e v u, v té podobě, která se kritikovi n a p r v n í p o h l e d z j e v i l a n e j u c e l e n ě j i. O složkách a podrobnostech nemluví tyto podobizny, analysa není jejich pozadím. Neruda, Šolc, Machar, Šalda, Theer . . . anebo Štítný v rámci středočeské literatury s jejím vykladačem a vydavatelem Antonínem Truhlářem . . . anebo Gautier, Renard, Dostojevskij, Ibsen a Zola . . . či dokonce Vereščagin, esthetika měst, Bismark —: toť pouze zlomek celé té značně různorodé skupiny zjevů a jmen, která tu defilují, aby se nám presentovala ve svých nejmarkantnějších obrysech. Není ovšem každý z těchto portretů stejně výrazný a stejně přesvědčivý — zdá se mi, že největším suggestivním ohněm působí právě portréty kritiků, takového Leandra Čecha anebo Lessinga (v příslušném zlomku jeho celkového poslání), takového Antonína Truhláře anebo Helceleta, kde jejich oživovací činnost nejtěsněji splývala s darem pronikavého kriticismu. Není možno ani snad nutno souhlasiti se všemi soudy a se všemi dedukcemi Novákovy knihy —: nikdo jí však neupře zajímavosti a ceny po stránce sneseného a výrazně zpracovaného materiálu.

Fr. Sekanina.

J. R. Hradecký: *Děti touhy*. Povídky. Nakladatel Fr. Borový v Praze. — Karel Piskoř: *Sonata májového večera a jiné povídky.* Nové kabinetní knihovny spisů veršem i prosou svazek VIII. Nakladatel Vilém Doubrava v Praze.

Osmnáct povídek Hradeckého, zřejmě bez uměleckého výběru snesených do této knihy, osmnáct povídek nestejné hodnoty literární, prozrazuje zejména jednu povážlivou ambici: za cenu problematické popularity obětovati ušlechtilý nimbus skutečného umělce, jenž tvoří proto, že sám pro sebe chce chutnati nejčistší rozkoš svého díla zcela nesobeckými doušky. Hradeckému, zdá se, jde nejdříve o to, jak vyplniti stránky knihy — za druhé: býti znám. Produkuje přespříliš a vůči sobě: nesvědomitě. Literát tak pronikavých schopností, jenž dovedl vytvořiti krásnou povídku „Živote, bratře . . .“ nemá potřebí znehodnocovati své jméno některými kalendářovými a pravšedními příběhy. Tučnými a bezohlednými škrty seschla by se nová kniha J. R. Hradeckého na vskutku slibnou a hodnotnou brožuru. Ale obraťte poslední stránku publikace, kde se dočtete, že autor vydá k podzimu — nové dvě knihy. Povodeň písmen, ve které neopatrný mohl by lehkomyslně utonout, nebo — ještě hůře — sevšednět! — Karel Piskoř je klidnější výrazem, méně smělý a útočný, svá themata vybírá a formu ciseluje mnohem zručněji: postrádá sice onoho dravého spádného trysku obratů a barev, který je přítěží a zbrklostí mládí u Hradeckého, ale v každém případě kreslí věrohodně a spolehlivě svým poněkud těžkomyslným štětcem, dobývaje se ke svým zamýšleným účinům a náladám prostředky sice jednoduššími, ale sugestivnějšími. Obě knihy však nenesou nic nového, nic neobvyklého nad průměr, nic tak osobitého a svérázného, aby bylo lze mluviti a uvažovati o nich jinak, než o slibech. Budoucnost ukáže — zatím trpělivě vyčkejme.

—fer.

TÝDEN.

* Dne 6. srpna 1914 roznesl francouzský telegraf zároveň se vzrušujícími zprávami válečnými stručnou zvěst o úmrtí vynikajícího spisovatele a dramatika francouzského, Julesa Lemaîtra, jenž zemřel v Paříži 61letý. Prostý, bezprostřední synek selského venkova, jenž měl být původně knězem, ale jenž si vyvolil raději na čas povolání učitelské, zůstal i v literatuře tím prostým a bezprostředně se podávajícím tlumočníkem svých citů, ať již se s nimi sdílel jako divadelní kritik ve svých slavných pondělcích v „Journal des Débats‘ anebo jako novellista, romancier, dramatik. Lemaîtra milovali čtenáři právě pro jeho lidskou srdečnost: neznal formulek ani vědeckých kadlubů, přes které by byl přeléval svoje názory. Jeho kritika, která své doby ovládala francouzské mínění, tryskala přímo z nitra přesyceného city, míněními, náladami a dojmy — byly to „hovory u stolu v důvěrném kroužku“, jež milá tvář sdílela milým tvářím. Vzácně vybroušený vkus a citlivost dobrého člověka, jenž nerad ublížil, ale rád všecko řekl, co měl na srdci, udávala tón jeho pondělkům. Mimo to byl Lemaître „prvním pařížským stylistou“, jak mu říkali, a tato okolnost, ve Francii zvláště tak důležitá, nemálo přispěla k popularisaci jeho jména. I jako belletrista byl životu co možná nejbezprostřednější. Výborný malíř postav i karakterů, jemný, citově odstiňující analytik niter. Byl trochu Voltairovec se svým lehounkým sarkasmem a skeptickým sklonem života, přísná moderní kritika objevovala v něm i rysy uměleckého diletantismu. Všichni milovali však jeho prostičkou dobromyslnost líčených povah, jeho tichý, usměvavý humor a mírný duševní poklid. Z románů jmenujeme zejména jeho *Rois* (Králové), z novel jeho *Žvon* (v 1000 nejkrásnějších novelách), jeho mučednickou historii *Serénus*, *Myrrhu*, *Bílé povídky* atd.; z dramat *Flipote*, *Le Pardon* (Odpuštění), *L'Aînée* (Prvorozená) atd. V poslední době vydal roztomilou sbírku starodávných novellek *En marge des vieux livres* (na okraj listů starých knih). Své kritické stati vydal v 7 svazcích *Les Contemporains et Impressions de Théâtre* (Současníci a dojmy divadelní).

-n-

* V Belgii vláda rozmnožila literární ceny o čtyři po 3000 fr. pro francouzské a vlámské literáty. Až posud byly pouze dvě vypisovány po 3000 fr. a dvě po 5000 fr. tak, aby literáti té ani oné národnosti nebyli zkracováni. U nás?

O

* Ve Francii vyplácí vláda spisovatelům zasloužilým zvláštní pensi. Proti tomu, že pense ty jsou nepatrné, podal spolek spisovatelů protest a pracuje se tiskem ke zlepšení. Pense, podle výkazu, dostává se i spisovatelům méně známým, tak dostává ročně: Antony Blondel, Auguste Dorchain po 1200 fr., Ducos de Hauron 600 fr., Louis Farabeuf 2000 fr., Joseph Halevy 1200 fr., Paul Lacombe 3000 fr. atd. Také čtyři pensistky jsou uvedeny. Spolky literární protestují proti nerovnosti při výměře tohoto důchodu.

O

* Allgem. Buchhändler Ztg. XXI. 3. přinesla dopis, o němž tisk napsal, že nemusil býti uveřejněn. Je to dopis Paula Friedricha z Altony, dat. 1./6. r. 1892, svědčící Detlewu Liliencronovi, jehož jméno německý tisk vynášel, zatím jak dopisem se odhaluje, vynikající básník ten trpěl bídu. Odpovídá mu nakladatel tónem, který illustruje podivně úroveň německých kul-

turních kruhů. Nakladatel píše „svému básníku“: „Protože nemohu s Vámi mezi čtyřma očima promluviti, píši. Po desítku let jsem Vám prospíval, jak jsem mohl, z osobní sympatie k Vám, přes to, že mi třetí lidé donášeli, jak se o mně vyjadřujete. Nehněvám se, že mne, obchodníka, nazýváte brutálním, protože pokud obchodu se týče, pokládal jsem Vás za nejnaivnějšího člověka. Vaše dětinské názory o obchodě připsal jsem Vám ještě ve prospěch. Kde jste mohl nahlédnouti do obchodu? Pojmem „obchod“ rozumíte něco zvláštního. Rozumíte tím každého člověka, o němž myslíte, že oplývá bohatstvím, abyste ho mohl, kdy se Vám zlíbí, „pumpnouti“. Zdaří-li se to, je to „obchod“. Tento Váš názor pokládal jsem za nedůstojný „nejušlechtilejšího z národa“, šlechtice a důstojníka. I když nemáme peněz, můžeme zůstati slušnými lidmi. Máte státní pensi, vím, velmi skrovnou, protože jste mi ji dával do zástavy, ale vrátil jsem Vám kvitance a pomohl bez zástavy.“ Nakladatel uvádí, co a kdy básníku vyplatil, a praví: „Kdo zde byl obchodníkem, já nebo Vy. Freiherr von Liliencron chce své básnické produkty zhodnotit, míti z nich užitek — obchodem, t. j. chce je zpeněžiti, ne snad dáti je za dobré slovo, ale za dobré peníze. Stanovisko správné. Nemůže vyjíti s pensí, kterou dostává za své zásluhy u vojska atd. Je-li kupní cena nízká — nezáleží na tom. Faktum je, že brutální, úzkoprsý nakladatel platí za vynikající práce svobod. pána Liliencrona tak špinavý pakatel, že básník musí utéci k jiným autoritám a tam vypravuje, jak nakladatel Friedrich svého nejlepšího autora, totiž svobodného pána Liliencrona, dřel, dře a neustává dříti „bez milosti“. Potom dotyčné autority „bez milosti“ šmahem všecky „pumpne“ s poukazem na brutalitu svého nakladatele, jenž z jeho spisů hromadí si bohatství. Pane barone, obraz vzat je ze skutečnosti.“ Po té vypočítává mu, co kdy „pumpl“, a že zbylo na jeho účtu ještě 800 M. dluhu s poznámkou: „dostanu-li první náklad Paggfreda, dluh bude vyrovnán“. To se psalo velikému básníku. Ale veliký autor byl osvícenější než nakladatel. Požadoval ještě do 48 hodin 1000 M., protože — tu je revolver, nezbytnost, nutnost a potom: „Fluch des grossen deutschen Dichters“. „Tak, velectěný pane barone,“ praví se v závěru, „promluvili jsme si spolu mezi čtyřma očima.“

Dopisy „z čerstvé paměti“ nebývá radno tisknouti, dokumentuje se jimi mnoho, co bouří krev. A kdyby se byla básníku poskytla jen polovina z toho, co stály oslavy, vzletné články atd., lépe by se mu byl posloužilo a k uveřejnění listu nebylo by došlo, protože stačilo 1000 M. a 800 M. k zaplacení dluhu, — podotkly „Hamb. Nachr.“ Poučné.

K. V. H.

* Po 23tiletém zákaze v Londýně bylo v červenci t. r. konečně dovoleno censurou hráti Ibsenovo drama „Příšery“. o

*

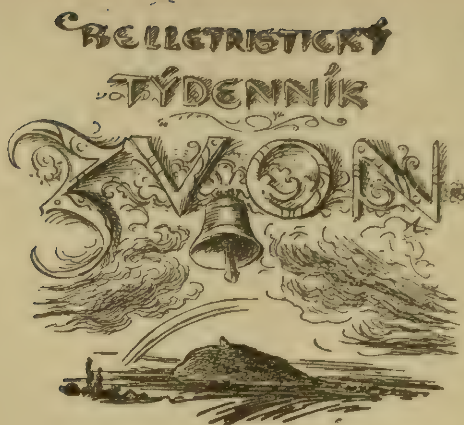
* Petrohradské naklad. „Zemlja“ vydalo několik nových knih autorů: Arcybaševa, Čirikova, Fedorova a Viničenka. Liter. kritik a historik A. Gorčakov napsal o těchto publikacích autorů, jichž jména jsou i za hranicemi Ruska známa, článek pod názvem: „Po starym dorogam,“ uváděje, že vyvolaly podivný dojem. Stěžuje si, kdy v ruské literatuře hlasněji a co nejdůtklivěji ozývá se volání po návratu k prostotě a jasnosti zobrazování, vydává „Zemlja“ publikace, jichž řeč dávno byla slyšena, autoři opakují sami sebe. Ani nejlepší z prací těch, Viničenkova, nezamlouvá se mu, vidí, že nadšení zaměňuje poznávání a umělecký obraz stává se novinářským protokolem. „Všecky tyto práce,“ podotýká zajímavě A. Gorčakov, „jsou si vzájemně podobny tak, že téměř nemožno hádati, kterému z autorů náleží na př. tato fráze: „Ženštiny nelhaly toliko slovy, ale i hlasem, pohybem, smíchem, každým rysem svého těla... A jak lhaly? S rozkoší...“ Všecko je opakováním starých, odžitých knih autorů těch.“ Článek ten je zajímavý i proto, že také z polské literatury ozval se podobný stesk, kdy Z. D. článkem „Literatura przecielna“ hořce píše o tom, že dnes knihy polské přestávají se tvořit, že píší se po ustáleném receptu a autoři počínají si tak jako pekař, když sází housky do pece. Pisateli článku hlavně tane na mysli ustavičné zabývání se problemem sexuálním, jako by ten byl pro národ nejdůležitějším. Objeví se knížka bez nejmenšího talentu, špetky umění v ní není, ale obsahuje několik not nápadných, sensačních, někdy i jiskřivých a vše prosyceno smyslností. Začne se o ní mluvit, psát a kupuje se. Obchodník, vydavatel postará se o lákavý zevnějšek zbytečné knihy, inseruje a novinářská reklama zaplacená vykoná povinnost... A rostou třeba polští Andrejevové, Gorcí, ba i Dostojevští a Tolstí, ale zapomíná se, že tito velicí mužové byli skutečně ve shodě s duší svého národa a proto že to pravdivé bylo u nich veliké i pro celý svět, ale bylo-li položeno nebo převedeno do literárního jazyka polského, neznamená ještě, že vše to odpovídá duši polské. Ba naopak. Duše polská stojí proti ruskému nihilismu jako proti německému sentimentalismu, stojí v odporu proti bosáctví jako proti rozmařilosti pařížské. A jsme svědky, žel, takových pokusů. Chceme však knihu především polskou, jasnou, zdravou, silnou. Pro národ. Dosti té neurasthenie! Spisovatel se musí vrátit tam, kde přestali naši staří... Oba články pro naše poměry jsou poučny.

K. V. H.

V Praze, dne 4. září 1914.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Zodpov. redaktor a vydavatel: Fr. S. Procházka. — Nakladatel: Česká grafická akc. společnost »Unie« v Praze.

Tiskem »Unie« v Praze

F. X. Svoboda:

Z LESŮ ZAZNÍVÁ ZPĚV.

(Pokračování.)

Sýkora se rozhovořil, tíseň pominula. Slova jeho, teplá radostí, povzbudila po chvíli i Miladu i Jeničku. Vedly ho do myslivny; Milada prohodila, že muž její je upřímný a bodrý, a že se na Sýkoru těší. Jenička rozběhla se napřed, aby během a házením rukama ulehčila svému vzrušení. „Pan doktor Sýkora je tu!" vyprávěl hlásek její na chodbě. Maloch oblékl se rychle do svátečního kabátu a vzav nový klobouk vyšel hostovi naproti. Spatřiv ho zasmál se a zažertoval, že by mohl býti jejich synem. Sýkora si poznámky jeho nepovšiml, ale Milada se zarděla. Vstoupili na chodbu. Jenička otevřela dveře do salonu. Vešli a usedli. Maloch stále žertoval. Neurčitý, rozházený hovor a odlehlé poznámky konečně mizely. Vyprávěli si, vzpomínali. Jenička měnila stále místo. Zdálo se, že lačně poslouchá, ale nevěděla, o čem se mluví. Maloch hleděl na vše jako na bláhovou minulost, ale srdce Miladino se zachvívalo a Sýkorovo nitro zaplaveno bylo blažeností, steskem a temným nepokojem. Oběma tajil se dech a oba se zakoktávali. Maloch se smál: „Blázni, teď už je to jedno!" Pohladil Miladu po tvářích a políbil ji. Zamrzelo ji to. Sýkora vyprávěl o své soudní službě obraceje se k Miladě, ale při tom stále se mu zdálo, že mluví k někomu jinému a že ho cosi vábí, aby se ohledl v pravo, kde přechází ta, již dávno miloval a dosud miluje. Milada naň mluvila a Jenička se v pravo čemusi zasmála. Ohledl se. Slyšel smích Miladin, ano, tam byla Milada, zde mluvil naň někdo divně cizí a smutný. V těkavých očích jeho tento zmatek zřetelně se ukazoval.

Jenička mezitím, zachytávaná krátkými pohledy jeho, neobyčejně oživla. Zdálo se jí, že je šťastna, jako byla Milada, když se procházela před osmnácti lety v nových šatech v aleji při vojenském koncertu. Nemluvila téměř, přecházela jen, přisedávala, aby opět vyskočila, a prohnuvši se do zrcadla nebo oknem pohlédla. Oči se jí červánkově leskly, tváře žhnuly, mladinká ňadra v teninké halence se pozvedala.

Milada i Maloch pozvali Sýkoru na oběd. Odpoledne provedou prý jej lesem. Domů může jeti až večerním vlakem. Neodporoval. Jenička provedla jej zahradou. Milada odešla do kuchyně. Maloch zůstal v saloně a oknem pozoroval, jak Jenička živě se obrací, jak poskakuje a čemusi se směje. Sýkora zdál se mladý jako student, ruce i rty jeho oživly a oči mocněji planuly. Chvílemi se zamýšlel, jako by ho něco mrzelo nebo jako by byl na něco zapomněl.

Při obědě Jenička upustila vidličku. Milada na ni podrážděně vykřikla, ale okamžitě se usmála. Vypravovala pak Sýkorovi, jak zoufale ji Šalvěj přemlouval, aby jeho listů neotvírala. Jenička v tu chvíli napiatě poslouchala a tvář její naplnila se zvláštní ostražitostí, bděním a snad i udivením.

„Ten člověk dodnes žárlí?" zvolal Sýkora obraceje pohled k Jeničce, jako by se jí ptal a ne Milady.

„Dodnes! Hrozně!" prohodila Milada. „Ďábla ve vás viděl!"

V tu chvíli koutky Jeniččiných rtů nepatrně se stáhly. Poznavši, že na ni Sýkora hledí, zavrtěla hlavou a sklopila oči.

Po kávě o čtvrté hodině vyšli všichni do lesa. Oba psy vzali s sebou. Jenička pobíhala chvíli daleko před ostatními, jako by potřebovala takového vlaštov-

čího pohybu. Maloch vedl doktora Sýkoru nejpěknějšími lesy ke školce a neustále něco vysvětloval. Sýkora, ač se zdálo, že bedlivě naslouchá, nejen nevěděl, o čem mluví, ale ani se nedíval, na co se měl dívati. Oslovoval Miladu a očima hledal v zeleních kmitající se Jeničku.

Okouzlen vším odejel večer do Prahy. Schoulen ve vlaku v rohu u otevřeného okna, ovíván svěžím vzduchem a porosen svitem prvních hvězd vzpomínal na mocné dojmy dnešní návštěvy. Představy i myšlenky nějak byly překotné, rozpoutané, nepostižitelné, ale mámivé a opojné. „Milado, Milado!“ šeptal chvílemi něžně, „vzpomínáš i ty? Vyběhla jsi si nyní na zahradu a stojíš sama u černých bezů? Je ti sladko a teskno jako je mně?“ Ale neviděl Miladu, nýbrž Jeničku. „Milado, Milado!“ oslovoval ji rozechvěnými rty. Jen chvílemi a to ještě velice neurčitě uvědomoval si tuto záměnu a tu vždy zavanul mu nitrem zvláštní, nepříjemný, rušivý smutek.

O těchto prázdninách navštívil novovesskou myslivnu ještě dvakráte. Při poslední ocitl se s Miladou v besídce zahradní sám. V tom okamžení, aniž se nadál nebo aniž chtěli, rozbujel se mezi nimi strhující citový záchvat. Kouzla minulosti zadýchala jejich několik rozpačitých slov a oběma zalahodilo toto prudké opojení. Kdyby byla Milada náhle nepovstala a z besídky nevyšla, byl by ji Sýkora strhl v náručí a zlíbal. Všecka vzrušena, ale i uspokojena vyzvala jej, aby vyšel za ní a podíval se odtud na vrcholky blízkého borového lesa, jež prý se podobají jezdcům na koních. Překvapilo jej, co řekla, zdálo se mu, že se naň hněvá, ale když se jí přiblížil, poznal veliké její rozechvění, a něžně se usmál.

Přivřela nazlátlé oči. Víčka nebyla růžová jako kdysi, nýbrž zamodralá. Řasy zalily se slzami. Tvář její, neozářená očima, zdála se širší a uvadlejší.

Na plotě zakokrhal kohout. Hlas jeho pohltil všecky zvuky zahradní. Peří jeho, zlatě červené, neobyčejně se lesklo.

XXIX.

Milada se nemýlila, očekávala-li pozváním doktora Sýkory závažné změny v milém, třeba teskném poměru, a obávala-li se toho. Nebýti rozhodné vůle mužovy a stálého žadonění sestřina, byla by tak nikdy neučinila. Ukázalo se brzy, že vše co bylo, nemůže dále zůstati. Již to, když vyběhla z besídky v oné vroucí, strhující chvíli, bylo následkem těchto změn. Důvěra Malochova, zvláštní jeho přesvědčení o poctivosti ženině nutily ji k ostražitosti a k ovládání se. Bylo jí samozřejmým, že se neprohřeší, a věděla proto i to, že vše se změní. „Nebude již psáti jako psal,“ cítila určitě, „nebude teskniti, toužiti, něžně uctívati, nebudu mu nedostižnou milenkou, vystrčila-li tuto přítelkyně.“

On skutečně psal zcela jinak: přátelsky. O lásce nikde ani zmínky. Nebylo možná. Věděl, že bude Maloch list jeho čísti a že teď, přijíždí-li k nim, nemůže zamilovaně teskniti. Snad ukryl do některé věty trochu touhy, ale to vše nebylo již tak lahodné, jako dříve. Milada ovšem, přes to, že očekávala tuto změnu, byla všecka překvapena a zaražena. List tento Jeničce ani neukázala, ani ho nepřiložila k ostatním jeho dopisům. Ty převázala stužkou a uzamkla. Jenička, což ji překvapilo, neptala se ani po Sýkorově dopisu. Obdržela sama od něho již tři pohlednice s kratičkými poznámkami, jež plny byly neurčitosti. Na první bylo napsáno: „Slyším šumění lesů a vidím pěšinu na pasece. Jahody se červenají, bílá halenka se kmitá.‘ Na druhé pečlivě bylo vykresleno: „Modré lesy, toužím k vám, na krásné dni vzpomínám.“ A na třetí: „Nežli opustíte krásné ty lesy, rozleťte se jimi se zpěvem na rtech.“ Maloch navedl ji, aby mu poslala též pohledničku, a aby na ni napsala, že nějak málo na myslivnu jejich vzpomíná. Učinila tak a od té doby dostávala Jenička Sýkorovy lístky denně. Čekala je neklidně, lítala točíc jimi nad hlavou po zahradě a stále je sestře i švagrovi přečítala.

To vše Miladu překvapovalo. Pozorovala ji.

„Jenička se do doktora Sýkory zamilovala,“ řekla jednou muži zvláštním, skoro ostrým hlasem. „Nevšiml jsi si?“

„Zdá se,“ odpověděl. „Oči jí září jako měsíčky.“

„Co tomu říkáš?“ s výrazem nejistým a nelaskavým ptala se dále. „Líbí se ti to?“

„Ano. Taková zamilovaná žabka je vždycky krásná. A ten člověk se zdá dobrý.“

„Opravdu? Mne to překvapuje. Nemohu si to vysvětlit.“

„Proč? Já se nedivím. On je mladý člověk a milý.“

Od této kratičké rozmluvy častokráte se touto otázkou zabývala. Zdálo se jí, že je složitá a nesnesitelně těžká. Nijak nemohla se s ní smířiti ani ji rozřešiti. Ať si na ni odpověděla jakkoli, shledala po krátké době, že odpověděla špatně. Napsala i Sýkorovi jednou: „Sdělte mi

upřímně, mohl-li byste se zamilovati do mé sestry?“ Neodpověděl ihned. Teprv za týden napsal ke konci popisu jakési zábavy v Národním domě vinohradském: „Ptala jste se mne, mohl-li bych se zamilovati do Jeničky? Ne, nikdy ne!“ Po přečtení rozbušilo se jí srdce. Zmatena tiskla si hlavu, a vzpamatovavši se spálila v kuchyni podivný tento dopis. Nahlédla pak do pokoje na sestru, jež si skládala do koše prádlo a šaty na cestu do Hradce. Vstoupila pak k ní, uchopila její hlavičku a prudce ji políbila na horké tvářičky.

„Cos tak veselá a živá?“ otázala se Jenička.

„Veselá? Ach, ne, ale ráda bych tebe nějak rozveselila!“

„Vždyť jsem veselá, podívej se!“ zvolala Jenička pohleděvši jí zblízka do očí.

„Ano, ale já bych se trápila, kdybys nebyla stále šťastna. Už tisíckráte jsem se proti tobě prohřešila!“

„Ty?“ zasmála se Jenička přívětivě. „Ty? A jak? Vždyť o ničem nevím.“

„Dobře, že nevíš! Ale počkej, něco se tě zeptám!“ Vzala ji za ruce a usmívala se na ni. „Musíš mi však upřímně odpovědět, a pravdu! Nic zalhávat nebo zamlčovat.“

„Ano, řeknu pravdu!“ zvolala Jenička usmívajíc se u samé tváře sestřiny.

„Uvidím! Nuže . . . Líbí se ti pan doktor Sýkora?“

Po veselé tváři Jeniččině mihlo se prchavé zmatení. Otázka ji překvapila. Náhle však se hlasitě zasmála a řekla:

„Líbí, strašně se mi líbí! — Či nemá se mi líbit? Nechceš?“

„Bláhová! Ptám se jen. Proč by se ti nelíbil? Je milý a dobrý!“

„A hezký! Krásný! Oči má jako by prosil a hlas příjemný. Promluví tak přívětivě, že bych mu hned pohladila ruku, a podívá se tak teple, že se celá zachvěju!“

„Díval se tak na tebe?“ otázala se Milada nenápadně.

„Stále. Ano, díval se. Utíkala jsem, ale on mne všude očima stíhal. A tak — tak — že mi bylo až horko.“

„A mluvil na tebe přívětivě? Co ti vlastně povídal?“

Jenička se všecka zarděla a poskočivši rozpačitě se zasmála.

„Říkal, jak se mu bude stýskat,“ sdělovala váhavě i zálibně, „jak je tu šťasten, jak mi pošle pohlednice, jak jsem veselá — a — milá, — to častokráte opakoval, a — vůbec takové . . . a všelicos ještě . . . Ale to už nebudu povídat!“

Milada, podivně zmatena a zaražena pohlížela jí do mladistvé, zasnědlé tvářičky a hladila ji po temných vláscích. Chtěla se na něco ještě zeptati, ale váhala. Přivřela pak oči a chvíli na cosi myslila.

„A — co,“ odhodlala se, „kdyby se pan doktor do tebe zamiloval, vzala bys si ho?“

Jenička v tu chvíli prudce ji objala, přitiskla k ní hlavu a vzrušeně volala:

„Ale — Milado, ne, na takové věci se neptej, to ti neřeknu! Prosím tě!“

„Dobře . . . tedy ne . . . Ale to mi řekni: Co si myslíš? Zamiloval se pan doktor do tebe nebo ne?“

Jenička se zarděla a svěsivši hlavu zašeptala:

„Ne, to ti taky neřeknu!“ A uchopivši sestru opět kolem krku zaprosila prudce: „Prosím tě, neptej se na takové věci!“

Milada ucítila na svém krku její horké tváře a slze. Pohladila ji, zasmála se konejšivě a žertováním snažila se zastříti a zamluviti všetečné své otázky. Odešla pak do kuchyně všecka zmatena.

Téhož dne odpoledne seděly s Jeničkou v zahradě. Od Sýkory došla pohlednice s veršíky: „Odletí zítra čarovné ptáče — odletí zítra z hlubokých lesů — v domovské město touhy své snít — procitnout z dětství, lásku svou žít!“ Milada prohlížejíc si lístek nalezla ještě po straně drobně napsáno: „Uvidím vás v Praze?“ Neřekla nic, dobře však si povšimla, že i Jenička tuto drobnou poznámku přečetla, a že přemýšlela, jak schůzku v Praze určiti. Povstala proto a odešla od vzrušené své mladistvé sestry.

„Měla bys taky ještě jeden lístek poslat,“ řekla k ní tiše neohlédnuvši se.

„Ano, hned!“ odvětila Jenička. „A odešlu ho ještě dnes!“

Té noci Milada brzy procitla s těžkými myšlenkami. Rozkvasily se rychle a všecku ji oživily. Spaní bylo to tam. Povstala a zabalivši se do županu usedla k oknu, vedoucímu do zahrady. Měsíc svítil. Noc byla prochladlá, vše tiché, bez hnutí. Verše, napsané na Sýkorově pohlednici, zněly jí v duši. Vzpomínala i na ostatní, jež Jeničce posílal. „Ano,“ myslila si, „je to totéž, jako bych četla věty z dopisů, které kdysi mně psával. To, co mi dnes píše, je cosi jiného . . . mrtvý svět . . . ale ty něžné věty na pohlednicích, vroucí, opatrné, jako šeptání muže před pannou, ty jsou plné touhy, plny znepokojení, okouzlení. Ach, ano, to je pokračování dopisů . . . jež mi kdysi posílal . . . přímé pokračování. Zaměnil nás, aniž jsme si toho povšimly, aniž se kdo nadál . . . a snad — aniž chtěl. Miluje ji! Unikla jsem z jeho duše . . . sestárla jsem. Či se mýlím? Ale ne — tu není pochybnosti. Zalekl se mé tváře . . . vzpomínám si na to. Ale, co je potom muž? A co je láska jeho?

A co je to přísahání a slibování? Nic! Nic! Ach, je mi trapno! Byla jsem směšná, konejšil mne a litoval! Ten dopis — ano! Ta poznámka jeho, že by se nemohl nikdy zamilovati do mé sestry, je strašná! Litoval mne, utěšoval! Vidí mne jako chorou, jako nešťastně zamilovanou. Myslil, že bych pravdy nesnesla. A — ne, nemýlím se, jen uvědomit si — jak píše mně a jak jí. Mně popisuje, co dělá, — ale k ní něžně šeptá — To je jiný zvuk a jiná svěžest — to je chvění mladého osení. Je mi však trapno z toho, že se na mne tak díval, že mne litoval. Proč? Řekla jsem mu někdy, že ho miluji? Nikdy! Mohla jsem jen prstem kývnout — byl by letěl za mnou třeba do proudů nebo do ohně. Nechtěla jsem — opustila jsem ho. Já — já — já jsem ho opustila, ne on mne! Proč mne lituje? Jsem spokojena, nikdy bych muže nezradila — nikdy! Pochopil to? — Tehda v besídce, jak mne chtěl uchopiti — tehda viděl . . . Ach, dobře, že jsem vyběhla . . . Bože, ještě teď se chvěju! Proč mne tedy lituje? Proč napsal, že by se nemohl do ní zamilovati? Chrání ji? Domnívá se, že bych žárlila a že bych jí nenáviděla? Ach — ona opravdu hoří! Uchvátila ho! Vlítla do naší teskné lásky jako mladý dravec. Hoří! Je zmatena! Nevidí mne, neohlíží se na mne! Ani jí nenapadlo . . . že já . . . že já . . . že mně píše, že mne už osmnáct let horoucně miluje. Je to možná? Učinila bych to já? Nikdy ne . . . Šalvěj . . . To bylo jiné, ne, to bylo jiné! Ne, já bych toho neučinila! A ona beze všeho . . . vše mi bere, život mi bere, vše, to jediné, to nejdražší!" Zalekla se sama sebe. Zdálo se jí, že promluvila hlasitě a že jí muž slyšel. Naslouchala. Rozeznala pravidelné dýchání. „Podivno, že je tak bezohledná," napadalo ji ihned, „tak slepě nešetrná! Ale to bylo již na začátku. Vlítla tehda taky tak divně do naší rodiny, když se narodila, a všecku ji rozrušila. Hrozno mi bylo, a matce i tatínkovi! Však se pamatuju! Tušila jsem, že vlít' k nám dravec! Proč jsem ji milovala? Proč jsem bez ní nemohla být? Proč jsem ji zvala? Zmocnila se mého štěstí, mého snu, mého druhého života, mé první, mé — první — mé jediné lásky. Ano, milovala jsem ho . . . nikoho jiného. Lila i Máša to tvrdívaly a bylo to pravda. Milovala jsem ho. Věřiny fantasie mne odervaly od tohoto prvního pohnutí, ničily něžné sny, jemné vroucnosti, plaché naše styky. Ublížila jsem mu. — A což — mstí se mi? Utekla jsem mu z té besídky . . Co ze mne má? Sobecká, ach, sobecká jsem jako maminka! Ne dvacet let, ne, ale celý svůj život měl Šalvěj klečet. Proč? Zatoužil, osvobodil se . . . tehda, ano tehda na vojenském koncertu o svatodušních svátcích. Ale to bylo jinak . . . nebyla jsem dravec, neodervala jsem ho, ne! A vůbec — Šalvěj nebyl maminčina první láska. Jenička je strašná! Strašná, protože mne líbá a vraždí. Ach, po něm má jméno. Lila měla pravdu, milovala jsem ho. Zítra odjede, zítra . . . a nikdy již jí nepozvu . . . nikdy . . . nepřítele, dravého nepřítele, svou zkázu."

Zatoužila čísti všechny Sýkorovy pohlednice, jež v posledních dnech Jeničce zaslal. „Kde je má?" pomyslila si. Popošla ke dveřím. „V tom stolečku," vzpomněla si, „u okna v zadním pokoji, ano. Ale spí tam." Vrátila se a s bušícím srdcem stanula uprostřed ložnice. „Až ráno!" zašeptla.

Opatrně pak ulehla. Teplá houně, pod níž se schoulila, neobyčejně jí zalahodila. Vydechla a malomocně zazmítala hlavou. Zatoužila po spánku, cítila únavu. Vzpomněla si však, že se Jenička setká v Praze se Sýkorou a znepokojila se tím. Neusnula již. O páté hodině vstala současně s mužem všecka bledá a znavená.

S Jeničkou setkala se až při snídaní. Byla překvapena její veselostí. Jindy odjížděla Jenička nerada a s plačky. Několik dní musili ji těšiti, že příštího roku opět přijede, aby marně nenaříkala. Tentokráte všecka zářila, všecka svítila, všecka hořela mladistvou svěžestí. „Jako já o svatodušních svátcích," šeptala si Milada. „A co tehda maminka říkala?" napadlo ji. „Mračila se a všecko byla mrzuta. Bože, to už je dávno! Taky tak radostně jsem hořela, taky tak. Jenička o ničem jiném teď neví, než o své radosti. Setkají se v Praze, těší se."

Zahleděla se na ni. Jenička pozvedla hlavu a obrátila k Miladě svou rozzářenou tvářičku. Jasné nazlátlé oči leskly se mladými touhami, červené rty se usmívaly. Milada rychle změnila chladný svůj pohled. Viděla své dávné, radostné mládí. Uchopila sestru do náručí, líbala ji, tiskla, hladila, slzami polila.

„Ty nevíš, ty nevíš, jak tě mám ráda!" šeptala jí a svírajíc ji oběma rukama opakovala: „Ty nevíš, ty nevíš — jak — jak tě mám ráda!"

„Vždyť zase přijedu," přívětivě a konejšivě odpovídala Jenička, stírajíc hebkými prsty sestřiny slzy. „Neplač, zase přijedu!"

„Až za rok, až za rok!" povzdychla Milada. „Bude ti šestnáct let. Tehda,

v červenci, když jsi se narodila, byl u mne v Praze Sýkora.“

„A co tam dělal?“ udivila se sestra. „Byl už velký?“

„Student v sextě. Vypudila jsem ho tehda, byla jsem zprávou o tvém narození všecka zmatena.“

„Povídej mi o něm. Jaký byl? Taky tak hezký?“

„Růžový, štíhlý mladík. Nosil tehda delší vlasy!“ usmívajíc se odpovídala Milada. Náhle však pohledla sestře do očí a otázala se: „Sdělila jsi mu, kam ti má psát?“

„Ano, to už všechno ví!“ zajásala Jenička. „Přijede do Hradce!“

„Přijede?“

„Ano, a v Praze ho dnes uvidím!“

Milada přivřevši oči a stisknuvši chvějícími se prsty hlavu její povstala zlehka a odešla do salonu. Za chvíli se vrátila se skřínkou, v níž uzamčeny byly dopisy Sýkorovy. Položila ji před Jeničku na stůl i s klíčkem.

„Vezmi si ji do Hradce,“ řekla. „Dám ti ji.“

Jeniččiny oči zazářily. Uchopila divoce skřínku a otevřevši ji zvolala:

„I s dopisy?“

„Ano, i s dopisy!“ zašeptala Milada. „I s dopisy!“ opakovala hlasitěji.

Jenička všecka rozjásana odkvapila se skřínkou do zadního pokoje. Milada, jako by nemohla cosi pochopiti, dýchajíc zdlouha hleděla za ní.

Hned, jak odjela, napsala Milada Sýkorovi, že by byla šťastna, kdyby se do Jeničky zamiloval. Jejich poměr nemůže prý býti ničím, ona muže svého neoklame, a jí, sestře, jíž miluje očima nenávisti a nenávidí očima lásky, jediné na světě dopřeje prý jeho dobrého srdce. Ať prý se nezaříkává, že by se nikdy do Jeničky nezamiloval. Je mladistvá a rozkošná — a nejen to, je všecka jím nadšena a okouzlena. Splní-li toto přání, stanou se zpřízněnými.

Odpověď, na niž Milada čekala v neobyčejném rozechvění, v tísni jakési, jíž nebyla s to překonati, došla až po čtrnácti dnech. Překvapila ji a ačkoli byla zcela jiná, než jakou čekala, přece se jí uklidnila. Ne však trvale. Denně zmocňovala se jejích myšlenek zvláštní rozháranost a denně upadala do nepříjemných pocitů, jako by smysl Sýkorova listu byl jiný. Přečítala jej opět a opět a tu zdálo se jí někdy, že jednotlivá slova velice opatrně byla sestavována, že o každé větě přemýšlel, že postup jejich není plynný. Jindy však neměla těchto podivných pochybností. Dopis Sýkorův zněl:

„Vaše přání mne překvapilo. Psal jsem vám, že bych se nemohl do Jeničky zamilovati a vy přes to usilujete sblížiti mne s ní. Jsem tím zmaten a zaražen. Je tedy bývalý sen skončen? Odmítáte únavné mé touhy, poněvadž nesmíte a nechcete jim naslouchati? Je ovšem pravda, že nyní, když jste mne pozvala a když jsem poznal vašeho muže, proměnil se náš poměr, ale věřte mi, že sen můj bývalý je stále živ, stále vroucí, stále jasný a čistý. Obraz Milady Králové, měnivý, přeludný, rozkošný a prchavý dále žije v mé duši a nezahyne v ní nikdy. Chtěl bych vám i dále zůstati věrným, tichým, oddaným ctitelem, chtěl bych míti do smrti tuto vnitřní intimní slavnost, ale setkáním naším vyvinul se nový poměr: Touhy bylo příliš mnoho a odříkání příliš dlouhé, tak že vedle vás nedovedu býti lačnícím, všeho se odříkajícím. Sama poznala jste to tehda v zahradní besídce. Nedovedl jsem býti vůči vám slušným a pozorným jako pan lékárník vůči vaší matce. Trpím, zmocňuje se mne touha odnésti vás. Vyvinulo se v mé duši rozhodnutí, že buď budete mojí, nebo se rozejdeme. Jinak byli bychom oba v nebezpečí, v nepokoji, v trýzni. Vycítil jsem, že není ve vás odvahy jíti bezohledně přes vše a sloučiti se se mnou, že není snad ani tolik lásky ke mně ve vašem srdci, abyste se k takovému činu rozhodla. Je tedy nutno, abych uzavřel předrahý obraz svůj, dlouholetý luzný sen v hlubinách svých a splnil tím část vašeho přání. Vím, že tak chcete, vím určitě, že nepůjdete za mnou přes proudy. Nezbývá než zaplakati a býti silným i v odříkání. Vyrozuměl jsem z Vašeho listu, že mi ukládáte tento těžký úkol po velkém boji. Musí mi být proto svato, co vyslovíte a o co mne požádáte. Nechť poznáte z toho, jak vroucně, nezištně, trvale a věrně jsem Vás miloval. Rozumím i druhému přání vašemu, abych se ucházel o Vaši sestřičku. Zde prozradila jste něhu a jemnou pozornost k mému hoři, zde rozeznávám, jak i ve Vás žije ke mně ne-li trochu lásky, tedy aspoň trochu vděčnosti. Chcete mi učiniti bolest lehčí. Zdá se Vám, že mi toto rozhodnutí bude snadnější než každé jiné, poněvadž vidíte, že mladistvá, krásná sestřička Vaše je podobna Vám, že snad bude mi možno v jejím zjevu viděti bývalý obraz Váš. Dojat vším tím až do hlubin, s očima zaslzenýma, se steskem po Vás rozhoduji se splniti všecka Vaše přání. Nechť vidíte z toho mou horoucí lásku, mé upřímné srdce, mou pokornou poslušnost. Nepřišla jste k pasece odpo-

ledne o 4. hod. r. 1900, ani r. 1902, ani 1904, — širé lesy, po nichž jsem toužil a jimž jsem důvěřoval, nevrátily mi toho, koho mi vzaly, nevrátily a nikdy již nevrátí. Nuže, nechť pojí mne s tímto ztraceným, nedostupným snem Jeníčka, jíž milujete i nenávidíte, jak jste mi již kdysi na procházkách říkávala."

(Pokračování.)

*

Jos. Jahoda:

O SRDCÍCH, JAK SMUTEČNÍ BŘÍZY SMUTNÝCH...

(Dokončení.)

VI.

Ke svým filosofům ještě těsněj'
nyní přilnul v strašném hoři Poldi.
Přišlo to, jak hrom by udeřil ho
přímo v spánky, potom do srdce sjel
a tam spálil celé jeho štěstí.

Před příšerným dnem, kdy paní Juli
odejela z Hradce, navštívil ji
s kytkou bělovonných jarních květů,
pozdrav jara poeticky šeptl.
Tiše položil je před ni na stůl,
a když, nevrlá a zasmušilá,
sotva krásnou hlavou pozdrav kývla,
vyšel, šťasten, že ji aspoň spatřil.

Toho večera se Lény svěřil,
že je nemocen již marnou touhou
po té ženě, která nedovolí
teď již ani zulíbati ruce.
Lény hladila mu horké čelo,
těšila, že časem srdce její
zjihne jeho věrnou oddaností,
že to jeho čisté, vroucí snění
zraší v poupě platonické lásky.

Druhého dne opět do Hradce jel.
A tu ona hrozná rána zdrtila ho!
Ani mrtvé více neuhlídal.
Zhasla v jeho životě jak slunce,
když se navždy skrylo slepým očím.
Hrozné týdny jako mrtvé vlny,
valily se přes něj těžkou třásní,
ve svém mrazném náručí ho nesly
do zoufalých krajů agonie.

Jedné noci ve snu přišla k němu,
všecka bílá, tulně usměvavá, —
zdálo se mu, že s ním dolů sešla
do zahrádky, a tam beze slova
přiblížila rety k jeho ústům
v dlouhém, náruživém políbení.
Ještě ráno chvěl se šťastným blahem, —
do zahrádky sběhl, — v onom místě,
kde se k němu rety nachýlila,
klesl v pláči bolestném i šťastném.

Začal žít jen pro to milé místo.
Plánky vyžádal si od umělců,
celé hejno dělníků sem najal,
aby změnil prostý, vesský sádek
v lepý chrámek svojí velké lásce.
Ještě v létě nový park byl hotov.

Na tom místě, kde ho políbila
v onom šťastném snu, se nyvě bělal
korinthskými sloupy římský chrámek,
prostřed něhož sněhobílý mramor
nesl v zlatě její drahé jméno.
Aeolova harfa na attice
zádumčivě zněla do souzvuku
s pláčem fontánky, jež lila slzy
do lastury, z bronzu vytepané.
Staré bezy, nyní přistřižené,
zatulily jeho asyl lásky
před světem a plnou září slunce.
A zde sedal tichý, mlčelivý
s některým svým milým filosofem,
v jehož řádky každou chvíli vplula
její svůdná tvář a neodbytně
uchýlila jeho oči v chrámek
k mramoru, kde plálo její jméno.

Nikdy Lény nepřišla sem k němu.
Zaprosil ji o to celou něhou,
jaké schopna byla jeho duše.
Do pracovny když však přišla k němu,
přitulil se k ní a vypravoval,
jak se jeho nitro plní smírem
tam v tom tichém koutku zasvěceném
jedinečné lásce jeho žití.

A tak spolu křísili tu ženu,
slabou v životě a silnou v smrti, —
vdechli život neurčitým stínům,
jež sem přicházely v jejich duše
různým dojmem, různým rozbolněním.
V Lényněině duši jemně vlál jen
soucit k tolik nešťastnému muži....
Už si zvykla ztracenému štěstí,
šedým dnům, jež nelze rozveselit
intimitou stejnozvučné písně.

Týdny šly, jak žalostivé takty
pohřebního chorálu, v němž plechy
zakvílejí občas pronikavě.
A to bylo tehdy, když se Poldi

pod laskáním Lénynčiny ruky
rozplakal, jak osiřelé dítě,
po zničené illusi své duše.
V šeré jizbě stáli tito lidé,
místo srdcí šedé popelnice
měli oba v rozjitřeném nitru,
Poldi, jako naivní, plaché dítě,
Lénynka, jak tajuplná sfinga
s žalem obětavě utajeným
v nejspodnějším koutku ženské duše.

Týdny šly, a Poldi skryl se světu.
Oddálil jej kamsi v nepřístupno, —
lekal se ho, že mu připomene
nenávratnost žádostivé touhy,
jež ho hnala milou cestou k Hradci,
ke třem věžím, z daleka už zřejmým,
u nichž pod barokním štítem v okně
dívala se ona velkým zrakem
kamsi v neurčito, do neznáma . . .

To už srpen končil nádheru svou
posledními květy plných růží,
jiřiny už volal mlžným sluncem
k antickému chrámku, k němuž Poldi
nejvíc vsadil onu, Bella Juno,
kterou ona tolik milovala.

Poldi opět snil tu o samotě,
zrakem líbal sněhobílý mramor
s jejím jménem, v kterém slunce kradmo
silo jiskry, měkce kmitající.
Z okna náhle zavolala Lény,
že tu na Poldiho někdo čeká.
Probudil se z mátoživých vidin,
ještě jednou zahleděl se dovnitř
a pak se skloněnou hlavou vyšel.
Na zápraží čekal ho již mladík.
V kafovém a šosatém svém fráčku,
s režnou kabelou tu očekával
Matouš Rabas, školní spomocníček
z újezdecké školy, pana Steina.

Poldi, udiven a polekaný,
mladíka hned poznal. Chtěl se vrátit,
ostře vyhnati ho od svých dveří,
ale ihned změkl, řka si v nitru,
že vše její smrtí smířeno je.
Krátce se ho zeptal: „Co si přejou?“
Matouš Rabas poznal teprv nyní
pána, s kterým u tety se sešel,
na celém se těle náhle třásl,
páté přes deváté zmaten pletl.
Koktal: „Odpustějí, — ferie jsou, —
nabízet jdu lidem české knížky, —
aby prohlédli a vzbudili se, —
milovat se naučili z knížky
český národ a náš český hlahol.“
Poldi tiše kynul spomocníčku,
aby za ním šel. A Matouš Rabas
v pracovně hned tahal tenké knížky,
trudný švábach v churém lešpapíru,
„Hyllos“ ukazoval, Kalinův „Kšaft“,
Zieglerovy knížky, pana Hanky —

Poldi ironicky se v tom hrabal.
Pohrdlivý úsměv utkvěl na rtech
nad chudobou české písemnosti.
Ptal se: „Prodají ty povídačky
přece někde? Je to ubohoučké,
samá pleva!“ Spomocníček hnul se,
lehká červeň tvář mu zaplavila.
„Dost se prodá! Je to přece krásné!
Jsou to počátky a jednou přijdou
velké věci!“ Poldi mlčky povstal,
k regálku šel, vybral řadu svazků,
před Matouše bez slova je kladl.
Byl to Voltaire, D'Alambert a Rousseau,
Schiller, Göthe, Bürger, Heine, Gessner,
všechno sličně, krásně vypraveno
v umělecké vazbě. Spomocníček
tušil, co mu Poldi chce tím říci.
„To my všechno také míti budem!“
řekl zaníceně, „měli bychom
teď už, kdyby nebrali nám jazyk,
nemučili dvě stě dlouhých roků!“

Poldi prohlížel si české knížky,
krčil rameny a pousmál se:
„Tak jim přeju, aby už to bylo!
Tohle jsou jen hříčky, žádné zrno!“
Matouš Rabas rychle balil knížky,
lítostivě se mu brada třásla,
div že slzy nezrosily oči.
Poldimu ho bylo nějak líto.
„Nechaj' tady asi čtyři knížky,
koupím, třeba že bych nečetl je.“

Spomocníček balil dál a řekl:
„U nich zbůhdarma by pozapadly, —
prodám jinde, kde to budou čísti.“

Matouš Rabas znatelně se hněval,
Poldimu teď velmi bylo líto,
že tak drsně odbyl spomocníčka.
V myšlenkách mu náhle vstala ona,
která toho hocha měla ráda,
víc než jeho . . . . Řekl: „Nehněvaj se, —
myslil jsem to dobře! Viděj', rozdíl!
Oni vlastencem jsou, tuším, ano?“
Rabas kývl. Poldi důvěrněji
náhle tišším hlasem se ho zeptal:
„To teď vlastenčejí, aby lehčej'
zapomněli na svou milou tetu?“

Spomocníček prudce zvedl hlavu.
„Nic se netrhaj'! Já také často
vzpomínám si . . . Věnujou mi chvilku!“

Pod paži vzal náhle spomocníčka,
táh' ho rychle síní přes dvůr k parčku,
zavedl ho zdiveného k chrámku,
který skrýval mramor s jejím jménem.

Spomocníček, celý zdiven, stanul.
Čtyři zlatá písmena se chvěla
v čisté běli v sladké jméno: Juli.

Oba smekli. Hustým houštím bezu
prodraly se červenavé svity
hasnoucího slunce na západě,
zaplavily jemnou, něžnou krví
bílý mramor, divně zaplanuly
v zlatém písmu zduhovělým svitem.
„Rozumějí?“ šeptal vzrušen Poldi.
„To je na památku mojí lásky!
Oni vědí, že jsem zbožňoval ji . . .“
Za ruku chyť prudce spomocníčka,
trhavě ji stiskl krásný Poldi . . .

V. V. Škorpil:

Z KORESPONDENCE PROKOPA CHOCHOLOUŠKA.

(Pokračování.)

18 8. 5. 51.

Vašnostin list čtu nyní ještě jednou při chladnější krvi, ale znova začíná ve mně nevole kypět, a kdybych Váš rukopis neznal, nevěřil bych, že cosi takového pochází od Vás. Prosím Vás, stavíte se tak nevědomým, aneb jste takovou urážkou na cti chtěl mě k nevoli popudit, abych Vám v prvním ohni pramen svůj vyzradil? Toho nebylo třeba, prameny své sdělím pak obecenstvu sám, jsou velmi poučné, ale dříve budu čísti ještě několik původních novel, jimž dějepis pouze a pak právě tyto moje prameny za základ položeny budou; dříve se nevytasím s nimi. Prozatím Vám sděluju jen tolik, že prameny tyto jsou písně: Ali-Zade-Tepelen, obzvláště ve sceně s princem Leschim a k rozmluvě s Kanavosem, jest kreslen dle Pongueville, tehdáž francouzského jeneralkonsula v Janíně. Učinil jsem ve hvězdičce poznamenání, že jsou tyto dvě sceny skoro v celku historické, nechtěje něco za svoje podávati, co dějepis již dávno přede mnou zaznamenal. Píseň Parganistských, která by, kdyby většímu obecenstvu známa byla a doufám, že se stane, jméno Anglicka na věky poskvrnila, jest první základ sceny s Hudsonem. Skoumal jsem pak dále, na mou žádost objednal J. Pospíšil Pongueville: Voyage dans la Grécque, Paris 1820, jeho dějepis znovuzrození Řecka, Boné-ovu: La Turquie d'Europe, Paris r. 1840, a hle! V Pouguevillu jsem našel důmínku mou stvrzenou, že Suli zahynula intrigami Anglicka, tak jako byla Parga od nich prodána. Hudson Love byl tehdáž mimořádným tajným jednatelem v Janině. — Vysoká porta, pohlížeje žárlivým okem na rostoucí moc Aliho, přikázala mu, neválčiti více ze Sulioty, aby snad pokořením jich moc jeho ještě více nevzrostla. Po navrácení se Hudsona do Palerma, vypravena byla z přístavu tamního anglická loď „A r a b“ pod korouhví francouzskou, přistála v Monembasii a na jiných místech Řecka, okázala se před Pragou, všady vyvezla něco m á l o střeliva; ochotní přátelé namluvili portě, že Francouzové, tehdaž v držení jonických ostrovů, zaopatřují řeckou raju zbraní, by se zbouřila a Francouzům v náruč vrhla, namluvili, že jsou Sulioté první předstráží spiklých a porta nyní přikázala Alimu, stůj co stůj Suli zničiti. Vykonal to pomocí děl a kongrevských raket od Anglicka mu darem poslaných. — „Suliotka“ jest zcela původní, i vyzývám Vás a celý svět, aby mi na cosi j e n p o d o b n é h o v literatuře jiné okázal. Bekír-bega jsem měl dříve celou povídkou jednajícího, změniv ale nyní plán svůj, dávám vystupovat co možna jen osobám historickým. Vždy to ovšem nejde, tak je Prippleton osoba smýšlená, neb jsem někoho míti musel za representanta kramárství anglického, a jako se u Pargy okázalo, byly kroky Anglicka mimo politiky i kramárstvím vedeny.

Ali-Zade-Tepelen jest díl přísně historický, jak jsem svrchu podotknul, jen scena Love-Prippleton je vymyšlena, a i tu jsem vložil historická slova, t. j. o skutečných udalostech osobám do úst. Se žádným z četných děl mých jsem tolik práce neměl, jako s tímto a vím, že se nemusím stydět za robě své. Já mínil, že právě tento díl Vám radost způsobí, neb to, ani cos podobného jste jistě ještě nečetli, za tím ale takovou urážku! Já stojím přísně na svém, aby jste odvoláním a vyložením příčin, jenž Vás k tak bezmyslné důmínce zavedly, uražené cti mé zadost učinil.

Naději se, že to na lehko bráti nebudete, a zcela nahlédnete též nařknutí spisovatelské cti mé. S velikou netrpělivostí list od Vás očekávaje jsem zatím Vašnostin

Pr. Chocholoušek.

P. T. Pánu, panu Hermenegildu Jirečkovi
ve Vídni!

Vašnostin list od 10. května obdržel jsem dne včerejšího; i naplnil mne, ať se upřímně přiznám, poněkud studem; neb ve svém listu od 7. t. m. jsem se musel dopustiti nehorázného hrubství, jak z jednotlivých poukázáních v listě Vašnostiném od 10. t. m. obsažených vysvitá. Co jsem psal

nevím, já sebe ani neznal v onu chvíli po obdržení listu Vašeho od 5. května. Jak na mne oučinkoval list ten, důkazem Vám buď výrok ženy mé.

Šest let jsme spolu oddáni a v šesti letech člověku všelicos, jak říkáme, přes nos přeletí, ale tak prý mě neviděla nikdy. Činil jsem sobě ovšem výčitky, kdybych byl aspoň věděl, co jsem psal? dobře později nahlížeje, že by se bylo dalo vyrovnat pokojně, a měl bych ještě výhodu tu, že bych měl něco před Vámi. Avšak již se stalo, a sám jste tak laskav, že mě v listu svém od 10. t. m. omlouváte takovou zlostí mou. — Doufám, že omluvu tuto přijmete! Budiž tedy mezi námi vše a radikálně zapomenuto, a aby mě nic více nepamatovalo na nemilou neshodu mezi námi, odesílám Vám onen nešťastný list nazpět, žádaje Vás spolu, byste taktéž učinil s listem mým od 7. t. m. Učiníte-li tak, přesvědčen budu, že i Vy zapomínat umíte.

Dnes máme pondělí, ve čtvrtek dám na poštu 3. část: Polemarcha Samuel. Zde nejvíce jsem se zdržel, neboť kámen na kameně nezůstal a zcela jsem znova pracovati musel.

I z částě 4. „Zalongos" mohu sotva dva archy rukopisu starého potřebovati. — Nyní něco stran té sady, která ve Vás podezření zbudila. Často se mi přiházívalo, že některou sadu jsem německy myslil, ano přiznám se, ještě posud nejsem této vady zcela prost, obzvláště, čtu-li za povoláním svým delší čas díla německá. Proto Vás žádám, čtěte vždy bedlivě rukopis můj, aby jste takové poklesky laskavě ponapravil. —

Předevčírem jsem poslal do „Lumíra" novelu „Krvina". V pátek odpoledne jsem začal a v sobotu odpoledne byla již odevzdána. Co na ní asi bude? Abych nezapomněl, referát o výstavě jde zároveň s částí 3. ve čtvrtek.

Jak se žena má vystůně, hodlám se na několik dní do Vídně podívati, tam potom si mě vyhubujte do syta, v listech ale již basta!

Ústně se můžeme potom o všem lépe dorozumět, prozatím musíte bráti za vděk, jak a co posílám, jen mi dejte vždy písemně vědět, co žádáte a jak? A co v mých silách bude vyhovím; neboť jsem opět Vašnostin starý

18. 11. 5. 51. *Prokop Chocholoušek.*

Netřeba mi snad podotýkati, že krom mě nikdo neví o neshodě mezi námi. Žena ovšem ví o jakémsi listu, co ale a jak, neví ničehož.

*

Vaše Blahorodí!

Pravě obdržuji v $4^1/_2$ hodině odpolední list Vašnostin od 13. května, i velice mne potěšil; vidím, že jste zapomněl! Z toho se nejvíc těším. List svůj nechci ještě číst, abych si nekazil dobrou hodinu ku práci. — Co se týče laskavého nabídnutí Vašeho stran zaslání honoráru, měl bych žádost tuto, by jste tak laskav byl, a mně honorár po obdržení listu tohoto odeslal, bude-li Vám tak možno, ještě nemám babu zaplacenou.

Co se týče nabídnutí Vašnostina, abych si určil dny, v nichž mi honorár zasílati míníte, milo by mi bylo, kdyby se to budoucně dělo vždy prvního každého měsíce. Co se týče části per 20 zl. stř. mně a conto poslané, vím, že to rozdělíte tak, berouce ohled na nynější mimořádné výlohy moje, a aby jste Vy jinak dále jednoho měsíce nečekal. Ovšem přednáším tuto prosbu svou jen pod tou klausulí, zdali Vám tak jednati možno?

Nerad bych zde u Lumíra honorár napřed bral.

Co píšete stran souvislosti a snaženích našich, úplně se s Vámi shoduji; jak jsem již dříve kolikráte dříve Vám psal, by se mi ve formách nelíšilo počínání naše. Lépe se o tom dorozumíme ve Vídni, do té doby již musíte písemně mi sdělovat co? a jak chcete? Stran opravování stilistických poklesků zplnomocňuji Vás pro všechen budoucí čas.

Druhá část silhouette jde zítra na počtu, v pátek ji obdržíte. Za to půjde III část povídky mé až v pátek, a referát o výstavě taktéž.

Stran návrhu Vašeho, by zdejší nakladatelové Vám posílali nové knihy své, mluvil jsem již mnohem dříve před tím stran té věci s Pospíšilem, ale — „A to by snad nebylo, aby se jen takové knihy ohlašovaly, které se zašlou, vždyť se musí dělat něco z vlastenectví." Ovšem on také dělal mnoho, velmi mnoho z vlastenectví, nový dům jeho o tom svědčí. Zatím jsem ale na něm přece tolik vymohl, že mi bude dávat knihy s kněhkupeckou provisí. Mít bych je bez toho musel, tak přece něco. Lepší naději mám u Řivnáče a Jeřábkové, to Vám sdělím v příštím listu.

Ještě jednou Vás stran honoráru uctivě žádaje, pozdravuji Vás srdečně, a jsem Vašnostin

službovolný

18. 14. 5. 51. *Prokop Chocholoušek.*

*

P. T. Pánu, panu Herm. Jirečkovi!

Vašnostem

odesílám tuto oddíl druhé části silhouette, s druhým sečkám ještě asi den, neb se chci v některých datech lepe poučit, což dnes odpoledne učiním. I Rautenkrance bych byl neposlal, kdybych náději měl, že v brzce se dozvím, pro kterou knihu do Prahy se nazpět vracel. Co tuto o něm, ručí mi za to bratr jeho, farář Řičanský. Stran Sedláčka vypravuju dle ústního podání Vacka Kamenického a Smetany. Ti, jenž ho navštívili, byl Brož hospodárský rada na Zelené Hoře, z jehož úst (při tabuli to vypravoval) to mám. Věc sama mně byla již

také dříve známa: Svým časem se dopídím všech našich předchůdců na poli literárním, obrátilť jsem se za účelem tím na všechny strany, kde jaký pamětník ještě žije.

Zítra budu mít více času, tedy sdělím více v listu svém. Jen Vás konečně prosím, by jste tak laskav byl, a stran té prosby ve včerejším listu na Vás vznešené mě v brzce vyslyšel.

Srdečně Vás pozdravujíc jsem

Vašnostem

V Praze 18 15. 5. 51. službovolný

Prokop Chocholoušek.

(Dokončení.)

Karel Drož:

ZBOJECKÁ JESKYNĚ.

Legenda z Herkulových Lázní.

Od Herkulova zřídla úpravný chodník vytáčí se loubím bukového lesa ke Zbojecké jeskyni. Netřeba vůdce, tabulky (Rablóbarlang, Grotte des Larons) cestu ukazují.

Jeskyně dme se ve výši 50 *m* v mohutné, lysé, asi 300 *m* vysoké turni vápencové. Schůdky, dřevěným zábradlím opatřené, dovedou do prvé dutiny, jakési to předsíně, u vchodu asi 15 *m* dlouhé, 12 *m* vysoké a 4 *m* široké, vyhloubené dílem střechovitě, dílem klenbovitě v bělozelenavém vápenci; na pravo vystupuje, oddělena jsouc mohutnou stěnou, p o b o č n í s í ň s oknem asi 4 *m* vysokým a 2 *m* širokým, vylomeným do srázného údolí řeky Černé. Bývala to zbojecká hláska, vyčihující kořist v dalekém okolí. Zdola potměšilé oko její pohlcuje vysoká skalní stěna obrostlá po levé straně břečtanem. Nikým nevidění zbojníci jak ostříži sledovali každý krok vyhlídnuté oběti a smáli se obchůzkám krátkozraké potery. Na levo hloubí se jeskyně asi 16 *m* dlouhá, zšíří i zvýší 6 *m*, z níž, prošedše dutinou p r o s t ř e d n í, dostaneme se do h o r n í jeskyně. Klenba její rozpíná se až do výše 14 *m*, délka (16 *m*) je dvakrát větší šířky. Severně propadá se nepřístupná skalní puklina do neznámé hloubky.

Šero přecházející v černé noční stíny plní zamlklé hlubiny a strašidelné kouty němé, vezdy v sen ponořené jeskyně. Ovzduší dýchá plísní minulosti, v nepohnutých vlnách vzduchových utajeny zvuky zašlých tisíciletí. Bojíš se, abys neopatrným krokem neporušil klid hrobový a temná ozvěna by nerozechvěla se písní pohrobní a nezalkala výkřiky svíjejících se kdys, umírajících obětí . . .

Jako strašidelný přízrak zjevila se malá bytost lidská. Div nevzkřikneš, zdá se ti, že vynořila se z hlubin zemských. Hnědožlutý nehybný obličej, vyhaslé přiblblé oko, dlouhé ruce s prsty zkřivenými, obloukovité šouravé nohy s tlapami zmrzačených chodidel . . . A ohyzdný duch vyráží nesrozumitelné skřeky z volatého hrdla a vábí tě k nízkému tmavému tvoru, z něhož po chvíli krvaví se rudá záře světla. Teď vyhlédla z otvoru blbě se usmívající hlava a pravice s hořící svíčkou zve tě do temnot . . .

Je to strážný duch Zbojecké jeskyně, rumunský mrzák, který za malou odměnu návštěvníkům svítí. Přitisknut ke skále v tupé polodřímotě čeká hostí . . .

Nízký otvor vede do jeskyně dosti prostranné, leč nevysoké, že leckde dotýkáš se skoro hlavou stropu, povlečeného jako stěny, tmavošedou hmotou krápníkovou. Panuje zde věčná tma. — Půda je vyhlazena, kroky lidské duní. Zde asi bývala skrýše loupežnická. Jeskyně se k západu zužuje i snižuje a končí se nepřístupnou, kamením zasypanou chodbou.

„Bárkán! — Mehádia!“ skuhře mrzák a divně se šklebě, paží ukazuje do daleka. Chápu. Chodba (dle pověstí rumunských) vedla až do pevnosti Bárkánské, jejíž zřícenina vznáší se za Mehadií . . .

Šedivý stín mrzákův vleče se za mnou celou jeskyní až ke vchodu. Zde žebrák přijav odměnu přitiskl se ke skále a znova pohřížil se v tupé bezmyšlenkovité čekání. Zdálo se, že ani neslyšel svého druha, dudáka. A přece hrál tento mistrně. Dudy jeho zvučely tajemným kouzlem umění, jež z pokolení přenášelo se na pokolení. Jak hráli dědkové, tak dudali zelení potomci. Snad nevěděli již, že v hudbě jejich je život a krev praotců, snad nerozuměli již těm drsným starým melodiím, ohlasům drsných, starých dob.

Ale mně se srdce pohnutím stavilo a duše chvěla se bázní z odhaleného neznáma. R o z u m ě l jsem těm starým tónům! Jejich vroucí elegie, elementární lyrika a vítězné hymny mne uchvacovaly. Obraznost má jejich kouzelnými vlnami křísila děje dávno zašlé k novému životu . . .

Po pádu říše Decebalovy zbytky poraženého národa dáckého rozprchly se do hor. Jejich boje s Římany dudák opěvoval úsečnou rhapsodií. Krev tekla potoky, lesy skučely zlobou a pomstou, klehot dravců pronikal svištěním střel, mrtvoly rvali vlci. Zoufalý výkřik — padl kníže lesních vyhoštěnců Bicul, a dcera jeho, krásná Dokie, odvlečena Římany . . . . .

Píseň touhy letí za Dokií do Drobety nad Dunajem.*) Pěvec potají stopy její sleduje až ke tvrzi, hájící pohádkový most Apollodora Damašského. S epickou šíří diví se dvaceti jeho ohromným pilířům, držícím dubové oblouky smělého rozpětí a pevnou, umělecky provedenou galerii. Zadumané stráže nepohnutě stojí na obou koncích, válečné lodi, kotvící u břehu moesijského (srbského), zahnutými krky tmavých příd podobají se ohromným černým labutím. Letní jitro vláčí nádheru svých zlatotkaných závojů po orosené trávě . . .

Teď skřivánek se vznesl v modrý azur a těžké trilky jeho písničky hlaholí s výše. Čokyrli! čokyrli! S cimbuří hradní věže Dokie černým okem sleduje jeho let a češe si havraní vlasy, rozvlněné až k bílým nahým nožkám a vzdychá svůj ranní pozdrav svatému Slunci a zamodralým nedostižným dálavám.

Tvrz pohroužena ještě v tvrdý ranní sen, zdřiml také nepokojným spánkem decemvir a kvestor moesijský Sergius Bassus, vrah Biculův, otročitel Dokie. Těžká, trapná nemoc porazila ho na lože, neužil panenských vděků krásné kněžny. Tělo jeho mrtvě leží na loži, každý pohyb tisíce způsobuje bolestí. Zoufalými jeho nářky a kletbami ohluchla Noc, jen věrný otrok Barbatus tiší jeho vzdechy potěšnými slovy a lehkou rukou stírá lepkavý pot s požloutlého čela.

Po probdělé noci Barbatus vyšel k Dunaji. Zastavil se u malého hřbitůvku nad úvalem, padajícím k mostu. Třináct bílých mramororových pomníků svítilo z vysoké trávy a polních květů. Bloudě unaveným zrakem po nápisech pevně vyrytých Barbatus záviděl mrtvým pokoje. Z roboty do roboty, z utrpení do utrpení hnal ho nelítostný osud. A nebyl zrozen k lopotám! Bohatýrská jeho postava, pyšná sličná hlava, zalitá září zlatých kučeravých kadeří, prozrazovaly ušlechtilý rod. V boji byv poraněn, stal se zajatcem, otrokem. V těžkém jhu nevolnictví zapomněl výsad svého rodu a jsa srdce věrného, věrně sloužil pánu rozmarnému, nemilosrdnému. Leč byly chvíle, kdy myšlenky jeho rozlétly se daleko k obzoru, kde za divnými modravými stolci vzdálených hor rozvírala se brána svobody.

„Nač myslíš, Barbate?“ zašeptal někdo za otrokem. „Hledáš za horami ztracené svobody?“

Barbatus leknutím zbledl.

Byla to Dokie, čarodějka, jejíž černé, hluboké oči lidi omamovaly a pronikajíce záhadným světlem v samo srdce, krev ve var uváděly. Velká, pyšná stála tu jako nemilosrdná, vše podmaňující bohyně. Dlouhá tunika k bosým nohám spadající, bohatě vyšívaná, a dvě zlatotkané zástěry, přidržované stříbrným pásem, byl všechen její oděv, leč v jeho prostotě byla vznešenější královny.

„Ó, Dokie!“ vyčítal chvějícím se hlasem Barbatus; „doví-li se decemvir, žes opustila věž, běda mně, běda tobě! Vrať se rychle!“

„Nebuď nemilosrdný, Barbate!“ prosila Dokie, přistupujíc k jinochovi. „Dopřej chvíle volnosti ubohé robě, kterou mučí vzpomínky na ubitého otce a ztracenou svobodu. Což ty po volnosti netoužíš?“

Hluboký vzdech byl odpovědí.

„Osud neštěstím nás sblížil!“ zašeptala kněžna a v hlase jejím byl kus jejího srdce. „Tys ke všem dobrý, jen mně se vyhýbáš, ba mne se bojíš!“

„Bojím!“ zkroušeně doznával otrok.

„A proč?“ s úsměvem na rtech vypovídala Dokie.

„Tvé oči sejí paprsky, jež bouří srdce mé, tvá řeč rozechvívá mou duši neukojitelnými touhami, tvůj úsměv zalévá omamnou sladkostí prsa, z nichž srdce by se chtělo vybořiti, aby tobě letělo vstříc! Tvá přítomnost skličuje tělo mé mdlobou rozkoše, tvůj dotyk zbavuje mne vůle, rozumu — tys čarodějka!“

„Ubohý! Tys skutečně očarován!“ pravila Dokie tiše. „A trpíš mnoho?“

„Mnoho!“ zpovídal se Barbatus. „Spánek prchá s mých víček, všude tě vidím, v nepřítomnosti tvé horoucně po tobě toužím a spatřiv tebe, chvěji se a neodvážím zdvihnouti oka k tvé kráse. Jsi světlosejným mým sluncem, ale také ničivým, spalujícím bleskem!“

„Jsi v poutech kouzla, dobrý Barbate!“ měkce děla Dokie. „Ráda bych tě čaromoci jeho zbavila —“

(Dokončení.)

*) Dnešní Turn-Severin.

TÝDEN.

Úmrtí spisovatele Jos. K. Šlejhara dne 4. t. m. (* 17. října 1864 ve Staré Pace) ochudilo českou literaturu o typický literární profil, třeba mu chyběly všecky prostředky, jak objektivní tak subjektivní, aby se umělecky propracoval k širší popularitě. Duch nespokojený a stále revoltující sám se sebou a svým okolím, nenalézaje povolání, v němž by zakotvil a zakořenil, bylť sedlákem, chemikem, úředníkem, profesorem, přenáší i do svého díla všecku hořkost, kletbu a zoufalost mravní dekadence a jako nepřátelský kritik společenské kultury a lidských řádů a stavů proniká bystrým zrakem a soucitným srdcem do jejich spodin, aby s patetickým gestem karatele stavěl na pranýř jejich viny a hříchy. Nevyhýbá se nejnaturalističtějšímu hnusu, aby jej nesondoval, nejodpornější výjevy, děsy a hrůzy jsou mu zálibně hledaným materiálem, svět lidí vidí naplněný ničemností, zločiny, mizernostmi a uchyluje se od něho ke přírodě, jíž nese vstříc největší svůj soucit a konstruuje z ní a jejího života protiklad proti moderní vzdělanosti a jejím nositelům. Této tendenci obětuje častěji umělecky zákonnou stavbu svých románových a novelistických prací. Úmyslnost a formální nekázeň Šlejharova drsného stylu, jenž si libuje v nekonečných periodách a jazykových výstřednostech, jsou ovšem sourodé s celou jeho literární bytostí. Šlejhar zahájil činnost svou románovou studií „Kuře melancholik“ r. 1889, jež rázem upozornila na svérázný jeho talent. Z dalších prací jeho uvádím „Dojmy z přírody a společnosti“, povídku „Florián Bílek, mlynář z Myšic“, „Co život opomíjí“, „Zátiší“, „V zášeří krbu“, „Temno“, dvě novelly „Od nás“, „Povídka z výčepu“, „Rozvrat“, „Peklo“, „Lípa“ a j. Čtenářové našeho listu vzpomenou si na dvě Šlejharovy práce v něm uveřejněné r. 1906 a 1907 „Jeho svátek“ a „Pouliční“. Šlejhar vydal také pěknou anthologickou čítanku pro školy obchodní.

*

* Válečná příležitostná literatura po prvopočátečním ustrnutí začíná i u nás pozvolna pučet. Ovšem jsou to dosud zjevy druhořadé a spíše praktickým účelům určené, ale i to jest potěšitelno; zaznamenáváme tedy stručně. Jos. Žemla zachytil v brožuře „Praha v mobilisaci“ prvé válečné dny pražského života a jeho proudění od 23. července do 2. srpna. Spisek lze bráti jako drobný dokument. Sbírka „Osv. Svazu“ „Za věděním“ u Vilímků přispíšila si s dobrým návodem medicinálním „Infekce a desinfekce“ z péra dra. Wiesnera, stejně informativní je knížka Šolcova „Válka, co vše občan i voják musí věděti za dob válečných“, vědečtější základ snaží se zaujímati obšírná kniha Rud. Vrby „Světové zbrojení a Slovanstvo“, ale vadí jí zbytečná tendence. Válka vyvolala snad i nové rozšířené vydání „Českých proroctví“, jež obsahují: proroctví Jana de Rupescissa, Sibyllina, slepého mládence, Havlasy Pavlaty, která nedostižně zpracoval již Al. Jirásek ve svých „Starých pověstech českých“. Literárnějším válečným zjevem bude v Berlíně Rich. Zoozmannem ohlašovaná sbírka básní, vztahujících se k světové válce, za to „Dějinám války“, vydávaným již narychlo ve Štuttgartě, nelze mnoho věřit a jsou předčasné.

*

* Bílá vrána objevila se v posledních číslech výborně redigovaného týdenníku „Pravda“ v Čáslavi, totiž „Literární úvodník“, zjev to tím vzácnější v době, kdy na těch místech mluví jen válečné zpravodajství a častěj také sensace. Zní jako hlahol z jiného světa nadšená kulturní panegyrika „Literárního úvodníka“, a zmiňujeme se proto o ní, neboť právě našemu národu do neznámé budoucnosti bude třeba jen kulturní síly a kulturního významu. Od ruchu válečného, při němž nemohou pokojní občané míti jiného účastenství než svým lidským soucitem a obětavostí hmotnou k strádajícím, třeba se těsně přimknouti ke kultuře národa, k povinnostem své denní práce, k útěšné literatuře, k povznášejícímu umění, aby nás nalezla blízká budoucnost připraveny znáti a uplatniti svou cenu.

*

* V Londýně prodávala se dražbou sbírka známého amerického bibliofila Georga Smitha. Mezi jinými tisky prodána pro Ameriku stará kniha za 60 tisíc korun. Její název zní: „Pravdivá historie krále Leara a jeho tří dcer.“ Tištěna je ve Staffordě r. 1604 a byla prvým národním dramatem o králi Learovi. Shakespeare použil této kroniky Holinshedovy ke své tvorbě dramatu „Král Lear“. Řídké staré knihy té jsou známy jen tři výtisky, dva má Britické museum a třetí měl Smith. Dále byl prodán výtisk „Homera“ z r. 1472 z vlašských Benátek za 50 tisíc korun, „Speculum Humanae Salvationis“ z roku 1471 za 36 tisíc korun naší měny. *o*

*

* V ruské „Nivě“ byla zmínka o první Puškinově básni uveřejněné právě před sto lety (20. července) ve „Věstniku Evropy“. Nadepsána byla: „Soudruhům básníkům“ a uveřejněna pod pseudonymem: „Aleksandr N. k. š. p.“ Písmena vybrána ze jména „Puškin“. *o*

V Praze, dne 11. září 1914.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Zodpov. redaktor a vydavatel: Fr. S. Procházka. Nakladatel: Česká grafická akc. společnost „Unie“ v Praze.

Tiskem „Unie“ v Praze.

Jan Prosický:

ŠOSY A VÍTR.

Professor v. v. Jan Rameš, bezdětný vdovec, širokoramenný, nevysoký stařec s malýma, blyštivýma očima a dlouhým šedivým vousem, netrpělivý, ale jinak starostlivý, moudrý a dobrý člověk, očekával návštěvu svého synovce Pavla Kučery, filologa, který po dvou semestrech na lipské universitě vrátil se do Prahy. Matka Pavlova, jediná sestra Ramešova, ovdovělá před osmi lety, byla živa z malé pense a z podpor bratrových. Měla tři děti. Dvě dcery její, obě starší než Pavel, byly již z domu. Jedna se provdala za venkovského lékaře a druhá živořila v menším okresním městě v úřadě industriální učitelky. Pavel, zdálo se, připravoval se k významné činnosti, k živé práci, ke smělému dobývání světa. Šel-li, šosy mu vlály, mluvil-li, ústa nestačila letícím větám. Světlé, nazelenalé oči jeho plny byly slídivosti, povznešená mladá hlava plna pýchy a posměchu.

Ke strýci Ramešovi přicházíval dosti často, vždy s nápadnou živostí a srdečností, ale odcházíval obyčejně rozpálen a podrážděn. Strýc znepokojoval se jeho mladými názory a starostlivě jej mírníval. To Pavla ovšem pobuřovalo, ale přece ne do té míry, aby se pohádali. Oba i v pohnutější chvíli se zjevně ovládali.

Teď neviděli se několik měsíců. Pavel ovšem z Lipska psával, ale to strýci Ramešovi nepostačovalo, aby mohl posouditi všecko jeho rozvíjení, jak si přál. Byl proto velice zvědav na rozchvátaného synovce svého a upřímně se dnes na něho těšil. „Mám ho kluka přece jen rád,“ říkal si hlasitě, vyhlížeje oknem na oživený chodník, „je vášnivý a chtivý. Ta má neshovívavost je nesprávná. Jaký by to byl muž, který by nechtěl dosáhnouti nejvyššího místa? Budu dnes mírný, přemohu se, on přece nevidí ještě jako já, nemá zkušeností... A dobře že nemá! Zahodil by darmo pušku do zelí!“

Zdálo se mu, že v tu chvíli přeběhl Pavel přes ulici k domu, ale nemohl bezpečně tvrditi, že to byl on. Zamžoural očima a protřel si je. Vyhlédl a opět měl dojem, že kdosi přeběhl. Ramešovi bušilo srdce. „Už přece jen špatně vidím,“ prohodil a popojda ke dveřím naslouchal, ozvou-li se kroky na schodech. Neslyšel ničeho, ale zadrnčel náhle v předsíni zvonek.

Rameš potřásl hlavou a zasmál se. Pohlédl si na napiaté prsty a chvatně přiskočiv ke svému stolu usedl a jal se nahlížeti do otevřené knihy.

Vstoupila hospodyně Vocílková, bledá, hubená vdova po soudním sluhovi, a přidrževši otevřené dveře zašeptala chvatně:

„Mladý pán je tu!“

Professor Rameš na ni pohleděl jaksi ztrnule, jako by nemohl pochopiti, oč jde. Náhle však povstal a ubíral se ke dveřím předsíně, jimiž právě synovec vstupoval. Usmíval se a rozevíraje náruč snažil se Pavla odvrátiti od líbání ruky a přivinouti si ho raději na prsa. Nemohl se však ubrániti prudkosti jeho. Mladý synovec učinil vše úžasně rychle. Políbil obě teplé, vrásčité ruce strýcovy a i na prsa vrhl se mu s vášnivostí vděčného srdce.

„No, ukaž tvář, jak vypadáš!“ zvolal Rameš radostně, když se pocelovali. „Dobře, předobře, svědčilo ti tam. Matka se asi potěšila, viď?“

„Je ráda, že jsem zase doma. A jak ty se máš?“

„No, jako unavený člověk.“

„Unavený a jinde než u stolku tě nestihnu.“

Strýc se usmál a položiv Pavlovi ruku na rámě vedl jej k pohovce. Usedli vedle sebe. Usmáli se.

„Čím pak ty se teď obíráš?“ ptal se Rameš přívětivě. „Kdo pak tě vábí? Ještě Jungmann a Čelakovský?“

Pavel pohodil rukou. Červená tvář jeho naplnila se pohrdáním.

„Ach, to už ne!“ pronesl. „V nitru mém staly se v Lipsku veliké změny.“

„Změny?“

„Ohromné změny!“

„A co to?“ otázal se professor účastně upřev naň bystrá svá očka.

„Sám nevím, jak to přišlo,“ chvatně a vášnivě mluvil Pavel, „a proč jsem změnil své plány do budoucnosti —“

„No — víš — měl bys —“ vpadával strýc poněkud starostlivě.

„Ne, ne, já jsem dobře všecko uvážil, rozhodnutí mé není nijak lehkomyslné a náhodné, nýbrž nutné, z vnitřních příčin.“

„To si třeba jen —“

„Ó ne, to je určité a jasné. Z vnitřní nutnosti. Ostatně bylo to ve mně dávno, jenom že jsem si toho neuvědomil. Ty sám, zdá se mi, jsi jednou prohodil, že jsem nadán k umění.“

„Já že —“

„Ty, ano, ty sám. Dobře se pamatuji. Tehda jsem se tomu zasmál, ale dnes vidím, že's měl pravdu.“

„Ty tedy zamýšlíš státi se spisovatelem?“ užasl strýc.

„Ano, zamýšlím. Jsem vlastně již spisovatelem.“

„Probůh, ale filologie snad neopustíš?“ zvolal Rameš ulekaně pozvednuv se na okamžik.

„Ach ne, tolik rozumu mám.“

„Proto.“

„Professura bude vedlejší, umění hlavní mé povolání,“ rozhovořil se Pavel ještě vášnivěji. „Tak jsem se letos rozhodl.“

„Ale mně jsi —“

„O tom nepsal, já vím, ale to, strýčku, neznamená, že bych byl nějak nehodný nebo nevděčný. Usmyslil jsem si, že ti to řeknu, jakmile se přesvědčím o správnosti svého rozhodnutí. Teď jsem se přesvědčil. Ve mně je skutečně nadání. Nechci se chválit, to se mi vždy protivilo, ale přítel Macek blouzní o mých básních. On sám je prosaik, neobyčejně vyspělý muž. Napsal již dva romány, něco tak smělého a nového, že tu způsobí revoluci.“

„Byl s tebou v Lipsku?“ otázal se strýc tiše.

„Ano. Čte francouzsky. Má mnoho knih. V Lipsku studoval jeden semestr, před tím byl v Lyoně. Jak se ukázal, hned nás bylo několik pohromadě, i Němci, a už jsme všichni psali. Takový člověk to je, hned má družinu talentů, jako kapelník. A sám píše báječně. Řekl jsem ti už, že napsal dva veliké romány?“

„Ano.“

„A třetí má rozepsaný. Filologií praští, bude redaktorem,“ horlil Pavel Kučera, „zamýšlí v Čechách vyvětrati, nynější zmatky nemohou přece potrvat! Či ano? Sám říkáváš, že ještě nikdy nebylo tolik anarchie v umění jako teď —“

„Ano, ale — on že by —“

„On jediný a já a přítel Kužela, dramatik, zámožný právník, nový člověk. Nám třem je situace jasna. Vše je přežilé, vše do zoufání zobrácené, vše znechucené, utahané, zkompromitované. Řekli jsme si, že nelze v tom déle žít, hlavně mládeži. Ti, kteří se tím vším obírali, otravovali a vypínali, ti ať se zahubí v tomto výparu, v této tříšti a hnilobě, ale nový člověk nebude přece tak šílený, aby přijímal to, čím se jiní zničili. Ale nemysli si, že se chceme pouze odloučiti, že se chceme postaviti mimo vše, jako jiná část mládeže zamýšlí, ne, naprosto ne, my učiníme něco jiného: My všechen ten minulý zmatek pozdvihneme, položíme na nakloněnou plochu a svrhneme ke všem čertům!“

Pavel obrátil se ke strýci, jako by čekal, že něco namítne, ale strýc naslouchal poněkud ztrnule, jako by byl nanejvýš udiven a zmaten, aniž ho napadlo promluviti. Pouze rukou pohnul a ještě více přivřel svá víčka, takže třpytivá očka pouze uzoučkou čárčičkou vyhlížela. Pavel se tím nijak nezarazil, naopak, vzplanul ještě vášnivěji.

„Proč že má nás všechny morová ta jáma otravovat?“ pokračoval dívaje se nazelenalýma očima přímo do zmramorovělé tváře strýcovy, „proč? Řekni, proč? Či se to všechno má znova probírat, převracet, čistit a zvedat? Není dost obětí? Má se nuda stupňovat? Ne, ne, strýčku, to cítíš sám, že je nejvyšší čas, aby se ta spousta svrhla do zapomenutí. To chceme my! To! Nejen opustit, nebo vlastní záhubě ponechat, ne, to je málo, ale svrhnout, odstranit!'

Strýc pojednou povstal a sebrav šedivý plnovous do nepokojných, bílých prstů přecházel po pokoji. Pavel též povstal a obraceje se tváří za strýcem mluvil ještě chvíli. Mlčení starcovo jej zmátlo a i popudilo. Zčervenal a svíral rty.

„A to byste všecko na té ploše svrhli?“ otázal se z nenadání Rameš stanuv uprostřed pokoje.

„Všechno!“

„A žádný Noe by se nenalezl?"

„Ne, ne . . . to by byla slabost, záhubná a nové kultuře nebezpečná slabost! Když čin — pak celý čin!"

„Shodíte to všechno?" otázal se Rameš hlasem, který se zdál Kučerovi posměšným.

Odvětil proto student důrazně:

„Ano, všechno!"

A povšimnuv si, že strýc se usmál, všechen zbledl a rychle opět zčervenal.

„A nikomu milost?" tázal se Rameš dále. „Ani těm, kdo jsou blízcí vašemu programu?"

„Náš program je zcela nový, zcela nezávislý!" poněkud již podrážděně vykřikl synovec. „My na nic nenavazujeme! Zcela nový!"

„Zcela?"

„Ano zcela!"

„No, nerozčiluj se, mne těší tvá odvaha," promluvil strýc polo vážně, polo žertovně. „A matce jsi se taky pochlubil?"

„S maminkou mluvím o stravě, o prádle, o zdraví a o zkouškách."

Stařec vzal synovce za ruku a vedl jej po pokoji.

„Měl bys ji zasvětit do svých plánů," řekl vlídně.

„Ona by mi nerozuměla."

Professor náhle Pavla přidržel, roztáhl jeho ruce a podívav se na jeho pěkně urostlou postavu i na zrůžovělý, rozpálený obličej se zářícíma očima, zvolal:

„No — tak to s pánem bohem shoďte!"

Pavel nechápal jasně, co si strýc při těch srdečných slovech pomyslil, ale přes to neubránil se jejich strhující moci.

„Přísahám ti, že za rok je všecko čisto!" zvolal vášnivě i důrazně.

„Odvážným štěstí přeje!" usmál se stařec.

Popošli k oknu. Zahleděli se ven. Ulice plna byla lidí, nákladů a křiku. Řidič elektrického vozu zuřivě zvonil. Strážník snažil se uvolniti koleje, na nichž stál vůz s uhlím. Vyhublé koně nechtěli zabrat. Jakýsi pán stále radil a stále se opíral o lišeň. Chtěl pomoci.

„Ten to nevytlačí," poznamenal Rameš.

„Kdo?"

„Ten pán. Podívej se, opět se pokouší."

„Blázen!" zasmál se Pavel.

„Blázen?"

„Důkladný! A probůh, kdo to tamhle jde?" všechen zvědav otázal se student. „Není to Jakoubek?"

Professor přimhouřil oči a pátral živě mezi lidmi. Zcela zjevný nepokoj a neobyčejný zájem procitl v jeho bytosti. Oči mu náhle zasvítily. Poznal Jakoubka, jdoucího s paní za kočárkem. Za ruku vedl as pětiletého hošíka, jenž stále poskakoval. Paní vedla děvčátko as tříleté. Chvílemi nahlíželi oba rodiče do vozíku a stále napomínali služku, kteráž vozík tlačila. Byla sotva patnáctiletá, ale neobyčejně silná a červená.

„Ano, ano, to je Jakoubek," usmívaje se řekl Rameš.

„Děsná karavana!" zvolal student. „Děsná!" dodal a rozesmál se divoce.

Nikdo by byl nepochopil, proč se směje. Příčina byla skrytá a jaksi mimoděčná. Pavel ve vzpomínce měl Jakoubka mladého, vkusně oděného studenta, vášnivého, horoucího průkopníka nových směrů v malířství a nyní spatřil vyhublého, ztrnulého člověka v ošumělém šatě, s předčasně prošedivělým plnovousem, s vypelichalým cylindrem, člověka skrz na skrz nemódně oblečeného, zjevně přetíženého starostmi a naléhavostí životní, zjevně zotročeného rodinou, snad až sem páchnoucího nevětraným dětským pokojem. Tento neočekávaný nový obraz způsobil onen náhlý smích.

„Prosím tě, jak je ten člověk stár?" otázal se po chvíli, zcela již beze smíchu, naopak až nápadně vážně.

„As pětatřicet," odvětil Rameš.

„A co to, že tak sešel?"

„No — bída asi a možná že i neschopnost."

„Čím je?"

„Nevím. Maluje snad. Ve veřejnosti se s pracemi nezjevuje. Došel mu olej. Plamínek mu zhasl. Bydlí zde na Vinohradech v Táborské třídě. Objevuje se tu v ulici každý den a vždycky s celou rodinou."

„Paní je pěkná," prohodil Pavel.

„Áá — velice pěkná. A byla!"

„A co ten jeho přítel?"

„Kypra?"

„Ano, ano," přisvědčil Pavel živě. „Nikde o něm nečtu."

„Oženil se bohatě, vzal si hezké děvče — aá! — darmo povídat, neosvědčil se. Maloval, maloval, ale stále podle nějaké módy a stále hůře. Utratil jmění a zastřelil se. Vdova se dvěma dětmi je v bídě. Tys ho tu někdy viděl?"

„Ano, tehda v letě. Byli u tebe s Jakoubkem."

„Pravda — tehda, jak bylo tak veselo. Seděli jsme v zahradě do půlnoci. Víš, jak je tomu dávno?"

„Jedenáct let," hádal Pavel.

„Dvanáct."

„Tehda jsem šel domů nadšen."

„Nadchli tě?"

„Nesmírně. Zdálo se mi, že je řeč jejich báječně krásná!“

„Ach, což o to!“ zvolal strýc. „To dovedli. A jak! Zvláště Kypra byl obratný řečník. Mluvil tak nakažlivě, že každý, kdo ho slyšel, několik dní se po něm opičil. Říkával jsem o něm, že kudrnatí větám konečky. On před puntíkem vždycky změnil hlas ve vyšší polohu a poslední dvě slabiky prazvláštním způsobem zazpíval. To bylo tak nakažlivé, že ho kde kdo napodobil.“

„Pamatuji se jen, že jsem byl okouzlen.“

„On všecko znal. Jakoubek taky. Lítali po pražských rodinách a mleli hubou. Dvě nejkrásnější dívky pražské chytly se na ty kudrnaté konečky vět a vzaly si budoucí slavné malíře. No, a teď vidíš, co chytly. Nic.“

„Směšné!“ vrtě hlavou pronesl student.

„A smutné,“ dodal Rameš. „Jen si vzpomeň, jak šel za tím kočárkem schlíple. A pak si připomeň, jak tehda v zahradě mluvili, jak všemu rozuměli, jak věděli, v čem je všecko tajemství velikosti, kterak vyniknouti, kterak —“

„Ano, ano — zvláště Kypra —“ prohodil Pavel.

„Oba, oba všemu rozuměli,“ pokračoval strýc vášnivěji s tvářema zrůžovělýma, „oba se okouzlovali budoucí svou slávou. Jen si dobře vzpomeň. Oči jim tehda svítily. Nikdo tu před nimi nebyl, nikdo nemaloval, nikdo nemodeloval. Od nich, od jejich prvních pokusů počínalo nové umění. Nic před nimi nebylo, ani tráva, ani stromy, ani plátno, pranic. Všecko přišlo na svět s nimi. Jak neměli být pyšni a jak neměli vším ostatním pohrdat?“

Pohlédl na tvář synovcovu, jako by očekával, že rozezná v ní nějakou změnu. A skutečně, zdálo se mu, že oči studentovy se proměnily a že i kolem rtů cosi rušivého se hromadí. Nepřestal však mluviti; pokračoval s rostoucí vášnivostí:

„Dobře si vzpomeň, co tehda povídali! Byli pozváni do listu, založeného výtvarnickým spolkem. Blouznili, jak tam vniknou jako zdravý, očistný proud, jak se časem listu i spolku zmocní, jak vyrovnají účty se vším, co se tu nazývalo uměním, jak srazí s výše Aleše, Myslbeka, Mařáka. Všecky. Ani jediného nehodlali udržeti. Vzpomeň si. Zvláště Myslbek a Hynais jim překáželi. Jen si dobře vzpomeň! Všecko bylo přežilé, znechucené, všecko jen vzít, položit na nakloněnou plochu a pustit ke všem čertům!“

Pavel rozpačitě zakašlal.

„Jen si na to dobře vzpomeň,“ horlil šedivý strýc všechen rozhořený. I přimhouřená očka jeho se zvětšila a zdivočela. „Všecko shodit! A nikoho ušetřit. Nikoho. A ani jediný Noe se nenašel. Jen si vzpomeň!“

Student se mračil. Nazelenalé oči jeho upřeny byly na obecenstvo, jdoucí po protějším chodníku.

Náhle prudce pohodil rukou:

„To je něco jiného!“

Zrudnul. Rty se mu zachvívaly.

„Naprosto,“ řekl Rameš, „naprosto něco jiného. Aspoň se zdá. A co že ti byl ten Jakoubek tak k smíchu? Šel schlíple, pravda, a za tím kočárkem v těch odřených šatičkách — taky vznešenosti nenabyl, ale přece — proč jsi se mu smál? Aspoň kdyby maloval, kdyby něco uměl a kdyby byl něco za tu dobu provedl.“

„Ano, to je to,“ vpadl Pavel horlivě.

„To je to!“ přisvědčil strýc. „No, pojď na trochu čaje a na kousek šunky, už je vše na stole,“ řekl pak laskavě a dotknuv se jeho ruky ukázal k jídelně.

Pavel nevlídně se obrátil a zamračen ubíral se pokojem do sousedního pokoje, odkud zaznívaly těžké kroky hospodyně Vocílkové. Na jeho čele i kolem rtů hromadilo se posměšné pohrdání. Strýc Rameš kráčel za ním. „Jistě si teď myslí, že jsem starý osel,“ napadlo jej. „Kdyby mne nepotřeboval — ó, ten by mi pověděl upřímně, co jsem! Zatracení kluci, všecko shodit, všecko jen shodit! Mne taky, toť se ví!“

Pojednou stanul. Výraz tváře jeho zřejmě se proměnil. Dávné vzpomínky zazrcadlily se v ní. „Bože můj,“ pomyslil si, „to jsem já býval v mládí taky takový? Taky tak směšný?“

Vstoupiv za Pavlem do jídelny prohodil se zvláštní laskavostí a srdečností:

„Už se mi po tobě stýskalo. Sem ke mně si sedni!“

Usedl a pohleděv do mladé tváře synovcovy, vlídně se usmál. Pavel však ještě dlouho se kabonil.

✱

Karel Drož:

ZBOJECKÁ JESKYNĚ.

(Dokončení.)

Mluv, Dokie, ve všem poslechnu!"

„Prostředek — příliš těžký!" jako pro sebe uvažovala kněžna.

„A kdybys půli srdce mého chtěla —"

„Celé! Celé!" šeptala kněžna.

„Vezmi!"

„Nuže, prostředek —" váhala kněžna.

„Smiluj se, pověz!" prosil otrok, zdvíhaje oči ke kněžně.

Pohledy jejich se setkaly. Nebe blaha zářilo z černých očí Dokiiných. Světlo vzešlo Barbatovi. Chvěje se po celém těle, vzal něžně hlavu její do svých rukou a vydechl: „Políbení tvých sladkých úst!"

A klesnuv na kolena, položil zlatou hlavu svou k bílým jejím nohám....

Jiskřičky vyskakovaly z krouživých virů teplých vln závratně sladké písně lásky, z dud vrkali laškující doupnáci. Jaro klesalo pod tíhou růžových květů ..

— — — — — — — — — — — — —

Dunaj šumí. Vlny jeho rozrývá římská galera, pleskot vesel stejnoměrně se ozývá. Bassus pluje k Svatým vodám Herkulovým Poslední chytil se naděje, zázračná síla pramenů vrátí ztracené zdraví. — Zdaž stížen nebyl podobnou nemocí Markus Valens, starý jeho přítel vyslaný s poselstvím do Říma oslavit zvolení Severiana za konsula? A vyléčil se ve Svatých vodách, nabyl zdraví a síly.*)

Ze zádi lodní teskná, tichá dumka letí po vodách dunajských. Dokie zpívá, zpívá o zašlých národech, jejichž krev barvila Dunaj, o zhaslé slávě, z níž zbyly jen rudé červánky vzpomínek. Rozpadly se okovy poroby, popel vítěze pomísil se s prachem otroka, víry lidských vášní, zlob nepohnuly věčným klidem všehomíra, jehož prchavou jiskerkou je lidský život...

V šumění klidného Istru mísí se hukot slapů, skučení vírův a chrapot požeradel. To Danuvius hyne v úskalích Železné brány a z podzemních proudů rodí se majestátní Ister. Galera peřeje obchází průplavem, jehož pamět zachovala srbská vesnice Syp. Hrází nasypanou do Dunaje zachycena splavná voda. Galeru táhnou spřežení volská, síla vesel a plachet láme se o prudkost proudu; houkání rohů přehlušuje šumot vod...

— — — — — — — — — — — — —

Ad aquas Herculi sacras!

V pralesích, oživených řevem zubrů, divokých kancův a mrmláním medvědův, ukryta výstřední, přepychová nádhera dáckých Bají. Mramor a mosaika, sochy a malby, chrámy Herkulovy, Aeskulapovy a Hygieiny, rotundy lázní, peristily chladných atrií — naproti nebetyčným lysým vápencovým turním, čnějícím nad lesy...

V nejmocnější horký pramen, který vyrážel ze skály v tloušti paže, decemvir s vycházejícím sluncem vstupoval. Zprvu bezvládné tělo otroci do Svaté vody nořili, leč záhy údy nabývaly vlády a Bassa provázíval jediný Barbatus. S rostoucím zdravím rostly zžíravé touhy po krásné Dokii. Ledový chlad, kterým odmítala všecky jeho pokusy, jen podněcoval plameny jeho vášně. Bassus byl z těch, které dovedou ženy podmaňovati a nacházejí úkoj jen v sebeodevzdání jejich. Proto pečlivě se vyhýbal všemu nucení, hraje sám úlohu podmaněného. Ale v brzku poznal, že hru prohrál, zamilovalť se do Dokie opravdu šíleně, nesmyslně. A láska otevřela mu oči. Žárlil, žárlil na svého otroka a přece neodvážil se mu hlavu rozraziti, dobře věda, že ztratil by lásku Dokiinu na vždy. Mrtvý miláček je nebezpečnější než živý. Nemělť také očitých důkazův a v klidnějších chvílích sám se přesvědčoval, že je hříčkou sebeklamu.

Leč došlo k brzké rozhodě. Bassus zastihl Dokii v náručí Barbatově. Jako dravec vrhl se na otroka, dýka zasvištěla vzduchem, než nezabořila se v hruď Barbatovu, nýbrž zranila rámě Dokiino. Barbatus sraziv ránu pěstí, decemvira omráčil a uprchl.

Rána Dokiina nebyla těžká a brzy se zhojila. Bassus ošetřoval kněžnu něžně, leč ta po útěku Barbatově nepromluvila; bezvládně ležela na loži, zdálo se, že duch mešká daleko mimo tělo. Decemvir neměl již stání v lázních. Sotva se Dokie zotavila, opustil Svaté vody Herkulovy.

Průvod jeho nebyl ani 200 krokův od chrámu Herkulova, na jehož oltář obětoval při odchodu sošku Herkulovu, tesanou z bílého mramoru, když vyřítili se naň z houštin lesních ozbrojenci.

„Lupiči!" křičeli polekaní otroci — a prchali.

Bassus tasil meč, leč neužil ho. Hroznou ranou rozpoltěna jeho lebka. Hasnouc

*) Historické, zachovala se jeho votivní deska.

jeho oko s pekelnou nenávistí utkvělo na původci této rány — Barbatovi . . .

Přepadení a usmrcení kvestora Drobety v samém středu Herkulových Lázní způsobilo nesmírné vzrušení. V lázních dlel bratr zabitého, Julius Valerianus, který sebrav pomoc vojenskou, jal se lupiče stíhati. Nebylo nesnadno vypátrati, že vůdcem zbojců byl uprchlý otrok Barbatus, který Dokii Bassovi vyrval.

Stopa vedla vzhůru na příkrou stěnu, kdež objevena jeskyně. Rozpoutal se krvavý boj, v němž vojáci utrpěli velikých ztrát. Rozkaceni smrtí padlých druhů, ztekli prudkým, živelním útokem skalní stěnu a vedrali se do jeskyně. V čele byl neohrožený, pomstou planoucí Julius Valerianus. Vrhl se na Barbata jako dravé zběsilé zvíře a proklál ho dýkou bratrovou, kterou byl odepial s mrtvého jeho těla.

Hrozný výkřik zavzněl z hlubin jeskynních. V něm hynulo pozemské štěstí Dokiino . . .

Zbojníci byli mrtvi, leč marně vítězové hledali Dokii. Zmizela, jakoby se byla propadla v země hlubinách. Mezi lesními vyhoštěnci po čase pozorovati byl nový ruch, útoky jejich na moc římskou byly promyšlenější, způsob boje nový. Jakási tajná síla sloučila hrozné, odvěké nepřátele římské ve zhoubný, smrt sející celek, jehož centra nebylo lze vypátrati. Římané válčili s neznámem, a to pronásledovalo je pomstou vezdy bdící, nikdy neutuchající, nenasytnou, nemilosrdnou. Lesní lidé zvolili si novou královnu, Dokii, již poslední ze spojenců Barbatových vyvedl tajnou chodbou ze západního křídla jeskyně do Velkého údolí (Valea mare). Zde, pod samou tvrzí Mehadskou, žila černá kněžka podzemních bohů, nenasytně osnujíc vražedné plány. Zřídka kdo z jejích poddaných spatřil její tvář, a kdo ji uzřel, zkameněl smutkem, kterým lkala její duše. Nikdy úsměv bledého jejího líce nezjasnil, černé oči nikdy nezaplály touhou lásky, mrtvého srdce nikdy nevzrušila lidská slast. Žila pomstě a když stoletá umírala, umírala s vědomím, že pomstila Barbata i národ svůj. Marně se Římané lesním lidem bránili, zvolna ale jistě tiskli je za Dunaj, ničíce jejich osady, jejich chrámy, bohy a hrady. A co nezničili sami, smetla vichřice stěhování národův. Upadly Herkulovy Lázně, zanikla Drobeta, zůstala jenom torsa rozbitých soch, sarkofagy, votivní a náhrobní desky. Na jedné z nich*) ostrým písmem a lapidárním slohem zaznamenán příběh, jejž vzkřísil v duši mé dudák svou hrou:

D. (IIS) M. (AGNIS)
IVL. I. FIL. SERGIA
BASSO. DECEMVIR
DROBETAE . QVAES
TORI. INTERFECTO. A.
LATRONIB. VIX. AN.
XXXX. IVL. IVLIANVS
ET. BASSVS. PATRI.
PIISSIMO.
ET. IVL. VALERIANVS
FRATER. MORTEM.
EIVS. EXECVTVS
F. C. **)

*) Dnes jest ve dvor. museu vídeňském.

**) T. j. po česku:
Bohům podzemním (bohům velkým).
Juliovi, synu Titovu (?) z rodu Sergiova,
Bassovi, decemviru,
kvestoru Drobety,
zavražděnému od lupičův
v 40. roku života.
Julius Julianus a Bassus,
nejdražšímu otci,
a Julius Valerianus, bratr,
který pomstil smrt jeho,
postavili (tento pomník).

F. X. Svoboda:

Z LESŮ ZAZNÍVÁ ZPĚV.

(Pokračování.)

XXX.

Rozhodnutí o všech těchto záležitostech přišlo rychleji než sama Milada očekávala. Již za měsíc obdržela poblázněné psaní od sestry, že si s doktorem Sýkorou píše, že si vyznali lásku a že se šíleně milují. Neví prý, co se s ní děje. Lítá po Hradci, jezdí po Vajgaru s lékárníkem, který prý velice je na Sýkoru rozezlen a velice se mračí, všecka šťastna přečítá mamince i tatínkovi Sýkorovy krásné dopisy, zpívá Malátovy písničky, zvláště známou: „Což neřek' ti to zrak můj tisíckrát“, a čte též i listy, které prý jí Milada se skřínkou darovala. Zdá prý se jí, že jsou psány jí. Objímá prý štěstím starou Tonču, Šalvěje i rodiče. Celý svět prý jí patří, je růžová, svěží, lehká jako ptáče, raduje se celý den a počmárala již dva deníky. Za všecko to štěstí děkuje prý jí, Miladě, Malochovi, drahému švagrovi a nezapomenutelné nonoveské myslivně.

Milada byla dopisem tím prudce zasažena. Nenadála se, že účinek jeho bude tak mocný. Užasla nejprv nad touto událostí, nemohouc první chvíli ani pochopiti, že se tak stalo; nevěděla, co si pomysliti, co říci, jak jednati. Neobyčejná směs pocitů, výbušných i tichých vlila se jí přívalem do nitra: Lítost, že ztratila vroucí srdce, radost, že se obětovala, uklidnění, že se vyvlékla z hříchu, úzkost, že stárne a že prohrála tuto hru, poznání, určité poznání, že sama Sýkoru horoucně miluje. To vše zachvívalo její duší, to vše ji uchvacovalo, bouřilo, tišilo, vzrušovalo, konejšilo i rozplakávalo. Nenadála se tohoto rozvlnění a znepokojení. Chvěla se, trpěla. „Teď teprv vidím, jak ho miluji!“ říkala si. „Teď teprv chápu, jak jsem ho pokořovala, trýznila, zapuzovala. Proč jsem nedovedla rozeznati, že ho mám ráda? Že ho nesmím ztratit? Že budu trpěti a hynouti? Teď ovšem chápu, ale je pozdě!“ Jindy však si šeptala: „Nebylo vyhnutí. Je třeba oběti. Ať je šťasten a ať je sestra šťastna. Nechť jim naše lesy zašumí píseň blažených.“

Vášnivé dopisy mladistvé sestry přicházely často. Vše rychle se vyvíjelo. Doktor Sýkora jezdil do Hradce, Šalvěj se vzdorně hněval a opět udobřoval, matka do všeho se pletla, otec všemu unikal. Příštího roku, když přijela Jenička do Nové Vsi na prázdniny, byla již zasnoubena. Sýkora usiloval, aby následujícího roku v masopustě byla svatba. Královi i Milada však soudili, že bude Jeničce teprv sedmnácte let a že by bylo moudré počkati ještě. Ale ona se tím rozčilovala, trápila a prosila vytrvale, aby jí neubližovali a svatbu r. 1909 vypravili. Milada nejdéle odporovala. Bývala velmi podrážděna, ale na konec přivolila i ona. Byla tedy prázdninová návštěva Jeniččina r. 1908 v myslivně poslední. Širošíré štěstí její, vzniklé v těchto lesích, unášelo ji toho roku nejmocněji. Milovala tu vše, splynula zde se vším. Nepozorovala ani občasné Miladiny smutky, podivné její zatrpklé úsměvy, poznámky nebo i mlčení, ale neviděla ani jejích četných výbuchů, láskyplných i zlostných.

Sýkora přijížděl každou neděli. I on byl příliš vlastním světem a zájmem unesen, tak že neviděl nic kolem mimo svou nevěstu. Za nějaký čas však rozeznával, že hromadí se v Miladě napětí. Pozorovala ho a provázela každé slovo i hnutí jeho příkrým pohledem nebo posunkem. Cítil, že toto napětí vzrůstá a znepokojil se tím. Zájem jeho o Miladu náhle vzrostl a stával se zjevným. Umenšil svou horoucnost k Jeničce a staral se o neuspokojenou paní. Počínání jeho bylo však nejisté a příliš plaché, plné nevolnosti a rozmrzelosti. Zanaříkala-li Jenička, úzkostně a někdy až podrážděně jí to vymlouval, přesvědčuje ji, že se mýlí, vidí-li nějaké změny v jeho chování.

„Jsi dítě a nevíš, že je všude úskalí,“ odpovídal jí, „že je všude třeba opatrnosti!“

„Zvláště, neseme-li sklenici s vodou!“ zasmála se mu.

„Ne, neseme-li štěstí!“ pošeptal jí důrazně. „Miladu nesmím urážet. Pochop to!“

„Což to chci? Proč do toho zaplétáš Miladu?“ divila se Jenička. „Řekla jsem pouze, že jsi nějaký zaražený, mrzutý, ne již tak veselý jako dříve.“

„Mýlíš se,“ odvětil, „nic mi není. Domnívám se jen, že Miladu netěší, počínáme-li si jako blázni.“

„Nechápu, proč by jí to překáželo?“ stáhnuvši koutky pronesla Jenička.

Od této chvíle snažila se unikati se Sýkorou zrakům sestřiným. Mizeli v zahradě i v lese. Odcházeli též s Malochem na dopolední pochůzky revírem a odpoledne chodívali do Mníšku na požehnání. Brzy však i tomu se Sýkora opatrně bránil. Shledával, že rozechvění Miladino se rozrůstá. Nazlátlé oči její, utkvívající někdy na jeho tváři, plny byly vyhrůžné nenávisti, poznámky její plny nespokojenosti, pohyby plny nervosy. Maloch urputněl a okřikoval ji. Přísnost jeho opět vzrostla. Jenička nechápala. Sýkora nejistě hovořil.

„Vás mrzí, že se snažím Jeničku mít rád,“ prohodil jednou k Miladě, když se na svačině ocitli o samotě. Hlas jeho však byl nepevný a chvějící se. Vida pak, že mlčí, a že všecka uzardělá sevřela rty, otázal se: „Mrzí vás to?“

„Mne?“ řekla vzrušeně. „Mne? — Ne, nemrzí. Proč by mne to mrzelo?“

„Kdo mi to připravil? Kdo? Řekněte!“ s náhlou vášnivostí pronesl Sýkora. „Čí to bylo přání?“

Zahleděla se naň dlouze a pevně. Horko a stesk vylily se jí z očí.

„Vy nechápete?“ šeptala zoufale. „Vy mi nerozumíte?“

„Jsem překvapen, zmaten. Vy litujete? Vy jste mne měla ráda? Měla?“

„Síly není . . . síly není,“ řekla hlasem, blízkým pláče, rozloživši před ním ruce dlaněmi vzhůru. „Síly není!“ opakovala. „Zřekla jsem se zdroje, útěchy, všeho. Uznejte to. Milovala jsem vás, ušetřte mne trochu. Pochopte. Ztratila jsem vás! Jak se to stalo?“

„Proč jste nebyla odvážnější?“ vyčetl jí bera ji za ruce.

„Vím, ano, ale já nic nechci, jen trochu šetrnosti, trochu ohledu!“

„Neměl bych tak často přijíždět . . . A Jenička by snad měla být v Hradci.“

Trhla hlavou a přitrpkle se usmála. Náhle ho uchopila za ruku.

„A co vy? Řekněte mi: Milujete mne ještě?“

Oči její zazářily, tvář se rozsvítila vášnivým očekáváním.

„Milado,“ zašeptal zachvívaje se, „je pravda, že jste mne kdy měla ráda? Lze pochopiti, že jste mne milovala? Mohl jsem si to kdy myslit?“

„Mohl, mohl!“ volala rozvášněně tisknouc mu ruku.

„Vždyť zapomínáte na všecko. Jinak to bylo, vzpomeňte si. Nemohl jsem tušit. Což už nevíte? Odmítala jste mne!“

„Proč jsem schovávala vaše listy? Proč jsem je otevřela?“

„Ano, . . . ale pozdě. A i vše, co mi odhalujete dnes . . . řekněte, proč teď? Proč až teď?“

Hleděla naň vytřeštěně. Nevěděla, co říci. Padla pak hlavou na ruce.

Pozvedl ji něžně. Podíval se jí do zaslzených očí.

„Milado,“ promluvil měkce, „mého hoře jste nikdy nechápala? Nebyl jsem váš každou myšlenkou?“

Opřela si hlavu o levou ruku. Naslouchala. Zoufalý zmatek, prozrazující se ve smutné tváři, pozvolna mizel. Slyšela, jak mluvil dále:

„Nečekal jsem po léta na vaši písmenku M, napsanou na kůle lesním? Nepsal jsem vám věrně a oddaně o každé své myšlence? Neuposlechl jsem ve všem? Nerozeznáváte, že ještě teď všecko dávné se probouzí a že trpívám?“

„Milujete mne tedy ještě?“ zašeptla opět vášnivě jako prve uchopivši zase jeho ruku.

„Miluji . . . nelze zapomenout . . . zachraňuji se!“

Přitáhla jeho ruku a hleděla mu roznícené do očí. Rty její zčervenaly a lačně se zachvívaly. Nesmírná síla dýchala naň z její tváře. Dávno v něm hromaděné touhy pozvedly se a vyproudily, divný stesk zalil jeho srdce. Nezničitelná minulost a tisíce kouzelných vzpomínek obestřely jeho duši.

„Milado,“ šeptal, „nezapomenutelná . . . jediná . . .“

Přiblížila tvář svou těsně k jeho tváři, rty téměř k jeho rtům. Zdálo se, že horko, z ní se linoucí, cosi sladkého hovoří.

„Milado,“ stále opakoval v nesmírném svém opojení, „tebe miluji, Miladu miluji, Miladu, přísahám!“

Přiblížila rty své tak blízko k jeho horkým rtům, že se při záchvěvech na okamžik dotýkaly.

„Nezapomeň,“ šeptala, „nezapomeň!“

Toho dne večer, když Sýkora odejel, přisedla k Jeničce a jala se ji něžně hladiti a celovati. Když pak Jenička k ní přitiskla horkou tvářičku a zašeptala: „Vzpomíná-li si pak v tuto chvíli Jeník na mne?“ Milada prudce ji k sobě přitiskla a usedavě se rozeštkala. Hned pak se zase smála a celujíc sestru volala: „Ty malá, ty moje drahá, ty moje milovaná . . . proč už mi zas ujedeš?“

„O masopustě zavítáš do Hradce na mou svatbu!“ těšila ji Jenička.

„Pravda, přijedu,“ odvětila Milada stále ji hladíc a stále se smějíc i slzíc zároveň.

XXXI.

Po prázdninách r. 1908, hned jak se Jenička vrátila domů, započato bylo u Králů s vypravením její výbavy. Sňatek ustanoven na masopust příštího roku. Sama Milada napsala matce hned v září, že nyní jinak soudí a že Jenička neobyčejně vyspěla. Není prý příčiny oddalovati její sňatek a zbytečně tak i doktora Sýkoru roztrpčovati.

Rozhodnutí o těchto záležitostech jakož i záležitosti ty samy zdály se zejména Miladě s počátku prosty a jasny, ale brzy ukázalo se, že jsou nesmírně složity, temny a nepochopitelně proměnny . . . Jenička zřejmě byla unesena první láskou, věřící, silnou a jarou, ona ze všech nejvíce měla a mohla míti klidného uspokojení, ale nebylo tomu tak. I jí, mladistvé, nezklamané a neroztříšněné duši vyvstalo před celou bytostí cosi nevysvětlitelného a nepostižného v Sýkorovi i Miladě, zvláště v této. Blížící se sňatek jako by byl silou, jež způsobovala zvláštní rozrušení, téměř rozvichření všech. Milada podléhala nejvíce, ta plna byla nestálých nápadů, plna měnivých pocitů a až nebezpečných projevů. Sám Maloch o tom psal Tereze, naznačiv, že se to podobá pomatení mysli. Ona skutečně prožívala hrozný jakýsi zmatek, tak že zcela správně o ní napsal, že sama neví, co chce. Několikeré vlnění, křížící se, jako by šlo jejím nitrem. Na venek projevovalo se vše střídáním nenávisti s láskou, vzpoury s odevzdaností, odporu s obětí. Psala denně listy sestře i budoucímu švagrovi, často pak matce i Šalvějovi. Dopisy ty zobrazovaly toto prudké její rozvlnění, tyto strašlivé spory a uklidňování

v její duši. Nikdo jim nerozuměl, nejméně pak Sýkora, což však bylo nejpodivnější, neboť on mohl pochopiti aspoň částečně, on mohl odhaliti mnohou příčinu v sobě. Napadlo ho, že byl Miladě záhadou, že skutky jeho, zdánlivě nesrovnané, pocity zdánlivě temné a nepoctivé, zvichřovaly nejvíce její srdce. Bylo by snad přípustno říci, že neměl možnosti viděti a rozeznávati tyto složité spory, poněvadž i on zajat byl záhadou, jinou však, neuvědoměnou, měnivou i prchavou, jež zmítala jím jako vichr peříčkem, aniž se zraňoval a aniž o tom věděl. A tak bylo by nesprávnější říci, že všichni tři hleděli upřeně a zblízka do nepostižné záhady, každý do různé, jež všecky tři však vyrůstaly z jediné. Nepokoj, jenž z toho vznikal, dopisování, plné zmatků, výčitek a odprošování působilo na všechny záhubně. Právě pro toto znepokojení nemohl Sýkora rozeznati prchavé představy své lásky, slepě horoucí, nemohl odpověděti si nikdy, touží-li za Jeničkou či za Miladou? Neudivil se, vyšeptával-li své vroucí stesky a opojení té i oné, neboť v tu chvíli byla to tatáž, byla to vždy jediná, již pravdivě miloval: Milada jeho mládí, Milada jeho snů, ta, již potkal po prvé při vojenském koncertě v alejích, s níž jezdíval na Vajgaru a jež mu r. 1897 v dobříšských lesích zmizela. A která z těchto sester dnes byla více tímto jeho snem? Která byla tou, již v pravdě miloval? Která z nich byla ona, jež prchnuvši a v lesích se ukryvši vábila jeho stesk, v obraz se měnila, v hlubiny vrytý přelud se vtělila? Byla to snad mladistvá Jenička, již uviděl v těchto lesích po desíti letech po prvé na zahradě v novoveské myslivně, či byla to paní Malochová, s níž šel po zahradě a z jejíchž slov, duše i srdce vylila se všechna ona minulá doba, všechny ony minulé pocity? Nebylo tu odpovědi. V obou těchto sestrách žil i nežil jeho sen, obě miloval i nemiloval, neboť miloval jen Miladu svých stesků, svých snů, jež do temných lesů mu unikla. A jak mohla chápati Jenička, co ani on nechápal? Jak mohlo býti Miladě jasno, co ani jemu nebylo jasno? Obě cítily přítomnost neurčitých skutečností, jež tím více mlhavěly, čím více rostly, ale smyslu v nich nenacházely.

Podivný tento zmatek, jenž znepokojoval svou nevysvětlitelností i Terezu i Malocha, zdálo se, denně vzrůstal. Maloch tak byl zastrašen, že méně rozkazoval a všecky starosti v sebe uzavíral, aby Miladu ušetřil. Zapřel každou nepříjemnost i každou nehodu svou. Zapřel i rozrušující scénu s pytlákem Vamberou, jejž přistihl při kladení ok a jejž sbil holí. Nikdo v myslivně o tom nevěděl. Když pak po čtrnácti dnech na průseku u mníšecké silnice střelen byl lehce, patrně tímtéž Vamberou, broky do břicha a do nohou, zatajil i to. Léčil se sám. Ukázaly se však bolesti. Odejel do Prahy. Broky všecky byly na povrchu, pouze zranění na břiše bylo horší a zaněcovalo se. Ale ani to nechtělo se mu již ženě zjevovati. Nikdo nic netušil. Řekl, že je nastydlý a že moří ho revmatismus v noze.

Hned po novém roce prosila ho Milada, aby jí dovolil jeti do Hradce. Ráda by prý pomohla Jeničce, neboť pamatuje se, jak sama byla přípravami k svatbě znavena. Je prý roztržita a nespokojena jen proto, že stále na sestru myslí. Nenamítal pranic, svolil přívětivě, což Miladu překvapilo. Pohledla naň a tu se jí zdálo, že tvář jeho je bledá a vše na ní jako znavené a zvadlé. Zarazila se. Umlkla. Oči se jí zasmutnily.

„Co pak?" pronesl Maloch pohlížeje na ni. „Co se ti stalo?"

„Bojím se, že do Hradce nepojedu... Tolik jsem se těšila!"

„Proč bys nejela?" podivil se. „Vždyť souhlasím. Teď jsem ti přece řekl, že nic nenamítám."

„Zdá se mi, že ti není dobře. Jsi bledý. Bojím se, že se rozstůněš."

„Ach, ne, nic mi není. Jen se vyprav na cestu. Nastydl jsem se trochu, rýma z toho bude."

„Myslíš?" zaveselila se Milada. „Nerozumím tomu. Ale buď upřímný! Není-li ti dobře, nejela bych."

„Dobře je mi, dobře, zcela dobře!" ubezpečil ji. A přívětivost jeho i zvláštní únava opět jí byly nápadny.

Druhý den odjela do Hradce. V Praze setkala se se Sýkorou. Kupovali ještě různé věci. S počátku na obou byla patrno, že přišli s předsevzetím překonati všecko vnitřní pohnutí, ale brzy bylo nutno vysvětlovati i omlouvati různé výčitky a narážky z dopisů, a než se nadáli, hovor jejich zdivočel. Přišly pak vzpomínky a mnoho teskných slov. Milada opět volala:

„Řekněte mi, jaký jste člověk? Milujete mne ještě?"

„Ach, miluji, miluji!" volal zakrývaje si oči a vzpomínaje náhle na temné hvozdy dobříšské. Písmeno S, napsané tužkou na kůlu u paseky, jasně v tu chvíli uviděl; Jenička s knihou v ruce, stojící na trávníku v zahradě mihla se mu duší.

Druhý den odjela Milada do Hradce. Zde však čekal ji hodinu již telegram z Nové Vsi, že se muž roznemohl a že se má

ihned k němu vrátiti. Zpráva ji překvapila a rozčilila. Zdálo se jí hrozné, že se má obrátiti a jeti domů. Všecko se v ní bouřilo zcela tak, jako by byl Maloch provedl něco krutého. „A až se vrátím, nic mu nebude!“ volala v tomto prvním vzrušení, plačíc zlostně a odhazujíc své věci. „A co by mu bylo? Vždyť řekl, že to nic není!“ Brzy však se zalekla. Bledá, jako uvadlá tvář mužova vyvstala v její představě. „Co myslíš, maminko?“ obrátila se na Terezu. „Poraď mi.“

„Je to hrozné, ale musíš se ještě dnes vrátit,“ odpověděla jí matka, pokrčivši rameny. „Muž nejpřednější.“

Milada, jako by nechtěla slyšet tuto radu, odběhla za otcem do krámu. Vyšel zadními dveřmi do tmavé, stále petrolejovou lampou osvětlené komory se soudky, kde ho čekala. Temné oči jeho, poněkud nevlídně na ni pohlédly.

„Co mám dělat, tatínku?“ otázala se. „Co ty tomu říkáš?“

„Mně je to jedno,“ řekl skoro nevrle, „rozhodni se sama. Já nerad rozhoduji.“

Zamračen zapátral do krámu, jenž pln byl lidí. Hlasy dvou mládenců a chrastění kornoutů stále bylo slyšeti

„Kdo mi má poradit?“ prohodila mrzutě. „Co myslíš? Mám zůstat? Či je snad nutno, abych jela?“

„Co učiníš, to bude!“ pronesl poněkud hrubě položiv na ni ruce, jako by chtěl zameziti, aby ho neprosila. „Zůstaneš-li, zůstaneš, odejdeš-li, odejdeš! Jaké pak mudrování!“ A pohleděv na ni ještě jednou dodal: „Mně je to jedno!“

Milada zalekla se nepřívětivé, podivně malé a svraštělé tváře jeho. Teprv nyní uvědomila si, jak nesmírně se změnil. „Šalvěj má pravdu,“ pomyslila si, „oddělil se od nás.“ Chtěla se pak ještě na něco zeptati, ale on pohazuje odmítavě rukou odcházel již do krámu.

Vrátila se k matce. Na schodech pojednou se znepokojila a než došla do bytu, byla rozhodnuta, že okamžitě odjede.

V tu chvíli přišla i Jenička, jež na cestě z nádraží zaskočila k cukráři. O telegramu z Nové vsi dosud nevěděla. Uslyševši nyní, co se stalo, všecka se poděsila, a s pohledem plným soustrasti objala sestru a volala:

„Je to možná? Stůně? A těžce? Chudáčku, jak asi trpíš! To je hrozné — zbláznila bych se, kdyby Jeník stonal! Jsi bledá! Chudinko! Já však tě nenechám tak rozčilenou samu, pojedu s tebou. Obleknu se. Za hodinu jede vlak!“ Přiskočila ke skříni, ale neotevřela ji a vrátivši se k Miladě, otázala se poplašeně: „Viď, že to nebude nebezpečné? To přece není možná! Takový zdravý člověk! Co myslíš? Je to zlé? Zemře?“

Milada v tu chvíli všecka zbledla. Rty, ruce i nohy se jí chvěly, oči ztrnuly a zeskelněly.

„Co je ti? Co se ti stalo?“ líbajíc ji ptala se Jenička. „Čeho jsi se zděsila? Smrti? On nezemře, nezemře, nesmí!“

Milada nepromluvila, plna jsouc jakéhosi úžasu, podobného úplnému zmlknutí a ztrnutí, jaké asi nastávají v první chvíli, udeří-li vedle hrom nebo srazí-li se vlaky.

Jenička stále ustrašenější přitiskla k ní svou hlavu jako dítě k matce.

Miladě v tomto okamžení bylo počínání její rozčilující a nesnesitelné. Oddálila ji lehce a pomnuvši si oběma rukama tvář, jako by stírala pavučiny, řekla tiše a suše:

„Nemůžeš teď k nám, není času. Jedu ihned, doprovoďte mne na nádraží!“

K otci zaskočila do krámu. Vyšel opět v usmoleném kabátě, shrbený a mrzutý do komory a nějak rychle, nevyptávaje se na nic, políbil ji a mimovolně poceloval. Matka s Jeničkou šly s ní. Na prahu lékárny zahlédly Šalvěje, staříka podivně pátrajícího, nápadně malého, bílého, s tváří zmenšenou, svraštělou a pohledem neklidným. Spatřiv je poklonil se z daleka a pospíšil k nim. Šedivá hlava s hustým vlasem leskla se stříbrně. Přimhouřené oči jeho, svítivé a chtivé nejprv pohleděly na Jeničku. Usmál se na ni a tiskl jí ruku. Teprv potom — čehož si zvláště Tereza povšimla — obrátil se k Miladě. Mluvil hbitě a jaksi zbytečně, bezobsažnými větami. Uslyšev, že opět odjíždí, podivil se, ale v tu chvíli již obracel se k Jeničce s návrhem, že jí opatří na příští jaro do zahrady vzácná semena.

Milada nevrle připomněla, že je nutno jíti. Rozloučila se.

Šalvěj, zatáhnuv tělo do lékárny, vystrčil pouze hlavu a podivně vzrušen díval se za nimi. Pokyvoval hlavou. Cosi nepochopitelného snažil se pochopiti. Položil si ruku na bradu, jako by chtěl vousy přihladiti. Kratičký, trpký úsměv trhl mu rtem i koutky, oči zcela se zavřely.

Milada ještě toho dne za mrazivého večera dojela domů. Vytržení, jež se jí zmocnilo při dopoledním setkání s Jeničkou v Jindřichově Hradci, stále ještě jevilo se v její tváři.

Muže nalezla ve veliké horečce s těžkým zánětem pobřišnice. Služka vyděsila ji zprávou, že mníšecký i dobříšský doktor očekávají brzkou smrt. Právě před hodinou odjeli. K obsluze nemocného byla tu starší žena, vdova po panském zahradníku. Milada, všecka jako bez krve, jako osudem

uražená nebo podvedená, odkládajíc cestou kožešinu i kabát, ubírala se k rozníceněmu muži. Ležel tváří vzhůru, ale oči měl přivřené.

Vdova po panském zahradníku vysvětlila jí, že je to od té rány.

„Od jaké rány?“ udiveně zašeptla Milada.

„No, od těch broků tady v břiše,“ pokládajíc si ruce na břicho a bok sdělovala vdova. „Zanedbané to bylo.“

Milada nechápala.

„Od jakých broků? Postřelil se?“ vydechla úzkostně chytivši se za hlavu.

„Nevím,“ krčila vdova rameny, „snad od pytláků to měl, a už před časem. Zatajil to asi.“

Příštího dne o jedenácté hodině dopolední zemřel.

Tereza s Jeničkou a Sýkora přijeli na pohřeb. Pozorovali a řekli si to hned při odjezdu z Nové Vsi, že počínání Miladino bylo nepochopitelné. Nesjednotili se však v tom, co by měli podniknouti a jak budoucí její vdovský život zaříditi. Tereza soudila, že bude nejlépe, vrátí-li se do Hradce. Může žíti s nimi, zvláště teď, když se Jenička provdá. Pronášela myšlenku svou stále naléhavěji, dodávajíc neustále: „Vždyť já nikoho nemám. Umřela bych steskem. Teď po svatbě budu úplně sama. Muž zapomněl již mluvit. Hodí se mi to. Milada bude vzpomínati . . . porozumíme si.“ — Jenička však naléhala téměř vášnivě, aby byla sestra u nich, a stále se ptala Sýkory: „Viď, že taky chceš a že budeš už na ni hodný!“ Nevěděl, co říci a s čím souhlasiti. Krčil rameny a upřeně na cosi myslil. Tereza však nápad Jeniččin nazvala šílenstvím a rozhodla, že Miladu požádá, aby žila v Hradci. Napíše prý jí hned, jak dojedou domů.

XXXII.

Neočekávaná smrt Malochova způsobila v Miladině duši nerozpoznatelný zmatek, a možno říci, že ji rozrušila více, než by byl kdokoli čekal. Jenom že tvářnost tohoto velikého pohnutí byla tak složita, že se nijak nedala postihnouti a smířiti. Při pohřbu, vyprávělo se, byla podivně tupá a jako nepřítomná, chvílemi jaksi vytřeštěná čímsi mimo ni ležícím. Paničky, zvláště ženy myslivců byly až uraženy její nesdílností a malým nářkem. Pouze paní nadlesňová z Rochot soudila, že utrpení vdovino je hluboké a že nářek není vždy bezpečnou známkou pravého bolu. Nemýlila se. Pohnutí Miladino bylo hlubší, jenom že nejasné a i jí nepostižitelné. Cítila pouze ve všech nervech zvláštní nepřemožitelnou a neovládatelnou netrpělivost, touhu ujeti někam. Zde však jevila se první vlna zmatku. Vše v její bytosti tesknilo po Hradci, ale ona stále si opakovala: „Jen ne do Hradce!“ Tento stav nebylo snadné rozpoznati a vysvětliti, neboť slova její byla upřímná. Touha kvasila z podvědomí, z vnitřního, tudíž z minulého života, ze všeho, co se nazývalo mládím Milady Králové, ze všeho snění, jež vznikalo ve dvanáctiletém manželství, příliš pro ni střízlivém, za to však ze snů, vložených do zeleně, šumění a ticha lesního, kdežto její výkřik „jen ne do Hradce“ byl přímý následek uvědomění, byl dotyk skutečnosti, jíž se bála. Milada ocitla se před něčím, co ji ochromovalo a co ji po prvé zachvátilo nedávno v Hradci, když ji sestra objala a vyslovila myšlenku smrti Malochovy. Tehda ustydla v ní krev. Doma ovšem, když stihla muže poblíž smrti, uděšení to vzrostlo, a nyní, kdy zemřel a pochován byl, nabylo vše moci skutečnosti. Bylo jisto, když matka se sestrou a Sýkorou odjeli a ona ocitla se sama v novoveské myslivně, že toto užasnutí její vzroste do největšího zmatku. Propadla mu úplně. Nevěděla, co dělati, kam běžeti, kde spočinouti, na co mysliti. „Vše ji bolelo, vše dráždilo,“ řekl by ten či onen, kdo by ji byl právě pozoroval. Je jisto, že náhlé, neočekávaně přilétlé štěstí může býti stejně hrůzné a děsivé jako sama smrt. Toto ochromující štěstí — možnost sloučení s tím, jejž od dětství milovala, jemuž se stala nedosažitelnou, jenž na ni nikdy nezapomněl, jenž se rozlil za dvanáctiletého manželství v sny její, začarované v lesní samoty, — pohledělo jí tak z blízka do očí, že byla oslněna, ba oslepena. Nebyla však užaslá pouze z tohoto zjevu, nýbrž tím, že v tu chvíli uviděla i zkrvácené ruce tohoto štěstí, že je viděla jako jezdce s krvavým mečem, jenž oznámil smrt Malochovu a jenž šeptal: „I Jenička bude zavražděna, důvěřuj mi!“ Zděsila se proto tímto strašlivým zjevením štěstí, jež přiletělo a stanulo vedle ní. Stanulo a nyní neodcházelo. Nepřetržitá blízkost jeho způsobovala jí úzkostné ono rozechvění, strašnou onu netrpělivost. Nemohla si štěstí své prohlédnouti, poněvadž krásný jezdec stále měl v ruce onen krvavý meč a stále ji ubezpečoval, aby byla klidna, že i Jeničku zavraždí. Zavírala proto úžasem oči. Všecko v ní toužilo po rychlém činu, dokud je čas. Sňatek Jeniččin byl zcela blízký, ohlášky přede dveřmi. Třeba rychle se rozhodnouti, rychle, rychle. Dusila se až horkem a musila vždy oči

přivříti z jakési vnitřní nesnesitelnosti těchto oslepujících myšlenek. Opět a opět vše ji nutilo jeti do Prahy k Sýkorovi a do Hradce k sestře, uchvátiti směle, co jí náleží, ale opět se děsila a opět zapuzovala tyto představy. „Ne, ne, ne do Prahy, ne do Hradce!“ volala pokládajíc zmítající se hlavu na ruce. Nesnesla pohledu na své štěstí, jež však stále vedle ní stálo a stále ji vábilo, stále omamně šeptalo.

V tomto zmatku prožívala první sny po pohřbu mužově. Vše se jí zprotivilo, cítila, že v myslivně ani týden nevydrží. List matčin, v němž ji zvala do Hradce, zvýšil ještě její netrpělivost, stejně jmenování nového správce revíru a oznámení, že za měsíc nutno myslivnu opustiti. Byla vším tím drážděna a rušena, tak že rozhodla se někam jeti. Jela do Prahy a do Hradce, jela, to cítila, po tom toužila, ale zděšeně volala: „Jen ne do Prahy! Jen ne do Hradce!“

V Praze chodila po ulicích znavena. Dosud neodhodlala se navštíviti doktora Sýkoru. Sotva že řekla: „Půjdu k němu!“ rozlilo se jí duší zvláštní, až lítostivé pohnutí, a než vlny jeho přešly, pronášela hlasitě: „Nepůjdu k němu, pojedu do Hradce!“ A snad by byla i odjela, kdyby se bylo v duši její nerozvinulo zvláštní uvažování, jež vzniklo z velice složitých myšlenek a pocitů, aniž o tom věděla. Toto uvažování rostlo a stále živěji pronikalo v její rozhodnutí. Poslední slova zněla již zcela určitě v její mysli: „Mám Jeničku ráda, nesmírně ráda, nechci ji raniti, ustoupím mlčky, miluje-li ji Sýkora. Ano, toť hlavní otázka. Opakoval vždy, že jí nemiluje. Miluje mne. Ano, tvrdil to. Pochybnosti však byly a jsou. Nevěřila jsem vždy a zdálo se mi, že miluje nyní ji. Ano, není to jisté. Zde však je nutno zvěděti pravdu, jasnou pravdu, ať takovou nebo takovou. To teprv rozhodne, co činit. Ano. Jen tak. Je opravdu záhodno s ním promluvit, upřímně a otevřeně a co nejrychleji promluvit. Ano! Bože, celá se třesu! Jak jen mne mohlo napadnout jeti do Hradce a nepromluvit s ním?“

Tímto rozhodnutím velice se jí ulehčilo. Po prvé po mužově smrti pocítila lahodivé uklidnění.

Oznámila Sýkorovi, že je v Praze a že ho očekává odpoledne o 3. hod. v kavárně Louvru.

Přišel, jak určila. Odkládaje zimník, pátral po ní. Zahlédl ji a usmál se. Přibližoval se rychle s rukama ku předu srdečně vztaženýma. Rozeznal ihned, že je velice bledá a přepadlá, ale shledával to zcela přirozeným. Teprv, když líbal její ruku, ucítil, že se chvěje a že je všecka vzrušena. Rozhovořil se opatrně o jejích starostech. Byl zřejmě nesmělý a rozpačitý, jako by se něčeho obával, jako by kolem hromadilo se nějaké zákeřné nebezpečí.

O půl čtvrté hodině opustili kavárnu. Odjeli do sadů u nádraží Františka Josefa. Padal sníh.

Milada uvědomovala si, že je nutno obrátiti řeč k oněm důležitým otázkám, nevěděla však, jakým způsobem to provésti. Opakovala jen neustále, aniž chtěla, že Jeničku nesmírně miluje a že se jí po ní hrozně stýská. Ač byla neklidna, přece postihovala v jeho tváři i očích živou radost z této chvály mladinké nevěsty. Rozčilovalo ji to, ale přes to zase a zase mluvila o veliké své sesterské lásce.

„Vy nevíte, jak se na ni těším!“ horovala sesilujíc hlas a rozněcujíc unavené oči. „Nikdo na světě, ani vy, nevnikl tak hluboko do mého srdce jako ona. Kéž je šťastna, šťastnější než já. Mějte ji rád, zapomeňte na mne, zapomeňte na Miladu. Milada budiž pouze vzpomínka, pouze vzpomínka, nic víc! — Slyšíte mne?“

„Není možná,“ prořekl tiše upíraje pohled na její rychle se rozněcující tvář, „nelze zapomenout, nelze, věřte mi!“

Zřejmá radost zasvitla v jejích očích. Trhla prudce rukou.

„Musíte zapomenout, teď musíte, tím spíše, že jsem svobodna!“ mluvila živěji. „Sestru svou miluji a nikdy jí nezradím. Nikdy, pamatujte si to! Nemohu, nechci, ne, ne! Všecko ať zůstane již tak, jak je. Milada bude jen vzpomínka.“

Sýkora svěsil jen na chvíli hlavu. Vydechl těžce, jako by s čímsi neodstranitelným zápolil.

„Ne, nelze,“ šeptal položiv si ruku na čelo, „Milada . . . vzpomínkou . . . Ne, nelze!“

„Což vy jste zamýšlel — snad?“ otázala se náhle stisknuvši mu ruku a pohleděvši naň neobyčejně uděšeně. „Zamýšlel jste — teď?“

„Ano, Milado, ano, všecko se vrátí,“ promluvil dotýkaje se své hlavy, jako by ze sna procital. „Odhodlal jsem se, nemohu zapomenout, vše oživuje. Teď už mne nezamítnete jako tehda. Rozhodl jsem se — slyšíte mne?“ Vzal prudce její ruku a upřel na ni podivný, až ulekaný a zmatený pohled. „Nic už nám nepřekáží, pranic!“ opakoval stále. „Hleďte, máme volnou cestu!“

„Ach, ne!“ bránila se. „Teď ne. Už je rozhodnuto, nelze nic změnit!“ Přitáhla k sobě jeho ruku. „Miluji vás, jako jsem vás od první chvíle milovala. Vy nikdy

nepochopíte, že jsem na vás stále myslila, i když jsem se za jiného provdala, vy nepochopíte, že to všecko, co jsem tehda učinila, byl přelud. Miluji vás, přijela jsem za vámi, nemohla jsem už venku žíti a dýchati. Tisíckráte běžela jsem jako zmatena k onomu hražení u paseky a dívala se na písmenko S. — Proč? Jistě jen proto, že všecka ta minulost mne zavalila výčitkami, steskem, nadějemi. Nu, co tedy? Co teď? — A vy že jste se rozhodl?" zvolala trhnuvši jeho rukou.

„Ano, oživlo všecko, vrátilo se," opakoval stále, jako ve vidění, „moře je to, vše zaplavilo."

„A Jeničku, to dítě chcete zradit? Uvážil jste?"

„Ach — to je strašné!" zašeptal. „Přilnula ke mně, visí na mně! Zahyne, určitě zahyne! Nepřežije toho, ubezpečuji vás, že nepřežije. S okna skočí, nebo ve Vajgaru se utopí — tam, tam u těch sítin. Ale já nemohu jinak, přišla jste, minulost oživuje, srdce krvácí. Milado, vzpamatujte se, co je vám?"

Stanula se svislýma rukama, bledá, chvějící se.

„My musíme zapomenout," pronesla sotva slyšitelným, bolestným hlasem. „Nelze tak vraždit. Pochopte, oč jde. Sami jsme tyto děje upředli, je rozhodnuto. Zapomeneme . . . odjedu . . . ano? Souhlasíte?"

Vyhledal její ruku a hladě jí prsty v hebké rukavičce pohlížel k zemi na bělostný sníh. Z očí vylily se mu slzy. Myšlenky, jež nemohl slovy vyjádřiti, naplnily mu duši.

„No, co tedy? Co učiníme? Chcete vraždit? Chcete ji zahubit?" otázala se ho tichým hlasem. „Vidíte, že nelze jinak. My zapomeneme, my minulost pohřbíme. Ano? Řekněte, že souhlasíte, že máte síly k odříkání!"

„Nevím, co se stane," prořekl konečně temným hlasem vydechnuv z hluboka. „Nic nevím!"

(Dokončení.)

V. V. Škorpil:

Z KORESPONDENCE PROKOPA CHOCHOLOUŠKA.

(Dokončení.)

Vašnostem

odesílám tuto první literární dopis, co denně nyní, neb aspoň několikráte v týdnu dopisovat budu krom jiných větších prací, abychom dohonili, co posud zanedbáno, ve dvou nedělích jsem bez toho bohužel! u konce, a musíme pak čekat vždy několik časů, až Bůh zas něco poskytne. Času ku čtení mám nyní dost. Píšu takměř ze špitála, neb celá má rodina je nemocna, i $3^1/_2$letý hoch můj se rozstonal na zánět koží mozku. Jediný já jsem ještě zdráv. Dne i noce musím nyní dělit v ošetřování nemocné rodiny (žena kojit nemůže, stůně na tuberkule, dle lékařova výroku může prý při šetření se ještě nějaký čas vytrvat) a potom mezi práce literární. Jak mi je? může si pomyslit každý, a nezviklá-li se na dlouho i jinak obrovské zdraví moje, nebylo by divu. Ale mužně tedy nesme, jak jsme nesli posud, ten ku příkoří valně zasazený osud. Pokud mi však síly jen poněkud stačí, neustanu v činnosti své. Jenže se práce mé poněkud zdržely, to mi netřeba podotýkati. Již dnes jsem chtěl expedovat část třetí ze zahynutí Suli, snad zýtra? a ani to s jistotou nevím. Nejhlavnější starost moje je ukončení povídky této. V pondělí půjde III. část jistě na poštu.

U Řivnáče a Jeřábkové jsem ještě nebyl, mějte mě omluvena nehodou v nově na mne padlou. Za tou příčinou neodesílám také pokračování Silhouette, nemohuť kroku z domova.

Pořád se mi zdá, že jsem u Rautenkrance vynechal slovo pro čas důležité. Nestojí tam pouze: odpoledne se vracel atd. kdežto státi má: druhý den odpoledne atd. Račte to laskavě poopraviti.

Srdečně Vás pozdravuje jsem Vašnostin

18. 17. 5. 51. službovolný

Prokop Chocholoušek.

*

Vašnostem

především stvrzuji, že jsem obdržel co honorár 60 zl. stř. (šedesát zlatých ve stříbře) za povídku ve Vesně tištěnou „Harambaša", potom též šedesát zlatých ve stříbře za rozličné drobnosti a za dvě částě povídky: „Zahynutí Suli".

Část čtvrtou „Zalongos" odešlu ve čtyrech dnech, budeť nejvíce arch tištěný obnášet. Dle toho tedy zaříditi si to račte, aby jste tímto měsícem skončil. Byl bych již část tuto odeslal, ale jsa sám churav, nemohl ano nesměl jsem několik dní ani péra do ruky vzíti.

Co se týče povídky „Dvě královny", tu obdržíte jistě nejdéle do 22—25. tohoto měsíce. Na prvním archu je ještě pečeť vyšetřující vojenské komise. Proto Vás budu pak žádat, by jste po

vytištění tento arch mi poslati ráčil, chciť si ho pro památku uschovat.

Nájemníkem stavovského divadla ostal Stöger.

Literárních silhouette Vám taktéž novou část odešlu.

Vás srdečně pozdravuje jsem Vašnostin

Prokop Chocholoušek.

V Praze 18 4. 6. 51.

*

Pane Jirečku!

Odesílám ukončení čísla 4. povídky. Churav jsem, a k tomu ještě úřadní pořádání, jakož i rodinné po smrti zemřelé choti mé, to vše mě potud zdržuje v rychlejším pokračování, ostatně doufám, že to bez toho víte, a jsem jist, že u Vás soucitu najdu. — Peníze 5 zl. stř. jsem obdržel, děkuji Vám, bylť jsem po pohřbu takměř bez krejcaru, ano faráři jsem ještě dlužen, a tento měsíc mi přijde ještě činže. S povídkou budu nyní co možná kvapit, neb se musím na radu lékařovu na nějaký čas na venek odebrat, což dříve učiniti nemohu, až hotov budu s povídkou. Ještě zbývá dle rozvrhu 6 čísel.

Váš

18. 29. 7. 51. *Prokop Chocholoušek.*

*

Pane Jirečku!

Pevně v úmyslu maje, abych do Vídně na čtrnácte dní se odebral, nepřijal jsem zde žádnou práci, ponechávaje si vše až do mého návratu, a proto mi nyní již i peníze vyšly. Prosím Vás tedy, abyste neráčil otáleti, a pro nynějšek se neohlížel na to, že jsem Vás tak často v rozpacích nechal, příčiny toho jsem Vám psal upřímně, aniž cením shovívavost Vaši málo.

Prosím Vás tedy, pište mi jen, abych věděl co činiti. To se samo sebou rozumí, že nepomůžete-li mi penězi na cestu, Vám by nemilá byla krátká přítomnost moje ve Vídni, ten by jste rychle úmysl svůj mi věděti dal, o to Vás snažně žádám.

Vašnostin

18. 4. 10. 51. *Pr. Chocholoušek.*

*

Pane Jirečku!

Odpusťte, že jsem list tento nefrankoval, mámť za to, že takto spíše v ruce Vaše dojde, račte si, ač neurazím-li Vás návrhem tím, za frankaturu peníz strhnouti. — Tento týden se stěhuju, nikoli však do Ameriky, jak jste v listě Vašnostiném od p á t é h o t. m psáti ráčil, a poněvadž by se pak lehce státi mohlo, že by mě list Váš s vybývajícími mi u Vás, jak pravíte 15 zl. 47 kr. stř. nedošel, antě číslo domu nevím, jediná jest to příčina tohoto listu. Že by povídka moje de facto ukončena byla, nemohl jsem dříve vědět, až jste mi to psali, z té jednoduché příčiny, poněvadž jsem poslední čísla ani Denníka ani Vesny neobdržel. Nyní to vím, a na tom přestávám. Návrh Váš účastniti se dále v listu Vašem pracemi belletristickými, přijímám, a to tím ochotněji, poněvadž za svou povinnost mám, nějakou důkladnou prací nahraditi Vám i obecenstvu shovívání s mým předešlým otálením. Já vím, kdybych to nebyl já, dobře by jste byl pochopoval, kterak člověk, jejž ráz po rázu tolik neštěstí stihlo, ne tak na těle, jako spíše na duchu ochuravěti může, že mu do zotavení nemožno, jakýkoliv plod duševní vyvoditi. Neklaďte to za jakousi výčitku, Bůh uchovej! jáť jsem již s podobným osudem tolik spřízněn, že bych snad zhoubu světa očekával, kdyby se jinak dělo. Staň se vůle Páně! kdož ví, k čemu dobrému i to sloužiti může?

Se vší úctou Vašnostem oddaný

Prokop Chocholoušek.

V Praze dne 19. října 1851.

*

Blahorodý Pane!

Poněvadž sklad „Bibliotéky románů“ atd. spisovatelských sil pro podniknutí své nabýti se snaží, a já znaje Vás, že vřelého účastenství berete na všem, co dobrého rozkvětu slibuje, byť i začátkové slabí byli, žádám Vás, by jste neráčil odmítnouti od sebe žádost, jížto sklad nadřečený na Vás vznáší. Též Vás dále prosím, by jste tak dobrý byl a přiložené pozvání panu V. Furchovi, jehož byt ve Vídni, ač je-li tam? nám neznámý jest, laskavě doručiti hleděl. A kdež Kalinčak? nebyl by jste tak laskav skladu Jeřábkové sděliti, kam by se mu psáti mělo? Píšu jen co privatní osoba se skladem podnikavým v nižádném jiném spojení nestojící, leč co spisovatel a co člověk, který podílu bere na věci dobré, mnoho slibující, která by bez podpory j e n literární když ne zahynouti, aspoň chorý život vésti musela.

Se vší úctou Vašnostem

oddaný

V Praze dne 18 22. 1. 55. *Pr. Chocholoušek.*

*

Blahorodému Pánu, panu

H. Jirečkovi ve Vídni.

Velectěný příteli!

Anto nyní dílo své „Jih“ (slovanský) jsem ukončil, k jehož však doplnění mi povídky k celku veledůležité, které ve Vaší „Vesně“ r. 1851 otisknuty byly, scházejí, obracím se k radě pana Šestáka, jemuž jste byl sdělil, že několik exemplářů Vesny ještě v zásobě jest, na Vás s uctivou žádostí, by jste co možná nejdříve ročník onen pod adresou: Kněhkupectví I. L. Kober mně zaslati ráčil. Udanou mi panem Šestákem cenu 3 zl. r. č. zároveň odesílám.

Vy se asi divíte, kde jsem s v ů j exemplář

poděl? Inu, byv laskavostí páně Päumannovou do světa širého vyobcován, odevzdal jsem ho knihovně musejní, která v nynějším okamžiku neví, kde právě jest.

Tuto zprávu Vašnostem sděliv, žádám zároveň, by jste ze starého přátelství čtenářstvo „Světozoru" na brzké vyjití obšírného díla tohoto upozorniti ráčil.

Se vší možnou úctou Vašnostem

oddaný přítel

Prokop Chocholoušek.

N. 43—III.

V Praze dne 5. října 1861.

NB. V čísle 1. ročníku Vesny jest oznámení, že vyšlo druhé vydání „Srbsko-německo-latinského slovníka" Vuka Štefanoviče Karadžiče. V Praze Slovník ten k dostání není; pročež skládám další prosbu tu na Vás, by jste neztěžoval sobě, Slovník ten, je-li ve Vídni k dostání, mi ho pod shora udanou adresou odeslati. Peníze opáčnou poštou Vám zašlu, aneb kdyby jen cenu jste mi udal i napřed.

*

Zajímavý je dopis, psaný ve vězení dne 19. února 1851 (uveřejněný v odstavci prvém Chocholouškovy korespondence), který opatřen pečetí „k. k. Kriegsgericht in Prag" nese tuto úřední poznámku:

Gesiegelt am 19. Feber 1851 bei der Prager k. k. Militärischen Untersuchungs-Commission.

Chocholoušek jako redaktor „Večerního listu," který jako všechny ostatní politické listy české koncem roku 1851 byl zastaven, po tři měsíce seděl v žaláři, odkud psával beletristické články, procházející vojenskou censurou.

DIVADLO.

Činohra Národního Divadla.

V „Divadelním oznamovateli" čtu tyto „všemu českému obecenstvu" adresované řádky:

„Dne 12. srpna r. 1881, tedy právě před třiceti třemi roky, zničen byl zlým požárem skvělý sen českého lidu, naše Národní divadlo. A když se za půldruhého roku pyšná jeho stavba znova pozvedla nad Vltavou, věřili jsme, že věky přetrvá, jsouc „z látky nejpevnější, z mozolů národa". Ale po třiatřiceti letech nastává již o toto Národní divadlo nová obava: jiná živelní pohroma, veliká válka evropská zdá se ohrožovati jeho bytí. Události válečné rozrušují všechen život veřejný, a také dramatickému umění nastane teď doba strádání a odříkání; staré přísloví, že uprostřed zbraní umlkají Musy, hrozí se státi bolestnou skutečností. Kdyby však měly, byť jenom na čas, umlknouti docela i pod zlatou kopulí našeho národního paláce, byla by to nejen veliká úhona všemu našemu snažení kulturnímu, nýbrž i bolestná, nezahojitelná rána sociální: kdyby Národní divadlo mělo býti po čas války uzavřeno, uvrhne se tím více než 400 osob, jimž jest ono jedinou existencí, se všemi rodinami, úhrnem tedy jistě půldruhého tisíce lidí do strádání, bídy, ba existenční záhuby! Uzavřením Národního divadla rozrušena byla by nadobro veliká česká obec umělecká, jejíž počátky vzešly z krásných dob našeho národního obrození, jež se po mnohá desetiletí a často s velikou obětavostí udržovala, jež o závod s rozkvětem národa sílila a mohutněla, a jejíž činnost byla kolikráte největší pýchou českého národa doma i v cizině. Nemožno české mysli ani domysliti, že by kdy mohlo Národního divadla nebýti.

V těchto chvílích plných rozechvění, nejistoty, úzkosti a nesmělých nadějí odhodláváme se my všichni, kdož dnešek Národního divadla tvoříme, k srdečné a důtklivé výzvě české veřejnosti! Odhodláváme se k ní, neboť věříme, že český člověk i v dobách sebe urputnějších nedovede svého Národního divadla nemilovati, a sami jsouce odhodláni obětovati co možná všechno, abychom Národní divadlo udrželi, žádáme za stejný slib a stejné odhodlání českou veřejnost! Všechen personál Národního divadla bez výjimky zřekl se na čas svých zaručených příjmů a svorně prohlásil, že se spokojí s existencí nejskrovnější, aby správa Národního divadla nebyla nucena vzdáti se v nynějších dobách své činnosti a Národní divadlo uzavříti. Společnost Národního divadla jest pak odhodlána k stejným obětem svého jmění, nepřízní nedávných let beztak ztenčeného, a svornému úsilí nás všech podařilo se ve shodě se zemskou správní komisí, jež Národní divadlo jakožto zemský ústav království Českého spravuje, najíti prostředky, jimiž aspoň prozatím bude lze představení v Národním divadle zahájiti.

Ostatek arci závisí na událostech dní a týdnů nastávajících, ale také na přízni a obětavosti českého obecenstva. V zlých dobách, jež nás všechny postihly, je třeba lidskému duchu posily a osvěžení, sic by možná neunesl všeho, co dnes na lidstvo přikvačilo. Věřte, že umění je tím zdrojem, kdež posily a osvěžení nejsnáze najdete! V zlých dobách, kdy se kolikráte zdálo, že je přec jen veta po českém národě, počali naši dědové a otci budovati Národní divadlo. Budovali je pro všechny časy, pro

doby dobré i zlé, a dovedli je zbudovati podruhé, když požár zničil dílo celých desetiletí. Jiná pohroma kvačí dnes na Národní divadlo: dokažme, že jsme synové svých otců a dědů, zachraňme je znova na vzdory všem živlům, zachovejme je nanovo českému národu, české budoucnosti!" — Podepisuje ředitelství a členstvo Národního divadla.

Provolání toto jest dosti výmluvné, aby mělo potřebí komentářů. Jde o záchranu Národního divadla, o jeho zachování. Mimořádné tyto poměry, jež dlužno míti stále na paměti, diktují souverainně a neúprosně a tvoří také ovšem mimořádný repertoir, jenž ostatně není místy bez zajímavosti. Tak přišla ke cti opět Šamberkova veselohra „Jedenácté přikázání", vynořily se z prachu archivu veselohry: „Ženichové" od K. S. Macháčka a Klicperova „Veselohra na mostě". Kancelářská komedie Nathansenova „Aféra", od něhož hrán byl na zemské sceně již „Průlom" a „Maminka má pravdu", přinesla sice několik pěkných výkonů hereckých, podala však také nezvratný důkaz, že „Průlom" jest poměrně stále ještě nejlepší z her tohoto dánského autora, dosud u nás hraných.— Znovu nastudovaná tříaktová fraška anglického autora Thomase Brandona „Charleyova teta" za režie K. Muška působila na zemské sceně dojmem naprosto zvláštním, kuriosním. Jako reminiscense dávných dob. Obecenstvo se však bavilo — zdá se — triky a rozpustilostmi oxfordských studentů, podanými herecky svěže a nevázaně. A o víc tu nešlo. —

Hamletovo „být či nebýt" příliš hlasitě se ozývá pod zlatou kopulí nad Vltavou . . .

Tristan.

*

Městské divadlo Král. Vinohradů.

Činohra.

Letní saisona má svá práva, která uplatňuje každoročně při sestavování divadelního repertoiru. Také „potřeby běžného repertoiru" ozývají se v těchto dobách hlasem kategorickým. Vše to však letos jest irrelevantní, neboť tentokrát jde doslova o existenci, život divadla. Argument rozhodující! A správa divadla snaží se poctivě, by vyhověla na všechny strany. Jiného nelze dnes počít.

Vypravila „20.000 mil pod mořem", výpravnou komedii se zpěvy a tanci, kterou napsal dle známého románu Verneova K. E. Julius. Uvedla opět na scenu Tylovu báchorku „Lesní panna" jako slavnostní představení na počest narozenin Jeho Veličenstva císaře a krále Františka Josefa I. ve prospěch Červeného kříže. Pak sehrána byla tříaktová veselohra „Chameleon" od Tristana Bernarda, autora „Kavárničky", „Neznámého tanečníka", „Medockých vinic". A před několika dny (2. září) přišel na řadu „Čtverák Ekehart", veselohra ve třech jednáních od Hanse Sturma, za režie F. Hlavatého. Jest to komedie starých divadelních triků a praktik, překotná a rozpustilá, která však plně dosahuje svého účelu.

Nelze věru v ničem zazlívati správě divadla. Hraje se celkem svěže, radostně, pěkně, ba mnohdy podivuhodně krásně v jednotlivých výkonech i souhře, a publikum, plnící divadlo, nalézá tam, po čem dnes touží: rozptýlení, osvěžení, zábavu.

J. M.

*

* Georges Brandes podal v „Germ. Roman. Rundschau" charakteristiku Strindbergovu ze svého styku s ním.

Beseduje jednou se Strindbergem, byl překvapen jeho otázkou:

„Víte, že jsem rozvázal své smutné a nepěkné manželství?"

„Znám vaše knihy," odvětil Brandes, „ale váš život je mi neznámý."

Za čas setkali se opět.

„Co myslíte, není to drahé, byt o šesti pokojích s kuchyní za 1500 korun ročně?" ptal se ho Strindberg.

„Nač potřebujete takového bytu pro sebe?" namítal Brandes.

„Mám přece ženu a tři děti," znělo vysvětlení.

„Promiňte, řekl jste mi, že jste rozvázal své manželství," prohodil Brandes.

„Zařídil jsem vše pro paní Strindbergovou v hodnosti své manželky, ale ona zůstala mojí milenkou," pravil Strindberg.

Brandes navštívil Strindberga roku 1906. Prvá slova, která Brandes zaslechl, byla:

„Víte, že v staré francouzské literatuře je o mně proroctví?"

„Kde?" ptal se Brandes.

„U Balzaca," odvětil Strindberg.

Vyhledal ze své cestovní knihovny knihu a ukázal mu na místo, kde se praví:

Tehdy světlo zahoří od severu!

„To," doložil Strindberg, „vztahuje se na mne."

„Mohlo by se vztahovati na Ibsena," zažertoval si Brandes.

„Ne," odpíral mu Strindberg, „rozhodně a bez pochybnosti, vztahuje se na mne."

Brandes mu neodporoval, usmíval se jen.

„Nesmějte se," pravil Strindberg, „věc je vážná."

K. V. H.

V Praze, dne 18. září 1914.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Zodpov. redaktor a vydavatel: Fr. S. Procházka. Nakladatel: Česká grafická akc. společnost „Unie" v Praze.

Tiskem „Unie" v Praze.

Frant. K. Hejda:

SVÁTEČNÍ PŘÍPAD.

Humoreska.

Byla tehdy sobota před Letnicemi a my soudní referenti denních listů neměli pro Boží hod ještě žádný sváteční případ. Což po žurnalisticku znamená asi tolik, jako by v pořádné domácnosti chyběl o Štědrém večeru kapr a k Martinu nebyla husa. Noviny mají své tradice, své utkvělé zásady. Na požehnané objemnosti božíhodového čísla zúčastněn bývá každý člen redakce větší nebo menší hřivnou své píle a dovednosti; článkaři i lokálkáři, essayisté i feuilletonisté krášlí a pulérují k takovému dni svou rubriku tak pečlivě, jako cídí hasiči stříkačku před Božím tělem.

Zpravodaj ze soudní síně nesmí dělati ovšem z pravidla výjimku. Je pravda, že mívá občas při takové příležitosti svízelnější robotu než ostatní jeho kolegové; neboť těm poskytne buď „politická situace" nebo „nálada dne" vždycky už nějaký ten materiál ku hnětení příslušného stylistického těsta, kdežto u soudu se páni radové čerta starají, budou-li mít případy bezprostředně před svátky projednávané pro čtenáře nějakou zvláštní zajímavost! Ale praxe a zkušenost učí. Není-li zboží nejčerstvější, použije se „ležáku" — jinými slovy: čtenářstvu předloží se referát o líčení, které se konalo ne zrovna včera, ale před dvěma, třemi dny. Takových „Frantů z nouze" má ostřílenější soudní reporter vždycky několik v zápisníku pohotově... záleží jen na tom, aby z nich dovedl udělati „sváteční případy", vkusně vystrojené, trochou humoru, trochou nálady vyparáděné, slušnou morálkou vycpané a břitkou pointou jako lesklým kordiskem opatřené.

Tak se to v bázni boží praktikuje všude, kde se noviny čtou a tudy také dělati musí. Jenže sebe mazanější žurnalista neuchrání se někdy tak zvané „vyšší moci", obávané více než nejjízlivější šéfredaktor a nejzatvrzelejší metteur — oné tajuplné a divoplodné síly, která, ač se to zdá ve dnešních moderních poměrech neuvěřitelno, dovede člověka za šlendrián, nedbalost a lehkomyslnost vytrestat tak důkladně, jako v mravoučných povídkách pro mládež trestává jen neposlušné chlapce, nepoctivé nálezce a bezcitné macechy.

Teď tedy mohu se vrátit zase k začáteční větě. Bylo už sobotní dopoledne před svátky — a my neměli parádní případ pro božíhodové číslo.

Totiž: my, abych se přiznal, do oné chvíle ten případ ani nehledali. „Ono něco přijde," říkali jsme si navzájem k upokojení svého svědomí — a oddávali jsme se tak bezstarostnému klidu, jako by to, co má přijít, už bylo na cestě. Že by někdo z nás čtyř, co jsme denní tisk v paláci spravedlnosti zastupovali, měl vlastně sám k soudu přijít, nějakou tu žalobu si opsat a z výslechů poznámky si udělat, rozumělo se tak trochu samo sebou; ale máj byl tenkrát tak neobyčejně krásný a došel-li člověk s nejlepším předsevzetím na Karlovo náměstí, aby se podíval, co dělají v kriminále, zůstal zpravidla bloumati v sadě před kriminálem a došel za nedlouho k nevývratnému přesvědčení, že je to tam skoro hezčí. Zavadil-li zrak, příjemnou zelení opájený, bezděky o komplex budov „pod věží" se šířících, ozvalo se v duši jen blahostně konejšivé připomenutí: „Však on tam někdo je!" To byla také svatá pravda — ale na neštěstí nenáležel nikdo z těch, kdož „tam byli", do cechu časopiseckých soudních referentů. Aspoň ne aktivních.

Zkrátka: spoléhali jsme druh na druha — a přísná paní Nemesis, které jsme tak často dělali ministranty, uchystala nám za tuto hříšnou ležérnost šeredné dílo odplaty.

Když jsme se naznačenou sobotu, krátce po poledni, sešli dle úmluvy v herně kavárny u „zmoklé slepice", abychom si při partii taroků pověděli, jakým vzácným soustem má býti čtenářstvo v božíhodové soudní rubrice uctěno, měla tato konference průběh velmi zajímavý.

Zprvu hleděl jen mlčky druh na druha, „z koho to vyleze". Ale nikdo se jaksi nehnal k slovu — a jakkoliv jindy mívaly naše debaty sonórnost až příslovečnou, tentokráte vyhlíželi jsme jako příslušníci onoho mnišského řádu, jemuž přísné sliby zakazují jakoukoli rozmluvu. Přítel Zevloun obzíral začazené arabesky na omítce stropu a vysílal k nim ze své viržinky nové baterie dýmu, přítel socialista házel do černé kávy cukr a stopoval dle krůpějí vystupující pěny, bude-li o svátcích hezky nebo přijde-li déšť, Adolf Zemanů, který tehdy obsluhoval ještě „Den", bezstarostně pohvizdoval nějaký kuplet a otec Katz, sotva se usadil, hned také klímal.

Takové začátky ovšem neslibovaly mnoho dobrého. Musilo se na to tedy „heverem". Zevloun ujal se nevděčné té práce sám.

„Tak mládenci — —" zahájil debatu líčeně bezstarostným tónem, „kdo má co přichystáno, ať to vyklopí; z materiálu vybereme si pak to nejlepší."

Dořekl a obzíral „drahé hlavy", jednu po druhé, oddávaje se blahovolnému očekávání, kdo s tím klopením začne. Ale okolo stolu bylo ticho jako ve škole při zkoušení z mathematiky. Teprv asi po dvou minutách ozval se Zeman:

„Já byl u soudu předvčírem, chtěl jsem zajít do senátů, ale vrátný Kylián mne upozornil, že se tam projednává jen nějaký fádní zaviněný úpadek a jedna patentní záležitost, ještě koženější. Tak jsem se vrátil."

„A kdo že vám to řekl?" obrátil se socialista k Zemanovi.

„Nu, vždyť povídám — vrátný Kylián!"

„To je divné."

„Proč divné? Kylián ví přece o každém líčení; jen se koukne svědkovi na obsílku, už ho posílá buď do šestačtyřicítky v prvním nebo osmasedmdesátky ve druhém patře, poví vám denně na vlas správně, kdo čemu předsedá, který je státní, který obhájce . . ."

„To vím všecko také," s podezřelým úsměvem zadržoval proud této výmluvnosti socialista, „jenom si současně vzpomínám, že ubohého Kyliána zrovna dnes týden odvezli do všeobecné nemocnice."

„Ganz richtig," vytrhl se otec Katz ze dřímoty, „my měli o tom lokálku."

„Tak to jste u soudu asi nebyl?" namířil socialista šíp impertinentní otázky na reportera „Dne".

„A byl jste tam vy?" odvracel útok Zeman.

„Já?' — kde pak mám vzít ke všemu času! Jsou teď samé schůze, tábory, sjezdy; nikdo z vás není tak zapřažen jako našinec. Ale tuhle pan Katz má soud každý den několikrát na cestě, ten tam mohl snadno zaskočit."

„Hab' ich auch gethan," přisvědčoval náš Nestor kriminálních zpravodajů — ale aby stromy našich nadějí nerostly do nebe, hnedle dodal: „Šel jsem se do žurnalistické pracovny trochu natáhnouti na kanape; prospal jsem se tam na hodinku odpoledne a pak jsem jel do Holešovic prohlížet tu zbořenou novostavbu . . ."

Podíval jsem se na Zevlouna a on instinktivně jaksi obrátil se současně ke mně. Z těch dvou pohledů dalo se čísti docela dobře, že my dva staří kamarádi, necítíme-li se nyní o nic lepšími, než ti tři nedbalci ostatní, nemusíme se k tomu aspoň veřejně přiznávati.

„To je ale, pánové, potom kritická situace," dával Zevloun na uváženou jaksi z hlediska všeobecného, „zejtra je svatodušní Hod boží, čtenářstvo čeká na sváteční případ — a my tu stojíme teď s prázdnýma rukama . . .!"

„Řekni raději: s prázdnými mozky," opravoval Zeman, který měl vůbec pověst nenapravitelného mentora.

„Mir ist es ganz egal," zavrčel papá Katz, „já střihnu něco z Neue Freie Presse . . ."

„Ale víte, co mne napadá?" vpadl přítel socialista do hovoru, „nějaký náš známý mezi advokáty mohl by nám říci, projednávalo-li se v těchto dnech něco zajímavého!"

„To by nebyla dobrá špekulace," odpovídal Zevloun.

„Proč?"

„Protože každý advokát pokládá za zajímavé jen to, co sám hájí, a vším ostatním opovrhuje."

Pojednou se mně samému v nějakém hodně odlehlém koutku paměti jaksi rozbřesklo.

„Hrome," povídám, „co my tady bezúčelně klábosíme, u soudu nám náš svá-

teční případ dávno dopekli a čekají pouze, kdy se nám ráčí proň si přijít."

Všecky zraky tázavě obrátily se ke mně.

„Nu, víte něco?" vyhrkl Zeman a otvíral už zápisník.

„Tak na polovic. Zdá se mi, že včera nebo dnes byl před senátem nějaký Vrána, forman ze Kbel nebo Vinoře."

„Formanům se dobře píše na tělo," pochvaloval Zevloun; „jsou to rázovití lidé, mají svou hantýrku a když se octnou v kollisi se zákoníkem, dělá to při nejmenším tři paragrafy."

„A co spáchal ten Vrána?" vyzvídal socialista.

„Nechal stát někde za Vysočany koně bez dohledu . . ."

„. . . Paragraf 430," vpadl Zevloun mechanicky.

„A ke všemu na kolejích severní nebo severozápadní dráhy. Vlak přijel, nemohl včas zastavit, drcnul do vozu a shodil jednoho „slepého pasažéra", jejž Vrána vezl do Prahy. Ten pasažér si pochroumal ruku. To je jen tak stručný obsah děje, na víc se nepamatuju."

„Pak ale jde o paragraf 335," poznamenával zase Zevloun.

„Ať jde o paragraf jakýkoli, věc je výborná a toho Vránu posílá nám nebe!" jásal socialista.

„Až založíme syndikát soudních zpravodajů, budeme ho jmenovat čestným dodavatelem svátečních případů pro všecky neděle a svátky," doplnil Zevloun.

„Ist mir ganz recht," přisvědčil papá Katz.

Teď šlo jen o to, zvěděti detaily. Obžalovací spis neměl z nás nikdo, ale já si připomenul, že zvěst o Vránově líčení přinesl mi před několika dny vždy ochotný dozorce Halaburda, který asistoval v pátém senátě. A poněvadž ten senát měl své „jednací dny" vždy ve středu a v sobotu, dalo se snadno uhodnout, že neprozřetelný forman odpovídal se za své provinění zrovna dnes. Jenže líčení se konala jen do samého poledne, kdežto teď, kdy minula dávno jedna, trávil celý justiční aparát už svou siestu po obědě . . .

Pojednou uhodil se Zeman do čela.

„Vrána, Vrána — ať mne čert vezme, není-li to klient doktora Klumpara! Ale ovšem . . . jak jsem na to mohl jen okamžik zapomenout! Vždyť ještě před několika dny mně doktor Klumpar povídá, že hájí Vránu, abych se nezapomněl k soudu dostaviti. Pánové, máme vyhráno! Já hned odtud zatelefonuji doktorovi, vyzvím generalie obžalovaného, datum a podrobnosti případu, složení senátu, rozsudek — za pět minut to máme jako na talíři, pak si to každý může vzít do redakce a zpracovati, jak mu um a horoucnost poválečná dovolí."

Okamžik na to stál Adolf před telefonem. Zevloun držel druhé sluchátko, aby pomáhal zaznamenávat.

„Haló — kdo tam, prosím? Zde kavárna „u zmoklé slepice" a štafl soudních referentů."

„Zde doktor Klumpar. Libo?"

„Pane doktore, to jsem já, Zeman. Vy jste mne onehdy laskavě upozornil, že hájíte toho Vránu . . . ráčíte se pamatovat?"

„Na Vránu se neráčím pamatovat. Ale poznávám s politováním, že slábne jaksi vaše paměť. Říkal jsem vám, že hájím Čápa. Ten má kridu a přijde na řadu až po svátcích. Čáp a Vrána mají ovšem ve vývoji populace velmi příbuznou úlohu, ale takto je mezi nimi přece jen ještě značný rozdíl . . ."

Zevloun z útrpnosti sám rychle odzvonil.

Teď byla situace asi jako ve čtvrtém jednání dramatu, kdy mračna zlovolného osudu zatažena jsou už právě tak důkladně, aby vybíjela katastrofu.

Ve zmatku převzal úlohu lodivoda opatrný a vždy střízlivě uvažující socialista.

„Nutno teď využitkovati každé chvíle," ujal se slova. „Tak bych radil: rychle rozdělit úlohy. Jeden, třeba tuhle Zevloun zajde do presidia trestního soudu — tam do dvou hodin ještě úřadují — a požádá pana oficiála Pacáka o žalobu, která tam někde leží ve spoustě ostatních a není už nikomu potřebna. Nebude-li si žalobu smět vzít, ať si ji aspoň opíše. A když jednou bude v kriminále, může zvídat detaily o líčení. Mezitím přítel Zeman, který má nový smoking, navštíví pro všecky případy vrchního radu Olejníka, předsedu pátého senátu, a požádá ho o sdělení rozsudku, který do presidia asi ještě hlášen nebyl. Vrchní rada Olejník bydlí v Hopfenštokově ulici, několik kroků od novoměstské věže; je tam v domě také porodní bába. A pan Katz mohl by se vypravit na státní návladnictví, zjistit žalobce a sehnat data z té strany. Pro zástupce německého tisku jsou tam dvéře vždy otevřeny."

„Jenže ho na to upozorňují," zlomyslně dodal Zevloun, „teprv když už je tam v kanceláři . . ."

— — — — —

Výprava uskutečněna přesně dle návrhu kolegy socialisty.

Ale výsledek měla dosti problematický. V presidiu sice pan oficiál Pacák žalobu na povozníka Vránu skutečně nalezl a Zevlounovi ochotně vydal. Ale to byla také jediná positivní a viditelná trofej našich dobyvatelských snah o sváteční případ. Co pátý senát soudil, jak rozsoudil a kdo při něm zasedal, to vševědoucímu jinak presidialistovi nebylo známo — už snad z té příčiny, že zmíněný senát má svůj rozbitý stánek v nejodlehlejší kanceláři, vzdálené presidiálního ústředí skoro jako Lisabon Petrohradu. Měli jsme tedy žalobu, ale chyběl nám rozsudek, což obrazně znamenalo asi totéž, co džbán beze dna nebo sirka bez hlavičky.

Ještě smutnější zprávy přinesli ostatní novináři. Předsedu pátého senátu nezastal Zeman doma — a nebyl by ho zastal ani v celé Praze, neboť vrchní rada Olejník, poobědvav toho dne výjimečně u Teisigů naproti soudu, rozjel se hned po jedné hodině na svátky do Dobřichovic ku provdané dceři. A otec Katz, navrátiv se poslední, zvěstoval sklíčeným hlasem, že u návladnictví je všecko „auf Schloss und Riegel" zavřeno.

Seděli jsme proti sobě jako konšelé z Kopníka po návštěvě setníkově. Papá Katz bručel cosi o „verfluchte Schinderei", Zevloun z dešperace zapaloval novou viržinku, socialista melancholicky hvízdal a já si z hlubokosti své těžkosti vzdechl:

„Nadarmo nás ten dozorce Halaburda všecky poplašil . . ."

Sotva jsem to vyřknul, Zeman udeřil do stolu, až sklenice zařinčely.

„Bože, pánové — jací jsme to hlupci! Vždyť ten dozorce Halaburda ví všecko, co potřebujeme, ochotně nám to také poví . . . a my naň nevzpomeneme! Tak ale teď bez meškání k němu — kde bydlí?"

„V Radlicích, má tam domek a zahrádku."

„Hrome, v Radlicích . . . to se projdeme! Vždyť tam ani tramway nevede!"

„To nevadí — hlavní věc je, že Halaburda při celém líčení byl, že nám poví průběh a taky rozsudek. A tam nejdeme nadarmo — takový dozorce neodjíždí ani do Dobřichovic, ani se nezamyká „auf Schloss und Riegel" — ten určitě bude doma a rád nás uvidí. Kdo tedy jde s sebou?"

„Ich nicht," rozhodl se starý otec Katz, „mně stačí, když něco střihnu z Neue Freie Presse. Tak na shledanou, já jdu do redakce!"

„To by se mi chtělo," smál se Zeman, „nepřinesu-li do redakce soud, připřáhnou mne teď, před svátky, hned k jiné práci!" Všichni jsme v duchu souhlasili.

„Ale, pánové," prohodil Zevloun, „jsme-li čtyři, což abychom si vzali drožku?"

Návrh schválen většinou hlasů. Zevloun měl známého drožkáře, který ho asi před čtyřmi roky vezl na svatbu jednoho kolegy a dostal od něho kromě diškrece také ubezpečení, že mu budou zaopatřeny „ryty" v nejnóblejších kruzích. S dobrým mužem byla vyjednána „protekční" cena šesti korun a jeli jsme.

V Radlicích krátce před tím hořelo. Následkem toho pokládali nás za soudní komisi a část obyvatelstva se před námi opatrně uchylovala do svých ubikací, kdežto druhá, kurážnější část, nám bodře nadávala.

Tím srdečněji uvítal nás Halaburda, jenž, zalévaje na zahrádce karafiáty, domníval se zprvu, že používáme nastávajících svátků k vykonání nějaké okružní projížďky po středních Čechách. Zvěděv, že cílem našeho výletu je vlastní jeho obydlí, zvážněl a zarazil se.

„A čím mohu pánům sloužit?"

„Rozsudkem k tomu Vránovu líčení, jež dnes bylo před pátým senátem . . ."

„Dnes, před pátým — —?"

„Nu ovšem, pane Halaburdo, vždyť jste mne onehdy sám na ten případ upozornil. Víte, je to ten forman, co nechal koně s vozem stát na kolejích. Dnes se to přece u pana vrchního rady Olejníka projednalo. Jenže, my máme žalobu a nevíme, jak to dopadlo. V celé Praze nemůžeme sehnat rozsudek, tak jsme se rozejeli k vám."

Halaburda zděšeně spráskl ruce.

„A jezusmankote, pánové, pánové . . . to se zbytečně sem štrapicírovali! A co pak nikdo z pánů ten dopis ode mne nedostal?"

„Jaký dopis — —?"

„Ale, ale . . . já přece včera večer *po všech redakcích roznesl pro pány soudní referenty zvláštní upozornění, že v pátém senátě se dnes bílí a že tedy všecky procesy jsou na neurčito odročeny — — —"*

V témže okamžiku drožkářova kobyla pronikavě hýkla, jako by se nám posmívala.

Nedalo se jí zazlívati.

✱

F. X. Svoboda:

Z LESŮ ZAZNÍVÁ ZPĚV.

(Dokončení.)

Je třeba vůle, mravní síly ... oběti ... Přinesu ji."

„Milado!" zaprosil bolestně. „Slyšte mne, vzpamatujte se! Nelze zapomenout! Miluji vás!"

„Musíte zapomenout!" zvolala. Pohlédla na nádražní hodiny. „S bohem! Odjíždím domů!" Podala mu ruku.

Uchopil ji prudce a v tu chvíli na sebe pohlédli. Oči její plny byly horkých slz, tvář bolestí znetvořená, rty zkřiveny.

„Pokyňte mi třeba v poslední chvíli, až půjdu k oltáři," promluvil v mocném pohnutí, „já přiběhnu k vám! Budu čekati vysvobození! Jdu do smutného života, slitujte se! Milado, nerozhodujte se ještě, nesnesu toho, ponechte mi naději, kývněte, přiletím!"

„Ach ne ne, nemluvte tak, s bohem!" odvětila. „Přejte mi oddechu, omdlela bych."

„Doprovodím vás."

„Ne, ne, nutno mi klidu. S bohem!"

Odešla k nádraží. Hleděl za ní. Popošel kvapně, jako by ji chtěl dohoniti, ale stanul u vchodu.

Milada teprv ve vlaku pocítila nervovou ochablost a skleslost. Nemohla pochopiti, jak se stalo, že mluvili tímto podivným způsobem. Vše, co řekla, mrzelo ji a tížilo. „Miluje mne!" pomyslila si, a tu si vzpomněla na své předsevzetí před rozmluvou s ním. „Vezmu si ho!" rozhodla se ihned, ale v téže chvíli poznávala, že nemá tohoto úmyslu. Tesknota z odříkání, jež jí srdce zalila, jako by jí neobyčejně lahodila. Měla pocit, že prchá onomu strašnému štěstí, jež vedle ní stálo a uděsilo ji. „Co dělám?" napadalo ji. „Vždyť on mne miluje, mne, ne sestru! Mne! Proč si ji má tedy vzíti? Co dělám? Kam ho ženu?" A opět se zaradovala, že ujíždí, aniž věděla proč. „Do Vajgaru by skočila!" pomyslila si. „Ach, ne, jí nezradím, za její život jsem se v Lausanne modlila. Nikdy! Bídná bych byla, zákeřná!" A opět strašné ono štěstí letělo za ní, vábilo ji, dohánělo. „Jeničku nezradím!" šeptala si vášnivě choulíc se před tímto úchvatným přízrakem. „Ach, miluji ho," šeptla jako by sama sebe oklamávala a lstivě si ta druhá slova pro vlastní touhu vyslovila. „Ach, miluji ho! — Ale nezradím jí, ne, nikdy ne!" rychle si šeptala. „Jeničko, ne, neboj se, nikdy ne! Mám tě ráda, mnoho jsem pro tebe plakala, nenávistí jsem tě uvítala. Neukradnu ti štěstí, ne! On si tě oblíbí, na mne zapomene!"

Několik posledních stanic před Hradcem projela klidněji. Oddala se vzpomínkám na mladá svá léta. Mezi tím neustále vytryskávaly v mysli její jednotlivé věty, jež dnes v městském sadě Sýkora vášnivě pronášel. Slyšela je živě i s barvou hlasu jeho a naslouchala jim v opojném zasnění. Hrob mužův, hrudnatý, zasněžený, jak ho včera naposledy viděla, několikráte se jí živě zobrazil. I hlas Malochův jako by slyšela, ale ne, jak mluvíval doma, ale jak volával na ni v lese, vzdálila-li se příliš. Pak na Věru vzpomínala, na její poslední list, psaný před měsícem a zvláště na věty, připsané zcela dole: „Život nám zarostl žabincem a travami. Neplely jsme, jenom bůh ví kde lítaly. Ach, nechtěla bych tě vidět, ani Thoru, ani May. Byl by to strašný dojem! Ach, Milado, to by nebyl svěží čtyřlupínek v zahradě pensionátu švýcarského."

XXXIII.

Doma nevěděli, že dnes přijede. Na nádraží nikdo nečekal. Cestou do města opět se myšlenkami svými uděsila. Vše zdálo se jí blízké, vše strašné, vše důležité. Tisíckráte si řekla, že je rozhodnuto, ale opět cítila, že se dosud nerozhodla.

Shledání s Jeničkou bylo neobyčejně vášnivé. Uchopila svou mladistvou sestru horoucíma rukama, přitiskla ji k sobě a slzíc všecku nesčíslněkráte zlíbala.

„Proč pláčeš? Proč pláčeš?" šeptala k ní Jenička tisknouc horkou tvářičku k její uslzené tváři.

„Tak — pro všecko, pro svůj zármutek i pro své štěstí!" odpovídala celujíc ji. „Nech mne, nech, jen mne nech! Nevšímej si toho!"

Byla středa. V sobotu měl přijeti doktor Sýkora a v neděli mělo se vše na farním úřadě zjednati. Pouhé tři dni zbývaly Miladě k onomu stále rozhodnutému i stále nerozhodnutému činu. Krátká ta doba jako by působila zápalně na její city i konání. Vše, co cítila i co chtěla, jako by úžasně vzrostlo. Láska k Sýkorovi, jak ráda nyní ji označovala „první a jediná" vykvasila v prudký stesk, v nepřemožitelnou touhu, ve zmítavý nepokoj, v palčivou bolest. Zalévala jí hruď ihned, jakmile na cokoli vzpomněla, na cokoli pohlédla. Všude dotkl se pohled její zápal-

ného místa, všude vyšlehly plameny. Zachraňovala se Jeničkou. Kdykoli se jí nitro zalilo steskem, přiskočila k sestře, objala ji, horoucně k sobě tiskla, zaplakala, zašeptala. Vždy se jí ulehčilo. „Kdybych nebyla zde," pomyslila si, „kdybych se nezachraňovala u tohoto jediného bodu, u tohoto drahého obrazu svého mládí, u této milé sestry, dávno bylo by vše rozhodnuto."

Ve čtvrtek již, druhý den po jejím návratu domů, došel jí expresní dopis od doktora Sýkory. Zajímavo bylo, čehož si i ona povšimla, že adresa zněla Miladě Králové a teprv dále napsáno bylo v závorce Malochové. Obsah byl vichřičně prudký, vášnivý, strhující. Zřejmo, že se v tuto kritickou dobu sloučila ona s jeho snem a Jenička že byl kdosi jiný. Žádal ji, aby se vzpamatovala, aby neopakovala své zamítání jako kdysi, když se vdala z pouhých vrtochů, nebo když nepřicházívala v oněch teskných nedělích k hražení u paseky. Prosil, aby konečně povšimla si jeho dlouholeté věrnosti, aby usmířila bolesti, jež sama svou vzrušeností způsobovala. Čeká prý telegram, anebo i v sobotu ještě, až přijede, možno prý vše zachrániti.

Milada přečetši dopis ztrnula a všecka bledá a jako raněná usedla na pohovku vedle Jeničky. Chtěla zažertovati, ale hlas jí selhal. „Je hrozné, že nic o tom neví, jak se o ni hraje," pomyslila si dívajíc se zaslzenýma očima na Jeniččinu svěží tvář. „Věří mi, nevinně se dívá, netuší . . . ach, netuší!" A v tu chvíli, jako by s ní vášeň zazmítala, uchopila mladistvou sestřičku kolem krku, přivinula ji k sobě, stiskla, zlíbala, slzami polila.

„Neplač," těšila ji Jenička, hladíc jí vlasy, „v sobotu přijede Jeník a obveselí nás. Bude jistě taky tak dobrý a milý jako býval tvůj muž. Již tři dni nepsal, nevím ani, co dělá. I on měl Malocha rád. Neplač, ten má už mír, nic ho nebolí, a my všichni taky zemřeme."

Milada ještě prudčeji se rozeštkala. Hruď se jí otřásala, slzy hojně vylévaly. Tisknouc horké rty své k její tvářičce šeptala:

„Buď tyto dni stále u mne, Jeničko, stále! Neopouštěj mne ani na chvíli! Těš mne! Posiluj mne! Hlaď mne! Cítím-li tvé mladé ruce na své horké, bolestné hlavě, je mi lehčeji!"

V pátek obdržela Milada nové dva dopisy od Sýkory. Jeden ráno, druhý odpoledne. Oba ji zapalovaly a rvaly jako vichřice, trhajíce ji od stromečku, jehož se zoufale chytala. Ke všemu tomu stále jí tajně uletovaly z hrudi výkřiky: „Proč nechci? Proč jen nechci? Vždyť sama nevím proč. Miluje mne! Jeničku nemiluje. Proč tedy utíkám? Proč jen, proč? Vždyť šílím! Toužím po něm! Překážek není! Co chci? Pro Pána boha, co chci?" Ale přes to, že neustále takto myslila, takto se sobě divila a tak i cítila, chytala se Jeničky ještě vášnivěji, a ještě zoufaleji vlastnímu svému srdci utíkala. „Co mne to nese, co mne to nese?" žasla chvílemi, ale ani jediná odpověď nevysvětlila jí toto vnitřní, mimovolné pohnutí její bytosti.

V sobotu dopoledne přišlo ještě jedno Sýkorovo psaní. Podobalo se poslednímu výkřiku tonoucího. Miladu strašně vzrušilo. Stejně i blížící se rozhodnutí působilo na její rozcitlivěné nitro. Byla všecka zmučena, přepadlá a neklidná. Úplná bezradnost kupila se kolem její vůle. Dusila se a omdlévala.

O desáté hodině seběhla k otci do krámu. Matce se vyhýbala, poněvadž ji všechny tyto dni mučila otázkami, kdežto otec, stále zalezlý, ani si jí nevšímal. Nevěděla, proč k němu běží, ale zdálo se, že byla to nesnesitelná úzkost a přílišné napětí zmučené duše, jež ji tam hnaly. Přišel po chvíli do komůrky v usmoleném svém kabátě, šedivý, sehnutý, ve tváři svraštělý a zamračený. Temné oči jeho spočinuly na Miladě. Zalekla se ho. Kdosi neznámý a strašný stál před ní.

„Co pak je?" otázal se nevrle.

Vzala prudce jeho ruku, podivně suchou a drobnou, přitiskla si ji na tvář a chvatně mluvila:

„Tatínku, řekni mi něco, cokoli, řekni mi cokoli, jen ať slyším tvůj hlas. Trápí mne, že si mne nevšímáš!"

Malá, svraštělá tvář jeho jako by se ještě zmenšila. Přivřel oči.

„A nic nemluvíš," připojila zmateně ocitnuvši se jeho mlčením v rozpacích.

„Není proč," odpověděl poněkud chraptivým hlasem.

„Zdá se mi, že jsi celý zmučený, celý nějaký otrávený!"

„Ohryzaný, má zlatá, ohryzaný!" prohodil zachechtav se nelaskavě.

„A co tě trápí? Kdo tě týrá?" otázala se líbajíc mu ruku.

Zahleděl se na ni dlouze a tázavě. Svraštělá tvář se zjasnila. Zdálo se, že chce promluviti, ale že ještě váhá.

„Tatínku!" zašeptala něžně stisknuvši mu malou, šedivou hlavu, vonící kořením. Ucítila, že ji vzal za ruku.

„Hryže to — pořád to," řekl tiše, „jen to. Vymluvila mi to Tereza, ale hryže to stále. Však ty víš! Tušilas to tenkrát, jak jsem byl pro tebe v Praze, než jsi odjela do Lausanne. Nezbavím se toho. Nechtělas

tenkrát domů; no, tušila jsi. Vymlouval jsem ti to, vzpomeň si. Mně to vymluvila maminka. Věřím jí — všecko věřím, přísahám, že věřím, — ale hrýže to dál. Kdož ví, proč? Najednou je toho plná hlava. Zalezu s tím, ohrýzává mne to, tutlám to a klíčím jako brambory ve sklepě samou nenávistí."

„Ale — co? Co tě hrýže?" ptala se udivena.

„No — proč jsi nenáviděla Jeničku, když se narodila? A matku? Proč?"

„Sama nevím proč. Naplnilo mne to tehda nepřemožitelným hnusem. Však jsem za to trpěla a dosud trpím!"

Chvíli mlčel. Nepatrný, trpký úsměv zaškubal mu modrými rty.

„Zkáza, zkáza se narodila tenkrát!" pronesl šeptem, ale jaksi těžce a strašně, rozevřev své temné oči.

„Jenička?" vydechla.

„Tys to tušila," opakoval, „ty jediná jsi to tušila!"

„Ale v jakém smyslu? Nerozumím ti!"

„Tak! — Neštěstí pro všecky!" zvolal máchnuv rukou. „A co mi chceš?"

„Slyšet tě! Nic víc. Promluvit. Tak! Sama nevím. Potěšit se tvým hlasem."

Pohladil jí hlavu oběma rukama. Chvěly se. Tmavé oči zvlhly.

„No — tak!" řekl. „Máš mne ještě na světě. Promluvíme si večer. Upokoj se!"

Políbila mu obě ruce a zaplavena neočekávaným jakýmsi novým zmatkem vyšla na náměstí. Mrzlo. Slunce svítilo na bělostný sníh. Major Liška přejel tudy v lehkých saních. Ač řídil koně, všiml si Milady a pozdravil ji.

Před radnicí stál Šalvěj se starostou. I tito páni ji pozdravili. Vyšla Šalvějovi naproti, jakmile se se starostou rozešel.

„Co děláte?" oslovila ho.

„Dřu se v lékárně a sháním dárky pro nevěstu!" zasmál se. „A co vy? Co je vám?" užasl náhle pohleděv jí do očí.

„Mluvit chci, hodně mluvit teď dopoledne. A vás se chci na něco ptát — A co že vy o mně ani nevíte?"

Oživl. Vytáhl z kapsy svazeček klíčů.

„Zde, milostpaní, jsou klíče od mých pokojů!" řekl. „Počkejte tam na mne, vyřídím si něco a přiletím. Hospodyně vaří, nebude vás obtěžovat. Prosím!"

Nevěděla ani, proč okamžitě klíče vzala a uposlechla. Za chvíli ocitla se v pokojích Šalvějových. Usedla na pohovku, pohlédla kolem. Vzpomínky i nepochopitelné příhody minulé prolétaly jí vzrušeným nitrem. Povstala a se zatajeným dechem prošla salonem. Vše zdálo se jí divné. Usedla. Sevřela ji náhle úzkost z blížícího se příjezdu Sýkorova. Položila hlavu na ruce a všecka se otřásla. Opět povstala. Pohlédla do sousedního pokoje a vstoupila tam. Dveře, vedoucí z něho do Vzpomínkového pokojíku, byly zavřeny. Usmála se zavanutím nepostižného stesku. Vzala za kliku. Bylo zamčeno. Zkusila klíče. Otevřela a nahlédla. Užasla, hrdlo se jí sevřelo. Vše bylo jiné.

Těžkých záclon již tu nebylo. Lehoučké látky, průsvitné, s modrými květy visely před okny. Strop bílý, stěny slabě růžové rozveselily kdysi tak podivně zasmutnělý tento pokojíček. Milada popošla po špičkách k mahagonovému stolečku. Rty se jí zachvěly. V rámečcích, rozestavených zde, nebyly již její podobizny, nýbrž Jeniččiny. Se stuhlou krví, všecka bledá popošla k portieře, k téže jako tehda, když tu byla s matkou, a odhrnula ji zemdlenou rukou. Vše jako tehda, jenom že s polychromovaného oltáříku usmívala se na ni tvář sestřina, nedávno asi olejem malovaná. Odvrátila se a navracejíc se do salonu, pozvedla u dveří víko starodávné truhly. Na dně jejím ležely všecky její podobizny, vytahané z rámečků, i olejový portret, kdysi za portierou visící. Přivřela víko a vyšla. Uzamkla a tiše opět usedla v saloně.

Šalvěj za chvíli přiběhl. Omlouval se, že nemá mnoho času. Radil se, co by měl Jeničce koupiti. Nevěděla. Krčila rameny. Vybízel ji, aby si tedy hodně, hodně promluvili, jak si přála, ale ona všecka byla jiná, těkavá, netrpělivá a jako podrážděná. Omluvila se a vstala. Doprovodil ji až k domu jejich. Tu opět se ptal, kdy že bude svatba? Svraštělá tvář jeho se stařeckými ústy, s bělostným vousem i vlasem stále se k ní přibližovala.

„Nevím," odpověděla mu.

Zamračil se a odešel.

Při obědě několikráte s otcem na sebe laskavě pohlédli. Tereza si toho povšimla. Jenička neobyčejně živě si počínala. Vyptávala se, půjde-li s ní Milada na nádraží Sýkorovi naproti? Milada byla však podivně netečná, zcela jiná, jako ustydlá. Přivírala oči a upřeně sestru pozorovala, jako by ji dnes prvně viděla.

Na nádraží nešla. Vymluvila se, že jí není dobře. Byla opravdu za ty tři dni o několik let sestárlá. Přecházela nervosně bytem, jako by na něco číhala.

Setkavši se za půl hodiny se Sýkorou, přitáhla jej k oknu a zašeptla:

„Rozhodla jsem se. Vezmu si tě!"

Přivřela oči. Zdálo se jí, že omdlí. Slyšela jen jeho kroky a hlas. Vítala jej matka, odpovídal nesouvisle.

XXXIV.

V tu chvíli, když vyřkla Milada tato slova, přeběhla Jenička pokojem prohnuvši se jako při tanci. Oči její, veselé a jasné, ohnivě se zaleskly, radost vysvitla z růžové, jemně zasnědlé tvářičky. Sýkora ji zahlédl. Promluvil s Terezou a odešel pak do pokoje, jenž mu byl vykázán. Usedl zde podivně vyděšen.

Ačkoli v posledních dnech s lačností a téměř zoufalostí čekal a volal toto Miladino rozhodnutí, přece, vyvášniv je ze zmateného srdce jejího a uslyšev je z takové blízkosti, že i její dech ucítil, všechen se vyděsil. Nenadál se, že ho tak překvapí a tak zarazí, a netušil ani, že bude vše jinak, než jak si představoval. Určité rozhodnutí to jako by jím bylo otřáslo a zcela jej proměnilo. Stiskl si prudce oběma rukama hlavu, vyskočil, přešel pokojem a opět usedl. „To je strašné!“ zašeptal.

Snad nikdy nezdálo se mu, že je tak nenávratně vzdálen Miladě svých snů, Miladě svého celého života, jako v této chvíli. Měl dojem, že musí vykřiknouti bolestí, že musí cosi prudkého učiniti, aby rozrazil tuto náhlou stěnu kolem sebe.

Položil hlavu do obou rukou. Lítost jím zalomcovala. Představy vášnivě se rozkvasily.

Lesy se zamodraly, nízké smrčiny zavoněly, mouchy rozsluněným vzduchem poletovaly. Šel váhavě k zahradě novoveské myslivny. Stanul. Dech se mu ztajil. Skulinami černého bezu viděl na osvětlené trávě v letních šatičkách s knihou v ruce svůj nehynoucí sen, Miladu, již od dětství miloval. Vůně smrčin a borových hájů nesla se kolem.

„Ach, tam jsem ji viděl... tam... v té dálce! V těch lesích žil můj sen, tam mi odešla... tam se mi zjevila!“ Opojen, okouzlen i rozlítostněn zazmítal horkou hlavou v rozevřených rukou svých a oddal se tesknému pozorování tohoto nezapomenutelného obrazu. „Tenkrát se mi ukázala,“ šeptal. „Ach lesy, lesy — jak jste zčarovněly její přítomností, jak zbohatlo vaše šumění jejím hlasem! Na věky zvábily jste moje touhy, na věky... tam, tam na té travnaté zahradě v neděli dopoledne...“

Představy jeho se zkalily a zmizely. Povstal a rozhlédl se kolem. Hlava ho nesnesitelně zabolela. Upravil se. Otevřel tiše dveře. Čtyři velké pokoje s otevřenými dveřmi zdály se býti neobyčejně dlouhými. Přítmí zimního dne znádhernilo jejich nábytky. Poslední pokoj zdál se mizeti v šeru. Náhle se v něm rozlilo světlo.

Sýkora rozeznal, že v dálce, u zastíněné portiery tohoto pokoje zazářila dívčí postava. Táž, již teď viděl v představě. Křehká jako květinka stála tam a naslouchala. Užasl. Z modravých, sluncem zalitých lesů přenesla se v tento ozářený pokoj. Zahleděl se na ni.

V tu chvíli postřehla Jenička, že ji pozoruje a rozletěla se všemi pokoji k němu. Rozevřel náručí. Sevřel ji. Bylo mu, jako by byla dlouho, od onoho letního dne chvátala z lesů, z travnaté zahrady do osvětleného pokoje v Hradci a otevřenými dveřmi ostatních síní dospěla v jeho objetí.

Za chvíli přišla Milada. Vedle Jeničky byla nápadně přepadlá a sestárlá. Poslala rozzářenou sestřičku k matce do kuchyně. Hleděla za ní podivně se lesknoucíma očima. Rychle pak se obrátila k Sýkorovi:

„Řekl jsi jí, co se stalo?“

„Ne. Není možná. My zapomeneme — my — milostpaní — my můžeme zapomenout.“

Položila si tiše ruku na čelo, jako by přemýšlela. Nepatrný úsměv mihl se jí na rtech. Odešla pak tiše do druhého pokoje, aniž co řekla. Setkavši se po chvíli s otcem, přitáhla jej k sobě a objala.

V únoru, hned po svatbě odjela Jenička s mužem svým do Prahy. Milada, jak dávno již si přála, navštívila Věru v Moskvě a Thoru ve Štokholmu. Zdržela se tam tři roky. Nevrátila se ani, když r. 1911 matka zemřela. Napsala, že nemá klidu a že snad se později usadí někde poblíže hrobu mužova. Ale, sotvaže přijela, odjela opět. Tentokráte do Ameriky. Šalvěj prodal lékárnu, Král starý svůj dům s kupeckým obchodem. Žil v domečku u Vajgaru.

XXXV.

V listopadu, hned po dušičkách r. 1913 vyšel si revírník Bartoš z Nové Vsi silnicí až k Malé Svaté Hoře. Byl mlhavý, větrný den. Lesy šuměly a hučely. Nepršelo však. Postál u kostelíka uvažuje, má-li jíti do Mníšku. Tu spatřil na silnici automobil se dvěma úplně šedivými, drobnými, malohlavými starci, jichž podivné počínání jej zaujalo. Mlčeli. Zdálo se, že nikam nejedou, nikam nesměřují. Popojížděli a zastavovali. Naslouchali. Šumění a hučení lesní jako by je uchvacovalo.

Revírník Bartoš dlouho je pozoroval. Pokrčil rameny. Šel zvolna domů. Okolní les plný byl zvlhlých, starých hub.

Majetník: Družstvo spisovatelů. — Zodpov. redaktor a vydavatel: Fr. S. Procházka. — Nakladatel: Česká grafická akc. společnost »Unie« v Praze.

Tiskem »Unie« v Praze.

